

ld Romanos

el gubernationez ꝛ sicut
eat vti suo equo ꝛ ..anc
t predestinatio nō a..naz
refert in finem qz vt Aug.
ma vti est referre aliquid in
m res in seipsa cōstituitur
o. Unde predispositio cōsti
..ici nō potest. Ergo idē
..gare preordinationez di
uinam ab eterno de hijs ..unt fienda in tēpore. sed qz
omnia naturalia pertinent ad cōstitutionem rei ipsius. qz
vel sunt principia ex quib..s res cōstituitur vel ex huius
modi principijs cōsequens ..consequens est qz naturalia
ppzie sub predestinatione nō cadunt. sicut nō dicim⁹ pro
prie qz homo est predestinatus habere man⁹. Relinquit
ergo. qz predestinatio dicatur ppzie eoz solū que sunt su
pza naturam in que rōnalis creatura ordinat. Supza aūt
naturaz rōnalis creature est deus solus: cui vnitur rōna-
lis creatura p gratiā. Uno modo ꝯtum ad actū ipsius ori
puta per gratiā ppbetie cōicatur hōi preco/gnitio futuro
ruz que est ppzia deo. Et hūiusmōi dicit gratia grat⁹ da
ta. Alio mō ꝯtum ad ipsum deū cui vnit rōnalis creatu-
ra. cōiter quidē ꝑm effectū dilectionis ꝑm illud ꝑme. Jo.
4. Qui manet in caritate in deo manet ꝛ deus i eo. Hō
quidem fit per gratiā gratū facientē q̄ et gratia adoptio-
nis. Alio mō qui est singularis xp̄o per vnionē in esse p-
sonali. Et hec dicit gratia vnionis. Sicut ergo hoiez ei-
se vnitū deo p gratiā adoptionis cadit sub predestinatio
ne. ita etiā esse vnitū deo p gratiā vnionis in psona sub p̄
destinatōe cadit ꝛ ꝯ hoc dicit. Qui p̄destinat⁹ ē. s.
esse fili⁹ dei. Et ne hoc referat⁹ ad filiationē adoptiois ad
ditur. In virtute quasi diceret p̄destinat⁹ est vt sit talis fi
lius vt habeat equalē: imo eandē virtutē cuz deo pr̄e. qz
vt dicit apoc. 5. Dignus est agnus q̄ occisus est accipere
virtutē ꝛ diuinitatē quinimo ipe xp̄us est dei x̄tus. scōm
illud. ꝑme cor. 1. xp̄m dei virtutē ꝛ dei sapiaz. Unde Jo.
3. Quecūq; pater fecerit hec ꝛ filius similiter facit. Respe
ctu vero gratie gratis date nō dicit aliquis predestinari
simpliciter qz gra gratis data nō ordinat directe ad hoc
qz ille qui eā recipit ad finem vltimuz dirigatur. sed vt p
eam alij dirigāt ꝑm illud ꝑme. cor. 12. Unicuiq; datur
manifestatio spūs ad vtilitatē. Manifestū est aūt qz id qō
est per se. est mensura ꝛ regula eoz que dicūtur p aliud ꝛ
per participationē. Unde p̄destinatio xp̄i qui est predesti
natus vt sit filius dei p naturā est mensura vite. ꝛ ita pre-
destinationis nostre qui predestinamur in filiationem ad
optiuā que est quedā ptícipatio ꝛ ymago naturalis filia-
tionis scōm illud. Ro. 8. Quos presciuit ꝛ predestinauit
conform. fieri ymaginis fi. sui. Sicut igitur homo xp̄us p̄-
destinatus non est pp merita precedentia sed ex sola gra
tia vt sit filius dei naturalis. ita ꝛ nos ex sola gratia non
ex meritis predestinamur vt simus filij dei adoptiui. ꝑm
illud deutro. 9. Ne dicas in corde tuo cum deleuerit eos
dñs deus tuus in cōspectu tuo ꝓpter iusticiā meaz introi
duxit me deus vt terrā hanc possiderem. Est igitur mani
festum ad quid sit ista predestinatio. s. ad hoc qz aliquis
sit dei filius in virtute. Sed restat inquirendum quis est
iste qui est ad hoc predestinatus. Cum aūt predestinatio
antecessionem importet videtur qz ille qui est predestina
tus vt sit filius dei in virtute nō semper fuerit filius dei i
virtute. Non enim videtur esse predestinatio deo eo qō
semper fuit. quia hoc nō potest antecessionez habere. Si
igitur poneremus scōm nestorium qz persona filij homi-
nis esset alia a persona filij dei. nulla essz dubitatio quia
possemus dicere qz persona creata filij hominis que non
fuit ab eterno ex tempore incepit esse filius dei in virtute

Et simile est si quis
tuz filij dei ꝛ filii h..
supza dictum est.
filij dei et filij hom..
tum ratione cuius no..
minis est factus filius ꝛ
intelligatur esse de qu..
ri ratione videtur qz ..
destinatus filius ..
tuz eternū qu..
importat prec..
tur origenes di..
est. sed ..in
tecessio designet
destinatus. i. missi
filius in virtute
tini habent..
voluerunt s..
quid fieri q..
dicit.
post resurr..iem innot..
datam ab ete..o. Sed scō
ppzie accipitur qz predesti..
gratiā nō aūt in hoc gratia x̄p̄
uina innotuit sed potius not..
qz scōm hunc sensuz predest..
scito vt sit sensus. x̄pus p..
scitus vt innotesceret ex tep..
Unde quidā alij predestinationē ad ipa
tes nō attribuerūt eam persone sed na
Qui predestinatus est filius dei in vir..
ra predestinata est vt sit ei vnita qui..
te. Sed hec ctis expō impropria est
predestinatio importet ordinem in fine
stinari cuius est per suam operationem
Agere autē ppter finem nō est nature
si propzie accipiatur optet qz predestin..
persone xp̄i. Sed quia persona x̄pi su..
..ris humana. s. et diuina, scil. vtrā
ci de eo. sicut enim de hoīne po..test
pus. vt tangi ꝛ vulnerari aliqui..
telligere ꝛ velle. ita ꝛ de x̄po p..iqu..t scōm
diuinā naturam sicut ipse de se d..cit Joh. ..ꝛ pat
vnum sumus. Aliquid scōm h umanaz sicu dicim⁹
eum crucifixum ꝛ n..cuum. ꝛ hoc modo dicitur esse p..
destinatus scōm humanā naturam. Quāuis enim ipsa
sona x̄pi semper fuerit filius dei: tamen nō semper fuit
existens in humana natura esset filius dei. sed hoc fuit
effabilis gratie. Est autez alia ratio de hoc participio fa..
tus. quod designat actum realem. ꝛ de hoc participio p̄-
destinatus. quod designat actum anime. Anima enim se
cundum suum intellectum ꝛ rationez potest distinguere
ea que sunt scōm rem ꝓiuncta. potest enim aliquid de pie
te albo cogitare ꝛ loqui seorsuz quidem ꝯtum ad hoc qz
est paries seorsum aūt ex hoc qz est albus. Ita etiā prede-
stinatio potest attribui persone x̄pi secūdum qz subsistit i
humana natura. licet nō attribuatur ei scōm qz subsistit i
diuina. Unde ꝛ apostolus prius filium dei incarnatuz es
se premiserat ꝛ postea ei predestinationem attribuit vt in
telligatur predestinatus esse secūduz qz factus est ex semi
ne dauid scōm carnem. et sic a filio dei explicando incar-
nationis misterium descendit ad carnem. ꝛ a carne secun-
dum predestinationem ascendit ad filium dei. vt ostenda
tur qz neqz gloria diuinitatis impedit infirmitatem car
nis. neqz infirmitas carnis diminuit maiestatem dei.
Queritur autem in glo. ꝑmo quidem vtrum x̄pus secun-
a filij

Thomas de Aquino
BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA Poznań
Tom 13 : 9
Inc 292
1

Inc. 292

14118730

ld Romanos

et gubernationez ... sicut
eat vti suo equo ... hanc
t predestinatio nō a... naz
refert in finem ... qz vt Aug.
ana vti est referre aliquid in
m res in seipsa cōsiderantur
o. Unde predispositio cōsti
... ici nō potest. Ergo idē
... gare preordinationez di
uinam ab eterno ... unt fienda in tēpore. sed qz
omnia naturalia pertinent ad cōstitutionem rei ipsius. qz
vel sunt principia ex quibus res cōstituitur vel ex huius
modi principijs cōsequens ... consequens est q naturalia
ppzie sub predestinatione nō cadunt. sicut nō dicim⁹ pro
prie q homo est predestinatus habere man⁹. Relinquit
ergo. q predestinatio dicatur ppzie eoz solū que sunt su
pza naturam in que rōnalis creatura ordinat. Supza aūt
naturaz rōnalis creature est deus solus: cui vnitur rōna
lis creatura p gratiā. Uno modo ... tum ad actū ipsius vo
luntatis puta per gratiā ppbetie cōicatur hōi preco gnitio futuro
ruz que est ppzia deo. Et hui⁹modi dicit gratia gratis da
ta. Alio mō ... tum ad ipsum deū cui vnit rōnalis creatu
ra. cōiter quidē ... m effectū dilectionis ... m illud ... me. Jo.
4. Qui manet in caritate in deo manet ... deus in eo. Hō
quidem fit per gratiā gratū facientē ... et gratia adoptio
nis. Alio mō qui est singularis xp̄o per vnionē in esse p
sonali. Et hec dicit gratia vnionis. Sicut ergo hoiez ei
se vnitū deo p gratiā adoptionis cadit sub predestinatio
ne. ita etiā esse vnitū ... eo p gratiā vnionis in psona sub p
destinatōe cadit ... hoc dicit. Qui ... destinat⁹ ... e. s.
esse fili⁹ dei. Et ne hoc referat⁹ ad filiationē adoptiōis ad
ditur. In virtute quasi diceret ... destinat⁹ est vt sit talis fi
lius vt habeat equalē: imo eandē virtutē cuz deo ... re. qz
vt dicit apoc. 5. Agnus est agnus ... occisus est accipere
virtutē ... diuinitatē quinimo ipe xp̄us est dei ... tus. scōm
illud. ... me coz. i. xp̄m dei virtutē ... dei sapiaz. Unde Jo.
5. Quecūq; pater fecerit hec ... filius similiter facit. Respe
ctu vero gratie gratis date nō dicit aliquis predestinari
simpliciter qz gra gratis data nō ordinat directe ad hoc
q ille qui eā recipit ad finem vltimuz dirigatur. sed vt p
eam alij dirigātur ... m illud ... me. coz. 12. Unicuiq; datur
manifestatio spūs ad vtilitatē. Manifestū est aūt q id qō
est per se. est mensura ... regula eoz que dicūtur p aliud ...
per participationē. Unde ... destinatio xp̄i qui est predesti
natus vt sit filius dei p naturā est mensura vite. ... ita pre
destinationis nostre qui predestinamur in filiationem ad
optiuā que est quedā participatio ... ymago naturalis filia
tiōis scōm illud. Ro. 8. Quos presciuit ... predestinauit
conform. fieri ymaginis ... fi. sui. Sicut igitur homo xp̄us p
destinatus non est pp merita precedentia sed ex sola gra
tia vt sit filius dei naturalis. ita ... nos ex sola gratia non
ex meritis predestinamur vt simus filij dei adoptiui. ... m
illud deutro. 9. Ne dicas in coze tuo cum deleuerit eos
dñs deus tuus in cōspectu tuo ppter iusticiā meaz introi
durit me deus vt terrā hanc possiderem. Est igitur mani
festum ad quid sit ista predestinatio. s. ad hoc q aliquis
sit dei filius in virtute. Sed restat inquirendum quis est
iste qui est ad hoc predestinatus. Cum aūt predestinatio
antecessionem importet videtur q ille qui est predestina
tus vt sit filius dei in virtute nō semper fuerit filius dei i
virtute. Non enim videtur esse predestinatio deo eo qō
semper fuit. quia hoc nō potest antecessionez habere. Si
igitur poneremus scōm nestorium q persona filij homi
nis esset alia a persona filij dei. nulla esset dubitatio quia
possemus dicere q persona creata filij hominis que non
fuit ab eterno ex tempore incepit esse filius dei in virtute

Et simile est si quis
tuz filij dei ... filij h
supza dictum est.
filij ... dei et filij hom
tum. ratione cuius no
minis est factus filius ...
intelligatur esse de qu
ri ratione videtur q
destinatus filius
tuz eternū qu
importat prec
tur ozigines di
est. sed
teccssio designen
destinatus. i. missi
filius in virtute
tini habent
voluerunt s
quid fieri q
dicit.
post resur
datam ab ete
o. Sed scō
ppzie accipitur qz predesti
gratiā nō aūt in hoc gratia xp̄
uina innotuit sed potius not
q scōm hunc sensuz predest
scito vt sit sensus. xp̄us p
scitus vt innotesceret ex rep
Unde quidā alij predestinationē ad ipa
tes nō attribuerūt eam persone. sed na
Qui predestinatus est filius dei in virt
ra predestinata est vt sit ei vnita qui
te. Sed hec ctiā exp̄o improzia est
predestinatio importet ordinem in fin
stinari cuius est per suam operationem
Agere aūt ppter finem nō est nature
si proprie accipiatur oportet q predestin
persone xp̄i. Sed quia persona xp̄i su
ris humana. s. et diuina
ei de eo. sicut enim de ho ine po
pus. vt tangi ... vulnerari aliqui
telligere ... velle. ita ... de xp̄o p
diuinā naturam sicut ipse de se d
vnum sumus. Aliquid scōm humanaz
eum crucifixum ... n
destinatus scōm humanā naturam. Quāuis enim ipsa
sona xp̄i semper fuerit filius dei: tamen nō semper fuit
existens in humana natura esset filius dei. sed hoc fuit
effabilis gratie. Est autez alia ratio de hoc participio fa
tus. quod designat actum realem. ... de hoc participio p
destinatus. quod designat actum anime. Anima enim se
cundum suum intellectum ... rationez potest distinguere
ea que sunt scōm rem ... iuncta. potest enim aliquid de pie
te albo cogitare ... loqui seorsuz quidem ... tum ad hoc q
est paries seorsum aūt ex hoc q est albus. Ita etiā predes
stinatio potest attribui persone xp̄i secūdum q subsistit i
humana natura. licet nō attribuatur ei scōm q subsistit i
diuina. Unde ... apostolus ... ius filium dei incarnatuz es
se premiserat ... postea ei predestinationem attribuit vt in
telligatur predestinatus esse secūduz q factus est ex semi
ne dauid scōm carnem. et sic a filio dei explicando incar
nationis misterium descendit ad carnem. ... a carne secun
dum predestinationem ascendit ad filium dei. vt ostenda
tur q neq; glozia diuinitatis impedinit infirmitatem car
nis. neq; infirmitas carnis diminuit maiestatem dei.
Queritur autem in glo. ... mo quidem vtrum xp̄us secun

a filij

Thomas de Aquino
BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA Poznań
Tom 13-9
292

Ad Romanos

ic quia hic est xps
mo est predesti
et dicendū q si
verum est q ꝑm
ppositum dei ec hos
nature vel cām. falsū
vt sit filius dei. Jn
diuisionis ex eo
us predestinat⁹
ūtus. vl̄ po
ordinatur p̄
inatus est vt
procedit ratio.
homo sit per
ad ipm suppo
designet natu
nō est per
nalitatez
ersonali
q qui
ūsce
natura ē
modi
qui suscepit natura quā
ona. ¶Quarto queriē vtruz
ptus a ẋbo. et videtur q sic
quē elegisti et assūpsisti. Et
supponat suppositū eternum
omo sit assumptus a verbo. nō ei
ipso. sed exponendū est sicubi inuenia
tus. i. humana natura. ¶Quinto que
era. Iste homo semp fuit. Et dicen
rā ꝓpter hoc q homo supponit ter
de heb. vltimo dicitur. Jhesus xpus
in secula. nō tamen cū reduplicatione
ꝓpositio. Nō enim ille homo scōz q
uit. sed scōm q est filius dei. Sic igit
ioe et ō xpte filij dei. ¶Restat tertiū
od subditur. Secūdū
rutis diuine p collationē
homines. Leu. 20. Ego domi
xtiā spūm sanctū solus dare
cit dns deus creans ce
est super tertā et spūz
Ex hoc
app
m habere virtu
diuina quia ipse dat spūm sanctū
illud Jo. 15.
venerit paraclitus quem ego mittam. Eius etiam
ntes sanctificamur scōz illud prime. co2. 6. Sed sancti
estis. sed iustificati estis in nomine domini nr̄i ihu
et spū dei nostri. Dicit ergo. q xpus sit filius dei in ẋ
te apparet ꝑm spiritū sanctificationis. i. scōm q dat spi
um sanctificantem. que quidez sanctificatio incepit ex
esurrectione mortuoz ihesu xpi domini nostri. i. ex moz
tuis. scōm illud Jo. 7. Nōdum erat spūs datus quia nō
dum ihesus fuerat glorificatus. quod nō est sic intelligen
dum q nullus ante xpi resurrectionē spūm sanctificantez
accepit. Sed quia ex illo tēpore quo xpus resurrexit ince
pit copiosius et cōius spirit⁹ sanctificatiōis dari. Potest
etiam intelligi q hic designentur duo signa virtutis di
uine in xpo. Primum quidem ex hoc q dicit. scōm spi
ritum sanctificationis siue intelligatur scōm sanctifican
tem spūm sicut dictuz est. siue intelligatur scōm hoc q ip
se per spūm sanctū est in vtero virginali cōceptus. quod
est signuz virtutis diuine in ipso. scōm illud Luc. 1. Spi
ritussanctus supueniet in te. Et postea sequitur. ideoq et
od ex te nascetur sanctum: vocabitur filius dei. Secun
dum aūt signum
scōm illud Jo. 5.
Est ergo sensus q app.
ex resurrectione moztu
cus resurgere. scōm illi
croz qui dormierant su
resurgere. scōm illud
sunt audient vocem
potest intelligi de spi
est a peccat. scōm illud
urge a moztuis. Dicūtur aūt moztui ihesu xpi. qui ab ip
so resuscitantur sicut et infirmi alicuius medici a quo sa
nātur. Possunt aūt hec duo ad duas precedentes
clausulas referri hoc modo. qui factus est ei ex semine da
uid. et hoc scōm spiritum sanctificationis. ex qua. s. caro
eius cōcepta est. qui predestinat⁹ est filius dei in virtu
te. et hec apparet in resurrectione moztuoz ꝛc̄. Sed ꝑma
expositio est melioz.

Lectio quarta.

PEr quē accepim⁹ grām et aplatum
ad obediendū fidei in oibus gētib⁹
p nōie ei⁹ in qbus estis et vos voca
ti ihu xpi. omibus qui sūt rome dilectis dei
vocatis sāctis. Gra vobis et pax a deo patre
et dom̄o nr̄o ihu xpo

¶Postq̄ cōmendauit xpm
rute. hic com
mendat ipsum ex liberalita
itur ex muneribus
que fidelibus cōtulit. Ponitur aūt duplex munus. Unū
quidem cōmune omnibus fidelibus. s. gratia per quam
reparamur. quaz quidem a deo per xpm accepimus. Un
de dicit. Per quem accepimus omnes fideles gratiam
Jo. 1. Gratia et veritas per ihm̄ xpm facta est. Et hic ifi
Ro. 5. Per quem accessum habemus in gratia ista in q
stamus. Conueniens est enim vt sicut per verbum dei om
nia ista facta sunt. vt habetur Job. 1. Ita per ipm sicut q
artem omnipotentis dei omnia instaurarentur sicut et ar
tifex eadez arte reparat domū quaz cōdidit. Col. 1. Per
euz placuit deo reconciliare omnia siue que in celo siue q
in terra sunt. Aliud autē est munus spirituale collatuz a
postolis quod tangit subdens. Et aplatum quod est pre
cipuum inter ecclesiasticos gradus. 1. co2. 12. Et quos
dam quidem posuit deus in ecclesia ꝑmum quidē aplos
Apostol⁹ aūt idez est quod missus. Sunt em̄ a xpo missi
quasi eius auctoritatem et vicem gerentes. Jo. xx. Sicut
misit mē pater et ego mitto vos id est cuz plenitudine auc
toritatis. Unde ipse xps aplis noīatur. Heb. 3. Cōsidera
te apostolum et pontificem ihesuz xpm. Unde et per ipm
tanq̄ principalem apostolū siue missum alij sunt secūda
rio aplatum consecuti. Luc. 6. Elegit duodecim quos et
apostolos nominauit. Premittit aūt gratiam aplatui. tū
quia nō ex meritis sed ex gratia aplatum sunt consecuti.
prime co2. 15. Ego sum minim⁹ aplorum: qui nō sum dig
nus vocari aplus. gratia aūt dei sum id quod suz. tū etiā
qz aplat⁹ digne haberi nō pōt nisi ꝑhabita gra sc̄ificāte.
Ephe. 4. Unicuiq̄ nostruz data est gra ꝛc̄. Describit au
tem hunc apostolatū Primo q̄dem ex vtilitate cū subdit.
Ad obediē dum fidei. Quasi diceret ad hoc sumus missi
vt faciamus hoīes fidei obedire In his obediētia locum
habet q̄ volūtarie facere possum⁹. his autē que sunt fidei
ex volūtate cōsentimus nō ex rationis necessitate cum sint
supra rationē. Nullus enim credit nisi volēs vt dicit aug.
Et ideo circa fidē locū habet infra sexto Obedistis ex cor

…aditi estis. De hoc …tus
…os vt eatis ꝛc. Scdo describi
…ubditur. In oib⁹ gẽtib⁹. quia
…udeox sed ad instructionẽ oim
Math. vltimo. Euntes docete om-
…er paulus in omnes gẽtes aplatuz
…ssit: qđ dicitur ysa. 49. Parũ
…ꝛsciteandũ tribus iacob et feces
…in lucẽ gentium. Tamen ab
eius aplatu … iudei p̃sertim q̃ inter gẽtes
habitabant. Infra xj. Quãdiu q̃dem ego sum gentium
apostolus ministeriũ meũ honorabo si quo modo ad emu
landũ ꝓuocẽ carnem meam et saluos faciam aliquos ex
ipsis. Tertio ex plenitudine potestatis cũ subdit. Pro
nomine eius id est vice et auctoritate ipsius. Sicut enim
xp̃s in nomine patris venisse dicitur Jo. 20. quasi ple-
nam patris auctoritatem habens. ita et apostoli in noĩe
xp̃i venisse dicũtur quasi in p̃sona xp̃i. 2. cozinth. 2. Vaz
et ego q̃ donaui si quid donaui ꝓpter vos in p̃sona xp̃i.
Vel p̃ hoc describit ex fine vt sit sensus. p̃ nomine eius
dilatãdo non p̃ aliquo terreno fructu sibi querẽdo. Act.
9. Vas electionis est mihi iste vt portet nomẽ meũ. Ad
ad hoc fideles hortabatur col. 3. dicens. Omnia in noĩe
iesu christi agite. Quarto ex potestate super illos q̃bus
scribebat q̃ predicto apostolatu erant subiecti. Unde sub
dit. In quibus id est inter quas gentes nostro apostola-
tui subiectas. Est ꝛ vos scz romani q̃us sublimes. ysa.
26. Ciuitatem sublimẽ humiliabit. conculcabit eam pes
pauperis scilicet christi. gressus egenozũ id ẽ apostoloz
specialiter petri … pauli. 2. cozinth. x. Ad q̃s ad vos q̃eni
mus in euãgelio xp̃i. Subdit vocati iesu xp̃i. i. a iesu chri
sto ꝼm illud Osee. i. Vocabo nõ populũ meuz. Vel voca
ti vt sitis iesu xp̃i. Infra. 8. Quos predestinauit hos et
vocauit. Vl vocati iesu christi. i. … iesu christo xp̃iani
Act. xj. Ita vt cognominarẽtur p̃ … antiochie discipuli
xp̃iani. ¶ Cõsequenter describitur … p̃sone salutate. ꝛ pri
mo ex loco cũ dicit. Omnibus … sunt rome. Signãter om
nibus scribit quia omniũ salutez cupiebat. 1. cozinth. 7.
Volo omnes hoies esse sicut meipsum. Act. 23. dictũ est
ei. Oportet te ꝛ rome testificari. Scdo describũtur p̃sone
ne salutate ex gratia. Circa q̃ primo ponitur gr̃e origo
q̃ est dei dilectio. Deutro. 33 Dilexit populos oẽs sanc-
ti in manu illius sunt. 1. Jo. 4. Non q̃si nos dilexerim⁹
deum. s. prius. sed quoniaz ipe prior dilexit nos. Dei eñ
dilectio non ꝓuocatur ex bono creature sicut dilectio hu
mana. sed magis ipsuz bonum creature causat. qz dilige-
re ẽ bonũ velle dilecto. voluntas aũt dei ẽ causa rerũ ꝼm
illd̃ ps. Dia quecũq̃ voluit fecit. Scdo ponit vocatio
cũ subdit. dilectio dei q̃ quidẽ ẽ duplex. Una exterior ꝼm
quam vocauit petrum et andreaz. Math. 4. Alia est vo
catio interior que est secunduz interiorem inspirationem
prouer. 1. Vocaui et renuistis. Tertio ponit gratiam iu
stificationis cum dicit. Sanctis id est per gratiaz. et sacra
menta gratie sanctificatis. 1. cozinth. 6. Sed abluti estis
sed sanctificati estis vt sitis dilecti a deo. vocatis ad hoc
q̃ sitis sancti. ¶ Deinde ponuntur bona que eis optat.
que sunt gratia et pax. quorũ vnũ scilicz gratia est primũ
inter dei dona quia per eam iustificatur impi⁹. Infra. 3.
Justificati gratis per gratiam ipsius. Aliud autem scilicz
pax est vltimuz q̃d in beatitudine perficitur. ps. Qui p̃
suit fines tuos pacem. Tunc enim erit perfecta pax quã-
do voluntas requiesset in plenitudine omnis boni cõse-
quens immunitatẽ … omni malo. ysa. 32. Sedebit po-
pulus meus in pulchritudine pacis. Et sic p̃ hec duo bo-
na alia media intelliguntur. Ostendit etiam cõsequen-
ter vnde sunt huiusmodi bona expectanda cum subdit. A

…eo patre nostro. Jac. 1. Omne datum
bonum perfectum … de sursum est descen
ꝛium. ps. 83. Gratiaz et gloriam dabit d
Et domino iesu xp̃o. quia dicitur Joh.
tas per iesum christum facta est. Ipse e
Pacem meã do vobis. Q… … … …
potest teneri essentialiter … p̃ tota
ter. quia nomina imp… tantia re
cõmunia sunt toti trinitati sic cr…
autez Domino iesu xp̃o. Non q̃
sed ꝓpter humanam natur…
dona gratiarũ perueniũt
preciosa nobis p̃missa
dicit deo patre nost…
ꝓprietatem dic…
noster. Jo. 20.
Tangit aut…
na aũt spũ.
que sunt grat…
p̃sonis …ris et

…h
p… per i…
quia fid…
uerso mũdo Tes…
uio in spũ in euãgel…
missione memo…ã vestri
tionibus meis. obsecrans
dem aliquando prosperu-
luntate dei veniendi ad …
videre vos: vt aliquid im…
tie spiritalis ad confirman…
mul consolari in vobis pe
cem est fidẽ vestrã atq̃ me…
vos ignozare fratres: …
ad vos: et phibitus s… vs… …vt al…
quem fructũ habeam … vt id dic… …it et in ce
teris gentibus. Grecis ac … Ego … …
…cum
…apien-
tibus et insipientibus debit… …um. it… …q̃
in me promptum est et vobis qui rome … …
euangelizare. Non enim erubesco euãgeliũ.
Premissa salutatõe hic aplus epistolarẽ tractatũ incipit.
In quo primo ostẽdit affectũ suũ ad eos q̃bus scribebat
vt reddat auditores benivolos. Scdo istruit eos ꝺ veritate
q̃ pertinet ad virtutẽ gr̃e xp̃i ibi. Dirt⁹ eñ dei ẽ. ondit autẽ
affectũ ad eos triplr. Primo q̃dẽ ex gr̃az actiõe q̃ de eaꝝ
bonis gr̃as agit. Scdo ex oratione quã p̃ eis ad deũ fũdi
ibi. Testis eñ ẽ mihi de⁹. Tertio ex desiderio visitatiõi
eoꝝ ibi. Obsecrãs si quo. Circa primũ tria oportet p…
rare. Primo q̃dẽ gr̃az actõis ordinẽ qz dicit. Primo q̃
gr̃as ago deo meo. Necesse ẽ eñ vt ĩ oib⁹ gr̃az actio
p̃mittam⁹ ꝼm illd̃ 2. thes. vltio. In oib⁹ gr̃as agite. …
eñ ẽ dign⁹ bñficiũ cõseq̃ q̃ de accept… bñficijs gr̃as r…
git. Sap. 16. Ingrati spes tã ybernalis glacies …
scet. Et ecc. 1. Ad locũ vñ exeũt flumina reuertũt… …
principium vnde prouenium beneficia reuertũtur
p̃ gratiaruz actiones vt iterum fluant. scz per iter…
neficiorum exhibitionẽ. In omnibus autez q̃ peti…

...dliu ho... ...q̃diu agit corde ... vel opere ...t in ... ...dat. E... ...uper ozat qui totã vitã suam ... in di... ordinat. ... ...io. Siue manducã... siue bi bitis ...c. Tertio qua... ...causam. dum eniz alijs agit vnde alij p eo ozent ipse ozare videtur. vt patet in his q̃ dant elemosinas pauperibus qui pro eis ozant. Eccl'.29. Conclude elemosinã in sinu pauperis ...c. Sic ergo cõmunanda est littera gratias ago p vobis quia bona vestra reputo q̃si mea q̃ pate... ...oc q pro vobis ozo sicut pro meipso. ¶ Deinde ci... ...Obsecrans ...c. Probat affectum suũ ex desiderio visitationis. Et primo ponit desiderium. Secõ proposiñ exequẽdi ibi. Nolo aũt vos ignorare ...c. Circa primum duo facit. Primo ponit desiderij signum. Secõ desiderij causam ibi. Desidero enim. Signum aũt desiderij est oratio quã faciebat. ex hoc aũt signo ostẽditur desideriũ huiusmodi. primo quidem intẽsuz per hoc q dicit. Obsecrans q̃si ob sacra cõtestans sicut pro aliquo magno q̃ mea merita excedit. puer. 18. Cũ obsecratiõibus loq̃tur pauper et diues effabiliter rigide. Q̃ autẽ intense desideratur magnũ desiderãti videtur. Secũdo ostendit esse anxiũ cuz dicit. si quomodo. q̃ enim anxie aliquis desiderat q̃rit adipisci quocũq̃ modo siue facili siue laboriosо. Phil'.1. Quid eniz. dũ omni modo predicetur siue p occasionem siue p veritatẽ xp̃s anuncietur et in hoc gaudeo sed et gaudebo. Tertio ostendit esse diuturnũ in hoc q dicit. tandẽ aliquãdo. scz post longa desideria. Justi enim nõ ad horam: sed pseuerãter afficiunt puer. 17. Omni tẽpore diligit q̃ amicus est. Quarto ostẽdit esse rectũ ex hoc q est diuine volũtati conforme. Cũ subdit. pspex iter habeam et hoc in volũtate dei. i. scõm voluntatẽ eius scõm quã solũ aliquid reputo ꝓsperum. sicut et dñs dicit Ma. 26. Nõ mea voluntas sed tua fiat. ¶ Deinde cum dicit. desidero eniz ...c. ostendit desiderij causaz q̃ quidem est duplex. Una vtilitas eorũ qui erãt visitandi. Unde dicit. Desidero enim videre vos. Phil'. 1. Cupio omnes vos esse in visceribus xp̃i. Et hoc nõ in vanum sicut est in amicicia seculari sed vt impartiar. i. tradã vobis aliquid gr̃e spũalis. nõ tanq̃ actor gratie sed sicut minister. 1. cozinth. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xp̃i. et hoc ad confirmandos vos scz in fide quam suscepistis. Luc. 22. Et tu aliquãdo cõuersus confirma fratres tuos. Impartitur aũt gratiã minister multiplr tũ p administrationẽ sanctorũ gr̃e. 1. pe. 4. Unusquisq̃ sicut accepit gratiã in alterutrũ illam amministrantes ...c. tum p ex hortationẽ ꝼmonũ. Eph̃. 4. Omnis ꝼmo malus ex ore vr̃o nõ ꝓcedat. scz si quis bonus est ad edificationẽ fidei vt det gratiaz audiẽtibus. Secõa causa est mutua cõsolatio q̃ cõsideratur in conuictu amicorz. Cũ subdit. Id est cõsolari in vobis. hoc est me videre vos t imparturi gratiã et me simul cõsolari cũ vobis. per eã que in uicem est fidẽ vestram atq̃ meam. Ad mutuã enim cõsolationem redit si vnanimes in fide reddamur. 2. cozinth. 7. Qui cõsolatur hũiles cõsolatus est nos deus in aduẽtu titi nõ solum ...c. ¶ Deinde cũ dicit. Nolo autem vos ignozare ne videatur esse vanũ desideriũ subdit ꝓpositũ ꝓsequẽdi. Et primo ꝓponit ꝓpositum. Secõ causam ꝓpositi ibi. Ut aliquẽ fructum. Tertio cõcludit propositi ꝓmptitudinẽ ibi. Ita q̃ in me. Circa primuz duo facit. Primo ponit ꝓpositũ. secõ impedimentũ ibi. Et phibitus sum ...c. Dicit ergo primo. Non solũ desidero vos videre. sed etiam ꝓposui ad hoc operã dare t hoc nolo vos fratres ignozare quia sepe ꝓposui venire ad vos vt dilectionem meam ostenderẽ non solũ verbo t lingua sed etiã opere et veritate. vt dicitur. 1. Jo 3. Secundo tãgit obstaculum impediens eum ab isto ꝓposito exequẽdo dicens Prohibitus sũ vsq̃ adhuc. t hoc vel a diabolo q̃ nititur impedire predicationẽ ex qua prouenit salus hominum. ꝓ... ...c. Ventus aquilo dissipat pluuias id ... ...cũ Vel etiaz ab ip... ꝼm cuius nutũ itinera et verba. Job. 37. Nubes id est ... ...gur... lumen suũ que illustrant cũcta per circu... eas voluntas gubernantis duxerit. Unde ... citur. Transeuntes aũt frigiam et galathiti sunt a spiritu sancto loq̃. Et iterum bithiniam et non ꝑmittebat eos spũs ies... vult apostolus eos non ... ...ere pp... scz cognoscentes affectum apostoli t susciptãt: et impedimentũ visitationis culpe. et sic corrigãtur. Nam in pe... 5. Mandabo nubibus ma...

¶ Deinde ponit ca... ...vtilitas. Unde dici... ...sicut in ceteris ge... ...test dupliciter inte... ...Uno mo... aliquem fructum in vobis per mea... 15. Ut eatis et fructum ... ...cõuersione ei fructus ac... ...metit mercedem accipit ... nam Alia autẽ causa es... ...to officio. i. cozin... ...Et qz vniuersa... ...se asserit debitorẽ ... esse iber ex omnib... ...plicem diuersitatẽ ponit ... cit. Grecis ac barbaris. ... Uno modo ꝼm quid q̃ scz ei illud 1. cozinth. 4. Si ergo ei cui loquar barbarus. Alio... extraneus a cõmunitate hominũ regitur. Unde ꝓprie barbari dicuntur scõm quod dictũ est secũdo. sicut ... ...ac barbare feceris id est inhũane. primi legum inuentores. omnes gẽtigibus regũtur. ... ...ciar grecos. De ind... ...gibus regebantur mentionẽ non fa... ...tus ... ...ostoli iudeorũ. scz gẽtiliũ ga... cũctione nos aũt in gentibus. ¶ Ex... ...cludit ꝓmptitudinem volũtatis cum ... ...me id est quantũ ad me ꝑtinet dũmodo ... ...pediar promptũ est et vobis qui rome estis. Exo. 35. Egressaq̃ omnis multitudo fili... ...israel ... spectu moysi obtulit mẽte promptissima ... ...deuo. a. Et exc... ...dit impedimentum ꝓmptitudinis ... ...cõtian... ...ꝓpter quã multa ea ꝑmittit q̃ alias fa... ...rent ꝓmpte et hoc est qđ subdit. Non enim erubesco euãgeliuz quod q̃dem infidelibus apud quosdã erubescit. le videbat ꝓpter id qđ dicit. 1. cozinth. 1. Nos autẽ predicamus xp̃m crucifixum iudeis quidem scãdalũ. gentibus autẽ stulticiam. Non est aũt scõm rei veritatem erubescendũ ꝓptei id qđ sequit̃. Ipsis autem vocatis iudeis atq̃ gentibus xp̃m dei virtutem t dei sapientiã. Unde dicitur Luc. 9. Qui erubuerit me et meos sermões: hũc filius homin erubescet. Et inde est q baptizati liniũtur crismate in te signo crucis vbi est sedes verecundie ne scilicet euangelium erubescant.

Lectio sexta.

V Irtus enim dei est in salutez omni credenti: iudeo primũ et greco Justicia enim dei in eo reuelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: Justus autez ex fide viuit. Reuelatur enim dei de celo super omnem impietatez et

ozum qui eritate
:quia quod notū est
lis Deus et. m illis
a enim ipsius a cre
acta sunt intellecta cō
a quoq; eius virtus

fideles quibus scribeba sibi
do affectū suum ad eo ic
ne pertinent ad euan licā
verat. Et primo dstē
exhortat ad execu
itulo ibi. Obsecro
no ꝓponit qō inten
rum vo. Revelatur enī. Cir
o ꝓponit virtutē euangelice
licia enim. Tertio expositi
ū est. Dicit ergo primo.
quia ꝙuis vt dicitur. 1.
stusticia si
st. qō pot
ingc
orum anū
geliuz in se de
bit voci sue vocē vir
considerāda. Primo
et hoc designat cum
nuetudine suscipite inst
animas vestras. Qō q
inquantū per verbū euāge
5. Jam mundi estis ꝓp ser
is Scōo inquātum per euā
tiam sanctificantem. Jo. 17.
sermo tuus veritas est. Ter
vitam eternam Jo. 6. Verb
do per quē modum e
ipliciter Primo p
uāgelū omni creatur credid
it salvus erit. p cōfessionem.
nfessio fit ad sa Terno p scriptu
uāgelij pta virtutē salutife
Barnabas infirmos curabat euā
ꝛ supponendo. Cauēde sunt tamē supstitiones ca
m quia hoc est supstitiosum Unde Ezc. 9.
nt in quorum frōtibus est scriptum tau. qō est
crucis. Tertio quibus euangelium sit in salutem qz
deis ꝙ gentibus Non enim iudeorū tantū deus ē
tium. Infra. 3. Et ideo subdit. Judeo primū
er grecū omnem gentilē intelligens eo ꝙ a gre
ū sapientia est exorta. Sed cum infra 10. dicat
distinctio iudei et greci quomodo hic iudeo pri
cendū est ergo ꝙ q̄ntum ad salutis finem cōse
on est distinctio inter eos. Equalē enim conse
mercedē vtriq; sicut ꝓ labore etiam in vinea prio
osteriores eundem denariū acceperūt: vt dicitur
20 Sed quantū ad ordinem salutis iudei sunt pri
is ꝓmissiones sunt facte. vt infra. 15. Et in eorum
sunt gentiles assumpti ac si ramus oleastri inse
onā oliuam. vt infra. 11. Ex eis etiā salvator nr
Jo. 4. Salus ex iudeis est. ¶ Exponit cōmu
modo euangeliū sit in salutem cū dicit. Justicia
revelat in eo per fidem in fidē. qō quidē dupli
est itelligi. Uno modo de iustitia q̄ deus iustus
ad ps. 10. Justus dns et iusticiam dilexit. Et
nsus est ꝙ iusticia dei q̄ scz iustus est seruan
do prom eo revelatur s
evan ita credit deuz in
mitt hoc ex fide scz dei
lie omnibus verbis s scz ha
tis Uel alio modo vt intelligat e iusticia dei q
hoies iustificat. Nam iusticia hoīm dicit quo se hom s
ꝓpꝛijs viribꝰ iustificare presumūt Infra. 10. Ignorātes
dei iusticiā et suam q̄rentes iusticie dei non sunt
subiecti. Que quidem iusti tur in euangelio in
quantum per fidem euāgelij ges iustificātur secū
dum quodcūq; tempus. Unde subdit Ex fide in fidem. i.
ex fide veteris testamenti ꝓcedendo in fidem noui testa
menti. qz ab vtroq; homines iustificātur et saluantur ꝓ
fidem xp̄i: qui eadem fide crediderūt venturum qua nos
credimus venisse. Et ideo dicitur. 1. cor. 3. Habētes ean
dem spem fidei credimus ꝙꝙ qō loq̄mur Uel potest in
telligi ex fide predicatoꝝ in fidem auditorum. Infra. xj:
Quomodo credēt ei quem nō audierūt. Uel ex fide vniꝰ
articuli in fidem alterius quia ad iustificationē requirit
omniū articulorum fides. Apoc. 1. Beatus qui legit et
audit verba ꝓphetie huius scilicet omnia nō vnum tan
tum. Alio modo potest intelligi ex fide presenti in fidem
futuram idest in plenā visionem dei q̄ quidem dicitur fi
des ratione certe firme cognitionis. 1. corinth. 13. Vi
demus nūc per culū in enigmate. tunc autem facie ad
faciem. Probat hanc expositionē cum subdit. Sicut
scriptuz est Jus s aūt meus ex fide viuit. Qō quidē ac
cipitur fm litteram. lxx. Nam in lra nostra q̄ est scōz he
braicam veritatē dicitur. Justus ex fide sua viuit. Dicit
autē meus scz a me iustificatus et apud me iustus reputa
tus Infra 4. Si autem abraham ex opibus gis iustifi
catus est habet gloriā sed non apud deū. Quid enī scrip
tura dicit? Credidit abrahā deo et reputatum est ei ad iu
sticiam. Unde ex hoc subditur. Ex fide viuit scz vita gr̄e
Gal. 2. Qd aūt nunc viuo in carne. in fide viuo filij dei.
¶ Quattuor autē hic cōsiderare oportet circa fidē. Pri
mū quidē q̄d sit fides. Importat enim assensum q̄dā cū
certitudine ad id qō non videt ex volūtate. quia nullus
credit nisi volens vt aug. dicit. Et scōm hoc differt a du
bitante qui in neutram partē assentit. Differt etiam ab
opinante qui assentit in vnam partem non cum certitu
dine sed cum formidine alterius. Differt etiam a sciente
qui per certitudinē assentit ex necessitate rationis. Et
scōm hoc fides est media infra sciētiā et opinionē. ¶ Se
cundo cōsiderādum est an fides sit virtus. et manifestum
est ꝙ nō est virtus si accipiatur ꝓ eo qō creditur scōz illō
Fides catholica hec. est vt vnum deū in trinitate. Si aūt
accipiatur pro habitu quo credimus. sic q̄q; est virtus
q̄q; nō. Est enim virtus principiū actus pfecti. Actꝰ aūt
ex duobꝰ principijs dependēs non potest esse pfectus si
alteri principioꝝ desit sua pfectio. sicut eq̄tatio nō potest
esse perfecta si vel equus non bene vadat: vel sessor equū
ducere nesciat. Actus autem fidei q̄ est credere depēdet
ex intellectu et volūtate mouente intellectū ad assensum.
Unde actus fidei erit pfectus si voluntas pficiatur ꝓ ha
bitum caritatis: et intellectus ꝓ habitū fidei. non autem
si habitus caritatis desit. et ideo fides formata caritate ē
virtus. non aūt fides informis. ¶ Tertio cōsiderādum
est ꝙ idem numero habitus fidei qui sine caritate erat in
formis aduenīēte caritate fit virtus qz cū caritas sit extra
essentiā fidei per eius aduentū vel recessum nō mutat sub
stātia eiꝰ. ¶ Quarto cōsiderandū ē ꝙ sicut corꝑ viuit ꝓ
aīam naturali vita: ita aīa viuit ꝙ deū vita gr̄e. Primo
autem deus aīam inhabitat ꝙ fidem. Ephe. 3. Habitare
xp̄m per fidem in cordibus vris. nec tamē est pfecta ha
bitatio nisi fides ꝓ caritatem sit formata q̄ ꝓ vinculum ꝓ
fectionis nos vnit deo vt dicit col. 3. Et ideo quod hic di

4

dei ꝓpo
cte dico q in eo iusticia
eo ira dei. id ē vindicta ipsius q
litudinē hoīm trascentium qui vi
deus vindictā infert ex animi trāquillitate.
autē dominator noster cum tranquillitate iudicas. E
hac ira dei dicitur Jo. 3. Qui incredulus ē filio nō vide
bit vitā. sed ira dei manet super eū. Hoc autem dicit qz
quidam philosophi dicebāt a deo non esse penas pecca
torum contra id qđ dicitur in ps. xciij. Qui corripit gē
tes nō arguet. Unde additur. De celo qz credebāt circa
celestia eius ꝓuidentiā occupari ita q ad res terrenas
non se extenderet. Job. 22. Circa cardines celi pambu
lat nec nostra cōsiderat. Sed sicut etiam in ps. cj. dicit
De celo in terrā ꝓspexit. Vel dicitur de celo eorū iniqui
tatem demōstrare qz maxime ex magnitudine celi creato
ris virtutem intelligere debuerūt. Job. 20. Reuelabūt
celi iniq̄tatem eius. Vel de celo venturi ad udiciū. Act.
primo. Quēadmodum vidistis eum ascendentē in celū
ita veniet. Scđo ponit culpā ꝓ qua pena infligitur. Et
primo quidem que contra deum cōmittitur cum subdit.
Super omnē impietatē. Sicut enim pietas dicit cultus
q̄ deo exhibet tanq̄ sūmo parēti. ita impietas dicit pecca
tum qđ est cōtra cultū diuinum Eze. 18. Impietas impij
sup eum erit. Scđo ponit culpā q̄ cōmittitur in homine
cum dicit. Et iniusticiā. Nam et iusticia est ꝓ quā homi
nes inuicem ratiōe cōueniunt et comunicāt. Job. 35. Fi
lium hominis adiuuabit iusticia tua. Tertio ponit cog
nitionē quā de eo habuerūt cum subdit. Hominum eorū
qui veritatē dei id est verā de deo cognitionem detinent
in iniustitia q̄si captiuatā. Nam vera dei cognitio q̄ntū ē
de se inducit hoīes ad bonum. sed ligatur q̄si captiuitate
detenta ꝑ iniusticie affectū ꝓ quā vt in ps. xj. dicitur Di
minute sunt veritates a filijs hominū. ¶ Deinde cum di
cit Quia quod notū est. manifestat ꝓpositum. ordine ta
men retrogrado. Primo enim consentit q sapientes gē
tilium de deo cognouerūt veritatez. Scđo ostendit q in
eis impietas et iniusticia fuerit ibi. Ita vt sint inexcusabi
les. Tertio q iram dei incurrerūt ibi. Qui cum iusticiā
dei. Circa primū tria facit. Primo ostendit quid de deo
cognouerunt. Secūdo ostendit a quo huiusmodi cogni
tionem acceperūt ibi. Deus enim illis. Tertio ostendit
ꝓ quem modum ibi. Inuisibilia enim. Dicit ergo primo
recte dico q veritatem dei detinuerunt. Fuit enim in eis
q̄ntū ad aliquid vera dei cognitio qz qđ notū est dei id est
qđ cognoscibile est de deo ab homine ꝓ rationē manife
stum est in illis. i. manifestū est eis ex eo qđ in illis est. i.
ex lumine intrinseco. ¶ Sciendū est ergo q aliqđ circa
deum est nō ignotum homini in hac vita. s. quid est de?
Unde et paulus inuenit athenis aram inscriptaz ignoto
deo. Et hoc ideo quia cognitio hominis incipit ab his
q̄ sunt ei cōnaturalia. s. a sensibilibus creaturis q̄ nō sūt
ꝓportionate ad repꝛesentādā diuinā essentiam Potest
tamen homo ex huiusmodi creaturis deum tripliciter co

no
homo alteri
signa exterioꝛa
autem dupliciter
infundendo lumen interius
42. Emitte lucem tuā et veritatem tu
ponendo sue sapientie signa exteꝛioꝛa .i.
turas. Ecc. 1. Effudit illam scilicet sapientia
opera sua. Sic ergo deus illis manifestauit se
infundēdo lumen vel exterius ꝓponendo visibi
turas in quibus sicut in quodā speculo dei cognitio leg
¶ Deinde cum dicit. Inuisibilia enim dei ꝛc. ostendit
per quē modum huiusmodi cognitionē acceperint. Ubi
primo considerandum est que sunt ista que de deo cogno
uerunt. Et ponit tria. Primo quidem inuisibilia i
per que intelligitur dei essentia que sicut dictum est
bis videri non potest. Jo. 1. Deum nemo vidit
per essentiam vita mortali viuens. 1. thi. 1. Regi se
immortali inuisibili. Dicit autez pluraliter inuisib.
dei essentia non est nobis cognita scōm illud qđ est se
ꝑpt in se est vna. Sic erit nobis in ꝑria cognita. et tunc
erit dominus vnus et nomē eius vnū. vt dicit zach. vlti
mo. Est aūt manifesta nobis ꝓ quasdaz similitudines in
creaturis reꝑtas q̄ id qđ in deo vnum est multipliciter ꝓ
ticipant ꝛ fm hoc intellectus nr cōsiderat vnitatē diuine
essentie sua ratione bonitatis. sapientie. virtutis ꝛ huius
modi que in deo vnum sunt. Hec ergo inuisibilia dei di
cit. quia illud vnum quod his nominibus seu rationib
in deo respondet non videtur a nobis. Heb. xj. Ut ex in
uisibilibus inuisibilia fierent. Aliud autem qđ de deo co
gnoscitur est virtus ipsius secundum quem res ab eo
cedunt sicut a principio ps. cxlvj. Magnus dñs ꝛ magna
virtus eius Hanc ergo virtutem philosophi ꝓpetua
esse cognouerunt Unde dicitur. Sempiterna quoqz
tus eius. Tertium cognituz est quod dicit. Et diuin
ad quod pertinet q cognouerunt deum sicut vltimum
nem in quem omnia tendunt. diuinum enim bonum
citur bonum cōmune quod ab omnibus participatur
hoc potius dixit diuinitatem que participationem
ficat q̄ deitatem que significat essentiam dei. col.
capitulo Et in ipso habitat omnis plenitudo diuin
Hec aūt referunt ad tres modos cognoscēdi suprad
Nā inuisibilia dei cognoscūtur per viam negatiōis. i.
piterna virtus per viā causalitatis. diuinitas ꝓ viā ex
lentie. ¶ Scđo cōsiderandū est ꝓ qđ mediū illa
runt qđ designat cū dicit. Per ea q̄ facta sunt
ars manifestat ꝑ artificis opa. ita ꝛ dei sapi
statur ꝓ creaturas. Sap. 13. A magnitudine

Lectio septima.

Ita vt sint inexcusabiles quia cū cognouissent deum: nō sicut deū glorificauerūt aut gratias egerūt sed euanuerunt in cogitationibus suis: ⁊ obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se sapientes esse stulti facti sūt. Et mutauerunt gloriaz incorruptibilis dei in similitudinē imaginis corruptibilis hōis: ⁊ volucrum et quadrupedum et serpentiū ꝓpter qō tradidit illos deꝰ in desideria cordis eorum: in īmūdiciam: vt cōtumelijs afficiāt corpora sua in semetipsis. Quia cōmutauerunt veritatē dei in mendacium: et coluerūt ⁊ seruierūt creature potius ꝙ creatori: qui ⁊ benedictus in secula seculorum Amen.

...ostꝙ apostolus oñdit veritatem dei fuisse a gentibus ...gnitā. hic ostendit eos fuisse obnoxios culpe impietatis ⁊ ...iustitie. Et primo ostēdit hoc q̄ntū ad culpā impietatis. Scōo q̄ntū ad culpā iniustitie ibi. Et sicut nō ꝓbauerunt deum. ⁊c. Posset aūt aliqs credere eos culpa impietatis excusari ꝓp ignorantiā sicut aplus de se dicit infra ibi. ...Misericordiā cōsequutus sum qura ignorās fe...

...cre
...potest duplr oz...
...q̄ inuisibilia dei ītelligūt
...one mūdi. non solum p ea que
Alio mō q̄ intelligaē q̄ a creati...
...ūt deū cognoscere p ea que facta
...ceper... Omnes ...
...poēs vident eū. Glo. aūt dicit q̄
...a dei intelligi... ꝑsona pr̄is scōm illud. 1. thi.
...vidit. ⁊c. Per sempiternā ☧tu...
Quē nullus hoiz ...
...ꝑsona filij. Fm illō. 1. cor. 1. Xp̄m dei ☧tutē. Per diui...
nitatē ꝑsona spūs sancti ...
...qui a ꝓpriaē bonitas. non q̄ phi...
losophi ductu ratiōis por... uerint euenire per ea que facta
sunt in cognitiōez ꝑsonaꝝ q̄ntū ad ꝓpria q̄ non significāt
habitu līnē cause ad creaturas sed scōm a ꝓpriata. Dicūtur tū defecisse intellecto signo. i. in spū sancto. qz nō potuerunt ...quia respōdere spūi sancto. sicut posuerūt alii...
...ere patri. s. ipsum p̄mū p̄incipiū. et aliq̄d respō...
...bis... p̄imā mentē creatam quā vocabant pater...
...ītelle... vt Macrobi⁹ dicit ī libro sup̄ sōniū scipiōis.

...pa ex ignorantia
...pa est ignorantia subsecuta
...autem p̄ma eox culpa nō fuerit
...ntendit p̄ hoc q̄ dei cognitionē habentes
...runt vsi ad bonū. Dupl̄r aūt deuz cognouerūt. vno modo sicut oībus supeminētē. ⁊ sic ei debebāt gl̄iam et honorē q̄ superexcellētibus debeb. isti ideo dicūtur inexcusabiles. qz cū cognouissent deū non sicut deum glorificauerunt. vel quia ei debitū cultū non impenderūt. vel qz eius virtuti et sciētie terminū ꝓposuerūt. aliqua potētie et scientie subtrahētes contra id qō dicitur. Eccle. 43. Glorificātes dñm q̄ntū ...unq̄ poteritis. Scōo cognouerunt eum sicu omniū bonox causā vñ ei in oībus gr̄az actio debebaē. quā tñ isti non impēdebāt sed ꝓtius suo ingenio et virtuti sue bona sua ascribebāt. Unde subdit. Gratias nō egerūt. s. dño. 1. thes. vltio. In oībus gr̄as agite. ¶ Deinde cū dicit. Sed euanuerunt. oñdit q̄ in eis ex culpa est ignorātia subsecuta. ⁊ primo ponit intentuz. scōo manifestat ꝓpositū ibi. Dicētes. primo ergo ꝓponit cuplā que est ignorātie causa cū dicit. Euanuerūt vanū enim dicit qō nō habet stabilitatē seu firmitatem. solus aūt deus de se est immutabilis. Mal. 3. Ego deus ⁊ nō mutor. Et tūc solum mens būana est a vanitate libera quādo deo innitit. cū aūt ꝓtermisso deo initit cuicūq̄ creature incurrit vanitatē. Sap. 13. Vani sunt oēs hoies in quib⁹ non subest sciētia dei ⁊c. ps. 93. Dñs scit cogitatiōes hominū q̄m vane sūt. In cogitationib⁹ suis euanuerunt in q̄ntū in seipsis ⁊ nō in deo fidutiā habebant sibi et nō deo bona sua ascribētes. scōm illud. ps. xj. Labia nr̄a. ⁊c. Scōo ponit ignorātiam subsecutā dicēs. Et obscuratū est. i. p hoc q̄ obscuratum est. factū est cor eox insipiens. i. lumine sapiētie p̄riuatū ꝙ quam homo vere deum cognoscit. Sicut em̄ qui oculos corporales a sole materiali auertit obscuritatē corporalē incurrit ita ille q̄ a deo auertit̄ de seipso p̄sumēs et non de deo spūaliter obscuratur. puer. xj. Ubi hūilitas ꝙ quā. s. homo se deo subijcit. ibi. sapiētia. vbi superbia. ibi cōtumelia. Ma. xj. Abscondisti hec a sapientibus scōm q̄. s. eis videbatur. et revelasti ea puulis. i. hūillibus. et de his habeē ephe. 4. Hētes ambulāt in vanitate sensus sui tenebris obscuratū habentes intellectū. ¶ Deinde cū dicit. Dicētes. exponit qō dixerat ⁊ primo q̄liter in cogitationib⁹ suis euanuerūt cum dicit. dicētes se esse sapiētes stulti facti sūt. Dicētes id est sapientiaz sibi a seipsis ascribētes. ysa. 5. Ue qui sapientes estis in oculis vr̄is. ysa. 19. Quomō dicetis pharaoni filius sapientium ego: filius regū antiquorum ⁊c. Secūdo exponit qō dixerat et obscu. est insipiens cor. cum dicit stulti facti sunt quasi contra diuinaz sapientiā agentes. Je. 10. Stult⁹ factus ē omnis homo a scientia sua de qua. s. p̄sumebat. ¶ Deinde cum ⁊ t Et mutauerunt gloriam. ponit peccatum impietatis gentiliū. Et primo q̄ntū ad hoc q̄ peccauerūt ꝓtra gloriā dei Scōo q̄ntū ad hoc q̄ peccauerunt contra veritatē nature

ipsi⁹ ibi.q̄ cōmutauerūt verit[illegible] Circa primū duo facit. primo ponit ipietatis culpā. [illegible] penā ibi. ppter qō tradidit. Culpa q̄dē eox fuit q̄ [illegible] in ipis erat honorē diuinū in aliū trāstulerūt. Fm illud Je. 2. Populus meus mutauit gloriā suā in ydolū. Primo ergo ponit id quod mutauerūt. scōo id in quod mutauerūt ibi. In similitudinez. Circa primū tria sunt [illegible] ex parte dei. Primo q̄dem ipius gloria quā ta[illegible]chs. Et mutauerūt gloriam. qō potest intelligi du[illegible]no modo de gloria qua homo deū glorificat. ei cultu[illegible]atrie exhibendo. 1. thi. 1. Soli deo honor. Hanc igitur mutauerūt cum cultuz deo debitum exhibuerunt alij. Alio modo potest intelligi de gloria qua deus in se gloriosus ē q̄ est incōprehensibilis et infinita. puer. 25. Perscrutator maiestatis oppmetur a gloria. Que q̄dē gloria nihil aliud ē q̄ ipsa claritas diuine nature. Lucē eiñ habitat inaccessibilē. 1. thi. vltimo Hanc autē mutauerūt dum eā alij attribuerunt. Incōmunicabile eiñ nomē lignis et lapidib⁹ imposuerūt. vt dicit Sap. 14. Scōo notatur incorruptibilitas cū dicit. Incorruptibilis. ipe enī solus pfecte icorruptibilis est q̄ ē oīno imutabilis. Omnis eiñ mutatio q̄daz corruptio ē Unde dicit. 1. thi. vltimo. Solus habet immortalitatem. Tertio notatur nature sublimitas cum dicitur dei. vt enim in ps. 47. dicitur. Deus magnus dñs. Ex parte vero eius in qō mutauerūt. tria correspōdentia ponunt. Mā contra gloriaz dicit. In similitudinē ymaginis id est in similitudinē alicui⁹ rei p modū imaginis ab aliquo expresse. Manifestum enim est q̄ similitudo ymaginis est posterior illa re cuius est ymago. gloria autē siue claritas dei ē principiū oīs speciei et forme Et sic q̄ dei gl̄ia in similitudinez ymaginis mutāt cōuertunt primū in vltimū. Sap. 14. Acerbo luctu dolens p⁹ cito sibi rapti filij fecit ymaginē Contra id qō dixerat incorruptibilis. dicit corruptibilis ps. 29 Que vtilitas in sanguine meo dū descendo in corruptionem scz qō est ampli⁹ iaz corruptū siue mortuum. [illegible]5. Cum sit mortalis mortuū fingit manibus iniquis Cōtra id qō dixit. dei. ponit hoīs. Job. 32. Nō accipiam psonam viri et deum hoī non eq̄bo. Et qō est abhominabilius homo gloriā dei trāstulit non solum in hominem: qui est ad ymaginē dei. sed etiā ad ea q̄ sunt īfra hominē. Unde subdit. Et volucrū q̄tum ad volatilia. Et q̄drupedum q̄ntuz ad gressibilia. Et serpentū q̄ntū ad reptilia. Pretermittit autē pisces tanq̄ magis ab humana cōuersatione seiūctos. Hec aūt omnia sunt a deo hoī suppositā ps. 8. Omnia subiecisti sub pedibus ei⁹. Eze. 8. Ingredere et vide abhoīationes pessimas quas isti faciunt hic. et ingressus vidi et ecce omnis similitudo reptiliū et animaliū ꝛc. Est aūt notādum q̄ sicut dicit glo. ab aduentu enee cōsueuerūt in ytalia ymagines hominuz coli. puta Jouis. Herculis ꝛ similiuz. Sed tēpore cesaris augusti deuicta egipto eozū cultū romani assumpserūt: q̄ ymagines animaliū colebāt ppter figuras aīalium q̄ notātur in celo. q̄bus tanq̄ astrologie dediti cultū diuinitatis impēdebāt. Unde et dñs filios israel in egipto nutritos ab huiusmodi cultu remouet dicens. deu. 4. Ne forte oculis eleuatis in celum videas solē ꝛ lunā et oīa astra celi ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Propter qō tradidit: ponit penā huiusmodi culpe correspōdētez. Circa qō cōsiderādū est q̄ homo mediū locū obtinet inter deum et aīalia bruta ꝛ cū vtroq̄ extremoz cōmunicat. cum deo q̄dem scōm naturā intellectualitatē. cū aīalibus vero brutis fm sensualitatē. Sicut igit̄ homo id qō ē dei mutauit vsq̄ ad bestias: ita deus id qō est diuinū in homine scōm rationez subdit ei qō est brutale in ipo scz desiderio sensualitatis. scōm illud. ps. 48. Homo cū in honore esset. scz diuine ymaginis ppter rationē cōparatus est iumentis insipientibus. Hoc est q̄ dicit. ppter qō tradidit illos deus in desideria cordis vt eox ratio subderet desideriis id ē sensualis affectus. de quibus dicitur infra. 13. Carnis curam n feceritis in desideriis ꝛc. Nō q̄dem est cōtra naturalem ordinē hoīs fm q̄ ratio appetitui sensibili dñatur. Gen. 4. Sub te erit appetitus ei⁹: et tu dñaberis illius. Induxit ergo homines in desideria cordis eoruz sicut in manū dñox crudelium. ysa. 19. Tradam egiptum [illegible] manū dominorū crudeliū. Precipue tamen circa a[illegible]ctū sensitiuum bestialis quedam deordinatio ptinet [illegible]l peccata carnalia. Nam delectationes tactus circa [illegible] sine gula et luxuria manifeste sunt cōmunes nob[illegible]er[illegible]rut⁹. Et id eo s[illegible] magis exprobrabiles q̄si magi[illegible]. vt dicit phū. tertio ethicox. Et hoc designat [illegible]lit In īmūdicia ad pctā carnalia ptinet scōm illu[illegible]Dis fornicato aut īmūdus. q: scz homo p huiusmodi [illegible]ctā ma[illegible]me coniungit et trahitur ad id qō est infra ipsum. [illegible] dicitur esse impurū siue immundū ex cōi[illegible] sicut argentum ex conūctione plūbi. Unde dit. Ut cōtumelijs id est turpibus ꝛ[illegible] afficiant id est inficiant. Corpora sua non quasi ab alijs coacti. puta a ba[illegible]is hoc agunt ppria sponte infre[illegible] testatē figulus luti ex eodez luto facere aliud v[illegible] nozem. aliud in contumeliam id est in turpē vsum. cum huiusmodi immunditia sit peccatum. videtur q̄ in eam homines non tradat. quia vt dicitur. Jac. 1. Z intemptator malozum est. Dicendum est q̄ deus dicitur tradere homines in immunditiā directe in affectum hominis ad malum. quia deus ordinat sum. puer. 16. Uniuersa propter se operatus est peccatum autem est aliquid per auersionem ab indirecte tradit homines in peccatum inquantum hit gratiaz: per quam homines continebantur ne rent. sicut si aliquis alicuius sustentaculuz tolleret faceret casum eius. Et per hunc modum [illegible] peccatum est causa sequentis peccati. sequens vero est penalis priozis. Ad cuius euidentiam sciendum est q̄ vnum peccatum potest esse causa alterius indirecte et directe. Directe quidem inquātum ex vno peccato inclinatur ad aliud quod fit tripliciter Uno modo secūdum rationem cause finalis: sicut cum quis ex auaricia incitatur ad homicidiū committēdū. secundo fm rationez cause materialis. sicut gula inducit ad luxuriam ministrando materiaz. Tertio secundum rationem cause mouentis. sicut cum ex multis actibus alicuius peccati generatur habitus ad simile peccatum inducens. Indirecte autem sicut primum peccatum meretur exclusionem gratie: qua subtracta homo ruit in aliud peccatum. Et sic primum peccatuz est causa secundi indirecte siue per accidens sicut remouens prohibens. ¶ Sed notandū est q̄ peccatum inquātum huiusmodi non potest esse pena. quia penam contra voluntatem patimur. peccatū autem est voluntarium vt Augu. dicit. sed quia peccatum habet quedam adiuncta que sūt contra voluntatem peccantis. ratione eozum peccatum dicitur pena precedentis peccati. Hoc autē est vno modo aliquid preceden[illegible]s ad peccatū sicut subtractio gratie ex q̄ sequitur vt homo peccet. Alio modo est aliquid adiunctum ipsi peccato vel interius sicut est inordinatio animi. Unde augu. dicit in primo cōfess. Iniustisti domine ꝛ sic est vt pena sibi sit oīs inordinat⁹ anim⁹. siue q̄ntū ad exteriores act⁹ quib⁹ difficultates et labores adiūgunt. Fm illō qō dicūt impij Sap. 5. Ambulauim⁹ vias difficiles ꝛc. Tercio q̄tū ad id qō seq̄tur pcm: sic ē remoz⁹ cōsciētie infamia ꝛ similia. ¶ Deinō cū dicit. Cōmutauerūt ꝛc. ponit culpā ipietat⁹ quā cōmiserunt p̄ Ritatē diuine nature.

ponit culpã.scõ penã ibi. ꝓpterea tradidit.
na aũt natura põt ꝓsiderari duplr. Uno mõ q est ra
gnoscẽdi vt veritas ꝑma.et ẽtũ ad hoc dicit. Qui
utauerũt veritatẽ dei in mendaciũ.qõ quidẽ põt itel
gi duplr. Uno mõ qz verã cognitionẽ quã a deo accepe
rũt pua sa rõne ad falsa dogmata ꝙuerterũt.sicut cũ dixe
runt ydo[illegible]e deos.vel deũ nõ esse oĩpotentẽ vel oĩscien
tem. Je.9. ocuerũt linguas suas lo q mendaciũ. Alio
modo veri[illegible] dei in mendaciũ mutauerũt qz diuinitatis
atura q est ipa veritas attribuerũ[illegible]lo qõ est mẽ daci
ingtu[illegible]est de. vt dicit Je.10. Aere mendacium
ederũt p[illegible]nostri: vanitatẽ que eis nõ ꝓfuit. Mun
faciet h[illegible]s.t ipsi nõ sunt dij. Alio modo
t cõsider[illegible]atura scõz q est pri.cipiũ essen
[illegible]ic debeꝯ ei ab homine interi? q
[illegible]affectũ. Jo.9. Si quis cultor est
[illegible]o debetur ei seruit? latrie scõm illud
n tuũ adorabis t illi soli seruies. Unõ
coluerũt t seruierunt creature pot
celestia corpora.t aerem. t aquã et
o sap.13. Aut ignem aut spũm.
n hoc improbat sapiẽtes gentiliꝫ
[illegible]ymaginib? aliquid numinis esse
nt.sicut sectatores hermetis credebant.neq ea q
fabulose dicebãtur de dijs crederẽt esse vera.cre
[illegible]en aliquib? cultũ diuinitatis impendebãt ex q
fabulaꝫ assignabãt sicut Uarro posuit totum
deũ ꝓpter animã ei?.dicens q toti mũdo et
ei? diuinitatis cult? impẽdi põt.s.aeri quem
nonẽ aq quã vocabãt lieũ.t sic de alijs. ꝓpla
posuerũt q oib? substãtijs rõnalib? q sunt su
cult? diuitat? debeꝯ.puta demonib?.aĩalib? cele
poꝫ.t intelligẽtijs.i.subsẽtijs separatis. Quãuis
s que supra nos sunt aliquã reuerentiã exhibere ꝺ
anus.nõ tamen cultũ latrie que ꝑcipue in sacrificij ob
atione cõsistit.q quod homo ꝓfitetur oĩum bonoꝝ deuz
esse auctorẽ.sicut t in quolibet regno aliquis honoz sup
mo dño exhibeꝯ quẽ nõ licet transferre in alium. Et ideo
subdit. Qui est benedictus.i.cui? bonitas est manifesta.
Sicut enim dicimur bñdicere deũ in ẽtum eius bonitatẽ
corde recognoscim? t ore cõfitemur. Ecc.43. Benedicẽ
tes deũ exaltate illũ ẽtum potestis. Addit aũt. In secu
la. qz ei? bonitas est sempiterna ab alio nõ dependẽs.sz
est omnis boni principiũ. Et ex hoc sibi debetur omis la
trie cultus. Addit aũt. Amen.ad oĩdam certitudinẽ as
serendã. Ysa.65. Qui benedict? est super terrã benedi
cetur in deo amẽ.qõ idem est verũ vel fiat. Uidetur autẽ
apostolus triplicẽ theologiã tãgere gentiliũ.ꝑmo quidẽ
ciuilem que obseruabaꝯ a pontificib? in adoratione ydo
loꝝ in tẽplo.t ẽtum ad hoc dicit. Et mutauerunt gloriã
incoꝛruptibilis dei.scõ theologiã fabularem quã poete
tradebant in theatris.t ẽtum ad hoc dicit. Qui cõmu
tauerũt veritatem dei in mendaciũ.3.theo.naturalẽ quã
obseruauerunt ꝑti in mundo.ptes mũdi colentes.t quã
tum ad hoc dicit. Et coluerunt t seruierunt creature pot
ius q creatoꝛi.

Lectio octaua:

Propterea tradidit illos deus in pas
siones ignominie. Nam femine eo-
rum immutauerunt naturalem vsũ
in eum vsum qui est contra naturam. Simi
liter autem t masculi relicto naturali vsu fe
mine: exarserunt in desideriis suis in inuicẽ
culi in masculos turpitudinem operan-
tes t mercedem q[illegible]n oportuit erroris sui i
semetipsis recipe[illegible]s. Et sicẽ nõ ꝓbauerũt
deum habere in notitia. tradidit illos deus
in reꝓbum sensum. vt faciant ea que nõ cõ
ueniunt. repletos [illegible]nni iniquitate. malicia.
fornicatione. auaritia nequicia. plenos inui
dia. homicidiis. co[illegible]tione. dolo. maligni-
tate. susurrones. detractores. deo odibiles.
contumelioso. superbos. elatos. inuẽtores
maloꝝ. parentibus nõ obedientes. insipien
tes. icompositos. sine affectione. absq fede
re. sine misericordia. Qui cum iusticiam dei
cognouissent: non intellexerũt. quoniã qui
talia agunt digni sunt morte. nõ solum qui
ea faciũt. sed q etiam ꝓsentiunt facientibus.

¶ Posita culpa impietatis scõm quã ꝓtra naturã diuinã
peccauerũt. hic ponit penã qua. s. ad hoc reducti sunt. vt
contra suã naturam peccarent. Et ꝑmo ponit penã. scõo
exponit ibi. Mã femine. tertio eius ꝙuenientiã oñdit ibi.
Et mercedem. Dicit ego primo ꝓpterea. s. quia dei veri
tatem in mendaciũ mutauerunt. tradidit illos deꝰ non q̃
dem impellẽdo in malũ sed deserẽdo. In passiones igno
minie. i. in peccata cõtra naturam. que dicũtur passiones
scõz q ꝓprie passio dicit ex eo q aliquid trahitur extra
ordinem sue nature. puta cũ aqua calefit. aut cuz homo in
firmatur. Unõ ꝓ q huiusmodi peccata homo recedit ab
ordie naturali. ꝙueniẽter dicũtur passiões infra. 7. ꝓpas
siones peccatoꝝ. Dicũtur aũt passiones ignominie. quia
nõsunt nomine digna. scõm illud ephe. 5. Que aguntur
in occulto ab eis. turpe est t dicere. Si enim peccata car
nis cõmuniter exꝛobabilia sunt. qz per ea homo deduci
tur ad id quod est bestiale in homine multo magis p
tum cõtra naturã per que etiã homo a natura bestiali de
cidit. Osee. 4. Gloriã eoꝝ i ignominiã cõmutabo. ¶ De
inde cum dicit. Mã femine eoꝝ ꝛc. exponit quod dixerat
Et primo ẽtum ad feminas. scõo ẽtum ad masculos ibi
Similiter aũt t mascu. Dicit ergo primo. Ideo illos di-
co in passiones ignominie traditos. Mã femine eoꝝ mu
tauerunt naturalem vsum in eũ vsuz qui est cõtra naturã
ꝑma coꝛ. 11. Nec ipsa natura docet vos. Ysa. 24. Mu
tauerunt ius dissipauerũt fedus sempiternũ id est ius na
turale. Est aũt cõsiderandum q dupliciter est aliquid cõ
tra naturã hominis. Uno modo contra naturã dr̃ie cõsti-
tutiue hominis que est rationale. t sic omne peccatum di
citur esse ꝓtra naturã hoꝛis in ẽtũ est contra rationẽ rectã
Unõ t dam. dicit in scõo libro. q angelus peccans ver
sus est ex eo quod est scõm naturam in id quod est ꝓter
naturam. Alio modo dicitur esse aliquid contra naturam
hominis ratione generis quod est animal. Manifestum
est aũt q scõm nature intentionẽ commixtio sexuum in a
nimalibus ordinatur ad actum generationis. Unde om
nis commixtioꝛis mod? ex quo generatio sequi nõ potest
est contra naturam hominis in ẽtum est animal. Et secũ
dum hoc dicitur in glo. naturalis vsus est. vt vir t muli
er in vno concubitu coeant. contra naturam vero vt mas
culus masculum polluat. t mulier mulierem. t eadem ra
tio est de omni actu coitus ex quo generatio sequi nõ põt
¶ Deinde cũ dicit. Similr aũt. exponit ẽtũ ad marcs q̃
scilicet relicto naturali vsu femine exarserunt. id est extra
terminos nature arserunt. secundum illud. pz̃. cv. Exar
serũt sicut ignis in spinis. Et hoc in desideriꝭ suis. s. car
nalib?. Inuicẽ masculi in masculos turpitudinẽ opantes

Ezech.16. Mudabo ignominiã tuã coꝝ eis ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit. Et mercede [illegible]ẽdit hanc penam cõuenientem esse culpe dicens. [illegible]entes in semeipsis id est in deformatione sue nature. Mercedẽ errozis sui scz dei veritatẽ in mendaciũ cõmutauerũt. mercedẽ id est retributionẽ quã oportuit scz eos recipe scõm iusticie ordinẽ ex qua debitũ erat vt q̃ in d[illegible]urã iniurioſi fuerant. id qõ est ꝓpziũ sibi creaturis [illegible]nouẽdo in sui natura cõtumelioſi existerẽt. Et quãuis merces ꝓprie videat in bonum sonare. tamẽ hic sumitur cõmuniter ꝓ quacũq; retributione etiam in malis scõm modum q̃ dicit infra sexto Stipendia pecĩ mozs. Mich.i. Mercedes eozũ igni cõburẽtur. Et est notandũ q̃ satis rationabiliter aplus vitia cõtra naturã q̃ sunt grauiſſima inter peccata carnalia ponit ydolatrie penam quia simul cum ydolatria incepiſſe videntur ſcilicet tẽpoꝛe abzahe q̃ſi credit ydolatria icepiſſe Unde ꝛ tunc primo legũtur in sodomitis punita esse vt geñ. 19. Simul etiaz ydolatria creſcẽte huiusmodi vitia creuerũt. Unde dicitur scõi macha. 4. q̃ Jasõ ausus est sub ipa arce optimos quoſq; ephebozꝝ in lupanarib⁹ ponere. Erat aũt hoc non initiũ sed incrementũ quoddã et ꝓfectus gentilis et alienigene conuerſationis. ¶ Deinde cum dicit. Et sicut nõ ꝓbauerunt. oſtẽdit eos iniuſticie fuiſſe subiectos. Et primo oſtendit ex qua priozi culpa in hec peccata deuenerũt. Scõo enumerat bozꝝ peccatozũ differẽtias ibi. Repleti omni iniq̃tate. Culpã autẽ precedentẽ ponit cum dicit. Et sicut non ꝓbauerũt deũ habere in noticia. Qõ potest dupliciter intelligi. Uno mõ q̃ q̃uis lumine ratiõis ꝛ ꝓ creaturas viſibiles verã dei cognitionẽ habere potuerũt. tamẽ vt liberius possent peccare nõ ꝓbauerunt. i. non approbauerunt vt ipſi haberent deum in sui noticia. Job. 22. Dixerunt deo. recede a nobis scientiam viaꝝ tuarũ nolumus. Alio modo potest intelligi q̃ ipſi nõ ꝓbauerunt q̃ deus in sua noticia haberet facta humana scõm illud pſ. 93. Dixerunt non videbit dñs nec intelliget deus. Et scõm hunc senſũ cõueniẽter huic culpe reſpõdet pena cũ subditur. Tradidit illos deus in reꝓbũ senſum. Dicit autẽ hic senſus hominis non exterioꝛ quo senſibilia cognoſcũtur. ſed interioꝛ scõz quẽ iudicat de agendis. scõm illud sap. 6. Cogitare de illa senſus est cõſumatus. Dicitur autẽ senſus reꝓbus q̃ aliquis re ꝓbandum iudiciũ habet de agendis scõm illõ 2. thi. 3. Homines mẽte cozrupti re ꝓbi circa fidez. Je. 6 Argentũ reꝓbũ vocate eos. Et ideo subdit. Ut faciant ea q̃ nõ cõueniũt id est ea q̃ a recta ratiõe diſcordãt. Sap 3. Inutilia opa eorũ sunt. Est aũt cõueniẽs vt qui cõtra dei noticiam peccauerũt vel eũ cognoſcere nolẽtes vel eũ cognoſcere nõ arbitrãtes in quersitatẽ senſus traderẽtur Unde et sap. 14. dicitur Peccantiũ pena pambulat semper iniuſtozũ ꝑuaricationẽ. ¶ Deinde cuz dicit. Repleti ꝛc. enumerat huiusmodi incõuenientia opa. et primo ponit id qõ est generale dicẽs. Repletos omni iniquitate. qz vt dicitur. 1. Joh. 5. Omne peccatũ est iniq̃tas. Sicut enim oĩs virtus in q̃ntũ exeq̃tur ꝓceptũ legis habet rationẽ iuſticie. ita etiam oñe peccatũ in q̃ntum a regula legis diuine diſcordat habet rationez iniq̃tatis. Et sic in sacra ſcriptura ꝓcipue peccata arguũtur. Dupliciter aũt eorum culpaz exaggerat. Primo quidẽ intenſiue p hoc q̃ dicit. Repletos. Ille enim videtur repleri iniq̃tate cui⁹ affectus ẽ totaliter ad peccandũ diſpoſitus scõm illõ. pſ. 13. Quoꝝ os maledictiõe et amaritudine plenũ est. Secũdo extenſiue qz scz non tantũ in vno peccauerunt ſed in oĩb⁹. Sap. 14. Inſãdoꝝ ydoloꝝ cultura oĩs mali causa ẽ. ¶ Cõſequẽter cum dicit Malicia enumerat peccata in ſpeciali. Et primo q̃ntum ad transgreſſionẽ q̃ opponitur ꝓceptis negatiuis. Scõo quãtum ad omiſſionẽ q̃ opponitur ꝓceptis affirmatiuis ibi. Suphos. Circa primũ ꝛ facit. Primo põit peccata q̃busaliquid deterioꝛatur ipſo. Secundo peccata quibus aliq̃s fit nociuus ꝓximo ibi. Meq̃cia. Circa primũ ponit q̃dem id primo qõ est generale cum dicit. Malicia q̃ ẽ habit⁹ vitioſus virtuti oppoſitus. Unde et malicia peccare dicunt q̃ ex habitu peccant pſ. lj. Quid gl̃aris i malicia. Ja ſpeciali ponit peccatũ quo q̃s deordinat circa appetitũ coꝛ poza[illegible]ũ delectationũ cum dicit. Fornicatiõe. Quãuis enim fornicatõ ꝓ prie sit cũ meretricib⁹ q̃ iuxta fornices ic̃ est arcus triumphales se publice ꝓſtituebãt. tamẽ hic sumitur ꝓ omni illicito cõcubitu. Thob. 4. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione. Scõo ponit vitiũ o[illegible]õ quis deordinat circa appetitũ rerũ exterioꝝ cum [illegible]tia quarti[illegible] q̃ est immoderatus appetitus habẽdi. [illegible]q̃nto. Sint mozes sine auaricia cõtenti preſentib⁹. Deinde ponũtur pctã q̃ tendunt ad nocumẽtum ꝓximi. Et primo ponit id qõ est generale cũ dicit Meq̃tia dum scz attendat aliq̃s q̃ neq̃t implere qõ maxime cõtingit circa nocumẽta ꝓximoꝝ q̃bus non potest aliq̃s aliquãdo ꝓ voto nocere. pſ. Cõſumet neq̃tia peccatoꝝ. Cõſequenter ponit radicẽ hoꝝ peccatorũ dicẽs. Plenos inuidia q̃ est doloꝛ de alieno boꝛ ex q̃ aliq̃s incitatur ad nocendũ alteri. Sap. 2. Inuidia diaboli mozs introiuit in oꝛbem terrarũ. Poſtea ponũtur nocumenta et primo manifeſta. et quãtũ ad facta cuz dicit. Homicidijs q̃ sunt ꝓcipua nocumẽta. Ose. 4. Maledictũ mendaciũ et homicidiũ furtũ et adulteriũ inundauerunt. Dicit aũt pluraliter homicidijs. qz homicidiũ non solũ cõſiſtit in ope. ſz etiã in volũtate. 1. Joh. 3. Qui odit ffrem homicida est q̃ scz odit ad occidẽdum. Et q̃ntuz ad verba cũ dicit. Cõtentiõe. Est aũt cõtentio ipugnatio veritatis cũ cõfidentia clamozis. puer. 20. Honoꝛ est hominꝝ q̃ ſe sepat a cõtentiõib⁹. ¶ Deinde ponit nocumẽta occulta. et primo illõ qõ ẽgenerale cũ dicit. Dolo q̃ſi scilicz aliud simulat et aliud agitur. Je. 9. Sagitta vulnerans lingua eoꝝ dolũ locuta est. in oze suo pacez cũ amico suo loq̃tur et occulte ei ponit inſidias Poſt hec ponit radicẽ interioꝝ hoꝝ nocumẽtoꝝ cũ dicit. Malignitate q̃ impoꝛtat malũ ignem. i. malũ affectum in coꝛde scõm illud. pſ. 27. Loquũtur pacẽ cũ ꝓximo suo. mala aũt in cordibus pſ. 5. Non habitabit iuxta te malignus. ¶ Cõſequẽter ponit nocumenta occulta q̃ ꝓcipue fiũt verbis cũ dicit. Suſurrones q̃ scz occulte suſurrãt in auribus hoiz ad seminãdũ inter eos diſcordias. Ecc. 18. Suſurro et bilinguis maledictus in populo. multos enim turbauit pacez habentes. Detractores. q̃ scz detrahũt fame alicui⁹ occulte id ẽ eo ignoꝛãte mala dicẽtes⁹ eo. Ecc. x. Si mozdeat serpẽs in ſilẽtio nihil eo minus habet q̃ occulte detrahit. Et ne putẽtur iſta pctã esse leuia qz solo oze cõmittũtur subdit. Deo odibiles. Impugnãt eñ id maxie qõ de⁹ in hoibus amat scz mutuũ amoꝛem. Jo. 15. Hoc est ꝓceptuz meũ vt diligatis inuicẽ. Unde dicit ꝑuer. 6. Sex sunt q̃ odit de⁹ ꝛ septimũ deteſtat aĩa ei⁹. ſ. q̃ seminat inter ffres diſcordias. Addit autẽ Cõtumelioſos q̃ scz mala in faciẽ inferunt. 1. thi. 1. Qui ꝓius fui blaſphem⁹ et ꝓſecutoꝛ ꝛ cõtumelioſus. Sic ergo hec tria vitia in materia conueniũt qz omnes mala dicũt de ꝓximo. Dicit aũt in fine. nã suſurro intẽdit diſcordiã. detractoꝛ infamiaz. cõtumelioſus iniuriã. ¶ Cõſequẽter ponit peccata q̃ ꝓtinẽt ad obmiſſionem. et primo ponit radicem hoꝝ pctoꝝ cuz dicit Superbos. dicũtur enim superbi q̃ſi ſup se eũtes ꝓ inordinatũ appetitũ excellentie. volunt enim ꝓeeſſe nõ subesse aliene regule. et ideo precepta omittũt. Ecc. 10. Initium oĩs peccati ſupbia. Qõ vex est q̃ntum ad auerſionem a deo. non q̃ntũ ad conuerſionem ad bonũ cõmutabile. Dicitur enim. 1. thi. vltimo. q̃ radix omniũ malozũ

..itas. Scõo ponit ꝓcessuz superbie ex quo ꝓmo ..de nascit elatio vt scilicet homo se super alios esse ..t. Luc. 18. Nõ sum sicut ceteri hominũ. Unde dicit cõtra elatos illud. pš. Neq; elati sunt oculi mei. Scõo ex supbia in opere nascitur nouitatũ presumptio. Et ꝯntuz ad hoc subdit. Inuẽtozes malozũ qz eniz bona iam sunt a deo et ab hoibus instituta. ꝓsequẽs est vt ipsi de nouo ad inueniãt mala. ꝙ 61. 3. Adinuẽtiões eoꝝ cõtra dñm ¶ Cõsequenter ..onũtũ ipe omissiones .. primo respectu superiozuz. Unde ꝯnt⁹ ad pentes dici. Parentib⁹ nõ obediẽtes. Contra id qõ dicit ephe. 6. Filij obedite parentibus vestris in dño. Quẽ..m aũt ad deum dicit. Insipiẽtes id est cõtra diuinã .. iam agẽtes. Job. 28. Ecce timoz dñi ipsa est sapiẽ .. recedere a malo intelligẽtia Scõo ponit omissionẽ .. ad seipm cum dicit. Incõpositos in habitu et in incessu. Ecc. 19. Amict⁹ corpis 2 risus dẽtium et ingress⁹ hoĩs enũciant de illo. Quedaz tñ inculpãtu .. a. 3. De hoc ꝙ cõposito gradu incedebant qz illa cõpositio excedebat modũ cõmunẽ hominuz inter quos cõuersabãtur. Tercio ponit omissionẽ ꝯnũ ad pares ad quos debem⁹ habere primo affectum in corde. cõtra qõ dicit. Sine affectiõe. puer. 12. Uiscera ipiox crudelia. 2. thi. 3. Erunt hoĩes seipsos amãtes scz et nõ alios. Scõo debet homo eis exhibere socialẽ cõuersationez cõtra qõ subdit. Absq; federe q̃ scz alijs socialit nõ cõiunũt. Iudicũ. 18. Percusserunt eos in ore gladij. eo ꝙ cũ nullo hominũ haberẽt quicq̃ societatis ac negocij. Ecce 4. Ue soli quoniã cũ ceciderit ꝛc. Quarto ꝯnũ ad inferiozes subdit. Sine misericordia qui ꝯ debemus miseris exhibere Jac. 2. Judiciuz sine misericordia illi qui non facit misericordiã ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit .. cum iusticiaz. oñdit eos esse obnoxios ire siue vindicte diuĩe. Circa qõ tria sunt cõsideranda. Primo naturalis eoꝝ affectus quia cũ cognoscerẽt deũ iustum sicut et oĩes alias ꝓfectiones habẽtẽ nõ crediderũt ꝙ ꝓ peccatis penam inferret. Sozimo Dicũt i cordib⁹ suis nõ faciet dñs bene ..nõ ..ciet dñs male. Et hoc est qõ dicit. Qui cũ iusticiã dei cognouissent nõ intellexerũt. Scõo pena peccatis eozuz debita cũ dicit. Digni sunt morte. Infra sexto Stipẽdia peccati moz̃s est. Dignũ est eĩ ꝙ aĩa q̃ deserit deuz a coꝛpore suo deseratur ꝙ mortẽ coꝛpalem. et finalier deseratꝝ a deo ꝙ mortẽ eternã. de qua dicit i pš. 33. Moz̃s pctoꝝ pessima. Et apoca. 2. Jn his moz̃s scõa non habebit potestatẽ. Tertio cõsiderandũ est q̃bus talis pena debetur. Et primo his q̃ talia agũt scz predicta pctã scõz illud pš. 5. Odisti oĩes qui operãt iniq̃tatem perdes omnes q̃ loquũtur mẽdaciũ. et non solũ illis q̃ faciũt sed etiam his q̃ cõsentiunt facientib⁹. Et hoc dupl̃r. Uno modo directe vel laudãdo pctũ scõm illud. pš. 9. Laudatur peccatoꝛ in desideriis anime sue. Uel etiam prebẽdo consiliũ et fauozem. scõm illud 2. pa. 19. Impio prebes auxiliũ. Alio modo indirecte quãdo non reprehẽdit aut impedit quocũq; modo si potest. et precipue si ex officio incũbat. sicut peccata filiozum imputantur hely. sicut patet. 1. regũ. 4. Hec autem specialiter aplus dicit ꝓpter quosdam sapiẽtes gentilium qui et si ydola non colerent: tamen colentibus non resistebant.

Capitulum secũdum.

Ropter qõ inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas Jn quo enim alterũ iudicas teipsum condempnas Eadem enim agis que iudicas Scimus eĩ ..oniam iudicium dei est scõm veritatez in ..ui talia agunt Existimas aũt o homo qui iudicas eos qui t.. agũt et facis ea qz tu effugies iudiciu.. ..uitias bonitatis eius et patiẽtie .. ..minitatis ei⁹ cõtempnis Ignoras q̃niaz benignitas dei ad penitentiam te adducit. Scõm autem duriciam tuam et ipenite.. thesaurizas tibi irã in die ire et reuelatiõis iusti iudicij dei.

Post̃ apostolus ostendit ꝙ gentiles iustificati nõ sunt ex veritatis cognitione quã habuerunt. hic ostendit ꝙ ne ꝙ etiam iudei iustificati sunt ex bis in quibus gloriabantur. Et sic vtriusq; est necessaria ad salutem virtus euãgelice gratie. Primo q̃ dicit ꝙ iudei nõ sunt iustificati ex lege Scõo ꝙ nõ sunt iustificati ex genere de q̃ gloriabãt. 3°. cap̃. Quid q̃ ẽ ãpli⁹. Tertio ꝙ nõ sunt iustificati excircũcisiõe. 4° capitulo Quid q̃ dicem⁹. Circa primũ cõsiderandum est ꝙ iudei et gentiles ad fidem cõuersi seinuicẽ iudicabãt de priozi vita. Judei eniz gẽtibus obijciebant ꝙ sine dei lege viuẽtes ydolis ĩmolabant. Hẽtiles aũt obiciebant iudeis ꝙ lege dei accepta eaz nõ seruabãt Primo ergo vtrosq; arguit de inordinato iudicio. Scõo specialiter ostendit ꝙ iudei nõ erãt digni premio quia ea in q̃bus gloriabãtur non sufficiebant ad salutẽ ibi. Nõ eniz audiui legem. Circa primũ duo facit. Primo cõfutat humanũ iudiciuz. Scõo astruit et cõmẽdat diuinũ ibi. Scimus eĩ. Circa primũ duo facit. Primo ꝓponit mutuo se iudicãtes inexcusabiles esse Scõo assignat rõnem ibi Jn quo enim. Primo ergo cõcludit ex premissis dicens. ꝓpter qõ gẽtiles veritatẽ de deo cognitã in iustitia detinuerũt. O homo q̃ iudicas aliũ hominẽ ĩexcusabilis es sicut supra primo dixit. ita vt sint ĩexcusabiles. Addit autem omnes Quasi dicat. quicũq; sis siue gentilis siue iudeus. qz etiam gentilis de quo magis videbaꝫ non potest excusari ꝙ ignorãtiam. sicut supra ostensuz est. 1. cozinth. 4. Nolite ante tẽpus iudicare. ¶ Deinde cũ dicit. Jn q̃ enim assignat rationem excludẽdo causam excusationis. primo quidem ignorãtiam scõo innocẽtiam ibi. Eadem eniz Ignorãtia quidẽ excludit ꝙ iudicium. q̃cũq; enim iudicat aliquẽ quasi male agentẽ demonstrat se agnoscere illud esse malũ et ex hoc ostẽdit esse cõdemnabilẽ et hoc est qõ dicit. Jdeo inꝯ es inexcusabilis. Jn q̃ enim iudicas alterꝝ. q̃ male agentẽ teipm condemnas. i. oñdis te esse cõdẽnabilem. Math. 7. Nolite iudicare et non iudicabimini. Non tamẽ credendũ est ꝙ omne iudiciũ sit cõdemnatiõis causa. Est eniz triplex iudicium. Unũ quidẽ iustũ qõ scz fit scõm rectam iusticie. Sap̃. 1. Diligite iusticiam qui iudicatis terram. Aliud est iudiciũ non iustũ qõ scz fit cõtra regulam iusticie. Sap̃. 6. Luz essetis ministri regni eius nõ recte iudicastis. Est aũt tertiũ iudiciũ temerarium cõtra qõ dicit Ecc. 5. Ne temere q̃d loq̃ris. Qõ quidẽ dupl̃r cõmittit. Uno modo q̃n aliq̃s ꝓcedit circa id qõ est sibi cõmissũ iudiciuz absq; debita veritatis cognitiõe contra id qõ dicit. Job. 29. Causam quã ignorabã diligentissime inuestigabaz. Alio modo quando aliquis vsurpat sibi iudiciũ de occultis de quibus solus deus iudicare habet. Contra id qõ dicit. 1. cozinth. 4. Nolite ante tempus iudicare quoadusq; veniat dominus q̃ illuminabit ꝛc. Est autem aliquid occultũ non solũ quo ad nos sed secũdum sui naturam ad solam dei cognitionem pertines quidez primo cogitatio cordis. scõm illud. Je. 17. Prauũ est coꝛ hominis et iscrutabile q̃s cognoscet illud Ego dñs scrutãs corda ꝓbans renes. scõo contingẽs futurũ scõm illud. ysa. 41. Nũciate que vẽtura sunt infuturũ et dicem⁹ qz dij estis vos. Et ideo sicut dicit aug. de sermone domini in mõte duo sunt in quib⁹ tem erariũ iudicium cauere debemus. vel cũ incertũ est q̃lis quisq; fu-

10

turus est qui nūc vel bonus vel malus apparet. primum ergo iudiciū nō est cōdēnationis causa sed scōm et tertiū ¶ Deinde cū dicit. Eadē enī excludit aliā excusationis causā scz innocētiā: ḡsi dicat. Ideo tu q̄ iudicas alios te ipsū cōdēnas qz tu agis. ⁊ ita videt qō ꝓtra cōsciētiā agis Mat. 7. Quid aūt videt festucā in oculo tē Est t ñ sciēdū q̄ non sp cū aliq̄s aliquē iudicat vt de pctō qōipe cōmittit ꝓ hoc ipm semper sibi cōdemnationē acq̄rit. quia non semper tamē mortaliter peccat sic iudicādo. semp tamen suā dānationē manifestat Si enim publice sit in pctō de quo alium iudicat videt scādalizare iudicando nisi forte hūiliter se simul cum illo reꝓhendat ꝓ suo peccato ingemiscēs. Si vero sit in eodē pctō occulte non peccat iudicando aliū de peccato eodez maxime cū hūilitate et conatu ad resurgendū. vt augu. dicit in libro de sermone dñi in mōte. Primū cogitemus cū aliquē reprehēdere necessitas nos cogit vtrū tale sit vitiū qō nū q̄ habuim⁹. ⁊ tūc cogitemus nos etiam habere potuisse. vel tale qō habuimus et iā non habem⁹. et tunc tāgat memoriam fragilitas cōmunis vt illā correctionē non odiūsed mificordia precedat. Si aūt inuenimus nos in eodē vitio esse nō ob iurgemus sed cōgemiscamus et ad pariter conandū inuitemus. ¶ Deinde cum dicit. Scimus enim. astruit 2 cōmendat diuinū iudiciuz. et circa hoc tria facit Primo ponit diuini iudicij veritatez. scōo exludit cōtrariā opinionem ibi existimas. tertio manifestat veritatem ibi. Qui reddet vnicuiq̄. Dicit ergo prīo Ideo dico q̄ teipsuz cōdemnas cū eadē agis que iudicas. Scimus enim id est ꝓ certo tenemus quoniā iudiciū dei est in eos q̄ talia agunt id est imminet eis diuinum iudiciū. Job. 19. Altor iniquitatis est gladius et scitote esse iudicium. Ecc. vltimo Cūcta que fiunt adducet deus in iudicio. Itē scimus q̄ hoc iudicium est secūdum veritatem. ps. 95. Judicabit orbez terre in equitate. Hominis aūt iudiciū etiam si iuste iudicet nō semper est secūdum veritatem negocij. sed secūdū dicta testiū que quādoq̄ dissonāt a veritate Sed hoc nō est in diuino iudicio. qz vt ipse dicit. Je. 19. Ego sum iudex et testis. Non etiaz fallitur falsis allegationib⁹ scōm illud Job. 41. Non parcam ei ḡsi verbis potentibus et ad deprecandū cōpositis. ¶ Deinde cū dicit. Existimas autem. excludit opinionez cōtrariam. Et primo ponit eā scōo assignat causam ibi. An diuitias. tertio improbat ibi. Ignoras. Dicit ergo primo Ita dixi q̄ iudiciū dei est fm veritatē in eos q̄ ita agunt. Sed nunq̄d o homo quicūq̄ es qui iudicas eos qui talia agūt ⁊ tamē facis ea superioris iudiciū non timens existimas qz tu effugies iudiciuz dei. Quasi dicat. Si hoc existimas falsa est estimatio tua ps. cxxxviij. Quo ibo a spiritu tuo et quo a facie tua fugiam. Job xj. Effugium peribit ab eis. ¶ Deinde cum dicit. An diuitias. ostendit causam huius false estimatiōis Quia enim homo non statiz punitur a deo ꝓ peccato estimat se non esse puniendū. Contra id qō dicitur. ecc. 5. Ne dixeris in corde tuo peccaui et quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens auditor Et ecc. 5. Etenī qz nō ꝓfertur cito contra malos sententia absq̄ vllo timore filij hominū ꝓpetrant mala. Attamē peccator ex eo q̄ centies facit malum et per patientiā sustentat ego cognouī q̄ erit bonum timentibus eum. Et ideo hic dicit. An cōtemnis secundum illud ꝙuer. 8. Impius cum in profundum peccatorū venerit. cōtemnit diuitias id est abundātiam. Ephe. 2. Deus qui diues est in misericordia bonitatis eius per quaz scilicet in vos ꝓfundit bona secundum illud ps. Aperis tu manū tuam et omnia imples bonitate. Nam bonū diffusionis rationez importat secundū dyo Treñ. 3. Bonus est dñs sperantibus in eū Et patiētie ꝓ quam scilicet sustinet grauiter et ex malitia peccantes. ps. Dominus iudex iustus et patiens nūqu irascetur per singulos dies? Et longanimitatis. ꝓ quā sl diu sustinet homines ex infirmitate peccātes diu tame. in peccato permanētes. 2. pe. vltimo. Longanimitatē dn̄i nostri iesu xp̄i salutem arbitramini. ¶ Deinde cū dicit. Ignoras. improbat ꝑdictam causam scz cōemptum diuine patiētie. 2 primo fructū diuine patiētie demōstrat scōo periculū cōemptus ibi. Scōm duritiam aūt. Dicit ergo primo mirū ē q̄ cōtemnis. Nūq̄d igitur ignoras q̄nia benignitas dei differentis penā. 2. pe. 3. Nō tardat dominus ꝓmissis sed patienter agit ꝓpter vos nolēs aliquos perire sed ad penitētiam reuerti. ysa. 30. Expectat vos deus vt misereatur vestri. Videt aūt aplus vt ī glo dicitur tres gradus peccatoruz tetigisse. primo quidē impunitatem sibi ꝓmittentiuz. secūdo cōtemnētiuz dei bonitatez. tertio vero ignorantiū. Unde dicit glosa. Peccas o homo duz tibi impunitatē ꝓmittis. grauiꝰ peccas quia cōtemnis. et grauissime peccas quia ignoras. Sed videt hoc esse falsuz. nam ignorātia alleuiat peccatū magis q̄ aggrauet. Est igitur scōm quosdā intelligendum grauissime id ē periculose qz qui ignorat peccatū nō querit remediuz. Uel grauissime ꝓpter ignorantie speciem q̄ ad infidelitatē pertinet q̄ est grauissimuz peccatū. Unde dicitur. 1. corinth. 14. Si quis ignorat ignorabitur. Ut grauissime in genere ingratitudinis. Magis enim est ingratus qui beneficiū non cognoscit q̄ qui diminuit qō ē cōtemnere. ¶ Deinde cum dicit. scōm duritiaz ostendit periculū cōemptus dicēs. scōm autem duritiaz quia scz ad beneficia diuine bonitatis nō emollitur. Eccle. 3. Cor durum male habebit in nouissimo. et cor impenitens qō scilicet ad penitētiam nō inflectitur ex dei patiētia et longanimitate. Je. 8. Nullus est qui agat penitētiā sup peccato suo. Thesaurizas tibi irā id est multiplicas tibi reatum pene. Jacobi vltimo Thesaurizastis vobis irā in nouissimis dieb⁹. Añ ⁊ hic seq̄t In die ire. i. die iudicij de qua dicitur sopho. primo Dies illa dies ire. quia scz nūc deus vindictam nō infert quam tunc inferet fm illō ps. Cum accepero tempus ego iusticias iudicabo. Et reuelationis iusti iudicij dei quia tunc reuelabitur iusticia diuina iudicij quod nunc non creditur esse. aut non videntur esse iustum. ysa. 56. Juxta est salus mea vt veniat et iusticia mea vt reueletur. Et quia glosa hic dicit q̄ ꝓ duritiam ⁊ cor impenitens significatur peccatū in spiritum sanctum qō est irremissibile. ideo oportet videre qd ē peccatum in spiritū sanctum et quomodo sit irremissibile Est igitur sciendum q̄ secundū antiquos doctores eccleste q̄ fuerunt ante augustinū scz Athanasiū. Hylariū. Ambro siūst Hieronymū. ⁊ Crisostomū pctū in spiritum dicitur blasphemia q̄ opa spūs scti spūi īmūdo attribuūtur vt ps Math. 12. qō quidem dicitur irremissibile et in hoc seculo ⁊ in futuro. quia pro hoc peccato puniti sunt iudei etiā in hoc seculo per romanos et in futuro per demones. Ut qz non habet aliquam rationē excusationis sic habebat blasphemia quā dicebāt in christum ingntum erat filius hominis scōm illud Ma. xj. Ecce homo vorax ⁊ potator vini. Ad qō poterant induci per infirmitatē carnis sicut et in veteri testamento quia filij israel murmurauerūt ꝓ defectu panis et aque. vt legitur exo. 16. Quasi humanū fuit et facile remissibile sed qō postea dixerunt cōā ydolo vt Exo. 22. Isti sunt dij tui israel qui te eduxerunt de terra egyptiz peccauerunt in spiritum sanctum scz opus dei demoniibus attribuētes. Unde et eorū peccatū dicitur irremisibile cum domin⁹ subdit. Ego autem in die vltionis visitabo peccatum eorū. Augustin⁹ aūt dicit peccatum in spūm sanctum esse verbum vel blasphemiā quā quis dicit cōtra spiritum sanctum ꝓ quē fit remissio pec

cum scõm illud Jo.20. Accipite spiritum sanctum quorũ remiseritis peccata rẽ. Et hoc quidez corde scz et ore tenere vsq; ad finẽ vltimũ. Et sic finalis impenitẽtia est peccatũ in spiritũ sanctum de q̃ manifestũ esse irremissibile. Magistri vo sequẽtes dicũt peccatuẽ in spũm sanctum scz qõ cõmittit ex certa malitia q̃ ptrariatur appriato spiritui sctõ scz bonitati. sicut ꝛ pctm̃ in filium dei qõ est ex ignorãtia q̃ opponit sapiẽtie q̃ appriatur filio. Et similit pctm̃ in patrẽ potest dici qõ fit ex infirmitate q̃ cõtrariatur potentie q̃ est appriatũ pris Sic ergo pctm̃ qõ ẽ in patrẽ vl in filium dicit remissibile qz ex hocipo pctm̃ videt aliquã excusationẽ habere qõ ex ignorãtia vel ex infirmitate cõmittit. qõ aũt ex certa malitia cõmittitur nullã in se habet excusatiõis causã. ꝛ ideo dicitur irremissibile qz nõ habet in se vnde remittat. licz q̃q; deus illud ex sua bonitate remittat sicut q̃q; ex sua virtute curat morbũ q̃ est de se incurabilis. Et sm hoc assignantur sex species pctõ in spiritum sanctũ excludẽtes ea p quae pctm̃ remittit quorũ prima duo accipiunt̃ p respectũ ad eam q̃ se tenet ex parte dei scz spes diuine misericordie cui opponit desperatõ ꝛ timor diuine iusticie cui opponit presumptio. Alia vero duo accipiũtur ex parte hois scz ptẽptus boni cõmutabilis cui opponitur obstinatio que hic duricia dicit p quã sc aliq̃s obfirmat aiaz suũ ad pctm̃. et destinatio auersionis a deo cui opponitur cor impenitẽs qõ scz nun q̃ ꝓponit p penitẽtiam reuerti ad deum. Alia vero accipiuntur ex parte bonorum dei quorum vnuz est fides secundum illõ puer.5. Per fidẽ purgãtur pctã. et huic opponit ipugnatio veritaſ agnite Aliud aũt est caritas secũdũ illõ puer.10. Vniuersa delicta operit caritas et huic opponit iuidẽtia fraẽ gr̃e.

Lectio secunda

QUi reddit vnicuiq; secundum opera eius his quidem q̃ scõm patiẽtiã boni operis gloriam et honorem ꝛ incorruptionem querentibus vitam eternã his autẽ qui sunt ex contentione et qui nõ acq̃escunt veritati credunt autẽ iniquitati ira ꝛ indignatio: tribulatio et ãgustia in omnem animam hominis operantis malũ: iudei primum et greci. Gloria autez et honor et pax omni operanti bonum: iudeo primuz et greco. Non enim est acceptio psonarum apud deum Quicũq; em̃ sine lege peccauerunt: sine lege pibunt. Et q̃cũq; in lege peccauerunt: per legem iudicabuntur.

Post q̃ aplus ꝓposuit veritatem diuini iudicij: exclusa cõtraria opinione. hic manifestat diuini iudicij veritatez ꝛ primo ꝓpõit qõ ĩtẽdit. scõo mãifestat ꝓpositũ ibi. His q̃dẽ q̃ sm pa. Proponit aũt primo veritatẽ diuini iudicij ãntũ ad duo scz ãntũ ad opa. ꝛ ãntũ ad psonas. ãntũ ad opa q̃dẽ qz in pũti nõ reddit sm opa sz q̃q; male agẽtibus gr̃am largit sic ipi paulo aplo q̃ prius blasphemus ꝛ persecutor mirificordiã cõsequut̃ ẽ vt dicit 1.thi.1. Sz hoc nõ erit in die iudicij qñ erit tẽp sm iusticiã iudicãdi ps. Cũ accepero tẽpus ego iusticiã iudicabo. Et ideo alibi dicit in ps. Scõz opa manuũ eorũ retribue illis. Quãtũ ad psonas attẽdit veritas diuini iudicij. qz retributiõis equalitas seruabit ãntũ ad oẽs. 2.cori.5. Oẽs nos mãifestari oportet. Videt aũt q̃ nõ sit sm opa retributõ futura q̃ pctõ tẽpozali pena eterna retribuet. Sz dicẽdum ẽ q̃ dicit aug. dicit 21. de ciui. dei. In retributiõe iusticie nõ cõsiderat eq̃litas tẽporis inẽ culpã ꝛ penam qz etiã scõm hũanũ iudiciũ p culpa adulterij q̃ breui hora cõmittitur. infligit pena mortis in q̃ nõ attẽdit legislator morã occisionis. sz pociꝰ q̃ p mortẽ ꝓpetuo excludit a societate viuentium Et sic etiã suo modo hõ p culpa tẽpozali punit pena eterna. Et ideo nõ ẽ mirũ si pctã cõmissa ꝓtra caritatez p quã scz ẽ societas inter deum et hoies eternalit diuino iudicio puniũtur. Et hoc q̃dem esse iustũ ex tribus apper ex infinita dignitate dei in quẽ peccat. tanto enim q̃s grauius peccat quãto maior est dignitas psone in quã peccat sicut plus peccat q̃ peccauit principẽ q̃ q̃ peccauit priuatã psonã. Et sic cum culpa peccati mortalis sit q̃dam mõ infinita oportet q̃ ei infinita pena respõdeat. Et sic cũ non possit esse infinita scõm intensionẽ relinq̃tur q̃ sit infinita secũdum durationẽ. ¶ Scõo apparet ex volũtate p quam peccat. Quicũq; em̃ mortaliter peccat auersus ab incõmutabili bono finẽ cõstituit in bono cõmutabili. sicut fornicator in delectatione carnis. auarꝰ in pecunia Et qz finis per se appetit: q̃ cũq; appetit finẽ ferẽ in illud volens illõ semp obtinere. si aliq̃d aliud nõ obsistat. Unde ille q̃ peccat mortaliter voluntatẽ habet ꝓpetuo in pctõ manẽdi nisi forte p accidẽs. sic q̃ timet penã vl aliq̃d aliõ ipedimẽtuz. Unde cõueniens est vt ex quo homo sm suam voluntatẽ peccatũ ꝓpetuo obtinẽdũ appetit q̃ eternaliter p illo puniat. Deꝰ enim q̃ est inspector cordis precipue ad volũtatẽ peccãtis attẽdit. ¶ Tercio ex pte affectꝰ pctõ q̃ ẽ subtractio gratie ex qua sequitur q̃ homo quantum est de se ꝓpetuo maneat in peccato a quo exire non potest nisi p auxilium gratie. Nõ est aũt cõueniẽs vt duraẽte culpa cesset pena. et ideo inꝓpetuũ durat pena. ¶ Q̃ autẽ dicit reddere vnicuiq; sm sua opa non ẽ intelligendum sm eq̃litatem operũ qz ꝑmiũ excedit meritũ sed scõz ꝓportionẽ. qz bonis retribuet bona et meliozibꝰ meliora Et eadẽ ratio est de malis. ¶ Dei de cũ dicit. His q̃dem q̃ scõm patiẽtiam. manifestat ꝓpositũ et ꝑmo q̃tum ad opera. scõo quãtũ ad psonas ibi. In omnẽ aiam. Quantũ autẽ ad opa ostendit veritatẽ diuini iudicij. primo quidem in bonis. scõo in malis ibi. His aũt qui ex cõtentiõe Circa primũ duo ꝓsiderãda sunt scz meritũ ꝑmiũ. ad meritũ tria cõcurrunt. Primo q̃dem patiẽtia qõ potest intelligi Uno modo de patiẽtia dei de q̃ supra dictum est. Ad diuitias bonitaſ et patiẽtie. vt intelligãtur illi esse scõm patiẽtiam boni opis scz dispositi q̃ bene patiẽtia dei vtũtur bene opando. Alio modo potest intelligi de patiẽtia hois qõ etiã intelligi potest duplr. Uno mõ sm q̃ patiẽtia importat tolerantiã aduersoꝝ cũ eq̃nimitate cordis. hoc aũt necessariũ est q̃ aliq̃s a bono ope nõ desistat ꝑpẽ mala q̃ patitur. ꝛ hoc est q̃ dicit scõm patiẽtiam boni operis. Jac.1. Patiẽtia opus ꝑfectũ habet. Luc.21. In patiẽtia vra possidebitſ aias vestras. Scõo potest intelligi patiẽtia ꝑ lõganimitate siue ꝑ ꝑseuerãtia vt scz aliquis a bono ope ꝓpter tediũ nõ recedat. Jac. vltio. Patiẽtes estote fres vsq; ad aduẽtũ dñi. Ad heb.10. Patientia vobis necessaria est. Scõm est bonitas opis qõ q̃dẽ dicit bonũ sm ordinẽ ad debitum finẽ. et scõm q̃ cõuenit regule debite que est lex dei et ratio hũana. Bal. vltio Bonũ facientes nõ deficiamus. Scõo tangit rectitudo intẽtiõis q̃rẽtibus vitam eternã vt scz ĩmalis q̃ homo patit vel in bonis q̃ agit põ querat aliq̃d tẽporale sz eternum. Ma.6. Primũ q̃rite regnum dei. ¶ Ex parte etiã premij tangit tria. quorum primum est gloria q̃ significat claritatem sctoꝝ etiã intrinsecã qua replebũtur in mente sm illõ ysa.58. Implebit splẽdoribus aiam tuã. et exteriorẽ q̃ splẽdebunt in corpe. Mat.13. Fulgebũt iusti sicut sol in regno pris eoꝝ. ps. Exultabũt scti in gl̃ia. ¶ Secũdo tangit honor per quẽ significat sctoꝝ dignitas ꝛ reuerẽtia q̃ eis exhibet ab omni creatura. Erũt em̃ reges et

sacerdotes. apo. 5. Fecisti nos deo nr̄o regnū ⁊ sacerdotes. Et vlteri⁹ cōputabunt inter filios dei. fm illō sap. 5 Ecce q̄modo cōputati sunt inter filios dei. pī. Mimis honorati sunt amici tui de⁹. ¶ Tercio tāgitur incorruptio qz scz illa gloria et honor nō erunt transitoria sicut ea que sunt in hoc mūdo. 1. corī. 9. Illi q̄dem vt corruptibilē coronā accipiant nos aūt incorruptā. ¶ Deinde cum dicit. His aūt oñdit veritatē diuini iudicij in malis in q̄b⁹ etiā tangitur culpa ⁊ pena. et q̄ntum ad culpā tangūtur tria. quoz primū est cōtētionis ptinatia que q̄dem prīo potest intelligi hoīs ad deū beneficijs ad se vocātem. ptra quez hō cōtēdere videt diuīs bñficijs resistēdo deutr. 31. Adhuc viuēte me ⁊ ingrediēte vobiscū semp cōtrioſe egistis cōtra dñm. ¶ Scō potest intelligi de cōtentione hoīs cōtra fidem. 2. thi. 2. Noli verbis cōtēdere. ¶ Tertio potest intelligi de cōtētione hoīm ad inuicē q̄ cōtrariat caritati q̄ est mater virtutū. Jac. 3. Ubi zelus ⁊ cōtentio ibi in cōstātia et oñe op⁹ prauū. ¶ Tertio ponitur duritia eoz scz q̄ nō acq̄escūt veritati. Quod potest vno modo intelligi de veritate fidei. Jo. 8. Si veritatē dico q̄re vos nō creditis mihi? Alio modo de veritate diuine iusticie cui non acq̄escūt: veritatē diuini iudicij nō credētes. ezec. 18 Dixistis nō est equa via dñi. tercio potest intelligi de veritate vite cui nō acq̄escūt q̄ pezuerse viuūt. Jo. 3. Qui facit veritatem venit ad lucē. tertio aūt tangit malicia in hoc q̄ dicit. Credūt aūt iniq̄tati vel qz cōsentiūt psuadētibus iniq̄tatē. puer. 17. Malus obedit lingue iniq̄. Vl qz credūt impunitatē pctōz q̄ in diuinā iniq̄tatem redundaret ecc. 5. Ne dixeris peccaui ⁊ q̄d mihi accidit triste? Vl credūt iniq̄tati. i. infidelitati. s. doctrine q̄ est cōtra fidē. 2. the. 2. Judicent oēs q̄ nō crediderūt veritati. sed cōsenserūt iniq̄tati. Ex parte aūt pene. quattuor ponūtur. que q̄dem dupl⁹ distingui possunt Uno mō vt ira id est pena et vindicta corporalis intelligat esse post iudiciū. sopho. 1. Dies illa dies ire. Indignatio aūt in iudicio q̄n impii sibīpis indignabūtur fit ex pctis q̄ cōmiserūt sap. 5. Errauimus a via veritatis. Tribulatio aūt et angustia ptinēt ad aīam sepatam a corpe ad resurrectionē. puer. 1. Quādo venerit sup vos tribulatio ⁊ angustia. Vl alio mō possint distingui vt prima duo accipiāt ex pte dei cui⁹ ira dicitur dispositio ad punīēdū q̄ est malis horribilis apo. 6. Dicēt montibus ⁊ petris cadite sup nos ⁊c. Indignatio ei⁹ refert ad hoc q̄ peccatores īdignos reputabit vita eē na. pī. Quib⁹ iurau in ira mea si introibūt. Alia vero accipiūt ex pte hoīs Et tribulatio q̄dē dicit a tribulo q̄ pūgit. Unde ad tribulationē potest ptinere oñe qđ dolorez infert. sopho. 1. Uox diei dñi amara tribulabit ibi fortis. Angustia aūt dicit ex hoc q̄ anim⁹ hoīs angustiat nō valēs inuenire remediū ptra mala q̄ timet vel iā patit. dañ. 13. Angustie mihi sunt vndiq⁹ ⁊ q̄d eligam ignoro. Job. 27. Nūq̄d clamorē illi⁹ audiet deus cū venerit sup illum angustia? ¶ Deinde cū dicit Jn omnē aīam. ostēdit veritatē diuini iudicij q̄ntū ad psonas Et primo pponit huius eq̄tatē. scō rationē assignat ibi. Non est enim personarū. tertio rationez manifestat ibi. Quicūq; em̄. veritatē q̄dē diuini iudicij q̄tum ad psonas: ostendit primo in malis cū dicit. Jn omnē aīam hoīs opantis. i. ptra oñez aīam. qz sicut gloria scōz ab aīa ad corp⁹ deuenit. ita re pboz pena primo ⁊ principalr̄ ē in aīa ⁊ scō in corpe. qō. ppt defectū vel culpā aīe resurget passibile. eze. 18. Anima q̄ peccauerit ipa morietur. Dicit aūt iudei p̄mū et greci qz iudeis maior pena debebat tanq̄ cognoscētib⁹ dei voluntatē p legē. Luc. 12. Seruus scīes volūtatē dñi sui digne plagis vapulabit multis. Et silr̄ xp̄iani q̄ntū ad idez peccatū puta adulteriū vel furtuz grauiori pena puniunt q̄ infideles. hcb. 10. Quātomagis putatis maiora mereri supplicia q̄ filiū dei ⁊c. Sed q̄ntū ad totā penam grauior est pena infidelū ppter pctm̄ infidelitatis qō ē grauissimum. Unde dicit. 1. petri. 3. q̄ super incredulos ira dei manet. Scō manifestat in bonis ⁊ ponit primo duo q̄ supza dixit gloriā et honorē. ¶ Terciū vero. s. pacē ponit loco incorruptionis quā includit pax et multa alia cōprehēdit. Nō enim potest esse pax hoīs pfecta q̄diu aliquis timet se amissurū bona que habet. sed tunc aliquis habet verā pacē cordis quādo habet omnia que cōcupiscit et ea pdere non timet. ysa. 32. Sedebit populus me⁹ in pulchritu. pacis Et in his etiaz primatū iudeis attribuit qz eis sunt primo pmissa et in eorum promissiōes gētes introierūt. Job. 4. Alij laborauerunt et vos in laborēs eorum introistis. ¶ Deinde cum dicit. Non enim est. assignat rationē dictorum quia scz non est psonarū acceptio apud deū act. 10. Nō ē psonaz acceptor de⁹. ¶ Opponit aūt psonaz acceptio iusticie distributiue. p quā aliq̄s distribuit vnicuiq; fm dignitatē psonaz: q̄ acceptio ē q̄n pter dignitatē q̄n hoc fit nō ppt̄ cōditōez psone q̄ facit ad causā hoc ē em̄ causā accipe. s. q̄si regā opādi scz ppt̄ psonā q̄si ipsa psona acciptat vt causa aliq̄d faciēdi. puta si aliquis det alicui ppter cōsanguinitatem plus de bonis patrimonialib⁹ nō est acceptio psonarū quia cōsanguinitas est cōueniens causa ppter quam in talibus bonis debeat plus habere. si autem ppter cōsanguinitatez aliquis prelatus det alicui plus de bonis ecclesiasticis potest hoc ad acceptionem personaruz ptinere si alias idoneitas nō cōcurrat. non enim cōsanguinitas est ratio cōueniens distributionis bonorum spūalium. qz igitur deus oīa cōuenientissima ratiōe facit nō cadit in ip̄m psonarū acceptio. Dicitur em̄ sap. 8. Q disponit omnia suauiter. scz videtur acceptio psonarū qz peccatoz quosdā in suis pctis relinquit quosdā ad se vocat. Sed dicendum q̄ personarum acceptio opponitur iustitie. Unde locū habet in his que dantur ex debito qō attendit iusticia. de⁹ aūt nō ex debito sed gratis peccatores ad penitentiā vocat. si enim ex operibus iam nō ex grā vt dicit infra xj. Et tit. 3. Non ex opibus iusticie que fecimus nos sed scōz suā miser. cordiaz saluos nos fecit. Jn talibus aūt beneficijs gratis datis nō solum deo sed etiam homini libez est dare cui voluerit. Mat. 20. An nō licet mihi facere quod volo. ¶ Deinde cū dicit Quicūq; em̄. exponit predictam rationē. q̄ enim non sit psonarum acceptio apud deum patet per hoc q̄ omnes qui peccāt puniūtur. Unde primo loquit quātum ad illos qui legem non susceperunt dicens q̄ q̄cūq; peccauerit sine lege scilicet moysi accepta a deo sine lege pibit id est cōdēnabitur nō ppter legis transgressionem. Job. 4. Quia nullus intelligit ineternū peribunt. Scō loquitur quantum ad illos qui legem scriptam acceperunt et dicit q̄ quicūq; peccauerint in lege id est post legē scriptam iudicabuntur per legem id est ppter hoc q̄ trāsgressi sunt preceptū legis. Jo 12. Sermo quē loquut⁹ sum vobis ille iudicabit eum in nouissimo die. Quidam aūt ex hoc modo loquendi occasionem errozis sumpserūt Quia enim apostolus nō dicit quicūq; in lege peccauerit per legem peribit si dixerat de his qui sunt sine lege crediderunt q̄ illi qui post legem susceptā peccāt iudicētur aliq̄liter. s. in pñti nō tñ peunt. Sed sicut dicit glo. quis xp̄ianus dicat nō pire indeū si non credat in xp̄m cū oñs dicat q̄ tolerabili⁹ erit sodome in die iudicij q̄ eis. vt habet Mat. 12. Unde eze. 18. Nolo mortē peccatoris. Utitur aūt tali diuersitate ī loquēdo qz vt grego. dicit in moralib⁹ sup illud iob. 36. Judiciū pauperibus tribuit. Quidā in futuro iudicio pibunt sed nō iudicabūtur. i. impij qui sunt sine fide ⁊ lege dei pī. Nō resurgent impij in iu

io. qz scz nō est locus disceptandi ꝓtra eū q̄ totaliē est
ms a deo. Jo. 3. Qui nō credit iā iudicatus est. Alij
ero q̄ lege dei ⁊ fide suscepta peccāt ita ꝓbunt q̄ etiam
abūtur q̄si q̄daz disceptatiōe cū eis facta. Unde eze.
. dicit Ecce ego ĩudico inter pec⁹ et pecus arietum et
ircoꝝ Sicut ⁊ rex vt gre. dicit hostes condemnat absq̄
audientia ciues aūt cū diligenti audientia.

Lectio tertia.

Non enim auditores legis iusti sunt
n apud deū: ꝫ factores legis iustificabūt Cū eñ gētes q̄ legē nō habent naturaliter ea q̄ legis sunt faciūt. eiusmodi legē nō hñtes. ipi sibi sunt lex: q̄ ostendunt opꝰ legis scriptū in cordibꝰ suis: testimonium reddēte illis cōsciētia ipoꝝ. et inter seinuicē cogitationū accusantiū aut etiaz defendentiū in die cū iudicabit deꝰ occulta hoīm: ſm euangelium meum per iesum xp̄m.

Postq̄ aplus cōfutauit hūanum iudiciū q̄ se gētiles ⁊ iudei mutuo iudicabant. ⁊ duinū iudiciū cōmendauit. ꝫ ꝓcedit ad ostēdendū ea q̄bus iudei gloziabanť eis nō sufficere ad salutez 2 primo oñdit ꝓpositū. scōo soluit ea que in ꝓtrariū dici possent. tercio cap̄. ibi. Quid ergo amplius ⁊c. De duobꝰ iudei gloziabanť scz de lege ⁊ circūcisione q̄ nō erat ex lege moysi. sz ex p̄ribus vt dicit Jo. 7. Prio ergo oñdit q̄ lex audita siue recepta nō sufficiebat ad salutē. scōo oñdit idē de circūcisiōe ibi. Circūcisio q̄dez ⁊c. Circa primū duo facit. primo ꝓponit qō intendit. scōo manifestat ꝓpositū ibi. Cū eñ gētes. Circa primū ꝓpōit duo Unū excludēdo. alterū asserēdo. Excludit eñ qō iudei opinabanť scz se ꝑ solū legis auditum iustificari. Unde dicit. ita dictū est q̄ peccātes in lege iudicētur ꝑ legem. Nō enim auditores legis ex hocipo q̄ legem audiūt iusti sunt apud deuz. et si apud hoīes iusti reputanť. Mat. 7. Qui audit verba mea ⁊ nō facit ea similis est viro stulto. Jac. 1. Si q̄s auditor est verbi ⁊ nō factor ⁊c. scōo astruit q̄ factores legis sunt iusti cū dicit. sz factores legis iustificabunť. Mat. 7. Dis q̄ audit ẏba mea et facit ea assimilabitur viro ⁊c. Jac. 1. Estote factores verbi et nō auditores tm̄ et p̄s. Intellectꝰ bonꝰ oībus faciētibus eū. ¶ Sz circa scōm videť esse qō infra tercio dicit ex opibus legis nō iustificabiť oīs caro coraz eo. nō ergo aliq̄ ex hoc q̄ opa legis faciūt iustificātur. Sz dicēdū est q̄ iustificari triplr accipi potest. Uno mō pōt accipi q̄ntū ad reputatiōez vt tunc aliq̄s iustificari dicať qñ iustꝰ reputať Eze. 16. Justificasti sororē tuā scz p̄ reputationē Et ſm hoc potest intelligi hoc. factores legis iustificabūtur. i. iusti apud deuz ⁊ hoīes reputabunť. scōo ꝑ executionē iusticie inq̄ntū scz opa iusticie exequūtur. Luc. 18. Descēdit hic iustificatꝰ in domū suā qz scz publicanꝰ opꝰ iusticie fecerat cōfitēdo peccatū. Et hoc mō verificať qō hic dicit Factores legis iustificabūtur scz legis iusticiā exequēdo. ¶ Tercio potest accipi iustificatio q̄ntū ad causaz iusticie vt scz ille dicatur iustificari qz iusticiā de nouo accepit sic infra q̄nto. ificari igit ex fide ⁊c. sic aūt nō intelligit hic q̄ facto
gis iustificētur q̄si q̄ ꝓpria opa legis iusticiā acq̄rāt hoc
esse nō potest neq̄ q̄ntū ad opa cerimonialia q̄ grām
icante nō cōferebāt. neq̄ etiā q̄ntū ad moralia ex q̄
habitꝰ iusticie nō acq̄rit. sed potiꝰ ꝑ habitū iusticie
ium huiusmōi opera facim⁹. ¶ Deinde cū dicit. Cū
gentes. manifestat ꝓpositū. Et primo ostēdit q̄ facto
es legis etiā si nō sint auditores iustificātur. scōo q̄ au-
ores legis sine legis obseruātia nō iustificanť ibi. Si
aūt iudeus. Circa primū tria facit. primo ꝓponit dignitatē eoꝝ q̄ legē abs q̄ auditu obtinuāt. scōo manifestat qō. dixerat ibi. Qui oñdunt opus legis. tercio ꝓbat ibi. Testimoniū reddēte illis. Circa primū tria tāgit. quātum ad gētiles primo carentiā legis dicens. Cū eñ gētes q̄ legē nō habēt scz diuinā quā nō acceperūt nō eñ gētibus data est lex sz iudeis ſm illud ecc. 24. Et in p̄s. Nō fecit taliter omni nationi. deu. 33. Legē p̄cepit nob moyses hereditatem mltitudinis iacob. Et q̄ patz q̄ gētiles nō peccabāt nō obseruādo cerimōialia legis. scōo cōmendat in eis legis obtinentiā cū dicit. Naturaliť faciūt q̄ sunt legis id est que lex mandat scz q̄ntuz ad p̄cepta moralia q̄ sunt de dictamine rationis naturalis. sic ⁊ de iob dicitur q̄ erat iustꝰ ⁊ rectus ac timēs deū ⁊ recedēs a malo Uñ ipse dicit. 23 Vestigia eius secutꝰ est pes meꝰ vias eiꝰ custodiui. Sz q̄ dicit naturaliter dubitatiōnē habet. videť eñ patrocinari pelagianis q̄ dicebāt q̄ homo p̄ sua naturalia poterat oia p̄cepta legis seruare. Uñ exponēdū ē naturaliter. i. p̄ naturā gr̄a reformatā. loq̄tur eñ de gētibus ad fidē p̄uersis q̄ auxilio gr̄e xp̄i ceperāt moralia legis obseruare. Uel pōt dici naturaliť. i. p̄ legē naturalē ostēdentem eis q̄d sit agēdū ſm illud p̄s. Multi dicūt q̄s ostendit nob bona signatū ⁊c. Qō ē lumē rationis naturalis in q̄ ē ymago dei ⁊ tñ nō excludit q̄n necessaria sit gr̄a ad mouēdū affectū sic etiā p̄ legē ē cognitio pctī vt dicit. ifra 3. et tñ vlterius req̄rit gr̄a ad mouēdū affectum. ¶ Tercio ostendit eoꝝ dignitatē in hoc. s. q̄ huiusmōi legem non habētes ipi sibi sunt lex inq̄ntū. s. fungūtur officio legis ad seipos instruēdo se ⁊ inducēdo ad bonū. qz vt philosophus dicit 10. ethicoꝝ. Lex ē ſmo coactiōez habēs ab aliq̄ prudētia ⁊ itellectu ꝓcedēs. Et ideo dicit. 1. thi. 1. Q̄ iusto lex non ē posita. s. qz exterioꝛi lege nō cogit. sed posita ē inuste q̄ indigēt exteri⁹ cogi. Et iste ē supm⁹ gradus dignitatis in hoīb⁹. vt scz non ab alijs sz a seipis inducantur ad bonū. Secūd⁹ ẏo gradꝰ est eoꝝ q̄ inducūť ab alio sed sine coactiōe. Terci⁹ aūt ē eoꝝ q̄ actiōe indigēt ad hoc q̄ fiāt boni. Quartus ē eoꝝ q̄ nec coactiōe ad bonū dirigi possūt. Je. 2. Frustra p̄cussi filios vros disciplinā nō receperunt. ¶ Deide cū dicit. Qui oñdūt. oñdit quō ipi sūt sibi lex qō q̄dē accipe possum⁹ ad silitudinē legis q̄ ab exterioꝛi hoīe ꝓponit q̄. s. cōsueuit ad infirmitatē et memoziā scripto tradi ⁊ silr illi q̄ legē obtinuāt absq̄ exteri oris auditu legis oñdūt opꝰ legis scriptū. nō q̄dē attramēto. sz ꝑmo q̄dē et p̄incipaliť spū dei viui. vt dicit. 1. coz. 3. Scōo etiā hūano studio ꝓuer 3. Describe eā tabulis coꝛdis tui. s. p̄cepta sapiētie. Uñ ⁊ hic seq̄tur In coꝛdibus suis. nō pgameno aut tabulis lapideis siue ereis. Je. 31. Dabo legē meā in visceribꝰ eoꝝ ⁊ i coꝛde eoꝝ supscribā eā. ¶ Deinde cū dicit. Testimoniū reddēte. ꝓbat qō dixerat. s. q̄ opꝰ legis sit i coꝛdibꝰ eoꝝ inscriptū ꝑ q̄dā opa q̄ huiusmōi scriptum ānunciāt. ⁊ ꝑmo ponit illa opa quoꝝ vnū est testimoniū cōsciētie qō tāgit dicēs. testimoniū reddēte illis cōsciētia q̄ q̄dē nihil aliud ē q̄ applicatio cognitiōis hīte ad iudicādum de aliq̄ vtrū sit bene vel male factū. Uñ huiusmōi cōsciētia qñq̄ testimoniū ꝓhibet de bono ſm illud. 2. coꝛ. 1. Glia nra hec ē testimoniū cōsciētie nre. Qñq̄ aūt ō malo. ecc. 7. Scit cōsciētia tua qz ⁊ tu crebro maledixisti alijs. Nō aūt pōt aliq̄s ꝓhibere testioniū de aliq̄ ope q̄ sit bonū vl malū nisi ꝑ hoc q̄ habet legis noticiā. Uñ hoc ipm q̄ cōsciētia testioniū reddit de bono vl malo ē euidēs signū q̄ i coꝛde hoīs sit opꝰ legis descriptū. Aliꝰ aūt opꝰ ē accusatio ⁊ defensio q̄ sine noticia legis eē nō p̄nt. Et q̄ntū ad hoc dicit. Et cogitationū i. cogitatiōib⁹ accusantiū aut etiā defendentiū. i. accusātib⁹ vel defendētibus more grecoꝝ q̄ genitiꝰ loco ablatiuoruz vtunť ⁊ hoc inter seinuicē. insurgit eñ hōi circa aliquod

tactū alīs cognitio accusans dum ꝓpter rationez aliquā cogitat se male feciſſe. pñs. Arguā te t ſtatuā contra faciē tuā. yſa. 3. Agnitio vult⁹ eoꝝ reſpōdebit eis. Quīq etiā ſurgit aliq̄ cognitio defēdēs dū p aliquā rationē cogitat ſe feciſſe bene. ſecūdum illud Job. 27. Mō repꝛehendit me cor in omni vita mea. Et inter hanc accuſationem t defenſionem locum habet teſtimoniū conſcientie cui ſtatur. Poteſt t aliter legi vt dicatur teſtimoniū reddente illis cōſcientia ipſoꝝ que ſcilicet cōſcientia nō ſolū eſt operum ſed etiā cogitationū de quibus ſcilicet homo conſcientiā habet ſed primuꝫ melius eſt. Sed qz teſtimonium accuſatio t defenſio in iudicio locum habēt. agit ſe cūdo de huiuſmōi iudicio oñdēs tēp⁹ cuꝫ dicit. die. qō dicit nō ad deſignandum tēporis qualitatem ſed abſconditoꝝ manifeſtationez. ꝑme. coꝛ. 4. Illuminabit abſconditа tenebꝛarum. Quādoq̄ tamen dicit nox ꝓpter incertitudinem hoꝛe illius. Ma. 25. Media nocte clamoꝛ factꝰ eſt. Dicūtur aūt cogitationes accuſantes vl defendentes in die iudicij nō ille que tunc erunt qz tunc vnicuiq̄ maīfeſta erit ſalus vl damnatio. ſed defenſio vel accuſatio cogitationum que nūc ſunt t teſtimoniuꝫ conſcientie quod nunc eſt repꝛeſētabile homini in illa die virtute diuina faciente. vt dicit Aug. 2. de ciui. dei. Noticia aūt illaꝝ cogitationuꝫ que remanent in alia nihil cē aliud videnē vt dicit glo. q̄ reatus pene vel meritum ex eis conſequens. Oſtendit etiā auctoꝛem iudicij dicens. Cuꝫ iudicabit deus. ꝑs. Judicabit oꝛbem terraꝝ in equitate. Determinat etiam de quibus erit iudicium cū dicit. Occulta hominuꝫ de quibus nunc homīes iudicare nō poſſūt. ꝑme coꝛ. 4. Illuminabit abſcondita tenebꝛarū. Oſtendit etiam doctrinā ex q̄ habeē fides de hoc iudicio cū dicit. ſcōm euāgelium meū id eſt a me predicatum. Ma. 12. Omne verbuꝫ ociоſum ꝛc. Dicit aūt euangelium meum q̄uis nō poſſit dicere baptiſmum ſuū t ſit vtriuſq̄ miniſter qz in baptiſmo nihil opatur induſtria hominis. ſed in euangelio predicando multum induſtria predicatoꝛis opatur. ephe. 3. Prout poteſtis legentes intelligere prudentiam meā in miniſterio. Poſtea ponit cui datum eſt iudicium cū ſubdit. Per iēm xp̄m qui ſcilicet eſt conſtitutus a deo iudex viuoꝝ t mortuoꝝ vt dicit. Act. 10. 2 Jo. 5. Pat̄ omne iudiciuꝫ dedit filio qui ſcilicet in iudicio apparebit bonis t malis. ſed bonis ſcōm gloꝛiam diuinitatis. Yſa. 33. Regem in decoꝛe ſuo videbunt. Malis aūt ſcōm naturā humanitatis. Apoc. primo Videbit eum omnis caro.

Lectio quarta.

Si autem tu iudeus cognoīaris t requieſcis in lege. t gloꝛiaris in deo t noſti voluntatem eius t probas vtiliora inſtructus per legem. confidis teipſuꝫ eſſe ducem cecoꝝ. lumen eoꝝ qui in tenebꝛis ſunt. eruditoꝛem inſipientiū. magiſtrū infantium. habentem formam ſcientie t veritatis in lege. Qui ergo alium doces teipꝝ nō doces. Qui predicas nō furandum furaris. Qui dicis nō mechādū mecharis. Qui abhomīaris idola ſacrilegium facis. Qui ī lege gloꝛiaris per pꝛeuaricationem legis deum inhonoꝛas. Nomen enī dei per vos blaſphematur inter gentes ſicut ſcriptum ē. Circumciſio quidem prodeſt ſi legez obſerues. ſi aūt pꝛeuaricatoꝛ legis ſis. circumciſio tua ꝓpuciū facta ē. Si igit̄ ꝓpuciū iuſticias legꝫ cuſtodiat. nōne ꝓpuciū illi⁹ in circ[illegible] reputabit̄. Et iudicabit id qō ex nat[illegible] puciū legē ꝓſumās te q̄ p littерā t circ[illegible] nē ꝓuaricatoꝛ legꝫ es. Nō eīm q̄ in maīfeſto iude⁹ ē. neq̄ q̄ in maīfeſto ī carne eſt circūciſio ſz q̄ in abſcōdito iude⁹ eſt t circūciſio coꝛdis in ſpū nō in littera. cui⁹ laus nō ex hominibus ſed ex deo eſt.

Oſtenſo q̄ factoꝛes legis iuſtificantur etiā ſine hoc q̄ ſit auditoꝛes qō ꝓtinebat ad gētiles. hic oñdit q̄ auditoꝛes non iuſtificātur niſi ſint factoꝛes qō ꝓtinet ad iudeos Pꝛio ergo oñdit pꝛerogatiuā iudeoꝝ q̄tū ad legꝫ ſuſceptionem. ſecūdo ponit eoꝝ defectum q̄tum ad legis tranſgreſſionē ibi. qui ergo aliū. Ponit aūt eoꝝ pꝛerogatiuaꝝ tripliciter. Primo q̄tum ad gentē cui data eſt lex. ſcōo q̄tum ad legē ibi. Et requieſcis in lege. tertio q̄tuꝫ ad legis effectum ſiue factū ibi. Et noſti voluntatē eius. Quā tum aūt ad gentem dicit. Si aūt tu iudeus cognominaris quod eſt nomen honoꝛabile ſcōm illud. ꝑs. Facta eſt iudea ſanctificatio eiꝰ. Jo. 4. Salus ex iudeis eſt. Dicunē aūt iudei nō a iuda machabeo vt quidā dicunt ſorte ꝓpē hoc q̄ iudas machabeus gentem illam in diſperſione exiſtentem cōgregauit t protexit ſcōm illud ꝑmo. machab. 3. Pꝛeliabat̄ plia iſrael cum leticia t dilatauit gloꝛiaꝝ populo ſuo. Jnuenit̄ enim nomen iudeoꝝ ante iudā machabeum ſcōm illud heſter. 8. Judeis noua lux oꝛiri viſa eſt Et ideo dicendum eſt q̄ iudei denominātur a iuda patriarcha. geñ. 49. Juda te laudabunt fratres tui. Cuꝫ eīm tempoꝛe roboam. x. tribus ab eius regno ſe ſegregantes vitulum aureum adoꝛarent in tranſmigrationem ſunt ducte ab aſſirijs vt habetur ꝓrti regum. 17. Hec de eoꝝ reuerſione facit mentionez ſcriptura. ſed potius terra remā ſit occupata ab alienigenis qui poſtmodū ſamaritani ſūt dicti. Due autem tribus ſcilicet iude t beniamin adherētes regno roboam perſeuerauerunt in cultu dei. Et quāuis in captiuitatem babilonis fuerint ducte. poſtmodum tamen per cyrum regem perſarum ſunt reducti in terrant ſuam vt dicitur primo eſdꝛe. primo. Et qz tribus iude maioꝝ erat ab ea tota illa gens denominabatur. Et nō ſoluz q̄ illi erant de tribu beniamin ſed eti ā de alijs tribubus reuertentibus qui ſe illis adiunxerunt. Conſequenter cum dicit. t requieſcis in lege. ponit eoꝝ pꝛerogatiuā quātū ad legē. Et primo quidem quātum ad ipſam legez cum dicit et requieſcis in lege quaſi per eam certificatus in credendis t in agendis. Dubitans eniꝫ intellectu nō quieſcit ſed vtriq̄ ſolicitatur qui aūt ſapientie certitudinem accipit mente quieſcit. Sap. 8. Intrans in domum meam cōquieſcam cum illa. ſecūdo quātum ad legis laꝛorem cuꝫ ſubdit t gloꝛiaris in deo id eſt in cultu t noticia vnius dei. Je. 9. In hoc gloꝛietur qui gloꝛiaē ſcire t noſce me ꝛc. ꝑme coꝛ. ꝑmo t. 2. coꝛ. 10. Qui gloꝛiatur ī domino gloꝛietur. Deinde cum dicit. t noſti ponit pꝛerogatiuam eoꝝ quātum ad fructum legis t primo q̄tum ad hoīez reſpectu ſui ipſi⁹. ſcōo reſpectu alioꝝ ibi. ꝓfidis. Poīt aūt duplicē fructū. Primū q̄dē rñdentē gle quaꝫ de deo habebāt cuꝫ dicit noſti voluntatez eiꝰ quid. ſ. deus velit vos facere infra. 12. Ut ꝓbetis que ſit voluntas dei. ſcōm fructum ponit q̄ reſpōdet quieſcenti in lege ōi cū dicit. t ꝓbas vtilioꝝa. i. ſcis ap ꝓbare eligēdo nō ſoluz mala a bonis. ſz etiā melioꝝa a minꝰ bonis. Unō q̄rebaq̄daꝫ. ma. 22. qō ē mādatū magnū. Et hoc inſtructꝰ a lege. ꝑs. Btūs hō quē tu erudieris dñe t de lege tua cueꝛſ eū. Cōſequēter poīt fructꝰ p reſpectū ad alios dez triplicit̄ ſe hñt ad noticiā legꝫ. Quidā eīm ſūt oi gꝫ ignoꝛātia ꝓſtituti vno q̄dē mō p ōfectū naꝰalis ig[illegible]

sicut ꝛ homo corpaliter dicitur cecus per defectum interiorꝭ potētie visiue. Ysa. 59. Palpauimus ceci parietem huiusmodi aūt hominibus nō potest homo lumē sciētie prebere vt ipsi ꝑse videre possint quid sit agendum, sed ꝑbet eis homo ducatū vt cecis: mādando eis quid facere ꝺ beant. ꝙuis mandatoꝝ rōm nō cognoscant. Job. 29. Oculus fui ceco. de quibus tñ dicit̄ ma. 15. Ceci sunt ꝛ duces cecoꝝ. Alio modo sunt in ignorātia ꝙ defectum discipline qui sunt quasi in tenebris exterioribus nō illumīati per doctrinā quibus sapiens ꝑbere potest lumē disciplīne vt intelligant que mandantur. ꝛ hoc est ꝙ dicit. Lumē eoꝝ qui in tenebris sunt. Lu. primo. Illumīare hijs qui in tenebris. scō autē tangit illos qui sunt in via perueniendi ad sciam quā nondū attingerūt ꝛ hoc vno modo per defectū plene instructionis. Et hoc est quod dicit Eruditorem insipiētium id est eoꝝ qui nondū sapientiaꝫ accepunt q̄ dicunt̄ eruditi quasi eruditate que a principio inest omibus cum ꝑmo instruūtur. Ecc. 7. Flij tibi sunt exudi eos. Alio modo ꝙ defectum etatis sicut sūt pu [illegible] ꝙtum ad hoc magr̄m infantū. Ysa. 33. Ubi ē doc [illegible] puuloꝝ. Tertij vero sunt qui iam sunt in sciētia ꝓuecti. Et isti indigent a sapiētibus informari vt habeant sapientum dicta in auctoritate quasi quādam regulam seu formam. Et ꝙtum ad hoc dicit hītem formam scientie. scō thi. 1. Formā habe bonorum verboꝝ q̄ a me audisti. Et phi. 3. Obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostrā. Oportet aūt eos qui sic informant auctoritate maioꝝ instrui vt sciant quid sit in lege traditū. Et ideo dicit scientie. Sap. 10. Dedit illi sciam sanctoꝝ. Et etiam vt sciant quid sit verus intellectus eoꝝ que tradūtur in lege. Et ꝙtum ad hoc dicit veritatis. p̄s. Emitte lucem tuā ꝛ veritatem tuā. ¶ Deinde cum dicit. Qui ergo aliuꝫ doces. ostendit defectū eoꝝ scōm transgressionē legis. Et ꝑmo hominis ad seipsum cū dicit. Qui ergo alium doces dirigendo ipm ad bonum teipm nō doces dirigendo. Et potest legi vel interrogatiue quasi cum quadam indignatione. vel remissiue quasi asserendo eoꝝ maliciam. ꝛ simile est in sequentibus. Job. 4. Ecce docuisti plurimos. Et infra. Nūc tetigit plaga ꝛ defecisti. secūdo tangit defectum ꝙtum ad primum. Primo quidē ꝙtuꝫ ad res que furto subtrahūtur cuꝫ dicit. Qui predicas nō furandū furaris Ysa. pr̄io. Principes tui infidelis socij furum. scō ꝙtum ad ꝓsonam cōiunctam que ꝑ adulteriuꝫ polluitur. Et ꝙtum ad hoc dicit. Qui doces nō mechandum mecharis. Osee. 7. Omēs adulterantes quasi cliban⁹. Jere. 5. Unusquisq; ad vxorem primi sui. tertio autem oñdit eoꝝ defectum per cōparationem eoꝝ ad deum ꝛ primo quidē ꝙtuꝫ ad hoc ꝙ peccabant cōtra ipius cultum. Et ꝙtum ad hoc dicit. Qui abhomīaris ydola cognoscens. s. ex precepto legis ea nō esse colenda sacrilegium facis abutendo. s. hijs que pertinent ad diuinū cultū Quod quidez primo fecerūt in statu legis. Mala. ꝑmo. Dicitis mensa dñi cōtaminata est. Et postmodum blasfemādo xp̄m. Mat. 12. In beelzebuch principe ꝛc̄. secūdo quātum ad ipam gloriam cum dicit. Qui in lege gloriaris ꝙ preuaricationem legis deum inhonoras. sicut enim legis obseruātia in bonis opibus est occasio videntiꝫ vt honorent deum. ita etiā transgressio legis ꝙ mala opera occasio est videntibus ꝓblasfemādi. ꝑma. pe. 2. Ex bonis opibus vos cōsiderant es glorificent deum. Econtra aūt dicitur ꝑma. thi. 6. Quicūq; sunt sub iugo seruitutis dominos suos omni honore dignos arbitrentur ne nomen domini et doctrina fidei blasfemet̄. Et ideo in ꝑs dicitur Vidi preuaricātes ꝛ tabescebā. Et ad hoc inducit auctoritatem subdens. Nomē enim dei per vos blasfematur inter gentes qz scilicet gentes videntes iudeoꝝ malam cōuersationem reputabant hoc ꝓuenire ex mala instructione legis a deo tradite. Dicit aūt sicut scriptuꝫ est. s. Ysa. 52. Dominatores eius iniq̄ agūt ꝛ iugiter tota die nomē meū blasfematur. ꝛ ezech. 36. scōm aliā litteram vbi nostra sic habet. Nō ꝓpter vos ego faciam domus israel sz ꝓpter nomē sanctuꝫ meū qđ polluistꝭ in gentib⁹. ¶ Deinde cū dicit. Circūcisio oñdit ꝙ nec circūcisio sufficit ad salutē eadez rōne qua nec lex qz. s. obseruātia legis sine circūcisione valet. sine qua tamē circūcisio nō prodest sicut similiter dictū est. Et circa hoc tria facit. primo compat circūcisionem ad iudeos circūcisos. scō ad gentes incircūcisas ibi. Si igitur ꝓpucium. tertio manifestat quod dixerat. ibi Nō enī qui in maīfesto. Circa primū duo facit. primo ostendit qualiter circumcisio prosit. secundo qualiter nō ꝓsit ibi. Si aūt preuaricator ꝛc̄. Dicit ergo ꝑmo. Circūcisio quidē prodest ꝙtum ad remissionem peccati originalis. Unde dicit̄ gen. 17. Masculus cuius ꝓpucij caro circūcisa ꝛc. Sed tibi adulto tunc finaliter prodest si legē obserues sicut religiosis ꝑdest ꝓfessio si regulaꝫ obseruēt Circūcisio enim erat quasi quedā professio obligās hominēs ad obseruātiā legis. Gall. 5. Testificor omni circūcidenti se. qm̄ debitor ꝛc. Q aūt apostolus dixit si circumcidimī xp̄us nihil vobis ꝓderit. loquit̄ ꝙtum ad tēpus post gratiā euāgelij diuulgatam. hic aūt loquitur ꝙtū ad tempus ante passionē xp̄i in quo circūcisio statū habebat secūdo ibi Si aūt preuaricator oñdit quomō circūcisio nō prosit dicens si tu iudee adulte preuaricator es legis circumcisio tua ꝓpucium facta est. i. nō plus valet tibi ꝙ prepucium. qz nō seruas quod ꝙ circūcisionem ꝓfiteris. Jere. 9. Omnes gētes prepuciū habēt domus aūt israel in circūcisi sunt corde. quinīmo ex hoc sunt magis rei qz nō seruant quod ꝓmiserūt. Displicet enim stulta ꝛ infidelis promissio vt dicit̄. ecc. 5. ¶ Deinde cū dicit. Si ergo prepuciū. compat circūcisionem ad gentiles. ꝛ hoc duplicit̄ Primo quidē ꝙtum ad hoc ꝙ eius fructū habent gentiles obseruādo legem. vnde dicit. Si circūcisio ꝑdest cuꝫ obseruatione legis nō aūt sine ea. igit̄ si prepuciū id ē gentilis incircūcisus custodiat iusticias legis id est iusta precepta legis. p̄s. Omnia mādata tua veritas. Nōne prepucium illius in circūcisionē reputabitur quasi dicat. Fructum vere circūcisionis habebit. Ad hoc enim homo exterius circūciditur in carne vt scz se circūcidat in corde. Jere. 4. Circūcidimini dño ꝛ aufferte prepucia cordiuꝫ vestroruꝫ. scō ibi. Et iudicabit ꝛc̄. Cōparat circūcisiōez gētilis oñdens ꝓpter obseruātiā legis iudeo preferri. vnō dicit. Et prepucium id est gentilis incircūcisus. cōsumās id est implens mādata legis ex natura id est per naturalē rōm vt supra dictū est ꝙ naturaliter que sunt legis faciūt Judicabit per cōparationē te scz iudeum circūcisum qui es preuaricator legis transgrediendo ꝑcepta eius per litteram id est habēt legem litteris descriptam circumcisionem scz carnis. Unde de hoc cōparationis iudicio dicit. ma. 12. Viri niniuite ꝛc̄. ¶ Deinde cum dicit. Nō enī q̄ in manifesto ꝛc̄. assignat rōnez dictoꝝ. Et primo ponit rationez. scō ꝓbat eam ibi. Cuius laus. Circa primū duo facit. Primo assignat rōnem quare circūcisio vel iudaismus sine legis obseruatione nō prosit. scō assignat rationem quare obseruātia legis ꝓsit sine iudaismo ꝛ circūcisione ibi. sed qui in abscō. Dicit ergo ꝙ ideo circūcisio preuaricātis legē fit prepuciū ꝛ iudicat̄ a prepucio custodiēte legem. nō enim est verus iudeus ille qui in maīfesto ē iudeus ꝛ secūdum carnalem generationem. infra. 9. Nō enim omnes qui ex circumcisione sūt israel. hij sunt israelite. sed qui filij sunt promissionis ꝛ similiter etiā nō ē ꝝa circūcisio illa q̄ ē maīfesta ī carne. Illa eñ ē signū vt dicit̄ Geñ. 17. Circūcidet̄ carnē ꝓpucij vr̄i vt sit in signū federꝭ

Mō aūt est signum verū nisi ei respondeat signatū. Unde si q̄s iude⁹ esset trās gressoꝛ federis nō esset ei⁹ vera circūcisio. Et ideo reputaē in p̄puciū. ¶ Deinde cū dicit sed q̄ in abscōdito assignat rōnem quare p̄puciuz custodientis legem reputeē in circūcisionem ꝛ iudicet circūcisionē carnalē qz. s. ille vere est iude⁹ q̄ est in abscōdito. i. qui hēt i affectu cordis mādata legꝭ quā iudei p̄fitenē. Ma. sexto Pater tu⁹ qui videt in abscondito ꝛc. et similiter circumcisio vera est que est cordis in spiritu id est p spirituz facta per quem supflue cogitationes a corde precidūtur. Uel i spiritu id est per spiritualē intellectum legis nō litteralē phi. 3. Nos sumus circumcisio qui spiritu deo fulmus. ¶ Deide cū dicit Cui⁹ laus ꝛc. probat premissaz rationē Manifestum est enim q̄ in oībus iudicium diuinuz p̄ferendum est humano. Ea vero que exterius apparent siue sit iudaismus siue circūcisio laudantur ab hominibus. sed ea que sunt in abscondito laudantur scōm iudiciuz diuinum. quia vt dicitur. 1. re. 16. Homies vident que parent. de⁹ aūt intueē cor ꝛc. Unde relinquitur q̄ interior iudaismus ꝛ circūcisio prevalet exteriozi ꝛ hoc est quod dicit cuius scilicet interioris circūcisionis. laus non est ex hominibus sed ex deo. 2. cor. 10. Non enim qui seipsum commendat ꝛc.

Incipit capitulum tertium.

Quid ergo amplius iudeo est. aut que vtilitas circūcisionis? Multū per omnem modum. Primū qui dem. quia credita sunt illis eloq̄a dei. Quid enim si quidam illorum nō crediderunt. Nunquid incredulitas illorum fidē dei euacuauit? Absit. Est aūt de⁹ verax. omnis aūt homo mendax. sicut scriptum est. vt iustificeris in sermonibus tuis ꝛ vincas cuz iudicaris. Si autez iniquitas nostra iusticiā dei commēdat quid dicemus? Nunquid iniquus est deus qui infert iram? Secūduz hominem dico. Absit. Alioquin quomō iudicabit deus hunc mundū? Si enim veritas dei in meo mendacio abundauit in gloriam ipsius quid adhuc ꝛ ego tanq̄ peccatoꝛ iudicoꝛ et nō sic vt blassemamur ꝛ sicut aiūt quidaz nos dicere. faciamus mala vt veniant bona Quorum dampnatio iusta est.

¶ Postq̄ apostolus ostendit q̄ iudaismus ad quem pertinet legis susceptio ꝛ circūcisio nō sufficiunt ad salutem sine legis custodia per quam gentilis sine exteriozi iudaismo ꝛ circūcisione fructuz vtriusq̄ cōsequitur. Hic objcit contra premissa. ꝛ primo quidem proponit obiectionem. secūdo soluit ibi. Multū quidem. Objcit ergo primo sic Si ita esset sicut dictum est q̄ nō est verus iudeus nec vera circūcisio in manifesto sed in occulto cordis. quid ergo amplius est iudeo id est quid amplius datum est q̄ ceteris. videtur q̄ nihil. Et hoc est incōueniens cum dōs dixerit. deut. 7. Te elegit dōs deus tuus vt sis ei populus peculiaris. Aut que vtilitas circūcisionis. scilicet exterioris. Uidetur ex premissis q̄ nulla. quod est incōueniens cum sit a deo tradita qui dic. Ysa. 48. Ego dōs docēs te vtilia. ¶ Deinde cum dicit. Multum quidem. soluit premissam obiectionē. et primo q̄tum ad prerogatiuam iudaismi. secūdo q̄tum ad vtilitatem circūcisionis. quarto capitulo ibi. Quid ergo dicemus. Circa primum duo facit primo ostendit iudeozum prerogatiuam. secūdo excludit eozum gloriā qua se gentibus superbe preferebant ibi Quid ergo precellimus. Circa primum tria facit. primo proponit quod intendit. secūdo manifestat ibi. Primuz quidem. tertio excludit objectionem ibi. Quid enim si q̄dam. Dicit ergo primo. quesitum est quid amplius sit iudeo. Est aūt ei āplius ꝛ q̄tum ad quātitatem que significatur cum dicit multum. ꝛ q̄tum ad numerum qui significatur cum dic. Per omnem modum. habent enim amplius aliquid ꝛ in cōtemplatione diuinozum scōm illud p̄s. Motus in iudea. Et scōm dispositionem temporaliū. p̄s. Mō fecit taliter omni nationi. habent etiam amplius q̄tum ad patres q̄tum ad promissiones ꝛ q̄tum ad prolez infra. 9. Quoꝝ est adoptio filiozum dei ꝛ gloria ꝛ testamentum. ꝛ in quolibet eozum nō est parua excellentia sz magna ꝛ precipua. quod pertinet ad id quod dicit multū Maximuz enim bonum hominis est in dei cognitione in hoc q̄ deo adhereat. ꝛ a deo instruatur p̄s. Beat⁹ homo quem tu erudieris domine. ¶ Deinde cum dicit. primuz quidem ꝛc. Manifestat quod dixerat dicens. primū quidem id est precipue amplius est iudeis qz eloquia dei credita sunt illis quasi amicis. Jo. 5. Vos dixi amicos. Et hoc est multū. quia eloquia dei sunt honesta. p̄s. Eloq̄a dn̄i vera iustificata in semetipsa. Sunt delectabilia. p̄s. Quā dulcia faucib⁹ meis eloq̄a tua Sunt etiā vtilia ad nō peccanduz. p̄s. In corde meo abscondi eloquia tua vt nō peccem tibi. ¶ Deinde cum dic. Quid enim si quidā excludit objectionem. Et primo ponit eam. secūdo excludit ipsam ducendo ad incōueniens ibi. Nunq̄d incredulitas. tertio ostendit esse incōueniēs ad quod inducitur ibi Est aūt deus verax. Posset aliquis prerogatiue iudeozū derogare opponendo ingratitudinem eozum per quaz videretur dignitatez eloquioꝝ dei amisisse. Unō dicit q̄d aūt si quidam illorum nō crediderunt. nūquid per hoc cōcluditur q̄ nihil amplius sit iudeo scōm illud 2. pe. 2. Melius erat illis nō cognoscere viam iusticie q̄ post cognitam retrozsuz conuerti. Mō crediderunt aūt primo quia dē legislatoꝛi. p̄s. Mō crediderūt verbis eius. secūdo nō crediderūt prophis. eze. 2. Increduli ꝛ subuersozes sunt tecum. tertio nō crediderunt ipsi filio. Jo. 8. Si veritatē dico vobis quare nō creditis mihi. ¶ Deinde cum dicit. Nunquid incredulitas. excludit dictam objectionem duccendo ad incōueniens quia si ꝓpter incredulitatem aliq̄rum prerogatiua iudeozum tolleretur sequeretur q̄ incredulitas hominis fidem dei euacuet quod est incōueniens Et hoc est q̄ dicit. Nūquid incredulitas eoꝝ qui scilicet nō crediderunt euacuauit fidem dei quod potest dupliciter intelligi. Uno modo de fide qua creditur in deuz. nō enim per hoc q̄ quidā nō crediderunt euacuatur fides illozum qui crediderunt. Malum enim quozundā in societate existentiū non euacuat bonum aliozū. ecc. 33. Ex ipsis benedixit ꝛ exaltauit sāctificauit ꝛ ad se applicauit ꝛc. quod est cōtra illos contra quos Augu. dicit in epistola ad plebem yponēsem. Ad quid aliud sedent isti ꝛ quid aliud tractant nisi vt cuz epūs vel clericus vel monachus vel sanctimonialis ceciderit omnes tales esse credant. sc nō omnes posse manifestari. Alio modo potest intelligi de fide qua deus fidelis est implens promissa hebre. Fidelis eniz est qui repromisit. Nec aūt fidelitas euacuaretur si ꝓpter quozūdam incredulitatem accideret q̄ nihil amplius esset iudeo. promisit enim deus populum multiplicare ꝛ magnificare vt patet. geñ. 22. Multiplicabo semen tuuz. ¶ Deinde cum dicit. Est aūt hoc esse incōueniēs q̄ fides dei euacuareē pp hoz infidelitatē ꝛ p̄mo q̄dē ad hoc iducit rōez. scōo auctitatē

scriptū ē .xtio excludit falsū sensū autoris ibi. Si aūt iniq̄tas. rō aūt sumit ex hoc q̄ de⁹ fz se verax ē. Je. 10. Dñs aūt de⁹ verax est ꝑma. Jo. 5. Hic est ver⁹ de⁹ ⁊ vita ēna ⁊ tñ ois hō est mēdax ps. Ego dixi in excessu meo ois hō mendax. Unde patet q̄ mendatiū homis siue infidelitas veritati nō adherens dei veritatem siue fidē nō euacuat. Ad horum euidentiam sciendum est q̄ veritas importat adequationem rei ad intellectum. Aliter autē adequaē res ad intellectū nostrū. aliter ad intellectum diuinum. Noster enim intellectus cognitionem accipit a rebus. et ideo causa ⁊ mēsura veritatis ipsius est esse rei. ex eo eīm q̄ res est vel nō est oratio dicit vel vera vel falsa secūdū ꝑm. Unō intellectus noster potest esse verus vel falsus inquātum potest adequari vel nō adequari. Quod autē potest esse ⁊ nō esse indiget alio agente ad hoc q̄ sit sine quo remanet nō ens. sicut enim aer sine illuminātē remanet tenebrosus ita ⁊ intellectus noster nisi a prima veritate illuminetur de se in mendacio remanet. Unde quātū est de se omnis homo est mēdax scōm intellectum sed solū est verus inquātū veritatē diuinā ptcipat ps. Emitte lucē tuā ⁊ veritatē tuā. Intellect⁹ autē diuinus est causa ⁊ mensura rerum ⁊ propter hoc scōm seipsum est indeficienter verax ⁊ vnaqueque res est vera inquantū ei conformatur. Similit scōm q̄ accipitur veritas ex parte rei homo de se nō habet veritatem quia natura sua vertibilis ē in nihilum. Sed solum natura diuina que nec est ex nihilo nec vertibilis in nihilum de se veritatem habet. ¶ Deinde cum dicit. Sicut scriptum est probat ideꝫ per auctoritatē psalmi quīti in quo sic legitur. ⁊ iustificeris in sermonibus tuis ⁊ vincas cum iudicaris. Quod qualit ad propositum faciat videri potest si precedentia psalmi considerentur. ꝑmittitur enim tibi soli peccaui ⁊ tunc sequit. vt iustificeris in sermonibus tuis ⁊ vincas cum iudicaris ꝓmiserat enim deus per nathan ꝓphetaꝫ dauid q̄ eius regnuꝫ ineternū stabiliret in semine suo vt haberet filios succedi. regū. 7. Postea vero cum in graue peccatum incideret adulterij scilicet ⁊ homicidij. Ut legitur secundi. ꝓ. xi. ꝓpter huiusmodi peccatum dicebatur a quibusdaꝫ q̄ deus non esset ei promissionē obseruaturus. Intentio ergo psalmiste est duo dicere. primo quidem q̄ ꝓpter peccatum eius nō mutatur iustitia dei ad quaꝫ pertinet vt suos sermones impleret. Et ꝙtum ad hoc dicit vt iustificeris in sermonibus tuis id est vt ex hoc appareas in sermonibus tuis iustus quia ꝓpter mea peccata eos non preteris. puer. 8. Recti sunt omnes sermones mei. ps. Fīlis dñs in omnibus verbis suis. scōo q̄ diuina promissio imitetur humanum iudicium ⁊ hoc est q̄ dīc vincas scilicet ꝑmissionem tuā seruando cum iudicaris. s. ab hominibus q̄ eam propter mea peccata nō sis impleturus. Infra duodecimo. Noli vinci a malo sed vince in bono malum. Hoc dicitur homini qō multomagis competit deo. Est aūt considerandum q̄ promissio facta dauid a deo erat implenda de xpi incarnatione Unde pertinebat ad ꝓphetiam predestinationis scōm quam aliquid promittit quasi omibus modis implenduꝫ quod vero promittitur vel pronūciatur secūdum prophetiā cōminationis nō preiudicat quasi omibus modis implendū sed secūduꝫ q̄ exigunt humana merita que possunt mutari. Et ideo si non factum fuisset qō promissum est dauid preiudicaret diuine iusticie. Si vero nō fiat quod promittitur q̄ ꝓphetiaꝫ comminatiois nō preiudicat diuine iusticie. sed designat mutationem meritoꝝ humanorum. Unde dicit. Jer. 18. Repente loquar aduersus gentem ⁊ aduersus regnum. vt eradicem ⁊ destruam ⁊ disperdam ⁊ dissipem si egerit penitentiā gens illa ꝛc. pniam agaꝫ ⁊ ego super malo ꝛc Sic ergo patet scōm hunc sensum q̄ peccatuꝫ homis diuinam fidelitatem nō excludit. Ponuntur aūt ⁊ alij sensus auctoritatis huiusmodi in glosa qui nō ita pertinent ad intentionem apli quoruꝫ primus est vt hec verba que hic ponuntur cōtinuentur cum hijs que ante psalmista ꝓmiserat. Amplius laua me ab iniquitate mea ad hoc scilicet vt iustificeris id est iustus appareas in sermonibus tuis in quibus veniam peccatoribus promisisti nō solum. eze. 18. Nec hec verba psalmi prius fuerunt dicta sed etiam leuit. 26. Orabūt pro impietatib⁹ suis ⁊ recordabor federis mei. Et deut. xxx. Si ductus pēnitudine cordis reuersus fueris ad deum reducet te dñs deus tuus ⁊ miserebitur tibi. Et sic vincas cum iudicaris ab hominib⁹ q̄ mihi veniaꝫ dare nō debeas. secūdo continuantur hec ꝝba cum eo quod dictum est. tibi soli peccaui id est per comparationeꝫ ad te qui solus es iustus ⁊ hoc est quod dicit vt iustificeris id est ex compatione mei ⁊ aliorum peccatorū iust⁹ apeas ps. Just⁹ domin⁹ ⁊ iusticias dilexit. ⁊ hoc nō solum in factis sed etiā in sermonibus quod est maximum scōz illud Ja. 3. Si quis ī verbo nō offendit. Et vincas cum iudicaris id est dū cuicūq̄ alij in iudicio cōparat Ysa. 5. Judicate inter me ⁊ vineam meā ꝛc. quarto referuntur hec verba ad xp̄m qui solus est sine peccato scōm illud ꝑme. pe. 2. Qui peccatū nō fecit nec inuentus est ī ore eius dolus ⁊ sic iustificatur in sermonibus in compatione ad omnes homines. Et vincas. s. peccatum mortem et dyabolum apoc. 5. Ecce vicit leo. Et hoc duz iudicat scilicet iniuste a pilato. Job. 36. Cā tuā quasi impij iudicata est. ¶ Deinde cuz dicit Di aūt iniq̄tas mea excludit falsum intellectuz auctoritatis inducte posset enim aliqs intelligere premissa verba scōm hūc sensuz vt hec dictio vt poneretur causaliter ⁊ nō solum consecutiue. Et sic sequeretur q̄ peccatum hominis directe ordinaretur ad cōmendandum dei iustitiā. Sed apostolus ostendit hoc esse falsum. vt sic det intelligere q̄ ly. vt ponitur consecutiue qz scilicet dauid peccante cōsequutum est q̄ diuina iustitia manifestetur. nō aūt causaliter. quasi peccatum hominis cōmendet dei iustitiaz. Quod quidē probat ducendo ad inconueniens. Et hoc dupliciter. primo quidem ex parte iudicij diuini. scōo ex parte iudicij humani. Circa ꝑmuz tria facit. primo ponit sensum falsum. secūdo ostendit inconueniens quod ex hoc sequitur ibi. Quid dicem⁹ nunquid iniquus. tertio ostendit hoc esse inconueniēs ibi. Absit. ¶ Est considerandū q̄ supra apostolus duas comparationes fecerat vnam quidem veritatis diuine ad humanum mendacium cum dixerat. Est aūt deus verax omis homo mendax. Alia iustitie dei ad peccatum humanum scōm verba psalmiste quibus dicit tibi soli peccaui vt iustificeris. Et ꝙtum ad compationem primā dicit. Si hec verba sunt intelligenda q̄ iniquitas mea directe commēdat dei iustitiam quid dicemus. id est nō poterimus sustinere inconuenientia que sequūtur. Nō enim peccatum est deo necessarium ad eius iustitiam cōmendandam. eccle. 15. Nō cōcupiscit multitudinem infidelium filioꝝ ⁊ inutilium. Exprimit aūt inconueniens quod sequitur dicens. Munquid deus qui infert iram id est vindictam pro peccato est iniquus. hoc eniz sequitur ex eo quod dictum est Si enim peccatū directe ordinaretur ad cōmendandam iustitiaz nō esset dignuz pena sed premio. Et sic deus puniens homies pro peccato esset iniquus. scōz illud deut. 32. Deus autē fidelis est absq̄ vlla iniquitate. Excludit aūt cōsequenter hoc inconueniens cum subdit. Absit. s. q̄ deus sit iniquus. Scōm homiem dico id est q̄ hec verba ꝓtuli nō ex meo sensu sz ex hois errātis sensu ꝓtuli sicut dr ꝑme. co. 3. Cū sit inē vos zel⁹ ⁊ rētio nōne carnales estis. Hoc aūt nō esse dicendū ostendit subdens. Alioquī scilicet si deus est iniquus quomodo iudicabit hunc mū-

dum id est quomodo cõueniet q ipse sit vlis t supremus mundi iudex. Oportet enim quod est primus t suprem̃ in quolibet genere esse infallibile sicut primum mouens est immutabile. Und̃ in ps. dicitur. Judicabit orbem terre in equitate. Et simile argumentum ponitur Job. 34. vbi dicitur. Vere deus nõ condemnat frustra. nec omni potens subuertit iudiciũ quem constituit alium super terram, tẽ. scilicet quia si ipse nõ iuste iudicaret oporteret dicere alium esse iudicem mundi. ¶ Deinde cum dicit. Si enim veritas ostendit idem per humanum iudicium. Et circa hoc etiã tria facit. primo proponit falsum intellectum predictorum verborum. secũdo ponit inconueniens quod sequitur ibi. Quid adhuc. tertio ostendit illud esse inconueniẽs ibi. Quorum damnatio. Exprimit autẽ falsum sensum secũdum illam comparationem que est diuine veritatis ad humanum mendacium cum dicit. Si eñ in meo mendatio id est propter meum mendacium veritas dei manifesta scilicet habundauit in gloria ipsius ita q mendacium hois directe pertineat ad augmentũ glorie. contra id quod dicitur Job. 13. Munquid deus indiget vestro mendacio. Subdit autem consequenter duo inconuenientia que sequuntur. quorum vnum est q homo non deberet reputari peccator propter mendacium ex quo in dei gloriã directe ordinat. Et hoc est qd dicit. Quid adhuc. i. cur etiã nũc t ego iudicor. s. ab hominibus tanq̃ peccator p mendatio. Sap. 17. Cum sit timida ne quicia data est in oĩm pdempnationẽ qz. s. peccatores ab oĩbus iudicio pdẽnantur. Aliud aũt inco̅ueniens est q locũ habeat verbũ falsuz qd̃ apostolis imponebat qz enim pdicabãt q p habundantiã gr̃e xp̃i soluebatur habundã tia peccator scõm illud ifra. 5. Ubi habũdauit delictũ superhabũdauit t gr̃a blasfemabãt aplos quasi dicerent q hoies deberẽt facere mala vt psequerẽtur bona qd̃ sequeretur si mendaciũ hois directe cõmendaret dei gratiaz et veritatẽ hoc est qd̃ dicit nos facimus mala peccãdo. s. et mendaciũ docẽdo vt veniãt bona. s. vt dei veritas t iusticia cõmendeẽ sicut blasfemamur. i. sicut quidã blasfemando nob imponũt ifra cor. 4. Blasfemamur t obsecram̃ t sicut quidã aũt nos dicere verba nostra deprauãdo. 2. pe. vltio. Que indocti t instabiles deprauãt. hec aũt excludit subdens quor cõdempnatio iusta est. i. eor qui faciunt mala vt veniãt bona. sicut enim nõ est verũ silogizãdum ex falsis ita nõ est pueniendũ ad bonũ finem p mala Je. 12. Bene est oĩbus qui preuaricãtur t inique agunt qd̃ dicit ex psona impior vel Quor. s. hec nobis false imponentiũ dãpnatio iusta est. iuste eñ cõdempnanẽ peruersorẽs sacre doctrine. Apõc. vlti. Si quis apposuerit ad hec apponet deus plagas scriptas in libro isto.

Lectio secũda

Quid igitur? precellim̃ eos Nequaq̃. Causati enim sumus iudeos et grecos omnes sub peccato esse. sicut scriptum est. Quia nõ est iustus quisq̃. nõ est intelligens. nõ est requirens deum. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt nõ est qui faciat bonum nõ est vsq̃ ad vnuz Sepulcrum patens est guttur eorum. linguis suis dolose agebant. venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est veloces pedes eorum ad effundenduz sanguinez. Cõtricio t infelicitas in viis eorum. et viam pacis nõ cognouerunt. nõ est timor dei ante oculos eorum. Scimus aũt quoniã quecunq̃ lex loquitur hiis qui in lege sunt loquitur. Ut oĩs os obstruatur. et subditus fiat omnis mũdus deo. quia ex operibus legis nõ iustificabitur omnis caro coram illo. per legẽ enim cognitio peccati.

¶ Postq̃ aplus ostendit p̃rogatiuã iudeor supra gentiles q̃tum ad diuina bñficia hic excludit eor inanem gloriam qua se gẽtibus ad fidem conuersis p̃ferebãt et primo ꝓponit qd̃ intendit. scõ ꝓbat ꝓpositum ibi. Causati enim sumus. Dicit ergo p̃mo ita dictũ est quid ãplius est iudeo Primũ quidez qz tradita sũt illis eloquia dei. Quid igitur dicem̃ nos iudei ad fidẽ conuersi nũquid p̃cellim̃ eos scilicet gẽtiles ad fidẽ conuersos de quo erat inter eos contencio. Luc. 22. Facta est cõtencio inter discipulos ie su quis esset maior. Et respõdens subdit nequaquã sed hoc videtur ꝓtra p̃missa in quibus dictũ est multũ per omnez modum ampli? est iudeo Sed ad hoc rñdetur in glo. q illud fuit dictũ quantũ ad esse qd̃ habebãt iudei rẽpore legis hoc aũt nũc dicit aplus fm statũ gr̃e quia vt dicitur. colo. 3. In xp̃o nõ est gentilis t iudeus circũcisio t p̃puciũm qz. s. nõ faciũt differentiã q̃tum ad statũ gratie sed hec rñsio nõ videtur esse omnino fm intentionẽ aplĩ. qz infra oñdet q etiã dum sub lege erãt peccatis subiacebãt sicut t gẽtiles vl amplius eze. 5. Ista est ihrlim in medio gentiũ posui eam t in circuitu eius terras t cõtemptit iudicia mea vt magis esset impia q̃ gẽtes. sic igitur dicẽdũ est qd̃ supra oñdit ꝓrogatiuã diuinor beneficior vnde nõ dixit q indeus esset excellẽtior t q aliquid esset iudeis amplius donatũ. hic aũt excludit excellentiã psonarũ qz ill iqui dĩna beneficia acceperũt nõ sũt illis debite vsi. ¶ Deinde cũ dicit causati eñ sumus oñdit ꝓpositum t p̃mo q iudei nõ excedũt gẽtiles q̃tũ ad statũ peccati. scõ q nõ excedunt q̃tum ad statũ iusticie. ibi nũc aũt sine lege. primuz oñdit dupliciter. Primo quidem ex hijs que supra dicta sunt. scõ per auctoritatẽ ibi Sicut scriptuz ẽ Dicit ergo causati enim sumus. i. causando rationib̃ oñ dimus iudeos atq̃ grecos id est gẽtiles omnes sub peccato esse. Ysa. 1. A planta pedis vsq̃ ad verticẽ nõ est tẽ ostendit eñ p̃mo q gẽtiles veritatem dei cognitaz in impietate t in iniusticia detinebãt. scõ q iudei lege suscepta p preuaricationẽ legis deum inhonorabant. ¶ Deinde cum dicit si cut scriptum est ostendit ꝓpositum p auctoritatẽ psalmiste t primo inducit auctoritatem. scõ manifestat eam ibi. scimus aũt. Circa primũ duo facit. p̃mo ponit peccata omissionis. scõ peccata cõmissionis ibi sepulcruz patẽs. peccata aũt omissionis tangit dupliciter primo quidẽ remouendo principia bonor operum. scõ remouẽdo ipsa bona opera ibi omnes declinauerũt. Sũt aũt tria bonor operũ pricipia quor vnũ pertinet ad ipaz operis rectitudinem t hoc est iustitia quã excludit dicẽs sicut scriptũ est scilicz in ps. quia nõ est iust? quisq̃. Mich 7. Et perijt sanctus de terra t rectus in hominibus nõ est quod quidẽ dupliciter potest intelligi. Uno modo q intelligatur nullus est iustus in se ex seipso sed ex se quilibet est peccator ex solo aũt deo habet iustitiam. exo. 34. Dominator dñe deus misericors t clemens qui aufers iniquitatem atq̃ peccata tẽ. nullus apud te per se innocẽs est. Alio modo q nullus est quãtum ad omnia iust?. quã aliquod peccatuz habeat scõm illud. puer. xx. Quis potest dicere mũdum est cor meum. eccle. 7. Non est homo iustus in terra q̃ faciat bonũ t nõ peccet. ttio etiã põt ĩtelligi vt referat ad pplm malor in̅ quos nullus est iustus.

Est em̃ ꝓsuetudo scripture vt quãdoq; loquatur de toto populo rõne maloꝝ quãdoq; rõne bonoꝝ vt patet Jere. 16. Vbi dicit̃ q; cum cõplesset ieremias loqui oĩa que preceperat ei dñs vt loqueret̃ ad vniuersum populũ apprehẽderũt eũ sacerdotes ⁊ pphete ⁊ oĩs pplus dicẽtes morte moriat̃. Et postea subditur. dixerũt prĩcipes ⁊ oĩs populus nõ est viro huic iudiciũ mortis. Sed primi duo sẽsus magis sunt scõm intentionẽ appli. Et hoc idem dicendũ ẽ in sequẽtibus. Scõm aũt prĩcipiũ boni opis est discretio rõnis. Et hoc excludit subdens. nõ est intelligẽs pſ. Nescierũt neq; intellexerũt. Et alibi. Noluit. intelligere Tertiũ prĩcipiũ est rectitudo intentionis quã excludit subdens. Nõ est requirẽs deum intentionẽ suã. ſ. dirigẽdo ad ipm. osee. 10. Tẽpus inquirẽdi dñm qui venerit cum docebit vos iusticiã. ¶ Cõsequẽter excludit ipsa bona opera. Et ꝑmo quidẽ q̃tum ad offensionẽ diuine legis cuius dicit. Oẽs declinauerũt. ſ. a regula diuine legis. Ysa. 56. Oẽs in viam suã declinauerũt. scõdo q̃tũ ad offensionem finis vnde subdit. Simul inutiles facti sunt hoc em̃ inutile dicim⁹ qõ nõ cõsequitur finẽ suum. Et ideo cum homines a deo declinãt ꝓpter quẽ facti sunt reddũtur inutiles. Sap. 4. Impioꝝ multitudo nõ est vtilis. ⁊tio excludit ipa bona opera cũ subdit. Nõ est qui faciat bonum Jere. 4. Sapientes sunt vt faciãt mala. bene aũt facere nescierũt. Subdit aũt. Usq; ad vnũ quod põt vno mõ intelligi exclusiue quasi diceret põter vnus qui. ſ. solus fecit bonum redimẽdo humanũ genus. Ecc. 7. Virũ de mille vnũ reperi mulierẽ nõ inueni. Vel potest intelligi inclusiue quasi dicat nec etiã vnus est pur⁹ homo qui faciat bonum. ſ. ꝓfectũ. Jere. 5. Querite in plateis eius an inueniatis virum facientẽ iudiciũ ⁊ querentẽ fidẽ. ¶ Deinde cum dicit. Sepulcrus patẽs ponit peccata cõmissionis. ⁊ ꝑmo peccata oris. scõdo peccata opis ibi. Veloces pedes eoꝝ. Peccata vero cordis ex hijs peccatis deprehẽdũntur. Circa peccatũ oris quattuor ponit. primo pꝛõptitudinem seu turpitudinẽ cũ dicit. Sepulcrus patens est gutt eoꝝ. Sepulcrũ em̃ patens duo habet. Est em̃ paratũ ad recipiendũ mortuũ ⁊ scõm hoc guttur homis dicit̃ esse sepulcrum patẽs. quando est paratũ ad dicendũ mortifera per quẽ modũ dicit̃. Jere. 5. Pharetra eius quasi sepulcrũ patens. scõdo exalat fetorem Mat. 23. Similes sunt sepulcris dealbatis que a foris parent homibus speciosa. intus sũt plena ossibus mortuoꝝ ⁊ omni spuricicia. Eoꝝ ergo guttur est sepulcrũ patens ex quoꝝ ore ꝓcedit turpi loquij fetor. Apoc. 9. Et de ore ipoꝝ ꝓcedit ignis ⁊ fumus ⁊ sulphur. Scõdo tãgit circa peccatũ oris fraudẽ cuius dicit Liguis suis dolose agebãt. aliud. ſ. habẽdo in corõ aliud in ore. Jere. 9. Sagitta vulnerãs lingua eorum dolũ loquuta est. ⁊tio ponit verboꝝ noxietatem cũ dicit. venenum aspidũ sub labijs eoꝝ qz. ſ. talia verba eueniunt q̃ insanabiliter ꝓximos occidũt vel spiritualiter vel corporaliter. deutro. 32. Fel draconũ vinũ eoꝝ ⁊ venenum ⁊c. q̃rto designat habũdantiã hoꝝ peccatoꝝ cũ dicit. quorũ os maledictione plenũ est. ⁊ amaritudine qz. ſ. in talibus semp habundat maledictio qz. ſ. maledicũt de alijs õtrahẽdo cõtra id quod dicit̃ infra. xij. Bñdicite ⁊ nolite maledicere. Et amaritudine in q̃tum. ſ. nõ verent̃ in faciem ꝓximi dicere iniuriosa verba quibus ad amaritudinẽ ꝓuocant̃ ꝛ id qõ dicit̃ eph. 4. Omis amaritudo tollat̃ a vobis. ¶ Deinde cũ dicit Veloces pedes eoꝝ tangit̃ peccata operis circa que tria tangit. Primo quidẽ pꝛõptitudinem ad male agendũ. Unde dicit veloces pedes eoꝝ id ẽ prompti sunt pedes. i. affectus eoꝝ ad effundẽdũ sanguinem. i. ad faciendũ quecũq; grauia peccata qz inter ceteꝛa que cõmittim⁹ ĩ primũ homicidiũ est graui⁹ puer. i. Pedes eoꝝ in malũ currũt ⁊ festinãt vt effundãt sanguinem. Scõo tangit multitudinẽ nocumentoꝝ que alijs inferunt cũ subdit in vijs eoꝝ. i. in opibus eoꝝ est contricio quia. ſ. alios ꝓterunt oppꝛimẽdo eos. Jsa. 10. Ad conterendũ erit cor eius ⁊ infelicitas in q̃tum. ſ. priuant hoies bonis suis ad miseriã eos deducendo. Job. 24. Nudos dimittũt homies indumẽta tollẽtes ⁊c. Possũt tamẽ hꝰ duo intelligi esse posita ad designandũ penã potius q̃ culpam vt sit sensus in vijs eoꝝ est cõtricio ⁊ infelicitas id ẽ opera eoꝝ que per vias designãtur ducũt eos ad cõtricionem ⁊ infelicitatem ita q̃ ꝓtricio referatur ad oppressionẽ pene qua ꝓ peccatis puniẽtur. Jsa. 30. Cõminuent̃ sicut cõteritur lagẽa figuli. Infelicitas aũt referenda est ad penam dãni qua felicitate eterna priuabũtur. sapi. 12. Infelices aũt sunt ⁊ inter mortuos spes eoꝝ. Tertio ostendit eoꝝ culpe obstinationẽ ad malũ a qua q̃dẽ aliqui reuocãtur dupliciter. Uno modo per hoc q; volũt ab homibus pacem habere. sed ꝓtra hoc dicit̃. Et viã pacis nõ cognouerunt id est nõ acceptauerũt. pſ. Cũ hijs qui oderũt pacem. Alio modo intuitu diuini timoris. sed isti nec deus timẽt nec hominẽ reuerẽtur vt dicitur. Luc. xviij. Unde subditur nõ est timoꝛ dei ante oculos eoꝝ id est ante ipsorum ꝓsiderationẽ. Ecc. 1. Timoꝛ domini expellit peccatũ Nã qui sine timore est nõ poterit iustificari. Potest autẽ et hoc specialiter dici ꝓtra iudeos xpõ nõ credẽtes q; non cognouerũt viã pacis. i. xpm. de q̃ dicit̃. ephe. 2. Ipse est pax nostra. ¶ Deinde cũ dicit Scim⁹ aũt qz quecũq; manifestat auctoritatẽ inductã tripliciter. ꝑmo quidẽ exponendo sensum ei⁹. scõo exponẽdo intentionem ipius ibi. Ut omne os. tertio assignando rõnem dictoꝝ in ipa ibi. Quẽ ex opibus. Circa primũ ꝓsiderandũ est q; iudei contra quos apl̃us hic loquebat̃ poterãt ad sui excusationem̃ puertere sensum auctoritatis inducte dicendo q; ꝑmissa verba sunt intelligẽda de gentib⁹ nõ ꝺ iudeis. Sed hoc excludit apl̃us dicens. scim⁹ q; quecũq; lex loquit̃ hijs q̃ in lege sunt loquit̃. i. ad quos lex datur ⁊ qui legẽ ꝓfitentur. Legẽ ꝑcepit nobis moyses. Hẽtiles aũt nõ erãt sub lege. ⁊ scõm hoc ꝑdicta verba ptinẽt ad iudeos. Est hic aũt duplex obiectio. Prima quidẽ qz verba supra inducta nõ sunt assumpta de lege sed de pſ. Sed ad hoc dicendum est q; quãdoq; nomẽ legis sumit̃ ꝓ toto veteri testamẽto nõ ꝓ quinq; libris moysi tm̃ scõm illud Jo. 15. Ut impleat̃ ꝑmo qui in lege eoꝝ scriptus est qz odio habuerũt me gratis qõ scriptũ est in veteri testamẽto nõ in quinq; libris moysi qui ꝓprie lex dicũtur. Et sic etiam lex accipit̃ hic. Quinq; aũt totũ vetus testamẽtum diuidit̃ in tria. i. in legẽ. pſ. ⁊ pphas. scõm illud. Luce vltio. Necesse est impleri oĩa que scripta sũt in lege moysi. pſ. ⁊ pphis de me. Aliq̃ vero totũ vetus testamẽtum diuidit̃ in duo. ſ. in legem ⁊ pphas scõm illud. Ma. 22. In hijs duobus mãdatis pendet oĩs lex ⁊ pphete. Et scõm hũc modum psalteriũ sub pphetis cõtinetur. Scõa obiectio ẽ qz in lege. i. in veteri testamẽto multa dicũtur ptinentia ad alias gẽtes sicut patet in pluribus locis Ysa. ⁊ Jere. Ubi dicũtur multa cõtra babilones ⁊ sili ꝓtra alias nationes. Nõ ergo quecũq; loquit̃ lex. loquit̃ hijs ⁊ de hijs qui in lege sunt. Sed dicendũ q; quãdocũq; indetermiate loquit̃ ad eos ptinere videt̃ quibus lex datur. quando vero scriptura de alijs loquit̃ spẽali titulo designat alios sicut cũ dicit̃ onus babilonis ⁊ onus tyri. ⁊c. Que cõtra alias gẽtes in veteri testamẽto dicũtur. aliquo modo ad iudeos ptinebãt in q̃tum eoꝝ infortunia ad eoꝝ cõsolationẽ vel terroꝛẽ prenũciabant̃ sicut etiã predicator debet dicere que ptinent ad eos quib⁹ ꝑdicat nõ autem que ptinent ad alios. Ysa. 58. Annũcia populo meo peccata eoꝝ quasi diceret nõ que sunt alioꝝ. ¶ Deinde cũ dicit. Ut omne os. ⁊c. assignat intẽtionẽ ꝑdicte auctoritatis

20

ꝓpter duo enim scriptura oīes de iustitia arguit ꝓmo quidē ad reprimēdū eoꝝ iactātiam qua se iustos arbitrabāt fm illō luc.18. Jeiuno bis in sabbato Et quātuz ad hoc dicit vt omne os obstruat qō scz sibi iusticiā presumptuose asscribebat. ps. Obstructū est os loquentiuz iniqua 1.reg.2. Nolite multiplicare loqui sublimia gloziantes. scō vt suam culpā recognoscēt es se deo subijciant sicut infirmus medico Unde subdit. Et subdit9 fiat oīs mūd9 deo id est non solū gentilis sed etiā iudeus culpā suaz recognoscētes. ps. Nōne deo subiecta erit aīa mea? ¶ Deinō cū dicit qm̄ ex opibus legis assignat rationē ꝓmissoꝝ verboꝝ. Et primo ponit rationē. scō manifestat eaz ibi p legem tē. Dicit ergo primo ideo nō est iust9 q̄s q̄ quoniā omnis caro id est oīs homo nō iustificat coram illo. i. fm eius iudiciuz ex operibus legis qz vt dicit. gal'.2. Si ex lege est iusticia xp̄s gratis mortuus est Et ad titum .3. Non ex opibus iusticie que fecimus nos sz fm suā misericordiā saluos nos fecit. Est aūt duplex op9 legis. quoddā quidē est ꝓpriū legis mosaice sicut obseruatio cerimonialium preceptoꝝ. quo ddā est opus legis nature q̄a pti net ad legē naturalem sicut non occidas nō furtū facias. Quidz ergo hoc intelligūt dictum esse de primis legis operib9 scilicet q cerimonialia gratiā non cōferebāt per quam homines iustificant. nō tamē ista videt esse intentio apli qō patet ex hoc q statim subdit. Per legem enim cognitio peccati. Manifestū est autē q peccata cognoscūtur p prohibitionem moraliū preceptoꝝ. et ita apostolus intendit q ex oībus operib9 legis etiam que p precepta moralia mādant nō iustificat homo. ita q ex operibus in eo causetur iusticia quia vt dicit infra vi. Si enim gr̄a iā nō ex operib9. ¶ Deinde cuz dicit per legē probat qō dixerat scilicet q opera legis nō iustificent. lex enim datur vt homo cognoscat quid debeat agere q̄d vitare p̄s. Non fecit taliter omni nationi et iudicia sua non manifestauit eis. pue. 6. Mādatuz lucerna est et lex lux et via vite. Ex hoc aūt q homo cognoscit peccatū quod vitare debet tanquā phibitū non statim sequit q illud vitet quod pti net ad rationē iusticie qz concupiscētia subuertit iudiciū rationis in pticulari opabili. Et ideo lex nō sufficit ad iustificandum sed est nececessarium aliud remedium p qō concupiscentia reprimatur.

Lectio tertia.

Unc autē sine lege iusticia dei manifestata ē testificata a lege t ꝓphetis Justicia aūt dei per fidē iesu xp̄i: in omnes et sup oēs q̄ credūt in eū Non em̄ est distinctio. Omnes enim peccauerūt: et egēt gloria dei. Justificati gratis p gratiam ipi9 per redēptionē q̄ est in xp̄o iesu. quē ꝓposuit deus ꝓpiciatorē p fidem in sāguine ipsius ad ostensionez iusticie sue ꝓpter remissionē p̄cedētiū delictoꝝ in sustētatione dei ad ostensionem iusticie eius in hoc tempore vt sit ipe iustus t iustificās eum q̄ ex fide est iesu christi.

Postq̄ aplus oīdit iudeos t gentiles eq̄les esse quātuz ad statū culpe precedētis. hic oīdit eos eq̄les quantū ad statū gr̄e subsequēt. Et circa hoc tria facit. primo oīdit ꝓpositū. scō ostēdit quoddā qō supposuerat ibi. An iudeoꝝ de9 tantū tertio respōdet obiectiōi ibi legem ergo destruimus. Circa primū tria facit primo proponit qō intēdit. scō manifestat ꝓpositum ibi. Nō ē distinctio. tertio infert cōclusionē intentam ibi. Ubi est ergo gloriatio tua? Circa primum tria facit. primo ꝓponit habitudinez iusticie ad legē. scō assignat causā iusticie ibi. Justicia aūt dei. tertio assignat huiusmōi iusticie cōitatē ibi. In oēs tē. Ponit aūt primo duplicē cōparationē seu habitudinē iusticie ad legē. primo q̄dē qz nō ē ex lege causata Et hoc est q̄ dicit dictū est q̄ olim q̄ opa legis nō poterat esse iusticia dei vel qz ipse iustus est adiplens ꝓmissa de iustificatione hoīm. infra 15. Dico em̄ xp̄m ministrum fuisse circūcisionis ꝓpter veritatē dei Uel potius iusticia dei q̄ aliq̄s iustificatur a deo de qua dicit infra. 10. Jguorantes dei iusticiam Hec iusticia dei iusticia nūc id est tēpore gr̄e manifestata est tuz p xp̄i doctrinā tū p ei9 miracula. tū etiam p facti euidentiam in q̄nkū euidens est multos esse diuinitus iustificatos. Et hoc sine lege scz causante iusticiaz. Gall'.5. Euacuati estis a xp̄o. q̄ in lege iustificamini a gr̄a excidistis. ysa.56. Prope est sal9 mea vt veniat et iusticia mea vt reueleť. Et nē aliq̄s credat hāc iusticiā legi esse ꝓtrariā. scō ponit aliā habitudinē iusticie ad legem cū dicit. Testificata a lege et ꝓphis. Nec q̄dem xp̄i iusticiā testificata ꝓnūciādo t p̄figurādo. Jo.5. Si crederetis moysi. forsitā t mihi crederetis de me em̄ ille scripsit et etiaz p effectū qz cū ipe iustificare nō poterat testionū phibebat aliūde q̄rēdā esse iusticiā. Prophete aūt testificati sunt eaz p̄nūciando. Act.11. Huic oēs pphete testimoniū phibent. ¶ Cōsequēter aūt assignat causam hui9 iusticie et dicit iusticiam autem dei est p fidem iesu xp̄i. i. quā ipe tradidit Je.12. Aspicientes in auctorem fidei tē Uel etiaz que de ipo habeť infra 10. Quia si cōfitearis in ore tuo dōm iesum et in corde tuo crediderīs q deus illū suscitauit a mortuis saluus eris. Dicitur aūt iusticia dei esse per fidem iesu xp̄i nō vt q̄si per fidem mereamur iustificari quasi ipa fides ex nobis existat z p eā mereamur dei iusticiā sicut pelagiani dixerūt. sed quia in ipa iustificatione qua iustificamur a deo primu motus mentis in deū est per fidem. Accedentem enim ad deū oportet credere vt dicitur heb.xj. Unde et ipsa fides quasi prima ps iusticie est nobis a deo ephe.2. Gr̄a estis saluati p fidem tē. Hec aūt fides ex qua est iusticia nō est fides informis de qua dicit 1.Jac.2. Fides sine operibus mortua est. sz est fides per caritatem formata de qua dicitur gal'.5. Nā in xp̄o iesu neq circūci sio aliquid valet sine fide. per quā in nobis habitat xp̄us. ephe.3. Habitare xp̄m p fidez in cordibus vestris qō sine caritate nō fit. 1.Jo.4. Qui manet in caritate in deo manet et de9 in eo. Hec ē etiā fides de q̄ dicit act.15. Fide purificās corda eoꝝ. q̄ q̄dē purificatio nō fit sine caritate. pue.10. Uniuersa delicta operit caritas Et ne aliq̄s diceret per hanc fidē solos iustos iustificari. tercio ostēdit cōmūitatē hui9 iusticie cū subdit i oēs qz. scz ista iusticia est in corde nō carnalib9 obkuantijs de q̄bus dicit heb.9. Q carnales obkuantie erāt ad iustificationē carnis vsq ad tēpus correctiōis imposite Et sup omnes. q̄a videlicz facultatē hūanā ac merita excedit. 2. coꝝ.3. Non q̄ sufficiētes sim9 cogitare. Addit aūt q̄ credunt in eum qō pertinet ad fidem formatā per quam homo iustificatur vt dictū est. ¶ Deinde cū dicit. Nō ē em̄ distinctio: manifestat quod dixerat et primo q̄ntum ad cōmunitatē institie. scō quantū ad causā eā i9 ibi Justificati gratis. tertio quātū ad manifestationē ipsi9 ibi Ad ostēsionē. Dicit g̃ ꝓpio dictū ē iustificatio dei ē i oēs t super omnes q̄ credūt in xp̄m. Nō em̄ ē quātū ad hoc distinctio inter iudeū et gentilē. col'.3. In xp̄o iesu nō est gētilis et iudeus sz distinctionem aliquā habēs q̄si iudeus nō indigeat iustificari a deo sicut gentilis. omnes enim peccauerunt sicut supra ostensum est ysa.53 Omnes nos quasi oues errauimus. et per hoc egent gloria dei id est iustifi-

21

12

catione qua in gloriam dei cedit. non autē sibi debet homo hanc gloriam ascribere ps. Non nobis domine nō nobis sed nomini tuo da gloriā. ps. Date gloriam deo. Sic igitur quia omnes peccauerūt et ex se iustificari nō possūt restat vt per aliam causaz iustificentur quā consequenter ostēdit subdens iustificati. Ubi primo ostendit q huiusmodi iustificatio est sine lege id est q non est ex opibus legis cū dicit. Justificati gratis id ē absq; merito precedētium opezū. yia. lij. Gratis venūdati estis ⁊ sine argento redimemini. Et hoc per gratiaz ipsius scilicet dei cui ex hoc debetur glia. 1. cozin. 15. Gratia dei sum id qō sum. scō ostendit que sit causa iustificatiōis. Et primo ponit ipsā causaz cū dicit Per redēptionē vt eñ dicit. Jo. 8. Qui facit pctm seruus est peccati. Ex qua q̄dē seruitute homo redimit si p peccato satisfaciat. Sicut si aliquis obculpā cōmissam obnoxius esset regi ad soluēdam pecuniam ille eñ redimere diceret a noxa q̄ pro eo pecuniā solueret. hec autē noxa ad totū humanū genus ptinebat qō erat infectū p peccatū primi pentis. Unde nullus ali⁹ p peccato totius humani generis satisfacere poterat nisi solus xps qui ab omni peccato erat immunis. Unde subdit Que ē in xpo iesu. q̄si dicat in alio nō poterat nobis esse redēptio. 1. pe. 1. Non corruptibilibus auro vel argēto. scō ostendit vnde ista redēptio efficaciā habuit cū dicit. Que ꝓposuit de⁹ ꝓpiciatorē. ex hoc eñ xpi satisfactō efficaciā ad iustificāduz habuit ⁊ ad redimēdū qz euz deus ad hoc ordinauerat fm suū ꝓpositū qō designat cū dicit. Quem ꝓposuit de⁹ ꝓpiciatorē. Ephe. 1. Qui opaī oīa fm cōsiliū volūtatis sue Ut ꝓposuit id ē p oībus posuit. vt quia humanuz genus nō habebat vnde satisfacere posset nisi ipse de⁹ eis redēptorē et satisfactorē daret. ps. Redemptionē misit dñs populo suo. Et sic dum satisfaciendo nos redimit a noxa peccati. deum peccatis nr̄is ꝓpiciū facit qō petebat psalmista dicēs Propici⁹ esto pctis nr̄is. et ideo dicit eum ꝓpiciatorē. 1. Jo. 2. Propiciatio in cuius figura. Exo. 25. mādatur q fiat ꝓpiciatoriuz. id est xps qō ponebatur iup archā id est ecclesiam. tercio oñdit per qō redēptionis effectus ad nos pueniat cum dicit. Per fidem in sanguine eius id est q̄ est de sanguine eius p nobis effuso. Et enim pro nobis satisfaceret congruebat vt penam mortis pro nobis subiret quā homo p peccatū incurrerat fm illō. geñ. 2. Quacūq; die ⁊c. Añ dicit. 1. pe. 3. Xpus semel p peccatis nostris mortu⁹ est. Hec autē mors xpi nobis applicat p fidem qua euz credimus p suam mortem mundū redemisse. gal. 2. Jn fide vivo filij dei qui dilexit me ⁊c. Mā ⁊ apud hoīes satisfactio vnius alteri non valeret nisi eā ratam haberet. Et sic patet quomodo fit iusticia p fidē iesu xpi vt supra dictū est. Sed quia etiā supra dixit iusticiā dei esse nūc manifestatā agit consequenter de hac manifestatione et primo tangit modū manifestationis dicēs. Ad ostensionem quasi dicat hoc inquā factum est vt iustificaremur per redemptionez xpi et per fidem sanguinis eius ad ostensionez iusticie sue id est ad hoc q suam iusticiā deus ostenderet. et hoc ꝓpt remissionem precedētiuz delictorū. Jn hoc enim q precedentia delicta deus remisit que lex remittere non poterat nec hoīes ꝓpria virtute ab eis se precauere poterāt ostēdit q necessaria est hominibus iusticia qua iustificētur a deo solum autem p sanguinē xpi potuerūt remitti peccata non solum pūtia sed preterita quia virt⁹ sanguinis xpi operatur per fidem hoīs quā quidē fidem habuerūt illi qui precesserunt xpi passionem sicut et nos habemus. 2. cozinth. 4. Habentes eūdem spiritum fidei credim⁹. Añ et legit aliter vt dicatur ꝓpter remissionez delictorū que sunt hominū precedentium christi passionem. Unde dicitur mich. vltimo Deponet iniquitates nostras ⁊ proijciet ⁊c. scō ostendit tempus manifestationis cuz subdit Jn sustentatione dei ad ostensionem iusticie eius in hoc tempore quasi diceret precedentia delicta erant ante xpi passionem in sustentatione dei quasi in quadaz diuina dei sustinētia quia nec p eis credentes et penitentes damnat nec ab eis totaliter reddit absolutos vt sc̄z eis non obstātibus possint introire in gloriam Uel fm aliam litteram potest intelligi q ipi sancti pres erāt in sustētatione dei quia detinebātur in limbo non q̄dem patiētes penam sensibilem sed expectantes introire in gloriam per xpi passionem. ecc. 2. Sustine sustentationes dei. Ad hoc inquā precedentia delicta vel precedētes patres erāt in sustentatiōe dei ad oñsionem sc̄z iusticie eius in hoc tēpore id ē vt in hoc tempore gratie suam iusticiā pfecte ostenderet plenā remissionez peccatoz tribuēdo. ps. Uenit tempus ⁊c. Et. 2. cozi. 6. Ecce nūc tēpus acceptabile ⁊c. Et hoc ē qō supra dixerat nūc esse iusticiā dei māifestatā. Oportuit aūt vt precedētia pctā vsq; ad hoc tēp⁹ essent in dei sustentatiōe. vt primo cōuincerē homo de defectu scientie. quia tēpore legis nature in errores ⁊ turpia pctā incidit. et etiam defectu potēcie qz post legē scriptā q̄ fecit cognitiōez pctī adhuc homo p infirmitatē peccauit. tercio oñdit q p remissionē peccatoz dei iusticia ostendat. siue accipiatur dei iusticia qua ipe est iustus siue q̄ alios iustificat. Unde subdit Ut sit ipse iustus id ē vt p remissiōez peccatoz deus appareat esse iustus in seipso. tū qz remittit peccata sicut promiserat. tum qz ad iusticiam dei pertinet q pctā destruat: hoīes ad iusticiā dei reducēdo. ps. Justus dñs et tusticias dilexit. Et etiā vt sit iustificās eū q̄ est ex fide iesu xpi. i. q̄ per fidez iesu xpi accedit ad deū. Accedentem enim ad deum oportet credere heb. 11.

Lectio quarta.

Ubi est gloriatō tua: Exclusa ē Per quam legem: Factoruz: Non. Sed per legē fidei Arbitramur enim iustificari hominem per fidez sine opibus legis An iudeorum deus tm̄. Nōne et gentium: Immo et gentium. Quoniam q̄dem vnus est deus q̄ iustificat circūcisionem ex fide et prepucium per fidem Legē ergo destruim⁹ per fidem: Absit. Sed legem statuimus.

Postq̄ apls ostendit q iudei nō p̄cedunt gentiles neq; q̄tū ad statū culpe: neq; q̄tū ad statū iusticie: b cōcludit cōclusionē intētā excludēdo sc̄z eoz glationē q̄ gētib⁹ se p̄ferebāt et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit hui⁹ glorie exclusionē. scō exclusionis causam ibi Per quā legem. tercio ostendit modum quo excludit ibi. Arbitramur enim ⁊c. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit questionē dicēs ex quo colter es sub peccato tu iudeus sicut et gentilis et exquo gentilis iustificatur per fidē sicut ⁊ tu vbi est gloriatio tua. qua sc̄z in lege gloriaris vt supra scō dictum est. Et p hoc te gentili vis preferre. 1. cozi. 5. Non ē bona gloriatio vestra. gal. 6. Non efficiamur inanis glie cupidi ⁊c. scō huic questioni rñdet dicens exclusa est. i. sublata ē. 1. reg. 4. Et ablata est gloria de israel. osee. 4. Gloriam eoz in ignominiā cōmutabo Ul' exclusa id ē expresse manifestata ē. gloriabant enim iudei in gloria ⁊ cultu vnius dei et hanc eoz gloriā dicit exclusam id ē exprelsam per xpm sicut artifices qui aliquā imaginē in argēto exprimunt exclusores vocantur fm illud ps. Ut excludāt eos qui ꝓbati sunt argēto. Sed primus sensus est magis litteralis. Cum autē dicit per quam legem oñdit causam

huius exclusionis. Quia aũt iudeoꝝ gloriatio erat in lege vt supra dictum ẽ. ideo oportere videbaẽ q̃ per aliq̃d eiusdem generis. i. per aliquam legẽ eozũ gloriatio excluderet. Et ideo querens subdit. per quam ſez eſt eoꝝ gloriatio excluſa. Poſſet aũt aliquis credere q̃ eoꝝ gloriationẽ excluſã aplus diceret p aliã p̃cepta legalia q̃bus q̃dam maiora opa mandarentur. Et ideo interrogãdo subdit. Factorum? quaſi dicit. Nunquid ꝑ aliquã legẽ factorum eorum gloriationem excluſam dico? Et reſpondet q̃ non. ſed per legem fidei. ⁊ ſic patet q̃ duplicem legem hic inducit aplus ſcz factorum et fidei. Et in p̃ceptis eſſe videtur q̃ per legem factoruz intelligitur lex vetus. et p legem fidei lex noua per quam gentilis equiparaẽ iudeo. Sed dubitatur de hac diſtinctione. Maz ⁊ in veteri lege neceſſaria erat fides ſicut et in noua. Ecc. 2. Qui timetis dominũ credite illi. Et .ps. Credidi ꝓpter quod loquutꝰ ſum. immo etiam in noua lege facta quedaz requiruntur et quozũdam ſacramentozũ ſcõm illud. Luc. 22. Hoc facite in meã cõmemorationẽ. Et etiam moraliũ obſeruationum. Jac. 1. Eſtote factores verbi et nõ auditores tantũ Dicendũ eſt igitur q̃ legem factozũ dicit legem exterius ꝓpoſitam et deſcriptam p quam exteriora facta hominuz ordinantur. dum precipitur quid fieri debeat et p̃ phibitionem oſtenditur a quo debeat abſtineri. legem autẽ fidei vocat legem interius deſcriptam per quã nõ ſoluz exteriora facta ſed etiam ipſi motus cordium diſponuntur. inter quos primus eſt motus fidei. Corde enim creditur ad iuſticiaz vt dicit hic cap̃. x. Et de hac lege loquitur infra 8. Lex ſpũs vite que eſt in xp̃o ieſu. ¶ Deinde cũ dicit. Arbitramur enim oſtendit modũ quo per legem fidei gloria iudeozũ excluditꝰ dicens. Arbitramur eñ nos aplı veritatem a xp̃o edocti hominẽ quẽcũq̃ ſiue iudeũ ſiue gentilem iuſtificari per fidem. act. 15. Fide purificans corda eoꝝ. ⁊ hoc ſine operibus legis nõ aũt ſolum ſine operibꝰ cerimonialibus que gratiã non conferebant. ſed ſolum ſignificabant: ſed etiam ſine operibus moraliũ p̃ceptozũ ſcõm illud ad Titũ. 3. Non ex opibus iuſticie q̃ fecimus nos ⁊c. Ita tamẽ q̃ intelligas ſine opibus precedendibꝰ iuſticiam. Non autem ſine operibus cõſequentibus quia vt dicitur. Jac. 2. Fides ſine operibus ſcz ſubſequentibꝰ mortua eſt. Et ideo iuſtificare nõ poteſt. ¶ Deinde cũ dicit. Ani udeoruz. oſtẽdit quoddã ꝓſuppoſueratſcz q̃ iuſticia fidei cõmuniter ſe haberet ad omnes. Et p̃ꝰ quidem hoc manifeſtauerat ratiõe accepta ex parte cauſe materialis cũ ſupra dixerat. omnes peccauerũt et egẽt gratia dei id eſt peccatores ſunt quos oportet per gratiã fidei iuſtificari. ſed ꝓbatio que eſt ex ſola cauſa materiali non ſufficit quia materia non mouetur per ſe ad formam ſine cauſa agente. Et ideo hic ſubiungit rationem acceptam ex parte cauſe agentis id ẽ iuſtificãtis q̃ ẽ deus. infra 8. Deꝰ q̃ iuſtificat. Manifeſtũ eſt autẽ q̃ deꝰ noſter illos iuſtificando ſaluat quozũ eſt deus ſm illud p̃s. Deus noſter deus ſaluos faciendi. Non eſt autẽ iudeozũ tm̃ deus ſed ⁊ gentiũ ergo vtroſq̃ iuſtificat. Circa hoc ergo tria facit. Primo ꝓponit queſtionẽ de iudeis cuz dicit. An iudeozũ tantũ eſt deus? Quod quidẽ videri poſſet alicui p hoc q̃ dicit exo. 5. Deꝰ hebreoꝝ vocauit nos. Dicendũ eſt ergo q̃ iudeoꝝ deus tantũ erat p ſpecialẽ cultũ ab eis deo exhibitum. Unũ in p̃s. Dicitur notus in iudea deus erat tm̃ deus omniũ per cõmune regimen vniuerſozum ſecundum illud .p̃s. Rex omnis terre deus. ſcõo proponit queſtionem ex parte gentilium dicens. Nonne et gentiũ ſcilicet eſt deus et reſpondet. Immo et gentium quas ſcz gubernat et regit ſcõm illud. Je. 10. Quis non timebit te o rex gentium. tertio ibi Quoniã quidem. manifeſtat per ſignum quod dixerat. quaſi dicat ex hoc manifeſtum eſt q̃ deus eſt non ſolum iudeozum ſed et gentiliuz q̃niã quidẽ vnus eſt deus q̃ iuſtificat circũciſionem id ẽ iudeos ex fide. vt enim dicitur. gal. 5. In xp̃o ieſu neq̃ circũciſio neq̃ p̃repucium. Qui aũt dicit ex fide et per fidem ſed gloſa eſt omino idem. poteſt tamen aliqua differentia attendi. Nam hec p̃poſitio ex deſignat aliquando cauſam remotã. hec p̃poſitio p propinquã. Judei ergo iuſtificari dicuuꝰ. ex fide qui a fides fuit p̃ia cauſa ex qua ꝓceſſit circũciſio et cetera ſacramẽta legalia ⁊ ita iudeos iuſtificat fides ſicut quedã cauſa primaria per quaſdaz mediaz cauſas. ſed gentiles per ipſaz fidem immediate iuſtificãt ¶ Deinde cum dicit. Legẽ ergo excludit quandaz obiectionez. poſſet enim aliquis dicere q̃ predictã legem deſtrueret et ideo querit dicens. Legẽ ergo deſtruimus p fidem. ex hoc ſcilicet q̃ dicimus hoies iuſtificati ſine operibus legis. Et reſpondet. Abſit. ſcõm illd. Ma. 5. Nõ preteribit iota vnum aut vnus apex ⁊c. Subdit autem. ſed legem ſtatuimus id eſt per fidem legem perficimus ⁊ adimplemus ſcõm illud Ma. 5. Non veni ſoluere legem ſed adimplere. et hoc quantum ad precepta cerimonialia que cum eſſent figuralia p hoc ſtatuuntur et adimplẽtur q̃ veritas ſignificata per ea in fide chriſti exhibetur ⁊ etiam quantum ad moralia quia fides chriſti auxiliũ gr̃e confert ad implenda moralia precepta legis. Addit etiaz quedam conſilia per que precepta moralia tutius ⁊ firmius conſeruãtur.

Incipit capitulum quartum.

Quid ergo dicemus inueniſſe abraam patrem noſtrũ ſecundum carnem. Si enim abraam ex operibꝰ legis iuſtificatus eſt: habet gloriam ſed non apud deum Quid enĩ dicit ſcriptura Credidit abraã deoꝝ et reputatum eſt illi ad iuſticiam Ei autẽ qui operatur merces non imputatur ſecunduz gratiã ſed ſecũdum debitum Ei vero qui nõ opatur: credẽti autez in eum qui iuſtificat impiũ: reputatur fides eius ad iuſticiam ſcõm ꝓpoſitum gratie dei: ſicut et dauid dicit beatitudinem hois cui deus accepto fert iuſticiã ſine operibus Beati quozum remiſſe ſunt iniq̃tates et quozũ tecta ſunt peccata Beatus vir cui non imputabit dñs peccatum Beatitudo ḡ hec in circũciſione tantuz manet an etiam in p̃putio: Dicimus enim quia reputata eſt fides abrae ad iuſticiaz Quomodo ergo reputata eſt: In circũciſione an in p̃putio? Non in circũciſione: ſed in p̃putio.

Poſtq̃ aplus excluſit iudeozũ gloriam quã habebaẽ in lege q̃ eam ſe gentibus preferẽtes. hic excludit eozũ gloriaã q̃ntũ ad circũciſionẽ. Et circa hoc duo facit. primo reſumit queſtionem quaz ſupra poſuerat dicens. Que eſt vtilitas circũciſionis? Et quia abraham primus mandatum de circũciſione accepit vt dicitur. geñ. 17. ideo queſtionem iterat in perſona ipſius abrae dicẽs. Si ita ẽ q̃ deꝰ iuſtificat p̃putium ſicut et circumciſionem. quid ergo dicemus inueniſſe vtilitatis abrahaam patrem noſtrum ſecũdũ carnẽ. i. ſm circũciſionẽ carnalem et ſecũduz alias obſeruantias carnales. videtur eſſe incõueniens ſi dicatur q̃ nihil vtilitatis inuenerit cum dicatur. yſa. 48. Ego dominus docens te vtilia. ſcõo ibi. Si enim abrahã ⁊c.

spondet proposite questiõi. Et duo facit. primo ostendit q abrãã non hoc inuenerit p circũcisionem et cetera legis opera q per eam iustificarẽ sed magis p fidem. scõo cõmendat fidem ipsius ibi Qui cõtra spẽ ꝛc. Circa primũ duo facit. primo ostẽdit propositũ ratione accepta ex pte diuine acceptationis. scõo ratiõe diuine ꝓmissionis ibi. Non enim p legem ꝛc. Circa primum duo facit. primo p quandã cõditionalez. scõo ꝓbat destructionẽ cõsequẽtis ibi. Quid enim dicit scriptura ꝛc. tertio ꝓbat ipsam conditionalem ibi. Sicut et dauid ꝛc. Circa primum intẽdit aplus sic argumentari. Si abraam iustificatus esset ex operibus legis nõ haberet gloriam apud deum. ergo nõ ẽ ex operib9 iustificat9. Proponit ergo cõditionalẽ dicẽs Quesitum est quid abraam inuenit scõm carnalem circũcisionem. Et manifestum est q hoc nõ inuenit vt iustificatus sit ex opibus legis ita scz q eius iustitia in opibus legis cõsistat. Habet quidem gloriam scz apud hoies qui exteriora facta vident sed nõ apud deũ qui videt in occulto. ꝫm illud. 1. reg. 16. Deus aũt intuetur cor. 1. corin. 3. Nemo vestrũ glorietur in hoibus ꝛc Unde cõtra quosdã dicitur. Joh. 12. Dilexerunt magis gloriam hominũ q dei. Sed cõtra hoc potest obiici q ex cõsuetudine operum exteriorũ generatur interior habitus ꝫm quẽ etiaz cor hominis bene disponitur vt sit ꝓmptum ad bene operandum et in bonis opibus delectẽ sicut philosoph9 dicit ẽ scõo ethi. Sed dicẽdũ est q hoc habet locũ in iustitia hũana q quam scz homo ordinatur ad bonũ humanũ huius enim iustitie habitus p opera humana potest acq̃ri. sed iustitia que habet gloriam apud deum ordinatur ad bonũ diuinitatis scz future glorie que facultatẽ humanã excedit. scõz illud. 1. cor. 2. In cor hoĩs non ascẽdit q̃ ꝓparauit deus diligentibus se. Et ideo opa hoĩs non sunt ꝓportionata ad huius iustitie habitũ causandũ. sed oportet prius iustificari interius cor hominis a deo vt opera faciat ꝓportionata diuine glorie. ¶ Deinde cuz dicit. Quid enim ꝛc. destruit consequẽs qõ fuit negatiũ. ꝓbando affirmationem oppsitam scz q abraam habebat gloriã apud deum. Et hoc ꝓbat p auctoritatẽ scripture quã primo aplus ponit. scõo exponit ibi. Et aũt ꝛc. Dicit ergo primo. Dico abrãã sic iustificatũ esse q habet gloriaz apud deũ. Quid enim scriptura dicit. geñ. 15. Credidit abraam deo ꝫmittenti sibi seminis multiplicationẽ. Ecc. 2. Credẽ deo et recuperabit te. Et reputatũ est illi scz a deo ad iusticiam. 1. Mach. 2. Abraam in temptatione inuẽtus est fidelis Et sic patet q apud deuz a quo est ei reputatũ ad iusticiã q credidit gloriam habet. Est autẽ cõsiderandũ q iustitiam quam deus reputat scriptam exꝓessit nõ in aliquo exteriori ope sed in interiori fide cordis quã solus deus intuetur. Cum aũt dicatur triplex esse act9 fidei scz credere deũ deo ꝛ in deũ. posuit hunc actum q̃ est credere deo q̃ est ꝓprius actus fidei eius speciem demõstrans. Quz credere in deũ demõstrat ordinem fidei ad finẽ qui est p caritatez credendo in deum ire: qõ caritas facit Et sic sequit speciẽ fidei. Credere aũt deum demonstrat fid ei materiã scõm q est virtus theologica habens deum pro obiecto. Et ideo hic actus nondum attingit ad speciem fidei quia si aliquis credat deum esse per aliquas rationes humanas et naturalia signa nondũ dicitur fidem habere de qua loquimur sed soluz quãdo ex hac ratione credit qõd est a deo dictum. quod designatur per hoc q dicitur credere dep et ex hoc fides specificatur sicut et quilibet cognoscitiu9 habitus speciem habet ex ratione per quam assentit in aliquid. Alia enim ratione inclinatur ad assentiendum habens habitum scientie scz per demonstrationẽ et alia ratione habẽs habitum oppinionis scz per silogismum dyaleticum. ¶ Deinde cũ dicit. Et autem qui operatur ꝛc. ex ponit predictam auctoritatem q̃ntũ ad hoc q dicit reputatũ est illi ad iusticiam. et tãgitur in glo. duplex horum verborum expositio. Prima est ꝫm q referũtur ad finalẽ mercedem de q̃ primo oñditur qualiter se habeat ad opa scõo qualiter ad fidez ibi. Et vero qui nõ ꝛc. Dicit ergo primo q ei q̃ opatur scz opa iusticie merces eterne retributionis (de qua dicit. ysa. 4. Ecce merces eius cuz eo) non reputatur scõm gratiam tantũ sed scõm debitum. secundũ illud matb. 20. Mõne ex denario cõueniisti mecũ? Sed contra est qõ dicitur infra sexto. Hña dei vita eterna Et infra octauo Nõ sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam. Sic igitur illa retributio nõ fit scõm debitũm sed ꝫm gratiam. Sed dicendũ est q opera hũana possunt considerari dupliciter Uno modo scõm substãtiam operũ. et sic non habent aliq̃d cõdignũ vt eis merces eterne glorie reddatur. Alio modo possunt considerari scõm suũ principiũ ꝑut scz ex impulsu dei aguntur ꝫm propositum dei predstinantis et secundũ hoc eis debetur merces predicta secundum debitum qz vt infra octauo dicitur Qui spiritu dei agũtur hi sunt filij dei. si aũt filij et heredes. ¶ Deinde cũ dicit. Et vero ꝛc. ostendit q̃liter se habeat merces eterna ad fidem dicens. et vero q̃ non operatur scz exteriora opera puta qz non habet tempus operandi sicut patet in baptizato statim mortuo credenti in euz qui iustificat ipium scz in deum de quo dicit infra octauo Deus qui iustificat. reputabitur fides eius scz sola sine exterioribus operibus ad iusticiam id est vt per eam iustus ꝺicatur, et iusticie premium accipiat. sicut si opera iusticie fecisset scõz illõ infra decio Corde, creditur ad iusticiam et hoc scõm ꝓpositum gratie dei id est secundũ q deus ꝓponit ex gratia sua hoĩes saluare. infra octauo. His q̃ ꝫm ꝓpositum vocati sunt sancti. ephe. 1. Qui operat oia ꝫm cõsiliũ volũtat9 sue. Alia expositio est vt hoc referatur ad hominis iustificatiõez. Dicit ergo Et autem qui operatur id est si aliquis p opera iustificet ipa iusticia imputaretur quasi merces non secũdum gr̃az sed ꝫm debitũ infra vndecio Si autem gratia iam non ex operibus alioquin gr̃a iaz non est gratia. Et vero qui nõ operatur vt scz per sua opera iustificetur. credenti autem in eum qui iustificat ipiũ cõputabit hec eius fides ad iustitiam ꝫm ꝓpositum gr̃e dei. non quidem ita q per fidẽ iustitiam mereatur sed qz ipsum credere est primus actus iusticie quam deus in eo operatur. ex hoc enim q credit in deum iustificantem iustificationi eius subijcit se ꝛ sic recipit effectum. Et hec exꝓsitio est litteralis et ꝫm intẽtionẽ apli qui facit vim in hoc q in geñ. 15. dictũ ẽ Reputatũ est illi ad iusticiam qõ cõsueuit dici. qñ id qõ minus est ex parte alicuius ꝛputatur ei gratis ac si totum fecisset. Et ideo aplus dicit q hec reputatio locũ non haberet si iustitia esset ex operibus sed solũ habet locum scõm q est ex fide. ¶ Deinde cũ dicit. Sicut et dauid ꝛc probat cõditionalem premissam ex auctoritate pz. Cui9 primo premittit sensum. scõo ponit verba eius ibi. Beati q̃rum ꝛc. tertio excludit falsum intellectũ ibi. Beatitudo ꝛc. Dicit ergo. Sicut et dauid dicit id ẽ asserit beatitudinem hoĩs esse illius scz cui deus fert id ẽ dat iustitiã. Accepto. i. gratis sine opibus precedentibus. titũz. Nõ enim ex opibus iusticie q̃ fecimus nos. Beatitudo aũt hoĩs est a deo ꝫm illud. pz: Beatus vir cui9 ẽ dñs deus ei9. Sic igitur manifestũ ẽ illũ habere gloriã apud deũ q̃ nõ ex opibus legis iustificat vt dictũ est. ¶ Deinde cũ dicit. Beati quorum ꝛc. ponit verba dauid predictam sententiam continẽtia. dicit eos esse beatos quorũ remittuntur peccata. et sic patet q nõ habuerunt prius bona opa ex q̃bus iusticiam seu beatitudinẽ cõsequerentur. Est autẽ triplex peccatum. scz originale, actuale et mortale, et actuale et

24

venialē. Primo ergo quantum ad originale dicit. Beati quorū remisse sunt iniquitates. Ubi considerandum est peccatum originale iniquitas dicitur quia est carētia originalis iusticie per quam fm eq̄tatē ratio hominis subijci debatur deo inferiores vires rationi 2 corp⁹ aīe. sed p peccatum originale hec equitas tollit quia postq̄ ratio desijt esse subiecta deo inferiores vires rationi rebellāt 2 corp⁹ ab obedientia aīe subducitur p corruptionē et mortē. Aīa in pēs. Ecce enim in iniq̄tatib⁹ conceptus sum. Utrobiq̄ aūt peccatum originale pluraliter significatur. Vel ꝓpter plures homines in q̄bus multiplicatur originale peccatū Vl potius q2 virtute cōtinet in se quodāmodo oīa pcta. Huiusmodi aūt peccatum originale remitti dicitur q2 trāsit reatus supueniētē gr̄a sed remanet actu remanente fomite siue cōcupiscētia q̄ nō tollit totalr in hac vita sed remittit̄ siue mitigat. scōo q̄tū ad actuale mortale dicit. Et quorū tecta sunt peccata. Dicūtur aūt pcta tegi diuino cōspectui in q̄ntū nō inspicit ea ad puniendū. pēs. Operu isti oīa peccata eorū. tertio quantū ad venialē dicit Beatus vir cui nō imputauit dn̄s peccatū. vt scz p peccatū intelligant̄ peccata venialia q̄ licet leuia sint tn̄ p multa homo separat̄ a deo. scōi. palipō. 3. Dn̄s bonus ꝓpiciabit̄ cunctis qui in toto corde req̄runt illum et non imputabitur illis q minus sancti sunt. ¶ Possunt aūt et hec tria aliter distingui. Sunt enim in peccato tria. quorū vnum ē offensa dei. Et quantum ad hoc dicit Beati quorum remisse sunt iniq̄tates scōm q homo dicitur remittere offensam sibi factam. ysa. 4. Dimissa est iniq̄tas illius. Aliud est ipse actus inordinatus culpe q̄ non potest nō fuisse factus ex quo semel ꝓpetratus est. sed tegitur manu misericordie diuine vt quasi pro nō facto habeatur. Tertium ē reatus pene. et quātum ad hoc dicit. Beat⁹ vir cui nō imputabit dn̄s peccatum scz ad penam. ¶ Deinde cū dicit Beatitudo ergo hominis 2c. excludit falsum intellectū auctoritat̄ predicte. posset enim iudeus sic intelligere q predicta gratia remissionis peccatorum non fieret nisi circūcisis. Ad hoc ergo excludendū primo aplūs questionē mouet dicens. Beatitudo hec qua scz deus dat iusticiaz sine operibus manet tm̄ in circūcisione id ē habet locū solum in circūcisis. an etiā et in prepucio id est in gētibus? Manifestum est q̄ in vtrisq; secundum illlud quod dicit infra decimo. Idem dominus diues in oēs 2c. secundo ibi. Dominus enim. ad hoc ostendendū assumit auctoritatem scripture. quasi dicat. hoc ideo quero. Dicim⁹ enī 2c q̄ reputatur abrae fides ad iusticiā. Heñ. 15. Tercio ex hac auctoritate cōcludit solutionem premisse questionis sub interrogatione tamen dicens. Quomodo ergo reputata est. s. fides abrae ad iusticiā in circumcisione id ē tempore quo erat circumcisus. an in prepucio id ē quādo erat incircūcisus? Et respondet. Nō in circumcisione sed in prepucio. Et hoc manifestum est ex serie narrationis scripture. Nam genē. 15. legitur q̄ fides reputata est abrae ad iusticiam. circumcisionem autem accepisse legitur Heñ. 17. Si igitur abraam adhuc incircumcisus existēs iustificatus est per fidem manifestuz est q̄ iusticia fidei per quam gratis remittuntur peccata non est solum incircumcisione sed etiā in prepucio id est in gentilitate.

Lectio secunda.

Et signum accepit circūcisionis signaculuz iusticie fidei q̄ est in ꝓpucio vt sit pater omnium credentiū per prepucium: ut reputetur et illis ad iusticiā Et sit pater circumcisionis non his tantū q̄ sūt ex circūcisione: fs 2 his q̄ sectātur vestigia fidei que est in prepucio patris nostri abrae Non enim per legem promissio abrae aut semini eius: vt heres esset mūdi. sed per iusticiam fidei Si enim qui ex lege heredes sunt exinanita est fides. abolita est promissio. Lex enim iram operatur. Ubi enim non est lex nec preuaricatio.

Ostenso q̄ beatitudo remissionis peccatorum non solum est in circūcisione sed etiam in preputio exēplo abrae qui tempore prepucij est iustificatus. hic respondet cuidā obiectioni Posset em̄ aliquis dicere si abraam iustificatus est ante circūcisionē ergo sine causa et frustra circūcisus ē Ad hanc ergo obiectionem excludendam primo ꝓponit q̄ circūcisio nō erat causa iusticie sed signū. scōo ostendit q̄d ex hoc signo cōsequatur ibi. Et sit pater 2c. tertio ostēdit modū quo hoc cōsequatur ibi. Non his tm̄ 2c. Circa primum duo facit. primo proponit circūcisionem esse signum genē. 17. Circūcidetis carnem ꝓpucij vr̄i vt sit in signum federis inter me et vos. scōo ostendit cuius rei sit signū dicens q̄ sit signaculum iusticie fidei id est q̄ē per fidem que q̄dem fides est in prepucio id est quā abraā habuit adhuc incircūcisus existēs. ¶ Dicitur aūt signaculū duplr. Uno mō quasi expressum signū habens similitudinem rei signate fm illud eze. 28. Tu signaculū similitudinis 2c. Habet autē circūcisio expressam similitudinem cū fide abrae. primo q̄dem quantū ad rez creditam. Credidit enim multiplicationez sui seminis et cōgruenē accepit signū in mēbro generationis. scōo q̄ntum ad effectuz huius fidei qui est remotio culpe que signatur per remotionem superflue pellicule Alio modo signaculum dicitur signum aliquid occultans qō reuelandū est amicis sicut patet de sigillo et fm hoc dicitur apo. 5. Dignus est agnus q̄ occisus est accipere librū et aperire signacula eius. claudebat̄ ergo sub signaculo circūcisionis secretum incarnationis xp̄i ex semine abrahe. Consequenter ostendit quid cōsequatur ex dictis. Cōsequitur enim ex hoc q̄ abraam in prepucio iustificatus, p fidem postea circūcisionē accepit vt sit pater non solum circūcisoz̄ sed etiam credētium in prepucio et hoc est q̄ dicit. Et sit pater id est ex predictis concōsequitur q̄ abraā sit pater omniū credentium p prepucium id est q̄ sunt in statu prepucij. Vl abraam sit pater p prepuciū id est p id quod habuit in prepucio vt reputet̄ et illis ad iusticiam hoc scz q̄ credunt sicut reputatum est abrae. Et de hac paternitate dicitur mat. tertio. Potens est deus de lapidibus istis 2c. Et sit pater circūcisionis id est circūcisoz̄ q̄ ex eo originē ducūt. Unde Jo. 8. Pater noster abraam est. ¶ Deinde ostendit per quē modum sit pater etiam incircūcisoz̄ quia per imitationem. Et hoc est q̄ dicit. Et sit inq̄ pater non his tantum q̄ sunt in circūcisione id ē q̄ sunt circūcisi sed etiam his qui sectant̄ vestigia fidei patris nostri abrae q̄ est in prepucio id est quā abraam habuit adhuc incircūcisus. Jo. 8. Si filij abrae estis opa eius facite. Et quia hic de circūcisione fit mentio oportet circa ipsaz tria considerare scz quare sit instituta. quam vim habuit. et quare sit mutata. Circa primum considerandum q̄ circūcisio sicut et alie legis cerimonie est ꝓpter duo instituta. Primo quidez ꝓpter cultum diuinū ad quem hoīes scōm huiusmodi cerimonialia disponebantur. Et scōm hoc circūcisio habet triplicē institutionis causam: quarum prima est ad significandum fidem et obedientiaz qua abraaz se deo subiecit vt .s. illi qui circumcisionem acciperent abrae: traditam fidem et obedientiam ipsius obseruarent. Dicit enim heb. 11. Fide abraam circūcisus est et ideo facta est circūcisio in

membro generationis ad signandū fidez ipsius circa prolem futuram vt dictum est. Scōa est ad exprimēdum in signo corporali id quod spiritualiter erat faciēdum. vt scz sic a mēbro generatiōis qō principlr cōcupiscētie deseruit abscindebaī supflua pellicula. ita etiaz a corde hominis oīs supflua concupia tolleretur scōz illud Je. 4. Circūcidimini dño et auferte ppucia cordiū vr̄or ꝛc. Tertia est vt per hoc signum populus ille deuz colens ab oībus alijs poplis distingueretur. Et inde est q Josue. 5. mandauit dñs circūcidi filios israel q̄ inter alias natiōes erāt habituri q̄ pri⁹ in deserto solitarij manētes circūcisi nō erant. Alia aūt ratio circūcisionis et oīm cerimonialium accipitur p cōparationem ad xp̄m ad quē cōparatur sicut figura ad veritatē ꝛ mēbra ad corp⁹. scōm illud Colo. 2. Que sunt vmbra futuror̄ corpus aūt xp̄i. Sic igit p circūcisionem corpalem significaī circūcisio spūalis fienda p xp̄m. Primo quidez in aīaz q̄ntuz p ip̄m peccatorem reatus et cōcupiscētie p̄cidunt. Colo. 2. In quo scz xp̄o circūcisi estis circūcisione nō manufacta in expoliatione corporis carnis. sed in circūcisiōe dñi nr̄i iesu xp̄i. Scōo vero quātū ad corpus qñ scz etiam in resurrectiōe ab electorum corpibus omnis passibilitas et mortalitas auferet et ideo circūcisio fiebat octauo die q̄ significat octauā etatem resurgentiū. nā septima est q̄escentiū in xp̄o. Sex aūt etates sūt q̄b⁹ seculū currit. Unde et circūcisio facta legitur cultellis petrinis. Josue. 5. Ad significandum q̄ spiritualis circūcisio fienda erat p petram q̄ est xp̄s vt dicit 1. cozinth. 10. Non tamē hoc generaliter obseruabaī q̄ necesse esset circūcisionē fieri cū petra. Circa scōz vero ē sciēdū q̄ sicut hic glo. dicit ꝛ est bede. Idē salutare curationis auxiliū circūcisio in lege cōtra originalis peccati vulnus prebebat qō baptismus agere tē poze reuelate gratie cōsueuit. Ex quo patet q̄ virt⁹ circūcisiōis se extendebat ad deletionē originalis pcti. Quidā tamē dicūt q̄ gr̄a in circūcisione nō cōferebaī. nō enim potest esse dei gr̄a sine iusticia. Argumētaī autē augs. gal. 2. Si iusticia ē p legem. ergo xp̄us gratis moztuus est id est sine causa. Et eodem modo argumētari possumus. Si ex circūcisione ē gratia iustificans xp̄s gratis moztuus est. sed hoc nō pōt esse. Mā remissio peccati nūq̄ fit sine gratia. infra. 5. Justificati igitur gratia ipsius ꝛc. Et ideo alij dicūt q̄ in circūcisione dabatur gratia quantuz ad effectus p̄uatiuos scz remotionis culpe. nō aūt q̄ntum ad effectus positiuos puta operationē iusticie. Sed hoc etiā cōueniēs nō videt. effectus enim positiui alicui⁹ forme ordine nature p̄cedūt effectus p̄uatiuos. Nō em̄ lumē pellit tenebras. nisi p hoc q̄ illuminat. Et ita gr̄a p hoc culpā pellit q̄ iustificat. Remoto aūt priori remouet posterius. Et ideo melius dicendū est q̄ circūcisio ex ipso ope operato nō habeat virtutē effectiuā neq̄ q̄ntū ad remotionē culpe neq̄ q̄ntum ad operationē iusticie. sed erat solū iusticie signum vt hic ap̄lus dicit. sed per fidem xp̄i cuius circūcisio signū erat. auferebaī p̄cti originale ꝛ cōferebaī auxiliuz gr̄e ad recte agendū. Circa tertiū vero manifestum ē iam ex dictis q̄re oportuit circūcisionē mutari. Mā circūcisio erat signū futuri Nō aūt idē signū cōuenit p̄ti siue p̄terito et futuro. et ideo baptism⁹ ē signum presentis gr̄e q̄ copiosiorē ꝛ vtiorē effectū habz gr̄e. qz q̄to agēs est ppinqui⁹ et p̄ntius tanto efficatius opaī. ¶ Deinde cū dicit. Nō enim p legē ꝛc. Ostēdit ppositū scz q̄ circūcisio siue qōcūq̄ opus legis non iustificet ex diuīa promissione. Et circa hoc duo facit. Primo ppōit qō intēdit. scōo probat ppositum ibi. Si em̄ qui ex lege ꝛc. Supponit ergo ap̄lus Primo ex auctoritate g̃ē. promissionem factam abrae et semini ei⁹ vt heres esset mūdi. i. vt oēs gētes mundi in ipso benedicerentur scōm illud geñ. 12. In te benedicētur ꝛc. Dicit autem ac semini eius quia huiusmodi p̄missio et si in ipso non est cōpleta complenda tamen erat in semine ei⁹ Dicit enim geñ. 22. Benedicent in semine tuo oēs gētes terre. hoc aūt semē principlr intelligit xp̄s scōm illō gal. 3. Abrae dicte sunt p̄missiones et semini eius Non dicit in seminibus q̄si in multis sed in vno ꝛc. Qz scz in vno i quo cōpleī. oñditur vt sit heres mūdi sm illud. ps. Postula a me et dabo tibi gentes hereditatē tuā. Secūdario autē cōpletur in illis q̄ p gr̄az xp̄i sunt spūalr semē abrae infra. 9. Qui filij sunt p̄missionis estimantur in semine. Qui etiā p xp̄m sunt heredes mūdi in q̄ntū omnia in gloriam electoz cedunt. 1. cozi. 3. Oīa vr̄a sunt ꝛc. Circa hanc p̄missionē vnū negat et vnum asserit. Negat huiusmodi p̄missionē factā p legē. Nō q̄dez nō dicit p̄pter ipsam p̄missionē qz tēpore p̄missionis lex data erat. sed p̄pter p̄missionis impletionē vt sit sensus q̄ talis p̄missio facta erat abrae nō q̄si implēda p legē. qz vt dicitur heb. 7. Nihil ad pfectū adduxit lex. Aliud aūt astruit q̄ scz huiusmodi p̄missio sit iplenda p iusticiā fidei qz sancti p fidē vicerunt regna. heb. 11. ¶ Deinde cuz dicit. Si em̄ ꝛc. ostendit ppositum. Et primo quātum ad hoc q̄ promissio non sit implēda p legem. scōo quantū ad hoc q̄ sit implēda per iusticiaz fidei ibi. Jō ex fide ꝛc Circa primū ponit talem rationem. Si p̄missio facta abrae esset implēda p legez: fides abrae credētis p̄missioni esset inanis. quia p̄missio ei facta aboleretur. sed hoc est inconueniens ergo et primum Circa hoc duo facit. primo proponit conditionalē. scōo probat eam ibi. Lex enim ꝛc. Destructio aūt consequētis ē manifesta. Dicit ergo primo q̄ p̄missio non est facta per legem. si enim q̄ ex lege sunt hij sunt heredes id est si ad hoc q̄ aliqui hereditatē p̄missam p̄cipiant req̄ritur q̄ ex legis obseruantia hoc cōsequātur. exinanita ē fides id est vacua facta ē fides q̄ abraam credidit deo p̄mittenti vt dicit geñ. 15. Et hoc est inconueniēs sm q̄ dicit. 1. cor. 15. Si xp̄s nō resurrexit inanis est predicatio nostra ꝛc. Et q̄re sit inanis oñdit subdēs. Abolita id ē cassata est p̄missio qz non cōsequitur suum effectū. cōtra id qō dicitur heb. 11. Fidelem credidit eū esse qui repromiserat. Et hic infra in presenti capitulo dicitur. Quecūq̄ promisit de⁹ potēs est ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Lex enī pbat conditionalem premissam per effectū siue euentū legis. Et primo proponit legis effectum siue euentū. scōo pbat tbi. Ubi enim non est lex ꝛc. Probat autē conditionalem sic. Si aliqua p̄missio sit implenda per id qō impletionem p̄missionis impedit talis promissio aboletur et fides credentis exinanitur. sed lex impedit cōsequutionem hereditatis. lex enim iram operatur. ergo si p legē sit adimplenda promissio exinanita est fides obolita est p̄missio. Dicitur autem lex iram operari id est vindictam quia per legem facti sunt homines digni dei vindicta. 4 regū. 22. Magna ira domini succensa est cōtra nos quia non audierunt patres nostri verba libri hulus scilicet legis ꝛc. Posset autem aliquis intelligere q̄ lex iram operatur quantum ad cerimonialia tempore gratie obseruata secundum illud Haī. 5. Si circumcidimini christus nihil vobis proderit. Sed qō hic dicitur intelligendū est etiam quantum ad mozalia non quidem q̄ legis precepta mozalia precipiant aliquid quod qui obseruat dignos ira dei efficiat. sed occasionaliter quia precipit et gratiaz adimplendi non prebet. secundum illud. 2. cozinth. 3. Littera occidit: spiritus autem viuificat. Qua scilicet interius adiuuat infirmitatem nostram vt dicitur infra. 8. ¶ Deinde cuz dicit. Ubi enim nō est lex ꝛc. ostendit qualiter ira operatur dicēs. vbi nō ē lex nō ē p̄uaricatō qz etsi

aliquis lege nō data ꝑeccare possit ꝓtra id quod naturali ter iustum est faciēdo. nō tñ preuaricator dicit nisi legem trāsgrediēs. pō. Vidi preuaricātes ⁊ tabescebam ⁊c. Et tamen omnis peccator pōt dici preuaricator inq̄tuz legē naturalem trāsgreditur. pō. Preuaricātes reputaui oēs peccatores terre. Brauius est tñ transgredi simul legē nature ⁊ legem scriptā q̄ solam legem nature. Et ideo lege data sine gratia adiuuante preuaricatio creuit ⁊ maiorez iram promeruit.

Lectio tertia.

Deo ex fide vt secūdum gratiam firma sit promissio omni semini. Non ei q̄ ex lege est solū sed ⁊ ei q̄ ex fide ē abrahe qui pater est oīm nostrū sicut scriptum est. Quia patrem multaꝝ gentium posui te ante deum cui credidisti. qui viuificat mortuos. ⁊ vocat ea que nō sunt. tanq̄ ea q̄ sunt. Qui contra spem in spem credidit vt fieret pater multarum gentium. secūduz qō dictum est ei. Sic erit semen tuum sicut stelle celi ⁊ arena maris. Et nō infirmatus est i fide nec considerauit corpus suum emortuū cum iaz fere centum esset annoꝝ. ⁊ emortuaz vuluā sare. In repromissione etiam dei non hesitauit diffidentia. sed cōfortatus est fide. dans gloriam deo. plenissime sciens. qiua q̄ cunq̄ promisit deꝰ potens est ⁊ facere. Ideo ⁊ reputatum est illi ad iusticiam. Nō est autem scriptum tñ propter ipsum. quia reputatum est illi ad iusticiaz. sed ⁊ propter nos quibus reputabitur credentibus i eum qui suscitauit ihesuz xp̄m dominū nostrū a mortuis. qui traditus est propter delicta nostra ⁊ resurrexit propter iustificationē nostram.

¶ Ostenso q̄ promissio facta abrahe ⁊ semini eius nō sit implenda per legem. hic ostendit q̄ sit implenda per fidē Et circa hoc tria facit. Primo ostendit per quid sit huiusmodi ꝓmissio adimplēda. scōo ostendit in quibus sit adimplenda ibi. Omni semini ⁊c. tertio a quo sit implenda ibi. Qui viuificat mortuos ⁊c. Primo ergo concludit ꝓpositum quasi ex diuisione. Videtur enim necessarium esse q̄ promissio adimpleatur vel per fidem vel per legez. nō aūt per legem. qz promissio aboleretur. Unō cōcludit Jō ex fide. s. cōsequimur ꝓmissionem. vt heredes simus mūdi. ꝑma Jo. 5. Hec est victoria que vincit mundum ⁊c. Et hoc cōfirmat per contrarium mediū ei quod supza assumpserat. Dictū est enī q̄ si iustitia ex lege esset promissio aboleretur. sed si sit ex fide remanet firma. ꝓmissio propter x̄rutē diuine gr̄e iustificātis hoīem per fidē. Et hoc est qō dicit. Ut ꝓmissio dei sit firma nō quidem p operationes hoīum q̄ possunt deficere. sz scōm gratiā dei que infallibilis est. scōa coꝝ. 12. Sufficit tibi gratia mea ⁊ scōa coꝝ. primo. Quotquot sunt ꝓmissiones in illo. s. x̄po est veritatem habent. ¶ Deinde cū dicit. Omni semini ⁊c. ostendit in quibus impleatur predicta ꝓmissio. Et ꝑmo ꝓponit quod intendit ⁊ dicit q̄ p̄dicta ꝓmissio sic implēda per fidem est firma per gratiā. omni semini. i. omni homini qui fuerit qualitercunq̄ semen abrahe. Ecc. 44. Cū semine eoꝝ ꝓmanent bona. hereditas sācta nepotes eorū scōo ibi. Nō ei ⁊c. exponit quod dixerat omni semini. est enim quoddā semen carnale. scōm illud Jo. 8. Semen abrahe sum⁹. Est aliud semen spūale scōm illud. Ma. 3. Potens est deꝰ de lapidib⁹ hijs. i. de gentibus suscitare filios abrahe. Solum aūt abrahe carnalē legem seruantis sed fidem eius etiā imitatur semen spūale. Et sic si per solam legem esset ꝓmissio nō impleretur in omni semine sz solum in carnali. Quia vero impletur per fidem q̄ est omnibus cōmunis. planū est q̄ impletur in omni semine. tertia ibi. Qui est pater ⁊c. ꝓbat quod supposuerat. s. q̄ semen abrahe sic nō solū quod est ex lege sed etiā quod ex fide per auctoritatem scripture: cuius primo ponit sensum dicens. Qui. s. abrahā est pater omniū nostrū. i. omnium credentium. siue iudeoꝝ siue gentilium. Supza eodem. vt sit pater oīum credentium. ysa. 51. Attendite ad abzaham patrem vr̄m. scōo inducit auctoritatez dicens. sicut scriptum est geñ. 17. Qz patrem multaꝝ gentium posui te. Lr̄a alia habet. Constitui te quod semum nō variat. Ecc. 44. Abrahā magnus pat̄ multitudinis gentiū. tertio ibi. Ante deum ⁊c. exponit quod dixerat. Sic em̄ dictum est posui te quasi iam esset impletum quod longe postea erat implendum. sed que sunt futura in seipsis in dei prouidentia sunt p̄sentia. scōm illud ecc. 23. Dño deo nr̄o anteq̄ crearentur omnia sunt agnita sicut ⁊ post perfectū respicit omnia. Et ideo apostolus dicit q̄ hoc dictum est. posui te intelligendum est ante deū. i. in eius p̄sentia cui credidisti. Crediderat enim abrahā deo futura prenuncianti ac si videret p̄sentia. qz vt dicitur heb. xj. Fides est spandaꝝ subā rerum argumentum nō apparentiū ¶ Deinde cum dicit. Qui viuificat mortuos ⁊c. Ostendit a quo sit implenda huiusmodi promissio dicēs. qui. s. deus viuificat mortuos. i. iudeos q̄ erāt mortui i pctis cōtra legem agentes viuificat per fidem ⁊ gratiā vt promissionem abrahe consequātur. Jo. 5. Sicut pater suscitat mortuos ⁊ viuificat ⁊c. Et ea q̄ nō sunt id est gentiles vocat. s. ad gratiam tanq̄ ea que sunt. i. tanq̄ iudeos. infra. 9. Vocabo nō plebez meā ⁊c. Significat aūt gentiles p ea que nō sunt quia erant omnino alienati a deo. sicut. p̄ma. coꝝ. 13. dicitur. Si caritatem nō habuero nihil sum. Et sic per huiusmodi vocationem implebitur promissio abrahe etiaz in gentilib⁹. Vel q̄ dicit. vocat ea que nō sūt nō intelligitur de vocatione tempozali: sed de vocatione predestinationis eterne qua vocantur ⁊ eliguntur etiam qui nō sunt ac si essent. Ephe. 1. Elegit nos in ipso ante mundi p̄stitutionē. Et de hac vocatione dicitur infra. 9. Nō ex operibus sed ex voluntate dictum qz maior seruiet minori. Vl̄ vocationem hic dicit simplicem dei noticiam vel cognitionem qua cognouit futura que nō sunt in actu sicut p̄scia. Et hoc modo vocatio in. pō. accipitur cum dicitur. Qui numerat multitudinē stellarum ⁊c. Et secūdū hūc sensuz quod hic dicitur inducitur ꝓpter id qō supra dictum est ante deum cui credidisti. duo enim videbant obstare ei quod dictum est. patrem multaꝝ gentiuz posuite. quoꝝ vnuz erat qz ipse idem abrahaz erat quasi emoztuus pre senectute vt infra dicetur. Et contra hoc dicit. q̄ viuificat mortuos. Aliud aūt est qz ille multe gentes nondum erant. Et contra hoc subdit. Et vocat ea que nō sūt tanq̄ ea que sunt. ¶ Deinde cum dicit. Qui contra spez cōmendat fidem abrahe. Et ꝑmo oñdit magnitudinem fidei eius. scōo efficatiā vel fructum ei⁹ ibi. Jō ⁊ reputatū est ⁊c. Circa ꝑmum duo facit. ꝑmo oñdit magnitudinē fidei abrahe q̄tum ad ꝓmissionē seminis multiplicādi. secūdo q̄tuz ad repromissionē seminis exaltandi ibi. In repromissione ⁊c. Circa primū duo facit. Primo oñdit fidē ei⁹ fuisse magnā. scōo oñdit eā fuisse firmā ibi Et nō infir-

matus in fide ⁊c. Circa primuz duo facit. Primo proponit magnitudinem fidei abrahe dicens. qui. s. abraham in hanc spem credidit vt fieret pater multarum gentiuz sed contra aliam spem. Circa quod considerãdum est q spes importat certam expectationem boni futuri. que quidem certitudo est qñq ex cã humana siue naturali scõm illud p̃ma. coz. 9. Debet in spe qui arat arare. quandoq vero certitudo expectãtis est ex cã diuina scõz illud. ps. In te domine speraui ⁊c. Hoc ergo bonũ q abraham fieret pater multaz gentium certitudinez habebat ex parte dei p mittentis. Sed contrarium apparebat ex cã naturali siue humana. Ideo dicit. Qui contra spem cãe naturalis vel humane credidit in spem diuine promissionis. Quam q̃dez. scõo ponit dicẽs scõm qs dictuz est ei. s. gen. 22. Sic erit semen tuuz sicut stelle celi. ⁊ sicut arena maris. Utrũ q aũt hoz inducitur propter similitudinem innumerabilis multitudinis. Nam q̃tum ad stellas dicitur deut. 1. Dominus deus vester multiplicauit vos ⁊ estis hodie sicut stelle celi. Quãtum ad arenam dicitur. z. 4. Juda ⁊ Israel innumerabiles sicut arena maris sunt. Potest tñ aliqua differentia inter vtrumq attendi vt stellis compentur iusti qui fuerũt ex semine abrahe. dañ. 12. Qui ad iustitiam erudiunt plurimos quasi stelle in perpetuas eternitates. Arene aũt comparantur peccatores qui a fluctibus mundi quasi cuiusdaz maris opprimũtur. Je. 5. Posui arenã terminũ maris. ¶ Deinde cũ dicit ⁊ nõ infirmatus est. ostendit firmitatem abrahe quã p̃mo proponit dicens ⁊ nõ infirmatus est. sicut enim temperantia ostenditur nõ esse infirma que magnis concupiscibilibus nõ vincitur. ita fides ostenditur nõ esse infirma sed fortis que a magnis difficultatib9 nõ supatur. p̃ma. pe. 5. Cui resistite fortes in fide. scõo ibi. Nec considerauit ⁊c. ponit difficultates ex quibus ostendit fides eius nõ fuisse infirma. Et primo quidem ex parte ipsius abrahe cum dicit. Non considerauit. s. ad discredendũ pmissionem corpus suuz emortuum. s. qz iam mortificata erat in eo vis generatiua ppter senectutem. Unde dicit. Cum iam fere centuz annorum esset. Abrahe enim centenario existenti natus est Isaac. vt habetur gen. xxi. Per annum aũt ante fuerat sibi filius pmissus scõm illud gen. 18. Reuertens veniam ad te tẽpore illo ⁊ erit sare filius. Sed videtur q nõ fuit corpus eius emortuum q̃tum ad vim generatiuã qz etiaz post mortem sare duxit cetburã vxorem que genuit ei filios vt dicitur gen. xxv. Dicunt ergo quidã q mortua erat in eo vis generatiua q̃tum ad hoc q ex muliere antiqua generaret nõ q̃tum ad hoc q generaret filium ex iuuẽcula. Solent enim senes ex iuuenculis mulieribus prolem gignere. nõ aũt ex antiquis que sunt minus apte ad cõcipiendum. Sed melius dicendũ videtur q abrahe miraculose restituta erat vis generãdi ⁊ q̃tum ad sarã ⁊ q̃tuz ad oñs mulieres. scõo ponit difficultatem ex pte vxoris cũ dicit Et emortuã vuluã sare. s. nõ ꝓsiderauit vt discreõret. Dicit auũt emortuã q̃tum ad actum generãdi. tũ ppter sterilitatem tum ppter senectutẽ. Jã enim desierant ei fieri mulieb͛ia. vt dicitur gen. 18. Et iõ Isa. 51. vbi dicitur Attendite ad abrahã p̃trez vr̃m ⁊ ad saram que vos peperit. vt oñderet vtriusq mortificationẽ ⁊ frigiditatez premisit dicens. Attendite ad petram vnde excisi estis ⁊ ad cauernã laci de qua p̃cisi estis. ¶ Deinde cũ dicit in repmissione etiã dei ⁊c. cõmendat fidem abrahe q̃tum ad iteratam pmissionem de seminis exaltatione. Et primo ponit fidei firmitatez. scõo firmitatis cãm ibi Dãs gloriã deo. Dicit ergo primo in repmissione etiã dei. i. in iterata ei9 pmissione vel de seminis multitudine quam pmi[illegible]. Primo quidẽ. gen. 15. dicẽs Suspice celũ ⁊ numera [illegible]llas si potes. ⁊ infra. 17. Eris pater multaz gẽtium et iterum infra. 22. Multiplicabo semẽ tuũ sicut stellas celi. Uel intelligendum est in repromissione dei. i. in iterata pmissione de exaltatione seminis eius qz cuz dixisset multiplicabo semẽ tuũ stati subdit. Possidebit semẽ tuuz [illegible]tas inimicoz tuoz ⁊ bñdicẽtur i semẽ tuo oẽs gẽtes ⁊c. In hac q̃dẽ bi repmissione non hesitauit. i. nõ dubitauit diffidẽtia. s. q diffideret ꝺ vitate diuine pmissionis. Hec. p̃mo. Qui hesitat similis ẽ fluctui mar[illegible]⁊c. ꝺfortat9 est nõ id ẽ fortiter fidei adhesit p̃ma pe. vltimo. Cui resistite fortes in fide. ¶ Cõsequenter cum dicit. Dans gloriã deo. assignat rõnez firmitatis fidei eius dicẽs. Confortatus ẽ in q̃ fide dans gloriam deo in q̃tum. s. considerauit omni potentiam eius. ps. Magna virtus eius ⁊c. Unde ⁊ hic subditur. Plenissime sciens qz quecunq promisit deus potens est facere. sap. 12. Subest enim tibi cum volueris posse. Ex quo patet q quicũq nõ est firmus in fide dei q̃tum est in se diuine glorie derogat vel q̃tum ad eius veritatem vel q̃tum ad eius potentiam. ¶ Deinde cum dicit. Et reputatum est ei commendat fidem abrahe q̃tum ad eius effectum. Et primo ponit effectum quem in ipso habuit dicens. Jõ. s. quia abraham tam perfecte hoc ip̃z credidit reputatuz est illi ad iusticiam p̃mi mach. 2. Et reputatum est ei ad iusticiam. scõo ostendit effectum quem fides eius habet etiã i alijs. Et circa hoc tria facit. Primo ponit similitudinem effectus dicens. Nõ aũt scriptuz est tm̃ ppter ipsum quia reputatum est illi ad iustitiaz vt scilicet reputemus q soli abrahe fides ad iustitiam reputata sit sed scriptum est propter nos quibus reputabitur. scilicet fides ad iustitiam. infra. 15. Quecunq scripta sũt ad nostram doctrinam scripta sunt. Sic ergo scriptuz est propter eum vt sit nobis in exemplum. ⁊ propter nos vt sit nobis in iustificationis spem. secũdo ibi. Credentibus in eum ostendit similitudinem fidei. Reputata est enim ad iustitiam fides abrahe credenti q corpus suum emortuum ⁊ emortuam vuluã sare posset viuificari ad filiorum procreationem. Reputatibur ⁊ nobis credẽtibus in euz qui suscitauit dominũ nostrũ iesum cristum a mortuis. ⁊ i deum patrem cui ipse dicit in. ps. Tu aũt domine miserere mei ⁊ resuscita me. Et quia eadem est virtus patris et filij: ipse etiã in propria virtute surrexit. Q aũt hec fides iustificet habetur. infra. 10. Si cõfitearis in ore tuo dominuz iesum ⁊ in corde tuo credideris q deus illum suscitauit a mortuis. saluus eris. tertio ibi. Qui traditus est ⁊c. assignat cãm quare fides resurrectionis xp̃i iustificet dicẽs qui scilicet xp̃us traditus est scilicet in mortem a deo patre. infra. 8. Proprio filio suo nõ pepercit deus sed p nobis omnibus tradidit illũ. Et a seipso. ephe. 5. Tradidit semetipsum pro nobis. Et a iuda. Jo. 19. Qui me tradidit tibi maius peccatuz habet. Et a iudeis. Ma. xx. Tradent eum gentibus ad illudendum. Et resurrexit propẽ iustitiam nostram id est vt nos resurgendo iustificaret infra. 6. Quomõ xp̃s resurrexit a mortuis per gloriam patris. ita ⁊ nos in nouitate vite ambulem9. Et q ppter delicta nostra sit traditus in mortem manifestum vr̃ ex hoc q sua morte meruit nobis deletionez peccatorum: sed resurgendo nõ meruit qz in statu resurrectionis nõ fuit via toz sed comprehensoz. Et ideo dicendum est q moz xp̃i fuit nobis salutaris nõ solũ per modum meriti sed etiam per modũ cuiusdã efficientie. Cum esset humanitas xp̃i esset quodãmodo instrumentũ diuinitatis ei9. vt damascẽ. dicit oẽs passiones ⁊ actones hũanitatis xp̃i fuerũt nob salutifere vt pote ex vtute diuinitatis pueniẽtes. Sed quia effect9 hz aliqualr silitudinẽ cãe. mortẽ xp̃i qua extincta est i eo mortal vita dicit esse cãz extinctiõis pctoꝝ nr̃oz resurrectionẽ aũt ei9 q̃ redijt ad nouã vitã gl'e dic̃ esse cãm iustificationis nr̃e p quã redimus ad nouitatẽ iustitie.

25

V.ca.

Incipit capitulum quintum.

IUstificati igitur ex fide pacez habeamus ad deum per dominum nostrum iheſum criſtum. per quē habemus acceſſum per fidem in gratiaz iſtam in qua ſtamus ⁊ gloriamur in ſpe glorie filiorum dei. Non ſolum autem ſz ⁊ gloriamur in tribulationibus. ſcientes q̄ tribulatio patientiam operatur. patientia autem probationem. probatio vero ſpem. Spes autem non confundit. quia charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis.

¶ Poſtq̄ apoſtolus oſtendit neceſſitatem gratie xp̄i qz ſine ea nec cognitio veritatis gentibus nec circūciſio ⁊ lex iudeis profuerunt ad ſalutem. Hic incipit cōmendare ꝟtutez gratie. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit que bona per gratiā p̄ſequamur. ſecūdo a quibus malis p eā liberemur ibi. Propterea ſi cut per vnū hominē ⁊c. Circa primum duo facit. primo proponit modū perueniendi ſeu viam qua venimus ad gratiā. ſecūdo oñdit bona que per gratiā p̄ſequimur ibi. Et gloriamur in ſpe glorie ⁊c. Circa primum duo facit. Primo exhortatur ad debitum gratie vſum. ſcōo oñdit nobis gratie aditū ibi. Per quē acceſſum ⁊c. Dicit ergo primo. Dictum eſt q̄ fides reputabitur omnibus ad iuſticiā credentibus reſurrectionē criſti que eſt cā noſtre iuſtificationis. Juſtificati igitur ex fide ip̄m. pacem habeamus ad deum ſcilicet ſubiciendo nos ⁊ obediendo ei. Job. 22. Acquieſce igitur ei ⁊ habebo pacem Job. 9. Quis reſiſtit ei ⁊ pacem habuit. Et hoc per ihm xp̄m dominū noſtrū qui nos ad iſtam pacem perduxit. ephe. 2. Ipſe eſt pax noſtra. Unō ſubdit p quē xp̄m acceſſum habemus ſcilicet tanq̄ per mediatorem. p̄ma thimo. 2. Mediator dei ⁊ hoīm ⁊c. Ephe. 2. Per ip̄m acceſſuz habemus ambo in vno ſpiritu ad patrē. Acceſſum in q̄ in gratiā iſtaz id eſt in ſtatuz gratie. Jo. p̄mo Gratia ⁊ veritas per ihm xp̄m facta eſt. In qua id eſt per quā gratiam nō ſolum reſurreximus a peccatis. ſed etiaz ſtamus fixi ⁊ erecti per affectum in celeſtia. pſ. Stantes erant pedes noſtri. Idez nos aūt ſurreximus ⁊ erecti ſumus. ⁊ hoc p fidem per quam ſcilicet gratiā cōſequamur nō qz fides precedat gratiā cum potius per gratiam ſit fides. eph. 2. Gratia eſtis ſaluati p fidez. ſcz qz primus effectus gratie in nobis eſt fides. ¶ Deinde cum dicit gloriamur in ſpe glorie ⁊c. Oſtendit que bona nobis p gratiam prouenerunt. Primo dicit q̄ per gratiam habemus gloriam ſpei. Scōo q̄ per gratiam habemus gloriaz dei ibi. Nō ſolum aūt Circa primuz tria facit. Primo oſtendit magnitudinem ſpei in qua gloriamur. ſcōo ei⁹ vehementiam ibi non ſolum aūt ⁊c. tertio eius firmitatem ibi. Spes aūt nō ꝟfundit ⁊c. Magnitudo autē ſpei cōſideratur ex magnitudine rei ſperate quam ponit dicens. ⁊ gloriamur in ſpe glorie filioꝝ dei. id eſt ex hoc q̄ ſperamus nos adepturos gloriam filiorum dei. Per gratiam enim xp̄i adepti ſumus ſpiritū adoptionis filioꝝ dei vt dicitur. infra. 8. ſap. 5. Ecce quomō cōputati ſunt inter filios dei Filijs aūt debetur hereditas patris ifra. 8. Si aūt filij ⁊ heredes hec aūt hereditas eſt gloria quam deus habet in ſeipſo. Job. 4. Si habes brachiuz vt deꝰ ⁊c. ⁊ huiuſmodi ſpes indita eſt nobis per xp̄m. p̄ma pe. p̄mo. Regenerauit nos in ſpem viuā per reſurrectionem ihu xp̄i ex mortuis in hereditatem incorruptibilem ⁊c. Et hec gloria q̄ in futuro in nobis complebitur interim nunc in nobis inchoatur per ſpem infra. 8. Spe ſalui facti ſumꝰ. pſ. Gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum. ¶ Deī de cum dicit. Nō ſolum aūt ⁊c. oſtendit vehementiaz huius ſpei. Qui enim vehemēter aliq̄d ſpat libēter ſuſtinet ꝓpter illud etiaz difficilia ⁊ amara ſicut infirmus ſi vehementer ſperat ſanitatem libenter bibit potionem amaraz vt ſanetur per ipam. Signum ergo vehementis ſpei quā habemus ꝓpter xp̄m eſt q̄ nō ſolum gloriamur de ſpe future glorie. ſed etiā de malis que pro ipſa patimur. Unō dicit. Nō ſoluz aūt gloriamur ſcilicet in ſpe glorie ſed etiam gloriamur in tribulationibus per quas ad gloriaz p̄uenimus. Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum celorum. Jac. p̄mo. Omne gaudium exiſtimate fratres mei cum in temptationes varias inciderit. Et cām oſtendit ꝓpter dicēs ſcientes ⁊c. Ubi q̄ttuor p ordinē poſt quoꝝ p̄mū eſt tribulatio ō q̄ dicit q̄ tribulatio patiētiā opaī. Nō quidē ſic q̄ tribulatio ſit eiꝰ cā effectiua ſed quia tribulatio eſt materia ⁊ occaſio exercendi patientie actum infra. 12. In tribulatione patientes. ſcōo ponit patiētie effectuz cum dicit Patiētia ꝓbationem. ecc. 2. In igne probatur aurum ⁊ argentum. homines vero receptibiles in camino humiliationis. Manifeſtum eſt enim q̄ detrimentum alicuius rei de facili ſuſtinemus propter rem quaz magis amamus. Unde ſi aliq̄s in rebus corporalibus ⁊ tēporalibus patienter ſuſtinet ꝓpter cōſequenda bona eterna ſufficienter ex hoc probatur q̄ talis plus amet bona eterna q̄ temporalia. Sed cōtra id quod hic dicitur Jac. p̄mo. Probatio fidei veſtre patientiam operatur. Dicendum eſt aūt q̄ probatio dupliciter poteſt accipi Uno modo ſcōz q̄ eſt in probato. ⁊ ſic ꝓbatio eſt ipſa tribulatio per quam homo probatur. vade idem eſt dictuz q̄ tribulatio pacientiam operatur ⁊ q̄ tribulatio probat pacientiā. Alio modo accipitur probatio pro probatum eſſe. Et ita accipitur hic q̄ pacientia ꝓbationem operatur quia ex hoc q̄ homo patienter trubulationem ſuſtinet redditur iam probatus. tertio ſubdit tertium dicens. Probatio vero ſpem. ſ. operatur quia. ſ. per hoc q̄ aliquis iam probatus eſt poteſt de eo ſpes haberi ⁊ ab ipſo ⁊ ab alijs q̄ ad hereditatez dei admittaī ſap. 3. Deus probauit illos ⁊ inuenit illos dignos ſe. Sic igitur de primo ad vltimū patet q̄ tribulatio viam parat ad ſpē Unde ſi aliquis vehementer gloriatur de ſpe: cōſequens eſt vt de ipſis tribulatioībus glorietur. ¶ Deinde cuz dicit. Spes aūt nō confundit oſtendit huiuſmodi ſpei firmitatem. Et primo ponit eaz dicens. Spes aūt hec qua ſperamus gloriam filiorum dei nō confundit id eſt nō deficit niſi homo ei deficiat. Ille enim dicitur a ſpe ſua confundi qui deficit ab eo quod ſperat. pſ. In te domīe ſperaui nō confundar in eternum. ecc. 2. Nullus ſperauit in domino ⁊ confuſus eſt. ſcōo ibi quia caritas dei ⁊c. ponit certitudinis ſpei duplex argumentuz quoꝝ primum eſt ex dono ſpiritusſancti. ſcōm ex morte xp̄i. ibi Et quid enim criſtus ⁊c. Dicit ergo primo ex hoc poſſumus ſcire q̄ ſpes nō confundit quia caritas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Caritas dei aūt dupliciter accipi poteſt. Uno modo pro caritate q̄ diligit nos deꝰ. Jere. 31. Caritate perpetua dilexi te. Alio modo poteſt dici caritas dei qua nos deum diligimus infra. 8. Certꝰ ſuz q̄ neq̄ mors neq̄ vita, ſeparabit nos a caritate dī. Utraq̄ aūt caritas dei cordibꝰ nr̄is diffūdit p ſpm̄ ſanctū q̄ datꝰ eſt nob. Spūz enī ſctū q̄ ē amor p̄ris ⁊ filij dari nobis ē nos adduci ad ptcipationē amor⁹ q̄ ē ſpūſctūs. Et q̄ q̄dē ptcipatiōe efficimur dī amatores. Et

29
16

hoc q ipm amam⁹ signuz est q ipse nos amet. puer. 8. Ego diligẽtes me diligo. Nõ quasi nos ꝑmo dilexerim⁹ deũ sed qm ipse prior dilexit nos vt dicit. ꝑma Joh. 4. Dicitur aũt caritas qua nos de⁹ diligit in cordib⁹ nr̃is diffusa esse qz est in cordibus nr̃is patenter ostensa ꝑ donum sancti spũs nobis impressum. ꝑma Jo. 3. In hoc scimus qm̃ manet in nobis de⁹ ꝛc. Caritas aũt qua nos deum diligim⁹ dicitur in cordib⁹ nostris diffusa. i. quia ad oẽs mores ꝛ actus aĩe pficiendos se extendit. nã vt dicit ꝑma cor. 13. Caritas patiens est benigna est ꝛc. Ex vtroq; aũt intellectu hoꝝ verboꝝ cõcluditur q spes nõ cõfundit. si enim accipiat caritas dei qua nos diligit deus. manifestuz est q hijs ꝙs diligit seipsuz nõ negabit. deut. 33. Dilexit populos oẽs sancti in manu illius sunt. Similiter etiã si caritas dei accipiatur qua nos deũ diligimus. manifestuz est q se diligentib⁹ bona eterna ꝓparauit. Jo. 14. Si quis diligit me diligetur a patre meo. ꝛc.

Lectio tertia.

T quid enim xp̃us cum adhuc infirmi essemus secũduz tempus pro impiis mortuus est: Vix enim pro iusto quis moritur. Naz pro bono forsitan ꝙs audeat mori. Commẽdat aũt caritatez suaz de⁹ in nobis. qũoz si cum adhuc peccatores essemus secundum tempus xp̃us pro nobis mortuus est. multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus de⁹ per mortem filii eius. multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Non soluz autem sed ꝛ gloriamur in deo per dñm nostrum ihesũ xp̃m per quẽ nunc reconciliationem recepimus.

¶ Postq̃ apostolus ostendit firmitatem spei per donuz spũssancti hic ostendit idem per mortẽ xp̃i. Et primo proponit questionem. secũdo ostendit difficultatem ibi. Vix im pro iusto ꝛc. tertio determinat questionis veritatez ibi. Cõmendat aũt suã caritatez ꝛc. Dicit ergo primo dicens est q spes nõ confundit. quod quidez apparet hoc cõ ãti. Et quid enim xp̃s cũ adhuc infirmi essemus. s. mitate peccati. ps. Miserere mei dñe quoniam infirmus sum. Nam sicut per corporalem infirmitatem dissoluitur humoꝝ debita armonia. ita etiã per peccatũ debit⁹ ordo affectionum excluditur. Cum ergo adhuc infirmi essemus xp̃us mortuus est pro impijs ꝑma pe. 3. Xp̃us semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis. Et hoc scõm tempus id est vt certo tempore in morte moraretur die scz tertia surrecturus. Mat. 12. Sicut fuit ionas in ventre ceti tribus diebus. ꝛ trib⁹ noctibus sic erit filius hominis in corde terre. Hoc ergo magnum est si cõderemus quis mortu⁹ sit. Magnũ etiam est si considerem pro quib⁹ est mortuus. Nõ potest aũt esse vt tã magnum quid fiat nisi ꝓpter aliquem certum fructum scõm illud. ps. Que vtilitas in sanguine meo dum descendo ĩ corruptionẽ. quasi dicat. Nulla si nõ sequaꝛ humani generis salus. ¶ Deide cũ dicit. Vix enĩ pro iusto ꝛc. Ostẽdit p̃dicte questionis difficultatẽ ex parte eoꝝ pro quib⁹ xp̃us mortuus est. s. pro impijs dicẽs. Vix enim quis id est aliquis moriẽ pro hoĩe iusto liberando. quinmo vt dicitur Ysa. 57. Just⁹ pit ꝛ nõ est qui recogitet ĩ corde suo ꝛc. Ideo dico. vix moritur. Nã forsitan quis. i. aliquis ratus ex zelo virtutis audeat mori ꝓ bono homine. Rarũ enim est ꝓpter hoc q est maximũ. vt eũ dicitur. Jo. 15. Maiorem hãc dilectionem nemo hz ꝛc. Illud aũt quod xp̃us fecit vt quis moriaꝛ ꝓ impijs ꝛ iniustis nunq̃ inuenitur. Et ideo merito admirãdum est quare xp̃us hoc fecerit. Potest aũt ꝛ aliter legi vt ꝓ iusto intelligamus aliquem in virtute exercitatũ: per bonum aũt hominẽ innocentem. Et q̃is scõm hoc iustus sit prestantior bono. tñ pro iusto vix aliquis moriẽ. Cuius ratio est q innocens q̃ per bonum intelligiẽ magis miserandus videẽ ꝓpter defectum etatis vel alicuius huiusmodi. Justus aũt q perfectus est ꝛ absq; defectu nõ habet in se mĩe maliciã. Q ergo aliquis moriatur ꝓ innocente potest ex compassiõe misericordie puenire. Sed q aliquis moriatur pro iusto prouenit ex zelo virtutis q̃ in pauciorib⁹ inueniẽ q̃ mĩe passio. ¶ Deinde cum dicit. Cõmendat aũt ꝛc. respõdet premisse questioni. Et primo ponit responsionẽ. secundo ex hoc arguit ad propositum ibi. Multo ergo magis. tertio ostendit necessitatem ꝙsequentie ibi. Si enim cuz inimici ꝛc. Dicit ergo primo. Quesitum est quare xp̃us ꝓ impijs mortuus est. Et ad hoc est responsio q per hoc deus suam caritatem cõmendat in nobis id est per hoc ostendit se nos maxime diligere. qm̃ si cum adhuc peccatores essemus xp̃us mortuus est pro nobis. ꝛ hoc scõz tempus sicut supra expositum est. ipsa aũt mors xp̃i pro nobis caritatem ostendit dei quia dedit filium suuz vt pro nobis satisfaciẽs moreretur. Jo. 3. Sic deus dilexit mundum ꝛc. Et ita sicut caritas dei patris ad nos ostenditur per hoc q spiritum suum dedit nobis vt supra dictum est. ita ꝛ ꝓ hoc q dedit filium suum vt hic dicitur. Sed in hoc q dicit cõmendat. immensitatem quãdam diuine caritatis assignat. que quidem ostenditur tum ex ipso facto quia scilicet dedit filium suum vt moreretur pro nobis. tum ex pte nostre conditionis quia hoc nõ fecit prouocatus nostris meritis cuz adhuc peccatores essemus. ephe. 2. Deus q̃ dives est ĩ misericordia ꝓpter nimiã caritatẽ qua dilexit nos cũ essemus mortui peccatis cõuiuificauit nos xp̃o ꝛc ¶ Consequenter cũ dicit. Mutlo ergo magis ꝛc. concludit propositũ ex premissis dicens. Si xp̃s pro nobis mortuus est cum adhuc peccatores essemus multo magis viuificati nunc in sanguine ipsius sicut supra tertio habitũ est quem proposuit deus propiciatorem per fidem per sanguinem ipsius: salui erimus ab ira id est a vindicta damnationis eterne quam propter peccata homines incurrũt Ma. 3. Henimina viparum quis demonstrauit ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Si enim cum inimici ostendit necessitatẽ predicte consequentie que procedit a minori ad maius affirmando. Et est ibi obseruanda duplex comparatio mĩoris ad maius. Una quidez ex parte nostra. Alia ex parte xp̃i. Ex parte quidem nostra comparat inimicos reconciliatis. Minus enim videtur q aliquis bene faciat inimicis q̃ iam reconciliatis. Ex parte xp̃i comparat mortez vite. Potentior enim videtur vita eius q̃ mors. quia vt dicitur. 2. cor. vltimo. Mortu⁹ est ex infirmitate scilicz carnis nostre. sed viuit ex ꝟtute dei. Et ideo dicit ratione cõclusum est q multomagis viuificati salui erimus per ipm Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus deo. et hoc per mortem filij eius. multomagis iam nos reconciliati salui erimus. ꝛ hoc in vita ipsius. Est aũt considerãduz q̃ homo dicitur inimic⁹ deo dupliciter. Uno modo quia contra deum inimicicia exercet dum eius mandatis renititur. Job. 15. Cucurrit aduersus deum erecto collo Alio modo per hoc q deus homines odio habet. nõ quidem secũdum ipsum quod fecit quia quãtum ad hoc dicit Sap. xj. Dilexisti oĩa ꝛ nihil odisti ꝛc. sed quãtuz ad hoc qõ in hoĩe inimic⁹ hõ. i. dyabol⁹ fecit. i. q̃tum ad pctũ

Sap.14. Silr odio sūt deo impi⁹ ꝛc. Et ecc.13. Altissi⁹ odio hēt pctōres Subtracta inimicicie cā.s. peccato per xp̄m sequitur recōciliatio p ip̄m scde cor.5. De⁹ erat in ipso mundū reconcilians sibi. Pctm aūt nr̄m sublatū est per mortem filij eius. Circa quod ꝓsiderandum est q̄ mors xp̄i tripliciter ꝓsiderari pōt Uno mō fm ipam rōez mortis. Et sicut dicit. Sap. p̄mo. Deus mortē nō fecit ī humana natura. sed est per pctm inducta. Et ideo mors xp̄i ex cōi mortis rōne nō fuit sic deo accepta vt p ipsaz reconciliaret. q̄ deus nō letat̄ in perditione viuoꝝ. vt dicit sap. p̄mo. Alio modo pōt mors xp̄i ꝓsiderari scōm q̄ ē in actione occidentiū que maxime deo displicuit. Unde contra eos petrus dic. Act.3. Vos sanctū ꝛ iustū negastis et petistis homicidā ꝛc. Unde mors xp̄i sic ꝓsiderata nō potuit esse reconciliationis cā. sed magis indignationis. tertio modo pōt ꝓsiderari scōm q̄ ꝓcessit ex volūtate xp̄i patiētis que quidē volūtas informata fuit ad mortē sustinēdam tm̄ ex obediētia ad p̄ez. phil. 2. Factus est obediēs patri vsq̄ ad mortē. tum etiā ex caritate ad hoīes eph. 5. Dilexit nos ꝛ tradidit se p nobis. Et ex hoc mors xp̄i fuit meritoria ꝛ satisfactoria p peccatis nostris. ꝛ in tm̄ deo accepta q̄ suffecit ad recōciliationē oīum hoīm etiā occidentium xp̄m ex quib⁹ aliqui sunt saluati ipso orante qñ dixit Luc. 23. Ignosce illis qz nesciūt qd faciunt. ¶ De inde cū dicit. Nō solū aūt ꝛc. Ondit que bona iā in re cōsequimur p gratiā dicens. Nō solū aūt gloriamur in spe glorie quā in futuro expectam⁹. sed in deo id est in hoc q̄ sum⁹ etiā nūc deo cōiuncti per fidē ꝛ caritatē. p̄mo cor. 1. ꝛ 2. cor. 10. Qui gloriat̄ in dño ꝛc. Et hoc quidē p dñm nr̄m ihesum xp̄m per quē etiā nūc in pñti tempore reconciliationē accepim⁹ vt de inimicis facti sim⁹ amici. Col. primo. Per eū placuit recōciliari oīa ꝛc. Posset aūt ꝛ cōtinuari cū eo qd dictum est salui erim⁹ in vita ip̄us a peccato ꝛ a pena ꝛ nō solū. salui erim⁹ a malis sed etiā gloriamur in deo id est p hoc q̄ erimus idem in futuro cū ipo Jo. 17. Ut sint vnū in nobis sicut ꝛ nos vnū sumus.

Lectio tertia.

Propterea sicut per vnum hominez peccatum in hunc mnnduz intrauit ꝛ per peccatuz mors. ꝛ ita in omnes homines mors pertransiit. in quo oēs peccauerunt.

¶ Postq̄ aplus ostendit que bona per gratiā xp̄i ꝓsecuti sumus. hic ꝓsequēter oīdit a quib⁹ malis per eaz liberemur. Et circa hoc tria facit. Primo enim oīdit q̄ p gratiam xp̄i liberati sum⁹ a seruitute peccati. scdo oīdit q̄ p gratiā eius sum⁹ liberati a seruitute legis. 7. ca. ibi. An ignoratis frēs ꝛc. tertio oīdit q̄ p gratiā xp̄i liberamur a dānatione. 8. ca. ibi. Nihil nūc dānationis ꝛc. Circa p̄mum duo facit. Primo oīdit q̄ per gratiā xp̄i liberamur a peccato originali p̄terito. scdo oīdit q̄ ea tuti regimur cōtra peccata futura ibi. Quid ergo dicem⁹ ꝛc. Circa primum duo facit p̄mo agit de ꝓcessu peccati. scdo de ꝓcessu gratie destruentis peccatū ibi. Sed nō sicut delictū ꝛc Circa p̄mū duo facit. Primo ꝓponit ꝓcessuz peccati. secūdo manifestat ibi Usq̄ ad legez ꝛc. Circa p̄mum duo facit. Primo ꝓponit ꝓcessum peccati. secūdo oīdit eius nullitatem ibi. Et ita in oēs ꝛc. Circa primum duo facit. Primo oīdit peccati originē. scdo originē mortis. ibi ꝛ per peccatū mors. ꝛc. dicit ergo primo q̄ per xp̄m recōciliationem accepim⁹. Ita em̄ a xp̄o recōciliatio ꝓcedit in mūdū sicut p vnū hoīem. s. per adam peccatū intrauit in hunc mūdum. p̄me cor. 15. Sicut in adam oēs moriunt̄ ita ꝛ in xp̄o oēs viuificabūtur. Est aūt hic ꝓsiderandus q̄ hereticī pelagiani peccatū originale in puulis esse negantes hec verba aplī dicebāt esse intelligēda de peccato actuali. Quod quidē scōm eos in hūc mūdum intrauit p adam in ꝗtum omnes peccātes peccatū ade imitātur fm illud osee. 6. Ipi aūt sicut adā transgressi sunt pactuz ꝛc Sed sicut aug. dicit cōtra eos si de introitu peccati actu alis qui est per imitationez hic aplus loquerēt. non diceret peccatū per hominē in hunc mūduz intrasse sed magis per dyabolum quē peccātes imitant̄ scōm illud sap. secūdo Invidia dyaboli mors ꝛc. Est ergo intelligēdū q̄ per adam peccatū in hunc mūdum intrauit nō solum imitatione. sed etiā ꝓpagatione. i. p carnis originem viciatā secūdū illud ephe. scdo Eram⁹ natura filij ire. ꝛ in ps. Ecce em̄ in iniquitatibus cōceptus sum ꝛc. Sed videt̄ hoc esse impossibile q̄ per originē carnis peccatū ab vno in alium traducatur. peccatū enim est in anima rationali que nō traducitur p originē carnis. tum qz intellect⁹ nō est actus alicuius corporis actus. ꝛ ita nō potest p virtutem corpal̄ seminis cāri vt phūs dicit in libro de generatione animalium. tum etiā qz cum aīa rōnalis sit quedā res subsistēs vt puta per se operationē habens ꝛ corpore corrupto non corrumpat̄: ꝓsequēs est q̄ nō generetur corpore generato sicut alie forme que nō possunt per se subsistere sed potius causat̄ a deo. Cōsequens igitur videt̄ q̄ nec peccatū quod est accidens aīe qō possit per carnis originē traduci. ad hoc aūt rationabiliter rndetur q̄ licet in semine nō sit anima. est tm̄ in semine virtus dispositiua corporis ad anime receptionem. que cum corpori infunditur etiam ei suo modo cōformatur. eo q̄ omne receptum est in recipiēte p modum recipientis. Et ex inde videmus q̄ filij simūlantur parētibus nō solum in defectibus corporalibus sicut q̄ le,psus generat leprosum ꝛ podagricus podagricū sed etiā in defectibus anime sicut iracundus iracundum ꝛ amentes ex amentibus nascūtur. Quāuis enim pes qui est subiectū podagre nō sit in semine nec aīa que est subiectum ire vel amētie est tm̄ in semine virtus formatiua corporalium mēbroꝝ ꝛ dispositiua ad animā. Sed adhuc remanet dubitatio qz defectus qui ex viciata origine trahūtur nō habent rōnem culpe. Nō em̄ merent̄ penam ꝫ magis mīam. sicut phūs dicit de eo qui nascitur cecus vel ꝗcumq̄ alio modo aliter orbatus. Et hoc ideo qz de ratione culpe est q̄ sit voluntaria ꝛ in potestate hoīs cui culpa imputatur. Sic igitur si aliquis defectus in nos puenit per originem primi patentis non videtur in nobis habere rōnem culpe sed pene. Et ideo dicendum est q̄ sicut peccatum actuale est peccatū persone qz per voluntatem persone peccantis ꝓmittitur. ita peccatū originale est peccatum nature quod per voluntatez principij humane nature cōmissum est. Est enim cōsiderandum q̄ sicut diuersa corporis membra partes sunt persone vnius hominis ita omnes homines sunt partes ꝛ quasi quedaz membra humane nature. Unde ꝛ porphirius dicit q̄ participatione spēi plures homines sunt vnus homo. Uidemus aūt q̄ actus peccati exercitus per aliquod membrum puta p manū vel pedem nō habet rōnem culpe ex voluntate manus vel pedis. sed ex voluntate totius hominis a qua sic a quodam principio deriuatur motus peccati ad singula membra. Et similiter a voluntate ade qui fuit principiuz humane nature tota inordinatio nature habet culpe rationem in omnibus ad quos peruenit quātuz ad hoc q̄ susceptiui sunt culpe. Et sicut pctm̄ actuale qō est pctm̄ p̄sone trahit̄ ad singula mēbra per aliquē actum p̄sonalē ita peccatū originale trahit̄ ad singulos hoīes p actū natu re q̄ est gñratio. Et ita sicut p generationē hūana natura trahit̄. ita etiā p gñationē traducit̄ defect⁹ hūane nature qui ē consecutus ex peccato primi parentis. Est aūt hic

17

defectus carẽtia originalis iustitie que erat primo homini diuinitus collata: nõ soluz vt erat psona quedã singularis sed etiã vt erat principiũ humane nature vt. s. eaz simul cuz natura in posteros traduceret. Et ideo simili mõ amissionẽ huius originalis iustitie p peccatũ ad posteros transmisit hõtem in eis rõnem culpe rõne iam dicta. Et ideo dicit q in processu originalis peccati psona infecit naturam. s. adam peccãs viciauit humanã naturã sz post modum in alijs natura viciata inficit psonã dum. s. genito imputat ad culpã nature vitiũ ꝓpter voluntatẽ primi pentis vt dictuz est. Ex hoc aũt patet q licet primuz peccatuz p̃mi pentis p originẽ traducat in posteros. alia tamen eius peccata vel etiã aliox hominũ in filios non traducunt. qz per solũ primũ peccatũ sublatũ est bonũ nature qõ erat per originẽ nature traducendũ per alia ẋo peccata subtrahit bonũ gratie psonalis qõ nõ trãsit ad alios posteros z inde etiã est q ꝗuis peccatũ ade deletum fuerit p suã penitentiã iuxta illud. Sap. 10. Eduxit illum a delicto suo. nõ tñ eius pñia ỽlere potuit peccatũ posterorum qz eius pnia fuit p actũ psonalẽ qz vltra eius psonã nõ se extendebat. Et ꝓpter hoc est vnuz tantũ originale peccatũ qz solus defect9 ꝓsequẽs primũ peccatũ originaliter deriuat ad posteros. Et ideo aplus singulariter dicit per vnũ hoiem peccatũ in hũc mũdum intrauit. nõ autez dixit pluraliter peccata qõ fuisset dicendũ si de actualib9 loquerẽt. Dicit aũt qñqz pluraliter peccata originalia sicut in. ps̃. In peccatis ꝯcepit me mater mea. qz ptinet virtualiter multa peccata in ꝗtum ex corruptione fomitis inclinamur ad multa peccata. Sed videt q peccatũ originale nõ intrauerit in hũc mũdum p vnũ hoiem. s. adã sz magis per vnã mulierẽ. s. euam que primo peccauit scõm illõ ecc. 25. A muliere factũ est initiũ peccati z p illã omnes morimur. Ad hoc rñdetur in glo. dupliciter. Uno modo qz ꝯsuetudo est scripture vt genealogie nõ p mulieres sz per viros texant sicut patz. Ma. 1. z Luc. 3. Et ideo apostol9 hic volẽs quasi genealogiã quãdaz peccati oñdere nõ fecit mentionẽ de muliere sz solũ de viro. Alio mõ qz etiã mulier de viro sũpta est. z ideo qõ est mulieris attribuit viro. ꝙ ōt etiã alio mõ dici z meli9 q cũ pcm̃ originale traducat simul cũ natura sicut dictũ est. sicut p virtutem actiuã viri muliere materiã ministrãte natura traducitur ita z pcm̃ originale. Unde si adã nõ peccasset eua peccãte non ꝓpter hoc fuisset pcm̃ traductũ ad posteros Illa em̃ est cã quare xp̃us pcm̃ originale nõ traxit qz ex sola femina sine virili semine carnẽ accepit. ꝙer hoc verbum apli aug. rñdet iuliano heretico in hũc modũ querẽti nõ peccat iste qui nascit nõ peccat iste q̃ genuit nõ peccat ille qui cõdidit. per quas igitur rimas inter tot presidia ĩnocẽtie peccatũ fingis ingressum. Sed aug. respondet quid quer̃s latentẽ rimã cũ habeat apertissimã ianuã Mã scõm apostolũ p vnũ hoiem peccatũ in hunc mũdum intrauit. Cõsequẽter tãgit ingressum mortis in munduz cũ dicit. Et per pcm̃ mors. s. in hũc mundũ intrauit secũdum illud sap. p̃mo. Iniustitia mortis est acquisitio. Uidetur aũt q mors nõ sit ex peccato sed magis ex natura. vtpote ꝓueniens ex necessitate materie. Est em̃ corpus humanũ ex cõtrarijs cõpositum. Unde est naturaliter corruptibile. Dicendũ est aũt q natura humana dupliciter potest ꝓsiderari. Uno mõ scõm principia intrinseca et sic mors est ei naturalis. vnde seneca dicit in libro de remedijs fortuitox q mors natura est hominis nõ pena. Alio modo põt ꝓsiderari natura homis scõm q per diuinã p uidentiã fuit ei per iustitiã originalẽ ꝓuisum. Que quidem iustitia erat quedã rectitudo vt mens hominis esset sub deo z inferiores vires essent sub mente z corpus sub anima z omnia exteriora sub homine ita. s. q ꝗdiu mẽs hominis deo subderet vires inferiores subderent rationi et corpus anime indeficiẽter ab ea vitã recipiẽs z exteriora homini vt. s. oĩa ei fuitẽt z nullũ ex eis nocumẽtũ sentiret. Hoc aũt ꝓuidentia diuina disposuit ꝓpter dignitatem anime rõnalis que cũ naturaliter sit incorruptibilis debebat sibi incorruptibile corpus. sed qz corpus qõ ẽ ex cõtrarijs cõposituz oportebat esse organũ sensus. z tale corpus scõm naturã suã incorruptibile esse nõ põt supplere potentia diuina qõ deerat nature hũane dãs aĩe ẋtutem cõtinendi corpus incorruptibilitẽ sicut faber si posset daret ferro ex quo cultellũ fabricat ẋtutẽ vt rubiginẽ nullam cõtraheret. Sic ergo postꝙ mens hominis p pcm̃ est a dei subiectione auersa. amisit virtutẽ cõtinendi inferiores vires z ettã corpus z exteriora. z sic incurrit mortẽ naturalẽ a cãis intrinsecis z violentiã ab exterioribꝫ nocumẽtis. ¶ Deinde cũ dicit ita z in oẽs tẽ. Ostendit vlitatem huius ꝓcessus z ꝗtum ad mortẽ z ꝗtuz ad peccatũ ordine tñ retrogrado. Mã supra prius egit õ ingressu peccati q̃ est cã ingressus mort̃s. nũc aũt prius agit de vlitate mortis tanꝗ de manifesti9i. z hoc est quod dicit. Et ita mors. s. vl̃ pcm̃ primi pntis ptrãsijt i oẽs qz. s. per originem viciatã contrabũt hoies necessitatẽ moriendi. 2. ꝙ. 14. Oẽs morimur. ps̃. Quis est hõ qui viuit ꝛc. ¶ Deinde tãgit vlitatem ꝓcessus peccati. cũ dicit in quo omnes peccauerũt qõ sicut aug. dicit in glo. põt dupliciter intelligi. Uno mõ in quo. i. primo hoĩe vel in quo. s. pctõ. qz scz eo peccãte quodã modo oẽs peccauerũt in ꝗtuz in eo erant sicut in prima sua origine. Sed cũ xp̃us etiã originez ex adã traxerit vt patet Luc. 3. Uidet q etiã ipse eo peccãte peccauerit. Ad hoc rñdet aug. sup gen̄. ad litteram q xp̃us nõ omni mõ fuit in adam quo nos fuimus. nos em̃ fuim9 z scõz corpulentã subãm z scõm semĩalẽ rationẽ. xp̃us aũt fuit in eo solũ scõz corpulentã subãm. Qõ quidã male intelligẽtes putauerũt q tota substantia corporum humanox que ptinet ad veritatẽ humane nature fuerit actu in adam vt p quãdaz multiplicationẽ diuina virtute. factã. si qõ sumptũ est ab adaz sit in tãta quantitate corpox ampliatũ. Sed hoc est incõueniẽs opa nature miraculo attribuere: presertim qz videm9 q corpus hũanum ꝗtumcũq sit de veritate humane nature corrũpitur z accipit aliã formã. Unde qz oñe generabile est corruptibile z ecõuerso. oportet dicere q materia que ante generationẽ hois sub alia forma ꝗ humana fuit: formã humane carnis assumpserit z sic nõ totũ qõ est in corporib9 nostris ad veritatez nature pertinẽs fuit actu in eodem. sed solum scõm originẽ ꝓut. s. effectus est in prĩcipio actiuo Scõm hoc ergo intelligendũ est q cũ in nostra generatione sit z materia corporalis quã femina ministrat z vis actiua que ẽ in semine maris vtrũq per originẽ ducit̃ ab adam sicut in primũ principiũ. Et ideo dicimur in eo fuisse z scõm rõnem seminalẽ z scõm corpulentã subãm. qz scz vtrũq ab eo ꝓcessit. In generatiõe aũt xp̃i fuit corpulẽta substãtia quã traxit de ỽgine. loco aũt rõnis seminal̃ fuit virtus actiua spũssancti que non deriuat ab adam z ideo nõ fuit in adaz scõm seminalẽ rõnem. sed tñ scõm substãtiam corpulentã. Sic igitur nos accepimus pctm̃ ab adã et trahimus atq; naturã humanaz ab eo accipim9 sicut a principio actiuo qõ est esse in eo scõm seminalẽ rõnem qõ quidez nõ cõpetit xp̃o vt dictũ est. Uidetur viteri9 q peccatum originale nõ trãseat in oẽs. qz baptizati a peccato originali purgãtur per baptismũ. z ita videtur q nõ possint ĩ posteros pcm̃ trãsmittere qõ non habent. Dicendũ est aũt q per baptismũ homo liberat ab originali peccato ꝗtum ad mentez sed remanet peccati infectio ꝗtum ad carnem. vnde. infra. 7. dicit aplus. Ego ipse mente seruio legi dei carne aũt legi peccati. Homo aũt nõ generat

mente carnales filios sed carne. et ideo non trāsmittit nō uitatem xp̄i sed vetustatem ade.

Lectio quarta.

Sque ad legē enim peccatuz erat in mundo. Peccatum autem nō imputabatur cum lex non esset. sed regnauit moz̄s ab adam vsq̄ ad moysen: etiā in eos qui non peccauerunt in similitudinez p̄uaricationis ade. qui est forma futuri.

Post̄q̄ aplus ostēdit originē pec̄ī et mort̄s siue ingressuz vtriusq̄ in mūduz: hic manifestat qō dixerat .v. primo manifestat ip̄m dictū. scōo manifestat similitudinē quā innuebat dicens ibi. Propterea sicut .vt. tercio exponit similitudinē ibi. Qui est forma futuri .vt. Dixerat autez q̄ peccatum et moz̄s in oēs trāsierunt et hoc ꝺēm ꝼm expositionem aug̃s. manifestare intendit p̄ hoc q̄ etiam sub lege peccatū remansit quasi lege illud excludere non valente. Circa qō duo facit. primo manifestat ꝓpositū ąntum ad peccatum. scōo quantum ad mortē ibi. Sed regnauit .vt. Circa primum duo facit Primo ostendit peccatuz fuisse etiaz sub lege. scōo quid circa peccatū lex fecit ibi. Peccatū aūt .vt. Dicit ergo primo dictū est q̄ omnes peccauerūt in adā qz nec etiā lex pec̄ī abstulit. Usq̄ ad legē id ē etiā sub lege. vt ly vsq̄ teneat̄ inclusiue Pec̄m erat ī mūdo/qō ꝺēm pōt intelligi et de lege nature .v. de lege moysi. siue .v. de pctō actuali .v. de pctō originali. Peccatū em̄ originale erat in puulo vsq̄ ad legem nature. id est vsq̄ ad vsum rationis p̄ quem homo huiusmodi leges aduertit pō. In peccatis cōcepit me mater mea. Nec tm̄ cessat hoc peccatū lege naturali aduenīēte in hoīe. sed magis excrescit p̄ additionem pec̄ī actualis qz vt dicit eccl̃s. 7. Non ē homo iust9 in terra q̄ faciat bonū .vt. Sed si intelligam9 de lege moysi. tunc q̄ dicitur peccatū fuisse in mūdo vsq̄ ad legem. potest intelligi nō solū de originali sed etiam ō actuali. quia et ante legem et sub lege peccatū vtrūq̄ remansit. puer. 20. Quis potest dicere mūdū est cor meū. Quāuis aūt lex pec̄ī nō auferret: peccati tm̄ cognitionez fecit qō antea non cognoscebatur. Unde subdit. Peccatum aūt nō imputabatur. Qō quidē planū est si intelligatur de lege naturali. Quāuis em̄ peccatū originale sit in paruulo ante legem naturalem et reputet̄ ei a deo: non tamen imputatur ei apud hoīes. Si aūt intelligatur de lege moysi planū ē ąntū ad aliq̄ pcta actualia q̄ nō ip̄utabantur ante legem sicut illa que specialiter sunt per legē ꝓhibita. q̄ hoīes peccata nō reputabāt sicut qō dicit exo. 20. Non cōcupisces .vt. Imputabant tamē q̄ dā peccata put erāt cōtrā legem nature. Ut̄ et genē. 39. Joseph legitur in carcerē missus ꝓpter adulteriū sibi impositū ¶ Cō sequēter agit de morte dicēs. Quāuis peccata ante legē nō imputarētur tamē moz̄s scz spūalis id est peccatum vt eterna damnatio de qua dicitur in pō. Moz̄s peccatoruz pessima. regnauit id ē potestatē suā exercuit in hoīnes ducēdo eos in dānationez ab adam p̄ quē pec̄m intrauit in mundum. vsq̄ ad moysen. sub quo data est lex. Jo. 1. Lex p̄ moysen data est. non solum in eos q̄ peccauerunt actualiter sed etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinē p̄uaricationis ade q̄ actualiter peccauit. osee. 6. Ipsi aūt sicut adā trāsgressi sunt pactuz .vt. vsq̄ ibi. Prouaricati sunt in me quia etiam pueri damnationē incurrebāt. Potest etiā et sub hoc sēsu itelligi de morte corpali p̄ quā manifestat̄ pec̄m fuisse etiaz cū nō imputabat̄ ꝺēm dicat. pec̄m aūt nō imputabat̄ ante legē sz ex hoc ꝺēm ꝺēdit fuisse qz regnauit moz̄s scz corpalis. pro q̄ ꝺē aliōs passiones inducendo puta famem et sitim. et egritudinem. et tandem totaliter dissoluendo. etiam in eos qui nō peccauerūt in similitudinem p̄uaricationis ade. id est in pueros qui non peccauerunt actualr. quoniā etiā ipi mortem corpalē antea .v. postea patiunt̄ ꝼm illō pō. Quis ē homo qui .vt. Ambr̄osius autē aliter ista verba exposuit scz de peccato actuali tantum et de lege moysi. Et ꝼm euz inducuntur hec verba ad manifestandum q̄ per primū parentem peccatū in hunc mundū intrauit et in omnes transiuit. vsq̄ enim ad legem id est ante legem moysi peccatū erat in mundo scz pec̄m actuale. Noīes enim multiplicit̄ peccabāt contra legē nature. Unde dicit̄ genē. 13. Noīes sodomite pessimi erant. peccatum aūt nō imputabatur cū lex non esset qō est intelligendum nō quin imputaret̄ ąsi puniendus apud hoīes cū q̄dā legantur ante legem puniti ab hoībus ꝓ peccatis. vt patet genē. 39. et. 4. Sed nō iputabat̄ ąsi a deo puniēdū. Tunc enī nō credebāt hoīes q̄ ꝺē hūana facta vel puniret vel p̄miaret. ꝼm illō /Job. 22. Circa cardines celi pambulat nec nr̄a cōsideret. Sz postea lege diuinitus data innotuit qz peccata imputantur a deo ad penā et nō solum ab hoībus. Et ideo qz homines nō credebāt se puniendos a deo p̄ pec̄is. libere et absq̄ freno peccabāt vbi humanū iudicium nō timebāt. Et ideo subdit. Sed moz̄s id est pec̄m regnauit id ē oīmodā suam potestatem exercuit ab ada vsq̄ ad moysen exclusiue. Nam p̄ moysen data est lex que incepit regnuz peccati diminuere. incutiens timorem diuini iudicij. ꝼm illud deu. 5. Quis det eos talem habere mentē vt timeant me et custodiant vniuersa mādata mea? Regnauit in q̄ peccatum vsq̄ ad moysen nō tamē in omnes sed ī eos qui peccauerunt in similitudinem p̄uaricationis ade. Dicit enim ambr̄osius in antiquis libris nō inueniri hāc negationē. non. Unde credit a corruptorib9 appositum. Adam quippe magis credidit p̄missioni diaboli q̄ commonitioni diuine. vt patet genē. 3. Et ita qudāmodo diabolum pretulit deo. Sic igitur in similitudiē p̄uaricationis ade p̄uaricantur ydolatre qui relicto dei cultu diabolum colūt. In tales ergo moz̄s id ē peccatū totaliter regnauit. quia eos oīo possedit. Fuerunt aūt ante legē moysi viri dei cultores q̄ et si peccarent nō tamē peccatum in eis regnabat qz non totaliter eos a deo sepabāt. sed peccabant sub deo id est sub fide vnius dei etiā si peccarēt mortaliter vel sub caritate dei cum peccabant venialiter. Ex vtraq̄ harum expositionū potest cōflari tertia q̄ magis videtur ad intentionē ap̄li ꝓtinere. Dixerat enim q̄ ꝓ vnū hoīem peccatū in hūc mundum intrauit et quia peccatū est transgressio legis diuine. posset alicui videri q̄ hoc nō esset verū quantum ad tempus ante legem p̄sertim cū supra quarto dixerit. Ubi nō ē lex nec p̄uaricatio. Et ideo posset aliquis credere q̄ non p̄ vnum hominem peccatum in mūdum intrauit sed magis per legem. Et ideo ad hoc excludendū dicit. q̄ vsq̄ ad legem id ē tēpus ante legem pec̄m erat in mūdo. et originalē et actuale. non tm̄ erat peccatū cognituz. p̄sertim ąsi a deo puniēdum. Et hoc ē qō subdit. Peccatū aūt nō imputabatur scz q̄si contra deum existens. cū lex scz diuinitus data nō esset. Fuerunt enim aliqui vt phūs dicit in quīto ethi. q̄ crediderunt q̄ nihil est iustū naturaliter .v. p̄ cōsequēs nec iniustum. sed p̄ solā positionē legis humane. Et ꝼm hoc non imputabat̄ aliqō pec̄m ąsi cōtra deum existēs. et p̄cipue peccatū originale id est nō cognoscebat̄. Sed q̄ ista reputatio hoīm esset falsa ēndit̄ per effectum qz moz̄s corporalis regnauit ab adam p̄ quem intrauit originale pec̄m in mundū vsq̄ ad moysen sub quo data fuit lex. et ita cum moz̄s sit effectus peccati p̄cipue originalis. manifestum est q̄ ante legem fuit peccatū originale in mundo. Et ne aliquis dicat q̄ moziebantur ꝓpter peccata actualia. ad

hoc excludendū dicit q regnauit etiam in eos q̄ non peccauerunt ꝓprio actu scz pueros et etiā i iustos q̄ nō peccauerūt mortaliter q̄ tū peccauerunt in ꝓprio hoīe vt supra dictuz est. Et ideo subdit. In similitudinē preuaricationis ade ingntum similitudinē illius pctī traxerunt p originē simul cū similitudine nature. q̄si dicat q moriebātur ablq; ꝓprio peccato: demōstrat q i eis erat diffusa similitudo peccati ade p originē. Et hoc est qđ aplus manifestare intēdit scz q p adam peccatū originale in mūdum intrauit. ¶ Deinde cū dicit. Qui est forma futuri ꝛc. exponit similitudinem que intelligebatur in aduerbio. sicut. Uñ dicit. qui scz adam est forma id ē figura quedā futuri id ē xpi tamē p cōtrariū. Nam sicut p adam peccatum ⁊ mors in mūdum intrauit: ita p xpm intrauit iusticia et vita. 1. cozin. 15. Primus homo de terra terrenus. scōus ō celo celestis. Sunt aūt et alie similitudines inter xpm et adaz q scz sicut corpus ade formatū sine coitu ita ⁊ corpus christi de virgine et sicut de latere dormientis sumpta est mulier ita ex latere xpi dormientis in cruce fluxit sanguis ⁊ aqua vt dicitur Joh. 19. que significat sacramenta quibus est formata ecclesia.

Lectio quinta.

Sed non sicut delictum ita et donuz. Si enim vnius delicto multi mortui unt: multo magis gratia dei et donum in gratia vnius hois iesu christi in plures abundauit Et nō sicut per vnum peccatum ita et donum Nam iudicium quidez ex vno in cōdemnationem. gratia autez ex multis delictis in iustificationem. Si enim vni⁹ delicto mors regnauit per vnum: multo magis abundantiam gratie et donationis et iusticie accipientes in vita regnabūt per vnum iesum xpm Igitur sicut per vni⁹ delictum in omnes homines in condēpnationem: sic et per vni⁹ iusticiam in oēs hoies in iustificationem vitē Sicut enim per inobedientiam vnius hois peccatores constituti sunt multi: ita et per vnius obeditionē iusti constituentur multi.

Postq̄ aplus posuit ingressū peccati in hunc modum: hic agit de ꝓgressu gre abolentis peccatū. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quō per xpi grām remotū est pctm qđ p vnū hoiem in mūdum intrauit. scōo ostēdit quomō per gratiā xpi peccatū est remotum qđ lege aduenīēte superhabūdauerat ibi. Lex aūt subintrauit ꝛc. Ostēdit autem q per gratiam xpi remouet peccatū p adam introductum in mūdum. cōparādo gratiam xpi peccato ade quia scilcz plus potest gra xpi i bono q̄ pctm ade in malo. Et circa hoc duo facit. primo ponit cōparationem eax q̄ntuz ad effectus ibi. Et nō sicut p vnum ꝛc. Circa primuz duo facit. primo ꝓponit cōparationē. scōo manifestat eam ibi. Si enim vnius ꝛc. Dicit ergo primo. Dictū est q adā est forma futuri. Sed non sicut delictum ꝛc. Quasi dicat. non est estimandum q tante efficatie sit delictuz ade quāte ē gre donū xpi. Cui⁹ ratio ista qz peccatū ꝓcedit ex infirmitate volūtatis humane. gratia aūt ꝓcedit ex immensitate bonitatis diuine quā manifestū est voluntati humane prefertiz infirmē preferri. Et ideo virtus gratie dei excedit omne pctm̄ Et ideo dicebat dauid. Miserere mei deus scōm magnam miſicordiā tuaz. Et ꝓpter hoc iuste reprobat verbum cayn gen. 4 dicentis. Maior est iniquitas mea ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Si enim vnius ꝛc. manifestat qđ dixerat scz q donū gratie dei excedit delictū ade dicens. Si enī delicto vnius scz ade multi mortui sunt id est si ex delicto ade peccatū et mors trāsiuit in multos alios. qz in omnes q̄ in eo peccauerunt. multomagis gratia dei et donum id ē gratuitū dei donū. vt ly. ⁊ expositiue teneatur. Al' gratia dei refert ad remissionē peccati. supra eodē. Justificati gratis p gratiz ipsi⁹ ꝛc. Donū aūt refert ad bona supaddita vltra remissionem pctōz vt dicit in pō. scōm aliam litterā. Dedit dōs dona hominibus multo inq̄ magis huiusmodi gratia et donū abundauit in plures id est in multos. Quanto enim aliquid est potentius tanto magis se potest ad multa extendere. Peccatum autem ade ad multos se extendit qđ ꝓbatur per mortē. Unde signāter dicit q vnius delicto multi mortui sunt. Mors enim argumentum est peccati originalis vt. s. dictum est ade Manducāq; die comederis ꝛc. Gratia dei que ē fortior multo ampli⁹ ad multos extenditur. heb. 2. Qui multos filios in gloriam adduxit. Notandū est aūt q dicit. abūdauit. qz non solum gra dei ꝓcessit in multos ad deletionem peccati p adam inducti. sed etiam ad peccata actualia delēda ⁊ multa alia bona cōsequēda. 2. cozi. 9. Potēs est autē dōs omnē gratiā babūdare facere in vobis. Sic enim peccatū ex vno hoie habundauit in multos ex primo suggestione diaboli ita et gratia dei p vnuz hominē ꝓcessit ad multos. Unde signāter addit. In gra id est p gratiā vnius hominis iesu xpi. Sic enim a deo gra in multos effunditur: vt eam p xpm accipiant in quo oēs plenitudo gratiarum inuenit fm illud. Jo. 1. De plenitudine eius oēs accepimus gratiam p gra. Sic aūt legēda est littera fm expositionem aug. vt hoc quod dicit plures. non accipiatur cōparatiue sed absolute. et ita vult q attendatur cōparatio q̄ntū ad hoc q si delictū vnius ade ꝓcessit in multos. multomagis gra vnius xpi in multos. Sed fm ambrosium ly. plures accipitur cōparatiue vt sit sensus q delicto id ē peccato actuali vnius scz ade multi nō oēs mortui sunt scz morte peccati imitando scz peccatū ipius ade p ydolatriā. vt supra expositū est Sap. 13. dicitur de ydolatris. Infelices aūt sunt et inter mortuos spes eoz. Et multomagis gratia dei habundauit in plures scz q̄ in ydolatris qui peccauerunt in similitudinem ade. qz nō solum eox peccata tolluntur p gratiā xpi: sed etiā pctā eox qui in fide vnius dei pmanserunt. Mih. vltio Deponet iniq̄tates nras ⁊ ꝓjciet oīa peccata nra. ¶ Deinde cum dicit. Et nō sicut ꝛc. comparat xpi gratiam pctō ade q̄tū ad effectum qz nō solum vtrūq; in multos redundat. sed etiā maiorē effectū habet gratia xpi q̄ pctm ade. Et circa hoc tria facit. primo ꝓponit qđ intēdit. scōo māifestat p positū ibi. Nam iudiciuz ꝛc. tertio ꝓbat ibi. Si enī vni⁹ ꝛc. Dicit ergo primo. Nō solū hoc dictuz est scz q christi gra magis abūdat in multos q̄ peccatū ade sed etiam in eis maiorem effectuz facit. Et hoc est qđ dicit. Et nō sicut p vnū pctm ita et donū Quasi dicat. Nō tant⁹ effect⁹ seq̄tur p vnum pctm ade in multis q̄tus cōsequitur in multis p donū gre xpi. Potētiozis enī cause potētior est effect⁹ Uñ cū dictum sit gratiam esse potentiorem q̄ pctm ade. ꝓsequēs est q maiorē effectū efficiat. ¶ Deinde cū dicit Naz iudiciū ꝛc. manifestat qđ dixerat dicēs. Nā iudiciū .i. diuina punitio ꝓcedit qdem ex vno scz pctō primi parentis in cōdēnationez scz oīm hominū qz in illo peccāte peccauerunt. fm illud qđ supra dictū est q mors in oēs ꝑransijt in quo omnes peccauerūt. gra aūt dei que datē p xpm ꝓcedit ex multis delictis id est nō solū ex illo vno

originali sed etiam ex multis actualibus. In iustificationem id ē pfectaz emundationē .1.cor.6. Et hoc quidem fuistis aliquando sz abluti estis sed sanctificati estis sed iustificati estis. ¶ Deinde cū dicit. Si enīz ex vni⁹ ꝛc. Probat qđ dixerat scilicet q gratia christi pcedit ex mītis delictis in iustificationē. ꝛ primo quidē hoc pbat ex posteriori. scđo ex priori ibi. Sicut eīm ꝛc. Circa primū cōsiderandum est q aplus in premissa cōparatione nō ponit sibi respondētia sz res eiusdem generis. Nam ex pte pctī ponit condēnationem que ptinet ad penā. ex pte autem gratie ponit iustificationē que nō ptinet ad premiū sz magis ad statū meriti. Sic igitur aplus intēdit p hoc qđ dicit q peccatū inducit cōdēnationem ostendere q gra inducat iustificationē. Et vtīk tali ratione . Sicut cōdēnatio mortis pcedit ex peccato primi parētis: ita regnū vite pcedit ex gra xpi. Hec eīm duo vnifomiter sibi correspōdent sed ad regnū vite nullus potest puenire nisi p iusticiam. ergo p gram xpi hoies iustificātur. primo ergo ponit premissas. scđo infert cōclusionem intētam ibi. Igitur sic per vnius ꝛc. primā aūt ꝓpositionē ꝓponit dicens. Si enim ex delicto vnius hois mors regnauit p vnum hominē qz sicut supra eodem dictū est per vnū hoiem pctū intrauit et p peccatū mors. multomagz hoies regnabūt in vita sz eterna p vnum iesum xpm qui dicit Joh.10. Ego veni vt vitam habeant ꝛ abūdantius habeāt. pticipando sz eternitatē vite. q̄ quidē abūdantia hic p regnum designatur. Unde dicīt apo.20. Q regnabunt cū xpo annis mille. i. eterno tēpore. Minorē autē designat interponēdo abundantiam gre xpi et donationis ꝛ iusticie accipiētes. Quasi diceret ad regnū vite hoies puenire non possūt nisi hoc accipiēdo ita q gratia xpi referat ad dimissionē peccati quā nulla merita precedere possunt. et ideo oīa gratie deputatur. si enim ex operibus iā non ex gra vt dicitur infra ii°. Q aūt dicīt donationis referēdum est ad dona gratiarū q̄bus hoies ꝓmouenī in bona. Hester .2. Largitus est dona iuxta magnificētiā principalez ꝛc. Q autē dicit iusticie referendū est ad rectitudinē opuz. 1.cor 1. Qui factus est nobis a deo iusticia. ¶ Deinde cū dicit Igitur sicut ꝛc. Infert cōclusionē intentā que idem cōtinet cū eo qđ supra premissum est. videlicet q sicut p vni⁹ delictum ade diuinum iudicium pcessit in oēs homines qui carnaliter nascuntur in cōdēnationē mortis. sic et p vnius sz iustitiam xpi diuina gra pcessit in oēs homines in iustificationem vite id est que ducit ad vitaz. Sed videtur hoc esse falsum. Non enim oēs homines iustificanē per xpm. sicut omnes homines moriūtur per adā. Sed dicendum q intelligendum est q sicut oēs hoies qui nascuntur carnaliter ex adam incurrunt cōdēnationē per eius peccatum: ita omnes qui renascūtur spūaliter p xpm adipiscuntur iustificationem vite. quia vt dicīt Joh 3°. nisi quis renat⁹ fuerit denuo ex aqua et spū sancto nō potest ꝛc. Quamuis possit dici q iustificatio xpi transit in iustificationem oīum hominū quātum ad sufficientiaz licet quantū ad efficientiam ꝓcedat in solos fideles. Un dicitur. 1.thi. 4. Qui est saluator omniū hominum maxime aūt fidelium . Ex hoc aūt qđ hic dicitur accipe debemus q sicut nullus morīt nisi per peccatū ade: ita nullus iustificatur nisi p iusticiā xpi que q̄dem est p fidē ipsi⁹ fm illud qđ supra 3° dictū est iusticia dei p fidē iesu christi in omnes qui credunt in eum. In eum aūt crediderū t homines nō solum qui sunt post eius incarnationem: sed etiam qui eius incarnationē precesserunt. Sicut enī nos credimus eum natuz et passum : ita ipsi crediderūt nasciturum et passurum. Unde eadem est fides nostra et eorum 2.corinth.4. Habentes eundem fidei spūm ꝛc. Sic igīt ꝓbatum est q gra xpi ꝓcedit ad multorū iustificationem ex posteriori scz ex regno vite. ¶ Consequenter eum dicit Sicut eīm ꝛc. probat idez ex ꝓpoz. Cause eīm sunt similes suis effectibus Inobediētia aūt primi pentis que habet rationē iniusticie cōstituit peccatores ꝛ iniustos. Igīt obedientia xpi que habet rationē iusticie cōstituit iustos. Et hoc est qđ supra dictū est q gra ꝓcedit in oēs hoies in iustificationē. Sed videt esse dubium qđ dicit q p inobediētiam vnius hois peccatores cōstituti sunt multi id est omnes q̄ ab eo nascunt fm rationem seminalē. Primum enim eius pctm videt fuisse supbia magis q̄ inobedētia scōm illud Eccl.10. Initiū oīs peccati supbia Sed dicēdum est q sicut ibidē dicitur initium supbie facit hoies apostatare a deo. qz scz prima pars supbie cōsistit in hoc q homo nō vult subijci: preceptis diuinis qđ ad inobedientiam ptinet. Unde primū hois peccatū fuisse videtur inobedientia nō scōm actum exteriorem sed scōm interiorem motum supbie quo voluit diuino precepto cōtraire Unde ei⁹ inobediētiā dns arguit gen.3. Quia audisti vocem vxoris tue et comedisti de ligno de quo preceperam tibi ne comederes ꝛc. Obedientia aūt christi hic dicitur scōm quā precepto patris obediēs mortem sustinuit p salute nostra. scōm illud. phil.2. Factus est obediēs vsq ad mortem ꝛc. Hec est cōtrariū qđ alibi dicitur xps ex caritate mortuus vt patet ephe.5. Quia hoc ipm q obediuit processit ex dilectione quā habuit ad patrē et ad nos. Et est attendendum q per obedientiam ꝛ inobedientitiam ꝓbat nos per vnū peccatores effici et per vnuz iustificari quia iusticia legalis que est omnis virtus attenditur in observatione preceptorum legis. quod ptinet ad rationē obedientie. Iniusticia aūt illegalis que est omnis malitia vt dicitur in.5. ethicorū. attenditur in transgressione mādatorum legis que pertinet ad rationez inobediētie. Sic ergo cōuenienter dicitur q p obedientiam constituunē homines iusti ꝛ p inobedientiā peccatores.

Lectio sexta

Ex autem subintrauit vt abundaret delictum. Ubi autem abundauit delictum. super abūdauit ꝛ gratia. vt sicut regnauit peccatum in mortem: ita et gratia regnet per iusticiam in vitam eternam. per iesum xpm dnm nostrum.

Postq̄ apostolus ostēdit q per donū gratie xpi subtrahitur peccatū qđ per adam in hunc mūdum intrauerat: hic ostendit q per gratiam christi tollit peccatum quod le superueniente abundauerat. Et circa hoc duo facit. primo ponit abundantiam peccati que fuit per legem. scđo absolutionem peccati que est per gratiam xpi ibi. Ubi abundauit ꝛc. Dicit ergo primo. dictum est q per obediētiam vnius hois iusti cōstituuntur multi. non aūt lex hoc facere potuit sed potius lex subintrauit vt superabundaret delictū. Circa quod aplī dictum duplex occurrit dubitatō Primo quidem de hoc q dicit legem subintrasse id ē latenter intrasse post culpam originalem ꝛ actualē. vel post naturalem legem vt glo. dicit. Non eīm lex occulte intrauit sed manifeste data fuit fm illud Jo.18. Non in abscōdito locutus sum. Dicendū est ergo q licet ipsa legislatio fuerit data in manifesto: tamē mysteria legis erant in occulto: ꝛ precipue quo ad intentionē dei circa legem ferendam que peccatum ostenderet non sanaret: fm illō infra. 11. Quis cognouit sensum domini ꝛc. Potest etiam dici q lex subintrauit. i. quasi media intrauit inter peccatū hominis ꝛ donū gratie christi: quoz vtrūq̄ supra dixerat p vnū ad plures transisse. Secūda aūt dubitatio est de hoc q dicit legem subintrasse vt abundaret delictū. Sic eīm

videtur q abundantia delicti sit finis legis. ⁊ ita sequitur q lex sit mala: quia cui⁹ finis malus est ipsum quoq; malum est. et hoc est contra illud. 1. Ti. 1. Scimus quidem q lex bona est ⁊c. Ad hoc aũt respondeť in glosa tripliciter. Primo quidē vt dicamus q ly. vt. non ponitur causaliter ſz consecutiue. Non em̃ a deo fuit data lex vt peccatum abũdaret quin potius lex quantũ in se fuit peccatũ prohibuit. ſm illud ps. In corde meo abscondi eloquia tua vt non peccem tibi. Sed lege data consecuta est abũdantia delictorum dupliciter. Uno quidē modo quantuz ad peccatorũ multitudinē. lex em̃ licet peccatum demonstret peccati tamē concupiscentiā nō auferebat. Cum aũt alicui prohibeť id quod concupiscit. vehemẽtius in concupiscentiā illius exardescit. sicut ⁊ fluuius apposita obice fortius fluit ⁊ obicem frangit. Cuius ratio potest eē triplex. Una quidē illō qō subiacet hominis potestati nō reputat; aliqs p magno: sed illud qō est extra hominis potestatē apprehendit ab homine quasi magnū. Prohibitō aũt eius qō cōcupiscit ponit illud qō prohibeť quasi extra hominis potestatē. ⁊ ideo cōcupiscentia magis exardescit in rem concupitā dum prohibeť. Secunda ratio est quia interiores affectiones quādo interius retinent ita q exterius non deriuẽtur ex hoc ipso magis interius incendũt. sicut patet in dolore ⁊ ira que dum interius clausa tenent magis augent. si aũt exterius quoquo modo prodeãt: eorum virtus diminuit. prohibitio aũt pter timorez pene cogit hominē vt concupiscentiā suā ad exteriora non producat. ⁊ ideo ipsa concupiscentia interius retenta magis inflāmat. Tertia ratio est q illud qō non est nobis phibitum apprehẽdimus quasi possibile fieri quādocūq; nobis placuerit. ⁊ ideo multotiēs oportunitate existente illud vitamus: sed quādo aliquid est phibitū apprehendit a nobis vt non semp a nobis haberi possit. ⁊ ideo quādo opportunitas dať sine timore pene illud cōsequēdi promptiores ad hoc sumus. Et inde est q data lege que concupiscentie vsum phibebat ⁊ tñ ipsam cōcupiscentiā nō mitigabat. concupiscentia ipsa magis feruenter homines ad peccata ducebat. Unde dicit. Ezech. 5. Ista est hierusalē in medio gentiū posui eam ⁊ in circuitu eius terras. ⁊ cōtempsit iudicia mea vt plus esset impia q gētes. Sed ſm hoc videť q omnis lex humana que gratiam nō cōfert diminuentē concupiscentiā: faciat abundare peccata. quod est contra intentiones legislatorū quia ad hoc tendunt vt ciues faciant bonos. vt patet p phm 2 ethicoz. Sed dicēdum q alia est intentio legis humāe ⁊ alia legis diuine. Lex em̃ humana referť ad humanū iudiciū qō est de exteriobus actibus. sed lex diuina referť ad diuinū iudicium quod est de interiozio⁹ motibus cordis. ſm illud. 1. Reg. 16. Homo videt ea que parent: sed deus intueť cor. Sic igit lex humana suam intentionē consequit dum p. phibitiones ⁊ pene cōminationē impedit ne multiplicent exteriores actus peccati licet concupiscētia interior magis augeatur. sed quantū ad legē diuinā etiam interiores concupiscentie male imputanť ad peccatū que abundāt lege phibente ⁊ non auferente concupiscentiā. Sciendū tamen q sic pōus dicit in quarto ethicoz. Prohibitō legis licz illos qui sunt male dispositi cohibeat ab exterioribus peccatis solo pene timore. quosdam tamē bene dispositos inducit p amorem virtutis. sed ista bona dispositio quātum ad aliqd potest esse a natura: sed eius perfectio nō est nisi p gratiā. ex qua contingit q etiam lege veteri data nō in omnib⁹ peccatū abundat sed in pluribus. Quidā vero lege phibēte ⁊ gratia vteri⁹ adiuuāte ad pfectionē xrutū tēpore pueneruṅ ſm illō Ecc. 44. Laudem⁹ viros gloſos ⁊c. Et infra Hoies magnos xrute. scdo supabũdauit delictū lege supueniēte gr̃ā ad gr̃atē rēatus. Hraui⁹ em̃ fuit peccatū vbi accessit preuaricatio non tantū legis nature sed etiā legis scripte. Unde supra. 4. dictū est q vbi non est lex nec preuaricatio. ¶ Secundo aũt potest respōderi vt dicať q ly vt teneať causaliter. ita tamē q loquať aplūs de abundantia delicti ſm q est in nostra cognitiōe vt sit sensus. lex subintrauit vt abũdaret delictū. i. vt abũdantius delictū cognosceret ſm modū loquendi quo dicit aliqd fieri cū innotescit. Uñ sup dictū ē q p legē ē cognitio pcti. ¶ Tertio mō pōt exponi ita q ly vt teneať causaliter ita tamen q abundantia delicti non intelligať finis legis subintrantis. sed id qō ex abundantia delicti sequit. s. humiliatio hominis. Lege em̃ subintrāte abũdauit delictū vt dictū est in prima expositione. Ex qua quidem delicti abundantia consecutū est q homo infirmitatē suam recognoscens humiliet. Dicebat em̃ homo superbus de viribus suis presumens. Nō deest qui impleat sed deest qui iubeat. ſm illud Exo. 24. Omnia que locutus est dñs faciemus ⁊ ei obediemus. Sed quādo lege data, consecuta est multitudo delictorū homo suā infirmitatē cognouit ad obseruantiā legis ſm illud sap̃. 9. Infirmus homo ⁊ exigui temporis ⁊c. Intentio ergo dei legem dantis nō terminatur ad abundantiā peccatorū sed ad humilitatē hominis ppter quā pmisit abundare delicta. Sic ergo quia hoc erat occultuz signāter quantū ad hoc dicit q lex subintrauit. Quia vero hoc agitur de lege ⁊ fine legis duo considerāda occurrunt. primo quidē quot modis lex dicatur. secundo quis sit finis legis. Circa primū sciendū ē q lex vno modo dicit tota scriptura veteris testamēti ſm illud Jo. 15. Ut impleat sermo eoz qui in lege eorū scriptus est quia odio habuerunt me gratis. cū tamē hoc scriptuz sit in ps̃. Quoq; vero dicit lex scriptura quicq; libroz moysi. ſm illud Deut. 33. Legē precepit nobis moyses. ¶ Tertio dicit lex decalogus preceptorū ſm illud. Exo. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas ⁊ legem ac mandata que scripsi vt doceas. ¶ Quarto dicit lex tota ptinentia cerimonialiū. ſm illud Heb. 10. Umbram habens lex futurorū bonoz. ¶ Quinto dicit lex aliqō speciale preceptum cerimoniale ſm illō Leui. 7. Hec est lex hostie pacificorum. Sumitur aũt hic lex ab aplo cōmuniter quantum ad totam doctrinaz legis moysi. i. quātū ad moralia ⁊ cerimonialia precepta. quia ſz p cerimonias legis non dabať gratia p quā hō adiuuareť ad implenda precepta moralia cōcupīa diminuta. ¶ Circa finē aũt legis sciendū ē q in pplo iudeoz tria fuerūt boim genera sicut ⁊ in quolibet alio populo ſz duri. i. peccatores ⁊ rebelles. pficientes ⁊ pfecti. quantū igit ad duros lex fuit data in flagellū ⁊ quantū ad peccata mortalia a d quoz obseruantiā cogebantur p pene cōminationē. vt patet Leui. 2. et quātum ad cerimonialia que ideo sunt multiplicata ne liceret eis vsus alienis aliuz cultū supaddere. Eze. 20. In manu valida ⁊ brachio extento ⁊ in furore effuso regnabo sup vos. Sed pficientibus qui dicunť mediocres lex fuit in pedagogum ſm illō Gal. 3. Lex pedagogus noster fuit in christo. ⁊ hoc quantū ad cerimonialia quibus continebanť in diuino cultu. ⁊ quantū ad moralia quib⁹ ad iusticiā pmo uebanť. Perfectis aũt fuit quantū ad cerimonialia quidē in signum. ſm illud Eze. 20. Sabbata mea dedi eis vt essent signū inter me ⁊c. Quantū ad moralia vero in solacium. ſm illō infra. 7. Condelector legi dei ſm interiorē hoīez. ¶ Deinde cū dicit. Ubi abũdauit ⁊c. Ostēdit quō per gratiam tollitur abũdantia delictorū. ⁊ primo ponit gratie abundantiam. secundo ostendit abundātis gratie effectū ibi. Ut sicut regnauit ⁊c. Dicit ergo primo. dictū est q lege subintrante abundauit delictū: nec tamē ppter hoc impeditur diuinū ppositum de salute iudeorum ⁊ totius humani generis quia vbi abundauit delictū. s. in hu

mano genere ⁊ specialiter in iudeis supabundauit ⁊ gratia scz xpi cõdonantis peccata. 2. Cor. 9. Potens est deꝰ omnez gratiam abundare facere in vobis. Eius aũt quod hic dicit duplex ratio assignari potest. Una quidẽ ex effectu gratie. Sicut eñ magnitudinẽ morbi nõ sanat nisi fortis ⁊ efficax medicina. ita requirebat abundans gratia ad hoc vt sanaret abundantiam delictorum. Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa ⁊c. Alia ratio sumi potest ex dispositiõe peccantis qui dum magnitudinẽ peccatorum suorum recogñscit qñq; quidẽ desperat ⁊ ptemnit. ſm illõ Prouer. 28. Impius cum in profundũ ⁊c. Quandoq; vero per auxilium diuinum ex cõsideratione suorum peccatorũ magis humiliat ⁊ maiorẽ cõsequit gratiã. ſm illud ps Multiplicate sunt infirmitates eorum postea acceleraverunt. ¶ Deinde cum dicit. Ut sicut regnauit peccatũ in mortez ⁊c. Ostendit effectum gr̃e abundantis. qui quidem est p oppositum respondens effectui peccati. vt .ſ. sicut peccatum introductum p primũ hoiem ⁊ abundans p legem regnauit. id est plenũ dominiũ in homĩes obtinuit ⁊ hoc q̃vsq; duceret eos in mortẽ temporalez ⁊ eternam infra. 6. Stipẽdia peccati mors. Ita ⁊ gr̃a dei regnet id est plene dñetur in nobis p iusticiaz quã. ſ. in nobis facit. supra eodem. Justificati gratis p gr̃am ipsius. ⁊ hoc quousq; nos ducat in vitam eternã. ſm illud infra. 6. Gratia dei vita eterna. Et hoc totum est p iesum xp̃m dñm nostrũ q̃ est dator gr̃e. ſm illud Jo. 1. Gratia ⁊ veritas p iesum xp̃m facta est. Et etiã iusticia. 1. cor. 1. Qui factus est nobis iusticia a deo. ⁊ vitam eternã. Jo. x. Ego vitã eternã do eis.

Incipit capitulum sextum.

Quid ergo dicemus? Manebimꝰ in peccato vt gratia abũdet? Absit. Qui enim mortui sumus peccato: quomodo adhuc viuemus in illo? An ignoratis fratres: quia quicũq; baptizati sumus in christo iesu: in morte ipsius baptizati sumus. Cõsepulti enim sumus cum illo p baptismum in mortem. vt quomodo christꝰ surrexit a mortuis per gloriam patris. ita et nos in nouitate vite ambulemus. Si enim cõplantati facti sumus similitudini mortis eius: simul et resurrectionis erimus.

Postq; aplus ostendit q̃ p gr̃am xpi liberamur a peccato preterito tam introducto p primũ hoiem q̃ etiam abũdãti p legem. hic ostendit q̃ p gr̃am christi datur nobis facultas ad resistendũ peccatis futuris. Et circa hoc duo facit. primo ponit questionẽ ex premissis ortã. secundo soluit eam ibi: Absit si eñ ⁊c. Dixerat autẽ supra q̃ vbi abũdauit delictũ supabundauit ⁊ gratia. quod quidẽ aliquis posset male intelligere quasi abundantia delicti esset causa supabũdantie gratiaꝝ. ⁊ ideo inducit questionẽ dicẽs. Quid ergo dicemus? Manquid pmanebimꝰ in peccato vt gratia abundet? Quod quidẽ opoꝛteret dicere si abundantia delicti esset causa gratie abundantis. ⁊ nõ sola occasio vt supra dictũ est. Unde ⁊ supra. 3. aplus dixit. Sic vt blasphemamur. et sicut aiunt quidã nos dicere: faciamus mala vt eueniãt nobis bona. Je. 12. Bene est oibꝰ qui preuaricant ⁊ inique agũt. ¶ Deinde cũ dicit. Absit ⁊c. soluit inductam questionẽ. Et primo assignat rationẽ quare non est nobis pmanendũ sub peccato. secũdo excludit exhortationez intentã ibi. Non ergo regnet ⁊c. Circa primũ duo facit. primo assignat ratiõz quare nõ sit in peccato pmanendũ. secũdo ostendit nobis inesse facultatẽ ad hoc q̃ non sub peccato maneamus ibi. Hoc scientes ⁊c. Circa primũ ponit talem rationẽ. Si sumus mortui a peccato non debemus viuere in illo. sed mortui sumus a peccato. ergo nõ debemus viuere in peccatõ. Circa hoc ergo quattuor facit. primo ponit conditionalẽ. secũdo ꝓbat antecedens ibi. An ignoratis ⁊c. tertio cõcludit cõsequẽs ibi. Ut quõ xps ⁊c. quarto ꝓbat necessitatẽ cõsequẽtie ibi. Si eñ cõplantati ⁊c. Dicit ergo primo: Absit scz q̃ hac intentione permanendũ sit in peccato vt gratia abundet. qz vt dicit Ecc. 15. Memini mandauit deꝰ simple agere. ⁊ huius ratio est: Si eñ mortui sumꝰ peccato p hoc. ſ. q̃ peccatũ est mortificatũ in nobis quõ adhuc in illo viuemus. Modo eñ naturalis ordo rerum habet vt a morte redeat ad vitã. Ysa. 26. Morientes non viuant ⁊c. Can. 5. Laui pedes meos ⁊c. ¶ Deinde cũ dicit. An ignoratis ⁊c. ꝓbat antecedens scz q̃ fideles sunt mortui peccato. ⁊ primo ꝓponit medium ad ꝓpositũ ostendendũ. secundo manifestat mediũ inductũ ibi. Consepulti eñ sumus ⁊c. Dicit ergo primo: An ignoratis. Quasi dicat: Qđ vob ꝓponendũ est: est adeo manifestũ q̃ illud vobis ignorare non licet. 1. Cor. 14. Si quis ignorat ignorabit. Quia quicũq; baptizati sumus in xp̃o iesu. Quod intelligit̃ tripliciter. Uno modo ſm institutionẽ iesu christi. Matth. vltimo. Docete omnes gentes baptizantes eos ⁊c. Secũdo p invocationẽ iesu xpi. Act. 8. In noie iesu christi baptizabant̃ viri ac mulieres. Tertio in xp̃o iesu. i. in quadam conformitate ad xp̃m iesum. Gal. 3. Quicũq; in xp̃o iesu baptizati estis xp̃m induistis. In morte ipsius baptizati sumus. i. in similitudinẽ mortis eius quasi ipsam mortem xpi in nobis repꝛesentantes. 2. cor. 4. Semp mortificationẽ iesu xpi in corpoꝛe nostro circumferentes. Gal. vltimo. Stigmata iesu in corpe meo poꝛto: Ut in morte ipsius. i. p virtutẽ mortis eius. Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris. Uñ de latere xpi pendẽtis in cruce post mortẽ fluxit sanguis ⁊ aqua vt dicit Jo. 19. Sic igit̃ morti eius configuramur inquant̃um peccato morimur: sic ipse mortuus est vite mortali in qua erat similitudo peccati. licet nõ esset ibi peꝛcm. Ergo oñes qui sumus baptizati sumꝰ mortui pcto. ¶ Deinde cũ dicit. Cõsepulti eñ ⁊c. ꝓbat ꝓpositũ mediuz. ſ. q̃ oñes baptizemur in cõformitate ad mortẽ xpi dicens. Cõsepulti eñ sumus cum illo p baptismũ i morte. Quasi dicat: Sepultura nõ nisi mortuis debet. Matth. 8. Sinite mortuos sepelire mortuos suos. Per baptismũ aũt hoies sepeliũt̃ xp̃o. i. conformãtur pulture ipsi. Sicut eñ ille q̃ sepelit̃ ponit̃ sub terra ille qui baptizat̃ imergit̃ sub aqua. Uñ ⁊ in baptismo trina imersio nõ solũ ꝓpter fidẽ trinitatis: sed etiã ad repꝛesentandũ triduũ sepulture christi. Et sicut triduũ sepulture nõ facit nisi vnã sepulturã: ita trina imersio nõ facit nisi vnũ baptisma. Et inde etiã est q̃ in sabbato sancto solennis baptismus in eccl̃ia celebrat̃ qñ cõmemorat sepultura xpi sicut ⁊ in vigilia penthecoste n qñ solẽnizat̃ de spũ sancto. ex cuius virtute aqua baptismi accipit vim purgãdi. vt dicit̃ Jo. 3. Nisi quis renat̃ fuerit ex aqua ⁊ spũsancto ⁊c. Est tñ cõsiderandũ q̃ corpoꝛaliter aliquis pñ moritur ⁊ postea sepelit̃. sed spũaliter sepultura baptismi causat mortem peccati. qz sacramẽtũ noue legis efficit qđ signat. Unde cuz sepultura q̃ fit p baptismũ sit signũ mortꝭ peccati: mortez efficit in baptizato. Et hoc est qđ dicit q̃ sumus sepulti in mortez. vt p hoc ipsuz q̃ signũ sepulture xpi in nobis accipimꝰ cõsequimur mortẽ peccati. ¶ Deinde cũ dicit: Ut quõ xps. Infert cõsequẽs. ſ. q̃ non debeamꝰ viuere in peccato. ad hoc quidẽ inducit similitudinẽ ex resurrectiõe xpi dicẽs. Ut quõ xps resurrexit a mortuis p gl̃iam pr̃is. i. p virtutẽ pr̃is ex q̃ ipse pater gl̃ificat. ſm illõ ps. Exurge gl̃ia mea. Ita ⁊ nos in nouitate vite ambulemus. i. p bona opa vite ꝓcedamus. vita eñ peccati

vetustatē habet qz in corruptionē nos ducit Heb. 8. Qđ antiquat ⁊ senescit ppe interitū est. Unde et dicit Bar. 3. Quid est qđ in terra inimicoꝝ es. inueteraſti i terra alie na ⁊c. Unde ⁊ nouitas vite dicit p quā aliquis redit ad integritatē vt. ſ. ſit ſine pctō. pđs Renouabit vt aq̄le iuuē tus tua. Eph. 4. Renouamini ſpū mentis vre. ¶ Deinde cū dicit. Si eñ. ꝓbat necessitatē consequētie. xps eñ postq̄ fuit mortuus resurrexit. Uñ cōuenīs est vt illi qui cōformant xpo q̄tū ad mortē in baptismo cōformēt etiaz resurrectioni eius p innocentiā vite. Et hoc ē qđ dicit. Si eñ cōplantati facti sum⁹ ſilitudini mortis eius. i. ſi in no bis assumam⁹ ſilitudinē mortis eius vt ei incopozemur sic ramus q̄ inſerit plante vt q̄ſi nos in ipsa passione xp̄i inſe ramur ſimul ⁊ resurrectiōis erim⁹. ſ. ſilitudini ei⁹ cōplāta ti vt. ſ. in pñti innocenter viuam⁹ ⁊ in futuro ad ſilez gliaz puenīamus. Phil. 3. Reformabit corp⁹ humilitatis nre cōfiguratū corpi claritatis sue. 2. Ti. 2. Si cōmortui ſu mus ⁊ cōuiuem⁹. Sic igit sic apls p ſilitudinē mortis xp̄i ꝓbauit q̄ sum⁹ mortui pctō qđ ꝑmiserat q̄ſi añcedēs. sic p ſilitudinē resurrectiōis ei⁹ ꝓbauit q̄ nō debem⁹ viuere in pctō qđ quaſi ꝓsequēs ſupius introduxit

Lectio secunda.

Hoc scientes q̄ vetus homo noſter ſi mul crucifixus est vt destruatur cor pus peccati: vt vltra non seruiamus peccato Qui enim mortuus est: iustificatus est a peccato. Si autem mortui ſumus cum christo: credimus quia ſimul etiam viuem⁹ cū illo: scientes q̄ christus resurgens ex mor tuis: iam non morit: mors illi vltra non do minabitur. Q⁹ eñ mortu⁹ est peccato: mor tuus est ſemel. q̄ autez viuit: viuit deo. Ita ⁊ vos existimate vos mortuos quidē eē pec cato: viuentes aūt deo in xp̄o ieſu.

Postq̄ aplus oñdit q̄ nō est nob in pctō ꝑmanēdū: ex eo q̄ p baptiſmū mortui ſum⁹ pctō. hic vlteri⁹ oñdit adeſſe nob facultatē ad hoc obſeruandū. Et circa hoc duo facit. ꝓmo ꝓponit qđ intēdit. ſcđo manifestat ꝓpositū ibi. Qui eñ mortu⁹ ⁊c. Circa ꝓmū duo facit ꝓmo ꝓponit bñficiuz qđ cōſecuti ſum⁹. ſcđo huius beneficij effectū ibi. Ut de ſtruat ⁊c. Dicit ḡ ꝓmo: dictū est q̄ debem⁹ in nouitate am bulare. ſ. deſiſtendo a pctō. Et ne hoc aliq̄s forte impoſſi bile diceret. dic̄ q̄ ſum⁹ hoc ſciētes qz vet⁹ hō nr̄. i. vetu ſtas hois p pctm̄ inducta ſimul. ſ. cū xp̄o crucifix⁹ est. i. ꝑ crucē xp̄i est mortificat⁹. ſic eñ. ſ. dictū ē: vetuſtas hois p pctm̄ inducta est in q̄tū p pctm̄ bonū nature corrūpitur Que quidē vetuſtas in hoīe principat q̄diu hō pctō ſub iacet. Et qz id qđ est ꝓncipale in hoīe dicit eē ipſe hō. Jñ est q̄ in eo q̄ pctō ſubijcit ipſa vetuſtas pcti dicit esſe vet⁹ homo. vetuſtas aūt pcti pōt intelligi vel ipſe reat⁹ ſeu ma cula actualiū pctoꝝ: vel etiā cōſuetudo peccādi. que q̄n dam neceſſitatē ingerit ad peccandū. vel etiā ipſe fomes pcti ꝓueniēs ex pctō ꝑmi pentis. Sic igit vet⁹ hō noſter dicit eē ſimł crucifixus cū xp̄o in q̄tū p̄dicta vetuſtas ⁊tu te xp̄i ſublata ē. Uł qz totaliť ē amota sic totaliter amoue tur in baptiſmo reatus ⁊ macla pcti. Uł qz diminuit vir tus eius ſicut virtus fomitis vł etiā cōſuetudinis peccādi. Col. 2. Delens qđ aduerſum noſ erat cirographū decreti qđ erat cōtrariū nobis. ⁊ ipſū tulit de medio affigens illō cruci. ¶ Deinde cū dicit. Ut destruat ⁊c. ponit effectū p̄dicti beneficij duplicē quoꝝ ꝓmus est remotio p̄cedentiū pelictoꝝ ⁊ hoc est qđ dicit. Ut destruat corp⁹ peccati. Di cit eñ corp⁹ peccati ipſa congeries maloꝝ operū ſicut ipſa congeries membroꝝ facit vnū corpus naturale. Job. 41. Corpus eius q̄ſi ſcuta fuſilia ⁊c. Secūdus aūt effect⁹ est vt caueam⁹ a pctis in futuꝝ. ⁊ hoc est qđ ſubdit dicēs: Ut vltra non ſeruiam⁹ pctō. Tūc eñ hō pctō ſeruit q̄n cōcu piſcētie pcti obedit p cōſenſum ⁊ corpis executione. Jo. 8. Qui facit pctm̄ ſerū⁹ est peccati. ¶ Deinde cum dicit. Qui eñ mortuus est ⁊c. Manifestat qđ dixerat. ⁊ primo q̄tū ad ꝓmū effectū. ſcđo quātū ad ſecūdū ibi. Si aūt mor tui ⁊c. Circa ꝓmū cōſiderandū est q̄ congeries peccatoꝝ destruit q̄n peccata homi remittit. Sic igit destructionē corporis peccati manifestat dicens: Qui eñ mortuus est peccato ſcz p baptiſmuz quo christo cōmorimur: iuſtifica tus est peccato id est remiſſis peccatis translatus est in ſta tum iuſticie. 1. Corſ. 6. Et hec quidē fuiſtis aliquando. ſz abluti eſtis ⁊c. Quia igit p crucez xp̄i homo peccato mo ritur: conſequēs est q̄ a peccato iuſtificet ⁊ ita q̄ corpus peccati deſtruat. ¶ Deinde cum dicit: Si aūt mortui ⁊c. manifestat ſm effectum per coꝛō̄ſimilitudinem ad vitam xp̄i tali ratione. Ille qui xp̄o morienti cōmoritur ſimul cōui uit ⁊ resurgēti. christus autē sic resurrexit a mortuis: tāq̄ nunq̄ decetero moriturus. ergo ille qui mortificatus est peccato sic xp̄o resurgenti cōuiuit q̄ habet facultatē nūq̄ decetero ad peccatum redeundi. Circa hoc ergo tria facit Primo oſtendit conformitatē hominis fidelis ad vitam christi resurgentis. ſecūdo ponit conditionem vite resur gentis: ibi Scientes q̄ christus ⁊c. Tertio infert cōcluſi onem intentam ibi. Ita ⁊ vos ⁊c. Dicit ergo primo. Si eñ mortui ſumus cum christo. id est ſi vi tute mortis chri ſti ſumus mortui peccato: credimus qz etiam ſimul viue mus cū illo. id est ad ſilitudinē vite eius. viuemus ſiquidē hic vita gratie ⁊ in futuro vita glorie. Eph. 2. Cum eſſe mus mortui peccatis conuiuificauit nos ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Scientes. ponit conditionē vite christi resurgentis Et primo ponit eam. ſcđo ꝓbat ibi. Q⁹ eñ mortu⁹ est ⁊c. Dicit ergo primo. Hoc inquā quod dictum est credimus scientes q̄ christus resurgens ex mortuis iam non morit ſed vivit vita ꝓpetua. Apoc. 1. Fui mortuus ⁊ ſum viuēs in ſecula ſeculorum. Et qđ plus est mors illi vltra nō dñabitur que ſcz in homine dominatur non ſoluz dum moritur p ſeparationem anime a corpore. ſed etiam ante mor tem dum patitur egritudinem famez ⁊ ſitim ⁊ alia huiuſ modi per que peruenitur ad mortem ſed ab his libera est vita christi resurgentis. Et ideo non ſubijcitur dominio mortis. ſed potius ipſe habet dominium ſuper mortem. Apoc. 1. Habet clauem mortis ⁊ inferni. ¶ Deinde cum dicit. Q⁹ enim mortuus ⁊c. probat propoſitum ſcilicet q̄ christus resurgens vlterius non moriatur et hoc dupliciter. Primo quidem ratione accepta ex parte mortis quaz ſuſtinuit dicens. Q⁹ eñ mortuus est peccato mortuus est ſemel. Non autem intelligitur q̄ ipſe mortuus est pecca to quod ipſe cōmiſit vel contraxit: quia in eo nullo modo peccatum locum habuit. 1. Pe. 2. Qui peccatum non fe cit ⁊c. Sed dicitur mortuus eſſe peccato dupliciter: Uno modo quia mortuus est pro peccato tollendo. 2. Corſ. 5. Eum qui non nouit peccatum pro nobis deus fecit peccā tum id est hoſtiam pro peccato. Alio modo quia mortuus est ſimilitudini carnis peccati id est vite paſſibili ⁊ morta li infra. 8. Deus miſit filium ſuum in ſimilitudinem car nis peccati. Utroq̄ autē modo concludi poteſt q̄ chriſt⁹ mortuus ſit ſemel ex hoc q̄ mortuus est peccato. Quātū eñ ad ꝓmū manifeſtū est q̄ ꝑ vnam mortē oñia pcta de leuit ſm illō. He. 10. Una oblatione cōſummauit in ſempi ternū ſanctificatos. Ideo nō restat vt adhuc ꝑ pctō moze rek. 1. Pe. 3. Chriſtus ſemel ꝑ pctis nr̄is mortuus est ⁊c. Quantū ad ſcđm aūt idē pōt cōcludi. Si eñ xp̄o mortez

sustinuit vt deficeret in eo similitudo carnis pcti debuit eius mors cōformari alijs gerētib⁹ carnē peccati: q̄ semel mori untur. Unde dicitur. Ro. 9. Quēadmodum statutuz est hominib⁹ semel mori sic t christus semel oblatus est ꝛc. Secūdo ostendit idem ex conditione vite quā resurgēdo adep⁹ ē dicēs Q aūt viuit viuit deo. i ad cōformitatē dei Dicit enī 2°. cor. vltimo. Q si crucifix⁹ est ex infirmitate viuit ex virtute dei. Effect⁹ aūt pformat cāe. Unde t vita quā xp̄us resurgens acq̄siuit est deiformis. Sicut ergo vita dei est sempiterna t absq̄ corruptiōe scōm illō. psma thi. vltimo. Qui sol⁹ hz imortalitatē ita t vita xp̄i est imortalis. ¶ Deide cū dicit Ita t vos ꝛc. infert pclusionē intentā vt pformemur vite xp̄i resurgētis t p̄tuz ad hoc q̄ mortu⁹ est pctō. i. mortali vite q̄ hz similitudinem pcti nunc̄ ad eā reditur⁹ t p̄tū ad hoc q̄ viuit ad pformitatē dei. Et p̄tuz ad pmū dicit. Ita t vos existimate vos q̄dē mortuos esse pctō. s. tanc̄ ad pctm nunc̄ sitis rediturī. Ysa. 26. Morientes nō viuāt. Et p̄tum ad scōm dicit Ui uētes deo. i. ad honorē vel similitudinē dei vt. s. nunc̄ per pctm moriamur. Gal. 2. Q aūt nūc vivo in carne in fide vivo filij dei. Et ideo subdit. In xp̄o ihū dño nr̄o. i. p iesum xp̄m p quē t pctis morimur t dō viuim⁹ Uel in xp̄o ihu. i. tanc̄ incorporati xp̄o iesu vt p ei⁹ mortē moriamur peccato t p eius resurrectionē viuam⁹ deo. ephe. 2. Cōuiuificauit nos in xp̄o cui⁹ gr̄a estis saluati p xp̄m.

Lectio tertia.

Non ergo regnet pctm̄ in vr̄o mortali corpe vt obediatis cōcupiscentiis ei⁹. Sed neq̄ exhibeat⁊ mēbra vr̄a arma iniq̄tatis pctō: ꝫ exhibete vos deo tāq̄ ex mortuis viuētes. t mēbra vr̄a arma iustitie deo. Pctm̄ enī vobis nō dñabit̄. Nō ei sub lege estis: sed sub gr̄a. Quid ergo? peccabim⁹ q̄m̄ nō sum⁹ sub lege: sed sub gratia Absit. An nescitis. q̄m̄ cui exhibetis vos seruos ad obediendū: serui est⁊ ei⁹ cui obedist⁊ siue pcti ad mortē: siue obeditionis ad iustiam? Gras aūt deo q̄ fuistis serui pcti: obedistis aūt ex corde in eā formā doctrine in q̄ traditi estis.

¶ Post q̄ aplus oñdit q̄ nō est nobis pmanendū in pctō t q̄ hui⁹ rei facultatē habem⁹. hic cōcludit mozalē exhortationem. Et circa hoc tria facit. Primo ppoit ammonitionem. 2° rōez assignat ibi. pctm̄ enī ꝛc. 3° mouet q̄stionem t soluit ibi. Quid ergo peccabim⁹ ꝛc. Circa pmum duo facit. Primo ppoit āmonitionē. 2° expoit eam ibi. Et obediat⁊ ꝛc. Dicit ergo pmo. Dictū ē q̄ vet⁹ hō nr̄ simul crucifixus est vt destruat corp⁹ pcti p q̄ dat intelligi q̄ virt⁹ pcti in tm̄ diminuta est vt nobis dñari nō possit. Ergo peccatū decetero nō regnet in vestro mortali corpore. Nō aūt dicit nō sit pctm̄ in vestro mortali corpore. q̄ q̄diu corp⁹ nostrū est mortale. i. necessitati mortis addictū nō pōt esse quī in corpore nr̄o sit pctm̄. i. fomes peccati. Sz exq̄ a deo liberati sum⁹ a regno peccati: debem⁹ conari q̄ pctm̄ in corpe nr̄o dñium iā amissuz in nob non recuperet. Et hoc est q̄d dicit. Nō regnet pctm̄ in⁊ vestro mortali corpe. Et hoc quidē necessariū est cauere duz corpus mortale gerim⁹. q̄ dicit sap. 9. Corp⁹ q̄d corrūpitur aggrauat aiam ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Et obediatis ꝛc. exponit āmonitionē pmissā. Circa q̄d p̄siderādū est q̄ dupliciter pctm̄ regnat in hoie. Uno modo p interiorē p̄sensuz mētis. Et hoc remouēdo dicit Et obediatis cōcupiscentijs ei⁹. Obedire enī p p̄sensum mētis cōcupiscētijs peccati. est peccatū regnare in nobis. Ecc. 18. Post cōcupiscētias tuas nō eas. scōo mō regnat in nobis pctm̄ per opis executionē. Et ad hoc excludendū subdit. Sed neq̄ exhibeatis mēbra vestra pctō. i. fomiti pcti arma iniq̄tatis id est instr̄a ad iniquitatem exequenda. Homo enī cum p membra peccatū exequitur ad iniq̄tatez exequit et hoc ipo pugnare videt ad restituendū oñium pctī. q̄d per p̄suetudinē peccati in nobis p̄ualescit. Eze. 32. Cū armis suis ad inferos descēderūt. ¶ Deinde cū dicit. Sed exhibete vos deo ꝛc. exhortat ad p̄rium vt. s. exhibeam⁹ nos deo. t p̄mo p̄tuz ad interiorē affectū cū dicit Sed exhibeatis vos deo vt. s. mens vestra ei subdat. deut. 10. Et nūc israel quid dñs de⁹ tu⁹ req̄rit a te nisi vt timeas dñm deū tuum t ambules in vijs eius. Et hoc facere debetis tāq̄ ex mortuis viuētes. i. tanc̄ reducti ad vitā gratie de morte culpe. Rā t ideo iustū est vt q̄ viuit tiā nō sibi viuat sed ei qui p oībus mortuus est. 2. cor. 5. Scōo p̄tum ad exteriorē actū. Unō dicit exhibete membra vestra deo. i. ad eius obsequm arma iustitie. i. instr̄a quedā ad iustitiā exequendā q̄bus. s. pugnetis cōtra inimicos dei. Ephe. vltimo. Induite vos armaturā dei vt possitis stare aduersus insidias dyaboli. ¶ Deinde cū dicit. Pctm̄ enim ꝛc. assignat rōnem āmonitionis p̄dicte. Posset enī aliquis se p̄m excusare allans pctī oñium p q̄d assereret se ab obseruationē āmonitionis p̄dicte impediri. Hoc ergo aplus primo excludit dicēs. Peccatū enim vobis nō dñabit̄. s. si ceperitis peccato resistere t vos dō exhibere scōm illō. Ja. 4. Uppropiquate deo t ap̄ppinq̄bit vobis. resistite dyabolo t fugiet a vobis. Quasi dicat. Jō̄ potestis p̄dicta obseruare q̄ nō inuenitis pctm̄ in vos dñare p q̄d retrahi possitis. sumus enim liberati a xp̄o scōm illud. Jo. 8. Si filius vos liberauerit veri liberi eritis. secūdo manifestat quod dixerat dicens. Nō enī est⁊ sub lege sed sub gratia. vbi p̄siderandum est q̄ nō loquitur hic de lege solum p̄tum ad cerimonialia sed etiā p̄tum ad moralia sub qua quidem aliquis dicitur esse dupliciter. Uno modo quasi legis obseruantie voluntarie subiectus. Et hoc modo e. i am xp̄us fuit sub lege scōm illud. gal. 4. Factum sub lege q̄ scilicet legem obseruauit nō solum p̄tum ad moralia sed etiā p̄tum ad cerimonialia. Fideles aūt xp̄i sunt q̄ dē h⁹ mō sub lege p̄tū ad moralia nō aūt p̄tū ad cerimonialia. Alio⁹ dr̄ aliq̄s eē sub lege q̄si a lege coact⁹ t sic dicitur esse sub lege qui nō voluntarie ex a more sed p̄timore cogitur legez obseruare. Talis aūt caret gratia que si adesset inclinaret voluntatē ad obseruantiā legis vt ex amore moralia ei⁹ precepta impleret. Sic igitur q̄diu aliq̄s sic est sub lege vt nō impleat voluntarie legem peccatum in eo dñatur ex quo voluntas hominis iclinatur vt velit id quod est p̄trarium legi. sed per gratiam tale dñium tollitur vt scilicet homo seruet legem: nō quasi sub lege exist̄es sed⁊ sicut liber. Gal. 4. Nō sum⁹ ancille filij sed libere qua⁊ libertate xp̄us nos liberauit. Hanc aūt gratiam faciens homines libere legez implere nō conferebant legalia sacramenta. sed conferunt eam sacramēta xp̄i. Et iō illi qui se cerimonijs legis subijciebant p̄tuz pertinet ad virtutem ip̄orum sacramentoz legaliuz nō erant sub gratia sed sub lege nisi forte per fidem xp̄i gratiam adipiscerentur. Illi vero qui se sacramentis xp̄i subiciunt ex eorū virtute gratiam consequuntur vt nō sint sub lege sed sub gratia nisi forte per suam culpā se subijciant seruituti peccati. ¶ Deinde cum dicit. Quid ergo ꝛc. mouet questionem contra id q̄d dictum est. Et circa hoc tria facit. Primo ppoit q̄stionē. scōo soluit eā ducēdo ad incōueniēs ibi. Absit. An nescit⁊ ꝛc. 3° oñdit eē incōueniēs id ad q̄d

dixerat ibi. Grās ago deo ꝛc. Circa ꝑmū ꝓsiderandū ē q verbū ꝑmissū poterat male intelligi ab aliq̄bus vt. s. fideles xp̄i nō sint sub lege q̄tuz ad debitū ꝺobseruādi ꝑcepta moralia ex q̄ seq̄ret q fidelib⁹ xp̄i licitū esset peccare. scz ꝓtra ꝑcepta moralia faciēdo. Et ideo sub hoc sē su q̄stionē mouet dicēs. Quid g⁹ dicem⁹. Nūquid peccabim⁹. s. cōtra ꝑcepta moralia legꝫ faciēdo qm̄ dictū est q nō sumus sub lege sz sub gr̄a. Et hūc ſensuz aplus im ꝓbat ad gal. 5. dicēs Vos in libertatē vocati estis frēs mei. tm̄ ne detis in occasionē carnis libertatē. Et ideo hic etiā r̄ndens subdit. Absit. s. vt peccem⁹ qz sumus a lege liberati qz si peccarem⁹ seq̄ret hoc incōueniēs q iterū redigeremur ī seruitutē pctī. Et hoc ē qđ dicit. An nescitis qm̄ cui vos exhibetꝫ ꝓpria volūtate ꝟuos ad ꝺobediēdū spōtanee ꝟui estis cui obedistis. Obedire ei debitū est qđ serui dn̄is ꝺōbēt ephe. 6. Serui obedite dn̄is carnalib⁹. Ān cuz aliq̄s obedit alicui se seruū ꝓfiteť ei⁹ obediēdo. Diuerso tn̄ stipēdio diuersis dn̄is obedit. Qui em̄ obedit pctō q seruitutē pctī ducit in mortē. Et hoc ē qđ dicit. Sine pctī. s. ꝟui estis ei obediēdo. t hoc in mortē. i. eternā dāpnationē ꝑcipitādi. de qua dr̄. apoc. 2°. In hijs moꝛs scōa nō hz locū. Qui vero obedit deo efficit hui⁹ obediētie seru⁹ qz q assuetudinē obediēdi mēs ei⁹ magis ac magꝫ ad obediendū ī̄clinat. t ex hoc iustitiā ꝓficit. Et hoc ē q dicit. Si ue obeditionis. s. dn̄oꝛ ꝑceptoꝛ serui estꝫ ad iustitiā implēdā. scōm illō. s. scōo Fōzes legꝫ iustificabūť Et satis ꝓueniēter obeditionē pctō oppoit. eo q sicut ãbzo⁹ dicit ꝓctm̄ est trāsgressio legꝫ diuine t celestiū ꝺobediētia mādatoꝛ. Deinde cū dicit. Grās ago deo. oñdit hoc esse ī cōueniēs. s. q obediēdo pctō iterū reducamur in seruitutē pctī. Primo quidē rōne accepta ex bñficio qđ cōsecuti sum⁹. Si em̄ aliq̄s p gr̄am alicui⁹ a seruitute liberať incōueniēs ē q se spōtaneū subijciat seruituti. vnō cū nos per gr̄am dei sim⁹ liberati a pctō. incōueniēs est q iteꝛ nos spōte retrudam⁹ in seruitutē pctī. scōo ex ꝺditiōe in quaz ducti sum⁹ p⁹ libertatē pctī. vt. s. sim⁹ serui iustitie. Non licz aūt seruo alicui⁹ se ꝓtrarij dn̄i seruituti subijcere. vnō nobis nōꝫ exā sum⁹ facti serui iustitie. iteꝛ redire ad seruitutē pctī. Ātrāq̄ rōem ap̄ls sil̄ tangit dicēs. Grās ago deo. sic t vos gr̄as agere debetis q cuz esseꝫ serui pctī. qz q̄ facit pctm̄ seru⁹ est pctī. Jo. 8. Obediſtꝫ. s. credēdo. s. ꝑmo. Ad obediēduz fidei in oīb⁹ gētib⁹. Et hoc non coacti sz ex corde infra. 10. Corde credit ad iustitiā. In eā formā doctrine. i. in doctrinaz catholice fidei. scōa thim. ꝑmo. Formā hn̄s sanoꝛ Xboꝛ q a me audisti. Inquā traditi estis. i. cui vos totaľ subdidistis. scōe cor. 8. Semet ipos dederūt ꝑmū deo deīde nobis p voluntatē dei. Et p hoc liberati estꝫ a pctō t ita nō ꝓuenit q in seruitutē pctī redeatꝫ. Et serui facti estis iusticie. t ita nō ꝓuenit q iustitiā deseratꝫ. ꝑma cor. 7. Precio empti estꝫ t nō estꝫ vr̄i.

Lectio quarta.

Emanū dico pp ifirmitatem carnis vr̄e. Sicut em̄ exhibuistꝫ mēbra vestra ſuire imūditie t iniq̄tati ad iniq̄tatē. ita nūc exhibete mēbra vr̄a ſuire iustitie in scificationē. Cū em̄ serui esseꝫ pctī: liberi fuistꝫ iustitie. Quē ergo fructū habuistis tūc in illis in qb⁹ nunc erubescitꝫ? Nā finis illoꝛ moꝛs ē. Nūc vero liberati a pctō: ſui aūt facti deo habetꝫ fructū vr̄m in scīficationē. finē vero vitā eternā. Stipēdia enim pctī moꝛs. gr̄a aūt dei vita eterna: in xp̄o ie. su domio nostro.

Post q aplus oñdit rōe accepta ex bñficio dīno q nō est nobis in pctō ꝑmanēdū sz deo seruiēdū. hic oñdit idē rōne accepta ex ꝑtis vite ꝓsuetudie. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓpoit suppositi documti ꝺditionē qđ subdit 2° poit ip̄i⁹ documēti exp̄ssionē ibi. Sicut em̄ exhibuistꝫ ꝛc. 3° documēti rōem assignat ibi. Cū em̄ serui ꝛc. Dicit ergo ꝑmo. Monui q exhibeatꝫ vos ꝺo. Adhuc dico vob quoddā hūanū. i. ꝓgruēs imbecillitati hūane. Sic ei qm̄q hō accipiť in scriptura p vt. s. significat ꝺditionē infirmitatꝫ hūane. Sap. 9. Dō infirm⁹ t exigui tpis t minoꝛ ad intellectū iudicij t legū. ꝑma coꝛ. 3°. Cū sit inť vos zelus t ꝓtētio nōne carnales estꝫ t ſm hoīez ābulatis. Cāz aūt assignat subdēs pp ī firmitatē pfectꝫ enim sūt pfectiora ꝑcepta tradēda ꝑma. coꝛ. 2°. Sapiētiā loq̄mur iter pfectos. He. 5. Perfectoꝛ ē solid⁹ cib⁹. Infirmioꝛib⁹ sūt ꝺāda leuioꝛa ꝑcepta ꝑma. coꝛ. 3. Tāq̄ puulis in xp̄o lac potū ꝺedi vobis nō escā. Heb. 5. Facti estꝫ q̄b⁹ lac op⁹ ē. Hec aūt ifirmitas nō ex spū sz ex carne venit qz coꝛp⁹ qđ coꝛrūpiť aggrauat aīaz vt dr̄ sap. 9. Et iō subdit. Carnis vr̄e. Mat. 26. Spūs qđē p̄ꝓt⁹ ē caro aūt ifirma. Deinde cū dicit. Sic em̄ exhibuistꝫ ꝛc. Poit documētuz qđ dicit esse hūanū in q̄ docz coꝛp⁹ esse eq̄liť exhibēdū ad seruiēdū iustitie ſm q nos exhibuim⁹ ip̄z ad seruiēdū pctō. Et hoc ē qđ dicit. Sicut em̄ exhibuistꝫ mēbra vr̄a seruire sc̄z p execūtionē mali opis īmūditie t iniq̄tati coꝛde ꝓcepte vt imūditia referať ad pctā carnalia. Ephe. 5. Dīs foꝛnicatio aut ī mū ditia nec noīeť in vob. ꝛc. Iniq̄tas aūt refert ad pctā spūalia t p̄cipue q̄b⁹ ledit ꝓxim⁹. ps. Iniq̄tatē meditat⁹ ē in cubili suo. Quib⁹ in coꝛde ꝓcept⁹ mēbra seruiūt ad iniq̄tatē. s. ope exequēdā. Et poit iniq̄tatē hic p īmūditia t iniq̄tate ſm q oñe pctm̄ ē iniq̄tas. ifra. 13. Et hoc in q̄tuz discoꝛdat ab eq̄tate legꝫ dīne. Ita nūc sc̄z liberati a pctō exhibete mēbra vr̄a. s. p execūtionē bonoꝛ opeꝛ seruire iustitie in lege dīna nob ꝓpoite t hoc ē scificationē. i. in execūtionē t augmētū scitatꝫ. Apoc. vltimo Scūs scificeť adhuc. Dicit aūt b⁹ esse hūanū. qz hz rectuz iuditiuz exigeret vt hō mlto plus seruiret iustitie q̄ añ seruierit pctō. Bar. 4. Sicut fuit sensus vr̄ vt errāretis a ꝺo decies tm̄ iterū ꝓuertētes req̄retꝫ eū. Hui⁹ ꝺocumēti rōez ꝓsequēter assignat dicēs. Cū em̄ serui esseꝫ ꝛc Et circa hoc duo facit. Primo ꝓpoit rōez ꝑdictoꝛ. 2° p bat qđ suppoſuerat ibi. Stipēdia pctī moꝛs ꝛc. oñdit aūt rōez p̄missoꝛ p̄ferēdo statū gr̄e statui culpe. Si em̄ plra nob bōa ex iustitia ꝓueniūt q ex culpa magis ꝺebem⁹ īsistere ad seruiēdū iustitie q̄ studuerim⁹ ad seruiēdū pctō Primo ergo poit ꝺditionē stat⁹ pctī. 2° ꝺditionē status iustitie ibi. Nūc vo liberati ꝛc. Circa ꝑmū tria facit. primo poit ꝺditiōe pctī. 2° effectū pctī ibi Quē ergo fructū ꝛc. 3° finē ibi. Nā finis illoꝛ ꝛc. Circa ꝑmū ꝓsiderādū est q hō nataraľ ē liberi arbitrij pp rōez t voluntatē q̄ cogi nō pōt. iclinari tn̄ ab aliq̄b⁹ pōt. Sēp ergo hō q̄tū ad arbitriū rōnis remanet liber a coactiōe nō tn̄ sēp est liber ab inclinatiōe. Añq̄ em̄ liberū arbitriū inclinať ad bonū p habitū gr̄e vl̄ iustitie t tūc hz seruitutē iustitie t ē liber a pctō. Añq̄ aūt arbitriū ī̄clinať ad malū p hītuz pctī. et tūc hz seruitutē pctī t libertatē iustitie. Seruitutē q̄dem pctī dico qz trahiť ad ꝓsentiēdū pctō ꝓpter iuditiū rōnis. Jo. 8. Qui facit pctm̄ seru⁹ est pctī. Et q̄tū ad hoc dicit Cū em̄ serui esseꝫ pctī. libertatē vo a iustitia q̄tū ad hoc q hō absq̄ freno iustitie p̄cipitat se in pctm̄. Et q̄tuz ad h⁹ dicit Liberi fuistꝫ iustitie. Nō p̄cipue ꝓtigit hijs q̄ ex certo ꝓposito peccāt. Nā illi q̄ ex ifirmitate vl̄ ex passione peccāt aliq̄ freno iustitie retinēť vt nō videātur a iustitia oīno liberi. Jē. 2°. A scto fregisti iugū rupisti vīcula oxi isti nō ſuiā. Job. xj. Vir vanꝰ ī superbiā erigit t tā q̄ pullū onagri liberū se putat. Sciēdū ē tn̄ q iste stat⁹ hz veram

fuitutē. libertatē aūt nō verā sed appentē. Cū em̄ homo
sit id qō est ſm rōnez tūc homo vere est ſuus qñ ab aliq̄
extremo abducit ab eo qō est rōnis. Sz q aliqs fr[illegible]rō-
nis nō cohibeat a seq̄la cōcupīe est libertas q̄tuz ad opi-
nionē illi⁹ q̄ ſummū bonū putat cōcupita seq̄. ¶ Deinde
cū dicit. Que ergo fructū ꝛc. oñdit effectū pcti. Et vnū q̄
dem effectū excludit. ſ. effectū fructuoſū cū dicit. Que er
go fructū. ſ. cū peccabat⁹ in illis. ſ. pctis Sūt em̄ infructu
oſa pcti opa q̄ nō adiuuāt hoīem ad beatitudinē ꝓsequē
dā. yſa. 59. Opa eo⁹ opa inutilia. Mich. 2°. Ue q̄ cogi-
tatis inutilē ꝛ opamini malū in cubilib⁹ vr̄is. Aſtruit au
tem effectū ꝓfusibilē dicēs. In qb⁹. ſ. pctis. i. de qb⁹ nūc
sc̄z in statu pn̄e erubescitis pp eo⁹ turpitudinez. Je. 31.
Post q̄ oñdisti mihi p̄cussi femur meū ꝓfusione ꝛ erubui
Yſa. p̄mo Erubescet⁹ sup oztis. ſ. voluptatis q̄s elegerat⁹
ꝛc. Deinde cū dicit. Mā finis ꝛc. poīt finē pcti dicēs. Mā
finis illo⁹. ſ. pctō⁹ mors est. Que q̄dez ꝛ si nō sit finis o-
perātis pctm̄ qz peccādo nō intēdit mortē incurrere. est
tm̄ finis ipō⁹ pctō⁹ qz nata sunt mortē inducere ꝛ tēpora
lem qz cū aīa a se deū separ̄ dignū est vt ab ea eo⁹ suum
sepeat. Et eternā. qz cū aliqs vult separi a deo ꝑpter cōcu
piscētiā pctī dignū ē vt ab eo eternal⁹ sepeat qō est mors eter
na. ſ. p̄mo. Qui talia agūt digni sūt morte. ¶ Deide cū
dicit. Mūc vero ꝛc. oñdit q̄litatē ſtatus iuſtitie. Et p̄mo
ponit ꝓditionē stat⁹ iuſtitie. 2° effectū ibi. Habet⁹ fructū
vr̄m ꝛc. 3° ponit finē ibi. Finē vero ꝛc. Circa p̄mū ꝓsidē
randū est q̄ sicut quādo aliqs a pctō inclinat ad malū est
liber a iuſtitia. ita cū aliqs ex hītu iuſtitie ꝛ gr̄e inclinat
ad bonū est liber a pctō vt. ſ. ab eo nō supetur vſq̄ ad cō-
sensū. Unde dicit. Nunc vero. ſ. in statu iuſtitie liberati
a pctō. Jo. 8. Si filī⁹ vos liberauerit veri liberi eritis. Si
militē ecōtra sicut in statu pcti⁹ est aliqs ſuus pcti cui obe-
dit. ita in statu iuſtitie est aliqs ſuus dei volūtarie obedi
ens sc̄ōm illud. p̄s. Seruite dño in leticia. Et hoc est qō
ſubdit. Serui aūt facti deo. p̄s. O dñe qz ego ſu⁹ tu⁹ ꝛc.
Hec aūt vera est libertas ꝛ optīa fuit⁹. qz p iuſtitiā hō in
clinat ad id qō ꝓuenit ipi qō est ꝓpriū hoīs ꝛ auertit ab
eo qō ꝓuenit ꝓcupīe qō est maxime bestiale. ¶ Deide cū
dicit. Hētis fructū ꝛc. ponit effectū iuſtitie dicēs. Habet⁹
fructū vr̄m in ſactificatione. i. ipa ſactificatio hoc est exe-
cutio scītatis p bona opa est fruct⁹ vr̄ in q̄tum. ſ. hoc spi-
ritualit̄ ꝛ sc̄ē vos delectat. Ecc. 9. Flores mei fruct⁹ ꝛc.
Gal. 5. Fruct⁹ spūs est gaudiū pax ꝛc. Cōsequēter ponit
finē dicēs. Finē vero hētis vitā eternā. Que quidē est fi
nis ꝛ ipō⁹ iuſtō⁹ q̄ ꝑpter vitā eternā habēdaz oīa opant
Mat. 6. Primū q̄rite regnū dei ꝛc. Et etiā ipō⁹ ope⁹ q̄
cū ex obedīa dei fiāt ꝛ ad dei imitationē vitā eternā merē
tur. Jo. 10. Oues mee vocē meā audiūt ꝛ sequūtur me et
vitā eternā do eis. ¶ Deinde cū dicit. Stipēdia em̄ pcti.
ꝛc. manifestat qō dixerat de finib⁹ maloꝝ ꝛ bonoꝝ. Et p̄
mo q̄tum ad mala dicit. Dictū est q̄ finis petō⁹ ē mors
Stipēdia em̄ pcti sunt mors. Dicūtur aūt stipēdia mer-
cedes militū a stipe pendēda. i. pōderanda qz peccūa di
stribuēda militib⁹ pōderabat. Qz ergo petōres pctō mi-
litāt mēbra sua exhibētes arma pctō vt. ſ. dictū est mors
dicit esse stipēdiū pcti. i. retributio quā retribuit sibi fuit
tibus. Et ex hoc manifestū est q̄ mors sit finis pctō⁹ non
quē peccātes q̄runt sz q̄ eis retribuit. p̄s. Ignis sulphur
spūs ꝓcellaꝝ ps calicis eo⁹. Quātū vero ad bona dicit.
Gr̄a dei vita eterna. Qz em̄ dixerat iustos hoīes hr̄e vi-
tam eternā quā certū est nō posse hēri nisi p gr̄az ideo h⁹
ipm q̄ bona opamur ꝛ q̄ op⁹ nr̄m est dignū vitā eterna.
est a gr̄a dei. Añ ꝛ in p̄s. dicit. Gr̄am⁊ gloriā dabit dñs
Sic igit̄ opa nr̄a si ꝓsiderarent̄ in sui natura ꝛ sc̄ōm q̄ p-
cedūt ex libero arbitrio hoīs nō merent̄ ex cōdigno vitaz
eternā sz solū ſm q̄ ꝓcedūt ex gr̄a spūsc̄i. Añ dicit. Jo.
4. Q fiet in eo fons aq̄ salientis in vitā eternā. Et hoc fit
i xp̄o ibū dñm nr̄o. i. p xp̄m vel in q̄tuz in ipō sum⁹ p. fidē
ꝛ caritatē. Jo. 6. Omis qui videt filiū ꝛ credit in eum ha
bet vitam eternam.

Incipit capitulum septimum.

An ignoratis frēs sciētib⁹ em̄ legē
loq̄r qz lex in hoīe dñatur q̄nto tē
pore viuit. Mā q̄ sub viro est mu-
lier: viuēte viro alligata est legi.
Si aūt mortu⁹ fuerit vir ei⁹: soluta est a lege
viri. Igit̄ viuēte viro vocabit̄ adultera si fu
erit cum alio viro. si autem mortuus fuerit
vir eius: liberata est a lege viri. vt non sit a
dultera si fuerit cū alio viro. Itaq̄ frēs mei
ꝛ vos mortificati estis legi p corp⁹ xp̄i vt si-
tis alteri⁹ qui ex mortuis resurrexit vt fruc
tificetis deo. Cū em̄ essem⁹ in carne: passiōes
pctōꝝ que p legē erāt opabanē in mēbris no
str̄. vt fructificarēt morti. Nūc aūt soluti su
m⁹ a lege mort⁹ i q̄ detinebamur. ita vt serui
amus i nouitate spūs ꝛ nō in vetustate lr̄e.

¶ Postq̄ ap̄lus oñdit q̄ p gr̄am xp̄i liberamur a pctō h
oñdit q̄ p eandē gr̄am xp̄i liberamur a seruitute leg⁹. Et
circa hoc duo facit. Primo ꝓponit ꝓpositū sc̄o excludit
obiectionē ibi. Quid ergo dicem⁹ ꝛc. Circa p̄mū duo fa
cit. Primo oñdit q̄ p gr̄am xp̄i liberamur a seruitute le-
gis. 2° oñdit vtilitatē hui⁹ liberationis ibi. Ut fructifice
mus deo ꝛc. Circa p̄mū tria facit. Primo poīt documētū
ex q̄ arguit ad ꝓpositū oñendū. 2° manifestat ipm ibi.
Mā q̄ sub viro ē ꝛc. 3° ꝓcludit ibi. Itaq̄ frēs mei ꝛc. Do
cumētū aūt ꝓpoīt eis q̄si notū. Unde dicit. An ignoratis
frēs q̄si dicat. Hoc ignorare nō debet⁹. p̄ma cor. 14. Si
q̄s ignorat ignorabit̄. Et cām q̄re nō debēt ignorare oñ-
dit subdēs. Sciētib⁹ em̄ legē loq̄r. Sz cū romani gētiles
essēt. ꝛ legē moysi ignorarēt. videt eis nō cōpetere qō h
dicit. Et ideo q̄dā exposuerūt hoc de lege naturali q̄ gētib⁹
nō erat incognita. ſm illō. ſ. 2°. Cū gētes q̄ legē nō hñt
naturalr̄ ea q̄ legis sunt faciūt ꝛc. Añ ꝛ subdit. Qz lex in
hoīe dñatur. ſ. naturalr̄ q̄nto tpe. ſ. viuit lex i hoīe. Que
quidē viuit q̄diu rō naturalis efficacit̄ in homīe viget.
Morit̄ aūt lex naturalis in hoīe q̄n rō naturalis passioni
b⁹ succūbit. yſa. 24. Dissipauerūt fedus sēpiternū. ſ. le-
gis naturalis. Sz hoc nō videt esse ſm intētionē ap̄li qui
absolute ꝛ indetermiate de lege loquēs sēp loquit̄ de le-
ge moysi. Et ideo dicēduz est q̄ romani fideles. nō erant
solū gētes sz inter eos erāt multi iudei. Añ hētur. Act.
18. Paul⁹ corinthi inuenit quēdaz iudeū noīe aquilā. q̄
nup venerat ab ytalia ꝛ ꝓscillaz vxorē ei⁹ eo q̄ ꝛcepisset
claudi⁹ discedere oēs iudeos a roma. lex ergo hoc modo
dñatur in hoīe q̄to tēpore viuit. ſ. hō. Data em̄ est lex ad
dirigendū hoīes in via hui⁹ vite. sc̄ōm illud. p̄s. Legem
statuit ei in via quaz elegit. Jō legis obligatio morte sol-
uitur. ¶ Deinde cum dicit. Mā que sub viro ꝛc. manife-
stat qō dixerat p exēplū in lege mr̄imonij. Et p̄mo ponit
exēplū. 2° manifestat p signū ibi. Ergo viuēte ꝛc. Circa p̄
mū duo facit. p̄mo in exēplo ponit q̄mō obligatio leg⁹ du
rat vita durāte dicēs. Mā mulier que sub viro. i. sub viri
potestate est ex lege diuina qua dictū est gen. 3. Sub viri
potestate eris. Alligata est legi. ſ. qua tenet conuiuere vi
ro sc̄ōm illud. Ma. 19. Quos de⁹ cōiunxit homo nō se-
paret. Et hec quidē inseparabilitas matrimonij ꝓcipue cā-

tur in ꝯtū est sacramentū cōiunctionis indissolubilis xp̄i ⁊ eccie vel verbi ⁊ humane nature in psona xp̄i. Eph.2. Sacramentū hoc magnū ⁊c.scdo ibi. Si aūt mortuus ⁊c Manifestat in exemplo qūo obligatio legis soluitur post mortem dicēs. Si aūt vir.s.mulieris fuerit mortu⁹ mulier p mortē viri soluta est a lege mariti.i.a lege matrimonij qua obligat viro. Cum em̄ vt aug.ait libro d nuptiis ⁊ cōcupiscētia nuptie sint bona mortaliū nō se extēdit obligatio nuptiaꝝ post vitā mortalē. Et ꝓpter hoc in resurrectione quā do erit vita immortalis neq; nubent neq; nubentur vt dicit mat.22. Ex quo patet si aliquis moriat et resurgat sicut in lazaro accidit.nō erit vxor q̄ fuerat nisi de nouo cū ipo cōtrahat. Sed cōtra hoc inducit qđ ¦habetur he.xi. Acceperūt mulieres de resurrectione mortuos suos. Sed sciendū est q; mulieres nō receperūt maritos suos sed suos filios.sicut mulier q̄daꝫ p heliā vt habetur tertij.ꝫ.17. Et alia p heliseū vt habet q̄rti.ꝫ.4. Aliter aūt se habet in sacramētis q̄ imprimūt caracterē qui est q̄dam ꝓsecratio anime immortalis. Ois aūt cōsecratio manet q̄diu manet res cōsecrata sicut pz in cōsecratione ecclesie vel altaris. Et ideo si baptizat⁹ vel ꝓfirmat⁹ vel ordinatus moriatur ⁊ resurgat nō debet iterū eadē sacramēta accipere. ¶ Deinde cū dicit. Ergo viuēte ⁊c. manifestat qđ dixerat per signū.⁊ primo ꝯtum ad obligationez matrimonij q̄..rat in muliere viuente viro.cui⁹ signuz est q; vocat adultera si fuerit cū alio viro.s.ei carnalit cō mixta viuēte viro suo. Jere.3. Si dimiserit vir vxorē suā ⁊ recedens ab eo duxerit virū alterū.nūquid nō polluta ⁊ cōtaminata est mulier illa.scdo ibi. Si aūt mortu⁹ ⁊c. Inducit signū ꝯtum ad hoc q; obligatio legis matrimonij soluit p mortem dicens q; si vir eius.s. mulieris mortuus fuerit liberata est mulier a lege viri.i.qua obligabatur viro vt nō sit adultera si fuerit cū alio viro carnalit ei cōmixta pfertiz si ei matrimonialiter cōiungat. p̄ma cor. .7. Si dormierit vir ei⁹.s.mulieris liberata est.cui vult nubat. Ex q̄ pz q; scde nuptie vel tertie vel q̄rte sunt ℓm se licite ⁊ nō solū p dispensationē.vt videt dicere crisо⁹ q̄ sup ma.dicit q; sicut moyses pmisit libellū repudij ita apostolus permisit scdas nuptias. Nulla est em̄ ratio si lex matrimonialis soluit p mortē q̄re nō liceat cōiugi remanēti ad scda vota transire. Q; aūt aplus dicit p̄ma thi.3. Q; oportet ep̄m esse vni⁹ vxoris virū.nō hoc dicit q; scde nuptie sint illicite sed ꝓpter defectū sacramēti q; nō esset vn⁹ vnius sicut xp̄us est spōsus vni⁹ ecclesie. ¶ Deinde cum dicit. Itaq; fratres mei.⁊c.concludit principale propositum dicens. Itaq; ⁊c.id est p hoc q; estis facti membra corpis xp̄i simul cū eo mortui ⁊ sepulti vt supra est habitū mortificati est is legi.i.ꝯtuz ad hoc q; cessat in vobis obligatio legis.ita.s.vt iam sitis alteri⁹.s.xp̄i eius legi subiecti.qui ex mortuis resurrexit.in quo ⁊ vos resurgentes nouā vitā assūpsist⁹. Et ita nō lege ꝓpria vite.sed lege noue vite tenemini obligati.videt aūt esse dissimilitudo q̄tum ad hoc q; in p̄cedenti exēplo vir moriebat ⁊ remanebat mulier absq; obligatione legis. Hic aūt ille qui soluit ab obligatione dicit mori.sed si recte cōsideremus vtrūq; ē eiusdē rōnis q; cū matrimoniū sit inter duos sicut quedā relatio.nō refert quicūq; eoz moriat ad hoc q; tollat lex matrimonij.vtrūlibet em̄ ꝓtingat manifestū est q; p mortem q̄ cōmorimur xp̄o cessat obligatio veteris legis. ¶ Deinde cū dicit. Ut fructificem⁹.oñdit vtilitatē p̄dicte liberationis. Et circa hoc tria facit. Primo ponit vtilitatē dicens. Ut fructificem⁹ deo.p hoc cū q; sum⁹ facti mēbra xp̄i in xp̄o manētes possumus fructū boni opis facere ad honorē dei. Jo.15. Sicut palmes nō pōt ferre fructū ⁊c. scdo ibi. Cū em̄ essem⁹ ⁊c. oñdit q; iste fruct⁹ impediebatur qñ eram⁹ sub seruitute legis dicēs. Cū essem⁹ in carne.i.subiecti ꝓcupiscētijs carnis infra.8. Vos aūt nō estis in carne sed in spū .passiones aūt ⁊ affectiones pcōꝝ q̄ q̄dem erāt p legē vel notificate vel augmētate occasionalit vt supra patuit:opabātur in mēbris nr̄is.i.mouebāt mēbra nr̄a. Ja.4. Unde bella ⁊ lites.nōne excōcupiscētijs Et hoc vt fructificarēt morti.i.vt facerēt fructuz mortis. Jac.p̄mo. Deinde cū cōsūmatuz fuerit generat mortē.tertio ibi. Nūc aūt soluti.oñdit q; p̄dicta vtilitas acquiritur ab hijs q̄ sunt liberati a seruitute legis dicēs. Nūc aūt soluti sum⁹ p gr̄am xp̄i a lege mortis.i.a seruitute legis moysi que dicit lex mortis. Al' qz corporaliter occidebat absq; misericordia.he.10. Irritā qs faciēs legē moysi ⁊c. Vel potius dicit lex mortis qz spualiter occidebat p occasionē scōm illud.scde cor.3. Lr̄a occidit ⁊c. In qua lege nos tenebamur q̄si serui sub lege. Gal.3. Pri⁹ aūt q; veniret fides sub lege custodiebamur. Ita.s. sum⁹ soluti vt seruiam⁹ in nouitate spūs.i.in spū renouati p grām xp̄i. ezec.36. Dabo vobis cor nouū ⁊ spūm nouū ponā in medio vr̄i.nō in vetustate lr̄e.i.nō scōm veterē legē. Al' nō in vetustate pcti quā littera legis auferre nō potuit.ps̄. Inueteraui inter oēs inimicos meos.

Lectio secunda.

Quid ergo dicem⁹ lex pcti est: Absit. Sed pcti nō cognoui nisi p legē Nā ꝓcupiscentiā nescieba. nisi lex diceret. Nō ꝓcupisces. Occasione aūt accepta pcti per mandatū opatū est in me oēm concupiscentiā. Sine lege em̄ pcti mortuū erat Ego aūt viuebā sine lege aliq̄n. Sed cuz venisset mandatū pcti reuixit. Ego aūt mortuus suz ⁊ inuentū est mihi mandatū quod erat ad vitā:hoc esse ad mortez. Nā pcti occasione accepta p mandatū seduxit me:et per illud occidit. Itaq; lex quidē sācta ⁊ mandatum sāctuz ⁊ iustū ⁊ bonū. Quid ergo bonū est:mihi factū est mors: Absit. Sed peccatū vt appareat pcti p bonū operatuz est mihi mortē .vt fiat supra modū peccans peccatū per mandatum.

¶ Postq; aplus oñdit q; per gr̄am xp̄i liberamur a seruitute legis ⁊ q; ista liberatio est vtilis. Hic rñdet cuidā obiectioni q̄ ex pmissis occasionē habz p quā videt q; lex vetus nō sit bona. Et circa hoc duo facit. Primo soluit obiectionē p quā videt legē nō esse bonā. scdo oñdit legē esse bonā ibi. Scim⁹ em̄ ⁊c. Circa pmuz duo facit. Primo ꝓponit obiectionē ꝯtum ad ipam legem. scdo soluit ibi. Itaq; lex quidē sācta ⁊c. Dicit ergo pmo. Dictū ē q; passiones pcōꝝ erāt p legē ⁊ q; est lex mortis.quid ergo dicem⁹ ex hijs seq̄. Nūquid dicem⁹ q; lex est pcti. Nō q̄dez pōt intelligi dupliter. Uno mō q; lex pcti doceat sicut dicit Jere.10. Leges populoꝝ vane sunt qz.s.vanitatez docēt. Alio⁹ vt lex dicat pcti qz ille qui legē dedit peccauerit talē legē ferēdo ⁊ hec duo inuicē se ꝯsequūtur q̄a si lex pcti docet legislatoꝛ legem ferēdo peccat. Ysa.10. Ue q̄ cōdunt leges iniq̄s. videt aūt q; lex pcti doceat si ¦ tiōes pcōꝝ sunt p legē ⁊ si lex ducit ad mortē. ¶ Deinde cū dicit. Absit. soluit p̄dictā obiectionē. Circa qđ sciendum est q; si lex per se ⁊ directe cāret passiones peccatoꝝ vel mortem.sequeretur q; lex esset peccatum altero mōꝝ dcōrum.nō aūt si lex est occasio passionū peccati ⁊ mortis

VII. ca.

Circa hoc ergo tria facit. Primo oñdit quid lex per se faciat. scdo oñdit quid ex ea occasionaliter sequat ibi. Occasione aũt accepta ꝛc. Circa ꝑmum tria facit. Primo rñdet ad questionẽ dicẽs. Absit. s. q̃ lex sit peccatũ. Nec enim ipsa docet peccatũ ꝛm illud. ps. Lex dñi immaculata. nec legislator peccauit quasi iniustã legẽ ferẽs. scdm illud prouer. 8. Per me reges regnãt ꝛc. scdo ibi. Sed peccatum ꝛc. ponit id qđ per se ptinet ad legẽ. s. notificare peccatũ nõ auferre. Et hoc est qđ dicit. Sz pctm nõ cognoui nisi p legẽ. s. tertio Per legẽ enim cognitio pcti. Et si quidẽ hoc intelligit de lege naturali manifestũ est q̃ dicit qz p legẽ naturalẽ hõ diiudicat bonum ꝛ malũ. Ecc. 17. Sensu implevit corda illoꝝ ꝛ bona ꝛ mala oñdit Sed aplus hic videtur loqui de lege veteri quã significauit. s. dicẽs. Nõ in vetustate lr̃e. Dicendũ est ergo q̃ sine lege poterat q̃dem pctm cognosci scdm q̃ habet rõnem inhonesti. i. cõtra rõnem existẽs nõ aũt scdm q̃ importat offensã diuinã qz per legẽ diuinit⁹ datã manifestat homini q̃ deo displicent pctã hũana in hoc q̃ ea phibet ꝛ mãdat puniri. ttio ibi. Nã cõcupiscẽtia ꝛc. pbat qđ dixerat dicens. Nã cõcupiscentiã nesciebã nisi lex diceret. Nõ ꝛcupisces. Circa qđ ꝓsiderandũ est q̃ hoc qđ dixerat. Pctm nõ cognoscebam nisi per legẽ. Posset aliqs referre ad ipm actũ peccati quẽ lex in noticia hoĩs ducit dum phibet. ꝛ hoc quidẽ verum est q̃tum ad aliqua pctã. Dicit enim Leui. 18. Mulier nõ succũbet iumẽto. Sed q̃ hoc non sit intellect⁹ aplis patet ex hijs q̃ hic dicũtur. Null⁹ enim ẽ qui ipm actũ concupie ignoret cũ oĩs ipm experiãtur. Est ergo intelligẽdum sicut supra dixim⁹ q̃ pctm nõ cognoscit nisi per legẽ q̃tum ad reatũ pene ꝛ offensã dei. Jõ aũt hoc pbat p cõcupiscẽtiã qz cõcupiscẽtia prava cõiter se habet ad oĩa peccata. Unde ꝛ glo. dicit aug. Hit elegit aplus qđ est generale pctm. s. cõcupiam. Bona est ergo lex q̃ dum cõcupias phibet oĩa mala phibet. Pot aũt intelligi q̃ concupiscẽtia sit generale pctm scdm q̃ sumit p cõcupiscẽtia cuiuslibet pcti. Nõ aũt sic appellauit augustin⁹ ꝛcupiscẽtiam generale pctm. sed qz est radix ꝛ cã oĩs pcti aliqua cõcupiscẽtia spẽalis Unde ꝛ glo. dicit. q̃ cõcupiscẽtia est generale pctm. vnde oĩa mala veniũt. Inducit enim aplus ꝓceptuz legis qđ habet. exo. 20. Ubi spẽaliter phibetur Nõ cõcupisces rem ꝓximi tui q̃ est cõcupiscẽtia anaritie de qua dicit. ꝑma thi. 6. Radix oĩum malox est cupiditas. Et hoc ideo qz pecuĩe obediũt omia vt dicit. ecc. 10. Et ideo cõcupia de qua hic loq̃tur est gñale malũ nõ cõitate generꝭ vel spẽi sed cõitate causalitatis. Hec est ꝓtrarium qđ habet. ecc. 10. Initiũ oĩs peccati superbia. Nã superbia est initiũ pcti ex pte auersionis. cupiditas aũt est ꝑncipiũ pctox ex ppe cõuersionis ad bonũ cõmutabile. Potest aũt dici q̃ aplus spẽaliter assumit ꝛcupiscentiã ad p positi manifestationẽ. qz vult oñdere q̃ sine lege pctm nõ cognoscebat inq̃tum. s. ptinet ad offensã dei ꝛ hoc maxime patet in hoc q̃ lex dr̃i phibet cõcupiam que ab homie nõ phibet. Nã solus de⁹ hoĩes reũ reputat ppt ꝛcupias cordis. scdm illud ꝑmo. ꝛ. 16. Moyses videt q̃ parẽt deus aũt intuet cor. Jõ aũt lex dei poti⁹ phibuit cõcupiam rei aliene q̃ furto auferẽt. ꝛ vxoris aliene q̃ per adulteriũ violatur q̃ cõcupiam aliox pctox qz ista peccata etiã in ipsa cõcupia hñt quãdã delectationẽ qđ non ptingit de aliis peccatis. ¶ Deinde cũ dicit. Occasione aũt ꝛc. oñdit qđ ex lege occasionaliter cõsequat. Et ꝑmo ꝓponit qđ intendit scdo manifestat ꝓpositũ ibi. Sine lege ꝛc. Dicit ergo primo. q̃ peccatũ occasione accepta p mãdatuz. s. legis prohibẽtis pctm operatũ est in me oĩm cõcupiscẽtiã. Pctm aũt pot hic intelligi scdm emphaticã locutionẽ qz ipse est peccati ꝓncipiũ. Et scdm hoc in hoĩe operat oĩm concupiscentiã pcti. ꝑma Jo. 3. Qui facit pctm ex dyabolo est qz ab initio dyabol⁹ peccauit. Sed qz aplus hic dyabolo mentionẽ nõ fecerat pot dici q̃ pctm actuale qcunq̃ est cogitatione apphensuz opatur in hoĩe sui cõcupiam. scdm illud Ja. ꝑmo Unusquisq̃ tẽptatur a cõcupia sua. deinde cõcupiscẽtia parit pctm Sed melius est q̃ hoc referam⁹ ad pctm qđ supra dixerat p vnũ hoĩem in mũduz ingressum. s. ad pctm originale qđ. s. ante gr̃am xpi est in hoĩe scdm culpã ꝛ penã. sed veniẽte gratia trãsit reatu et manet actu q̃tum ad fomitẽ pcti vel cõcupiscẽtiaz habitualem q̃ opatur in hoĩe oĩm cõcupiscentiã actualez sine hoc referat ad cõcupiscẽtias diuersox peccatox. Alia ei est cõcupiscẽtia furti alia adulterij ꝛ sic de alijs. Siue referatur ad diuersos cõcupiscẽtie gradꝰ, put ꝓsistit in cogitatione delectatione ꝓsensu ꝛ ope. Sed ad hũc effectũ in hoĩe operandũ pctm accipit occasionẽ ex lege. Et hoc est qđ dicit. Occasione accepta. Ubi qz aduenieñte mãdato aditur ratio ꝓuaricationis qz vbi nõ est lex nec ꝓuaricatio vt supra. 4. dictũ est Ubi qz crescit desiderũ pcti phibiti rõnibus supra positis. Et est notandũ q̃ nõ dicit q̃ lex dederit occasionẽ peccãdi. sed qz ipm pctm occasionem accepit ex lege. Ille enim qui dat occasionẽ scãdalizat ꝛ p cõsequẽs peccat. qđ qdẽ fit quãdo aliqs facit aliquod opus minus rectũ vnde ꝓximus offendit aut scãdalizat pura si quis loca inhonesta frequẽtaret licet nõ mala intẽtione. Unde dicit infra. 14. Hoc iudicate magis ne ponat⁹ offẽdiculũ fratrib⁹ vel scãdalũ. Sed si q̃s rectũ op⁹ faciat. puta si det elemosinã ꝛ ali⁹ ide scãdalizat ipse nõ dat occasionem scandalizãdi. vnde nec scãdalizat nec peccat sed alius accipit occasionẽ qui scãdalizat ꝛ ille peccat. Sic igit lex rectũ aliqđ fecit qz pctm phibuit vnde occasionẽ non dedit peccãdi. sed hõ occasionẽ ex lege accipit. ꝛ propter hoc sequit q̃ lex nõ sit pctm sed magis q̃ pctm sit ex pte hoĩs. Sic igit intelligendũ est q̃ passiones pctox q̃ pertinẽt ad cõcupiscẽtiã pcti nõ sunt p legẽ. quasi lex illa opetur sed pctm illas opatur accepta occasiõe ex lege. Et eadem occasione dicit lex mortis. nõ qz lex mortẽ opetur. sz qz pctm mortẽ opatur occasione accepta ex lege. Pot autem eodẽ sensu lr̃a alr̃ ordinari vt dicat q̃ peccatũ opat est p mandatũ legis oĩm ꝛcupiscentiã ꝛ hoc occasione accepta ab ipso mãdato. sed ꝑma expositio simplicior ꝛ melior est. ¶ Deinde cũ dicit. Sine lege cñm manifestat qđ dixerat ꝛ hoc p experientiã effectus. Et ꝑmo ꝓponit effectuz scdo resumit cãz ibi. Nã peccatũ ꝛc. Circa ꝑmũ tria facit ꝑmo describit statũ ante legẽ. scdo statũ sub lege ibi. Sz cũ venisset ꝛc. tertio ex cõpatione vtriusq̃ stat⁹ cõcludit euentũ legis. Et inuentũ est mihi ꝛc. Dicit ergo ꝑmo q̃ peccatũ occasione accepta p mandatũ opatũ est in me omnem ꝛcupiscentiã qđ ex hoc apparet. Sine lege enim pctm erat mortuũ. nõ quidẽ sic q̃ peccatũ nõ esset qz p vnũ hominem peccatũ in hũc mundũ intravit aũ legẽ vt. s. scdo dictũ est. sed intelligit q̃ erat mortuũ vel q̃tum ad cognitionẽ hoĩs q̃ quedã in lege phibita nesciebat esse peccata puta ꝛcupiscentiã. vel qz erat mortuũ q̃tum ad efficaciam moriẽdi per cõparationẽ ad id qđ postea fuit. nõ enim habebat tantã virtutẽ inducẽdi hoĩem ad mortẽ q̃tz postea habuit occasione accepta sub lege. Habet enim quasi mortuũ qđ est debilitatũ virtute. Col. 3. Mortificate mẽbra vr̃a q̃ sunt sup terrã. Talis ergo erat stat⁹ ante legez q̃tum ad peccatũ. Sed qualis esset q̃tum ad hoĩem ostendit subdẽs. Ego aũt vivebã sine lege aliq̃n. Qđ etiã dupliciter pot intelligi. Uno mõ q̃tum ad id qđ homini videbat ex seipso q̃ viueret duz ignorabat peccatũ esse per id qđ mortuus erat. Apoc. 3. Nomẽ habes q̃ vivas sed mortuus es. Ubi hoc dicit per cõpationez ad mortẽ q̃ consequuta est occasione legis. dicũtur enim minus peccantes viuere in cõpatione ad eos q̃ magis peccãt. ¶ Deinde cũ

dicit. Sz cū veniſſet ꝛc. deſcribit ſtatū ſub lege. Et ꝓmo ꝙtū ad peccatū cū dicit. Sed cū veniſſet mandatū. data ſcilicet lege reuixit peccatū. Qđ poteſt dupliciter intelligi. Uno modo ꝙtuz ad cognitionē hoīs qui incepit cognoſcere peccatū i ſe eſſe qđ ꝓus nō cognouerat. Jere. 31. Poſtq̄ oñdiſti mihi ꝓcuſſi femur meū ꝓfuſus ſum ꝛ erubui. Et ſignanter dicit. Reuixit qz in paradiſo plenā noticiam homo habuerat de peccato. licet nō habuerit ꝓ experientiā. Vl reuixit ꝙtum ad virtutē qz data lege occaſion aliter augmētata eſt virtus peccati. ꝓma coz. 15. Uirtus peccati lex. ſcđo ꝙtum ad ipm hoīem cuz dicit. Ego aūt mortuus ſuz. qđ etiā dupliciter poteſt intelligi. Uno modo ſcōm cognitionē vt ſit ſenſus mortuus ſum. i. cognoui me mortuū. Alio modo ꝓ ꝓpationē ad ſtatū ꝓxē vt ſit ſenſus. Mortuus ſum. i. magis morti obligat⁹ ſum ꝙ ante. Unde aliqualiter verū eſt quod dictū eſt moyſi ꝛ aaron. numeri. 16. Uos interfeciſtis populū dñi. ¶ Deinde cum dicit. Et inuentū ꝛc. Cōcludit ex cōparatiōe vtriuſq̄ ſtatus euentū legis dicens. Et inuentū eſt ſcōm ꝑdicta mandatū qđ erat ad vitā. Primo quidē ſcōm intentionem dantis legē. ſcđo ꝙtuz ad ipam mādati honeſtatē ꝛ deuotionē obedientis. Eze. 20. Dedi eis ꝑcepta bona ꝛ iuditia que faciens homo viuet in eis. hoc eſt mihi ad mortez occaſionalr. ſ. per peccatū qđ in hoīe erat. Job. 20. Panis ei⁹ in vtero eius verteť in fel aſpidū intrinſecus. ¶ Deinde cū dicit. Ma peccatū ꝛc. reſumit cām quaſi manifeſtā ꝓ euentū ꝓmiſſum dicens. Hoc ideo contigit ſcilicet q mādatū qđ erat ad vitā. inueniret ad mortē eſſe Mā peccatū occaſione accepta ꝓ mandatū ſeduxit me ſcilicet ꝓ cōcupiſcentiā quā in me opatum eſt vt dictum eſt dañ. 13. Spes decepit te ꝛ cōcupiſcētia ſubuertit coz tuū. ꝛ per illud. ſ. mandatū occaſionalr peccatū me occidit. ſecūda coz. 3. Littera occidit. ¶ Deinde cū dicit. Itaq̄ lex ꝛc. concludit cōcluſionem intentā. ſ. q lex non ſolūmodo ſit peccatū ſed vlterius q ſit bona tanq̄ faciens cognoſcere peccatū ꝛ ꝓhibens ipm. Et ꝓmo cōcludit ꝙtum ad totam legem dicēs. Sicut ex ꝓmiſſis patet. lex quidē eſt ſācta. ꝑſ. Lex dñi immaculata. ꝓma thi. ꝓmo. Scimus qz bona eſt lex. ſcđo ꝙtum ad ꝙticulare legis mandatum dicens. Et mandatū legis eſt ſanctū ꝙtū ad ꝑcepta cerimonialia quibus hoīes ordinātur ad dei cultū. leui. 20. Sāctificimini qz ego ſanct⁹ ſum. Et iuſtū ꝙtum ad ꝑcepta iudicialia quib⁹ homo debito modo ordinat ad ꝓximū. ꝑſ. Judicia dñi vera iuſtificata ꝛc. Et bonū. i. honeſtū ꝙtuz ad ꝑcepta moralia. ꝑs. Bonū mihi lex oris tui ſup milia ꝛc. Quia tū omnia iſta ꝑcepta ordinant nos in deū ideo totam legē ſanctā noīauit. ¶ Deinde cum dicit. Qđ ergo bonū eſt ꝛc. mouet queſtionē ꝙtum ad legis effectum Et ꝓmo queſtionē dicēs. Qđ ergo bonū eſt. ſ. in ſe factū eſt mihi mors id eſt ꝓ ſe cā mortis. Qđ quidē aliquis poterat falſo intelligere ex eo qđ ſupra dictū eſt. Inuentum eſt mihi mandatū qđ erat ad vitā hoc eſſe ad mortem. ſecunc. ſoluit ꝓ interemptionē dicēs. Abſit. Mō enim poteſt id qđ eſt ſcōm ſe bonū ꝛ viui ficū eſſe cā mali ꝛ mortis ſcōm illud. Ma. 7. Non poteſt arbor bona fruct⁹ malos facere. 3°. ibi. Sed peccatū ꝛc. cōcordat id qđ nūc dicitur cū eo qđ ſupra dictū. Mō enim mandatuz ſic inueniť eſſe ad mortē q ipm mortem opetur. ſed qz occaſione accepta ab ipo peccato mortem opatur. Et hoc eſt qđ dicit. Sed peccatū vt appareat peccatū id eſt ex hoc apparet eſſe peccatum per legis bonū id eſt per mandatū legis qz ex hoc ipm bonū eſt q facit cognitionez peccati. Et hoc occaſionaliter in ꝙtum manifeſtat peccatū. Mō aūt ſic intelligiť peccatū per legē opatum eſſe mortē quaſi ſine lege mors nō fuiſſet. dictū eſt enim ſupra q regnauit mors ab adam vſq̄ ad moyſen. ſ. cū lex nō eſſet. ſed intelligiť q peccatū per legē opatur mortez qz dānatio mortis eſt augmētata lege aduenięte. Et hoc eſt qđ ſubditur. Ita dico q pēccatum opatum eſt mortē per bonū vt peccatū fiat peccās. id eſt peccare faciēs per mandatū legis occaſionalr. Et hoc ſupra modū quo antea peccabat. vel qz acceſſit reatus ꝓuaricationis. vel qz creſcit ꝓcupiſcentia peccati. vt ſupra dictū eſt. veniente ꝓhibitione legis. Peccatū aūt hic intelligiť ſicut. ſ. diximus vl dyabol⁹ vl potius fomes peti.

Lectio tertia.

Scimus enī q lex ſpiritalis eſt. Ego autem carnalis ſum. venundatus ſub peccato. Quod enim opor non intelligo. Mō enī qđ volo bonū. hoc ago. ſed qđ odio malū illđ facio. Si aūt qđ nolo illđ facio. conſētio legi qm̄ bona eſt. Nūc aūt iā nō ego opor illđ. ſed qđ habitat in me peccatuz Scio enim quia non habitat in me. hoc eſt i carne mea bonum Nam velle adiacet mihi perficere autem bonum nō inuenio. Mō enī quod volo bonum hoc facio: ſed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo illud facio. iā nō ego operoz illud ſed quod habitat in me peccatum.

¶ Poſtq̄ apoſtol⁹ excluſit illa ex quib⁹ lex videbať eſſe mala ꝛ mali effect⁹. hic ꝓbat legē eſſe bonā. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓbat bonitatē legis ex ipſa repugnantia que in hoīe inueniť ad bonū quam lex tollere nō pōt. ſcđo oſtendit per quid huiuſmodi legis repugnātia tolli poteſt ibi. Infelix ꝛc. Circa ꝓmum tria facit. Primo ꝓponit qđ intendit. ſcđo ꝓbat ꝓpoſitum ibi. Quod enim opor ꝛc. tertio infert concluſionem intentā ibi. Inuenio igitur ꝛc. Circa ꝓmū duo facit. Primo ꝓponit legi bonitatem. ſcđo homīs ꝓditionē ibi. Ego aūt ꝛc. Dicit ergo ꝓmo. dictū eſt q lex eſt ſancta. Et hoc dixi. Scimus enī nos qui ſum⁹ in diuinis ſapientes q lex. ſ. vetus ſpūalis eſt. ſ. ſpūi hoīes ꝓcordās. ꝑs Lex dñi immaculata Vl ſpiritualis eſt. i. a ſpū ſancto data qui digitus dei dicitur in ſcripturis Luc. xj. Si in digito dei eijcio demonia. Unđ dicitur exo. 31. Dedit dñs moyſi duas tabulas lapideas ſcriptas digito dei. Lex tñ noua nō ſolū dicitur lex ſpūalis ſed lex ſpūs vt patet infra. 8. Quia nō ſolū a ſpū ſancto eſt ſed ſpūſſanctus eam imꝑmit cordi quod inhabitat. ¶ Deinde cū dicit. Ego aūt carnalis ſum ꝛc. Oñdit conditionē hoīs ꝛ pōt hoc verbū dupliciter exponi Uno quidem modo vt aplus loquať in ꝑſona homīs in peccato exiſtentis. Et ita hoc aug. exponit in libro. 83. queſtionum poſtea vero in libro cōtra iulianū exponit hoc vt aplus intelligatur loqui in ꝑſona ſua. id eſt hoīs ſub gratia conſtituti. Proſequamur ergo declarādo qualiter hec verba ꝛ ſequētia diuerſimode pñt vtroq̄ modo exponi. ꝙuis ſecūda expoſitio melioz ſit. Q ergo dicit primo. Ego autē ꝛc. Sic intelligendū eſt vt ly. ego ꝓ rōne hoīs intelligať que eſt principale in hoīe. Unde videť vnuſquiſq̄ hō eſſe ſua ratio vel ſuus intellect⁹ ſicut ciuitas videť eſſe rector ciuitatis ita vt quod ille facit ciuitas facere videť. Dicitur aūt homo carnalis qz eius ratio carnalis eſt. q dicitť carnalis dupliciter. Uno modo ex eo q ſubditť carni conſentiens his ad que caro inſtigat. ſcōm illud ꝓma. coz. 3. Cum ſit inter vos zelus ꝛ cōtentio ꝛc. Et hoc modo intelligitur de hoīe nōdum per gr̄am reparato. Alio modo dicitur ratio eſſe carnalis ex eo q a carne impugnať ſcōm il-

lud.gal.5. Caro cōcupiscit aduersus spūm. Et hoc modo intelligitur esse carnalis ratio etiam hominis sub gratia cōstituti. vtraq; em̄ carnalitas puenit ex peccato. Unde subdit. Uenūdatus sub peccato. Sed tm̄ notandū q; carnalitas que importat rebellionē carnis ad spm̄ puenit ex peccato primi parentis. quia hoc pertinet ad fomitē cui? corruptio ex illo peccato derivat. Carnalitas aūt q̄ importat subiectionē ad carnē puenit non solū ex peccato originali sed etiam actuali p quod homo obediendo cōcupiscētijs carnis seruuz se carnis cōstituit. Unde subdit. Uenūdatus sub peccato. s. vel primi parentis vel ppio. Et dicit venundatus q; peccatoz seipsum vendit in seruum peccati precio ppie voluntatis implende. Ysa. 50. Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis. ¶ Deinde cum dicit: Qō em̄ operoz tē. Ostendit qō ppositum fuerat primo q lex sit spūalis. secundo q homo sit carnalis venundatus sub peccato ibi. Nunc aūt iam nō ego tē. Circa primū duo facit. primo ponit pbationē. secundo inducit conclusiōez ibi. Si aūt qō nolo tē. Sumit autē pbatio ex hominis infirmitate quā. primo ponit. secundo adducit pbationē ibi. Non aūt tē. Infirmitas aūt hois est manifesta ex hoc q operat id quod intelligit non esse operandū. Unde dicit. Quod em̄ operoz nō intelligo. s. esse operandū. Qō quidē potest intelligi dupliciter. Uno modo de eo qui est subiectus peccato. qui quidē in vniuersali intelligit non esse operandū peccatū. tamē victus suggestione demonis vel passione vel inclinatione peruersi habitus operat illō Et ideo dicit operari quod intelligit non esse operandum contra conscientiā faciens sicut Luc. 12. Seruus sciens voluntatē dñi sui. t non faciens digne plagis vapulabit multis. Alio modo potest intelligi de eo qui est in gratia cōstitutus qui quidē operat malum non quidē exequendo in ope vel cōsentiente mēte: sed solū cōcupiscendo fm passionē sensibilis appetitus: t illa cōcupīa est preter rationem t intellectum. qz preuenit eius iudicium quo adueniente talis operatio impedit. Et ideo signanter non dicit. Intelligo non esse faciendū sed non intelligo: qz. s. intellectu nondum deliberato aut pcipiente talis operatio concupiscentie insurgit. Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritū: t spūs aduersus carnē. ¶ Deinde cum dicit. Non em̄ quod volo tē. pbat quod dixerat t p diuisionez t p effectum'. Per diuisionē quidē eius qō dixit. Quod em̄ operoz. sub quo duo continent. s. non agere bonum t agere malum. quia etiā ille qui non agit bonum dicit operari peccatum peccato omissionis. Ex parte autē eius q dixit nō intellgo pbat p effectuz qz em̄ intellectus mouet voluntatē. velle est effectus eius quod est intelligere. Dicit ergo primo quantū ad omissionem boni. Non em̄ ago hoc bonum quod volo agere. Quod quidē vno modo potest intelligi de homine sub peccato cōstituto. t sic hoc qō dicit. ago. est accipiendū fm actionem cōpletam que exterius opere exercet per rationis consensum. Qd autē dicit volo. est intelligendū non quidez de voluntate completa que est operis preceptiua. sed de voluntate quadā incompleta qua homines in vniuersali bonum volunt sicut t in vniuersali habēt rectum iudiciū de vno t deprauat talis voluntas in particulari vt non agat qō in vniuersali intelligit agenduz t agere vellet. fm aūt q intelligit de hoie per gratiam repato econuerso oportet intelligere per hoc qō dicit. volo. voluntatem completā perdurantē in electione particularis opatiōis vt p hoc q dicit. Ago intelligatur actio incompleta que consistit tantum in appetitu sensitiuo nō pueniens vsq; ad rationis cōsensum. Iō em̄ sub gratia constitut? vult quidē mentē suā a prauis concupiscentijs conseruare sed hoc bonum non agit ppter motus inordinatos concupiscentie insurgentes in appetitu sensitiuo. Et simile est qō dicit. gal. 5. Ut non quecūq; vultis illa faciatis. Secūdo quantū ad perpetrationē mali subdit. Sed quod odio malū illud facio quod quidē si intelligat de homine peccatoze p hoc q dicit Odio intelligitur quoddā odiū impfectū fm q omnis homo naturaliter odit malum. p hoc aūt q dicit. Facio. intelligit actio pfecta p operis executionē fm ratiōis cōsensum. Nam illud odium mali in vniuersali tollit in pticulari eligili p inclinationē habitus vel passionis. Si vero intelligit de hoie sub gratia constituto p hoc quod dicit. Facio. intelligit econuerso actio impfecta que consistit in sola cōcupiscentia appetitus sensitiui p hoc qō dicit. Odio. intelligit odium pfectum quo quis pceuerat in detestatione mali vsq; ad finalem reprobationē ipsi? de quo dicit in ps̄. Perfecto odio oderam illos. s. malos inquātū sūt peccatozes. 2. Mach. 3. Cum leges adhuc optime custodirent ppt onie pontifi cis pietatem t aios odio habentes malū. ¶ Deinde cū dicit. Si aūt qō nolo tē. concludit ex premissa dispositione hominis q lex sit bona dicēs. Si aūt qō nolo illud facio quocūq; dictozum modoz intelligat ex hoc ipso qō nolo malum consentio legi qm̄ bona est in hoc q prohibet malum quod ego naturaliter nolo. Manifestum est em̄ q inclinatio hominis fm rōem ad volendū bonū t fugienduz malum est fm naturam vel grām: t vtraq; est bona. Unde t lex que huic inclinationi consentit precipiēdo bonū t phibendo malū eadem ratione est bona. puer. 4. Donum bonum tribuā vobis legez meam nō derelinquatis. ¶ Deinde cum dicit. Nunc aūt ego tē. pbat qō dixerat de conditione hois. s. q sit carnalis venūdatus sub peccato. Et circa hoc tria facit. primo ponit qō intendit. secūdo probat ppositū ibi. Scio em̄ tē. tertio cōcludit intentum ibi. Si aūt qō volo tē. Qd aūt homo sit carnalis venundatus sub peccato quasi aliqualiter seruus peccati ex hoc apparet q ipse non agit sed agit a peccato. Ille em̄ q̄ est liber ipse p seipsum agit t non ab alio agit. Et ideo dicit. Dictū est q p intellectum t voluntatē cōsentio legi. nunc autē dum contra legem fatio ego iam non o, croz illud qō facio contra legem. sed pctm̄ qō in me habitat. et sic patet me seruū esse peccati inquantū peccatū in me q̄si dominiū habens operatur. Et hoc quidē recte t facilite; potest intelligi de homine sub gratia constituto. q em̄ cōcupiscit malum fm appetitū sensitiuū ad carnē ptinentez non pcedit ex opere rationis: sed ex inclinatione fomitis. Illud aūt hō dicit operari quod ratio operat: qz homo id quod est fm rationem. Unde motus concupiscen non sunt a ratione sed a fomite nō operatur homo: sed mes peccati qui hic peccatū noīatur. Jac. 4. Unde bel t lites in vobis? Nonne ex cōcupiscentijs vr̄is que militant in membris vr̄is? Sed de homine sub peccato cōstituto hoc ppie intelligi non potest: qz eius ratio peccato cōsentit. Et ideo ipsemet operat. Unde dicit Augs. t habetur in glosa. Multū fallit homo qui consentiens est cōcupiscentie carnis sue. t quod illa desiderat decernens facere: t statuens putat sibi adhuc esse dicendū nō ego operoz illud. Potest tamen licet extorte exponi etiā de homine peccatoze. Actio em̄ maxime attribuit principali agēti qō fm ppietatē suā mouet. nō aūt agenti qō mouet vl agit fm ppietatē alteri? a q̄ mouet. Manifestū est aūt q ratio hois fm illō qō est ppium sibi non inclinat ad malum: sed fm q mouet a cōcupiscentia. Et iō opatio mali quā ratio facit, put est a concupīa victa non attribuit principaliter rationi q̄ hic p hoiem intelligit: sed potius ipsi concupīe vel habitui ex quo ratio inclinat ad malū. Dicitur aūt peccatū habitare in hoie non quasi peccatū sit res aliqua cuz sit priuatio boni: sed designat pmanētia huius modi defectus in homine. ¶ Deinde cū dicit. Scio em̄.

42

24.

Probat q peccatū habitans in homine operet malū qđ homo facit. Et primo ponit mediū ad phandū ppositū. secūdo illđ mediū manifestat ibi. Nam velle ꝛc. Probat ergo primo q pctm̄ habitans in hoīe opet malū qđ hō facit. que quidē phatio manifesta est fm q verba referunt ad hoīem sub gr̄a cōstitutū qui liberat⁹ est a pctō p gr̄am xpi vt. s. 6. habitū est. Quantū ḡ ad eum in quo gr̄a xpi non habitat nondū est liberat⁹ a peccato. Jn carne autez xpi nō inhabitat: sed habitat in mēte. Unde infra. 8. q si xp̄us in nobis est: corpus quidē mortuū est ppt̄ spūs aūt viuit ppter iustificationē. Jgit adhuc in dñat pctm̄ qđ opat concupias carnis. Carnē enim accipit simul cū mēbris sensitiuis. Sic em̄ caro distin cōtra spm̄ ꝛ ei repugnat inquantū appetit⁹ sensitiu⁹ lit in ꝓtrariū eius qđ ratio appetit. fm illđ Gal. 5. Ca cupiscit aduersus spm̄. Dicit ḡ: Dictum est q in me am p gr̄az repatio pctm̄ opat. sz intelligendū est in me fm carnē simul cū appetitu sensitiuo. Scio em̄ p rōem ꝛ experimētū q bonū. s. gr̄e q reformat⁹ sum nō habitat in me. Sz ne intelligat fm rōem fm modū supius positum exponit. Hoc est in carne mea. Naz in me. i. in corde meo hoc bonū habitat. fm illud Epb. 3. Habitare xp̄m p fidē in cordib⁹ vr̄is. Et p hoc patet q hoc verbū nō procinatur manicheis q volūt carnē non esse bonā fm naturā. et ita non esse creaturā dei boni: cū scriptū sit 1 Ti. 4. Omnis creatura dei bona est. Nō em̄ hic aplus agit de bono nature: sed de bono gr̄e q a pctō liberamur. Si vo hoc referat ad hoīem sub pctō erantem supflue addit qđ dic. hoc est in carne mea qz in hoīe pctōre bonum gr̄e nō habitat nec q̄tū ad carnē nec q̄tū ad mentē nisi forte q̄s extorte velit exponere hoc esse dictū: qz pctm̄ qđ ē ꝑuatio gr̄e quodāmodo a carne deriuat ad mentē. ¶ Deinde cuz dicit. Nam velle ꝛc. manifestat qđ dixerat: ꝛ primo ex hoīs facultate. secundo ex hoīs actione que facultatē demōstrat ibi. Non em̄ qđ volo ꝛc. Facultas aūt hoīs primo describit q̄tū ad volūtatē q̄ videt in hoīs esse potestate. Ūñ dicit. Nam velle adiacet mihi. i. ppinquus est mihi q̄si sub mea potestate existēs. Nihil em̄ est tam in hoīs volūtate cōstitutū q̄ hoīs volūtas. vt Aug⁹. dicit. Scōo ponit facultatē hoīs vel potius difficultatē q̄tū ad cōsūmationez effectus cum subdit: Perficere aūt bonū nō inuenio. s. in mea potestate existens. fm illđ puer. 16. Hoīs est p̄parare aīum. Et iterū. Cor hoīs disponit viam suā. sz dñi est dirigere gressus eius. Hoc aūt verbū patrocinari videt pelagianis q̄ dicebant q initium boni operis est ex nobis inquantū bonū volumus. Et hoc est qđ videt aplus dicere. Perficere aūt nō bonū inuenio. Sz hūc sensū excludit apostolus Phil. 2. dicens. Deus est q̄ opat in nobis velle ꝛ pficere. Q ḡ dicit. Velle adiacet mihi. s. p gr̄az iam reparato est ex opatione diuine gr̄e p quā quidē gr̄az nō solum volo bonū: sed etiā aliquid boni facio qz repugno cōcupiscētie ꝛ ꝓtra eam ago duct⁹ spū: sz nō inuenio in mea potestate quō istud bonū pficiā: vt. s. totaliter concupiam excludā. Et p hoc manifestat q bonū gr̄e non habitat in carne: qz si in carne habitaret sicut habeo facultatē volendi bonū p gratiā habitantē in mente: ita haberē facultatē pficiendi p gr̄az habitantē in carne. Si vo referat ad hominē sub pctō cōstitutū. sic exponi poterit vt velle accipiatur p volūtate incōpleta que ex instinctu nature in q̄busc̄q peccātib⁹ est ad bonū: sz illđ velle adiacet homī. i. iuxta hoīem iacet q̄si infirmū: nisi gr̄a voluntati tribuat efficatiam ad pficiendū. ¶ Deinde cū dicit. Nō em̄ qđ volo ꝛc manifestat qđ dixerat ex actione hoīs que est signuz ꝛ effectus facultatis humāe. Ex hoc em̄ apparet q homo non inuenit pficere bonū qz nō agit bonū qđ vult qz facit malum qđ nō vult. ꝛ hoc quidē supra expositū est. ¶ Deinde cū dicit. Si aūt qđ volo ꝛc. Cōcludit illud qđ supra ꝓposuerat dicēs: Si aūt qđ nolo illđ facio nō ego operor illud. Sed qđ inhabitat in me pctm̄: ꝛ hoc etiā supra expositū est. Sz notandū est q ex vno ꝛ eodē medio. s. q no lo illud facio aplus duo cōcludit q̄ supra posuerat. s. legis bonitatē cum dixit. Si aūt qđ nolo illud facio cōsentio legi dei qm̄ bona est. Et iterū dñiū peccati in hoīe cū dicit hic. Si aūt qđ nolo illud facio non ego opor illud: sed qđ habitat in me pctm̄. quaz duaz cōclusionū prima ptinet ad hoc qđ dixerat. Lex spūalis est. secunda ad hoc qđ dixerat. Ego aūt carnalis sum venūdatus sub peccato. Sz p̄mā conclusionē q̄ est de bonitate legis: elicit ex illo medio ratione eius qđ dicit. nolo. qz eius ratio non vult illđ qđ lex phibet. ꝛ ex hoc patet legem esse bonā: sed ex parte eius qđ dicit. illud facio. cōcludit in hoīe dñari peccatum quod contra voluntatē rationis opatur.

Lectio quarta.

Inuenio igit̄ aliā legez volenti mihi facere bonū quoniā mihi malū adiacet. Condelector em̄ legi dei fm interiorem hominē. Uideo aūt aliā legem in membris meis repugnantē legi mentis mee ꝛ captiuantem me in lege peccati que est in membris meis. Infelix ego homo. quis me liberabit de corpore mort̄ huius? Gratia dei p iesum christum dñm nostrū. Jgit ego ipse mente seruio legi dei. carne aūt legi peccati. Post q̄ aplus ostendit legem esse bonam ex eo q rationi concordat. hic infert duas conclusiones fm duo que posuerat. secunda ponit ibi. Uideo aūt aliā legem ꝛc Circa primum duo facit. primo infert conclusionē ex dictis. secūdo ponit signū ad matorē manifestationē ibi. Condelector ꝛc. Duo aūt supra posuerat. primū quidē q lex spūalis ē quo iam phato concludit sic. Inuenio igit̄. s. p experimētum legem moysi. consonā esse mihi volenti facere bonum. i. rationi mee p quā bonū approbo ꝛ malū detestor. dum ꝛ ipsa lex bonū mandat ꝛ malū phibet. Deut. 30. Juxta te est verbum valde in ore tuo ꝛ in corde tuo vt facias illud. Et hoc modo necessarium fuit q. i. qz malū. i. peccatum vel fomes peccati mihi adiacet. i. iuxta rationez meā iacet quasi carnē meaz inhabitās. Mich. 7. Ab ea q̄ dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui. i. a carne. ¶ Deinde cum dicit. Condelector em̄ ꝛc. ponit signū p qđ ostenditur q lex rationi consentiat. Nullus em̄ delectat nisi in eo qđ est sibi conueniens. Homo aūt fm rationē delectatur in lege dei. ergo lex dei est conueniēs rationi. Et hoc est qđ dicit. Condelector legi dei fm interiorem hominē id ē fm rationem ꝛ mentē que interior hō dicit. nō q aīa sit effigiata fm formā hoīs. vt Tertullianus posuit: vl q ipsa sola sit homo: vt Plato posuit q homo est aīa vtens corpore. sed qz id qđ est principalius in hoīe dicit homo vt supra dictuz est. Est aūt in hoīe principalius fm apparentiam quidē id qđ est exterius. s. corpus sic effigiatū qđ dicit homo exterior. fm veritatē aūt id qđ ē intrinsecū. s. mens vel ratio que hic dicit homo interior. ps. Nuā vulcia faucibus meis eloquia tua. 1. mach. 12. Habentes solacio libros sanctos q̄ in manib⁹ nr̄is sunt. ¶ Deinde cuz dicit. Uideo aūt ꝛc. ponit aliam cōclusionē que respōdet ei qđ supra secūdo posuerat dicens. Ego aūt carnalis suz ꝛc. dicens. Uideo aliam legem in membris meis que est fomes peccati. que quidē potest dici lex duplici ratione. Uno modo ppter similes effectus: qz sicut lex inducit ad

bonuz faciendū: ita fomes inducit ad peccandū. Alio mō p compationē ad causā. Cum autē fomes sit quedā pena peccati duplicem causam habet. Unā quidē ipsum pctm quod in peccante dñium accepit ⁊ ei legez imposuit que est fomes sicut dñs seruo victo legem imponit. Alia causa fomitis est deus q̄ hanc penā homini peccanti indidit: vt rationi eius inferiozes vires non obedirent. Et fm hoc ipsa inobedientia inferiozū virium q̄ dicit fomes lex dicitur inquantū est p legem diuine iusticie introducta. sicut iusti iudicis sententia que legem habet. fm illō. 1. Reg. 30. Et factū est hoc ex die illa ⁊ deinceps constitutū ⁊ pfinitū ⁊ quasi lex in israel vsq̄ ad diem hāc. Hec aūt lex originaliter quidem consistit in appetitu sensitiuo. sed diffuse inuenit in oībus membris que deseruiunt cōcupie ad peccandum. supra. 6. Sicut exhibuistis membra vra seruire immūdicie ⁊c. Et ideo dicit in mēbris vris. Hec aūt lex duos effectus in homine habet. Primo nāq̄ resistit rationi. ⁊ quantū ad hoc dicit. Repugnantē legi mētis mee. i. legi moysi que dicit lex mentis inquantū consonat mēti. vel legi naturali q̄ dicit lex mentis: q̄ naturaliter menti indita est. supra. 2. Qui ostendunt opus legis scriptum in cozdibus suis. Et de hac repugnātia dicit. Gal. 5. Caro cōcupiscit aduersus spm̄. Secūdus effectus ē q̄ hoīez inseruiturē redigit. Et ꝯtū ad hoc subdit. Et captiuātem me vel captiuū me ducentē fm aliā litterā in lege peccati que est in membris meis. id ē in meipso more hebraice locutionis fm quā ponunt noīa loco pnominum. Lex aūt peccati captiuat hominem dupliciter. Uno modo hominem peccarorē p consensum ⁊ operationē. Alio modo hominē sub gr̄a cōstituū ꝯtū ad cōcupiscentie motum. De hac captiuitate dicitur in psalmo: In conuertendo dominus captiuitatē syon. ¶ Deinde cū dicit. Infelix ego homo ⁊c Agit de liberatione a lege peccati. ⁊ tria circa hoc facit. primo quidē ponit questionem. secundo ponit responsionē ibi. Gratia dei ⁊c. tertio infert conclusiōz ibi: Ergo egoipse ⁊c. Circa primū duo facit. Unum q̄dē confitet. s. suam miseriam cum dicit. Infelix ego hō. quod quidem est p peccatum q̄ in homine habitat siue q̄ tum ad carnem tantū sicut in iusto. siue etiam quantū ad mentem sicut in peccatore. puer. 14. Miseros facit populos peccatū. ps̄. Miser factus sum ⁊ curuatus sum vsq̄ in finem. Aliud autem querit dicens. Quis me liberabit de cozpore mortis huius? Que quidē videt questio esse desiderantis fm illud. ps̄. Educ de carcere animā meā. Sciēdum est tn̄ q̄ in cozpore hominis considerari potest natura ipsa cozporis que est cōueniens aīe vnde ab ea nō vult separari. 2. Cor̄. 5. Nolum⁹ expoliari sed supuestiri. Et iterū cozruptio cozporis q̄ aggrauat animā. fm illud sap̄. 9. Corpus quod cozrumpit aggrauat animā ⁊c. Et ideo signanter dicit. De cozpore mortis huius. ¶ Deinde cuz dicit. Gratia dei ⁊c. respondet questioni. Non enī homo ꝑpriis viribus potest liberari a cozporis cozruptione nec etiam anime q̄uis consentiat rationi contra peccatuz: sed solum p gr̄am christi fm illud Jo. 8. Si filius vos liberauerit: vere liberi eritis. Et ideo sequit. Gratia dei. s. me liberauit quod dat p iesum xp̄m. Jo. 1. Gratia ⁊ veritas p iesum christum facta est. Hec aūt liberat a cozpore mortis huius dupliciter. Uno mō vt cozruptio cozporis mēti nō dñet trahēs eā ad peccādū. Alio mō cozruptio cozporis vt totaliter tollat. quantū ergo ad primū conuenit dicere peccatori: gratia liberauit me de cozpore mortis huius. i. liberauit me a peccato in quo est anima inducta ex cozporis cozruptiōe. sed ab hoc iam iustus liberatus est. Unde ei competit dicere quantū ad secūdū: gratia dei liberauit me de cozpore mortis huius. vt. s. in cozpore meo non sit cozruptio peccati aut mortis: quod erit in resurrectione.

¶ Deinde cum dicit. Igit egoipse ⁊c. infert conclusionē que fm duas premissas expositiones diuersimode ex premissis infert. fm em̄ q̄ pmissa verba exponunt in persona peccatoris sic inferenda est conclusio. Dictū est q̄ gratia dei liberauit me a cozpore mortis huius. vt. s. ab eo nō deducar in peccatū. ergo quādo ero iam liberatus mente seruio legi dei. fm carnē aūt legi peccati que quidē in carne remanet quantū ad fomitem p quē caro cōcupiscit aduersus spirituz. Si autē premissa verba intelligant ex ꝑsona iusti sic est inferendū: gratia dei p iesum christū liberauit me de cozpore mortis huius. ita. s. vt in me non sit cozruptio peccati ⁊ mortis. Igit egoipse vnus ⁊ idem anteq̄ liberer: mente seruio legi dei ei consentiēs: carne aūt seruio legi peccati inquantū cato mea fm legem carnis mouet ad concupiscendū.

Incipit capitulū octauū

Nihil ergo nunc damnationis est his qui sunt in christo iesu qui non fm carnē ambulant. Lex em̄ spiritus vite in christo iesu: liberauit me a lege peccati ⁊ mortis. Nam q̄ impossibile erat legi quo infirmabat p carnem. deus filium suum mittens in similitudinē carnis peccati. ⁊ de peccato damnauit peccatū in carne. vt iustificatio legis impleret in nobis: qui nō fm carnez ambulamus sed fm spiritū. Qui em̄ fm carnez sunt: que carnis sunt sapiunt. qui vero fm spiritum sunt: que sunt spiritus sentiunt. Nam prudentia carnis mors est: prudentia aūt spiritus vita ⁊ pax.

Postq̄ apostolus ostendit q̄ per gratiam christi liberamur a peccato ⁊ lege. hic ostendit q̄ p eandem gratiam liberamur a damnatione. Et primo ostendit q̄ p gratiam xp̄i liberamur a damnatione culpe. secundo q̄ p eandem gratiam liberamur a damnatione pene ibi. Si aūt christ⁹ ⁊c. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit qō intēdit: secundo ꝓbat ꝓpositum ibi. Lex em̄ vite ⁊c. Circa primū duo facit. primo ꝓponit beneficium qō gr̄a confert: cōcludens ex premissis ita. Gratia dei p iesuz xp̄m liberauit me de cozpore mortis huius in qua existit nostra redemptio. ergo nunc exquo sumus p gratiam liberati. nihil damnationis est residuū. q⁹ ⁊ tollit damnatio quantū ad culpā. ⁊ quantū ad penam. Job. 34. Ipso concedente pacē: quis est qui condemnet: Secundo ostendit quibus hoc beneficium concedat. ⁊ ponit duas conditiones que requiruntur: quaz primā ponit dicens his qui sunt in christo iesu. i. qui sunt ei incozporati p fidem ⁊ dilectionem ⁊ fidei sacramentū. Gal. 3. Omnes quoquot in christo baptizati estis christum induistis. Jo. 15. Sicut palmes nō potest ferre fructuz nisi manserit in vite. sic nec vos nisi in me manseritis. Illis vero quia non sunt in christo iesu dānatio debetur. Unde ibidem subdit. Si quis in me non manserit mittetur foras sicut palmes ⁊ arescet ⁊ colligēt eum ⁊ in ignem mittent ⁊ ardet. Secundam conditionez ponit dicens. Qui non scōm carnem ambulant. i. cōcupiscentiam carnis non sequuntur. 2. cor̄. 10. In carne ambulantes non fm carnem militamus. Et his autem verbis aliqui volunt accipere q̄ in infidelibus qui non sunt in christo iesu etiam primi mot⁹ sint peccata mortalia: q̄uis eis non consentiant. quod est fm carnem ambulare. Si enim illi qui non fm carnem ambulant ex hoc non eis

43

damnabile est q carne seruiūt legi peccati fm primos cō cupiscentie motus. quia sunt in christo iesu. sequit a contrario sensu q illis q̄ non sunt in christo iesu hoc sit damnabile. Ad hoc etiam rationem inducūt. Dicunt enim q necesse est actum damnabilē esse qui procedit ex habitu dānabilis peccati. Peccatum autem originale est damnabile quia priuat hominez eterna vita: cuius habitus manet in infideli: cui non est originalis culpa dimissa. Quilibet ergo motus concupiscentie ex originali peccato proueniens est in eis peccatū damnabile. Primo autem ostendē dum est hanc positionem esse falsam. Primus enim motus habet q nō sit peccatū mortale. ex eo q rationem nō attingit in qua complet ratio peccati. Ista aūt causa etiaz in infidelibus manet. Unde in infidelibus primi motus non possunt esse peccata mortalia. Preterea in eadē specie peccati grauiꝰ peccat fidelis q̄ infidelis. fm illō. Mat. 10. Quantomagis putatis deteriora mereri ꝛc. Si ergo primi motus in infidelibus essent peccata mortalia. multomagis i fidelibus. Secundo respondendū est ad eozum rationes. Nam primo quidem ex littera apli hoc habere non possunt. Non em̄ dicit apostolus q hoc solum nō sit damnabile his qui sunt in christo iesu q carne seruiunt legi peccati fm concupiscentie motus. sed q omnino nihil est eis damnationis. Illis autē qui non sunt in christo iesu est hoc ipsum damnabile. Preterea si hoc ad p̄mos motus referat his qui non sunt in christo iesu sunt damnabiles huiusmodi motus fm damnationem originalis peccati. que adhuc in eis manet: a qua sunt liberati hi qui sunt in christo iesu. non autem sic q per huiusmodi motus noua addatur eis damnatio. Q etiam secūdo obiciunt nō ex necessitate concludit qō intendūt. Non em̄ verū est q actus q̄libz p̄cedēs ex habitu peccati dānabilis sit etiā et ipse damnabilis. sed solum quando est actus perfectus per consensum rationis. Si enim in aliq̄ sit habitus adulterij motus concupiscentie adulterij qui est actus imperfectus non est in eo peccatum mortale. sed solum motus perfectus qui est per consensum rationis. Et preterea actus ex tali habitu procedens non habet aliam rationē dānationis ab ea que est fm rationē habit⁹. Et fm hoc primi motus in infidelibus ex eo q procedunt a peccato originali non afferunt damnationem peccati mortalis. sz solum originalis. ¶ Deinde cum dicit. Lex ꝛc. ꝓbat qō dixerat. et primo quantum ad primam conditionem qua dixerat nihil esse damnationis his qui sunt in xp̄o iesu. Secundo quantū ad secundam conditionem qua dixerat qui non fm carnem ambulant ibi. Qui non fm carnem ambulamus ꝛc. Circa primū duo facit. primo ponit probationem. secundo manifestat quod supposuerat per causam ibi. Nam quod impossibile erat legi ꝛc. Circa primū ponit talem rationem. Lex spiritus liberat hominem a peccato ꝛ morte: sed lex spūs est in iesu christo. ergo per hoc q aliquis est in christo iesu, liberatur a peccato ꝛ morte: q autē lex spirit⁹ liberet a peccato ꝛ morte sic ꝓbat. Lex spiritus est causa vite: sed per vitam excluditur peccatuz ꝛ mors que est effectus peccati. Nam ꝛ ipsum peccatū est spiritualis mors anime. ergo lex spiritus liberat hominē a peccato ꝛ morte. Damnatio autem non est nisi p peccatum ꝛ mortē. ergo his qui sunt in christo iesu nihil damnationis existit. Hoc est ergo qō dicit. Lex enim spiritus ꝛc. Que quidem lex potest dici vno modo spiritussanct⁹. vt sit sensus Lex spiritus id est lex que est spiritus. lex em̄ ad hoc datur vt p eam homines inducant ad bonuz. Unde ꝛ philosophus in secundo ethicozum dicit q intentio legislatoris est ciues facere bonos. quod quidem lex humana facit solum notificando q̄d fieri debeat. sed spiritus sanctus mentem inhabitans non solum docet quid oporteat fieri intellectum illuminando de agendis. sed etiam affectum inclinat ad recte agendum. Jo. 14. Paraclitus autē spiritussanctus quem mittet pater in nomine meo ille vos docebit omnia quantū ad primū. ꝛ suggeret vobis omnia quantū ad secundum: quecūq̄ dixero vobis. Alio modo lex spiritus potest dici ꝓprius effectus spiritussancti. scz fides p dilectionem operans. que quidem ꝛ docet interius de agēdis. fm illud infra. 1. Jo. 2. Unctio docebit vos de omnibus. ꝛ inclinat affectum ad agendū. fm illud. 2. cor. 5. Charitas christi vrget nos. Et hec quidē lex spiritus dicitur lex noua que vel est ipse spiritussanct⁹ vel ea⁹ in cordibus nostris spiritussanctus facit. Jere. 31. Dabo legem meam in visceribus eorum: ꝛ in corde eoruz superscribam eam. De lege aūt veteri supra dixit solū q erat spiritualis id est a spiritusancto data. Et sic predicta considerantibus inuenimus quattuor leges ab apostolo esse inductas. Primo legem moysi de qua dixit. Conde lector legi dei fm interiorem hominē. Secundo legem fomitis de qua dixit. Video aliam legem in membris meis Tertio legem naturalem fm vnum sensum de qua subdidit. Repugnantem legi mentis mee. Quarto tradit legē nouam cum dicit. Lex spūs. ꝛ addit: vite. quia sicut spiritus naturalis facit vitam nature. sic spiritus diuinus facit vitā gr̄e. Jo. 6. Spiritus est qui viuificat. Ezech. 1. Spiritus vite erat in rotis. Addit autē. In christo iesu. quia sz iste spiritus non datur nisi his qui sunt in christo iesu. Sicut em̄ spiritus naturalis non quenit ad membruz q̄ non habet connexionem ad caput. ita spūssanctus nō peruenit ad hominem qui nō ē capiti xp̄o iūctus. 1. Jo. 3. In hoc scimus q ipe manet in nobis: quia de spiritu suo ipse dedit nobis. Ac. 5. Spiritussanctus quem dedit deus omnibus obedientibus sibi. Hec inquā lex ex eo q est in xp̄o iesu liberauit me. Jo. 8. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. Et hoc a lege peccati. id est a lege fomitis que inclinat ad peccatuz. Uel a lege peccati id est a consensu ꝛ operatione peccati quod hominem tenet ligatum p modum legis. Per spirituz em̄ sanctum remittitur peccatum. Jo. 20. Accipite spiritum sanctuz quorum remiseritis peccata remittuntur eis. Et mortis non solum spiritualis: sed etiam corporalis. vt infra ꝓbabitur. Et hoc iō: quia est spiritus vite. Eze. 37. A quattuor vētis veni spiritus ꝛ insuffla sup interfectos istos ꝛ reuiuiscāt. ¶ Deinde cum dicit. Nam qō impossibile ꝛc. manifestat quod dixerat sz q lex vite que est in christo iesu liberat a peccato. Nam q liberet a morte. infra ꝓbabit. Et hoc ꝓbat p causam que sumit ex incarnatiōe christi. Circa quā tria ponit. primo necessitatem incarnationis. secundo modum incarnationis ibi. Deus filiuz suum ꝛc. tertio incarnationis fructum ibi. Et de peccato ꝛc. Et vt planior fiat expositio accipiemus primo secundum. secūdo tertiū. tertio primū hoc modo. Recte dico q lex spirit⁹ vite in christo iesu liberat a peccato. Nam deus pater filium suū id ē ꝓprium cōsubstantialē sibi ꝛ coeternū. pō. Dns dixit ad me filius meus es tu ꝛc. mittens non de nouo creans vel faciens: sz quasi p̄existentē misit. Matth. 21. Nouissime misit ad eos filiū suum: non quidē vt esset vbi non erat. q̄ vt dicit Jo. 1. In mundo erat. sed vt esset modo quo non erat in mundo. i. visibiliter p carnem assumptā. Unde ibidem sequit. Verbum caro factum est. ꝛ vidimus gloriam eius. Bar. 3. Post hoc in terris visus est. Et ideo hic subditur. In similitudinem carnis peccati. qō non est sic intelligendum quasi veram carnē nō habuerit: sed solū carnis similitudinē quasi fantastice sicut manichei dicunt: cū ipse dns dicat Luc. vltimo. Spiritus carnem ꝛ ossa non habet sicut videtis me habere. Unde non subdit solum in similitudinē carnis: sed in similitudinē carnis peccati.

Non enī habuit carnē peccati id est cū peccato cōceptā. quia caro eius fuit concepta p spiritumsanctum qui tollit peccatum. Matth.1. Qđ enī in eo natū est: de spiritusancto est. Ūñ pūs dicit. Ego in innocentia mea ingressus sum. in mundū. sed habuit similitudinē carnis peccati. i. similez carnē carni peccati in hoc q erat passibil. nā caro hoīs añ peccatū passiōi subiecta nō erat. Heb. 2. Debuit p omnia fratrib⁹ assimilari vt misericors fieret. Subdit aūt duplicem effectū incarnationis: quoz primus est remotio peccati quē ponit dicēs. De peccato damnauit pctm in carne. Qđ quidē pōt legi de peccato. i. p pctō cōmisso i carne xp̄i: diabolo instigante ab occisorib⁹ eius Damnauit. i. destruxit peccatū q: cuz diabolus innocentē in quo nihil iuris hēbat attemptauit morti tradere: iustuz fuit vt potestatem amitteret. Et ideo p suā passionē z mortē dicit peccatū destruxisse. Col. 2. Expolians. s. in cruce principat⁹ z potestates. Sed melius est vt dicat: damnauit peccatū in carne. i. debilitauit fomitē peccati in carne nr̄a de peccato. i. ex ⁊tute passiōis sue z mortis que dicit pctm. ppē similitudinē peccati: vt dictū est. Vel q p hoc factus est hostia p pctō q in sacra scriptura dicit pctm. Osee. 4. Peccata populi mei comedent. Unde dicit. 2. Cor. 5. Eum q non nouerat pctm p nobis deus fecit peccatū. i. hostiā p peccato. Et ita satisfaciendo p nostro peccato abstulit peccata mundi. Jo. 1. Ecce agnus dei qui tollit peccata mundi. Secundum effectū ponit consequenter dicens. Ut iustificatio legis. i. iusticia quā lex p̄mittebat z quā ex lege aliqui sperabant impleret. i. pficeret in nobis existentib⁹ s. in xp̄o iesu. infra. 9. Gentes que non sectabant iusticiā apphenderūt iusticiā que ē ex fide. Et. 2. cor. 5. cuz dixisset. Eum q nō nouerat peccatū deus p nobis fecit pctm. subdit. Ut nos efficeremur iusticia dei in ipso: hoc aliter fieri nō poterat q̄ p xp̄m. z ideo p̄misit q. s. damnare pōt peccatū in carne z implere iustificationē qđ erat impossibile legi moysi. Heb. 7. Nihil enī ad pfectū adduxit lex. Et hoc quidē erat legi impossibe nō ꝓpter defectū legis: sed in quo. i. in quantū infirmabat p carnez. i. ꝓpter infirmitatē carnis q̄ erat in homine ex corruptioe fomitis: ex qua ꝓueniebat q etiaz lege data homo a concupia vincebat. Matth. 26. Spiritus quidē ꝓmptus est: caro aūt infirma. Et supra. 6. Humanū dico ꝓpter infirmitatē carnis vr̄e. Et ex hoc patet q necesse est xp̄m incarnari. Ūñ z Hal. 2. dicit. Si p legem est iusticia: xp̄us gratis mortuus est. i. sine causa. Ideo q necessariū fuit xp̄m incarnari: qz lex iustificare non poterat. ¶ Deinde cū dicit. Qui nō ſm carnē ⁊c. probat ꝓpositum quantū ad secundā conditionem: ostēdens q ad hoc q aliqui damnationē euadāt requirit q non ſm carnē ambulēt. Et circa hoc tria facit. ꝑmo ꝓponit qđ intēdit. secundo ꝓbat ꝓpositū ibi: Qui enī ſm carnē ⁊c. Tertio manifestat quoddā qđ in ꝓbatione supposuerat ibi: Ūñ sapia ⁊c Dicit q ꝑmo. Dictum est q iustificatio legis implet in nobis q̄. s. nō solum sum⁹ in christo iesu. sed etiaz non ambulamus ſm carnē sz ſm spm̄. i. qui non sequimur concupias carnis: sed instinctuz spūssancti. Hal. 5. Spiritu ambulate. ¶ Deinde cū dicit. Qui enī ſm carnem ⁊c. ꝓbat qđ dixerat. z inducit duos sylogismos. Unū quidē ex parte carnis q̄ est talis. Quicūq sequunt prudentiā carnis ducunt ad mortē. Sz quidā sunt ſm carnē sequūt prudentiā carnis. Ergo quidā sunt ſm carnē ducunt ad mortē. Aliū silogismū ponit ex parte spūs: qui est talis. Quicūq sequūt prudentiam spūs cōsequunt vitam z pacem. Sed quidā sunt ſm spiritū sequunt prudentiā spūs. Ergo quidā sunt ſm spm̄ sequūt vitam et pacem. Et sic patet q illi qui nō ambulant ſm carnē sed ſm spūm liberant a lege peccati z mortis. ¶ Primo q ponit minorē primi silogismi dicens. Qui enī ſm carnē. i. q̄ carni subdunt quasi ei subiecti. Ro. Huiusmodi dño non seruiunt sed suo ventri: sapiunt ea sunt carnis. Ac si dicat habēt sapientiam carnis. Sapere enī que sunt carnis est approbare z iudicare bona esse q̄ sunt ſm carnē. Matth. 16. Non sapis que dei sunt sz q̄ hominis. Je. 4. Sapientes sunt vt faciant mala. Secundo ponit minorez secundi silogismi dicens. Qui xp̄o sunt ſm spūm. i. qui spūmsanctū sequunt z ſm eū ducunt ſm illud Hal. 5. Si spiritu ducemini nō estis sub lege. Sentiunt ea q̄ sunt spūs. i. habent rectū sensum in rebus spiritualibus. ſm illō. sap. 1. Sentite de dño in bonitate. Et horū ratio ē: qz sicut ꝓbus dicit in tertio ethicoz. Qualis est vnusquisq: talis finis videt ei. Unde ille cuius est animus informat⁹ p habitū bonū vel malū: existimat de fine ſm exigentiā illius habitus. Tertio ponit maiorē primi silogismi dicens: Nam prudētia carnis ⁊c. Ad cuius intellectū oportet scire q prudentia est recta ratio agibiliū vt dicit pbus in sexto ethicoz. Recta aūt ratio agendoz̄ vnuz ꝑsupponit z tria facit. ¶ Presupponit enī finē qui est sicut principiū in agendis. sicut z ratio speculativa ꝑsupponit principia ex quibus demonstrat. Facit aūt recta ratio agibiliū tria. Nam primo recte consiliat. secundo iudicat de consiliatis. tertio recte z constanter precipit iudicatū est. Sic ergo ad prudentiā carnis requirit q quicunq̄s presupponat p fine delectabile carnis: z q̄ consiliet z iudicet z ꝓcipiat ea que conueniunt ad hunc finem. Ūñ talis prudentia est mors. i. causa mortis eterne. Hal. vltimo. Qui seminat in carne de carne z metet corruptionem Quarto ponit maiorē secundi sillogismi dicens. ¶ Prudētia aūt spūs vita z pax. Dicit aūt ſm p̄dicta prudētia spiritus quando aliquis ꝑsupposito fine spiritualis boni cōsiliat z iudicat z precipit que ordinant cōueniēter ad hūc finem. Unde talis prudentia est vita. i. causa vite gratie z glorie Hal. vltimo. Qui seminat in spū de spū z metet vitam eternam. Et est pax. i. causa pacis. Nam p̄x causat a spūsancto. pūs. ¶ Pax multa diligentibus legē tuaz dño. Hal. 5. Fructus spūs charitas gaudium z pax.

Lectio secunda.

Quoniam sapientia carnis inimica ē deo. Legi enī dei non est subiecta. nec enī potest. Qui aūt in carne sunt. deo placere non possunt. Vos autē in carne non estis sed in spū: si tñ spūs dei habitat in vobis. Si quis aūt spm̄ xp̄i nō habet. hic nō est eius. Si aūt christus in vobis est: corpus quidē mortuū est ꝓpter peccatū: spūs vero viuit ꝓpter iustificationē. Si spūs eius q̄ suscitauit iesum a mortuis habitat in vobis qui suscitauit iesum xp̄um a mortuis viuificabit z mortalia corpora vestra ꝓpter inhabitantē spūm ei⁹ in vobis. Ergo fratres debitores sum⁹ nō carni vt ſm carnem viuam⁹ Si enī ſm carnē vixeritis moriemini. si aūt spū facta carnis mortificaueritis. viuetis.

Supposuerat aplus ī p̄cedētib⁹ q̄ prudētia carnis mors est z hoc quidē nūc ꝓbare intendit. Et ꝑmo ꝓbat ꝓpositum. secō oñdit fideles qb⁹ scribit a tali prudētia esse alienos ibi. Vos aūt ⁊c. Circa p̄mū duo facit. ꝑmo ꝓpositus ꝓbat de prudentia carnis in abstracto. secō id qđ de prudētia carnis dixerat adaptat eis q̄ prudentiā carnis sequūtur ibi. Qui aūt in carne ⁊c. Circa p̄mū ponit tria media

quorũ posteri⁹ ꝓbat prius. Per primũ aũt ꝓbat id quod supra positum est. s. q̃ prudentia carnis sit mors hoc modo: qui inimicat deo incurrit mortẽ. Luc. 19. Verũtamẽ inimicos illos q̃ noluerunt me regnare supra se adducite huc ⁊ interficite ante me. Et hoc q̃ deus vita nostra est. Deut. 3. Ipse est em̃ vita tua. Et ideo ille q̃ inimicat deo incurrit mortẽ. Sed prudentia carnis est inimica deo. ergo prudentia carnis est causa mortis. Ubi notandũ est q̃ id qđ supra dixerat prudentiã carnis nũc notat carnis sapientiã. nõ q̃ idez sit sapia simpliciter ⁊ prudẽtia. sz qz in rebus humanis ẽ prudẽtia. puer. 10. Sapiẽtia est viro prudentia. Ad cuius intellectũ sciendũ q̃ sapiẽs simpliciter dicit qui cognoscit causam altissimã ex qua oĩa dependent. Causa aũt suprema omniũ deus est. Unde sapiẽtia simpliciter ẽ cognitio diuinar̃ rerũ. Ut aug. dicit in libro de trinitate. 1. cozin. 2. Sapiẽtiã loquimur inter ꝓfectos. Dicit aũt sapiens in vnoquoq; genere q̃ cognoscit altissimã causam illius generis sicut in arte edificatoria dicit sapiens non ille q̃ scit dolare ligna ⁊ lapides: sed ille qui cõcipit ⁊ disponit conuenientẽ formã domus. Ex hoc em̃ totum artificiũ dependet. Unde ⁊ apl̃us dicit. 1. cozin. 3. Ut sapiens architectus fundamentũ posui. Sic igit̃ sapiens ī rebus humanis dicit q̃ bonã estimationẽ habẽs de fine humane vite. ſm hoc ordinat totam humanã vitaz qđ pertinet ad prudentiã. Et ita sapientia carnis est idez qđ carnis prudentia. De hac sapia dicit Jac. 3. Non est desursum descẽdens: sz terrena aĩalis diabolica. Dicit aũt hec sapientia deo inimica qz contra legem dei hoẽm inclinat Job. 15. Currit aduersus deũ collo erecto. Et ideo ad hoc ꝓbandũ inducit aliud mediũ subdens. Legi em̃ dei non est subiecta. Nõ em̃ potest aliquis deũ odire ſm qđ in se ẽ cuz deus sit ipsa essentia bonitatis: sz ſm hoc aliquis peccator deuz odit q̃ preceptũ diuine legis est contrariũ siue volũtati sicut adulter odit deum inquantũ odit hoc precꝑptum. non mechaberis. Et sic omnes peccatores inquãtũ nolunt subijci legi dei sunt inimici dei. 2. Paral. 19. Dis qui oderunt deum amicitia iungeris. Unde conueniẽter ꝓbat q̃ prudentia vel sapia carnis sit inimica deo qz non est subiecta legi dei. Probat aũt hoc ꝑ tertiũ mediũ dicẽs Nec em̃ potest. Prudentia em̃ carnis vitiũ est quoddaz vt ex ꝓdictis patet: quã q̃ aũt ille q̃ subiect⁹ est vitio possit liberari a vitio ⁊ subijci deo. ſm illud supra. 6. Liberati a peccato serui facti deo. tũ ipsum vitiuz deo subijci nõ potest. cum ipsuz vitiũ sit auersio a deo vel a lege dei sicut ille qui est niger potest fieri albus. sz ipsa nigredo nũq̃ potest fieri alba. Et ſm hoc dicit Matth. 7. Non potest arbor mala fructus bonos facere. Ex q̃ patet q̃ nõ recte manichei ad confirmationẽ sui erroris hec verba assumũt volentes ꝑ hec verba ostendere naturã carnis non esse a deo cum sit inimica deo nec possit deo subijci. Non enim agit apl̃us hic de carne ista que est creatura dei. sz de prudentia q̃ est vitium hoĩs vt dictũ est. ¶ Deinde cũ dicit. Qui aũt in carne ⁊c. adaptat qđ dixerat de prudẽtia carnis ad homines quibus prudentia carnis dñat dicẽs. Qui aũt in carne sunt. i. qui concupiãs carnis sequunt̃ ꝑ prudentiam carnis q̃diu tales sunt. deo placere non possunt. qz vt in ps̃ dicit. Beneplacitũ est deo sup timẽtes eum. Uñ illi qui ei non subijciunt̃ nõ possunt ei placere: q̃diu tales sunt. Possunt aũt desinere esse in carne ſm modũ ꝓdictũ ⁊ tunc deo placebunt. ¶ Deinde cum dicit. Uos aũt ⁊c. ostendit eos quibus loquit̃ esse immunes a prudentia carnis. Et circa hoc tria facit. ꝓmo ponit fideliũ statũ dicẽs: Uos aũt non estis in carne. ⁊ sic patet non esse intelligẽdum de carnis natura. Romani em̃ quib⁹ loquebat̃ mortales erãt carne induti. Sed carnẽ accipit ꝓ vitiis carnis ſm illud. 1. cozin. 6. Caro et sanguis regnũ dei non possunt possidere. Unde dicit. Uos non estis in carne. i. non estis in vitijs carnis quasi ſm carnẽ viuentes. 2. cozin. 10 In carne viuentes non ſm carnem militam⁹: sz in spũ. i. spiritũ sequimini. Apoc. 1. Fui in spũ dominica die. Secundo apponit conditionẽ dicens. Si tñ spũs dei habitat in vobis. s. ꝑ charitatẽ. 1. cozin. 3. Templũ dei estis. ⁊ spiritus dei habitat in vobis. Apponit aũt hanc conditionẽ qz q̃uis in baptismo spũmsanctuz receperint: potuisset tñ contingere q̃ ꝑ peccatum supueniens spũmsanctũ amisissent de quo dicit sap̃. 1. Qñ corripit a supueniẽte iniq̃tate Tertio ostẽdit conditionẽ hanc oportere in eis extare dicens. Si quis spũm xp̃i non habet: hic non est eius: sicut non est membrũ corporis qđ ꝑ spũm corporis non viuificatur. ita non est membrũ xp̃i qui spũm xp̃i non habet. 1. Jo. 4. In hoc scimus quoniã manet in nobis: qñ de spũ suo dedit nobis. Est aũt notandũ q̃ idem est spũs christi ⁊ dei patris: sed dicit dei patris inquantũ a patre ꝓcedit. Dicit spũs xp̃i, inquãtũ ꝓcedit a filio. Unde etiã dom⁹ vbiq; attribuit eum simul sibi ⁊ patri sicut Jo. 14. Paraclitus spiritusſanct⁹ quẽ pater mittet in noĩe meo. Item cum venerit paraclitus quem ego mittam vobis a patre. ⁊c. ¶ Deinde cuz dicit. Si aũt xp̃us ⁊c. ostendit q̃ ꝑ gratiam christi siue ꝑ spũmsanctũ liberemur a pena. Et ꝓmo ostendit q̃ liberamur ꝑ spiritũsanctum in futuro a morte corporali. secundo q̃ interim in hac vita adiuuamur a spiritusancto contra infirmitates presentis vite ibi. Similit aũt ⁊c. Circa primũ tria facit. primo ꝓponit quod intendit. scõo ex hoc infert quoddã corrolariũ ibi. Ego fratres ⁊c. tertio ꝓbat ꝓpositum ibi. Quecũq; em̃ ⁊c. Circa primũ considerandũ est q̃ supra mentionẽ fecerat de spiritu dei ⁊ de spũ xp̃i q̃uis sit vnus ⁊ idem spiritus. Primo q̃ ostendit quid consequamur ex spiritu: ex hoc q̃ est christi Secundo ostendit quid conseq̃mur ex eo inquantũ ẽ spiritus dei patris ibi. Qñ si spũs eius ⁊c. Dicit q̃. dictũ ẽ q̃ si quis spirituz christi non habet hic non est eius. Unde cum vos sitis christi: spũm christi habetis ⁊ ipsum christũ in vobis habitantẽ ꝑ fidem. ſm illud ephe. 3. Habitare christum ꝑ fidem in cordibus vestris. Si aũt christus sic in vobis est oportet vos christo esse conformes. christ⁹ aũt sic venit in mundũ vt quantũ ad spiritũ esset plenus gratia ⁊ veritate: ⁊ tñ quantũ ad corpus habet similitudinez carnis peccati vt supra dictũ est. Unde ⁊ hoc oportet esse in vobis q̃ corpus quidẽ vestrũ ꝓpter peccatũ qđ adhuc manet in carne vestra mortuũ est. i. necessitati mortis addictũ sicut geñ. 2. dicit. Quacũq; die comederitis morte moriemini. i. necessitati mortis addicti eritis. Spirit⁹ aũt vester q̃tam renouat⁹ est a pctõ ſm illũ epb. 4. Renouamini spũ mentis vr̃e viuit vita gr̃e ꝓpter iustificationẽ ꝑ quã iustificat a deo. Hab. 2. Qñ aũt nunc viuo in carne in fide viuo filij dei. supra. 1. Just⁹ ex fide viuit. ¶ Deinde cum dicit. Qñ si spũs ⁊c. ostendit quid cõsequamur ex spiritusancto inquantũ est spũs patris dicens. Qñ sꝛ habitat in vobis spũs eius. s. dei patris q̃ suscitauit iesum xp̃m a mortuis ps̃. Tu aũt dñe miserere mei ⁊ resuscita me. Act. 3. Hunc deus suscitauit ⁊c. Et tñ ipse christ⁹ ꝓpria virtute resurrexit qz eadẽ virtus patris ⁊ filij. consequẽs est q̃ id qđ deus pater fecit in xp̃o faciat etiam in nobis. Et hoc est qđ subdit. Qui suscitauit iesum xp̃m a mortuis vivificabit ⁊ mortalia corpora vestra. Non dicit mortua sz mortalia qz in resurrectione non solũ a corpozib⁹ vr̃is auferẽt q̃ sunt mortua. i. necessitatẽ mortis habentia, ⁊ sed etiã q̃ sint mortalia. i. potentia mori quale fuit corpus ante peccatũ. Nam post resurrectionẽ corpora nr̃a erunt penitus imortalia Ysa. 26. Viuent mortui ⁊c. Osee. 6. Uiuificabit nos post duos dies. Et hoc ꝓpter inhabitantẽ spũm ei⁹ in nob id ẽ. i. in virtute spũsancti in nobis habitãtis.

Eze. 37. Hec dicit dñs deus ossibus his Ecce ego intromittã in vobis spũm et viuetis. Et hoc ꝓpter inhabitantem spũm. i. ꝓpter dignitatẽ quã corpora nr̃a habẽt eo ꝙ fuerũt receptacula spũssancti 1. cozi. 6. Nescitis ꝙ mẽbra vestra tẽplum sunt spũssancti Illi vero quoz mẽbra non fuerũt templũ spũssancti resurgẽt sz habebũt corpa passibilia. ¶ Deinde cũ dicit Ergo debitores ꝛc. cõcludit cozrelariũ ex dictis Et primo ponit cõclusionẽ. scõo rationẽ assignat ibi. Si eñ ꝛc. dicit ergo primo Dictuz est ꝙ per spũmsanctum multa bona nobis ꝓueniũt ꝛ ꝙ ex prudentia carnis seq̃tur moꝛs ergo debitores sumus spũsancto ꝓpter bñficia a deo recepta, vt viuam⁹ scõm spũm et non carnem. gal. 5° Si spũ viuimus spũ et ambulem⁹. ¶ Deinde cũ dicit. Si eñ ſm carnẽ assignat rationẽ cõclusiõis premisse. et primo q̃tũ ad carnez dicẽs. Si eñ ſm carnez vixeritis sz sequẽdo cõcupiscẽtias carnis moziemini sz morte culpe in pñti et morte dãnatiõis in futuro. 1. tbi. 5. Que in delicijs viuẽs mortua est. Scõo assignat rationem quãtum ad spirituz dicens. Si aũt spũ. i. per spũm sanctum mortificaueritis facta carnis id ẽ opa que ex cõcupiscẽtia carnis ꝓueniũt: viuetis vita gr̃e in pñti et vita glozie in futuro. ¶ ol. 3° Mortificate mẽbra vr̃a q̃ sunt sup̃ terram. Gal. 5° Qui xp̃i sunt carnem suam crucifixerunt cum vitijs et concupiscentijs.

Lectio tertia.

Quicũq; enim spiritu dei aguntur hi sunt filij dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timoze: sed accepistis spiritũ adoptionis filiozũ dei: in quo clamamus abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro ꝙ sum⁹ filij dei. Si aũt filij ꝛ heredes: heredes quidem dei: coheredes autem xp̃i. si tamen cõpatimur: vt et glorificemur.

Postq̃ apl̃us oñdit ꝙ p spũmsanctum dabit nobis vita gloziosa q̃ oẽm mortalitatẽ a corpibus nr̃is excludet. hic ꝓbationẽ inducit. Et ꝓmo ostẽdit ꝙ p spũmsanctum huiusmodi gloziosa vita datur. scõo oñdit quare differt ibi. Si tñ cõpatimur ꝛc. Circa primum ponit talẽ rationem. Quicũq; sunt filij dei cõsequũt eternitatẽ gliose vite: sz q̃cũq; regũt spũsctõ sũt filij dei. Ergo q̃cũq; regũt spũsctõ cõsequunt hereditatez gloziose vite. Primo ergo ponit minozem ꝓdicte rationis. scõo maiozẽ ibi. Si aũt ꝛc. Circa primum duo facit. primo ꝓponit qđ intendit. scõo ꝓbat ꝓpositum ibi. Nõ eñ accepistis ꝛc. Circa primũ duo cõsideranda sunt. Primo quidẽ quõ aliq̃ aguntur a spiritu dei et potest sic intelligi. Quicũq; spũ dei aguntur sicut quodam ductore et directore qđ quidem in nobis facit spũssanctus inquantum illuminat nos interius quid facere debeamus. pr̃. Spũs tu⁹ bon⁹ deducet me. ꝛc. Sed quia ille qui ducitur ex seipso non operatur. homo autem spũalis non tantum instruit a spũsancto quid agere debeat sed etiam coz eius a spũsancto mouetur. Ideo plus intelligendũ est in hoc ꝙ dicitur. Quicũq; spiritu dei agũtur. Illa enim agi dicũtur que quodã supiozi instinctu mouentur. Unde de brutis dicimus ꝙ nõ agunt sed agũtur. quia a natura mouentur ꝛ non ex ꝓpzio motu ad suas actiones agendas. Similiter autez hõ spũalis nõ ꝛsi ex motu ꝓprie voluntatis principi⁹ sed ex instinctu spũssancti inclinatur ad aliq̃d agendũ ſm illud ysa. 59. Cum venerit q̃si fluuius violentus quẽ spũs dei cogit. Et luc. 4° ꝙ xp̃us agebatur a spũ in deserto. Nõ tamen per hoc excluditur quin viri spũales per volũtatem et liberũ arbitrium ogentur qz ipsum motum volũtatis et liberi arbitrij spũssanctus in eis causat ſm illud phil. 2° Deus ẽ q̃ opatur in vobis velle ꝛ pficere. scõo cõsiderãdum est quo modo illi q̃ spũ dei agũtur sunt filij dei. Et hoc est manifestuz ex similitudine filiozꝝ carnaliũ q̃ per semẽ carnale a patre ꝓcedentes generanẽ. Semen aũt spũale a patre ꝓcedens est spũssanctus. Et ideo ꝙ hoc semẽ aliqui hoies in filios dei generantur. 1. Joh. 3. Dis q̃ natus est ex deo peccatũ nõ facit. quoniã semẽ dei manet in eo. ¶ Deinde cũ dicit Non eñ accepistis ꝛc. ꝓbat ꝓposituz scz ꝙ spũz sanctũ accipiẽtes sint hoies filij dei ꝛ hoc tripl̃r. primo q̃dẽ ex distinctiõe donoꝛũ spũssancti. scõo ex cõfessiõe nostra ibi. In quo clamamus ꝛc. Circa primum considerandum est ꝙ spũssanctus duos effectus facit in nobis. Unum q̃dem timoris ysa. 11° Replebit eum spũs timoris domini. Alium amoris. ſ. 5° Caritas dei diffusa est per spiritum sanctũ in coꝛdibus nostris q̃ datus est nobis Timoꝛ aũt facit seruos non autem amoz. Ad cuius euidentiã cõsiderari oportet ꝙ timoꝛ habet duo obiecta sz malum quod quis timendo refugit. et illud a quo sibi hoc malum immineꝛe videt. Dicitur enim homo timere et occisionem et regem q̃ potest occidere. Cõtingit autẽ q̃nq; ꝙ malum qđ q̃s refugit est cõtrarium bono coꝛporali vel temporali qđ quis interdum inoꝛdinate amat et refugit pati ab aliquo hoie tẽporali. Et ꝑ est timoꝛ hũanus vel mũdan⁹ ꝛ hic nõ ẽ a spũsctõ. Et hũc ꝓhibet dñs. ma. 1° Nolite timere eos q̃ corp⁹ occidũt. Alt⁹ aũt ẽ timoꝛ q̃ refugit malũ qđ cõtrariat̃ nature create sz malũ pene. sed tñ refugit hoc pati a causa spũali sz a deo. et hic timoꝛ est laudabilis q̃ntũ ad hoc saltẽ ꝙ deũ timet. deu. 5° Quis det eos talẽ habere mentẽ vt timeãt me. Et ſm hoc a spũsctõ ẽ. Sed in q̃tuz talis timoꝛ nõ refugit malũ qđ opponit bono spũali. scilicet pctũ sz solũ penã nõ est laudabilis. Et istũ defectum nõ habet a spũsctõ sz ex culpa hois sicut ꝛ fides informis q̃tum ad id qđ ẽ fidei ẽ a spũsctõ. nõ aũt eius informitas Unde ꝛ si ꝙ huiusmõi timoꝛe aliqs bonũ faciat. nõ tñ benefacit. quia non facit sponte sed coactus metu pene qđ ꝓprie est seruoꝛum. Et ideo timoꝛ iste ꝓprie dicitur seruilis. quia seruiliter facit hominem operari. Est autez tertius timoꝛ qui refugit malum qđ opponitur bono spirituali scilicet peccat a vl̃ separationem a deo et hoc quidem timet incurrere ex iusta dei vindicta. Et sic quantum ad vtrumq; obiectum respicit rem spiritualem. sed tamẽ cum hoc habet oculum ad penam. Et iste timoꝛ dicitur esse initialis. quia solet esse in hominibus in initio sue conuersionis. Timent enim penam ꝓpter peccat preterita et timent seperari a deo per peccatum ꝓpter gratiam caritati infusam. Et de hoc dicitur in. pr̃s. Initium sapientie timoꝛ domini. Esta autem quartus timoꝛ q̃ ex vtraq; parte oculum habet solum ad rem spiritualem: quia nihil timet nisi a deo separari. Et iste timoꝛ est sanctus qui permanet in seculũ secl̃vt in psalmo dicitur. Sicut autem timoꝛ initialis causatur ex caritatei imperfecta ita hic timoꝛ causatur ex caritate ꝓfecta. 1. Joh. 4. Perfecta caritas foras mittit timoꝛem. Et ideo timoꝛ initialis et timoꝛ castus non distinguuntur contra amoꝛem caritatis qui est causa vtriusq; sed solum timoꝛ pene quia sicut hic timoꝛ facit seruitutem ita amoꝛ caritatis facit libertatem filiozum. Facit enim hominem voluntarie ad honoꝛem dei operari quod est ꝓprie filiozum. Lex igitur vetus data est in timoꝛe quod significabant tonitrua et alia huiuosmodi que facta sunt in datione veteris legꝭ. vt dicit exo. 19° Et iõ dicit heb. 12. Et ita terribile erat qđ videbatur. Et ideo lex vetus ꝑ inflictionẽ penarũ

inducēs ad mādata dei seruāda data ē i spiritu seruitus. Unde dicitur gal. 4° Unū quidē i mōte synai in seruitutē generās. Et ido ꝺ dicit. Recte dictū ē ꝙ ꝙ spū dei agūtur ꝛc. Mō em̄ iter in noua lege sūt in veteri lege fuit accepistis spūm seruitutis in timore sez penarū quem timorē spūsanctus faciebat. sed accepistis spūm sez caritatis qui est adoptionis filioꝝ. id est ꝙ quē adoptamur i filios dei. Gal. 4° Ut adoptionem filioꝝ recipem⁹. Non aūt hoc dicitur quasi sit alius et alius spūs. sed qz idē ē spūsanctus q̄ in quibusdam facit timorē seruilem q̄si imꝑfectum. in alijs facit amorem quasi q̄ddam ꝑfectum. ¶ Deinde cuz dicit. In quo clamamus ꝛc. manifestat idē ꝙ nostram cōfessionem. Profitemur enim nos patrez habere deuz instructi a dño cū dicimus orātes. pater noster qui es in celis. vt habetur ma. 6° Hoc aūt cōuenit dicere nō solum iudeis sed etiā gentib⁹ Et ideo duo ponit idē significātia sez abba. qō est hebreum. et pat et qō est latinū vl̄ grecū. vt ostēdat hoc ad vtrūq; populū pertinere. Unde ꝛ dns mar. 14. Abba pater oīa possibilia sūt tibi. Jere. 3° Patrem vocabis me. Hoc aūt dicimus nō tantuz sono vocis quantū intētione cordis. q̄ quidez ꝑter sui magnitudinē clamor dicitur sicut et ad moysen tacentē dicit exo. 14 Quid clamas ad me sez intētione cordis. Sed ista magnitudo intentionis ex affectu filialis amoris ꝓcedit quez in nobis spūsanctus facit. Et ideo dicit. In quo sez spū sancto clamamus: abba pater. Unde ysa. 6° dicit ꝙ serapbin q̄ interpretant ardentes quasi igne spūsancti clamabant alter ad alterum. ¶ Deinde cum dicit. Ipe em̄ spiritus ꝛc. ostendit idem ex testimonio spūsancti. ne forte aliquis dicat ꝙ in nostra cōfessione decipimur. Unde dicit Ideo dico ꝙ in spūsancto clamamus abba pater. Ipe em̄ testimonium reddit non quidez exteriori voce ad aures hoīm. sicut pater ꝓtestatus est de filio suo ma. 3° sed reddit testimonium ꝙ effectū amoris filialis quē in nobis facit. Et ideo dicit ꝙ testimoniū reddit nō auribus sed spiritui nostro ꝛc. Act. 3° Nos testes sumus hoꝝ Ꝟbozum. ¶ Deinde cū dicit. Si aūt filij ꝛc. ponit maiorē. Et prio oñdit ꝙ filijs debet hereditas dicēs. Si aūt aliq̄ filij per spūmsanctum. seqtur etiam ꝙ sint heredes. qz non soluz filio naturali sed etiā adoptiuo debet hereditas. 1. pe. 1. Regenerauit nos i spē viuā i hereditatē ꝛc. ps. Hereditas mea ꝑclara est mihi. 2° ostendit q̄ sit ista hereditas. 3° mo describit eā ꝙtuz ad deū patrē dicens. Heredes sumus dei. Dicit aūt aliquis heres alicui⁹ existere q̄ principalia eius bona ꝛcipit seu adipiscit. nō aūt q̄ aliqua minuscula recipit. sicut legitur. geñ. 25. Q abraā dedit cūcubinis suis munera. et dimisit eos. adhuc tamen sedit ysaac. filijs aūt cōcubinarū largitus ē munera. Bonum aūt principale q̄ deus dives ē: est ipemet dives ꝙ seipm et nō ꝙ aliq̄d aliud. qz extrinseco ꝛ nō indiget. vt dicit in ps. Unde ipm deū adipiscū filij dei ꝙ hereditate. vnde ps. Dns pars hereditatis mee. Tren. 3° Pars mea dns dixit aīa mea. Sed cum filius hereditatē nō adipiscat nisi pre defuncto. videt ꝙ hō possit esse heres dei q̄ nunq̄ decedit. Dicendū est autē illō habet locū in bonis corpalib⁹ q̄ simul a multis possideri nō possunt. et ideo necesse est vnū decedere vt alius succedat. sed bona spūalia simul a mltis haberi possunt. et ideo nō oportet patrem decedere vt filij sint heredes. Potest tñ dici ꝙ de⁹ decedit nobis inq̄ntum est in nob ꝙ fidem. erit aūt nra hereditas inq̄ntum videbim⁹ eū ꝙ speciem. Scdo describit hanc hereditatē ex pte xpi dicēs Coheredes aūt xpi qz ipe cū sit principalis filius a q̄ nos filiationē ꝙticipam⁹. ita est ꝓncipalis heres cui in hereditate cōiungimur. Ma. 22. Hic est heres ꝛc. Mich. 1. Adhuc heredē adducā tibi. ¶ Deinō cū dicit. Si tñ cōpatimur ꝛc. ostendit causaz dilationis huius vite gloriose. Et ꝑmo ponit causam ex pte passionū. scdo ponit ꝑemin entiā glorie ad passiones ibi. Existimo em̄ ꝛc. Circa ꝑmum cōsideracū est ꝙ xps q̄ est ꝓncipalis heres ad hereditatem glie ꝓuenit ꝙ passiones. Luc. vltio. Mone oportuit xpm pati et ita intrare in gloriā suaz? Mō aūt nos faciliori modo debem⁹ hereditatē adipisci. Et ideo etiā nos oportet ꝙ passiones ad illā hereditatē ꝓuenire. Act. 14. Per multas tribulatiōes oportet nos itroire in regnū dei. Mō em̄ statim immortale et impassibile corp⁹ accipim⁹ vt simul cū xpo pati possim⁹. Unde dicit. Si tñ cōpatimur id ē si simul patienter sustinem⁹ tribulationes huius mūdi vt ꝛ cū xpo glorificemur. 2. thi. 2. Si cōmortui sum⁹ ꝛ conregnabimus.

Lectio quarta.

Existimo enim ꝙ non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Nam expectatio creature reuelationem filiorum dei expectat. Uanitati enim creatura subiecta est non volens: sed ꝓpter eū qui subiecit eam in spe. quia ꝛ ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem glorie filiorū dei. Scimus enim ꝙ oīs creatura ingemiscit et parturit vsq; adhuc.

Supra aplus assignauit causam dilationis imortalis vite q̄ ē hereditas filioꝝ dei. ex eo ꝙ oportet nos xpo cōpati vt ad ei⁹ glorie societatē ꝓueniamus. Et qz posset aliquis dicere onerosam esse hereditatē huiusmodi ad quaz nō potest nisi ꝙ tolerātiā passionū ꝓuenire. ideo hic oñdit excellentiā future glie ad passiones pñtis temꝑis. Et ꝑmo ponit ꝙ intēdit. scdo oñdit ꝓpositum ibi ꝛc. Mā expectatio ꝛc. Dicit ergo primo. dictū est ꝙ oportet nos pati vt et glorificemur nec debem⁹ refugere passiones vt gloriā habeam⁹. Existimo em̄ ego q̄ vtrūq; expt⁹ sū. ecc. 34 Uir in multis exptus cogitabit mlta. Ipe abūdanter passiones sustinuit scōm illō. 2. cor̄. 11. In laboribus et carceribus abūdanti⁹. Ipe etiā future glorie cōtēplator fuit scōm illud. 2. cor̄. 12. Raptus ē in paradisum ꝛ audiuit archana Ꝟba ꝛc. Hoc in ꝙ existimo ꝙ passiones hui⁹ temꝑis nō sunt cōdigne ad futurā gloriam q̄ reuelabit in nobis. Ubi quattuor ponit ad oñdēdum excellentiam illius glorie. primo quidem designat eius eternitatē cuz dicit. Ad futurā sez post hoc tēpus. nihil aūt est post hoc tēpus nisi eternitas Unde illa gloria excedit passiones huius tēpꝛis sicut eternū tempale. 2. cor̄. 4. Id qō in presenti est momētaneū et leue tribulatiōis nre supra modū in sublimitate eternū glie pōdus opatur i nob. Scdo designat eius dignitatē cū dicit. Gloriam q̄ claritatē quādā dignitatis insinuat ps. Exultabunt scti in glia. tertio designat manifestationē cū dicit. Que reuelabit. Huc enim gloriā q̄dem hūt scti sz occultatā in cōscientia. 2. cor̄. 1. Gloria nostra hec est testimoniū cōscientie nre. Tūc aūt glia illa in ꝑspectu oīm reuelabitur ꝛ bonoz̄ ꝛ malorum de q̄bus dicit sap. 5° Mirabunt in subitatiōe insperate salutis. qrto designat eius veritatē cuz dicit. In nobis. Gloria em̄ hui⁹ mundi vana est qz est in his que sunt extra hoīem. puta in apparatu diuitiarū et in opinione hominū. ps. In multitudine diuitarū suaꝝ gloriātur. Sed illa glia erit deo eo qō est intra hoīez scōm illud luc. 17. Regnum dei intra vos ē. Sic igitur passiones hui⁹ temꝑis si secundū se considerentur multum deficiūt a quātitate huius glorie. Ysa. 54. Ad punctum in modico dereliqui te et in miserationibus magnis congregabo te

Sed si cõsiderem huiusmodi passiones inquãtũ eas aliquis volũtarie sustinet ꝓpter deũ ex caritate quã in nob spũs sanctus facit. sic ex cõdigno p huiusmodi passiones homo merek vitam eternã. Mã spũs sctũs est fons cuius aque .i. effectus salũt in vitam eternam. vt dicit. Jo. 4. ¶ Deinde cũ dicit. Nam expectatio creature ꝛc. Ostẽdit ꝓpositũ p excellẽtiã illius glorie. Et primo ex expectatione creature. 2° ex expectatione apl̃oꝝ ibi. Nõ solũ autẽ ꝛc. Circa primũ tria facit. primo ponit expectati onẽ creature. 2° manifestat eam ibi. Vanitati eĩ ꝛc. Dicit ergo primo. dictũ q etiã futura gloria excedit passiões presentes. Et hoc tamen manifestũ est. Nam expectatio creature id est ipa creatura expectans expectat reuelationẽ filiorum dei: qz vt dicit. 1. Joh. 3. Nunc filij dei sumus ꝛ nõdum apparuit qd erimus. Occultatur eĩ dignitas diuine filiationis in sanctis ꝓpter exteriores passiones: sed postmodũ reuelabitur illa dignitas qñ immortalẽ ꝛ gloriosaz vitã suscipient. ita q ex ꝑsona ipiorũ dicitur sap. 5 Ecce quõ cõputati sunt inter filios dei Dicit aũt expectatio. expectat vt talis geminatio itensionẽ expectationis designet. scõm illud. ps. Expectãs expectaui ꝛ ominum. Sciẽduz est aũt q creatura hic triplr accipi potest. Uno modo hoĩes iusti qui specialiter creatura dei dicũtur. Ul qz ꝓmanent in bono in q̃ creati sunt. Ul ꝓpter excellẽtiã qz oĩs creatura q̃dãmodo eis deseruit. Ja. 1. Voluntarie genuit nos verbo veritatis vt simus initium aliqõ creature eius. Hec autem creatura id ẽ homo iustus expectat reuelationez glorie filiorũ dei tanq̃ premiũ sibi repromissum. Tit. 2. Expectantes beatã spem et aduẽtum glorie magni dei. Scõo potest dici creatura ipa hũana natura q̃ subijcitur bonis gratie que q̃dez in hoĩbus iniustis nondum iustificata est. sed est sicut informis. In hoĩbus aũt iam iustificatis est q̃dem partim formata p gratiaz sed tamen est adhuc informis respectu illius forme quã est acceptura per gloriam. Sic igit ipa creatura id est nosipsi scõm q cõsideramur in bonis nature expectat reuelationem glorie filiorum dei. Nõ etiã nobis cõpetit p gratiã sicut si dicamus q materia expectat formã vel colores expectant cõpletionem ymaginis. sicut dicit glo. Job. 14. Cunctis diebus quibus nunc milito expecto donec veniat immutatio mea. Tertio mõ potest intelligi de ipa creatura sensibili sicut sunt elemẽta huius mundi scõz illud sap. 13. A magnitudine speciei ꝛ creature cognoscibiliter poterit eorum creator videri. Huiusmodi aũt creatura dupliciter aliquid expectat. naz expectatio creature sensibilis scõm q est a deo ordinatur ad aliquem finẽ. qõ quidem cõtingit duplr. Uno modo scõz q deus imprimit aliquã formam et virtutẽ naturalẽ huiusmodi creature: ex qua inclinatur ad aliquẽ finez naturalem. puta si dicamus q arbor expectat fructificationem ꝛ ignis expectat locũ surszum. Alio modo creatura sensibilis ordinatur a deo ad aliquem finẽ qui ꝓsuperexcedit formã naturalem ipius. Sicut enim humanuz corpus induetur quadã forma glorie supernaturali. ita tota creatura sensibilis in illa gloria filiorum dei qãndã nouitatem glorie cõsequetur secundum illud apoca. 21. Vidi celum nouuz et terrã nouam. Et p hunc modum creatura sensibilis expectat reuelationẽ filiorum dei. ¶ Deinde cũ dicit. Vanitati enim ꝛc. manifestat predictã expectationem. Et primo ponit necessitatem expectandi. scõo expectationis terminũ ibi. Quia et ipsa creatura ꝛc. tertio expectationis signum ibi. Scim9 enim q omnis creatura ꝛc. Necessitas autẽ expectandi est ex defectu cui subiacet creatura. Cui enim nihil deficit non habet necesse aliquid expectare. Defectum autẽ creature ostendit dicens. Vanitati eniz creatura subiecta est Et si quidẽ p creaturã intelligatur homo iustus, sic intelligitur subijci vanitati id est istis rebus corpozalibus q̃ sunt mutabilia ꝛ caduca. Unde dicũtur vana scõm illud eccl. 1. Vanitas vanitatũ ꝛ omnia vanitas. Subijcit aũt eis ꝓpter necessitatẽ pñtis vite circa ea occupationẽ habẽs. Nõ tamẽ volens qz huiusmodi tẽpozalia non amat sicut illi cõtra quos dicit in ps. Ut quid diligitis vanitatẽ ꝛ queritis mẽdacium. Sed tamẽ huiusmodi vanitati subijcitur talis creatura ꝓpter eum id est ꝓpter ordinationem dei q̃ subiecit eam id est hoĩem iustum huiusmodi sensibilib9 creaturis ꝛ tamẽ in spe vt scz qñq̃ a tali occupatione homo liberek in resurrectione scz qñ neq̃ nubẽt neq̃ nubentur sed erunt sicut angeli in celo. Ma. 22. Si vero intelligak creatura ipa humana natura sic est subiecta vanitati id est passibilitati scõm illud ps. Verũtamẽ vniuersa vanitas oĩs homo viuẽs. Non tamẽ volẽs quia talis vanitas est hũane nature in penã inflicta. ꝓpena autem est inuolũtaria sicut et culpa volũtaria. sed tñ huiusmodi passionibus hũana natura subijcitur ꝓpter eũ id est ꝓpter sententiam dei qui subiecit eam scz humanã naturam defectibus sed tamẽ in spe qñq̃ euadendi huiusmodi passiones. ysa. 28. Nõ imꝑpetuũ triturans triturabit. Si aũt intelligatur de creatura sensibili. sic talis creatura subiecta est vanitati id ẽ mutabilitati nõ volens huiusmodi eĩ defectus q̃ cõsequunk mutabilitatẽ sicut corruptio ꝛ senium et alia huiusmodi sunt cõtra naturam particularem huius vel illius rei cuius appetitus est ad conseruationẽ licz sint scõm naturaz vniuersalẽ. Sed nihilominus huiusmodi vanitati creatura sensibilis subicitur ꝓpter eũ id ẽ ꝓpter ordinationẽ dei qui subiecit eam in spe id ẽ in expectatione gloriose nouitatis vt supra dictũ est. ¶ Deinde cum dicit. Quia et ipa creatura ꝛc. ostendit terminum predicte expectationis. Non enim est vana eius expectatio vel spes qz et ipa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem glorie filiorũz dei. Et si q̃dem per creaturã intelligatur homo iustus. ꝑ seruitutem corruptionis intelligitur cura querenoꝝ victũ et vestitum et alia quibus seruitur nostre mortalitati. que ẽ q̃dã seruitus. a qua liberabũtur sancti tẽdentes in libertatem glorie filiorũ dei. Qui quãuis nũc habeãt libertatez iusticie q̃ est a seruitute peccati nõdũ tñ habent libertatez glie q̃ ẽ a seruitute miserie Job. 39. Quis dimisit onagꝝ liberum Si vero per creaturam intelligak humana natura ipsa liberabitur a seruitute corruptionis id est ad litteram a passibilitate et corruptiõe. et hoc tendens in libertatem glorie filiorũ dei. q̃ est non solũ a culpa sed etiam a morte. scõz illud. 1. corĩ. 15. Absorpta est mors in victoria. tua. Si vero intelligak de creatura sensibili: sic ipa creatura liberabik a fuitute corruptiõis id ẽ mutabilitatẽ q̃a in q̃libet mutatiõe ẽ aliq̃ corruptio. vt aug. dicit et etiam phũs in 8. ꝓphoꝝ et hoc in libertatez glie filoiꝝ dei. quia hoc etiã libertati glie fili oꝝ dei cõgruit. vt sicut ipi sunt innouati etiã eoꝝ habitatõ innouek. ysa. 62. Ego creabo celos nouos et terrã nouã. et non erũt in memoria ꝓzã id ẽ ꝓpter mutabilitas creature. qz et ipa ꝛc. scõm primũ sensum. Ac si dicat. Non solum nos apostoli sed etiaz alij iusti. In sensu autem. 2° non solum iusti sed etiam ipa hũana natura que in q̃busdam nõdũ est renouata p gratiam 3 13° autem sensu intelligẽdum est ac si dicak. Non solũ hoĩes sed alia creatura. ¶ Deinde cũ dicit. Scimus eĩ ꝛc. ponit signum expectationis dicens: Scimus eĩ nos apostoli per spiritũ sanctum instructi et etiaz ꝓ experimẽtum q oĩs creatura ingemiscit et ꝑturit vsqz adhuc. Nõ quidem si intelligatur de creatura sensibili habet difficultatem. Primo quidem quantum ad hoc qõ dicit ingemiscit et parturit. Hoc enim conuenire videtur non nisi creature rationali. sed potest sic exponi vt hoc quod dicit

ingemiscit. Idē sit ei. qđ dixit nō volēs. In illis eīm ingemiscimus. que nr̄e volūtati repugnāt. Sic ergo in q̄tum defectus nature sensibilis sunt ꝓtra naturalē appetitū pticularis nature dicit ipa creatura sensibilis ingemiscere. Q̄ autem dicit. parturit idez est ei qđ supra dixerat. Expectat. Mā pturitio est via ad prolem ꝓducendā. scđz autem dubium ē in hoc q̄ dicit Omnis creatura. qz sic etiam includerent corpora celestia. Unde ꝛ glo. dicit q̄ sol ꝛ luna nō sine labore sī atuta sibi implent spacia. sed expositum est vt labor accipiat̄ ꝓ motu sicut ꝛ requies quā accipit̄ pro cessatione ab opere sicut de⁹ die. 7. reqz genē. 1°. Et scōm hoc gemitus intelligit̄ corruptio miscet motui locali prout scilicet desinit esse in hoc incipit esse in alio. p parturitionē aūt intelligit̄ ordinatiū corpoz ad eoz innouationē. Si vero exponatur de bobus sic dicitur humana natura oīs creatura spūali. s. ꝗtum ad intellectū cū aīali quātum ad corruptionē cū corporali q̄tum ad corp⁹. Dic ergo creatura. homo ingemiscit partim ꝓpter mala q̄ patitur in ꝓpt̄ bona sperata q̄ differuntur. Treñ. 1. Multi gemitus mei. Parturit aūt qz cū q̄dam afflictione animi sustinet dilationē glorie expectate. puer. 9. Spes que differt̄ affligit aīaz. Jo. 16. Mulier cū parit tristitiā habet Ibi dolores vt pturiētis. Dicit aūt vsqz adhuc. quia ille gemit⁹ nō est ablatus p nostrā iustificationē sed pmanet vsqz adhuc. i. vsqz ad mortem vel vsqz adhuc. qz ꝛ si aliā sint liberati qui sūt in gloria: adhuc tamē nos sumus residui Ut vsqz adhuc qz nō solū antiqui patres qui fuit ante xp̄m sed etiā adhuc tēpore gratie eadem patiuntur. 2ª. pe. 3. dicitur ex ꝓsona impioꝝ. Ubi est ꝓmissio aduentꝰ eius? Ex quo patres dormierūt omnia sic perseuerant ab initio creature. Est aūt sciendū q̄ qz creatura dei pōt dici omne illud quod sub deo est. Aliqui voluerūt predicta verba exponere de qualibet creatura etiā de angelis sctis. Sz valde inconuenientes ē vt ipi dicant̄ vanitati subiecti aut ingemiscere ꝛ pturire. vt ipi iam habeāt gloriā ꝰ similitudinē expectam⁹ scōm illō. Ma. 22. Erūt sicut angeli dei in celis ꝛ nō q̄uenienti⁹ sm p̄dicta exponit.

Lectio quinta.

Non solum autez illa sed ꝛ nosipsi p̄mitias spiritus habentes. ꝛ ipsi intra nos gemimus adoptionē filioꝝ dei ectantes redemptionez corporis nostri. pe enim salui facti sumus. Spes autē que detur non est spes. Nam quod videt quis d sperat. Si autez quod non videm⁹ spe us: per patiētiā expectamus. Similiter em ꝛ spūs adiuuat infirmitatez nostram quid oremus sicut oportet nescim⁹. sed ip spūs postulat pro nobis gemitib⁹ inenarabilibus. Qui autem scrutatur corda: scit quid desiderat spiritus qz secūdum deū postulat pro sanctis.

Supra ostendit aplūs excellentiam future glorie ex expectatione creature. nūc ostēdit idem ex expectatione apostoloꝝ. Nō aūt potest esse puū quod a magnis virs ex pectatur tam anxie. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit quod intēdit. scđo ꝓbat ꝓpositum ibi. Spe enim ꝛc. Circa p̄mum tria facit. Primo ꝓponit dignitatez expectantium cum dicit. Non solum aūt illa. s. creatura expectat gloriā filioꝝ dei. sed et nosipsi. s. apostoli habentes p̄mitias spūssancti. quia. s. spūm sanctū ꝛ tēpore prius. ꝛ ceteris abundantius apli habuerunt sicut ꝛ in fructibus terre illud quod primo ad maturitatem puenit est pinguius ꝛ magis acceptū. Jere. 2°. Sanctus isrl̄ dño p̄mitie frugum eius. he. 12. Accessistis ad ecclesiam p̄mitiuoꝝ qui cōscripti sunt in celestibus. Ex quo patet q̄ apli sunt omnibus alijs sanctis quacūqz ꝓgatiua prefulgeant: siue virginitatis: siue doctrine: siue martirij preferēdi. tanq̄ abundantius spūm sanctum habentes. Sed potest aliquis dicere q̄ quidā alij sancti maiora tormēta sustinuerūt ꝛ maiores austeritates ꝓpter xp̄m q̄ apostoli. Sed dicendum est q̄ magnitudo meriti principaliter ꝛ respectu essentialis premij attendit̄ sm caritatē. Consistit eīm p̄miū essentiale in gaudio qđ habetur de deo Manifestū est aūt q̄ de deo pl⁹ gaudebūt: q̄ pl⁹ amāt. Uñ ꝛ illā visionē beatā dñs suo dilecto ꝓmittit dicēs Jo. 14. Si q̄s diligit me diligetur a patre meo. ꝛ ego diligam eū ꝛ manifestabo ei meipsum. Sed scōm q̄titatem operum meretur homo premiū accidentale quod est gaudiuz de talibus operib⁹. Apli ergo illa opera que fecerunt ex maiori caritate fecerunt. ex qua habebant coz ad multa maiora facienda si fuisset oportunuz. Si aūt dicat aliquis potest tantū quis conari q̄ habebit equalē caritatem cū apostolis. Dicendū q̄ caritas hominis nō est a seipso sed ex gratia dei que datur vnicuiqz secundū mensurā donationis xp̄i. vt dicitur ephe. 4. Unicuiqz autē dat gratiā ꝓportionatā ei ad quod eligitur. sicut homini xp̄o data est excellentissima gratia. qz ad hoc est electus vt eius natura in vnitatē ꝓsone diuine assumeretur. ꝛ post eum habuit maximā plenitudinem gratie beata maria que ad hoc ē electa vt esset mater xp̄i. Inter ceteros autē ad maiorem dignitatem sunt electi apostoli vt scilicet immediate ab ipso xp̄o accipientes: alijs traderēt ea que pertinent ad salutem. ꝛ sic in eis ecclesia quodammodo fundaretur. scōm illud apoc. 21. Murus habebat fundamenta. xij. et nōia apostoloꝝ erāt in eis scripta. Et ideo dicitur. 1ª. coz. 12. Deus posuit in ecclesia primuz q̄dem apostolos. Et ideo deus eis abundantioꝝ gratiam ꝓ ceteris tribuit. scđo ponit anxietatem expectationis cū dicit. Et ipsi intra nos geminus. Qui quidē gemitus designat afflictionē ex dilatione rei cuz magno desiderio expectata scōm illud puer. 13. Spes que differtur affligit animam. pš. Laboraui in gemitu meo. Iste aūt gemitus nō est tam exterius q̄ interius. tum qz ex interiori cordis affectu ꝓcedit. tum qz est ꝓpter interioza bona. Unde signanter dicit. Intra nos. Treñ. primo. Multi gemitus mei. Tertio ponit rem expectatā dicens. Adoptionem filioꝝ dei expectātes. i. cōpletionez huius adoptionis. Inchoata enim est huiusmodi adoptio per spūm sanctū iustificantem aīam. s. eodē Accepistis spūm adoptionis filiorum. Cōsumabitur aūt p ipsius corporis glorificationem Unde supra. 5. Gloriamur in spe glorie filioꝝ dei. Et h⁰ est quod subdit. redemptionem corporis nostri vt scilicet sicut spūs noster redempt⁹ est a peccato. ita corp⁹ nostrū redimatur a corruptione ꝛ morte. Osee. 13. De morte redimam eos. phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostre. Deinde cum dicit. Spe enim ꝛc. probat quod dixerat tali ratione. Spes est de bijs que nō presentialiter videntur sed in futuro expectātur. sed nos sumus salui facti per spem. ergo expectamus in fututz complemētum salutis. Primo ergo ponit minorē dicens. Nos eīm apostoli sicut ceteri fideles spe salui facti sumus. quia scilicet spem nostre salutis habemus. p̄ma pe. p̄mo. Regenerauit nos in spem viuam. pš. Sperate in eum omnis congregatio pꝰpli. Secūdo ponit maiorez dicens. Spes aūt. i. res sperata q̄ videt q̄si pñtialiter habita nō ē spes. i. nō est res sperata sz habita. Spes eīm est expectatio futuri

Sopho°. 8. Expecta me in die resurrectionis mee in futurū. tertio ponit ꝓbationē maioris dicēs. Maz qđ videt quis quid. i. cur ſpat. quaſi dicat. Spes importat motuz anime in aliq̄d nō habitū tendentē. Cū aūt aliquid iā habetur nō eſt neceſſariū vt in id aliqs moueaē. Et eſt notāndum q̄ qz ſpes ex fide quodā modo oziē attribuit ſpei opī illud qđ eſt fidei. ſ. eſſe de non viſis. ſcōm illud. he. xj. Fides eſt argumētū nō apparentiū. quarto ponit ꝯcluſionē dicēs. Si aūt qđ nō videm⁹ ſperam⁹ ſequiē qđ p̄patientiam expectamus. Unđ notāndū eſt q̄ ꝓprie patīa importat tolerantiā tribulationū cum quadā equanimitate. infra. 12. In tribulatione patiētes. qz vero dilatio boni habet quandā rōnez mali. Jnde eſt q̄ etiā diutina expectatio bonoz abſentiū cū trāquillitate animi attribuiē patiētie. ſed hec maxime ad lōganimitatez ptinent ſcōm illud Ja. 2. Patiētes eſtote vſq̄ ad aduentū dñi. Utroq̄ aūtē modo patiētia hic accipiē qz apl̄s expectabāt equanimiē gloriā t cū dilatione t tribulatione. ¶ Deinde cuz dicit. Similr aūt ꝛc. oñdit qđo per ſpūm ſanctū adiuuamur in defectibus vite p̄ntis. Et ꝓmo q̄tum ad cōpletionē deſideriоz. ſcōo q̄tum ad directionē exterioz euentuum ibi. Scimus aūt ꝛc. Circa ꝓmū duo facit. ꝓmo ꝓponit qđ intēdit. 2° manifeſtat ꝓpoſitū ibi. Nā quid ozem⁹ ꝛc. Dicit ergo ꝓmo. Dictū eſt q̄ per ſpūz ſāctū viuificabūtur noſtra mortalia corpa qñ aufferetur a nobis nr̄a infirmitas. Similr aūt t in ſtatu hui⁹ vite in quo adhuc infirmitati ſubijcimur ſpūs adiuuat infirmitatē noſtrā. t ſi nō totalr eā tollat. eze. 3. Spūs q̄z eleuauit me. t aſſūpſit me abij amar⁹ in indignatiōe ſpūs mei q̄ſi infirmitate nōdū totalr ceſſante. Man⁹ eīm dñi erat mecū cōfortans me. Et in hō ſpūs me aſſūpſit. Ma. 26. Spūs quidē ꝓptus eſt caro aūt infirma. ¶ Deinde cū dicit. Nā quid ozem⁹ ꝛc. māifeſtat qđ dixerat. Et ꝓmo oñdit neceſſitatē auxilij ſpūs qđ ptinet ad infirmitatē p̄ntis vite. 2° oſtēdit modū auxilij ibi. Sed ipe ſpūs ꝛc. tertio oſtendit efficatiam auxilij ibi. Qui autem ſcrutatur ꝛc. Dicit ergo primo Recte dico q̄ ſpiritus adiuuat infirmitatam noſt. a. Nā in hoc patimur infirmitatem q̄ neſcim⁹ quid ozem⁹ ſicut optet. Job. 3. Uiro cuius abſcōdita eſt via t circūdedit eū de⁹ tenebris Et eſt ꝓſiderādū q̄ duo dicit nos apl̄s neſcire. ſ. quid ozādo petam⁹ t modū quo petere oporteat. ſed vtrūq̄ videē eſſe falſum. Nā ꝓmo ſcimus quid ozem⁹ qz hoc nos dñs docuit. Mat. 6. Sāctificetur nomē tuū ꝛc. Sed dicendū q̄ in generali quidē poſſum⁹ ſcire quid cōuenienter ozemus. ſed ī ſpēali hoc nō poſſum⁹ ſcire. ꝓmo quidē qz ſi ō ſideram⁹ aliqō opus Ꝛtutis facere qđ eſt implere dei voluntatē ſicut in celo t in terra. pōt ptingere q̄ illud opus virtutis nō eſt huic vel illi cōgruz ſicut alicui qui vtilit poſſet in actione p̄ficere nō expedit p̄tēplationis quies. t ecōuerſo vt greg. dicit ī moralib⁹ ſup illud Job. 5. Ingredieris in abundātia ſepulcrū. Unde dicit̄ puer. 14. Eſt via q̄ videē hoī iuſta. nouiſſima aūt illius ducunt ad mortē. 2° aliquis deſiderat aliqō tēporale bonū ad ſuſtētationem vite qđ eſt petere panē quottidianum qđ tñ ſibi vertitur in piculuz mortis. Multi eīm ꝓpter diuitias pierunt. Ecc. 5. Diuitie ꝓſeruate in malum dñi ſui. 3° aliqs deſiderat liberari ab aliqua moleſtia tēptationis que tamen eſt ſibi ad cuſtodiā ꝓfūtilitatis. ſicut paulus petijt amoueri a ſe ſtimulū qui tñ erat ei dat⁹ ne euz magnitudo reuelationū extolleret. vt dicitur. 2ª. coz. 12. Similr etiam videtur q̄ ſciam⁹ ſicut oportet nos ozare ſcōm illud. Jac. ꝓmo. ꝓpoſtulet in fide nihil heſitans. Et ad hoc dicendum q̄ in generali hoc ſcire poſſum⁹ ſed in ſpēali motus cordis noſtri vſq̄quaq̄ diſcernere nō poſſum⁹. vtputa vtrū petamus aliquid ex ira vel ex zelo iuſtitie. Unde t Mat. 20. reꝓbata eſt petitio filioz zebedei qz licz verētur ꝓticipationem diuine glorie poſtulare: tamen ex quadam gloria ſeu elatione ꝓcedebat eoz peticio. ¶ Deinde cū dicit. Sed ipe ꝛc. ponit modū auxilij ſpūſſācti dicens q̄ ipſe ſpūs poſtulat ꝓ nobis gemitibus inenarrabilibus. Quod quidē videtur ſuffragari erroꝛi arrij t macedonij qui poſuerunt ſpūm ſanctū eſſe creaturā t minorem patre t filio. poſtulare enīz eſt minoris. ſed ſi ex eo q̄ dicit eum poſtulare intelligam⁹ eū eſſe paſſibilem creaturā t patre minorem. ꝓſequēs eſt etiā q̄ ex eo q̄ dicit eū gemitibus poſtulare. intelligam⁹ eum eſſe paſſibilē creaturam beatitudine carentē. quod nullus vnq̄ hereticus dixit. Nam gemitus ex doloze eſt qui ad miſeriam ptinet Et ideo exponendū eſt poſtulat id eſt poſtulantes nos facit ſicut t gen. 22. Nunc cognoui q̄ timeas dominū id ē cognoſcere: feci. Facit aūt nos ſpūſſāctus. poſtulare in q̄tum in nobis recta deſideria cāt. Nam poſtulatio eſt quedam deſideriоz explicatio. Deſideria aūt recta ex amoze caritatis proueniūt quā in nobis ſpūſſanctus facit. ſupra. 5. Caritas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpūm ſāctum qui datus eſt nobis. Spiritu aūt ſancto dirigēte t inſtigante coz noſtrū t noſtra deſideria non poſſunt eſſe niſi nobis vtilia. Yſa. 4. Ego domin⁹ docens te vtilia. t iō ſubdit. ꝓ nobis. Eius aūt qđ multum deſideramus t deſideranter petim⁹ dilationez cū doloze t gemitibus pātimur. Et ideo ſubdit. Gemitibus. quos ſpūſſāctus ī coze noſtro cāt in q̄tum. ſ. nos facit celeſtia deſiderare que differūtur. Iſte eſt gemitus columbe quē ſpūſſanctus in nobis facit. Mau. 2. Minabant gementes vt colūbe. Dicit aūt inenarrabilibus. aut qz ſunt ꝓpter rem inenarrabilem ſcilicet celeſtem gloriā. 2°. coz. 12. Audiuit archana verba que nō licet homini loqui. Aut qz ipſi mor⁹ coz dis ſufficienter enarrari nō poſſunt. ſcōm q̄ a ſpū ſancto procedunt. Job. 38. Quis enarrabit celoꝛum rationem. ¶ Deinde cum dicit. Qui autē ſcrutatoꝛ ꝛc. oſtendit efficatiam auxiliі, quo ſpūſſanctus nos adiuuat dicens. Qui autē ſcrutatur coꝛda id eſt deus cui ꝓpriuz eſt coꝛda ſcrutari. pſ. Scrutans coꝛda t renes deus. Dicit autē deus ſcrutari coꝛda nō q̄ inquirēdo occulta coꝛdis cognoſcat. ſed qz manifeſte ſcit ea q̄ in coꝛde latēt. Sopho. 1°. Scrutaboꝛ ihrlm in lucernis. Deus inq̄ ſcrutās coꝛda ſcit id eſt approbat ſcōm illud. 2ª. thi. 2. Nouit dñs qui ſunt eius. Quid ōſideret ſpūs. i. quid ōſiderare nos faciat. pſ. Dñe ante te oñe deſideriū meū. Jdeo aūt deſideria ſpūs que in ſanctis facit ſpūſſanct⁹ ſunt deo accepta qz poſtulat ꝓ ſanctis. i. poſtulare eos facit ſcōm deū. i. qđ ꝓuenit diuino bñplacito. puer. 10. Deſideriū iuſtoz oñe bonuz Jn cui⁹ exemplum dñs patri dicebat. Nō ſicut ego volo. ſed ſicut tu vis. Mat. 26.

Lectio ſexta.

Scimus autem quoniaz diligētibus deum omnia cooperantur in bonuz hiis qui ſcōm ꝓpoſitū vocati ſunt ſancti. Nā quos ꝓſciuit: t ꝓdeſtinauit cōformes fieri ymaginis filii ſui: vt ſit ipe ꝓmo genitus in multis fribus. Quos aūt ꝓdeſtinauit hos t vocauit. t quos vocauit: hos t iuſtificauit. Quos aūt iuſtificauit: illos t magnificauit. Quid ergo dicemus ad hec: Si deus ꝓ nobis quis contra nos: Qui etiaz ꝓ ꝓprio filio ſuo nō pepcit. ſed pro nobis omnibus tradidit illū. Qui non etiam cū illo omnia nobis donauit.

¶ Ostendit supra aplus q̄ spūssanct⁹ adiuuat infirmitates pñtis vite q̄tuz ad impletionē nostroz desideriozz. h ostendit qualr nos iuuat q̄tum ad exteriozes euent⁹ diri gendo in bonū nostrū. Et pmo pponit qđ intēdit. secūdo pbat ppositū ibi. Nā quos presciuit ꝛc. tertio infert quā dam coclusionē ex dictis ibi. Quis ergo sepabit illos ꝛc ¶ Circa pmū duo cōsideranda occurrūt. ¶ Primo quidem magnitudo beneficij que nobis a spū sancto ꝓfertur vt. s. omnia nobis cooperenr in bonū. Ad cui⁹ euidentiā cōsiderandū est q̄ q̄cquid fit in mūdo etiā si malū sit cedit in bonū vniuersi qz vt aug. dicit in ench. De⁹ ē adeo bon⁹: q̄ nihil malile esse pmitteret nisi esset adeo potens q̄ ex q̄li et malo posset elicere aliquid bonū. ¶ Nō aūt semp cedit malū in bonū eius in quo est sicut corruptio vni⁹ animalis dit quidē in bonū vniuersi in q̄tum p corruptionē vni⁹ erat aliud. nō tū in bonū eius qđ corrumpit qz bonū niuersi est a deo volitū scōm se ꝛ ad ipm ordinātur omēs es vniuersi. Et eadē ratio esse videt circa ordines nobi lissimaz ptium ad alias ptes. qz maiū aliaz ptium ordīa tur in bonū nobilissimaz. Sed quicqd fit circa nobilissimas ptes nō ordinat nisi in bonū ipaz qz de eis ppter se ra habeb. ō alijs aūt ppter ipas. sicut medicus infirmitem pedis sustinet vt curet caput. Inter omēs aūt ptes niuersi excellūt sancti dei ad quoz quēlibet ptinet qđ dicitur. Mat. 25. Sup oīa bona sua cōstituet eum. Et ideo quicqd accidit vel circa ipos vel alias res totū in bonum z cedit ita q̄ verificat qđ dicit puer. xj. Qui stult⁹ est eruiet sapienti qz. s. etiā mala peccatoz in bonū iustoruz cedunt vnde ꝛ de⁹ spālem curā de iustis habere dicit secūdū illud. ps. Oculi dñi sup iustos. in q̄tuz. s. sic de eis curat q̄ nihil mali circa eos pmittit qđ nō in eoz bonum cōuertat. Et hoc quidē manifestū est q̄tum ad mala pena lia que patiunt. Unde in glo. dicit q̄ ipoz infirmitate exercetur humilitas. afflictione patia. cōtradictione sapientia. odio beniuolentia. Unde. 1ᶜ. pe. 3. Si quid patimini ppter iustitiā beati. Sed nūquid etiā eis peccata coopāntur in bonū? Quidā dicūt q̄ peccata cōtinent nō sub hoc q̄ dicit oīa. qz scōm augustinū peccatū nihil est ꝛ nihil fiunt hoies cū peccāt. Sed cōtra hoc est qđ in glo. sequit. Usq̄ adeo talib⁹ deus oīa coopatur in bonū vt si qui homines deuiant ꝛ exorbitant etiā hoc ipm eis faciat pficere in bonū. Unde ꝛ in ps. dicit. Cū ceciderit iustus nō collidetur qz dñs supponit manū suā. Sed scōm hoc videtur semp tales in maiori caritate resurgāt qz bonū hoīs in ritate cōsistit. quā si nō habeat apostol⁹ se nihil esse recognoscit. 1ᶜ. coz. 13. Sed dicendū est q̄ bonū hoīs nō solum cōsistit in q̄titate caritatis sed pcipue in ipius pseuerantia usq̄ ad mortē scōm illud Mat. 24. Qui pseuerauerit usq̄ in finē hic saluus erit. Ex hoc aūt q̄ iust⁹ cadit resurgit cautioz ꝛ humilioz. Unde in glo. subdit postq̄ dixerat q̄ hoc ipm faciat eis in bonū pficere. qz sibi humliores redeūt atq̄ doctiores. Discūt enī cū tremore se exultare debere. nō quasi arrogādo sibi tanq̄ de sua virtute fiducīā pmanendi. ¶ Secōo optet ꝑsiderare quib⁹ hoc bñficium cōpetat. Circa qđ primo attēditur aliquid ex pte hominis cū dicit. Diligētib⁹ deū. dei enī dilectio est in nob q̄ inhabitantē spūm vt habitū est supra. 2°. Ipse aūt spūs sanct⁹ est qui nos dirigit in viā rectā vt dicit in. ps. Unde dicit. 1ᶜ. pe. 3. Quis est qui vobis noceat si boni emulatores fueritis? Et in ps. Pax multa diligentib⁹ legez tuam ꝛ nō est illis scādalum. Et hoc rōnabiliter. qz vt dicitur puer. 8. Ego diligētes me diligo. diligere est bonuz velle dilecto dei aūt velle est opari. Oīa enī quecūq̄ voluit fecit vt in ps. dicit. Et ideo de⁹ oīa cōuertit in bonū hijs qui eū diligūt. scōo attendit id qđ est ex pte dei. qui p̄mo fideles ab eterno pdestinauit. scōo ex tēpore vocat. tertio sanctificat ꝛ hec tria tāgit cū dicit. Hijs qui scōm p positum vocati sunt sancti. i. pdestinat⁹ vocatis ꝛ sanctificatis. vt ppositū referat ad pdestinationē que scōm aug. est ppositū miserendi. Ephe. 1°. ¶ Predestinati scōm prozposituz ei⁹. Nō dicit vocati. ad vocationē. Ysa. 41. Uocauit eū vt sequeret se. Nō dicit sancti ad sanctificationē scōm illud Le. 21. Ego dñs qui sanctifico vos. Hoc aūt aplus se scire dicit ex psona sanctoz dicens. Scim⁹. sap. 10. Dedit illi sciam sanctoz. ¶ Procedit aūt hec scia tum ex experimento. tum etiam ex cōsideratione efficatie caritatis. Cañ. 8. Fortis est vt mors dilectio. Et etiā pdestinationis eterne. Ysa. 46. Dis volūtas mea implebit et omne ꝓsilium meū fiet. ¶ Deinde cū dicit. Nā quos presciuit ꝛc. pbat qđ dixerat tali rōne. Nullus pōt nocere hijs quos de⁹ pmouet. Sed pdestinatos diligentes deū deus pmouet. Ergo nihil pōt eis nocere. sed oīa cedunt eis in bonū. ¶ Circa ergo pbat minoz. s. q̄ eos de⁹ pmoueat. 2° maioz. s. q̄ pmotis a deo nihil pōt esse nociuū ibi. Quid ergo dicem⁹ ꝛc. Circa pmū duo facit. ¶ Primo pponit ea que sunt ad pmotionē sanctoz ab eterno. 2° ea que sunt ex tēpore ibi. Quos aūt pdestinauit ꝛc. ¶ Ponit aūt duo circa pmuz. s. presciam ꝛ pdestinationē cuz dicit. Nā quos presciuit ꝛ quos pdestinauit. Dicūt aūt quidam q̄ predestinatio hic accipit p preparatione que est i tēpore. qua. s. de⁹ prepat sanctos ad gram ꝛ hoc dicunt ad distinguendū presciam a pdestinatione. Sed si recte cōsidereť vtrūq̄ est eternū ꝛ drūt rōne. Nā sicut dictū est supra pmo. sup illud qui predestinat⁹ est. pdestinatio importat pordinationē quādaz in aīo eoz que quis est facturus. Ab eterno aūt de⁹ predestinauit bñficia que sanctis suis erat daturus. Unde pdestinatio est eterna. differt aūt a presciā scōm rōnem qz presciā importat solā noticiā futuroz. sed pdestinatio importat cālitatem quādaz respectu eoz. Et ideo de⁹ habet presciaz ꝛ de peccatis. sed pdestinatio est de bonis salutarib⁹. Unde aplus ad ephe. primo dicit ¶ Predestinati scōm pposituz ei⁹ vt sim⁹ in laudē ꝛc. Circa ordinē aūt presciē ꝛ pdestinationis. dicunt quidam q̄ presciā meritoz bonoz ꝛ maloz est ratio pdestinationis ꝛ reprobationis vt. s. intelligat q̄ deus pdestinet aliqs qz pscit eos bñ opaturos ꝛ ī xp̄o credtios. Et scōz h° littera sic legit. Quos presciuit cōformes fieri ymaginis filij eius hos pdestinauit. Et h° quidē rationabl̄r dicere tur. si pdestinatio respiceret tñ vitam eternā que dat meritis sed sub pdestinatione cadit oñe beneficiuz salutare quod est homini ab eterno diuinit⁹ prepatū. Unde eadē ratione oīa bñficia que nobis confert ex tēpore prepauit nos ab eterno. Unde ponere q̄ aliqđ merituz ex pte nr̄a p supponat cuius presciā sit ratio pdestinationis nihil est aliud q̄ gratiā ponere dari ex meritis nostris. ꝛ q̄ principium bonoz o pum est ex nobis ꝛ cōsumatio est ex deo. Un de cōuenient⁹ sic ordinat littera. Quos presciuit hos et pdestinauit fieri cōformes ymaginis filij sui. Ut ista conformitas nō sit ratio pdestinationis sed termin⁹ vel effectus. Dicit enim aplus ephe. pmo. ¶ Predestinauit nos in adoptionē filioz dei. Nihil enim aliud est adoptio q̄ illa cōformitas. Ille enim qui adoptat in filium dei cōformatur vero filio ei⁹. ¶ Primo quidē in iure pticipande hereditatis. sicut supra eodē dictū est. Si filij ꝛ heredes. heredes quidē dei coheredes aūt xp̄i. scōo in pticipatione splendoris ipius. Ipe enim genit⁹ est a patre tanq̄ splendoz glozie eius. Ihe. pmo. Unde p hoc q̄ sactos illumiat de lumine sapie ꝛ gratie facit eos fieri cōformes sibi. Unde in ps. dicit. In splēdozibus sanctoz ex vtero ante luciferum genui te. i. pfundentē oēm splendorē sanctorum Quod aūt dicit. Ymaginis filij eius. pōt intelligi dupliciter. Uno modo vt sit cōstructio appositiua. vt sit sensus

conformes imaginis filij eius qui est imago. Col'.1. Qui est imago inuisibilis dei. Alio modo potest intelligi vt sit constructio transitiua: vt sit sensus: predestinauit nos fieri conformes filio suo: in hoc q portemus eius imaginem 1.cozin.15. Sicut portauim⁹ imaginē terreni: sic portemus imaginē celestis. Dicit aūt. Quos predestinauit nō q̄ oēs prescitos predestinet: sed q̄ eos predestinare nō poterat nisi prescireț. Jere.1. Priusq̄ te formarē in vtero noui te. Quid aūt ex hac predestinatione sequaț subiungit. Ut sit ipse primogenit⁹ in multis fratrib⁹. Sicut eīm deus suam naturalē bonitatē voluit alijs cōmunicare: participando eis silitudinē sue bonitatis vt non solū sit bon⁹ sed etiam actor bonoꝝ. ita filius dei voluit conformitatē sue filiationis alijs cōmunicare vt non solū sit ipse filius: sed etiā primogenitus filiorū. Et sic q̄ p generationē eternam est vnigenitus. Fm illud Jo.1. Unigenit⁹ q̄ est in sinu patris Fm collationez gratie sit p̄mogenitus in multis fratribus. Apoc.1. Qui est primogenitus mortuoꝝ ț p̄n ceps regū terre. Habet igiț xp̄us nos fratres: tū q̄ nobis similitudinem sue filiationis cōmunicauit: sicut hic dicit. tum q̄ silitudinē nostre nature assumpsit. Fm illud Heb. 2. Debuit p omnia fratribus assimilari. ¶ Deinde cū dicit. Quos aūt predestinauit ꝛc. ponit ea que ex tempore sancti diuinitus consequunț. Et p̄mo ponit vocationē cū dicit. Quos p̄destinauit hos ț vocauit. predestinatio aūt eius irrita esse non potest. scōm illud Ysa.14. Jurauit dn̄s exercituū dicens. Si non vt puraui ita erit ț quō mente tractaui sic eueniet. Primū aūt in quo incipit p̄destinatio impleri est vocatio hoīs: que quidez est duplex. Una exterior que fit ore predicatoris. puer.9. Misit ancillas suas vt vocarent ad arcem. Hoc modo deus vocauit Petrum et Andream vt dicit Matth.4. Alia vero vocatio est interior q̄ nihil aliud est q̄ quidam mentis instinct⁹ q̄ cor hoīs mouet a deo ad assentiēdū his que sunt fidei vel virtutis. Ysa.41. Quis suscitauit ab oriente iustū ț vocauit eum vt sequeret se? Et hec vocatio necessaria est. q̄ cor nostrū non se ad deuz cōuerteret nisi ipse deus nos ad se traheret. Jo.6. Nemo potest venire ad me nisi pater q̄ misit me traxerit eum. Treñ.5. Conuerte nos dn̄e ad te ț conuertemur. Et etiam hec vocatio est efficax in p̄destinatis. q̄ huiusmodi vocationi assentiunt. Jo.6. Oīs q̄ audiuit a patre meo ț didicit venit ad me. Unde secundo ponit iustificationē cū dicit. Quos vocauit hos ț iustificauit. s. gr̄am infundendo supra.3. Justificati gratis per gr̄am ipsius. Hec aūt iustificatio ț si in aliquib⁹ frustretur q̄ non p̄seuerant vsq̄ in finem: in predestinatis tñ nunq̄ frustrat. Unde tertio ponit magnificationez cum subdit. Hos ț magnificauit. Et hoc duplicit. s. uno quidem mō p̄ effectum virtutis ț gratie. Alio aūt modo p̄ exaltatiōz glorie. Sap̄. vltimo. In omnib⁹ dn̄e magnificasti populū tuum ț honorasti. Ponit aūt p̄teritū p̄ futuro si intelligatur de magnificatione glorie vel p̄pter certitudinē futuri vel q̄ quod in quibusdā est futurū in aliis est completum ¶ Deinde cuz dicit. Quid ergo dicem⁹ ꝛc. manifestat maiorem scz q̄ p̄motis a deo null⁹ potest nocere. Et primo ostendit q̄ nō possit pati detrimentū p̄ malū pene. secūdo q̄ nec p̄ malū culpe ibi. Quis accusabit ꝛc. Malus pene est duplex. Unum quidē consistit in illatione maloꝝ. aliis in subtractione bonoꝝ. Primo ostendit q̄ illi qui p̄moueną a deo non patiunț detrimentū p̄ conatū alicuius p̄sequentis dicens. Quid q̄ dicemus? quasi dicat. Cum tot bona deus suis electis p̄stet quid potest dici contra hec vt icz predicta dei beneficia annullētur quasi diceret. Nihil. puer.21. Non est sapientia ț non est prudentia ț nō est consilium contra dominū. Uel quid dicemus? Ad hec s. aspiciētes ț oportet nos obstupescere. Abacuc.3. Scōm aliam litterā. Considerauī opera tua ț expaui. Uel quid dicemus ad hec. i. quid poterim⁹ deo retribuere tot beneficijs dignū? p̄s. Quid retribuā dn̄o p̄ omnibus que retribuit mihi? Et subiungit. Si deus p̄ nobis est scz predestinando vocando iustificando ț magnificādo: quis cōtra nos scz esse poterit efficaciter. Ys.5. Stem⁹ simul q̄s est aduersarius meus? Job.17. Pone me iuxta te ț cuiꝰ vis manus pugnet contra me. Secundo ostendit q̄ sancti dei non possunt pati detrimentū ex subtractione bonorum dicens. Qui etiam p̄prio filio non pepercit. Cū aūt supra de multis filijs mentionem fecisset dicens. Accepistis spiritū adoptionis filiorum: ab omnib⁹ illis hunc filium separat dicens. Proꝓo filio suo id est nō adoptato vt heretici mentiunț sed naturali ț coeterno. i. Jo. vltimo. Ut simus in vero filio eius iesu xp̄o. de quo pater dicit. Matth.3. Hic est filius meus dilectus. Q autē dicit. nō pepercit. intelligendum est q̄ eum a p̄ena nō exemit. Nā culpa in eo non fuit cui parci potuisset: puer.13. Qui p̄cit virge odit filium suū. Non tñ deus pater filio suo non pepercit vt ei aliq̄d accresceret qui est p̄ omnia deus p̄fectus. sed p̄pter nostrā vtilitatē eum passioni subiecit. Et hoc est quod subdit. Sed p̄ nobis omnibus tradidit illū id est exposuit eum passioni p̄ expiatiōe peccatoꝝ nostrorum. ō.4. Tradit⁹ est p̄pter delicta nostra. Ysa.53. Dominus posuit in eo iniquitatem omniū nostrū. Trad.dit eum deus pater in mortem: eum incarnari ț pati statuendo ț humane eius voluntati inspirando charitatis affectum qua passionem spontaneus subiret. Unde ipse seipsum tradidisse dicit eph̄.5. Tradidit semetipsum p̄ nob. tradidit etiam eum iudas ț iudei exterius aliquid operādo. vt supra.5. habitum est. Est aūt notandum q̄ dicit. q̄ etiam p̄prio ꝛc. Quasi dicat. Non solum alios sanctos p̄ salute hominum tribulationi exposuit fm illud Osee 6. Propter hoc dolaui in pphetis. 2.cor.1. Cum tribulamur p̄ vestra exhortatione ț salute. Sed etiam p̄p̄uz filium suum. In ipso aūt filio dei omnia existunt sicut in primordiali preopatiua causa. Col'.1. Ipse ē ante omnia ꝛc. Unde eo tradito nobis: oīa sunt data nobis. Unde subdit. Quō non etiam cum illo scz dato nobis oīa donauit nobis. vt scz oīa cedant in bonū nostrum. superiora quidem s. diuine persone ad fruendū. rationales sp̄iritꝰ ad conuiuendū. omnia inferiora advtendum non solū p̄spera sed etiam aduersa. 1.cozin.3. Omia vestra sunt: vos autem xp̄i: xp̄us aūt dei. Unde patet q̄ sicut in p̄s dicit. Nihil deest timentibus eum.

Lectio septima.

Quis accusabit aduersus electos dei q Deus qui iustificat. Quis est qui cōdemnet? Christus iesus qui mortuus est: immo q̄ ț resurrexit: qui est ad dexteram dei qui etiā interpellat p̄ nobis. Quis ergo nos separabit a charitate christi. Tribulatio an angustia: an fames: an nuditas: an periculum: an persecutio: an gladius? Sicut scriptū est. Quia p̄pter te mortificamur tota die. estimati sum⁹ sicut oues occisionis Sed in his omnibus supamus: p̄pter euz q̄ dilexit nos. Certus sum eīm. q̄ neq̄ mors: neq̄ vita: neq̄ angeli: neq̄ principat⁹: neq̄ virtutes: neq̄ instantia: neq̄ futura: neq̄ fortitudo. neq̄ altitudo: neq̄ p̄fūdū: neq̄ crea

tura alia poterit nos separa a charitate dei: que est in christo iesu dño nostro.

Post q̄ aplus ostendit q̄ sancti quos deus p̄mouet nullum detrimentū pati possunt quasi a malo pene. hic ostēdit q̄ nullus detrimentū pati p̄ ossunt quasi a malo culpe. Et primo ostendit ꝓpositū. secundo excludit quandā cbiationem ibi. Christus iesus ꝛc. Circa primū considerādum est q̄ aliquis ꝓpter culpaz leditur a duob⁹. Primo quidē ab accusatiōe. secundo a iudice cōdemnāte. Primo ergo ostendit q̄ nulla accusatio possit esse sanctis dei nociua. ꝛ hoc ratione diuine electionis. Qui em̄ aliquez eligit ex hoipso eum approbare videt. Sancti aūt sunt electi a deo. Eph. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem: vt essemus sancti. Qui accusat improbat eum quem accusat. Non est aūt alicuius accusatio contra dei approbationē. Et ideo dicit. Quis accusabit. s. efficaciē aduersus electos. i. aduersus eos quos de⁹ elegit vt sint sancti. Unde dicit apoc. 12. Proiectus est accusator fratrum nostrorū. Secūdo ostendit q̄ nullius accusatio pōt esse sanctis nociua. Et hoc etiam ostendit ex alio dei beneficio. s. de⁹ nos iustificat. qō q̄dē beneficiū p̄mittit dicēs. Deus. s. est qui iustificat fm illō qō supra dictū est Quos vocauit hos ꝛ iustificauit. 1. cor. 6. Sz iustificati estis. Cōdemnatio aūt contra iniustos locū habet. Quis est ergo q̄ cōdemnet iustificatos a deo? Job. 34. Ipso cōcedente pacem quis est qui condemnet? Deinde cū dicit. Christus iesus excludit obuiationem. posset aliquis timere ne a christo iesu aliquis accusaretur ꝛ condemnaretur tanq̄ transgressor mādati ipsius xp̄i. sicut ꝛ de moyse dñs dicit. Jo. 5. Est qui accusat vos moyses in quo speratis. Et q̄ etiam ab ipso condemnaret eo q̄ ipse est constitutus a deo iudex viuorum ꝛ mortuorum. vt dicit act. 10. Ipse etiam est immunis a peccato. 1. cor. 2. Qui peccatum non fecit. ꝛ ideo ydoneus videt ad accusandū ꝛ condemnādum fm illud Jo. 8. Qui sine peccato est vestrum p̄m⁹ in illā lapidē mittat. Et iō dicit xp̄s iesus. Quasi dicat. Nūquid christ⁹ iesus accusabit aduersus electos dei vel etiam eos condemnabit? Et ostendit q̄ nō. qz etiā ip̄e fm humanitatē suam magna beneficia satis confert sicut ꝛ fm suam diuinitatē. Et ponit quattuor humanitatis ipsius beneficia. Primo quidē mortez cum dicit. Qui mortuus est scz p nostra salute. 1. Pe. 3. Christ⁹ semel p peccatis nostris mortuus est. Secūdo resurrectionē p quā. s. nos viuificat ꝛ nūc vita spūali ꝛ tandē vita corporali. Uñ subdit. Qui ꝛ resurrexit vt supra. 4. Resurrexit ppt̄ iustificationem nostram. Addit aūt immo. qz potius est nūc cōmemorandus ex virtute resurrectionis q̄ ex infirmitate passionis. 2. cor. in. vltimo. Nam si crucifixus est ex infirmitate nostra: viuit ex virtute dei. Tertio ipsam patris confessionem cū dicit. Qui est a dextris dei id ē in equalitate dei patris fm naturam diuinā ꝛ in potiozibus bonis eius fm naturam humanā. Et hoc etiam est ad gloriā nostrā qz vt dicit Eph. 2. Consedere nos fecit in celestibus in christo iesu. Inquantū em̄ nos membra eius sum⁹ nos in ipso deo patri consedemus. Apoc. 3. Qui vicerit dabo ei sedere mecū in trono meo sicut ego vici ꝛ sedi cum patre meo in trono eius. Quarto interpellationē eius cū dicit. Qui etiā interpellat p nobis quasi aduocatus nr̄ existēs 1. Jo. 2. Aduocatū habemus apud patrē iesum xp̄m. Ad officium aduocati ptinet non q̄ accuset vel condemnet sz magis accusatozē repellat ꝛ cōdemnationē impediat. Dicitur aūt p nobis interpellare dupliciter. Uno mō p nobis orando fm illud Jo. 17. Non p his ergo tantum rogo apl̄s sed his qui credituri sunt p verbum eorū in me. Nūc autē eius interpellatio p nobis est voluntas ipsius de vestra salute Jo. 17. Volo vt vbi sum ego ꝛ illi sint mecum: Alio modo interpellat p nob humanitatē p nobis assumpta ꝛ mysteria in ea celebrata conspectui paterno representando. Heb. 9. Introiuit in ipsum celum vt appareat nunc vultui dei p nobis. Deinde cum dicit. Quis ergo nos separabit ꝛc. Infert cōclusionē ex dictis. Et quia hec conclusio quasi incredibilis videt inexpertis: ꝓponit eam p modum questionis. Unde tria facit. primo ꝓponit questionem. secundo ostendit necessitatē questionis ꝓposite ibi. Sicut scriptum est ꝛc. tertio ponit solutionē ibi. In his omnibus ꝛc. Potest aūt hec questio ex premissis duplici ratione concludi. Primo quidez sic. Tot beneficia sunt nobis diuinitus collata ꝛ tam efficatia vt nullus contra ea possit. Ea aūt predicta beneficia ad hoc tēdunt vt nos simus in charitate radicati ꝛ fundati. vt dicit eph. 3. Quis ergo nos separabit a charitate christi? qua scz xp̄m diligim⁹ ꝛ primū. fm q̄ ipse precepit. Jo. 13. Mandatū nouum do vobis ꝛc. Alio modo sic. Dictum est q̄ magna beneficia deus sanctis suis confert ex quorū consideratione adeo charitas christi i cordibus nostris feruet q̄ nihil eam extinguere potest. Can. vltimo. Aque multe non potuerūt extinguere charitatē. Proponit aūt mala p quoz passionem aliquis credi posset vt charitatem christi deseereret. Et primo ponit ea que ptinent ad vitā. secūdo id qō ptinet ad mortem. Circa vero ea que in vita imminent sustinenda. primo ponit mala presentia. secūdo futura. Circa presentia vero primo ponit ea q̄ ptinent ad tolerantiaz malorum. secundo ea que pertinent ad defectū bonorum. Mala aūt ppessa cōsiderari possunt dupliciter. Uno mō fm q̄ sunt in patiente qui dupliciter ab eis affligit. s. exterius fm corpus. Et ad hoc ptinet tribulatio. Dicit em̄ a tribulis que sunt herbe pūgitiue. Hen. 3. Spinas ꝛ tribulos germinabit tibi. Unde aliqs tribulari dicit cū exterius pungit. Nec tū ꝓpter hoc iusti vincunt. ps. Multe tribulationes iustorum ꝛ de his omnibus liberabit eos dom⁹. Affligit etiam homo ab eis p interiorem anxietatem cordis dum scz aliquis non videt quo diuertat vel q̄modo euadat. Et quantum ad hoc subdit. An angustia? Dan. 13. Angustie mihi sunt vndiqz ꝛ quid eligā ignoro. Alio mō huiusmodi mala considerari possunt fm q̄ sunt in agente. Et quantū ad hoc subdit. An psecutio? Quāuis em̄ psecutio ad hoc ꝓprie ptinere videat q̄ aliquis alium psequit effugando. fm illud Matth. 10. Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate: fugite in aliam: tamē cōmuniter psecutio accipi pōt p inflictione cuiuslibet nocumēti. ps. Multi psequunt me qui tribulant me. Deinde ponit mala q̄ ptinent ad subtractionē bonorū que sunt necessaria vite. s. cibus ꝛ vestimenta fm illud. 1. Ti. 6. Habētes alimenta ꝛ quibus tegamur his contenti simus. Ad subtractionē aūt cibi ptinet fames. Uñ subdit. An fames Ad subtractionē autē vestitus ptinet nuditas. Unde subdit. An nuditas. 1. cor. in. 4. Usqz in hanc horaz esurim⁹ ꝛ sitimus: ꝛ nudi sumus. Quantū ad mala futura subdit. An periculum. s. iminens in futurū. 2. cor. 12. Periculis fluuiorum periculis latronū. Quantū aūt ad mortē subdit. An gladi⁹. Heb. 11. In occisiōe gladij mortui sunt. Deinde cum dicit. Sicut scriptum est ꝛc. ostendit huius questionis necessitatē p hoc q̄ dicit q̄ sanctis omnia ista imminebant patienda ꝓpter christi charitatez. Et inducit verba psalmiste quasi in persona martyrū ꝓposita. In quib⁹ primo ponit causam passionis. Martyrē em̄ non facit pena sed causa vt dicit aug. Unde dicit. ppt̄ te Matth. 10. Qui perdiderit aīam suam. i. vitam ꝓpter me inueniet eam. 1. Pe. 4. Nemo vestrū patiat vt fur aut homicida. Si aūt vt christianus nō erubescat. Patit aūt ꝓpter christum non solum qui patit ꝓpter fidem christi: sed etiam q̄

patiķ p quocūq; iusticie opere p amore christi. Matth. 5. Beati qui psecutionē patiunt ppter iusticiam. Secūdo ponit gravitatē passionis cum dicit. Mortificamur id est morti tradimur. Hester. 7. Traditi sumus ego t populꝰ meus vt cōteramur t iugulemur t pereamus. Tertio cōtinuitatem psecutionis cum dicit. Tota die id est p totū tempus vite. 2. corin. 4. Semper nos q̄ viuimus in mortem tradimur ppter iesum. Quarto promptitudinē psequentiū ad occidendū cum dicit. Estimati sumus vt oues occisionis. i. deputate vt occidaṅ in macello: que cuꝫ studio occidunṫ. Ita t sancti ex ppposito t cum studio occidebaṅ. Jo. 16. Venit hora vt omnis qui interficit vos arbitretur obsequiū se prestare deo. Za. 11. Pasce pecora occisionis que q̄ possederant occidebant. ¶ Deinde cum dicit. Sed in his omnibus. soluit questionē. Et primo ppponit solutionez diceus. Sed in his omnibus. s. malis que supra posui superamus dum scz circa omnia illibatā charitatem seruamꝰ. Sap. 10. Certamē forte dedit illi vt vinceret. Et hoc non nostra virtute: sed p auxiliū christi. Uñ subdit. Propter eum qui dilexit nos. i. ppter eius auxilium vel ppter affectum quem ad eum habemus non quasi nos primo dilexerimꝰ euꝫ: sꝫ qm̄ ipse ꝑ dilexit nos vt dicitur. 1 Joh. 4. t 1. corin. 15. Gratias deo q̄ dedit nobis victoria. i p iesum christū. Secundo ibi. Certus sum. manifestat solutionē ostendens inseparabilē esse sanctoꝝ charitatem. Et primo ostendit q̄ non potest separari a creaturis que sunt. secundo q̄ nec etiā a creaturis que non sunt sed esse possent ibi. Neq; creatura alia. Circa primū duo facit. primo ponit ea que sunt in bone dicens. Certus suꝫ eñ qꝛ neq; mors que est precipuū inter terribilia. neq; vita que est precipuū inter appetibilia scz poterit nos separare a charitate dei. infra. 14. Sive viuimus domino viuimus sive morimur dño morimur. In his aūt duobꝰ includuntur oīa q̄ supra posuit. Nam sex precedentia ptinēt ad vitam. vnum aūt scz gladius ptinet ad mortē vt supra dictū est. Deinde ponit ea que sunt exterius inter que primo ponit spūales creaturas dicens: Neq; angeli qui scz sunt minores deputati ad custodiaꝫ hoīm singulorūꝫ. pś. Angelis suis mandauit de te. Neq; principatꝰ scz q̄ sunt deputati ad custodiā gentiū. Dañ. 10. Nunc reuertar vt prelier aduersus principem persarū. Cum eñ egrederer apparuit princeps grecoꝝ veniēs t nemo est adiutor meus nisi michael noster princeps. Addit aūt neq; virtutes Qui est supremus ordo ministrantiū Luc. 21. Virtutes celoꝝ mouebunṫ. Potest autez hoc intelligi dupliciter. Uno modo de malis angelis qui contra sanctos decertāt Eph. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnē t sanguinem: sed aduersus principes t potestates. Alio modo potest intelligi de bonis. Et sm hoc vt Chrysostomꝰ dicit in libro de cōpunctione cordis: Hoc dicebat non q̄ angeli affectare possent aliquando eum a xpo separare sed etiā ea que sunt impossibilia verbigratia fieri posse dixit magis q̄ se ab amore xpi seiungi. vt p hoc quanta in eo vis esset diuine charitatis ostenderet. atq; omnibus ante oculos poneret. hic eñ amantium mos est vt amorem suum silentio tegere nequeant. sed necessarijs suis et caris efferunt t produnt: t flāmas suas intra pectus cohibere non possunt. Enarrant ea frequentius vt ipsa assiduitate narrandi amoris sui solacium capiant: t refrigeria immēsi ardoris assumant. Sic ergo facit beatus hic eximius amatoꝛ xpi omnia que sunt t que erūt queq; accidere possunt t que oīno non possunt simul vno sermone complectiṫ. Et simile est qđ dicit Hal. 1. Licet nos aut angelus de celo euangelizet vobis preterq̄ qđ euangelizaui vobis anathema sit. ¶ Deinde ponit etiam creaturas sensibiles q̄z duplicē diuersitatē ponit. ꝑmo qđē sm tempus q̄ diuersificātur sm pśens t futurū. Unde dicit. Neq; instantia id est presentia sive dolorē sive delectationē inferant. 2. cor. 4. Non cōtemplantibꝰ nobis ea que videnṫ. Addit aūt. Neq; futura quoꝝ nec timor nec desideriū potest nos separare a christo. Unde ipse dicebat. Act. 21. Ego non solum alligari sed t mori in hierusalē paratus sum ppter nomē dñi iesu. ¶ Deinde ponit diuersitatē sensibiliū creaturaꝝ ex parte magnitudinis. t primo tāgit magnitudinē virtutis cuꝫ dicit. Neq; fortitudo id est neq; creatura fortis potest me separare a christo puta fortis ignis aut fortis aqua qꝛ vt cañ. 8. dicit. Fortis est vt mors dilectio. ¶ Deinde ponit magnitudinē dilectionis describēs eam sm ea q̄ ꝑprie conueniunt corporibus. s. altum t pfundū. Unde dicit. Neq; altitudo ex qua scz aliq̄s mihi minareṫ ꝑcipitiuꝫ sicut dicit Luc. 4. Et duxerūt iesuꝫ vsq; ad supciliū montis vt precipitarent eum. Neq; profundū in quo aliquis submersionē minareṫ. pś. Infixus sum in limo profundi. Possunt etiam hec tria ad res humanas referri. Tripliciter eñ aliquis homo posset a deo aliquē auertere. Uno quidē mō cogendo p fortitudinē. Sz sicut dicit. 1. Regꝫ 2. Non est fortis sicut deus noster. Secundo stupefaciendo p altitudinez auctozitatis. sed de deo dicit in pś. Tu solus altissimus sup omnē terram. Tertio seducendo per profundū sapientie. sed de deo dicit Job. 11. Profundior inferno. t vnde cognosces? Possunt etiā hec duo altitudo t profundū ad prospera t aduersa referri sm illud. 2 corin. 6. Per arma iusticie a dextris t a sinistris. Vel sm Chrysostomū in libro de compunctione cordis. q̄ ait altitudo t profundū nō mihi aliud indicare videt q̄ regnū celoruꝫ t gehennā. Quasi dicat. nec si a regno decidere me necesse sit aut etiam in gehennā trahi p xpo: nec hoc quidē mihi metuendū est. Quantū aūt ad ea que nō sunt sꝫ possūt eē subdit. Neq; creatura alia qō vtiq; sm Chrysostomū de his dicit que non sunt. quasi illi non sufficiāt omnia que sunt sed illa que non sunt ꝓuocat quodā modo ad certamen. Nihil inquit istoꝝ poterit nos separare a charitate dei. j. corin. jꝫ. Charitas nunq̄ excidit. Que quidem charitas dei est in christo iesu dño nostro. qꝛ scz p eum data est nobis inquantū spiritūsanctum nobis dedit Luc. j2. Ignem veni mittere in terrā t quid volo nisi vt accendaṫ. Sed cum scriptū sit Eccs. 9. Nescit homo vtrum amore vel odio dignus sit sed omnia in futurū seruanṫ incerta. quid est hoc qō dicit se esse certū q̄ nihil possit eum a charitate separare. Ad qō dici potest q̄ aplus nō loquitur singulariter de seipso: sed loquiṫ in persona omniū ꝑdestinatoꝝ de quibus ppter certitudinem ꝑdestinatiōis annunciat q̄ nihil eos a charitate possit separare. pōt etiā ista certitudo causari ex virtute charitatꝭ que quantum in se est ab aliquibus non potest superari cum deum super omnia diligāt. Et aūt aliquis interduma charitate recte dat non est ppter defectū charitatis: sed ppter defectum liberi arbitrij. Si aūt aplus hoc dicit de seipso de hoc certus esse non poterat nisi forte p reuelationē qꝛ victū est ei Sufficit tibi gratia mea. 2. corin. j2. Nam quantū ad possibilitatem liberi arbitrij ipse alibi dicit. j. corin. 9. Me forte cum alijs predicaverim ipse reprobus efficiar.

¶ Incipit capitulū nonum.

Veritatem dico in christo non mētior. testimoniū phibente conscīētia mea in spūsancto. qm̄ tristicia mihi magna est t cōtinuus dolor cordi meo. Optabam egoipe anathema esse a xpo p fratribꝰ meis qui sunt cognati mei

fm carnez qui sunt israelite.quorũ adoptio est filiorũ.t gloria t testamentũ t legislatio t obsequiũ t pmissa. quox patres ex quib⁹ est christus fm carnem qui est sup oĩa de⁹ benedictus in secula:amen.

Apostolus supra necessitatẽ t virtutẽ gratie demonstrauit.hic incipit agere de origine gratie:vtrũ ex sola dei electione detur:aut deb ex meritis precedentiũ operum occasione accepta ex eo q iudei q̃ videbanẽ diuinis obsequijs mancipati exciderant a gratia.gentiles aũt ad eam erant admissi q̃ prius fuerant a deo alieni. Primo igit agit de electione gentium. secundo de casu iudeorũ capi.x. Fratres voluntas quidẽ cordis mei tc. Circa primũ duo facit.primo cõmemorat dignitatẽ iudeorũ.secũdo ostendit quomodo gentiles ad illam dignitatẽ sunt assumpti ibi. Non aũt q exciderit tc. Circa primum duo facit. Primo aplus ostendit affectum suum ad gentem iudeorum ne ea que contra eos dixit vel dicturus est ex odio dicere videretur. Scõo eorũ dignitatẽ ostendit ibi. Qui sunt israelite tc. Circa primũ duo facit. Primo confirmat dicenda p simplicem assertionẽ dicens. Veritatem dico.qõ maxie conuenit predicatori qui est testis veritatis. puer. 8. Veritatẽ meditabit guttur meum. Zach. 8. Pacẽ t veritatẽ diligite. Et q̃ q̃cq̃ aliq̃s veritati quã loquit aliqõ mẽdacium interserit ad hoc excludendũ subdit. Non mentior. ph. 4. Deponentes mendaciũ loquimini veritatẽ. Secundo confirmat q̃ dicenda sunt p iuramentũ q̃ est quedã confirmatio p testimoniũ ineffabilis veritatis. Tales aũt sunt testes sanctorum.primo quidẽ deus fm Job.16. Ecce in celo testis meus. Et ideo dicit ĩ christo iesu.i.p christum iesum qui est veritas absq̃ mẽdacio. 2. corin. 1. Dei eñ filius qui predicat⁹ est in vobis nõ fuit in illo est t nõ. Secundo testis infallibilis sanctorũ est eorũ conscientia. Vñ subdit. Testimoniũ phibẽte mihi cõscia mea. 2. cor. 1. Gloria nostra hec est testimonium cõscientie nostre. Et q̃ interdum conscientia errat nisi p spũmsanctũ rectificet subdit. In spũsancto. ẽ. 8. Ipse spũs testimonium reddit spũi nostro. Deinde cũ dicit. Quoniã tristicia tc. ostẽdit suum affectũ ad iudeos p dolorem quẽ de eorum casu patiebat. quẽ quidẽ primo exponit. secundo eius signum ponit cum dicit. Optabam tc. Exaggerat aũt suum dolorem tripliciter. Primo quidẽ ex eius magnitudine. Quoniam mihi tristicia est magna: quia scz est de magno malo id est de excidio tante gentis. Treñ. 2. Magna est velut mare contritio tua. Sz contra hoc videt esse qõ dicit. Ecc. 3. Tristiciam non des anime tue. qõ videtur sententie stoicox consonare q̃ tristiciam oĩno ab animo sapientis ppellabant. Cum eñ tristicia sit de malo p̃senti:non põt sapienti competere cui nullũ malum est presens. Nõ eñ estimabant aliquid esse bonũ nisi honestũ: t malũ nisi peccatũ. Sed hec opinio refellit dupliciter. Primo q̃dez qr corporales defectus lz nõ sint simpliciter mala quib⁹.s. homines fiant mali.sunt tamen quedã mala q̃ natura abhorret. Unde t dñs p his tristat⁹ legit. Matth. 26. Tristis est aĩa mea vsq̃ ad mortẽ. Secũdo cũ ex charitate hõ debet suũ diligere,primũ sicut seipsũ iminet sapienti tristicia laudabilis de pctõ prximi sic ꝺ pctõ suiipsi⁹. Vñ aplus dicit. 2. corin. 12. Et lugeam multos ex eis q̃ peccauerũt. Sic igit reprobat secuti tristicia q̃ mortẽ operat: preedes ex amore seculi.sed tristicia que est fm deum vtpote ex diuina charitate pcedens salutẽ operat vt dicit. 2 corin. 7. Et talis fuit ista tristicia. Secundo exaggerat eam ex continuitate. Unde subdit. Et continuus dolor. Non q̃ continuo actu doleret sed fm habitum. Jere. 9. Ut ploẽ die ac nocte interfectos populi mei. Tertio exaggerat eaz ex sui veritate.cũ dicit. Cordi meo.non eñ erat superficialis: sed in corde radicata. Treñ. 1. Multi gemitus mei t cor meum tremens. Deinde cum dicit. Optabam eñ tc. ponit signum doloris dicens. Optabam eñ egoipse qui tam feruens sum in charitate xpi vt supra ostẽsum est anathema esse a christo p fratribus meis. Ubi primo sciẽdũ est q̃ anathema est grecũ t cõponit ab ana qõ ẽ sursum t thesis qõ est positio.vt dicat anathema quasi sursum positum.qz scz cum caperet aliquid in preda qõ nolebant esse in vsu hominũ suspendebant illud in templo. Et inoleuit vsq̃ adhuc vt ea que sunt separata ab hominũ communi vsu anathema vocarent. Unde Josue. 6. dicit. Sit ciuitas hec anathema t omnia que in ea sunt domino. Dicit ꝺ. Optabam egoipse anathema esse a christo.i.separatus ab eo. Qõ quidẽ fit dupliciter. Uno modo p culpam p quam aliquis a charitate christi separat: eius preceptũ non seruans. Jo. 14. Si diligitis me mãdata mea seruate. Sicq̃t aplus nõ poterat optare esse anathema a christo p quacũq̃ causa vt ex suprad̃ictis in octauo capitul. patet. Est eñ hoc contra ordinẽ charitatis quo quis tenetur deum sup omnia diligere t salutem suam plusꝙ aliorum. Et ideo nõ dicit opto sed optabã.s. tempore infidelitatis. Sed fm hoc nihil magnum dicit apostolus. quia tunc etiam ppter se volebat esse separatus a christo. Unde t quedam glosa exponit quod dicit tristicia magna est mihi:de tristicia qua dolebat de preterito statu peccati in quo a xpo voluerat esse separatus. Alio mõ põt aliq̃s esse separatus a christo id est a fruitione xpi q̃ habet in gloria Sic aũt separari a xpo volebat aplus p salute gentilium nedũ p conuersione iudeorum.fm illud phil. 1. Desiderium habens dissolui t cum xpo esse:multo melius pmanere in carne necessarium ppter vos. Et hoc modo dicebat. Optabam scz si fieri posset anathema esse id est separatus a gloria vel simpliciter vel ad tempus ppter honorem xpi qui est ex conuersione iudeorum.fm illud puer. 14. In multitudine populi dignitas regis. Unde Chrysostomus in libro de compunctione cordis. Ita totam eius mentẽ deus inicit amorz vt etiã eo qõ p ceteris omnib⁹ amabilius erat esse cũ xpo.rursum idipsum qz ita placeret xpo contemneret.szt celorum regna qõ videbat laborz esse remuneratio p xpo nihilominus cedere pateret. Et causaz tanti affectus ostendit subdens. Pro fratrib⁹ meis. Unde Ecc. 25. dicit q̃ tria sunt pbata coram deo t hominibus:cõcordia fratrũ. Et ne hoc intelligeret de bis q̃ erãt spualiter in xpo fres fm illõ Matth. 23. Omnes vos fratres estis subiũgit. Qui sũt cognati mei fm carnẽ. 2. cor. 11. Semẽ abrae sunt t ego. Deinde cũ dicit. Qui sunt israelite.ostẽdit dignitatem iudeo q̃vt eius tristicia videret eẽ ratiõabilis ppt pristinã dignitatẽ populi peũtis. pensius eñ est malũ:dignitatem perdidisse q̃ nũq̃ habuisse vt dicit glosa. Et non solum ex affectu carnali pcedẽs Ostendit autem eorum dignitatẽ tripliciter. Primo q̃dem quantũ ad suam gentem cum dicit. Qui sunt israelite id est a genere Jacob descendentes. qui est dictus israel Geñ. 32. et 2. corin. 11. Israelite sunt t ego. Et hoc ad dignitatem ptinet. Dicit eñ deut. 4. Non est alia natio tam grandis tc. Secundo ostendit dignitatẽ illius gentis ex dei beneficijs:inter que primo ponit spualia beneficia:quorum vnum respicit presens. Et quantũ ad hoc dicit. Quorũ est adoptio filiorum dei. Unde dicit Exo. 4. Primogenit⁹ meus israel. Et hoc q̃dez dicit q̃tũ ad spirituales viros qui fuerũt in illo populo. Quantũ ad carnales vero supra. 8. innuit q̃ acceperunt spiritum seruitutis in timore. Aliud vero beneficium ponit qõ respicit futurum cum dicit. Et gloria.s. filiorũ dei eis repromissa.

In cuius signum legitur Exo. vltimo. q̄ gloria domini impleuit tabernaculum. Deinde ponit alia beneficia figuralia quorum tria sunt figura presentis spiritualis beneficij. Et horum primum est testamentū id est pactum circūcisionis abrae datum. vt dicit Heñ. 17. Quānis hoc possit referri ad testamentum nouū quod primo iudeis est p̄dicatum. Unde t dominus dicebat Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues que perierūt domus israel. Et Je. 31. dicit. Feriam domui israel fedus nouum. Secundus est lex data moysi. Unde t subdit. Legislatio. Ecc. 24. Legem mandauit nobis moyses. Tertium est cultus diuin⁹ cum dicit. Et obsequiū. quo scz deo seruiebant: omnibus alijs gentib⁹ fuiētib⁹ ydolis. Ysa. 44. Et nūc serue me⁹ Jacob rectissime quē elegi. Deinde ponit id q̄ ptinet ad futuram gloriam cum dicit. Et promissa. Promissiones enim implete in veteri testamento per xp̄m: iudeis precipue facte vident. Unde dicit infra. 15. Dico iesus christū ministrum fuisse circumcisionis ad confirmandas. tc̄. Fuerunt autem eis multe promissiones facte de bonis terrenis vt patet Leui. 26. et deut. 18. Sed p illa temporalia bona spūalia figurant. Tertio aūt describit dignitatez iudeorum ex origine cum dicit. Quorum patres: qz scz fm carnem sunt pgenti ab illis patribus qui fuerunt maxime deo accepti. deut. 4. Dilexi patres tuos t elegi semē eorum. Osee. 9. Quasi prima poma ficulnee eius vidi patres eorum. Quarto ostendit dignitatē eorum ex prole cū dicit. Ex quibus t christus est genitus fm carnem. sicut ipse dicit: Jo. 4. Salus ex iudeis est. Et ne hoc parum videat ostendit christi dignitatez dicens: Qui est super omnia deus benedictus in secula. amen. 1. Jo. vltimo. Hic ē verus deus t vita eterna. In quibus verbis quattuor hereses destruunt. Primo quidez manichei q̄ dicebat christum habuisse corpus fantasticū t non verum p hoc q̄ dicit fm carnem. Habet enim veram carnez fm illud Lue. vltimo. Spiritus carnez t ossa non habet: sicut me videtis habere. Secundo heresis Valentini qui dixit xp̄m nō de massa humani generis scz de celo corpus attulisse. Q̄ quidez excludit in hoc q̄ dicit christum ex iudeis fm carnem esse fm illud Matth. 1. Liber generationis iesu xp̄i filij dauid. Tertio heresis Nestorij qui posuit alium esse filium hominis aliuz dei. contra quē apostolus hic dicit. q̄ ille est ex patribus fm carnem qui est deus sup omnia. Quarto excludit heresis Arrij qui dicebat christum esse minorē patre t q̄ est creatus ex nihilo. Contra quorū primum dicit q̄ est sup oīa. Contra scōm q̄ est benedict⁹ per omnia secula. Hoc eñ de solo deo dicendū est q̄ eius bonitas duret in secula.

Lectio secunda:

In autem q̄ exciderit verbum dei: Non enim oñes q̄ ex circumcisione sunt israel: hi sunt israelite: neq; qui semē sunt abrae omnes filij. Sed in ysaac vocabitur tibi semen id est non qui filij carnis: hi filij dei. sed qui filij sunt promissionis estimantur in semen. Promissionis enim verbū hoc est. Scōm hoc tēp⁹ veniā. t erit sare filio⁹ Non solum autem illa sed t rebecca ex vno concubitu habens isaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent aut aliquid boni egissent aut mali vt fm electionem propositum dei maneret: non ex operibus sed ex vocante dictum est ei quia maior seruiet minori: sicut scriptuz est Jacob dilexi: Esau aut̄ odio habui.

Post q̄ apostolus posuit dignitatem iudeorū. nunc ostendit q̄ ista dignitas non ptinet ad eos qui carnaliter processerunt ab antiquis patribus. sed ad spirituale semē qō est a deo electum. Et primo ostendit q̄ huiusmodi dignitas pueniat ex electione diuina. Secundo ostendit q̄ hec electio communiter pertinet ad iudeos t ad gentiles ibi. Quos etiam vocauit non solum tc̄. Circa primū duo facit. primo ostendit quomodo ex electione diuina homines spirituale dignitatez consequunt. secundo mouet questionem de iustitia diuine electionis ibi. Quid ergo dicem⁹? Circa primū duo facit. primo ponit quod intendit. secūdo ostendit ppositum ibi. Sed in isaac tc̄. Circa primum duo facit. primo ponit firmitatem diuine electionis. secūdo ostendit in quibus impleat ibi. Non enim omnes tc̄. Dicit ergo primo. Ita dictū est q̄ eorum sunt promissa t adoptio filiorum t gloria p̄ quorum casu est mihi magna tristicia t cōtinuus dolor. Non aūt ē hoc sic intelligendū q̄ verbum dei exciderit id est frustratuz sit quia t si nō habet locum in quibusdā qui exciderūt habet locū in alijs. Ysa. 55. Verbuz q̄ō egreditur ex ore meo non reuertetur ad me vacuum tc̄. ps̄. In eternum domine permanet verbū tuum. Deinde cum dicit. Non eñ tc̄. ostendit quomō t in quibus verbū dei exciderit. Circa q̄ō considerandum est q̄ iudei de duobus precipue gloriabant. videlicet de abraam qui primo accepit pactum circumcisionis a dño vt dicit̄ gen. 17. Et de Jacob siue israel cui⁹ tota posteritas in populo dei cōnumerabat. Non aūt ita fuit de Ysaac: Naz posteritas filij eius esau ad populū dei non ptinebat. Unde aplus ostendit ppositū. Primo quidē p comparationē ad iacob dicēs. Non eñ oñes q̄ sunt ex israel id ē ex iacob fm carnē pgeniti hi sunt vere israelite: ad q̄s ptinent dei promissa. sed illi q̄ sunt recti t videntes deuz p fidem Ysa. 44. Rectissime quē elegi. Unde t dñs dicit Nathanaeli Jo. 1. Ecce verus israelita in quo dolus non est. Hoc aūt nomē israel impositū fuit iacob ab angelo vt patet gen. 32. Secūdo ostendit idem ppter cōparationē ad abraam dicens. Neq; oñes q̄ sūt carnale semen abrae sunt spūales abrae filij quib⁹ deus benedictionē repromisit: sz solum illi q̄ eius fidē t opera imitant̄ Jo. 8. Si filij abrae estis opa abrae facite. Deinde cū dicit. Sz in isaac tc̄. manifestat ppositū t p̄mo quantū ad abraam. secōo q̄tū ad iacob ibi. Nō solū aūt illa tc̄. Circa primū tria facit. primo ponit auctoritatē scripture dicēs. Sz in isaac vocabit̄ tibi semen. Hoc dñs dixit abrae vt habet̄ gen. 21. vbi agebat̄ de expulsione ysmaelis. Quasi dicat. Non oēs q̄ nati sunt carnaliter ab abraā ptinent ad illud semē cui facta ē repmissio fm illō Gal. 3. Abrae dicte sunt repromissiones t semini eius. sed illi q̄ sunt siles isaac. Deinde cū dicit. Id ē nō q̄ filij tc̄. Exponit auctoritatē inductaz fm q̄ facit ad ppositū. Ad cuius euidentiā accipiēdū est qō aplus dicit Gal. 4. Abraā duos filios habuit: vnū de ancilla t aliū ō libera. Isz q̄ de ancilla scz ysmael fm carnē natus est qz scz fm legē t cōsuetudinē carnis ex iuuēcula nat⁹ est: q̄ aūt ex libera scz isaac p repromissionē et nō fm carnē. i. nō fm carnis legē t cōsuetudinē qz nat⁹ est ex sterili t vetula vt habet̄ gen. 18. Quānis sit nat⁹ fm carnē. i. fm substātiā carnis quā accepit a parentib⁹. Ex q̄ apostolus hic accipit q̄ illi nō adoptant̄ in filios dei q̄ sunt filij carnis. i. ex hocipo q̄ fm carnē pgeniti sūt ab abraā scz illi estimāt̄ in semine q̄bus facta est repromissio q̄ sunt filij promissiōis. i. illi q̄ ex gra promissionis diuine facti sunt filij abrae: fm imitationem fidei: fm illud Matth. 3. Potēs

32 57

est deus de lapidib⁹ bis suscitare filios abrae. Sicut et in ysmael fm carnem natus: non est computatus in semine: sed isaac per repromissionem natus. Tertio ibi. Repromissionis enim ꝛc. probat conuenientem fuisse suam expositionem qua per isaac significari dixit eos qui sunt filij promissionis quia scilicet isaac per promissionem natus est. Unde dicit. Promissionis enim. hoc verbū est quod angelus immo dominus in angelo dixit ad abraam Gen. 18. Scōm hoc tempus veniam quo significatur tempus gratie. Gal. 4. Cum venit plenitudo temporis misit filiū suum. Et erit sare filius. s. p gratiā repromissionis. Unde ꝛ Gal. 4. dicit. Ut adoptionem filioꝝ reciperem⁹. ¶ Deinde cū dicit. Nō solū aūt illa ꝛc. manifestat ppositū ꝗtū ad iacob. Et p̄mo ponit qđ intēdit. scđo manifestat ppositū ibi. Cū em̄ nondū nati ꝛc. Dicit ergo primo. Non solum illa. s. sara habuit filiū de quo facta est pmissio. sed ꝛ rebecca habens in vtero duos filios quoꝝ vnus ptinebat ad pmissionē alius ad carnē solum: ꝛ hoc ex vno concubitu Ysaac patris nostri. Dicit em̄ gen. 25. q isaac rogauit p vxore sua eo q sterilis esset ꝛ dedit dn̄s conceptū rebecce ꝛ collidebant in ventre eius paruuli. Et est notandum q hoc aplus inducit contra iudeos qui reputabant se dei gratiā adepturos ꝓpter merita p̄m contra ꝗs dicit de viris instis Ezech. 14. Q̄ filium ꝛ filiam non liberabunt sed ipsi in iusticia sua liberabunt. Unde ꝛ Johānes iudeis dicebat. Matth. 3. Ne ceperitis dicere patrem habemus abraam ꝛc. Contra horum opinionez ergo primo induxerat q de filijs abrae vnus erat electus ꝛ alius reꝓbatus. Possent autē hoc ascribere vel diuersitati matruz quia ysmael natus est de ancilla ꝛ isaac de libera: vel diuersitati meritorum patris quia ysmaelem genuit incircumcisus. isaac autem circumcisus. Ut igit omne subterfugium excludat inducit exempla vbi vnus eligit ꝛ alius reprobat eorum qui non solum ab vno patre sed etiam ab vna matre sunt geniti ꝛ eodem tempore immo ex vno cōcubitu. ¶ Deinde cum dicit. Cum nondum ꝛc. ostendit propositum ꝛ primo p auctoritatem Gen. 2. Per auctoritatem prophe. ibi. Sicut scriptuz est ꝛc. Circa primū tria facit. Primo designat tempus pmissionis ꝛ dicit q p repmissionem est vnus filiorum rebecce alij ꝓlatus cum nōdum nati fuissent. Et sicut per superiora excluſit opinionem iudeorum de meritis patris confidentium. ita etiam per hoc excludit errorem manicheorum qui diuersitatem eorum que hominibus accidunt natiuitati assribunt. vt scz vniuscuiusq vita ꝛ mores disponat fm constellationez sub qua natus est. contra quod dicitur Jere. 10. A signis celi nolite meruere que gentes timent. Subdit aūt. Aut aliquid egissent boni aut mali vbi excludit errorem pelagianorum qui dicunt fm merita precedentia gratiam dari: cū tamen scriptum sit Tit. 3. Non ex operibus iusticie que fecimus nos sed scōm suam misericordiā nos saluos fecit. Utrumq autem horum ostenditur falsum: per hoc q ante natiuitatē ꝛ ante opera vnus filiorum rebecce alteri est ꝓlatus. Excluditur p hoc etiā error origenis q̄ posuit aīas hominū simul cum angelis esse creatas ꝛ q p meritis eorum que ibi egerunt bene vel male diuersitatem vite sortiuntur. fm quē non posset esse verum quod hic dicit cuz nondum aliquid mali vel boni egissent. Contra hoc autē est quod dicit Job. 38. Ubi eras cum me laudarent astra matutina ꝛ iubilarent oēs filij dei? Possent enim scōm Origenis errorem respondere. Eram inter ipsos dei filios iubilantes. Secūdo ostendit quid accipi posset ex ipsa promissione quia vnus geminorum in vtero existentium alteri est prelatus dicens. Ut propositum dei scz volentis vnum pre alio magnificare: maneret id est firmum esset et hoc non fm merita sed fm electionem. id est inquantum ipse deus spontanea voluntate vnum alteri preelegit. nō quia sanctus erat sed vt sanctus esset. scōm illud Eph. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionez vt essemus sancti. Hoc autem est propositū predestinationis de quo ibidem dicitur Predestinati scōm propositz voluntatis eius. Tertio ponit promissionē dicens. Non ex operibus que nulla precesserunt vt dictum est ꝛ sed ex vocante id est ex ipsa gratia vocantis de quo supra dictū est. Quos predestinauit hos ꝛ vocauit. dictuz est ei scilicet rebecce quia maior scz esau seruiet minori scz iacob. Quod quidem tripliciter pōt intelligi. Uno mō scōm eorum personas. ꝛ sic intelligitur esau seruisse iacob. non directe sed occasionaliter inquantum persecutio quam ei intulit in eius bonum cessit fm illud prouer. 11. Qui stultus est seruiet sapienti Secundo potest referri ad populos ex vtroq progenitos quia idumei aliquando fuerūt subiecti israelitis fm illud ps. Jn idumeam extendā calciamentū meum. Et hoc videtur competere bis que premittuntur in gen. Premittuntur enim duo populi ex ventre tuo dum populus populum superabit ꝛ maior minori seruiet. Tertio potest intelligi figuraliter dictum vt per maiorem intelligat populus iudeorum qui primo adoptionem filiationis accepit. scōm illud Exo. 4. Primogenitus meus israel. Per minorem autez figuratur populus gentilium qui posterius est ad fidem vocatus. qui etiam figuratur per filium prodigum Luc. 15. Maior ergo populus seruiet minori inquantum iudei sunt nostri capsarij custodientes libros ex quibus nostre fidei testimoniū perhibetur Joh. 5. Scrutamini scripturas. ¶ Deinde cum dicit, Sicut scriptum est ꝛc. probat propositum ex auctoritate prophete dicēs: Sicut scriptum est scz primo Malach. prophete ex persona dei dicentis. Jacob dilexi: esau autem odio habui. Dicit aūt hic quedā glo. q id qđ supra dictū est maior fuiet minori: dctm ē fm p̄scientiā. qđ aūt hic dicit ē intelligēdū scōm iudicium. quia scz deus propter bona opera dilexit iacob sicut ꝛ omnes sanctos diligit. prouer. 8. Ego diligentes me diligo. Esau vero odio habui propter peccata sicut scriptum est Ecc. 12. Altissimus odio peccatores habet. Sed qz dilectio hominis preuenitur a dilectiōe dei scōm illud infra. 10. Non quasi nos dilexerimus deum: sed quoniam ipse prior dilexit nos: oportet dicere q ante iacob dilectus sit a deo q̄ ipse deus dilexerit. Nec potest dici q deus ex tempore eum diligere inceperit: Alioquin eius affectus esset mutabilis. Et ideo oporteat dicere q deus ab eterno iacob dilexit vt dicit Jere. 31. Jn charitate ꝑpetua dilexi te. Est aūt in his verbis apli cōsiderandū q tria ponit in deo pertinentia ad sanctos. videlicet electionem per quam intelligitur predestinatio et electio dei que quidem realiter sunt idem in deo sed differunt ratione. Nam ipsa dei dilectio dicitur scōm q vult bonum alicui absolute. Electio autez dicitur scōm q per bonum qđ alicui vult euz alteri prefert. predestinatio aūt est scōm q hominē dirigit in id bonum quod ei vult: diligendo et eligendo. ꝛ ideo scōm rationem predestinatio sequitur dilectionem sicut et voluntas de fine naturaliter precedit directionem aliquorum in finem. Electio autem ꝛ dilectio aliter ordinantur in deo et in homine. Jn homine enim electio precedit dilectionem. voluntas enim hominis mouetur ad amandum ex bono quod in re amata considerat ratione cuius ipsam preelegit alteri et preelecte suū amorem impendit. Sed voluntas dei est causa omnis boni: quod est in creatura. et ideo bonū per quod vna creatura prefertur alteri per modum electionis consequitur voluntatem dei que est de bono illius que pertinent ad rationē dilectionis. Unde non propter aliquod bonum quod in homine eligat deus eum diligit. sed potius eo q ipsum di

IX.ca.

ligit prefert eum alijs eligendo. Sicut autem dilectio de qua hic loquitur ptinet ad eternam dei predestinatinez: ita e tiaz odium de quo hic loq̃tur ptinet ad re,pbationẽ qua deus re,pbat peccatores. Nec est dicẽdũ q̃ ista re,pbatio sit temporalis. quianihil tẽporale est in voluntate diuina ꝫ est ab eterno. que quidem quãtũ ad aliq̃d cõuenit cũ dilectiõe vel p̃destinatiõe. q̃tũ aũt ad aliq̃d differt Conuenit quidem q̃ntũ ad hoc q̃ sicut predestinatio est prepatio glozie ita re,pbatio est preparatio pene. esa. 30. Peparata est ab heri thophet a rege preparata. Differt autem quantũ ad hoc q̃ predestinatio importat prepationem meritozuz quibus puenitur ad gloziã. sed re,pbatio importat prepationẽ peccatozũ q̃bus puenitur ad penã. Et ideo prescientia meritozũ non potest esse aliqua ratio predestinationis. q̃ merita prescita cadũt sub predestinatione. sed prescietia peccatozũ potest esse aliqua ratio re,pbationis ex pte pene q̃e prepatur re,pbatis inquãtuz ꝫ deus ,pponit se punieturũ malos ,pter peccata que a seipsis habent non a deo. Justos aũt ,pponit se premiaturum ,pter merita que a seipis nõ habẽt. Osee. 13. Perditio tua israel. tantum ex me auxilium tuum.

Lectio tertia.

Quid ergo dicemus Nunquid iniq̃tas apud deum: Absit. Moysi enim dicit. Miserebor cui misertus suz et misericordiam prestabo cui miserebor. Igitur non volentis neq̃ currentis: sed miserẽtis est dei. Dicit enim scriptura pharaoni: Quia in hocipsum excitaui te vt ostendam in te virtutem meam. et vt annuncietur nomen meũ in vniuersa terra. Ergo cui9 vult miseretur: et quem vult indurat.

Post q̃ premisit aplus q̃ scõm dei electionem vnus alteri prefertur non ex operibus sed ex gra vocantis: hic inq̃rit de iusticia huius electionis. Et primo ,pponit dubitationẽ. scõo soluit ibi. Absit. Moysi ꝛc. tertio objcit contra solutionem ibi. Dicis itaq̃ mihi quid ad hec ꝛc. Dicit ergo primo. Dictuz est q̃ deus sine merito precedente vnum eligit et alterũ re,pbat. Quid ergo dicemus: Nũ quid per hoc ,pbari potest q̃ sit iniquitas apud deum. videtur q̃ sic. Pertinet enim ad iusticiam in distributionibus vt eq̃liter equalibus distribuatur. hoies autez remota differentia meritorum sunt equales Si ergo absq̃ consideratione meritorum deus inequaliter distribuit vnum eligens et alium re,pbans. videt q̃ sit in eo iniquitas qõ est contra illud qõ dicitur deutro. 32° Deus fidelis et absq̃ vlla iniquitate. ps. Justus es dñe et rectũ iudicium tuũ. Est autem sciendũ q̃ origenes hanc objectionem soluere volens incidit in errorẽ. Ponit enim in suo ,piarchon deum ab initio soluz creaturas spũales fecisse. et omnes equales ne ex eorum inequalitate posset scõm rationẽ predictã iniq̃tas deo ascribi. ꝫ postea creaturarũ diuersitas subsecuta est ex diuersitate meritozũ. Nã illarum creaturarũ spũalium quedã per amorez cõuerse sunt ad deum plus vel minus et scõm hoc distincti sunt ordines angelorum. quedam vero auerse sunt a deo plus vel minus et scõm hoc alligate sunt corpozib9 vel nobilibus vel ignobilibus. quedam quidẽ celestibus corpozibus. q̃dam autem corpozibus demonũ. quedã autẽ corpozibus hominum. et scõm hoc ratio cõdendi et distinguẽdi creaturas corporeas est peccatum spũalis creature qõ est cõtra id qõ gen. 1° dicitur Vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona. per qõ datur intelligi q̃ causa ,pducẽdi creaturas corporales est bonitas vt dicit aug. 11° de ciuitate dei. Et ideo hac opinione reiecta. videndum est q̃liter apostolus dubitationẽ soluat cum dicit. Absit Moysi enim dicit ꝛc. Et circa hoc duo facit. primo soluit objectionem predictam quantum ad dilectionem sanctorum scõo quantum ad odium seu re,pbationem malorum ibi. Dicit enim scriptura ꝛc. Circa primum duo facit. primo ,pponit auctozitatẽ scripture: ex qua ,pcedit solutio. scõo ex ea conclusionem inducit ibi. Igitur nõ volẽtis ꝛc. Inducit autem auctozitatem que habetur exo. 33° vbi dixit dñs moysi scõm litteram nostram. Misereboz cui voluero et clemẽs ero in quẽ mihi placuero. sed aplus inducit eam scõm litteram. lxx. dicens. Moysi enim dixit dñs. Misereboz cui misereor et misericordiam p̃stabo cui miserebor. vbi scõm superficiem littere oĩa bona nostra dei misericordie ascribuntur scõm illud Esa. 63° Miserationum dñi recordabor: laudem dñi sup oĩbus que reddidit nobis. Et Treñ. 3° Misericordie domini q̃ non sumus cõsumpti. multe enim sunt miserationes eius. Exponit autẽ hec auctozitas in glo. dupliciter. et scõm hoc ex auctozitate hac dupliciter soluitur questio et objectio. Uno modo sic. Misereboz cui misereor id est illi qui est dign9 misericordia. et ad maiorem expressionem iterat dicens. Misericordiam prestabo cui misereor. id est cui dignum iudico misereri. sicut et in .ps. dicitur. Misertus est dñs timentibus se. Et scõm hoc licet misericorditer sua impẽdat tamen ab iniusticia excusatur. quia dat quibus dandum est et quia non dat cui dandum non est scõm rectitudinem sui iudicij. Sed misereri cui dignum est potest intelligi dupliciter. Uno modo vt intelligatur aliquis dignus misericordia. ,pter opera preexistentia in hac vita licet nõ in alia vt posuit origenes qõ pertinet ad heresim pelagianorum qui posuerunt gratiam dei hominibus secundũ merita dari. Sed hoc stare non potest quia sicut supra dictum est ipsa etiam bona merita sunt homini a deo et sunt predestinationis effectus. Alio modo potest intelligi vt aliquis dicatur dignus misericordia. non ,pter aliqua merita precedentia gratiam sed ,pter merita subsequentia. puta vt dicamus q̃ deus dat alicui gratiam ꝛ. ,pposuit eam ab eterno illi se daturum quem prescivit ea bene fore vsurum. Et scõm hoc intelligit glo. q̃ miserẽtur cui miserendus est. Unde dicit. Misereboz cui misertus ero id est illi misereboz vocando: et gratiã apponẽdo cui prescius ero q̃ misericordiã daturus essez sciens illũ conuertendum et apud me pmansurũ. Sed videt q̃ nec hoc conuenienter dici possit. Manifestum est eñ q̃ nihil potest poni vt ratio predestinatiõis qõ est predestinationis effectus etiam si accipiatur ,p vt ẽ in dei prescietia. q̃ ratõ p̃destinationis p̃intelligitur p̃destinationi. effectus autem in ipsa includitur. Manifestum est aũt q̃ oñe dei beneficiũ qõ hoĩni cõfert ad salutẽ est diuine p̃destinationis effectus. diuinũ aũt beneficiũ non solũ extendit se ad infusionẽ gre qua homo iustificatur sed etiã ad gre vsum sicut etiam in rebus naturalibus non solum causat ipsas formas in rebus sed etiã ipos motus et opationes formarum eo q̃ deus est principium oĩs motus cui9 opatione cessante a'mouendo ex formis nullus motus vel operatio sequitur. Sicut aũt se habet habit9 gre vl virtus in aĩa ad vsuz ipius: sic se habet forma naturalis ad suã opationẽ Et ideo dicitur Esa. 26. Oĩa opera nostra operatus es i nobis dñe. Probat autem hoc speciali ratione arestotiles de operibus voluntatis humane. Cum enim homo habeat potẽtiã ad oppositа. puta ad sedẽdũ vl nõ sedẽdũ oportet q̃ reducat in actũ p aliq̃d aliud. Reducit autem

in actum alterius horũ per consiliũ ex quo vnũ opposito⁹ preeligit alteri. Sed cũ itex hõ habz potẽtiã cõsiliãdi vl nõ ꝓsiliandi oportebit eẽ aliq̃d ꝙ qõ reducaẽ in actũ ꝓsilij Et cum in hoc non sit ꝓcedere in infinitũ: oportet esse aliquod principium extrinsecũ superius homine qõ ipm moueat ad consiliandum. et hoc non est aliud q̃ deus. Sic igitur ipe vsus gratie est a deo nec ꝓpter hoc supfluit habitus gratie sicut nec supfluũt forme naturales q̃uis de⁹ in omnibus operetur quia sicut dicit. Sap. 8. Ipse dispõit omnia suauiter. qz scz per suas formas oĩa inclinanẽ quasi spõte in id ad qõ ordinantur a deo. Sic igitur nõ potest esse ꝙ merita consequẽtia gratiam sint ratio miserẽ di aut predestinandi. sed sola dei voluntas scõm quam misericorditer aliquos liberat. Manifestũ est eñ ꝙ iusticia distributiua locum habet in his que dantur ex debito. puta si aliqui meruerũt mercedem vt plus laborantibus maior merces donetur. non autem habet locuz in his q̃ spõte et misericorditer aliꝭ dat. puta si aliꝭ duos paupes in via inueniens et det vni qõ potest vel disponit in elimosinã dare: non est iniquus sed misericors. Similiter si aliquis duobus eque ipm offendẽtibus vni dimittat offensam et non alteri: est misericors vni et iustus ad alteruz neutri vero iniqu⁹. Cum eñ omnes hoĩes ꝓpter peccatũ ꝑmi parentis dãnationi nascanẽ obnoxij quos dei per suam gratiam liberat. sola misericordia liberat et sic quibusdam est misericors quos liberat. q̃busdam autẽ iustus quos nõ liberat. neutris aũt iniquus. Et ideo aplus questionẽ soluit ꝙ auctoritatem q̃ oĩa diuine misericordie ascribit. Sciendũ est tamẽ ꝙ dei misericordia scõm tria attenditur. primo q̃dem scõm predestinationem qua ab eterno ꝓposuit aliquos liberare. pñs. Misericordia ei⁹ ab eterno et ineternum. Scõo secũdum vocationẽ et iustificationẽ q̃bus homines saluat ex tẽpore. Tiẽ. 3°. Secũduz suã misericordiaz saluos nos fecit. Tertio magnificando ꝙ gloriaz quando liberat ab omni miseria. pñs. Qui coronat te in misericordia et miserationib⁹. Et ideo misereboz scz vocando et iustificando cui misereoz ꝑdestinãdo et misericordiam prestabo: finaliter glorificãdo eum cui miseroz vocãdo et iustificando. Et hic sensus magis cõcordat cum nostra lr̃a que dicit Misereor cui voluero et clemẽs ero cui mihi placet. Ubi manifeste nõ meritis sed soli diuine voluntati ascribitur diuina misericordia. ¶ Deinde cum dicit. Igitur non volentis tẽ. concludit ꝓpositum ex premissa auctoritate. Et potest hec conclusio multiplr̃ intelligi. Uno modo sic. Igitur ipa salus hoĩs non est volẽtis neq̃ currentis id est nõ debetur alicui ꝙ aliquã eius voluntatem vel exteriorem opationem: que dicitur cursus ꝼm illud. 1. corĩ. 9. Sic currite vt cõprehendatis. Sed ẽ miserentis dei. i. ꝓcedit ex sola dei misericordia. vt maxie seq̃tur ex auctoritate inducta. deutro. 9. Ne dicas in corde tuo. propter iusticiam meã introduxit me dñs vt terram banc possiderẽ. Potest autem tẽ aliter intelligi vt sit sensus. Omnia ꝓcedunt ex dei misericordia. Igitur non est volentis scz velle neq̃ currentis scz currere. sed vtrũq̃ est miserentis dei. scõm illud. 1. corĩ. 15. Non autẽ ego sed gr̃a dei mecum. Et Jo. 15. Sine me nihil potestis facere. Sed si hoc solum in hoc verbo intellexisset aplus cũ etiaz gr̃a sine libero arbitrio hoĩs nõ velit neq̃ currat. posuisset ecõuerso dicere. non est miserentis dei sed volentis et currentis qõ aures pie non ferunt. Unde pl⁹ aliquid est ex his verbis intelligendũ. vt scz principalitas gratie dei attribuatur. Semper eniz actio magis attribuiẽ principali agenti q̃ scõario. puta si dicamus ꝙ securis nõ facit arcam sed artifex ꝙ securim. voluntas aũt hoĩs mouetur a deo ad bonum. Unde supra. 8. dictum est. Qui spiritu dei aguntur hij sunt filij dei. Et ideo hoĩs operatio interior non est homini principalr̃ sed deo attribuenda. phiẽ. 2. Deus est qui operatur in vobis velle et perficere ꝓ bona volũtate. Sed si nõ est volentis velle neq̃ currẽtis currere sed dei mouentis ad hoc hominem. videtur ꝙ homo nõ sit dñs sui actus qõ pertinet ad libertatẽ arbitrij. Et ideo dicendũ est ꝙ deus omnia mouet sed diuersi mode in q̃tum scz vnũquodq̃ mouetur ab eo ꝼm moduz nature sue. Et sic homo mouetur a deo ad volendũ et currendum ꝙ modum libere volũtatis. Sic ergo velle z currere est hoĩs vt libere. non aũt est hoĩs vt principaliẽ mouentis sed dei. ¶ Deinde cũ dicit. Dicit eñ scriptura tẽ soluit questionem premissam q̃tum ad re ꝓbationem malozũ. Et primo inducit auctoritatẽ. scõo infert cõclusionẽ ibi: Ergo cui vult miseretur tẽ. Dicit ergo Jta ostensum est ꝙ non est iniq̃tas apud deum q̃tum ad hoc ꝙ ab eterno re ꝓbat malos. Dicit eñ scriptura ex ore dei. exo. 9. Quia in hocip̃m excitaui te vel seruaui te ꝼm aliã lr̃az vt ostendam in te virtutem meã vt annũcietur nomẽ meum in vniuersa terra. Mr̃a autẽ lr̃a sic habet. Et idcirco posui te vt ostendam in te fortitudinẽ meam vt enarreẽ nomẽ meum in omni terra. Ubi primo considerandũ est quid deus circa re ꝓbos faciat. qõ ost[illegible]dit dicẽs. In hoc ipsum ꝼuaui te id est dignus eras mori ꝓpter mala q̃ feceras. ē. primo. Qui talia agunt digni sunt morte. Sed tamen non statim tibi mortẽ induxi. sed seruaui te in vita eo fine quo sequitur. vt scz ostendam tẽ. Et in hoc etiã sensu potest legi qõ dicitur. Excitaui te id est cũ apud me ꝓ tuis meritis mortuus estes cõtestiti tibi vitaz quasi te excitarem. In quo apparet ꝙ deus iniq̃tatẽ re ꝓbis nõ facit cum ipsi ex suis meritis essent digni statim cosumi. scz hocip̃m ꝙ eos seruat in vita ꝓcedit ex nimia sua bonitate. Jere. 10. Corripe me dñe: verũtamẽ in iudicio. et nõ in furore tuo. ne forte ad nihilum redigas me. Alio modo potest intelligi. excitaui te in pctm̃ vt deterior fias. Qõ quidem non est intelligendum hoc modo ꝙ deus i homine causet malitiaz. sed est intelligendum ꝑmissiue. quia scz ex iusto suo iudicio ꝑmittit aliquos ruere in peccatum ꝓpter precedentes iniquitates. sicut supra primo dictum est. Tradidit eos deus in re ꝓbum sensum. Sed aliquid amplius videtur mihi in hoc esse intelligendum quia videlicet instinctu quodã interiori mouẽtur hoĩes a deo ad bonuz et ad malum. Unde aug. dicit in libro de gr̃a et libero arbitrio ꝙ deus operatur in cordibus hoĩm ad inclinandas eorum volũtates quocũq̃ voluerit. siue ad bona ꝓ sua misericordia: siue ad mala ꝓ meritis eorũ Unde et de⁹ dicitur sepi⁹ suscitare aliquos ad bonũ ꝼm illud dañ. 13° Suscitauit deus spm̃ pueri iuniozis. Dicitur etiam suscitare aliꝭ ad malum faciendũ. ꝼm illud Esa. 13. Suscitabo medos qui sagittis puulos iterficiãt aliter tamen ad bona. aliter ad mala. Nam ad bona inclinat hoĩm volũtates directe z ꝙ se: tanq̃ actor bonoꝝ. ad malũ autem dicitur inclinare vel suscitare hoĩes occasionaliter. in q̃tum scz deus hoi aliq̃d ꝓponit vel interius vel exterius qõ q̃tũ est de se ẽ inductiuũ ad bonum sz hõ ꝓpter suam malitiam querse vtiẽ ad malum. supra scõo. Ignoras qm̃ benignitas dei ad penitẽtiã te adducit scõz autẽ duriciam tuã et coz impenitens thesaurizas tibi irã in die ire. Et iob. 24° Dedit ei deus locum penitentie et ille abutitur eo in superbia. Et similiter deus quantũ est de se interius instigat hominem ad bonum puta regẽ ad defendendũ iura regni sui vel ad puniendũ rebelles. Sed hoc instinctu bono malus homo abutiẽ scõm maliciam cordis sui. Et hoc patet. esa. 10. vbi dicitur de assur Ad gentẽ fallaceẽ mittam eũ contra populuz furoris mei mandabo illi vt aufferat spolia tẽ. Et post. Ipe autẽ non sic arbitrabiẽ et coz eius non ita estimabit. sed ad cõteren

dum erit cor eius. Et hoc modo circa pharaonem accidit qui cum a deo excitaretur ad regni sui tutelam abusus ē hac excitatione in crudelitatem. ¶ 2° oportet ꝑsiderare quo fine deus ista partim faciat et ptim ꝓmittat. Est em̄ considerandū q deus opatur in creaturis ad suam manifestationez scōm illud supra primo. Inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta cōspiciunt. Unde t huiusmodi excitatio in hocipsum ordinatur et quantū ad pītes vt ostendā in te virtutē meā. exo. 14. Uiderūt filij israel manū magnā quā exercuerat dñs cōtra egyptios. Et ꝝtuz ad absentes vt ānuncietur nomen meū in vniuersa terra. ps̄. Annūciate inter gentes gloriaz eius. Sic igitur patz q quantū ad hoc non est iniqtas apud deuz qz vtitur creatura sua scōm eius merita ad gloriam suā. Et in hoc eodem sensu potest exponi si dicatur. ꝓsuit te id est ordinauit malitiā tuam ad gloriam meam. deus em̄ malitiam ordinat sed nō causat. ¶ Deinde cuz dicit Ergo cui vult miseretur ꝛc. Infert conclusionem quādam ex vtraq; auctozitate supra inducta. Nam ex eo q dictum est misereboz cui misereoz concludit. Ergo cui vult miseretur. ps̄. Mistus est dñs timētibus se. Ex eo vero qō dictū ē. Indocipm excitauit te concludit. Et quē vult indurat. Esa. 63. Indurasti coz nostrum ne timeremus te. Ecc. 33. Ex ipsis benedixit et exaltauit. et ex ipsis maledixit et humiliauit. Et q̄dem. qō dicitur de dei mīsericordia dubitationez non habet. suppositis his que premissa sunt. Sed circa indurationez videtur esse duplex dubitatio. ꝓmo q̄ dem qz duritia cordis ad culpam ptinere videtur. scōm illud Ecc. 3° Coz duruz male habebit in nouissimo. Si ergo deus indurat. sequitur q sit actoz culpe. Cōtra qō dicitur. Ja. 1° Deus intemptatoz malox ē. Ad qō dicēdū q deus non dicitur indurare aliquos directe quasi in eis causet malitiā. sed indirecte. inquantū scz ex bis q facit in hoīe intus vel extra homo sumit occasionem peccati. t hoc ipse deus ꝓmittit. Unde non dicitur indurare q̄si īmittendo malitiaz sed non apponendo gratiā. Scōa dubitatio est quia ipsa obduratio nō videtur diuine voluntati posse ascribi cū scriptum sit. 1. Thes. 4. Hec est voluntas dei sanctificatio vestra Et. 1. thi. 2. Qui vult oēs homines saluos fieri. Ad qō dicendum est: q tam miseri cordia q̄ iustitia dispositionem voluntatis importāt. Uñ sicut miseratio attribuitur diuine voluntati: ita et id qō ē iustīcie. Sic ergo intelligendū est cui vult miseretur: scilicet per suam misericordiam et quez vult indurat p suā iusticiam. qz illi quos indurat hoc merentur vt indurent ab ipso. vt supra primo capitulo dictum est.

Lectio quarta.

DIcis itaq; mihi. Quid adhuc queritur. Uoluntati enim eius quis resistit: O homo tu quis es: qui respō deas deo. Munquid dicit figmentum ei qui se finxit quid me feciſti sic: An nō habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem. aliud vero i contumeliam Q; si deus volens ostendere iram et notam facere potentiam suam: sustinuit in multa patientia vasa ire apta in interituz vt ostenderet diuitias glorie sue in vasa misericordie q̄ preparauit in gloriam.

Posita solutione premisse questionis: hic apostolus contra ipsaz solutionē obicijt et precipue contra vltimā conclusionem qua dictum est. Cuius vult miserē: et quem vult indurat. primo ergo ponit obiectionem. scōo solutionem ibi. O homo tu quis es ꝛc. Dicit ergo primo. dictū est q deus cuius vult miseretur et quē vult indurat. Dicis itaq; mihi. Quid adhuc queritur id est quid oportet vlterius querere de causa bonoz et maloz que hic agūtur. cum omnia voluntati diuine attribuantur q̄ est causa sufficiēs. eo q nullus potest ei resistere. Unde sequitur. Uoluntati eius quis resistet: Ecc. 1. Proposui in animo meo querere et inuestigare sapienter de oībus que fiunt sub sole. Uel aliter. Quid adhuc queritur. id est cōqueritur deus de hoībus quādo peccāt. sicut. Esa. 1° Filios enutriui et exaltaui. ꝛc. Ideo autē videtur iustā querimoniam non habere quia ex voluntate eius totū ꝓcedit. cui nullus potest resistere Uñ subdit. Uolūtati eius quis resistet: Uel aliter. Quid adhuc queritur scz ab homine vt faciat bonum vel malum. Mich. 6° Indicabo tibi o homo quid sit bonum et quid deus requirat a te ꝛc. Frustra autem requirit ab aliquo qō nō est in eius potestate. Nihil autem in hoīs potestate esse videtur scōm predicta q̄ bus omnia diuine voluntari videtur ascribi. cui resisti nō potest. Sequitur. Uoluntati em̄ eius quis resistet: Quasi diceret Nullus. Hester. 13° Non est q̄ tue possit resistere volūtati. Et hec videt esse intētio apli. ¶ Deinde cū dicit. O homo tu quis es ꝛc. rñdet tacite questioni. Ad cuius responsionis intellectum cōsiderandū est: q circa electionē bonoz et reꝓbationem maloz duplex questio potest moueri. Una quidez in generali quare deus velit quosdam indurare et quozūdaz misereri. Alia vero in speciali quare velit huius misereri et hunc vel illū indurare. Et potest quidem ratio huius questionis assignari. secūde aūt questionis non potest assignari ratio nisi simplex dei voluntas. cuius exemplū patet in rebus hūanis. Si enim aliquis edificare volens haberet multos lapides similes et eq̄les cōgregatos posset ratio assignari quare q̄dam ponat in summo et quosdā in ymo ex parte finis. qz ad ꝓfectionem domus quam facere intendit req̄ritur t fūdamentum qō habet lapides in ymo. et cacumen parietis qō habet lapides in summo. Sed quare ponat hos lapides in summo et hos in ymo non habet aliquam rationem nisi qz artifex voluit. ꝓmo igitur aplus rñdet dubitationi q̄tum ad questionem scōam quare i3' quare huius hoīs misereat t illū induret. scōo quātū ad questionem primam. quare scz q̄busdam misereatur et quosdam induret ibi. Nō si volēs deus ꝛc. Circa primū tria facit. prīo arguit ꝓsumptionē q̄r ētis. scōo īducit auctoritatem que questionem soluit ibi. Uūquid dicit figmentum ꝛc. tertio exponit auctozitatem ibi. An nō habet potestatem ꝛc. Dicit ergo primo. O homo qui es fragilis t ignozās tu quis es respōdes deo vnde sufficis ad respondendum ei si voluerit tecū iudicio cōtendere. Job 9° Si voluerit cōtendere iudicio cum illo non poterit ei respondere vnum ꝓ mille. Et sicut dicitur Job. 39 Qui arguit deuz debet et rñdere In quo datur intelligi q homo non debet scrutari rationem diuinoz iudiciozū cum intentione apprehendēdi eo q excedant rationez humanā. Ecc. 3° Altioza te ne quesieris. Prouer. 25° Perscrutator maiestatis opprimetur a gloria. ¶ Deinde cum dicit. Uūquid dicit figmentū ꝛc. inducit auctozitatē: que habetur Esa. 45. Munq̄d dicit lutū figulo suo. Quid facis t op9 tuum sine manibus. Ubi considerandū est q si alicui9 artifex ex materia vili faciat vas pulchrum et nobilibus actib9 acomodatū totū ascribit bōtati artifici. puta si ex luto faciat scutellas t vrceos ad nobilē mēsaz decētes Si ꝛo ex vili materia puta ex luto faciat vas accomodatū vilib9 vsib9 puta coq̄ne vl huiꝰmodi officijs nō posset vas conqri si rationē haberī posset em̄ conqri si ex materia ꝑciosa q̄

placet artificis opationi puta ex auro ⁊ lapidibus pciosis fac t vas ad vilia officia deputatū. Hūana autē natura vilitatem habet ex sua materia q: vt dicit⁹ gen. 2° Fecit deus hoiem de limo terre: sz maiorē vilitatem habet ex corruptiōe pcti q̄ p vnū hominē in hūc mūdū intrauit. Et ideo hō luto merito cōparatur. Job 30. Cōparat⁹ suz luto et assimilatus sum fauille et cineri. Unde quicquid boni habet homo debet bonitati diuine q̄si pitie figuli ascribere. Ysa. 64. Hūc oñe pater noster es tu: nos vero lutum et fictor noster tu ⁊ opus manuū tuarum oēs nos. Si vero deus hoiem ad meliora ꝓmoneat sed in sua infirmitate eum dimittens deputat eum ad infimū vsuz nullam ei facit iniuriam vt possit iuste de deo cōqueri. ¶ Deinde cū dicit. An non habet potestatem tē. Exponit apostolus verba ꝓphe. Quasi dicat. Hoc est dictū Figmentum id est vas fictile non posset dicere fictori quid me fecisti sic. quia figulus liberaz potestatem habet ex materia luti opus facere qōcūq; sibi placuerit. Unō dicit. An nō habet potestatem sez liberam figulus luti qui sez opatur i vili materia: ex eadez massa sez vilis materie facere absq; alicuius iniuria aliud quidem vas in honorē id est in honorabiles vsus. aliud vero in cōtumeliā id est in vsus viliores. 2. tbi. 2. In magna eñ domo nō solum sunt vasa aurea et argentea: sed etiam lignea et fictilia. et quedam quidem in honorem quedā autē in contumeliam. Et similiter deus liberam potestatem habet facere ex eadem corrupta materia humani generis sicut ex quodam luto nulli faciendo iniuriam quosdam hoīes ꝓparatos in gloriam; quosdam autē in miseria derelictos. Jere. 18. Sicut lutum in manu figuli. ita in manu mea vos domus israel ¶ Deinde cum dicit. Q̄ si volēs deus tē soluit primam questionem sez quare deus velit quibusdā misereri et q̄sdam in miseria derelinquere. siue quosdā eligere ⁊ q̄sdā reꝓbare. Circa qō considerandu z est q̄ finis omniū diuinorum operū est manifestatio diuine bonitatis ꝓuer. 16. Uniuersa ꝓp r semetipm operatus est dñs. Eñ supra primo dictum est q̄ inuisibilia dei p ea que facta sunt intellecta cōspiciuntur. Tanta est aūt diuine bonitatis excellentia q̄ nō potest vno modo nec i vna creatura sufficienter manifestari. Et ideo diuersas creaturas cōdidit in quibus diuersimode manifestatur. Precipue autē in creaturis rationalibus in quibus eius iusticia manifestatur q̄ntum ad illos quos p eorū meritis punit. misericordia vero in illis os ex sua gratia liberat. Et ideo vt vtrumq; in hoībus manifestaret: quosdaz misericorditer liberauit sed non oēs. primo ergo ponit rationē reꝓbationis malorū. scōo ponit rationē electionis bonorū ibi. Ut ostenderet diuitias tē Est aūt i vtrisq; triplex differētia attēdenda. prima q̄dem scōm finem. scōa fm vsum. tertia scōm diuinum actum. Finis autem reꝓbationis vel obdurationis malorum est manifestatio diuine iusticie et virtutis. Et quantum ad hoc dicit. q̄ id ē sed si deus volens ostendere iram suam id est iusticiam vindicatiuā. Non eñ dicit ira in deo scōm affectus cōmotionē. sed secundū effectus vindicte. supra primo Revelatur ira dei tē. Addit autē Et notam facere potentiam suaz. quia deus cōtra malos non solum vtit ira id est vindicta puniendo eos sibi subiectos sed etiam sua potentia subijciendo sibi. Phil. 3° Secundum operationem qua potest etiam sibi subijcere omnia. exo. 14. Viderūt egiptios mortuos sup litus maris et manum magnam quaz exercuerat dñs contra eos. Usus autem malox ad quē vtitur eis deus est ira id ē pena. Et ideo vocat eos vasa ire id est iusticie instrumēta. quibus deus vtit ad ostendendā iram id est iusticiā vindicatiuaz. Ephe. 2. Eramus natura filij ire. Actus vero quez deus erga eos exercet nō est q̄ disponat eos ad malum quia ipsi de se habent dispositionem ad malum ex corruptione primi peccati. Unde dicit. Vasa apta in interitum id est in se habentia aptitudinē ad eternaz damnationem. Gen. 6. Videns deus q̄ multa malitia hominū esset in terra. et cuncta cogitatio humani cordis intenta esset ad malum omni tempore. Hoc autem solū deus circa eos agit q̄ eos ꝑmittit agere que cōcupiscunt. Uñ signanter dicit. Sustinuit. Et hoc eius patientiā demonstrat q̄ non statim vindictaz infert. Unde addit. In multa patientia. Ecc. 5° Altissimus est patiēs redditor. Deinde ex parte bonorum similiter tria ponit. Primo q̄dem finem cū dicit. Ut ostenderet diuitias glie sue. Finis eñ electionis et miserationis bonorum est vt manifestaret in eis abundantiam bonitatis sue reuocando eos a malo. et ad iusticiam eos trahendo et finaliter eos pducere in gloriam. Et hoc est qō dicit. Ut ostenderet diuitias glorie sue. de quib⁹ diuitijs supra. 2° An diuitias bonitatis ei⁹ contemnis? Ephe. 2. Deus aūt qui diues est in misericordia. Signanter autem dicit. Ut oñderet diuitias glorie sue quia ipsa condēnatio et reꝓbatio malorū que est fm dei iusticiaz manifestat et cōmendat sanctoꝝ gloriam qui ab ipsa tali miseria liberant. Scōo describit vsuz eox cū dicit. In vasa misericordie. Notat aūt bonos vasa misericordie q: vtitur eis deus quasi instrumētis ad suam misericordiam manifestandā. Ecc. 44. Isti sunt viri misericordie. Tertio ponit actū quem circa eos deus exercet. Nō eñ deus eos solum sustinet q̄si de se aptos existētes ad bonū sed eos ꝓparat et disponit vocando ad gloriam. Uñ dicit. Que ꝓpauit in gloriā. pſ. Preparās mōtes in virtute tua Est autē constructio defectiua et suspensiua vsq; hic. vt sit sensus. Si deus volens hoc facere q̄busdaz miseretur et quosdam indurat quid contra hoc iuste poterit dici? Quasi dicat. Nihil. Non enim sic quos vult indurat vt eos peccare cōpellat sed sustinet eos vt fm suam inclinationem tendant in malum.

Lectio quinta.

Q Uos et vocauit non solum ex iudeis sed etiam ex gētibus sic̄ in osee dicit Uocabo nō plebem meā: plebez meam. et non dilectam. dilectam. et nō misericordiam cōsecutam: misericordiā cōsecutaz Et erit in loco vbi dictuz est eis: non plebs mea vos. ibi vocabuntur filij dei viui. Esaias aūt clamat ꝓ israel Si fuerit numer⁹ filiorum israel tan q̄ arena maris reliquie salue fient. Uerbū eñ cōsumans et abbreuiās in equitate. quia verbum breuiatum faciet dñs sup terram. Et sicut predixerat esaias nisi dñs sabaoth reliquisset nobis semen. sicut sodoma facti essemus: et sicut gomorra similes fuissemus Quid ergo dicemus? Q̄ gentes q̄ non sectabantur iusticiā apprehēderunt iusticiam: iusticiam aūt q̄ ex fide est: israel vero sectando legē iusticie in legē iusticie non peruenit Quare? Quia non ex fide ꝫ quasi ex opibus Offenderūt eñ in lapidē offensionis: sicut scriptū est Ecce pono in syon lapidem offensionis et petrā scandali: et omnis qui credit in eū non cōfundetur.

IX.ca.

ſpostq̃ apostolus ostẽdit q̃ dei gratia datur hominib⁹ ex diuina electione per quã hoĩes ad gratiam vocantur hic ostendit q̃ predicta electio siue vocatio nõ solum pertinet ad iudeos vt ipi poterãt gloriari ꝓpter hoc qõ dicitur deu. 4. Dilexit pres tuos. Sed etiam ad gentes. ⁊ primo ꝓponit qõ intendit, scõo ꝓbat ꝓpositũ ibi. Sicꝫ Osee dicit ⁊c. Tertio ex dictis infert cõclusionẽ ibi. Quid ergo dicem⁹ ⁊c. Dicit ḡ primo. dictũ ẽ q̃ sctõs ꝑ parauit in gliaz. q̃s et vocauit scz ꝑ gr̃az suã non solũ ex iudeis sz etiã ex gentib⁹. s. 3° An iudeoꝝ de⁹ tm̃? Nõne ⁊ gẽtiũ. Sopho. 2° Adorabunt eum viri de loco suo oẽs insule gentiũ. ¶ Deinde cũ dicit. Sicut in osee dicit ⁊c. probat ꝓpositũ et primo quantũ ad gentiles. scõo q̃tum ad iudeos ibi. Ysa. aũt clamat ⁊c. Circa primũ ponit duas auctoritates osee loquẽtes ꝑ gentib⁹ quaꝝ prima ꝓmittit eis dona dei. scõa ipam diuinã filiationẽ ibi. Et erit in loco ⁊c. Dicit ergo pmo. Sicut dñs dicit in osee qz ipe erat q̃ loq̃batur in ꝓphetis. 2. reg. 23. Spũs dñi locutus est ꝑ me et ꝓmo eius per linguã meã. Unde et osee ꝓmo dicit. Principiũ loquẽdi dño in osee. Est aũt cõsideãduz q̃ a tribus bonis q̃ in iudeis eminebãt gentiles erant alieni. quoꝝ primũ erat diuinus cultus rõe cuius dicebãtur populus dei q̃si ei seruientes ⁊ eius ꝓceptis obedientes. Unde in ps. dicit. Nos autem populus eius et oues pascue eius Sed ab huius populi societate gentiles erãt alieni scõm illud ephe. 2° Alienati a cõuersatione israel ⁊ hospites testamẽtoꝝ. Sed ꝑ xp̃m facti sunt populus dei. Tit. 2° Dedit semetipm̃ ꝓ nobis vt emũdaret sibi populm̃ acceptabilem. Et hoc est qõ dicit. Vocabo nõ plebẽ meã id est gẽtilitatem q̃ nõ erat plebs mea. plebẽ meã id est ad hoc vt sit plebs mea. Scõz est ꝓuilegiũ diuine dilectiõis. Osee 3° Diligit dñs filios israel in eo scz q̃ eis multa beneficia inducẽtia ad specialem gr̃am ꝑstabat. a qua ãdem dilectione gẽtiles olim erant excluſi. Ephe. 4 Alienati a veritate dei ꝓpter ignorãtiam que est in illis. Et ideo dicit. Et non dilectam meam scz gentilitatez vocabo dilectam meam. Ephe. 2. Vos q̃ aliquãdo eratis longe facti estis ꝓpe in sanguine xp̃i. supra. 5. Cũ inimici essemus reconciliati sumus deo in morte filij eius. Tertiũ est libertas a peccato originali q̃ iudeis in circũcisione cõferebat. ysa. 14. Miserebitur dñs Jacob. Sed huius miserationis gẽtiles nõ erãt ꝓncipes. Eze. 16 Quãdo natus es in die ortus tui nõ est precisus vmbilicus tuus. Et infra Nõ peꝑcit sup̃ te oculus meus vt facerem vnũ de his misertus tibi. Sz postea ꝑ xp̃m sunt misericordiã cõsecuti. Ideo seq̃tur Et nõ misericordiã consecutã misericordiã cõsecutã. Tit. 3° Scõm suã misericordiã saluos nos fecit. Hec autẽ auctoritas habet osee 2. scõz. lxx. loco cuius littera nr̃a habet. Miseꝛ oz eius q̃ fuit absq̃ misericordia. ⁊ dicã nõ populo meo populus meus es tu. ¶ Deinde cũ dicit. Et erit in loco ⁊c. inducit aliam auctoritatem q̃ habet osee. 1. In qua eis remittitur dignitas filioꝝ dei de q̃ iuõi gloriabantur ꝓpter id quod dicitur ysa. 1. Filios enutrini et exaltaui ipi autem spreuerũt me. Et deu. 33° Nõne ipe ẽ pater tuus? Gentiles aũt non solum dicebant filij quod ꝓtinet ad eos qui exemꝓo deo seruiunt et spũ dei agunt vt. s. 8 dictũ est. sed nec etiaz digni erãt vt populi dei dicerentur quod ꝓtinere poterat etiam ad eos q̃ spiritũ seruitutis acceperãt in timoꝛe Unde dicit. Et erit in loco. i. in iudea vbi dictum est eis. scz gentilibus a iudeis quasi ex persona dei loquẽtibus. Non plebs mea vos. qz non reputabant eos populũ dei ibi id est etiam apud iudeos credẽtes vocabuntur filij dei Al̃ in loco id est toto mũdo in quo cõuertentur sicut ꝓseliti quos iudei faciebant qui suis locis derelictis in iudeam ꝓgebant. hoc aũt nõ ita futurũ esse in his qui ad xp̃m cõuertendi erãt oñditur Sopho. 2. Adorabunt eum viri de loco suo. Unicuiq̃ ergo in loco suo habitanti vbi dictum est eis olim ex diuina sentẽtia non plebs mea vos. ibi vocabuntur filij dei ꝓ diuinaz adoptionẽ. Jo. 1. Dedit eis potestatem filios dei fieri his qui credunt in nomine eius. ¶ Deinde cum dicit Esa. autez clamat ⁊c. probat ꝓpositum q̃tum ad iudeos ꝑ auctoritatem ysa. Et ponit duas auctoritates. quarum prima videtur pertinere ad omnes credentes ex iudeis. scõa specialiter ad apl̃os ibi. Et sicut predixit ⁊c. Dicit ergo primo. dictum est ꝑ osee pro gẽtilibus ysaias autez clamat id est apte loquitur ꝓ cõuersione israel. 58. Clama ne cesses quasi tuba exalta vocem tuam. In hac autez prima auctoritate primo ponit paucitatẽ cõuersoꝝ dicẽs Si fuerit numerus filioꝝ israel quasi arena maris id ẽ innumerabiles ꝓ re multitudine gentium. Gen. 22. Multiplicabo semẽ tuũ velut arenã mar ⁊c. 3. reg. 4. Juda ⁊ israel innumerabiles q̃si arena maris. Reliquie tm̃ salue fient id est non omnes nec maioꝛ pars sed aliq̃ pauci q̃ relinquũtur ex excidio aliorũ. Michee. 7. Factus sum sicut qui colligit in autũno racemos vindemie Infra. 11. Reliquie scõm electionẽ gratie salue facte sunt. scõo ibi. Verbum enim cõsumans ⁊c assignat causam salutis ⁊ primo ponit efficatiam euãgelici verbi dicẽs. Verbum enim consumans et abbreuians in eqtate. Ubi notatur duplex efficatia euangelici verbi. prima est qz est cõsumans id est ꝓficiens. vt enim dicitur hebre. 7. Nihil ad ꝓfectum adduxit lex. Dñs aũt dicit ma. 5. Nõ veni soluere legem sed adimplere. tum qz figuris legis veritatẽ adhibuit. tũ q̃a precepta legis moralia debito modo exposuit et occasiones trãsgrediendi abstulit et etiam eis consilia ꝓfectiõis adiunxit. Unde et inueni diuiti ma. 19. qui omnia mãdata legis suauerat dixit Unũ tibi deest. si vis ꝓfectus esse vade et vende omnia q̃ habes ⁊c. Et ꝓpter hoc discipulis suis dicebat ma. 5. Estote perfecti sicut ⁊ pater vester celestis ꝓfectus est. Scõa efficatia est abbreuiandi et hec cõuenienter prime adiungitur. quia q̃to aliq̃ verbũ est magis ꝓfectum. tanto est altius et ꝑ consequens magis simplex et breue. Est autem verbum euangelij abbreuians verba legis quia omnia sacrificia figuralia legis in vno vero sacrificio comꝑhendit. quo xp̃s obtulit seipsum ꝓ nobis hostiam. vt dicit ephe. 5. Omnia vero precepta legis moralia in duobus preceptis caritatis concludit. Ma. 22. In his duobus mãdatis vniuersa lex pendet et ꝓphe. Unde dicit. Abbreuiãs in eqtate. Uel quia nihil est pretermissũ de multitudine figurarũ et ꝓceptoꝝ legis quin sub breuiate euangelij cõprehẽderet. Al̃ quia nihil ipsoꝝ remanet obseruandum q̃ est equum ꝫm dictamen rationis naturalis. ps. Uia mãdata tua eqtas. subaudiẽdum est aũt erit. vt sit sensus verbuz euangelij erit abbreuiãs et cõsumans in eqtate. Scõo cũ dicit. Quia verbũ ⁊c. assignat rationem ꝓ dicte efficatie dicens: Quia dñs super terram existens id est in terris tanq̃ homo inhabitans. scõm illud baꝝ. 3. Post hec in terris visus est ⁊c. Faciet verbum breuiatum. Perfectius enim debet esse verbũ et maioris virtutis q̃ ipe dñs deus carnem indutus loquutus est ꝓ semetipm̃ q̃ verba que loquutus est per ꝓphas. ꝫm illũ heb. 1. Multipharie multisq̃ modis olim deus loquẽs patribus in ꝓphis ⁊c. Uel aliter. q̃a dñs scz deus pater faciet sup̃ terram verbũ breuiatũ id ẽ incarnatum qz filius dei exinaniuit semetipm̃ formã serui accipiẽs. Dicitur aũt exinanitum vel breuiatum non qz aliquid subtractum sit plenitudini vel magnitudini diuinitatis ipsius. sed quia nostram exilitatem et paruitatẽ suscepit. Habet aũt hec auctoritas. ysa. 10. vbi ꝫm ir̃am nr̃am sic dicit. Si fuerit ꝑ⁹ tu⁹ isr̃l q̃si arena maris reliq̃e ꝓuertẽt ex eo Cõsumatõ abbreuiata inũdabit iusticiã.

Cōsumationem enī ⁊ abbreuationē dñs deus exercituz faciet in medio oīs terre. ¶ Deinde cū dicit. Et sicut predixit ysa. ⁊c. inducit auctoritatē pertinentez specialiter ad aplos dicens. Et sicut p̄dixit ysa. 1. Nisi dñs sabaoth id est exercituum vel virtutū reliquisset nobis sez ex sua misericordia semē id est verbuz euāgelij. Al' semen id est xp̄m. Hal'. 3° Et semini tuo q̄ est xp̄s. vel semen id est apostolos. ysa. 6° Semen sanctū erit id qđ steterit in ea Sicuti sodoma facti essemus ⁊ sicut gomorra similes fuissem⁹. Grauius enī fuit peccatū iudeoꝝ q̄ sodomoꝝ. Treñ 4 Maior effecta est iniqtas populi mei peccato sodomorum. Et eze. 16. Nō fecit sodoma ipa ⁊ filie eius sicut feci sti tu ⁊ filie tue. Et ideo q̄ iudei nō sunt totaliter exterminati sicut sodomite est diuine misericordie imputandum. Treñ. 3° Misericordie dñi qz nō sumus cōsumpti. ¶ Deinde cū dicit. Quid ergo dicemus. Infert cōclusionē ex dictis. et primo q̄tum ad gentes. secō quātuz ad iudeos ibi. Israel vero ⁊c. Circa primū duo facit: primo concludit qđ intēdit dicēs. Quid ergo dicem⁹ ex cōsideratione p̄dictoꝝ. hoc inq̄ q gentes apprehēderunt id est consequute sunt iustitiam sez q̄ vocatur filij. 1. cori. 6. Et hoc quidem fuistis sed iustificati estis. Et hoc quidē ex vocatione diuine electionis nō ex meritis qđ patet per hoc qđ dicit. Que nō sectabant iustitiam s̄m illud ephe. 2. Eratis in illo tempe sine xp̄o alienati a conuersatione israel. secō exponit qđ dixerat iustitiā autē que ex fide est nō eā q̄ in opibus consistit. Nō enim ad hoc gentes cōuerse sūt vt iusticiā legalem obseruent. sed vt iustificentur p xp̄i fidem supra 2° Justicia autez dei p fidem iesu xp̄i. ¶ Deinde cū dicit. Israel vero ⁊c. Inducit cōclusionē q̄tum ad iudeos. Et primo cōcludit qđ intēdit dicens. Israel vero id est p̄plus iudeoꝝ. sectando legē iusticie in legē iusticie nō puenit. Dicitur lex iusticie lex spūs vite per quā hoīes iustificantur ad quaz iudeoꝝ p̄plus non peruenit quā tamen sectabatur obfuando vmbram huius spūalis legis q̄ cōsistit in obseruatiōib⁹ legalibus. heb. 10. Umbram habēs lex futuroꝝ bonorum. Al' sectando legē iusticie id est legem moysi q̄ est lex iusticie si sit bene intellecta qz docet iusticiam. Vel dicitur lex iusticie quia facit homines iustos non vere. sed exterius duz peccata vitātur non ex amore sed timore pene quā lex infligebat. ysa. 51. Audite me qui sequimini qđ iustū est et queritis dñm. Et in eodem. Audite me qui scitis iustum p̄plus meus lex mea in cordibus eoꝝ. Secō assignat causā dicēs quare scz dum sectarentur legem ad legē iusticie non puenerunt. quia sez non per debitam viam sectabantur. Et hoc est quod subdit. Quia non ex fide scz xp̄i querebant iustificari. sed q̄si ex opibus legis. Seqbantur enī figuram et repudiauerunt veritatē. s. 3° Ex opibus legis non iustificabitur omnis caro coꝝ illo. Tertio manifestat causam p̄positam. et primo p̄ponit manifestationez dicens. Offenderunt enim in lapidē offensionis id est ad xp̄m q̄ assimilatur lapidi offensionis. in hoc q̄ sicut lapis in quē offendit non cauetur p̄pter suam quitatez ita iudei videtes xp̄m in firmitate nr̄a contentū non cauerūt in eū offēdere. ysa. 53° Quasi absc̄ditus vultus ei⁹. et despectus vnde nō reputauimus eū. Jer e. 13. Anteq̄ offendāt pedes vestri ad montes caliginosos id est ad xp̄m et eius apostolos q̄ dicuntur montes caliginosi p̄pter hoc q̄ eoꝝ dignitas et magnitudo latebat. secō ad hoc iducit auctoritatem dicēs. Sicut scriptum est sez in. ysa. Cōponit autem aplus verba ysa. in diuersis locis scripta. Nam ysa. 28. dicitur. Ecce ego mittam in fundamentis syon lapidem: Lapidem angularem p̄batum preciosum in fundamento fundatum. Qui crediderit non festinet. Et hinc sumitur p̄incipium auctoritatis. Ecce ponaz in syon lapidem sez quasi fundamentū in quo designatur q̄ xp̄s diuina ordinatione cōstitutus erat ecclesie fundamentum. 1. cori. 3. Fundamentū aliud nemo potest ponere p̄ter id quod positū est qđ est xp̄us iesus. Legitur etiā ysa. 8° In lapidem autem offensionis et petrā scandali duabus domibus israel. Et hinc sumitur meditū auctoritatis quo dicit. Lapidem offensionis et petram scandali vt offēsio referatur ad ignorantiā. quia vt dicit. 1. cori. 2. Si cognouissent nunq̄ dñm glorie crucifixissent Scandalum autē referendum est ad impactionem et casum quo per infidelitatem ceciderunt xp̄m et eius aplos p̄sequētes. 1. cor. 1 Nos predicamus xp̄m crucifixum iudeis q̄dem scandalū Luc. 2° Ecce hic positus est in ruinam ⁊c. Finis autem auctoritatis sumitur exo. 28 capitulo. Qui crediderit nō festinet. loco cui⁹ hic dicitur. Omnis qui credit in eū non confundetur. qz sez consequet mercedem ab eo. ecc. 2° Qui timetis deum credite illi et nō euacuabitur merces vestra. Ponit autem aplus hec verba s̄m lr̄am. 70. Et ad hunc ensuz pertinet qđ i lr̄a nostra dicitur. Qui crediderit nō festinet. Ille enim festinare videtur qui delusum se reputat. qz cito nō adipiscitur qđ sperabat.

Incipit decimū capitulū.

Fratres voluntas quidem cordis mei et obsecratio ad deum fit p illis in salutem. Testimoniū enim phibeo illis: q̄ emulationem quidē dei habent: s̄ non scōm scientiam. Ignorātes enim iusticiam dei et suam querentes statuere: iusticie dei non sunt subiecti. Finis enim legis xp̄s ad iusticiam omni credēti. Moyses enī scripsit. quoniam iusticiā q̄ ex lege est qui fecerit homo viuet in ea. Que autē ex fide est iusticia sic dicit. Ne dederis in corde tuo. q̄s ascendit in celum. id est xp̄m deducere. aut quis descendet in abyssū. hoc est xp̄m a mortuis reuocare. Sed q̄d dicit scriptura: Prope est verbum in ore tuo hoc est verbum fidei quod predicamus. quia si confitearis in ore tuo dñm iesum: et in corde tuo credideris q̄ deus illuz suscitauit a mortuis saluus eris.

Postq̄ aplostolus ostendit quomodo per electionez gratie dei gentiles sunt ad fidem vocati et etiam aliqui ex iudeis de maiori parte populi iudaici offēdentibus et scāda lizatis. hic agit specialiter de casu iudeorū. Et circa hoc tria facit. Primo manifestat causaz casus eoꝝ quā et. s. tetigerat. exqua oñditur casus eoꝝ esse miserandus. secō ostendit casum eorum non esse vniuersalem. 11. cap. ibi. Dico ergo nunquid ⁊c. tertio ostendit casum eoꝝ nō esse inutilem neq̄ irrepabilem ibi. Dico ergo nunquid ⁊c. Circa primum duo facit. Primo oñdit casum eorum esse miserandū ex sua causa. 2° ostendit q̄ non est totaliter excusabilis ibi Sed dico nūquid nō audierūt ⁊c. Circa primum duo facit. Primo oñdit se ad iudeos habere miserationis affectuz. secō oñdit causam miserationis ibi. Testimonium enim illis phibeo ⁊c. Dicit ergo primo. dictū est q̄ iudei in legem iusticie nō puenerunt p̄pter hoc q̄ offenderuntin lapidem offensionis. nec tñ contra eos indignoz sed eorum misereor. Et ideo dico vobis o fratres qui conuersi estis tam ex gentibus q̄ ex iudeis mat. 23°

Omnes vos fratres estis. Voluntas quidem cordis mei id est ex intimo cordis affectu procedens ē ad salutē eoꝝ vt sez ipi saluentur sicut et ego saluat⁹ sum. 1. corī. 7. Volo omnes homines esse sicut meipm. act. 26 Opto apud deum oēs qui audiūt tales fieri qualis et ego suz. Et ī hoc deo coformabatur qui vt dicitur. 1. thi. 2. Vult oēs homines saluos fieri. Nec sola volūtas est in salutē eoꝝ, sed etiā volūtas effectus. vnde subdit. Et obsecratio sez mea fit ad deum pro illis in salutē. 1. reg. 12. Absit a me hoc peccm in, dño vt cessem orare pro vobis. Jac. vltio. Orate pro inuicē vt saluemini. Et ex hoc patet q ozanduz est infidelibus vt saluētur qz et ipa fides est donū dei. Eph. 2° Gratia saluati estis per fidem et non ex vobis. dei enim donum est. ¶ Deind cum dicit. Testimoniū eī ꝛc. Assignat causam sue mirationis. qz sez non ex certa malitia sed ex ignorantia peccabāt. Et circa hoc tria facit. primo enim ponit eorum ignorantiā. scdo ostendit quid ignorabant ibi. Ignorātes enim dei ꝛc. tertio ostendit veritatem eoꝝ que ignorabant ibi. Moyses eī dicit. ¶ Dicit ergo primo. Jō salutē eoꝝ volo et ppter hoc oro miſtus eorum quia testimoniuz phibeo de illis q emulationē q̄dem dei habent sez quia zelo dei xpm et eius mēbra persequūtur. Jo. 16° Venit hora in qua oīs qui iterficit vos arbitretur obsequiū se prestare deo Et huius rei testis esse poterat qz et ipse aliqñ fuerat in simili causa. Phil. 3° Secdm emulationē persecutus sum ecclesiam dei. sed nō secdm sciētiam. qz sez eoꝝ zelus p rectam scientiā nō ordinatur dū ignorant veritatem Esa. 5° Propterea captiu⁹ ductus est populus meus qz nō habuit sciētiaz. 1. corī. 14 Si quis aūt ignorat ignorabit. ¶ Deinde cū dicit. Ignorantes enim ꝛc. ostendit cuius rei sciētiam nō haberent. Et primo ponit qđ intendit. scdo manifestat ppositum ibi. Finis eī legis xps ꝛc. Dicit ergo primo. Recte dico q non secdm scientiā. ignorātes enim dei iusticiam. sez qua deus per fidem iustificat. s. tertio iusticia autem dei per fidem iesu xpi. Et querētes statuere id est firmare suā sez iusticiā que cōsistit in operibus legis que secdm eorum opinionē non expectabat aliquid a deo: sed soluz ex arbitrio operantium erat. Et ideo dicit eorum esse iusticiā q̄si humanam et non diuinā. secdm illud. s. 4° Si abraam ex operibus legis iustificatus est habet gloriam. sez apud homines sed nō apud deum. ¶ Justicie eī dei nō sunt subiecti id est nolunt subijci xpo p cuius fidem iustificantur hoīes a deo. ps. Nonne deo su biecta erit anima mea s. 3° Ut subditus fiat oīs mūdus deo. Exo. 10. vsqquo non vis subijci mihi: ¶ Deinō cū dicit. Finis legis xps ꝛc. manifestat qđ dixerat sez eos dei iusticiam ignorare ꝛ q ei subijci nolūt cum tñ iusticiam legalē statuere velint Circa qđ considerandum est q sicut etiam phi dicunt intentio cuiuslibet legislatoris est facere hoīes iustos. vñ multomgais lex vetus hoībus diuinitus data ordinabat ad faciendū hoīes iustos. Hanc tamē iustitiā lex psemetipaz facere nō poterat. quia neminem ad pfectum adduxit lex. vt dicitur Heb. 7° Sed ordinat hoīes in xpz quē pmittebat et pfigurabat. Gal. 3° Lex pedagogus noster fuit in xpo vt ex fide iustificemur et hoc est qđ dicit. Xps enim est finis legis ad quē sez tota lex ordinatur. ps. Dis cōsumatiōis vidi finem. Finis intq ad iustitiam vt sez homines per xpm iusticiam cōsequātur quaz lex intendebat supra octauo. Qđ impossibile erat legi mittens de⁹ filiū dānauit peccatū in carne vt iustificatio legis impleretur in nobis. Et hoc dico omni credenti quia p fidē suos iustificat. Jo. 1° Dedit eis potestatem filios dei fieri his q̄ credūt in nomine ei⁹. ¶ Deinde cum dicit Moyses enim ꝛc probat veritatē eoꝝ que iudei ignorabāt sez q iusticia si sit pfectior q̄ iusticia legis. Et hoc auctoritate ipius moysi veteris legislatoris. primo ergo p eius verba oñdit ꝛ. ditionē iusticie legalis. scdo conditionē insticie fidei ibi. Que aūt ex fide est ꝛc. Dicit ergo primo. Recte distinxi iusticiā hūanā a iusticia dei. Moyses eī scripsit. Leuit. 18 Quoniā hō q̄ fecerit iusticiā q̄ ex lege ē viuet ī ea. vbi sic lra nostra habet Custodite leges meas atq iudicia q̄ faciens homo viuet in eis. Et eze. 20 Judicia mea piecerunt que faciens homo viuet in eis. qz sez hoc comoditatis cōsequebatur hō p legis obſuantiā ne occideret tanq̄ legis transgressor. heb. 10 Irritam quis faciēs legē moysi absq vlla miſicordia morietr. leui. 20 Qui maledixerit patri vel matri morte moriat et sic de aliis. Possum⁹ vlterius dicere q per legis obſuationem homo ordinatur in vita pñti. pmittebat enim lex tēporalia bona et quedā mādabat q̄ ad ordinationē carnalis vite prinebāt. heb. 9 Justicijs carnis vsq ad tēpus correctionis īpositis. Sz cōtra videtur esse qđ dns dicit. matth. 19 Q[uī]s vīt[ā] ingredi serua mādata. Unde ꝛ supra. 5° sup il au tem subintrauit. dicit q̄dam glo. Justicia legis s re custodita non solum bona tēporalia sed ꝛ vitā eternā. sed hec intelligenda sunt fm spūalem legis q̄ pertinet ad fidem xpi. Sed qđ hic dicit tur referr ad exteriorem legis sensum: scdm quē lex de vita eterna mentionē non faciebat. ¶ Deinde cū dicit. Que aūt ex fide est iusticia ꝛc. Jnducit auctoritatem moysi de iusticia fidei. Et primo moyses oñdit certitudinem fidei q̄ debet esse in corde hoīs. scdo fidei effectū ibi. Sed q̄d dicit scriptura ꝛc. Dicit ergo primo nō soluz loqtur moyses de iusticia legis sed etiā ipe sic dicit de iusticia que est ex fide. ¶ Que aūt ex fide est iusticia sic dicit id est sic loquitur in corde hoīs. Ne dixeris in corde tuo sez dubitādo. Quis ascendit in celum. quasi hoc impossibile reputans. sicut ꝛ puer. 30 queritur. Quis ascendit in celum atq descēdit quia sez hoc tenere q̄si impossibile est deducere xpm a celo id est asserere q xps non sit in celo cōtra id qđ dicitur: Jo. 3° Nemo ascendit in celum nisi q̄ descendit de celo filius hoīs q̄ est in celo. Eph. 4 Qui descendit ipe est ꝛ q̄ ascēdit sup omnes celos. Aut etiā ne dixeris q̄s descēdit in abissuz. i. in īfernū q̄si reputās hoc esse īpossibile. hoc eī negare ē reuocare xpm ex mortuis sez negare eū nō esse mortuū Ipe eī moriens in abissum descēdit. Ecc. 24 Penetrabo inferiores ptes terre. Et fm hoc phibet arbitrari de duob⁹ articulis fidei xpi sez de ei⁹ ascēsione ei⁹ morte et descēsu ad inferiores. quoꝝ primū ptin maximā xpi exaltationē. secūdū ad maximā ei⁹ bitionē. Pōt aūt ꝛ aliter expōi vt dicat nob certitudinē articuloꝝ. primo q̄dez incarnatiōis q̄ de celis ad descendit vt sit sensus Ne dixeris in corde tuo q̄s ascēdit in celum ꝛ exponit supplendo. i. xpm deducere. q̄si dica Quis ascendit in celū ad deducēdum xpm ad nos qđ q̄dez nō fuit necessariū qz ipe ꝓpria virtute descēdit. scdo aūt resurrectiōis cū subdit. Aut etiā ne dixeris q̄s descēdit in abissum? et supplendo addit. Hoc est xpm ex mortuis reuocare. Quasi dicat. Illuc descēdit vt inde posset xpm reuocare sicut ex psona insipiētiū dicit. Sap. 2 Nō ē q̄ agnit⁹ sit reuersus ab inferis. Et h sensus cōgruit verbis moysi. dicit eī deu. 30 secdm lram nraz Mādatum qđ ego pcipio tibi hodie nō supra te ē neq ꝓcul positū neq in celo sitū vt possis dicere. Quis nr̄m valet ad celum conscendere vt deferat illud ad nos. Nec est inconueniens si qđ moyses dixit de mandato legis hoc aplus attribuit xpo qz xps est verbum dei in quo sunt oīa dei mandata. Sic ergo intelligendum est qđ dixit. Quis ascendit in celuz? id est xpm deducere Ac si dicat. Quis potest in celum conscendere vt verbum dei inde deferat ad

nos Et idē est dicēdum in alio qō seqtur. ¶ Deinde cuz dicit. Sed q̄d dicit scriptura ꝛc. oñdit fructū fidei p eiusdem auctoritatē. Et primo ꝓponit auctoritatez. secundo expoit eā ibi. Hoc est verbū fidei ꝛc. tertio ꝓbat expositi onē esse cōueniētem ibi. Corde enim credit ꝛc. Dicit ergo primo. Sed q̄d dicit scriptura? Hoc inq̄ ꝓpe est verbum in ore tuo et in corde tuo. Sic eñ posit p̄missa verba deutro. seqtur. Juxta te est sermo valde in ore tuo. Quasi dicat. nō solliciteris q̄ tibi desit verbū fidei iustificātis ꝓpter hoc q̄ xp̄s est in celo sc̄m naturā diuinā aut q̄ descendit in infernū ꝓpter mortē hūanitatis q̄ ipse descendens de celo. et resurgens ab inferis ip̄ressit verbū fidei in ore tuo et in corde tuo. Ēnō qō dicit ꝓpe est potest referri ad hoc q̄ verbū dei sumus adepti q̄ x̄pm incarnatum et resurgentē heb. 2° Que cū initiū accepisset enarrari per dñm. Jere. 1. Ecce dedi verba mea in ore tuo. Vel sc̄m glo. q̄ dicit ꝓpe referēduū est ad vtilitatē sc̄m qō dicimus ꝓpe apud nos esse qō nobis est comodū et vtile. Verbo eñ dei coz nostrū mūdat. Jo. 15 Jam vos mōi estis ꝓpter sermonē quē locutus sum vobis. Vel potest referri ad hoc q̄ verba fidei ꝛ si sunt supra rationē. Ecc. 3° Plurima supra sensū hominis mōstrata sunt tibi. nō tñ sunt ꝓtra rationem. quia veritas nō potest esse veritati cōtraria. ps̄. Testimonia tua dñe credibilia fctā sunt nimis ¶ Deinde cum dicit. Hoc est verbum ꝛc. exponit auctoritatē p̄dictam. Et primo oſtēdit qō sit illud verbū de quo moyses loq̄tur dicens Hoc est verbū fidei qō predicam⁹ 2. tbi. 4. Predica verbū. Jere. 23. Qui habet sermonē meū loquat sermonē vere Sc̄o exponit quō hoc verbuz est in ore per cōfessionē et in corde per fidem. Et hoc ē qō subdit. q̄ si cōfitearis in ore tuo dñm iesum x̄pm scz recognoscens eum dñm subijciēdo sibi tuum affectū sc̄m qō dicitur. 1. corī. 12. Nemo pōt dicere dñs iesus nisi in sp̄ū sancto. Et iterū Si crediderīs in corde tuo scz fide formata que per dilectionem opatur. vt dicit. Act. 2 Q̄ deus excitauit illū a mortuis. ps̄. Tu aūt dñe miserere mei ꝛ resuscita me q̄ vt dicitur. 2. corī. vltō. Resurrexit ex virtute dei que est cōis sibi et patri. Salu⁹ eris scz salute eterna. de qua dicitur Esa. 45 Saluatus est israel in dño salute eterna. Q̄ aūt dicit. dñm iesum ad misterium incarnationis refertur. Q̄ autē sequitur x̄pm manifeste ad resurrectionem refertur. de q̄bus duob⁹ articulis supra fecerat mentionem.

Lectio secunda.

Orde enim creditur ad iusticiaz ore autem confessio fit ad salutem. Dicit eniz scriptura Omnis qui credit illum non confundetur. Non enim est distinctio iudei et greci. Nam idē dñs omiuz: diues in omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicūq̄ inuocauerit nomē domini saluus erit. Quomodo ergo inuocabūt in quē non crediderunt: Quomodo autē audient sine predicāte: Quomodo vero p̄dicabunt nisi mittantur: sicut scriptum est. Quā speciosi pedes euāgelizantiū pacem. euangelizātiuz bona Sed non omnes obediunt euāgelio Esaias enim dicit dñe quis credidit auditui nostro Ergo fides ex auditu: auditus autem per verbum christi.

Premiserat aplūs exponendo verbū moysi q̄ confessio oris ꝛt fides cordis opantur salutē. ꝓponēs hoc causa exempli in duobus articulis. hic ꝓbat qō dixerat in vniuersali. Et circa hoc tria facit. primo oſtēdit q̄ p fidem et cōfessionem homo cōsequitur salutem. scō ponit salutis ordinē ibi. Quomodo ergo inuocabūt ꝛc. tertio infert quā dā cōclusionē ex dictis ibi. Ergo fides ex auditu ꝛc. Circa primum tria facit. primo ꝓponit qō intendit dicens. Recte dico q̄ si cōfitearis ore et credas corde salu⁹ eris Corde enim creditur ab hoīe ad iusticiā id ē ad hoc vt iusticiā per fidem cōsequātur supra. 5° Justificati igitur ex fide. Signāter aūt dicit. Corde creditur id ē volūtate. Nā cetera que ad exteriorē dei cultū ꝓtinent pōt homo nolēs sed credere non potest nisi volēs. Intellectus eniz credētis nō determinat ad assentiēdum veritati ex necessitate ratiois sicut intellect⁹ sciētis. sed ex volūtate. et idō scire nō ꝓtinet ad iustitiā hois que est in voluntate sed credere. gen. 15 Credidit abraam deo et reputatū est illi ad iusticiam Postq̄ aūt homo est iustificatus per fidē oportet q̄ el⁹ fides p dilectionem opetur ad cōsequēdam salutez Unde subdit. Ore aūt cōfessio fit ad salutē scz eternā consequendā. Esa. 51° Salus aūt mea in sempiternum erit. Est autem triplex confessio necessaria ad salutē: primo q̄dem confessio ꝓprie iniquitatis. sc̄m illud. ps̄. Dixi cōfitebor aduersum me iniusticiā meam domino. que est cōfessio penitētis. sc̄a cōfessio est p quā hō cōfitet dei bonitatez mīficorditer beneficia p̄stātis. ps̄. Cōfitemini dño q̄m bonus. Et hec est ꝓfessio grās agētis. Tertia est cōfessio diuine veritatis. Ma. 10 Omnis q̄ cōfitebitur me coram hominibus cōfitebor et ego eum coz̄ patre. Et hec cōfessio est credētis de qua nunc aplūs loq̄tur. Hec autē est necessaria ad salutez ꝓ loco et tēpore q̄n scz exposcit fides alicuius scz a ꝓsecutore fidei vel quando piclitatur fides aliena. sicut p̄cipue prelati debent predicare fidem subditis suis. Et ideo baptizati liniuntur crismate in frōte signo crucis vt ipsuz crucifixum cōfiteri non erubescāt supra. 1° Non enim erubesco euangelium. Ita est autem et de oībus virtutum actibus q̄ ꝓ loco et tēpore sunt necessarij ad salutem. Nam ꝓcepta affirmatiua que de eis dant obligāt semꝑ. sed nō ad semper. Sc̄o ibi Dicit eñ scriptura ꝛc. ꝓbat per auctoritatē dicēs. dicit eñ scriptura scz. Esa. 28. Dis qui credit in illum fide non cōfundetur scz deficiens a salute. ecc. 2° Qui timetis dñm credite illi et non euacuabitur merces vestra. Nā vero nostra habet qui crediderit non festinet vt supra dictū ē. ¶ Tertio ibi. Nō eñ ē distinctio ꝛc. ꝓbat hoc esse vniuersaliter intelligēdum cū esayas indefinite hoc ꝓferat. Et primo ꝓponit qō intendit dicens. Idē dictū est Omnis q̄ credit ꝛc. Nō enim est distinctio quātum ad hoc iudei ꝛ greci. Col. 3° Ubi nō est gentilis et iudeus circūcisio et prepuciuz ꝛc. sc̄o ꝓbat per rationē que duplici medio innitit̄r. quoz̄ primū tangit dicens. Nam idem dñs omniū supra. 3° An iudeoꝝ deus tantū? Nonne et gentiū. ps̄ Rex oīs terre deus. Et ideo ad ip̄m ꝓtinet ꝓuidere oīm saluti. Sc̄m medium tangit dicens. Diues in omnes: qui inuocant illum. Si enim nō esset tante bonitatis q̄ sufficeret ad satisfactionem vtriusq̄ posset putari q̄ non oīb⁹ credentibus ꝓuideret. sed diuitie bonitatis eius et misericordie indeficiētes sunt supra. 2° An diuitias bonitatis eius contempnis. Eph. 2° Deus aūt qui diues est in misericordia ꝛc. Tertio ꝓbat idez per auctoritatē que habetur Joel. 2. Dis quicūq̄ inuocauerit nomen dñi saluus erit. Est autem inuocare in se vocare per affectum et deuotum cultum. ps̄. Inuocauit me et ego exaudiam eum. ¶ Deinde cum dicit Quomodo ergo inuocabunt ꝛc. ponit ordinem quo quis vocatur in salutem quē est ex fide. Et circa hoc duo facit. primo oñdit q̄ ea que sunt poste-

riora in hoc ordine sine prioribꝰ esse nō possunt. Secūdo ondit q positis posteribus nō est necessariū posteriora poni ibi. Sed nō oīs euāgelio obediunt. Circa primū duo facit. Primo ponit ordinē eoꝝ que requirunt ad salutem. Scōo cōfirmat qđ suppositum erat p auctoritatē ibi. Sicut scriptuz est. Ponit aūt primo quicq per ordinē incipiens ab inuocatione ad quā fm auctoritatē ꝓphe sequit salus Dicit ergo. Quo ergo inuocabūt in quē nō crediderunt Quasi dicat. Sine dubio inuocatio salutē facere nō pōt: nisi fide precedēte. Pertinet aūt inuocatio ad pfessionem oris que ex fide cordis procedit. pſ. Credidi ꝓpter quod locutus sum. 2ᶜ. coꝛ. 4. Nos credim⁹ ꝓpter quod t loq̄mur. Scōo a fide ascendit vel procedit ad auditum dicens Aut quo credēt ei quē nō audierūt. Ille enim homo credere dicit que sibi ab alijs dicūtur que ipe nō videt. Jo. 4. Jam nō ꝓpter tuā loquelā credimus. Ipsi enim audiumus t scimus ꝛc. Est autē duplex audit⁹. Unus quidē interior quo quis audit a deo reuelāte. pſ. Audiam quid loquat in me dñs deus. Alius aūt auditus est quo aliqs audit ab hoīe exterius loquēte. Act. 10. Adhuc loquēte petro verba hec cecidit spūssanctus sup oēs qui audiebant verbū. Primus aūt auditus nō cōmuniter pertinet ad oēs: sed ꝓprie ptinet ad gratiā ꝓphīe que est gratia gratis data distincte aliquib⁹ sed nō omnibus scōm illud. 1ᶜ. coꝛ. 12. Diuisiones gratiaꝝ sunt. Sed qz tunc loquit de deo quod indistincte ad oēs pertinere pōt scōm illud quod supra dixit. nō em est distinctio: iō relinquit q hoc sit intelligendū de scōo auditu. Et ideo subdit. Quomodo ergo audient sine predicante. Auditus enim exterior est passio quedā audiētis q absq actione loquētis esse nō pōt. Ūñ t dñs mādauit discipulis. Mat. vltio. Euntes in mundū vniuersum ꝓdicate euangeliū omni creature. Ea vero que fidei sunt ꝓdicatores a semetipsis nō habēt sed a deo. Esa. xxj. Que audiui a dño deo exercituū ānūciaui vobis. 1ᶜ. coꝛ. 11. Ego em accepi a dño qđ t tradidi vobis. Et iō. 4ᵒ. subdit Quomō vero ꝓdicabūt nisi mittantur. Quasi dicat. Nō digne. Jere. 23. Nō mittebam eos t ipsi currebāt. Mittūtur aūt aliqui a dño dupliciter Uno mō immediate ab ipo deo per inspirationē internaz Ysa. 48. Et nūc dñs deus misit me t spūs eius. Iheſ⁹ autez missionis signū quādoq quidē est sacre scripture auctoritas. Unde Johānes baptista cū quereret ab eo quis esset auctoritatē ꝓphe induxit dicens. Ego vox clamātis in deserto: dirigite viā dñi. sicut dixit ysa. ꝓpha. Et legit Jo. 1. Quq aūt signū huius missionis est veritas que annunciat. Unde p cōtrariuz dicit deutr. 18. Ex hoc habebit signū q in noīe domini ꝓphe dixerit t non euenerit hoc dñs nō est loquut⁹. Quq vero signū huius missionis est operatio miraculi. Unde dicit exo. 4. Ex cum dixisset moyses dño nō credent mihi. s. illi ad quos mittor: dominus dedit ei potestatē signa faciēdi. Nec tamē ista duo vltima sufficiēter demonstrāt dei missionem. pſertim cuz aliquis annūciat aliquid cōtra fidem. Dicit em deutr. 13. Si surrexerit in medio tui ꝓphā t predixerit signuz atq̄ portentuz t euenerit quod loquut⁹ est t dixerit tibi eam⁹ t sequamur deos alienos nō audies verba illi⁹. Alio modo mittunt aliqui deo meditāte auctoritate platoꝝ qui gerunt vicē dei. 2ᶜ. coꝛ. 8. Misim⁹ cuz illo fratrē nostrum cuius laus est in euāgelio p oēs ecclesias. ¶ Deinde cuz dicit. Sicut scriptū est. inducit auctoritatē ad hoc vltimū quod dixerat de missione ꝓdicatoꝝ dicens. Sicut scriptum est ꝛc. Ysa. 52. Quā speciosi pedes euāgelizantium pacem euāgelizātiuz bona vbi littera nostra sic hz. Quā pulcri supra mōtes pedes annūciantis bonū. Et similit habet. Hauz primo. Ecce super mōtes pedes euāgelizātis t annūciātis pacē. In hijs autē verbis ꝓmo ꝓmendatur prēdicatoꝝ ꝓcessus cum dicit. Quā speciosi pedes. qđ dupliciter pōt intelligi. Uno mō vt p pedes intelligātur eoꝝ ꝓcessus qz. s. ordinate ꝓcedunt nō vsurpātes sibi ꝓdicationis officiuz. Cāt. 7. Quā pulcri sunt gressus tui in calciamētis filia principis. Alio mō possunt intelligi p pedes affectus: qui rectitudinē habēt cuz nō intenti one laudis aut lucri verbū dei annūciant. sed ꝓpter oīuz salutem t dei gloriā. Eze. 1. Pedes eoꝝ pedes recti. Secundo tangit ꝓdicationis materiā: que quidē est duplex. Predicāt enim ea que sunt vtilia ad vitā pītem qđ designat cum dicit. Euāgelizantiuz pacem. s. triplicē. Primo quidē annūciant pacē quā xp̄us fecit inter hoīes t deum 2ᶜ. coꝛ. 5. Deus erat in xp̄o mundū reconcilians sibi. Et posuit in nobis verbū reconciliationis. supra. 5. Pacē habeam⁹ per ihm xp̄m ad dñm. Scōo annūciant pacē habē cuz oībus hominibus. infra. 12. Si fieri potest qđ ex vobis est cū oībus hominibus pacem habētes. Tertio annūciant ea per que homo pōt habere pacē in semetipso. pſ. Pax multa diligētibus legē tuam dñe. Et sub hijs trib⁹ continētur oīa que in hac vita sunt vtilia ad salutē vel q̄tum ad deum vel q̄tum ad ꝓximuz. vel q̄tum ad semetipm. Predicant etiā ea q̄ speramus habere in alia vita. Et q̄tuz ad hoc dicit. Euāgelizantiū bona. Luc. 12. Super oīa bona sua constituet euz. ¶ Deinde cū dicit. Sed nō omnes obediūt euāgelio ꝛc. Oñdit ex prioribus non semper sequi posteriora. licet enim non possit esse q quis credat nisi audiat a predicāte nō tamē quicūq audit a ꝓdicante credit. t hoc est qđ subdit. Sed nō oēs obediunt euāgelio. 2. thes. 3. Non em oīum est fides. Hoc autē dicit ideo vt oñdatur q verbum exterius loquentis nō est causa sufficiens fidei: nisi coꝛ hoīs attrahatur virtute dei loquētis. Jo. 6. Omnis qui audiuit a patre meo t didicit venit ad me. Et sic q hoīes credūt nō est attribuendū tam ꝓdicatoris industrie q̄ diuine gratie. Per hoc etiaz ostendit q oīs increduli nō excusātur a peccato. sed illi qui audiunt t nō credūt. Jo. 15. Si nō veniſſez t loquutus eis nō fuiſſez peccatū nō haberent. Nūc autē excusationem nō habent de peccato suo. Et hoc etiā magis consonat hijs que aplus posterius dicet. Scōo ad hoc inducit auctoritatē cum subdit. ysa. enim dicit. Dñe quis credidit auditui nostro. Quasi diceret Bar⁹. Eze. 2. Increduli t subuersores sunt tecuz. Mich. 7. Factus suz sicut qui colligit in autūno racemos vindemie. Quod quidez ysaias dixit preuidens indeoꝝ infidelitatē futuraz. Ecc. 48. Spū magno vidit vltima ꝛc. Dicit autē auditui nostro vel ꝓpter id qđ a deo audierunt. sicut dicit in abdia. Auditū audiuimus a dño t legatos ad gentes misit. Al ꝓpter id quod hoīes ab apostolis audiebāt. Eze. 3. Audiunt verba tua t nō faciunt ea. ¶ Deinde cuz dicit. Ergo fides ex auditu ꝛc. Infert cōclusionē ex dictis dicens. Ergo exquo aliqui nō credunt nisi audierint fides est ex auditu. pſ. In auditu auris obediuit mihi. Sed cōtra videtur esse q fides est virtus infusa diuinitus. phil. ꝓmo Vobis datum est vt in ipm credatis. Dicendū est ergo q ad fidez duo requirunt. Quoꝝ vnū est cordis inclinatio ad credendū. t hoc nō est ex auditu sed ex dono gre. Aliud aūt est determinatio credibilis t istud est ex auditu. Et ideo cornelius q̄ habebat coꝛ inclinatū ad credēdū necesse habuit vt ad eum mitteret petrus qui sibi determinaret quid esset credendū. ¶ Ex eo vero qđ dixerat. Quo audient sine ꝓdicante t quomō ꝓdicabunt nisi mittant. cōcludit. Auditus aūt. s. credentiū est per verbuz ꝓdicatoꝝ quod est verbum xp̄i. Al qz est de xp̄o. 1. coꝛ. ꝓmo. Nos predicamus xp̄m ihm. Uel qz a xp̄o habent q mittuntur 1. coꝛ. 11. Ego em accepi a dño quod t tradidi vobis.

37 55

Lectio tertia.

Sed dico. Nunquid non audierunt? Et quidez in omnẽ terrã exiuit sonꝰ eoꝝ. ⁊ in fines orbis terre verba eoꝝ sed dico. Nũquid israel nõ cognouit. Primꝰ moyses dicit. Ego ad emulationem vos adducam in omnẽ gentem. in gentẽ insipientez in iram vos mittã. Esaias aũt audet ⁊ dicit. Inuẽtus sum a nõ querẽtibus me. palã apparui hiis qui me nõ interrogabant. Ad israel aũt dicit. Tota die expandi manus meas ad populum nõ credentem sed contradicentem mihi.

Postq̃ oñdit iudeoꝝ casuz esse miserãdum. qz ex ignorãtia peccauerũt: hic oñdit qz eoꝝ talis casus nõ est excusabilis ex toto. qz eoꝝ ignorãtia nõ fuit inuincibilis vel ex necessitate exñs sed quodãmodo volũtaria. Et hoc quidẽ oñdit dupliciter. Primo quidẽ p hoc qz audierũt ex doctrina apostoloꝝ. Scõo per hoc qz cognouerũt ex doctrĩa legis ⁊ pphetarum ibi. Sed dico. nũquid israel nõ cognouit ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ponit questionem dicens. Dictũ est qz fides est ex auditu ⁊ nõ possunt homines credere ei quẽ nõ audierũt. Dico ergo. Nunqd audierunt? ⁊ t. s. per hoc possint excusari totaliter ab incredulitate. scõm illud. Jo. 15. Si nõ venissem ⁊ locutus eis nõ fuissez peccatũ nõ haberent. Scõo ad questionem respõdet interimẽdo p auctoritatem. ps dicẽtis. In oẽm terrã exiuit sonus eoꝝ. s. aplorꝝ. i. famaq; exiuit in oẽm terrã nõ solũ iudeoꝝ sed etiã oĩuz gentiũ. Job. 28. Per vitio ⁊ mores dixerunt auribꝰ nostris. Audituꝰ famã eius. s. sapientie p aplos pdicare. Et domiꝰ eis pceperat Ma. vltio. Euntes in mundũ vniuersuz pdicate euangelium omni creature. Et verba eoꝝ. s. distincta eoꝝ doctrina exiuerũt in fines orbis terre. Ad ire vsq; ad fines mũdi. ysa. 24. A finibꝰ terre laudes audiuimꝰ gloriã iusti. Et. 49. Dedi te in lucẽ gentiuz vt sis salus mea vsq; ad extremũ terre. Et est notanduz qz scm aug. hec verba nondum erãt cõpleta qñ aplus talia loquebaꝫ. sed puidebat ea esse cõplenda. Et ideo vtiꝫ preterito p futuro ppter certitudinẽ diuine pordinationis. sicut etiaz dauid cuius verba assumit aplus manifeste vtebatur pterito p futuro et hoc ideo dicit augustinꝰ. qz adhuc tẽpore suo dicit fuisse quasdaz gẽtes in affrice ptibus: quibus nõ erat fides pi pdicata. Crisostoꝰ aũt sup Ma. econtrario dicit qz hoc quod hic dicit cõpletuz fuisse tẽpore apostoloꝝ. exponẽs sic qõ habeꝫ. Ma. 24. Et pdicabitur hoc euangeliũ regni in vniuerso orbe. ⁊ tunc veniet consumatio. i. destructio urbium. Utrũq; aũt est aliqualiter verũ. Tẽpore eñ aplorum ad oñs gentes etiã vsq; ad fines mũdi puenit aliq̃ fama de pdicatione aplorum p ipsos apostolos vel discipulos eoꝝ. Matheus eñ pdicauit i ethiopia. Thomas in india. Petrus ⁊ Paulus in occidẽte. Et hoc est quod crisostoꝰ dicere intẽdit. Nõ tamẽ sic fuit impletuz tẽpore apostoloꝝ qz in oĩbus gentibus ecclesia edificareꝫ. qõ tamen est implendũ ante finem mũdi vt aug. dicit ad hesichium. Magis tñ pñti intentioni apostoli cõgruit expositio crisostomi q̃ augustini. Nulla eñ ratio esset auferendi excusationẽ infidelibus per hoc. qz i futurũ erant audituri. Per hoc tñ nõ habetur qz ad singulos hoies fama pdicationis apostolice puenerit licet puenerit ad oẽs gẽtes. Nũquid ergo illi ad quos nõ puenit vtpote si fuerũt nutriti in siluis excusationẽ habent de peccato infidelitatis. Ad hoc dicẽdũ est qz scõm sñaz dñi q̃ habeꝫ. Jo. 15. Illi qui loquentẽ dñm p se vel p eius discipulos nõ audierunt excusationẽ habent de pctõ infidelitatis. nõ tamen beneficiũ dei cõsequenꝫ. vt. s. iustificenꝫ ab alijs peccatis vel que nascẽdo cõtraxerunt vel male viuẽdo addiderũt. ⁊ pro hijs merito dãnantur. Si qui tamẽ eoꝝ feciss̃et qõ in se est. dñs eis scõm suã misericordiã puidisset mittẽdo eis pdicatorem fidei sicut petruz cornelio. act. 10. Et paulum macedonibus. vt habeꝫ act. 16. Sed tamen hoc p̃m quod aliqui faciũt qõ in se est cõuertendo se. s. ad deuz ex deo est mouente corda ipoꝝ ad bonũ. Treñ. 5. Conuerte nos domĩe ad te ⁊ conuertemur. ¶ Deinde cuz dicit. Sz dico. Nũquid israel ꝛc. Oñdit eos esse inexcusabiles p pter noticiã quã habuerunt ex lege ⁊ pphetis. Et primo mouet questionẽ dicẽs. Sed dico adhuc inquirẽdo. Nũquid israel. i. populus iudeoꝝ nõ cognouit ea que ptinẽt ad misteriũ xpi ⁊ ad vocationem gentiũ ⁊ casum iudeoruz Plane cognouit. infra. 2°. Instructꝰ per legẽ. ps. Non fecit taliter omni nationi. bar. 4. Beati sumꝰ o israel qñ que placita sunt deo manifesta sunt nobis. Scõo determinat motã questionẽ cum dicit. Primus moyses dixit qui est legislatoꝝ qõ nõ est sic intelligendũ p hoc qõ inducit. p̃mus quasi fuerint duo moyses. Quoꝝ p̃mus hoc dixit sed qz moyses fuit p̃mus id est pcipuus inter doctores iudeoꝝ. deut. vltimo. Non surrexit vltra ppha in israel sicut moyses. Vel primꝰ fuit in ordine talia dicendi qz ipse primus inter alios hoc dixit deut. 32. Ego ad emulationem vos adducã in nõ gentez in gentẽ insipientẽ in iram vos mittam. Ubi littera nostra habet. Ego puocabo eos i eo qui nõ est populus ⁊ in gente stulta irritabo eos. Ubi duplex est distinctio attẽdenda. Primo quidẽ ex parte gentilitatis quã vocat nõ gentem quasi nõ dignã vocari gentez eo qz nõ erat adunata in cultu vni deiꝰ. Ecc. 50. Tertia nõ est gens quã oderim. Eandem autẽ gentilitatẽ vocat gentem insipientẽ ⁊ si aliqualiter gens dici posset secunduz qz adunaꝫ ⁊ gubernatur lege humana. dicitur tamen insipiens quasi priuata vera sapientia que in cognitione ⁊ cultu dei psistit. Ephe. 4. Sicut ⁊ gentes ambulant in vanitate sensus sui tenebris obscuratũ habentes intellectum alienati a vita dei. Et sic refertur ad gentilitatem scõm statum ante cõuersionem. Possũt hec etiã duo attribui gentilitati post puersionem que dicitur nõ gens id est nõ gentiliter viuens sicut aplus dicit ibidem. Jam nõ amplius ambuletis sicut ⁊ gentes. Dicit etiã gentilitas conuersa gens insipiens scõm opinionẽ infideliũ. a. cor. 3. Si quis inter vos sapiẽs videtur esse stultꝰ fiat vt sit sapiens. Scõa vrã attendit q̃tum ad hoc qz p̃mo potit emulationem. s. inuidie qua iudei inuidebãt gentilibꝰ cõuersis. Gal. 4. Emulãtur vos nõ bene. Scõo ponit iram qua contra eos irascunꝫ. ps. Obseruabit peccatoz iustum ⁊ stridebit ꝛc. Et hec duo cõgrue cõiunguntur. qz ex iuidia cãtur ira. Unde Job. 5. dicitur Virũ stultum interficit iracundia ⁊ puulũ occidit inuidia. Dicit autẽ deus in emulationem inducere ⁊ in iram mittere nõ quidem i eis causãdo malitiam sed subtrahendo gratiã vel potius faciendo cõuersionem gentium: vnde iudei occasionem ire ⁊ inuidie sumunt. Scõo ostendit eos cognouisse per doctrinam pphetarum ⁊ inducit ysaiam. Primo quidem p̃nunciantẽ puersionem gentium dicens. Ysa. autẽ audet ⁊ dicit id est audacter iudeis veritatem annũciat q̃uis ei piculum mortis immineret. Job. 39. Audacter in occursum pgit armatis ⁊ dicit. Ysa. 64. Inuentus sum a gẽtibus nõ querentibus me palam apparui hijs qui me non interrogabãt. vbi ira nra sic hz. Quesierũt me q̃ ante nõ interrogabãt inuenerũt q̃ nõ inq̃sierũt me. In hijs aũt v̄bis p̃mo designat puersionẽ gẽtiuz dicẽs. Inuẽtus sum a

gentib⁹ nō querentib⁹ me. Et ideo ꝓter merita ꝛ intentionem gentiliū oñditur fuisse eoꝝ cōuersio. infra. 15. Sentes autez sup misericordia honorare deū. De hac autē inuentiōe dicit Mat. 13. Simile est regnū celoꝝ thesauro abscondito in agro quē qui inuenit hō abscondit ꝛc. Secundo oñdit cām ꝛ moduz cōuersionis eoꝝ. Cām quidez q̄ nō a casu factū est vt inuenirēt qō nō querebant sed ex gratia eius qui eis voluit apparere qō designatur in hoc ꝙ dicit. Apparui. Tit. 2. Apparuit gratia saluatoris nostri dei omibus hoibus. Modū autē q̄ nō apparuit xp̄s gentilibus in enigmatib⁹ ꝛ figuris legis sed in manifesta veritate. Unde dicit palam. Jo. 16. Ecce palā loqueris ꝛ puerbiū nullū dicis. Palā inquit apparui eis. s. gentilibus qui me nō interrogabāt. i. qui meā doctrinā nō querebāt. esa. 45. Rogant deū nō saluantē. Scōo oñdit ꝙ esaias p̄nunciauit incredulitatē iudeoꝝ dicens. Ad isrl autē. i. cōtra israel dicit. ysa. 65. Tota die expādi manus meas ad populū nō credentē sed cōtradicentē mihi. Ubi nostra littera sic habet. Expandi manꝰ meas adpopulum incredulū qui gradit in via nō bona post cogitationes suas pp̄lus qui ad iracundiā ꝓuocat me. Q autem dicit. Expādi manus meas. pōt vno mō intelligi ō expāsione manuuz in cruce: quidē dicit fuisse in cruce tota die id est p̄cipali ꝓte totius diei. s. ab hora sexta vsq̄ ad vesperas. Mat. 27. Et ꝙuis eo expādente manus i cruce sol sit obscurat⁹ petre scisse monumēta apta. iudei tamen in sua incredulitate ꝑmanserūt euz blasfemantes vt dicitur. Mat. 27. Unde subdit. Ad populū nō credentē sed contradicentē mihi. Ibe. 12. Recogitate eū qui talem sustinuit a peccatoꝛib⁹ aduersus semetip̄m cōtradictionē Alio mō pōt referri ad extensionē manus dei in miracul faciendis. Act. 4. In eo ꝙ manū tuā extendis ad sanitates ꝛ signa ꝛ pdigia fieri ꝑ nomē sanctuz filij tui ihu. vt sit sensus. Tota die id est toto tēpore ꝓdicationis mee expandi manꝰ meas miracula faciendo cā populū nō credē tem etiā miraculis visis. Jo. 15. Si opera nō fecissez que nemo alius fecit pctm̄ nō haberent. Sed cōtradicentem mihi. i. meis miraculis detrahentē. scōm illud Ma. 12°. In be elzebub. p̄cipe dēmoniox eijcit demonia. Osee. 4. Populus tuꝰ sicut hij qui cōtradicūt sacerdoti. Tertio pōt intelligi de extēsione manꝰ dei ad beneficia illi populo exhibita. scōm illud puer. 1°. Extendi manū meam ꝛ nō fuit qui aspiceret. vt sit sensus. Tota die. i. toto tēpore legis ꝛ ꝓphetaꝝ expandi manꝰ meas ad dandū beneficia ad populū nō credentē sed contradicentē mihi. deut. 31. Semper contencioſe egistis cōtra dñm.

Incipit capitulum vndecimū.

Dico ergo nūqd repulit dñs deus populū suum. Absit: Nā ꝛ ego israelita suz ex semine abrahā de tribu beniamin. Nō repulit deꝰ plebem suam quaz p̄sciuit. An nescitis: in helia quid dicit scriptura. quēadmoduz interpellat deum aduersum israel. Dñe ꝓphetas tuos occiderunt. altaria tua suffoderūt. ꝛ ego relictus sum solus. ꝛ querūt animā meā. sed quid dicit illi diuinuz rñsum: Reliqui mihi septem milia viroꝝ qui nō curuauerunt genua ante baal. Sic ergo in hoc tēpore reliq̄e secūdum electionē gratie dei saluefacte sunt Si autē gratia. iam nō ex opibus. Alioquī gratia iā non est gratia. Quid ergo querebat israel hoc nō est cōsecutus autē cōsecuta est. ceteri vero excecati sunt scriptum est. Dedit illis deꝰ spīm tionis: oculos vt nō videant: ꝛ aures audiant: vsq̄ in hodiernū diez. Et dicit. Fiat mensa eoꝝ coram ipsis in laqueū captionem: ꝛ in scandalū ꝛ in retributiōnē illis. Obscurētur oculi eoꝝ ne videāt. ꝛ sum eorum semp incurua.

Postq̄ apostolꝰ oñdit iudeoꝝ casū esse miserandū ꝛ tamen totalit⁹ excusabilem. hic oñdit casum iudeoꝝ non esse vl̄em. Et primo mouet questionez. 2° soluit ibi. Dico ꝛc. 3° infert ꝯclusionē ibi. Quid ergo ꝛc. Dicit ergo primo. Dico ad hec inquirēdo. Nūquid deꝰ repulit totalit⁹ populū suū. s. iudeoꝝ q̄z vocat eū nō credentē sed cōtradicentē. Et hoc psalmista etiā inquirit dicens. Ut quid deus repulisti in finem. Treñ. 2. Repulit dñs altare suum ¶ Deinde cū dicit. Absit ꝛc. Soluit questionez oñdens ꝙ deus nō totaliter repulit populū iudeoꝝ. Et hoc est ꝙ dicit. Absit. vt sez populus iudeoꝝ sit totaliter ꝛpulsus ꝛ hoc quidē ꝑmo ꝓbat ex tum ad p̄sonam suā dicens ꝛ ego. s. in fide xp̄i existēs israelita sum. s. gente. 2°. ii. Israhelite sunt ꝛ ego. Et q̄ in populo israel erant pleriq̄ qui nō descenderūt scōm carnē ex patriarch hoc de se excludit subdēs. Ex semine abrahe. 2°. ce Semen abrahe sunt ꝛ ego. Erant aūt in populo iudeo tribus dist incte scōm filios iacob. quoꝝ quidā fuerūt filij ancillaꝝ. quidam vxoꝝ. Joseph aūt ꝛ beniamin filij rachel predilecte vxoris. Unde tuā excellentiā in populo iudeoꝝ oñdens dicit. Ex tribu beniamin. phil. 3. Ex genere israel de tribu beniamin. Unde ꝛ de eo exponit⁹ a quibusdā qō legitur geñ. penl. Beniamin lupꝰ rapax mane comedet p̄dam ꝛ vespere dividet spolia. 2° ibi. Nō repulit 2°. ostendit populū illū nō esse repulsum a deo etiā ex tum ad multos electos suos. Et p̄mo ꝓponit quod intēdit. Scōo ꝛducit similitudinē ibi. Sic ergo ꝛ ut hoc tēpore ꝛc. Dicit ergo p̄mo. Nō solum ego nō sum repulsus sed deus nō repulit plebē suā totā quaz p̄sciuit. i. p destinauit in ꝓpa. 8. Quos p̄sciuit hos ꝛ predestinauit. Nō repelletdñs plebē suā. Quod aplus hic exponit ad p̄destinatos. ¶ Deinde cuz dicit. An nescitis. Inducit similitudinē de hijs que contigerunt tēpore qñ etiā tot⁹ populus videbat a cultu vni⁹ dei se. Ubi primo ponit interpellationē helie. Scōo ꝛsponsionē dñi ibi. Sed quid dicit scriptura divina ꝛc. Dicit ergo p̄mo. An nescitis quid scriptura sacra dicat i helia. i. de helia. 3. regū. 19. Uel in helia. i. in libro de helia scripto. Totus enī liber regum est p̄cipaliꝰ scriptꝰ ad notificandum dicta ꝛ facta ꝓphetaꝝ. Unde ꝛ inter libros ꝓphetarum cōputat vt Jero. dicit in ꝓlo. libri regum quemadmodū. s. ipe helias interpellat deū aduersus israel Cōtra qō videtur esse verbū samuelis dicētis. 1°. reg. 12. Absit hoc peccatū a me in dño vt cessez orare p vobis. Multo ergo minus est cōtra pp̄lm interpellandū. Sed intelligenduz est ꝙ ꝓphete ꝓtra pp̄lm aliquē ꝛterpellāt triplicit. Uno modo cōformādo voluntatē suā voluntati divine eis revelate. sicut ꝛ in ps. dicit. Letabit⁹ iustus cū viderit vindictā. Alio mō interpellādo cōtra regnū peccati. vt scilicet nō hoīes sed peccata hoīm destruant. Tertio mō ꝛpellatio vel oratio est interp̄tanda ꝑ modū denūciationis scōm illud Jere. 17. Cōfundant qui me p̄sequunt. i. confundent. Duo aūt in hac sua interpellatiōe ꝓtra eos alle-

uidē impietatē quā cōmiserāt ꝓtra cultū ꝺi
ō ꝓsequēdo ministros ei⁹. qō tangit dicēs:
s tuos occiderūt. 3. regū. 18. Nunquid non
ꝺi dño meo quid fecerim cū interficeret Je-
zabel dñi. Act. 7. Quē ꝓphārum nō sunt ꝑse-
vestri. Alio mō ꝙtuz ad loca deo sanctificata
.ps. Incenderūt igni sanctuariū tuū. Et ꝙtuz
it. Altaria tua suffoderūt. Unde notandum est
12. ꝺns mādauit dicēs. Ad locuz quem elegerit
vester de cūctis tribubus vr̄is vt ponat nomē su-
t habitet in eo venietis t offeretis in illo loco ho
a t victimas vr̄as. Tū ante edificationē tēpli per
oāz ꝓphās vt in diuersis locis altaria cōstrueret ad
ꝺiuinuz qō qz erat cōtra legem: edificato iā templo
ezechias rex piissim⁹ oīa huiusmodi altaria destrui fecit.
ꝺicit. quarti. x. 18. Nōne iste est ezechias:
ꝺulit excelsa t altaria t ꝓcepit iude t ihrlm ante al
ꝺcado, abit⁹ in ihrlm. qō ergo ezechias fecit ex pie
fecit achab t iezabel ex impietate volentes cultū
aliter extirpare. Tertio allegat cōtra eos impieta
tem quā facere intendebāt dicēs. Et relictus suz ego sol⁹
scz in cultu vni⁹ dei. Quod quidē dixit helias eo ꝙ alij
nō ita apte manifestabāt se esse dei cultores. Dicit enim
de eo. Ecc. 48. Surrexit helias ꝓpheta quasi ignis t v̄
bum illi⁹ quasi facula ardebat. Et querūt aīam meā. s. vt
auferant eā. Miserat. n. iezabel ad heliā. tertij. x. 19. d
cens. Hec mihi faciāt dij t hec addant nisi hac hora cras
pōsuero aīam tuā sicut aīam vnius ex illis. s. ꝓphetis ba
al quos occiderat helias. Deinde cuz dicit. Sed quid
dicit rē. Ponit diuinū resp̄sum dicens. Sed quid dicit
scriptura ibidem. s. dixisse illi. s. helie rēsum diuinū. Ho
inq qō sequitur. Reliqui mihi. i. in cultu meo non pmit
tendo eos cadere in pctū. 7. milia viroz. Ponit certuz
pro incerto ꝓpter pfectionē septennarij t millenarij. qui
nō curuauerūt genua ante baal. i. qui cultū dei nō ꝺseru
erunt. ysa. 43. Oēm qui inuocat nomen meum in gloz-
iam meā creaui eū. Deinde cū dicit. Sic ergo rē. adap-
tat quod ꝓpixerat ad ꝓpositum. Et primo ponit adaptationē
dicens. Sic ergo t hoc tēpore in quo videt multitudo po-
pulī ꝓcutasse. reliquie. i. multi qui sunt relicti ab illo ex-
cidio saluefient vel saluefacte sunt scōm electionez gratie
dei. i. cōz gratuitā electionē dei. Jo. 14. Nō me elegist⁹
se ego elegi vos. Scōo ex hoc infert ꝓclusionem dicens
Si autē gratia salui facti sunt. iam nō ex operibus eorum.
Alias. Nō ex operibus iusticie que fecim⁹ nos: sed scōm
suā pietatē saluos nos fecit. Tertio oñdit sequi cōclusionē
eā missis dicēs. Alioquin. s. si gratia est ex opibus iā nō
est ꝑm gratia q̄ dicit ex eo ꝙ gratis dat. ꝙ. 5. Justificati grat⁹
per gratiā ipius. Deīde cū dicit. Quid ergo rē. Infert
ꝓclusiā ꝙ intentā. t primo ponit eā dicēs. Quid ergo
scōm ꝓpositionem vicem⁹. Hoc. s. ꝙ israel ꝙtum ad maiorem
multitudinem missē populi nō est ꝓsequut⁹ qō querebat. s. iusti-
tiam. Et hoc mō intelligendū est qō supra. 9. dictū est. is
rael sectādo legē iustitie in legē iustitie nō puenit. Jo. 7.
Queretis me t nō inuenietis ita tū ꝙ electio. i. electi ex
iudeis ꝓsequuta est iustitiā. Ephe. 1. Elegit nos in ipo vt
essem⁹ sancti. ceteri vero. i. alia pars populi excecati sunt
ꝓpter suā malitiā. Sap. 2°. Excecauit eos malitia eoruz
Scōo ibi. Sicut scriptū est rē. Manifestat cōclusionē ꝙ
tum ad vltimā ptez. Et p̄mo p auctoritatē. ysa. scōo per
auctoritatē dauid ibi. Et dauid dicit. Circa primū notan
dum est ꝙ apl̄us ꝓponit auctoritatē ex duabus. Legitur
enim ysa. 29. Misceri vobis spūm sopozis. Et ꝙtum ad
hoc dicit. Dedit deus illis spūm cōpunctionis qō ptinet
ad puersitatē affectus. Cōpunctio eñ importat quandaz
cordis pūctionem siue dolorē. Est ergo quedā bona com
punctio qua quis dolet de ꝓpr̄is peccatis. scōm illd. ps.
Potasti nos vino cōpunctionis. Est aūt t mala cōpunc-
tio. s. inuidie qua q̄s dolet de bonis alioz. Hunc ergo pū
ctionis id est inuidie spūm eis dedit de⁹ nō quidē immit
tendo malicia sed subtrahendo gratiā. sicut supra. 10. dic
tum est. Ego ad emulationē adducaz vos in nō gentem.
Item legit ysa. 6. Exceca coz populi huius et aures eius
aggraua t oculos eius claude ne forte videat oculis suis
t auribus suis audiat. Et ꝙtum ad hoc designās defectū
cognitiue virtutis subdit. Oculos vt nō videāt scz per se
ipsos ꝙtum ad miracula que xp̄us eis videntibus fecit.
Et aures vt nō audiāt scz fructuose doctrinā xp̄i t aposto
loz. ysa. 42. Qui vides multa nōne custodies? Qui a
pertas aures habes nōne audies? Addit aūt apostol⁹ de
suo. Usq; in hodiernū diem. qz in fine mundi videbūt et
audient quādo cōuertentur cordia filioz ad patres eoruz
vt dicit Mal. vltimo. Deinde cū dicit. Et dauid dicit
rē. ponit ad idem auctoritatem dauid. In qua primo tan
git occasionem defectus iudeoz dicens. Fiat mensa eoz
id est, malitia qua peccatores reficiunt. Job. 20. Cuz dul
ce fuerit in ore eius malum abscōdet illud sub lingua sua
Que quidem mensa est coram ipsis quādo ex certa mali
tia peccant. hoc quidem fit in laqueum quādo ex ea para
tur temtatio ad peccandū. ysa. 24. Qui explicauerat se
de fouea tenebitur laqueo. Et imcaptionem quādo delec
tationi succumbit⁹ per sensum. ysa. 8. Capientur t irretiē
tur. Et in scandalum id est impactionem casus quādo ru
unt de peccato in peccatuz. ps. Pax multa diligentib⁹ le
gem tuā t nō est illis scandalū. Et in retributionem illis
qñ scz puniēt⁹ p suis peccatis. Ut qz hoc ip̄m est retri-
butio delictoz qz de⁹ eos ꝑmittit sic cadere. ps. Redde
retributionē supbis. Ut mensa est sacra scriptura iudeis
apposita. puer. 9. Proposuit mēsam suam. Que quidē
fit in laqueuz quādo occurrit aliqō ambiguū. In captio-
nem qñ male intelligit. In scandalū qñ ruit in ptinaciaz
errozis. Et in retributionez vt supra. Scōo ponit ip̄m de
fectū ꝙtuz ad cognitiuā virtutē cū dicit. Obscurent ocu
li eoruz ne videant qō magis p̄nu ciando ꝙ optando di
citur. Ephe. 4. Tenebris obscuratuz hūtes intellectum
Et ꝙtum ad effectum cum dicit. Et dorsum eoz id est li-
berum arbitrium quod portat ad bona t ad mala semp̄
curua id ē icuruari ꝑmitte ab eternis ad tēporalia a recti
tudie iustitie ad iniqtatē. ysa. 51. Incuruare vt trāseam⁹.

Lectio secunda.

Dico ergo nūquid sic offenderunt vt
ꝺ caderēt: Absit. Sed illoz delicto: sa
lus est gentib⁹ vt illos emulentur.
Q; si delictū illoz diuitie sunt mūdi: t dimi
nutio eoz diuitie gentium: quanto mag; ple
nitudo eoz. Vobis eñ dico gētibus. Quā
diu quidē ego suz gentiū apostolus, ministe
rium meū honorificabo: si quo mō ad emulā
dum ꝓuocem carnē meā t saluos faciā ali
quos ex illis. Si enim amissio eoz reconcili
atio ē mundi que assumptio nisi vita ex mor
tuis? Q; si delibatio sctā est: t massa. Et si ra
dix sancta: t rami.

Post ꝙ apostolus ostendit ꝙ casus iudeoz nō est vniuer
salis. hic incipit ostendere ꝙ casus eoruz non est inuti-
lis neq; irreparabilis. Et circa hoc duo facit. Primo oñ-
dit casum iudeoruz esse vtilem et reparabilem. 2° exclu-
dit gloriam gentilium iudeis insultantium ibi. Nō si ali

qui ex ramis ⁊c. Circa primū duo facit. primo proponit questionem. secūdo soluit ibi. Absit ⁊c. Dicit ergo ꝑmo Dictum est ⁊ ꝓbatum q̄ ceteri iudei preter electos sunt excecati. Dico ergo questionem mouens. Nūquid sic offenderūt vt caderēt? Nō potest dupliciter intelligi. Uno modo sic. Nūquid deus ꝓmisit eos offendere solum vt caderent. id est ꝓpter nullam aliam vtilitatem inde consequentē: sed solum volens eos cadere. Nō quidē esset cōtra bonitatē diuinā q̄ tanta est vt augustin⁹ dicit in ench. q̄ nunq̄ ꝓmitteret aliquid mali fieri nisi ꝓpter bonū qđ ex malo elicit. Unde ⁊ Job. 34. dicit: Conteret multos ⁊ innumerabiles ⁊ stare faciet alios ꝓ eis. Et apoc. 3. dicitur. Tene quod habes ne alter accipiat cozonam tuam. q̄z scz deus aliquos sic ꝓmittit cadere vt quozundā casus sit aliozum salutis occasio. Alio modo potest intelligi sic. Nunquid sic offenderūt vt caderent id est perpetuo in casu remanerent? ꝑs. Nunquid qui dozmit nō adijciet vt resurgat. Deinde cum dicit. Absit ⁊c. soluit questionē Et primo ꝼm primū intellectum ostendens casum iudeorum fuisse vtilem. Secundo soluit questionem qnantū ad secundū intellectuz ostendens casum iudeozum esse reparabilem ibi. Q̄ si delictum illozum ⁊c. Dicit ergo ꝑmo Absit vt scz inutiliter caderent sed magis illozū scz iudeoruz delicto salus gentibus facta est occasionaliter. Unde ⁊ dominus dicit. Jo. 4. Salus ex iudeis est. Nō quidez potest intelligi tripliciter. Primo modo q̄z delictum qđ in occisione christi cōmiserunt est subsecuta salus gentiuz ꝙ redemptionez sanguinis christi. 1. Pe. 1. Non eſ cozruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatiōe paterne traditionis. sed precioso sanguine agni immaculati. Secūdo modo potest intelligi de delicto quo doctrinam apostolozuz repulerunt. ꝼm illō act. 13. Uobis oportebat primū loqui verbum dei. sed quoniā repulistis illud ⁊c. Tertio modo potest intelligi ō hoc q̄ ꝓpter suam impenitentiam sunt in omnes gentes dispersi. Et sic xp̄us ⁊ ecclesia vbiq̄ a libris iudeozum testimonium habuit fidei xp̄iane. ad conuertendos gentiles q̄ suspicari potuissent ꝓphetias de christo quas predicatozes fidei inducebant esse confictas nisi probarent testimonio iudeozum. Unde in ps. dicitur. Ostendit mihi sup inimicos meos scz iudeos ne occidas eos ne quādo obliuiscant populi mei. disperge illos in virtute tua. Sequit. Ut illos emulentur. Et quia non dicit qui vel quos. cum etiaz sit duplex emulatio scz indignationis ⁊ imitationis. Potest hoc quattuoz modis exponi. Uno modo vt intelligat si c. Ut gentiles illos scz iudeos emulentur id est imitent in cultu vnius dei. Eph̄. 2. Eratis in illo tēpoze sine christo alienati a conuersatione israel. ⁊ postea subdit. Nunc autē vos qui aliquando eratis longe facti estis ꝓpe in sanguine christi. 1. Ti. 2. Uos imitatozes facti estis ecclesiarum dei que sunt in iudea. Uel vt gentiles emulentur iudeos. id est indignent contra eos ꝓpter incredulitatem eozum ps̄. Uidi preuaricantes ⁊ tabescebaz q̄z eloqa tua non custodierūt. Tertio modo potest intelligi sic. Ut iudei emulentur id est imitentur gentiles quando vbiq̄ et nunc aliqui eozum particulariter conuertuntur ad fidem imitantes fidem gentium. et finaliter omnis israel saluus fiet cum plenitudo gentium intrauerit: ⁊ sic impleatur quod dicit Deut°. 28. Ille erit in caput ⁊ tu eris in caudam. Quarto modo potest exponi sic. Ut iudei emulentur gentiles. i. cōtra eos ex inuidia turbentur dum vident ad eos eozum gloziam translataz Deut°. 32. Ego ꝓuocabo eos in eo qui non est populus. Deinde cum dicit. Q̄ si delictum eozum ⁊c. soluit questionem quantum ad secundum intellectum ostendens casum iudeozum esse reparabilem. quod quidem ostendit tripliciter. Primo ex vtilitate. secundo ex apostoli intentione [illegible] enim dico ⁊c. tertio ex conditone illius populi ibi [illegible] delibatio sancta ⁊c. Circa primum ponit talem rationem. Bonum est potentius ad vtiltatem inferendam ꝙ malū: sed malum iudeozum magnā vtilitatē gentibus contulit. Ergo multo maiozem confert mundo eozum bonū. hoc ē ergo quod dicit. Dictum est q̄ eozum delicto salus gentibus facta est. q̄ ꝓ sed si illoum scz iudeozū delictuz vtilitie sunt mundi id est gentilum: qz scz delictum iudeo redundauit in spirituales diuitias gentilium: de quib⁹ citur Esa. 33. Diuitie salutis sapientia ⁊ scientia. qō quidem refertur ad eozum culpam. Et diminutio eozum qua scz decreuerunt ab illa celsitudine glozie quā habebāt qō pertinet ad penā. Dañ. 3. Imminuti sumus [illegible] ofnes gentes sumusq̄ humiles in vniuersa terra [illegible] plus ꝓpter peccata nostra. Sunt aūt diuitie gentiū ꝙ [illegible] bodie [illegible] dictum est: vel diminutio eozū. i. aliqui minus [illegible] ex iudeis gētes spiritualiter drauerunt scz apli ⁊ ab⁹ dicitur. 1. cozin. 1. Infirma mundi elegit deus vt de [illegible] dat fortia. Quātomagis plenitudo eozum id est [illegible] tia eozum spiritualis: vel multitudo eozum ad [illegible] uersa in diuitias gentium redundabit. Ecc. 24. [illegible] plenitudine sanctozū detentio mea. Et sic si deus ꝓpter tilitatem totius mundi ꝓmisit iudeos delinquere ⁊ [illegible] multomagis implebit ruinas eozū ꝓpter toti⁹ mūdi vtilitatē. Deinde cū dicē. Uobis cū dicē. Uob ei dico gētib⁹ ⁊c. ostendit idē ex sua intentione quam primo ꝓponit. secundo eius rationē assignat ibi. Si enim amissio ⁊c. Circa primum considerandum est q̄ cuz in superioribus huius epistole partibus locutus fuit omnibus fidelib⁹ existētibus rome siue fuerint ex gentibus siue ex iudeis. nunc specialiter sermonē suum dirigit ad gentiles cōuersos. Dicit ergo. dixi q̄ plenitudo eozum erit diuitie mundi. In huius eñ signuz dico vobis gentibus id est gentilibus ad fidem conuersis. Esa. 65. Dixi ecce ego ad gentes ⁊c. Hoc inquā vobis dico ꝙ diu ego sum gentium aplus quaruz cura specialiter mihi incumbit ex iniūcto officio. Gal'. 2. Dextras dederunt mihi ⁊ Barnabe societatis vt nos in gentes ipsi aūt in circūcisionem. 1. Ti. 2. In quo positus sum ego predicator et apostolus. veritatem enim dico in christo ihesu nō mentior doctor gentiū in fide ⁊ veritate. Ministeriū meū honorificabo: non quidē his que ad secularē honorē ptinēt sed primo quidē ornando ipsum bonis moribus. 2. cor. 6 In oñib⁹ exhibeam⁹ nos sicut dei ministros in multa patientia. Secundo ꝙ superogationē operū ad que non tenebaī. 1. cor. 9. Que est ergo merces mea vt euangelium christi predicans sine sumptu ⁊c. Tertio ampliando sollicitudinez ad omniū salutē. 2. cozin. 11. Preter illa que extrinsecus sunt instantia mea quottidiana sollicitudo oīum ecclesiarū. Unde ⁊ hic subdit. Si quomodo ad emulādu⁊ ꝓuocē carnē meā. i. iudeos q̄ sunt mihi cognati ꝼm carnē vt supra. 9. dictū est. Esa. 58. Carnē tuā ne ōspexeris. Et hoc ad emulandū bona emulatione ꝼm illud. 1. cozin. 12. Emulamini carismata meliora. Et ꝙ hūc modū vt saluos faciam aliq̄s ex illis. s. ex iudeis. 1. cor. 1. Non querēs qō mihi vtile est sed qō multis vt salui fiant. Sed contra est qō ipse dicit. 2. cozin. 10. Nos aūt non in īmēsum gloziamur sed ꝼm mensurā regule q̄ mensus est nobis de⁹ mēsuram ptingē di vsq̄ ad vos. Non aūt accepat mēsurā sui ministerij nisi sup gentes. Nō ḡ debebat se intromittere ō iudeis. Dicūt aūt q̄dā q̄ iudei ī iudea habitātes nō ptinebāt ad ei⁹ aplatū scz petri iacobi ⁊ iohānis vt dicit gal'. 2. Scz iuōi int' gētes habitātes ad ei⁹ aplatū ptinebāt ⁊ eoz saluti īsistebat. Sed hoc videt ꝫ intētioz lre. Si ei illi iudei ad eius aplatū ptinebāt in hoc q̄ eoz cōuersionē ītēbat ñ honorificasset suū misteriū. Et iō dicēdū ē q̄ sic erat

sibi c ia predicatio gentiliuz vt ad eam ex necessita-
te ten er sicut ipse dicit 1 cor. 9. Si non euangelizauero
ve mihi ecessitas eñ incubit. Nec tñ erat ei phibitum
daueis p care quis ad hoc nō teneret. Et sm hoc eoruz
aluri insis edo ministeriū suū honorificabat. Ad qdē non
ceret p casum eoz irreparabilē reputaret vñ ipm apli stu-
iō qō adhibebat ad puersionē iudeoz iducit p signo q
us iudeoz sit reparabil. ¶ Deinde cū dicit. Si ei tē.
at rationē sue intētiōis q scz videbat q puersio iu-
pueniebat i salutē gētiū. Ad ii dicit. Si eñ amissio
id est incredulitas t obedētia eoz sicut dr Ru amis-
ū sub cura t obedētia vñ refugit esse. Je. 50. Brex
ait fetus ē pplis me? Si in ꝯ iudeoz amissio ē occasiona
reconciliatio mūdi in ꝯtū p mortē xpi sum? reconciliati
deo: q assūptio nisi vita ex mortuis? i. q iudei reassumāt
ō dō sm illō zach. 11 Supsi mihi duas virgas. qd in ꝯ faci
et tal assumptio nisi q gētiles resurgere faciat ad vitam.
Gētiles eñ sūt fideles q tepaceēt. Ma. 24. Qñ abūda-
uit iniqtas refrigesceret caritas. Al etiā q totalit cadēt de-
cepti ab antixpo iudeis puersis in pristinū feruoꝛē restituen
tē. Et et sicut iudeis cadētibus gētiles post inimicitias
sunt reconciliati ita post cōuersionē iudeoz iminēte iā fine
mūdi erit resurrectio generalis p quā homies ex mortuis
ad vitā imortalē redibūt. ¶ Deinde cū dic. Q si deliba-
tio. tē. ondit idē expditiōe ipsius gētis iudeoz. Et hoc q
dē dupli. Primo ex pte aplōz cū dic. Q si delibatio sctā
ē et massa. Dicit aūt delibatio id qō ex massa paste sumit
q si ad pbandum. Sunt aūt apli ex gēte iudeoz assumpti
a deo. sicut delibatio ex massa. Et ideo si apli sunt scti. cō-
sequēs ē q gēs iudeoz sit sctā. i. Pe. 2. Vos scā pplis ac-
qsitōis. tē. Secō pbat idē ex pte patriarchaz q cōpāt ad
iudeos sic radix ad ramos. vñ t ysa. xi. dr Egrediet virga
de radice yesse. si ergo patriarche q sunt radix sunt sancti
t iudei q ex eis pcesserūt sicut rami sunt scī. osee. 14. Erū
pet radix eius vt libani ibūt rami. tē. Sed cōtra est qō di-
citur ezech. 18. Air si fuerit iust? vita viuet. Sic ergo nō
sequit q a radix est sctā t rami. Ibidē dr subdit q si filius
videns peccā patris sui timuerit t nō fecerit simile: nō morie-
tur sed vita viuet. vñ etiā videt nō seq q si delibatio scā ē
q etra massa. Sed dicendū q aplus h nō loquit de actuali
sanctitate. Nō eñ intēdit oñdere iudeos incredulos esse
sctōs. sed de sāctitate potētiali. Nihil eñ phibet eos re-
pari in sanctitate quoz patres t quoz filij sunt sancti. Al
est dici q illi sunt specialiter rami patriarcharum qui
eoꝛ imitantur sm illud Job. 8. Si filij estis abrae opera
abrae facite.

Lectio tertia.

Quod si aliqui ex ramis fracti sūt: tu
q aūt cū oleaster esses insert? es in illis
t socius radicis t pinguedinis oliue
fact? es: noli gloriari aduersus ramos. Q si
gloriaris non tu radicē portas. sed radix te.
Dicis ḡ. Fracti sunt rami vt ego inserar. Bñ
ppē incredulitatē fracti sunt. Tu autē fide
stas. noli altum sapere sed time. Si enim de
us naturalibus ramis non pepercit: ne fo-
rte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem t se
ueritatem dei. In eos quidem qui ceciderūt
seueritatem: in te autem bonitatem dei si p-
manseris in bonitate. Alioquin t tu excide-
ris. Sed t illi si non pmanserint in increduli
tate inserentur. Potens est eñ deus iterum
iserere illos. Nam t si tu ex naturali excisus
es oleastro. t contra naturam insertus es in
bonam oliuam: quanto magis his qui secun
dū naturam inserent sue oliue.

Postq aplus ostendit casum iudeoz fuisse vtilē t repa-
bilem. hic excludit gloriationem gentilium contra iude-
os. Et circa hoc duo facit. primo ostendit gētibus cōuer-
sis non esse gloriandū contra iudeos. Secūdo respondet
obiectioni gentiliū ibi. Dicis ḡ fracti sunt tē. Circa pmū
duo facit. primo prohibet gentiles contra iudeos gloria-
ri. secundo rationem prohibitonis assignat ibi. Q si glo-
riaris tē. Videbat aūt ex duabus partib? imminere gēti-
libus gñādi occasio ptra iudeos. Primo quidē ex ōfectu
iudeoꝛum dicens. Dictū est q si radix est sancta t rami.
Sed si aliqui ex ramis. i. ex iudeis non oñes tñ sunt fra-
cti. i. diuisi a fide patrū qui comparāt radici. noli. s. glori
ari Job. 15. Ramos eius arefecit flāma sap. 4. Confrin-
gentur rami inconsumpti. Secundo videbat eis immine
re materia gloriandi ex parte pmotionis eoruz. Pmo-
tio aūt alicui? tanto magis consueuit eum extollere in va-
nam gloriam quanto ex viliori statu eleuat sm illō puer.
30. Propter tria mouet terra t quartum nō poterit susti-
nere: p seruum cuz regnauerit tē. Et ideo premittit abie
ctum statum de quo assumpti erant dicens. Tu aūt gen-
tilis cum in statu gentilitatis oleaster esses id est arbor in-
fructuosa. Jere. 17. Erit quasi mirice in deserto Mat. 7.
Oñis arbor que non facit fructū bonū excidet tē. ¶ De-
inde ponit eoꝛum pmotionem. Et primo quidem quan-
tum ad hoc q sunt assumpti in dignitatem illius gentis.
Unde dicit Insertus es in illis id est loco illoꝛū. Job. 4.
Conteret multos t innumerabiles t stare faciet alios pro
eis. Secundo p hoc q sunt consociati patriarchis quos
supra radici compauerat. Unde dicit. Et soci? radicis fa-
ctus es id est psociatus es patriarchis t prophetis. Ma.
8. Multi venient ab oriente t occidente t recumbent cū
abraam isaac t iacob in regno celoꝛum. Tertio p compa-
rationem ad gloriam apostoloꝛū cum dicit Et socius pin-
guedinis oliue factus es. Oliua quidem dicit ipsa gens
iudeoꝛum ꝓpter vniuersales fructus spūales quos attu-
lit. Jere. 11. Oliuam uberem pulchram fructiferam speci
osam vocauit deus nomen tuum ps. Ego aūt sicut oliua
fructifera in domo dei. Sicut aūt hui? oliue radix sunt pa
triarche t pphete. ita pinguedo huius oliue est abundā
tia gratie spiritussancti. quā pre oñib? apostoli habuerūt
vt glosa dicit. Unde iudicū. 9. oliua dixisse inducit. Nū
quid possum deserere pinguedinē meā. ps. Sicut adi-
pe t pinguedine repleatur anima mea. Sic ergo promo
ti sunt gentiles ad societatem illius populi t patriarcha-
rum t apostoloꝛū. Eph. 2. Estis ciues sanctoꝛū t domesti
ci dei supedificati sup fundamentū apostoloꝛū t prophe-
tarum: t licz has occasiones gloriādi habere videaris gē
tilis noli tñ gloriari aduersus ramos. i. aduersus iude-
os. 1. cozin. 5. Non est bona gloriatio vestra. ¶ Deinde
cum dicit. Q si gloriaris tē. assignat rationem sue admo
nitionis dicens q si non obstante hac admonitione glori
aris insultando iudeis stantibus vel excisis hoc conside-
res ad repressionem glorie tue q tu radicē non portas: sz
radix te id est iudea non accepit a gentilitate salutem sed
potius econuerso. Jo. 4. Salus ex iudeis. Unde t abrae
promissuz ē Hen. 22. Q in ipso bendicerent? oñes cogna
tiones terre. ¶ Deinde cū dicit. Dicis ergo tē. excludit
obiectionē gentiliū. Et primo ꝓponit obiectionē. secūdo
excludit eaz ex considerationē diuini iudicij ibi. Bene tē.

Tertio inducit eos in diligentē ꝓsiderationē diuinoꝝ iudiciorum ibi Vide ergo bonitatem ꝛc̄. Dicit ḡ primo. Ergo tu gentilis q̄ gloriaris contra iudeos forte dicis: Fracti sunt rami vt ego inserar. i. ad hoc deꝰ ꝑmisit iudeos a fide excidere vt ego ad fidem intrarē. Nullus aūt sustinet detrimentrū rei nisi ꝓpter rem ꝑciosiorē ꝛ magis dilectā. sicut medicus ꝑmittit infirmitatē esse in pede vt sanet oculum. Sic igit̄ ex hocipso videt gentilitas esse preciosior ꝛ magis deo accepta q̄ iudea. Unde Mal. 1. dicit. Non ē mihi voluntas in vobis ꝛ munus non accipiā de manu vestra. Ab ortu aūt solis vsq̄ ad occasum magnū est nomen meum in gentibus: Et Esa. 49. Parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus iacob. Dedi te in lucē gentium. ¶ Deinde cum dicit. Bene ꝛc̄. excludit obiectionē. Et primo assignat causam defectus iudeorum ꝛ ꝑmotionis gentilium dicens. Bene in hoc dicis q̄ deus ꝑmisit frangi ramos vt tu inserareris: sed considera causam fractionis ramoꝝ ꝓpter incredulitatem inquā fracti sunt. quia scz in xp̄m credere noluerunt. Ezech. 2. Increduli ꝛ subuersores sunt tecum. Jo. 8. Si veritatem dico vobis ḡre non creditis mihi? Tu aūt scz gentilis stas in fide id ē credendo in xp̄m in quo gr̄am consecutus es. 2. corin. 1. Mā fide statis. 1. corin. 15. Notum facio vobis euangeliū in q̄ statis per quod ꝛ saluamini. Secundo inducit admonitionem dicens. Noli altum sapere. i. noli de te vltra teipsum presumere. infra. 12. Non alta sapientes sed humilib⁹ cōsentientes ps̄. Dñe non est exaltatū cor meū neq̄ elati sūt oculi mei. Sz time ne scz etiam tu frangaris ꝑ incredulitatem q̄ tenet ad timorem castū. puer. 28. Beatus homo q̄ semp̄ est pauidus. qui vero mentis est dure corruet i malum Ecc̄. 1. Timor dñi expellit peccatū. Secundo assignat rationem sue admonitionis dicens. Si eī naturalibus ramis id est iudeis q̄ ex naturali origine ex patriarchis descenderunt non pepercit deus quin eos frangi ꝑmitteret time ne forte nec tibi parcat q̄n scz te ꝑmittat ꝑ incredulitatē excidere. puer. 6. Zelus ꝛ furor viri nō parcet in die vindicte. Jere. 13. Non parcā neq̄ miserebor vt nō dispergam eos. In hoc ḡ consistit solutio apli q̄ cū aliqs videt se gratiam adeptum alio cadente non debet extolli contra cadētem: sed magis timere sibipsi. q̄ ipsa superbia est causa ꝓcipitij: ꝛ timor ē causa custodie ꝛ cautele. ¶ Deinde cum dicit. Vide ḡ bonitatem ꝛ severitatē ꝛc̄. Induxit eos in diligentez considerationē diuinoꝝ iudiciorū: et primo inducit eos ad considerandū. secundo instruit eos quasi ꝑ se considerare nō valētes ibi. Nolo eī vos ignorare fratres ꝛc̄. Tertio quasi nec ipse ꝓfecte sufficeret ad istorum inuestigationē exclamat admirando diuinā sapiētiam ibi. O altitudo diuitiaꝝ ꝛc̄. Circa primū tria facit. Primo ostendit quid considerari oporteat dicens: Vide ergo id ē diligent̄ considera bonitatez dei miserentis ps̄. Quā bonus israel deus his q̄ recto sunt sunt corde. ℣. 2. An diuitias bonitatis eius contemnis. ꝛ severitatem ipsius punientis. ps̄. Deus vltionum dñs. i. deus emulator ꝛ vlciscens dñs. Prima eī consideratio tribuit spē. secūda timorez vt vitet desperatio ꝛ ꝑsumptio. Secundo ostēdit in quibus vtrūq̄ dictorum sit considerandū quatuz ad preterita dicens: In eos quidē scz iudeos qui ceciderunt Treñ. 2. Precipitauit dñs nec pepercit: omnia speciosa iacob destruxit. In te aūt. s. gentilē q̄ insert⁹ es bonitatē. ps̄. Bonitatē fecisti cum seruo tuo dñe. Tertio ostēdit q̄ tenore possint in predictis hec considerari: qz non īmobiliter sicut q̄ potest mutari in futurū. Et primo ostēdit q̄tuz ad gētiles dicēs. In te dico vide bonitatē dei opantē eo tñ tenore si ꝑmāseris i bonitate. Jo. 15. Manete in dilectione mea. alioquin si tu non dederis operam ad ꝑmanendū ꝑ timorem ꝛ humilitatem ꝛ tu excideris Matt̄. 3. Omnis arbor que non facit fructuz bonum exciderē. Secundo ostendit idem quantū ad iudeos. ꝛ primo ꝓponit q̄ intendit dicens. Sed ꝛ illi scz iudei si nō ꝑmānserint in incredulitate inserent̄. i. in suuz statum restituent̄. Je. 3. Fornicata es cū amatoribꝰ multis. tamen reuertere ad me dicit dñs. Secundo ꝓbat q̄ dixerat. ꝛ primo ex diuina potentia dicens. Potens est eīm dñs deus iterū inserere illos: ꝛ ideo non est de eorum salute desperandus. Esa. 59. Ecce nō ē abbreuiata manus dñi vt saluare non possit. Secundo ꝓbat idem ꝑ locuz a minori dicens. Nā si tu gentilis excisus es ex naturali oleastro id ē ex gentilitate que naturaliter erat infructuosa. non quidē ꝓut dñs fecit naturam. sed ꝑm q̄ corrupta est ꝑ peccatum sap̄. 12. Iniqua est natio eorum ꝛ naturalis malicia ipsorū. Eph̄. 2. Eramus natura filij ire. Et insertus in bonam oliuā id est in fide iudeorum contra naturam. i. contra cōmunem cursuz nature. Non eīm consueuit ramus arboris male inseri in bonam arborem. sed potius econuerso. Id aūt q̄ deus facit non est contra naturam: sed est simpliciter naturale. Dicimus eīm esse naturale quod fit ab agente cui naturaliter subdit̄ patiens q̄uis etiam non sit ꝑm ꝓpriā naturam patientis. sicut enim fluxus ꝛ refluxus maris est naturalis ꝓpt̄ hoc q̄ causat̄ ex motu lune cui naturaliter subditur aqua. q̄uis nō sit naturalis ꝑm formā aque. ita etiā cum omnis creatura sit naturaliter deo subiecta quicquid deus facit in creatura est simpliciter naturale lz forte non sit naturale ꝑm ꝓpriā ꝛ ꝑticularē naturā rei in q̄ fit. puta cū cecus illuminat̄ ꝛ mortuus resuscitat̄. si in q̄ hoc sctm̄ ē contra naturam. quantomagis hi q̄ sunt ꝑm naturam id ē qui naturali origine ꝑtinent ad gentem iudeorū inserunt̄ sue oliue id est reducent̄ ad dignitatem gentis sue. Mal̄. vltimo. Conuertet corda patrum ad filios ꝛ corda filiorū ad patres eorum.

Lectio quarta.

Nolo enim vos ignorare ffres mysterium hoc vt non sitis vobisipsis sapientes. qz cecitas ex parte contingit i israel donec plenitudo gentiū intraret: et sic omnis israel saluus fieret: sicut scriptum est Venit ex syon qui eripiat ꝛ auertat impietatem a iacob. Et hoc illis a me testamentū cū abstulero peccata eorum. Scom̄ euangelium quidē inimici ꝓpter vos: ꝑm electionem aūt charissimi ꝓpter patres. Sine penitētia eīm sunt dona ꝛ vocatio dei. Sicut eīm aliquando ꝛ vos non credidistis deo: nunc autez misericordiam consecuti estis ꝓpter incredulitatem illorum: ita ꝛ isti nunc non crediderūt in vestram misericordiā. vt et ipsi misericordiam consequant̄. Conclusit eīm deus oīa in incredulitate: vt oīm misereat̄.

Post q̄ aplus induxit gentiles in cognitionē diuinoꝝ iudicioꝝ in quib⁹ diuina bonitas ꝛ severitas manifestat̄. hic quasi eis adhuc non sufficientibus cōsiderare predicta exponit q̄d sibi circa hec videat̄. ꝛ ꝑmo ꝓponit factū. scōo ꝓbat ibi. Sic̄ scꝑtū ē ꝛc̄. Tertio roēz assignat ibi. Si eīm ꝛc̄. Circa ꝑmū tria fac̄. Primo ꝓpōit suā intētiōz dicēs. Nō iduxi vos ad cōsiderandū bonitatē et severitatez dei. Nolo eīm o fratres ignorare vos mysterium hoc. non eīm oīa mysteria capere potest⁹. hoc est enim ꝑfectoꝝ q̄bus

dñs dicit Luc. 8. Vobis datum est nosce mysteriū regni dei. Sap. 6. Non abscondam a vobis sacramenta dei. sz ignorātia hui⁹ imysterij esset nob damnosa. 1. cor. 14. Si quis ignorat ignorabit. Secundo assignat sue intentiōis rationem vt non sitis vobismetipsis sapientes id ē nō de sensu vestro presumatis: t ex vestro sensu alios condemnātes: vos eis pferatis. infra. 12. Nolite esse prudentes apd vosmetipsos Esa. 5. Ve qui sapientes estis in oculis vris t coram vobismetipsis prudentes. Tertio ꝓponit qd intendit. Primo quidē quātū ad casum particularū iudeorū cū dicit. Quia cecitas contingit in israel nōvlr: sz ex aliqua parte vt supra ostensum est Esa. 6. Excreca cor populi huius. Secundo ponit terminū huius cecitatis dicens Donec intraret ad fidem plenitudo gentiū id est nō soluz aliqui particulariter ex gentibus sicut tunc cōuertebant. sz vel ꝑ toto vel ꝑ maiori pte in oībus gentib⁹ ecclesia fūdata. ps. Dñi est terra t plenitudo eius. Dicunt aūt gentiles ad fidem conuersi intrare quasi ex exterioribus t visibilibus rebus, que venerabant in speciali t voluntate diuina. ps. Introite in conspectu eius in exultatione. Et est notandū q hoc aduerbiuz donec potest designare causaz excecationis iudeoruz. Propter hoc em̄ pmisit deus eos excecari vt plenitudo gentiū intraret sicut patet ex supradictis. Pōt etiā designare terminū qz videlicz vsq; tūc cecitas iudeorum durabit quousq; plenitudo gentium ad fidem intrabit. Et huic concordat qd infra subdit de futuro remedio imdeorū cum dicit. Et sic sz cū plenitudo gētium intrauerit omnis israel saluus fiet non particulariter sicut modo sz vniuersaliter oēs. Osee. 1. Saluabo eos in dño deo suo. Mich. vltio Reuertet t miserebit nostri. Deinde cuz dicit. Sicut scriptū est tē. ꝓbat qd dixerat d futura salute iudeoꝝ. Et primo ꝓbat hoc ꝑ auctoritatē. secundo ꝑ rationem ibi. Scōm euangeliū meuz tē. Dicit ergo primo. Dico q omnis israel saluus fiet sicut scriptuz e. Esa. 56. vbi nostra littera sic habet. Veniet ex syon redemptor t eis q̄ redeūt ad iacob. hoc fedus meū cū eis dicit dominꝰ. Sed aplus hoc inducit fm lr̄am. lxx. t tāgit tres verba hic posita. Primo saluatoris aduentū cū dicit. Veniet deus sz humanatus ad saluandum nos ex syon id est ex populo iudeorum q̄ significat ꝑ syon q̄ erat arx hierusalem que est metropolis iudee. Unde dicit Zach. 9. Exulta satis filia syon iubila filia hierusalem ecce rex tuꝰ venit tibi tē. Jo. 4. Salus ex iudeis est. Vel dicit ex syon eū venire non qz sit ibi natus. sed qz inde doctrina eiꝰ exiuit in vniuersum mundū ꝑ hoc q apli in cenaculo syon spūmsanctum receperunt Esa. 2. De syon exibit lex. Secundo ponit salutē ꝑ xpm iudeis oblatā dicens. Qui eripiat t auertat impietatem a Jacob. Et potest ereptio referri ad liberationē a pena ps. Eripiet aiaz meā d morte. Q̄ vero dicit auertet impietatem a iacob: pōt referri ad liberationem a culpa. ps. Auertet dñs captiuitatē plebi sue. Vel vtrūq; referē ad liberationem a culpa. sed dicit q̄ eripiat ꝓpter paucos q̄ nunc difficulter quasi cuz quadā violentia cōuertunt. Amos. 3. Quō si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremū auricule sic eruent filij israel. Dicit aūt auertet impietatē a iacob ad oīendū facilitatē conuersionis iudeorū in fine mundi Mich. vltimo. Quis deus similis tui qui aufers iniquitatē t transfers peccatū reliquiaꝝ hereditatis tue. Et hoc testimoniū sz nouū erit illis a me cum abstulero peccata eorum. Vetus em̄ testamentū peccata non auferebat: qz vt dicit Heb. 10 Impossibile est sanguine thaurorū t hircorum auferri peccata. Et ideo ꝓpter imperfectionem veteris testamenti ꝑmittitur eis nouū testamentū. Jere. 31. Feriam domui israel t domui iuda fedus nouū. Nō quidem habebit efficatiam ad remissionem peccati ꝑ sanguinem christi Matth. 26. Hic sanguis me⁹ noui testamēti q̄ ꝓ multis effūdet in remissiōz peccatorum. Mich. vltimo. Deponet iniquitates nostras t pjciet in ꝓfundum maris omnia peccata nostra. Deinde cum dicit. Scōm euangeliū meū tē. ꝓbat ꝓpositum ꝑ rationē. Et primo inducit ꝓbationē. secundo remouet obiectionem ibi. Sine penitentia em̄ tē. Dicit ergo ꝑmo q̄ eorum peccata auferam t q̄ posteq̄ peccata habent: manifestum est q̄ sunt inimici xpi. Scōm euangeliū quidem inimici. i. quantū ad doctrinā euāgelij ptinet quā impugnant ꝓpter vos. i. ad vtilitatez vestri cedit: vt supra dictū est Unde dicit Luc. 19. Verūtamē inimicos meos illos q̄ noluerūt me regnare sup se adducite huc t interficite am̄e. Jo. 15. Nunc aūt t viderunt t oderunt t me t patrez meū. Vel fm euangeliū dicit qz eorum inimicitia ad vtilitatem euāgelij ptinet cuius predicatio occasione talis inimicitie vbiq; diffundit. Col. 1. In verbo veritatis euangelij qd̄ puenit ad vos sicut t in vniuerso mūdo est t fructificat t crescit. Sz sunt charissimi deo, ꝓpt patres t hoc fm electionem. qz sz ob grām patrū: eorum semen elegit Deut⁹. 4. Dilexit patres tuos t elegit semen eoruz post eos. Qd̄ non sic est intelligendū quasi merita prestita patribus fuerint causa eterne electionis filiorum sz qz deus ab eterno elegit gratis t patres t filios. hoc tamen ordine vt filij ꝓpt patres consequerent salutē: non quasi merita patrum sufficerent ad filiorum salutem sed ꝑ quādam abūdātiā diuine gratie t misericordie hoc dicit que in tātum patribus est exhibita vt ꝓpter ꝑmissiones eis factas etiā filij saluarent. Vel intelligendū ē fm electionē id est quantū ad electos ex illo populo sicut supra dictuz est electio consecuta est. Si autē sunt dño charissimi rationabile est q̄ a deo saluent fm illud Esa. 64. O culus nō vidit deus absq; te que preparasti tē. Deinde cū dicit. Sine penitentia em̄ sunt tē. excludit obuiationē. Posset enim aliquis obuiando dicere q̄ iudei t si olim fuerint charissimi ꝓpter patres: tū inimicitia quā contra euangeliū exercent ꝓhibet ne in futurū saluent: sed hoc aplus falsum eē asserit dicens. Sine penitentia em̄ sunt sz dona et vocatio dei quasi dicat q̄ deus aliud aliquib⁹ donet vel aliqs vocet hoc est sine penitentia qz de hoc deum non penitet fm illd. 1. reg. 15. Triūphator in israel nō parcet nec penitudine flectetur ps. Jurauit dñs t nō penitebit eum. Sz videt falsuz. Dicit em̄ dñs gen. 6. Penitet me fecisse hominem. Et Jere. 18. Loquar de gente t de regno vt edificem t plantem illud. Si fecerit malū in oculis meis penitentiam agam sup bonum qd̄ locutus sum vt facerē ei. Sed dicendū est q̄ sicut dñs irasci dicit non ꝓpter hoc q̄ in eo sit cōmotio ire sed qz ad modum irati se habet quantum ad punitionis effectū. ita quandoq; penitere dicit nō quasi in eo sit penitentie cōmutatio: sed qz ad modum penitentis se habet dum mutat q̄d fecerat. Sed adhuc videtur fm hoc q̄ dona t vocatio non sint sine penitentia quia dona diuinitus ꝓcessa frequent amittunt fm illud Mat. 25. Tollite itaq; ab eo talentū t date ei q̄ habet decē talēta. Vocatio em̄ dei etiā q̄nq; mutari videt cū scriptū sit Matth. 22. Multi sunt vocati pauci vo electi. Sed dicenduz ē q̄ donū hic accipit ꝑ ꝑmissione que fit fm dei prescientiam vel predestinationē: vocatio aūt hic accipitur ꝑ electione qz ꝓpter certitudinē vtriusq; qd̄ deus ꝓmittt iam quodāmodo dat t quos eligit iam quodāmodo vocat. Et tū ipsum temporale dei donum t temporalis vocatio non irritat ꝑ mutationē quasi penitentis: sed ꝑ mutationem hominis q̄ grām dei abijcit fm illud Heb. 12. Contemplantes ne quis desit grē dei. Potest etiaz quod hic dicitur aliter intelligi vt dicam⁹ q̄ dona dei que dantur in baptismo: t vocatio qua baptizatus vocat ad grām sunt sine penitentia hoīs baptizati: qd̄ quidem hic inducit

ne aliquis desperet de futura iudeorum salute ꝓpter hoc q̄ non videnť de peccato suo penitere. Sed cōtra hoc qō dicit esse quod petrus dicit act.2. Penitentiā agite ⁊ baptizeť vnusquisq; vestrū. Sed dicendū est q̄ duplex ē penitentia. interior ⁊ exterior. Interior quidem consistit in cōtritione cordis: qua quis dolet de peccatis preteritis et talis penitentia requiritť a baptizato: qz vt aug. dicit in libro de penitentia. Nemo sue voluntatis arbiter cōstituť potest nouaz vitam inchoare nisi penitеat eum veteris vite. alioquin fictus ad baptismum accedit. Exterior vō penitentia consistit in exteriori satisfactione q̄ a baptizato nō requiritť. qz p gr̄am baptismalē liberaťr homo non solum a culpa sed etiam a tota pena p virtutē passionis christi: q̄ ꝓ peccatis oīm satisfecit sicut supra. 6. dictū est. Quicūq; baptizati sumus in xp̄o iesu in morte ipsius baptizati sumus. Unde dicit Tit.3. Per lauacrū regenerationis ⁊ renouationis spūssancti quē effudit in nos abunde. Sed cū claues ecclie ⁊ oīa alia sacramenta in virtute passionis christi operenť: videť q̄ pari ratione omnia alia sacramēta liberent hominē a culpa ⁊ a tota pena. Sed dicendū ē q̄ passio xp̄i operaťr in baptismo p modū cuiusdā generationis que requirit vt homo totaliť priori vite moriaťr: ad hoc vt nouam vitā accipiat. Et ideo tolliť in baptismo totus reatus pene q̄ ptinet ad vetustatē priozis vite. Sz in alijs sacramentis operaťr virtus passionis xp̄i p modū sanationis vt in penitentia. Sanatio autē nō requirit vt statim omnis infirmitatis reliquie auferanť. Et eadez ratio est in alijs sacramentis. Sed cum confessio peccatoꝝ ptineat ad exteriorem penitentiam. queri potest vtrum a baptizato confessio peccatoꝝ requiraťr ⁊ videť q̄ sic. Dicit enī Matth.3. q̄ baptizabanť hoīes a iohanne confitētes peccata sua. Sed dicendū est q̄ baptismus iohannis erat baptismus penitentie: qz scz accipiendo illū baptismū q̄dāmodo se ꝓfitebanť penitentiam accepturos de peccato suo. ⁊ ideo conueniens erat vt confiterenť vt sm modum peccati eis penitentia statuereť. sed baptismus xp̄i est baptismus oīum peccatoꝝ: ita q̄ nō restat baptizato aliq̄ satisfactio p peccatis ꝑteritis ꝓpter q̄ nulla est confessiōis vocalis necessitas. ad hoc enī necessaria est confessio in sacramento penitentie. vt sacerdos p potestatem clauiū conueniēt penitentē soluet vl liget. ¶ Deinde cū dicit. Sicut enī aliq̄n ⁊c. assignat rationē future salutis iudeorum post eorum incredulitatē. Et primo ponit similitudinē inter vtriusq; populi salutē. Secūdo huius similitudinis causam ostendit ibi. Conclusit enī deus ⁊c. Dicit ergo ꝑmo. Sicut enī ⁊ vos gentiles aliquando non credidistis deo. Eph.2. Eratis illo tēpore sine deo i hoc mūdo. nūc aūt misericordiā consecuti estis. infra. 15. Hētes aūt sup misericordia bonoare deū. Osee. 2. Miserebor ei⁹ q̄ fuit absq; misericordia. Et hoc ꝓpter eorū incredulitatem q̄ scz fuit occasio vestre salutis vt supra dictum est. Ita ⁊ isti scz iudei nunc scz tempore gratie non crediderūt. s. xp̄o Jo. 8. Quare nō creditis mihi? Et hoc est quod subdit. In vestram misericordiā id est in gratiā xp̄i p quā misericordiaz consecuti estis. Tit.3. Scōm suam misericordiaz saluos nos fecit. Vel nō crediderunt vt p hoc ꝙuenirent in vrāz misericordiaz. Vel non crediderūt qō in vestrā misericordiam occasiōaliter cessit. vt ⁊ ipsi q̄nq; misericordiā cōsequerentur. Esa.54. Miserebiť dñs Jacob. ¶ Deinde cuz dicit. Conclusit enī ⁊c. assignat rationē huius similitudinis qz scz deus voluit vt sua misericordia in oīm⁹ locum haberet Et hoc est qō subdit. Conclusit enī deus id ē concludi p̄misit omnia. i. omne hoīm genus tam iudeos q̄ gentiles in incredulitate sicut in quadam cathena errozis. sap. 17. Una cathena tenebrarum omnes erant colligati. Ut omnium misereatur. i. vt in omni genere hominum sua misericordia locum habeat Sap. 11. Misereris omniū dñe. Qō quidem non est extendendū ad omnes hoīes sigillatim. sed ad omnia genera hominū. Fit enī hic distributio p generibus singulorū ⁊ non p singulis generum. Ideo aūt deus vult omnes p suam misericordiam saluari. vt ex hoc humilieńť ⁊ suam salutē non sibi sed deo asscribant. Osee. 13. Perditio tua israel tantūmodo ex me auxilium tuū. supra. 3. Ut omne os obstruatur ⁊ subditus fiat omnis mundus deo.

Lectio quinta.

O Altitudo diuitiarum sapientie⁊ scie dei: q̄ incomprehensibilia sunt iudicia eius: ⁊ inuestigabiles vie eius. Quis enim cognouit sensum domini: aut q̄s consiliarius eius fuit. aut quis prior dedit illi ⁊ retribuet ei? Quoniam ex ipso ⁊ p ipsum ⁊ in ipso sunt oīa ipsi honor ⁊ gloria in secula seculorum amen.

Supra apostolus conatus fuit assignare rationē diuinoꝝ iudicioꝝ quibus tam gentes q̄ iudei post incredulitatem misericordiā consequunť. nunc quasi ad hec inuestiganda se insufficientem recognoscēs exclamando diuinā excellentiam admiraťr. Et primo admiraťr diuinam excellentiam. Secundo probat quod dixerat ibi. Quis enim cognouit ⁊c. Circa primum duo facit. Primo admiratur excellentiam diuine sapientie sm se considerate. secundo per comparationē ad nos ibi Quāincomprehēsibilia ⁊c. Excellentiaz diuine cognitionis admiraťr. Primo quidē ꝑtū ad altitudinem dicens. O altitudo Ecc. 7. Alta profunditas quis inueniet eam. Jere. 17. Solium glorie altitudinis a principio. Hec aūt altitudo attendiť quantum ad tria. Uno quidem modo quantū ad rem cognitam. inquantū. s. deus seipsum pfecte cognoscit. Ecc. 24. Ego in altissimis habito. Alio modo quantū ad modū cognoscendi: inquantū scz p seipsum omnia cognoscit. ps. Prospexit de excelso sancto suo dominus de celo in terrā aspexit. Tertio quantū ad certitudinez cognitionis Ecc. 23. Oculi dñi multopius lucidiores sup solem. ¶ Scōo admiraťr excellentiā diuine cognitionis quantū ad eius plenitudinez cum dicit. Diuitiarū Esa. 33. Diuitie salutis sapientia ⁊ scientia. Que quidem plenitudo attendiť in tribus. Uno modo in multitudine cognitoꝝ qz scz oīa nouit. Jo. vltimo. Dñe tu oīa scis. Col. 2. In ipso sūt oīes thesauri sapientie dei absconditi. Alio mō quantū ad facilitatem cognoscendi. qz statim oīa intueť sine inquisitione ⁊ difficultate Heb. 4. Oīa nuda ⁊ aperta sunt oculis eius. Tertio quantū ad copiam cognitionis. qz eā omnibus cōmunicat affluenter. Jac. 1. Si quis vestrū indiget sapientia postulet a deo qui dat omnibus affluenter. ¶ Tertio admiraťr diuinam excellentiā quantū ad perfectionem cum dicit. Sapientie ⁊ scientie dei. habet enī! sapientiam de diuinis Job. 12. Apud ipsum est fortitudo ⁊ sapientia. Et scientiā de rebus creatis. Baruch. 4. Qui scit vniuersa nouit eam. ¶ Deinde cum dicit. ꝙincōprehensibilia ⁊c. ostendit excellentiā diuine sapientie p comparationez ad nostrū intellectū. Et primo quantū ad sapientiam ad quā ptinet iudicare ⁊ ordinare. Ad dicit ꝙincō prehensibilia sunt iudicia eius: qz scz homo non potest cō phendere rationē diuinoꝝ iudicioꝝ qz in sapiētia dei latēt ps. Judicia tua abissus multa. Job. 11. Forsitan vestigia dei comprehendes ⁊ oīnipotentē vsq; ad pfectū reperies. Secundo quantū ad scientiā p quā in rebus operať. Ad

subdit. Et inuestigabiles id est non pfecte ab homine ve
stigabiles vie eius id est pcessus eius quibus in creatu
ris operat. Et si eñ ipse creature sint homini note tamen
modi quibus deus in creaturis opat ab homine compre
hendi non possunt. pſ. Jn mari vie tue in aquis multis t
vestigia tua non cognoscent. Job. 38. Per quã viã spar
gitur lux tc. ¶ Deinde cum dicit. Quis eñ tc. pbat qđ
dixerat ad qđ inducit duas auctoritates quarũ vna habet
Esa. 40. vbi fm lxam nostrã sic legit. Quis adiuuit spi
ritũ dñi aut quis consiliari⁹ eius fuit? Loco cuius hic di
citur. Quis eñ cognouit sensuz dñi. aut qs consiliari⁹ ei⁹
fuit. Alia auctoritate habet Job. 41. Quis añ dedit mi
hi vt reddam ei. ex loco cuius hic dicit. aut quis prior de
dit ei t retribuet ei. Jn his aũt verbis t sequentib⁹ aplus
tria facit. Primo ostendit excellentiã diuine sapientie p
comparationẽ ad intellectũ nostrũ dicens. Dictũ est qđ inco
prehensibilia sunt iudicia eius t inuestigabiles vie eius.
Quis eñ cognouit sensum dñi p quẽ. s. iudicat t opan
do pcedit quasi dicat. Null⁹ nisi eo reuelãte. sap. 9. Sen
sum tuum quis scire poterit nisi tu dederis sapientiã t mi
seris spũmsanctũ tuum de altissimis. Et. 1. cozin. 2. Que
sunt dei nemo nouit nisi spũs dei. nobis aũt reuelauit de⁹
spiritũ suum. Secundo ostendit excellentiã diuine sapiẽ
tie fm qđ in se habet altitudinẽ: que quidẽ est altitudo q̃
est supremi principium ad quod duo ptinent. Primo qđ
non sit ab alio. secundo qđ alia sint ab eo. Et hec ostendit
ibi. Quoniã ex ipso. Q̃ autẽ sapientia dei nõ dependeat
ab altiori principio ostendit dupliciter. Primo quidez p
hoc qđ non est instructa alieno consilio. Unde dicit. Aut
quis consiliarius eius fuit. Quasi diceret Nullus. Jlle
eñ consilio indiget qui non plene cognoscit q̃liter sit agẽ
dum: qđ deo non competit. Job. 26. Cui dedidisti consili
um. Forsitan illi qui nõ habet sapientiã? Jere. 23. Quis
fuit in consilio dñi. Secũdo p hoc qđ non est adiuta alie
no dono. Unde subdit. Aut quis prior dedit illi et p hoc
tribuet ei quasi prius danti. Quasi dicat. Nullus. Nõ
ñ potest hõ dare deo nisi que a deo accepit. 1. Paral. vl
mo. Tua sunt oñia t q̃ de manu tua accepim⁹ dedim⁹
ti. Job. 35. Porro si iuste egeris qđ donabis ei: aut qđ
de manu tua accipiet? ¶ Deinde cũ dicit. Quoniã ex ipo
tc. ostendit altitudinẽ dei quantũ ad hoc qđ ab ipso sunt
omnia. Et primo ostendit eius causalitatẽ. secundo eius
dignitatẽ. ibi. Ipsi honor t gloria. tertio eius ppetuitatẽ
ibi. Jn secula seculoꝝ amẽ. Dicit ergo pmo. Recte null⁹
prior dedit illi qz ex ipso t p ipsum t in ipso sunt oĩa. Et
ita nihil potest esse nisi ab eo acceptũ. Ad designandũ aũt
dei causalitatẽ vtitur tribus ppositionib⁹ que sunt. ex. p.
t in. Hec aũt pposítio. ex. denotat pncipiũ mot⁹. Et hoc
triplicit. Primo quidẽ ipsum pncipiũ agens vel mouẽs.
Alio modo ipsam materiã. Tertio modo ipsuz contrariũ
oppositum quo incipit motus. Dicimus eñ cultellũ fieri
ex fabro t ferro t ex infigurato. Uniuersitas aũt creatura
rum nõ est facta ex preexistenti materia: sed est effect⁹ dei.
Et fm hoc omnia creata non dicunt ex aliquo esse. sed si
t ex oppositio dicunt esse ex nullo qz nihil erant anteq̃
crearent vt essent sap. 2. Ex nihilo nati sum⁹. Ex deo aũt
sunt omnia sicut ex primo agente. 1. corin. 11. Omnia aũt
ex deo. Notandũ tñ qđ hec pposítio. de. eadem habitudi
nes designare videt. hoc tñ supaddit qz semp designat cõ
substantialem. Dicimus eñ cultellũ esse de ferro. nõ aũt
esse de artifice qz igit fili⁹ procedit a patre. vt ei cõsubstã
tialis dicimus filium esse de patre. Creature vero non p
cedunt a deo tanq̃ ei consubstantiales. Unde non dicitur
esse de ipso. sed solũ ex ipso. Hec aũt pposítio. p. designat
ausaz operationis. sed quia operatio est medium inter fa
ciens t factum: dupliciter hec prepositio p potest opera
tionis causam designare. Uno modo fm qđ operatio exit
ab operante sic aliqs dicit p id operari qđ est sibi cã vt o
peretur. Hoc aũt est vno quidẽ mõ forma. sicut dicim⁹ qđ
ignis celefacit p calorẽ. Alio mõ aliqđ supius agẽs. pu
ta si dicam⁹ qđ homo generat p virtutez solis. vel potius
dei. sic igit oĩa dicunt dupliciter esse per ipm. Uno modo
sicut p primũ agens cui⁹ virtute oĩa alia agunt. puer. 8.
Per me reges regnãt. Alio mõ in q̃tum ei⁹ sapia que ẽ
eius essentia est p quã de⁹ omia fecit scõm illud. puer. 3.
Dñs sapia fũdauit terrã. Alio vero mõ hc ppositio p des
ignat cãm opationis nõ quidẽ scõm qđ exit ab operãte sed
scõm qđ terminat ad opa sicut dicim⁹ qđ faber facit cultel
lum p martellũ qđ nõ est sic intelligendũ qđ martellus sic
cum fabro operetur sicut in priorib⁹ intelligebat. sed qz cul
tellus fit ex opatione fabri per martellũ. Et ideo dicit qđ
hec ppositio p qñqz designat auctoritatẽ in recto sicut cũ
dicimus rex opatur per baliuũ qđ ptinet ad hoc qđ nunc
dicitur. Qñqz aũt in cãli sicut cũ dr qđ baliuus per regez
operat. qđ ptinet ad pcedentẽ modũ. Hoc aũt mõ de quo
nũc loq̃mur dicũtur oĩa esse facta a pre per filiũ. scõm illũ
Jo. 1. Oĩa per ipm facta sũt nõ ita qđ pater habeat a filio
hoc qđ facit res sed pot⁹ qz virtutẽ faciendi fili⁹ accipit a
patre nõ tamẽ instrumẽtalẽ aut diminutaz aut aliã. iz pn
cipalẽ t equalẽ t eandẽ. Jo. 5. Quecũqz pater facit hec
t filius similiter facit. Unde licet oĩa sint facta a pre p fili
um nõ tamẽ fili⁹ est instrumẽtum vel miſter patris. Hec
aũt ppositio in osignat etiã triplicẽ habitu dinẽ cãe. Uno
quidẽ modo designat materiã sicut dicim⁹ aiam esse i coz
pore t formã in materia. Hoc aũt mõ nõ dicit qđ oĩa sint
in deo. qz ipe nõ est cã materialis rerũ. Alio mõ designat
habitudinẽ cause efficiẽtis in cui⁹ potestate est effect⁹ su
os disponere. t scõm hoc dicunt oĩa esse in ipso scõm qđ
omnia in ei⁹ potestate t dispositiõe pſistunt fm illud. pſ.
In manu ei⁹ sunt oñs fines terre. Et act. 17°. Jn ipo vi
uimus mouemur t sum⁹. tertio modo designat hitudinẽ
cause finalis fm qđ totũ bonũ rei t cõseruatio ipius consi
stit in suo optio t fm hoc dicũtur oĩa esse in deo sicut i bo
nitate cõseruante. col. i°. Et omia in ipo cõstant. Q̃ autẽ
dicit oĩa est absolute accipiẽdum p oibus q̃ habent verũ
esse. pctã aũt nõ habent verũ esse sed in q̃tum sunt pecca
ta dicunt per defectũ alicui⁹ entis eo qđ malũ nihil est ni
si priuatio boni. Et ideo cũ dicit ex ipso t per ipm t in ip
so sunt oĩa nõ est intelligendũ de pctis qz fm aug. Pec
catũ nihil est q̃nihil fiunt hoies cũ peccãt. Quicqd tamẽ
entitatis est in pctõ totuz est a deo. Sic igit fm pmissa om
nia sunt ex ipso. s. deo. sicut ex prima opatrice potentia.
Omnia sunt p ipm in q̃tum oĩa facit p suã sapiẽtiã. Om
nia sunt in ipso sicut in bonitate cõseruante. Hec aũt tria
scz potẽtia sapiẽtia t bonitas cõmunia sunt trib⁹ personis
Unde hoc qđ dicit ex ipso t per ipsuz t in ipso potest at
tribui cuilibet triũ plonaꝝ. sed tñ potentia q̃ habet ratio
nem pncipij appropriatur patri qui est pncipiũ totius di
uinitatis. Sapiẽtia filio qui pcedit vt verbũ qđ nihil all
ud est q̃ sapiẽtia genita. Bonitas appropriat spũi sancto
qui pcedit vt amor cui⁹ obiectũ est bonitas. Et ideo a p
priando dicere possum⁹ ex ipso. s. ex patre p ipm. s. per fi
lium in ipso. s. in spũ sancto oĩa sunt. ¶ Deinde cũ dicit
ipsi honor t gloria oñdit dei dignitatẽ que cõsistit in duo
bus que pmissa sunt. Hã ex eo q̃ ex ipso t per ipm t i ip
so sunt omia debet ei honor t reuerẽtia t subiectio a tota
creatura. mal. 1. Si ego pat vbi est honor meus. Ex eo
vero qđ ab alio nõ accepit nec pfiliũ nec donum debet ei
gloria. sicut ecõtrario dicit homini. 1ª. cor. 4. Si accepi
sti quid gloriaris quasi nõ acceperis. t qz hoc est ppriũm
dei dicit. Ysa. 42. Gloriã meam alteri nõ dabo. Ultimo
ponit ei⁹ eternitatẽ cũ dicit Jn secula seculoꝝ. i. per omia

secula succedẽtia seculis ꝑut seculũ dicitur duratio vniuersiuscuiusq; rei. Vel secula seculoꝝ dicunt secula. i. durationes rerũ incorruptibiliũ que ꝓtinẽt secula corruptibiliũ rerũ ⁊ ꝑcipue ipsa dei eternitas que tñ pluraliter dici potest licet ī se sit vna ⁊ simplex ꝓpter multitudinẽ ⁊ diuersitatem ꝓtentoꝝ vt sit sensus in secula cõtentiua seculorũ ꝑs. Regnũ tuũ regnũ oĩm seculoꝝ. Addit aũt ad confirmationẽ Amẽ. Quasi dicat vere ita est. Et sic accipitur in euãgelijs vbi dicit Amen dico vobis. Quãq; tamẽ accipitur ꝑ fiat. vnũ ī psalterio hieronimi dicit Dicet omnis populus amẽ amen. Vbi nos habemus fiat fiat.

Incipit duodecimum capitulum.

OBsecro itaq; vos fratres ꝑ miseri cordiam dei vt exhibeatis corpa vestra hostiã viuentẽ: sanctã: deo placentẽ: rationabile obsequium vr̃m. Et nolite cõformari huic seculo. sed renouamini in nouitate sensus vestri vt ꝓbetis que sit volũtas dei bona ⁊ beneplacens ⁊ ꝑfecta. Dico eñ per gratiã que data est mihi omĩbus qui sunt inter vos: nõ plus sapere q̃ oportet sapere: sed sapere ad sobrietatez ⁊ vnicuiq; sicut deꝰ diuisit mẽsurã fidei. Postq̃ apostolus oñdit necessitatẽ virtutẽ ⁊ originẽ gratie: hic docet gratie vsum qõ ꝓtinet ad instructionez moralem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit doctrinã moralem in generali. 2° spẽaliter descẽdit ad quedã particularia ptinẽtia ad eos quib⁹ scribit circa mediũ quinde cimi capituli. ibi. Certꝰ sum aũt ⁊c. Circa primũ duo facit. Primo docet vsum gratie q̃tum ad hoc q̃ sit homo perfectꝰ. Scõo q̃tũ ad hoc q̃ ꝑfectꝰ imperfectũ sustineat. 14. cap. ibi. Infirmuz aũt ⁊c. Circa primuz tria facit. Primo induc it ad ꝑfectionez vite q̃tum ad sanctitatem quã homo ꝺuat deo. scõo q̃tuz ad iusticiã quã quis exhibet. primo. 13. cap. ibi. Omnis aĩa ⁊c. Tertio q̃tũ ad puritatem quã homo cõseruat in seipso circa sinẽ. 13. capituli ibi. Et hoc sciẽtes ⁊c. Circa p̃mum duo facit. Primo monet vt homo se exhibeat deo sctñ. Scõo docet qualiẽ aliquis vti debeat donis gratie dei q̃bus sanctificaẽ ibi. Dico eñ per gratiaz ⁊c. Circa primũ duo facit. Primo docet qualiter aliquis se debeat exhibere deo q̃tum ad corpus. Scõo q̃tuz ad aĩam ibi. Et nolite ꝓformari ⁊c. Circa primũ duo facit. Primo inducit obseruantiã eoꝝ que docenẽ ⁊ hoc dupliciter. Uno quidẽ modo ex ꝑte sui ipsius cũ dicit. Obsecro itaq; vos frẽs. Quasi dicat. Dictum est incõprehensibilia esse indicia dei ⁊ inuestigabiles vias eiꝰ. Itaq; obsecro vos fratres vt. s. obseruetis ea que dicenẽ. Utitur aũt obsecratione ꝓpter tria. Primo quidẽ ad demonstrãduz suã humilitatẽ prouer. 18. Cum obsecrationib⁹ loquit̃ paup q̃. s. de sua abũdantia nõ confidit. et ideo nõ ex eo qõ suũ est sed ex eo qõ dei est hoies conaẽ inducere ad bonũ. Uã obsecrari est ob sacra cõtesta ri. Scõo vt magis ex amore moueat rogãdo q̃ ex timore auctoritate impando. Uno dicit ad philem. Multã fiduciã hñs in xp̃o ibu imperando tibi qõ ad rẽ ptinet ꝓpter caritatẽ magis obsecro. gal. vltio. Uos q̃ spũales estis hui⁹ modi istruite in spũ lenitatis. Tertio ꝓpẽ reuerentiã romanoꝝ quib⁹ scribebat. i°. thi. 5. Seniorẽ ne increpaueris sed obsecra vt pr̃em. Alio mõ inducit eos ex ꝑte dei cuz dicit. Per miam dei ꝙ quã. s. saluati estis. Tit. 3. Scõz misericordiã suã saluos nos fecit. Et ideo ex ꝓsideratione diuine mĩficordie debem⁹ facere qõ monemur. Ma. 18. Nonne oportuit ⁊ te misereri conserui tui sicut ⁊ ego tui misertus sum. Uel potest dici per misericordiã dei id est auctoritate apl'atus mihi misericorditer ꝑmissi i°. cor. 7. Misericordiã ꝓsecutꝰ sum a dño vt sim fidelis. Scõo ponit ãmonitionẽ cũ dicit Ut exhibeatis corpa vr̃a ⁊c. Circa quod sciendũ est ꝙ sicut aug dicit. 10. de ciui. dei. Uisibile sacrificiũ qõ exteriꝰ deo offerẽ signũ est ir uisibilis sacrificij quo quis se ⁊ sua in dei obsequiũ exhibet. Habet autẽ homo triplex bonũ Primo quidẽ bonũ aĩe: quod exhibet deo ꝑ deuotionis ⁊ cõtritionis humilitatẽ scõm illud. ps. Sacrificiũ deo spũs cõtribulatus. Scõo habe homo exteriora bona que exhibet deo per elemosinarũ largitionẽ. Unõ dicit. he. vlti. Beneficẽtie ⁊ cõmunionis nolite obliuiscι. talib⁹ eñ hostijs ꝓmeretur deꝰ. Tertio habet homo bonũ ꝓprij corporis et quantuz ad hoc dicit ibi Ut exhibeatis. s. deo corpora vr̃a sicut quandã specialem hostiã. Dicebaẽ aũt aꝑ deo ymolatũ hostia vel q̃ victoria hostiũ offerebaẽ seu ꝓ securitate ab hostib⁹ ⁊ quia ad hostiũ tabernaculũ immolabaẽ. Exhibet aũ homo deo corpꝰ suũ vt hostiã triplicit. Uno quidẽ mõ quãdo aliquis corpꝰ suũ exponit passioni ⁊ morti ꝓpter deum sicut dr̃ de xp̃o. eph. 5. Tradidit semetipm oblationẽ et hostiam deo. Et apl'us dicit de se. phil'. 2. Si immolar super sacrificiũ ⁊ obsequiũ fidei vestre gaudeo. Scõo ꝙ hoc ꝙ homo corpꝰ suũ ieiuniis ⁊ vigilijs macerat: ad seruiendum deo scõm illud. i°. cor. 9. Castigo corpꝰ meum ⁊ in seruitutez redigo. Tertio per hoc ꝙ hõ corpꝰ suũ exhibet ad opera iusticie ⁊ diuini cultꝰ exequẽda supra. 6. Exhibete vestra mẽbra seruire iustitie in sãctificationẽ. Est autẽ cõsiderandũ ꝙ hostia que ꝺo ymolabaẽ quattuoꝝ habebat Primo nãq; ipsa oblatio debebat esse ī tegra ⁊ incorrupta. Unde dicit. Mal'. 1. Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculũ ⁊ votũ faciens immolat deo corrupto. Dño. Et ꝓpter hoc dicit. Uiuentẽ vt. s. hostia nostri corporis quã deo offerim⁹ sit viuens per fidẽ formatã caritate. gal. 2°. Q̃ nũc viuo in carne: in fide viuo filij dei. Et est attendẽdum ꝙ materialis hostia q̃ prius viua erat occidebaẽ vt ī molareẽ: ad ostendendũ ꝙ adhuc mos regnabat in hoĩe regnante petrõ vt. s. 5. dictũ est. sed hec hostia spiritualis semper viuit ⁊ in vita ꝑficit scõm illud. Jo. 10. Ego veni vt vitã habeant ⁊ abũdantius habeãt. Uiam peccatũ ablatuz est ꝙ xp̃m. nisi dicam⁹ ꝙ hostia corporis nostri viuit quidẽ deo per iustitiã fidei. sed mortificaẽ cõcupiscentijs carnis. Col. 3. Mortificate membra vestra. que sunt super terram. Scõo vero hostia deo oblata in ipa ymolatione sanctificabaẽ. Unde dicit. Leuit. 22. Omnis homo q̃ accesserit de stirpe vestra ad ea que cõsecrata sunt ⁊ que obtulerunt filij israel dño in quo est immũditia. peribit coram dño. Et ideo subdit Scãm. s. per deuotionẽ: qua corpus nostrũ dei seruitio mãcipatur Leui. 20. Sãctificamini ⁊ estote sancti qr ego dñs deus vester. Proprie aũt sanctitas dicit per respectũ ad deũ inq̃tum. s. homo seruat ea q̃ sunt iusta quo ad deũ. Tertio q̃tum ad ipsã sacrificij consumptionez dicebaẽ sacrificiũ suaue ⁊ acceptũ dño scõm illud. Leui. i. Oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustũ ⁊ in odorẽ suauissimũ dño. Unde hic dicit. Deo placentem. s. ꝙ rectitudinẽ intentionis. ps. Et placeam coram deo in lumine viuentiũ. Quarto in ipsa sacrificij ꝓparatione apponebaẽ sal. Unde leui. 2°. Quicquid obtuleris sacrificij sale cõdies. Et Mar. 9. dicit. Omnis victima sale saliet. Sal aũt discretionẽ sapiẽtie significat Unde dicit col'. vlti°. In sapiẽtia ambulate ad eos qui foris sunt sermo vester semp in gratia sit sale conditꝰ. Unõ ⁊ hic sequit. Rationabile obsequiũ vr̃m vt. s. cũ discretione corpora vestra ꝺo exhibeatis hostiã vel ꝙ martirium vel ꝙ abstinentiã vl per qõcũq; opus iustitie. i°. cor. 14.

Omnia honeste ꝛ scōz ordinem fiant in vobis. Et i. ps. Honor regis iudicū diligit. Aliter se habet homo iustus ad interiores actus quib⁹ deo obsequitur ꝛ ad exteriores Nam bonū homis ꝛ iustitia eius principaliter in interioribus actib⁹ ꝓsistit quibus. s. homo credit sperat ꝛ diligit Unde dicit Luc. 17. Regnū dei intra vos est. nō aūt ſpn paliter cōsistit i exteriorib⁹ actib⁹ infra. 14. Nō est regnum dei esca ꝛ pot⁹. Unde interiores actus se habēt per odum finis qui scōm se querit. exteriores vero act⁹ ad os deo corpa exhibent se habent sicut ea q̄ sunt ad finem eo aūt qō q̄rit tāq̄ finis nulla mēsura adhibet sz quāmal⁹ fuerit tāto meli⁹ se habet. In eo aūt qō queritur pter finem adhibet mēsura scōm ꝓportionē ad fines sicut medicus sanitatē facit tantū ꝙtum potest. medicinam autem nō tm̄ dat ꝙtum pōt sed quātum videt expedire ad sanitatez consequendā. Et similiter homo in fide i spe in caritate nullā mēsurā debet adhibere. sed quāto pl⁹ quis sperat ꝛ diligit tanto meli⁹ est ꝓpter qō dicit deu. diliges dñm deum tuū ꝛc. Sed in exteriorib⁹ actib⁹ adhibenda discretionis mēsura p compationē ad caritatem. Unde dicit Jero. Mōne rōnalis homo dignitatez tuam qui ieiunū vel vigilias pfert sensus integritati vt p. salmox atq̄ officiox decantationē amentie vl tristitie quis notā incurrat. ¶ Deinde cū dicit. Et nolite cōformari ꝛc. ostendit qualiter se debeat homo exhibere ꝺo ꝙtum ad animā. Et primo ꝓhibet seculi cōformitatez cū dicit. Et nolite ꝓformari huic seculo id est reb⁹ que tēporaliter transeunt. Nā seculū presens est quedā mēsura eorum que tēporaliter labunt. Rebus autē tēporalibus hō conformatur p affectū eis amore inherēdo. Osee. 19. Facti sunt abhominabiles sicut ea que dilexerūt Ja. 1°. Religio munda ꝛ immaculata hec est immaculatū se custodire ab hoc seculo. Cōformatur etiā huic seculo qui vitā secul[illegible]er viuentiū imitat. Ephe. 4. Testificor in domīo vt iam non amplius ambuletis sicut ꝛ gentes ambulant. Scōo mandat interiorem mētis reformationem cū dicit. Sed reformamini in nouitate sensus vestri. Sēsus autez hominis hic dicit ratio scōm q̄ per eū homo iudicat de agendis. hunc aūt sensum hō in sua creatione habuit integrum ꝛ vigentem. Unde dicitur Ecc. 17. Sēsu impleuit corda illox ꝛ bona ꝛ mala ostendit illis. Sed p peccatū hic sensus est coruptus ꝛ quasi lueteratus baruch. 3. Inueterasti in terra aliena. Et per consequens pulcritudinem ꝛ decorem suū amisit. Treñ. p°. Egressus est a filia syon oīs decor eius. Monet ergo aplus vt reformemur. id est iterato formā ꝛ decorem mētis assumamus quē nostra mens habuit. qō quidem fit per gratiā spūssancti ad quā pticipandā homo studiū habere debet. ita sz vt qui eam nondū ꝓceperunt eā percipiant ꝛ qui illam ꝓceperūt in ea ꝓficiant. Ephe. 4. Renouamini spiritu mētis vre. ps. Renouabit vt aquile iuuent⁹ tua. Vl aliter Renouamini sz in exteriorib⁹ actib⁹ in nouitate sensus vestri id est scōm nouitatem gratie quā mente ꝓcepistis. Tertio assignat rōnem āmonitionis predicte cum dicit Ut ꝓbetis que sit voluntas dei. Circa qō cōsiderandum est q̄ sicut hō q̄ habet gustum infectū nō habet rectum iudiciū de saporibus sed ea que sunt suauia interdū abhominat: ea vero q̄ sunt abhominabilia appetit. qui aūt habet gustum sanū rectum iudiciū de saporib⁹ habet: ita homo qui habet corruptum affectū quasi cōformatum rebus secularib⁹ nō habet rectum iudiciū de bono sed ille qui habet sanū affectū sensu eius inuouato per gratiā rectū iudiciū habz ō bono Ideo ergo dixit. Nolite ꝓformari huc seculo sed renouamini in nouitate sensus vestri. vt ꝓbetis id est experimento cognoscatis. ps. Gustate ꝛ videte qm̄ suauis est dom⁹ Que sit volūtas dei q̄ sz vult vos esse saluos. 1ª. thes. 4. Hec est voluntas dei sanctificatio vestra que est bona id est vult bonū honestum nos velle. ꝛ ad hoc suis ꝓceptis nos iducit Mich. 6. Indicabo tibi o hō quid sit bonū ꝛ quid deus requirat a te. Et beneplacēs in ꝙtum sz bene dispositū ē delectabile id quod deus vult nos velle. ps. Justicie domini recte letificātes corda. Et nō tantuz vtilis ad finē cōsequendū. sed etiā ꝓfecta quasi cōiungēs nos fini. Mat. 5. Estote perfecti sicut ꝛ pater vester celestis ꝓfectus est. Leñ. 17. Ambula cora me ꝛ esto ꝓfectus Tales ergo expiuntur dei voluntatē illi qui nō cōformātur huic seculo sed reformātur in nouitate sensus sui Illi autez qui in vetustate ꝓmanent seculo cōformati iudicāt dei voluntatē nō esse bonā: sed grauē ꝛ inutilem. Ecc. 6. Quā aspera est sapiētia indoctis horibus. ¶ Deinde cuz dicit. Dico eñ p gratiā ꝛc. Docet qualiter donis dei homo habeat vti. Et primo docet hoc ꝙtum ad dona q̄ non sunt oībus cōmunia. sicut sunt gratie gratis date. Scōo ꝙtū ad donū caritatis qō est oībus cōe. ibi Dilectio sine simulatione ꝛc. Circa ꝓmum duo facit. Primo docet in generali quomō debeat homo vti gratijs ḡtis datis. Scōo exequit hoc per ptes ibi. Sicut enim in vno corpore ꝛc. Circa primū tria facit. Primo excludit superfluum dicens Monui q̄ reformemini in nouitate sensus vr̄i quod quidez moderate facere debetis. Dico eñ id est mādo p gratiā apostolatus ꝛ auctoritate apostolica que data est mihi Hab. 2. Cum cognouissent gratiā que data est mihi inter gentes. Ephe. 3. Mihi oīum sanctox minimo data ē gratia hec ꝛc. Oībus qui sunt inter vos q̄ oībus est hoc vtile. 1ª. cox. 7. Volo oēs hoīes esse sicut meipm. Hoc inquā mādo. Nō plus sapere ꝙ oportet sapere id est null⁹ presumat de sensu aut sapiētia sua cōfidens supra suā mēsurā. Ecc. 7. Nō plus sapias ꝙ necesse est. ps. Neq̄ ambulaui in magnis neq̄ in mirabilibus sup me. Scōo hortatur ad id qō est mediū dicens. sed sapere ad sobrietatē sz mādo vobis vt mensurate sapiatis scōm gratiā vobis datā. Sobrietas eñ mensuraz importat. Et q̄uis ꝓprie dicat circa potuz vini. potest tamē accipi circa q̄libet materiam in qua homo debitā mensurā obseruat. Titū. 2°. Sobrie ꝛ iuste ꝛ pie viuamus in hoc seculo. Tertio docet scōm quid accipienda sit mensura medij dicens. Et hoc ē quaz sicut deus vnicuiq̄ diuisit id est distribuit mensurā fidei id est mensurā donoz suox que ordinant ad fidei edificationem. 1ª. cox. 12. Unicuiq̄ dat manifestatio spūs ad vtilitatem. Dat eñ deus huiusmodi dona nō eadem oībus sed diuersa diuersis distribuit scōz illō. 1ª. cox. 12. Diuisiones gratiax sūt. Nec oībus eq̄liter dat sed vnicuiq̄ scōm certā mensurā. Ephe. 4. Unicuiq̄ nostrū data ē gratia scōm mensurā donationis xpi. Et ideo apostolus sobrie sapiens scōz hāc mensurā dicebat. 2ª. cox. 12. Nō autē in imensuz gloriamur sed scōm mensurā regule qua mēsus est nobis deus. Soli aūt xpo datus est spūs nō ad mensurā. vt dicit. Jo. 3. Nō solū autē alias gratias gratis datas dat deus mensurate: sed etiā ipam fidem que p dilectionem opatur. Unde Luc. 17. Discipuli xpo dixerūt Domine adauge nobis fidem.

Lectio secunda.

Sicut enī in vno corpe multa mēbra habemus non omnia autē membra eundem actum habēt: ita multi vnū corpus sumus in christo: singuli aūt alter alterius membra: habentes donationes secūdum gratiā que data est vobis differentes. Siue prophetiā secūduz rationem fidei. Si

ue miſterīū in miſtrādo. Siue q̄ docet ī doctrina. Qui exhortaī exhortando. Qui tribuit īſim plicitate. Qui p̄eſt in ſolicitudine Qui miſereī in hilaritate. Dilectio ſine ſimulatiõe. Odiẽtes malū: adherẽtes bono. Charitate fraternitat̄ inuicẽ diligentes: honoze iuicẽ p̄ueniẽtes. Sollicitudie nõ pigri ſpũ feruentes domio ſeruientes. Spe gaudentes in tribulatione patientes. oratioi ī ſtantes. Neceſſitatibus ſanctoꝝ cõmunicãtes. hoſpitalitatem ſectantes.

Premiſſa admonitione hic aplus rõnem aſſignat: ſumptam ex ſimilitudine corpis miſtici ad corp⁹ naturale. Et primo in corpore naturali tãgit tria. Primo quidẽ corporis vnitatẽ cuꝫ dicit. Sicut eñ in vno corpore. Scõo mẽbroꝝ pl̄alitatem cũ dicit. Multa mẽbra hẽmus. Eſt enim corpus humanũ organicũ ex diuerſitate mẽbroꝝ p̄ſtitutũ Tertio officiorũ diuerſitatẽ cũ dicit. Oia aũt membra nõ eundẽ actum hñt. Fruſtra eñ eſſẽ mẽbroꝝ diuerſitas niſi ad diuerſos actus ordinarenī. ¶ Deide adaptat hec tria ad corpus xp̄i miſticũ qõ eſt eccia. eph. 1. Ip̄m dedit caput ſup oẽm eccleſiã que eſt corpus ei⁹. Circa qõ etiaꝫ tria tangit. Primo quidẽ fideliuꝫ quaſi mẽbroꝝ multitudinem cũ dicit. Ita multi. Luc. 14. Homo quidã fecit cenã magnã ⁊ vocauit multos. Eſa. 54. Multi filij deſerte Quãuis eñ ſint pauci p̄ cõpationez ad infructuoſam mlt̄itudinẽ ſcõm illud. Ma. 7. Arta eſt via que ducit ad vitam ⁊ pauci inueniũt eã. tamẽ abſolute loquendo ſunt mlt̄i. Apoc. 7. Poſt hec vidi turbã magnã quã dinumerare nemo poterat. Scõo tangit corpis miſtici vnitatẽ cum dicit Unũ corpus ſum⁹. Ephe. 2. Ut recõciliet ambos in vno corpore. ⁊c. Hꝰ aũt vnitas corpis miſtici ⁊ vnitas ſpiritual̄ p̄ quã fide ⁊ affectũ caritatis inuicẽ vnimur ⁊ deo ſm illud Ephe. 4. Unum corpus ⁊ vnus ſpũs. Et quia ſpiritus vnitatis a chriſto in nos deriuatur. s. 8. Si quis ſpiritum x̄pi nõ habet hic nõ eſt eius. Ideo ſubdit in x̄po q̄ ſpiritum ſuũ quez dat nobis nos inuicem vnit ⁊ deo. Jo. 17. Ut ſint vnũ in nobis ſicut ⁊ nos vnuꝫ ſumus. Tertio tangit officioꝝ diuerſitatem ad vtilitatem cõmunẽ reducendo dicens: Singuli autẽ ſumus membra alter alterius. Membrum eñ quodlibet p̄prium actum habet ⁊ virtutez: in q̄tum ergo vnuꝫ membrũ ſua virtute ⁊ actu alteri prodeſt dicit membrũ alterius. ſicut pes dicit membrum oculi in q̄tum oculuꝫ defert ⁊ oculus dicit mẽbruꝫ pedis in q̄tum regit pedem. 1ª. cor. 12. Nõ poteſt dicere oculꝰ manui opera tua nõ indigeo. Ita etiaꝫ in corpore miſtico ille q̄ accepit gratiã p̄phetie indiget illo qui accepit graciam ſanitatum ⁊ ita eſt in oĩbus alijs. Unde dum vnuſquiſq̄ fidelis ſcõm gratiam ſibi datam alteri ſeruit efficitur alterius mẽbrum. Hal̄. vltimo. Alter alterius onera portate. 1ª. p̄e. 4. Unuſquiſq̄ ſicut accepit gratiã ī alterutrum illã adminiſtrãtes. ¶ Deinde cũ dicit. Habentes autẽ donationes exequitur per partes monitionẽ quã ſupra poſuerat de ſobrio ⁊ moderato gratie vſu. Et primo ponit gratiaꝝ diuerſitatem dicens. ſumus inquã alter alterius membra nõ ſcõm eandẽ gratiã ſed habẽtes differẽtes donationes nõ ex diuerſitate meritoꝝ ſed ſcõm gratiam que data eſt nobis. 1. cor. 7. Unuſquiſq̄ p̄priũ donuꝫ habet ex deo vnus quidẽ ſic. alius vero ſic. Ma. 25. Vocauit ſeruos ſuos ⁊ tradidit illis bona ſua. et vni dedit quinq̄ talenta. alii autm duo. alij vero vnum. Scõo docet diuerſaꝝ gratiarũ vſum. ⁊ primo in rebus diuinis q̄tum ad cognitionẽ quidez dicens Siue p̄phiã quã habentes vtamur ea ſcõm rationem fidei. Dicitur autẽ prophetia quedã apparitio ex reuelatione diuina eoꝝ que ſunt procul. Unde. 1. ꝙ. 9. dr̄ qui prophã hodie dicit vocabatur olim videns. Sunt autẽ procul a cognitione nr̄a ſcõm ſe quidem futura cõtingentia que p̄pter defectum ſui eſſe cognoſcibilia nõ ſunt ſed res diuine ſunt procul a noſtra cognitione nõ ſcõm ſe cum ſint maxime cognoſcibiles qz vt dicitur. 1. Jo. 1⁰. Deus lux eſt ⁊ tenebre eo nõ ſunt vlle. ſed p̄pter defectus intellectus noſtri qui ſe habet ad ea que ſunt in ſeipſis manifeſtiſſima ſicut oculus noctue ad lucem. Et qz vnũquodq̄ magis dicit tale. quod eſt ſcõm ſe tale q̄ ſcõm aliud. inde eſt q̄ magis propzie dicunt eſſe procul a cognitione noſtra futura contingentia. Et p̄pter hoc hoꝝ propzie eſt pphia. Amos. 4. Non faciet domin⁹ deus verbum niſi reuelauerit ſecretũ ſuum. Dicitur tamẽ p̄phetia cõtra etiã reuelatio quorũcumq̄ occultoꝝ Hoc autẽ donuꝫ p̄phetie nõ ſolũ fuit in veteri teſtamẽto ſed etiam in nouo. Joelis. 2. Effundã de ſpiritu meo ſup omnẽ carnẽ. ⁊ prophetabunt filij veſtri. Dicunt etiã pphete in nouo teſtamẽto qui p̄phetica ⁊ ta exponunt qz ſacra ſcriptura eodẽ ſpiritu interpretatur quo eſt cõdita. Ecc. 24. Adhuc doctrinã quaſi prophetiam effundã. Ordinatur autẽ p̄phie donũ ſicut ⁊ alie gratie gratis date ad fidei edificationez. 1. cor. 12. Unicuiq̄ datur manifeſtatio ſpũs ad vtilitatẽ. he. 2. Cõfirmata eſt ſcz doctrina fidei cõteſtãte deo ſignis ⁊ p̄digijs ⁊ varijs virtutibus ⁊ ſp̄ſſancti diſtributionibus. Et ideo p̄phetia eſt vtendũ ſcõm rõnem fidei id eſt nõ in vanum: ſed vt per hoc fides cõfirmetur nõ aũt cõtra fidem. Unde dicit. deu. 13. Si ſurrexerit ī medio tui pphã ⁊ dixerit tibi ea mus ⁊ ſequamur deos alienos nõ audies verba prophẽ illius qz ſcilicet prophetizat cõtra rõnez fidei. ¶ Quãtũ ad ſacramenta miniſtranda ſubdit Siue miniſterĩ in miniſtrando id eſt ſi quis accepit gratiã vel officium miniſterij. puta vt ſit epiſcop⁹ vel ſacerdos: qui dicũtur miniſtri dei. Eſa. 6. Vos ſacerdotes domini vocabimini miniſtri dei noſtri dicẽ vobis: exequaī illud diligenter exequendo in miniſtrãdo. 2ª. thim. 4. Miniſterũ tuum impleScõo tangit ea que ptinẽt ad res humanas in quib⁹ potest aliquis alteri ſubuenire. Primo quidẽ q̄tum ad cognitionez vel ſpeculatiuã vel practicã. Quãtum ergo ad ſpeculatiuã primo dicit. Siue qui docet id eſt qui habet officiuꝫ vel gratiã docendi vtatur in doctrina id eſt vt ſi diſcite ⁊ fideliter doceat. Job. 4. Ecce docuiſti plurit Ma. vltº. Euntes docete oĩs gentes. Quãtum aũ ad cognitionem practicã ſubdit. Qui exhortatur id habet officium vel gratiã exhortandi hoĩes ad bonũ illo in exhortando. 1ª. theſ. 2. Exhortatio noſtra nõ de erroze neq̄ de immũditia neq̄ in dolo. Tit. 2. Ihe quere ⁊ exhortare. ¶ Deinde ponit ea que ptinent ad exteriora opera in quib⁹ quãdoq̄ aliquis ſubuenit alicui aliquod donũ dãdo ⁊ q̄tum ad hoc dicit. Qui tribuit id ẽ qui habet facultatẽ tribuendi ⁊ gratiã exequaī hoc in ſim plicitate vt ſcz nihil mali ex illo intendat quaſi donis homines ad malũ alliciens. Al̄ etiã cum aliquis ex modico dato intendit multo maiora acquirere. Ecc. 20. Datus īſipientis nõ erit tibi vtilis. oculi eñ illi⁹ ſeptemplices ſũt Exigua dabit ⁊ multa imperabit. Et puer. 11. Simplicitas iuſtoꝝ diriget eos. Quãdoq̄ autez aliquis ſubueit alteri eius curã habendo ⁊ q̄tum ad hoc dicit. Qui preeſt id eſt qui eſt in p̄lationis officio cõſtitutus vtatur illo officio in ſollicitudine. He. vltº. Obedite p̄poſitis vr̄is ⁊ ſubiacete eis. Ipſi eñ puigilant quaſi rõnem reddituri pro aĩabus veſtris. 2ª. cor. 11. Sollicitudo oĩum eccleſiarum. Quãdoq̄ autẽ ſubuenit aliquis alicui releuando eos miſeriaz ⁊ q̄tum ad hoc dicit. Qui miſeretur id eſt q̄

61
43

habet facultatem ⁊ affectum miserendi exequatur hoc in hylaritate quasi libenter hoc faciens. 2ᵉ. cor. 9. Non ex tristitia neq; ex necessitate. Hylarem enī datorem diligit deus. Ecc. 7. In omni dato hylarem fac vultum tuum. ¶ Deinde cum dicit Dilectio sine dissimulatione ⁊c. Docet vsum doni gratuiti qđ est oībus cōmune. scilicet charitatis. Et primo ponit ea que pertinen ad caritatem in generali. Scđo ponit quedā specialiter ptinentia ad dilectionem quozundā ibi. Necessitatibus sanctoꝝ ⁊c. Circa primum tria facit. Primo ostendit qualis debeat esse dilectio ex parte diligentis. Scđo qualiter se debeat habere ad primum ibi. Charitatem fraternitatis ⁊c. Tertio ꝗliter se debeat habere ad deuz. ibi. Sollicitudine nō pigri. Circa qualitatē autē charitatis tria docet. Primo quidē ꝙ dilectio debz esse vera. Unde dicit Dilectio sine simulatione. vt scilicet nō tantū in verbo aut ī exteriozi a apparētia sed sit in vero cordis affectu. ⁊ efficaci a operis. ꝓme Jo. 3. Nō diligamus verbo neq; lingua: sed opere ⁊ veritate. Ecc. 6. Amico fideli nulla ē cōparatio. Scđo docz ꝙ dilectio debet esse pura. cū dicit. Odientes malum. Tūc enim est pura dilectio quādo homo nō cōsentit amico suo in malum sed ita diligit hominē vt eius vitiū odiat. Unđ dicitur ꝓme. cor. 13. Nō gaudet super iniquitate cō gaudet autē veritati. pſ. Iniquos odio habui. Tertio docet ꝙ dilectio debet esse honesta cuz dicit. Adherētes bono vt scilicet aliquis adhereat alteri ꝓpter bonum virtutis. Gal. 4. Bonum autē emulamini in bono semp. Hec est pulcra dilecti de qua dicit. Ecc. 24. Ego mater pulchre dilectionis. ¶ Deinde cū dicit. Caritatem fraternitatis ostendit qualiter caritas se debet habere ad proximū. Et primo ꝗtum ad interiozem affectū cū dicit. Caritatem fraternitatis inuicem diligentes. vt scilicet nō solum fratres diligamus ꝙ charitatē sed etiā diligamus ipam caritatem qua eos diligimus. ⁊ ab eis diligimur. Sic enīz si caram habemus charitatē nō defacili eā dissolui faciem⁹ Heb. vlti°. Charitas fraternitat maneat in vobis. Cant. vltimo. Si dederit homo omnem substantiā domus sue pro dilectione tanꝗ nihil despiciet illam. Scđo ꝗtuz ad exteriozem affectū cum dicit. Honore inuicem preuenientes. In quo tria designātur. Primo quidez ꝙ homo ꝓximum in reuerentia debet habere quod pertinet ad rōnez honozis. Nullus enī potest vere diligere eum quem des[pi]cit dum aliquis suuz defectum cōsiderat ⁊ bonū ꝓximi. In honore autē nō solum reuerentia intelligitur: sed necessariozum subuentio sicut cuz dicit. Exo. 20. Honora patrem tuū ⁊ matrez tuā precipit necessarioꝝ subuē cut patet per hoc ꝙ dominus. Mat. 5. arguit phariseos contra hoc preceptuz impedientes filios a subuentipentum. Scđo designat ꝙ effect⁹ dilectionis debet mutuo exhiberi vt scilicet homo nō solum velit beneficia recipere sed etā exhibere. Ecc. 4. Nō sit porrecta manus tua ad accipiendum ⁊ ad dandum collecta. Et 14. In diuisione sortis da ⁊ accipe. Et hoc designat cum dicit. Inuicez. Tertio designatur ꝙ effectus dilectionis debet esse ꝓmpt⁹ ⁊ velox quod designatur cū dicit Preuēientes vt scilicz aliquis preueniat amicū in beneficijs. Ecc. 37. Omnis amicus dicet ⁊ ego amiciciam copulaui. ¶ Deinde cuz dicit Sollicitudine ⁊c. ostendit qualiter se debeat habere dilectio charitatis ad deum. Et primo incipit ab ipsa rationis attentione cum dicit. Sollicitudine sitis nō pigri scilicet ad seruiendū deo. Mich. 6. Indicabo tibi o homo quid sit bonū ⁊ quid deus querat a te. Postea subdit Sollicite ābulare cum deo tuo. 2. thiñ. 2. Sollicite cura teipm probabilē exhibere đo. Scđo ꝗtū ad effectuz cum dicit Spiritu ſtis feruētes scilicet in dei dilectione. Procedit autē feruoz ex habundantia calozis. Unde feruoz spiritus dicit quia ꝓpter abundantiam diuine dilectionis totus homo feruet in deum. Act. 18. dicitur ꝙ apollo feruens spiritu loquebatur. 1ᵏ. thes. vlti°. Spiritū nolite extinguere. Tertio ꝗtū ad exterius obsequium cū dicit: Domino seruientes scilicet seruitute latrie que soli deo debetur deut. 6. Dominū deum tuum adorabis ⁊ illi soli seruies. pſ. Seruite domino in timore. Uel secundū aliam litterā. Tempori seruientes vt scilicet dei seruicijs congruo tempore faciamus. Ecc. 8. Omni negotio tempus est ⁊ oportunitas. Quarto ꝗtum ad mercedem seruicij cum dicit. Spe gaudentes scilicet mercedis: que est dei fruitio. Heñ. 15. Ego domin⁹ merces tua magna nimis supza. 5. Gloziamur in spe glozie filiozum dei. Facit autē spes hominē gaudentē ratione certitudinis: sed tamen affligit ratione dilationis. prouer. 13. Spes que differtur affligit animā. Quinto ꝗtum ad difficultatez quā homo patitur in dei seruitio. Unde subdit In tribulatiōe scilicet quam ꝓpter deum sustinetis sitis patientes. ſ. 5. Tribulatio patientiam operat. Sexto ꝗtū ad omnia predicta dicit. Orationi instantes. in quo orationis assiduitas designatur. Luc. 18. Oportet semꝑ orare ⁊ nunꝗ deficere. 2ᵉ. thiñ. 5. Sine intermissione orate. Per orationem enī in nobis solicitudo excitatur. feruoz accenditˢ. ad dei seruitium incitamur: gaudium spei in nobis augetur et auxilium in tribulatione promeremur. pſ. Ad dominū cum tribularer clamaui ⁊ exaudiuit me. ¶ Deinde cuz dicit. Necessitatibus sanctoꝝ ⁊c. determinat de charitate ꝗtum ad ſpēales quasdā personas. Et primo quidem ꝗtum ad indigentes. Scđo ꝗtum ad inimicos ibi. Bñdicite persequentibus vos. Circa primuz duo facit. Prio inducit ad exhibenda beneficia charitatis indigentibus ī vniuersali cū dicit. Necessitatibus sanctoꝝ cōmunicātes Ubi tria sunt notāda. Primo quidem ꝙ elemosine ex caritate sunt impendende indigentiꝫ sue necessitatem patientibus. Ephe. 4. Laboret operādo manibus suis qđ bonum est. vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Scđo ꝙ potius est subueniendū iustis ꝗ alijs. Unde dicit Necessitatibus sanctoꝝ. Ecc. 12. Da iusto ⁊ non recipias peccatozem. Quod quidē nō sic est intelligenduz quin etiā in necessitatibus sit peccatozibus subueniendū sed qz nō est eis subueniendū ad fomentum peccati. vtiliꝫ tamē est subuenire iustis qz talis elemosina fructuosa est: nō solum ex parte dantis sed etiā ex suffragio recipientis. Luc. 16. Facite vobis amicos ō māmona iniquitatis vt cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula scilicet suis suffragijs. Scđo ī speciali admonet ad hospitalitatem dicens Hospitalitatem sectantes qz scilicet in hoc misericordie opere alia mie opera includuntur. Nā hospes nō solum domuz exhiber ad manenduz sed etiaz alia necessaria subministrat. Heb. vlti. Hospitalitatē nolite obliuisci. 1ᵏ. pe. 4. Hospitales inuicez sine murmuratione.

Lectio tertia

Benedicite persequētibus vos. Benedicite ⁊ nolite maledicere. Gaudere cum gaudentibus: flere cuz flētibus. Idipsum inuicem sentientes. Non alta sapientes: sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Nulli malum pro malo reddentes. prouidētes bona: non tantū coram deo: sed etiaz coram omnibus hominib⁹. Si fieri potest qđ ex vobis est: cum omnibus hominiꝫ pacez

habentes. Non vosmetipsos defendētes carissimi: sed date locum ire. Scriptum est enī Mihi vindictam: t ego retribuam dicit dominus. Sed si esurierit inimicus tuus: ciba illum: si sitit: potum da illi. Hoc enim faciēs carbones ignis congeres super caput eius. Noli vinci a malo: sed vince in bono malū.

Supra ostendit qualiter caritas sit exhibenda indigentibus. nūc ondit qualiter sit exhibenda etā inimicis. Et primo ponit admonitionē. Scōo pbat quod dixit ibi. Scriptum est enī ꝛc. Circa primū considerandū est q ad caritatem tria ptinent. Primo quidē benivolentia: que cōsistit in hoc q aliquis velit bonū alteri t malum eius nolit Scōo cōcordia que consistit in hoc q amicoꝝ sit idez nolle t velle. Tertio bñficentia que consistit in hoc q aliqs benefaciat ei quē amat t eum nō ledat. Primo ergo ponit ea que pertinēt ad benivolentiā. Scōo ea q̄ pertinēt ad concordiā ibi. Gaudete cum gaudentib⁹. Tertio ea q̄ pertinent ad beneficentiā ibi. Nulli malum ꝛc. Circa primum duo facit. Primo monet vt benivolentia sit ampla que se extendat etiā ad inimicos cū dicit. Benedicite p̄sequentibus vos. Circa quod notandū est q benedicere est bonum dicere. Contingit autē bonū dicere tripliciter Uno modo enunciando. puta cum quis bonum alterius laudat. Ecc. 31. Splendidum in panibus benedicent labia multoꝝ t testimoniū veritatis illius fidele. Alio modo imperando z sic benedicere per auctoritatem est proꝑ um dei. cuius imperio bonum ad creaturas deriuatur. ministeriuz autē pertinet ad ministros dei qui nomen domini sup populum inuocāt. Nu. 6. Sic benedicetis filijs israel t dicetis eis. Et post Inuocabunt nomen meuz super filios israel t ego benedicaz eis. Tertio benedicit aliquis optando. ps. Et nō dixerunt qui pteribant: Benedictio dñi super vos. Et scōm h⁰ benedicere est bonū alicui velle t quasi bonum p aliquo precari. Et hoc modo accipitur hic. Unde in hoc q dicit benedicite persequentibus vos datur intelligi q etiā ad inimicos t persecutores debemus esse benivoli eis bona optando t pro eis orando. Ma. 5. Diligite inimicos vestros t orate pro psequentibus t calūniantibus vos. Quod autē hic dicitur quodā quidem modo est in precepto. quodaz autē modo est in consilio. q eniz aliquis in generali dilectionis affectum impendat inimicis nō excludendo eos a cōmuni dilectione primoz t a cōmuni oratione: quā quis pro filiis facit pertinet ad necessitatē precepti. Similiter etiam q aliquis in articulo necessitatis inimico dilectionis effectum particulariter impendat ptinet ad necessitatem precepti. Unde dicitur exo. 21. Si occurreris boui inimici tui aut asino errantī: reducas eū. Sed q aliquis in speciali dilectionis affectum t orationis suffragiuz aut qualecūq; subuentionis beneficiuz exhibeat inimico interdū etiam exrta articuluz manifeste necessitatis pertinet ad pfectionem consilioꝝ quia per hoc ostenditur perfecta charitas ad deum q omne humanū odium superet. Ille aūt qui penitet t misericordiā petit iam nō est inter inimicos aut persecutores cōputandus. Unde ei absq; omni difficultate sunt charitatis indicia ostendenda. Ecc. 28. Relinque proximo tuo nocenti te t tunc deprecanti tibi pctā soluentur. Scōo docet q benivolentia siue benedictio sit pura id est absq; permixtione contrarij. Unde dicit Bñdicite t nolite maledicere id est ita benedicatis q nullomodo maledicatis. Quod est contra quosdaz qui ore bñdicūt t corde maledicunt. scōm illud. ps. Qui loquūtur pacem cum proximo suo, mala autē in cordibus eoꝝ. Et etiā contra illos qui quādoq; benedicunt quādoq; male dicunt vel quibusdā benedicunt quibusdā maledicunt. Jac. 3. Ex ipso ore pcedit benedictio t maledictio. Non oportet fratres mei hec ita fieri. i⁰. pe. 3. Non reddentes maledictuz pro maledicto. Sed contra videtur esse q in sacra scriptura plures maledictiones inueniuntur. Dicit enim deut. 27. Maledictus qui nō pmanserit in sermonibus legis hui⁹ nec eos opere perficit. Ad quod dicendum est q maledicere est malū dicere. quod quidē tripliciter contingit sicut t benedicere. scilicz annunciando imperando t optando t scōm quodlibet hoꝝ modoꝝ potest bene t male fieri. Si enī id quod est materialiter malum dicatur malum quodlibet hoꝝ modoruz potest bene vel male fieri. Si enī id quod est materialiter malum dicatur malum quolibet predictoꝝ modoꝝ sub ratione boni nō ē illicituz qz hoc est magis benedicere q̄ maledicere. vnuz quodq; enī magis iudicatur scōm suā formā q̄ scōm suam materiam. Si vero aliquis dicat malum sub ratione mali formaliter maledicit. Unde est omīno illicitum. vtrūq; autē hoꝝ contingit in hoc q aliquis enunciādo malū profert. Quādoq; enī aliquis enūciat malū alicuius ad notificandum necessariā veritatem t sic dicit malum sub ratione veri necessarij qō est bonum. vnde est licituz. Et hoc modo Job. 3. dicitur q Job maledixit diei suo enunciās maliciaz p̄sentis vite sicut apostol⁹ dicit. Eph̄e. 5. Redimentes tēpus quoniā dies mali sunt. Quādoq; autē aliquis enunciat malum alterius scilicet intentione detrahendi. Et hoc est illicituz. Dicitur enī i⁰. co. 6. Neq; maledici neq; rapaces regnū dei possidebunt. Similiter etiam in eo q quis dicit malum imperando. cōtingit autem quādoq; q aliquis dicit id quod est materialiter malum sub ratione boni. puta cum ex imperio alicui⁹ proue nit alicui malū pene ꝑpter iustitiā quod quidē est licituz Et hoc modo transgressiones legis maledicunt id est pene scōm iustitiā deputant. quādoq; vero aliquis imperā do dicit malū alterius iniuste. puta ꝑpter odium t vindictam. Et talis maledictio est illicita. Exo. 21. Qui maledixerit patri vel matri morte moriatur. Et idē est etiā circa id quod aliquis dicit malū optando. Si enī hoc optet sub ratione boni puta vt per aduersitatem alicui⁹ perueniatur ad spiritualem pfectum: hoc licitū est. Job. 5. Ego di stultum firma radice t maledixi pulcritudini eius statī Si vero hoc homo faciat ꝑpter odium vel vindictaz est oīo illicitū. 1. q. 17. Maledixit philistens dauid in dijs suis. Deinde cum dicit. Gaudere cū gaudentibus ꝛc. ponit ea que pertinent ad concordiā. Et primo ponit concordie documēta. Scōo remouet impedimenta ibi. Nō alta sapientes ꝛc. Concordia autē potest dupliciter āttēdi. Uno modo q̄tum ad affectum in bonis t in malis. In bonis quidē vt aliquis bonis alioꝝ congaudeat. Unde dicit. Gaudere scilicet debetis cum gaudentibus. phil. 2⁰. Gaudeo t congratulor omībus vobis. Sed hoc est intelligenduz quādo quis gaudet de bono. Sunt autē quidā qui gaudent de malo scōm illud. puer. 2. Letantur cum malefecerint. Et istis nō est congaudendū. i⁰. co. 13. dicitur de caritate q nō gaudet sup iniquitate: congaudet autē veritati. In malis aūt vt aliquis tristet ō malis alterius. Unde subdit. Flere scilicet debetis cum flentibus. Job. 30. Flebaz quōdaz sup eo qui afflictus erat. ecc. 7. Nō desis plorātibus in cōsolatione t cū lugentibus ambula. Ipa enī cōpassio amici ꝺdolētis ꝓsolationē in tristitijs affert. Primo quidē qz ex hoc colligitur efficax amicicie argumentū. Ecc. 12. In malicia illius id est in infortunio amicus cognitus est. Et hoc ipz est delectabile cognoscere aliquem sibi esse verum amicuz. Alio modo hoc ipso q amicus condolet videtur se offerre ad simul portā

62

44

duz onus aduersitatis quod tristiciam causat. Et quidez leuius portatur quod portatur a pluribus q̄ ab vno solo Scō concordia consistit in vnitate sentētie t q̄tū ad hoc dicit. Idipsum id est idem sitis inuicem sentientes. vt scilicet i eadez sentētia cōueniatis. 1c. cor. 1. Sitis perfecti in eodem sensu t in eadem scientia. Phil. 2. Eandem caritatem habentes vnanimes. idipsum sentientes. Sciendum est tamē q̄ duplex est sententia. Una quidem que pertinet ad iudicium intellectus circa speculabilia. puta circa considerationes geometricas vel naturales. dissentire autē in talibus nō rpugnat amicicie vel charitati quia caritas in voluntate est. Huiusmodi autē iudicia nō proueniunt ex voluntate sed ex necessitate rationis. Alia vero sententia pertinet ad iudiciuz rationis circa agenda t in talibus dissensio amicicie ptrariatur q̄ talis dissensio habet cōtrarietatez voluntatis t quia fides nō solum est speculatiua sed etiā practica in q̄tum per dilectionem operatur vt dicitur. Gal. 5. Ideo etiā dissentire a recta fide est contrariuz caritati. ¶ Deinde cum dicit. Nō alta sapientes tc. excludit impedimenta concordie. que quidez sunt duo. Primuz est superbia ex qua contingit q̄ dum aliq̄s inordinate suaz excellentiaz querit t subiectionez refugit vult alium subici t eius excellentiā impedire. Et ex hoc sequitur discordia. puer. 13. Inter superbos semp iurgia sunt. Et ideo ad hoc remouendum dicit: Nō sitis alta sapientes vt scilicet inordinate vestrā excellentiam appetatis supra. 11. Noli altū sapere sed time. Ecc. 3. Altiora te ne quesieris. Sed sitis consentientes humilib⁹ id est his que sunt humilia id est ea que abiecta videntur nō recusetis cum oportuerit. pō. Elegi abiectus esse in domo dei mei. 1e. pe. vltimo. Domin⁹ superbis resistit: humilibus autē dat gratiā. Scōm impedimenduz concordie est presumptio sapiētie. ex qua contingit q̄ aliquis alioz sentētie nō credit. Ad quod remouendū dicit. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos vt scilicet iudicetis soluz id esse prudētie quod vobis videtur. Esa. 5. Ue qui sapiētes estis in oculis vris t coram vobismetipsis prudētes. s. 11. Et nō sitis vobismetipsis sapiētes. ¶ Deide cum dicit. Nulli malū p malo tc. docet illa q̄ ptinēt ad bñficentiā excludēdo ōriuz. Et pmo docet q̄ nō sit alicui malefaciendum rōe vindicte. Scōo docet q̄ nō sit alicui malefaciēduz rōe defensionis ibi. Nō vosmetipsos defendentes. Circa primum tria facit. Primo prohibet vindictam dicens. Nulli malum p malo reddentes scilicet sitis. pō. Si reddidi retribuentibus mihi mala. 1e. pe. 3. Nō reddentes malum p malo Sed hoc est intelligēdū formaliter sicut supra dictum est de maledicto. prohibemur enī affectu odij vel vindicte reddere malum p malo ita q̄ in malo alterius delectemur. Sed si p malo culpe q̄ quis facit reddat iudex malum pene scōm iusticiā ad cōpensandaz malitiam. materialiter quidē infert malum sed formaliter et per se infert bonū. Unde cuz iudex suspendit latronē p homicidio nō reddit malum p malo. sed magis bonum p malo. Et hoc modo apostol⁹ quēdā p peccato incestus tradidit sathane i interituz carnis vt spirit⁹ saluus fiat vt habet. 1e. cor. 5. Scōo docet q̄ etiā bona sint prius exhibenda dicens. Prouidētes scilicet sitis bōa nō tantuz coram deo vt scilicet curetis satisfacere cōscientie vestre corā deo sed etiā coram omibus hoibus. vt scilicet ea faciatis que hominbus placeant. 1e. cor. 10. Sine offensione estote iudeis t gentib⁹ t ecclesie dei: sicut t ego per omnia omnibus placeo. pme cor. 13. Prouidentes bōa nō solum coram deo sed etiam coram omnibus hominib⁹ Hoc tamē contingit t bene t male fieri. si enīz hoc fiat p pter pauorem humanum nō bene agitur. Ma. 6. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coraz hominibus vt videamini ab eis. Si autez hoc fiat ad gloriam dei bene agitur secūdum illud. Mat. 5. Sic luceat lux vestra coraz hominibus vt videāt opera vestra bona. t glorificent patrem vestruz qui in celis est. Tertio assignat rationē vtriusq̄ dictoruz. Ad hoc enī debem⁹ abstinere a retributiōe malorum. t coram hominibus bona prouidere vt cuz hominibus pacem habeamus. t ideo subdit. Cum omnib⁹ hominibus pacem habentes. Heb. vltimo. Pacem sequimini cū oībus. Sed hic addit duo quoruz primuz est q̄ dicit. Si fieri potest. Quādoq̄ enīz malitia aliorū impedit ne cum eis pacem habere possimus. q̄ scilicet cuz eis pax haberi nō potest nisi eoz malitie consentiatur: quā q̄dem pacem constat esse illicitam. Unde dominus dicit. Mat. 10. Nō veni pacem mittere sed gladiuz. Aliud autem addit dicens. Quod ex vobis est vt scilicet t si ipi cōtra pacem agant tamē quod in nobis est facere nos debemus vt eorum pacem queramus. pō. Cum bijs qui oderunt pacem erā pacificus. Et alibi Inquire pacē t persequere eam. ¶ Deinde cum dicit. Nō vosmetipsos defendentes tc. ostendit q̄ nō sunt mala proximis inferenda p modum defensionis. Et primo ponit documentū dicens. Nō sitis vosmetipsos defendentes o karissimi sicut t de christo dicitur. Esa. 50. Dedi corpus meum percutientibus t genas meas vellentibus t. 53°. Quasi agnus coram tondente se obmutuit tc. Unde t ipse domin⁹ mandauit. Mat. 5. Si quis te percusserit in vna maxilla prebe ei etiam alterā. Sed sicut augustin⁹ dicit in libro contra mendatiuz Ea q̄ in nouo testamēto a sanctis facta sūt valent ad exempla intelligendarū scripturarū que in preceptis data sunt. Ipse autē domin⁹ cum alapa percussus esset nō ait ecce altera maxilla. sed si male locutus sum testimonium perhibe de malo. Sin autē bene quid me cedis? Ubi ostendit preparationem alterius maxille in corde esse faciendam. Paratus enī fuit domin⁹ nō solum in altera maxilla cedi p salute hominis sed in toto corpore crucifigi. Et sicut aug. dicit ad marcellinū tunc quidez hoc mandatum recte fit cum ei creditur profecturū esse p pter quem fit ad aptandam in eo correctionem atq̄ cōcordiam etiam si alius exitus consequatur. Sunt igitur ista precepta patientie semper in cordis preparatione retinēda t ipsa benuolentia ne reddatur malum p malo semper in voluntate cōplenda est. Agenda sunt autē t multa etiam cum inuitis: benigna quadaz asperitate plectendis. ¶ Scōo assignat rationē cū dicit. Sed date locuz ire id est diuino iudicio. Quasi diceret committat⁹ vos deo qui suo iudicio potest vos defendere t vindicare secūduz illud. pme pe. vltimo. Omnem sollicitudinem vestram proijcientes in euz quoniā ipsi cura est de vobis. Sed hoc intelligenda sunt tn casu in quo nobis nō adest facultas aliter faciendi secundū iusticiam. sed quia vt dicit deutr. pmo. Domini est iudiciū. cum aliquis auctoritate iudicis vel vindictam querit ad compimendā malitiam t nō p pter odium vel etiā cum auctoritate alicuius superioris suam defensionem procurat intelligitur locum dare ire id est diuino iudicio cuius ministri sunt prīcipes vt dicitur infra. 13. Unde etiam paulus procurauit se per armatos defendi cōtra insidias iudeoruz vt patet Act. 23. ¶ Deinde cum dicit. Sicut scriptum est tc. probat quod dixerat t primo per auctoritatez. Scōo per rationem ibi. Noli vinci a malo tc. Circa primuz duo facit. Primo pbat q̄ dictum est: de phibitione vindicte dicens. dictum est Date locū ire. i. dīno iudicio. Scriptum est enī deu. 32. Mihi vindictam scilicet seruate t ego retribuaz dicit dominus. Hostra littera sic habet. Meq est vltio t ego re-

tribuã eis in tpe.ps. Deus vltionum dominus. Nah.1. Deus emulator t vlciscens dominus. Secundo ꝓbat p auctoritatem qđ dictum est de beniuolentia exhibenda inimicis. In q̃ quidẽ auctoritate ꝑmo ponit documentum vt subueniamus inimicis in articulo necessitatis qz hoc est de necessitate precepti vt supra dictũ est. Et hoc est quod dicit. Sed si esurierit inimicus tuus ciba illum. si sitit potum da illi. Matth.5. Benefacite his q̃ oderũt vos. Secũdo rõez assignat dicens. Hoc eñ faciẽs carbones ignis cõgeres sup caput eius. Qđ quidẽ vno mõ potest intelligi in malum vt sit sensus si tu ei benefacias bonũ tuũ vertet ei in malũ qz ex hoc incurret combustionem ignis eterni per suam ingratitudinẽ. sed iste sensus repugnat charitati. contra quã ageret q̃ alicui subueniret vt ei ꝓueniret in malum. Et ideo est exponendũ in bonum vt sit sensus. Hoc eñ faciens id est in necessitate ei subueniens carbones ignis id est amorem charitatis de qua dicit Can.8. Lampades eius vt lampades ignis atq; flãmaꝝ. congeres id est cõgregabis sup caput id est super mentẽ eius qz vt aug. dicit in libro de cathezizãdis rudibus nulla ẽ maior ꝓuocatio ad amãdũ q̃ ꝓeuenire amando. Nimis eñ durus animꝰ q̃ dilectionẽ t si nolebat impendere nolit rependere. ¶ Deinde cum dicit. Noli vinci a malo tẽ. ꝓbat qđ dixit p rõem. Naturale est eñ homini vt velit aduersarium vincere t non vinci ab eo. Illud aũt ab aliquo vincit qđ ad illud trahit sicut aqua vincit ab igne qñ trahitur ad calorem ignis. Si ergo bonus aliquis homo ꝓpter maluz qđ sibi ab aliquo infert trahat ad hoc q ei malefaciat bonum a malo vinceret. Si aũt econtrario ꝓpter beneficiũ qđ bonus ꝓsecutori exhibet cum ad suum amorem trahat bonꝰ malũ vincet. Sic ergo: Noli vinci a malo scz eius q̃ te ꝓsequitur vt tu eum ꝓsequaris. sed in bono tuo vince maluz illius. vt scz ei benefaciendo eum trahas 3. Jo. vltio. Hec ẽ victoria q̃ vincit malũ fides nra. Jere. 15. Ipsi conuertentur ad te t tu non conueteris ad eos.

Incipit capitulũ decimũtertiũ.

Omnis anima ꝓ. estatibus sublimioribus subdi ãt. Non est eñ potestas nisi a deo. Que autẽ sũt a deo ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati: dei ordinationi resistit. Qui autẽ resistunt: ipsi sibi dãnationẽ acquirũt. Nam principes non sunt timori boni operis sed mali. Vis autẽ non timere potestatem: Bonum fac t habebis laudẽ ex illa. Dei eñ minister est tibi in bonum. Si aũt malum feceris: time. Non eñ sine causa gladiũ portat Dei eñ minister est vindex in iram ei q̃ malum agit. Ideoq; necessitati subditi estote: non solum propter iram: sed etiam propter conscientiam. Ideo eñ t tributa prestatis. Ministri enim dei sunt in hocipsum seruientes. Reddite ergo omnibus debita: Cui tributum: tributũ. cui vectigal: vectigal. cui timorem: timorem. cui honorẽ: honorem.

Postq̃ apostolus ostendit qualiter se debeat homo exhibere deo vtendo donis gratie eius: hic ostendit quõ debeat se exhibere ꝓximo t ꝓximo quantũ ad superiores. scõo quantũ ad oñes ibi. Nemini q̃q̃ debeatis tẽ. Circa ꝑmũ duo facit. ꝑmo inducit hoẽs ad subiectionẽ quaz debent superioribus. secundo ad exhibendũ subiectiõis signũ ibi Ideo t tributa prestatis tẽ. Circa ꝑmũ duo facit. ꝑmo ponit documentum. secundo rationem assignat ibi. Non eñ est potestas tẽ. Tertio infert conclusionem intentam ibi. Ideoq; tẽ. Circa ꝑmũ considerandũ est q̃ quidã fideles in ꝑmitiua ecclia dicebant terrenis potestatibꝰ se subiici non debere ꝓpter libertatẽ quã consecuti erant a xpo ꝑm illõ. Jo. 8. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis Sz libertas ꝓ xpm concessa est: libertas spiritus qua liberamur a peccato t morte sicut supra. 8. dictũ est. Lex spũs in christo iesu liberauit me a lege peccati t mortis. Caro aũt adhuc remanet seruituti obnoxia sicut supra. 7. dictũ est. Et ideo tunc nulli subiectioni homo q̃ xpm liberatus erit obnoxius nec spũali. scz nec carnali. Vñ dicit. 1. cor. 15. Cum tradiderit christus regnũ deo t patri t euacuauerit omnem ꝑncipatũ t potestatem. Interim aũt duz corruptibilem carnem gerimus oportet nos dñis carnalibꝰ subiacere. Unde dicit epõ. 6. Serui obedite dñis carnalibus. Et hoc est etiam qđ hic aplus dicit. Omnis aĩa potestatibus sublimioribus subdita sit. Potestates aũt sublimiores hic dicunt homines in potestatibus constituti q̃bus ꝑm iusticie ordinem subijci debemus. 1. Pe. 2. Subditi estote omni humane creature ꝓpter deum siue regi q̃si ꝑcellenti. Dicit aũt indeffinite potestatibꝰ sublimioribꝰ vt ratione sublimitatis officij eis subijciamur etiam si sint mali. Unde. 1. Pe. 2. subditur. Subiecti estote nõ tantũ bonis t modestis sed etiã discolis. Q aũt dicit oĩs aĩa q̃ sinodochen intelligit oĩs hõ. sicut t Hen. 17. Delebit aĩa illa de populo suo. Utit autẽ hoc mõ loquẽdi qz subiectionem superioribꝰ debemus ex aĩo. i. ex pura volũtate ꝑm illõ. Epõ. 6. Mõ ad oculũ seruientes quasi hoĩbꝰ placentes sed ex aĩo cũ bona volũtate. ¶ Deinde cũ dicit. Nõ ẽ eñ ptãs tẽ. ponit rõem admonitionis ꝑmisse. ꝑmo quidẽ ex parte honesti. secũdo ex pte necessarij ibi. Qui aũt resistit tẽ. Circa ꝑmũ duo facit. ꝓiº ꝑmittit duo ꝑncipia. secundo ex eis concludit ibi. Itaq; q̃ resistit tẽ. Primo eñ ꝑmittit originez potestatis dicens. Nõ ẽ eñ potestas nisi a deo. Quicq̃d eñ cõmunit de deo t creaturis dicit. a deo in creaturas deriuat sicut patet de sapia Ecc. 1. Omnis sapia a dño deo est. Potestas aũt de deo t hoĩbꝰ dr. Job 36. Deꝰ potestates non abijcit cũ t ipe sit potẽs. Unde cõsequẽs est q̃ humana ptãs sit a deo. Dan. 4. Donabit excelsus in regno hoĩm: t cuicũq; voluerit dabit illõ Jo. 19 Non haberes ptãtez aduersum me vllaz nisi datũ esset tibi desup. Sed cõtra hoc esse videt qđ dicit Osee. 8. Ipsi regnauerunt t non ex me ꝑncipes extiterunt t nõ cognoui. Ad qđ dicendũ est q̃ regia potestas vel cuiuscũq; alterius dignitatis põt cõsiderari quantũ ad tria. Uno quidẽ modo quantũ ad ipsam potestatẽ. Et sic est a deo ꝓ quẽ reges regnant. Alio modo potest cõsiderari quantũ ad modum adipiscendi potestatem. t sic q̃q̃ potestas est a deo quando scz aliq̃s ordinate potestatẽ adipiscitur ꝑm illud. Heb. 5. Nemo sibi honorẽ assumit. sed q̃ vocat a deo tãq̃ aaron. Quandoq; vero non est a deo sed ex puerso hominis appetitu q̃ ꝓ ambitionem vel quocũq; alio illicito modo potestatẽ adipiscit. Amos. 6. Nũquid non in fortitudẽ nostra assumpsim⁹ nobis cornua. Tertio modo potest considerari quantũ ad vsum ipsius. t sic q̃q̃ est a deo puta cum aliq̃s ꝑm precepta diuine iusticie vtit concessa sibi potestate ꝑm illud ꝓuer. 8. Per me reges regnant tẽ. Quandoq; aũt non est a deo. puta cum aliq̃ potestate sibi data vtunt ꝛ diuina iusticiam ꝑm illõ ps. Astiterũt reges re t ꝑncipes cõuenerũt in vnũ aduersus dñm tẽ. Dubitat etiã ꝺ ptãte peccãdi vtq; sit a deo. Ad qđ dicẽdũ ẽ q ipa

potentia qua peccatur a deo est. Eadem enī potentia qua peccaī ꝛ recte agiī sed q̄ in bonuz ordineī a deo est q̄ aūt ordineī ad peccandū est ex defectu creature inquantū est ex nihilo. Secundo ponit q̄ ea q̄ sunt a deo ordinata sunt cuius ratio est q̄ deus omnia p̄ suam sapientiam fecit ꝑm illud ps. Omnia in sapientia feciſti. Est aūt p̄opium sapiēte ordinate omnia disponere. Sap̄. 8. Attingit a fine vsq̄ ad finem fortiter ꝛ disponit omnia suauiter: ꝛ ideo oportet effectꝰ diuinos ordinatos esse. Job. 38. Nūquid nosti ordinem celi ꝛ pones rationem eius in terra? Duplicez aūt ordinem deus in suis effectibus instituit. Unum quidez quo omnia ordinantur in ipsum p̄ouer. 16. Uniuersa p̄pter semetipsum operatus est deus. Alium vero quo effectus diuini ordinaī adinuicez sicut dicīt deut. 4. de sole ꝛ luna ꝛ stellis q̄ fecit ea ministerium cunctis gentibꝰ. ¶ Deinde cum dicit. Itaq̄ qui resistit ꝛc. ex duabus p̄missis concludit propositum. Si enī potestas p̄ncipum a deo est ꝛ nihil est a deo sine ordine. consequens est q̄ etiā ordo q̄ inferiozes potestatibꝰ supiozbꝰ subijciūī sit a deo Itaq̄ qui contra hunc ordineī resistit potestati: dei ordinationi resistit. 1. Reg. 8. Non te abiecerūt sed me ne regnē super eos. Luc. 10. Qui vos spernit me spernit. Resistere aūt diuine ordinationi ꝓtrariaī honestati virtutis. Añ contra virtuteī agit: quicunq̄ potestati resistit in eo q̄ ꝑtinet ad ordineī sue potestatis. ¶ Deinde cum dicit. Qui autē resistit ꝛc. ostendit huiusmodi subiectionē non soluz esse honestam sz necessariā. Et primo p̄ponit q̄ intendit Secūdo ꝓbat propositū ibi. Nā p̄incipes ꝛc. Dicit ḡ p̄mo. Dictum est q̄ q̄ resistit potestati. dei ordinationi resistit q̄ ꝙdem ꝑm se est vitanduz tanq̄ ꝓriū virtuti. Multi tamen sunt q̄ amozē virtutis non habentes ea que sunt cōtraria virtuti non detestanī. Unde tales cogendi sunt ad vitationez malozū p̄ penas ꝛ quantū ad hoc subdit. Qui autem resistunt sc̄z diuine ordinationi sibi damnationem acq̄runt cōtra potestaī ordinem agendo. Quod q̄dē potest intelligi vno modo de damnatione eterna quā merentur q̄ potestatibus subijci nolunt in eo q̄ debent. In cuius exemplum dathan ꝛ abyron q̄ moysi ꝛ aaron restiterūt sunt a terra absozpti vt habeī Numeri. 16. Alio modo potest intelligi de damnatione pene que p̄ ipsos p̄incipes inferī puer. 20. Sicut rugitus leonis ita ꝛ terroz regis. q̄ puocant eum peccant in aīam suam. Sz contra hoc videtur esse q̄ apli ꝛ martyres p̄incipibus ꝛ potestatibꝰ restiterunt. ꝛ ex hoc non damnationez a deo sed p̄miū acquisierunt. Sed dicendū est q̄ apostol⁹ hic loquiī de eo q̄ resistit potestati ꝑm q̄ est a deo ordinata. Habet aūt hoc diuina ordinatio vt potestati inferiozi non obediaī cōtra superiozem sicut etiam in rebus humanis: vt p̄consuli non obediaī contra imp̄atorez nec baiuo cōtra regem. Et ois potestas humana sub potestate dei ordinaī ꝛ nlī potestati humane est contra deum obediendum ꝑm illud act. 4. Oportet obedire magis deo q̄ hominibus. ¶ Deinde cū dicit. Nam p̄incipes ꝛc. assignat rationē eius q̄ dixerat Et p̄mo ponit rationē. sc̄o ex ratione posita quoddā vtile documentū trahit ibi. Uis aūt non timere potestaī ꝛc Tertio huiꝰ documēti necessitaī assignat ibi. Si aūt malefeceris ꝛc. Dicit ḡ p̄mo dictū est q̄ q̄ resistunt potestati sibi damnationē acq̄runt. Naz p̄incipes q̄ hic potestates dicunī non sunt timozi id est in timozem boni operis id ē ꝓpter bonū opus. sed mali id ē ꝓpter malū. Q̄ quidē videī esse intelligendū ꝑm causam instituendi p̄ncipes. Ad hoc enī sunt instituti p̄ncipes vt illi q̄ amoze virtutis non prouocanī ad vitandū malum ꝛ faciendū bonum coganī ad hoc timoze pene. puer. 20. Rex q̄ sedet in solio iudicij dissipat oīe malū intuitu suo. Et ꝑm hoc dicīt q̄ p̄ncipes non sunt timozi boni operis sed mali. quantū ad id q̄ p̄ncipi ex officio cōpetit sicut ꝛ Esa. 32. dicīt. Princeps ea q̄ sunt digna p̄ncipe cogitabit. Pōt aūt hoc referri etiam ad malos p̄ncipes q̄ non sunt timozi boni operis: sed mali. quia ꝛ si interdū iniuste p̄sequunī bene operantes: non tamen illi q̄ bene operanī causam habent timendi quia hocipsuz si patienter sustinent in eozum bonuz cedit ꝑm illud. 1. Pe. 3. Si q̄d patimini ꝓpter iusticiā beati. timozem aūt eoꝝ ne timeritis vt nō conturbemini. Ex hoc aūt q̄ d̄ dicīt assignari patet ratio q̄re q̄ potestati resistunt sibi damnationē acq̄rant siue intelligaī de damnatione punitionis qua p̄ncipes rebelles puniūt siue d̄ damnatione qua hoies puniunī a deo. Si enī p̄ncipes sunt timozi mali operis consequēs est q̄ si aliq̄s potestati resistat male opeī ꝛ ita ipse homo male agendo est sibi causa punitionis temporalis ꝛ eterne. ¶ Deinde cū dicit. Uis autem non timere ꝛc. ex eo q̄ d̄ dixerat quoddā vtile documentum tradit. s. vitandi timozem p̄incipū. Et p̄mo insinuat sua interrogatione hoc esse desiderabile dicēs: Uis non timere potestaī. Quasi dicat hoc debet homini esse placitū ꝓuer. 20. Sicut fremitus leonis ita ꝛ terroz regis. Secundo docet mediū ad hoc p̄ueniendi dicens: Bonuz fac. quia vt dicīt p̄uer. 16. Uoluntas regū labia iusta. Et in ps. Ambulans in via ī maculata hic mihi ministrabat. Tertio ostendit huius effectū dicens: Et si bñfeceris non soluz timozem vitabis sed etiam habebis laudem ex illa: sc̄z potestate q̄ planum est si accipiaī ꝑm finem ad quem institute sunt potestates. Ad hoc enī institute sunt vt nō solum a malis timoze penaꝝ retrahant: sed etiaz vt ad bonum ꝛ premia alliciāt ꝑm illud. 1. Pe. 2. Sive ducibꝰ tāq̄ ab eo missis ad vindictam malefactozū laudez vero bonozum. Uerificaī hoc etiam de malis p̄ncipibus quozuz iniustam p̄secutionem dum boni patienter sustinēt laudāī. Jac. 5. Ecce beatificamus eos q̄ sustinuerunt. Quarto rationem assignat dicens: Dei enī minister est tibi ī bonum. Q̄ quidem manifeste patet quantū ad debitū ordinem p̄ncipum. Sunt enī sub regimīe dei quasi supmi p̄ncipis tanq̄ ministri ordinati. Sap̄. 6. Cū essetis ministri regis illius ꝛc. Ad idem aūt tendit minister ꝛ dominus. Ecc. 10. Scōm iudicē ꝓpli sic ꝛ ministri eiꝰ. Et ideo sicut deus operaī in bonum his q̄ bonum agunt. ita ꝛ p̄ncipes recte ministerium suum impleant. Sed ꝛ mali p̄ncipes dei ministri sunt ꝑm ordinationem dei ad inferendas penas. Iz hoc sit p̄ter intentum eoꝝ ꝑm illd Esa. 10. Assur virga furozis mei ꝛ baculus ipse est. Ipse aūt non sic arbitrabiī. Et Jere. 25. Assumā vniuersam cognationē aq̄lonis ꝛ nabuchodonosoz regem babylonis ſuū mcū ꝛ adducam eos super terram istam. Et q̄ tales mali p̄ncipes interdum deo p̄mittente bonos affligunt q̄ d̄ in bonū eoꝝ cedit ꝑm illud. ō. 8. Diligentibus deuz ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Si aūt male ꝛc. ostendit necessitaī p̄missi documēti. Dictum est enī q̄ benefaciendo nō timebis potestaī: si aūt malefeceris time q̄ causā timozis habes. puer. 10. Pauoz his q̄ operanī malū. Sap̄. 17. Cum sit timida nequitia data est in omniū condemnationē. Secundo assignat rationē dicens: Non enī sine causa gladiū portat. Iq̄tur aūt ꝑm consuetudinē p̄ncipū q̄ quasi in figura sue potestatis deferebant instrumenta puniendi puta fasces virgarum ad verberandū ꝛ secures vel gladios ad occidendum. Job. 19. Fugite a facie gladij quoniā vltoz iniq̄tatū est gladius. e Tertio rationem exponit dicēs: Portat inq̄ gladiū q̄ ē minister dei vindex id est vindictā exercēs in iram id est ad exequendā iram dei id ē iustū iudiciuz eius ei qui malum agit id ē contra malefactozē. Ezech. 16. Ecce ego cōgregabo oēs amatozes tuos ꝛ iudicabo te ī iudicijs adulterozum ꝛ dabo te in manus eozuz ꝛc. puer. 16. Abhominabiles regi q̄ impie agūt. quoniā iusticia firmaī

solum. Ex quo patet q̄ non solum est licitum sed etiā meritorium principibus q̄ zelo iusticie vindictaz exercent in malos. Unde dicit Ezech. 29. Erit merces exercitui illi⁹ t operi quo seruiuit mihi aduersus eam. ¶ Deinde cum dicit. Ideoq̄ necessitate tē. infert conclusionē principalit intentaz dicens. Ideoq̄ ꝓpter predictas rationes subditi estote voluntarie necessitati que vobis iminet precepto principum vt faciatis de necessitate virtutem non solū ꝓpter iram .i. vindictam vitandā qō ptinet ad scām rōem sed etiam ꝓpter conscientiā bonā considerandā qō ptinet ad primā rationē. qz qui potestati resistit dei ordinatiōi resistit. Tit. 3. Admone illos principibus t potestatib⁹ subditos esse. ¶ Deinde cum dicit. Ideo eñ t tributa prestatis tē. inducit homines ad exhibendum suis superioribus signum subiectionis. Et primo ponit signū subiectionis. Scōo inducit ad eius exhibitionē ibi. Reddite ergo tē. Circa primū duo facit. Primo ponit subiectionis signuz dicens. Ideo eñ scz qz debetis esse subiecti t tributa prestatis id est prestare debetis in signū scz subiectiōis. Et iō conquerendo dicit Treñ. 1. Princeps prouinciarum facta est sub tributo. Dicunt aūt tributa ex eo q̄ subditi ministris ea tribuūt. Secundo assignat rationē dicens. Ministri eñ sunt dei t hocipsum id est ꝓ hocipso scz tributo recipiendo seruientes scz deo t pplo. Quasi dicat. Unusquisq̄ de suo ministerio viuere debet ꝯm illud .1. cor. 9. Quis pascit gregem t de lacte eius non edit? Et ideo cū principes nostri suo regimine deo ministrēt t populo: debent tributa suscipere quasi stipēdia sui ministerij. nō aūt ita q̄ hoc debeant sibi computare ꝓ premio. Proprij et premiū principis est laus t honor vt pbus dic in .5. ethi. Et cum hoc non sufficit tirann⁹ fit. Sz hoc non est intelligendum de laude humana solum vel honore qz tale premium esset vanū sed de laude t honore diuino qui principib⁹ bene gubernantibus exhibet. Sap. 6. O reges populi diligite sapientiam. Huiusmodi aūt tributa recipiūt ad sui sustentationem: laborant aūt principes ad oīm pacem. Unde dicit. 2. thi. 2. Obsecro primū omniū fieri obsecrationes pro regibus t omnibus qui in sublimitate sūt constituti: vt quietā t tranquillam vitam agamus. Bar. 1. Orate pro vita nabuhodonosor regis babylonis vt viuamus sub vmbra eius. Ab hoc tñ debito liberi sunt clerici ex ꝑuilegio principum qō quidē equitatem naturalē habet. Unde etiam apud gentiles liberi erāt a tributis illi qui vacabāt rebus diuinis. Legitur eñ Gen. 47. Q Joseph subiecit pharaoni totam terram egypti ꝓter terram sacerdotuz q̄ a rege tradita fuerat eis quibus et⁹ statuta cibaria ex horreis publicis prebebanttur. Et infra dicitur q̄ in vniuersa terra egypti ānta pars soluit absq̄ terra sacerdotali que libere ab hac conditione fuit. Hoc aūt omnino equū est qz sicut reges sollicitudinē habent de bono publico in bonis temporalibus. ita ministri dei in spiritualibus. t sic ꝓ hoc q̄ deo in spūalibus ministrant recō pensant regi q̄ pro pace eorum laborat. Sed attendendū est cum tributa dicat regibus esse debita quasi laboris stipendium. dupliciter peccare possunt principes accipiēdo tributa. Primo quidem si vtilitatē populi non procurent sed solum ad diripiendum eorum bona intendant. Unde dicitur. Ezech. 34. Lac comedebatis t lanis operiebamini t qō crassum erat occidebatis: gregē aūt meum nō pascebatis. Alio modo ex hoc q̄ violenter diripiūt supra statutam legem que est quasi quoddam pactū inter regem et populuz t supra populi facultatem. Unde dicit Mich. 3. Audite principes Jacob t duces dom⁹ israel. Et postea subdit. Qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis t carnes eorum desup ossibus eorum. ¶ Deinde cum dic Reddite ergo tē. monet ad reddendū predictū subiectionis signum. t primo quidē in generali dicens. Ex quo tributū debetur principibus tanq̄ dei ministris. reddite ergo omnibus debita. Ex quo patet q̄ ex necessitate iusticie tenentur subditi sua iura principibus exhibere Matt. 8. Oblatus est regi vnus qui debebat decem milia talenta Et. 22. Reddite q̄ sunt cesaris cesari tē. Secundo specificat t primo ea que sunt exteriora dicens. Cui tributū. s. debetis reddite tributū qz scz ꝑncipi tribuit ꝓ generali regimine q̄ patriaz in pace t quiete gubernat. Gen. 49. Addit requie q̄ esset bona factusq̄ est tributis seruiēs. Cui vectigal scz debetis reddite vectigal. qō scz reddit principi in aliquibus certis locis de mercimonijs que deferunt ꝓ reparatione t custodia. Uel vectigal dicit qō ꝺat ꝑncipi q̄n ꝙ patriam deuehit sicut sunt procuratiōes t alia huiusmodi. Secundo ponit ea que sunt interius exhibenda Est autē considerandū q̄ principi debet t timor t honor. timor quidē inquantū est dñs sua potestate malos cohercens. Mal. 1. Si ego dñs vbi est timor meus? Et ideo dicit. Cui timorem scz debetis reddite timorem. puer. 4. Deum time fili mi. Inquantū aūt quasi pater ꝓuidet bonis que sunt in laudem eorum debet ei honor. Mal. 1. Si ego pater [illegible] honor meus? Et ideo subdit. Cui honorem debetis reddite honorem. 1. Pe. 2. Regem honorificate Sz ꝓtra ē qō dicit Leuit. 19. Non honores vultū potētis Sed hoc est intelligendū quātū ad hoc vt ꝓ eo a iusticia non declines. Unde subdit. Juste iudica ꝓximo tuo.

Lectio tertia.

Nemini quicq̄ debeatis nisi vt inuicez diligatis. Qui eñ diligit proximū legē impleuit. Nam nō adulterabis. non occides. non furaberis. non falsum testimoniū dices. non concupisces. t si qō est aliud mandatum in hoc verbo instaurat diliges proximū tuum sicut teipsuz. Dilectio proximi malū non operat. Plenitudo ergo legis est dilectio.

Supra aplus ostendit qualiter debeant fideles ad superiores iusticiam obseruare: hic ostendit quid debeant omnibus exhibere. Et primo ꝓponit qō intēdit. secūdo reddit rationem ibi. Qui eñ diligit tē. Dicit ergo primo dictum est. Reddite omnib⁹ debita: non quidem particulariter sed integraliter. Et hoc est quod oñdit. Nemini q̄cq̄ debeatis. Quasi dicat. Ita plene omnibus oñia debita ꝑsoluatis vt nihil remaneat qō soluere debeatis. Et hoc q̄dem ꝓpter duo. Primo qz in ipsa mora reddendi peccatum cōmittit dum homo iniuste detinet rem alienaz. Unde dicit Leuit. 19. Non morabit opus mercenarij tui apud te vsq̄ mane. Et eadem est ratio de alijs debitis. Secundo qz q̄diu aliquis debet est quodāmodo seruus t cui debet obligat. puer. 22. Qui accipit mutuū seruus est fenerantis. Sunt tamen quedam debita a quib⁹ homo nunq̄ potest se absoluere. Et hoc dupliciter. Uno quidez modo ꝓpter excellentiam beneficij cui equiualens recompensari non potest. sicut pbus dicit de honore qui exhibet deo vel parentibus ꝯm illud pō. Quid retribuam dño ꝓ omnibus que retribuit mihi. Alio modo ꝓpter causaz debēdi q̄ semp manet. Uel etiam ꝓpter hoc q̄ illud qō redditum nunq̄ exhauritur sed semp in reddendo crescit. Et ꝓpter has causas debitum dilectionis fraēne ita soluitur q̄ sp debet. Prio q̄dē qz dilectionē ꝓrio debem⁹ ꝓpt deuz cui sufficienē recōpēsare non possum⁹. Dicit eñ .1. Jo. 3. Hoc mandatum habemus a deo vt q̄ diligit deuz diligat t fratrez suum. Secūdo qz causa dilectionis semp manet

que est silitudo nature ⁊ gratie. Ecē. 13. Omne animal diligit sibi simile, sic ⁊ omnis hō primū sibi. Tertio qz charitas in diligendo non deficit sed pficit. Phil. 1. Hoc oro vt charitas vestra magis ac magis abūdet. Jō dicit: Nisi vt inuicem diligatis: qz sez dilectionis debitum ita semel reddit vt tñ semp maneat sub debito p̄cepti Jo. 15. Hoc est preceptum meum vt diligatis inuicem. ¶ Deinde cuz dicit. Qui enī diligit ⁊c. assignat causam eius qō dixerat a debito dilectionis nos nūq̄ absolui. qz sez in dilectione tota legis impletio consistit. Unde circa hoc tria facit. primo ꝓponit qō intendit. secūdo manifestat ꝓpositum ibi. Nam non adulterabis ⁊c. tertio infert conclusionē intentam ibi. Plenitudo ergo legis ⁊c. Dicit ḡ primo. Ideo dictum est q non intendamus nos expedire a debito dilectionis sicut ab alijs debitis. Qui enī diligit primū legē impleuit id est tota legis impletio ex primi dilectiōe dependet. sed hoc non videt. dicit enī. 1. Ti. 1. Q finis precepti charitas est. Ānuūqōq enī pficit cum ad finem puenit. ⁊ ideo tota legis pfectio in charitate consistit. Sz charitas duos hz act⁹. s. dilectionē dei ⁊ dilectiōz primi. Añ ⁊ dñs dic̄ Mat. 22. Q tota lex ⁊ ꝓphe pendet in duob⁹ mandatis charitatis quoz vnum est de dilectione dei. aliud de dilectione primi. Non ergo videt q q̄ primū diligit impleat totam legez. Sed dicendū est q illa dilectio primi ad charitatem ptinet ⁊ legem implet qua primus diligit ꝓpter deum ⁊ ita in dilectione primi includit dilectio dei sicut causa in effectu. Dicit enī. 1. Jo. 3. Et hoc mandatum habemus a deo vt qui diligit deum diligat et fratrem suum. Et econuerso dilectio primi includit in dilectione dei sicut effectus in causa. Unde ibidez dicit. Si quis dixerit quoniā diligo deum ⁊ fratrē suum odit mendax est. Et inde est q in sacra scriptura quādoq̄ fit mentio solum de dilectione dei quasi sufficiat ad salutē. Sm illud deut. 10. Et nunc israel quid domin⁹ deus tuus petit a te nisi vt timeas dominū ⁊ ambules in vijs eius ⁊ diligas eum. Quāq̄ aūt fit mentio soluz de dilectione primi Jo. 15. Hoc vobis mando vt diligatis inuicez. ¶ Deinde cum dicit. Nam non adulterabis ⁊c. ꝓbat ꝓpositū. ꝓmo quidem p inductionem, secundo vero p mediū silogismi: ibi. Dilectio primi ⁊c. Circa ꝓmū more inducētiū enūerat q̄dā p̄cepta q̄ dilectionē primi implēt ⁊ qz p̄cepta tria ꝓme tabule imediatius ordinant ad dilectionem dei non facit mentionē hic de eis q̄uis ⁊ ipsa impleant in dilectione primi ꝑt includit dilectionem dei. Enumerat autē mandata secunde tabule. ꝓtermittit tamen preceptum affirmatiuum tñ quod est de honore pentum in quo etiaz intelligit vt omnibus reddamus que debem⁹. Enumerat aūt precepta negatiua p que aliq̄s ꝓhibet malū primis inferre. Et hoc duplici ratione. Primo quidē qz p̄cepta negatiua sunt magis vniuersalia ⁊ quantū ad tempora ⁊ quantū ad ꝑsonas. Quantū ad tempora quidē qz precepta negatiua obligant semp ⁊ ad semp. Nullo enī tempore est furandus ⁊ adulterandū. Precepta aūt affirmatiua obligant q̄dē semp sz nō ad semp. sz p loco ⁊ tempore. nō enī tenet homo vt omni tempore honoret parētes. sed p loco ⁊ tempore. Quantū ad ꝑsonas aūt qz nulli hominū est nocendū. non aūt sufficientes sumus vt vnus hō possit omnibus hominib⁹ seruire. Secundo quia magis manifestum est q p dilectionem primi implent precepta negatiua q̄ affirmatiua. Qui enī diligit aliquē magz abstinet a nocumento illius q̄ ei beneficia impendat a quo q̄q̄ homo impedit p impotententiā. Tripliciter aūt aliquis nocumentū proximo inferre potest. Uno modo facto. alio modo verbo. tertio desiderio. Facto q̄dē tripliciter. Uno modo quantū ad personam ipsius primi. Et hoc ꝓhibet cum dicit: Non occides. In quo etiam intelligit ꝓhiberi omnis iniuria in personā primi illata. 1. Joh. 3. Omis homicida non habet vitam eternā in seipso. Secundo quantum ad personam cōiūctam sez vxorē ⁊ hoc ꝓhibet cū dicit. Nō adulterabis. In quo etiam intelligit ꝓhiberi fornicatio ⁊ ois illicitus vsus genitaliū mēbroz. Heb. vltio Fornicatores ⁊ adulteros iudicabit deus. Tertio quātū ad res exteriores qō ꝓhibet cum dicit. Non furaberis. In quo etiam intelligit ꝓhiberi omnis iniusta subtractio rei aliene. siue p vim: siue p dolum. Zach. 5. Omnis fur sicut ibi scriptum est iudicabit. Nocumentū qō aūt quis primo infert verbo ꝓhibet cum dicit. Non falsum testimonū dices. Qō non solum ꝓhibet in iudicio sed etiaz extra iudicium siue p modū detractionis siue p modū contumelie. prouer. 19. Testis falsus non erit impunitus et qui mendacia loquit nō effugiet. Nocumētū aūt qō ḡs infert primo solo desiderio ꝓhibet cum dicit. Non concupisces rem primi tui. Ubi etiam intelligit ꝓhiberi concupiscentia vxoris. supra. 7. Nam concupiam nesciebā sez esse peccatum nisi lex diceret: Non cōcupisces. Ponunt autem hec mandata Exo. 20 Enumeratis aūt pluribus p̄ceptis colligit omnia alia in cōmuni dicens: Et si quod ē aliud mādatū affirmatiuū vel negatiuū ad primum ptinens p modū supra dictū instaurat id est pficitur ⁊ implet in hoc verbo: Diliges primū tuum sicut teipsum. Quod quidē ponit Leuit. 19. Ubi nos habemus. Diliges amicum tuum sicut teipsum. Q aūt dicit primū tuū. referendum est ad omnē hominē ⁊ etiam ad sanctos angelos: vt aug. ꝓbat in primo de doctrina christiana. Homīe enī primi intelligit quicūq̄ facit alicui misericordiaz. Sm illō Luc. 10. Quis tibi videtur illi prim⁹ fuisse qui incidit ī latrones? Et ille dixit q̄ fecit misericordiā ⁊c. Et quia primus est primo proximus. consequens est q etiam ille qui ab aliq̄ misericordiā recipit primus ei dicat. Sancti aūt angeli nobis misericordiā impendūt ⁊ nos oībus hominibus misericordiaz debemus impendere ⁊ ab eis cum necesse fuerit recipere. Unde patet q ⁊ sancti angli ⁊ p̄es hoīes primi nobis dicunt qz beatitudinē ad quā nos tendimus vel iam habent vel ad eam nobiscū tendunt. Ex q̄ patet q demōes nō sūt sm hāc rationē primi nob⁹ nec sub hoc precepto eoz̄ dilectio nobis iniungit. qz sunt totaliter a societate dei excluſi ⁊ non sunt cōputandi in numero proximorum sed in numero hostiū. Q aūt dicit: Sicut teipsuz nō est referendū ad equalitatē dilectionis. vt sez aliq̄s teneat diligere primū equaliter sibi, hoc enī esset contra ordinem charitatis quo quilibz plus tenet suam ḡ alioz salutem curare Cañ. 2. Ordinauit in me charitatem. Sz est referendū ad similitudinē dilectionis vt sez sīliter diligamus primum sicut nosipsos. Et hoc tripliciter. Primo quidem quantū ad finem dilectionis vt sez nos ⁊ proximū diligamus ꝓpter deum. Secundo quantū ad formā dilectionis vt sez sicut aliquis seipsum diligit quasi sibi volēs bonum ita aliquis primū diligat. Qui aūt diligit primū ad hoc solum vt eius vtilitate vel delectatione potiat nō vult bonum primo sed ex ꝓpio vult sibi bonū. Quo q̄dē mō hō amare dicit res irrōales puta vinum vel aquaz vt sez eis vtat. Tertio quantū ad effectū dilectiōis vt sez aliquis necessitati primi subueniat sicut sibi. ⁊ q nihil illicitum ꝓpter amorē primi cōmittat sicut nec ꝓpter suuz amorem. ¶ Deinde cum dicit. Dilectio primi ⁊c. manifestat propositū medio sillogismi p hūc modū. Qui diligit primū nullū malū operat ad ipsum. Sed ad hoc tendit omne legis p̄ceptū vt abstineat e malo. Qui ḡ diligit primū legē impleuit. q aūt dilectio primi malū nō operet hēt. 1. cor. 13. Caritas ñ agit ꝓperā ⁊c. Et siq̄dē accipiat hic malum nō solum transgressionis sed etiam omissiōis poterit hoc referri nō solū ad precepta negatiua sed etiā

ad affirmatiua. Inquātū vero dilectio primi includit dilectionem dei intelligit q dilectio primi excludit maluz non solum qō est contra primū sed etiā qō est contra deū Et sic includit etiā precepta tabule pme. Ultio aūt infert conclusionem principaliter intentaz dicens. Plenitudo g legis est dilectio id est p dilectionem lex implet t pficiet Ecc. 24. In plenitudine sanctoz detentio mea. Col. 3. Charitatē habete quod est vinculū pfectionis.

Lectio tertia.

ET hoc scientes tempus. quia hora ē iam nos de somno surgere. Nūc eīm propior est nostra salus q cum credidimus. Nox precessit: dies autē approp̄inquit. Abijciamus ergo opera tenebraz t induamur arma lucis: sic vt in die honeste ambulemus. Non in cōmessationibus t ebrietatibus: Non in cubilibus t impudicitijs. Non in contentione t emulatione. sed induimini dñm iesum christum: t carnis curā ne feceritis in desideryjs.

Post q aplus ostendit quō homo debet se deo exhibere pium. conuenienter eius donis vtendo: t primo iuste ei debita reddendo. hic ostendit quō in seipso debeat honestatē conseruare. Et circa hoc duo facit. primo ponit tēporis congruitatem. secundo exhortat ad honestatē operum ibi. Abijciamus ergo tc. Circa primū tria facit. primo ponit temporis congruitatē. secūdo assignat rationez ibi. Nunc eīm propior tc. tertio adhibet similitudinem ibi. Nox precessit tc. Dicit ergo primo. Dictum est q debetis obseruare. t hoc non solū propter ea que dicta sunt sed etiā scientes hoc tēpus id est p hoc q debetis considerare huius temporis conditionem. qz vt dicit Ecc. 8. Omni negotio temp⁹ est t opportunitas Jere. 8. Milu⁹ in celo cognouit tempus suum turtur t irundo t ciconia custodierunt tempus aduentus sui popul⁹ aūt meus tc. Ad quid aūt congruū sit hoc tempus ostendit subdens. Quia hora est iam nos de somno surgere. Q̄ quidem intelligendum est non de somno nature quod qnq dicit mors: sm illud. 1. thessal. 4. Nolum⁹ vos ignorare de dormientib⁹ Quandoq aūt est quies animaliū virtutū sm illud. Jo. 11. Si dormit saluus erit. Hec etiam intelligenduz est de somno gratie quod qnq dicit quies eterne glorie sm illō ps. In pace in idipsuz tc. Qnq aūt est quies contemplationis etiam in hac vita. Can. 5. Ego dormio t cor meuz vigilat. sed intelligit de somno culpe sm illō epbe. 5. Exurge qui dormis exurge a mortuis tc. Vel etiaz negligētie sm illud puer. 6. Usq quo piger dormis. Tempus g est surgendi a culpa p penitentiam ps. Surgite postq sederitis tc. A somno vero negligentie p sollicitudinē bene operandi Esa. 21. Surgite principes accipite clipeuz. Ecc. 32. Hora surgendi non te trices. Deinde cū dicit. Nunc eīm tc. assignat rationem eius qō dixerat dicens. Nunc eīm propior est nostra salus q cum credidim⁹. Q̄ quidem sm intentionē apli intelligit de salute vite eterne de qua dicit Esa. 51. Salus aūt mea in sempiternuz erit. Ad hanc aūt salutem homo ordinat primo quidem p fidē. Marci. vltimo. Qui crediderit t baptizatus fuerit salu⁹ erit. Sed semp magis ac magis homo accedit ad eā p bona opera t charitatis augmentū. Unde dicit Jac. 4. Approp̄inquate deo t approp̄inquabit vobis. Hoc est ergo qō apl's dicit. Ideō hora est iam nos de somno surgere. Nunc eīm qñ scz p opera bona t p charitatis augmentuz pfecimus propior id est propinquior est scz nobis nostra salus scilicz vite eterne de qua dicitur Esa. 51. Salus autem mea in sempiternum erit. Quam cum credidimus: id ē q cum a principio fidē accepimus. Et potest hic intelligi duplex propinquitas. Una quidē sm tempus. quia sancti viri in operibus iusticie pficientes magis approp̄inquant ad terminū vite huius in quo mercedem accipiant Alia vero est propinquitas dispositionis vel preparatiōis qz p augmentum charitatis t operationem iusticie homo p̄paratur ad illaz salutē. Matth. 25. Que parate erant intrauerunt cum eo ad nuptias. Sed sm q ecclesi hec verba aduentus tempore legit: videntur hec verba esse referenda ad salutem: quam christus fecit in suo primo aduentu vt intelligamus apl'm loquentē quasi ex p̄sona omnū fidelium q fuerunt a principio mundi. Approp̄inquante enim iam tempore incarnationis xp̄i quo vaticinia prophetarum crebrescebant qō tempus representat ecclesia. poterit dici. Nunc propior est nostra salus scz xp̄s q cū credidimus id est cum homines a principio credere ceperunt xp̄i aduentū futurum. Esa. 56. Juxta est salus mea vt veniat t iusticia mea vt reueleť. Posset etiam assumi ad tēpus misericordie quo quis incipit velle a p̄teritis peccatis discedere. Tunc eīm magis approp̄inquat sue saluti q a principio dum haberet fidem informē. Jac. 4. Resistite diabolo t fugiet a vobis approp̄inquate deo tc. Deinde cum dicit. Nox precessit dies aūt approp̄inq̄bit tc. ponit ad propositum similitudinē. Qō quidē sm intentionem apli sic videť esse intelligendum vt totū tempus vite presentis nocti comparet propter ignorantie tenebras. Et de hac nocte dicitur Esa. 26. Anima mea desideraui te ī nocte. Diei aūt compat status future beatitudinis propter claritatem qua sancti illustrant Esa. 60. Non erit tibi amplius sol ad lucendū p diem nec splendor lune illuminabit te. sed erit tibi dñs in lucē sempiternam. Ad quē diez referť qō dicit in ps. Hec dies quā fecit dñs exultemus t letemur in ea. Alio modo potest intelligi q status culpe nocti cōparet propter tenebras culpe de quibus dicit in p̄ Nescierunt neq intellexerunt in tenebris ambulāt. Q hac nocte dicitur sap. 17. Solis aūt illis supposita erat grauis nox imago tenebrarū que superuentura erat illis. Dies aūt dicit status gratie propter lumē spiritualis intelligentie qō iusti habent: sed impijs deest ps. Lux orta ē iusto. Sap. 5. Sol intelligentie nō est ortus nobis. Tertio modo potest intelligi q comparet nocti tempus p̄cedēs xp̄i incarnationē qz nōdū erat manifestata sed sub q̄dam caligine. 2. Pe. 1. Habetis propheticū sermonem cui benefacitis attendentes quasi lucerne lucenti in caligino so loco. Et de hac nocte dicit Esa. 21. Custos quid de nocte. Unde sicut in nocte apparent vmbre ita etiam illo tēpore eminebant legalia que sunt vmbra futurorū vt dicit Col. 2. Tempus aūt ab incarnatione xp̄i compat dies propter presentiam spūalis solis in mūdo de quo dicit Mal. vltimo. Vobis timentibus nomen meuz orieť sol iustitie. Unde t ipse dñs dicit. Jo. 9. Me oportet operari opera eius q misit me donec dies est. Et postea subdit. Quādiu in mundo sum lux sum mundi. Quod g dicit. Nox p̄cessit indifferenter accipi potest p qualibet p̄dictaz noctiū. Jam eīm p̄cesserat eos quibus scribebat t magna ps temporis huius vite t qō verius est p̄cesserat nox culpe. p̄cesserat etiam tempus legis qō fuit añ christū. Q autē subdit. Dies aūt approp̄inquabit. videť sm intentionē apli referendū esse ad diem future glorie. q̄ nondū aduenisset fidelibus xp̄i quib⁹ scribebat: tū in ppinquo erat eis sm predicta. Posset etiā intelligi temp⁹ gratie xp̄i qō et si iam aduenerit sm tpm cursuz: ap ppinq̄re tū nob̄ ꝺ p fidem t deuotionez sic t Phil. 4. ꝺ. Dñs ppe est. Et in

ps̄. ℙrope est domin⁹ omnibus inuocantib⁹ eu3 ℙotest etiā hoc congruere his qui de peccatis penitere incipiunt quibus dies gratie approp̄inquat. ¶ Deinde cum dicit. Abijciamus t̄c. concludit exhortationē de honestate vite. Et primo ponit exhortationem. Secūdo exponit eam ibi. Non in cōmessationibus t̄c. Circa honestatē vite tria tangit. ℙrimo quidem remotionē vitiorū concludens ex p̄emissis. si nox p̄cessit vt dictu3 est abijciam⁹ ergo opera tenebraꝝ. q3 vt dicit ecc̄. 8. Omni negotio tempus ē t o portunitas. Unde recedente nocte cessare debent opera noctis. Dicunt aūt opera tenebraꝝ opera peccatorum. ℙrimo quidem q3 in seipsis priuata sunt lumine rationis quo illustrari debent humana opera. Ecc̄. 2. Sapientis oculi in capite eius stultus in tenebris ambulat. Secūdo q3 i tenebris agunt. Job. 24. Oculus adulteri obseruat caliginem. Tertio q3 p ea homo ad tenebras ducit ℔m illud Matth̄. 22. Mittite eum in tenebras exteriores. Secundo inducit ad assumendas virtutes. Quasi dicat. Ex quo dies approp̄inquauit assumentes ea que congrūt diei induamur arma lucis id est virtutes que t arma dicūt: inquantū nos muniunt. Eph̄. vltimo. Induite vos arma tutam dei vt possitis stare aduersus insidias diaboli. Et dicunt lucis arma tum q3 ex lumine rationis decorant t p̄ficiunt. Unde dicit prouer. 4. Justorū semita quasi lux splendens procedit. tum q3 lucis examen requirunt. Jo. 3. Qui facit veritatem venit ad lucem. tum quia p opera virtutū alij illuminant. Matth̄. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus t̄c. Tertio exhortat ad vsum virtutu3 t profectum cum dicit. Sic vt in die honeste ambulem⁹. Hec enim duo videntur diei congruere. ℙrimo quidem honestas. Nam in die vnusquisq3 se studet componere vt coram aliis honestus appareat. In nocte aūt non sic. Unde dicit. 2 thessal. 5. Qui dormiunt nocte dormiūt. t q ebrij sunt nocte ebrii sunt: nos aūt qui diei sumus sobrij sum⁹. Un. 1. cor. 14. dicit. Omnia honeste t ℔m ordinē fiant in vobis. Secundo homo in die ambulat non in nocte. Unde dicit Jo. 11. Qui ambulat in nocte offendit. Et ideo quia dies est oportet q ambulemus. i. de bono in melius p̄cedamus. Unde dicit Jo. 12. Ambulate dum lucē habetis ¶ Deinde cum dicit. Non in cōmessationibus t̄c. expo.. qd̄ dixerat. Et primo exponit quō sunt abijcienda opera tenebraꝝ q̄ sunt opera peccatorū de quib⁹ quedam ānumerat. ℙrimo ponens ea que pertinent ad corruptionem cōcupiscibilis cuius corruptio est intemperantia. q̄ est circa delectationes tactus t circa cibos cum dicit. Nō in cōmessationib⁹. Vicūt cōmessationes superflue t nimis accurate comestiones. puer. 23. Noli esse in conuiuijs peccatorū. nec in cōmessationib⁹ eorum q̄ carnes ad vescēdū cōferunt. Qd̄ quidē potest esse peccatū mortale ex hoc q ℔m legem p hac culpa aliquis damnat ad mortē. Dicit enī de filio pteruo deut. 21. Commessationibus vacat t luxurie atq3 conuiuijs lapidibus eū obruet t̄c. Dicit aūt aliquis vacare cōmessationib⁹ atq3 conuiuijs non quidē si comedat magnifice ℔m statū sue dignitatis sicut dicitur Hester. 2. Q assuerus iussit p̄parari conuiuiū magnificu3 propter coniunctionem Hester. iuxta magnificentiā principale3. sed quando aliquis hoc facit preter decentiā sui status t p̄cipue si ad hoc p̄ncipalis eius cura existat sicut illi de q̄bus dicit infra vltimo. Huiusmodi xp̄o dño non seruiunt: sed suo ventri. Et phil. 3. Quorū deus venter est. Secūdo excludit intemperantiā circa potū cū subdit. Et ebrietatibus. Que ptinēt ad superfluitatē potus extra mēsuram rationis hominē ponentis. Ecc̄. 31. Vinū in loco ditate creatum est non in ebrietate. Et est considerandu3 q ebrietas ex suo genere est peccatū mortale cum sc3 homo ex proposito inebriāt: q3 videt p̄ferre delectationē vini integritati rationis. Unde dicit Esa. 5. Ve qui potentes estis ad bibendū vinum t viri fortes ad miscendū ebrietatem. Si vero aliquis inebrietur preter intentionē non ex proposito puta q3 ignorat vtutē vini vl q3 nō estimat se tāto potu inebriandū non est peccatū mortale q3 nō p se inebriatur sed p accidens id est preter intentionē qō quidez nō potest contingere in his q̄ frequēter inebriant. Et ideo dicit aug. in sermone de purgatorio q ebrietas est peccatū mortale si assidua fuerit. Unde signāter hic apostolus in plurali numero dicit. Non in commessationibus et ebrietatibus. Tertio ponit intemperantiam circa coralem quietem cum dicit. Non in cubilibus. i. nō in superflua dormitatione quā cōuenit post cōmessationē t ebrietatē prohibet q3 sequit ex illis. t potest esse in hoc peccatū mortale quando propter quietē corporalē t somnū ōmittit que facere debet. t inclinat ad aliqua mala facienda. Dicit. 2. Ue qui cogitatis inutile t operamini malū in cubilib⁹ vestris. Potest etiam qō dicit nō in cubilibus referri ad apparatu3 luxurie. Unde dicit ex persona meretricis puer. 7. Aspersi cubile meum mirra t̄c. Heñ. 49. Ascendisti cubile patris tui. Et ideo conuenienter quarto excludit intemperantiam circa venerea cum subdit. Et in pudicitijs. i. quibuscūq3 venereis actibus qui dicunt impudici q3 nō cauent id quod ē maxime pudore vel confusiōe dignum. tum q3 omnes delectationes tactus gule t luxurie sunt cōmunes nobis t brutis. Unde qui eis inordinate insistit brutal efficit ps̄. Nolite fieri sicut equ⁹ t mulus in q̄bus nō ē intellectus t̄c. Tum etiā q3 specialiter in actib⁹ venereis ratio hominis totaliter absorbet a delectatione vt non possit homo tunc aliquid intelligere sicut aristoteles dicit in libro ethicorū. Unde t Osee. 4. dicit. Fornicatio t ebrietas t vinū auferūt cor. Apoc. 9. Non egerūt penitentiaz sup īmūditia t fornicatiōe t impudicitia quā gesserunt. ¶ Deinde excludit ea que pertinent ad corruptionē irascibilis cū dicit. Non in contentione. Que q̄dē vt ambrosius dicit est impugnatio veritatis cum cōfidentia clamoris. Potest aūt intelligi q p hoc p̄hibet oīs rixa nō solum verborum sed t factorū: q̄ vt plurumū a verbis incipit puer. 20. Honor est homini q̄ sepat se a contentionib⁹. Solet aūt contentio ex inuidia generari. Et ideo subdit. Et emulatione. Unde Jac. 3. dicit. Ubi zelus t cōtio ibi inconstantia t oīe opus prauū. Secundo exponit quō debeamus induere arma lucis dicens: Sed induimini dōm iesum xp̄m. In quo sc3 abundantissime fuerūt oēs virtutes. ℔m illud Esa. 4. Apprehendent septem mulieres virum vnum. Induim⁹ aūt dōm iesum xp̄m: ℙrimo q̄dē p sacramenti susceptionem Gal. 3. Quicūq3 in xp̄o baptizati estis xp̄m induistis. Secundo p imitationē. Eph̄. 4 Expoliantes vos veterē hominē cum actibus suis induētes nouū. t̄c. Et eph̄. 4. Induite nouū hoīem q̄ ℔m deu3 creatus ē in iusticia t̄c. Dicit aūt induere xp̄m q̄ xp̄m imitatur. q3 sicut homo continet vestimēto t sub eius colore videt. ita in eo q̄ xp̄m imitat opera xp̄i apparēt. ℙer hoc ergo induimur arma lucis quando induim⁹ christū. Tertio exponit quod dixerat. Sic vt in die honeste ambulemus per hoc quod subdit. Et carnis curam ne feceritis in desiderijs. In hoc enī pulchritudo honestatis consistit: vt homo spiritum preferat carni. supra. 8. Debitores sumus non carni vt ℔m carnem vivamus. Sed notandum q non dicit simpliciter carnis curam ne feceritis: quia q̄libet tenetur vt carnis curam gerat ad sustentandum naturam. ℔m illud eph̄. 2. Nemo vn q̄ carnem suam odio habuit: sed nutrit t fouet t̄c. Sed addit in desiderijs vt sc3 inordinata carnis desideria id est cōcupiscentias non sequamur. Unde dicitur Gal. 5. Spiritū ambulate et desideria carnis non perficietis.

XIIII.ca

Incipit capitulū quartūdecimū.

Infirmū autē in fide assumite non in disceptatiōibus cogitationum Alius eñ credit se māducare oīa. Qui autē infirmus est olus manducet. Js q̄ māducat nō māducantē nō spernat. ⁊ q̄ nō māducat: manducātē nō iudicet Deꝰ eñ illū assumpsit. Tu q̄s es q̄ iudicas alienū seruū: Dño suo stat aut cadit. Stabit aūt. potēs ē eñ deꝰ statuere illū. Nā alius iudicat diē inter diem: alius aūt iudicat omnē diē. Unusquisq̄ in suo sensu abūdet. Qui sapit diē: dño sapit ⁊ q̄ māducat dño māducat Gratias eñ agit deo. Et q̄ nō māducat: dño nō māducat: ⁊ gratias agit deo. Nemo enim nr̄m sibi viuit: ⁊ nemo sibi moritꝫ. Siue enīz viuim⁹: dño viuim⁹. siue morimur: dño morimur. Siue ergo viuim⁹ siue morimur dñi sumus. In hoc eñ xp̄s mortuꝰ est ⁊ resurrexit: vt viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ dominet. Tu autez q̄d iudicas fratrez tuū: aut tu quare spernis fratrē tuū: Omnes enim stabim⁹ ante tribunal xp̄i. Scriptuz est eñ viuo ego dicit dñs. q̄m mihi flectet omne genu. ⁊ omnis lingua cōfitebit deo. Jtaq̄ vnusquisq̄ nr̄m p se rationē reddet deo. Nō ergo ampli⁹ inuicem iudicemus.

Postq̄ aplus oñdit quō aliq̄s debeat pfect⁹ fieri. h ostendit quō pfecti debeāt se habere ad ipfectos. Et p̄mo ostēdit q̄ nō debēt eos scādalizare vl̄ iudicare. Scdo ostēdit quō debēt eos sustētare. 15. cap. ibi. Debem⁹ aūt nos firmiozes ⁊c. Circa p̄mū duo facit. Primo p̄hibet īordinata iudicia. Secūdo p̄hibet īfirmoꝝ scādala ibi. Sed hoc iudicate magis. ⁊c. Circa primū tria facit. Primo ppōit āmonitionē. Secūdo exponit eā ibi. Ali⁹ eñ. ⁊c. Tertio rationē assignat ibi. Deus eñ illū. ⁊c. Circa primū p̄sideranduū est q̄ in p̄mitiua ecclesia aliq̄ ex iudeis conuersi ad xp̄m credebant legalia cū euangelio esse seruanda vt patet act. 15. Et hos aplus vocat infirmos in fide xp̄i q̄si noduz pfecte credētes q̄ fides xp̄i sufficiat ad salutē. pfectos aūt vel firmos in fide vocat eos q̄ fidē xp̄i sine legalib⁹ credebant esse seruandā. De vtrisq̄ tñ erant aliq̄ rome inter fideles xp̄i. Alloq̄tur ergo aplus pfectos in fide dicēs: Dixi q̄ debetis induere ihm xp̄m. Assumite aūt id est affectu caritatis vobis cōiūgite ad supportandū infirmū in fide sicut expositum est. de quo pōt intelligi illud sap. 9. Infirmus homo ⁊ exigui tēporis ⁊ minor ad intellectū iudicij et legū. infra. 15. Suscipite inuicē sicut ⁊ xp̄s suscepit vos Eccl. 29. Propē mandatū assume pauperē. Et hoc nō in disceptatiōibus cogitationū id est nō disceptādo. ppē hoc q̄ vnus contra aliū cogitat. dum scilicet illi q̄ legalia seruabant iudicabāt tanq̄ transgressores eos q̄ nō seruabāt. Et illi q̄ nō seruabant p̄tenebāt tanq̄ errātes ⁊ ignorātes eos qui seruabant. 5. 2. Cogitationū inuicē accusantiū aut defendentiū. ⁊c. Deinde cū dicit. Alius eñ. ⁊c. exponit q̄d dixerat Et p̄mo oñdit q̄ sunt infirmi in fide. Secundo ostendit qualit̄ sint disceptatiōes cogitationū vitāde. ibi. Js qui māducat. ⁊c Circa primū cōsiderandū est q̄ inter ceteras legales obseruantias vna erat discretio cibozum ppter aliquos cibos in lege p̄hibitos. vt patet leuit. 11. Et hac quidē obseruantia quottidie erat vtendū vl̄ nō vtendum. Et ideo de hoc mentionē fecit specialit̄ aplus dicēs Alius eñ q̄ scilicet est pfectus in fide credit se posse licite māducare eo q̄ nō reputat se astrictū ad legales obseruantias. Mat. 15. Nō intrat in os nō coinq̄nat hominem. 1. thi. 4. Omnis creatura dei bona ⁊ nihil reiciendū ⁊c. In veteri aūt lege p̄hibebant aliq̄ cibi nō q̄ naturalit̄ essent īmundi. Sicut eñ in verbis hoc nomē stultus significat aliq̄s malū q̄uis hoc nomē sit bonum. Jta in rebus q̄dā aīal bonū est fm naturā sed significatione est maluz sicut porcus q̄ significat īmunditiā. Et ideo p̄hibitus est antiq̄s esus illaꝝ carniū vt significaret in eoꝝ vitatiōe vitatio īmūditie. Tota eñ veteris populi vita figural̄ erat vt aug. dicit in libro cōtra faustū. Veniēte autē xp̄o q̄ē veritas cessauer̄t figure. ¶ Subdit aūt q̄tū ad īfirmū. Qui aūt infirmus est olus māducet. Quasi dicat. Illis cibis vtat̄ q̄bus nō occurrit aliq̄s īmundū in lege p̄hibitū. Jn singulis eñ generibus animaliū puta terrestribus volatilibus ⁊ aq̄ticis q̄dam genera erāt cōcessa ⁊ q̄daz p̄hibita sed in herbis ⁊ arboribꝰ nihil erat p̄hibitū vt patz leuit. 11. Et huius p̄t esse ratio duplex. Una est q̄ terre nascētia fuerunt a p̄ncipio cōcessa homini ad edendū fm illud gen. 1. Ecce dedi vobis omnē herbā afferentē semē super terrā ⁊ vniuersa ligna q̄ habēt in semetipsis sementē generis sui vt sint vobis in escā. Sed post diluuiū p̄mo legitur cōcessus carniū esus. Unde dicit gen. 9. Quasi olera virentia tradidi vobis omnia scilicet aīalium genera. Alia ratio est q̄ primā p̄hibitionē de abstinēdo a quibusdam terre nascētibus homo in paradiso transgressus fuerat vt patet gen. 3. ⁊ ppter hoc nō erat ei similis p̄hibitio iteranda. Sed cū legalia cessauerūt in xp̄i passione videt q̄ inconuenient aplus infirmis ī fide p̄mittat q̄ a cibis p̄hibitis in lege abstineāt q̄ nunc in xp̄ianis non sustinet ab ecclesia. Sed distinguendū est triplex tēpus fm aug. q̄tum ad legalia. Primū est tēpus ante passionē xp̄i in quo legalia suū robur obtinebāt quasi adhuc viuētia. Secundū aūt tēpus est post passionē xp̄i ante diuulgationez euāgelij. Jn quo quidē tēpore legalia mortua erāt: quia nullus ad ea tenebat nec obseruata aliq̄d cōferebant alicui nōdum tamē erāt mortifera q̄ sine pcto poterāt iudei ad xp̄m cōuersi legalia obseruare ⁊ p hoc tēpore loquit̄ b apostolus. Tertiū aūt tp̄s est post diuulgationem euangelij in quo legalia nō solū sunt mortua sed mortifera vt q̄sq̄s ea seruet peccet mortaliter. Exponit autē ⁊ alit̄ in glosa vt dicat infirmus q̄ est ad lapsum vitioꝝ carnaliū p̄nus ⁊ huic consulendū est q̄ comedat olus idest tenues ⁊ aridos cibos qui nō sunt fomētū vitioꝝ ⁊ abstineat ab illis quibus excitat̄ libido. Sed alius qui est fortior credit se absq̄ periclo oīa māducare. Et hec drīa apparet. mat. 9. inter discipulos xp̄i q̄ nō ieiunabant tanq̄ cōfortati p̄sentia xp̄i. ⁊ discipl̄os iohānis baptiste q̄ ieiunabāt: Ut̄ ⁊ penitentiā agētes a quibusdā cibis abstinēt nō ppter eozū īmūditiam sed ad libidinē refrenādā. ¶ Deinde cū dicit. Js qui māducat ⁊c. exponit quō sunt vitāde disceptationes cogitationū ⁊ primo q̄tuz ad pfectos dicens. Js qui māducat scilicet cū secura cōsciētia omnia vl̄ etiā sine periculo libidinis nō spernat nō manducātē scilicet indifferent omnia tanq̄ infirmū in fide vl̄ quasi p̄nuz ad vitia. Ysa. 33. Ue q̄ spnis nōne ⁊ ipse sperneris? Luc. x. Qui vos spernit me spernit. Secūdo loquit̄ q̄tū ad infirmos dicēs. Et q̄ nō māducat scilicet indifferent omia vel q̄ est infirmus in fide de quo loquit̄ aplus vl̄ etiaz q̄a p̄nus est ad libidinē nō iudicet māducantē scilicet indifferent omnia q̄si transgressorē legis vel quasi in libidinē

i

precipitē. Mat. 7. Nolite iudicare ꝛ nō iudicabimini. s. 2. Inexcusabilis es o homo omnis q̄ iudicas. ¶ Deinde cū dicit. Deus eī illū assumpsit ꝛc. assignat tres rationes ꝓpter quas debemus a falso iudicio abstinere. Scōa ponitur ibi. Suo dño ꝛc. Tertia ibi. Tu aūt q̄ iudicas ꝛc. ¶ Prima ratio sumit ex auctoritate iudicātis. Unō ꝑmo ostē dit hanc auctoritatem deo competere. Secundo excludit q̄ iudiciū ad homines non pertinet. ibi Tu quis es ꝛc. Dicit ergo primo Recte dictum est q̄ qui non manducat manducantē nō iudicet. Deus eī assumpsit illū scilicet in fuū a se iudicādū. Zach. 11. Assumpsi mihi duas virgas id est duos pplos. ps. Assumpsit me de aq̄s multis. Ille aūt q̄ assumit ad superioris iudiciū nō debet ab iferiori iudicari. Et ideo cōcludit. Tu q̄s es id est cuius auctoritatis vel virtutis es q̄ iudicas alienū fuū id est ꝓximus tuū qui est fuus dei. Requirit eī in iudicāte auctoritas fm illud exo. 2. Quis cōstituit te ꝑncipē ꝛ iudicē super nos. Et Luc. 12. Quis me cōstituit iudicē aut diuisorez sup vos. Sed ex hac rōne sequi videt hominis iudiciuz de alio homine esse illicitū Sed dicēdū est q̄ in tantū hominis iudicium licitū est in q̄tū agit auctoritate concessa diuinitus. Unde dicit deutro. 1. Audite illos ꝛ qō iustuz est iudicare. Et postea sequit. Quia dei est iudiciū id est auctoritate diuina agit. Si q̄s vero velit sibi vsurpare iudiciū sup ea q̄ nō sunt ei diuinitus cōcessa ad iudicandū: est iudiciū temerariū sicut si q̄s iudex delegat⁹ a papa vellet in iudicādo trasgredere mādati fines. Deus autē soli sibi reuauit iudicare occulta q̄ ꝑcipue sunt cogitationes cordiū ꝛ futura. Et ideo si q̄s iudicare ꝑsumpserit ē temerariū iudiciū. Unde augustinus dicit in libro de ꝑmone dñi in mōte. In his duobus temerariū est iudiciū cū īcertum sit quo animo q̄d factū sit. vel incertū qualis futurus sit q̄ nūc bonus vl malus mānifeste apparet. ¶ Deinde cū dicit. Suo dño stat aut cadit ꝛc. ponit scōam rationē que quidē sumit ex fine meriti vel demeriti. ꝓsset aliq̄s dicere q̄ licet hō nō habeat iudiciariā auctoritatē tamē intromittere se debet iudicio alterius ꝓpter damnū vl fructū q̄ inde ꝓuenit. sed aplus ostēdit hoc ad deū magis q̄ ad homines ptinere. Et sic ēt ꝓpter hoc debem⁹ deo ꝓximoꝝ iudicia relinq̄re: nisi in q̄tum vice ipsi⁹ fungimur in iudicādo p auctoritatē nobis cōmissaz. Circa hoc tria facit. ꝓmo ꝓponit qō itēdit. Secūdo exemplificat ibi Nam alius iudicat ꝛc. Tertio ꝓbat ꝓpositū ibi. Qui sapit diē ꝛc. Circa primū duo ꝓponit. ꝓmo q̄ q̄d circa hominē accidit ad deū ptinet cū dicit. Suo dño stat. s. recte agēdo. ps. Stātes erāt pedes nri in atriis tuis hierusalē. Aut cadit sez peccādo. Amos. 5. Domus irsl cecidit ꝛ nō adijciet vt resurgat. ꝓōit aūt sub distinctiōe. stat aut cadit ꝓpter incertitudinē q̄ multi vident cadere qui stant: ꝛ econuerso fm illud ecc. 8. Vidi impios sepultos q̄ cū adhuc viuerēt in loco sancto erāt ꝛ laudabant in ciuitate q̄si iustoꝝ opum. Loq̄tur aūt b aplus fm similitudinē hominis fui ad cui⁹ dñm ptinet omne qō circa fuum agit. Nec intelligendū est q̄ deo aliq̄d ꝑficiat vl noceat si homo stet aut cadat. Dicit eī Job 35. Si peccaueris q̄d ei noceb. pozro si iuste egeris q̄d ei donabis. Sed q̄tū ad homines qō iuste agim⁹ ad gloriā dei spectat. Mat. 5. Ut videāt opa vra bona ꝛ glorificēt patrē vrm q̄ in cel est. Q aūt cadimus peccādo est hominibus occasio blasphemandi deū. s. 2. Nomen dei ꝓpter vos blasphemat inter gētes. Vl qō dicit. Suo dño stat aut cadit exponendum est in iudicio dñi sui. 1. cor. 4. Qui iudicat me dominus est. Secūdo obiicit q̄ si cadit ad deū ptinet dicēs: Stabit aūt. Quasi dicat. Et si aliq̄s nunc cadat p peccatū tū potest esse q̄ iterū stabit. Et hoc omnino implebitur nisi ꝑdestinatus. ps. Munq̄d q̄ dormit non adijciet vt resurgat. Mich. 6. Ne leteris inimica mea q̄ cecidi: resurgam. Et ꝓpter hoc si videmus aliquē manifeste cadentē nō debemus eū dei picere temerarie iudicādo de eo q̄ nō q̄ resurget: sed magis debemus presumere q̄ iterū stabit nō ex cōsideratione cōditionis humane: sed cōsiderando virtutē diuinam. Unde cū dicit. ꝓtens est deus statuere illū ꝓpter eius bonitatē: ꝑsumere debemus q̄ iterū statuet eum. Eze. 3. Ingressus est in me spūs ꝛ statuit me supra pedes meos: sicut ꝛ supra dictū est. Si nō ꝑmanserint in incredulitate inserentur. potens est eī deus iterū inserere illos. ¶ Deinde cū dicit. Nā alius iudicat ꝛc. exemplificat qō dictū est. ꝛ ꝑmo ꝓponit diuersitatem humane sentētie dicens: Ideo dico q̄ suo dño stat aut cadit. Nam alius iudicat inter diē ꝛ inter diē id est iudicat inter vnum diem ꝛ aliū vt scilicet vno die abstineat ꝛ nō alio. Qō quidem videt ꝑtinere ad mfirmū in fide q̄ reputat adhuc legalia esse obseruāda. Dicit eī leuit. 24. Decio die mēsis septimi dies expiationū erit affligetisq̄ animas vras in eo. Et iudith. 8. dicit q̄ iudith ieiunabat omnib⁹ diebus vite sue ꝓter sabata ꝛ neomenias ꝛ festa dom⁹ irsl. Alius aūt iudicat omnē diem indifferenter esse obseruādam q̄tum ad ieunia legis que iā cessauerūt: Unde hoc videt ꝑtinere ad eū qui est ꝓfectus in fide. ps. Per singulos dies benedicā tibi. ꝓtest hoc etiam referri ad abstinētias que fiunt causa cohibende libidinis quib⁹ omni die aliq̄ vacant: puta q̄ ꝑpetuo a carnibus vel vino abstinent vel ieiunant. quidam aūt interpositis diebus abstinent ꝛ ab abstinentia cessant fm illud ecc. 3. Omnia tēpus habent. ¶ Secundo ostendit omnia hec posse ad dei gloriā ptinere dicens: Unusquisq̄ in sensu suo abundet id est suo sensui dimittat. Abundare eī in sensu suo est sensum suū sequi. Ecc. 15. De⁹ ab initio cōstituit hominē ꝛ reliquit illū in manu ꝓsilij sui. Vl in sensu suo id est fm sensum suū studeat abundare ad gloriā dei. fm illud. 1. cor. 14. Ad edificationē ecclesie querite vt abundetis. Sed hoc videtur locū habere in his que nō sunt fm se mala. In his aūt que sunt fm se mala non est homo suo sensui relinquēd⁹. Q aūt aliquis iudicet diem inter diem. videt esse fm se malū fm primam expositionē. Dicitur eī gal. 4. Dies obseruatis ꝛ mēses ꝛ tempora ꝛ annos. timeo ne sine causa laborauerim in vobis. Et loquitur ad litteraz de his q̄ dixerunt dies obseruandos fm cerimōias legis. Sed dicenduz q̄ aplus hic loquit fm tēpus illud in quo iudeis ad fidem conuersis licitū erat legalia obseruare vt dictuz est. Sed q̄tum ad secūdam expositionē videtur esse illicitum quod dicit. Alius iudicat omnē diem. Sunt eī q̄dam dies in quibus non est licitū ieiunare. Dicit eī Augusti. in epistola ad casulanū. Quisquis diem dominicū ieiunio decernendū esse putauerit: non puo scandalo erit ecclesie. Nec īmerito. Illis enim dieb⁹ quibus nihil certi statuit diuina scriptura mos populi dei ꝛ instituta maiozum pro lege tenenda sunt. Et in decretis dicit di. 30. Si quis presbiter propter publicā penitētiam a sacerdote acceptā absq̄ alia necessitate die dominica pro quadā religiōe ieiunauerit sicut manichei anathema sit. Sed intelligendū est q̄ hic aplus loquitur q̄tum ad illas abstinētias que quolibet die licite fieri possunt absq̄ dissonātia cōmunis consuetudinis vel eozum que sunt a maioribus instituta. ¶ Deinde cum dicit. Qui sapit diem ꝛc. probat ꝓpositum q̄ scilicet vnusquisq̄ suo dño stet aut cadat et hoc tripliciter. ꝓmo per actū fidelium. Secūdo per intentionē eozum ibi. Nemo eī vestrum ꝛc. Tertio p eozum cōditionē ibi. Siue ergo viuimus siue morimur ꝛc. probat ergo primo q̄ vnusquisq̄ fideliū suo domino stat aut cadit p hoc q̄ de omnibus que fecit fm suā conscientiaz, gratias agit deo. Unde dicit. Qui sapit diē

vt scilicet vno die abstineat ⁊ alio die ab abstinẽtia cesset domino sapit. id est ad reuerentiã dei cibos discernit: sicut ẽt nos discernimus vigilias festoꝝ in quib⁹ ieiunam⁹ a diebus festis quibus ieiuniũ soluimus ꝓpter reuerentiam dei. Ecc. 33. Quare dies diẽ superat. ⁊ iter ñ. Lux lucez. Deinde loquitur ꝙtum ad illos qui iudicant omnez diem. quoꝝ quidaz omni die a ieiunio cessabant. sicut dicitur. Mat. 9. q discipuli xpi nõ ieiunabãt. Unde dicit. Et qui manducat scilicet omni die dño manducat id ẽ ad gloriã domini qõ per hoc patet. Gratias eñ agit deo scilicet ꝺ cibo assumpto. 1. thi. 4. Abstiere a cibis quos deus creauit ad percipiẽdũ cũ gratiaꝝ actione fidelib⁹. ps. Edent pauperes ⁊ saturabuntur ⁊c. Ulterius ꝙtũ ad eũ qui sic iudicat omnẽ diẽ vt scilicet omni die abstineat: subdit. Et qui non manducat id est abstinet omni die domino id est ad honorẽ dñi non mãducat. Et hoc patz ꝓ hoc q gratias agit deo qui sibi dedit voluntatẽ ⁊ virtutẽ abstinendi. 1. thes. vltimo. In omnib⁹ gratias agite. Sed qõ hic dicit aplus de his qui omni die vl abstinebant vl ab abstinencia cessabant debet intelligi ꝙtum ad illud tẽpus in quo hoc nõ erat contrariũ statutis maioꝝ nec cõmuni cõsuetudini populi dei. ¶ Deinde cũ dicit. Memo eñ vestrũ sibi viuit ⁊c. ꝓbat idẽ ex intentione fideliũ. Et primo excludit inordinatã intentionẽ dicens: Recte dico q vnusquisq dño suo stat aut cadit. Memo eñ nostꝝ viuit vl naturali vita vl spirituali de qua dicit abac. 2°. Justus aũt meus ex fide viuit sibi. id est ꝓpter seipsuz qz hoc essz frui seipso. 1. coꝝ. x. Non queremus qõ mihi vtile ps. Non nobis dñe nõ nobis ⁊c. vl sibi id est ꝼm suã regulam sicut qui dicunt sap. 2. Sit fortitudo nostra lex iustitie. vel sibi id est suo iudicio. 1. coꝝ. 4. Sed neq⁹ meipz iudico. Et nemo moritur scilicet morte corpali vel morte spirituali peccando. vel etiã morte spirituali qua q̃s moritur vitijs puta in baptismo ꝼz illud supza. 6. Qui mortuus est iustificatus est a peccato. Uel sibi id est suo iudicio vel ꝓpter seipsum aut suo exẽplo. sed exẽplo xpi moritur aliquis a vitijs. Ro. 6. Q enim mortuus est peccato mortuus est semel. et infra. Ita et vos existimate vos mortuos esse peccato. ¶ Secundo ostendit qualis sit recta intentio fideliũ dicens: Siue eñ viuimus vita corpali dño viuimus. id est ad glorizaz dñi. Siue morimur morte corpozali dño morimur id est ad honorẽ dñi. phil. 1. Magnificabitur xps in corpore meo siue ꝓ mortẽ siue per vitam. Uel si exponatur qõ dicit ꝺ no id est iudicio dñi qui constitutus est a deo iudex viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ. vt dicitur act. 10. ¶ Deide cũ dicit. Siue ergo viuim⁹ ⁊c. ostẽdit ꝓpositum ex conditione fidelium. Et primo concludit ex premissis fideliũ conditionẽ scilicet q nõ sunt sui sed alteri⁹. Illi eñ qui sui sunt sicut liberi homines sibi viuunt ⁊ sibi moriunt. Quia ꝝ dictũ est q fideles nõ sibi viuunt aut moriunt sed dño. cõcludit sic. Siue ergo viuim⁹ siue morimur dñi sumus: quasi serui eius qui habet potestatem vite ⁊ mortis. 1. coꝝ. 7. Pprecio empti estis ⁊ nolite fieri serui. Empti eñ estis precio magno. 1. pal. 12. Tui sum⁹ o dauid ⁊ tecũ filij ysai. Secũdo assignat causaz hui⁹ cõditionis dicens. Jn hoc eñ xps mortuus est ⁊ resurrexit id est hoc adept⁹ ẽ sua morte vt viuoꝝ dominarẽ quia resurrexit vitã nouã ⁊ ꝓpetuam inchoando. Et mortuorum qz mortẽ nostrã moriendo destruxit. 2. coꝝ. 5. Pro quibus mortuus est xps vt qui viuunt iã nõ sibi viuant: sed ei qui ꝓ eis mortuus est ⁊ resurrexit. Sic igit ꝓ omnia p̃dicta aplus ꝓbauit q vnusquisq suo dño stat aut cadit per hoc scilicet q fideles gratiaz agunt deo ⁊ q dño viuunt et moriunt ⁊ q dñi sunt ⁊ in morte ⁊ in vita. ¶ Deinde cũ dicit. Tu autẽ quid iudicas ⁊c. põit tertiã rationem que sumitur ex futuro iudicio. Et circa hoc tria facit Primo ꝓponit supfluitatẽ presentis iudicij dicens. Tu autẽ quid iudicas id est qua vtilitate vel necessitate iudicas fratrẽ tuũ temerarie de occultis que tuo iudicio nõ sũt cõmissa: Aut tu alius qui iudicaris quare spernis fratrẽ tuũ ꝓ nullo reputans ab eo iudicari? Mat. 2. Quare despicit vnusquisq fratrẽ suũ. Secundo ꝓmittit futurũ xpi iudiciũ. Quasi dicat. Recte dico q iudicas quia nõ debes timere q absq⁹ iudicio remaneat. Omnes eñ stabimus ante tribunal xpi. Dicit autẽ tribunal xpi eius iudiciaria potestas. sicut ⁊ ma. 25. dicit. Cum venerit filius hominis in maiestate sua tunc sedebit sup sedẽ maiestatis sue Dicit autẽ omnes stabim⁹ quasi iudicãdi tã boni ꝙ mali ꝙtum ad remunerationẽ vel punitionẽ. 2. coꝝ. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal xpi vt referat vnusq̃sq ꝓpria corpis ꝓput gessit siue bonũ siue malum. Sed ꝙtũ ad discussionẽ nõ omnes stabũt vt iudicãdi: sz quidã cõsedebunt vt iudices. Ma. 19. Sedebitis sup sedes iudicãtes duodecim tribus isrl. Tertio ibi. Scriptũ est eñ ⁊c. ꝓbat qõ dixerat ⁊ primo inducit auctoritatem Scõo infert conclusionẽ ibi. Itaq⁹ vnusquisq⁹ ⁊c. Dicit ergo primo dictũ est q omnes stabim⁹ ante tribunal xpi. ⁊ hoc patet ꝓ auctoritatẽ sacre scripture. Scriptũ est eñ. Esa. 45. Uiuo ego dicit dñs qñ mihi flectẽt omne genu ⁊ omnis lingua cõfitebit deo. Littera nostra sic habz. In memetipso ego iurauι qz mihi curuabit omne genu ⁊ iurabit omnis lingua. Tria aũt ĩ his verbis ponunt. Primo quidẽ iuramentã qõ interdum in verbis dei ponit ad ostendendũ id qõ dicit firmũ esse ꝼm ĩmutabilitatẽ diuini cõsilij: nõ autẽ esse mutabile sicut ea que pronunciant ꝼm causas inferiores vt ꝓphecia cõminationis. Unde dicit in ps. Jurauit dominus ⁊ nõ penitebit eũ. Homines aũt vt aplus dicit he. 6. per maiorẽ sui iurant. Quia Xo deo non habet maiorẽ in quo maioꝝ firmitas cõsistat veritatis ꝓ seipsum iurat. Ipse autẽ est ipsa vita ⁊ fons vite ⁊ ideo forma iuramenti dñi est. Uiuo ego. Quasi dicat. Juro ꝓ vitam qua ego singularit viuo. Secũdo pronunciat subiectio cõmunis creature ad xpm cũ dicit. Quoniaz mihi scilicet xpo flectet omne genu. Jn quo designatur pfecta subiectio rationalis creature ad christum. Solent eñ homines in signũ subiectionis maioꝝ flectere genua. Unde phil. 2. dicitur. Jn nomine iesu omne genu flectat celestrum terrestriũ et infernoꝝ. Tertio pronunciat fidei cõfessionẽ qua omnes gloriã xpi cõfitebunt. Unde sequitur Et omnis lingua confitebit deo id est cõfitebit christum esse dominũ ꝼm illud phil. 2. Omnis lingua cõfiteat qz dominus noster iesus xps in gloria est dei patris. Omnis autẽ lingua intelligi potest expressio cognitiõis siue hominũ siue angelorũ. Hoc autẽ implet nunc in hac vita nõ ꝙtum ad singulos homines: sed ꝙtũ ad genera singuloꝝ De quolibet eñ genere hominũ nunc aliq̃ xpo subijciuntur et ei cõfitentur ꝓ fidem: sed in futuro iudicio omnes ⁊ singuli ei subijcient. boni quidẽ voluntarie: mali autẽ inuiti. Unde dicit he. 2. Jn eo q ei omnia subiecit nihil dimisit nõ subiectũ ei. nunc autẽ nec dũ videm⁹ omnia subiecta ei. ¶ Deinde cũ dicit. Itaq⁹ vnusquisq⁹ ⁊c. Infert conclusionẽ ex dictis. Et primo conclusionẽ intentam ex eo q ĩmediate dixerat dicens: Itaq⁹ exquo xpo flectetur omne genu vnusquisq⁹ nostrũ per se reddet rationez deo scz ante tribunal xpi. Mat. 12. De omni verbo ocioso qõ locuti fuerint homines reddent deo rationẽ in die iudicij Et. 18. Assimulatũ est regnũ celoꝝ homini regi qui voluit rationẽ ponere cũ seruis suis. Sed videtur q nõ quilibet per se rationem reddet sed vnus ꝓ alio. he. vltimo. Obedite ꝓpositis vestris et subiacete eis. Ipsi eñ quigi

67

49

lant quasi rationē reddituri p animabus vestris. Sed dicendum q in hocipso q prelati p alijs rationem reddēt reddent rationē pro suis actib⁹ quos circa subditos agere debuerunt. Si em fecerūt quod cōpetebat eozū officio non eis imputabit si subditi pereant. Imputaretur autez eis si negligerent facere qō eozū officiū requirebat. Unde dicitur Eze. 3. Si dicēte me ad impiū morte morieris nō annunciaueris ei. Ipse in iniquitate sua moriet. sanguinem autē eius de manu tua requirā. Si autē tu annūciaueris impio et ille nō fuerit cōuersus ipse quidē in iniqtate sua moriet. tu autē animā tuā liberasti. Secūdo infert conclusionē principalit intentā in tota precedenti pte dicens: Non ergo amplius inuicē iudicemus scilicet temerario iudicio qō includit rationibus supradictis. 1. cor. 4. Nolite ante tps iudicare xp̄m.

Lectio secunda.

Sed hoc iudicate magis ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum. Scio t cōfido in dño iesu. quia nihil cōmune per ipsum nisi ei qui existimat quid cōmune esse: illi cōmune est. Si em ꝓpter cibum frater tuus contristat iam nō scōm charitatē ambulas. Noli cibo tuo illum pdere p quo christus mortuus est. Nō ergo blasphemetur bonū nostrū. Non est em regnum dei esca t potus. sed iusticia et pax et gaudiū in spiritu sancto. Qui em in hoc seruit xp̄o: placet deo t pbatus est hominibus. Itaq; que pacis sunt sectemur: t que edificationis sunt inuicem cnstodiamus. Noli ꝓpter escaz destruere opus dei.

Postq apostolus pbibuit humana iudicia: hic pbibet scandalū primo t et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit quod intendit. Secūdo manifestat ꝓpositū ibi. Si enim ꝓpter cibū xp̄m. Circa primū ꝓponit tria. Primo em docet scandala esse vitanda dicens: Dixi q nō iudicetis inuicē sed vnusquisq; de suis actib⁹ iudicare debet ne sint in scandalum alioz et hoc est qō dicit. Sed hoc iudicate magis ne ponatis fratrib⁹ offendiculū vel scādalū. Scādalum autē sicut dicit Hiero. sup Mat. notat offendiculū vl ruinā quā i pactionē pedis possum⁹ vicere. Unō scādalū est factū vel dictū minus rectū: pbens alicui occasionem ruine ad similitudinē lapidis ad quem in via positū homo impingit t cadit. Magis autē aliq̄d videt esse scādalū q̄ offendiculū. Nam offendiculū potest esse q̄cq̄d retinet seu retardat motū procedētis. scādalū aūt id est impactio videtur esse cū aliquis disponit ad casum. Non ergo debemus facti ponere offendiculū vt aliq̄d faciam⁹ vnde impediat primus a via iusticie. Esa. 57. Aufferte offēdiculū de via populi mei. Neq; etiā debemus facti ponere scandalū aliquid faciendo vnde ipse inclinet ad peccatum. Mat. 18. Ue homini illi per quē scādalū venit. Secundo docet id ex quo scandalū pabat esse fm suā naturā siue fm se licitū. Circa qō sciendū est q sicut supra dictuz est. apud romanos erant q̄dā ex iudeis ad fidē conuersi q̄ cibos fm legē discernebāt. alij vero habētes fidē pfectā indifferenter omnib⁹ cibis vtebant qō q̄dē fm se licitū erat Unde dicit. Scio t cōfido in dño iesu: q nihil est cōmune per ipsum. Circa qō notanduz est q sicut dicit Hiero. sup Mat. q pplus iudeoz ptē dei se esse iactās. cōes cibos vocat quib⁹ omnes vtunt homines. Nbi gratia sullā carnē. lepozes t huiusmodi. Cōmūe igit qō ceteri hominibus q t quasi nō ens de pte dei p mundo appellatur Q ergo dicit. Nihil cōe est idē est ac si diceret nihil imūdum est. Et hoc quidē aplus ꝑmū dicit se scire q ita ē fz rerū naturā fm illud. 1. thi. 4. Omnis creatura dei bona et nihil reijciēdū qō cū gratiarū actiōe pcipit. Secūdo dicit se cōfidere in xp̄o iesu q per ipsum nihil est cōe q scilicet cibi scōm suā naturā nunq̄ fuerūt imūdi: vitabant tñ aliquo tpe vt imundi fm legis p̄ceptū ꝓpter figurā: sed hoc xp̄s remouit iplēdo oēs figuras. Et ideo aplus per fiducia quā habet in dño iesu asserit: nihil esse, cōmune vel imundū per ipsū id est ipso hoc faciente. act. 10. Qō deus purificauit tu ne imundū dixeris. ¶ Tertio ostēdit quomodo hoc posset esse p accidens illicitū in q̄tū scilicet est cōtra cōscientiā māducātis. Unde dicit. Dictū est q nihil est cōe. Sed hoc intelligēdū est nisi ei qui erronea conscientia estimat q̄d id est aliq̄d cibo⁹ cōmune esse id ē immundū illi cōe est id est ita est illicituz sibi ac si esset fm se imundū. Tit. 1. Omnia munda mūdis coinq̄natis autez t infidelibus nihil mundū est. sed inq̄nata est eoz mēs t conscientia. Et sic apparet q aliq̄d qō est fm se licitū efficit illicitū ei q̄ id cōtra suā cōscientiā agit: licet conscientia sua sit erronea qō rationabilit accidit. Nā actus iudicant fm voluntatē agentiū. volūtas aūt movet a re app̄hēsa. Unde in id volūtas tēdit qō ei vis app̄hensa repsentat. t fz hoc qualificat vl specificat actio Si igit rō alicui⁹ iudicet aliq̄d esse peccatū t volūtas ferat in id faciendū: manifestū est q hō habet voluntatē faciēdi peccatū t ita actio eius exterior q̄ informat ex volūtate est peccatū. Et eadē rōe si aliq̄s estimet id qō est veniale peccatū esse mortale peccatum si hac cōscientia durāte illud faciat: manifestuz est q eligit peccare mortalit t ita actio ei⁹ ꝓpt suā electionem est peccatū mortale. Si tñ aliq̄s ex post facto habeat cōscientiā erroneā p quā credat id qō est licitū a se factū fuisse peccatū. vl qō est veniale fuisse mortale nō ꝓpt hoc efficitur id qō est pz⁹ vl peccatū vl mortale: q volūtas t actio nō informant ex app̄hensiōe sequēti sed ex p̄cedenti. Hec autē q̄ dicta sunt dubitationē nō habēt. Sed dubium potest esse vtrū si aliq̄s habeat erroneā cōscientiaz vt credat esse necessariū ad salutē qō est peccatū mortale puta si aliquis estimet se peccare mortalit nisi furet vl fornicet. vt talis cōsciētia cū liget ita scz q si extra cōscientiā agat mortaliter peccet. Et videt q nō. primo q̄dē q lex dei q̄ phibet fornicationē t furtū fortius ligat q̄ conscientia. Secūdo q hoc posito esset pplexus. peccaret enim t fornicādo t nō fornicādo. Sed dicē dū est q etiā in per se malis cōscientia erronea ligat. In tantū em cōscientia ligat vt dictū est. in q̄tū ex hoc q aliquis extra cōscientiā agit. sequit q habeat voluntatē peccādi t ita si aliq̄s credat nō fornicari esse peccatū mortale dū eligit nō fornicari eligit peccare mortalit et ita mortalit peccat Et ad hoc ēt facit qō b dicit apls. Manifestū est em q discernere cibos nō ē necessariū ad salutē erat illis q nec iudeis conuersis ēt ante diuulgationē euāgelij licebat fuare legalia spez ponēdo in eis q̄si essent necessaria ad salutē vt aug. dicit. Et tñ aplus b dicit q si q̄s habēs cōscientiā cogentē. discernere cibos qō est estimare aliq̄d esse cōe t nō discernit eos scz abstinēdo ab eis peccat ac si māducaret imundum. Et ita etiā in p se illicitis cōscientia erronea ligat. Nec obstat qō primo obijcit de lege dei: q idē est ligamē cōscientie etiā erronee t legis dei. Nō em conscietia dictat aliq̄d esse faciendū vl vitandū nisi q credit hoc esse legē dei. Non enim lex nostris actibus applicat: nisi mediante cōscientia nr̄a Similiter etiā nec obstat qō scōo obijcit. Nihil em ꝓh

bet aliquē esse perplexū aliquo suppositoꝛ licet nullus sit pplexus simplicit. sicut sacerdos fornicariꝰ siue celebret missam sine nō celebret qñ debet ex officio peccat mortaliter nō tamē est pplexus simpliciter qꝛ potest peccatū dimittere ꝛ celebrare. Et similiter pōt aliqs conscientiā erroneā dimittere ꝛ a peccato abstinere. Est aūt adhūc alia dubitatio. Non em̄ dicit scādalizare q̄ facit opus rectum licet etiā ex eo aliqs sumat materiā scandali. Legit enim Mat. 15 q̄ pharisei audito verbo xp̄i scandalizati sunt. sed nō discernere cibos est opus rectū. ergo nō est dimittendū ꝓpter scandalū eius q̄ puersam cōscientiā habz errans in fide. Nam ſm hoc catholici deberent abstinere a carnibus ꝛ matrimonio ne inde heretici scādalizarent ꝓz erroneā conscientiā. Sed dicendū est q̄ aliqs scandalizare aliū pōt non soluz faciēdo aliquod malū: sed etiā aliqd faciendo qō habet speciē mali ſm illō. 1. thes. vltio. Ab omni specie mali abstinete vos. Dicit autē aliqd habere speciē mali dupliciť. Primo videlicz ſm opinionē eoꝛ q̄ sunt ab ecclesia precisi. Secundo ſm opinionē eoꝛ q̄ adhuc ab ecclesia tolerant. Infirmi aūt in fide estimātes legalia eē obseruāda adhuc tolerabant ab ecclesia ante euāgelij diuulgationē. Et ideo nō erat comedendū cū eoꝛuz scandalo de cibis in lege ꝓhibitis. Heretici autē nō tolerant ab ecclesia ꝛ ideo de eis nō est similis ratio. ¶ Deinde cū dicit. Si em̄ ꝓpter cibū ꝛc. manifestat qō dixerat. Et p̄mo primū ſcz q̄ nō sit ponēdū scādalū fratribꝰ. Secundo secūdū ꝛ tertiū quō scz sit aliqd cōe ibi. Omnia quidē munda sunt ꝛc. Circa primū ponit quatuoꝛ ratiōes quarū prima sumit ex pte charitatis dicēs. Si em̄ frat̄ tuus cōtristatur de hoc q̄ reputat te peccare ꝓpter cibū quem tu comedis quē ipse reputat īmundū iam nō ſm charitatem ambulas ſm quā aliquis ꝓmū suuz diligit sicut seipsum. Et ita vitat eius contristationē ꝛ nō prefert cibuz quieti fratꝛis qꝛ vt dicit. 1. coꝛ. 13. Charitas non querit q̄ sua sunt. Secūdā rationez ponit ibi. Noli cibo tuo ꝛc. q̄ sumit ex pte mortis xp̄i. videt em̄ parū appreciare mortē xp̄i qui ꝓ cibo fructū ei⁹ euacuare nō recusat. Unde dic Noli cibo tuo quē tu scz ndifferenť comedis non discernendo cibos illū pdere id est scādalizare: ꝓ quo id est ꝓ cuius salute xp̄s mortuus ē. 1. Pe. 3. Christꝰ semel mortuus est iustus ꝓ iniustis. Dicit aūt illū pdi qui scandalizatur: quia scandalū passiuuz sine peccato scandalizati eē non pōt. Ille em̄ scandalizať q̄ occasionē sumit ruine. 1. coꝛ. 8. Peribit infirmus in tua cōscietia frater: pro quo christus mortuus est. Tertiā rationē ponit ibi. Nō ergo blasphemeť ꝛc. que sumit ex donis spiritualis gratie. Et ꝓmo ondit inpueniēs q̄ sequit cōtra huiusmodi dōa ex eo q̄ alios scandalizamus. Secūdo manifestat qō dixerat ibi. Non em̄ ꝛc. Tertio infert conclusionē intentam ibi. Itaq̄ que pacis sunt sectemur ꝛc. Circa primū considerandū est q̄ ex hoc q̄ aliqui indifferenť cibis vtebātur in primitiua ecclesia cū scandalo infirmoꝛ hoc inconueniens sequebať q̄ infirmi fidē xp̄i blasphemabāt dicentes eā voza citarē ciboꝛ īducere cōtra legis mādatū. Et ideo aptus dicit exquo per dn̄m iesum factuz est q̄ nihil est cōe. nō ergo bonū nostrū id est fides vel gratia xp̄i per quā libertatē a ceremonijs consecuti estis blasphemetur ab īfirmis dicētibꝰ eā gule hominuz indulgere. Jaco. 2. Jp̄i blasphemāt nomē bonū qō īuocatū ē sup vos. ō hoc bono dicit in ps. Mihi adherere deo bonū est. ¶ Deinō cū dicit Non em̄ ꝛc. manifestat qō dixerat scz in quo bonum nostrū cōsistat. ꝛ primo ondit in quo nō consistat dicens: Non em̄ est regnū dei esca ꝛ potus. Regnū aūt dei dicitur hic id per qō deus regnat ī nobis ꝛ ꝓ quod ad regnum ipsius puenimus. de quo dicitur Mat. 6. Adueniat regnū tuum. Et mich. 4. Regnabit dn̄s sup omnes in mōte syon. Deo aūt cōiungimur ꝛ subdimur ꝓ interiorē intellectū ꝛ affectū vt dicit Jo. 4. Spiritus est deus ꝛ eos qui adorāt eū in spiritu ꝛ veritate adorare oportz. Et inde est q̄ regnum dei principaliť considerať ſm interiora hominis non ſm exteriora. Unde dicit Luc. 17. Regnū dei intra vos est. Ea vero que sunt exteriora ad corpus ptinentia in tantū ad regnū dei ptinent inq̄tum ꝓ ea ordinatur vel deordinať interior affectus ſm ea in quib⁹ principaliť consistit regnū dei. Et ideo cū esca ꝛ potꝰ ad corpus ptineant ipsa ſm se nō ptinent ad regnum dei nisi ſm q̄ eis vtimur vel ab eis abstinemus. Unde dicit. 1. coꝛ. 8. Esca autē nos nō cōmendat deo. Neq̄ em̄ si non manducauerimus deficiemus: neq̄ si manducauerimus abundabimus. Pertinet tamē vsus vel abstinentia esce et potus ad regnū dei in q̄tū affectus hominis circa hoc ordinať vel deordinať. Unde aug. dicit in libro de q̄stionibus euāgelij ꝛ habeť hic in glo. Justificať sapiētia a filijs suis qui intelligūt nō in abstinēdo nec in manducando esse iusticiā sed in equanimitate tolerādi inopiā ꝛ in tēperātia nō se corrūpēdi ꝓ abundantiam atq̄ importunitatem sumendi. Non em̄ interest q̄stio vt in glo. dicit quid alimentoꝛ vel q̄tū q̄s accipiat dūmodo id faciat ꝓ cōgruentia hominū cū q̄bus viuit ꝛ psone sue ꝛ ꝓ valitudinis sue necessitate sed q̄ta facultate ꝛ seueritate animi careat his. vel cū oportet vel cū necesse est his carere. Secundo ostendit in quo cōsistat bonū nostrū qō regnum dei vocat dicēs. Sed regnū dei est iusticia ꝛ pax ꝛ gaudiū in spiritusancto. Et iusticia referať ad exteriora opera quib⁹ homo vnicuiq; reddit qō suū est ad volūtatē huiusmodi opera faciendi vt dicit Mat. 6. primū querite regnū dei ꝛ iusticiā eius. Pax autē referať ad effectꝰ iusticie. Per hoc em̄ pax maxime ꝓturbatur q̄ vnus homo nō exhibet alteri qō ei debet. Unō dicit Esa. 32. Opꝰ iusticie pax. Gaudium autē referendū est ad modū quo sunt iusticie opera pficienda vt em̄ dicit p̄bus in primo ethicoꝛ. Nō est iustus qui nō gaudet iusta operatione. Unde ꝛ in ps. dicit Seruite dn̄o in leticia. Causam aūt huiꝰ gaudij exp̄mit dicens. In spiritu sancto. Est enīz spiritus sāctꝰ quo caritas dei diffunditur in nobis vt dicit. ē. 5. Illud em̄ est gaudium in spiritusancto qō caritas parit. puta cū aliqs gaudet de bonis dei ꝛ ꝓximoꝛ. Unde. 1 coꝛ. 13. dicit q̄ caritas nō gaudet sup iniq̄tate cōgaudet aūt veritati. Et gal. 5. dicitur. Fructus aūt spūs est caritas gaudiū. pax. Hec autē tria que hic tangnnť impfecte quidē in hac vita habentur pfecte autē qñ sancti possidebunt regnum dei sibi paratū vt dicitur Mat. 2. Joi erit perfecta iusticia absq̄ omni peccato. Esa. 6. Populus tuus oēs iusti. Ibi erit pax absq̄ omni ꝓturbatiōe timoris. Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis in tabernaculis fiducie ibi erit gaudiū Esa. 35. Gaudiū ꝛ leticiā obtinebūt ꝛ fugiet doloꝛ ꝛ gemitus. Tertio ꝓbat qō dixerat: scilicz q̄ in his regnū dei ꝙsistit. Ille em̄ homo videť ad regnū dei ptinere qui placet deo ꝛ a sanctis hominibus approbatur. sed hoc illi ꝓtigit in quo inuenit iusticia pax ꝛ gaudium: ergo in his est regnū dei. Dicit ergo. Dictū est q̄ regnū dei est iusticia pax ꝛ gaudiū in spiritusancto. Qui ergo in hoc seruit xp̄o qui est rex huius regni ꝓz illō col. 1. Transtulit nos in regnū filij dilectiōis sue vt scz viuat in iusticia pace ꝛ spirituali gaudio. placet deo qui est huius regni actoꝛ. Sap. 4. Placēs deo factus dilect⁹. Et ꝓbatus est hominibus id est ab eis approbať q̄ sunt huius regni ꝓticipes. Ecc. 31. Qui ꝓbatus est in illo ꝛ pfectus inuentus est. ¶ Deinde cum dicit. Itaq̄ ꝛc. Infert admonitionē intentā dicens. Exquo regnū dei consistit in iusticia pace ꝛ spirituali gaudio itaq̄ vt ad regnuz dei ptingere possimus sectemur ea que pacꝭ sunt id est ea stu

68

50

deamus adimplere per q̄ xp̄ianoꝝ pacem cōseruem⁹ he. 12. Pacē seq̄mini ⁊ sanctimoniā ⁊c. Custodiam⁹ inuicez ea q̄ sunt edificationis id ē ea p q̄ inuicez nos edificemus id est bonū cōseruemus ⁊ in meli⁹ ꝓuocemur. 1. coꝝ. 4. Ad edificationē ecclesie ḡrite vt abundetis. Nō q̄dez fiet si in iusticia ⁊ spūali gaudio vixerim⁹. ¶ Quartā rationem ponit ibi. Noli ꝓpt̄ escā ⁊c. q̄ sumit ex reuerētia diuinoꝝ opeꝝ q̄bus hoc reuerētie debem⁹: vt ea q̄ deus operat nō debeamus destruere ꝓpter aliqō cōmodū corporale. Et hoc est qō dic. Noli ꝓpt̄ escā q̄ ad corpis vtilitatem ꝓtinet destruere opus dei. Quod q̄dē nō intelligitur de quocūq; dei ope. Nā omnia q̄ in cibum hominis veniunt dei opera sunt sicut terre nascentia ⁊ animalium carnes q̄ sunt homīibus in cibū a deo cōcessa vt patz gen. primo. 19. Sed intelligitur de opere gratie quod in nob ipse specialiter operatur. Phil. 2. Deus em̄ est qui operatur in nobis velle ⁊ pficere ꝑ bona voluntate. Hoc igitur opus dei non debem⁹ in primo destruere ꝓpter escā nostram: sicut facere videbant illi qui turbatione ⁊ scandalo primoꝝ indifferentibus vtebantur.

Lectio tertia.

OMnia quidē mūda sunt sed malum est homini qui per offendiculū manducat. Bonum est nō māducare carnem ⁊ nō bibere vinū: neq; in quo frater tu⁹ offēditur aut scandalizat aut infirmat. Tu fidem quā habes penes temetipm habe corā deo. Beat⁹ q̄ nō iudicat semetipz in eo qō ꝓbat. q̄ āt discerni t: si manducauerit dānat⁹ ē: qz nō ex fide. oē āt qō nō ē ex fide peccatū est

Postq̄ apostolus posuit rationē ad ostendēduz q̄ nō debemus cū scandalo primoꝝ indifferenter sumere oīa: hic ostendit qualit̄ aliqui cibi possunt esse mūdi ⁊ īmundi. et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit q̄ sunt mūda ex sua natura dicens: Omnia quidem q̄ scilicet ad escā hominis ꝓtinent ꝓpt̄ mūda sūt. s. ex sui natura. q; ex sui natura nō habēt q; aīam homis inānent sm illud. Mat. 15. Nō em̄ ne qō intrat in os coīnq̄nat hominem. 1. thi. 4. Omnis creatura dei bona. Dicebant autē in lege q̄dā īmunda nō natura sed significatione vt patet leuit. 11. Sed ⁊ hanc īmunditiem xp̄s remouit implēdo veteris legis figuras. Unde dictum est petro act. 10. Quod deus purificauit tu ne commune dixeris id est īmundū. Secūdo ibi. Sed maluz est homini ⁊c. Ostēdit qualit̄ aliq̄s cibus homini possit fieri īmūdus vt scz ex ei⁹ esu sm aiam inānet. qō q̄dē ostendit fieri dupliciter. Primo ex eo q; aliq̄s cibū quēcunq; cū scādalo primoꝝ māducat. Secūdo ex eo q; cōtra conscientiā māducat ibi. Beatus q̄ non iudicat ⁊c. Circa p̄mū tria facit. Primo ostendit q̄d circa esum ciboꝝ sit malum dicēs: Licet omnia ex sui natura sint mūda sed tñ malum est homini q̄ māducat quēcunq; cibū p offendiculū id est cū confusione ⁊ scādalo primoꝝ. Mat. 19. Ue homini illi per quē scandalū venit. Secundo ostēdit quid circa huiusmodi vsuz ciboꝝ sit bonū dicēs: Bonū est nō māducare carnē ⁊ nō bibere vinū. quoꝝ primū p̄cipuū ē videre inter cibos: secundū int̄ potus Et ab his quidem abstinere ponit bonū esse. vel ꝓpter carnis concupiscentiā edomādam sm illud ep̄ō. 9. Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Uel etiā vt homo reddat abilioꝝ ad spiritualia cōtemplāda sm illud ecc. 2 Cogitaui a vino abstrahere carnem meā vt animū meū trāsferrē ad sapiētiā. Sed hoc nō intendit hic aplūs dicere sed q; bonū est his nō vti cū scādalo primoꝝ. quod quidē apparet ex hoc qō subdit. Ne ꝙ in quo frater tuus offendit ⁊c. Quasi dicat. Non solū dico de vino ⁊ carnibus q; bonū est eis nō vti: sed quocūq; alio cibo frater tuus offendit id est turbat contra te q̄si illicite agentē ꝙ quod pax eius ꝓturbat aut scandalizatur id est ad casum peccati ꝓuocatur ꝓpter quod ledit ei⁹ iusticia aut infirmat id est saltē in dubitationē venit vtrum hoc qō agitur sit licitū ꝙ quod eius spirituale gaudiū diminuit Unde ⁊ ipse aplūs dicit. 1. coꝝ. 8. Si esca scandalizat fratrē meū nō manducabo carnē in eternū ne fratrez meum scandalizem. Sed cū licitū sit his cibis vti si est ab his abstinendū ꝓpter hoc q; videtur scādalum ꝓximoꝝ videtur pari ratiōe q; ab omnibus licitis q̄ nō sunt necessaria ad salutē sicut sunt necessaria iusticia pax ⁊ spirituale gaudiū sit ꝓpter ꝓximoꝝ scandalū abstinendū. Et ita videtur q; homini nō liceat sua repetere cū scandalo ꝓximi. Sed dicendū est q; si scādalū ex infirmitate vel ex ignorantia ꝓueniat eoꝝ qui ꝓpter hoc scandalizatur ad vitādum hoc scandalū debet homo a licitis abstinere si nō sūt necessaria ad salutē. Hoc em̄ est scandalū pusilloꝝ qō dominus vitari iubet. Mat. 18. Uidete ne cōdemnetis vnū ex his pusillis. Si vero huiusmodi scandalū ex malicia ꝓueniat eoꝝ q̄ scandalizant tale scādalū est quasi phariseoꝝ qō dñs Mat. 15 docuit esse ꝓtenendū. Unde ad vitādum huiusmodi scādalū nō oportet a licitis abstinere. Sz tamē circa scandalū pusilloꝝ attendendū est q; ꝓpter illō vitandū tenet homo vsū licitoꝝ differre quousq; reddita ratione hoc scandalū amoueri possit. Si vero ratione reddita adhuc scandalū maneat: iā nō videtur ex ignorantia vel ex infirmitate ꝓcedere sed ex malitia. ⁊ sic iā ꝓtinebit ad scandalū phariseoꝝ. Tertio excludit quādam excusationē. Posset em̄ aliquis dicere. Licet primus scandalizetur de hoc q; indifferenter ego cibis vtoꝝ tamē ad ostensionē mee fidei ꝙ quā certū est hoc mihi licere volo indifferenter cibis vti. Sed hanc responsionē excludēs aplūs dicit. Tu qui scilicet indifferenter cibis vteris fidez habes rectā apud temetipsum ꝙ quā constat licitū esse his cibis vti. Bona quidē ⁊ laudabilis est fides ista. sed habe eaz in occulto coram deo cui talis fides placet. Ecc. 1. Benē placitū est deo fides ⁊ māsuetudo. Quasi dicat. Nō oportet q; fidem istā manifestes ꝙ operis executionez vbi hoc fit cū scandalo ꝓximoꝝ. Sed cōtra videtur esse qō dicit S. 10. Corde creditur ad iusticiā. oze autē cōfessio fit ad salutē. Non ergo videt q; sufficiat corde solum coram deo fidem habere sed oportet huiusmodi fidem primo manifestare confitendo. Dicēdū est autē q; eoꝝ que sunt fidei quedam sunt que nō sunt ꝓfecte ꝙ ecclesiā manifestata sicut in primitiua ecclesia nōdū erat ꝓfecte declaratū apud homines q; illi qui erant ex iudeis conuersi non tenerentur legalia obseruare. et sicut tpe augu. nōdū erat ꝙ ecclesiam declaratū q; anima nō esset ex traduce. Unde in huiusmodi sufficit homini q; fidē habeat coram deo. nec oportet q; fidem suā ꝓpalet cū scādalo ꝓximoꝝ nisi forte apō eos qui habent de fide determinare. Quedā vero sūt ad fidem ꝓtinentia ꝙ ecclesiam determinata. ⁊ in talib⁹ non sufficit fidem habere coram deo. sed oportet q; coram ꝓximo fidem quis confiteat̄ q̄tumcunq; ex hoc aliquis scandalizetur. quia veritas doctrine non est dimittenda ꝓpt̄ scandalū. sicut nec xp̄s veritatē sue doctrine ꝓpter scandalum phariseoꝝ dimisit. vt habet Mat. 15. Sciendū etiam q; licet circa talia oporteat q; homo fidem suā manifestet confessione verboꝝ. non tñ oportet q; eam manifestet executione operis: sicut si aliquis tenet fide vti matrimonio esse licitū nō requirit̄ ab eo q; matrimonio vtatur ad fidei sue manifestationē. Et sic etiā nō requirebat ab eis qui rectā fidē habebant q; fidem suā vsu ciboꝝ manifestarent. Poterat em̄ manifestare verbotenus cōfitendo ¶ Deinde cū dicit. Beatus q̄ nō iudicat ⁊c. Ostendit quō ciboꝝ vsus efficit aliquib⁹ īmundus ex eo q; est cō-

XV.ca.

tra conscientiã. Et circa hoc tria facit. ℙrio oñdit quid circa hoc sit bonũ vt scz ō eo qō homo facit nō habeat cō-scientiã remordentẽ. Unde dicit. Beat⁹ q̃ nō iudicat se ⁊ metipsum id est cuius conscientia eũ nō reprehendit vl̃ condemnat in eo qō ꝓbat id est approbat esse faciendũ Sed hoc est intelligendũ si recta fide approbet aliq̃d esse faciẽ-dum. Si autẽ falsa opinioe approbat aliq̃d esse faciendũ puta si arbitrat obsequiũ se ꝑstare deo de eo q̃ discipulos xp̃i interficit. vt dicit Johã. 16 Non excusat ex eo q̃ circa hoc nō iudicat semetipm. imo beatior esset si circa hoc eũ conscientia reprehenderet in q̃tuz ꝑ hoc a peccato magis ꝑ-hiberet. Sed in his q̃ sunt licita est intelligendum q̃ hic aplus dicit. Hoc em̃ ad gloriam hominis ptinet q̃ eũ sua conscientia nō reprehendat. 2. cor. 1. Gloria nr̃a hec ẽ te-stimoniũ cōscientie nostre. Job. 27. Neq̃ em̃ reprehendit me cor meũ i omni vita mea. Secũdo oñdit qd circa hoc sit malũ vt scz contra conscentiã agat. Unde dicit. Qui ãt discernit id est q̃ habet opinionẽ falsam q̃ oportuit cibos discernere si manducauerit scilicet cibos quos reputat es-se illicitos damnatus est ex hoc q̃ q̃tum in ipso est habet voluntatẽ faciendi qō est illicitũ ⁊ sic delinquit ꝓprio iu-dicio cōdemnatus vt dicit titũ. 3. ¶ Tertio assignat cau-sam eius qō dixerat dicẽs: Quia non ex fide ideo scilicet condemnatus est. ℙotest autẽ hic fides duplicit accipi. Uno modo ō fide q̃ ẽ virtus. Allo modo ꝑm q̃ fides dici-tur conscientia. Et he due acceptiones non differunt ni-si ꝑm differentiã ꝓticularis ⁊ vniuersalis. Jd em̃ qō vni-uersaliter fide tenemus. puta vsum cibor esse licitũ vl̃ il-licitũ cōscientia applicat ad opus qō est factũ vel faciẽdũ Dicitur ergo Jdeo eũ q̃ mãducat ⁊ discernit esse condem-natũ. qz hec nō est ex fide immo est cōtra fidẽ id est contra veritatem fidei ⁊ cōtra conscientiã facientis. he. 11. Sine fide ipossibile est placere deo. Et q̃ hec sit sufficiens cau-sa cōdẽnatiōis oñdit subdẽs Oñe ãt qō nō ẽ ex fide pec-catũ ẽ. Ex quo videt q̃ sic ōr i glo. oīs vita infideliũ pec-catũ sit: sic oīs vita fideliũ ẽ meritoria ingtũ ad dei gr̃az ordiat ꝑz illō. 1. cor. 10. Sive manducatis sive bibit⁊ si-ue aliq̃d ali ud facitis. omnia in gloriã dei facite. Sed di-cendũ est q̃ aliter se habet fidelis ad bonuz ⁊ infidelis ad malum. Nam in homĩe q̃ habet fidẽ formatã nihil est dã nationis vt. s. 8. dictũ est. Sed in homine infideli cuz ifi delitate est bonũ nature. Et ideo cũ aliq̃s infidel ex dicta-mine rationis aliqō bonũ facit nō referendo ad malũ finẽ non peccat. Non tñ opus eius est meritoriũ: qz nō est gra-tia informatũ. ⁊ hoc est qō in glo. dicit. Nihil bonuz est sine summo bono id est nullũ bonũ meritoriũ est sine gra-tia dei. ⁊ vbi deest agnitio vite eterne ⁊ icōmutabilis ve-ritatis q̃ scz est ꝑ fidem falsa virtus est in optimis moꝛib⁹ ingtũ scz nō referr̃ ad fidẽ beatitudinis eẽne. Cũ Xo hō infidelis aliq̃d agit ex eo q̃ infidel est manifestũ est q̃ pec-cat. Unde in glo. ōr. Opus omne qō nō est ex fide pecca-tũ est. sic est intelligendũ. Omne qō est cōtra fidẽ vl̃ con-tra conscientiã peccatũ ẽ. ⁊ si ex genere suo bonũ eẽ videa-tur. puta si paganus ad honorẽ suor deor virginitatem fuet vel elemosinã det. hocipso peccat. tit. 1. Coinq̃natis ⁊ infidelibus nihil mundũ est. scz inq̃nate sunt eor ⁊ mẽs ⁊ conscientia.

Incipit capitulũ quintũdecimũ.

Debemus aũt nos firmiores ibecil-litates infirmor sustinere. ⁊ nō no-bis placer. Unusq̃sq̃ vr̃m ꝓrio suo placeat i bonũ: ad edificatiōz Etem̃ xp̃s nō sibi pla-cuit. scz sicut scriptũ ẽ. Jmproperia iproperã-tiũ tibi cecider̃t sup me. Quecũq̃ enim scripta sunt ad nr̃az doctrinã scripta sunt. vt ꝑ patien-tiã ⁊ cōsolationẽ scripturar sp̃e habeam⁹ Deus aũt patiẽtie ⁊ solatii det vobis idipm sape in alterutr ꝛm iesuz xp̃m: vt vnanimes vno ore honorificetis deũ ⁊ patrẽ dñi nr̃i ie-su xp̃i. ℙropter qō suscipite inuicem sicut ⁊ xp̃s suscepit vos in honorẽ dei. Dico enim xp̃m iesum minist fuisse circũcisionis ꝓpt̃ verita-tẽ dei ad cōfirmãdas ꝓmissiones patrũ. gẽtes aũt sup misericordia honorare deuz sicut scriptũ est. ℙropterea cōfitebor tibi in gẽti-bus dñe: ⁊ nomini tuo cãtabo. Et iterũ dicit Letami gẽtes cũ plebe eius. Et iterũ. Lau-date oẽs gẽtes dñm: ⁊ magnificate eũ omẽs ppli. Et rursus esaias ait. Et erit radix iesse ⁊ qui exurget regere gẽtes: in eũ gentes spe-rabũt. Deus aũt spei repleat vos omni gau-dio ⁊ pace in credẽdo vt abũdet in spe ⁊ vir-tute spiritussancti.

Supra apl's docuit q̃ maiores debẽt scãdala ifirmor vi-tare hꝫ docet q̃ maiores debẽt ẽt infirmitates mior susti-nere. Et circa hoc duo facit. ℙrio ꝓpoit admonitionẽ. Scõo manifestat cã ibi. Unusq̃sq̃ nrm ⁊c. Jsta admoni-tio duo cõtinet quor ꝑmũ ptinet ad exteriorẽ actũ. Unde dicit Nõ solũ debem⁹ scãdala ifirmor vitare sz ẽt nos q̃-sumus firmiores in fide debem⁹ sustinere ibecillitatẽ ifir-mor. Sicut em̃ in materiali edificio eligunt aliq̃ firmio-ra ad sustinẽdũ totũ edificij põdus: qō ex fragiliori maꝛia suppoit. sic sunt fundamẽta ⁊ colũne. ita ẽt in spũali edi-ficio nō solũ eligunt sz effulciunt aliq̃ firmiores vt su-stineat põdus alior. Unde ps ōr. Ego ꝑfirmaui colũnas eius. Et gal'. 6. Alt alteri⁹ onera portate. Sustinent aũt firmiores ibecillitates ifirmor dũ eor defectus patiẽter ferũt ⁊ ꝑ posse subleuare nituntr. Scõm aũt ptinet ad in-teriorẽ intẽtionẽ. Unde ōr. Et nō debemus nob placere ita scz vrsp illō velim⁹ ipleri qō nob placet ⁊ q̃ sunt nob vtilia. 1. cor. 10. Sic ⁊ ego p oīa oīb⁹ placeo. ¶ Deinde cũ dicit Unusq̃sq̃ vr̃m ⁊c. mãifestat ꝓpoitã admonitio-nẽ ⁊ ꝑmo ꝗtũ ad scõaz ptẽ. Scõo ꝗtũ ad ꝑmã ibi. ℙro-pter qō suscipite inuicẽ ⁊c. Circa ꝑmũ duo facit. ℙrimo expõit qō dixerat. Scõo rõez iducit ibi. Etenim xp̃s non sibi ⁊c. Dicit ergo ꝑmo Jta dictũ est q̃ nos nō debe⁹ no-bis placer. Et hoc qdẽ ẽ qz vnusq̃sq̃ nr̃m q̃ sum⁹ firmio-res debet placere ꝓrio suo ifirmo id ẽ odescẽdere ei i his q̃ ei placẽt nō tñ in his q̃ mala sũt. sic Esa. 3. qdã reqrunt Noꝗmini nob placẽtia ⁊c. Et ideo subdit. Jn bonũ. Si-milit ẽt nō debem⁹ intẽdere vt hõi⁹ placeam⁹ ꝑpt̃ hu-manũ fauorẽ vl̃ gliam cũ in ps. ōr. De⁹ dissipauit ossa eo-rũ q̃ homĩb⁹ placẽt. Sed ad honorẽ dei ⁊ vtilitatẽ ꝓrio-rum. Unde subdit. Ad edificationẽ. i. ꝑpt̃ hoc q̃ alior volũtati cõdescẽdẽtis ipi edificenr in fide ⁊ dilectiõe xp̃i s. 14. Que edificatiõis sunt iuicẽ custodiam⁹. ¶ Dein-de cũ dicit. Etem̃ xp̃s ⁊c. assignat rõez ei⁹ qō dixerat exẽ-plo xp̃i. Et ꝑmo ꝑponit exẽplũ xp̃i. Scõo oñdit ei⁹ exẽplũ eẽ nob imitãdũ ibi. Quecũq̃ scripta sũt ⁊c. Tertio sibũ-git ozõez vt id iplere possim⁹ ibi. Deꝰ ãt pacꝭ ⁊c. Circa ꝑ-mum duo facit. ℙrimo ꝑponit exemplũ dicens: Dictuz est q̃ non debem⁹ nobis placere scilicet ꝑm nostrã ꝓpria-tam voluntatẽ. Etem̃ xp̃s qui est caput nostr nō sibi pla-cuit dũ elegit pati ꝑ nostra salute ea que sue ꝓprie vo-luntati erant cōtraria scilicet naturali voluntati huma-

ne vt impleret diuinā q̄ sibi ⁊ patri erat cōmunis. ſm illō Mat. 26. Non mea volūtas sed tua fiat. Secūdo ad hoc auctoritatē inducit dicens. Sed sicut scriptum est in ps. ex psona xpi dicentis ad patrē. O pater ip̄roperia iudeorum ip̄roperantiū tibi id est te blasphemantiū p̄ sua mala opera. ⁊ p̄ hoc q̄ veritati tue doctrine contradicūt ceciderunt super me: quia videlicet opprimere me voluerūt: q̄ voluntatē tuam eis p̄ponebā ⁊ eoꝝ mala opera redarguebam Jo. 15. Sed oderunt me ⁊ patrē meū. ꝑ̄ potest ⁊ hoc referri ad peccata totius hūani generis q̄ omnia peccata quodammodo sunt ip̄roperia dei in q̄ tū p̄ ea lex dei cōtemnitur Esa. 1. Derelinquerūt dñm blasphemauerūt sanctum isrl̄. Sic ergo ip̄roperia ip̄roperantiū deo ceciderūt super xp̄m in q̄ tū ipse p̄ peccatis omniū mortuꝰ est. Esa. 53. Deꝰ posuit i eo iniq̄tatē omniū nostꝝ. 1. Pe. 2. ꝑ̄ccata nostra p̄tulit in corpore suo sup̄ lignū. ¶ Deinde cuꝫ dicit Quecunq̄ enī scripta sunt ⁊c. ostendit q̄ hoc exemplū xp̄i sit nobis imitandū dicens: Quecunq̄ enī scripta sunt in sacra scriptura: vel de xp̄o vl̄ de mēbris eius scripta sunt ad nostrā doctrinā. Nulla enī necessitas fuit hec scribere nisi p̄p̄ nos vt ex his instruamur. 2. thi. 3. Omnis doctrina diuinitus inspirata vtilis est ad docendum ⁊ erudiendū ⁊c. Quid autē in scripturis ad nostrā doctrinam cōtineaꝫ ostendit subdens. Et p̄ patientiā ⁊ consolationē scripturaꝝ id est quas scripture continēt. Continet enim in sacra scriptura patiētia sanctoꝝ in malis sustinendis. Jac. vltimo. ꝑ̄atiētiam iob audistis. Continet etiā in eis cōsolatio quā deus eis exhibuit ſm illud p̄s. Secūꝫ multitudinē dolorꝫ meoꝝ in corde meo cōsolationes tue letificauerunt animā meā. Et. 1. ꝑ̄e. 1. dicit. Renuncians eas que in xp̄o sunt passiones. quod p̄tinꝫ ad patientiaꝫ. ⁊ posteriores glorias q̄ p̄tinet ad p̄solationē. Quē autē fructū ex hac doctrina suscipiamus ostendit subdēs Spem habeam⁹. ꝑ̄per hoc enim q̄ ex sacra scriptura instruimur eos qui pacienē p̄pter deuꝫ tribulationes sustinuerunt diuinitus cōsolatos fuisse spez accepim⁹ vt ⁊ ipi cōsolemur si in ipsis fuerim⁹ patientes. Job. 13. Et si occiderit me in ipso sperabo. ¶ Deinde cū dicit. Deus aūt patientie ⁊c. q̄ videbaꝫ nimis arduū vt pur⁹ homo posſit exemplū xp̄i imitari ſm illud Ecc. 2. Quid est homo vt sequi possit regē factorem suū. ideo adhibet orationis suffragiū dicēs. ¶ Deus autē patientie ſcz dator. p̄s. Tu es patientia mea. Et solatij. i. qui spiritualē cōsolationeꝫ largit̄. 2. coꝝ. 1. ꝑ̄ater miſicordiaꝝ ⁊ deus totius cōsolationis det vobis a quo est omne datū optimū vt dicitur Jac. 1. Idipsum sapere in alterutꝝ id est vt inuicē idē sapiatis ⁊c. 2. coꝝ. vltimo. Idē sapite. pacē habete. Nō q̄dem ſm consensum in peccatū: sed scōm ieſum xp̄m. de quo dicit ephe. 2. Ipse est pax nostra q̄ fecit vtraq̄ vnuꝫ Ut per hoc q̄ idez sapitis vnanimes existentes p̄ fidei ⁊ charitatis consensum ſm illud p̄s. ſm aliā lr̄aꝫ. Qui habitare facit vnanimes in domo. Ano ore id ē vna oris cōfessione q̄ ex vnitate fidei p̄cedit. 1. coꝝ. 1. Idipsum dicatis omnes. vt p̄ conformitate cordis ⁊ oris honorificetis deū omniū creatorē. idip̄m ēt existentē patrē dñi nr̄i ieſu xp̄i p̄ quē nos sibi in filios adoptauit. 1. reg. 2. Qui honorificauerit me honorificabo eū. Mal̄. 1. Si ego paꝫ vbi est honor meus. ¶ Deinde cū dicit. ꝑ̄opter q̄ suscipite inuicē. manifestat p̄mā p̄ē admonitionis. In qua dixerat q̄ firmiores debēt infirmitatē infirmoꝝ sustinere. Et circa hoc duo facit. ꝑ̄imo resumit admonitionē. Secūdo inducit rationē exemplo xp̄i ibi. Sicut ⁊ xp̄s ⁊c. Ter tio subiungit orationē ibi. Deus aūt spei ⁊c. Dicit ergo p̄imo p̄pter q̄ id est q̄ ea q̄ scripta sūt ad nostrā doctrinā ordinanē scz exempla xp̄i ⁊ aliorū sanctoꝝ. consequenter suscipite inuicē ſm caritatis affectū vt scz vnus sustineat ea que sunt alterius sicut ⁊ vult se sustineri ip̄e caritas p̄mittit. ⁊ vnus aliū etiā suscipiat ad iuuandū ⁊ p̄mouendū. s. 14. Infirmū in fide suscipite. ¶ Deinde cū dicit. Sicut ⁊ christus suscepit vos ⁊c. assignat ratiōez exemplo christi et p̄imo ponit eius exemplum dicens: Sicut ⁊ christus suscepit vos scilicz in sua p̄fectione ⁊ cura. Esa. 42. Ecce seruus meus suscipiā eū. Luc̄. 1. Suscepit isrl̄ puerū suū recordat⁹ ē miſicordie sue. Et hoc in honorē dei in quē omnia referebat Jo. 8. Honorifico patrē meū ⁊ vos inhonorastis me. Ex quo datur intelligi q̄ ⁊ nos inuicē debem⁹ suscipere in his q̄ p̄tinent ad honorez dei. Secundo ibi. Dico enī xp̄m ⁊c. manifestat q̄ dixerat. ⁊ p̄imo q̄dem ip̄ē tū ad iudeos. Secūdo ip̄ē tū ad gentiles ibi. Gentes aūt ⁊c. Dicit ergo p̄imo dictum est q̄ xp̄s vos suscepit q̄ estis congregati in vnitate fidei ex iudeis ⁊ gentilibus. Et hoc patet ip̄ē tū ad vtroſq̄. Dico q̄ xp̄m ministrū fuisse circūcisionis. Est enī ipse actor fidei ip̄ē tum ad omnes ſm illud he. 12. Aspicientes in actorē fidei ⁊c Sed in p̄opria persona non exhibuit seipsum nisi iudeis ſm illud Mat. 15. Non sū missus nisi ad oues q̄ perierūt domus israel. Esa. 65. Nō audiet vox eius foris. Et hoc quidē p̄pter veritatē dei: vt scz veritas dei p̄mitrētis cō probareꝫ. s. 3. Est autē deus veraꝫ. Unde subdit. Ad cō firmandas p̄missiones patrꝫ id est vt p̄ hoc implerentur p̄missiones patribus facte Luc̄. 1. Erexit cornu salutis nobis in domo dauid pueri sui sicut locutus p̄ os sanctoruꝫ 2. coꝝ. 1. Quotquot sunt p̄missiones dei in illo ē. ¶ Deinde cū dicit. Gentes autē ⁊c. Ostēdit etiā gentes suscepras a xp̄o. Et p̄imo p̄ponit q̄ intendit. Secūdo cōfirmat p̄ auctoritatē ibi. Sicut scriptum est ⁊c. Dicit ergo. Ita dictū ē q̄ xp̄s suscepit iudeos p̄p̄ veritatē dei vt p̄missiones patrū implerenē. gentibus autē nō erant promissiones facte. Unde hoc nō habet locū ip̄ē tū ad gētiles sed sunt p̄pter miſicordiā suscepti. Et hoc est q̄ dicit Gentes aūt debēt honorare deuꝫ sup̄ miſericordia eis exhibita per xp̄m: q̄ licet eis p̄sonaliter non p̄dicauerit: ad eos tamē discipulos suos misit qui in gentib⁹ ministerīū p̄dicationis exercuerunt. sicut ipse exercuerat in iudeis ſm illud Mat. vltimo. Euntes docete omnes gētes. Et ō hac miſericordia dicit in p̄s. Miſericordia dñi plena ē terra. Luc̄. 1. Miſericordia eius a p̄genie in p̄genies timentibus eū ⁊c. Sic ergo ap̄lus conuersionē iudeoꝝ attribuit veritati diuine. conuersionē gentiliū, diuine miſericordie. Contra q̄ videt esse q̄ dicit in p̄s. Uniuerse vie dñi miſericordia ⁊ veritas. Sed dicēdū est q̄ p̄ hoc q̄ ascribit vocationē iudeoꝝ diuine veritati nō excludit miſericordiā: q̄ ⁊ ap̄lus ex iudeis natus dicit. 1. thi. 1. Miſericordiā consecutus sum. Et hocip̄sum miſericordie fuit q̄ deus patribus p̄missiones fecit de posteriorꝫ salute. Similit̄ ēt p̄ hoc q̄ vocationē gentiū ascribit diuine miſericordie nō excludit totalit̄ diuinam ꝟitatē: q̄ hocip̄m ad diuinā ꝟitatē p̄tinebat q̄ ꝓpositū suū de saluatiōe gētiū ip̄leuit q̄ō ad epl̄. 3. dicit ap̄ls eē sacramētū absc̄ditū a seculis in deo. Sed aliq̄s mod⁹ veritatis. s. p̄ ip̄letiōe p̄missoꝝ ꝓsideraē i vocatiōe iudeoꝝ q̄ nō ꝓsideraē i vocatione gētiū q̄b⁹ p̄missiones nō sunt facte. ¶ Deinō cū dicit. Sicut scriptū ē ⁊c. confirmat q̄ō dixerat de p̄uersiōe gētium p̄ auctoritatē. Licz enī gētib⁹ nō fuerit re p̄missa vocatio ad fidē xp̄i nō tñ ex ip̄roviso accidit: ſz fuit p̄nūciata vaticinijs p̄p̄hax. Inducit aūt q̄tuor auctoritates quaꝝ p̄ma p̄tinet gr̄aꝫ actiones xp̄i ad patrē p̄ p̄uersiōe gētiū p̄ ip̄m factā. Ūn dicit. Sic̄ scriptū ē in p̄s. ex p̄sona xp̄i. 17. Constitues me in caput gentiū ⁊ ab insurgētib⁹ i me iudeis exaltab⁹ me o de⁹ p̄r̄ ego xp̄s ꝓfiteboꝫ tibi ꝓfessione gr̄aꝫ actiōis i gētib⁹. i. p̄ gētiū p̄uersiōe p̄ me facta ⁊ cātabo nouā quādam mētis exultatione nomini tuo q̄ō cis

xv.ca.

manifestum est ſm illud Johan.17. Manifestaui nomẽ tuũ hominibus quos dediſti mihi. Vel alit. Cõfitebor tibi in gentibus id est faciã q̃ tibi gẽtes cõfiteant cõfeſſione fidei. pſ. Confiteant tibi populi deus confiteant tibi populi omnes. ⁊ nomini tuo cãtabo id est faciã q̃ gentes cantent tibi canticũ qđ cõſiſtit in exultatiõe ſpũs renouati. pſ. Cantate dño canticũ nouum. cãtate dño oĩs terra. Secunda auctoritas continet adunationẽ gentiũ ⁊ iudeorum. Vnde ſubdit. Et itez dicit ſcriptura Eſa.35. Letamini gentes cũ plebe eius id est ſimul cõmunẽ exultationem aſſumatis cũ iudeis qui olim erãt plebs ei⁹. Eſa.9. Letabunt coram te ſicut qui letant in meſſe. Jo.10. Fiet vnũ ouile ⁊ vnus paſtor. Noſtra aũt lra habet. Letamini cum hieruſalẽ ⁊ exultate in ea omnes q̃ diligitis eã. Tertia auctoritas continet deuotionẽ gentiũ ad deum. Vnde ſubdit. Et itez ſcriptũ eſt in pſ. Laudate omnes gentes dominũ ſcilicet eius bonitatẽ cõfitentes. pſ. A ſolis ortu vſq̃ ad occaſuz laudabile nomẽ domini. Et omnes populi non ſolũ populus iudeoz magnificate eũ id est credite magnũ id eſt q̃ ſua magnitudine omnẽ laudẽ excedat. ecc.43. Benedicẽtes dñm exaltate illũ q̃tũ poteſtis. maior eſt eĩ omni laude. Mal.1. Ab ortu ſolis vſq̃ ad occaſum magnũ eſt nomẽ meũ in gentibus. Quarta auctoritas continet reuerentiã gentiũ ad xp̃m. Vnde ſubdit. Et rurſus Eſaias ait.11. Erit radix yeſſe. In quo prenũciat xp̃i originẽ ex dauid ſemine naſciturũ. Yeſſe nãq̃ fuit pater dauid. Dicit ergo Erit radix yeſſe ex cui⁹ pullulatione xp̃s naſcet. Eſa.11. Egredietur virga de radice yeſſe et flos ⁊c. Vel chriſt⁹ erit radix yeſſe: quia licet ex yeſſe p̃cefſerit ſm carnis originẽ tamẽ ſua virtute yeſſe ſuſtentauit ⁊ gratiam ei influxit. ſ.11. Non tu radicẽ portas ſz radix te. ¶ Deinde tangit xp̃i officiũ ſubdens. Et qui exurget in tantã gratie excellentiã vt poſſit regere gẽtes eos diuino cultui ſubiugando quod nullus ante eũ facere potuit. pſ. Dabo tibi gentes hereditatẽ tuã. Reges eos in virga ferrea. Vltimo ponit deuotionẽ gentiũ ad chriſtum dicens. In eum gentes ſperabunt. vt ſcilicet per eũ hereditatẽ celeſtis glorie conſequantur. 1. Pe.1. Regenerauit nos in ſpem viuã per reſurrectionẽ ieſu chriſti ex mortuis. ¶ Deinde cũ dicit. Deus autẽ ſpei ⁊c. ſubiungit oratiõnẽ dicens: dictũ eſt q̃ in chriſtũ gentes ſperabũt. Deus autẽ ſpei id ẽ qui nobis hanc ſpem infundit ſm illud pſ. Spes mea domine. Vel deus ſpei id eſt in quo ſperãdum eſt repleat vos omni gaudio ſcz ſpũali qđ eſt de deo Nee.8. Gaudiũ eĩ domini eſt fortitudo vra p̃ quã hõ in ſeipſo ⁊ ad deũ ⁊ ad ꝓximum eſt pacatus. pſ. Dax mĩta diligentibus legẽ tuã domine. In credendo. Quaſi dicat. Vtcũ hoc q̃ creditis etiã pacem ⁊ gaudiũ habeatis que quidem ſunt caritatis effectus. ſm illud gal.5. Fructus autem ſpũs ſunt caritas gaudiũ pax. Vnde patet q̃ a deo qui eſt datoꝛ ſpei optat eis vt cũ fide habeant caritatem per quã fides operat. vt gal.5. Nec fides eoz ſit ſine operibus mortua: quia fides ſine operibus mortua eſt. vt dicitur Jac.2. Et vt ſic p̃ plenitudinẽ harũ virtutũ abũdet ꝓficiendo de bono in melius. nõ ſolũ ĩ ſpe ſed etiã in virtute ſpiritusſancti id eſt in caritate que in cordibus noſtris diffundit per ſpiritũſanctũ vt. ſ.5. dictũ ẽ.2. coz.9. Potẽs eſt aũt dñs omnẽ gratiã abũdare facere in vobis.

Lectio ſecunda.

Certus ſuz autem fratres mei ⁊ ego ipſe de vobis: q̃m ⁊ ipſi pleni eſtis dilectiõe. repleti omni ſcientia. ita vt poſſitis alterutz monere. Audacius aũt ſcripſi vobis fratres ex pte. tanq̃ ĩ memoriã vos reducẽs ꝓpter gratiã q̃ data ẽ mihi a deo vt ſim miniſter xp̃i ieſu in gẽtibus ſanctificans euãgeliũ dei: vt fiat oblatio gentiũ accepta ⁊ ſanctificata in ſpiritu ſancto. Habeo igitur gloriã in xp̃o ieſu ad deũ. Non eĩ audeo aliquid loqui eoz que p̃ me nõ efficit xp̃s ĩ obedientiã gentiũ in verbo ⁊ factis in virtute ſignoz ⁊ ꝓdigioz in virtute ſpũſſancti. ita vt ab hieruſalẽ p̃ circuitũ vſq̃ ad illiricũ repleuerim euãgeliũ xp̃i. Sic autẽ p̃dicaui euãgeliũ hoc. nõ vbi nomiatus eſt xp̃s ne ſup alienũ fundamentũ edificarẽ: ſed ſicut ſcriptũ ẽ Quĩ quibus nõ ẽ annũciatũ de eo videbũt: ⁊ qui nõ audierũt de eo intelligent.

Poſtq̃ apoſtolus generalibus ãmonitionibus romanos inſtruxerat: hic incipit eis quedã familiaria ſcribere. Et primo quedã pertinentia ad ſeipſum. Secundo quedam pertinentia ad alios. 16. cap. ibi. Cõmẽdo autẽ vob phebẽ ⁊c. Circa primũ tria facit. Primo excuſat preſũptionem de hoc q̃ eos inſtruxerat ⁊ reprehenderat. Secũdo excuſat ſuã tarditatez circa viſitationẽ eoz ibi. Propter quod plurimũ impediebar. Tertio petit ſuffragia oratiõnum ipſoz ibi. Obſecro autẽ vos fratres ⁊c. Et circa primum duo facit. Primo excludit oppoſitã cauſam inſtruẽdi et arguẽdi eos. Secundo aſſignat verã cauſã ibi. Audacius eĩ ſcripſi ⁊c. Circa primũ conſideradũ eſt q̃ aliquis poſſet credere apoſtolũ ideo ſcripſiſſe romanis quia eſtimaret nullũ eſſe apud romanos qui poſſet inſtruere ⁊ corrigere. Sed hoc ipſe excludit dicens. Certus ſum eĩ fratres mei p̃ ea que de vobis audiui q̃m idonei eſtis ad admonendũ qui inter vos admonitiõe indigent. Ad hoc autẽ vt aliquis recte admoneat duo requirunt. quoꝝ primum eſt vt nõ ex odio vel ira ſed ex dilectiõe moneat. Vnde illud pſ. Corripiet me iuſtus in miſericordia. Et gal.6. Vos qui ſpirituales eſtis inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis. Et q̃tum ad hoc dicit. q̃m ⁊ ipſi pleni eſtis dilectiõe. Eze.10. Imple manũ tuã prunis ignis q̃ ſũt iter cherubin qui eſt ignis caritatis. Secundo requirit ſcientia veritatis eo q̃ quidã habent zelũ dei in corrigendo ſz nõ ſm ſcientiã vt. ſ.10. dictũ eſt. Et ideo ſubdit. Repleti omni ſcientia ſcilicet ⁊ humana ⁊ diuina ⁊ veteris ⁊ noue legis. 1. coz.1. In omnibus diuites facti eſtis in illo in omni verbo ⁊ in omni ſcientia. Et ex hoc ꝓcludit ſic. Ita vt poſſitis cõuenienter ꝓpter dilectionẽ ⁊ ſcientiã alterutrum monere. Quia eĩ in multis offendimus omnes vt dicit Jac.3. Oportet vt inuicẽ moneamus: qz vt dicit ecc.17. Vnicuiq̃ mãdauit de⁹ de ꝓximo ſuo. ¶ Deinde cũ dicit Audacius ⁊c. aſſignat verã cauſaz quare eos ammonuerat ⁊ correxerat. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit q̃ hoc ptinebat ad auctoritatẽ apoſtolat⁹ ſibi cõmiſſam. Secũdo oſtendit qualiter hac poteſtate vſus fuerit ibi. Habeo igit gloriã ⁊c. Dicit ergo Audacius autẽ id eſt ſecurius ſcripſi vobis errores ⁊ defectus vros arguendo. qđ qdẽ ad audacie ꝓſumptionẽ poſſet aſcribi ꝓpt hoc q̃ offenſionẽ vram nõ timui. Job.39. Audacit in occurſũ pgit armatis. Sed hec ꝓſumptio excuſat ex trib⁹. Primo qdẽ ex ꝓditiõe eoz ꝙb⁹ ſcribebat qz ⁊ ſi int romanos eſſent alĩq reſpectu quorũ talis reprehẽſio audax ⁊ ꝓſumptuoſa videretur. erant tñ alĩq̃ q̃ indigebãt dura reꝓ

hensione propter contentionum insolentiam. titū. primo Increpa illos dure. Et hoc est quod dicit. Ex pte. Quasi dicat Mō videt mea scriptura esse audax ꝙtum ad oēs vos: sed ꝙtum ad partem aliquā vestrū. Vel potest intelligi ex pte epistole in q̄ eos rephēdit. Pōt intelligi ēt ex parte ecclesie que scilicet mecuz est. Scōo excusat p̄dicta audacia ex intentione apostoli. Mō em̄ scripsit eis tanq̄ instruens ignorantes sed in memoriā eos reducēs cognitoz. Et hoc est quod subdit. Tanq̄ in memoriā vos reducens quasi oblitos: quoz que sciebat sicut et phil. 4. dicitur. Occupati aute eratis. heb. x. Rememoramini pristinos dies in quibus illuminati magnū certamē sustinuistis passionū. Tertio excusatur ex auctoritate apostoli q̄ hoc requirebat. Unde subdit. Per gratiā scilicet apostolatus mihi cōmissi. 1. coz. 15. Gratia dei sum id qō sum. Huius autē gratie primo describit auctoritatē cum dicit. Que data est mihi a deo. Quasi diceret. Mō ab hominibus: neq̄ p hominē. Secundo specificat istam gratiā cū dicit. Ut sim minister christi iesu in gentibus id est vt seruiā xpo in gētium cōuersione. 1. coz. 4. Sic nos existimet homo vt ministros christi supra. 11. Quamdiu sum gentiū apostolus ministerū meum honorificabo. ¶ Tertio ostēdit huius actū cum dicit. Sanctificans euangeliū dei id est sanctū esse ostendens et verbo et opere bone cōuersationis ⁊ miraculozum. col. primo. In verbo veritatis euāgelij quod peruenit ad vos sicut et in vniuerso mundo est ⁊ fructificat et crescit. prouer. 8. Recti sunt sermōes mei. Quarto ponit finē huius gratie cum dicit. Ut fiat oblatio gentium id est gentes per meū ministeriū cōuerse. In quo q̄si quoddā sacrificium et oblationez deo obruli scōm illud phil. 2. Et si immoloz super sacrificiū et obsequiū fidei vestre gaudeo ⁊ congratuloz omnibus vobis. Fiat accepta scilicet deo per rectitudinē. ps. Tunc acceptabis sacrificium iusticie oblationes et holocausta. Et sanctificata in spiritusancto id est per caritatē et alia spiritussancti dona 1. coz. 6. Sanctificati estis in nomine domini nostri iesu christi et in spiritu dei nr̄i. ¶ Deinde cū dicit. Habeo igitur gloriam ⁊c. ostendit quomodo auctoritate apostolica fuerat vsus. Et primo ponit fructū quem fecit. Secundo ondit huius fructus magnitudinē ibi. Ita vt ⁊c. Tertio ostendit difficultatē ibi. Sic autē predicaui ⁊c. Circa primum tria facit. Primo dat gloriā deo de fructu quē fecit dicens. Igitur quia talē gratiā accepi ⁊ diligenter executus sum id ad quod mihi hec gratia data est: habeo gloriam sicut fidelis minister. 1. coz. 9. Melius est mihi mori ꝙ vt gloriā meā q̄s euacuet Sed hāc gloriā nō mihi principaliter attribuo: sed eā habeo in christo iesu id est per iesum christū cuius virtute fructificare potui. Jo. 15. Sine me nihil potestis facere. Et quia christo oīa tradita sunt a patre vt dicit Mat. 11. Et pater in eo manens ipse facit opera. Jo. 14. Ideo vlterius hanc gloriā refert ad patrē dicens: Ad deū scilicet patrē. ps. Non nobis domine nō nobis sed nomini tuo da gloriā. Assignat autē rationem eius quod dixerat subdens. Non enim audeo loqui aliq̄d eozum que per me non efficit christus. Quasi dicat. Nihil referā de fructu p me facto qō p me factū nō sit. Alioquin gloriaz non haberem apud deū et si apud homines Que quidē refero nō tanq̄ per me principaliter facta: sz sicut quē p er me christus fecit. Et ideo hanc gloriam dixi me habere in christo iesu. Esa. 26. Omnia opera nostra operatus est in nobis. Secundo ponit ipsum fructuz dicens. In obedientiam gentium. Quasi dicat. Gloria mea hec est pro eo ꝙ feci gētes fidei obedire. supra primo Ad obediendum fidei in omnibus gentibus. psalmista. In auditu auris obediuit mihi. Tertio ostendit quomodo gentes ad hanc obedientiā adduxerit. Quia autem supra. x. dictum est fides ex auditu: auditus autē per verbum christi. Primo dicit in verbo id est per verbum predicationis fidei. Argumenta autem fidei predicate: sunt bona conuersatio predicantis. ⁊ ꝙtum ad hoc subdit. Et factis. quasi scilicet per recta opera vos ad fidem allexi. Mat. 5. Videant opera vestra ⁊c. Et opera miraculozuz quibus deus dat testimonium doctrine p̄dicate ſm illud Marci vltimo. Domino cooperante et sermonem cō firmante sequentibus signis. Unde subdit. In virtute signoꝛum id est miraculozum minozū puta sanatiōes egritudinū. Et prodigiozū id est maiozum miraculozū que ex sua magnitudine aliq̄d magni portēdunt id est ostendūt Sed hoc totū non sufficeret nisi spiritussanctus intus corda audientiū ad fidem cōmoueret. Unde dicitur act. x. q̄ loquente petro verba fidei cecidit spiritussanctus sup omnes qui audiebant illū. Et ideo subdit. In virtute spiritussancti. heb. 2. Contestāte deo signis et prodigijs ⁊ varijs spiritussancti distributionibus. ¶ Deinde cum dicit Ita vt ab hierusalem ⁊c. ostendit magnitudinē fructꝰ ex multitudine locozū in quibus predicauit dicēs: Ita vt incipiens ab hierusalem vbi in principio sue conuersionis predicauit in synagogis iudeoz vt dicitur act. 9. vt sic impleret qō dicitur Esa. 2 De syon exibit lex ⁊ verbuz domini de hierusalē. Usq̄ ad illiricū quod est mare adriaticū ex parte opposita ytalie repleuerim euangeliū christi id est omnia illa loca repleui predicatiōe euāgelij. Et ne aliquis intelligat ꝙ solum vadēs per rectā viaz a hierusalem in illiricū predicauerit euangeliū addit Per circuitum. quia scilicet gentibus circumquaq̄ predicauit ⁊ eas ad fidem cōuertit. Unde sibi potest cōpetere quod dicitur Job. 38. Quis dedit vehementissimo ymbri cursū ¶ Deinde cū dicit. Sic autē predicaui ⁊c. ostendit difficultatem huius fructū faciendi. Difficile enim est omnino ignaros ad fidē conuertere Primo igitur difficultatez sue passum ostendit dicens. Sic autē predicaui euangelium non vbi nominatus est christus id est non apud illos q̄ nomen christi audierant. ps. Populus quē non cognoui seruiuit mihi. Esa. 55. Ecce gentes quas nesciebas vocabis et gentes q̄ te non cognouerunt ad te currēt. Subdit autem rationē dicens. Ne super alienum fundamentum edificarē. Q̄ potest autē alienum fundamentū dupliciter intelligi. Uno modo doctrina heretica que est aliena a vere fidei fundamēto. Et sic hoc quod dicit. Ne. pōtur causaliter. Ea enim intentione apostolus voluit predicare illis qui nomen christi non audierant ne si prouenti essent a doctrina pseudo apostoloꝛ. difficilius esset eos ad veritatē reducere. Unde Mat. 7. dicitur. Stultꝰ est qui edificat domū suam super harenam cui comparatur falsa doctrina. Alio modo per alienū fundamentū potest intelligi doctrina vere fidei ab alijs predicata. et sic potest sumi ly ne consecutiue. Non enim vitauit apostolus predicare illis quibus ante fuerat ab alijs predicatuz. sic ipsis romanis specialiter predicauit quos prius petrus instruxerat: sed eo predicāte illis qui nihil de christo audierāt consecutum est vt non edificaret super alienū fundamentum sed ipse faceret prima fidei fundamenta ſm illud. 1. coz. 3. Ut sapiēs architectus fundamentū posui. ¶ Secundo ad hoc quod dixerat auctoritatem inducit dicens: Sicut scriptum est Esa. 2. Quoniam quibus non est annunciatum de eo videbunt et qui non audierunt contemplati sunt. In quibus verbis prophetа videtur predicere qm̄ gētes excellētioꝛi mō ad cognitiōez dei eēnt q̄ēturi ꝙ iudei q̄ añ cognouerāt. ondit ꝙ p̄mo excellētiā ꝙtū ad

causam cognitionis que scilicet duplex est: scilicet verba audita et res vise. Nisi ei duo sensus sunt disciplinabiles. Judei ergo in noticiam misteriorum xpi venerunt per verba annunciata eis a pphetis. i. Pe. i. Prophete q de futura in vobis gratia pphetauerūt scrutātes in quod vel qualē tps significaret in eis spūs xpi pnūciās eas q in xpo sunt passiones et posteriores glorias. Sed gētiles huiusmodi xpi misteria iā realiter ipleta vidēt ideo dicit: Quīm gentes quibus nō est annūciatū p pphetas de eo id est de xpo sicut fuit ānunciatū iudeis videbūt res iā impletas. Luc. 10. Multi reges et pphete voluerunt videre q videtis et nō viderunt. Secundo ostendit excellentiā ptū ad modum cognoscendi qz iudei ex annūciatiōe pphetaꝝ solum auditum habebant. Abdie. i. Auditum audiuimus a domino legatos ad gentes misit. Sed gentiles ex visione intellectum perceperunt: Unde dicit. Et gentiles scilicet qui ante nō audierunt prenūciari xpm p pphetas intelligent scilicet fidei veritatē. ps. Et nunc reges intelligite ꝛc.

Lectio tertia.

Propter quod impediebar plurimū venire ad vos et phibit⁹ sum vsq; adhuc. Nunc vero vlteri⁹ locum nō habēs in his regiōib⁹. cupiditatē ātē habēs veniendi ad vos ex multis iā pcedētib⁹ annis: cū in hispaniā pficisci cepero: spero q pteriens videā vos et a vobis deducar illuc: si vobis primū ex parte fruit⁹ fuero. Nunc igit pficiscar in hierlm ministrare sanctis. Probauerunt enī macedonia et achaia collationez alicui facere i paupes sanctorū q sunt in hierusalē. Placuit enī eis et debitores sunt eorum. Nā si spūalium eoꝝ participes facti sunt gētiles debēt et in carnalibus ministrare eis. Hoc igitur cū cōsumauero et assignauero eis fructū hunc: p vos pficiscar in hispaniā. Scio autē quīm veniēs ad vos: in abūdātia bēdictionis xpi veniā. Obsecro ergo vos fratres p dnm nrm iesum xpm et p charitatē sancti spiritus vt adiuuetis me in orationib⁹ vris p me ad deum. vt liberer ab infidelib⁹ q sunt in iudea: et obsequii mei oblatio accepta fiet in hierlm sctis. vt veniā ad vos in gaudio p voluntatē dei vt refrigerer vobiscū. Deus aūt pacis sit cum omnibus vobis Amen.

Postq; a plus excusauit se de psumptiōe q ei potuisset ascribi ex hoc q romanos instruxerat et corexerat: hic se excusat q eos visitare distulerat. Et circa hoc tria facit. Primo pōit impedimentū visitatiōis pteritū. Secō pōit visitādi ppositū ibi. Nūc vero vlteri⁹ ꝛc. Tertio pmittit visitationis fructū ibi. Scio aūt ꝛc. Dicit ergo pmo. Dictū est prediceui euāgeliū p multa loca in quib⁹ xps nō fuerat nominatus. propter qō hactenus impediebar plurimuz ex huiusmodi occupatione venire ad vos. Et istud impedimentū vsq; nunc durauit: Unde subdit. Et p hibit⁹ sum vsq; adhuc. Quod quidē pōt referri ad multitudinē occupationū quas in alijs locis habuerat. Vel etiā ad diuinā puidentiā p quā apli impediebant ne pueniret ad quosdam dirigebant in salutē alioꝝ. Sm illō act. 16. Transeūtes frigiā et galathie regionē vetati sum⁹ a spūsancto loq; verbū in asia. Unde et supra primo dictuz est. Sepe pposui venire ad vos et phibitus sum vsq; adhuc. Et hoc i qō dicitur. Job. 37. de nubibus p quas pdicatores intelligūtur. Lustrant cuncta p circuitū quocūq; eos volūtas gubernātis duxerit. Deinde cū dicit. Nūc vero vlteri⁹ ꝛc. manifestat ppositū suū de eoꝝ visitatiōe. et primo pmittit eis suā visitationē. Secūdo assignat causaz quare oporteat eaz differre ibi. Nunc igit pficiscar ꝛc. Tertio assignat eis visitatiōis terminū ibi. Hoc igit cū consumauero ꝛc. Dicit ergo pmo. Ita vsq; modo sum phibit⁹: nunc vero iam peragratis omnibus his locis vlteri⁹ nō habēs locū id est necessitatē manēdi in his regionib⁹ in quib⁹ iam p me fundata est fides. cupiditatē habēs veniēdi ad vos ex multis iā pcedentib⁹ annis. Sm illud. ē. i. Desidero eī videre vos vt aliqd impriar vobis grē spiritalis cū in hispaniā pficisci cepero quo scilicet ire intēdebat vt etiā ex tremis tere fundam ēta fidei collocaret. Sm illō Esa. 49. Dedi te in lucē gentiū vt sis salus mea vsq; ad extremum terre. Spero q pteriens videbo vos. p quod dat intelligere q nō itēdebat ad eos pncipaliter ire qz reputabat eis sufficere doctrinā petri qui primus inter aplos romanis fidē pdicauit. Et qz tunc romani dominabant in toto occidente eoꝝ auxilio et ducatu se sperabat in hispaniam pficisci. Unde subdit. Et a vobis deducar illuc. Intēdebat tamē aliquam moram apud eos contrahere: Unde subdit. Si vobis fruitus fuero id est cōsolat⁹. Sm illud quod supra pōo dictū est. Simul consolari in vobis. et hoc ex parte scilicet temporis quia per aliquod tempus intēdebat cū eis consolari. Sed contra est qō aug. dicit in libro de doctrina xpiana q illis solis rebus fruendum est que nos beatos faciunt scilicet patre filio et spiritusancto. Inconueniēter ergo dicit se fruitur esse romanis. Sed dicendum ē q sicut augusti. dicit ibidem homine in se nō esse fruendum sed in deo. Sm illud ad philo. i. Ita frater ego te fruar in domino quod est delectari in homine propter deum. Et sic intelligendū ē quod dicit. Si fuero fruit⁹ vobis scilicet i deo. Vel quod dicit. ex parte. potest referri ad bonos quibus poterat frui in deo. Nam alia parte scilicet malis nō poterat frui sed magis de eis dolere sicut dicit. 2. coꝝ. 8. Ne cū venero humiliet me de⁹ apud vos et lugeā multos ex his qui ante peccauerūt. Deinde cum dicit. Nūc igitur proficiscar. assignat causam quare differebat visitationem. et circa hoc tria facit. Primo ponit causaz dicēs Nunc igitur pficiscar id est ideo nō statim venio ad vos quia proficiscor hierusalē ministrare sanctis. Circa quod sciendum est q sicut legitur actuz. 4. illi qui ex iudeis a principio conuertebantur ad fidem venditis possessionibus suis de precio cōmuniter viuebant. quod cū defecissz maxime quadam magna fame imminente vt legitur act. 11. discipuli scilicet xpiani ex diuersis partib⁹ mundi prout quisq; habebat proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in iudea fratribus quod et fecerunt: mittentes ad seniores per manus barnabe et sauli. Ministerium igitur sanctoꝝ hic dicit ecclesiā quā fidelibus christi attulit in hierusalē sm illud. 1. coꝝ. vltimo. Quos probaueritis hos mittā perferre gratiā vestram in hierusalē q si dignū fuerit vt et ego eam: mecum ibunt. Secundo exponit quod dixerat de ministerio sanctoꝝ dicens: Probauerunt enim id est approbauerunt macedoniaꝝ achaia id est fideles vtriusq; regionis per eum conuersi collectionem aliquā facere id est aliquā collectaz in pauperes xpi id est ad vsuz pauperum qui sunt de numero sanctoꝝ sm illud eccles. 12. Da iusto et nō recipias pctōrē. Qui sunt in hierusalem in paupertate viuentes. 2. coꝝ. 9. De ministerio qō fit i scōs ex abūdāti ē mihi scribere vob. Scio eī

romptū animū vestrū pro quo de vobis glorior apō macedones. Tertio assignat rationes dictor quor prima ē ceneplacitū. Unde dicit. Placuit eī illis. 2. cor. 9. Unūquisq; prout destinauit i corde suo nō ex tristitia aut ex necessitat Secūda causa est debitū Unde subdit. Et debitores sunt eor. ℣. 13. Reddite omnibus debita. Rationē autē debiti assignat dicēs: Nā si gentiles facti sunt participes bonor spūaliū que erāt specialit eor id est iudeorum scilicet noticie diuine ⁊ pmissionū ⁊ gratie fm illud supra. 9. Quor ē adoptio filior dei ⁊ gla ⁊c. ⁊ supra. 11. Socius radicis ⁊ pinguedinis oliue factus es. Sunt etiam facti participes spiritualiū eor p hoc q illi pdicatores eis miserunt debēt ⁊ in carnalibus ministrare eis. Fz illud ecc. 14. In diuisione sortis da ⁊ accipe. Et ps. Sumite psalmū id est spiritualia. ⁊ date tympanū id est temporalia. Et ex hoc sumit argumentū q debent sumptus non solū illis qui pdicant sed etiā qui pdicatores mittunt ¶ Deinde cū dicit. Hoc igit cū ⁊c. pfigit terminū quo ad eos sit ventrus dicēs: Hoc igit cū cōsumauero scilicet ministerū sanctor ⁊ assignauero eis fructū hūc id est elemosinam gentiliū q̄ est quidā fructus cōuersionis eor. Ysee. 10. Vitis frondosa israel. fructus est ei adequatus. Proficiscar p vos in hispaniā Sed videt h aplus falsum dicere. Nunq̄ em̄ in hispaniā iuisse legit. In hierlim em̄ captus fuit ⁊ exinde romaz platus est in vinculis vt habet act. vltimo. vbi est occisus simul cū petro. Dicunt q̄ quidā q sicut dicit act. vltimo. cū venisset romā paulus permissuz est ei manere sibimet cū custodiente se milite. ⁊ postea dicit q māsit biennio toto in suo cōductu ⁊ illo spacio dicit eū in hispaniā iuisse. Sed qr hoc certū nō ē pōt melius dici q apostolus falsum nō dixit: qr ꝓponebat se facturz quod dicebat ⁊ sic verba eius erāt intelligēda ꝑ insinuātia eius ꝓpositū: nō aūt futuz euentuz qui ei erat incertus vnde nō poterat hoc pdicare nisi forte sub cōditiōe quā Jacob⁹ dicit apponēdā. Jaco. 4. Pro eo vt dicat: si dominus voluerit ⁊ si vixerimus faciemus hoc aut illud. Et sic etiā aplus se excusat. 2. cor. 1. de hoc q ad eos nō iuerat sicut pmiserat dicēs: Cū ergo hoc volui nūquid leuitate vsus sum aut que cogito fm carnez cogito vt sit apud me est: ⁊ nō. Et sic ex hoc q ex iusta causa pretermisit facere qō pmiserat se īmunē dicit a leuitate. carnalitate. ⁊ falsitate. Et sic etiā soluit hoc gelasius papa et habet in decretis. 22. q. 2. Beatus inquit paulus aplus nō ideo qō abstt fefellisse credendū est aut sibi extitisse cōtrarius: quōniā cū ad hispaniā se pmisisset itur. dispositione diuina maioribus occupatus causis implere nō potuit qō pmisit. Quantū em̄ ipsius volūtatis iterfuit hoc pnūciauit. qō re vera voluisset efficere. Quantum vero ad diuini secreta consilij q̄ vt homo nō potuit licet spiritu dei plenus agnosceret. supna pretermisit dispositiōe peruentus. Licet em̄ ꝓpheticū spiritū habuerit tū ꝓphetis nō omnia reuelant vt patet. 4. reg. 4. vbi heliseus dixit Anima eius in amaritudine est ⁊ dñs celauit a me⁊ non indicauit mihi. ¶ Deinde cū dicit. Scio aūt ⁊c. pnunciat eis fructū siue visitationis dicēs. Scio autē scilicet ex fiducia diuine gratie qm̄ veniēs ad vos in abūdātia benedictionis xpi ventā id est xps abūdantius suā benedictionem dabit vobis in meo aduentu. de qua dicit in ps. Et em̄ benedictionē dabit legislator: ibūt de virtute ī virtutem. Et sic laban dixit ad iacob. geñ. 3. Expimēto didici q benedixerit mihi deus ꝓpter te. ¶ Deinde cū dicit Obsecro ergo ⁊c. petit ab eis orationis suffragia. ⁊ primo petit eor orationes. 2° ipse ꝓ eis rogat ibi. Deus pacis ⁊c. Circa primū tria facit. Primo inducit eos ad orandū p se ex tribus. Primo q̄dem ex supna caritate cū dicit. Obsecro vos ergo fratres ad philo. 1. Propter caritatem aūt magis obsecro. Secūdo ex reuerentia xpi cuius ipe erat minister dicēs: Per dominum nr̄m iesum xp̄m. In quo oēs vnū sum⁹. vt. ℣. 12. dictū ē. Tertio ex dono spūsci qō eius ministerio tradebat. Unde subdit. Per caritatē spūsci quā spūscūs ī cordib⁹ nr̄is diffundit. vt. ℣. 5. dcm est. Secūdo petit auxilium orationis eor dicens. Et adiuuetis me in orationibus vestris ad deū scilicet p me fusis. puer. 18. Frater q̄ iuuat a fratre quasi ciuitas firma. Hoc autē vt glo. dicit nō ideo dicit aplus qr ipe min⁹ meretur q̄ alij minores sed ordinē sequit. primo quidez vt ab eccl̄ia p rectore suo fiat oratio fm illud. j. thi. 2. Obsecro igit primo omniū fieri obsecrationes. orationes. postulationes. gratiar actiones p omnibus hominib⁹. p regibus. ⁊ omnibus q̄ sunt in sublimitate constituti ⁊c. Scōo qr multi minimi duz cōgregant vnanimes magis merent. Et ideo impossibile est vt multor pces nō impetrent. Mat. 18. Si duo ex vobis cōsenserint sup terrā de omni re quācūq; petierint fiet illis a patre q̄ est in celis. Tertio vt dū multi orant multi etiā gratias agāt exauditi fm illud 2. cor. 1. Adiuuātibus vobis in oratione pro nobis vt p mltos gratie agant deo. Tertio ponit ea que vult sibi ipetrari quor primū ptinet ad hostes quos habebat in iudea. Unde dicit. Ut liberer ab infidelibus q̄ sunt in iudea: qui pcipue paulū ipugnabāt ⁊ odiebāt: qr fiducialit̄ pdicabat cessationē legaliū. Act. 21. Audierūt de te q discessionē docens a moyse ⁊c. Secundū ptinebat ad eos in quor ministerium ibat. Et hoc est qō subdit. Et oblatio obsequij mei id est eccl̄ia in qua eis ministro fiat accepta sanctis qui sunt in hierlim scz vt ex hac p uocent ad gratias agendū deo. ⁊ ad orandū p ipsis gentibus a quibus recipiūt. ecc. 31. Splendidū in panib⁹ benedicent labia mltor. Tertiū ptinet ad ipsos quib⁹ seruiebat. Unde subdit. Ut veniā ad vos in gaudio. ⁊ hoc p voluntatē dei cōtra quā nihil agere volebat. supra ꝑmo. Obsecrans si quomodo ꝑspex iter habeā in volūtate dei veniendi ad vos. Et refrigerer vobiscū id est vt ex vr̄a ꝑsentia refrigeriū tribulationū mear accipiam. ¶ Deinde cū dicit. Deus aūt pacis ⁊c. oñdit q̄ p eis orat dicēs: Deus autē dator pacis sit cū omnibus vobis per hoc scilicet q vos ad inuicē pacē habeatis. 2. cor. vltimo. Idem sapite ⁊ deus pacis ⁊ dilectiōis erit vobiscū. subdit. Amē idē ita fiat. ps. Et dicet omnis ppl⁹ fiat fiat.

Incipit capitulū sextūdecimū.

Commendo aūt vobis phebē sororem nr̄am q̄ est in ministerio ecclesie q̄ est chencris: vt eā suscipiatis in dño digne sctis: et assistatis ei in quocunq; negotio vr̄i iduerit. Et em̄ ipsa quoq; assistit multis ⁊ mihiipi. Saluta te prisca ⁊ aq̄la adiutores meos in xpo iesu q̄ p anima mea suas ceruices supposuerūt: qb⁹ nō solū gratias ago: sed et cūcte ecclesie gentiū ⁊ domesticā eccl̄iam eoruz. Salutate ephenetū dilectū mihi. qui est ꝑmitiu⁹ ecclesie asie in xpo iesu. Salutate mariaz que multum labozauit ī vobis. Salutate andronicū ⁊ iuliā: cognatos ⁊ cōcaptiuos meos q̄ sunt nobiles in aplis q̄ ⁊ ante me fuerūt in xpo iesu. Salutate ampliatū dilectissimuz mihi in domino. Salutate vrbanū adiutorē nostruz

romanos

in epistolã i ad [redacted]

in xp̃o iesu ⁊ stachin dilectũ meum. Salutate appellen probum in xp̃o. Salutate eos qui sunt ex aristoboli domo. Salutate herodionẽ cognatũ meum. Salutate vos qui sunt ex narcisci domo: qui sunt in dño. Salutate tryphenã ⁊ tryphosam: qui laborãt in dño. Salutate persidam charissimã q̃ multũ laborauit in domino. Salutate rufum electũ in dño. et matrem eius et meam. Salutate asyncretẽ ⁊ phlegontã hermen patrobã hermam ⁊ q̃ cũ eis sunt fratres. Salutate philologũ ⁊ iuliã nereũ ⁊ sororẽ ei⁹ ⁊ olimpiadẽ ⁊ omnes qui cũ eis sunt sanctos. Salutate inuicẽ in osculo sancto. Salutant vos omnes eccl'ie xp̃i.

¶Postq̃ apostolus ꝓposuit fidelibus romanis quib⁹ scribebat quedã familiaria pertinẽtia ad suã personã: hic ponit quedã familiaria ptinentia ad alios. Et circa hoc tria facit. ¶Primo monet quid ad alios debeãt facere. Secundo ostendit quid alij ad eos agant ibi. Salutat vos ⁊c. Tertio epistolã finit in gratiar̃ actione ibi. Ei autẽ q̃ potens ⁊c. Circa primũ duo facit. ¶Primo ostẽdit quos debeant salutare. Secũdo ostẽdit quos debeant vitare ibi. Rogo aũt vos fratres. Circa primũ mãdat quasdam psonas salutari in speciali. Secundo põit in generali modũ salutatiõis ibi Salutate inuicẽ ⁊c. Tertio salutat eos in cõmuni ex pte fideliũ ibi. Salutãt vos ⁊c. Circa primus prio loquit de quadã muliere corinthia q̃ romã ibat quaz eis recõmendat describens eã: primo ex nomĩe dicẽs. Cõmendo aũt vobis pheben q̃ licet essz deo deuota. nõ tamẽ erat tãte auctoritatis vt cõmẽdaticijs litteris nõ egeret. sicut ipse de se dicit. 2. cor. 3. Aut nunq̃d egemus sicut q̃dam cõmendaticijs lr̃is. Secũdo describit eã ex fidei religione dicẽs: Sororẽ nostrã. Omnes em̃ mulieres fideles sorores vocanr̃ sicut ⁊ omnes viri fratres. Mat. 23. Oẽs vos fratres estis. Tertio ex officio pietatis cũ dicit. Que est in ministerio eccleie que est chenchris in portu corinthioꝝ vbi aliq̃ xp̃iani erant cõgregati q̃bus dicta mulier seruiebat. sicut ⁊ de ipso xp̃o Luc. 8. dicit q̃ quedã mulieres ministrabant ei de facultatibus suis. Et de vidua eligenda dicit. 1. thi. 5. Si hospicio recepit si pedes sctõrum lauit. ¶Deinde dicit scõo in quibus vult eã cõmendatã haberi. quoꝝ primũ est vt honeste recipiat. Et hoc ẽ quod dicit. Ut suscipiatis eã in domiõ id est ꝓpr̃ amorẽ dei. Digne sanctis id est fm̃ q̃ dignum est recipi sanctos fz illõ Mat. 10. Qui recipit iustũ in noĩe iusti mercedẽ iusti accipiet. Quidã libri habẽt digne satis id est cõuenienr̃. tamẽ littera nõ cõcordat cũ greco. Secundũ est vt eam sollicite adiuuẽt. Unde subdit. Ut assistatis ei scz cõsilium ⁊ auxiliũ ferendo in quocũq̃ negocio vr̃i indiguerit. Habebat em̃ forte aliq̃d expedire in curia cesaris. Sz cõtra hoc videt esse qõ dicit. 1. thes. 4. Uestrũ negociuz agatis. Quasi dicat. Nõ intromittatis vos de negocijs alienis. Sed dicendũ est q̃ assistere negocijs alienis contingit dupliciter. Uno modo secularit̃ id est ꝓpter fauorez hominũ vel lucra. ⁊ hoc nõ cõuenit fuis dei. 2 thi. 2. Nemo militans deo iplicat se negocijs secularib⁹. Alio modo assistit aliq̃s negocijs alienis ex pietate. puta in auxilium indigentiũ ⁊ miserorꝝ. ⁊ hoc est religiosum fm̃ illud Jac. 1. Religio mũda ⁊ imaculata apud deũ ⁊ patrẽ. hec est visitare pupillos ⁊ viduas in tribulatiõe eorꝝ. Et hoc modo apostolus hic loquit. Ultimo aũt ostendit apostol⁹ meritũ eius quare hoc sibi debeat dicẽs. Etenim ipsa q̃ multis astitit ⁊ mihiipsi Esa. 3. Dicite iusto qm̃ bene. retributio em̃ manuũ eius fiet ei. Mat. 5. Beati misericordes quoniã ipi misericordiã cõsequẽtur. ¶Deinde mandat salutari q̃sdam alias psonas sibi ꝓiunctas dicẽs: Salutate priscã ⁊ aq̃lã q̃ erat vir prisce. sed mulierem ꝓpõit forte ꝓpter maiorẽ fidei deuotionẽ. Adiutores meos in xp̃o iesu id est in fide xp̃i pdicãda. Apud em̃ eos corinthi hospitabanr̃ vt habet̃ act. 18. Qui ꝓ anima mea suas cer uices supposuerũt id est seipsos mortis piculo ꝓposuerũt ꝓ vita mea ꝓseruanda: qõ est indiciũ maxie caritat̃. Jo. 15. Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet vt animã suã ponat quis ꝓ amicis suis. Hoc aũt videt factũ fuisse corinthi vbi paulus psecutionẽ est passus. sicut habet act. 18. Vel forte melius dicendũ est q̃ alij se periculo ꝓ apl̃o exposuerũt. Nam illud qõ legit act. 18. factũ fuit qm̃ prisca ⁊ aquila de roma recedẽtes corinthum venerũt vt ibidez dicitur. Sed hoc scribebat apl̃s qm̃ adhuc estimabat eos esse rome. vita aũt apli nõ tã sibi q̃ alijs necessaria erat. fz illud phil'. 1. Permanere autẽ in carne necessariũ ꝓpter vos. Et ideo subdit. Quibus nõ solũ ego gratias ago: fz ⁊ cuncte ecclie gentiũ. quar̃ sum apl̃s ⁊ doctor. 1. thi. 2. Doctor gẽtiũ in fide ⁊ veritate. Et etiã salutate domesticã eoꝝ eccliam. Habebant em̃ in domo sua mltos fideles ꝙgregatos. Deinde vult aliũ salutari sibi dilectiõe cõiunctum dicẽs. Salutate ephenetũ dilectũ meum q̃ est ꝓmitiuus asie in xp̃o. primus em̃ in tota asia fuit ad fidẽ xp̃i cõuersus qõ erat ei ad magnã dignitatẽ. he. 12. Accessistis ad eccliam ꝓmitivoꝝ q̃ conscripti sunt in celis. Tũc aũt erat rome. ¶Deinde dicit. Salutate mariã q̃ multũ laborauit in vobis ad hoc vt eos ad cõcordiã revocaret: q̃ cuz hoc facere nõ posset significauit apl̃o Sap̃. 3. Bonoꝝ laborũ gloriosus ẽ fructꝰ. ¶Deinõ dicit salutate andronicũ ⁊ iuliã quos prio describit ex genere cũ dicit. Cognatos meos. Jn quo ostendit eos fuisse iudeos de q̃bus. s. 9. q̃ sunt cognati mei fm̃ carnẽ. Scõo ex passiõe ꝓ xp̃o sustenta dicens. Et cõcaptiuos meos. Fuerãt em̃ aliquando cũ apl̃o xp̃i incarcerati. 2. cor. 11. Jn carceribꝰ abundantius. Tertio ex auctoritate cuz dicit. Qui sunt nobiles in apostolis id est nobiles inr̃ pdicatores. fm̃ illõ ꝓuer. vltimo. Nobilis in portis vir eius. Quarto ex tẽpore cũ dicit. Et ante me fuerũt in xp̃o iesu. ¶Prius em̃ fuerunt cõuersi q̃ ipse apostolus. ⁊ ex hoc eis maior reuerentia debebat. 1. thi. 5. Seniorẽ ne increpaueris sed obsecra vt patrẽ. ¶Deinde dicit. Salutate ampliatũ dilectũ meũ in domino id est dilectiõe charitatis q̃ ẽ in xp̃o phil'. 1. Testis mihi est deus quomodo cupiã omnes vos esse in viscerib⁹ xp̃i. ¶Deinde dicit. Salutate vrbanũ adiutorẽ nostrũ in xp̃o scz in pdicatiõe fidei ꝓuer. 18. Frater q̃ adiuuat̃ a fratre ⁊c. Et stachin dilectũ meũ: q̃s ꝓfugit qr forte simul habitabant vel aliqua alia necessitudine erant cõiuncti. ¶Deinde dicit. Salutate appellen ꝓbũ in xp̃o. i. approbatũ i xp̃o forte p̃ aliquas tribulatiões. Job. 23. ¶Probauit me quasi aurũ qõ p ignẽ transit. ¶Deinde cũ dicit. Salutate oẽs q̃ sunt ex domo id est ex familia Aristoboli in cuius domo multi fideles erãt cõgregati quem non salutat: qr forte ex aliqua causa erat absens. ¶Deinde dicit Salutate herodionẽ cognatũ meũ qui ex hoc ꝓ dicitur fuisse iudeus. ¶Deinde dicit. Salutate omnes qui sunt ex domo narcisci qui dicitur fuisse ꝓsbiter ⁊ peregrinabatur per deserta loca vt fideles christi confortaret. Unde quia tunc eum absentẽ nouerat esse apostolus non mandat eũ salutari sed familiã eius. Erant tamen in eius familia aliqui infideles. ⁊ ideo ad discretionẽ subdit Qui sunt in domino quia solos fideles salutari mãdat. ⁊ Jo. 1. Si quis venit ad vos ⁊ hanc doctrinã nõ affert nolite recipere eum in domũ nec aue dixeritis ei. ¶Deinde

dicit Salutate triphenā ⁊ triphosā que laborauerunt in domino id est in ministerio sanctoꝝ qꝫ domin⁹ sibi reputat fieri ſm illō Mat. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis mihi fecistis. ¶ Deinde dicit Salutate ꝑsidā carissimam meā quā scilicet apostolus propt̄ eius deuotionez specialiter diligebat. Unde subdit Que multū laborauit in domino scilicet exhortando alios: ⁊ ministrādo sanctis ⁊ etiam in pauperate ⁊ alijs spiritualib⁹ laborib⁹. 2. cor. 11. In laboribus in ieunijs in vigilijs ⁊c. ¶ Deinde dicit Salutate rufum electum in domino id ē in gratia xp̄i ephe. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Et matrē eius scilicet carne. ⁊ meā quia fuit eius mat be neficio. Aliquādo em̄ seruierat apostolo licet tunc rome non esset. thi. p. 5. Anus vt matres iunēculas vt sorores in oñi castitate. ¶ Deinde dicit. Salutate asineretū hermē patrobā hermā ⁊ qui cum eis sunt fratres. quos simꝫ salutat: quia simul concorditer habitabant. pſ. Qui habitare facit vnius moris in domo. ¶ Deinde dicit Salutate philologū ⁊ iuliā nereū ⁊ sororē ei⁹ olimpiadē ⁊ omnes qui cū eis sunt sanctos id est in fide xp̄i sanctificatos 1. cor. 1. Ablati estis ⁊ sanctificati estis. ¶ Deinde ostendit modum quo se generaliter salutent dicens. Salutate inuicem in osculo sancto. quod dicit ad differentiā osculi libidinosi de quo dicitur ꝓuer. 7. Apprehensum deosculatur iuuenem. Et etiā dolosi de quo dicit ꝓuer. 27. Melioza sunt vulnera diligentis qꝫ fraudulenti oscula inimici. Osculum autē sanctū est quod in signū sancte trinitatꝫ datur Can. 1. Osculetur me osculo oris sui. Exinde autez mos in ecclesia inoleuit vt fideles inter missaruz solennia inuicem dent oscula pacis. ¶ Deinde salutat eos ex parte aliarum ecclesiarū dicens. Salutant vos omnes ecclesie xp̄i id est in nomine ⁊ fide xp̄i congregate. qz omnes vꝛaz salutē optant ⁊ pro vobis orant Jaco. vltimo. Orate pro inuicem vt saluemini.

Rogo autem vos fratres vt obseruetis eos qui dissensiones ⁊ offendicula pret̄ doctrinaz quā vos didicistis faciunt: ⁊ declinate ab illis. Huiusmodi em̄ xp̄o domino nostro nō seruiūt: sed suo vētri ⁊ p dulces ſmones ⁊ benedictiones seducūt corda innocentiū Vestra em̄ obediētia in omni loco diuulgata est: Gaudeo igit̄ in vobis sed volo vos sapientes esse in bono. ⁊ simplices in malo. Deus autē pacis conteret satha nam sub pedibus vestris velocit̄. Gratia domini nostri iesu xp̄i vobiscum. Salutat vos thimotheus adiutor meus. ⁊ lucius ⁊ iason ⁊ sosipater cognati mei. Saluto vos ego tertius qui scripsi epistolā in dño. Salutat vos caius hospes meus ⁊ vniuersa eccl̄ia. Salutat vos erastus arcarius ciuitatis ⁊ quartus frater. Gratia dñi nr̄i iesu xp̄i cū omnib⁹ vobis Amē. Ei autē qui potēs est vos cōfirmare iuxta euāgeliū meū ⁊ p̄dicationē iesu xp̄i scōm reuelationē misterij tēporibus eternis taciti: qꝫ nunc patefactū est p scripturas pphetaꝝ scōm ꝓceptū eterni dei ad obeditionem fidei in cunctis gentibus cogniti soli sapienti deo per iesuz xp̄m cui honor ⁊ gloria in secula seculorum Amen.

Postꝫ apostolus mandauit quos salutarent: hic ostēdit eis quos debeant vitare. Et circa hoc tria facit. ꝓmo dicet quos debeant vitare. Secundo rationē assignat ibi. Huiusmodi em̄ ⁊c. Tertio ꝓmittit eis diuinū auxiliū ad hoc ꝓplendū ibi. Deus autē pacis ⁊c. Et qz illi quos vitare volebat fraudulenter incedebant decipientes sub ſpecie pietatis ſm illud Mat. 7. Veniunt ad vos in vestimētis ouium: intrinsecus autē sunt lupi rapaces. Ideo primo inducit eos ad cautelā habendā dicēs. Rogo autem vos fratres vt obseruetis eos qui dissensiones ⁊ offendicula preter doctrinā quā vos didicistis faciūt. Ubi primo considerandum est qꝫ obseruare nihil aliud est qꝫ diligenter considerare. quod quidē quandoꝝ in bono sumit. quandoꝝ in malo. In malo quidem sumit quando aliquis diligenter considerat conditionē ⁊ ꝓcessum alicuius ad nocendū ſm illud pſ. Obseruabit peccator iustū ⁊ stridebit super eū dentibus suis. Et Luc. 14. dicitur. Et ipsi obseruabāt eū. In bono autē accipitur. Uno modo qñ quis cōsiderat ꝓcepta dei ad faciendū. Exo. 23. Obserua igit̄ audi vocē eius. Alio modo quādo diligenter cōsiderat bonos ad imitandū ſm illud phil. 3. Imitatores mei estote fratres ⁊ obseruate eos qui ita ambulāt sicut habetis formam nostrā. ¶ Tertio obseruant̄ mali ad cauendū ⁊ ita accipitur hic. Erant em̄ quidā ad fidē conuersi qui prędicabant legalia esse obseruāda ⁊ ex hoc primo quidē in ecclesia sequebant̄ dissensiones ⁊ secte. dum quidā eoꝝ errori adhererent. alij vero in vera fide persisterent Hal̄. 5. Dissensiones secte ⁊c. Secundo sequebantur offendicula ⁊ scandala de quibus supra. 14. actū est. duz quidā alios iudicarent. ⁊ alij alios spernerent qui dissensiones ⁊ offendicula faciunt Esa. 57. Auferte offendicula de medio populi mei. Dicit āt pret̄ doctrinā quā vos didicistis a veris xp̄i apostolis. vt ostendat qꝫ huiusmodi dissensiones ⁊ scandala ex falsitate doctrine ꝓueniebāt Hal̄. 1. Si quis vobis euangelizauerit pret̄ id quod accepistis anathema sit. Secundo monet vt cogniti vitent̄ dicens: Et declinate ab illis id est eoꝝ doctrinā ⁊ cōsortia fugiatis. pſ. Declinate a me maligni ⁊ scrutabor mādata dei mei. ¶ Deinde cū dicit. Huiusmodi em̄ ⁊c. Assignat eius qō dupliciter duas rationes. quarū prima sumit ex pte eorum quos vult vitari. Et primo describit eoꝝ intētionē dicēs: Huiusmodi em̄ homines non seruiunt xp̄o domīo sed suo vētri. Non em̄ p̄dicabant ꝓpter gloriā xp̄i: sed propt̄ questum vt suū ventrē implerent. Phil. 3. Multi ambulant quos sepe dicebā vobis nunc autē ⁊ flens dico inimicos crucis xp̄i quoꝝ deus venter est. Secundo describit eoꝝ deceptionem dicens: Et p dulces sermones seducūt corda innocentiuz id est simplicium ⁊ imperitoꝝ. ꝓuer. 14. Innocens credit omni verbo. Per dulces sermōes in q̄bus sanctitatē pretendunt ſm illud pſ. Qui loquunt̄ pacem cū proximo suo mala autē in cordibus eoꝝ. Et benedictiones quibus scilicet benedicunt ⁊ adulant̄ illis qui eos sequuntur Esa. 3. Populi meus qui beatuz te dicūt ipsi te decipiūt. Mal̄. 2. Maledicā benedictiōib⁹ vestris. Secundam rationē assignat ex conditione romanoꝝ qui faciles se exhibebant ad sequendum bonū ⁊ malū. Unō primo cōmendat eos de facilitate ad bonum dicens. Vestra enim obedientia qua defacili obedistis in omni loco diuulgata est ꝓpter dominiū quod tunc romani obtinebant super alias nationes. Unde quod a romanis fiebat defacili diuulgabatur ad alios. supra primo. Fides vr̄a in vniuerso mundo annunciatur. Gaudeo igitur in vobis quia scilicet fidei obedistis. et hoc in charitate de qua di

citur.1.cor.13.Q̃ non gaudet super iniquitate cõgaudet autẽ veritati. Secundo reddit eos cautos contra malum dicens:Sed volo vos esse sapientes in bono. vt scilicz ei quod bonum est inhereatis.1.thes.vltimo ¶Quod bonũ est tenete.Et simplices in malo.ne scilicet q aliquaz simplicitatẽ declinetis ad malum.Vel vt talis sit vobis simplicitas q nullũ decipiatis in malũ.Mat.10.Estote prudentes sicut serpentes ⁊ simplices sicut columbe.Ecõuerso de quibusdã dicit Jere.4.Sapientes sunt vt faciant mala:bene aũt facere nesciũt.¶Deinde cũ dicit. Deꝰ ãt pacis ⁊c.Promittit eis diuinũ auxiliũ contra huiusmodi deceptores.Et primo ponitur promissio cũ dicit.Deus autẽ pacis scilicet actor qui dissensiones odit quas ũti faciunt Cõteret sathanã id est dyabolũ qui per istos pseudo apostolos vos decipere conatur sub pedib9 vestris:qz scilicet per vestrã sapientiã eum vincetis.Et hoc fiet velociter scilicet in aduẽtu meo.Luc.10.Ecce dedi vobis potestatẽ calcandi supra serpentes ⁊ scorpiones ⁊ omnez virtutẽ inimici.Mal.vltimo.Calcabitis impios cũ fuerint sicut cinis sub planta pedũ vestroꝝ. Secundo ponit oratio ad hoc obtinẽdũ cũ dicit: Gratia domini nr̃i iesu xp̃i sit vobiscũ que scilicet sufficit ad vos tuẽdos.2.cor.12.Sufficit tibi gratia mea.¶Deinde cũ dicit Salutat vos ⁊c.Salutat eos ex pte alioꝝ dicẽs:Salutat vos thimotheus adiutor meus scilicz in predicatione euangelij 1.corꝝ.4.Misi ad vos thimotheũ qui est filius meus carissimus ⁊ fidelis ⁊c.Addit autez.Et lucius iason ⁊ sosipater cognati mei qui iudei erant scz vos salutant.Erat autẽ quidam notarius pauli nomine tertius cui paul9 cõcessit vt ex sua persona romanos salutaret.Unde subdit. Ego tertius qui scripsi hanc epistolã saluto vos in domino.¶Deinde dicit.Salutat vos caius hospes.cui scribitur iohannis tertia canonica in qua commẽdatur de charitate quã exhibebat sanctis.Et vniuersa ecclesia scilicet que erat in domo eius congregata vel que erat in illa prouincia.¶Deinde dicit.Salutat vos erastus archari9 ciuitatis qui scilicet custodiebat archam cõmunẽ id est cõmunes redditus ciuitatis ⁊ q̃dam frater id est fidelis nomine quartus.¶Deinde salutat eos ex parte sua dicens Gratia domini nostri iesu xp̃i sit cũ omnibus vobis.Amẽ Et finit epistolã cũ gratiarũactione dicens.Ei aũt scilicet deo qui est trinitas qui potens est vos confirmare prime ℣e. vltimo.Modicũ passos ipse pficiet confirmabit solidabitqz.Et hoc in fide que est iuxta euangeliuz id est ꝑm euãgeliũ quod ego predico.1.corꝝ.15.Siue ego siue illi sic predicauimus ⁊ sic credidistis.Et etiã ꝑm predicationẽ iesu christi qui ꝑmo euangeliũ ꝓdicauit ꝑm illũ hebre.2.Que cũ initiũ accepisset enarrari per dominũ.Unde Mat.4.dicitur.q circuibat iesus predicans euangelium regni ¶Subdit autẽ in reuelatiõe misterij id est secreti quod quidẽ potest referri ad id qõ dixerat iuxta euãgeliũ meũ.Vel quia in ipso euangelio reuelatur secretuz incarnatiõis diuine ꝑm illud supra primo.Justitia dei reuelatur in eo.Vel quia ipsi apostolo est euangeliũ reuelatũ.1.corinth.2.Nobis autẽ reuelauit deus per spiritu3 suum.De hoc autẽ secreto dicitur Esa.24.Secretũ meum mihi Vel potest melius hoc referri ad hoc quod dixerat Confirmare.Quasi dicat.Deus potest vos cõfirmare in euangelio meo ⁊ ꝓdicatione.⁊ hoc ꝑm reuelationez misterij id est secreti scilicet de cõuersione gentiũ.sicut habetur eph̃.3.Mihi autẽ omniũ sanctoꝝ minimo data est gratia hec in gentibus illuminare que sit dispẽsatio sacramenti ⁊c.Unde et hic subdit. Temporib9 eternis.quia videlicet occultum erat apud homĩes q gentes essent cõuertende ad fidem.Uocat autez hec tẽpora eterna quasi diu durantia:quia a principio mundi hoc fuit occultũ sic ⁊ in ps̃. dicitur.Illuminans tu mirabiliter a mõtibus.Et potest dici q tẽpora eterna dicuntur ipsa eternitas de qua dicitur Esa.57.Excelsus ⁊ sublimis habitãs eternitatẽ.vt sicut simplex dei essentia per quandã similitudinem dimensionibus corporalibus describitur.ꝑm illud Job.11.Longior terra mensura ei9 ⁊ latior mari.ita simplex ei9 eternitas per tempora designatur in q̃tũ o mnia tempora continet.¶Subdit autẽ quod scz misteriuz nunc patefactũ est de conuersione gentium per scripturas ꝓphetarũ id est ꝑm q ꝓphete ꝓdixerunt vt patuit supra 15.Unde ad ephe.3.dicitur.Alijs generationibus nõ ẽ agnitũ filijs hominũ.sicuti nũc manifestũ est sanctis apostolis eius ⁊ ꝓphetis in spiritu esse gẽtes coheredes ⁊c. Est autẽ patefactũ q operis impletionem ex ꝑcepto dei. Unde ꝑm preceptũ eterni dei qui scilicet eterno ꝓposito ea que vult tẽporaliter facit.quod quidem preceptuz dei ad obeditionez fidei est in cunctis gentibus id est vt omnes gentes obediant fidei supra primo.Ad obediendum fidei in omnibus gentibus.¶Si autẽ loquamur de misterio incarnationis sic ꝓstruenda est littera.Misterij in q̃ tempozibus eternis taciti:quia antea nõ erat ita manifestum.Quod in q̃ misteriũ nunc patefactũ est per scripturas ꝓphetarũ qui hoc predixerunt.ꝑm ꝑceptũ eterni dei qui voluit misteriũ incarnationis patefieri ⁊ hoc ad obedientionẽ fidei in cunctis gentibus.Misterij in q̃ licet taciti apud homines:tamẽ cogniti soli deo sapienti.quia ipe solus hoc cognouit ⁊ quibus hoc voluit reuelare qz vt dicitur.1.cozin.2.Que sunt dei nemo nouit nisi spirit9 dei Vel potest intelligi de eo qui solus est sapiens scilicz per essentiã.sicut dicitur Mat.19.⁊ Mar.10.Nemo bon9 nisi solus de9.Hec excluditur per hoc filius:qz eadẽ est ꝓfectio toti9 trinitatis.sicut ecõuerso ꝺz nemo nouit patrez nisi filius.Mat.11.Nõ excluditur pater a noticia sui ipi9 ¶Subdit autẽ ℣er iesũ xp̃m.Quod nõ sic est intelligẽdum q deus pater sit sapiens per iesum xp̃m.qz cuz deo sit idẽ sapere quod esse.sequereꝫ q pater esset per filiũ qõ est inconueniens.sed hoc referẽdũ est ad hoc quod supra dixerat:Nunc patefactum est scilicet per iesum xp̃m.cui iesu christo est honoz ⁊ gloria per reuerentiã totius creature.ꝑm illud phil.2.In nomine iesu omne genu flectaẽ Et gloria scz ꝑ q̃tũ ad plenã diuinitatẽ sicut ibi subditur. Et omnis lingua confiteatur qz domin9 iesus xp̃s in gloria est dei patris.Et hoc nõ ad tẽpus sed in secula seculorum.heb.vltimo.Jesus xp̃s heri ⁊ hodie ipse ⁊ in secula ¶Addit autẽ ad cõfirmationẽ veritatis.Amen. Vel potest sic construi.Cogniti soli sapiẽti deo cui per iesuz christum est gloria qui deum glorificauit ꝑm illud Joh.17. Ego clarificaui te sup terrã.Est autẽ aduertenduz q hec ꝓstructio est defectiua ⁊ est sic supplẽda Ei q̃ potes ẽ ⁊c. sit honoz et gloria q iesu xp̃m cui est honoz ⁊ glia.Si autem non sit ibi ly cui.erit constructio plana.

¶Explicit epistola ad Romanos ꝑm expositionẽ venerabilis doctoris Sancti Thome de aquino ordinis predicatorum.

Explanatio sancti Thome

¶Incipit expositio sancti Thome de aquino ordis fratrum predicatorū super primā epistolā sancti ℙauli apostoli ad corinthios.



Non abscō

dam a vob sacramēta dei ⁊c. Sap̄. 6. Sacramenti nomen dupliciter accipi ꝓsueuit. Maz quādoqz sacramētū dicit qō cūqz secretū ⁊ precipue de rebus sacris. quandoqz sacramentū dicitur sacre rei signuz ita q ⁊ eius ymaginez gerat ⁊ causa existat ſm q nos dicimus septē sacramenta ecclesie scilicet baptismus. confirmatio. eucharistia. penitētia extrema vnctio. ordo. ⁊ matrimoniū. In qua quidē significatione sacramenti etiā prima significatio continet. Mā in his ecclesie sacramentis diuina virtus secretius operatur salutē vt Augustinus dicit. Nec igit sacramenta dei prelatus seu doctor ecclesie fidelibus xp̄i nō debet abscondere sed manifestare ꝓpter tria. ¶Primo quidē qz hoc pertinet ad honorē dei ſm illud Tob. 12. Sacramentuz regis abscondere bonū est. opera autē dei reuelare ⁊ confiteri honorificū est. ¶Secūdo qz hoc ꝓtinet ad salutē hominū qui per hoz ignorātiā in desperationē labi possent sicut de quibusdam dicit Sap̄. 2. q nescierunt sacramenta dei nec sperauerunt mercedē iustitie: qz ꝑ sacramenta homines purificant vt sint preparati ad recipiēdū mercedem iusticie. ¶Tertio quia hoc pertinet ad debitū officiū prelati vl doctoris ſm illud Ephe. 3. Mihi omnium sanctoz minimo data est gratia hec illuminare que sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in deo. Sic ergo predicta verba demonstrant nobis materiā huius epistole in qua apostolus agit de sacramentis ecclesie. Cum enim in epistola ad romanos gratiā dei cōmendasset que in sacramētis ecclesie operatur: hic scz in ꝑma epistola ad corinthios de ipsis ecclesie sacramentis agit. In secunda vero de ministris sacramentorum. Videamus ergo primo textum.

Capitulum primum.

Paulus vocat⁹ apostolus iesu xp̄i per voluntatē dei ⁊ sosthenes frater ecclesie dei q̄ est corinthi. Sanctificatis in xp̄o iesu vocatis sctis cū omnibus qui inuocant nomē dñi nostri iesu xp̄i in oñi loco ipsoz ⁊ nr̄o. Gratia vobis ⁊ pax a deo patre nostro ⁊ domino iesu christo. Gratias ago deo meo semp̄ pro vobis in gratia dei que data est vobis in christo iesu. quia in omnibus diuites facti estis in illo in omni verbo ⁊ in omni scientia sicut testimonium xp̄i confirmatum est in vobis: ita vt nihil vobis desit in vlla gratia: expectātib⁹ reuelationem domini nostri iesu christi qui et confirmabit vos vsqz in finez sine crimine in die aduentus domini nostri iesu christi. Fidelis deus per quez vocati estis in societatē filij eius domini nostri iesu christi.

Diuiditur ergo hec epistola in partes duas. In prima parte ponit epistolarez salutationē. In secūda ꝓsequitur suam intentionē ibi. Gratias ago deo meo. ¶Circa primum tria facit. ℙrimo ponit personas salutantes. Secūdo personas salutatas ecclesie dei ⁊c. Tertio bona salutifera optat ibi. Gratia vobis ⁊ pax. Circa primū duo facit ℙrimo ponit personā principalē quā describit ex nomīe dicens: ℙaulus de quo quidē nomine satis dictuz eſt in epistola ad Roma. hic autē sufficiat dicere q hoc nomen premittit in signū humilitatis. Nam paul⁹ idē est qō modicus quod ad humilitatē pertinet. 1. regū. 13. Cuz esses paruulus in oculis tuis caput in tribubus israel fact⁹ es Mat. 11. Abscondisti hec a sapientibus ⁊ prudentib⁹ et reuelasti ea paruulis. ¶Consequenter describit eā a dignitate. et primo ponit modū adipiscēde dignitatis cū dicit. Vocatus ſm illud heb. 5. Nemo sibi sumit honorē sed q̄ vocatur a deo tanq̄ aaron. Scdo pōit ipam dignitatē dicens. Apostol⁹ iesu xp̄i. que quidē est prima dignitas in ecclesia ⁊ interpretat missus: quia fuerunt missi a deo vt vice eius fungerent in terris. Unde dicitur Mat. 12. Quem elegit duodecim quos ⁊ apostolos nominauit. ⁊ infra. 12 Deus posuit in ecclesia quosdā primuz quidē aplos ⁊c. Tertio ponit originē siue causam huius dignitatis cū dicit. ℙer voluntatē dei. quod est intelligendū de voluntate beneplaciti ex qua preficiunt illi qui multipliciter p̄sunt ecclesijs Ecc. 10. In manibus dei potestas terre ⁊ vtilez rectorē in tēpore suscitabit super illā. Et de predicta voluntate sub figura nobis dicitur Job. 37. q lustrant cuncta per circuitū quocunqz voluntas gubernantis ꝓduxerit. Dimittit aūt deus aliquos prefici ꝓpter subditoz peccata ſm illud Job. 34. Regnare facit hominē ypocritaz ꝓpter peccata populi. Talis autē rector nō dicit eē ex voluntatē dei sed ſm eius indignationez ſm illud Osee 13. Dabo tibi regē in furore meo ⁊ auferā in indignatiōe mea. Secūdo ponit personā adiunctā cū dicit. Et sosthenes frater quē sibi salutando adiungit: quia ad apostoluz detulerat cōtentiōes ⁊ alios corinthioz defectus ne hoc videret ex odio fecisse. et ideo nominat eū fratrē vt ostendat q ex zelo charitatis hoc fecerat. ꝓuer. 9. Argue sapientē ⁊ diliget te. ¶Deinde ponit ꝑsonas salutatas cuz dicit. Ecclesie dei que est corinthi. ⁊ primo pōit principales ꝑsonas quas describit tripliciter. ℙrimo quidē ex loco cū dicit. Ecclesie dei que est corinthi id est fidelib⁹ xp̄i corinthi congregatis. ps̄. Confitebor tibi in ecclesia magna. Secundo ex munere gratie cū dicit. Sanctificatis in xp̄o iesu in fide passione ⁊ sacramento xp̄i iesu: sed abluti estis sed sanctificati estis heb. vlti. Jesus vt sanctificaret per suū sanguinē populū extra portam passus est. Tertio ponit originē gratie cuz dicit. Vocatis sanctis. quia scilicet ad sanctitatē per gratiā vocatiōis peruenerunt. Ro. 8. Quos predestinauit hos ⁊ vocauit. 1. ꝑe. 2. De tenebris vos vocauit in admirabile lumē suum. ¶Secundo ponit personas secūdarias fideles scz q nō erant in ipsa ciuitate: sed habitabant in dyocesi ciuitatis vl districtu. Unde subdit. Vobis inq̄ qui estis corinthi scribo: cū omnibus qui inuocant nomē domini nostri iesu xp̄i scilicet ꝑ veram fidei cōfessionē Joel. 2. Omnis qui inuocauerit nomen domini saluus erit. Et hoc in omni loco ipsoz id est eoz iurisdictioni subiecto. Et nostro qz per hoc q subijcebātur episcopo ciuitatis nō eximebant a potestate apostoli quinimo magis erant ipi aplo subiecti q̄ his q̄bus ipe eos subiecerat. ps̄. In omni loco dñationis eius benedic anima mea domino. ¶Ultimo autē in salutatione ponit bona salutifera que eis optat: quorum primū est gratia ꝑ

ūs. Ro. 3. Justificati gratis p gra-
tiam ipsius. Ultīm autē est pax que perficiē in felicitate
ēna. pš. Qui posuit fines tuos pacē. Esa. 32. Sedebit
populus meus in pulchritudie pacis. Per hec autē duo
omnia alia includit. Unde dicit gratia 7 pax. Causam eo-
rum ostendit subdens. A deo patre nostro fm illud Jac.
1. Omne datū optimū 7 omne donū perfectū de sursuz est
descendens a patre luminū. Addit autez. Et domīo iesu
xp̄o per quē vt dicitur. 1. Pe. 1. Maxima 7 p̄ciosa ꝓmis-
sa donauit nobis deus. Joh. 1. Gratia 7 veritas per iesuz
xp̄m facta est. Q autē dicit. A deo patre nostro. potest i-
telligi de tota trinitate a qua creati sumus 7 in filios ado-
ptati. Addit autē 7 domino iesu xp̄o. nō qz sit ꝑsona alia
vel ypostasis p̄ter tres personas. sed ꝓpter aliā naturā
Uel quod dicitur. Deo patre nostro p quandā appropria
tionē accipiē p persona patris sicut Joh. 20. Ascēdo ad
patrē meū deū meū 7 deū vestrū. In hoc autez q subdit.
Et dño iesu xp̄o. manifestat ꝑsona filij. tacet autē de spi-
ritusancto. quia est nexus patris 7 filij 7 intellect9 ex am-
bobus. vl quia est donū vtriusq intelligiē in donis de q-
bus dicit Gratia 7 pax q̄ per spiritūsanctum dant ifra. 12.
Hec omnia operat vnus atq idē spiritus. ¶ Deinde cuz
dicit Gratias ago deo meo. Incipit epistolarē tractatum
7 primo gratias agit de bonis eox: vt correctionē suozuz
defectuū tolerabilius ferāt. Secūdo ponit eox instructio
nem ibi. Obsecro aūt vos fratres. Circa primū duo facit
Primo gratias agit de bonis que iam accepant. Secū-
do de bonis que infutux expectabant ibi. Expectātibus
reuelationē. Circa primū duo facit. Primo ponit gratia-
rum actionē cū dicit: Gratias ago deo meo qui scilicet et
si sit deus omnium p creationē 7 gubernationē tamen est
eius 7 cuiuslibet iusti p fidē 7 deuotionē. pš. Deus me9
es tu 7 confitebor tibi. Ostendit etiā quādo gratias agit
cum dicit. Semper quia hec gratiax actio ex charitat9 af
fectu ꝓcedit q̄ in eius corde assiduus erat. puer. 17. Om
ni tempore diligit qui amicus est. 7 q̄uis omni tempore
eos diligeret 7 pro eox bonis gratias ageret actualiē ta-
men etiā pro eis gratias agebat omnibus horis quas ha
bebat orationi deputatas. Ostendit etiā p quibus grati-
as agit cū dicit. Pro vobis de quox scilicet bonis ꝓpter
caritatis vnionē gaudebat. sicut de suis. 3. Jo. 1. Maiorē
hox non habeo gratiā q̄ vt audiam filios meos in verita
te ambulare. Secundo ostēdit materiā gratiax actionis
7 primo in generali cum dicit. In gratia dei id est p gra-
tia dei que data est vobis in christo iesu id est p xp̄m iesū
Joh. 1. De plenitudine eius om nes nos accepim9 gratia-
am p gratia. Secundo in speciali vbi primo ostendit gra
tie abundantiā cū dicit. Quia in omnibus scz que ptinēt
ad salutē. Diuites id est habundātes facti estis in illo id
est p xp̄m fm illud. 1. cox. 8. Propter vos egenus fact9
est vt illius inopia diuites essetis. Et expōit in quib9 sint
diuites facti cū dicit. In omni verbo. vel quia omnib9 ge
neribus linguax loquebant. Vl qz in verbo doctrine ha-
bundabāt verbū antē nō ꝓferrē ordinate nisi ex sciētia
ꝓcederet. et ideo subdit In omni scientia id est intelligē
tia omniū scriptura x 7 vniuersaliē omniū q̄ ptinent ad sa
lutē. Sap. 10. Dedit illi scientiā sanctox Hoc autē qō di
cit apostolus referendū est ad eos qui erāt in ecclesia pfe
ctōres in quibus etiam alij minores has diuitias possidē
bāt sicut aug. dicit sup Joh. Si amas vnitatē habes q̄ fe-
quis in illa alter habet. tolle inuidiā 7 tuum est qō alius
habet quos cupiditas 7 inuidia nō sepat charitas iūgit.
Secō ostendit rectitudinē dicēs: Sic testimoniū xp̄i con
firmatū est in vobis nō esset tectū xp̄ū doctrīe: neq recta
sciētia si a testimōio xp̄i discordaret. vl si etiā xp̄i testimo-
niū nō firmiē p fidē cordibus ihereret: qz vt dicit Jac. 1.
Qui hesitat silis est fluctui maris q̄ a vēto motet 7 circū
ferē. Testimōiū aūt xp̄i dicit vl qz de ipso ꝓphete p̄nūcia
uerunt fm illō acē. 10. Huic oēs ꝓphete testimōiū phi-
bent. vl qz ipe xp̄s testimoniū phibuit fz illō Joh. 8. Si
ego testimoniū phibeo de meipo vex est testimoniū meū
Uel etiā qz apl̄us in sua p̄dicatiōe xp̄o testimoniuz dedit
acē. 22. Nō recipiēt testimoniū tuū de me. Tertio tāgit
gratie ꝓfectionez cū dicit. Ita vt nihil vobis desit in vlla
gratia. qz scz in diuersis ꝑsonis oēs gratias gratis datas
habebāt. Ad diuinā em̄ quidētiā ptinet vt absq defectu
necessaria largiat. pš. Nihil deest timentib9 eū. Et itex
Inq̄rētes āt dm̄ nō minuēt oī bono. ¶ Deinde ponit
infutux expectāda. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓnit fu-
turi boni expectationē dicēs: Vobis inq̄ nō solū habēti-
bus gratiā in p̄nti sz etiā expectātib9 infutux reuelatiōez
dñi nr̄i iesu xp̄i qua scz sctis suis reuelabit nō solū p gloz
am hūanitatis fm illō Esa. 33. Regē in decore suo vide-
būt. sed etiā p gl̄iaz diuinitat9 fm illō Esa. 4. Reuelabi-
tur gl̄ia dñi. q̄ quidē reuelatio hoies beatos facit. 1. Jo.
3. Cū autē apparuerit similes ei erim9 7 videbim9 eū si-
cuti est. Et in hoc vita eēna ꝓsistit fm illō Joh. 1. 7. Hec ē
vita eterna vt cognoscāt te solū vex deū 7 quē misisti ihm
xp̄m. Sicut aūt illi q̄bus xp̄s reuelat sūt beati in re:ita il-
li q̄ hoc expectāt sunt beati in spe Esa. 3. Beati oēs q̄ ex-
pectant eū. Et ideo de ipa expectatiōe gr̄as agit. ¶ Se-
cundo oñdit qx hec expectatio nō est vana ex auxilio diui
ne gr̄e. Unde subdit Qui scz xp̄s q̄ spē dedit vobis hui9
reuelationis etiā ꝓfirmabit vos in gr̄a accepta. 1. Pe. vl
timo. Modicū passos ipe pficiet ꝓfirmabit solidabit qx. et
hoc vsq in finē scz vite vr̄e. Mat. 10. Qui ꝑseuerauerit
vsq in finē hic saluus erit Nō aūt vt sitis sine peccato. qz
si dixerim9 q̄m pctm̄ nō habem9 ipi nosmetipos seducim9
7 veritas in nobis nō est. vt 9z Joh. 1. sed vt sitis sine cri-
mine id est sine pctō mortali. 1. thimo. 3. Ministrēt nullā
crimē habētes. 7 hoc inq̄ erit in die aduētus dñi nr̄i ihu
xp̄i. qz scz q̄ sine crimine inueniē in die mortis: sine crimīe
ueniet ad dīe iudicij fm illō Ecc. 11. Si ceciderit lignū
ad austx siue ad aq̄lonē in quocūq loco ceciderit ibi erit.
Misi aūt sine crimīe nūc inueniat: frustra illā reuelationē
expectaret. ¶ Tertio ratōez sue ꝓmissiōis assignat dicēs
q̄ de9 vos ꝓfirmabit qō debetis sperare: qz de9 est fidel.
Deutro. 32. Deus fidelis 7 absq vlla iniq̄tate. Per quē
vocati estis in societatē filij eius iesu xp̄i dñi nr̄i. vt scz ha
beatis societatē ad xp̄m. 7 in p̄nti p similitudinez gr̄e fm
illud. 1. Job. 1. Si in luce ambulem9 sicut 7 ipe in luce ē
societatē habem9 cū eo ad inuicē. Et in futuro p ꝑticipa-
tionē gl̄ie. Ro. 8. Si cōpatimur vt 7 simul glorificemur.
Nō aūt videret esse fidelis deus si nos vocaret ad societa
tē filij 7 nobis denegaret q̄tū in ipo est ea p q̄ puenire ad
eū possemus. Un Josuc. 1. dicit. Nō te deserā neq dere-
linquam.

Lectio secunda:

Obsecro aūt vos fratres p nomē dñi
nr̄i ihu xp̄i. vt idipm dicat9 oēs. 7 nō
sint in vob scismata. Sitis aūt pfecti
in eodē sensu 7 in eadē sciētia. Significatum
est em̄ mihi de vobis ffres mei ab his q̄ sunt
cloes: qz cōtētiōes sunt int vos. Hoc aūt di-
co qō vnusq̄sq vr̄m dicit. Ego q̄dē suz pau
li. ego āt appollo. ego xo cephe. ego aūt xp̄i
Diuisus est xp̄s. Munqd paul9 crucifix9 est
p vob. aut in nomine pauli baptizati estis.

Explanatio sancti Thom.

Gras ago deo meo q̄ neminē vr̄m baptizaui nisi crispū ⁊ caiū: ne qs dicat q̄ i noīe meo baptizati estis. Baptizaui aūt ⁊ stephāe domū: cetez nescio si quē aliū vr̄m baptizauerim. Nō em̄ misit me xp̄s baptizare sz euāgelizare

Premissa salutatiōe ⁊ gratiaz actiōe: hic incipit eos instruere. Et pr̄io ponit instructio de his q̄ ad omnes communiter pertinent scilicet de his que pertinent ad ecclesiastica sacramēta. Secūdo instruit eos de his q̄ ad quosdam ptinebāt. 16. cap. De collectis aūt q̄ fiūt in sctos. ⁊c. In sacramētis aūt tria sunt p̄siderāda. Primo q̄dē ipsuz sacramentū sicut baptismus. secūdo id q̄ est res significata ⁊ cōtēta sz gratia. ¶ Tertio id q̄ est res significata ⁊ nō cōtēta sz gl̄ia resurrectiōis. Primo ergo agit de ipis sacramentis. Secūdo de ipis gratijs 12. cap. De spūalibus aūt nolo vos ⁊c. Tertio de gl̄ia resurrectionis infra 15. cap. ibi. Notū aūt vobis facio. Circa primū tria facit. Primo determinat ea q̄ ptinent ad sacramentū baptismi Scōo ea q̄ ptinent ad sacramentū matrimonij. 5. ca. ibi. Dio audiē inē vos ⁊c. Tertio ea q̄ ptinēt ad sacramentū eucharistie. 8. cap. ibi. De his autē q̄ ydolis sacrificant. Dns aūt Mat. vl. discipul' suis p̄ceptū dedit de doctrīa simul ⁊ baptismo dicēs. Euntes docete oēs gētes baptizantes ⁊c. Et ideo aplus in prima pte simul cū baptismo agit de doctrina Est aūt sciendū q̄ inē corinthios fideles erat q̄daz dissensio ꝓpter baptistas ⁊ doctores. Illi em̄ q̄ erant instructi cōtēnebāt alios. quasi q̄ meliorē doctrinā accepint ⁊ meliorē baptismū. Unde circa primū duo facit Primo remouet cōtentionē. Secūdo cōtentiōis causam q̄ erat in hoc q̄ gl̄iabant de q̄busdā ⁊ alios xp̄i ministros ꝓtēnebāt. infra. 3. cap. Et ego fratres nō potui vobis loq̄ Circa primū tria facit. Primo ꝓponit admonitionē. Secūdo admonitiōis necessitatē oīndit ibi Significatū ē em̄ mihi ⁊c. Tertio rōem āmonitiōis assignat ibi. Diuisus ē xp̄s. Circa primū duo p̄siderāda sunt. Primū q̄dē q̄ eos inducit ad āmonitionē q̄uandā. Uno modo p̄ ꝓpriā humilitatē cū dicit. Obsecro aūt vos ⁊c. puer. 18. Cū obsecratiōib⁹ loq̄tur paup. Alio modo p̄ fraternā charitatem cū dicit Fratres. q̄ sz ex affectu fraēne charitatis hoc dicebat. Ecc. 12. Frater q̄ iuuat a fratre quasi ciuitas firma Tertio p̄ reuerentiā xp̄i cū dicit. Per nomē dn̄i nr̄i iesu xp̄i: q̄ est ab omnib⁹ honorandū ⁊ cui oportet oēs esse subiectos. phil'. 2. In nomine iesu oē genu flectat. Secūdo cōsiderādū est q̄ inducit eos ad tria. ¶ Primo q̄dē ad p̄cordiā cū dicit. Ut idipm dicatis oēs id est oēs eādem fidē cōfiteamini ⁊ eandē sententiā ꝓferatis de his q̄ sunt cōiter agenda. Ro. 15. Ut vnanimes vno ore honorificetis deū. ¶ Secūdo ꝓhibet vitiū ꝓtrariū virtuti cum dicit. Et nō sint in vobis scismata. q̄ vnitas ecclesiastica diuidi nō debet. in cui⁹ signū milites de tunica incōsutili Joh. 19. dixerūt Nō scindam⁹ eā sed sortiamur de ea cui⁹ sit. Sunt aūt ꝓprie scismata q̄n vl' ꝓpter diuersā fidei cōfessionē. vl' ꝓpter diuersas sententias de agendis homines vnius collegij in diuersas separāt ptes Esa. 22. Scissuras ciuitatis dauid videbitis: q̄ multiplicate sunt. ¶ Tertio inducit eos ad id p̄ q̄ p̄nt scismata vitare sz ad p̄fectionē. Est em̄ diuisionis causa dū vnusq̄sq̄ ptiale bonuz q̄rit ꝓtermisso pfecto bono q̄ est bonū totius. Et ideo dicit. Sitis aūt pfecti in eodē sensu sz quo iudicat de agēdis. ⁊ in eadē scientia qua iudicat de cognoscendis quasi dicat p̄ hec pfecti esse poteritis si in vnitate persistatis. Coll'. 3. Sup omnia charitatem habete q̄ est vinculum p̄fectionis Mat. 5. Estote perfecti sicut pater vester celestis pfectus est. ¶ Deinde cū dicit

ostendit necessitatem p̄dicte āmonitionis. [illegible] nis vitio laborāt. quasi dicat ideo necesse est vos ad hoc inducere. q̄ significatū est mihi fratres mei ab his q̄ sunt cloes id est quadā villa corinthioz iurisditioni subiecta. vel cloes p̄t esse nomen matrone in cui⁹ domo erāt multi fideles congregati: q̄ cōtentiones sunt inter vos. contra id quod dicit̄ puer. 20. Honor est homini qui separat se a contentionibus. Et modum contentionis ex p̄it subdens. Hoc autē dico id est contentionē nomino q̄ vnusquisq̄ vestrū nominat se ab eo a quo est baptizatus et instructus ⁊ dicit. Ego quidem sum pauli. quia erat a paulo baptizatus et instructus. Alius ego autem appollo q̄ scilicet corinthijs predicauerat. vt habetur act̄. 19. Alius ego vero cephe id est petri cui dictū est Joan. 1. Tu vocaberis cephas quod interpretatur petrus. Quod quidem ideo dicebant q̄ putabant a meliori baptista meliorem baptismū dari. quasi virtus baptiste in baptizat⁹ operaret. Et hoc de pseudo apostoli gloriabātur sz illud ps. Uocauerunt nomina sua in terris suis. Alius autez dicit Ego autē sum christi qui solus bene dicit. quia solius xp̄i virtus operatur in baptismo christi Joh̄. 1. Super quē videris spiritum descendere ⁊ manere ipse est qui baptizat. Et ideo baptizati a solo christo denominātur christiani non autem a paulo paulini Esa. 4. Tantūmodo inuocetur nomen tuum super nos. Ad huius autē errozis vitationem dicuntur greci hac forma in baptizando. vti baptizetur seruus christi Nicolaus in nomine patris et filij ⁊ spiritussancti. vt detur intelligi q̄ homo nō baptizat interi⁹. sz baptizat a xp̄o. Quia tamen etiā homo baptizat ministerio vt membrū ⁊ minister christi. ideo ecclesia vtitur hac forma in baptizādo. Ego te baptizo in nomīe patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti. quod quidem est expressius ꝑm formam a christo traditā. qui dixit discipulis Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti ⁊c. Ubi ipsos apostolos dicit baptizantes ꝑm quē modū sacramēti minister dicit ego te baptizo. ¶ Deinde cū dicit Diuisus est christus ⁊c. Ponit rationem p̄dicte ammonitionis quare inter eos scissure ⁊ contentiones esse non debebant. ⁊ primo ex parte baptismi. Secūdo ex parte doctrine ibi. Non in sapientia verbi. ¶ Circa primum tria facit. Primo ponit inconuenīēs quod ex p̄dicta contentione sequitur. Secundo manifestat quare illud inconueniens sequatur ibi. Nunquid paulus crucifixus est ⁊c. Tertio excludit quandā falsam suspitionē ibi. Gratias ago deo meo ⁊c. ¶ Dicit ergo pr̄io dixi q̄ vnusquisq̄ vestr̄ dicit. ego sum pauli. ego appollo. Et ex hoc sequitur q̄ christus est diuisus. Nec refert vtrū interrogatiue vel remissiue legatur. Hoc autez potest intelligi vno modo quasi diceret per hoc q̄ inter vos contenditur christus est diuisus a vobis: qui nō nisi in pace habitat ꝑm illud psal. In pace factus est locus eius Esa. 59. Iniquitates vestre diuiserunt inter vos ⁊ deum vestrum Sed melius aliter hoc potest intelligi vt sit sensus per hoc q̄ creditis baptismum esse meliorem qui a meliori baptista datur. sequitur q̄ christus qui principaliter ⁊ interius baptizat sit diuisus id est differēs in sua virtute ⁊ effectu sz differentiam ministrorum: quod patet esse falsū per id quod dicitur ephe. 4. Unus domin⁹. vna fides. vnum baptisma. Sed adhuc melius hoc intelligitur q̄ apostolus dicit ex hoc q̄ ea que sunt propria christi et alijs attributis quodammodo christum diuiditis plures christos facientes cōtra id quod dicitur Mat. 23. Magister vester vn⁹ est xp̄s. Esa. 45. Conuertimini ad me ⁊ salui eritis omnes fines terre quia ego dominus et nō est alius. ¶ Et

autem sciendum q̃ christus in sacramento baptismi duplicem habet virtutẽ sibi ꝓpriã. Unã quidem diuinam qua simul cũ patre ⁊ spiritu sancto interius mundat a peccato. ⁊ hoc nulli creature potuit communicari. Alia aũt ẽ ꝓpria virtus ꝑm humanã naturã: que est ptãs excellentie in sacramentis ⁊ cõsistit in quattuor. Quorũ vnũ est q̃ ipse sacramenta instituit. Secũdũ est q̃ potuit effectũ sacramentoꝝ sine sacramento cõferre. Tertium ẽ q̃ meritũ passionis eius operat̃ in baptismo ⁊ alijs sacramentis. Quartũ est q̃ ad inuocationẽ nominis eius sacramenta cõferunt̃. Hanc aũt ptãtem excellentie ⁊ maxime q̃tum ad hoc vltimũ conferre potuit ministris baptismi: vt scz eoꝝ nominibus cõsecraret̃ baptism⁹: ꝛ no luit ne scisma ex hoc in ecclesia fieret dum tot reputarentur baptismi quot eẽnt baptiste. Et hoc ẽ q̃ ꝑm expositionẽ aug. Jo. bap. de xp̃o nescisse fatet̃. Jo. 3. Utruz. s. hanc ptãtem sibi retineret. ¶ Deinde cũ dicit. Nunq̃d paulus &c. ostendit predictũ incõueniens sequi ex eoꝝ erroꝛe q̃ diuersum baptisma esse estimabant ꝑm dñam baptistaꝝ: hoc eñ eẽt si a baptistis baptismus efficaciaz bꝛet qõ quidẽ solius ẽ christi. Hoc aũt oñdit dupliciter. Primo quidem ex parte passionis christi in cuius virtute baptismus operat̃. ꝑm illud Ro. 6. Quicunq̃ baptizati sumus in xp̃o iesu in morte ipius baptizati sumus. Et ideo dicit. Nunquid paulus crucifixus ẽ ꝓ vobis: q̃si dicat: Nũquid passio pauli causa ẽ nostre salutis: vt ꝛz ipm baptismus habeat virtutẽ saluandi quasi dicat nõ. Hoc eñ ꝓpriũ ẽ christo vt sua passione ⁊ morte nostraz salutem opatus fuerit. Jo. xi. Expedit vt vnus hõ moriatur ꝓ populo ⁊ nõ tota gens pereat. 2. Coꝝ. 5. Unus ꝓ omnibus mortuus est. Sed contra videt̃ eẽ qõ aplus dicit Col̃. 1. Gaudeo in passionibus meis ꝓ vobis ⁊ adimpleo ea que desunt passionũ christi in carne mea pro corꝑe eius qõ est ecclesia. Sed dicendus q̃ passio xp̃i fuit nobis salutifera nõ solũ per modũ exempli. ꝑm illud ꝓ̃e Pet̃. 2. Christus passus ẽ ꝓ nobis: vobis relinq̃ns exẽplũ vt sequmini vestigia eiꝰ: ꝛz etiã ꝓ modũ meriti ⁊ ꝓ modus efficacie in q̃tũ eius sanguine redempti ⁊ iustificati sumus. ꝑm illud Heb. vlt. Ut sanctificaret per suus sanguinẽ populũ: extra portã passus ẽ: sed passio aliozuz nobis est salutifera solũ per modũ exempli. ꝑm illud .2. Coꝝ. 1. Siue tribulamur ꝓ vestra exhortatione ⁊ salute. Secũdo ostendit idẽ ex virtute nois xp̃i qui in baptismo inuocat̃. Unde subdit. Aut in nomine pauli baptizati estis: quasi dicat nõ. Ut eñ dicit Act̃. 4. Nõ ẽ aliũ nomẽ datum hominiꝰ per qõ oporteat nos saluos fieri Unde ⁊ Esa. 26. dicit̃. Nomẽ tuũ ⁊ memoriale tuũ i desiderio anime. Sed videtur q̃ in nois xp̃i homines non baptizent̃. Dicit eñ Mat. vlt̃. Docete oẽs gentes: baptizantes eos i nois patris ⁊ filij ⁊ spũssancti. Dicẽdũ ẽ aũt q̃ in primitiua ecclesia: qz nomẽ xp̃i multũ erat odiosum vt venerabile redderet̃. apli nois xp̃i baptizabant ex speciali ordinatione spũs sancti. Unde dicit̃ Act̃. 8. q̃ in nois xp̃i baptizati sunt viri ⁊ mulieres. Et tamẽ vt ambrosius dicit. Jn nomine xp̃i tota trinitas intelligit̃. Xp̃s eñ interpretat̃ vnctus: in quo intelligit̃ nõ solum ille qui vngitur qui ẽ filius dei: sed etiã ipsa vnctio que ẽ spiritus sanctus: ⁊ ipe vngens qui ẽ pater. ꝑm illũ ps Unxit te deꝰ: deus tuus oleo leticie ꝓ cõsortib⁹ tuis. Nunc aũt quia nomẽ xp̃i iã ẽ magnũ in gentibus ab ortu solis vsq̃ ad occasum. vt ꝛz Mal̃. 1. ecclesia vtit forma ꝓius instituta a xp̃o. baptizans in nois patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti. Et tamen quicunq̃ in hac forma baptizant̃: baptizant̃ in nomine eius qui est vere filius dei. ꝛz illud .1. Jo. vlt. Ut simus in vero filio eius iesu christo. Baptizant̃ etiam oẽs fideles in nomine christi. i. fide confessione nominis xp̃i. ꝑm illud Joel̃. 2. Oẽs q̃cũq̃ inuocauerit nomẽ domini saluus erit. Unde baptizati a xp̃o xp̃iani noiant̃: qz vt dicitur Hal̃. 1. Quotquot i xp̃o baptizati estis xp̃m induistis. Sic ergo si solius christi passio si solius xp̃i nomen virtutem confert baptismo ad saluandũ verũ est ꝓpriũ esse xp̃o vt ex eo baptismus habeat sanctificandi virtutẽ. Unde qui hoc alijs attribuit diuidit xp̃m in ꝑtes. ¶ Deinde cũ dicit. Gras ago deo meo. Excludit quãdam suspicionẽ. qz ibi dixerat nunq̃d enim dixerat paul⁹ crucifixus est ꝓ vobis? posset aliqs credere q̃ ⁊ si nõ auctoritate: ministerio tamẽ plures baptizauerit. Et circa hoc tria facit. Primo gr̃as agit ō hoc q̃ paucos baptizauit. Secũdo quibusdam paucis noiatis quosdam alios addit. ibi. Baptizaui autem. Tertio assignat rõnem quare nõ multos baptizauerit ibi. Non enim misit me deus. Dicit ergo primo. Gras ago deo meo q̃ neminẽ vestrũ baptizaui nisi crispũ. de quo Act̃. 18. Crispus archisinagogus credidit dño: cum oñi domo sua ⁊ Gaiuz ad quem scribitur. 3. Can̄. Johannis. Et quia gr̃arumactio locum nõ habet nisi in beneficijs ꝓceptis: consequẽter aplus ostendit qualiter de hoc gratias agat cũ subdit. Ne quis dicat q̃ in nomine meo baptizati estis. Est enim optabile sanctis viris ne ex boisque ibi faciunt alij sumant occasionẽ erroris sui. siue peccati. Et qz corinthij in eũ erroꝛẽ deuenerant vt se a suis baptistis noiarent dicentes. Ego sum pauli ⁊ apollo ac si in eoꝝ noibus esset̃ baptizati: ideo gratias agit de hoc q̃ de suo ministerio talis erroꝛ cõsecutus nõ fuerit. Et ideo signanter dicit se baptizasse illos qui ab hoc erroꝛe imunes erant. ¶ Deinde cũ dicit. Baptizaui autem. ꝛẽ Ponit quosdã alios a se baptizatos: ne in eius verbis aliq̃d veritatis minꝰ apperet. Uñ dicit. baptizaui ⁊ domũ. i. familiã Stephane. s. cuiusdã mr̃one. Et qz circa ꝓticularia fcã mẽoria hoim labilis ẽ: subdit. Cetez nescio. i. i mẽoria nõ hẽo. Si quẽ aliũ baptizauerĩ i ꝓpria ꝑsona. ¶ Deinde cũ dicẽ. Nõ eĩ misit. ꝛc. assignat rõnẽ q̃re paucos baptizauerit dicẽs. Nõ eĩ misit me deꝰ baptizare ꝛz euãgelizare. Cõtra qõ videt̃ eẽ qõ ꝛ Mat. vlti. Euntes docete oẽs gẽtes baptizãtes eos i noĩe ꝑris ⁊ filij ⁊ spũssancti. Sz dicẽdũ ẽ q̃ xp̃s aplos misit ad vtrũq̃: ita tñ q̃ ipi ꝓ seipos ꝓdicarẽt. ꝛz q̃ ipi dicũt. Act̃. 6. Nõ ẽ equũ relinq̃re nos verbũ dei ⁊ ministrare mẽsis baptizarẽt aũt ꝓ inferiores ministros. ⁊ hoc iō: qz i baptismo nihil opat̃ industria vl̃ virtꝰ baptizãtiſ. vñ idifferẽs ẽ vtrũ ꝓ maiorẽ vl̃ miorẽ ministrũ det̃ baptism⁹: ꝛz i ꝓdicatiõe euãgelij mlt̃ũ opat̃ sapia ⁊ virtꝰ ꝓdicãtiſ: ⁊ iō ꝓdicatiõis officiũ ꝓ se ipos apli tãq̃ maiores ministri exercebãt: sic ⁊ de ipo xp̃o ꝛz Jo. 4. q̃ ipe nõ baptizabat sed discipuli eiꝰ q̃ tñ de se ipo dicit Lu. 4. Quia ⁊ alijs ciuitatibꝰ oꝛ me euãgelizare regnũ dei. qz iō missus sũ. Esa. 61. Ad annũciãduz mansuetis misit me.

Lectio tertia.

Non i sapia vbi: vt nõ euacuet̃ crux xp̃i. Verbũ enĩ crucis peuntibꝰ q̃dẽ stultitia e: bis aũt q̃ salui fiũt. i. nobis dei virtꝰ ẽ. Scriptũ ẽ enĩ. Perdã sapiaz sapientiũ ⁊ prudẽtiã prudẽtiũ reprobabo. vbi sapiẽs vbi scriba: vbi inq̃sitoꝛ huiꝰ seculi Nõne stultã fecit deus sapientiã huius mũdi. Nã quia in dei sapientia nõ cognouit mun

dus p sapientiã deũ placuit deo p stultitiã ꝓdicatiõis saluos facere credentes. Qm̃ et iudei signa petũt ⁊ greci sapientiã querunt Nos ꝓdicamus xp̃m crucifixũ: iudeis q̃dez scandalũ: gentib⁹ autẽ stultitiã: ipis autem vocatis iudeis atq; grecis xp̃m dei virtutẽ ⁊ dei sapiam. q2 qõ stultũ est dei sapientius est hominibus: ⁊ qõ infirmũ est dei fortius ẽ hominib⁹.

Postq̃ apostolus improbauit corinthioz cõtẽtionem: rõne sumpta ex parte baptismi: hic excludit eoz̃ cõtentionem rõne sumpta ex pte doctrine. Quidã em eorum gloriabant de doctrina pseudo apostoloz̃ qui ornatis verbis ⁊ humane sapientie rõnibus veritatem fidei corrumpebant. Et ideo apostolus p̃mo ostendit hunc modum cõuenientẽ nõ esse doctrine fidei. Secũdo ostendit hoc modo docendi se vsum apud eos nõ fuisse. 2. ca. ibi. Et ego cũ venissem ad ⁊c. Circa p̃mũ duo facit. primo ꝓponit qõ intendit. scõo manifestat propositum ibi. Ut nõ euacuet. Dicit ergo primo dixi q̃ missit me xp̃s euangelizare: non tamen ita q̃ ego in sapientia verbi euangelizem. i. in sapientia mũdana q̃ verbosos facit inẽptuz per eam multis vanis rõnibus homines vtunt. Ecc. 6. Verba sunt plurima multũ in disputando: habentia vanitatẽ. Prouer. 14. Ubi verba sunt plurima: ibi frequẽter egestas Vel sapientiã verbi nominat rethoricã q̃ docet ornate loqui ex quo alliciunt interdũ homines ad assentiendũ erroribus ⁊ falsitatibus. Unde Ro. 16. Per dulces sermones seducũt corda innocentiũ. Et de mere trice dicit Prouer. 2. ĩ figura heretice doctrine Ut eruaris a muliere aliena ⁊ extranea que mollit sermones suos. Sed econtra dicit Esa. 33. Populũ imprudentẽ nõ videbis scz in catholica ecclesia: ⁊ populũ alti sermonis ita vt nõ possis intelligere dissertitudinẽ lingue ei⁹ in quo nulla ẽ sapientia: sed quia in greco ponit logos: qõ rõnem ⁊ sermonẽ significat posset cõuenientius intelligi sapientia verbi. i. humane rõnis q2 illa que sũt fidei humanã rõnem excedunt. Sm̃ illud Eccl. 3. Plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi. Sed cotra hoc videtur esse q̃ multi doctores ecclesie in doctrina fidei sapientia ⁊ rõibus humanis ⁊ ornatu verboz̃ sunt vsi. Dicit eñ Jeron. in epla ad magnũ oratorez̃ vrbis rome q̃ oẽs doctores fidei dei ĩ ornatu poẽ doctrinis atq; scientijs suos refarserunt libros vt nescias quid in illis p̃mũ admitari debeas eruditionẽ seculi an sciam scripturarum. Et aug⁹ dicit in. 4. de doctrina xp̃iana. Sũt viri ecclĩastici qui diuina eloquia non solum sapienter sed etiã suauiter tractauerunt. Dicendũ est ergo q̃ aliud est docere in sapientia verbi quocunq; modo intelligatur: ⁊ aliud vti sapia verbi in docẽdo. Ille in sapientia verbi docet qui sapientiã verbi accipit p̃ principali radice sue doctrine: ita scilicet q̃ ea solum approbet que verbi sapientiam continent reprobet autem ea que sapientiam verbi nõ habent. ⁊ hoc fidei ẽ corruptiuũ: vtĩ autẽ sapientia verbi qui suppositis vere fidei fundamẽtis si qua vera in doctrinis philosophoz̃ inueniat in obsequium fidei assumit. Unde aug⁹ dicit in scõo de doctrina xp̃iana q̃ si qua phĩ dixerunt fidei nostre acomoda nõ solum formidanda nõ sunt sed ab eis tanq̃ ab iniustis possessoribus in vsum nostrũ vendicãda Et ĩ. 4. de doctrina xp̃iana dicit. Cũ posita sit in medio facultas eloquij q̃ ad persuadendũ seu praua seu recta valent pluribus: cur nõ bonoz̃ studio cõpareẽ vt militet veritati: si eã mali in vsuz iniquitatis ⁊ errozis vsurpãt. Deinde cũ dicit. Ut nõ euacuet crux xp̃i. Probat qõ dixerat: ⁊ p̃mo quidem ex parte materie. scõo ex pte ipoz̃ docentiũ ibi. Videte enim vocationẽ vestram. ⁊c. Circa p̃mũ tria facit quia p̃mo ostendit modũ docendi qui erit in sapientia verbi nõ eẽ cõgruum fidei xp̃iane. Scõo probat qõ supposuerat. ibi. Verbum enim crucis. Tertio probationẽ manifestat ibi. Qm̃ iudei signa petunt. Circa p̃mũ considerandum ẽ q̃ etiã in phĩcis doctrinis nõ est idẽ modus cõueniens cuilibet doctrine. Unde sermones sm̃ materiam sunt expetẽdi. vt dicit in p̃io ethicoz̃. Tunc aũt maxime modus aliquis docẽdi ẽ materie incõgruus qñ per talem modũ destruit id qõ ẽ p̃cipale in materia illa: puta si quis in rebus intellectualib⁹ velit methaphoris demonstrationib⁹ vti que nõ transcendũt res imaginatas ad quas nõ oportet intelligentẽ adduci: vt boetius ostendit in libro de trinitate. Principale autẽ ĩ doctrina fidei xp̃iane ẽ salus per crucem christi facta. Unde in secũdo dicit. Nõ iudicaui me scire aliquid inter vos nisi iesum xp̃m ⁊ hunc crucifixum. Qui autẽ p̃cipaliter ĩnitit in docendo sapientie verbi q̃tũ in se est euacuat crucem christi. Ergo docere in sapientia verbi nõ ẽ modus conueniens fidei xp̃iane. hoc est ergo qõ dicit. Ut non euacuet crux xp̃i. i. ne si in sapientia verbi predicare voluero tollat fides de virtute crucis xp̃i. Gal. 5. Ergo euacuatum ẽ scandalũ crucis. ps. Qui dicunt exinanite vsq; ad fundamentũ in ea. Deinde cũ dicit. Verbũ crucis. ⁊c. Probat q̃ p doctrinam que ẽ in sapientia verbi crux xp̃i euacuet. Et circa hoc duo facit. primo inducit pbationẽ. secũdo assignat cãm dictoz̃. ibi. Scriptum ẽ enim. ⁊c. Dicit ergo p̃imo. Jõ dixi q̃ si per sapientiaz verbi doctria fidei ꝓponeret euacuaret crux xp̃i Verbũ eĩ crucis. i. ãũciatio crucis xp̃i. stultitia ẽ. i. stultũ aliq̃d videt. Pereuntibus quidẽ. i. infidelib⁹ qui se sm̃ mundum existimant sapientes: eo q̃ predicatio crucis christi aliquid continet qõ sm̃ humanã sapientiam impossibile videt. puta q̃ deus moriat q̃ omnipotẽs violentoz̃ manibus subijciat. Cõtinet etiã quedam que prudẽtie huius mũdi cõtraria videnẽ: puta q̃ aliquis nõ refugiat cõfusiones cũ possit ⁊ aliqua hmõi. Et ideo paulo hu|smodi annuncianti dixit festus vt legit. Act. 26. Insanis paule: multe lre ad insaniã te adducũt. Et ipe paulus dicit infra. 4. Nos stulti ꝓpter xp̃m: ⁊ ne credat revera verbum crucis stultitiã cõtinere: subdit. His autẽ qui salui fiunt. i. nobis scz xp̃i fidelibus qui ab eo saluãt sm̃ illud Matth. i. Ipse enim saluum faciet populũ suũ a peccatis eoz̃. Uirtus dei est: quia ipsi in cruce christi mortem dei cognoscunt qua diabolum vicit ⁊ mũdũ. Apocal. 5. Ecce vicit leo de tribu iuda. Item virtutem quã in seipsis experiuntur dum simul cum christo vitijs ⁊ concupiscentijs moriunt. sm̃ illud Gal. 5. Qui christi sunt carnem suam crucifixerunt cum vitijs ⁊ concupiscentijs. Unde in ps. dicitur. Uirgam virtutis tue emittet dominus ex sion. Luc. 6. Uirtus de illo exibat ⁊ sanabat omnes. Deinde cum dicit. Scriptum est enim ostendit predictoz̃ causam ⁊ ponit p̃imo quare verbum crucis sit hominibus stultitia. Secũdo ostendit q̃re ista stultitia sit virtus dei bis qui saluantur. ibi. Nam quia in dei sapientia. ⁊c. Circa p̃imum duo facit. Primo inducit auctoritatem prenunciantem. qõ queritur. Secundo ostendit hoc esse impletum ibi. Ubi sapiens. Circa p̃imũ cõsiderandũ q̃ id qõ ẽ in se bonũ nõ põt alicui stultũ videri nisi ꝓpter defectũ sapientie. Hec est ergo causa quare verbum crucis qõ ẽ salutiferum, credentibus: quibusdam videt stultitia q2 sunt ipi sapia p̃iuenti. ⁊ hoc est qõ dicit. Scriptum est enim. Perdam sapi

entiam sapientum ⁊ prudentiam prudentum reprobabo. ℙotest autem hoc sumi ex duobus locis ℍam in abdia dicitur. ℙerdam sapientiam de idumea: et prudentiam de monte esau. Expressius autẽ habet Esa. 29 ℙeribit sapiẽtia a sapientib⁹ ⁊ intellectus prudentium eius absconder. Differũt autẽ sapia ⁊ prudẽtia. ℍam sapia ẽ cognitio diuinar⁹ rerũ. Unde pertinet ad cõtemplationẽ. Job. 28. Timor dei ipsa ẽ sapia. ℙrudentia vero ꝓpie ẽ cognitio rer⁹ humanar⁹. Unde dicit ꝑuer. 10. Sapientia ẽ viro prudẽtia. qz. s. scia humanar⁹ rerũ dicit. Unde ⁊ pbs. 6. ethicor⁹ dicit q⁹ prudẽtia est recta rõ agibiliũ: ⁊ sic prudentia ad rõnem ptinet. Est aũt considerandũ q⁹ hoies quãtũcũq⁹ mali non totaliter donis dei priuant: nec in eis dona dei reprobant: sed in eis reprobat ⁊ perdit qõ ex eor⁹ malicia ꝓcedit Et iõ nõ dicit simpliciter perdam sapiam: qz ois sapia a dño deo ẽ. vt dicit Esa. 29. Si perdã sapiam sapientũ. i. quã sapiẽtes huius mũdi adinuenerũt sibi cõtra verã sapientiã dei: qz vt dicit Jac. 3. Nõ est ista sapiẽtia desurſũ ꝺescẽdens sed terrena aĩalis diabolica. Silr nõ dic reprobabo prudentiã. ℍam verã prudentiã sapia dei docet. sed dicit: ℙrudentiã prudentũ. i. quã illi q̃ se prudentes estimant in rebus mũdanis prudentiã reputãt vt. s. bonis huius mũdi inhereant. Uel qz vt dicit. Ro. 8. ℙrudẽtia carnis mors ẽ. Et sic ꝓpter defectũ sapientie reputãt ꝑpossibile deũ hoiem fieri: morte pati ſm humanã naturam. ꝓpter defectũ autẽ prudẽtie reputãt incõueniens fuisse q⁹ homo sustineret crucẽ cõfusione cõtempta: vt dicitur Heb. 12. Deinde cũ dicit. Ubi sapiens. ⁊c. ostendit eẽ impletũ qõ de reprobatione humane sapie ⁊ prudentie fuerat probatũ. Et primo ponit mediũ sub interrogatõe Scõo cõclusionẽ infert. ibi. Nõne stultũ. ⁊c. Dicit ergo primo. Ubi sapiens. quasi dicat nõ inuenit in cõgregatione fideliũ qui saluar⁹ per sapientẽ intelligit illũ qui secretas nature causas scrutat. Esa. 19. Uũo dicetis pharaoni filius sapientũ ego. Et hoc refert ad gentiles qui huius mũdi sapientie studebant. Ubi scriba. i. peritus ĩ lege: ⁊ hoc refert ad iudeos: quasi diceret non est in cetu fideliũ. Jo. 7. Nunquid ex principib⁹ aliq⁹ credidit in eum. Ubi cõquisitor hui⁹ seculi qui. s. ꝑ prudentiã exãrit que sit cõuenientia vite humane in reb⁹ hui⁹ seculi: quasi dicat: non inuenit inter fideles: ⁊ hoc refertur ad vtroſq⁹. s. iudeos ⁊ gentiles. Baruch. 3. Filij agar qui exquisierũt prudentiã q̃ de terra ẽ. Uidet autẽ apls hãc interrogationẽ sumere ab eo qõ dicit Esa. 33. Ubi ẽ literatus ꝑ quo ponit sapientẽ. Ubi ẽ verba legis ponderans ꝑ quo ponit scribã. Ubi est doctor ꝓuloz̃: ꝑ quo ponit inquisitorẽ hui⁹ seculi: qz ꝓuli maxime solent instrui de his que pertinent ad disciplinam moralis vite. Deinde cũ dicit. Nõne stultã fecit. ⁊c. Infert conclusionẽ sub interrogatione quasi dicat cũ illi qui sapientes mundi reputant a via salutis defecerit. nõne deus sapientiã hui⁹ mũdi fecit stultã. i. demõstrauit eẽ stultã duz illi qui in hac sapientia pollebãt tã stulti inuenti sunt vt viam salutis nõ acciperent. Jere. 10. ⁊. 51. Stultus factus ẽ ois homo a scia sua. Esa. 47. Sapia tua ⁊ scientia tua hec decepit te. ℙõt aũt ⁊ aliter ĩtelligi qõ dictũ est ac si diceret. ℙerdam sapiam sapientũ ⁊ prudentiaz prudentũ reprobabo. i. eligã eã in primis meis predicatoribus ſm illud ℙrouer. 30. Ulsio quã locutus est vir cum quo ẽ deus. ⁊ infra. Stultissimus sũ virorũ ⁊ sapia hoim nõ ẽ mecũ. Ubi sapiẽs. quasi dicat inter predicatores fidei nõ inuenit. Matt. xi. Abscondisti hec a sapientibus ⁊ prudentib⁹ ⁊ revelasti ea ꝓuulis. Nõne de⁹ stultam fecit. i. demonstrauit. Sapiam hui⁹ mundi: faciẽs qõ ipis impossibile reputabat. s. dictũ esse hominem mortuũ resurgere ⁊ alia hmõi. Deinde cũ dicit. ℍam quia in dei sapientia. ⁊c. Assignat rõnem quare per predicationis stulticiam saluentur fideles: ⁊ hoc est q⁹ dum dictum est q⁹ verbum crucis pereuntibus quidẽ stulticia est: virtus vero saluationis credentibus. ℍam placuit deo per stulticiam predicationis. i. ꝑ pdicationem quã humana sapientia stultam reputat. Saluos facere credentes. ⁊ hoc ideo: quia mundus. i. mũdani non cognouerũt deũ per sapiam ex rebus mũdi acceptã: ⁊ hoc in dei sapientia. Diuina eñ sapientia faciens mũdũ sua iudicia in rebus mundi instruit. ſm illud Eccl. 1. Effudit illã super omnia opa sua: ita q⁹ ipe creature ꝑ sapiaz dei facte se habent ad dei sapientiã cuius indicia gerũt sicut verba hominis ad sapientiã ei⁹ quã significant. Et sicut discipulus peruenit ad cognoscendum magistri sapientiam per verba que ab ipo audit: ita hõ poterat ad cognoscendũ dei sapientiã ꝑ creaturas ab ipso factas inspiciendo peruenire: ſm illud. Ro. pmo. Inuisibilia dei ꝑ ea q̃ facta sunt intellecta conspiciunt. Sed hõ ꝓpter sui cordis vanitatẽ a rectitudine diuine cognitionis deuiauit. Unde dicitur Jo. pmo. In mundo erat ⁊ mundus per ipsũ factus ẽ ⁊ mundus eũ nõ cognouit. Et ideo de⁹ per quedam alia ad sui cognitionẽ salutiferã fideles adduxit q̃ in ipis rõnibus creatur⁹ nõ inueniũtur ꝓpter qõ a mundanis hominib⁹ qui solas humanar⁹ rerũ considerant rõnes reputantur stulta. Et huiusmodi sunt fidei documenta. Et est simile sicut si aliquis magister cõsiderans sensum suũ ab auditoribus nõ accipi per verba q̃ protulit: studet alijs verbis vti per que possit manifestare que habet in corde. Deinde cuz dicit. Quñ ⁊ iudei. ⁊c. manifestat ꝓbationẽ premissorũ: ⁊ primo q̃tum ad id qõ dixerat verbum crucis peuntib⁹ stulticia ẽ. Secundo q̃tũ ad id qõ dixerat. bis qui salui fiunt virt⁹ dei est. Ipis aũt vocatis ⁊c. Circa primuz duo facit. pmo ponit pereuntũ differens studiũ ⁊ intentionẽ. Secũdo ex hoc rõnem assignat eius qõ dixerat ibi. Nos autẽ ꝑdicamus xp̃m. ℙereuntiũ aũt. i. infideliũ quidam erant iudei quidam gentiles. Dicit ergo dictũ ẽ q⁹ verbũ crucis pereuntibus est stulticia: ⁊ hoc ideo: quoniam iudei signa petunt Erãt enim iudei cõsueti diuinit⁹ instrui ſm illud Deutero. 32. Erudiuit eũ ⁊ docuit. Que quidem doctrina cũ eẽt a deo per multa mirabilia manifesta: ſm illud ꝑs. Fecit mirabilia in terra egipti. Et ideo ab asserentibus quecunq⁹ doctrina signa querebãt. ſm illud Mat. 12. Magister volum⁹ a te signũ aliq⁹ videre. Et in ꝑs. 82. Signa nr̃a nõ vidim⁹. Sed greci sapiẽtia querũt vtpote in studio sapientie exercitati. sapiẽtiaz dico q̃ per rõnes rer⁹ mundanar⁹ accipit. de qua 82 ℙsie. 9. Nõ gloziet sapiens in sapientia sua. ℙer grecos aũt omnes gentiles dat intelligere qui a grecis mũdanam sapiam acceperunt. Querebãt igit sapiaz volentes omnẽ doctrinã eis ꝓpositam ſm regulã humane sapie iudicare. Deinde cõcludit q̃re verbũ crucis sit eis stulticia dicens. Nos autẽ ꝑdicamus xp̃m crucifixum. ſm illud infra ca. xj. Mortẽ domini annũciabitis donec veniat. Judeis scandalũ. qz scz desiderabant virtutẽ miracula facientẽ ⁊ videbant infirmitatẽ crucẽ patientem. nam vt dicit. 2. Cor. vlti. Crucifixus ex infirmitate. Gentibus autem stulticiam: quia contra rationem humane sapientie videtur q⁹ deus⁹ moriatur ⁊ q⁹ homo iustus ⁊ sapiens se voluntarie turpissime morti exponat. Deinde cum dicit. Ipsis autem vocatis manifestat quod dixerat. Uis autem qui salui fiunt virtus dei est. Et primo manifestat hoc. Secundo rationẽ assignat. ibi. Qz quod stultum ⁊c. Dicit ergo primo dictũ est q⁹ ꝑdicam⁹ christum crucifixuz iudeis scandalũ ⁊ gẽtib⁹ stultitiã sz

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA Poznań

predicamus christū dei virtutem ⁊ dei sapientiaz ipsis vocatis iudeis et grecis. i. his qui ex iudeis et gentilibus ad fidem xpi vocati sunt. qui in cruce xpi recognoscunt dei virtutē. per quā ⁊ demones superant ⁊ peccata remittunt. ⁊ homies saluant. ps. Exaltare dñe in virtute tua. Et hoc dicit cōtra scādalū iudeoꝝ: qui de infirmitate xpi scādalizabant ⁊ recognoscūt in cruce dei sapientiam inꝝtū per crucē cōuenientissimo modo humanū genus liberat. Sap. 9. ℣ Per sapiam sanati sunt q̄cunq; placuerūt tibi a principio. Dicit aūt dei virt⁹ ⁊ dei sapiē tia p quā dā appropriationē. virtus quidē inquātū p eū pater oīa operat. Jo. prio. Oīa p ipsū facta sūt. Sapia vero inquātū ipm verbū qđ ē filius nihil ē aliud q̄ sapientia genita vel cōcepta. Ecc. 24. Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante oēz creaturā. Nō aūt sic ē intelligendū q deus pater sit fortis ⁊ sapiens virtute: aut sapientia genita. qz vt Aug⁹ pbat. 6. de trinitate sequeretur q pater haberet esse a filio: qz hoc ē deo eē qđ fortez ⁊ sapientē eē. ¶ Deinde cū dicit: Qz qđ stultū ē dei assignat rōnem eius qđ dixerat dicēs quō id qđ ē infirmuz ⁊ stultū possit eē virtus vel sapiētia dei: qz qđ stultū est dei sapienti⁹ ē hoibus. quasi dicat. Jam aliqđ diuinum videt esse stultū: nō qz deficiat a sapia: sed qz superexcedit sapientiā humanā. Hoies enī quidā consueuerūt stultū reputare qđ eoꝝ sensū excedit. Ecc. 3. ℣ Altiora sup sensum hominis ostensa sūt tibi. Et qđ infirmū ē dei: fortiꝰ est hominibus: qz sez nō dicit aliquid infirmuz in deo p defectū virtutis sed per excessum humane virtutis: sicut etiā dicit inuisibilis inꝝtū excedit sensū humanū. Sap. 12. Virtutē ostendis tu qui nō crederis esse invirtute cōsūmat⁹ q̄uis hoc possit referri ad incarnatiōis misteriuz qz id qđ reputat stultū ⁊ infirmū in deo ex pte nature assumpte transcendit oēm sapientiā ⁊ virtutem. Exo. 15. Quis similis tui in fortibus domine.

Lectio quarta.

Videte enī vocationē vestraz. fratres. quia nō multi sapiētes fm carnē. nō multi potētes. nō multi nobiles. sed q̄ stulta sunt mundi elegit deus vt cōfundat fortia ⁊ ignobilia mūdi ⁊ cōtēptibilia elegit de⁹. ⁊ ea q̄ nō sunt. vt ea que sunt destrueret. vt nō glorietur oīs caro in cōspectu eius. Ex ipo autez vos estis in xpo iesu. qui factus ē nobis sapientia ⁊ iusticia ⁊ sāctificatioꝝ redemptio vt quēadmodū scriptū est. qui gloriat i domino glorietur.

Supza ostendit apls q modus docendi qui ē in sapientia xbi nō cōuenit doctrine xpiane rōne materie que est ipsa crux xpi. hic ostendit q p̄dictus docendi mod⁹ nō cōuenit doctrine xpiane rōne doctoꝝ: ℣ illud ℣ Prouer. 26. In verisum ē in ore stulti parabola. Et Ecc. 21. Ex ore fatui reprobabit parabola. Quia igit primi doctores fidei nō fuerūt sapientes sapia carnali nō erat eis cōueniens vt in sapia verbi docerent. Circa hoc ergo duo facit. ℣ Primo ostendit qđo primi doctores fidei in rebus humanis defectū patiebant. Secūdo ostendit qđo talis defectus ē in eis q xpm suppletus. ibi. Ex ipo aūt vos estis. Circa primū tria facit. prio excludit a fidei primis doctoribus excellentiā secularē. Secūdo astruit eorum abiectionē quātū ad seculū. ibi. Sz q̄ stulta sūt mūdi. tertio rōnem assignat ibi. Ut nō glorietur. ¶ Dicit ergo prio dictū ē q stultū dei sapienti⁹ ē hoīb⁹: ⁊ hoc cōsiderare potestis in ipa vestra cōuersione. Videte enī. i. cōsidera te vocationē vr̄am qđo. s. vocati estis. nō enī p vosipos accessistis sed ab eo vocati. Ro. 8. Quos predestinauit hos ⁊ vocauit. i. pet. 2. De tenebris vos vocauit in admirabile lumē suū. Inducit aūt eos vt cōsiderēt moduz sue vocatiōis q̄tum ad eos p quos vocati sūt. sicut Esa. 51. dicit. Attēdite ad abraam pr̄em vestrū ⁊ ad saram q̄ genuit vos a quib⁹ vocationis ministris primo excludit sapiam cū dicit: Qz nō multi eoꝝ p quos vocati estis sapientes fm carnē. i. in carnali sapientia ⁊ terrena. Jac. 3. Nō est ista sapientia desursū descēdēs sed terrena aīalis diabolica. Baruth. 3. Filij agar exquisierūt sapiētiā que de terra ē. Dicit nō multi: qz aliqui pauci erant etiā in sapiētia mūdana instructi sicut ipe ⁊ barnabas: velut moises in veteri testamēto. de quo dicit Act. 7. q erudit⁹ erat moises in omni sapientia egiptioꝝ. ¶ Secundo excludit secularē potētiā cū dicit. Nō multi potētes sez fm seculū. Unde ⁊ Jo. 7. dicit. Nunq̄d aliq̄s ex pncipibus credidit in eū. Et baruth. 3. dicit. Ubi sunt pncipes gentiū exterminati sunt ⁊ ad inferos descēderunt. Tertio excludit excellentiā generis: cū dicit. Nō multi nobiles: ⁊ aliqui inter eos nobiles fuerūt sicut ipe paul⁹ qui in ciuilitate romana se natum dicit. Act. 22. ⁊ Jo. vlt. de quibusdā dicit. Qui sunt nobiles in apostolis. ¶ Deinde cū dicit. Sed q̄ stulta sunt. ꝛc. ℣ Ponit ecōuerso eoꝝ abiectionē quātū ad mundū: ⁊ primo defectū contrariū sapientie cū dicit. Que stulta sūt mūdi. i. eos qui fm mūdū stulti videbant elegit de⁹ ad p̄dicatiōis officium. s. piscatores illitteratos. fm illud. Act. 4. Cōperto q hoīes eēnt sine lr̄is ⁊ ideote admirabant. Esa. 33. Ubi est lr̄atus: vbi verba legis pōderās. Et hoc vt confundat sapiētes. i. eos qui de sapia mūdi cōfidunt ū ipi nō cognouerunt q̄ sunt simplicib⁹ reuelata. Ma. 11. Ab scondisti hec a sapientib⁹ ⁊ prudentib⁹ ⁊ reuelasti ea paruulis. Esa. 19. Ubi sunt nūc sapientes tui annuncient tibi. Scōo ponit defectū cōtrariū potētie dicēs. Et infirma mundi. i. hoies impotētes fm mundū: puta rusticos ⁊ plebeios. elegit de⁹ ad predicatōnis officiū. In cuius figura dicit. 3. Re. 20. Ego tradens eos in manu tua p pedissequos pncipū puinciaꝝ. Et puer. 9. dicit q sapientia misit ancillas vt vocarent ad arcē. In vtrisq; aūt primoꝝ p̄dicatoꝝ infirmitas designat. Et hoc iō vt confundat fortia. i. potētes hui⁹ mūdi. Esa. 2. Incuruabit oīs sublimitas hoīm ⁊ humiliabit altitudo viroꝝ. Tertio ponit defectū ꝓtrariū nobilitati in quo possūt trta cōsiderari. ℣ primo quidē claritas generis quā ipsū nomē nobilitatis designat. Et contra hoc dicit. Et ignobilia mūdi. i. qui fm mūdū sūt ignobiles. infra. 4. Vos nobiles: nos aūt ignobiles. ¶ Scōo circa nobilitatē considerant honoꝝ ⁊ reuerentia q̄ talib⁹ exhibent. et contra hoc dicit. Et cōtemptibilia. i. hoies cōtēptibiles ī hoc mundo elegit de⁹ ad p̄dicatiōis officiū. fm illud ps. Facti sumus obprobriū vicinis nostris: ⁊ his qui in circuitu nr̄o sunt. ¶ Tertio ī nobilitate cōsiderat magna opinio quā hoies de eis hūt. Et cōtra hoc dicit. Et ea q̄ nō sūt. i. nō vident eē in seculo: elegit de⁹ ad p̄dicatiōis officium. Job. 30. Quoꝝ virtus manuū erat mihi p nihilo ⁊ vita ipa putabant indigni. Et hoc iō vt destrueret ea q̄ sūt i. eos q̄ in hoc mūdo aliq̄d eē vident. Esa. 23. Dñs exercituū cogitauit hoc vt detraheret superbiam oīs glie ⁊ ad ignominiā deduceret vniuersos inclitos tre. ¶ Deinde assignat cām dictoꝝ dicēs. Vō nō elegit in seculo excellentes sed abiectos. Ut non glorietur omnis caro. ꝛc. i. vt nullus pro quacunq; carnis excellentia glorietur per comparationem ad dominum. Jere. 9. Non glorietur

sapiens in sapientia sua et non glorietur fortis in fortitudine sua: ⁊ non glorietur diues in diuitijs suis. Ex hoc enī q̄ de⁹ mūdū sue fidei subiecit nō per sublimes i mūdo siue in seculo sed p̄ abiectos: nō pōt gl̄iari hō q̄ p̄ aliquā carnalē excellētiā saluat⁹ sit mūd⁹. Videret ãt nō ẽ a deo excellentia mūdana si deus nō vteret ad suū obsequiū. Et iō in principio quidem paucos: postremo vero plures secundum excellentes de⁹ elegit ad p̄dicatiōis officiū. Vnde in glo. ōr q̄ nisi fideliter p̄cederet p̄dicator nō humiliter sequeret orator ⁊ etiā ad gloriā dei ꝓtinet dū p̄ abiectos sublimes in seculo ad se trahit. ¶ Deinde cū dicit. Ex ipso aũt vos estis ne p̄dicatores fidei tanq̄ nō excellentes sed abiecti in seculo contēnerent: ostēdit quō de⁹ p̄dictū defectū in eis suplet. Et circa hec tria facit. Primo ostendit cui sit attribuenda salus mundi q̄ predicatorū ministerio facta ẽ dicēs. Dictū ẽ q̄ vocati estis nō p̄ excellentes sed p̄ abiectos i seculo. ex quo ꝑz q̄ vestra cōuersio nō ẽ hoī attribuenda sed deo. Deinde oñdit quō de⁹ predictos defect⁹ in p̄dicatorib⁹ suis supplet p̄ xp̄m: ⁊ primo quātū ad defectū sapie cuz dicit. Qui fct⁹ xp̄s fact⁹ ẽ nobis p̄dicantib⁹ fidē ⁊ per nos oīb⁹ fidelib⁹ sapia: q̄ ei inherendo qui ẽ dei sapiētia: ⁊ participādo ipsū p̄ gr̄am sapientes facti sum⁹ ⁊ hoc a deo qui nobis christū dedit ⁊ nos ad ipsū traxit: ꝯm illō Jo. 6. Nemo pōt venire ad me nisi pater q̄ me misit traxerit eū. Deutero. 4. Hec est vr̄a sapiētia ⁊ intellect⁹ coram populis. ¶ Scōo quātū ad defectū potentie dicit. Et iustitia q̄ ꝓpter sui fortitudinē thoraci cōparat. Sap. 5 Jnduet p̄ thorace iusticiā. Dicit aũt christ⁹ nobis fact⁹ iustitia in q̄tū p̄ eius fidē iustificamur ꝯm illud. Ro. 3. Justicia aũt dei p̄ fidē xp̄i iesu. ¶ Tertio quātū ad defectū nobilitatis subdit. Et sanctificatio ⁊ redēptio. Sancti ficamur enī per xp̄m in q̄tū per eū deo cōiungimur i quo cōsistit vera nobilitas ꝯm illud primi. Re. 2. Quicūq̄ honorificauerit me glorificabo eū: qui aũt cōtēnunt me erunt ignobiles. Vnde ōr Ihe. vlti. Jesus vt sanctificaret p̄ suū sanguinē populū extra portā passus ẽ. Factus ẽ aũt nobis redēptio inquātū p̄ ip̄m redempti sumus de seruitute peccati in quo vera ignobilitas cōsistit. Vñ in ps. ōr. Redemisti me de⁹ veritatis. ¶ Tertio assignat dictor cām cū dicit. Jam quēadmodū scriptuz ẽ. Ihie. 9. Qui aũt gloriat in dño glorietur: vbi nostra lr̄a habet. In hoc glorietur qui gloriat scire ⁊ nosse me. Dicit enim salus hoīs nō p̄uenit ex aliqua excellentia humana sz ex sola virtute diuina nō debet homini gl̄ia sed deo. ꝯm illud. ps. Nō nobis dñe nō nobis: sed nōi tuo da gloriaz Eccl. vlti. Danti mihi sapientiam dabo gloriam.

Jncipit capitulū secundū. Lectio p̄ma.

Et ego cū venissem ad vos frēs. vēi nō i sublimitate sermōis aut sapientie annūcians vobis testimoniū xp̄i: Nō enī iudicaui me scire aliquid inter vos nisi iesum xp̄m ⁊ hūc crucifixū. Et ego in infirmitate ⁊ timore ⁊ tremore multo fui apud vos: ⁊ sermo meus ⁊ predicatio mea nō in p̄suasiōibus hūane sapiētie verbis: sed in ostēsione spūs ⁊ virtutis: vt fides vestra nō sit in sapiētia hoīz sed in virtute dei. Sapientiā aũt loquimur inter p̄fectos. Sapiētiā vero nō huius seculi neq̄ p̄ncipū hui⁹ seculi q̄ destruunt: sed loquimur dei sapientiā in misterio q̄ abscōdita est: quā p̄destinauit deus ante secula i gloriā nostram.

Postq̄ ap̄lus ostēdit quis sit cōueniēs modus doc trine xp̄iane: hic ostendit se illū modū obseruasse: ⁊ circa hoc tria facit. Primo oñdit se nō fuisse vsū apud eos aliqua excellentia seculari. Scōo oñdit apud quos excellentia spūali vtat: ibi. Sapiam aũt loquimur inter perfectos ⁊c. Tertio rōnem assignat ibi. Que etiam loquimur. ⁊c. Circa primū tria facit. Primo dicit q̄ nō ostēdit apud eos excellentiā secularis sapientie. Scōo q̄ nō ꝓtendit excellentiā potentie secularis ibi. Et ego in infirmitate. Tertio nō ꝓtendit excellentiā eloquentie ibi. Et ꝯmo meus. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit q̄d intendit. Scōo rōem assignat ibi. Nō enī iudicaui. Dicit ergo primo. q̄ dictū ẽ q̄ xp̄s misit me euāgelizare non in sapia verbi ⁊ q̄ nō sunt multi sapiētes. Et ego fratres q̄uis sapiaz secularē habeā ꝯm illud. 2. Cor. 11. Et si imperit⁹ sermone sed nō scia. Cū venissez ad vos cōuertendos ad xp̄m: vt habet̄ act. 18. Veni enuncians vobis testimoniū xp̄i: ꝯm illō Act. 4. Virtute magna reddebāt apostoli testimoniū resurrectiōis dñi nr̄i iesu xp̄i: ⁊ hoc nō in sublimitate sermonis aut sapie. Attendit aũt sublimitas sapie in cōsideratiōe aliquoz sublimiū ⁊ eleuatoz supra rōem ⁊ sensū hoīm. Ecc. 24. Ego i altissimis habitaui. Sublimitas aũt sermōis pōt referri vel ad verba significantia sapie cōceptiōes: ꝯm illud Ecc. vl. Verba sapiētū quasi stimuli ⁊ quasi claui in altū defixi Vl̄ ad modū rōcinandi p̄ aliquas subtiles vias. Nā i greco habetur logos q̄ ẽ verbū: ⁊ rōnem significat: vt Hiero. dicit. Hoc aũt dicit ap̄ls: q̄ fidem xp̄i p̄ hmōi sublimitates sermonis aut sapie cōfirmare nolebat. p̄mi Re. 2. Nolite mnltiplicare sublimia. ¶ Deinde hui⁹ rōnem assignat dicens. Non enī iudicaui me scire aliquid nisi christum iesum: nō enim ad hoc opus erat vt sapientiā ostēderet sed vt demonstraret virtutem ꝯm illud. scōe Cor. 4. Nō enim predicamus nosmetipos sed iesum christū Et ideo solum vtebatur his que ad demonstrandā virtutez christi pertinebant: existimans se ac si nihil sciret q̄z iesum christum. Hie. 9. Jn hoc glorietur qui gloriatur scire ⁊ nosse me: i xp̄o aũt iesu: vt dicit Col. 2. Jn quo sūt oēs thesauri sapiētie ⁊ scie dei absconditi. Et quantum ad plenitudinē deitatis: ⁊ quantū ad plenitudinē sapientie ⁊ gratie ⁊ etiā quantū ad profundas incarnatiōis rōnes que tamen ap̄ls eis nō annunciauit sed solū ea que erāt manifestiora ⁊ inferiora i xp̄o iesu. Et iō subdit. Et hūc crucifixū q̄si dicat sic vobis me exhibui ac si nihil aliud scirē q̄z crucē xp̄i. Vñ Gal. vlt. dicit. Mihi absit gl̄iari nisi in cruce dñi nr̄i iesu xp̄i. Quia igit̄ p̄ sapiam verbi euacuat crux xp̄i vt dictū ẽ: iō ip̄e ap̄ls nō venerat i sublimitate sermonis aut sapie. ¶ Deinde cū dicit. Et ego in infirmitate ⁊c. ostēdit q̄ nō ꝓtenderit apud eos potētiā sed potius cōtrariū ⁊ foris ⁊ intus. Vñ quantū ad id q̄d foris est dicit. Et ego fui apud vos in infirmitate. i. tribulatiōes apud vos patiens. Gal. 4. Scitis q̄ p̄ infirmitatē carnis euāgelizaui vobis iā pridē. ps. Multiplicate sunt infirmitates mee. Quātū vero ad id q̄d intus est dicit. Et timore. s. de malis imminentibus. Et tremore inquātū scz timor interior redundat ad corpus. 2. Cor. 7. Foris pugne: intus timores. ¶ Deinde cum dicit

excellentiam eloquentie. Et circa hoc tria facit. Primo excludit indebitū modū predicādi dicens. Et fmo me⁹ q̄ scz priuetim t singulariē aliquos instruebā epb̄. 4. Omnis sermo malus ex ore vr̄o nō pcedat: sed si q̄s bon⁹ est ad edificationē fidei. Et p̄dicatio mea q̄ scz publice dicebā nō fuit in verbis psuasibilibus humane sapiētie id est p rethoricā q̄ cōpōit ad psuadendū vt scz supra dixi q̄ nō fuit intētionis q̄ sua p̄dicatio nitteret pbicis rationibus ita nūc dicit nō fuisse sue intētiōis niti rethoricis psuasionibus. Esa. 33. Populū ip̄rudentē nō videbis pplm alti fmonis ita vt nō possis intelligere disertitudinez lingue eius in quo nulla est sapientia. Secundo oñdit debitū modū quo vsus fuit in p̄dicādo dicēs. Sermo meus fuit in ostēsione spūs t virtutis. qō q̄dem pōt intelligi dupl̄r Uno modo q̄tū ad hoc q̄ credētib⁹ p̄dicatiōi ei⁹ dabat spūssanctus. fm illud. act. 10. Adhuc loquēte petro verba hec cecidit spūssanctus sup omnes q̄ audiebāt verbuz Similiē etiā suā p̄dicationē confirmabat faciendo virtutes id est miracula. fm illud Mar. vltio. Sermonē confirmāte sequētibus signis. Unde gal. 3. Qui tribuit vobis spiritum t operat in vobis Alio modo pōt intelligi q̄tum ad hoc q̄ ipse p spiritū loq̄bat qō sublimitas t affluētia doctrine ostēdit. 2. reg. 23. Spūs dñi locutus est p me t. 2. cor. 4. Habentes eundē spūm fidei credimus ppē qō t loq̄mur. Confirmat etiā suā p̄dicationē ostēdendo in sua conuersatione multa opera virtuosa. 1. thes. 2. Vos em̄ testes estis t deus q̄ sancte t iuste sine q̄rela vobis q̄ credidistis affuimus. Tertio assignat rationē dictoz dicēs Ut fides vr̄a non sit in sapiētia hominū id est nō initatur sapientie hūane q̄ plerūq̄ decipit homines. fm illō Esa. 47. Sapiētia tua t sciētia tua hec decepit te. Sed in virtute dei vt scz virtuti diuine fides initaē t sic nō possit deficere. Ro. 1. Nō erubesco euāgeliū. virtus em̄ dei est in salutē oñi credēti. Deinde cū dicit. Sapiētiā loq̄mur tē. Ostendit apud quos excellentia spūalis sapiētia vtaē Et p̄mo ppōit qō intēdit. Scōo manifestat ppositū ibi. Sapiētiā vo. Dicit ergo apud vos solū xp̄m crucifixū p̄dicaui. Sapiētiā aūt id est pfundā doctrinaz loq̄mur inē pfectos. Dicunē aūt aliq̄ pfecti dupl̄r. Uno modo fm intellectū. Alio modo fm voluntatē. hec em̄ inē potentias anime sunt ppie homīs t ideo fm eos oportet hominis pfectionē p̄siderari. Dicunē aūt pfecti intellectu illi quorū mens eleuata est sup omnia carnalia t sensibilia. q̄ spiritualia t itelligibilia cape pōt de q̄b⁹ dr he. 5. Perfectorū est solidus cib⁹ eoz q̄ p̄ p̄suetudinē exercitatos habēt sensus ad discretionē mali t boni. Perfecti aūt fm volūtatē sunt quoz volūtas sup oīa tpalia eleuata soli deo inheret t eius p̄ceptis. Unde Mat. 5. ppositis dilectiōis mādatis subdit. Estote pfecti sicut t pat̄ vester celestis pfectus est. q̄ igit̄ doctrina fidei ad hoc ordinaē vt fides p dilectionē operē. vt habeē gal. 5. Necesse ē eū q̄ in doctrina fidei instruit nō solū etiā fm intellectū bene disp̄oi ad capiendū t credendū scz ēt fm volūtatem t affectū bene disponi ad diligendū t opandū. Deinde cū dicit. Sapiētiā vero tē. Exponit qual̄ sit sapiētia de qua mentionē fecit. Et p̄mo pōit expositionē. Secūdo rationē expositiōis confirmat ibi. Quā nemo p̄ncipū tē. Circa p̄mū duo facit. Primo expōit q̄lis sit ista sapientia p cōparationē ad infideles. Scōo p cōparationē ad fideles ibi. Sed loq̄mur dei sapiētiā tē. Dicit ergo primo dictū est q̄ sapientiā loq̄mur inē pfectoz. Sapientiā vo dico nō huius scli id est de rebus secularib⁹. vel q̄ est p rationes humanas. Neq̄ ēt p̄ncipū huius scli t sic sepat eā a sapiētia mūdana t q̄tū ad modū t materiā inq̄rendi t q̄tū ad actores q̄ sunt p̄ncipes hui⁹ scli qō pōt intelligi de triplici genere p̄ncipuz fm triplicē sapientiā humanā. Primo pōt dici principes huius scli reges t potētes scl̄ares fm illud p̄s. Prēcipes conuenerunt in vnuz aduersus dñm t aduersus xp̄m eius. A q̄bus p̄ncipibus venit sapientia humana p quas res huius mūdi in vita humana dispēsantur. Secūdo pōt dici p̄ncipes demōes. Jo. 14. Uēit p̄nceps huius mūdi t in me nō habet q̄cq̄ tē. Et ab his p̄ncipibus venit sapiētia culture demonū scz nigromantia t magice artes t huiusmodi. Tertio pōt intelligi p̄ncipes hui⁹ seculi philosophi q̄ quasi p̄ncipes se exhibuerūt homīb⁹ in docēdo de quib⁹ dr. Esa. 19. Stulti p̄ncipes thaneos sapientes pfiliarij pharaonis Et ab his p̄ncipibus pcessit tota humana philosophia. Ihoz aūt p̄ncipū hōies destruuntur p mortē t p amissionē potestatis t auctoritat. demones vo nō p mortē sed p amissionē potestatis t auctoritatis fm illud Jo. 12. Nunc p̄nceps huius mūdi eijcietur foras de hominibus autē dicitur bar. 3. Ubi sunt p̄ncipes gētiū. Et postea subdit Extermiati sunt t ad iferos descēderūt. sicut ipi nō sunt t ad iferos descēdēt. sic ipi nō sūt stabiles ita t eoz sapiētia nō pōt eē firma. t iō nō ei initendū est. Deinde cū dicit. Sed loq̄mur tē. Exponit q̄lis sit sapiētia p cōparationē ad fideles. Et primo describit eā q̄tū ad materiā vl̄ auctoritatē cū dicit: sz loq̄mur dei sapientiā id ē q̄ est de⁹ t a deo. quāuis ei omnis sapiētia a deo sit vt dr. Ecc. 1. tñ speciali quodā modo hec sapiētia q̄ est de deo ē ēt a deo p reuelationē fm illō sap. 9. Sensū aūt tuū q̄s sciet nisi tu dederis sapiētiā t miseris spiritū tuū de altissimis. Secūdo ostendit qualitatē ei⁹ dicēs. In misterio q̄ absc̄dita ē. hec em̄ sapiētia absc̄dita est ab hominib⁹ in q̄tū hominū intellectū excedit. fz illō Ecc. 3. Plurima supra sensū hoīs ostēsa sūt tibi. Unde dr Job. 28. Absc̄dita est ab oculis oīm viuētiuz. Et q̄ mod⁹ docēdi t doctrine dz eē conuenies ideo dr q̄ loq̄ē eā in misterio. i. in aliquo occulto vl̄ obo vl̄ signo. infra. 17 Spiritus loq̄ē mist eria. Tertio oñdit fructū hui⁹ sapientie dicēs. Quā deus p̄destinauit. i. p̄parauit in gloriā nr̄am. i. p̄dicatoz fidei: q̄b⁹ ex p̄dicatione tā alte sapiētie glia magna debeē t apō deū t apō homīes. puer. 3. Gloriā sapiētes possidebūt. de quo dicit. In gliam vr̄am. exponendū est omniū fidelīū quoz glia hec est vt ī plena luce cognoscāt ea q̄ nūc in misterio p̄dicanē. fm illō Jo. 17 Hec ē vita eēna vt cognoscāt te solū deū vez t quē misisti iesum xp̄m.

Lectio secūda.

Quam nemo p̄ncipū hui⁹ scli cognouit Si em̄ cognouissent: nunq̄ dñm glie crucifixissent. Sic̄ scriptū est qō ocul⁹ nō vidit: nec auris audiuit: nec in coz homīs ascēdit q̄ p̄parauit de⁹ his q̄ diligūt illū. Nobis āt reuelauit de⁹ p spm̄ suū. Spirit⁹ em̄ oīa scrutat: ēt pfunda dei. Quis ei scit hominuz q̄ sūt homīs. nisi spirit⁹ homīs qui in ipo ē. Ita t q̄ dei sunt nemo cognouit nisi spūs dei. Nos āt nō spm huius mūdi accepimus: sed spm q̄ ex deo ē: vt sciamus que a deo donata sunt nobis.

Posita expositione de sapientia quaz apostolus loquitur inter perfectos: hic rationē assignat expositiōis predicte et primo q̄tum ad hoc q̄ eam descripserat per cōparationem ad infideles. Secundo q̄tum ad hoc q̄ eā descripserat per cōparationem ad fideles ibi. Nobis autem reuelauit deus. Circa primum duo facit. Primo propōit qō intēdit, Scōo pbat ppositū ibi. Si em̄ cognouissent. Dicē

ergo ꝑmo dictum est q̄ sapia quā loquimur nō est princi
pum huiꝰ seculi. hec eñ sapientia est quā nemo pncipū
huius seculi cognouit qō verū est ō quibuscūq; pncipib⁹
intelligāt. seculares eñ pncipes hāc sapientiā non cog
nouerunt. qz excedit rōnem humani regininis. Job. 12.
Qui ĩmutat coz pncipū ppli terre ⁊ decipit eos vt fru
stra incedāt per inuiū. Ubi etiā eam nō cognouerunt. qz
excedit rōnem humanā. Unde dicit Bar. 3. Exq̄sitores
prudētie ⁊ sciētie viā sapiētie nescierūt. Demones etiam
eā nō cognoscūt. qz excedit oēm creatā sapiētiaz. Unō di
cit. Job. 28. Volucres celi q̄q; latent. Perditio ⁊ mors
dixerunt. Auriḃ⁹ nostris audiuim⁹ famā ei⁹. ¶ Deinde
cum dicit. Si eñ cognouissent ⁊c. Probat qō dixerat ⁊
ꝑmo quidē ꝓbat p signū q̄ nō cognouerunt ꝑncipes dei
sapiam scōm q̄ est in se abscōdita. Scōo ꝓbat p auctoz
tatem q̄ nō cognouerūt eā scōm q̄ ꝑparata est in gloriaz
nostrā ibi. Sicut scriptū est. Dicit ergo primo. recte dico
q̄ pncipes huiꝰ seculi dei sapientiā nō cognouerūt. si eī
cognouissent dei sapiaz: cognouissent vtiq; xp̄m esse deū
qui in hac sapia cōtinet quo cognito nunq̄ crucifixissent
deū glie. i. ipm xp̄m dominū dantē gloriā suis. scōm illō
ps. Dñs virtutū ipe est rex glie. Et heb. 12. Qui multos
filios ī gloriā adduxerat. Cū eñ omni creature rōnali sit
naturaliꝫ appetibilis glia nō pōt in voluntatē hūanam ca
dere q̄ actozē glozie interimat. Q aūt pncipes crucifix
erint ihm xp̄m certū est si intelligāt de pncipib⁹ q̄ ptātē
habēt iter hoies. Dicit eñ i. ps. Astiterūt reges tre ⁊ ꝑn
cipes ꝓuenerūt in vnū aduersus dñm ⁊ aduersus xp̄m ei
us. qō Act. 4. exponit de herode ⁊ pilato ⁊ ꝑncipibus
iudeoz q̄ ꝓsenserūt in mortē xp̄i. Sed etiā demones opa
ti sunt in mortē xp̄i ꝓsuadēdo ꝑm illud Jo. 13. Cū diabo
lus iā misisset vt eū traderet ⁊c. Sed ⁊ pharisei ⁊ scribe ī
lege piti qui studiū sapiētie habāt opati sunt ad mortem
xp̄i instigādo ⁊ ap̄ꝓbando. Sed circa hoc duplex oritur
dubitatio quaꝫ ꝑma est de hoc q̄ dicit deū glozie cruci
fixū. Nō eñ diuinitas xp̄i aliq̄d potuit scōz quā dicit cri
stus dñs glozie. Sed dicendum q̄ xp̄us est vna ꝓsona ⁊
ypostasis in vtraq; natura ꝓsistēs. diuina. s. ⁊ hūana. Unō
pōt vtriusq; nature noīe designari. ⁊ q̄cunq; noīe signifi
cetur pōt ꝑdicari ō eo id qō est vtriusq; nature. i. nec sup
ponitur nisi vna ypostasis. Et p hūc modū possum⁹ dicer
q̄ homo creauit stellas ⁊ q̄ dñs glie est crucifix⁹ ⁊ tñ non
creauit stellas ꝑm q̄ homo. sed ꝑm q̄ de⁹. nec est crucifix
us ꝑm q̄ est dñs sed inq̄tum hō. Unde ex hoc verbo de
struitur erroz Nestozij q̄ dixerat vnā naturaz esse in xp̄o
dei ⁊ hoīs: qz ꝑm hoc nullo mō posset verificari q̄ domi
nus glie sit crucifix⁹. Scōa dubitatio est de hoc q̄ videt
supponere q̄ ꝑncipes iudeoz vel demones nō cognoue
rint xp̄m esse deū. Et quidē q̄tum ad ꝑncipes iudeoz vi
detur hoc astrui p hoc qō dicit petr⁹ Act. 3. Scio qz per
ignorantiā hoc fecerit⁊ sicut ⁊ ꝑncipes vr̄i. videt aūt esse
ꝓtrariū qō dicit. Ma. 21. Agricole videntes filiuz dixerūt
intra se: hic est heres venite occidam⁹ eū. qō exponēs cri
sosto⁹ dicit. Manifeste dñs ꝓbat hijs verbis iudeoz ꝑn
cipes nō p ignorantiā sed p inuidiā dei filium crucifixisse
Soluit in glosa. q̄ sciebāt ꝑncipes iudeoz eū esse q̄ pro
missus erat in lege. nō tñ misteriū ei⁹ q̄ fili⁹ dei erat. ne
q; sciebāt sacramentū incarnationis ⁊ redēptionis. Sed
cotra hoc esse videt qō crisos. dicit. Q cognouerūt eū es
se filium dei. Dicendū est ergo. q̄ ꝑncipes iudeoz p cer
to sciebant eū esse xp̄m ꝓmissum in lege. qō pplus igno
rabat. ipm aūt esse verū filiū dei nō ꝓ certo sciebāt sed a
liqualiter coniecturabāt. sed hec coniecturalis cognitio
obscurabaḃ in eis ⁊ ex inuidia ⁊ ex cupiditate ꝓprie glo
rie quā per excellentiā xp̄i minui videbāt. Similiter etiā
videt esse ō demonib⁹ dubitatio. Dicit eñ mar. 1. ⁊ luc.
4. Q demoniū clamauit dicēs. Scio q̄ sis sanctus dei.
Et ne hoc ꝑsumptioni demonū ascribat qui se iactabant
scire qō nesciebant eoz noticia quā habebāt de xp̄o p ip
sos euāgelistas asserit Jn math. quidē sic scribit. Nō sine
bat ea loqui. s. demonia qm̄ sciebāt eū xp̄m esse. Et lucas
dicit. Jncrepans nō sinebat ea loqui: qz sciebāt eum esse
xp̄m. Et ad hoc rñdetur in libro de questionib⁹ noui ⁊ ve
teris testamēti q̄ demonia sciebant ipm esse qui p legem
fuit re ꝓmissus qz oia signa videbāt in eo que dixerūt pro
phete misteriū aūt diuinitatis eiꝰ ignorabāt. Sed cōtra
hoc videt esse qō anathasius dicit q̄ demonia dicebant.
xp̄m esse sanctū dei quasi singulariter sanctū. ipe eñ natu
raliter est sanctꝰ cuiꝰ ꝓticipatione oīs alij sancti vocāt.
¶ Dicendū est autē q̄ sicut crisos. dicit nō habebāt aduē
tus dei firmā ⁊ certā noticiā sed quasdā cōiecturas. Unō
aug. dicit in. 9. de ciuitate dei q̄ innotuit demonib⁹ non
p id q̄ est vita eterna sed p quedā tēporalia sua ⁊tute ef
fecta. ¶ Deinde cū dicit. Sed sicut scriptū est. ꝓbat p auc
toritatem q̄ ꝑncipes huiꝰ seculi dei sapiam nō cognoue
runt q̄tum ad hoc q̄ ꝑdestinata est in gloriā fidelium di
cens. Sed sicut scriptū est. Esa. 64. Ubi littera nr̄a hēt.
Oculus nō vidit de⁹ absq; te que ꝓparasti hijs qui dili
gunt te. Oñditur aūt illa gloria visionis apte ab hoībus
ignozari dupliciter. Primo quidē q̄ nō subiacet hūanis
sensibus a quib⁹ oīs hūana cognitio initiū sumit. Et pōt
duos sensus. Primo visionis q̄ deseruit inuentioni cum
dicit q̄ oculus nō vidit. Job. 28. Semitā ei⁹ ignorauit
auis. nec intuitus est eā oculus vulturis. Et hoc ideo q̄a
nō est aliquid colozatū ⁊ visibile. ¶ Scōo pōt sensuz au
ditus qui defuit discipline dicēs nec auris audiuit. s. ip
saz gloriā. qz nō est sonus aut vox sensibilis. Jo. 5. Neq;
spēm eius vidistis neq; vocē ei⁹ audistis. ¶ Deide exclu
dit noticiā eius intellectualē cū dicit. Neq; in coz homis
ascēdit. Nō quidē pōt intelligi. vno mō. vt ascendere in
coz homis dicaḃ quicq̄d quocūq; mō cognoscik ab homīe
scōm illud. Jere. 51. Jerlm ascēdat sup coz vestrū. ⁊ sic o
portet q̄ coz hoīs accipiaḃ p corde hoīs carnalis. scōz il
lud qō dicit. infra. 3. Cū sint inter vos zelus ⁊ ꝑtētio non
ne carnales estis ⁊ ꝑm hoīem ambulatis? Est ergo sēsus
q̄ illa gloria nō solū sensu nō ꝓcipitur sed nec corde hoīs
carnalis ꝑm illud Jo. 14. Quē mundus nō pōt accipere
qz nō videt eū nec scit eum. Alio mō potest exponi scōm
qō ꝑprie dicit in coz hoīs ascendere id qō ab inferiori p
uenit ad hoīs intellectuz puta a sensibilib⁹ de quib⁹ ꝑus
fecerat mentionē. Res eñ sunt in intellectu ꝑm modū et
us. res igitur inferiores sunt in intellectu altiori mō q̄ in
seipsis. Et ideo quādo ab intellectu capiuntur quodāmō
in coz ascēdunt. Unde dicit. Esa. 5. Nō erūt in memoria
priora. nec ascendūt sup coz. Illa vero que sunt in intelle
ctu supiora: altiori mō sunt in seipsis q̄ in intellectu. Et
isto quādo ab intellectu capiuntur quodāmō descendūt.
Jac. 1. Omne donū pfectū desurs̄uz est descēdens a pre
luminū. qz igit illius glozie noticia nō accipit a sensibili
bus sed ex reuelatione diuina: ideo signanter dicit. Nec ī
coz homis ascendit sed descendit id. s. qō prepatit deus
id est ꝑdestinauit diligētibus se qz essentiale premiū eter
ne glozie caritati debetur scōm illud. Jo. 14. Si quis di
ligit me diliget a patre meo. ⁊ ego diligaz eū ⁊ manifesta
bo ei meipsum. in quo pfectio eterne glozie consistit. Et
iob. 36. Annūciat de ea id est de luce glozie amico suo q̄
possessio eius sit. Cetere aūt virtutes accipiūt efficaciaz
merendi vitā eternā inq̄tum informātur caritate. ¶ De
inde cū dicit. Nob aūt ⁊c. ꝓbat ꝑdictā expositionē de sa
pientia diuina p cōparationem ad fideles. Et ꝑmo ꝓponit
quod intēdit. Scōo ꝓbat ꝓpositum ibi. spūs enī. Dicit
ergo ꝑimo. dictū est q̄ sapientiā dei nemo ꝑncipū hui⁹

Explanacio sci thome
Ad Romanos

culi cognouit. nobis autē dē reuelauit per spm̄ suum quē. s. nobis misit scōm illud. Jo. 14. Paraclitus autez spūssanct⁹ quē mittet pater in noīe meo ille docebit vos omnia. Job. 31. Inspiratio oīpotentis dat intelligentiaz. Quia eñ spūssanct⁹ est spūs veritatis vtpote a filio procedens qui est veritas patris: hijs quibus mittitur inspirat veritatem sicut ⁊ filius a patre missus notificat patrez scōz illud Mat. 11. Nemo nouit patrē nisi filius ⁊ cui voluerit filius reuelare. ¶ Deinde cū dicit. Spūs enim probat qō dixerat scilicet q̄ p spm̄ sanctū sit sapientia fidelibus reuelata. Et primo ostendit q̄ spūssanctus ad hoc sit efficax. Scōo probat q̄ hoc in discipulis xp̄i fecerat ibi. Nos autē. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit qō intendit. Scōo manifestat propositū ibi. Quis eñ scit hominum ⁊c. Dicit ergo primo. dictū est q̄ per spm̄ sanctū reuelauit nobis dē⁹ suā sapientiā. ⁊ hoc fieri potuit. Spiritus eñ sanct⁹ oīa scrutat. quod nō est sic intelligendus quasi inq̄rendo quomō fiant. sed q̄z pfecte ⁊ etiā intima q̄ rūlibet rerū nouit. sicut homo qō aliquādo diligēter scrutatur. Unde dicit sap. 7. Q̄ spūs intelligentie sanct⁹ est omnia ꝓspiciens ⁊ qui capiat oēs spūs intelligibiles mūdos subtiles ⁊ nō solū res creatas sed etiā ꝓfūda dei pfecte cognoscit. Dicunt autē ꝓfunda ea que in ipso latent: ⁊ nō ea que de ipso per creaturas cognoscunt que quasi superficieten⁹ vident esse scōm illud sapiētie. 13. A magnitudine spēi ⁊ creature cognoscibiliter poterat creator eorum videri. ¶ Deinde cū dicit. Quis eñ scit hoīum probat qō dixerat de spū dei p similitudinē humani spūs dicens. Quis eñ scit hoīuz ea qua sunt hoīs id est ea que latent in corde nisi spūs hoīs qui in eo est id est intellect⁹ ⁊ ideo que interius latent videri nō possunt. Signanter autē dicit. Quis hoīum ne ab hoc cognitione etiā deus videatur excludi. dicit eñ Je. 17. Prauum est cor hoīs ⁊ quis cognoscet illud? Ego deus ꝓbās corda ⁊ scrutās renes q̄z scilicet secretoz cordis solus deus est cognitor. Manifesta aūt est ratio quare homo ea que in corde alterius latent scire nō pōt q̄z cognitio homīs a sensu accipit ⁊ ideo ea que sunt in corde alterius homo cognoscere nō potest nisi quaten⁹ per signa sensibilia manifestent. scōm illud. 1. ꝯ. 16. Homo videt que foris parent. deus autē intuetur cor. Sed nec angelus bon⁹ nec malus ea que in corde hoīs latent scire pōt nisi in q̄tum per aliquos effectus manifestent. cuius ratio accipi pōt ex ipō verbo apostoli qui dicit ea ratione spm̄ hoīs cognoscere que ī cord hoīs latent. q̄z in ipō hoīe est. angelus autez neq̄ bonus neq̄ malus illabitur menti humane vt in ipō corde hoīs sit ⁊ intrinsecus operetur. sed hoc solius dei ꝓpriū est. Eñ solus deus est cōscius secretorū cordis homīs scōm illud Job. 16. Ecce in celo testis meus ⁊ in excelsis cōscius meus. Scōo similitudinē adaptat ad spm̄ hoīs dicēs. Ita et q̄ dei sunt id est que in ipō deo latent: nemo cognoscit nisi spūs dei scōm illud. Job. 36. Ecce deus magn⁹ vincens scientiā nostrā. Sed sicut ea que sunt in corde hoīs nouit homīs alteri manifestantur p sensibilia signa: ita ea que sunt dei possunt esse nota homini p sensibiles effectus. scōm illud sap. 13. A magnitudine spēi ⁊ creature ⁊c. Sed spūssanctus qui est in ipso deo vtpote patri ⁊ filio cōsubstanti alis secreta diuinitatis p seipsuz videt. scōm illud sap. 7. Est enim in illa scilicet dei sapiētia spūs intelligentie sanctus oēm habens virtutē oīa ꝓspiciens. ¶ Deinde cuz dicit. Nos autē ⁊c. Ostēdit quomō cognitio spūssancti ptinet patur dicēs. licet nullus hoīum per se possit scire que sūt dei. Nos autē spū sancto scilicet repleti nō accepim⁹ spiritum hui⁹ mundi sed spm̄ qui a deo est. Noīe autē spiritus vis quedā vitalis ⁊ cognitiua ⁊ motiua intelligitur Spūs ergo hui⁹ mundi potest dici sapientia hui⁹ mundi et amor mundi quo impellitur homo ad agendū ea q̄ mūdi sunt. hunc autē spm̄ sancti apostoli nō receperūt mundum abijciētes ⁊ cōtemnentes sed receperūt spūz sanctū quo corda eoꝝ illuminata sunt ⁊ inflāmata ad amorem dī scōz illud. Jo. 14. Paraclit⁹ autē spūssanct⁹ quē mittet pater in nomīe meo ⁊c. Et nu. 14. Seruū meū caleph q̄ plenus est alio spū ⁊ secutus est me: introducā in terram hāc. Spūs autē huius mūdi errare facit scōm illud. Esa. 19. Dirūpetur spūs egipti in visceribus ei⁹ ⁊ cōsilium eius precipitabo. Ex diuino autē spū huius ꝓsecuti sumus vt sciam⁹ que a deo data sunt nobis vt sciam⁹ de reb⁹ diuinis q̄tum vnicuiq̄ deus donauit. q̄z sicut dicit ephe. 4. Unicuiq̄ data est gratia scōm mēsurā donationis xp̄i Uel potest intelligi spm̄ dei donatuz sanctis vt dona spiritualia cognoscāt: que nō habētes eundē spūz ignorant scōm illud apoc. 2. Uincenti dabo mānā absconditū qō nemo scit nisi q̄ accipit. Ex h⁹ aūt accipi potest q̄ sicut nemo nouit patrem nisi filius ⁊ cui voluerit filius reuelare. vt dicit Mat. 11. Ita nemo nouit que sunt dei patris ⁊ filij nisi spūssanct⁹ ⁊ qui ip̄m acceperūt. ⁊ hoc ideo. q̄z sicut filius cōsubstātialis est patri ita spūssanctus patri ⁊ filio.

Lectio tertia.

Que ⁊ loquimur nō in doctis humane sapientie verbis: sed in doctrina spiritus. spūalibus spiritualia comparantes. Animalis aūt homo nō pcipit ea que sunt spiritus dei. Stulticia eñ est illi: ⁊ nō potest intelligere q̄z spiritualiter examinatur. Spiritualis autē iudicat omnia: ⁊ ipe a nemine iudicatur: sicut scriptum est. Quis enim cognouit sensum dominī: aut quis instruxit eum? Nos autē sensum xp̄i habem⁹.

Dixerat supra ap̄lus sapientiaz loquimur inter pfectos. Postq̄ ergo manifestauit qualis sit hec sapiētia q̄z mundanis hoīb⁹ incognita cognita autē scīs. hic manifestat q̄ ratione hāc sapientiā sancti inter pfectos loquūtur. Et primo ꝓponit qō intendit. Scōo assignat rationē ibi. Animalis autē homo ⁊c. Circa p̄mum primo ꝓponit reuelatoꝝ manifestationē dicens. dictū est q̄ spūm dei accepim⁹ vt sciamus que a deo donata sunt nobis. que. s. nobis p spiritum reuelata sunt loq̄mur. Sunt eñ eis reuelata ad vtilitatem. Unde ⁊ act. 2. dicit. Repleti sunt oēs spū sancto ⁊ ceperunt loqui. ¶ Scōo tangit modū enarrandi excludens modū incōuenientē dicens. Nō in doctis humane verbis sapiētie id est nō nitimur ad ꝓbandaz nostrā doctrinam per verba cōposita ex humana sapiētia. siue q̄tuz ad ornatū verboꝝ siue q̄tū ad subtilitatē rōnum Esa. 33. Populū alti sermonis nō videbis. Astruit eniz modum cōuenientem cū dicit. Sed in doctrina spūs id est prout spūssanctus nos loquentes interius docet ⁊ auditoꝝ corda ad capiendū illustrat. Jo. 16. Cum venerit ille spirit⁹ veritatis docebit vos oēm veritatē. ¶ Tertio determinat auditores dicēs. Spūalibus spūalia cōparantes. q. d. recta cōparatione spūalia documēta tradim⁹ spūalibus viris quib⁹ sunt cōuenientia. 2ᵉ. thy. 2. Hec cōmenda fidelibus viris qui ydonei erūt ⁊ alios docere. Eosdem autē hic nomīat spūales quos supra pfectos. q̄z p spm̄ sanctū hoīes pficiunt in virtute. scōm illud. pō. Spū oris eius omnis virtus eoꝝ. ¶ Deinde cum dicit Animalis ⁊c. assignat rōnem dictoꝝ ⁊ primo ostēdit quare spūalia non sunt tradenda alienis hoīb⁹. Scōo quare sunt tradēda spi

ritualib⁹. ibi Spūalis ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit rōnē. Scōo manifestat eā ibi Stulticia eīm ꝛc. Ratio ergo talis est. Nulli sunt tradenda documēta que capere nō potest. sed homīes aīales nō possunt capere spūalia documēta. ergo nō sunt eis tradēda. hoc est ergo q̄ dicit. Animalis homo ꝛc. Et ideo recta rōne nō possūt tradi eis. Ubi primo ꝓsiderandū est quis homo dicatur animalis. Est ergo ꝓsiderādū q̄ aīa est forma corporis. Unde ꝑ ꝑte aīe intelliguntꝫ ille vires que sunt actus corpalium organoꝝ. ſ. vires sensitiue. Dicunt ergo hoīes aīmales qui huiusmodi vires sequūtur inter quas est vis apprehensiua ꝛ appetiua. ꝛ ideo pōt dici homo dupliciter aīalis. Uno mō ꝟtum ad vim apprehensiuā ꝛ hic dicit aīal sensu qui sicut dicit in glo. de deo iuxta corpoꝝ fantasiaz vel legis litterā vel rōnem philosophicā iudicat que ꝑm vires sensitiuas accipiūtur. Alio mō dicitur quis aīalis ꝟtum ad vim appetitiuā qui. ſ. afficitur solum ad ea que sunt scōm appetitū sensitiuū ꝛ talis dicit aīalis vita qui sicut dicit in glo. sequit dissolutā lasciuiā anime sue quā inter naturalis ordinis metas spūs rector nō cōtinet. Unō dicitur in canonica Jude. Hij sunt qui segregāt semetipsos aīales spūm nō habētes. ¶ Scōo autē videndū quare tales nō possint ꝓcipere ea que sunt spūs dei: qō quidē manifestuz est: ꝛ ꝟtum ad aīalē sensuz ꝛ ꝟtum ad aīalem vitam. Ea eīm de quib⁹ spūssanctus illustrat mētem sunt supza sensum ꝛ rōnem humanā scōm illud. Ecc. 3. Plura supza sensum hoīs ostēsa sunt tibi. ꝛ ideo ab eo capi nō possunt qui soli cognitioni sensitiue innititur. Spūs etiam sanctus accēdit affectū ad diligenduz spūalia bona: sensibilibus bonis cōtemptis. ꝛ ideo ille qui est aīalis vite nō potest capere huiusmodi spūalia bōa. q̄ ꝑbus dicit i. 4. ethicoꝝ q̄ qualis vnusquisq; est talis finis videt ei. prouer. 18. Nō recipit stult⁹ verba prudentie: nisi ei dixeris que versent in corde eius. Ecc. 22. Cum dormiēte loquitur qui narrat sapientiā stulto. ¶ Deinde cuz dicit. Stulticia enim ꝛc. manifestat qō dixerat ꝓ signuz. cū eīm aliqs aliqua sapiēter dicta re ꝑbat quasi stulta: signum est q̄ ea nō capiat. Quia igit aīalis homo ea que sunt spūs dei reputat stulta. ex hoc manifestat q̄ ea nō capit. Et hoc ē q̄ dicit. Stulticia enim est illi. ſ. aīali. Judicat eīm esse stulta que scōm spūm dei aguntur. Ecc. 10. In via stult⁹ ambulans cū ipe sit insipiēs oēs stultos estimat. Q̄ autē hoī animali que scōm spūm sunt videntur stulta: non ꝓcedit ex rectitudine sensus. sicut sapientes aliqua iudicant esse stulta que stultis vident sapiētia. ꝓpter defectū intellectus. q̄ homo sensui deditus nō potest intelligere ea que supza sensum sunt ꝛ hō carnalibus affectus nō intelligit esse bonū nisi qō est delectabile scōz carnē. Et hoc est qō sequitur. Et nō pōt intelligere. pō. Nescierūt neq; intelexerunt in tenebris ambulāt. Quare autē nō possit intelligere oñdit subdens. Quia spūaliter exaīatur id est spiritualiū exaīatio fit spūaliter. nun ꝟ eīm inferior potest examinare ꝛ iudicare ea que sunt superiozis: sicut sensus nō potest exaīare ea q̄ sunt intellectus. ꝛ similiter neq; sēsus neq; ratio humana potest iudicare ea que sūt spiritus dei et ita reliquitur q̄ huiusmodi solo spiritu sancto examinantur. secūduz illud psalmiste. Eloquia domini igne examinata probata sci..cet a spiritu sācto. Quia ergo aīmalis homo caret spiritu sancto nō potest spiritualia examinare. et per consequens nec ea intelligere. ¶ Deinde cuz dicit. Spiritualis autē iudicat omnia ꝛc. assignat rationē quare spiritualibus spiritualia tradantur ꝛ primo ponit rationem. Scōo manifestat eam ibi. Quis enim nouit. assignat autē talem rationem. Illi tradenda sunt spiritualia qui potest iudicare secundū illud. Job. 12. Auris ꝟba dijudicat. sed spiritualis est huiusmodi. ergo ei spiritualia sunt tradenda. ꝛ hoc est q̄ dicit. Spiritualis enim dijudicat omnia et ipse a nemine iudicat. Ubi primo videndum est quis homo dicatur spiritualis. Est autez notandum q̄ spiritus nominare cōueuimus substantias incorporeas. quia igitur aliqua pars anime est que nō est alicuius organi corporei actus scilicet pars intellectiua cōprehendens intellectum ꝛ voluntatem huiusmodi pars anime spiritus hominis dicitur: que tamen a spiritu dei et illuminatur secundū intellectum ꝛ inflammatur secundum affectum ꝛ voluntatem. Dupliciter ergo dicitur homo spiritualis. Uno modo ex parte intellectus spiritu dei illustrante. Et secundū hoc in glosa dicitur q̄ homo spiritualis est qui spiritui dei subiectus certissime ac fidelit spiritualia cognoscit. Alio modo ex parte voluntatis spiritu dei inflāmante. ꝛ hoc modo dicitur in glo. q̄ spiritualis vita est qua spiritum dei habens rectorem. animam regit id est animales vires. Hal. vltimo. Vos qui spirituales estis instruite huiusmodi ꝛc. ¶ Secūdo considerandum est quare spiritualis diiudicat omnia ꝛ ipse a nemīe iudicatur. Ubi notandum est q̄ in omnibus ille qui recte se habet rectum iudicium habet circa singula. Ille autem qui in se rectitudinis defectum patitur: deficit etiam in iudicando. vigilans enim recte iudicat ꝛ se vigilare et alium dormire. sed dormiens nō habet rectum iudicium de se nec de vigilante. Unde nō sunt res tales quales videntur dormienti sed quales videntur vigilanti. Et eadē ratio est de sano ꝛ infirmo circa iudicium sapozum fide ꝺ bili ꝛ fozti circa iudicium ponderum ꝛ virtuoso ꝛ vitioso circa agibilia. Unde ꝛ philosophus dicit in. 5. ethicoꝝ. Q̄ virtuosus est regula ꝛ mensura omniū humanorum. quia scilicet in rebus humanis talia sunt singularia qualia virtuosus iudicat ea ēsse. ꝛ secundū hunc modum apostolus hic dicit q̄ spiritualis iudicat omnia. quia scilicet homo habens intellectum illustratuz ꝛ affectum ordinatum per spiritum sanctuz de singulis que pertinent ad salutem rectum iudicium habet. Ille autem qui nō est spiritualis habet etiā intellectum obscuratum ꝛ affectum inordinatum circa spiritualia bona. ꝛ ideo ab homine nō spirituali spiritualis homo iudicari nō potest sicut nec vigilans a dormiente. Quātum ergo ad primum horum dicitur sāp. 3. Q̄ iudicabunt iusti nationes. Quātum ad secunduz dicitur infra. 4. Mihi pro minimo est vt a vobis iudicer aut ab humano die. ¶ Deinde cū dicit Quis eīm nouit ꝛc. manifestat rationem inductam ꝛ primo inducit auctoritatem. Secūdo adaptat ad propositū ibi. Nos autem ꝛc. Est autem cōsiderandum q̄ ad hoc q̄ aliquis possit de aliquo homine iudicare duo requirūtur. Primo vt iudicans cognoscat ea que sunt iudicati. quia vt dicitur primo ethicoz. Unusquisq; bene iudicat que cognoscit ꝛ horum est optim⁹ iudex. Ex quo patet q̄ sensum id est sapientiam dei omnia iudicantem nullus possit diiudicare. ideo dicit quis enim nouit sensum dñi q̄si dicat null⁹. quia sapientia dei excedit omnez cupiditatem hominis. Ecc. ꝑmo. Sapientiam dei precedentem omnia quis inuestigauit. sap. 14. Sēsum autem tuum q̄s scire poterit: nisi tu dederis sapientiam. Scōo requiritur q̄ iudicans sit superior iudicato. Unde domin⁹ habet iudiciuz de seruo. magister de discipulo. Ex quo etiā patet q̄ nullus potest sensuz dei iudicare propter quod sequitur. Aut quis instruxit eum: q̄si dicat nullus. Nō enim habet scientiam ab aliquo acceptaz. sed potius fontem oīs scientie. Job. 26. Cui dedisti consilium: forsitan ei qui nō habet sapiētiam. Uidētur autem verba hec assumpta ex eo quod dicitur Esa. 4. Quis adiuuit spirituz domini aut quis consi

79

liarius eius fuit. ⁊ ostendit illi. cum quo inijt consiliuz ⁊ instruit eum. ¶ Deinde adaptat quod dixerat ad propositum dicens. Nos autem scilicet spirituales viri. Sensuz christi habemus id est recipimus in nobis sapientiam christi ad iudicandum. Ecc. 17. Creauit illis scientiam spiritus sensu adimpleuit corda illorum. Luc. vltimo. Dicitur ꝙ aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas: ⁊ ita quia sensus christi diiudicari nō potest. conueniens est ꝙ spiritualis qui sensum xpi habet a nemine iudicetur.

Incipit capitulū tertiū. Lectio prima.

Et ego fratres nō potui vobis loqui quasi spiritualibus: sed quasi carnalibus. Tanq̄ paruulis in xp̄o lac vobis potuz dedi nō escā. Nōdum enim poteratis. sed nec nunc quidē potestis: Adhuc enim carnales estis. Cum enim sit inter vos zelus ⁊ cōtentio: nōne carnales estis ⁊ scōm hominem ambulatis. Cū enim quis dicat. ego quidem sum pauli. alius autez ego apollo. nōne homines estis. Quid igitur est apollo? Quid vero paul⁹? Administri ei⁹ cui credidistis. Et vnicuiq̄ sicut dominus dedit. Ego plantaui. apollo rigauit. sed deus nunc incrementum dedit. Itaq̄ neq̄ qui plantat est aliquid neq̄ qui rigat: sed qui increm entum dat deus. Qui autem plātat ⁊ qui rigat vnum sunt:

Supra apostolus ostenderat errorem corinthioꝝ qui p̄pter ministros christi a quibus baptizati ⁊ docti erant ad inuicem disceptabant. hic incipit eorum iudicium quod habebant de ministris improbare ex quo iudicio contē tiones in eis procedebant. Et circa hoc duo facit. ¶Primo improbat eoruz iudicium q̄tum ad hoc ꝙ quibusdaz ministrorum de quibus gloriabantur plus attribuebant q̄ deberēt. Scōo q̄tum ad hoc ꝙ alios christi ministros cōtemnebāt. 4. cap. ibi. Sic nos existimet homo. Circa p̄mum duo facit. ¶Primo ostendit detrimentuz quod patiebantur propter cōtentiones ex peruerso iudicio prouenientes. Scōo improbat eoꝝ peruersum iudicium. ibi. Quid igitur est apollo. Circa primum duo facit. ¶Primo ponit detrimentum quod hactenus passi erant propter eoruz defectuz. Scōo ostendit ꝙ adhuc idem patiuntur ibi. Sed nec nunc quidem. Circa primuz tria facit. primo ponit detrimentum quod hactenus passi erant propter eorum defectum. dixerat enim supra ꝙ apostoli quidem spiritualia documenta spiritualibus tradebant que animales homines percipere nō poterant quod eis adaptat dicens. Et ego fratres qui scilicet inter alios apostolos spiritualib⁹ spiritualia loquor. Nō potui scilicet cōuenienter vobis loqui quasi spiritualibus vt scilicet traderem vobis spiritualia documenta. Sed quasi carnalibus scilicet loquutus sum vobis eosdem enim carnales dicit quos supra animales: quibus oportz tradi ea que sunt infirmitati eoꝝ acomoda. Esa. 28. Quem docebit scientiā ⁊ quem intelligere faciet auditum. Ablactatos a lacte auulsos ab vberibus id est a carnali cōuersatione ⁊ sensu. Scōo adhibz similitudinē dicens Tanq̄ paruulis in xp̄o id est parum adhuc introductis in perfectam doctrinam fidei que spiritualibus debetur. Heb. 5. Omis qui lactis est ꝓticeps expers est sermonum iustitie paruulus enim est: perfecto rum autē est solidus cibus. Tertio rationem assignat ne credatur ex inuidia eis spiritualem doctrinam subtraxisse contra quod dicitur sap̄. 7. Quā sine fictione didici et sine inuidia cōico. Unde subdit. Nōdum enim poteratis quasi dicat nō subtraxi vobis escam propter meam sed p̄pter vestram impotentiam. quia verba spiritualia nōduz bene poteratis capere scōm illud. Jo. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere sed nō potestis portare modo. ¶ Deide cum dicit. Sed nec nunc quidem potestis. ostendit ꝙ adhuc idem detrimentum patiuntur. ⁊ primo quidem ponit ipotentiam cui adhuc sublacebant dicēs. Sed nec nūc quidem potestis quasi dicat ꝙ a principio perfectam doctrinam capere nō poteratis. nō mirum fuit. quia hoc vī nouitati competebat scōm illud. 1ª. pe. 2. Sicut modo geniti infantes lac cō cupiscite. Sed hoc videtur esse culpabile ꝙ post tantuz tempus in quo proficere debuistis eandem impotentiam retinetis secundū illud hē. 5. Cuz deberetis magistri esse propter tempus: rursus indigeꝛ doceri que sunt elementa sermonuz dei. Scōo assignat predicte impotentie rationem dicens: Adhuc enim carnales estis scilicet vita ⁊ sensu. Et ideo ea que sunt spiritus capere nō potestis sed sapitis ea que sunt carnis scōm illud Ro. 8. Qui secundū carnez sunt: que carnis sunt sapiūt Tertio ponit rationem probationis inducte dicens. Cuz enim inter vos sit zelus ⁊ contentio nōne carnales estis. ⁊ secundū hominem ambulatis. Ubi considerandum est ꝙ recte cōiungit zelum ⁊ cōtentionem. quia zelus id est inuidia. est cōtentionis materia. Inuidus enim tristatur de bono alterius quod ille nititur promouere ⁊ ex hoc sequitur contentio. Unde Jac. 3. Ubi zelus ⁊ contentio ibi inconstantia ⁊ omne opus prauum. Et similiter econuerso. charitas per quam quis diligit bonum alterius est materia pacis. Secūdo considerandum est ꝙ zelus ⁊ contentio nō habet locuz nisi in carnalibus hominibus: quia ipsi ad bona corporalia afficiuntur que simul a pluribus integre possideri nō possunt. ⁊ ideo propter hoc ꝙ aliquis aliquod bonum corporale possidet alius impeditur a plena possessione illius ⁊ ex hoc sequitur inuidia ⁊ per consequens contentio. sed spiritualia bona ad que spirituales afficiuntur simul a pluribus possideri possunt. ⁊ ideo bonuz vnius nō est alterius impedimentum. ⁊ propter hoc in talibus nec inuidia nec contentio locum habet. Unde sap̄. 7. Sine inuidia cōmunico. ¶ Tertio cōsideranduz est quare homines carnales dicit secundū hominem ambulare cuz tamē homo ex spiritu ⁊ carne cōponatur. quia nature humane cōsonum est vt spiritus cognitionem a sensibus carnis accipiat. Unde ⁊ cōsequenter affectus rationis humane scōm ea que sunt carnis mouetur nisi spirit⁹ hominis per spiritum dei supra hominem eleuetur. Unde dicitur. Eccle. 34. Sicut cogitatus cor tuum fantasias patitur nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio. Est g° sensus scōm hominem id est scōm naturam humanam sibi a dei spiritu derelictam. sicut ⁊ in. ps. dicitur. Filij hominum vsquequo graui corde vt quid diligitis vanitatem ⁊ queritis mendaciuz. ¶ Quarto manifestat probationē inductam dicens. Cum enim quis id est aliquis vestrum dicit. Ego quidem sum pauli. q. a paulo baptizatus ⁊ doctus. Alius autē ego apollo genitiui casus p̄ quod denotatur in vobis esse zelus ⁊ contentio. Nōne homines estis scilicet carnales ⁊ nō spirituales vtpote zelum ⁊ contentionem habētes pro rebus humanis. Qualis enim homo est talibus rebus afficitur ⁊ per affectum inheret. scōm illud Osee. 9. Facti sunt abhominabiles sicut ea que dilexerunt. ¶ Deinde cuz dicit Quid igitur est apollo. inq̄

bat eor iudicium ꝙtuz ad hoc ꝙ plus ministris attribue bant ꝙ deberent. ⁊ primo ostendit veritatem. Secūdo excludit errorem ibi. Nemo vos seducat. Tertio infert cōclusionez intētaz ibi. Itaq; nēo gloziet̄ in hoibus. Circa primū duo facit. Primo ostendit cōditionez ministroruz. Secūdo agitur de eor mercede ibi. Unusquisq; propriam mercedem. Circa primuz tria facit. Primo ponit ministrorū conditionem. Scōo ponit similitudinem ibi. Ego plantaui apollo rigauit. Tertio ostendit intentū ibi Itaq; neq; qui plantat. Circa cōditionem autē ministrorum duo tāgit. ꝓmo ꝙ nō sunt domini sed ministri dicēs vos de paulo ⁊ apollo gloziamini: igitur ārō a vobis q̄d est apollo ⁊ quid paulus id est cuius dignitatis vel potestatis vt digne de eis possitis gloziari? ⁊ resp̄det. Ministri eius id est dei sunt quasi dicat quod agūt in baptismo ⁊ in doctrina nō p̄cipaliter agūt sicut dñi sed sicut ministri ei⁹. Fm illud Esa. 61. Ministri dei dicēt vobis. Posset antē alicui videri magnū esse ministrū dei esse ⁊ gloriādum esse in hoibus de ministerijs dei. Et vere esset si sine hoibus nō pateret accessus ad deū. sicut illi qui solēt gloriari ō ministris regis sine quib⁹ nō patet aditus ad regē Sz h⁹ hic locū nō hz qz fideles xp̄i p fidē hūt accessuz ad deū Fz illō. Ro. 5. Per quē accessū habem⁹ ad deū p fidē ⁊ grāz istā in q̄ stam⁹ ⁊ gliamur in spe glie filioz dei. ideo signāter addit. Cui credidistis. q. d. per fidem iā est cōiuncti deo nō hoibus. Unde supra. 2. dictū est vt fides vestra nō sit in sapientia hominū sed in virtute dei. ⁊ ideo primo ō deo est vobis gaudendū ꝙ de hoibus. Cōtingit autē ꝙ ministri hominū vel dñorum vel artificū p̄mo habent a seipsis aliquā dignitatē vel virtutem: ex qua ydonei ad ministeriuz fiunt. sed hoc nō est de ministris dei et ideo scōo ostendit q tota dignitas ⁊ virtus minist̄orum est a deo dicens. Et vnicuiq; sicut deus diuisit. q. d. in tātuz aliquis ⁊ vnusquisq; nostrū habet de virtute ministrā di in ꝙtum ei deus dedit. vnō nec sic nobis est gloziandū 2ᵉ. cor. 3. Sufficiētia nostra a deo qui ydoneos nos fecit ministros noui testamēti. ¶ Deinde cū dicit. Ego plantaui ponit similitudinē ministroz ex similitudine agricolaz vbi duplex differentia opationū intelligit̄. Una opatiōis vnius ministri ad operationē alteri⁹. Et ꝙtum ad hoc dicit. Ego plantaui id est in p̄dicatione ad modū plantātis me habui. qz sc̄z p̄mo vobis p̄dicaui fidem. Esa. 51. Posui verba mea in ore tuo vt plantes celos. Apollo rigauit id est ad modū rigantis se habuit: qui aquā plantis exhibet ad hoc vt nutriantur ⁊ crescant. Et similiter legitur. Act. 18. Q̄ cum paulus multos corinthioz conuertisset superuenit apollo qui multum cōtulit hijs qui crediderūt: publice ost̄ēdens per scripturam esse ihm̄ xp̄m. Ecc. 24. dicitur Rigabo ortū meū plantationū. Secūda differētia est opationis ministroz qui exteri⁹ opantur plantādo et rigādo ad opationez dei qui interi⁹ operat. Unde subdit Sed deus incrementū dedit interi⁹. s. operādoz ᵉ. cor. 9. Augebit incremēta frugū iustitie vestre. Sic etiā in reb⁹ corporalib⁹ plantātes ⁊ rigantes exteri⁹ opantur. sed deus operatur interi⁹ p operationē nature ad īcremēta plātarum. ¶ Deinde cū dicit. Itaq; neq; qui plātat neq; qui rigat ⁊c. Infert ex p̄missis duas cōclusiones. quaz p̄ma infertur scōm cōparationem ministroz ad deū dicēs. Ex quo paulus plātauit ⁊ apollo rigauit nō sunt nisi ministri dei ⁊ nō habēt aliquid nisi a deo ⁊ nō opant nisi exterius deo īteri⁹ opāte. Itaq; neq; q̄ plātat est aliq̄d. s. p̄ncipaliē ⁊ magnū de quo sit gloziandū. Neq; q̄ rigat sed qui incrementū dat de⁹. Ipe em̄ p se est aliq̄d p̄ncipale ⁊ magnuz de quo est gloziandū. Actio em̄ nō attribuit instrumento cui opar̄ minister: sed p̄ncipali agēti. Unde. Esa. 40. dicit. Oēs gentes quasi nō sint sic sunt coram eo. Scōam cōclusionem infert ptinentē ad cōparationē ministrozum ad inuicē dicens. Qui plantat aūt ⁊ qui rigat. cū sint ministri dei ⁊ nihil nisi a deo habētes ⁊ solū exterius opantes vnuz sunt excōditione nature ⁊ ministerij rōne: quare sc̄z nō potest vn⁹ alteri p̄ferri nisi scōm donū dei. ⁊ ita ꝙtum in seipsis est vnū sunt. Et qz p̄sequēter in intentione ministrādi deo vnū sunt p̄ concordiā voluntatis. ideo stultū est de hijs q̄ vnū sūt dissētire. ps̄. Ecce ꝙ bonū ⁊ ꝙ iocundū hītare frēs i vnū. Ro. 12. Mīti vnū corp⁹ sum⁹ i xp̄o.

Lectio secunda.

Unusquisq; propriā mercedem accipiet scōm suum laborem. Dei enim sum⁹ adiutores. Dei agricultura est⁊. Dei edificatio estis. Secundū gratiaz dei q̄ data est mihi. vt sapiens architectus fundamentū posui. alius autem superedificat. Unusquisq; aūt videat quomō superedificet. Fundamentum em̄ aliud nemo potest ponere p̄ter id quod positum est qđ est xp̄us ihesus. Si quis autē superedificat supra fundamentum hoc aurū argentum lapides p̄ciosos lignа fenum stipulam vniuscuiusq; opus manifestuz erit. Dies em̄ domini declarabit qz in igne renelabitur: ⁊ vniuscuiusq; opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus mānserit quod superedificauit mercedez accipiet. Si cuius opus arserit detrimentū patietur ipse autē saluus erit sic tamē quasi per ignez.

Supra ap̄lus ost̄dit qualis sit cōditio ministroz: hic agit ō remūeratiōe eor. Et p̄mo agit de mercede bonoz ministroz. Scōo agit ō punitiōe maloz ibi. Nescit⁊ qz tēplū dei est⁊ ⁊c. Circa p̄mū tria facit. Primo p̄mittit ministr⁊ mercedē p̄priā. Scōo assignat rōnē ibi. Dei ei sum⁹. Tertio agit de diuersitate mercedis ibi. Scōm grāz ōi. Dicit g⁹ p̄mo dictū est q̄ neq; q̄ plātat est aliq̄d: neq; qui rigat nō tamē inutiliter plātat vt rigat. sed vnusquisq; p̄priā mercedem accipiet scōm suū laborē. Quānis em̄ qui incrementum dat sit deus ⁊ ipe solus interi⁹ operetur: exteri⁹ tamen laborantib⁹ mercedē tribuit. scōm illud: Jere. 31. Quiescat vox tua a ploratu ⁊ oculi tui a lachrymis. qz merces ē operi tuo. Que quidē merces est ipse de⁹. scōm illud genes. 15. Ego p̄tector tu⁹ sum ⁊ merces tua multa nimis. Pro qua mercede laborātes mercenarij laudātur. scōz illud. Luc. 15. Quāti mercenarij in domo patris mei habundant panib⁹. Alioquin si p alia mercede in ope dei aliquis laboret laudādus nō est scōm illud. Jo. 10. Mercenarius autē ⁊ cui⁹ nō sunt oues p̄prie videt lupū venientem ⁊ fugit. Hec autē merces ⁊ cōmunis est oībus ⁊ propria singuloz. cōmunis quidē qz idem est qđ oēs videbūt ⁊ quo oēs fruent. s. deus scōm illud. Job. 22. Sup omni potentem delitijs afflues ⁊ leuabis ad deum faciē tuam. Esa. 28. In illa die erit dñs exercituū corona glorie ⁊ sertum exultationis populo suo. Et ideo. Mat. 20. Oībus laborātibus in vinea dat vnus denarius. p̄priа vero merces erit singuloz. qz vn⁹ alio clari⁹ videbit ⁊ plenius fruetur scōm determinatā sibi mensurā. Unde ⁊ dañ. 12. Illi qui docti sunt cōparantur splēdori firmamēti qui ad iusticiaz erudiūt plurimos quasi stelle. Hinc est qđ Jo. 14. dicitur. In domo patris mei mansiones multe sunt. p̄pter quod etiā hic dicit. Unusquisq; p̄priā mercedem accipiet Ost̄dit autē scōm quid attendat mēsura p̄prie mercedis cum subdit Scōz suū laborez. Unde ⁊ in. ps̄. dicit. Labo

res manuũ tuaꝝ qz mãducabis beatus es ꝛ bene tibi erit Nõ tamẽ ꝓpter hoc designat̃ equalitas laboris ad mercedem. qz vt dicit. 2ª. coꝛ. 4. Q5 in pñti est momentaneũ ꝛ leue tribulationis nostre supra modũ in sublimitate eternum glorie pondus opabitur in nobis. Sz equalitatez designat ꝓportionis vt scz vbi est potior labor ibi sit potior merces. Potest autẽ intelligi labor esse potior tripliciter ¶ Primo quidẽ scõm formã charitatis cui respõdet merces essentialis. Unde dicit Jo. 14. Qui diligit me diligetur a patre meo ꝛ ego diligã eum. ꝛ manifestabo ei meipsum. Unde qui ex maiori charitate laborat licet minorẽ laborem patiat plus de premio essentiali accipiet. ¶ Secũdo ex specie operis. sicut enim in rebus hũanis ille magis ꝑmiatur qui in digniori opere laborat sicut architector ꝙ artifex manualis licet min9 laboret corpaliter. ita etiaz in rebus diuinis ille qui in nobiliori opere occupat maiꝰ ꝑmium accipiet q̃tum ad aliquã prerogatiuã premij accidentalis. licet forte min9 corporaliter laboret. Unde aureola datur doctorib9 virginibus ꝛ martiribꝰ. ¶ Tertio ex q̃titate laboris qõ quidẽ cõtingit dupliciter. Mã quã doꝝ maior labor maiorẽ mercedem meret. ꝑcipue q̃tum ad remissionẽ pene puta qꝝ diutius ieiunat vel lõgius peregrinatur ꝛ etiã q̃tuz ad gaudiũ qõ percipiet de maiori labore. Unde sap. 10. dicit. Reddidit deꝰ scz iustis mercedem laborꝝ suoꝝ. quãdoꝝ vero est maior labor ex defectu voluntatis. In hijs enim q̃ ꝓpria voluntate facim9 minorẽ laborem sentim9 Et talis magnitudo laboris nõ augebit sed minuet mercedez. Unde dicit. Esa. 40. Assumẽt pẽnas vt aquile current ꝛ nõ laborabũt volabũt ꝛ nõ deficient. ꝛ ibi premittitur. deficient pueri ꝛ laborabũt. ¶ Deinde cuz dicit. Dei enim sumus. assignat rationẽ eius quod dixerat. ꝛ primo ponit rationẽ. Scõo adhibet similitudinem ibi. Dei agricultura estis. Dicit ergo primo. recte q̃ libet nostrũ mercedẽ accipiet. dei enim sumus adiutores. scilicet scõm nostros labores. Cõtra qõ videtur esse quod dicitur. Job. 26. Cuius adiutor es? nunquid inbecillis? ꝛ Esa. 40. Quis adiuuit spũm dñi. Dicẽdũ est aũt qꝝ dupliciter aliqs aliũ adiuuat. Uno mõ augendo eiꝰ virtutez ꝛ sic nullus põt esse dei adiutor. Uñ ꝛ post ꝑmissa verba Job subdit. ꝛ sustẽtas brachiũ eiꝰ qui nõ est fortis. Alio mõ obsequẽdo operationi alteri9 sicut si minister dicat dñi adiutor in q̃tum exequit opus eiꝰ aut ministerũ artificis ꝛ hoc mõ ministri dei sunt eiꝰ adiutores. scm illũ. 2ª. coꝛ. 6. Adiuuãtes autẽ exhortamur. sicut ergo mĩstri hoĩm exequẽtes eoꝝ opa mercedẽ ab eis accipiũt scm suũ laborez ita ꝛ minister dei. Scõo adhibet similitudinẽ simplicis operis. s. agriculture ꝛ edificationis. ꝓplus quidẽ fidelis ager est a deo cultꝰ in q̃tum ꝙ operationẽ diuinã fructũ boni operis deo ꝓducunt scm illud. Ro. 7. Sitis alteri9 q̃ ex mortuis resurrexit. vt fructificet deo. Et Jo. 9. dicit. Pater meꝰ agricola ẽ. ꝛ hoc est qõ ꝓmo dr̃. Dei agricultura estis. i. q̃si ager a deo cultꝰ ꝛ fructũ ferrẽs eiꝰ ope. ꝛ ꝓplus fidelis est quasi domꝰ a deo edificata in q̃tuz. s. deꝰ in eis habitat scõz illud eph. 2. Et vos coedificamini in hĩtaculum dei. Et ideo scõo dicit dei edificatio estis. i. edificiũ a deo cõstructũ scm illud. ps. Nisi dñs edificauerit domuz ꝛc. Sic igit ministri dei sunt adiutores in q̃tum laborant in agricultura ꝛ edificatiõe fidelis ꝓpli. ¶ Deide cũ dicit. Scõz grãtia di ꝛc. agit de diuisitate mercedis. ꝛ qz merces distinguit scm distinctionẽ laboris vt dictũ est. Jõ ꝓmo agit de diuersitate laboris. Scõo de diuersitate mercedis ibi. Sr̃qs supedificat. Circa ꝓmũ duo facit. Primo ponit distinctionẽ laborꝝ. Scõo subiũgit admonitionẽ ibi. Unusq̃sq autẽ videat ꝛc. Circa ꝓmũ duo facit ꝓmo relicta similitudine agriculture quã supra ꝓsequut9 fuerat sub similitudie edificatiõis suũ ꝓpriũ laborẽ describit dicẽs Scõz grãm dei q̃ data est mihi vt sapiẽs architect9 fundamẽtũ posui. Ubi cõsiderandũ est qꝝ architect9 dr̃ ꝓncipalis artifex ꝛ maxie edificij ad quẽ ptinet ꝓhendere sũmaz diꝰ positionẽ toti9 opis q̃ ꝓficitur per operationẽ manualiũ artificum. Et iõ dr̃ sapiẽs in edificio qz simplicit̃ sapiens est qui summã cãm cognoscit. s. deũ ꝛ alios ꝼm deũ ordinat. Ita sapiẽs in edifitio dr̃ qui ꝓncipalẽ cãm edificij. s. finẽ ꝓsiderat ꝛ ordinat in inferioꝛib9 artificib9 qd̃ sit ꝓpter finez agendũ. Manifestuz est aũt qꝝ tota substãtia edifitij ex fundamẽto dependet. ꝛ iõ ad sapiẽtẽ architectũ ptinz ydoneum fundamentũ collocare. Jpe aũt paulus fundamentuz spũalis edificij collocauit corinthijs. Unde supra dixit Ego plãtaui. sicut enim se hẽt fundamẽtũ in edificio: sic plãtatio in plãtis. Per vtrũqꝝ enim significat̃ spũaliter ꝓma ꝓdicatio fidei. Uñ ꝙipe dicit. Ro. 15. Sic aũt ꝓdicaui euãgelium nõ vbi noiat9 est xps ne sup alienũ fundamẽtuz edificarem. ꝛ iõ se cõpat sapiẽti architecto. Hoc aũt nõ sue ꝛtuti attribuit. sz gr̃e dei ꝛ hꝰ ẽ qõ dicit. Scõz gr̃az dei q̃ data est mihi. qui. s. me aptũ ꝛ ydoneũ ad hoc mĩstrum fecit. infra. 4. Abũdanti9 oĩb9 laboraui non aũt ego: sed gr̃a dei mecũ. ¶ Scõo describit laborẽ alioꝝ dicẽs. Alio aũt. i. q̃cunqꝝ iter vos laborat. supedificat fũdamẽto a me posito. Qõ q̃dez põt ad duo referri. Uno quidẽ mõ in q̃tum aliqs supedificat fidei in seipo fũdate vl̃ ꝓfectũ charitatis ꝛ bonoꝝ opuz. i. ꝛ. pe. 2. Et ipi tanq̃ lapides viui superedificami. Alioꝰ ad doctrinã quã qs fundatã in alijs ꝓfectꝰ maifestat. Uñ Jer̃. pº. dicit. Ut edifices ꝛ plãtes Et ꝼm hoc idẽ significat hec supedificatio qõ. s. rigatio. ¶ Deide cũ dicit. Unusq̃sq autẽ ꝛc. Subiũgit moitionẽ dicẽs. dictũ ẽ qꝝ ad alios ptinet supedificare. vnusq̃sq aũt videat. i. diligẽter attẽdat qõ supedificet. i. q̃lem doctrinã fidei fundatã in alijs supaddat vl̃ q̃lia opa fidei ĩ se fũdate. puer. 4. Oculi tui videãt recta ꝛ palpebre tue ꝓcedant gressus tuos. ¶ Scõo rñdet tacite q̃stioni q̃re. s. admoneat alios de supedificatiõe ꝛ nõ de fũdatiõe vl̃ potꝰ assignat rõez q̃re dixerit qꝝ ad alios ptinz supedificare dicẽs. Fũdamentũ aliõ nẽo põt ponere ꝓter id qõ positũ est scz a me qõ est ibs xps q̃ habitat in cordib9 vr̃is p fidẽ. vt dicit eph. 3. Et de fũdamẽto dr̃. Esa. 28. Ecce ego mittaz ĩ fũdamẽt̃ syõ lapidẽ ãgularez ꝓbatũ ꝓciosũ. i. in fundamẽto fundatũ. Sz ꝓtra videt eẽ qõ dr̃ apõc. 21. Murꝰ citatis hñs fũdamẽta. 12. ꝛ in ipis. 12. noia apl̃oꝝ. Nõ gº solus xps est fũdamentum. Dicẽdũ est aũt qꝝ duplex est fundamentũ. Unũ q̃dez qõ p se hz soliditatẽ sic rupes aliq̃ supra quã edificiũ ꝓstruit ꝛ huic fundamẽto xps ꝙpat. Jpe enim est petra ὁ q̃ dr̃ Mat. 7. Fũdata enim erat supra firmã petrã. Aliõ est fundamentũ qõ hz soliditatẽ nõ ex se sz ex alio solido subiecto sicut lapides q̃ ꝓmo supponũt petre solide. Et hº mõ dicunt apli esse fũdamentũ ecclie qz ipsi ꝓmo supedificati sũt xpo p fidẽ ꝛ caritatẽ. Uñ dr̃ ephe. 2º. Supedificati supra fũdamentũ apl̃oꝝ. ¶ Deinde cũ dicit Siqs supedificat ꝛc. agit de dria mercedis q̃tum ad hoc qꝝ quidã eã accipiũt sine detrimẽto. quidã cũ detrimento Et circa hº tria facit. Ꝑmo docet qꝝ diuersitas operationũ maifestat ex retributiõe. Scõo oñdit qñ maifestat ibi. Dies ei dñi. Tertio oñdit qõo maifestat ibi Si cui9 opꝰ ꝛc. Circa ꝓmũ ꝓsiderãdũ est qꝝ aplus ĩtendẽs oñdere diuersitatẽ supedificatiõis. 6. posit vidz tria ꝓtra tria. Ex vna q̃ dẽ pte aurꝝ argẽtũ ꝛ lapides ꝓciosos. Et ex alia pte lignũ fenũ ꝛ stipulã. q̃ tria. s. aurꝝ. argẽtũ. ꝛ lapides ꝓciosi hñt quãdam inclitã claritatẽ simul ꝛ i. cõsumptibilitatẽ ꝛ ꝓciositatem. Alia ẽo tria obscura sunt ꝛ facile ab igne consumũtur ꝛ vilia sunt. Unde ꝙ aurꝝ [illegible]etuz et lapides preciosos intelligit aliq̃d ꝓclarꝝ et stat[illegible]g lignuz ẽo fenuz et stipulã aliq̃d mãle et trãsitoriũ. Dictũ ẽ aũt. s. qꝝ supedificatõ põt ĩtelligi ꝛ q̃tũ ad opa q̃ vnusq̃sq supedificat

fidei fundamento. ⁊ quātum ad doctrinam quam aliquis doctor vel predicator superedificat in fundamēto fidei ab apostlo fundate. Unde ista diuersitas quam hic apostolus tangit ad vtramq; superedificatonem referri potest. Quidam ergo referentes hec ad superedificationem operum dixerunt⁹ per aurum ⁊ argentum ⁊ lapides pcios intelliguntur bona que quis fidei superaddit. Sed p liganum fenum ⁊ stipulam debent intelligi peccata mortalia que quis facit post fidem susceptam. ꝙ ista expō permitt⁹ stare nō pōt. ℣ro q̄dē q; pctā mortalia sunt opa mortua ꝑm illō ℔ eb. 9. Mūdabit ꝓscias nr̄as ab opib⁹ mortuis. In hoc aūt edificio nihil edificat nisi viuū ꝑm illō. 1. Pe. 2. Et ipsi tanq̄ lapides viui superedificamini. Uñ ille q̄ cū fide hz pctā mortalia nō superedificat hz magz destruit vel violat. ⁊ra quē ꝺr infra eodē. Si q̄s templū dei violauerit diſpdet illū deus. Scō q; pctā mortalia magz cōpā tur ferro vel plūbo vl lapidi. tum ꝓpt̄ ꝯuitatē. tū q; etiaz nō renouant̄ p ignē ꝙz sp in eo manēt i q̄ sunt: pctā ℣o venialia cōpant̄ ligno feno ⁊ stipule. tum ꝓpt̄ leuitatē tum etiam q; ab eis aliq̄s defacili expurgat̄ p ignē. ¶ Tertio q; ꝑm hāc expōz videt̄ seq̄ q; ille q̄ mozit̄ in pctō mortali dūmō fidē retineat finaliter salutē cōseq̄t̄ licz p̄mo aliq̄s penas sustineat. Sic em̄ seq̄t̄. Si cui⁹ op⁹ arserit detrimētū patiet̄: ipe aūt salu⁹ erit sic tñ q̄si p ignē. Ad̄ q̄dez ꝺriat manifeste sentētie apli q̄ dicit infra. 6. Neq; fornicarij neq; idolis seruientes ⁊c. regnū dei possidebūt ⁊ Hal. 5. Qui talia agunt regnū dei non possidebūt. Nō est aūt alicui salus nisi in regno dei. Ma q̄ ab eo excludūt̄ mittūt̄ in ignez eternū vt dicit Mat. 25. Quarto q; fides nō pōt dici fundamētū nisi p quā xp̄s hītat in nob. cū supradictū sit q; fundamētū ē ipe xp̄s ihesus. Nō em̄ habitat xp̄s in nobis p fidem informē. Alioq̄n hītaret in demonib⁹ de q̄b⁹ scptū ē Jac. 2. Et demones credūt ⁊ ꝓtremiscūt. Uñ q̄d dicit epb. 3. Habitare xp̄m p fidē in cordib⁹ nr̄is oportet intelligi d̄ fide p charitatē formatā cū scptū sit. 1. Jo. 4. Qui manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo. Hec est fides q̄ p dilectionē opat̄ vt dicit infra. 13. Charitas nō agit pperā Uñ manifestū ē q; ille q̄ opat̄ pctā mortalia nō hz fidē formatā ⁊ ita nō hz fūdamētū. oportet ꝙ intelligere q; tam ille q̄ superedificat fundamēto aurū argentū lapides p̄cios q̄ etiā ille q̄ superedificat lignū fenū stipulā vitet pctā. Ad hoc ꝙ distinctiōz intelligēdū ē q; act⁹ humani ex obiect⁹ spē hñt. Duplex ē aūt obiectū humani act⁹. s. res spūalis ⁊ res corpalis. q̄ q̄dē obiecta d̄nt triplr. ℣ro q̄dē q; tum ad hoc q; res spūales sunt ppetue. res aūt corpales sunt trāsitorie. Uñ. 2. corin. 4. Que vident̄ tpalia sunt: q̄ aūt nō videt̄ eterna. Scō ꝙtū ad hoc q; res spūales in seipsis claritatē hñt ꝑm illud sap̄. 6. Clara ē ⁊ q̄ nūq̄ marcescit sapia. Res corporales obscuritatē hñt ex materia. Uñ dicit sap̄. 2. Umbre trāsit⁹ ē tpus nr̄m. Tertio ꝙtuz ad hoc q; res spūales sunt p̄ciosiores ⁊ nobiliores reb⁹ corpalib⁹. Uñ puer. 3. dicit de sapia. ℣preciosior ē cūctis opib⁹. Et sap̄. 7. Ad̄ aurū ī cōpatiōe illi⁹ arena ē exigua ⁊ tanq̄ lutū estimabit̄ argentū in ꝓspectu ill⁹. Et iō opa q̄ bus hō initiat reb⁹ spūalib⁹ ⁊ diuis cōpant̄ auro argēto ⁊ lapidi p̄cioso q̄ sunt solida clara ⁊ p̄ciosa. ita tñ q; p auruz designēt̄ ea q̄b⁹ hō tendit in ipm deū p ꝓtēplationē ⁊ amorem. Uñ dicit cañ. 5. Caput ei⁹ aurū optimū. caput ei⁹ xp̄i ē de⁹. vt dicit Esa. 11. ℔ q̄ auro dicit apoc. 3. Suadeo tibi emere a me auruz ignituz. i. sapiaz cū charitate. Per argentū signific̄t act⁹ q̄b⁹ hō adheret spūalib⁹ credendis ⁊ amādis ⁊ ꝓtēplādis. Et ī glo. refert̄ argentū ad dilectionē ꝓximi ꝓpter q̄d ⁊ in ps. ℣ene colūbe describūt̄ de argentate cui⁹ supior ps. i. posteriora ꝺscribūt̄ eē i pallore auri. Sz p lapides p̄ciosos designāt opa diuersaz virtutū q̄b⁹ aīa būana ornat̄. Uñ ꝺr Ecc. 5. Quasi vas auri solidum ornatuz oī lapide precioso. Ul etiam mādata legis dei ꝑm illud ps̄. Dilexi mandata tua super aurum ⁊ topazion. Op era vero humana quibus homo intendit reb⁹ corporalibus habent quosdam gradus prout quedā sunt aliis stabiliora. quedam vero facilius consumptibilia. nā ipsi homines inter creaturas carnales ⁊ dignioes sunt ⁊ p̄ sucessionem conseruantur. Unde comparantur lignis: ꝑm illud Judic. 9. Jerunt ligna siluaz vt eligerent super se regem. Caro aūt hominis facilius corrumpit̄ p infirmitatē ⁊ mortez. Unde compatur feno ꝑm illud Esa. 40 Omnis caro fenum. Ea vero que ptinent ad gloriam huius mundi facilime transeunt. Unde stipule compantur. Unde in ps̄. sequitur. ℣pone illos vt rotam ⁊ vt stipulaz ante faciem venti. Sic ergo superedificare aurum ⁊ argētum ⁊ lapides p̄cios est superedificare fidei fundamēto ea que pertinent ad contemplationez sapientie diuinorum ⁊ amorem dei ⁊ deuotionem sanctorum ⁊ obsequiuz proximorum ⁊ ad exercitium virtutum. Superedificare vero lignum fenum ⁊ stipulam: est superaddere fidei fundamento ea que pertinent ad dispositionem humanarum rerum ⁊ ad onera carnis ⁊ ad exteriorem gloriam. Sciendum tamen q; contingit aliquem hominem id intendere tripliciter. Uno modo ita q; in his finem constituat ⁊ cum hoc sit peccatum mortale per hoc homo non superedificat: sed econuerso fundamento aliud fundamentum collocat. Ham finis est fundamentum in rebus appetibilibus que queruntur ꝓpter finem. Alio modo aliquis intendit vti predictis rebus totaliter ordinans eas in dei gloriaz. ⁊ qz opera specificantur ex fine intento hoc iam non erit edificare lignum fenum ⁊ stipulam: sed auruz argentū ⁊ lapides p̄cios. Tertio mō aliquis licet in his finem nō constituat nec vellet ꝓpt̄ ista contra deum facere: afficitur tamen ad ista magis q̄ deberet. ita q; per hec retardatur ab his q̄ dei sunt quod est peccare venialiter ⁊ hoc ꝓpie est superedificare ligna fenum stipulam. non quia ipsa superedificentur ꝓpie loquendo. sed quia opera ad temporalium curam pertinentia habent venialia adiuncta propter vehementiorem affectum ad ipsa que quidem affectio scōm q; magis ⁊ minus inheret: ligno feno ⁊ stipule comparantur. Et dupliciter potest distingui. Uno modo scōm permanentiam rerum spiritualium vt prius dictum est. Alio modo scōm vehementiam adhesionis. Sciendū tamen q; et illi qui spiritualibus rebus intendunt non omnino possunt absolui a cura rerum temporaliū. nec etiam qui in charitate rebus temporalibus intendunt sunt omnino a rebus spiritualibus vacui: sed studio diuetificantur. Ham quidam studium vite sue ordinant ad spiritualia. tēporalibus vero non intendunt nisi inquantum requirit necessitas corporalis vite. Quidam vero studium vite sue applicant ad temporalia procuranda vtuntur tamen spiritualibus rebus ad directionem vite sue. ℣primi igitur superedificant aurum argentum lapides p̄cios. Secūdi vero superedificant fenū lignū ⁊ stipulā. Ex quo patet q; illi qui supedificāt aurū argentū ⁊ lapides p̄cios: habent aliquid de peccatis venialibus. sz nō in ꝙtitate mobili ꝓpter hoc q; modicū attingunt de cura temporaliū rerū. Illi etiā q̄ superedificant lignū fenū stipulā hñt aliq̄d stabile precioſuz ⁊ p̄clar. sed in minori quantitate scz in ꝙtū dirigunt̄ q; bona spūalia. ℣ōt aūt ⁊ hec diuersitas referri ad superedificatiōz doctrine. Ham illi q̄ fidei ab aplis fundate p suā doctrinā superedificāt solidā veritatē ⁊ clarā siue manifestā ⁊ ad ornamētū ecclesie ptinentē superedificant aurum argentū lapides pcios. Unde ꝓpt̄. 10. Argentū electum labia iusti. Illi ℣o q̄ ab aplis fundate supaddnut in sua doctrina aliq̄ inutilia ⁊ q̄ non sunt manifesta nec veritatis rōne firmant̄:

sed sunt vana ⁊ inania. superedificant lignū fenum stipulem. Unde dicit Jere. 23. Qui habet somniū narret somnium ⁊ qui habet sermonē meū loquat sermonē meū vere q̄d palleis ad triticum? Qui vero falsitatē doceret nō superedificaret sed magis subuerteret fundamentū. Dicit ergo si quis superedificat vel operādo vel docendo sup fundamentū hoc id ē sup fidem formatā in corde vel sup fidē fundatam ab aplis ⁊ p̄dicattam aurū ⁊ argentū aut lapides pretiosos id ē spūalia opera vel preclarā doctrinam. Vel lignum fenū stipulaz id est corporalia opera vel friuolam doctrinā: vniuscuiusq; opus manifestū erit. scz in diuino iudicio quale sit. non em̄ latet p humanā ignorantiam. Nam quidā vident supedificare aurū argentū lapidē pretiosum. qui tñ supedificant lignū fenū stipulaz in reb⁹ spūalibus corporalia meditantes. puta lucrū vel fauorem hūanū. Quidā vo videt supedificare lignū fenū stipulā q̄ tñ edificant aurum argentū ⁊ lapidem pretiosum: qz in administratiue temporalium nihil nisi spiritualia cogitāt Unde ⁊ sopho. 1. dicitur. Scrutabor hierusalem in lucernis. et Luc. 12. Nihil opertum qđ non reuelet. ¶ Deinde cum dicit. Dies em̄ dñi. oñdit qñ hec manifestanē. ⁊ p̄mo ponit temp⁹ manifestatōis cū dicit. Dies em̄ dñi declarabit. Circa qđ sciendū est q̄ tunc dicit esse tempus ⁊ dies alicuius rei qñ est in optimo statu ⁊ maximo sui posse. Unde ⁊ ecc. 4. dicit Omnia tempus habēt. Quādo ergo homo suaz voluntatē implet etiam contra deū tunc est dies hominis. Unde dicit Jere. 17. Diez hoīs nō desideraui tu scis. Dies vero dñi dicit qñ voluntas dñi cōplet de hoīb⁹ qui p ei⁹ iusticiam vel premiabūt vel dāna bunt sm illud ps. Cū accepo temp⁹ ego iusticias iudicabo. Unde sm triplex dei iudiciū tripl̄ pōt itelligi dies dñi Erit ei qđā iudiciū generale oīm sm illud Mat. 12. Viri niniuite surgēt in iudicio. Et sm hoc dies dñi dr nouissimus dies iudicij ꝺ q̄. 2. thessal. 2. Non terreami q̄si instet dies dñi. Et sm hoc itelligit Dies dñi declarabit qz in die iudicij manifestabit dria humanoz meritoz Ro. 2 In die qñ iudicabit dns occulta hoīm. Aliud aūt ē pticulare iudiciū qđ fit ꝺ vnoq; i morte ipsi⁹ de q̄ habet Luc. 16. Mortu⁹ ē diues ⁊ sepultus ē in inferno. mortu⁹ ē aūt mendic⁹ ⁊ portat⁹ est ab angelis in sinū abrae. Et sm hoc dies dñi pōt intelligi dies mortis sm illd. 1. thessal. 5. Dies dñi sicut fur in nocte ita veniet. Sic g̃ dies dñi declarabit qz in morte vniuscuiusq; eius merita patent. Qñ dicit puer. 11. Mortuo hoie ipio nulla erit vltra spes. ⁊ eiusdez 14. Spat aūt iust⁹ i morte sua. Tertiuz aūt ē iudiciū i hac vita in q̃tū deus p tribulationes hui⁹ vite interdū hoies p̄bat. Qñ dicit infra. 11. Cū iudicamur a dño corripimur vt non cū hoc mūdo dānemur. Et sm hoc dicit dies dñi dies talis tribulatiōis de q̄ ꝺr Sopho. 1. Vox diei dñi amara tribulabit ibi fortis. Dies g̃ dñi declarabit qz in tpe tribulationis affectus hoīs p̄bat. Ecc. 17. Vasa figuli p̄bat fornax ⁊ hoīes iustos tēptatio tribulatiōis. Scdo oñdit p qđ fiet ista declaratio qz p ignē. Qñ seq̄t. Quia in igne reuelabit. s. dies dñi: nā dies iudicij reuelabit i igne q̄ p̄cedit faciē iudicis exurēs faciē mūdi ⁊ inuoluēs reprobos ⁊ iustos purgās de q̄ ꝺr i ps. Ignis añ ip̄m p̄cedet ⁊ inflāmabit in circuitu inimicos ei⁹. Dies aūt dñi q̄ ē dies mortis reuelabit in igne purgatorij p quē purgabit si q̄d i elemētis inueniet purgandū de q̄ pōt intelligi qđ ꝺr. Job 23. Probabit me q̄si aurū qđ p ignē trāsit. Dies vo q̄ est dies tribulationis diuīo iudicio p̄misse reuelat in igne tribulationis ꝺ q̄ dicit Ecc. 2. In igne p̄bat aurū ⁊ argentū hoies vo acceptabiles in camino tribulatiōis. Tertio ponit effectū manifestatiōis cū subdit. Et vniuscuiusq; op⁹ q̃le sit ignis p̄babit qz. s. p quēlibz igniū p̄dictoz p̄bant merita hoīs vel demerita. Qñ in ps. ꝺr. Igne me examinasti ⁊ nō ē inuēta in me iniq̃tas. In his trib⁹ q̄ b aplus ponit p̄mū ē ꝓclusio duoz seq̄ntiū. Si em̄ dies dñi reuelabit i igne ⁊ ignis p̄bat q̃le sit vniuscuiusq; op⁹. ꝓseq̄ns ē q̄ dies dñi declaret dr̄iam opuz humanoz. ¶ Deinde cū dicit. Si cui⁹ op⁹ manserit ⁊c. oñdit modū p̄dicte manifestatiōis ⁊ p⁹ quātū ad bona opera cū dicit. Si cui⁹. i. alicui⁹ op⁹ qđ ipse supedificauit māserit. s. in igne ille. s. q̄ supedificauit mercedē accipiet. Jere. 31. Est merces opi tuo. Et esa. 40 Ecce merces ei⁹ cū eo. Dicit aūt aliqđ op⁹ in igne p̄manere illesum dupl̄r. Uno mō ex pte ipsi⁹ opātis q̄. s. ille q̄ hoc facit op⁹. s. bone doctrine vel qđcūq; bonoz opuz propter huiusmodi opus nō punit in q̃tū. s. nec torq̄bit igne purgatorij. neq; igne q̄ p̄cedet faciē iudicij neq; etiā estuat igne tribulationis. Qui em̄ nō immoderate temporalia dilexerit. ꝓseq̄ns ē q̄ nō nimis doleat de eoz amissione. Dolor em̄ causat ex amore rei q̄ amittit. Qñ supfluus amor supfluū generat dolorē. Alio mō pōt intelligi ex pte ipsius opis. quolibz em̄ p̄dictoz iudicioz supueniēte hōi p̄manet ⁊ op⁹ bone doctrine vel qđcūq; aliud bonū opus Nā igne tribulatiōis supueniēte nō cessat hō neq; a vera doctrina neq; a bono ope vtut. vtrūq; aūt horz p̄manet hoi q̃tū ad meritū ⁊ i igne purgatorij nī igne q̄ p̄cedet faciem iudicis. Secūdo oñdit die quantū ad mala opa dicēs. Si cui⁹. i. alicui⁹ op⁹ arserit. s. p aliquē igniū p̄dictorū detrimētū patiet scz q̄ hoc opat⁹ ē nō tñ vsq; dānatiōz. Qñ subdit. Ipe aūt salu⁹ erit scz salute etna sm illd Esa. 45. Saluat⁹ est isrl in dño salute etna. sic tñ q̃si p ignez quē scz pus sustinuit vel in hac vita vel in fine hui⁹ vite vel in fine mūdi. Qñ dicit in ps. Trāsiuim⁹ p ignē ⁊ aq̄m ⁊ eduxisti nos i refrigeriū. Et esa. 43. Cū trāsieris p ignē nō cōburet. ⁊ flāma nō cōburet te. qz ego dns de⁹ salua tor tu⁹. Dicit aūtop⁹ alicui⁹ ardere dupl̄r. Uno mō ex pte opantis in q̃tū scz aliqs affligit igne tribulatiōis ppt̄ imoderatū affectū q̄ supflue etrena diligit ⁊ punit igne purgatorij vel igne q̄ p̄cedet faciē iudicis ppt̄ pcta venialia q̄ circa curam temporaliū cōmisit. siue etiā p friuola ⁊ vana q̄ docuit. Alio mō ardet opus in igne ex pte ipsi⁹ opis qz scz tribulatione supueniente hō nō pōt vacare nec doctrine vanez nec terrenis opib⁹. sm illd ps. In illa die pibūt oēs cogitatiōes eoz. Nec etiā igne purgatorij vl p̄cedēte faciē iudicis remanebit ei aliqd p̄dictoz vel ad remediuz vel ad meritū. Et silit⁹ dupl̄r patiē detrimētū vel in q̃tū ipse punit in q̃tum pdit id qđ fecit. ⁊ q̃tū ad hoc ꝺr Ecc. 14. Qñe op⁹ corruptibile in fine deficiet ⁊ q̄ opat illud ibit cum illo: ⁊ oñe op⁹ electū in fine iustificabit: ⁊ q̄ opat illd bonozicabit in illo. Quoz p̄mū ptiēt ad eū q̄ supedificat lignū fenū ⁊ stipulam. qđ est opus digne ardēs. Secundū aūt ptinet ad eum q̄ supedificat aurū argentū lapides p̄ciosos. qđ est opus manēs in igne absq; detrimēto.

Lectio tertia

Nescitis qz templum dei estis ⁊ spūs dei habitat in vobis? Si quis autez templū dei violauerit disperdet illū deus. Templum enim dei sanctū est: qđ estis vos. Nemo se seducat. Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo: stultus fiat vt sit sapiens. Sapientia em̄ hui⁹ mūdi stultitia est apud deum. Scriptū est em̄. Comprehendam sapientes in astutia eoz. Et iteruz. Dns nouit cogitationes sapientiū: q̄m vane sunt. Nemo itaq; gloriet in hoibus. Oia em̄ vestra sunt siue Paulus siue apollo: siue cephas. siue mūd⁹ siue vita siue moz. siue pre

sentia siue futura. Oia eñ vra sunt: vos aũt xpi: xps autem dei.

Supra oñdit aplus q̃ sit merces bene laborantiũ. hic agit de pena male laborantiũ siue destruẽtiũ. Et circa hoc duo facit. Primo demonstrat penã. Secundo excludit errorẽ contrarium ibi. Nemo vos seducat. Ostendit autem penam operãtiũ ad destructionẽ psequẽs filitudinẽ edificij spualis. Et circa hoc tria facit. ꝓmo ostẽdit dignitatẽ spiritualis edificij. Scõo determinat penã destruentiuz ibi. Si quis. Tertio assignat rationẽ pene ibi. Templuz eñ dei ꝛc. Dicit g̃ ꝓmo. dictũ est q̃ ille qui superedificat mercedem salutis accipiet vel sine detrumento vel cum detrimento. sed vt possitis agnoscere que sit pena male in vobis laborantium oportet vos vestram dignitatẽ agnoscere quam primo ponit dicens. An vos nescitis quia vos fideles xpi estis templum dei. Epẽ. 2. In quo omnis edificatio constructa crescit in templũ sanctum in domino in q̃ ꝛ vos coedificamini in habitaculum dei. Secundo ꝓbat q̃ fideles sint templum dei. est enim de ratione templi q̃ sit habitaculum dei fm illud ps̃. Deus in templo sancto suo. Unde omne illud in quo deus habitat potest dici tẽplum. Habitat aũt deus principaliter in seipso quia ipse solus se comprehendit. Unde ꝛ ipse deus templũ dei dicitur apoc. 21. Dominus deus omnipotens templum illi? est. Habitat etiam deus in domo sacrata p spualem cultũ q̃ in ea sibi exhibet. ꝛ ideo domus sacrata dicitur templũ fm illud ps̃. Adorabo ad templum sanctum tuum ꝛc. Habitat etiam deus in omnibus p fidem que per dilectionem operatur. fm illud ephe. 3. Habitare christum per fidem in cordibus vestris. Unde ꝛ ad ꝓbandum q̃ fideles sint templum dei subiungit q̃ inhabitanꝫ a deo: cum dicit. Et spus dei habitat in vobis. Et Ro. 8. dictum est Spiritus eius qui suscitauit iesum xpm habitabit in vobis. Ezech. 36. Spũm meum ponam in medio vestri. Ex quo patet q̃ spussanctus est deus per cuius inhabitationem fideles dicuntur templum dei. Sola enim inhabitatio dei templum dei facit vt dictum est. Est autem considerandum q̃ deus est in omnibus creaturis in quibus ẽ per essentiam potentiam ꝛ presentiam implens omnia bonitatibus suis. fm illud. Jere. 23. Celũ ꝛ terram ego implebo. Sz spualiter dicitur deus inhabitare tanquã in familiari domo in sanctis quorum mens capax est dei p cognitionez ꝛ amorem etiam si ipsi in actu non cognoscoscãt ꝛ diligant vũmodo habeant per gratiam habitum fidei ꝛ charitatis. sicut patet de pueris baptizatis. Et cognitio sine dilectione non sufficit ad inhabitationem dei fm illõ. 1. Jo. 4. Qui manet in charitate in deo manet ꝛ deus in eo. Inde est q̃ multi cognoscunt deum vel per naturalẽ cognitionẽ vel p fidem informem quos tamen nõ inhabitat spus dei. Deinde cum dicit. Si quis autem templũ ꝛc. Violat autem templum dei dupliciter. Uno modo p falsam doctrinam qua non superedificatur fundamento. sed magis subruit fundamentum ꝛ destruit edificiuz. Unde dicit Ezech. 13. de falsis prophetis. Violabant me ad populuz meum ꝓpter pugillũ ordei ꝛ fragmentuz panis. Alio modo violat aliquis templum dei per peccatũ mortale per quod aliquis vel seipsum corrumpit vel aliũ opere vel exemplo. Unde dicit Mal. 2. Cõtaminauit iudas sanctificationem domini quam dilexit. Sic autem dignũ est vt disperdatur ille a deo p damnationez eternam qui violat spirituale templum dei vel qualitercumq̃ polluit Unde dicit Mal. 2. Disperdet dominus virum qui fecerit hoc magistrum ꝛ discipulum. Et in ps̃. Disperdat dominus vniuersa labia dolosa ꝛc. Deinde cuz dicit Templum dei ꝛc. assignat rationem eius quod dixerat de sanctitate templi. Qui enim aliquam rem sacram violat: sacrilegium committit. vnde dignum est vt disperdat. Templum enim dei est sanctum quod estis vos. sicut supra dictum est ꝛ in ps̃ 6z. Sanctum est templũ tuuz mirabile in equitate. ꝛ alibi. Domuz tuam domine decet sanctitudo. Est quidem in materiali templo quedam sacramentalis sanctitas ꝓut templum diuino cultui dedicatur. sed in fidelibus christi est sanctitas gratie quã consecuti sunt per baptismũ fm illõ infra. 6. Abluti estis. sanctificati estis. Deinde cum dicit. Nemo vos seducat. excludit errorẽ contrarium. Et primo monet fideles vt sibi caueant a seductione errorum. Secundo docet mediuz cauendi ibi. Si quis inter vos. Tertio rationẽ assignabit ibi. Sapiẽtia enim huius mundi ꝛc. Circa primum sciendum est q̃ quidam dixerunt q̃ deus neq̃ punit neq̃ remunerat hominum facta. ex quorum persona dicit isopho. 1. Qui dicunt in cordibus suis non faciet bene dominus ꝛ non faciet male. Et treñ. 3. Quis est iste qui dixit vt fieret domino non iubente? Ex ore altissimi non egredieꝫ bonũ neq̃ malum. Ad hunc ergo errorem excludendum dicit. Nemo vos seducat asserens scz q̃ ille qui templũ dei violat. non disperdaꝫ a deo sicut ephẽ. 5. dicit. Nemo vos seducat inanibus verbis. ꝓpter hoc enim venit ira dei in filios diffidentie. Deinde cuz dicit. Si quis inter vos ꝛc docet modum cauendi huiusmodi seductionem. Ubi sciẽdum est q̃ quidam dixerunt deum non punire peccata hominũ intentes rationibus humane sapientie. puta q̃ deus non cognoscat singularia que fiunt hic ex quorũ ꝑsona dicit Job. 22. Circa cardines celi pambulat ꝛ nec nostra considerat. Ad hoc ergo vitandũ dicit. Si quis inter vos videꝫ esse sapiens in hoc seculo id est sapientia seculari q̃ in eo q̃ contrariaꝫ veritati fidei non est sapientia licet videatur esse: stultus fiat: abijciendo istam sapientiam apparentem vt sit sapiens scz fm sapientiam diuinã que est vera sapientia. Et hoc etiam obseruanduz est non solum in his in quibus secularis sapientia contrariatur veritati fidei. sed etiam in omnibus in quibus contrariaꝫ honestati morum. Unde puer. 3. dicitur. Deo secum morante confortatus est ꝛc. Deinde cum dicit. Sapientia enim huius mundi ꝛc. assignat rationem eius qõ dixerat. Et primo ponit rationem. videbaꝫ eñ ineptam monitionem fecisse vt aliquis fieret stultus ꝛ vere inepta esset si stultitia illa de qua loquebaꝫ esset per abnegationem vere sapientie sed non est ita. Sapientia enim huius mũdi stultitia est apud deum. Dicit autem sapientia huius mundi que principaliter mundo innitit. Nam illa que per res huius mundi ad deum attingit non est sapientia mundi sed sapientia dei. fm illud Ro. 1. Deus enim illis reuelauit. Inuisibilia enim ipsius a creatura mundi p ea que facta sunt intellecta conspiciunt. Sapientia ergo mundi que sic rebus mundi intendit vt ad diuinam veritatem nõ ꝓtingat stultitia ẽ apud deuz id ẽ stultitia reputaꝫ fm diuinũ iudiciũ Esa. 19. Stulti principes thaneos: sapiẽtes cõsiliarij pharaonis dederunt consilium insipiens. Secundo ꝓbat qõ dixerat per duas auctoritates quarum prima scribit Job. 5. Unde dicit. Scriptum est comprehendam sapientes in astutia eorum. Comprehendit autẽ sapientes dominus in astutia eorum quia p hoc ipsum q̃ astute cogitant contra deum. impedit deus eorum conatuz ꝛ implet suum propositum sicut per maliciam fratrum Joseph volentium impedire eius principatum impletum est per diuinam ordinationem q̃ Joseph in egypto venditus ꝓficiaret. Unde ꝛ ante premissa verba dicit Job. Qui dissipat cogitationes malignorum ne possint implere man?

82
64

eorum qō ceperant .quia vt dicit̄ p̄douer.21. Non est sapientia non est scientia non est consilium contra dominū. Secunda auctoritas sumit̄ ex pō. vnde dicit. Et iterū scriptum est. Dominus nouit cogitatiōes sapientū id est ꝺm sapientiam mundi quoniam vane sunt. qz scilicet non pertingunt ad finez cognitionis humane que est cognitio veritatis diuine. Unde dicit̄ sap̄.13. Vani sunt omnes homines in quibus nō subest sapientia dei. ¶ Deinde cū dicit. ⁊ neq; nemo glozieť in hominibus. Inf̄ert conclusionem principaliter intentam scz q non debeant gloziari de ministris dei. ⁊ primo concludit propositum ex p̄dictis dicens. Itaq; ex quo ministri nihil sunt sed laborant ꝑ mercede. nemo glozieť in hominibus sicut ⁊ in pō. dicit̄. Nolite confidere in principibus neq; in filijs hominū in quibus non est salus. Et Jere.17. Maledictus vir qui confidit in homine ⁊c̄. Secundo rationem assignat ex dignitate fidelium xp̄i assignans ordinem fidelium in rebus. ⁊ p̄mo ponit ordinem rerum ad fideles xp̄i dicens. Omnia vestra sunt quasi dicat. Sicut homo non gloziat̄ de rebus sibi subiectis: ita ⁊ vos gl̄iari nō debetis de reb⁹ hui⁹ mūdi q̄ oīa sunt vobis data a deo ꝺm illō pō. Oīa subiecisti sub pedib⁹ ei⁹. Exponit aūt q̄ oīa. unt̄ que p̄⁹ ponit ministros xp̄i q̄ sunt diuinitus ordinati ad ministeriam fideliuz. ꝺm illud. 2. corin. 4. Nos aūt seruos vr̄os ꝑ iesum ⁊ hoc est qō dicit. Siue paulus q̄ plantauit. siue apollo q̄ rigauit. siue cephas .i. petr⁹ q̄ est vlis pastor outū xp̄i vt dicit̄ Jo. vltimo. Post hec ponit res exteriores cū dicit. Siue mūdus q̄ ē cōtinentia oīm creaturaꝝ q̄ quidē est fidelū xp̄i. eo q̄ homo ꝑ res huius mundi iuuat̄ vel quantū ad necessitatem corporalē vel quantū ad cognitionē dei ꝺm illud sap̄.13. A magnitudine speciei ⁊ creature ⁊c̄. ¶ Conseq̄nter ponit ea q̄ ptinent ad ipsam hoīs dispositionē dicens. Siue vita siue mors qz scz fidelib⁹ xp̄i ⁊ vita est vtilis in qua merēť ⁊ mors ꝑ quā ad p̄mia pueniūt ꝺm illō Ro. 14. Siue viuimus siue morimur ⁊c̄. Et phil̄. 1. Mihi viuere xp̄s est ⁊ mori lucrum. Ad hec aūt duo reducunt̄ omnia bona vel mala huius mundi quia per bona conseruat̄ vita. per mala peruenit̄ ad mortem. Ultimo ponit que ptinent ad statum hominis p̄sentem vel futurum dicēs. Siue p̄sentia .i. res huius vite quib⁹ iuuamur ad merēdum siue futura que nobis reseruantur ad p̄mium. Nō em̄ habemus hic manentem ciuitatem sed futuram inquirimus. vt dicitur Heb. vltimo. Omnia inquit vestra sunt id est vestre vtilitati deseruiēt̄ia ꝺm illud Ro. 8. Diligētibus deum omnia cooperant̄ in bonum. Sic ergo p̄im⁹ ordo est christi ad fideles. secundus vero fidelium christi ad christum quos ponit subdens: Vos autem xp̄i estis. quia scz sua morte redemit Ro. 14. Siue viuimus siue morimur domini sum⁹. Tertius ordo est christi ꝺm q̄ homo ad deum. ideo addit. Christus autez ꝺm q̄ homo dei est Unde eum deum ⁊ dominum in pō. nominat dicens. Domine deus meus in te speraui. vt nomine dei tota trinitas intelligatur. Quia ergo nullus debet gloziari de eo quod infra ipsum est: sed de eo quod est supra ipsum ideo non debent fideles christi gloziari de ministris. sed magis ministri de ipīs. 2. corin. 7. Multa mihi fiducia est apud vos. multa mihi gloziatio ꝑ vobis. Scz fideles christi debent gloziari de christo. ꝺm illud Gal̄. vltimo. Mihi absit gloziari nisi ī cruce domini nostri iesu christi. sicut christus de patre ꝺm illud sap̄. 2. Gloziatur se patrem habere deum.

¶ Incipit capitulū quartū.

¶ Lectio prima.

Sic nos existimet homo vt ministros christi: ⁊ dispensatores misteriorum dei. Hic iam queritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniat̄ Mihi autem p̄o minimo est vt a vobis iudicer aut ab humano die. Sed neq; meipsu z iudico: Nihil enim mihi conscius suz: sed nō in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me: dominus est. Itaq; no lite ante tempus iudicare quoadusq; veniat dominus: qui et illuminabit abscondita tenebrarum. ⁊ manifestabit consilia cordium. et tunc laus erit vnicuiq; a deo.

Superius redarguit apostolus corinthios de hoc ꝙ q̄ quibusdam ministris gloziabant̄: hic autem arguit eos q̄ alios ministros cōtemnebant. Et circa hoc duo facit. primo arguit eorum culpam. Secundo instat ad eorum correctionem ibi. Non vt confundam vos. Circa primum duo facit. primo arguit eorum temeritatē qua male de ministris christi iudicabant. Secūdo arguit eorum elationem qua christi ministros cōtemnebant ibi. Hoc autē fratres. Circa primuz duo facit. Primo ostendit quid sit de ministris christi firmiter sentiendum. Secūdo q̄ nō sit de eis temere iudicanduz ibi. Hic iam queritur inter dispensatores. Dicit ergo primo. Dixi q̄ nullus vestrum debet gloziari de hominibus tamen quilibet vestrum debet cognoscere auctoritatem officij nostri ad quod pertinet q̄ sumus mediatores inter christum cui seruimus. ad quod pertinet q̄ dic̄. Sic nos existimet homo vt ministros christi Esa. 61 Sacerdotes dei vocabimini mnistri dei nostri dicetur vobis. ⁊ inter membra eius que sunt fideles ecclesie: quibus dona christi dispēsant. ad quod pertinet qō subditur: Et dispensatores misteriorum dei id est secretorum eius: que quidem sunt spiritualia eius documenta. scōm illud infra. 14. Spiritus est qui loq̄tur mysteria. Uel etiam ecclesiastica sacramenta in quibus diuina virtus secretius operatur salutem. Unde ⁊ in forma consecrationis eucharistie dicit̄. Misterium fidei. pertinet ergo ad officium p̄latorum ecclesie q̄ in gubernatione subditorum soli christo seruire desiderent cuius amore oues ei⁹ pascūt ꝺm illō Jo. vltio. Si diligis me pasce oues meas. Pertinet etiā ad eos vt diuina populo dispensent. ꝺm illō infra. 6. Dispensatio mihi credita est. ⁊ ꝺm hoc sunt mediatores inter christum ⁊ populū. scōm illud deut. 5. Ego sequester fui ⁊ medius illo tempore inter deum ⁊ vos. Hec autē estimatio ō p̄latis ecclesie necessaria est ad salutē fidelium. nisi em̄ eos recognoscerent ministros xp̄i non eis obedirēt: tanquā christo. scōm illud Gal̄. 4. Sicut angelum dei excepistis me sicut iesum christum. Rursum si eos non cognoscerent dispensatores recusarēť ab eis dona recipe cōtra illud qō idem apostolus dicit. 2. corī. 2. Quod donauī si qd donaui ꝓpter vos in persona xp̄i. ¶ Deinde cum dicit. Hic iam querit̄ inter dispensatores. ostendit circa ministros xp̄i temere iudicari ñ debere. ⁊ circa hoc tria fac̄. p̄mo ponit quoddā ꝑ quod iudicare satagunt de fidelitate ministroꝝ. Secūdo ostendit de hoc iudicio se non curare scz deo reseruare ibi. Mihi aūt ꝓ minimo est. Tertio cōcludit ꝓhibitionē temerar. j iudicij ibi. Itaq; nolite. Circa p̄mū cōsiderandū est q̄ ministroꝝ ⁊ dispensatoꝝ xp̄i q̄dam sunt fideles: q̄dam infideles. Infideles dispēsatores

sunt q̄ in dispensandis diuinis misteriis non intendūt vtilitatē populi ⁊ honorem xp̄i ⁊ vtilitatem membrorū eius ꝑm illud Luc. 16. In iniquo mām one fideles nō fuistis. Fideles autē q̄ in oīb⁹ intendunt honorem dei ⁊ vtilitatem membrorū eius. ꝑm illud Luc. 12. Quis putas est fidelis seru⁹ ⁊ prudens quē ꝓstituit sup familiā suā. Qui aūt sunt fideles vel infideles diuīo iudicio manifestabunt in futuro. Sz corinthij temere volebāt discutere. q̄ dispensatores essent fideles vel infideles. ⁊ hoc est qđ dicit. Hoc est inter vos. Jam. i. in presenti tempore querim. i. discutitur. Ut q̄s. i. aliq̄s inter dispensatores fidelis inueniatur. Judicabant eīm plures esse infideles vix aliquem virū putantes esse fidelem ꝑm illud puer. 20. Multi viri misericordes vocant: virum aūt fidelē quis inueniet? ¶ Deinde cum dicit. Mihi aūt ꝓ minio est. ostendit se hoc iudicium reputare nihil: ⁊ circa hoc tria facit. ꝓmo ponit q̄ nō curat circa hoc ab alijs iudicari dicēs. Mihi aūt q̄ suz minim⁹ inter dispensatores ꝓ minio est. i. minīa bona reputo. Ut a vobis iudicer sez esse fidelis vel infidelis. Et ne putarent ab apostolo hec dici in eorū contemptuz ac si eorum iudicium despiceret quasi vilium psonarum subiungit. Aut ab humano intellectu qui est dies hoīs ꝑm illud Job. 11. Qui ambulat in die nō offendit q⁹ lucē hui⁹ mūdi videt. Vel ad lr̄az. Aut ab hūano die. i. ab intellectu in hoc tempore iudicantibus quasi dicat vestrum vel quorumcūq̄ hominū iudicium pum curo. Jere. 17. Diem hominis non desideraui tu scis. Est aūt sciendum q̄ de iudicio hominū dupliciter debet curari. Uno modo quātū ad alios qui ex eorum bono vel edificant̄ vel scādalizantur. ⁊ sic sancti non ꝓ minimo sed ꝓ magno habent ab hominibus iudicari cum domin⁹ dicat Matth. 5. Videāt opa vr̄a bona ⁊ glorificent patrem vr̄m q̄ in celis est. Alio modo quantū ad seipsos. ⁊ sic non curant multum quia nec gloriam humanam concupiscūt ꝑm illud. 1. thessal. 2. Neq̄ gloriam ab hominibus querētes neq̄ aliquid a vobis neq̄ ab alijs. Neq̄ opprobriuz hominis timēt ꝑm illō Esa. 51. Nolite timere opprobriū hominum ⁊ blasphemias eorum ne timeatis. Unde apostolus signanter dicit. Mihi aūt ⁊c. id est quantū ad me ptinet. non autē id ꝓ nullo est sed ꝓ minio q⁹ bona tempozalia inter que bona fama computat. non sunt nulla bona sed minima vt aug. dicit in libro de libero arbitrio. Unde ⁊ sap. 7. Omne aurum in comparatione illius arena est exigua. Secundo ostendit q̄ neq̄ seipsum iudicare p̄sumit dicens. Sed neq̄ meipsum iudico. Videt aūt hoc esse contra id qđ infra. 11. dicitur. Si nosmetipsos diiudicarem⁹ non vtiq̄ iudicaremur Debet ergo quilibz iudicare seipsum. Sed sciendū est q̄ iudicio discussionis de quo aplus ibi loquit quilibz debz iudicare seipsum ꝑm illud pś. Excreitabar ⁊ scopebaz spiritum meum. Et siliter iudicio condemnationis ⁊ reprehensionis in manifestis malis ꝑm illud Job. 13. Arguam coram eo vias meas. sed iudicio absolutionis non debet aliquis presumere se iudicare. vt se innocentez reputet. Unde dicitur Job. 9. Si iustificare me voluerozos meum cōdemnabit me. si innocentem considero prauum me comprobabit. Cuius rationem assignat dicens. Nihil mihi conscium id est non habeo alicuius peccati mortalis conscientiam ꝑm illud Job. 27. Neq̄ reprehendit me cor meū in omni vita mea. Sed non in hoc iustificatus sum id est nō sufficit ad hoc q̄ me iustum pnunciem. q⁹ possunt aliqua peccata in me latere que ignoro. ꝑm illud pś. Delicta q̄s intelligit: Et Job. 9 dicit. Et si simplex fuero hoc ipsum ignorabit anima mea. Tertio concludit cui hoc iudicium reseruet dicēs. Qui aūt iudicat me dn̄s est. i. ad solū deū ptinet iudicare vtrum sim fidelis minister an non. hoc eīm pertinet ad intentionem cordis quā solus deus ponderare potest ꝑm illud puer. 16. Spūuz ponderator est dn̄s ⁊ Jere. 7. Prauū est cor hoīs ⁊ inscrutabile. q̄s cognoscet illud: Ego dn̄s ꝓbans renes ⁊ scrutans corda. ¶ Deinde cum dicit. Itaq̄ nolite tē. cōcludit ꝓhibitionē temerariq̄ iudicij. Et circa hoc tria facit. ꝑ°. ꝓhibet pūenire diuinū iudicium dicens. Itaq̄ exemplo meo q̄ neq̄ meipsum iudico neq̄ ab alijs iudicari curo sz iudiciū meū deo reuoco Nolite ante tpus iudicare q⁹ vt dicit Eccs. 8. Omni negocio tempus est ⁊ oportunitas. Quoadusq̄ veniat dns sez ad iudicandū ꝑm illud. Esa. tertio Dn̄s ad iudiciuz veniet cū senatoribus populi sui. Unde ⁊ dn̄s dicit Mat. 7 Nolite iudicare. Sed hoc intelligenduz est de occultis de manifestis aūt iudicare cōmissum est a deo hominib⁹ ꝑm illud deut. 1. Audite illos ⁊ qđ iustum est iudicate. Sunt eīm aliqua manifesta non solum ꝓ euidentiā facti sicut notoria. sed etiam ꝓpter confessionē aut testiū ꝓbationem. Occulta vero deus suo reseruat iudicio. Sūt aūt occulta nobis que latent in corde vel etiam in abscondito fiunt. ⁊ de his dicit in pś. Que dicitis in cordib⁹ vestris ⁊ in cubilibus vestris compungimini. Unde homo q̄dem de his est temerarius iudex sicut iudex delegat⁹ q̄ excedit formā mandati iudicis de causa nō sibi cōmissa. Est ergo temerariuz iudiciū qñ aliq̄s de dubijs iudicat. Peruersuz aūt quando falsum iudiciū ꝓfert ⁊ q̄uis non sit iudicandum circa psonas puta vt aliquis iudicet malū hoīem q̄ bonus est. tñ multo grauius est vt iudicium puertat de reb⁹ ipsis puta si q̄s diceret x̄ginitatem esse malā ⁊ fornicatiōez bonam. contra qđ dicit Esa. 5. Ue q̄ dicitis bonum malū ⁊ malum bonū. Secundo describit ꝓfectionē futuri diuini iudicij dicens. Qui sez dn̄s ad iudicanduz veniēs illuminabit abscondita tenebraz id est facit esse lucida ⁊ manifesta ea q̄ occulte in tenebris facta sunt. ⁊ manifestabit consilia cordium. i. oīa corda ꝑm illud Job. 12. Qui reuelat occulta de tenebris ⁊ ꝓducit in lucē vmbram mortis Et sopho. 1. Scrutaboz hierusalē in lucernis. Nō quidē est intelligendū tam de bonis q̄ de malis q̄ nō sunt ꝓ pīam tecta ꝑm illud pś. Beati quoz remisse sunt iniquitates ⁊ quoz tecta sunt peccata. Tertio ponit fructū quem boni reportabunt de diuino iudicio dicens. Et tunc laus erit vnicuiq̄ scz bonoz a deo. Que quidē laus vera erit: q⁹ deus nec decipi nec decipe potest. Ro. 2. Cuius laus non ex hoībus sed ex deo est. 2. corin. 10. Non eīm q̄ seipsum cōmendat ille ꝓbatus est sed quē deus cōmendat.

Lectio secunda.

Hec autē fratres transfiguraui in me ⁊ apollo ꝓpter vos: vt in nobis discatis: ne supra q̄ scriptū est vn⁹ aduersus alterū inflet ꝓ alio. Quis eīm discernit: Quid autē habes quod nō accepisti: Si aūt accepisti quid gloriaris quasi nō acceperis: Jam saturati estis. iaz diuites facti estis Sine nobis regnatis. Et vtinā regnetis: vt ⁊ nos vobiscum regnemus Puto eīm q⁹ deus nos aplos nouissimos ostendit tanq̄ morti destinatos. q⁹ spectaculū facti sumus mūdo ⁊ angelis ⁊ hoīb⁹. Nos stulti ꝓpter christuz vos autem prudentes in christo. Nos infirmi: vos autem fortes. Vos nobiles: nos autem ignobiles. Usq̄ in hanc horam et

esurimus ⁊ sitimus ⁊ nudi sum⁹. ⁊ collaphis cedimur ⁊ instabiles sumus. ⁊ laboram⁹ operantes manibus nostris. Maledicimur ⁊ benedicimus. Persecutionē patimur ⁊ sustinemus. Blasphemamur ⁊ obsecramus. Tāq̄ purgamenta huius mundi facti sumus omnium pipsima vsq̄ adhuc.

Postq̄ aplus reprehēdit in corinthijs temeritatē qua ministros xpi iudicabant: hic arguit eorum elationē qua ministros xpi contemnebant. Et circa hoc tria facit. ꝑmo ꝓponit qō intendit. Secūdo rōez assignat ibi. Quis em te discernit. Tertio eoꝝ contemptū ꝓnice loquēs irridet ibi. Jam saturati estis. Circa ꝑmū cōsiderandū est q̄ apostolus supra volens rep̄mere contentiones corinthiorum quas habebant rōne ministroꝝ: vsus fuerat nōibus bonorum ministroruꝫ xpi. sicut supra. 1. dixit. Unuq̄sq̄ vestrū dicit. Ego quidē sum pauli. ego autem apollo. ego vero cephe. ⁊ supra tertio vbidixit siue paulus siue apollo siue cephas. ⁊ tñ non gl̄iabant̄ de bonis ministris xpi nec ꝓpter eos diffidebant sed ꝓpter pseudo aplos quos nōiare noluit ne videret̄ ex odio vel inuidia ꝓtra eos loqui. ſz loco eoruꝫ posuerat nomen suum ⁊ aliorū bonorum predicatoruꝫ. ⁊ hoc est qō dicit. Hec aūt fratres ſcz que dixi de ministris de quibus gloziamini ⁊ ꝑ quib⁹ cōtenditis trāſfiguraui. i. figuraliter loquēs transtuli ī me ⁊ apollo. Dicit̄ em ꝓuer. 1. Animaduertet ꝑabolaꝫ ⁊ interpretationē verba sapientū ⁊ enigmata eorū. Et hoc ꝓpt̄ vos. i. vr̄aꝫ vtilitatē. 2. cozin. 4. Omnia ꝓpter vos. Ut in nobis discatis. ne vnus vestrū inflet̄. i. supbiat aduersus alium ꝓ alium suuꝫ. ꝑ alio ſcz ꝑ quocunq̄ ministro xpi. Supra q̄ scriptū est. i. vltra formā vobis in premissis descriptā. Dicit̄ em sap̄. 4. Dirumpens illos inflatos sine voce. De inde cum dicit. Quis em te discernit. assignat rōem q̄re vnus non debeat contra aliū inflari. ⁊ primo ponit rōnem dicens. Quis em te discernit? Qō p̄t intelligi dupliciter. Uno modo sic. Quis em te discernit a massa ꝓditoꝝ? tu teipsum discernere non potes: vnde nō habes in te vñ contra alium superbias. Et de hac discretiōe dicit̄ in ps̄. Judica me deus ⁊ discerne causam meā de gente nō sancta. Alio modo p̄t intelligi. Quis te discernit. ſ. supiorem faciens ꝓximo tuo? quod hoc tu facere non potes. Unde contra eum supbire nō debes. Et de hac discretione dicit̄ Ecc̄. 33. In multitudīe discipline dñi sapauit eos ⁊ imutauit vias illoꝝ. Sed inter hoīes inquantū sunt fideles xpi non est discretio q̄ vt dicit̄ Ro. 12. Multi vnū corpus sum⁹ in xp̄o. Et act̄. 15. dicit petrus. Nihil discernit inter nos ⁊ illos fide purificans corda eorum. Secūdo excludit quandam rationem. Posset em aliquis discerni vel a bonis vel a malis melioꝛ eis existens ꝓpter bona q̄ habet puta fidē: sapientiā ⁊ hmōi. Sz hoc excludit aplus dicens. Quid aūt habes qō non accepisti? q̄si dicat nihil. Omnia em bona sunt a deo ſm illud ps̄. Aperiente te manum tuā omnia implebunt̄ bonitate. Et. 2. pal̄. 29. Tua sunt omnia. ⁊ que de manu tua accepim⁹ dedim⁹ tibi. ⁊ ex hoc cōcludit ꝓpositū dicens. Si aūt accepisti quid gl̄iaris quasi non acceperis. ille igit̄ gl̄iat̄ quasi non accipiens q̄ de seipso gloziat̄ ⁊ non de deo. sicut de quibusdā dicit̄ in ps̄. Qui confidūt in virtute sua ⁊ in multitudine diuitiarum suaꝝ gloziant̄. Et ad hoc ꝓtinet ꝑma spēs supbie: q̄ scz aliq̄s supbiendo qō habet dicit a seipso habere. iuxta illud ps̄. Labia nostra a nobis sunt. q̄s noster dñs est? Ille aūt gloziat̄ q̄si accipiens q̄ oīa deo asscribēs gl̄iat̄ ō ipso sicut supra dictū est. Qui gloziat̄ in dño gloziet̄. Sic aūt gl̄iari non est supbire sed humiliari sub deo cui homo gloziam ſm illud ecc̄. vltimo. Panti mihi sapientiā dabo gloziam. Deinde cum dicit. Jam saturati estis. irridet eorum supbiam q̄ apostolos xpi cotemnebant. ⁊ ꝑmo ſi generali. ſecūdo in speciali ibi. Nos stulti sumus ⁊c̄. Circa ꝑmū duo facit. ꝑmo irridet in eis q̄ ō se nimis p̄sumebāt secūdo veridet in eis q̄ aplos cōtemnebāt ibi. Puto em q̄ deus ⁊c̄. Circa ꝑmum duo facit. ꝑmo irridet eos de p̄sumptione qua sibi attribuebāt qō nō habebant. Secūdo irridet eos de hoc q̄ sibi singulariter atribuebant qō singulariter nō habebant ibi. Sine nobis regnatis. Attribuebant aūt sibi abundantiā bonoꝝ quoꝝ quedā sunt interioza. ⁊ quantū ad hoc dicit. Jam saturati estis id est vobis videt̄ q̄ saturati estis. i. abūdanter refecti spūali vulcedine de q̄ dicit̄ in ps̄. Satiabor dum manifestabit̄ gloria tua. Poterat aūt eis ſm veritatez dici q̄ iam saturati estis nō plenitudine sed fastidio ſm illud ꝓuer. 27. Alia satiata calcabit fauū. Quedā vero bona exteriora ⁊ q̄tuꝫ ad hoc dicit. Jam diuites facti estis: sicut vobis videt̄: i. diuitijs spūalib⁹ de quib⁹ dicit̄ Esa. 33. Diuitie salutſ sapientia ⁊ scientia. Simile est qō dicit̄ apoc. 3. Dicis quia diues sum ⁊ locuples valde ⁊ nullius egeo. Sz ꝓtra hoc videt̄ illud qō supra dixit in ꝓncipio dicens. Quia in omnibus diuites facti estis in illo in omni scientia ⁊c̄. Sz dicendū est q̄ supra dixit quantū ad bonos q̄ inter eos erāt. hic autē dicit quantū ad p̄sumptuosos q̄ supbiebant de eo qō non habebant. Potest ⁊ aliter distingui satietas et diuitie vt saturitas referat̄ ad vsum gr̄e quo q̄s spūalibus fruit̄. Diuitie aūt ad ipsos habitus gr̄arum. Secūdo cuꝫ dicit Sine nobis regnatis. irridet eos q̄ sibi singulariter attribuebant qō nō habebant. Unde dicit sine nobis regnatis id est ita vobis videt̄ q̄ regnū ad vos ꝓtineat non ad nos. Sic em erant decepti a pseudo aplis vt crederent se solos habere fidei veritatē que in regno dei ꝓsistit. aplm autem ⁊ sequaces eius errare. Contra quos dicit̄ Esa. 5. Nunq̄d habitabitis vos soli in medio terre? Et ne videat aplus ex ꝛ in inuidia hoc dicere subiungit. Utinam regnaretis. Optat em vt veram fidē habeant ſm illud act̄. 26. Opto omnes q̄ audiunt tales fieri qualis ⁊ ego sum exceptis vinculis his. Et vt eis exempla humilitatis prebeat subiungit. Ut ⁊ nos regnemus vobiscum quasi dicat. Si aliquā excellentiam habetis non dedignamur vos sequi. sicut vos dedignamimni sequi nos. contra illud qō dicit̄ gal̄. 4. Qō bonū est emulamini in bono semp. Et est aduertendū q̄ apostolus hic quattuor species supbie tangit. quaꝝ ꝑma est q̄n aliquis reputat se nō hr̄e a deo qō habet quā tangit tangit dicens. Quid gloriaris q̄ non acceperis? Et hoc etiam p̄t reduci ad secundā speciē q̄ aliquis existimat ꝓpriis meritis accepisse. Tertia species ē: quaq̄s iactat se habere qō non habet. ⁊ quantū ad hoc dicit. Jam saturati estis: ita diuites facti estis. Quarta species quando aliq̄s despectis ceteris singulariter vult videri ⁊ q̄tū ad hoc ꝓtinet qō dic̄. Sine nob regnatis. Deinde cum dicit. Puto q̄ deus. ⁊c̄. irridet eos de hoc q̄ aplos xpi contemnebant. ⁊ ꝑmo irrisiozie ponit contēptuz. secundo causam contemptus ibi. Qui spectaculū facti sumus. Dicit q̄ ꝑmo. Prius dixi q̄ sine nobis regnatis: puto enim id est vos putare videmini q̄ deus nos aplos ostēdit nouissimos cū tñ infra. 12. dicat̄ q̄ deus in ecclesia posuit ꝑmum aplos. Sic em implet̄ qō dr̄ Matth̄. 20. Erūt ꝑmi nouissimi. ⁊ nouissimi primi. Et ponit exemplum. Tanq̄ morti destinatos. Illi em q̄ sunt condemnati ad mortē nouissimi habent̄ inter homies. vtpote quos indignū sit viuere. ⁊ tales apostoli reputant̄ a mundanis hoībus. ſm illud ps̄. Estimati sumus sicut oues occisiōis. Deinde cum dicit. Quia spectaculū assignat causam contemptus

Circa quod considerandū est q̄ quando aliqui sunt condemnati ad mortem cōuocant hoīes ad eorum occisionez q̄si ad spectaculū t hoc maxime fiebat circa eos q̄ damnabant ad bestias. qz apostoli erant q̄si morti destinati subtungit: Quia spectaculū facti sum⁹ mūdo. q̄si totus mūdus concurrat ad spectandū nostrā occisionē. ſm illō ps. Posuisti nos opprobriū vicinis nostris. exponit aūt quid nomine mundi intelligat cū subdit. Et angelis t hominibus scz bonis t malis. Concurrebant eñ ad eoz spectaculum boni angeli ad confortandū. mali aūt ad impugnādum. boni hoīes ad cōpatiendū t exemplū patiētie sumēdum. mali hoīes ad psequendū t irridenduz. ¶ Deinde cū dicit. Nos stulti tē. irridet eos in speciali q̄ apl̄os contemnebant. Et circa hoc duo facit. ꝓmo ponit cōtemptū. secundo causam contemptus ibi. Usq̄ in hanc horā tē. Circa ꝓmū irridet eoz cōtemptū quantū ad hoc q̄ sibi excellentiam apl̄is defectū attribuebant. t ꝓmo quantū ad pfectionem intellectus: t quantū ad hoc dicit. Nos stulti sumus ꝓpter xp̄m. i. stulti reputamur: qz crucem xp̄i p̄dicamus supza. I. Verbum crucis pereuntib⁹ stultitia est. t etiam qz propter xp̄m opprobria t contentiones sustinemus ſm illud sap̄. 5. Nos insensati vitam illoz estimabamus insaniam. Item vt legit act. 26. Festus dixit paulo. Insanis paule. multe te lr̄e ad insaniā adducūt. Nos ſm vr̄am reputationē estis prudentes in xp̄o qz scz nec crucē eius publice confiteri audetis. nec pſecutionē sustinetis. puer. 26. Sapientior sibi videt pigro: septem viris loq̄entibus sententias. Secundo q̄tū ad potestatē actionis cuz dicit. Nos infirmi reputamur scz in exteriorib⁹ ꝓpter afflictiones quas sustinemus. 2. cozin. 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Vos aūt scz ſm vr̄am reputationem estis fortes scz in rebus cozporalib⁹. qz secure viuitis sine tribulatione Esa. 5. Ve qui potentes estis ad bibendum vinum. t viri fortes ad miscendā ebrietatē. Vos nobiles. s. estis ſm vr̄am estimationē. i. honore digni: qui exterius contumelias non patimini Esa. 19. Filius sapientiū ego fili⁹ regū antiquorū. Nos aūt ignobiles sum⁹ ſm vr̄am t aliorum reputationem qz contēptibiles habemur supza. I. Que contemptibilia sunt mundi t ignobilia elegit de⁹. Et tū ſm rei veritatē est ecōuerso. Soli eñ contēptibiles illi sunt q̄ deū cōtēnunt. ſm illō. I. Reg. 2. Qui aūt contemnunt me erunt ignobiles. ¶ Deinde cum dicit Usq̄ in hanc horam tē. assignat causam contemptus. et primo ponit ꝓ causa defectum bonoꝝ temporaliū. Secundo mala que in eis intelligebant ibi. Maledicimur t benedicimus. Tertio concludit intentum ibi. Tanq̄ purgamenta. Circa primū duo facit. Primo ponit defectum quē patiebant in rebus necessarijs. Unde ea q̄ ptinēt ad victum dicit. Usq̄ in hanc horam id ē continue a conuersione nostra vsq̄ in presens temp⁹ esurimus t sitimus. 2. cozin. 11. In fame t siti. Quātū vo ad vestituz subdit. Et nudi sumus. i. ꝓpter vestimentoꝝ inopiam qz etiam interdum expoliant Job. 24. Nudos dimittunt hoīes vestimenta tollentes quibus non est operimentū in frigore. Sed contra est qđ dicit in ps̄. Non vidi iustū derelicum nec semen eius querens panem. Sed dicendum est q̄ ita patiebant apl̄i q̄ non derelinquebant. qz diuina ꝓuidentia moderabat in eis t abundantiā t inopiam q̄tū eis expediebat ad virtutis exercitium. Unde t apl̄us Phil. 3. Ubiq̄ t in oīb⁹ instit⁹ sum t saturari t esurire t abūdare t penuriam pati omnia possum in eo q̄ me confortat. Secundo ponit defectum eoz̄ q̄ ptinent ad bene esse humane vite quoꝝ ꝓmū ē reuerētia ab hoīb⁹ exhibita cōtra qđ dicit. Et collaphis cedimur qđ ēdem fit magis ad opprobriū q̄ ad penā. Unde de xp̄o legim⁹ Mat. 26. Q. expuerunt in faciem suam t collaphis eum ceciderunt. Secundo redit quies in loco. contra qđ dicit. Et instabiles sumus. Tum qz expellebant a pſecutoribus de loco in locum ſm illud Mat. 10. Si vos pſecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam. Tum etiam qz ꝓ executione sui officij discurrebant vbiq̄ ſm illud Jo. 15. Posui vos vt eatis. Tertio requirit ministrantiū auxilium contra qđ dicitur. Et laborauimus operantes manib⁹ nr̄is. Tum qz aliq̄n nullus dabat eis vnde possent sustentari. Tū etiam qz labore manuū suarum victū acq̄rebant. vel ad vitandū fideliū grauamē vel ad repellendū pseudo apl̄os q̄ ꝓpter q̄stū p̄dicabant. vt habet. 2. cozin. 12. Tum etiaz vt darēt ociosis laborandi exemplū vt habet. 2. thessal. 3. Unde dicit Paulus act. 20. Ad ea q̄ mihi opus erant t his q̄ mecum sunt ministrauerūt manus iste. ¶ Deinde cum dicit. Maledicimur tē. ponit mala q̄ apl̄i patiebant. Et ꝓmo ꝛ verbis cum dicit. maledicimur. i. mala de nobis dicūt homines vel ad detrahendū vel ad cōtumelias inferendum vel etiam mala in predicando. Jere. 15. Omnes maledicunt mihi. Et benedicimus. i. reddim⁹ bonū ꝓ malo ſm illud. I. Pe. 3. Non reddentes maledictuz ꝓ maledicto sed econuerso benedicentes. Secundo in factis t quantū ad hoc dicit. Persecutionem patimur non solum q̄tum ad hoc q̄ fugamur de loco ad locū qđ ꝓprie pſecutio dicitur. sed quantū ad hoc q̄ multipliciter tribulamur. ſm illud ps̄. Multi q̄ pſequūt me tribulant me. Et sustinem⁹ in xp̄o scz omnia patienter. Ecc. I. Usq̄ ad temp⁹ sustinebit patiens. Tertio tangit causam viriusq̄ cum dicit. Blasphemamur id est blasphemie imponūt nobis. dum dicimur magi vl̄ malefici t reputamur oi inimici ſm illō Jo. 16. Uenit hora vt oīs qui interficit vos arbitret obsequiū se prestare deo. Et Ro. 3. Sic vt blasphemamur vt aiunt q̄dā dicere: faciam⁹ mala vt veniāt bona. cū obscuram⁹ deum ꝓ his q̄ nos pſequunt t blasphemant ſm illō Mat. 5. Orate p̄ pſequētibus t calumniantib⁹ vos. ¶ Deinde cum dicit. Tanq̄ purgamenta tē. concludit ex omnibus premissis eoz contemptū dicens: Et ꝓpter oīa p̄dicta facti sumus tanq̄ purgamenta huius mūdi. i. reputati sumus t a iudeis t a gentilib⁹ vt p nos mundus inquinet. t ꝓpt nr̄am occisionē mūd⁹ purget. t tāq̄ sim⁹ pipsima oīm. Dicit aūt pipsima qđ cuq̄ purgamentū. puta vel pomi vel ferri vel cuiuscūq̄ alterius rei. Et hoc vsq̄ adhuc qz scz ptinet hoc patimur. Sz q̄nq̄ deficiet ſm illō sap̄. 5 vbi ex oze impioꝝ dicit. Hi sunt quos aliquādo habuim⁹ in derisum t in similitudē im̄ ppij. Et postea subdit. Quō ergo computati sunt inter filios dei.

Lectio tertia

Non vt confundam vos hec scribo: sz vt filios meos charissimos moneo. Nam si decem milia pedagogoꝝ habeatis in xp̄o: sed non multos patres. Nam in xp̄o iesu p euangeliuz ego vos genui. Rogo g̃ vos imitatores mei estote sicut et ego xp̄i. Ideo misi ad vos timotheū qui est fili⁹ meus charissimus t fidelis in dn̄o: q̄ vos cōmonefaciat vias meas q̄ sunt in xp̄o ie su sicut vbiq̄ in omni eccl̄esia doceo. Tanq̄ non venturus sim ad vos: sicut inflati sunt quidā Veniam aūt ad vos cito si dn̄s voluerit t cognoscam non sermonez eoz̄ qui inflati sunt sed virtutem. Non eñ in sermone est regnū dei: sz in virtute. Quid vultis? In virga veniā

ad vos: an ī charitate ⁊ ī spū mānsuetudinis
Postq̄ aplūs reprehēdit corinthios ō hoc q̄ aplos temere iudicabant ⁊ psumptuose contemnebant. hic instat ad eorum correctionez ⁊ ꝑmo admonitiōis v̄bo. Scōo exēplo. ibi. Rogo g̃ vos fratres ⁊c. Tertio correctionis flagello ibi. Tanq̄ non venturus sim ad vos ⁊c. Circa ꝑmum tria facit. Primo ponit admonitionis modū dicens. Hec scz que in serie epistole hucusq̄ vobis dixi. Scribo non vt confundam vos. scilicet mala confusione q̃ in desperationem mittit q̃uis velim vos confundi confusione q̄ peccatum vitat: scōm illud Eccī. 4. Est confusio adducens ad peccatum ⁊ est confusio adducens gr̃am ⁊ gloriaz. Sz predicta moneo vos vt filios Ecc̄. 7. Filij tibi sunt erudi illos ⁊ curua illos a pueritia eorum. Secūdo ostendit debitum admonēdi dicens. Nam si decem milia pedagogorum habeatis in xp̄o: sed nō multos patres. Vbi considerandum est q̄ pater est q̄ primo generat. pedagogus aūt est qui iam natū nutrit et erudit. Hal. 3. Lex pedagogus noster fuit in xp̄o. Dicit ergo aplūs se patrē eorum in xp̄o q̄z eis primo euangeliū predicauit Unde assignans rōem eius qō dixerat subdit. Nam in xp̄o iesu p euangeliū vos genui. Est aūt generatio ꝓcessus ad vitam. homo aūt viuit in xp̄o p fidē Hal. 2. Q̄ aūt nūc viuo ī carne in fide viuo filij dei. Fides aūt vt dicit Ro. 1. est ex auditu audit? aūt p verbum. Unde verbū dei est semen quo aplūs eos genuit in xp̄o. Unde Jac. 1. Voluntarie nos genuit verbo veritatis. Alios autem dicit pedagogos q̄z postq̄ fidem receperant eos adiuuarunt vt intelligāt esse eadem comparatio quantū ad predicationē euangelij pedagogi ad patrem q̃ supra. 3. posita est rigatozis ad plantatozem ⁊ superificatozis ad fundatozem. Deinde cū dicit. Rogo ergo vos fratres. instat ad correigendū eos suo exēplo. Et primo hortaī eos ad imitandū suū exēplū dicēs. Ergo exquo estis filij cum bonoꝝ filiozuꝫ sit imitari patres. rogo vos imitatozes mei estote scz vt non temere iudicetis: sicut nec ego. q̄z neq̄ meipsum iudicare presumo ⁊ de vobis humilia sentiatis ⁊ de alijs maiora. Unde nō sine causa tali modo loquēdi vsus est. Nos infirmi. vos fortes. 2. thessal. 3. Ut formā nosmetipsos darem? vobis ad imitādum. Aduertendum est aūt q̄ eos dē quos supra filios nominauit nunc nominat fratres. Dixerat aūt suos filios in xp̄o q̄z eos non sibi sed xp̄o genuerat: ⁊ q̄z ipse genit? erat a xp̄o. ex cōsequēti eos habebat vt fratres ⁊ filios. Intātum ergo debebant eum imitari vt patrem inquantū ⁊ ipse xp̄m imitabaī q̄ est oīm ꝑncipalis pater. Et p hoc subtrahit subditis occasio de adherendo malis exemplis ꝑlatorum. Unde in hoc subdit solum prelatos imitari debent in quo ipsi xp̄m imitanē q̄ est infallibilis regula veritatis. Unde seipsum apostolis in exemplū posuit. Jo. 13. Exemplum dedi vobis vt quemadmodū ego feci ⁊c. Nō quidē exemplū paul? seqbaī ꝑm illō Job. 23. Vestigia ei? secutus est pes meus. viam eius custodiui ⁊ nō declinaui ab ea. Secundo remouet excusationez ignorantie dicēs. Ideo misi ad vos timotheum qui est filius meus charissimus ⁊ fidelis in domino ꝑm illud phil. 2. de timotheo loquens. Neminem habeo ita vnanimem qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Qui vos cōmonefaciat vias meas. i. q̄ vos doceat meos processus id est omnia opera ⁊ moneat vos ad ea sequendū ꝑm illud Jere. 6. Interrogate de semitis antiquis que sit via bona ⁊ ambulate in ea. Que quidē vie sunt in xp̄o. ⁊ ideo non debetis dedignari eas sequi ꝑm illud ps̄. Alias tuas dñe demōstra mihi, Et non videaī vobis hoc onerosum q̄z hec cōmuniter oīb? imponо. Unde subdit. Sicut vbiq̄ in ecclesia doceo. col. 1. Audistis veritatē euāgeliū qō puenit ad vos. sicut ⁊ in vniuerso mundo. Vel hoc qō dicit. Vias meas referendū est ad opera Q̄ xo dicit. Sicut ⁊ vbiq̄ ad documenta. Ad hoc em̄ missus erat timotheus vt induceret eos ad imitanda opera ⁊ tenenda aplī documenta. De inde cū dic̄ Tanq̄ non venturus sim ad vos cōminaī eis correctionis flagellū. Et ꝑmo ostēdit eos esse dignos correctionis flagello dicens. Tanq̄ nō ventur? sim ad vos inflati sunt quidā scz vestrū q̃si non timentes p me de sua superbia cōuinci ⁊ tm̄ digni sunt flagellis: nam humiles solis verbis corrigunt. superbi flagellis indigent ꝑm illud Job. 40. Respice cūctos superbos ⁊ confunde eos. Secūdo ꝑnunciat eis suum aduentū quo veniat ad iudicandū. vbi ꝑmo ꝑnunciat aduentū dicens. Veniā aūt cito ad vos Et q̄z dicit puer. 16. Cor hominis disponit viam suā sed dñi est dirigere gressus eius. Ideo subdit. Si dñs voluerit Jac. 4. Si dñs voluerit ⁊ si vixerimus faciemus hoc aut illud. Secundo prenūciat eis suam iudiciariā cognitionem cuz dicit. Et cognoscam scz ordine iudiciario ꝑm illud Job. 29. Causam quam nesciebā diligentissime inuestigabam. Non ꝑmonē eoꝝ q̄ inflati sūt sz virtutē. q. d. Nō ꝓpt̄ hec ex mea examinatiōe ap̄hibūī q̄ abūdāt ī verbis: sed si abūdarent in virtute: q̄z vt dicit puer. 14. Ubi verba sunt plurima ibi frequēter egestas. Tertio rōem assignat dicens. Non enim in sermone est regnum dei: sed in virtute id ē nō ideo aliq̄ ptinēt ad regnū dei q̄ abūdāt in sermone ꝑm illud Matth̄. 7. Non omnis q̄ dicit mihi dñe dñe intrabit in regnū celoꝝ sed q̄ facit voluntatē ꝑris mei. Ultio cōminaī eis correctiōz refuās tm̄ correctoz arbitrio eoꝝ dicēs. Quid vult? ī virga scz discipline veniā ad vos scz castigādos an ī charitate id ē ī oīsione amoꝝ ⁊ ī spū mansuetudinis. vt scz nihil durius vobiscū agam. hoc em̄ pendet in vobis. Nam si vos in via stulticie ꝑmanetis oportet me ad vos cū virga venire ꝑm illud puer. 22. Stulticia colligata est in corde pueri ⁊ virga discipline fugabit eaz. si vero vos correxeritis ostendā vobis charitatē ⁊ mansuetudinē Hal. vltimo. Vos q̄ spuales estis instruite huiusmodi in spū lenitatis. hoc aūt non dicit q̄n si in virga veniens non cum charitate veniret cum sceptuz sit puer. 13. Qui ꝑcit virge odit filium suum. qui aūt diligit illū instanter erudit. sed q̄z ille q̄ castigatur virga non sentit interdū dulcedinē charitatis sicut illi quos blande consolatur.

Incipit capitulū āntū. Lectio ꝑma

Omnino ostendit inter vos fornicatio ⁊ talis fornicatio qualis nec inter gentes: ita vt vxorem patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis: ⁊ non magis luctum habuistis vt tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore: presens autez spiritu iaz iudicaui vt pñs eū qui sic operat? est in noīe domini nostri iesu christi congregatis vobis ⁊ meo spiritu cuz virtute domini iesu tradere huiusmōi hominē sathane in interitum carnis: vt spiritus salu? sit in die domini nostri iesu christi.

Postq̄ aplūs ꝓsecutus est ea que ptinent ad baptismi sacramentum: hic incipit ꝓsequi ea que pertinēt ad matrimonium. ⁊ ꝑmo arguit peccatum contrarū matrimonio scz fornicationē. Scōo agit de ipso matrimonio ca. 8. ibi De quib? autē scripsistis mihi ⁊c. Circa primū duo facit. primo ponit culpam. scōo redarguit eam ibi. Non est bona gloriatio vr̄a ⁊c Circa ꝑmū duo facit. ꝑmo ponit cula

pam cuiusdam fornicarij. Secūdo culpā alioꝝ q̄ peccatū fornicarij tolerabāt ibi. Et vos inflati estis ꝛc. Circa p̄mū p̄mo ponit tria q̄ ptinēt ad culpe grauitatē. ℙrimo nāq; oñdit peccatū esse notoriū dicens: Nō sine causa quesiui an velitis q̄ in virga veniam ad vos. Est eñ in vobis ali q̄d dignū virga discipline. Quia fornicatio audiť inť vos oñino ſm publicam formā contra qđ dicit eph. 5. Fornicatio aūt nec noſetur in vobis Esa. 3. ℙeccatum suū quasi sodoma predicauerūt nec absconderunt. Scđo arggrauat peccatū ex comparatione cum dicit. Et talis fornicatio qualis nec inter gētes licita reputať vel inueniť. Apō gentiles eñ simplex fornicatio nō reputabať peccatū. Vñ apli act. 15. Ad hunc errorem excludendū gentilibus ad fidem conuersis imposuerunt q̄ abstineant se a fornicatione. Erat tñ quedā fornicationis species que ꝛ apud gentiles illicita habebať. Et ideo dicit. Ita vt vxorem patris aliquis habeat sicut dicit Heñ. 49. Effusus es sicut aqua non crescas. qz ascēdisti cubile patris tui ꝛ maculasti stratum eius. Hoc aūt erat horribile etiā apud gentiles. vtpote contrariū naturali rationi existens ℙer naturalē eñ reuerentiā filij ad parentes ſm omnē statū ꝛ legez pater ꝛ mať a matrimonio excludūť. vt sic etiaz possit intelligi qđ habeť Heñ. 2. ℙropter hoc relinquet hō p̄rem ꝛ matrez scz in cōtractu matrimonij et adherebit vxori sue. Sicut autē ibi subdit. Vir ꝛ mulier erunt duo in carne vna. ꝛ iō vxor patris repellit a matrimonio sicut psona patris vel matris. ſm illud Leuit. 18. Turpitudinē vxoris patris tui ne discooperias turpitudo eñ p̄ris tui ē. ¶ Deinđ cū dicit. Vos inflati estis. ponit culpam eorum qui hoc peccatum tolerabant. Et ℙmo reprehendit eoꝝ tolerantiam Scđo supplet qđ illi negligebāt ibi. Ego quidē ꝛc. Circa ℙrimum notat in eis tria vitia. ℙrimo superbiam cū dicit. Et vos inflati estis scz vento superbie reputātes vos innocentes ex compatione peccatoris. sicut Luc. 18. pharisseus dicebat Non sum sicut ceteri hominū. velut etiā hic publicanus. Sap. 4. Virumpā illos inflatos sine voce. Secundo tangit eorum iniusticiam cum dicit. Et nō magis luctū habuistis scz patiēdo causam pctōris sicut Jere. 9. dicitur. Quis dabit capiti meo aquam ꝛ oculis meis fontem lachrymaꝝ vt plorem die ac nocte interfectos filie populi mei. Vera eñ iusticia vt dicit gregorius compassionem habet non dedignationē. Tertio tangit eorum iudicij negligentiā. Vt tollať de medio vestrū q̄ hoc opꝰ fecit. Talis eñ compassio virtuosi ad peccatorē vulnerat ꝛ liberat ſm illud puer. 23. Tu virga pcutis eū ꝛ animaz eiꝰ de inferno liberabis. ℙer hoc etiam alij corrigunť ſm illud puer. 19. ℙestilente flagellato stultꝰ sapientior erit. Unde ꝛ Ecc. 8. Quia non pferť cito contra malos sententia absq; vllo timore filij hoīm ꝓpetrant mala. Debet aūt ad correctionez aliorum interdū peccator separari vbi de contagione timeť ſm illud puer. 22. Ejice derisorem et exibit cum eo iurgium cessabūtq; cause ꝛ contumelie.

¶ Deinde cū dicit. Ego quidē absens corpore ꝛc. Supplet eorum negligentiā sententiam pferens contra peccatorem: ꝛ circa hoc tria facit. ℙrimo ponit auctoritatē ministri scz suipsius. videbať aūt contra iudiciariū ordinem vt condemnaret absentē ſm illud act. 25. Non est consuetudo romanis condemnare aliquem p̄ius q̄ is q̄ accusatur presentes habeat accusatores. sed hoc aplus excusat dicens. Ego quidem absens corpore: presens autē spū. i. affectu ꝛ sollicitudine mentis ſm illud Col. 2. Et si corpore absens sum sed spū vobiscum sum gaudens ꝛ videns ordinē vestrum. Vel presens spū qz p spūm cognoscebat ea q̄ apud ipsos agebantur: ac si pñs esset sicut ꝛ Heliseus dixit. 4. reg. 5. Nōne cor meum in pñti erat q̄n reuersus est hō de curru suo. Et qz sum spū presens iam iudicaui id est sentētiam condemnationis ordinaui in eum q̄ sic operatus ē. Secundo ponit auctoritatē p̄ncipalis dñi dicens. In nōi dñi nostri iesu xp̄i id est vice ꝛ auctoritate seu cum virtute ꝛ inuocatione nominis ei? ſm illud col. 3. Omne qđcūq; facitis in verbo aut opere in noīe dñi nostri iesu xp̄i facite. ¶ Deinde cū dicit. Congregatis vobis in vnū ostēdit modum iudicandi. Ea enim que grauia sunt multoꝝ demodum iudicandi. Ea enim que grauia sunt multoꝝ demodum iudicandi. Unde ꝛ antiq̄itus iudices se liberatione punienda sunt. Unde ꝛ antiq̄itus iudices se debant in portis vbi populus cōgregabať ſm illō deut. 16. Judices constitues in oñibus portis tuis. Unde dicitur in ps̄. In consilio iustoꝝ ꝛ congregatione magna opa dñi. ꝛ Matth. 18. Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo ibi sum in medio. Scđo adhibet suū assensum cū dicit. Et meo spū id est mea volūtate ꝛ auctoritate ſm illud qđ dixerat: presens aūt spū. Tertio adhibet auctoritatem p̄ncipalis dñi scz xp̄i dicens. Cum virtute dñi nr̄i iesu xp̄i. ex q̄ iudicium ecclesie habet robur firmitatis ſm illud Matth. 18. Quēcūq; ligaueris sup terram erit ligatū ꝛ in celis. ¶ Deinde cum dicit. Tradere huiusmodi ꝛc. ponit condēnationis sententiā: circa quā tria ponit. ℙrimo penā cuz dicit. Tradere huiusmodi sathane supple iudicaui. Quod potest dupliciter intelligi. ℙrimo q̄ sicut dicit Matth. 10. Dñs dedit aplis potestatē spūum ūmundorum vt eijcerent eos. ꝛ q eandē potestatē poterant imperare spiritib? immūdis vt vexarēt corpaliter: quosdam pena iudicabant dignos. Mandauit q̄ aplus corinthijs ē eius auctoritate tradere predictū fornicariū sathane corporaliter vexandum. Unde ponit secūdo huius sententie effectuz cū dicit: In interitum carnis id est ad vexationez carnis ꝛ afflictionē in qua peccauit ſm illud sap. 11. ℙer que peccat quis p hec ꝛ torqueť. Tertio ponit fructū cuz dicit. Ut spūs saluus sit in die dñi nostri iesu xp̄i id est vt salutem consequať in die mortis vel in die iudicij. sicut supra tertio expositū est. ꝛ sic impleť qđ ibi subdit Ipse autē saluꝰ eriť. sic tñ q̄si p ignē pene scz tēporalis. Nō eñ aplus sathane tradidit peccatorem vt eius potestati ꝑpetuo subiaceret. sed vt carnis vexatiōe ad penitentiā conuertať ſm illud Esa 28. Sola vexatio intellectum dat auditui. Est autē hec sentētia apli quā dñs seruauit Job. 2. vbi sathanas dixit. Ecce in manu tua est scz caro eius. verūtamē animam illius serua scz illesam. Alio modo pōt qđ dicit tradere huiusmodi sathane scz p excōmūnicationis sententiā p quā aliquis separať a cōmunione fideliū ꝛ ptícipatione sacramentoꝝ ꝛ p̄uať ecclesie suffragijs q̄bus homo munit contra impugnationē sathane ꝓpter qđ de eccl'ia dicitur: Cañ. 6. Terribilis vt castroꝝ acies ordinata scz demonibus. Q aūt subdit in interitū carnis ītelligit vt scz ab ecclesia separatꝰ ꝛ temptationibus sathane expositus liberius ruat in peccatū ſm illō apoc. vltimo. Qui in soꝛdibꝰ est soꝛdescat adhuc. Vocat aūt pctā mortalia carnis interitum qz vt dicit gal. vltimo. Qui seminat in carne de carne ꝛ metet corruptionem. Subdit autē. Ut spūs saluus sit. vt scz peccatoꝝ turpitudinē cognoscens confundať et peniteat ꝛ sic saueť ſm illud Jere. 31. Confusus sum ꝛ erubui q̄n sustinui opprobriū adolescentie mee. ℙoteſt etiaz intelligi vt spūs eius scz ecclie id est spūssanctus saluꝰ ecclesie sit fidelibus in diem iudicij. ne scz perdant eum p cōtagium peccatoris qz vt dicit sap. 1. Spūssanctus discipline effugiet fictum ꝛc.

Lectio secunda.

Non est bona gloriatio vestra. Nescitis qz modicū fermētū totam massaz cor-

rumpit. Expurgate vetus fermentū vt sitis nova conspersio sicut estis azimi. Etenim pascha nr̄m immolat⁹ ē xp̄s. Itaq; epulemur nō i fermēto veteri: neq; i fermēto malitie t nequitie: sed in azimis sinceritatis t veritatis.

Supra aplus memorauit duplicē culpā scz corinthij fornicatoris t aliorū q eius pctīs tolerabāt: hic vtrāq; culpā redarguit. Primo culpā tolerantiū eius peccatus. Scōo culpam fornicatoris ibi. Corpus aūt nō fornicationē rc. Circa p̄mū duo facit. primo redarguit in corinthiis negligentiā iudicij. Secūdo redarguit in eis quedā alia vitia circa iudicium sexto ca. Audet aliquis rc. Circa p̄mum duo facit. Primo redarguit eos q̄ fornicatorē a se nō separauerunt. Secundo reprobat falsum intellectū quē ex verbis suis conceperant ibi. Scripsi vobis in epla rc. Circa primum duo facit. p̄mo reprehendit qō fecerāt. secūdo ostendit q̄d faciēdū sit ibi. Expurgate vet⁹ fermtūm rc. Circa p̄mū duo facit. p̄mo reprehendit culpam p̄teritā q̄tū ad suā radicem. dixerat enī supra q̄ ex inflatiōe sequit̄ in eis incompassio t ex incompassione correctionis negligentia. Arguit ergo p̄mo corinthios ex elationem dicens. Non est bona gloriatio vr̄a. q̄ .s. de defectib⁹ alior̄ gloriamini q̄si vos sitis innocentes. Debet enī vnusq̄sq; in dño gloriari de bonis sibi diuinit⁹ datis non de alijs s̄m illud gal. 6. Op⁹ aūt suū vnusquisq; probet. t sic in semetipso gloriā habebit t non in alio. Precipue aūt malum est de malis alior̄ gloriari. Dicitur enī in ps̄. Quid gloriaris in malicia? Secundo assignat rōem eius qō dixerat dicēs. An nescitis q̄ modicū fermentū totā massam corrūpit q̄si dicat. hoc ignorare non potestis. Est autē sciendū q̄ in fermento duo possunt considerari. Primo sapor quē tribuit pani. t s̄m hoc p fermentū significat sapientia dei p quaz omnia que sunt hominis sapida reddunt̄ t s̄m hoc dicit Matth. 13. Simile est regnū celor̄ fermento qō acceptū mulier abscondit in farine satis tribus donec fermentatū est totum. Secundo in fermento p̄t cōsiderari corruptio et s̄m hoc p fermentū p̄t intelligi vno mō peccatū qz scz p vnum hominis peccatū oīa opa eius corrupta reddūt̄ puta p peccatū simulationis qō cōpat fermēto Luc. 12. Attendite a fermēto phariseor̄ qō est ypocrisis. Alio modo p fermentū p̄t intelligi homo peccator. t ad hoc inducitur hec similitudo. Sicut enī p modicū fermētū tota massa paste corrumpit. ita p vnum peccatorē tota societas inquinatur. Unde Ecc. 11. Ab vna scintilla augeat ignis. t ab vno doloso augeat sanguis. Et hoc quidē contingit dū p peccatū vnius alij p̄uocant̄ aliq̄liter ad peccandū. Vel etiam dum peccanti consentiunt saltem non corrigēdo dū possunt corrigere s̄m illud Ro. 1. Digni sunt morte nō solum q̄ faciunt ea sed etiam q̄ cōsentiunt facientib⁹. Et ideo corinthijs non erat gloriandū de peccato vnius sed magis cauēdū ne pctō vnius oēs inq̄narent̄ ex eius cōsortio s̄m illud Cant. 2. Sicut liliū inter spinas: sic amica mea inter filias vbi dicit glo. Non fuit bonus q̄ malos tolerare non potuit. Deinde cū dicit. Expurgate vetus fermentum ostendit q̄d de cetero sit faciendū. Et p̄mo ponit documētum. scōo rōem assignat ibi. Pascha nostrū rc. Dicit ergo primo qz modicū fermētū totaz massam corrumpit: ideo expurgate vetus fermentū id est expurgate vos abijciēdo a vobis vetus fermentū. i. fornicariū q̄ peccādo redijst in in vetustatē corruptionis antique s̄m illō Baruch. 3. In veterasti in terra aliena coinq̄nat⁹ es cum mortuis. Vel quidē dicit qz p separationē vnius pctōris tota societas expurgat. Unde t egresso iuda dns dixit Jo. 13. Nūc clarificatus est filius hois. Pōt etiaz p vetus fermentū intelligi antiqu⁹ error s̄m illud Esa. 26. Vet⁹ error abijst. Vel etiam corruptio originalis peccati s̄m illud Ro. 6. Vet⁹ homo noster simul crucifixus est. Vel etiam qōcūq; peccatum actuale s̄m illud Col. 3. Expoliantes vos veterē hominē cum actibus suis. horum enī amotiōe homo expurgat. Ponit aūt p̄sequēter purgationis effectū dicens. Ut sitis nova conspersio. Dicit aūt cōspersio cōmixtio aque t farine noue anteq̄ admiseceat fermentū. Remoto g̃ fermēto a fidelib⁹ id est peccatore vel peccato remanēt sicut nova conspersio id ē in puritate sue nouitatis s̄m illud ps̄. Renouabit vt aquile iuuentus tua. Epb. 4. Renouamini sp̄u mentis vr̄e. Deinde ponit modū debitū expurgationis cū dicit. Sicut estis azimi .i. sine fermento peccati Dicit enī ab a qō est sine t zima qō est fermentū. Ita ds̄ Mat. 16. dixit discipulis. Cauete a fermento phariseor̄ t saduceor̄. Deinde cū dicit. Etenim pascha nostrū. assignat rōem eius qō dixerat scz quare fideles debēt esse azimi q̄ q̄dē ratio sumit̄ ex mysterio passionis christi. Unde p̄mo p̄ponit ipsum mysteriū. secūdo concludit p̄positum ibi. Itaq; epulemur rc. Circa p̄mū cōsiderandū est q̄ inter ceterera sacramenta legalia celeberrimū erat agn⁹ paschalis q̄ vt p̄cipit Exo. 12. immolabat ab vniuersa multitudine filior̄ israel in memoriā illius beneficij q̄ angelus p̄cutiens p̄mogenita egypti p̄transiuit domos iudeor̄ q̄ruz fores linite essent sanguine agni. Unde nomē pasche sumit scōm qō ibi dr̄. Est enī phase id est trāsit⁹ dñi. Et vltimo virtute huius beneficij trāsiuit populus mare rubrū vt dicit Exo. 14. Ille enī agnus figura fuit xp̄i innocentis de q̄ dicit Jo. 1. Ecce agnus dei. Sicut g̃ ille agnus figuralis imolabat a filijs israel vt ppls̄ dei liberaret̄ ab angelo p̄cutiente t vt transirent mare rubrū liberati ō seruitute egypti: ita xp̄s est occisus a filijs israel p̄ cuius sanguinem popul⁹ dei liberat̄ a diaboli impugnatione t seruitute peccati p̄ baptismū q̄si p̄ mare rubrū. Ille aūt agn⁹ figuralis pascha iudeor̄ dicebat. qz in signū transit⁹ imolabat. Unde dicit Matth. 26. Ubi vis parem⁹ tibi comedere pascha id est agnū paschalē. Dicit g̃ apls̄. Ideo debetis esse azimi. etenim id est qz sicut figurale pascha veteris populi est agnus imolatus. ita pascha nr̄m. i. noui populi est xp̄s imolatus. cuius etiam imolationi cōuenit nomē pasche. tum significatione lingue hebree qō significat transitū. Exo. 12. Est enī phase id est transitus: tum significatione lingue grece p̄ut nomē pasche significat passiōz Xp̄s ei p̄ passiōz q̄ fuit imolat⁹ trāsiuit ex hoc mūdo ad patrez vt dr̄ Jo. 13. Deinde cū dic. Itaq; epulemur. cōcludit p̄positū. Ad cuius evidentiā cōsiderandū ē q̄ sicut legit Exo. 12. Agnus paschalis post imolationē manducabat cū azimis panib⁹. Sicut g̃ agnus figuralis fuit figura nr̄i pasche imolati: ita figuralis obseruantia paschalis debet conformari obseruantie noui pasche. ergo qz xp̄us immolatus est pascha nostrū. Itaq; epulemur scz mandu cantes xp̄m nō solū sacramētaliter s̄m illō Jo. 6. Nisi mā ducaueritis carnē filij hois t biberitis eius sanguinē nō habebitis vitam in vobis. Sed sp̄ualit̄ fruendo sapia ei⁹ s̄m illud Ecc. 24. Qui edunt me adhuc esurient. t q̄ bibunt me adhuc sitient. t sic cū gaudio sp̄uali s̄m illud ps̄. In voce exultationis t cōfessionis son⁹ epulantis. Deinde determinat modū epulandi s̄m conformitatē veritatis ad figurā dicens. Nō in fermēto veteri nec in fermēto malicie t nequitie. mandabat enī Exo. 12. Q̄. oñie fermētū nō inuenirent̄ in domibus manducātiū agnū paschalez. Fermentū aūt habet t vetustatē et corruptionē. Unde p remotionē fermēti primo quidē p̄t intelligi obseruantia preceptoz veteris legis. qua p passionē xp̄i est mortificata s̄m illud Leuit. 26. Vetera nouis supuenientibus p̄icietis. Secundo p remotionē fermēti potest intelligi re

motio corruptionis peccati: sicut supra dictū est q̄ modicum fermentū totā corrūpit massam. ⁊ quantū ad hoc subdit. Neq̄ in fermento malicie ⁊ nequitie vt malitia referat ad quersitatē operis ſm illud Jo. 1. Abijcientes oēm immūdiciā ⁊ abundantiā malicie. Per nequitiā vo intelligit fraudulenta machinatio. puer. 26. Quādo sumpserit vocem suā non credideris ei quoniā septē nequitie sūt in corde eius. Vel ſm glo. cum dicit: Mō in fermento veteri remouet vetustatē peccati in cōmūni. Q̄ autē subdit. Neq̄ in fermēto malicie ⁊ neq̄tie applicat pctm̄ p ptes vt malicia dicat peccatū quod committit in seipsum neq̄tia peccatū quod cōmittit in aliū. Excluso3 mō indebito epulandi determinat modū conuenientem subdens. Sed in azimis sinceritatis ⁊ veritatis id est sinceritate ⁊ veritate q̄ significant p azima. Ponit aūt sinceritas contra corruptionem peccati. qō significauit cum dixit Mō in fermento malicie ⁊ nequitie. Nam sincerū dicit qō est sine corruptione. Vñ. 2. corin. 2. dicit. Non sum⁹ sicut plurimi adulterantes verbum dei sed ex sinceritate in xpō loquimur Veritas vero ponit cōtra figuras veteris legis sicut Jo. 1. dicit. Veritas ⁊ gr̄a p ihesum xpm̄ facta est. qz scz verus pascha cum veritate ⁊ non cum figuris celebrare debem⁹ Unde ſm glo. p sinceritatē intelligit innocentia a vitijs seu nouitas vite. p veritatez aūt iusticia bonor opum vel rectitudo que fraudem excludit.

Lectio tertia.

Scripsi vobis in epla. ne cōmisceamini fornicarijs. Non vtiq̄ fornicarijs huius mōdi. aut auaris aut rapacib⁹ aut idolis seruientib⁹ alioq̄n debueratis de hoc mōdo exisse. Nūc aūt scripsi vob nō cōmisceri Si is qui frater nominat inter vos est fornicator. aut auarus. aut idolis seruiēs. aut maledicus. aut ebriosus. aut rapax. cum huiusmodi nec cibum sumere. Quid em̄ mihi de his q̄ foris sunt iudicare? Nonne de his q̄ intus sunt vos iudicatis. Nam eos q̄ foris sunt deus iudicabit. Auferte malū ex vobis.

Induxerat supra aplus corithios ad hoc q̄ a seipsis peccatorem separarent qō quidez p̄termiserat ppt falsū intellectum cuiusdam verbi qō continebat in epla quadam quā eis prius miserat. Et ideo prauū sensum quē ex verb concepant nunc excludit. Unde circa hoc tria facit. Primo resumit verbū prioris eple. Scōo excludit falsum intellectum ibi. Non vtiq̄ fornicarijs. Tertio exponit verū intellectum ibi. Nūc autem scripsi vobis. Dicit g̃ primo dixi vobis in epla quadā alia q̄ in canone nō habet ne cōmisceamini fornicarijs id est non habeatis cū eis societatem vt cōmunionē ſm illd puer. 1. Fili mi ne ambules cū eis phibe pedē tuū a semitis eor Eccē. 9. Non des fornicarijs aīa ztuā in vllo. Deinde cū dicit. Non vtiq̄ fornicarijs. excludit falsum intellectuz pdicti verbi. Et p̄mo ponit qō intendit. Scōo cōcludit ppositū ibi. Alioq̄n debueratis ⁊c. Circa p̄mū cōsiderādū est q̄ in pdicto verbo apli duplr falsum intellectū conceperāt corinthij p̄mo quantū ad hoc q̄ intelligebant illud esse dictū de fornicarijs infidelib⁹. sed illud excludit aplus dicēs. Non vtiq̄ intendo dicere q̄ nō cōmisceamini fornicarijs huius mūdi. vocat aūt infideles nomine mundi ſm q̄ dicitur Jo. 1. Mundus eum nō cognouit. et. 5. 1. Mō cognouit mūdus p sapiam deum. Secūdo conceperant falsum intellectum quantū ad hoc q̄ putabant phibuisse apostolū solum de fornicarijs. nō aūt ō alijs peccatorib⁹. Et iō ad hoc excludendū subdit Aut auaris q̄ scz iuste detinēt aliena Epō. 5. Auaritia que est idolor seruitus non habet hereditatē in regno xpi ⁊ dei. Aut rapacib⁹ q̄ scz violenter diripiunt aliena. infra eodem. Neq̄ rapaces regnū dei possidebūt Aut idolis seruientib⁹ contra quos dicit sap̄. 14. Nefandozū em̄ idolor cultura omnis malicie causa est ⁊ initium ⁊ finis. Et est sensus non solum vobis phibui societatem fornicator sed etiaz oīm alior peccator. Et ē aduertēdū q̄ p fornicationē qs peccat contra seipsum. p auaritiā aūt ⁊ rapacitatē contra primū. p idolor aūt culturā ptra deum. ⁊ in his q̄ ponit omne peccati genus intelligit. Deinde cuz dicit. Alioquin ⁊c. assignat rōem ppositi dicēs. Alioquin si scz sit intelligendum verbum predictū de fornicarijs huius mundi debueratis de hoc mundo exisse. q. scz totus mundus talibus plenus est. Unde non possetis tales fornicarios vitare nisi de hoc mūdo exeundo. Dicitur em̄. 1. Jo. 5. Totus mund⁹ in maligno posit⁹ ē. Vel aliter debueratis de hoc mūdo exisse q̄si dicat a tpe cōuersionis vre debueratis ab infidelib⁹ mūdi separari. Nñ non oportet vos sup hoc moneri. dicit em̄ Jo. 15. Ego elegi vos de mūdo Vel aliter debueratis de hoc mundo exisse. scz p mortē. Melius est em̄ hoibus mori q̄ peccatoribus in peccatis consentire. Unde dicit infra. 9. Melius ē em̄ mihi mori q̄ vt gloriam meam qs euacuet. Deinde cuz dicit. Nunc autez scripsi vobis. exponit eis verum intellectuz. Et primo ponit qō intendit. Secūdo rōem assignat ibi. Quid em̄ mihi est. Tertio infert conclusionem intentam ibi. Auferte malū ⁊c. Dicit g̃ p̄mo. nunc aūt sic expono qō olim scripsi vobis nō cōmisceamini scz fornicarijs ⁊ alijs peccatorib⁹. Si is qui inter vos frater nominatur eo modo q̄ dñs dicit Matth̄. 23. Omnes vos frēs estis. Non tñ dicit si is q̄ frater est sed si is q̄ frater noīat. qz p peccatū mortale aliqs a charitate recedit q̄ est spūalis frnitatis causa. Unde Heb. vltio dicit. Charitas frnitatis maneat in vobis. Noīat g̃ frater ppter fidei veritatem nō autē est vere frater ppter caritatis defectū qui est ex pctō. Unde subdit. Aut fornicator. aut auar⁹ aut ydolis seruiens aut maledicus aut rapax aut ebriosus cū huiusmodi nec cibū sumere. s. debetis ſm illud Jo. scōa canonica. Si qs venit ad vos ⁊ hāc doctrinā nō affert nolite euz recipe in domo vra. nec aue dixeritis ei. q. d. Per hoc q̄ dixi nō debere vos misceri pctōribus. intellexi de fidelibus q̄ noīantur frēs ⁊ sunt inter vos. nō autē p hoc intelligendū est sicut dicit aug. in li°. cōtra pmenianum. et habet in glo. hic q̄ aliquis extraordinario iudicio debeat a cōmunione alior separi qz frequēter posset errare sed potius hoc debet fieri scōm ordinē ecclesie quādo aliquis a cōmunione repellit vt conuictus vel spōte confessus. ⁊ ideo signāter dicit. Si is qui noīatur vt eā nomīationem intelligam⁹ que fit per sententiā ordine iudiciario cōtra aliquē platam. Illi autē qui sic a cōmunione pellūtur sunt vitandi q̃tum ad mēsam sicut hic dicit. ⁊ q̃tū ad salutationem vt dicit in pdicta auctozitate. Jo. et vlterius q̃tum ad sacrā coīonem. Unde in versu dicit. Os ora re. vale coio mensa negat. s. excoīcato. Sed notandū q̄ aplus supra nō numerauit nisi peccata mortalia in signuz q̄ pro solo pctō mortali debet aliquis excōmunicari ⁊ de alijs q̄dem que ponit manifestū est. Sed de ebrietate potest esse dubiū que nō semp videtur esse peccatū mortale. Dicit em̄ aug. in sermone de purgatorio. q̄ ebrietas nisi sit frequēs nō est peccatū mortale. Nō credo ideo esse q̄ ebrietas ex suo genere est peccatū mortale. Nō em̄ aliqs ppter delectationē vini velit pdere vsum rōnis exponēs se piculo: multa alia peccata ppetrandi videt esse cōtrarius caritati Cōtingit tamē p accidēs ebrietatē nō esse pec

catū mortale ppē igrantiā vini fortitudis vl debilitatis p-
prij capitis: q tñ excusatio tollit p frequētē experientiā. et
eo apostolus signanter non dicit ebrius sed ebriosus.
ddit aūt duo peccata his q supra posuerat scz ebriosum
aledicū. Refert aūt ebrietas ad genus peccati qō cō
ttit contra seipsum sub quo continet non solum luxuria
ed etiam gula: maledicus aūt refert ad genus peccati qō
cōmittit contra proximū cui nocet aliquis nō solū facto sz
etiam verbo mala imprecando vel male diffamādo quod
ptinet ad detractionem. Vl mala in faciem dicēdo quod
ptinet ad contumeliā. t hoc totum ptinet ad rōem male-
dici vt supra dictū est. ¶ Deinde cum dicit. Quid enī mi
hi ē tc. assignat rationē eius qō dixerat. Et circa hoc tria
facit. Primo assignat rōem dicens. Dixi hoc esse intelli-
gendū de fratrib⁹ t non de infidelib⁹. Quid enī mihi est
id est quid ad me ptinet iudicare. i. sententiā condemna-
tionis ferre de his q foris sunt. i. de infidelib⁹ q sunt om-
nino extra ecclesiā. Prelati enī ecclesiarum accipiūt spūa-
lem potestatē sup eos tantū q se fidei subdiderunt fm illō
2. cor. 10. In promptu habētes vlcisci oēm inobedientiā cū
impleta fuerit vestra obediētia. Inde recte tñ prelati eccle
siarum habent potestatē sup eos qui foris sunt inquantuz
phibent fideles ne illis cōmunicent. Secūdo adhibet si-
militudinē dicens. Nōne de his q intus sunt vos iudica-
tis. quasi dicat eadē auctoritate vos iudicatis qua t ego.
Unde vos nō iudicatis nisi de vīs ita t ego. Dicit Ecc.
10. Judex sapiens iudicabit populū suū. Tertio respōdet
tacite dubitationi. Posset enim videri q infideles essent
meliores q ppter peccata predicta nō cōdemnanē. sz hoc
excludit dicens. Deo nihil mihi de his qui foris sunt iu-
dicare. nam eos qui q foris sunt id est infideles iudicabit
deus scz iudicio condēnationis non examinationis: qz vt
gregorius dicit in moralibus. Infideles damnabūt sine
iudicio discussionis t examinationis t ūntū ad hoc dici-
tur Jo. 3. Qui non credit iam iudicatus est id est manife-
stam in se habet causam condemnationis. t hoc grauiꝰ re
seruatur dei iudicio fm illud Heb. 10. Horrendū est inci-
dere in manus dei viuentis. ¶ Deinde cū dicit. Auferte
malū tc. infert conclusionē principaliter intentā dicens.
Exquo hoc quod dixi non cōmisceamini fornicarijs intel
ligendū est de fidelibus nō de his qui foris sunt. ergo au-
ferte malū scz hominē ex vobisipsis id est de vestra societa
te eijcite fm illud deut. 13. Auferes malum de medio tui.
Est ergo considerandū ex premissis apostoli verbis q nō
phibemur cōmunicare infidelibus q nunq fidem recepe
runt ppter eorum penā Est tamen hoc cauendū aliquib⁹
scz infirmis ppter eorum incautelam ne seducanē. Illi ve
ro qui sunt firmi in fide possunt eis licite cōmunicare t da
re operā conuersioni eorum vt dicit infra. 10. Si quis in-
fidelium vocat vos ad cenam t vultis ire. omne quod ap-
positum fuerit manducate. Infidelib⁹ aūt qui aliquando fi
deles fuerūt vl sacramētū fidei receperūt sicut hereticis t
apostatātib⁹ a fide subtrahit oīno cōmunio fideliū t ī eoꝝ
penā sicut t ceteris pctōrib⁹ q adhuc subdūt ptāti eccīe.

Incipi capitulū sextum.

Audet aliquis vestruz habens ne-
gociuz aduersus alteruz iudicari
apud iniquos t nō apō sanctos?
An nescitis quoniaz sancti de hoc
mundo iudicabunt. Et si in vobis iudicabit
mundus: indigni estis qui de minimis iudi
ceris? Nescitis quoniaz angelos iudicabim⁹
quantomagis secularia. Secularia igit iudi
cia si habueritis: contemptibiles qui sunt in
ecclesia illos constituite ad iudicandum. Ad
verecūdiā vīam dico. Sic nō ē int vos sapiēs
quisq q possit iudicare inter fratrē suū: sz frat cū
fratre iudicio cōtendit t hoc apud infideles.
Supra apls reprehenderat corinthios de negligētia iudicij
hic reprehendit in eis quedam alia peccata circa iudicia
Et primo quantū ad iudices eorum coram quibus litiga-
bant. Secundo quantuz ad ipsa iudicia ibi. Jam quidem
omnino. Circa primum tria facit. primo arguit eos de in-
ordinatione. Secūdo rationē reprehensionis assignat ibi
An nescitis. Tertio remediuz adhibet ibi. Secularia igit
iudicia. Dicit ergo primo ita negligitis in iudicando vīos
sz tñ psumptuosi estis subire infideliū iudicia. t hoc ē qō
dic. Audet. i. psumit altiq vīm hns negotiū. s. sclare ad-
uersus aliū iudicari apō iniqs. i. subire iudiciū ifideliū tñ
apō sctōs. i. apō fideles qui sunt sacramētis fidei sancti-
ficati. Hoc enī est inordinatū multipliciter. Primo q̄dem
qz p hoc derogat auctoritati fidelium. Secundo qz dero-
gat dignitati fidelium quantū ad hoc q infideliū iudicia
subeūt. Tertio qz p hoc datur occasio infidelib⁹ iudicib⁹
contemnendi fideles quos dissentire vident. Quarto qz
p hoc dat occasio infidelib⁹ iudicib⁹ calumniādi t oppmē
di fideles quos odio habēt ppter fidem t ritus diuersita-
tē. Et ideo dicitur deut. 1. Tuli ō tribubus vestris v iros
sapientes t nobiles precepiq eis dicens. Audite illos et
qō iustum est iudicate. Et eodem. 17. Non poteris alteri
us gentis facere regem: qui non sit frater tuus. Sed vide
tur esse contra id qō dicitur. 1. Pe. 2. Subditi estote om
ni humane creature ppter deum. siue regi tanq̄ pcellen-
ti: siue ducibus tanq̄ ab eo missis. pertinet enī ad auctori
tatez principis iudicare de subditis. Est ergo contra ius
diuinū phibere q eius iudicio non stet si sit infidelis. Sz
dicendū q aplus non phibet quin fideles sub infidelib⁹
pncipibus constituti eorum iudicio compeant si vocent.
hoc enim esset contra subiectionem q debet pncipibus.
sed phibet q fideles non eligant voluntarie infideliū iu-
dicium. ¶ Deinde cum dicit. An nescitis tc. assignat ra-
tionem contra id qō illi faciebant sumptam ex hoc q de-
rogabant auctoritati sanctoꝝ. t primo quantū ad auctorita
tem quam habent sup res mundanas. Secundo q̄tū ad
auctoritatē quam habent ad res supmundanas id est sup
angelos ibi. An nescitis quoniā angelos iudicabimus.
Dicit ergo primo. Inordinatuz est iudicium apud infide
les qui fideles habent auctoritatem iudicandi. An nesci-
tis qz sancti de hoc mundo iudicabūt id est de hominib⁹
mundanis huius mundi. Quod quidē implet tripliciter
Primo q̄dē fm cōparationē scz fm q nō solū boni iudi-
cabunt malos t sancti mundanos sed etiam fm q boni iu
dicabūtur a melioꝝib⁹ t mali iudicabunt peiores: fm illud
Matth. 12. Viri niniuite surgent in iudicio cū generatio
ne ista t condemnabunt eam Secundo iudicabunt appro
bando sententiam iudicis scz xpi. t hoc erit ppzie iustoꝝ
fm illud ps. Letabit iustus cum viderit vindictam. Un
sap. 3. dicit. Judicabunt sancti nationes. Tertio modo p
sentētie platione. Et hoc erit aplorum t similiū q cōtempt⁹
reb⁹ mūdi solis spūalib⁹ inhesērūt. Spūalis enī iudicat
oia vt dictū est. 1. 2. Un t Matth. 19. dicit. Vos q secuti
estis me sedebitis sup sedes iudicantes. xij. tribus Israel.
Et in ps. dicit. Gladij ancipites in manib⁹ eoꝝ ad facien
dam vindictā in nationib⁹. Intelligit aūt ista platio sen
tētie nō vocalis sz spūalis. in q̄tū per suplores sctōs infe-
riores vl etiā pctōres spūali q̄dā illuminatiōe illuminabūt
ḡles pene t ḡlia pmia eis debeanē sicut etiaz nūc boies il

luīnant ab ãgelis vl etiã iferiores ãgeli a suplozib⁹. Secãdo ex hoc q dictũ ẽ argumẽtat ad ꝓpositũ dicẽs. Et si in vobis. i. p vos iud cabit mũdus. i. mũdani hoīes nunq̃ indigni estis q iudicet⁹ de mīmis. s. de negotijs secla rib⁹. Luc. 16. Qui ī modico iiqu⁹ ẽ ī maiori iiqu⁹ erit. ¶ Deinde cum dicit. Nescitis ꝛc. Argumentatur ad idẽ ex auctoritate sanctoꝝ super angelos. ꝛ primo ponit eam dicens. An nescitis quoniã nos scilicet fideles xp̃i iudicabimus angelos. Quod quidem potest intelligi de malis angelis qui cõdemnabuntur a sanctis quoꝝ virtute sunt victi. Unde luc. 10. domin⁹ dicit Ecce dedi vob potestatẽz calcandi sup serpentes. ꝛ super omnẽ virtutem inimici. Et in. ps̃. Super aspidem ꝛ basiliscũ ambulabis. Potest etiaz hoc intelligi de bonis angelis quoꝝ plurimi in compatione quadam inueniẽtur paulo ꝛ similibus sibi inferiores. Unde signãter nõ dicit iudicabitis sed iudicabimus. Quãuis eñ dici possit q ex consequenti si sancti iudicabunt homines bonos ꝛ malos. erit iudicium de bonis angelis quozũ accidentale ꝓmium augetur ex ꝓmio sanctorum per angelos illuminatoꝝ. ꝛ etiã de malis angelis quoꝝ pena augetur ex pena hominũ per eos seductorum. Scõo argumentatur ad propositum dicens. Quãto magis secularia scilicet iudicia ydonei erim⁹ iudicare. qui enim est ydoneus ad maiora multo magis est ydoneus ad minora. Unde ꝛ domin⁹ cui cõmiserat quinq̃ talẽta postmodum cõmisit vnuz vt habetur. Mat. 25. ¶ Deinde cũ dicit Secularia igitur iudicia. adhibet remediuz cõtra culpam eoꝝ. Et primo ponit remedium. Scõo exponit ibi. Ad verecundiam vestrã dico. Dicit ergo primo. Ergo exquo sancti de hoc mundo iudicabunt si habueritis inter vos secularia iudicia que tamẽ habere nõ debetz illos qui sunt cõtemptibiles in ecclesia cõstituite ad iudicandũ potius scz q̃ iudicemini apud infideles. Unde ꝛ ī ps̃. dicitur. Corripiet me iustus in miſicordia ꝛ increpabit me. oleum autẽ peccatoris nõ impiguet caput meum. Et ecc. 9. dicitur. Melius est canis viuus leone mortuo. ¶ Deinde cum dicit. Ad verecundiã vestram dico. exponit quo sensu predicta dixit. Posset enim aliquis credere q ad litteram essent eligendi cõtemptibiliores ad iudicandum. sed hoc excludit dicens. Ad verecundiam vestram dico. quasi dicat nõ hoc dixi vt ita fiat sed vt vos faciam verecundari illa scilicet confusione que adducit gratiam ꝛ gloriam vt dicitur ecc. 4. Cõtemptibiles enim in ecclesia essent eligendi ad iudicandum si nõ inuenirentur inter vos sapientes quod esset vobis verecundum. Unõ subdit. Sic nõ est inter vos sapiens quisq̃ qui possit iudicare inter fratrem ꝛ fratrez. sed frater cuz fratre in iudicio contendit. ꝛ hoc apud infideles. Potius autez q̃ hoc faceretis deberetis constituere contemptibiles qui sunt in ecclesia ad iudicandum ꝛ supplendum defectum sapientum qui tamẽ nõ est apud vos secũdum illud quod supra primo dixerat. Diuites facti estis in illo in omni verbo ꝛ in omni scientia. Uel aliter ab illo loco. Secularia ꝛc. dixerat enim q sancti ydonei sunt ad iudicanduz secularia ꝛ ideo vult ostendere per quos iudicia secularia debeant exerceri scilicet per cõtemptibiles qui sunt in ecclesia. vocat autem contemptibiles illos qui sunt sapientes in rebus mundanis per comparationez ad illos qui sunt sapientes in rebus diuinis: quibus est reuerentia exhibenda qui in rebus temporalibus non occupantur vt solis spiritualibus vacent. ꝛ hoc est quod subditur. Ad reuerentiam vestram dico secundũ aliam litteram ad reuerentiam vestram. Unde ꝛ apostoli dixerunt Act. 6. Nõ est equuz relinquere nos verbum dei ꝛ ministrare mensis. postmodum autem redit ad id quod supra reprehenderat scilicet q corinthij sub infidelibus iudicibus litigabant dicens Sic nõ est inter vos sapiẽs quisq̃ scilicet in rebus temporalibus quem supra contemptibilem dixit. Unde alia nõ mutãtur a prĩa expositiõe q̃ tñ videt esse magis lr̃alis.

Lectio secunda.

Iam quidem oĩo delictum est in vobis q iudicia hẽtis inter vos. Quare nõ magis iniuriã accipitis? Quare nõ magis fraudem patimĩ? Sed vos iniuriam facitis ꝛ fraudatis: ꝛ hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum dei nõ possidebũt. Nolite errare. neq̃ fornicarii. neq̃ ydolis seruientes. neq̃ adulteri. neq̃ molles. neq̃ masculorum concubitores. neq̃ fures. neq̃ auari. neq̃ ebriosi. neq̃ maledici. neq̃ rapaces regnum dei possidebũt. Et hec aliq̃ quidem fuistis: sed abluti estis: sed sanctificati estis: sed iustificati estis: in nomĩe domini nostri ihesu xp̃i ꝛ in spiritu ỗi nostri. Omnia mihi licent: sed nõ omnia expediũt Omnia mihi licent: sed ego sub nullius redigar potestate. Esca ventri: ꝛ venter escis. deus autem ꝛ hunc ꝛ hanc destruet.

Postq̃ apostol⁹ reꝑhendit corinthios de hoc q coram ĩ fidelibus iudicibus litigabant: hic reꝑhendit eos q̃tum ad ipsa iudicia. Et circa hoc duo facit. Primo ponit in q̃ peccabant circa iudicia. Scõo manifestat qõ dixerat ibi. An nescitis ꝛc. Circa primuz duo facit. Primo reꝑhendit in eis circa iudicia id quod est licitũ. sed nõ expediẽs Scõod id quo est penit⁹ illicitũ ibi. Sed ꝛ vos ꝛc. Circa primuz duo facit. Primo ponit reꝑhensionem. Scõo removet excusationẽ ibi. Quare nõ magꝭ ꝛc. Dicit ergo ꝑmo. dictum est q frater cum fratre in iudicio cõtendit qõ nõ solum malũ est q apud infideles cõtenditis sed tã quidem post cõuersionem vestrã oĩno delictum est in vobis. id est ad delictum vobis reputatur q iudicia habetis inẽ vos inter quos scilicet debet esse pax. qz vt dicit. 2ᵉ. thi. 2°. Seruum domini nõ oportet litigare sed mansuetũ esse ad oĩs. Apparet autez ex hoc vt dicit hic glo. aug. q peccatũ est iudiciuz habere cõtra aliquem. sed hoc videt esse falsum quia si peccatũ est iudiciũ habere videt sequi: q etiã peccatuz sit iudices cõstituere cũ hoc sit occasionez dare iudicium habẽtibus. cuz tamẽ dicat deutro. primo. Audite illos ꝛ quod iustum est iudicate. Et postea subdi tur qz dei iudicium est. Soluitur autẽ in glo. q infirmis ꝓmittitur in iudicio sua repetere. nõ autẽ perfectis q̃bus licet sua repetere. sed nõ in iudicio. Est autẽ sciendum ꝺ q aliquid est perfectis illicitũ. aliquid autẽ oĩbus. Perfecti quidem ꝓmium nõ habent scõm illud Mat. 19. Si vis ꝑfectus esse vade ꝛ vende omĩa que habes ꝛ da pauperibus ꝛ veni sequere me. et ideo nõ licet eis in iudicio repetere quasi propria cum eis nõ liceat habere propriuz licet tamẽ eis in iudicio repetere ea que sunt communia. Nõ enim hoc faciendo peccant sed magis merentur. Est enim opus charitatis defendere vel recuperare res pauperum scõm illud. ps̃. Eripite pauperem ꝛ egenuz de manu peccatoris liberate. Sed iudicium aduersus aliquem est illicitum omnibus quãtum ad tria. primo quidem q̃tuz ad cãm ex qua aliq̃s iudiciũ hẽt. puta ex cupiditate ꝛ auaricia. Unñ luc. 12. Cũ q̃dã ỗ turba dño dixisset. dic frĩ meo vt diuidat mecũ hereditatẽ: dñs dixit q̃s me ꝛstituit

iudicē ad diuidēdū iter vos? Postea subdit Videte ⁊ cauete ab oī auaritia. Scōo q̄tū ad modū iudicij. qz. ſ. cum cōtentiōe ⁊ detrimēto pacis iudiciū ꝓsequūt. vt ēm dicit. Jac. 3. Ubi zelus ⁊ cōtentio ibi incōstantia ⁊ omne opus prauum. Et hoc videtur apostolus in eis reprehēdere. vt patet ex hoc qō supra dixit. Frater cū fratre in iudicio cōtendit. Tertio ex puersitate iudicij puta cū aliquis iniuste ⁊ fraudulenter in iudicio ꝓcedit scōm illud Esa. 10. Ut opprimerent pauperem ⁊ vim facerent cause hūiliū populi mei. Et hoc etiā apostol⁹ in eis reprehendit vt patet p id qō subdit. Sed vos iniuriā facitis. Quarto ꝓpter scā valū qō sequitur. Unde ⁊ dñs mādat. Mat. 5. Qui vult tecum in iudicio cōtendere ⁊ tunicā tuam tollere dimitte ei ⁊ pallium. Ex charitate vero sua in iudicio repetere licitum est. Unde greg. dicit in mozalib⁹. Cum curā rerum nobis necessitas imponit q̄dam duz ea rapiunt solūmodo sunt tolerādi quidā vero seruata caritate iunt ꝓhibendi. scilicet ne rapiētes nō sua semetipsos perdāt. ¶ Deinde cum dicit. Quare nō magis ⁊c. tollit excusationē. Posset ēm dicere. necessitas nos inducit ad iudicia habēda. vt scilicet resistam⁹ iniurijs ⁊ fraudib⁹ aliox. sed hoc excludit subdens q̄tum ad ꝑmū Quare nō magis iniuriā sez manifestā accipitis scilicet patienter sustinēdo. scōz illud qō dñs dicit mat. 5. Si quis te pcusserit in maxillaz prebe ei ⁊ alteram. Quātū vero ad scōm subdit. Quare nō magis fraudē patimini id ē dolosam seductionē scōm illud. Mat. 5. Si quis te angariauerit mille passus vade cum illo ⁊ alia duo. Sed sicut aug. dicit in li⁰. de sermōe dñi in mōte. hec ꝓcepta domini nō sunt semp obseruāda in executione operis sed semp sunt habēda in ꝓparatione animi vt scz sim⁹ parati hoc facere vel sustinere potiꝰ q̄ aliq̄d agere cōtra charitatē fraternā. ¶ Deinde cum dicit Sed vos ⁊c. reprehēdit in eis id quod est oīno illicitū ⁊ primo arguit in eis manifestā iniustitiam cuz dicit sed vos iniuriam facitis scz manifeste loquendo cōtra iustitiā alioꝝ vel in iudicio vel extra iudiciuz. Ecc. 9. Mō placcat tibi iniuria iniustoꝝ. Scōo dolosam deceptionē cū subdit. Et fraudatis prouer. 12. Cōsilia impioꝝ fraudulēta. Tertio aggrauat vtrumq̄ cū subdit. Et hoc fratrib⁹ id ē fidelib⁹ ad q̄s debem⁹ bonū maxīe operari scōm illud gal. vltimo Dum tēpus habem⁹ operemur bonuz ad oēs. maxime autem ad domesticos fidei. Et ideo cōtra quosdā dicit. Je. 9. Omnis frater supplātans supplātabit ⁊ omīs amicus fraudulēter incedet. ¶ Deinde cū dicit. An nescitis. ⁊c. manifestat qō dixerat. Et ꝑmo q̄tum ad id qō est oīo illicitum. Scōo q̄tum ad id qō est licitū sed nō expediēs ibi Omnia mihi licent. Circa ꝑmuz duo facit. Primo mouet questionē. Scōo determinat eā ibi. Nolite errare ⁊c. Dicit q̄ primo dixi q̄ vos iniuriā facitis ⁊ defraudatis qō est iniq̄tatem cōmittere. Sed an nescitis q̄ iniq̄ regnum dei nō possidebunt quasi dicat videmini hec nescire dum ab iniq̄tate nō receditis. cū tamē in ps. 2 Mat. 7. dicat. Discedite a me omnes qui opamini iniq̄tatez. ¶ Deinde cuz dicit. Nolite errare ⁊c. determinat veritatē. ⁊ primo ostendit piculum qō imminet iniq̄s. Scōo oñdit quomō ipi hoc piculum euaserūt vt timeant iterū in iḡm incidere ibi. Et hoc q̄dem aliquādo fuistis ⁊c. Dicit ergo ꝑmo. nolite errare quod signāter dicit. qz circa impunitatē peccatoꝝ aliq̄ multipliciter errabant. scōm illud. Sap. 2. Et cogitauerunt ⁊ errauerūt. Quidā ei ꝓbi errauerunt credētes deū nō habere curā rerū humanarū scōz illud sopho. primo Nō faciet dñs bñ ⁊ nō faciet dem⁹ male. Quidam vero credentes solā fidem sufficientem esse ad salutē scōm illud Jo. 11. Qui credit in me nō morietur in etnū. Quidā vero credentes per sola xpi sacramenta saluari ꝓpter id qō dicit. Mat. vlti. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit saluus erit. Et Jo. 6. Qui manducat meā carnem ⁊ bibit meū sanguinem habet vitā eternā. Quidaz vero ꝓpter sola opera mie se impune peccare arbitrant̄ ꝓpter illud qō dicit Luc 11. Date elemosinā ⁊ ecce oīa munda sunt vobis. Hec intelligunt q̄ hec oīa sine charitate non ꝓsunt. scōm illud qō dicit infra. 13. Si habuero omnē fidem ⁊ distribuero in cibos paupum oēs facultates meas: caritatē aūt nō habuero nihil mihi prodest. ⁊ ideo sub dit q̄ peccata cōtraria charitati a regno dei excludunt in quod sola charitas introducit dicens. Neq̄ fornicarij neq̄ ydolis seruientes neq̄ adulteri. de q̄bus dicit. Heb. vlt. Fornicatores ⁊ adulteros iudicabit deus. Neq̄ molles id est mares muliebria facientes. neq̄ masculorum cōcubitores q̄tum ad agentes in illo vitio. de quib⁹ dictum gen. 13. Homines sodomite pessimi erant ⁊ peccatores coram dño nimis. Neq̄ auari. neq̄ fures. de q̄bus dicit. Jac. 5. Dis fur sicut scriptuz est iudicabit. Neq̄ ebriosi. neq̄ maledici. neq̄ rapaces regnuz dei possidebūt Dicit enim Esa. 35. Uia sancta vocabitur nō trāsibit per eam pollutus. Et apōc. 21. Nō intrabit in illā aliquid coinquinatum: faciēs abhomiationem. Et est aduertendū q̄ hic enumerat eadē vitia que in p̄cedenti ca⁰. posuerat. Addit autē quedam in genere luxurie. ſ. adulteriū. ⁊ vitium ꝓtra naturā. In genere aūt iniustitie furtū. ¶ Deinde cū dicit. Et hoc quidē ⁊c. oñdit q̄o p̄dictū piculuz euaserī et ꝑmo cōmemorat statū ꝓteritum dicens. Et q̄dez aliq̄n fuistis. ſ. fornicarij ⁊ ydolis seruientes ⁊c. ⁊ ideo spāliter hec vitia cōmemorat qz in eis habūdauerunt. scōm illud ephe. 5. Eratis ēm aliq̄n tenebre. nunc autē lux in domino. Scōo oñdit quomō ab hijs intus fuerunt liberati dicens. Sed abluti estis. ſ. xtute sanguinis xpi in baptismo ſm illud apōc. ꝑmo. Lauit nos a peccatis nr̄is in sāguine suo. Sz sanctificati estis xtute sanguinis xpi p gr̄az cōsecrati ſm illud heb. vlti. Jhus vt sanctificatis suū populum extra portā passus est. Sed iustificati estis ad statū iustitie ⁊ xtutis ſm illud. Ro. 8. Quos vocauit hos ⁊ iustificauit. Subdit aūt hoc beneficioꝝ cā. ⁊ ꝑmo ex pte hūanitatis xpi cum dicit. In noīe dñi nr̄i ihu xpi id est in fide ⁊ inuocatione nomis xpi ſm illud act. 4. Nō est aliud nomē datuz sub celo homibus in q̄ oporteat nos saluos fieri. Scōo ex pte diuinitatis cū subdit. Et in spū dei nostri. ſm illud eze. 37. Ecce ego mittā in vos spūm ⁊ viuetis. qz igit̄ tam potenti virtute liberati estis ad eadem redire nō debetis. ¶ Deinde cū dicit. Omnia mihi licent ⁊c. manifestat id qō dixerat de ꝓhibitione iudicij oñdēs quo sensu id reprehenderit qz scz nō reprehendit illud quasi oīno illicitum sed quasi nō expediens ⁊ nociuuz. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit qō intēdit. Scōo rōez assignat ibi. Esca ventri ⁊c. Circa ꝑmuz duo facit. Primo ꝓponit quod reprehenderat esse licitū: sed nō expediēs dicēs. Omnia mihi licent. Dicunt autē illa licita que homo facere nō ꝓhibetur. est autē duplex ꝓhibitio. Una coactionis a lita ꝓcepti. ⁊ ſm hoc quidā intellexerunt illa licere a q̄bus nō ꝓhibetur aliqua necessitate cogente. ⁊ ideo qz arbitrium homis naturalis liberū est a coactione: intellexerunt aplus eo sensu dicere oīa mihi licent. qz. ſ. libero arbitrio homis subiacēt. siue sint bona siue sint mala ſm illō Ecc. 15. Ante hoīez bonū ⁊ malum vita ⁊ mors quodcūq̄ voluerit dabit ei. Sed hic modus loquēdi alien⁹ est a scriptura sacra in qua dicit nō licere ea que diuina lege prohibentur. ſm illud Ma. 14. Nō licet tibi habere vxorē fratris tui. ⁊ iō qō hic aplus dicit oīa mihi licēt nō pōt absolute intelligi sed vt sit accomoda distributio sub hoc sēsu omnia mihi licēt. que scilicet diuina lege nō prohibentur. Et pōt hoc ad tria referri. primo quidez ad id qō dixerat de iudicijs. qz. ſ. vnicuiq̄ lz oīa sua iudicio repetere cum

nō sit lege diuina prohibitū. Alio modo potest referri ad id quod infra. 8. dicturus est de indifferenti vsu ciborum vt sit sensus. licitum est mihi omēs cibos comedere scōm illud Tit̄ p̄mo. Omnia mūda mundis. Tertio potest referri ad id quod dicturus est infra. 14. de sumptibus accipiendis vt sit sensus. omnia mihi licent scilicet accipere ad necessitatem vite sicut coapostolis meis. Subdit autem. Sed nō omnia expediunt. Dicitur autem illud expedire quod est sine impedimento finez consequendi. Cōtingit autem q̄ aliquid nō totaliter excludit finez sed impedimentum aliquod affert sicut matrimonium nō excludit hominem a regno de i ipedimentū tn affert q̄z scilicet vt infra. 7. dicit que sub viro est mulier cogitat q̄o placeat viro. Vñ. 2 mat. 19. Discipuli dicunt. Si ita est cā hominis cū vxore sua nō expedit nubere. Sic ergo fornicari nec licet nec expedit q̄z totaliter excludit finē qui est vita eterna. mr̄imoniuz aūt est licituz sed nō expediēs. Scōm igitur hūc moduz sua in iudicio repetere indifferēter omnibus cib⁹ vti. sumpt⁹ accipe ab hijs quib⁹ p̄dicat̄ est qui dem licitū q̄z nō est cōtra iustitiā. nec aliqua p̄hibet lege nō tamē est expediēs. vel q̄z impedit pax ad p̄rimū vl in firmis scandalū aliq̄s generat. vel aliqua maledicēdi occasio p̄rebet. Unde ecc. 37. Nō oīa oībus expedit̄. Alio modo p̄t intelligi nō absolute sed sub cōditione vt sit sēsus. Dixi q̄ nec̄ fornicarij rc̄. regnū dei possidebūt. r iō nō licent q̄z finē excludūt. sed si oīa licerēt mihi: nō omnia expediunt q̄z p ea p̄restat impedimētuz vite hūane. Unde in p̄sona impioz dicit sap̄. 5. Lassati sum⁹ in via iniq̄tat̄ r pditionis r ābulauimus vias difficiles. Scōo oñdit eē nociuum id q̄s supra rep̄hendit dicēs. oīa mihi licent vt supra expositū est. sed tamē ego sub nullius redigar potestate. s. hoīs. Ille em̄ qui vtit̄ eo q̄s nō expedit siue sit licitum siue illicitū quodāmodo redigit̄ sub potestate rei alicuius vel hoīs. Rei quidē q̄z qui nimis rem aliquaz amat quodāmodo fuus illi⁹ rei efficit̄ scm illud. Ro. vlti. Huiusmōi nō xp̄o dño suiunt sed suo ventri. Hoīs autez quia duz aliq̄s facit q̄s non expedit quodāmodo subijcit iudicio alioz. r spēaliter ille qui sua i iudicio repetit subiacitur potestati iudicis. infra. 10. Ut quid em̄ libertas mea iudicat̄ ab aliena cōsciētia. ¶ Deinde cū dicit. Esca vētri rc̄. assignat rōnem ei⁹ quod dixerat. Et p̄mo quare omia licent dicēs. Esca ventri. s. debet vt sez in vētre decocta i nutrimentū totius cedat. Et venit̄ escis sez recipiēdis r ō coquendis defuit. Quia igit̄ ex dei ordinatione vēter ē solicitus ad escas recipiendas. r esce ad hoc deputate sūt q̄ in ventre ponātur. scm illud gen̄. 1°. Ecce dedi vobis oēm escā r cunctis aīantib⁹ vt habeāt ad vescenduz. non est illicitū q̄ homo res suas repetat vel p̄dicator stipēdia accipiat p̄pter necessitatem escaz. vel vt etiā hō omibus escis vtatur. Scōo ibi. Deus aūt rc̄. assignat rōnez quare oīa nō expediunt. Nō em̄ expedit q̄ hō patiat aliq̄s ō trimētum in eo q̄s nunq̄ corrūpitur sez in regno celesti: p̄pter id q̄s corrūpitur. r hoc accidit de esca r de ventre cessabit em̄ post hāc vitā escaz vsus r ventris q̄z corpora resurgentiuz cōseruabunt absq̄ cibo deo id faciēte. r h⁹ est q̄ dicit. Deus aūt destruet id est cessare faciet hūc scilicet ventrē nō q̄dem q̄tum ad essentiā sed q̄tum ad effectum quē nūc habet r bas. s. escas q̄tum p̄tinent ad vsuz hoīs q̄z in resurrectione hoīes erūt sicut angeli in celo. vt dicitur Mat. 22.

Lectio tertia.

Corpus autem nō fornicationi sz domino r dominus corpori. Deus vero r dominū suscitauit: r nos suscitabit per virtutem suam. Nescitis quoniaz corpa vestra membra sunt xp̄i. Tollēs ergo membra xp̄i faciā membra meretricis: Absit. An nescitis quoniā qui adheret meretrici: vnuz corpus efficitur. Erunt enim inquit duo in carne vna. Qui autez adheret domino: vn⁹ spiritus est. Fugite fornicationez. Oīne em̄ peccatum quodcūq̄ fecerit homo. extra corpus est. qui autem fornicatur in corpus suū peccat. An nescitis: quoniaz membra vestra templum sunt spiritussancti qui in vobis est quem habetis a deo r nō estis vestri. Empti enim estis precio magno: glorificate r portate deum in corpore vestro.

Supra aplūs tripliciter rep̄hendit corinthios circa iudicia. nunc autē redit ad rep̄hendēduz p̄tm̄ fornicarij cuius supra. 5. mentionez fecerat r in cui⁹ iudicio corinthij negligentes erāt. im̄ phat aūt fornicationē quatuor rationib⁹. quaz p̄ma sumit̄ ex diuina ordinatiōe. scōa ex vnione ad xp̄m rc̄. An nescitis q̄m corpa vestra rc̄. tertia ex corpis inq̄natiōe ibi Fugite fornicationē. quarta ex gratie dignitate ibi. An nescit̄ rc̄. Circa p̄mū duo facit. P̄rimo ponit diuinā ordinationē. Scōo ordinationis finē ibi De⁹ em̄ rc̄. Circa p̄muz q̄sider̄dum est q̄ aliq̄ argumētum sue lasciuie sumūt ex ordinatione dei. Qui em̄ fornicātur vtunt̄ suo corpe ad vsum a deo institutuz. Sed hoc excludit dicēs. q̄ esca est ordinata ad ventrē r venter ad escas. Corpus aūt hoīs nō fornicationi id est nō est ordinatum ad fornicādum sed dño id est ad hoc est ordinatuz vt sit dñi nostri ihu xp̄i. r dñs corpori id est dñs ihus xp̄us ad hoc dat⁹ est hoībus vt hūana corpa sue glorie conformet. scm illō. phil. 3. Reformabit corp⁹ humilitatis nostre cōfiguratum corpi claritatis sue. Sed q̄ra hoc videt esse q̄ sicut venter ordinat⁹ est a deo ad vsum cibōr ita q̄daz membra hūani corpis sunt ordinata a deo ad vsum generationis q̄bus fornicatio exercet̄. Sed attendēda est differentia q̄tū ad duo. P̄rimo q̄dem q̄ aplūs supra loquutus est de vno corpis mēbro. s. de ventre. hic autez loq̄tur de toto corpe q̄s sicut nō est ordinatuz ad fornicādum ita nec ad escas sumēduz. sed potiꝰ vsus escaz est p̄pter corpus. corp⁹ autē p̄pter aīam a qua recipit vitā scm eius cōditionem. r q̄z oīa ordinātur in deū sicut in finem. iō corpus debz esse subiectū dño r ei dedicatū. Et q̄. s. loquutus est de vsu escaz in cōmuni absq̄ inordinatione. fornicatio autē est vsus inordinat⁹ ex mēbro fornicatoris. Unde nec ipsa membra sunt p̄pter fornicationez. sed p̄pter vsum gn̄ationis ordinata rōne. cui oīa mēbra corporis ō seruire debent sicut etiā venter nō p̄pter crapulā r ebrietatem sed p̄pter q̄uenientē vsum ciboz. ¶ Deinde cū dicit. De⁹ vero rc̄. ponit finē ordinationis p̄dicte. r primo ponit q̄d deus circa dñm fecerit dicens. De⁹ vero r dñm ihm sez dñm xp̄m suscitauit a mortuis a quo ipse xp̄us petit in. ps̄. Tu autem dñe miserere mei r resuscita me. Deus autem est r pater et filius r spiritussanct⁹. Unde r ipse xp̄us qui est filius dei se resuscitauit r sua virtute resurrexit. scōm illud. ps̄. Ego dormiui r soporatus sum r exsurrexi quia dominꝰ suscepit me. r 2. cor. vlti. Sed crucifixus est ex infirmitate sz viuit ex virtute dei. Scōo p̄ōit q̄d circa nos facturus sit. dicens q̄ nos suscitabit deus p virtutē suā p quā. s. xp̄m suscitauit scm illō Ro. 8. q̄ suscitauit ihm xp̄z a mortuis viuificabit r mortalia corpa vra. Et est aduertendū q̄. s. de escis r vētre loquēs que pertī

nent ad vsuz aialis vite. dixit eas a deo destruēdas. nūc aūt loquens de corpe ⁊ dño facit mētionē de resurrectiōe qz. s. aiali vita cessante natura corpis in meli⁹ reformabitur. Añ patet q nō est vtendū corpe ad fornicationē que impedit futurā incorruptionē fm illud gal'. vlti. Qui seminat in carne de carne metet ⁊ corruptionē. ¶ Deide cū dicit. Nescitis ⁊c. ponit scōam rōnez q̄ sumit' ex affinitate humani corpis ad xp̄m q̄ talis est. mēbra hoīs fornicātis sunt mēbra meretricis. sed mēbra hoīs sunt mēbra xp̄i. ergo p fornicationē fiunt mēbra xp̄i mēbra meretricis. qō ē inconueniens. Circa qō quattuor facit. ꝓmo ponit maiorē dicens. An nescitis qm corpa vestra sunt mēbra xp̄i. q. d. hoc nō debetis nescire. qz quicūq; estis regenerati in cristo mēbra xp̄i estis effecti. fm illud infra. 12. Vos estis corpus xp̄i ⁊ membra de mēbro. Et hoc nō soluz ꝙtum ad animas q̄ ab eo iustificātur sed etiā ꝙtum ad corpa que ab eo resuscitabūtur vt dictū est. Scōo ponit ꝓclusionem dicens. Tollēs ergo mēbra xp̄i. i. iuste subtrahens seruitio xp̄i cui debēt deputari fm illud. Ro. 6. Exhibeatis mēbra vestra arma iustitie ꝺo. Faciā. s. eadē mēbra meretricis esse fornicando? Absit hoc eñ est horrendū sacrilegiū. Añ dicit Mal'. 2. Cōtaminauit iudas sanctificationē dñi quā dilexit ⁊ habuit filiā dei alieni. Tertio ponit minorē dicens. An nescitis qz qui adheret meretrici. s. fornicādo vnū corpus efficit. s. ꝙ īmundā cōmixionez. Et ad hoc ꝓbandū inducit auctoritatē geñ. dicēs. Inquit eñ scriptura. s. geñ. 2°. Erunt duo. s. vir ⁊ mulier in carne vna id ē ꝓ mixtionē carnalem vna caro efficiūtur. ⁊ sic mēbra vnius fiunt mēbra alteri⁹. Sūt eñ hec verba ade de viro et vxore loquētis que aplūs hic etiā ad fornicationez refert qz fm spēm nature nō dīnt vtriusq; actus. Est aūt intelligendum q̄ sicut dicit phūs in li°. de generatione aialium in masculo est p̄ncipiū actiuū generationis. in femia est passiuum. Et sicut plāta cuius vita p̄nci paliter ordinat ad generationem semp est vnū corp⁹ in quo vtrūq; p̄nciptū vnitur ita in aīmalibus q̄ ordinātur ad altiores act⁹ vite nō semp est vnū corp⁹ habens hec duo p̄ncipia sed ex duobus fit vnū in actu gñationis. Qō quidē nō est tm̄ viri qz sicut infra ca°. 7. dicit Vir nō habz potestatē sui corporis sed mulier. Scōo ꝓbat minorē dicēs. Qui aūt adheret dño ⁊c. s. per fidē ⁊ charitatē est vnus spūs cum illo. qz sez vnitur ei vnitate spūali nō corpozali. Añ ⁊ Ro. 8. dicitur. Si quis spūm xp̄i nō hz hic nō est eius. ⁊ Jo. 17. vt sint vnū in nobis sicut nos vnū sumus. s. per cōnexionez spūs. ⁊ qz corp⁹ deseruit spūi. ꝓñs est vt etiā corpa nostra membra ei⁹ sint cui p spūm vnimur. nō quidē carnali cōiunctione sed spūali. ꝙōt aūt ex p̄missis duab⁹ rōnibus vna rō ꝓfari. vt. s. qz corp⁹ nr̄m nō est deputatū fornicationi sed dño hoc. s. mō q̄ mēbra nr̄a sunt mēbra xp̄i vt p⁹ modū exponit nō faciam⁹ ea mēbra meretricis fornicādo ¶ Deide cū dicit. Fugite fornicationē ⁊c. ponit tertiā rationē q̄ sumit' ex corpis inq̄natione. ꝙmo ponit ꝓclusionē intentā dicēs. Fugite fornicationē. Vbi notādū q̄ cetera vitia vincunt' resistēdo qz ꝙto magis hō ꝓticularia ꝑsiderat ⁊ tractat tāto min⁹ in eis inuenit vñ delectet sez magis anxietur. sed vitium fornicationis nō vincit' resistēdo qz quāto magis ibi hō cogitat ꝓticulare magis incēditur sed vincit' fugiēdo. i. totaliter vitādo cogitationes īmundas ⁊ quaslibet occasiones. vt dicit' zacha. 2. Fugite de terra aq̄lonis dicit dñs. Scōo assignat rōnez dicēs. Omne pctm̄ aliud qcūq; fecerit hō ⁊c. Ad cuius euidētiaz sciendum q̄ quedā peccata nō ꝓsumātur in carnali delectatiōe sed in sola spūali. iō spūalia vitia dicunt'. sicut superbia. auaricia. accidia. fornicatio aūt cōplet maxime in carnali ꝺlectatione. ⁊ fm hoc posset intelligi qō hic dicitur Omne peccatū quodcūq; fecerit hō extra corp⁹ est. qz sez ꝙpletur p̄ter sui corpis delectationē. Qui aūt fornicatur in corpus suuz peccat qz sez eius peccatū in carne cōsumatur. sed huic expositioni cōtrarium videt esse q̄ etiā peccatum gule cōsumat in delectatione corpis. Ad qō posset dici q̄ peccatū gule sub luxuria cōtinetur in q̄tum ad ipsam ordinat fm illud Ephe. 5. Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Sed meli⁹ pōt dici q̄ aplūs nō dicit qui fornicat corpe suo peccat. qō ꝓgrueret p̄me exponi sz peccat in corp⁹ suum id est cōtra corp⁹ suuz corrūpendo ⁊ inquinādo illud p̄ter vsum rōnis. Unde ⁊ apoc. tertio. habes pauca nōia in sardis qui nō inq̄nauerunt vestimenta sua id est corp⁹. ⁊. apōc. 14. Hij sunt q̄ cū mulieribus non sunt coinq̄nati. Vel aliter fm aug. hic in glo. Qui fornicatur in corp⁹ suuz peccat qz anima ei⁹ totaliter carni in illo actu subijcit' ita q̄ nō possit aliud ibi cogitare. Añ in ps̄. dicit'. Nolite fieri sicut equus ⁊ mulus quib⁹ nō est intellectus. Vel aliter. In corp⁹ suuz peccat id est cōtra vxorem suaz q̄ dicit' corpus viri cōtra quā nō ita directe sūt alia peccata sicut viri fornicatio. Unō ⁊. 1ª. thes. 4. dicit' Ut sciat vnusq̄sq; vestrū possidere vas suū in sanctificatione id est vxorez suā. Vel fm aug. pōt intelligi de fornicatione spūali p quā aīa adheret p amorem mūdo ⁊ recedit a deo fm illud. ps̄. Perdes oēs qui fornicant' abs te. Est ergo sensus. q̄ fornicat' recedēs a deo ꝓpter amorez mūdi in corpus suū peccat id est p corpalē cōcupiscentiā. Omne aūt aliud pctm̄ puta qō hō cōmittit ex obliuione vl' ex ignorantia seu negligentia est extra corp⁹. i. corpalē concupiscentiā. ¶ Deinde cū dicit. An nescit' ⁊c. ponit quartam rōem q̄ sumit' ex dignitate gr̄e que quidē ex duobus ꝓsurgit. s. ex gr̄a spūssancti ⁊ ex redēptione sanguinis xp̄i Circa hoc igit' tria facit. ꝓmo ꝓpōit dignitatem corpis nostri quā habet ex gr̄a spūssancti dicēs. An nescitis. q. d. ignorare nō debetis qm̄ mēbra vestra. s. corpalia tēpli sunt spūssancti. sicut. s. tertio dictū est. Nescitis qz tēplum dei estis. Et hui⁹ rōnez assignat subdēs Qui in vobis est Dicit aūt tēplū dom⁹ dei. qz igit' spūssanct⁹ de⁹ est ꝙueniens est. q̄ in quocūq; est spūssanct⁹ templū dei dicat'. Est autē spūssanct⁹ p̄ncipaliter quidē in cordib⁹ hoīm in quibus caritas dei diffundit' p spūm sanctū vt dicit'. Ro. 5. sed secūdario etiam est in mēbris corpalib⁹ inq̄tum exequuntur opa caritatis. Añ in. ps̄. dicit'. Caro meā ⁊ caro mea exultauerūt in deū viuū. ne hanc dignitatē sibi ascriberēt subdit. Quē habetis a deo nō ex vobis. Añ Joel'. 2°. Effundā de spū meo sup oēm carnē. Et act. 5. Spūz suum dedit obedientib⁹ sibi. Scōo ponit dignitatē quam habent corpa nr̄a ex redēptione sanguinis xp̄i dicēs. Et nō estis vr̄i sed ihu xp̄i fm illud. Ro. 14. Siue viuimus siue morimur. dñi sumus. 2ª. corz. 5. Qui viuit iā nō sibi viuat. rōnem hui⁹ assignat dicēs. Empti estis p̄cio magno. ⁊ ideo serui estis eius qui vos redemit de cuitute peccati. Añ infra. 7. dicit'. Qui liber vocat⁹ est seru⁹? est xp̄i ꝙrecio eñ empti est'. ⁊ in ps̄. Redemisti me dñe de⁹ veritatis. Dicit aūt p̄cium redēptionis magnū qz nō ē corruptibile. sed eternā hñs virtutē cū sit sanguis ihūs dei eterni. Unde. 1ª. pe. 1°. Redempti estis de vana vestra cōuersatione. nō corruptibilib⁹ auro vel argento sed sāguine agni imaculati ⁊ incōtaminati ihu xp̄i. Tertio infert cōclusionem intentā dicens. Glorificate ergo ⁊ portate deū in corpore vestro qz cū mēbra vestra sunt tēpluz dei in corpore vestro nihil debet apparere nisi qō ad gloriā dei pti net. ⁊ hoc est glorificare deū in corpore vr̄o qz in. ps̄. dicitur. Jm tēplo eius oēs dicent gloriā. Et exo. vlti. dicit'. Opuit nubes tabernaculū testimonij ⁊ gloria dñi implebat illud. qz vero nō estis vestri sed estis sui dei. debet corpus vr̄m portare deū sicut equus vel aliud aīal portat dñm suum. Añ in. ps̄. dicit'. Et iumētuz sactus sum apud

re. Portat autē corp⁹ nostrū dñm in ꝯtum diuino mīsterio deputaꝫ. sic ergo homo debet vitare ne in corpus suū peccet fornicādo quod est contra gloriā dei ⁊ cōtra mīnisterium quod corpus nostrū debet deo.

Incipit capitulum septimum.

De quibus aūt scripsistis mihi bonum est homī mulierez nō tangere. Propter fornicationem autem vnusquisq; suā vxorem habeat: ⁊ vnaquęq; virum suum habeat. Uxori vir debitum reddat: similiter aūt ⁊ vxor viro. Mulier potestatez sui corporis nō habet sed vir Similiter aūt ⁊ vir sui corporis potestatem non habet: sed mulier. Nolite fraudare inuicem: nisi forte ex cōsensu ad tēpus vt vacetis oroni: ⁊ iteruz reuertimini in id ipm: ne tēptet vos sathanas ꝓpter incōtinentiam vrāz Hoc autē dico scōm indulgentiā. ⁊ nō secundum imperium. Volo aūt oēs vos homies esse sicut meipm. Sed vnusquisq; ꝓpriuz donum habet ex deo: alius quidē sic. ali⁹ vero sic. Dico autē nō nuptis ⁊ viduis: bonuz est illis si sic permāserit sicut ⁊ ego. Q̄ si nō se continent nubant. Melius est em̄ nubere q̄ vri.

Post ꝯ aplus reꝑhendit fornicariuz ⁊ sustinētes euz. hic accedit ad tractādum de matrimonio. ⁊ circa hoc tria facit Primo determīat de cōiugatis matrimonio iunctis. Secundo de virginibus ibi. De virginib⁹ autē ⁊c. Tertio de viduis ibi. Mulier alligata est ⁊c. Circa ꝑmuz duo facit Primo istruit eos q̄ nō sūt mrionio iūcti vtrū. s. debeāt matrimoniuz cōtrahere. Secōo manifestat qđ dixerat ibi. Ih⁹ autē dico ⁊c. Circa ꝑmuz duo facit Primo manifestat q̄d circa hoc sit ꝑ se bonū. Secōo q̄d necessariū ibi Ꝓpꝫ fornicationem autē ⁊c. Circa ꝑmuz cōsiderandū est q̄ in detestationē fornicationis ꝓtra quā loquut⁹ iā fuerat aliqui nō habētes zelum dei fm scientiā in tantū ꝓcedebāt q̄ etiam matrimoniū cōdemnabāt fm illud. p⁹. thy. 4. In ypocrisi loquētium mēdaciuz ꝓhibentium nubere. Et q̄a hoc durum cozinthijs videbaꝫ fidelibus sup hoc apostolo scripserūt eius sententiā req̄rentes. ⁊ ideo aplus eis rn̄det. Ita reꝑhendi ea que facitis. de quib⁹ autē scripsistis mihi. rn̄deo ꝯtum ad mrimoniuz bonū est homini mulierem nō tāgere. Circa qđ notanduz q̄ mulier data est viro ad adiutoziū generationis. ⁊ in hoc dr̄ vis generatiua a nutritiua. q̄ vis nutritiua deseruit homini ad cōseruationem indiuidui. Unū bonū est homini nutrimento vti. q̄ per hoc ei⁹ vita ꝓseruaꝫ. generatiua aūt nō defuit hoī ad cōseruationē indiuidui sed ad ꝓseruationē spēi. Unde nō pōt dici q̄ bonū est hoī ad suuz indiuiduū mulierē tangere. ꝑmo quidē ꝯtum ad animā q̄ vt aug. dicit in scōo soliloquioꝝ. Nihil sic deijcit aīam ab arce virtutis sue sicut cōtactus ille corpoꝝ sine quo vxor haberi nō pōt. et ideo Exo. 19. dicit populo accepturo legē dei. Estote parati in diem tertiuz. ⁊ ne ap ꝓpinquetis vxorib⁹ vestris. ꝑmi regū. 21. Dixit achimelech ad dauid. Si mūdi sunt pueri maxime a mulierib⁹ māducent panē sanctuz. Scōo ꝯtū ad corpus qđ vir subijcit ꝑ matrimoniū potestati vxoris se ex libero suum cōstituens. Seruit⁹ aūt hec ꝑ omibus alijs est amara. Unde ⁊ ecc. 7. dicit. Inueni amarior morte mulierē. Tertio ꝯtum ad res exteriores quaruz occupatione necesse est hoīem implicari q̄ habet vxorem ⁊ filios nutriēdos. cum tū dicaꝫ. 2. thy. 2. Nemo militans dō implicat se negotijs secularib⁹: vt ei placeat cui se ꝓbauit. Deīde cū dicit. Ꝓpꝫ fornicationē ⁊c. ostē dit quid circa hoc sit necessariū. Primo ꝯtum ad cōtractum mrimonij. Scōo ꝯtum ad actū mrimonij iā cōtracti ibi. Uxori vir debitū. ⁊c. Circa ꝑmuz considerandū est q̄ act⁹ generatiue virtutis ordinaꝫ ad cōseruationē spēi per generationē filioꝝ ⁊ q̄ mulier data est viro in adiutoriū gñationis. Prima necessitas tāgendi mulierē est ꝓpter ꝓcreationez filioꝝ. Unde ⁊ gen. ꝑmo dicit. Masculum ⁊ feminā creauit eos ⁊ bñdixit eis de⁹ ⁊ ait. Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terrā. sed hec necessitas fuit circa institutionē hūani generis q̄diu oportuit multiplicari populū dei ꝓ successionē carnis. Sed aplus ꝑsiderās humanuz gen⁹ iā multiplicatū ⁊ ꝑfm dei iā esse augmētatum nō ꝓpagatione carnis: sed generatione q̄ est ex aq̄ ⁊ spū sancto. vt dicit Jo. 3. ꝓtermisit hanc necessitatem qua. s. ꝑmitus institutū fuerat mrimoniuz in officiū nature ⁊ ꝓponit scōam necessitatē scōm quā institutū est in remediuz culpe. Quia em̄ carnalis ꝓcupia adhuc post baptismuz in fidelib⁹ remanet licet nō dñetur. instigat homines maxime ad act⁹ venereos ꝓpter vehementiā delectationis. Et q̄ maioris vtutis est totaliter hāc concupiam superare q̄ possit oibus cōuenire. fm illud Da. 13. Nō omnes capiūt verbū hoc Necessariū est q̄ in ꝑte cōcupie cedatur ⁊ in ꝑte supetur qō quidē fit duz act⁹ gñationis ratione ordinaꝫ ⁊ nō totaliꝫ homo cōcupia ducit sed magis cōcupia subdit rōni. Habet aūt hoc ratio naturalis q̄ hō vtaꝫ generationis actu fm q̄ cōuenit gñationi ⁊ educationi filioꝝ. hoc aūt in bzutis aīalibus inuenit q̄ in q̄buscū q̄ spēbus aīaliuz sola femina nō sufficit ad educationē ꝑlis masculus simul nutrit ꝑlem cū femina. ⁊ ad hoc exigitur q̄ mascul⁹ cognoscat ꝓpriā ꝑlem. ⁊ ideo in oīb⁹ talibus aīalib⁹ vt patet in colūbis turturib⁹ ⁊ huiusmodi naturaliter indita est solicitudo de educatione ꝑlis. ⁊ ꝓpter hoc in huiusmōi nō sunt vagi ⁊ indr̄ntes cōcubit⁹ ex quib⁹ sequereꝫ incertitudo ꝑlis. sed mascul⁹ determinatus determīate femine cōiungit nō indr̄nter quelz cuilibet sicut accidit in canib⁹ ⁊ alijs huiusmōi aīalib⁹ in quibus sola femina nutrit ꝑlez. Maxie autē in spē humana masculus requirit ad ꝑlis educationē q̄ nō soluz attendit fm corpis nutrimētuz sed magis fm nutrimētuz animę fm illud beb. 12. Patres quidē carnis nr̄e habuim⁹ eruditores ⁊ reuerebamur eos. ⁊ ideo rō naturalis dictat q̄ in spē hūana nō sint vagi ⁊ incerti cōcubit⁹ quales sūt cōcubitus fornicarij. sed sint determīati viri ad determīatas feminā q̄ quidē determīatio fit ꝑ legē mrimonij. Sic igitur triplex bonū habet mrimoniuz. ꝑmuz quidē q̄ est ē offiū nature. put. s. ordinaꝫ ad generationē ⁊ educationez ꝑlis. ⁊ hoc bonū est bonuz prolis. Scōm bonū habet ꝑ ut est in remediū concupie q̄. s. coartatur ad determīataz ꝑsonā ⁊ hoc bonuz dicit fides. quā. s. vir seruat vxori sue nō accedēs ad aliā ⁊ similiter vxor viro. Tertiū bonuz habet ꝓput in fide cōtrahit xpi. qō quidē bonuz dicit sacrāmtum in ꝯtum significat cōiunctionez xpi ⁊ eccle. fm illud ephe. 5. Sacrāmētuz hoc magnū est. ego aūt dico in xpo ⁊ ecclesia hoc est ergo qō dicit. Dictum est q̄ bonū est homini mulierez nō tāgere. sed q̄ ad hoc bonū nō sunt oēs hoīes ydonei. vnusq̄sq; vir ꝓpter fornicationē. s. vitādaz suam vxorē habeat. i. sibi determīatā vt tollantur vagi ⁊ incerti cōcubitus qō ptinet ad fornicationē. Uñ ⁊ ꝓuer. 5. Letare cū muliere adolescentie tue. Et postea subditur

Quare seduceris fili mi ab aliena. ¶ Deinde cum dicit. Uxori vir debitū reddat ꝛc. agit ō vsu mr̄imonij ꝓtracti. ꝛ primo agit de debito reddēdo. Scō ō debiti intermissione ibi. Nolite fraudare ꝛc. Circa primū duo facit. ꝓio ꝓponit qō intēdit dicēs. Dictū est ꝙ vir habeat vxorem ꝛ vxor virū. habendi autē hec est ratio. vt vir reddat debitū vxori. s. de suo corpe ꝑ carnalē cōmixtionē. similiter autem ꝛ vxor viro qz ꝙtuz ad hoc paria iudicātur. Unō mulier nō est formata de pedib⁹ viri tanꝙ ancilla nec de capite tanꝙ dña. sed de latere tanꝙ socia. vt legit gen. 2°. Unde ꝛ mutuo debēt sibi debitū reddere ſm illud. Ro. 14. Reddite oībus debita. Scō assignat debiti rōnem dicēs. Mulier nō habet potestatē sui corpoꝛis. s. ad actū generationis vt. s. possit ꝓpio arbitrio vel cōtinere. s. vl alteri se tradere sed vir. s. habet potestatē sui corpoꝛis ꝙtum. s. ad vsuz carnalis copule. ꝛ ideo vxor debet viro ꝑ ꝓij corpoꝛis officiū offerre. Similr autē ꝛ vir sui corporꝭ potestatē nō habet sed mulier ꝛc. Uñ ꝛ ipe debet sui corpoꝛis officiū offerre vxori legittimo ipedimento cessante. Unde ꝛ gen. 2. dicit. Adherebit vxori sue ꝛ erūt duo in carne vna. ¶ Deinde cū dicit Nolite fraudare inuicē ꝛc. agit de intermissione debiti reddēdi. Et ꝑmo oñdit qualiter intermitti debeat act⁹ ꝯiugalis. Circa qō docet vnū esse cauendū ne. s. hoc ꝙ fraudē fiat dicēs. Nolite fraudare inuicem vt. s. velit vir cōtinere inuita vxore aut etiam ecōuerso. Quod aplus fraudē nomiat. qz vnus subtrahit alteri qō ei debeꝯ quod ad fraudē ꝓtinet. nō minus in actu matrimonij ꝙ in alijs rebus. Unde ꝛ puer. 12. dicit. Nō inueniet fraudulentus lucrū. qz. s. ille qui tali fraude cōtinentiā deo ꝓfert nō lucrab merituz vite eterne. Sicut enim dicit aug. nō vult de⁹ tale lucrū tali dāno cōpensari vt dum vn⁹ cōiugū cōtinet altero inuito ille incidat in dānabiles coꝛruptelas. Tria autē docet obseruāda in tali ītermissione quoꝝ ꝑmuz est vt fiat ex cōmuni cōsensu. Unde dicit. Nisi forte ex cōsensu. Unde dicit Ecc. 25. In tribus beneplatū est spū meo que sunt ꝓbata coꝛā deo ꝛ hominib⁹. Cōcordia fratruz amoꝛ ꝓximoꝝ. ꝛ vir ꝛ mulier bene sibi cōsentientes. Scōm est vt sit ad certū tēp⁹ Unde subdit. Nisi forte ad tēpus scōm illud Ecc. 3. Tēpus amplexādi ꝛ tēpus longe fieri ab amplexib⁹. Tertiuz est vt hoc fiat ꝓpter debituz finē. s. causa spūalium actuū ad quos cōtinentia reddit magꝭ aptos. Unde subdit. Ut vacetis oꝛōni ſm illud. Joel. 2. Sacrificiuz ꝛ libamen dño deo nostro. Et postea subdit Egrediat spōsus ō cubili suo et sponsa de thalamo suo. ¶ Scō agit reiteratione cōiugalis actus. ꝛ ꝑmo ponit documentū dicens. Iterum reuertimini in idipm. vt. s. vobis inuicē debitum reddatis finito tēpoꝛe oꝛonis. Unō ꝛ tertij. ꝛ. 8. dicit. Qui celebratis dedicatiōis solēnijs ꝓfecti sunt in tabernacula sua letantes. Scō assignat rōm documenti. Nō enī hoc dixit qsi sit necessariuz ad salutē sed ad piculum vitādum. Unde subdit. Ne tēptet vos sathanas. i. ne sua temptatione vos ꝓsternat. sicut etiā dicit. 1ᶜ. thes. 3. Ne forte vos tēptauerit is qui tēptat et inanis sit laboz noster. Temptatō autem sathane nō est foꝛtib⁹ timēda de quib⁹ dicitur. 1ᶜ. Jo. 2. Scribo vobis iuuenes qm̄ foꝛtes estis. et verbum dei manet in vobis et vicistis malignū. Est autē timenda debilibus. Unde subdit. Propter incōtinentiaz vestram id est ꝓpter ꝓnitatem ad incōtinentiā. ex quo cōtingit ꝙ dyabolus hoiem tēptando ꝓsternit ꝛ ꝓuocatur ad temptandum ſm illud. ꝑᶜ. pe. vlti. Circuit querēs quez deuoret. ¶ Deinde cū dicit. Hoc autē dico ꝛc. manifestat quo sensu ꝑdicta sunt accipiēda. Et primo facit qō dictum est Scō rōm assignat ibi. Volo autē ꝛc. Tertio exponit qō dixerat ibi. Dico autē ꝛc. Dicit ergo ꝑmo. dixi ꝙ vnusqsq; ꝙ suā vxorē habeat ꝛ vnaqueꝙ mulier virū suum. ꝛ iterū ꝙ post cōtinentiā determinati tēpoꝛis iterum reuertamī in idipm: hoc autē dico ſm indulgentiā. i. pcens infirmitati vestre nō scōm imperiū. quasi. s. vobis necessariuz ad salutem. Subditis em̄ sunt quedā eoꝝ infirmitati indulgenda ꝛ nō ad bona imperio cogēdi. Unde cōtra quosdā platos dicit Eze. 34. Cuz austeritate imperabat eis ꝛ cū potētia ꝛ dispersi sunt greges mei. Sed videt aplus incōueniēter loqui. Indulgentia em̄ nō est nisi de pcō. Per hoc ergo ꝙ aplus ſm indulgentiā se dicit matrimonium cōcessisse videt exprmere ꝙ matrimoniū sit peccatū. Sed ad hoc pōt rn̄deri ꝺ upliciter. Uno mō vt indulgētia sumatur hic pro pmissione. Est autē duplex pmissio. Una qdem de min⁹ malo. sicut dicit. Mat. 19. Q moyses permisit iudeis dare libellū repudij ꝓpter duriciā coꝛdis eorum. s. ad vitandū vxoricidiuz ad qō erant ꝓni. Talis enim pmissio nō fit in nouo testamēto ꝓpter sui pfectionē scōm illud. Heb. 6. Ad perfectū feramur. Alia autem est pmissio de min⁹ bono. cū. s. homo ꝑcepto nō cogit ad maius bonuz ꝛ hoc mō aplus hic indulget id est pmittit matrimoniū qō est minus bonū ꝙ virginitas q̄ nō ꝑcipitur que est maⁱ bonū. Alio mō potest accipi indulgentia ꝓ ut respicit culpā scōz illud Esa. 26. Indulsisti dñe: indulsisti genti. Et ſm hoc indulgentia refert ad actum coniugalem ſm ꝙ habet annexā culpā venialē tamē ꝓpter bona matrimonij sine quib⁹ esset mortalis. Unde cōsideranꝺum est ꝙ act⁹ cōiugalis quādoꝝ quidē est meritoꝛ⁹ et absqꝝ omni culpa mortali vel veniali. puta cum ordinatur ad bonū ꝓlis ꝓcreāde ꝛ educāde ad cultū dei. Sic em̄ est actus religionis. Uel cū fit cā reddendi debitū. sic enim est act⁹ iustitie. Omnis autē act⁹ virtutis est meritozius si fit cū caritate. Quādoqz vero est cū culpa venia li. s. cum quis ad actū matrimonialē ex cōcupīa excitatur que tñ infra limites matrimonij sistit vt. s. cuz sola, vxore sit cōtentus. Quādoqz vero est culpa mortalis. puta cuz cōcupīa ferē extra limites matrimonij sez cū aliquis accedit ad vxorē eque libēter vel libenti⁹ ad aliā accessurus. Primo ergo mō act⁹ matrimonij nō requirit indulgentiam. Scō mō habet indulgentiā inqtum aliqs ꝓsentiēs concupīe in vxorē nō fit reus peccati mortalis. Tertio⁰ oio indulgentiā nō habet. ¶ Deinde cū dicit. Volo autez assignat rōm eius qō dixerat: ꝛ ꝑmo quare nō loquaꝭ ſm imperium. Scō quare loquaꝭ ſm indulgentiā ibi. Sed vnusqsq; ꝛc. Circa primū cōsiderādū est ꝙ nullus sapiēs ꝑcipit illud cui⁹ ꝓtrariuz magis vult fieri. Ideo apostol⁹ nō ꝑcipit ꝙ hoies matrimoniū contrahāt vel matrimoio cōtracto vtātur. qz magis vult ꝙ homies cōtineant. ꝛ hᵒ est qō dicit. Volo autē omnes hoies esse sicut meipm. vt sez cōtineāt sicut ego cōtineo. Et simlr dicit act. 26. Opto apud deū oīs qui audiunt fieri tales qualis ego sum. Sed cōtra hoc videt esse qz si oīs homies cōtinerēt sicut aplus cōtinebat. cessasset generatio ꝛ sic nō fuisset impletus numer⁹ electoꝝ qō erat ꝓtra dispositionē diuinā. Dicunt quidam ꝙ apostolo reuelatū erat ꝙ si oīs homines saluarenꝭ in cōtinentia viuentes sicut ipse viuebat sufficiebat ad implendū numeruz electoꝝ. Sed hoc nulla auctoꝛitate fulcit. ꝛ ideo potest dici ꝙ aplus volebat oīs homines esse cōtinentes. qz sez volebat hoc de singulis non tamen volebat ꝙ oīs simul cōtinerēt. Uel pōt dici ꝛ melius ꝙ volebat oīs hoies esse cōtinentes voluntate antecedente sicut ipse dicit. ꝑᶜ. thy. 2. Q deus vult oīs homines saluos fieri nō autē voluntate cōsequente qua deꝰ vult quosdā saluare sez ꝑdestinatos ꝛ quosdā dānare sez reꝓbatos ſm illud Mal. 1. Jacob dilexi. esau autez odio habui. Est autē voluntas añcedens de eo qō absolute cōsideratum est melius sicut oīs hoies esse saluos vel cōtinentes. volūtas autē ꝓns est de eo qō est melius: cōsidera

tis circūstantijs psonaꝝ ⁊ negocioꝝ. ⁊ fm hoc deus vult quosdā dānari. ⁊ aplus quosdā mrionio iungi. ¶ Deinō cū dicit. Sed vnusq̄sq; assignat rōm quare fm indulgentiam matrimoniū pmiserit. qz scz nō quilibz tāte virtutis donum accepit a deo vt. s. possit totaliter cōtinere sicut et dominꝰ dixit Ma. 19. Nō oēs capiūt verbū hoc sed qui capere pōt capiat ⁊ hoc est qō dicit. vellem q̄dem oēs esse cōtinentes sed vnusq̄sq; pp̄riuz. i. fm certā mensuram habet donū ex deo alius q̄dem sic. puta vt in virginitate deo seruiat. aliꝰ vero sic id est. vt ō fuiat in matrimonio scōm illud Ma. 25. Ānu vedit quinq; talēta. alij ō duo alij vero vnū vnicuiq; fm pp̄riā ⁊tutem. Et sap. 8. Sciui q̄m aliter nō possum esse cōtinens nisi deꝰ det. ⁊ hoc ipsum erat sapiētie scire cuiꝰ esset hoc donuz. ¶ Deinde cū dicit. Dico autē ⁊c. exponit qō obscure dixerat ⁊ p̄mo q̄tum ad hoc q̄ dixerat. Volo oēs homīes esse sicut meipsum qz. s. hoc est absolute meliꝰ. Unde dicit. Dico aūt. s. exponēdo nō nuptis. i. ⁊ginibꝰ ⁊ viduis bonū est illis si sic pmāserint. s. cōtinentes sicut ego fm illō sap̄. 4. Quā pulcra est casta generatio cū claritate. Scōo q̄tum ad hoc q̄ dixerat. Sed vnusq̄sq; ⁊c. quasi dicat qz nō quilz hoc donū cōcepit a deo Ut cōtineat. vñ dicit q̄ si nō p̄tinent id est si donū cōtinendi nō acceperūt nubāt. i. matrimoīo iungātur fm illud. 1ª. thy. 5. Volo iuuenes nubere ⁊ assignat rōm subdēs. Melius est em̄ nubere q̄ vri id est q̄ cōcupīa supari. Concupīa ei est calor q̄dā noxiꝰ q̄ ergo cōcupīa impugnat calescit quidē. sed nō vrit nisi humorez gr̄e pdat a cōcupīa supatus. Unō ⁊ Job. 31. dicit. Ignis est vsq; ad cōsumationē deuorās ⁊ vniuersa eradicās germina. Est autē hic attēdendū q̄ aplus hec vtitur abusiua cōparatiōe. Mā nubere bonū ē licet min⁹. vri aūt ē malum. Meliꝰ est ergo. i. magis tolerandū q̄ hō minus bonum habeat q̄ incurrat incōtinētie malū. ⁊ hoc est qō supra dixit p̄pter fornicationē scz vitandā vnusq̄sq; suaz vxorē habeat ⁊c. Et postmodū ne tēptet vos sathanas p̄pter incontinentiā vestram.

Lectio secunda.

Is autē qui in mr̄ionio iuncti sunt p̄cipio nō ego sed dominꝰ: vxorez a viro nō discedere. Quam si discesserit manere innuptam: aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem nō dimittat. Nam ceteris dico ego nō dominꝰ. Si quis frater vxorem habet infidelez ⁊ hec consentit habitare cum illo nō dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem: ⁊ hic ꝓsentit habitare cum illa nō dimittat virū. Sanctificatus est em̄ vir infidelis per mulierem fidelem ⁊ sanctificata est mulier infidelis pvi ruz fidelem. Alioquin filii vestri immūdi essent nunc autem sancti sunt.

Supra aplus posuit documēta de cōtractu matrimonij: hic instruit eos qui iā mr̄ionium cōtraxerunt de mr̄ionio nō dissoluēdo. ⁊ primo docet eos qui sunt in mr̄ionio iuncti vt in mr̄ionio maneant. Scōo ponit vtilem doctrinaz q̄tum ad oēs statꝰ vel cōditiones hoīm ibi. Unūquēq; sicut vocauit deꝰ ⁊c. Circa p̄mum duo facit. Primo agit de indissolubilitate mr̄ionij q̄tuz ad eos q̄ sunt vniꝰ cultus. Scōo q̄tum ad eos q̄ sunt in dispari cultu ib i. Nam ceteris ego dico ⁊c. Circa p̄mum duo facit. Primo ponit p̄ceptū de indissolubilitate mr̄imonij. Scōo docet quid sit seruandū qñ mr̄ioniuz quodāmō sepatur ibi. Q̄ si discesserit ⁊c. Dicit ergo p̄mo dixi nō nuptis. i. ⁊ginibus et viduis q̄ melius est eis si sic pmāserint hijs autē qui matrimonio sunt cōiuncti nō patet eadē ꝓditio. hijs em̄ p̄cipio nō ego. s. indicta mihi auctoritate sed dñs hoc p̄cepit dicens. Mat. 15. Quos deꝰ cōiunxit hō nō sepet. p̄cipio inq̄ vxorem a viro nō discedere ⁊ subintelligendū est excepta cā fornicationis quā xp̄us excepit. ⁊ hic tacet quia notissima est. hāc solā excepit dñs ceteras oēs molestias iubet p fide cōiugij fortiter sustineri. Mat. 19. Quicunq; dimiserit vxorē suā ⁊ aliaz duxerit excepta cā fornicationis mechatur. Hoc autē qō dicit hic fm glo. aug. intelligitur de cōiunctis mr̄ionialiter quoꝝ vterq; fidelis ē q̄ si discesserit. s. ꝓpter cām fornicationis p̄cipio inq̄ manere innuptaz viuente marito qz si soluit matrimonium quo ad thorū non tñ quo ad vinculū. aut viro suo recōciliari. s. si vir nō cōtinet et similiter vir vxorem nō dimittat nisi ob cām fornicationis. Similis forma in viro ⁊ in muliere seruatur. Unde supꝛlendū est qō de vxore p̄mīsit. s. q̄ si oīno dimiserit nō ducat aliā vel recōcilietur vxori. Sed contrarium videt dicere ambrosius vnde dicit. Ideo nō subdit de viro sicut de muliere qz licet viro aliā ducere. qz inferi oz nō oīno hac lege vtitur qua ⁊ superiores. Sed magister dicit a falsarijs esse appositū ⁊ ō nullatenus est tenendū. ¶ Notandū est hic q̄ septē sunt casus in quib⁹ vir nō potest ob cām fornicationis vxorē dimittere. ¶ Primus casus qñ ipemet eā pstituit. ¶ Scōus qñ ipe cū alia fornicatus fuerit. ¶ Tertiꝰ qñ ipse ei occasionē fornicandi dedit vt qz nō vult reddere d̄bitū. ¶ Quartꝰ qñ ipa credēs ꝓbabiliter virū mortuū alteri nupsit. ¶ Quintꝰ qñ violēter ab aliquo oppressa fuit. ¶ Sextus qñ sub spē viri sui ab altero ꝓgnita fuit ¶ Septimꝰ qñ fuit a viro post adulterium manifeste deꝑhensum nihilominꝰ retenta. ¶ Dein de cū dicit. Mā ceteris dico ⁊c. agit de inseparabilitate matrimonij dispis'cultꝰ. cū alter est fidelis alter nō. Ubi primo dicit q̄ fidelis nō dimittat infidelē volentē sine contumelia creatoris cohabitare. Scōo q̄ si nō vult fidelis nō tenetur eū sequi scz pōt alteri nubere ibi. Q̄ si infidelis discedit ⁊c. Tertio q̄ nisi infidelis p̄ior recedat fidelis debet patienter cōmanere ibi. Uñ em̄ mulier ⁊c. In p̄ma p̄mo ponit admonitionē. Scōo āmonitionis rōm ibi. Sanctificatꝰ est em̄ ⁊c. In p̄ma p̄mo loquit generaliter tam viris q̄ feminis. Scōo spēaliter viris ibi Si quis frat ⁊c. Tertio spēaliter feminis ibi Et si qua mulier ⁊c. Dicit ergo. nam ceteris. i. vbi nō vterq; fidelis est sed alter fidelis alter infidelis. dico ego consulendo nō p̄cipiendo. non dñs dicit hoc p̄optio ore. ac si dicat ⁊ hoc dico ex deo licet ipse nō dicat hoc ore p̄pto. dico inq̄ hoc. si quis frat fidelis cōuersus. s. ad fidem in cōiugio. Intelligit em̄ hoc de hijs qui in infidelitate cōtraxerunt. nō de hijs qui in dispi cultu. Tunc em̄ nullū esset mr̄ionium sed essent separandi sicut fecit esdras. p. esdre. 10. Si quis inq̄ talē habet vxorem infidelē ⁊ hec cōsentit habitare cū illo sine cōtumelia scz creatoris nō dimittat illā cōsilium est nō p̄ceptum vt qui ⁊trariuz agit nō sit trāsgressoꝛ. fm glo. ¶ Deinde cum dicit. Et si qua mulier. Hic loquit spēaliter fem̄. vbi p̄mo suppōit fidē in aliquo cū dicit. Et si qua mulier. Scōo infidelitatē in altero cū addit. Utruz infidelē. Tertio infidelis voluntatē cohabitandi ibi. Et hic cōsentit. Quarto cōsulit fideli cōmanere illi ibi: Nō dimittat. Dicit ergo ⁊ similiter si qua mulier fidelis habet viruz infidelem ⁊ cōsentit habitare cū illa sine cōtumelia creatoꝛ nam si nollet cohabitare sine cōtumelia noīs xp̄i debet fidelis eū dimittere qz cōtumelia creatoris soluit mr̄ionū fm glo. ⁊ pōt fidelis ⁊trahere. si inq̄ ita est non dimittat virum cōsilium est nō ꝓceptuz. licet em̄ infidelē fideli di-

90

I 2

mittere. sed tūc nō expediebat. ¶ Deinde cū dicit. Sāctificatus est vir. posita admonitione hic ponit admonitionis rōnem. vbi allegat exemplū. Scōo piculum ibi. Alioquin ꝛc. Tertio fructū ibi. Nūc autez sancti ꝛc. In ꝓma ꝓmo exēplificat de viro īfideli. Scōo de muliere ibi. Et sanctificata est mulier ꝛc. Dicit ergo sanctificat⁹ est. q. d. fidelis infidelē volentem cohabitare nō dimittat. hoc ideo dico. sanctificat⁹ est ei ꝛc. Hoc dupliciť legiť ꝓmo mō sic. sanctificatus est eñ vir infidelis aliquādo p mulierē fidelem. i. aliquādo cōtingit q vnus p alīū cōuertiť ad fidem ꝛ sic sanctificať ꝛ hoc iam forte contigerat sicut Sisinni⁹ per theodorā rome tēpore elemētis cōuersus est. ꝛ similiter sanctificata est mulier infidelis p virū fidelem. s. p ipsius admonitionē ꝛ doctrinā. Alio modo legiť sic. Ita fidelis infidelē nō dimittat. sanctificat⁹ est eñ vir ꝛc. id ē nullam īmunditiā cōtrahit fidelis ex cohabitatione vel ex cōmixtione cū infideli. sed seruat veram pudicitiā ſm aug. ¶ Deinde cū dicit. Alioquin filij ꝛc. hoc legiť dupliciter Uno mō de filijs nasciturīs. Alio mō de iā natis. Prio modo sic. alioquin. s. si discedītis ꝛ vos alijs copulatis. filij vestri qui de hac copula nascerētur īmundi essent scilicet spurij qz nō de legittimo mrīonio. Nūc autē si ꝓmaētis sancti sunt. i. mūdi. qz de legittimis cōiugijs nati. Secūdo mō legiť sic. Alioquin. s. si discedītis filij vestri iam nati īmundi essēt. i. infidelitate remanerēt sequētes scz maiorem ptem que tūc erat infideliū. nunc autē si ꝓmanetis sancti sunt. i. xp̄iani fiunt. ¶ Deinde cū dicit. Sanctificatus est vir infidelis p mulierez fidelē Thema in festo beate cecilie que cōuertit virū suum ad fidem. ¶ Inter oīa q̄ regunt hoīem in via salutis ꝑcipuum est sequi societatem sanctoꝝ. Hoc oñdit psalmista x̄po cū dicit. Cū sancto sanctus eris ꝛc. Hoc oñdit cecilia facto ſm q hic dicit. sanctificat⁹ est vir ꝛc. In quib⁹ verbis tria cōmendāt ip̄az. s. natura. gr̄a. ꝛ doctrina. Natura hūana que notať in muliere. gr̄a que notať in viri sanctificatiōe vt sibi sit nobilis per naturā. deo humilis p fidē. primo vtilis p doctrinaz doctrina eñ reddiť ꝓmēdabiliorꝝ ꝑsideratī. actū obſm ꝛ oppositū. Act⁹ ē sctificare. obſm ē vir. oppositum ē īfidelitas. Infidelitas ē culpa tenacior. virilitas sex⁹ robustior. sctificare act⁹ difficilior. Et tū cū eēt mulier p doctrinā suā cōuertit īcredulū emolliuit robustū. mūdauit īmundum. ꝛ sctificauit īfidelē virū. Multe x̄o sūt ꝓprietates mulierꝝ ꝓmēdabiles. q̄ huic cōueniūt vt sint tres ꝓprietates q̄ ad actum cordis. tres quo ad actū oris. ꝛ tres quo ad actum operis. Tres ꝑme sunt sapīa ex pte rōnalis. puer. 9. Sapiens mulier edificat sibi domū. Mūdicia ex pte cōcupiscibilis. Ecc. 40. Edificatio ciuitatis cōfirmabit nomē et super eā mulier īmaculata cōputabiť. Cōstātia ex pte irascibilis. Ruth. 3. Scit oīs pp̄lus te esse mulierē virtutis ꝛc. Tres scōe sunt modestia cōtra multiloq̄um. ecc. 26. Mulier sensata ꝛ tacita non est īmutatio anime erudite. Ueritas cōtra mendaciū. Judith. 8. Omīa que loquuta es vera sunt. Discretio cōtra stultiloq̄um. 1°. q. 25. Erat mulier prudentissima ꝛ speciosissima. Judith. 11. Nō ē talis mulier sup terrā in aspectu in pulcritudine ꝛ in sensu verboꝝ. Tres vltime sunt sanctimonia in facto Judith. 8. Ora p populo qz mulier sācta es. Uerecūdia in signo ecc. 26. Hra sup gratiā mulier sancta ꝛ pudorata. Hra ī cōuersando. puer. 11. Mulier gratiosa inueniet gloriam ꝓpter eminentiaz hoꝝ dicit de beata virgine maria: Benedicta tu in mulieribus.

Lectio tertia.

Quod si īfidelis discedit discedat. Nō eñ huiusmodi seruituti subiect⁹ ē frater vel soror ī eiusmodi. In pace aūt vocauit vos deus. Unde eñ scis mulier si virum saluum facies: Aut vnde scis vir si mulierē saluā facies: Nisi vnicuiq; sicut diuisit dñs. Unumquēq; sicut vocauit deus ita ambulet: ꝛ sicut in oībus ecclesijs doceo. Circūcisus aliq̄s vocatus est: nō adducat p̄putiū. In ꝓputio aliquis vocatus est. nō circūcidatur. Circūcisio nihil est. ꝛ ꝓputiū nihil est. sed obseruatio mandatoꝝ dei. Unusquisq; in qua vocatione vocatus est: in ea permaneat.

Supius oñdit q̄ infidelis nō debet dimittere infidelē cohabitare volētem. hic autē dicit q̄ si nō vult cohabitare nō teneť fidelis eaz sequi. sed pōt alteri nubere. Ubi ꝓmo ponit ipa cōcessio. Scōo cōcessionis ratio duplex. primo est libertas ibi. Nō est eñ seruituti ꝛc. Scōa est pacis trā quillitas ibi. In pace aūt ꝛc. Dicit ergo q̄ si infidelis vir vel mulier discedit a fideli odio fidei discedat ꝛ pōt fidelis qui dimittitur cōtrahere. primū eñ matrimoniū dissolubile erat qz nunq̄ fuit ratū. Nō eñ seruituti. s. coniugali subiectus est frater aut soror fidelis id est nō cogiť sequi ī fidelē odio fidei discedentē sicut dicit glo. Jo. 8. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. In pace autē. q. d. Ideo discedat fidelis qz in pace vocauit nos de⁹. id est ideo non debemus litigare cū eo qui odio discedit. Uel sic. Quamuis ita sit q̄ fidelis nō est subiect⁹ seruituti nihilomin⁹ tñ nō debet occasionē discordie ꝛ dissidij ꝑbere. sed pacē ꝑuare. In pace autē vocauit nos de⁹. Nō est eñ de⁹ dissēsionis sed pacis infra. 11. ¶ Deinde cū dicit. Unde enim scis mulier ꝛc. hic dicit q̄ si infidelis non discedat fidelis debet patiēter cōmanere. Ad q̄s allegat ꝓmo spez aliene ꝓuersionis. Scōo permanētiā in statu ꝓprie vocationis ibi. Unūquemq; sicut vocauit de⁹ ꝛc. Tertio exemplū in ritu cōuersationis ibi. Circūcisus aliquis ꝛc. Quarto exemplum in statu cōditionis ibi. Seruus vocat⁹ es ꝛc. In ꝓma ꝓmo innuit q̄ mulier fidelis cōmanendo virū ad fidem pōt cōuertere. Scōo q̄ similiter vir fidelis mulierē infidelem pōt saluare ibi. Aut vnde scis hoc vir ꝛc. Tertio q̄ ideo debēt patiēter ꝓmanere ibi. Nisi vnicuiq; ꝛc. Dicit ergo. vnde eñ scis. q. d. vere debet manere fidelis cum infideli qz vnde scis. i. scire potes o tu mulier fidelis si virum infidelē saluum facies eum. s. cōmonendo ꝛ cōuertendo ad fidem. q. d. hoc pōt cōtingere. Ambrosi⁹ h° ideo dicit qz forsan pōt credere qui horret nomē x̄pi. Aut vnō scis id est scire potes o tu vir fidelis si mulierē infidelem saluam facies eā ad fidē cōuertendo qz hoc spare debes Nisi vnicuiq; hoc dupliciter legiť. Uno mō sic. Unō scis hoc nisi ita habeas te supple ad tuum cōparez sicut dominus diuisit vnicuiq; scz viro ꝑesse ꝛ mulieri subesse. Secundo mō sic. Unō scis hoc nisi supple patiēter expectes fieri sicut diuisit dñs vnicuiq; id est ordinauit de vnoquoq; quādo credat ꝛ quādo saluet. Ergo tu debes expectare ꝛ cōmanere. Ro. 12. Unicuiq; sicut diuisit dñs. ¶ Deinde cū dicit. Unumquēq; sicut vocauit ꝛc. Hic oñdit q̄ fidelis debet manere cū infideli cōiuge: allegās ꝓmanentiam in statu ꝓprie vocationis. Primo ergo allegat diuinam vocationē. Scōo suā auctoritatē ibi. Sicut in oībus ecclesijs ꝛc. Dicit ergo vnūquemq; quasi dicat. ꝛ quomō scis hoc o vir ꝛ mulier nisi quilibet ābulet ꝑseueranter ita sicut de⁹ vocauit vnūquemq; id est in eo statu in quo de⁹ vocauit vnūquemq; nō aūt quo sint quasi dicat ꝛ hoc ita ꝑdico in ecclesia vestra sicut in oībus ecclesijs. Turpis ei est pars que suo toto nō cōuenit. Est ergo sua rō talī vnusquisq; debet manere in eo statu in quē de⁹ vocauit. ergo

si vocauit aliqs in cōiugiū debent manere ī ipso ihaymo Si habeas vxorē maneas cū ea si nō habeas: ducere non concupiscas. ¶ Deinde cū dicit. Circūcisus aliqs ꝛc. hic ponit exemplū vbi ꝑmo ponit ipm exemplū. Scōo exempli rōm ibi. Circūcisio em̄ nihil est. Tertio regulaz generalem ibi. Unusqsq; in qua vocatione. ponit aūt exēpluz in ritu viuēdi. Primo iudeoꝝ. Scōo gentiliū ibi. Jn prepucio aliqs vocat⁹ est ꝛc. Dicit ergo circūcisus es ꝛc. q. d. vnusqsq; ambulet in eo statu in q̄ vocat⁹ est. verbi gra circūcisus qs vocat⁹ est. i. in ritu iudaico nō adducat id ē nō cogat adducere ꝑpuciuz. i. ritū gentiliū in ꝑpucio id ē in ritu gētili qs vocat⁹ est. nō circūcidatur. i. nō cogat ad ritus iudaicos Aug. Seruat ibi aplus qō cōgruit ecclesijs siue iudeoꝝ siue gentiliū. nunq̄ em̄ aufert cōsuetudines q̄ seruata nō impedit salutē. ergo si cōiugiuz nō impediat debēt vocati in cōiugio ꝑmanere. ¶ Deinde cū dicit Circūcisio em̄ nihil est. Hic subdit rōm exēpli q̄ est talis. Ritus nō ipediens salutē nō debet mutari ꝓpter vocationem ad fidē. sed rit⁹ tā iudaic⁹ q̄ gentilis est huiusmōi. ergo ꝛc. A simili ergo arguit in mrionio. ꝑmo ergo tāgit qō est ad salutē indifferēs. Scōo qō est necessariū ꝛ expediens ibi. Sed obseruatio mandatoꝝ ꝛc. Dicit igit circūcisio nihil est. i. nihil ꝓdest ꝛ ꝑpuciū nihil est. i. nihil prodē vel obē. q. d. talis vel talis rit⁹ viuēdi nihil ꝓficit ad salutē Hal. vlti. Jn xp̄o ihu nec circūcisio aliq̄d valet nec ꝑpucium sed noua creatura. Ambro. ad salutē nec ꝓdest nec obest iudaic⁹ aut gētilis ritus. sed obseruatio mādatoꝝ dei aliq̄d ꝓdest. sap. 6. Custoditio legū cōsumatio est incorruptionis. ¶ Deinde cū dicit. Unusqsq; in q̄ vocatione ꝛc. Hic cōcludit regulā gñalem dicens vnusqsq; ꝛc. q. d. ita gētilis nō inducat ad circūcisionem nec econuerso sed pot⁹ vnusqsq; in q̄ cōditione vocatus est in ea sez cōditione vocationi nō repugnāte in ea ꝑmaneat ꝛ ī q̄ nō a qua in glo. aug. hoc em̄ ad eas cōsuetudines vite retulit q̄ nihil obsunt fidei bonisq; mozib⁹. sicut em̄ ꝓlix sic ꝛ latro ad fidem vocat. Sed ille in cōiugio manet nō a cōiugio reuocat. Jste vero a latrocinio reuocat ꝛ in latrocinio nō manet. Nō em̄ necesse est vt cōiuges desinant esse cōiuges ꝓpter xp̄i fidem sicut necesse est vt latrones desinant esse latrones. ¶ Hic querit sup illud vxorē a viro nō discedere quare sola cām fornicatiōis dns excipit ceteras vero oīs molestias iubet fortiter sustineri. Cōtra leuit. 19. precepit lex le ꝓsuz extra castra eij cere. Ergo ꝑ lepra debet vxor a viro discedere. Rūsio licet possit ob lepram discedere a cohabitatiōe nō tñ a thoro quin aliqñ teneat reddere debitū ꝓpe eā manēdo. Jtez a viro suo recōciliari. Cōtra deutr. 24. dicit. Q̄ semel repudiata nō pōt āplius recōciliari. Rūdeo. Illō habebat locū in repudio legali. istud xo in diuortio euāgelico. Lex em̄ erat seueritatis sz euāgeliū pietatis Jtē sup illud vir vxorē nō dimittat. glo. notabil⁹. nō subdit de viro sicut de muliere q̄a licet viro aliā ducere. Cōtra aug. dicit q̄ similis forma debet ꝙuari in viro ꝛ muliere. Re⁹. illud ꝑmuz in libris ambrosij a falsarijs credit additū. Vel dicendū q̄ illō ābrosij intelligit in repudio. hoc aūt in diuortio. Maz in repudio legali licebat viro cōtrahere nō vxoꝝ. q̄ licebat antiq̄tus vni viro hēre plures vxores. nō ecōuerso q̄ per repudiū illud soluebat mrimoniū: nō aūt ꝑ diuortiū. Jtē nā ceteris ego dico nō dns. cōtra. Mat. 9. Qui vos audit me audit. Rūdeo nō dns dicit ore ꝓprio sed inspirādo. Jtez sup illō si qs frater hēt vxorē. glo. cōiunx fidelis licite potest dimittere infidelē. Cōtra catholica nō pōt dimittere hereticū. glo. loq̄tur de infideli q̄ caret sacramēto fidei nō solum hitu. Jtez ibidē glo. Nō est reputandū mrionium qō extra decretū dei factū est. Cōtra ergo mrioniū cōtractum cā voluptatis nō est matrimoniū. Rūdeo extra decretum dei matrimoniū cōtrahi dicit q̄n cōtrahit inter personas legē ꝓhibitas. Jtez si qua mulier habet virū infidelem ꝛc. ꝓtra ergo iudea cōuersa nō debet dimittere virum iudeū cohabitare volētem. Rūdeo sec⁹ est hodie q̄ tēpore ꝑmittiue ecclesie. qz tūc erat spes cōuersionis. nūc autez potius est spes subuersionis ꝓpter obstinationē infidelium ¶ Jtez sup illud q̄ si infidelis discedat glo. recte dimittitur mulier si dicat viro. nō ero mulier tua nisi ō latrocinio diuitias mihi augeas. Cōtra Mat. 19. Excipit sola cā fornicationis. Rūdeo tūc debet dimitti ne scādalu; ad tēp⁹ exortū sit imppetuuz. Jtē sup illud Mō est em̄ seruituti subiect⁹ glo. cōtumelia creatoris soluit ius mrionij in eo qui relinq̄t. Cōtra mrioniuz semp est inter duos. ergo in vtroq; soluit vel in nullo. Rūdeo mrimoniū soluit ī vtroq; sed impedimētū ex mrionio resultās manet in discedēte solū. ¶ Jtez circūcisio nihil est. cōtra circūcisio ꝓdest si legem obſues. Rūdeo añ xp̄m ꝓderat sed post nō ꝓdest ¶ Item sup illō Unusqsq; in q̄ vocatione. glo. Ad salutem nihil ꝓdest vel obest iudaic⁹ vel gētilis rit⁹. Cōtra gal. 5. Si circūdumini xp̄us vobis nihil ꝓdest. Rūdeo. glo. loq̄tur de ritu cōuersandi inter homies nō de ritu deum colendi.

Lectio quarta.

Seruus vocat⁹ es nō sit tibi cure. Sz et si potes fieri liber: magis vtere. Qui em̄ in dño vocat⁹ est seruus libert⁹ est dñi. Similr q̄ liber vocat⁹ est: seru⁹ est xp̄i. Precio empti estis. nolite fieri serui hoīum. Unusqsq; ergo in quo vocat⁹ est frater in hoc ꝑmaneat apud deum.

Supius oñdit q̄ si infidelis ꝓlix nō discedat fidelis debz patiēter cōmanere. Prio ad hoc allegādo spez ꝙuersionis infidelis. Scōo ꝑmanentiā ī statu ꝓprie vocatiōis. Tertio exemplū in ritu ꝙuersationis hic. Quarto allegat exēpluz in statu ꝓditionis. Ubi ꝑmo ipm exēplū ponit. Secūdo rōz exēpli subdit ibi. Qui em̄ ī dño ꝛc Tertio exh⁹ regulā gñalez ꝓcludit ibi. Unusqsq; ergo ꝛc. Jn ꝑma pr̄i mo ꝓponit in aliq̄ statū seruilē. Scōo supponit libertatis possibilitatē ibi. Sz ꝛ si potes ꝛc. Tertio hoꝝ ꝑmīnētiā ad salutē ibi. Magis vtere. Dicit ergo seru⁹ ꝛc. q. d. vnusqsq; in q̄ vocatione vocat⁹ est in ea ꝑmaneat. Verbi gra seru⁹ vocat⁹ es ad fidē. s. xp̄i nō sit tibi cure. vt. s. velis ꝑ uitutē effugere. Uñ honestimū fuit phylemonis q̄ ad eum ꝓfugerat cū ꝑ eū⁹ remittit ad dñm vt ptz in epla ad phyleñ. sz poti⁹ si potes fieri liber maneas in fuitute qz cā ē huilitatis. Et sicut ait ābros⁹. q̄to qs despectior est in hoc seculo ꝓpter dñz. tāto magis exaltabit in futuro. Grego. q̄to qs deo ꝑcios̄ior tāto ꝓpter eū vilior. Boeci⁹ cū omis fortuna timēda sit. magis tñ ꝓspera q̄ aduersa. ¶ Deīde cū dicit. Qui em̄ ī dño vocat⁹ ē ꝛc. Hic subdit rōm exēpli Et ꝑmo pōit rōnez exepli ex ꝑte seruoꝝ. Scōo ex ꝑte liberoꝝ ibi. Similr q̄ liber est ꝛc. ꝛ est rō talis ī gñali. Seruitus ꝛ libertas sūt in dño ad salutē. sz solū debem⁹ eē sollicīti de ptinētib⁹ ad salutē. ergo ꝑ indrnti debet esse nobis fuit⁹ ꝛ libertas. Dicit ergo. Qui em̄ in dño. q. d. et vere nō ōbes curare. ꝛ em̄ ꝑ qz q̄ in dño. i. in fide dñi vocat⁹ est ꝺu⁹ fuiture cozpali libert⁹ est dñi. qz. s. a dño manumissus liber ē libertate spūali. Est aūt libert⁹ a fuitute liberat⁹ ꝛ talis a fuitute pct̄i a dño est liberat⁹. iō dñi lib⁹ tus. Jo. 8. Si filiꝰ vos liberauerit vere liberi eritꝭ. ¶ Deinde cū dicit. Similr q̄ liber vocat⁹ est ꝛc. hic ponit rōm ex ꝑte liberoꝝ Ubi ꝑmo tāgit in liberis cū fuis debitā fuitutē. Scōo fuitutis rōm ibi. Precio empti. Tertio fi

ututis obligationē ibi. Nolite ⁊c. Dicit ergo simr et q̄ liber vocat⁹ est libertate corpali ꝺ⁹ est xp̄i: fuiture spūali [illegible] ꝑmo. Paul⁹ ꝺ⁹ xp̄i ibu⁹ ⁊c. q̄ siue ꝺ⁹ siue liber omnes tñ ꝺui. ⁊ hoc iustū est q̄ ꝓcio empti est⁹. Hoc ꝺr q̄ ꝓcio inestimabili sāguine xp̄i. 1ª pe. 1º. Nō corruptibilib⁹ auro vel argēto redēpti estis de vr̄a vana cōuersatione ⁊c. Et q̄ tāto ꝓcio empti est⁹ nolite fieri ꝺui hoīuz postponēdo ꝺulciū dei ⁊ vos hūanis supstitionib⁹ occupādo. hō eī faciebāt isti. s. ꝑmo. Ego suz pauli. ego aūt appollo. vn⁹ quisq̄ ergo ⁊ circūcisus ⁊ ꝓpuciat⁹ ꝺ⁹ ⁊ liber in q̄ statu vocat⁹ est frater. i. fidelis ī hoc ꝑmaneat apud deū. s. obs nādo diuina mādata. Qui eñ pseuerauerit vsq̄ in finez hic salu⁹ erit. Mat. 24. Ergo si cōiugat⁹ vocatus est ad fidem maneat cōiugatus seruando fidem.

Lectio quinta.

De virginib⁹ aūt ꝓceptū dñi nō hēo: ꝺsiliū aūt do tanq̄ mīam cōsecutus a deo vt sim fidelis. Existimo enim hoc bonū esse ꝓpter instātez necessitatē. qm̄ bonū est homini sic esse. Alligatus es vxori: noli q̄rere resolutionē. Solut⁹ es ab vxore. noli querere vxorē. Si aūt acceperis vxorez nō peccasti. ⁊ si nupserit virgo nō peccauit. Tribulationē tñ carnis habebūt huiusmōi Ego autem vobis parco.

A ꝓncipio hui⁹ capituli egit de mr̄ionio: hic incipit ps scōa in qua agit de x̄ginitate. Ubi ꝑmo agit de x̄ginib⁹ Scōo de virginū custodib⁹ ibi. Si q̄s autē turpē se videri existimat ⁊c. In ꝑma ꝑmo ponit x̄ginib⁹ ꝑmanēdi in x̄ginitate ꝓsiliū. Scōo nubētib⁹ dat bene viuēdi moduz ibi. Hoc itaq̄ dico frēs ⁊c. Tertio oñdit q̄ magis expedit seruare ꝓtinētie ꝓpositū ibi. Volo aūt vos sine solicitudine esse ⁊c. In ꝑma pte x̄ginitatē cōsulit ⁊ laudat. Scōo matrimoniū iā ꝓtractū cōcedit ⁊ approbat ibi. Alligat⁹ es vxori ⁊c. Tertio mr̄ionium ꝓtrahendū defendit ⁊ a pctō excusat ibi. Si aūt accepis vxorez ⁊c. In ꝑma ꝺicit duo de x̄ginitate. Primo q̄ nō est ꝺuanda ex p̄cepto. Scōo q̄ est ꝺuanda ex ꝓsilio ibi. Cōsiliuz aūt do. Ubi ponit duplicē rōm q̄re istud ꝓsiliuz est seruandū. Pria est cōsiliarij auctoritas. Scōo rei cōsulte dignitas ibi. Existimo ergo hoc bonū. Dicit ergo de x̄ginib⁹ ⁊c. q. ꝺ. de cōiugat⁹ nō separdis p̄ceptū dei est. de x̄ginibus autē p̄ceptū dei nō habeo. vt. s. cōtineāt vel vt nubāt. Nō eñ de hoc dixit dñs Mat. 19. ꝺixit consulendo. Qui pōt intē capere capiat. Virginitas aūt ꝺm aug. res est nō p̄cepti. suaderi potest impari nō pōt. Cōsiliuz autē do. s. de cōtinēdo. cōsilium mihi a spū sancto inspiratū. Tobie. 4. Cōsiliuz semp a sapiēte q̄uire. Cōsiliuz in q̄ do. ⁊ hoc tanq̄ ꝓsequutus a dño mīam. i. aplatum mihi mirificoꝛditer ꝓcessum. Consecut⁹ inq̄ ad hoc vt sim fidelis in dispēsatione mihi credita. Uñ credendū est mihi in cōsilijs. Luc. 12. Quis putas est fidelis ꝺ⁹. Haymo q̄ ei mādatuz fuit vt esset fidelis ꝓsiliator nō debuit cōsiliuz indigētib⁹ abscōdere. ⁊ est argumentū q̄ est acq̄escendū cōsilio ꝓlati. Deinde, cuz ꝺicit. Existimo ergo ⁊c. hic tangit dignitas ei⁹ q̄s ꝓsulit ⁊ hec ꝺuplex. Una q̄ expediēs bonū. scōa q̄ honestū ibi. Uñ bonuz est ⁊c. Ꝺicit ergo existimo ⁊c. q. ꝺ. q̄ fidelis ꝓsiliarius suz existimo ergo hoc bonū esse. s. manere in x̄ginitate. ⁊ hoc ꝓpter instantē necessitatē cōiuguz. s. vitā ꝺam q̄ multe necessitates instāt. Unō ꝺicunt esse ī molaz Luc. 17. Unō vulgariter ꝺicit q̄ matrimoniū habet magnuz os. existimo inq̄ ⁊ vere q̄ bonū est homī sic esse. s. ī x̄ginitate. Bonū scz honestū ꝓpter puritatē. delectabile ꝓpter libertatē. vtile ꝓpter mercedē q̄ ei ꝺebēt aureola ⁊ fruct⁹ cētesimus. Luc. 8. Aug. in glo. Supgreditur x̄ginitas ꝓditionē hūane nature p quā hoīes angelis assimilātur. Maioz tñ victoria x̄ginuz q̄ angeloz. Angeli eñ sine carne viuūt. x̄gines aūt in carne triūphāt. Deinde cū ꝺicit. Alligat⁹ es vxori ⁊c. hic mr̄ioniuz ꝓtractuz cōcedit ⁊ approbat. Ubi ꝑmo ꝺicit q̄ cōiugat⁹ nō ꝺebet q̄rere ꝺiuortiū. Scōo cōsulit q̄ solut⁹ nō querat cōiugium ibi. Solut⁹ es ab vxore ⁊c. Ꝺicit ergo Alligat⁹ ⁊c. q. ꝺ. licet cōtinere sit bonū. tñ alligat⁹ es vxori noli q̄rere solutionem maxīe si bona est. Ecc. 7. Noli discedere a muliere sensata. Et ꝺicit alligat⁹ quasi ꝺuplici vinculo ligatus scz ꝓsensu p matrimoniū initiatū: ⁊ copula carnali p mr̄imoniū ꝓsumatū. Si eñ tñ vno vinculo scz solo cōsensu ligatus esset posset q̄rere solutionē scz intrādo religionem. Solut⁹ es ab vxore noli q̄rere vxorem si potes ꝓtinere q̄ sicut ꝺicunt apli. Mat. 19. Si ita est cā hoīs cū vxore nō expedit nubere. Deinde cū ꝺicit. Si autez accepis ⁊c. hic excusat matrimoniū cōtrahendū a pctō. Ubi ꝑmo oñdit q̄ matrimoniū pōt cōtrahi sine pctō. Scōo q̄ leuius est esse sine ꝓiugio ibi. Tribulationē tñ ⁊c. In ꝑma ꝑio ꝓponit veritatē de nō x̄gine. Scōo de virgine ibi. Et si nupserit ⁊c. Ꝺicit ergo. si aūt solut⁹ es noli q̄rere vxorē. Si aūt accepis vxorē scz bono fine nō ad expletionē libiꝺinis nō peccasti. hic est argumentū euidēs cōtra hereticos qui cōemnūt matrimoniū de q̄bus. 1ª. thy. 4. Prohibēt nubere. ⁊ simr si nupserit x̄go nō x̄go deo dicata. q̄ ꝺm Jero. vouentib⁹ x̄ginitatē nō solū nubere. sed etiā velle nubere pctū ē. Nō peccauit. s. nubēdo. alioq̄n peccasset beata x̄go cū despōsata esset ioseph. Tribulationem tñ carnis habebūt huiusmōi. s. cōiugati id est afflictionem. p̄ reb⁹ necessarijs ꝓcurādis ⁊ sibi ⁊ filijs suis ⁊ alijs. Unō leui⁹ est esse sine cōiugio. Ego aūt vobis parco quasi ꝺicat cōsulo euitare cōiugiuz q̄s tñ ꝓcedo ꝓcendo ꝺ firmitati vr̄e. Uel sic. Ego aūt vobis ꝑco in hoc q̄ cōsulo cauere tribulationes carnis. Notandū est hic q̄ sancta x̄ginitas magnū bonum est ꝓpter multa. ꝑmo q̄ carnis mūdiciaz ꝓseruat. Apōc. 14. Hij sunt q̄ cuz mulierib⁹ nō sunt coinq̄nati x̄gines eñ sunt ⁊c. sicut bonū est sal q̄ cō seruat carnē a coꝛruptione. Scōo q̄ aīaz decorat ⁊ ornat Unde frequēter in scriptura iungit x̄go pulchra. sap. 4. O q̄ pulcra est casta generatio cū claritate. cant. 4. Tota pulcra es amica. Tertio q̄ āgelis celi assimilat. sic ꝺicit hic glo. Et mat. 22. In resurrectione neq̄ nubēt neq̄ nubent sed erūt sicut āgeli dei Jero. In carne p̄ter carnē viuere ⁊c. Quarto q̄ xp̄o desponsat. 2ª. coꝛ. 11. Despōdi eñ vos vni viro x̄ginez castā exhibere xp̄o. Quito quia iungit ⁊ ap̄ primat. ps. Adducent regi x̄gines post eam sap. 6. Incoꝛruptio facit ꝓximū deo. Je. 3. Dux virginitatis mee tu es. Sexto q̄ ceteris statib⁹ ꝓponderat. Ecc. 26. Nō est digna pōderatio aīe cōtinēt⁹ infra eodē. Qui mr̄ionio iungit x̄ginez bñfacit. ⁊ qui nō iūgit melius facit. Septimo q̄ odozē bone fame spirat. Luc. 1º. ꝺicitur Et nomē x̄ginis maria. cant. 2. Sicut liliū inter spinas: sic amica mea inter filias irlm. Octauo q̄ ad nuptias etnas inuitat. Mat. 25. Que pate erāt intrauerūt cū eo ad nuptias. sed heu q̄ ad cōseruandū difficiles. Jō ecc. 42. Filia patris abscōdita est ⁊c. Et hoc q̄ ꝺyabol⁹ suggerit ꝓtrariū: coꝛruptio inclinat ad actuz: pulcritudo allicit ad consensum.

Lectio sexta.

Hoc itaq̄ dico frēs Tēpus breue est Reliquuz est: vt ⁊ q̄ habent vxores: tanq̄ nō hūtes sint. ⁊ q̄ flent tanq̄ nō flentes. ⁊ q̄ gaudēt tanq̄ nō gaudētes. ⁊ qui

emũt: tanq̃ nõ possidẽtes. ⁊ q̃ vtunt̃ hoc mũ do. tanq̃ non vtant̃. Preterit em̃ figura hu ius mundi.

Hec est scda ps vbi nubẽtibus siue nuptis oñdit bene vi uendi modũ: docẽs ꝑmo qualr vtant̃ vxorib⁹. Scdo qua liter fortune casib⁹ siue euentib⁹ ibi. Et qui flẽt ⁊c. Ter tio qualr mundi reb⁹ siue possessionib⁹ ibi. Et qui emunt ⁊c. Quarto subdit rõm in hijs ãmonitionib⁹ ibi. Prete rit em̃ figura. In ꝑma ꝑplicat tria. s. auctoritatẽ cõsiliarij Hoc itaq̃ dico ⁊c. necessitatẽ cõsulẽdi. Tẽpus breue est. ⁊c. formã cõsilij. Reliquus est ⁊c. Dicit ergo hoc itaq̃ q̃ si dicat qz nõ est pcuñ nubere hoc itaq̃ dico o frẽs si cõsu gij tẽp⁹ breue est q̃. s. nõ gñatione carnali ꝓpagãdus est pplus dei ſz regñatione spũali colligẽdus ꝺm glo. ⁊ qz tẽ pus breue est reliquũ est. i. hoc solũ restat agendũ vt q̃ ha bẽt vxores sint tanq̃ nõ hñtes: studẽdo seruitio dei nõ au tẽ opi carnali debitũ. s. exigẽdo. Añ oꝛ sint tãq̃ nõ hñtes nõ dicit tãq̃ nõ hñti siẽ erãt antiq̃ pres pp qõ dicit aug. q̃ celibat⁹ iohãnis nõ ꝓferẽ cõiugio abrae ſz hodie faciũt ecõuerso qz q̃ nõ hñt sũt tãq̃ hñtes. Est aũt notandũ q̃ tã q̃ nõ hñs vxorẽ est q̃ vel vxori debitũ reddit nec exigit vl ꝓpẽ infirmitatẽ vxorẽ ducit dolẽs q̃ sine ea esse neq̃t. Alr pari affectu continentiã custodit. Alr cã gñande ꝓlis ad cultũ dei vxorẽ ꝓpriã cognoscit. Et qui flẽt ꝑ casib⁹ ꝓiu gij vel ꝑ aliqua tristicia secli sint nõ flẽtes cõsolati. s. spe ap ꝓpinquãtis boni futuri. puer. 12. Nõ ꝓtristabit iustũ quicq̃d ei acciderit. Et q̃ gaudẽt ꝑ aliqua ꝓspitate secu li. tanq̃ nõ gaudẽtes ſz tanq̃ in timore exñtes ĩminentis mali ⁊ piculi. ecc. 11. In die bonoꝛ ne ĩmemor sis maloꝛ ¶ Deinde cũ dicit. Et q̃ emũt. Hic oñdit q̃liter vtant̃ mũ di reb⁹ siue possessionib⁹. ⁊ ꝑmo qualr vti debeãt acq̃ren dis. Scdo qualr acq̃sitis ibi. Et q̃ vtunt̃ ⁊c. Dicit er go q̃ emũt tanq̃ nõ possidẽtes. i. post hec terrena nõ sedẽtes ſz supple nõ apponẽdo coꝛ reb⁹ pitur ſ. põ. Diuitie si affluãt nolite coꝛ apponere. Eze. 7. Qui emit nõ leteꝛ ⁊ q̃ vẽdit nõ lugeat. Et vt vlr colligã q̃ vtunt̃ hoc mũdo. i. reb⁹ mũ danis nõ dico fruunt̃ vt mali q̃ de eis malũ faciũt finẽ qui dicũt sap̃. 2. Fruamur bois q̃ sũt. i. pñtib⁹. Sz q̃ vtuntur eis ad finẽ debitũ referẽdo: sint tanq̃ nõ, vtank. i. nõ adhe reant eis nimia delectatiõe. 1ᵒ. thy. 6. hñtes alimẽta et q̃ bus tegamur hijs ꝓtẽti sim⁹. ¶ Preter actũ ergo ꝓiuga lẽ ponit q̃ttuoꝛ dñtias actuũ circa sollicitudinẽ mũdano ruz scz flere. gaudere. emere. vti. Duo ꝑmi ꝓtinẽt ad affec tuz. duo alij ad effectũ. Et hũana ꝛo sollicitudie gñatur duplex effect⁹. s. emẽdi respectu hñdoꝛ. ⁊ vtendi respec tu hitoꝛ ⁊ ꝺm hoc ponit aplus cõsiliũ tpantie in hijs q̃t tuoꝛ actib⁹. ¶ Deinde cum dicit. Preterit em̃ figura ⁊c. Hic subdit rõm ꝓdictaꝛ ãmonitionũ q̃ talis est. Trãsito ria sũt reputãda q̃si nõ sint: ſz talia sunt mũdana pitura er go q̃si nõ sint sũt reputãda. ⁊ hoc ẽ q̃ dicit. q̃ iõ mũdana q̃si nõ sint estimãda sunt qz ꝓterit figura. i. exteriοꝛ pulcri tudo vel qõ est ibi facile ꝓueniẽs statui fragilitatis. Trã sibũt em̃ q̃litates moꝛtales ⁊ r̃manebũt ĩmoꝛtales. Jõ trã sibit mũdus ⁊ cõcupia ei⁹. Omia notãda qz figura nõ sub stãtia mũdi nõ padisi. ꝓterit nõ sistit. Hic q̃ritur sup illo si potes fieri liber glo. Quãto q̃s pp deũ despectioꝛ est ĩ hᵒ seculo tãto magis exaltabit̃ in futuro. Cõtra ergo magis exaltabit̃ bon⁹ subdit⁹ q̃ bon⁹ plat⁹. Rñdeo glo. intelli genda est ceteris parib⁹. Item sup illud vnusq̃sq̃ in quo vocat⁹ est. glo. statu. Cõtra ergo q̃ vocatus est in statu se culari nõ debet intrare religionẽ. Rñdeo aplus loquit̃ ꝺ statibus ꝓmouentib⁹ ad salutẽ nõ de impediẽtibus. Itẽ sup illud. Existimo hoc bonũ esse glo. Maioꝛ est victoria ẋginum q̃ angeloꝛ. Cõtra ergo maioꝛ coꝛona. ergo ho mines erũt maioꝛes angelis nõ solũ equales. Rñdeo ma ioꝛ extẽ siue. i. mltiplicatiue qz hñt aureolã nõ solũ aureaz Itẽ sup illud bonũ est hoĩ sic esse glo. in ẋginitate. Cõ tra gen̄. ꝑmo. Crescite ⁊ multiplicami. ẋginitas aũt ꝓtra ria est huic ꝓcepto. Reᵒ Illud ꝓceptũ nõ est ꝓceptũ ſz d. tum vsq̃ ad tẽpᵒ sufficiẽtis mltiplicationis hũani gñeris Itẽ sup illud. Qui hñt vxoꝛes glo. Beatioꝛa ꝓiugia iu dicãda sunt q̃ ple cõcepta pari cõsensu cõtinentiã seruare potuerũt. Cõtra vnũquodq̃ tãto beatiᵒ est quãto magis cõuenit fini suo. finis aũt cõiugij est gñatio ꝓlis. Rñdeo expone cõiugia. i. cõiuges. Alr dicendũ est q̃ ille nõ est vl timᵒ finis cõiugij ſz adimpletio nũeri electoꝛ q̃ citiᵒ im pleret si oẽs cõtinerẽt. Itẽ sup illud. ꝓterit figura huius mũdi. glo. In iudicio mũdanoꝛ ignis flagratione huius mũdi ꝓbit nõ ſbia ſz figura. Cõtra. 2ᶜ. pe. 3. Per quẽ ce li magno impetu trãsient. Rñdeo. Ille trãsirᵒ ⁊ illa solu tio accidẽtalis ẽ nõ substãtial. i. ꝺm q̃litatẽ nõ ꝺm ſbam.

Lectio septima.

Olo aũt vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est: sollicitᵒ est q̃ dñi sunt: qũo placeat deo. Qui aũt cum vxore est: sollicitᵒ est q̃ sunt mũdi qũo place at vxori: ⁊ diuisus est. Et mulier inupta et virgo cogitat q̃ dñi sunt: vt sit sancta coꝛpo re ⁊ spũ. Que aũt nupta est cogitat que sũt mundi qũo placeat viro. Poꝛro hoc ad vtili tatem vestrã dico: nõ vt laqueũ vobis iniici am sed id qõ honestũ est ⁊ qõ facultatez pre beat sine impedimẽto dñm obsecrandi.

Supius dedit ꝑmo ẋginibᵒ ꝓsiliũ ꝓtinẽdi. Scdõ nubẽti bᵒ documẽtũ bñ viuẽdi hic. Tertio oñdit q̃ magis expe dit tps ꝓtinẽdi. Et hᵒ oñdit ꝓrio rõe maioris trãquillita tis. Scdo rõe maioris sctitatis ibi. Et mulier inupta ⁊c. Tertio rõe maioris vtilitatis ibi. Poꝛro hoc ad vtilitatẽ vraz ⁊c. Pria rõ talᵉ est. Trãquillitas ĩ amoze solᵒ dei ꝑ ferẽda ẽ sollicitudini mũdanoꝛ. ſz ꝓtinẽtes hñt trãquilli tatẽ. ꝓiugati sollicitudinẽ mũdi. ergo stat⁹ ꝓtinẽtiuz ꝑfe rẽdᵒ est statui ꝓiugatoꝛ. Prio ergo debortat sollicitudi nem mũdi. Scdo subdit q̃ ꝓtinentes nõ sũt solliciti nisi ſ hijs q̃ sũt dei ibi Añ q̃ sine vxore ⁊c. Tertio oñdit q̃ cõ iugatos oportet eẽ sollicitos in hijs q̃ sũt mũdi ibi. Qui aũt cũ vxoze ⁊c. Dicit ergo volo aũt. q. d. Si nubit ſ ꝑdic ta facere ꝓsulo. sed magis volo vos eẽ sine sollicitudie rei vxozie. phil. 4. Nihil solliciti sit ſ. Nota q̃ debortat nos scriptura a sollicitudine triplici. s. circa mulierẽ vt ḃ. Vo lo vos sine sollicitudie eẽ. Circa vẽtrẽ. mat. 6. Ne solli ci ti sit ſ aĩe vre ⁊c. Circa bursã. puer. 11. Expectatio sollici toꝛ pibit. Et recte hoc volo qz q̃ sine vxore est sollicitᵒ est q̃. dñi sũt vt cõplaceat ei. Nõ ei hz excusationẽ illoꝛ q̃ di cũt. Luc. 14. Uxorẽ duxi ⁊ nõ possũ veire. Sollicitudo ĩ q̃. s. qũo placeat ꝺo: interiοꝛi. s. pulcritudie sua. Felix cu ius votũ ẽ vxorẽ fugere: cui? sollicitudo est dño fuire cu ius intẽtio est ꝺo placere. ¶ Deide cũ dicit. Qui aũt cuz vxorẽ ẽ ⁊c. Hic oñdit qũo ꝓiugatos oz eẽ sollicitos ĩ hijs q̃ sũt mũdi. vbi ꝓplicanᵗ q̃ttuoꝛ gña. Prio viculũ ꝓiugle ibi. Qui cũ vxorẽ. studiũ mũdiale ibi. Sollicitᵒ ẽ Sb iectõ vxoꝛi ibi. qũo placeat. Opis diuisio ibi. Et diuisᵒ ẽ Dicit ergo q̃ aũt cũ vxore est. s. in mrionio sollicitus est q̃ sũt mũdi. i. de regimĩe familie ⁊ huiusmõi. Añ Jacob ac ceptis vxoꝛib⁹ ait gen̄. 30. Justũ est aliqñ. puideã domui mee. i. sollicitᵒ ſz qũo placeã vxori. Et hoc fine põt se licĩ te ornare. Mã ꝺm glo. Magna amaritudo in domo est vx oꝛ tristis ⁊ talis diuisus ẽ nõ natura ſz actu. s. diuisiõe offi cij nõ intẽtionis ꝓncipalis. Añ glo. ptim. Fuit deo. ptim mũdo ¶ Deide cũ dicit. Et mulier inupta ⁊c. Hic ponit̃ scda rõ ꝓbãs q̃ magis expedit ꝺuare ꝓpositum ꝓtinẽtie

ꝯ nubere. rõe maiozis sctitatis. ꝛ est rõ sua tal'. Cõtinens studet sctitati ꝛ diuitati ꝛ amozi dei. nupta xo mũdo. ergo illa ꝓferẽda est isti. Ꝓzio ergo tãgit studiũ innupte ꝙa cogitat totaliꝫ placere deo. Scõo studiũ nupte qz cogitat ꝓtim placere mũdo ibi. Que aũt nupta est. In prĩa iplicat tria. s. ꝓtinentiũ statũ cogitatũ. ꝛ fructũ. Statũ honestum qz innupta ꝛ xgo: cogitatuz rectũ. qui cogitat que dñi sunt. multiplicatũ fructuz. qz vt sit sancta ꝛc. Dicit ergo Et similr mulier innupta id est vidua ꝛ xgo cogitat. id est maiozẽ habet facultatẽ cogitãdi q̃ dñi sunt id est spiritualia ꝛ eterna. Cogitat inꝯ vt sit sancta magis ꝯ nupte. Multe eñ nupte sunt sancte. Aug. ãpliozez nõ nuptarum ꝛ in corpe ꝛ in spũ sanctificationẽ intelligi voluit. nõ tñ nuptas oĩno sanctificatiõe ꝓuauit. Sãcta inꝯ corpore id est corpabilib9 actionib9. ꝛ spũ id est spũalib9 actionibus. Vel sancta corpe ꝓtra vitia carnalia ꝛ spũ cõtra spũalia. ¶ Deinde cũ dicit. Que autẽ nupta est. Hic tangit sollicitudinez nuptaꝝ. vbi implicat tria. Ꝓzio ꝓiugium. Scõo sollicitudinẽ ibi. Cogitat q̃ ꝛc. Tertio cõiugij studiũ ibi. Quomõ placeat ꝛc. Dicit ergo. q̃ autẽ nupta est cogitat q̃ mundi sunt scz de cura filioꝝ de regimĩe dom9 et huiusmõi. Vñ pentes monuerunt sarã honozare socrũ: diligere marituz gubernare domũ ꝛc. Thobie. 10. Cogitat inꝯ qũo placeat viro. vnde hoc fine oznãtes se nõ peccant: verũtamẽ magꝭ debẽt studere ei placere oznatu morum ꝯ vestimẽtoꝝ. 1c. thy. 3. Mulieres in habitu oznatu oznãtes se nõ in toztis crinib9 auro ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit Ꝓzro hoc ad vtilitatẽ ꝛc. Hic allegat tertiã rõm scz maiozem vtilitatẽ. Et est rõ talis. Illud qõ est vtili9 magis expedit. sed ꝓtinere est vtili9 ꝯ nubere. ergo magis expedit eligere continentiã ꝯ nuptias. Ꝓzimo ergo oñdit q̃ vtile est ꝓtinere. Scõo q̃ honestũ est ibi. Sz id qõ est honestum ꝛc. Tertio q̃ facile ibi. Et qõ facultatẽ ꝛc. Dicit ergo pozro ꝛc. q. d. ꝓsulo nõ nubere. pozro hoc ad vtilitatem vr̃am maiozez scz dico. vt expediti9 deo fuiatis quia sic mozrtificaꝫ caro q̃ est inimica spũs. Aug. sicut inimicus occisus nõ facit tibi iniuriã. sic caro mozrtificata nõ turbat animã. Dico inꝯ nõ vt laqueũ foznicationis scz incõtinẽtibus vobis injiciã aliquid difficile sup hoc faciendo. immo potius laqueus ponereꝫ si ꝓsuleret nubere qz de mulere dicit Ecc. 7. Q laqueus venatoꝝ est sed poti9 intendens inducere oñs ad id qõ honestũ est scz ad sanctitatez corpis ꝛ anime nõ qz cõiugalis status nõ sit honest9 sz qz minus honest9. Aug. Nõ matrimoniũ turpe esse mõstrauit sed quod honestius erat generalis honesti nomine cõmendauit ꝛ monens ad illud quod facultatem ꝓbeat alicui obseruandi se in dño id est ad seruitiũ dñi ꝛ hoc sine impedimẽto qõ est in ꝯiugio. 2c. coz. 11. Despondi vos vni viro xginem castã exhibere xpo. Aere eligendus est status cõtinentie vbi maius cõmodum: qz hoc ad vtilitatem: vbi minus ꝑiculum: qz nõ vt laqueum. maioz honestas: qz id quod honestum liberioz facultas seruiendi deo qz facultatem ꝓbet ꝛc. Notandum est hic q̃ multiplex solicitudo est bona. Ꝓzima ꝓlationis sicut nauta solicitus est de regimine nauis pater de filijs. Ro. 12. Qui p̃est in sollicitudine. Scõa predicationis sicut pedagogus sollicitus est de puero: doctoꝝ de discipulis. p̃c. thes. 2°. Fiduciam habuim9 loqui ad vos verbuz dei in multa sollicitudine. Tertia discretionis sicut amicus verus solicitus est de cõseruatione amoris ephe. 4. Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis ꝛc. Quarta cõpassionis sicut vir misericoz sollicit9 est ꝺ egenis ꝛ afflictis. 1c. thi. 1°. Cum venisset roma solicite me quesiuit ꝛ inuenit Quinta deuotionis sicut seruus solicitus est de placẽdo domĩo: religiosus deo. Mich. sexto. Indicabo tibi o homo quid sit bonum. Et post Solicite ambulare cum deo tuo Sexta circũspectionis sicut speculatoꝝ de castro custodiendo. deut. 4. Custodite animas vestras solicite. Coꝛpus enim cũ organis anima cuz potentijs quoddã castrũ est. Septima actionis sicut agricola solicitus est de opere perficiendo. Luc. 10. Martha martha solicita es. 2c. thi. 2. Solicite cura teipsuz ꝓbabilẽ exhibere deo. Octaua ꝓuisionis sicut dispẽsatoꝝ de domo. mercatoꝝ ꝺ cõputo. paup ꝺ pane q̃rendo. Ro. 12. Sollicitudĩe nõ pigri.

Lectio octaua.

Ꝯ qs aũt turpez se videri existimat sup xgine sua q̃ sit supadulta ꝛ ita oꝑtet fieri qõ vult faciat. Nõ peccat si nubat. Mã q̃ statuit in coꝛde suo firm9 non hñs necessitatẽ. ptãtez aũt hñs sue volũtat;. ꝛ hoc iudicauit ĩ coꝛde suo ꝟuare xginitatez suã: bñ facit. Ꝯgit ꝛ q̃ mr̃ionio iũgit xginez suã bñ facit. ꝛ q̃ nõ iũgit melius facit Mulier alligata est legi: q̃nto tpe vir ei9 viuit. Q si doꝛmierit vir ei9: liberata est a lege. Cui aute vult nubat: tm̃ in dño. Beatioꝝ aũt erit si sic pmanserit scõm meũ ꝓsiliuz. Ꝓputo autez q̃ ꝛ ego spiritũ dei habeam.

Supius egit de xginib9: hic agit de xginũ custodibus. oñdẽs ꝑmo q̃ licet eis xgines suas ꝯiugio copulare. Secũdo q̃ nõ simiꝫ nupt; licet nisi post mozrtẽ viri cõtraher̃ ibi. Mulier alligata est ꝛc. In ꝑma ꝑmo oñdit q̃ custos põt dare xginẽ suã ĩ ꝯiugio. Scõo q̃ nõ peccat hº faciẽdo oꝰ ibi. Hc peccat. si nubat ꝛc. Tertio q̃ etiã bñ facit fuãdo ibi. Mã q̃ statuit ꝛc. Quarto q̃ licet vtrũq; sit bonũ tñ hoc est melius illo ibi. Ꝯgit ꝛ q̃ mr̃ionio ꝛc. In prĩa primo suppõit in xgine etatẽ nubilẽ. Scõo volũtatẽ nubẽdi ibi Et ita optuit fieri ꝛc. Tertio dat nubẽdi licẽtiã ibi. Qõ vult faciat ꝛc. Dicit ergo si q̃s aũt ꝛc. q. d. esse sine ꝯiugio honesti9 est ꝛ expediti9 Sed tñ si q̃s turpẽ se videri existimat apud iudiciũ hoĩuz sup xgine sua timẽs ne coꝛrũpatur eo q̃ sit supadulta. i. vltra pubertatẽ ꝛ iã in ãnis nubilib9 ꝛ ita oꝛ fieri vt nubat qz nõ vult cõtinere: qõ vult virgo faciat custos. Ecc. 7. Trade filiã tuã ꝛ grãde op9 feceris ꝛ hoĩ sensato da illã. Nec peccat custos si nubat xgo. Hoc ideo dicit ꝟm glo. Ne et si xgo nõ peccet custos viõatur peccare. Augustin9 de bono ꝯiugali. Que se nõ cõtinet nubat. Que nõ cepit deliberet. Que egressa ẽ pseueret. nulla aduersario deẽ occasio sz falsa retrahaꝫ oblatio. ¶ Deinde cũ dicit. Maz q̃ statuit ꝛc. Hic oñdit q̃ custos xginis bene facit eã in statu xginali ꝟuando. vbi implicaꝫ quadruplex ꝺditio ad hº expediẽs. Ꝓzia q̃ custos firm9 sit in ꝓpositio eã xginez custodiẽdi. Scõa q̃ nõ timeat de casu xginali ibi. Nõ hñs necessitatẽ ꝛc Tertia q̃ cognoscat in xgine ꝓpositũ ꝓtinẽdi ibi. Ꝓotestatẽ autem hñs ꝛc. Quarta q̃ hoc faciat ex deliberatiõe ibi. Et hoc iudicauit. Dicit ergo. nã q̃ statuit ꝛc. q. d. ideo aũt dico q̃ nõ peccat q̃ tradit xginez. naz de alio q̃ ꝟuat eã patz q̃ bene faciat. Mã q̃ ꝟuat in coꝛde suo ꝟuare xginem suaz firmus in ꝓposito suo nõ curãs sobolẽ vl aliud huiusmõi nõ hñs necessitatẽ tradẽdi eã cũ xgo velit cõtinere. ptãtem aũt hñs ꝟm alũne ꝓtinentiã voluntat; sue ꝑficiẽde. ꝛ hoc iudicauit in coꝛde suo. i. ex iudicio rõnis nõ ex leuitate mẽtis discernit esse bonũ. 1c. thy. 5. Sine ꝯsilio nihil facias. iudicauit inꝯ ꝟuare virginẽ suaz. Ambrosius Nõ ingerens ei fomitem nuptiaꝝ. Ecc. 7. Filie tibi sunt serua coꝛpus illarum. Qui facit inquam sic bene facit. ¶ Deiñ cũ dic. Ꝯgit ꝛ q̃ mr̃imonio ꝛc. hic oñdit q̃ sz vtrũq; sit bonũ. tñ xginitas ẽ melioꝛ mr̃imonio. Ubi ꝑ ap9 ꝓbat statũ ꝯiugalẽ. Scõo ꝓponit statũ xginalẽ ibi. Qui ñ

iūgit ꝛc. Dic ꝙ. Igit ꝛ q ꝛc. q. d. qꝛ oportet fieri vt virū ꝯtigit ꝛ qui mr̄imonio iungit virginem bene facit. quia licitum est qđ facit. ꝛ q̄ non iungit cū virgo acq̄escat continere melius facit. Glo. melius facit q̄ apud deū meritū suū collocat ꝛ a sollicitudine liberat eā. Melius em̄ est qđ licet ꝛ expedit. q̄ qđ licet ꝛ non expedit. Hic em̄ bene vtitur malo: ibi vero bene vtit bono. Bene vtit q̄s bono continentiam dedicans deo. Male vtit q̄s bono cōtinentiaz dedicans idolo. Male vtit q̄s malo concupiam relaxans adulterio. bene vtit malo cōcupiam restringens cōnubio. Bonū est pudicitia cōiugalis. sed melius est cōtinētia virginalis vel vidualis ꝺm glo. ¶ Deinde cū dicit. Mulier alligata est legi ꝛc. hic ostendit q̄ non similit coniugata nisi viro mortuo potest contrahere. Ubi primo ostendit q̄ cōiugata non potest nubere viro viuēte. Secundo q̄ viro mortuo pōt alij nubere ibi. Q̄ si dormierit ꝛc. Tertio q̄ melio⁹ est illū ꝓtinere ibi. Beatior aūt erit ꝛc. Quarto q̄ debet consilio eius credere ibi. Puto aūt q̄ ꝛ ego ꝛc. Dicit ꝙ. mulier alligata est ꝛc. q̄si dicat. Qui non iungit virginē suā melius facit. Et vere melius. qꝛ mulier alligata est ꝛc. Uel sic virgo q̄cūq̄ tempore pōt nubere ſz vxorata nō. qꝛ mulier alligata est legi ita vt non possit nubere alteri quanto tpe vir eius viuit Ro. 7. Que aūt sub viro est mulier viuente viro alligata est lege viri. ¶ Deinde cum dicit. Q̄ si dormierit somno mortis. de q̄ dormitione Jo. 11. Lazarus amic⁹ noster dormit. Uir eius ꝛc. Aug. Nō dicit p̄mus. scōus. vel tertius. vel quart⁹. vel q̄uscq̄ licz. Nec nobis diffiniendū est qđ non diffinit aplus. Uñ nec vllas nuptias debeo damnare nec eis verecundiā numerositatis afferre. Si dormierit in q̄ liberata est a lege viri vnde p̄mittit ei nubere. Hinc patet q̄ resurgēti nō tenet copulari: sed cui vult nubat. Inuite em̄ nuptie solent habere malos ꝓuentus. ideo ꝛ Gen. 24. Uocem⁹ puellā ꝛ queram⁹ volūtatē ei⁹. Nubat in q̄ tm̄ in dño. i. viro sue religionis naz in dispari cultu ꝓhibitū ē in lege matrimoniū deut. 7. Per hanc licentiā aplī revocate sunt oēs pene ꝛ infamie. q̄ ꝺm leges infligebant olim mulieri. secundo nubenti infra tempus luctus scz vltra ānū. Ergo in nuptijs exigit pena legitimitas vnde dicit liberata ē. Cōsensus libertas. Unde addit Cui vult nubat. Cultus paritas. Uñ subdit. Tm̄ in dño. ¶ Deinde cū dicit. Beatior aūt erit ꝛc. Hic oñdit q̄ melius est illi ꝓtinere q̄ nubere dicens. Q̄uis liceat ei nubere tm̄ beatior erit si sic ꝑmanserit scz innupta. Et hoc est cōsiliū meū supra eodē datum habebit em̄ fructuz sexagesimū qui debetur viduis Mat. 13. Augustinus. satis ostendit beatam esse post mortez viri. ꝛ secundo nubentem. sed beatior ē nō nubens. ¶ Deinde cum dicit. Puto autez q̄ ꝛ ego ꝛc. Hic vltimo ostendit q̄ debent consilio eius credere quia inspirante spiritu sancto hoc consulit. Et hoc est qđ dicit. Puto autez ꝛc. quasi dicat. faciendum est scōm consilium meum quia puto q̄ ꝛ ego sicut ceteri apostoli spiritum dei habeā. Ro. 8. Sed ꝛ nosipsi primitias spiritus habentes ꝛc. Hoc ergo consilium debet impleri ꝛ ꝓpter fructum sequentem quia beatior erit ꝛ ꝓpter consulentis auctoritatez. quia scōm consilium meum. ꝛ ꝓpter spiritum dei inspirantē. quia puto ꝛc. Hic queritur super illo verbo. Uolo vos sine sollicitudine esse. Contra. Ro. 12. Sollicitudine non pigri. Responsio. Ibi loquitur de sollicitudine spirituali hic de temporali. Item super illo diuisus est. Contra Osee. 10. Diuisū ē cor eoꝝ nūc interibūt. Rñsio. Ibi loquit de diuisiōe inf̄tiōis p̄ncipalis ꝺ de diuisiōe actiōis Itē glo. ibidē: partī fuit mūdo. Cōtra. Mat. 6. Nemo pōt duob⁹ dñis fuire. Rñsio. Ueruz est ita q̄ eligiter seruat vtriq̄ in eo q̄ duo id est contrarij sunt. ¶ Itez super illud. Mulier innupta cogitat que domini sunt: glosa nō cogitat ne damnetur a deo. Cōtra. damnari potest vt patet in ꝓ parabola de fatuis virginib⁹. Responsio. non cogitat hoc solum. sed cum hoc etiam ne offendat sponsum. ¶ Itē super illud. Ut sit sancta corpore ꝛ spiritu. glo. non potest fieri vt non sit sanctum corpus quo vtitur sanctificator spirit⁹. Contra. spiritussanctus vsus est lingua cayphe non sancta. Jo. 11. Responsio. vtebat ea vt spiritus non vt sanctificator. Item sed ad id quod honestum est. Contra. ergo matrimoniū turpe. Responsio ꝺm glo. Posi tiuū posuit pro comparatiuo. ¶ Item super illud. Qui non iungit melius facit. glosa. hic scilicet in coniugio bene vtitur homo malo. Contra. cuius vsus bonus est ipsum quoq̄ bonuz est. Responsio. illud intelligitur de vsu rei per se scilicet ad quem ordinata est non per accidens scilicet ad quem ex prudentia vtentis ordinat. Item glo. ibidem. Melius est bene vti bono q̄ bene vti malo. Contra. Hoc difficilius illo. Responsio. loquitur hic de malo vitij non supplicij. Item super illo verbo in glosa due ꝓmisse. Contra. ergo due nuptie non sunt a deo. Responsio. Non ex eo q̄ due nisi ex consequenti. Item si dormierit vir quid dicēdū est si resuscitat? Re⁰. reḡit consensus non ou⁹ ad hoc q̄ sit mr̄imoniū. Itē sup illud. puto q̄ spūm dei habeā. Cōtra. Ro. 8. Cert⁹ suz q̄ neq̄ mors neq̄ vita ꝛc. Re⁰. ꝺm glo. ñ dic hoc dubitādo ſz q̄si increpādo.

Incipit capitulū octauū.

De his aūt q̄ idolis sacrificant scimus. qꝛ oēs sciam habemus. Scia inflat. Charitas vero edificat. Si q̄s aūt se existimat scire aliquid: nondū cognouit quēadmodū oporteat eum scire. Si quis aūt diligit deū hic cognitus est ab eo. De escis aūt que idolis imolant scim⁹ qꝛ nihil est idolum in mundo. ꝛ q̄ null⁹ de⁹ nisi vnus. Nā ꝛ sunt qui dicant dij: siue in celo siue in terra. siquidē sunt dij multi ꝛ domini multi: nobis tm̄ vnus de⁹ pater ex q̄ oīa ꝛ nos in illo. ꝛ vnus dñs ieſus xp̄s p̄ quē oīa ꝛ nos p̄ ipsum. Sed nō in oīb⁹ est scia. Quidam aūt cum conscientia vsq̄ nūc idoli quasi idolotitū manducāt. ꝛ conscia ipsoꝝ cuz sit infirma polluit. Esca aūt nō nos cōmendat deo. Neq̄ em̄ si manducauerim⁹ abundabimus neq̄ si nō manducauerim⁹: deficiem⁹.

Excluso errore circa correctionē criminū: ca. 5. et. 6. Itez circa virginitatē ꝛ matrimoniū. capl̄o septimo: hic excludit errorem circa esum ꝛ abstinentiā ciboꝝ capl̄o isto et. 9 et. 10. loquēs de his que idolis imolabant a q̄b⁹ q̄uis in se licitis abstinere monet. Primo allegando eis scandalū infirmoꝝ ca. isto. Scōo exemplū sui q̄ ꝑpt alios abstinet a receptione sumptuū licitoꝝ capl̄o nono. Tertio exēpluz pene iudeoꝝ post tanta beneficia dei in deserto ꝓstratoꝝ capl̄o. 10. Ergo ꝓpter scandalū ꝓximi exemplo apli ꝓpt timorē supplicij debem⁹ abstinere a cibis aliqnādo licitis. In p̄mo oñdit q̄ in se licita est comestio idolotitoꝝ. Sed cūdo monet nihilomin⁹ abstinere ꝓpter scādalū frūm infirmoꝝ ibi. Uidete ne forte ꝛc. In prima p̄mo ꝓponit q̄ maiores eoꝝ hūt scīam de idolotitis. Scōo ostendit q̄ez scientiā habēt de eis ibi. De escis aūt q̄ idolis imolant ꝛc Tertio q̄ quidā infirmi hac scientia carēt ibi. Sz in omnibus nō est scia ꝛc. Quarto q̄ alij cozā eis idolotita edere nō debēt ibi. Esca aūt nos ñ cōmēdat deo. In p̄ma p⁹ dicit q̄ de idolotitis scīaz hūt. Scōo q̄ eā sine caritate inutiliter habent ibi. Scia aūt inflat ꝛc. Tertio oñdit a q̄b⁹

Explanatio sancti Thome

habeat hec scientia insufficiēter ibi. Si quis aūt existimat Quarto a qb⁹ sufficiēter ibi Si aūt qs diligit ꝛc. Dicit ꝙ de hijs aūt ꝛc. q. d. ō ꝓdicti ꝙ siuisti a me. s. de ptinētibus ad matrimoniū ō alijs aūt vt ō imolatis idolo ñ fuit necēe querere qz oīes scitis sup hoc veritatē. ꝛ hoc est qō dicit de his aūt ꝙ idolis sacrificanē an liceat edere vl nō. scim⁹ ego ꝛ vos ꝙ liceat ea comedere ſm illud Tit. 1. Omnia munda mundis. Scimus qz oēm sciam habem⁹ ego scz ꝛ vos perfecti inter alios scz sciam de creatore ꝛ creaturis. ꝛ iō min⁹ excusabiles si male facimus. ¶ Deinde cū dicit Scientia aūt inflat ꝛc. hic ostendit quō sine charitate scientiam inutiliter habent ꝙsi dicat. Ih abetis ꝙdē sciam: sz non valet vobis. quia inde superbitis contra ignaros. scia aūt si sola ē inflat. Eccēs. 1. In multa sapia multa ē indignatio. Act. 26. Multe lre te faciūt insanire. Hec enim fuit plaga egyptioꝝ. i. sapientiū huius mundi vesce turgentes Exo. 9 Caritas vero edificat infirmos ꝙ qō eis ob esse pōt vnittit: qz non querit ꝙ sua sunt. Unde addēda est sciētie charitas. Aug. Addite ꝙ scie charitatē ꝛ vtilis erit scia. Per se quidē ꝛ inutilis. ex charitat vtilis. Philosoph⁹. Scire aut nihil aut parū ꝓdest ad ℞rutē. ¶ Deinde cū dicit. Si qs aūt existimat ꝛc. hic ostendit a qbus hec scientia hētur insufficienter. qz ab illis ꝙ ea vtunē in nocumentū primi. ꝛ est sua ratio talis. Quicūqs habz scientiam ꝛ nō modū vtendi ea. habet sciam insufficiēter: sed ꝙ habet sciam sine charitate est hmōi. ergo ꝙ habet sciam sine charitate habet insufficiēter sciam. Primo ergo supponit sciam sine charitate. Secō ostēdit insufficientiā talis scientie ibi. Mondū cognouit ꝛc. Tertio rōem insufficientie ibi. Quēadmodū oporteat ꝛc. Dicit ꝙ. Si qs aūt ꝛc. ꝙsi dicat habetis sciam sed nō sufficientē: qz si qs vēm existimat se scire habēs sciam sine charitate: aliꝙd scit scz ꝙ liceat comedere idolotita. nondū tū cognouit qz non se cognoscere facto ostendit quō oporteat eum scire. i. qliter debeat vti scientia. qz in edificationē non in nocumentuz aliorum. Scire aūt contingit dupliciter. scz habere sciam ꝛ vti scientia. sicut videre habere visum. ꝛ vti visu. Glo. Bernardi. Hic nō approbat aplus multa scientē si modū sciendi nescierit. Modus enim sciendi est vt scias quo ordine: quo studio. quo fine scire queꝝ oporteat. ꝙ ordine vt id prius qō maturi⁹ est ad salutem. quo studio vt id ardentius qō efficatius est ad amoꝛē. ꝙ fine vt nō ad inanez gloriā vel curiositatē velle aliꝙd scz ad edificationē tui et primi. Sūt nāqꝝ ꝙ scire volunt eo fine tantū: vt sciāt ꝛ curiositas est. quidā vt sciank ꝛ vanitas est. quidā vt scientiam vendāt ꝛ turpis questus est. quidā vt edificenk ꝛ prudentia est. quidā vt edificent ꝛ charitas est. ¶ Deiñ cum dicit. Si qs aūt diligit ꝛc. hic oñdit a quib⁹ hec sciētia habeā sufficienter: qz ab illis ꝙ vtū ea ex charitate. Primo ꝙ supponit sciam cū caritate. Secūdo ostendit sufficiētiam talis scie ibi. Hic cognitus est. Dicit ꝙ si quis ꝛc. q. d Ille pfecte non scit ꝙ nescit quēadmodū oporteat eū scire Si quis aūt diligit deum ꝛ ita cum scia habet charitatez hic cognitus id ē approbat⁹ est ab eo. Nouit em dns qui sunt eius. 2. Ti. 2. Unde talis vere scit deo approbāte qz bñ vtik scientia ꝓpter charitatē ānexā. ¶ Notādū est hic ꝙ ad hoc ꝙ aliqs sciat quēadmodū oportet scire. ix. sunt necessaria. Prio humiliter sine inflatiōe Philī. 4. Scio humiliari. ps. Si non humiliter sentiebā. Secō sobrie sine presumptione. s. 1. Nō iudicaui me scire Ro. 12. Non plus sapere ꝙ oportet Tertio certitudinalik sine hesitatione. 2 Ti. 1. Scio cui credidi ꝛ certus sum. Quarto veraciter ꝛ sine erroꝛe. 2. Ti. 3. Semp discentes ꝛ nūꝙ ad scientiam veritatis pueniētes. Quinto simplicik sine deceptione. 1. Ti. 6. Oppositiones falsi nois scientie. Sexto salubriter cū caritate ꝛ dilectiōe. infra. 13. Si habuero omnem scientiā caritatē aūt nō habuero. Septimo vtilik cuz primoꝝ edificatione. infra. 12. Alij dak sermo scientie in eodem spū. Octauo liberaliter cum gratuita cōmūicatione sap. 6. Ponā in lucē sapiam eius. Mono efficaciter cū bona operatione. Scienti em bonū ꝛ non facienti pct ñ ē illi. Jac. 4. Primū scz humilitas scientie arguit sapientes superbos. sobrietas curiosos. certitudo dubiosos. veritas hereticos. simplicitas aduocatos. salubritas magnos. vtilitas iniqs. liberalitas auaros. efficatio otiosos. ¶ Deinde cum dicit. De escis aūt ꝙ idolis ꝛc. hic oñdit qualez sciam habēt de idolotitis: ostendēs ꝑmo ꝙ sciūt idolū nihil esse. Secō ꝙ sciūt oīa a deo esse ibi. Mā ꝛ si sunt ꝙ dicank dij ꝛc. In ꝑma ꝑmo dicit idolū nihil esse. Secō iuxta hoc ad declarationē oñdit deuz nō nisi vnū esse ibi Et ꝙ nullus deus ꝛc. Dicit ꝙ. de escis aūt ꝛc. q. d. ꝓdictis modis non valet scientia. sed tñ de escis ꝙ imolank idolis scimus scientia vera scz ꝙ in se sunt licite nec ꝓpter idolū sunt īmūde. ꝛ hoc qz idolū nihil est in mundo. Hoc triplr exponik. Primo mō sic. Idolū nihil est in mundo. i. inter creaturas mūdi q̃tū ad formā idoli. licet em materia idoli sit aliqd scz aurū vl argentū vel hmōi tñ nil est forma scz ꝙ credik ibi esse ab idolatris ꝙ credūt idolū esse deū Esa. 41. Ecce vos estis ex nihilo ꝛ opus vēm ex eo qō nō est. Secūdo mō sic idolū nihil est scz ꝓsona subsistens ex simulacro ꝛ spū ꝑsidente. Ex illis em duobus nihil fit sicut ab idolatris putak. Jere. 10. Cōfusus est oīs artifex in sculptili qz falsum est qō cōflauit ꝛ nō est spūs in eo. Tertio mō sic idolū nihil est in mūdo. i. nullius rei ꝙsit in mundo habet silitudinē. Est em differētia ink idolū ꝛ simulacrū qz simulacrū dicik qō fit ad silitudinē rei alicui⁹ naturalis idolū ad nulli⁹ rei fit silitudinē vt si corpori humano addak caput equinū Esa. 40. Cui similē fecistis deū ꝛc. Et scimus etiā ꝙ nullus deus nisi vn⁹ deut. 6. Audi israel dns deus tuus de⁹ vn⁹ est. ¶ Deinde cum dicit. Mā ꝛ si sunt ꝙ ꝛc. hic oñdit ꝙ sciunt oīa a deo esse nō a dijs nuncupatiuis vel adoptiuis vt sunt idola vel sancti ſz ab vno summo. Prio ꝙ dicit quō pōt itelligi deoꝝ pluralitas. s. ꝑ adoptionē vel nuncupationē. Secūdo quō est diuinitatis vnitas scz ꝑ essentiā ibi. Nobis tñ vn⁹ deus ꝛc. Ubi ꝑmo tangit vnitatē in pre. Secō in filio ibi. Et vn⁹ dns ꝛc. In ꝑma tangit tria scz essentiā qz vnus de⁹. psonā qz pater. potentiā ex ꝙ oīa. clementiā qz ꝛ nos in illo. siliter ista tangit in filio. Dicit ꝙ. Mā ꝛ si sunt ꝛc. q. d. ꝛ vere nō est nisi vnus deus. Mā ꝛ si sunt ꝙ dicank dij vere ꝑticipationē diuinitatis vt sancti. pī. Ego dixi dij estis. siue in celo vt sancti comꝑhensoꝛes. siue in terra vt sancti viatoꝛes Si quidē sunt dij multi vere participatiōe diuinitatis vt sancti ꝛ iusti dñi. apli ꝛ ꝑlati. nobis tñ ꝛc. Alio mō legik sic. Mā ꝛ si sunt ꝙ dicunk dij a gentib⁹ scz falsa nuncupatione. siue in celo vt sol ꝛ luna. siue in terra vt mercurius ꝛ dyana. siquidē sunt dij multi sola scz nūcupatione ſm gētiles. pī. Omnes dij gentiū demonia. ꝛ oñi mlti ꝙ alijs ꝑsunt. nobis tñ tñ vn⁹ est de⁹ essentialiter scz pak ex ꝙ oīa ſm naturā ꝛ ꝑ pnaz auctoritatē. Ro. 11. Ex ꝙ oīa ꝛ nos īillo ꝑ grāz. act. 17 In ipso viuim⁹ mouemur ꝛ sum⁹. Et vn⁹ cū pre de⁹ dns ihesus xps Jo. 10. Ego ꝛ pater vnū sumus. Per quē oīa scz facta sunt ſm naturā. Jo. 1. Omnia ꝑ ipsum facta sunt. ꝛ nos in illum scz sum⁹ in deo ꝑ grām Ro. 1. Per quē accepim⁹ grām ꝛc. ꝙ vnus est altissimus creator oīm omnipotens. Ex his elicik talis ratio. Non est nisi vnus deus qui fecit omnia. sed multa sunt idola. ergo non sunt deus qui fecit omnia nec credun tur ailquid. ergo nihil. ¶ Sz nō in omnib⁹ est sciētia. habito ꝙ maiozes illoꝝ habent sciam de idolotitis. hic ostendit ꝙ minozes hac scia carent. Ubi ꝑmo ostendit ꝙ in quibusdā defuit ꝓdicta de idolotitis scientia. Secūdo ꝙ ꝓpk hoc esu idolotitoꝝ polluik eoꝝ conscia. Ubi ꝑ⁹ tangit pollute ꝓscientie rōem. Secūdo ipsaz pollutionē ibi. Et ꝓscia ipsoꝝ ꝛc.

Dicit ergo. Sz non oibus ꝛc. ꝙ si dicat. hoc scim⁹ nos scz ꝙ idoluz nihil est. sed nō in oībus vt in infirmis est scia hec: ꝛ vere nō est in omnib⁹. Quidā eīm ꝛc. Vel sic. Nos scimus ꝙ idolum nihil est in mundo. Quidā eīm cū conscientia idoli qz scz putent idolū aliquid diuinuz esse vsq; nunc id est post conuersionē sicut ante manducāt idolotitum id ē ꝺ sanctificatis idolis ꝛ hoc nō quasi cibū simplici ter sed quasi idolotitū scz i reuerētiā idoli. ꝛ conscia illozū cum sit infirma polluit ꝑ illos scz ꝙ bñt rectam scientiā: sz nō cum charitate ꝑ quos in hunc errozē infirmi inducunt deut. 27. Maledict⁹ ꝙ errare facit cecū in itinere. Hic innuit ꝙ non cibus sed conscientia polluit ꝑ petīn comedē do ad exemplū malozū. ¶ Deinde cum dicit. Esca aūt nō cōmendat ꝛc. hic quarto ostendit ꝙ cozā eis idolotita comedere non debēt. Ubi primo oñdit ꝙ huiusmodi comestio nihil ꝓdest apud deū. Secūdo ꝓbat ꝙ nō ꝓstat aliqō bonum augmentū ibi. Neq; eīm si nō manducaueritis Dicit ḡ esca aūt ꝛc. q. ꝺ. Illis nocet vra comestio. vobis aūt non ꝓdest. Esca eīm nos nō cōmendat deo sed recta fides in edendo. Nam nec Esau esu lenticule iustificatus ē nec Helias esu carniū pollutus est Ro. 14. Nō est regnū dei esca ꝛ potus Heb. vlti. Bonū est gr̄a stabilire cor nō escis. ¶ Deinde cum dicit. Neq; eīm si nō māducauerim⁹ ꝛc. ꝟ ꝓbat qō ꝓposuit ꝛ est sua ratio talis. Nō comedere idolotitū non diminuit bonū: comedere non auget. ergo talis esca sumpta vel non sumpta nihil ꝓdest apud deum hoc est ꝙ dicit. Neq; eīm si non manducauerim⁹ deficiemus id ē minus ab eo habebim⁹: neq; si manducauerim⁹ abundabim⁹ in virtutib⁹: qz esca ventri nō menti ꝓficit. ꝛ ita cum non sit de veritate vite iusticie ꝛ doctrine dimittenda est ꝓpter scandalum.

Lectio secunda.

VIdete aūt ne forte hec licētia vestra offendiculum fiat infirmis. Si quis eīm viderit eum ꝙ habet scientiaz in idolo recumbēē: nonne cōscientia eius cum sit infirma edificabit ad manducandū idolotita: Et peribit infirm⁹ in tua cōscientia frater ꝓpter quē xp̄s mortuus est. Sic aūt peccantes in fratres ꝛ ꝑcutientes conscientiā eorum infirmā. in xp̄o peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meū. non manducabo carnē in eternū ne frēm meu scādalizē.

Hec est secunda pars huius capituli: superius eīm ostendit ꝙ i se licita ē comestio idolotitoz. hic monet abstinere ab ea ꝓpter scandalū infirmoz. Ubi p̄mo monet ne offendāt frēs sua comestiōe. Scōo qō pōt offendere ibi Si ei qs viderit ꝛc. Tertio oñdit malū qō inde pōt accidere ibi. Et peribit infirm⁹ ꝛc. Quarto ꝓbet se in exemplu abstinentiū ibi. Qua ꝓpter si esca scandalizat ꝛc. Dicit ḡ videte qz ꝗtū ad nos nihil ꝓdest vel obest esca ipsa. sz tñ videte ne forte hec licentia vra ꝙ scitis licere vobis comedere de idolotitis offendiculū fiat infirmis in fide ꝙ nōdū sciunt idolum nihil esse. Leuit. 19. Cozā ceco non pones offendiculū. ¶ Deinde cū dicit. Si qs viderit ꝛc. hic ostēdit quō possunt offendere qz comedendo idolotitū cozam infirmis vbi implicant quattuoz ꝙrrentia ad scandalū. Ꝑmo maioz scia. Scōo comestio idolotiti publica ibi. In idolo recūbentē. Tertio occasio scandali accepti ibi. Nōne conscia eius. Dicit ḡ. si eīm qs ꝛc. q. ꝺ. Et vere pōt eē offendiculū. Si eīm qs infirm⁹ viderit eū ꝙ habet sciam recumbentē in idolo id est in p̄tia idoli, nōne conscia eius cum sit infirma ꝓ te edificabit id ē ꝓ factū tuū ad manducandū idolotita id ē sacrificata in reuerētiā idoli. q. ꝺ. sic. videns eīm qs frēm peritū i idolo sacrificata comedere incipit ipse edere nō illa conscientia ꝙ ille scz peritie causa: sed ibi putat esse numē in cuius reuerentia hoc fiat. ¶ Deinde cū dicit. Et ꝑibit infirm⁹. hic oñdit malū qō inō pōt accidere. ꝛ hoc duplex. Ꝑmo scandalū ꝓximi. Secūdo offensaz ꝓximi ibi. Si aūt peccātes ꝛc. In p̄ma implicāt tria. peccantis conditio qz infirm⁹. peccandi occasio. qz in tua cōscia. peccati exaggeratio. qz ꝓpter quē xp̄s mortu⁹ est. Dicit ḡ: ꝛ ita peribit infirm⁹ in fide id. ē in tua scia frater. i. occasione accepta a tua scia. qz te sapientē videt comedere. putans ꝙ sub idoli veneratione comedas ꝓpter quē saluandū xp̄s mortuus ē. ꝛ ita grauiter peccas Ro. 14. Noli cibo ꝑdere illu ꝓ ꝙ mortu⁹ est xp̄s. Sic aūt peccantes in fratres peccato scandali ꝛ ꝑcutientes conscia eoꝝ infirmā gladio mali exempli. Amos. 9. Percute cardinē id est conscia ꝛ cōmouebunt supluminaria id ē intellectus ꝛ affect⁹. In xp̄o peccatis cui⁹ mēbra sunt. nō ait in xp̄m ꝼm glo. qz in xp̄m peccare est xp̄m negare. i. peccare in fide In xp̄o peccare est in his ꝙ xp̄i sunt peccare scz in morib⁹ sicut ille ꝙ in lege est dicit in lege. peccare. ꝙ aūt in lege non est dicit peccare in legem. ¶ Deinde cum dicit. Qua ꝓpter si esca ꝛc. hic vltimo ꝓponit se in exemplū abstinentie. Ubi p̄mo implicat scandalū. Secūdo ex hoc explicat abstinentie ꝓpositū ibi. Nō māducabo ꝛc. Tertio ꝓuenit dubiū ibi. Ne frēm meū ꝛc. Dicit ḡ. Qua ꝓpter ne scz peccē in xp̄m si esca scandalizat frēm meū nō manducabo carnē aliqua non solū idolotita in eternū. si ḡ ꝓpter scādalū frm abstinendū est quasi a necessarijs vite: mlt o magis a supfluis. ꝛ hoc nō ideo ꝙ esca in se mala sit: sz ne scādalizem fratrē meū. Nā ꝙ scandalizauerit vnū de pusillis istis expedit ei vt suspendat in collo ei⁹ mola asinaria ꝛc. Mat. 18. Ro. 14. Oīa munda mūdis. sed malū ē hoī ꝙ ꝓ offendiculū manducat. ¶ Hic querit sup illud. Scia inflat. Glo. scientia ꝑ se inutilis est. Cōtra. scia ꝑ se bona est ḡ ꝛ vtilis. Re°. Inutilis est ad salutē: vtil tñ ad multa alia. ¶ Itē charitas edificat. Cōtra. sicut scia inflat nō ꝑ causam sed ꝓ occasionē sic ꝛ charitas. Re°. Nō ē simile qz scia habenti se manifestat. sed nō sic charitas: qz nemo certꝫ est de charitate. ¶ Itē sup illud. Idolū nihil ē glo. Naturā deus formauit. sed stulticia hoīm formā dedit. Cōtra. Oīne esse est a deo ḡ oīs forma. Re°. glo. loq̄t de forma puta in nā nō de vera. ¶ Itē ibidē glo. Forma hominis in idolo nō est facta ꝓ verbū. Cōtra. Jo. 1. Oīa per ipsum facta sunt. Re°. Quis forma hoīs in illo sit facta ꝓ verbū nō tñ in idolo id ē ad colēdū. ¶ Itē ibidē glo. idolum nihil est qz nulli⁹ rei ꝙ sit in mundo silitudinē habet. Cōtra. nō pōt artifex cogitare vel formare nisi ꝙlia vidit. Re°. Nō hz silitudinē in toto sed in ꝑtib⁹. ¶ Itē sup illō Nullus de⁹ nisi vnus glo. hoc dicit ne putet esse deus in idolo. Cōtra. de⁹ licz sit vn⁹ tñ est vbiq;. Re°. In idolo ē ꝓpotentiā nō ꝓ p̄sidentiā vl vnionē vt putabāt gentiles. ¶ Itē ibidē glo. ps trinitatis nō pōt esse ꝙcūq; vn⁹ in tribus. Cōtra. cuiuslibet numeri ps est vnitas. Re°. Trinitas non est numer⁹ simplr: sz numer⁹ ꝓsonaꝝ. ¶ Itē sup illud. Et si sunt ꝙ dicunt dij. Glo. ꝑticipatione diuinitat. Cōtra. diuinitas est imꝑticipabil. Re°. ꝑticipatio hec ꝓ causam est non ꝓ essentiam. ¶ Item ibidem glo. queritur vtrū angeli vocādi sint dij. Re° Quis ꝑticipēt diuinitatē tñ ꝼm glo. non sunt dicendi dij ꝓpter periculum adoratiōnis. ¶ Item sup illud. Nobis tñ vnus deus pater glosa trinitas est nobis vnus pater. nō tñ ille ꝙ tertia in trinitate ꝓsona alius. Contra. Idem ꝛ aduersum diuidunt ens Respondeo Quis idem ꝛ aduersum diuidant ens creatuz non tñ increatū. qz ibi est idemptitas in essentia cū diuer-

sistite in psonis. ¶ Itē non in omnib⁹ est scientia. Cōtra supra eodē. Oēs sciētiam habemus. Responsio. Illud non intelligit vniuersaliter. sed de maioribus. ¶ Itē sup illud. Esca non cōmendat nos deo dicit glo. sumpta vel nō sumpta. Cōtra. Ergo abstinētia nihil meret. Respō. Nō xt⁹ esce sz xt⁹ abstinētie pdest. ¶ Itē si esca scādalizat ꝛc Cōtra ḡ p scandalo fratris a pane ꝛ vino abstinēdū est im perpetuū. Responsio. Nō est simile de necessarijs ꝛ superfluis. Vel loquit hic de scandalo actiuo non passiuo. Vel pfectionis est hoc nō necessitatis. ¶ Notandū est hic sup illō. Unus deus. q deus pōt accipi multipliciter. s. falsa nuncupatione. sic idola dicunt dij ps̄. Omnes dij gentiū demonia. Jere. 10. Dij qui celū ꝛ terram non fecerūt pereant ō ra. Vera adoptiōe sic scī dicūt dij ps̄. Ego dixi dij estis ꝛ filij excelsi oēs: vos autē sīc ꝛc. Mūdana prelatiōe sic plati dicunt dij Exo. 22. Dijs non detrahes. Jo. 10. Si illos dixit deos ad quos ꝛc. Essentie pprietate. sic trinitas dicit deus deut. 6. Audi israel dns deus tuus vn⁹ est. ¶ Item notandū q xps vnus sine pari multiplicit dicitur. Primo vnus deus ppter naturaz diuinitatis. Un sic nullus est deus nisi vnus. Scō vnus creator ppt infinitatē potestatis Ecc. 1. Unus est altissimus creator omnīū. Tertio vnus homo ppter singularē emineutiaz sanctitatis ps̄. Non est q faciat bonuz ꝛc. Jo. 11. Expedit vt vnus moriat homo. Quarto vn⁹ dns ppter gubernatiōnē platōis. Eph. 4. Un⁹ dns vna fides ꝛc. ꝛ hoc mō vn⁹ dns iesus christus. Quinto vnus magister ppter infusionē cognitiōis Mat. 23. Nō vocemini magistri qz mgr̄ vester vnus est xps. Sexto vn⁹ pater ppter pductionē vniuersitatis Mat. 23. Unus est em̄ pater vester q in celis ē. Septimo vnus pastor ppter generalē refectionē populi fidelis. Jo. 10. Fiet vnum ouile ꝛ vnus pastor. Octauo vna hostia ppter singulare precium nostre redemptionis Heb. 10. Una enim oblatione consumauit ineternū sanctificatos.

Incipit capitulū nonū.

Non sum liber non sum apostolus Nōne xp̄m dn̄m nostrū vidi nonne opus meum vos estis in dño: Et si alijs non sum ap̄lus. sed tn̄ vobis sum. Nam signaculum apostolat⁹ mei vos estis in dño. Mea defensio apud eos q̄ me interrogant hec est. Nūquid nō habem⁹ potestatē manducandi ꝛ bibendi: Nunquid non habem⁹ potestatē sororem mulierculaz circūducendi. sicut ꝛ ceteri ap̄li ꝛ fratres dn̄i ꝛ cephas: Aut solus ego ꝛ barnabas non habemus potestatē hoc operandi: Quis militat suis stipendijs vnq̄: Quis plantat vineam: ꝛ de fructu eius non edit: Quis pascit gregem: ꝛ de lacte gregis nō manducat: Nūquid ſm hominē hec dico. An ꝛ lex hec non dicit. Scriptū est em̄ in lege moysi. Non alligabis os boui triturāti. Nūquid de bobus cura est deo: An ppter nos vtiq̄ hoc dicit. Nam ppter nos vtiq̄ scripta sunt. quoniam debet in spe qui arat: arare. ꝛ qui triturat in spe fructus percipiendi.

Superius monuit cauere ab edendo idolotita cozā infirmis ppter scandalū fratru ifirmozū: hic pponit se in exēplu qz ppter alios abstinet se a sibi licitis scz ab acceptione sumptuū. vbi pmo pponit multipliciter qz licituz est sumptus accipere. Secundo q nihilomin⁹ nō vult accipere ibi. Ego aūt nullo eozum vsus sum ꝛc. In prima pte q licitū sit sumpt⁹ accipe pbat triplicit. Primo p auctoritatem. Secundo p rōem. Tertio p exemploz similitudinem ibi. Nescitis q hi q̄ ꝛc. In pma pmo pbat p auctoritatē aplice dignitatis. Secūdo p aucoritatem humane psuetudinis ibi. Quis militat suis stipēdijs ꝛc. Tertio p auctoritatē diuīe legis ibi. Nūq̄d ſm hoīem ꝛc. In pma pmo pbat q sit ap̄lus generalit. Scō q sit ap̄lus eozū specialiter ibi. Et si alijs nō sum ap̄lus. Tertio q potest accipe sumptus licite ibi. Nūq̄d non habem⁹ ꝛc. In pma primo querit an habeat libertatem accipiendi sumptus. Secūdo an sit ap̄lus ibi. Nō sum ap̄lus ꝛc. Tertio pbat duplici ratione q sit liber ꝛ ap̄lus ibi. Nonne dn̄m iesum xp̄m ꝛc. Dicit ḡ nō sum liber ꝛc. q. d. Abstinete ab hoc licito scz ab esu idolotitozuz: qz ego etiā abstineo a stipendiis cū tn̄ habeā libertatē accipiendi. Nūquid em̄ non sum ap̄lus. imo vere sum ap̄lus. Gal. 2. Qui operatus est Petro in ap̄latū circumcisionis operatus est ꝛ mihi inter gētes Est ergo ratio sua talis. Cui ap̄lus rōne sui ap̄latꝰ habz libertatē accipiēdi sumptus. sed ego sum ap̄lus vtrūq̄ pbat postea. ḡ ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Nōne dn̄m iesuz xp̄m ꝛc. hic pbat duplici rōne q sit ap̄lus. pmo p causaz. secūdo p effectū ibi. Nōne opus meū ꝛc. Prima ratio sumit ex pte xp̄i mittentis. Secūda ex pte cozinthioꝝ q̄bus mittitur. Prima ratio talis est. Ego vidi dn̄m q̄ me misit ad predicandum. ḡ sum ap̄lus. Et hoc est q dicit. Nōne ꝛc q. d. Vere sum ap̄lus. Nōne dn̄m iesum xp̄m vidi. hoc dicit ppter pseudo ap̄los q̄ dicebant ipsum nō esse ap̄lum. qz non fuerat in societate dn̄i sicut ceteri ap̄li. Ipse aūt vidit euz iam imortalē ſm glo. Vel in via act. 9. Vl. in templo act. 22. Unde act. 9. Barnabas apprehensuz illū duxit ad ap̄los ꝛ narrauit quō in via vidisset dn̄m. infra. 15. Nouissimo oīm tanq̄ aboztiuo visus est ꝛ mihi. Nonne opus meū ꝛc. Ecce secūda ratio talis. Vos estis conuersi ad fidē p me missum ad hoc. ḡ sum ap̄lus. Nōne op⁹ meū vos estis o cozinthij sicut templū architecti. ē. 3. Ut sapiens architectus fundamentū posui. ¶ Item vt filius op⁹ genitoris. ē. 4. In xp̄o iesu p euangeliū vos genui. opus in q̄ meū ꝛ hoc in dño id ē dño cooperante. Vel in dño id ē ad gl̄am dn̄i. q. d. sic estis. ¶ Deinde cum dicit. Et si aljs aplis ꝛc. hic pbat q est ap̄lus eoz specialiter. Ubi pmo pponit q est ap̄lus eoz specialiter. Scō pbat hoc p effectum ibi. Mā sigillū ap̄latus ꝛc. Tertio ostendit q p effctū illuz defendit se esse ap̄lum ibi. Mea defensio ad eos ꝛc. Dicit ḡ. Et si ꝛc. quasi dicat. Vere opus meū estis: qz ꝛ si alijs scz iudeis quozū legem euacuo nō sum id ē nō. video esse ap̄lus. sed tn̄ vobis sum q̄ p me cōuersi estis specialiter Ro. 11. Quādiu gentiū sum ap̄lus mīsterīū meū honorificabo. Et vere vobis sum ap̄lus nam vos estis sigillum ap̄latus mei id est forma ꝛ sigillū: qz ap̄latus me⁹ impressus est in vobis sicut forma sigilli in cera. Hilo. In vobis appet q sum ap̄lus duz habetis p me qō etiā p alios ap̄los. 1. cozin. 9. Signa ap̄latus mei facta sunt super vos: Vos estis inq̄ in dño id ē dño p̄ncipali actore: ꝛ vere ita est: qz mea defensio ad eos q̄ me interrogant vtrūscz sim ap̄lus. s. hoc estis vos: p vos em̄ ostēdo me eē ap̄lum. ¶ Deinde cuz dicit. Nūquid nō habem⁹ ꝛc. hic ostendit q potest accipe sumpt⁹ licenē. Ubi pmo q̄rit an habeat hāc ptātē generalit. Scō q̄tū ad psonas dēmīatas specialit ibi. Nūq̄d non habem⁹ ptātem ꝛc. Tertio an ipse ꝛ

Barnabas sint hac potestate priuati singulariter ibi. An ego solus ꝛc. Dicit ergo nunquid ꝛc. quasi dicat non cuꝫ sim aplus nũquid non habemus ego ꝛ mei potestatẽ man ducandi ꝛ bibendi nostra id est viuẽdi stipendijs nostris. Augustinus. Permisit dñs non iussit aplis accipere ne cessaria a subditis. Nũquid non habem⁹ potestatẽ mulie rem sororem scꝫ fide circũducendi nobiscũ ꝓpter sumpt⁹ ministrandos. Ambrosius in glo. Mulieres desiderio do ctrine dñice ꝛ virtutũ cupide aplos sequebanꝫ ꝛ ministra bant eis sumptus ꝛ seruitia. Et similiter xp̃m secute sunt. Luc. 8. et. 23. Sicut ceteri apli vt habeꝫ act. 6. Et sic fra tres id est cognati dñi qui maiores sunt Gal. 2. Jacob⁹ et Johannes q̃ videbanꝫ columne esse ꝛc. et cephas qui ma xim⁹ est inter aplos. vñ cephas interp̃tat caput. Ambro sius non hos reprehendit aplus sed eoꝝ more sibi ꝓbat lice re idcirco aũt vt ait Augustin⁹. Dñs mulieres ministra turas sequi voluit ostendens quid debeꝫ a plebib⁹ euan gelistis. Vel ideo etiam ne viderenꝫ aliene a salute. Aut nunquid ego solus ꝛ barnabas. Isti em̃ fuerũt coniuncti ad predicandũ gẽtibus actꝫ. 13. Segregate mihi barnabã ꝛ paulum in opus ad qõ assumpsi eos. Nõ habemus fm opinionem vestram potestatẽ hoc operandi scꝫ mulieres circumducendi ꝛ sumptus accipiendi: quasi dicat imo ha bemus sicut alij. sed oñes alij licite accipiunt. ergo ꝛ no bis licꝫ. ¶ Deinde cum dicit. Quis militat suis stipẽdijs ꝛc. hic secũdo ꝓbat q̃ licꝫ accipe sumptus p auctoritatez humane consuetudinis. ꝛ primo in statu militis. secundo agricole ibi. Quis plãtat vineã ꝛc. ter⁹ pastor ibi. Quis pascit gregem ꝛc. Militi comparaꝫ prelatus ꝓpter subsi diuꝫ. agricole ꝓpter verbum. pastori ꝓpter exemplũ. De bet em̃ subditos defendere suffragio. plãtare ẋbo. pasce re exẽplo. Primũ respicit extra ecclias existẽtes. scõm ec clesiã intrãtes. tertiũ i ecclia ꝓmorãtes. Dicit g̃. Quis mi litat q. d. vtiq̃ hẽm⁹ potestatẽ accipiendi sumptus ꝛ me rito. Quis militat suis stipendijs: q̃si dicat vn̄q̃ nullus. Habanꝫ em̃ militibus stipendia de republica. Unde Jo. dicit Luc. 3. Contenti estote stipendijs vestris. Sic prę dicatores ꝛ prelati accipe possunt sumptus a subditꝫ. i. ti. 1. Et milites in illis militiã bonã. Quis em̃ plantauit vi neaz ꝛ de fructu eius nõ edit? Vinea dñi est ecclesia Esa. 5. Vinea dñi sabaoth domus israel est. Apli em̃ fuerunt plãtatores hui⁹ vinee. ẽ. 3. Ego plantaui apollo rigauit. Quis etiaz pascit gregem et de lacte eius nõ manducat? Quasi dicat null⁹. Rex dñi sunt fideles ecclesie. Ezech. 34. Vos greges pascue mee. Huius gregis pastores sũt prelati ꝛ predicatores. Unde ꝑmo prelato dictũ est. Pas ce oues meas Jo. 21. Tales possunt pasci de lacte gregis qz possunt accipe sumptus a subditis. Si g̃ defendimus plantamus ꝛ pascimus more boni militis: boni agricole: boni pastoris licet nobis sumptus accipe. Sed qz hodie multi sunt q̃ stipendia accipiunt ꝛ non militant. edunt fru ctũ vinee ꝛ non plantant. lac comedunt ꝛ gregem non pa scũt. Ezech. 34. Lac comedebatis gregez aũt meũ nõ pa scebatis. ¶ Horandũ sup illud. Nõne dñm iesum vidi q̃ multiplicem dñi legimus visionẽ. Unam corporalez que preterijt de q̃ Baruch. 3. Post hec i terris visus est ꝛ cũ hominibus conuersatus. Scõam spũalem q̃ presens est ꝑ. Uacate ꝛ videte qñ ego sum deus ꝛc. Tertiam eter nalem: q̃ futura est de qua Jo. 17. Volo vt vbi ego sum ꝛ illi sint mecũ vt videant claritatẽ meam. Job. 19. In car ne mea videbo deum. Quartã momentaneã que etiã fu tura est de q̃ Luc. 21. Tunc videbunt filium hoĩs venĩ tem in nube cum potestate magna. Prima fuit in mũdo. Secũa in animo. Tertia in celo erit. Quarta erit in iudi cio. Prima visio dat exemplũ viuendi. secũda adiutoriũ pro ficiendi. tertia desideriũ pueniẽdi: quarta odiuꝫ peccandi Prima dat exemplũ viuendi tripliciter qz visus est pau per ꝛ penosus. vt refrenẽꝫ cupiditas diuitiarum ꝑ. Ego sum pauper ꝛ volens ꝛc. Et ꝑ. Videant pauperes ꝛ letẽ tur. Sic viderũt pastores Luc. 2. Uilis ꝛ abiectus vt re frenẽꝫ ambitio hono⁹. Esa. 53. Uidimus eum ꝛ non erat aspectus ꝛ desideraui⁹ eum virum despectum. Ideo di cit Matth. 11. Discite a me qz mitis ꝛ humilis sum. Affli ctus ꝛ passus. vt refrenẽꝫ ꝓcupiscentia voluptatũ Tren. 1. O vos omnes qui transitis ꝑ viam videte ꝛc. Secũda visio dat adiutoriũ ꝓficiendi tripliciter qz dat robur peni tentib⁹ culpas ꝛ penas oñendo stẽ sol attamos. Dan. 5. Vidit Baltazar manũ scribentis Job. 42. Nunc oculus meus videt te ꝛc. Spem certantibus mercedẽ manifestã do: sicut dñs opanti actꝫ. 7. Ecce video celos ꝛc. Leticiã contemplantib⁹ prægustationes offerendo. sicut taberna rius modicum vini ꝑ. Gustate ꝛ videte qñ suauis est do min⁹. Deu. 32. Vidi dñm facie ad faciẽ sicut paulus hic. Tertia visio eternalis dat desideriũ pueniendi ꝓpter tria videlz ꝓpẽ verã locũditatẽ Esa. vl. Videbit⁹ ꝛ gaudebit cor vestrũ qz dulce lumẽ ꝛ delectabile ꝛc. Hoc significatũ est Jo. 20. Gauisi sunt discipuli viso dño propter locũdita tis multiplicitatẽ siue pluralitatẽ Esa. 60. Tũc videbis ꝛ afflues ꝛc. Quippe qz videbim⁹ eũ sicuti est. ꝛ ipse erit omnia in omnib⁹. Erit em̃ ratieni plenitudo lucis. volũ tati multitudo pacis. memorie ꝓtinuatio eternitat⁹. Pro pter puritatis eternitatẽ apoc. vltio. Serui eius seruient illi ꝛ videbunt patrem eius ꝛ regnabunt in secula secu lorũ ꝑ. Adimplebis me leticia ꝛc. Quarta visio dat odi um siue terrorẽ peccandi ꝓpter tria. videlz ꝓpter furtum ꝓpalandũ corã iudice vidente Malach. 3. Ecce veniet et q̃s stabit ad videndũ eum? Ipse em̃ q̃si ignis cõflans ꝛc. Propter malefactoꝝ seuerã vltionẽ. Latro em̃ videꝫ so cium suum suspendi plus timet furari. Jere. 7. Ite ad lo cum meũ in silo: ꝛ videte q̃d fecerim ibi. Silo interp̃tat auulsa. Apoc. 1. Vidi similẽ filio hominis. Et infra Ex ore eius q̃si gladi⁹ ex vtraq̃ pte acutus exibat ꝛc. Propẽ vi sam bonoꝝ premiationẽ: videns em̃ clericus alium pre bendari qz bonus cauet a malo. ꝑ. Videbunt iusti ꝛ leta bunt ꝛ oĩs iniquitas opilabit os suũ. ¶ Deinde cum dic. Nunquid fm hoĩem ꝛc. hic ꝓbat tertio q̃ licet sumpt⁹ ac cipere ꝓ auctoritatẽ diuine legis. Ubi ꝑmo ꝓponit q̃ lex hec dicit. Scõo verbũ legis ponit ibi. Scriptũ est em̃ ꝛc. Tertio qualiter intelligendũ sit oñdit ibi. Nũquid de bo bus cura est ꝛc. Dicit g̃. Nũquid ꝛc. q̃si dicat. Probaui ratione humane consuetudinis q̃ licꝫ nobis sumpt⁹ acci pere. Sed nũquid fm hoĩem id est fm humanã consuetu dinem vel similitudinẽ tantũ dico hoc: an non lex moysi di uinitus ꝓmulgata hoc dicit: q̃si dicat: immo dicit. Scri ptuꝫ est em̃ in lege moysi deut. 25. Et habeꝫ idẽ. 1. Ti. 5 Non alligabis os boui triturãti vt possit viuere de labore suo. i. non ꝓhibebis predicatorẽ viuere de euãgelio. Tri turare em̃ est separe granũ a paleis qõ facit predicator ab strahendo alias a terrenis: discernendo virtutes a vitijs. separando vtilia a vanis Jere. 15. Si separueris ꝓciosum a vili quasi os meum eris. ¶ Deinde cum dicit. Nũquid ŏ bobus ꝛc. hic oñdit qualiter dicta auctoritas intelligen da sit Et primo q̃ intelligẽda sit ſraliter de bobus. Se cundo q̃ non tm̃ ſraliter de bobus: sed spũaliter de predi catoribus ibi. An ꝓpter nos ꝛc. Dicit ergo. Nũquid ꝛc. q̃si dicat: Hec auctoritas de bob⁹ spũalib⁹ id ẽ predicato ribus intelligit. Nũquid em̃ de bobus materialib⁹ cura ẽ deo vt de eis in lege ꝓcipiat? An ꝓpter nos hoc vtiq̃ di cit. q. d. Hoc vtiq̃ ꝓpter nos dicit. Nã ꝓpẽ nos scꝑta sũt hec ꝛ silia Ro. 15. Quecũq̃ scꝑta sũt ad nr̃am doctrinaz scꝑta sũt. Propẽ nos inq̃ idcirco: qñ ꝑdicator qui corda aplt ad fidẽ debet arare i spe stipendioꝝ tpaliũ. nõ tm̃ ꝓ-

95
77

pter spem hanc. Debet eñ primus quere regnū dei. Et q̄ triturat id est bonos a malis q̄si grana a malis discernit predicando scz ad mores debet hoc facere in spe fruct⁹ p̄cipiendi. 2. Ti. 2. Laborantem agricolaz oportet primū de fructibus p̄cipere. Ecc̄. 6. Is q̄ arat t qui seminat accedit ad illam t sustinet bonos fructus illius.

Lectio secunnda.

SI nos vobis spiritualia seminauimus magnum est si nos carnalia vestra metamus: Si alij potestatis vestre participes sunt: quare non potius nos. Sed nō vsi sumus hac potestate. Sed oīa sustinemus: ne qō offendiculum demus euāgelio christi. Nescitis quoniā qui in sacrario operanť: que de sacrario sunt edunt. Et qui altario deseruiunt: cum altario participant. Ita t dom⁹ ordinauit his qui euangeliuz annunciant: de euangelio viuere.

Superius pbauit p auctoritatē q̄ licz accipe sumpt⁹: hic pbat idem p rōem. Et p̄mo pbat hoc ex eoz obligatiōe. Secūdo ex pseudo aplis accipientiū ab eis operatiōe ibi. Sed alij potestatis nostre t̄c. Tertio dicit q̄ nihilomin⁹ noluit vti hac potestate ibi. Sed non vsi sum⁹ t̄c. Prima ratio talis est. Maius est dare spūalia q̄ accipe temporalia. ergo si aplus dat spūalia licet ei accipere tpalia. Primo ergo explicat beneficiū impēsum. Secūdo explicat stipendiū exhibenduz ibi. Magnū est si nos t̄c. Dicit ergo. Si nos t̄c. quasi dicat vere habemus potestatē accipiēdi sumptus a vobis. Si eñ nos seminauim⁹ vobis spūalia fidem scz t sacramenta spūm alentia a spūsancto ministrata magnū est si nos metamus ad sustentationē nostrā. carnalia id est ad carnis sustentationē concessa. Quasi dicat Non est magnū Ro. 15. Si spūaliū eorum p̄cipes facti sunt gentiles debent in carnalib⁹ ministrare. ¶ Deinde cum dicit. Si aūt alij t̄c. Ecce scda ratio ad idem talis. Veri aplī licentius p̄cipant bona subditoz q̄ pseudo. scz pseudo aplī p̄cipant. ergo multoplus veri aplī p̄cipare debent. Primo ḡ ponit antecedens. Scdo cōsequēs ibi. Quare nō potius nos t̄c. Dicit ḡ. Si aūt alij scz pseudo quos non exprimit ex noīe ne cōfundant. vocat eos alios q̄si a consortio alienos ecclesie. Omnes eñ catholici vnuz sunt Jo. 17. Ut sint vnū t̄c. Si in q̄ alij potestatis vestre p̄cipes sunt id est tam potenter vtunť bonis vris: quare nō potius nos aplī qui causa salutis vre laboram⁹? Ecc̄. 12. Da bono t ne receperis peccatorē. ¶ Deinde cū dicit. Sed non vsi sumus. hic ostēdit q̄ noluit vti hac potestate. Ubi dicit primo se sumptus non accepisse. Secūdo dicit se nihilominus indiguisse ibi. Sed oīa sustinem⁹ t̄c. Tertio rōem vtriusq̄ assignat ibi. Ne qō offendiculū t̄c. Dicit ḡ. Sed non t̄c. q̄si dicat. Ecce patet q̄ licet nobis sumptus accipe. sed tamē vsi non sumus hac potestate. s. 6. Omnia mihi licent: sed nō oīa expediunt. Non sum⁹ in q̄ vsi. non q̄ nō indigeam⁹ sed oīa sustinemus: quia t si penuriam patiamur tñ patienter sustinem⁹. 2. cor. 13. Cum essem apud vos t egerē nulli onerosus fui. Et hoc feci ideo ne qō offēdiculū demus euangelio xpi. Hoc aūt posset accidere. Uel q̄ pseudo aplis daret exemplum accipiēdi. Uel q̄ corinthij auari erāt t scandalizarēť si ab eis accipēt. Uel forte putarēt se emisse licentiā peccandi t diminueret in aplo auctoritas arguendi. t his modis daret offendiculū euangelio christi. puer. 15. Uia iustoz absq̄ offendiculo. ¶ Deinde cum dicit. Nescitis q̄m qui in sacrario t̄c. pbauit q̄ licet sumptus accipe. primo p auctoritatem. secundo p rōem. tertio idem pbat hic p exemplorum multitudinē. Ubi primo inducit similitudinē eorū q̄ templa reparant. Scdo eoz q̄ templo ministrant ibi. Et q̄ altari deseruiunt t̄c. Tertio adaptat similitudinē his q̄ p̄dicant ibi. Et dōs ordinauit t̄c. q̄si dicat. Et vere licet mihi sumptus accipere: nescitis q̄m q̄ in sacrario id est in tēplo iudeorū vel gentiliū opanť vt artifices que de sacrario sunt edunt. Sustentabanť eñ artifices de denarijs q̄ in gazophilacio templi offerebanť vt patet tempe Joas. 4. reg. 12. Et q̄ altario templi hierosolimitāi vel etiā ipsi templo vt sacerdotes deseruiunt id ē deuote seruiūt. vna eñ de. xij. abusionibus est irreuerentia coram altari. Cuz altari p̄ticipant. qz partē habent de his que offerunť in altari. vt patet p totum Leviticū. t maxime. 6. et. 7. ca. Et sicut fit hic ita t dōs ordinauit. id ē rōnabiliter disposuit his q̄ euangelium annunciant de euangelio viuere. Hoc ordinauit dicens Matth. 10. t Luc. 10. Dignus est eñ operarius mercede sua. Notandū ē hic q̄ aplus nominib⁹ multoz officioz' p̄dicatorē hic designat. qz vocat eū p° militem ppter officium ecclesiā contra aduersarios defendendi. 2. corin. 10. Arma militie nostre. t̄c. 2. Ti. 2. Laborare sicut bonus miles xpi. Secundo vinitorē ppter officium palmites supfluos. i. malos resecādi Osee. 2. Vabo ei vinitores eius ex eodem loco. Sed heu canť. dicit. 1. Vineam meam non custodiui. Tertio pastorē ppter officiū subditos bono exemplo pascendi. 1. Pe. 5. Pascite qui in vobis est gregem Sz heu qz hodie implet illō Zach. 11. O pastor t idolum derelinquēs gregez t̄c. Quarto bouē p̄pter officium maturitatis in oībus p̄cedendi puer. 14. Ubi non sunt boues p̄sepe vacuū est Job. 1. Boues arabant t asine pascebanť iuxta eos t̄c. Quinto aratorez p̄pter officium corda ad fidez t penitentiā aperiendi Osee 10. Arabit iudas ꝓfriget sibi sulcos iacob t̄c. Sexto trituratorē ppter officiuz malos a bonis discernendi Esa. 41. Ego posui te quasi plaustrum triturans nouū habens rostra serrantia t triturabis montes t̄c. Septimo seminatorem ppter officium frequenter t vtiliter predicādi Luc. 8. Exijt q̄ semiat seminare semen suū. pō. Cūtes ibāt t̄c. Nono templi architectum ppter officiū ecclesiā cōstruendi t reparandi. s. 3. Ut sapiens architectus fundamētum posui t̄c. Decimo altaris ministruz ppter officiū deo devotum impendendi. s. 4. Sic nos existimet hō t̄c. Queritur hic sup illud non sum liber. Glo. Ipse eñ aplica dignitate potestatem habens non operari manibus sed de euangelio viuere. Contra ḡ q̄ predicant nō habentes apostolicam dignitatē non possunt sine opere manuū de euāgelio viuere. Responsio glo. loquit de potestate qua potest inuitos ad hoc cogere non de sponranea qua potest a voluntarie dantibus petere t accipere. ¶ Item ex dicta glo. videť q̄ prelati non teneanť manibus operari. Cōtra gen. 3. In sudore vult⁹ tui vesceris pane tuo. Ipsi nō sunt exempti ab hac maledictione: ergo t̄c. Res ponsio. tenēť laborem spūalem nō corporalē. tñ bene facerent si occuparent se in honestis anteq̄ vacarent. ¶ Item sup illud. nōne opus meū glo. perfectiū. Contra ipsi erant imperfecti. Responsio. Opus pfectū dicebanť q̄ eis aplus predicauerat vel q̄ eos pfecte docuerat quantū in se erat. ¶ Item sup illud. Nūquid non habem⁹ potestatē manducandi. Cōtra Mat. 10. Gratis accepistis: gratis date. Respō. gratis. i. sine precio sed nō sine stipendio. ¶ Item sup illud. Qui pascit gregem. glo. Ex euangelio viuentes panē gratuitum manducabant. Contra subditi tenebanť dare. Responsio Gratuit⁹ erat ex parte recipientiū: q̄ humiliter non potestatiue recipiebāt licet debitus ex parte dantiū. ¶ Item nūquid de bobus cura est deo. Quasi dicat non. Cōtra sap-

6. Cura est illi de oĩb⁹. Rñdeo. Ibi loquit de cura gene rali scz puidẽtie: hic de speciali scz disciplíe. ¶Itẽ de bet in spe qui arat arare. Contra spes nõ est de visibilib⁹ sed eternis. Re⁹ Spes accipit equiuoce. ¶Itẽ in spe fru ctus pcipiendi. Contra nõ debet poni lucerna predicatio nis sub modio rei tẽporalis. Rñdeo. predicare in spe rei tẽporalis nõ est ponere lucernã sub modio sed pdicare ppter spem. ¶Ite si nos vobis seminauerimus spiritua lia ẽ. Contra gal. 6. Que seminauerit homo hec ẽ me tet. ergo qui semĩat spiritualia debet metere spũalia. Re spondeo ibi loquit⁹ de messione stipendij.

Lectio tertia.

Ego aũt nullo hozũ vsus suz. Nõ au tem scripsi hec vt ita fiant in me. Bo niũ ẽ eĩ mihi magis mori: q̃ vt glo riã meã quis euacuet. Nã ẽ si euangelizauero nõ est mihi gl'ia. necessitas eĩ mihi incũbit. Ve enim mihi est si nõ euangelizauero. Si eĩ volẽs hoc ago: mercedẽ habeo. si au tẽ inuitus dispẽsatio mihi credita est. Que est ergo merces mea vt euãgeliũ predicãs si ne sũptu ponã euãgeliũ vt non abutar pote state mea in euãgelio.

Superius multiplicit̃ pbauit q̃ sibi licet accipe sũptus: hic ostendit q̃ nihilomin⁹ nõ vult accipe sed abstiere tri bus rationib⁹. Primo ppter intentionẽ p̃mj. Secundo. ppter dilectionẽ euãgelij ibi. Nã cũ liber essem ex oĩ bus ẽ. Tertio ppter expeditionẽ cursus sui ibi. Nescitj q̃ hi qui in stadio currũt. In prima primo dicit quare nõ vult accipere scz ne gl'ia sua euacuet. Secũdo ostendit q̃ accipiendo euacuaret ibi. Nã si euãgelizauero nõ ẽ mihi gl'ia ẽ. Tertio q̃ nõ accipiẽdo ꝓfuabit ibi. Que ẽ ergo merces mea ẽ. In prima pño oñdit q̃ potestate accipi ẽ di vti noluit. Secundo q̃ vti nõ intẽdit ibi Nõ aũt scri psi hoc vt ẽ. Dicit ergo Ego aũt ẽ. quasi dicat tot mo dis constat q̃ licet mihi sumptus accipere: sed tamẽ ego nullo hoz auctozitate. rõe. exẽplo. ad ad accipiendũ vsus sum. Ipse eĩ vel ab alijs ecclijs accipiebat vt. 2. cor. 11. Alias ecclesias spoliaui ẽ. vl' manibus opabaꝫ act. 20. Non aũt ẽ. Quasi dicat Nõ sum vsus sed nec vti volo. Non eĩ scripsi hec scz q̃ licet mihi accipere vt ita fiãt in me sicut scripsi id est vt ego accipiã: q̃ nõ quero datũ sed fructũ. ¶Deinde cũ dic. Bonũ est eĩ mihi ẽ. Hic ostẽ dit quare hoc fecit scz ne gl'ia sua euacuet. Ubi primo mꝰ tiplicat afflictionẽ corpalẽ. Secũdo suppõit ei gl'e dimi nutionẽ ibi. Nuã vt gl'iam ẽ. Dicit ergo Bonũ est ẽ. ẽsi diceret nõ accipiã. nã si acciperẽ gl'iaz meã euacuarẽ q̃ nullatenus facerẽ. Bonũ est eĩ mihi mori. nõ solum sumptuũ egestate affligi magis q̃ vt gl'iam meã quaz ba beo de gratuita sinceritate p̃dicationis de p̃mio superro gationis. abstinẽdo a vitijs q̃s euacuet ab aliquo ipoztu ne accipiendo. vel ppter sumptus euangelicos. Multi ta men moderni doctozes gloziã istã euacuãt vel ppter in tentionẽ sumptuũ vel ppẽ fauozẽ humanũ docẽdo. Job. 12. Ducit sacerdotes inglorios ẽ optimates supplantat. ¶Notandũ est hic q̃ gloria amittit̃ septẽpliciter ppẽ se ptẽ vitia. Nam gl'ia gulosoz euacuat. Uñ hic dr Bonuz est eĩ mihi magis ẽ. Hia luxuriosoz maclaꝫ Ecc. 27. Inclinasti femoza tua mulieribus. dedisti maculam ĩ glo riã tuam. Gloria supboz captiuaꝫ. 1. macha. 2. Uasa gl'ie ei⁹ captiua ducta sunt. Gloria iracũdoz intermittit̃. ps. Si reddidi retribuentibus mihi mala ẽ. Et post. Per sequaꝫ inimic⁹ aĩam meã ẽ. Et post. Et gl'iam meã ĩ pul uerẽ deducat. Hia inuidoz excludit̃. Ro. 3. Ubi ẽ gloria tio tua. Hia auaroz annihilaꝫ. ps. Ne timueris cũ diues factus fuerit homo ẽ. Hia accidioso culpaꝫ. 1. macha. 9. Moziamur in virtute ppter fratres nr̃os ẽ nõ infera mus crimen gl'ie nr̃e. Ecc. 13. Precellẽs esto opib⁹ tuis ẽ ne deder̃ maculã in gl'ia tua. Ergo p gulã euacuaꝫ glo ria sobrietatis. p luxuriã maculaꝫ gl'ia castitatis. p supbi am captiuaꝫ gl'ia humilitatis. per iracundiaz intermittit̃ gl'ia mãsuetudinis. per inuidiã excludit̃ gl'ia charitat̃. p auaritiã annihilaꝫ gl'ia liberalitatis. p accidiã culpaꝫ glo ria strẽnuitatis. De istis dr Osee. 4. Hl'iam eoz in igno miniã cõmutabo. De pmo exemplũ in esau Gen. 25. In holoferne. 11. Judith. 13. De scdo ĩ salomõe tertij reg. 11. De tertio in lucifero Esa. 14. De quarto in achitofel. 2. reg. 16. De quinto in chain gen. 4. De sexto in giesi. 4. reg. 5. De septio in explozatozib⁹ numeri 13. ẽ 14. Nã et si euangelizauero ẽ. hic oñdit q̃ accipiẽdo sũpt⁹ euacua ret̃ gl'ia eius q̃ nõ superogaret Et est sua rõ talis. Gloria q̃ est pmiũ superogatiõis nõ debet̃ opibus necessitat̃ ad q̃ tenemur ex p̃cepto. sed euãgelizare tenebaꝫ ex p̃cepto. er go ex hoc nõ habebat gloziã superogatiõis sed potius ex hoc q̃ nõ accipiebat sũpt⁹. pño ergo tãgit glozie euacua tionẽ. Secũdo euacuationis rationẽ ibi Necessitas enim mihi ẽ. Tertio rõis declarationẽ ibi. Ue eĩ mihi ẽ ẽ. Quarto recte euãgelizãtium mercedẽ ibi. Si volẽs hoc ago ẽ. Dicit ergo. Nã si euãgelizauero ẽ. quasi diceret vere euacuaret̃ gloria mea. nã si euãgelizauero ita q̃ sum ptus accipiã nõ est mihi gloria id est superogatiõis p̃miũ necessitas eĩ p̃mij mihi incũbit act. 13. Uade q̃m ad na tiones lõge mittã te. Et vere necessitas. Ue eĩ mihi est id est pena trãsgressionis in me manet si nõ euãgelizaue ro Esa. 6. Ue mihi q̃ tacui Aliter legit̃ ꝟs glo. ẽ hoc du pliciter. Primo modo sic Nã si ẽ. quasi dicat. vtiq; eua cuaret̃ gloria mea celestis scz si ideo p̃dicarẽ vt sumpt⁹ ac ciperẽ. Haz si euãgelizauero tm̃ ita q̃ nõ ex dilectiõe dei ẽ primi hoc faciã nec libera volũtate nõ ẽ mihi gl'ia apõ deũ. Necessitas eĩ p̃cepti q̃ nõ audeo omittere mihi in cũbit vñ si solo timoze fuili p̃dico ve eĩ id est eterna dã natio mihi est si nõ euãgelizauero sicut mihi iniũctuz est. Si aũt volẽs ẽ. Quasi dicat. si necessitate hoc facio non est mihi gloria. si aũt volẽs hoc ago id est si voluntatẽ ad iungo necessitati mercedẽ eternã habeo ideo psalmista di cit. Uolũtarie sacrificabo tibi ẽ cõfiteboz ẽ. Si aũt inui tus id est solo p̃cepto coactus euãgelizo dispẽsatio mihi credita est sicut fuo vt scilicet dispensem ad aliozũ vtilita tẽ nõ meam quasi dicat. alijs ꝓficio nõ mihi. Intelligit eĩ hoc de dispensatiõe fuili nõ filiali ꝟm glo. aug. Ne mo inuitus benefacit ẽ si bonũ ẽ qõ facit infra. 13. Si cha ritatẽ nõ habuero factus sum velut es sonãs ẽ. Secũdo modo legit̃ sic. Nam si euangelizauero p sumptib⁹ acci piendis nõ est mihi gloria de superogatione in p̃dicando Peto eĩ cõtra me Mat. 10. Gratis accepistis gratis da te. necessitas eĩ vite sustentãde mihi incũbit q̃ ꝓ necessi tate vite p̃dico. Ue eĩ mihi est id est famis turbatio si nõ euãgelizauero. Si autẽ volẽs id est si nõ p victus neces sitate sed p charitate hoc ago mercedẽ eternam habeo. si aũt inuitus id est necessitate coactus dispẽsatio mihi cre dita est sicut fuo ẽ. ¶Deinde cũ dicit Que ẽ ergo mer ces mea ẽ. hic oñdit q̃ nõ capiẽdo sumptus gloria ei⁹ cõ seruaꝫ. Ubi primo q̃rit. Scdo soluit ibi. Ut euãgeliũ pre dicans ẽ. Dicit ergo. que est merces mea id est quid faci endo mercedẽ accipiam: quia hoc est meritũ mercedis vt scilicet ego predicans euangeliũ sine sumptu ponã id est stabiliaz euangeliũ Esa. 28. Põet triticũ per ordinẽ ẽ. Hoc autẽ faciebat ꝟm glosã ne euãgeliũ venale putaret.

sine sumptu inq̃ & hoc vt nõ abutar potestate mea id ẽ mihi cõmissa in euangelio predicando. quod esset si accipe-rem indistincte q̃ pderẽ auctoritatẽ libere arguendi quia Ecc. 20. Exenia & dona excecãt oculos iudicũ & quasi mutus i ore auertet correptionẽ. Ecclesiastica ergo vtilitas implicat in hac solutiõe scz pfirmatio boni q̃ vt euãgeli-um pdicas. & declinatio mali. q̃ nẽ abutar ptãte. ¶Et no tandũ q̃ quatuor tetigit differentias eox q̃ tenent pdicare. Quidã em tenent sed nõ euãgelizant hi merent penã Quidã tenent & euãgelizãt sed coacti. hi nõ merent mercedem sed vitãt penã. Quidã tenent & euãgelizãt voluntarie sed accipiũt sumptus. & hi merent mercedẽ & vitant penã sed nõ habẽt superogatiõis gloriã. Quidã tenent & euangelizãt volũtarie nec accipiũt sũptus. & hi merentur & vitant penã et habẽt superogatiõis gloriam. Primũ statũ tangit ibi. Ve mihi est &c. Secũdũ ibi. Nã si inuitus &c. Tertiũ ibi. Si autẽ volẽs &c. Quartũ ibi. Que est ergo merces. &c.

Lectio quarta.

Nam cũ liber essem ex omnib⁹: omnium me seruũ feci: vt plures lucrifacerẽ. Et factus sum iudeis tanq̃ iude⁹: vt iudeos lucrarer. His q̃ sub lege sunt. quasi sub lege essem: cũ ipe nõ essez sub lege vt eos q̃ sub lege erãt lucrifacerẽ. His q̃ sine lege erãt tãq̃ sine lege essem: cũ sine legẽ dei non essem sed in lege essem xpi: vt lucrifacerẽ eos q̃ sine lege erant. Factus suz infirmis infirmus: vt infirmos lucrifacerẽ Omnibus omnia factus sũ. vt oẽs facerẽ saluos. Omnia aũt facio ppter euangeliũ: vt pticeps ei⁹ efficiar.

Superius ostendit q̃ nõ vult sumpt⁹ accipere & hoc p-pter infectionẽ pmij: hic oñdit q̃ idẽ fecit ppter amorem euãgelij. Ubi primo dicit q̃ omniũ se fuũ fecit. Secũdo q̃ oñibus se contemperare studuit ibi. Et factus sum iudeis &c. Tertio subdit cãm quare hoc fecit ibi. Oia autẽ facio ppter euãgeliũ &c. In pria implicat triplicẽ pditionem cõmendabilẽ in fruito que sunt generalitas. liberalitas. vtilitas. Seruit ergo gratis siue liberalit ibi. Cum liber essem &c. generalit ibi. Omniũ me &c. vtilit ibi. Ut plures lucrifacerẽ &c. Dicit ergo. Nã cũ essem &c. q̃si dicat sine sumptu ponã euangeliũ. nã & maius feci scilicz cũ liber essem ex oñibus id est nullius meritis obnoxi⁹ omniũ me seruũ feci omnibus me cõtẽperãdo q̃ vtilitatẽ & q̃si debitorẽ pstituẽdo. 2. cor. 4. Nos aũt seruos vros p Ie sum. & hoc vt plures lucrifacerẽ id est lucrũ mee pdicationis & fuitutis facerẽ. Querebat em non res sed aias. 2. cor. 12. Non quero vestra sed vos. Si em cõmendabile est seruire in tẽporalibus xpẽ lucrũ tẽporalẽ: q̃to plus in spiritualibus ppter lucrũ spirituale ¶Deinde cum dicit Et factus sum iudeis &c. hic oñdit q̃ omnibus se cõtemperare studuit. Et primo dicit q̃ cõtẽperauit se nõdũ cõuersis. Secõ q̃ etiã iã cõuersis ibi. Fact⁹ sũ infirmis &c. Tertio q̃ generaliter vniuersis ibi. Omnibus oñia factus sum &c. In prima pño dicit q̃ cõtẽperauit se iudeis Secũdo q̃ samaritanis ibi. Et his qui sub lege &c. Tertio q̃ gentilibus ibi. Ihis qui sine lege erãt &c. In prima primo tangit ptemperationẽ. Secundo ptẽperationis rationẽ ibi. Ut iudeos &c. Dicit ergo. & factus sũ iudeis tãq̃ iudeus scz aliqua legalia fuando sicut in discretiõe ci-boz. in circũcisiõe thimothei act. 15. In purificatione legali act. 21. Potest aũt hoc tlligi duplicit. Uno modo ẽm hieronymũ. factus sum iudeis tanq̃ iude⁹ p simulatoriã dispensationẽ. Simulabat em se fuare legalia aliqua sed nõ fuabat. Alio modo ẽm aug. Factus sũ iudeis &c. Uere em cõdescẽdebat eis in obseruatiõe aliquox legalium ppter piaz cõpassionẽ. & hoc fecit vt iudeos lucraret xpo id ẽ eos ad fidẽ xpi querteret. ¶Deinde cũ dicit. Et his qui sub lege sunt &c. hic dicit q̃ ptẽperabat se samaritanis Ubi notãtur tria de ipso. Primo eius sagacitas in hoc q̃ se ptẽperabat Secundo ei⁹ libertas in hoc q̃ sub lege nõ erat. Tertio eius vtilitas in hoc q̃ lucrifaciebat Dicit ergo sum etiã his q̃ sub lege moysi sunt id est samaritanis qui nõ sũt iudei sed assirij q̃ fuerũt adducti ad inhabitandũ terrã isrl. 4. reg. 17. Isti etiam erant sub lege moysi q̃ tm quinq̃ libros moysi recipiebãt. his ergo factus sum quasi sub lege essem approbãdo scz legẽ & exercẽdo xpm. cũ tn ipe sub lege nõ essem ẽm litteralẽ obseruantiã. vel seruiliter: q̃ iusto non est lex posita. 1. thi. 1. et hoc ideo feci vt eos qui sub lege erãt scz ipsos samaritanos lucrifacerẽ: eos ad fidẽ xpi cõuertendo. ¶Deinde cũ dicit. Ihis qui sine lege erant &c. hic dicit q̃ ptẽperauit se gentilibus. Ubi primo tangit suã pformitatẽ. Secõo fuefidei veritatẽ ibi. Cũ tn sine lege &c. Tertio sue intẽtiõis rectitudinẽ ibi. Ut lucrifacerẽ &c. et hoc est. Et fact⁹ sum his q̃ sine lege erãt id est gentibus. Ro. 2. Cũ em gentes que legẽ nõ habẽt: tanq̃ sine lege essem assentiẽdo rationibus eox & bonis positionib⁹ pbox vt patet act. 17. cum tn sine lege nõ essem. Ro. 7. Mente seruio legi dei. Non in lege essem nõ iudaica sed xpi q̃ deus est nõ aũt moyses De qua gal. 6. Alter alterius onera portate & sic adiplebitis &c. Et hoc ideo feci vt lucrifacerez eos qui sine lege erant gẽtiles ad fidẽ quertẽdo o felix zelator Greg. Nullum tale sacrificiũ quale zelus aiaz. ¶Deinde cum dicit Factus sum infirmis &c. hic oñdit q̃ se cõtẽperauit iam quersis. Ubi primo ponit modũ bonũ. Secũdo finẽ debitum ibi. Ut infirmos. Dicit ergo factus suz etiã infirmis in fide infirm⁹. a licitis abstinẽdo 2. cor. 11. Quis infirmatur & ego nõ infirmor. Sic facit bonus medicus q̃ comedit cibũ infirmi vt eũ puocet ad comedẽdũ & sic sanet. Et hoc feci vt infirmos lucrifacerẽ eos in fide roborãdo. Et breuiter oĩbus oĩa factus sum: quasi essem omniũ sectarũ Ideo dicitur infra. 10. Sicut & ego p omnia omnib⁹ placeo Et hoc vt omnes facerẽ saluos. Sap. 18. In vestimẽto poderis q̃ habebat aaron totus orbis terraz erat descriptus. Et. 2. reg. 4. Heliseus traxit se ad modũ pueri & sic suscitauit illũ. Et q̃ ẽm Homer oñis alteritas dicendis: similitudo vero appetẽda est ido viri spũales salua vite & religionis sue obseruantia oĩbus se debẽt pformare. ¶Deinde cũ dicit. Omnia facio ppter euãgeliũ. Superius ostendit q̃ omnibus se contẽperare studuit: hic subdit rationẽ quare hoc facit & hanc duplicẽ. Unam ex pte euangelij scilicet vt cursũ libez habeat. Aliaz ex pte scilicet vt pmissum pmiũ obtineat ibi. Ut pticeps &c. Et hoc est quod dicit. Omnia aũt facio ppter euãgeliũ sine impedimẽto pdicandũ vt pticeps eius id est pmissionuz q̃ i eo ptinent efficiar Mat. 5. Qui fecerit & docuerit sic: magnus vocabitur in regno celox.

Lectio quinta.

Nescitis qm̃ hi q̃ in stadio currũt omnes qdẽ currũt: sed vn⁹ accipit bruium Sic currite vt cõprehẽdatis. omnis em q̃ in agone ptẽdit ab oĩb⁹ se abstinet. & illi quidẽ vt corruptibilẽ coronã acci-

piãt nos autẽ incorruptã. Ego igit sic curro nõ quasi in incertũ: sic pugno non quasi aerẽ verberãs. Sed castigo corp⁹ meũ ⁊ in seruitutẽ redigo: ne forte cũ alijs p̃dicaueriz: ipe reprobus efficiar.

Supius oñdit qõ ꝓposuit a sumptib⁹ abstinere. Primo ꝓpter intentionẽ p̃mij. Secundo ꝓpter amorẽ euangelij hic tertio ꝓpter expeditionẽ cursus ⁊ agonis sui. Primo quidẽ oñdit ꝙ oportet in stadio expedite currere. Secũdo ꝙ similit oportet in agõe expedite certare ibi. Oñis eñ qui in agõe ⁊c. Tertio ꝙ ipe facit vtrũq; ibi. Ego igitur sic curro ⁊c. In prima p̃mo põit exemplũ expedite currentiũ. Secundo monet eos ad sil⁹ currendũ ibi. Sic currite ⁊c. In prima p̃mo tãgit currẽdi exercitiũ. Scõo quenientiã currẽtiũ ibi. Omnes eñ qdẽ currunt ⁊c. Tertio differentiã queniẽtiũ ibi. Sz vnus accipit brauiũ ⁊c. In primo notat̃ ꝑditio viatoꝝ. In scõo multitudo vocatorũ In tertio paucitas electoꝝ Mat. 20. Multi sunt vocati pauci vero electi. Conditionẽ vero viatoꝝ describit a tribus. A certitudine cũ q̃rit. Nescitis. A breuitate cũ addit In stadio. A labore cũ subdit. Currũt. Dicit ergo nescitis. Quod triplicit̃ continuat̃. Primo modo sic. quasi dicat Recte abstineo a sumptib⁹ sumẽdis vt ꝓticeps efficiar. Nã si nõ abstinerẽ a cõtrarijs euãgelio nõ essem ei⁹ ꝓticeps. Nescitis eñ ꝙ hi ⁊c. Vel sic. Nescitis ꝙ hoc facio vt ꝓticeps euãgelij efficiar ⁊ vtiq; possum esse ꝓticeps Nã non sic est de euãgelij p̃mio vt de cursus brauio. qz ꝺ vnus accipit brauiũ ibi vero omnes acciperc p̃nt. Tertio modo sic. Nescitis. quasi diceret. Ideo aũt sic curro. qz licet multi currentes sint. pauci tñ sunt queníentes. Nescitis eñ ꝙ hi qui in stadio currũt oẽs qdẽ currũt. In labore pares sunt: sed vnus tñ accipit brauiũ id. est p̃miũ cursus. Stadiũ eñ est spaciũ in quo pedites currũt qõ hercules dicitur statuisse. Perficiũt autẽ stadiũ. 125. passus Et dicitur stadiũ a stãdo qz hercules tot passus currebat ⁊ postea stabat ⁊ respirabat. in fine hui⁹ spacij põebat aliquid qõ erat p̃miũ cursus. vt equ⁹ ⁊ pãuus purpureus. ⁊ hoc dicit brauiũ Et licet in hoc stadio oẽs currerẽt vnus tñ solus accipiebat brauiũ scilicet q̃ citius ꝓcurebat. Sic in cursu spãali vnus tñ scilicet ꝓseuerãs accipit brauiuz Quia q̃ ꝓseuerauerit vsq; in finẽ hic salu⁹ erit. Deinde cũ dicit Sic currite ⁊c. monet eos ad currẽdũ. Vbi implicat tria. Actũ strẽnuũ: Currite. Modũ debitũ: Sic. Finẽ optimũ: Vt cõprehendat⁊. Dicit ergo sic ⁊c. quasi diceret qz vnus accipit brauiũ sic currite p viã veritatis ꝓseuerãtes vt cõprehẽdatis brauiũ vite eterne. he. 12. Per patiẽtiã curram⁹ ad ꝓpositũ nobis certamẽ. Deinde cum dicit Sis aũt q̃ in agone ⁊c. oñdit ꝙ in agõe oportet expedite certare. Vbi p̃mo tãgit agonizantiũ pugnã. Secũdo pugnandi formã firmã ibi. Ab oñibus se abstinet ⁊c. Tertio sic pugnãtiũ mercedẽ debitã ibi Et illi qdẽ vt corruptibilẽ ⁊c. Primũ est necessitatis sz pugnare. Scõm virtutis scilicet abstinere. Tertiũ felicitatis sz coronam accipere. Dicit ergo Omnis qui in agone ⁊c. quasi dicret vere sic agendũ est. qõ patet exẽplo. qz oñis q̃ in agõe cõtendit ab omnib⁹ impediẽtibus se abstinet. Aũ ⁊ nudi agonizabãt in palestra. Attẽde vt aug. alt ꝙ de reb⁹ nõ laudãdis mlte trahunt̃ similitudines. Deinde cũ dicit Et illi qdẽ vt corruptibilẽ ⁊c. tãgit pugnantiũ mercedem Et primo pugnantiũ materialit̃. Scõo pugnãtiũ spũalit̃ ibi. Nos aũt incorruptã ⁊c. Dicit ergo. Et illi quidẽ abstinent vt corruptibilẽ coronã accipiãt qõ modicũ est. Nos aũt abstinere debem⁹ vt accipiamus incorruptã sz coronam vite de qua Jac. 1. Beatus vir qui suffert tẽptationem qñ cũ ꝓbatus fuerit ⁊c. Deinde cũ dicit Ego igitur sic curro ⁊c. ponit exemplũ vtriusq; sz currẽdi ⁊ pugnandi. vbi primo tangit cursũ suũ in ꝓfectu boni. Secũdo pugnã suã in victoria mali ibi Sic pugno ⁊c. Tertio rationẽ vtriusq; facti ibi. Sz castigo. ⁊c. Dicit ergo Ego igit̃ ⁊c. quasi dicat quia talis corona ꝺuat̃: igit̃ ego sic curro bonũ operãdo nõ quasi in incertũ id. est vt sim incertus de premio. In incertũ eñ currit qui talia facit vt de quibusdã sperare: ex alijs possit desperare Omnia instruunt ad bonũ ⁊ ꝓsona aplica que notat̃ ibi. Ego. ⁊ forma ꝙplicita que notat̃ ibi. Sic Et actio strennua que notatur ibi. Curro. Et merces sperata que notatur ibi Non quasi in incertum philipenſ. 2. Non inuacuum cucurri nec inuacuum laborauí. Sic pugno cõtra hostes decertando contra malũ. Nõ quasi aerẽ verberãs id est nõ verbis tantuz sed factis. Nõ eñ in ꝺmone est regnum dei sed in virtute supra. 4. Vel nõ quasi aerẽ verberãs id est non inaniter me fatigando: aduersarium nõ ledẽdo. Sic erit ꝓfectus homo si sic se habeat vt sit intentus in ꝓfessione Esa. 38. Recogitabo tibi oẽs annos meos in amaritudine anime mee Deuotus in oõe Mat. 6. Sic ergo orabitis Pater noster qui es in celis ⁊c. Efficax in p̃dicatiõe Jac. 2. Sic loq̃mini ⁊ sic facite. Hec tria ꝓtinent ad actũ oris recti ita tñ ꝙ cõfessio dirigit̃ deo ⁊ primo. oro soli deo. p̃dicatio soli primo. Fortis in pugnãdo. Añ hic pugno ⁊c. Apo. 3. Qui vicerit sic vestiet̃ veste alba. Patiens in sustinendo. Judith. 8. Sic isaac. sic iacob. sic moyses ⁊ oẽs q̃ placuerũt deo ꝑ multas tribulationes trãsierũt fideles. Cautus in se fuando. Josue. 2. Ad mõtana cõscẽdite ne forte occurrãt vobis reuertẽtes ⁊c. sic ibitis viã vr̃am. Primũ ꝓpter malũ culpe sz pugna. Secundũ cõtra malũ pene sz patiẽtia. Tertiũ ꝓtra malũ tẽptatiõis sz cautela. Benignus in ꝺonãdo Matth. 18. Sic non est volũtas ante patrẽ vr̃z ⁊c. Inutilẽ se reputãdo Luc. 17. Sic ⁊ vos cũ feceritis oĩa q̃ ꝓcepta ⁊c. Sollicitus se discutiẽdo ĩtra 11. Probet aũt se homo ⁊ sic de pane illo edat ⁊c. Primũ reprobat malitiã primi. Scõm ꝓbat bonitatẽ dei. Tertiũ dubietatẽ status ꝓprij. Humilis in obsequẽdo Mat. 4. Sic decet nos ĩplere omnẽ iustitiã. Agilis in ꝓficiẽdo. vnde hic Sic currite id est ꝓficite in bono vt cõphendatis. Cõstans in ꝓseuerando. Añ hic Sic currite philꝑ. 4. Sic state in domĩo charissimi. Famosos in cõuersãdo supra. 4. Sic nos existimet homo. ⁊c. Primũ rĩspicit ĩcipientes. Scõm ꝓficientes. Tertiũ ꝓseuerãtes. Quartũ ꝓfectos. Deinde cũ dicit Sed castigo corp⁹ meũ ⁊c. tãgit rationẽ p̃dictoꝝ vtriusq;. Vbi p̃mo tangit austeritatẽ vite. Scõo cõmendationẽ doctrine ibi Ne forte ⁊c. Tertio rationẽ cõcordie vtriusq; ibi. Ipse reprobus ⁊c. Ergo implet facto qõ docet verbo ne se damnet oze ꝓprio. Et hoc est ꝙ dicit. Sed castigo corpus meũ ꝑ declinationez mali: motus carnis illicitos reprimẽdo. Castigo ergo nõ occido corpus meũ nõ tñ alienũ. Ro. 12. Exhibeat⁊ corpora vr̃a hostiã viuentẽ sanctã deo placẽtem rationabile obsequiũ vestr̃. Et in ꝟututẽ redigo ꝑ operationẽ boni: corpus sz spiritui ꝟuire cogẽdo. ⁊ sensualitatẽ rõi subijciendo. sicut de beato martino legit̃. Carnez spiritui ꝟuire cogebat. ⁊ hoc facio ne forte cũ alijs p̃dicaueriz ⁊c. Aug. Suo timore nos terruit apls. qd eñ faciet agnus vbi aries timet ⁊ tremit. Ipse reprobus id est a deo reprobatus efficiar. qõ turpe esset. Ro. 2. Qui p̃dicas nõ furandum furaris. De huiusmodi posset vere dici illud Job. 4. Ecce docuisti plurimos ⁊c. Nunc aũt vẽit sup te plaga ⁊ defecisti. Dic quetitur ibi. Melius est mihi mori ⁊c. Contra gloria non euacuat̃ nisi ꝑ peccatũ. ergo accipere esz ei peccatum non ergo licitum. Respõdeo gloria essentiaꝝ per hoc nõ euacuaret̃ sed gloria accidentalis de hoc opere superogationis. Item si euangelizauero nõ est mihi

gloria. Contra euangelizanti ⁊ sumptus accipiēti debeē ⁊ aurea ⁊ aureola. Sed glo. exponit qñ euāgelizāt ex necessitate timoris vl' ex cupiditate mercedis tpalis. ¶ Itē sup illud. Dispensatio mihi credita est. Glo. Non debemus euangelizare vt manducem⁹. Contra ergo p̄dicatores questuarij peccant mortaliē qz faciunt qō nō debent Rñdeo si ꝓpter questū principaliē faciūt peccāt. sed si ꝓpter fructū spūalē inde ꝓuenientē bene faciūt. ¶ Itē ibidem glo. Propter regnū dei debemus opari oia nō solū sed cū regno dei mercedē temporalē meditari. Contra ergo qui vadunt ad eccliaz ꝓ distributionibus peccāt. Respondeo verū est si solū vel principaliē ꝓpter hoc vadant ¶ Itē sup hoc Ut nō abutar potestate. Glo. qō esset si acciperet qō ꝓbauit supra eodē qō ei licet accipere Respōdeo intelligendū est si acciperet indiscrete ⁊ inordinate ⁊ īmoderate. ¶ Itē omniū seruū me feci. Contra supra 6. Molite seruire effici hominū. Rñdeo hic loq̄tur de fruitute charitatis scz in bonozibi deseruitute iniq̄tatis scz in malo. ¶ Item factus sum iudeis iudeus. Glo. in cibis accipiendis vel nō accipiēdis. Contra glo. Iniuste ergo reprehendit petz de discretiōe ciboz gal. 2. īmo bene qz petr⁹ discernebat cū scandalo gentiū scz in locis gentiliū: paulus autē nō. ¶ Itē ibidē glo. Propē scandalū iudeozum circūcidit thimotheū act. 16. Contra veritas doctrine vite ⁊ iustitie nō debet dimitti ꝓpē scandaluz. Rñdeo vsq; ad diuulgationē euāgelij nō erat de veritate doctrine siue vite ne homines circūciderent sed ne spem' ponerēt in circūcisiōne. ¶ Item vt omnes facerē saluos. Cōtra sciebat nō omnes saluādos. Respōdeo volebat omnes in particulari id est quēlibet p se non oīes simul. ¶ Itē sup illud omnes q̄dē currūt. Glo. in spirituali agone quotāt q̄dem currūt si spiritualiē currūt accipiunt ⁊ q̄ prior venerit expectat vt cozoneē cū posteriozi. Cōtra vnusq̄sq; in morte cozonaē. Respondeo hoc intelligit de glia cozporis nō anime. ¶ Item sup illud Ne forte cū predicaueriz. Glo. suo timore nos terret aplus. Cōtra. 1. Joh. 4. Perfecta charitas foras mittit timorē. Rñdeo verū est timorem pene sed non timorē separationis siue offense.

Incipit capitulū decimum.

Nolo eīm vos ignorare fratres: qm̄ patres nostri oīes sub nube fuerunt ⁊ omnes mare transierunt ⁊ omnes in moyse baptizati! sūt in nube ⁊ in mari. Et omnes eandē escā spiritalem māducauerunt. ⁊ omnes eundem potū spiritalē biberūt. Bibebant aūt de petra spiritali consequente eos petra. petra aūt erat xp̄s. Sed nō in pluribus eoz beneplacitū ē deo. Nam prostrati sunt in deserto.

Superius monuit abstinere ab ydolotitis. Primo propter vitandū scandalū fratrū infirmoz ca. 8. Secundo ꝓpter exemplū suum qui abstinet ꝓpter alios ab acceptione sūptuū cap. 9. Hic tertio monet ad idē ex cōsideratione iudeoz in deserto ydola venerantiuz. vbi exemplo pene istozum Primo monet abstinere a ꝓpetratione peccatozum similium. Secundo specialiter a comestione ydol' ymolatozū ibi. Propter qō charissimi fugite ab ydoloz cultura ⁊c. In prima primo oñdit qō antiq̄tus iudeis cōtingit. Secundo ꝓpter quid. quia non ꝓpter se tantum sed ꝓpter nos corrigendos ita euēit. Hec autē in figura facta sunt nr̄i ⁊c. Tertio vt exemplo eoz caueant concludit ibi. Itaq; qui se existimat stare ⁊c. Ergo pena timēda cautela adhibenda. In prima primo ponit beneficia gratie eis īpensa existentibus in egypto. Secūdo prestita in deserto ibi. Et omnes eandē escam ⁊c. Tertio flagella ꝓpter ingratitudinē insticta ibi. Sed non in pluribus ⁊c. In prima tangit tria beneficia. Primum in ꝓtectiōe nubis. Secundum in transitu maris rubri ibi. Et oīes mare transierunt ⁊c. Tertium in purgatiōe baptismatis ibi Et omnes in moyse ⁊c. Dicit ergo Nolo vos ⁊c. quasi dicat. sic agēdum est sicut monui. Non eīm sufficiunt sacramenta ecclesie suscepta vobis postea peccantibus sic nec iudeis dei beneficia quin postea punirent. Nolo eīm vos ignozare ⁊c. Hoc dupliciter legit. Uno modo de bonis ⁊ malis cōmuniter. Alio modo de malis specialiter. Primo modo sic. Nolo vos ignozare fratres qm̄ patres nr̄i institutozes fidei nostre. omnes tam boni q̄ mali sub nube ꝓtegente fuerunt Exo. 13. Dominus p̄cedebat eos ad ostēdendum viā per diē in colūna nubis ⁊c. Al' sub nube id ē sub figura ⁊ vmbra. he. 10. Umbram habens lex futurorum ⁊c. Et omnes mare rubrum submersis hostib⁹ transierunt. non de vna ripa ad ripā oppositā. sed ad eandem vnde transierunt quendā sinum maris: ⁊ omnes in moyse id est in ducatu moysi baptizati sunt in nube ⁊ in mari. id est ꝓ visa signa illa purgati ab ignozātia. Al'a vitijs ꝓ fidem scilicet submersis egyptijs. Exo. 14. Timuit populus dn̄m ⁊ crediderunt dño ⁊ suo suo moysi. Uel baptizati sunt id est signū baptismi recepunt. Uaz baptism⁹ constat ex aqua ⁊ spiritu Joh. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu. Nubes aūt simboluz erat spirit⁹ mare vero aque vt dicit Dam̄. ¶ Deinde cū dicit. Et oīes eādem escā spiritalē ⁊c. Post bñficia exhibita isr̄l de egypto exeūti. hic tangit beneficia exhibita in deserto. Et ꝓmo beneficiū manne. Secūdo beneficiū aque ibi. Et omnes eundē potū ⁊c. Tertio potus originem mirabilē ibi. Bibebāt aūt ⁊c. Quarto originis significationē ibi. Petra aūt ⁊c. Dicit ergo Et omnes eandē escā spiritalē mā ducauerunt mānā scilicet de celo. Uocat autē eā spiritalē cum esset cozpalis: sed quia miraculose fuit data. De hoc habetur Sap. 16. Panem de celo prestitisti eis. Et omnes eundē potū spiritalē id est aquam de petra. Numeri 20. Loquimī ad petrā ⁊ ipsa dabit vobis aquā. Percussit petrā ⁊ fluxerunt aque. Bibebant aūt de petra spiritali q̄ dicitur spirital' ꝓpter effectū miraculosū ꝓpē futuri sign̄ū. petra ꝓsequēte eos Duplicit intelligit ꝓsequēte id ē satisfaciente voluntati eoz. ps. Desiderū eoz attulit eis Aque eīm vbiq; sequebant eos Esa. 48. Aquā de petra ꝓduxit eis ⁊c. Uel consequēte eos id est veritatē sequentem significante. Petra aūt erat xp̄s. non ꝓ substantiam sed per significationē. Hic est lapis quē reprobauerūt ⁊c. Alio modo legitur de bonis bzeuit sic. Nolo vos ignozare fratres quoniā patres nostri institutozes fidei nr̄e omnes boni spiritualiter. Unde dicit patres nostri nō illozū sub nube fuerunt sicut prius. ⁊ omnes eandē escā manducauerunt spiritalē id est corpus xp̄i in signo spiritualiē intellecto. Unde eandē escam spiritalē māducauerunt idez scz qō nos. sed aliā escaz corporalē q̄ nos. et hoc q̄tū ad maiozes in xp̄m credentes. Manducabant xp̄m spiritualiter ꝓm illud Crede ⁊ manducasti. Et omnes eundē potum biberunt scz xp̄i sāguinē in signo. Sic loquitur de signo ⁊ potu spirituali per fidē nō de corpozali. Bibebant autē de spirituali ⁊c. sicut pr⁹ Appetēdus cibus ⁊ pot⁹ q̄ sufficiens. Unde dicit Omnes māducauerunt. Indeficiens quia eundem. Utilis quia potus ⁊ cibus spiritualis quod notatur in ipso nomine spiritalis ⁊c. ¶ Deinde cuz dicit Sed non in pluribus ⁊c. post beneficia tāgit flagella. et primo offensam. Secūdo penā ibi. Nā ꝓstrati sunt. Dicit ergo. Sed nō in plurib⁹ ⁊c. quasi dicat his oīb⁹ beneficijs vsi sunt iudei sed nō in pluribus eoz bñplacitū

est deo in illis scilicet qui deum offenderunt sed tantũ in duobus scilicet Caleph ⁊ Josue quibus solis concessum est terraꝫ ꝓmissionis obtinere Numeri.14.Mat.1. Nõ est mihi voluntas in vobis.

Lectio secunda.

Hec autem in figura facta sunt nostri vt non simus concupiscẽtes malorũ sicut ⁊ illi concupierũt. Neq; idolatre efficiamini sicut quidã ex ipis: quẽadmodum scriptũ est. Sedit populus manducare ⁊ bibere ⁊ surrexerunt ludere. Neq; fornicemur sicut quidã ex ipis fornicati sunt: ⁊ ceciderunt vna die vigintitria milia. Neq; temptemus xp̃m sicut quidã eoꝝ temptauerũt: ⁊ a serpentibus perierunt. Neq; murmuraueritis sicut quidã eoꝝ murmurauerũt ⁊ perierunt ab exterminatore. Hec autez omnia in figura contingebant illis: scripta sunt aũt ad correptionẽ nostram in quos fines seculorum deuenerunt.

Superius ostendit quid antiqs iudeis contigit: hic ostẽdit q̃ non ꝓpter se tantũ sed ꝓpter nos corrigendos ita euenit. Ubi primo ostendit q̃ ꝓpter nos corrigendos a peccato: predicta facta sunt. Secundo q̃ ꝓpter hoc etiã scripta sunt ibi. Hec autẽ omnia in figura ⁊c. In prĩa ostẽdit q̃ ideo facta sunt vt cohibeamur a peccato ⁊ primo a peccato cordis. Secundo a peccato oris ibi. Neq; idolatre efficiamini ⁊c. Tertio a peccato oris ibi. Neq; murmuraueritis sicut q̃dã ⁊c. In prima primo deterret p penam. Secundo ex hoc deborat̃ culpã ibi. Ut non simus concupiscẽtes ⁊c. Tertio malos reducit ad memorlã ibi. Sicut illi concupierunt ⁊c. Dicit ergo: hec autẽ in figura facta sunt nostri. nõ ficta sed vere facta. In figura inq̃ ideo scilicet vt nos considerantes illoꝝ supplicia: non simꝰ cõcupiscentes malorũ. sicut ⁊ illi ꝯcupierũt. de quibus. ps. Concupierunt concupiscentiã in deserto. Numeri. 11. dicitur q̃ vulgus ꝓmiscuũ flagrauit desiderio carnium. Et notanduꝫ q̃ sicut in bonis longe melius est qõ figuratur q̃ ipsa figura vt regnũ celoꝝ q̃ terra ꝓmissiõis. ita in malis longe peius est qõ figuratur q̃ figura significans. ꝟm autẽ aug. illa supplicia que sustinuerũt figura gehẽne fuerunt: que omni pena maior est. Hec autẽ ptinent ad sapiẽtes inter corinthios qui desiderio carnes comedebant in idolo ⁊ scandalizabãt infirmos vnde similes erant iudeis carnes desiderantibus in deserto. vnde digni erant etiaꝫ simili pena. Deinde cũ dicit Neq; idolatre ⁊c. Deborratur peccatũ operis. vbi tangit tria peccata. Primo idolatrie.. Secundo fornicationis ibi. Neq; fornicemur ⁊c. Tertio diuine tẽptatiõis ibi. Neq; tẽptemus ⁊c. In prima primo dissuadet idolatrie vitiũ. Secundo deterret p exemplum ibi. Sicut quidaꝫ ex ipsis ⁊c. Tertio explicat exemplum implicitũ ibi. Quemadmodum scriptũ est ⁊c. Dicit ergo. Neq; idolatre efficiamini idolotitis vescẽdo in veneratione idoli vel in scandalũ infirmoꝝ. Sicut quidam illorũ supple idolatre fuerunt Exo.32.⁊ ps. Et fecerunt vitulũ in oreb. ⁊ adorauerũt sculptile. Quemadmodum scriptũ est Exo.32. Sedit populus id est quidaꝫ de populo manducare ⁊ bibere corã idolo quibꝰ similes sũt qui comedunt idolotita: idola venerando. Et surrexerũt ludere id est ludos facere. sicut coreas ⁊ huiusmodi ĩ veneratiõem idoli. Uel surrexerunt ludere id est idoluꝫ adorare quod est simile ludo puerorũ qui faciũt ymagines luteas. Deinde aũ dicit Neq; fornicemur ⁊c. tãgit peccatũ fornicationis vbi primo dissuadet tale peccatũ. Secundo deterret per exemplũ culpe ibi Sicut quidam ⁊c. Tertio pene ibi. Et ceciderunt vna die ⁊c. Dicit g̃ Neq; fornicemur vt quidã ex vobis supra. 5. Omnino audit fornicatio inter vos Sicut quidã ex ipsis fornicati sũt cum madianitis scilicet numeri. 25. Et iõo ceciderũt vna die. 23. immo. 24000. milia. sed maior numerꝰ nõ excludit minorẽ vnde nõ dicitur hic cũ precisione. Uel forte vitium scriptorũ est. Deinde cũ dicit Neq; tẽptemꝰ xp̃m ⁊c. tangit peccatũ diuine tẽptationis. quod dissuadet primo verbo. Secundo exemplo ibi. Sicut quidã ⁊c. Tertio supplicio ibi. Et a serpentibꝰ ⁊c. Dicit ergo Neq; tẽptemus xp̃m diffidendo de eius potẽtia. sicut illi q̃ in vobis desperant de resurrectione sicut quidam eoꝝ tẽptauerunt deũ vl xp̃m in moyse dicentes: Nunq̃d poterit parare mensam in deserto. ⁊ ideo a serpentibus perierunt donec scilicet serpens eneus erectus est ad cuius aspectũ sanabantur. De hoc habetur numeri. 21. ⁊ deutro. 6. Non tẽptabis dominũ deũ tuũ. Deinde cũ dicit. Neq; murmuraueritis ⁊c. post peccatũ cordis ⁊ operis dehortatur peccatũ oris. vbi primo dissuadet murmurationis vitiuꝫ Secũdo adducit quosdã in exemplum ⁊ primo culpe ibi Sicut quidã ⁊c. Secundo pene ibi. Et perierunt a ꝓpentibus. Dicit ergo Neq; murmuraueritis contra me: vel minores cõtra maiores Sap̃. 1. Custodite vos a murmuratione sicut quidã eoꝝ murmurauerunt contra moysen. numeri. 16. Murmurauit omis congregatio filioꝝ isrl cõtra moysen. ⁊ ideo perierunt ab exterminatore. ab angelo scilicet qui extra terminos terre eos percussit. Baruch. 3. Exterminati sunt ⁊ ad inferos descenderunt. Notandũ super illud Jn moyse baptizati sũt q̃ dañ. li. 4. capi. de baptismo distinguit nouẽ genera baptismatũ accipiendo baptismata large. Primũ est aqua diluuij de quo habet̃ gen̄. 6. Secundum mare rubrũ de quo Exo. 14. Tertiũ aqua expiationis de qua numeri. 19. Quartum baptismꝰ Johannis de quo Mat. 3. Quintuꝫ baptismus de q̃ xp̃s baptizatus fuit Luc̃. 3. Sextũ baptismus spiritussãcti super discipulos act̃. 1. Vos autẽ baptizabimini spiritusancto. Septimũ baptismus penitentie ⁊ contritõis de quo Ecc. 34. Qui baptizatur a mortuo ⁊c. Octauũ baptismus sanguinis de quo Luc̃. 12. Baptisma habeo baptizari ⁊ quomodo coartor vsq; dum ꝑficiatur. Nonũ baptismus aque ⁊ spiritus de quo Joh. 3. Nisi quis renatꝰ fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto ⁊ Mat. vlti. Baptizantes eos in nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritussancti. Deinde cũ dicit. Hec aũt omnia in figura ⁊c. Habito q̃ ꝓpter nos predicta facta sunt: hic ostendit q̃ ꝓpter nos ertã scripta sũt. Et primo q̃ in significatione. Secũdo q̃ in correctiõe ibi Scripta sunt aũt ⁊c. Dicit ergo Hec autem ⁊c. quasi dicat. Jsta contigerunt illis ⁊ hoc non tantũ ꝓpter sua peccata. autẽ ꝓ sed omnia in figura nostri scilicet cõtingebãt illis. erat eñ tunc tẽpꝰ figurarũ. Deinde cũ dicit Scripta sunt autẽ ad correptionẽ. tangit q̃ scripta sunt ad correctionẽ nostrã. Ubi implicanꝫ tria incitãtia ad correctionem nostraꝫ. Primo antiquoꝝ exempla que notantur in scripturis. Secũdo exemploꝝ causa que est correctio nostra. Tertio etas nouissima que est finis seculoꝝ. Dẽ ergo Scripta sunt autẽ ad correctionẽ nostrã. quia quecunq; scripta sunt ad nr̃am doctrinã scripta sunt. Roma. 15. Nos dico in quos fines seculorũ deuenerunt id est sexta etas que est vltima etas laborantiũ. 1. Joh. 2. Filioli mei nouissima hora est. Quia ergo in vltima secli etate sumꝰ tot exemplis prioꝝ corrigi debemus. Uel in quos fines seculoꝝ deuenerunt id est in quibus ꝓ fidem ⁊ amorẽ xp̃i

ñita est secularitas quia phil. 3. dicitur. Conuersatio nostra in celis est. Unde temporalia non promittuntur tempore gratie sicut tempore legis. Unde nec in pactum deducuntur sed adijciuntur Mat. 6. Primum querite regnum dei ꝛc. Sed antiquitus erant in pactu Esa. 1. Si volueritis ꝛ audieritis ꝛc. Ecce ergo exempla certa quia scripta sunt. vtilia quia ad correctionē nostrā. durabilia quia in quos fines ꝛc.

Lectio tertia

Itaq; qui se existiat stare videat ne cadat. Temptatio vos nō apprehēdat nisi humana. Fidelis autem deus est qui non patietur vos temptari supra id quod potestis: sed faciet etiā cū tēptatione ꝓuentū vt possitis sustinere.

Habita primo iudeorum punitione. Secundo punitiōis ratiōe: hic tertio concludit q exemplo eorum debēt a malo cauere. vbi primo monet vt caueant casum. Secundo cauendi docet modum ibi. Vos nō apprehēdat ꝛc. Tertio promittit firmum adiutorium ibi. Fidelis autē deus est ꝛc. In primo implicat quatuor sollicitantia sapientē. scilicet multitudinē cadentiū cum dicit Itaq; incertitudinem stantiū cū subdit. Qui se existimat staꝛ. Necessitatē cautele cum addit. Videat facilitatem ruine cū dicit Ne cadat. Dicit ergo Itaq; ꝛc. quasi dicat. Illi ꝛ si beneficiis dei vsi sunt nihilomin⁹ propter peccata perierūt. Itaq; ex eoꝝ consideratione qui existimat aliqua cōiectura tione se stare id est q sit in gratia ꝛ charitate. videat diligenti attentiōe ne cadat peccando vel alios faciendo peccare. Esa. 14. Quomodo cecidisti lucifer. ps. Cadent a latere tuo mille ꝛc. Ideo epō. 9. Videte quō caute ambuletis. Deinde cū dicit Temptatio vos nō apprehēdat ꝛc. Docet modū cauendi causam scilicet cauēdo temptationē Ubi prio docet aliquā tēptationē fugiēdā Secūdo aliquam sustinendā ibi. Nisi humana. Primā primo notificat quia pulsat vt introeat. Unde dicitur tēptatio. Secundo quia ipugnat vt ꝓualeat. Unō subditur. Non vos apprehendat. Dicit ergo Temptatio ꝛc. quasi diceret ne cadatis. Temptatio scilicet peccati non vos apprehēdat trahendo in consensum peccati: nisi humana. hoc duplicīter exponitur. Uno modo de tēptatione interiori mala. ꝛ tūc est permissio. Quasi dicat. nulla peccati dilectio vos apprehendat nisi forte de malis sine qua vita humana nō ducitur. Non enim est homo qui semp faciat bonū ꝛ non peccet. 3. reguꝫ. 8. ꝛ. 2. pal. 6. Alio modo expōitur de tēptatione exteriori boni. Et tunc est exhortatio sic. Temptatio vos non apprehendat nisi humana scilicet tribulationū presentiū ꝓpter christum tolerātia. Aug. ꝓpē christum pati humana temptatio est. Thob. 12. Quia acceptus eras deo necesse fuit vt tēptatio probaret te. Deinde cum dicit. Fidelis deus. ostendit paratū adiutoriuꝫ in tēptatione. Ubi cōmēdat deū adiutorē qz dat nob⁹ resistēdi potentiā qō notat ibi. Sz faciet cū tēptatiōe ꝛc. pseuerātiā qō notat ibi. Ut possit⁹ sustinere. Vere fidel⁹ de⁹ q̄ dat potētiā ne vincamur. graz vt mereamur. constātiā vt vincam⁹. Dic ꝑ Fidel⁹ ꝛc. q̄si diceret vos ad hoc hortor ꝛ moneo q̄ potest⁹. fidel⁹ dn̄s in oīb⁹ Xbis suis q̄ nō patietur vos tēptari supra id qō potestis. qō vtiq; posset dyabolus si pmitteret qz nō est ptās sup ꝛtā q̄ ei cōpet Esa. 40. Dat lasso virtutē. Jō Jac. 1. Ome gaudiū existimate fres cū i varias tēptatiōs lciderit⁹. aug. Qui dat dyabolo tēptādi licētiā. ipe dat tēptat⁹ mīficordiā ꝓpter⁹ in q̄ ita vt possit⁹ sustiere. ne deficiat⁹ i lucta. sz vincat⁹ qō fit ꝓ hūlitatē vt dic aug. Illi em̄ nō crepāt i fornace q̄ nō hūt vētū superbie. Notādū ē sup illō q̄ se existiat stare ꝛc. q̄ ad casū ipellūt nos primo debilitas viriū. sicut cadunt pueri. decrepiti. infirmi. Esa. 40. In īfirmitate cadēt. qō cōtingit ꝓ tepiditatē bene operandi ꝛ instabilitatē. Secundo onus peccatorū sicut cadunt asini sub onere nimio. ps. Ceciderunt qui operantur iniquitatē. quod cōtingit per negligentiā penitendi quia peccatū qō ꝓ penitentiaꝫ ꝛc. Tertio multitudo trahentiū sicut arbor vl domus ꝛ trahentibus deorsum cadit supra eodē. Neq; fornicemur ꝛc. quod contingit per impulsum hostiū. Quarto lubricitas viarū sicut incauti cadunt in lubrico Ecc. 28. Attēde ne forte labores in lingua ꝛ cadas. ꝛ in conspectu ꝛc. quod contingit per incautā custodiā sensuū. Quinto varietas offendiculoꝝ sicut auis capta in medio laqueorum ps. Ibi in curribus ꝛc. puer. 24. Septies in die cadit iustus quod cōtingit ꝓ corruptionē creaturaꝝ. Sexto ignorātia agendoꝝ sicut ceci cadūt defacili Mat. 15. Si cec⁹ ceco ducatū prestet ꝛc. quod contingit per negligentiam addiscendi necessaria. Septimo exempla cadentiū sīē angeli ad exemplū luciferi. ps. Cadēt a latere tuo mille ꝛc. puer. 25. Fons turbatus pede ꝛ vena corrupta iust⁹ cadens corā īpio. qz ptingit ꝓ imitationē maloꝝ. Octauo ponderositas corporum. Corpus em̄ quod corrumpit aggrauat animā sicut lapis in collo natātis Job. 14. Mōs cadens defluit. quod contingit per carnis fomētū superfluum.

Lectio quarta.

Propter quod charissimi mei: fugite ab idolorū cultura. Ut prudentib⁹ loquor vosipsi iudicate quod dico. Calix benedictionis cui benedicim⁹: nonne cōmunicatio sanguinis christi est: Et panis quem frangimus nōne participatio corporis domini est: Quoniaꝫ vnus panis ꝛ vnū corpus multi sumus: omnes qui de vno pane ꝛ de vno calice ꝑticipamus.

Superius ex consideratione iudeoꝝ pene monuit abstinere a perpetratione peccatoruꝫ similium: hic specialiter monet cauere a cōmestione idolis ymolatorum. Ubi primo ponit cōmonitionem cauendi ab idolotitis. Secundo subdit causam cōmonitionis ibi. Quid ergo dico ꝛc. Tertio docet modū cauendi a dictis ibi. Omne quod in macello venit manducate ꝛc. In prima cauere ab idolotitorum comestione monet. Primo ex timore pene consimilis. Secundo ex cōmunīōe sancti altaris ibi. Ut prudentibus loquor ꝛc. Tertio ex similitudine sacrificij legal⁹ ibi. Videte isrl̄ fm̄ carnē ꝛc. In prima vt eius obediant dictis. Primo arguit inferendo cū dicit. Propter qō. Secundo allicit blandiē do cū subdit Charissimi mei. Tertio instruit exhortando cum addit Fugite ꝛc. Dicit ergo Propter quod ꝛc. quasi diceret quia sacramēta sola non saluant. ꝛ qui cadit punitur ꝛ auxilium dei non deest. ꝓpter quod charissimi mei fugite ab idoloꝝ cultura id ē ab omni idoli veneratione. Glo. Jdeo hos apostolus hortatur fugere ab idolatrie supstitione. Uel ne sapiētes cōmēdāt idolotita cū offendiculo infirmoꝝ quib⁹ idolatrare videretur. Uel ne ipsi infirmi idolatre sint edendo in idoli veneratione. Fugite ergo ab idoloꝝ cultura. Uel putīua quo ad esum sapientū. Uel vera quo ad esuꝫ infirmorum. Deinde cum dicit. Ut prudentib⁹ loquor ꝛc. monet cauere ab idolotitoꝝ comestione ex cōmunione sacramenti altar⁹. Ubi primo qō dicitur⁹ ē suppōit eoꝝ iudicio.

Secundo ostendit qđ ẽ illud. s. q̃ p cõiones eucharistie efficimur vnũ cũ xpo ibi. Calix bñdictiõis ꝛc. Tertio p bat q̃ ita ẽ q̃ oẽs sum⁹ vnum in corpe eius mistico. ibi. Qm̃ vnus panis ꝛc. Dicit ergo. Ut prudentib⁹ ꝛc. q. d Ut fugiatis loquor vobis vt prudẽtib⁹. Vel sic. loquor vobis altũ quid. s. qõ sequit vt prudentibus. Vel sic loquor infirmis. s. qui sunt inter vos: vt supra loquut⁹ sum prudentib⁹. Et iõ vosipi maiores iudicate: qõ dico Job 21. Si contempsi subire iudiciũ cũ seruo meo. Judicate inq̃ hoc qõ sequit. Calix bñdictiõis. i. potus calicis per quẽ pticipantes bñdicunt. Luce. 22. Silr ꝛ calicẽ post q̃ cenauit dicẽs. Hic calix ꝛc. Cui bñdicimus. i. qõ nos fideles exaltam⁹ credendo ꝛ gr̃as agendo. Vel cui bñdicimus. i. quẽ nos sacerdotes ꝓsecramus. Mõne cõicatio sanguinis xpi ẽ faciẽs nos vnũ cũ ipo: sm illud aug. Nec tu me mutabis in te. Est ergo sua rõ talis. Sicut pticipans calicem dñi fit vnũ cũ eo: sic pticipans calices demonioꝝ fit vnũ cũ eis: sed demonũ vnitas ẽ maxime fugienda. ergo ꝛ pticipatio idolotitoꝝ in eoꝝ veneratõe Et ideo fugite ab idoloꝝ cultura. Et panis quẽ frangimus id est sumptio panis fracti in altari nõne pticipatõ corpis dñi est. faciens nos vnũ cũ xpo. qz sub specie panis sumit corpus xpi. ¶ Deinde cũ dicit. Qm̃ vnus panis ꝛc. ostendit q̃ oẽs sum⁹ vnum in corpe el⁹ mistico. Ubi ꝓponit prio vnitatẽ. scõo subdit vnitatis rõnes ibi Oẽs qui de vno ꝛc. In pria tangit duplicem vnitatem Primã incorporationis qua in xpm transformamur cuz dicit. Unus panis ꝛc Aliã vite ꝛ sensus quam a christo capite accipiũ⁹ cũ addit. Et vnũ corpus ꝛc. Dicit ergo Qm̃ vnus ꝛc. Quasi dicat p hoc pz q̃ vnũ sumus cum xpo. qm̃ vnus panis vnione fidei spei ꝛ charitatis ꝛ vnũ corpus multi sumus p submiſtrationẽ operũ charitatis. Corpus. s. illius capitis q̃ ẽ xps. Multi dico sez omnes qui de vno pane. i. corpore xpi ꝛ vno calice id ẽ sanguine pticipamus digna pticipatione sez spũali non tm̃ sacramentali. Aug⁹. Accipite q̃ vnus panis ꝛ vnũ corpus ecclia xpi dicitur ꝓ eo q̃ sicut vnus panis ex multis granis ꝛ vnũ corp⁹ ex multis mẽbris cõponit. sic ecclesia xpi ex multis fidelibus capite copulatis cõnectitur. De ista vnitate infra. 12. dicit. ¶ Dic queritur sup illo. Oẽs in moyse baptizati. Glo. qvisa illa legalia purgati Cõtra. Legalia nõ iustificabãt. Rñdeo. Justificabãt dispositiue a remotis non copulatiue quia per modum signi non causę. ¶ Item super illud. Petra autẽ erat christus. Glo. Non petra dedit aquas sed christus. Contra Numeri. 20. Loquimini ad petram ꝛ ipsa dabit vobis aquas. Respondeo. Petra dabat originaliter non effectiue. ¶ Item super illud. Omnes eandez escam. Glo. Si quis manducauerit ex hoc pane nõ morietur in eternum: scilicet qui manducat corde non qui premit ore. Contra. ergo non oportet sacramentaliter manducare Respondeo non qui premit ore solum scilicet. ¶ Item super illud. Eundem potum spiritalem. Glo. Idem est effectus in illis sacramentis sed nõ tantum quantum in nostris. Contra. sacramenta vetera nõ efficiebant quod figurabant. Respondeo Idẽ est effectus. sed aliter: nam illozum per modũ signi: nostrozum per modum causę. ¶ Item super illud. Hec autem in figura facta sũt. Glo. Omnes pene minozes sunt gehenna. Contra. carentia visionis dei maior pena est q̃ gehenna: sm Chrisosto. Rñdeo. loquit̃ de penis tẽporalibus. ¶ Item sup illud Qui stat videat ne cadat. Glo. Nõ q̃ sit aliquis sine casu. Contra. Multi sunt sine mortali. Respondeo Duplex est casus: vn⁹ a domino per mortale. alter in domino per veniale. ¶ Item super illud. Fidelis deus. Glo. Qui dat temptanti diabolo licentiaz dat temptatis misericordiam. Contra. qõ fit de licentia licite fit. Ergo licet diabolo temptare. Respondeo. Licentia accipitur hic pro permissione non pro concessione. ¶ Itẽ vosipi iudicate. Contra. Non est inferiozum iudicare de factis superiozum. Respondeo. Nõ debent iudicare iudicio superordinationis: sed licet iudicio discretionis. ¶ Itez super illud. Benedicimus. Glo. Nos sacerdotes. Contra. Quod minus est a maiori benedicitur. Respondeo In sacramento altaris benedictio sacerdotis fertur sup terminum a quo. id est super panem nõ super terminum ad quem id est corpus christi. ¶ Item. Panis quẽ frangimus ꝛc. Contra. Jam tunc non est ibi panis. Respondeo. Ponitur significatum pro signo. id est panis p specie panis. ¶ Item super illud. Nonne participatio ꝛc. Glo. Per partes manducatur in sacramẽto: ꝛ manet integer in celo. Contra. Christus sub sacramẽto ẽ impartibilis. Respondeo. Manducatur per partes sacramenti non sui. ¶ Item ibidem glo. In illo sacramento corpus suum ꝛ sanguinem cõmendauit. quod est fecit nos ipos Contra: nõ fecit nos corpus christi verum. Respondeo qõ. i. cuius significatum. vnde relatio est simplex.

Lectio quinta.

Videte israel sm carnem. Mõne qui edunt hostias pticipes sũt altaris. Quid ergo. Dico q̃ idolis imolatũ sit aliquid: aut q̃ idolũ sit aliquid Sed que imolant gentes demonijs imolant ꝛ nõ deo Nolo autem vos socios fieri demoniorum. Nõ potestis calicẽ domini bibere ꝛ calicem demonioꝝ. Nõ potestis mense dñi participes esse ꝛ mense demonioꝝ. An emulamur dñm. Nunquid fortiores illo sum⁹? Omia mihi licent sed nõ oia expediũt. Omnia mihi licent: sed nõ oia edificant. Nemo qõ suũ est querat sed qõ alterius.

Superi⁹ monuit abstinere a comestione idolotitoꝝ. primo ex timore pene ꝓsimilis. Scõo ex cõione altaris: hic tertio monet ad idez ex silitudine sacrificij legalis. Ubi prio excitat attẽtionẽ. Scõo oñdit ꝓpositũ ibi. Nonne qui edunt hostias. Dicit ergo. Videte. Hoc dupliciter legit̃. Uno mõ de sacrificijs iudeoꝝ. Alio mõ de ritu gẽtilitũ. Prio mõ hoc qõ dico isrl̃ ẽ accusatiui casus. Alio mõ vocatiui. Prio mõ sic. q. d. Multi vnũ corp⁹ sum⁹ qui de vno pane ꝛ vno calice pticipam⁹. Et hoc pz per hanc silitudinẽ. Videte israel sm carnem supple ambulantem. s. carnalibus sacrificijs deseruientẽ. Hoc dic̃ ad dr̃iam isrl̃ sm spm̃. Devtoꝝ Ro. 2. Nõ eim̃ q̃ ẽ manifesto iudeus. ꝛc. Mõne qui edũt hostias legales pticipes sunt altaris legalis. Sicut qui edunt carnem xpi ꝛ sanguinẽ pticipes sunt corpis. Scõo mõ legit̃ sic. Videte o isrl̃. o vos qui estis isrl̃ spũalis videtis. s. deũ videte in q̃ ea que sunt sm carnem. id est in idolatrie ritu carnali. Nonne qui edunt hostias idolis scilicet imolatas participes sunt altaris demonum et idolozum. Quasi dicat. Sic. Est ergo sua ratio talis: Qui edunt hostias oblatas altari: participes sunt altaris. A simili qui edunt hostias imolatas idolis: participes sunt idolorum siue demoniozum. ¶ Deinde cum dicit. Quid ergo dico ꝛc. Superius posuit monitionem cauẽdi ab idolotitozum comestione: hic ponit causam admonitionis. Ponit autem quattuor causas quare debent ab idoloti:

tis abstinere. Primo propter vitandam demonis societatem. Secundo propter vitandā sacre cōmunionis exclusionē ibi. Quia nō potestis calicē domini bibere ꝛc. Tertio propter vitandā dei indignationez ibi. An emulamur dñm ꝛc. Quarto ꝓpter fratrum lesionem. ibi. Omnia mihi licent ꝛc. In prima prō ostendit ꝙ hoc ꝙ nō dicit hoc: eo ꝙ alicui⁹ virtutis reputet idolum vel idolotitū. Secūdo ꝙ potius iō ꝙ demonibus ē imolatum: ibi. Sed que imolant ꝛc. Tertio ꝙ nō vult eos esse socios demonū ibi. Volo autem vos socios ꝛc. Dicit ergo Quid ergo. Quasi dicat. Moneo cauere ab idolotitis Quid ergo dico. i. quid dicere videor hoc monēdo. Mū quid hoc supple ꝙ illud qō idolis ē imolatū sit aliquid vel alicui⁹ virtutis vt noceat aut ꝙ idolum sit aliq̄d veneratione dignū. Quasi dicat. Nō. ps. Neq; enim ē spiritus in ore ipo⁹. Sed hoc potius dico ꝙ que imolant gentes idolo: demoni imolāt ꝛ nō deo. ps. Oēs dij gentium demonia. Deutero. 32. Imolauerunt demonijs ꝛ nō deo. ¶ Deinde cū dicit. Volo aūt vos fieri .ē. ostendit ꝙ nō vult eos fieri socios demonū qō fierent si communicarent mense idolo⁹. Et hoc ē ꝙ dicit. Volo autē vos qui fideles estis socios fieri demonum edendo. s. de his que idolis imolantur. 2. Cor. 6. Que societas lucis ad tenebras aut que cōuentio xpi ad belial. ¶ Deinde cū dicit. Nō potestis calicē. ꝛc. Ecce secūda rō quare abstinendū ē ab idolotitis que ē talis. Oē qō excludit a cōmunione corporis ꝛ sanguinis xpi: vitandū ē. Comestio idolotito⁹ est huiusmodi. Ergo vitanda est. ꝓmo ergo ostendit ꝙ huiusmodi comestio excludit a cōmuniōe sanguinis xpi. Scō ꝙ ꝛ a cōione corporis christi. ibi. Nō potestis mēse ꝛc. Dicit ergo. Nō potestis ꝛc. q. d. Volo vos fieri socios demonio⁹. hoc aūt ideo dicit. Q⁹ nō potestis calicē domini bibere potu spirituali: non sacramētali tm̄. ps. Calicē salutaris accipiā Et calicē demonio⁹ simul: ꝛ hoc quo ad sacramentū sanguinis. Nō potestis mēse domini ꝓticipes esse quo ad sacramētum corpo⁹is ꝛ mense demonio⁹. Matt. 6. Nemo pōt duobus dñis seruire. Ecce ergo calix fructuosus quia ad bibendū spūaliter: ꝑciosus ꝙ domini spāliter: purus ꝛ mūdus quia nō dat immūdis vtiliter. Silr pōt dici de mēsa. ¶ Deinde cū dicit. An emulamur dñm ꝛc. Ecce tertia ratio talis. Omne illud qō ꝓuocat iram dei vitādū est. comestio idolotitorū est huiusmodi. Ergo vitāda est Primo ergo ostendit ꝙ de⁹ ꝓuocat ex tali comestione Secūdo ꝙ stultū est eū ꝓuocare ibi. Numquid fortiores illo ꝛc. Dicit ergo. An emulamur. i. ad iram ꝓuocare volumus dñm comedendo idolotita. Vel sic. An emulamur dñm. i. inuidem⁹ ei vt quasi incōtēptum ei⁹ hoc faciam⁹ Deut. 32. Prouocauer̄t eū i dijs. Mūqd. Quasi dicat: Nō debem⁹ eū ꝓuocare. Mūquid illo fortiores sumus. Quasi dicat. Non. Job. 9. Si fortitudo querit robustissimus est. Fatuū est enī ꝓuocare fortiorem se. ¶ Notandū sup illud. Volo autē vos socios fieri ꝙ est societas bona ꝛ mala ꝛ vtraq; quadruplex. Est ergo societas bona prima personaꝝ diuinaꝝ. de qua. 1. Joh. 1. Ut societatē habeam⁹ cū deo: ꝛ societas nostra sit cū patre ꝛ cum filio eius iesu xpo. Et hoc exigit sūma iocunditas: q⁹ nullius rei sine socio iocunda ē possessio. Secunda angeloꝝ scōꝝ: de qua Tobie. 5. Credo enī ꝙ angelus dei bonus comitet ei. Et hoc exigit hominis dignitas. Jero. Magna est dignitas animarū ꝛc. Tertia virorū iustoꝝ: de qua Hal. ꝛ. Jacobus ꝛ iohannes dextras dederunt mihi ꝛ barnabe societatis. Et hoc exigit nostra vtilitas. Eccl. 4. Melius est duos ꝛc. Quarta beatoꝝ. de qua Apocal. 1. Ego iohānes socius vester ꝛ frater in tribulatiōe ꝛ regno: ꝛ hoc exigit cōis felicitas quia si socij sumus passionis: erimus ꝛ cōsolationis: supra ꝓmo. Societas mala silr quadruplex. prima aperte malorum. de qua Esa. 1. Principes tui infideles socij furum. Hec est societas herodis ꝛ pilati in crucifixiōe xpi. Secūda ipocritarū. de qua Job. 30. Frater fui draconū ꝛ socius strutionū. Que alas habere videtur ꝛ volare nō pōt. Hec est societas vulpis ꝛ lupi. Tertia demonū de qua Job. 18. Habitent in tabernaculo eius socij eius qui nō est. hec societas catti ꝛ muris: carnificis ꝛ bouis Quarta damnatorū. de qua. 2. Cor. 6. Que societas lucis ad tenebras: hec ē societas incarceratorū in igne. ¶ Deinde cū dicit. Omnia mihi licent ꝛc. ponit quarta rō talis. Omne illud qō ledit ꝓximorū salutem vitandū ē. sed comestio idolotitorum est huiusmodi. ergo vitāda ē. Primo ostendit ꝙ talis comestio comedenti nō ꝓficit. Secūdo ꝙ alterū ledit. ibi. Omnia mihi licent ꝛc. Dicit ergo. Omnia mihi ꝛc. quasi dicat. Si illos peccare dicā qui comedunt idolotita nō tamē dico cibos in se illicitos q: oīa que ad escam ptinent mihi licēt. Vel ꝛ si omnia mihi licent sed nō oīa expediunt. i. adiuuāt me i cursu meo Simile supra. 6. Omnia mihi licent. i. ꝛ si omnia mihi licerent sed nō omnia edificant ꝓximos sed ea que charitatis sūt supra. 8. Sciētia inflat charitas edificat: ꝛ q⁹ nō omnia edificant: nemo qō suū est querat tantū. Charitas enī nō que sua sunt querit. infra. 13. sed qō alterius id est qō alter proficit. Sed heu phīl. 2. dicit. Omnes que sua sunt querunt. Audiendus ē ergo apls qui ꝛ docet verū ꝛ monet bonū. Docet verū duplex. s. expediētie sibi quia omnia licent sed nō expediunt: ꝛ edificationis alijs quia omnia licent sed nō omnia edificant. Monet bonum duplex scz expedientie sibi Memo qō suuz est q̄rat et edificatiōis alijs. Sed qō alteri⁹.

Lectio sexta.

Omne qō in macello venit manducate nihil interrogantes ꝓpter conscientiā. Domini est terra ꝛ plenitudo eius. Si quis vocat vos infidelium ad cenā ꝛ vultis ire: omne qō vobis apponitur manducate: nihil interrogantes prōpter cōsciam. Si quis autē dixerit hoc immolatū est idolis: nolite māducare ꝓpter illuz qui indicauit ꝛ ꝓpter cōsciam. Conscientiā autē dico nō tuā sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicat ab aliena cōscientia. Si ego cum gratia participo quid blasphemor prō eo ꝙ gratias ago.

Superi⁹ monuit cauere ab idolotitis ꝛ posuit rōes quadruplicē sue monitiōis. hic tertio docet modū cauendi a ꝑdictis oñdendo qūo licet edere ꝛ qūo nō. Prīo ergo oñdit an liceat edere. Scō qñ nō lz ibi Si qs autē dixerit ꝛc. Tertio q̄d in vtrisq; debēt attēdere ibi Siue ergo māducatis ꝛc. In prīa prīo ponit duos casus in quib⁹ lz idolotita comedere. Prim⁹ qñ comedit ꝙ se. secund⁹ qñ cū alijs ibi. Si qs aūt infideliū ꝛc. Vel prim⁹ qñ nescit idolis imolatū. secūdus qñ nō i ꝓximi scādalū. In prīo casu prīo tangit comedēdi licētiā. scō comedēdi ꝑstat cautelā ibi. Nihil interrogātes ꝛc. Dicit ergo. Oē qō i macello venit. i. vendit ꝛc. quasi dicat. Quia licet edere sed nō expedit aliqñ iō sic edite. Oē qō i macello venit i. vēdit māducate si vultis. Dis ei creatura dei bōa ꝛ nihil reijciēdū ꝛc. 1. Thi. 4. Vos dico nihil interrogantes. s. an sit idol⁹ imolatū vl nō ꝛ hoc ꝓpt ꝓsciaz astantis

infirmi. Domini est terra. ꝛc. Quasi dicat. Hoc secure potestis facere quia domini est terra ⁊ plenitudo eius. i. omnia quib⁹ terra implet. ps. Mñ mee sunt oñs fere. ꝛc. Ambro. Nõ potest eẽ immundũ qđ dñi est: sed oñs carnes sunt dñi ergo de se munde sunt ⁊ licite. ¶ Deinde cũ dicit. Si quis autẽ vocat. ꝛc. ostendit qñ licet comedere idolotita cũ alijs qñ. s. dank in cõuiuio ⁊ ignorat ab infirmis ꝙ sint idolis imolata. Ubi implicantur quattuor expedientia cuilibet cõuiue scz ne sit ipudens se ingerendo qđ notat ibi. Si ꝙs vocat vos: ꝙ nõ sit offendens in respuendo quod notat ibi. Et vultis ire: ꝙ nõ sit onerosus impediendo: qđ notat ibi. Dẽ qđ vobis apponit. ꝙ nõ sit indiscret⁹ in loquẽdo: ibi. Nihil interrogantes. Dicit ergo. Si quis infideliũ. i. gentiliũ. Nã cũ iudeis comedere, phibituꝫ est. 28. q. i. c. oẽs. vbi sic dicit. Oẽs deinceps siue clerici siue laici iudeoꝝ conuiuia vitent: nec eos ad cõuiuiũ q̃sq̃ recipiat: qꝛ cuꝫ iudei apud xp̃ianos cibis cõibus nõ vtant: indignũ atq; sacri legũ est eoꝝ cibos a xp̃ianis sumi. Si quis ergo infidelium. i. gentiliũ vocat vos ad cenaꝫ ⁊ vultis ire. i. placet vobis inuitatio: oẽ comestibile qđ vobis apponit manducate. Cõcessio est nõ iussio. Luc. x. Manducate que vobis apponũt. Uos dico nihil interrogãtes an sit imolatũ idolis vel nõ. Et hoc ꝓpter cõscientiã infirmorum. ¶ Deinde cũ dicit. Si ꝙs aũt dixerit. ꝛc. ostendit quando nõ licet comedere. Ubi assignat triplicez cãm quare nõ licet comedere. Prio ꝓpter alterius cõsciam. Scõo ꝓpter dãnationẽ ꝓpriã ibi. Ut quid enim libertas mea. ꝛc. Tertio ꝓpter imperitoꝝ blasphemiam ibi. Si cum gratia participo. ꝛc. Prima ratio talis est. Nihil faciendũ ẽ scienter qđ ledat cõsciam eius qui facit: sꝫ comestio idolotiti ẽ hmõi: ergo nihil tale est faciendũ. Prio ergo ꝓponit idolotiti cognitionẽ. Scõo dissuadet eius comestionẽ: ibi. Nolite manducare ꝛc. Tertio subdit huius rõnẽ ibi. Propter illũ qui indicauit. Dicit ergo. Si quis autẽ dixerit etiã nõ interrogatus: hoc ẽ imolatum idolis: nolite mãducare. ⁊ hoc ꝓpter illũ qui indicauit hoc eẽ imolatũ idolis. ne scz credat te manducare sub veneratione idoli: nõ ꝙ cibus de se sit immundus. Ro. 14. Scio ⁊ cõfido in dño ꝙ nihil cõe est per ipsum nisi illi qui existimãt aliquid cõe eẽ: sed etiã ꝓpter conscientiã aliorꝝ infirmorꝝ. Cõsciam autẽ nõ tuã q̃ firma, est sed alterius scz infirmi. 2. Corꝝ. 6. Nemini dantes vllã offensionẽ. ¶ Deinde cũ dicit. Ut qđ enĩ libertas mea. ꝛc. Ecce iã scda rõ q̃ ẽ talis. Nõ facit ad iudiciũ dãnationis ꝓprie vitandũ ẽ: sꝫ comestio idolotiti cũ scandalo proximi ẽ hmõi: ergo talis comestio vitanda ẽ: ⁊ hoc est qđ dicit. Ut qđ ꝛc. quasi dicat. Nolite mãducare propẽ cõscientiã infirmi. Ut qđ enĩ libertas mea. i. qđ libeꝝ mihi ẽ iudicaꝫ ab aliena ꝙscia. i. mihi fit dãnabile ꝓpter ꝙsciam rõne scãdali: q̃si dicat si comedo cũ alteri⁹ scãdalo sic ago vt reddã me dãnabilẽ. Mat. 18. Qui scandalizauerit vnũ de pusillis istis expedit ei vt suspendatur mola asinaria ꝛc. Ut qđ ergo sic ago: quasi dicat. Male ago. ¶ Deinde cũ dicit. Si cum gratia ꝙticipo ꝛc. Ecce tertia rõ talis. Cauendus est casus in blasphemiã ⁊ vituperiũ aliorum: sed comedendo idolotitum cũ scandalo comedo sic: ergo ꝛc. Ubi primo tangit modũ edendi debitũ: scõ nihilomin⁹ blasphemiã insipientiũ ibi. Quid blasphemor. Dicit ergo. Si ego cũ gratia. i. cum gratia rumactione ꝙticipo. i. comedo, sic eñ semper sumendus est cibus. Joh. 6. Gratias agens bñdixit ⁊ fregit. Quid blasphemor ab imperitis dicentib⁹ me idolatrare. Blasphemor inq̃ ꝓ eo ꝙ gratias ago. id est ꝙ gras agendo participo. Ro. 14. Non ergo blasphemetur bonum nomen vestrum

Lectio septima

Sive ergo manducatis siue bibitis vel aliud quid facitis. oĩa in gl̃iam dei facite. Sine offensione estote iudeis ⁊ gentib⁹ ⁊ eccl̃ie dei. sicut ⁊ ego ꝙ oĩa omnib⁹ placeo. nõ querẽs qđ mihi vtile ẽ. sed qđ multis vt salui fiant.

Habito qñ licet de idolotitis comedere ⁊ qñ nõ: hic ostẽdit quid in vtroq; debent intẽdere ⁊ primo respectu dei qꝛ debent querere eius gl̃iam. Scõo quid respectu proximi qꝛ debẽt cauere ei⁹ offensã ibi. Sine offensione estote ꝛc. In prima primo inducit actũ multiplicẽ. Scõo ꝓsuadet actuũ intentionẽ debitã ibi. Oĩa in gloriã dei ꝛc. Dicit ergo. Siue ergo ꝛc. q. d. Quia hec mala contingunt ergo siue mãducatis siue bibitis que sunt opa necessitatis vel aliud quid facitis oĩa in gl̃iam dei facite et cum inuocatiõe creatoris: ea intentione vt deus laudet ⁊ glorificetur. Matth. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus ꝛc. Col. 3. Omne quodcunq; facitis in verbo aut in ope omnia in gloriã dei facite. Aug⁹. Nec si recte fiunt laudes dei sunt. Nõ ergo solũ vox tua laudes dei: sed etiã opera tua cõcordent cũ voce tua. Cũ enim deus laudat de bono ope: deũ laudas: ⁊ cũ blasphemat deus de malo opere tuo deũ blasphemas. ¶ Deinde cũ dicit. Sine offensione estote ꝛc. monet vt caueant ab offensa alioꝝ ⁊ persuadet hoc primo verbo. scõo exẽplo. ibi Sicut ⁊ ego ꝙ omnia ꝛc. Ubi ponit se in exemplũ: primo pacifice cõuersatiõis Scõo fructuose operationis ibi. Nõ querens qđ mihi vtile ꝛc. Tertio recte intẽtiõis ibi Ut salui fiant. Felix cui⁹ ꝓuersatio amabilis: opatio vtilis: intentio salubris. Dicit ergo. Sine offensione. ꝛc. q. d. Ut oĩa in gl̃iam dei fiant: sine offensione estote iudeis q̃ nõ adorant idola: ⁊ ideo in tali comestione scãdalizant: ⁊ gentibus qui adorant idola: ⁊ iõ per huiusmodi comestionẽ in erroꝛe cõfirmant ⁊ eccl̃ie dei quantũ ad infirmos in fide qui inde offendunt. Judei sunt sub lege sed nõ sub fide. gentes nec sub lege nec in fide: ecclesia dei ⁊ sub lege ⁊ in fide. Ro. 12. Si fieri põt qđ ex vobis ẽ cuꝫ oĩbus hoĩb⁹ pacẽ habẽtes. Sicut ⁊ ego oĩb⁹ placeo tam q̃ ꝓuersans sine scãdalo. Ego inq̃ nõ querens qđ mihi vtile est tantũ: sed qđ multis. Ecce optim⁹ modus placendi oĩbus si oĩm vtilitas nõ ꝓpriaꝫ: comodũ ꝓcuretur Charitas inq̃ nõ queritꝫ q̃ sua sunt. Qđ ẽ vtile inq̃ multis ⁊ hoc nõ ad aliqđ comodũ tpale: sed ad hoc vt salui fiant. Phil̃. vl. Nõ quero datũ sed fructũ. ¶ Notanduꝫ ꝙ multa sunt que merito placere faciunt hoĩbus. Primũ prudentia in cõsilijs: sicut aduocatus clienti. dispensato: principi placet. Heñ. 41. Placuit pharaoni consiliũ ⁊ oĩbus seruis ei⁹. Eccl̃. 20. Uir prudẽs placebit magnat⁹. Scõm mũdicia i factis sicut cõiunx cõiugi instrm vtenti placet. prie Re. 2. Puer autez samuel crescebat ⁊ pficiebat placẽs tã deo ꝙ hominibus. Nõ sic filij heli. Tertiũ pietas in suffragijs: sicut medicus infirmanti baculus seni placet. Unde de sepultura Abner dr scõi Re. 3. Placuerũt eis oĩa q̃ fecit dauid ꝛc. Quartũ sapientia in verbis: sicut lumẽ viatoꝛi: viroꝝ visui placet. Jo sue. 22. Placuit sermo cũctis audientib⁹ Eccl̃. 20. Sapiens in verbis producet seipm ⁊ hõ prudens placebit magnatis. Quintũ clemẽtia in rñsis: sicut, sapoꝛ gustui melodia auri placet. scõi Parał. 10. Si placuerꝫ populo huic ⁊ leniens eos xp̃is clementib⁹ fuĩet tibi oĩ tpe. Sextũ fortitudo in bellis: sic pugil ꝓductoꝛi. miles pncipi placet. 1. Re. 18. Dixerũt fui sa ul ad dauid. Ecce placeꝫ regi ⁊ oẽs fui ei⁹ diligũt ꝛc. Septimũ largitas i bñficijs

sicut pluuia terre arenti: sicut fons sitienti placet. primo Macha. 14. de simone. Que sūt bona gētis sue ⁊ placu it illis potestas eius. ¶Hic queritur super illud. Molo vos eē socios demonioꝝ. Glo. ad hoc genꝰ ptinent que fiunt in quibusdā rebꝰ suspēdendis vel alligādis. Con tra. ergo suspensio herbaꝝ ad collū vel cartulaꝝ q̄ fieri solet. ad idolatriam ptinet. Rñdeo. Aut herbe habent a natura vim naturalē ad effectū illū aut non. In primo casu nō ptinet ad idolatriā sed in secūdo. Similiṫ cedu le aut cōtinent solū verba sacra ⁊ ex hoc credunṫ hre vi aut nō. In primo casu nō ptinet ad idolatriā sed ī scō. ¶Itē sup illud. Oīa mihi licent Glo. Potestate liberi arbitrij ⁊ doctrina legis naturalis. Cōtra. Secundū le gē naturalē multa sūt illicita. Rñdeo hic loquitur de ci bis spēaliṫ. ¶Itē ibidē Glo. Precepto dñi illa phibē tur. Rñdeo. Illa p̄cepta ad tēpus fuerūt ⁊ reuocata sūt ¶Itē nihil interrogātes. Cōtra Tob. 2. Videte ne for tefurtiꝰ sit. Rñdeo. Mō ē simile qr cibū furtiū nō ē li citū in se comedere sed idolo imolatū licet edere nisi p pter scandalū alteriꝰ ¶Itē Oīa in gloriā dei facite. Cō tra. ergo nullus actus ē indifferēs. Rñdeo Relatio hec in gloriā dei intelligiṫ vel in actu vel in aptitudine refe rendi q̄ nō ē solū in bonis sed etiā in differentibꝰ ¶Itē dñi ē terra ⁊ plenitudo. Cōtra. Eadez rō fuit sub lege. Ergo si oīa sūt mō mūda

bant in habitu: qz scz mulieres ad sacra misteria conue-niebant capite nõ velato. Scõo arguit errorẽ in cõuen-tu. qz scz dum cõuenirẽt ad sacra misteria cõtentionib9 vacabant ibi. Hec aũt precipio nõ laudans. ꝛc. Tertio quantũ ad certũ cibum: qz scz pransi ad sacra misteria su-menda accedebãt ibi. Cõuenientib9 autẽ vobis. ꝛc. Cir-ca primũ duo facit. prio p̃mittit quoddã documentuz ex quo sumit rõ subsequentis monitionis. Scõo ponit mo-nitionẽ ibi. Vis autẽ vir orans. ꝛc. Circa primũ ponit triplicẽ cõparationẽ quaꝝ prima ẽ dei ad hominẽ dicens. Dixi q̃ p̃cepta mea tenetis p cõtrariũ. Sz vt appareat vos irronabiliter agere. Volo vos scire tanq̃ rem neces-sariã. fm illud Esa. 5. Captiu9 ductus ẽ populus meus qz nõ habuit sciam. Cõ ois viri caput xp̃s ẽ. qõ quidez dz fm silitudinẽ capitis naturalis in quo quatuor consi-derant. Prio quidẽ pfectio: qz cuz cetera mẽbra vnum solũ sensum habeant. s. tactũ: in capite vigent oĩs sen-sus. ꝛ siliter in alijs viris inueniunt singule gratie. fm illud qõ dz infra. 12. Alij dat p spũz sermo sapie. alij ser-mo scie. ꝛc. Sed in hoie xp̃o ẽ plenitudo oĩm gratiarũ. Non em̃ ad mensuram dat ei deus spũm vt dicit Jo. 3. Secũdo in capite inuent sublimitas: qz vt scz in homi-ne ẽ superi9 omnib9 mẽbris. ita etiã xp̃s supeminet nõ solũ omnibus hoib9 sed etiam oĩbus angelis. fm illud Ephe. 1. Cõstituens illum ad dexterã suã in celestibus sup oẽm p̃ncipatũ ꝛ ptatez ꝛ infra. Et ip̃m dedit caput sup oẽm ecclĩam. Tertio in capite inuenit influentia: q̃ scz quodãmodo influit ceteris mẽbris sensũ ꝛ motum. ita a capite xp̃o in cetera membra ecclie motus ꝛ sensus spũalis deriuat. fm illud Col. 2. Non tenens caput ex quo totũ corpus p nexũ ꝛ cõiunctiões subministratum ꝛ cõstructũ crescit in augmẽtũ dei. Quarto in capite inue-nitur cõformitas nature ad cetera mẽbra: ꝛ similiter in xp̃o ad alios hoies. fm illud Phil. ꝛ. In silitudinẽ ho-minũ factus ꝛ habitu inuentus vt homo. ¶ Secũdã cõ-parationẽ ponit hominis ad hoiem cũ dicit. Caput aũt mulieris vir. Qõ etiã fm p̃dicta quattuor verificatur. Nam primo quidẽ vir est perfectior muliere nõ solũ q̃-tum ad corpus: qz vt phũs dicit in libro de generatione aãlium femina ẽ mascul9 occasionat9: sed etiaz quantũ ad aĩe vigorẽ. fm illud Eccl. 7. Virũ ex mille reperi vnuz mulierẽ ex oĩbus nõ inueni. Scõo qz vir naturaliter sup-eminet femine. fm illud Ephe. 5. Mulieres viris suis sub iecte sint sicut dño qm̃ vir caput est mulieris. Tertio qz vir influit gubernãdo mulierẽ. fm illud Heñ. 3. Sub vi-ri ptate eris ꝛ ip̃e dñabit tui. Quarto vir ꝛ femina confor-mes sũt in natura fm illud Heñ. 2. Faciam9 ei adiuto-riũ sile sibi. ¶ Tertiã cõparationẽ ponit dei ad vi̇m cuz dicit. Caput vero xp̃i de9. Est aũt cõsiderandũ q̃ nomẽ xp̃s significat psonã p̃dicatã rõne humane nature ꝛ sic hoc nomẽ de9 nõ supponit solũ psonã p̃ris sed totã trini-tatẽ a qua ĩ humanitate xp̃i sicut a pfectiori oĩa bona de-riuant ꝛ cui humanitas xp̃i subijcit. Alio mõ põt intelli-gi fm q̃ hoc nomẽ xp̃s supponit dictam psonã rõne di-uine nature: ꝛ sic hoc nomẽ deus supponit psonam p̃ris que dicit caput filij. nõ quidẽ fm maiorẽ pfectionẽ vel fm aliquã suppositionẽ sed solũ originẽ ꝛ fm cõformita-tem nature: sicut in p̃s. dicit. Dñs dixit ad me fili9 me9 es tu ego hodie genui te. Nõt aũt hec mistice accipi p ut in aĩa ẽ quoddã spũale cõiugiũ. Mã sensualitas femi-ne cõparat: rõ vero viro p quã sensualitas regi debet. Unde ꝛ caput eius dz vel potius rõ inferior q̃ inheret tẽ pozalibus disponẽdis mulieri cõparat. viro autẽ rõ su-perior que vacat cõtemplationi eternorum: que caput ĩ superioris dicit: qz fm rõnes eternas sunt tẽporalia dispo-nentia, fm illud Exo. 25. Inspice ꝛ fac fm exemplar qõ tibi in monte mõstratũ est. Dicit aũt caput viri xp̃us: qz sola rõ fm superiorẽ sui partem deo inheret.

Lectio secũda.

Omnis aũt vir orans aut pphetans velato capite deturpat caput suum Omnis autez mulier orans aut pphetans non velato capite deturpat caput suũ. Unũ est enim ac si decalueꝛ. Mã ꝛ si nõ velaꝛ mulier: tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi aut decaluari: velet caput suũ. Vir quidẽ nõ dz velare caput suuz qm̃ imago ꝛ glia dei ẽ mulier autẽ gloria viri ẽ.

Premisso documento subiũgit ãmonitionẽ cuius rõ su-mit ex documento predicto: ꝛ circa hoc duo facit. Prio ponit ãmonitionẽ ex pte viri. Scõo ex pte mulieris ibi. Vis aũt mulier ꝛc. Dicit ergo prio. dictum ẽ q̃ ca-put mulieris ẽ vir. Vis aũt vir orãs aut pphetãs velato capite deturpat caput suũ. Circa qõ cõsiderandũ ẽ q̃ quilibet hõ iudici assistens suã cõditionẽ vl dignitatem debet p̃fiteri ꝛ p̃cipue assistens deo q̃ ẽ oĩum iudex. ꝛ iõ q̃ deo assistũt ordinatissime ꝛ pueniẽtissime se gerere de-bent. fm illud Eccl. 4. Custodi pedẽ tuũ ingrediẽs do-mũ dei. Dupliciter aũt hõ deo assistit. Uno mõ humana in deũ referens qõ quidẽ fit orando. fm illud Eccl. 39. In cõspectu altissimi dep̃cabit aperiet os suũ in oratiõe ꝛ p delictis suis dep̃cabit. Alio mõ diuina ad homines deferens qõ quidẽ fit pphetando. fm illud Joel. 2. Ef-fundam spũm meũ sup oẽm carnẽ ꝛ pphetabunt filij ve-stri. Unde signanter apls dicit. Vir orans ꝛ pphetans bis enim duob9 modis vir deo tanq̃ iudici vel dño assi-stit. Dicit aũt pphetans dupliciter. Uno mõ inquantũ hõ alijs annũciat q̃ ei diuinitus reuelant. fm illud Lu. primo. Zacharias pater ei9 impletus ẽ spũ sancto ꝛ pro-phetauit dicens. Bñdict9 dñs de9 isrl ꝛc. Alio modo dicit hõ pphetans in q̃tũ p̃fert ea que sunt alijs reue-lata. vnde illi qui in ecclesia dicunt pphetias vel alias sacras scripturas legunt dicunt pphetãtes. Et sic accis-pitur infra. 14. Qui pphetat ꝛ ecclesiã edificat. Et ita etiã hic accipit. Pertinet aũt ad dignitatẽ viri vt infra patebit. carere velamine capitis. ꝛ iõ dicit q̃ ois vir orãs aut pphetãs velato capite deturpat caput suũ. i. rẽ ĩcõ-uenientẽ sibi agit. Sicut em̃ in corpe pulchritudo dicit ex debita ꝓportione mẽbroꝝ in cõuenienti claritate vel colore: ita in actib9 hũanis dz pulchritudo ex debita ꝓ-portione verboꝝ vel factoꝝ in quib9 lumẽ rõnis resplẽ-det. Uñ ꝛ p oppositũ turpitudo intelligit q̃ ꝓtra rõem aliquid agit ꝛ nõ obseruat debita ꝓportio in verbis et factis. Unde supra. 7. dictũ ẽ. Si quis turpez se videri existimat sup virgine sua q̃ sit supadulta. Sed ꝓtra hoc obijcit. Mã multi velato capite in ecclesia orant absq̃ oĩ turpitudine secretius orare volẽtes. Dicendũ est autem q̃ duplex ẽ oro. Una ꝓuata quã. s. q̃s deo offert in pro-pria psona. Alia publica quã q̃s offert deo ĩ psona toti9 ecclesie: vt pz in oronib9 q̃ in ecclesia p sacerdotes dicũt ꝛ de talib9 oronib9 apls hic intelligit. ¶ Itẽ obijcit de hoc q̃ dicit glo. q̃ pphetãs dz scripturas reserãs ꝛ fm hoc ille q̃ p̃dicat pphetat. Episcopi autẽ p̃dicant capite tecto mitra. Sz dicendũ ẽ q̃ ille qui p̃dicat vel docet in scholis ex ꝓpria persona loq̃tur. Unde ꝛ apostol9 Ro. 2. nominat euangelium suum scz propter industriã qua vtebatur in predicatione euangelij: sed ille qui sacram scripturam in ecclesia recitat. puta legendo lectionem

vel epistolam vel euangelium: ex persona totius eccl'ie loquitur. Et de tali prophetante intelligit̃ qđ hic ap̃ls dicit. Sed tunc remanet obiectio de his q̃ cantant psalmos in choro capite tecto. Sed dicendũ q̃ psalmi non cantant̃ quasi ab vno singulariter se deo presentante: sed quasi a tota multitudine. ¶ Deinde cũ dicit. Dis autez mulier. ꝛc̃. ponit ām̃onitionē quantũ ad mulierē dicēs Omnis autē mulier orans aut prophetans vt supra. nō velato capite qđ repugnat ꝓpter conditionē eius detur pat caput suũ. i. rem inc̃ouenientē facit circa sui capitis detectionē. Sed cōtra hoc obijcit q̃ ap̃ls dicit. 1. thi. 2 Docere in eccl'ia mulieri nō permitto. Quo ergo cōpetit mulieri vt oret aut ꝓphetet publica or̃one aut doctrina. Sed dicendũ ē hoc intelligendũ esse de orationibus ac lectionibus quas mulieres in suis collegijs proferunt. ¶ Deinde cũ dicit. Vnũ est eñ. ꝛc̃. probat admonitiōez predictā. Et primo inducit probationē. Secũdo ꝓbationis iudiciũ auditoribus cōmittit ibi. Vosipi iudicate. ꝛc̃. Circa primũ duo facit. primo inducit ꝓbationē. Secũdo excludit obiectionē ibi. Verũtamem neq̃ vir. ꝛc̃. Circa primũ ponit triplicem ꝓbationē. quarũ prima sumitur per cōparationē ad humanā naturam. Scđa per cōparationem ad deũ. ibi. Vir quidē nō debet. ꝛc̃. Tertia per cōparationē ad angelos cum dicit. Et propt̃ angelos. Circa primũ cōsiderandũ est q̃ natura que ceteris aīalibus prouidit auxilia sufficientia vite: hominib⁹ p̃buit ea imperfecta. vt p rōnē arte vsu manu sibi ea proficerent: sicut thauris dedit cornua ad defensionē. homines autē arma defensionis sibi preparāt manuali artificio rationis: ꝛ inde est q̃ ars imitat̃ naturā ꝛ ꝑficit ea q̃ natura facere nō potest. Sic igit̃ ad tegumentũ capitis natura homini dedit capillos: sed q̃ hoc tegumentũ insufficiens ē per artem preparat homo sibi aliud velamē. Eadez igitur rō esse videtur de velamine naturali capillorum ꝛ de velamine artificiali. Naturale autē est mulieri q̃ comā nutriat. Habet enim ad hoc dispositionē nature ꝛ vlterius inclinatio quedam inest mulierib⁹ ad comam nutriendam. In pluribus enim hoc accidit q̃ mulieres magis studeñt ad nutriendam comam q̃ viri. Videtur ergo cōditioni mulierũ conueniens esse q̃ magis vtantur velamine capitis q̃ viri. ¶ Circa hoc ergo tria facit. Primo ponit cōuenientiā velaminis naturalis et artificialis dicens. Dictũ est q̃ mulier nō velans caput deturpat caput suũ: vnũ est enim. s. vnius rōnis priuari s. velamine artificiali. ac si decaluet̃. i. ac si priuet̃ naturali velamine capillorũ qđ ī penā quibusdā ꝑdicit Esa. 3. Decaluabit dominus verticem filiarum sion ꝛ crines earum nudabit. Secũdo ducit ad inc̃ouenies dicens. Nam si nō velatur mulier tondeat̃. quasi dicat si abijcit velamen artificiale abijciat pari rōne etiam naturale qđ est inconueniens. Sed contra hoc videt̃ ee q̃ sanctimoniales tondentur. Ad qđ dupliciter pōt̃ resp̃onderi. primo quidem qz ex hocip̃o q̃ votũ viduitatis vel virginitatis assumũt xp̃o desponsante. ꝓmouent̃ in dignitatez virilē: vtpote liberate a subiectione viroꝝ ꝛ immediate xp̃o cōiuncte. Secundo qz assumunt pn̄ie lamentũ religionem intrantes. Est autē consuetudo viris q̃ tēpore luctus comam nutriant quasi hoc sit sue cōditioni cōueniens. mulieres autē ecōtrario tempore luctus comam deponunt. Unde dicitur Jere. 7. Capillum tuũ tonde: ꝛ proijce: sume indirectum planctum. Tertio cōcludit ꝓpositũ dicens. Si vero turpe. i. indecens ē mulieri tonderi aut decaluari. i. priuari naturali velamine arte vel natura: velet caput suũ vtens. s. velamine artificiali.

¶ Deinde cum dicit. Vir quidem. ꝛc̃. ponit secũdā probationem que accipit̃ q̃ cōparationem ad deũ. Et ꝑmo inducit probationē. Scđo probat qđ supposuerat ibi. Nō enim est vir. ꝛc̃. Dicit ergo primo. Dictũ ē q̃ turpe ē mulieri tonderi sicut ꝛ nō velari: viro autē nō est turpe: cuius rō est hec. Vir quidē nō debet velare caput suum quia ē imago ꝛ glozia dei. Per hoc autē q̃ dicit: est imago dei: excluditur quozunda erroz dicentiũ q̃ hō solum ē ad imaginē dei nō autē est imago: cui⁹ cōtrarium hic ap̃ls dicit. Dicebant autē q̃ solus filius est imago: ſm illud Colo. 1. Qui est imago inuisibilis dei. Est ergo dicendũ q̃ homo imago dei dicit ꝛ ad imaginē. Est enim imago imꝑfecta: filius aūt dicit imago nō ad imaginem qz est imago ꝑfecta. ¶ Ad cuius euidentiā consideranđ est q̃ de rōne imaginis in cōmuni duo sunt. primo quidem similitudo nō in quibuscunq̃: sed vel ip̃a specie rei sicut homo filius assimilatur patri suo. Vel in aliquo qđ sit signum speciei: sicut figura in rebus corporalibus. Unde qui figuram equi describunt dicunt imaginem eius depingere. Et hoc ē qđ dicit hilarius ī libro de synodis q̃ imago est spēs indifferens. Secũdo requiritur origo. Nō enim duoꝝ hominũ qui sunt similes spē vnus imago alterius dicit: nisi ex eo oriat sicut filius a patre. Nam imago dicit ab exemplari. Tertio ad rōnem ꝑfecte imaginis requiritur equalitas. Quia igit̃ homo fit̃atur deo ſm memoriam: intelligentiā ꝛ volūtatez mētis qđ pertinet ad speciē intellectualis nature: ꝛ hoc habet a deo: dicitur esse dei imago: qz tamē deest equalitas est dei imago imꝑfecta. Et ideo dicit ad imaginē ſm illud Geñ. 1. Faciamus hominē ad imaginē ꝛ similitudinem nostram: Sz filius qui est equalis patri est imago ꝑfecta nō aūt ad imaginē. ¶ Considerandũ est etiam q̃ glozia dei dupliciter dicit. Uno mō qua de⁹ in se glozio⁹ est ē: ꝛ sic hō nō est glozia dei sed potius de⁹ est glozia hominis. ſm illud p̃s. Tu dñe susceptor meus es: gl'ia mea. Alio mō dicit glozia dei claritas ei⁹ ab eo deriuata. ſm illud Exo. vlt. Gl'ia domini ꝛplenit illud. Et hoc modo hic dicit: q̃ vir est glozia dei in q̃tũ claritas dei immediate sup virũ refulget. ſm illud p̃s. Signatũ est super nos lumen vultus tui dñe. ¶ Deinde cũ dicit. Mulier aūt. ꝛc̃. ponit id qđ ē ex pte mulieris dicēs. Mulier aūt ē gl'ia viri ꝛc̃. qz claritas mulieris deriuat̃ a viro. ſz illud Geñ. 2. Hec vocabit virago qm̃ de viro sumpta ē. Sed contra hoc obijcit qz imago dei attendit in homine ſm spūm in quo nō ē dr̃ia maris ꝛ femine. vt dicitur Colo. 3. Nō ergo magis debet dici q̃ vir dicit imago dei q̃ mulier. Dicendũ est aūt q̃ vir dicit hic spēaliter imago dei ſm quedam exteriora. s. qz vir ē p̃ncipiũ totius ⁹ generis: sicut de⁹ ē p̃ncipiũ totius vniuersi: ꝛ qz de latere xp̃i dormientis in cruce fluxerunt sacr̃a sanguinis ꝛ aque a quibus fabricata ē eccl'ia. Pōt etiā q̃tũ ad interiora dici q̃ vir spēalius dicit imago dei ſm mentē inquantũ in eo rō magis viget. Sed melius dicendũ ē q̃ ap̃ls signanter loquit̃. Nam de viro dixit q̃ vir imago ꝛ gl'ia dei ē: de muliere autē nō dixit q̃ eēt imago ꝛ gl'ia viri: sed solũ q̃ ē gl'ia viri vt deē intelligi q̃ eē imagines dei cōe ē viro ꝛ mulieri: eē autē gl'iam dei immediate q̃ prium est viri. Restat autē cōsiderandũ ꝓpter qđ vir nō debeat velare caput sed mulier. Qđ quidē dupliciter accipi pōt. Primo quidē qz velamē qđ capiti supponit̃ designat ptātem alterius sup caput existentis ordine nature: ꝛ ideo vir sub deo exñs nō debet velamē habere sup caput vt oñdat se imediate deo subesse. mulier autē debet velamē habere. vt ostendat se deū alteri naturaliter subesse. Unde cessat obiectio de seruo ꝛ subdito: qz hec subiectio nō est naturalis. Scđo ad ostendendũ q̃ gl'ia dei nō ē occultanda sed reuelanda. gl'ia aūt hoīs ē occultãda. vñ ī p̃s. 82. Nō nob dñe nō nob: ſz nomi tuo da gl'az

Lectio tertia.

Non enim vir ex muliere est. sz mulier ex viro. Eteñ nõ est creat⁹ vir p̃ pter mulierẽ. sed mulier ꝓpter virz. Jdo debet mulier velamẽ habere sup caput suũ. ꝛ ꝓpter angelos. Verũtamẽ neq̃ vir sine muliere neq̃ mulier sine viro in dño. Mã sicut mulier de viro: ita ꝛ vir p̃ mulierẽ Omnia aũt ex deo. Vosipi iudicate. decet mulierem nõ velatã orare deũ. Nec ipa natura docet vos Q̃ vir quidẽ si comã nutriat ignominia ẽ illi. mulier vero si comã nutriat gloria est illi. quoniã capilli p̃ velamine ei datꝰ sunt Si quis autẽ videtur contentiosus esse nos talẽ consuetudinẽ nõ habemus neq̃ ecclesia dei.

Premiserat aplus q̃ mulier est glia viri: quod hic ꝓbare intendit. Et circa hoc tria facit. Primo ponit ꝓbationẽ. Secũdo assignat rationẽ eius qõ dixerat ibi. Etenim nõ est creatus ꝛc. Tertio infert cõclusionẽ intentã ibi. Jdeo debet ꝛc. Circa primũ considerandũ est q̃ sicut supra dictum est. mulier dicitur gloria viri p̃ quandã deriuatiõez et ideo ad hoc ꝓbandum subdit. Nõ eñ prima scilicz rerum conditiõe vir est ex muliere scilicet formatꝰ. sed mulier ex viro. Dicitur eñ gen. 2. Q̃ edificauit dñs deꝰ costam quã tulerat de adã in mulierẽ. De viro autẽ dicitur Formauit dominus deus hominẽ de limo terre. Deinde cũ dicit Eteñ. ꝛc. Assignat rationẽ eius quod dixerat Ad cuius euidentiã considerandꝰ est talis ordo pfecti et impfecti q̃ impfectum in vno ꝛ eodẽ subiecto prius ẽ tẽpore q̃ pfectum. Prius eñ aliquis homo est puer q̃ vir simpliciter tamẽ perfectũ est prius ꝑfecto etiã tẽpore. Nam puer ꝓducitur ex viro. Hec igitur est ratio q̃re mulier ꝓducta est ex viro q̃ pfectior est mulier qõ ex hoc ꝓbat apostolus q̃ finis est pfectior eo quod est ad finez virautẽ est finis mulieris. Et hoc est quod dicit. Eteñ nõ ẽ creatus vir ꝓpter mulierẽ sed mulier ꝓpter virũ in adiutorium scz generationis: sicut patiens est ꝓpter agens et materia ꝓpter formã. Unde dicitur gen. 2. Non est bonũ hominẽ esse solum: faciam⁹ ei adiutoriũ simile sibi. Deinde cũ dicit Jdeo debet ꝛc. Infert conclusionẽ intentaz dicens: Jdeo scz quia vir est ymago ꝛ gloria dei: mulier autẽ est gloria viri. mulier debet habere velamẽ sup caput suum quando scz deo assistit orando vel ꝓphetando. vt per hoc ostendatur q̃ nõ immediate subẽ deo. sz subijcit etiã viro sub deo. h oc eñ significat velamẽ qõ capiti supponitur. Unde alia littera habet q̃ mulier debet habere potestatẽ super caput suum ꝛ idẽ est sensus. Vaz velamẽ est signũ potestatꝭ ꝫm q̃ in ps̃. dicitur. Imposuisti homines super capita nostra. Deinde cũ dicit. Et ꝓpter angelos ꝛc. Assignat tertiã rationẽ q̃ sumitur ex ꝑte angelorum dicens: Et etiã mulier debet habere velamen sup caput suum ꝓpter angelos Qõ quidẽ dupliciter ītelligi potest. Uno modo de ipsis angelis celestibus qui conuentus fideliũ, visitare creduntur. precipue quando sacra misteria celebrantur. Et ideo tunc tã mulieres q̃ viri ad reuerentiã eoꝝ honeste ꝛ ordinate se debent habere ꝫm illud ps̃. In cõspectu angelorꝝ psallã tibi. Alio modo põt intelligi ꝫm q̃ angeli dicuntur sacerdotes inq̃tuz diuina populo annũciant ꝫm illõ Mal. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiã ꝛ legẽ requirent ex ore eius q: angelus domi exercituũ est. Debet ergo mulier velamen habere semper in ecclesia ꝓpter angelos id est ꝓpter sacerdotes duplici ratione. Primo quidẽ ꝓpter eoꝝ reuerentiaz ad quã pertinet q̃ mulieres corã eis honeste se habeãt. Unde dicitur Ecc. 7. Honora deũ ex tota aĩa tua ꝛ honorifica sacerdotes illius. Secundo ꝓpter eoꝝ cautelã ne scilicet ex conspectu mulieꝝ nõ velatarꝝ ad cõcupiscẽtiã ꝓuocentur. Unde ꝛ Ecc. 9. Virginẽ ne aspicias ne forte scãdalizeris in decore illius. Aug. aũt aliter exponit p̃dicta Ostendit eñ q̃ tam mulier q̃ vir est ad ymaginẽ dei per hoc qõ dicit ephe. 4. Renouamini spũ mentis vre ꝛ induite nouũ hominem qui renouatur in agnitione dei ꝫm ymaginẽ eius qui creauit eũ vbi non est masculus ꝛ femina. Et sic patet q̃ ymago dei attenditur in homine ꝫz spiritum in quo non est differentia masculi ꝛ femine. et ideo mulier est ymago dei sicut ꝛ vir. Exp̃sse eñ dicit gen. 1. q̃ creauit deus hominẽ ad ymaginẽ suã masculũ ꝛ feminã creauit eos. ꝛ ideo Aug. dicit hoc esse intelligendũ in spirituali coniugio qõ est in anima nostra in qua sicut supra dictũ est sensualitas vel etiaz inferior ratio se habet p̃ modum mulieris. ratio autẽ superior per modũ viri in q̃ attenditur ymago dei. ꝛ ꝫm hoc mulier est ex viro ꝛ ꝓpter virũ q: administratio rerꝝ tẽporaliũ vel sensibiliũ cui intẽdit inferior ratio vel etiã sensualitas debet deduci ex cõtemplatione eternorꝝ que pertinent ad superiorẽ rationẽ ꝛ ad eã ordinari. ꝛ ideo mulier dicitur habere velamẽ vel potestatẽ super caput suũ ad significandũ q̃ circa tẽporalia dispensanda debet homo cohibitionẽ quandã ꝛ refrenationẽ habere ne vltra modũ homo ꝓgrediat in eis diligendis. que quidẽ cohibitio circa amorẽ dei adhiberi nõ debet cũ preceptũ sit deutro. 6. Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo. Nam circa desiderilũ finis nõ apponit mẽsura quã necesse est apponi circa ea que sunt ad finẽ. Medicus eñ sanitatẽ inducit q̃to ꝑfectiorẽ põt. nõ tamẽ dat medicinã q̃to maiorẽ potest. sed scõm determinatã mẽsuram. Sic vir nõ debet habere velamẽ sup caput. Et hoc debet ꝓpter angelos sanctos. quia sicut in glo. dicit gratuita est sanctis angelis sacrata ꝛ pia significatio Unde ꝛ aug. dicit. 19. de ciuitate dei q̃ demones allicium q̃busdam sensibilibus rebus. non sicut aĩalia cibis sed sicꝫ spiritus signis. Deinde cũ dicit Verũtamen neq̃ vir ꝛc. excludit dubitationẽ que posset ex dictis oriri. Quia enim dixerat q̃ vir est gloria dei. mulier autem est gloria viri. posset aliquis credere vel q̃ mulier nõ esset ex deo vel q̃ nõ haberet potestatẽ in gratia. Unde primo hoc excludit dicens: Licet mulier sit gloria viri qui est glia dei. verũtamẽ neq̃ vir est in dño id est a dño ꝓductus sine muliere. neq̃ mulier sine viro. vtrũq̃ eñ deꝰ fecit ꝫz illõ gen. 1. Masculũ ꝛ feminã creauit eos. Vel aliter. neq̃ vir ẽ sine muliere ī dño id est in gratia dñi nr̃i iesu xp̃i. neq̃ mulier sine viro q: vterq̃ p̃ gratiã dei saluaẽ ꝫm illud gal. 3. Quicunq̃ in xp̃o baptizati estis xp̃m induistis. Et postea subdit. Non est masculus neq̃ femina scz differẽs in gratia xp̃i. Secũdo assignat rationẽ dicẽs: Nam sicut in prima rerũ institutiõe mulier ẽ de viro formata. ita ꝛ in subsequentibus generationibus vir p̃ mulierẽ ꝓductus ẽ ꝫz illud Job. 14. Homo natus de muliere. Nã prima ꝓductio hominis fuit sine viro ꝛ muliere qñ deꝰ formauit hominẽ de limo terre. euã de costa viri. vt ibidẽ legit. Tertia autẽ est ex viro ꝛ muliere sicut abel natus est ex adã et eua vt legit gen. 4. Quarta, aũt ẽ ex muiere sine viro xp̃i ex virgie ꝫz illõ gal. 4. Misit deꝰ filiũ suũ factũ ex muliere. Tertio ostendit rationẽ esse cõuenientẽ dicẽs: Omnia autẽ ex deo q: scz ꝛ hocip̃m q̃ mulier primo fuit ex viro. ꝛ hoc q̃ postmodũ vir est ex muliere est ex operatiõe diuina. Unde ad deũ ptinent tã vir q̃ mulier. Nã ꝛ Ro. 11.

105
84

Ex ipso ⁊ p ipm ⁊ in ipso sunt omnia. ¶Deinde cū dicit Vos ipsi iudicate ⁊c. comittit iudiciū eius qđ dixerat auditoribus. Et circa hoc duo facit. Primo cōmittit iudiciū rationabilibus auditoribus ibi. Si q̄s autē videt ⁊c. Circa primū quatuor facit. Primo cōmittit auditoribus iudiciū eius qđ dixerat more eius q̄ cōfidit se sufficienter probasse dicens: Vos ipsi iudicate ⁊c. Pertinet em ad bonum auditorē iudicare de auditis. Vñ dicit Job. 6. Loquentes id qđ iustū est iudicate. Et. 12. Mone auris ꝟba diiudicat. Secundo ꝓponit sub q̄stione id de quo debet esse iudiciū dicens: Decet mulierē nō velatā orare deum Hoc ꝓhibetur. 1. Pe. 3. vbi dicit qua ꝛ sit nō exteri⁹ capillatura. Tertio ostendit vnde debeāt sumere suū iudicium. quia ab ipa natura ⁊ hoc est q̄ dicit. Nec ipa natura docet vos Et vocat hic naturā ipam inclinationē naturalē q̄ inest mulieribus ad nutriendū comā q̄ est naturale velamē nō aūt viris. Que q̄dē inclinatio naturalis ee ostenditur q̄ in plurib⁹ inuenit. oportet aūt ab ipa natura doceri. quia est dei opus. sicut in pictura instruitur aliquis artificio pictoris ⁊ ideo ꝓtra quosdā dicit Esa. 24. Trās gressi sunt leges mutauerūt ius: dissipauerūt fedus sempiternū id est ius naturale. Quarto aūt a natura sumit ratiōnē et ꝓmo ponit id qđ ē ex pte viri dicēs: q̄ vir quidē si comaz nutriat more mulieris ignominia est illi id est ad ignominiā ei reputaē apud plures homines. q̄ p hoc videtur muliebris esse. Et ideo Eze. 44. dicit. Sacerdotes comā nō nutriant. Hec est instantia de quibusdā q̄ in veteri lege comā nutrierunt. q̄ hoc erat signū q̄ tūc erat positū in lectiōe veteris testamēti vt dicit. 2. cor. 3. Secundo ponit id qđ est ex pte mulieris dicēs: Mulier ⁊ si comā nutriat gloria est illi. quia videtur ad ornatuz eius ꝓtinere. Unde dicit Can. 7. Come capitis eius sicut purpura regis. ¶Et assignat cōsequenē rationē cū dicē. Quia capilli dati sunt ei scilicet mulieri p velamē. ⁊ ideo eadē ratio ē de capillis nutriēdis ⁊ de velamine artificiali apponendo Can. 4. Capilli tui sicut greX caprarū ⁊c. ¶Deinde cum dicit Si quis autē vir ⁊c. Cōꝓmit ꝓteruos auditores dicens: Si quis autē videtur ꝓtencios⁹ esse vt scilicet rationibus p̄dictis nō acq̄escat sed cōfidentia clamoris veritatē ipugnet qđ ptinet ad cōtētionē vt Amb. dicit ꝓtra id qđ dicit Job. 6. Respōdete obsecro absq̄ cōtentione. Et puer. 20. Honor est ei qui separat se a cōtentionibus. Hoc sufficiat ad cōꝓmendū talē. q̄ nos iudei in xpm credentes talē cōsuetudinē nō habemus sz q̄ mulieres ozent nō velato capite neq̄ etiaz tota ecclesia dei p gentes diffusa. Unde si nulla esset ratio hoc solū deberet sufficere ne aliquis ageret ꝓtra cōmunē ecclie cōsuetudinē. Dicit em in ps. Qui habitare facit vni⁹ moris i domo. Unō aug. dicit in epla ad casulanū q̄ oīb⁹ in q̄b⁹ nihil certi diffinit sacra scriptura. mos ppli dei atq̄ institutа maioꝝ p lege habenda sunt.

Lectio quarta.

Hoc aūt pcipio nō laudās q̄ nō i melius sz i deteri⁹ q̄uenitis. Primū q̄dē cōueniētib⁹ vob i eccliaz: audio scissuras esse inter vos ⁊ ex pte credo. Nā oportet ⁊ hereses esse: vt ⁊ q̄ ꝓbati sūt māifesti fiant i vob. Cōueniētib⁹ ergo vob in vnū iam nō ē dnicā cenā māducare. Unusq̄sq̄ em suam cenā ꝓsumit ad māducādū. Et ali⁹ q̄dez esurit. ali⁹ aūt ebri⁹ ē. Nūq̄d domos nō habetis ad māducādū ⁊ bibēdū: An eccliaz dei cōtemnitis: ⁊ cōfunditis eos q̄ nō habēt. Quid dicā vob. Laudo vos: in hoc nō laudo.

Postq̄ aplus redarguit corinthios de eoꝝ erroze in habitu. q̄ sz mulieres ad sacra misteria q̄ueniebant capite nō velato. ꝓseq̄ē arguit eoꝝ errorē de scissuris in q̄uētu. q̄ sz dū cōueniret ad sacra misteria ꝓtētionib⁹ vacabant Et ꝓmo tāgit eoꝝ defectuz in generali. Scdo in speciali ibi. Primū q̄dē ⁊c. Dicit g̃ ꝓmo. Hoc aūt qđ dictū ē supra q̄ mulieres velate sint in ecclijs pcipio vt sic triplr eos īduceret ad hmoi obseruātiā. Pcio q̄dē rōe. Scdo ꝓsuetudine. Tertio pcepto qđ solū sine alijs necessitatē īducerz puer. 3. Custodi pcepta mea ⁊ viues Et Ecēs. 4. dz Funiculꝰ triplex difficile rūpit Nō laudās sz magis vitupās q̄uenitis in ecclias nō in meli⁹ sicut deberet eē. sz in deterius ex culpa vra. Dia em aīalia gregalia. puta colūbe grues. oues. nakali instinctu in vnū q̄ēūt vt sit eis coꝛpozalit meli⁹. Vñ ⁊ hō cum sit aīal gregale vl sociale. vt pbus ꝓbat ꝛz rōem agere debet vt multi in vnū cōueniant ꝓpter aliqđ melius. sicut in reb⁹ sclarib⁹ mlti in vnitatē ciuitat⁹ q̄uenīūt vt sit eis meli⁹ sclarit sz ꝓpt securitatē ⁊ sufficientiā vite. Et ideo fideles in vnū q̄uenire debent ꝓpt aliqđ meli⁹ spūale sm illđ pb̄s. Jn q̄uenīēdo populos in vnū ⁊ reges vt fuiāt dño. Et alibi. Jn q̄silio iustoꝝ ⁊ ꝓgregatiōe magna opa dñi. Sz isti in deteri⁹ conueniebāt ꝓpt culpas q̄s cōmittebāt dū cōuenirēt. Esa. 1. Jniq̄ sūt cet⁹ vñi. Ecc. 21. Stuppa collecta sinagoga peccantiū. ¶Deinde cū dicit Primū qđē ⁊c. Pōit in speciali quō in deteri⁹ q̄uenirēt. Et ꝓmo pōit iudiciū culpe dicens ꝓmū q̄dē int cetera sz q̄ in deteri⁹ cōueniti⁹ q̄uenientibus vob in eccliā audio scissuras ee int vos sz p ꝓtētiones q̄s exercebāt. Nō q̄dē eccliē nō q̄ēūt q̄ in vnitate cōstituit sm illđ epb. 4. Unuz corꝑ ⁊ vn⁹ spūs sicut vocati est⁹ in vna spe vocatiōis vre. Hoc tñ p̄dicit Esa. 22. Scissuras ciuitat⁹ dauid videbitis q̄ multiplicate sūt. Dic aūt glo. q̄ dicēdo primū oīdit q̄ ꝓmū malū est dissensio vnō videt ee qđ dz Ecc. 10. Jnitiū oīs pcti superbia ⁊. 1. thi. vl. Radix oīm malorꝝ cupiditas. Dicēdū ē aūt q̄ hee auctoritates loquūt q̄ tū ad pctā psonalia singlariū hominū q̄rū ꝓmū ē superbia ex pte auersiōis ⁊ cupiditas ex pte q̄uersionis. Sz glo. b loquit de pctis mlitudinis int q̄ ꝓmuz ē dissensio p quā soluit rigoz disciplie. Vñ dz Jac. 3. Ubi est zelus ⁊ ꝓtētio ibi incōstātia ⁊ oīne op⁹ peauū. Secūdo pōit crudelitat⁹ auditoꝝ cū dicē. Et credo ex pte id ē q̄tuz ad aliqđ vr̄m q̄ erāt ad ꝓtentionē ꝓpni. sm illđ qđ dixerat s. 1. Cōtētiones sūt int vos. Hoc aūt dico qđ vnusq̄sq̄ vr̄z dicit. ego q̄dez sū pauli. ego appollo. ego xo cephe. Alij xo nō erāt ꝓtentiosi ex q̄ ꝓsona ibi subdit. Ego aūt xpi. Vñ ⁊ Can. 2. dz. Sicē liliū int spinas sic amica mea int filias. id ē boni int malos. Tertio assignat rōez sue credulitat⁹ dicēs: Nā oportz nō solū quasc̄uq̄ scissuras sz etiaz hereses eē. Ubi duo ꝓsiderāda sunt. Pcio q̄d sit hereses Scdo quō oportet hereses eē. Circa ꝑmuz sciēdū q̄ sicut Hyero. dicē sup epla ad gal. heresis grece ab electiōe dicit. q̄ sz eā sibi vnusq̄sq̄ eligat disciplinā quā putat esse meliorē. Ex q̄ duo accipi pōt. Pcio q̄dē q̄ de rōe heresis est q̄ aliq̄s priuatā disciplinā sequat q̄si p electionē ꝓpriam nō aūt disciplinā publicā q̄ diuinitus tradit. Scdo q̄ huic disciplinе aliq̄s ptinacit inhereat. Nā electio firmā ꝑportat inhesionē. ⁊ ideo heretic⁹ dz q̄ spernēs disciplinā fidei q̄ diuinit⁹ tradit ptinacit ꝓpriū errorē sectat. Pertinet aūt aliq̄d ad disciplinā fidei dupliciter. Uno mō directe sicut articli fidei q̄ p se credēdi ꝓponūt. Unde erro[illegible] hos sm se facit hereticū si ptinacia assit. Mō pōt aūt a tlī errore ꝓpt simplicitatē aliquā excusari pcipue q̄tū ad ea

deq̃b⁹ ecclia solẽnizat ꝛ q̃ cõiũct versanꝫ in ore fideliũ. sicut misteriũ trinitatis natiuitatꝭ xp̃i ꝛ alia hm̃oi. Quedã vo indirecte ptinẽt ad fidei disciplinã in q̃tũ scz ipa nõ ꝓpo nunt vt ꝓpe se credẽda sz ex negatiõe eoꝝ seq̃t aliq̃d p̃ũ fidei sicut si negeꝫ ysaac fuisse filius abrae. sequit aliq̃d cõ trariũ fidei scz sacrã scripturã ꝓtinere aliq̃d falsi. Ex tlib⁹ aũt nõ iudicat aliq̃s heretic⁹ nisi adeo ptinacit̃ ꝑseueret q̃ ab erroze nõ recedat etiã viso q̃d ex hoc sequat̃. sic igit ptinacia q̃ aliq̃s cõtenit in his q̃ sunt fidei directe vl̃ indirecte subire iudiciũ ecclie facit hoiem hereticũ. tal' ãt ptinacia ꝓcedit ex radice supbie q̃ aliq̃s ꝑfert sensũ suuz toti ecclie. Ãñ apls dic̃. 1. ad tbi. 6. Si q̃s alit̃ docz ꝛ nõ acq̃escit sanis ꝶmonib⁹ dñi nr̃i ihu xp̃i. ꝛ ei q̃ ꝶm pietatẽ ẽ doctrine supbus est nihil sciẽs sz languẽs circa q̃stiões ꝛ pugnas v̈bozũ. ¶ Scõo ꝓsiderãdũ ẽ quõ oporteat hereses esse. Si eñ oportunũ ẽ hereticos esse. videt q̃ sint cõmẽdabiles ꝛ nõ sint extirpãdi. Sz dicẽdũ ẽ q̃ dupl̃r de aliq̃ dz q̃ oportet illõ eẽ. Ãno mõ ex intẽtione illi⁹ q̃ hoc agit puta si dicam⁹ q̃ oportet iudicia eẽ. qz scz iudices iudicia exercẽtes intẽdũt iusticiã ꝛ pacẽ in reb⁹ hũanis ꝓstituere Alio mõ ex intẽtiõe dei q̃ ẽt mala ordiat in bonũ sicut ꝓsecutionẽ tyrãnoꝝ ordinauit in gl̃iam martiꝝ. Ãñ Aug. dicit in encheridion q̃ de⁹ ẽ adeo bon⁹ q̃ nullo mõ ꝑmitteret fieri aliq̃d malũ: nisi eẽt adeo potẽs q̃ de quolibz malo posset elicere bonũ. ꝛ ꝶm hoc dicit Mat. 18. Necesse ẽ vt veniãt scãdala. verũtamẽ ve hõi illi ꝑ quẽ scãdalũ venit. ꝛ ꝶm hoc h̃ dicit apls q̃ oportz hereses eẽ ex eo q̃ deus malicią hereticoꝝ ordiauit in bonũ fideliũ. Et hoc dicẽ ꝑmo q̃dẽ ad matorẽ declarationẽ veritatꝭ. Ãñ dicit aug. in glo. ab aduersario mota q̃stio discendi exitit occasio. Multa q̃ppe ad fidẽ catholicã ptinẽtia dũ hereticoꝝ calliditas inquietudĩe excogitãtur vt aduersus eos defẽdi possint: ꝛ ꝓficiãt intelligẽti⁹ ꝛ itelligunt clari⁹: ꝛ ꝑdicanꝫ instanti⁹. Ãñ ꝛ puer. 27. Ferrũ ferro acuit̃ ꝛ hõ exacuit faciẽ amici sui'. Scõo ad mãifestãdã ifirmitatẽ fidei i his q̃ recte credũt. Et hoc est q̃ h̃ subdit apls. Ut q̃ ꝓbati id ẽ approbati sunt a deo. mãifesti fiãt in vobis id est inꝫ vos Sap. 3. Tanq̃ auruz in fornace ꝓbauit illos. ¶ Deinde cũ dicit. Cõueniẽtib⁹ g̃ vob⁹ ꝛc. redarguit eos de ẽrio delicto. qz scz peccabãt in modo ꝛ ordie sumẽdi corp⁹ xp̃i. Et põt totũ q̃d sequit dupl̃r exponi. Scõm ãt ꝑmã expõsitionẽ redarguunt de hoc q̃ corp⁹ xp̃i prãsi accipiebant. Circa hoc ergo quatuor facit. Prio põit decrimentũ q̃d incurrebãt. Secũdo põit culpã ibi. Unusq̃sq̃ eñ ꝛc. Tertio inq̃rit de causa culpe ibi. Ita q̃d domos ꝛc. Quarto cõcludit eoꝝ vitupatiõez ibi. Quid dicã vob ꝛc. Dicit g ꝑmo ita. Cõueniẽtib⁹ vob scissure sũt inꝫ vos. Ergo cõueniẽtib⁹ vob in vnũ corpe nõ aio. Jã ad hoc aduenistis q̃d nõ est id est nõ licet vl̃ nõ cõpetit vob dñicã cenã manducare id est sumere eucharistie sacramentũ q̃d dñs in cena discipul̃ dedit. Hoc eẽ sacramentũ vt aug. dic̃ sup Jobãnem est sacramentũ vnitatꝭ ꝛ charitatꝭ. Et ideo nõ cõpetit dissentientib⁹ Cañ. 5. Comedite amici ꝛ bibite ꝛ inebriami charissimi. Vl̃ meli⁹ põt referri ad ea q̃ sequunt. vt sit sensus. Nõ solũ q̃ẽtib⁹ vob scissure sunt inꝫ vos sed q̃ẽit vobis q̃ẽtib⁹ iã id est in pñti hoc determinatũ habetis q̃ nõ ẽ id ẽ nõ licz vobis dñicã cenã mãducare ad quã prãsi accediti'. Quia eñ dñs discipul̃ suis post cenã hoc sacramẽtũ tradidit vt legit Mat. 26. volebãt etiã corinthij post cõmunez cenã sũere corp⁹ xp̃i. Sz dñs hoc rõnabilit̃ fecit ꝓpt̃ tria. Prio q̃dẽ qz ordie cõgruo figura ꝑcedit veritatẽ. Agn⁹ aũt paschal' erat figura siue vmbra hui⁹ sacramẽti Et ideo post cenã agni paschal' xp̃s hoc sacramẽtũ dedit. Dicit eñ colo. 2. de oib⁹ legalib⁹ q̃ sunt vmbra futuroꝝ: corpus aũt xp̃s. Scõo vt ex hoc sacramẽto statim ad passionẽ trãsiret cui⁹ hoc sacramẽtũ ẽ memoriale. Et ideo dixit discipulis Surgite eamus hinc scz ad passionẽ. Tertio vt arti⁹ ipsi meret hoc sacramẽtũ cordibus discipuloꝝ q̃b⁹ ipm tradidit in vltio suo recessu. Sz in reuerẽtiã tãti sacramẽti postmodũ eccl̃ia ĩstituit q̃ non nisi a ieunis sumat̃ra q̃ excipiunt̃ ifirmi q̃ in necessitate q̃ legez nõ hz pñt nõ ieuni sumere corp⁹ xp̃i. Quia vo a q̃ nõ soluit ieuniũ Estimauerunt q̃daz q̃ post potũ aq̃ possz aliq̃s sumere hoc sacramẽtũ p̃ptim qz vt dicunt aq̃ nõ nutrit sicut nec aliq̃d aliud simplex elemẽtũ. Quãuis ãt aq̃ hz se nõ nutriat ꝛ ob hoc nõ soluat ieuniũ eccl̃ie: ꝶm q̃ dicunt aliq̃ ieiunantes. nutrit tñ alijs admixta ꝛ ideo soluit ieuniũ nature ꝛ ꝶm hoc dicunt aliq̃ ieiuni q̃ scz eadẽ die nihil sũpserũt nec cibi nec pot⁹. Et qz reliq̃e cibi q̃ in ore remanẽt sumunt̃ ꝑ modũ saliue. hoc nõ ĩpedit aliq̃s eẽ ieiunos. silit̃ ꝛ nõ ĩpedit aliq̃s eẽ ieiunos si tota nocte nihil dormierit vel si etiã nõ sint plene digesti dũmõ eadez die oñino cibi vel pot⁹ nihil sumpserint. Ãñ qz ꝑncipiũ dieiest sumẽdũ ꝶm vsum eccl̃esie a media nocte ideo quicũq̃ post mediã noctẽ aliq̃d sũpserit q̃tũcũq̃ modicum cibi vl̃ potus nõ potest eadẽ die sumere hoc sacramentũ. ¶ Deinde cũ dicit Unusq̃sq̃ eñ ꝛc. Põit culpam ꝛ ꝑmo hz q̃ peccabãt in deũ. Scõo ꝓut peccabãt in ꝑmũ ibi Et alius q̃dẽ ꝛc. Dicit ergo ꝓio Jdeo dico q̃ nõ licet vobis dominicã cenã mãducare qz vnusq̃sq̃ vr̃m ꝓsumit id ẽ ante sumit suã cenã scz ciboꝝ cõmuniũ ad mãducãdũ. Quilibet eñ eoꝝ portabat ad eccl̃iam fercula ꝑparata ꝛ comedebat q̃libz seorsũ anteq̃ sumeret sacra misteria Jsee. 4. Separatũ ẽ cõuiuiũ eoꝝ nũc interibũt Ecc. 11. dicit in ꝑsona pei Jnueni reẽm mihi ꝛ comedebã de bonis meis solus. ¶ Deinde cũ dic̃. Et ali⁹ q̃dẽ ꝛc. Arguit culpã eorũ in q̃tũ erat ꝓtra ꝓmũ. Diuites eñ laute comedebãt in eccl̃ia ꝛ bibebãt vsq̃ ad ebrietatẽ. pauperib⁹ ãt nihil dabãt ita q̃ remanebãt esurientes Et hoc est qđ dz. Et ali⁹ q̃dẽ esurit scz panꝫ q̃ nõ habuit vñ sibi ꝑparet. alt̃ aũt ebri⁹ est scz dines q̃ sup̃flue comedebat ꝛ bibebat ꝯ id qđ dicit Meemie. 8. Comedite pinguia ꝛ bibite mullũ ꝛ mittite ꝑtes eis q̃ nõ ꝑparauerũt sibi Job. 31. Si comedi buccellã meã sol⁹ ꝛ nõ comedit pupill⁹ ex ea. ¶ Deinde cum dicit Mũq̃d domos ꝛc. Jnq̃rit de cã hui⁹ clpe Et prio excludit cãm p quã poterãt excusari. Mõ eñ ẽ licitũ domũ dei q̃ ẽ deputata sacris vsib⁹: cõib⁹ vsib⁹ applicar̃. vñ ꝛ dñs Jo. 2. eiscies emẽtes ꝛ vẽdẽtes de tẽplo dixit. Domus mea dom⁹ orõis vocabit̃. vos ãt fecist̃ eã domũ negotiatiõis. Et aug. dicit in regla. Jn oratorio nemo aliq̃d faciat nisi ad qđ factũ ẽ: vñ ꝛ nomẽ accepit. tñ ꝓpt̃ necessitatẽ qñ. s. aliq̃s aliã domũ nõ ĩueniret licite possz eccl̃ia vti ad manducãdũ vel ad alios hm̃oi licitos vsus. Hãc g excusatiõz excludit apls dicẽs Mũq̃d nõ habetis domos scz ꝓprias ad mãducãdũ ꝛ bibẽdũ. vt ꝓpt̃ hoc excusemi si in eccl̃ia ꝙuiuia celebrẽt̃ q̃ debet̃ in ꝓprijs domib⁹ facere. Ãñ et Luc. 5. dicit q̃ leui fecit xp̃o ꝙuiuiũ magnũ in domo sua Scõo cũ dicit Aut eccl̃iã dei ꝛc. Asserit cãm q̃ eos inexcusabiles reddit. q̃z prĩa est ꝓpt̃ eccl̃esie dei. Et hanc põit dicẽs Aut eccl̃iã dei ꝓtẽpnit̃. ꝛ ideo in eccl̃ia ꝑsumitis cenã vr̃am ad mãducãdũ. Et põt h̃ sumi eccl̃esia tã ꝑ ꝯgregatiõe fideliũ q̃ etiã ꝑ domo sacra q̃ nõ est ꝓtẽnẽda ꝶm illõ ps̃. Domũ tuã decet sctitudo Et Je. 7. Mũq̃d spelũca latronũ facta ẽ dom⁹ ista in q̃ ĩuocatũ ẽ nomen meũ in oculis vr̃is. Jsti aũt vtrũq̃ ꝓtẽnebãt dũ põte quietu fideliũ in loco sacro cõuiuia celebrabãt. ¶ Scõo ponit ꝓtẽptũ ꝓrimoꝝ ĩ hoc q̃ subdit. Et ꝑfunditis eos q̃ nõ habẽt. Jn hoc eñ pauper erubescebãt q̃ ipi esuriebãt in cõspectu totiꝰ mltitudis alijs laute comedẽtib⁹ ꝛ bibẽtibus Dicit ãt puer. 17. Qui dispicit pauperẽ exprobrat factori ei⁹. Et Ecc. 4. Miaz esurientẽ ne desperes. ¶ Deinde cũ dicit Quid dicã ꝛc. ꝓcludit eoꝝ vitupatiõz dicẽs: Quid

100
85

dicā vobis ex ꝓsideratiõe ꝑdictoꝝ. Nūqd laudo vos? Et rñdet Et si in aliꝭ factis laudo vos. in hoc tñ facto non laudo. Et est aduertẽdū q. ꝫ. oū de habitu mulieꝝ loq̃re tur saltẽ yronice laudauit eos dicẽs: laudo vos q̃ ꝑ oīa mei ꝛc. Idic ℞o nec yronice vult eos laudaꝛ qz in grauio ribꝰ delictis nullo mõ sūt pctõres palpandi. Añ ⁊ in ꝑs. 82. Añ laudaꝛ pctõꝝ in desiderijs aīe sue ⁊ iniquꝰ bñdi cit. exacerbauit dñm pctõr. Et Esa. 3. Populeme q̃ bea tū te dicūt ipi te decipiūt. Sz aliaz ℞o expositionẽ arguunt de alia culpa. In ꝑmitiua eī ecclesia fideles panẽ ⁊ vinū offerebāt q̃ ꝓsecrabāt in sāguinẽ ⁊ corꝑ xpi. qbꝰ iā ꝑ ra tis diuites q̃ multa obtulerāt eadẽ sibi repetebāt. ⁊ sic ipi habūdanꝫ sumebāt pauꝑibꝰ nihil sumẽtibꝰ q̃ nihil obtu lerāt. De hac ꝯ culpa apostolꝰ eos ꝟ reꝑhẽdit dicẽs: Cõ ueniẽtibꝰ vobis in vnū iā nõ ẽ id ẽ nõ ꝓtigit inꝫ vos dñi cã cenã mãducare. Cena eī dñi ẽ cõis toti familie. vnuſ qſq; ãt vꝝ sumit eã nõ q̃si cõmunẽ ſz quasi ꝓꝓiã. oū ſi bi vult vẽdicare qõ deo obtulit. ⁊ hoc ẽ qõ subdit Unuſ qſq; ꝑsumit. i. ꝑſuptuose attẽptat ad mãducandū cenã ſcz dñi. i. panẽ ⁊ vinū ꝓsecratū quasi suã. i. quasi ꝓꝓriã vẽdi cãs. ſ. ea q̃ ꝓsecrata sūt dño in suos vsus. Et ita sequit q̃ ali. ſ. paup q̃ nihil obtulit esurit nihil. ſ. sumẽs de ꝓsecra tis. Ali. ãt. ſ. diues qui multa obtulit ebꝛi. ẽ ad lr̃am ꝓ pter hoc q̃ nimiū sūpſit de vio ꝓsecrato quod. ſ. quasi ꝓ ꝓriū repoposcit. Sz videꝫ hoc eẽ ipossibile quod de vino ꝓsecrato aliquis iebrietꝫ vel etiã nutriaꝫ de pane. qñ post ſubstãtia corꝑis xpi ⁊ sāguis q̃ nõ ꝑñt ꝙuerti in corꝑ hoꝛ minis: ad hoc q̃ ex eis nutriaꝫ aut iebrietꝫ Dicũt ꝙ quidã q̃ hoc nõ fit ꝑ aliquã ꝙuersionẽ ſz ꝑ ſolã ĩmutationẽ ſẽſu um homis ab accidẽtibꝰ panis ⁊ vini q̃ remanẽt post ꝓse crationẽ. Cõsueuerũt eī homes ex solo ciboꝝ odore cõ fortari ⁊ ex multo odore vini stupefieri ⁊ quasi inebriari. Sed ꝓfortatio vel stupefactio q̃ ꝓuenit ex sola ĩmutatione ſenſuũ quo tpe durat. cũ tñ post ꝓsecrationẽ panis aut vi ni si vinū in magna q̃titate sumereꝫ aut panis diu ſusten taret hõ ꝓpꝫ panẽ aut stupefieret ꝓpꝫ vinum. Et ꝑterea mãifeſtũ ẽ q̃ panis ꝓsecrat̃ in aliaz substãtiã cõuerti põt ex hoc q̃ ꝑ putrefactiõz r̃ſoluiꝫ ĩ puluereꝫ. aut ꝑ ꝙbustio nẽ in cineres cũ ad nutriẽdū nihil aliud requiraꝫ q̃ q̃ ci bus cõuertaꝫ in substãtiã nutrimẽti. Quidã ꝯ posuerunt q̃ panis aut vinū ꝓsecratū pñt ꝙuerti in aliud ⁊ sic nutriꝛ qz remanet ibi substãtia pãis aut vini cũ substãtia corꝑiſ xpi ⁊ sāguis Sz hoc repugnat ℞bis ſcripture. Nõ eī ve rũ eẽt qõ dñs dic Mat. 26. Idoc est eī corꝑ meū qz hoc demõſtratũ ẽ pãis. ſz potiꝰ eẽt dicẽdũ ℞. i. in hoc loco est corꝑ meū. Et ꝑterea corꝑ xpi nõ icipit eẽ i hoc sacramẽ to ꝑ loci mutationẽ qz iã desineret esse in celo. Añ relinq̃ turq̃ ibi incipiat esse ꝑ cõuersionẽ alteriꝰ. i. panis in ipm vñ non põt esse q̃ remaneat substãtia panis. Et ideo aliꝭ dixerũt q̃ remanet ibi forma substãtialis ꝑanis ad quã ꝑ tinet opatio rei ⁊ ideo nutrit sicut ⁊ panis nutriret. Sed hoc nõ põt esse qz nutrire est cõuerti in substãtiã nutriti. quod nõ cõpetit nutrimento rõe forme cuiꝰ est agere. sed magis rõe materie cuiꝰ est pati. Añ si essz ibi forma sub stãtialis panis nutrire nõ possz. Aliꝭ ℞o dixerunt q̃ aer circumstãs ꝙuertiꝫ vel in substãtiã nutriti vl in quodcũq; aliud hꝰ mõi. sed hoc nõ possz fieri absq; mꝛia cõdẽsatiõe aeris q̃ ſensui latere nõ possz. Et ideo aliꝭ dixerunt q̃ di uina virtute ad hoc q̃ sacramentuz nõ deꝑhendaꝫ ĩ hmoi ꝙuersiõib. redit substãtia panis ⁊ vini. ſz hoc videtur esse ĩ possibile qz cuz substãtia pãis cõuersa sit in corꝑ xpi non videꝫ q̃ possit substãtia panis redire niſi ecõuerſo corpus xpi cõuerteꝛeꝫ in panem. Et ꝑterea si substãtia pãis redit aut hoc est manentib̃ accñtib̃ pãis ⁊ sic simul erit ibi ſb stãtia panis ⁊ substãtia corꝑis xpi quod. ſ. ꝓbatum est Mã tã diu est ibi substãtia corꝑis xpi q̃diu species manẽt Aut redit speciebꝰ nõ manẽtib̃ quod etiã ẽ ipossibile. qa sic esset substãtia panis absq; ꝓꝓrijs accñtib̃ nisi forte i telligaꝫ q̃ deus ꝛmio cõuersiõis causaret ibi quãdã mate riã q̃ sit ſubiectum huiꝰ cõuersiõis. Sz meliꝰ est vt dicaꝫ q̃ sicut virute ꝓsecratiõis miraculose cõferꝫ speciebꝰ pãis ⁊ vini vt subsiſtãt sine subiecto ad modum substãtie. ita ẽt eis miraculose cõferꝫ ex cõſeq̃nti q̃ agãt ⁊ patiaꝫ quic quid agere aut pati possz substãtia panis aut vini si adeſ set. Et hac rõe species ille pãis ⁊ vini pñt nutriꝛ ⁊ iebria re. sicut si esset ibi substãtia panis ⁊ vini. Cetera nõ muta tur a ꝓma expositione.

Lectio quinta.

Ego eī accepi a dño qõ ⁊ tradidi vo bis: qñ dñs iesus i q̃ nocte tradebaꝫ accepit panem: ⁊ gr̃as agẽs fregit ⁊ dixit. Accipite ⁊ mãducate hoc ẽ corꝑ meū qõ ꝓ vobis tradeꝫ. Hoc facite i meam cõme moratiõnẽ.

Postq̃ aplus redarguit corinthioꝝ inordinatiões q̃s cõ mittebãt ꝙueniẽdo ad eucharistie sacramẽtū sumẽdũ: hic agit de ipo sacramẽto. ⁊ ꝓio agit de dignitate huiꝰ sacra mẽti. Scõo iducit fideles ad reuerenꝫ sumẽdũ ibi. Itaq; q̃cunq; mãducauerit ꝛc. Circa ꝑmũ duo facit. Ꝓio com mẽdat auctoritatẽ doctrie quã datur ẽ. Scõo põit doctri nã de dignitate huiꝰ sacramẽti ibi. Añ dñs nr̃ ꝛc. Cir ca ꝑmũ duo facit. Ꝓio cõmẽdat auctoritatẽ doctrine ex pte actoris q̃ est xp̃s dicẽs: Dixi q̃ iã nõ est vobis dñicaz cenã mãducare. sacramẽtũ eucharistie dñicã cenã vocans Ego eī accepi a dño scz xpo q̃ est actor huiꝰ doctrine nõ ab aliquo puro homie. galꝫ. 1. Paul aplus nõ ab hoibus neq; ꝑ hoiez ſz ꝑ ieſũ xp̃m hebꝛ. 2. Qui cũ initiũ accepiſſz enarrari ꝑ dñm ꝛc. Scõo cõmẽdat auctoritatẽ doctrie ex pte miniſtri q̃ est ipe paulus cũ subdit. qõ ⁊ trãdidi vobis Esa. 21. Que audiui a dño exercituũ deo iſrl̃ anũciaui vo bis Sap̃. 7. Quam sine fictiõe didici ⁊ sine iuidia cõico. Deinde cũ dic. Añ dñs ieſus cõmẽdat dignitatẽ hu ius sacramẽti tradẽs institutionẽ ipi. Et ꝓmo põit insti tutionẽ. Scõo tps institutiõis cũ dicit In qua nocte tra debaꝫ ꝛc. Tertio modũ instituẽdi ibi. Accepit panez ꝛc. Institutor autem sacramenti est ipe xp̃s. Añ dic. Añ dñs nr̃ ieſus xp̃s ꝛc. Dictũ est eī. ſ. cũ de baptiſmo age reꝫ q̃ xp̃s in sacramẽtis hz excellẽtie ptãtẽ ad quã quatu oꝛ ptinẽt. Ꝓio q̃dẽ q̃ virt ⁊ meritũ ei opaꝫ in sacramẽ tis. Scõo q̃ in nomĩe ei sctificeꝫ sacramentũ. Tertio q̃ effectũ sacrañti sine sacrañto ꝑeꝫ põt. Quarto institutis noui sacramẽti. Specialiꝫ tñ ꝙgruebat vt hoc sacramẽtũ ipe in sua ꝓsona institueret in quo corꝑ ⁊ sāguis eius cõ municaꝫ. Añ ⁊ ipe dicit Joh. 6. Panis quẽ ego dabo vo bis caro mea ẽ ꝓ mõi vita. Deide cũ dicit Qua nocte tradebaꝫ Describit tps institutiõis huiꝰ sacramẽti qõ q̃ dẽ cõgruũ fuit. Ꝓio q̃dẽ q̃ũ ad qualitatẽ tpis Fuit eī in nocte. Per virtutẽ eī huiꝰ sacramẽti aīa illũiaꝫ. Añ 1. reg. 14. dicit q̃ Jonathas ĩtinxit virgã in fauũ meliſt ꝙuertit manũ suaz ad os suũ. ⁊ illũiati sūt ocli ei. ꝙpt qõ ⁊ ĩ ps. dicit. Nox illũiatio mea ĩ delitijs meis. Scõo q̃ tũ ad negociũ qõ in illo tpe gerebaꝫ. qz scz qñ tradebatur ad passionẽ ꝑ quã trãsiuit ad patrẽ hoc sacramẽtuz qõ est memoriale passiõis ĩstituit. Añ dicit Ecc. 29. Trãsi hoz spes ⁊ ozna mẽsã ⁊ q̃ in manu habes ciba ceteros. Deinde cũ dicit Accepit panẽ ꝛc. Ostẽdit modũ institutiõis ⁊ ꝓmo põit ea q̃ fecit ⁊ dixit xp̃s instituẽdo hoc sacramen tũ. Secũdo expõit ibi. Quotienscũq; eī ꝛc. Circa ꝑmuz duo facit. Ꝓimo agit de instituti õe sacramẽti huiꝰ q̃tũ

ad corp⁹ xpi. Scõo ẽ tũ ad ei⁹ sãguinẽ ibi. Similiť ꝛ cali
cẽ ꝛc. Circa ꝑmũ añ expositionẽ lre oportz prio ꝓsiderar
necessitatẽ institutiõis hui⁹ sacramẽti. Est aũt sciẽduz q
sacramẽta instituta sũt ꝓpť necessitatẽ vite spũal'. Et quia
corporalia sũt q̃dã similitudies spũaliũ oportet sacramen-
ta ꝓportionari eis q̃ sũt necessaria ad vitã corporalẽ. In
qua ꝑmo inuenit generatio cui ꝓportionať baptismus q
quẽ regenerať aliq̃s in vitã spũalẽ. Scõo ad vitã corpora
lẽ req̃rit augmẽtũ. ꝑ qõ aliq̃s pducit ad q̃titatẽ ꝛ virtutẽ
pfectã ꝛ huic ꝓportionať sacramẽtũ ꝓfirmatiõis in q̃ spi-
rituſſacr⁹ dať ad robur. Tertio ad vitã corporalẽ req̃ritur
alimẽtũ. ꝑ qõ corp⁹ homis sustentať. Et sil'iť vita spũalis
ꝑ sacramẽtũ eucharistie reficit ꝑm illõ. In loco pascue ibi
me, collocauit. sup aquã r̃fectiõis educauit me. ¶ Est aũt
notandũ q generãs nõ ꝯiungit genito ꝑm substãtiã ꝫ so-
lũ ꝑm virtutẽ. ꝫ cib⁹ ꝯiungit nutrito ꝑm substãtiã. Añ in
sacramẽto baptismi quo xps regenerat ad salutẽ nõ ẽ ipe
xps ꝑm suã substantiã: ꝫ solũ ꝑm suã virtutẽ. Sz in sacra
mento eucharistie qõ est spũale alimentũ xps est ꝑm suaz
substantiã. Cõtineť aũt sub alia specie ꝓpť tria. ꝓmo q̃-
dem ne essz horribile fidelib⁹ sumẽtib⁹ hoc sacramentũ si
in ꝓpria specie carnẽ homis ederent ꝛ sanguinẽ biberẽt
Scõo ne hoc ipm̃ 'essz verisibile infidelib⁹. Tertio vt cre
sceret meritũ fidei q̃ ꝓsistit in hoc q̃ creduntˉ ea q̃ nõ vidẽ
tur. Tradiť aũt hoc sacramentũ sub duplici specie, ꝓpter
tria. ꝓmo q̃dẽ ꝓpť ei⁹ pfectionez qz cum sit spiritual' re-
fectio oz haberˉ spiritualem cibuz ꝛ spiritualem potũ. Nã
ꝛ corpal' refectio nõ pficit sine potu ꝛ cibo. Añ ꝛ. ŝ. 10. di
ctũ est q oñes eãdem escã spiritualem mãducauerunt 'et
oñes eundem potuz spiritualem biberˉt. Nã ꝛ corpal' re-
fectio nõ pficit sine cibo ꝛ potu. Scõo ꝓpť ei⁹ significatio
nem. Est em̃ memoriale dñice passionis ꝑ quam sanguis
xpi fuit sepať a corpe. ꝛ ideo in hoc sacramẽto seorsũ offer
tur sanguis a corpe. Tertio ꝓpť hui⁹ sacramenti effectuz
salutarem. Valet em̃ ad salutem corpis ꝛ ideo offerť corpus ꝛ valet ad salutẽ aie. ꝛ ideo offerť sanguis. Nam aĩa
in sanguĩe est vt dicit gen. 9. Offerť aũt specialiť hoc sa-
cramẽtũ sub specie panis ꝛ vini. ꝑmo q̃dem qz pane ꝛ vi-
no cõmuni⁹ vtunť homies ad suam refectiõez. Et ideo as
sumunť in sacramento hec sicut aqua ad ablutiõez in ba-
ptismo ꝛ oleum ad vnctionem. Scõo ꝓpť virtutẽ hui⁹ sa-
cramenti. Nam panis ꝓfirmat corp homis. vinum ẋo leti
ficat. Tertio qz panis q̃ ex mltis granis fit ꝛ vinũ ex mul
tis vuis significant ecclesie vnitatem q̃ ꝓstituiť ex mltz fi-
delib⁹. Est autez hec eucharistia specialiť sacramentũ vni
tatz ꝛ charitatz vt dicit Aug. sup Joh. Ihis aũt visis cir-
ca lr̃e expositiõez. ꝓmo ꝓsiderandum est q̃d xps fecerit.
Scõo q̃d dixerit ibi. Et dixit ꝛc. Tria autem fecit. ꝓmo
num q̃dem designať cum dicẽ. Accepit panem. ꝑ qõ duo
significari pñt. ꝓmo q̃dem q ipe voluntarie passionẽ ac-
cepit. cui⁹ hoc sacramentũ est memoriale ꝫ illõ Esa. 53.
Oblať⁹ est qz ipe voluit. Scõo põt significari q ipe acce
pit a pr̃e potestatem pficiendi hoc sacramentum ꝫ illud
Mat. 11. Oĩa tradita sunt mihi a pr̃e meo. Scõz tangit
cuz dicẽ Et gr̃as agens Jn q̃ dať nob exemplũ gr̃as agen
di de oĩb⁹ q̃ nob diuinit⁹ dať ꝑm illud. 1. ad thes. vl. Jn
oĩb⁹ gr̃as agite. Tertiuz tangit cũ dicẽ Fregit. Esa. 58.
Frange esurienti panem tuuz'. Sz videˉ hoc esse ꝓrium
vsui eccl̃ie ꝫ quã pri⁹ ꝓsecrať corp⁹ xpi ꝛ postea frangiť ꝫ
autem oz q pri⁹ fregit postea ꝓtulit xba ꝓsecratiõis. Et
ideo q̃dã dixerˉt q xps ꝓsecrauit pri⁹ xbis alijs: ꝛ postea
ꝓtulit xba q̃b⁹ nos ꝓsecram⁹. Sz hoc nõ põt esse qz sa-
cerdos duz ꝓsecrat nõ ꝓfert ista xba q̃si ex pl̃oa sua. ꝫ q̃-
si ex pl̃oa xpi ꝓsecrant. Añ manifestum est q eisdez xbis
q̃b⁹ nos ꝓsecram⁹ ꝛ xps ꝓsecrauit. Et ideo dicendum est
q hoc qõ ꝫ dicit Et dixit nõ ẽ sumẽdũ ꝯnter q̃si xps acce-
pit panẽ ꝛ gr̃as agẽs fregit ꝛ postea dixerit xba q̃ sequũ
tur ꝫ cõcomitanť q vũ accepit ꝑ se panem gratias agens
fregit ꝛ dixit. Et ideo cũ Mat. 26. dicať q ihesus accepit
panẽ ꝛ bñdixit ac fregit Apl'us nõ curauit ꝫ de bñdictiõe
facere mẽtionẽ itelligẽs nihil aliũ eẽ illã bñdictionem q̃
hoc qõ dñs dixit hoc est corp⁹ meũ. ¶ Deinde cũ dicit Et
dixit. Ostẽdit q̃d xps dixerit instituẽdo hoc sacramẽtum
Jn xbis ãt ꝑmo q̃dẽ iniũxit sacramẽti vsũ. Scõo exp̃ssit
sacramẽti xitatẽ. Tertio docuit misteriũ. Vsũ q̃dẽ sacra
menti iniũxit dicẽs: Accipite. quasi diceret nõ ex potesta
te, vl' merito hũano cõpetit vob vsus hui⁹ sacramẽti. ꝫ ex
eminẽti oĩ bñficio Sap. 16. Angl'oz esca nutriuisti popu
lũ tuũ dñe. ŝ. 4. Quid habes qõ nõ accepisti. Et determi
nat speciẽ vsus cũ dicit Et mãducate. Job. 6. Misi mãdu
caueritz carnẽ filij hoĩs. Job. 31. Si nõ dixerˉt viri taber-
naculi mei q̃s det de carnib⁹ ei⁹ vt saturemur. Sciẽdum
est tñ q hec xba nõ sũt de forma ꝓsecratiõis. Est em̃ hec
differẽtia inť hec ꝛ alia sacramẽta. qz alia sacramẽta pfici
unť nõ q̃dẽ in ꝓsecratiõe materie ꝫ in vsu materie ꝓsecra-
te. sicut in ablutiõe aq̃: aut in vnctiõe olei: seu crismatis.
ꝛ hoc ideo qz in materijs alioz sacramẽtoz nõ est aliqua
natura rõnalis q̃ sit gr̃e sãctificãtz susceptiua. ꝛ ideo i for-
ma alioz sacramẽtoz fit mẽtio de vsu sacramẽti sicut cuz
dicit Ego te baptizo vl' ꝓfirmo te crismate salutz ꝛc. Sed
hoc sacramẽtũ pficit in ipa ꝓsecratiõe materie in qua ꝑti-
netur ipe xps q̃ est finis toti⁹ gr̃e sãctificãtz. Et ideo xba
q̃ ptinẽt ad vsũ sacramẽti nõ sũt de substãtia forme. ꝫ solũ
illa q̃ ptinẽt xitatẽ ꝛ ptinẽtiã sacramẽti q̃ pñter põt sub
dens hoc est corp⁹ meũ. ¶ Circa q̃ xba tria oportet ꝓsi-
derare. ꝓmo q̃dẽ de re significata ꝑ hec xba q ꝫ sz sit ibi cor
pus xpi. Secũdo de xitate hui⁹ locutiõis. Tertio vtruz
hec sit ꝓuenies forma hui⁹ sacramẽti. Circa ꝑmũ ꝓsiderã-
dũ est q q̃dã dixerũt corp⁹ xpi nõ eẽ in hoc sacramẽto ꝑm
xitatẽ ꝫ solũ sicut ĩ signo. sic exponẽtes qõ ꝫ dicit. Hoc
est corp⁹ meũ id est hoc est signũ ꝛ figura corpis mei sicut
ꝛ. ŝ. 10. dictũ est. petra aũt erat xps id ẽ figura xpi. Sed
hoc est hereticũ cũ exp̃sse dñs dicat Joh. 6. Caro mea ve-
re est cib⁹ ꝛ sanguis me⁹ vere est pot⁹. Añ alij dixerˉt q ẽ
ibi vere corp⁹ xpi. ꝫ simul cũ substãtia panis qõ est ipossi
bile vt. ŝ. ostensũ est. Añ alij dixerũt q est ibi solũ corpus
xpi substãtia panis nõ remanẽte q̃ annihilať vl' in ꝑiacẽtẽ
materiã resoluiť. Sed hoc nõ põt eẽ qz sicut Aug. dicit in
libro. 83. q. Deⁱ nõ auctoz tẽdẽdi in nõ eẽ. Scõo qz etiã
ꝑ hãc positionẽ tolliť hoc q substãtia panis conuertať in
corp⁹ xpi ꝛ sic cũ corp⁹ xpi nõ incipiat eẽ ĩ hoc sacramẽto
ꝑ quersionẽ alteri⁹ ĩ ipz relinq̃ť q ĩcipiat ibi eẽ ꝑ motũ lo
calẽ qõ ẽ ipossibile vt. ŝ. dictũ est. Oportet igit dicer q
corp⁹ xpi vere sit ĩ hoc sacramẽto ꝑ quersionẽ panis in ipz.
Cõsiderãdũ tñ q hec quersio differt ab oĩb⁹ quersiõib⁹ q̃
sunt in natura. Actio em̃ nature ꝓsuppõit materiã ꝛ ideo
eius actio nõ se extẽdit nisi ad imutãdũ aliq̃d ꝑm formaz
vl' substãtialẽ vl' accidẽtalẽ. Unde oĩs quersio naturaľ di
cit eẽ formaľ. Sed deⁱ q̃ facit hãc cõuersionẽ est actoz ma
terie ꝛ forme. ꝛ ideo tota substãtia pãis materia nõ rema-
nẽte: põt cõuerti in totã substãtiã corpoz xpi. Et qz ma-
teria est indiuiduatlõis ꝓncipiũ: totũ hoc indiuiduũ signa
tũ qõ est substãtia ptic̃laris quertiť in aliã substãtiã ptic̃u
larẽ. ꝓpter qõ dicit ista cõuersio substãtiaľ seu trãssubstã-
ciatio. Cõtingit igit in hac quersiõe ꝯriũ ei⁹ qõ accidit in
cõuersiõib⁹ naturalib⁹ in qbus manẽte subiecto fit trans-
mutatio interdũ circa accidẽtia. hic aũt trãsmutata substã
tia manẽt accidẽtia sine subiecto virtute diuina q̃ siẽ causa
prima sustẽtat ea sine cã materie q̃ est substãtia causata ad
hoc q corp⁹ xpi ꝛ sanguis sumať in specie aliena rationi-
bus supradictis. ꝛ qz ordine quodã accidẽtia referunť ad
substantiã. ideo dimensiões sine subiecto remanent ꝛ alia

197

accidentia remanēt in ipis dimensionib⁹ sicut in subiecto Si autē sub illis dimēsionib⁹ in illa substātia ꝝmaneat ni si corpus xpi dubiū pōt esse de fractiōibus hostie cōsecrate. cū corpus xpi glorificatū sit. ꝛ p cōsequens infrāgibile Unō nō pōt huic fractiōi substare. ſz nec etiā aliō pōt fingi qō subsistat. qz sacramētū veritatis non decet aliqua fictio. Unde nihil sensu ꝓcipit in hoc sacrameto qō non sit ibi ſm veritatē. Sensibilia eñ ꝙ se sunt qualitates q̄ q̄dē remanēt sicut prius fuerāt in hoc sacramento vt est dictū Et ideo alij dixerunt ꝙ est q̄dē ibi vere fractio sine subiecto. vnde nihil ibi frangit. Sed nec hoc dici pōt. qz cum fractio sit in genere passionis q̄ habet debili⁹ esse ꝙ qualitas nō potest esse in hoc sacramēto sine subiecto sic nec qualitas. Ān restat dicendū ꝙ fractio illa fūdat sic in subiecto in dimēsionib⁹ panis ꝛ vini remanentib⁹. corp⁹ aūt xpi nō attingit ab hui⁹ fractiōe qz totū remanet sub qualibet ꝓte dimēsionū diuisaꝫ. Qō quidē hoc mō considerari pōt. Nā corp⁹ xpi est in hoc sacramēto ex cōuersiōe substantie panis in ip̄m. Non aūt fit conuersio ratione dimēsionū. Nā dimensiones panis remanent. sed solū ratione substantie. Unde ꝛ corp⁹ xpi est ibi rōe sue substātie. non aūt rōe suaꝫ dimensionū. licz dimēsiones ei⁹ sint ibi ex cōsequnti inq̄tū nō separant a substātia ipius. Quantū autē ad naturā substātie ꝓtinet tota est sub qualibet ꝓte dimēsionū. Unde sicut ante consecrationē tota veritas substātie ꝛ natura panis erat sub qualibet ꝓte dimensionum: ita post consecrationē totū corp⁹ xpi est sub qualibz ꝓte pānis diuisi. Significat aūt hostie cōsecrate diuisio. ꝑmo q̄dem passionē xpi p quā corp⁹ eius fuit vulneribus fractū ſz illud ps̄. Foderūt man⁹ meas ꝛ pedes meos. Secūdo distributionē donoꝝ xpi ex ipo ꝓgrediētiū ſm illō ifra. 12. Diuisiones gratiaꝝ sunt. Tertio diuersas ꝓtes ecclesie. Nā eoꝝ q̄ sūt mēbra xpi q̄dā adhuc i hoc mūdo pegrinanē q̄dā viuūt i gl̄ia cū xp̄o ꝛ ꝙtū ad alias ꝛ ꝙtū ad corp⁹. q̄daꝫ aūt expectāt finalē resurrectiōz i fine mūdi ꝛ hoc significat diuisio hostie in tres ꝓtes. ¶ Secundo cōsiderandū ē de ꝛitate hui⁹ locutiōis. videl. eñ hec locutio esse falsa Hoc est corpus meū. Conuersio eñ panis in corp⁹ xpi fit in termino ꝓlationis hoꝝ ꝛboꝝ. Tunc eñ cōplet significatio huius locutionis. Forme eñ sacramentoꝝ significādo efficiunt: ꝛ ideo sequit ꝙ in ꝓncipio locutionis qñ dicit ꝙ non sit ibi corp⁹ xpi. sed sola substantia panis que demonstrat ꝑ hoc ꝓnomen: hoc. qō est demonstratiuū substātie Idem est ergo hoc cum dicit. Hoc est corp⁹ meū. ac si diceret substātia panis est corp⁹ meū quod manifeste falsū est. Dixerunt ergo q̄dā ꝙ sacerdos hec ꝛba materialiter ꝛ recitatiue ꝓfert ex ꝑsona xpi. ꝛ ideo demōstratio huius ꝓnominis nō refert ad ꝑsentez materiā vt ex hoc locutio falsa reddat ſm ꝙ obiectio ꝓcedebat. Sed hoc nō potest stare. Prio q̄dem qz si hec locutio nō applicet ad ꝑsentē materiā nihil faciet circa eā qō est falsum. Dicit eñ aug. sup. Joh. Accedit verbū ad elementū ꝛ fit sacramentum. Unde necesse est dicer ꝙ ꝛba ista formaliter accipiantur referendo ea ad ꝓximā materiā. Profert autem ea sacerdos ex ꝑsona xpi a quo virtutē sumpserunt ad ostendēdū ꝙ eandem efficatiā nunc habent sicut quando xp̄s ea protulit. Non eñ virtus his verbis collata euanescit. neq; ꝛpis diuersitate. neq; ministrorum varietate. Secundo qz eadem difficultas remanet de prima ꝓlatione qua xp̄s ea ꝓtulit. Ideo alij dicunt ꝙ sensus hui⁹ est. Hoc est corpus meū. id est h̄ panis designat corp⁹ meū. vt li hoc designet id quod est in ꝓncipio locutionis. Sed hoc etiā eē nō pōt. qz cū sacramenta efficiāt qō figurāt hec ꝛba nihil efficiunt nisi quod significant. Secūdo qz ex hoc sequeretur ꝙ p hec verba nihil efficeret ꝙ ꝙ corpus xpi esset ibi licut sub signo quod supra improbatuz est. Et ideo alij dicunt ꝙ li hoc facit demōstrationē ad intellectū ꝛ demonstrat id quod erit in fine locutiōis ſcz corpus xpi. Sz nec hoc videt cōuenienē dici qz ſm hoc sensus eēt: corp⁹ meum est corpus meū. quod nō fit p hec verba. cū hoc ante verba cōsecrationis fuerit ver. Et ideo alit dicenduz est ꝙ forme sacramentoꝝ nō solū sunt significatiue sed etiam factiue. faciendo eñ efficiūt. In omni aūt factiōe oportet subijci aliq̄d cōmune tanꝙ ꝓncipiū Cōmune autē in hac cōuersione non est aliqua substantia. sed accidētia que et prius fuerunt: ꝛ postea manent. ꝛ ideo ex ꝓte subiecti in hac locutiōe nō ponit nomē qō significat certā speciē substantie. sed ponit ꝓnomen quod significat substantiā sine determinata specie. Est ergo sensus. Hoc. id est contentū sub his accidentib⁹ est corpus meū. ꝛ hoc est qō fit p verba cōsecratiōis. Nā ante cōsecrationē id quod erat contentum sub his accidentibus non erat corp⁹ xpi. quod tū fit corpus xpi p consecrationē. ¶ Tertio autē oportet considerare quō est hec cōueniēs forma huius sacramēti. Nā hoc sacramentū vt dictū est nō cōsistit in vsu materie ſz in cōsecratione ipsius. Consecratio aūt nō fit p hoc ꝙ materia consecrata solū suscipiat aliquā virtutē spiritualē. sed p hoc ꝙ trāssubstantiat ſm esse in corp⁹ xpi. ꝛ ideo nullo alio verbo vtenduz fuit nisi verbo substantiuo vt dicatur hoc est corpus meum. Per hoc eñ significat id qō est finis quod significādo efficit. ¶ Deinde cū dicit. Quod p vobis tradet. tangit misteriū hui⁹ sacramēti. Est eñ hoc sacramētū repsentatiuū diuine passiōis p quā corpus suū tradidit in mortē p nobis ſm illud Esa. 50. Corpus meum dedi ꝙcutientibus. ꝛ eph. 5. Tradidit semetipm ꝓ nobis. Et vt ostendat rationē frequētandi hoc misteriū subiungit. Hoc facite in meā cōmemorationē. hoc recolendo ſcz taz magnū beneficiū quo p vobis me tradidi in mortē Unde ꝛ treno. 3. dicitur. Recordare pauptatꝭ mee absinthij ꝛ fellis. Et in ps̄. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors ꝛ miserator dominus escam dedit timentibus se.

Lectio sexta.

Similiter ꝛ calicem postq̄ cenauit dicens. Hic calix nouū testamentū est in meo sanguine. Hoc facite quotiēscūq; bibetis in meā cōmemorationē. Quotienscunq; eñ manducabitis panē hūc ꝛ calicem bibetis: mortē dñi annūciabitis donec veniat.

Postq̄ apostolus posuit institutionem huius sacramenti ꝙtum ad consecrationem corporis: hic ponit institutionem eius ꝙtum ad sanguinis consecrationem. Et primo ponit ordinem institutionis. Secundo verba cum dicit. Hic calix ꝛc. Ordo autem attenditur ꝙtum ad duo. Primo ad concomitantiam vtriusq; speciei cum dicit. Similiter ꝛ calicē. Utrunq; enim est de perfectione huius sacramenti. tum propter perfectionem refectionis. tum propter repzesentationem passionis. tum propter efficientiaz salutis anime ꝛ corporis vt supra dictum est. sed si prius consecratur in hoc sacramento corpus christi ꝛ postea sanguis. videtur sequi ꝙ ante consecrationem sanguinis corpus christi in hoc sacramento sit exangue. Quod quidaz inconuenienter reputantes dixerunt ꝙ due forme se expectant in efficiendo ita scilicet ꝙ prima forma consecrationis corporis non consequitur suum effectum anteq̄ perficiatur forma consecrationis sanguinis. sicut etiam dictuz est ꝙ verba q̄ pferunt in ꝓsecratiōe corporis non cōsequūt suū effectū vsq; ad finē ꝓlatiōis ꝛboꝝ. Sz hoc nō est sile

Nam significatio verborum quibus consecratur corpus xpi nõ completur nisi in termino prolationis eorum Et quia verba sacramentalia significando efficiunt: ideo nõ possunt habere effectũ ante terminũ plationis. Tũc autem habent plenã significationem etiã anteq̃ proferantur verba cõsecrationis sanguinis. & iõ necesse est q̃ etiã tunc habeant suũ effectũ. Alioq̃n sacerdos peccaret statim post verba cõsecratiõis ꝓponens hostiã nõ cõsecrato populo adorandã. Alioq̃n esset corpus xpi: qz induceret populũ ad idolatriã. Est ergo dicendũ q̃ añ cõsecrationez sanguinis est in hoc sacramento corpus xpi nõ sine sanguine. Sciendũ est eñ q̃ in hoc sacramento dupliciter aliq̃d est. Uno modo ex vi consecratiõis illud scz in qõ terminat cõuersio panis & vini: sicut p formam consecratiõis significat. & sic sub specie panis est corpus xpi. Alio mõ est aliq̃d in hoc sacramento ex reali concomitantia sicut diuinitas verbi est in hoc sacramento ꝓpter indissolubilem vnionem ipsius ad corpus xpi: licet nullo modo substantia panis in diuinitatem conuertat. Et similiter est ibi anima que coniuncta est realiter ipsi corpori. Si vero in triduo mortis christi fuisset corpus xpi ab aliquo apostolorum consecratum non fuisset ibi anima que tunc realiter erat a corpore separata. Et idez dicendum est de sanguine. Vnde sub speciebus panis ex vi consecrationis est corpus xpi in quod substãtia panis cõuertitur. Sanguis autẽ est ibi ex reali concomitantia quia nũc realis sanguis xpi non est ab eius corpore separatus: & eadem rõne sub specie vini est sanguis xpi ex vi cõsecratiõs: corpus añ ex reali cõcomitantia: ita q̃ sub vtraq̃ specie est totus xps. Si vero tẽpore passionis qñ sanguis xpi erat ex corpore effusus fuisset hoc sacramentum ab aliquo apostolorum perfectũ sub panis specie fuisset solum corpus xpi exangue: sub speciebus autẽ vini fuisset solus sanguis xpi. ¶ Secũdo attenditur ordo per comparationem ad cibos materiales: quoniam precesserant. vbi subdit. Postq̃ cenauit. qõ videtur signanter addidisse. Nam xps corpus suũ tradidit inter cenã. Añ Mat. 26. dicitur Q̃ cenantibus illis accepit iesus panem. &c. Sed sanguinem dedit expresse post cenaz. Unde & Luc. 22. dicitur. Similiter & calicẽ postq̃ cenauit dicens. &c. Cuius rõ est: quia corpus xpi repsentat mysteriũ incarnationis que facta est adhuc legalib9 observantijs statum habentibus inter quas precipua erat cena agni paschalis. Sz sanguis xpi in sacramẽto directe repzesentat passionem per quam est effusus per quã sunt terminata omnia legalia. Unde Heb. 9. dicitur. Q̃ p ꝓprium sanguinem introiuit semel in sancta eterna redemptione inuenta. ¶ Deinde ponit verba dicens: Hic calix. &c. Et primo demonstrat veritatem huius sacramenti. Secundo iniungit vsum. ibi. Hoc facite. &c. Quantum ergo ad primũ dicit. Hic calix. &c. Qõ quidem dupliciter sumi potest. Uno modo methanomice: vt scilicet ponatur continens pro contento: quasi dicat. Contentum in hoc calice quod conuenientius ponitur in consecratione vini quod ratione sue humiditatis indiget alijs terminis contineri q̃ in consecratione panis qui ratione sue siccitatis ꝓpzijs terminis continetur. Alio modo potest accipi methaphorice vt sit sensus. Sic calix inebriat & perturbat ita & passio. Añ Matt. 22. dicit. Potestis bibere calicẽ quẽ bibitur9 ẽ. Et Mat. 26. Transeat a me calix iste. Est ergo sensus. Hic calix. i. cõtẽtũ in hoc calice. vt hec mea passio. Est nouũ testm in meo sanguine. Añ cõsiderãdũ ẽ q̃ testm dupliciter sumit in scripturis. Uno mõ cõiter p quolibet pacto. quod quidẽ testibus confirmatur. & sic considerandum est q̃ deus dupliciter pactum iniit cum humano genere Uno modo ꝓmittendo bona tempozalia & a malis tempozalib9 liberando: & hoc vocatur vetus testamẽtũ vel pactũ. Alio modo ꝓmittẽdo bona spũalia & a malis oppositis liberando: & hoc vocatur testm nouum. Añ dicit Jere. 31. Feriã domui isrl & domui iuda fedus nouũ: nõ sm pactũ qõ pepigi cũ patribus vestris vt educerem eos de terra egypti: sed hoc erit pactũ. Dabo legẽ meã in visceribus eor & ero eis in deũ. Est autẽ cõsiderandũ q̃ apud antiquos erat ꝓsuetudo vt alicuius victime sanguinem funderent ad cõfirmationẽ pacti. Unde Exo. 31. legitur q̃ postq̃ inierunt fedus laban & iacob: imolatis victimis ĩmõte vocauit fratres suos. Añ & Exo. 24. legit q̃ moyses sumptũ sanguinẽ respersit in populũ & ait. Hic ẽ sanguis federis qõ pepigit dñs vobiscũ. Sicut ergo vetus testamentũ seu pactũ cõfirmatũ est sanguine figurali taurorũ: ita nouũ testamẽtũ seu pactũ cõfirmatũ est ĩ sanguine xpi qui p passionẽ est effusus. Et in hoc calice sacrm taliter cõtinet. Alio mõ testm accipit magis stricte pro dispositiõe hereditatis pcipiende quã necesse est sm leges certo numero testiũ confirmare. Nõ añ testm sic acceptũ cõfirmat nisi per mortem: qz vt apls dicit Heb. 9. Testm in mortuis confirmatũ est: alioq̃n nondum valet dũ viuit qui testatus est. Dei añ ꝓpio quidẽ dispositionem fecerat de eterna hereditate pcipienda: sed sub figura tempozaliũ bonorũ qõ ptinet ad vetus testm: sz postmodũ fecit nouũ testm expsse ꝓmittens hereditatẽ eternã qõ quidem cõfirmatũ est p sanguinẽ mortis xpi. Et iõ dñs hic dicit. Hic calix nouũ testm est in meo sanguine. q. d. Per id qõ in hoc calice cõtinet cõmemorat nouum testm per xpi sanguinẽ cõfirmatũ. Est autem aduertendũ q̃ eadez verba q̃ hic apls ponit. habent. Luc. 22 nisi q̃ ibi addit qui pro vobis effundet. Lucas enim discipulus fuit pauli & eũ in cõscriptiõe euãgelij est sequutus. Sed Mat. 26. &. Hic est enim sanguis me9 noui testamenti qui pro multis effundet in remissionẽ pctõrũ Eadem verba ponunt in marco. 14. Dicũt ergo quidã q̃ q̃unq̃ forme horum verbor ꝓferant que sunt scripta in canone sufficere ad cõsecrationem. ¶ Probabili9 autem dici videt q̃ illis solis verbis pficit cõsecratio: quibus ecclia vtit ex traditione apl̃or structa. Euangeliste eñ verba oñi recitare intenderũt q̃tũ ptinet ad rõnem historie: nõ añ sm q̃ ordinant ad cõsecrationẽ sacrorũ quas in occulto habebãt in primitiua ecclia ꝓpter infideles. Añ dyoni. dicit in vltio ca. ecclie hierarchie Perfectiuas inuocatiões nõ est fas in scripturis exponere. neq̃ mysticum iparũ añ factas in ipis ex deo virtutes ex occulto in cõi adducere. Sed circa ista verba quibus ecclia vtit in cõsecratione sanguinis q̃dã opinãtur q̃ nõ oia sint de necessitate forme sed solũ qõ dr. Hic est calix sanguinis mei: nõ añ residuũ qõ sequit nouũ & eterni testamenti misteriũ fidei qui p vobis & pro multis effundet in remissionem pctõr. Sz hoc nõ videt cõuenienter dici. Nã totũ illud qõ sequit ẽ quedã determinatio prdicati. Unde & ad eiusdẽ loquutiõis sniam seu significationẽ ptinet. Et qz vt sepe dictũ est forme sacrorũ significando efficiũt: totũ ptinet ad vim effectiuã forme. Nec obstat rõ quã inducũt: qz in cõsecratione corpis sufficit qõ dr. Hoc est corpus meũ. quia sanguis seorsũ cõsecratus spãliter repsentat passionẽ xpi per quã eius sanguis separatus est a corpe: & iõ in cõsecratiõe sanguinis oportuit expzimere xpi passionis virtutẽ q̃ attendit ꝓpio q̃dez respectu nostre culpe quã christi passio abolet. sm illud Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Et quantũ ad hoc dicit. Qui p vobis & p multis effundet in remissionez pctõr. Effusus est siquidem sanguis in remissionẽ peccatorũ non solum pro multis sed etiam

pro omnibus: sm illud prie Joh. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nō pro nostris autē tantū: sed etiaz pro totius mūdi. Sed quia quidā se reddunt indignos ad recipiendū talem effectum: quantū ad efficaciam dicitur esse effusus pro multis in quibus habet effectū passio xpi. Dicit aūt signanter pro vobis z pro multis: quia hoc sacramentū valet in remissionem pctōrū sumentib⁹ per modū sacramenti. qđ notat signanter cum dr. Pro vobis quibus dixerat accipite. Valet etiam per modum sacrificij multis non sumentibus pro quib⁹ offert quod significat cum dr. Et pro multis. Secūdo virt⁹ eius cōsideratur per cōparationē ad vitā iusticie quā facit per fidem: sm illud Ro. 3. Justificati gratis per grām ipius per redemptionē que est in xpo iesu quem proposuit propiciatorem per fidē in sanguine ipius. Et quantum ad hoc dicit. Mysterium. i. occultū fidei. qz sez fides passionis xpi erat occulta i omnib⁹ sacrificijs veteris testamēti: sicut veritas in signo. Hoc aūt ecclia habet ex traditione apostoloz cū in canone scripture nō inueniat. Tertio virtus eius attendit quantū ad vitam glozie in quaz per passionē xpi introducimur. sm illud Heb. 10. Habentes fiduciā in introitum sanctoz in sanguine xpi. Et quantū ad hoc dicit. Noui z eterni testamenti. Eterni siquidē qz est dispositio de hereditate eterna. Noui autē ad dīam veteris: qz temporalia promittebat. Vñ Heb. 9. dicitur. Ideo noui testamenti mediator est vt morte intercedente repromissionē accipiant qui vocati sunt eterne hereditatis. Deinde cū dicit. Hoc facite. tē. Injūgit vsum huius sacramenti dicēs. Hoc facite quotienscunqz sumetis in meā cōmemorationē. i. in memoriam mee passionis. Unde z Treñ. 3. dicit ppheta. Memoria memor ero z tabescet in me aīma mea. Et Esa. 63. Miserationū dñi recordaboz. Est aūt notandū qz in cena principalit⁹ quidē debet poni vinū rōibus supradictis Debet aūt apponi z aqua. Probabile enī ē qz xps in cena vinū mixtū discipulis dederit ppter cōsuetudinem terre illius in qua vt tēperet fortitudo vini ab omnibus vinū bibitur aqua mixtū. Unde z Prouer. 9. sapia dicit Bibite vinū qđ miscui vobis. Nihilominus tn aqua vino mixta significat pplm xpianū: xpo per passionē cōiunctum. sm illud Apoc. 17. Aque populi sunt z gentes. Et pticipatio sanguinis xpi a fidelib⁹ ptinet ad vsum sacramenti qui nō ē de necessitate huius sacramēti. Sz potest vinū cōsecrari absqz aqua licet peccet qui sic cōsecrat nō seruās ritū ecclesie. Et iō si sacerdos ante cōsecratoz vini aduertat qz aqua nō fuerit apposita calici debet apponere. Si vero post cōsecrationem aduertat nō debet apponere sed debet pficere sacramentuz. Nihil enī post cōsecrationē est sanguini xpi miscendū: qz talis pmixtio nō posset esse sine qualicunqz corruptiōe vini cōsecrati: qđ pertinet ad crimē sacrilegij. Dicunt autē quidā qz cū de latere xpi pendentis in cruce fluxerit sanguis z aqua vt legit. Jo. 19. Sicut vinū cōuertit in sanguinē: ita aq̄ in aquā. Sed hoc nō cōpetit qz in illa aqua figurat⁹ ablutio que ē p baptismū. Et iō alij dicunt qz facta conuersione vini in sanguinē aqua remanet in sua substantia. z circūgitur accidentib⁹ vini. Sed nec hoc cōpetit quia aqua admisceт vino ante cōsecrationē qñ non differt ab alio vino Unde nō seorsū manet sed pmiscet. z iō dicendum est qz aqua cōuertit in vinū: z sic totū cōuertitur in sanguinem xpi. Propter qđ mos est modicū de aqua apponere z p̄cipue si sit vinū debile qđ nō potest nisi modicum aque i seipm cōuertere. Deinde cū dicit. Quotienscunqz. tē. exponit verba domini que dixerat. Hoc facite in meā cōmemorationez dicens. Quotienscūqz enī manducabitis panē hunc tē. Et dicit panē propter species remanētes. Dicit aūt hunc ppter idez numero corpus significatū z cōtentū. Et calicē. s. hunc bibetis mortē dñi annūciabitis repsentando. s. eam p hoc sacrm Et hoc donec veniat. i. vsqz ad vltimū eius aduentū in quo dat intelligi qz hic ritus ecclie nō cessabit vsqz ad finem mundi. sm illd Mat. vlt. Ecce ego vobiscū sūvsqz ad cōsumationē seculi. z Luc. 21. Non preteribit generatio hec. s. ecclie donec omnia fiant.

Lectio septima.

Itaqz quicunqz māducauerit panē z biberit calicē dñi indigne: reus erit corporis z sanguinis dñi Probet aūt seipsū hō. z sic de pane illo edat z de calice bibat. Qui enī māducat z bibit indigne: iudiciū sibi māducat z bibit. nō diiudicans corpus dñi. Ideo inter vos multi infirmi z imbecilles z dormiunt multi. Et si nosmetipos diiudicaremus. nō vtiqz iudicaremur. Dum iudicamur aūt a dño corripimur. vt nō cū hoc mūdo damnemur. Itaqz frēs mei cū cōuenitis ad māducandū inuicem expectate. Si qs esurit domi māducet vt nō in iudiciū cōueniatis. Cetera autem cum venero disponam.

Postq̄ aplūs ostendit dignitatē hui⁹ sacrī: hic excitat fideles ad sumendū illud reuerenter: z primo ponit periculū qđ imminet indigne sumētib⁹. Secō adhibet salutare remediū ibi. Probet autē. tē. Dicit ergo primo. Itaqz exq̄ hoc qđ sacramentaliter māducat ē corpus xpi: z qđ bibitur ē sanguis xpi: Quicūqz māducauerit hunc panē vl biberit calicez dñi indigne reus erit corpis z sanguinis dñi. In quib⁹ verbis primo cōsiderandū ē qualit aliqs indigne māducat z bibit. qđ quidē sm glo. contingit dupliciter. Primo quidē q̄tū ad celebrationē hui⁹ sacrī: qz s. aliqs alit celebrat sacrm eucharistie q̄ a xpo traditū ē puta si offerat in hoc sacro aliū panē q̄ triticeū vel aliū liquorē q̄ de vite. Vñ Leuit. 10. dicit qz nadab z abiud filij aaron obtulerunt coram dño ignē alienū qđ eis precepti nō erat: egressusqz ignis a dño deuorauit eos. Secō ex hoc qz aliqs nō deuota mēte accedit ad eucharistiaz. que quidē indeuotio qñqz ē veniale: puta cū aliquis distracta mente ad secularia negocia accedit ad hoc sacrm habitualit retinēs debitā reuerentiā ad ipm: z talis indeuotio lz impediat fructū hui⁹ sacrī q̄ ē spūalis refectō nō tn facit reū corpis z sanguinis dñi: sicut hic aplūs loq̄tur. Quedā vero indeuotio ē pctm mortale: q̄. s. ē cū contemptu hui⁹ sacrī. put dr: Malac. 1. Vos polluistis nomē meū in eo qđ dicitis. Mēsa dñi contaminata ē z qđ supponit cōtēptibile. Et de tali indeuotiōe loquit glo. Tertio mō dr aliqs indignus ex eo qz cū voluntate peccandi mortaliter accedit ad eu charistiam. Dicit enī Leuit. 21. Nō accedat ad altare q̄ maculā hz. Intelligitur aliqs maculā pctī hre q̄diu ē in volūtate peccandi q̄ tn tollit p pnīam. Per attritionē quidem q̄ tollit voluntatez peccādi cū ppōsito pfitendi z satisfaciēdi q̄tū ad remissionē culpe z pene eterne. p cōfessionē aūt z satisfactiōez quātū ad totalē remissionē pene z reconciliationē ad mēbra ecclie. Et iō in necessitate qđē puta qñ aliqs copiā pfessoris hre nō pt sufficit cōtritio ad sūptōz hui⁹ sacrī. Regulariter aūt debet cōfessio precedere cum aliqua satisfactione. Unde in libro de ecclesiasticis dogmatibus

dicitur. Communicaturus satisfaciat lachrymis ⁊ oratio-
nibus ⁊ confidens de domino mundi: accedat ad eu-
charistiã intrepid⁹ ⁊ secur⁹. Sz hoc de illo dico quẽ ca-
pitalia petã ⁊ mortalia nõ grauant. Mãq; quem morta-
lia crimina post baptismũ commissa p̃munt hortor prius
publica pnĩa satisfacere: ⁊ ita sacerdotis iudicio reconci
liatũ cõioni sociari: si nõ vult ad condẽnationẽ eucharis-
tiã p̃cipe. Sz videt q̃ pctores nõ indigne accedant ad
hoc sacramẽtũ. Mã in hoc sacro sumit xp̃s q̃ est spũalis
medicus q̃ de se dicit. Mat. 9. Nõ ẽ op⁹ valentib⁹ me-
dicus sz male habẽtibus. Sz dicẽdũ q̃ hoc sacr̃m ẽ spi-
rituale nutrimẽtũ sicut baptismus est spũalis natiuitas.
Nascit aũt aliq̃s ad hoc vt viuat sed nõ nutrit nisi iã vi-
uum: ⁊ iõ hoc sacr̃m nõ cõpetit pctoribus q̃ nõdũ viuũt
p gr̃am: cõpetit eis tm̃ baptism⁹. Et p̃terea eucharistia ẽ
sacr̃m charitatis ⁊ ecclĩastice vnitatis: vt dicit Aug⁹ su
per Jo. Cũ igit pctor careat charitate ⁊ sit sepatus meri
to ab ecclie vnitate: si accedat ad hoc sacr̃m falsitatẽ cõ-
mittit dũ significat se hr̃e charitatẽ quã nõ hz. Quia tm̃
pctor q̃nq; hz fidẽ hui⁹ sacramẽti licitũ ẽ ei hoc sacr̃m ĩ
spicere: q̃ oio infidelib⁹ denegat: vt Dyonisi⁹ dicit. 3.
ca. ecclĩastice hierarchie. Scdo cõsiderandũ ẽ q̃o ille q̃
indigne sumit hoc sacrz sit reus corpis ⁊ sanguinis dñi
Q̃ quidẽ in glo. tripliciter exponit. Uno mõ materia-
liter. Incurrit em̃ reatũ ex pctõ cõmisso circa corpus et
sagnuinẽ dñi: put in hoc sacro cõtinet: q̃ indigne su-
mit. ⁊ ex hoc eius culpa aggrauat. Tanto est em̃ culpa
grauior q̃to maior ẽ ꝓra quẽ peccat. Heb. 10. Quãto
magis putatis deteriora mereri supplicia eum q̃ filiũ dei
cõculcauerit ⁊ sanguinẽ test amenti pollutũ duxerit. Se
cũdo exponit p̃ silitudinẽ vt sit sensus. Reus erit corpo-
ris ⁊ sanguinis dñi ⁊ mortis dñi penas dabit: hoc est ac
si xp̃m occiderit puniet: ꝑm illud Heb. 6. Rursũ crucifi-
gentes sibimetipis filiũ dei ⁊ ostentui habentes. Sz ꝑm
hoc videt grauissimũ eẽ pctm̃ eor q̃ indigne sumunt
corpus xp̃i. Sz dicendũ q̃ pctm̃ aliq̃ hz grauitatẽ du-
pliciter. Uno mõ ex ipa spẽ pcti q̃ sumit ex obiecto. ⁊ ꝑz
hoc grauius ẽ pctm̃ q̃ ꝓra diuinitatẽ cõmittit: puta in
fidelitas blasphemia vel aliq̃d hmõi q̃ q̃ cõmittit con
tra humanitatẽ xp̃i. Ũ ⁊ ipe dñs Mat. 12. Q̃ qui dix
erit verbũ cõtra filiũ hois remittet ei. q̃ aũt dixerit cõtra
spm̃ scm̃ nõ remittet ei. Et item graui⁹ est pctm̃ q̃ com
mittit ꝓtra humanitatem in ꝓpria spẽ q̃ sub spẽ sacri.
Alio mõ grauitas peccati attendit ex pte peccãtis. Ma
gis aũt peccat q̃ ex odio aut inuidia vel ex quacunq; ma
licia peccat sicut peccauerunt illi q̃ xp̃m crucifixerũt q̃ q̃
peccat ex infirmitate: sicut iterdũ peccãt illi qui indigne
sumũt hoc sacr̃m. Nõ ergo p hoc intelligit q̃ pctm̃ in-
digne sumentiũ hoc sacr̃m cõparet pctõ occidentiũ xp̃m
ꝑm equalitatẽ: sz ꝑm silitudinẽ speciei. qz vtrũq; ẽ circa
eundẽ xp̃m. Tertio mõ exponit. Reus erit corpis ⁊ sã-
guinis dñi. i. corpus ⁊ sanguis dñi faciẽt eũ reũ. Ita em̃
bonũ male sumptũ nocet sicut ꝓdest malũ quo q̃s bñ vti
tur: sicut stimulus sathane paulo. Per hec aũt verba ex
cludit error quorũdã dicentiu q̃ q̃ statim hoc sacr̃m tã
gitur a labijs pctoris desinit sub eo eẽ corpus xp̃i. Con
tra qõ ẽ qõ apls dicit. Quicunq; mãducauerit panem
hunc vel biberit calicẽ dñi indigne. Scõm em̃ p̃dictam
opinionẽ nullus indign⁹ manducaret vel biberet. Con
trariat aũt p̃dicta opio veritati hui⁹ sacr̃i ꝑm quã tãdiu
corpus ⁊ sanguis xp̃i manẽt in sacro q̃diu remanẽt spe-
cies in quocunq; loco existãt. ¶ Deinde cũ dicit. Ꝓ-
bet aũt ⁊c. Adhibet remediu ꝓtra p̃dictũ piculum. Et
prio ponit remediũ. Scõo assignat rõnes ibi. Qui eniz
mãducat ⁊c. Tertio rõnẽ manifestat p signũ ibi. Iõ in-
ter vos ⁊c. Dicit ergo prio. Quia tm̃ reatũ incurrit qui
indigne sumit hoc sacr̃m: iõ necesse ẽ vt prio hõ seipsũ
p̃bet. i. diligẽter examinet suã ꝓsciam ne sit in eo volun
tas p eccãdi mortaliter vel aliq̃ pctm̃ ꝑterituz de quo
nõ sufficienter penituerit: ⁊ sic post diligentẽ exaiatõem
de pane illo edat ⁊ de calice bibat: qz digne sumẽtibus
nõ ẽ venenum sz medicina. Hal. vlt. Opus aũt suuz pro
bet vnusq̃sq; 2. Cor. 13. Si estis ĩ fide xp̃i: vos ꝓbate.
¶ Deinde cum dicit. Quicunq; em̃ mãducauerit. ⁊c.
assignat rõnẽ p̃dicti remedij dicẽs. iõ ꝓbatio ꝑexigitur
Qui em̃ indigne mãducat ⁊ bibit iudiciuz. i. cõdemna
tionẽ sibi mãducat ⁊ bibit: sicut ꝺr Jo. 5. Resurgẽt qui
male egerunt in resurrectionẽ iudicij. Nõ diiudicãs cor
pus dñi. i. ex eo q̃ nõ discernit corpus domini ab alijs ĩ
differẽter ipm assumẽs sicut alios cibos. 1. Cor. 11. Qis
homo qui accesserit ad ea q̃ cõsecrata sunt in quo ẽ ĩmũ-
dicia pibit coram dño. Sed cõtra videt eẽ qõ dicit Jo.
6. Qui manducat me viuit ꝓpter me. Sz dicendũ ẽ q̃
duplex ẽ modus mãducandi hoc sacr̃m. scz spũalis ⁊ sa
cramentalis. Quidam ergo manducãt sacramẽtal⁹ ⁊ spi
ritualiter qui scz ita sumũt hoc sacr̃m q̃ etiam rem sacra
mẽti ꝓticipant. s. charitatẽ p quã est ecclĩastica vnitas.
Et de talib⁹ intelligit verbũ dñi inductũ. qui mãducat
me viuit ꝓpter me. Quidã vero manducant sacramen-
taliter tm̃ qui. s. ita hoc sacr̃m p̃cipiunt q̃ rem sacramẽ-
ti. i. charitatẽ non habent: ⁊ de talibus intelligit qõ hic
ꝺr. Qui manducat ⁊ bibit indigne iudiciũ sibi mandu
cat ⁊ bibit Est aũt p̃ter duos modos q̃bus sumit sacra
mentũ hoc Tertius mod⁹ sumẽdi quo manducat p̃ ac-
cidens. dũ. s. sumit nõ vt sacr̃m. qõ quidẽ contingit tri-
pliciter. Uno mõ sicut qñ aliquis fidelis sumit hostiam
cõsecratã quã nõ credit eẽ consecratam. Talis em̃ hab3
habitũ vtendi hoc sacro. Alio mõ sicut qñ hostiam ꝓse-
cratã sumit aliquis infidelis qui nullam fidẽ hz huius
sacramẽti. Talis em̃ nõ hz habitũ vtendi hoc sacro sed
solũ potẽtiã. Tertio mõ sicut qñ hostiã ꝓsecratam come
dit mus vl' qõlibet aĩal brutũ qõ etiam nõ hz potentiam
vtendi hoc sacro. Ex hoc igit q̃ spũaliter sumẽtes hoc
sacr̃m acquirunt vitaz. alliciunt quidam ad hoc q̃ fre-
quenter hoc sacr̃m assumant. Ex hoc aũt q̃ indigne su-
mentes acquirunt sibi iudiciũ: plures deterrent vt rari⁹
sumant: ⁊ vtrũq; cõmendandũ videt. Legimus em̃ Lu
ce. 19. Q̃ zacheus recepit xp̃m gaudens in domũ suam
in quo eius charitas cõmendat. Legit etiã eodẽ. 7. q̃
centurio dixit xp̃o. Nõ sum dignus vt intres sub tectuz
meũ. In quo cõmendat honor ⁊ reuerentia ei⁹ ad xp̃m.
Quia tũ amor p̃fert timor⁹ p se loquẽdo: cõmẽdabilius
esse videt q̃ aliquis frequẽti⁹ sumat q̃ q̃ rarius. Quia
tñ qõ ẽ in se eligibilus põt eẽ min⁹ eligibile q̃tum ad
hunc vel illũ. cõsiderare quilibet in seipo debet quẽ effe
ctũ in se habeat frequẽs suscepto huius sacramenti. Nã
si aliquis sentiat se ꝑficere in feruore dilectiõis ad xp̃m
⁊ in fortitudine resistẽdi peccat̃ que plurimũ consequũt
hoies debet frequẽter sumere. Si vero ex frequẽti sum-
ptione sentiat aliquis in se minus reuerẽtiã huius sacra
menti mouendus est vt rarius sumat. Unde ⁊ in libro ꝺ
ecclĩasticis dogmatibus ꝺr. Quotidie eucharistiam su
mere nec laudo nec vitupero. ¶ Deinde cuz dicit. Ideo
inter vos. ⁊c. Manifestat predictam rationẽ p signum.
Et primo ponit signum. Secundo assignat causam illi⁹
signi. ibi. Q̃ si nosmetipos ⁊c. Circa primum cõsidera-
dum est q̃ sicut Aug⁹ dicit in primo de ciuitate dei. Si
omne peccatũ nunc manifeste deus plecteret pena: nihil
vltimo iudicio reseruari putaret. Rursus si nullum pec
catum nũc puniret: nulla esse diuina prouidentia crede
retur. In signũ ergo futuri iudicij de⁹ etiã in hoc mũdo
p̃ peccato quosdam tẽporaliter punit. quod maxime ob

88-109

seruatum videtur in principio legis lationis tam nouē q̄ veteris. Legimus eñ Exo.32. Propter peccatū vituli aurei adorati multa milia hoīm pempta. Rursuz legitur Act.5. Propter pctm̄ mendacij t furti ananiam t saphirā interijsse. Eñ t ppter pctm̄ hui⁹ sacramenti indigne sumpti aliq̄ in p̄mitiua ecclia puniebant a deo i firmitate corpali vl etiā morte. Eñ dicit Jō.5. in signū futuri iudicij. Inter vos mlti indigne sumētes corpus xp̄i sunt infirmi corporaliter. p̄s. Multiplicate sunt infirmitates. Et imbecilles. i. longa infirmitudine laborātes Et dormiūt multi. s. morte corporali fm q̄ sumitur dormitio. i. ad Thes.4. Volum⁹ vos ignorare de dormientib⁹. ¶ Deinde cum dicit. Q si nosmetipos ꝛc. assignat duplicē rōnem p̄dicti signi. quaz prīa sumit ex parte nostri. Scda ex parte dei ibi. Cū iudicamur aūt. ꝛc. Ex parte aūt nostra cā diuine punitiōis ē negligentia qua in nobisipis pctā cōmissa punire negligimus. Eñ dicit: q si nosmetipos diiudicarēmus redarguendo t puniendo peccata nostra nō vtiqz iudicaremur. i. nō puniremur a dño: neqz postmodū in futuro: neqz etiā in p̄senti. Sz cōtra ē qđ supza. 4. dictū ē. Sz neqz meipm iudico. Et Ro.14. dicit. Beatus qui nō iudicat semetipm. Sz dicendū ē q̄ aliq̄s pōt seipm iudicare triplr. Uno mō discutiendo. t sic aliquis dz iudicare seipm: t q̄tuz ad opa p̄terita t q̄tū ad futura fm illud Hal. vlt. Opus suum pbet vnusquisqz. Alio mō sñialiter seipm absoluendo quasi iudicando se innocentē q̄tuz ad p̄terita: t fm hoc nullus dz iudicare seipm: vt. s. se innocentē iudicet. fm illud Job.9. Si iustificare me voluero os meū cōdēnabit me. Si innocentē me ostēdero prauū me cōprobabit Tertio mō reprehendendo vt. s. faciat aliqđ qđ ipse iudicat eē malū. Et hoc mō intelligit qđ inductū ē. Beatus est qui nō iudicat semetipm in eo qđ probat. Sz q̄tum ad ea q̄ iam fecit debet quilibet seipm iudicare: reprehendendo t puniēdo p maleficijs. Eñ dr Job.13. Arias meas in cōspectu eius arguā. t.23. Ponā cozā eo iudiciū t os meū replebo increpatiōib⁹. Et de hoc iudicio aug. dicit in li. de pnīa t inducit hic in glo. Uersetur añ oculos nr̄os imago futuri iudicij t ascendat hō aduersuz se ante faciē suā: atqz cōstituto in corde iudicio assit accusans cogitatio t testis cōscia t carnifex coz. Inde quidē sanguis animi p̄fitentis p lachrymas pfluat: postremo ab ipa mente talis sñia proferat: vt se indignū hō iudicet pticipē corporis t sanguinis dñi. ¶ Deinde cum dicit. Cū iudicamur aūt ꝛc. ponit cām q̄ ē ex pte dei dicēs Cū iudicamur aūt a dño. i. in hoc mūdo punimur. Corripimur. i. hoc fit ad correctionē nostrā. duz scz quilibet ppter penā quā sustinuit a pctō recedat. Eñ t Job.5. dicit. Beatus vir qui corripitur a dño. Et Prouer.3. Quē diligit dñs corripit. Uel etiā dum p penaz vnius a liue peccādo desistit. Prouer.19. Postilente flagella torstultus sapiētior erit. Et hoc iō vt nō dānemur eterna dānatione in futuro cū hoc mūdo. i. cū hoībus mundanis. ¶ Deinde cum dicit. Itaqz frēs mei. ꝛc. reducit eos ad debitā obseruantiā. t p̄cio ponitur id qđ nūc ordinat. Scdo ponitur p̄missio de ordinatiōe futura. ibi. Cetera aūt. Circa primū tria facit. Primo ponit ordinationē suā dicens. Itaqz frēs mei. ꝛc. ne vnusquisqz cenaz suā p̄sumat ad manducandū cū conuenitis. s. in eccla ad manducandū. s. corpus xp̄i inuicē expectate. vt. s. simul omnes sumatis. Eñ t Exo.12. dicitur. Immolabit eum multitudo filiorū israel. Scdo excludit excusationem dicens. Si quis aūt esurit ꝛc. t nō pōt tm̄ expectare domi manducet. s. cōes cibos: postmodū eucharistiā non sumpturus. Eccl.36. Omnē escam manducabit vēter. Tertio rōnem assignat dicens. Ut nō cōueniatis. s. ad sumēdum corpus xp̄i in iudiciū. i. in vestrā cōdemnationem. ¶ Deinde ponit promissio cū dicit. Cetera. s. q̄ nō sunt tanti p̄culi cū venero p̄sentialiter disponaz qualiter scz ea cōseruare debeatis. Ex quo pz q̄ eccl̄ia multa habet ex dispositiōe apostoloz que in sacra scriptura nō continent. Eccl.10. Ciuitates inhabitabunt. i. eccl̄ie disponentur per sensum p̄udentiū scz apostolorum.

Incipit capitulū duodecimū.

De spūalibus aūt nolo vos ignorare frēs. Scitis aūt qm̄ cum gētes essetis ad simulacra muta p ut ducebamini euntes ideo notū vobis facio. q̄ nemo in spū dei loquēs dicit anathema iesu. Et nemo pōt dicere dñs iesus nisi in spū sancto. Diuisiones vero gratiarū sunt. idem aūt spūs. Et diuisiōes ministrationū sunt: idē aūt dñs. Et diuisiōes operationū sunt. idem vero deus qui operatur omnia in omnibus

Post q̄ aplus p̄secut⁹ ē de trib⁹ sacramētis. s. baptismo m̄rimonio t eucharistia: hic incipit determinare de his q̄ ptinēt ad rē sacramentoz. Est autez duplex res sacramēti. Una significata t ptenta. s. glia resurrectiōis q̄ in fine expectat. Prio ergo agit de donis grāz. Scdo de glia resurrectiōis. 15. ca. ibi. Notū aūt vobis facio. ꝛc. Circa primū agit de gratijs gratis datis. Scdo p̄fert oīb⁹ his charitatē q̄ ptinet ad grām gratū facientez. 13. ca. ibi. Si linguis hoīm ꝛc. Tertio cōpat gras gratis datas ad inuicē. 14. ca. ibi Sectamini charitatem ꝛc. Circa primū duo facit: prio p̄hemialr exponit qđ intendat dicēs. Dixi q̄ cetera q̄ ptinēt ad vsum sacramētoruz cū venero disponā. Sz q̄dam statim vobis tradere oz. t hoc ē qđ dicit De spūalib⁹ aūt. i. de donis grārū q̄ sunt a spū scō: o frēs nolo vos ignorare Est eñ maximū gen⁹ ingratitudinis ignorare būficia accepta: vt seneca dicit in lib. de būficijs: t iō vt hō nō sit deo ingrat⁹ nō debet spūales gras ignorare. supza. 2. Spiritū accepim⁹ q̄ ex deo ē vt sciam⁹ q̄ a deo donata sunt nobis. Esa.5. Propterea captiu⁹ duct⁹ est pp̄s me⁹ qz nō habuit sciam. s. spūaliū. Scdo ibi. Scitis qm̄ cū gentes ꝛc. p̄sequit suā intētionē: t prio ostēdit spūaliū grārū necessitatē. Scdo ponit grāz distributionē ibi. Diuisiones vero ꝛc. Necessitas aūt alicui⁹ rei maxie cognoscit ex defectu ipi⁹. Eñ circa primū duo facit. Prio ponit defectū quē patiebāt ante susceptā gratiā. Scdo excludit gratie necessitatē ibi Jō notū vobis ꝛc. Dicit ergo prio. Scitis q̄s expti qm̄ cū esseti⁹ gētes. i. gentiliter viuētes nōdū susceptā grām p baptismū. Hal.2. Nos eñ natura iudei nō ex gētibus pctores. Ephe.4. Sentes ambulāt in vanitate sensus sui. Eratis cūtes quasi pmpta mēte t assidue: fm illud Aere. 8. Oēs cōuersi sūt ad cursū suū quasi equus in impetu vadens in pliū. Prouer.1. Pedes eoz ad malum currūt. Ad simulacra muta scz adorāda t colenda: fm illud p̄s. Os hūt t nō loquent. Et ponit spēaliter i eis defectū locutiōis: qz locutio ē ppri⁹ effect⁹ cognitiōis. vñ oñdit nō intelligere simulacra: t p p̄s nihil diuinitatis habere si sunt muta. Et hoc put vt ducebamini. i. sine aliqua resistētia. Ducebant aūt vel allecti ex pulchritudine simulacroz. Unde dr in epistola ieremie. Uidebitis in babylonia deos aureos t argēteos videte ne metus vos capiat in ipis. Aut etiam ex imperio alicuius p̄incipis sicut legitur Dañ.3. q̄ nabuchodonosoz cogebat homines adorare statuam auream. t secūdi Mach.6.

dicit de quibusdã q ducebant cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia. Vel etiã instinctu demonũ qui ad hoc precipue anhelant vt diuinus cultus eis exhibeat: fm illud Mat. 4. Hec oĩa tibi dabo si cadens adozaueris me. Ibant ergo ad idola colenda, put ducebant. i. sine aliqua resistentia sicut de iuuene etiã vecors dicit Prouer. 7. Statim eã sequit quasi bos ductus ad victimã. Per hoc ergo apparet q hõ ante susceptaz gratiã prompte currit in peccatũ sine resistentia. Specialiter aũt facit mentionẽ de peccato idolatrie ꝓpter tria. Prio quidẽ qz hoc ẽ peccatũ grauissimum introducere aliũ deũ sicut grauissime peccaret cõtra regẽ qui alium regẽ in regno eius introduceret. Unde dicit Job. 31. Si vidi solẽ cũ fulgeret & lunã incedentẽ clare & osculatus manũ meam scz quasi cultor solis & lune que ẽ iniqtas maxima & negatio cõtra deũ altissimũ. Secõ qz a peccato idolatrie oĩa alia peccata oziebant: fm illud Sap. 14. Repandox idolox cultura omnis mali cã est. Tertio qz hoc peccatũ apud gentiles cõmune erat & nõ reputabatur. Unde in ps. dicit. Omnes dij gentiũ demonia. Est autẽ cõsiderandũ q quidã dixerũt hoiem in peccato mortali existentẽ sine gratia quidẽ nõ posse a peccato cui subiacet liberari: qz remissio peccatox nõ fit nisi per gratiam: fm illud Ro. 3. Justificati p gratiã eius: posse autẽ se pseruare a peccato mortali sine gratia per liberũ arbitriũ. Sed hec positio nõ videt vera. Primo quidẽ qz nõ pot aliquis se a peccato mortali pseruare nisi omnia legis precepta seruãdo: cũ nullus mortaliter peccet nisi transgrediẽdo aliqd legis preceptũ & ita posset aliquis obseruare oĩa legis precepta sine gratia qd est hereticis pelagiana. Secõ qz charitatẽ per quã deus diligit sup oĩa nullus pot habere sine gratia: fm illud Ro. 5. Charitas dei diffusa est in cozdib⁹ nostris per spiritum sanctũ qui datus ẽ nobis. Nõ potest autẽ esse q hõ oĩa peccata declinet nisi deũ sup oĩa diligat: sicut illud magis cõtemnit qd minus diligit. Poterit ergo esse q aliqd tẽp⁹ q ille qui caret gratia a peccato abstinebit quocũcz occurrat illud ꝓpter qd dei pceptũ cõtemnet a quo ducitur ad peccandum. Signanter autẽ apls dicit: put ducebamini. ¶ Deinde cũ dicit. Jdeo notũ vobis facio &c. cõcludit duos effect⁹ gratie quox primus ẽ q facit abstinere a peccato. Secõs ẽ q facit opari bonũ & hoc ponit ibi. Et nemo pot &c. Dicit ergo prio exquo qñ sine gratia eratis prõpte ad peccandũ currebatis. Jõ notuz vobis facio q si gratiã habuissetis hoc vobis nõ contigisset. Nemo enĩ in spũ dei &c. id ẽ p spũm dei loquens dicit anathema iesu &c. i. blasphemiaz contra iesum fm illud Jo. 4. Dis spũs qui soluit iesum ex deo nõ ẽ. Notandũ q supza posuit grauissimũ peccatũ qd ẽ blasphemia qd per gratiã declinat vt de alijs minozib⁹ peccatis intelligat. Pot aũt per hoc qd dicit anathema iesu intelligi qlibet peccatũ mortale. Anathema enĩ sepationẽ significat. Dicit ab ana qd ẽ sursum: & thesis qd ẽ positio quasi sursũ positũ: qz olim res que ab vsu hominuz sepabant suspendebant in templis vel in locis publicis. Sẽ aũt peccatũ mortale separat a iesu: fm illud Esa. 59. Iniquitates vestre diuiserunt inter vos & deũ vestrum. Quicũcz ergo mortaliter peccat dicit corde vel oze anathema. i. sepationẽ a iesu. Nemo ergo in spũ dei loquẽs dicit anathema iesu: qz nullus p spũm dei peccat mortaliter: qz vt dicit Sap. 1. Spũs sanct⁹ discipline effugiet fictũ: sed fm hoc videt q quicunqz habet spũm sanctum nõ possit peccare mortaliter: qz etiã 1 pzie. Jo. 3. Dis qui natus est ex deo peccatũ non facit. qñ semẽ ipsius in eo manet. Sed dicendũ est q quãtũ est ex spiritu dei hõ nõ facit pctm̃ sed magis a peccato retrahit: pot tamẽ pctm̃ facere ex defectu voluntatis humane que spiritui sancto resistit: fm illud Act. 7. Vos aũt semp spũi sctõ resistitis. Nõ em̃ per spũm sanctũ inhabitantẽ tollit facultas peccandi a libero arbitrio totaliter in vita ꝑsenti & ideo signanter apls nõ dixit. Nemo spm̃ dei habens sed nemo in spũ dei loquẽs. ¶ Deinde cũ dicit. Et nemo pot &c. ponit secundũ effectũ gratie scz q sine ea hõ nõ pot bonũ opari. Dicit ergo. Et nemo pot dicere q iesus ẽ domin⁹ nisi in spũ sancto: Cõtra qd videt esse qz p spm̃ sanctũ hõ introducit in regnũ celox: fm illud ps. Spiritus tu⁹ bon⁹ deducet me in terrã rectã. Dns aũt dicit Mat. 7. Nõ oĩs qui dicit dne dne intrabit in regnũ celozũ. Nõ oĩs ergo qui dicit dñm iesũ dicit hoc in spiritu sctõ. Dicendũ ẽ autẽ q dicere aliqd inspũ sctõ pot intelligi dupliciter. Uno mõ in spũ sctõ mouẽte scz non habito. Mouet em̃ spũssanct⁹ cozpa aliquox ad loquẽdũ quos nõ inhabitat. sicut legit. Joh. 11. Q caiphas hoc qd de vtilitate mortis xpi ꝓdixerat a semetipo nõ dixit sed per spm̃ pphetie. Balaam etiã multa vera ꝓdixit motus a spũ sctõ. vt legit numeri. 23. & 24. licet eũ non haberet. Sctõm hoc ergo intelligendũ ẽ q nullus pot dicere qõcunqz vez nisi a spũ sctõ mot⁹ qui ẽ spũs veritatis. de quo dz Jo. 16. Cũ autẽ venerit ille spũs veritatis docebit vos oẽm veritatẽ. Ñ & in glo. Ambzo. dicit. Uẽ vez a quocunqz dicat a spũ sctõ ẽ. Et spẽaliter in illis q̃ sunt fidei q̃ p spẽalem reuelationẽ spũssancti sunt habita inter que ẽ q iesus sit omniũ dns. Ñ Act 2. 4. Certissime sciat oĩs dom⁹ isrl qz deus fecit hunc dñm iesuz quẽ vos crucifixistis. Alio mõ loquit aliquis in spũ sctõ mouente et habito. Et fm hoc etiã pot verificari qd hic dicit. ita tñ q dicere accipiat nõ solũ oze sed etiã corde, & ope. Dicit enĩ aliquid corde: fm illud ps. Dixit insipiens in corde nõ ẽ de⁹. Dicit etiã aliqd ope inq̃tũ exteriozi ope aliqs suũ ꝓceptũ manifestat. Nemo ergo nisi habẽdo spm̃ sanctũ pot dicere iesũ dñm. ita scz q nõ solũ hoc oze ꝓfiteat sed etiã corde, reuereat ipm vt dñm: et ope obediat ipsi quasi dño. Sic igit ex verbis ꝓmissis tria circa gr̃am cõsiderare possum⁹. Prio q sine ea pctm̃ homo vitare nõ pot. fm illud. ps. Nisi qz dns adiuuit me paulominus in inferno habitasset aĩa mea. Secõ q p eã vitat pctm̃ fm illud prie Jo. 3. Qui natus ẽ ex deo nõ peccat. Tertio q sine ea nõ pot homo bonũ facere: fm illud Jo. 15. Sine me nihil potestis facere. ¶ Deinde cũ dicit. Diuisiones vero &c. Incipit distinguere gratias gratis datas & prio distinguit eas in generali. Secõ manifestat ẽ specialiter ibi. Unicuicz aũt dat &c. In his aũt que p gratiam spũssancti cõferunt tria, oportet cõsiderare. Prio q̃dem facultatem hoim ad opandum. secõ auctoritatem. tertio executionẽ vtriusqz. Facultas quidẽ habet p donũ gratie. puta p pphetiã vel potestatẽ faciendi miracula aut p aliquid hmõi. auctoritas aũt habet per aliqõ ministeriũ. puta per apostolatũ vel aliquid hmõi. Executio aũt pertinet ad opationem. Primo ergo distinguit gratias Secõ misteria. Tertio operationes. Quãtum ergo ad primũ dicit Distendi necessitatem gratie que tñ nõ totaliter aduenit omnib⁹ nisi xpo cui dat⁹ ẽ spiritus non ad mensuram: vt dicitur Joh. 3. sed quantũ ad alios sunt diuisiones gratiarum: quia quidã habundant in vna: quidam in alia. Sicut enĩ in corpore naturali caput hz oĩs sensus nõ autem alia membra: ita in ecclesia solus xpus habet omnes gratias que in alijs membris diuidunt: quod significatur Ezech. 12. Ubi dicitur q fluui⁹ scz gratiarũ egrediebatur ad irrigandum paradisum qui inde diuiditur in quattuor capita. Et Matth. 25. dicitur. Et Q vni dedit quinqz talenta: alij duo: alij vnum. Et quãuis dona gratiarum sint diuersa que a diuersis ha-

bentur nō tamē p̄cedunt a diuersis actoribus sicut ponebant gentiles qui sapiaz attribuebāt minerue. locutionem mercurio: ⁊ sic de alijs. Ad qō excludendū subdit Idē autē spūs. s. sanct⁹ qui ē actor oīm gratiaz̄. Ephe. 4. Unū corpus ⁊ vnus spūs. Et Sap̄. 7. Est spūs vn⁹ ⁊ multiplex: Un⁹ ī substātia multiplex in gratijs. ¶ Deinde ponit distinctiones ministrationū dicēs: Et diuisiones ministrationū sunt. i. diuersa ministeria ⁊ officia requiruntur ad gubernationē ecclie. Prelati enī ecclesie ministri dicunt supra. 4. Sic nos existimet homo vt ministros christi: ptinet aūt ad decorē ⁊ pfectionē ecclesie: vt in ea diuersa ministeria sint que significant p ordines ministrantiū qō mirabat regina saba in domo salomonis: vt legit. 3. Regū. 10. Oēs tn̄ vni dño seruiūt. Un̄ subdit Idē aūt dñs. supra. 8. Mobis vnus domin⁹ iesus xp̄us p quē omnia. ¶ Deinde ponit distinctionē opationū dicens. Et diuisiones opationū sunt quib⁹ aliqs in seipso bonū opatur: sicut p ministrationes ad p̄imū. p̄s. Exibit hō ad opus suū. scz sibi p̄priū. Eccl. 33. Immutauit id est distinxit vias. i. opationes eoz q̄ tn̄ oēs p̄cedūt ab vno p̄ncipio. Un̄ subdit. Idē vero de⁹ qui opatur oīa. sicut p̄ria cā creans oēs opatiōes. Ne tn̄ alie cause videant ee supflue: subdit. In oībus qz in causis secundarijs p̄ria cā opat. Esa. 26. Oīa opa nostra opatus es in nobis. Et notandū q̄ apls valde cōgrue gr̄as attribuit spiritui qui ē amoz qz ex amore p̄cedit q̄ aliquid gratj det ministeria dño cui ministrat: opatiōes deo sicut p̄rie cause mouenti. Et q̄ dicit spiritus pōt referri ad psonā spiritus sancti. Q̄ dicit dñs ad personā filij. q̄ dicit de⁹ ad personā patris. Uel hec tria possunt attribui spūisancto qui est dominus deus.

Lectio secunda.

Unicuiq̄ aūt dat manifestatio spūs ad vtilitatē. Alij quidē per spm̄ datur sermo sapientie: alij autē sermo scientie ſm eundem spm̄. Alteri fides in eo dē spiritu. Alij gr̄a sanitatū in vno spiritu. Alij opatio virtutū: alij pphetia: alij discretio spirituū: alij genera linguarū: alij interp̄tatio sermonū. Hec autē oīa opatur vnus atq̄ idem spiritus: diuidēs singulis p̄out vult.

Posita in generali distinctione gr̄arū ⁊ ministrationuz ⁊ opationū: hic manifestat ea que dixerat in spēali: ⁊ primo quātū ad diuisionē gratiarū. Scdo quātū ad diuisionē ministrationū ibi. Et quosdā quidē posuit deus. ⁊c. Circa primū duo facit. Prio ponit distinctionē gr̄aruz in spēali. Scdo adhibet similitudinē ibi. Sicut enī corp⁹. ⁊c. Circa primū tria facit. Prio ponit gr̄az̄ cōditionez gratis datarz̄. Scdo ponit earz̄ distinctionē ibi. Alij q̄dem dat ⁊c. Tertio describit earz̄ actionē ibi. Hec autē oīa ⁊c. Dicit ergo prio. dictū ē q̄ sunt diuisiones gr̄aruz Unicuiq̄ aūt dat in quo designat earz̄ subiectū. Sic enī nullū mēbrū ē in corpe qō nō ptcipet aliquo mō sensuz vel motū a capite: ita nullus ē ī eccl̄ia q̄ nō aliq̄d de gratijs spūssancti ptcipet. ſm illud Mat. 25. Dedit vnicuiq̄ ſm pp̄riā virtutē. Et Ephe. 4. Unicuiq̄ nostruz data est gr̄a. Manifestatio spūs in quo designat officiuz gratie gratis date. Pertinet enī ad gratiā gratum facientē q̄ p ea spūssanct⁹ inhabitet: qō quidē nō ptinet ad gratiā gratis datā: sed solū vt p cā spūs sanct⁹ manifeste tur sicut interior motus cordis p vocē. Un̄ Jo. 3. 8. Vocē eius audis. Et in p̄s. 80. Motū fecit dñs salutare suū. Manifestat aūt p hmōi gratias spiritus sanctus dupl̄r. Uno mō vt inhabitans ecclīam ⁊ docens ⁊ sanctificās eā: puta cū aliquis peccator quē nō inhabitat spūs sanctus faciat miracula ad ostēdēdū q̄ fides ecclie quā ipse p̄dicat sit vera. Unde dicit Heb. 2. Contestante deo signis ⁊ prodigijs ⁊ varijs spūssancti distributiōib⁹ Alio modo manifestat per hmōi gratia spiritus sancti: vt inhabitans eū cui tales gratie conced unt. Unde dicitur Act̄. 6. q̄ stephanus plenus gr̄a faciebat p̄digia ⁊ signa multa quē spū scō plenū elegerūt: sic aūt nō cōcedunt hmōi gratie nisi sanctis. Et ne hmōi manifestatio vana videat. subdit: Ad vtilitatē scz cōez. In quo designat finis haz: ⁊ hoc vel dū p̄hat vera doctrina ecclie: ⁊ sic fideles cōfirmant ⁊ infideles cōuertunt. Uel dū sanctitas alicui⁹ p̄ponit alijs in exemplū. Un̄ ⁊ infra. 14. Ad edificationē ecclie q̄rite vt habūdetis. Et supra. 7. Mō q̄rens q̄ mihi vtile ē sed q̄ multis vt salui fiant. ¶ Deinde cū dicit. Alij quidē ⁊c. ponit distictionē gratiaz̄ q̄ quidē vt dictū ē dant ad vtilitatē cōem. Et tō oz earz̄ distinctionē accipe ſm q̄ p vnū pōt alioz salus procurari. Q̄ quidē hō nō pōt facere interi⁹ opando: hoc eſ̄ solius dei ē: scz solū exteri⁹ psuadendo. Ad q̄ q̄dem tria requirunt. Prio quidē facultas psuadendi. Scdo facultas psuasionē cōfirmādi. Tertio psuasionē intelligibiliter p̄ponendi. Ad facultatē aūt psuadendi requiritur q̄ hō habeat p̄tiā cōclusionū ⁊ certitudinē p̄incipioz circa ea in quib⁹ debem⁹ psuadere. Conclusiones aūt in his q̄ ptinēt ad salutē quedā sunt p̄incipales scz res diuine. ⁊ ad hoc ptinet sapia q̄ ē cognitio diuinarū rerū: vt augj. dicit. 13. de trinitate: ⁊ q̄tū ad hoc oz Alij quidē dat p spūm scz scm̄ sermo sapie vt possit psuadere ea q̄ ad cognitionē diuinoz ptinēt. Luc̄. 21. Ego dabo vobis os ⁊ sapiam cui nō poterūt resistere ⁊ cōtradicere oēs aduersarij vestri supra. 2. Sapiam. loq̄mur inē pfectos. Secūdarie cōclusiōes sūt q̄ ptinent ad noticiaz̄ creaturaz̄ quaz̄ cognitio oz scia ſm aug. ibidē. Et q̄tuz ad hoc subdit. Alij aūt scz dat sermo scie ſm eūdē spūm vt scz p creaturas ea q̄ sunt dei manifestare possit. Huic eſ̄ scie attribuit illud quo pia fides defendit ⁊ roborat nō aūt q̄cq̄d curiositatis in humanis scīētijs inuenitur: vt aug. ibidē dicit Sap̄. 10. Dedit illi sciam scōz̄. Esa. 33. Diuitie salutis sapia ⁊ scia. Et tn̄ notandū q̄ sapia ⁊ scia inter septē dona spūssancti cōputant: sicut habetur Esa. 11. Un̄ apls signāter inter gratias gratis datas nō ponit sapiam ⁊ sciam scz sermonē sapie ⁊ scie q̄ ptinēt ad hoc vt hō alijs psuadere valeat p sermonē ea q̄ sunt sapiētie ⁊ scie. Principia aūt doctrine salutis sūt articuli fidei: ⁊ iō q̄tū ad hoc subdit. Alteri scz dat fides ī eodē spū: nō aūt hic accipit p fidei virtute qz hoc cōe ē oībus mēbris xp̄i. ſm illud Heb. 11. Sine fide impossibile eſ̄ placere deo. Scz accipit p sermone fidei put scz hō pōt recte p̄ponere ea q̄ fidei sūt: vl̄ p certitudine fidei quam aliquis habet excellēter: ſm illud Mat. 15. Mulier magna ē fides tua. Ea vero q̄ ptinēt ad salutarē doctrinam nō pūt cōfirmari seu p̄bari rōne qz rōnem humanā excedunt: ſm illud Eccl̄. 3. Plurima supra sensuz hominis. ostensa sūt tibi. Confirmant seu p̄bant signo diuino. Unde ⁊ moyses mittendus ad pplz isrl̄ signū accepit a deo p q̄ confirmaret ea que ex pte dei dicebat: vt patet Exodi. 4. Sicut ⁊ signo regio cōfirmatur q̄ aliquid sit de mandato regis. Signum autez dei sumitur vno quidem modo ab eo quod solus deus facere potest. Sicut sunt miracula que apostolus hic in duo distinguit. Nā primo dicit alij scilicet datur gratia sanitatum: id ē per quā aliquis possit sanare infirmitatem. in vno scilicet et eodem spiritu. Jere. 17. Sana me domine et sanabo:

Ex hijs ei psuadet aliqs nō solū ppt magnitudinē fcti sz etiā ppter beneficiū. Scdo aūt dicit alij dat operatio virtutum ex quib⁹ aliqs psuadet solū ppter magnitudinem facti puta cū mare diuidit vt legit exo. 14. Vel q sol t luna stetit in celo sicut legit. Josue. 10. gal. 3. Qui tribuit nobis spūm t operatur virtutes in nobis. Alio autez modo accipitur signū diuinū ab eo qd solus de⁹ cognoscere pōt Hoc autē est vel futurū ptingens sm illud. Esa. 41. Annunciate q ventura sunt t sciem⁹ quia dij estis vos. Et q̄tū ad hoc dicit. Alij. s. dat pphetia. q̄ est diuina reuelatio ī ter euent⁹ imobili veritate denunciās. Joel. 2. Effundaz de spū meo sup oēz carnē t pphetabūt filij vestri. Aliud autē est cognitio humani cordis sm illud Jere. 17. Prauum est cor hois et inscrutabile. qs cognoscet illud? Ego dns scrutās corda t pbans renes. Et q̄tum ad hoc subdit. Alij discretio spūum vt sz homo discernere possit q̄ spū aliquis moueat ad loquendū vel opandū puta vtruz spū caritatis vel spū inuidie. ic. Jo. 4. Nolite credere oī spū sed pbate spūs si ex deo sunt. Facultas autē psuasionem pnunciādi ꝓsistit in hoc q homo possit loqui intelligibiliter alijs. Qd qdem impedit duplicit. Uno mō p diuersitatem idiomatū. Cōtra qd remediuz adhibet p hoc quod dicit. Alij sz dat gra liguaz. vt sz possit loqui diuersis linguis vt intelligat ab oibus. sicut de aplis legit. Act. 2. Qz loqbant varijs linguis. Alio mō p obscuritatem scripture inducende. Cōtra qd remediuz dat p id qd subditur. Alij interptatio sermonū id est difficiliuz scripturarum. Dan. 5. Audiui d te q̄ possis obscura interpretari. gen. 40. Nūquid nō dei est interptatio. ¶ Deinde cum dicit. Hec autē oia tc. determinat auctorē pdictarū gratiaz. Circa qd tres errores excludit. Primo quidem gētilium attribuentiū diuersa dona diuersis diis. Cōtra qd dicit. Hec autē oia operatur vnus atq idem spūs. eph. 4. Unuz corp⁹ t vn⁹ spūs. Scdo errorē eoz qui deo attribuebant solū vlem ꝓuidentiā rex ponētes q distincti ones ꝑticulariz fiunt solū per cās scdas. Cōtra qd subditur. Diuidēs singulis ꝓut vult. Ecc. 33. In multitudine discipline dñi separauit eos. Tertio excludit errorē eoz qui diuersitatez graz attribuebāt vel fato vel hūano merito et nō soluz volūtati diuine. sz etiā macedonij q̄ dicebant spūm sanctū esse ministruz patris t filij et hoc excludit p hoc quod subdit. Prout vult. Joh. 3. Spiritus vbi vult spirat.

Lectio tertia.

Sicut em̄ vnuz corpus est t membra habet multa: oia aūt mēbra corporis cum sint multa: vnum tn corp⁹ sunt ita t xp̄us. Et em̄ in vno spū omnes nos in vnum corp⁹ baptizati sumus siue iudei. siue gentiles. siue serui. siue liberi. t oēs in vno spiritu potati sum⁹. Nā t corpus nō est vnū membruz sed multa. Si dixerit pes quoniā non sum manus nō sum de corpore: nam iō nō est de corpore. Et si dixerit auris qm̄ non sum oculus: nō sum de corpe. nō iō nō ē de corpore. Si totū corpus oculus: vbi auditus? Si totum auditus. vbi odoratus? Nūc autē posuit deus membra vnūquodq eoz in corpore sicut voluit. Q̄ si essent omnia vnum mēbrum: vbi corpus? Nunc autē multa quidem mēbra. vnum autē corpus. Nō pōt aūt oculus dicere manui opera tua non indigeo aut iterum caput pedibus. nō estis mihi necessarii Sed multomagis q̄ vident membra corporis infirmiora esse. necessaria sunt. et q̄ putamus ignobiliora membra esse corporis hijs honorē abundātiorem circūdamus. Et que inhonesta sunt nostra: abundātiorez honestatem habent. Honesta autē nostra nullius egent. Sed deus tēperauit corpus ei cui deerat: abundātiorem tribuendo honorem. vt nō sit scisma ī corpore. sed in idipm pro ī uicem solicita sint membra. Et si quid patit vnum mēbrum. cōpatiunt oia mēbra. Siue gloriat vnum mēbrum. ꝯgaudēt oia mēbra Vos autē estis corpus xp̄i t mēbra de membro. Et quosdā quidem posuit deus in ecclesia. ꝓmo apl̄os. scdo pphetas. tertio doctores. deinde virtutes. exinde gratias curationum opitulationes. gubernationes. genera linguaz. interptationes sermonuz. Nunqd omnes apl̄i? Nunqd oms pphete? Nunqd omēs doctores? Nūquid oms virtutes? Nū quid oms gratiā habent curationum? Nunquid oms linguis loquunt? Nunqd omnes interpretātur? Emulami autez charismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

Posita distinctione graz: hic manifestat eā p similitudinem corpis naturalis. Et ꝓmo ponit similitudinē in gnali. Scdo explicat eā in spēali ibi. Nā et corpus tc. Circa primum duo facit. Primo ponit similitudo. Scdo similitudinis adaptatio ibi. Ita t xp̄s tc. Circa ꝓmuz cōsideranduz est q sic dicit in. 5. mathaphisice triplicit dicit aliqd vnum p se. Uno mō in diuisibilitate vt vnitas t punctus sm quē modum vnitas excludit totaliter multitudinē nō solum actualē sed etiā potentialē. Alio mō dicit vnū continuitate vt linea t superficies q̄ quidē vnitas excludit multitudinem actualē sz nō potentialē. Tertio mō integritate q̄ nō excludit multitudinē neq potentialē neq actualem sicut dom⁹ est vna q̄ ꝓstituit ex diuersis lapidib⁹ t lignis. Et eodē mō corpus hois aut cuiusliber aīmalis est vnum qz ei⁹ pfectio integrat ex diuersis membris sicut ex diuersis aīe instrīs. Unde t aīa dicit esse actus corpis organici id est ex diuersis organis ꝓstituti. Proponit ergo ꝓmo apl̄us q vnitas corpis mēbroz multitudinē non excludit dicens q sicut corp⁹ vnū est t mēbra multa habet. Unde t Ro. 12. dicit. In vno corpe multa mēbra hēmus Item ꝓponit q multitudo mēbroz nō tollit corpis vnitatē. Unō subdit. Oia aūt membra corpis cuz sint multa nihilomin⁹ vnū corpus sunt: qd ex oibus pficitur. Unde et Job. 10. dicit. Pelle t carne vestisti me: ossibus t neruis cōpegisti me. ¶ Deinde cū dicit. Ita t xp̄us tc. ponit adaptatio similitudinis. Et ꝓmo adaptat similitudinē dicens. Ita t xp̄us. s. est vnus. sm illud. ē. 8. An⁹ dns noster ihūs p quem oia. Et tn multa t diuersa habet mēbra sz oms fideles sm illud. Ro. 12. Multi vnū corpus sumus in xp̄o. Scdo ponit rō adaptationis. Ubi ponit duplex ratio distinctionis Una qdem rō vnitatis est spūssā

111

Explanatio sancti Thome

ctus ſm illud eph. 4. Unū corpus et vn⁹ ſpūs. Sed p ☧tutem ſpūſſancti duplex bñficium ꝓſequmur. ☧Primo quidem qz p ipm regeneramur ſm illud Jo. 3. Niſi qs renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpū ſancto. Unde dicit. Etem in vno ſpū ſcz per ☧tutez vni⁹ ſpūſſancti. Oēs nos q̄ ſum⁹ mēbra xpi ſumus baptizati in vnū corpus id eſt in vnitatem eccleſie q̄ eſt corp⁹ xpi ſm illud eph. ꝑmo. Ipm dedit caput ſup oēm eccleſiā que eſt corpus ei⁹. Et gal. 3. Oēs qui in xpo baptizati eſtis xpm induiſtis. Sc̄o p ſpūz ſanctum reficimur ad ſalutē. Unde ſubdit. Et oēs potati ſumus in vno ſpū id eſt p ☧tutem vni⁹ ſpūſſancti. ☧Pōt autem hic potus intelligi dupliciter. Uno mō de interno refrigerio qō ſpūſſanct⁹ cordi hūano ꝑ bet extinguēdo ſitim carnalium deſideriox ⁊ ꝯcupiſcentiax. Und ecc. 15. Aq̄ ſalutaris ſapiē tie potauit eū. Et Jo. 7. Flumīa d ventre eius fluēt aque viue. Alio⁹ pōt intelligi de potu ſacramētali q̄ p ſpūm ſacrat. ſ. 10. Oēs eundē potuz ſpūalem biberunt. Interponit autē duplex ratio diuerſitatis. Una ex pte ritus cū dicit. Siue iudei ſiue gentiles ⁊c. Alia ex pte cōditionis cū dicit Siue ſui ſiue liberi. Nulla em̄ huiuſmōi diuerſitas impedit vnitatē corpis xpi. Uñ gal. 3. dicit. Nō eſt iude⁹ neq; grecus. non eſt ſuus neq; liber. vnuz em̄ eſtis in xpo ihu. ¶ Deinde cū dicit. Mā ⁊ corp⁹ explicat ſimilitudinē in ſpēali. Et ꝑmo deſcribit ꝯditionē corpis naturalis ⁊ mēbrox ipius. Sc̄o adaptat ad corpus miſticuz xpi ibi. Vos autē eſtis ⁊c. Circa ꝑmuz duo facit. ☧Primo deſcribit integritatē corpis naturalis. Secūdo habitudinē mēbrox ad inuicē ibi. Nō pōt autē oculus dicere ⁊c. Circa ꝑmum tria facit. ☧Prio ꝓponit qō intendit. Scō manifeſtat explicādo ibi. Si dixerit pes ⁊c. Tertio ꝓbat ducēdo ad inconueniens ibi. Si totū corpus oculus ⁊c. Dicit ergo ꝑmo. Dictū eſt q̄ oēs nos in vnuz corp⁹ miſticū baptizati ſum⁹: qō repſentat ſimilitudo corpis naturalis. Mā corp⁹ naturale hoīs nō eſt vnū membrum ſed multa. qz ſcz ei⁹ pfectio nō ſaluat in vno mēbro ſed integrat ex multis q̄ neceſſe hñt defuire diuerſis potentijs ⁊ actib⁹ aie. Uñ ⁊ Ro. 12. dicit. Sicut in vno corpore multa mēbra hēmus oia autē membra corpis nō eūdem actuz hñt. ita multi vnū corp⁹ ſumus in xpo. ¶ Deinde cum dicit. Si dixerit pes ⁊c. manifeſtat qō dixerat explificādo in mēbris quibuſdā. Et ꝑmo in membris deſeruientibus motui ⁊ ponit duo mēbra. pedez tanq̄ ignobilius mēbrum eo q̄ calcat terrā ⁊ portat totū corpis pōdus. manuz autē tanq̄ mēbrum nobilius eo q̄ ipſa eſt organum organox. Et hoc eſt qō dicit. Si dixerit pes non ſum de corpore quoniā nō ſum man⁹: nō ideo nō eſt d corpore. Quaſi dicat. pfectio corpis nō tota cōſiſtit in vno membro q̄uis nobiliori. ſed ad eius pfectionem req̄runt etiā ignobiliora. per mēbra autē deſeruientia motui deſignāt ur in eccleſia homīes dediti vite actiue. ita q̄ pedes ſunt ſubditi de q̄bus dicit. Eze. ꝑmo. ☧Pedes eox pedes recti. p manus autē figurātur ꝓlati p quos alij diſponuntur. Unde ⁊ cant. 5. dicit. Manus illi⁹ tornatiles aureе plene hiacinctis. Sūt autē in eccleſia neceſſarie nō ſoluz manus id eſt ꝓlati. ſed etiā pedes id eſt ſubditi. Unde p uer. 14. dicit. In mltitudine populi dignitas regis. Secundo exēplificat de mēbris ſeruientibus virtuti apꝑhenſiue ⁊ ponit oculum qui deſeruit viſui. et aurē que deſeruit auditui. Nam iſti duo ſenſus precipue deſeruiunt humane ſapiētie. viſus q̄dem q̄tuz ad inuentionē. eo q̄ plures rerum differētias oſtendit. auditus autē q̄tum ad diſciplinam que fit p ſermonē. Nox tamē ſenſuū dignior eſt viſus q̄ auditus. qz et ſpūalior eſt et plura demōſtrat ac per hoc oculus eſt dignior aure. Dicit ergo. Et ſi dixerit auris que eſt ignobilius membruz. nō ſum de corpore q̄a nō oculus qui eſt mēbrum nobilius. nō ideo nō eſt de corpore ⁊c. ☧Per membra ergo deſeruientia virtuti apꝑhenſiue deſignātur in eccleſia illi qui ſtudent vite cōtemplatiue. Inter quos ſunt ſicut oculi doctores qui p ſeipos veritatem inſpiciūt. Unde dicit cant. 5. Oculi ei⁹ ſicut columbe ſup riuos aquax que reſident iuxta fluenta pleniſſima ☧Per aures autē ſignificātur diſcipuli q̄ a magiſtris veritatem audiēdo recipiūt. Unde ⁊ dns Mat. 13. dicit. Qui aures habet audiēdi audiat. Sūt em̄ in eccleſia neceſſarij nō ſolum doctores ſed etiā diſcipuli. Unde ⁊ Job 29. dicit. Auris audiēs beatificauit me. ¶ Deinde cū dicit. Et totum corp⁹ ⁊c. ꝓbat ducēdo ad inconueniens duplex. quox ꝑmū eſt ſubtractio neceſſariox a corpore. ſm eſt remotio integritatis corpis ibi Q̄x ſi eſſent oīa ⁊c. Circa ꝑmum duo facit. ☧Primo ponit inconueniens quod ſequitur dicēs. Si totuz corpus eſſet oculus qō eſt membrum nobili⁹. vbi eſſet audit⁹ id eſt inſtrumētum audiendi quaſi dicat ſi in eccleſia eſſent oēs magiſtri. Unde dicitur. Jac. 3. Nolite plures magiſtri fieri fratres mei. Et iterum ſi totū corp⁹ eſſet auditus id eſt inſtrumētuz audiendi. vbi eſſet odoratꝰ ⁊c. ☧Per quē poſſunt in eccleſia intelligi illi qui ⁊ ſi nō ſint capaces verboz ſapiētie. ꝓcipiunt tamē quedā ei⁹ indicia a remotis quaſi odorē. Unde ⁊ cant. ꝑ⁰ dicit. In odorē vnguentox tuox currim⁹. Secundo aſſerit ꝓpriā veritatē ſcz q̄ nec viſus nec auditus corpis debet deeſſe dicēs. Nūc aūt de⁹ poſuit id eſt ordinate diſpoſuit mēbra diuerſa Mā ⁊ ſi mēbrox diſtinctō ſit opus nature: hoc tamē agit natura vt inſtrumētum diuine ☧uidentie. Et ideo primā cām diſpoſitionis mēbrorum aſſignans ſubdit. Unūquodq̄ eox in corpe quaſi dicat. Nō ſic poſuit mēbra diuerſa vt vnūquodq̄ eox ſcōm ſe ſeꝑatim exiſteret. ſed vt oīa cōuenirent in vno corpore Et ſicut voluit. Mā ꝑma cauſa inſtitutionis rerū eſt voluntas diuina ſcōm illud. pſ. Omīa quecūq̄ voluit fecit. ſic autē ⁊ in eccleſia diſpoſuit diuerſa officia ⁊ diuerſos ſtat⁹ ſcōm ſuā voluntatē. Unde ⁊ ephe. ꝑ⁰. dicit. ☧Predeſtinati ſcōm ꝓpoſituz eius qui operat oīa ſcōm cōſiliuz voluntatis ſue. ¶ Deinde cū dicit. Q̄x ſi eſſet ⁊c. Ducit ad aliū inconueniens qō eſt defect⁹ integritatis corpis. Unō ꝑmo ponit hoc inconueniens dicēs. q̄ ſi eſſent omīa vnū membrum: vbi eſſet corp⁹ id eſt vbi eſſz integritas corporalis: quaſi dicat nō eſſet. Ita ſi eſſis in eccleſia vni⁹ cōditionis ⁊ gradus eſſent tolleret pfectio ⁊ decor eccleſie q̄ in. pſ. deſcribitur Circūamicta varietate. Scō aſſerit veritatē ꝓpriā dicens. Nūc aūt multa quidē ſunt mēbra ſed vnū corpus qō ex oībus integrat. Sic eccleſia ex diuerſis ordinibus ꝓſtituitur. Unde ⁊ cant. 6. deſcribit. Terribilis vt caſtrox acies ordinata. ¶ Deinde cū dicit. Nō poteſt autē oculus ⁊c. ponit cōparationē mēbrorum ad inuicem Et primo q̄tum ad neceſſitatē. Scō q̄tum ad cultū mēbris adhibitum ibi. Et que putam⁹ ⁊c. Tertio q̄tum ad mutuā ſolicitudinem ibi. Sed in idipm ⁊c. Circa ꝑmum duo facit. ☧Primo ꝓponit omīa mēbra corpis eſſe neceſſaria: q̄uis quedā ſint ignobiliora. Scō ponit neceſſitatis cōparationem ibi. Sed multomagis ⁊c. Oſtendit autem ꝑmo rōnem neceſſitatis mēbrorum ſcōm duplicē differentiā. ☧Primo q̄dem ſcōm differentiaz mēbrox deſeruientium motui. Unde dicit. Nō poteſt autē oculus qui d ſeruit cognitioni et ſignificat ꝓtemplatiues dicere manui que defuit motui ⁊ ſignificat actiues opa tua nō indigeo Indigent em̄ cōtemplatiui p opera actiuozum ſuſtentari Unde ⁊ Luc. 10. dicit. Q̄x cum maria ſecus pedes domini ſederet audiens verba eius: martha ſatagebat circa frequens miniſterū. Scō oñdit idem ſm dñntiā ꝓlatox q̄ ſignificātur per caput ⁊ ſubditox q̄ ſignificanť per pedes. Et hoc eſt q̄ ſubdit. Aut iterū caput. i. ꝓlatus ſm illud. ꝑ. 7. 15. Caput in tribub⁹ iſrael fact⁹ es. Non ꝯ̄ dicere

pedibus id est subditis. Nō estis mihi necessarij. qz vt dicitur puer. 14. In multitudine ppli dignitas regis. ¶ Deinde cū dicit. Sed multomagis ꝛc. cōparat diuersa membra ad inuicē quo ad necessitatē corpis dicēs q membra corpis q̄ vident esse infirmiora sunt magis necessaria sicut intestina. ita etiaz in ecclesia sine officio aliquaz abiectaz psonaz puta agricolaz ꝛ aliox huiusmōi psens vita trāsiri nō posset. que tñ posset duci sine aliq̄bus excellētioribus psonis cōtemplationi ꝛ sapiētie deputatis. q̄ ecclesie deseruiunt ad hoc q̄ sit ornatior ꝛ melius se hñs. Ex hoc eiz aliquid dicit q̄ est vtile ad finē. Illa vero q̄ sunt nobilissima nō se hñt in rōne vtilitū sed sunt p seipsa appetēda vt fines. Et ideo dicit Job. 21. Si fructus terre p̄medi absq̄ pecunia ꝛ animā agricolaz eius afflixi. ¶ Deinde cū dicit. Et que putamus ꝛc. cōparat mēbra q̄tum ad exteriorē cultum. Et p̄mo ponit diuersitatem qui diuersis mēbris adhibetur. Scōo causaz diuersitatis assignat ibi. Deus temperauit ꝛc. Cultus autē exterior mēbris adhibitus ad duo pertinet scz ad honorē sicut ea que apponūtur ad ornatuz vt monilia. ꝛ inaures. ꝛ ad honestatē sicut apponūtur ad tegumentū. vt brace. ꝛ alia huiusmōi. Quātū ergo ad p̄mum cultū dicit p̄mo. Et que putamus esse ignobiliora mēbra corpis hijs circūdamus habundātiorē honorem id est maiorem ornatū sicut auribus alicubi suspendūtur inaures. oculis autē nihil apponit. ꝛ pedibus apponūtur calcia menta depicta ꝛ gēmata scōm illud cant. 7. Quam pulcri sunt gressus tui in calciamētis filia p̄ncipis. Manus autem nude habent. Et similiter in ecclesia impfectioribus sunt magis cōsolationes adhibende quibus pfectiores nō egent. Unde dicit Esa. 40. In brachio suo congregabit agnos ꝛ in sinu suo leuabit. fetas ipe portabit. Et. 1ª. pe. 3. dicit. Viri quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorē Scōo psequit q̄tum ad cultuz honestatis dicens. Et que inhonesta sunt abundātiorem honestatē habent scz p studiū humanū. Dicūtur autē mēbra aliqua inhonesta in sanctis nō ppter aliq̄ peccati turpitudinē sed ppter inobedientiā mēbroz genitaliū subsequutā ex peccato originali. Uel etiā sūt ignobili vsui deputata sic omnia membra que deseruūt emissioni superfluitatuz quibus abundātior honestas adhibet. dū studiosius tegunt quo nō indigent mēbra nobilibus vsibus deputata. Unō subdit. Honesta autē nostra nullis egent. s. exterioris honestatis. vnde nec faciei velamen apponit. Et similiter in ecclesia illi qui sunt in aliquo culpabiles sunt admonendi. et custodiendi scōm illud. Ecc. 42. Sup filiā luxuriosaz cōfirma custodiā. Et gal. 6. dicit. Si p̄occupatus quis fuerit in aliquo delicto. vos qui spūales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Illi autez qui sunt absq̄ culpa hijs nō egent. Et est notandū q̄ triplicē defectū circa mēbra notauit scz inhonestatis. ignobilitatis. ꝛ infirmitatis Quoz p̄muz in mēbris ecclesie pertinet ad culpā. Scōz ad cōditionem seruilem. Tertiū ad statuz impfectionis. ¶ Deinde cu dicit. Et deus temperauit ꝛc. ponit causaz p̄dicti cultus. ꝛ primo assignat causaz efficientē primā. licet em̄ homīes taliter se habeant ad cultuz mēbroz hoc tamē ꝓcedit ex ordinatione diuina. Unde dicit. Sed deus temperauit corpus abundātiorem honorem tribuēdo ei membro cui deerat. Naz homīes hoc faciunt ex quodā diuino instinctu scōm illud. Job. 33. Apit aures virozuz et erudiens eos instruit disciplina. Scōo ponit causaz finalem dicens. Ut nō sit scisma in corpore. Quod quidē sequeretur si defectui membroz nō subueniret. hoc autez scisma q̄tum ad mēbra corpis mistici manifeste vitatur dum pax ecclesie custodit per hoc q̄ singulis ea que sunt necessaria attribuunt. Unde ꝛ supra dictuz est capi. p°. Id ipm dicatis oms ꝛ nō sint in vobis scismata. Sed q̄tum ad membra corpis naturalis scisma esset in corpore si debita ꝓportio membroz tolleret. ¶ Deinde cū dicit Sed in idipm ꝛc. ponit cōparationem membroz ad inuicem q̄tum ad mutuā sollicitudinē. Et p̄mo ꝓponit eā dicens. Nō solum p̄dicta membra operātur ad inuicē sed etiam p seinuicez sunt sollicita in idipm id est in vnitatem corpis cōseruandi. Et hoc quidez manifeste in corpore naturali apparet. Nā quodlibet membrū naturalez q̄dā inclinationem habet ad iuuamētum aliox mēbrorum. Unde ꝛ naturaliter homo opponit manū ad ptegenduz alia mēbra ab ictib⁹. Et similiter alij fideles qui sunt mēbra corpis mistici p seinuicez sollicitudinē gerunt sm illud. Ecc. 17. Unicuiq̄ mandauit deus de proximo suo Et gal. 6. Alter alterius onera portate. Secūdo specificat hanc sollicitudinem. ꝛ primo in malis in quibus magis est manifestum. Unde dicit. Et si quid scz mali patit vnum membrū cōpatiunt omia membra. Quod quidem manifestum est in corpore naturali. Nā vno membro languēte totum corp⁹ quasi languescit ꝛ ad locuz languoris ꝓfluunt spirit⁹ ꝛ humores quasi ad subueniendū. Et similiter debet esse in fidelib⁹ xpi. vt vnū malū alterius cōpatiatur scōm illud Job. 30. Flebā quōdam sup eo qui afflictus erat ꝛ anima mea cōpatieba ꝑ pauperi. Scōo in bonis Unde subdit. Siue gloriat id est quocūq̄ modo vigorat vnuz membrū cōgaudent oia membra. Quod etiā manifestuz est in corpore naturali in quo vigor vnius membri in iuuamentū cedit aliox mēbrox. Sic debet etiā esse in mēbris ecclesie. vt vnusq̄sq̄ bonis alterius cōgaudeat. phil. 2. Gaudeo ꝛ cōgratulor omībus vobis. Roma. 12. Gaudete cū gaudentib⁹ ꝛ flete cuz flentib⁹. ¶ Deinde cū dicit. Uos autē estis ꝛc. adaptat similitudinē ad ꝓpositū Et p̄mo q̄tum ad corpis vnitatē dicens: Uos autē scz qui estis in vnitate fidei cōgregati estis corpus xpi. scōm illud ephe. p̄mo. Ipm dedit caput sup oēm ecclesiaz que est corpus eius. Scōo q̄tum ad mēbroruz distinctionem cum subdit. Et estis mēbra de membro. Quod potest intelligi tripliciter. Uno mō sic. Estis membra dependētia de xpo mēbro. qō q̄dem dicit membrū scōm humanitatē scōm quā p̄cipue dicit ecclesie caput. Nā scōm diuinitatem nō habet rōm membri aut partis cū sit cōmune bonum toti⁹ vniuersi. Alio mō sic. Uos estis mēbra dependentia de membro in q̄tum p me xpo acquisiti estis. scōz illud. s. 4. In xpo ihu p̄enāgelium ego vos genui. Tertio mō posset exponi vt designaret distinctio ꝛ series mēbrorum vt sit sensus. Uos estis membra de mēbro id est ita distinguimini ꝛ ordinamini ad inuicē sicut vnuz membrum ad allud. ¶ Deinde cū dicit. Et quosdā quidez ꝛc. ꝓsequitur de distinctione ministrationū. Circa qō tria facit. Ꝑmo assignat ordinem ministrationū. Scōo manifestat eaz distinctionez ibi. Nūquid apostoli oēs ꝛc. Tertio ordinat eoz affectionem circa diuersas administrationes ꝛ gratias ibi. Emulamini autē ꝛc. Circa p̄muz duo facit. Ꝑmo ponit maiores seu p̄ncipales āministrationes. Scōo ministrationes secūdarias ibi Opitulationes. ꝛc. Maiores autē ministri in ecclesia sunt apostoli. ad q̄rum officiuz tria ptinent. Quoz p̄muz est auctoritas gubernandi fidelem populū que ꝓpie pertinent ad officiuz apostolatus. Scōo facultas docēdi. Tertio potestas miracula faciendi ad confirmationez doctrine. ꝛ de hijs tribus habetur. Luc. 9. vbi dicit Cōuocatis ihs. 12. apostolis dedit illis virtutem ꝛ potestatē sup omia demonia et vt languores curarent. ꝛ misit illos p̄dicare regnum dei. In omībus autē potestatibus seu virtutibus ordinatis illud qō est p̄ncipale reseruatur supreme potestati. Alia vero etiā inferioribus cōmunicātur. Potestas aūt faciendi miracula ordinatur ad doctrinam sicut ad finem. scōm

91 112

illud Mar. vlti. Sermonem cōfirmante ꝛsequētibus signis. Doctrina autē ordinatur ad gabernationem populi sicut ad finez scōm illud Jere. 3. Dabo vobis pastores secundū cor meum ꝛ pascent vos in scientia ꝛ doctrina. Et ideo primus gradus inter ecclesiastica ministeria est apostolorū. q̄bus specialiter cōpetit ecclesie regimen. Et propter hoc dicit. Et deus posuit id est ordiate collocauit. In ecclesia quosdā scz in determinatis ministerijs scōm illō Joh. 15. Posui vos vt eatis. Primuz q̄dem apostolos. q̄rum regimini cōmisit ecclesiaz scōm illud Luc. 22. Ego dispono vobis sicut dispositit mihi pater meꝰ regnū. Unde et apōc. 21. Sup duodecim fundamēta ciuitatis describūtur duodecī apostolorꝫ nomīa. Propter qō ꝛ ipsi inter ceteros fideles p̄matum in spiritualibꝰ gratijs obtinueŕt scōm illud Ro. 8. Nos ipi primitias spiritꝰ habētes. Et q̄uis ad apostolos p̄cipue pertineat doctrine officium q̄bus dictum est. Mat. vlti. Euntes docete oīes gentes: tamē alij in cōmunionē huiꝰ officij assumūtur. quorū qui dam p seipsos reuelationes a deo accipiunt qui dicuntur pphete. q̄dam vero de hijs que sunt alijs reuelata populum instruūt. qui dicūtur doctores. Unde subdit. 2°. prophetas qui etiā in nouo testamēto fuerūt. Quod eñ dicitur Mat. 11. Lex ꝛ pphete vsq̄ ad Johānez. intelligitur de pphetis q̄ futurū xp̄i aduentuz p̄nūciauerunt. Tertio doctores. vnde ꝛ Act. 13. dicīt. Erant in ecclesia que erat antiochie pphete ꝛ doctores. Similiter etiā ꝛ gratia miraculorꝫ fuit alijs cōmunicata que p̄mitus a xp̄o data fuit apostolis. Unde subdit. Deinde virtutes qui scilicet miracula faciūt circa ip̄a elemēta mundi. gal. 3. Operatur virtutes in nobis. Quātum autē ad miracula que fiunt in corporibus humanis subdīt. Exinde gratias curationum scōm illud Luc. 9. Ut languores curarēt. ¶ Deinde cū dicit. Opitulationes ꝛc. ponit minores siue secūdarias administrationes quaꝫ quedaz ordinanē ad regimen ecclesie qō ad apostolatꝰ dignitatē pertinere diximꝰ quedā vero ad doctrinā. Ad regimen ecclesie ptinent in generali quidē opitulationes id est illi qui opez ferūt maioribus p̄latis in vlī regimine. sicut archidiaconi epīs. fm illud phil. 4. Adiuua illas que mecū laborauerūt in euāgelio cum clemēte ꝛ ceteris adiutoribus meis. In spēali autē ponit gubernationes sicut sunt prochiales, sacerdotes q̄bus cōmittitur gubernatio aliquaꝫ ptcularium plebium. puer. 11. Ubi nō est gubernator corruet populus. Ad doctrinā autē pertinet secūdario quod subdit. Linguarum genera q̄tum ad illos qui varijs linguis loquuntur magnalia. vt dicit Act. 2. Ne scz ꝓpter varietatē idiomatum euāgelica doctrina impediret. Quātuz vero ad āmouendum impedimētuz doctrine qō posset prouenire ex obscuritate sermonuz subdit. Interp̄tationes sermonū infra. 14. Qui loquīt lingua oret vt interp̄tetur. ¶ Deinde cum dicit. Nūquid oīs apostoli ꝛc. manifestat distinctionem p̄dictaruz ministrationū dicens: Nūquid omēs in ecclesia sunt apostoli quasi dicat. Nō. Nūquid oīs pphete ꝛc. Ex quo patet diuersitas harū administrationuz Ecc. 33. In multitudine discipline dñi separauit eos. Et 37. Nō omīa omībus expediūt. ¶ Deide cū dicit. Emulamini autē ꝛc. ordinat eorū affectum circa p̄dicta spiritu alia dona dicens: Cum multa sint dona spūssancti vt. s. dictum est. Emulamini id est desiderate carismata meliora id est gratias potiores vt scz magis desideretis ea que sunt meliora. puta prophetiā q̄ donum linguaꝫ vt infra 13. dicetur. 2. ad thes. vlt. Omnia ꝓbate. quod bonū est tenete. Et ne in p̄missis donis eoꝝ affectꝰ quiesceret subdit. Et adhuc excellentiorem viam demōstro scz caritatē qua directius in deum itur. ps. Viam mādatoꝫ tuoꝫ cucurri. Isa. 30. Hec est via ambulate in ea.

Incipit capitulum decimūtertium.

Si linguis hominū loquar ꝛ angelorum caritatem autē nō habeaz factus sum velut es sonans aut cimbalum tinniens. Et si habuero pphetiam ꝛ nouerim misteria omnia ꝛ omnē scientiam. ꝛ si habuero omnē fidez ita vt mōtes transferam: caritatem autē non habuero nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas: ꝛ si tradidero corpus meum ita vt ardeam: caritatem autē nō habuero: nihil mihi prodest.

Aplus supra gratiaꝫ gratis datarꝫ distinctionē assignauit ꝛ ministrationuz in quibꝰ mēbra ecclesie distinguunt hic agit de caritate que inseparabiliter concomitat gratiaz gratum facientē. Et qz ꝓmiserat eis se demonstraturum viam excellentiorē. ostendit preeminentiā caritatis ad cetera gratuita dona. Et ꝓmo q̄tum ad necessitatez qz scilicet sine caritate alia dona gratuita nō sufficiunt. Scōo q̄tum ad vtilitatē qz scz p caritatē omīa mala vitātur ꝛ omnia bona agunt ibi. Caritas patiens est ꝛc. Tertio q̄tuz ad permanentiā ibi. Caritas nunq̄ excidit ꝛc. Omīa autem dona gratuita reducere videt apostolꝰ ad tria. Nā ꝓmo ostēdit q̄ donuz linguaꝫ quod ptinet ad loquutionē sine caritate nō valz. Scōo q̄ etiā nō valēt ea q̄ ptinēt ad ognitionē ibi. Et si habuero pphetiam ꝛc. Tertio oñdit idē de bis q̄ ptinent ad operationē ibi. Et si distribuero i cibos paupeꝝ ꝛc. Erat autē apud corinthios multuz desiderabile donuz linguaꝫ. vt infra. 14. patebit. ꝛ ideo ab eo incipiēs dicit. Promisi me demōstratuꝫ excellentiorem viā ꝛ hoc ꝓmo patet in dono linguaꝫ qz si liguis hominū scz oīum loquar id est si habuero donuz gratie p q̄ loqui possim linguis oīum hoīum ꝛ ad maiorem abundātiam subdit. Et angeloꝫ. caritatem autē nō habeā factus sum velut es sonās aut cimbalum tinniens. recta cōparatione vtitur. Alia eñ p caritatem viuit que viuit deo q̄ est anime vita scōm illud deutro. 30. Ipe est vita tua. Unde ꝛ p̄. Jo. 3. dicitur. Trāsiati sumꝰ de morte ad vitaz quōniā diligimꝰ fratres. qui nō diligit manet in morte. Recte ergo cōparat loquelā caritate carentez sono rei mortue scz eris aut cimbali. qz licet claruz sonuz reddat nō tamē est viuus sed mortuus. Ita etiā loquutio homīs caritate carentis. q̄tumcūq̄ sit diserta tamē habeŕ ꝓ mortua. q̄a nō proficit ad meritum vite eterne. Est autē differentia inter es sonans ꝛ cimbalū tinniens qz es cū sit planū ex percussione simplicē sonum emittit. Cimbalū autē cuz sit cocauum ex vna ꝓcussione sonū multiplicat. qō pertinet ad tinitum. Ēri ergo cōparantur qui veritatē simpliciter pronunciant: cimbalo vero qui veritatē multiplicant ꝛ ꝓnūciant multas rōnes ꝛ similitudines apponēdo. ꝛ cōclusiones plurimas eliciendo: que tamē oīa sine caritate habentur vt mortua. ¶ Considerandū est autē qui lingua angelorum dicanť. Nam cū lingua sit membrū corporeuz ꝛ ad eius vsum ptineat donū linguaꝫ qō interdū lingua dicitur. vt patebit infra. 14. neutrū videtur angelis cōpetere qui mēbra nō habēt. Pōt ergo dici q̄ per angelos intelligūtur homīes angeloꝫ officiū habentes qui scz alijs hominibꝰ diuina ānunciāt fm illō Malach. 2. Labia sacerdotis custodiūt scientiā ꝛ legē req̄runt ex ore eiꝰ qz angelus dñi exercituum est. Sub hoc ergo sensu dicīt. Si linguis hoīm loquar ꝛ angeloꝫ id est nō solū minoꝫ sed etiam maioꝫ qui alios docēt. Pōt etiā intelligi de ip̄is icor

poreis ãgelis. put in. pñs. dicit. Qui facit angelos suos spũs. Et q̃uis nõ habeãt linguã corporeã p similitudinẽ tamẽ lingua in eis dici põt vis qua manifestãt alijs quod habent in mẽte. Est aũt sciendũ q̃ in cognitione mẽtis ãgelice aliquid est de quo supiores angeli nõ loquunt inferioꝛib⁹ neq̃ ecõuerso. s. ipa diuina essentia quã oñs ĩme diate vident deo se oĩbus monstrante ſm illud Jere. 31. Nõ docebit vltra vir pximum suũ ⁊ vir fratrez suũ dicẽs cognosce dñm. Oñs em̃ cognoscẽt me a minimo ad maximum eoꝛ. Aliquid autẽ est in cognitione mẽtis angelice de quo supiores loquunt inferioꝛib⁹ sed nõ ecõuerso. Et huiusmõi sunt diuine puidentie misteria. quoꝛ plura cognoscunt in ipo deo supiores qui clari⁹ euz vident q̃ inferiores. Unde supiores de huiusmõi inferiores instruũt vel illuminãt qñ loquutio põt dici. Aliquid vero est in cognitione mẽtis angelice de quo supiores loquunt inferioꝛib⁹ ⁊ ecõuerso. ⁊ huiusmõi sunt occulta cordium q̃ ex libero arbitrio dependẽt que soli deo patent ⁊ hijs quoꝛuz sunt ſm illud. ſ. 2. Que sũt homis nemo nouit nisi spũs homis q̃ in ipo est. Que in noticiã alteri⁹ deueniũt eo cuius sunt manifestante siue sit inferioꝛ siue supioꝛ. Fit aũt huiusmodi manifestatio duz inferioꝛ angelus supiori loq̃tur nõ p illuminationẽ sed p quendã significationis modum. Est em̃ in quolz angelo aliquid qñ naturaliter ab alteto angelo cognoscit. Dum ergo id qñ est naturaliter notum ꝓponitur vt signũ eius qñ est ignotũ. manifestat occultum ⁊ talis manifestatio dicit locutio ad similitudinẽ hoĩm qui occulta cordiũ manifestãt alijs p voces sensibiles aut p qñcunq̃ aliud corporale exterius apparẽs. Unde ⁊ ea que sunt in angelis naturaliter nota in q̃tum assumuntur ad manifestationẽ ocultoruz dicũtur signa vl nutus. Potestas autẽ manifestandi ꝓceptuz suũ hoc modo methaphorice lingua nomiatur. Deinde cũ dicit. Et si habuero ⁊c. ostendit idem de hijs que ptinent ad cognitionem. Est autẽ attendendũ q̃ supra ꝓposuit. 4. dona gratuita ad cognitionẽ ptinentia scz sapientiã. scientiam fidem. ⁊ pphetiam. Incipit ergo hic a pphetia dicens. Et si habuero pphetiam per quã diuinit⁹ occulta reuelantur ſm illud. 2ᵉ. pe. pmo. Nõ em̃ volũtate humana allata est aliquãdo pphetia sed spũ sancto inspirati locuti sũt sancti dei homies. Scõo q̃tum ad sapientiã subdit. Et nouerim omĩa misteria id est occulta diuinitatis qñ ptinz ad sapientiã ſm illud. ſ. 2. Loq̃mur dei sapiẽtiã in misterio absconditã. Tertio q̃tum ad scientiã dicit. Et omnez scientiã siue humanit⁹ acquisitã sicut habuerunt pñi. siue diuinit⁹ infusam sicut habuerũt eã apostoli. Sap. 7. Dedit mihi eoꝛ que sunt verã scientiã. Quarto q̃tum ad fidem subdit. Et si habuero oẽm fidem ita vt mõtes transferam. Potest autẽ exponi id qñ dicit oẽm fidem id ẽ omnium articuloꝛ sed melius est vt exponat oẽm id est pfectaz fidẽ ꝓpter illud qñ subdit. Ita vt mõtes trãsferã. Dicitur em̃ Mat. 17. Si habueritis fidẽ sicut granũ sinapis dicetis mõti huic trãsi hinc ⁊ trãsibit. Et q̃uis granũ sinapis sit minimũ q̃titate nõ tamẽ intelligit̃ qua sed pfecta fides grano sinapis cõparari. Dicit em̃ mat. 21. Si habueritis fidẽ ⁊ nõ hesitaueritis nõ solũ de ficulnea facietis. sed etiã si mõti huic dixeritis tolle ⁊ iacta te in mari. fiet. Fides ergo q̃ nõ hesitat grano sinapis cõparatur qñ quãto magis atterit̃ tãto magis ei⁹ fortitudo sentit̃. Objiciunt aũt aliq̃ q̃ cũ multi sancti pfectaz fidez habuerũt. nullus legit̃ mõtes trãstulisse. qñ q̃dem soluit̃ p id qñ. ſ. 12. dictũ est. Uniculq̃ dat manifestatio spũs ad vtilitatẽ. Illo em̃ modo loco ⁊ tẽpoze miracula p gr̃am spũssãcti fiũt quo ecclesie req̃ritur vtilitas. Fecerũt aũt sancti mlta miracula q̃ translationẽ mõtium. put erat fidelib⁹ vtile. puta suscitãdo mortuos diuidẽdo mare. ⁊ alia huiusmõi opa faciẽdo. Et hoc etiã fecissent si necessitas affuisset. Põt etiam hoc transferri ad expulsionẽ demonũ de hũanis corpibus q̃ mõtes dicũtur ꝓpter supbiã. Jere. 13. Ante q̃ offẽdat pedes vr̃i ad mõtes caliginosos. Ecce ego ad te mõs pestifer q̃ corrũpis vniuersaz terrã. Attribuit autẽ opatio miraculoꝛ fidei nõ hesitãti qz fides innitit̃ oĩpotentie per quã miracula fiunt. Si in q̃ habuero oĩa põdicta ad pfectionem intellect⁹ ptinentia. caritatez autẽ nõ habuero per quã pficitur volũtas nihil suz. ſ. ſm esse gr̃e de quo dicit eph. 2. Jpius sum⁹ factura creati in xpo ihu in opib⁹ bonis. Ũñ ⁊ cõtra quẽdam dicit. Eze. 28. Nihil fact⁹ es ⁊ nõ eris imꝑpetuz. Qñ quidẽ fit ꝓpter defectũ caritatis per quã homo bene vtit̃ intellectu pfecto. Sine caritate autẽ eius vsus bon⁹ nõ est. Unde ⁊ supra octauo dictum q̃ sciẽtia inflat caritas autẽ edificat. Est autẽ attendendum q̃ apostol⁹ hic loquit̃ de sapiẽtia ⁊ scientia ſm q̃ ptinent ad dona gr̃e gratis date q̃ sine caritate esse possunt: Nam ſm q̃ cõputant̃ inter septẽ dona spũssancti nun q̃ sine caritate hñtur. Unde ⁊ sap. ꝓmo dicit. In malivolã aiam nõ intrabit sapiẽtia. Et sap. 10. dicit. Dedit illi sciẽtiam sanctoꝛ. De ꝓphetia aũt ⁊ fide manifestũ est q̃ sine caritate haberi possunt. Sed notanduz est hic q̃ fides firma etiã sine caritate miracula facit. Ũñ Mat. 7. dicentibus Nõne in noie tuo ꝓphetauim⁹ ⁊ multas vtutes fecim⁹ dicetur. Nunq̃ noui vos. Spũs em̃ sanct⁹ opatur virtutes etiã per malos sicut ⁊ p eos loquit̃ veritatem. Deinde cũ dicit. Et si distribuero ⁊c. oñdit idem in hijs q̃ ptinent ad opa q̃ cõsistunt in hoc q̃ hõ faciat bona scõm illud gal̃. 6. Bonũ faciẽtes nõ deficiam⁹. ⁊ in hoc q̃ patiẽter sustineat mala. ſm illud. pñs. Bene patientes erũt vt annunciẽt. Inter cetera vero bona opa magis cõmendãt opa pietatis ſm illud. 1ᶜ. ad thi. 4. Pietas ad oĩa vtilis est. Circa qñ opus quattuoꝛ cõditiones designat. Quarum ꝑma est q̃ op⁹ pietatis nõ totũ cõgregẽt in vnũ sed diuidat in plures ſm illud. pñs. Dispsit dedit paupibus. Et hoc designat cum dicit. Si distribuero. Scõo vt op⁹ pietatis fiat ad subueniendũ necessitati nõ ad seruiendum superfluitati. ſm illud. Esa. 58. Frãge esurienti panẽ tuũ. ⁊ hoc õsignat cũ dicit. In cibos pauperũ. Tertio vt op⁹ pietatis exhibeat indigentib⁹ ſm illud. Luc. 14. Cuz facis cõuiniũ voca paupes. ⁊ hoc designat cũ dicit. Pauperuz. Quarto ad pfectionẽ ptinet vt oñia hõ bona sua in opa pietatis expendat. ſm illud. Mat. 19. Si vis perfectus esse vende oĩa q̃ habes. ⁊ da paupibus. ⁊ hoc designatur cũ dicit. Oñs facultates meas. Inter mala vero que q̃s sustinet patiẽter potissimũ est martiriũ. Unde dicit Mat. 5. Beati q̃ psecutionẽ patiũtur ꝓpter iusticiã. Qñ etiã quadrupliciter cõmendat. Primo q̃dem qz laudabili⁹ ẽ q̃ necessitate imminente puta ꝓpt̃ defensionẽ fidei seip sum offerat passioni q̃ si deprehensus patiat̃. Et ideo dicit Si tradidero. Sicut ⁊ de xpo dicit ephe. 5. Tradidit se metipm ꝓ nobis. Scõo qz grauioꝛ est corpis hũani iactura q̃ rez de quo tamẽ q̃dam cõmendant̃. Heb. 4. Rapinã bonoꝛ vr̃oꝛ cũ gaudio sustinuistis. Et ideo dicit. Corpus. Esa. 50. Dedi corp⁹ meuz pcutientib⁹. Tertio laudabilius est q̃ aliq̃s corpus suuz exponat supplicio q̃ corpus filij vel cuiuscũq̃ ꝓpinq̃. de quo tamẽ cõmendat quedã mulier. scõi macha. 7. Supra modũ videt mirabilis ⁊ bonoꝛ memoria digna que pcuntes septẽ filios sub vnius diei tpe cõspiciens bono aĩo ferebat. Et ideo dicit Meũ. Judith. 5. Qui ꝓpia volũtate obtulistis vos discrimini ꝓ dño. Quarto reddit̃ martiriũ laudabilius ex acerbitate pene de quo subdit. Ita vt ardeã sicut laurentius. Ecc. 48. Quasi ignis effulgẽs ⁊ thus ardẽs in igne Si in q̃ põdicta opa tam excellentia fecero caritatem autẽ nõ habuero. vel qz simul cũ põdictis opibus adest volun-

tas peccādi mortaliter vel qr fiunt ppter inanē gloriā nihil mihi pdest.s.q̄tum ad meritū vite eterne q̄ solis diligentib⁹ deū remittit ꝛm illud. Job.37. Annūciat ō ea amico suo q̄ possessio ei⁹ sit. Et notandū q̄ locutionez q̄ est vox aīalis si sit sine caritate cōparat nō existenti: opera autē que fiunt ppter finem. si sint sine caritate dicit esse infructuosa. sap̄.3. Vacua ē spes eoꝝ ⁊ labores sine fructu.

Lectio tertia.

Caritas patiens est. benigna est. Caritas nō emulatur: nō agit pperam. nō inflatur. nō est ambiciosa. non q̄rit que sua sunt. nō irritatur. nō cogitat malum. nō gaudet super iniquitate. congaudet autem veritati. Omnia suffert. omia sperat omnia sustinet.

Postq̄ apostolus oñdit caritatem esse adeo necessariam q̄ sine ea nullum spirituale donum sufficiat ad salutem: hic ostendit eam adeo esse vtilem ⁊ efficacis virtutis q̄ p eam cuncta opa ꝟtutis implentur. Et p̄mo p̄mittit duo q̄si ḡnalia. Scōo subiungit in spāli ꝟtutum opera. que per caritatē cōplentur ibi. Caritas nō emulatur ꝛc. Circa p̄mum duo facit. Mā oīs ꝟtus cōsistit in hoc q̄ aliq̄s in operādo bene se habeat i sustinendo mala vel in opan bona. Quātum ergo ad tolerantiā malox dicit. Caritas patiens est. id est facit patienter tolerari mala. Cum enim homo diligit aliquē ppter eius amorē defacili tolerat q̄cunq̄ difficilia. Et similiter qui diligit deū ppter eius amorez patienter tolerat quecūq̄ aduersa. Vñ ⁊ cant.8. dicit. Aque multe nō poterūt extinguere caritatem. nec flumina obruet eam. Hac p̄mo. Patientia op⁹ perfectū habet. Quātum autē ad opationem bonoꝝ subdit. Benigna est. Benignitas autē dicit quasi bona igneitas vt scz sicut ignis liquefaciēdo effluere facit. ita caritas hoc efficit vt bona q̄ homo habet nō sibi soli retineat. sed ad alios deriuet. ꝟm illud. puer. 5. Deriuentur fontes tui foras ⁊ in plateis aquas tuas diuide. Nō quidem caritas facit. Unde p̄me. Jo.3. dicit. Qui habuerit substantiam huius mūdi ⁊ viderit fratrē suū necesse habere ⁊ clauserit viscera sua ab eo qūo caritas dei manet in eo. Unde ⁊ ephe.4. dicitur. Estote inuicez benigni ⁊ misericordes. Et sap̄. p°. dicitur benignus est spūs sapiētie. Deinde cū dicit. Caritas nō emulat ꝛc. pponit in spāli virtutū opa que caritas efficit. ⁊ qr ad virtutem duo ptinent scz abstinere a malo ⁊ facere bonum. ꝟm illud. ps: Declina a malo ⁊ fac bonum. ⁊ Esa. p̄mo. Quiescite agere perverse. discite bene facere. Primo oñdit quomō caritas facit oīa mala vitare. Scōo qūo facit omia bona efficere ibi. Cōgaudet autē veritati ꝛc. Malum autē efficaciter non pōt homo deo facere. sed soluz sibi ⁊ p̄ximo scōm illud Job.36. Si peccaveris quid ei nocebis? Et postea subditur. Homini qui similis tibi est nocebit impietas tua. Primo ergo oñdit qūo per caritatem vitant mala que sunt ꝟtra. primuz. Scōo quomodo vitātur mala q̄bus aliquis deordinat in seipso ibi. Nō inflatur ꝛc. Malum autē qō est ꝟtra. primum pōt ee in affectu ⁊ in effectu. In affectu autem precipue est cum per inuidiā quis dolet de bonis p̄ximi quod directe contrariatur caritati ad quā ptinet q̄ homo diligat p̄ximuz sicut seipm vt habetur Leuit.19. Et ideo ad caritatem ptinet vt sicut homo gaudet de bonis ppriis ita gaudeat de bonis proximi. Ex quo sequitur q̄ caritas excludat inuidiam. Et hoc est q̄ dicit. Caritas nō emulatur id est non inuidet qr scz facit cauere inuidiā. Unde ⁊ in ps. dicitur Noli emulari in malignātibus. Et prouer.23. Nō emuletur cor tuū peccatores. Quantū ad effectuz subdit. Nō agit pperam. id est peruerse cōtra aliquez. Nullus enim iniuste agit cōtra illum quem diligit sicut seipz. Esa. p°. Quiescite agere perverse. Deinde cum dicit. Nō inflat ꝛc. ostēdit quomō caritas facit vitare mala quib⁹ a liquis deordinatur in seipso. Et p̄mo q̄tum ad passiones. Secūdo q̄tum ad electionem ibi. Nō cogitat malū. Ostendit ergo p̄mo q̄ caritas repellit inordinatā passionem q̄tum ad tria. Primo q̄dem q̄tum ad superbiam que est inordinatus appetitus ꝓprie excellentie. Tūc autē inordinate sua excellentiam appetit quādo nō sufficit ei cōtineri i eo gradu qui sibi est a deo prestitus. Et isto dicitur. ecc.10. Initium superbie hominis apostatare a deo. Quod quidē fit dum homo nō vult contineri sub regula ordinationis diuine. Et hoc repugnat caritati. qua quis super omnia deum diligit. Colō.2. Inflat⁹ sensu carnis sue ⁊ nō tenēs caput ꝛc. Recte aūt superbia inflationi comparatur. Mā id quod inflatur nō habet solidam magnitudinem sed apparentez. ita superbi videntur quidem esse sibi magni. cū tamē vera magnitudine careant que nō potest esse absq̄ ordine diuino. Sap̄. 4. Virumpet illos inflatos sine voce. Est autem principalis superbie filia ambitio per quaz aliquis querit preesse. quam etiam caritas excludit que potius proximis eligit ministrare secundū illud. Gal.5. Per caritatem spiritus seruite inuicem. Et ideo subdit. Nō est ambitiosa id est facit hominem ambitionem vitare. Eccles.7. Noli querere ab homine ducatuz neq̄ a rege cathedram honoris. Secūdo ostendit quomodo caritas excludit inordinationem cupiditatis cum dicit. Non querit que sua sunt. vt intelligatur cum precisione id est neglectis bonis aliorum. nam qui diligit alios sicut seipsum bona aliorū querit sicut ⁊ sui ipsius. Vñ ⁊ supza.10. apostolus dixit. Nō querens qō mihi vtile est sed qō multis vt salui fiant. Cōtra qō de quibusdam dicitur phil.2. Omnes que sua sunt querunt nō q̄ ihu xp̄i. Potest ⁊ aliter intelligi. nō querit que sua sūt id est nō repetit ea que sunt sibi ablata. s. in iudicio cū scādalo qr magis amat salutem p̄rimi q̄ pecuniā. ꝟm illud phil. vlti. Non quero datuz sed reqro fructū abūdantē in iustitia vra. Nō tamē qualiter intelligendū sit. s. 6. dictuz est. Tertio ostendit qūo caritas excludat inordinationē ire dicens. Nō irritatur id est nō ꝓuocat ad irā. Est enim ira inordinat⁹ appetitus vindicte. Ad caritatē aūt ptinet magis remittere offensas q̄ supra modū aut inordinate vindicare. ꝟm illud Colō.3. Donātes vobismetipsis. si q̄s aduersus aliquem habet q̄relam. Jac p̄mo. Jra viri iustitiaz dei nō operatur. Deinde cū dicit. Nō cogitat ꝛc. oñdit qūo per caritatē excluditur inordinatio electionis. Est autē electio vt dicitur in.3. ethicoꝝ appetit⁹ p̄consiliati. Tunc ergo hō peccat ex electione ⁊ nō ex passione quādo ex cōsilio rōnis affectus ei⁹ ꝓuocat ad maluz. Caritas ergo p̄mo q̄dem excludit quersitatem cōsilij. ⁊ ideo dicit. Nō cogitat maluz id est nō p̄mittit excogitare qūo aliquis perficiat malum. Mich.2. Ve qui cogitatis inutile ⁊ opamini malū in cubilibus vris. Esa. p̄mo. Auferte maluz cogitationū vrārum ab oculis meis. Vel caritas nō cogitat malū qr nō p̄mittit boiem p varias suspitiones ⁊ temeraria iudicia cogitare malum de p̄rimo. Mat.9. Ut quid cogitatis mala in cordib⁹ vris. Scōo caritas excludit inordinatū affectum maloꝝ cum dicit. Nō gaudet super iniquitate. Ille enim qui ex passione peccat cuz quodā remorsu ⁊ dolore peccatuz cōmittit. sed ille qui peccat ex electione gaudet ex hoc ipo q̄ peccatuz cōmittit scōm illud puer.2. Qui letantur cū malefecerint ⁊ exultant in rebus pessimis. Hoc aūt caritas impedit in q̄tuz ē amor sūmi boni cui repugnat

oñe peccatū. Vel dicit q charitas non gaudet sup iniq̃ta tesz a ꝓximo cōmissa q̃nimo de ea luget in q̃tum cōtrariat ꝓximoꝝ saluti quam cupit. 2. Corin. 12. Me iterꝫ cū venero humiliet me deꝰ apud vos ⁊ lugeā multos ex his qui ante peccauerunt. ¶ Deinde cum dicit. Congaudet autē ⁊c. ostendit quō charitas facit operari bonū. ⁊ ꝑmo q̃tum ad ꝓximū. Scōo q̃tū ad deū ibi. Oñia credit ⁊c. Quātū ad ꝓximū aūt bō opat bonū duplicit. Prio q̃dez gaudēdo de bonis eius. Et q̃tū ad hoc dicit. Cōgaudet aūt veritati sez ꝓximi. vel vite vel doctrine. vel iusticie ex eo q ꝓximū diligit sicut seipsum in secūda. Jo. gaudisus sum valde venientbius fratrib⁹ ⁊ testimoniū phibentib⁹ veritati tue sicut in charitate ambulas. Secūdo in hoc q homo mala ꝓximi sustinet ꝓut decet. Et quantū ad hoc dicit. Oñia suffert id ē absq̃ turbatione sustinet oēs defectus ꝓximoꝝ vel quecūq̃ aduersa. Ro. 15. Debemus nos firmiores imbecillitates infirmoꝝ sustinere. Gal. 6. Alter alterius onera portate ⁊ sic adimplebitis legez xp̃i sez charitatem. ¶ Deinde cum dicit. Oñia credit. ostendit quō charitas faciat opari bonū in comparatiõe ad deum. Qō quidē fit ꝓcipue ꝓ virtutes theologicas q̃ habent deum ꝑ obiecto. Sunt aūt ꝑter charitatē due virtutes theologice vt infra dicet sez fides ⁊ spes. Quantuz ꝯ ad fidē dicit. Oñia credit sez que diuinit⁹ tradunt. gen. 15. Credidit abraam deo ⁊ reputatū est ei ad iusticiā. Credere vero oīa que ab hoīe dicunt est leuitatis ſm illō Ec. 11. Qui cito credit leuis est corde. Quātū aūt ad spem dicit. Oñia sperat q̃ sez ꝓmittunt a deo Ecc. 2. Qui timetis deum sperate in eum. Et ne spes frangat ꝓ dilationez subdit. Oñia sustinet id ē patienter expectat q̃ ꝓmittūt a deo q̃uis dilata ſm illud Abachuc. 2. Si morā fecerit expecta eum. ps. Confortet cor tuū ⁊ sustine dñm.

Lectio tertia.

Caritas nunq̃ excidit siue prophetie euacuabunt. siue lingue cessabunt. siue scientia destruet. Ex parte enim cognoscimus ⁊ ex parte ꝓphetam⁹. Cū autē venerit quod perfectum est. euacuabit quod ex pte est. Cū essem paruul⁹ loq̃bar vt puul⁹ sapiebā vt puul⁹ cogitabā vt paruul⁹. Qñ autē factus sum vir: euacuaui q̃ erāt puuli.

Postq̃ apl̃us ostendit q charitas excellit alia dona spūs sancti necessitate ⁊ fructuositate: hic ostendit excellentiaz charitatis ad alia dona q̃tuz ad ꝑmanentiā. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit differētiā charitatis ad alia dona spūssancti: q̃tum ad ꝑmanentiā. Secūdo ꝓbat qō dixerat ibi. Ex pte enī cognoscim⁹ ⁊c. Tertio infert conclusionem intentam ibi. Hūc autē manent ⁊c. Circa ꝓmum duo facit. Primo ꝓponit ꝑmanentiā charitatis. Secundo cessationē aliox donox ibi. Siue ꝓphetie ⁊c. Dicit ergo ꝓmo. charitas nunq̃ excidit. Qō q̃daz male intelligentes in etroē ceciderūt dicentes q charitas semel hīta nūq̃ potest amitti. cui videt ꝓsonare qō dicit. 1. Jo. 3. Oīs q̃ natus est ex deo peccatū non facit qm̃ semen ipsius in eo manet. sed huius dicti primo quidē sentētia falsa est. Postest enī aliquis charitatē habēs a charitate excidere ꝑpetrm̃ ſm illud apoc. 2. Charitatē tuā ꝓmā reliqsti. Memor esto itaq̃ vnde exciderīs ⁊ age penitentiā. Et hoc iō est q charitas recipit in aīa hoīs ſm modū ipsius. vt sez possit ea vti vel non vti. Dum vero ea vtit homo peccare non potest q v sus charitatis est dilectio dei sup omnia. ⁊ ideo nihil restat ꝑpter qō homo deum offendat ⁊ ꝑ hunc modū intelligit verbuz Jo. inductum. Scōo ꝓdicta sententia non est ſm intentionē apli q̃ nō loquit hīc de cessatione donoꝝ spualiū ꝑ peccatū mortale. sz potius de cessatione donoꝝ spūaliū que ptinent ad hanc vitā ꝑ gloriam superuenientē. Unde sensus apli ē. Charitas nūq̃ excidit. q̃ sez sicut est in statu vie ita ꝑmanebit in statu patrie ⁊ cū augmēto ſm illō Esa. 31. Dixit dñs cuius ignis est in syon sez in ecclesia militante ⁊ caminus eius in hierusalem id ē in pace celestis patrie. ¶ Deinde cum dicit. Siue ꝓphetie ⁊c. ꝓponit cessationē aliorū donoꝝ spūali um ⁊ specialiter eoꝝ que ꝓcipua videt. Primo q̃tū ad prophetiā dicit. Siue prophetie euacuabunt id est cessabunt quia sez in futura gloria prophetia locum non habebit ꝓpter duo. Primo quidē quia prophetia respicit futurum. status aūt ille nō expectabit aliquid in futurū: sed erit finale complementuz omniū eorum que ante fuerant ꝓphetata. Unde in ps. dicit. Sicut audiuim⁹ sez ꝑ prophetas. ita ⁊ vidim⁹ ꝓsentialier in ciuitate domini virtutum. Secundo q̃ prophetia est cum cognitione figurali ⁊ enigmatica que cessabit in patria. Unde dicit numeri 12. Si quis fuerit inter vos prophetа domini per somniū aut in visione apparebo ei vel per somnium loquar ad illum. Et Osee. 12. Jn manib⁹ ꝓphetaꝝ assimilatus sum. Scōo q̃tū ad donū linguaꝝ dicit. Siue lingue cessabūt. qō quidē non est intelligendū q̃tum ad ipsa membra corporea que lingue dicunt. vt dicitur infra. 15. Mortui resurgent incorrupti id est absq̃ diminutione membroruz. Neq̃ aūt intelligendū est q̃tum ad vsuz lingue corporee. Est enī futura in patria laus vocalis ſm illud ps. Exultationes dei in gutture eorum vt glo. ibidē exponit. Est ergo intelligendū q̃tum ad donum linguaꝝ quo sez aliqui in primitiua ecclesia linguis varijs loquebant vt dicitur act. 2. Jn futura enī gloria quilibet quālibet linguā intelliget. Unde non erit necessariū varijs linguis loqui. Haz etiam a ꝓmordio generis humani vt dicit Gen. 11. Erat labium omniū. qō multomagis erit in vltimo statu in quo erit vnitas consumata. Tertio q̃tum ad scientiam subdit. Siue scia destruet. Ex quo quidā accipere voluerūt q scia acq̃sita totalit ꝑdit cū corpore. Ad cuius veritatis inquisitionē ꝑsiderare oportet q duplex ē vis cognitiua sez vis sensitiua ⁊ vis intellectiua. Jnt̃ q̃s est differentia. q̃ vis sensitiua est actus organi corporalis ⁊ ideo necesse est q desinat corpore corrupto. vis aūt intellectiua non est act⁹ alicui⁹ organi corporei vt ꝑbat in tertio de aīa. ⁊ ideo necesse est q maneat corpore corrupto. Si ergo aliquid sciētie acquisite cōseruet in parte anime intellectiue necesse est q id ꝑmaneat post mortē. Quidā ergo posuerunt q species intelligibiles nō conseruant in intellectu possibili nisi q̃diu intelligit. Conseruant autē species fantasmatū in potētijs aīe sensitiue puta i memoratiua ⁊ imaginatiua. Jta sez q semp intellect⁹ possibilis quādo de nouo vult intelligere etiam que ꝓius intellexit indiget abstrahere a fantasmatib⁹ ꝑ lumen intellect⁹ agētis. Et ſm hoc ꝓsequēs ē q scia hic acq̃sita nō remaneat post mortē. Sz hec positio ē ꝓmo q̃dez ꝓtra rōem. Manifestū est enī q spēs intelligibiles i intellectu possibili recipiunt ad min⁹ dū actu intelligit. Qō aūt recipit i aliq̃ ē in eo ꝑ modū recipiētis. Cū ꝯ substātia intellect⁹ possibil sit imutabilis ⁊ fixa. ꝓsequēs ē q spēs itelligibiles remaneant i eo imobil⁹. Scōo ē ꝓtra auctez aristotelis i. 3° de aīa q̃ dicit q cū intellect⁹ possibilis ē sciēs vnūq̃q̃z tūc etiaz ē itelligens in potentia. Et sic patet q hz spēs intelligibiles ꝑ quas dicitur sciens ⁊ tamē adhuc est in potentia ad intelligendū in actu. ⁊ ita spēs intelligibiles sunt in intellectu possibili. etiam q̃n non intelligit actu. Unde etiam ibidē ꝓbus dicit q aīa intellectiua est loc⁹ speciez. q. s. i. ea cōseruant spēs intelligibiles. Jndiget tū i hac vita cō-

uertere se ad fantasmata, ad hoc q actu intelligat non solum vt abstrahat species a fantasmatib⁹, sed etiam vt species habitas fantasmatibus applicet cuius signū est q leso organo virtutis imaginatiue vel etiam memoratiue nō solum impedit homo ab acquisitiōe noue scientie: sed etiā ab vsu scientie prius habite. Sic ergo remanet scientia in anima post corporis mortē q̄tū ad species intelligibiles. non aūt quantū ad inspectionē fantasmatū qua anima separata non indigebit: habēs esse t operationē absq; corporis cōmuniōe. Et sm hoc aplus hic dicit. q sciētia destruet scz sm cōuersionē ad fantasmata. Unde et Esa. 29. dicit. Peribit sapientia a sapientib⁹ t intellectus prudētium eius absondet. ¶ Deinde cum dicit. Ex parte enīz cognoscimus. ꝓbat qđ dixerat. Et p̄mo inducit ꝓbatiōz Secundo manifestat ea q̄ in ꝓbatione continent ibi. Cū essem paruulus t̄c. Inducit g̈ p̄mo ad ꝓbandū ꝓpositum talem rationē. Aduenīēte pfecto cessat imperfectū. sz dona alia preter caritatē habent impfectionē. ergo cessabunt supueniente perfectione glorie. Primo g̈ ꝓponit minorem ꝓpositionem quo ad impfectionē scientie cum dicit. Ex pte eīm cognoscim⁹ id est imperfecte. Mā ps habet rationem perfecti. Et hoc precipue verificat q̄ tum ad cognitionem dei sm illud Job. 36. Ecce deus magnus vincēs scientiā nostrā. Et. 26. Ecce hec ex parte dicta sunt viarum eius. Proponit etiaz imperfectionē ꝓphetie cū subdit. Et ex parte id ē imperfecte ꝓphetam⁹. Est eīm ꝓphetia cognitio cum imperfectione vt dictū est. Tacet aūt de dono linguarū qđ est imperfecti⁹ his duob⁹ vt infra. 14. patebit. Secundo ponit maiorem dicens. Cum aūt venerit quod pfectum est id est pfectio glorie euacuabit qđ ex parte est id est oīs imperfectio tollet. De qua perfectione dicit. 1. Pe. vltimo. Modicū passos ipse pficiet. Sed sm hoc videt q etiam caritas euacuet p futurā gloriā. q ipsa est imperfecta in statu vie p cōparationē ad statū patrie. Dicendū ergo q imperfectio dupliciter se habet ad id qđ dicit impfectū. Quandoq; eīm est de ratione eius. qñq; vero non. sed accidit ei sicut impfectio est de ratione pueri. non aūt de ratione hominis. Et ideo aduenīente pfecta etate cessat quidē puericia. sed humanitas sit pfecta Impfectio est ergo de ratione scientie ꝓut hic de deo habet inquantū scz cognoscit ex sensibilib⁹ t similiter de ratione ꝓphetie in q̄tū est cognitio figuralis. t in futurū tēdens. non est aūt de ratione charitatis ad quā cognitū bonum diligere ptinet. t ideo supueniente pfectione glorie cessat ꝓphetia t scientia. charitas aūt non cessat sed magis pficit q̄ quanto pfectius cognoscet deus tanto etiam pfectius amabit. ¶ Deinde cum dicit. Cum essem paruulus t̄c. manifestat ea que ꝓmissa sunt. Et p̄mo manifestat maiorē scz q venīēte pfecto cessat imperfectū. Secō manifestat minorē scz q scientia t ꝓphetia sint impfecta ibi Videmus nunc t̄c. Ostendit aūt p̄mū p similitudinē pfecti t impfecti qđ inuenit ī etate corporali. Unde t primo describit impfectū etatis corporalis dicens. Cū essem puulus scz etate: loquebar vt puulus id ē put congruit puulo scz balbutiendo. Unde ꝓpter naturalē defectū locutionis q̄ est in puulis cōmendat sapientia. sap. 10. Q̄ linguas infantium fecit disertas t vt puulus loquit q̄ vana loquit ps. Vana locuti sunt vnusquisq; ad primuz suum Quantū vero ad iudicium subdit. Sapiebā vt puul⁹. i. approbabā vel reprobabā aliq̄ stulte vt faciunt puuli. qui quandoq; preciosa contemnunt t vilia appetūt vt dicitur puer. 1. Usq;quo puuli diligitis infantiā et stulti ea que sunt sibi noxia cupient. Sapiunt g̈ vt puuli qui spūalib⁹ contemptis: terrenis inherent. de quib⁹ dicit phil. 3. Gloria in confusione eoz qui terrena sapiūt. Quantū aūt ad rationis discursum dicit. Cogitabā vt puulus id ē aliqua vana. Unde t in ps. dicit. Dñs scit cogitatiōes hominū q̄ñ vane sunt. Et videt aplus ordine preposterō hec tria ponere. Nam locutio preexigit iudiciū sapientie. iudiciū vero presupponit cogitationes rōnis. Et hoc satis cōgruit imperfectioni puerili in qua est locutio sine iudicio t iudiciū sine deliberatione. Potest aūt referri qđ dicit. Loquebar vt paruulus ad donū linguaꝝ. cum dicit. Sapiebam vt paruul⁹ ad donū ꝓphetie. q aūt subdit cogitabā vt puulus ad donū sciētie. Secūdo ponit id qđ ptinet ad pfectionē etatis dicens. Quādo aūt factus sum vir id est q̄ñ pueni ad pfectam t virilē etatem euacuaui id ē abieci ea que erant puuli: qz vt dicit Esa. 65. Puer centum annoꝝ morietur. t peccator centum annoꝝ maledict⁹ erit. Et est attendendū q aplus hic compat statum presentē puericie ꝓpter impfectionē. statū aūt future glorie ꝓpterpfectionē virili etati.

Lectio quarta.

Videmus nunc p speculū in enigmate: tūc aūt facie ad faciē. Nūc cognosco ex parte: tūc aūt cognoscā sicut t cognitus sum. Nunc autē manēt fides. spes charitas tria hec. Maior autem horum est charitas.

Hic loquit de visione que est cognitio dei. Unde oīa precedentia dona euacuāda sunt intelligenda sm q ordinātur ad cognitiōz dei. Circa hoc duo facit. Primo enīm ꝓbat id qđ intendit in generali. Secundo in speciali de seipso ibi. Nunc cognosco t̄c. Dicit ergo dixi q ex parte cognoscimus. qz nunc videm⁹ p speculū t in enigmate. sed tūc sc̄z in patria videbim⁹ facie ad faciem. Ubi p̄mo considerandū est quid sit videre p speculum in enigmate. Secō quid sit videre facie ad faciem. Sciendū est ergo q sensibile aliquid potest tripliciter videri. s. aut p sui presentiā in re vidente. sicut ipsa lux que presens est oculo. aut per presentiam sue similitudinis in sensu imediate deriuatam ab ipsa re sicut albedo que est in pariete videt non existēte ipsa albedine presentialiter in oculo sed eius similitudine. licet ipsa similitudo non videat ab eo. aut p presentiā similitudinis non imediate deriuate ab ipsa re sed deriuate a similitudine rei in aliquid aliud. sicut cuz videt aliqs homo p speculū. Non eīm similitudo hoīs imediate est in oculo sed similitudo hoīs resultātis in speculo. Per hūc ergo modū loquēd⁹ de visione dei. dico q naturali cognitione solus de⁹ videt seipsuz: qz in deo idē ē sua essentia t suus intellectus. Et ideo sua essentia est presens suo intellectui. Sz scō modo forte angeli naturali cognitiōe deū vident inquantū similitudo diuine essentie relucet imediate in eos. Tertio vero modo cognoscim⁹ nos deuz in vita ista in q̄tum inuisibilia dei p creaturas cognoscim⁹ vt dicit Ro. 1. Et ita tota creatura est nobis sicē speculū qđam qz ex ordine t bonitate t magnitudine que in reb⁹ a deo causata sunt: venimus in cognitionē sapientie bonitatis t eminentie diuine. Et hec cognitio dicit visio in speculo. ¶ Ulterius aūt sciendū est q huiusmodi similitudo que est similitudinis in alio relucentis est duplex qz aliq̄ est clara t apta. sicut illa que est in speculo. aliq̄ obscura t occulta. t tunc illa visio dicit enigmatica. sicut cuz dico me mater genuit t eadē gignit ex me. Istud ē p simile occultum. Et dicit de glacie que gignit ex aqua congelata t aqua gignit ex glacie resoluta. Sic g̈ patet q visio p similitudinē similitudinis est in speculo p simile occultū in enigmate. sed p simile clarum t apertum facit aliam ipeciē allegorice visiōis. Inq̄tū g̈ inuisibilia dei p creaturas cogscim⁹ dicimur videre p speculū. Inq̄tū vero illa inuis-

sibilia sunt nobis occulta. videm⁹ in enigmate. Vel aliter Videmus nunc p speculum. i. p rōem nostrā ⁊ tunc ly. p. designat virtutē tantū. Quasi dicat videm⁹ p speculū. i. virtute anime nostre. Circa scōm vero sciendū est q̄ de⁹ fm q̄ deus non habet faciē. ⁊ ideo hoc q̄ dicit. Facie ad faciem methaphorice dicit. Cuz enī videm⁹ aliq̄d in speculo non videm⁹ ipsaz rem. sed similitudinē eius. sed q̄n videmus aliquid fm faciem tunc videm⁹ ipsam rem sicut ē. Ideo nihil aliud vult dicere aplūs cum dicit videbimus in patria facie ad faciem q̄ q̄ videbim⁹ ipsaz dei essentiā 1. Jo. 3. Videbim⁹ eum sicuti est ⁊c. Sz contra est q̄ geñ. 32. dicit. Vidi dōm facie ad faciem ⁊c. Sed constat q̄ tūc non vidit essentiam dei. ergo videre facie ad faciez nō est videre essentiā dei. Rñsio. dicendū ē q̄ illa visio fuit imaginaria. visio aūt imaginaria est quidā gradus altior. s. videre illud qō apparet in ipsa imagine in qua appet ⁊ alī gradus infimus scz audire tm̄ verba. Unde Jacob vt insinuaret excellentiā visionis imaginarie sibi ostense dicit. Vidi dōm facie ad faciem. i. vidi dōm imaginarie apparentem in sua imagine ⁊ non p essenntiā suaz. Sic em̄ nō fuisset visio imaginaria. Sed tm̄ quidā dicunt q̄ in pria ipsa diuina essentia videbit p similitudinē creataz scz hoc est oīno falsum ⁊ impossibile. q̄ nunq̄ potest aliq̄d per essentiam cognosci p similitudinē q̄ non cōueniat cum re illa in specie. Lapis enim nō potest cognosci fm illud qō est nisi per spēm lapidis que est in anima. Nulla em̄ similitudo ducit in cognitionē essentie alicuius rei si differat a re illa fm speciem. ⁊ multo minus si differt fm gen⁹. Nō em̄ p spēm equi vel albedinis pōt cognosci essentia [illegible]s. ⁊ multominus essentia angeli. Multo ḡ minus p aliq̄az speciem creatā quecūq̄ sit illa potest videri diuina essentia. cum ab essentia diuina plus distet quecūq̄ species creata in anima. q̄ species equi vel albedinis ab essentia angeli. Unde ponere q̄ deus videat solum p similitudinez seu p quandā refulgentiā claritatis sue est ponere diuinā essentiā non videri. Et preterea cuz alia sit quedā similitudo dei visio illa nō magis esset specularis ⁊ enigmatica q̄ est in vita q̄ visio clara ⁊ aperta q̄ reprōmittit sanctis ī gloria ⁊ in q̄ erit beatitudo nostra. Uñ Aug. dicit hic in glo sa q̄ visio dei q̄ est p similitudinē ptinet ad visionē speculi ⁊ enigmatis. Sequeret etiaz q̄ beatitudo hoīs vltima esset in alio q̄ in ipso deo qō est altenum a fide. Naturale etiam hoīs desideriū qō est puenīedi ad p̄mā rerum causam ⁊ cognoscendi ipsam p seipsam esset inane. ¶ Sequitur. Nunc cognosco ex pte ⁊c. hic illud qō pbauit in generali. pbat in speciali de cognitiōe suiipsius dicēs: Nūc id est in p̄senti vita ego paulus cognosco ex pte id ē obscure ⁊ imperfecte. tunc aūt scz in patria vt cognoscaz sicut ⁊ cognitus sum id ē sicut deus cognouit essentiam meā ita deum cognoscam p essentiā. ita q̄ ly. sicut. non importat hic equalitatē cognitionis sed similitudinē tm̄. ¶ Consequenter infert principalē conclusionem cum dicit: Nunc aūt manent ⁊c. Causa aūt quare non facit mentionē de oī bus donis. sed istis trib⁹ tm̄ est: q̄ hec tria cōiungūt deo alia aūt ñ cōiūgūt deo nisi mediātib⁹ istis. Alia etiā dona sunt q̄dā disponētia ad gignēdū ista tria ī cordib⁹ hoīm. Uñ ⁊ solū ista tria scz fides spes ⁊ caritas dicunt Xtutes theologice q̄ hñt īmediate deū p obiecto. Sed cū dona sint ad p̄ficiendū vel affectū vel intellectuz ⁊ caritas p̄fici at affectum: fides intellectum. non videt q̄ spes sit necessaria sed superflua. Ad hoc sciendū q̄ amor est quedaz vis vnitiua ⁊ oīs amor in vnione quadā cōsistit. Unde ⁊ fm diuersas vniōes diuerse species amicitie a philosopho distinguunt. Nos aūt habemus duplicem coniunctionem cum deo. Una est quantū ad bona nature que hic pticipamus ab ipso. Alia q̄tū ad beatitudinē inquantuz nos hic sumus participes p gratiā superne felicitatis fm q̄ hic ē possibile. speramus etiam ad pfectam consecutionē illi⁹ eterne beatitudinis puenire ⁊ fieri ciues celestis hierusalem. Et fm primā cōmunicationē ad deuz est amicitia naturalis. fm quā vnumquodq̄ fm q̄ est deum vt causam primā ⁊ summū bonum appetit ⁊ desiderat vt finem suuz Scōm vero cōmunicationē secūdā est amor charitatis: q̄ solum creatura intellectualis deuz diligit. Quia vero nihil potest amari nisi sit cognitum. ideo ad amorē charitatis exigit primo cognitio dei. Et q̄ hoc est supra naturā p̄mo exigit fides que est non apparentū. Secūdo ne homo deficiat vel aberret exigit spes: p quam tendat in illum finem sicut ad se ptinet ⁊ de his tribus dicit eccī. 2. Qui timetis deum credite in illum. q̄tū ad fidē. qui timetis deū sperate in illum q̄tum ad spem. q̄ timetis deum, diligite eum. q̄tum ad charitatē. Ista ergo tria manent nūc. sz caritas maior est omnib⁹ ppē ea q̄ dicta sunt supra.

Incipit capitulū decimūquartū.

Sectamini charitatem emulamini spiritalia: magis aūt vt ppheteť Qui enim loquit lingua: nō hominib⁹ loquit: sed deo. Nemo em̄ audit. Spūs autē loquit misteria. Nam qui pphetat: hominib⁹ loquit ad edificationem ⁊ exhortationē ⁊ consolationez. Qui loquit lingua semetipsum edificat. qui aūt pphetat ecclesiam dei edificat.

Postra excellentia charitatis ad alia dona: hic consequēter aplūs cōparat alia dona ad inuicē: oñdens excellentiā pphetie ad donū linguaꝝ. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit excellentiā pphetie ad donum linguaꝝ. Scōo quō sit vtendum dono linguaꝝ ⁊ pphetie ibi. Quid ergo ē fratres ⁊c. Circa p̄mū duo facit. Primo ostendit q̄ donum pphetie est excellentius q̄ donū linguarū rōnibus sumptis ex pte infidelium. Secundo ex parte fideliū ibi. Fratres mei ⁊c. Prima pars diuidit in duas. Primo ostēdit q̄ donū pphetie est excellentius dono linguarū q̄tuz ad vsum eorum in exhortationib⁹ seu predicationib⁹. Secūdo q̄tū ad vsum linguaꝝ q̄ est in orando. Ad hec enim duo ē vsus lingue ibi. Et ideo loquit ⁊c. Circa p̄mū duo facit. Primo est

Explanatio sancti Thome

habet eas vñ ei inuideo. Et sic patet q̃ ex zelo surgit inuidia. Cũ g̃ dicit emulamini spũalia. nõ intelligit ŏ inuidia qz spũalia possunt a mltis hẽri. sz dic̃ emulamĩ vt ĩducat ad feruenter amandũ deuz. Et qz int̃ spũalia est grad⁹ q̃dam qz pphetia excedit donum linguaz. ideo dicit. Magis aũt vt pphetetis quasi dicat. Inter spiritualia magis emulamini donũ pphetie. 1. thessal. 5. Spũm nolite extĩguere, pphetias nolite spernere. ¶ Ad explanatiõz aũt totius capituli prenotanda sunt tria. scz quid sit pphetia. quot modis dicat̃ in sc̃ptura sacra pphetia. z quid sit loqn linguis. Circa primũ sciendũ est q̃ pphetia dicit q̃si pcul videns z fm quosdam dicit a foz faris: sed melius dicit a phanos qõ est videre. Unde. 1. Reg. 9. dicit q̃ q̃ nunc dicit̃ pphetа olim videns dicebat̃. Unde visio eoz q̃ sunt pcul siue sint futura contingentia siue supra rõem nostram dicit̃ pphetia. Est igit̃ pphetia visio seu manifestatio futurorũ ptingentiũ seu intellectũ humanũ excedẽtium. Ad huiusmodi aũt visionẽ quattuoz req̃runt̃. Cum eñ cognitio nostra sit p cozporalia z p fantasmata a sensibilib⁹ accepta. Primo exigit̃ q̃ in imaginatione formẽt̃ similitudines cozpales eoz q̃ ostendunt̃. vt dionysi⁹ dicit q̃ impossibile est aliter lucere nobis diuinũ radiũ nisi varietate sacroz voluminũ circumuelatũ. Scõm qõ exigit̃ ẽ lumẽ intellectuale illuminãs intellectũ ad ea q̃ supza naturalẽ cognitionẽ nr̃az ostendunt̃ cognoscenda. Misi eñ ad sili̇tudines sensibiles in imaginatiõe formatas itelligẽdas assit lumen intellectuale: ille cui similitudines hmõi ostedunt̃ nõ dicit̃ pphetа sed poti⁹ somniatoz. sicut phaRao q̃ licet viderit spicas z vaccas q̃ erãt indicatiua futurorum quozundã qz tñ non intellexit qõ vidit nõ dicit̃ pheta sed poti⁹ ille scz ioseph q̃ interpzetat⁹ ẽ. Et similit̃ est de nabuhodonosoz q̃ vidit statuã z nõ itellexit. Unde nec pphetа dicit̃ sed daniel. Et ppter hoc dicit̃ Dañ. 10 Intelligentia opus est in visione. Tertiũ qõ exigit̃ est audacia ad annunciandũ ea q̃ reuelant̃. Ad hoc eñ deus revelat vt alijs denuncient̃ Jere. 1. Ecce dedi verba mea in oze tuo. Quartũ est opatio miraculoz q̃ sunt ad certitudinem pphetie. Misi eñ facerent aliq̃ q̃ excedũt operatioz nature non crederet̃ eis in his que naturalẽ cognitionem transcendũt. Scõm g̃ hos modos pphetie dicunt̃ aliq̃ diuersis modis pphete. Aliq̃n eñ dicit̃ alijs pphetа q̃ habet oĩa illa quattuoz scz q̃ videt imaginarias visiones et hz intelligentiã de eis z audacter añnciat alijs. z opat̃ miracula z de hoc dicit̃ numeri. 12. Si quis fuerit inter vos pphetа zc. Aliq̃n aũt dicit̃ pphetа ille q̃ habz solas imaginarias visiones sed tñ im ppzie z valde remote. Aliq̃n eñ dicit̃ pphetа q̃ habet intellectuale lumẽ ad explanandũ etiam visiones imaginarias siue sibi siue alteri factas: vel ad exponendũ dicta pphetaz vel scripturas apl̃oz. Et sic dicit̃ pphetа oĩs q̃ discernit doctoz sc̃pturas qz eodem spũ interpzetate sunt quo edite sunt. Et sic salomõ et dauid possunt dici pphete inquantũ habuerũt lumen intellectuale ad clare z subtiliter intuendũ. Nã visio dauid intellectualis tantum fuit. Dicit̃ etiam pphetа aliqs solũ ex hoc q̃ pphetaz dicta denunciat seu exponit seu cantat in ecclesia z hoc modo dicit̃. 1. Reg. 19. q̃ saul erat inter pphetas. i. inter cantantes dicta pphetaz. Dicit̃ etiam aliqs pphetа ex miraculoz operatione fm illud Ecc̃. 48 Q̃ cozpus elisei mortuũ pphetauit. i. miraculũ fecit. Q̃ g̃ dicit hic aplus q̃ totum capitulũ de pphetis intelligendũ est de scõo modo scz q̃ ille dicit̃ pphetare qui p lumẽ intellectuale diuinũ visiões sibi z alijs factas exponit. Et fm hoc planũ erit qõ hic dicit̃ de pphetis. ¶ Circa scõm sciendũ est q̃ qz in ecclesia primitiua pauci erant qb⁹ ĩmi nebat fidem x̃pi p̃dicare p mundũ. ideo oñs vt comodi⁹ z pluribus verbũ dei annunciarent dedit eis donũ linguarum quib⁹ omnib⁹ p̃dicarent. nõ q̃ vna lingua loquẽtes ab omnib⁹ intelligerent̃ vt quidã dicunt. sed ad ĩram q̃ linguis diuersaz gentiũ ĩmo oĩm loquerent̃. Unde dicit apl̃us. Gratias ago deo q̃ omniũ vestrum lingua loquor. Et act̃. 1. dicit̃. Loquebant̃ varijs linguis zc. Et hoc donũ multi adepti sunt a deo in ecclesia p̃mitiua. Corinthij aũt qz curiosi erãt. ideo libenti⁹ volebãt illõ donũ q̃ donũ pphetie. Q̃ g̃ dicit hic loqui lingua vult aplus intelligi lingua ignota z non explanare. sicut si lingua theotonica loquat̃ quis alicui gallico z non exponat. hic loquit̃ lingua. Vel etiam si loquat̃ visiones tñ z nõ exponat loquit̃ lingua. Unde omnis locutio nõ intellecta nec explanata q̃cũq; sit illa est ppzie loq̃ lingua. ¶ His ergo visis ad expositionẽ lr̃e accedam⁹ q̃ plana est. Circa hoc g̃ duo facit Primo pbat q̃ donũ pphetie excellenti⁹ ẽ dono linguarum. Secundo excludit quandã obiectionẽ ibi. Volo aũt vos zc. Q̃ aũt donũ pphetie excedat donũ linguaz pbat duabus rõnib⁹ quaz pma sumit̃ ex comparatione dei ad ecclesiam. Secũda ratio sumit̃ ex cõparatione hoĩm ad ecclesiã. Prima aũt ratio talis est. Illud p qõ facit homo ea non solum que sunt ad honorẽ dei sed etiam ad vtilitatez primozũ est melius q̃ illud qõ fit tñ ad honorẽ dei: sz pphetia est non tñ ad honorẽ dei sed etiã ad primi vtilitatem. p donum vero linguaz soluz illud fit qõ est ad honorem dei. ergo zc. Huius aũt rõnis ponit mediũ z pmo q̃tum ad hoc q̃ dicit q̃ loquit̃ lingua honorat tñ deum. Et hoc est q̃ dicit. Qui loquit̃ lingua sz ignota nõ loq̃t̃ hominib⁹ id ẽ ad intellectũ hoĩm sed deo id ẽ ad honorẽ dei tñ. Vel deo qz ipe deus solus intelligit. Sap̃. 5. Auris zeli dei audit oĩa zc. Et q̃ nõ loquat̃ homi subdit. Memo eñ audit id ẽ intelligit. Sic eñ frequenter accipit̃ nõ audire p nõ intelligere. Matth̃. 13. Qui habet aures audiendi audiat. Quare aũt soli deo loq̃t̃ subdit q̃ ipse de⁹ loquit̃. Unde dicit. spũs aũt dei loquit̃ mysteria id est occulta. Mat. 10. Nõ eñ vos estis q̃ loq̃mi zc. ſ. 2. Memonuit que sunt spũs dei zc. Scõo pbat id qõ dicit q̃ prophetia est ad honorẽ dei z vtilitatẽ primoz. Unde dicit. Nam qui pphetat zc. id ẽ explanat visiones seu scripturas loquit̃ hominib⁹ id ẽ ad intellectũ hoĩm z hoc ad edificationẽ incipientiũ z ad exhortationẽ pficiẽtiũ. 1. thes. 5. Consolamini pusillanimes Titũ. 2. Loq̃re z exhortare Ad p̃solationẽ desolatoz. Vel edificatio ptinet ad spiritualem affectionẽ qz ibi primo incipit edificium spũale. Eph̃. 2. In quo z vos coedificamini zc. Exhortatio vero ad inductionẽ ad bonos actus. qz si affectus est bonus tũc actus est bonus Titũ. 2. Hec loquere z exhortare. Cõsolatio vero ĩducit ad tolerantiaz maloz Ro. 15. Quecũq; scripta sunt ad nostrã doctrinã sc̃pta sunt. Ad hec eñ tria inducunt predicantes diuinã sc̃ptura. Secunda ratio talis est. Illud qõ ẽ vtile soli facienti est min⁹ q̃ illõ qõ p̃dest etiam alijs. loqui aũt linguis est vtile soli ei qui loq̃t̃ pphetare vero alijs p̃dest. Igit̃ zc. Huius aũt rationis ponit mediũ. z pmo quantũ ad primã ptẽ medij. Et hoc ẽ q̃ dicit. Qui loquit̃ lingua semetipsum zc. ps̃. Cõcaluit cor meum intra me zc. Secundo q̃tum ad secundã ptem z hoc est q̃ dicit. Qui aũt pphetat ecclesiaz id est fideles edificat instruendo Eph̃. 2. Superedificati supra fundamentum apl̃oz z pphetaz.

Lectio secunda.

Volo aũt vos oñes loq̃ linguis: magis aũt pphetare. Nã maioz est q̃ pphetat q̃ qui loquit̃ linguis. nisi forte interpzetet̃ vt ecclesia edificationẽ accipiat. Nũc aũt fratres si venero ad vos linguis

loquens: quid vobis pdero: nisi vobis loqr aut in reuelatione. aut in scientia. aut in prophetia. aut in doctrina. Tñ que sine aĩa sunt vocem dantia. siue tibia. siue cithara. nisi distinctionē sonituz dederint: quō sciet id qō canitur aut citharizat. Etenim si incertā vocem de tuba quis parabit se ad bellum: Ita t vos p linguam nisi manifestū sermonē dederitis: quō sciet quod dicit. Eritis enim in aera loqntes. Tā mlta vt puta genera liguarum sunt in hoc mundo. t nihil sine voce est Si ergo nesciero virtutē vocis: ero ei cui loquor barbarus: t qui loquit mihi barbarus Sic t vos qñ emulatores estis spūz ad edificationem ecclesie querite vt abundetis.

Hic aplūs excludit obiectionē seu falsum intellectum qui posset esse circa premissa. possent eñ aliqui credere q erā aplūs prefert ppĥiam dono linguaz q donū linguarum esset contemnendū. Unde vt hoc excludat dic. Volo autē vos ꝛc. Ubi primo ostendit quid intēderit insinuare. Secundo ꝓōem hoz assignat ibi. Nam maior ꝛc. Dicit g licz hec q dicta sunt supra dixerim non tñ volo vos donū linguaz spernere. sed volo vos oēs loqui linguis tñ magis volo vt ppĥetetis. Numeri. 11. Quis tribuat vt omnis populus ꝛc. Cui rationē assignat cuz dicit. Nam maior ꝛc. qñ d. Ideo volo vt magis ppĥetetis. q maior est ꝛc. Et huius ratio est q aliqñ aliq mouentur a spūsancto loq aliqd mysticū qō ipsi non intelligūt. Unde isti habēt donū linguaz. Aliqñ aūt nō solū loquūt linguis: sz etiā ea q dicunt interpretant. Et ideo dicit. Nisi vt interpłet. Nā donum linguaz cum interpretatione est melius q ppĥetia. q sicut dictū est interpretatio cuiuslz q ardui ptinet ad ppĥetiā. Unde q loquit t q interpretat ppĥeta est et donum linguaz habet. t interpłat vt ecclesiam dei edificet. ideo dicit. Ut ecclesiā ꝛc. id est nō solum intelligat se sed etiam vt ecclesia edificet. Ro. 14. Que edificationis sūt inuicē custodiam9. t Ro. 15. Unusqsq ꝓximo suo placeat i bonū ad edificatiōz. Hūc aūt frēs ꝛc. hic ꝓbat q donū ppĥie ē excellēti9 q donū linguaz q exēpla. t hoc triplici. Primo p exemplū a seipso sumptū. Secūdo p exēplum sumptū a rebus inaĩatis ibi. Tñ q sine aĩa ꝛc. Tertio p exemplū sumptū ab hominib9 diuersimode loquentibus ibi. Tam multa ꝛc. Ex seipso aūt argumentat sic. Constat g q ego non minus habeo donū linguaz q vos sed si loquerer vobis solum linguis t nō interpretarer nihil vobis pdessem. Ergo nec vos adinuicē. Et hoc est q dicit. Nunc aūt fratres si venero ad vos lingnis loquēs. Hoc dupliciter pōt itelligi sz vel linguis ignotis vel aliam quibuscūq signis non intellectis. quid vobis pdero nisi loquar vobis aut in reuelatione ꝛc. Ubi notanduz q ista quattuor sz aut in reuelatiōe ꝛc. possunt dupliciter distingui. Uno mō penes ea de quib9 sunt. Et sic sciēdū ē q illustratio mentis ad cognoscendū est de quattuor qz vl est de diuinis. t hec illustratio ptinet ad donū sapientie. Diuinoz eñ vt supra dictum ē. 2. est reuelatio qz q sunt dei nemo nouit ꝛc. Et ideo dicit in reuelatione ꝙ sz illuminat mens ad cognoscendū diuina. Uel est de terrenis t non de quibuscūq. sed de illis tñ q sunt ad edificatiōz fidei. t hoc ptinet ad donū scientie. t ideo dicit. In scientia. non geometrie nec astrologie qz hec nō ptinet ad edificationē fidei. sed in scientia q est sanctoz sap. 10. Dedit illi sciam sanctoz ꝛc. Uel est de euentibus futuroz t hoc ptinet ad donū ppĥetie. Et ideo dicit. Aut in ppĥetia. sap. 8. Signa t monstra scit anteq fiant. t euentus temporz t seculoz. Notandū aūt q ppĥetia non accipit hic cōmūiter sz fm q supra dictū. sed accipit hic particulariter put est manifestatio futuroz tñ. Et fm hoc diffinit a Cassiodoro. Prophetia est diuina inspiratio rerū futura īmobili veritate denuncians. Ecc. 24. Adhuc doctrinaz quasi ppĥetiam effundā ꝛc. Uel est de agendis moralib9 t hoc ptinet ad doctrinā. Et ideo dicit. Aut in doctrina. Ro. 12. Qui docet i doctrina. Prouer. 13. Doctrina bona dabit gratiaz. Alio modo possunt hec distingui penes modos acquirendi cognitionē. Et sic sciendū est q oīs cognitio aut ē a supnaturali principio. s. deo: aut naturali sz lumine naturali intellectus nr̄i. Si aūt a supnaturali principio sz lumine diuino infuso: hoc pōt esse dupliciter. q aut infundit subito cognitio t sic est reuelatio. aut infundit successiue t sic est ppĥetia quā nō subito habuerūt ppĥete sed successiue t p partes. vt eoz ppĥetie oñdūt. Si vero cognitio acq̄ratur a naturali prīcipio hoc est aut p studiuz ppriū t sic ptinet ad scientiā. aut traditā ab alio t sic ptinet ad doctrinā. ¶ Tñ que sine anima ꝛc. hic ostēdit idē p exempla sumpta ex reb9 inaĩatis sz p instrumenta q̄ vident vocem habere. Et ꝓmo p instrumēta gaudij. Secūdo p instrumēta pugne ibi. Et eñ si incertā ꝛc. Dicit g. Hoc non solū patet p ea q̄ supra dicta sunt sed etiam ꝙtū ad ea q̄ sine aĩa vocem dant q loqui linguis nō soluz non pdest alijs. Et q̄ sine aĩa suut vocem dantia. Contra vox est sonus ab ore animalis pfat9 naturalib9 instrumētis formatus. Non ergo ea que sunt sine aĩa dant vocem. Dicendū q licet vox non sit nisi animaliū tamē potest dici p quādā similitudinē sz fm q quedā sicuti instrumēta habent quandā ꝙsonātiā t melodiā. t ideo de illis hic facit mentionē sz de cithara q̄ dat vocem tactu: t tibia que flatu. Si ergo hec dant vocez sine distinctione quomō scietur ꝛc. Cum eñ homo p instrumēta aliquid intendat exprimere sz aliquos cantus q̄ ordinant vel ad fletū vel ad gaudiuz. Esa. 30. Canticū erit vobis sicut vox sanctificate solēnitatis: t letitia cordis sicut q̄ pergit cū tibia vt intret in montem dñi Uel etiam ad lasciuiā non poterit diiudicari ad quid canit tibia aut ad quid cithara si sonus sit cōfusus t indistinctus. Ita si homo loquit linguis t nō interpretat non poterit sciri q̄d velit dicere. ¶ Et eñ si incertam vocem dederit ꝛc. hic ostendit idē p exempla inanimatoz. s. p instrumēta ad pugnā ordinata. Et sumit hec similitudo ex libro numeri. 10. Ubi cūm legit q dñs ꝓcepit moysi vt faceret duas tubas argenteas q̄ essent ad cōueniendū populū ad mouendū castra t ad pugnandū. Et p quolibet istoz habebant certum modū tubandi. qz aliter dabant vocem quādo debebant cōuenire ad concilium. aliter quādo mouebant castra. t aliter quādo pugnabant. t iō arguit, aplūs q sicut si tuba det incertā vocez id est indistinctā nescit vtrū debeat se parare ad bellum: t ita vos si loquimini tñ linguis nisi distinctū sermonē dicatis interpretando vel exponendo non poterit quis scire quid loq̄mini. Per tubā potest intelligi p̄dicator Esa. 58. Quasi tuba exalta vocem tuam ꝛc. Ratio aūt quare nō potest sciri quid loq̄mini est qz ertis in aera loquētes id ē inutiliter supra. 9. Sic pugno nō quasi aera verberās ꝛc. ¶ Tam multa ꝛc. hic sumit exemplū a diuersis linguis loquentium. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit diuersitatem linguarum. Secundo inutilitatē loquentiū sibi ad inuicē in linguis extraneis ibi. Si ergo nesciero ꝛc. Tertio concludit quod intendit ibi Sic t vos quoniā emul. ꝛc. Dicit g ꝓmo. Multe t diuerse lingue in mūdo sunt. t q̄libz pōt loq̄ q̄cūq vult. si tñ nō loq̄t determinate nō intelligit. Et

hoc est q̄ dicit. Tam multa ꝛc. hoc p̄t dupliciter exponi q̄ p̄t continuari cū p̄ceedentib⁹ vt dicat. Eritis in aera loquētes. ꝛ tam multa vt puta ꝛc. q̄si dicat. Ideo in aera id est inutiliter loq̄mini omnibus linguis q̄ loquimini sine intellectu q̄ tñ ꝓprias significationes vocū ad hoc habent vt intelligant. Nihil em̄ sine voce est. Vel potest sic p̄cutari. Eritis in aera loquētes. tam multa vt puta sunt genera linguaꝝ .i. singalis linguis. ¶Si q̄ nesciero ꝛc. hic ostēdit hoꝝ inutilitatē. Et hoc est q̄ dicit. Si loquar omnibus linguis. sed si nesciero virtutē vocis id ē signifi cationē vocis. ero cui loquar barbarus Jere. 5. Adducā sup̄ te gentē de longinquo. gentē cuius ignoras linguā. ¶Nota q̄ barbari ſm quosdā dicunt illi quoꝝ idioma discordat omnino a latino. Alij vero dicūt q̄ quilibz extraneus est barbarus omni alij extraneo. q̄n scz non intelligit ab eo. Sed hoc nō est verū q̄ ſm Ysidoꝝ barbaria est specialis natio. Col. 3. In xp̄o iesu non est barbarus ꝛ scitha. ꝛc. Sz ſm q̄ verius dicit barbari ꝓprie dicūt illi q̄ in virtute corporis vigēt in virtute rōnis deficiūt. ꝛ sunt quasi extra leges ꝛ sine regimine iuris. Et huic videt cō sonare Aristoteles in politicis suis. ¶Cōsequēter cuz dicit. Sicut et ꝛc. cōcludit qđ intēdit. ꝛ hoc p̄t dupliciter construi. Primo vt punctet hoc mō. q̄si dicat sic ego ero barbarus vobis si loquar sine significatione ꝛ interpretatione. sicut ꝛ vos eritis barbari ad inuicem. ꝛ ideo queri te vt abūdetis ꝛc. ꝛ hoc q̄n estis emulatores ꝛc. Vel alio modo vt totū ponat sub distinctione. Quasi diceret. Me ergo sitis barbari sic scz sicut ego facio. q̄n estis emulatores spūum id est donoꝝ spūsancti querite a deo vt abundetis. puer. 15. In abūdanti iusticia virt⁹ maxia ē. Que quidē iusticia est edificare alios. Matth. 7. Petite ꝛ dabit vobis querite ꝛ inuenietis. pulsate ꝛ aperiet vobis.

Lectio tertia

ET ideo qui loquitur lingua ozet vt interpretet. Nam si ozem lingua spūs meus ozat. mens autē mea sine fructu ē. Quid ergo est. Orabo spiritu: orabo ꝛ mente. Psallam spiritu: psallam ꝛ mente Ceteruz si benedixeris spiritu. quis supplet locum idiote? Quomodo dicet amen sup̄ tuam benedictionē? Quoniā quid dicas nescit Naz tu quidē bene gratias agis sed alter nō edificatur.

Supra ostendit aplūs excellentiā doni ꝓphetie ad donū linguaꝝ rōnib⁹ sumptis ex parte exhortationis: hic vero ostendit idem rōnibus sumptis ex pte rōnis. hec em̄ duo p̄ linguā exercem⁹ orationē scz ꝛ exhortatōz. Et circa hoc duo facit. Primo em̄ ꝓbat excellentiā ꝓphetie ad donū linguaꝝ rōnibus. Scđo exemplis ibi. Grās ago deo meo ꝛc. Circa p̄mū duo facit. Primo ponit necessitatē oratio nis. Secūdo ostendit quō in orōne plus valet donū prophetie q̄ donū linguarū. Nam si ozem lingua ꝛc. Dicit q̄ primo dixi q̄ donum linguaꝝ sine dono ꝓphetie non valet. ꝛ ideo q̄ interp̄tari est actus ꝓphetie q̄ est excellentior illi q̄ loq̄t lingua ign̄ta vl extranea vl aliq̄ mysteria occulta ozet scz deum vt interpretet id ē vt interpretandi grā detur sibi Col. 11. Orantes vt deus aperiat hostiū. Glo. aliter exponit ozet. Orare em̄ dicit dupliciter. scz vel deprecari deū vel psuadere. Quasi dicat Qui loquit lingua ozet id est ita psuadeat vt interp̄tet. ꝛ sic accipit orare hic glo. p̄ totum capitulū. Sed non est hec intētio aplī sed p̄ deprecatione ad deum. Naz si ozet ꝛc. hic ostendit q̄ in orā do plus valet ꝓphetia q̄ donum linguaꝝ. ꝛ hoc dupliciter. Primo rōne sumpta ex pte ipsius orantis. Secūdo ratione sumpta ex pte audientis ibi. Ceterū si benedixeris ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit rationem ad ꝓpositum ostendendū. Scđo remouet obiectionem ibi. Quid ergo ꝛc. Circa p̄mū sciēdū est q̄ est duplex oratio. Una est priuata q̄n scz q̄s orat in seipso ꝛ p̄ se. Alia publica q̄n quis orat coram populo ꝛ p̄ aliis. ꝛ in vtraq̄z constingit vti ꝛ dono linguaꝝ ꝛ dono ꝓphetie. Et ideo vult ostendere q̄ in vtraq̄z plus valet donū ꝓphetie q̄ donus linguaꝝ Et primo in oratione p̄uata dicens q̄ si sit aliq̄s ideota q̄ faciat orationē suā dicēs psalmū vel pater noster ꝛ non intelligat ea q̄ dicit iste orat lingua ꝛ nō refert vtrū ozet verbis sibi a spūsancto concessis siue verbis aliozum. Et si sit alius q̄ orat ꝛ intelligit q̄ dicit hic quidē orat et p̄phetat. constat q̄ plus lucrat q̄ orat ꝛ intelligit q̄ qui tm̄ lingua orat q̄ scz non intelligit que dicit. Nam ille q̄ intelligit reficit ꝛ q̄tum ad intellectū ꝛ quantū ad affectuz. sed mens eius q̄ non intelligit est sine fructu refectionis. Q̄n ꝛ cuz melius sit refici q̄tū ad affectum ꝛ intellectū q̄ q̄tū ad affectū solū: constat q̄ in orōne plus valet ꝓphetie donum q̄ solum donum linguaꝝ. Et hoc est q̄ dicit. Volo q̄ ozet vt interpretet. Naz si ozem lingua id ē orādo vtor dono linguaꝝ ita q̄ ꝓferam aliq̄ q̄ non intelligo tūc spūs meus .i. spūssanctus mihi datus orat q̄ inclinat ꝛ mouet me ad orandū. Et nihilomin⁹ mereor in ipsa oratione. q̄ hoc ipsum q̄ moueor a spūsancto est mihi meritū. Ro. 8. Nā qđ ozem⁹ sicut oportet nescim⁹ sed ipe spūssanct⁹ postulare nos facit. Vl spūs meus id ē ratio mea orat id ē dictat mihi q̄ ego loquar ea que ad bonū sunt siue verbis p̄ priis siue aloꝝ sanctoꝝ. Vel spūs me⁹ id est virtus imaginatiua orat inquātū voces seu similitudines corporaliū sunt tm̄ in imaginatione absq̄ hoc q̄ intelligant ab intellectu ꝛ ideo subdit. Mens aūt mea id est intellectus meus sine fructu est. q̄ non intelligit. Et ideo melius est in oratione ꝓphetia seu interp̄tatio q̄ donū linguaꝝ. sed nunqđ q̄n cūq̄ quis orat ꝛ non intelligit que dicit est sine fructu oationis. Dicendū q̄ duplex est fructus orationis. Unus fructus est meritū qđ hoī ꝓuenit. Alius fructus ē spūalis consolatio ꝛ deuotio concepta ex oratione. Et q̄tū ad fructū deuotionis spūalis p̄uat qui nō attendit ad ea que ore orat seu non intelligit. sed quantū ad fructū meriti nō est dicēdū q̄ euacuet q̄ sic multe orōnes essent sine merito: cum vix vnum pater noster p̄t homo dicere q̄n mens ad alia ferat. Et ideo dicendum est q̄ q̄n orans aliq̄n diuertit ab his q̄ dicit. seu q̄n q̄s in vno opere meritorio non cōtinue cogitat in quolibz actu qđ facit hoc ꝓpt deū nō pdit rationem meriti. Cuius ratio est q̄ in oībus actib⁹ meritoriis q̄ ordinant ad finē rectum nō requirit q̄ intentio agētis cōiungat fini ſm quēlibet actum. sed vis prima q̄ mouet intentionē manet in toto opere etiam si aliq̄n in aliq̄ particulari diuertat. ꝛ hec p̄ma vis facit totū opus meritorium nisi interrumpatur p̄ contrariā affectionē q̄ diuertat a fine p̄dicto ad finē contrariū. ¶Sed sciendū q̄ est triplex attentio. Una est ad verba q̄ homo dicit ꝛ hec aliq̄n nocet inquantū impedit deuotionē. Alia est ad sensuz verboꝝ. ꝛ hec nocet nō tñ ē multū nociua. Tertia ē ad finē ꝛ hec est melior ꝛ q̄si necessaria. Tñ id qđ dicit aplūs mēs est sine fructu: intelligit de fructu refectiōis. Quid ergo ē ꝛc. Quia posset aliq̄s dicere exp̄ozare lingua ē sine fructu mentis. sed tñ spūs orat. nūquid q̄ non est orandū spū ideo aplūs hoc remouet dicens q̄ vtroq̄z modo orandū ē ꝛ spū ꝛ mente. q̄ homo debet seruire deo de oñib⁹ q̄ habet a deo. ſz a deo habet spūm ꝛ mētē ꝛ iō debz de vtroq̄z orare Ecc. 47. De omni corde suo laudabit dominū ꝛc. Et ideo dicit. Orabo spū orabo ꝛ mente. Psallā spū ꝛc.

Et sic dicit orabo ⁊ psallã qz oratio vel est ad deprecandũ deum. ⁊ sic dicit orabo: vel ad laudandũ ⁊ sic dicit psallã. De istis duob⁹ Jac. 5. Tristat̃ q̃s in vobis oret equo añio ⁊ psallat. ps̃. Psallite dño ⁊c. Orabo ḡ spũ id est imaginatione ⁊ mente id ẽ voluntate. ¶ Ceteruz si benedixeris ⁊c. Hic scdo ostendit qz donuz pphetie plus valet q̃ donum linguaꝝ etiã in orõne publica q̃ est qñ sacerdos pubce orat. vbi aliqñ dicit q̃dã q̃ non intelligit aliqñ aliq̃ que intelligit. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rationem. Secũdo exponit eaz ibi. Quõ dicet ⁊c. Tertio ꝓbat qõ supposuerat ibi. Qm̃ q̃d ⁊c. Dicit ḡ vixi qz donũ pphetie in oratione priuata plus valet. ceterũ. ps z ⁊ in publica qz si benedixeris id ẽ si benedictionẽ dederis spũ id ẽ in lingua que non intelligat̃ seu imaginatione ⁊ motus a spũsancto q̃s supplet locum ideote. Ideota ꝓprie dicit̃ q̃ scit tm̃ linguã in qua natus est. Quasi diceret. Quis dicet illud qõ debet dicere ibi ideota? qõ est dicere amẽ. Et ideo dicit. Quõ dicet supplens tuam benedictionẽ. vbi glosa exponit id ẽ quõ consentiet benedictioni a te facte in plona ecclesie. Esa. 65. Qui bendictus est sup terrã benedicet̃ in eo amen. Amen idem est qõ fiat vel veruz est. quasi dicat si non intelligit q̃ dicis quõ cõformabit se dictis tuis? Põt quidẽ se conformare etiam si nõ intelligat sed in generali tm̃ nõ in speciali. qz non põt intelligere q̃d boni dicas nisi q̃ bñdicas tm̃. Sed quare nõ dañ benedictiones in vulgari vt intelligañ a populo ⁊ cõformẽt se magis eis. Dicẽdũ ẽ q̃ hoc forte fuit in eccl̃ia ꝑmitiua. z postq̃ fideles instructi sunt ⁊ sciunt q̃ audiũt in cõmuni officio fiunt benedictiones in latino. Cõsequẽter ꝓbat quare nõ potest dicere amen cum dicit. Nam tu quidẽ id est licz tu ḡ gratias agas bene deo inq̃tum intelligis: sed alter q̃ audit ⁊ non intelligit non edificatur inquantuz non intelligit in speciali ⁊ si in generali intelligat ⁊ edificet. Eph. 4. Oms sermo malus ex ore vestro nõ ꝓcedat. z si q̃s bonus est ad edificationẽ fidei. Et ideo melius est vt non solum lingua benedicat: sed etiam vt interpretet ⁊ exponat licz tu ḡ gratias agis bene agas

Lectio quarta.

§ Gratias ago deo meo qz oĩum vestrũ lingua loquor. Sed in ecclesia volo q̃nq̃ verba sensu meo loqui vt et alios instruã: q̃ decẽ milia verboꝝ in lingua Fratres nolite pueri effici sensib⁹. sed malicia puuli estote. In lege eñ scriptũ est. Qm̃ in alijs linguis ⁊ in labijs alijs loquar populo huic ⁊ nec exaudient me dicit dñs. Itaq̃ lingue in signũ sunt non fidelib⁹: sed infidelibus. pphetie aũt nõ in fidelib⁹ ꝑ fidelib⁹.

Hic ostendit aplus excellẽtiã doni pphetie ad donũ lingua rum p rationes sumptas ex parte sui ipsius. Et circa hoc duo facit. Primo agit grãs de dono linguaruz sibi a deo dato. Scdo se eis in exemplum ꝓponit ibi. Sz in ecclesia volo ⁊c. Dicit ḡ gratias ago ⁊c. q̃si dicat. Nõ ideo vilipẽdo donũ linguaꝝ qz ego dico q̃ donũ pphetie sit excellẽtius: sed debet charũ haberi. Unde ⁊ ego gratias ago ⁊c Est ḡ de oĩbus gratias agendũ. 1. thessal. 5. In oĩb⁹ gratias agite ⁊c. Uel gratias ago. q̃si d. Nõ ideo vilipẽdo donũ linguaꝝ q̃si eo carens. immo etiam ego habeo. ⁊ ideo dicit. Gratias ago ⁊c. Et ne intelligat̃ q̃ oĩes loq̃rentẽna lingua dicit. Oĩm vestrũ lingua loquor. Act. 2. Loquebanẽ varijs linguis aplí ⁊c. ¶ Sz in ecclesia. hic ponit se in exemplũ q̃si dicat. Si ego habeo donũ linguarum sicut ⁊ vos debetis facere illud qõ facio. Sed ego volo id ẽ magis volo loqui in ecclesia quinq̃ id ẽ pauca verba sensu meo. i. intellectu vt sez ego intelligã ⁊ intelligar ⁊ ex hoc instruã alios q̃ decem milia id ẽ q̃cũq̃ multitudinem verboꝝ in lingua qõ est loqui non ad intellectum quocũq̃ modo fiat vt supra expositũ ẽ. Dicũt quidã qz iõ dicit quinq̃ qz aplus videt velle q̃ magis velit dicere solum vnam orõem ad intellectũ q̃ multas sine intellectu. Oratio aũt fm grãmaticos ad hoc q̃ ꝏbeat facere pfectũ sensum debet habere quinq̃ sez subiectũ. predicatũ. copulam verbalẽ. ⁊ determinationẽ subiecti. ⁊ determinatioz predicati. Alijs videt melius q̃ qz ad hoc loquẽdũ est cũ intellectu vt alij doceañt. ideo ponit quinq̃ qz doctoz debet quinq̃ docere sez credenda. Titũ. 3. Hec loquere ⁊ exhortare ⁊c. Agenda. Matth. vltimo. Euntes in mũdum ⁊c. Uitanda sez peccata. Ecc̃. 21. Quasi a facie colubri fuge ⁊c. Esa. 58. Annuncia populo meo scelera ⁊ẽ. Speranda sez mercedẽ eternã. 1. Pe. 1. De qua salute exquisierunt ⁊c. Timenda sez penas eternas. Matth. 25. Ite maledicti in ignẽ eternũ ⁊c. ¶ Fratres mei nolite ⁊c hic ostendit excellentiã doni pphetie ad donum linguaꝝ rõnibus sumptis ex parte infideliũ. Et circa hoc duo fac. Primo excitat attentionẽ ⁊ reddit attentos. Secũdo arguit ad ꝓpositum ibi. In lege quid scriptũ est. Circa primũ videt aplus excludere pallium excusationis aliquoꝝ q̃ ideo docent quedã rudia ⁊ superficialia. quasi oñdãt se volentes viuere in simplicitate. ⁊ ideo nõ curantes de subtilitatib⁹ ad quas fm rei veritatẽ nõn attingunt hñtes verbum dñi ad hoc Matth. 18. Nisi cõuersi fueritis ⁊ efficiamini sicut puuli ⁊c. Sz hoc aplus excludit cum dicit. Nolite pueri effici sensu id ẽ nolite puerilia ⁊ inutilia ⁊ stulta loqui ⁊ docere. s. z. Cum essem paruul⁹ ⁊c. Sed quõ debetis effici pueri? affectu nõ intellectu. Et ideo dicit. Sz malicia. Ubi sciendum est qz puuli deficiunt in cogitando mala ⁊ sic debem⁹ effici puuli. ⁊ iõ dic̃. Sz malicia puuli estote. ⁊ deficiunt in cogitando bona ⁊ sic non debem⁹ eẽ puuli. immo viri pfecti. ⁊ ideo dicit. Sensibus aũt pfecti ⁊c. id est ad discretionem boni ⁊ mali perfecti sitis. Unde heb. 5. Perfectorum est solid⁹ cibus ⁊c. Non ergo laudatur in vobis simplicitas q̃ opponit̃ prudentie. sed simplicitas q̃ astutie. Et ideo dñs dicit Mat. 10. Estote prudentes sicut serpentes. Ro. 16. Uolo vos sapientes esse in bono: simplices in malo. ¶ Cõsequent̃ cũ dic̃. In lege q̃d scriptũ est? arguit ad ꝓpositu. Ubi sciendũ est qz hoc argumentũ sicut patet ꝑ glo. distinguit̃ ꝑ multa. Sz fm intentionẽ apli non videt qz attendat in toto hoc nisi vna ratio. Et ratio sua ad ꝓbandũ q̃ donũ pphetie est excellentius q̃ donũ linguaꝝ est talis. Oñe qõ plus valet ad illud ad qõ alterũ principaliter ordinat̃ est melius illo altero ordinato ad hoc. Sed tam donũ pphetie q̃ donum linguaꝝ ordinat̃ ad conuersionẽ infideliũ. sed pphetie plus valent ad hoc q̃ donũ linguaꝝ ergo pphetia est melioz. Circa hanc ḡ roem duo facit. Primo ostendit ad quid ordinat donũ linguaꝝ. ⁊ ad q̃d ordinat donũ pphetie. Secundo qz plus valet donũ pphetie ibi. Si ḡ cõueniat vniuersa ⁊c. Circa ꝑmũ duo facit. Primo inducit auctoritatem. Secundo ex auctoritate arguit ad ꝓpositũ ibi. Itaq̃ lingue. Circa ꝑmũ sciendũ q̃ hoc qõ dicit. In lege quid scptum est põt legi vel interrogatiue. Quasi dicat. nõ debetis effici pueri sensibus sed pfecti ⁊ hoc est videre ⁊ scire legez. Unde si estis pfecti sensib⁹ sciatis sez legem. Et in lege quid scptum est? de linguis que sunt inutiles aliqñ ad id ad quod ordinate sunt qz licet in diuersis linguis loquar sez populo iudeoꝝ. tñ homo nõ exaudit ⁊c. ꝓtest etiam legi remissiue. In lege q̃d scptuz est. q̃si dicat nolite moueri sicut pueri ad aliq̃d appetendũ nõ discernentes vtrum bonum vel minus bonum sit qõ affectatis ⁊ ꝓpo-

natis meliori bono sed estote pfecti sensib⁹ id ē discernat⁊ inē bona ꝛ magꝭ bona ꝛ sic affectetis. Et hoc fit si cogitatis ꝙd scptū est in lege qñ ī alijs ꝛc. saꝑ. 6. Cogitare ꝙ. ō illa sensus est cōsumatus. Et dicit in lege non accipiendo legem stricte ꝓ quinq; libris moysi tm̄ sicut accipit Luc. vltio. Necesse ē impleri oīa q̄ scpta sūt de me in lege ꝛc. sed ꝓ toto veteri testamēto sicut accipit Jo. 15. Ut impleatur sermo qui in lege eorum scptus est. quia odio habuerunt me gratis. Nō tamē in ꝑticulari scptus est. Accipit tamē hec auctoritas ex Esa. 28. vbi lra nostra habet. In loquela labij ꝛ lingua altera loquit ad populū istum. Hoc igit scptum est. Quoniā in alijs linguis id est in diuersis generib⁹ linguaꝝ ꝛ labijs id ē in diuersis idiomatib⁹ ꝛ modis ꝓnunciādi loquar populo huic. s. iudaico qz hoc signū specialiter fuit datū ad cōuersionē populi iudeoꝝ. Nec sic exaudiet qz scz ex signis visis non crediderūt. Esa. 6. Excaeca coz populi huius ꝛc. Sed quare deus dedit eis signa si non debebant cōuerti? Ad hoc sunt due rōnes. Una ratio est qz licet nō oēs conuersi fuerint. tamē aliq̄ sunt cōuersi eo q̄ non repellit dñs plebem suam ꝛc. Alia ratio ē vt iustioz appareat eorum damnatio dum manifestius apparet eorum nequitia. Jo. 15. Si non venissem ꝛ locutus eis non fuissem ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Itaq; lingue ꝛc. ex inducta auctozitate argumentat ad ꝓpositū q̄. si dicat. Ex hoc manifeste apparet q̄ donum linguaꝝ datum est nō fidelib⁹ ad credendū qz iam credūt. Jo. 4. Nō ꝓpter tuā loquelā ꝛc. scz infidelib⁹ vt cōuertant. In glo. autē ponunt due expositiones ambrosij q̄ non sunt lrales quarū vna est vt dicat. Sicut in veteri testamento locut⁹ sum populo iudeoꝝ ꝓ linguas id est figuras ꝛ ꝓ labia id est ꝓmittēdo bona temporalia sic adhuc ī nouo testamēto loquar huic populo in alijs linguis id est aperte ꝛ clare ꝛ alijs labijs id ē spūalib⁹: nec tamē sic exaudiēt me. s. q̄tū ad eorum multitudinē. Itaq; lingue date sunt nō fidelib⁹ sed infidelib⁹ ad manifestandū scz eoꝝ infidelitatē. Alia est. In alijs linguis id est obscure ꝛ parabolice loquar vt qz sunt indigni non exaudient id ē nō intelligent. ¶ Consequenter ostendit ad quid ordinat ꝓphetia scz ad instructionem fidelium q̄ iam credunt. Et ideo q̄ ꝓphetie date sunt non infidelib⁹ q̄ non credunt Esa. 53. Dñe q̄s credidit auditui nostro. sed fidelib⁹ vt credāt ꝛ instruant. Eze. 3. Fili hoīs speculatorē dedi te ꝛc. puer. 29. Cū defecerit ꝓphetia ꝛc. dissipabit populus.

Lectio quinta.

Si ergo cōueniat vniuersa ecclesia in vnū: ꝛ oēs linguis loquant: intrēt autē ideote ꝛ infideles: nōne dicent ꝙd insanitis? Si aūt oēs ꝓphetent: intret aūt quis infidelis vel ideota. cōuincit ab omnib⁹ dijudicat ab omnib⁹. Occulta eī cordis eius manifesta fiunt. ꝛ ita cadēs in faciē adorabit deū; pnuciās q̄ vere deus in vobis sit. Quid ḡ est fratres? Cū cōuenitis vnusq̄sq; vr̄m psalmū habet. doctrinā habet. apocalypsim habet. linguā habet. interꝑtationē habet. oīa ad edificationē fiant.

Glosa vult q̄ hic incipiat alia ratio ad ꝓpositū ostendendum. sed ꝑm q̄ dictuz est non est nisi vnum posita ratione ꝛ est quasi manifestatio medie ipsius rationis scz q̄ ꝓphetia plus valet ad illud ad quod specialiter ordinat donuz linguarum. Unde circa hoc duo facit. Primo ostēdit inconueniens qđ sequit ḡtum ad infideles ex dono linguaruz ibi. Sancti ꝓphete Secundo ostendit bonū qđ seq̄t ex bono ꝓphetie etiaz ad infideles ibi. Si aūt oēs. Inconueniens qđ sequit ex dono linguaꝝ sine ꝓphetia etiā ḡtum ad infideles est qz reputantur insani qui sic loquūt solis linguis cum tamē donū linguaꝝ ordinetur ad conuersionē infidelium vt iaz patet. ꝛ hoc est qđ dicit. Si aūt oēs ꝛc. q. d. Ex hoc patet q̄ lingue nō sunt ꝑferende ꝓphetijs quia si conueniant scz oēs fideles in vnum nō solum corpore sed etiam mēte Act. 4. Multitudinis credentium erat coz ꝛc. ꝛ oēs qui iam conuenerūt loquant linguis ad lrām extraneis. vel loquant ignota ꝛ obscura. ꝛ dum sic cōfuse loquunt intret aliquis ideota id est q̄ nō intelligit nisi linguā suam vel infidelis ꝓpter quem date sunt lingue nōne dicet bis q̄ sic loquūt qđ insanitis? Nō eī non intelligit reputat insanitio q̄ si intelligat lingua nihilomin⁹ q̄ loquunt sunt occulta tm̄ malū est si nō exponatur qz poterūt credere de vobis si occulta loq̄mini que credunt de gentilib⁹ q̄ occultabant ea que faciebant in ritu eorum ꝓpter eorum turpitudinē. Et hec etiam insanitio quedā est. Cōtra. Idem est loqui linguis ꝛ loq̄ lrāliter tm̄ ad ideotas. cū ergo oēs loquant lrāliter in ecclesia qz oīa dicunt in latino videt q̄ similit sit insania. Dicendū ē ad hoc q̄ ideo erat insania in ꝓmittua ecclesia qz erant rudes in ritu ecclesiastico. Unde nesciebant que fiebant ibi: nisi exponeret eis. Modo vero oēs sunt instructi. Unde licet in latino oīa dicant sciunt tm̄ illud qđ fit in ecclesia. ¶ Consequnēter aūt cum dicit. Si aūt omnes ꝓphetent ꝛc. ostendit qđ bonuz sequit ex dono ꝓphetie. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit qđ ꝑ bonū ꝓphetie sequat ḡtū ad infideles. Secūdo ostendit quō hoc seq̄tur ibi. Occulta eī ꝛc. Tertio subinfert qs effectus inde ꝓueniat ibi. Et ita cadens in faciē ꝛc. Dicit ḡ constat q̄ ex dono linguaꝝ non cōuincunt infideles. Aūt ꝑ sed q̄si cōueniunt ꝓphetent id ē oēs ad intellectū loquant vel exponant scpturas vel etiā reuelationes eis factas interꝑtent. Oēs dico nō simul. sed vnus post aliū sic ꝓphetent. Intret aūt scz ecclesiā ideota aliqs scz nō hns nisi linguā maternā. hoc est bonū qđ inde seq̄t qz cōuincit de aliq̄ erroze q̄ oñdit sibi. Jere. 31. Postq̄ oñdisti mihi cōfusus sū Ab oñib⁹ q̄ ꝓphetāt diiudicat. Quasi dicat damnabilis ostendit de malis mozib⁹ ꝛ vitijs suis. 1. coz. 2. Spūalis id est doctor oīa dijudicat ꝛc. Ad hec eī duo valet ꝓphetia scz ad ꝑfirmationē fidei ꝛ instructionē moꝝ. Quō aūt hoc bonū sequat ex ꝓphetie dono subdit cū dicit. Occulta ei cordis. Nō pōt itelligi triplr. Uno mō ex hoc q̄ ad lrām aliq̄ in ꝓmittua eccla grām habuerunt vt secreta cordiū ꝛ pcta hoīm scirēt. Uñ legit de petro act. 5. Q̄ dānauit ananiā ō fraudato ꝑcto agri. Et ꝑm hoc legit. Occulta eī ꝛc. q̄si dicat iō cōuincit qz occulta. i. secreta pecata sua manifesta fiunt ab illis q̄ ea reuelant. Alio mō ex hoc q̄ aliqñ qs in ꝑdicatione tāgit multa q̄ hoīes gerūt in corde sicut patet in libris beati gregozij vbi q̄libz ꝛuenire potest fere omnes motus cordis sui. Et scōm hoc legitur. Occulta cordis quasi dicat. Ideo cōuincunt quia occulta cordis sui. i. ea q̄ gerūt in corde puer. 27. Quō in aqs respondet vult⁹ aspicientiū sic corda hoīm manifesta sunt prudentib⁹. Manifestant id ē tangunt ab eis. Alio mō qz aliqñ occultū cordis ōr illō qđ ē alicui dubiū ꝛ nō pōt ꝑ se certificari. Et ꝑm hoc legit. Occulta cordis sui. i. ea de qb⁹ in corde suo dubitabat ꝛ q̄ nō credebat manifestāt dum scz vadens ad ecclesiā frequent fiūt sibi manifesta sicut de seipso dicit aug. q̄ ipse ibat ad ecclesiā solū ꝑ cantu. ꝛ tm̄ ibi multa de quib⁹ dubitabat ꝛ ꝓpter q̄ non iuerat manifestabant sibi. Ex hoc eī sequebat reuerentia qz conuictus reuerebat deū. ꝛ hoc est qđ dicit. Et ita cadēs id est ex quo ita conuincebatur ꝛ manifestabant occulta

cordis sui cadens in faciē adorabit deū. Matth. 2. Prosternentes adoraverunt eum quod signū est reuerētie. De reprobis aūt legit̄ q̄ cadūt retrorsum puer. 4. Via impiorum tenebrosa nesciūt vbi corruant. Electus vero in faciem cadit q̄ videt vbi pternit̄ qō signuz est reuerentie. Matth. 2. Et Levit̄. 9. Laudaverūt deū ruētes in facies suas ps. Coram illo pcidēt ethiopes. Et nō solū exhibebit reuerentiam deo: sed etiam ecclesie q̄ pnunciās dicet q̄ vere deus est in vobis q̄ pphetatis in ecclesia Zacharie. 8. Ibimus vobiscū: audiuim⁹ enī q̄ deus est vobiscū. Apparet igit̄ q̄ donū pphetie ē vtilius q̄tum ad infideles. ¶ Quid g̃ est fratres. hic ordinat eos ad vsum donorū diuinorum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qualiter se debeant habere ad vsum horum donoz. Secūdo concludit pncipale intentū ibi. Ita q̄ fratres emulamini prophetare ꝛc. Circa pmū duo facit. Primo ostendit quō ordinate se debeant habere in vsu dictoz donorum. Secōo exp̄mit eorum p̄sumptionē ibi. An a vobis sermo ꝛc. Circa pmū tria facit. Primo ostendit in generali quō se debent habere in omnib⁹ donis. Secūdo quō se habeāt q̄tū ad donū linguaz ibi. Sive lingua qs loquat ꝛc. Tertio ondit quō se habeant quantū ad donū pphetie ibi. Prophetent duo aut tres ꝛc. Dicit ergo pphetare est melius q̄ loq̄ linguis. Quid ergo fratres agendū est: hoc sc̄z agendum est. Nam cū cōuenitis constat q̄ vnus nō habet oīa dona ꝛ ideo non debet vti aliq̄s vestrū omnib⁹ donis: sed eo dono qō spēalius accepit a deo ꝛ qō melius sit ad edificationē. Nam vnusquisq̄ vestrū habet aliq̄ donū speciale. Alius habet psalmū id ē habet canticuz ad laudandū nomē dei vel psalmos exponit. Habachuc. 3. Super excelsa mea deducet me ꝛc. Alius vero doctrinā id ē habet ꝑdicationē ad instructionē morū vel expositionē et spūalem sensum puer. 12. Doctrina sua cognoscit vir ꝛc. Alius apocalypsim habet id est revelationē vel in somnijs vl in visione aliqua. Dan. 2. Est deus in celo revelās mysteria ꝛc. Alius linguā habet id ē donū linguaz vel legēdi pphetias. Act̄. 2. Et ceperūt loq̄ varijs linguis ꝛc. Alius interpretatiōz. 1. Cor. 12. Alij interpretatio sermonū ꝛc. Hec autē sic ordināt: q̄ vel sunt ex ingenio nāli vel ex solo deo Si sunt ex solo ingenio naturali vel sunt ad laudez dei et sic dicit psalmū habet: vel ad instructionē primi. ꝛ sic dicit doctrinaz habet. Si sunt a solo deo sic dupliciter. Vel sunt aliqua occulta interius. ꝛ sic dicit apocalypsim habz Vel occulta exterius. Et sic dicit linguā habet. Et ad horum manifestationem est tertium scilicet interptatio. Et debet fieri vt oīa ad edificationē fiant Ro. 15. Unusq̄sq̄ vestrū primo suo placeat in bonum ad edificationē

Lectio sexta.

Sive lingua quis loquat ſm duos: aut vt multū tres ꝛ p partes ꝛ vnus interpretet. Si aūt non fuerit interpres: taceat in ecclesia: sibi aūt loquat ꝛ deo. Prophete aūt duo aut tres dicāt. ꝛ ceteri dijudicent. Q̄ si alij revelatū fuerit sedenti: prior taceat. Potestis enī omnes p singulos pphetare: vt oēs discant ꝛ oēs exhortētur. Et spūs pphetarū pphetis subiectus ē Non enī dissensionis est deus sed pacis: sicut ꝛ in oīb⁹ ecclesijs sanctoz doceo.

Hic aplūs ordinat eos quō se habeāt ad vsuz doni linguarum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qualiter debent vti dono linguaz. Secundo quādo debēt cessare ab vsu ibi. Si aūt nō fuerit ꝛc. Dicit g̃ primo q̄ mod⁹ vtēdi dono linguaz talis sit inter vos vt sive quis id ē si aliq̄s loquit̄ lingua id ē dicat visiones vel somnia huiusmodi locutio non fiat a multis ꝑpter occupationē temporis i linguis ꝛ non restet locus pphetijs ꝛ confusionē generet. Sz ſm duos id ē duobus. ꝛ si necesse fuerit ſm multū tres vt sit satis a trib⁹. Deut. 17. In ore duoz vel trium ꝛc. Sed notandum q̄ hec cōsuetudo adhuc partim seruat̄ in ecclesia. Nam lectiones et epl̄as ꝛ euangelia habem⁹ loco linguarum. ꝛ ideo in missa ſm duos seruat̄. q̄ solū duo dicunt̄ q̄ ptinent ad donū linguaz scz epl̄a ꝛ euangeliū. In matutinis ſm multa fit scz trib⁹ lectionib⁹ dictis in vno nocturno. Antiquitus enī dicebant̄ nocturna diuisim ſm tres vigilias noctis. nūc xo dicūt̄ simul. Nō solū aūt debz seruari ordo q̄tū ad numerū loquentiū sz etiā q̄tū ad modum. ꝛ hoc est qō dicit. Et p partes id est vt illi q̄ loquūt succedant sibi ad invicē scz q̄ vnus post aliū loquat. Vel p partes id ē intercise vt scz loquat vnam partez visionis seu instructionis ꝛ eam exponat. ꝛ post aliam ꝛ ipsam exponat ꝛ sic deinceps. quē modū cōsueuerūt seruare predicatores qū predicant p interp̄tationez hoibus ignote lingue ꝛ ideo dicit ꝛ vnus interpretet. ¶ Consequēter cū dicit. Si autē non fuerit ꝛc. ostendit quādo nō est vtenduz linguis dicens q̄ loquendū est p partes ꝛ vnus debet interpretari. Sed si nō fuerit aliquis interpres id ē q̄ interpretetur ille q̄ donū habet linguaz taceat in ecclesia id est non loquat̄ seu predicet multitudini in lingua ignota. q̄ non intelligit̄ ab eis sed sibi loquat̄ q̄ ipse se intelligit. et hoc tacite orando vel meditādo Job. 10. Loquar in amaritudine anime mee dicam deo ꝛc. ¶ Prophete aūt duo ꝛc. Hic aplūs ordinat eos quomō se habeant ad vsum pphetie. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q̄liter vtēdum est dono pphetie. ꝛ quantū ad numerū. ꝛ ad ordinē. Secundo ostendit quibus vsus pphetie inrerdicit ibi. Mulieres in ecclesia ꝛc. Circa pmū tria facit. Primo docet ordinem vtendi dono pphetie. Secundo huius rationem assignat ibi. Potestis enim omnes ꝛc. Tertio obiectionem excludit ibi. Spūs pphetarum ꝛc. Circa pmuz duo facit. Primo determinat numerū vtentium dono docto. Secūdo docet modū seu ordinē vtēdi ibi. Q̄ si alij ꝛc. Circa primū sciendum est q̄ vsus pphetie ſm q̄ hic videt accipere apostolus est ꝑponere verbū exhortatiōis ad plebem exponendo scripturas sacras. ꝛ qz erant in pmitiua ecclesia plures q̄ a deo hoc donū habebant ꝛ fideles non erant adhuc multiplicati. ideo ne esset confusio ꝛ tedium: vult aplūs q̄ non oēs q̄ sciunt exponere pphetias ꝛ sacram scripturam pphetent: sed aliq̄ ꝛ determinati. ꝛ hoc est qō dicit. Prophete ꝛc. Quasi dicat. Volo q̄ omnes q̄ conveniūt sed duo tm̄ aut ad plus tres: put hoc loquendi necessitas exigit dicant id est exhortentur. Et hoc etiam consonat scripture. Deut. 17. et Matth. 18. In ore duoz vel trium ꝛc. Ceteri vero scz illi q̄ non debent diiudicare ea que ab his ꝑponunt̄ vtrum scz bene vel male dicta sint. benedicta approbando ꝛ maledicta retractari faciendo. ſ. 2. Spūalis homo oīa diiudicat. Est etiam seruandus ordo in vtēdo dicto dono. vt si alteri illoz q̄ sedebant ꝛ tacebant ꝛ diiudicabant fuit aliq̄d melius revelatum q̄ illi q̄ exhortat̄ ꝛ stat prioz. tunc iste q̄ stat debet sedere: ꝛ ille cui melius revelatū est debet surgere ꝛ exhortari. Et hoc est qō dicit. Q̄ si alij sedenti revelatum fuit scz p spūm sanctum ꝑor exhortans taceat ꝛ cedat ei. Ro. 12. Honore invicem prevenientes. Et ratio huius est: qz ſm hūc modū potest is successive ꝑphetare p singulos id est omnes. scz vt sic omnes id ē maiores discant ꝛ omnes id est minores exhortent̄ puer. 1. Audiens sapiēs ꝛc. Et si aliquis dicat o aple ego non possum tacere dum ali⁹ p

phetat vel cedere sedenti exquo incepi qz non possum re-
tinere spūm q̄ in me loquit̄ ꝑm illud Job. 4. Conceptum
sermonē tenere quis potest? Ideo aplūs hoc remouet cuz
dicit. Spūs pphetaꝝ ꝛc. Quasi dicat imo bene potest ta
cere vl sedere qz spūs pphetaꝝ id ē spūs q̄ dat pphetias
ꝛ ponit̄ in plurali numero ꝓpter multas reuelatiōes eis
instinctas pphetis subiecti sunt non quidē q̄tū ad cogni
tionem qz sicut dicit gregoriꝰ q̄ non semꝑ spūs pphetie
adest pphetis. Unde non est habitus sicut scientia. Sic
em̄ sequeret̄ q̄ etiam q̄tum ad cognitionē eis subiectus
esset ꝛ possent vti eo quādo vellent ꝛ non vti. Sed est q̄-
dam vis aut impressio a deo illuminans ꝛ tangens corda
pphetarū tunc solum qū sic tangunt̄ cognoscunt. Unde
non est sic eis subiectus. nec ꝑm hoc intelligit̄ verbū apo
stoli. sz spūs pphetaꝝ sunt subiecti pphetis q̄tum ad ꝓ-
nunciationē: qz scz in eorum potestate est ꝓnunciare ea q̄
reuelant̄ eis quādo volunt ꝛ nō pronunciare. Et sic nihil
valet excusatio qz nō cogit te spūs quin tacere possis. Et
q̄ hoc sit verum ꝓbat cum dicit. Non enim est dissensio
nis ꝛc. ꝛ facit talem rationē. Deus nunq̄ cogit ad id vn-
de oriat̄ rixa vel dissensio. qz deus non est dissensionis: sz
pacis. sed si cogeret homines spūs pphetie ad loquendū tūc
esset causa dissensionis qz sic vellet semꝑ loqui vel non do
cere vel tacere alio loquente de quo alij turbarent̄. Ergo
spūssanctus non cogit homines ad loquendū. 2. cor. vlti.
Deus pacis ꝛ dilectionis erit vobiscū ꝛc. Uerūtamē qz
adhuc posset obijcere q̄ hoc non faceret qz solum eis ista
mandabat ꝛ nō alijs ecclesijs. Unde ꝛ in grauamē posset
videri. ideo aplūs subdit. Hoc non solū in eis sed etiaz in
omnib⁹ ecclesijs docere. ꝛ hoc est qđ dicit. Sicut in oñi-
bus ecclesijs sanctorū doceo. s. de vsu linguaꝝ ꝛ pphetie
supra. 1. Idipsum dicatis oēs.

Lectio septima:

Mulieres in ecclesia taceant. Non em̄ ꝑmittit̄ eis loqui: sed subditas esse sicut ꝛ lex dicit. Si quid autē volunt discere: domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in ecclesia. An a vobis verbum dei ꝓcessit. aut in vos solos pervenit. Si quis videt̄ pphēta esse aut spiritualis: cognoscat que scribo vobis. qz domini sunt mandata. Si quis autē ignorat ignorabitur. Itaq̄ fratres emulamini pphetare: ꝛ loqui linguis nolite ꝓhibere. Oñia autez honeste ꝛ ꝑm ordinē fiant.

Hic aplūs ponit personas quib⁹ interdicit vsuz pphetie Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quibus pphetie vsus interdicit̄. Secūdo remouet obiectionē ibi. Si qđ aūt volunt ꝛc. Circa ꝑmū duo facit. Primo ponit māda tum de interdicto. Secūdo huius rōem assignat ibi. Non em̄ ꝑmittit̄ ꝛc. Dicit ergo. Volo vt viri hoc modo vtant̄ dono pphetie: sed mulieres in ecclesia nolo loqui sz tace-ant in ecclesijs. 1. Ti. 2. Mulierē docere in ecclesia nō ꝑ-mitto. Et rationem huius assignat Chrysostom⁹ dicēs q̄ semel est locuta mulier: ꝛ totum mundū subuertit. Sz cō tra hoc videt̄ qz de multis mulierib⁹ legit̄ q̄ pphetauer-runt sicut de samaritana. Jo. 4. Et de anna vxore phanu el Luc̄. 2. Et de delbora. Judicū. 4. Et de oldan pphe ten vxore sellum. 4. Reg. 22. Et de filiab⁹ philippi act. 21. supra. 10. etiā dicit̄. Oñis mulier orans vel pphetās ꝛc. Rūsio. dicendū q̄ in pphetia sunt duo. scz reuelatio ꝛ manifestatio reuelationis. sed a reuelatione non exclu-duntur mulieres: sed multa reuelant̄ eis sicut ꝛ viris. Sz annunciatio est duplex. Una publica et ab hac excludunt̄ Alia est priuata et hec ꝑmittitur eis qz non est predicatio sed ānunciatio. huius aūt rationē assignat dicēs. Nō em̄ ꝑmittit̄ eis loqui scz ab ecclesie auctoritate. sed hoc est of ficium earum vt sint subdite viris. Unde cum docere dis cat prelationē ꝛ presidentiam non decet eas que subdite sunt. Ratio aūt quare subdite sunt ꝛ nō presunt est qz de-ficiunt ratione que est maxime necessaria presidēti. Et iō dicit pbus in politica sua q̄ corruptio regiminis est quā-do regimen quenit ad mulieres. ¶ Consequēter cum di-cit. Si quid volūt ꝛc. quia possent aliq̄ dicere q̄ ad mn⁹ de dubijs possunt q̄rere in ecclesia. ideo aplūs hoc exclu-dit. Et circa hoc duo facit. Primo em̄ remouet obiectio-nem. Secōo rationē assignat ibi. Turpe est ꝛc. Dicit g̃ di co q̄ mulieres taceant in ecclesia. sed si aliqua de quibus dubitant addiscere volunt interrogent viros suos domi. 1. Ti. 2. Mulier in silentio discat cum oñi ꝛc. Huius aūt ratio est qz turpe est non solū indecens. In mulierib⁹ em̄ cōmendat̄ verecundia. Ecc̄. 26. Gratia sup gr̃am ꝛc. Si ergo in publico q̄reret ꝛ disputaret signū esset inuerecun-die ꝛ hoc est ei turpe. ꝛ inde est etiam q̄ in iure interdicit̄ mulierib⁹ officium aduocandi. ¶ Cōsequenter cum dicit An a vobis sermo dei ꝛc. confutat cōtradicētes. ꝛ qz pos-sent oñes simul cōtradicere vel ad minus sapientes inter eos. Ideo circa hoc duo facit, Primo em̄ confutat eos q̄-tum ad totam eorum ecclesiā. Secūdo q̄tum ad sapientes tantū ibi. Si q̄s aūt videt̄ ꝛc. Circa ꝑmum sciendū est q̄ causa quare populus cōsueuit contradicere dño vel recto ri est singularitas. Singularitas em̄ potest causari vel ex prioritate in aliquo bono vel excellētia. Et ideo aplūs vo lens ꝛ contradicentes corinthios confutare excludit ꝑmo ab eis ꝓritatem cū dicit. An a vobis sermo dei ꝓcessit? Quasi dicat. Non: sed a iudeis Esa. 2. De syon exibit lex ꝛc. Quasi dicat: si in ecclesia iudeorū facerem aliquas or dinationes contra ordinationes suas possent cōtradicere quia ipsi ꝑus habuerunt verbum dei. sed vos non. quia non ꝓcessit a vobis sermo dei. Secundo excludit ab eis excellentiā. An in vos solos ꝛc. Quasi dicat nō solū vos credidistis sed etiam alij. Unde vos nō excellitis eos ꝑs In oēm terram exiuit sonus eorum ꝛc. ꝛ ideo debetis face re vt alij faciūt. ¶ Consequēter cum dicit. Si quis aūt vi-detur ꝛc. In speciali confutat maiores. Et circa hoc duo facit. Primo confutat eos. Secūdo respondet cuidā tacē te obiectioni ibi. Si q̄s aūt ignorat ꝛc. Dicit ergo. ēsto q̄ tota ecclesia non contradicat: sed aliquis qui videt̄ esse p pheta ꝛc. ꝛ dicit videt̄ qz si contradicit non vere est pphe ta vel sapiēs seu spiritualis qz nō ꝓtradiceret. Dicit etiaz pphēta ꝛ spūalis qz multi sunt spūales q̄ non sunt pphe te. licet oñes pphete sint spūales. Iste inq̄ q̄ sic videtur pphēta ꝛ spūalis non contradicat sed cognoscat id ē sciat qz ea que scribo vobis sunt mandata dei ꝛ nō tantū mea. Quasi dicat ex q̄ null⁹ ausus mādatis dñi ē cōtradicere ꝛ ea que scribo sunt mandata dei. non audeat aliquis cō-tradicere. 2. cozin. vltimo. An experimentū que ris ꝛc. et ex hoc possumus colligere q̄ verba apostolorū sunt ex familiari reuelatione spūssancti ꝛ christi ꝛ ideo seruanda sunt sicut p̄cepta christi. Unde ꝛ signāter aplūs distinguit illa que ex se mandat cum dicit. De virginibus autē man-datum domini nō habeo. Sed posses dicere. O apostole quō ego cognoscam q̄ hec sint mandata dei? Non pos-sum hoc scire. Hoc aplūs excludit dicens. Non valet tibi hoc qz non debes ignorare. Quare? Quia omnis igno-rans ꝛc. Matth. 25. Amen dico vobis nescio vos. Ex q̄ patet q̄ omnes tenent̄ scire ea que sunt de necessitate salu tis que ipse prius mandat ꝛ apostoli ꝛ pphete. Vel aliter

Si quis videt ꝛc. vt sit confirmatio p̄cedentiū. Quasi dicat. Ita scribo sz vos nō potestis ea agnoscere ꝓpter eoꝝ difficultatē ꝛ qz simplices estis. sed vt sciatis q̄ ea q̄ scribo iusta sūt ꝛ honesta volo adducere testimoniū ꝓphetaꝝ ꝛ spūalium virozuꝫ q̄ sunt inť vos. Et ī̄ dicit. Si sq̄ autē ꝛc. ꝑ. 2. Spūalis iudicat oīa. Et ne aliquis dicat nō curamus scire ista subdit q̄ tenenť scire. quia oīs ignorās ꝛc. Esa. 5. Propterea captiuus ductus ꝛc. ps. Nescierūt neq̄ intellexerūt ꝛc. ¶ Itaq̄ fratres mei ꝛc. aplūs hic cōcludit generalē āmonitionē. Et circa hoc tria facit. Prio monet eos ad appetitū omniū donoꝝ dicens. Itaq̄ ꝛ loqui linguis ꝛ ꝓphetare est bonum. Emulamini id est desideretis ꝓphetare cuius causa est quia sicut dicit̄ puer. 29. Deficiente ꝓphetia dissipabit̄ populus. Et accipitur ꝓphetare hic ſm q̄ p totum capitulū expositum est. et tñ licet desideretis ꝓphetare nolite ꝓhibere loqui linguis ne fiat dissensio. Scdo inducit ad debitum modū cum dicit. Omnia autē honeste vt sz vno loquente alij taceant et mulieres in ecclesia nō loquanť et similia. Ro. 13. Sic vt honeste in die ambulem⁹ ꝛc. Tertio inducit eos ad cōgruum ordinem cum dicit. Et ſm ordinem. vt sz primo vnus ꝛ postea alius loquat̄ et p partes et similia que dicta sunt. Judicū. 5. Stelle manentes in cursu suo aduersus sysaram pugnauerūt.

Incipit capitulū decimūquintū.

Notum vobis facio fratres euāgelium q̄ ꝓdicaui vobis. quod ꝛ accepistis. in quo ꝛ statis. ꝑ quod ꝛ saluamini. q̄ ratiōe p̄dicauerim vobis si tenetis. nisi frustra credidistis. Tradidi em̄ vob̄ in primis q̄ ꝛ accepi. qm̄ xp̄s mortu⁹ est ꝑ pctis nostris ſm scripturas. ꝛ qz sepult⁹ est ꝛ qz resurrexit tertia die ſm scripturas. ꝛ qz visus est cephe ꝛ post vndecim. Deinde visus est plusq̄ q̄ngentis fratrib⁹ simľ ex q̄b⁹ multi manēt vsq̄ adhuc. q̄dam autē dormierunt. Deinde visus est iacobo. deinō aplīs oīmb⁹. Nouissime aūt oīm tanq̄ abortiuo visus ē ꝛ mihi. Ego ei sum mīm⁹ aplor q̄ non sum dignus vocari aplūs. qm̄ psecut⁹ sum ecclesiā dei. Gra aūt dei sum id q̄ sum ꝛ gratia eius in me vacua non fuit. ꝑ abundantius illis oīmibus laborauī: Non ego aūt sed gratia dei mecū. Siue em̄ ego siue illi: sic p̄dicamus⁹. ꝛ sic credidim⁹.

Post q̄ aplūs instruxit corinthios de ipsis sacramētis et de re contenta ꝛ significata in sacramentis sz de gratia ꝛ eius effectibus: hic conseq̄nter instruit eos de re non contenta sed significata in sacramentis sz de glozia resurrectionis que nō est contenta in sacramento: cum nō statim habeat eam q̄ suscipit sacramenta sed significat̄ glozia resurrectionis in ipsis in q̄ntum conferť in eis gratia p quaz ad beatitudinē q̄nit̄. Circa hoc aūt duo facit. Primo ꝓmittit tractatū de resurrectione. Scdo p hoc ꝓbat resurrectionem cōmunē omniū hoīm ibi. Si aūt xp̄s predicat̄ ꝛ. Circa primū duo facit. Primo cōtendat euangelicā doctrinā. Secūdo annūciat que oporter scire circa resurrectionē xp̄i ibi. Tradidi em̄ vobis ꝛ. Cōmēdat em̄ eminetiam euangelice doctrine q̄tum ad quattuoꝝ. Primo q̄tum ad predicantiū auctozitatē. qz ipsi apli. Et hoc ť q̄ dicit. O fratres cōtinuando se ad p̄cedentia facio vobis notum euangeliū qō idē est qō bona annūciatio q̄ incipit a xp̄o. Unde quicq̄d ptinet ad xp̄m vel est de ipso xp̄o dicitur euangeliū. Qō predico vobis q̄si dicat. Illud qō p̄dicaui vobis de xp̄o notuꝫ facio vobis. i. reduco vobis ad memoriā. q̄si nō sint noua ea q̄ scribo ꝓhil. 3. Eadez scribere vobis ꝛc. Predicaui ego sz vobis ꝛ alij apli alijs. Et in hoc appet auctozitas hui⁹ doctrine qz a xp̄o a paulo ꝛ ab alijs aplīs Heb. 2. Que cuz initiū eccepisset enarrandi. Secūdo q̄tum ad cōmunē fidem oīm populoꝝ. et ideo dicit. Qō ꝛ accepistis oīes. sz hoc aug. dicit ptinere ad eminentiā hui⁹ fidei faciēs tale argumentū. Ad credenda ea q̄ sunt fidei aut sunt miracula facta aut non. Si sunt facta miracula habeo ꝓpositū q̄ dignissima ꝛ certissima est. Si nō sunt facta hoc ē maximū oīm miraculoꝝ q̄ p quosdaz paucos cōuersi sunt ad fidē infinita multitudo hoīm: p paupes p̄dicantes pauptatē diuites. p ideotas p̄dicantes ea q̄ ratiōnē excedūt: cōuersi sunt sapiētes ꝛ phi. ps. In oēm terrā exiuit sonus eoꝝ ꝛc. Sed si obijciat̄ q̄ etiam lex machometi recepta est a multis. Dicendū est q̄ nō est simile: qz ille opp̄mēdo ꝛ vi armoꝝ subiugauit eos sz isti apli moziēdo ipsi alios ad fidē duxerūt ꝛ faciēdo signa ꝛ pdigia. Ille em̄ ꝓponebat q̄daz que ad delicias ꝛ lasciuias ptinēt. sz xp̄s ꝛ apli terrenoꝝ cōtemptū. i. tes. 2 Cū accepistis a nobis verbū dei ꝛc. Tertio q̄tum ad virtutē qz cōfirmat ꝛ eleuat ad celestia. Jō dicit in quo statis sz eleuati ad celestia. Ille em̄ dicit̄ stare q̄ rectus ē. ꝛ hoc sola lex xp̄i facit. Ro. 5. Justificati ḡ p fidem ꝛc. Lex em̄ vetus nō faciebat stare: sed curuabat ad terrena. Deut. 33 Oculus Jacob in terra frumenti ꝛ vini. Quarto q̄tū ad vtilitatē: qz sola noua lex pducit ad finē salutis. vet⁹ aūt non. Heb. 7. Neminē ad pfectū adduxit lex. Et ideo dicit. Per qō ꝛ saluamini. Hic iam ex certitudie spei p inchoationē q̄ est p fidem saluamī ꝛ in futuro in veritate rei ꝛ spei. Jac. 1. In mansuetudine suscipite institū verbū ꝛc. Jo. 20. Hec aūt scripta sunt vt credatis ꝛ vt credentes ꝛc. Et apponit hic duas conditiones. Prīa cū dicit si tenetis ꝛc. Glo. sic exponit: Si tenetis q̄ rōne p̄dicaui vobis illis euāgeliū. i. resurrectionē mortuoꝝ ea rōne q̄ confirmaui vobis id ē p resurrectionē xp̄i. Uel aliter. Saluamini ita tñ si tenetis. i. si seruatis ea rōne q̄ p̄dicaui vobis euangeliū xp̄i. Secūam cōditionē ponit cū dicit. Nisi frustra credidistis. Quasi dicat saluamī p fidē si non frustra credidistis id ē si fidei addunť bona opa. qz fides sine opibus mortua est. Jac. 2. Illud em̄ dicit̄ esse frustra q̄ ō est ad finē quem nō cōsequit̄. Finis aūt fidei est visio dei. Cū si nō saluamini frustra credidistis nō simpľ sz in q̄tū nō quenit ad finem Uel aliter. si tenetis. q. d. tenetis nisi frustra ꝛc. ¶ Tradidi em̄. Hic oñdit ꝓpositū ꝛc. circa hoc tria facit. Prio oñdit originē doctrine ō resurrectiōe xp̄i. Scdo oñdit ea q̄ doctrina hmōi ptinēt ibi. Qm̄ xp̄s mortu⁹ Tertio ꝓsonātiā seu quenientiā p̄dicantiū ibi. Siue em̄ ego ꝛc. Dicit ḡ p⁹ Illud debetis tenere. i. i memoria hēre qō tradidi vobis in p̄mis ꝛ adhuc trado. Et dicit i p̄mis. i. inť prīa credenda. Credēda em̄ vel ptinent ad trinitatē vel fidē incarnationis. Et prio debz hō credere ea q̄ ad fidē incarnationis ptinent: ꝛ postea q̄ ad trinitatē ptinēt. Qñ qō tradidi vobis in p̄mis sz de incarnatione ꝛ nō a me vel ex mea auctozitate tradidi: sz qō accepi a xp̄o vel a spūsancto. Gal. 1. Paulus aplūs ꝛc. ꝑ. 1. Ego accepi a dño ꝛc. Esa. 21. Que audiui a dño exercituū ꝛc. Ea aūt q̄ accepit ꝛ tradidit sūt q̄ttuoꝝ sz mors. sepultura. resurrectio. appitio xp̄i Dicit ḡ p̄mo tradidi vobis primo mortē xp̄i. ꝛ ideo dicit. Qm̄ xp̄s mortu⁹ est. In quo remouet dupliceť suspitionē q̄ suboziri posset circa mortez xp̄i. Prima est q̄ mortuus

esset p peccatis suis actualibus vel originali. Et hoc excludit cū dicit. Pro peccatis nostris nō suis Esa. 53. Propter scelus populi mei percussi eum. 1. Pe. 3. Christus semel p peccatis nostris ꝛc. Alia suspicio est q mors xpi esset casualis vel violentia iudeoꝝ. ꝛ hoc excludit cū dicit. Sm scripturas scz veteris ꝛ noui testamenti. Et ideo signanter specialiter dicit. Sm scripturas Esa. 53. Sicut ouis ad occisionem ductus ē. Jere. 11. Ego q̄si agnus māsuetus q̄ portat ad victimā ꝛc. Matth. 20. Ecce ascendimus hierosolimā ꝛc. Tradidi enī vobis Scō sepulturā xpi. et iō dic Et q̄ sepultus est. Sed nunquid sepultura est articulus fidei specialiter. q̄ facit hic mentionē spāliter de ea? Dicendū q̄ sm illos q̄ numerant articulos sm credenda nō est specialis articulus fidei: scz includit cū articulo passionis ꝛ mortis xpi. Cuius ratio est: q̄ fides est eorum q̄ sunt supra rationē. Unde ibi incipit articulus fidei vbi deficit ratio. Hoc aūt primū est q dns sit conceptus. et ideo cōceptio est articulus fidei. Scom q de⁹ est nat⁹ de virgine. et ideo hic est ali⁹. Tertiū q impassibilis de⁹ patiat ꝛ moriatur ꝛ hic est alius. et cum hoc intelligit etiam de sepultura. Unde non est spāalis articulus. ¶ Facit aūt aplus hic mentionē de sepultura ꝓpter tria. Primo vt ostēdat veritatem mortis xpi. Euidens enī mortis signum alicuius ē q̄ sepeliat. Secūdo ad ostendēdū veritatē resurrectionis q̄ si nō fuisset sepultus: nec custodes fuissent iuxta sepulcrum illis dieb⁹ possent dicere q̄ discipuli fuissent eum furati. Tertio q̄ aplus vult eos inducere ad fidē resurrectionis. ꝛ hoc videt magis difficile q̄ sepultus resurgat. Et de hoc dicit Esa. 11. Et erit sepulcrū eius glorioſum. Esa. 53. Dabit impios ꝛc. Tradidi etiā vobis resurrectiōz: q̄ resurrexit tertia die. Osee. 6. Viuificabit nos post ꝛc. Et etiam dicit tertia die nō q̄ fuerint tres dies integri: sz due noctes ꝛ vna dies p synodochē. Et hui⁹ causa fuit sic dicit aug. q̄ deus p suum simplū id ē p malū pene qō significat p vnum diem destruxit nrm duplū id ē penā ꝛ culpā qō significat p duas noctes. Tradidi etiam vobis quarto christi apparitiones quia visus est cephe. Et ponit primo apparitiōes factas alijs. Scōo appitiones factas sibi soli ibi. Nouissime. Sciendū est aūt circa pmū q̄ appitiones xpi nō sunt facte oīb⁹ cōmuniter: sz aliquib⁹ spāalibus ꝓpōis act. 10. Dedit eum manifestū fieri ꝛc. Et hui⁹ ratio fuit vt seruaret ordo in ecclesia vt p quosdam specia les fides resurrectionis deueniret ad alios. Notandū aūt q̄ apparitiōes xpi nō ponunt hic oēs nec ille q̄ facte sunt mulierib⁹. Ponunt aūt hic q̄dā q̄ nō legunt in euangelijs. Et horū ratio fuit q̄ aplus vult exrōne ꝓfutare infideles. et iō noluit ponere testimonia nisi autentica. ꝛ iō tacuit apptiōes mulierib⁹ factas: ꝛ posuit quasdā q̄ nō inuenūt vt ostendat q̄ etiā alijs plurib⁹ apparuit: sed facit mentionē specialē de petro ꝛ iacobo. q̄ erāt q̄si columne vt dicit Gal. 2. Dicit g̃ tradidi vobis q̄ visus est cephe. i. petro Luc. vlti. Surrexit dominus vere ꝛc. Et credit q̄ inter viros primo apparuit petro quia erat in maxima tristicia. Unde ꝛ angel⁹ dixit Mar. vlti. Ite dicite discipulis eius et petro ꝛc. Postea id est in alia vice visus est. xi. aplis. Semel quidē visus est. x. tm̄ q̄n Thomas erat absens et post octo dies. xj. q̄n Thomas erat cū eis. Augu. dicit q̄ debet dicere. xij. sed corruptū est vitio scriptoꝝ et dicit q̄ non refert q̄ iudas iam obierat et Matthias nōdū erat electus: q̄ consuetū est q̄ q̄n maior ps collegii facit aliquid dicit q̄ totum collegium hoc facit. Unde q̄ dns elegerat. xij. ideo potest dici q̄ visus est. xij. id ē toti collegio aplorum. sed non est vis siue dicat. xij. siue. xj. Deinde iterum visus ē plusq̄ q̄ngentis fratrib⁹: sz de hoc nihil legimus in sacra scriptura nisi hoc q̄ hic dicit. Potest tm̄ dici q̄ hec appitio fuit de q̄ loquit Dionysius⁹ tertio de diuinis nom⁹ q̄n oēs discipuli cōuenerūt ad videndū corpus qō ferebat principē vite. Sed cōtra hoc videt esse q̄ hoc fuit ante ascensionē q̄n scz xps apparuit iacobo. Sz congregatio discipuloꝝ ad videndū beatam virginem de q̄ videt loqui Dyonisius fuit multū post. Et ideo melius videt dicendū q̄ apparuit q̄ngentis fratrib⁹ simul ante ascensionē: suaz et ꝛ non refert q̄ dicit discipuli erant centum viginti. q̄ licet illi q̄ erant in hierusalē essent centū viginti. tm̄ in galilea erant multi discipuli et forte oīes congregati sunt simul cuz apparuit. Et vt huius testimoniū sit magis certū dicit q̄ ex eis adhuc multi manent id ē viuūt. quidā aūt ex eis dormierūt. i. mortui sunt in spe resurrectionis. Et vocat sanctoꝝ mortem dormitionē: q̄ moriunt carne corruptibili vt resurgant incorruptibiles. Ro. 6. Xps resurgens ꝛc. Deinde id ē post visus est iacobo scz alpheo. ꝛ ratio huius pōt assignari: q̄ vt legit iacob⁹ vouit se non sumpturū cibum nisi ꝑus videret xpm: sed sm hoc nō seruaret ordo appitionis. q̄ si post oīes numeratas appitiones appuisset iacobo. nimis fuisset sine cibo. ꝛ hoc ē difficile. Et ideo dicendū est q̄ ideo singulariter xps apparuit iacobo q̄ specialem deuotionez iacobus ad xpm habuit. Et de ista etiam apparitione nihil habet in euāgelio. Deinde post hoc scz visus est oīmbus aplis in ascensiōe vt legit Matth. vltimo. et act. 1. ¶ Nouissime aūt omniū ꝛc. hic apostolus cōmemorat apparitionē factam sibi soli. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ordinē apparitionis. Secundo rōem eius assignat ibi. Ego enī sum ꝛc. Dicit ergo ita. Dixi q̄ omnib⁹ manifestatus est christus nouissime id est vltimo. ꝛ post ascensionez visus est ꝛ mihi tanq̄ aborti uo et ideo nouissime. Dicit autē tanq̄ aborti uo ꝓpter tria. Aborti⁹ dicitur aliquis fetus. Vel q̄ nascitur extra tempus debitū. Vel quia cum violentia educitur. Vl q̄ non pducit ad debitam quantitatē. ꝛ q̄ hec tria videbat in se aplus. ideo dicit tanq̄ abortiuo. Primo enī ipse extra tempus alioꝝ apostoloꝝ renatus est xpo. Nam alij apostoli renati sunt christo ante aduētū spiritus sancti paulus vero post. Scōo q̄ alij apostoli spontanee cōuersi sunt ad christum: sed paulus coactus. act. 9. Prostrauit eum ad terram ꝛc. Et hoc multū valet contra hereticos qui dicunt q̄ nullus debet cogi ad fidem. q̄ paulus coactus fuit. Et sicut dicit augustin⁹ plus ꝓfecit in fide paulus cū coacte cōuersus est q̄ multi q̄ spontanee venerūt. Tertio q̄ reputat se alijs minorē ꝛ non queniſſe ad virtutem aliorum apostoloꝝ. Et ideo q̄si rationē assignans dicit. ego enī sum minim⁹ ꝛc. Circa hoc duo facit. Primo enī oñdit suam quitatē. Secūdo rōem huius exponit ibi Quoniā ꝑsecutus sum ꝛc. Paruitatē aūt suā manifestat primo in cōparatione ad aplos cū dicit: Ego enī sum minim⁹ Esa. 60. Minim⁹ erit in mille ꝛ puul⁹ in gentē fortissimā Ecc. 3. Quāto maior es ꝛc. Et licet sit mīm⁹ in cōparatione ad aplos posset tñ dici q̄ est magn⁹ in cōparatione ad alios q̄ est aplus. ꝛ ideo scōo ostēdit suā quitatē in cōparatione ad alios cū dicit. Qui non sum dign⁹ nō soluz esse sed vocari aplus licet vocer. 2. cozin. 3. Nō q̄ sufficiētes ꝛc. Sz posses dicere. O aple ꝓpter humilitatē nulli⁹ debet dicere falsum. cum ergo tu sis magn⁹ q̄re vocas te minimū? ꝛ ideo cum dicit quoniā persecutus ꝛc. ostendit quō sit minim⁹ ꝛ quō non minim⁹. minimū aūt dicit se cōsiderando preterita facta sua et dicit. Non sum dign⁹ ꝛc. Quare? Quia ꝑsecutus sum ecclesiā dei qō alij apli non fecerunt. Gal. 1. Supra modum persequebar ꝛc. 1. Ti. 1. Qui fui blasphem⁹ ꝛ persecutor ꝛc. Et licet ex me sim minimus: tamen ex deo non sum minim⁹. et ideo dicit. Gratia dei sum id quod sum. Et circa hoc duo facit. Primo cōmendat conditionē suam q̄tum ad statum. Secūdo q̄tuz ad executionē stat⁹ ibi. Et gr̃a eius ꝛc. Dicit g̃ primo. ex

me nihil sum: sz id qđ sum gra dei sum. i. ex deo nō ex me Ephe. 3. Cuius factus sum minister ꝛc. Et dicit id qđ sum qz bō sine gra nihil ē. s. 13. Si habuero oēm ꝓphiam ꝛc. Sed qualiter vsus sit ꝛ executus statū suū ostendit dicēs Et gratia eius ꝛc. Ubi primo ostendit qūo vsus sit gratia ista quia ad bonū. ꝛ ideo dicit. In me vacua nō fuit id est otiosa qz ea vsus est ad id ad qđ data est sibi. Gal. 2°. Nō in vacuū cucurri ꝛc. Scđo manifestat qūo alios excessit. ꝛ ideo subdit. Sed habundātius illis oībus id est aplis singillatim: Laborauī. predicādo qz nullus per tot loca predicauit ꝛ annūciauit xp̄m. Unde dicit. Ro. 15. Ita qđ a ierusalē vsqđ ad yllyricū ꝛc. ꝛ etiā vsqđ ad hyspaniā operādo qz licet ipe sicut alij apostoli posset exigere sumptus sibi necessarios tamē spē aliter voluit de labore manuū quere sumptū suos vt ipe dicit 2ª. thes. 3°. Nocte ꝛ die manibus nostris ꝛc. tribulatiōes sustinēdo. Nullus eī apostolorū tot persecutiōes ꝛ tribulatōes sustinuit vt ipe enumerat. 2ª. cozinth. 11. In laboribus plurimis ꝛ carceribꝰ ꝛc. Tercio ostēdit vsus efficaciā qz hoc nō a se solo sed ex instinctu ꝛ adiutorio spūssancti. ꝛ ideo dicit. Non aūt ego solus operor sed gratia dei mecū que mouet voluntatē ad hoc. Esa. 26. Oīa opera nostra ꝛc. Phil. 2. Qui operat in nobis velle ꝛc. Deus eī non solū infundit gratiā qua nostra opa grata fiunt ꝛ meritoria sed etiā monet ad bene vtendū gratia infusa ꝛ hec vocat gratia cooperās. ¶ Sive ego eī ꝛc. hic ostendit cōcordiam predicantiū. et hoc potest dupliciter legi. Primo vt sit cōfirmatio dictoruꝫ. Quasi dicat aliqs. Tu ita predicas sed tū non credimus tibi soli qz tu minimꝰ es īter aplos. Ideo respōdens aplus ait. Immo debetis mihi credere qz ego nō predico alia sive ego sive alij apli sic p̄dicamus scz xp̄m resurrexisse ꝛ vivum fuisse ꝛc. Et vos etiā credidistis sicut ego ꝛ illi prediccauerūt. scz qđ xp̄s resurrexit ꝛ visus est ꝛc. 2ª. cozinth. 2° Habētes eundē spiritū ꝛc. Scđo potest legi vt efficatia p̄dicatiōis sit oībus aplis ex vno id est a gratia dei. Quasi dicat. Sive ego predicē sive illi. i. apostoli sicut predicamus hoc fecimꝰ adiuti ꝛ firmati per gratiā dei ꝛ etiā vos ipi credidistis. scz ispirati spū scto ꝛ gratia dei sine qua nihil facere possumꝰ. Jo. 15. Sine me nihil potestis facere.

Lectio secunda.

Si autē xp̄us predicat qđ resurrexit a mortuis: quomō quidā dicunt in vobis: quoniā resurrectio mortuoꝝ nō est: Si aūt resurrectio mortuoꝝ nō est. neqđ xp̄s resurrexit. Si autē xp̄us nō resurrexit: inanis est predicatio nostra: ianis est ꝛ fides vestra. Inuenimur aūt ꝛ falsi testes dei: quoniā testimoniū diximus aduersus deū: qđ suscitauerūt xp̄m quē non suscitauit: si mortui nō resurgūt. Nā si mortui nō resurgūt: neqđ xp̄s resurrexit. Si autē xp̄s nō resurrexit: vana est fides vestra. Adhuc eniz estis in peccatis vestris. Ergo ꝛ qui dormierūt in xp̄o: perierūt. Si in hac vita tantum in xp̄o sperantes sumꝰ: miserabiliores sumus oībus hoībus. Supza aplus astruxit fidem per resurrectionē xp̄i: hic vero p̄obat per resurrectionē xp̄i resurrectionē mortuoꝝ futurā. Et primo ꝓbat futurā resurrectionē. Scđo ostendit qualitatē resurgentiū ibi. Sed dicet aliquis ꝛc. Tercio vero describit ordinē resurrectiōis ibi. Ecce mysteriū vobis dico ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ꝓbat resurrectionē mortuoꝝ futurā ratiōe sumpta ex resurrectiōe xp̄i. Scđo ratiōe sumpta ex vita sanctoꝝ ibi. Alioquī quid facient ꝛc. ꝓbat autē mortuoꝝ resurrectionē ex resurrectiōe xp̄i tali ratiōe. Si xp̄s resurrexit ergo ꝛ mortui resurgent Circa ergo hāc rationē tria facit. Primo ponit conditionalē scz xp̄s resurrexit ꝛ mortui resurgēt. Scđo vero probat āncedens ipius cōditionalis ibi. Si autē resurrectio mortuoꝝ ꝛc. Tercio ꝓbat ꝓditionalē esse verā ibi. Nunc aūt xp̄us resurrexit ꝛc. Dicit ergo primo. Dixi qđ si ego p̄dicaverī sive illi scz alij apostoli sic credidistis. sed si predicat a nobis qđ xp̄us resurrexit a mortuis qūo quidā in vobis id est inter vos dicūt ꝛc. Quasi dicat. Si xp̄s resurrexit a mortuis �means qđ nos p̄dicamus. 1ª. thes. 4. Si credimus qđ xp̄s ꝛc. nullus debet dubitare resurrectionē mortuoꝝ futurā. Unde Ro. 8. Qui suscitauit iesum ꝛc. Sed videt qđ hec argumētatio non valeat cū sit locus a maiori affirmādo. qz licet xp̄s resurrexit specialiter ex virtute diuinitatis sue nō sequit qđ alij hoīes resurgāt. Sed ad hoc dicūt aliqui qđ nō est locus a maiori sed a simili. Nam eī ꝛ resurgere cōpetit xp̄o �means humanā naturā. ꝛ dicūt qđ est simile argumentū sicut si dicerē. Anīa sortis est imortalis ergo oēs scz aīe hoīm sunt imortales. Videt aūt qđ sit melius dicendū qđ sit locus a causa qz resurrectio xp̄i est causa resurrectiōis nostre. Et ideo �means glo. dicendū est si xp̄s qui est causa efficiēs nostre resurrectōis resurrexit: qūo dicūt ꝛc. sed tū nō est dicendū qđ sit causa efficiēs tantū per modū meriti qz resurgēdo nō meruit eā cum iā esset cōprehensor ꝛ viueret vita gloriosa nisi forte meritū resurrectionis mortuoꝝ referat ad passionē xp̄i. Nec est causa exemplaris tantū vt quidā dicūt. sed est causa efficiēs ꝛ exēplaris. Vñ Augs. dicit sup Job. qđ verbū caro factū viuificat aīas ꝛ resuscitat mortuos. Sic ergo patet qđ si xp̄s resurrexit ꝛ mortui resurgēt. Sed ꝓtra. Resurgere a mortuis est supra naturā. hoc aūt nō est nisi virtutis infinite que deus est: nō ergo resurrectio cozpis xp̄i est causa efficiens resurrectōis mortuoꝝ. cum humanitas xp̄i seu cozpus sit creatura licet de xp̄o vel de hoīe nō possit dici qđ est creatura. Reº. dicendū qđ inquantū deus sive inq̄tuz diuitas est in xp̄o: xp̄us est ꝛ exēplar ꝛ causa efficiēs resurrectiōis mortuoꝝ per humanitatē suā sicut per instrm diuinitatis sue. Ad illud qđ obijcit dicendū qđ caro xp̄i seu hūanitas nō dicit facere effectū virtutis infinite inq̄tū caro vel humanitas sed inq̄tuz caro xp̄i vel hūanitas xp̄i. Sed queret adhuc. Nam posita causa sufficiēti statī ponit effectus. si ergo resurrectio xp̄i est sufficiēs causa resurrectiōis mortuoꝝ statī deberēt mortui resurgere ꝛ nō tū differre. Reº dicendū qđ effectus sequit ex causis instrālibus �means cōditionē cause principalis. Et ideo cum deus sit principalis causa nostre resurrectionis. resurrectio vero xp̄i sit instrumentalis: resurrectio nostra sequit resurrectionez xp̄i �means dispositionē diuinā que ordinauit vt tali tempore fierent. Sed nūquid si deus nō fuisset incarnatus homines resurrexissent: Dicendū videt qđ non. quia xp̄us nō fuisset p[illegible] sus nec resurrexisset. Dicendū [illegible] utē a[illegible] qđ hec obiectio nulla est. quia quādo aliq[illegible] b aliqua causa debet argumētari ad illud se[illegible] illius [illegible]ue. Et ideo dicendū est q[illegible]us ordinauit resurrectionē mortuoꝝ fore per istum modū. potuisset tamē ꝛ alius modus adhuc iueniri a deo si voluisset. ¶ Deinde cū dicit. Si autem resurrectio mortuoꝝ nō est ꝛc. ꝓbat antecedēs scz qđ xp̄us resurrexit ꝛ hoc ducēdo ad incōuenientia. Et circa hoc duo facit. Primo ducit ad incōuenientia. Secundo ostendit illa esse incōuenientia ibi. Inuenimur aūt ꝛ falsi testes ꝛc. Circa p̄mū facit deductionē suā supponēdo qđ si xp̄s nō resurrexit neqđ mortui resurgēt. qđ si ita est sequūtur duo incōueniētia. Unuz est qđ inanis est p̄dicatio apli

et inutilis. Aliud est q̄ inanis est fides corinthiorū. Ūñ dicit. Si autē xp̄us nō resurrexit inanis est ꝛc. Et hoc est q̄ dicit. Ex hoc q̄ siue ego siue illi sic predicant ꝛc. Dicit ergo. si aūt xp̄s nō resurrexit inanis est. i. falsa predicatio nostra q̄ sic credidistis. ꝛ hoc magnuz est inconueniēs q̄ p̄dicationē eoꝝ nō suffulserit veritas cū apl's dicat ꝓphil'. 2. Non invacuū cucurri neq; laborani. ¶ Inuenimur aūt ꝛc. Hic ostendit illa duo esse incōueniētia. Et primo ostēdit q̄ sit incōueniens si p̄dicatio aplorꝝ essz inanis seu falsa. Secō ostendit q̄ sit incōueniens si fides illoꝝ esset inanis ibi. Q̄ si xp̄s nō resurrexit ꝛc. Ostendit aūt primū esse incōueniens q̄ essent falsi testes nō solū dicēdo aliqua vana vel aliqua contra aliquē hoīem falsē qō est mortale peccatū: sed falsi testes aduersus deū quod est sacrilegiū. Quia si deus nō suscitauit xp̄m a mortuis s̄m q̄ nos predicamus inuenimur falsi testes. ꝛ si mortui nō resurgūt deus nō resuscitauit xp̄m a mortuis. Job. 13. Mūquid deus indiget vestro mēdatio ꝛc. ꝛ hoc est pessimū sez q̄ aliquid attribuat deo qō nō facit. ꝛ laudare in eo qō nō est Ūñ dicit Augs. nō minozi sed maiozi fortasse scelere in deo laudat falsitas q̄ vituperet veritas. Cuius ratio est. q̄ intellectus noster nunq̄ potest tantū laudare deū quī deficiat a perfectiōe eius. ꝛ ideo si nō totaliter intellectus oēm veritatē possit de deo intelligere hoc est ad excellentiā dei. Sz si attribuit aliquid deo qō nō habet vel nō facit: videt q̄ intellectus noster est maioz deo ꝛ itelligat aliqd maius eo qō sibi falsē attribuit. Et hoc cōtra illud. 1ᵉ. Jᵉ. 3. Deus maioz est corde nr̄o. ¶ Q̄ si xp̄s. hic ostendit q̄ inconueniens sit si fides illoꝝ esset inanis. Et hoc ostendit per tria inconuenientia que sequūtur inde. Primū est q̄ cōstat q̄ falsitas nō habet virtutē purgādi sed cōstat q̄ fides purgat peccata. Act. 15°. Fide purificans ꝛc. Si ergo fides nostra sit inanis qō esset si xp̄s nō resurrexit q̄ sic credidistis sez q̄ resurrexit peccata vestra nō sunt vobis dimissa. Et hoc est q̄ dicit. Adhuc estis in peccatis vr̄is. Sed q̄ posset aliqs dicere licet fides nō purget peccata possuz tū purgari ab eis per bona opa. ideo addit scōm inconueniēs sez q̄ mortui qui nō possunt purgari in alia vita perierūt absq̄ spe salutis. ꝛ ideo quasi cōcludens dicit. Ergo q̄ in xp̄o id est in fide xp̄i dormierūt id est mortui sunt in spe salutis perierūt: q̄ in alia vita nulla sūt opa meritoria. Sz q̄ posset adhuc dicere nō curo de peccatis: nō curo de mortuis dūmodo habeā in vita ista quietem ꝛ tranquillitatē. ideo addit tertiū inconueniens cū dicit. Si in hac tantū vita ꝛc. Et innitit tali argumēto. Si resurrectio mortuoruz non est: sequit q̄ nihil boni habeat ab hoībus nisi solū in vita ista. ꝛ si hoc est tūc illi sunt miserabiliores qui in vita ista multa mala ꝛ tribulatiōes patiunt. Cuz ergo plures tribulatiōes apli ꝛ xp̄iani patiant sequit q̄ sint miserabiliores ceteris hoībus qui a diuitiis adminus perfruūt huius mūdi bonis. Sed circa hāc rationē vident duo dubitanda. Unū q̄ videt q̄ sit verū vniuersaliter qō apl's dicit sez q̄ xp̄iani sunt cōfitentes in hac vita tantū q̄ possent dicere illi q̄ [illegible] babeāt bona nisi in vita ista q̄ est mortalis: [illegible] babēt multa bona in alia vita. Ad hoc obiu[illegible]dum mō q̄ si negēt resurrectio cū Pis nō [illegible] difficile est sustinere imortalitatez aīe. Constat enim q̄ aīa naturaliter vnit corpi: separat aūt ab eo cōtra naturā ꝛ per accidēs. Unde aīa exuta a corpore q̄dū est sine corpe est imperfecta. Impossibile aūt est q̄ illud qō est naturale ꝛ per se sit finitū ꝛ quasi nihil et illud qō est cōtra naturā ꝛ per accidēs sit infinitū si aīa sp duret sine corpe Et ideo platonici ponentes imortalitatē poluerūt reincorpationē Iz hoc sit hereticū. ꝛ ideo si mortui nō resurgūt solū in hac vita cōfidentes erimus. Alio mō: q̄ constat q̄ homo naturaliter desiderat salutē suiipius. aīa autē cū sit pars corpis hoīs nō est totus homo. et aīa mea nō est ego. vnde licet aīa cōsequat salutē in alia vita non tamē ego vel quilibet homo. Et p̄terea cū homo naturaliter desideret salutē etiam corpis frustraret naturale desideriū. ¶ Secundū dubiū est q̄ videt q̄ dato q̄ corpa nō resurgāt nō essemus nos xp̄iani miserabiliores ceteris hoībus q̄ illi qui sunt in peccatis sustinēt maximos labores. Jere. 9. Ut inique agerēt laborauerūt. Et sap. 5. Ergo cūt impij. Ambulauimus vias difficiles. At vero de bonis ꝛ iustis dicit Bal'. 5. Fructus aūt spūs est caritas gaudiū pax ꝛc. Ad hoc dicendū q̄ mala que sunt in hoc mundo nō sunt s̄m se appetenda sed s̄m q̄ ordinant ad aliqd bonū. Apli autē ꝛ xp̄iani multa mala passi sunt in hoc mūdo. Misi ergo ordiarent ad aliqd bonū essent miserabiliores ceteris hoībus. Aut ergo ordinant ad bonū futurum aut ad bonū presens. sed ad bonū futuꝝ nō ordinant si nō est resurrectio mortuoꝝ. Si aūt ordinant ad bonū p̄sens. hoc vel est bonū intellect' sicut philosophi naturales paupertates ꝛ alia multa mala passi sunt vt peruenirēt ad veram veritatē. Sed ad hoc nō possunt ordinari si nō est resurrectio mortuoꝝ q̄ sic fides eoꝝ esset falsa q̄ ipi predicauerūt resurrectionē futuram. falsitas aūt nō est bonū intellectus. Vel est bonuz moris sicut morales philosophi multa mala passi sunt vt peruenirēt ad virtutes ꝛ famaz. Sed nec ad hoc ordinari possunt q̄ si resurrectio mortuorū nō sit nō reputat virtus ꝛ gloria velle oīa delectabilia dimittere ꝛ sustinere penas mortis ꝛ cōtemptus sed potius reputat stultitia. Et sic patet q̄ miserabiliores essent ceteris hominibus.

Lectio tercia.

Nunc autē xp̄s resurrexit a mortuis primitie dormientiū: quoniā quidez per hoīem mors: ꝛ per hoīem resurrectio mortuoꝝ. Et sicut in adā oēs moriuntur: ita ꝛ in xp̄o oēs viuificabunt. Unusq̄sq̄ autē in suo ordine primitie xp̄us. Deinde hi qui sunt xp̄i in aduētu eius crediderūt. Deinde finis cū tradiderit regnū deo ꝛ patri. cū euacuauerit omnē p̄incipatū ꝛ potestatē et virtutē. Oportet aūt illū regnare donec ponat oēs inimicos sub pedibus eius. Nouissime aūt inimica destruet mors. Oīa enī subiecit sub pedibus eius. Cū aūt dicat oīa subiecta sunt ei: sine dubio preter eū qui subiecit ei oīa. Cū aūt subiecta fuerint illi oīa: tūc ꝛ ipse filius subiectus erit illi qui subiecit sibi oīa: vt sit deus oīa in oībus.

Hic ꝓbat posita superius cōditionalē esse veraz sez si xp̄s resurrexit mortui resurgūt. Et circa hoc tria facit. Primo ostēdit quō se habeat resurrectio xp̄i ad resurrectionē aliorū. Secō ostendit ordinē resurrectiōis ibi. Unusq̄sq̄ aūt in suo ordine ꝛc. Tercio ostendit finem resurrectiōis ibi. Deinde finis ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit habitudinē resurrectiōis xp̄i ad resurrectionē aliorū: q̄ cōditionalē predictā ꝓbans hoc. Secō ꝓbat ipam habitudinē ibi. Quoniā quidē ꝛc. Dicit ergo Hūc id est exquo dicta inconueniētia sequūtur si xp̄us non resurrexit. ideo ad ipa vitanda dicamus q̄ xp̄s resurrexit. Hoc autē verū est s̄m q̄ Mat. vltimo dicit ꝛ alijs locis euāgelioꝝ. Sz

resurrectōis xp̄i habitudo ita se hz ad resurrectionē alioꝝ sicut primitie fructuū ad sequētes fructus q̄ excedūt alios fructus tempe ꝛ meliozitate seu dignitate. et ideo dicit q̄ resurrexit nō sicut alij sed primitie id est p̄mo tempe ꝛ dignitate. Apoc. I. ℣Primogenit⁹ mortuoꝝ. ℣Primitie dico dormientiū. i. mortuoꝝ qui in spe resurrectiōs quieścūt. Ex hoc potest inferri cōditionalis posita q̄ sicut dicimus ꝛ verū est si xp̄us qui est primitie dormientiū resurrexit ergo ꝛ alij dormiētes. Sed cōtrariū videt scz q̄ xp̄s non resurrexit primitie dormientiuz q̄ lazarus fuit resuscitat⁹ a xp̄o nondū passo ꝛ aliq̄ prophete suscitauerūt alios a mortuis vt habet in veteri testamēto. Adhoc dicendū q̄ duplex est resurrectio. Una est ad vitā mortalē. ꝛ ad istā lazarus ꝛ alij q̄ suscitati fuerūt resurrexerūt ante xp̄m. Alia ad vitam īmortalē ꝛ de hac loquit hic aplūs. Sed cōtra. Mat. 27. Dicit q̄ multa corpa sanctoꝝ surrexerūt. Cuz ergo hoc legat ante xp̄i resurrectionē ꝛ cōstet q̄ nō surrexerūt ad vitā mortalē. videt q̄ adhuc restet questio prima. Re⁹. dicendū q̄ hoc q̄ō ma. dicit de resurrectiōe illoꝝ dicit per anticipationē q̄ licet dicat in tractatu de passione nō tūc resurrexerūt sed post q̄ xp̄s resurrexit. ¶Quoniā quidē ꝛc. Hic p̄bat habitudinē positā scz q̄ xp̄s sit primitie dormientiū. Et primo p̄bat in generali. Scōo in spēali ibi. Et sicut in adā ꝛc. ℣Probat in generali tali rōne. deus voluit reintegrare humanā naturā. sed humana natura corrupta est per hoīem q̄ mors intrauit p̄ hoīem. ℣Per tinebat ergo ad dignitatē hūane nature vt reintegrareť p hoīem. hoc autē est vt reducat ad vitā. Cōueniens ergo fuit sicut mors intrauit per hoīem scz per adā ita resurrectio mortuoꝝ fieret per hoīem scz per xp̄m. Ro. 5. Si em̄ vni⁹ delicto ꝛc. ¶Et sicut i adā hic p̄bat idē in spēali dicens: q̄ sicut in adā oēs morimur morte corpali ita ꝛ oēs viuificamur in xp̄o. Ro. 5. ℣Per vnuz hoīem ꝛc. Et nō dicit per euā. q̄ videt cōtra illud Eccl. 25. ℣Per illam oēs morimur. Dicendū q̄ hoc est per illā euā scz suggerentē sed per adā sicut causantē. Nā si solū eua peccasset peccatū originale nō fuisset traductū in posteros. Viuificabunť in xp̄o oēs scz boni ꝛ mali vita nature sed vita gratie nō nisi boni. sed tamē aplūs loquit hic de resurrectōe ad vitā nature ad quā oēs viuificabunť. Jo. 5°. Sicut pater hz vitā in semetipo ita ꝛ filio dedit vitā hr̄e. i. viuificādi virtutē. Jo. 5. Oēs qui in monumētis sunt ꝛc. ¶Unusq̄sq̄z aūt in suo ordine ꝛc. hic ostendit ordinē resurrectōis Et primo insinuat ip̄m ordinē. Scōo manifestat id q̄ dixerat ibi. ℣Primitie xp̄us ꝛc. Dicit ergo q̄ verū est q̄ oēs in xp̄o viuificabunť sed tamē differūt. qz differētia erit inter caput ꝛ mēbra. ꝛ differētia erit q̄tū ad bonos ꝛ malos Et ideo dicit q̄ vnusq̄sq̄z resurget in suo ordine scz dignitatis. Ro. 13. Que a deo sunt ordinata sunt. Sed hūc ordinē ꝓsequēter manifestat qz primitie xp̄s qz ip̄e est prior tempe ꝛ dignitate qz plus de gloria. Jo. 1. Vidimus euz quasi vnigenitū ꝛc. Deinde resurgēt oēs qui sūt xp̄i postea riozes tempe ꝛ dignitate. Et isti sunt qui carnē suā crucifixerūt cum vitijs ꝛc. Gal. 4. At vbi venit plenitudo. I°. thi. 6. Serues mandatū sine macula irrep̄hensibile vsq̄z in aduentū dn̄i nostri. ¶Qui autē sint xp̄i exponit dicēs. Qui crediderūt per fidez per dilectionē operantē. Heb. 11. Accedentē ad deū oportet credere ꝛc. In aduētu eius primo ꝛ secūdo. Sed sciēdū q̄ inter alios sanctos nō erit ordo tempis qz oēs resurgēt in ictu oculi sed bene ꝛm dignitates qz martir resurget vt martir: aplūs vt aplūs ꝛ sic de alijs. ¶Deinde finis. Hic ostendit finē resurrectiōis ꝛ hūc duplicē. Unū q̄tuz ad adeptionē boni. Aliū q̄tum ad remotionē mali ibi. Oportet autē illū regnare ꝛc. Circa primū duo facit. ℣Primo ostendit q̄ adeptio ip̄ius boni cōsistit in īherētia ad deū. Scōo ostēdit q̄ in īmediata īherentia ibi. Cū euacuauerit ꝛc. Dicit ergo q̄ deinde id est post hoc erit finis resurrectiōis. ꝛ finis huiusmōi non erit vt viuāt vita corporis ꝛ voluptatib⁹ vt iudei ꝛ saraceni fingūt sed q̄ inhereāt deo per immediatā visionez ꝛ beatā fruitionē. ꝛ hoc est tradere regnū deo ꝛ patri. Et ideo dicit. Cū tradiderit id est perduxerit regnū id est fideles suos quos ꝓprio sanguine acq̄siuit. Apo. 5. Redemisti nos in sanguie deo tuo. Deo ꝛ patri id est ante ꝓspectū dei. i. creatoris sui inquantū est homo ꝛ patris in q̄tuz est deus. Et hoc est qđ petebat philippus. Jo. 14. Dñe ostē de nobis patrē ꝛc. Sed sic tradet vt sibi nō adimat immo ip̄e vnus deus cū patre ꝛ sancto spū regnabit. Vel cū tradiderit regnū deo ꝛ patri. i. cū ostendet deū patrē regnare In scriptura em̄ tunc dicunť aliqua fieri quādo primo innotescūt. ꝛ hmōi innotescentia fit per xp̄m. Math. 11. ℣Nemo nouit patrē nisi filius ꝛ cui ꝛc. ¶Cū euacuauerit. Hic ostendit īmediationē dicte inherentie. Sicut em̄ dicitur Gal. 4. Quāto tempe heres paruulus est: est sub tutoribus ꝛc. Sed q̄n iam est magnus ꝛ perfect⁹ tunc īmediate absq̄z pedagogo ꝛ tutore sub patre est in domo. Stat⁹ autem huius vite p̄ntis assimilať pueritie ꝛ ideo in vita ista sumus sub angelis sicut sub tutoribus in q̄tum p̄esūt nobis ꝛ dirigūt nos. sed q̄n tradeť regnū deo ꝛ patri tūc immediate erimus sub deo ꝛ cessabūt oīa alia dn̄ia. ꝛ hoc est q̄ dicit. Et cū euacuauerit omnē principatū ꝛ potestatē ꝛ virtutē. i. cū cessauerit omne dn̄ium tam humanū q̄ angelicū tunc īmediate erimus sub deo. Esa. 2. Exaltabiť dn̄s sol⁹ in die illa. Jere. 31. Nō docebit vltra vir p̄ximū suū ꝛc. Sed nūquid nō remanebūt ordines angeloꝝ distincti Dicendū q̄ sic q̄tum ad eminentiā glorie: qua vn⁹ alteri p̄eminet. sed nō q̄tum ad efficatiā executiōis ad nos. et ideo illos dicit euacuari quoꝝ noīa pertinēt ad executionē scz principat⁹ potestates ꝛ virtutes. Illos aūt qui sūt de superiori ierarchia nō noīat qz non sunt exequētes nec angelos qz est nomen cōmune. Dñationes autem nō dicit euacuari qz licet sint de exequētibus nō tamē ipsi exequūtur sed dirigunt ꝛ imperāt. Dñoꝝ em̄ est dirigere ꝛ imperare nō exequi. Archāgeli vero intelligunť cū principatibus. archos em̄ idez est qđ princeps. Hi tres ordines ꝛm Grego. leguntť descēdendo qz ꝛm ip̄m principatus sūt super potestates. ꝛ potestates sup virtutes. sed sc̄m Dyo. ascendēdo qz vult q̄ virtutes sint sup potestates. ꝛ potestates sup principat⁹. Vel aliter cū euacuauerit ꝛc. id est tūc erit notū q̄ principat⁹ ꝛ potestates ꝛ dn̄ationes nihil potestatis habuerūt ex seip̄is sed a deo ex quo sunt oīa. ¶Deinde cū dicit. Oportet autē illū ꝛc. ostendit aplūs fi nē resurrectiōis quo ad remotionē mali. Qđ quidē ostendit per destructionē oīm inimicoꝝ ad xp̄m. Et primo ponit ipsoꝝ destructionē. Scōo subiectiōis perfectionē ibi. Nouissime aūt ꝛc. Tercio subiectiōis finē ibi. Cū autem subiecta fuerint ꝛc. Dicit ergo primo. dixi q̄ finis erit cū tradiderit regnū deo ꝛ patri. Sed nunq̄d xp̄us hz regnū ita q̄ oporteat illū regnare. sic em̄ dicit Mat. vlt. Data est mihi ꝛc. Luc. 1. Et regnabit in domo Iacob Oportz inq̄ donec ponat inimicos suos sub pedib⁹ eius. Et nunquid modo nō sunt inimici eius sub pedib⁹. i. sub potestate xp̄i Dicendū q̄ modo inimici xp̄i sunt sub ptāte eius: sed dupliciter. Vel inquantū per ip̄m conuertunť sicut ℣Paulus quē ꝓstrauit Act. 9. Vel inquantū xp̄us facit voluntatez suā: etiā de his qui faciunt hic contra voluntatē xp̄i. Sic ponit inimicos suos sub pedibus suis puniēdo eos sed in futuro ponet sub pedibus id est sub humanitate xp̄i. Sicut em̄ per caput deitas xp̄i intelligiť quia caput xp̄i de⁹. I°. cozinth. 11. Ita per pedē humanitas. p̄s. Adorabim⁹ in loco vbi steterūt pedes ei⁹ ꝛc. Sic ergo inimici erūt nō solū sub deitate sz etiā sub hūanitate xp̄i. phil. 2. In nom̄

lesu omne genu &c. Sed q̄d est q dicit. Donec ponat &c. Nunq̄d non regnabit priusq̄ posuerit inimicos sub pedibus? Dicendū q hoc potest intelligi dupliciter. nā ly donec. q̄nq̄ determinat tēpus & ponit p finito. sicut si dicerē nō videbo deū donec moriar qz vsq̄ tūc nō videbo sed postea videbo. Q̄nq̄ ponit p infinito sicut cuz dicit. Nō cognouit eā donec peperit filiū suuz. Non q velit dicere q nō cognouit eā soluz vsq̄ ad partū filij sed nec etiā post eaꝫ cognouit sicut dicit Jero. Iste modus seruat q̄n aliqui intēdunt excludere illa solū de quib⁹ est dubiū Unde euangeliū exclusit illud solū qō videt esse dubiū scz q ioseph cognouisset beatā virginē ante partuz. Hoc vero q post partū nō cognouit eā nulli est dubiū cuz tot mysteria pueri viderit & totiēs ab angelis monit⁹ sit & adorat⁹ etiā a magis iesus fuisset. vnde poterat eā iā dei matrē cognoscere. & ideo nō curauit hoc excludere. sic etiaz loquit hic apl̄s. q eñ aliqs regnet adhuc inimicis nō subiugatis vidēt esse dubiū: sed q regnet postꝫ inimici subiugati sunt nulli est dubiū. & ideo illud excludit principalr dicens donec ponat &c. Quasi dicat vez est q xp̄s habet regnū & lz sint aliq̄ inimici duz nō faciūt voluntatē suā tū regnat donec ponat &c. Pōt etiā alio mō intelligi donec ponat &c. vt ly donec determinet tp̄us & ponat p futuro vt dicatur sic. Oportz illū regnare. Sz q̄n? donec ponat &c. quasi dicat: vsq̄ tūc regnabit quousq̄ ponat inimicos sub pedib⁹ postea vero nō regnabit. Sed fm hāc expositionē regnare nō importat regnū hr̄e sed in regnādo p̄fectā & regnū sugeri. & hoc ꝫtuz ad manifestationē perfectā regni xp̄i. quasi dicat: Regnū xp̄i paulatī p̄ficit in ꝫtuz scz manifestat & innotescit donec ponat inimicos sub pedib⁹. i. quousq̄ oēs inimici regnare eū fateanr. Boni quidē cuz gaudio btitudinis. mali vero cū ꝓfusione et postea nō regnat id est regnū suū nō p̄ficit & nō amplius manifestat qz iam plene manifestū erit. Sic ergo patet oīm aduersantiū subiectio. que quidē subiectio pfectissima erit qz etiā illud qō maxīe inimicat subijciet sibi. hoc aūt est mors que maxīe ꝓtrariat vite. & ideo dicit. Nouissime aūt &c. vbi tria facit Primo ponit subiectionē mortis. Scōo ꝓbat hoc p auctoritatē ibi. Oīa eñ subiecit &c. Tercio ex ipa auctoritate arguit ibi. Cū aūt dicat &c. Dicit ergo: dixi q oēs inimicos subiecit sub pedib⁹ eius. Sed qualr? Perfectissime inq̄ qz nouissime inimica mors destruet scz in fine: qz nō poterit esse cū vita vbi oēs p resurrectionē viuēt Osee 13. Ero mors tua o mors. Esa. 20. Precipitabit mortē in sempiternū. ¶ Sciendū est aūt q origenes ex hoc verbo sumpsit occasionē errōis sui quē ponit in piarchon. Ipse eñ voluit q pene dampnator̄ essent purgatorie & nō eterne & voluit q oēs qui sunt in inferno q̄nq̄ ꝙuerterent ad xp̄m & saluarent & etiā diabol⁹. Et hoc ꝓfirmat p ista verba. donec ponā inimicos &c. Et intelligit q hoc qō dicit inimicos sub pedib⁹ solū intelligit de subiectiōe que fit p ꝙuersionē peccator̄ ad deū nō de subiectiōe qua sūt subiecti xp̄o etiā illi qui nunq̄ ꝙuertent ad xp̄m inq̄tuz punit eos in inferno. Et ī hoc dicit. Opz illū regnare donec ponat inimicos sub pedib⁹ qz tūc oēs dānati & q̄ sunt in inferno saluabunt inq̄tum scz ꝙuertent ad ip̄m & seruiūt ei & non solū ipsi homies dānati aūt p sed nouissime ipa mors. i. diabolus destruet nō q nō sit oīo. sed q nō sit mors quia etiā ipse diabol⁹ in fine saluabit. Sz hoc est hereticū & dānatū in cōcilio. ¶ Itez sciēdū est q apl̄s signāter posuit hoc qō dicit nouissime aūt &c. ad remouendū duas q̄stiones que possent fieri circa p̄dicta de resurrectiōe. scz. virū xp̄s posset viuificare mortuos? Et hoc soluit qz oēs inimicos posuit sub pedib⁹ eius & etiā ipam mortē. Et ḡre nō stati resuscitauit. Ad qō rñdet q oz q primo subijciat inimicos sub pedib⁹ & nouissime cū destruet ipa mors tunc resurgēt oēs ad vitā. Nō ergo differt qz nō pōt sed vt seruet ordinē. qz que a deo sūt ordiata sūt. Q̄ aūt ipa mors subijciat xp̄o ꝓbat p auctoritatē. p̄s. Oīa subiecisti sub pedib⁹. i. sub humanitate ei⁹ scz xp̄i. phil. 2. Dis lingua &c. Esa. 45. Mihi curuabit oē genu &c. Ex hac aūt auctoritate argumentat dicēs. Cū aūt dicat &c. Et est rō sua talis. Propheta dicit oīa subiecisti &c. Sed dicendo oīa ꝓstat q nihil exclusit nisi illū q̄ subiecit ergo subiecta sunt xp̄o oīa & ipa mors. Dicit ergo. Cū aūt dicat psalmista scz oīa subiecta sunt ei scz xp̄o inq̄tum hoī preter eū scz p̄ez q̄ subiecit sibi oīa. heb. 2. In eo q̄ oīa sibi subiecit &c. mat. vlt. Data est mihi oīs ptās &c. Sed ꝓra. si pater subiecit oīa filio ergo fili⁹ est minor patre. Re⁹ dicendū est q pater subiecit oīa filio inq̄tuz est hō vt dictum est & sic p̄r est maior filio. Est eñ minor p̄re fm humanitatē: equalis vero fm diuinitatē. Vel dicendū q etiā ip̄e fili⁹ inq̄tuz de⁹ subiecit sibi oīa qz sic pōt oīa q̄ pater pōt. phil. 3°. Saluatorē expectam⁹ &c. fm opationē qua potens est subiscere oīa. ¶ Cōsequēter cū dicit. Cū aūt subiecta fuerit illi oīa &c. Ondit finē hui⁹ resurrectiōis nō esse in hūanitate xp̄i sed vlterius ꝓducet rōnalis creatura ad ꝓtemplationē diuinitatis & in ea est beatitudo nr̄a & finis nr̄ ipse deus est. & ī dicit cū aūt subiecta &c. Quasi dicat. Rondū de⁹ subiecit oīa xp̄o. sed cū oīa fuerint ei subiecta scz xp̄o tūc ipse filius fm humanitatē subiectus erit illi scz p̄ri. Joh. 14. P̄r maior me est. & subiect⁹ est nūc ēt xp̄s fm q hō patri sed hoc tūc manifestius erit. Et rō huiꝰ subiectiōis est vt sit deus oīa in oībus. i. vt aīa homis totaliter reqescat in deo & solus deus sit btitudo. Modo eñ in vno est vita. & virtus in alio & gloria in alio: sed tūc de⁹ erit vita & salus & virtus & glia & oīa. Vel aliter ita vt sit deus oīa in oib⁹ qz tunc manifestabit q quicq̄d boni habem⁹ est a deo.

Lectio quarta.

Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis? Si omīno mortui nō resurgunt vt quid & baptizantur pro illis? Et quid & nos periclitamur oī hora. Quottidie morior ꝓpter vestrā gloriam fratres quā habeo in xp̄o ihū dño nostro. Si scōm hominem ad bestias pugnaui epheſi. quid mihi prodest si mortui non resurgunt. Māducemus & bibam⁹: cras eñ moriemur Nolite seduci. Corrūpunt mores bonos colloquia mala Euigilate iusti & nolite peccare Ignorantiā eñ dei quidā habent. Ad reuerentiā vobis loquor.

Ostensa resurrectiōe mortuoꝝ ex resurrectiōe xp̄i: hic cōsequēter ostendit resurrectionē mortuoꝝ ex vita sanctoꝝ. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓbat ꝙ positū. Scōo subiungit ammonitionē ibi. Nolite seduci &c. Probat aūt ꝓpositū ducendo ad tria incōuenientia. Primū incōueniens est q frustret deuotio hominū ad baptismū. Secundū est q frustret labor sanctoꝝ. & hoc ponit ibi. Et quid & nos periclitamur &c. Terciuz est q̄ dare⁹ occasio fruendi voluptatibus. Et hoc ponit ibi. Manducemus & bibamus &c. Circa primū duo facit. Primo ponit primū incōueniens. Secundo explicat illud ibi. Si oīno mortui &c. Dicit ergo primo. dixi q mortui resurgūt. Alioquin scz si nō est resurrectio mortuoꝝ futura vt nos predicam⁹ quid facient qui &c. hoc potest dupliciter intelligi. Uno modo

vt per hoc q̄ dicit mortuis intelligañ opera peccati que sunt mortua q̄ carēt vita gratie ⁊ ducūt ad mortē. heb. 9 Sāguis xp̄i emūdabit ⁊c. Et ꝟz hoc plana est lr̄a. Quid facient illi qui baptizañ p̄o mortuis. i. p̄o peccatis abluendis. si non sint vitā gratie habituri? Alio modo q̄ quidā tūc temp̄is volebāt q̄ hoīes possent p̄imo baptizari vt sibi ipsis remissionē peccatoꝝ consequerenť ⁊ itez baptizabañ. p aliquo cōsanguineo suo defuncto vt etiaz post mortē dimitterenť ei peccata. Et scōm hoc sit littera. Quid faciēt qui baptizañ pro mortuis scz cōsanguineis p̄quoꝝ salute baptizañ si nō sit resurrectio mortuoꝝ. ſz isti in aliquo cōmendari possunt. scz in hoc q̄ fidē resurrectiōis videbañ habere. sed in aliquo possūt rep̄hendi in hoc scz q̄ vnū credebāt posse p̄o alio baptizari. Sed tūc est questio. Si oratio vni⁹ p̄dest alteri: quare nō etiā baptisimus? Ad hoc est duplex respōsio. Una est q̄ opa que faciāt viui p̄sunt mortuis ꝓpter vnionē caritatis ⁊ fidei. Et ideo nō p̄sunt nisi illis qui decedūt cū caritate et fide. Unde infidelibus nec oratio nec baptisimus viuoꝝ p̄sunt tamē oratio p̄dest illis qui sunt in purgatorio. Alia respō sio ⁊ melior q̄ bona opera valēt mortuis nō solū ex vi caritatis sed etiā ex ꝓintentiōe facientis. Sicut si ego dicerē psalteriū p aliquo qui est in purgatorio qui tenebať dicere vt satisfaciā p̄o eo valet quidē q̄tum ad satisfactionem solū illi p̄o quo dico. Dicendū est ergo ſm hoc q̄ baptizamus nō habet virtutē ex intentiōe nostra: sed ex intētione xp̄i. Intentio añt xp̄i est vt baptisimus illis p̄ficiat qui in xp̄i fide baptizañ. ¶ Consequēter istud incōueniēs explicat dicens: Si oīo ⁊c. Et ista explicatō videť magis cōuenire secūde expositiōi supra posite. Quasi dicat: Ut q̄d baptizañ p illis id est p mortuis si nō resurgūt: sed si ſm primā expositionē exponať tūc sic potest dici. Si oīo mortui nō resurgūt vt quid etiā baptizañ p illis. i. p̄o peccatis cuz ipsa nō dimittañ. ¶ Ut quid periclitamur ⁊c. hic ponit secundū incōueniens. ⁊ circa hoc duo facit. P̄imo ponit incōueniens in cōmuni. Scōo in spēali ibi. Quotidie ⁊c. Dicit ergo nō solū frustra baptizañ aliqui p remissione peccatoꝝ sed nos etiā frustra affligimur si resurrecto mortuoꝝ nō est. ⁊ hoc est q̄ dicit. Ut quid ⁊ nos periclitamur. i. pericula patimur oñi hora. 2ᵉ Corinth. 11. Periculis fluminū piculis ⁊c. Constat eñ q̄ sancti exponūt se tribulatiōibus ⁊ affligūt seip̄os ꝓpter spez vite eterne. ꝟz illud Ro. 5. Nō solū añt sed ⁊ gloriamur ⁊c. Spes autē non cōfundit ⁊c. Si ergo resurrectio mortuoꝝ nō sit: totaliter spes perit. Frustra ergo affligerēt se si mortui nō resurgūt. Nec obstat si dicať q̄ ania separata premiať. q̄ vt p̄batū est supra nō posset p̄bari q̄ aīa esset mortalis. ¶ Consequēter cū dicit. Quotidie ⁊c. enumerat pericula in spēali. ⁊ primo quantū ad personaz. Scōo quantū ad locū ibi. Si ſm hoīem ad bestias ⁊c. Manifestat ergo in spēali pericula quātū ad p̄sonā suā. vnde dicit. Quotidie mozioz ⁊c. Quasi dicat. Non quecūq̄ pericula patimur sed etiā mortis: q̄ quotidie mozioz. i. suz in periculis mortis. p̄s. ¶ Propt̄ te mortificamur tota die. Et hoc ostendit apl's Ro. 8. In persona apl̄oꝝ esse dictū 2ᵉ corint. 4. Sēp̄ mortificationē ⁊c. ¶ Propter gloriā vestrā. i. vt ego acquirā gloriā quā expecto ex vestra cōuersione ad fidē 1ᵉ. thes. 2°. Vos estis gloria nr̄a ⁊ gaudium habeo. i. spero me habituꝝ in xp̄o hiesu dño nostro. i. per caritatē xp̄i. Alia lr̄a habet per gloriā ⁊c. ⁊ tūc ly per gloriā est verbū iurātis. Quasi dicat. per gloriā vestrā quam scz expectatis que est deus. Ac si diceret. Juro per deum quē habeo in spe in xp̄o hiesu. i. per passionez ⁊c. Ex quo apparet q̄ etiā apl̄us iurauit ⁊ q̄ in viris perfectis iurare nō est peccatū. ¶ Sed si hoīem ⁊c. Hic specificat pericula quantū ad locū. Ubi sciendū est q̄ hoc legiť act. 19. vbi dicit q̄ cū paulus apud ephesū multos cōuertisset ad fidem quidā concitauerūt cōtra eum populū in tantū q̄ nō esset ausus exire in theatruz ⁊ q̄ multa pericula sit ibi passus. Ergo forte facit hic de hoc mentionem q̄ e vicino passus hoc fuerat. Dicit ergo Si ſm hoīez. i. ſm rōnē ex qua homo est hoc disputādo de resurrectiōe cōcludens q̄ homo nō moriť sicut bestia. ¶ Pugnaui ad bestias. i. ad hoīes bestialiter viuētes apud ephesuz. Uel si pugnaui ad bestias ephesi ⁊ hoc dico nō ex reuelatiōe diuina sed ſm hominē id est ex instinctu humano si tot pericula passus sum ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Manducem⁹ ⁊c. ponit tertiū incōueniens q̄ō est si resurrectio mortuorū nō esset dareť occasio fruendi voluptatib⁹. Quasi dicat si nō est alia vita stulti sumus si affligimus nos: sed māducemus et bibamus. i. vtamur delitijs ⁊ fruamur voluptatib⁹. Sap. 2. Non est qui sit agnitus ⁊c. Uenite fruamur ⁊c. Cras enim id est in p̄imo moriemur totaliter ⁊ deficiemus in ania ⁊ corpe si mortui nō resurgūt. ¶ Deinde cū dicit. Nolite seduci. Ex predictis cōcludit ammonitionē ⁊ primo quantū ad infirmos. Scōo vero quantū ad perfectos ⁊ iustos ibi. Uigilate iusti ⁊c. Circa p̄imū duo facit. P̄imo reddit eos attētos dicēs: Nolite seduci. Quasi dicat. dictū est q̄ si resurrectio mortuoꝝ nō sit: stultū eēt nō vti lasciuijs ⁊ voluptatib⁹. Me ergo ad lasciuias inducamī nolite seduci ab his qui negāt r̄surrectionē. Coll'. 2°. Uidete ne quis vos seducat ⁊c. Scōo rationē attentiōis assignat dicēs. Corrumpūt ⁊c. Quasi dicat. Jdeo nolite seduci q̄ colloquia mala illoꝝ scz qui negāt resurrectionē corrumpūt bonos mores. 2ᵉ. thi. 2°. Sermo eoꝝ serpit vt cācer. Jero. dicit q̄ hoc est sumptū ex dictis gentiliū: ⁊ est versus cuiusdaz menādri. Et ex hoc vt ipse dicit argumentū habemus q̄ licet nobis q̄nq̄ in sacra scriptura vti auctoritatib⁹ gentiliū. ¶ Deinde cū dicit: Uigilate ⁊c. ponit āmonitionē q̄tū ad perfectos. P̄ossent eñ dicere q̄ a colloquijs illoꝝ debēt cauere infirmi qui defacili seducunť. perfecti añt nō sic seduci possunt. Apl̄us añt vult q̄ etiā perfecti sint cauti. Unde circa hoc duo facit. P̄imo reddit eos attentos dicēs: Uigilate iusti. i. vos qui reputamini iusti vigilate id est solliciti sitis. Math. 24. Uigilate quia nescitis ⁊c. Apoc. 16. Beat⁹ qui vigilat ⁊c. Scōo rationē assignat dicens: Nolite ⁊c. ⁊ hāc duplicē quaꝝ vnā ꝓpter seip̄os Nullus eñ est adeo perfectus q̄n debeat sibi cauere a peccatis. Inertia añt ⁊ torpor frequēter inducit ad peccatuz. vnde ne peccēt inducit eos ad vigiliā. ⁊ ideo dicit. ⁊ nolite peccare. i. ne peccetis. Tob. 4. In mēte habeto deum ⁊ caue ne aliq̄ peccato cōsentias. Aliā rōnem inducit p̄pter alios q̄ nō solū ꝓpter seip̄os sint solliciti: sed ⁊ ꝓpter alios ne illi seducañ. ⁊ hoc est q̄ dicit. Quidā enim hūt ignorantiā dei. i. nō rectam fidē. Ro. 10. Ignorātes dei iusticiā ⁊c. ¶ Et hoc loq̄r vobis ad reuerentiā vestraz vt sitis cauti. Uel ad verecundiā vr̄az q̄ verecūdū est vobis qui reputamī sapiētes ⁊ instructi in fide q̄ sint aliqui inter vos ignorantiā dei habētes. i. nō rectā fidem.

Lectio quinta.

Sed dicet aliq̄s. Quō resurgūt mortui? Quali autē corpore veniēt? Insipiens tu: quod seminas nō viuificat: nisi p̄ius moriatur Et q̄d seminas: Nō corpus quod futurū est seminas. sed nudum granum: vt puta tritici. aut alicuius ceteroꝝ Deus añt dat illi corpus sicut vult. ⁊ vnicuiq̄ ſ seminū p̄opriuz corpus.

Explanatio sancti Thome

Superius aplʒ ꝓbauit resurrectionē mortuoꝝ. hic ostendit qualitatē ⁊ modū resurgentiū. Et circa hoc duo facit. Primo mouet questionē circa qualitatē resurgentiū. Secūdo soluit ibi Insipiēs tu. ⁊c. Circa resurrectionē fuerūt duo errores. Quidā em̄ totaliʒ negabāt resurrectiōz mortuoꝝ futurā. Cū enī non cōsiderarēt nisi principia nature ⁊ posse: ⁊ viderēt q̄ ex principia nature ⁊ posse null⁹ de morte potest redire ad vitaz. nec cecus potest recuperare visuz. ideo totaliter negauerūt resurrectionē ex quoꝝ persona dicit sap̄. 2°. Umbre transitus est tempus nostrū ⁊c. Et ibidē De nihilo nati sum⁹ ⁊c. Job. 14. Putasne mortuus homo rursuz viuat ⁊c. Alij aūt dixerūt resurrectionē mortuoꝝ futurā esse. sed dicebāt q̄ resurgebāt ad eundē modū viuendi ⁊ ad eosdē actus. Et hoc etiā posuerūt quidā ꝑhi qui dicūt post multa annoꝝ curricula plato ad huc resurget ⁊ habebit eosdez scolares athenis quos aliq̄n habuit. Hoc etiā asserūt pharisei Ma. 22. de muliere septem viroꝝ. vnde dicebant: In resurrectione cuiꝰ erit? Saraceni etiā fingunt q̄ habebūt post resurrectionē vxores et voluptates ⁊ delitias corpales. Job. 20. Non videat riuulos flumis torrentis mellis ⁊ butiri. Contra q̄s dicit Mat. 22. q̄ erūt sicut angeli dei in celo. Has ergo duas questiones mouet hic aplʒ primā cū dicit: Quō resurgūt mortui: quō est possibile q̄ mortui q̄ sunt cinis possint resurgere? Secūam cū dicit: quali aūt corpe veniunt? quasi dicat: Nunquid cum tali corpe resugernt cuz quali sumus modo. Has duas questiones soluit cū dicit: Insipiēs ⁊c. Primo soluit secām. Secūo vero soluit primam ibi. Ecce mysteriū vobis dico ⁊c. Ad intellectū autē eoꝝ que aplʒ ponit in prima parte oportet inuestigare quid aplʒ intēdat. Intendit aūt in ista parte aplʒ ostendere q̄ mortui resurgūt ⁊ q̄ erit eadē substātia. Ubi primo ponit similitudines. Secūo adaptat ibi. Sic etiā resurrectio mortuoꝝ ⁊c. Tertio ꝓbat ibi. Si est corpꝰ aīale ⁊c. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit silitudines in vna specie. Secūo in diuersis speciebꝰ ibi. Non oīs caro eadē caro ⁊c. Circa primū sciendū est q̄ videmus in vna ⁊ eadez specie q̄ vna res in via generatiōis habet diuersas qualitates ⁊ formas. sicut granū aliā formā ⁊ qualitatē habet qñ seminaꝝ. aliaz qñ pullulat. aliā qñ iam est in herba. Et ideo ex hac silitudine aplʒ intendit ostendere qualitatē resurgentiū. Unde circa hoc tria facit. Primo cōparat ordinē seminatiōis ad pullulationē. Secūo differentiā qualitatis in semine ⁊ in pullulatiōe ibi. Tu q̄ seminas ⁊c. Tertio causā qualitatis in pullulatiōe ibi. Deus aūt ⁊c. Dicit ergo insipiens ⁊c. Sed cōtra. mat. 5°. Qui dixerit fratri suo racha ⁊c. Dicendū q̄ dñs ꝓhibet dici fratri racha seu fatue ex ira: nō ex correctiōe. Causa aūt quare dicit insipiēs est. q̄ hec obiectio cōtra resurrectionē ꝓcedit ex principijs humane sapiētie que tamdiu est sapiētia q̄diu est subiecta sapiētie diuine. sed qñ recedit a deo tunc vertit in insipientiā vnde cū contradicat sapientie diuine vocat eū insipientē. Quasi dicat: Insipiens nōne quotidie expiris tu q̄ q̄ semīas in terra nō viuificaꝝ. i. vegetaꝝ nisi ꝓius moriaꝝ. i. putrescat. Jo. 12. Nisi granū frumenti ⁊c. Ex hoc videꝝ aplʒ facere cōparationē q̄ quādo corpus hoīs ponit in sepulchro in terra. tūc est quedā seminatio. qñ vero resurget tūc est quedā viuificatio. Unde ex hoc opinanē aliqui resurrectionē mortuoꝝ esse naturalē ꝓpter hoc q̄ aplʒ hic resurrectionē cōparat pullulatiōi seminis que est naturalis. Opinanē em̄ in pulueribus resolutis in quos resoluūtur humana corpa esse quasdā virtutes seminales actiuas ad corporū resurrectionē. Sed istud nō videꝝ esse verū. Fit em̄ resolutio corpis humani in elementa sicut ⁊ alioꝝ mixtoꝝ corpoꝝ. vnde pulueres in quos humana corpa resoluūtur nullā aliā habēt virtutē actiuā q̄ alij pulueres: in quibꝰ cōstat nō esse aliā virtutē actiuā ad corpis humani constitutionē sed solū in semine hoīs. differūt autē pulueres in quos humana corpora resoluūtur ab alijs pulueribus solū ꝼm ordinationē diuinā ꝓout huiusmōi pulueres sunt ex diuina sapiētia ordinati vt iterū ex eis humana corpa reintegrenē. Unō resurrectiōis actiua causa solus deus erit ⁊ si ad hoc vtatur mīsterio angeloꝝ q̄tū ad puluerū collectionē. Propē qđ aplʒ īfra modū resurrectiōis exponēs attribuit sono tube ⁊ s attribuit xpo resurgēti nō aūt alicui xtuti actiue ī pulueribꝰ. Nō ergo intēdit ꝫbare aplʒ q̄ resurrectio sit naturalis per hoc q̄ semē naturaliter pullulat. sed intēdit hic manifestare per exēpla quedā q̄ nō sit eadē qualitas corporū resurgentiū ⁊ corporū morientiū. ⁊ primo per hoc q̄ nō est eadē qualitas seminis ⁊ pullulatiōis vt ex sequēti bus manifeste ostendeꝝ. Nam cōsequēter cū dicit ⁊ qđ seminas ⁊c. ostendit qualitatē semis differentē esse a qualitate pullulatiōis cū dicit ⁊ qđ seminas nō corpus qđ futurū est seminas. i. nō quale futuꝝ est seminas. Qđ exponens subdit. Sed nudū granū puta tritici vel alicuiꝰ ceteroꝝ scz seminū qz seminaꝝ nudū semen. pullulat aūt ostendū herba ⁊ aristis ⁊ huiusmōi. Et similr corpus humanū aliaz qualitatē habebit in resurrectiōe q̄ nūc habet vt infra exponeꝝ. Est tamē differētia inter resurrectionē humani corpis ⁊ pullulatiōnē seminis. nā surget idē corpus numero sed habebit aliā qualitatē sicut infra dicit aplʒ q̄ oportet corruptibile hoc induere incorruptionem. Et Job. 19. dicit. Quez visurus sum egoīpe ⁊ nō alius. Sz in pullulatiōe nec est eadē qualitas nec idē corpus numero. sz solū idē specie. Et ideo signāter aplʒ ꝺ pullulatiōe loquēs dixit. nō corpꝰ qđ futuꝝ ē semīas. dās itelligere q̄ nō sit idē numero. Et in hoc opꝰ nature deficit ab ope dei Mā xtꝰ nature reparat idē specie sz nō idē numero. xtꝰ aūt dei reparare potest etiā idē numero. Et sic etiā ex hoc qđ hic dicit potest sumi ꝓbatio ad hoc q̄ resurrectionem futurā fieri nō est impossibile sicut insipiēs obijciebat. qz si natura ex eo qđ mortuū est potest repare idē specie. multo magis deus pōt reparare idē numero. qz ⁊ hocīpm qđ natura facit opus dei est. Habet eniz hoc natura a deo q̄ hoc facere possit. Et ideo cōsequēter describens qualitatem pullulatiōis attribuit eā: primū quidē deo. secūo proportiōi nature. Dicit aūt primo. Deus autē dat illi corpꝰ sicut vult qz scz ex ordinatiōe diuine volūtatis ꝓcedit q̄ ex tali semine talis planta producaꝝ. que quidē planta est quasi corpus semis. Ultimus em̄ fructus plante est semē Et hoc ideo attribuit operatiōi diuine qz oīs opatio nature est operatio dei. ꝼm illud supra. 12. Idez aūt deus qui operaꝝ oīa in oībus. Et hoc sic potest cōsiderari. Manifestum est em̄ q̄ res naturales absq̄ cognitiōe operanē ad finem determinatuz: alioquī nō semp vel in maiori parte eūdem finem ꝓsequerenē. Manifestū est etiā q̄ nulla res cognitiōe carens in certū finem tendit nisi directa ab aliq̄ cognoscēte sicut sagitta tendit ad certū signū ex directiōe sagittātis. Sicut ergo si aliquis videret sagittam directe tendere ad certū signū q̄uis sagittantē nō videret cognosceret statim q̄ dirigereꝝ a sagittante. Ita cuz videamus res naturales absq̄ cognitiōe tēdere ad certos fines possimus pro certo cognoscere q̄ operanē ex volūtate alicuiꝰ dirigentis quē dicimus deū. Et sic dicit aplʒ q̄ deus dat semini corpus. i. ex semine ꝓducit plantā sicut vult. Sz rursus ne aliquis crederet hmōi naturales effectus ex sola dei volūtate ꝓuenire absq̄ operatiōe ⁊ ꝓportiōe nature subiūgit. Et vnicuiq̄ seminū ꝓpriū corpus. puta ex semine oliue generaꝝ oliua. ⁊ ex semine tritici generaꝝ tritici. Unō ⁊ Beñ. 1. Herminet terra herbā virentē ⁊ faciētem semē iuxta genus suū. Sic ergo ⁊ in resurrectiōe erit

alia qualitas corporis resurgentis q̃ tñ ꝓportionabit̃ meritis morientis.

Lectio sexta.

Non omnis caro eadez caro. sed alia hominũ. alia pecoꝝ. alia volucrum. alia aũt piscium. Et corpora celestia. ⁊ corpora terrestria Sed alia quidez celestiuz gl̃ia: alia ãt terrestriuz. Alia claritas sol̃. alia claritas lune. ⁊ alia claritas stellarũ. Stella eñ a stella differt ĩ claritate: sic ⁊ resurrectio mortuoꝝ. Seminat̃ in corruptiõe: surget in incorruptione. Seminat̃ in ignobilitate: surget in gloria. Seminatur in infirmitate: surget in virtute. Seminatur corpus animale: surget corpus spirituale.

Dic apostolus ponit exemplũ de diuersitate qualitat̃ corporis resurgentis in diuersis specieb⁹. Et ꝑmo cõparando celestia ad terrestria. Scdo terrestria ad celestia ibi. Sunt corpora celestia ꝛc. Tertio corpora celestia adinuicem ibi. Alia claritas solis ꝛc. Quia posset aliq̃s dicere quõ est possibile q̃ mortui resumãt corpus ⁊ carnẽ si non sint habituri eandẽ corporis qualitatẽ. ideo ad hoc excludendũ introducit diuersas qualitates corporis ⁊ carnis. vt sic manifestũ sit q̃ non oportet si non erit eadem qualitas q̃ nõ resumatur idẽ corpus vel eadẽ caro. Dicit ergo ꝑmo q̃ non omnis caro est eadẽ caro ꝟm formã. Sed alia est caro hominum. alia piscium. alia pecoꝝ. alia volucꝝ ꝛc. Et similiter est alia morientꝫ ⁊ alia resurgentis. sicut autẽ exẽplũ supi⁹ inductũ de semine ⁊ pullulatiõe deficiebat in hoc q̃ in seminatione ⁊ pullulatiõe nõ est idẽ numero nec eedem qualitates ita hec exẽpla deficiũt q̃ in his exemplis nec est eadẽ species nec eadẽ qualitas ꝟz caro hominis resurgẽtis est eadẽ ꝟm speciẽ cũ carne morientis. ꝟz tamẽ erit alia ꝟm qualitatẽ. Erit.eñ eiusdẽ nature sed alterius glorie. vt greg. de corpe xp̃i dicit. si quis autẽ hec que dicta sunt ad diuersum statũ resurgentiũ referre velet potest dici q̃ ꝓ homines intelligunt̃ boni ꝟm rationẽ viuentes ꝟm illud Ezc.34. Vos aũt greges mei greges pascue mee homines estis. Per pecora vero intelligunt̃ luxuriosi ꝟm illud 2. Pe. 2. Ihi vero velut irrationabilia pecora ꝛc. ꝑ volucres superbi. ꝑ pisces cupidi. ꝟz illud ps̃. Volucres celi ⁊ pisces maris ꝛc. ¶ Ad idem aũt introducit diuersitatẽ celestiũ ⁊ terrestriũ corpoꝝ cũ subdit Sunt corpora celestia vt sol ⁊ luna ⁊ huius modi. Et sunt corpa terrestria vt ignis aqua ꝛc. sed alia quidẽ est glozia id est pulcritudo ⁊ decor celestiũ corpoꝝ. alia aũt terrestrium. Ecc. 43. Species celi gloria stellaꝝ. Et possũt ꝓ celestia corpora intelligi cõtemplatiui phĩ. 3. Nostra conuersatio in celis est. Per terrestria actiui qui circa terrena occupantur. vnde marthe dictũ est. Turbar̃ erga plurima. Lucꝝ 10. Et ad idẽ vlterius introducit diuersam qualitatẽ celestium corpoꝝ cũ dicit. Alia claritas solis ꝛc. Similit̃ inẽ stellas est differentia. Stella eñ differt ꝛc. Et põt intelligi ꝓ solem xp̃s. Mal. vl. Orietur vobis timẽtibus nomẽ meũ sol iustitie ꝛc. Per lunã beata virgo de qua Can. 6. Pulchra vt luna. Per stellas adinuicẽ ordinatas ceteri sancti. Judic. 5. Stelle manẽtes in ordine suo ꝛc. ¶ Cõsequenter cũ dicit. Sic erit resurrectio mortuoꝝ. adaptat p̃dicta exẽpla ad resurrectionẽ mortuoꝝ. Nec intelligẽdũ est q̃tũ ad litteralẽ expositionẽ q̃ aplus hoc dicat ad designandũ in resurgentib⁹ generis diuersitatẽ ꝓpter id qđ ꝑmiserat. Stella differt ꝛc. Sed hoc refert ad oĩa ꝑcedentia vt ostendatur ex omnibus ꝑmissis q̃ sicut in rebus ĩueniunt̃ diuerse q̃litates corpoꝝ ita erit diuersa q̃litas resurgentiũ a qualitate morientiũ. Unde sequit. Seminatur corpus ꝛc. Ubi aplus maxime ostendit aliã esse qualitatẽ corpis morientis ⁊ corpis resurgentis. Et agit hic de corpore resurgente glorioso cui⁹ ꝓprie qualitates dotes corporis gloriosi dicunt̃. Que q̃dem sunt quatuor quas hic apostolus tangit. Primo eñ tangit dotẽ ĩpassibilitatis cũ dicit Seminat̃ in corruptiõe ꝛc. Et q̃uis seminatio accipi posset ꝓ ꝑma corporis origine ꝟm q̃ generatur ex semine. tamen cõuenientius est ꝟm intellectum apostoli vt seminatio referat̃ ad mortẽ ⁊ sepulturam vt respondeat ei quod supra dictum est. Quod seminas nõ viuificatur nisi prius moriatur. Dicit̃ autẽ mors ⁊ resolutio seminatio non q̃ in corpore mortuo vel cinerib⁹ ex eo resolutis sit aliqua virtus ad resurrectionẽ sicut ẽt virt⁹ actiua in semine ad generationẽ: sed quia a deo talis ordinatio est deputata vt ex eo iterato reformetur corpus hũanũ Sicut ĩgitur corpus humanũ q̃n seminat̃ id est q̃n moritur est in corruptione id est ꝟm suaz ꝓprietatẽ est corruptioni subiectũ ꝟm illud Ro. 8. Corpus q̃dẽ mortuũ est, ꝓpt̃ peccatũ Sed resurget in incorruptiõe. Dicit̃ aũt ꝟ incorruptio nõ solũ ad excludendũ separationẽ aĩe a corpe. quia hanc incorruptionẽ ⁊ corpora dãnatoꝝ habebunt. sed ad excludendũ tã mortẽ q̃ quãlibet noxã passionẽ siue ab interiori siue ab exteriori. Et q̃tũ ad hoc intelligit̃ ĩpassibilitas corporis gloriosi ꝟz illud Apoc. 21. Nõ esurient neq̃ sitient amplius ꝛc. Secundo tangit dotẽ claritatis cũ dicit Seminatur in ignobilitate. id est corpus qđ añ mortem ⁊ in morte est deformitatibus ⁊ miseriis multis subiectũ ꝟm illud Job. 14. Homo natus de muliere ꝛc. Sz resurget in gloria que claritatẽ significat vt aug. dicit super Joh. Erunt eñ corpora sanctoꝝ clara ⁊ fulgentia ꝟz illud Mat. 13. Fulgebunt iusti sicut sol ꝛc. Tertio tangit dotẽ agilitatis cũ dicit Seminat̃ in infirmitate. id est corpus animale qđ ante mortẽ est ĩfirmũ ⁊ tardũ ⁊ ab aĩa non facile mobile ꝟm illud Sap̃. 9. Corpus qđ corrũpit̃ aggrauat animã Sz surget ĩ virtute qua scilicet fiet vt ex tanta virtute ab anima moueri possit vt in nullo difficultatem ad motũ exhibeat qđ ad dotẽ agilitat̃ ptinet. Tãta eñ erit ibi facilitas q̃ta felicitas vt aug. dicẽ. Unde dicitur Sap̃. 3. de iustis. Fulgebũt iusti ⁊ tanq̃ scintille in arundineto discurrẽt. Et Esa. 40. Qui sperãt in dño mutabunt fortitudinẽ. assument pennas ꝛc. Quarto tangit dotẽ subtilitatis cũ dicit Seminat̃ corpus aĩale ꝛc. Quã quidã ad hoc referre volũt q̃ corpori glorioso ꝟm hãc dotem cõpetat vt possit simul esse cũ corpore non glorioso in eodem loco. Quod quidẽ sustinẽri posset si corpori ꝟz statum ꝑsentẽ cõpeteret q̃ nõ posset simul cũ alio corpore esse in eodẽ loco ꝟm aliq̃d qđ a corpe remoueri posset. Hũc ãt si diligent̃ consideret q̃ ꝟm nihil aliud hoc corpori cõpetit nisi ꝟm q̃ habet dimensiones corporales. Unde vid̃demus corpora q̃tũcũq̃ subtilia nõ cõpati secũ alia corpora vt patet in aere ⁊ in igne. ⁊ vlterius si essent corpora separata omnino absq̃ materia sicut quidam posuerunt non possent simul cum corporibus naturalibus esse in eisdem locis vt ꝑbus dicit. Remanentib⁹ igitur dimẽsionibus in quocunq̃ corpe est cõtra suã naturã q̃ sit cuz alio corpore in eodẽ loco. Unde si hoc aliquando ꝓtingit erit ex miraculo. Propter quod Greg. ⁊ Aug. miraculo asserunt q̃ corpus xp̃i ad discipulos ianuis clausis intrauit. Nulla enim virtus terminata potest facere miraculũ. hoc enim solius dei est Relinquitur ergo q̃ esse simul cũ alio corpore in eodẽ loco non possit esse ex dote seu ex qualitate corporis gloriosi. Non tamen negandum est quin corpus gloriosum possit esse simul cum alio corpore in eodez

113
102

loco. quia corpus xpi post resurrectionē intrauit ad discipulos ianuis clausis. cui corpus nostruz in resurrectione conformandū speramus. sed sicut corpus christi hoc habuit non ex pprietate corporis sed ex virtute diuinitatis vnite: ita corpus cuiuslibz alteri9 sancti hoc habebit non ex dote sed ex virtute diuinitatis existētis in eo. Per quē modum corpus petri habuit q ad vmbrā ei9 sanarent infirmi non per aliquā pprietatē ipsius. Est ergo dicendū q ad dotem subtilitātis pertinet qō hic apostolus tangit dicens Seminat corpus animale surget spirituale. Qō quidā male intelligentes dixerūt q corpus in resurrectione verteretur in spiritū vel et erit simile aeri aut vento q spiritus dicitur. Quod maxīe excluditur per illud quod ad apostolos dicit Luc. vlti. Palpate t videte quia spirit9 tc. Unde t hic apostolus nō dicit q resurgat spiritus. sz spirituale corpus. Ergo in resurrectiōe spirituale erit nō spiritus. sicut nunc est animale non anima. Cuius autē differentiā cognoscendā considerandū est q vnum t idez in nobis est qō dicitur et anima t spiritus. sed anima dicitur fm q perficit corpus: spiritus autē pprie scōm mētem scōm quā spiritualibus substantijs assimulamur fm illud ephe. 4. Renouamini spiritu mentis vestre. Item considerandū est q triplex est differentia potentiaz in anima. quedam eñ potentie sunt quarū operationes ad bonum corporis ordinantur sicut generatiua nutritiua t augmentatiua. Quedā vero sunt que quidē corporeis organis vtuntur. vt omnes potentie sensitiue ptis sed earū actus ad corp9 nō ordinātur directe sed magis ad pfectionem anime. Quedā vero sunt potētie que neq vtuntur corporeis organis neq directe ad bonū corporis ordinātur sed magis ad bonū anime sicut que ptinent ad intellectiuā ptem. prime ergo potentie pertinēt ad animaz in q̄tum animat corpus. tertie vero maxime ptinent ad animam in q̄tū est spiritus. secunde vero medio modo se habent inter vtraſq. quia tamē iudiciū de potentia aliq̄ magis debet sumi ex obiecto t fine q̄ ex instrumēto. ideo secunde potentie magis se tenent cum tertijs q̄ cū primis. Item considerandū est q cū vnaquęq res sit ppter suam operationē. corpus ad hoc pficitur ab anima vt sit subiectum operationibus anime. Nunc autē in statu isto corpus nostrum est subiectū operationib9 que ptinēt ad animam in q̄tū est anima prout generat t generat nutrit cresćit t decresćit. Quantū autē ad spirituales anime operationes corpus licet aliquo modo subseruiat tamen multū impedimentū affert. quia corpus qō corrumpit aggrauat animā vt dicit Sap. 9. Sed in statu resurrectionis cessabunt operationes animales a corpore. quia nō erit generatio nec augmentū aut nutrimentū. sed corpus absq̄ aliquo impedimento t fatigatione icessanter seruiet anime ad spirituales operationes eius scōm illud ps. Beati q̄ habitant in domo tua domīe tc. Sic vt ergo nūc est corpus q̄m animale. tunc vero erit spirituale. Causam autē harum pprietatum quidam attribuūt luci quā dicūt esse de natura quinte essentie t venire in cōpositionē hūani corporis quod quia friuolū est t fabulosum: sequentes aug. dicim9 q pcedunt ex virtute anime glorificate. Dicit eñ Aug. in epistola ad dioscor. Tam potenti natura de9 fecit animā vt eius plenissima beatitudine que in fine temporum pmittitur sanctis: redundet etiā in inferiorē naturam que est corpus nō beatitudo que fruentis est propria sed plenitudo sanitatis id est incorruptionis vigor. Cū videmus autē ex anima quatuor corpori puenire t tāto perfectius q̄to anima fuerit virtuosior. Primo quidē dat esse. Unde quando erit in summo pfectionis dabit esse spirituale. Secundo cōseruat a corruptione. Unde videm9 hoies q̄to sunt fortioris nature minus a calore t frigore pati. Cum ergo anima fuerit pfectissima conseruabit corpus omnino impassibile. Tertio dat pulchritudinē t claritatem. Infirmi eniz t mortui ꝓpter debilitatem operationis anime in corpus efficiūtur discolorati. t qñ erit in summa pfectiōe faciet corpus clarū t fulgidum. Quarto dat motum t tanto facilius q̄to virtus anime fuerit fortior supra corp9. Et ideo quando erit in vltimo sue pfectionis dabit corpori agilitatem.

Lectio septima.

Si est corpus animale est t spirituale: sicut scriptū est. Factus est primus homo adā in animā viuentē. nouissimus homo in spiritū viuificantē. sed nō primus quod spirituale ē. sed quod animale deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus. secundus homo de celo celestis Qualis terren9. tales t terreni. t qualis celestis. tales t celestes. Igitur sicut portauimus imaginem terreni. portemus t imaginem celestis. Hoc autem dico fratres. qz caro et sanguis regnum dei possidere non possunt. neq̄ corruptio incorruptelam possidebit.

Hic apostolus differentiā qualitatis corporum morientium ad copora resurgentiū supra exemplis ostensam ostendit ratione. Circa hoc autē duo facit. Primo eñ pmittit quod ꝓbare intendit. Secundo pmissuz ꝓbat ibi. Sicut scriptū est tc. Dicit ergo primo. Dixi q̄ id qō seminatur animale surget spirituale. t q̄ hoc sit verum sz q̄ sit aliquod corpus spirituale ostendo. quia si est corpus aiale est t spirituale t nō intendit aplus ex hoc arguere ad ꝓpositū sed hoc supponit intēdens ꝓbare ipm qō dicit. Si est corp9 tc. Ecc. 23. Intuere in omnia opa altissimi. duo contra duo t vnū cōtra vnū. Sicut scriptuz est tc. Hic ꝓbat ꝓpositum. Est autē ꝓbatio sua talis. Duo sunt principia humani generis. Unū fz vitā nature sz adā. aliud fm vitā gratie sz xps. sed animalitas est deriuata in omnes homines a primo pncipio sz adā. ergo cōstat q̄ multo amplius a secūdo pncipio sz xpo spiritualitas derivabitur in omnes homines. Huius rationis primo ꝓbat primā diuersitatē pncipioz. Secūdo mediā sz determinationē similitudinis ex vtroq̄ pncipioz ibi. Qualis terrenus tc. Circa primū tria facit. Primo ostendit pncipiorum differentiā. Secūdo pncipiorum ordinē adinuicez ibi Sed non prius qō spirituale tc. Tertio rationis ordinem assignat ibi. Primus tc. Ponit ergo primo cōditionem primi principij fm vitā nature. sumens auctoritatez geñ. 2. vnde dicit. Sicut scriptum est. Fact9 est a deo primus homo adā in animā viuentē vita sz animali qualez anima potest dare cū scilicet spiraut dōs in faciē eius spiraculū vite. geñ. 2. Anima eñ t anima dicit t spūs. Intēdit eñ intendit cure corporis sz vegetando nutriēdo t generando sic dicitur anima. intēdit aūt intēdit cognitioni sz intelligendo volendo t huiusmodi sic dicitur spiritus. Unde cū dicit. Factus est pm9 homo adā in animaz viuentē. Intendit hic aplus de vita qua anima deseruit circa corpus non de spiritu sancto sicut q̄dam fingunt. propter hoc qō precedit. t inspirauit in faciē eius spiraculuz vite. dicentes hoc esse spiritū sanctū. Secūdo ponit cōditionē secundi pncipij dicens: Nouissimus vero adā id est xps et dicitur nouissimus qz adam induxit vnū statū ſcili

cet culpe. xps vero glorie ⁊ vite. Unde cuꝫ post statũ istũ nullus alius sequatur in vita ista. ideo dicit nouissimus. Esa. 53. Desiderauimus eũ despectũ ⁊ nouissimũ virorũ Et alibi scꝫ apoc. 1. Ego ꝑm⁹ ⁊ nouissim⁹. Et alibi. Ego sum alpha ⁊ o. ⁊c. Dicit aũt adam. qz de natura ade fact⁹ in spiritũ viuentẽ. Et ex hoc conditionib⁹ principioꝝ vi sis apparet eoꝝ diuersitas. qz ꝑm⁹ homo factus est in ani mam nouissimus in spiritũ. Ille autẽ in animã viuentem solum. iste vero in spiritũ ⁊ viuentẽ ⁊ viuificantẽ. Cui⁹ ra tio est. quia sicut adam consecutus est ꝓfectionẽ sui esse ꝓ animã sic ⁊ xps ꝓfectionem sui esse in q̃tum homo ꝓ spi ritũsanctũ. Et ideo cũ anima nõ possit nisi ꝓpriũ corp⁹ vi uificare ideo adam factus est in animã nõ viuificantẽ scꝫ vi uentẽ tantũ. sed christus factus est in spiritũ viuentẽ ⁊ vi uificantẽ. ⁊ ideo xps habuit potestatẽ viuificandi Joh. 1. De plenitudine eius ⁊c. Et Joh. 10. Ueni, vt vitã habe ant ⁊ habundantius habeant. Et in simbolo. Et in spiri tumsanctũ viuificãtẽ Sed ne aliq̃s diceret. si xps fact⁹ est in spiritũ viuificantẽ quare dicitur nouissim⁹. Ideo cõse quenter cũ dicit Sed nõ prius ⁊c. Ostendit ordinẽ ꝑncipioꝝ. Uidemus enĩ in natura q̃ in vno ⁊ eodẽ pri⁹ est im ꝓfectũ q̃ ꝓfectuꝫ. Unde cũ spiritualitas se habeat ad ani malitatẽ sicut ꝓfectũ ad impfectũ. ideo in humana natura nõ prius debet esse spirituale qõ est ꝓfectũ. ℔ vt seruetur ordo prius debꝫ esse impfectũ scilicet qõ animale est. de inde ꝓfectum scilicet qõ spirituale est. s. 13. Cum venerit qõ ꝓfectũ est ⁊c. Sicut dicit Aug. huius signum est q̃ ꝑ mogeniti antiq̃tus ꝓsueuerũt esse animales sicut cayn an te abel natus. ismahel ante ysaac. ⁊ esau ante iacob. Ra tionẽ aũt dicte diuersitatis assignat dicẽs. ℣Prim⁹ hõ ⁊c. Quasi dicat vere primus hõ factus est in animã viuẽtem quia de terra geñ. 2. Formauit dñs hominẽ de limo ẽre. ⁊ ideo dicitur esse terrenus id est animal. secund⁹ hõ scili cet xps factus est in spiritũ viuificantẽ qz de celo. qz diui na natura q̃ fuit huic nature vnita de celo est. Et ideo de bet esse celestis id est talẽ ꝓfectionẽ debet habere qualem decet de celo venire scilicet ꝓfectionẽ spiritualeꝫ. Joh. 3. Qui de celo venit sup omnes est. Dicit autẽ ꝑmũ homi nem de terra ꝑm modum loquendi quo res de illo esse di cuntur. quia prima pars est in eoꝝ fieri. sicut cultellus di citur de ferro. quia prima pars vnde est cultellus est fer rum. Et quia prima pars vnde adã factus est terra est et ideo dicitur de terra. Secundus homo dicitur de celo nõ q̃ attulerit corpus de celo cũ de terra assumpserit. scilicet de corpore beate virginis. sed quia diuinitas que nature humane vnita est de celo venit. que fuit prioꝝ q̃ corp⁹ xpi Sic ergo patet principioꝝ diuersitas q̃ erat maioꝝ ꝓpo sitio rationis principalis. ¶Consequenter cũ dicit. Qual terrenus ⁊c. Ostendit deriuationẽ similitudinis hoꝝ ꝑn cipioꝝ ex vtroq̃. ⁊ primo in cõmuni. Secũdo diuidit eã per partes ibi. Igitur sicut portauimus ⁊c. Dicit ergo q̃ liter terrenus ⁊c. Quasi dicat ℣prim⁹ homo q̃ terren⁹ fu it ⁊ mortalis ideo deriuatũ est vt omnes essent ⁊ terreni ⁊ mortales. s. eodẽ. Et sic in adã omnes moriunt. Zach. 13. Adam exemplũ meũ ⁊c. Quia vero fuit secund⁹ hõ ce lestis id est spiritualis ⁊ ĩmortalis ⁊ ideo omnes ⁊ ĩmorta les ⁊ spirituales erimus. Ro. 6. Sed cõplantati facti su mus similitudini ⁊c. Igitur sicut portauimus ⁊c. ℣Hic con cludit qualiter in speciali debeamus conformari homini scilicet celesti. ℣Possumus autẽ dupliciter conformari ce lesti in vita scilicet gratie ⁊ glorie ⁊ vna est via ad aliã. qz sine vita gratie nõ puenit ad vitã glorie. ⁊ ideo dicit. Si cut portauimus ⁊c. 1. q̃diu peccatores fuimus in nobis fuit similitudo ade. 2. reg. 7. Ista est lex adã dñe de⁹ ⁊c. vt ergo possim⁹ esse celestes id est peruenire ad vitã glo rie portem us imaginẽ celestis per vitam gratie. Coll. 3. Exuentes veterẽ hominẽ induite nouũ hominez scꝫ xp̃m Ro. 8. Quos presciuit ⁊ p̃destinauit conformes ⁊c. Sic ergo debem⁹ conformari celesti in vita gratie qz alias nõ pueniemus ad vitã glorie. Et hoc est quod dicit. ℣Hoc aũt dico fratres. Quasi dicat. ℣Nisi viuatis scilicꝫ vita gratie non poteritis peruenire ad regnũ dei scilicet ad vitã glo rie. quia caro ⁊ sanguis regnũ dei nõ possidebunt. ℣Nõ quidem non est intelligendũ sicut quidã heretici dicũt q̃ non resurget caro ⁊ sanguis ꝑm substantiã. sed q̃ totũ cor pus vel vertet in spiritũ vel in aerem quod est hereticum ⁊ falsum. nam apl̃us dicit q̃ conformabit corp⁹ nostrũ cor pori claritatis sue. Unde cũ xps post resurrectionẽ habue rit carnem ⁊ sanguinem sicut dicitur Luc. vlti. ℣Palpate ⁊ videte quia spiritus carnem ⁊ ossa non habet ⁊c. Con stat q̃ et nos in resurrectione carnem ⁊ sanguinẽ habebis mus. ℣Nõ est intelligendũ caro ⁊ sanguis id est substantia carnis ⁊ ſ nguinis regnũ dei non possidebunt. sed caro ⁊ sanguis id est carni ⁊ sanguini opaz dantes scilicet homi nes dediti vitijs ⁊ voluptatibus regnũ dei nõ possidebũt Et sic accipitur caro id est homo carnaliter viuens. Ro. 8. Uos autem non in carne ⁊c. Uel caro ⁊ sanguis id ẽ opera carnis ⁊ sanguinis regnũ dei nõ possidebunt quod est contra iudeos ⁊ saracenos qui fingũt se habituros post re surrectionẽ vxores. fluuios mellis ⁊ lactis. Uel caro ⁊ sã guis id est corruptio carnis et sanguinis regnũ dei nõ pos sidebunt id est post resurrectionẽ corpus non subijciet cor ruptioni carnis et sanguinis ꝑm quam viuit homo. An de et ꝑm hoc subdit neq̃ corruptio incorruptionẽ possi bit id est neq̃ corruptio mortalitatis que nomine carnis hic exprimitur possidebit incorruptionẽ id est incorrupti bile regnuꝫ dei. quia resurgemus in gloria. Ro. 8. Ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis ⁊c.

Lectio octaua.

Ecce misterium vobis dico omnes q̃dem resurgem⁹: sed non omnes im mutabimur. In momẽto. ĩ ictu ocu li. nouissima tuba. Canet enĩ tuba: ⁊ mortui resurgent incorrupti. ⁊ nos immutabimur. ℣Hic apostolus post q̃ respondit questioni de qualitate re surgentium respondet consequenter questiõi qua quere batur de modo ⁊ ordine resurgendi. Et circa hoc duo fa cit. ℣Primo ostendit modũ ⁊ ordinẽ resurrectionis. Secũ do confirmat q̃ auctoritatẽ ibi. Cuꝫ autẽ mortale hoc ⁊c. Circa primũ duo facit. ℣Primo enĩ ꝓponit intentũ. Secũ do ostendit quo ordĩe fiat ibi. In momẽto in ictu ⁊c. ℣Pri mo igitur reddit eos attentos: ostendens id quod ꝓpoit esse arduum ⁊ occultũ dicens: Ecce misterium id est oc cultum quoddam dico vobis id est aperio vobis fratres quod debet vobis aperiri ⁊ oĩbus credentib⁹ Luc. octa uo. Uobis datũ est nosse ⁊c. s. 2. Sapiẽtiam loq̃mur inẽ perfectos. Et post. sed loq̃mur dei sapientiã que absc̃odi ta est ⁊c. Quid aũt sit istud misteriũ subdit. Omnes qui dem ⁊c. Circa primũ sciendũ est q̃ sicut hieronymus dicẽ in quadam epl̃a ad mineruiũ ⁊ alexandrum monachos. ℣Hoc quod hic dicitur Omnes quidem resurgem⁹ ⁊c. In nullo libro grecoꝝ habet sed in quibusdam habet: Om nes quidem dormiemus id est omnes moriemur. Et dici tur mors somnus ꝓpter spem resurrectionis. Unde idez est ac si diceret. omnes quidem resurgemus: quia nullus resurget nisi moriatur. Sed nõ omnes ĩmutabimur. ℣Hoc non mutatur in libris grecis ⁊ hoc est vez quia ista muta tio de qua hic loquitur non erit nisi scõm corpora beato rum quia ĩmutabunt ad illa quattuoꝝ que supra posita sũt que dicuntur dotes corporum gloriosorum ⁊ hanc desiõ.

124
103

rabat Job.14. Cunctis diebus quib⁹ nunc milito expe-
cto donec veniat immutatio mea. In quibusdam vero libr⁹
inuenitur. Non omnes quidem morie mur sed omnes im-
mutabimur. Et hoc intelligitur dupliciter. Primo ad lit-
teram quia quorundam opinio fuit q̄ non omnes homi-
nes morientur. sed q̄ aliqui in aduentu xp̄i ad iudiciū ve-
nient viui ⁊ isti non morientur. sed isti mutabuntur in sta-
tum incorruptionis. ⁊ propter hoc dicunt non omnes q̄s
dem dormiemus id est morie mur: ꝫ omnes immutabimur
tam boni q̄ mali ⁊ tam viui q̄ mortui. Un̄ ꝑm hos im-
tatio non intelligitur de statu animalitatis ad statū spiri-
tualitatis. quia ꝑm hanc soli boni immutabūtur. sed de sta-
tu corruptionis ad statū incorruptionis. Alio modo expo
nitur mistice ab origene ⁊ dicit q̄ hoc non dicit de somno
mortis quia omnes morientur. ps̄. Quis est homo q̄ vi-
uet ⁊c. sed de somno peccati de quo in ps̄. Illumina ocu-
los meos ne vn̄q̄ obdormiā. vt sic dicatur. Nō om̄es mo
riemur id est non omnes peccabimus mortaliter. sed oēs
immutabimur sicut supra de statu corruptionis ad incorru
ptionem. Et licet hec littera scilicet nō omnes morie mur
⁊c. non sit contra fidem. tamen ecclesia magis acceptat ꝑ-
mam scilicet q̄ omnes morie mur siue resurgemus ⁊c. q̄a
omnes morientur etiam si sint tunc aliqui viui. ¶ Ordi-
nem autē ⁊ modum resurrectionis manifestat consequen
ter cuz dicit. In momēto ⁊c. Et hoc q̄tū ad tria. Primo
enim manifestat ordinē q̄tum ad tempus. Secūdo q̄tuz
ad causam resurrectionis ibi. In nouissima tuba. Tertio
q̄tum ad ꝓgressuz effect⁹ a causa ibi. Canet em̄ tuba ⁊c.
Dic̄ ergo q̄ om̄es resurgem⁹. sed quomodo? In momē
to ꝙ quod excludit errorem dicentiū resurrectionē nō esse
futuram omniū simul. Sz dicunt q̄ martires resurgēt an
te alios per mille annos. et tunc xp̄s descendet cum illis
⁊ possidebit regnū corporale hyerusalem mille annis cuz
eis. Et hec fuit opinio lactantij. Sed hoc patet esse falsū
quia omnes in momento resurgemus ⁊ in ictu oculi. Ex-
cluditur etiā per hoc alius error eiusdē qui dicebat q̄ iu-
dicium duraturuz erat per spaciū mille annor̄. Sed hoc
est falsum. quia non erit ibi aliquod perceptibile temp⁹ sz
in momento ⁊c. Sciendum est autē q̄ momentum potest
accipi vel ꝓ ipso instanti temporis quod dicitur nunc. vl̄
ꝓ aliquo tempore inperceptibili. tamē vtroq̄ modo potest
accipi hoc referendo illud ad diuersa quia si nos referim⁹
hoc ad collectionē puluer̄ que fiet ministerio angelorum
tunc momentū accipitur ꝓ tempore īperceptibili. Cū em̄
in collectione illor̄ puluerum fit mutatio de loco ad locū
oportet q̄ sit ibi tēpus aliquod. Si autē referamus ad re
unitionē corporum ⁊ pro vniōe anime q̄ om̄ia fient a deo
tunc momentū accipitur ꝓ instanti temporis. quia de⁹ in
instanti vnit animā corpori ⁊ viuificat corpus Potest eti
am hoc quod dicit in ictu oculi ad vtrūq̄ referri. quia si in
ictu oculi intelligitur tātū apertio palpebraꝝ que fit in tē
pore perceptibili tunc refertur ad collectionē puluer̄ Si
vero in ictu oculi intelligitur ipse subitus contuit⁹ oculi ⁊
qui fit in instanti tunc refertur ad vnionē ad corp⁹. ¶ Cō
sequenter cū dicit. In nouissima tuba. Ostendit ordinem
resurrectionis q̄tum ad causam īmediatā. Et ista tuba est
vox illa xp̄i de qua Mat.25. dicit. Media nocte clamor
factus est ⁊c. Joh.5. Audient vocem filij dei ⁊ q̄ audie-
rint ⁊c. Vel ipsa p̄sentia christi manifesta mundo ꝫ q̄ di
cit grego. Tuba nihil aliud esse designat q̄ p̄sentiā xp̄i
mundo manifestatā que dicitur tuba ꝓpter manifestatio-
nem quia omnibus erit manifesta Et hoc modo accipitur
tuba. Mat.6. Cuz facis elemosinā noli tuba canere ante
te. Item dicitur tuba ꝓpter officiuz tube qđ erat ad quat
tuor vt dicitur numeri.10. scilicet ad vocandum consiliū.
et hoc erit in resurrectione. quia tunc cōuocabit ad consi-
lium id est ad iudicium Esa.3. Dominus ad iudicium ve
niet ⁊c. Ad solennizandū festum. ps̄. Buccinate in neo-
minia tuba. Sic et in resurrectiōe Esa.33. Respice syon
ciuitatē solennitatis nostre. Ad pugnā et hoc in resurre-
ctione Sap̄.5. Pugnabit pro illo ⁊c. Esa.30. In citha-
ris et tympanis ⁊c. Ad mouendum castra sua quidā eun
do ad paradisum. quidam eundo ad infernum Mat.25.
Ibunt qui bona fecerunt in vitam eternam. qui vero ma-
la in ignem eternum. ¶ Consequēter cū dicit. Canet em̄
tuba ⁊c. Ponit ꝓgressum effect⁹ a causa predicta. Et cir
ca hoc duo facit. Primo em̄ ponit ꝓgressum effect⁹. Se-
cundo necessitatē huius assignat ibi. Oportet em̄ morta
le ⁊c. Progressus effectus est. quia statim ad sonitū tu
be sequet̄ effect⁹. Quia mortui ⁊c. ps̄. Dabit voci sue vo
cem virtutis ⁊c. Ponit autē duplicē effectū. Un⁹ est cō-
munis. quia mortui resurgent incorrupti id est integri si-
ne aliqua diminutiōe mēbror̄. Quod quidem est comu
ne omnibus quia in resurrectione est cōmūe omne qō ptis
net ad reparationē nature. quia omnes habent cōmunio-
nem cū xp̄o in natura. Et licet aug⁹. relinquat sub dubio
vtrū deformitates remaneāt in damnatis. ego tamē cre-
do q̄ quicquid ptinet ad reparationē nature totū confer-
tur eis. sed quod ptinet ad gratiam solū electis confertur
Et ideo omnes resurgent incorrupti id est integri etiā dā-
nati. Hieronym⁹ aūt exponit incorrupti id est in statu in-
corruptionis. vt scilicet vlterius post resurrectionem non
corrumpanē quia isti ad beatitudinē eternam ibunt. ma-
li vero ad penam eternam. Dan̄.12. Multi de terre pul-
uere euigilabunt. Alius effectus est ꝓprius id est aposto
lorum tantū. quia nos immutabimur scilicet apostoli ⁊ non
solum erimus incorrupti sed etiam immutabimur scilicz de
statu miserie ad statū glorie. quia seminatur animale: sur
get autē spirituale. Et ꝑm hunc modū exponendi apparz
q̄ melior est littera illa que dicit: Omnes quidem resur-
gemus sed non omnes immutabimur q̄ illa q̄ habet. Om-
nes immutabimur. quia licet omnes resurgant tamē soli sc̄i
ti ⁊ electi immutabuntur. Posset tamen etiā ꝑm illos qui
habent. Non omnes quidem morimur sed omnes immuta
bimur legi sic. Mortui resurgent incorrupti id est ad sta-
tum incorruptionis. ⁊ nos qui viuimus licet non resurga
mus quia non morimur tamen immutabimur de statu cor-
ruptionis ad incorruptionē. Et videt consonare bis q̄ di
cit. 1. thes̄. 4. Nos qui viuim⁹ qui relinquimur simul ra
piemur cū illis ⁊c. vt sic et ibi ⁊ hic cōnumeret se viuis.

Lectio nona.

Oportet enim corruptibile hoc īdue
re incorruptionē. ⁊ mortale hoc in-
duere immortalitatē. Cū autē mor-
tale hoc induerit imortalitatem: tunc fiet ser
mo qui scriptus est. Absorpta est mors in vi
ctoria Ubi ē mors victoria tua: Ubi ē mors
stimulus tuus: Stimulus autē mortis pec-
catum est. virtus vero peccati lex. Deo autē
gratias qui dedit nobis victoriam per domi
num nostrum iesum xp̄m. Itaq̄ fratres mei
dilecti. stabiles estote ⁊ īmobiles. abundan-
tes in omni opere domini. semp sciētes q̄ la
bor vester nō est inanis in dño.

Hic aplus ponit necessitatē effectus resurrectionis ab ipa
causa progredientis. Et circa hoc duo ponit correspondē
tia duobus que posuerat in progressu effectū ab ipa cau-

sa. Primũ fuit generale omniũ scilicet q̃ mortui resurgẽt incorrupti. Et ideo primo q̃tum ad hoc dic. Oportz corruptibile hoc induere incorruptionẽ. Scõm fuit speciale aplis et bonis scilicet Et nos imutabimur. z ideo secũdo q̃tum ad hoc dicit. Et mortale hoc induere imortalitatez quia enim corruptibile opponit incorruptibili z in statu presentis vite subijcimur corruptioni. Ideo dicit q̃ cũ resurgemus oportet hoc corruptibile ꝛc. necessitate scilicet congruentie. Et hoc propter tria. Primo propter completionẽ hũane nature. Nã sic etiã dic aug. aia q̃diu est separata a corpore est imperfecta non habens perfectionem sue nature. et ideo non est in tanta beatitudine separata existens in q̃ta erit corpori vnita in resurrectione. Ut ergo pfruatur beatitudĩe perfecta. oportet corruptibile hoc id est corpus induere vt ornamẽtũ incorruptionẽ vt vltrius aliquatenus non ledatur mortale. Secũdo ppt exigentiam diuine iustitie vt scilicet illi qui bona fecerũt seu mala in corpore premientur vel puniantur: etiam in ipsis corporibus. Tertio ppter conformitatem mẽbroꝝ ad caput. vt sicut xps resurrexit a mortuis per gloriã patris: ita et nos in nouitate vite ambulemus. Ro. 6. ¶ Notanduz autem q̃ ipsam incorruptionẽ seu imortalitatẽ assũmat vestimento cũ dicit. induere. vestimentũ em̃ adest vestito et abest manente eadem numero substantia vestiti. vt p hoc ostendat q̃ corpora eadem numero resurgant z idem homines idem numero erunt in statu incorruptionis et immortalitatis in quo sunt modo. Unde ex hoc excludit errorem dicentiũ q̃ corpora non resurgent eadẽ numero. Unde et signanter dicit. Oportet corruptibile hoc scilicz corpus. Nam anima nõ est corruptibil. Excludit etiaz errorem dicentium q̃ corpora glorificata nõ erũt eadem cũ istis sz celestia. et de isto modo simile habetur. 2. cor. 5. Naz in hoc ingemiscimus ꝛc. Isa. 52. Induere vestimẽtis glie tue Job. 40. Circũda tibi decorẽ ꝛc. ¶ Sed contra hoc est quia videtur ipossibile q̃ corruptibile hoc induat incorruptionẽ id est q̃ corpora resurgant eadez numero. qz impossibile est ea que differunt genere vel specie esse eadem numero. sed corruptibile et incorruptibile nõ solum differunt specie sed genere. Ergo impossibile est q̃ corpora resurgentiũ sint incorruptibilia z remaneãt eadem numero. Preterea philosophus dicit q̃ ipossibile est q̃ illa quorum substantia corruptibilis mota est reintegrenẽ eadem numero. sed eadẽ specie. substantia aũt corporum humanorum est corruptibilis. ergo impossibile est reintegrari eadem numero. Respondeo dicendũ est ad primuz q̃ vnumqꝺqz conseq̃tur genus z speciẽ ex sua natura z nõ ex aliquo alio extrinseco sue nature et ideo dic[illegible] si resurrectio corporum futura esset ex principijs mat[illegible] corpor impossibile esset q̃ corpora resurgerent eadem [illegible]umero. Sed dico q̃ incorruptio corpoꝝ resurgentiuz dabitur ab alio principio q̃ a natura ipsorum corporum scilicet a gloria anime ex cuius beatitudine z incorruptione tota beatitudo et incorruptio corporum deriuabit. Sic ergo eius dem nature et idẽ numero est liberũ arbitriũ modo dũ est volubile ad vtrãq ptẽ z cũ erit firmatũ in fine vltimo. ita et eiusdem nature z idẽ numero erit corpus quod modo ẽ corruptibile. et tunc qñ per liberũ arbitriũ firmatũ erit p gloziam anime erit incorruptibile. ¶ Ad secundũ dicendum q̃ ratio philosophi pcedit contra illos qui ponebãt omnia in istis inferioribus causari ex motu corpoꝝ celesti um et q̃ reuolutis eisdem reuolutionibus corpoꝝ superiorum sequebantur eidez effectus numero qui aliquãdo fuerant. Unde dicebant q̃ adhuc plato idem numero leget athenis z q̃ habebit easdem scholas et eosdẽ audito res quos habuit. Et ideo pbus contra eosdẽ arguit. q̃ licet idem celũ numero z idem sol sit in in eisdez reuolutionibus: tamen effectus qui inde ꝓueniunt non consequũt idẽtitatẽ numero sed specie. z hoc ꝑm viaz nature. Similiter dico q̃ si corpora induerent incorruptionem z surgerent ꝑm viam nature q̃ non resurgerent eadẽ numero iz eadem specie. Sed cum reintegratio z resurrectio sicut dictum est fiant virtute diuina. dicimus q̃ corpora erũt eadem numero cũ nec̃z ꝓncipia indiuiduãtia huius homis sint aliud q̃ hec anima z hoc corpus. In resurrectione autem redibit et anima eadẽ numero cum sit incorruptibil: z hoc corpus idem numero ex eisdem pulueribus in quibus resolutum fuit ex virtute diuina reparatũ. sic erit idẽ homo numero resurgens. Nec facio vim in formis inẽme dijs quia non pono esse aliquã aliã formã substantialẽ in homine nisi aniã rationalẽ a qua habet corpus humanũ q̃ sit animatũ natura sensibili z vegetabili z q̃ sit ratiõale. Forme vero accidentales nihil impediunt idemptitatem numeralẽ quã ponimus. ¶ Consequenter cũ dicit. Cũ autẽ corruptibile ꝛc. Confirmat quod dixerat p auctoritatem. Et circa hoc duo facit. Primo põit auctoritatẽ. Secundo ex ea concludit tria ibi. Ubi em̃ est mors ꝛc. Dicit ergo primo. Dixi q̃ oportet corrupttibile hoc induere ꝛc. Sed cum mortale hoc induerit imortalitatẽ tũc sez in futuro. Quod est contra illos qui dicunt tam resurrectionẽ factã. Fiet sermo qui scriptus est. s. Absorpta est ꝛc. Hoc ꝑm translationẽ nostrã non inuenit in aliquo libro biblie. si tam en inueniatur in translatione. lxx. non est certũ vnde sumptum sit. Potest tamen dici hoc esse sumptũ Isa. 26. Viuent mortui tui ꝛc. Et. 25. Precipitabit mortem in sempiternum. Osee. 13. vbi nos habemus. Ero mors tua o mors. lxx. habent Absorpta est mors in victoria. id ẽ ppter victoriã xpi. Et ponit pteritũ p futuro ppt certitudinez ppheticã. 1. Pe. 3. Deglutiẽs mortẽ ꝛc. ¶ Cõsequenter cũ dic Ubi ẽ mors victoria tua ꝛc. Cõcludit tria ex pmissa auctoritate. Insultatõez sctõꝝ ptra mortẽ. Gratiarũactiones ad deum ibi. Deo autẽ gratias. Et ammonitionẽ suã corinthijs ibi. Itaq̃ fratres mei ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ponit insultationẽ. Secundo expõit ibi. Stimulus autẽ ꝛc. Loquens ergo apostolus de victoria xpi contra mortem quasi in quodam speciali gaudio positus assumit personam virorum resurgentiũ dicens Ubi est mors victoria tua: hoc non inuenit in aliquo loco sacre scripture vtrũ aũt ex se vel aliunde habuerit hoc apostolus incertũ est. Si tamen aliũde accepisset videtur accepisse de Isa. 14. Quomodo quieuit tributum cessauit ꝛc. Dicit ergo Ubi est mors ꝛc. scilicet corruptionis victoria tua id ẽ potentia qua totũ humanũ genus ꝓsternebas de omnib⁹ triumphabas. 2. reg. 14. Dẽs morimur ꝛc. Job. 18. Calcz super eum quasi rex interitus ꝛc. ¶ Ubi est mors stimul⁹ tuus? Quid autem sit stimulus cõsequenter exponit dicẽs Stimulus aũt ꝛc. Unde duo ponit. Unum p quod exponit quod dixit. Aliud per quod obiectionem excludit ibi. Uirtus peccati ꝛc. Sciendum est autẽ q̃ stimul⁹ mortis potest dici vel stimulans ad mortẽ. vl̃ quo vtitur seu quẽ facit mors. sed litteralis sensus est. stimulus mortis id est stimulãs ad mortẽ qz homo per peccatũ est ipulsus z dejectus ad mortẽ. Ro. 6. Stipẽdia peccati mors ꝛc. ¶ Sz quia aliquis posset obijcere q̃ iste stimulus est remot⁹ p legem. ideo consequenter hoc apostolus excludit subdens: Uirtus vero id est augmentuz peccati lex. Quasi dicat. Non est remotum peccatum p legem. imo virtus peccati lex id est augmentũ occasionaliter scilicet nõ q̃ induceret ad peccatũ sed inq̃tum dabat occasionẽ peccati z nõ conferebat gratiã ex qua magis accendebatur concupiscẽtia ad peccandũ. Ro. 5. Lex subintrauit vt habundaret delictum. Ro. 7. Occasione accepta peccatũ p mandatũ ꝛc. Est autem alius sensus sed non litteralis vt stimul⁹ mor-

125
104

tis dicatur quo vtitur mors. et sic per mortez intelligitur dyabolus. Apoc. 6. Nomen illi mors. Et sic stimul⁹ mortis est temptatio dyaboli. Et sic totum quod dicit de morte exponitur de diabolo. vt in glo. habetur. Vel stimul⁹ mortis id est a morte factus id est a carnali concupiscētia Jaco. 1. Concupiscentia cū conceperit ꝛc. Concupiscētia enim primo volentes allicit sicut in intemperatis. Secūdo repugnantes trahit vt in incōtinentibus. Postea cōtendit sed non vincit vt in continentibus. Postea debilitatur eius contentio sicut in tēperatis ꝛ vltimo totaliter deficit sicut in beatis quibus dicere cōpetit. Vbi ē mors cōtentio vel victoria tua? Quia ergo stimulus mortis destructus est non ꝑ legem sed victoriam xpi. ideo deo sunt reddende gratiarūactiōes. Et hoc est quod dicit. Deo autem gratias scilicet ago seu agamus qui dedit nobis victoriam mortis et peccati per iesum xpm non per legem. Joh. 16. Hec est victoria ꝛc. Ro. 15. Quis me liberabit ꝛc. Gratia dei ꝛc. Mā quod impossibile ꝛc. ¶ Consequēter cum dicit. Itaq; fratres mei ꝛc. Subdit āmonitionez sicut enim dictum est pseudo apostoli corrūpebant corinthios negando resurrectionē. et ideo post ꝙ iaz astruxit fidem resurrectionis et per exempla ostēdit: ammonet eos ꝙ bene se habeant ne seducantur a pseudo apostolis. Et circa hoc tria facit. Primo eīn eos in fide cōfirmat dicēs Itaq; scilicet iam ostensa resurrectione fratres mei ꝑ fidē per quam omnes sumus filij dei. Johan. 1. Dedit eis potestatem ꝛc. Dilectissimi per charitatez qua debem⁹ nos inuicem diligere. 1. Johan. 4. Hoc mandatum habem⁹ a deo ꝛc. Stabiles estote scilicet in fide resurrectiōis ne recedatis a fide. Ephe. 4. Non simus sicut paruuli fluctuātes ꝛc. et īmobiles ne scilicet ab alijs seducami. Colī. 1. In fide fundati stabiles et īmobiles ꝛc. Secundo inducit ad bona opera dicens: Habundantes in omni opere bono semper. Galī. vlti. Dum tempus ꝛc. puer. 3. In habūdanti iusticia. Tertio roborat eos per spem dicens: Sciētes per ꝙ ꝛc. Sap. 3. Bonoꝝ eni laboꝝ gloriosus ē fructꝰ.

Incipit capitulū sedecimū.

De collectis autem que fiunt in sāctos. sicut ordiaui in ecclesijs galatie: ita ꝛ vos facite per vnā sabbati. Vnusquisq; vestrum apud se reponat recondēs qđ ei bene placuerit: vt non cum venero tunc collecte fiant. Cum autem presens fuero quos per epīas hos mittam perferre gratiam vestrā in hierusalem. Q; si dignum fuerit vt ego eam: mecū ibūt. Veniam autē ad vos cuz macedoniā ptransiero. Mā macedoniā pertransibo. Apō vos autem forsitan manebo. vl etiā hyemabo vt vos me deducatis quocunq; iero. Nolo eniz vos modo in transitu videre. Spero eīn me aliquantulū temporis manere apud vos: si dominus permiserit. Permāebo autē ephesi vsq; ad penthecosten. Ostiuz eīn mihi aptum est magnum ꝛ euidens ꝛ aduersarij multi.

Supra per totam seriem epistole proposuit apostolus corinthijs quandam doctrinam generalem. in hoc vltimo capitulo proponit eis quedam specialia et familiaria. Et circa hoc duo facit. Primo monet eos quid ipsi debeant alijs facere. Secundo ostendit quid alij faciant ipsis ibi. Salutat vos ecclesia ꝛc. Circa primuz duo facit. Primo instruit eos de his que debent facere ad absentes. Secūdo vero de his que debent facere ad presentes ibi. Vigilate et state in fide ꝛc. Circa primum tria facit. Primo instruit eos de his que pertinent ad absentes pauperes sanctos qui sunt in hierusalem. Secūdo de his que pertinēt ad apostolum ibi. Veniam ad vos cum ꝛc. Tertio de his que pertinent ad discipulos ibi. Si aūt venerit ꝛc. Circa ea que debent fieri sanctis qui erant in hierusalē de trib⁹ instruit eos apostolus. Primo qualiter elemosina sancte facienda: sit colligenda. Secundo qualiter sit conseruanda ibi. Unusquisq; autem vestruz ꝛc. Tertio qualiter sit in hierusalem transmittenda ibi. Cum autem presens fuero ꝛc. Circa primū sciendum est ꝙ sicut legitur actu. 4. Mos erat in primitiua ecclesia vt conuersi ad fidem venderent possessiones et omnia que habebant et preciū ponerent ad pedes apostolorum et de eis vnicuiq; prout erat opus prouideretur. vt sic nullus haberet proprium sed essent illis omnia communia. Et sicut dicitur in collationibus patrum omnis religio ab illa sācta societate sūmpsit exordiū. Contigit autē vt fame perualida exorta pauperes sancti qui erant in hierusalem inopia maxima laborarent. vnde factum est vt apostoli ordinarent ad ipsorum subuentionē ꝙ ꝑ alias ecclesias xpi collecte fierent. et hec commissio facta est paulo et barnabe. Galī. secundo Dederunt mihi et barnabe ꝛc. Et quia apostolus super hoc sollicitus erat monebat illos quos conuerterat vt eis subueniret quia sicut ipse ad Roma. dicit. Justum est vt a quibus spiritualia receperant temporalia ministrent. Et hoc est quod dicit. De collectis autem que fiunt per ecclesias in sanctos id est in vsum sanctorum et non quorumlibet. Ecclesiast. 12. Da iusto et ne recipias peccatorez. Mō ꝙ peccatoribus non sit aliquid dandum. sed quia magis debet quis dare elemosinam iusto indigenti ꝙ peccatori ¶ Sic ordinaui ī ecclesia galathie. ita et vos facite id est colligite per vnam scilicet diem sabbati id est septimane. Et hoc ideo ordinatum est vt paulatim qualibet ebdomada aliquid paruum soluerent. ne si simul totum soluissent grauarentur Et licet eis paululum videretur et quasi insensibile palatim dare tamen cōpleto anno elemosine insimul collecte magne erant. Vel per vnam sabbati intelligitur prima dies post sabbatum scilicet dies dominicus. Et hoc ideo illo die fieri voluit apostolus. quia iam inoleuerat consuetudo vt populus in dominicis diebus ad ecclesiam conueniret. Leuitic. 23. Dies primus celeberrimus erit atq; sanctissimus ꝛc. Et post Est enim cetus atq; collecte tē. De huiusmodi elemosina dicitur Danielis quarto Peccata tua elemosinis redime. Et Ecclesia. vicesimo nono. Elemosina viri ꝙsi saccul⁹ ꝛc. ¶ Quia vero non solum debet apponi modus in colligendo sed etiā in conseruando. ideo consequenter instruit qualiter collecte conseruentur cum dicit. Unusquisq; autem vestrū ꝛc. In quo ostenditur maxima industria apostoli. Ne aliqui crederent ꝙ apostolus faceret collectas istas magis causa questus proprij ꝙ propter necessitatem sanctorū. ideo suspitionē hanc vitans et ꝙtum ad se et ꝙtuz ad suos ministros noluit dictam pecuniā a se seu a suis ministris custodiri. sed ordinauit ꝙ quilibet illud quod sibi placebat elargiri reportaret domi et conseruaret seorsum: faciens sic per totum annum. Et huius ratio erat qz aplus nolebat ꝙ qñ vēiret corinthū vacarēt collectis ꝛ doctrinā rebus spiritualibus. Et ideo dicit. Ut non cū venero. ꝛc. Act. 6. Mō est equū nos relinquere ꝛc. qualiter aūt debeam

mitti in hierlm subdit dicens. Cuz autẽ pſens fuero ꝛc. Quasi dicat. Nec in hoc volo aliquos spẽaliter onerare cũ pſens fuero. ſ. ad portandũ pecuniã: sed mittã illos quos probaueritis. i. approbaueritis mittendos mittaz inꝯ per epistolas. i. cum eplis missis a vobis ꝛ a nobis laudatorijs ꝛ cõmẽdatorijs scz in quib⁹ cõtineat quanti tas pecunie cõmendatũ studiũ nostrũ ꝛ charitas. Mittã inꝯ perferre gr̃am vestram. i. q̃ gratis dabitis sanctis pauperibus in hierlm. 2. Cor. 8. Notam facimus vo bis gratiam dei ꝛc. In hierlm. i. sanctis qui sunt in hie rusalem: ꝛ nõ solum mittam alios quos probaueritis scz si dignũ fuerit ꝛc. i. si magna quantitas fuerit mecũ ibũt in quo inducit eos ad bene ꝛ liberaliter soluendu Ro. 15. Nunc igit̃ proficiscar hierusalem ministrare sanctis ꝛc. ¶ Cõsequenter apostol⁹ instruit eos de his que per tinent ad seip̃m. Et circa hoc tria facit. Primo pmittit eis suam presentiam dicens. Veniã ad vos cũ macedoni am ptransiero ꝛc. Circa quod sciendũ ẽ q̃ sicut dr Act. 16. Vir macedo apparuit apostolo cũ eẽt troade deprez cans eum ꝛ dicens ei. Transiens in macedoniaz libera nos. Et ergo apostolus iussa impleret disposuit se mace doniã iturũ. Et q: macedonia erat media inter asiam et achaiam in qua est corinthum: ideo dicit. Cum pertran siero in macedoniã veniã ad vos: limo veniã ad vos in de scz quia tunc ero vobis propior. Scdo promittit se fa cturũ apud eos diutinã morã dicens. Apud vos forsi tan manebo. i. morã contrahã vel etiã hyemabo: id est p totam hyemẽ permanebo vobiscũ: quia multa corrigen da sunt in vobis. Vel causam quare ad eos vadit subdit cũ dicit. Ut vos me deducat⁹ quocũq; iero. Et dicit q̃cũ q̃ nesciebat determinate quo iret nisi ꝑm q̃ spiritus sanctus inspirabat sibi. Deducatis inꝯ non defendatis me sed vt doceatis vias. Tertio cũ dicit. Nolo enim vos. ꝛc. excusat dilationẽ sue pſentie dupliciter. Uno modo quia corinthij possent dicere nõ est necesse q̃ tantũ dif feras venire: ꝛ q̃ primo vadas in macedoniam: quia tu potes venire in achaiam ꝛ permanere ita q̃ nõ transeas per macedoniã. Et ad hoc dicit licet sic posset venire ad vos tamẽ non diu posset manere vobiscum: quia statim oportet me esse in macedonia vel redire in asiaz: vnde q̃ nolo vos modo in transitu videre: ideo modo non venio primo ad vos: nam ego spero aliquã moram contrahere vobiscum si dominus pmiserit. Dicit si domin⁹ pmiserit quia forte vel anteꝯ eẽt ibi vel postꝯ iã esset ibi dñs in spiraret ei q̃ iret ad alium locum vbi faceret maius bo num. Alio modo excusat se ꝛ hoc videtur magis littera le quia oportebat eum diu manere apud ephesum qõ est in asia: ꝛ ideo dicit. Permanebo autem epheſi vsq; ad penthecosten ꝛc. Forte hec epistola missa fuit ī hyeme seu in vere ꝛ tunc post penthecosten debebat ire in mace doniam ꝛ morari ibi vsq; ad hyemẽ et tunc ire corin thum est hiemare. Rationem autem quare volebat mo rari epheſi vsq; ad penthecosten subdit cũ dicit. Ostium autẽ ꝛc. id est magnũ fructũ facio in epheso. Et dic ostiũ esse apertum magnum. id est multa corda hominum ad credendum parata: ꝛ euidens: quia sine contradictione Coll. 4. Orantes simul ꝛ pro nobis vt de⁹ aperiat no bis ostium. ꝛc. Sed quia sunt multi aduersarij qui cõa tur impedire vel subintrare. Si ergo absentarẽ me tãt⁹ fruct⁹ posset defacili impediri: iõ nolo recedere quousq; fitis bene firmati. Apoc. 3. Ec ce dedi coram te ostiũ aptũ.

Lectio secunda.

Si aũt venerit thimothe⁹ videte vt sine timore sit apud vos: opus enim domini operatur sicut ꝛ ego. Ne q̃s ergo illũ spernat. Deducite aũt illũ in pace vt veniat ad me. Expecto enim illũ cũ fratrib⁹ De apollo aũt fratre vobis notũ facio: qm̃ multũ rogaui eũ vt veniret ad vos cũ fratrib⁹: ꝛ vtiq; nõ fuit voluntas eius vt nũc veniret: Veniet aũt cũ ei vacuũ fuerit. Vigilate state in fide: viriliter agite ꝛ confortamini: oia em̃ vr̃a in charitate fiãt. Obsecro autẽ vos frẽs nostis domum stephane ꝛ fortunati et achaici q̃m sũt primitie achaie ꝛ in ministe riũ scõz ordinauerũt seipsos vt ꝛ vos subditi sitis eiusmodi: ꝛ omni cooperãti ꝛ laborãti Gaudeo aũt ī pſentia stephane ꝛ fortunati ꝛ achaici q̃m id qõ vobis deerat ipi supple uerũt. Refecerũt enim ꝛ meũ spũm ꝛ vestrũ. Cognoscitur ergo q̃ eiusmodi sũt. Salutãt vos oẽs eccl'ie asie. Salutat vos in domino multũ aquila ꝛ prisca cũ domestica sua eccle sia apud quos ꝛ hospitor. Salutãt vos oẽs fratres. Salutate inuicẽ ī osculo scõ. Salu tatio mea: manu pauli. Si quis nõ amat do minũ nostrũ iesum xp̃m sit anathema mara natha. Gratia dn̄i nostri iesu xp̃i v obiscum Charitas mea cum omnibus vobis ī xp̃o ie su amen.

Hic instruit eos de his q̃ ptinẽt ad discipl'os suos ꝛ prio de his q̃ ptinẽt ad thimotheũ. Scdo de his q̃ ptinẽt ad apollo ibi De apollo ꝛc De thimotheo tria mãdat. Pri mo vt secure custodiat. Vñ dicit. Si aũt venerit ad vos thimothe⁹ videte studeat⁹ vt sine timore sit apud vos. Forte aliq̃ cõmotio fuerat ibi propter pseudo apl'os. 2. Cor. 7. Foris pugne intus timores ꝛc. Et hoc debetis facere q: op⁹ dñi opat̃ sicut ꝛ ego p̃dicãdo. ꝛ. Timo. 4 Tu vero vigila: ī oĩbus labora. Scdo vt ī honore habe atur: ꝛ iõ dicit. Ne q̃s ergo illũ spnat. Et rõ hui⁹ ẽ forte q: iuuenis erat. 2. Thi. 4. Nemo adolescẽtiã tuã sper nat. Luc. 10. Qui vos spnit me spnit. Tertio vt pacifi ce deducat: ꝛ hoc ẽ qõ dicit. Deducite aũt illũ ꝛc. Et rõ hui⁹ ẽ: q: expecto illũ cũ frĩbus q̃ sũt cũ eo. ¶ De apollo ꝛc. Iste ẽ ille apollo de q̃ habet Act. 18. Q iude⁹ q̃daz ꝛc. ꝛ iste iuit in achaiã ꝛ fuit q̃si spẽalis doctor eoz post apl'm. 1. Cor. 3. Ego plãtaui apollo rigauit ꝛc. ꝛ vt glo. dicit eps erat. Et q: corinthij male se habuerant recesse rat ab eis ꝛ iuerat ad apl'm. Postmodũ xo corinthij ro gauerũt apl'm vt remitteret illuc ipsũ ad qõ rñdet eis di cẽs. De apollo aũt fre quẽ rogastis remitti ad vos notũ vobis facio tria. Prio pces meas sibi factas q̃m multuz rogaui eũ vt veniret ad vos cũ frĩbus. Et dicit rogaui eũ lz possit pcipe: q: magnis viris non defacili dr fieri pce ptũ. 1. Thi. 5. Seniorẽ obsecra ꝛc. Ecc. 32. Rectorem te posuerũt ꝛc. Sz nũqd licuit sibi relinq̃re populũ suũ? Ad hoc dicendũ q̃ sicut Grego. dicit q̃n omnes subditi male se habent ꝛ nolũt corrigi: licet epo recedere ab eis. Unde q: isti erant tales licuit ei. Vel dicendũ ẽ q̃ forte nõ erat epus eoz sed spẽaliter p̃dicauerat eis. Scdo re sponsum apollonis: q: renuit venire ad eos ibi. Et vtiq;

non fuit voluntas eius vt nunc. ꝛc. Et ratio huius est: quia forte nondum erant bene correcti. Vel q̄ ipe erat ī alijs arduis occupatus. Tertio ꝓmittit eum aliquādo ad eos iturum. Unde dicit. Veniet autem cum ei vacuum id est oportunum fuerit scz quādo vos eritis correcti ¶ Consequenter postq̄ instruxit eos quid debeant facere absentibus: hic instruit eos qualiter se habeant ad p̄sentes. Circa hoc duo facit. Primo ostendit qualiter se habeant quātū ad oēs in cōi. Scdo quantū ad quosdam in speciali ibi. Obsecro aūt vos frēs. Instruit autez eos apls in cōi de tribus. s. de fide de bona opatiōe ꝛ de mō bene opandi. Sed ñ istis tribus p̄mittit vnū qđ est omnibus necessariū. . sollicitudo. Unde dicit. Vigilate et orate. De fide ergo instruit cum dicit. State scz in fide. Ephe. 6. State succincti ꝛc. De bona opatione cū dicit Viriliter. i. fortiter agite q̄ fides sine operib⁹ mortua ē. Jac. 2. Sed q̄ bona opatio nō est attribuenda nobis sz deo: iō subdit. Et cōfortamini in dño. p̄s Viriliter agite ꝛ cōfortet cor vr̄m ꝛc. De mō agendi cū dicit. Oia vr̄a in charitate fiant: id est oīa debent referri ad finē charitatis scz vt fiant ꝓpter deū ꝛ primū. Col. 3. Sup omīa charitatē ꝛc. ¶ Cōsequenter cū dicit. Obsecro aūt. ꝛc. instruit eos qūo se habeant ad quosdam in spāli ꝛ primo quantū ad illos qui vident habere aliquā p̄rogatiuaz in spūalibus. Scdo q̄tum ad illos qui in corporalib⁹ opib⁹ ibi. Gaudeo aūt ꝛc. Dicit ergo. Obsecro autē vos frēs Nostis id est approbastis domū stephane ꝛ fortunati ꝛ achaici. Approbastis inq̄ ꝓpter duo: ꝛ q̄ sunt primitie. i. primo cōuersi quia ab ipo apostolo in p̄mis baptizati supra prio. Baptizaui aūt. ꝛc. Et q̄ magis deuoti ꝛ ꝓmpti ad ministeria sanctoꝝ. Un dicit. Et in ministerio sanctoꝝ ordinasse ipos. Ro. 12. Necessitatib⁹ sanctoꝝ ꝛc. ꝛ iō obsecro vt ꝛ vos subditi ꝛc Heb. 12. Obedite ꝓpositis ꝛc. Et omni cooperanti. Philipē. 4. Adiuua eos qui mecū laborauerunt. Sap. 3. Bonoꝝ laboꝝ gloriosus ꝛc. ¶ Gaudeo ꝛc. Hic instruit eos q̄tū ad illos q̄ preeminent in ministerijs ꝛ pōt dupliciter exponi. Uno mō vt dicat Gaudeo aūt in p̄sentia stephane ꝛ fortunati ꝛ achaici qui sunt p̄sentes vobis quoꝝ p̄sentia est vobis pficua. Un ipi id qđ vobis deerat suppleuerūt docendo vos. Et in hoc q̄dem refecerūt spūm meū in q̄tuz de bono vestro: ꝛ spūm vestrū in q̄tuz instructi estis. Philip. 4. Gausus suz valde q̄ inueni ꝛc. Et iō q̄ sic se habuerūt: ergo cognoscite id ē honorate eos ꝛc. Alio mō vt dicat gaudeo in p̄sentia stephane fortunati ꝛ achaici: q̄ scz psonaliter mecū sunt ꝛ seruiūt mihi in quo supplent qđ deerat vobis. i. qđ vos nō poteratis mihi corporaliter exhibere. In quo quidē refecerūt spūm meū inquantū mihi seruierunt ꝛ pauerunt me et vestrū in q̄tuz de bono meo gauderis: et ideo cognoscite ꝛc. ¶ Salutat vos ꝛc. Hic apostolus insinuat q̄d alij faciāt corinthijs Et circa hoc duo facit. Primo insinuat qūo salutent ab alijs. Scdo subdit suā salutationē ibi. Salutatio mea. ꝛc. Circa primū tria facit. Primo insinuat qūo salutat eos tota ecclesia asie in cōi. Unde dicit. Salutāt vos omnes ecclesie asie. Roma. vlti. Salutant vos omnes ecclesie xp̄i. Secūdo qūo salutat eos spāliter hospites pauli. vnde dicit. Salutant vos in dño multū aq̄la ꝛc. Isti erant hospites apostoli ꝛ de his habet Roma. 16. et Act. 18. Tertio qūo salutāt eos apli ꝛ familiares sui. Unde dic Salutāt vos oēs frēs qui scz mecū sunt. Phil. vlt. Salutant vos qui mecū sūt frēs. Ex quo ergo oēs salutant vos ꝛ vos etiā salutate inuicē in osculo sancto nō libidinoso quo mulier ap̄hensū deosculat inuenē. Prouer. 7. Nō fraudulento quo iudas osculat⁹ ē xp̄m: Mat. 26 ꝛ Mar. 14. ¶ Salutatio. ꝛc. hic suā salutationē subdit ꝛ circa hoc duo facit. Primo ponit titulū salutationis dicēs. Salutatio mea. i. scripta ē manu mea pauli. Et hoc faciebat in epls suis ꝓpter quosdā qui sub spē apostoli scribebant falsas litteras. Un vt non deciperent. postq̄ scripta erat epla per aliquē in fine: psequenter scribebat apostolus manu sua. Secūdo ponit ipiaz salutationē in qua primo maledicit malis dicēs. Si quis nō amat. ꝛc. anathema sit. i. separat⁹ vl excōicat⁹, maranatha. i. dñs veniet. Quasi dicat. Qui nō amat dñm nr̄m ieſu xp̄m sit anathema in aduentu dñi. Sz nunq̄d sunt excōicādi oēs qui nō sunt in charitate. Ñdeo dicē dū q̄ hoc intelligit si quis nō amat dñm ieſu xp̄m. i. fidē xp̄i ꝛ isti sūt heretici ꝛ sūt excōicati. Uel si quis vsq̄ ad finē mortis nō pseuerat in amore dñi ieſu xp̄i in aduentu erit separat⁹ a bonis. Secūdo benedicit bonis bene optans eis. s. gratiā xp̄i cuz dicit. Gra domini nostri ieſu xp̄i. Et hoc optans optat eis oē bonū q̄ in gra dñi nostri ieſu xp̄i continet omne bonū. Optat etiā eis charitatē suam dicens Charitas mea ꝛc. in vos inuicē ꝛ deū diligatis ea charitate qua ego vos diligo ꝛ nō ꝓpter aliqđ aliud nisi in xp̄o ieſu. i. ꝓpter amorē xp̄i. Amen. i. fiat.

Incipit postilla doctoris angelici sancti Thome ordinis fratrū predicatorū sup secūda epistola ad corinthios

Ministri dei no

Ministri dicet vobis. Esa. 16. In his verbis congrue tangitur materia huius secunde epistole ad corinthios. Nam in p̄ma epistola agit apostolus de ipis sacramentis: sed in hac secunda agit de ministris ip̄oz sacramentorum tam bonis q̄ malis. Ratio autem hanc epistolaz scribendi fuit q̄ corinthij post predicationem eius admiserāt pseudo apostolos quos apostolo preferebāt. Ꝓpter hoc scribit eis hanc epistolam in qua cōmendat apostolus ꝛ ostendit verorum apostolorum dignitatem: ostendit etiam et vituperat falsorum apostolorum falsitatem commendat autem verorum apostolorum dignitatez ex hoc q̄ sunt ministri dei. Ministri inquit dei dicet vobis scz apostolis: qui quidem dicuntur ministri quantuz ad tria. Primo quantum ad dispensationem sacramentorum. p̄te Cor. 4. Sic nos existimet homo vt mi. ꝛc. Christus enim instituor est sacramentorum sed apostoli ꝛ eorum successores ea dispensant: ꝛ ideo subditur in predicta auctoritate ꝛ dispensatores ministeriorum dei. Secundo quantum ad gubernationem scz inquantū gubernant populum dei. Sap. 6. Cum esſ etis ministri nō recte iudicastis. ꝛc. Deus enim gubernat omnia ꝑ prudentiam. Unde quicunq̄ aliquid gubernat dicitur minister dei Tertio quantum ad humane salutis operationem inquantum scilicet eorum ministerio ꝛ predicatiōe homines ad salutem conuersi sunt: cuius salutis sol⁹ deus est auctor quia ipse est qui venit saluum facere quod perierat apostoli vero ministri. prime Cor. 3. Quid ergo ē apollo quid paulus? ministri ei⁹ cui credidistis. ꝛc.

Capitulum primum.

Paulus apls ieſu xp̄i ꝑ voluntatem dei ꝛ thimotheus frater ecclesie dei que est corinthi cū oibus sanctis q̄ sunt in vniuersa achaia gratia vobis ꝛ pax a deo patre nostro et dño ieſu christo.

De istis ergo ministris tractat hic apls oñdēs in hac epla

eoꝝ dignitatẽ etiã scribẽs corinthijs. In q̃ q̃dẽ premittit. Prio salutationẽ. Scõo prosequitur epl̃am ibi Bñdict⁹ de⁹ ꝛc. In salutatiõe aũt tria ponit Primo enĩ describit personas salutantes. Secundo personas salutatas ibi. Ecclesie que est ꝛc. Tertio bona optata ibi. Gratia vobis ꝛc. Circa primum primo describitur persona salutans principalis qz paul⁹. Scõo psona adiuncta: qz thimotheus. Persona salutans describit ab humilitate qz paulus q̃ latine ꝺr modic⁹. Iste ẽ ille modic⁹ de quo Esa. 60. Minim⁹ erit in mille ꝛc. Vel a doctrina: quia paulus ꝺr os tube. Ista ẽ illa tuba de qua zach. 9. Dñs in tuba canet ꝛc. Et cõpetit qõ ꝺr Esa. 58. Quasi tuba exalta vocẽ tuã ꝛc. A dignitatis auctoritate qz apl̃s ꝛc Vbi tria ponunt. Primo q̃ sit legat⁹. vñ ꝺr apls. i. pncipaliter missus. Soli enĩ duodecĩ apl̃i electi missi sunt a xpo. Luc. 9. Elegit duodecĩ quos t apl̃os ꝛc. Alij aũt discipuli nõ missi sũt pncipaliter sed secũdario. Et inde ẽ q̃ apostolis succedũt epi qui bñt spẽale curã gregis dñi Alij aũt sacerdotes succedũt. lxxij. discipulis qui gerũt vices cõmissas sibi ab epis. Est ergo ei⁹ dignitas. quia apls. 1. Cor. 9. Si alijs nõ sũ apls sed tñ vobis sum ꝛc. Hal. 2. Qui opatus ẽ petro. ꝛc. Sz quare vocat se hic aplm dicens. Paulus apls cũ in epl̃a ad romanos scribat se seruũ. Rõ hui⁹ ẽ qz romanos repbendit de dissensione t supbia q̃ ẽ mater dissensionis qz inter supbos sp iurgia sunt. Aũ vt eos revocet a dissensione inducit eos ad humilitatẽ vocãdo se seruũ. Corinthij vero erãt pertinaces t rebelles: t iõ vt reprimat eoꝝ pterutã vsus est hic noĩe dignitatis dicẽs se aplm. ¶ Scõo ponit cuius sit legat⁹: qz iesu xpi. ifra. 5. Pro xpo legatõe fungimur Tertio ponit modus quo adeptus ẽ legationẽ: qz nõ ingessit se vt pseudo. Jere. 23. Nõ mittebã eos et ipi currebãt. Nõ est dat⁹ ppõ ex diuino furore: iuxta illud iob 34. Qui facit regnare ypocritã ꝛc. Osee. 12. Dabo tibi regẽ. sed in furore meo Est adept⁹ apostolatũ exvolunta te dei t bñplacito Act. 9. Vas electõis ẽ mihi iste Et iõ dic. p volũtatẽ dei. Persõa aũt adiũcta ẽ thimothe⁹ Añ dicit. Et thimothe⁹ frat̃. Frater inq̃ ppter fidẽ Ma. 23 Vos vos frẽs estis ꝛc. Et ppter dignitatẽ qz epos: t inde ẽ q̃ papa vocat oẽs epos fratres. Cõnumerat autem sibi thimotheũ qz cũ ipe transisset p eos sicut dixit i prima epl̃a vltõ capitulo possent credere q̃ maliciose retulisset apostolo ea de quib⁹ ipe scribit ad eos. ¶ Cõsequẽter ponunt p one salutate: t primo pncipales. scõo adiũcte pncipalib⁹ in hoc q̃ dicit. Ecclie dei q̃ ẽ tot⁹ popul⁹ fidelis tam clerus q̃ laici. 1. Thi. 3. Ut scias qõo oporteat te cõuersari. Que ẽ corinthi qz corinthus erat metropolis achaie. Sed adiuncte psone sũt oẽs sancti qui sunt vnius spũs sancti gr̃a renati. 1. Cor. 6. Sed abluti estis sed sanctificati ꝛc. Qui sunt in achaia cui⁹ metropolis est corinthus Istis aũt psonis salutatis optat apls bona. Unde dicit Hr̃a vobis ꝛc. Et circa hoc duo facit. Prio ponit ipa bona. Scõo ipoꝝ actorẽ ibi. A deo pr̃e ꝛc. Ponit aũt ista duo extrema bona vt in eis intelligãt media Primũ enĩ bonũ est gr̃a q̃ ẽ pncipiũ oĩm bonoꝝ. Nã ante gr̃am nihil ẽ nisi diminutũ in nobis. Ultimum aũt oĩm bonoꝝ ẽ pax: qz pax ẽ generalis finis mẽtis. Nã qualitercũq; pax accipiãt habet rõnẽ finis t in glia eterna: t in regimine t in cõuersatione finis ẽ pax. ps. Qui posuit fines tuos pacẽ. Quis aũt sit actor hoꝝ bonorum ostendit: subdẽs. A deo pr̃e ꝛc. Et hec duo possunt dupliciter distingui qz cuz dicit: a deo pr̃e. põt intelligi p tota trinitate. Nã licet psona pr̃is dicat pr̃ xpi p naturã tñ tota trinitas ẽ pater noster p creationẽ t gubernatõez Esa. 63. Et nũc dñe pr̃ noster es tu. Jerc. 3. Prem vos ebis me. A deo ergo pr̃e nr̃o id est a tota trinitate proueniũt bona. Mat. 7. Si vos cũ sitis mali ꝛc. Sz si de⁹ pater noster accipiat̃ p tota trinitate quare addit̃ persona filij cũ dicit. Et dño iesu xpo: nunq̃d ẽ alia psona a trinitate? Dicẽdũ q̃ addit̃ nõ ppter aliã psonã sz propter aliã naturã scz hũanitatis assũpte a filio in psonã diuinã quã quidẽ trinitati cõnumerat. qz oĩa bona pueniũt nobis a trinitate p incarnationez xpi. Et prio gr̃a. Joh. 1. Gratia t veritas ꝛc. Scõo pax. Ephe. 2. Ipe ẽ pax nr̃a ꝛc. Itẽ cũ dicit A deo pr̃e nostro: põt intelligi persona patris solũ: t licet tota trinitas sit pater noster vt dictũ ẽ tñ psona pr̃is ẽ pater noster p appropriationẽ: t sic hoc q̃ dicit. Et dño iesu xpo: intelligit̃ de psona filij. De psona aũt spũs sancti nõ fit hic mẽtio: qz sicut dicit Aug. Cũ sit nexus pr̃is t filij vbicunq; ponit̃ psona pr̃is t psona filij intelligit̃ persona spũssancti.

Lectio secunda.

Benedictus de⁹ t pater dñi nr̃i iesu xpi. pater misericordiaꝝ t de⁹ totius cõsolatiõis qui cõsolat̃ nos in oĩ tribulatiõe nr̃a. vt possimus t ipi consolari eos qui in omni pressura sunt p exhortationẽ qua exhortamur t ipsi a deo. qm̃ sicut abundant passiones xpi i nobis. ita t p xpm abũdat consolatio nostra.

Hic incipit epl̃am in qua apostolus duo facit. Prio eĩ excusat se de eo q̃ non iuerat ad eos sicut pmiserat. Secundo psequit̃ intentionẽ suã ca. 3. ibi Incipim⁹ iterum ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ponit excusationẽ de mora. Scõo more assignat cãm secũdo ca. ibi. Statui aũt ꝛc. Circa primũ duo facit. Prio eĩ reddit eos benivolos. Scõo excusationẽ ponit ibi. Et hac confidentia ꝛc. Circa primũ duo facit. Prio captat eoꝝ benivolentiam recitando quedã i generali Secũdo q̃dã i spẽali ibi. Nõ eĩ ꝛc. Benivolentiã aũt eoꝝ captat apostolus oñdẽdo q̃ q̃cquid facit totũ facit ad eoꝝ vtilitatem. Et circa hoc duo facit. Prio pmittit vtilitatẽ que ex ipo alijs puenit Scõo rõnem eoꝝ assignat ibi. Qm̃ sicut habundãt ꝛc. Circa primũ tria facit. Prio eĩ ponit gr̃arũactio. Secundo a tiõis gr̃aꝝ modus ibi. Qui cõsolat̃ ꝛc. Tertio cã ibi. Et possim⁹ t ipi cõsolari. Agit ergo gr̃as toti trinitati a qua puenit oẽ bonũ. Et iõ dicit. Benedict⁹ de⁹ id est tota trinitas. Itẽ persone pr̃is cũ dicit. Et pr̃ dñi nostri iesu xpi p quẽ scz xpm: pater nobis oĩa donauit. Sed sciendũ q̃ nos benedicim⁹ deũ t de⁹ bñdicit nobis sed aliter t aliter. Nã dicere dei ẽ facere. ps. Dixit t facta sunt. Qm̃ benedicere dei ẽ bonũ facere t bonũ infundere: t sic habet rationem causalitatis. t Heñ. 1. t. 22. Benedicens benedicam tibi ꝛc. Dicere autem nostrum non est causale sed recognoscitiuum seu expressiuũ. Un de benedicere nostrum idem est qõ bonuz recognoscere Cum ergo gratias agimus deo: benedicimus sibi id est recognoscim⁹ eũ bonum t datorem oĩm bonorũ. Tob. 12. Benedicite deũ celi ꝛc. Dan. 3. Benedicite omnia opera ꝛc. Recte ergo gratias agit patri quia misericors est. Unde dicit. Pater misericordiarũ. Et quia consolator. Unde dicit. Et deus totius consolationis. Et agit gratias de duobus quibus homines maxime indigent. Primo enim indigẽt vt auferant̃ ab eis mala: t hoc facẽ mia que aufert miserĩa: t miserere ẽ pprium patris. ps. Quomõ miserek pater filioꝝ. ꝛc. Scõo indigent vt sustententẽ in malis q̃ adueniũt. Et illud ẽ pprie cõsolari: qz nisi hõ haberet aliquid in quo quiesceret coz eius qũ supueniũt mala nõ subsisteret. Tunc ergo aliqs consola

tur aliquē qñ affert ei aliqđ refrigeriū in quo quiescat in malis. Et licet in aliquibus malis hō possit in aliquo cō solari ꝛ quiescere ꝛ sustentari tñ solus deus ē q̄ nos consolatur in oībus malis: ꝛ ideo dicit. Deus totius cōsolationis: qz si peccas cōsolaꝁ te deus qz ipe misericors est. Si affligeris cōsolaꝁ te vel eruēdo ab afflictione per potentiā suā vel iudicando p iusticiā. Si laborās consolaꝁ te remunerādo Heñ. 15. Ego merces tua ꝛc. Et hō dicit Mat. 5. Beati qui lugent ꝛc. Materiā autem gratiarū actionis subdit dicens: Qui cōsolaꝁ ꝛc. quasi dicat. Iō benedictus qz consolatur nos in omni tribulatione infra 7. Qui consolaꝁ ꝛc. Cām autem huius ponit cum dicit Ut possimus ꝛ ipsi cōsolari. Ubi notandū est q̄ in oīs dīnis ē ordo. Ad hoc eñ deus dat aliquibus spālia dōa vt ipi effundant illa in vtilitatē aliorum. Non enim dat lumen soli vt sibi soli luceat sed vt toti mundo. Uñ vult q̄ de oībus bonis nostrꝭ siue sint diuitie siue sciā siue potētia siue sapiā accrescat aliqua vtilitas aliis. ꝓie. Pe. 4. Unusquisq; grām quā accepit ꝛc. Hoc ē ergo qđ apostolus dicit. Cōsolaꝁ nos in omni tribulatione. Sz quare nō vt solū nobis hoc sit ad bonū sed vt etiā alijs ꝓsit. Uñ dicit. Ut possimus ꝛ ipi cōsolari eos ꝛc. possimus p exemplū cōsolatiōis nostre. Qui eñ non ē cōsolatus nescit cōsolari. Eccl. 33. Qui nō ē temptatus q̄lia scit qui sunt in omni. i. in qualibet pressura. Esa. 61. Spūs dñi misit me ꝛc. vt cōsolarer omnes lugentes ꝛc. Eccl. 48. Consolatus ē lugentes ꝛc. Possimus dico cōsolari per exhortationē ad tolerantiā passionū ꝓmittendo premia eterna: qua sz exhortamur vos p scripturas ꝛ ī eternas inspirationes vt patienter sustineamus ꝛ alios exhortemus exemplo nostri ꝛ p ipsas scripturas. ꝓie Cor. xi. Ego eñ accepi a dño ꝛc. Esa. 48. Que audiui: a dño. ꝛc. ¶ Posita vtilitate q̄ ex aplis alij ꝓuenit: dictorum cōsequēter rōnem assignat dicēs: Uām sicut abundant. ꝛc. Et qz duo dixerat. s. q̄ deus cōsolaꝁ nos in omni tribulatione ꝛ q̄ possimus ꝛ ipi ꝛc. hic rōnem hoꝝ duoꝝ exponit: ꝛ ꝓo. ostendit qūo deus cōsolaꝁ nos in oī tribulatiōe. Scđo qūo cōsolatio nostra cōuertiꝁ in cōsolatōes alioꝝ ibi. Siue aūt tribulamur ꝛc. Dicit ergo. Recte dico q̄ cōsolaꝁ nos in oī tribulatiōe nra qz ām q̄ abūdant passiōes xpi in nobis: ꝛ dicit xpi. i. inchoate a xpo. Eze. 9. A sanctuario meo incipite. In xpo eñ inceperūt passiones p peccatis nris qz ipe pctā nra ptulit in corpore suo sup lignū. ꝓie Pe. 2. Deinde p aplos qui dicebāt Mortificamur tota die. ps ꝛc. Deinde p martyres qui secti sunt tēptati sunt ꝛc. Heb. xi. Ultimo ipi pctores p suis pctis patienter irā dñi portabūt qz peccauerunt ei. Uel passiones xpi. i. quas sustinemus ꝓpter xpm. Aco. 5. Ibant apli gaudentes ꝛc. et ps. Propter te mortificamur ꝛc. Sicut inq̄ huiusmodi passiones abūdāt sic abūdat per christum consolatio nostra. ps. Scōm multitudinem dolorum ꝛc.

Lectio tertia

Sive aūt tribulamur pro vestra exhortatiōe ꝛ salute siue consolamur p vra cōsolatiōe. siue exhortamur pro vra exhortatiōe ꝛ salute q̄ opatur tolerantiam earundē passionuz quas ꝛ nos patimur. vt spes nra firma sit p vobis scientes qm̄ sicut socij passionū estis. sic eritis ꝛ cōsolationis. Nō enī volum⁹ ignorare vos frēs de tribulatiōe nra que facta ē in asia. q m̄ supra modum grauati sum⁹ supra virtutem. ita vt taderet nos etiā viuere. Sed ipi in nobisipis responsū mortis habuim⁹. vt nō sim⁹ fidentes in nobis. sed in deo qui suscitat mortuos qui de tantis piculis nos eripuit ꝛ eruit in quē speram⁹ qm̄ adhuc eripiet adiuuātibus vobis in oratione p nobis. vt ex multarū psonis facie eius que in nobis ē donationis. p multos gra agantur pro nobis.

Postq̄ apls ostendit q̄ de⁹ cōsolaꝁ seruos suos in tribulationib⁹ sz ministros fidei ꝛ pdicatores: hic ꝓsequēter manifestat q̄ eoꝝ cōsolatio cedit ad bonū aliorum. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat qualiter eorū consolatio sit ad alioꝝ vtilitatem ꝛ salutē. Secūdo ordinem huius cōsolatiōis ꝛ salutis insinuat ibi. Que operātur tolerantiā ꝛc. Circa primū aduertendum ē q̄ tria dicit apls se recepisse. Tribulatiōz cū dicit. In omni tribulatiōe vestra: cōsolationē cū dicit Qui cōsolaꝁ nos Exhortationē cū subdit. Ut possim⁹ ꝛ ipi ꝛc. Accipiēdo ergo hec tria passiue dicimus q̄ apli cōsolanꝁ tribulanꝁ ꝛ exhortanꝁ. Unde ꝛ tria ibi dicit apls cedere ad cōsolationez aliorū: ꝛ hoc in quodā ordine. Et ꝓio eorum tribulatione cū dicit. Siue inquit tribulamur ꝛc. quasi dicat: vere quicquid recipimus est in bonū vestrū. Quia siue tribulamur p vestra exhortatiōe ꝛ salute: qz sz nostro exemplo monet vos de⁹ ad passionū tolerantiā: vnde ꝓuenit vobis salus eterna Unde ꝓmi Macha. 6. legiꝁ. Qꝫ ostenderūt elephantis sanguinē vue ꝛ moroꝝ um: vt acuerent eos ad bellū. Quod fit quādo tepidis ꝛ pigris adhibēt passiones scoꝝ in exemplū. Scđo ostendit q̄ eoꝝ consolatio in alioꝝ vtilitatem cedit cum dicit. Siue consolamur quasi dicat: ipa nostra cōsolatio qua nos speremiꝭ consolamur ē ad cōsolationē vestrā inquātū exemplo nostro vos etiā eandē spem premiꝭ habentes gaudeꝭ Tertio ostendit q̄ eorum exhortatio passiua est ad bonū aliorum dicēs. Siue exhortamur p interna inspiratione vel per flagella: hoc ē pro vestra exhortatione sz vt vos ad maiora animemini ꝛ salutē speretis. Unde Oz. 2. Maschab. vlt. q̄ exhortati sermonib⁹ iude. ꝛc. Sexto adiuuātes aūt vos ꝛc. hui⁹ aūt cōsolatiōis ꝛ salutis ordinez insinuat cū subdit. Que operanꝁ tolerantiā ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit patientiam habitam in aduersis. Secundo manifestat fructum qui ex patientia ꝓuenit ibi. Ut spes firma ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ hec ad vestram salutem cedunt que salus est vobis in hoc in quantum exemplo nostri estis fortes ad tolerantā passionum: ꝛ vt patienter sustineatis passiones quas ꝛ nos patimur. Luc. 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Jac. 5. Exemplum accipite fratres mei ꝛc. Et qua quidē patia ꝓuenit vobis fructus: qz ex hoc spes nostra firma ē p vobis q̄ vos efficiamini heredes vite eterne. Ro. 5. Tribulatio patiam opaꝁ patia vero spez. Greg⁹. Tanto spes in deū solidior surgit: q̄to quis graviora p no ie ei⁹ ptulerit. Uā ex passionibus quas sustinēt sci dei p xpo cōsurgit eis spes vite eterne. Et cā spei hui⁹ ē q: sum⁹ sciētes qz sicut estis socij nri in passionibus eritis socij ꝛ cōsolatiōis. i. vite eterne. 2. Timo. 2. Fidelis sermo nā si cōmortui sum⁹ ꝛ conuiuem⁹. ꝛc. i. Pe. 4. cōicātes xpi passionib⁹ gaudete: ꝛc. ¶ Cōsequenter cū dicit. Nō eñ volum⁹ vos ꝛc. Laptat eoꝝ benivolentiā recitando q̄dā ī spāli. Et circa hoc tria facit. Primo eñ dei. ibit persecutōez quā passus ē in asia. Scđo spālē ei ꝓsolatōz collatā ibi. Qui de tantis. Tertio subdit consolationis causam ibi Uā gra ꝛc. Dicit ergo pri mū ñ solū ea q̄ dcā sūt de tribulatiōibus ī generali bonū

est vos scire: sed nõ volumus vos ignozare quia scire est vtile nobis inquantum exemplo nostri patiẽtiozes estis Molumus inq̃ vos ignozare de tribulatione nostra. ꝛc. Treñ. 3. Recordare paupertatis mee ꝛc. Hec ẽ illa persecutio de qua legitur. Act. 19. Que facta est apostolo ab asiano quodã argentario cõcitante plebẽ contra eum quã quidẽ apostolus exaggerat a tribus. Ex loco qz in asia ꝛ hoc ẽ qõ dicit. Que scz tribulatio. Facta ẽ in asia id ẽ apud ephesum q̃ ẽ in asia vbi debuiss. ꝛ magis honorari ꝛ cõsolari. Ex acerbitate qz supza cõsuetudinem humanaz passionũ. ꝛ ideo dicit. Qñ supza modũ sumus. ꝛc. Itẽ supza posse ꝛ iõ dicit supza virtutẽ. Sz cõtra. 1. Coz. 10. Fidelis deus qui non patietur vos temptari supza. ꝛc. Rñdeo dicendũ q̃ pati supza virtutẽ põt intelligi dupliciter. Vel supza virtutẽ naturalez: ꝛ de hac loquit hic supza q̃ deus aliq̃ pmittit sctos temptari. Vel supza virtutẽ gratie: ꝛ de hac itelligit illud. 1. Coz. 10. Fidelis de⁹ ꝛc. supza q̃ nõ pmittit aliquem de⁹ temptari. Et q̃ apostolus loquat hic ꝺ virtute naturali ostẽdit cõsequẽter cũ dicit. Jta vt tederet nos viuere. Constat enĩ q̃ inter alia viuere magis desiderat. Qñ ergo ẽ tanta pzecutio vt ꝛ ipa vita reddat tediosa manifestũ est q̃ ẽ supza virtutẽ nature. Et hoc est qꝺ dicit. Jta vt. ꝛc. quasi dicat. Sic erat grauis pzecutio vt vita esset nobis tediosa. Job. 10. Tedet aĩam meã vite mee. Cõtra Jac. 1. Omne gaudiũ existimate frẽs mei ꝛc. Rñdeo dicẽdum q̃ tribulatio põt cõsiderari dupliciter. Vel fm se ꝛ sic ẽ tediosa: vel in cõparatione ad finẽ: ꝛ sic ẽ iocunda inq̃tũ ꝓpter deũ ꝛ spem vite eterne sustinet. Et nõ solum erat nobis tediosa vita sed eram⁹ certi de morte. Unde dicit Sz ipi in nobis responsũ mortis. i. certitudinez mortis habuim⁹ quasi dicat. Opinio mea dictabat mihi hoc q̃ deberẽ mori. Vel aliter responsũ mortis. i. ipsa rõ diceret ꝛ eligeret mori ꝓpter tediũ vite. Exaggerat etiã tribulationẽ ex cã. Uñ dicit. Ut nõ simus in nobis. ꝛc. s. vt reprimat humana superbia. Jere. 16. Dñe fortitudo mea ꝛ robur. ꝛc. Sed in oĩbus cõfidam⁹ ꝺ deo. Jere. 17 Benedictus qui cõfidit in dño ꝛc. Et iõ dicit. Sz i deo qui suscitat ꝛc. 1. Re. 2. Dñs mortificat ꝛ viuificat. Sz qz dñs nõ derelinquit sperãtes in se: iõ subdit apostolus cõsolationẽ et factã a dño dicens. Qui de tãtis piculis ꝛc. Et circa hoc tria facit. Prio describit cõsolationẽ psentẽ cõtra mala pzeterita. Secũdo cõsolationẽ futurã. Tertio cãm spei. Dicit ergo cõsolati sum⁹ a deo qui eripuit nos i pterito de tantis periculis ꝛ eruit in psenti qz nõ cessat liberare. Esa. 43. Cũ trãsieris p aquas. ꝛc. In quẽ speramus qm̃ eripiet ꝛ adiecit i futuro Ecc. 2. Qui timetis dñm sperate in illũ. Huius aũt spei cãm nobis ꝓbent oꝝones vre. Uñ dicit. Adiuuantibus vobis nos in oꝝonibus quas p nobis facitis. Prouer. 18. Frater qui iuuat a fratre ꝛc. Ro. 15. Obsecro vos frẽs p dñm Iesum xpm ꝛ p charitatẽ sancti spũs vt adiuuetis me in oꝝonibus vris. ꝛc. Que quidẽ oꝝones necessarie sũt qz de⁹ multa bona cõfert vni ad pces multoꝝ: cui⁹ rõ est. qz de⁹ de bonis q̃ cõfert vult exhiberi sibi gras ꝛ q̃ multi ex hoc teneant ad grarũactiões: hoc aũt fit qñ ex eo q̃ dat vni ad pces multoꝝ obligat sibi oẽs ad quoꝝ preces cõfert bonũ aliqꝺ vt sic nõ solũ ille cui cõfert sed etiã ipi rogãtes gras referant deo Et hoc ẽ qꝺ dicit. Ut ex multarũ psonis. Et dicit ex multaꝝ faciez vel quantũ ad etatem vel q̃tũ ad cõditionẽ vel q̃tũ ad diuersitatẽ gẽtium vel mozũ. Eius q̃ in nobis ẽ donatiõis. i. p illa donatione. s. fidei q̃ in nobis ẽ. Per multos agant gratie deo p nobis Ephe. 5. Gratias agentes deo ꝛ patri ꝛc. Vel aliter. Ut ex multaꝝ psonis faciez. i. cõditionuz personis. Dico eius donatõis q̃ ẽ in nobis. i. q̃ habẽt idẽ donum scz fidei vel charitatis. i. ex multis psonis illoꝝ qui sunt in fide xpi. Agant ꝛc. Et sic fm hãc expositionẽ per diuersas facies intelligunt diuerse virtutes vt facies vni⁹ dicat illa virtus in qua preeminet sicut facies Iob patiẽtia. facies dauid humilitas: ꝛ sic ꝺ ceteris.

Lectio quarta.

Nam gloria nostra hec est testimonium cõscie nĩe: q̃ in simplicitate cordis ꝛ sinceritate dei: ꝛ nõ in sapientia carnali: sed in gra dei cõuersati sum⁹ in hoc mũdo. habũdanti⁹ aũt ad vos. Nõ eñ alia scribim⁹ vobis q̃z que legistis ꝛ cognouistis. Spero aũt q̃ vsq̃z in finẽ cognoscetis sicut ꝛ cognouistis nos ex pte qz glia vra sumus: sicut ꝛ vos nostra in die domini nostri iesu christi.

Posita cõsolatione apli a deo facta post pzecutionẽ: hic cõsequenter cõsolatiõis cãm assignat que ẽ de spe diuini auxilij. Et circa hoc duo facit. Prio ꝓponit causam spei. Scõo adducit ad hoc testimoniũ eoꝝ quib⁹ scribit ibi. Nõ enĩ alia ꝛc. Dicit ergo. Dico q̃ speram⁹ ad hoc eripi a dño ꝛ cõsolari. Ma gloria ꝛc. quasi dicat: cã hui⁹ ẽ bona conscĩa nostra Spes eñ ẽ expectatio futurozum ex gratia ꝛ meritis ꝓueniens. Qñ ꝛ circa hoc tria facit Prio oñdit gloriã quã habet de testimonio pure ꝓscie. Scõo cãm hui⁹ glozie insinuat ibi. Q̃ in simplicitate. Tertio manifestat vnde ꝓueniat hec cã ibi. Et nõ in sapientia carnali. Dicit ergo. Iõ spero ꝛ cõfido de deo qz gloria nostra. i. glozioz ex testimonio ꝛ puritate conscie nostre: ex quib⁹ secure põt cõfidere de deo. 1. Jo. 4. Si coz nostrũ nõ reprehenderit ꝛc. Ro. 8. Ipe spũs testimoniũ ꝛc. Notandũ aũt q̃ cõsciẽtie testimoniũ vez ẽ qz nõ decipit. Multi enim exterius videntur boni qui in conscientia sua nõ sunt boni. Et semper durat. Sed non dicit conscientie aliozum sed nostre: quia semper hõ plus debet stare conscienti. sue de se tanq̃ testimonio aliozũ quod nõ faciunt illi qui reputant se bonos ex hoc q̃ alij sunt mali nõ ex hoc q̃ ipi in veritate boni sint Et illi qui gloriant de bonitate alicuius boni viri qui eis aliq̃ affinitate coniungitur. Causam autem huius glorie insinuat dicens q̃ in simplicitate ꝛc. q̃ consistit in duobus. In duobus enim consistit puritas conscientie: vt scz ea que facit sint bona ꝛ q̃ intentio facientis sit recta: ꝛ ista dicit apls de se. Prio q̃ habet intentionem rectam ad deum in opibus suis ꝛ iõ dicit. Q̃ in simplicitate. i. in rectitudine intentionis. Sap. prio. In simplicitate cordis ꝛc. Prouer. 11. Simplicitas iustoꝝ. ꝛc. Scõo q̃ ea q̃ facit sunt bona. ꝛ iõ dicit. Et sinceritate opatõis. Phil. prio Ut sitis sinceres ꝛ sine offensa. Unde aũt ꝓueniat huius glorie causa manifestat subdens: Sed non in sapia carnali. Hoc põt dupliciter legi. Primo vt referatur ad hoc q̃ immediate precedit scz dei. Et tunc est insinuatiuum. vnde veniat ei sinceritas ꝛ simplicitas: quasi dicat. Multi antiqui fuerunt sapientes in sapientia terrena sicut phi. Et multi iudei pure vixerunt confidentes in iusticia legis: sed nos nõ in sapientia carnali q̃ fm naturas rerũ vel desideria carnis est sed in gratia dei cõuersati sum⁹ in hoc mundo. Ro. 8. Prudẽtia carnis mors ẽ ꝛc. prie Coz. 2. Nõ in psuasibilib⁹ humane ꝛc. prie Coz. 15. Gratia dei sũ id qꝺ sum. Vel etiã fm hunc modũ. Nõ in sapiẽtia ꝛc. i. nõ quasi innitus hũane sapie sz gre dei Prouer. 3. Ne innitaris prudentie tue. Alio mo põt exponi vt ꝺcs

128
107

qđ dicit ī simplicitate. ꝛc. referat ad puritatem vite. hoc vero qđ dicit Nō ī sapia. ꝛc. referat ad veritatē doctrine q̄si dicat. Sicut vita nostra est ī simplicitate ꝛ sinceritate dei: sic doctrina nō in sapia carnali sed in gratia dei. Sz tñ due ꝓle magis valent. Et licet sic bñ conuersati simus in mundo ist⁹: tñ abundanti⁹ q̄tuz ad vos. qz scz ab alijs ecclijs receperat sumpt⁹ ab eis nō. infra. 11. Alias ecclias expoliaui. Et rō hui⁹ pōt ee: qz auari erāt. vñ de ne cōtristaret eos noluit ab eis recipe sūpt⁹. ¶ Consequēter hui⁹ sancte sue cōuersatiōis testimoniū exp inuocat dicens. Nō em̄ alia. ꝛc. quasi dicat. Hec que scribimus vobis nō sunt vobis incognita: qz iam legistis ea ī prima epla ꝛ cognouistis ꝑ experientiā opex. 2. Jo. 2. Nō mandatū nouū. ꝛc. Et licet non pfecte cognoueritis qz cōparastis vobis pseudo aplos: spero tamē q̄ vsq; in finem. s. vite cognoscetis. s. pfecte sicut vsq; nō cognouistis nos ex pte. Cui⁹ ratio ē: qz cuz quis videt aliq̄ ē aliquid bene incipe debet sperare q̄ semp̄ bn̄ pficiat. Et quare: qz qui cepit in vobis opus bonum. ꝛc. vt dicitur Phi. 1 Et cognoscet⁹ qz nos sum⁹ gloria vestra. i. ꝑ nos debetis cōsequi gliam eternā ad quā homo puenit ꝑ fidem xpi quā ꝑdicam⁹ vobis. Prouer. 10. Glia filiorum sunt patres eor. Ita dico sum⁹ gloria vestra sicut ꝛ vos nostra gloria estis: qz ꝑ vos a nobis instructos bñe spēramus pmiū eterne glie. i. Thes. 2. Que ē spes nostra aut corona glie nostre: nōne vos. Et hec gloria erit nob ex vobis in die dñi nostri iesu xpi. i. in die iudicij qui dicitur dies xpi: qz tunc faciet voluntatē suā cū pcōribus puniendo eos qui in hoc mūdo fecerunt voluntatē suam peccādo. ps. ¶ ū accepero tēpus ego iusti. ꝛc. Apoc. 20 Libri aperti sūt. ꝛc.

Lectio quinta.

AT hac cōfidentia nolui prius venire ad vos vt secūdā gr̄am haberet⁹ ꝛ ꝑ vos transirē in macedoniā. ꝛ iterū a macedonia venirē ad vos ꝛ a vobis deduci ī iudeā. Cū ergo hoc voluissem: nunqd leuitate vsus sū: Aut q̄ cogito ſm carnē cogito vt sit apud me: ē ꝛ nō: Fidelis aūt deus qz sermo noster qui fuit apud vos: nō est in illo. est ꝛ nō: sed ē ī illo ē. Dei em̄ fili⁹ iesus xp̄s qui in vobis ꝑ nos p̄dicat⁹ est. ꝑ me ꝛ siluanū ꝛ timotheū: nō fuit in illo ē ꝛ nō: sed ē in illo fuit. Quotquot em̄ pmissiones dei sunt in illo ē: ideo ꝛ ꝑ ipm amē deo ad gliam vestrā. Qui aūt cōfirmat nos vobiscū in xpo ꝛ qui vnxit nos de⁹: ꝛ qui signauit nos ꝛ dedit pignus spūs ī cordib⁹ nostris. Ego aūt testē deū inuoco in aiam meā: q̄ parcēs vobis non veni vltra corinthum: non qz dñamur fidei vestre: sed adiutores sumus gaudij vestri. Nam fide statis.

Aplūs captata benivolētia corinthioꝝ: prosequēter excusationē suā addit. ꝛ circa hoc tria facit. Prio em̄ ponit intentū. Scōo sub qōne accusationē ꝓtra eū ab eis factam exponit ibi. Cū ergo hoc. ꝛc. Tertio excusat se ibi. Fidelis aūt de⁹. Circa p̄imū sciendū ē q̄ aplūs in pria epistola quā nos ñ habem⁹ missa ab eo corinthijs vel ꝑ nūciū pmiserat eis q̄ prio iret ad eos añq̄ iret in macedoniā ꝛ ꝑ eos iret in macedoniā ꝛ inde iter̄ rediret in achaiaz in qua est corinthū ꝛ de achaia in iudeā. postmodū in se cūda epla quā nos habem⁹ p̄mā scribit eis q̄ primo iret in macedoniā ꝛ postmodū iret in corinthū. Quia ergo videt ſm hoc ꝓtrariū p̄me p̄missiōi. aplūs excusat se mō de hoc ꝓponēs p̄mo ipsā p̄missionē prio factā: ꝛ iō dicit Et hac ꝓfidētia q̄si dicat: vos scitis puritatē ꝛ sinceritatē meā: ꝛ estis testes mei ꝛ gloria mea: iō in hac ꝓfidētia id ē in hoc cōfisus qz ꝑ alterutrū glorificari speram⁹. vo lui prio venire ad vos vt scōam gr̄am haberetis. quia secunda visitatio ꝛ cōfirmatio in fide dicit scōa gr̄a respectu ꝓuersiōis quā prio habuerūt mīsterio ꝛ p̄dicatione ipi⁹: ꝛ ꝑ vos trāsire in macedoniam ꝛ iter̄ a macedonia venire ad vos ꝛ a vobis deduci in iudeā. Iste ē ordo p̄me p̄missionis: sed in p̄cedenti epla ē ordo cōtrari⁹ sicut dictū ē. Cōsequēter hui⁹ mutatiōis accusationē q̄ accubāt eū corinthij ponit sub qōne dicēs. Cū ergo hoc voluisse. ꝛc. duo ꝛponēbāt ei ex hoc. leuitatē quia mutauerat ꝓpositū. Eccl. 27. Stult⁹ vt luna mutat. Et carnalitatē quia visū erat eis q̄ ex aliquo carnali ꝛ hūano affectu hoc fecisset. Añ hec duo tangit ꝛ prio leuitatē. vnde dicit. Nūquid leuitate vsus sū si nō feci qđ aliq̄ volui. Absit. hester 16. Nec putare debet⁹ si diuersa iubeam⁹ ex animi leuitate venire. ps. In populo graui. ꝛc. Scōo tāgit carnalitatē cū dic̄ Aut nūqd ea q̄ cogito facieda vt dimittēda ſm carnē cogito. i. ſm aliquē carnalē affectū Vt sit apud me ē ꝛ nō. i. affirmatio ꝛ negatio. Infra. 10. Arbitrant nos tanq̄ ſm carnem ambulem⁹. Jac. 1. Vir duplex aio. ꝛc. Expositā ergo accusatiōe cōsequēter excusat se dicens. Fidelis aūt deus. ꝛc. ꝛ circa hoc duo facit. Prio insinuat se nō fuisse mētitū. Scōo ondit modum qūo nō fuit mēti⁹ ibi. Qui aūt cōfirmat. ꝛc. Q̄ aūt non fuerit mentit⁹ excusat se duplicit. i. ex cōsuetudie ꝛ ex eā Ex cōsuetudine qđē. quia non dz credi q̄ aliqs de facili mentiat qui nūq̄ inuent⁹ ē mēdax. ꝛ ſm hāc expositōez fidelis de⁹. ꝛc. accipit in vi iuramenti quasi testis sit mihi de⁹ q̄ sermo me⁹. s. p̄dicatiōis q̄ fuit apud vos nō est ī illo ē ꝛ nō. i. nō ē ī illo falsitas. Deutero. 32. De⁹ fidel ꝛ absq; vlla. ꝛc. Si aūt sumat fidelis de⁹ ꝛc. ꝓ veritate dine pmissiōis tūc ē sensus. Fidelis est de⁹. i. seruat pmissa sua. Promiserat aūt mittere ad vos p̄dicatores veritatis. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor ꝛc. Et iō cū sim missus ab eo sermo noster q̄ fuit ꝛc. sicut supra. Ex eā excusat se cū dicit. Dei enī fili⁹ ꝛ hoc duplr. s. motiua ꝛ efficiente ibi. Qui aūt cōfirmat ꝛc. Eā aūt motiua ad nō mentiendū ē qz qui assumit aliqđ officiū naturaliꝛ mouet ad ea q̄ cōgruūt illi officio ꝛ nō ad ꝓtraria. Sz cōstat q̄ officiū aplicū ē p̄dicare veritatē. Nō ergo mouet ad cōtrariū veritatis qđ ē mentiri. Et circa hoc tria facit Prio ꝓbat veritatē dicti sui ꝑ dictū xpi. Scōo veritatē xpi ꝑ dictū dei ibi. Quotquot aūt ꝛc. Tertio ꝓcludit suum ꝓpositū ibi. Jō ꝛ ipsū ꝛc. Dicit ergo Prio dico q̄ dicta nr̄a debēt reputari vera ꝛ vera sūt qz p̄dicauimus xp̄m in quo nō fuit aliqua falsitas: ꝛ hoc ē qđ dicit. Dei em̄ filius xp̄s q̄ ē p̄dicat⁹ ꝑ nos in vobis: ꝑ me. s. p̄ncipaliter ꝛ siluanū secūdario. Iste ē sylas de quo habet Act. 18. ꝛ Thimotheū de quo supra. Isti em̄ duo fuerūt cuz aplo qñ prio cōuertit eos. In illo. s. filio dei nō fuit est ꝛ nō. i. falsitas vel nō fecit qđ nō cōuenit. Sz fuit ī illo ē. id ē veritas: nā vex ꝛ ens cōuertunt. Jo. 14. Ego sum via veritas ꝛ vita. Sz qz posset videri dubiū hoc quod dicit q̄ in christo non fuit falsitas. ideo statim hoc ꝓbat subdēs. Quotquot aūt ꝛc. ꝛ ꝓbat hoc mō. Cōstat q̄ in illo qđ ē manifestatiuū diuine veritatis nō pōt esse falsitas: filius dei venit ad manifestandū diuinā veritatē in pmissionibus a deo factis cōplendis ꝑ ipsū. ergo ī ipso nō est falsitas. Et hoc est qđ dicit. Non ē in filio dei ē ꝛ

non sed est quia quotquot ꝓmissiones dei scilicet sunt facte hominibus in illo id est in xpo est id est in xpo verificãtur ⁊ complent. Ro. 15. Dico iesum xpm ministrum fuisse ꝛc. Ad confirmandas ꝛc. Ex his ergo cõcludit ꝙ postꝙ dicta sua vera sunt quia predicant filiũ dei in quo ẽ veritas. ideo et per ipsum scilicet xpm dicimus Amen deo id est verum Apoca. 1. Hec dicit amen testis fidelis ꝛc. Esa. 65. Qui benedict⁹ ẽ in terra benedicet in deo amẽ ꝛc. Et istã veritatẽ dicimus deo id est ad honorẽ dei scilicet manifestantes eius veritatẽ et gloriã nostrã: quia gloria nostra est conuersio vestra. vel gloriã vestraz quia gloria nostra est ostendere et predicare verbũ dei. ¶ Consequenter cum dicit. Qui autẽ confirmat nos ꝛc. ꝓbat apostolus ꝙ non est mentitus ꝓ causam efficientẽ sic. licz eñ homo ex libero arbitrio possit vti lingua sua ad veruz vel ad falsum loquendum. nihilomin⁹ tamen deus potest cõfirmare hominẽ sic in vero: vt non nisi vera loquat. Si ergo deus aliquẽ confirmaret in vero manifestum est ꝙ nõ diceret falsum. sed deus cõfirmat nos in veritate ergo ꝛc. Et ideo dicit ꝙ deus est qui confirmat vos nobiscũ in xpo id est in vera predicatione xpi quasi dicat. Si xps essz extra nos possemus mentiri. sed exquo est nobiscũ et nos sumus in xpo non mentimur pr̃s. Ego confirmaui colũnas eius ꝛc. Sumus ergo in xpo dupliciter scilicet ꝓ gratiam et per gloriã. Per gratiã quidẽ sumus in ꝙtum vncti sumus spiritussancti gratia et effecti sum⁹ mẽbra xpi ⁊ iuncti sibi qua etiam gratia xps vnctus est ꝓm ꝙ homo pr̃s. Unxit te deus ꝛc. Et ex plenitudine istius vnctionis redundauit in omnes suos. sicut vngentum in capite sicut xpo quod descendit ꝛc. Et ideo dicẽ ꝙ vnxit nos deꝰ vnxit inꝙ i reges et sacerdotes. Apoc. 5. Fecisti nos do ꝛc. 1. Pe. 2. Vos autem genus electum ꝛc. Unionẽ autem que est per gloriam non habemus in re sed in spe certa inꝙtum habemus firmã spem vite eterne. Et habem⁹ duplicem certitudinem spei huius vnionis consequende Una est per signum. Alia per pignus. Per signum euidens qz fidei. Unde dicit. Signauit nos signo fidei christi. Item signum crucis Eze. 9. Signa thau id est signuz crucis. Apo. 7. Quoadusqz signem⁹ seruos dei nostri ꝛc. Et hoc per spiritum sanctum. Ro. 8. Si quis spiritũ xpi nõ habet ꝛc. Et ideo speciale et certũ signum est vite eterne consequende configurari xpo. Can. 8. Pone me vt signaculũ ꝛc. Vel signauit signo vite. per pignus vero maxime quia spiritussancti et ideo dicit. Dedit pign⁹ spiritus in cordibus nostris De quo certum est ꝙ null⁹ potest eũ accipere a nob̃. ¶ Sz nota ꝙ in pignore duo sunt consideranda scilicet ꝙ faciat spem habende rei et ꝙ valeat tantũ ꝙtum valet res vel plus. et hec duo sunt in spiritu sancto. quia si consideremus substantiã spiritussancti sic valet tantum spiritussanctus ꝙtum vita eterna que est ipse deus. quia scilicet valet ꝙtum omnes tres persone. Si vero consideretur modus habendi sic facit spem ⁊ nõ possessionez vite eterne. quia nondum perfecte habemus ipsum in vita ista. Et ideo non perfecte beati sum⁹ nisi qñ perfecte habebimus in patria. ephe. 1. Signati estis spũ ¶ Consequenter cũ dicit. Ego autem testem ꝛc. Excusat de eo ꝙ non venit. et hoc per iuramentũ qõ maius est. Et circa hoc tria facit. Primo ponit suam excusationẽ. Secundo respondet tacite questioni ibi. Non quia dominamur. Tertio exponit quod dicit ibi. Nam fide statis. Excusat autem se per iuramentũ duplex. Unum attestationis cum dicit. Ego autem testẽ deũ inuoco. Aliud est execrationis cum dicit. In animã meã id est contra animã meaz Ro. 1. Testis est mihi deus ꝛc. Testem inꝙ inuoco deũ quia non veni vltra id est post primã vicẽ vl̃ post ꝙ discessi a vobis. et hoc feci parcens vobis scilicet quia ipse sciebat eos incorrigibiles. vnde si iuissem tunc aut puniuissem et sic forte recessissent toraliter a fide. aut non puniuissem ⁊ sic dedissem occasionẽ magis peccandi. Sed quia aliquis posset dicere quare dicis. parcens vobis. Nũquid dominus noster estis? ideo cõsequent̃ hoc remouet dicẽs: Nõ dico quia dominamur fidei vestre sed adiutores ꝛc. quasi dicat non dico hoc vt dominus sed vt coadiutor. 1. Pe. 5. Non eñ dominãtes in cleris ꝛc. Adiutor inꝙ gaudij vestri vel emendationis vestre. Quare autem dicat fidei vestre exponit consequenter dicens: Nam fide statis id ẽ statis in gratia ista xpi per fidem.

¶ Incipit capitulum secũdũ.

Statui autem hoc ipsum apõ me. ne iterum in tristicia venirem ad vos. Si enim ego contristo vos. ⁊ quis est qui me letificet nisi ꝙ cõtristatur ex me? Et hoc ipsũ scripsi vobis. vt non cum venero tristiciã super tristiciã habeam. de quibus oportuerat me gaudere. confidens in omnibus vobis quia gaudiũ meuz omnium vestrum est. Naz ex multa tribulatione et angustia cordis scripsi vobis ꝓ multas lachrymas. non vt cõtristemini sz vt sciatis quã charitatẽ habeã abundantius in vobis.

Apostol⁹ supra posuit excusationẽ suã in generali de mora eundi ad corinthios: hic vero insinuat causam tãte more et quomodo eis pepcit. Circa hoc autẽ duo facit. Primo enim insinuat vnã causam dilationis fuisse ne in actu suo tristiciã inferret eis. Secundo ostendit aliaz causã fuisse ne fructus quem apud alios sperabat ⁊ inceperat facere impediretur ibi. Cum venissem autẽ ꝛc. Circa ꝓmuz duo facit. Primo ostendit causam dilationis esse in communi ne tristiciã inferret. Secundo loquitur in speciali de quodam qui eum contristauerat ibi. Si quis autẽ contristauit me. Circa primum tria facit. Primo assignat rationem quare venire distulit. Secundo causam dicti assignat. Si enim ego contristatus ꝛc. Tertio manifestat ꝙ dicit ibi. Nam ex multa tribula. Dicit ergo. dixi ꝙ nõ veni ad vos parcens vobis. in hoc scilicet quia nolui vos cõtristare et ideo statui id est firmiter disposui hocipsuz apõ me quod proposui cum aliam epl̃am misi. Ecc. 37. Ante omnia verbũ verũ ꝛc. Me itex id ẽ alia vice in tristicia venirem ad vos id est vos contristem. Et ratio quare noluit eos contristare est illa qua dominus noluit ieiunare discipulos suos scilicet ad hoc vt amore et non timore afficerentur ad xpm et iungerent̃ sibi. Voluit eñ eos dominus firmare et nutrire in fide in omni dulcedine et desiderio cordis. et sic firmati ex amore non defacili euellerent̃ ꝓpter tribulationes quia aque multe non potuerunt extinguere charitatẽ Cant̃. 8. Similit̃ apl̃us nõ vult eos ꝓpter hoc cõtristare. Rationẽ huius dicti scz ꝙ nõ vult eos ꝓtristar̃ assignat cũ dicit: Si eñ ego cõtristo ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo assignat causã quare noluit eos cõtristare. Secundo manifestat quar̃ hoc significauit ibi. Et hocipsz scripsi. Dicit ergo. Ratio quare nolui in tristicia venire quia tristicia vestra redundat in tristiciã meã. et de cõsolatione vr̃a gaudeo. ⁊ solũ vos consolamĩ me cũ sũ apõ vos vnde si venirẽ et contristarẽ vos ego ex tristicia vr̃a tristarer et sic nullus esset qui letificaret me in vos ꝙ ꝓtristam̃ ex me qz ꝓtristatus nõ defacili aliũ cõsolar̃. puer. 10. Filius sapiens ꝛc. puer. 29. Vir ꝙ amat sapiẽtiã ꝛc. Ut alit

129
108

ē duplex tristicia Una seculi alia fm deū q̄ penitētiā in salutē operat. Aplus nō loquit de ꝑma sed de scōa. Et dic ex hoc ꝑo ego ꝓsolabor si ꝓtristo vos id est si increpādo reduco ad penitētiā: sed si venirē et viderē vos nō penitere de peccatis tunc nullā consolationē haberē. qz null⁹ contristat̄ t penitet ex me. id est mea correctiōe t increpatiōe Causa autē quare hoc scribo vobis est. vt ita disponatis vos: q̄ quando venero nō habeā tristiciā de eo q̄ viderī vos incorrectos sup tristiciā quā habui q̄n audiui vos peccasse. Et circa hoc duo facit. ꝑimo pōit āmonitionem. Secōo spē de ipletiōe āmonitiōis oñdit ibi. Cōfidēs ꝛc. Ammonitio est ista: Ideo scripsi vobis hoc scz q̄ tristor de peccato vr̄o cōmisso. 2. Pe. 1. Iniq̄s opib⁹ animā iusti crūciabāt ꝛc. Ut paret̄ t dispōatis vos corrigendo vt cū venero ad vos nō habeā tristiciā ō pctis de q̄b⁹. s. vob oporteret me gaudere id ē debebā letari et nō cōtristari scz de ꝑsentia vr̄a. Luc. 15. Gaudiū est angelis dei ꝛc. Qualē āt spem habeat de ipletiōe sue āmonitiōis subdit dicens: Cōfidens ꝛc. quasi dicat hāc fiduciā habeo de vobis talit̄ disponi vos. vt cū venero oēs detis mihi materiam gaudij et hoc debetis libent̄ facere. qz gaudiū meum ꝛc. id est cedit ad gaudiū vr̄m. vel est ꝓpt̄ gaudiū vestrū qō habetis de recuꝑatiōe gratie. 1. thi. 2. Quod est gaudiū meū ꝛc. Ro. 12. Gaudete cū gaudētib⁹ ꝛc. Sz qz posset aliq̄s dubitar̄ ō hoc qō dic. Me cū venero tristiciā sup tristiciā habeā t q̄rere quā tristiciā habuit ō eis ideo ꝓpter hoc exponit dicēs. Nā ex multa tribulatione ꝛc. Et circa hoc duo facit. ꝑimo manifestat tristiciam iā dudū habitam. Secūdo respōdet cuidā tacite q̄stioni ibi. Nō vt contristemini ꝛc. Dicit ergo ꝓmo. qz haberē tristiciā si nō inuenirē vos correctos sup tristiciā quā habui q̄n peccastis t oportuit me cōtristare vos redarguēdo dure. Nā ex multa tribulatiōe t angustia cordis scripsi ꝓmā epl̄am ꝑ multas lachrymas quas fudi ꝑ vobis iā mortuis pctō. Jere. 9. Quis dabit capiti meo aquas ꝛc. Ecc. 22. Confusio ē patri de filio indisciplinato. Esa. 57. Just⁹ perit t nō est q̄ recogitet ꝛc. Sciendū est aūt q̄ duo pōit ad exaggerationem tristicie. tribulationē scz t angustiā. qz vnū additum alteri aggrauat tristiciā. Nam aliq̄n quis tribulat̄. sed si ne angustia tunc scz q̄n aliq̄ aduersitate quasi acutissimo tribulo pungit̄. t tū videt sibi patere vias euadendi. qa si non pateat tribulatiōi angustia iungit̄. Dicit ergo ex multa tribulatiōe qua pūgebar de malo vestri t angustia cordis. qz nō nō videbā vnde defacili posset poni remedium Scripsi ꝛc. ps̄. Tribulatio t angustia inuenerūt me. Sed quia possent dicere. O apl̄e etiā hec scribis nobis vt tristemur. et ideo hoc remouet dicēs: Non vt ꝓtristemī scilicet scribo vobis illa: sed vt sciatis quā charitatē habeā in vobis. Duo en̄ sunt signa dilectiōis scz q̄ gaudeat quis de bono alterius et tristet̄ de malo eius: et hec ego habeo ad vos infra. 5. Charitas xp̄i vrget nos. Habundanti⁹ q̄ credatis. vel habundantius q̄ ad alios.

Lectio secunda.

Si quis cōtristauit me: nō me contristauit: sed ex ꝑte vt nō onerē omnes vos. Sufficit illi q̄ eiusmodi est obiurgatio hec que fit a plurib⁹. ita vt ecōtrario magis donetis t ꝓsolemini. ne forte abūdantiori tristicia absorbeat̄ q̄ eiusmodi est. Propter qō obsecro vos. vt cōfirmetis in illū charitatē. Ideo en̄ et scripsi vobis vt cognoscā experimentū vr̄m. an in omnib⁹ obedietes sitis. Cui aūt aliquid donastis. t ego Nam t ego qō donaui. si quid donaui ꝓpter vos in persona xp̄i. vt non circūueniamur a sathana. Non en̄ ignoram⁹ cogitatiōes ei⁹. Postq̄ apostolus insinuauit causā dilatiōis ne scz tristiciam inferret: et de eius ꝓtristatiōe tractauit: hic ꝓsequenter tractat de ꝓtristāte. Et circa hoc tria facit. Primo exaggerat culpā cōtristātis. Secūdo penā eius ꝑ culpa inflicta ibi. Sufficit illi ꝛc. Tertio hortat̄ eos habere misericordiā ad ꝓtristātē ibi. Ita t ecōtrario ꝛc. Dicit ergo Primo scripsi vobis per multas lachrymas quas fudi ꝑ pter tristiciā cōceptā t ꝓpter penaz infligendā peccanti. Sed si quis contristauit me ille scz fornicarius de quo dicitur. 1. cor. 5. Omnino audit̄ int̄ vos fornicatio ꝛc. Iste in q̄ et si cōtristauit nō ꝓtristauit me sed ex ꝑte id est non tristauit me scz solum sed vos et nos. Nō oēs sed ex ꝑte. Et hoc dico nō vt onerē vos oēs id ē vt vob hoc oīb⁹ nō ip̄oaz. ōrisozie loquēdo q̄si dicat. nō ita est̄ boni t diligitis me q̄ ꝑ tristiciā mea et pro peccato fratris oēs doleatis. Vel vt onerē omnes vos non tm̄ illos q̄ nō doluerunt de peccato. Vel aliter dicendū et melius. Nō me cōtristauit sed ex ꝑte ꝛc. Sciendum est en̄ q̄ aliq̄s aliq̄n tristatur totaliter et aliq̄n nō totaliter Totalit̄ q̄dē tristat̄ q̄s q̄n ꝑ tristicia absorbeat̄ a doloze. et hec tristicia est q̄ mortē operat̄ vt dicit infra. 7. que q̄dē fm pōm nō cadit in sapientē. Non totalit̄ aūt tristatur q̄s q̄n licet ex aliquo malo qō patitur seu videt fieri tristatur: tū ex aliis causis bonis gaudet et ista tristicia est fm deū t cadit in sapiētē. Quia ergo aplus dicit se cōtristatū ne credat̄ totaliter a tristicia absorptus qō non est sapiētis. dicit se cōtristatū ex ꝑte q̄si non totalit̄. Et fm hoc legit̄ sic. Contristauit me scz fornicarius ꝓpter peccatū suū: sed nō me cōtristauit totalit̄. qa licet in ipso ꝓpter peccatū habuerim tristiciā: tamē in vobis ꝓpter multa bona q̄ facitis et in ipso ꝓpter penitentiam quā fecit habeo gaudiū. Et dico ex ꝑte vt nō onerem omnes vos id est vt non ponā vobis hoc onus q̄ scilicet contristaueritis me. Sz ne isti ꝓpter tristiciā apl̄i adhuc vellent eū magis punire ostendit eis penā sufficientē fuisse dicens Sufficit illi qui eiusmodi est q̄ scz ꝓtristauit me tam grauiter peccando: obiurgatio q̄ fit a pluribus id est tam manifesta t dura correctio scilicet q̄ separat⁹ fuit ab omni cōmunione id est excōicatus ab ecclia t traditus sathane vt habeā. 1. cor. 5. Est ergo sufficiens hec pena ꝓpter dictas causas. Vel potest dici sufficiens nō q̄tum ad dei iudiciū sed q̄tū expediebat tpi t ꝓsone. Vel⁹ en̄ est sic seruare lenitatis spiritū in corrigendo: vt per penitētiā correctionis fructus sequat̄. q̄ si durius corrigat̄ t desperet peccās. t maiorib⁹ pctis īmergat̄. Et ideo dicit Ecc. 21. Obiurgatio t iniurie annullabūt substantiā. Quia ergo pena sufficiens fuit et penitentiā egit. ideo consequenter inducit eos ad miserendum dicens. Ita vt ecōtra magis ꝛc. Ubi tria facit. Primo mandat vt ei scz peccanti q̄cant. Secundo huius rationez assignat ibi. Ne forte ꝛc. Tertio inducit eos ad obseruantiā huius monitiōis ibi. Propter qō ꝛc. Dicit ergo ꝓmo. Dico q̄ sufficiens pēa est illi. t intātū vt velim vt ecōtrario magis donetis id est remittatis. Luc. 6. Dimittite et dimittetur vobis. Eph. 4. Donantes inuicē sicut t deus in xp̄o donauit vob. Et non solū donetis sed qō plus est. consolemini. t hoc ꝓponendo sibi exempla peccantiū qui restituti sunt ad statum gratie. sicut dicitur de dauid. petro. paulo. t magdalena. et per verba dei. Eze. 18. Nolo mortem peccatoris ꝛc. 1. thes. vlti. Corripite inquietos. cōsolamini pusillanimes ꝛc. Rationem autē huius ammonitionis subdit. Ne fos

te abundantiori tristicia absorbeat qui eiusmodi est. Aliquis enim ꝓpter peccatũ et penã peccati aliqñ sic mergit tristicia ꝙ absorbet: dum nullũ habet consolatorẽ ꝛ hoc ẽ malum, quia non sequit ex hoc penitentie fructus q̃ spera tur scilicet correctio sed potius desperãs tradit se omnib⁹ peccatis sicut cayn cũ dixit. Maior ẽ iniquitas ꝛc. Ben. 4. Et ephe. 4. Qui desperantes tradiderunt se ꝛc. Et ꝓpter hoc dicit. 2. reg. 2. ꝙ periculosa res est desperatio. Et ideo dicebat dauid in ps̃. Merg absorbeat me ꝛc. Et ideo ne hoc contingat dicit. Consolemini vt scilicet cesset a peccato Esa. 27. Hic est omnis fructus vt auferat peccatuz. Contra. apostolus nõ solum ꝓ rationẽ sed ex aljs causis inducit eos ad hoc cũ dicit. ℙropt̃ qõ obsecro ꝛc. Et inducit eos a tribus. ℙrimo precibus dicẽs: ℙropt̃ quod scz ne absorbeat obsecro q̃ possũ p̃cipere. ℙhylem. Multã fiduciã habẽs in xp̃o iesu iperandi tibi ꝛc. Cõtra rium faciunt mali ꝓlati. Eze. 34. Cum austeritate imbatis eis ꝛc. Ut ꝓfirmetis in illũ charitatẽ. Quod fit si ostenditis charitatẽ vr̃am ad eũ ꝛ nõ abhominamini eum ꝓpter peccata nec contẽnitis. sed ꝓpter consolationẽ vestram facitis eũ habere odio peccatũ suũ et diligere iusticiam. Luc. 22. Et tu conuersus cõfirma fratres tuos ꝛc. Secundo p̃cepto dicens. Ideo ẽm scripsi hoc scilicet vt cognoscã experimentũ vr̃z an in omnibus obedientes sitis. Et dicit in omnibus scilicet siue in his que placẽt vobis, siue in his que displicent. ℙrimo ẽm mãdauerat eis ꝙ excõmunicarent eũ et isti fecerũt mãdatũ apostoli. nũc vero secundo mandat eis ꝙ ꝓcant. Et ideo dic. An i omnibus obedientes sitis. Tertio ex cõmemoratione beneficij cum dicit. Cui aũt ꝛc. Quasi dicat. vos debetis hoc facere quia etiã ego feci. Si ẽm vos remisistis alicui ꝛ rogastis me ꝙ ego remitterẽ ꝛ ego remisi. Et hoc est qõ dicit. Cui autẽ aliquid donastis vos et ego scz, donaui. Et hoc patet. ¶ Nam et ego qõ donaui ꝛc. Ubi quattuor tãguntur ad huiusmodi donationẽ seu remissionẽ necessaria. ℙrimũ est discretio vt scilicet nõ passim et temere remittatur. Et ideo dicit. Si quid indebito modo, puerb. 4. ℙalpebre tue p̃cedant ꝛc. Secundũ finis qz non ꝓpt̃ amorẽ vel odiũ debet fieri. sed ꝓpter vtilitatẽ aliquã ecclesie vel aliquorum. Et ideo dicit ℙropter vos. Tertiũ est auctoritas, quia nõ debet fieri auctoritate ꝓpria sz xp̃i qui remittit peccata auctoritate: alij vero quibus cõmissum est ministerio et sicut mẽbra xp̃i. Et ideo dicit in ꝑsona christi scilicet non mea auctoritate. Et tamẽ quodcunq̃ remittetur xp̃s remittit Johan. 20. Quorũ remiseritz peccata ꝛc. Quartum est necessitas. Unde dicit. Ut non circũueniamur a sathana. Diabolus ẽm multos decepit quosdã scilicet trahendo ad peccatoꝝ ꝓpetrationẽ. quosdam vero ad nimiã rigiditatem contra peccantes. vt si nõ potest eos habere per perpetrationẽ facinoꝝ saltem nõ ꝓpt̃at quos iam habet ꝑ prelatorum austeritatẽ qui eos nõ miseri cõrditer corrigentes in desperationẽ inducũt. ꝛ sic et hos non pdit: et illos diaboli laqueus includit Eccl. 7. Noli esse nimis iustus. 1. ℙe. 5. Aduersarius vester diabolus ꝛc. Et hoc contingeret nobis si non remittam⁹ peccantibus. Et ideo vt nõ circũueniamur a sathana ego donaui si quid donaui. Non enim ignoramus cogitationes eius scilicet sathane. verum est in generali. sed in speciali nullus potest scire eius cogitationes nisi solus deus. Job. 41. Quis reuelauit faciem indumenti eius? ꝛc.

Lectio tertia.

Cum venissem autem troadem ꝓpter euangeliuz xp̃i. et ostiuz mihi apertũ esset in dño: non habui requiez spiritui meo eo ꝙ non inuenerim titũ fratrem meũ: sed valefaciẽs eis ꝓfectus sum in macedoniã. Deo autẽ gratias qui semp triumphat nos in xp̃o iesu ꝛ odorẽ notitie sue manifestat per nos in omni loco: quia xp̃i bonus odor sumus. deo in his qui salui fiunt. ꝛ in his qui pereunt. Alij quidem odor mortis in mortem. aljs autẽ odor vite in vitam. Et ad hec quis tã idoneus? Nõ ẽm sumus sicut plurimi adulterãtes verbuz dei sed ex sinceritate sicut ex deo coram deo in xp̃o loquimur.

ℙosita ꝓma causa sue dilationis ne scilicet cuz tristicia iret ad eos: hic ponit causã secundã que est ex fructu quẽ alicubi faciebat. Et circa hoc duo facit. ℙrimo ponit sui itineris ꝓcessuz. Secũdo ipsius ꝓcessus effectũ ibi. Deo autem gratias ꝛc. Circa ꝓmũ duo facit. ℙrimo ostẽdit impedimentũ fructificandi quod habuit in troade. Secũdo subiungit ꝓcessum suũ in macedoniã ibi. Sed valefaciens ꝛc. Dicit ergo Cũ venissem troadẽ ꝓpter euãgeliũ id est ad ꝓdicandũ xp̃m. Joh. 15. ℙosui vos vt eatis ꝛc. Et hostiũ mihi aptũ esset id est mentes hominũ parate et dispposite essent ad recipiendum ꝓdicationis verba ꝛ xp̃m 1. corꝝ. 16. Ostium mihi apertũ est ꝛc. Apoca. 3. Ecce sto ad ostium ꝛc. sed non in quocunqz: imo in domino. qz ipa ꝓparatio mentis humane est ex virtute diuina. Nã licz facilitas qua mentes ꝓparanẽ sit causa conuersionis tamẽ ipsius facilitatis ꝛ ꝓparationis causa est deus. Treñ. vl. Conuerte nos domine ad te ꝛ cõuertemur. Cum inq̃ ita esset apertum mihi ostium in domino non habui requiem spiritui meo id est non potui facere quod spiritus me⁹ volebat id est dictabat. Tunc ẽm dicitur habere spirit⁹ requiem quando efficit qõ vult. sicut tunc dicit caro requiescere quando habet qõ cõcupiscit. Luc. 12. Anima mea habes multa bona ꝛc. Apostolus nõ dicit. non habui requiem carni mee vel corpori sed spiritui meo id est voluntati mee spirituali: que est vt xp̃m firmem in cordib⁹ hominum. Et ꝓpediꝙ videbat corda parata et dispposita ꝛ non poterat p̃dicare. Sed quare nõ habuit requiẽ spiritui suo subdit. Eo q̃ non inueni titũ fratrẽ meũ id est ꝓpter absẽtiam titi. et hoc duplici de causa Una causa est q̃ licet apostolus sciret oñes linguas ita vt diceret. Gratias ago deo meo q̃ omniũ vestruꝝ lingua loquor tamẽ magis expeditus et edoctus erat in lingua hebrea q̃ in greca. Titꝰ autem magis in greca. Et ideo volebat eũ habere p̃sentez vt predicaret in troade. Et quia erat absens. nã corinthij detinuerant cum: dicit Non habui requiẽ spirttui meo. sed quia dona dei non sunt iperfecta et donũ linguaꝝ fuit specialiter apostolis collatũ ad predicandũ ꝓ totũ mundũ p̃s̃. In omnem terrã exiuit sonus eoꝝ ꝛc. Et ideo alia cã est melior que est qz apostolo iminebant in troade multa facienda. Nam ex vna ꝓte iminebat ei p̃dicare his q̃ parati erant recipere xp̃m ꝓ fidem. ex alia parte imminebat ei resistere aduersarijs qui impediebãt. et ideo quia ꝑ se nõ poterat solus ista facere angustiabat de absentia titi q̃ instetisset p̃dicationi ꝛ cõuersioni bonoꝝ et apostolus restitisset aduersarijs. Et specialiter etiã hoc scribit eis vt innuat q̃ non solum ꝓma causa dilatiõis sue fuit ex eis. sz etiam secunda. Nam ipse ꝓpter duriciã ꝛ dissensionẽ eorum detinuerat tanto tempore titum. et ideo dicit. Eo q̃ non inueni titum fratrem vel in xp̃o. vel coadiutorem ꝓpter. 18. Frater qui iuuatur a fratre ꝛc. Et quia non inueni titum in troade nõ remansi ibi. sed valefaciens eis qui erant conuersi et in quibus hostium apertũ erat ꝓfectus sum in macedoniam vbi credebam eum inuenire. Causa

130
109

autem essendi in macedonia legitur act.16. vbi dicitur q̄ vir macedo &c. ¶ Consequenter cū dicit Gratias autem deo &c. Ponit profectuz sui processus. Et circa hoc duo facit. Primo enim describit ordinē sui processus. Secundo excludit ab isto processu pseudo apostolos ibi Ad hoc quis tam idoneus &c. Circa primū duo facit. Primo insinuat profectū quem faciebat. Secūdo exponit quoddaz quod dixerat ibi. Christi bonus odor &c. Circa p̄mum sciendum q̄ apostolus profectū et fructū quē faciebat nō attribuit sibi neq̄ ppie virtuti sed deo. 1. cor. 15. Abūdantius omnibus laborauī non ego sed gratia &c. Et ideo dicit Gratias autē deo scz ago. 1. thes. 5. In omnib⁹ gratias agite. Ephe. 5. Gratias agentes &c. ¶ Qui semp triumphat in christo iesu id est triūphare nos facit in predicatione christi contra aduersarios. Ubi sciendū est q̄ predicatores veritatis duo debent facere scilicet exhortari in doctrina sacra. et contradicentē deuincere. et hoc duplicit̄. disputatione hereticos. patientia vero persecutores. Unde per ordinem ista tangit hic apostolus. et ideo dicit Qui triumphat nos q̄tum ad contradicentes. Rom. 8. In his omnibus superamus. Et. 1. macha. 2. Non in fortitudine exercitus victoria belli sed ō celo &c. ¶ Et odorē notitie sue manifestat per nos in omni loco. q̄tum ad exhortationē sacre doctrine. Sed odorem notitie sue expōit glo. id est filiū suū. sed melius est vt hoc dicat ad differentiam noticie de deo quā faciunt alie scientie z quā facit fides. Nam notitia de deo que habetur per alias scientias illuminat intellectū solum: ostendens q̄ deus est causa p̄ma: q̄ est vnus et sapiens &c. Sed noticia de deo que habetur per fidē et illuminat intellectū: et delectat affectuz. quia non solum dicit q̄ deus est prima causa. sed q̄ ē saluator noster. q̄ est redemptor. et q̄ diligit nos. et q̄ ē incarnatus pro nobis que omnia affectū inflāmant. Et ideo dicendū q̄ odorem notitie sue id est notitiā suam suauitatis credenti per nos in omni loco mānifestat. quia iste odor longe lateq̄ diffunditur Ecc. 24. Ego quasi vitis fructificaui &c. Ben. 27. Ecce odor filij mei &c. Quia vero aliq̄ possent dicere quid est odor dei in omni loco. nōne multa loca sunt in quibus non recipitur predicatio nostra. ideo apostolus exponit dicens. Nō curo quia siue reciplant p̄dicationem siue non. tamen noticia dei manifestatur vbiq̄ per nos. quia sumus bon⁹ odor christi deo id est ad honorem dei. et loquitur ad similitudinem legis vbi dicitur q̄ sacrificiū fiat in odorez suauitatis suauissimū deo. quasi dicat Nos sumus holocaustū quod offertur deo in odorem suauitatis. Et tam in his qui salui fiunt vt scilicz nō pereant quod est eis a deo. q̄ in his qui pereunt quod est eis ex seipsis. Unde Osee. 13. Perditio tua israel ex te &c. Sed est ne odor bonis et malis eodē modo? Non. sed aliis quidem est odor mortis in mortē id est iuidie z malitie occasionaliter ducentis eos in mortem eternā illis scilicet q̄ inuidebant bone fame apostoli et ipugnabant predicationem xp̄i et conuersionē fidelium. Luc. 2. Positus est hic in ruinā et in resurrectionē &c. Alijs aūt odor vite dilectionis z bone opinionis ducentis eos in vitā eternam scilicet illis qui gaudent et conuertunt ad predicationez apostoli. 1. cor. 1. Verbum crucis pereuntibus &c. ¶ His autē qui saluū &c. Sic ergo ex odore apostoli boni viuūt: mali moziuntur. sicut legitur q̄ ad odorem vinearum florentium moziuntur serpentes. ¶ Consequenter cuz dicit Sed ad hec quis tam idoneus? &c. excludit ab isto profectu pseudo apostolos dicens: Quis est tam idoneus ad ista scilicet que nos apostoli veri facimus? Quasi dicat. Nullus. ps. Mimis honorati sunt amici tui deus. Sz cōtra prouer. 27. Laudet te alienus &c. Ad hoc respondet Grego. super ezech. q̄ sancti duplici ex causa seipsos laudant et non propter gloriam suā et vanitatē. Prima causa est vt non desperent in tribulationibus sicut Job quādo amici nitebantur eum ad desperationē inducere reduxit ad memoziam bona sua que fecerat. vt confortatus nō desperaret. Unde dicebat. Pepigi fedus cū oculis meis &c. Legitur etiam de quodam sancto patre q̄ quando tēptabatur de desperatione reducebat ad memoziaz bona q̄ fecerat vt cōfortaret. quando tēptabatur de supbia reducebat ad memoziam mala vt humiliaretur. Secunda causa est propter vtilitatē vt scilicet haberetur in maiozi fama et citius crederetur doctrine sue. Et propter hāc causam hic apostolus laudat se Nam corinthij preferebant sibi pseudo apostolos z condēnabant eum. et ideo non sic obediebant sibi. Ut ergo non vilipenderent eum sed obedirent sibi p̄fert se eis et laudat se et dicit. Sed ad hec q̄s tam idoneus sicut nos: nō pseudo. quia licet ipsi p̄dicent tamen adulterant verbū dei quod nos non facimus. Unde dicit. Non sumus sicut plurimi scilicet pseudo adulterantes verbum dei admiscendo contraria sicut hereticiq̄ licet confiteantur christum: tamē non dicunt eum esse verum deum. sic faciunt pseudo qui dicunt cum euangelio deberi obseruari legalia. ¶ Item nō adulterantes verbū dei id est predicantes vel propter questū vl̄ propter fauorem laudis. Sic eñ mulieres adultere dicunt quando recipiunt semen ex alio viro ad propagationē prolis. In p̄dicatione autez semen nihil aliud est q̄ finis seu intentio tua vl̄ fauor glozie propzie Si ergo finis tuus est questus si intentio tua est fauor glozie ppzie adulteras verbū dei. Hoc faciebant pseudo qui propter questum predicabant. infra. 4. Neq̄ adulterantes verbum dei &c. Apostoli autem predicabant neq̄ propter questum neq̄ propter gloriam propriā. sed propter laudē dei et salutem primi. Et ideo subiungit. Sed ex sinceritate id est sincera intētione non pro questu z sine admixtione corruptiōis. 5. 1. Ex sinceritate &c. Ponit autē triplicem rationē huius sinceritatis. Prima ratio sumitur ex dignitate mittentis. Nuncium enim veritatis decet vera loqui. Et ideo dicit ex deo id est illa sinceritate que est digna nuncio dei. 1. Pe. 4. Si quis loquitur quasi sermōes dei. Secūda sumit̄ ex auctozitate presidentis cui astat. Ideo dicit. Coram deo cozaz q̄ ex sinceritate loqui debemus. 3. reg. 17. Viuit dominꝰ in cuius conspectu sto &c. Tertio sumit̄ ex dignitate materie de qua loquitur. Nam predicatio apostolozuz est de christo. et ideo debet esse sincera sicut et ipe deus z christus. Et ideo dicit. In christo solum. non de legalibus vt pseudo faciūt. 1. cor. 2. Neq̄ existimaui me scire aliquid inter vos nisi christum et hunc crucifixum.

Incipit capitulum tertiū.

Incipimus iterū nosmetipsos cōmendare Aut nunquid egem⁹ sicut quidam cōmendaticijs epistolis ad vos aut ex vobis Epistola nostra vos estis scripta in cordib⁹ nostris q̄ scitur et legitur ab omnibus hominib⁹ manifestati: quoniā epistola est christi ministrata a nobis et scripta non atramēto sed spiritu dei viui: non in tabulis lapideis: sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciā autē talez habemus per xp̄m ad deū. nō q̄ sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nob sed sufficientia nostra ex deo est.

in epistolã II ad Corinthios III

Postq̃ apostolus suam excusationem posuit in qua benivolentiam captauit auditorum: hic consequenter psequitur suam intentionẽ scilicet tractãs de ministris noui testamenti. Et circa hoc duo facit. Primo eñ cõmendat dignitatẽ bonoꝝ ministrorũ. Secundo vero exaggerat malitiã malorum ministrorũ et hoc a. x. cap. et deinceps. Circa primũ duo facit. Primo eñ cõmendat ministeriũ noui testamenti. Secundo cõmendat vsuz huius ministerij in alijs exhortando eos ad hoc ibi vj. cap. Adiuuãtes autez ꝛc. Primo cõmendat huiusmodi ministerium noui testamenti ex tribus. ex dignitate. ex vsu. cap. 4. ibi. Ideo habentes ꝛc. ex premio. 5. cap. ibi. Scimus aũt qm̃ si ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo remouet quã dã obiectiõz Secũdo cõmendat ministros noui testamenti ibi. Qui et idoneos nos fecit ꝛc. Circa primũ sciendũ est q aplus intendit cõmẽdare ministros noui testamẽti quoꝝ ipe erat vnus. et ideo ne corinthij obijcerent sibi q in hoc vellet cõmendare seipsum statim excludit dicens. Incipim⁹ ꝛc. Ibi duo facit. Primo monet q̃stionẽ. Secũdo rñdet ibi. Aut nunq̃d ꝛc. Questio sua talis est. Dico q nõ sumus adulterantes verbũ dei sicut pseudo: sed ex sinceritate sic ex deo. Sed nunquid hoc dicendo: Incipimus itez nos cõmendare id est dicimus ista vt velimus nostrã gloziam querere ꝛ nõ dei. Et dicit itez. qz in epistola prima cõmẽdauerat se satis cũ dixit. Ut sapiens architectus ꝛc. Non ergo hoc dicimus: vt queramus gloziam nostram sed dei puerb. 27. Laudet te alienus ꝛc. Huic autẽ questiõi respondet cũ dicit: A... nunquid egem⁹ ꝛc. Et ostendit q non libenter cõmendat se. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q nõ indiget cõmendatiõe hominuz. Secũdo q neqz etiam hoc requirit ipse ab eis ibi. Fiduciã autẽ talez ꝛc. ¶ Circa primũ duo facit. Primo ostendit q nõ indiget cõmendatione eoz ad gloziã ppriam. Secundo huiꝰ causam assignat ibi. Epistola nostra vos estis ꝛc. Dicit ergo Dico q non incipimus cõmẽdare nosmetipsos. qz nõ indigemus cõmendatione. Et hoc est quod dicit. Aut nũquid egemus nos veri ministri sicut quidam scilicet pseudo cõmendaticijs epistolis id est laudibus missis ad vos abalijs aut ex noũ alijs missis. ¶ Sed contra collo. 4. dicitur. Marchus consobrinus barnabe de quo accepistis mandatũ ꝛc. Etiã legati pape semp portant litteras commendaticias. Non est ergo malũ. Responsio dicendu q accipere litteras huiusmodi a personis famosis vt soluz p illas cõmendẽtur et honozenẽ quouscz ipsi ex bonis operibus suis veniant in notitiã: hoc nõ est malũ. et hoc faciunt legati pape. Apostolus vero ita iam erat notus ꝛ cõmendatus apud istos per opera sua: q non indigebat litteris cõmẽdaticijs. Et ideo statim causã huius assignãs subdit. Epistola nostra vos est ¶ Quasi dicat. Ego habeo bonas litteras non indigeo alijs. et ideo circa hoc duo facit. Primo eñ ostendit que sit ista littera quã habet. Secundo exponit hoc idẽ ibi Manifestati ꝛc. Circa primuz duo facit. Primo ostẽdit que sit illa littera. Secũdo ostẽdit eam esse sufficientẽ ad cõmendationẽ ppriã ibi. Scripta ꝛc. Dicit ergo sic. Epistola nostra vos estis. i. epla per quã manifestatur dignitas nostra: qua nos cõmendamur ita vt epistolis alijs non indigeamus. ℣. 2. Gloria nostra vos estis. Gal. 4. Filioli mei q̃s iterũ parturio ꝛc. ¶ Sz hec epistola ẽ ne sufficiẽs? Ita: quia scripta ꝛc. Ibi duo tangit. sufficientiam litterarum huiusmodi causãtia. Anũ est q intelligatur et sciatur ab eo pro quo mittitur. alias adhuc quereret nisi sciret se eam habere. Et q̃tuz ad hoc dicit Scripta in cordibus nostris. quia semper vos habemus in memoria: habẽtes de vobis specialẽ curã. Phil. 1. Eo q habeam vos ꝛc. Secundum est q ille cui mittit legat et sciat eam. alias non curaret de cõmendatiõe eius Et q̃tum ad hoc dicit. Que scitur et legitur ab omnibus hominibus. Nostra inq̃. quia per nos instituti estis ꝛ cõuersi. Legitur autẽ quia exemplo nostri etiã alij imitanẽ vos. Aba. 2. Scribe visum et explana eũ super tabulas: vt percurrat q̃ legerit eum'. ¶ Quomodo autẽ scitur hec epistola exponit dicens: Manifestati ꝛc. Et circa hoc tria facit. Primo exponit cuius sit hec littera. Secundo quo modo sit scripta. et tertio in quo. Cuius autẽ sit sic ostẽdit quia xpi. Et ideo dicit Manifestati quontaz estis xpi id ẽ a christo informati et instructi scilicet principalit er ꝛ auctoritatiue Mat. 23. Unus est magister vester. Sed a nobis secundario et instrumentaliter. Et ideo dicit. Ministrata a nobis. 1. coz. 4. Sic nos existiet homo ꝛc. 1. coz. 3. Quid igitur cephas ꝛc. ¶ Quomodo aũt sit scripta ostẽdit qz nõ atramento id est non admixta erroribus sic pseudo. non mutabilis ꝛ imperfecta sicut vetus lex quia nemi nem ad perfectum adduxit. Heb. 7. Nam atramentũ nigrum est per quod intelligitur erroz et delebile per qõ intelligitur mutabilitas. Nõ inq̃ i atramento est scripta sz spiritu dei viui id est spiritusancto quo viuitis et quo docente instructi estis Ephe. 1. In q̃ signati estis ꝛc. ¶ Ubi autem sit scripta insinuat subdens. Non in tabulis lapideis sicut lex vet⁹ vt excludat duriciẽ. Quasi dicat. Nõ in lapideis cordib⁹ habentibus duriciẽ sicut iudei. Act. 7. Dura cernice ꝛc. Sed in tabulis cordis carnalib⁹ id ẽ in cordibus lautis ex charitate. ꝛ carnalibus id est mollibus ex affectu implendi et intelligendi Ezechie. 36. Auferam a vob coz lapideũ ꝛc. ¶ Fiduciã autẽ talẽ ꝛc. Apostolus supza excusauit se q non querebat gloziam suam quia non indigebat ea: hic vero probat hoc quia ipse nõ querit gloziam propziam. imo omnia bona que facit nõ attribuit sibi sed deo. Et circa hoc duo facit. Primo eñ attribuit omnia bona que habet et facit deo. Secundo causam huius assignat ibi. Non q sufficientes ꝛc. Dicit ergo primo Dico q non egemus epistolis cõmendaticijs. ꝛ q vos estis epistola nostra ministrata a nobis. Nec etiã querimus gloziam nostram sed christi. et fiduciã talẽ id ẽ dicendi talia. Habemus ad deum id est referimus in deũ Uel fiduciam tendentẽ in deũ ex cuius viribus hoc dico. quia ipse in me operatur. quã quidez fiduciã habem⁹ per christum per quem accessuz habemus ad patrẽ vt dicitur Romano. 5. Qui vniuit nos deo. Jere. 17. Benedict⁹ vir ꝛc. Et quia vnitus deo per christum habeo hanc fiduciam. pñ. Fiducialiter agam ꝛc. Causa autẽ huius fiducie est quia quicquid ego facio etiam ipm principiũ operꝝ deo attribuo. Et ideo dicit. Non q sufficientes sim⁹ cogitare saltem non solum dicere vel implere. Nam in quolibet processu operis primo est assensus qui fit cogitando deinde collatio per verbũ et postmoduz impletio q̃ opus. vnde fit vt si nec cogitare quis a se habeat sed a deo. non est dubium q non solum perfectio operis boni est a deo: sed etiã inchoatio. Phil. 1. Qui cepit in vob opus bonũ ꝛc. Et hoc est contra pelagianos dicentes q ẽchoatio boni operis est ex nobis sed pfectio est a deo. Esa. 26. Omnia opera nostra ꝛc. Sed ex hac ne videatur tollere libertatem arbitrij dicit: A nobis quasi ex nobis. Quasi dicat Possum quidem aliquid facere quod est liberi arbitrij. sed hoc quod facio non est ex me: sed a deo. qui hocipsum posse cõfert vt sic et libertatẽ hominis defendat cum dicit A nobis id est a nostra parte. et diuinam gratiam commendat cum dicit Quasi ex nobis scilicet procedat sed a deo. Hoc etiam philosophus vult q nunq̃ homo per liberum arbitrium potest quoddam bonum facere sine adiutorio dei Et ratio sua est. quia in his que facimus querendum est illud propter quod facimus. Non est autẽ p cedere in infinitum sed est deuenire ad aliquid puta ad cõ

131
110

filium Sic ergo hoc bonum facio quia consiliuz mihi in est ad hoc. et hoc est a deo. Unde dicit q consilium boni est ab aliquo quod est supra hominem mouens eũ ad bene operandum Et hoc est deus qui et homĩes mouet et omnia que agunt ad actiones suas. sed aliter et aliter Cum eñ huiusmodi motus sit quoddam receptũ in moto. oportet q hoc fiat ſm moduz sue nature id est rei mote. Et ideo omnia mouet ſm suas naturas. Ea ergo quorum natura est vt sint libere voluntatis dominium suaz actionum habentia mouet libere ad operationes suas sicut creaturas rationales et intellectuales. Alia autẽ nõ libere sed scõm modum sue nature. licet autem non sim? sufficientes cogitare aliquid a nobis tanquaz ex nobis. tamen habemus aliquã sufficientiam qua scilicet bonuz possumus velle et credere incipiamus. et hoc a deo est. 1. coz. 4. Quid habes quod non accepisti ꝛc.

Lectio secunda.

Q Ui et idoneos non fecit ministros noui testamenti. non littera sed spiritu. Littera enim occidit. spiritus autem viuificat. Q Si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus: fuit in gloria: ita vt non possent intendere filij israel in faciem moysi propter gloriam vultus eius que euacuatur. quõ non magis ministratio spiritus erit in gloria. Nam nec glorificatũ est quod claruit in hac parte propter excellentem gloriam. Si enim quod euacuatur per gloriam est: multomagis quod manet in gloria est.

Commendato ministerio noui testamenti: hic consequẽter commendat ministros eius. Et primo ponit duo que respondent verbis premissis. Premiserat enim donum a deo acceptum cum dixit. Sufficientia nostra ꝛc. Et fiduciaz ex dono conceptam cum dixit Fiduciaz talẽ ꝛc. Primo ergo determinat ea que pertinent ad donũ perceptum. Secundo ea que ad fiduciam conceptã ibi. Habentes igitur talem ꝛc. Circa primuz tria facit. Primo ostendit donum a deo susceptum: scilicet ministeriũ noui testamenti. Secundo describit nouum testamentũ ibi Non littera sed spiritu. Tertio ex dignitate noui testamenti ostendit dignitatẽ ministrozum eius ibi. Si ministratio ꝛc. ¶ Dicit ergo. Dico q sufficientia nr̃a ex deo est. qui et fecit nos idoneos ministros noui testamenti. Esa. 61. Ministri dei nostri dicetur vobis. Et in hoc tenemus locum angelozuz. ps. Qui facit angelos ꝛc. Sz non solum fecit nos ministros sed idõeos. De? eñ cuilibet rei dat ea per que possit consequi pfectionẽ sue nature. Unde quia deus constituit ministros noui testamenti dedit et eis idoneitatem ad hoc officiũ exercendũ: nisi sit impedimentũ ex parte recipientiũ. ꝫ. 2. Et ad hec q̃s tam idoneus scilicet sicut apostoli a deo instituti Hoc autem nouum testamentũ quid sit describit subdens: Non littera ꝛc. Et describit ipsum q̃tum ad duo scilicet q̃tuz ad illud in quo consistit et q̃tum ad causam ꝓpter quaz datum est ibi. Littera eñ occidit ꝛc. Circa primũ sciendum est q apostolus loquitur profunde. Dicitur enim Je. 31. Feriam domui israel et domui iuda fedus nouuz non ſm pactũ quod pepigi cum patrib? vestris. Et post Dabo legem meã in visceribus eoz. et in corde eoz scribam eam ꝛc. Uetus ergo testamentũ scribitur in libro postmodum sanguine aspergendo vt dicitur heb. 9. Accepit sanguinem et aspersit librum ꝛc. Dicens hic est sanguis ꝛc. Et sic patet q vetus lex est testamentũ littere. sed nouum testamentum est testamentũ spiritussancti quo charitas dei diffunditur in cordibus nostris. vt dicitur Romano. 5. Et sic dũ spiritussanctus facit in nobis charitatem que est plenitudo legis est testamentum nouũ nõ littera id est per litterã scribẽduz. sed spiritu id est per spiritum qui viuificat. Romano. 8. Lex spiritus vite id est viuificantis. ¶ Causa autẽ ꝛre datum sit nouum testamentũ per spiritũ. subditur. Quia littera occidit occasionaliter. Nam littera legis dat solum cognitionem peccati. Romano. 3. Per legem eñ cognitio peccati. Ex hoc autem q cognosco peccatum solum duo sequuntur. Nam lex dũ per eam cognoscitur non reprimit concupiscentiã sed magis occasionaliter auget: inquãtũ concupiscentia feruentius fertur in rem prohibitã. Ande huiusmodi cognitio nondũ destructa causa concupiscentie occidit. hinc vero addit preuaricationẽ. Mã gradus est peccare contra legem scriptã et naturalem simlr̃ q̃ contra legem naturalẽ solum. Romano. 7. Occasiõe accepta non data peccatũ ꝛc. licet autẽ occasionaliter occidat in q̃tum scilicet auget concupiscentiã ꝛ addit preuaricationem non tamen est mala lex vetus. quia admonus prohibet mala. Et tamẽ imperfecta inquãtũ non remouet causaz. Est ergo lex sine spiritu. interius ipzimẽs legem in corde occasio mortis. Et iõo necessariũ fuit dare legem spiritus qui charitatem in corde faciens viuificat. Joh. 6. Spiritus est qui viuificat. ¶ Consequenter exhis ostendit dignitatẽ sui ministerij. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q ministeriũ noui testamenti prefertur ministerio veteris testamenti. Secundo q non solũ prefertur. sed q ministeriũ veteris testamẽti quasi nihil habet de gloria in cõparatione ad nouum ibi. Nam nec glorificatã ꝛc. Circa primũ duo facit Primo ostendit q ministerium noui testamenti prefertur veteri. Secundo rationem huius assignat ibi Nã si ministratio ꝛc. ¶ Circa primum sciendum est q apostolus argumẽtat ex hoc quod habetur Exod. 24. Ubi littera nr̃a habet q moyses habebat faciẽ coznutã ita q non possent ꝛc. Alia littera habet faciem splendidam quod melius dicitur. Nõ enim intelligendũ est eũ habuisse coznua ad litteram sicut quidaz eũ pingunt. sed dicitur coznuta propter radios qui videbantur esse quasi quedam coznua. Arguit autem ex hoc sic. Et primo per vnum simile et est locus a minozi. Constat enim q si aliquid quod minus est habet aliquid de gloria q multomagis illud quod est maius. Sed vetus testamentum est minus q̃ nouum cum ergo illud fuerit in gloria ita vt non possent ꝛc. videtur q multomagis nouum est in gloria. q autem vetus testamentum minus sit nouo. probat tripliciter. Primo q̃tum ad effectum. quia illud est testamentũ mortis istud vite vt dictum est. Et quatum ad hoc dicit q si ministratio mortis id est vetus que est occasio mortis. et hoc respondet ei quo dicitur littera occidit ꝛcet. Secundo quantũ ad modum tradendi quia vetus fuit tradita litteris ĩ tabulis lapideis. noua vero fuit impzessa spiritu in cordibus carnalibus. et hoc innuit cũ dicit. Litteris deformata id est perfecte formata in lapidibus id est in tabulis lapideis. Et hoc respondet ei quo dicitur Non littera sed spiritu ꝛc. Tertio quantũ ad perfectionem. quia gloria veteris testamenti sine fiducia est. quia neminem ad perfectum adduxit lex. Jn nouo vero est gloria cũ spe meliozis glorie scilicet sempiterne. Esa. 51. Salus mea in sempiternum erit. Et hoc innuit cum dicit: Que euacuatur. Gal. 5. Q si circumcidimini christ? nihil ꝛc. Cõclusio ponitur cũ dicit Quõ non magis. quod planũ est

horum autẽ rationẽ assignat consequenter cũ dicit. Mã si ministratio. ꝛc. Et est ratio sua talis. Gloria magis debetur iusticie ꝙ dãnationi: sed ministeriũ noui testamenti ẽ ministeriũ iusticie quia iustificat interius viuificando. Ministeriũ autẽ veteris testamenti est ministeriũ dãnationis occasionaliter supra eodẽ. Littera occidit: spiritus autẽ viuificat. Cũ ergo ministratio damnationis .i. ministratio veteris testamenti que occasionaliter est cã damnationis vt dictum est: ẽ in gloria que apparuit in facie moysi: constat ꝙ multo magis abundat in glia id ẽ dat abundantẽ gloriã ministris eius ministeriũ iusticie. id ẽ noui testamenti per qõ dat spiritus per quẽ ẽ iusticia et cõsumatio virtutum. Prouer. 3. Sapiẽtes gloriã possi debunt. Consueuerũt in hoc loco fieri questiones de cõparatione moysi ꝛ pauli. sed si recte cõsiderẽt verba apli nõ sunt necessaria quia hic nõ fit cõparatio persone ad ꝙsonã sz ministerij ad ministeriũ. ¶ Sz quia possent pseudo dicere ꝙ licet maius ministerũ sit noui testamenti ꝙ ministeriũ veteris testamenti nõ tñ est multũ magis ꝛ iõ bonũ ẽ ꝙ illi ministerio ꝛ isti intendam⁹ quod ꝛ faciebãt qz simul seruabãt legalia cum euangelio. Jdeo hic consequenter aplꝰ hoc improbat cũ dicit. Nam nec glorificatum ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit ꝙ ministeriũ noui testamẽti absq; aliqua comparatione excedit ministeriũ veteris. Secũdo cãm huius assignat ibi. Si eñ qõ euacuaꝫ. Dicit ergo. Dixi ꝙ ministerium iusticie abũdat in gloria. ꝛ in tantũ ꝙ gloria veteris ministerij nõ ẽ dicenda gloria qz nec glorificatũ. ꝛc. qõ dupliciter exponiꝫ. Primo modo sic. Quia nec. ꝛc. i. illa gloria nihil ẽ in comparatione ad istam noui testamenti quia illa gloria non ẽ oĩbus mini stris collata. sed soluz moysi. ꝛ nõ claruit in toto moyse sed in parte .i. in facie solũ ꝓticulariter. Et iõ nec glificatuz ẽ. i. nec glorificari debet ꝓpter excellentẽ gloriã. i. cõparatione excellentis glorie noui testamenti que abundat gr̃a vt per eã purificati homines possent videre nõ gloriã homis: sed dei. Secõ modo vt punctẽꝫ sic. Nec glorificatũ ẽ qõ claruit. Quasi dicat. Mã in hac pte. i. in respectu hui⁹ nature ꝙticularis qui sumus serui nõ ẽ glorificatũ. i. nõ gloriosum: illud qõ claruit in veteri testamento ꝛ hoc ꝓpter excellẽtem gloriã que ẽ in nouo. quia illa ẽ gloria dei patris. Huius autẽ causam assignat consequẽter cum dicit. Si enim qõ euacuaꝫ ꝛc. Et ẽ ratio sua talis. Illud qõ datur vt transeat nihil ẽ in respectu ad illud qõ datur vt semp maneat. Si ergo testamentũ vetus qõ euacuaꝫ tollitur. ꝛc. Prõ Cor. 13. Cum venerit qõ perfectũ est euacuabitur. ꝛc. Per gloriã eĩm moysi ministratũ saltẽ per ꝓticularẽ gloriam constat ꝙ testamẽtũ nouũ manet qz hic inchoatur ꝛ perficitur in patria. Luc. 21. Celum ꝛ terra transibunt: verba autem mea non transibunt. Erit multo magis in gloria eterna in qua perficiẽr. Erit inꝙ nobis qui sumus huius ministri.

Lectio tertia.

Habentes igitur talem spem multa fiducia vtimur. Et non sicut moyses ponebat velamen sup faciem suã vt non intenderent filij israel in faciẽ eius qõ euacuatur sed obtusi sunt sensus eorum. Usqz in hodiernũ diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatũ. quod in christo euacuatur, sed vsqz in hodiernũ diem cũ legitur moyses velamen positum est sup cor eorum. Cũ autez conuersus fuerit ad deum auferetur velamen. Dominus autẽ spiritus est. Ubi autẽ spiritus domini ibi libertas. Nos vero omnes reuelata facie gloriam domini speculantes in eandẽ imaginẽ transformamur a claritate in claritatẽ tanq̃ a domini spiritu.

Positis his ꝙ pertinent ad cõmẽdationẽ doniꝫ perceptia deo: hic cõsequenter ponit ea ꝙ ꝓtinẽt ad cõmẽdatoez fiducie de ipo dono cõcepte. Circa hoc autem duo facit. Primo ponit fiduciã ex dono cõceptã. Secõ vero cõparat fiduciã veteris ꝛ noui testamẽti. ibi. Et nõ sicut moyses. Dicit ergo primo. Habẽtes igiꝫ talẽ spem ex hoc. ꝙ nobis dictũ ẽ scz videndi gloriã dei. Ro. 8. Spe salui facti sumus. Multa fiducia vtimur. i. cõfidenter opamur ea que ꝓtinent ad vsum huius ministerij ex quo crescit nobis spes. Prouer. 28. Justus quasi leo cõfidens absq; terroze erit. Jere. 17. Benedictus vir qui cõfidit in dño. ¶ Consequẽter sicut ꝓtulit donũ dono ita ꝓfert fiduciã noui testamẽti fiducie veteris testamẽti cum dicit. Et nõ sicut moyses ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit factũ in veteri testamento. Secũdo exponit ibi. Quod euacuaꝫ. ꝛc. Factum aũt qõ ꝓponit legiꝫ Exo. 24. vbi dicit Q moyses quãdo loquebaꝫ ad populum velabat faciẽ suã qz ꝓpter claritatẽ vultus eiꝰ nõ poterant respicere in eum filij isrl. Et ideo dicit. Et nõ sicut moyses ꝛc. quasi dicat. Dico ꝙ vtimur fiducia ꝛ tanta ꝙ nõ accidit nobis sicut moyses faciebat eis. s. nõ velando faciem suã populo: qz nõdum venerat tempus reuelandi claritatẽ veritatis. Habem⁹ ergo nos fiduciã absq; velamine. ¶ Cõsequenter exponit hoc qõ dixerat de velamine dicens. Qõ euacuaꝫ ꝛc. Velamẽ eñ illõ erat obscuritas figurarum que per xp̃m euacuata ẽ. Et circa hoc tria facit. Primo eñ ponit euacuationẽ huius velaminis. Secõ quomõ hec euacuatio habet locũ i iudeis ibi. Sed obtusi ꝛc. Tertio qũo nõ habet locũ in mĩstris noui testamẽti ibi. Nos vero reuelata ꝛc. Dicit ergo ꝙ moyses ponebat velamẽ. s. figure sup faciẽ suã. qõ. s. velamen euacuaꝫ. i. tollit ꝓ xp̃m. s. implẽdo in veritate ꝙqõ moyses tradidit in figura: qz oĩa in figura contingebant illis. Sic enim xp̃s per mortem suam remouit velamen de occisione agni paschalis. Et iõ st atim cum emisit spĩm velum templi scissum est. Item in mittendo spiritũ sanctum in corda credentium vt intelligerent spiritualiter quod iudei carnaliter intelligunt. Et hoc velamẽ remouit cum aperuit eis sensum vt intelligerent scripturas. Luc. vlt. Qualẽ aũt effectũ habeat in iudeis hec euacuatio oñdit dicens. Sed obtusi. ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo oñdit ꝙ remotũ ab illis non fuit in statu infidelitatis. Secundo ostendit ꝙ remouebitur in eorum conuersione. ibi. Cum autem conuersus fuerit. ꝛc. Circa primũ duo facit. Prõ ostendit rõnem quare hec euacuatio nõ habet effectum in iudeis. Secõ ex hoc oñdit eos adhuc habere velamẽ ibi. Sz vsqz in hodiernũ diẽ ꝛc. Dicit ergo ꝙ euacuatur in his qui credunt: sed non quantũ ad iudeos infideles: ꝛ rõ hui⁹ est: qz obtusi sunt sensus eoꝝ. i. rõ eoꝝ hebes ẽ ꝛ sensus eoꝝ imbecilles ꝛ obtusi sunt. nec ꝓt videre claritatẽ dĩni luminis. i. dĩne veritatis absqz velamine figuraꝝ. Et hui⁹ rõ ẽ qz claudunt oculos vt nõ videãt qz velũ tẽpli scissuz ẽ. Et ideo est ex eorum culpa infidelitatis non ex defectu veritatis quia remoto velamine oĩbus aperientib⁹ oculos mentis

132
111

per fidē clarissime manifestatur. Ro. xi. Cecitas ex parte contingit in israel. Jo. 9. In iudiciū veni in hūc mundum. ꝛc. Sic enim prophetauerat Esa. 6. cap. Excecā cor populi huius. ꝛc. Et vere in tantum obtusi sunt sensus eorum vt veritatem nobis manifestatā vsq; in hodiernū diem non intelligant Sed idipsum velamen quod erat in veteri testamento anteq; velum templi scissuz eēt in lectione veteris testamenti: quia non aliter intelligūt illud q̄ ante quia adhuc innitunt figuris vt veritatē nō reuelent. id est nō intelligant sic velamē dei non figuraz sed veritatem credunt quod scz euacuatur quantū ad fideles ꝛ quantum in se ē omnibus per xpm. i. in fide xpi: sed in eis nō manet: qz nō credunt venisse xpm. ¶ Consequenter cū dicit. Sed vsq; in hodiernū diē ꝛc. ostēdit quomodo adhuc apud iudeos est velamen quātum ad fideles licet remotū sit per christum. Circa quod sciendum est q̄ velamen dicit apponi alicui dupliciter. Aut qz apponitur rei vise ne possit videri. Aut quia apponitur videnti ne videat: sed iudeis in veteri lege vtroq; modo appositū erat velamen. Nam ꝛ corda eoꝝ excecata erāt ne cognoscerent veritatem ꝓpter eoꝝ duriciez: ꝛ vetus testamentū nōdum cōpletū erat quia nondū veritas venerat. Unde in signum huius velamē erat in facie moysi ꝛ non in faciebus eorū sed veniente xp̄o velamen remotum est a facie moysi id ē a veteri testamento: quia iā impletum est: sed tamē non est remotū a cordibus eorum. Et hoc ē quod dicit. Sz vsq; in hodiernū diem. Quasi dicat āmotum est a fidelibus veteris testamenti velamē ¶ Sed adhuc cū legitur moyses. id est cum exponit eis vetus testamentū. Act. 15. Moyses a temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eū prędicent in synagogis ꝛc. Velamē. i. cecitas ē positū super cor eorum Ro. xi. Cecitas ex pte cōtingit ꝛc. ¶ Quādo aūt ꝛ quomodo remouet ab eis illud velamē: ostendit cōsequēter cū dicit. Cū autē conuersus ꝛc. Et primo describit modum remouendi hoc velamen. Secūdo rōnez huius reddit ibi. Dñs aūt spiritus ꝛc. Dicit ergo q̄ illud velamē adhuc est in eis sed nō q̄ vetus testamētū sit velatuz sed q... corda eoꝝ velata sūt. Et ideo ad hoc vt remoueat nihil restat nisi q̄ cōuertant: ꝛ hoc est qđ dicit. Cū autē conuersus fuerit scz aliquis eoꝝ ad deuz per fidez i xpm ex ipa conuersione auferetur velamē. Esa. 10. Reliquie conuertent ꝛc. Et hoc idem habet. Roma. xi. ¶ Et nota q̄ cum ageret de cecitate loquit in plurali. Unde dicit. Sup corda eoꝝ: cū vero loquitur de conuersione loquitur in singulari dicēs. Cū autē cōuersus vt ostendat eoꝝ facilitatem ad malū ꝛ difficultatem ad bonum quasi pauci conuertant. Ratio aūt quare cōuertant ꝛ velamē remouet hoc modo est: quia deus vult. Posset eñ dicere q̄ velamen illud appositū est ex precepto domini: ꝛ iō non potest remoueri. Sed apostol⁹ ostendit q̄ nō solum potest remoueri: imo quia remouet per eum qui ē dominus: ꝛ hoc est quod dicit. Dominꝰ eni ꝛc. Nō potest dupliciter legi. Uno modo vt spiritus teneat ex parte subiecti: vt dicatur: spiritus. i. spiritus sanctus scz qui ē auctor legis est dominus id est operatur ex ꝓpio libertatē arbitrio. Jo. 3. Spiritus vbi vult spirat. prie. Coꝝ. xii Diuidens singulis prout vult. Ubi aūt spiritꝰ dei ibi libertas. Quasi dicat. Quia spiritus est dominꝰ: potest dare libertatē vt possimus libere vti scriptura veteris testamenti absq; velamine. Et iō qui nō habēt spiritū sanctū nō possunt libere vti. Gal. 5. Vos in libertatē vocati estis. i. Pet. 2. Quasi liberi ꝛ nō quasi velamē habētes malicie libertatē. Alio modo vt per dominū intelligatur xps: ꝛ tūc legit sic. Dominus id est xps ē spiritus id est spūalis potestat]: ꝛ iō vbi est spiritus dñi. i. lex xpi spūaliter intellecta non scripta litteris sed per fidem cordibus impressa: ibi est libertas ab omni impedimēto veluminis. ¶ Sciendum ūat q̄ occasione istorum verborum scz vbi spiritus domini ibi libertas ꝛ illorum scz iusto lex non est posita aliqui erronee dixerunt q̄ viri spirituales non obligantur preceptis legis diuine. Sed hoc est falsum: nam precepta dei sunt regula voluntatis humane. Nullus autem homo est nec etiam angelus cuiꝰ voluntatem non oporteat regulari ꝛ dirigi lege diuina Unde impossibile est aliquem hominem preceptis dei non subdi. Hoc autem quod dicitur iusto lex non est posita. exponitur. id est propter iustos qui interiori habitu mouentur ad ea que lex dei precipit. lex non est posita ꝓpter iniustos non quin etiam iusti ad eam teneantur Et similiter vbi spiritus domini ibi libertas intelligitur quia liber est qui est causa sui. seruus autem est causa domini: quicunq; ergo agit ex seipso libere agit: qui vero ex alio motus non agit libere. Ille ergo qui vitat mala non quia mala sed ꝓpter mandatum domini non est liber: sed qui vitat mala quia mala: est liber. Hoc autē facit spiritus sanctus qui mentem interius perficit per bonum habitum: vt sic ex amore caueat ac si preciperet lex diuina. ꝛ ideo dicitur liber non quin subdatur legi diuine: sed quia ex bono habitu inclinatur ad hoc faciendum quod lex diuina ordinat. ¶ Deinde cum dicit. Nos vero omnes. ꝛc. ostendit quomodo christi fideles sunt omnino liberi ab hoc velamine. Dicit ergo. Dico q̄ ab illis aufertur velamen hoc: cum aliquis conuersus fuerit sicut nos non aliquis sed omnes qui sumus xpi fideles Luc. 8. Nobis datū est ꝛc. ¶ Reuelata facie nō habentes velamen supra cor: sicut illi: ꝛ intelligitur per faciez cor seu mens: quia sicut per faciem videt quis corporaliter ita q̄ mentem spūaliter. ps. Reuela oculos meos ꝛc. ¶ Gloriam domini non moysi. gloria enim significat claritatē vt dicit Augu. Judei autem videbāt quandam gloriam in facie moysi ex hoc q̄ locutus est cum deo: sed hec gloria est imperfecta: quia non est claritas ex qua ipse deus ē glorioſus: ꝛ hoc est cognoscere ipsum deū. Uel gloriā domini. id ē filiū dei. ꝓuerb. 10. Gloria patris filius sapiens. ꝛc. ¶ Speculantes nō sumē hic a specula sed a speculo. id ē ipsū deū glorioſum cognoscentes per speculū rationis in qua est quedam imago ipius ꝛ hoc speculamur quando homo ex consideratione sui ipsius assurgit in cognitionem aliquā de deo transformatur. Cum enim omnis cognitio sit per assimulationez cognoscentis ad cognitum oportet q̄ qui vident aliquo modo trāsformentur in deum. Et siquidem perfecte vident: perfecte transformantur sicut beati in patria per fruitiōis vnionem. prie Joh. 3. Cum autē apparuerit ꝛc. Si vero imperfecte: imperfecte sicut hic per fidem. prie Coꝝ. 13. Videmus nunc per speculum ꝛ in enigmate. Et ideo dicit. In eandem imaginē id ē sicut videm⁹. ¶ Transformamur inq̄ a claritate in claritatez in quo distinguit triplicem gradū cognitionis in discipulis christi. Primꝰ est a claritate cognitionis naturalis in claritatē cognitionis fidei. Secundus est a claritate cognitionis veteris testamenti in claritatem cognitiōis gratie noui testamēti. Tertius est a claritate cognitionis naturalis ꝛ veteris ꝛ noui testamenti in claritatem visionis eterne infra. 4. Licet is qui foris est. ꝛc. Sed vnde est hoc: Non ex littera legis sed tanq̄ a spiritu domini. Ro. 8. Quicunq; spiritu dei aguntur. ꝛc. ps. Spiritus tuus bonus deducet. ꝛc.

Incipit capitulum quartum

Deo habẽtes hãc ãministratõez iuxta qõ misericordiaz cõsecuti sum⁹. nõ deficim⁹ sz abdicamus occulta dedecoris: nõ ambulantes i astutia: neq; adulterãtes ẋbũ dei: sz in manifestatõe veritatis: cõmẽdãtes nosmet ipos ad omnẽ conscientiã hominũ coꝝ deo. Ostensa dignitate ministerij noui testamenti: hic consequenter apostolus determinat de vsu ministerij. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit vsum hui⁹ ministerij qui debet esse in agendis bonis. Secundo illũ qui debet esse in malis patienter tolerandis ibi. Habemus autem thesaurum ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ponit huius ministerij vsum. Secundo obiectionẽ excludit ibi. Q; si ꝛc. Dicit ergo: quia igitur huiusmodi ministerium ẽ tante dignitatis in se ⁊ in ministris. Jdeo nos habentes hanc administrationẽ id ẽ hanc dignitatẽ administrandi spiritualia. prime Coꝛ. 4. Sic nos existimet homo vt ministros. ꝛc. Roma. 11. Quãdiu sum gẽtium apostolus ministerium. ꝛc. Habentes inꝫ non ex nobis seu ex meritis nostris: sed iuxta quod misericordiam consecuti sumus a deo. i. ex misericordia dei quã in hoc cõsecuti sumus a deo. prime Thimo. 1. Misericordiam consecutus sum. ꝛc. ¶ Cõsequenter cum dicit. Nõ deficimus. ꝛc. Describit vsum huius ministerij: qui debet esse circa bona agenda: ⁊ hoc quantũ ad duo. Primo quantum ad vitationem malorum. Secundo quantum ad operationẽ bonorũ. ibi. In manifestatione. ꝛc. Docet autẽ vitari mala in vsu huius ministerij: ⁊ quantum ad vitam ⁊ quantũ ad doctrinã. Sed quantũ ad vitam dupliciter: sz quantũ ad operationem ⁊ quãtũ ad intentionem. Nam si quis vitat mala operari ⁊ bona intentione perfecte vitat mala. In oporatione autẽ vitat maluz in aduersitate patienter mala sustinendo: ⁊ ideo dicit. Nõ deficimus per impatientiã Hal. 6. Bonũ autẽ faciẽtes nõ deficiamus. 2. Coꝛ. 1. Cum infirmor tũc fortior sum ⁊ potens. Gitatur etiã in prosperitate tpate vtendo eis que prospere succedunt. ⁊ ideo dicit. Sed abdicam⁹ occulta dedecoris. id est amouemus a nobis que hominez turpem ⁊ dedecorosum faciunt sz immunda ⁊ turpia et etiam occulta non solum manifesta. Jaĉ. 1. Abijcientes omnem immundiciã. Ephe. 5. Que in occulto ab eis fiunt turpe. ꝛc. In intentione autẽ vitatur malũ vite sicut in intentione recta ⁊ quãtum ad hoc dicit. Non ambulantes in astucia id est in astutia ⁊ simulatione ⁊ ypocrisi quod faciunt pseudo qui aliud pretẽdũt exterius ⁊ aliud gerunt interius ĩ coꝛde. Job. 36. Simulatores ⁊ callidi prouocãt iram dei. In doctrina aũt vitat malũ quando verbũ domini debito modo ꝓponit: ⁊ quantũ ad hoc dicit. Nõ adulterãtes verbũ. Qõ dupliciter exponitur: vt patet supra. 2. Et primo nõ permiscẽtes doctrine ꝛpi falsam doctrinam quod faciebãt pseudo: dicẽtes legalia debere seruari cum euangelio. Secũdo nõ predicantes propter lucrũ vel gloziam ꝓpriam. Et istoꝝ primus est lupus. Secundus mercẽnarius. Sed qui vera predicat ⁊ propter gloziã dei est pastor. Unde Augustinus. Pastor est amandus: lupus vitandus: sed mercẽnarius ad tempus tolerandus. Sed qz nõ sufficit ad perfectã iusticiam solũ vitare mala: sed requiritur operatio bona. iõ consequenter subiungit de operatione bonorum in ipso vsu huius ministerij. Et ponit triplex bonũ qõ facit contra triplex malũ. Primũ bonũ est contra malũ doctrine. Secundũ contra malũ opationis. Tertiũ contra maluz intentionis. Contra malũ doctrine quod debet vitari facit bonum manifeste veritatis. Et quantũ ad hoc dicit. In manifestatione veritatis. Quasi dicat. nõ deficimus sed vitantes mala: ambulamus ⁊ proficimus in manifestatione veritatis id est veritatem puram manifestamus Jo. 19. Ad hoc natus sum vt testimoniũ perhibeam veritati. Eccl. 24. Qui elucidant me vitã eternam habebunt. Contra malũ opatiõis facit bona opa ⁊ quãtũ ad hoc dicit cõmendantes nos. ꝛc. Et hoc nõ facim⁹ dicendo de vobis bona quia nõ defacili credit ei qui seipsũ cõmendat: sed operando bona quia talia opera facimus vt ex ipis operibus reddamus nosmetipos cõmendabiles ad omnẽ cõscientiã hominũ. prime Pe. 2. Conuersationem vestram inter gentes ꝛc. Contra malum intentiõis facimus bonũ reddendo nos cõmendabiles nõ solum ad oẽm conscientiã hominũ sed etiaz coram deo qui intuet coꝛda. infra. x. Non enim qui seipsum cõmendat ille probatus est. ꝛc. Roma. 12. Prouidentes bona non solũ coram ꝛc. Et ꝟm Augustĩ. in glo. apostolus implet in hoc mandatũ domini. Mat. 5. Sic luceat ꝛc. Jtez sexto Attendite ne iusticiã. ꝛc. Primũ in hoc quod dicit. Cõmendantes nos. ꝛc. Secũdũ vero in hoc quod dicit Coram deo. Ro. 2. Non enĩ qui ĩ manifesto ꝛc. Uel potest totum hoc magis ꝟm continuationem littere legi sic: vt dicatur. Jdeo habentes hanc ministrationẽ: iuxta quod ꝛc. Non deficimus supple a bene operando sed abdicamus ꝛc. Et iterũ non deficimus in manifestatione veritatis seruato tñ eodẽ mõ exponendi sicut in ꝑma lectura.

Lectio secunda.

Quod si etiam opertũ est euangeliũ nostrũ in his qui pereunt est opertum: ĩ quibus deus huius seculi excecauit mentes infideliũ: vt non fulgeat illuminatio euangelij gloria christi qui ẽ imago dei. Non enĩ nosmetipsos predicamus: sed iesum christũ dominũ nostrũ. Nos autẽ seruos vestros per iesum. quoniã deus qui dixit de tenebris lucem splendescere: ipse illuxit in coꝛdibus nostris ad illuminationẽ scientie claritatis dei in facie xpi iesu.

Hic consequenter apostolus respondet cuidã tacite obiectioni. Posset enĩ dici sibi ab aliquo tu dicis q nõ deficitis in manifestatiõe veritatis xpi: sed hoc nõ videtur qz multi ꝓtradicũt tibi. Huic ergo qõni rñdet. Et circa hoc duo facit. Primo enĩ rñdet qõni predicte. Scõo excludit qõdã dubiũ qõ videt ex rñsione sua seq; ibi. Non enĩ nosmetipos ꝛc. Circa primũ tria facit. Primo ostẽdit quib⁹ occultat veritas xpi. Scõo occultatiois cãm assignat ibi. In quib⁹ de⁹ hui⁹ seculi. Tertio oñdit q hoc nõ est ex defectu veritatis euãgelij vt occultetur ibi. Ut nõ fulgeat ꝛc. Dicit ergo. Dixi q nõ deficim⁹ in manifestatiõe q. i. sed si euãgeliũ nr̃z qõ. s. nos p̃dicam⁹ ẽ opertum. i. occultũ: nõ ẽ opertũ oĩbus sed illis tantũ q̃ peunt sz p̃bẽdo impedimẽtũ ne eis manifestet. 1. Coꝛ. 1. Uerbum crucis pereuntibus stultitia ẽ. ꝛc. Cã ergo hui⁹ occultationis ẽ nõ ex parte euangelij: sed propter eoꝝ culpam ⁊ maliciam. Et hoc ẽ quod subdit. In quibus de⁹ huius seculi. ꝛc. Et hoc potest exponi trib⁹ modis. Primo mõ sic. Deus huius seculi. i. deus qui ẽ dñs huius seculi ⁊ oĩm rerũ creatione ⁊ natura. iuxta illud. ps. Domini est terra ⁊ plenitudo eius. Excecauit mentẽ infideliũ nõ inducẽdo maliciã sed merito. imo de merito precedentium pctoꝝ subtrahendo gliaz. Esa. 6. Exceca coꝛ

133
112

populi huius .ꝛc. Unde et precedentia peccata insinuat cum dicit: Infidelium quasi infidelitas eorum fuerit causa huius excecationis. Secundo modo sic. Deus huius seculi. id est diabol⁹ qui dicit de⁹ hui⁹ seculi id est seculariter viuentium non creatione sed imitatione qua seculares eum imitantur. Sap. 2. Imitantur eum qui sunt ꝛc. Et hic excecat suggerendo trahendo ⁊ inclinando ad peccata. Et sic quando iam sunt in peccatis obruuntur in tenebris peccatoꝝ ne videant Ephe. 4. Tenebris obscuratū habentes intellectū ꝛc. Tertio modo sic Deus habet rationē vltimi finis ⁊ complementū desideriorum totius creature. Unde quicquid aliquis sibi pro fine vltimo constituit in quo eius desiderium quiescit potest dici de⁹ illius. Unde cū habes ꝑ fine delicias tunc delitie dicunt deus tuus. Similiter etiam si voluptates carnis vel honores. Et tunc exponit sic De⁹ huius seculi id est illud qđ homines seculariter viuentes sibi ꝑ fine constituunt: vtputa voluptates vel diuitie ⁊ hmõi. Et hic de⁹ excecat mentes inquantū impedit ne homines lumen gratie hic ⁊ glorie ī futuro videre possint. ꝑs. Supercecidit ignis scz cōcupiscētie vt nō viderēt solē. Sic ergo excecatio infideliū nō est ex parte euāgelij ꝫ ex culpa infideliū. Et ideo subdit. Ut nō fulgeat ꝛc. Ubi sciēdum est ꝙ deus pater est fons totius luminis. 1. Joh. 1. Deus lux ē ⁊ tenebre in eo ꝛc. Ex hoc aūt fontanoso lumine deriuatur imago huius luminis scz filius verbū dei Ebr. 1. Qui cum sit splendor ꝛc. Hic ergo splendor glie imago fontanosi lucis carnem nostram accepit ⁊ multa gloriosa ⁊ diuina in hoc mundo operā fecit. Declaratio igitur huius lucis est euangeliū vnde ⁊ euangelium dicit noticia claritatis xꝑi que quidem noticia virtutē habet illuminatiuā. Sap. 6. Clara est ⁊ que nunq̄ marcescit sapia. ꝛc. Et quidē quantū est de se in omnibus refulget ⁊ omnes illuminat: sed illi qui ꝓbent impedimentum nō illuminant. Et hoc est qđ dicit. Jō excecauit mētes infideliū: vt scz nō effulgeat in eis. s. in mentib⁹ infidelium licet in se effulgens sit illuminatio euāgelij illuminantis quod quidem est illuminans quia est glia xꝑi id est claritas. Jo. prio. Vidimus gloriam. ꝛc. Que q̄dez glia prouenit xꝑo exquo est imago dei. Col. 1. Qui est imago inuisibilis dei. Nota ꝟm glo. ꝙ christus perfectissima imago dei est. Ad hoc ꝙ aliquid perfecte sit imago alicui⁹ tria requirunt: ⁊ hec tria ꝓfecte sunt in xꝑo. Primū est similitudo. Secundū est origo. Tertiū est perfecta equalitas. Si enī inter imaginem ⁊ eū cui⁹ est imago esset dissimilitudo ⁊ vnum nō oriretur ex alio: similiter etiam si nō sit equalitas perfecta que est ꝟm eādem naturā non esset ibi perfecta ratio imaginis. Nam similitudo regis in denario non perfecte dicitur imago regis: quia deest ibi equalitas ꝟm eandem naturā: sed similitudo regis in filio dicit perfecta imago regis qz sūt ibi illa tria que dicta sunt. Cū ergo ista tria sint in xꝑo filio dei: quia scz similis patri oritur a patre. ⁊ equalis est patri maxime ⁊ perfecte dicit imago dei. ¶ Cōsequēter cū dicit. Nō enī nosmetipsos ꝛc. remouet apostolus qđā dubiuz. Posset enī aliquis cōtra predicta dicere apostolo. Supra dixisti euangelium vestrū esse opertuz modo dicis euangeliū xꝑi illuminare. si ergo deū ꝙ euāgeliū xꝑi sit illuminās nō pōt hic sequi ꝙ opertū sit euāgeliū vestrū. Et ideo ad hoc remouendū duo facit. Primo ostendit ꝙ idem est euangeliū suū ⁊ xꝑi. Scōo ostendit vnde sit ꝙ euangeliū suū sit illuminatum ibi. Qui deus qui dicit. ꝛc. Dicit ergo primo. Dico ꝙ manifestatio claritatis xꝑi est euangeliū xꝑi et nostrum. Nostrum quidē tanq̄ per nos predicatū: xꝑi vero tanq̄ in ipo euāgelio ꝓdicati. Et hoc est ꝙ nō predicamus nosmetipos id est non cōmendam⁹ nos: nec ad nos. id est ad laudem vel lucrū nostrū conuertimus predicationē nostraz: sed ad xꝑm totū referimus et laudem eius. ꝓie. Coꝛ. prio. Nos aūt predicamus xꝑm ꝛc. ꝑs. Ut annunciē omnes predicationes tuas nō meas in portis. ꝛc. Sed iesu dominū nostrū nos autem seruos vestros per iesum. Quasi dicat. iesum predicamus vt dominū: nos autem vt seruos. Et huius ratio est: quia principaliter querim⁹ laudem christi ⁊ non nostram. Nam seruus est qui ē propter vtilitatē domini. Et inde est ꝙ minister ecclesie qui non querit honorem dei: ⁊ vtilitatē subditorum non dicitur verus rector sed tyrannus. Nam quicūq; bene regit debet esse sicut seruus querens honorem ⁊ vtilitatē subditorum. Heñ. 25. Maior seruiet minori. ꝓime Coꝛ. 9. Cū essem liber: omniū vestrū me seruum feci. ¶ Consequenter cum dicit. Quoniam deus qui dixit ꝛc. ostēdit vnde euāgeliū suū habet virtutē illuminatiuā. Ubi nota ordinem procedendi seruatū ab apostolo qui talis est Nos aliqñ scz anteq̄ conuersi essemus ad christū eram⁹ tenebrosi sicut ⁊ vos ⁊ alij in quibus non fulget claritas glie xꝑi Nūc vero postq̄ xꝑs vocauit nos ꝙ graz suā ad se tenebre iste remote sūt a nobis ⁊ tā fulget ī nob⁹ virtute glie claritatis xꝑi: ⁊ ī tantū refulget in nobis ꝙ non solum illuminamur ad hoc qđ videre possimus: sed etiam ꝙ alios illuminem⁹. Ex spirituali ergo gratia ⁊ abundanti refulgentia claritatis glozie xꝑi in nos habet euangelium nostrum virtutem illuminatiuam. Et hoc est quod dicit. Dico ꝙ ideo illuminat euangelium nostrum quoniam deus qui dixit id ē precepto solo fecit lucem splendescere quod fuit in separatione elementozum: quando chaos tenebrosum illuminauit per lucē quā fecit. Heñ. prio. Dixit fiat lux. ꝛc. Eccl. 24. Ego feci vt in celis ozretur lux. ꝛc. Iste inq̄ de⁹ illuxit in cordibus id ē in mētibus nostris prius tenebrosis per absentiā luminis gratie ⁊ obscuritatē peccati. Luce ꝓmo. Illuminare bis q̄ in tenebris. ꝛc. Illuxit inq̄ non solum vt nos illuminaremur sed ad illuminationem id est vt alios illuminem⁹ Ephe. 3. Mihi omniū sanctorum minimo data est. ꝛc. Matth. 5. Vos estis lux ꝛc. Ad illuminationē dico scientie id ē vt faciamus alios scire. Dico claritatis dei id est clare diuine visionis. In facie iesu christi glo. i. per iesum christum qui est facies patris quia sine ipo non cognoscitur pater: sed melius dicitur sic. Ad illuminationem sancte claritatis dei que quidem claritas fulget in facie christi iesu id est vt per ipsam gloziam ⁊ claritatem cognoscatur christus iesus Quasi dicat ī summa ad hoc deus illuxit nobis ad illuminationem: vt ex hoc ihesus xꝑs cognoscatur ⁊ predicetur gentibus.

Lectio tertia

Habemus aūt thesaurū istū in vasis fictilib⁹. vt sublimitas sit virtutis dei ⁊ nō ex nobis. In oībus tribulationē patimur: sed non angustiamur. Aporiamur sed nō destituimur. Persecutionez patimur: sed nō derelinquimur. Humiliamur: sed nō confundimur. Deijcimur: ꝫ nō perim⁹. Semp mortificationē iesu christi ī coꝛpoze nostro circumferentes: vt ⁊ vita iesu manifestetur in coꝛdibus nostris.

Supra tractauit de vsu ministerij noui testamenti quātum ad bona agenda: hic consequēter tractat de vsu eiq̄ quantum ad tolerantiam malorum. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit tolerantiam malorum que

patiebant. Secũdo vero hoc manifestat ibi. Semp enĩ nos qui viuimus ꝛc. Circa primum tria facit. Primo ponit causam quare tribulationibus exponantur a deo. Secundo ostendit q̃ in istis tribulationibus patienter se habeant. ibi. In omnibus tribulationẽ patimur. ꝛc. Tertio vero rationẽ huius patientie assignat ibi. Semper mortificationẽ iesu ꝛc. Dicit ergo. Deus illuxit mẽtibus nostris ad illuminationẽ alioꝝ: que quidem lux ẽ maximus thesaurus. Sap̃. 7. Infinitus enim thesaur⁹ ꝛc. Esa. 33. Diuitie salutis sapientia ꝛc. Istũ autem maximũ thesaurũ non habem⁹ in precioso loco: sed in re vili ꝛ fictili ꝛ rõ huius ẽ: vt. s. deo efficacia eius tribuatur. Et hoc est quod dicit. Habemus thesaurum istũ id ẽ lucem illã qua alios illuminam⁹ in vasis fictilib⁹ id est in corpore fragili ꝛ vili. p̃s. Ipse cognouit figmentũ nostꝝ Jere. 18. Sicut lutum in manu figuli sic ꝛ in manu ꝛc. Esa. 64. Et nunc domine pater noster es tu: nos vero lutum. Ideo habemus in vasis fictilibus vt sublimitas istius lucis sit virtutis dei. i. deo attribuaꝫ ꝛ non ex nobis credaꝫ esse. Nam si essemus diuites si potentes si nobiles: sm carnem quicquid magnum faceremus nõ deo sed nobisipis attribuereꝫ. Nũc vero quia pauperes ꝛ cõtẽptibiles sum⁹ huiusmodi sublimitas deo ꝛ nõ nobis attribuiꝫ. Et iõ vult nos deus cõtemptui haberi ꝛ tribulationib⁹ exponi. Deutero. 32. Ne dicerẽt man⁹ nostra excelsa ꝛc. Et prime Cor. 1. Ut nõ glorietur omnis caro ꝛc. Sap̃. 12. Misisti antecessores tuos ne dicerẽt ꝛc. ¶ Consequenter cũ dicit. In omnibus tribulationibus ꝛc. ostendit eoꝝ patientiã in his que patiunꝫ. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit mala que patiunꝫ in generali. Secũdo enumerat ea in speciali ibi. Apoziamur. ꝛc. Dicit ergo. Vere habemus hunc thesauꝝ in vasis fictilibus: quia in omnib⁹ tribulationẽ patimur: quasi dicat. Nullus mod⁹ tribulãdi deest nobis. Act. 14. Per multas tribulatiões ꝛc. Nec mirũ qz vt dicit Luc. vlt. Oportuit xp̃m pati: ꝛ sic intrare ꝛc. Et licet sic tribulemur: nõ tamẽ angustiamur. Et loquitur ad similitudinẽ viatoris qui quãdo non patet ei via qua exeat de aliquo arto loco angustiaꝫ. Quasi dicat. Homines qui soluz in mundo cõsidunt angustianꝫ si vndiqz a mundo tribulantur: quia nõ patet eis via remedij cum non sperent nisi de mũdo. Sed nos licet tribulamur in mundo: qz tamẽ cõfidimus de deo ꝛ speramus in ipo patet nobis via euasionis ꝛ auxlij a deo: ꝛ ideo nõ angustiamur. ¶ Cõsequẽter cũ dicit. Apoziamur. ꝛc. enumerat tribulatiões i speciali. Sunt aũt quattuor in quibus hoies consueuerunt tribulari: ꝛ in istis tribulati sunt apli. s. in rebus exterioribus. in quietudine status. in lesione fame: ꝛ in afflictione ꝓpij corporis. Quantũ ergo ad primum dicit. Apouriamur. i. depauperamur A pozos enĩ grece latine dicit pauper. Quasi dicat. Adeo pauperes sumus vt necessaria desint. prie Cor. 4. Usqz in hãc horã esuri[entes] ꝛc. Sed nõ destituimur a deo qui est thesaurus noster. Diuitie enĩ nõ querunt ꝓpter se: sed ꝓpter sufficientiã vite. Unde homines qui sine dei auxilio ꝛ spe sunt si careant diuitijs destituunt: sed qui solũ de deo cõfidunt ꝛ sperãt quãtũcũqz sporiant nõ destituũt. infra. 6. Tanq̃ nihil hãntes ꝛ omnia possidẽtes. Sed nec sufficit: imo cũ hoc inquietamur: persecutionẽ patimur scz de loco ad locum Mat. 24. Persequent vos Sed nõ relinquimur a deo quin p̃beat auxiliũ. Ne. vlti. Non te deserã ꝛc. p̃s. Speraent in te: qui nouerũt te ꝛc. Sed ꝛ cum hoc ledimur in fama: quia humiliamur. i. contemnimur ꝛ pro nihilo reputamur. Jo. 16. Uenit hora vt omnis q̃ interficit vos ꝛc. Mat. 5. Beati eritis ꝛc. Sed qz q̃ñ quis cõtẽnitur ꝛ cãꝫ contẽptus subest: ille qui cõtẽnitur cõsueuit cõfundi q̃ñ vero cã nõ subest nõ confundiꝫ: ꝛ istis nõ suberat cã contemptus. ideo dicit: nõ confundimur. Quasi dicat. Quia ñ subest cã nõ cura⁹. p̃s. In te die speraui nõ cõfundar ꝛc. Sz quasi hec pauca sint addit ad tribulatiõis exaggerationẽ dicẽs. Deij cimur ad mortis ꝑicula sz nõ perimus. i. a bono nõ cessamus: vel nõ perimus qz deus sustentat nos. Job. ii. Cũ te cõsumptũ putaueris ꝛc. ꝓme Cor. 4. Tãq̃ purgamẽta huius mũdi ꝛc. p̃s. Estimati sumus sicut oues ꝛc. ¶ Cõsequenter cũ dicit Semper mortificationẽ ꝛc. subdit rationem huius patientie. Circa qõ sciendum q̃ in christo talis fuit processus. Nã a ꝓncipio sue conceptionis carnem habẽs passibilem: ꝛ passus mortuus fuit: sed tamen interius viuebat spirituali vita. Post resurrectionem vero illa spiritualis et gloziosa vita vsqz ad corpus deriuata est: ꝛ factũ est ipsũ corpus gloziosum ꝛ immortale quia christus resurgens ex mortuis iam non moritur ꝛc. Unde ex hoc accipitur duplex status in corpore christi: scz mortis ꝛ glorie. Et ideo dicit q̃ ideo pericula mortis ꝛ passiones patienter sustinemus vt perueniam⁹ ad gloziosam vitã. Et hoc ẽ quod dicit. Ita sustinemus semp id est in omnib⁹ ꝛ vbiqz mortificationẽ iesu id est ꝓpter iesum vel ad similitudinẽ mortis iesu. Hal. vlt. Stigmata domini iesu ꝛc. Quia ꝓpt veritatẽ passi sum⁹ sicut ꝛ iesus. ¶ In corpore nr̃o nõ solũ in mẽte. p̃s. Propt te mortificamur tota die Et vita iesu. i. vita gr̃e quã iesus dat: vl vita glie ad quã iesus ꝑ passiones puenit. Luc. 24. Nõne oportuit xp̃m pati ꝛ ita intrare in glo. i. manifeste appareat etiam inimicis. Dicit ergo in futura. s. resurrectione vl etiam nunc vita glie in corporibus nostris nõ solũ in animabus Judic. 7. Fractis lagunculis apparuerunt lucerne. Et idcirco dicit Ambro. Nõ timebat mori ꝓpter resurrectionem promissam. Circũferentes id est vbiqz portãtes ꝛ sustinentes: quia quocũqz eamus patimur ꝛ non cedimus. Et hoc ideo vt vita iesu que latet nũc in corde nostro in corporibus nostris manifestetur quãdo scz reformabit corpus humilitatis nostre ꝛc. Philip. 3. Coll. 3. Mortui estis ꝛ vita vestra. ꝛc. 2. Thimo. 2. Si cõmortui sumus ꝛ cõuiuemus

Lectio quarta.

Semper enĩ nos qui viuim⁹ in mortem tradimur ꝓpter iesum: vt ꝛ vita iesu manifestet in carne nr̃a mortali. Ergo mors in nobis opatur: vita aũtẽ in vobis. Habẽtes aũt eundem spm̃ fidei sm cut scriptũ ẽ. Credidi ꝓpter qõ locut⁹ sum ꝛ nos credim⁹ ꝓpter qõ ꝛ loquimur: scientes qm̃ qui suscitauit iesũ. ꝛ nos cũ iesu suscitabit ꝛ constituet vobiscũ. Omia enĩ ꝓpter vos vt gratia abundans per multos in gratiarũactione abundet in gloriam dei.

Posita patientia apostoloꝝ in malis ꝛ causa patientie ostensa: hic apostolus consequenter manifestat ea: ꝛ primo manifestat id quod dixit de sua patientia ibi. Qz opter quod nõ deficimus. ꝛc. Circa primum duo facit. Primo manifestat spem glorie quã habet. Secundo ostendit vñ hec spes sibi proueniat ibi. Habentes autem eundem ꝛc. Circa primum tria facit. Primo ostendit quomodo mortificationem iesu in corpore suo portet. Secundo vero manifestat quomodo portet vitam iesu. ibi. Ut et vita. ꝛc. Tertio manifestat quid ex hoc sibi et alijs proueni-

137
113

at ibi. Ergo mors ꝛc. Dicit ergo primo. Dico q̄ portamus mortificationem in corporib⁹ nostris non q̄ moriamur sz quia nos qui viuimus corporali vita vel virtutibus semper tradimur in mortem vel in pericula mortis Et hoc quidem propter ihesum .p̄s. Estimati sumus sic̄ oues. ꝛc. Qualiter aūt vitā iesu portemus in corpore exponit subdens ita sz vt vita iesu īmortalis ꝛ īpassibilis manifestetur in carne nostra nūc mortali: ita vt caro nostra mortalis recipiat immortalitatē in resurrectione. 1. Cor. 14. Oportet aūt mortale hoc iduere ꝛc. Sz ex hoc quid pueniat subdit dicēs. Ergo mors operatur id ē exercet dñium suū in nos. Vita aūt sz presens operatur in vobis quia estis in prosperitate. iuxta illud. 1. Cor. 4. Nos stulti ꝛc. Ut mors operet ī nobis magnū bonū sz consecutione vite spūalis: sed vita terrena quaz amatis optatur in vobis magnū malum. s. mortē eternā. Prouer. 10. Opus iusti ad vitam ꝛc. Jo. 12. Qui amat aīam suam in hoc mundo ꝛc. Vel aliter. Duo fuerunt in christo: mors corporalis ꝛ vita spūalis. Dicit itaq̄. Ergo mors ꝛc. Quasi dicat in nobis nō solū vita spiritualis optatur in q̄tum imitamur spiritualiter sed etiā mors optatur. i. propter spem resurrectionis ꝛ ppter amorem christi vestigia mortis xp̄i in nobis apparent inquantuz passionibus mortis exponimur. p̄s. Propter te mortificamur tota die sed in vobis optatur solum vita xp̄i p quā fides plantatur in vobis ꝛ vita spiritualis. Unde autem pueniat apostolo hec spes certitudinis subdit dicēs Scientes autem. ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo ponit causam certitudinis. Scōo concludit ipam certitudinē ibi. Scientes quoniā qui. ꝛc. Cā aūt huius certitudinis ē spiritus infundens fidem in cordib⁹ eor. Unde primo ponit cām hanc. Secundo vero manifestat eā per exemplum ibi. Sicut scriptū ē ꝛc. Dicit ergo ex hoc speram⁹ ꝛ nō deficimus q̄z sum⁹ habētes eundē sp̄m fidei quā antiqui habuerunt quia licet tempora mutata sunt spiritus tamē ꝛ fides nō est mutata nisi q̄ illi credebāt xp̄m venturū ꝛ passurum: nos aūt credim⁹ ip̄m venisse ꝛ passum fuisse. Et hic spūs est spiritussanctus qui ē spiritus fidei. 1. Cor. 12. Hec aūt oīa operat vnus atq̄z idē spūs ꝛc. Et ibidē. Alteri fides in eodē spiritu. Hunc ergo spiritum habentes quē antiqui habuerūt facim⁹ eadez que illi ꝛ credim⁹. Illi autē quid fecerint. dicit p̄s. Credidi sz deo ꝛ pfecte. Et hoc oēs antiq̄ fecerūt. Heb. 11. Hi omnes testimonio fidei ꝛc. Propter q̄ sz credidi locut⁹ sum id est cōfessus in fide. Ro. 10. Corde credit ad iusticiam ꝛc. Q̄ etiā nos facim⁹ q̄z nos pp̄ē hoc q̄ credim⁹ loq̄mur ꝛ p̄fitemur fidē ꝛ p̄dicam⁹ Act. 4. Non em̄ possumus que vidimus ꝛ audiuim⁹ nō loqui. Spūs ergo sanctus ē causa huius certitudinis. Ultimo ergo concludit cōclusionē intentā. s. ipam certitudinē. Et p̄mo de salute ppria. Scōo de salute alior⁹ ibi. Et cōstituet vobiscū ꝛc. Dic ergo. Sciētes. i. certā sciaz hōtes q̄m q̄ suscitauit iesum. i. de⁹ p̄r vel tota trinitas ꝛ nos cū iesu: suscitabit vt sz sumam⁹ eādē gl̄iam cū iesu: q̄z cū sumus mēbra eius debem⁹ eē cū capite. Jo. 12. Volo pater vt vbi ego sum illic sit ꝛ minister me⁹ ꝛc. Ro. 8. Qui suscitauit dñm iesū a mortuis suscitabit ꝛc. Et non solū sū cert⁹ de salute nr̄a sed etiā de vestra: q̄z cōstituet nos vobiscū id est simul erimus: q̄z sicut nos sumus mēbra xp̄i ita et vos per nos. 1. Thes. 4. Et sic semp cū domino erimus Mat. 24. Ubicunq̄ fuerit corpus ꝛc. Et ideo dicit vobiscū vt animet eos ad bonū inquantū ostendit eos non esse inferiores sed pares Et bñ hoc possū certe dicere q̄z oīa sunt ppter vtilitatē vestrā. Maz oīa q̄ sustinem⁹ oēs gratias q̄as recipim⁹ a deo sunt ppter vos. s. instruendos nostro exemplo. Et hoc ideo vt gratia abundans a nobis in vos abundet per multos in gloriā dei. i. multi agant gratias deo sup beneficio tanto. Ephe. 5. Gratias agētes deo patri ꝛc.

Lectio quinta.

Propter q̄ nō deficim⁹. Sed licet p is qui foris ē noster hō corrumpat̄ tñ is qui intus ē renouat̄ de die i diem. Id em̄ q̄ in p̄ti ē momētaneuz ꝛ leue tribulatiōis nr̄e supra modū in sublimitate eternū gl̄ie pondus opat̄ in nobis nō cōtēplantib⁹ nobis q̄ vident̄: sz que nō vidēt Que enī vident̄ temporalia sunt: q̄ aūt nō vidētur eterna sunt.

Posita patiētia quā apostoli habebant in tribulatiōib⁹ ꝛ premio q̄ expectabant manifestato: hic consequenter agit de patientie causa ꝛ patientie modo seu ratione. Et circa hoc tria facit. Primo enim insinuat sanctorū patiētiam. Secūdo patiētie causam ibi. Nō cōtēplantib⁹ nobis ꝛc. Tertio patientie remunerationē ibi. Id em̄ ꝛc. Circa primū intendit ostendere q̄ sanctor̄ patiētia ē invincibilis. Et hoc est q̄ dicit. Propter q̄. s. q̄z sumus scientes q̄ qui suscitauit iesuz a mortuis suscitabit nos ꝛ cōstituet nobiscū ideo nō deficim⁹. s. in tribulationib⁹ id est nō deducimur ad hoc q̄ non possim⁹ propter xp̄m amplius ferre ꝛ sustienre. Nam deficere idem ē q̄ ferre non posse. Jere. 20. Defeci ferre nō sustinui Causa aūt quare nō deficimus ē quia licet quantū ad aliquid deficiamus sz quantū ad exteriorem hominē: tamē quantū ad aliquid semper renouamur sz quantum ad interiorē hominē. Et hoc est q̄ dicit. Sed licet is qui foris ē ꝛc. Ubi sciendū est q̄ occasione istorum verborum: hereticus tertullian⁹ nomine dixit q̄ anima rationalis que est in hominis corpore habet corpoream figurā ꝛ membra corporea sicut ꝛ corpus habet: ꝛ hoc dicitur homo interior: corpus vero cum sensibus suis dicit homo exterior Q̄ quidem falsum est. Unde ad intellectum huius verbi sciendum est q̄ etiam p̄m philosophum in ethi. ꝛ p̄m consuetudinem loquendi. Unūquodq̄ dicitur esse illud q̄ est principalius in ipo: puta quia in ciuitate principalius est potestas ꝛ concilium id quod facit potestas ꝛ cōcilium dicitur tota ciuitas facere. Principalius autem in homine potest aliquid iudicari ꝛ p̄m veritatem ꝛ p̄m apparentiam. Secūdū veritatē quidem principalius in homine ipsa est mens. Unde p̄m iudicium spiritualium virorum mens dicitur homo interior. p̄m apparentiam vero principalius in homine est corpus exterius cuz sensibus suis. Unde p̄m iudiciū illorum qui tantū corporalia ꝛ sensibilia considerant ꝛ terrena sapiunt quorum deus venter est corpus cum sensibus dicitur homo exterior. Et ideo p̄m hunc modum loquitur hic apostolus dicens. Licet homo noster sz corpus cum natura sensitiua corrumpatur in tribulationibus ieuniis ꝛ abstinentiis ꝛ vigilijs. Roma. 6. Uetus homo noster simul ꝛc. Habacuc. 3. Ingrediatur putredo ꝛc. Tamen is homo qui intus est sz mens seu ratio munita spe futuri p̄mij ꝛ firmata munimine fidei renouat̄. Quod sic intelligēdū est. Uetustas enim est via ad corruptionez. Heb. 8. Q̄ antiquatur ꝛ senescit ꝛc. Natura autem humana fuit in integritate condita ꝛ si in illa integritate pmansisset semper esset noua: sed per peccatuz incepit corrumpi quo fit q̄ quicquid consecutuz est sic̄ ignorantia difficultas ad bonum et pronitas ad malum: penalitas et alia huiusmodi: totum pertinet ad vetustat̄em. Cum ergo

natura humana huiusmodi peccatū sequētia deponit: tūc dicit renouari. Que quidē depositio hic incipit in sanctis sed perfecte ꝓsumabit in patria Hic eīm deponit vetustas culpe, nā spiritus deponit vetustatē peccati ⁊ subijcit nouitati iusticie. Hic intellectus deponit errores et assumit nouitatē veritatis ⁊ ſm hoc is qui intus est homo scz aīa renouat. Ephe. 4. Renouamini in spiritu mētis vestre. Sed in patria tollet etiā vetustas pene. Unde ibi erit cōsumata renouatio. ps. Renouabit vt aqle ꝛc. Sed quia sancti quottidie ꝓficiūt in puritate cōscientie: ⁊ in cognitione diuinor. ideo dicit. De die in die. ps. Ascensiones in corde suo. Sic ergo patria est inuincibilis: qz renouat de die in die. Terciū ꝓcipale sed huiꝰ patiētie causa est recogitatio premij: que est efficacissima: qz ſm Gregoriū recogitatio ꝓmij diminuit vim flagelli. Et hoc est qđ dicit: Id eīm qđ ꝛc. quasi dicat. Nihil sunt tribulatiōes q̄s hic patimur: si respiciat ad gloriā: quā ex eis ꝓsequimur. Unde cōparat statū sanctor qui sunt in vita ista ad statū eor qui sunt in patria. ⁊ ponit quicq in vtroq statu: correspondētia sibi inuicē. Nā primo status istius vite in scīs est status quantū in se est paruus ⁊ quasi imperceptibilis Unde dicit. Id id est minimū. Esa. 54. Ad pūctuz in modico dereliqui te. Item trāsitoriū. Unde dicit. In pūti. i. in vita ista: que est in afflictiōibus ⁊ erūnis. Job. 7. Militia est vita hoīs ꝛc. Item tpis breuitas. Unde dicit momentaneū. Esa. 54. In momēto indignatiōis absc̄odi faciem meā parūper a te ꝛc. Nam totū tempus huiꝰ vite cōparatū ad eternitatē nō est nisi sicut momentū Item est leuis. Unde dicit leue. Naz licet. ſ. primo dicat. Grauati sumus supra modū. qz scz graue est corpori: tamē spiritui caritate feruēti leuissimū est. Aug. Ola grauia ⁊ ūmania facilia ⁊ ꝓpe nulla facit amor. Item est penosus ⁊ ideo dicit. Tribulatiōis. Mich. 7. Iram dñi portabo ꝛc. Sed quantū ad statū beatitudis ponit quicq. qz contra hoc qđ dicit Id ponit supra modū id est supra mēsurā. ¶ Sed cōtra. Mat. 16. Reddet vnicuiq iuxta opa sua. Non ergo supra mensurā. Respondeo dicendū est q ly sed nō designat equalitatē q̄titatis vt scz q̄tum quis meruit tantuz premiet sed designat equalitatē ꝓportiōis vt scz qui plus premij accipiat. Item ꝓtra id qđ dicit. In pūti ponit. In sublimitate. i. in statu sublimi absc̄ pturbatiōe. Esa. 58 Sustollaz te super altitudinē nubiū ꝛc. Cōtra id qđ dicit momētaneū ponit eternū. Esa. 35. Letitia sempiterna super capita eor ꝛc. Cōtra hoc qđ dicit leue: ponit pōdus. Et dicit pondus ꝓpter duo. Pondus eīm inclinat ⁊ trahit ad motū suū que subsunt sibi. Sic gloria eterna erit tāta q̄ totū hominē facit glorioſuz ⁊ in aīa ⁊ in corpe nihil erit in hoīe quod nō sequat impetū glorie. Uel dicit pondus ꝓpter preciositatē. Nam preciosa solū ponderari cōsueuerūt. Contra hoc qđ dicit tribulatiōis ponit. Glorie. vl hoc q̄ dicit glorie potest esse cōmune ad alia quattuor que de statu patrie dicunt. Hoc vero q̄ dicit tribulatiōis ad quattuor que de statu presentis vite dicta sunt. Operat supra id scz q̄ tribulatiōes patimur. nā hec sunt causa ⁊ meritū quare deus istam gloriā nobis cōferat. Est ergo sanctor patientia inuincibilis: eor remuneratio ineffabilis. sed remuneratiōis eor recōpēsatio recta et delectabilis. Unde dicit. Non cōtemplātibus nobis ꝛc. Quasi dicat. Licet hec que speramus sint futura et interim corpꝰ nostrū corrumpat: nihilominus tamen renouamur: qz nō attendimus ad ista tempozalia. sed ad celestia. Et hoc est qđ dicit. Operat in nobis pondus glorie: nobis dico nō cōtemplantibus id est nō attendentibus ad ea que videntur id est ad terrena sed ad ea que non vident scz celestia. Phil. 3°. Que retro sunt obliuiscēs ꝛc. 1°. Corinth. 2°. Oculus non vidit ꝛc. Et quare celestia ꝓtemplamur: qz ea que vident id est terrena sunt tempalia ⁊ trāsitoria. ea autem que non vident scz celestia sunt eterna. Esa. 49. Salus autē mea in sempiternū erit.

Incipit capitulū quintū.

Scimus autez quoniā si terrestris domus nostra huius habitatiōis dissoluatur: q̄ edificatiōnē ex deo habem⁹ domū nō manufactā: sed eternā in celis. Nā ⁊ in hoc ingemiscim⁹ habitationē nostrā que de celo est supindui cupientes: si tamē vestiti nō nudi inueniamur Nā ⁊ qui sumus in hoc tabernaculo: ingemiscim⁹ grauati. eo q̄ nolum⁹ expoliari sed superuestiri: vt absorbeat qđ mortale est a vita.

Postq̄ apostolus cōmendauit ministeriū noui testamenti ⁊ quantū ad dignitatē et quantū ad vsum: cōsequenter hic cōmendat illud quantū ad premiū: licet de premio q̄tuz ad aliquid aliqualiter ⁊ incōplete supra tractauit. hic tamen de hoc complete tractat. Circa qđ tria facit. Primo eīm agit de premio. Secūdo vero de preparatōe ⁊ premij susceptione ibi. Et ideo cōtendimus sine ꝛc. Tercio vero de causa vtriusq scz preparatiōis ⁊ premij qđ expectat ibi. Omnia aūt ex deo qui reconciliauit ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit premiū qđ expectat. Secūdo exprimit desideriū premij expectati. ibi. Naz in hoc ingemiscim⁹ ꝛc. Sed quia premiū quod expectat est inestimabile scz gloria celestis ⁊ ideo dicit. ¶ Scimus quoniā ꝛc. quasi dicat ſm glo. Uere operat in nobis pondus glorie quia in corpoꝛib⁹ erit. Nec gloria nō tantū in aīab⁹. Enim id est quia scim⁹ id est certi sumus: qz iam habem⁹ in spe quoniā si terrestris domus nostra id est corp⁹. Homo eīm vt dictū est dicit mens cū sit principalius in homine. que quidē mens se habet ad corpus sicut homo ad domū. Sicut eīm destructa domo nō destruit homo eam inhabitās sed manet: sic destructo corpe non destruit mens seu aīa rationalis sed manet. Corpus ergo terrestre dicit domus habitatōis id est in qua habitam⁹. Job. 4. Qui habitāt domos luteas ꝛc. ¶ Dissoluat id est destruat. Scimus in q̄ q habitamus edificatiōnē id est edificiū ex deo. idest paratū a deo. Edificiū dico domū non manufactā id est non opere hoīs nec operis natur' sed corpus incorruptibile: qđ assumemus. qđ quidē non est manufactū quia incorruptibilitas in corpib⁹ nostris ꝓuenit solū ex operatōe diuina. Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostre ꝛc. ¶ Domū eternā. id est domū ab eterno nobis ꝓparatā. Esaie. 33. Tabernaculū quod nequaq̄ destruet in celis. Math. 5. Merces vestra copiosa est in celis. Hāc autem cōmutatationē vt scz ꝓ terrestri domo habeāt celestē desiderabat Job dicēs. 14. Cunctis diebus q̄bus nūc militio expositio est ſm glo. sed tamē nō est ſm intellectū apostolicū nec precedētibus nec sequētibus cōcordat. Naz ipe cū habeat vnā materiā continuā de qua loquit non interponit aliā. Et ideo videam⁹ quid intendat aplus dicere. Sciendū est autē q̄ aplus vult hic ostendere q̄ sancti rationabiliter sustinēt tribulatiōes: ex quibus vita presens corrumpit. quia ex hoc statim ꝓueniūt ad gloriam nō ad glorioſū corpus vt dicit in glo. Et ideo dicit. Ideo sustinuimus eīm id est quia scimus id est ꝓ certo habem⁹ quoniā si terrestris domus nostra huiꝰ habitatiōis id est corpus dissoluat id est corrūpat per mortē: habemus statim non in spe sed in re meliorē domū scz edificationē domuz

135
114

non manufactā id est gloriā celestē non corpus gloriosū. De hac autem domo dicit Joh. 14. In domo patris mei mansiones multe sunt ꝛc. Que quidē est ex deo non manufacta quia gloria eterna est ipe deus. ps. Esto mihi in deū protectorē et in domū ꝛc. Et eternā ad litterā qr ipse deus est eternus. In cellis. i. in excelsis quia statim corrupto corpore aīa sancta cōsequit hanc gloriaz nō in spe sed in re. Si ergo premiū sanctoꝝ est admirabile et desiderabile: qr gloria celestis est ꝛ ideo consequēter subiūgit desideriū sanctoꝝ ad ipm premiū dicēs. Nam in hoc ingemiscimus ꝛc. Ubi tria facit. Primo exprimit desideriū gratie ad premiū ipm. Scōo ostendit q̄ desideriū gratie retardat ex desiderio nature ibi. Naz ꝛ qui sumus in tabernaculo ꝛc. Tertio ostendit quomō desideriū gratie vincit desideriū nature ibi. Audētes igit ꝛc. Sed desideriū gratie est cū feruore. Nā in hoc ingemiscimus ꝛc. quasi dicat hec est vera ꝓbatio q̄ habemus domū non manufactā qr si desideriū nature nō est frustra multomin⁹ desideriū gr̄e frustra est. Cū igit nos habeam⁹ feruentissimū desideriū gratie de gloria celesti: impossibile est q̄ sit frustra. ꝛ hoc est qō dicit. Ingemiscimus. i. in gemendo desideram⁹ in hoc scz aīe desiderio retardati. ps. Heu mihi qr incolat⁹ me⁹ ꝛc. In hoc em̄ q̄ cupientes sum⁹. i. cupim⁹ supindui habitationē nostrā. i. fruitionē glorie que de celo est. i. celestis que dicit habitatio qr in ipa gloria sancti habitant sicut in suo cōsolatorio. Mat. 25. Intra in gaudiū dñi tui Per hoc aūt quod dicit superindui dat intelligere q̄ illa domus celestis de qua supra dixerat nō est aliquid ab homine separatū sed aliquid homini inherēs. Nō em̄ dicitur homo induere domū sed vestimentū. domū autē dicit aliqs inhabitare. Hec ergo duo cōiungit dicēs supindui habitationē per qō ostendit q̄ illud desideriū est aliquid inherens qr induit. ꝛ aliquid cōtinens ꝛ excedēs qr inhabitat. Sed quia nō simpliciter dixit indui sed superindui rationē sui dicti subdit dicēs: Si tamen vestiti ꝛ nō nudi inueniamur. Quasi dicat si aīa indueret habitatiōe celesti q̄ nō exueret habitatiōe terrena. i. non corrūperet corpus nostrū per mortē sed celestis adeptio illius habitationis esset supinduitio. Sed qr oportet q̄ euacuet habitatione terrena ad hoc q̄ induat celesti nō potest dici superinduitio: sed induitio simplex. Et ideo dicit. Si tamē vestiti ꝛ nō nudi inueniamur. Quasi dicat. supindueremur quidē si inueniremur induti et nudi. Nudus em̄ nō dicit supindui sed indui tantū. Hlo. vero aliter exponit de vestimēto spirituali dicēs. Cupimus supindui qō vtiqꝫ fiet tamē hac cōditiōe si nos inueniamur vestiti scz virtutib⁹ ꝛ nō nudi scz virtutib⁹. De istis vestibus dicit Col. 3. Induite vos sicut electi dei ꝛc. Quasi dicat. Nullus ad illā gloriā perueniet nisi habeat virtutes. que quidem expositio non videt cōcordare intentiōi apostoli. Sic ergo desideriū gratie feruet ad premiū. sed tamen retardat a desiderio nature quod ostendit cū dicit. Nam dū sumus in tabernaculo isto ꝛc. Ubi primo ponit ꝓditionē desiderij naturalis. Scōo ostendit q̄ etiā hic status desiderij naturalis est a deo ibi. Qui autē efficit nos ꝛc. Conditio aūt desiderij est naturalis retardans desideriū gratie. quia vellemus inueniri vestiti ꝛ nō nudi id est ita vellemus q̄ aīa perueniret ad gloriā q̄ corpus nō corrumpet per mortē. Cui⁹ ratio est quia naturale desiderium inest aīe esse vnitam corpi alias mors nō esset penalis. Et hoc est qō dicit Nam nos qui sum⁹ in tabernaculo. id est qui habitamus in isto mortali corpe. 2ᵉ. Petri. 1. Scio q̄ velox sit depositio tabernaculi mei. Ingemiscim⁹ id est intus in corde. non solū extra in voce gemim⁹ Esa. 59. Ut colūbe meditantes gemem⁹ quia durū est cogitare mortē. ꝛ tamē grauati quasi aliquo existēte contra desiderū nostrū eo q̄ nō possumus peruenire ad gloriā nisi deponam⁹ corpus qō est ita cōtra naturale desiderium vt dicit Augs⁹. Q̄ nec ipa senectus a petro timorē mortis auferre potuit. Et ideo dicit. Eo q̄ nolumus spoliari scz tabernaculo terreno. sed superuestiri gloria supcelesti. Vel fm glo. corpe glorioso Sed quia posset videri indecēs q̄ corpus ex vna parte esset corruptibile ex sui natura si nō fuisset ante dissolutū ꝛ ex parte glorie esset gloriosum. subdit modū quomō fieri vellet dicens. Ut absorbeat: quod mortale est ꝛc. Quasi dicat. Nō sic supuestiri volum⁹ q̄ corpus remaneat mortale: sed ita q̄ gloria auferat ex toto corruptionē corporis absq̄ corpali dissolutiōe. Et ideo dicit. Absorbeat quod more est. i. ipsa corruptio corpis a vita scz glie. 1ᵒ. corint. 15. Absorpta est mors in victoria tua ꝛc.

Lectio secunda.

Qui autē efficit nos in hoc ipm deus qui dedit nobis pignus spiritus Audentes igit semper ꝛ scientes: quonia dum sum⁹ in hoc corpore peregrinamur a dño. Per fidē enim ambulamus et nō per spem. Audemus autē ꝛ bonā voluntatē habem⁹ magis peregrinari a corpore ꝛ presentes esse ad dñm ꝛ ideo contendimus siue absentes siue p̄sentes placere illi. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal xp̄i. vt referat vnusquisq̄ ppria corporis prout gessit: siue bonū siue malū.

Hic ostendit auctorē supernaturalis desiderij de habitatiōe celesti. Causa em̄ naturalis desiderij q̄ volumus exspoliari est quia scz aīa naturaliter vnit corpori ꝛ ecōuerso Sed hoc q̄ celestē inhabitationē supindui cupiam⁹ non est ex natura sed ex deo. Et ideo dicit. Qui autem efficit nos in hoc ꝛc. Quasi dicat. Volum⁹ superinduere celestem habitationē: ita tamē q̄ non spoliemur terrena ꝛ tamen hoc ipm q̄ volumus sic supuestiri efficit in nobis deus. Phil. 2. Deus est qui operat in nobis ꝛc. Cui⁹ ratio est quia quālibet naturā consequit appetitus cōueniēs sibi ni sue nature. sicut graue naturaliter tēdit deorsuz ꝛ appetit ibi quiescere. Si aūt sit appetitus alicui⁹ rei supra naturā suā illa res nō mouet ad illū finez naturaliter sed ab alio qō est supra naturā suā. Constat autē q̄ perfrui celesti gloria ꝛ videre deū per essentiā licet sit rationalis creature est tamē supra naturā ipius. nō ergo mouet ratiōalis creatura ad hoc desiderandū a natura. sed ab ipo deo qui in hoc ipm efficit nos ꝛc. Sed quomō hoc efficit subdit dicēs. Qui dedit pignus ꝛc. Circa qō sciendū est q̄ deꝰ efficit in nobis naturalia desideria ꝛ supnaturalia. Naturalia quidē quādo dat nobis spiritū naturalem cōuenientem nature humane. Hen. 1ᵒ. Inspirauit in faciē eius ꝛc. Supnaturalia vero dat quādo infundit in nobis supernaturalē spiritū. scz spiritū sanctū. Et ideo dicit. Dedit nobis pignus spirit⁹ id est spiritū sanctū causantē in nobis certitudinē hui⁹ rei quā desideramus impleri. Ephe. 1ᵒ. Signati estis spiritu pmissionis sancto ꝛc. Dicit autē pignus. quia pign⁹ debet tantū valere q̄tum valet res pro qua ponit. sed in hoc differt a re ꝓ qua ponit. qr plenioz iure possidet res qū iam habet q̄ pignus qr res possidet vt quid suū. pignus vero seruat ꝛ tenet quasi ꝓ certitudine rei habēde. Ira est de spū sancto qr spūssanctus tantuz valet q̄tuz gloria celestis. sed differt in mō habendi quia nūc habemus eū quasi ad certitudinē ꝓsequēdi illā gloriā In patria vero habebimus vt rem iam nostraz ꝛ a nobis

possessam. Tunc enī habebimus perfecte: modo imperfecte. Sic ergo retardat desiderīū gratie a desiderio nature Sed nūquid impedit? Non: sed desiderīū gratie vincit. Et hoc est qđ dicit. Audentes igit̄ r̄. Quasi dicat. Duo desideria sunt in sanctis. Unū quo desiderāt celestē hitationē. aliud quo nolūt expoliari. Et si hec duo essēt cōpossibilia nō essēt ꝓria et vnū nō retardaret ab alio. Sz apls ostendit ea esse incōpossibilia r ꝙ oportz ꝙ vnū vincat alterū. Unde circa hoc tria facit. Primo enīz ostendit incōpossibilitatē dictoꝝ desideriorū. Scōo interponit quandā probationē ibi. Per fidem enī r̄c. Tercio ostendit qđ horuz vincat ibi. Audemus aūt r̄c. Incōpossibilitatē ostendit cuz dicit. Audentes igit̄ semper r̄c. Audere ꝓprie est immiscere se in pericula mortis r nō cedere ꝓpter timorē. Licet autē sancti naturaliter timeāt mortem. tamen audent ad pericula mortis r nō cedūt timore mortis. Prouerb. 28. Justus quasi leo cōfidens. Eccl̄. 48. In diebus suis nō pertimuit principē. ¶ Et scientes scz sum⁹ hoc qđ cōfirmat in nobis audaciā vt ꝓ xp̄o mori non timeamus. quontā dū sum⁹ in hoc corpore mortali peregrinamur. i. elongamur a deo. ps. Heu mihi quia incolatus meus r̄c. Peregrinamur in q̄ quia sum⁹ extra patriā nostrā qui deus est. alias nō diceremur peregrinari ab eo. Et hoc non est ex natura nostra: sed ex eius gratia. Q aūt pegrinamur a dño probat cuz dicit. Per fidem enī ambulam⁹ id est ꝓcedimus in vita ista per fidem r non per speciē. i. nō p perfectā visionez. Fidei enī verbū est sicut lucerna quā illuminamur ad ambulandū in vita ista. ps. Lucerna pedibus meis verbū tuū r̄c. In patria aūt nō erit hmōi lucerna. quia ipa claritas dei i. e. est ipe deus illuminabit illam. Et ideo tūc per speciē. i. per essentiā videbimus eū. Dicit aūt. Per fidē ambulamus. qz fides est de nō visis Est enī fides substātia sperandarū rerū argumentū nō apparentiū vt dicit Heb. 11. q̄diu aūt anima corpi mortali vnit̄ non videt deū per essentiā. Exo. 33°. Non videbit me homo r̄c. Unde inquantū assentim⁹ credēdo hijs que nō videmus dicimur ambulare per fidē r non per speciē. Sic ergo patet r duoꝝ desideriorū incōpossibilitas qz nō possumus cū hoc corpe superindui celestē habitationē et ꝓptō hui⁹ qz per fidē ambulamus. ¶ Sequit̄ ꝓsequenter victoria vni⁹ desiderij de duobus scz desiderīū gratie cū dicit. Audemus r̄c. Et debz resumi sciētes supra post tū qz littera suspensiua est. vt dicat sic. Hoc inq̄ scientes quia dū sumus in hoc corpe r̄c. Audemus r bonā voluntatē habemus. Duo dicit quoꝝ vnū importat repugnantiā quā habet in volendo que fit per timorē mortis. Ubi enī non est timor non est audacia. Mā ex appetitu nature surgit timor mortis. ex appetitu gr̄e surgit audacia Jdeo dicit. Audem⁹. Aliud importat imperfectionez animi in desiderādo. quia nisi bene desideraret nō vinceret timor mortis cū sit valde naturalis. Et ideo nō solū oportet audere sed bonā voluntatē habere. i. cū gaudio velle. Licet enī ꝑm philosophū in actu fortitudis nō requirat gaudiū ad perfectionē virtutis sicut in alijs virtutib⁹. sed sozlum nō tristari. tamen qz fortitudo sanctoꝝ perfectioz est. non solū nō tristant in periculis mortis sed etiā gaudent. Phil. 1. Habens desideriū dissolui r̄c. Sed qđ audem⁹? Magis peregrinari a corpe id est remoueri a corpore per corpis dissolutionē quod est cōtra desideriū nature r presentes esse ad dūm id est ambulare per speciē quod est desideriū gratie. Hoc desiderabat. ps. qui dicebat: Sitiuit aīa mea ad deū viuū r̄c. Et nota ꝙ hic cōcludit eadē duo q̄ proposuit in principio. s. Scōo scz ꝙ si terrestris dom⁹ nostra huius habitatiōis dissoluat̄ ꝙ idē est qđ hic dicit. peregrinari a corpore et ꝙ habemus habitationē in celis nō manufactā r hoc qđ idem est ꝑsentes esse ad deū. Cōfutatur per hec verba error dicentiū animas sanctoꝝ decedentiū non statim post mortē deduci ad visionē dei r eius presentiā. sed morari in quibusdā mansionib⁹ vsqz ad diē iudicij. Nam frustra sancti auderēt r desiderarent peregrinari a corpe si non essent presentes ad deū. Et ideo dicendū est ꝙ sancti statim post mortē vident deū per essentiā r sunt in celesti māsione. Sic ergo patet ꝙ premiū qđ sancti expectāt est inestimabile. ¶ Sequit̄ de preparatione ad premiū que fit per pugnā contra temptatiōes r per exercitiū bonoꝝ operū. Et hoc est qđ dicit. Jdeo cōtendimus r̄c. Preparant aūt sancti ad hoc premiū tripliciter. scz placēdo deo. Scōo ꝓficiendo. primo ib.. Scientes autem timorē dei. Tercio abdicādo a se carnales affectus. ibi. Itaqz nos r̄c. Deo aūt placent resistendo malis. Et ideo dicit. Jdeo qz scz totū desideriū nostrū est ꝙ simus ꝑsentes deo. Contēdimus id est cū conatu nitimur seu studemus cū pugna et lucta cōtra temptatiōes dyaboli carnis r mūdi. Luce. 13. Contēdite intrare per angustā portam r̄c. Placere illi scz deo ad quē desideram⁹ esse presentes. r hoc sive absentes sive ꝑsentes illi sumus. qz nisi studeamus ei placere in vita ista dū sumus absentes. non poterim⁹ ei placere nec esse ei ꝑsentes in alia vita. Sap. 4. Placēs deo factus dilectus r̄c. ¶ Consequēter cū dicit. Oēs enī nos manifestari oportet r̄c. subdit causā qua re sancti contendūt placere deo. que quidē causa sumit ex cōsideratiōe futuri iudicij vbi nos oēs manifestari oportet. Ponit autem aplus quīqz conditiōes futuri iudicij. Primo enī ponit ipius vniuersalitatē. qz nullus excipiet ab illo iudicio. Et ideo dicit. Oēs nos id est oēs homines bonos r malos magnos r paruos. Ro. 14. Oēs stabim⁹ ante tribunal xp̄i Apoc. 20. Vidi mortuos pusillos r magnos stantes in cōspectu agni r̄c. Sed contra hoc objicit dupliciter. Primo qz videt ꝙ infideles nō veniēt ad iudiciū. nā qui non credit iā iudicatus est vt dicit. Joh. 3°. Scōo qz quidā erūt ibi vt iudices. Matth. 19. Sedebitis super sedes r̄c. Non ergo oēs erūt ante tribunal vt iudicent. Responsio. dicēdū ꝙ in iudicio duo erūt scz discussio meritoꝝ r quantū ad hoc non oēs iudicabunt. qz illi q̄ totaliter abrenūciauerūt sathane r pompis eius r per omnia adheserūt xp̄o non discutient qz iam dij sunt. Illi vero qui in nullo adheserūt xp̄o: nec per fidē nec per opera. similiter nō indigent discussione qz nihil habēt cum xp̄o. sed illi qui cū xp̄o aliquid habēt scz fidem. et in aliquo recesserūt a xp̄o scz per mala opera r praua desideria. discutient de hijs que contra xp̄m cōmiserūt. Unde q̄tum ad hoc soli xp̄iani peccatores manifestabūtur ante tribunal xp̄i. Item erit in iudicio ꝓlatio sententie r q̄tum ad hoc omnes manifestabunt. Sed de pueris nō videt quia dicitur vt referat vnusquisqz ꝓpria corporis ꝓout gessit. sed pueri nihil gesserūt in corpe. ergo r̄c. Sed hoc soluit glo. qz non iudicabunt ꝓ his que ipi gesserunt per se sed de his que gesserūt per alios. duz per eos crediderūt vel nō crediderūt: b aptizati vel nō baptizati fuerūt. Vel dam nabunt p peccato primi parētis. Scōo vero ponit iudicij certitudinē. In iudicio enī hominū multi decipi possunt dum quidā iudicant mali. qui tamen sunt boni r econuerso. Et hui⁹ ratio est. quia nō manifestant corda. sed in illo iudicio perfectissima certitudo erit. quia erit ibi manifestatio cordiū. Unde dicit. Manifestari. 1ª. corint. 4. Nolite ante tempus iudicare r̄c. Tercio ponit iudicij necessitatē. quia nec per interpositā personā nec per contumaciā poterit quis effugere iudiciū illud. Unde dicit Oportet id est necessariū est. Job. 19. Scitote esse iudiciū. Eccl̄ek. vltimo. Cuncta que fiūt adducet deus r̄c. Quarto ponit iudicis auctoritatē. Unde dicit. Ante tribunal xp̄i vt scz veniat ad iudicandū homines in eadē forma in qua

iudicatus est ab hoibus. vt existens in forma humana videat a bonis ⁊ malis. Mali enim nō possunt videre gloriā dei. Job. 5. Potestatē dedit ei iudiciū facere ⁊c. Tribunal autē dicit iudiciariā potestatē. ⁊ sumptū est ab antiqua ꝓsuetudine romanoꝝ. qui elegerūt tres tribunos plebis. ad quoꝝ officiū pertinebat dijudicare excessus cōsulum ⁊ senatoꝝ ⁊ loca istoꝝ vocabant tribunalia. Quito ponit iudicis equitatē. quia ꝓm merita ꝓpria erunt premia vel pene. Unde dicit Ut referat vnusquisq; ⁊c. Ro. 2°. Reddet vnicuiq; ꝓm opera sua. Et dicit corꝑis nō solum ꝓ his que facit motū corꝑoris sed ꝓ his que mente gessit. alias infideles nō punirent. Et ideo cū dicit corꝑoris intelligendū est id est ꝓ his que gessit dum vixit in corꝑore.

Lectio tercia.

Scientes ergo timorez dñi hominib⁹ suademus: deo autē manifesti sum⁹ Spero autez ⁊ in cōscientijs vestris manifestos nos esse. Non iterū cōmendam⁹ nos vobis: sed occasionē damus vobis gloriandi ꝓ nobis: vt habeatis ad eos q̄ in facie gloriant ⁊ non in corde. Sive enix mente excedimus deo. sive sobrij sumus vobis. Caritas enim xp̄i vrget nos estimātes hoc: quoniam si vnus ꝓ oibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt. Et ꝓ oibus mortuus est xp̄s: vt ⁊ qui viuūt: iam nō sibi viuāt: sed ei qui ꝓ ipis mortuus est ⁊ resurrexit.

Ostenso qualiter sancti se preparāt ad premiū eterne glorie: placēdo deo. hic ostendit cōsequenter quomō preparant se ad hoc ꝓficiendo ꝓximo. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit sollicitudinē suā quā habet de salute ꝓximoꝝ. Scō vero huiꝰ sollicitudinis causaz assignat ibi Caritas xp̄i vrget nos ⁊c. Circa primū tria facit. Primo ponit curā quā habet de salute ꝓximoꝝ persuadēdo eis. Scō excludit quandā falsam suspicionē ibi. Non iteruz nos ⁊c. Tercio ostendit q̄ etiam in modo docendi proximoꝝ vtilitatē intendat ibi. Sive enī mente ⁊c. Circa primū duo facit. Primo ponit studiū suū de vtilitate ꝓximorum. Scō manifestat hoc ibi. Deo autē ⁊c. Dicit ergo. Dico q̄ oportet nos manifestari ante tribunal ⁊c. Et hec cōsideratio inducit hoīes ad timendū iudiciū. Et ideo dicit. Scientes ergo timorē dñi id est q̄ pure ⁊ caste timendus sit dñs iesus xp̄us suademus hominib⁹ vt timeant ⁊ vt credāt. Job. 23. Considerans eū timore sollicitor. Je. 10. Quis nō timebit te o rex gentiū. Esa. 8. Dominū exercituū ipm sanctificate ⁊c. Sed quia aliquis posset dicere q̄ non ex gratia: sed ex comodo suo suadebat hoibus. Et ideo manifestat hoc esse falsuz duplici testimonio scz dei. Unde dicit. Deo autē manifesti sumus. quia scz ex timore dei loq̄mur. Deus enī videt intentionē cordis nostri. Je. 17. Prauū est cor hoīs ⁊ inscrutabile et quis cognoscet illud? Ego dñs ⁊c. Jo. 2. Ipse sciebat ⁊c. Item testimonio cōscientiarū ipoꝝ. Unde dicit. Spero aūt in conscientijs vestris ⁊c. ⁊ vere spero ex hoc me exhibuī vt vos scire possitis nos esse probatos. ⁊ firmiter hoc tenere. ⁊ si non cōfite amini ꝓx. ē. 4. Cōmendantes nosmetipos ad omnē conscientiā hominū ⁊c. ¶ Consequēter q̄ possent credere q̄ hoc dixerit ꝑ plus ad cōmendationē ꝓpriā: removet hāc suspicionē falsam dicēs. Non iterū nos cōmendamus vobis id est nō dicimus hoc ad cōmendationē nostrā. vt quasi iterū velimus nos cōmendare. Supra enim 3°. ⁊ etiā 1ª. corint. 3°. aliqua dixerat ad cōmendationē suam. Et ideo dicit. Iterū. infra. 10. Non enī qui seipm cōmendat ⁊c. Sed hoc dicimus ꝓpter vtilitatē vestram. Quasi dicat. Damus vobis occasionē gloriādi id est materiā gloriādi. Pseudo enī per elationē gloriabant dicentes se fuisse doctos ab aplis. qui fuerūt a dño scz a petro ⁊ iacobo qui erant colūne fidei. detrahētes in hoc apostolo quasi nō fuerit cum dño iesu ⁊ volentes eius doctrinā destruere. Ut ergo ⁊ corinthij haberēt in quo gloriarent cōtra ipos pseudo scz de gratia aplo data ⁊ vt eos refellant ⁊ non seducātur ab eis. ideo dicit hoc. Unde subdit. Ut habeatis ad eos id est cōtra eos vel ad eos reprimendos quid possitis dicere. Ad eos dico. qui in facie gloriant et non in corde. Qđ tripliciter exponit. Primo sic. In facie gloriant id est interioriḃ⁹ observantijs legalibus. q̄ ad litterā docebāt seruare legalia. Et nō in corde id est in virtute xp̄i que est in corde. q̄ in spiritualiḃ⁹ sicut aplus qui in virtute crucis xp̄i dicebat. Mihi autē absit gloriari ⁊c. Item in facie gloriabant id est in cōspectu hominū sicut hypocrite faciūt. et non in corde id est in testimonio conscientie. sicut apostol⁹. Unde dicit. Gloria nostra hec est ⁊c. Vel in facie gloriant. quia aliqua pretendebāt exterius que tamē non ita sentiebāt interius in corde scz q̄ dicebāt se doctos ab apostolis. ⁊ sequerent eoꝝ doctrinaz quā nitebant destruere. Patet ergo qualiter apostol⁹ in docendo proximoꝝ salutē procurabat. ¶ Sequit videre quomō ipsoꝝ salutē procurabat etiā in modo docēdi. Unde dicit. Sive enī mente ⁊c. Quod exponit dupliciter. Uno modo sic. vt aplus dicat se excedere quādo loquitur eis cōmendando se sobriū esse quādo loquit de cōmendatione ꝓpria. ꝑm hoc dicit. Quocūq; modo doceam⁹. vel est honor dei. vel vtilitas ꝓximi. quia si excedimus mente id est cōmendamus nos. deo scz est id est ad honorē dei vel de seruādo iudicio dei sive sobrij sumus id est non alta dicamus de nobis. Hoc est vobis id est ad vtilitatē vestrā. Sed aliter ⁊ est magis litteralis sensus. Dico q̄ damus vobis occasionē gloriandi ꝓ nobis. quia nos in omnibus que facimus ⁊ etiā in modo faciēdi intendimus bonū vestrum. Unde sciendū est q̄ apostoli sunt medij inter deū ⁊ populū. Deutro. 5. Ego sequester ⁊ medius fui ⁊c. Oportebat ergo q̄ haurirēt a deo quod effunderēt populo. Et ideo necessariū erat q̄ quādoq; eleuarent se per cōtemplationē in deū ad percipiendū celestia. quādoq; conformarēt se populo ad tradendū que a deo perceperant. ⁊ hoc totū in eoꝝ vtilitatē cedebat. Et ideo dicit. Sive enī excedimus mēte. id est eleuamur ad hoc q̄ percipiamus dona gratiarū ⁊ hoc vt deo scz vniamur qđ fit per excessū rerū temporaliū. ꝑs. Ego dixi in excessu meo. Dyo⁹. Est enī extasim faciens diuinus amor ⁊c. Sive sobrij simus id est cōmensuremus nos vobis tradēdo diuina precepta hoc est vobis. id est ad vtilitatē vestrā. Sobrietas enim idē est qđ cōmensuratio. Bria enī in greco idē est qđ mēsura. Nec sobrietas nō opponit ebrietati que est de vino que ad bella trahit in terra. sed opponit ebrietati que est a spiritu sancto que rapit hominē ad diuina de qua dicit Cant. 5. Bibite amici ⁊ inebriamini carissimi. Nam illa scz sobrietas est ꝓpter vtilitatē proximi. sed hec ebrietas est ꝓpter amorē dei. Huiusmodi aūt descensus signatus est per descensum angeloꝝ per scalam quā vidit Jacob. Geñ. 28. Job. 1. Videbitis celū apertū ⁊c. ¶ Consequēter ē dicit. Caritas autē xp̄i ⁊c. Subiūgit apostolus causaz premisse sollicitudinis. que quidē est caritas xp̄i. Circa hoc autē duo facit. Primo ostendit se vrgeri a caritate xp̄i: ad procurandā salutez proximoꝝ. Scō ostendit vnde prouocet caritas xp̄i in ipo ibi. Estimantes hoc ⁊c. Dicit ergo. Dico q̄ sive excedim⁹ deo sive sobrij simus vob̄

est ad vtilitatē vestraz. Et huiꝰ causa est. quia caritas xpi vrget nos ad hoc. Et dicit vrget quia vrgere idem est qđ stimulare. Quasi dicat. Caritas xpi quasi stimulꝰ stimulat nos ad faciendū ea que caritas imperat vt scz ꝓcuremus salutē proximorū. Hic est effectus caritatis. Ro. 8. Qui spiritu dei aguntᵘ id est agitantᵘ ꝛc. Canti. 8. Lampades eius vt lampades ignis ꝛc. Unde autē proueniat iste stimulus caritatis. ostendit cōsequenter subdēs. Estimātes hoc quoniā si vnus ꝛc. Et primo assignat rationez huius. Scđo exponit ibi. Et ꝓ omnibus mortuus est ꝛc. Dicit ergo. Dico qꝛ oīa pro vobis facimus qz vrget nos caritas xpi. quia estimamꝰ qꝛ si vnus scz xps pro oīnibus mortuus est: qꝛ etiā nos ita viuamus id est ad vtilitatē vestrā qꝛ etiā nobis mortui simus id est nihil curemꝰ de nobis. sed de xpo ꝛ de his que xpi sunt. Et hoc est quod dicit Si vnus ꝛc. Ro. 5. Cōmendat deus suam caritatē in nobis ꝛc. 1ᵉ. Petri. 2°. Xpus passus est ꝓ nobis ꝛc. Quod ergo infert. Ergo omnes mortui sunt. exponit tribus modis. Primo vt dicat omnes mortui sunt morte peccati in adam. Non enī esset necessariū qꝛ xpus pro omnibꝰ morꝛet nisi omnes mortui fuissent morte peccati in adam. 1ᵉ. cozinth. 15. Sicut in adā omnes ꝛc. Scđo vt dicat. Omnes mortui sunt scz veteri vite. Xpus enī mortuus est ad delenda peccata. Ergo oēs debent mori veteri vite. scilicet peccāti ꝛ viuere vita iusticie. Ro. 6. Qꝛ enim mortuus est peccato ꝛc. ita ꝛ vos estimate vos mortuos esse ꝛc. Tercio ꝛ magis litteraliter. Ergo mortui sunt omnes id est ita debet se quilibet reputare ac si esset mortuꝰ sibijpsi. Col. 3. Mortui estis ꝛc. Et hunc modum exponit consequēter cum dicit. Et pro omnibus mortuus est xpus. 1ᵉ. Joh. 2°. Mortuus est vt viuamus christo. Unde subdit. Ut ꝛ qui viuit scilicet vita naturali. tam nō sibi viuat id est nō propter seipm ꝛ ꝓpter bonū suum tantū. sed ei qui pro ipis mortuus est ꝛ resurrexit scz xpo. id est totā vitaz suā ordinet ad seruitiū ꝛ honorē xpi. Hal. 2. Viuo ego iaz non ego ꝛc. Eccl. 29. Fratiā fideiussoris tui ne obliuiscaris ꝛc. Et hoc ratio est quia vnusqsqz operās sumit regulam operis sui a fine. Unde si xpus est finis vite nostre vitam nostrā debemus regulare nō fm voluntatē nostram sed fm voluntatē xpi. Sic enim ꝛ xpus dicebat. Joh. 6. Descendi de celo nō vt facerē voluntatē meam ꝛc. Nota autē qꝛ duo dicit scz qꝛ mortuus est xpus ꝛ qꝛ resurrexit ꝓ nobis. Ubi duo exiguntur a nobis. Quia enim mortuus est pro nobis ꝛ nos debemus mori nobismetipīs id est ꝓ ipo abnegare nosipos. Unde dicebat. Luc. 9. Qui vult venire post me abneget semetipm ꝛc. Quia vero xpus resurrexit pro nobis. ꝛ nos debemus ita mori peccato ꝛ veteri vite ꝛ nobisipsis. qꝛ tamen resurgamus ad nouam vitam xpi. Rom. 6. Quomodo xps surrexit a mortuis per gloriā patris ita ꝛ nos in nouitate ꝛc. Et ꝓpter hoc dominus nō dixit solum abneget semetipm ꝛ tollat crucē suam. sed addidit ꝛ sequat me scz in nouitate vite proficiendo in virtutibus. ps. Ibūt de virtute in virtutē ꝛc.

Lectio quarta.

Itaqꝫ nos ex hoc neminez nouimus scōm carnē. Et si cognouimus scōm carnē xpm iam nouimus: Si qua ergo in xpo noua creatura vetera transierunt: ecce facta sunt omnia noua.

Posito quomodo sancti ꝓparant se ad susceptionē glorie celestis placendo deo ꝛ proficiendo proximo. hic consequēter ostendit quomodo ꝓparant se ad hoc idem abdicando a se carnalē affectuz. Et circa hoc tria facit. Primo ponit abdicationē carnalis affectus Secūdo excludit instantiam. ibi. Et si cognouimus ꝛc. Tercio concludit intentum. ibi. Si qua ergo in christo ꝛc. Dicit ergo primo. Exquo ergo adeo certi sumus de gloria eterna. Ita qꝛ nos ex hoc neminē scōm carnem nouimus. Ubi nota qꝛ scōm carnem est quedā determinatio. ꝛ potest dupliciter exponi: scōm qꝛ dupliciter cōstructio fieri potest. Uno modo vt ly scōm carnem construatur cum hoc accusatiuo neminē. ꝛ sic exponit glo. Neminem scōm carnem. id est carnaliter viuentem approbamus. Exquo enim quilibet debet mori: non approbamus eum qui carnaliter viuit. Et hoc modo accipit caro. Rom. 8. Uos autem in carne non estis ꝛc. Alio modo neminē scōm carnem. id est fm carnales legis obseruantias viuentē nouimus. id est approbamus: ꝛ hoc modo accipit caro. Phil. 3. Qui confidunt in carne. id est in carnalibus legis obseruantijs ꝛc. Tercio neminē scōm carnē. id est scōm carnis corruptionem nouimus. id est reputamus. Licet enim fideles adhuc carnem corruptibilē gerant tamen in spe iam habēt corpus incorruptibile. Unde nō reputant se scōm qꝛ modo carnem corruptibilē habent sed scōm qꝛ habituri sunt corpus incorruptibile. Hoc modo accipit caro. 1ᵉ. cozint. 15. Caro ꝛ sanguis regnū dei nō possidebūt. Alio modo potest construi vt ly scōm carnē construat cum hoc verbo nouimus. Et sic est sensus. Dico qꝛ exquo non debemus nobis viuere sed ei qui ꝓ nobis mortuus est. itaqꝫ nos ex hoc neminē scōm carnem nouimus. id est nō sequimur in aliquo carnalē affectum nec aliquez hoc modo reputamus. Et hoc modo accipit illud Deut. 33°. Qui dixerit patri suo ꝛ matri nescio vos ꝛc. Et sic ly scōm carnem refertur ad cognoscentē. sed in prima expositōe referebatur ad cognitū. Quia vero aliquis posset dare instantiam de xpo quod saltem cognouisset eum scōm carnē. ideo consequēter hoc remouet dicens. qꝛ si cognouimus ꝛc. Circa quod sciendū est qꝛ manicheus adducebat verba ista pro se in fulcimentū sui erroris. Ipe enim dicebat xpm nō habuisse verū corpus. nec fuisse ex semine dauid natū. Et sic August. dicit in libro cōtra faustum. Si quis cōtra eum allegaret verbū apostoli ad Ro. 1. Qui factus est ei ex semine dauid scōm carnē, ꝛ illud. 1ᵉ. Thi. 3. Et manifeste magnū est pietatis sacramētū quod manifestatū est in carne ꝛc. ꝛ. 2ᵉ. Thi. 2°. Memor esto dominū iesum xpm resurrexisse a mortuis ex semine dauid ꝛc. Respondebat qꝛ apostolus aliquādo fuerat huiꝰ opinionis scz qꝛ fuisset ex semine dauid ꝛ qꝛ verū corpus habuisset: sed postea hanc opinionē mutauit ꝛ correxit se hic. Unde dicebat Et si cognouimus scōm carnem xpm id est si fuerimus aliquādo huius opinionis qꝛ xpus habuisset veram carnē. sed nūc iam nō nouimus id est modo mutauimus illā opinionē et non credimus ita. Quod quidē dupliciter improbat Augusti. primo quia de eo quod falso putamus nullus dicit nouimus sed opinamur. Cū ergo apostolꝰ vtatur hic hoc verbo cognouimꝰ videtur qꝛ nō aliquādo falso putauerit Secundo quia supra apostolus dicit. Neminē nouimus scōm carnem. Si ergo verū esset quod dicit Manicheus apostolus nullū cognosceret habere verum corpus. quod est falsum. Est ergo falsū quod manicheus dicit. Et ideo aliter est exponendū scōm veritatē ꝛ dupliciter. Uno modo vt sumat hic caro pro corruptiōe carnis. 1ᵉ. cozinth. 15 Caro ꝛ sanguis ꝛc. Et tūc est sensus. Et si cognouimꝰ aliquando xpm scōm carnem id est habere eū carnem corruptibilē ante passionem. sed nūc iam non nouimus scz eum habere carnē incorruptibilē. qz Rom. 6. dicitur xpus resurgens ex mortuis iam nō moritur ꝛc. Alio modo scōm glo. vt ly si aliquādo scōm carnem xpm cognouimus referatur ad statū pauli ante conuersionē ad xpm. Quod vero sequit sed nūc iam non nouimus, referatur ad statum

116

eius post cõuersionẽ. Et sic est sensus. Et ego ꝛ alij iudei infideles aliquando idest ante conuersionẽ meã cognouimus xp̃m scõm carnẽ. id est scõm ꝙ carnaliter opinati sumus de xp̃o scz eum esse tantũ hominẽ et ꝙ venit tantum ad carnales obseruantias legis. sed iam id est postꝫ conuersus sum nõ nouim⁹. id est hec opinio cessauit. Ymmo credo ꝙ sit verus deus ꝛ ꝙ non sit colendus per carnales obseruantias. Unde dicebat. Gal. 5. Si circumcidimini xp̃us nihil vobis ꝓderit. Potest ꝛ aliter exponi: vt hoc quod dicit ꝛ si cognouimus ꝛc. dicat apostol⁹ in persona omniũ apostolorꝫ xp̃i: et sic videtur respõdere vltime expositiõi huius quod dicitur neminẽ cognouimus. Unde sciendũ est ꝙ August. exponẽs illud. Joh. 16. Expedit vobis vt ego vadam. Ubi ratio dñi ad hoc subdit. si eñ non abiero paraclytus non veniet ad vos. Dicit ꝙ hoc ideo erat quia discipuli carnaliter amantes xp̃m afficiebantur ad ip̃m sicut carnalis homo ad carnalẽ amicum. et sic nõ poterant eleuari ad spiritualẽ dilectionẽ que etiam ꝓ absente multa facit pati. Ut ergo radicaretur in eis affectus spiritualis qui est a spiritu sancto ꝛ cessaret carnalis: dixit eis domin⁹. Pax vobis ꝛc. Hoc ergo apostol⁹ in persona omniũ discipulorũ cõmemorans dixit. Et si cognouimus id est si adhesimus xp̃o aliquãdo scz quãdo nobiscuz erat presentia corporali scõm carnem. id est scõm carnalẽ affectum sed iam nõ noui id est iam iste affectus cessauit a nobis per spiritũ sanctum qui datus est nobis. ¶ Consequenter cũ dicit. Si qua igit̃ in xp̃o ꝛc. Ex premissis concludit quendã effectum esse consecutũ scz nouitatis in mũdo. et ideo dicit. Si qua igitur. id est si aliqua in xp̃o. id est in fide xp̃i. vel per xp̃m noua creatura est facta Gal. 5. In xp̃o iesu neꝫ prepuciũ neꝫ circũcisio ꝛc. Ubi notandum ꝙ innouatio per gratiã dicit creatura. Creatio enim est motus ex nihilo ad esse. Est autẽ duplex esse: nature ꝛ esse gratie. Prima creatio facta fuit qua creature ex nihilo producte sunt a deo in esse nature. ꝛ tunc creatura erat noua. sed tamen ꝓ peccatũ inueterata est. Tren. 3. Uetustam fecit pellẽ meam ꝛc. Oportuit ergo esse nouã creationẽ per quam producerent in esse gratie. que q̃dez creatio est ex nihilo. quia qui gratia carẽt nihil sunt. 1ª. cor. 13. Si nouerim mysteria omnia ꝛc. caritatẽ autem nõ habeam ꝛc. Job. 18. Habitẽt in tabernaculo illius socij ei⁹ qui non est. i. peccati. Aug⁹. Peccatũ eñ nihil est. ꝛ nihil fiũt homines cũ peccant. Et sic patet ꝙ infusio gratie est quedaz creatio. Si ergo aliqua creatura facta est noua per ip̃m: vetera transierũt ei. Hoc quidem sumptũ est Leuitici. 26. vbi dicit Mouis superueniẽtibus vetera ꝓiicietis. Ex quo sic argumentabãt. Si oñia noua facta sunt et scõm legem nouis superueniẽtibus vetera sunt ꝓiicienda ergo si qua creatura est: vetera transierũt ei. id est transire debẽt ab eo. vetera autẽ que transire debẽt sunt legalia. Ro. 7°. Seruiamus in nouitate spiritus. ꝛ nõ in vetustate littere. Item errores gentiliũ. Esa. 26. Uetus error abij ꝛ. Item corruptiões peccati. Rom. 6. Uetus homo noster ꝛc. Quib⁹ quidẽ in nobis transeũtibus virtutes cõtrarie bijs vicijs debent in nobis innouari. Apoc. 21°. Et dixit qui sedebat in trono. Ecce noua facio oĩa.

Lectio quinta.

OMnia autem ex deo qui nos reconciliauit sibi per xp̃m: et dedit nobis ministeriũ reconciliationis. Quoniam quidem deus erat in xp̃o mũdum reconciliaus sibi. non reputans illis delicta ipsorum. ꝛ posuit in nobis verbum recõciliationis. Pro xp̃o ergo legatione fungimur tanq̃ deo exhortante per nos Obsecramus pro xp̃o: reconciliamini deo. Eum qui non nouerat peccatum pro nobis peccatũ fecit: vt nos efficeremur iusticia dei in ipso.

Postꝫ apostolus in superiorib⁹ tractauit de premio sanctorꝫ ꝛ de preparatiõe ad susceptionẽ eius: hic consequẽter agit de causa vtriusq̃. Et circa hoc tria facit. quia primo ostendit auctorẽ omniũ predictorꝫ esse deum. Secũdo cõmemorat beneficiũ a xp̃o collatum. ibi. Qui reconciliauit ꝛc. Tercio beneficij vsum. ibi. Pro xp̃o ergo legatione ꝛc. Dicit ergo. Dixi ꝙ intendimus salutẽ proximorꝫ ꝛ vetera transierũt. sed hec omnia sunt nobis ex deo patre. vel ex deo auctore. Rom. 11. Ex ip̃o et in ip̃o ꝛ per ipsum sunt omnia Jaco. 1. Omne datũ optimũ ꝛc. Sequit̃ beneficiũ susceptũ a deo ibi. Qui reconciliauit ꝛc. Ubi primo ponit ip̃m beneficiũ collatum. Secũdo exponit ibi. Quoniã quidem deus ꝛc. Cõmemorat autẽ duplex beneficiuz per xp̃m collatũ. Unuz cõmune. aliud speciale. Cõmune quidem toti mũdo scz recõciliationis ad deum. ꝛ hoc est quod dicit. Qui scz deus pater recõciliauit. id est pacificauit nos sibi ꝛ hoc per xp̃m. id est per incarnatũ verbuz. Homies enim erant inimici dei ꝓpter peccatũ. xp̃us autem hanc inimicitiã abstulit de medio: satiffactiõe pro peccato. Et fecit concordiã. Col. 1°. Pacificans per sanguinem crucis eius siue que in terris: siue que in celis ꝛc. Et ideo dicit. per xp̃m. Rom. 5. Recõciliati sumus deo per mortẽ ꝛc. Speciale autẽ beneficiũ est apostolis collatum scz ꝙ ipi sint ministri huius reconciliatiõis. Unde dicit. Et dedit nobis aplis vicarijs xp̃i ministeriũ huius reconciliatiõis. Supra. tercio Mistros nos elegit ꝛc. ꝑs. Sciant mõtes id est apostoli pacẽ populo scz a domino. ¶ Consequẽter cũ dicit. Quoniã quidẽ ꝛc. Exponit quo dixit. primo primũ. Scõo secundũ. ibi. Posuit in nobis ꝛc. Dicit ergo. Dico ꝙ deus recõciliauit nos sibi. et hoc modo. Inimicitie eñ inter deuz ꝛ hominẽ erant ꝓpter peccatũ. vt dictũ est. scõm illud Esa. 59. Peccata vestra diuiserũt ꝛẽ Destructo ergo peccato per mortẽ xp̃i. inimicitie iã solute sunt. Et hoc est quod dicit. Quoniã quidẽ deus erat in xp̃o per vnitatẽ essentie. Joh. 14. Ego in patre ꝛ pater in me est. Uel deus erat in xp̃o per xp̃m mundum sibi recõcilians. Ro. 5. Reconciliati sumus deo ꝛc. Et hoc nõ reputans illis delicta ip̃orꝫ. id est non habens in memoria illorꝫ delicta tam actualia ꝙ originalia ad puniendũ: pro quibus xp̃us plene satiffecit. Et scõm hoc dicitur nos recõciliasse sibi inquantũ nõ imputat delicta nostra nobis. ꝑs. Beatus vir cui nõ imputabit domin⁹ peccatũ. ¶ Consequẽter cũ dicit. Et posuit in nobis ꝛc. Exponit secundũ scz de beneficio aplis collato. Quasi dicat Hoc modo dedit nobis ministeriũ recõciliatiõis quia posuit in nobis verbũ reconciliatiõis. id est dedit virtutẽ et inspirauit in cordibus nostris vt annũcienmus mũdo hanc reconciliationẽ esse factam per xp̃m. Et hoc faciẽdo inducimus homies vt conformẽt se xp̃o per baptismũ. Je. 1°. Ecce dedi verba mea ꝛc. ¶ Consequẽter cum dicit. Pro xp̃o ergo legatiõe ꝛc. Ostendit vsum beneficij ꝛ primo ꝙtum ad secundũ beneficiũ collatũ apostolis. Scõo ꝙtum ad primũ collatũ omnibus. ibi. Obsecramus pro xp̃o ꝛc. Dicit ergo. Exquo deus posuit verbũ reconciliatiõis debemus eo vti. Et hoc est ergo ꝙ fungimur legatione pro xp̃o id est sumus legati xp̃i. Ephe. 6. Pro quo legatione fungimur in cathena ista ꝛc. Et ydoneitas ad hãc legationem est nobis ex virtute dei que est in me. Et ideo dicit. Tanꝫ deo exhortãte per nos: quia deus qui in nobis loquitur dat nobis ydoneitatẽ ad hanc legationẽ. Matth. 10. Non vos estis qui loquimini ꝛc. Infra. 13°. An expes

rimentum queritis eius qui in me ꝛc. ¶Consequenter cum dicit. Obsecramus ꝛc. Subdit quantuz ad vsum pximi beneficij. Et primo inducit ad vsum. Secundo ostēdit vnde assit nobis facilitas ad ipsum vsum ibi. Cum enim qui ꝛc. Dicit ergo. Exquo deus fecit reconciliationē: et nos sumus legati dei in hoc obsecramus ꝛc. Blande alloquitur cum posset imperare. 2. Ti. vltimo. Argue. obsecra. increpa ꝛc. Ad phile. ℘Potestatem habens imperandi ꝛc. Obsecramus inquā ꝑ christo id est ꝓpter amorem christi reconciliamini deo. Videtur aūt hoc esse contrariū ei quod dicit q deus reconciliauit nos sibi. Si ergo ipse reconciliauit quid necesse est vt nos reconciliemur. Jam eñ reconciliati sumus. Ad hoc dicendū q deus reconciliauit nos sibi vt causa efficiens scz ex parte sua. sed vt sit nobis meritoria: oportet etiam q fiat reconciliatio ex parte nostra. Et hoc quidem fit in baptismo et in penitentia. ⁊ tunc cessamus a peccatis. Unde autez assit nobis huiusmodi facultas reconciliandi deo ostendit ex hoc scz q dedit nobis potestatem iuste viuendi qua possum⁹ abstinere a peccatis: et hoc faciēdo reconciliamur deo. Et ideo dicit. Eum qui non ꝛc. Quasi dicat. Bene potestis reconciliari. quia deus scilicz pater eum scilicet christuz qui non nouerat peccatum. 1. ℘e. 2. Qui peccatuz non fecit ꝛc. Jo. 8. Quis ex vobis arguet me ꝛc. ¶℘ro nobis fecit peccatuz. Quod tripliciter exponit. Uno modo quia consuetudo veteris legis est vt sacrificium ꝓ peccato peccatum nominet Osee. 4. ℘eccata populi mei comedent id est oblata ꝑ peccato. Tūc est sensus. Fecit peccatum id est hostiam vel sacrificium ꝑ peccato. Alio modo quia peccatum aliquando sumitur ꝑ similitudine peccati vel ꝑ pena peccati. Ro. 8. Misit deus filium suuz in similitudine peccati ꝛc. id est de similitudine peccati damnauit peccatum. Et tunc est sensus. Fecit peccatum id est fecit eum assumere carnem mortalem ⁊ passibilem. Tertio modo quia aliquando dicitur hoc esse hoc vel illud nō quia sit: sed quia opinant homines ita esse. Et tūc est sensus. Fecit peccatum id est fecit eum reputari peccatorez. Esa. 53. Cum iniquis reputatus est. Et hoc quidem fecit vt nos efficeremur iusticia id est vt nos qui peccatores sumus efficeremur non solum iusti: immo ipsa iusticia id est iustificaremur a deo: vel iusticia quia non solum nos iustificauit: sed etiam voluit q per nos alij iustificarent. Justicia dico dei non nostra. Et in christo id est per christū. Uel aliter vt ipse christus dicatur iusticia. Et tunc est sensus. vt nos efficeremur iusticia id ēvt inhererem⁹ christo per amorem ⁊ fidem: qui christus est ipsa iusticia. Dicit autē dei vt excludat iusticiam hominis que est qua homo confidit de ꝓprijs meritis Ro. 10. Ignorantes dei iusticiam ꝛc. In ipso scz xp̄o id est ꝑ christum. qz ipse factus ē nobis iusticia. 1. cozin. 1.

Incipit capitulum sextū

HDiuuantes autez exhortamur ne inuacuum gratiam dei recipiatis. ait eniz tempore accepto exaudiui te: et in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Nemini dantes vllam offensionez vt non vituperetur ministerium nostrum: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros. In multa patientia. in tribulationibus. in necessitatibus. in angustiis. in plagis. in carceribus. in seditionibus. in laborib⁹. in vigilijs. in ieiunijs.

Supza apostolus cōmendauit ministerium apostolatus: hic cōsequenter ipsum ministeriū sibi cōmissuz ad vtilitatem subditorum exequit. Et circa hoc duo facit. ℘primo hortat eos in generali ad oīa que cōmuniter sunt necessaria ad bonā vitam. Secundo hortat eos de quodā speciali suffragio fiendo sanctis in hiernsalem. et hoc octauo ca ibi. Notū aūt vobis facim⁹ frēs ꝛc. Circa ꝓmū aūt duo facit. ℘primo hortat eos ad bona presentia. Secundo cōmendat eos de bonis in ꝑterito factis. ⁊ hoc septimo ca. ibi: Has igit habentes ꝓmissiones ꝛc. Circa ꝓmū tria facit. ℘primo hortat in generali q gratia dei non vrat̄ in uanum. Secūdo ostēdit gr̄am dei eis esse collatā ibi. Ait eñ tempore accepto ꝛc. Tertio docet eos in speciali modum vtendi dicta gratia ibi. Nemini dantes vllam offensionem ꝛc. Dicit ergo ꝓmo. Exquo facultas adest nobis ad bene opandum ⁊ hoc ē gr̄a dei. nos aūt ad hoc ꝑ xp̄o legatione fungimur. Jdeo adiuuātes nos scz ꝑdicationibus exemplis ⁊ exhortationib⁹. ℘uer. 18. Frater q̄d adituat a fratre ꝛc. Uel adiuuātes scz deū. 1. cozin. 3. Adiutores dei sumus. Sz ꝓtra Esa. 40. Quis adiuuit spm̄ dñi ꝛc. Non ergo bene dicit. Adiuuātes deum. Rñsio. q iuuare deuz pot est intelligi vel ei vires ministrare ad aliq̄d agendum ⁊ sic nullus iuuat deum nec iuuare potest. Uel eius mandatū exequi: ⁊ sic sancti hoies deuz iuuare dicūt exeq̄ndo eius mandata. Nos inq̄ sic iuuantes hortamur vos. Ro. 12. Qui exhortat ꝛc. Hoc scz exhortamur ne in uacuum gratiam dei recipiatis. Quasi dicat. Ne receptio gratie sit vobis inutilis ⁊ vacua. Quod tunc contingit quādo ex perceptionee gratie quis non sentit fructuz. Qui quidē duplex est scz remissio peccatoꝝ Esa. 27. Hic est oīs fructus ꝛc. Et vt homo iuste viuē do ꝓueniat ad gloziam celestem. Ro. 6. Habetis fructū vestrū ꝛc. Quicūq; ergo gratia ꝓcepta non vtit̄ ad vitandū peccata ⁊ cōsequendū vitam eternam: hic gratiā dei in vanum recipit phil. ⁊. Non in vacuū cucurri ꝛc. Et ne aliquis dubitaret de ꝓceptione hui⁹ gratie a deo. ideo consequēter aplūs ꝓbat eos iam recepisse gratiam hanc: vel paratā habere ad recipiendū dicens. Ait eñ tempore ꝛc. Et circa hoc duo facit. ℘primo inducit auctoritatē ꝓphete. Secundo inducta adaptat ad ꝓpositum ibi. Ecce nūc tempus ꝛc. Dicit ergo primo. Dico q paretis vos ad fructuose ꝓcipiendus gratiā q̄ vobis est collata vel parata. Ait eñ dñs per Esa. 49. Tempore accepto ꝛc. Circa qō sciēdū est q dom⁹ dicit facere nobis gr̄am vel exaudiendo nos in petitionibus nostris. vel iuuando in opationib⁹ nostris. sed exaudit vt ꝓcipam⁹ qō petimus. Jac. 1. Si quis indiget sapientia postulet ꝛc. Adiuuat vt ꝓficiam⁹ qō operamur. ꝑs. Nisi q dom⁹ adiuuit me ꝛc. Et hec duplex est gr̄a: ꝓueniens scz ⁊ coopans vel subsequēs que quidē necessaria est nobis ad obtinendum. Et ꝓmo gratiā ꝓueniente quam optare debemus vt simus accepti a deo. ꝑs. ℘ro hac orabit ad te oīs sanctus. Et ꝑtum ad hoc dicit. In tempore accepto id est acceptionis ⁊ gratificationis. hoc eñ accepto fit quod gatis fit. Ro. 4. Beatitudinem hominis cui deus accepto fert iusticiam ꝛc. Exaudiui te id est acceptaui te. Uel in tempore accepto id est in tempore gratie. Et hoc modo gratia ꝓueniens dicitur illa per quam liberamur a peccatis. Gratia vero subsequens dicitur per quam virtutes nobis et perseuerantia in bono conferuntur. Secundo necessaria est nobis gratia cooperans et hanc petebat. ꝑs. Et misericordia eius subsequatur me ꝛc. Et quātum ad hoc dicit: In die salutis adiuui te. Tempus enim ante christum non fuit dies sed

Explanatio sancti Thome

nor. Ro. 13. Nox precessit ꝛc. Sed tempus christi dicitur dies: et non solum dies sed dies salutis. Ante enim non erat salus: quia nullus ad finem salutis perueniebat. scz ad visionem dei. sed modo quando iam nata est salus in mundo homines salutez sequunt. Matth. j. Vocabis nomen eius Jesum. Ipse enim saluum faciet populum ꝛc. j. Pe. 4. Operamini vestram salutez. Et hoc fit auxilio gratie cooperantis qua per nostra opera peruenimus ad vitam eternam ℣philipen. 2. Deus est qui operatur. ꝛc. ¶ Consequenter auctoritatē inductam adaptat ad ꝓpositum dicens. Ecce nūc ꝛc. Quasi dicat. Hec que dixit dominus de tempore gratie ꝑ ꝓphetē implenē modo. q̄a ecce nunc tempus acceptabile id ē gratificatiōis ꝑ quaz exaudimur a deo. qz iam venit plenitudo temporis scz incarnationis xpi. Gal. 4. Et hoc ꝙtum ad ꝑmām partem auctoritatis. pē. Tempus beneplaciti deus. Ecce nunc dies salutis: in quo scz adiuti gratia cooperante possum⁹ operari ad consequendū salutem eternam Jo. 9. Me oportet operari ꝛc. Gal. 6. Dum tempus habem⁹ ꝛc. ¶ Cōsequenter cum dicit. Nemini dantes ꝛc. Docet modū vtendi gratia eis collata. Et ꝑmo in generali qualiter scz inuacuum nō recipiat. Secūdo in speciali ibi. In multa patiētia ꝛc. Dicit ergo. sic vtendū est gratia vt dantes nemini vllam offensionē. Nam gratia ad duo dat: scz ad vitandū mala et ad operandū bona. Et ideo duo docet: vt scz vitemus mala et ꝙtuz ad hoc dicit. Nemini dantes ꝛc. quod potest dupliciter exponi. Uno modo vt referat ad apl̄os. quasi dicat. Nos adiuuantes vos exhortamur. Nos dico nemini vllam dantes offensionem. qz si ꝑ malā vitam aliquos offenderemus vituperaretur ministeriuz nostrum ⁊ contemneretur predicatio nostra. Ro. 2. Nomen dei per vos blasphematur Gregorius. Cuius vita despicitur restat vt eius predicatio contemnatur. Unde publicus et famosus peccator cauere debet sibi ne predicet als peccat. pē. ℣peccatori autē dixit deus ꝛc. Alio modo vt referat ad subditos. q̄si dicat. Hortamur vos ne inuacuū ꝛc. Nos dico nemini dantes vllam ꝛc. id est non faciētes aliquid vnde alij scandalizenť. 1. Cozin. 10. Sine offensione estote ꝛc. Ro. 14. Nō ponatis offendiculuz ꝛc. Et ratio hui⁹ est vt non vituperet ꝛc. id est ita reprehēsibiliter vos habeatis vt ministeriū nostruz id est apl̄atus noster nō vituperet. Quando em̄ subditi male se habent vituperiū est prelatis. 1. ℣pe. 2. Conuersationē vestrā inter gentes ꝛc. Uel vt non vituperetur cōmune ministeriuz quo ad vos et nos q̄ sumus ministri dei. Nos dico sum⁹ ministri dei ad exequendū voluntatem eius in nobis ⁊ in alijs. Sed vos ad exequendū voluntatem eius in vobis tantū Esa. 61. Uos sacerdotes dñi vocabimini ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Sed in oñibus exhibeam⁹ ꝛc. Docet eos modum vtendi percepta gratia ꝙtum ad bona operāda. Dicit ergo. Memini demus vllaz offensionē. sed exhibeam⁹ nos ⁊ vos opere ⁊ sermone in omnib⁹ q̄ ad virtutes pertinent tales quales debent esse ministri dei. vt scz cōformemus nos deo faciendo eius voluntatē. Ecc. 10. Fm iudicē populi: sic ⁊ ministri eius. 1. cor. 4. Sic nos existimet homo vt ministros ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. In multa patientia ꝛc. Ostendit in speciali quō nos debemus exhibere sicut dei ministros in vsu gratie collate. Et hoc ꝙtuz ad tria. ℣Primo ꝙtum ad exteriorē operationē. Secundo ꝙtum ad maiorem deuotionē ibi. Os nostrum patet ꝛc. Tertio ꝙtum ad infidelium vitationez ibi. Nolite iugū ducere ꝛc. Circa ꝑmū tria facit: fm tria in quib⁹ consistit operatio exterior. ℣Primo em̄ consistit in sufferentia malorū. Et ꝙtuz ad hoc dicit. In multa patientia ꝛc. Secūdo in operatione bonorū. ⁊ ꝙtum ad hoc dicit. In castitate ꝛc. Tertio in mutua cooperatione bonor ad mala. ⁊ ꝙtum ad hoc dicit. ℣per arma iusticie ꝛc. Est ergo necessaria in malis sustinendis virtus patientie. Unde dicit In multa patientia ꝛc. Ubi tria facit. ℣Primo inducit ad patientiaz Et hoc qz in ps. legit. Bene patientes erunt vt annunciēt Et ꝙtum ad hoc dicit. In multa patientia puer. 19. Doctrina viri ꝑ patientiā noscit. Luc. 21. In patiētia vestra possidebitis animos vestras. Dicit in multa id est ꝓpter multas tribulationes que occurrūt. Secūdo ostendit viā patientie in generali ⁊ hoc in supuentione malor. Unde dicit. In tribulationib⁹ Ro. 12. In tribulatione patientes. Act. 14. ℣per multas tribulatiōes ꝛc. Et in defectu necessarior. Unde dicit. in necessitatib⁹ scz eorū que sunt necessaria ad vitam. pē. De necessitatibus meis ꝛc. Tertio ostendit materiā patientie in speciali. Et ꝑmo in his q̄ pertinent ad tribulationes que sunt volūtarie ⁊ hoc ꝙtū ad tribulationes que ꝑtinent ad animā et sic dicit. In angustijs scz cordis: quādo scz sic artat aduersis vt non pateat via euadēdi Heb. 11. Angustiati afflicti ꝛc. Itē quātū ad tribulationes que sunt in corpore et sic dicit. In plagis scz illatis ab alijs. Et carceribus Act. 16. Cum multas plagas ei tulissent ꝛc. ifra. 11. In carceribus abūdāti⁹: in plagis supra modū ꝛc. In seditionib⁹ scz toti⁹ ppli comoti act. 19. ℣periclitamur argui seditiōis hodierne ꝛc. Secundo in his que ꝑtinent ad necessitates. Necessitas aūt aliquādo est volūtaria. Et sic dicit. In laborib⁹ ꝓpria manu operando apud corinthios qz aliari erāt ne eos grauaret sumptibus. Et apud thessalonicen. qz erant ociosi vt daret exemplum exercitij. Act. 11. Ad ea que mihi op⁹ erant ꝛc. In vigilijs ꝓpter predicationes infra. 11. In vigilijs in ieiunijs aliquādo voluntarijs: aliquādo inuolūtarijs ꝓpter penuriā. 1. cozin. 9. Castigo corpus meū ꝛc. Sed contra hoc est quod dicitur. Matth. jj. Jugum meū suaue est. Hic vero dicit in tribulationib⁹ multis ꝛc. Nō ergo suaue sed grauissimū. Respondeo. Hec sunt in seipsis aspera. sed propter amorem et interiorē feruorem spiritus dulcorant Unde aug. Oñia grauia ⁊ inumania facilia ⁊ ꝓpe nulla facit amor.

Lectio secunda.

In castitate: in scientia. in longanimitate. in suauitate. in spūssancto. in caritate nō ficta. in verbo veritatis. in virtute dei. ℣per arma iusticie a dextris ⁊ a sinistris. ℣per gloziā ⁊ ignobilitatē. ꝑ infamiā ⁊ bonā famā. Et seductores ⁊ veraces. sicut qui ignoti ⁊ cogniti. Quasi morientes ⁊ ecce viuimus. vt castigati ⁊ non mortificati quasi tristes. semp autē gaudētes. sicut egentes multos aūt locupletantes. stanq̄ nihil habētes: ⁊ oñia possidentes.

℣positis his que ꝑtinent ad tolerantiam malorum: ponit consequenter ea que ꝑtinent ad obseruantiam bonorum. Bonitas autem operis consistit in tribus. In perfectione virtutum. et hoc pertinet ad cor. In veritate locutionis. et hoc pertinet ad os. In virtute operis: et hoc pertinet ad opus. ℣Primo ergo ostendit apostolus qualiter se habeant in his que pertinent ad perfectionē virtutuz: que consistunt in corde. Secundo in his que ad virtutem oris ibi. In verbo veritatis. Tertio in his que pertinent ad ꝑfectionem operis ibi. In virtute dei. Circa primuz ponit quattuor virtutes. Et primo virtutem castitatis que maximū locum tenet in virtute temperantie. et ꝙtū ad hoc di

eit in castitate scz mentis ⁊ corporis. Ubi notandū est q̄ immediate post multos labores vigilias ⁊ ieiunia subdit de castitate. qz q̄ vult habere virtutē castitatis necesse habet laborib⁹ dari vigilijs insistere et macerari ieiunijs. 1. corin. 9. Castigo corpus meū: et in seruitutem redigo ⁊c. Hēb. 12. Pacem sequimini ⁊c. Si autem queratur quare nō facit mentionē de alijs virtutibus nisi solum de temperantia. Dicendū est q̄ sic facit sed implicite. qz hoc q̄ dicit. In multa patientia in tribulationib⁹ ⁊c. pertinet ad virtutem fortitudinis. hoc vero q̄ dicit. Per arma iusticie ptinet ad v̄tutem iusticie. Secundo ponit v̄tutem scientie. Unde dicit. In scia. Et si q̄dem scia referat ad sciaz qua aliq̄s scit bene cōuersari in medio nationis praue ⁊ peruerse: sic refert ad virtutē prudentie. Si vero scia referat ad certitudinē qua fideles certi sunt de his que ptinēt ad cognitionem dei sic ptinet ad v̄tutē fidei. Et vtraq̄ necessaria est xp̄ianis. qz siue scia p̄mo modo siue secūdo mō accepta homines defacili ruunt in peccatis Esa. 5. Propterea captiuus ductus est populus meus. qz non habuit sciam Jere. 3. Dabo vob̄ pastores iuxta cor meū. Tertio ponit virtutē spei. Unde dicit. In longanimitate q̄ptinet ad p̄fectionem spei. Nihil aūt aliud est longanimis q̄ q̄ arduum aliq̄d ex spe semp ac diu dilatum patienter expectat. ⁊ hoc a spūsancto. Hal. 5. Fruct⁹ aūt spūs charitas ⁊c. Lōganimitas ⁊c. Col. 1. In oīni patia et longanitate Quare to ponit virtutem charitatis. Charitas aūt duo habet scz effectum exteriorē. Sed in effectu exteriori habet suauitatem ad p̄ximū. Non em̄ conuenit q̄ aliq̄s nō sit suauis ad eos quos diligit. Et ideo dicit. In suauitate id est dulci conuersatione ad p̄ximos vt scz blandi simus. puer. 12. Qui suauis est viuit in moderationib⁹ ⁊c. Ecc. 6. Uerbū dulce multiplicat amicos ⁊c. Sed non in suauitate mundi. sz in ea q̄ causat ex amore dei scz ex spūsancto. et iō dic̄ ex spūsancto id ē quā spūsanctus causat in nobis. sap. 12. O q̄ bon⁹ et suauis ⁊c. In effectu aūt interiori habet veritatem absq̄ fictione vt scz non p̄tendat exteri⁹ cōtrariuz eius q̄d habet interius. Et ideo dicit. In charitate non ficta. 1. Jo. 3. Nō diligamus verbo neq̄ lingua. sz ⁊c. Col. 3. Sup oīa charitatez habentes. Et huius ratio est. qz vt dic̄ sap. 1. Spūssanctus discipline effugiet fictū. ¶ Consequēter ostendit quō se habeant in his q̄ ptinent ad veritatem oris vt scz sint veraces. Et ideo dicit. In verbo veritatis scz vera loquēdo ⁊ p̄dicando. Quō aūt se habeat in pfectione operis subdit dicens. In virtute dei id ē nō in ogibus nostris confidam⁹. sed solum in virtute dei. et nō in ppria. 1. corin. 4. Regnū dei nō est in sermone ⁊c. ¶ Consequēter cum dicit. Per arma iusticie ⁊c. ostēdit q̄liter se habeant in opatione bonoz et maloz inter bona ⁊ mala, pspera et aduersa. et hoc ptinet ad virtutē iusticie. Et p̄mo ostendit hoc in generali. secūdo exponit in spēali Dicit ergo p̄mo q̄ exhibeam⁹ nos sicut dei ministros in multa patientia. Et q̄d plus est: q̄ arma iusticie. Ubi sciē dum est q̄ iusticia ordinat et facit hoīem tenere locum suum a dextris id ē in psperis vt scz nō eleuet: et a sinistris id ē i aduersis vt. s. nō deiciat. phil. 4. Ubiq̄ et i oīb⁹ ⁊c scio abūdare ⁊c. ¶ Consequēter hoc exponit q̄ partes p̄sperozū et aduersoz dicens. Per gloriā ⁊c. Ubi sciendū est q̄n reb⁹ temporalib⁹ pspera vel aduersitas in trib⁹ consistit. In superbia vite: concupiscentia carnis: in concupiscentia oculoz. Juxta illd. 1. Jo. 2. Oīne q̄d ē in mūdo aut est concupiscentia carnis ⁊c. Et hec psequit ordine suo qz p̄mo dicit quō se habeant in aduersis et pspers que p̄tinent ad superbiam vite dicens. Per gloriā ⁊c. Secundo quō se habeant in his q̄ pertinēt ad cōcupiscentiā carnis ibi. Quasi morientes ⁊c. Tertio quō se habeant in his q̄ ptinent ad concupiscentiā oculoz ibi, Sicut egentes ⁊c.

Sunt autē duo q̄ ad superbiam ptinent: scz sublimitas status et operum. Et ideo dicit. Per gloriā id est p statū excellentie. sī dicat. Exhibeam⁹ nos dei ministros scz per gloriam id ē in psperitate Esa. 23. Dns exercituū cogitauit ⁊c. Et q̄ apli gloriosi appeant patet act. 14. Q̄ paulus et barnabas credebant esse dij. Et ignobilitatē q̄ est a sinistris. sī dicat. Nec in gloria eleuemur nec si contemptibiles sumus deiiciamur. 1. corin. 1. Ignobilia huius mūdi elegit de⁹ ⁊c. Quātū ad famā opū, dicit p infamiā ⁊ bonā famam. Ubi sciendū est q̄ sicut gregoriꝰ dicit: homo nō debet ex se dare causam infamie sue: sed potius debet p̄curare bonam famā iuxta illud Ecc. 41. Curam habe de bono nomīe et hoc p̄pter alios. qz oportet nos bonum testimoniū habere ad eos q̄ foris sunt. 1. Ti. 3. Si vero contingat aliquē incurrere in infamiā iniuste: non debet esse ita pusillanimis vt p̄pter hoc derelinq̄t iusticiā. Si vo sit in bona fama apud infideles non debet tñ supbire: sed debet inter vtrūq̄ medio modo incedere. ¶ Consequēter exponit ista duo q̄ posuit. Et p̄mo quā infamiā habuerūt et ostendit q̄ magnā. qz vt seductores ⁊c. sī dicat. A q̄busdam habemur vt seductores: a q̄busdā vero habemur vt veraces. Nec mirū qz etiam de xp̄o alij dixerūt qz bon⁹ est. alij vero q̄ non. sed seducit turbas vt dicit Jo. 7. Secūdo ostēdit quō fuerūt gloriosi ⁊ ignobiles. qz sicut ignoti et cogniti id ē approbati a bonis: ⁊ incogniti. i. despecti a malis. 1. corin. 4. Tanq̄ purgamenta ⁊c. ¶ Consequēter psequit ea q̄ ptinent ad cōcupiscentiaz carnis. Et ponit tria que concupiscit caro. Primo em̄ concupiscit longam vitam. et q̄tum ad hoc dicit: Quasi morientes id est licet exponimur periculi morti Infra. 11. In mortibus frequenter ⁊c. tñ ecce viuimus virtute et fide. Et ideo Habacuc. 2. Justus ex fide viuit. ps. Non moriar sed viuā ⁊c Secūdo concupiscit incolumitatē ⁊ q̄etem. Et q̄tum ad hoc dicit. Et castigati ⁊ non mortificati. Quasi dicat licz diuersis flagellis castigemur a dño: nō tñ tradit nos morti. ps. Castigans castigauit me dns. et. 2. Ti. 3. Oīnes q̄ pie volunt ⁊c. Tertio concupiscit gaudiū et iocunditatē. et q̄tum ad hoc dicit. Quasi tristes semp aūt gaudentes qz licet in exterioꝛib⁹ et q̄ ad carnē sunt patiunt tristiciam et amaritudinē: interius tñ continuū gaudiū habem⁹ q̄ crescit in nobis ex cōsolationib⁹ spūssancti ⁊ spe remunerationis eterne. Jac. 1. Oīne gaudiū existimate ⁊c. Jo. 16 Tristicia vestra vertet in gaudiū ⁊c. ¶ Consequēter p̄sequitur de his q̄ ptinent ad concupiscētias oculoz. Et circa hoc ponit duo. quoz vnum est in compatione ad alios. et sm hoc, pspers in diuitijs est q̄ homo abūdet ita q̄ possit alijs ministrare de diuitijs suis. Sinistrum aūt in hoc est q̄ homo sit ita paup q̄ oporteat eum ab alijs mendicare. Et ideo dicit q̄ in his temporalib⁹ sum⁹ sicut egētes id ē ab alijs accipientes. sed tñ q̄tum ad spūalia sum⁹ multos locupletantes. et nō dicit oīnes: qz nō sunt oīnes locupletari parati puer. 13. Est q̄si pauper cuz in multis diuitijs sit. Scōm est in cōpatione ad seipsos. ⁊ sm hoc pspers in diuitijs est multa possidere. sinistrū aūt vt nihil penit⁹ habeat. Et q̄tum ad hoc dicit q̄ in exterioꝛib⁹ sunt tanq̄ nihil habentes scz in temporalib⁹. qz oīnia dimiserunt p̄pter christū. Matth. 19. Si vis pfectus esse vade et vēde oīnia que habes ⁊c. Sz interius ⁊ in spūalibus oīnia possidentes scz p̄ interiorem magnitudinē cordis. Et hoc iō est: qz ipsi viuebant non sibi sz xp̄o. Et ideo oīnia que sunt christi reputabant vt sua. Unde cum christo omnia sunt subiecta omnia possidebant. ⁊ omnia tendebant in eorum gloriam Josue. 1. Et omnem locum quez calcauerit pes vester: vester erit. Nota autez circa p̄missa q̄ apostolus vtit in p̄missis miro mō loquēdi. Nā ipse q̄si sp ponit vnū p̄tra vnū ⁊ tpale p̄tra spūale. Sz tñ i tpalibus semp addit

quandã conditionẽ puta. vt. sicut. quasi: tanq̃ sz in oppositio spũali nihil addit. Cui⁹ ratio est: qz tẽporalia siue sint mala siue bona siue transmutabilia ꝛ apparentia. habentia tñ similitudinẽ vel boni vel mali. Et ideo dicit vt seductores ꝛ q̃si ignoti. qz non erãt in rei veritate sic. sz in opinione hominũ. ꝛ si erant transitoria erant bona aut mala. Bona autẽ spiritualia existentia sunt ꝛ vera. ꝛ ideo nõ addit eis conditionẽ aliquã.

Lectio tertia.

OS nostrũ patet ad vos corinthij: cor nostrum dilatatum est. Nõ angustiamini in nob: angustiami aũt i visceribus vestris. Eandez autẽ habentes remunerationẽ: tanq̃ filijs dico: dilatamini ꝛ vos. Nolite iugum ducere cum infidelib⁹. Que eñ ptitipatio iusticie cũ iniquitate: aut que societas luci ad tenebras: Que autẽ conuentio xpi ad belial: Aut q̃ pars fideꝛ cũ infideli: Qui autẽ consensus templi cum idolis: Vos eñ estis templũ dei viui sicut dicit deꝰ quoniã inhabitabo in illis ꝛ inambulabo inter eos. ꝛ ero illorum deus: ꝛ ipsi erunt mihi populus. Propter qõ exite de medio eorum ꝛ separamini dicit dñs. ꝛ imundũ ne tetigeritis. ꝛ ego recipiam vos. ꝛ ero vobis in patrem. ꝛ vos eritis mihi in filios ꝛ filias dicit dñs omnipotens.

Postq̃ aplus docuerat vsum gratie collate q̃tum ad bonas operationes exteriores: hic cõsequenter instruit eos circa vsum predictũ q̃tum ad interiorem deuotionẽ: q̃ cõsistit in leticia cordis que latitudinẽ cordis causat. Et circa hoc tria facit. Primo eñ exhibet se eis in exemplũ latitudinis. Scõo oñdit q̃ ab ipso nõ heñt contrariũ exemplum nec possunt accipere ibi. Non angustiamini in nobis ꝛc. Tertio exhortat eos ad cordis latitudinẽ ibi Eandem habentes ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ponit signum latitudinis cordis. Secundo ponit ipsam latitudinem cordis quã habebat aplus ibi. Cor nostrũ dilatatum est ꝛc. Signum aũt latitudinis est os latum: qz ois immediate adheret cordi. Unde que p os exprimim⁹ sunt exterius signa conceptionũ cordis. Matth. 12. Ex abundantia cordis os loquit. Et hoc est qõ dicit. Os nostrum patet ad vos. Os eñ clausum est aliquãdo tũc sz qñ ea que sunt in corde nõ patent exterius. sed apertũ ꝛ patens est qñ ea que in corde sunt manifestant Job. 3. Post hec aperuit ꝛc. Matth. 5. Aperiens os suum ꝛc. Et ne hoc videat ptinere ad vitiuz vanitatis. qz manifestet se subdit rõem dicẽs Ad vos id est ꝓpter vtilitatẽ vestraz manifestam⁹ vobis secreta cordis nostri. 1. corin. 10. Nõ querẽs qõ mihi vtile sit ꝛc. Causa aũt hui⁹ dilatationis ꝓcedit ex dilatatiõe ꝛ latitudine cordis. Et ideo dicit. Cor nostrum dilatatuz est ꝛc. puer. 21. Exaltatio oculoꝝ dilatatio ẽ cordis. Cor autẽ aliq̃n est strictum tunc sz quãdo compmit ꝛ concludit in modico. sicut cum quis non curat nisi de terrenis ꝛ contemnit celestia nõ valens ea intellectu capere. Aliq̃n autẽ est latum tunc sz quãdo q̃s magna appetit ꝛ desiderat. ꝛ talis erat apostolus q̃ nõ reputãs ea que videnꝰ desiderabat celestia. Et ideo dicit. Cor nostrum dilatatũ est id est ampliatũ ad magna appetẽda. ¶ Cõsequẽter oñdit q̃ non habẽt ab aplo ꝓtrariũ exemplũ dicẽs. Nõ angustiamini ꝛc. Quasi dicat. Exquo ostendim⁹ vobis latitudinem cordis nostri non habetis a nobis exemplũ nec causam vnde angustiamini. Sed si hoc facitis tunc quidẽ angustiamini sed non ex nobis. immo in viscеribus vestris id est ex vobis. Ubi sciendũ est q̃ angustiari idez ẽ q̃ includi in aliq̃ vnde nõ patet aditus euadendi. Isti aũt erãt seducti adeo a pseudo q̃ non credebant posse salutem cõsequi nisi in obseruantijs legalib⁹. Et ideo efficiebant seruitutis non ꝛueniebat eis ab aplo sed ex viscerib⁹ eoꝝ id est ex duritia cordiũ ipsorum Luc. 23. Nolite flere super me ꝛc. ¶ Conseq̃nter hortat eos ad latitudinẽ cordis dicens. Eandẽ autẽ habentes ꝛc. Quasi dicat: si aliquãdo decepti a pseudo angustiati estis nõ oñino remaneatis in angustiatiõe. Immo studeatis habere latũ cor. sicut nos habem⁹. qz eandẽ habebitis remunerationẽ quã nos habemus. Et ideo dicit. Eandem remunerationẽ habentes scz sicut ꝛ nos. ẽ. 1. Sicut estis socij passionũ ꝛc. Tanq̃ filijs nõ inimicis dico vobis vꝛ tanq̃ filijs dei. Quasi dicat. Eandẽ remunerationẽ habentes quã filij dei scz hereditatem vite eterne. Ro. 8. Si filij ꝛ heredes. Eandẽ inq̃ habentes remuneratiõz dilatamini ꝛ vos id ẽ habeatis cor magnũ ꝛ liberũ libertate spũs que est i fide xpi. ꝛ nõ coangustiamini in seruitute obseruantie legalis. ¶ Consequẽter cum dicit. Nolite iugũ ducere ꝛc. docet eos vsum collate gratie q̃tum ad infidelium vitationem. Et circa hoc duo facit. Primo ponitur apostoli exhortatio. Secundo exhortationis ratio ibi. Que eñ participatio ꝛc. Tercio rationem huius p auctoritatem confirmat ibi. Vos enim estis templum dei ꝛc. Dicit ergo. Nolite iugum ducere ꝛc. Ubi est sciendum q̃ iugum dicitur oñe illud quod ligat plures ad aliquid faciendũ. Unde quia aliquando aliqui conueniunt ad faciendum aliquid boni qõ est ex deo. ꝛ aliqui ad ad faciendum aliquid mali qõ est ex diabolo. Ideo dicit iugum dei ꝛ iugum diaboli. Iuguz quidẽ dei est ipsa charitas q̃ ligat hominẽ ad seruiendũ deo. Matt. 10. Tollite iugũ meum ꝛc. Jugum vero diaboli est ipsa iniquitas que ligat ad malum ꝛ ad male faciendum. Esa. 9. Jugum oneris eius ꝛc. Hoc ergo dicit: nolite iugũ ducere id ẽ nolite cõmunicare in operibus infidelitatis cum infidelib⁹. Et hoc propter duo. Primo quia aliqui erant inter eos qui reputabant sapientiores non abstinentes ab idolotitis: ꝛ ex hoc scandalizabant inferiores. Alij autez erant qui cõmunicabant cum iudeis in traditionib⁹ seniorum. Unde apostolus hortat eos cum dicit. Nolite ꝛc. vt non cõmunicent cum iudeis in traditionib⁹ legis neq̃ cum gentibus in cultu idoloꝝ. Utriq̃ eñ infideles sunt. Rationem autẽ huius assignat dicens: Que eñ participatio ꝛc. que sumit ex distinctiõe duplici. Una distinctio est q̃tum ad causam. sed alia est q̃tum ad statum. Distinctio q̃tum ad causam duplex ẽ. scz q̃tum ad causam habitualẽ: ꝛ q̃tum ad causam efficientẽ. Causa aũt habitualis est duplex. Una q̃tum ad effectũ ꝛ hoc est qõ dicit: Que eñ ptipatio iusticie ꝛc. quasi dicat. Non debetis iuguz ducere cum infidelib⁹. qz alius habit⁹ est in vobis: alius in illis. In vobis quidez est habitus iusticie: in illis vero est habitus iniquitatis. Maxima autem iusticia est reddere deo qõ suũ est. ꝛ hoc est colere ipsum. Unde cũ vos colatis deum est in vobis habitus iusticie. Sũma aũt iniquitas est auferre deo qõ suuz est et dare diabolo Esa. 1. Iniqui sunt cetus vestri. Jere. 23. Quid paleis ad triticum: Alia causa habitualis est q̃tum ad intellectũ ꝛ hec distinctio est quia fideles sunt illuminati lumine fidei. sz infideles sunt i tenebris erroꝝ. Et q̃tũ ad hoc dicẽ. Aut q̃ societas luci ad tenebras: q̃si dicat. Nõ ẽ cõueniẽs q̃ eis cõmunicetis. qz nõ ẽ aliq̃ societas cõueniẽs. qz vos estis

lux p scientiaz fidei. Eph. 5. Eratis aliquãdo tenebre nũc aũt lux in domino ꝛc. Illi vero tenebre sunt p ignorantiã puer. 4. Alia impioꝝ tenebrosa ꝛc. Unde dñs a pncipio diuisit lucem a tenebris vt dicitur Heñ. 1. Quantũ vero ad causam efficientem dicit. Que autẽ conuentio xpi ad belial? Quasi dicat. Vos estis seruꝰ xpi ꝛ membra eius. 1. corin. 12. Vos estis corpus xpi. illi autẽ sunt mẽbra diaboli. Et dicit diabolꝰ belial absq; iugo. qz noluit subijci iugo dei Jere. 2. A seculo fregisti ꝛc. Qꝛ aũt nõ possit eẽ cõuentio xpi ad belial patet ex verbis xpi. Jo. 14. Uenit pnceps mundi huius ꝛc. ꝛ etiaz ex verbis diaboli. Mat. 8. Quid nobis et tibi Iesu ꝛc. Alia distinctio est ꝗtũ ad statum et hoc ꝗtum ad duo scz ꝗtum ad statũ fidei et fm hoc dicit. Aut que pars est fidelis ꝛc. Quasi dicat nõ eadem est pars vtriusq;. qz pars fidelis est ipse deus quẽ habet premiũ et vt finem sue beatitudinis pñs. Dñs pars hereditatis mee ꝛc. Sed pars infidelis sunt bona terrena. Sap. 2. Hec est sors nostra ꝛc. Matth. 24. Diuidet eum et partez ꝛc. Item quantũ ad statũ gratie et fm hoc dicit. Quis aũt consensus ꝛc. ꝗsi dicat. Non est aliqua conuenientia templo dei et idolis. Unde vos estis templũ dei p gratiã. 1. corin. 3. Templũ dei estis ꝛc. et. 6. Nescitis qm̃ membra vestra templa sunt ꝛc. Non debetis ꝑ cõmunicare cũ infidelibꝰ qui sunt templa idoloꝝ. Sed notanduz qꝛ dñs ꝓhibet p ezechielem qꝛ in templo dei nõ colanẽ idola. Ezech. 26. Multo ꝑ magis ꝓhibenẽ hoĩes quoꝝ aĩe sunt templum dei ne violent illa p ꝓticipationez idoloꝝ. 1. corin. 3. Si quis templum dei violauerit ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Uos enim estis ꝛc. confirmat rationez ꝓpositam p auctozitatem. Et circa hoc duo facit. Primo enim confirmat qđ induxit rõne ãmonitionis. Secũdo vero confirmat ipsam ammonitionẽ ibi. Propter qđ exite ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo resumit qđ ꝓbare intendit. Secundo vero inducit auctozitatẽ ad ꝓpositũ ibi Sicut dicit dñs qm̃ ꝛc. Dicit ꝑ. Recte dico qꝛ nõ ẽ ꝓsens templo dei cum idolis id ẽ nõ debetis cũ eis ꝓticipare. qꝛ vos estis templum dei viui ꝛ non mortui sicut idolatre ad hoc ꝓbandũ adducit auctozitatẽ ꝓbans hocipsum per vsum templi. vsus eñ tẽpli est vt deus habitet in eo. Mã templũ est locus dei ad inhabitandũ sibi consecratus ps. Dñs in templo sancto suo ꝛc. Que quidẽ auctozitas sumitur ex Leuit. 26. que talis est. Ponã tabernaculũ meum in medio vestri ꝛc. In qua auctozitate quattuoꝝ tãgit ꝗtum ad hunc vsum ptinet. Primũ ptinet ad gratiã operationũ qđ est deũ esse in aliquo p gram. Et hoc est quod dicit. Inhabitabo in eis scz in sanctis per gram excolens eos. licz aũt deꝰ in omnibꝰ rebꝰ dicaẽ esse p ꝓsentiã potẽtiam ꝛ essentiã: non tñ dicit in eis inhabitare. sed in solis sanctis p gram. Cuius ratio est: qz deus est in omnibꝰ rebus p suam actionẽ in ꝗtum coniungit se eis vt dans esse et cõseruãs in esse. In sanctis aũt est p ipsoꝝ sanctoꝝ operationẽ q̃ attingunt ad deũ. ꝛ quodãmõ cõprehendũt ipm q̃ est diligere ꝛ cognoscere. Nam diligens ꝛ cognoscens ꝺz ĩ se hẽre cognita ꝛ dilecta. Scõm ptinet ad grãz cooperãtem q̃ scz ꝑficiunt sancti auxilio dei. et ꝗtuz ad hoc dicit. Inambulabo in eis id ẽ ꝓmouebo eos ve ꝟtute in virtutem. Nam hic ꝑfectus sine gratia dei esse non potest. 1. corin. 15. Gratia dei sum id qđ sum. Nam sicut gra operans facit nos esse aliquid in esse iusticie: ita ꝛ gra cooperans facit nos in ipso esse ꝑficere. Tertium ptinet ad dei beneficium ꝛ hoc vel ꝓtectionis p ꝓuidentiã. ꝛ hoc tãgit dicẽs: Ego ero illoꝝ deus id ẽ ꝓuidentia mea ꝓtegã eos ps. Beatus populꝰ cuiꝰ dñs ꝛc. Uel beneficiũ remunerationis. vt sic dicaẽ. Ero illoꝝ deus id ẽ dabo eis meipm in mercedẽ gen. 15. Ego ero merces tua ꝛc. Et heb. 11. Non confunditur deus eoꝝ vocari deus. Quartũ ptinet ad debitum cultũ ꝛ seruitiũ sanctoꝝ. et ꝗtũ ad hoc dicit: Et ipsi erunt mihi in populũ. id ẽ me colẽt et mihi obedient vt mei ꝛ non alterius ps. Nos aũt populus eius ꝛ oues ꝛc. Uel possunt ad ꝓsentiã corpozalem referri. ꝛ tũc exponit sic. Qm̃ inhabitabo in illis p carnis assumptionez Jo. 1. Uerbum caro factũ est ꝛc. Et ambulabo inter illos corpozaliter cum eis cõuersando Bar. 3. Post hec in terris visus est ꝛc. Et ero illoꝝ deus p gloriã Deut. 4. Nõ est alia natio tam grandis ꝛc. Et ipsi erunt mihi populus id ẽ p fidẽ me colent. ¶ Consequenter cũ dicit. ꝓpter qđ exite ꝛc. Confirmat ipsam ãmonitionẽ p aliã auctozitatẽ Et circa hoc duo facit. Primo cõfirmat ipsam ãmonitioz p auctozitatẽ. Secundo ostendit pmiũ ꝓmissum seruantibus monitionem ibi. Ego recipiã vos ꝛc. Dicit ꝑ. ꝓpt qđ id ẽ qz estis templum dei exite de medio eoꝝ. Et sumitur de Esa. 52. Recedite recedite inde ꝛ pollutũ nolite tãgere. Ubi tria dicit. Exite. sepamini. ꝛ ĩmundũ nolite tãgere. qz tripliciter debemꝰ nos habere ad infideles. Primo vt exeamus ab eis relinquendo peccata. Zach. 2. O. o fugite ỏ terra aquilonis ꝛc. Sed donatiste dicũt qꝛ debemus corpozaliter deserere malã socieratẽ qđ non est verũ. Unde qđ aplus dicit intelligendũ est de separatiõe ſpũali. et ideo sic exponit. Exite ſpũaliter non sequẽdo vitam eoꝝ Can. 2. Sicut lilium inter ſpinas ꝛc. Et hoc ideo vt vitemꝰ ipas pctoꝝ occasiones ab eis datas. Et ideo dicit Sepamini id est longe ab eoꝝ consensu sitis. Matth. 10. Ueni eñ separare ꝛc. Numeri. 16. Recedite a tabernaculis hoĩm impioꝝ ꝛc. Tertio vt arguamus eos cum male agunt. Et ideo dicit ĩmũdũ ne tetigeritis scz ꝓsentiẽtes eis in malis. Ro. 2. Non solum q̃ faciũt ea: scz et q̃ ꝓsentiunt ꝛc. Eph. 5. Nolite cõmunicare operibus infructuosis. Et hoc qz qui tangit picez ꝛc. Ecc. 13. Premiũ aũt repromissum seruantibus monitionẽ est duplex. scz diuina familiaritas. ꝛ diuina adoptio. Diuina familiaritas quia ego recipiã vos. Quasi dicat Secure exeatis qz ego recipiam vos in meos. ps. Qm̃ pater meꝰ et mater mea ꝛc. ps. Beatus quẽ elegisti ꝛc. Esa. 42. Ecce seruꝰ meꝰ ꝛc. Scz diuina adoptio qz adoptat nos in filios qz dicẽ. Et ero vobis in patrem. et vos eritis mihi in filios Ro. 8. Non accepistis ꝛc. Et dicit filios ꝗtum ad pfectos. ꝛ filias ꝗtum ad impfectos. et hoc sumit de. 2. reg. 7. vbi dicit de salomone. Ego ero ei in patrẽ. ꝛc.

Capitulũ septimũ.

Has igit habentes pmissiones carissimi. mundemus nos ab oĩ inq̃namento carnis ꝛ spũs. perficiẽtes sãctificationẽ in timore dei. Capite nos. Neminẽ lesim⁹. neminẽ corrupim⁹. neminẽ circũuenim⁹. Nõ ad condemnationẽ vestrã dico. Prediximus eñ qꝛ in cordibus nostris estis ad cõmoriendũ ꝛ ad cõuiuendũ

Monuit apls corinthios qualiter se in futuro debeãt habere: hic cõmẽdat eos de bonis preteritis. Scz vt fiat q̃dã continuatio preteritoꝝ ad futura: primo concludit ãmonitionez. Secũdo vero cõmendat eos ibi. Multa mihi fiducia ꝛc. Circa primũ tria facit. Primo ponit ãmonitionem. Secundo inducit exemplum suiipsius ad ãmonitionem seruandam ibi. Capite nos ꝛc. Tertio ponit ãmonẽtis intentionem ibi. Non ad condemnationẽ vestram ꝛc. Circa primum tria facit. Primo ponit motiuum ad obseruantiam ammonitionis. et hoc est promissio eis facta. Et ideo dicit. Has igitur habentes promissiones charissimi scilicet qꝛ deus habitet in nobis et recipiat nos ꝛc.

Secūdo ponit ām̄onitionē cū dicit Mūdem⁹ ꝛc̄. Et hoc ideo qz p̄missiones iste non dant nisi mūdis. et ideo mūdemus nos ab oī inquinamento carnis ꝛ spūs id ē carnaliū ꝛ spūaliū vitioꝝ Esa. 52. Mūdamini q̄ fertis vasa dn̄i ꝛc̄. Vbi sciendū est q̄ omne peccatū qđ cōsumat in delectatiōe carnis: est carnale. illud vero qđ cōsumat in delectatione spūs: est spūale. Et inde est q̄ peccata carnalia si considerent ꝗtū ad sui cōsumationē sunt duo scz gula ꝛ luxuria. cetera vero pcta sunt spūalia. Si vero cōsiderent quantū ad sui originē sic oīa peccata possunt dici carnalia. qz omnia ex conceptione carnis originez habēt ꝛ hoc modo loquit ad Hal. 5. Manifesta sunt aūt opa carnis ꝛc̄ Tertio ponit modū implēdi ām̄onitionē ibi. Perficientes ꝛc̄. Posset em̄ aliquis dicere. Mūquid nō sum⁹ mundati in baptismo? Et ideo addit pficientes sanctificationem id est pficim⁹ emundationē inchoatā in baptismo Sanctus em̄ idem est q̄ mund⁹ Leuit. 11. et. 19. Sancti estote qm̄ ego sanctus sum ꝛc̄. Perficiam⁹ in ꝗ qz pbi conati sunt pficere ꝛ non potuerunt. qz nō potuerūt oīa peccata vitare. ꝗtumcūq; em̄ aliq̄ peccata vitarēt ꝛ exercerēt actus virtutum. adhuc tm̄ remanebat in eis peccatum infidelitatis. Et ideo in vero cultu dei solum pficit emūdatio. ꝛ hoc est qđ dicit. In timore id ē in cultu dei Ecc̄. 25 Timor dn̄i ꝛc̄. Sed contra Col. 3. Sup oīa charitatez habentes q̄ est vinculū pfectionis. Non igit pficit sanctificatio in timore dei: sed in charitate dei. Respondeo dicendum est q̄ hic loquit de timore filiali q̄ est charitat⁹ effectus: ꝛ nō de seruili qui contrariat charitati. Dicit aūt in timore vt doceat nos habere affectum ad deum cum ꝑdam reuerentia ꝛ sollicitudine. Amor em̄ causat securitatem que q̄nq; negligentiā parit. sed qui timet semp est sollicitus. ¶ Consequenter cū dicit. Capite nos ꝛc̄. in exemplum se prebet. Quasi diceret. Accipite nos in exemplū 1. cozin. 11. Imitatores mei estote ꝛc̄. Ego em̄ mihi caui ab īmundicia p̄ sanctificationē. qz neminē lesi. Vbi notādum q̄ tripliciter potest aliq̄s ledere primū. ꝛ nullo istoꝝ modoꝝ lesit aliquē. Primo in psona. ꝛ ꝗtum ad hoc dicit. Neminē lesim⁹ scz in psona sicut faciunt mali dn̄i. Mich. 3. Violenter tollitis pellem eoꝝ ꝛc̄. Secūdo ꝗtū ad famā inducēdo eos vel exemplo vel psuasionibus ad malum. et quantum ad hoc dicit. Neminem corrupimus 1. cozin. 15. Corrumpūt bonos mores. Tertio ꝗtū ad subtractiōz bonoꝝ. ꝛ ꝗtū ad hoc dicit: Neminē circūuenim⁹ id est in bonis fraudauim⁹. 1. tessal. 4. Ne q̄s circumueniat ꝛc̄. ¶ Cōsequēter cum dicit. Non ad condemnatiōz vestram ꝛc̄. aperit suam intentionē. Quasi dicat nō dico hoc condemnando vos: sed vt emendemini. Mala em̄ p̄terita ꝓpter duo consueuerūt cōmemorari. Aliquādo ad condemnationē: ꝛ hoc qn̄ non est vltra spes correctionis. Aliqn̄ ad emendationē vt scz corrigāt. et hoc modo loquit hic. Non ad condemnationē vr̄am ꝛc̄. 1. cozin. 4. Hec ad vtilitatē vr̄ām dico ꝛc̄. Et ratio huius est. qz gaudeo de bono vestro: predixi em̄ q̄ vos estis ꝛc̄. ℈. 3. Epla nostra vos estis scpta in cordib⁹ nostris phil. 1. Eo q̄ habeam vos ꝛc̄. Estis in ꝗ in cordibus nostris scz ad cōmoriendū ꝛ ad conuiuendū. Qđ potest intelligi de morte culpe ꝛ de morte naturali. De morte culpe vt non intelligat q̄ nos simus parati ad cōmoriendū vobiscū id est qn̄ vos peccatis nos volum⁹ peccare. sed q̄ mortem culpe vr̄am eo doloze accipimus quo nr̄ām. 2. cozin. 11. Quis infirmat et ego nō infirmoꝝ. 1. cozin. 15. Quottidie morioꝝ ꝛc̄. Et ad cōuiuēdū qz ita gaudeo de bona vita vestra in gratia sicut ꝛ de nostra. De morte vero naturali vt intelligat ad cōmoriendū id est paratus sum mori p̄ vobis. infra. 12 Libentius impendar ꝛ superimpendar ꝛc̄. Et ad conuiuendū id est vt desiderez vos esse socios in vita eterna. 2. Ti. 2. Si cōmoritui sum⁹ ꝛ cōuiuem⁹.

Lectio secunda.

Multa mihi fiducia est apd̄ vos. multa mihi gloriatio p̄ vobis. Repletus sum consolatione: supabundo gaudio in oī tribulatione nostra. Nam ꝛ cum venissemus in macedoniā: nullam requiem habuit caro nostra: sed omnē tribulationem passi sum⁹. Foris pugne: intus timores. Sz qui consolat homines cōsolatus est nos de⁹ in aduentu titi. Non solum aūt in aduentu eius: sed etiam in consolatione in qua consolatus est in vobis referens nobis vestrū desiderium: vestrū fletum: vestrā emulationez p̄ me. ita vt magis gauderē. Quoniā si contristaui vos in epistola non me penitet Et si peniteret videns q̄ epististola illa ꝛ si ad horam vos contristauit. nunc gaudeo nō quia contristati estis. sed quia contristati estis ad penitentiam.

Apostolus posuit supra ām̄onitionē ex premissis conclusam: hic subdit suam cōmendationē. Et circa hec duo facit. Primo ponit eoruz cōmendationē. Secūdo ipsaz exponit ibi. Nam ꝛ cum venissem ꝛc̄. Cōmendationē aūt istoꝝ ponit ostendendo affectum suū q̄ consurgit ex bonis operib⁹ que corinthij faciebant. Consueuit em̄ ꝺ affectus in cordib⁹ diligentiū consurgere ex bonis q̄ dilecti operant. ꝛ hos quattuor se aplūs ꝓcepisse de eis ostendit. Et primo affectū fiducie. Unde dicit. Multa mihi fiducia est apud vos. Inꝗtum scz cōfido q̄ q̄ bene cepistis semp pficietis in melius. Unde ex bonis auditis de vob spero maioza in futurū. phil. 1. Confido de vobis q̄ q̄ cepit opus bonum ꝛc̄. Hab. 6. Confidim⁹ de vobis charissimi ꝛc̄. Et hec fiducia bona est et salubris Heb. 10. Nolite amittere fiduciam ꝛc̄. Secōo ex hoc concipit affectū gloriationis. Exquo em̄ quis bona amici sicut sua diligit. cōsequens est vt de bonis amici sicut de ꝓprijs glorer. Et hoc specialiter. qm̄ ipse est causa illoꝝ bonoꝝ. sicut magister est causa doctrine discipuli. Et ideo dicit. Multa mihi gloriatio p̄ vobis est ꝛc̄. puer. 10. Gloria patris filius sapiens. Tertio ex p̄dictis concipit affectum consolatiōis qn̄ ei q̄ letat et gloriat de bonis suis vel amici habz remedium contra tristicias. Consolatio em̄ est remediū contra tristicias. Naturale aūt est q̄ semp delectatio et gaudiuz tristicie opponit. Et sm̄ phm̄ Dis delectatio debilitat vel totaliter tollit tristiciam. Si delectatio sit contraria tristicie: totaliter absorbet tristiciaz. Si aūt nō sit ꝓtraria debilitat ꝛ diminuit eam. Et inde est q̄ qn̄ quis est in tristicia qñcūq; nūciant sibi aliqua leta diminuit tristicia. Et ideo qz audit leta de corinthijs dicit: Repletus sum consolatione: audita scz correctione vestra. ℈. 1. Sicut abūdant p̄ passiones ꝛc̄ Phil. 2. Si quo consolatio ꝛc̄. implete gaudium meū ꝛc̄. Quarto consurgit ex predictis affectus exuperātis gaudij. licz em̄ ex aliquib⁹ delectationib⁹ dimi nuat tristicia: non tm̄ totaliter tollit nisi gaudiū sit magnū Quāuis aūt aplūs multas tribulationes sustineret. qz tm̄ multū gaudebat de bonis corinthioꝝ: ideo nō solum nō absorbebat tristicia totaliter. sed etiam supabūdabat gaudio. Et ideo dicit. Supabundo gaudio in oī tribulatione nostra id est gaudiū meum supat oēm tribulationē que

erat in anio meo. 1. thessal. 2. Que est eñ spes nostra aut gaudium ꝛc. Ro. 12. In tribulatione patientie. ¶Consequenter cum dicit. Nam cum venissem ꝛc. exponit suaz cōmendationem. Duo aūt dixerat. scz se accepisse gaudiū ⁊ habuisse tribulationē. Primo ergo manifestat suam tribulationem. Scdo vero iuam consolationē ibi. Sed q̄ cōsolaī ꝛc. Tribulationē aūt aggrauat ex duobus scz ex subtractione remedij cum dicit. Nam ⁊ cū venissem ꝛc. q̄si dicat. Vere tribulationē habeo: qz in nullo consoloz. ¶Nā cum venissem macedoniā nullam requiē habuit caro nostra. hic facit mentionē de psecutione quā passus ē in macedonia quādo liberauit ancillam ph̄ytonissam: vt legit̄ act. 16. Dicit aūt nullam requiē habuit caro nostra. et nō dicit spūs noster. qz sancti semp habent pacem spūs: cum etiam in aduersis aīa que in corpore patit̄ spe futuri p̄mij qescit. q̄q̄ multa sustineat affectui carnis cōtraria. ¶Ex multiplicitate vero tribulationū aggrauat cū dicit. Dēm tribulationē passi sumus id ē oīne genꝰ tribulationis ſm corpus ⁊ ſm aīam supza. 4. In omnib⁹ tribulationē patimur ꝛc. Jo. 16. In mdo p̄ssurā ꝛc. ¶Et q̄ oīne tribulationem passus fuerit exponit ꝓsequenter cū dicit. Foris pugne: intus timozes. Foris id est extra meipsum pugne psecutionū. sed tñ intus id est in corde est timoz de malo: timens psecutionē in futuro. Deut. 32. Foris vastabat eos gladiꝰ ꝛc. Sed contra puer. 28. Justus q̄si leo confidēs absq̄ terroze erit. Rñdeo. est sine timoze q̄tum ad spūm: non tñ q̄tum ad carnem. Vel foris id est extra ecclesiā pugne illate ab infidelibus. sed intus timozes ne scz illi qui intra ecclesiam sunt excidant a fide ꝓpter psecutozes. Vel foris id est in manifesto pugne: quib⁹ impugnañ a manifestis inimicis. Intus timozes q̄ injiciunt nobis ab illis q̄ dicunt se amicos ⁊ non sunt. qz vt dicit boetius de consolatione. Nulla pestis efficacioz ad nocendū q̄ famaliaris inimicus Matth. 10. Inimici hoīs domestic eius. ¶Cōsequēter cum dicit. Sed qui consolaī ꝛc. ponit materiam sue consolationis quā extollit ex duobus scz ex grata p̄sentia tyti. et ex consolatione titi ibi. Non solum autē ꝛc. Dicit ergo. licet hic grauiter afflicti fuerim⁹. scz q̄ scz deus consolatur humiles consolaī⁹ est ꝛc. Cui⁹ presentia vtpote mihi gratissima est. ⁊ in adiutoziū. s. i. Qui consolatur nos in oīni tribulatione nostra. Dicit aūt qui cōsolaī humiles. qz supbos nō consolaī: sed eis resistit vt dicit Jac. 4. et. 1. Pe. 5. Consolaī aū humiles dando eis gratiam que est consolatio spūssancti. Esa. 61. Ut consolarer omnes lugentes ꝛc. ¶Non solum autē ꝛc. hic ponitur alia materia consolationis aplī scz consolatio tyti. Et materia huius consolationis est duplex. Primo emēdatio corinthioꝝ: quā habuerunt in presentia tyti. Secunda est deuotio corinthioꝝ: quā ostendit ad titum ibi. In consolatione aūt vestra ꝛc. Circa p̄mū duo facit. Primo ponit consolationē de penitentia corinthioꝝ: Secūdo exponit quedam que dixit ibi. Cōtristati eñ estis ꝛc. Circa p̄mū tria facit. Primo ponit consolationē tyti. Scdo materiā consolationis ibi. Referens nobis ꝛc. Tertio effectum cōsolationis in mente aplī ibi. Ita vt magis gauderē ꝛc. Dicit ḡ. Non solū ꝓsolaī nos deus in aduentu tyti. sed etiā in consolatione qua ipse tytus consolatus est de vobis et in vobis. Et hui⁹ cōsolationis materia ē. qz ipse tytus cōsolatus est referens nobis vestrum desideriū ꝛc. Ubi tria ponit laudabilia ꝓpter tria reprēhensibilia q̄ fuerunt in eis. Fuerunt eñ pigri ad bonum. ⁊ contra hoc dicit. Referens nobis vestrum desiderium de p̄ficiendo in melius. Item erant proni ad malum. ⁊ contra hoc dicit. Mostrum fletum scz de peccatis cōmissis. Jere. 6. Luctuz vnigeniti fac ꝛc. Item erant faciles deceptioni pseudoꝝ ⁊ cōtra hoc dicit. Vestram emulationē contra pseudos habitaz ꝓ amoze mei. Nam añ emulabamini cōtra me ꝓ eis. ¶Cōsequenter cum dicit. Ita vt magis ꝛc. ponit affectum conceptum ex consolatione tyti. q̄ q̄dez affectus est gaudiuz. Unde circa hoc tria facit. Primo ponit conceptum gaudium. Scdo ostēdit sue estimationis imitationē. Tertio subdit roēm gaudij. Dicit ḡ in tantū gauisus sum de his q̄ titus retulit mihi ita vt magis gauderē de hoc q̄ de tribulatione mea voluerim. Naz spūalia ꝓferenda sunt temporalibus. Vel vt magis gauderē de hoc q̄ ꝓtristaui vos q̄ voluerim olim. Peccauerant eñ faciendo fornicatiōz et aplus increpauerat eos vt patet in prima epla. 5. et. 6. Tunc aūt incertus erat aplus quē euentū deberet habere illa tristicia: bonum scz an malū. Et ideo dubitans penitus it. sed videns postmodū q̄ bonum inde puenerat gaudebat: ideo dicit. Añ et si contristaui vos increpādo in prima epla non me penitet modo. qz correcti estis et si olim peniteret qñ scz eram incert⁹ vtruz tristicia induceret vos ad correctionē vel desperationez. videns q̄ epla illa et si ad horam vos contristauit nunc gaudeo qz estis cōuersi. Et rōem gaudij assignat: qz non gaudeo de hoc qz contristati estis: sed de effectu scz de correctione: qz scz ꝓtristati estis nō ad desperationē sz ad penitētiā. sicut medicus nō gaudet de amaritudine medicine. sed de effectu scz ō sanitate supza. 6. Quasi tristes: semp aūt gaudentes.

Lectio tertia.

C Ontristati enim estis scdm deum vt in nullo detrimentū patiamini ex nobis. Que eñ ſm deū tristicia ē penitentiam in salutē stabilem operaī: seculi aūt tristicia mortem operaī. Ecce eñ hocipsum ſm deum contristari vos quantam in vobis operatur sollicitudinem. sed defensionem sed indignationē. sed timorem. sed desiderium. sed emulationez. sed vindictā. In oīnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negocio.

Posita consolatione aplī et tyti de tristicia corinthioꝝ eō q̄ fuerit ad penitentiam ⁊ non ad desperationē: hic cōsequenter huius consolationis ratio assignatur: eoꝝ tristiciam cōmendando. Et circa hoc duo facit. Primo eñ cōmendat eoꝝ tristiciam. Secūdo ex hoc concludit ꝓpositū ibi. Et si scripsi vobis ꝛc. Cōmendat aūt corinthioꝝ tristiciam ex duobus. Primo ex causa. secundo ex effectu ibi. Que eñ tristicia est ꝛc. Causa aūt ex qua cōmendat eoꝝ tristicia hec est. qz est ſm deum. Et ideo dicit. licet ad horam contristauerim vos ꝓ epistolā: tamē nunc gaudeo id est qz contristati estis ſm deum. Ubi sciendum est q̄ tristicia ⁊ gaudiū ⁊ cōmuniter oīnis affectio ex amoze causaī. Tristaī eñ q̄s qz carz eo qō amat. Qualis aūt ē amoz talis ē tristicia ex amoze causata. Est aūt duplex amoz. Unꝰ quo diligit deus. ⁊ ex hoc causaī tristicia: que est ſm deū Alius est quo amaī seculum. ⁊ ex hoc causaī tristicia seculi. Amoz quo diligimꝰ deū facit nos libenter seruire deo. sollicite querere honorē dei: ⁊ vacare deo dulciter. Et qz peccando impedimur a seruitio dei. ideo ei non vacamꝰ nec eius honorē querimꝰ. Ideo amoz dei causat tristiciaz de peccato. ⁊ hec est tristicia ſm deum. que q̄dem tristicia non fuit nobis ad malū nec ad detrimentū: sed potius ad fructum ⁊ merituz. Et ideo dicit. Ut in nullo detrimentū patiamini ex nobis. qz non solum bona ⁊ grata que vobis impendimus: vobis ꝓsunt. sed etiam hocipsum q̄ vos corrigimus ⁊ contristam⁹. Heb. 12. Omnis disciplina in

138
130

preſenti ꝛc. ¶ Conſequenter cum dicit. Que eñ triſticia ꝛc. cõmendat eoꝝ triſticiã ex effectu q̃ quidẽ eſt premiũ vite eterne. Et circa hoc duo facit. Primo eñ ponit effectũ in generali. Scõo experimentum ſpecialiter in eis conſecutum ibi. Ecce eñ hocipſum ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo enim ponit effectuꝫ triſticie que eſt ſm deũ. Secũdo ponit effecũ triſticie que eſt ſm mundũ ibi. Seculi aũt ꝛc. Dicit ergo ꝑmo. Dico q̃ triſticia noſtra nõ fuit vobis detrimentũ. Eñ id eſt qz triſticia que eſt ſm deuꝫ operat penitentiam. penitentiam aũt dico in ſalutem ſtabilem id eſt ſempiternã que eſt ſalus ſtabilis ꝛ eſt beatorũ. de qua Eſa. 49. Salus aũt mea in ſempiternũ erit. Et hanc operatur penitentia. Matth. 3. Agite penitentiã: appꝓpinq̃bit eĩ regnũ celoꝝ. Et dicẽ ſtabilẽ vt excludat ſalutẽ tẽporalem que ẽ tranſitoria ꝛ cõmunis ipſis hominib⁹ ꝛ iumẽtis. de qua in p̃s. Homines ꝛ iumenta ſaluabis dñe ꝛc. Sed contra hoc q̃ dicit q̃ triſticia que ẽ ſm deũ penitentiam operat videtur eſſe qz ipſa triſticia ſm deum eſt penitentia. Penitere enim eſt triſtari de malo ꝛ ſcõm deum. Non ergo operat penitentiam. Rñdeo. dicendum eſt q̃ penitẽtia habet tres partes. quaꝝ ꝑma pars ẽ triſticia ſcꝫ dolor ꝛ compunctio de peccatis. Alie due ſunt ꝓfeſſio et ſatiſfactio. Cum ergo dicit q̃ triſticia operat penitentiaꝫ. Intelligendũ ẽ q̃ cõpunctio ſeu dolor de peccato operat in nobis penitentiam id ẽ alias ꝓtes penitentie ſcꝫ cõfeſſionem ꝛ ſatiſfactionẽ. Vel dicendũ eſt q̃ triſticia ſm deũ eſt cõmunior q̃ penitentia. qz penitentia eſt de ꝓꝓrio peccato. ſed triſtat quis ſm deum ꝛ de peccatis ꝓꝓrijs et de alienis. Sic g̃ effect⁹ triſticie: q̃ ẽ ſm deuꝫ eſt ſal⁹ eterna. effectus vero triſticie que ẽ ſm mundũ ẽ mors. Quia eñ qui diligit ſeculũ inimicus dei conſtituit vt dicit Jac. 4. Ideo ex amore ſeculi mors cauſat. Triſtat eñ ſm ſeculũ quis non qz peccãs deũ offendit. ſed deprehenſus in peccato punit de eo ꝛ detegit. Et hec triſticia eſt vitanda in peccatis Ecc. 30. Triſticiã longe fac a te ꝛc. ¶ Conſeq̃nter manifeſtat effectũ p̃dictũ ꝑ exim̃etũ ſumptũ in ipſis cũ dicit. Ecce eñ hocipſum ꝛc. q̃ſi dicat. Vere ſalutem ſtabilem. qz experimẽto patet q̃ in nobis multa que ad ſalutem ducũt operat. Ponit aũt ſex ad hoc ptinencia. quoꝝ vnum ẽ generale ſcꝫ ſollicitudo. qñ eñ homo ẽ in leticia defacili cõmittit aliquas negligentias. ſed quãdo eſt triſtis ꝛ in timore ſollicitat. ꝛ ideo dicit. Ecce eñ ſcꝫ in vobis experti eſtis hocipſuꝫ ſcꝫ ſm deũ contriſtari vos quãtam in vobis operat ſollicitudinẽ ad vitandũ mala et ad faciendũ bona. Mich. 6. Indicabo tibi o homo q̃d ſit bonum ꝛc. Et infra ſollicitum ꝛc. Alia vero ſunt ſpecialia q̃rum quedã ptinent ad effectum interiorẽ. quedã ad actuꝫ exteriorẽ. Eoꝝ vero q̃ ptinent ad effectum exteriorẽ quedam ſunt ad peccati remotionẽ: quedã vero ad boni adeptionem. Nam verus penitens debet recedere a malo et facere bonum. Quantũ aũt ad remotionẽ mali ponit tria. Primũ ẽ vt deſiſtat facere malum. ꝛ q̃tum ad hoc dicit. Sed defenſionẽ. contra illos q̃ nos ad malũ inducunt. 1. Pe. 5. Cui reſiſtite fortes in fide. Vel ſm glo. vt contra pſeudo me defendatis. Eph. vlti. Accipite armaturam dei ꝛc. Secundũ eſt q̃ hõ indigneꝫ contra ſe ꝑ pcũs que fecit. et q̃tuꝫ ad hoc dicit. Sꝫ indignationẽ. Indignatio aũt ſui operat triſticiaꝫ ſm deũ. Eſa. 63. Indignatio mea auxiliata eſt mihi. Tertium eſt q̃ ſit in cõtinuo timore de futuro vt caueat. ꝛ q̃tum ad hoc dicit. Sed timorẽ de recidiuo ne ſcꝫ in futuro ſimiliter cõtingat. Ecc. 25. Timor dñi omnia ꝛc. Quãtum aũt ad boni adeptionẽ duo ponit. Primo deſiderium q̃ ad bo nũ afficiẽt ꝛ q̃tum ad hoc dicit Sꝫ deſideriũ q̃ bonũ facere affectetis puer. 11. Deſideriũ iuſtorum omne bonũ. Scõo emulationẽ bonã q̃ bonos imitari conat. ꝛ q̃tum ad hoc dic. Sꝫ emulationẽ vt ſcꝫ me ꝛ alios bonos imitemini. 1. cor. 14. Sectamĩ caritatẽ emulamini carismata meliora. Eoꝝ vero q̃ ptinent ad exteriorem actum duo ponit. Primũ eſt vt vindicent in ſeipſis q̃ peccauerunt ꝛ hoc vtile eſt. Cum eñ omne malũ neceſſariũ ſit puniri vel ab hoĩe vel a deo: ſi hoc non punit melius eſt q̃ homo malũ in ſe puniat qõ fecit q̃ q̃ de⁹. qz vt dicit Heb. 10. Horrendũ eſt incidere in manus dei ꝛc. Et q̃tum ad hoc dicit. Sed vindictã id ẽ qz peccantes puniris et etiam voſipſos. 1. cozin. 9. Caſtigo corpus meuꝫ ꝛc. Eſa. 26. Juſticiã non fecim⁹ ꝛc. Scõm eſt q̃ totaliter abſtineat a malo. Et ideo dicit. In oñib⁹ exhibuiſtis duces ſcꝫ fide incontaminatos eſſe negocio ſcꝫ chriſtiano. ſ. 6. In omnibus exhibeam⁹ ꝛc. Eph. 1. Elegit nos ante mũdi conſtitutionẽ vt eſſemus ſancti p̃s. Ambulans in via immaculata ꝛc. Vl negocio de quo ſcꝫ correcti eſtis puta de fauore quẽ dediſtis foznicatori. ſed poſtmodum puniendo ꝛ condemnãdo ipſuꝫ oſtendiſtis vos in hoc inconta minatos eſſe.

Lectio quarta.

Igitur ꝛ ſi ſcripſi vobis nõ ꝓpter euꝫ qui fecit iniuriam. nec ꝓpter eum q̃ paſſus eſt. ſed ad manifeſtandã ſollicitudinem noſtram quam habem⁹ ꝑ vobis coram deo. Ideo conſolati ſumus. In conſolatione aũt noſtra abundanti⁹ magis gauiſi ſumus ſup gaudio titi. quia refectus eſt ſpiritus eius ab oñibus vobis. Et ſi qd apud illum de vobis gloriatus ſum: nõ ſum confuſus. ſed ſicut omnia vobis in veritate locuti ſumus. ita ꝛ gloriatio noſtra que fuit ad titum veritas facta eſt. Et viſcera eius abundantius in vobis ſunt. reminiſcẽtis omniũ veſtrum obedientiam. quomõ cum timore ꝛ tremore excepiſtis illum. Gaudeo q̃ in oñibus confido in vobis.

Hic aſſignata ratione quare gaudet aplus de ipſoꝝ triſticia: conſeq̃nter inducit concluſionẽ ſuã: in qua duo facit. Primo eñ oſtendit intentionem ſuam quã habuit in ſcribendo. Secũdo manifeſtat gaudiũ qõ habuit de ipſorum correctione ibi. Ideo conſolati ꝛc. Dicit g̃ primo. Exquo incõtaminati eſtis. igit̃ appet q̃ et ſi ſcripſi vobis ꝑ epl̃az increpando: non ſcripſi ꝓpter eum tm̃ q̃ fecit iniuriã inceſtu maculando cubile patris ſui vt dicit. 1. cor. 5. Nec ꝓpter eum tm̃ qui paſſus eſt ſcꝫ ꝓpter patrem q̃ſi non ꝓpter zelum vindicte ſolum: ſed hoc feci ad manifeſtandã ſollicitudinẽ noſtrã quã ꝑ vobis habem⁹. id eſt vt ſciretis q̃ ſolliciti ſimus ꝑ vobis. ꝛ hoc dico coram deo vt ſit turamẽtũ. i. deo teſte. Vl ad manifeſtãdã coram vob deo ſcꝫ de omnibus ſollicitudinẽ noſtram. Col. 2. Volo vos ſcire quaꝫ ſollicitudinem ꝛc. Vel aliter. Non ſcripſi tantũ ꝓpter eũ qui fecit iniuriam vt ſcꝫ corrigeret. Vel ꝓpter eum q̃ paſſus eſt vt placaret: ſed ad manifeſtandã ꝛc. vt ſcꝫ vos q̃ indignati fuiſtis ꝑ contumelia ꝛ pena inflicta foznicatori reconciliaremini deo. ¶ Conſeq̃nter cõcludit gaudiũ qõ habuit de eorum correctione cum dicit. Ideo ꝛ conſolati ſumus ꝛc. quaſi dicat Quia hoc conſecut⁹ ſum ex eo q̃ ſcripſi ſcilicz q̃ eſtis correcti: ideo conſolati ſumus id eſt conſolationem accepim⁹. Gaudium eñ hoĩs eſt cum ꝓſequit̃ qõ cum deſiderio intendit. ſ. 1. Abundantius autem ꝛc. ¶ Conſeqnẽter cum dicit. In conſolatione aũt ꝛc. ponit ſecundã cauſam ſue conſolationis que ſumit̃ ex deuotiõ

quam ostēderūt ad tytū. Et circa hoc tria facit. Primo ponit gaudium suū de gaudio titi conceptum. Secūdo gaudij rōnem assignat ibi. Et si quid apud illū ꝛc. Tertio materiam gaudij titi assignat ibi. Reminiscentis omniū vestrum ꝛc. Dicit ergo primo. Gauisi sumus de correctione vestra. aūt id ē sed in consolatione nostra abundanti⁹ magis gauisi sum⁹ ꝙ turbati fuerim⁹ de tribulatiōe sup gaudio titi. Vel magis gauisi sumus id est magis gaudiū attulit consolationi nostre gaudium titi. ꝛ hoc qz refectus ē spūs eius. Tunc em̄ reficit̄ anim⁹ prelati quādo subditi eius sunt obedientes ei ꝛ eum reuerent. philem. Refice viscera ꝛc. ¶ Refectus in ꝙ ab oīb⁹ vobis. qz oēs vel correcti estis vel est spes correctionis. Rationē aūt hui⁹ gaudij assignat ꝙtum ad duo. Unum est ex parte apli. qz scz ipse inuentus est verax. Nam aplus cōmendauerat corinthios tito anteqū iret ad eos. Quia vo nūc ita inuenit titus sicut aplus dixit. gaudet aplus verba sua vera fuisse Et hoc est qō dicit. Et si quid apud illum de vobis glorias sum comendando vos. Dicit aūt gloriatus sum: qz gloria apostoli erat bonum illorū. ¶ Non sum confusus id ē non erubesco me falsa dixisse. Quādo em̄ aliquis inuenitur mendax: confundit̄. Ecc. 37. Ante oīa sermo verax ꝛc. Sed sicut oīa in veritate vobis locut⁹ sum id ē ita est predicaui vobis veritatez: ita gloriatio nostra que fuit ad titum de vobis veritas facta est id est inuenta est vera. Alia ratio est ex parte corinthioꝝ. Nam amici desiderant vt illi ās diligūt ab oīb⁹ diligant̄. Quia ꝙ titus diligebat corinthios ꝓpter eorum deuotionē. ideo de hoc apostolus gaudebat. Et ideo dicit aplus. Et viscera eius ꝛc. ās dicat. Non solum gaudeo qz inuentus sum verax: sed etiaz qz viscera eius id est viscerosa charitas eius ꝛ nimi⁹ amoz abundantius ꝙ ante in vobis esset. exquo vidi pfectum vestrum. Vel abūdanti⁹ ꝙ in alijs Eph. 6. Induite vos sicē electi dei ꝛc. ¶ Materiā aūt gaudij manifestat ex duobus scz ex obedientia ꝛ ex reuerentia. Ex obedientia quidem cum dicit. Reminiscentis oīm vestrum obedientiam qua obedienter sibi obtemperastis. In quo etiam et laudauit vos. 1. reg. 15. Melior est obedientia ꝛc. Ecc. 3 Filij sapiētie ecclesia iustoꝝ. Ex reuerentia aūt cum dicit. Quomō in timore scz filiali non seruili interioris animi ꝛ tremore corporis excepistis eum. Hal. 4. Testimonium em̄ vobis ꝛc. Et qz ita habuistis vos ad eū gauisus sum qz verax inuentus sum et ipse diligit vos. Unde gaudeo ꝙ in oīm⁹ confido de vobis. Non solū in bona voluntate scz etiam in bonis operibus in futuro ꝙ bene vos habeatis. Heb. 6. Confidimus de vobis meliora ꝛ vicinioza saluti.

Capitulum octauum

Notam aūt vobis facimus fratres gratiam dei que data est in ecclesijs macedonie. ꝛ ꝙ in multo experimento tribulationis abundātia gaudij ipsoꝝ fuit. ꝛ altissima paupertas eoꝝ abundauit in diuitias simplicitatis eorum. Quia fm̄ virtutez testimoniū illis reddo ꝛ supra virtutem voluntarij fuerunt cuz multa exhortatione obsecrantes nos gratiā ꝛ cōmunicationez ministerij quod fit in sanctos. Et non sicut spauimus: sed semetipsos dederunt. primū dño. deinde nobis ꝓ voluntatem dei. ita vt rogaremus titum: vt quēad modum cepit ita ꝛ pficiat in vobis etiaz gratiam istam. Sed sicut in omnib⁹ abundatis fide ꝛ sermone ꝛ scientia ꝛ oīi sollicitudine insup ꝛ charitate vra in nos: vt ꝛ in hac gratia abundetis. Nō quasi imperans dico. sed ꝓ aliorum sollicitudinē etiam vestre charitatis ingeniū bonum comprobans.

Posita iam exhortatione ad bonum in generali: hic cōsequenter exhortat eos ad quoddā bonuz particulare scz ad largitionē collectarū ꝓ sanctis qui erāt in hierusalē. Nā sicut act. 15. dicit et aplus tangit ad gal. 2. Apli imposuerunt paulo ꝛ barnabe vt ꝓponerent verbū salutis gentib⁹ exhortādo eos ad subueniendū sanctis q̄ erant ī hierusalē q̄ venditis oīb⁹ ꝛ positis ad pedes aplorꝝ in maxia erāt paupertate. ꝛ ad hoc imducit eos ad presens. Ubi duo facit. Primo inducit eos ad dandū. Secūdo monet ad modum dandi vt scz cito ꝛ abundanter dent. et hoc. 9. ca. ibi Naz de ministerio ꝛc. Circa primū duo facit. Primo tractat de collectis dandis. Secūdo de ministris ꝓ quos huiusmodi collecte fiāt ibi. Gratias aūt deo q̄ dedit ꝛc. Circa primū duo facit. Primo inducit eos ad dandū. Secūdo excludit excusationē ibi Si em̄ volūtas prompta est ꝛc. Inducit aūt eos ad dandū triplr. Primo exemplo alioꝝ qui dederūt. Secūdo exemplo xpi ibi. Scitis em̄ grām dñi nostri ꝛc. Tertio ex ipsoꝝ ppria volūtate ibi. Hoc em̄ vobis vtile ꝛc. Circa primū tria facit. Primo ponit exemplū. Secundo ostendit se ꝓmotum ab hoc exemplo ibi. Ita vt rogaremus titum ꝛc. Tertio monet vt ipsi hoc exemplū sequant̄ ibi. Sz sicut in oīmbus abūdatis ꝛc. Circa primū sciendū est ꝙ aplus ad hoc vt corinthij liberaliter tribuāt ꝓponit eis macedones in exemplū. Et cōmēdat eos ꝙtū ad duo. scz ꝙtum ad patientiā in aduersis. Secō ꝙtū ad liberalitatē ī donis ibi. Et altissima pauptas ꝛc. ¶ Circa primū sciendū est ꝙ apostolus inducit eos ad elemosinas vt merita istoꝝ crescant. ꝛ ideo in illo tēpore hoc fecit qñ possint mereri scz in tempore gratie. tunc em̄ elemosyne meritorie sunt. Et hoc est qō dicit. Notam vobis facim⁹ gratiā id est gratuitū donum dei scz elemosynaꝝ largitionem. ꝛ dicit hoc esse gratiam: qz quicq̄d boni facimus ē ex gratia dei: que quidē gratia non est data istis sed mihi: inꝙtum scz ex mea ꝓcuratione ꝛ sollicitudine ꝛ monitione macedones ad hoc moti sunt Eph. 3. Mihi aūt omniū sanctoꝝ minimo ꝛc. Data est inꝙ mihi in ecclesijs macedonie id est apud fideles macedonie. Que quidem gratia est ꝙtuz ad duo. scz ꝙtuz ad patientiā: qz in multo experimēto ꝛc. ¶ Ubi ponit ꝓditiōes patie ꝓcē. Una ē ꝙ hō sit constans ita ꝙ nec timore tribulationis deficiatur: sed nec etiam in ipso tribulationis experimēto. Et ideo dicit ꝙ in multo experimento tribulationis scz constantes fuerunt. Alia est ꝙ in ipsis tribulationib⁹ gaudeat sicut legitur de beato Laurentio. ꝛ ꝙtuz ad hoc dicit. Abūdantia gaudij ipsoꝝ scz macedonū fuit. Jac. 1. Omne gaudiū existimate ꝛc. Ro. 12. In tribulatione gaudentes ꝛc. Vel in multo experimento tribulationis: non quam ipsi passi fuerunt: sed quā viderunt pati in macedonia abundantia gaudij ipsoꝝ fuit. ¶ Itē secundo gratia est ꝙtum ad liberalitatē in elemosinis. Et ꝙtuz ad hoc dicit. Et altissima ꝛc. Ubi duo facit. Primo ponit eorum liberalitatem. Secundo exponit qō dixerat ibi. Quia fm̄ virtutē ꝛc. Dicit ergo primo. Nō solum fuerunt patientes in tribulationibus scz macedones. sed etiam fuerunt liberales. qz altissima id est maxima paupertas eoꝝ vel nobilissima. Secūm glo. facit paupertatem altam eleuatio spūs supra res temporales ꝛ ꝓemptus earum. Et sic istoꝝ pauptas altissima erat qz non habebant diuitias ꝛ cōtemnebant eas Jac. 7:

Explanatio ſancti Thome

Monne deus elegit pauperes in mūdo ⁊c. Hec inq̄ paupertas abūdauit id eſt excreuit in diuitijs copioſe dando Sed hec expoſitio gloſe nō videt eſſe ſm intentionē apoſtoli. Et ideo aliter dicendū eſt. Altiſſima paupertas ⁊c. Vbi ſciendū eſt q̄ homo ex duab⁹ cauſis habet promptū animū ad dandum ſatis ſcz ex abundantia diuitiaꝝ ſicut ſunt diuites vel ex contemptu diuitiaꝝ. ⁊ ſic idem facit in paupere cōtemptus qō facit in diuite abūdantia. Et ideo dicit altiſſima paupertas ſic ſupra abūdauit id eſt effectuz abundantie fecit in diuitias ſimplicitatis eoꝝ. qz cor eoꝝ erat ſolum ad deum. ⁊ ex hoc puenit contemptus diuitiarum ꝑuer. 10. Simplicitas iuſtoz̄ ⁊c. ¶ Conſequenter cum dicit. Quia ſm virtutē ⁊c. exponit qō dixit cōmendando ipſoꝝ liberalitatē q̄tum ad tria ſcz q̄tum ad quantitatem dati. q̄tum ad voluntatem dandi. ⁊ q̄tum ad ordinem dationis. Quantum ad quantitatem dati qz dederunt ſupra virtutē Et ideo dicit. vere abundauit in diuitias. qz ego reddo illis teſtimoniū q̄ fuerunt volūtarij ad dandum ſm virtutem rerum ſuarū. ⁊ ſupra virtutē. qz in tantuz dederunt q̄ poſt eguerunt. Vel dicendū eſt ⁊ melius q̄ eſt virtus interioz animi. ⁊ virt⁹ exterioz ſcz facultas rerū temporaliū. Virtus interioz eſt ꝓmptitudo animi ad dandum. Et ideo dicit Teſtimoniū illis reddo q̄ fuerunt voluntarij ad dandū ſm virtutem animi interiozem ⁊ ſupra virtutē exteriozē ſcz diuitiaꝝ. Tho. 4. Si multū tibi fuerit ⁊c. Cōtra. Quicūq; dat ſupra virtutē dat īmoderate. Reſpōdeo. dicendū eſt q̄ virtus in dando pōt cōſiderari dupliciter. ſcz ſimplicit̄ ſeu abſolute ⁊ ſm ꝓpoꝛtionez alioꝝ. Quādo ergo dat plus q̄ alij ſue ꝓpoꝛtiōis nō peccat. ſed ſi ſimpliciter dat ſupra virtutē tunc īmoderate dat. Sic ergo cōmendat eoꝝ liberalitatē q̄tum ad quantitatē dati. Cōmendat autē eam q̄tuz ad voluntatē dandi cum dicit. Quia voluntarij fuerunt. Exo. 25. Ab oīni qui vltroneus offert. In hoc aūt fuerūt voluntarij qz rogauerunt nos cum multa exhoꝛtatione. obſecrantes. i. rogantes. q̄ſi dicat. Non ſolum rogauerūt: ſed etiam perrationes nos induxerunt vt habeant gratiā ⁊ cōmunicationem miniſterij ⁊c. id eſt vt liceret eis dare ſua pauperibus ſanctis q̄ ſunt in hieruſalē. non reputatantes ſe facere gratiam nobis. ſed q̄ eis gratia fiat Heb. vlti. Beneficentie aūt ⁊ cōmunionis ⁊c. Cōmendat etiam eoꝝ liberalitatem q̄tuz ad ordinē dandi. qz non ſolū ſua dederūt ſed primo ſeipſos. qz talis debet eſſe ordo in dādo: vt primo homo ſit acceptꝰ deo. Geñ. 4. Reſpexit dñs ad abel ſcz ꝑmo ⁊ ad munera eius conſequēter. Eccl. 30. Miſerere anime tue ⁊c. Et ideo dicit. Nō ſicut ſperauimꝰ. q̄ſi dicat. Vere voluntarij fuerunt. qz non ſicut ſperauimꝰ id eſt non ea intentione qua putabamus vt ſcz darent ꝓ culpis redimēdis: ſed ſemetipſos dederūt ꝑmum dño emendādo vitam ſuam ⁊ deinde nobis obediēdo ꝓ oīa ꝓ voluntatē dei que eſt vt ſubdanꝫ hoīes vicarijs ſuis. Heb. vlt. Obedite ꝓpoſitis veſtris ⁊c. Gloſa dicit q̄ non aliter erat ab eis recipiendum niſi ſcz ꝓius ſeipſos dediſſent deo. ergo videt q̄ non ſint recipiende elemoſyne a peccatoribꝰ. Sed dicendū eſt q̄ non eſt ab eis recipienduz q̄n dant ea intentione vt foueanꝫ in peccatis. Sic ḡ poſito exemplo macedonū: oſtendit ſe conſequēter ꝓmotū eſſe hoc exemplo cum dicit. Ita vt rogaremus titum. q̄ſi diceret. In tantum nos ꝓmoti ſumus hoc exemplo de liberalitate macedonum. vt ſcz rogaremus titum vt etiā vos ſitis ꝓtices iſtiꝰ gratie: vt ſcz titus quēadmodū cepit vos monere ad benefaciendū poſtq̄ vidit vos cozrectos ⁊ inducere vos ad cōmunionē: ita pficiat in vobis. ⁊ ſpūaliter gratiaz iſtā de largitiōe elemoſynaꝝ vt nō deſit vobis. phil. 2. Qui cepit in vobis ⁊c. ¶ Conſeq̄nt̄ āmonet eos vt hoc exēplo ipſi inducanꝫ cū dicit. Sed ſicut in oīnib⁹ ⁊c. Vbi duo cit. Primo monet vt ipſi exemplo macedonū ſint ꝓmpti ad elemoſynas faciendū. Scdo quādaz ſuſpitionē aufert ibi. Et non quaſi imperans dico ⁊c. Dicit ḡ. Sed ſicut in oīnibus ⁊c. q̄ſi dicat. Sicut vos ſuperatis macedones in oīnibus alijs gratijs. ita debetis eos ſuperare. etiā in iſta ſcz elemoſynis faciendis. Et hoc eſt quod dicit. Sicut in omnibus alijs abundatis. Et primo in his que ꝓtinēt ad intellectum ⁊ q̄tum ad hoc dicit. In fide qua credit̄. ⁊ ſermone q̄ ꝓfitemur. Ro. 10. Corde creditur ad iuſticiā: q̄tum ad fidem. oze aūt confeſſio fit ad ſalutez. q̄tum ad ſermonem. In ſcientia ſcripturaꝝ. 1. cozin. 1. In oīnib⁹ diuites facti eſtis ⁊c. Scdo in his que ꝓtinent ad opus. et q̄tum ad hoc dicit. Et in oīni ſollicitudine ſcz bene opandi Ro. 12. Sollicitudine nō pigri. Tertio in his que ꝓtinēt ad affectum. ⁊ q̄tum ad hoc dicit. In charitate veſtra ſpirituali habita in nos ſupabūdatis. Col. 4. Sup oīnia charitatem habentes ⁊c. Sicut inq̄ in omnib⁹ iſtis abūdatis ita ſcz rogaui titum vt in hac gratia ſcz elemoſinaꝝ abundetis. Et qz poſſet haberi ſuſpitio q̄ q̄ſi ex imperio māda rer. vt darent elemoſynas. Contra cō eſt qō dicit Eze. 34. Vos aūt cum auſteritate ⁊c. Et ideo ꝓtra remouet dicens. Non q̄ſi imperans dico. hoc eſt q̄ rogaui tytum vt q̄ egoipſe hoc dico vobis. non feci quaſi imperans. 1. pe. vltio. Nō vt dñantes in cleris. Sz dico hoc comprobās id eſt volēs comprobare ꝓ alioꝝ ſollicitudinē ſcz macedonum veſtre charitatis ingeniū. ¶ Vbi ſciēduz eſt q̄ ingenium bonum ſumit̄ non ſolum ꝑ aptitudine ad ſciendum faciliter. ſed etiam ad bene operandū. Cuius ratio eſt. qz ad hoc q̄ aliquis bene operet exigit̄ ſcientia dirigens. Et ideo ſicut in addiſcendo dicit̄ boni ingenij eſſe qui cito capit verba magiſtri: ita in opando boni ingenij dicit̄ q̄ exēplo alioꝝ cito mouet̄ ad bñ operandū. Et ſō dicit aplus Comprobans id eſt ꝓbare volens bonum ingenū veſtrū id eſt q̄ promptā voluntatē habeatis ad dandum moti exemplo macedonum. 1. Cozin. 4. Non vt confundam vos hec ſcribo.

Lectio ſecunda.

Citis enī gratiam domini noſtri ieſu chriſti. quoniā ꝓpter vos egenus factus eſt cum eſſet diues. vt illi⁹ inopia vos diuites eſſetis. Et conſiliuz in hoc do. Hoc enī vobis vtile eſt. qui non ſolum facere ſed et velle cepiſtis ab āno pꝛioꝛe. Nūc vero ⁊ facto pficite: vt quēadmodū promptꝰ eſt animꝰ voluntatis: ita ſit ⁊ pficiendi ex eo qō habetis. Si enī voluntas prompta eſt ſm id qō habet: accepta eſt non ſm id quod non habet. Non enī vt aliꝫ ſit remiſſio vobis aūt tribulatio. ſed ex equalitate in preſenti tempoꝛe veſtra abundantia illoꝝ inopiā ſupleat. vt ⁊ illoꝝ abundantia veſtre inopie ſit ſupplemētū. vt fiat equalitas ſicut ſcriptū eſt. Qui multum non abundauit: ⁊ q̄ modicum nō minoꝛauit.

Hic inducit corinthios ad dandū elemoſynas exēplo xp̄i dicens. Volo comprobare ingenium veſtrū bonū ad dandum ſcz pauperib⁹: ⁊ hoc facere debetis exemplo chriſti. enī id eſt qz ſcitis gratiam oīni noſtri ieſu chriſti quā ḡdez humano generi contulit. Jo. 1. Gratia ⁊ veritas ꝑ ieſum chriſtum ⁊c. Et hec dicit gratia: qz quicq̄d filius dei pe-

nalitatē nostrarum assumpsit totum gratie est imputandū. qz nec ꝓuentus alicui⁹ bonitate: nec alicuius virtute coactus: nec inducť⁹ sua necessitate. Est aūt gr tia ista quō ꝓpter nos egenus factus est. Et dicit egenus qō plus est ꝙ pauper. Nam egenus dicit ille qui non solum parum habet. sed qui indiget seu eget. Pauper vero ille q̄ parū habet. Ad significandū ergo maiorem paupertatem dicit egenus factus est scz in temporalib⁹ Luc. 9. Filius hois nō habet ꝛc. Treñ. 3. Recordare paupertatis ꝛc. Est aūt factus egenus non ex necessitate sed ex volūtate. qz gratia ista iam non esset gratia. Et ideo dicit. Cum dives eēt scz in bonis spūalibus Ro. 10. Idem deus dives in oēs ꝛc. puer. 8. Mecū sunt diuitie ꝛc. Dicit aūt esset nō fuisset. ne videret xp̄s amisisse diuitias spūales cuz assumpsit paupertatem. Sic em̄ assumpsit hanc paupertatem ꝙ illas inestimabiles diuitias non amisit p̄s. Simul in vnuz dives ꝛ pauper. Dives in spūalibus: paup in temporalibus. Causam aūt quare voluit fieri egenus subdit cum dicit. Ut illius inopia diuites essemus id est vt illius paupertate in tpalib⁹ vos essetis diuites in spūalib⁹. Et hoc est ꝓpter duo scz ꝓpter exemplum ꝛ ꝓpter sacramentū. Propter exemplum quidē qz si xp̄us dilexit paupertatez et nos exemplo suo debemus diligere eam. Diligēdo aūt paupertatem in tpalib⁹ efficimur diuites in spūalibus. Jac. 2. Nonne deus elegit pauperes in mundo: diuites in fide ꝛc. Et ideo dicit. Ut illius inopia ꝛc. Propter sacramentū aūt qz oīa que xp̄s egit vł sustinuit fuit ꝓpē nos. Unde sicut p hoc ꝙ sustinuit mortē liberati sumus a morte eterna ꝛ restituti vite: ita p hoc ꝙ sustinuit inopiam in temporalibus liberati sum⁹ ab inopia in spiritualibus ꝛ facti diuites in spūalibus. 1. cozin. 1. Diuites facti estis in illo in oīm̄ scientia ꝛc. ¶ Cōsēqnter cū dicit. Consiliū in hoc do ꝛc. Inducit eos ad dandū ex ꝙte eox Et circa hoc duo facit. Primo ponit ipsoz̄ vtilitatē q̄ ex hoc ꝓuenit. Secundo ostendit ꝙ hoc etiam ab ipsis volitum est scz vt darent elemosynas ibi. Qui non solū ꝛc. Dicit ergo considerans hoc benficiū consiliuz vobis dox id est hortor vos ad hoc scz ad danduz elemosynas scz nō solum ꝓpter vtilitatez sanctorum qui sunt in hieru sed et ꝓpter vtilitatē vestraz ꝓuer. 27. Boni amici cō filijs anima dulcorat. ꝛc. Et hoc qz vtile ē vobis. Bonū em̄ pietatis plus est vtile facienti ꝙ illi cui fit. qz faciēs reportat inde cōmodū spūale. recipiens vero temporale. 1. Ti. 4. Pietas ad oīa valet. Hoc aūt non solum est eis vtile: sed etiam ipsi hoc voluerūt. Et ideo dicit. Qui nō solum ꝛc. Ubi tria facit. Primo cōmemorat bonum ꝓncipium in eis. Secundo hortať eos ad debitu⁹ finem ibi. Nūc vero ꝛ facto ꝛc. Tertio exponit quoddā qō dixerat ibi. Si em̄ voluntas ꝛc. Dicit ergo. Vere debetis libenter dare elemosynas quia non solū est vobis vtile: sz etiā hocipsuz velle sponte cepistis scz dare elemosynas a ꝓxiano q̄ scz veni ad vos. Vel a ꝓxiori anno id ē ꝓcedēti. q̄si dicat. Plus est velle ꝙ facere iuxta illud Ecc. 18. Uerbū melius est ꝙ datum ꝛc. Et ideo debetis esse prompti ad dandum. Et qz estis prompti ad dandū ideo nunc qō habuistis in animo ꝓficite facto. alioquin illa voluntas esset frustra. 1. Jo. 4. Nō diligam⁹ ꝙbo neq; lingua ꝛc. Phil. 1. Qui cepit in vobis ꝛc. Et huius ratio est vt quēadmodum prompt⁹ est aīus volūtatis. i. discretio volūtatis ſm glo. prompta ē: ita sit prompta discretio ꝓficiēdi. Vel aliter vt aīus sumať ꝓ volūtate. Et tūc dicit. Quēadmodū ꝓm fuistis ad volendum ita prompti ad ꝓficiendum. ꝛ hoc ex eo quod habetis id est ſm facultatem vestram. ¶ Consequenter exponit hoc qō dicit. ex eo qō habetis dicens. Si em̄ ꝛc. q̄si dicat. Dico ꝙ debetis esse prompti ad dandū ꝛī hoc nō intēdo vos grauare vt scz detis supra facultates vestras. qz forte voluntas prompta ad hoc inducit vos. sed in hoc opus nō potest imitari voluntatē. Et ideo dicit. Ex eo qō habetis. Enim ꝓ quia si voluntas promꝓta est ſm id qō habet accepta est. Et hui⁹ ratio est qz voluntas acceptať in perfectione operationis. opus aūt non ꝓficiť nisi ex eo quod habeť. Et ideo dicit ſm qō habet acꝓcepta est Tobie. 4. Si multum tibi fuerit abūdanter tribue ꝛc. ¶ Consequēter cum dicit. Non em̄ vt alijs ꝛc. remouet suspitionē quandā. Possent em̄ dicere isti. Si damus elemosynas pauperibus sanctis qui sunt in hierusalem ipsi ociosi viuent ꝛ nos damna patiemur ꝛ sic efficiemur miseri. Ideo aplus primo hanc suspitionē excludit. Secundo suam intentionem manifestat. Tertio vero cōfirmat ꝙ auctoritatez ꝛ remouet suspitionē cum dicit. Nō em̄ vt alijs ꝛc. q̄si dicat. Non em̄ ita moneo vos elemosinas dare. vt alijs sit refrigeriuz dū ociose viuerent de elemosynis vestris. vobis aūt sit tribulatio id est pauptas quia vos affligimini. Sed nunquid peccant illi qui dant oīa alijs ꝛ ipsi postea paupertate affligunť. Et videť ꝙ sic ꝙ hec verba apostoli. Respondeo dicendū est ſm glo. ꝙ melius esset totum dare pauperib⁹ ꝛ affligi ꝓ xp̄o. Illud autem qō dicit hic cōdescendendo fecit. quia infirmi erant ꝛ forte deficerent si egestate premereť. ¶ Intēt̄ionē suam manifestat cuz dicit. Sed ex equalitate ꝛc. q̄si dicat Non intendo tribulationem vestram. sed quandā equalitatem vt scz vestra abundantia ꝛc. Qō potest exponi tripliciter. Primo de equalitate quātitatis. Secūdo de eq̄litate ꝓportiōis. Tertio de equalitate volūtatis. De eq̄litate q̄titatis qz isti scz cozinthij abundabant in temporalibus ꝛ deficiebant in spūalibus. sancti vero q̄ erant in hierusalē abundabant in spūalib⁹ ꝛ deficiebant in temporalib⁹. Vult ergo vt fiat inter eos equalitas quātitat. vt scz illi q̄ abundant in temporalib⁹ dent medietatē oīm illis q̄ deficiunt in eis. ꝛ isti dent medietatē spūaliū eis: vt sic sint eq̄liter diuites. Et ideo hoc potiꝰ dicit vt scz ex eq̄litate quantitatis id est dimidia parte bonox vestrox in ꝓsenti tempore qō breue est vestra abundantia terrenorum suppleat illox inopiā q̄ deseruerunt oīa mundi. et vt illoz̄ abundantia scz i spūalib⁹ sit supplementū vestre inopie in spūalib⁹ id ē vt sitis ꝓticipes vite eterne. Luc. 16. Facite vob amicos ꝛc. Ecc. 14. In diuisiōe sortis da ꝛ accipe. da tēporalia ꝛ accipe spiritualia. ¶ De eq̄litate aūt ꝓportionis exponiť sic ꝛ melius. Vos cozinthij habetis abundantiā temporaliū. sancti q̄ sunt in hieruſalē abūdantiam spūalium. Volo ergo ex quadā equalitate non q̄ sit ſm quantitatē sed ſm ꝓportionē. vt scz sicut illi sustentanť elemosynis vestris: ita vos ditemini precibus illoz̄ apud deum. Sicut em̄ illi nō ita ditanť de bonis vestris tempoꝛalibus sicut vos estis diuites. ita nec vos bonis illozum spūalib⁹ ditemini sicut illi. Et ideo dicit. Sz ex eq̄ litate p̄dicta vestra abūdantia terrenox illox scz sanctox inopiam in tempoꝛalib⁹ suppleat. vt et illox abudantia in spūalib⁹ ꝛc. 1. cozin. 9. Si nos vobis spūalia seminauim⁹ ꝛc. ¶ De eq̄litate aūt voluntatis exponiť sic. Sed ex eq̄litate ꝛc. id est volo ꝙ sit in vobis equalitas voluntatis vt scz sicut illi habent voluntatem cōmunicandi vobis ea in quibus abundant: ita vos habeatis voluntatem cōmunicandi illis ea in quibus abundatis. ¶ Consequenter cōfirmat hoc per auctoritatem. Unde dicit. Sicut scriptum est scilicet Exo. 16. Qui multuz scilicet collegerat de mā na id est qui amplius habuit ꝙ gomor non abundauit id est non habuit vltra sufficientiam suam. et qui modicum non minozauit id est non defecit ei. quia omnes equaliter abundabant. vt dicitur Exo. 16. Et sic nec qui plus collegerat plus habuit. nec qui min⁹ parauerat repperit min⁹.

Explanatio sancti Thome

Lectio tertia.

GRatias autem deo qui dedit eandez sollicitudinem p vobis in corde titi quoniã exhortationẽ quidem suscepit. sed cum sollicitior esset sua voluntate p fectus est ad vos. Misimus etiam cum illo fratrem nostruz. cuius laus est in euangelio p omnes ecclesias. Non solum aũt: sed t ordinatus est ab ecclesijs comes pegrinationis nostre in hanc gratiaz que ministrat a nobis ad dñi gloriã t destinatã voluntatẽ nostraz. Deuitantes hoc ne qs nos vituperet in hac plenitudine que ministrat a nobis in domini gloriam. Prouidem9 eñ bona non solum coram deo. sed etiam coram hominibus. Misimus autem cum illis fratrem nostrum quẽ pbauimus in multis sepe sollicituz esse: nũc autẽ multo sollicitiorẽ: confidentia multa in vos siue p tito qui est socius me9: t in vobis adiutor: siue fratres nostri apostoli ecclesiarum glorie christi. Ostensionem ergo que ẽ charitatis vestre t nostre glorie p vobis in illos ostendite in faciẽ ecclesiaz.

Postq̃ tractauit de collectis dandis: hic psequenter tractat de ministris p quos collecte fiãt. Et circa hoc duo facit. Prio nominat eos. Scõo recõmendat eos corinthijs ibi. Ostensionẽ g̃ q̃ est ꝛc. Circa primũ tria facit. Primo eñ nominat titum. Secundo barnabam ibi. Misim9 aũt cum illis fratrẽ ꝛc. Tertio apollo ibi. Misimus aũt cum illis ꝛc. Circa titum duo cõmendat. scz eius sollicitudinẽ t sollicitudinis signum ibi. Quoniã exhortationẽ ꝛc. Dicit ergo primo Dixi supra q̃ rogaui titum vt pficeret gratiam istam de elemosynis colligendis qõ iminet sollicitudini mee: ex ordinatione apostolorũ de quo inueni etiam ipsum sollicitum. Et ideo ago gratias deo. qui dedit eandem sollicitudinẽ quã ego habeo p vobis exhortandis t pmouendis ad opa misericordie in corde titi. qz ipse etiã sollicitus est sicut t ego vt pficiat in vobis hanc gratiam Heb. 6. Cupimus vnũquẽq̃ vestruz eandẽ ostentare sollicitudinẽ ꝛc. Ro. 12. Qui preest in sollicitudine. Signũ autẽ huius sollicitudinis est qz qñ rogaui eum ipse cõsensit exhortationi mee. Et ideo dicit. Quoniã exhortatiõz quidẽ suscepit. Et qz psecutus est qõ petij. Unde dicit. Sed cum sollicitior esset sua voluntate q̃ mea exhortatione: pfect9 est ad vos. qui tñ primo recusabat venire ppt̃ peccata vestra. Ro. 12. Sollicitudine nõ pigri. Consequẽter cum dicit. Misimus autẽ ꝛc. Tractat de secundo ministro. Et circa hoc duo facit. Primo cõmendat ipsuz Secundo subdit rationẽ quare mittit tam solennes nũcios ibi. Deuitantes ꝛc. Frater iste s̃m quosdam Lucas. vel s̃m alios Barnabas. quem quidem cõmendat ex tribus scz ex fama. qz laus eius scz luce est in euãgelio ab eo scripto p omnes ecclesias. quia est approbatũ p apostolos Vel cuius laus scz barnabe est in euangelio predicato ab ipso p omnes ecclesias. qz iudeis t gentibus. Unde dicit de barnaba act. 10. q̃ erat vir bonus plenus fide t spũsancto. Item cõmendat ipsuz ex societate sua quia nõ solũ est famosus. sed ordinatus est ab ecclesijs iudee comes peregrinationis mee. i. pdicationis mee qua vt pegrini mundum circuimus supra. 5. Quãdiu sumus in corpore pegrinamur a deo ꝛc. Et hoc est verum de luca quia ipse fuit vnus de. lxxij. discipulis t socius pauli. De barnaba simiiliter. quia p spũmsanctum dicit act. 13. Segregate mihi barnabam t paulum in opus ꝛc. Et factus est comes in hanc gratiam scz collectionis elemosinarũ. Vel in hãc gratiam scz pdicationis de qua dicit Eph. 3. Mihi autẽ omniũ sanctorum minimo ꝛc. Item cõmendat eum ex officio: qz est minister gratie que ministrat a nobis. 1. cozin. 4. Sic nos existimet homo. supra. 3. Qui t idoneos nos ꝛc. Ministrat aũt gratia ista ad domini gloriam vt scz deminus noster glorificet scz de elemosynis factis de cõuersione apostolorum predicationis nostre. qz vt dicit puer. 14. In multitudie ppli ꝛc. Itẽ ministrat vt voluntas nostra impleatur. quia nos hoc volum9 fieri. Et ideo dicit. Et voluntatem nostram destinatam id est predestinatam a deo qui predestinauit ab eterno nos talem voluntatem habere. Consequenter cum dicit. Deuitantes ꝛc. assignat causam quare mittat tam sollennes nuncios. Et primo huius rationẽ assignat. Secũdo probat ibi. Prouidemus g̃ ꝛc. Dicit ergo. Causa q̃re tam solẽnes nũcios mittimus est ista vt sciatis negocium huius mundi inesse cordi nostro. Et ideo dicit. Deuitantes hoc scilicet ne quis ꝛc. Quasi dicat vt vitemus vituperium quod posset mihi impingi ab aliquibus vel negligentie. si non mitterem strenuos. Vel fraudis: si nõ mitterem securos. Et isti strenui erant et prompti et securi. qz dati ab ecclesijs: et electi per spũmsanctum supra. 6. Nemini dantes vllam offensionem ꝛc. Dicit aũt in hac plenitudine scz elemosynaruz vel conuersionis gentium. 1. Pe. 4. Unusquisq̃ sicut accepit gratiam in alterutrum ꝛc. Et hoc pbat dicẽs. Prouidem9 eñ ꝛc. Quasi dicat. Bene dico deuitantes qz prouidemus id ẽ puidere debem9 bona id ẽ vt opera nostra bona sint non solum coram deo vt ei placeam9: sed etiam coram hominib9 vt scz eis bona videanẽ. Et hoc facit sollicite procurando t bonos imitando. Ro. 12. Adherẽtes bono ꝛc. Consequenter cum dicit. Misimus aũt cum illis t fratrez nostrũ ꝛc. tractat de tertio nuncio scz de apollo. Ubi duo facit. Primo cõmendat eum de sollicitudine cum dicit Quem scilicz apollo probauimus sepe sollicitũ esse de salute vestra. nunc autem multo sollicitiorẽ. Nam sicut supra apparet apollo fuit primus qui post apostoluz predicauit apud corinthũ. 1. cozin. 3. Ego plantaui apollo rigauit. Hic autẽ turbatus de peccato ipsoz recessit t solicitudinem quam ante p ipsis habebat postposuit. Nũc vero audita conuersione eorum factus est de salute ipsoz sollicitior q̃ antea esset. Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spiritus ꝛc. Ro. 12. Qui preest in sollicitudine ꝛc. Secundo subdit causam sollicitudinis quam assumpsit. quia apollo confidit de vobis ex his que titus dicit de vobis cõmendans vos. Unde dicit. Multa cõfidentia in vobis siue pro tito qui est socius meus. et quia libenter venit in societatez titi et Luce seu Barnabe. et quia ad hoc inductus fuit ab apostolis ecclesiarum que sunt in iudea. Et ideo dicit. Siue fratres nostri apostoli ecclesiarum iudee scilicz induxerunt eum ad sollicitudinem habendam pro vobis. que quidem ecclesie sunt glorie christi id est ad gloriam christi. Consequenter cum dicit. Ostensionez ergo que est ꝛc. Recommendat istos nuncios corinthijs dicens. Quia tales misimus ad vos ergo ostensionez ꝛc. id est ostendatis opere q̃ charitatem habetis ad eos t q̃ vere cõmẽdari vos t q̃ ego vere gloriar9 sim de vobis in facie ecclesiaz ad quas pueni t q̃bus pdicaui. Vel in faciẽ oĩm ecclesiaz. qz qõ facitis eis innotescet oĩbus ecclijs.

Capitulum nonum.

ín epístolam II ad Corínthios. IX.

De ministerio quod fit in sanctos ex abundanti est mihi scribere vobis. Scio enim promptū animū vestruz pro quo de vobis gloriox apud macedones: quoniā ꝛ achaya parata est ab anno ꝓterito: et vestra emulatio prouocauit plurimos. Misimus aūt fratres vt ne qđ gloziamur de vobis euacuek in hac parte: vt quemadmoduz dixi parati sitis ne cuz venerint macedones mecū et inuenerint vos imparatos: erubescamus nos ꝛ nō dicamus vos in hac substantia. Necessariū ergo existimaui rogare fratres vt preueniant ad vos et preparēt repromissam benedictionez hanc parataz esse sī quasi benedictionē non quasi auariciā. Hoc autē dico. Qui parce seminat: parce ꝛ metet. ꝛ q̄ seminat in bñdictiōi bo: de bñdictiōibus ꝛ metet. Unusqsq; put destinauit in corde suo: nō ex tristicia aut ex necessitate. Hylarē enim datorē diligit deus.

Supza aplus inducit corinthios ad vanduz elemosynas sanctis qui sunt in hierusalē. hic vero inducit eos quantū ad modū vandi. vt scz hylariter ꝛ abūdanter dent. Unde ad hoc q̄ bene darent misit tā solennes nūcios Circa hoc autē duo facit. Primo excludit opinatā causam de missione nuncioz. Scō vero astruit verā ibi. Misimus autem fratres ꝛc. Circa primū tria facit. Primo excludit suspitionem. Secūdo ad hoc causam assignat. ibi. Scio enim promptuz ꝛc. Tercio causam probat. ibi. Pro quo de vobis ꝛc. Quantū ad primū quia posset aliquis dicere apostolo. tu mones nos q̄ bene recipiamus nūcios q̄s mittis Sed quare non potius mones q̄ bñ largiamur elemosynas. Et ideo hoc remouēs dicit. Nō est necessariū q̄ hoc moneā. Nam id est qz de misterio qō fit in sanctos ex abū dantia est. id est superfluū est mihi scribere vobis. ꝛ huius causa est. qz scio promptū animū vestrū ad subueniendum eis. ps. Paratū cor meū deus ꝛc. Q̄ aūt sit promptus animus vester ꝓbo ex duobus. Primo ex gloziatiōe nostra de vobis. Nam nisi scirē vos esse promptos ad hoc: nō fuissem gloziatus de vobis apud alios. Et ideo dicit. Pro q̄ scz pro promptitudine animi vestri supza. pmo. Glozia nostra ꝛc. Et supza. 7. Multa mihi fiducia ꝛc. Glozior apō macedones de hoc scz quoniā ꝛ achaya in qua corinthus metropolis est. Parata est ab anno ꝓterito ad largiendū Scōo ex effectu qz vos puocastis exemplo vestro multos ad hoc. Et ideo dicit. Et vestra emulatio. i. amoz ꝛ studiū imitandi vos puocauit plurimos: qz enim audierūt vos bene correctos ꝓficere: puocanē plurimi scz ad ꝓficiendū. Prouer. 27. Ferrū ferro acuit̄ ꝛc. Hal. 4. Bonū autē emulamī ꝛc. 1e. corinth. 12. Emulamini carismata ꝛc.

¶ Consequēter cū dicit. Misimus autē fratres ꝛc. ponit verā causam quare miserit tā solennes nūcios. Et primo ponit in generali. Scōo in speciali ibi. Ut quēadmoduz dixi ꝛc. Circa primū duo facit. Primo assignat verā causam dicēs Causa autē quare istos misi est nō q̄ credā vos nolle subuenire pauperib⁹: sed vt ne q̄ gliamur de vobis id est ne gloria nostra quaz habemus de vobis euacuet̄ sī scz deficeretis. 1e. corinth. 9. Bonū est mihi mori ꝛc. Euacuet̄ inq̄ in hac parte. qz bene constat mihi q̄ in alijs virtutibus ꝛ bonis nō euacuabitis gloriā meā. ¶ Scōo cuz dicit. vt quēadmodū ꝛc. hortat̄ eos ad debitū modū dandi. Et primo hortat̄ vt dent ꝓmpte. Scōo vt dent abundanter ibi. Necessariū ergo ꝛc. Tercio vt dent hylariter. ibi. Unusquisq; put destinauit ꝛc. Circa primū duo facit ꝓmo ponit modū dandi. Scōo rōnem assignat ibi. Me cū venero ꝛc. Modus dandi est vt scz ꝓmpte det̄. ꝛ ideo dicit. Ideo misi fratres vt sitis par atiad dādū quēadmodū dixi scz exēplo macedonū. Mat. 25. Que parate erāt ꝛc. Prouerbi. 3o. Ne dicas amico tuo vade ꝛ reuertere ꝛ cras dabo tibi ꝛc. Ratio aūt hui⁹ est ne cū venerint mecū scz ad vos macedones ꝛ inuenerint vos imparatos erubescamus nos. Quasi dicat. Vobis erit cōfusio si ꝓmisistis ꝛ nō soluistis. Sed esto q̄ sustineatis ꝛ nō curetis de ꝓfusione vestra. adminus caueatis erubescentie nostre qui diximus vos esse paratos ¶ Consequēter cū dicit. Necessarium ergo ꝛc. hortat̄ eos q̄ dent abūdanter. Et circa hoc duo facit. Primo ponit āmonitionē. Scōo ammonitiōis rōnē assignat ibi Hoc aūt dico ꝛc. Dicit ergo. ne ergo euacuet̄ gloria nostra ꝛ vos nō erubescatis necessariū existimaui rogare fratres scz lucam titū ꝛ appollo vt perueniāt ad nos vt preparēt repromissaz benedictionē hāc scz elemosinā que dicit̄ benedictio. qz est causa eterne benedictiōis. Maz per actionē dandi homo benedicit̄ a deo. ps. Hic accipiet bñdictionē a dño ꝛc. Et ab hoibus. Eccl. 13. Splē didū in panibus ꝛc. Prouer. 22. Qui pnus est ad misericordiā ꝛc. Et dicit hāc benedictionē paratā esse quasi benedictionē. i. abundāter ꝛ nō quasi auariciā. i. parce. Ratio aūt quare debeant abundāter dare est qz ego dico q̄ q̄ parce seminat. i. qui parū dat in mūdo isto: parce ꝛ metet id est parū recipiet in alio seculo. Et dicit seminat qz semina nostra sunt quicq̄d boni fecerimus. Et iterū qz parū seminat̄ non multū colligek. Hal. 5o. Que seminauerit homo hec ꝛ metet sed multipliciata. Et qui seminat in benedictiōibus. i. abundāter metet de benedictiōibus scz dei largā retributionē. ¶ Sed nūq̄d nō metent oēs abundanter. Dicendū est sic: ꝙtum ad quantitatē premij. qz oēs affluēt ꝛ nullus ibi parce metet. Sed dicit abundāter quasi ad ꝓportionē ꝛ bene seminantiū. 1e. corinth. 15. Stella a stella differt. Abūdanter oēs ꝙtum ad premiū substantiale: sed parce in cōparatiōe ad premiū accidētale in quo est sanctoz differētia supza. 8. Qui multū non abūdauit ꝛ qui modicū nō minozauit. Exo. 16. Quia aliq̄n aliquis parce dat ꝛ cū magna caritate ꝛ abundāter metet. ¶ Consequēter cū dicit. Unusquisq; eī ꝛc. hortat̄ eos vt dent hylariter ꝛ gaudēter. Et circa hoc duo facit. Primo enim monet eos ad gaudēter dandū. Scōo rationē assignat ibi Hylarez eī datorē ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ paretis illud qō vultis dare quasi benedictionē. i. abundāter ꝛ dignuz benedictiōe: nō quasi auaritiā. i. non parce. Et hoc dicit quia illud qō sponte fit nō potest auare fieri. Et ideo subdit vnusquisq; eī ꝛc. quasi nō auare qz vnusquisq; scz vestrū det elemosinas put destinauit. i. ꝑdeliberauit in corde suo scz secū conferens. Non ex tristitia autē ꝛc. Quasi dicat. Unusquisq; volūtarie det non coacte. Ponit autē duo opposita volūtario scz tristitiā ꝛ necessitatē. Volūtariū enim tollit̄ per violentū. est autē duplex violentuz scz simplex ꝛ mixtū. Simplex qñ absolute quis cogit̄ ad aliquid cōtra voluntatē suā faciendū. Ad remouendū ergo illud violentū dicit. nō ex necessitate. qō fieret si darēt̄ coacti mandato apli. Quasi dicat. Nō cogat vos ad dandū mandatū nostrū sed moueat vos ad hoc ꝓmpta voluntas vestra. Exo. 35. Quis volūtarius ꝛc. Violētū mixtū est qñ q̄s nō absolute cogit̄ ad faciendū aliq̄d ꝓtra voluntatē suā sed ꝑm q̄d scz q̄ nisi faciat incurrit maius dānuz sicut si nō ꝓijciaē merces ī mari nauis submergit̄. Et ideo aliq̄ mō fit sponte ꝛ aliquo mō violēter inq̄tuz scz cogunt tyranni

maloꝛis damni. Ut ergo hoc remoueat dixit. Non ex triſticia. id eſt nõ ita q̃ ſit violentũ mixtũ. Quaſi dicat. Nõ ex timoꝛe cõfuſionis ne ſcz erubeſcatis. ſed ex gaudio qõ concepiſtis ꝓpter amoꝛez quem habetis ad ſanctos. ꝑs. Uolũtarie ſacrificabo tibi ꝛc. ¶ Cõſequẽter cũ dicit. Hylarem enĩ datoꝛem ꝛc. rationẽ aſſignat ꝛ eſt talis. Oĩis remuneratoꝛ remunerat ea q̃ ſunt remuneratiõe digna hec autẽ ſunt ſolũ actus virtutũ. in actibus autẽ virtutuz duo ſunt ſcz ſpecies actus ꝛ modus agẽdi qui eſt ex parte agentis. Unde niſi in actu virtutis vtrũq; iſtoꝝ ꝓcurrat: non dicit actus ille ſimpliciter virtuoſus. ſicut nõ dicitur perfecte iuſtus ſcõm virtutẽ qui operat opera iuſticie niſi delectabiliter ꝛ cũ gaudio operet. Et licet apud homines qui non vident niſi ea que parent ſufficiat q̃ quis operet actũ virtutis ſcõm ipam ſpeciem actus. puta actũ iuſticie tamen apud deũ qui intuetur coꝛ nõ ſufficit q̃ ſolũ operet actum virtutis ſcõm ſpeciem niſi etiã ſcõm debitum modum opereꝛ ſcz delectabiliter ꝛ cũ gaudio. Et ideo nõ datoꝛẽ tantuz ſed hylarẽ datoꝛem diligit deus. id'eſt approbat ꝛ remunerat ꝛ nõ triſtem ꝛ remurmurantẽ. ꝑs. Seruite domĩo in leticia. Eccl.35. In omni dato hylarẽ ꝛc. Roñ.12. Qui miſereꝛ in hylaritate ꝛc.

Lectio ſecunda.

Potens eſt enim deus omnẽ gratiaz ꝓ abũdare facere in vobis vt in omnibus ſemper omne ſufficientiam habentes abundetis in omne opus bonũ ſicut ſcriptũ eſt. Diſperſit dedit pauperibus: iuſticia eius manet in ſeculũ ſeculi. Qui autez ãminiſtrat ſemen ſeminãti: ꝛ panem ad manducandũ ꝓueſtabit. Et multiplicabit ſemen veſtrum ꝛ augebit incrementa frugum iuſticie veſtre vt in omnib⁹ locupletati abundetis in omnẽ ſimplicitatẽ que operat̃ per nos gratiarũactionẽ deo Quoniã miniſteriũ huius officij nõ ſoluz ſupplet ea que deſunt ſanctis: ſed etiam abundat per multas gratiarũactiones in dño per ꝓbationẽ miniſterij huius: glorificantes deũ in obedientia confeſſionis veſtre in euangelio xꝑi ꝛ ſimplicitate cõmunicatiõis veſtre in illos: et in omnes ꝛ in ipoꝝ obſecratione ꝓ vobis. deſideranti ũ vos ꝓpter eminentẽ gratiam dei in vobis. Gras ago deo ſuper inenarrabili dono.

Hic rationẽ triũ modoꝝ aſſignat. Et circa hoc duo facit. Primo aſſignat rationẽ ſumptã ex parte ipoꝝ. Scõo rationẽ ſumptã ex parte dei. ibi. Et in omnibus locupletati ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ponit rationem. Scõo ipam confirmat ibi. Sicut ſcriptũ eſt ꝛc. Ratio eſt talis. Quicũq; dat aliquid qõ multiplicat ſibi: debet prompte abũdanter ꝛ hylariter dare ſicut videmus q̃ hoies abundanter ꝛ ꝓmpte ꝛ cum gaudio ſeminãt ſemen quia multiplicatũ illud recolligũt. Cũ ergo elemoſine multiplicent̃ dantibus. debetis illas ꝓmpte gaudẽter ꝛ abundanter facere. Et q̃ multiplicent̃ patet. quia deus potens eſt omnem gratiã ꝛc. Quaſi dicat. Non timeatis dare ne indigentia grauati peniteat aliq̃n vos dediſſe. quia potẽs eſt deus facere abũdare oẽm gratiã ſpirituſſancti qua ſcilicz ſemp gaudeatis de bono opere qõ feciſtis. Et ideo dicit. Abundetis in omne opus bonũ. i. abundantẽ affectũ habeatis ad dandũ elemoſinas ſicut habetis ad alia opa virtutũ ꝛ tamẽ habeatis plenã ſufficientiã bonoꝝ exterioꝝ. Et ideo dicit. Semper oẽm ſufficientiã habentes. i. vos reputãtes habere. Jaco.1. Qui dat oĩbus affluenter. Et 1ᵉ. thymo.6. Habẽtes alimenta ꝛc. De iſta ſufficiẽtia dicit infra 12. Sufficit tibi gratia mea ꝛc. De multiplicatione vero dicit. Eſa.30. Dabit pluuia ſemini tuo. Mat.19 Oĩs qui reliq̃rit ꝛc. centuplũ accipiet ꝛc. ¶ Conſequẽter cũ dicit. Sicut ſcriptũ eſt ꝛc. ꝓbat poſitam rationẽ dupliciter ſcz auctoꝛitate ꝛ experimẽto ibi. Qui autẽ amminiſtrat ꝛc. ꝓbat aũt auctoꝛitate dicens. Recte debet vos mouere predicta ratio. qz ſicut ſcriptũ eſt ꝛc. Sed glo. in alio ſenſu adducit hanc auctoꝛitatem q̃ ſit intentio apli. Nam glo. ſic adducit Dico q̃ abũdetis in omne opus bonũ ſcz largitiõe elemoſinaꝝ qz ſcriptũ eſt. Diſpetſit dedit pauperibus. Sed apl's videt hoc velle referre ad illud qõ dicit abundare facere omnẽ gratiã. Et hoc qz ille qui diſperſit dedit pauperib⁹ iuſticia ei⁹ manet in eternũ. Eccl. 12. Bene fac iuſto ꝛ inuenies retributionẽ ꝛc. In auctoꝛitate aũt ꝓpoſita notat̃ quibus ſit dandũ: quia pauꝑibus id eſt indigentibus ꝛc. Luce.14. Cum facis ꝓandiũ ꝛc. Quomõ dandũ. quia diſperſit qz nõ totũ vni ſed diuiſim multis. 1ᵉ. cozint.12. Si diſtribuero ꝛc. Eſa.58. Frange eſuriẽti panez ꝛc. Juſticia eius. i. virtus iuſticie manet in eternũ. qz exquo dat augeꝛ voluntas ad dandũ. vel iuſticia eius. i. merces iuſticie eius manet in eternũ. Prouer. 11. Seminãti iuſticiã merces fidelis ꝛc. Experimẽto autẽ cõfirmat rationẽ predictã dicens. Qui aũt amminiſtrat ꝛc. Quaſi dicat. Experti eſtis qz hocip̃m quod datis in elemoſinas habetis a deo. Et ideo debetis libẽter dare amore dei. 1. paral. vlti. Tua ſunt oĩa que de manu ꝛc. Et inſinuat tria circa hoc. Primũ eſt q̃ aliquis poſſet dicere. Si nos damus modo qõ habemus deficiẽt nobis neceſſaria ad quottidianũ victũ. Et hoc remouet. qz non ſolũ ſemen miniſtrat ſeminãti ſed panẽ. i. neceſſaria vite ꝓeſtabit ad manducandũ. ꝑs. Qui dat eſcã omni carni. Secũdum eſt qz poſſes dicere q̃ ſi multũ daremus deficient nobis que habemus ad dandũ iterũ. Et hoc aplus remouet dicẽs q̃ nõ deficiet ſed multiplicabit ſemen veſtrũ vñ ſcz plures elemoſinas facitis. Terciũ eſt qz poſſet aliquis dicere q̃ ſi modo damus deficiet nobis volũtas ad dandũ ꝛ penitebit nos dediſſe. Et hoc remouet dicens. Et augebit incremẽta frugũ iuſticie veſtre. id eſt intantũ augebit facultatẽ ꝛ voluntatẽ dandi elemoſinas ex quibus ꝓcedit iuſticia veſtra q̃ ſemp parati ꝛ ꝓmpti eritis ad dandũ elemoſinas et q̃ fruges maxime erũt in cõparatiõe ad paruũ ſemen. Prouerb.3ᵒ. De primitijs frugũ tuarũ da pauperibus. Leuit.25. Dabo benedictionẽ ꝛc. 1ᵉ. thi.4 Pietas ad oĩa valet. ¶ Deide cũ dicit. Et in oĩbus locupletati ꝛc. aſſignat rationẽ quare ꝓmpte abũdanter ꝛ hylariter dare debeat ex parte ipoꝝ dantiũ. hic aſſignat rationẽ ex parte ipius dei ꝓ quo dare debẽt. Et primo aſſignat rationẽ. Scõo manifeſtat eam ibi. Quoniã miniſteriũ huius officij ꝛc. In ratiõe autẽ aſſignanda tria conſiderant. quoꝝ primũ eſt ipoꝝ locupletatio quod reſpondet premiſſis Dixerat enĩ ſupra. Multiplicabit ſemen veſtrũ ꝛ augebit incrementa frugũ iuſticie vre. ꝛ hoc ꝓpter ꝛeſumit dicẽs. Et vt in omnibus locupletati. id eſt tã in coꝛporalib⁹ q̃ in ſpiritualibus bonis. 1ᵉ. cozin. 1. Diuites facti eſtis ꝛc. Sed ne aliquis crederet q̃ finis ponẽdus ſit in abundantia diuitiarum temporaliũ. aut q̃ diuitias ſpirituales aliquis otioſe abſq; vſu poſſidere deberet. refert hoc primũ ad aliud ſecundũ dicens. Abundetis in omnẽ id eſt perfectã ſimplicitatẽ. id eſt largitatẽ ſimplici animo factaz vt largitio procedat ex diuitijs temporalibus ſimplicitas aũt ex ſpiritualibus. Prouerb.10. Simplicitas

instor ꝛc. Sed ꝛ hoc ip̄m ad aliū finem referenduz est scz ad deū. Et ideo tercio subdit que. s. largitio simplex. operaē per nos. id est mediātibus nobis gratiarūactionē deo ꝛ. Thes. 5. In omnib⁹ gratias agite ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Quoniā ministeriū ꝛc. manifestat rationē supza posita scz quomodo eoz largitio opereē gratiarūactionē deo Et primo hoc ostendit. Scōo ponit gratiarūactionis materiā ibi. Glorificātes deum ꝛc. Tercio ip̄e prozumpit in gratiarūactionē. ibi. Gratias deo ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ largitio vestra operaē gratiarūactiones deo. quia ministeriū huius officij vestri quo subuenitis sanctis multa bona habet. quia nō solum supplet ea que desunt sanctis ꝝtuz ad tempalia supza. 8. Vestra abūdantia illoz inopiā supleat ꝛc. Non solū ergo hoc bonū sequitur inde. sed etiā q̄ ipi ozant pro vobis ꝛ agunt gratias deo: probātes ꝛ approbātes ministrationē vestram. Et hoc est q̄ dicit sed etiam abundat. id est excrescit in actiōegratiaruz: que fit per multos non solū perfectos sed per alios fideles pauperes qui inde agūt gratias deo in dño qui eos ad hoc mouet: videntes ꝛ pbātes ministeriū vestrū supza. prio. ¶ Et ex multaz personis facierū ꝛc. huius quidē gratiarūactiōis materia est ꝓpter tria. Primo propter eoz fidem quā acceperūt ꝛ ideo dicit. Dico q̄ abundat in gratiarūactione Glorificātes scz fideles deū in obedientia cōfessionis vestre. id est de cōfessione fidei vestre: quā confitemini ꝛ creditis in xp̄m. Mat. 5. Sic luceat lux vestra ꝛc. Prouer. 21. Vir obediens loquet victorias. Scōo propter eoz largitionē. Et ideo dicit. Glorificātes ꝛ in simplicitate communicatiōis vestre. id est pro largitiōe vestra in illos scz sanctos pauperes ꝛ in oēs scz fideles qui indigent simplici ꝛ puro animo facta. Gal. 6. Cōmunicet is qui catechizat verbo ei qui se catechizat ꝛc. Et item. Operemur bonū ad omnes ꝛc. Tercio propter hoc q̄ ipi viri sancti habent a deo vt p eis agant gratias deo. Et ideo dicit. Glorificātes etiam deū pro ipoz obsecratiōe pro vobis. id est glorificāt deum de hoc q̄ ipi viri sancti obsecrant pro vobis. ipoz dico desiderantiū vos videre in eterna beatitudine. ꝛ hoc propter eminentē gratiā dei in vobis. Ex his ergo apostol⁹ ꝓrumpit in gratiarūactiōz deo dicens Gratias ꝛc. id est quia tot bona inde proueniūt de ministerio vestro ego ago gr̄as deo ꝛc. s. caritatis que maxime videtur vigere in vobis qui subuenitis etiā illis qui sic agunt gratias deo et ozant p vobis. Et hoc donū est inenerrabile quia non potest dici quantū vtile sit quia oculus nō vidit nec auris audiuit ꝛc.

Capitulum decimuz.

Ipse aūt ego paulus obsecro vos per mansuetudinē et modestiam xp̄i qui in facie quidē humilis sū inter vos: absens autē confido in vobis. Rogo autem vos ne presens audeaz per eam cōfidentiā qua existimoz audere in quosdam. qui arbitrantur nos tanquā scōm carnem ambulemus. In carne eīm ambulantes: non tamen scōm carnem militamus. Nā arma militie nostre nō carnalia sunt: sed potentia deo ad destructionē munitionū: consilia destruentes ꝛ omnē altitudinez extollentem se aduersus scientiā dei. ꝛ in captiuitatē redigentes omnem intellectum in obsequiū christi; et in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam cum impleta fuerit vestra obedientia.

Postq̄ tractauit de bonis ministris xp̄i ꝛ fidei: consequēter ap̄lus inuehitur cōtra falsos ministros et pseudo prophetas. Et primo inuehit contra eos. Scōo vero cōtra illos qui decepti ab eis adherebāt eis in. 13°. capi. ibi. Ecce. 3°. ꝛc. Circa primū duo facit. Primo excusat se de eis que imponūtur sibi per rationē. Scōo vero per facti euidentiā ibi. Que autē scōm faciem sunt ꝛc. Circa primuz duo facit. Primo recusat se excusare per experimentū cū tamen posset. Scōo vero excusat per rationē ibi. Qui arbitranē ꝛc. Circa primū tria facit. Primo premittit obsecrationē. Scōo interponit illud quod imponit sibi a pseudo ibi. Qui in facie quidem ꝛc. Tercio recusat experimētū ibi. Rogo autē ne. ¶ Dicit ergo. Ipse ego aūt paulus qui vos ꝛ alios ad elemosinas exhoztor ego inq̄ ip̄e obsecro vos per mansuetudinē ꝛ modestiā xp̄i. De mansuetudine xp̄i habeē. Mat. 11. Discite a me quia mitis sum ꝛc. De modestia Sap̄. 11. Omnia in numero pōdere ꝛ mensura disposuisti ꝛc. Modestia eīm nihil aliud est q̄ modū seruare in agendis. Facit aūt specialiter hic mentionē de mānsuetudine ꝛ modestia xp̄i. quia pseudo ꝛ corinthij specialiter imponebāt paulo q̄ cū esset presens apud eos cōuersareē humiliter. ꝛ cū esset absēs scriberet eis valde dure. Et ideo posuit illa duo que xp̄s habuit vt sciant q̄ apostolus hec etiā ostendit ꝛ seruauit exēplo xp̄i. Et ideo consequenter interponit viciū sibi impositū: dicens. Egoipse paulus id est vere humilis. quia paulus humilis ꝛ quietus interpretaē. 1°. corinth. 15. Ego sum mīmus ꝛc. Unde egoip̄e. id est vere paulus. ps. Tu quidē ip̄e es. Eccl. 19. Est qui nequiter humiliat se ꝛc. Et iacobi. 3. Ubi zel⁹ ꝛ ptentio ibi incōstantia ꝛc. Ego inq̄ obsecro qui in facie id est exterius vt dicitis humilis sum inter vos. id est humiliter cōuersatus cū sum vobis presens: absens autē. id est cū sum absens a vobis quādo scz non timeo ledi ab aliquo vestrū confido in vobis. id est cōfidenter ago aspere vobis per epistolā scribens Prouerb. 28°. Justus quasi leo cōfidens ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit. Rogo autez ꝛc. recusat sumere experimentū. isti eīm credebant q̄ apostolus ex timoze ductus conuersareē hūiliter īter eos ꝛ ideo dicit. Vos ita creditis sed ego rogo vos qui ꝛ ip̄e obsecro vt velitis experiri virū ego si necesse sit faciā in presentia quomō facio in absentia. Et ideo dicit. Me presens. id est cū fuero apud vos audeā facere in vobis si necesse sit per eam cōfidentiā. id est ita ꝓfidenter sicut existimoz a vobis audere. id est audacter ꝛ cōfidenter agere in quosdā incorrectos vure reprehendēdo per lr̄as etiā corrigendo. Job 39. Exaltat audacter ꝛc. ¶ Deinde excusat se per rationē dicens. Qui arbitranē ꝛc. Quasi dicat. Et licz nolī experimēto me excusare ꝓpter vos tamē ratio in promptu est ad excusandum me sufficienter. Circa hoc ergo tria facit. Primo ponit causā quare imponūt ei quod dictū est. Secundo destruit causam illā. Tercio cōfirmat per rationē. Causam autē quare hoc sibi imponit scilicz q̄ presens sit humilis: absens autē seuerus ꝛ austerus est. quia isti arbitrabant apostolū fm carnē ambulare Et quia vnusquisq̄ scōm regulā operis operaē: finis autē habet rationē regule. quia quilibet dirigit opus suū ad finem quē intendit. Qui ergo ponūt finem suū in bonis carnalibus dicuntur ambulare scōm carnem. Et inde est q̄ ita regulant opera sua vt cōsequant ea que sunt carnis. que quidē q̄ possunt subtrahi ab hoibus ideo hoīes q̄ carnalia intendūt blāde se habēt ad hoīes et humiliter. Et ideo q̄ credebāt ap̄lm ambulare fm carnez. ideo credebāt q̄ ꝓpter hoc hūiliter ꝓuersar⁹ sit inter eos. Sed hec rō nulla est ꝛ vana. ꝛ ideo

destruit eam dicẽs. In carne eñ ꝛc. quasi dicat: q̃ nos sumus in carne nõ possumus negare q̃ Ro. 8. dicit Debitores sumus carne ꝛc. sed q̃ nos regulemur scõm carnez ponendo in bonis carnalibus finẽ siue intentionẽ nostrã hoc est falsum. quia non scõm carnẽ militamus. id est vitam nostrã que est quedã militia vt dicit Job. 7. non regulamus scõm carnẽ. Et q̃ non militemus ſm carnẽ ꝓbat cũ dicit. Nam arma nostra ꝛc. Et primo ex militarib⁹ armis sicut vnusquisq̃ pugnator habet arma accomoda militie ꝛ pugne sue. Sed cõstat q̃ arma eoꝝ qui pugnãt scõm carnez seu militãt sunt diuitie. voluptates. honores ꝛ potentie mũdane ꝛ tempales. cum ergo arma nostra nõ sint huiusmõi: quia arma militie nostre nõ sunt carnalia. sed potentia deo id est scõm deũ vel ad honorẽ dei. Ergo nos nõ militamus ſm carnẽ. ¶ Secũdo vero cũ dicit ad destructionẽ ꝛc. Ponit virtutẽ armoꝝ spiritualiũ. quorũ quidẽ virtus patet ex triplici effectu eoꝝ. Primus effectus est q̃ per ipa arma confundunt rebelles Et q̃tuz ad hoc dicit. Ad destructionẽ munitionũ. Quasi dicat. Bene sunt potẽtia deo vt destruant rebelles. infra Tyt. 1°. Vt sit potens exhortari ꝛc. Jer. 1. Vt euellas ꝛ destruas ꝛc. Muniũt autez se aliqui contra deũ dupliciter. Aliqui astutis cõsilijs sicut sunt tyranni qui machinãtur prauis cõsilijs suis destruere que dei sunt vt ipi tyrannizent. Et quantũ ad hoc dicit. Consilia destruentes. scz tyrannoꝝ. Job. 5. Qui apprehẽdit sapiẽtes ꝛc. Aliqui vero per superbiã vel altitudinẽ ingenij ꝓpij. Et quantũ ad hoc dicit. Et oẽm altitudinẽ scz sue supbie. Ro. 11. Non alta sapientes ꝛc. id est superba. Siue profunditatẽ intellectus tam legisperitoꝝ q̃ philosophoꝝ. Ro. 8. Neq̃ altitudo neq̃ ꝓfundũ Esaie. 5. Ve qui sapiẽtes estis in oculis vestris. Altitudinẽ dico extollẽtie aduersus scientiã dei scz fidem quãdo est sciẽtia dei que de deo dicunt impugnãt. scz partũ virginis ꝛ alia dei mirabilia. Esaie. 11. Repleta est terra sciẽtia dei. Apoc. 3. Quã dicũt altitudinẽ sathane. Apo. 3. Qui nõ cognouerũt altitudinẽ sathane. Ro. 11. Noli altũ sapere sed time. ¶ Secũdus effectus est cõuersio infidelium ad fidẽ. Et q̃tũ ad hoc dicit. Et in captiuitatẽ redigentes ꝛc. quod quidẽ fit quãdo id quod homo scit totũ supponit ministerio xp̃i ꝛ fidei. p̃s. Ad alligandos reges eoꝝ in cõpedibus ꝛc. Eccl. 6. Injice pedẽ tuũ in cõpedes illi⁹ id est in documẽta fidei ꝛc. ¶ Tercius effectus est correctio peccantiũ. Et quantũ ad hoc dicit. Et in promptu habẽtes id est promptũ ꝛ liberũ animũ habẽtes ad puniendũ oẽm inobedientiã. p̃s. Gladij ancipites in manibus ꝛc. Et hoc erit cũ impleta fuerit vestra obedientia. id est cũ vos perfecte obedientes eritis. quia si vos velitis obedire nõ erit nobis locus puniẽdi inobedientiã alioꝝ ꝛ vestrã. Vel tunc vlciscemur vos de inobedientia quãdo impleta fuerit obediẽtia vestra. i. quãdo destruet inobediẽtia vestra. cõtraria eñ contrarijs curant.

Lectio secunda.

Que autez scõm faciem sunt videte. Si q̃s ꝓfidit xp̃i esse hoc cogitet iteruz apud se: quia sicut ꝛ ipse xp̃i est: ita ꝛ nos. Nam ꝛsi amplius aliquid gloriat⁹ fuero de potestate nostra quam dedit nobis dñs in edificationẽ ꝛ non in destructionẽ vestram non erubescaz. Ut autẽ non existimer tanq̃ terrere vos per epistolas. Quoniam quidã epistole inquiũt graues sunt ꝛ fortes presentia autẽ corporis infirma et sermo contemptibilis hoc cogitet qui eiusmodi est. q̃ quales sumus verbo per epistolas absentes tales ꝛ presentes in facto. Non enim audemꝰ inserere aut comparare nos quibusdã qui seipsos cõmendant. sed ipi in nobis nosmetipsos metientes: et cõparantes nosmetipsos nobis.

Supra excusauit se apls per rationẽ: hic excusat se per ea cti euidentiã. Et circa hoc duo facit. Primo eñ cõmittit auditoribus iudiciũ sue excusatiõis. Scõo prosequit suaz causam ibi. Siquis confidit ꝛc. Dicit ergo primo. Licet appareat per rationẽ falsuz esse quod imponũt mihi pseudo: tamẽ si aliqui sint inter vos qui ratiõe non vincant et noluerint ratiõi acquiescere saltẽ videte. i. considerate ea que sunt scõm faciẽ. i. in manifesto ãpparẽt de me euidenter. Cõmittit autẽ eis iudiciũ cause sue ad ostendendã securitatẽ cordis sui. Job. 6. Respondete obsecrõ ãbsq̃ cõtradictiõe. Sed cõtra Jo. 7. Nolite scõm faciẽ iudicare. ¶ Non ergo bñ dicit hic: Que ſm factẽ sunt videte. Respondeo dicendũ est q̃ ibi accipit ſm faciem ꝓ his que exterius apparẽt in homĩe scz ꝓ sola veritatis apparentia: hic vero ꝓ ipsa veritate euangelica ꝛ aperta veritate ſm que nõ debet homo iudicare. quia aliquãdo contrariũ latet in cordẽ. Unde dicit Mat. 7. Veniũt ad vos in vestimentis ouiũ intrinsecus ꝛc. Hic vero accipit ſm faciez ꝓ facti euidentia ſm quã potest fieri iudiciũ. Glo. aliter exponit scz ſm faciẽ. id est pseudo. Videte. id est attendite. Quasi dicat. Considerate facta eoꝝ quia impossibile est qui inter multa bona que pretendũt non faciãt aliqua ex quib⁹ poteritis cognoscere intentionẽ ipoꝝ prauã Mat. 7. Ex fructibus eoꝝ ꝛc. ¶ Consequẽter cũ dicit. Siquis autẽ confidit ꝛc. ꝓsequit causam suã. Contingit autẽ q̃ aliquis moueꝫ ꝓtra aliquẽ deceptus auctoritate alicuꝰ q̃ se magnũ facit. Et sic corinthij cõmoti erant cõtra apostolum decepti a pseudo. qui se dicebãt maioris auctoritatis q̃ paulus quia venerãt a iudea ꝛ quia erãt primo cõuersi Et ideo apls duo facit. Primo euacuat auctoritatẽ illoꝝ pseudoꝝ. Scõo prosequit causam suã ibi. Ut añt nõ existimer ꝛc. Circa primũ duo facit Primo ondit q̃ pseudo nõ sint sibi preferẽdi. Scõo q̃ ipse est preferendus eis ibi. Nam et si amplius ꝛc. Dicit ergo. Hoc inquã scõm faciem videte. Qsi quis de pseudo confidit se christi esse propter aliquod magnum quod fecerit: vel propter aliquod donum spirituale quod a xp̃o receperit: hoc cogitet apud se. id est cõsideret diligenter in corde suo quia sicut ipse xp̃i est. ita nos. Quasi dicat. Quicq̃d inueniẽ in eis totũ inueniẽ in nobis vnde debeamus dici et esse xp̃i. 1°. Corinth. 7. Puto q̃ ego spiritũ xp̃i habeã. Rom. 8°. Siquis spiritũ xp̃i non habet hic non est eius. Non solũ autẽ nos sumus xp̃i sicut ꝛ ipi: sed multoplus possumus gloriari q̃ sumus xp̃i q̃ ipsi. Et hoc est quod dicit. Nam si amplius q̃ ipi gloriatus fuero de potestate nostra quaz scz potestatẽ dedit mihi dñs. Act. 9. Vas electiõis est mihi iste. Gal. 2. Qui operatus est petro ꝛc. Dedit inq̃ mihi potestatẽ hanc specialẽ ad conuertendũ gentes in edificationẽ scz ecclesie ꝛ nõ in destructionẽ: sicut faciũt pseudo abutentes potestate eis data in contrariũ ad quod data est. Nam licet potestas deꝫ in edificationẽ ecclesie in fidei caritate. ifti tamen querũt gloriã suã ꝛ non xp̃i ꝛ ideo destruũt. Et hoc faciebãt predicando obseruari legalia ꝛ faciendo questũ. Si ergo amplius glorioꝛ de hac potestate quã habeo ꝛ in qua gloriã xp̃i quero et non meã nõ erubescã scz de hmõi cõmendatiõe mea q̃ non facio ad ostendendũ me sed cã necessitatis scz vt ostendens auctez meã esse magnã ꝛ pseudo nullã nõ decipiamĩ ab eis decetero. ¶ Vbi nõ q̃ ſm gre. duab⁹ de cãis põt se aliq̃s ꝓmẽdare

absq; peccato scz quando aliquis prouocatur obprobrijs et conculcat. ⁊ hoc vt non desperet videns se conculcari et vt confutet aduersarios. Sic Job cōmendauit se multū sicut patet. 27. capi. vnde dicit. Nequ enim reprehendit me cor meū in omni vita mea ⁊c. Item quādo aliquis predicans veritatē: et alius aduersarius veritatis cōtradicit sibi ⁊ impedit manifestationē veritatis tūc hmōi predicator debet se cōmendare ⁊ ostendere auctoritatē suā vt cōfutet illum ⁊ vt trahat auditores ad veritatē. Et hoc facit aplūs in multis locis ⁊ hic etiā. ¶ Consequēter cū dicit. Et aūt nō existimet ⁊c. psequit causā suā ex facti euidentia. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit falsū esse qđ sibi imponit. Scđo rationē dicti assignat. ibi. Non enī audemus ⁊c. Tercio exponit rationē ipam. ibi. Nos autez non ⁊c. Circa primū sciendū est ꝙ sicut dictū est impone bat apostolo ꝙ in pūtia esset humilis ꝓpter timorē vel ꝓpter gratiaz ⁊ fauorē captandū: ⁊ in absentia dure scriberet eis. Et ideo dicit aplūs ꝙ nō est ita. sed si bene volūt cōsiderare que apparēt ita inuenīēt cū facto qualē habuerūt scripto ⁊ hoc possunt experiri si volūt. Et hoc est ꝙ dicit. Et aūt non existimet a pseudo seu a vobis tanꝙ terrerē vos vel timorē vobis iuterē per eplas nras quas vobis mittim⁹ quē q̄dē timorē nō incutiebā vobis in pūtia. Et hoc ideo est qm ipi scz pseudo inquiūt. eple scz pauli graues sūt. i. dure ⁊ grauiter puniētes ⁊ fortes. i. absq; timore sed pūtia nō talis imo infirma. i. debilis ⁊ humilis qđ respondet ei qđ dicit fortes. ⁊ sermo. i. predicatio sua. ⁊ collocutio ⁊ exhortatio contēptibilis qđ respōdet ei qđ dicit graues. Sed qui est hmōi. i. qui talia dicit de nobis cogitet. i. sciat certe ꝙ quales sumus ⁊c. id est tales erim⁹ pīsentes cū venimus ad vos quales sum⁹ per eplaz absentes si necesse fuerit. Causaz aūt quare aplūs se habuit humiliter ad eos manifestat aplūs. 1ª. ad corinth. 2. Et ego fratres cū timore multo ⁊ tremore ⁊c. qđ faciebat quia nō erāt firmi in fide. Et voluit eos per dulcedinē sue cōuersatiōis firmare. Quare autē locutus fuerit sibi plana ⁊ p̄ dicauerit eis nō subtilia insinuat. 1ª. corinth. 3º. dicens: Tanꝙ parvulis in xp̄o lac potū dedi vobis ⁊c. Nondum enī erant capaces altiorīs doctrine. ¶ Consequēter cū dicit. Non enī audemus ⁊c. ostendit rationē dicti sui dicēs Dico ꝙ nō sumus similes pseudo. nec etiā est verū qđ imponit nobis qz ego non dico alia ꝙ facere est necesse. Et ideo dicit. Non enī audemus nos inserere. i. dicere nos esse vnū ex eis aut cōparare. i. similē facere quibusdaz scz pseudo qui seipos vobis tantū cōmendāt. ⁊ tamen ab aliis ⁊ a factis suis non cōmendant. Contra illud Prouer. 27. Laudet te alienus et nō os tuū ⁊c. Sed ipi in nobis ⁊c. id est scōm ea que sunt in nobis cū mensuramus facta nostra ⁊ dicta. Quasi dicat. Illa dicimus de nobis que sunt ꝓportionata nobis id est cōmensurata factis nostris Hal. vlti. Unusquisq; opus suū ꝓbet ⁊c. Sed cōtra. 4. dicit. Commēdantes nosmetipos ad oēm conscientiā ⁊c. Ergo nō bene dixit. Respondeo. dicendū est ꝙ aliud est cōmendare seipm ad cōscientiā: ⁊ aliud ad aures. Nā ad cōscientias hominū cōmendamus nosipos cum bene agimus. ⁊ hoc est bonū. Ad aures aūt cōmendamus nosmet ipos verbis tantū ⁊ hoc est malū. Primo mō cōmendant se iusti ⁊ aplūs. Scđo modo pseudo ⁊ hypocrite.

Lectio tertia.

Nos aūt non in immensum gloriabimur: sed scōm mensuraz regule qua mensus est nobis deus mensurā pertingendi vsq; ad vos. Non enī quasi nō pertingētes ad vos superextendimus nos. Usq; ad vos enī peruenimus in euangelio xp̄i nō in immensum gloriātes in alienis laborib⁹. Spem autē habentes crescentis fidei vestre in vobis magnificari scōm regulā nostraz in abundantia etiam in illa que vltra vos sunt euāgelizare nō aliena regula in his que preparata sunt gloriari. Qui autem gloriaī in dño gloriet. Non enīz qui seipm cōmendat: ille ꝓbatus est: sed quē deus cōmendat.

Supra aplūs ostendit rationē eoꝝ que dixerat: hic consequēter ipam rationē manifestat. Dixerat enī ꝙ cōmensurabat se sibi: ⁊ nō excedebat mensurā suam. Potest autez aliqs in gloriando ⁊ cōmendando se excedere dupliciter. Primo ꝝtuz ad id de quo gloriaī. puta si quis gloriaī de eo qđ non habet. Scđo ꝝtum ad id in quo gloriaī. puta si quis habēs aliquid ex alio: gloriaī in ipo tanꝙ a se haberet. Et ideo aplūs ostendit ꝙ neutro istoꝝ modoꝝ excedit mensurā gloriādo vel laudando se. Et primo ꝝtuz ad primū. Scđo quantū ad secundū ibi. Qui aūt gloriaī ⁊c. Circa primū duo facit. Primo ꝓbat ꝙ nō excedit mensuram suā quantū ad gloriā de preteritis. Scđo quantū ad gloriā de futuris ibi. Spem autē habentes ⁊c. Circa primū tria facit. Primo ꝓponit intentū. Scđo ꝓpositū prōbat ibi. Non enī quasi nō ⁊c. Tercio cōcludit ibi. Nec in immensuz gloriātes ⁊c. Dicit ergo primo. dico ꝙ metimur ⁊ compamus nosmetipos nobis: faciētes scz sm ꝙ officiū nostrū exigit. hoc aūt nos agentes nō in immēsuz gloriamur. i. nō excedimus mensurā nostrā exercendo potestatem nostrā ⁊ cōmendando nos. Leuiti. 19. Nolite facere iniquū ⁊c. Sed gloriamur sm mensurā qua mēsus est nobis deus. Glo. hoc exponit de mensura prelatiōis aplī et dicit sm mensurā. i. sm mensuratū mihi a deo populū cuius ego sum ꝑlatus ⁊ regula ad dirigendū. Sed hoc idez potest vniuersalius accipi: vt mensura regule dicaī quātitas gratie. Et tūc est sensus. Sed gloriamur sm mensurā qua mensus est nobis deus. i. sm ꝝtitatez gratie quā dedit nobis deus. Ephes. 4º. Uniculq; data est gratia ⁊c. Que quidē gratia est nobis regula: ne extollamur et detiemus a deo. Quā mensus est nobis deus qz quicquid boni facimus: in euāgelizando ⁊ in cōuersatione vestra ⁊ aliorū. totum est ex deo mihi in vobis ⁊ in alijs cōcessum. 1ª. corinth. 3º. Ego plātaui. appolo rigauit ⁊c. Mensurā dico pertingendi vsq; ad vos. quia vos estis sub mensura gratie mihi date per quā conuersi estis ad xp̄m ⁊ obediētis euāgelio. Hoc est ergo quod ꝓponit scz ꝙ nō excedit mensurā suam gloriādo ⁊ laudando se ꝙ sit eoꝝ ꝑlatus ⁊ ꝙ per eum cōuersi sunt. Et ꝙ ita sit scz ꝙ pertingat vsq; ad eos. ꝓbat consequēter cū dicit. Non enī quasi non pertingentes ⁊c. Quasi dicat. Vere gloriamur. Non enī superextendimus nos in gratia vel in gloria vel in potestate nostra quasi nō simus pertingētes vsq; ad vos potestate nostra ⁊ ministerio. Nā vsq; ad vos peruenim⁹ in euāgelio xp̄i. id est in predicatiōe euangelij xp̄i. 1ª. corin. 4. In xp̄o iesu per euangeliū ego vos genui ⁊c. et supra. 9. Nonne opus meū vos estis ⁊c. Hal. 2. Qui operatus est petro in apostolatū ⁊c. Et ideo cōcludit dicens. Igit cuz gloriоr de vobis non glorior in immensum. Unde dicit. Non in immensum gloriantes ⁊c. vbi alius fundamentum fidei posuisset. ¶ Consequēter cum dicit. Spem autem habentes ⁊c. ostendit ꝙ non excedit mensuraz suam quantū ad gloriam de futuro. Sciendū est autem ꝙ predicator potest habere duplex argumentū glorie de predicatione sua. Unū est vt conuersi ad predicationem suam proficiant in melius. Aliud: vt per ipsos conuersos alij

conuertant qz vt dicit Exodi.36°. Cortina cortinā trahit ꝛc. Et apoc. vlti. Qui audit dicat veni. Nam qñ quis videt alios cōuerti facilius conuertit. Et ꝙtum ad ista duo aplus sperat augeri gloriā suaz de corinthijs. Primo scz de ꝓfectu eoꝝ in melius. Et ideo dicit Dico q nec in immensum gloriamur de cōuersione vestra per nos causata olim. Sed adhuc habētes scz sumus spez magnificari in futuro. i. augeri gloriā nostrā crescentis fidei vestre in vobis. i. de fide vestra crescēte ꝛ ꝓficiente in melius per bona opera. 1°. Petri. 2°. Lac ꝯcupiscite vt in eo crescatis in salutē ꝛc. Et iterū secūdo speramus magnificari in cōuersione aliox per vos. Et ideo dicit. In abundātia ꝛc. id est in abundātia predicatiōis non solū in vobis. sed etiam in illa loca que vltra vos sunt. ꝛ hoc ꝑm regulā nr̄am id est ꝑm q iniunctū est nobis a xp̄o. nō solū euangelizare vobis sed oībus gentibus. War. vlti. Euntes in mundū vniuersū ꝛc. Nec tamē sumus habētes spem in aliena regula. i. nō speram⁹ gloriari nec gloriamur in aliqua aliena regula. Quasi dicat. Non in illis que p̄parata sunt ab alijs. i. quos alij duxerūt ad fidez. sed faciā fructū in illis in quibus ab alijs nō est predicatū. Rom. 15. Predicaui euangeliū hoc nō vbi notatus est xp̄us. Contra est q petrus p̄dicauit rome anteq̄ predicaret ibi paulus. Rn̄deo dicendū est q nō dicit hoc: recusans p̄dicare vbi alius p̄dicasset. sed dicit q intendit predicare etiaz vbi non predicasset aliquis. ¶ Consequēter cū dicit. Qui aūt gloriatur ꝛc. ostendit q nō excedit mensurā suam quantū ad id in quo gloriak dicēs: Quia si ego glorior in eo in quo gloriandū est non excedo. Cuz autē gloriandū sit in deo: qui gloriak in dño gloriek. Jer. 9. In hoc gloriek qui gloriak ꝛc. Potest autē hoc exponi tripliciter. Uno modo in domino glorietur. vt ly domino denotet obiectū gloriandi. Quasi dicat. Ex hoc gloriek q habet dñm amando et cognoscēdo. Jere. 9. In hoc gloriek ꝛc. Alio modo gloriek in dño. i. ꝑm deū. et hoc modo gloriak qui gloriak de his que dei sunt et nō de malis: sicut ille de quo dicit in ps. Quid gloriaris in malitia. Alio modo in dño gloriek. i. vt gloriā suaz reputet se habere a deo: totū quod cedit ad gloriā suam referens in deū. 1ª. corinth. 4. Quid habes quod nō accepisti. Si autē accepisti ꝛc. Et sic accipit hic cum dicit. Qui gloriak in dño gloriek. Quasi dicat: glorior de predictis: sed nō quasi hoc a me habeā. sed a deo. Et hoc etiā est mensura vestra. quia totū bonū vestrū habet ortū a nobis. Et vere in dño debemus gloriari nō nobis imputare gloriā nostrā sed deo. Nam nō est ꝓbatus. id est cōprobatus a deo vel hoibus ille qui seip̄m cōmendat. Prouerb. 27. Laudet te ꝛc. Sed ille quē deus cōmendat. i. cōmendabilē facit bonis opibus ꝛ miraculis. Nam deus est causa totius boni opis per hoies facti.

Capitulū vndecimū.

Utinaz sustineretis modicū quid insipiētie mee. sed supportate me Emulor enim vos dei emulatiōe despondi enim vos vni viro virginē castam exhibere xp̄o. Timeo autez ne sicut serpens seduxit euam astutia sua: ita corrumpant sensus vestri ꝛ excidant a simplicitate que est in xp̄o iesu.

Postq̄ apostol⁹ excusauit se de his que falso imponebāt sibi a pseudo: hic cōsequenter vt cōfutet eos scz pseudo ꝛ reddat auctoritatē suā honorabilē cōmendat se corinthijs. Circa hoc autē duo facit. Primo rationē sue commendatiōis assignat. Secō ponit suā cōmendationē. ibi. In quo quis audet ꝛc. Circa primū tria facit. Primo petit vt eius insipientia supportet. Secō subdit necessitatē sue cōmendatiōis vt nō insipiens videak ibi. Emulor enim vos ꝛc. Tercio innuit q̄ dato q̄ sit insipiens. supportare debent ibi. Iterū dico ne quis ꝛc. Circa primū duo facit. Primo premittit suū desideriū: vt petitio sua facilius exaudiak. Secō ponit suaz petitionē ibi. Sed ꝛ supportate me. Desideriū autē apostoli est vt corinthij sustineāt apostolū cōmendantē se. Et ideo per aduerbiū optandi incipit dicens. Utinā sustineretis ꝛc. Circa qō sciendū est q̄ precepta mozalia sunt de agēdis que cuz sint particularia ꝛ variabilia nō possunt determinari vna cōmuni ratiōe ꝛ regula indefinite: sed oportet qñq̄ ꝓter regulā cōmunē aliquid facere in aliquo casu emergēte. Quādo autē hoc modo fit aliq̄d ꝓter cōmunē regulā sapientes qui causā hui⁹ considerāt non turbant nec reputant insipiēter factū esse. Indiscreti vero ꝛ minus sapientes non ꝓsiderātes ex qua cā hoc ita fiat turbant ꝛ reputāt stulte factū fore sicut patet qz preceptū mozale est nō occides. Aliqñ tamen necesse est malos occidere. Et quādo hoc fit sapientes commendāt vel non reputāt male factū. Stulti aūt ꝛ heretici damnāt dicētes hoc esse male factū. Quia ergo cōmunis lex mozalis est q̄ homo non cōmendet seip̄m ꝑm qō dicit Prouer. 27. Laudet te alienus ꝛc. potest fieri in aliquo casu ꝓter hanc cōmunē regulā vt homo cōmendet se: et laudabiliter hoc facit. ꝛ tamē indiscreti hoc reputant insipientiā. Unde cum imineret casus quo aplis deberet se cōmendare. hortak eos ad hoc q̄ istud nō reputent ei ad insipientiā dicens. Utinā sustineretis scz patienter modicū insipiētie mee supportādo me. Et dicit modicū. quia si cōmendaret se sine causa esset maxima insipiētia. Et iterū si cōmendaret se ex causa oīno vrgente tūc nihil esset ibi insipiētie. Sed quia cōmendat se licet ex causa nō tamen oīno vrgente cū alio modo posset cōfutare pseudo ꝛ qz commendat se multū: videk ibi esse aliquid insipientie. ꝛ hoc est q̄ dicit. Modicū insipiētie mee. Infra. 12. Factus sum insipiens ꝛc. Et licet sic sim insipiēs. tamē supportate me Et hoc debent facere qz subditi debēt supportare ꝓlatos ꝛ econuerso. Hal. 6. Alter alterius onera ꝛc. Ephes. 4. Supportātes inuicē in caritate. Necessitatē autē cōmendatiōis ostendit dicens. Emulor ꝛc. Et circa hoc tria facit. Primo ostēdit huiusmodi cōmendationē puenire ex zelo. vt excludat insipientiā. Secō dicit hunc zelū non esse inordinatū. vt vitet indiscretionē. ibi. Timeo autē ꝛc. Tercio excludit eoꝝ excusationē ibi. Nam si is. Circa primū duo facit. Primo ponit zelū quē habet ad eos sanctū quia dei. Secō ostendit causā huius zeli: quia incūbebat sibi ex officio ibi. Despōdi vos ꝛc. Est ergo zelus sctūs q̄ emulor vos. i. diligo vos feruēter dei emulatiōe. i. ad honorē dei non meū. Circa qō nota q̄ emulatio ꝓut est idez quod zelus nō aliud est q̄ quidā motus animi bonus vel malus tendentis in statū ꝓximi ꝛ importat feruorē amoris. Et ideo cōsueuit sic diffiniri. Zelus est amor intēsus nō patiens consortiū in amato. Et si quidē non patiak consortiū in aliquo bono. puta. vitij vel alicui⁹ imperfectiōis sed singulariter illud solus vult habere. tunc zelus est bonus ꝛ emulatio bona de qua dicit. 1ª. corinth. 12. Emulamini carismata ꝛc. Hal. 4. Emulamini bonū in bono ꝛc. Tertij Re. 17. Zelo zelatus ꝛc. ps. Zelus dom⁹ tue ꝛc. Si vero nō patiak consortiū in aliqua excellētia vel in aliqua ꝓsperitate mūdi. tūc zelus est malus ꝛ emulatio mala. Hoc autē bono zelo seu emulatiōe aliqñ quis emulak alios ꝓ se sicut vir zelak ꝓ vxore sua quā sibi soli vult seruari. Aliqñ vero zelak aliquis ꝓ alio sicut eunuchus zelak vxorē domini sui vt custodiat eā sibi. Sic aplus populū suū quez videbat paratū ad precipiciū ꝛ cuz sponso xp̄o

velle prostituí dyabolo emulabatur: ne xps sponsus verus in eis aliquod dyaboli consortiũ pateretur. Et ideo dicit dei emulatione. Quasi dicat non p me sed p xpo q̃ est sponsus. Johan. 3. Qui habet sponsam sponsus est. 3. reg. 19. Zelo zelat⁹ sum p dño ꝛc. Unde autẽ apostolo incũbebat huiusmodi emulatio ostendit dicens: Despondi eñ vos ꝛc. Quasi diceret. Merito vos emulor dei emulatione. quia ego sum paranymphus huius matrimonij. quod est inter vos et xpm. quia ego despondi vos id est feci spõsalia que sunt p fidẽ ꝛ charitatẽ. Osee 2. Sponsabo te mihi ꝛc. Et ideo ptinet ad me custodire vos. Quicũq; ergo cõuertit populum ad fidẽ et ad iusticiam despondet eos xpo. Despondi inq̃ non multis. qa que multis adheret polluitur. Je. 3. Tu autem polluta es ꝛc. Sed vni christo scilicet viro perfecto virtutis plenitudine. Zach. 6. Oriens nomen eius. Je. 31. Mouuz faciet dominus super terram ꝛc. Et dicitur christus vir vnus quia singularis et q̃tum ad modum conceptionis et quantũ ad modum nascendi et q̃tum ad gratie plenitudinẽ. Ecc. 7. Unum de mille ꝛc. Jsti inq̃ viro despõdi vos exhibere virginẽ. ¶ Nota q a plurali ad singula redescendit dicens. Desponsaui vos in plurali. et exhibere virginem in singulari. volens ostendere q ex omnibus fidelibus fit vnũ corpus et vna ecclia: que debet esse virgo in omnibus mẽbris suis. Et ideo dicit virginẽ castam. In dominibus eñ accipitur virginitas p integritate corporis. castitas p integritate mentis. Nã aliquando aliqua est virgo corpore que non est casta mente. Sic ecclesia exhibet se xpo virginẽ qñ pseuerat in fiõ et infra sacramenta absq; corruptione alicuius idolatrie et infidelitatis Eze. 16. Ad omne caput vie edificasti signum ꝛc. Castam exhibet se quando existẽs infra sacramenta ꝛ in fide xpi exhibet puritatẽ corporis et operis. Ephe. 5. Ut exhiberet sibi gloriosã ecclam nõ habentẽ maculam neq; rugã ꝛc. Sed quia corinthij possent dicere non necesse est q custodias nos ꝛ zelus tuus non ẽ rationalis qz nos bene seruabimus nosmetipsos. Jdeo cõsequenter causam huius zeli ostendit dicẽs: Timeo autem ꝛc. Ubi sciendũ est q in paradiso fuit coniugiũ adaz ꝛ eue. Sed eua corrupta fuit per serpentẽ nõ violenꝫ sz astute inq̃ tum ꝓmisit falsum ꝛ suasit iniquũ. Falsũ q̃dez cum dixit Eritis sicut dij ꝛ nequaq̃ moriemini. cũ tamẽ ex hoc ipsi incurrerint necessitatẽ mortis. Jniquũ vero vt transgrederetur et preteriret mandatũ dei Et ꝑm hãc similitudinẽ aplus loquens dicit ecclam esse sicut euaz quã dyabolus aliqñ ꝓsecutus est manifeste per tyrãnos et potestates. ꝛ tunc sicut leo rugiens circuit querẽs quẽ deuozet. vt dicitur. 1. Pe. 5. Aliquando molestat ecclesiam latenter per hereticos q̃ ꝓmittunt veritatẽ ꝛ similant se bonos et tunc sicut serpens seducit astutia sua ꝓmittendo falsa. Et ideo dicit Timeo ne sicut serpẽs euã seduxit a paradiso eam eijciens astutia sua ꝓmittẽdo falsa. 1. thi. 2. Adam non est seductus sed mulier. Jta id ẽ per similes deceptiones hereticorum corrũpanꝫ sensus vestri. Et dicit sensus vestri. quia sicut in matrimõio carnali cauet sponsus ne coniunx corrumpaꝫ carnaliter. ita apostolus in hoc matrimonio spirituali timet ne corrumpãtur spiritual iter sensus cordis. 1. cor. 15. Corrũpunt bonos mores ꝛc. Uel sensus spirituales de quib⁹ Sap. 1. Sentite de domĩo ꝛc. 1. cor. 14. Nolite pueri effici sẽsibus. Et excidant a simplicitate q̃ est in xpo iesu. Simplex eñ est illud qđ corruptione caret. Pseudo ergo cõponebant vnam sectã ex iudaismo ꝛ euangelio mandãtes simul cũ euangelio seruari legalia. Illi ergo excidũt a simplicitate xpi q̃ seducti a pseudo simul cũ euangelio seruant legalia: ꝛ hoc timebat apostolus de corinthijs.

Ecc. 2. Ue peccatori ingredienti terrã duabus viis. Et econtra puer. 11. Simplicitas iustorũ diriget eos.

Lectio secunda.

In Am si is qui venit alium xpm predicat quẽ non predicauim⁹: aut alium spiritum accipitis quẽ non accepistis: aut aliud euangeliũ quod non recepistis: recte pateremini. Existimo eñ nihil me minus fecisse a magnis apostolis. Nam ꝛ si imperitus sermone: sed non sciẽtia. Jn omnibus aũt manifestus sum vobis. Aut nũquid peccatũ feci meipm humiliãs: vt vos exaltemini. Quoniã gratis euãgelium dei euangelizaui vobis. alias ecclesias expolia ui accipiens stipendiũ ad ministeriũ vrm. Posito zelo quẽ ad corinthios habebat apostol⁹. ꝛ ostẽso zelum esse rationabilẽ: hic consequenter remouet eorum excusationẽ. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit eorũ excusationẽ. Secũdo ibi remouet eã ibi Existimo eñ me ꝛc. Circa primũ sciendũ est q corinthij possent suspicari q ideo zelũ haberet de eis. quia timet ne dimittant doctrinã suã ꝓpter doctrinã pseudo: vnde possent dicer̃ constat q minus bona sunt dimittenda ꝓpter magis bona. Ergo si pseudo meliora docent non debes turbari si acquiescimus eis. Et ideo hanc excusationẽ ponit ostendendo q nihil maius q̃ apostolus docẽt ꝛ p̃dicant. Nã apostol⁹ tria p̃dicauit eis ꝛ docuit eos. Primo q essent christi. ꝛ. 4. Non eñ predicamus nosmetipos sed xpm iesum. Secundo q haberent spiritũ xpi. Roma. 8. Si quis spiritũ xpi non habet: hic non est ei⁹. Tertio vt rẽciperent euangeliũ xpi. Ro. 1. Non eñ erubesco euãgelium ꝛc. Si ergo pseudo meliora vobis predicarẽt ꝛ vos docerent recte faceretis ꝛ excusabiles essetis. Sed hoc non facunt. Et hoc est qđ dicit. Nã si is qui ꝛc. Quasi dicat. Timeo ne pseudo qui venit ad vos nõ missus sed ex se sicut fur ꝛ latro Joh. 10. Quotquot venerũt fures sunt et latrones. Je. 23. Non mittebam eos et ipsi currebãt. Ro. 10. Quomodo predicabunt nisi ꝛc. Si inq̃ talis predicator predicat vobis aliũ xpm scz excellẽtiorem q̃ illũ quem nos predicauimus. qđ non potest esse. qz vt dicitur cor. 8. Unus dñs noster iesus xps per quẽ oĩa ꝛc. Et hoc q̃tũ ad primũ. Aut aliũ spiritũ scz meliorem accipitis scz per talẽ q̃ accepistis scz per nos id est ministerio nostro qđ non potest esse quia vt dicitur. 1. cor. 12. Hec omnia operatur vnus atq; idẽ spiritus ꝛc. Et hoc q̃tum ad scõm. Aut predicat vobis aliud euangeliũ id est aliã p̃dicationẽ vl doctrinã quã p nos nõ recepistis. Gal. 1. Miror q sic cito transferimini ꝛc. Si inq̃ alia et meliora facerent vobis: pateremini id est faceretis excusando vos. Et quia nõ potest eis aliud euãgeliũ id ẽ melius tradi. Jdeo apostol⁹ excõmunicat galathas si aliõ euangelium reciplant. Gal. 1. Si quis aliud vobis euãgelizauerit ꝛc. ¶ Consequent cũ dicit. Existimo eñ ꝛc. remouet hanc excusationẽ. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit q ipse non min⁹ fecit eis q̃ alij. Scõo q plus ibi Aut nunqđ ꝛc. Circa primũ tria facit. Primo ostendit q nihil minus fecit facto q̃ alij apli. Secundo inuit q non defuit ei facultas ad hoc faciendũ ibi. Nam ꝛ si imperitus sermone ꝛc. Tertio ostendit euidentiã vtriusq; ibi Jn omnibus autẽ ꝛc. Dicit ergo. Recte pateremini vos seduct ab eis si melius predicarẽt vobis sed hoc nõ est verum. Enim id est quia existimo me nihil minus fe-

141

esse in his a magnis apostolis id est q̃ petrus et iohannes quos isti habebãt magnos. Et comparat se magnis apostolis. tum quia paulus videbatur et reputabat ab eis minor q̃ illi eo q̃ illi fuerant cũ iesu et paulus nõ. tũ etiã q2 pseudo dicebant se missos ab eis. Et ideo ostẽdo se parẽ magnis apostol' istor errorẽ rem ouet ꝛ pseudo confutat. Et nõn solũ nihil minus fecit sed plus. 1. corinthi. 15. Plus omnibus laborauí. Et ne forte dicerent ei. vnde tibi est facultas ad hoc faciendũ cũ sis impedite lingue. Ostẽdit q̃ ei facultas affuit ex magnitudine sciẽtie dicens: Licet sim imperitus ſmone tñ nõ sum imperitus scientia. 2. Pe. vlti. Sicut et charissimus frat noster paul' ſz sapiẽtiã ꝛc. ¶ Sed hoc sciendũ est q̃ pseudo querentes gloriã ꝓpriam et lucra sectãtes nitebant attrahere populũ per ornata ꝛ subtilia ꝛ exquisita verba non attendentes nisi solũ aures permulcere. Aplus vero quia nõ querebat vtilitatẽ ꝓpriam ſz solũ dilatationẽ fidei xpi et ꝓfectũ eius: ita ꝓponebat verbũ fidei vt omnes possent capere cõformãs se cõdit' audientiũ ꝛ capacitati. Unde quia isti in principio no ant capaces alte doctrine ꝓposuit eis fidẽ non in subtilitate sermonis sed eo modo quo capere possent scilicet plane ꝛ aperte. Et ideo isti dicebant eum esse imperitũ sermone. 1. cor. 1. Non in sapiẽtia verbi ꝛc. Et propter hoc dicit apostolus. licet sim imperitus ſmone: vt vobis videtur hoc nõ fuit ex defectu scientie sed propter vos ex quadã dispensatione quia tanq̃ puulis in xpo lac potũ dedi vobis ꝛc. Vel dicendũ ad litterã q̃ apostolus fuit balbus. et ex hoc pseudo deridebant eũ. Et ideo dicit. Et si imperitus sermone id est impedite lingue. nõ tamẽ sum imperitus scientia. Exo. 4. Impeditioris et tardioris linguẽ sũ. Q autẽ nihil minus fecerim a magnis apostolis: euidenter apparet per ea que feci vobis. Et ideo dicit. In omnib' predictis manifestatus sum in vobis: qui experti estis q̃ per me fiunt. 1. cor. 9. Signaculum apostolat' mei vos estis in domino. et infra. 1. Signa tamẽ apostolat' mei facta sunt super vos ꝛc. ¶ Consequenter cũ dicit. Aut nũquid peccatũ ꝛc. Ostendit q̃ plus fecit q̃ omnes alij. et hoc quia predicauit sine sumptibus. Circa hoc duo facit. Primo ponit factũ. Secundo causam facti assignat ibi Quare. quia non diligo vos ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ostendit factũ q̃tum ad preteritũ. Secundo q̃tum ad futur ibi. Et in omnibus ꝛc. Factũ autẽ p̃teritũ ostendit dupliciter. Primo in generali. Secõ in speciali ibi. Qm̃ gratis ꝛc. Dicit ergo Recte dico q̃ nihil min' feci ab illis: nisi forte hoc reputetis male ꝛ minus factus quia diminui de auctoritate mea non accipiens sumpt' a vobis. sed si hoc esset malum minus fecissem. Et ideo ostendit q̃ non est malũ. Et hoc est qõ dicit. Aut nunq̃d peccatũ feci id est nunq̃d peccaui humilians meipm ꝛ diminuẽs õ auctoritate mea. Quasi di. Mõ. Ecc. 3. Quanto maior es ꝛc. 1. cor. 9. Cum essem liber ꝛc. Mat. 18. Qui humiliauerit se ꝛc. Ratio autẽ humiliationis mee est non ꝓpter lucrũ ꝓpriũ sed ꝓpter ꝓmotionẽ vestrã Unde dicit. Ut vos exaltemini id est in fide confirmemini. Corinthij autẽ auari erant. et ideo si a principio accepisset sumptus forte destitissent a fide. Item pseudo p̃dicabant propter questũ. Ut ergo corinthij reciperẽt apostolum et pseudo auferret occasionẽ quest' gratis prędicauit eis sine sũptib' ꝓprijs. Hoc ãt qõ dixerat i generali mãifestat i spẽali ibi. Qm̃ grat' ꝛc. Et fac duo. Primo ostendit quõ sine sumptibus prędicauit eis in primo aduentu ad eos. Secundo ostẽdit q̃ idẽ fecit in mora quã apud eos contraxit. ibi. Et cũ essez ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo proponit quod intẽdit scilicet humiliationem dicens: In hoc humilians meipsum qm̃ euangelizaui vobis gratis id est sine sumptu. non autẽ sine merce de quia hoc non est laudis. licet em̃ omnes possent capere sumptus persone ab eis quibus proponunt verbũ dei nullus tamen prędicare debet ꝓ mercede ꝛ questu. Secundo quia possent dicere isti. vnde ergo accepisti sumptus. respondet q̃ ab alijs ecclesijs dicẽs: Ecclesias alias exspoliaui accipiens ab eis stipendiũ ad ministerium vr̃m. Ex hoc conuincit eos q̃ non possint dicere apostolo q̃ non liceret ei accipere ab eis. Si enim accipitur ab alijs ad seruitiũ eor: multomagis liceret ei accipere ab ipsis. Ex hoc etiam apparet q̃ legatus pape visitãs vnã partẽ legatiõis potest accipere stipendia. Et q̃ domin' papa pro necessitate vnius patrie potest accipere subsidium ab alijs partibus mundi. Ratio est. quia ecclesia est sicut vnũ corpus. videmus aũt in corpore naturali q̃ natura quãdo deficit virtus in vno mẽbro: subministrat humores et virtutẽ accipiens ab alijs membris.

Lectio tertia.

Et cũ essem apud vos et egerẽ nulli onerosus fui. Naz quod mihi deerat suppleuerunt fratres qui venerant a macedonia: et in omnibus sine onere me vobis seruaui et ſuabo. Est veritas xpi in me: quoniã hec gloriatio nõ infringetur in me in regionibus achaie. Quare: q2 non diligo vos Deus scit. Qõ autẽ facio et faciaz vt amputẽ occasionẽ eor qui volunt occasionẽ: vt in quo gloriãtur inueniant sicut et nos. Naz eiusmodi pseudo apli sunt operarij subdoli: transfigurantes se in apostolos xpi. Et non mirũ. Ipse em̃ sathanas transfigurat se in angelũ lucis. Mõ est ergo magnum si ministri eius transfigurent̃ velut ministri iusticie quorum finis erit scõm opera ipsorum.

Ostenso q̃ quando primo eis predicauit in ipso aduentu: euangelizauit eis gratis: hic ostendit q̃ nec etiam cõtrahendo morã apud eos accepit ab eis sumptus Et primo hoc ostendit. Secũdo vero respondet cuidã tacite q̃stioni ibi. Nam quod mihi ꝛc. Dicit ergo Mõ solũ quãdo primo veni ad vos non accepi a vobis sumptus: sed etiam cũ̃essem apud vos diu et etiam egerẽ. vt ostendat q̃ non dimisit eis sumptus ꝓpter diuitias. Nulli onerosus fui aliquid ab aliquo accipiẽdo. In quo apparet causa quare dimisit: quia corinthij ꝓpter auaritiã eis inna tam reputabant sibi onus ministrare sumptus. 1. cor. 9. Non sumus vsi hac potestate. sed omnia sustinem' ꝛc. Sed possent isti dicere. vnde ergo habuisti necessaria? Et ideo respondet dicens: q̃ ab alijs ecclesijs ideo scilicet nihil accepi. quia illud quod mihi deerat scilicet ad p̃cio quod lucrabãt nocte laborando manibus suis apud aquilã et priscã. Erat em̃ scenofactorie artis per quã lucrabatur sibi necessaria Act. 2. Ad ea que mihi op' erãt ꝛc. Illud ergo quod deerat non dedistis vos sed suppleuerunt fratres qui venerunt a macedonia: scilicet philippenses qui erant valde liberales. Ñ de hoc in epistola

ad philipenses cõmendat eos. Phil. 4. Nulla ecclesia cõmunicauit mihi in ratione dati et accepti nisi vos. Sed corinthij erãt auari. ¶ Consequenter cũ dicit. Et in omnibus sine onere ꝛc. Ostendit quomõ se habebit in hoc ad eos in futurũ dicens: q etiã sine onere vult se habere ad eos. Et circa hoc duo facit. Primo ponit suã rationẽ cõmunem. Secundo cõfert eã ibi Est veritas xpi ꝛc. Dicit ergo non solũ feci hoc scilicet q gratis vobis euangelizaui et nulli onerosus fui: sed etiã in omnibus seruabo me vobis sine onere sicut vsq modo seruaui non vure reprehendendo: non seuere corrigẽdo: nec vestra accipiẽdo Act. 3. Argentũ et aur et vestẽ nulli9 cõcupiui. Numeri. 16. Tu scis q nec asellũ quidem acceperim ab eis dicit moyses ad dñm. Samuel dicit. 1. reg. 12. Loquimini de me si oppressi ꝛc. Et q ita facturus sit confirmat ex duobus. Primo ex eo qui loquitur in ipso scilicz christo qui est veritas a qua non potest esse falsũ. Et ideo dicit Est veritas christi in me ꝛc. Quasi dicat. Hoc qõ dixi verũ est. quia veritas christi loquitur in me ꝛc. hoc infra vltimo. An experimentũ queritis eius qui in me ꝛc. Vel hoc potest accipi per modum iurãtis. Quasi dicat deus qui est veritas et est in me scrutãs corda sit mihi testis q ita seruabo me. Ro. 1. Testis est mihi deus ꝛc. Secundo ex eo q non intendit minuere gloriam suã sed augere. Apostolus eñ attribuebat sibi apud xpm ad magnam gloriam q ipse solus inter apostolos sine sumptu predicabat corinthijs. Et ideo dicit. Ideo seruabo me sine onere quoniã non infringetur id est nõ minuetur in me hec gloria q scilicet gratis predico vobis: et q a licitis abstineo: propter salutẽ vestrã que quidem est gloria xpi. quia ipse glorificatur per hoc in me. vel q ego hanc gloriam habeo specialiẽ apud xpm. que quidem refringeretur in regionibus achaie. vbi corinthum etat metropolis si recepisset ab eis quia auari erant. habitabãt eñ in maritimis et erant intenti mercationibus et tales consueuerunt esse auari. 1. cor. 9. Bonũ est mihi magis mori q vt gloriam meã quis euacuet. ¶ Consequenẽ cũ dicit Quare. quia non ꝛc. Ponit causam quare non accepit sumptus ab eis. Et circa hoc duo facit. Prio excludit falsam causam. Secundo astruit verã ibi. Quod autem facio ꝛc. Circa primũ sciendũ est q pseudo imponebant apostolo q ideo nõ recipiebat a corinthijs sumpt9 quia non diligebat eos et quia non intendebat eis bene facere et seruire. Dicit ergo quaꝝ scilicet hoc facio. quia non diligo vos id est pro odio quod habeo ad vos sic dicunt pseudo. deus scit q diligo vos et q nõ p odio hoc facio Job. vltimo. Domine tu scis quia amo te. Sic ergo exclusa causa falsa sequitur vera ibi. Quod autẽ facio ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo ponit verã causaz Secũdo rationẽ huius assignat ibi. Mã eiusmodi pseudo ꝛc. Circa primũ sciẽdũ est q pseudo vt dictũ est querebant lucra et gloriã ꝑ priam. Et ideo vt in reuerentia haberentur nitebanẽ exterius sequi vestigia apostoli vel etiam si potuissent excellere ipm. Dicit ergo apostolus. Si ergo volunt me imitari in hoc imitentur vt nihil accipiant. Et quia sciebat q pseudo predicabant vt accipiant et per consequens q non predicarent si deficeret eis lucrum. Dicit Quod facio ideo facio et faciã hoc non ꝓpter odiũ sed vt amputẽ occasionẽ eorum scilicet pseudo accipiendi vestra. eorũ scilicet pseudo qui volunt supplemeo exemplo habere occasionẽ accipiendi vestra. Sciebat eñ ſm Ambro. q si non acciperẽt non diu predicarent. Econtrario dicitur puerb. 9. Da occasionẽ sapienti ꝛc. et hoc vt tales inueniant scilicet pseudo sicut t nos scilicet non accipientes pecunias sicut et nos non accipimus. In quo quidem ipsi gloriantur scilicet q imitãtur nos. et ego nolo si perfecte volunt nos imitari q accipiant. 1. cor. 7. Volo omnes homines esse sicut et me scilicet non accipientes. ¶ Ut in q ꝛc. Hoc legitur triplicit. Uno modo sic vt inueniantur tales supple sicut et nos: accipiendo sicut nec nos accipimus et p consequẽs a p̃dicatione cessando. In quo scilicet esse tales sicut et nos gloriantur. contendebant eñ esse similes veris apostol. Secundo modo sic. vt in eo in quo gloriantur scilicet accipiendo. quia hoc solum querebant. inueniantur sicut t nos id est similes nobis cessando scilicet et desistendo ab acceptione vt nobis assimilentur. Tertio modo sic vt in eo in quo gloriantur scilicet in nõ accipiendo. dicũt eñ se nihil accipere inueniantur sicut et nos id est nõ meliores nobis ne scilicet possint se in hoc nobis preferre. Mã eiusmodi hoc continuatur tripliciter. Primo modo sic: ita gloriantur et contendunt nõ sicut nos. Nam eiusmodi ꝛc. Secundo modo sic et vere desistũt accipere: vt nobis assimilẽtur. Nam eiusmodi ꝛc. Tertio modo sic. ita in non accipiendo gloriantur vt nobis similes videantur. Posita autem vera causa probat eam consequenter dicens: Nam eiusmodi ꝛc. Ostendens quomodo studẽt assimulari apostolo. Et circa hoc tria facit. Primo põit causã. Secundo probat eam ibi. Sed non mirũ. ¶ Tertio consequenter ostendit differentiam pseudo ad veros apostolos ibi Quorum finis ꝛc. Dicit ergo recte dico q hoc facio vt amputem eis occasionem accipiendi. Nam huiusmodi pseudo apostoli sũt operarij scilicet falsi. Phi. 3. Videte canes videte malos oparios ꝛc. Subdoli id est callidi et vulpini sub specie religionis decipientes Ezeche. 13. Quasi vulpes in desertis ꝛc. Capite nobis vulpes paruulas qui demoliunẽ vineas ꝛc. Cã. 2. Mat. 7. Veniũt ad vos in vestimẽtis ouiũ ꝛc. Et hoc est quod dicit transfigurantes se in apostolos christi id ẽ exterius portantes signa bonoꝝ apostolorum. 2. thimo. 3. Habentes quidem speciẽ pietatis ꝛc. Et hoc probat quia sicut veri apostoli mittuntur a deo et informantur ab ipso. sic sathanas transformat se in angelum lucis qui est dux et inventor eorum ostendens se esse vel angelum dei vel aliquando christum. Non est ergo mirũ neq magnum si ministri eius scilicet pseudo transformãt se in ministros iusticie id est simulãt se esse iustos. Ecclesiast. 10. Scõm iudicem populi sic et minister eius ꝛc. ¶ Notandum autem est q sathanas trasfigurat se aliquando visibiliter sicut beato martino vt deciperet eum. et hoc modo multos decepit Sed ad hoc valet et necessaria est discretio spirituum quã specialiter deus contulit beato anthonio In hoc tamen potest cognosci q sathanas sit. q bonus angelus in principio hortatur ad bona et perseuerat in eis. sed malus in principio quidez pretendit bona sed postmodum volens explere desiderium suũ et quod intendit scilicet decipere inducit et instigat ad mala. 1. Johan. 4. Omni spiritui nolite credere ꝛc. Et ideo Josue cum videret angelum in cãpo suo dixit. Judicuz. 5. Noster es an aduersariorum? Aliud etiam signum est q bonus angelus et si terreat in principio tamen statim cõsolatur et confortat sicut zachariam Luce. 1. Ne timeas zacharia. Et ad beatam virginem dixit. Ne timeas maria ꝛc. Malus autem angelus stupefacit et desolatũ dimittit. Et hoc ideo vt stupefactũ facilius decipiat t persuadeat sibi. Aliquando autẽ transfigurat se inuisibiliter et hoc quãdo ea que in se mala sunt facit apparẽ bona: peruertendo sensus hominis et inflammando concupiscentiam prouerb. 14. Est via que videtur homini recta ꝛc. Sic decepit monachum quendam cũ proposuisz

in animo suo nunq̃ exire cellam: suggessit ei dyabol⁹ q̃ bonum esset q̃ exiret ad ecclesiam et reciperet corp⁹ christi. Cui suggestiõi consentiens propositum mutauit vadens ad ecclesiam. Postmodum cognoscens eum fuisse dyabolum gloriatus est monachus q̃ non deceperat eũ quia ad bonum iuerat. et tamen iam remouit eum a proposito continue stãdi in cella. Postmodum vero iterũ suggessit ei q̃ pater suus esset mortuus et dimiserat sibi multas diuitias distribuẽdas inter pauperes: q̃ iret ad ciuitatem ad quã cum iret nunq̃ rediit ad cellam ꝛ mortuus est in peccato. Unde valde difficile est q̃ homo caueat sibi et ideo recurrendũ est ad adiutorium diuinum. Job. 41. Quis reuelabit faciẽ indumenti ei⁹ ꝛc. Quasi dicat Nullus nisi deus. ¶ Consequenter ponit ministrorum et malorum et bonorum differentiam que consistit in hoc q̃ finis illorum scilicet ministrorum christi et sathane erunt ſm opera eorum. Nam finis bonorum erit bonus et malorum erit malus. et boni inducuntur ad bonum et mali ad malum Philipen. 3. Quorum finis interitus ꝛc. Item boni recipient bõa. et mali mala. ſ. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal christi.

Lectio quarta.

Iterum dico ne quis me putet insipientem esse. Alioquin velut insipientem accipite me: vt et ego modicum quid glorier. Quod loquor: nõ loquor scõm deũ: sed quasi in insipiẽtia in hac substantia glorie. quoniã multi gloriantur ſm carnem: et ego gloriabor. Libenter eñ suffertis insipientes cũ sitis ipsi sapientes Sustinetis enim si quis vos in seruitutez redigit: si quis deuorat. si quis accipit: si q̃s extollitur: si quis in faciem vos cedit. Scõm ignobilitatem dico quasi nos infirmi fuerimus in hac parte.

Supra apostolus induxit corinthios q̃ patienter sustinerent suam cõmendationez: ostendens q̃ hoc faciebat ex zelo quem habebat ad eos. ꝛ quia zelus ille erat rationabilis ꝛ ordinatus: hic autẽ consequenter ponit aliam rationem per quam ostendit q̃ dato q̃ insipienter agerz nihilominus tamen deberent eum supportare. Unde in ista ratiõe procedit ex suppositione stulticie In hac autẽ parte duo facit. Primo enim proponit suã petitionem. Secundo rationem dictorum assignat ibi. Quod loquor ꝛc. In petitione autẽ sua duo facit. Primo enim petit q̃ non reputent eum insipientẽ quod pertinet ad premissam rationem. Et ideo dicit. Iteruz dico q̃ exquo zelus meus est rationabilis et ego ratiõabiliter cõmẽdo me ne q̃s scilicet vestrum me reputet insipientem. Secundo petit q̃ dato q̃ insipienter agat tamen supportent eum ꝛ hoc pertinet ad rationem hanc. Et ideo dicit Alioquin id ẽ si non rationabiliter cõmendo me et penitus velitis me ex hoc insipientem reputare tamẽ accipite id est supportate me velut insipientẽ. Et dicit velut. Quia licet ipsi reputent eum insipientem in hoc tamẽ in rei veritate nõ ẽ insipiẽs Accipite me inq̃ velut insipientẽ vt ꝛ ego modicum quid glorier. Et dicit modicum. quia infra commendauit se de gloria que est ſm carnẽ que valde modica est. Job. 25. Homo putredo et fili⁹ hominis vermis. Ecclesiast. 10. Quid superbis terra et cinis. Rationem autem dictorum assignat dicens: Quod loquor ꝛc. Dixerat autem tria. Primo quia supposuit se insipienter cõmendasse seipsum. Secundo q̃ vult gloriari. Tertio q̃ sustineant eum. Et horum trium rationem assignat. Et primo de hoc q̃ supposuit se insipienter cõmendare se. Secundo quare vult gloriari ibi. Quoniam multi gloriantur ꝛc. Tertio q̃ debeant eũ supportare ibi. Libenter enim suffertis ꝛc. Dicit ergo primo. Ratio quare debetis insipientẽ accipere me. est. quia illõ quod loquor in hac substantia glorie id est in cõmendatione carnis. que a quibusdam appetitur ac si per eam debeant subsistere. non loquor scõm deũ sed quasi in insipientia. Et dicit ex ypostasi sicut illud quod supra dixit. velut insipientem. Unde ibi posuit Velut h̃ põit quasi. Ac si dicerz. Si nõ rationabiliter cõmendarem me tunc illud quod loquor in cõmendatione mea non est scõm deum id est scõm rationem diuine sapientie. Et tunc merito acciperetis me non scõm deũ loqui sed insipienter supra. 10. Non enim qui seipsum cõmendat ille probatus est ꝛc. prouer. 27. Laudet te alienus ꝛc. Rationem autẽ sue cõmendationis et glorie ostendit subdens: Quoniam multi gloriãtur ꝛc. Ubi sciendum est q̃ pseudo quia ex iudeis erant gloriabantur scõm carnẽ: dicentes se esse filios abrahe ꝛ ex hoc volebant haberi in reuerentia a corinthijs ꝛ auctoritate. Dicit ergo apostolus. dato q̃ sit insipientia q̃ glorier scõm carnem. tamen quoniam multi scilicet pseudo gloriantur scõm carnem et ego etiam gloriabor scõm carnem prouerb. 26. Responde stulto scõm stulticiã sua ne sibi sapiens videatur. Sed contra est quia seneca dicit Sũma malorũ est quod ad exemplum vnitur. Et exod. 23. Non sequaris turbã ad faciendũ malum. Non ergo apostolus debet gloriari scõm carnem eo q̃ pseudo gloriantur. Respondeo dicendũ est q̃ licz sit eadẽ materia gloriationis non tamen est eadem intentio et finis. quia pseudo cõmendabant se propter gloriam proprian ꝛ vt ipi haberentur in auctoritate et possent lucrari: apostolus autem gloriabatur vt verbum dei per eum predicatum esset maioris auctoritatis et penderis ꝛ fructum faceret christo. Rationem autem quare debeant eum supportare subdit dicens. Libenter enim suffertis ꝛc. Et primo ponit rationem hanc q̃ scilicet debeant eũ supportare. Possent eñ dicere Quare debemus te supportare si es insipiens. Et dicit apostolus q̃ ideo qz cum vosipsi sitis sapientes in oculis vestris ꝛ in vestra reputatione libenter suffertis id est estis consueti supportare insipientes pseudo. scilicet. Secundo ostẽdit in quo supportent insipientes. Et ponit quinq̃ grauia que sustinebant a pseudo. primum est iugum seruitutis. Et quantũ ad hoc dicit. Sustinetis enim si quis id est aliquis pseudo redigit vos in seruitutem. Quasi dicat per christum liberati fuistis a seruitute legis que est in timore: et reducti estis in libertatẽ filiorũ dei: que est in charitate. Gal. 4. Non sumus ancille filij sed libere. Et tamen vos sustinetis pseudo qui ex huiusmodi libertate redigũt vos ĩ seruitutẽ legis quia cogunt vos seruare legalia. Gal. 5. Nolite iugo seruitutis ꝛc. Multo ergo magis debetis sustinere me qui volo vos preseruare in libertatem christi q̃ pseudo qui volunt vos reducere in seruitutem legis. Secundũ est graue valde scilicet q̃ pseudo vsũt de bonis vestris laute: nos vero non. ſ. 8. Non vt alijs sit remissio ꝛc. Et iõo dicit. Si quis deuorat. Matth. 23. Ue qui comeditis domos viduarum ꝛc. Tertium graue est depredatio et expoliatio. quia isti ad litterã blandis verbis ꝛ pretextu pietatis accipiebant eis omnia. ꝛ quãtuz

ad hoc dicit Si quis accipit id est blande decipit subtrahendo vestra Romano.16. Per blandos sermones seducunt corda insipientium. Quartus graue est nimia iactantia super eos cum corinthios cõtemptu. Ideo dicit Si quis extollitur iactando se importune Ecclesiasti.6. Non te extollas in cogitatione ꝛc. Quintum graue est illatio opprobriorum. Mas pseudo non solũ tam grauia eis inferebant: sed super hoc addebant improperia dicentes eis iniurias: et maxime de ignobilitate. Nam qꝛ ipsi erant iudei ꝛ cultores vnius dei dicebant se nobiles esse et corinthios ignobiles. quia non erant de semine abrahe nec circumcisi et qꝛ de idolatris. Et quantũ ad hoc dicit. Si quis in faciem vos cedit id est coraꝫ vobis infert contumelias ꝛ dicit iniurias. Et huiusmodi iniurie sunt ꝑm ignobilitatem quã vobis obijciunt. Et tamen illos sustinetis et nos non quasi nos fuerimus infirmi in hac parte glorie quã attribuistis eis. preferẽdo eos nobis ꝑsertim cum pseudo dicant qꝛ ideo nos non dicim⁹ nec facimus vobis ista: quia nos sum⁹ infirmi in hac parte id ẽ quia sumus ignobiles. 1. corin. 4. Nos infirmi vos fortes: vos nobiles nos ignobiles.

Lectio quinta.

IN quo quis audet in insipientia dico audeo et ego. Hebrei sunt et ego. Israelite sunt et ego Semen abrae sunt et ego. Ministri christi sunt ꝛ ego. Ut minus sapiẽs dico plus ego. In laboribus plurimis. in carceribus abundãtius. in plagis supra modu3. in mortibus frequenter. a iudeis quinquies quadragenas vna minus accepi Ter virgis cesus sum. semel lapidatus sum. ter naufragium feci. nocte et die in profundo maris fui. In itineribu⁹ sepe. periculis fluminum. periculis latronuꝫ periculis ex genere. periculis ex gentib⁹. periculis in ciuitate. periculis in solitudie. periculis in mari. periculis in falsis fratribus.

Positis rationibus sue cõmendationis et causis quare supportandus est: hic consequenter incipit se cõmendare. Et circa hoc duo facit. Primo enim adequat se pseudo et alijs qui cõmendabant se. Secundo prefert se eis ibi. Ut minus sapiens ꝛc. Adequat autem se apostolus eis in gloria. Est autem gloria duplex. Una secũm carnẽ que modica est et contemnenda. Unde ipse dicit Phil. 3. Sed que mihi fuerunt lucra arbitratus ꝛc. Alia est ex christum quia magna gloria est sequi dominum Eccle. 23. Et hec est querenda. Hal. vltimo Mihi absit gloriari nisi in cruce ꝛc. Et ideo apostolus adequat se eis ꝗtũ ad vtramqꝫ gloriam. Et primo quãtũ ad primam. Secũdo quantũ ad secundam ibi. Ministri christi ꝛc. Et primo adequat se eis in generali dicens: Recipiatis me insipientem si tamen insipientia est. Ex ypothesi enim loquor quia si quis ausus est presumere de se et cõmendare se ꝛ ego possum bene audere ꝛ commendare me in eodem in quo ipse cõmendat se. qꝛ non subest eis maior causa sue cõmendationis ꝗ mihi. Et hoc dico in insipieetia id est dico qꝛ insipienter agam cum tamen ipse sapienter ageret cum hoc nõ faceret pro sui iactãtia sed vt pseudo humiliaret. supra eodem. Existio me non min⁹ fecisse a magnis apostolis ꝛc. Secundo cum dicit Hebrei sunt ꝛc. adequat se eis in speciali. ostendens per singula se parẽ eis esse in quibus pseudo gloriabãtur. Cõmendatio autem istoꝝ ꝛ gloria erat de tribus. Primo de natione ꝛ lingua quia dicebant se hebreos. Secundo de genere quia dicebant se esse de genere israel. Tertio de promissione quia dicebant se esse participes promissionis abrahe. cum essent de semine eius. Et quantũ ad hec tria adequat se eis. Primo quantũ ad nationẽ ꝛ linguã dicẽs: Hebrei sunt ꝛ ego scilicꝫ lingua ꝛ natione. Quasi dicat ita sicut ꝛ illi. Et notandũ est qꝛ ꝑm qꝛ quidã dicunt hebrei dicuntur ab abrahã quia ante eũ defacili non inuenitur illud nomen. Potest tamen dici ꝛ forte melius qꝛ dicuntur a quodaꝫ heber de quo habetur Heñ. 11. Uixit sale. 30. annis ꝛ genuit heber. Et sequitur Uixit heber 33. annis ꝛ genuit phalech. Et tempore eius fuerũt diuisi se lingue ꝛ lingua hebreoꝝ remansit in familia sua. Secũdo adequat se eis quantuꝫ ad genus dicens: Israelite sunt ꝛ ego. scilicet ꝑm ritus. Tertio quantũ ad tertiũ dicens Semẽ abrahe sunt ꝛ ego. Et de istis tribus simꝫ dicitur Phil. 3. Si quis ali⁹ sibi cõfidere videtur ego magis circũcisus octaua die. Quantum ad tertium ex genere israel de tribu beniamin. quãtum ad secunduꝫ hebreus ex hebreis. quantũ ad primum Romano. 11. Mas ego israelita sum ex semine abrahe ꝛc. Sic ergo patet qꝛ non sum minor eis quantũ ad gloriam que est ꝑm carnem Sed nec etiã quantũ ad gloriam que est ꝑm christũ quia ministri christi sunt id est dicunt se sic vt decipiant vos. ꝛ ego sum minister christi. 1. coꝝ. 4. Sic nos existimet homo vt ministros christi ꝛc. 3. 3. Qui ꝛ nos idoneos fecit ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Ut minus sapiens ꝛc. Prefert se omnibus apostolis ꝛ pseudo. Et primo quantũ ad mala perpessa. Secundo quantũ ad beneficia recepta ꝛ hoc xij. capitulo ibi. Si gloriari oportet ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo prefert se quantuꝫ ad mala que pertulit. Secundo quantũ ad moduꝫ quo mala vitauit. ibi. Damasci prepositus. Circa primũ duo facit. Primo proponit se alijs preferendũ. Secundo ostẽdit in quo sit preferendus ibi. Quia in laborib⁹ ꝛc. Tertio confirmat quedam dictorum ibi. Si gloriari oportet ꝛc. Dicit ergo Si videor insipiens vobis. quia cõmendo me ꝛ adequo me alijs. quantomagis videbor vobis minus sapiens si preferam me eis. Et ideo dicit. Non solum sum minister christi sicut ꝛ illi. sed vt minus sapiẽs ꝑm vestrum iudicium dico qꝛ ego sũ plus minister christi ꝗ illi ꝛ quantũ ad hoc dicit preferendũ esse. Romañ. 11. Ministeriũ meum honorificabo prepondendo scilicet illud ministerio alioꝝ. In quo autẽ sit preferendus ostẽdit dicẽs: Quia in laborib⁹ ꝛc. Quasi dicat in hoc plus ego. quia sum magis ostensus minister christi. In hoc primo quantũ ad mala illata. Secundo quãtũ ad mala spõte assumpta ibi. In itineribus sepe. Mala autem illata: Primo ponit in generali dicens: Plus ego sum scilicꝫ ostensus minister in laboribus plurimis ꝗ illi ꝛ si aliqs labores pertulerint. 1. coꝝ. 15. Abundantius omnibus illis laboraui. Secundo enumerat ista mala in speciali. ꝛ hoc primo quantũ ad carceris squalores. Quia in carceribus abundantius scilicet ꝗ illi. Act. 16. Cum multas plagas illis intulissent scilicet paulo ꝛ socijs miserũt in carcerem. Secundo quantũ ad flagelloꝝ dolores. q̃a in plagis scilicet ostensus sum. s̃. modum alioꝝ scilicet modum humane virtutis vel supra modũ humane consuetudinis. s̃. 11. In plagis. in carceribus ꝛc Sed cõtra

1.cor.10. Fidelis deus qui non permittit vos temptari supra id ꝛc. Non ergo supra modū hūane virtutis. Respondeo dicendum est ꝙ deus non permittit nos tēptari sine adiutorio gratie diuine. Et ideo dicebat apostol⁹ 1.cor.15. Non autē ego sed gratia dei mecū. Et quantū ad mortis terrorem. Unde dicit In mortibus frequenē. id est in periculis ꝛ terrorib⁹ mortis. Unde dicebat ipe Roma.8. Mortificamur tota die.1.cor.15. Quottidie morior propter gloriam vestram. ¶ Sed consequenē cū dicit A iudeis quinquies ꝛc. Mānifestat duo vltima pericula que perpessus est. Et primo periculum plagarum Secundo periculum mortis. Plagarū autē periculum manifestat per ipsa perpessa a suis scilicet iudeis. Et isto dicit A iudeis quinquies ꝛc. ¶ Notandum est autē sicut dicitur Deuē.25. Pro mensura delicti erit plagaꝝ modus. Ita dumtaxat vt quadragenariū numerū nō excedat ꝛc. Ex quo habetur ꝙ homines pro minoribus peccatis debent flagellari. Ita tamen ꝙ flagellatus non reciperet vltra .40. plagas. Judei autē vt viderentur misericordes semper faciebant citra mandatū legis dantes pauciores ꝙ quadraginta ſm ꝙ eis videbatur. Quia ꝑ odio habebant paulum quando flagellabāt eū dimittebant sibi de numero predicto quātominus poterant scilicet vnam tantum minus dantes sibi trigintanouem. Et hoc est ꝙ quinqꝫ vicibus accepit id est recepit quadraginta plagas minus vna plaga id est trigintanouē. Secundo manifestat pericula perpessa ab extraneis scilicet a gentibus dicens Ter virgis cesus sum. Act.16. Magistratus scissis eoꝝ tunicis iussit eos virgis cedi. Item 22. Jussit eum tribunus duci in castra ꝛ flagellis cedi et torqueri eū ꝛc. Pericula vero mortis illata ꝛ primo pericula mortis illata ab hominibus ostendit dicens: Semel lapidatus sum: hoc fuit in ciuitate licaonia vbi obrutus lapidibus fuit quasi mortuus. Act.14. Lapidantes Paulum eiecerunt eum extra ciuitatem credētes eū mortuum. Secundo pericula mortis illata a periculi nature. ꝛ hec sunt specialiter maris ꝛ aggrauat ea. Primo ex numero. quia ter naufragium feci id est pertuli. Secundo ex continuitate. quia nocte ꝛ die in profundo maris fui quod est grauius. quia ad litteram dicit ꝙ cū pluries passus sit naufragium: tamē semel stetit sub aqua ꝙ diem ꝛ noctē: diuina eum virtute protegente. Unde poterat dicere illud Jone.2. Et proiecisti me in profundum ꝛc. Enumeratis autē malis illatis enumerat consequenter cū dicit In itineribus ꝛc. Etiā mala assumpta. Et primo exteriora. Secundo interiora ibi. Preter illa que extrinsecus ꝛc. Mala exteriora exprimit ꝛ quantū ad mala que contingunt in itineribus. Secundo quantum ad ea que eueniunt in domibus. Quantū ad primū. Primo ponit multiplicitatē itinerū dicens: In itineribus sepe scilicet ostensus sum minister christi sustinendo multa dura et grauia patienter. Romano.15. Ab hierusalez vsqꝫ in illiricū ꝛc. Et cum hoc multas alias vias fecit ꝛ romam ꝛ in hyspaniā vadens. pſ. Propter verba labioꝝ tuorū ꝛc. Secundo enumerat pericula itinerū. Et primo premittit minora Secūdo subdit grauius periculū quod est in falsis fratribus. Premittit autē tria ſm que multa pericula passus est. Primo pericula ſm causas. ꝛ hoc vel ex causa naturali. Et ideo dicit Periculis fluminū. Naturaliter eīm flumīa hyeme excrescūt ꝛ sunt rapida ꝛ valde periculosa ꝛc. Vl ex malitia violenta. ꝛ ꝙtū ad hoc dicit Periculi latronū ꝗs excitabat ei dyabol⁹ vt vl vestes ei auferrēt Job.19. Simlr venerī latrōes ꝛc. Secōo enumerat pericla metū iferētes. ꝛ hoc vl ex suis. Uñ dic̄ periculis ex genere id ē a iudeis ꝓcuratis, Vl ab extraneis. ꝛ ideo dicit Periculis ex gentibus propter vni⁹ del predicationē qui eū capere volebant. ꝛ sic in suis ꝛ in alis non habebat requiē. Jer.15. Ut quid me genuisti mater mea virū doloris ꝛc. Tertio enumerat pericula ꝙtū ad loca. ꝛ hoc Vl quantū ad ciuitates. vnde dicit. Periculis in ciuitate id est in cōmotionibus ciuitatū ꝓtra me Sicut fuit epheſi ꝛ apōs cozinthū vt patet Act.18. ꝛ.19. Vel quantū ad solitudines ꝛ quantū ad hoc dicit. Periculis in solitudine. que erāt vel a bestijs malis sic̄ quādo vipera momordit manū suā Act.vltimo. Quādo cōgregauit sarmenta. Vl ex penuria ciboꝝ vel ꝙtū ad maria. ꝛ ideo dic̄. Periculi in mari nō ex mari. sic̄ .s. Ecc. 43. Qui nauigant mare ꝛc. Sed grauius periculū subdit dicens: Periculis in falsis fratribus. id est in falsis christianis ꝛ hereticis ꝛ in pseudo. Jer.9. Unusquisqꝫ a fratre suo se custodiat.

Lectio sexta.

In labore ꝛ erūna. in vigilijs multis In fame ꝛ siti. in ieiunijs multis. In frigore ꝛ nuditate. preter illa q̄ extrinsecus sunt instātia mea quottidiana solicitudo omniū ecclesiarum. Quis infirmatur ꝛ ego non infirmor. Quis scādalizatur ꝛ ego non vror. Si gloriari oportet que infirmitatis mee sunt gloriabor. Deꝰ ꝛ pater domini nostri ieſu christi scit qui est benedictus in secula ꝙ non mentior. Damasci preꝓpositus gentis arethe regis custodiebat ciuitatem damascenoꝝ vt me cōprehenderet ꝛ per fenestram in sporta dimissus sum per murum: ꝛ sic effugi manus eius.

Hic consequenter enumerat mala sponte assumpta que sustinentur in domibus. Et enumerat tria mala opposita tribus bonis que sunt necessaria ad vitā domesticam. Primum bonum est requies somni. Secundū est sustētatio cibi. Tertiuꝫ est fomentum vestis. Requiei ergo somni opponit laborem ꝛ vigilias. Quantū ad laborez dicit. In labore scilicet manuum. Actu.20°. Ad ea que mihi opus erant ꝛc. Et ideo dicit supra.6. In laboribꝰ quia ad litterā vt dictum est. s. manu sua victum querebat. Et 2.thessalo.3. Nocte ꝛ die laborātes ꝛc. Quantum ad laboris affectū dicit. Et erumna que est defectꝰ ꝛ languor cōsequens ex labore vel ex morbo naturali. pſ. Conuersus sum in erumna ꝛc. Quantū vero ad vigilias dicit. In vigilijs multis: Vel vacando predicationibus de nocte. Vl operi manuali. Actu.20. dicitur ꝙ protraxit sermonem vsqꝫ ad mediā noctem. Sustentationi vero cibi opponit duplicem subtractionē: cibi vnā. que est ex necessitate. Unde dicit. In fame ꝛ siti. quia scilicet ad litteram deficiebat sibi aliquando cibꝰ ꝛ potus. 1.corinth.4. Usqꝫ in hanc horam ꝛc. Aliā que est ex volūtate vnde dicit: In ieiunijs multis scilicet voluntarie assūptis. ꝛ propter exemplum bonū ꝛ propter macerationez carnis. 1. cozinthiozū. 9. Castigo corpus meum ꝛc. Et contra Matth. 6. Hec omnia adijcientur vobis. scilicet tēporalia. Quare ergo in fame ꝛ siti? Respondeo dicēdum est ꝙ quando expedit adijciuntur nobis scilicet tēporalia ꝛ propter vtilitatem nostram. sed aliquando expedit carere eis. Fomento vero vestis opponit vnuꝫ ex

parte nature. Unde dicit. In frigore. Aliud ex parte inopie. Unde dicit. Et nuditate scilicet ostensus sum: scilicet minister christi. prime Corinthio. 4. Nudi et instabiles ꝛc. supra sexto. In necessitatibus. ꝛ cetera. ¶Consequenter cum dicit. Preter illa. ꝛc. Enumerat mala assumpta interiora: que causant ex sollicitudie cordis pro pseudo. Bonus autē prelatus dupliciter affligitur pro subditis. Et ꝓmo sollicitudine conseruatōis subditoꝝ. Secundo pro defectu ipsorum. Et istam duplicez afflictionem passus est apostolus. Primum cum dicit: Preter illa que extrinsecꝰ ꝛc. Quasi dicat. Preter omnia que exterius patior ꝛ passus sum angit me grauius interior afflictio. s. sollicitudo subditoꝝ. Et iō dicit. Instantia omniū ecclesiarum magna est ꝛ multū grauat: qz multum sollicitat. Luc. 10. Martha martha sollicita es ꝛ turbaris erga plurima. ꝛc. Ro. 12. Qui preest ī sollicitudine. Secūdam afflictionē passus est pro defectu subditoꝝ: ꝛ hoc dupliciter. scz pro defectu spiritualium. Unde dicit. Quis infirmat scz in fide ꝛ bono: ꝛ ego nō infirmor ī n corde dolēs de eo sicut de me. 1. Cor. 9. Factus sum infirmis infirmus. ꝛc. Jere. 9. Quis dabit capiti meo aquā. ꝛc. Item pro defectu corporaliū. Ūñ dicit. Quis scandalizat malo pene. i. quis patit tribulationes ꝛ ego nō vror igne compassionis. Iste ē ignis quē dominus venit mittere in terram. Luc. 12. Et attende qꝫ congrue vtitur hoc verbo vror: quia cōpassio ꝓcedit ex amore dei ꝛ proximi qui ē ignis cōsumens: dum movet ad subleuandas miserias proximoꝝ ꝛ purgat ex affectu cōpassiōis: ꝛ per quē obis peccata relaxant. charitas autem illius cōpassionis operit multitudinem peccatorum. Uel aliter. Aliquādo enim labitur homo ī peccatum ex seipō: ꝛ tunc infirmat. Aliquādo autē ex malo exemplo aliorꝝ ꝛ tūc scandalizatur. Luc. 17. ꝛ Mat. 18 Ue homini illi per quem scandalus venit ꝛc. ¶Deinde cum dicit. Si gliari oportet ꝛc. confirmat quedā dictoꝝ superius. Uel dic qꝫ supra loquitur quantū ad mala que pertulit cōmendabiliter: hic autē quantū ad mala q̄ vitauit prudenter. Sed quia vitare pericula que surgunt ꝓpter fidem videt ꝑtinere ad infirmitatem. Ideo primo ꝓmittit qꝫ in illis q̄ infirmitatis sunt vult gloriari Secundo proponit iuramentū ad cōfirmationē dicendoz ibi. Deus ꝛ pater ꝛc. Tertio ostendit modū vitandi ibi Damasci. ꝛc. Proponit ergo primo de quibus gliatur si debet gloriari dicens. Si pro quia oportet gloriari q̄ sunt infirmitatis mee gliabor. Quasi dicat. Alij gliarī in genere ꝛ in alijs mundanis rebꝰ Phil. 3. Glia in cōfusione. ꝛc. Et ego etiā coactus gloriatꝰ sum in eis. Tñ si gloriari oportet gloriabor in infirmitatibꝰ meis. infra 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis ꝛc. Secundo subdit qꝫ non mentitur invocans testimoniū diuinum per modū iuramenti vt credatur sibi dicens. Deus ꝛ pater. ꝛc. Ubi tria ponit. Unum per quod inducit ad amorem. Unde dicit. Deus Jere. 9. Quis non timebit te. ꝛc. Aliud per quod excitavit ad amorem. Unde dicit Pater. Jac. ꝓmo. Omne datū optimū ꝛc. Mal. ꝓmo. Si ego pater vbi est amor meus? Uel ſm aliam litterā honor meus. Tertium per qō mouet ad reverentiam et laudem. Unde dicit. Qui est benedictus deus in secula supra. ꝓmo. Benedictus deꝰ ꝛ pater. ꝛc. Iste ergo tā reverendus tā diligendus tam timendus scit qꝫ nō mentior scz in his que dixi ꝛ dicturus sum supra ꝓmo. Non esñ est apud nos ē ꝛ nō ꝛc. ¶Consequenter cum dicit. Damasci prepositus. ꝛc. Ostendit quanta mala vitauit ꝛ hoc in quodam particulari periculo. Ubi sciendū ē qꝫ apostolus ꝓmo cepit predicare xp̄m in damasco, vbi duz pergeret xp̄ianos capere prostratus ē ꝛ ad fidem cōuersus. Et ideo iudei ad prepositum illius ciuitatis q̄ erat ibi pro aretha rege confugerunt vt paulum caperent et occiderent. Et ideo ille faciebat custodiri nocte et die portas ciuitatis vt dicitur Ac tuum. 9. Christiani autez qui erant ibi volentes seruare paulum: eum submiserunt in sporta per murum ꝛ sic euasit. Hunc ergo modum euadendi tangit apostolus dicens. Uere nō mentior de hoc quod dico etiam modo. Nam damasci. ꝛc. id est prepositus qui sub aretha rege genti damascenorum preerat custodiri faciebat inductus a iudeis ciuitatem damascenorum. ad hoc scilicet vt me comprehenderet ꝛ comphensum assignaret iudeis ne amplius predicarem: sed ego per fenestram submissus sum per muruz: ꝛ sic effugi manus eius scilicet prepositi. Et hoc fuit de mandato domini dicentis. Matthei. x. Si vos persecuti fuerint. ꝛc. Sic michol dauid posuit per fenestram: ne caperetur a saule primi Regꝫ. 19. Sic Raab explozatores dimisit cū fune per fenestram. Josue. 2. Sed hic objcitur contra apostolum primo quia videtur qꝫ non fuerit sufficienter confisus in domino sed fugit. Respondeo dicendum est qꝫ qdiu adest humanum auxilium homo non debet confugere ad auxilium diuinum: quia hoc esset temptare deum. sed debet vti illo auxilio quantum potest. Apostolo autem nondum deerat humanum auxilium. Secundo objcitur quia ioh. 10. dicitur. Mercennarius autem et qui non est pastor videt lupum venientem ꝛ fugit. Unō videtur qꝫ no.. fuerit bonus pastor. Respondeo dicēduz est qꝫ aliquando queritur persona prelati tantum. aliquādo cum prelato totus populus. Quando ergo queritur prelatus solus tunc debet committere curam alteri ꝛ absentare se. Et sic fecit hic paulus. Et ideo dicit glo. qꝫ licet fugeret tamen fuit ei cura de ouibus: bono pastori in celo sedenti eas cōmendando ꝛ vtilitati eorum se per fugam preseruando. Quādo vero queritur totus grex tūc debet preponere vtilitatem ꝛ salutem gregis saluti corporis sui. ¶Nota autem qꝫ est quedam fuga humilitatis quando quis fugit honores: sicut christus fugit. Jo. 6. Cum vidisset qꝫ vellent eum eligere in regem fugit. Sic Saul cum electus fuit in regem abscondit se domini primi Regū. 10. Quedam vero fuga est cautele: quando scilicet fugit pericula vt preseruetur ad maiora. Sic helyas fugit propter iezabel. tertij Regꝫ. 19. Et sic apostolus hic fugit manꝰ prepositi.

Capitulum duodecimum.

Si gloriari oportet: nō expedit q̄dem. Ueniam autem ad visiones ꝛ reuelationes domini. Scio hominē in xp̄o ante annos quatuor decim siue in corpore siue extra corpus nescio: deus scit: raptum huiusmodi vsq; ad tertium celum.

Posita sua cōmendatione quantū ad mala perpessa: hic consequenter apostolus cōmendans ostendit ꝑeminentiam sue dignitatis quantum ad bona diuinitus recepta. Prima autem gloriatio fuit de infirmitatibus. Ista vero est de bonis eius. Unde circa hoc duo facit. Primo commendat se de bonis susceptis diuinitꝰ. Secundo excusat se de hac cōmendatōe qꝫ hoc fecerit quasi co-

actus ibi. Factus sum insipiens. ꝛc. Circa primum duo facit. Primo extollit magnitudinem eorum que sūt sibi collata a deo. Secundo manifestat remedium infirmitatis sibi adhibitum contra periculum superbie. ibi. Et ne magnitudo. ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit bonum sibi diuinitus collatū. Secundo ostendit quomodo se habuit in gloriando de huiusmodi bono ibi. Pro huiusmodi gl̄iabor ꝛc. Circa primum duo facit. Primo ostēdit q̄ sit hoc sibi collatum diuinitus in generali. Scōdo vero in speciali. ibi. Scio hominē. ꝛc. Bonū autez apostolo collatū diuinitus sunt reuelationes sibi diuinit⁹ facte: ꝛ de istis vult hic gloriari. Unde dicit. Si gloriari oportet. i. quia gloriari oportet propter vos. tamen ꝼm se non expedit. quia qui gloziatur de bono recepto incidit in periculum amittendi q̄ habet. Eccl. 43. Aperti sunt thesauri. s. virtutū per gloziationez inanē ꝛ euanuerunt nebule sicut aues. Et hoc significat in ezechia Esa. 39. quādo ostendit thesauros domus domini nuncijs regis babylonis. Et licet simpliciter nō expediat gloriari tamen aliquādo ꝓpter aliquā specialē cām potest homo gloziari sicut ex p̄missis manifestū est. Et ideo dicit. Si gloziari oportet. ideo dimissis cōmendationib⁹ de infirmitatibus: veniam cōmendando me ad visiones ꝛ reuelationes domini. Ubi notandū est q̄ differentia est inter visionem ꝛ reuelationem. Nam reuelatio includit visionem ꝛ non econuerso. Nā aliquādo videnť aliqua quoꝝ intellectus ꝛ significatio ē occulta videnti: ꝛ tunc est visio soluz. Sicut fuit visio pharaonis ꝛ nabuchodonosoz Dañ. 2. ꝛ Heñ. 41. Sed quādo cum visione habetur significatio intellectus eoꝝ que vidēt̄ur: tūc est reuelatio Unde quātū ad pharaonem ꝛ nabuchodonosoz visio despicis ꝛ de statua fuit solum visio sed quantuz ad ioseph ꝛ danielem qui significationē visorum habuerunt fuit reuelatio ꝛ ꝓphetia. Utrunq̄ tamen scz visio ꝛ reuelatio quādoq̄ quidē fit a deo. Dañ. 2. Est deus in celo reuelans mysteria. Osee. 12. Ego visiones multiplicaui eis p̄s. Reuela oculos meos ꝛc. Quādoq̄z vero a malo spiritu. Jere. 23. Prophete ꝓphetabāt in baal. Apostolo autē facta est ꝛ visio ꝛ reuelatio q̄z secreta que vidit plene intellexit a domino non a malo spiritu. Uñ dicit domini. Est autem reuelatio ām̄otio velamenti. Pōt autē esse duplex velamen. Unū ex parte videntis: ꝛ hoc ē infidelitas vel peccatuz vel duricia cordis. ꝛ de hoc supza tertio. Usq̄ in hodiernum diem velamen. ꝛc. Aliud ex parte rei vise: quando scz res spiritualis proponitur alicui sub figuris rerum sensibiliū: ꝛ de hoc dicit Numeri 4. Ut sacerdotes tradebant leuitis vasa sanctuarij velata: quia scilicet debiliores nō possunt spiritualia capere ꝼm q̄ in seipis sunt. Et ideo dominus loquebať turbis ī parabolis. Mat. 13. Cōsequēter visiones ꝛ reuelationes huiusmodi manifestat apostolus in speciali loquens de se tanq̄ de alio. Unde dicit. Scio hominē in xp̄o. ꝛc. Et ponit duas visiones. Prima incipit hic. Secunda vero incipit ibi. Et scio huiusmodi hominē ī xp̄o ꝛc. Circa primā autem visionē vtitur apostolus quadaz distinctione. Dicit se enim circa huiusmodi reuelationē scire quedam ꝛ quedā nescire. Dicit autem se scire certa scz videntis conditionem. Unde scio hominē in christo. Uisionis tempus quia ante annos quatuordecim ꝛ visionis fastigium q̄z raptus vsq̄ ad tertium celū. Dicit autem se nescire videntis dispositionem: quia siue in corpore siue extra corpus nescio. Uideamus ergo ea que scivit vt per nota ad ignota facilius peruenire possimus. Et primo videntis conditionē que est laudabilis: quia ī xp̄o id est cōformē xp̄o. Sed ꝑtra. Jn xp̄o nullus est nisi qui habet charitatez q̄z prīe Jo. 4. dr Qui manet ī charitate in deo manet. Ergo scivit se habere charitatez q̄ō est contra illud Nescit homo vtrū odio vel amore dign⁹ sit. ꝛc. Respondeo q̄ esse in xp̄o pōt intelligi dupliciter Uno modo ꝙ fidem ꝛ fidei sacramentū ꝼm illud apostoli Gal. 3. Quotquot baptizati estis: xp̄um induistis. s. ꝙ fidem ꝛ fidei sacramentū. Et hoc modo scivit se apostol⁹ in xp̄o esse. Alio modo dicit aliquis esse in xp̄o per charitatē: ꝛ hoc modo nullus scit se esse in xp̄o certitudinali ter: nisi per quedā experimenta ꝛ signa: inquantū sentit se dispositum ꝛ cōiunctū in xp̄o. ita ꝙ nullo modo etiam propter mortē ꝑmitteret se separari ab eo. Et hoc de se expertus erat apostolus cuz dicebat Ro. 8. Certus sum ꝙ neq̄ mors neq̄ vita ꝛc. separabit nos a charitate Unde potuit habere huiusmodi signa ꝙ eēt in charitate xp̄i. Secūdo visionis tēpus q̄ō fuit cōueniens q̄z ante annos quatuordecim: q̄z quatuordecim anni transacti erant ab eo tēpore quo viderat visionē vsq̄ ad tempus quo scripsit hanc epistolam. Quando eñ hanc epistolā scripsit nōdum apostolus erat positus in carcerez. Et sic videť ꝙ fuit circa principiū imperij neronis a quo post multuz tempus occisus fuit. Unde si cōputemus annos descendentes a principio imperij neronis vsq̄ ad quatuordecim annos manifeste apparet ꝙ apostolus habuit has visiones in principio sue cōuersionis. Ipe eñ conuersus fuit ad xp̄m anno quo xp̄s passus est. Xp̄s autem passus est circa finē tiberij cesaris: quo mortuo successit ei gayus imperator qui vixit quatuoz annis. post quem nero factus est imperator. Et sic inter tiberium ꝛ neronem fluxerunt quatuordecim anni. Et sic additis duobus annis de tempore tiberij quia nōdū mortu⁹ erat q̄n paulus fuit cōuersus de tempore neronis q̄ō fluxerat vsq̄z ad tempus quādo scripsit hanc epl̄am relinquit ꝙ a tēpore sue cōuersionis vsq̄z ad tempus quo hāc epistolā scripsit fuerunt anni quatuordecim. Et ideo quidam dicunt satis probabiliter ꝙ apostolus has visiones habuit in illo triduo quo post prostrationē suā a domino stetit neq̄z videns neq̄z manducans neq̄z bibens. Act. 9. Cōmemorat autē tempus sue cōuersionis apl's vt ostendat ꝙ si a tēpore sue cōuersiōis tm̄ erat gratus xp̄o vt talia sibi ostenderet quātomagis post quatuordecim ānos cū profecerit ꝛ in auctoritate apud deū ꝛ in virtutibus ꝛ gratia. Tertio videam⁹ fastigiū visionis q̄ō quidē excellens: quia raptus vsq̄z ad tertium celum. Sz sciendū ꝙ aliud est furari ꝛ aliud rapi. Furari quidem ꝓprie ē cuz res alicui latenter auferťur. Unde Heñ. 41. dicebat Joseph. Furtim sublatus sum. Sed rapi ꝓprie dicit quod subito ꝛ ꝙ violentiā auferť. Job. 6. Sicut torrēs raptim id ē subito ꝛ rapide transit ī cōuallib⁹ Inde ē q̄ pdones qui violenter expoliant dicunť raptores. Sz attende q̄ aliq̄s hō dicit rapi ab hoīb⁹ sicut enoch. Sap. 4. Raptus ē ne malicia ꝛc. Aliq̄n rapit aīa a corpe. Luc. 12. Stulte hac nocte aīam tuā ꝛc. Aliq̄n aliq̄s dr rapi a seipso q̄n ꝓpter aliq̄d homo efficitur extra seip̄m ꝛ hoc est idē q̄ extasis. Sz ꝛ extra seip̄m efficit homo ꝛ ꝙ appetitiuam virtutē ꝛ ꝙ cognitiuā. Ip̄er appetitiuā eñ virtutē hō ē solū in seipo q̄n curat q̄ sunt sua tm̄. Efficit vero extra seip̄m q̄n nō curat que sūt sua sed q̄ pueniūt ad bona alioꝝ ꝛ hoc facit charitas. 1. Coꝝ. 13. Charitas non querit q̄ sua sunt. Et de hac extasi dicit Diony. 4. cap. de dīnis noīb⁹. Est aūt extasim faciēs diuin⁹ amor nō sinens amatorē suiipius esse sed amatoꝝ scz rei amatarū. Secundum cognitiuā vero aliquis efficit extra se quando aliquis extra naturalē modū hoīs eleuatur ad aliq̄d videndum: ꝛ de isto raptu loquit hic aplus. Sed scien-

dum q̃ modus naturalis humane cognitionis est vt eo gnoscat simul per vim mentalẽ que est intellectus t corporalem que est sensus. Et inde est q̃ homo nõ habet in cognoscendo liberũ iudicium intellectus nisi quãdo sensus fuerit in suo vigore bene dispositi absq; aliquo ligationis impedimento: alis cum impediunt etiã iudicium intellectus impedit: sicut in dormientibus patet. Tunc ergo homo efficitur extra se fm cognitiuã quando remouetur ab hac naturali dispositione cognitionis que ẽ vt intellectus ab vsu sensuum t sensibiliũ rerũ abstract9 ad aliqua videnda moueat. Qõ quidem contingit duplici ter. Uno modo per defectum virtutis vndecunq; talis defectus contingat: sicut accidit in freneticis t alijs mẽte captis. t hec quidẽ abstractio a sensibus nõ est eleuatio hominis sed potius depressio: quia virtus eor debilitatur. Alio vero modo per virtutem diuinam t tũc proprie dicit eleuatio q̃ cum agens assimilet sibi patiens abstractio que fit virtute diuina t est supra hominẽ: ẽ aliquid altius q̃ sit hominis natura. Et ideo raptus sic acceptus diffinitur sic. Raptus est ab eo qõ est fm naturã in id qõ est supra naturã in vi superioris nature eleuatio In qua quidem diffinitione tangitur eius genus dũ dicitur eleuatio. Causa efficiens quia vi superioris nature Et duo termini mot9. s. a quo t in quẽ cũ dicit ab eo qõ ẽ fm naturã in id quod est supra naturã. Sic ergo patet de raptu. ¶ Sequitur de termino raptus. s. ad quem cũ dicitur. Usq; in tertium celum. Notandum est autẽ q̃ tertium celum tripliciter accipit. Uno modo fm ea que sunt infra animam. Alio modo fm ea que sunt in anima Tertio modo fm ea que sunt supra animã. Infra animã sunt omnia corpora vt dicit Aug9. in libro de vera religione. Et sic possumus accipere triplex celum corporeũ scz arreũ sydereum t empyrreum. Et hoc modo dicit q̃ apls erat raptus vsq; ad tertium celum. i. vsq; ad videndum ea que sunt in celo empyrreo: non vt exisseret ibi: quia sic sciret si fuisset siue in corpore siue extra corpus. Uel fm damascenum qui nõ ponit celum empyrreũ possumus dicere q̃ tertiũ celum ad qõ raptus ẽ apostolus est supra octauã speram vt. s. euidenter videret ea q̃ sunt supra totam naturã corporalem. Si autem accipiam9 celum fm ea que sunt in ipa anima: sic celũ debem9 dicere aliquam altitudinem cognitionis que excedit naturalez cognitionẽ humanã. ¶ Est aũt triplex visio. s. corporalis per quã videmus t cognoscimus corpora spiritualia siue imaginaria qua videmus similitudines corporum. t intellectualis qua cognoscimus naturas rerum in seipis. Nam proprie obiectum intellectus est quod q̃d est Huiusmodi autem visiones si fiant fm naturalem modũ puta si video aliquid sensibile si imaginor aliquid prius visum si intelligo per fantasmata nõ possunt dici celum. Sed tunc quelibet istorum dicitur celum quando est supra naturalem facultatem humane cognitionis: puta si aliquid vides oculis corporalibus supra facultatem nature: sic es raptus ad primũ celum. Sicut balthasar raptus est videns manum scribentis in pariete. vt dicitur Dañ. 5. Si vero eleueris per imaginationem vel p spiritum ad aliquid supernaturaliter cognoscendum: sic es raptus ad secundũ celum. Sic raptus fuit petrus qñ vidit lintheum ẽmissum de celo. vt dicitur Act. 10. Sz si aliqs videret ipa intelligibilia t naturas ipor nõ per sensibilia nec per fantasmata sic esset raptus vsq; ad tertium celum. Sed sciendum est rapi ad primum celũ est alienari a sensibus corporalibus. Unde cum nullus possit abstrahi totaliter a sensibus corporeis: manifestum ẽ q̃ nullus põt dici simpliciter raptus in primũ celũ sz fz quid. Inquantũ contingit aliquãdo aliquẽ sic esse intentum ad vnum sensum q̃ abstrahitur ab actu alioꝝ. Rapi ad secundũ celũ ẽ quãdo aliquis alienat a sensu ad videndum quedam imaginabilia. vnde tales semper consueuerunt fieri in extasi. Et iõ Act. 10. Quãdo petr9 vidit lintheũ dicitur q̃ factus fuit in extasi. Paulus vero dicitur raptus ad tertium celum qz sic fuit alienat9 a sensibus t sublimatus ab omnibus corporalibus vt videret intelligibilia nuda t pura eo modo quo vident angeli et anima separata: t quod plus est etiã ipsuz deũ per essentiam vt Augustin9 expresse dicit. 12. super Gen. ad litteram t in glo. t ad paulinam in libro de videndo deum. Nec etiam est probabile: vt moyses minister veteris testamenti ad iudeos viderit deum t minister noui testamenti ad gentes t doctor gentium hoc dono fuerit ptuatus. Unde dicit ipse supra. 3. Si ministratio dãnationis fuit in gloria ꝛc. De moyse autẽ q̃ viderit deũ p essentiam patet. Nam ipse a domino petiuit. Exo. 33. Ostẽde mihi faciem tuam. Et licet tunc negatũ fuerit sibi nõ tñ dicitur q̃ dominus finaliter negauerit ei. Unde dic Augustinus q̃ concessum fuit ei per hoc qõ dicitur Numeri. 12. Si quis fuerit inter vos propheta domini. ꝛc. At vero non talis seruus meus moyses ꝛc. palam enĩ t nõ per enigmata videt deum. Sed nunquid fieri potuisset paulo vt nõ raptus videret deum. Dicendu; q̃ nõ. Nã impossibile est q̃ deus videatur in vita ista ab homĩe nõ alienato a sensibus: quia nulla imago nullũ fantasma est sufficiens mediũ ad dei essentiã ostendendã: ideo oportet q̃ abstrahat t alienet a sensibus. Tertio modo accipiendo celum fm ea que sunt supra animam: sic triplex celum est triplex hierarchia angelorum: t fm hoc apostolus raptus fuit vsq; ad tertium celum. id est ad hoc vt videret essentiam dei: ita clare sicut vident eum angeli superioris t prime hierarchie qui sic vident deũ q̃ immediate in ipo deo recipiunt illuminationes t cognoscunt diuina mysteria. Et sic vidit paul9. Si ergo sic vidit dei essentiam sicut angeli superioris hierarchie. ergo bñ videtur q̃ apls fuerit beatus t p cõsequẽs fuerit imortal. Rñdeo q̃ licet viderit deũ per essentiã nõ tamẽ fuit beatus simpliciter sed solũ fm quid. Sciendũ ẽ autẽ q̃ visio dei p eẽntiã fit per lumen aliquod. s. p lumẽ glorie: ꝺ quo dr in ps. In lumine tuo videbimus lumen. Sz aliqñ lumẽ cõicatur alicui per modũ passionis: alicui vero per modũ forme inherentis: sicut lumẽ solis inuenitur ẽ carbunculo t in stellis vt forma inherens. i. connaturalẽ effecta: sed in aere inuenit vt forma transiens t non permanẽs qz transit abeunte sole. Similiter t lumẽ glorie duplicit mẽti infũdit. Uno modo p modũ forme cõnaturalẽ facte t pmanentis: t sic facit mentẽ simpliciter beatam. Et hoc modo infundit beatis in patria: t ideo dicuntur cõphensores: t vt ita dicã visores. Alio mõ cõtingit lumen glie mentẽ hũanã sicut q̃dam passio transiens: t sic mens pauli fuit in raptu lumine glie illustrata. vñ etiam ipsum nomen raptus ostendit transeundo hoc eẽ factum t ideo nõ fuit simpliciter glificatus nec habuit dotẽ glie cum illa claritas non fuerit effecta proprietas. Et propt hoc non fuit deriuata ab anima in corpus: nec in hoc statu perpetuo permansit. Unde soluz actum beati habuit in ipso raptu sed nõ fuit beatus. Sic p hoc patet quid apostolus sciuit in suo raptu. scilicet videntis conditionem visionis tempus: et visionis fastigium. ¶ Sequitur quid nesciuit scilicz vtrum esset in corpore vl extra corpus: quod tamen dicit deũ scire. Unde dicit. Sine in corpore siue extra corpus nescio: deus scit. qõ quidam intelligere voluerũt vt raptus referat ad corpus:

dicẽtes apostolũ dixisse se nescire nõ quidẽ an anima eẽt cõiuncta corpori in illo raptu an nõ: sed esset raptus ſm animã ⁊ corpus simul: vt simul corporaliter portaret in celũ sicut abachuc portatus fuit Dañ. vltio. an ſm animã tm̃ esset in visionibus dei: vt dicit Ezech. 8. In visione adduxit me in terrã isrl̃. Et iste fuit intellectus cuiusdam iudei quẽ exprimit hieronym⁹ in plogo sup Dañ. vbi dicit denicꝫ ⁊ apostolũ nostrũ dicit non fuisse ausum affirmare se raptum in corpore sed dixisse siue in corpe. ⁊c̃. Sed hunc intellectum Aug⁹ maxime improbat. 12. sup gen̄. ad litterã: qz nõ cõueniũt cũ alijs verbis apostoli. Apostolus enim dicit se raptum vsꝫ in tertiũ celum. Unde sciuit pro certo illud fuisse verũ celum. Sciuit ergo an illud celum esset corporeũ an incorporeum. i. res incorporea. Sed si fuit incorporeum sciuit ꝙ corporaliter ibi rapi nõ potuit quia in re incorporea nõ potest esse corpus. Si vero corporeũ fuerat sciuit ꝙ nõ fuit ibi anima sine corpore quia anima coniuncta corpori nõ potest esse in loco vbi nõ est corpus: nisi celum corporeum dicatur similitudo celi corporei. Sed si sic apostolus non dixisset se scire ꝙ esset raptus in tertiuꝫ celum. id ẽ in similitudinem celi: quia pari ratione dicere potuisset ꝙ fuisset raptus in corpore. id est in similitudine corporis. Dicendum est ergo ſm Augu. ꝙ diuinã essentiã nullus in hac vita positus ⁊ hac mortali vita viuens videri potest Unde dixit dominus Exo. 33. Non videbit me homo et viuet. id est non videbit me homo nisi totaliter separetur a corpore. ita scꝫ ꝙ anima eius nõ insit corpori vt forma: vel si inest vt forma tamen mens eius oĩno in huiusmodi visione totaliter alienetur a sensibus. Et tõ dicendum est ꝙ hoc qđ apostolus dicit se nescire vtrũ scꝫ in illa visione anima eius fuerit totaliter separata a corpore Unde dicit siue extra corpus vel vtrum anima eius exiterit in corpore vt forma tamen mens eius fuerit a sensibus corporeis alienata. Unde dicit. Siue in corpore. Et hoc etiam alij concedunt.

Lectio secunda.

Et scio huiusmodi hominꝫ siue in corpore siue extra corpus nescio: deus scit. qm̃ raptus ẽ in paradisuꝫ: ⁊ audiuit archana verba que non licet homini loqui. ℘ro huiusmodi gloriabor. ꝑ me autem nihil nisi in infirmitatibus meis M̃a ⁊ si voluero gloriari non ero insipiens: veritatem enim dicam. ℘arco autez ne quis me existimet supra id quod videt ĩ me. aut audit aliquid ex me.

℘posito primo raptu. ponitur consequenter secnndus raptus. Et duo facit. ℘primo ponit raptus. Secundo raptus excellentia. ibi. Et audiuit archana. ⁊c̃. Sed notãdum ꝙ glo. dicit istum raptum esse alium a primo. Et si bene consideretur bis legitur aliquid de apostolo ad qđ possunt isti duo raptus referri. Nam Act̃. 9. legit de eo ꝙ stetit tribus diebus nõ videns ⁊ nihil mãducans nec bibens: ⁊ ad hoc potest referri primus raptus: vt scꝫ tunc fuerit raptus vsꝫ ad tertium celum. Sed Act̃. 22 legitur ꝙ factus est in tẽplo in stupore mentis: ⁊ ad hoc refertur iste secũdus rapt⁹. Sed hoc nõ videtur verisile quia quãdo in stupore mentis factus fuit missus iã fuerat incarcerẽ apostolus. sed hanc epistolã scripsit aplus diu ante vnde prius scripta fuit hec epistola ꝙ apostolus fuisset in stupore Et ideo dicendũ est ꝙ differt iste rapt⁹ a primo quantum ad id ĩ qđ raptus est. Nam in primo raptus est in tertium celum. In secundo vero in paradisuꝫ dei. Si vero aliquis tertiũ celum acciperet corporaliter ſm primam acceptionem celorum superius positam vel si fuerit visio imaginaria posset similiter dicere paradisũ corporalem vt diceretur ꝙ fuerit raptus in paradisũ terrestrem. sed hoc est contra intentionẽ Augustini ſm quẽ dicimus ꝙ fuit raptus in tertiũ celum. i. visionẽ intelligibiliũ ſm ꝙ in seipis ⁊ ĩ proprijs naturis videnť vt supra dictũ ẽ. Unde ſm hoc oportet nos nõ aliud intellige re per celũ ⁊ aliud ꝑ paradisuꝫ: sed vnũ ⁊ idẽ per vtrũqꝫ scꝫ gloriã sanctorũ sed ſm aliud. Celũ enĩ dicit altitudinem quandã cũ claritate: paradisus vero quãdã iocũdã suauitatem. In sanctis aũt beatis ⁊ angelis deũ videntibus sunt excellenter hec duo. qz est in eis excellentissima claritas qua deũ videnť: ⁊ sũma suauitas qua deo fruuntur. Et ideo dicitnť esse in celo ꝙtũ ad claritatẽ ⁊ ĩ paradiso quantũ ad suauitatẽ. Esa. 66. Uidebitis ⁊ gaudebitis ⁊c̃. Fuit ergo vtrũqꝫ collatũ apl̃o. vt. s. sublimaretur ad illam altissimã claritatẽ cognitionis: ⁊ hoc significat cum dicit. Ad tertiũ celum ⁊ vt sentiret suauitatem diuine dulcedinis. vnde dicit ĩ paradisum. ℘s. Magna multitudo dulcedinis tue ⁊c̃. Apoc̃. 2. Uincenti dabo manna absconditũ ⁊c̃. Et ista dulcedo ẽ gaudiũ de diuina fruitione. de qua Mat. 25. dicitur. Intra in gaudiuꝫ domini tui. Sic ergo patet termin⁹ raptus quia in paradisum id est in eam dulcedinem qua indeficienter reficiuntur illi qui sunt in celesti hierusalem. ¶Sequit consequenter ipius raptus excellentia quia audiuit archana que nõ licet homini loqui. Et hoc potest dupliciť exponi. Uno mõ vt li homini cõstruat cũ licet ⁊ loq ⁊ sensus ẽ. Audiuit archana verba. id ẽ percepit intima cognitione de secreta dei essentia quasi per verba que. s. verba nõ est licitum vt homini dicanť. Alio mõ vt li homini construatur solum cũ nõ licet: ⁊ tunc est sensus. Audiuit verba. ⁊c̃. que verba nõ licet homini loqui homi. s. imperfecto. Sciendum autem ꝙ ſm augustinũ paulus est raptus ad videndum diuinam essentiam. que quidez non potest videri per aliquã similitudinẽ creatam. Unde manifestum est ꝙ illud qđ paulus vidit de essentia diuina nulla lingua humana potest dici: alꝫ deus nõ eẽt incomprehensibilis. Et ideo ſm primã expositionẽ dicẽdũ est. audiuit. i. cõsiderauit archana verba. i. magnificentiam diuinitatis quã nullus homo potest loqui. Dicit autem audiuit pro vidit. quia illa consideratio fuit ſm interiorem actum aĩe in quo idẽ ẽ auditus ⁊ visus ſm ꝙ ðr Numeri. 12. Ore ad vos loquit̃ ei ⁊ palã. ⁊c̃. dicit autez illa consideratio visio inq̃tum deus videt in hoc ⁊ locutio inquantũ homo in ipsa instruit de diuinis. Et qz huiusmodi spũalia nõ sunt pãdenda simplicib⁹ ⁊ impfectis sed perfectis ſm qđ dicitur ꝑmo Cor̃. 2. Sapientiã loquimur inter pfectos. iõ. Scõo modo exponit ꝙ secreta que ibi audiuit nõ licet mihi loqui hoi̇. i. impfectis scꝫ spũalib⁹ inter quos loq̃mur sapiam. ℘prouerb. 25. Gloria dei est celare verbũ. i. hocꝑm ꝙ necesse ẽ celare magnalia dei ptinet ad gliam dei. ℘s. ſm translationẽ ieronymi. Tibi silet laus de⁹. i. ꝙ incõprehensibilis est verbis nr̃is. ¶Deinde cũ dicit ℘ro huiusmõi gliabor ⁊c̃. ostendit qõ se habet ad gloriã. Et circa hoc tria facit. ℘mo ostendit se nõ gliari de hmõi revelationib⁹ Scõo insinuat se hre aliq̃d ꝑter illud vnde gliari posit ibi. M̃a si voluero ⁊c̃. Tertio assignat cãz ꝙre non gliať de oĩb⁹. ibi. ℘arco aũt ne quis ⁊c̃. Circa primũ sciendum est ꝙ hoc qđ dicit. ℘ro huiusmodi autem gloriabor. ⁊c̃. potest dupliciter legi Uno modo vt apostolus oñdat se eẽ ipm

ꝓ quo gloziatur vt scz ipe sit qui vidit has v isiones. Alio modo vt ostendat q alius sit qui vidit has visiões ¶Sciendũ est ẽm q in homine duo possunt cõsiderari scz donum dei ⁊ humana conditio. Si ergo aliquis gloziatur in aliquo dono dei vt a deo accepto illa est bona gloria: quia sic in domino gloziaꝫ vt dictũ ẽ supza. x. Sz si gloziatur de illo dono sicut a se habito tunc mala ẽ gloriatio huiusmodi. ꝓie. Cor. 4. Quid habes quod nõ accepisti. Si autẽ accepisti quid gloriaris quasi nõ acceperis. Dicit ergo apostolus ꝑm hoc ꝙ hmõi scz visionibus ⁊ donis dei mihi collatis gloziabor. Pro me autez nõ id ẽ non gloziabor inde quasi a me acceperim: quia a deo habui. Sed si pro me oportet gloriari nihil gloziabor nisi in infirmitatibus meis id est nõ habeo vnde possim gloriari nisi de infirma conditione mea. Si autez exponaꝫ vt ostendat aliũ esse qui nõ vidit ⁊ si ipe sit: tunc ẽ sensus vt quasi loquaꝫ de quodã alio dicẽs. Pro huiusmodi gloziabor. id est pro illo homine qui hoc vidit ⁊ q hec dona recepit gloziabor: sed pro me quasi velim manifestare me esse talem nihil gloziabor nisi in infirmitatibus meis. id est de tribulationibus quas patior. Sz qz isti possent sibi dicere. O apostole nõ est mirũ si non gloriaris quia nõ habes vnde glozieris. ideo apls ostendit q etiam preter illas visiones habet aliquid vnde possit gloriari dicens. Licet pro huiusmodi hoie glorier ⁊ nõ pro me tamẽ etiã bene pro me possum gloriari. nã si voluero gloriari ꝛc. vel pro hmõi tribulationibus vel pro alijs mihi a deo collatis vel etiã pro infirmitatibus non ero insipiens. id est nõ insipienter agam. Et quare Veritatẽ enim dicam de alijs de quibus ꝑter dictas visiones gloriari possũ. ¶Dicit aũt Nõ ero insipiens: quia gliabaꝫ de his que habebat. Quãdo enĩ gloriaꝫ quis de bis que nõ habet stulte gloriaꝫ. Apoc. 3. Dicis qz diues sũ ⁊ nullius egeo ⁊ nescis ꝛc. Et quia gloriabatur ex causa sufficienti vt ex predictis est manifestũ. ¶Consequenter aũt cũ dicit. Parco aũt ꝛc. Ostendit rationẽ quare non gloziatur de oib⁹ si põt gloriari que quidem rõ est vt eis parcat. Unde dicit parco autẽ. ꝛc. Quasi dicat. Possez de pluribus alijs gloriari: sed parco. i. parce glorioz vel parco vobis cõmẽdando me: nolens esse oneros⁹ vobis. Nam talia mihi deus concessit que si sciretis reputaretis me multo maiorem: ⁊ hec sũt dona gratuita multa que habebat apostolus. Ex quib⁹ homines hui⁹ mundi cõsueuerunt plus cõmendare homies ⁊ maiores eos reputare q̃ ex gratũ facientib⁹. Et iõ dicit. Molo ex gratuitis cõmendari. Et iõ Parco. i. nõ glorioz. Et quare? Ne quis existimet me cõmendare vel gloriari: supra id qõ videt. ꝛc. Vel aliter homo dupliciter cognoscitur p̃ conuersationẽ ⁊ doctrinã suã. Apostolus aũt nolebat aliqua de se dicere: licet posset que excedebãt ⁊ vitam ⁊ doctrinam suam. Et ideo parco autẽ ne quis existimet me esse supra id quod videt de conuersatione mea exteriori aut audit aliquid ex me. id est ex doctrina p̃dicationis ⁊ exhortationis ⁊ instructiõis mee: qz forte crederẽt eum esse vel imortalem vel angelũ. Prouer. 11. Vir prudẽs tacebit. Prouer. 29. Totum spiritũ suum ꝓfert stultus. sapiens differt. ꝛc. Vel dicit Parco autẽ ꝛc. ꝓ detractoribus scz pseudo qui dicebant eum gloriari ex elatiõe ⁊ nõ ex cã necz de his q̃ i ipo erãt. Et iõ dicit Parco aũt id est parce glorioꝛ: ne quis pseudo extimet me excedere elationis spũ. supza id. id est in aliquid quod videt i me vel audit ex me. id est supza posse meritorium. ꝑs. Domine non est exaltatum cor meũ. ꝛc. Eccl. 3. Quãto magnus es. ꝛc.

Lectio tertia.

Et ne magnitudo reuelationum extollat me: datus est mihi stimulus carnis mee angelus sathane q̃ me colaphizet. Propter qõ ter dñm rogaui: vt discederet a me et dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea. Nã virtus in infirmitate pficit Libenter igitur gloziabor in infirmitatib⁹ meis: vt inhabitet in me virtus xpi. Propt̃ qõ placeo mihi in infirmitatibus meis: i cõ tumelijs: in necessitatibus: in psecutionib⁹: et in angustijs ꝓ xpo. Cũ enim infirmor tũc potens sum.

Hic agit de remedio adhibito contra supbiam. Et circa hoc tria facit. Primo enĩ ponit remediũ adhibitũ. Secũdo manifestat suã oꝛoem de remedio remouendo. ibi. Propter qõ ter dominũ ꝛc. Tertio insinuat dñi responsionẽ assignantis rõnẽ de adhibito remedio ibi. Et dixit mihi dñs ꝛc. Circa primũ sciendũ ẽ q̃ plerũq̃ sapiens medicus ꝓcurat ⁊ permittit supuenire infirmo minorẽ morbũ vt maiorẽ curet vel vitet: sicut vt curet spasmum procurat febrẽ. hoc euidenter in se beat⁹ apostolus a me dico animaꝫ dño nro iesu xpo factũ ostendit. Xps enim velut medic⁹ aiaꝫ sumus ad curandũ graues amie mos hos pmittit plurimos electos suos ⁊ magnos i morbis coꝛporũ grauiter affligi. ⁊ qõ plus ẽ ad curandũ maioꝛa crimina pmittit incidere in minoꝛa etiã mortalia. Inter omnia vero pcta grauius peccatũ est supbia. Nam sicut charitas ẽ radix ⁊ initium virtutũ: sic supbia ẽ radix ⁊ initium oĩm vitioꝛ. Eccl. 10. Initiũ omnis peccati supbia Quod sic patet. Charitas enĩ ideo dicitur radix omniũ virtutũ: qz cõiungit deo qui ẽ vltimus finis. Unde sicut finis ẽ pricipiũ omniũ opabiliũ: ita charitas ẽ pincipiũ omniũ virtutũ. Supbia aũt auertit a deo. Supbia enim est appetitus inordinat⁹ excellẽtie. Si enĩ aliquis appetit aliquã excellentiã sub deo si moderate quidem appetit ⁊ ꝓpter bonũ sustineri potest. Si vero nõ debito ordine põt quidẽ alia vitia incurrere scz ambitionis: auaritie seu inanis glorie ⁊ huiusmodi: tamẽ nõ est proprie supbia nisi quãdo quis apperit excellentiã nõ ordinãdo illã ad deũ. Et ideo supbia ꝓprie dicta sepat a deo ⁊ est radix omniũ vicioꝛ ⁊ pessimũ omniũ: ꝓpter qõ deus resistit superbis. vt dicit Jac. 4. Quia ergo i bonis ẽ maxime materia huius vicij scz supbie: qz eius materia est bonũ: pmittit aliquãdo electos suos impediri ex aliqua sui pte vt ꝙ infirmitatẽ vel ꝙ aliquẽ defectũ: ⁊ aliqñ etiã ꝙ pctũ mortale ab hmõi bono: vt sic ex hac pte humiliẽtur q̃ ex illa nõ supbiãt. ⁊ hõ sic hũiliat⁹ recognoscat se suis viribus stare nõ posse. Eũ oꝛ Ro. 8. Diligentibus deũ ꝛc. Nõ quidẽ ex eoꝛ pctõ sed ex ordinatiõe dei. Qz igit apls magnã habebat supbiendi materiã ⁊ q̃tuz ad specialẽ electionẽ qua a dño elect⁹ ẽ. Eccl. 9. Uas electionis ꝛc. ⁊ q̃tũ ad secretoꝛ dei cognitionẽ: qz hic dicit se raptũ in tertiũ celum ⁊ i paradisum vbi audiuit archana verba que nõ licet homini loqui ⁊ quantũ ad maloꝛ per pessionẽ: qz supza. xj. In carceribus⁹ plurimis in infirmitatibus. ter virgis ꝛc. ⁊ q̃tũ ad virginalẽ integritatẽ qz volo oẽs eẽ sicut ⁊ ego. 1. Cor. 7. ⁊ q̃tum ad bonorũ operationẽ qz supza plus omnibus laboraui ⁊ spãliter q̃tuz ad maximam scientiam qua emicuit que specialiter inflat: ideo dominus adhibuit ei remedium ne in superbiam extolleretur. Et hoc ẽ quod dicit. Et ne magnitu-

do reuelationis mihi facte extollat me in superbiã. Ecc. 6. Non te extollas in cogitatione aĩe tue velut thaurus ꝛc. ps. Exaltatus autẽ humiliatus ꝛc. Et dicit vt ostendat sibi factas fore reuelationes ꝑdictas. Datus ẽ mihi id est ad meã vtilitatem ꝛ humiliationẽ. Job. 30. Eleuasti me ꝛ quasi superventũ ponens ꝛc. Datus ẽ inꝯ mihi stimulus crucians corpus meũ ꝑ infirmitatẽ corporis vt anima sanet: qz ad litterã dicit ꝙ fuit vehemẽter afflict9 doloze yliaco. Uel stimulus carnis mee. i. cõcupiscentie surgens ex carne mea a qua multũ infestabat. Roma. 7 Non enĩ qõ volo ꝛc. Igit ego ipse mente seruio legi dei ꝛc. Unde Aug9. dicit ꝙ inerant ei motus cõcupiscentie quos tamẽ diuina gratia refrenabat. Iste inꝯ stimulus est angelus sathane. i. angelus malignus. Est autẽ angelus a deo missus seu ꝑmissus sed sathane: qz sathane intentio est vt subuertat: dei vero vt humiliet ꝛ ꝓbatum reddat. Timeat peccator si apls ꝛ vas electionis secur9 nõ erat. ¶ De remotione autẽ huius stimuli remouendi sollicitus erat apls. Uñ ꝓpter hoc orabat. Et hoc est ꝙ subdit. ℙropter qõ ter. ꝛc. Ubi sciendũ ẽ ꝙ infirm9 nesciens processum medici apponentis mordax emplastrũ rogat medicũ vt remoueat: qõ tamen sciens medic9 causam quare faciat. s. ꝓpꝛ sanitatẽ nõ exaudit eũ quãtum ad voluntatẽ petentis: magis curans de eius vtilitate. Sic apls sentiens stimulũ sibi grauẽ esse: ad singularis medici cõfugit auxiliũ vt eũ remoueat. Ter enim exꝑsse ꝛ deuote rogauit vt de9 tolleret ab eo. s. stimulũ. 2. Paralip. 20. Cum ignorem9 quid agere debeam9. ꝛc. Foz te pluries hoc petijt sed exꝑresse ꝛ instanter ter eũ petijt vel ter. i. multotiens. Ternarius em̃ ẽ numerus perfectus. Et vere ipe rogandus ẽ: qz ipe vulnerat ꝛ medet. Job. 5. ꝛ Luc. 22. Orate ne intretis in tẽptationẽ. ꝛc. ¶ Sequit̃ responsio domini. Et dixit mihi domin9. ꝛc. Ubi duo facit. ℙrio ponit dñi responsionẽ. Scõo respõsionis rõnem assignat. ibi. Nam virtus ꝛc. Dicit ergo. Ego rogaui sed domin9 dixit mihi. Sufficit tibi. ꝛc. q̃st dicat. Nõ ẽ tibi necessariũ ꝙ infirmitas recedat a te corporis qz non ẽ periculosa qz nõ duceris ad impatientiaz cũ gratia mea cõfortet te. nec infirmitas cõcupiscentie. qz nõ protrahet te ad pctm̃: qz gr̃a mea ꝓtegit te. Ro. 5. Justificati gratis. ꝛc. Et vere sufficit gr̃a dei ad mala vitanda: ad bona facienda: ꝛ ad vitã ꝓsequẽdã eternam prie Lox. 15. Gratia dei sum id qõ sum. ꝛc. Ro. 6. Gr̃a dei vita eterua. Sed cõtra Job. 15. Quicquid petierit̃ patrẽ i noĩe meo ꝛc. ¶ Aut ergo paul9 discrete petiuit. ꝛ tunc debuit exaudiri. aut indiscrete ꝛ tunc peccauit. Rñdeo dicendũ ẽ ꝙ de vna ꝛ eadẽ re põt hõ dupliciter loqui. Uno modo ꝼm se ꝛ natura illius rei. Alio mõ ꝼm ordinem ad aliud. Et sic cõtingit ꝙ illud qõ ẽ malũ ꝼm se ꝛ vitandũ. ꝼm ordinẽ ad aliud ẽ appetendũ: sicut potio inꝯtum ꝼm se ẽ amara ẽ vitanda: tamẽ qui cõsiderat eam ꝼm ordinẽ ad sanitatem appetit eã. Ergo ꝛ stimulus carnis ꝼm se ẽ vitandus ꝛ affligens. inꝯtũ vero est via ad virtutẽ ꝛ exercitiũ virtutis: ẽ appetendus. Apls aũt qz nõdũ reuelatũ ei erat illud secretũ diuine ꝓuidentie vt ad vtilitatem suã cederet: cõsiderabat sibi malum ꝯtũ in se ẽ. ꝛ iõ petierat suã ãmonitionẽ: nec in hoc peccauit: sed deus qui ordinauerat hoc ad bonũ humilitatẽ sue ñ exaudiuit eũ ꝯtũ ad ei9 volũtatẽ qõ tñ sciẽs p9 modũ apls gloriabat cũ diceret. Libenter gloriabor ꝛc. Et licet nõ exaudierit eum ꝯtũ ad voluntatez: exaudiuit tamẽ eũ ꝛ exaudit scõs suos ꝯtũ ad eius vtilitatẽ. Uñ dic̃ Jeronim9 in epla ad paulinũ. Bon9 domin9 qui sepe nõ tribuit qõ volumus: vt tribuat qõ mallemus. Rationẽ aũt sue responsioni subdit cõsequenter cuz dicit. Nam virtus ꝛc. Virus modus loquendi. Uirtus in infirmitate perficit. Ignis in aqua crescit. Intelligi vero põt hoc qõ dicitur Uirtus perficit in infirmitate dupliciter scz materialiter ꝛ occasionaliter Si accipiatur materialiter tũc ẽ sensus. Uirtus in infirmitate pficit. i. infirmitas ẽ materia exercende virtutis. Et primo humilitatis. vt supra dictum est. Scõo patientie. Jaco. 1. Tribulatio patientiã operatur. Tertio temperantie quia ex infirmitate debilitat fomes ꝛ temperat9 efficit quis. Si vero accipiat occasionaliter tunc virtus in infirmitate pficit. i. occasionem perueniendi ad pfectã virtutẽ. qz homo sciẽs se infirmũ magis sollicitat ad resistendũ ꝛ ex hoc ꝙ magis resistit ꝛ pugnat efficitur exercitatior ꝛ per cõsequens fortior. Et ideo Leui. legit ꝛ iudic. 3. Q̃ dominus noluit destruere omnes habitatores terre: sed aliquos reseruauit vt. s. filij ifrl exercitarent̃ pugnãdo cũ eis. Sic etiam Scipio nolebat destructionẽ ciuitatis cartaginensis vt. s. dũ romani haberent hostes exterius nõ sentirent hostes interiores contra quos durius bellũ est ꝙ contra exteriores vt ipse dicebat. ¶ Consequenter ponit apostolus effectũ huius responsionis dñice dicẽs. Libẽter gloriabor ꝛc. ℙonit autẽ duplicẽ effectũ. Unus ẽ gloriationis. Unde dicit. Quia virtus mea pficit in infirmitatib9. igit libenter gloriabor in infirmitatibus meis. i. mihi ad vtilitatẽ meã datis. Et hoc qz magis cõiungit xp̃o. Mihi aũt absit gloriari nisi in cruce ꝛc. Gal. vltio. Eccl. 10. Qui in pauptate gloriat̃ ꝛc. Et rõ ꝙ libenter gliabor: vt inhabitet in me virtus xp̃i: vt scz per infirmitates inhabitet ꝛ cõsumet̃ in me gratia xp̃i. Esa. 40. Qui dat lapso virtutẽ ꝛc. Alius effectus ẽ gaudij. Uñ dicit ℙropter qõ cõplaceo ꝛc. Et circa hoc duo facit. ℙrimo ponit hmõi effectũ. Secũdo huius effect9 rõnem assignat. ibi. Cũ enĩ infirmor ꝛc. ℙonit autẽ effectum gaudij et materiã gaudij. Dicit ergo ꝓpter qõ: quia virtus xp̃i habitat in me in infirmitatibus ꝛ in tribulationib9 omnibus: ꝛ iõ ꝓplaceo mihi id est multũ delector ꝛ gaudeo de dictis infirmitatib9 meis. Jaco. 1. Oẽ gaudiũ existimate fratres ꝛc. Defectus aũt in quibus ꝓpter gratiaz xp̃i abundanter delectat enumerat. Et primo illos q̃ sũt a causa interiori ꝛ huiusmõi sũt infirmitates. Et ideo dicit in infirmitatib9. ps. Multiplicate sũt infirmitates eorum postea accelerauerunt scz ad gratiam. Scõo illos q̃ sunt a causa exteriori. Et hos quidem quantũ ad verbũ cũ dicit. In contumelijs scz mihi illatis. Act. 5. Ibant apostoli gaudentes. ꝛc. Et quantũ ad factũ ꝛ hoc vq̃ãtum ad defectum bonozum cũ dicit. In necessitatib9. i. in penurijs necessariozum ꝛ in paupertate qua premebatur. Et hoc modo accipitur necessitas cuz dicit Roma. 12. Necessitatibus sanctozum cõmunicantes. Uel quantũ ad experimentuz malozum illatozum ꝛ hoc quantum ad exteriora. Mat. 5. Beati qui persecutionem ꝛc. cum dicit. ¶ In persecutionibus scz corporis quas de loco ad locum ꝛ vbicz experimur. Et quantũ ad interiora dicens. In angustijs id est in anxietatibus animi. Dañ. 13 Angustie sunt mihi vndicz ꝛc. Sed materia omniũ horum que faciunt ad gaudiuz est: quia ꝓ christo. Quasi dicit. Ideo complaceo quia ꝓpter christum patioz. paĩe ℙet. 4. Nemo vestrum patiatur quasi homicida vel fur. Et huius gaudij rationem assignat dicens. Cuz enĩz infirmor ꝛc. Quasi dicat. Merito complaceo mihi in illis quia quando infirmor ꝛc. id est quando ex his q̃ in me sunt vel ex persecutione aliozum incido in aliquod predictozum: adhibetur mihi auxilium diuinum: per qõ confirmor. ps. Consolationes tue letificauerunt animaz meã. Joel. 3. Infirmus dicat: qz ego fortis sũ. supra. 4. Licet is qui foris noster hõ corrũpat ꝛc. Exo. 1. legitur ꝙ quanto plus premebant̃ filij ifrael: tanto plus multi-

plicabantur.

Lectio quarta.

FActus sum insipiens vos me coegistis. Ego eñ a vobis debui cõmendari. Nihil eñ minus feci ab his q̃ sunt supra moduz apostoli. Tametsi nihil sum: signa tamen apostolatus mei facta sũt super vos in omni patientia in signis ꝛ prodigijs ꝛ virtutibus. Quid est eñ quod minus habuistis p̃ ceteris ecclesijs: nisi q̃ ego ipse nõ grauaui vos. Donate mihi hanc iniuriam.

Posita cõmendatione sua: consequenter aplus excusat se de his que dixit. ostendens se coactuz hoc dixisse q̃ ad gloziã suam pertinẽt. Et circa hoc duo facit. Primo ponit corinthijs causã huiusmodi gloziationis. Secundo expõit ꝛ mãifestat hanc causã ibi. Ego eñ debui. ꝛc. Dicit ergo. Confiteor q̃ in his omnibus cõmendationibus meis factus sum insipiens id est videt vobis q̃ op9 insipientis fecerim: sed hoc non ex me nec sponte. ymmo coactus feci ꝛ vestra culpa fuit. quia vos me coegistiz id est dedistis mihi occasionẽ. Frequenẽ eñ subditi cogunt prelatos aliqua facere: que insipienẽ facta esse iudicari possunt. sed tamen p loco ꝛ tempore sapienter facta sunt. Hoc autẽ quod dixerat in cõmuni scilicet q̃ ipi fuerunt causa sue cõmendationis exponit consequenẽ cũ dicit. Ego eñ debui ꝛc. Ubi dicit q̃ ipsi fuerunt causa sue cõmendationis. Primo obmittẽdo bona que facere debuissent. In quo exaggerat eoz ingratitudinẽ. Secũdo cõmittẽdo mala in quo detestaẽ eoz malitiã ibi. Timeo eñ ne forte ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo cõmemorat q̃d facere debuissent: ostendẽs causam ibi. Nihil eñ minus ꝛc. Tertio remouet ipsoz excusationẽ ibi. Quid est eñ quod min9 ꝛc. Dicit ergo vere vos me coegistis. quia vos debuissetis facere illud quod ego feci Anõ dicẽ Ego debui cõmendari a vobis q̃ non feci stis q̃n necesse erat scilicet quando pseudo vilipendendo me ꝛ prefe rendo se reddebant vilẽ doctrinã ꝛ euangeliuz xp̃i a me predicatũ. Unde quia vos nõ cõmendastis me ne deperiret fides xp̃i in vobis. prozupi in cõmendationẽ prozpriam. Sed cõtra supra tertio dixit Nunquid egemus cõmendaticijs epistolis ꝛc. Quare ergo voluit cõmẽdari ab istis? Respõdeo dicendũ est q̃ aplus ꝓpter se nõ egebat cõmendationibus sed ꝓpter alios: vt scilicet dũ cõmendareẽ doctrina sua esset in maiori auctozitate ꝛ pseudo confutarenẽ. Sed quia possent isti dicere. ideo nõ cõmendauimus te: quia nõ est in te aliq̃d cõmendatiõe dignum. Propter hoc apostolus ꝓbat eis q̃ bene poterãt eum cõmendare cum dicit. Nihil eñ ꝛc. Ostendens esse in se multa cõmendatione digna. Et primo quantũ ad preterita bona que fecit. Secũdo quantũ ad futura que facere intendit ibi. Ecce tertio hoc paratus ꝛc. Ostẽdit autez preterita cõmendabilia que fecit ꝓmo in generali quantũ ad omnes ecclesias. Secundo in speciali quãtũ ad ea que egit apud eos ibi. Tametsi nihil ꝛc. Tertio excludit obiectionẽ ibi. Quid ẽ eñ ꝛc. Dicit ergo. Merito debui cõmendari a vobis. quia multa sunt in me cõmendatione digna Nam nihilominus feci ab his scilicz Petro Jacobo ꝛ Johanne qui sunt supra modũ apli id est qui videnẽ a quibusdã digniozes apostoli q̃ ego sum Pseudo eñ dicebant q̃ erant docti a petro ꝛ iohanne q̃ fuerunt docti a xp̃o ꝛ q̃ petrus ꝛ iohannes seruabant legalia vnde ꝛ ipsi dicebant seruare. Sed quia nihil min9 feci ab eis: nec quantũ ad predicationẽ: nec quantuz ad conuersionẽ fideliũ: ostensiones miraculoz: ꝛ perpessionem laboz: ymmo plus. quia supra: Plus omnibus laborauí. 1. coz. 15. Habundantius omnib9 ꝛc. Ideo magis sum cõmendandus Uel dicunẽ supra modũ apostoli illi scilicet petrus iohannes ꝛ iacobus. quia fuerũt primo conuersi ad christũ. 1. coz. 15. Nouissime autẽ visus ꝛc. Si ẽ hoc accipiatur nihil tamẽ minus fecit eis. qz in modico tempore. ꝛ postq̃ conuersus fuit plus laborauit. Sed esto q̃ nihil fecerim quantũ ad ecclesias alias per quod possem cõmendari: multa tamen specialia egi apud vos: de quibus potuissetis me cõmendare. Et ideo dicit: Tametsi nihil. id est dato q̃ nihil fecerim in comparatione ad eos: tamẽ affectus mee virtutis manifeste apparent in vobis. et primo quantũ ad predicationẽ nostram: qua conuersi estis ad fidẽ. Et sum apostolus vr̃. Et ideo dicit Signa apostolatus mei. id est mee predicationis facta sunt supra vos a deo inquãtũ credentes conuersi estis. 1. coz. 9. Signaculũ apostolat9 mei vos estis 1. coz. 4. In christo ieſu per euangeliũ ego vos genui. Secundo per conuersationẽ per quã confirmatur fides. quia quando vita concordat doctrine maioris auctoritatis est doctrina. ꝛ virtus predicatoris magis apparet p patientiam. puerb. 19. Doctrina viri per patientiã noscitur. Et ideo dicit In omni patientia. Tertio quantuz ad operationẽ miraculozum. Et ideo dicit In signis ꝛc. Marci vltimo. Illi autez profecti ꝛc. Et hec tria distinguuntur. qz virtus est cõmune ad omnia miracula. Mã virtus est vltimũ de potentia. Et ideo aliquid dicit virtuosum quia ex magna virtute. Quia ergo miracula fiunt ex magna vritute scilicet diuina: ideo dicunẽ virtutes. Signũ vero refertur ad minus miraculũ. Prodigium autem ad maximũ. Uel dicit signa quantuz ad miracula facta de presenti. prodigia quãtũ ad miracula de futuris. Uel signa ꝛ ꝓdigia dicit miracula que fiunt cõtra naturã: sicut illuminatio ceci: suscitatio mortui ꝛc. Virtutes vero dicit que sunt ẽm naturam sed nõ eo modo quo natura facit. sicut q̃ ad impositionẽ manus statim sanẽtur infirmi. quod etiã natura facit sed successiue. Uel virtutes dicit virtutes mentis. sicut est castitas ꝛ huiusmodi. ¶ Consequenter excludit obiectionẽ cũ dicit. Quid eñ est quod minus ꝛc. Possent eñ corinthij respõdere apostolo ad predicta ꝛ dicere: verꝝ est q̃ multa bona feci sti ꝛ magna. ꝛ tamen alij fecerunt plura ꝛ maioza q̃ tu. Et ideo apud eos ꝛ in eoz comparationẽ nolum9 te cõmendare. Et ideo hoc excludit: ostendens q̃ nihil min9 fecit q̃ illi: sed plus. Et ideo dicit. Quid ẽ eñ quod minus habuistis a me p̃ ceteris ecclesijs id ẽ q̃ alie ecclie christi habuerunt per illos q̃ tum ad spiritualia. Quasi dicat Nihil quia ipsi predicauerunt fidẽ. ꝛ apostol9 p̃dicauit. Illi ostenderunt signa ꝛ virtutes ꝛ apostolus similiter Et non solũ nõ minus habuistis sed plus. qz alij apostoli viuebant de sumptibus illoz quibus predicabant. sed apostolus non. quia nihil accepit a corinthijs. Et ideo dicit Nisi q̃ egoipse non grauaui vos accipiendo vestra. Quasi dicat Nihil habuistis minus. nisi hoc forte reputeris minus. quia nihil accepi a vobis. qõ tamen plus est Actu. 20. Ad ea que mihi opus erãt ꝛ his qui mecum sunt necessaria ministrauerunt ꝛc. 2. thessal. 3. Nocte ac die laborantes ꝛc. Esa. 23. Qui excutit manus suas ꝛc. Quod si hocipsum reputatis iniuriam scilicet q̃ nolui vestra recipere qõ feci quia non dilexi vos ꝛ videtur vobis q̃ male fecerim parcatis mihi. Et ideo dicit ironice loquendo. Donate id est parcite mihi hanc iniuriam. Hoc modo accipitur donate Epbe. 4. Donã-

142

tes inuicem sicut t christus vobis douauit.

Lectio quinta.

Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos t non ero grauis vobis. Non enim quero que vestra sunt sed vos. Nec enim debent filij parentibus thesaurizare: sed parentes filijs. Ego autem libentissime impendā t superimpendar egoipse pro animab⁹ vestris. licet plus vos diligēs minus diligar. Sed esto. Ego vos non grauaui. sed cum essem astutus dolo vos cepi. Munquid per aliquem eorum quos misi ad vos circūueni vos. Rogaui titum t misi cū illo fratrem. Munquid titus vos circumuenit. Nonne eodē spiritu ambulauim⁹. Nōne eisdem vestigijs? Olim putatis q excusemus nos apud vos. Coram deo in christo loquimur Omnia enī charissimi propter edificationem vestram.

Hic ostendit se esse cōmendabilem quantū ad bona futura: que facere intendit. Et duo facit. Primo ostendit suum propositum de futuro bono quod intendit. Secūdo propositi huius rationē assignat ibi. Non enī quero que vestra sunt ꝛc. Tertio ad rationē similitudinem adhibet ibi. Nec enim debet ꝛc. Sciendū est circa primū: q aliquando contingit q ideo aliqui non accipiunt vno tempore: vt reseruēt se ad aliud tēpus: in quo possint t plus recipere t audacius. Ne ergo isti simile crederēt de apostolo vt ideo noluisset prima vice recipere ab eis vt postmodum reciperet plus: dicit q non soluz hoc fecit olim sed etiam paratus est facere in futurum. Unde dicit. Ecce iam tertio id est tertia vice paratus suz venire ad vos. t non ero vobis gratus. Quasi dicat. nec etiā tūc grauabo vos accipiendo vestra. ¶. 11. In omnibus sine onere me seruaui t seruabo Job. 27. Justificationē quam cepi tenere ꝛc. Dicit aūt. Tertio paratus sum venire. Et non dicit tertio venio: quia bene ter paratus fuit venire ad eos sed tamen non iuit nisi bis. Paratus enī fuit venire prima vice t tunc iuit t conuersi sunt. Secūda vice fuit paratus t fuit impeditus propter peccatuz eorum t tunc non iuit de quo excusat se in principio huius epistole. Modo est paratus ire tertio t iuit. vnō bis iuit t ter fuit paratus ire. Rationē autē huius boni propositi subdit dicens: Non enī quero ꝛc. que talis est. Cōstat q artifex disponit opus suum ꝑm finem quē intendit. predicatores autem in predicando aliqui intendunt questum t bona temporalia. t ideo totam predicationem ad hoc ordinant t disponunt. Aliqui vero intendūt salutē animarum. Et ideo hoc modo disponunt predicationē suaz ꝑm q vident expediri saluti illorum quibus predicant Quia ergo apostolus intendebat in predicatione sua salutem corinthiorū t videbat q non expediebat q reciperet ab eis sumptus: tum vt confutaret pseudo: tum etiaz quia auari erant: ideo noluit accipere sumptus. Et ideo huius rationem assignat dicens: Ideo nō grauabo vos sumptus accipiendo. quia non quero que vestra sunt in predicatione mea. sed vos t vestrā salutem ꝓcurare intēdo ꝓhil. 4. Non quero datum sed futurū. Et ideo dominus dixit apostolis. Faciam vos fieri piscatores hominum non pecunie. Hoc etiā figuratur Hcñ. 47. Ubi legitur q Josep emit egyptios in seruitutē regis. q populus predicator debet ad hoc studere vt infideles conuertat ad seruitiū xpi. Sed huiusmodi rationi adaptat similitudinē cu dicit: Nec enī debent ꝛc. Et primo ponit similitudinē. Secundo adaptat eā ibi. Ego autē libentissime ꝛc. Tertio arguit eoꝝ ingratitudinē ibi. Licz plus vos ꝛc. Dicit ergo Q autē non querā vestra. patet ꝑ simile. Videmus enī q parentes carnales debent thesaurizare filijs carnalibus. quia filij non debēt thesaurizare parentibus: sed parētes filijs. Cum ergo ego sim pater vester spiritualis t vos sitis filij mei. nolo q vos thesauretis mihi: sed ego vobis Sed hic est questio de patrib⁹ carnalibus. Naz exod. 20. dicitur. Honoza patrē tuum ꝛc. In quo etiā precipitur nobis q ministremus eis necessaria. Ergo filij tenent thesaurizare parētib⁹. Respō deo dicendū est q ex precepto tenentur filij ministrare t subuenire parentibus in necessarijs: non autē congregare t thesaurizare eis. Nam thesaurizatio congregatio fit in posterū. Sed nos videmus q ꝑm naturā filij succedunt parentibus t non ecōuerso. nisi in aliquo tristi euētu. Et ideo naturaliter amoz parentū est ad hoc vt cōgregent filijs. Et hoc modo loquitur apostolus. Exod. autē. 20. loquitur dominus de subuentione in necessarijs. Item questio oritur de hoc qō dicit Parentes filijs ꝛc. Ergo cū prelati sint parentes nostri spirituales. videtur q male fecerint principes et alij dando diuitias prelatis Respondeo dicendū est q non dederunt prelatis propter se sed ꝓpter pauperes. Et ideo non dederunt eis iz pauperibus. Et hoc dominus monet. Mat. 6. Thesauriza te vobis thezauros in celis ꝛc. Prelatis autē dantur tā ꝑ pauperū dispensatoribus. ¶ Consequenter posita similitudinem adaptat. in similitudine autē duo ꝓposuit. Unū est q filij non debent thesaurizare parentibus. et hoc tā patet. Et aliud est q parentes debent thesaurizare filijs et dare. Et quantū ad hoc dicit. Quia ergo ego sum pater vester: ideo paratus sum dare vobis Et hoc est qō dicit. Ego libentissime impendā vobis bona spiritualia p̄dicando: et exempla monstrando: sed etiā tēporalia qō t faciebat inquantū predicabat et seruiebat eis cum sum ptibus aliarū ecclesiarū. Hec tria ministrare debet quilibet prelatus suis subditis. Unde dominus dixit ter petro: Pasce oues meas id est pasce verbo: pasce exemplo pasce tempozali subsidio. Et non solū ista impendā vobis. sed paratus sum moꝛi pro salute animaꝝ vestrarum Unde dicit. Et superimpendar pro animabus vestris. Johan. 15. Maiorē charitatē nemo habet. ꝛc. 1. Joh. 3. Si christus animā suā ꝓ nobis posuit t vos debetis ꝛc. Johan. 10. Bonus pastoz animā suā ꝛc. ¶ Ingratitudinem istoꝝ increpat consequenter dicens. Licet plus vos diligens ꝛc. Quasi dicat. Libenter impendar pro vob licet sitis ingrati. quia licet plus vos diligēs ꝛc. Et hec comparatio potest exponi dupliciter. Uno modo sic. licz plus diligā vos q̄ pseudo. tamen minus diligoz scilicet a vobis q̄ diligantur pseudo quos plus diligitis q̄ me. Et sic patet q ego plus vos diligo q̄ illi. quia ego quero salutē vestram tantū. illi vero bona vestra soluz. Alio modo sic. licet plus diligaz scilicet vos q̄ alias ecclesias tamen minus diligoz a vob q̄ ab alijs ecclesijs. Phil. 1. Testis est mihi deus quomodo cupiaz ꝛc. Et q plus dilexerit corinthēses q̄ alias ecclesias patet. quia plus pro eis laborauit. Illud autez in quo plus laboramus: magis consueuimus diligere. ¶ Consequenter cum dicit. Esto ego vos ꝛc. Removet suspicionē. Et primo ponit suspicionē ipsam. Secundo excludit eā ibi. Munquid per aliquē ꝛc. Tertio rationem exclusionis assignat ibi. Olim putatis q excusemus ꝛc. Posset autē esse istoꝝ suspicio talis q ideo ipse ab eis per seipm non acceperit

vt per alios doloſe ab eis plus accipiat. Et ideo dic̃ hoc ponẽs. Esto id est dato ꝛ cõcesso ꝙ ego in persona mea ꝛ per me accipiendo non grauaui vos: sed sicut vos credidistis cuꝫ essem astutus dolo ꝛc. id est per alios detraxi vobis bona vestra plurima. Sed hoc est falsum, quia nihil ex dolo feci. 1. thessa. 2. Exhortatio nostra non de errore neq; de imundicia neq; in dolo. Naz ipe erat vere israelita in quo dolus non fuit. Joh. 1. ¶ Hanc autem suspicionẽ excludit consequent cũ dicit. Nũquid per aliquem ꝛc. Et primo in generali. Secundo in speciali. In generali sic. Si per alios voluissem surripere vestra: misissem aliquos qui hoc procurarent apud vos. Sed nunquid per aliquẽ eoꝝ quez misi ad vos circũueni vos: extorzquendo per eos vestra. Quasi dicat. Non. s. 7. Neminem circũuenimus ꝛc. 1. thessal. 4. Ne quis circũueniat in negotio fratrẽ suũ. In speciali vero excludit suspitionẽ p̃dictã cũ dicit. Rogaui titũ ꝛc. Quasi dicat Nullus eozum in speciali quem misi ad vos circumuenit vos Titũ eñ cum precibus misi ad vos. Et hoc est quod dicit Rogaui titũ ꝛc. De isto habetur. s. 8. Misi etiã cum illo fratrẽ scilicet barnabã vel lucã. s. 8. Misimus cũ illo scilicet tito fratrẽ scilicet altez victoz cuius laus ẽ in euangelio. Sed nũquid titus circũuenit vos? Quasi dicat Non. s. 8. Gratias ago deo meo qui dedit eandẽ solicitudinẽ pro vobis in corde titi ꝛc. Et ꝙ titus nõ circũuenerit eos: probat p consonantiã titi ad apostolum. Et ponit duplicẽ conformitatẽ scilicet cordis. Et ideo dicit Nonne eodẽ spiritu ambulauim⁹ id est eandẽ voluntatem habemus. Vel eodẽ spiritu instigamur ad bene ꝛ recte agendũ. s. 4. Habentes autẽ eundẽ spiritũ ꝛc. Itez cõformitatẽ operis. Et ideo dicit. Nõne eisdẽ vestigijs id est operibus intendimus scilicz vestigijs xp̃i. Nã ego sequor vestigia xp̃i Job. 23. Vestigia eius scilicet xp̃i secutus est pes ꝛc. 1. Pe. 2. Christus passus est ꝛc. Et sequamini vestigia eius. Et tit⁹ sequitur vestigia mea. 1. coꝝ. 11. Imitatores mei estote ꝛc. Et sic patet ꝙ si cõformis est mihi in voluntate ꝛ opere et ego nõ circumueni vos nec intendo circũuenire. ꝙ aũt nec ipe circũuenerit vos ptz p illũ Mat. 7. A fructib⁹ eoꝝ cognoscẽ ꝛc. Rationẽ autẽ exclusionis subdit dicẽs. Olim putat ꝛc. Et primo ponit eozũ opinionẽ. Secundo excludit eã. Opinio autẽ istozũ erat ꝙ apostolus quasi reus ꝛ culpabilis omnia verba ista epistole viceret ad excusationẽ suã ꝛ ꝙ non essent vera sed ad excusandũ tantũ inuenta. ꝛ ideo ponens hanc opinionẽ ipsozũ dicit. Vos putatis olim id ẽ a principio huius epistole ꝙ excusemus nos apũ vos id est ꝙ hec verba non sint vera sed sint ad excusandũ cõficta. Hanc autem excludit sic. Qui eñ sic excusat se duo habet. Unum est ꝙ nõ vtitur verbis veris sed confictis Aliũ est quia non vult pati detrimentũ fame sue ꝛ glorie Unde specialiter propter dispẽdiũ fame aliqui excusant se. Sed neutrũ istozũ est in nobis. Non ergo vera ẽ opinio vestra. ꝙ autẽ neutrũ istozum sit in nobis patet. Nõ enim dicimus verba falsa quod probo. Primo per testimonium dei. quia cozã deo loquimur. Quasi dicat Teste deo hoc in veritate dico Job. 16. Ecce ī celo testis me⁹ ꝛc. Secũdo per testimoniũ xp̃i. quia in xp̃o loquimur id est per christũ in quo nulla est falsitas. s. Secũdo ex sinceritate sicut ex deo in christo loquimur. Item non q̃rimus gloriã nostraz nec timemus infamiã. quia omnia q̃ dixi ꝛ de reuelationibus ꝛ de tribulationib⁹ facio seu dico ꝓpter vestram edificationem. vt scilicet permaneatis in virtute ꝛ expellatis pseudo. Romano. 14. Que edificationis sunt inuicẽ ꝛc. 1. coꝝ. 14. Omnia ad edificationem fiant Johan. 12. Non propter me hec vox venit sed propter vos ꝛc.

Lectio sexta.

¶ Timeo enim ne forte cuꝫ venero: nõ quales volo inueniã vos. ꝛ ego inueniar a vobis qualem non vultis. ne forte contentiones. emulationes. animositates. dissensiones. detractiones. susurrationes. inflatiões. seditiones sint inter vos Ne iterũ cũ venero humiliet me deus apũ vos et lugeam multos ex his qui ante peccauerunt ꝛ non egerunnt penitentiam sup imundicia ꝛ foznicatiõe ꝛ impudicitia quã gesserunt.

Posita vna causa cõmendationis que puenit ex omissione cozinthioꝝ quantum ad ea q̃ facere debuissent: in qua detestatur eozum ingratitudinẽ: hic consequenter ponit aliam causam que prouenit ex eoꝝ cõmissione quantum ad mala que debuissent vitare. In qua exaggerat eozuꝫ maliciam: Et circa hoc duo facit. Primo ponit eozũ culpam in generali. Secundo explanat eam in speciali ibi. Ne forte ꝛc. Dicit ergo. Nõ solũ laudaui me propẽ hoc ꝙ vos omisistis me laudare: sed etiam propter periculũ vestrum: quod est in hoc ꝙ vos adheretis pseudo. qz dũ fouent vos in peccatis exponunt vos in magno periclo ꝛ ideo dicit. Timeo scilicet ne forte cũ venero ad vos ꝓsonaliter non inueniã vos quales vos volo scilicz iustos sed peccatozes ꝛ incorrectos ꝛ displiceatis mihi ꝛ ego vobis. quia iusto non placent peccatozes in ꝯtum peccatores. Et inueniar talis a vobis contristatus ꝛ puniens q̃lem me non vultis habere. Mali eñ odiunt correctiõez ꝛ veritatẽ. ergo inimicus factus sum vobis vez dicens vobis ꝛc. Sic patet eozum malicia in generali scilicz ꝙ timebat ne nondũ plene penituerint. In speciali etiã manifestat eoꝝ maliciam cũ dicit. Ne forte contẽtiones ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo eñ enumerat eozuꝫ mala ꝑsentia. Secundo cõmemorat preterita mala de quibus nondũ penituerũt ibi. Ne itez cũ venero ꝛc. Sciendum est autẽ circa primũ ꝙ corinthienses post conuersionem inciderunt in peccatũ carnale ꝓpter illũ qui vxorẽ patris habuit. ꝛ de hoc in hac parte correcti sunt per primã epistolam non tamẽ plene. Sed adhuc aliquid in eis remãsit ꝛ supza hoc remanserunt in eis multa peccata spũalia que proprie opponuntur charitati. Charitas vero duo facit. Primo eñ facit corda hominũ ad inuicẽ consentientia. Secundo inducit homines ad mutuũ profectum. Et ideo peccata spiritualia econtrario primo faciũt homines ad inuicẽ dissentientes. Secundo faciũt eos inuicem offendentes. Et ideo primo enumerat peccata spiritualia que pertinẽt ad dissensionẽ. Secundo ea que faciunt ad offensionẽ ibi. Detractiones ꝛc. In dissensionibus autẽ procedit ordine retrogrado. Nam ꝑm rectũ ordinẽ homines primo dissentiunt in ꝯtũ vnus vult vnũ: alius vult contrariũ. Secundo ex hoc procedunt ad inferendum nocumenta. In ꝯtũ quilibet vellet obtinere in proposito suo. Tertio quando nõ potest obtinere in proposito suo sed succũbit accenditur zelo inuidie. Quarto ex hoc prorũpit ad contẽtiones verboꝝ ꝛ ab isto vltimo incipit apostolus dicẽs: Ne forte contentiões ꝛc. Quasi dicat. Non solũ timeo mala vestra in generali sed etiã in speciali. ne forte sint in vobis contentiões de meritis prelatozũ ꝛ de baptist⁹ ꝛc. prouerb. 20. Honor est homini qui separat se a contentionibus ꝛc. Ambros. Contentio est ꝑpugnatio veritatis cuꝫ confidentia clamozis.

Et hec contentio venit ab emulatione. Et ideo dicit: Et emulationes id est invidie in his qui minores sunt et minus habent. Jacob. 3. Ubi zelus et contentio ibi inconstantia &c. Job. 5. Parvulū occidit invidia &c. Sap. 2. Invidia diaboli &c. Et emulatio venit ab animositate. Unde dixit. Animositates in vltione et illatiōe nocumēti. Ecc. 8. Cum audace ne eas &c. Et animositas vēit ex dissensionibus. Et ideo dicit. Dissensiones: odia et contrarietas animor. Roma. vlti. Observetis eos q̄ dissensiones et offendicula &c. 1. cor. 1. Idipsum dicatis omnes. et non sint in vobis scismata. ¶ Consequenter enumerat eor mala presentia quantū ad offensionē. Et quia ista specialiter sunt mala in nocumentis verbor et nō factorum. Ideo dimissis nocumētis factor. enumerat nocumenta verborum: in quibus etiā procedit ordine retrogrado. incipiens a posteriore et hoc est cuz quis expresse malum dicit de aliquo. Et si quidem in manifesto: sic est detractor. Et ideo dicit detractiones. Roma. 1. Detractores deo odibiles &c. Si vero in occlto: tūc ē susurratio. Et ideo dicit susurrones: qui latenter seminant discordias. Ecc. 28. Susurro et bilinguis maledictus erit Et hec duo procedunt ex superbia: que animū inflatum contra aliquos prorūpere facit in mala verba Et ideo dicit: Inflationes. 1. cor. 4. Tamq̄ non sim venturus ad vos sic inflati &c. Et hee inflationes veniunt ex seditionibus que sunt preparationes partiū ad pugnā. quia inter superbos semp iurgia sunt. prouerb. 13. Et ideo dic. Seditiones id est tumultus ad pugnā. prouerb. 17. Semper iurgia querit malus. Sic ergo patet eor malicia q̄tum ad mala presentia que multa sunt: et in dissensionib⁹ et in nocumentis. Manifestat autē eor maliciā q̄tuz ad mala preterita de quibus non penituerūt cū dic. Timeo ne iter cū venero humiliet me deus id est affligat apud vos. ita q̄ et lugeam multos vestrū ex his qui ante peccauerunt: ante primā epistolā et non egerunt penitentiaz plene post primā epistolam. Et merito lugeā. quia sicut gloria patris est gloria filior. ita confusio patris est confusio filior. Sic samuel lugebat saul. 1. reg. 15. Usq̄quo lugens saul &c. Et hoc quia non penituerūt nec egerunt penitentiā de peccatis carnalibus predictis quorū quedam sunt contra naturā. Et ideo dicit: De īmunditia id est luxuria contra naturā. Quedam sunt que cōmittuntur cū mulieribus corruptis scilicet viduis seu coniugatis. Et ideo dicit. Et in fornicatione. Quedam sunt que fiunt in corruptione virginum. Et ideo dicit. Et impudicitia quaz gesserunt assidue Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis: que sunt fornicatio: īmunditia: īpudicitia &c.

Capitulum tredecimū.

Ecce tertio hoc venio ad vos. vt ī ore duor vel trium testiuz stabit omne verbū. Predixi eī et predico: vt presens vobis: et nūc absens his qui ante peccauerunt et ceteris omnibus. quoniam si venero iterum non parcā An experimentū queritis eius qui in me loquitur christus. Qui in vobis non infirmatur sed potens est in vobis. Naz et si crucifixus est ex infirmitate. sed viuit ex virtute dei. Nam et nos infirmi sumus in illo: sz viuemus in eo ex virtute dei in vobis.

In precedentibus apostolus multa locutus est ad detestationē pseudo: hic consequenter loquitur contra illos qui a pseudo sunt seducti. Et circa hoc duo facit. Primo increpat seductos. Secundo consolatur perfistentes. ibi Decetro fratres gaudete &c. Circa primū primo cōminatur sententie seueritatē. Secundo ostendit suā iudiciariam potestatē ibi. An experimentuz queritis &c. Tertio monet ad correctionē ibi. Vosmetipsos tēptate &c. Circa primū primo promittit suā presentiā. Secundo p̄determinat sui iudicij formā ibi. In ore duor &c. Tertio cōminatur seuerā sententiā ibi. Predixi eī et predico &c. Promittit ergo primo suum aduentū dicens: Ecce ego venio. quasi dicat. Certum sit vobis q̄ venio ad vos. et ideo cauete vobis ne inueniā vos īparatos et dicit Tertio non q̄ tertio tuerit: sed quia tertio iam parauerat ire sic et non tuerit nisi semel: in secundo apparatu impeditus. 1. cor. 4. Veniaz ad vos cito &c. Veniaz inq̄ et iudicabo malos fm ordinē. tamē ita scilicet q̄ in ore duorum vel triū testium accusantiū seu testantiū contra aliquem sit omne verbū accusatorū. qō quidē dicit Deut. 17. Nemo occidetur vno teste dicente testimoniū et eiusdem. 19. Non stabit testis vnus contra aliquē. Vel aliter In ore duor &c. Quasi dicat. Hoc quod dico de aduentu meo ad vos ita est certū sicut testimoniū duor vel triū Sic ergo ordo iudicij erit. Sed seueritatē sententie cōminatur dicens: Predixi eī &c. Ubi primo insinuat ordinem iudiciariū quo est procedendū. in quo exigit vt p̄cedat trina ammonitio: et quātū ad hoc dicit. predixi vobis vt presens: bis quando scilicet eram vobiscū et nunc absens predico. vt sic ter ammoneat. predico inq̄ his q̄ ante peccauerunt et omnibus alijs. Quasi dicat. omnes moneo. Secundo premissa monitione cōminatur sententiam Unde dicit. Quoniam si venero non parcā iterum Quasi dicat. Illis qui peccauerunt peperci prima vice. sed si iterum peccauerint. vel si non egerint penitentiam non parcam eis iterum. Et hoc iuste fit. quia ille cui semel remittitur et iterū peccat. si remitteretur sibi crescerz in malicia et efficeretur insolens. Et ideo dicit sapiens Proverbior. 13. Qui pcit virge odit filiū suuz &c. Ex hoc ergo ordinatū est in ecclesia vt precedat trina monitio antēq̄ quis sententiā excōmunicationis fulminet. quia cōtingit q̄ aliqui licet sint in peccatis et offendunt: tamen ex solo verbo ammonitionis corriguntur et satisfaciunt. Et etiam a leuioribus semp incipiendū est. q̄ si ammonitione non ducitur ne magis insolescat adhibenda est severitas sententie Ecc. 8. Ex eo q̄ nō pferr cito sētia &c. ¶ Consequenter ne possint calumniari de potestate apostoli ostendit apostolus suā iudiciariā potestatē dicens. An experimentū &c. Ubi tria facit. Primo ostēdit se habere legationē et potestatē iudicandi a xpo. Secūdo ostēdit virtutē xpi ibi. Qui in vobis non infirmat &c. Tertio ostendit q̄ virtus christi etiā ad alios derivatur ibi. Nam et nos infirmi sum⁹ in illo. Dicit ergo si venero nō parcā imo seuerissime iudicabo. et hoc bene possuz. quia habeo auctoritatē christi in puniendo et remittendo. s. 2. Nam si quid donaui, vobis &c. s. 5. prouerb. 10. Legatione fungimur &c. Et ideo dicit An experimentum &c. Quasi dicat Non est dubitandū de potestate mea. quia quicquid ego loquor vel proferēdo sententias vel remittendo vel predicando: loquor a xpo. Exo. 4. Vade ergo ego ero in ore tuo. Luce. 21. Ego dabo vobis os et sapientiā &c. Que ergo homo facit ex instinctu spiritussancti dicitur q̄ spiritussanctus facit. ideo apostolus quia a christo mot⁹ hoc loquebatur: attribuit christo tāq̄ principali dicens. Qui in me loquitur xps &c. Sed ne dubitetur de potestate et virtute christi. ideo consequent apostolus ostendit virtutem christi cuz dicit. Qui in vobis &c. Ubi primo ostendit virtutem christi quantuz ad ea q̄

in eis apparuerunt. Secundo quantũ ad ea que in christo sunt ibi. Nam ⁊ si ⁊c. Dicit ergo habeo potestatẽ iudiciariam a christo qui in me loquitur qui magne virtutis est in vobis dando dona gratiarum: distributionẽ spiritus ⁊ alia multa que experti estis ⁊ non solum non infirmatur sed potens est in vobis. quia potenter vos liberauit a peccato: potenter vos conuertit ad bonũ. ps. Dominus fortis ⁊c. Sapient. 12. Subest tibi cum voluerit posse. Et paulo ante Virtutẽ eñ ostẽdis tu. ⁊c. Et nõ solum potentia christi apparuit in vobis sed etiaz in seipso ꝛc inquantuz a morte crucis quã sustinuit ex infirmitate humana quam assumpsit infirmatã in paupertate surrexit ⁊ viuit ex virtute dei que est est ipse deus. Talis eñ erat illa susceptio que deum hominẽ faceret ⁊ hominem deum. 1. corinth. 1. Quod infirmuz est dei fortius ẽ hominibus ⁊c. Vel ex virtute dei scilicet patris qui est etiã virtus christi. quia eadem est virtus patris ⁊ filij. Apocalipsi. 1. Fui mortuus ⁊c. Hec etiã virtus christi deriuatur ad nos. Vaz ⁊ nos infirmi ⁊c. quasi dicat Ad nos etiam pertinet illa virtus. quia ⁊ nos infirmi sumus in illo id est ad intentionem illius inquantũ propter ipsuz multa patimur ⁊ mortificamus nosmetipsos ⁊ humiliamus nos. 1. corinth. 4. Nos infirmi propter christum ⁊c. supra. 10. Presentia corporis infirma. ℣. 4. Semper mortificationem ⁊c. ⁊ ideo viuemus id est viuificabimur ex virtute dei in vobis iudicandis. Hal. 1. Qui suscitauit iesum christum ⁊c. ⁊ est sensus. Nos ex virtute qua christus viuit resuscitamur ⁊ illa virtute habemus etiã potestatem iudicandi in vobis. Vel viuemus simili beatitudine cum eo ⁊ hoc ex virtute dei: que quidem virtus dei est in vobis id est in conscientijs vestris.

Lectio secunda.

Osmetipsos temptate si estis in fide ipsi vos probate. An nõ cognoscitis vosmetipsos. quia christus iesus in vob est. Nisi forte reprobi estis. Spero autẽ q cognoscitis. quia nos non sumus reprobi. Oramus autẽ deum vt nihil mali faciatis. non vt nos probati parcamus: sed vt vos quod bonum est faciatis. Nos autez vt reprobi simus. non possumus eñ aliqd aduersus veritatẽ: sed pro veritate Gaudemus eñ quoniam nos infirmi sumus. Vos autẽ potentes estis Hoc ⁊ oram⁹ vestrã cõsummationẽ. Ideo enim hec absens scribo. vt non presens durius agam scõm potestatem quã dominus dedit mihi in edificationẽ et non in destructionẽ.

Post comminationez seueri dei iudicij: subdit apostol⁹ ammonitionẽ ad preparationẽ vt iudiciũ seuerum nõ patiantur. Et primo ponit ipsam ammonitionẽ. Secundo rationẽ ammonitiõis assignat ibi. Ideo hec absens scribo ⁊c. Circa primum duo facit. Primo ponit ammonitionem. Secundo excludit falsam suspitionem ibi. Oramus autem ad deum ⁊c. Circa primum duo facit. Primo monet vt se examinent. Secundo innuit quid p huiusmodi examinationem inuenire possint ibi. Aut nõ cognoscitis ⁊c. Circa primum sciendũ est q ille qui secure vult comparere in iudicio: debet se primo examinare de factis suis ⁊ sic poterit scire vtrũ tute compareat Et ideo apostolus monet: vt antequã veniant ad iudicium quod erit in aduentu suo ad eos: examinẽt se dicens: Vosmetipsos examinate ⁊ cõsiderate actus vestros. 1. thessal. 5. Omnia probate: quod bonũ est tenete ⁊c. Monet autez vt de duobus se examinent scilicz de fide. Unõ dixit. Si estis in fide quã predicaui vobis ⁊ a me accepistis de domino iesu christo an exciderit ab ea ⁊ sit prolapsi in aliam. Et hoc necessarium est. quia. 1. corinth. 11. dicit. Si nosmetipsos iudicarem⁹, ⁊c. Jere. 2. Vide vias tuas ⁊c. Itẽ de operib⁹. Unde dicit. Ipsi vos probate scilicet an sitis in operibus bonis. ⁊ vtrum conscientia remordeat vos: aliqd mali feciste. Et hoc vtile est. quia. 1 cor. 11. dicitur Probet autẽ seipsuz homo ⁊c. Gal. 6. Opus suuz probet vnusquisq;. ¶ Consequenter cum dicit An non cognoscitis ⁊c. Ostendit quid per huiusmodi examinationem inuenire poterunt Et primo quid inueniãt in seipsis. Secũdo quid inueniant in apostolo ibi. Spero autem ⁊c. In seipsis autẽ duo inuenire poterunt per examinationẽ. quia aut scient se tenere fidem ⁊ sic inuenire poterunt ⁊ cognoscere q christus sit in eis. ⁊ hoc est qõ dicit An nõ cognoscitis vosmeti ipsos: quia christ⁹ in vobis est. i. nunquid si examinetis vos scietis vosh̃abere fidem ⁊ cognosceretis q christus est in vobis. Quasi dicat. Sic. quia vbi est fides christi ibi est christus. Eph. 3 Habitare christum per fidem. 1. corinth. 6. Nescitis qa corpora vestra templũ ⁊c. Aut scient se non tenere fidez ⁊ sic inuenient q sint reprobi. Et ideo dicit. Nisi forte reprobi estis id est vere inuenietis vos habere christũ nisi forte diniseritis fidem ⁊ reprobi sitis ab eo qõ prius habuistis per fidem Jere. 15. Reliquisti me retrorsum abisti. Jere. 6. Malicie eorũ non sunt consumpte argentuz reprobum ⁊c. Sed hic questio est litteralis de hoc quod dicit An non cognoscitis ⁊c. Nam christus in eis solum manet qui habent charitatẽ. vt dicit. 1. Joban. 4. Deus charitas est ⁊c. Si ergo cognoscimus q christus per fidem sit in nobis. oportet q hoc sit per fidem formatam Cognoscẽtes ergo hoc modo christum esse in nobis scimus nos habere charitatez qua informatur fides. quod qõ est contra id Ecclesiast. 9. Nemo scit vtrum odio ⁊c. Respondeo dicenduz est q habitare christum in nobis potest accipi dupliciter. Vel quantuz ad intellectũ. Vel quantũ ad affectuz. Si quantũ ad intellectũ sic ipse habitat in nobis per fidem informẽ. Et hoc modo nihil p hibet nos per certitudinem scire q christ⁹ habitet in nobis cum scimus nos tenere fidem: quam ecclesia catholica docet ⁊ tenet. Si vero quantum ad affectum sic habitat christus in nobis per fidem formatã ⁊ hoc modo nullus potest scire q christ⁹ habitet in nobis vel q habeamus charitatem nisi per reuelationem ⁊ specialem gratiam alicui concedatur per certitudinem: per quandaz tamen coniecturã nihil prohibet nos scire posse q in charitate sumus: quando scilicet quis inuenit se taliter paratum ⁊ dispositum vt nullo modo propter aliquod tẽporale vellet aliquid facere contra christum. 1. Johã. 3. Si cor nostrũ nõ reprehenderit nos ⁊c. Patet ergo q apostolus loquitur quantũ ad primũ modum. Vel etiam loquitur de cognitione que est per coniecturam quandam vt dictum est. Argumentũ autem procedit quantũ ad secundum modum ⁊ de cognitione que est per certitudinem. Quid autez in apostolo possint inuenire subdit dicens. Spero autem ⁊c. Nam quia isti corinthij possent dicere Nos non sumus reprobi: sed ideo non tenemus documenta tua quia nõ sunt recta sed reprobãda. ⁊ ideo dicit. Quicquid sit de vobis tamen spero q ex vita ⁊ doctrina nostra quam ostendi vobis cognoscetis q non sumus reprobi ⁊ non docuimus mala nec excluſi sumus a potestate quam dicim⁹ nos habere. Ecclesiast. 19. Ex vi-

Harissimi audi rey Osanoy tionẽ quey his nequaquã poss Ynty interesse.

Quẽstio hnig mo ons. vt in aliqb. sint in ꝺubꝛa sũctia bonoꝝ mi: omnẽ ctapn apostata dnꝫ ꝛ Ihsũ hũ cuiꝫ ta ꝑt imperiũ m se

143

ſi cognoſcitur vir Matth. 7. A fructibus eor ꝛc. ¶ Cõ ſequenter cum dicit Oramus autem ꝛc. Excludit ſuſpi-tionem. Cõminatus enim fuerat eis iudicium ſeuerum cum oſtenderat poteſtatem ſuam in iudicando ꝛ indixe-rat examinationem: credens chriſtum in eis eſſe niſi ipſi eſſent reprobi. Sed tamen hoc dimittit ſub dubio vtruꝫ ſit chriſtus in eis. Et quia iſti poſſent credere ꝛ ſuſpicari q̃ apoſtolus gauderet de hoc q̃ eſſent reprobi: vt ipſe in comparatione ad eos maior appareat: ꝛ vt in eis poſſet exercere ſeuerius iudicium. ideo apoſtolus hanc ſuſpi-tionem remouet hic. Primo per orationem quaꝫ p̃ eis ad deum dirigit. Secundo per gaudium quod de eis cõ cepit ibi. Gaudemus enim ꝛc. Orat autem vt ipſi inue-niantur innocentes. quia examinantur ex ſeueritate iudi cij. Et ideo dicit. Oramus autem ſcilicet deũ vt vos ni-hil mali faciatis. Quaſi dicat. non credatis q̃ velimus q̃ ſitis reprobi. ſz oramus vt nihil ꝛc. Itẽ orat q̃ ipſe ap pareat infirmus per quod excluditur appetitus excellen tie apoſtoli in comparatione ad eos. Et ideo dicit. Non ſcilicet oramus vt probati parcamus id eſt nõ vt nos cõ mẽdemur pbati in cõparatiõe ad vos ſz magſ vt vos qõ bonũ eſt faciatſ. Galathas. 6. Bonũ aũt faciẽtes ꝛc. pñs. Viriliter agite ꝛ confortetur cor veſtrũ. Nos autẽ vt re-probi ſimus amittendo poteſtatẽ puniendi ꝛ iudicandi. quia vbi non eſt culpa omnes ſumus pares ꝛ vnus non habet poteſtatẽ iudicandi ſuper alios. Magis ergo vult apoſtol⁹ vt ſint boni q̃ vt ſubiaceant poteſtati iudicij ſui Et q̃ careat poteſtate iudicandi ſi boni ſint: oſtendit cuꝫ dicit Non enim poſſumus ꝛc. Quaſi dicat. Nos non la-bozamus niſi pro veritate ꝛ pro ipſa ſtamus. Conſtat au tem q̃ ſi puniremus innocentes faceremus contra veri-tatem ꝛ contra iuſticiam. Vnde cum apoſtolus non poſ-ſit facere contra veritatem ſed pro veritate id eſt pro iu-ſticia. manifeſtum eſt q̃ non puniet innocentes. Notan-dum eſt ſcõm auguſtinum in gloſa q̃ ad vitandum pec-tata: neceſſaria ſunt duo ſcilicet liberũ arbitrium ꝛ gra-tia dei. Si enim liberum arbitrium non eſſet neceſſariũ: nunquã darentur homini p̃cepta nec prohibitiones nec exhortationes. Fruſtra etiam darentur pene. Gratia eti am eſt neceſſaria. quia niſi deus omnes regeret per gra-tiam ſuam non poſſet homo ſtare. Fruſtra etiã oraremꝰ q̃ non inducat nos in temptationem. Et ideo apoſtolus oſtendens vtrũq̃ eſſe neceſſariũ: ꝛ orat deum pro gratia obtinenda: ꝛ monet vt per liberum arbitrium recedant a malo ꝛ faciant bonum. Vnde dicit. Oramus quantuꝫ ad primũ: Et nihil mali faciatis quantum ad ſecundũ. ¶ Conſequenter cum dicit Gaudemꝰ ꝛc. Remouet fal-ſam ſuſpicionem propter gaudium de bono ipſorum cõ ceptum. Et primo ponit gaudium quod de ipſorum in-nocentia concipit. Secũdo orationem quam pro ipſorũ perfectione emittit ibi. Hoc autem oramus veſtram ꝛc. Dicit ergo Oramus q̃ vos pbati pareatis ſed nos in-firmi ꝛ hoc apparet ex affectu noſtro. quia gaudemus q̃ ſcilicet aliqui ſint inter vos boni ꝛ innocẽtes ex quo ſub trahitur nobis poteſtas iudicãdi ꝛ videmur infirmi. Et hoc eſt quod dicit Gaudemus quoniam nos infirmi ſu-mus id eſt non exercentes poteſtatem noſtram. Vos au tem potentes id eſt ſic bene agentes ꝛ vitia vincentes q̃ ſubtrahitis vos a poteſtate noſtra iudicandi. Cum enim aliquis male agit ſubdit ſe poteſtati iudicis. ſed bene fa-ciendo repellit illam a ſe. Romanoꝝ. 13. Vis non time-re poteſtatem. Benefac. ꝛc. 1. corinthio ꝛ. 4. Nos infir-mi vos fortes. De iſto gaudio dicitur Philip. 2. Gau-deo ꝛ congratulor vobis ꝛc. Et nõ ſolum de his gaude mus: ſed etiam ſuper hoc oramus veſtram conſumatio-nem id eſt perfectionem. In rebus enim naturalibus vi demus q̃ quelibꝫ res naturalis naturaliter tendit ad ſu am perfectionem: ad quam habet naturale deſiderium. Et ideo cuilibet rei datur virtus naturalis vt ad ſuaꝫ p̃-fectionem naturalem poſſit peruenire. gratia autem dã tur homini a deo per quam homo peruenit ad ſuam vl timam ꝛ perfectam conſummationem id eſt beatitudinẽ ad quam habet naturale deſiderium. Vnde quando ali-quis non tendit ad ſuam perfectionẽ: ſignũ eſt q̃ nõ hã beat ſatis de gratia dei Et ideo apoſtolus vt iſti poſſint in gratia creſcere orat vt perficiantur. ꝛ Philip. 1. Oro vt charitas veſtra ꝛc. Eph. 6. Vt poſſitis reſiſtere in die malo ꝛc. ¶ Cõſequẽter poſita ãmonitiõe cãꝫ ãmonitiõis aſſignat dicẽs: Itẽo hoc abſẽs ſcribo ꝛc. i. ideo abſẽs ſcri bo vobis hoc monẽdo vos ne ſcz cogar aliquid facere cõ tra voluntatẽ meam que eſt vt nihil dure agã cõtra vos niſi quatenus per vos cõpellar. Et ideo dicit. Vt nõ pre ſens vobis: durius agam contra vos q̃ velim vel q̃ ve-litis. Cap. 11. Nos quidem tanq̃ pater monens proba-ſti ꝛc. ſ. 10 Abſens confido in vobis. Rogo autem vos ne preſens audeam ꝛc. Sed quia corinthij poſſent dice re nunquid etiam ſi bene fecerimus: non poteris contra nos o apoſtole dure agere. ideo reſpondet dicens Non. quia non propono nec poſſum agere: niſi ſcõm q̃ recepi a deo poteſtatem. deus autem dedit mihi hanc poteſta-tem ſcilicet ligandi atq̃ ſoluendi in edificationem nõ in deſtructionem id eſt vt vos edificemini ꝛ nõ vt deſtrua-mini. Et ſi dure vos corrigerem non edificarem ſed de-ſtruerem. ſ. 10. De poteſtate noſtra quã dedit nobis do minus ad edificationem ꝛc. Hanc autem poteſtatem de-dit domin⁹ paulo Actuũ 9. ꝛ. 13. Segregate mihi bar-nabam ꝛ paulum ad opus ꝛc.

Lectio tertia.

DEcetero fres gaudete pfti eſtote: exhortami: idipz ſapite: pacẽ habe te: ꝛ deꝰ pacꝭ ꝛ dilectõis erit vobiꝭ cũ Salutate inuicem in oſculo ſancto Salutãt vos omnes ſancti. Gratia domini noſtri ie-ſu chriſti ꝛ charitas dei ꝛ cõmunicatio ſan-ctiſpiritus ſit cũ omnibꝰ vobis Amen.

In precedentibus apoſtolus increpauit ſeductos a pſeu doꝛhic vero conſolatur perſiſtẽtes in fide ꝛ doctrina ſua Et primo ponit monitionez. Secundo ſubdit ſalutatio-nem ibi. Salutate in oſculo. ꝛc. Circa p̃mum primo po nit monitionem. Secundo premium implete monitio-nis ibi. Et deus pacis ꝛc. Monet autez ad tria. Primo qualiter ſe habeant in ſeipſis. Secundo qualiter ſe ha-beant ad proximos. Tertio qualiter debent eſſe omnes ad inuicem. In ſeipſis autem debent bona duo habere. Primo gaudium de bono habito ꝛ quantum ad hoc dꝭ cit. Decetero fratres qui conſtantes fuiſtis gaudete in his que ad ſeruicium dei facitis. Et hoc eſt neceſſarium ad hoc q̃ ſitis iuſti ꝛ virtuoſi. quia nullus eſt virtuoſus ſeu iuſtus qui nõ gaudet iuſta ꝛ virtuoſa operatione. Et ideo dicitur in pſalmis. Jubilate deo omnis terra: ſeruite domino in leticia. Philipenſes. 4. Gaudete in domi no ſemper. iterũ dico gaudete ꝛc. Et vere ſemper eſt gau dendum. quia gaudium conſeruat hominem in bono ha bitu. quia nullus poteſt eſſe diu in eo quod triſtat. Se-cundo debent habere boni in ſeipſis emulationem perfe ctionis. ꝛ quantum ad hoc dicit. Perfecti eſtote. id eſt ſemper tendatis ad profectum. Hebreorum ſexto. Qua propter intermittentes inchoationis chriſti ſermonem.

ad perfectionem ꝛc. Non est autem hoc quod hic dicitur preceptum sed q̄ homo sit perfectus: sed hoc q̄ semper tendat ad perfectionem: ꝛ hoc ē necessarium: qz qui non studet ad proficiendum ē in periculo deficiendi. Videmus enim q̄ nisi remiges conentur ascendere: nauis semper descendit. Et ideo dicebat dominus. Marci. 6. Estote perfecti. ꝛc. Proximis autem ē impendenda exhortatio ad bona. Et quantum ad hoc dicit. Exhortamini. ꝛc. Eccl. 17. Unicuiq; mandauit de ꝓximo. ꝛc. Ro. 12. Qui exhortatur in exhortando. Apoc. vlt. Qui audit dicat veni. Communia autem omnibus debent esse duo scilicet vt idem sapiant. Et ideo dicit. Idem sapite: ꝛ vt pacem habeant. Et ideo dicit. Pacem habete. Et hec duo ita se habent q̄ vnum est exterius: aliud interi9 Constat enim q̄ corpora non possunt seruari ꝛ ordinari nisi membra ordinentur ad inuicem. Similiter nec ecclesia nec ecclesie membra nisi ordinentur ꝛ vniantur ad inuicem. Est autem duplex vnio necessaria ad membra ecclesie vnienda. Una ē interior vt scilicet idem sapiant p fidem quantum ad intellectum idem credendo: ꝛ p amorem quantum ad affectum idem diligendo. Et ideo dicit. Idē sapite. i. idem sentiatis de fide ꝛ idem diligatis affectu charitatis: quia tunc ē vera sapientia quādo operatio intellectus perficitur ꝛ consumatur per quietatōez ꝛ delectationem affectus. Unde sapientia dicitur quasi sapida scientia. Roma. 15. Ut sic vnanimes vno ore honorificetis deum. ꝛc. ꝓlo Cor. ꝑmo. Idipsum dicatis ꝛc. Phil. 2. Idem sapiatis ꝛc. Alia ē exterior scilz pax. Et ideo dicit. Pacem habete inter vos. Heb. 12. Pacem sequimini ꝛc. ps. Inquire pacem. 2. Thes. 3. Ipse deus pacis det vobis pacem sempiternam in oīi loco. ¶ Consequenter cum dicit. Et deus pacis ꝛ dilectionis erit vobiscū ponit premium quod redditur implentibus monitionem predictam. Qui dicat. Si seruabitis pacem inter vos: deus pacis ꝛ dilectionis erit vobiscum. ¶ Circa quod notandum ē q̄ apud gentiles cōsuetum erat q̄ aliqui ex donis denominabant deos quia licet esset vnus deus tantū tamē singula dona sua denoīabāt deos ex illis donis sicut ex dono pacis denoīabant deum pacis, ꝛ ex dono salutis deū salutis. Huic vocabulo alludens apostolus dicit Deus pacis. ꝛc. nō q̄ pax sit vnus deus, sicut illi dicebant. sed ideo xp̄us dicitur deus pacis quia ē dator pacis ꝛ amator. Joh. 14. Pacem meā do vobis ꝛc. ꝑmo Cor. 14. Non ē deus dissensionis sz pacis. Roma. 5. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris ꝛc. Ipse etiam ē auctor pacis. Joh. 16. In me pacem habebitis ꝛc. Ipse in pace habitat. ps. In pace factus ē locus eius. ꝛc. Item non solum ē deus pacis sed etiam dilectionis. Et ideo dicit. Deus pacis ꝛ dilectionis erit vobiscum. ꝛ hoc ideo est quia qui ē in vera pace cordis ꝛ corporis ē in charitate ꝛ qui manet in charitate in deo manet ꝛ deus in eo. vt dicitur ꝑme Jo. 4. ꝛ quia homo nō meret nisi per pacem ꝛ dilectionem. Joh. 14. Si quis diligit me. ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit. Salutate inuicem in osculo ꝛc. ponit salutationem ꝛ circa hoc primo indicit eis mutuā salutationem. Secundo salutat eos ex parte aliorum. ibi. Salutat vos ꝛc. Tertio salutat eos ex parte sua ibi. Gratia dei ꝛc. Mutuam salutationem indicit faciendā per osculum. Unde dicit. Salutate inuicem vosipos in osculo sancto. Ubi notandum est q̄ osculum ē signum pacis Nam per os in quo datur osculum homo respirat. Et ideo quādo homines dant sibi mutua oscula signum ē q̄ vniunt spiritus suum ad pacem. Est autem pax simulata ꝛ hec ē eorum qui loquuntur pacem cū proximo suo mala autem. ꝛc. vt dicitur in ps. Que quidem fit per osculi fraudulentiā Prouerb. 27. Meliora sunt verbera diligentis ꝛc. Est ꝛ pax mala ꝛ turpis quando sz conueniunt ad malum faciendum. Sap. 14. In magno viuentes in sciētie bello ꝛc. Et hec fit per osculum libidinosum. Prouer. 7. dicitur de mala muliere q̄ apprehensum deosculatur iuuenē. ꝛc. Est et pax sancta quā facit deus. Phil. vltimo. Et pax dei q̄ exūperat ꝛc. ꝛ hec fit per osculum sanctum quia vnit spiritum ad sanctitatem. Et de hoc osculo dicitur hic. In osculo sancto. Et ex hoc inoleuit consuetudo q̄ fideles ꝛ sancti viri in signum charitatis ꝛ vnionis se osculātur Et datur pax in ecclesijs in osculo sancto. Ex parte autē aliorum salutat eos dicens: Salutant vos sancti omnes quia omnes sancti ꝛ fideles sperant ꝛ desiderant ac orationibus procurant salutem nostram. Unde omnes fideles christi ad inuicem sperant ꝛ desiderant sibi salutem ps. Participem me fac deus. ꝛc. Ex parte autem sua salutat eos apostolus dicens. Gratia domini nostri. ꝛc. Ubi sciendum est q̄ duplex est modus appropriandi aliquid diuinis personis. Unus est essentialiter: alius causaliter. Essentialiter autem appropriatur diuinis personis sicut patri potentia. quia ipse est potentia essencialiter inquantum est principium. Filio sapientia inquantuz ē verbum. Spiritui sancto amor inquantum est bonitas. Ubi vero apostolus nō appropriat ista hoc modo scilicet per essentiam: qz sic omnia appropriarentur spiritui sancto: sed appropriat per causaz. Et ideo cum gratia sit donum quo dimittuntur nobis peccata. Roma. 3. Justificati gratis ꝛc. Et remissio peccatoruz sit nobis facta per filium qui carnem nostram accipiens pro peccatis nostris satisfecit. Joh. ꝑmo. Gratia ꝛ veritas ꝛc. Propter hoc apostolus attribuit gratiam christo. Unde dic Gratia domini nostri. ꝛc. Charitas autez ē nobis necessaria quia oportet nos vniri deo. prime Joh. 4. Qui manet in charitate in deo manet. ꝛc. Et quia hoc est a deo patre inquantum ipe sic dilexit mundum vt filium suū vnigenitum daret. vt dicitur Joh. 3. Roma. 5. Commēdat autem deus suam charitatem. Ideo sibi vt principio istius charitatis attribuit charitatem cum dicit. Et charitas dei scilicet patris. Cōmunicatio vero diuinorum fit per spiritum sanctum quia est distributor donorum spiritualium prime Cor. 12. Hec omnia operatur vnus atq̄ idem spiritus. Et ideo spiritui sancto attribuit communicationem cum dicit. Et communicatio spirit9 sancti. Uel attribuit sibi hoc. qz ipse est cōmunis alijs duabus personis. Sic ergo apostolus in salutatione sua optat omnia necessaria cum dicit. Gratia domini nostri iesu christi ꝛ charitas dei ꝛ communicatio spiritus sancti sit semper cum omnibus vobis Amen ¶ Gratia xp̄i qua iustificamur ꝛ saluamur charitas dei patris qua sibi vnimur: ꝛ communicatio spiritus sancti diuina nobis dona distribuentis. Amen

¶ Explicit aurea expositio super secunda epistola ad corinthios angelici doctoris sancti Thome de aquino ordinis predicatorum.

Explanatio sancti Thome

Incipit mirabilis explanatio sanctissimi doctoris Thome de aquino ordinis predicatorum super epistolam ad Galathas.

Prologus

VEtera nouis superuenientibus proijcietis. Leuitici. 26. Hec verba competūt presenti epistole. In qua apostolus redarguit galathas qui intantū seducti fuerunt a pseudo vt simul seruarent legalia ⁊ euangelū qō apl's ꝛ properat eis in verbis ꝑmissis dicens: Vetera nouis superuenientib⁹ proijcietis. In quib⁹ verbis innuit dñs quadruplicem vetustatē. Prima vetustas ē erroris: de qua Esa. 26. Vetus error abijt. ⁊ hec remota ē ꝙ nouitatē doctrine xpi. Mar. ꝑmo. Que est hec noua doctrina. Secūda vetustas ē figure. de qua Heb. 8. Cōsummabo super domū dauid ⁊ sup iuda testamentū nouū nō secūdū testm̄ qō feci patribus eor. Vbi primo ostendit ꝑmū testamentū esse vetustū ⁊ hoc renouari ꝙ nouitatem gratie seu veritatis ꝑsentie xpi. Jere. 31. Nouū faciet dominus super terrā ⁊c. Tertia est vetustas culpe. de qua ps. Quoniā tacui cōfitendo. s. peccata mea inueteraverunt ⁊c. ⁊ hec renouat ꝙ nouitatē iusticie. Ro. 6. In nouitate vite ambulemus ⁊c. Quarta est vetustas pene. Treñ. 3. Vetustam fecit pellem meā: ⁊ hec renouabitur per nouitatē glozie. de qua nouitate Esa. vltimo. Ecce ego creo celū nouum ⁊c. Apoc. 21. Dixit qui sedebat in throno. Ecce noua facio omnia.

Capitulum primū.

PAulus apostolus nō ab hominib⁹ neq; ꝙ hominē: sed per iesum xp̄m ⁊ deū patrem qui suscitauit eum a mortuis: ⁊ qui mecū sunt omnes fratres ecclesijs galathie. Gr̄a vobis ⁊ pax a deo patre nostro ⁊ dño iesu xp̄o. qui dedit semetipsū pro peccatis nostris vt eriperet nos de presenti seculo neq; scōm voluntatez dei et p̄fis: nr̄i cui ē glozia ī secula seculoz Amen

Scribit ergo apostolus galatbis hanc epistolam in qua ostendit ꝙ veniente gratia noui testamēti debet proijci vetus testamentum: ⁊ impleta veritate deseratur figura quibus duabus scz gratia ⁊ veritate adeptis perueniat ad veritatem iusticie ⁊ glozie. Acquirunt autez illa duo si obseruantia legaliuz dimissa: obseruantie euāgelij xpi ferueuter insistamus. Ordo autem huius epistole congruus ē vt post duas epl'as ad Cozinthios in quarū prima agitur de sacramentis ecclesie: in secūda de ministris horum sacramentoruz necessarie sequatur epistola ad galatha s: in qua agitur de cessatione sacramentoz veteris testamenti. Diuiditur autem hec epistola in duas ptes. in salutationē ⁊ epl'arem narrationem. ibi. Miror ꝙ ⁊c. In salutatione autem primo ponitur persona salutantis Secūdo ponūt persone salutate ibi Ecclijs galathie ⁊c. Tertio bonum optatum. ibi. Gratia vobis ⁊c. Circa primum primo ponitur persona salutans principaliter que describitur ex nomine ⁊ ex auctoritate. Ex nomine quidem cum dicit. Paulus quod congruit humilitati sue: quia interpretatur humilis. Unde dicitur prime Coz. 15. Ego sum minimus apostoloz. ⁊c. Item congruit officio suo. quia ꝓm alium modum interpretatur os tube. in quo specialiter est officium predicationis significatuz Esa. 58. Quasi tuba exalta vocem tuam. ⁊c. Ex auctozitate autem describitur cum dicitur apostolus. Ubi duo ponuntur. scz eius auctoritas ⁊ auctoritatis origo. Auctoritas quia apostolus qui missus. ¶ Sciendum ē autem ꝙ apostolus in quibusdam epistolis scribit se seruū ostendens nomē humilitatis vt in epistola ad romanos Jn quibusdam vero scribit se apostolum: ostendens auctoritatem suam. Cuius ratio est. quia romani superbi erant. ⁊ ideo apostolus vt inducat eos ad humilitatem scribit se seruum in exemplū humilitatis. Galathis vero quia stulti erant ⁊ superbi vt frāgat eos nominat se apostolum: ⁊ ideo hic ponit auctozitatem suam. Originē autem auctozitatis sue describit cum dicit: Non ab hominibus ⁊c. Et primo remouet originem extimatā. Secūdo assignat veram ibi. Sed per iesum christum ⁊c. Origo autem extimata erat quia intātū galathe seducti erāt a pseudo ꝙ crederent apostolum non esse eiusdem auctoritatis: qua alij apostoli erant: quia nō fuit doct⁹ a christo vel conuersatus cum eo sed esset missus ab eis quasi minister eorum. Opinionem ergo istam remouet cum dicit. Non ab hominibus ⁊c. Quidam enim mittebantur a toto collegio apostolorum ⁊ discipuloruz. Et ideo ostendens se nō esse ab eis missum dicit. Non ab hominibus Quidam enim mittebantur ab aliquo apostolorum speciali: sicut paulus aliquando mittebat lucam ⁊ titum. Et ideo ostendens ꝙ nec sic missus sit dicit. Neq; ꝙ hominem id est per aliquem apostolorum in special: scz per spiritum sanctuz qui dicit Act. 13. Segregate mihi ⁊c. Causa autem originis huius veritatis vera est christus iesus. Et ideo dicit. Sed per iesum christum ⁊ deuz patrem. Hec autem distinctio cuz dicit Per iesum christū ⁊ deum patrem potest accipi vel quantum ad personam patris et personam filij. Et tunc alius est in persona deus pater ⁊ alius iesus christus. Ab vtroq; autem missus est beatus paulus ad predicandum ⁊ a tota trinitate quia inseparabilia sunt opera trinitatis. Non fit autem mentio de persona spiritus sancti. quia cum sit vnio ⁊ nexus duorum: positis personis duabus scilicet patris ⁊ filij: intelligitur etiam spiritus sanctus. Uel potest sumi distinctio predicta quantum ad naturam assumptam scz humanam: quia secūdū naturam diuinā non est distinctio inter deum patrem ⁊ iesum christum. Et tunc missus est paulus per deum patrem sicut per auctorez ⁊ per iesum christum sicut per ministrum. Roman. 15. Dico iesum christum ministrum fuisse. ⁊c. Quia vero galathe derogabant apostolo ꝙ non fuisset conuersatus cum christo sicut alij: nec missus ab eo. Jdeo in hoc specialiter magnificat se: quia illi fuerunt missi per christum adhuc vt uentem in carne mortali. Ipse vero a christo iam glorificato missus est. Jdeo dicit. Qui scilicet deus pater suscitault eum scilicet ihesum christum inquantum hominem a mortuis. Quasi dicat. Apostolus sum nō ab hominibus scilicet collegio apostolorum nec per hominem scilicet christum in mortali carne viuentem: sed sum apostolus per xp̄m iam suscitatū ⁊ glorificatum. Roma. 6. Xp̄s resurgens a mortuis ⁊c. Et quia presens vita significatur per sinistram: futura vero per dexteram: inquantum ista est celestis ⁊ spiritualis. illa vero temporalis. ꝺ̄o petr⁹ qui vocatus fuit a xp̄o adhuc ī carne mortali positus ponit ī bulla pape ī sinistra pte. paulus vero qui vocatus fuit a xp̄o iam glorificato ponitur in parte dextra. ¶ Consequenter cum dicit. Et qui mecum sunt ⁊c. Ꝺ̄nuntur persone adiuncte salutātes quas describit a dul

ci familiaritate: quia mecum sunt scz ad solatium ꝛ adiutorium. Prouerb. 18. Frater qui iuuatur a fratre. ꝛc. ps Ecce q̄ bonū. ꝛc. Item ab inseparabili charitate cum dicit. Fratres. Jo. 13. In hoc cognoscent omnes. ꝛc. Item ab vniuersalitate cum dicit. Oēs quod ideo addit: quia isti forte erant intantū seducti q̄ dictum paulū nō reputarent. Et ideo dicit. Omnes qui mecum sunt: vt ostendat eos testes esse veritatis sue: ꝛ facile intelligant se errare dum ab omnibus reprehenduntur. 2. Cor. 2. Sufficit enim q̄ eiusmodi est obiurgatio hec que fit a plibus. ꝛc. Personas autē salutatas ponit cum dicit. Ecclesie galathie. ꝛc. Ubi sciendū q̄ sicut in glo. tāgit. Brēnus dux senonum olim congregato exercitu intrauit italiam qua pertransita venit in greciam ante tempus alexandri magni: vbi cum essent aliqui de gente sua remanētes in vna parte grecie miscuerunt se grecis: vnde illa prouincia gallogrecia dicta ē. Deinde illi galathe sunt appellati quasi albi. Et licet greci sint acuti ingenij: tamē illi galathe stulti erant ꝛ instabiles ꝛ ad intelligēdū tardiores sicut ꝛ indociles galli vnde originē traxerunt. Et ideo ita dicit eis. O insensati galathe. ꝛc. Istis ergo scribit epistolam hanc. ꝛ isti sunt persone salutate. ¶ Cōsequēter cum dicit. Gratia vobis. ꝛc. Ponit bona que eis optat. Et primo ponit ipsa bona optata. Secundo ipsorum bonorum auctorem. ibi. A deo patre. ꝛc. Bona autem que eis optat sunt duo in quibus omnia bona spiritualia includuntur. Primū est gratia: que ē principiū vite spiritualis cui in glo. ascribit remissio peccatorum que ē primū in vita spirituali. Nullus enim pōt esse in vera vita spirituali: nisi prius moriatur peccato. Secundum ē pax que ē quietatio mentis in fine que in glo. dicitur eē reconciliatio ad deum: ꝛ sic dum optat principium ꝛ finē omnium bonorū spiritualium includit apostolus tanq̄ inter duo extrema desiderium omnis boni eis proueniē dum. ps. Gratiam ꝛ gloriam dabit dominus. 2. Cor. vlti. Gratia domini nostri. ꝛc. Bonorū autem ipsorum auctor est deus pater. ꝛ ideo dicit. A deo patre ꝛc. Ubi primo ponitur bonorum causa. Secundo causandi modus ibi. Qui dedit. Tertio gratiarūactio p ipsis bonis ibi. Cui est honor ꝛc. Causa autem ꝛ auctoritas bonorū ē deus pater tanq̄ actor inquantum deus: ꝛ tota trinitas que dicitur deus omnium per creationem. Sap. 14. Tu autem pater gubernas. ꝛc. Et ideo dicit. A deo patre. Item actor est dominus iesus christus sicut minister. Et hoc inquantum homo. Roma. 15. Dico iesum xp̄m ministrum. ꝛc. Et q̄ per xp̄m sit nobis gratia patet Jo. primo. Gratia ꝛ veritas p ies̄um xp̄m facta est. Et Ro. 5. Justificati gratis ꝛc. Pax etiā ē nobis p ip̄m. Joh. 14. Pacem meā do vobis. ꝛc. Modus aūt causandi hmōi bona ponit cū dicit. Qui tradidit. ꝛc. Ubi primo ponit cā efficiens q̄ ē mors xp̄i. Et quātū ad hoc dicit. Qui dedit semetip̄m ꝛc. Quasi dicat. Jō xp̄s ē auctor gr̄e ꝛ patris qz ipe mori dedit se ꝛ sustinuit crucē. vnde ipa mors xp̄i est causa efficiens gratie. Roma. 5. Justificati gratis ꝛc. Et Col. primo. Pacificans que in celis ꝛc. Et dicit primo. Qui dedit ꝛc. i. sponte se obtulit. Ephe. 5. Dilexit nos christus ꝛ tradidit ꝛc. Heb. 2. Pro omnib⁹ nobis gustaret mortem. Tyt. 2. Qui dedit semetip̄m. ꝛc. Ex quo manifeste apostolus arguit cōtra eos q̄ si mors xp̄i est sufficiens causa salutis nostre: ꝛ in sacramētis noui testamenti que efficaciam habent ex passione christi conferr gr̄a q̄ supfluum ē simul cū nouo testamento seruari legalia in quib⁹ gratia non confertur nec salus acq̄ritur: quia neminē ad pfectū adduxit lex vt dicit Heb. 7 Secundo ponit finis ꝛ vtilitas ipsorum bonor que ē cā finalis: ꝛ est duplex. Unus ē vt liberemur a peccatis p̄teritis: ꝛ quantū ad hoc dicit. Pro peccatis nr̄is scz preteritis delendis ꝛ expiandis quod est initium nr̄e salutionis. Apoc. p̄mo. Dilexit nos ꝛc. Alius finis ē vt liberaret nos a ptāte mortis: ꝛ quantū ad hoc dicit. Ut eriperet nos de p̄senti ꝛc. Col. p̄mo. Eripuit nos a ptāte. ꝛc. Et ponit tria scz vt eriperet inquit de presenti ꝛ seculo: ꝛ neq̄. Ut eriperet trahēdo nos ad eterna per desiderium ꝛ spem. De seculo id est de conformitate hui⁹ mundi qui nos alli cit vt non ei conformemur. Ro. 12. Nolite conformari huic seculo ꝛc. Me reducens nos ad veritatem iusticie. Et dicitur seculuz nequā nō propter sui naturam: cū bonum sit creatum a deo: sed propter mala que in eo fiunt. sicut illud Ephe. 5. Dies mali sunt. ꝛc. Et Heñ. 47. dixit iacob. Dies peregrinatiōis vite mee 130. annozum sunt parui ꝛ mali ꝛc. Et licet hec sint nobis per christum: non tamen excluditur deus pater. Et ideo ponitur tertio acceptatio diuine voluntatis. Unde dicit s̄m voluntatem dei ꝛ patris. Patris inq̄ christi p naturam qua ab eterno procedit vt verbum. ps. Ego hodie genui te. Joh. p̄mo. In principio erat verbum. ꝛc. Item patris nr̄i per adoptionez. Jo. p̄mo. Dedit eis potestatem ꝛc. Primo mō li de⁹ pater accipit pro sola persona patris. Secundo modo pro tota trinitate. Et quia a deo patre nostro scz a tota trinitate: hec omnia prouenium nobis per xp̄m. Ideo ipsi scz toti trinitati gloria in se: honor alijs sit vel est in secula seculorum. id est semper. Amen est nota confirmationis. Habes ergo i summa in salutatione predicta auctoritatem apostoli qua eorum superbiam frangit. Uirtutem gratie qua eos ad obseruantiam euangelij prouocat: ꝛ insufficientiam legalium vt ab eis eos reuocet.

Lectio secunda.

Miror q̄ sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiā xp̄i in aliud euāgeliū q̄ nō est aliud nisi sunt aliqui qui vos conturbāt ꝛ volūt conuertere euangelium xp̄i. Sed licet nos aut angelus de celo euāgelizet vobis p̄terq̄ q̄ euangelizauimus vobis anathema sit. Sicut predixim⁹ ꝛ nunc iterū dico si q̄s vobis euangelizauerit preter id q̄ accepistis anathema sit. Modo enim hominibus suadeo an deo: An quero hominibus placere: si adhuc hominibus placerem: christi seruus non essem.

In supiozib⁹ p̄cessit salutatio: sequit in sequētib⁹ eplar narratio. In qua arguit apostolus eoz errorem. Secundo monet eos ad correctionem. 5. cap̄. ibi. State ergo. ꝛc. Errozem autem eozum arguit dupliciter: ꝛ per auctoritatem euangelici documenti: ꝛ per rationē veteris testamenti. 3. cap̄. ibi. O insensati. ꝛc. Arguit autem errozem ipozum ostendendo auctoritatem euangelice doctrine. Primo ostendendo ipozum leuitatem quantum ad leuem dimissionem euangelice doctrine. Scōo commendando auctoritatē ipius doctrine euangelice: vt sic quāto dignius est q̄ dimittunt: tanto eozum error appareat maior ibi. Notum enim vobis facio ꝛc. Circa p̄mū duo facit. Prio esn exaggerat culpā. Scōo infligit penam ibi. Sed licet nos. ꝛc. Culpā autē exaggerat ꝛ seductozum ꝛ seducentium. ibi. Nisi sint. ꝛc. Circa p̄muz tria facit. Primo enim aggrauat culpam seductozum ex

animi leuitate. Uñ dic̃ miror. Quasi dicat cũ sciatis tot bona que dicta sunt prouenire vobis per christum et q̃ cum fueritis ita bene instructi per me: tamẽ sic. id est in tantum ꝛ tam vehementer vt videamini iam obliti tam cito id est in tam breui tempore transferimini vt alludat nos. Galathia enim translatio dicitur quasi dicat. Vos estis galathe q̃ tã cito transferimini. Ecclesia. 19. Qui cito credit leuis ẽ corde. Secũdo aggrauat eoꝝ culpã exeo qõ dimiserunt. Si enĩ ratio recedit ꝛ transferr̃ a malo commendabilis est ꝛ bene facit: sed quando recedit a bono tunc est culpabilis. Et sic isti a bono translati erãt ꝛ ideo dicit eis. Et si mirandũ sit q̃ tam cito ꝛ sic transferimini: addit tamẽ materiam admirationis q̃ transferimini ab eo scz a deo ꝛ a fide eius qui vos vocauit ĩ gratiam xp̃i id ẽ in participationẽ eterni boni quã habemus per xp̃m. 1. Pet. 2. Gratias agentes deo qui vos vocauit in ammirabile lumen suum. Itẽ. 2. Pet. 2. Melius erat eis viam veritatis nõ agnoscere q̃. ꝛc. Secũdo aggrauat eoꝝ culpã ex eo ad qõ conuersi sunt: qz non sũt cõuersi ad bonũ sed ad malum. Unde dicit. In aliud euangelium. i. est veteris legis que annũciatio bona ẽ inq̃tum annũciat quedã bona scz tẽporalia ꝛ carnalia. Esa. p̃mo. Si volueritis ꝛ audieritis me ꝛc. Sed tamẽ nõ ẽ perfecta ꝛ simpliciter sicut euangeliũ qz nõ annunciat p fecta ꝛ maxima bona: sed parua ꝛ minima. Sed lex nouа ẽ perfecte ꝛ simpliciter euangeliũ id ẽ bona annũciatio quia annũciat maxima bona scz celestia spũalia ꝛ eterna. Et licet sit aliud euangeliũ secundũ traditionẽ pseudo: tamen fm meã predicationẽ non. Est eñ aliud in p missis sed nõ est aliud in figura: quia idẽ continet in veteri testamento ꝛ in nouo. In veteri quidẽ vt in figura: in nouo vero vt in re ꝛ expresse. Et sic ẽ aliud euangelium quantũ ad ea que exterius apparent: sed quantũ ad ea q̃ interius sunt ꝛ continent nõ est aliud: licet aũt nõ sit aliud in se tamẽ potest eẽ aliud ex culpa aliorum scz seducẽtium. Et ideo eoꝝ culpam exaggerãs dicit. Nisi sint aliqui scz seductores qui vos cõturbant. i. puritatẽ sensus vestri: qua imbuti fuistis per fidei veritatẽ obfuscant qz licet idem cõtineatur q̃tum ad interiora ẽ intellectũ p vetus ꝛ nouũ testamentũ vt dictum ẽ: tamẽ si post susceptionem noui testamenti reiterat vetus. videtur ostendi q̃ nouũ nõ sit perfectũ ꝛ q̃ illud sit aliud ab isto. Et iõ dicit Qõ nõ est aliud nisi sunt ꝛc. qz isti pseudo post fidei eũ gelice susceptionẽ cogebãt eos circũcidi. ostendentes p hoc q̃ circũcisio est aliquid aliud q̃ baptismus ꝛ efficit aliquid qõ baptismus nõ põt efficere. ꝛ ideo isti conturbant vos infra. 5. Utinã abscindant̃ qui vos conturbãt. ꝛc. Et vere cõturbant qꝛ volunt cõuertere euangeliũ xp̃i id est veritatem euangelice doctrine in figurã legis qõ ẽ absurdum ꝛ turbatio maxima. In illud enim debet aliquid conuerti ad qõ ordinat̃. Nouũ autem testamentuz ꝛ euangelium xp̃i non ordinatur ad vet⁹ sed potius ecõuerso lex vetus ordinat̃ ad legẽ nouam sicut figura adveritatem. Et ideo figura cõuerti debet ad veritatẽ: ꝛ lex vetus in euangeliũ xp̃i: non autem veritas in figurã neq̃ euangelium xp̃i in legez veterem: qõ patet ex ipõ vsu loquendi. Nõ enim dicimus q̃ homo sit similis imagini hominis. sed potius ecõuerso imago ẽ similis homini. Jere. 15. Jp̃i cõuertent̃ ad te nõ tu. ꝛ Leuit. 26. Nouis superuenientibus. ꝛc. ¶ Consequenter post exaggeratiõz culpe ponitur inflictio pene cuz dicit. Sed licet. ꝛc. Et circa hoc duo facit. Primo p̃mulgat sententiã. Secundo rõnem sententie assignat ibi. Modꝰ enim hominiꝫ ꝛc. Circa primum duo facit. Primo ostendit auctoritatem sue sentẽtie. Scõo profert eã ibi. Sicut predixi ꝛc. Ostendit autẽ auctoritatem sue sentẽtie multã eẽ q̃ nõ solũ in peruersores ꝛ in seductores subditos: sed etiã impares: sicut sunt alij apostoli ꝛ etiam in superiores sicut sunt angeli si huius criminis. s. cõuersionis euangelij ĩ veterem legẽ rei essent efficaciã haberet. Et ideo dicit. Quia nostre sentẽtie auctoritas quã ego p̃mulgo que est excõmunicatio nõ solum in illos qui talia intendunt efficaciam habet sz licet nos scz apostoli aut angelus bonus vel malus de celo veniens euangelizet preter q̃ qõ euangelizatũ est a nobis: anathema sit. i. reus erit huius sententie quã p̃mulgamus. ¶ Ad euidentiam autẽ dictorum tria inquirere oportet. Primo quid significat hoc nomen anathema. Circa quod sciendũ est q̃ anathema est nomen grecũ ꝛ componitur ab ana qõ est sursũ ꝛ thesis positio quasi sursũ positio. Et est ortum ex quadã antiqua consuetudine. Antiqui enim quãdo pugnabant capiebant aliquando aliquam predam ab hostibus quã nolebant cõuertere in vsum p̃priũ sed suspendebãt illam ĩ templis vel in aliquo publico loco ciuitatis: quasi separatam a cõmuni vsu hominum ꝛ omne tale sic suspensuz nominabant greci anathema: ꝛ ex hoc inoleuit consuetudo q̃ omne illud quod excludebatur ab vsu communi diceretur anathematizatum. Unde dicitur Josue. 6. de Jericho ꝛ omnia que in ea sunt. Q̃ Josue mox anathematizauit ea. Et ideo etiam hoc in ecclesia inoleuit vt illi qui excluduntur a communi societate ecclesie: ꝛ a participatione sacramentorum ecclesie dicantur anathematizati. ¶ Secundo inquirenda est ratio eorũz que dicit. Licet nos aut angelus. ꝛc. Ubi sciendum est q̃ est triplex doctrina. Prima est philosophorum: qui ex ductu rationis p̃prie in cognitionem sue doctrine deuenerunt. Quedam alia doctrina est que est tradita p angelos sicut lex vetus. Lex enim non est allata voluntate humana sic dicitur ad Gala. 3. Sed per angelos ĩ manu mediatoris vt dicitur infra. 3. Quedam vero doctrina tradita est a deo immediate sicut doctrina euangelij Joh. primo. Deum nemo vidit vnq̃. ꝛc. Heb. primo. Nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio. Et post. Que cum initium accepisset. ꝛc. doctrina ergo que traditur per hominem potest mutari ꝛ reuocari p aliũ hominem qui melius nouit sicut vnus philosophus reprobat dicta alterius. Item per angelum qui perspicatius videt veritatem. Doctrina etiam que traditur p angelum posset forte remoueri per alium angelum superiorem seu per deum. Sed doctrina que immediate a deo traditur non potest neq̃ per hominem neq̃ per angelum irritari. Et ideo si contingat q̃ homo vel angelus doceret contrarium illi que per deum tradita est dictum suũ non est cõtra doctrinam vt per hoc irritetur ꝛ repellatur sed potius doctrina est contra euz quia ipse qui dicit debet excludi ꝛ repelli a communione illius doctrine. Et ideo dicit apostolus q̃ dignitas doctrine euãgelice que est immediate a deo tradita est tante dignitatis q̃ siue homo siue angelus euangelizet aliud p̃ter id quod in ea euangelizatum est ẽ anathema. id est abijciendus et repellendus est. ¶ Tertio soluere oportet obiectiones q̃ circa hoc occurrunt. Quorum vna est cum par in parez non habeat imperium. ꝛ multomagis non habeat in superiorem: videtur q̃ apostolus nõ potuit excõicare apostolos qui erant sibi pares ꝛ angelos qui sunt superiores Mat. 11. Qui minor est in regno celorum maior est illo Non est ergo anathema per hoc. Ad hoc dicendum ẽ q̃ apostolus p̃tulit hanc sentẽtiaz non p̃prie auctoritate sed auctoritate euangelice doctrine cuius minister erat: cuius doctrine auctoritas habet vt quicunq̃ contra illam dicunt excludendi ꝛ repellendi sint. Joh. 10. Sermo quẽ locut⁹ sum ille iudicabit eũ in nouissimo die. ꝛc.

¶ Alia questio est qz ipse dicit preterq̄ quod euangelizatum est. Ergo non debet aliquis docere neq̄ predicare nisi quod scribitur in epistolis ⁊ in euangelio. Sz hoc est falsum. quia primo Thes. 3. dicitur. Ut compleam⁹ ea que desunt fidei nostre ⁊c. Respondeo dicendum ē q̄ nihil aliud euangelizandum est q̄ illud qđ continetur in euangelijs ⁊ in epistolis ⁊ in sacra scriptura implicite vel explicite. Nam sacra scriptura et euangelium euangelizat esse credendum christo explicite. Unde quicquid continet in eis implicite que faciunt ad doctrinā eius ⁊ ad fidem christi euangelizari ⁊ doceri potest. Et ideo cū dicit. Preter id ⁊c. id est oīno alienum addendo. Apoc. vltimo. Si quis apposuerit ad hec aut addiderit omnīo alienū apponat de⁹ sup illū plagas scriptas in libro isto Et Deut. 4. Nō addetis quicq̄ ⁊c. scz contrarium seu alienū nec minuetis ⁊c. ¶ Consequenter cum dicit. Sicut predixi ⁊c. Sententiā suam pfert in malo dicēs Sicut predixi de angelis ⁊ apostolis: idem dico de seductoribus: si quis seductor euangelizauerit preter id qđ accepistis a me: anathema sit id est excōicatus. Et hec ē sententia quā profert. Sed nunquid ex hoc sunt excōmunicati omnes heretici videtur q̄ non: quia dicitur Tyt. 3. Hereticum hominē post primā ⁊ secundā correctionem deuita. ⁊c. Respondeo dicendum est q̄ hereticus potest dici aliquis vel quia simpliciter errat ex ignorantia: ⁊ ex hoc nō est excōmunicatus. Vel quia errat ex pertinacia ⁊ alios nititur peruertere: ⁊ tunc incurrit in canonē late sententie. Utrū autē ex tunc his verbis sniam in hereticos protulerit dubium est. Cum tamē sententia iam lata sit contra hereticos in concilijs. Potest tamen dici q̄ forte hic ostendunt excōmunicatione digni. ¶ Cōsequēter cum dicit. Non enim hominibus ⁊c. ostendit rōnem sententie. Ubi primo ponit rōnem ipius sentētie. Secūdo manifestat hic ppositū ibi. An quero ⁊c. Posset eīm aliquis dicere. Quare sic excōmunicas. Forte aliq̄ sūt amici vel alicuius auctoritatis. Non ergo sic faciendum est: Ideo respondēs apostolus dicit. Immo sic faciēdum est: quia ea que modo dico non sunt ad fauorem hominū sed vt placeam deo: ⁊ hoc est quod dicit. Non enī. id est post conuersionē. Vel in ista epla. Suadeo hominibus id est tendit ad hoc appetitus meus vt placeā hominibus an deo? Quasi dicat. Hec que facio ideo facio vt cōplaceam soli deo. 1. Thes. 2. Loquimur nō quasi hominibus placentes sed deo ⁊c. Nec etiam loquimur auctoritate hominū sed diuina. Q̄ aūt nō intendā placere hominibus pz ex intentione ⁊ ex ppōsito meo. Nā ego nō quero hominibus placere id est non est intentionis mee homines conuertere vt placeam hominibus tm̄: sed pter honorem dei. Et hoc patet: quia si adhuc intēderē placere hominibus vt olim placui: n ō essez seruus christi. Cuius ratio est quia hec sunt contraria. Ita dūtaxat vt scz velim placere hominibus propter homines nō referendo illud in deum. Si enim ideo intendam aliquā do placere hominibus vt eos trahā ad deum nō pecco Sed si primo modo non sum seruus christi. Esa. 28. Coangustatum est stratum ita vt alter decidat. ⁊c. Mat. 6 Nemo potest duob⁹ dominis seruire ⁊c. ps. Confusi sūt qui hoibus placent.

Lectio tertia.

Notum enī vobis facio fratres euāgeliū quod euangelizatuz est a me: quia nō est scōm hominē. Neq̄ eīm ego ab homine accepi illud neq̄ didici sed per reuelationem iesu christi. Audistis enī conuersationē meam aliquādo in iudaismo quoniā supra modum persequebar eccliam dei ⁊ expugnabam illā ⁊ proficiebā in iudaismo supra multos coetaneos meos ī genere meo: abundantius emulator existens paternarum mearū traditionū.

Supra apostolus redarguit galathas de leuitate animi eo q̄ sic cito dimiserant doctrinam euangelij: hic vero ipius euangelice doctrine dignitatem ostendit. Et circa hoc duo facit. Quia primo cōmendat auctoritatē doctrine euangelice ẽm seipsam. Secundo ex parte aliorū apostolorum ⁊ sua simul scdo cap. ibi. Deinde post annos q̄tuordecim ⁊c. Iterum prima pars diuiditur in duas. qz primo proponit intentū. Secūdo manifestat propositum ibi. Audistis enim ⁊c. Circa primū duo facit. Primo p̄ponit qđ intendit. Secundo probat qđ ꝓponit ibi. Neq̄ enim ⁊c. Intendens ergo commendare veritatē euāgelice doctrine dicit. Notuz vobis ⁊c. Quasi dicat Ita sum certus de auctoritate euangelij q̄ non solū hominibus immo etiam angelis contrarium nō crederē sed eos si contrarij essent anathematizarem. Quā quidē certitudinem ex hoc habeo quia magis credendū est deo q̄ hominibus seu angelis. Et ideo cum ego habuerim illud euangelium a deo maximam certitudinez habere debeo ⁊ habeo. Et ideo dicit. Notum enim vobis facio fratres euangeliū qđ euangelizatum est a me vobis ⁊ alijs ecclesijs qz nō ẽm hominē. id est ẽm humanā naturā discordantem a regula seu reuelatione diuina. Et sic li ẽm hominē sonat in vitium. prime Cor. 3. Cum enim sit inter vos zelus ⁊ contentio ⁊c. Et sic accipit hic apostol⁹. Et iō dicit. Non ẽm hominē docentem me vel mittentem. Quasi dicat. Nullo modo potest hoc euangeliū haberi ab homine sed a deo. Et ideo subdit. Neq̄ enim ego ab homine ⁊c. Ubi duplicem modum acceptionis excludit Primo q̄ non habuit ab homine auctoritatem euangelizandi: ⁊ quantū ad hoc dicit. Neq̄ ab homine. s. puro accepi illud id est auctoritatem euangelizandi euāgeliū sed a xp̄o. Ro. 10. Quomodo p̄dicabūt nisi mittantur. Esa. 42. Dedi te in lucem gentium ⁊c. Act. 9. Vas electiōis ē mihi iste ⁊c. Scdo q̄ nō accepit sciam euāgelizādi ab homine. Et iō dicit. Neq̄ didici. s. euāgeliū q̄ hominem purū sed per reuelationē iesu christi. i. p̄ iesū christum oīa clare ostendentē. 1. Cor. 2. Nobis autē reuelauit deus ⁊c. Esa. 50. Dñs deus aperuit mihi aurē. ⁊c. Et ibidē. Dñs dedit mihi linguā eruditā vt sciam. ⁊c. Hec autem reuelatio facta fuit apostolo cum raptus fuit in paradisum vbi audiuit archana verba que nō licz homini loqui. 2. Cor. 12. ¶ Consequenter cum dicit. Audistis enim ⁊c. Probat propositum scz q̄ non accepit ab homine euangelium neqz ante conuersionem neqz post conuersionem ad christum ibi. Cuz enim placuit ⁊c. Q̄ aūt non acceperit ab homine ante conuersionem suam. ostendit ⁊ per odium qđ habebat ad fidez xp̄i ⁊ ad xp̄ianos ⁊ per feruorem quem habebat ad iudaismū. ibi. Et proficiebam ⁊c. Dicit ergo. Dico q̄ nō accepi ab homine ⁊ hoc ante conuersionem meam: quod patet ex factis illius temporis ⁊ ex odio quod habebam ad fidem. Nam vosipsi audistis. infra eodem. Tantum autem auditum habebant ⁊c. Conuersationem meam aliquādo dum infidelis eram in iudaismo quo iudaice viuebam. Et dicit meam quia hoc qđ male facimus ex nobis est: ex deo autem quicquid boni facimus. Osee. 13. Ex te perditio

tua israel: ex me auxilium tuum. Istud scz audistis quoniam supra modum scilicet aliorum quia nō solum per se sed prouocabat prīcipes ad hoc. Alij enim forte a prīcipibus inducti persequebantur sed iste eos inducebat Act. 9. Saulus adhuc spirans minarū. rc. accessit. rc. Et quia non solum in hierusalem sed etiā per totā regionem. Unde accepit litteras in damascū rc. Unde de eo potest intelligi illud qō dicit Geñ. 49. Beniamin lupus rapax. rc. Persecutus sū ecclīam dei scz inquirēdo xpianos ꝛ fugando. 1. Cor. 15. Non sum dignus vocari apostolus rc. Et expugnabā illā nō quidē spūaliter qz corda fidelium nō poterā a fide auertere: sed corporaliter affligendo eos penis corporalibus ꝛ ponēdo in carcere. Act. 9. Nonne hic est qui rc. ps. Sepe expugnauerūt me rc. Sic ergo patet per odiū qō habebat ad fidem xpi qz ante cōuersionē scz non accepit euangeliū ab homīe. Patet hoc etiam per amorē ꝛ feruorem zeli quem habuit ad iudaismū: ꝛ hoc quantū ad pfectū exteriorē. Unde dicit Et pficiebam rc. Ubi tria ponit que exprimūt pfectus magnitudinē: quia supra multos nō paucos pficiebat: nō supra senes ineptos ad pfectū scīe sz coetaneos adolescentes acutos ꝛ aptos ad pfectū. Treñ. 3. Bonū est viro cū portauerit iugum ab adolescentia sua. Item nō supra coetaneos extraneos quasi ignote lingue sed illos qui sunt in genere meo. s. iudeorum. Act. 22. Ego sum vir iudeus secus pedes gamalielis eruditus rc. Itē qz tum ad zelū interiorē quē habebat ad legē. Et ideo dicit Abundantius p alijs emulator existens nō solū legis sz paternaz mearum traditionū scz quas habent iudei licitas quas boni patres addiderūt: vt dicitur in glo. quas quidē traditiones vocat suas quia ita reputabat eas ac si sue fuissent. Philip. 3. Secūdū legē phariseus fm emulationē persequens rc. Sed quēstio est sup hoc qō dicit glo. Boni patres addiderunt. Uidetur qz nō fuerīt boni: quia Deut. 4. dicit. Nō addetis ad verbū qō ego loquor volis rc. Ergo fecerūt contra mandatū domini: addentes traditiones ꝛ sic nō fuerūt boni. Dicendum ē qz verbū illud dñi intelligendū est non addetis aliquid cōtrarium seu extraneū verbis que ego loquor rc. Addere autem aliqua que non sunt contraria licuit eis. scz aliqs dies solēnes ꝛ alia similia sicut factū est tempore mardochei ꝛ tēpore iudith in memoriam beneficiorz que a deo recipiebāt. Contra Mat. 15. Dominus reprehendit eos dicens. Irritū fecistis mandatū domini pter traditiones hoīm. Nō ergo sūt licite traditiones. Rndeo dicendū ē qz nō arguunt qz tenent traditiones hominū sed quia pter traditiones hominū dimittunt mandata dei.

Lectio quarta.

Cum autem placuit ei qui me segregauit ex vtero matris mee ꝛ vocauit per gratiam suam vt reuelaret filiū suum in me vt euangelizarem illum in gentibus: continuo nō acquieui carni ꝛ sanguini. Neqz enim veni hierosolymā ad antecessores meos apostolos: sed abij in arabiam ꝛ iterū reuersus sum damascū.

Postqz autē apls oñdit qz ipe nō accepit ab hoīe euangelium ante suā cōuersionē: nūc hic probat qz non accepit ipm ab homine post cōuersionē suā. Et circa hoc duo facit. Primo oñdit qz nō recepit euangeliū ab homine. tēpore cōuersionis sue. Scōo qz nec etiā post cōuersionē suā ibi. Deinde post annos tres rc. Circa primū duo facit. Quia prio oñdit qz nō accepit euāgeliū ab apls nec qz didicit. Secūdo qz nō ab alijs fidelibus ibi Sz abij in arabiā rc. Circa primū duo facit. Primo ostendit cām efficientem sue conuersionis. Scōo finē ibi. Ut reuelaret rc. Tertio modū ibi. Cōtinuo nō acquieui rc. Circa primū notat cām sue cōuersionis que duplex ē. s. bnplacitum dei: qō est diuina electio ꝛ conuertentis vocatio. Quantū ad primū dicit. Cū aūt placuit. s. deo nō quando volui ego sed quando placitum fuit sibi: quia non est volentis neqz currentis rc. vt dicit Roma. 9. ps. Benefacit me nasci ex ventre matris mee. Et vere dicit deus placitum est domino. rc. Philī. 2. Deus est qui operat in nobis rc. Qui scz deus me. s. rebellem. prio. Cor. 15 Ego sum minimus aplorum rc. quoniā persecutus sum. rc. segregare ex vtero licet sit opus nature q ē quasi instrm Act. 9. Saulus adhuc spirans minarū rc. Persecutorem. Act. 9. Saule saule quid me psequeris rc. Blasphemū prio Thi. 1. Qui fui blasphemus rc. Me tale inq segregauit de vtero matris mee. Uel ad litterā. Qui dei: qz opa etiā nra attribuunt deo sicut pncipali auctori. Esa. 26. Omnia enim opa nostra operatus es in nobis rc. Sicut ꝛ effectus principali agenti attribuuntur. Ideo dicit Job. 10. Pelle ꝛ carnib⁹ vestisti me rc. Et ab hoc vtero segregatus ē ad iustificationē qz eiusdē est iustificare cuius est condere. ps. De ventre matris mee rc. Uel ex vtero matris mee scz synagoge: cui⁹ vterus ē collegiū phariseorum qui nutriebāt alios in iudaismo. Mat. 23. Circuitis mare ꝛ aridā vt faciatis rc. Sic ergo mater sua fuit synagoga Lanc. 1. Filij matris mee pugnauerunt contra me rc. Uterus eius sunt pharisei. Et hoc ergo vtero est segregat⁹ per ipm sanctū ad fidē euāgeli j. Ro. 1. Segregatus i euāgeliū dei. Uel mater sua est ecclesia xpi. Uterus eius collegium aplorū. Segregauit ergo deus ipm ab vtero ecclesie id ē a collegio apostolorum in officiū aplatus ꝛ predicationis ad gentes quādo dixit apostolus Act. 13. Segregate mihi barnabā et paulum rc. Uocat autē synagogā matrē suā qz phariseus erat quasi magnus in ea dum dicit phariseus ꝛ ex phariseis qz zelator legis erat. supra. Abundantius aūt emulator rc. Quantū autē ad aliā cām dicit Et vocauit rc. Est autē duplex vocatio. Una ē exterior ꝛ sic dicit vocauit me ex celesti voce. Act. 9. Saule saule quid me persequeris rc. Unde in ciuitatē rc. sic etiā alios apostolos vocauit. Alia est interior: ꝛ sic vocauit per quendā intīm ētum interiorem quo deus per gr̄am tangit cor vt conuertatur ad ipm: ꝛ sic vocauit a mala via in bonā: ꝛ hoc per gr̄am suam non nostris meritis Ro. 8. Quos pdestinauit hos ꝛ vocauit rc. Esa. 45. Suscitauit eū ad iustitiā rc. Amos. 5. Qui vocat aquas maris rc. Finis autē conuersionis ponit cum dicit vt reuelaret filiū rc. Qui quidē finis ē xps. Ordinat autē conuersio sua ad xpm dupliciter scz facto et sic dicit. Ut reuelaret filiū suū id est in eo qō circa me fecit conuertēdo me ꝛ dimittēdo pctā mihi reuelaret q̄ta sit mihi fctā misericordia. prie Thi. 1. Xps iesus venit in hūc mūdū peccatores saluos facere rc. Sed ideo misericordiā dei cōsecutus sū qz ignorans rc. Sic ergo reuelauit in eius conuersione filiū suū: et hoc inquantū filius dicit gr̄a dei. Item reuelauit eum in eius opatiōe. Unde dicebat ipe. Ro. 15. Nō enim audeo aliquid loqui eorum que per me non effecit xps In obedientiam gentium: in verbo factis et virtute. rc. Et hoc inquantum filius virtus est dei. Item reuelauit eum in eius predicatione. Unde ipe. 1. Cor. 1. dicebat. Nos predicamus rc. Usqz Et dei sapientiam. Et hoc inquantum filius eius dicit dei sapia. Itē ordinat ad ch̄m istum sua conuersio verbo. Et sic dicit. Ut euangelizarez

illis in gentibus. qz alijs apostolis euāgelizantibus xp̃m iudeis: paulus de mādato dñi iuit ad gentes puertendas Esa.49. Parū enim est mihi vt sis mihi seruus ꝛc. dedi te in lucē ꝛc. Act.13. Sic eñ precepit ꝛc. infra Esa.55. Ecce testē populis dedi eū. ducem ac preceptorē gentib⁹ ¶Modus autē sue puersionis est perfectus ꝛ quantū ad effectū. Unde dicit Continuo nō acquieui carni ꝛ sanguini. id est statim ita perfecte fui cōuersus ꝙ oīs carnalis affectus recessit a me. Eccl.11°. Facile est eñ in oculis dñi subito honestare pauperē. Et accipit hic caro et sanguis p vitijs carnalibus.1ª.cozint.15. Caro ꝛ sanguis regnū dei nō possidebūt ꝛc. infra.5. Caro cōcupiscit ꝛc. Uel p affectu ꝛ amoze ad carnaliter sibi coniūctos. Mat.16. Caro ꝛ sanguis nō reuelauit tibi ꝛc. Sic aplūs vitia superauit ꝛ suos iudeos cōtempsit. ¶Item ꝝtum ad intellectū quia ita fuit instructus a xp̃o ꝙ non fuit ei necesse instrui ab aplis. Et ideo dicit Nec veni hierosolimā vt. s. ab eis instruerer ¶Item nō fuit necesse instrui ab alijs fidelib⁹ Et ideo dicit. Sed abij in arabiaz ꝛc. Quasi dicat. Non iui ad loca vbi erāt alij fideles vt me instruerēt. sed iui in arabiā vbi non erant edocti in fide: sed infideles. ꝛ reuersus sum damascū scz ad parentes. Job.38°. Quis dedit vehemētissimo hymbri cursum ꝛc. Sed cōtra dicit. Act. 9. ꝙ dimiserūt eum de muro per sportā ꝛc. Cum autē venisset hierusalē temptabat se iūgere discipulis. Uenit ergo hierlem. Dicendū est ꝙ venit. sz nō vt instrueret. Uel melius dicendū est ꝙ non statim venit sed post aliqō tempus. Et ideo sequit. Deinde post annos tres ꝛc.

Lectio quinta.

Deinde post annos tres veni hierosolymā videre petrum: ꝛ mansi apud eū diebus quindeci. Aliū autez apostoloz vidi neminē nisi iacobum fratrem domini. Que autē scribo vobis ecce cozaz deo quia non mentioz. Deinde veni in partes syrie ꝛ cilicie. Eram autē ignotus facie ecclesiis iudee que erant in xp̃o. Tantū autē audiebant habebāt: quoniaz qui persequebaꝫ nos aliquādo: nunc euāgelizat fidem quā aliquādo expugnabat. ꝛ in me clarificabant deum.

Postꝙ superius aplūs ostendit se nō accepisse euangeliū ab homīe ante conuersionē suā. nec tempe sue puersionis hic probat ꝙ nec etiā post conuersionē accepit ip̃m ab homine. sed potius hic ostendit quomō doctrina sua fuit ab homībus approbata. Et circa hoc duo facit. Primo enim manifestat quomodo doctrina sua fuit ab apostolis approbata. Secundo ostendit qualiter fuit approbata ab alijs fidelibus. ibi. Deinde veni in partes ꝛc. Et primo narrat factū. Sc̄o confirmat veritatē dicti. ibi. Ecce coram deo ꝛc. Dicit ergo. licet nō iuerim ad aplos vt instruerer ab eis circa principiū mee cōuersionis. quia iaz crā instructus a xp̃o. tamē ex affectu caritatis cōpulsus post annos tres scz cōuersionis mee veni hierosolymā quoniaz iādiu desideraui videre petrū. non vt discerē ab eo sed vt visitarem eū Job.5. Uisitans speciē tuā ꝛc. Et mansi apud euz diebus quindecim repertus ab eo vt verax aplūs. Et dicit diebus quīdecim qz numerus iste cōponit ex octo ꝛ septē. Octonarius autē est numerus noui testamēti in quo expectaꝫ octaua resurgentiū. Septenarius aūt est numerus veteris testamēti. quia celebrat certum diem. Mansit autem apud petrum diebus quīdecim conferens cum eo de mysterijs veteris testamēti ꝛ noui. Et ne credaꝫ ꝙ licet sit instructus a petro esset tamē etiā instructus ab alijs subdit ꝙ nec ab alijs fuit instructus. Unde dicit. Aliū autē apostoloz a quo instruerer vidi neminē. id est nullū nisi iacobū fratrem dñi. Illum eñ vidit in hierusalē. Circa istum iacobū sciendū est ꝙ iste fuit episcopus hierosolymoz et fuit vocatus iacobus minoz eo ꝙ vocat⁹ fuerat post iacobum alium. Dicunt autē multa de isto. Act.15. Ipse etiā fecit epistolā canonicā. Quare aūt dicaꝫ frater dñi. a diuersis diuersimode dicit. Eluidius enim dicit ꝙ ideo dicit frater dñi quia fuit filius beate virginis. Dicit eñ ꝙ beata virgo xp̃m concepit ꝛ peperit. ꝛ post partum xp̃i concepit de ioseph ꝛ peperit alios filios. Sed hic error est damnatus ꝛ reprobatus. Itē patet esse falsuz. quia iacobus nō fuit fili⁹ ioseph sed alphei Alij vero dicunt ꝙ ioseph ante btāz virginē habuit aliā vxorē. de qua habuit filiū iacobuz ꝛ alios. qua mortua accepit in vxorē beatam virginē de qua natus est xp̃s: non tamē cognita a ioseph sed per spiritū sanctū vt in euangelio dicit. Quia ergo ex patre nominātur cognatiōes ꝛ ioseph putabaꝫ pater xp̃i. ideo iste iacobus licet nō fuit filius virginis tamē vocabatur frater dñi. Sed hoc est falsum. quia si dñs matrē virginē noluit nisi virgini cōmēdare custodiendā quomodo sustinuisset sponsum eius virginē non fuisse ꝛ sic perstitisse. Ideo alij dicūt ꝛ in glo. tangit ꝙ iacobus iste fuit filius cleophe que fuit sozor virginis. Dicūt eñ ꝙ anna mater beate virgis nupsit primo ioachim ex quo peperit mariam matrē domini. quo mortuo nupsit cleophe fratri ioachim ex quo peperit mariā cleophe. ꝛ ex hac natus est iacobus minoz iudas ꝛ symon. quo mortuo dicit ꝙ nupsit adhuc cuidā tercio qui vocatus est salome. ex quo ꝓcepit ꝛ peperit aliam mariā que dicta est salome. ꝛ de hoc nat⁹ est iacobus maioz ꝛ ioannes frater eius. Sed huic opinioni dupliciter cōtradicit. Jeroñ. Primo qz salome nō est nomen viri vt etiaz in greco appa[illegible] sed est nomen mulieris que fuit sozor beate virginis ꝛ ex zebedeo genuit iacobuz minorē ꝛ iohannē. sicut maria cleophe ex alpheo genuit iacobū minorē iudam ꝛ symonē. Dicit autē frater domini iste iacobus specialiter inter alios suos consobrinos. ꝛ hoc ppter duo. Primo ppter similitudinē effigiei. quia similis erat xp̃o in facie. Et ppter similitudinē vite quia imitabaꝫ xp̃m in moribus. Uel quia alpheus pater ei⁹ fuit de cognatiōe ioseph. Et ideo quia iudei cognatiōis lineam texere solēt a maribus et xp̃s putabaꝫ filius ioseph vt dicit Luce.3. Jdeo specialiter dictus est frater dñi. ꝛ nō alij qui solū ex matre coniūcti erant ei. Accipit autem hic frater cognatiōe. Nam in scriptura fratres aliquādo dicunt natura. Mat.1°. Jacob autē genuit iudam ꝛ fratres eius. Cognatiōe. sicut omnes cōsanguinei sunt fratres. Gen.13. Ne queso sit iurgiū inter te ꝛ me. fratres eñ sumus Gēte. ꝛ sic oñes vnius lingue dicunt fratres. Deutrono.17. Non poteris alterius gentis hominē regem facere qui nō sit frater tuus. Affectiōe ꝛ sic omnes amici et qui habent eūdem affectū dicunt fratres. 3. cozinth. 2°. Si viuit benadab frater meus ꝛc. Religiōe. ꝛ sic omnes xp̃iani qui habēt vnam regulā vite dicunt fratres. Mat. 23. Fratres estis ꝛc. p̃s. Ecce ꝙ bonum ꝛ ꝙ iocundū habitare fratres in vnū ꝛc. Cōmuniter autē omnes homīes dicunt fratres quia ab vno deo gubernati ꝛ educati. Malach.2. Nūquid nō vnus est pater oīm nostrū ꝛc. ¶Consequēter cū dicit. Que autē dico vobis ꝛc. cōfirmat per iuramentū quod dixerat. Quasi dicat. Ea que nūc scribo vobis de me ecce in manifesto sunt. ꝙ nō mētioz. Et hoc dico cozā deo. id est teste deo. Jurat aūt hic apostolus nō ex leuitate sed ex necessitate istoz quibus necessariū erat vt crederent. Nisi eñ hoc faceret nō crederent ei. 2ª.cozinth.2°. Cozam deo in xp̃o loquimur. Rom.1°. Testis

est mihi deus ꝛc. Quid ergo dicit dñs. Sit sermo vester est est. nō non: quod amplius est a malo est. Dicendū est q̄ est a malo eius qui nō credit vel a malo pene quo cogi tur quis iurare. ¶ Consequēter cū dicit Deinde veni ꝛc. ostendit quomō fuit approbatus ab alijs ecclesijs iudee. Vbi tria facit. Primo ostendit vbi fuit ꝓuersatus quia in cilicia. Vnde dicit. Deinde veni in partes syrie ꝛ ciliciē. scz patrie vnde etiā fuit natus. quia dicit Act. 22°. Erat autē paulus a tharso cilicie ꝛc. Scōo quomō fuit cognitus ab eis quia nō facie sed auditu tantū ꝛ fama. Vnde dicit. Eraz eī ignotus facie ecclesijs iudee que erāt in xp̄o id est in fide xp̄i. 2°. corinth. 6. Sicut qui ignoti ꝛ cogniti Vnde patet q̄ ecclesie iudee nō docuerūt me. Tantū eī auditū habebāt scz de me per famā: quoniā qui persequebat nos ꝛc. Tercio quomō approbatus est ab eis quia in me glorificabāt deum. id est in mea cōuersione magnificū ꝓbabant qui gratia sua me cōuertit Esa. 43. Glorificabit me bestia ꝛc.

Capitulum secundum.

DEinde post annos quattuordeciz iterū ascendi hierosolymā cū barnaba assumpto et thyto. Ascendi autem scōm reuelationē et contuli cum illis euangeliū quod predico in gentibus. Seorsum autem his qui videbantur aliquid esse: ne forte inuacuuz currerem aut cucurrissem. Sed neq̄ thytus qui mecum erat cuz esset gentilis compulsus est circumcidi. sed propter subintroductos falsos fratres: qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in xp̄o iesu: vt nos in seruitutē redigerent. quibus neq̄ ad horam cessimus subiectiōi: vt veritas euangelij permaneat apud vos.

Post q̄ apostolus in precedēti capitulo cōmendauit auctoritatē euangelice doctrine scōm seipam. nūc in isto capitulo cōmendat ipam ex parte aliorū apostoloꝝ et sua simul. Et circa hoc duo facit. Primo cōmendat auctoritatem sue doctrine ex approbatiōe alioꝝ apostoloꝝ. Scōo ex exemplo sui ꝛ aliorū apostoloꝝ. ibi. Nos natura iudei non ex gētibus ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit q̄ alij ap̄li approbauerūt suam doctrinā. Secūdo ostēdit q̄ libere reꝓhendit alios ap̄los in his que ꝓtrariū sue doctrine dicebāt. ibi. Cum venisset petrus ꝛc. Circa primū duo facit. Primo agit de collatiōe quā habuit cū apostolis. Secūdo insinuat quid inde secutū sit ibi Sed neq̄ tytus ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit circūstantias ipius collatiōis. Secūdo ponit ipam collationē. ibi. Et contuli cū illis ꝛc. Quantū ad primū tangit quattuor circūstantias scz tempus locū testes ꝛ motiuū ipius Describit autē tempus cū dicit. Deinde post annos quattuordecim. Sed cōtra est quia aplus fuit conuersus primo anno post passionē xp̄i. Et post tres iuit in hierlim ꝛ sic sunt quatuor ꝛ hic dicit post annos quattuordeci iterū iuit in hierusalē: ꝛ sic fiūt decē ꝛ octo. Et tūc iuenit petrū in hierlim Et hoc nō potest esse quia petrus sedit in antiochia septē ānis. in roma vero vigintiquiq̄ annis. Et sic decē ꝛ octo ꝛ septem sunt vi gintiquiq̄ anni anteq̄ iret romā. ꝛ rome morat us est vigintiquiq̄ annis Ergo virisset petrus post passionē xp̄i quī quaginta annis qō est falsum. quia quadragesimo anno a passione xp̄i passus est petrus rome: vt in historia habet quod fuit tempe neronis. Respōdeo dicendū q̄ cuz dicit deinde ꝛc. non est intelligendū q̄ post tres annos iterū elapsi sint quattuordeci anni anteq̄ iret in hierusalē sed q̄ anno quartodecimo sue conuersionis iterū ascendit nec sunt addēdi supra istos quattuordecim septē anni quib⁹ petrus rexit ecclesiā antiochenā quia ante istos annos incepit regere: cū antiochia sit ꝓpe hierusalem potuit esse vt aliquādo petrus iuisset in hierusalē ꝛ tunc paulus inuenerit eū ibi. Et sic colligit ex hystoria q̄ post annos quattuordeci petrus venit romā: tempe claudij impatoris et existens ibi vigintiquiq̄ annis cōpleuit numerū trigintanonē annoꝝ ꝛ mortu⁹ est quadragesimo anno post passionē dñi. Dicit autē signāter quattuordeci vt ostendat q̄ nō indigebat apostoloꝝ instructiōe si quattuordeci annis fuit sine eis. ¶ Locū vero describit cū dicit hierosolymā. ꝛ dicit ascendi quia in alto posita est. Ascendit autē hierosolymā vt ostenderet se cōcordare cū ꝓphetis que dicit Esaie. 2°. De syon exibit lex ꝛc. ¶ Testes describit cū dicit. Cū barnaba assumpto tyto. Barnabas iudeus erat tytus vero gentilis. Cū eis ergo ascendit. vt haberet testes sue doctrine. Et vt in nullā partem siue iudeoꝝ siue gentiliū ostendat se declinare Deut. 17. In ore duoꝝ vel triū stat omne verbū. ¶ Motiuū autem describit cū dicit. Scōm reuelationē dei id est deo reuelāte ꝛ preciplēte sibi q̄ ascenderet in hierusalē. Ex quo colligi potest q̄ oīs actus apostoloꝝ ꝛ motus fuerūt scōm instinctū spiritussancti. Job. 37°. Nubes spargūt lumen sūū ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit. Et cōtuli ꝛc. Agit de ipsa collatiōe vbi tria facit. Primo manifestat materiā super quā contulit. Secūdo personas cū quibus cōtulit. Et tercio causam ꝓpter quā contulit. Materia de qua contulit fuit euangeliū. Et ideo dicit. Contuli cū illis euangeliuz dei ꝛc. Persone cū quibus cōtulit: sunt maiores et excelentiores inter aplos dicens. Seorsum autē cum his ꝛc. Sed causa vtilis ꝛ necessaria. ne scz inuacuū ꝛc. Quantū ad primū dicit. Ascendi hierosolymā vbi contuli cū illis tanquā cum amicis ꝛ paribus euangeliū quod predicaui in gentibus. nō vt addiscerē quia iam doctus eram a xp̄o non vt certificarer quia sic certus ſum q̄ si angelus diceret contrariū non crederē vt patet supra primo capi. Sed contuli ꝓpter duo. scilicz ad insinuandā vnitatē doctrine mee cū doctrina alioꝝ apostoloꝝ. 1°. corinthio. 1°. Idipm dicatis omnes ꝛc. Contulit ergo cū eis quasi idem verbū cum eis sed nō partes habuit. Itez ad vitandū calumpniam alioꝝ. Apostolus eī quia nō fuerat conuersatus cuz xp̄o nec edoctus ab apostolis. sed statim post cōuersionez suam incepit p̄dicare ꝛ que erant odiosa iudeis ꝛ specialiter de vocatiōe gentiū: ꝛ q̄ non debebāt seruari legalia. Sic ergo cōtulit euangeliū. Sed cum quibus hoc fecerit ostendit subdēs. Seorsum autē his ꝛc. Quasi dicat. Nō cum oīnibus sed cū his qui erant inter alios alicuius auctoritatis ꝛ momēti scz cum petro iacobo ꝛ iohāne ꝛ alijs magnis. Eccl. 9°. Cum sapiētibus ꝛ prudentibus tracta ꝛc. Sed seorsum ꝛc. non q̄ turpia vel falsa cū eis tractaret ac cōferret sicuti heretici faciūt. sed quia sciebat ibi esse iudeos calūpniantes ꝓpterea quia de legalib⁹ docuerat. Et ideo ne veritas pateret calūnie cum illis seorsum contulit qui nō calūniarent. Prouerb. 25. Causam tuā tracta cū amico tuo. ꝛ secretū extraneo ne reueles ꝛc. Eccl. 8. Coram extraneo ne facias consiliū ꝛc. Sic ergo patet ꝛ materia collatiōis ꝛ persone. ¶ Sequit causa que fuit scz ne inuacuū currerem aut cucurrissem. id est ne reputarer predicasse inutiliter. Vocat autē predicationē suā cursū ꝓpter velocitatē sue doctrine. quia in modico tempore a hierusalē vsq̄ in yliricuz ꝛ vsq̄ in hyspaniā predicauit euāgeliū. Unde posset dici de eo illud. ps. Velociter curra

lit sermō eius. ꝛ. 2ᵉ. Thessal. 3°. Fratres orate ꝓ nobis vt sermo dñi currat ꝛc. Sed nūquid dubitabat ꝙ inuacuz curreret. Dicendū est ꝙ sibi nō dubitabat sed illis quibus predicauerat quia nisi ab illis firmiter tenerēt sua doctrina quantū ad illos inuacuū cucurrisset. et ideo noluit cōferre cū eis. vt dum scirent auditores ꝙ doctrina sua ꝓcordaret cū doctrina alioꝝ apostoloꝝ et approbāt ab eis firmius eius doctrinā tenerēt. ꝛ quantū ad eos non inuanū curreret. 1ᵉ. cozinth. 9. Ego sic curro nō quasi in incertum. ¶ Consequēter cū dicit. Sed neq; tytus ꝛc. Ostendit quid secutū sit ex collatōe cum aplis habita. Et ponit tria que inde secuta sunt. scz ꝙ a sua sentētia non recessit ꝛ ꝙ sue doctrine nihil superadditū fuit. ibi. Ab his autē q̄ videbant ꝛc. Tercio ꝙ sua doctrina approbata est. ibi. Sed ecōtra cū vidissent ꝛc. Circa primuz duo facit. ꝑimo ōndit ꝙ nō recessit a sua sentētia in quodaz priculari. Secōo ostendit ꝙ etiā in nullo alio recessit ab ea ibi. Sed ꝓpter introductos ꝛc. Dicit ergo. Dico ꝙ ita cōtuli cum eis de doctrina euangelij ꝙ ex hoc secutū est ꝙ doctrina mea ꝛ sentētia firma permansit scz de legalibus nō observandis scz ꝙ gentiles non cogerenē ad seruandū legalia in tantū ꝙ neq; tytus qui mecū erat cū esset etiā gentilis cōpulsus est ratiōibus eoꝝ circūcidi. sed susceptus est ab apostolis in societatē incircūcisus. Unde tūc data est sententia ab apostolis de legalibus nō obseruandis: sicut habet Act. 15. Ratio aūt quare post passionē xꝑi non debēt seruari legalia assignat a chrysostomo talis. Manifestuz est enī ꝙ instrumentū quod fit de aliqua ꝓmissione seu federe tenet tantū quousq; compleat fedus ꝛ ꝓmissio: quibus cōpletis instrumentū predictū in hoc nō tenet. Circūcisio aūt est quoddā instrumentū ꝓmissionis et federis inter deū ꝛ fideles homines. vnde ꝛ abrahā accepit circūcisionem in signū promissionis. vt dicit Gen. 17°. Et quia xꝑi peracta passione soluta fuit ꝓmissio ꝛ cōpletū fedus. ideo post passionē non tenet nec valet circūcisio. Sic ergo patet ꝙ nō recessit a sentētia sua in hoc ꝙ permitteret circūcidi tytū. ¶ Consequēter ostendit ꝙ in nullo alio etiā recessit ab ea cū dicit. Sed ꝓpter subintroductos ꝛc. Littera autem ista est diuersa in diuersis ꝛ obscura. ꝛ legit sic. Tu dicis ꝙ nō permisisti circūcidi tytū: sed quare nō permisisti? Nōne alibi permisisti tymotheū sicut legit Act. 16. Ad hoc potest sic respondere aplus. quia tūc temporis quādo tymotheus fuit circūcisus. indifferēs erat circūcisio. Utrū scz seruarē vel nō: sed modo cū ageret de tyto erat specialis questio de circūcisione quā ego dicebā non debere seruari Unde si permisissē eū circūcidi egomet diminuissem questionē ꝛ fuisset tractatū in contrariū vtpote iam determinatā. Et ideo dicit. Dico ꝙ nō solum nō permisi ipm circūcidi ab illis quibus neq; ad horaz cessimus subiectiōi scz vt gentes subderenē legi. Et hoc ꝓpter subintroductos a dyabolo vel a phariseis falsos fratres. qui se fingūt amicos. 2ᵉ. cozinth. 12. Periculū in falsis fratribus. Qui scz fratres falsi subintroierūt in locū vbi erant apli: latenter explorare. i. ad explorandū libertatē nostrā a peccato ꝛ lege. 2ᵉ. cozint. 3°. Ubi spiritus dñi: ibi libertas. Ro. 8. Non enī accepistis spiritū seruitutis ꝛc. infra 4. Ut eos qui sub lege erāt redimeret. Quā. s. libertatē habemus in xꝑo iesu. i. per fidem xꝑi. infra. 4. Non estis ancille filij sed libere. Et ad hoc subintroierūt vt in seruitutē legis ꝛ carnaliū obseruantiarū redigerent sicut ante passionē xꝑi quod nō est faciendū. quia fundamētū aliud nemo potest ponere ꝛc. 1ᵉ. cozin. 3. Et hoc vt veritas euāgelij permaneat apud vos. Quasi dicat. In nullo cessimꝰ eis ꝓpter hoc ne scz occasionē daremus eis qui sine circūcisione dicebāt vos nō posse saluari. qō est contra veritatē euangelij qō predicaui vobis. Ambro. autē aliter legit Scōm premissa enī habeē ꝙ ideo ad horā non cessit ꝓpter subintroductos. Ex quo sequit ꝙ nisi fuissent subintroducti falsi fratres cessisset eis de legaliū obseruatione. Et ideo ꝓpter hoc nō fuit quia ꝓpter hoc nō cessisset eis sed ꝓpter ipam veritatē. Ideo dicit Ambro. ꝙ littera est falsa ꝛ superfluit ibi neq;. Unde vult ꝙ nō sit ibi neq;. Et tūc est sensus. Non permisi circūcidi tytū sed tymotheuz permisi circūcidi ꝓpter subintroductos falsos fratres in loco vbi eraz cū tymotheo ꝛ alijs qui subintroierūt ꝛc. Qō cū facere nequiuissent populū in seditionē contra nos incitare moliebanē. Quibꝰ scz falsis fratribus ꝓpter hoc cessimus ad horā subiectiōi in facto circūcisionis: circūciden do tymotheū vt veritas euangelij permaneat ꝛc. que habet ꝙ nec circūcisio aliquid ꝓfert neq; ꝓpuciū: sed fides Fuit autē specialis causa quare tymotheus circūcisus fuit ꝛ nō tytus. quia tymotheus fuit ex patre gentili ꝛ matre iudea. tytus vero ex vtroq; parēte gentili. Et sententia apli erat ꝙ qui ex aliquo parēte iudeo nati fuerant circumciderenē. qui vero totaliter ex gentilibꝰ parentibꝰ nati essent nullo mndo debeāt circumcidi.

Lectio secunda.

AB his autem qui videbanē esse aliquid quales aliquādo fuerint nihil mea interest. Deus enī personaz hominis non accipit. Mihi enim qui videbantur esse aliquid nihil contulerūt: sed econtra cum vidissent ꝙ creditū est mihi euangeliuz ꝓpucij sicut ꝛ petro circūcisionis qui enim operatus est petro in apostolatuz circūcisionis operatus est ꝛ mihi inter gentes: ꝛ cū cognouissent gratiā que data est mihi: iacobus ꝛ cephas ꝛ iohānes qui videbanē columne esse. dextras dederunt mihi ꝛ barnabe societatis: vt nos in gentes: ipi autem in circūcisionē tantū: vt pauperū memores essemus Qō etiam sollicitus fui hocipm facere.

Ostenso ꝙ aplus in nullo recessit a sentētia sua in collatione ꝑdicta. hic ꝓsequēter ostendit ꝙ nihil sue doctrine per alios aplos superadditū fuit. Et circa hoc duo facit. ꝑimo enī describit conditionē aplox: nihil ei addere valentiū. Secōo ꝓsequit ꝓpositū ibi. Mihi enī qui ꝛc. Conditionē aūt illoꝝ describit ex tribus. ꝑimo ex auctozitate quā habebāt in ecclesia que est magna. Et ꝗtū ad hoc dicit. Ab his aūt ꝛc. littera defectiua est Unde debet suppleri sic. Ab his aūt scz petro ꝛ iohāne. Quasi dicat. Licet ad horā cesserim eis. nihil tū accepi ab eis potestatis vel doctrine. Et si ab his nihil accepit: multo minus ab alijs. Sed notandū est ꝙ hoc ꝙ dicit. Qui videbanē aliquid esse. si hoc intelligāt fm gratiā dei que in ipis erat. sic verū est ꝙ fm hāc magni erāt. qz quos iustificauit hos ꝛ magnificauit. vt dicit Ro. 8°. Si vero intelligāt aliqd esse fm seipos. sic falsuz est qz fm hoc nihil erant. Nam si fm se aliquid esse viderenē semper fuissent magni. qz qō per se ineſt semp ineſt. Unde cū non fuerint semp magni nō fm se videbanē aliquid esse. Secōo describit eoꝝ cōditionē ex statu eoꝝ ante cōuersionē quā habuerūt in synagoga. Et hūc statū caute ostendit fuisse abiectū ꝛ vilem. Unde dicit quales aliqñ fuerāt qz rustici pauperes ydeote ꝛ sine litteris erāt. 1ᵉ. cozint. 1. Non multi sapiētes fm carnē ꝛc. Sed quales fuerint. nihil. i. nō mea interest scz referre. Et hoc forte introducit vt cōsiderantes statū quē

illi habuerūt in synagoga q̄ nullus fuit. et statū pauli qui magnus fuit: manifeste cognoscāt q̄ paulus in sententia q̄tum ad legalia sit eis preferendus. ⁊ p̄sertim cū paulus in statu eccleste xp̄i eis equareť. ita q̄ paulus eos in statu synagoge ante conuersionem precedebat in statu: post conuersionem eis equalis erat. Unde cum agebať de synagoga magis erat standū sententie pauli q̄ aliorum. sed cum de euangelio ageretur standum erat sententie sue sicut sententie alioꝝ. Et sicut alij nō erant magni per legalia sed per xp̄m: sic ⁊ aplūs per xp̄m magnus erat in fide ⁊ nō per legalia. Tercio describit eoꝝ cōditionē ex diuina electiōe. ⁊ q̄tuz ad hoc dicit. Deus eñ personā ⁊c. Quasi dicat. Ideo magni sunt q⁊ deus eos magnificauit nō attendēs ad merita vel demerita eoꝝ. sed ad ip̄m qō facere intendit. Et ideo dicit. Deus personā hominis nō accipit. i. non cōsiderat magnā vel paruā. Sap. 6. Pusillū ⁊ magnū ipse fecit ⁊c. Sed sine personaꝝ acceptiōe ad salutem omnes vocat. non imputans illis delicta eoꝝ. ⁊ hoc quia transierūt. 2ª. corinth. 5°. Vetera transierūt ⁊c. p̄s. Nec memor ero noīm eoꝝ ⁊c. Et ideo dicit petrus. Act. 10. In veritate comperi q̄ nō est personarū acceptio ⁊c. ¶ Circa hoc sciendū est q̄ accipere personā proprie est in aliquo negocio attēdere quasi regulā ip̄ius negocij: cōditionē persone nihil facientē ad negociū. puta. cū ideo do beneficiū alicui q⁊ est nobilis siue pulcher. Nobilitas eñ seu pulchritudo nil facit ad hoc q⁊ habeat beneficiuz. Si vero cōditio persone facit ad negociū sic considerādo illaz conditionē in facto illo nō accipio personā sicut si ideo do beneficiū alicui quia bonus est ⁊ bene deseruiet ecclesie. quia bene litteratus ⁊ honestus. nō sum acceptor persone Nil ergo est p̄prie accipere personā q̄ considerare conditionē persone nil facientē ad negociū. Cum ergo deus in operibus suis ⁊ beneficijs nihil preexistēs ex parte creature respiciat. q⁊ ip̄m qō est creature est effectus sue electionis. sed respiciat solū quasi p̄ regula beneplacitū voluntatis sue scōm quā omnia operať ⁊ non scōm aliquā conditionē persone. vt dicit Ephe. 4. Manifestū est q̄ non accipit personā hominis. ¶ Consequēter descripta cōditione illoꝝ ostendit propositū scz q̄ nil ei addere potuerunt Et ideo dicit. Mihi autē qui videbanť aliquid esse nihil contulerūt. Quasi dicat. licet essent magne auctoritatis. tamē nil addiderūt doctrine mee nec potestati. quia sicut supra dictū est neq̄ ab homine accepi euangelū neq̄ per hominē didici. Glo. autez aliter legit. Quales aliquādo fuerūt ⁊c. Quasi dicat. Non pertinet ad me referre statū eoꝝ ante conuersionē quales scz fuerūt quia et hoc nihil refert cū ⁊ ego fuerim ip̄ius ecclesie etiā persecutor et tamen deus elegit me ⁊ magnificauit. ⁊ hoc quia dñs personā hominis nō ⁊c. ¶ Consequēter cū dicit. Sed ecōtra cū vidissent ⁊c. ostendit quomō eius sententia sit approbata ab ap̄lis. Et circa hoc tria facit. Primo ponit causam approbatiōis. Scōo insinuat ip̄am approbationē. ibi. Jacobus ⁊ cephas ⁊c. Tercio addit quandā conditionē approbatiōi interpositā. ibi. Tantū vt pauperes ⁊c. Causā aūt approbatiōis ponit duplicē que mouit apostolos approbare sententiā apostoli scz predicatiōis officiū apostolo iniunctū a xp̄o: ⁊ effectum iniūcti officij. ibi. Et cum cognouissent ⁊c. Circa primū p̄mo ponit officiū iniunctū q̄ mouit eos ad approbandū. Scōo officij manifestationez. ibi. Qui eñ operatus est ⁊c. Dicit ergo. Dico q⁊ illi qui videbanť aliquid esse nihil mihi cōtulerūt. sed potius cōtra opinionē aduersarioꝝ qui ascenderant ⁊tra me in hierusalē ad apostolos pro ip̄a questione. me ip̄i apostoli approbauerūt ⁊ hoc cū vidissent q⁊ creditū est mihi euangelū id est officiū predicatiōis p̄pucij. i. iunctū in circūcisis. scz gentilibus. Jere. 9. Omnes gentes habēt p̄pucū. omnis autē domus ⁊c. Sicut ⁊ petro cōmissa est auctoritas vt predicaret iudeis tantū ⁊ paulus gētibus. sed postmodū ⁊ petrus predicauit gētibus ⁊ paulus iudeis. Sed quia aliquis posset dicere. vnde cōstat nobis q⁊ tibi sit cōmissum euangeliū in gentibus. ideo interponēs dicit q⁊ per operatōes xp̄i. Sicut eñ patet q⁊ petrus accepit euangeliū a xp̄o propter mirabilia que xp̄us fecit per eū. ita patet q⁊ ego ab ip̄o accepi. p̄pter miracula que xp̄us operaťꝰ est ⁊ operať in me. Et ideo dicit. Qui operatus est petro ⁊c. id est qui petrū fecit apostolū in iudea scz xp̄us ip̄e me fecit apostolū in gentibꝰ. Et hec est causa que mouet eos Sed quia nō sufficit iniūctio ⁊ auctoritas predicandi nisi homo per bonā scientiā ⁊ discretam eloquentiā ip̄am exequať ⁊ per bonā vitam cōmendet. ideo addit vsuz sue auctoritatis seu officij effectū dicens. Et cū cognouissēt gratiā dei ⁊c. ⁊ est littera suspensiua. id est cū vidissent q⁊ gratiosa ⁊ fructuosa esset predicatio mea tūc iacobꝰ ⁊ cephas ⁊ iohānes ⁊c. In quo notať approbatio seu societas facta cū eis ⁊ paulo. Et primo ponunť persone inter quas facta est societas que sunt iacobus ⁊ cephas. id est petrus ⁊ iohannes. Et premittiť iacobus quia erat episcopus hierosolymoꝝ vbi hec facta sunt. Johānes autē iste fuit iohannes euāgelista qui nō deseruit iudeā vsq̄ ad t̄pus vespasiani qui videbāť colūne esse. Verbaphorice dicit hoc id est sustētatio totius ecclesie. Sicut eñ totū edificiū sustentaťper colūnas: ita per istos tota ecclesia iudeoꝝ sustentabať ⁊ regebať. Et de istis colūnis dicit in p̄s. Ego confirmaui colūnas eius. id est apostolos ecclesie. Cantico. 5. Crura illius colūne marmoree que fundate sunt super bases aureas. Isti scz ex vna parte vederūt dexteras societatis. id est consenserūt in societatē mihi ⁊ barnabe. In quo designanť persone ex alia parte. per hoc aūt q⁊ vederūt sibi dexteras significaťꝰ q⁊ per manꝰ se acceperūt in signū cōiunctiōis ⁊ vnitatē opinionis. Scōo ostendit societatis tenor seu cōditio cū dicit. Ut nos in gentes: ip̄i autem in circumcisionē scz predicarēt. Quasi dicat. Facta fuit inter nos coniūctio ⁊ vnio: ita tamē q⁊ sicut omnes fideles obediūt petro in circūcisione. id est in ecclesia iudeoꝝ fidelīū: ita omnes gentes qui cōuersi fuerūt ad xp̄m obedirēt barnabe ⁊ paulo. hoc tamen apposito vt nos essemus memores pauperū xp̄i qui scz vendiderāt omnia bona sua et preciū eorum ad pedes apostolorū posuerant. p̄pt̄a xp̄m pauper effecti. Quod quidē sollicitus fui hoc idē facere nō minus affectus q̄ ipsi q̄ ordinauerūt sicut apparet Ro. 15. ⁊. 1ª. coꝝ. 6. ⁊. 2ª. coꝝ. 8. ⁊. 9. Ratio aūt quare cōsuetudo primitiue ecclesie de venditiōe possessionū seruabaťꝰ in ecclesia ex circūcisione ⁊ nō in ecclesia ex gentibus hec est: quia fideles iudei cōgregati erant in hierusalē ⁊ in iudea que destruenda in breui a romanis erat vt postmodū rei p̄buit euētus. Et ideo voluit dñs vt ibi possessiones nō reseruarenť vbi permāsuri non erāt. Ecclesia vero gētiū firmanda erat ⁊ augēda. Et ideo cōsilio spiritussancti factū est vt in ea possessiones nō venderentť.

Lectio tercia.

Cum autem venisset petrus antiochiam in faciem ei restiti: quia reprehensibilis erat. Prius enim q̄ venirent quidam a iacobo cum gentibus edebat Cum autem venissent subtrahebat et segregabat se: timens eos qui ex circūcisione erāt ⁊ simulationi eius consenserunt ceteri iudei ita vt ⁊ barnabas duceretur ab eis in illaz simulationem. sed cum vidissem q⁊ non recte

ambularent ad veritatem euangelij. dixi cephe coram omnibus. Si tu cum iudeus sis: gentiliter viuis ⁊ non iudaice: quomodo gentes cogis iudaizare.

Supra apostolus ostendit q̄ ipse nil vtilitatis accepit ex collatiõe habita cũ dictis apostolis: hic vero ostendit q̄ ipe alijs profuit. Et primo ostendit quomodo ꝓ fuit petro in corrigendo eũ. Secũdo manifestat ea que dixit ibi. ℣ltius enim q̄ veniret ⁊c. Dicit ergo. Vere ipi mihi nihil contulerũt sed ego potius contuli eis: et ſpecialiter petro quia cũ venissẽt petrus antiochiã vbi erat ecclesia gentiũ ego restiti ei in faciem. id est manifeste. Eccl. 4°. Ne reuereaˢ proximũ in casu suo: ne retineas verbum ⁊c. Vel in faciem. id est nõ in occulto tanquã detrahens et timẽs. sed publice ⁊ vt par ei. Leuit. 19. Non oderis fratrẽ tuum in corde tuo: sed publice argue eum ⁊c. Et hoc ideo quia reprehensibilis erat Sed cõtra quia hoc fuit post acceptam gratiã spiritus sancti. sed post gratiam spiritussancti nullo modo peccauerũt apostoli. Respondeo: dicendũ est q̄ post gratiaz spiritussancti nullo modo peccauerunt mortaliter apostoli. ⁊ hoc donũ habuerunt per potentiã diuinam que eos confirmauerat. ꝑs. Ego confirmaui columnas eius ⁊c. ℙeccauerũt tamẽ venialiter ⁊ hoc fuit eis ex fragilitate humana. 1ᵉ. Joh. 1°. Si dixerimus quia peccatũ non habemus scilicet veniale. ipi nos seducimus ⁊c. Q̄ vero dicitur in glo. Restiti ei tanquã par. Dicendũ est q̄ apostolus fuit par petro in executione auctoritatis non in auctoritate regiminis. Ex predictis ergo habemus exemplum prelati quidem humilitatis: vt non dedignentur a minoribus ⁊ subditis corrigi: subditi vero exemplũ zeli et libertatis vt non vereantur prelatos corrigere presertim si crimen est publicũ ⁊ in periculuz multitudinis vergat. ¶ Consequẽter aũt cũ dicit. ℙriusq̄ veniret ⁊c. manifestat ea que dixit. Et primo hoc quod dixit eum reprehensibilẽ esse. Secundo vero hoc quod dixit petrum reprehendisse. ibi. Sed cum vidissem ⁊c. Circa primũ tria facit. ℙrimo ostendit quid petrus sentiebat. Secundo quid faciebat ibi. Cum autez venissẽt ⁊c. Tercio quid inde sequebatur. ibi. Et simulationi eius ⁊c. Dicit ergo circa primũ. q̄ petrus sentiebat legalia non esse seruanda. Et hoc facto ostendebat quia priusq̄ venirent quidam iudei scilicz zelantes pro legalibus a iacobo hierosolymitane ecclesie episcopo. edebat scilicz petrus cum gentibus. id est indifferenter vtebatur cibis gẽtilium. ⁊ hoc faciebat ex instinctu spiritussancti qui dixerat ei. Quod deus sanctificauit tu ne cõmune dixeris vt habetur Actu. 10. Ut ipe ibidez dixit iudeis, qui contra eum insurrexerunt quia cum incircumcisis comedisset quasi rationem reddens. Quid autem faciebat ostendit dicens: q̄ cum erat cum iudeis subtrahebat se a consortio fidelium qui fuerant ex gentibus: adherens iudeis tantum. ⁊ congregans se cum eis. Et ideo dicit. Cum autem venissent scilicz a iudea subtrahebat se ℙetrus a gentibus conuersis. et segregabat se ab eis. Et hoc ideo: quia erat timens eos qui ex circumcisione erant. id est iudeos. non quidem timore humano siue mundano sed timore charitatis ne scilicet scandalizarentur sicut dicitur in glo. Et ideo factus est iudeis tanquã iudeus: simulans se cum infirmis idẽ sentire sed tamen inordinate timebat quia veritas nunquã dimittenda est propter timorem scãdali. Quid autem ex hac simulatione sequebatur subdit dicens: q̄ simulationi eius scilicz petri consenserũt ceteri iudei qui erant antiochie discernentes cibos et segregantes se a gentibus cum tamen ante simulatiõem huiusmodi hoc non fecissent. Et non solum illi consenserunt petro: sed ita fuit illa simulatio in cordibus fidelium. vt etiam barnabas qui mecum erat doctor gentium ⁊ contrarium secerat ⁊ docuerat duceretur ab eis in simulationem subtrahens se ab eis scilicet gentibus. Et hoc ideo. quia scõm quod dicitur Eccleſ. 10. Qualis est rector ciuitatis ⁊c. ⁊ ibidem. Scõm iudicem populi ⁊c. ¶ Consequenter cum dicit. Sed cum vidissem ⁊c. manifestat ea que dixerat de reprehensione pauli qua petrum reprehendit. Et circa hoc tria facit. ℙrimo ponit causam reprehensionis. Secundo reprehendendi modum. Tercio reprehensionis verba. Occasio autem reprehensionis est non leuis sed iusta ⁊ vtilis scilicz periculum euãgelice veritatis. Et ideo dicit. Sic petrus reprehensibilis erat. sed ego solus cum vidissem q̄ non recte ambularent illi qui sic faciebant ad veritatem euangelij. quia per hoc peribat veritas si cogerẽtur gentes seruare legalia vt infra patebit. Q̄ autem recte non ambularent ideo est. quia veritas maxime vbi periculum immi net debet publice predicari: nec fieri contrarium propter scandalum aliquorum. Mathei. 10. Quod dico vobis in tenebris dicite in luuine. Esaie. 26°. Semita iusti recta est rectus callis iusti ad ambulandũ. Modus autem reprehendendi fuit conueniens quia publicus ⁊ manifestus. Unde dicit. Dixi cephe. id est petro coram omnibus quia simulatio illa in periculum omniũ erat. 1ᵉ. Thymo. 5. ℙeccatum coram omnibus argue Quod intelligendum est de peccatis manifestis ⁊ non de occultis: in quibus debet seruari ordo fraterne correctionis. Cuiusmodi autem verba apostolus dixerit petro cum eum reprehenderet subdit dicens. Si tu iudeus cum sis ⁊c. Quasi dicat. O petre: si tu cum iudeus sis natione et genete gentiliter ⁊ non iudaice viuis. id est gentium ⁊ non iudeorum ritum seruas cum scias et sentias discretionem ciborum nihil conferre. quomodo cogis gentes non quidem imperio sed tue conuersationis exemplo iudaizare. Et dicit cogis. quia scõm q̄ leo papa dicit. Validiora sunt exempla q̄ verba. Jn hoc ergo paulus reprehẽdit petrum q̄ cum ipe esset instructus a deo cum iudaice non viueret ne cibos discerneret. Actuũ. 10. Quod deus sanctificauit tu ne cõmune dixeris. Ipse contrarium simulabat. Sciendum est autem q̄ occasione istorum verborũ non parua controuersia est orta inter hieronymũ ⁊ augustinũ. Et scõm q̄ ex eorum verbis aperte colligitur. in quattuor discordare videntur. Et primo in tempore eorum quando scilicet seruari debuerunt. Nam hieronymus duo tempora distinguit. vnũ ante passionez christi: aliud post passionẽ Ault ergo hieronymus q̄ legalia ante passionem christi viua erant. id est habentia virtutem suam. inquantũ scilicz per circumcisionem tollebatur peccatum originale ⁊ per sacrificia ⁊ hostias placabatur deus. Sed post passionem non solum dicit ea non fuisse viua vel mortua sed quod plus est ea fuisse mortifera. et q̄ quicunq̄ post passionem xp̄i ea seruauit peccauit mortaliter. Augustinus vero distinguit tria tempora. Unum tempus ante passionem xp̄i ⁊ concordans cum hieronymo dicit isto tempore legalia viua fuisse. Aliud tempus est post passionem xp̄i immediate ante gratiam diuulgatã

sicut tempus apostolorum in principio: in quo tempore dicit augustinus legalia mortua fuisse: sed tamen non mortifera iudeis conuersis: dummodo ipsa seruantes spem in eis non ponerent. ita q̄ etiam xp̄i iudei ea seruantes tunc non peccarent. Si vero in eis spem posuissent quicunq̄ conuersi ea seruantes peccassent mortaliter. quia si posuissent in eis spem quasi essent necessaria ad salutem quantū in eis erat euacuassent gratiam xp̄i. Aliud tempus dicit esse post veritatem et gratiam xp̄i diuulgatam. ⁊ in isto tempore dicit ea mortua ⁊ mortifera omnibus ea seruantibus. Ratio autem dictorum est quia si iudei statim post conuersionem fuissent prohibiti ab obseruantijs legalium: visum fuisset eos pari passu ambulare cum ydolatris: qui statim ab ydolorū cultura prohibebant ⁊ legalia nō fuisse bona sicut nec ydolatriā. Et ideo instinctu spiritussancti permissum est vt legalia modico tempore seruarentur ea intentione que dicta est. vt per hoc ostenderetur legalia tūc bona fuisse. Unde dicit Augustinus q̄ per hoc ostendebatur q̄ mater synagoga cum honore deducenda ad tumulum erat. dum non statim post passionem xp̄i legalia prohibita sunt. Quicūq̄ vero non eo modo ipa seruaret nō honorare matrem synagogam: sed eam extumularet. Secūdo discordant predicti hieronimus ⁊ augustinus de obseruatione legalium quantuz ad ipos apostolos. Hieronymus enim dicit q̄ apostoli nunq̄ seruabant legalia sed simulauerunt se seruare vt vitarent scandaluz fidelium: qui fuerant ex circumcisione. Et hoc quidem modo dicit simulasse paulum: quando persoluit votum in templo hierosolymitano. vt habetur Act. 21°. quādo circumcidit tymotheū. vt habetur Actu. 16. Et quādo a iacobo monitus quedam legalia suscepit. vt habetur Act. 15°. Et hoc quidem facientes non deludebant alios. quia faciebāt hoc non intendentes legalia seruare sed propter aliquas causas sicut q̄ quiescebāt in sabbato non propter obseruantiam legis sed propter quietem. Item abstinebant ab immūdis scōm legem non propter obseruantiam legis sed propter alias causas vtpote propter abominationez ⁊ aliquid huiusmodi. Augustinus vero dicit q̄ apostoli seruabāt ipsa legalia ⁊ hoc intendentes sed tamen non ponentes in eis spem quasi essent necessaria ad salutem. Et hoc quidem licebat eis quia fuerunt ex iudeis. Ita tamen q̄ hec seruarent ante gratiam diuulgatam. vnde sicut eo tempore alij iudei conuersi sine periculo seruare poterant absq̄ eo q̄ in eis spem ponerent ita ⁊ ipi. Tercio discordāt de peccato petri. Nam hieronymus dicit in simulatione predicta petrum non peccasse. quia hoc ex charitate fecit ⁊ non ex aliquo timore mundano vt dictum est. Augustinus vero dicit eum peccasse venialiter: tamen hoc propter indiscretionem quam habuit nimis inherendo huic parti scilicz iudeorū ad vitandum eorum scandalum. Et validius argumētum augustini contra hieronymū est quia hieronymus adducit pro se septē doctores quorum quattuor scilicz laudicensem. alexandrum. origenem. ⁊ didimū excludit augustinus vtpote de hereſi infames. Alijs vero tribus opponit tres quos pro se ⁊ p sua oppinione habet scilicz. ambrosium. cyprianum. et ipm paulum qui manifeste dicit q̄ reprehensibilis erat petrus. Si ergo nephas est dicere in scriptura sacra aliquod falsum contineri non erit phas dicere petrum reprehensibilem non fuisse. Et propter hoc verior est opinio ⁊ sententia augustini quia cū dictis apostoli magis concordat. Quarto discordant in reprehensione pauli. Nam hieronymus dicit q̄ paulus vere non reprehendit petrum: sed simulatorie sicut et petrus simulatorie legalia seruabat. vt scilicet petrus nolens scandalizare iudeos simulabat se legalia seruare: ita paulus vt non scandalizaret gētes ostenderet sibi displicere quod petrus faciebat ⁊ simulatorie eum reprehendit: facientes hoc quasi ex condicto vt vtrisq̄ fidelibus sibi subditis prouiderent. Augustinus vero dicit sicut petrum vere seruasse legalia: ita dicit paulum eum vere reprehendisse ⁊ non simulatorie. Sed ⁊ petrus quidem seruando peccauit. quia inde erat scandalum apud gentiles a quibus se subtrahebat. Paulus vero non peccauit reprehendendo: quia ex eius reprehensione nullum scandalum sequebatur.

Lectio quarta.

Nos natura iudei ⁊ non ex gentibō peccatores. Scientes autez q̄ non iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidem iesu christi ⁊ nos in christo ihesu credimus vt iustificemur ex fide christi et non ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis nō iustificatur omnis caro.

Supra ostendit veritatem doctrine apostolice predicate per eum ex auctoritate aliorū apostolorum: hic ostendit idem ex eorum conuersatione et exemplo. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum per apostolorum conuersationem. Secundo aduersantium obiectionem. ibi. Si querentes iustificare ⁊c. Circa primuz tria facit. Primo premittit apostolorum conditionem. Secundo insinuat eorum conuersationem. ibi. Scientes autem q̄ non iustificatur ⁊c. Tercio infert intentam conclusionem. ibi. Propter quod ex operibus legis ⁊c. Conditio autem apostolorum et etiam ipsius Pauli hec est: q̄ scōm naturalem originem ex iudeis processerunt. Et hoc est quod dicit. Nos scilicet ego et apostoli alij sumus natura. id est naturali origine iudei non proseliti. 2°. cozinthioz. 11. Hebrei sunt ⁊ ego ⁊c. Et hec est magna laus quia vt dicitur Johan. 4°. Saluz ex iudeis est. Et non ex gentibus peccatores. id est non sumus peccatores vt gentes ydolatre ⁊ immunde. Sed contra est quod dicitur. 1°. Johānis. 1°. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus ⁊c. ergo iudei sunt peccatores. Respondeo. dicendum est q̄ aliud est peccantem esse aliud peccatorem. Nam primum denominat actum scōm vero promptitudinem siue habitum ad peccandum. Unde scriptura iniquos et grauibus peccatorum sarcinis oneratos peccatores appellare cōsueuit. Judei ergo propter legem superbientes: quasi per eam coherciti a peccatis: gentes que sine freno legis erant ⁊ ad peccandum prone peccatores vocabant. Epheſioz. 4. Non circumferamur omni vento doctrine ⁊c. Cum ergo dicat apostolus: non ex gentibus peccatorum exponitur. id est non sumus de numero peccatorum qui sunt inter gentiles ⁊c. Consequenter cum dicit. Scientes autem q̄ non iustificat homo ⁊c. Pos-

nit apostolorum conuersationem. que quidem non est in legalibus sed in fide christi. Et circa hoc duo facit. Primo exprimit rationem apostolice conuersationis. Secundo ponit ipsam apostolicam conuersationē ibi. Et nos in christo ꝛc. Erat ergo apostolica conuersatio in fide et non in legalibus. Cuius ratio est: quia licet fuerimus iudei natura et in legalibus nutriti: tamen scientes pro certo q non iustificatur homo ex operib⁹ legis id est per opera legalia nisi per fidem iesu christi. ideo deserentes illam: conuersamur in preceptis fidei Ro. 3. Arbitramur enim hominem iustificari per fidez sine operibus legis Act. 4. Non est aliud nomen. ꝛc. Sed contra enim Ro. 2. dicitur. Non enim auditores legis iusti sunt apud deum. sed factores legis iustificabuntur ꝛc. Videt ergo q ex operib⁹ legis iustificet homo. Respondeo. dicendum est q iustificari potest dupliciter accipi scilicet iusticiā exequi ⁊ iustū fieri. Primo autem mō homo iustificat qui opera iusticie facit. Non autem iustus fit aliquis nisi a deo per gratiam. Sciendum est ergo q opera legis quedam erant mozalia: quedam vero cerimonialia. Mozalia autē licet cōtinerentur in lege: nō tamen poterunt proprie dici opera legis cum ex naturali instinctu ⁊ ex lege naturali homo inducatur ad illa. Sed cerimonialia dicuntur proprie opera legis. Quantūcūq; ergo homo quo ad executionē iusticie ex mozalibus iustificetur ⁊ etiam ex cerimonialibus inquantū seruare ea est opus obedientie et ad mala pertineat. et sic accipitur scōm dictum apostoli ad Ro. 2. Quantum vero ad iustuz fieri ex operibus legis non iustificari homo p hec. videtur quia sacramenta vetris legis non conferebant gratiam. infra 4. Conuersi estis ad egena elementa id est gratiam nō conferentia. neq; gratiam in se continentia. Sacramēta vero noue legis licet sint elementa materialia: non tamen sunt elementa egena. quia in se gratiam continent. Unde et iustificare possunt. Si qui autē in veteri lege iusti erant nō erant iusti ex operibus legis. sed solum ex fide christi. quē deus ꝓposuit propiciatorē p fidem. vt dicitur Ro. 3. Unde ⁊ ipsa sacramenta veteris legis non fuerunt nisi quedā protestationes fidei christi sicut ⁊ nostra sacramenta: sed, differenter. qz illa sacramenta gratiam christi configurabant quasi futuraz. nostra autem sacramenta protestanē quasi continentia gratiam presentem. Et ideo signanter dicit. q ex operibus legis non iustificatur homo nisi per fidē iesu christi. quia et si olim aliqui seruātes opera legis iustificarentur. non tamen hoc erat nisi per fidem iesu christi. Ex hac autem scientia apostolorum quaz habebant q iustificatio non est per operationem legis: sed per fidez christi. concludit conuersationem apostolorum eligentium fidem christi: ⁊ dimittentium opera legis. Unde sequitur. Et nos in christo iesu credimus. quia vt dicitur Act. 4. Non est aliud nomen datum ꝛc. Unde sequitur. Ut iustificemur ex fide christi Ro. 5. Justificati ergo ex fide ꝛc. Et ne aliquis credat q simul cum lege christi opera legis iustificent. subiungit. Et non ex operibus legis. Roma. 3. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem ꝛc. Et ex hoc concludit principale intentum dicens q si apostoli qui sunt naturaliter iudei non querunt iustificari per opera legis: sed per fidem. quia non iustificatur omnis caro ex operib⁹ legis. nec homo potest iustificari per opera legis. Sumitur etiā hic caro pro homine scilicet pars pro toto. sicut Esa. 40. Videbit omnis caro salutare dei nostri. Dicens autem. Propter quod. ꝛc. Concludit quasi a maiori. Magis enim videtur naturale q iudei per opera legis q̄ per fidem iustificarentur. sed hoc nō est. Quare ꝛc.

Lectio quinta.

Quod si querentes iustificari. in christo inuenti sumus et ipsi peccatores: nunquid christus peccati minister est? Absit. Si enim que destruxi iterum reedifico: preuaricatorem me constituo.

Postq̄ ap̄lus ostendit per cōuersationē apostolorū legalia non esse obseruanda quod ipse dicebat: hic mouet questionem in contrarium. Et circa hoc tria facit. Primo mouet questionem. Secundo soluit eam ibi. Absit. ꝛc. Tertio solutionez eius manifestat ibi. Ego enim per legem ꝛc. Primum dupliciter potest exponi scēdum glosam. Primo sic. Posset enim aliquis dicere q apostoli deserentes legem: viuendo ad fidem christi peccassent. Sed ex hoc apostolus introducit quasi quoddam inconueniens scilicet christum esse auctorem peccati. q homines ad suam fidem vocat. Et hoc est quod dicit. Q id est sed si nos apostoli querentes iustificari in ipso id est per ipsum scilicet christum: inuenti sumus id est manifeste cōprobamur et ipsi apostoli peccatores propter legis dimissionem: nunquid christus est ministrer peccati id est introducens nos ad peccandum qui nos a statu legis ad suam fidem vocauit. infra. 4. Factum sub lege vt eos qui sub lege erāt redimeret scilicet ab onere legis. Respondet apostolus. Absit. quia magis est minister iusticie. Roma. 5. Per vnius obedientiam iusti constituuntur multi. 1. Pe. 2. Qui peccatum non fecit ꝛc. Et q christus nō sit minister peccati abstrahēs a lege veteri patet. q uia si egoipse que destruxi scilicet superbiam gloziantem de lege iterum reedifico volens redire ad gloziandum de lege preuaricatorem meipsum constituo: resūmens que destruxi. 2. Pe. 2. Canis reuersus ad vomitū ꝛc. Josue. 6. Maledictus homo q̄ reedificauerit iericho. Dicit autem que destruxi non ipsam legē vt manichei volunt. qz lex sancta est. Ro. 7. Sed superbiam de lege qua dicitur Ro. 10. Querentes suam iusticiam statuere ꝛc. Siquis autem obijciat q cum ipse olim destruxerit fidem christi preuaricatorem se faciebat eam edificans. patet responsio. quia fidem christi conatus fuit quidem destruere. sed non preualuit propter veritatem Act. 9. Quid me persequeris. durū est tibi ꝛc. Sed superbia legis vana erat: et ideo destrui poterat: ⁊ reedificanda non erat. Secundo modo potest exponi vt qō dicit. Inuenti sumus ⁊ ipsi peccatores vt referatur non ad dimissionem legis sicut nunc expositum est. sed magis ad ipsam legis obseruantiam. Manifestum enim est q quicumq; querit iustificari profitetur se non esse iustuz sed peccatorem. Est ergo sensus. Si nos querentes iustificari in christo ex hocipso q queri mus iustificari inuenti sumus id est ratione comprobamur et ipsi peccatores fuisse propter hoc q legem

obseruabam⁹ nunquid iesus christus minister peccati est vt scilicet mandauerit homines post suam passionē legalia obseruare quod sine peccato fieri non potest. Et attendendus est q̄ hec expositio procedit scōm opinionem Hieronymi qui ponebat statim post passionem christi legalia fuisse mortifera. Tertio modo potest exponi vt quod dicit. Inuenti sumus ꝛ ipsi peccatores: pertineat quidem ad statum quo lex obseruabat. non tamen q̄ ipsi offenderent propter legis obseruantiam: sed propter legis defectum que peccatum auferre non poterat vt sit sensus. Si querentes iustificari in ipso inuenti sumus ꝛ ipsi peccatores id est peccatum habentes: lege peccatum non auferente ſm illud Ro.3. Causati sumus iudeos et grecos omnes sub peccato esse. Nūquid iesus christus peccati minister est vt reducat nos ad obseruantiam legis in qua sub peccato eram⁹. Et hec expositio procedit scōm expositionem Augustini. Et respondet scōm vtramq; expositionem. Absit. quia ego destruxi legem carnaliter intellectaz spiritualiter iudicando et docendo. Unde si iterum vellem reedificare carnalis legis obseruantias: essem preuaricator legis spiritualis. Potest ꝛ quarto modo sic exponi. Dixeram hominem non iustificari ex operibus legis. Posset aliquis dicere q̄ nec etiam per fidem christi. quia multi post fidem christi acceptam peccant. Et hoc est quod dicit. Si querentes iustificari in christo: id est per fidem christi inuenti sumus post fidem christi susceptam etiam ipsi nos fideles peccatores id est in peccatis viuentes. nūquid iesus christus minister peccati est ꝛ damnationis. sicut minister veteris legis est minister peccati ꝛ damnationis. Non q̄ lex induceret ad peccatum. sed occasionaliter. quia prohibebat peccatum ꝛ non conferebat gratiam adiuuantem ad resistendum peccato. Unde dicitur Roma.7. Occasione accepta peccatum per mandatuz ꝛc. Sed christus dat gratiam adiuuantem. Joh.1. Gratia ꝛ veritas per iesum christum facta est. Unde nullo modo est minister peccati nec directe nec occasionaliter.

Lectio sexta

Ego enim per legem legi mortuus sum. vt deo viuam: christo cō fixus sum cruci. Viuo autez iam non ego: viuit vero in me christus. q̄ autē nūc viuo in carne: in fide viuo filij dei. qui dilexit me ꝛ tradidit semetipsum pro me. Non abijcio gratiaz dei. Si enim per legē iusticia. ergo gratis christus mortu⁹ est.

Hic apostolus solutionem superius assignatam manifestat. ꝛ primo ponit solutionis manifestationem. Secundo concludit principale intentum ibi. Non abijcio gratiam dei ꝛc. Sed attendendum est q̄ apostolus inquirendo procedens nullum dubium indiscussum relinquit. Et ideo verba eius licet videantr intricata tamē si diligenter aduertant: nihil sine causa dicit. ꝛ hoc apparet in verbis ꝓpositis. Ubi tria facit. Primo manifestat solutionem. Secundo explicat solutionis manifestationē ibi. Christus crucifixus est ꝛc. Tertio removet dubitationem ibi. Q̄ autē viuo ꝛc. Quia ergo apostolus dixerat. Si enim que destruxi ꝛc. q̄ intelligitur ō veteri lege. posset enim ab aliq̄ reputari legis destructor ꝛ per ꝓsequēs iniqu⁹ scōm illud. pō. Dissipauerunt iniqui legem tuam. Ideo apostolus vult ostendere quomodo legem destruat ꝛ tamen nō est iniquus dicens. Ego enim per legem ꝛc. Ubi sciendū est q̄ aliquis dissipat legem per ipam legem ꝛ talis est preuaricator legis non iniquus. Dissipatur autē lex per legez quando in lege datur aliquod preceptū locale seu temporale: vt scilicet lex illa tali tempore seu tali loco seruetur. ꝛ hoc ipsum exprimat in lege. Si quis in illo tempore seu in illo loco lege non vtitur destruit legem per ipam legem. ꝛ hoc modo apostolus destruxit legem. Unde destruxi inquit quodāmodo legem tamen per legem: quia ego mortuus sum legi per legem id est p auctoritatem legis ipam dimisi quasi legi mortuus. Auctoritas enim legis per quam mortuus est legi in multis sacre scripture locis habetur. Jere.31. tamē sub aliis verbis. Confirmabo testamentum nouum super domum israel ꝛc. Deut.18. Prophetam suscitabit dominus de fratribus vestris ꝛc. Et multe alie. Nō est ergo transgressor apostolus legem destruendo. Uel aliter. Ego per legem scilicet spiritualem mortuus sum legi carnali. Tunc enim mortitur legi quando abijcit legē. solutus a lege iuxta illud. Ro.7. Mortuo viro soluta est mulier a lege viri. Inquantū vero apostolus subiectus erat legi spirituali dicit se mortuū legi id est solutum a legis obseruatione Ro.8. Lex spiritus vite ꝛc. Alius modus dimittendi legem sine preuaricatione est se potest. quia videlicet lex aliqua est scripta in carta. et tunc dicitur lex mortua. et est in mente legislatoris: ꝛ tunc dicitur lex viua. Constat autem q̄ si aliquis ſm verbum legislatoris operaretur contra legez: et solueret legem et solueretur a lege mortua. et seruaret legez viuam scōm imperium legislatoris. Dicit ergo scōm hoc. Mortuus sum legi scripte et mortue id est solutus sum ab ea vt deo viuaz. id est motus meos scōm directa ipsius dirigam. ꝛ ad honorem eius ordiner. Lex em̄ statuta in scriptis aliquid tradit propter extraneos ꝛ eos qui ab eo verbotenus audire non possunt. sed his qui coram eo sunt non dicit eam scriptis sed verbo tantum. A principio enim homines infirmi erant: ad deum accedere non valentes. Et ideo necesse fuit eis precepta legis in scriptis dare: vt per legem quasi per pedagogum manuducerentur ad hoc q̄ a deo precepta eius audirent scōm q̄ dicitur infra .3. Lex pedagogus noster fuit in christo. ꝛc. Sed post q̄ habemus accessum ad patrem per christum vt dicitur Roma.5. Non instruimur per legem de mandatis dei: sed ab ipso deo. Et ideo dicit. Per legem manuducentem mortuus sum legi scripte vt viuam deo scilicet ipsi factori legis id est vt ab ipso instruar ꝛ dirigar. ¶ Consequēter cum dicit. Christo confixus sum ꝛc. explicat que dixit. Dixerat autem q̄ est mortuus legi et q̄ viuit deo: Et ista duo manifestat. Et primo q̄ sit mortuus legi per hoc quod dicit. Christo confixus sum cruci. Secūdo q̄ viuit deo cum dicit. Viuo ego: iam non ego ꝛc. Et primum quidem potest exponi dupliciter. Uno mō sicut in glosa sic. Quilibet homo scōm carnalem originem nascitur filius ire. Ephe.scōo. Eramus enim natura filij ire ꝛc. Nascitur etiam in vetustate peccati. Baruch.3. Inueterasti in terra aliena ꝛc. Que quidem vetustas peccati tollitur per crucem christi. et confertur nouitas vite spūalis. Dicit ergo apl̄us. Christo

confixus sum cruci id est cōcupiscentia seu fomes peccati ꝛ oīe huiusmōi mortuū ē i me ꝙ crucē christi. Ro. 6. Vetus homo noster simul crucifixus est ꝛc. Item exquo cum xpo cōfixus sum cruci ꝛ mortuus sum peccato ꝛ xps resurrexit: cum resurgente etiam resurrexi. Ro. 4. Traditus est ꝛc. Sic ergo xpus in nobis renouat vitaz nouā destructa vetustate peccati. Et ideo dicit. Viuo autē id ē quia christo confixus sum cruci: vigorem bene operandi habeo iam non ego ſm carnem: quia iam non habeo illā vetustatē quam prius habui. Sed viuit in me christus id est nouitas que ꝙ christuz nobis data est. Vel aliter. Ho mo ꝛtum ad illud dicitur viuere in quo principaliter firmat suum affectū ꝛ in quo maxime delectat. Unde ꝛ homines qui in studio seu in venationib⁹ maxime delectantur dicunt hoc eorum vitam esse: quilibet autē homo habet quendā priuatum affectum quo querit quod suuz est dum ergo aliquis viuit querens tantum quod suum est. soli sibi viuit. cum vero querit bona aliorum dicit etiam illis viuere. Quia ergo apostol⁹ ꝓprium affectum deposuerat ꝙ crucem christi: dicebat se mortuū ꝓprio affectu dicēs: Christo ꝯfixus suz cruci id est ꝙ crucē christi remotus est a me ꝓprius affectus siue priuat⁹. Unde dicebat infra vltimo. Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri ꝛc. 2. cozin. 5. Si vnus ꝓ oībus mortu⁹ ē ḡ oēs mortui sunt. Et ꝓ oībus mortu⁹ est christus. vt ꝛ qui viuunt iam nō sibi viuāt sed ei. ꝛc. Viuo aūt .i. iam nō viuo ego quasi in affectu habēs ꝓprium bonū. sed viuit in me christus id ē tantū christū habeo in affectu. ꝛ ipse christus est vita mea. Phil. 1. Mihi viuere christus est ꝛ mori lucrū ¶ Consequēter autē cum dicit. Q autē nunc viuo ꝛc. respondet dubitationi que poterat esse duplex ex premisso verbo. Una est quomō ipse viuit ꝛ non est ille scz qui viuit. Secunda quomō confixus est cruci. Et ideo hec duo aperit. Et primo primū quomō scz viuit ꝛ non ipse viuit dicens. Q autem nunc viuo carne ꝛc. Ubi notandū est ꝙ illa ꝓprie dicūtur viuere que mouēt a principio intrinseco. Anima autē pauli constituta erat inter deum ꝛ corpus. et corpus quidē viuificabat ꝛ mouebatur ab anima pauli. sed anima eius a christo. Quantū ergo ad vita m carnis viuebat ipse paulus. Et hoc est qō dicit. Q autez nunc viuo in carne id est vita carnis: sed quantū ad relationem ad deum christus viuebat in paulo. Et ideo dicit In fide viuo filij dei per quā habitat in me ꝛ mouet me. Habacuc. 2. Justus autē meus ex fide viuit. Et nota ꝙ dicit In carne non ex carne. quia hoc malum est. Secundo ostendit ꝙ confixus est cruci dicens. Quia amor christi quē ostendit mihi in cruce moriens ꝙ me facit vt semper ei configar. Et hoc est quod dicit. Qui dilexit me. 1. Jo. 4. Ipse prior dilexit nos. Et intantū dilexit me ꝙ tradidit semetipsum ꝙ me ꝛ non aliud sacrificiū. Apoc. 1. Dilexit nos ꝛ lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Eph. 5. Sicut christ⁹ dilexit ecclesiaz ꝛ semetipsum tradidit ꝙ ea ꝛc. Sed attēdendū ē ꝙ ipse fili⁹ tradidit se: et pater tradidit filiū Ro. 8. Qui ꝓprio filio nō pepcit: sz ꝓ nobis omnibus tradidit illum. Et iudas tradidit eum vt dicitur Matth. 26. Et totum vna res est: sed non vna intentio: quia pater ex charitate. filius ex obedientia simul ꝛ cum charitate. iudas vero ex proditione. ¶ Consequenter cum dicit. Non abijcio gratiam dei ꝛc. infert cōclusionem principalem. Et primo inducit conclusionem. Secundo manifestat modum. Dicit ergo. Exquo tantaz grāz recepi a deo ꝛ tradidit se ꝛ ego viuo in fide filij dei: non abijcio gratiam filij dei id est non repudio nec ingratum me exhibeo. 1. cozin. 15. Gratia dei in me vacua non fuit ꝛc. Unde ꝛ alia littera habet. Nō sum ingratus gratie dei Heb. 12. Contemplantes ne quis desit gratie dei scilicz per ingratitudinem se indignum fatendo. Mod⁹ autem abijciendi et ꝛ ingratitudinis est si dicerem ꝙ lex esset necessaria ad iustificandū. Et ideo dicit. Si eīm ꝙ legem iusticia: ergo christus gratis est mortuus id est si sufficiens sit lex id est opera legis sufficiūt ad iustificandū hominē christus sine causa mortu⁹ est ꝛ frustra. qz ad hoc mortuus est vt nos iustificaret. 1. Pe. 3. Christus semel ꝙ peccatis nostris mortuus est ꝛc. Q si hoc ꝙ legem fieri posset superflua fuisset christi mors. Sz nō gratis mortuus nec inuacuū laborauit vt dicit Esa. 49. Quia per ipsuz solū gratia iustificās ꝛ veritas facta est vt dicit Jo. 1. Si qui autē ante passionez christi iusti fuerūt hoc etiā fuit ꝙ fidem xpi venturi in quez credebant ꝛ in cuius fide saluabant.

Capitulum tertium.

O Insensati galathe quis vos fascinauit nō obedire veritati: Ante quoz oculos iesus christus ꝓscriptus est ꝛ in vobis crucifixus.

Supra confutauit aplus vanitatez ꝛ mutabilitatē galatharum ꝙ auctoritatē euangelice doctrine ostendens suā doctrinam auctenticam fuisse ab alijs apostolis: hic vero ꝙ rationes ꝛ auctoritates ostendit hoc idez scz ꝙ legalia nō sunt seruanda. Et hoc dupliciter. Primo ex insufficientia legis. Secundo ex dignitate eorum qui ad christū conuersi sunt. ꝛ hoc quarto capi. ibi. Dico autez quanto tempore ꝛc. Circa primum duo facit. Primo premittit obiurgationem. Secundo prosequitur suam probationem ibi. Hoc solum a vobis volo ꝛc. Circa primum duo facit. Primo obiurgat eos attendens eorum fatuitatez. Secundo rationē obiurgationis assignat ibi. Ante quorū oculos ꝛc. Primo ergo eos de fatuitate obiurgat vocans eos insensatos. Unde dicit. O insensati ꝛc. insensatus autē proprie dicitur qui sensu caret. Sensus autez spiritualis est cognitio veritatis. qui ergo veritate caret proprie insensatus dicit. Mat. 15. Et vos sine intellectu estis. Sap. 5. Nos insensati vitam illoꝝ ꝛc. Sed contra Matth. 5. dicitur. Qui dixerit fratri suo fatue ꝛc. Sed fatuus idem est qō insensatus. Ergo apostolus reus est gehenne ignis. Sed dicenduz est vt augustinus dicit ꝙ intelligendū est si dixerit sine causa ꝛ animo vituperādi: sed apostol⁹ ex causa dixit ꝛ animo corrigendi. Unde dicitur in glosa. Hoc dolendo dicit. Secundo cum dicit. Quis vos fascinauit ꝛc: ostendit modum quo insensati erant effecti. Ubi notandum est ꝙ insensatus fit ali quis multis modis. Vel quia non proponitur sibi aliqua veritas quā cognoscere possit. Vel quia ꝛ si proponaē sibi tamen nunquā eam acceptat. Vel quia veritatem propositam vel acceptam deserit a via veritatis recedens. et tales erant isti galathe qui veritatem fidei quam acceperāt deserentes veritatez propositam rēnuerunt. supra. 1. Miror ꝙ tam cito ꝛc. Et iō istum gradū insensationis in eis reprehendit dicens: Quis vos fascinauit ꝛc. Ad sciendum autem quid sit fascinatio. sciendum est ꝙ scōm glosam fascinatio proprie dicitur ludificatio sensus: que per artes magicas fieri consueuit: puta cum hominem facit aspectibus aliorum apparere leonem vel cornutū. ꝛ huiusmodi. et hoc etiam ꝙ demones potest fieri qui habent potestatē mouendi fantasmata ꝛ reducendi ad principia sensuū ipsos sensus imutando. Et scōm hanc acceptionē satis ꝓprie dicit aplus. Quis vos fascinauit ꝗsi. d. Vos estis sicut hō ludificat⁹ q̄ res manifestas aliē accipit q̄ sit in rei ṽitate. qz scz estis ludificati ꝙ deceptiōes ꝛ sophis-

mata veritati nō obedire id ē veritatem vobis manifestā ꝛa vobis receptam non videtis nec obediendo recipitis Sap̄.4. Fascinatio nugacitatis obscurat bona. Esa.5. Ve qui dicūt bonū malū ꝛc. Alio modo accipit fascinatio ꝺm q aliqs ex aspectu maliuolo ledit ꝛ maxime in vetulis que visu vrenti et aspectu ,inuido fascinant pueros qui ex hoc infirmant ꝛ vomūt cibum. Huius causam volens assignare auicenna in libro suo de anima dicit q materia corporalis obedit substantie intellectuali magis q̄ qualitatib⁹ actiuis ꝛ passiuis in natura. Et ideo ponit q ad apprehensionē substantiaꝝ intellectualiū q̄s vocat aīas seu motores orbium multa fiunt preter ordinē motꝰ celi. ꝛ oīm corporaliū agentium. Eodez modo dicit q qñ aīa sancta depurata ab affectib⁹ terrenoꝝ ꝛ a carnalibus vitijs accedit ad simititudinē substantiaꝝ dictaꝝ et obedit ei natura. Et hinc est q aliqui sancti viri operant quedā mira preter nature cursum. ꝛ similiter qz anima alicui⁹ fe data passionibus carnalibus: habet fortē apprehensionē in malitia obedit em̄ ei natura ad trāsmutationē materie ī illis maxime in quib⁹ materia abilis est sicut ī pueris teneris conuenit. Et sic cōuenit ꝺm eum q ex forti apprehensione vetulaꝝ in malinā imutat puer ꝛ fascinat. Hec aūt positio satis videt vera ꝺm opinionē auicenne. Nam ipe posuit formas oēs corpales ī istis inferioribꝰ influi a substantijs incorporalib⁹ separatis. ꝛ q agētia naturalia nō habent se ad hoc nisi vt disponentia tantū. Sed hoc quidem improbat a pho. Agēs em̄ oportet esse simile subiecto. Non fit autē forma tantum. nec materia. sed compositum ex materia ꝛ forma. Id ergo quod agit ad esse corporalium oportet q habeat materiā ꝛ formā. Unde dicit q transmutare materiā formarū non potest nisi id qō habet materiā ꝛ formā. ꝛ hoc quidē: Vel virtute sicut deus qui actor est forme ꝛ materie. Vl actu sicut agens corporeum. Et ideo materia corporalis q̄tum ad huiusmodi formas nec angel nec alicui pure creature obedit ad nutum: sed soli deo. vt augustinus dicit. Unde non est verū quod auicēna dicit de huiusmodi fascinatiōe. Et ideo dicendū q ad imaginationē seu apprehensionē hominis qñ fortis est immutat sensus seu appetitꝰ sensitiuus q̄ quidē imutatio nō est sine alteratione corporis ꝛ spirituū corporis sicut nos videmus q ad apprehensionem delectabilis mouet appetitus sensitiuus ad concupiscentiā. et exinde corpꝰ calefit. Similiter ex apprehensione ti mēdi frigescit. Immutatio autē spirituuz maxime inficit oculos qui infecti rem p aspectum inficiunt. sicut patet in speculo mundo qō ex aspectu mēstruate inficit. Sic ergo qz vetule obstinate in malitia ꝛ dure sunt. ex forti apprehensione imutat appetitus sensitiuus et ex hoc sicut dictum est infectio maxie fit a venis ad oculos. ꝛ ex oculis ad rez pspectam. Unde qz caro pueri mollis est ad earum inuiduz aspectū inficit et fascinat. Et quādoq quidē ad hūc effectum demones operant. Dicit ḡ quis vos fascinauit veritati non obedire. Quasi dicat. Vos aliqñ obedistis veritati fidei. sed modo non. ergo estis sicut pueri qui ex aliquo inuido infecti cibum receptū vomitis. ¶ Rationem aūt obiurgationis assignat dicens. Ante quoz̄ oculos ꝛc. Quod potest tripliciter legi. Uno modo ꝺm Hieronymū vt respondeat p̄me persone acceptioni fascinationis alꝫ p̄mo acceptu. quasi dicat. Dico vos fascinatos: quia ante quoꝝ oculos ꝛc. id est, pscriptio christi qua dānatus est in mortem adeo vobis manifesta fuit ac si ante oculos vestros fuisset. Et in vobis crucifixus id est in intellectibus vestris erat crucifixio iesu xp̄i vt sciretis qualiter facta esset. Unde si eam nō videtis modo nec obeditis hoc contingit: qz estis ludificati ꝛ fascinati. Cōtra qō dicitur Cañ. vltimo. Pone me vt signaculū sup cor tuū ꝛc. Alio modo ꝺm augustinū. q̄si dicat. Recte fascinati estis qz veritatez quā recepistis scz christū p fidem in cordib⁹ vestris euomitis sicut pueri. Et hoc qz ante oculos vestros id est ī vestra presentia iesus christus proscriptꝰ est id ē expellit ꝛ eijcit de hereditate sua. Et qō molestū deberet eē vobis qz nō debet pati q aliqs pscriberet ꝛ expelleret in vobis pscriptus est .i. hereditatē suā amisit in vobis id est vosipsos Et tunc hoc qō sequit scz crucifixus legi debet cū pondere ꝛ ostensione delozis: qz hoc addidit vt cōsiderarent quo precio xp̄us emerit possessio nē quā in eis amittebat. ꝛ ex hoc mouerent magis. q̄si dicat. Christus pscriptus est in vobis scz qui crucifixus id est qui cruce sua ꝛ sanguine ,pprio acq̄siuit hanc hereditatē. 2. cor. 6. Empti em̄ estis p̄cio magno ꝛc. 1. Pe. 1. Non corruptibilibus auro vel argento ꝛc. Tertio modo ꝺm ambrosiū. quasi dicat. Uere fascinati estis ante quoꝝ oculos id est in quoꝝ reputatione scz ꝺm iudiciū vestruz iesus christus ,pscriptus est id est damnatꝰ non alios saluans ꝛ in vobis id ē ꝺm q vos intelligitis crucifixus est id ē mortuus tm̄. nō autē alios iustificans. cum tamē de eo dicat. 2. corin. vltimo Q si mortuus est ex infirmitate nostra: viuit tamē ex virtute dei. Potest ꝛ quarto modo exponi ꝺm glosam vt p hoc designet aplus grauitatē culpe eoꝝ. qz in hoc q christū deserunt legem obseruantes: equaliter quodāmodo peccabant Pilato q̄ xp̄m pscripsit id est damnauit. vt dum insufficientē xp̄m credūt ad saluandū similes in peccando crucifixorib⁹ xp̄i: q̄ ipsum in ligno suspenderūt morte turpissima cōdemnātes ꝛ afficientes. Equalitas tamen est accipienda ex pte ei⁹ in quē peccat. qz in christum galathe peccabant sicut pilatus ꝛ crucifixores xp̄i.

Lectio secunda.

Hoc solum a vobis volo discere: ex operibus legis spirituz accepistis: an ex auditu fidei? Sic stulti estis vt cum spiritu ceperitis nunc carne cōsumamini. Tanta passi estis sine causa: si tamen sine causa. Qui ergo tribuit vobis spiritū ꝛ operatur virtutes in vobis ex operib⁹ an ex auditu fidei.

Posita obiurgatione: cōsequēter aplus ꝓcedit ad insufficientiā legis ꝛ virtutē fidei ostendendā. Et ꝓmo ostendit insufficientiam legis. Secūdo mouet questionem et soluit ibi. Quid igit lex ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ꝓbat defectum legis et insufficientiā per ea que ipsi experti sunt. Secundo p auctoritates ꝛ rationes ibi. Sicut scriptū est ꝛc. Circa primuz duo facit. qz primo ꝓbat ꝓpositum experimento sumpto ex pa e ipsoꝝ. Secūdo ꝓbat idem experimento ſsumpto ex parte ipsius apostoli ibi. Qui ergo tribuit vobis ꝛc. Circa p̄mum duo facit. Primo ostendit donū qō receperūt. Secundo defectum in quē inciderunt ibi. Sic stulti estis ꝛc. Donum aūt qō receperunt ostēdit querēdo ab eis vnde illud receperūt. Unde suscepti donum supponēs interrogans querit ab eis dicens: Quāuis fascinati ꝛ stulti sitis. tamē non tm̄ estis ludificati quin vnum qō valde manifestū est me vobis discere possitis. Et ideo solum hoc volo a vobis discere. qz hoc solum sufficit ad ꝓbandū quod intendo. hoc in q̄ est quia cōstat q spiritum sanctū accepistis. Quero ergo an accepistis illū ex operib⁹ legis an ex auditu fidei: Id qō sciēdū ē q ī p̄mitiua eccla ex diuia dispositōe vt fides xp̄i ꝓmouerēt ꝛ crescerēt: statim post p̄dicatiōz fidei ab aplis manifesta signa spūssancti fiebāt iuꝑ audiētes. Unde de

Petro dicit act. 10. Adhuc loquēte petro verba hec cecidit spūssant⁹ ꝛc. Ipsi etiā galathe ad predicatiōz pauli manifeste spūmsanctum acceperant. Querit ḡ aplus abeis: vnde habuerunt spūmsanctum. Constat aūt q non p opera legis. qz cum essent gentiles ante receptionez spirituſſancti legē nō habebant. Ergo habuerūt spūsanctū id ē dona spūssancti ex auditu fidei Ro. 8. Nō accepistis spiritū seruitutis iterū in timore q̄ scz dabat in lege. Uñ ꝛ cuz tremore lex data est. sed accepistis spūm filioz qui dat p fidē que est ex auditu vt dicit Ro. 10. Si ḡ hoc potuit fidei virt⁹: frustra querit aliū p qō saluemur. qz multo difficilius est de iniusto facere iustū q̄ iustū in iusticia cōseruare. Si ḡ fides ō iniustis galathis sine lege iustos fecerat. nō est dubiū q sine lege poterat eos in iusticia cō seruare. Magnū ḡ erat donum qō per fidem acceperant.

¶ Conseq̄nter cū dicit. Sic stulti estis ꝛc. ostendit defectum in quē plapsi sunt ꝛ exaggerat duplicē defectuz in eis aplus scz q̄tum ad dona q̄ a xp̄o acceperant. ꝛ q̄tum ad mala que p ipso ptulerunt ibi. Tanta passi estis ꝛc. Circa primū sciendū est q istī galathe deserentes qō magnum erat scz spūmsanctū adheserunt minozi scz carnali obseruantie legis et hoc stultū est. Et ideo dicit. Sic stulti estis adeo vt cum ceperitis instinctū sancti spūs id ē inium pfectionis vestre habueritis a spūsancto. nunc dum pfectiozes estis cōsumamini carne. i. queritis pserui p carnales obseruantias legis a qua nec initiū iusticie pōt haberi Jo. 6. Caro non p̄dest quicq̄ ꝛc. Et sic ordinem puertitis. qz via pfectionis est ab impfecto tendere ad pfectū. Vos autē qz econuerso facitis: stulti estis Ecc. 27. Homo sanctus pmanet in sapiētia sicut sol. stultus vt luna mutat. Similes istis sunt q̄ incipiunt seruire deo cū feruoze spūs: postmodū deficiunt in carne q̄ etiam assimilant statue nabuchodonosoz: cuius caput aureum: ꝛ pedes lutei Dañ. 2. Et ī dicit Ro. 8. Qui in carne sunt deo placere nō possunt. Et infra. 6. Qui seminat in carne de carne metet coꝛruptionē. ¶ Conseq̄nter cum dicit Tanta passi estis ꝛc. exaggerat eoꝛum defectū q̄tum ad mala q̄ p xp̄o ptulerunt. q̄ esī aliq̄d sine labore recipiūt illa minus chare custodiunt. sed illud qō cū labore acq̄rit̄ vilipendere ꝛ non custodire stultū est. Jsti aūt cum labore ꝛ tribulatione magna quā passi sunt a contribulib⁹ suis ꝓpter fidem receperunt spūsanctum. Et ideo dicit. Tanta passi estis sine causa: q̄si dicat. Non contemnatis tantū donum qō cuz labore accepistis als illa sine causa id ē sine vtilitate passi estis. qz hec sustinuistis vt pueniretis ad vitam eternā Ro. 5. Tribulatio patientiā operat patientia aūt ꝓbationē. ꝓbatio vero spem ꝛc. Unde si p̄cludit̄is vobis aditum vite eterne deserentes fidē q̄rentes conseruari carnalibus obseruantijs. sine causa id est inutiliter passi estis. Et hoc dico. si tamē sine causa. Nō ideo dicit qz in eoꝛū potestate erat penitere si vellēt q̄diu viuerent. Ex hoc aūt habet [illegible] coꝛtificata reuiuiscūt Sap. 3. Labores eoꝛ sine fructu ꝛc. Eccl. 4. Timeo aūt ne sine causa laboꝛauerim ꝛc. Si vero accipiat ō malis q̄ non penitent. potest dici q̄ patiunt sine causa conferente scz vitā eternā. ¶ Conseq̄nter cū dicit. Qui ḡ tribuit vobis ꝛc. ꝓbat ꝓpositū exꝑimento sumpto ex pte apli. possent em̄ dicere q̄ verū est nos recepisse spūmsanctū ex auditu fidei. tñ ꝓpter deuotionē quā ad legem habuim⁹ ac cepimus fidem quā p̄dicabas. Et ī dicit. Non curo q̄cquid sit ex parte vestra. tñ illud qō ego feci tribuens vobis ministerio meo spūmsanctū. q̄ operat in vobis virtutes id est inter vos miracula. sed nunq̄d facio hoc ex operib⁹ legis an ex operibus fidei? Non vtiq̄ ex opibus sed ex fide. Sz nūq̄d aliq̄s pōt dare spūmsanctū. Augu. em̄ 15. de trinitate dicit q̄ nullus hō purus spūsanctū dare pōt: nec ipsi apli dabant. sed imponebāt man⁹ sup hoies ꝛ accipiebant spūmsanctū. Quid ḡ est qō hic dicit aplus de se loquēs qui tribuit vobis spūmsanctū? Rñdeo. dicendum est q̄ in datione spūssancti tria p ordinē se habētia occurrunt. scz spūssanctus inhabitans. donū gratie ꝛ charitatis cum ceteris habitib⁹ ꝛ sacramentū noue legis cuius ministerio dat. Et sic pōt ab aliq̄bus tripliciter dari. Ab aliquo em̄ dat sicut auctoritatē habente q̄tū ad tria predicta scz respectu spūssancti inhabitantis respectu doni et respectu sacramenti. et hoc modo spūssanctus dat a solo patre ꝛ filio ſm q̄ eius auctoritatē habent nō quidē dominij sed oꝛiginis: qz ab vtroq̄ ꝓcedit. Sz q̄tum ad gratiā seu donū. ꝛ q̄tuz ad sacramēta spūssancti dat etiā se ſm q̄ datio importat causalitatem spūssancti respectu donoruz ipsius qz vt dicit aplus. 1. coꝛin. 12. Ipse diuidit singulis ꝓut vult. Secundū autē q̄in datione importat auctoritas nō potest ꝓprie dici spūsanctū seipsum dare. Quātū vero ad sacramentū qō ministerio ministroꝛ ecclesie dat. pōt dici q̄ sancti ꝑ ministeriū sacramentoꝛum dant spūmsanctum. Et hoc modo hic loquit aplus ſm q̄ tangit in glosa tñ huiusmodi modus nō est ꝓsuetus neq̄ extendend⁹. Dicit etiaz glo. q̄ facere miracula attribuit̄ fidei. qz ex hoc q̄ credit que supra naturā sunt supra naturam operat. Et qz apli p̄dicabāt fidem q̄ quedā rōez excedentia continebat. ideo oportebat ad eoꝛ credulitatem aliq̄ testimonia adducere q̄ missi essent a deo qō rationē excedit. Uñ xp̄s dedit eis signū suū ad hoc oñdēdū Est aūt duplex signū xp̄i. Unū est q̄ est oñs oīm. Uñ dicit in ꝓ s. Regnū tuum regnū oīm seculoꝛ ꝛc. Aliud est q̄ est iustificatoꝛ ꝛ saluatoꝛ ſm illud Act. 4. Non est aliud nomen sub celo datū hoib⁹ ꝛc. Dedit ḡ eis duo signa Unum est q̄ facerent miracula p qō ostenderent q̄ missi sunt a deo dño oñis creature. Luc. 10. Dedit eis ptātem ꝛ vtutē sup oīa demonia ꝛc. Aliud q̄ darent spūsanctū ministerio p qō ostenderent q̄ missi sunt ab oīm saluatore Act. 8. Tunc imponebant manus sup eos ꝛc. Et tūc cum imposuisset illis manus paulus spūssanct⁹ venit super illos ꝛc. Et de his duobus modis dicit Heb. 2. Cōtestante deo signis ꝛ portentis ꝛ vartijs virtutib⁹ ꝛ spūssancti distributionib⁹ ſm suam voluntatē.

Lectio tertia.

Sicut scriptum est credidit abraam deo. ꝛ reputatū ē ei ad iusticiā. Cognoscite ergo qz qui ex fide sunt: hi sunt filij abrae. Prouidēs aūt scꝑtura. qz ex fide iustificat gentes deus: prenūciauit abrae. qz benedicent̄ in te oñes gentes. igitur qui ex fide sunt benedicentur cuz fideli abraam.

Supra ꝓbauit aplus experimento virtutē fidei ꝛ insufficientiam legis: hic vero ꝓbat idem p auctoritates ꝛ rationes. Et ꝓmo ꝓbat virtutē fidei in iustificando. Secūdo in hoc oñdit legi defectū ibi. Quicūq̄ em̄ ex operib⁹ legis ꝛc. Primū autē ꝓbat vtens quodā syllogismo. Uñ circa hoc tria facit. Primo ostendit minorē. Secdo maiorem ibi. Prouidens aūt scꝑtura ꝛc. Tertio infert cōclusionem ibi. Igit̄ q̄ ex fide ꝛc. Circa ꝓmū duo facit. Ꝓmo ꝓponit quandā auctoritatē ex q̄ elicit minorē. Secdo cōcludit eā ibi. Cognoscite ḡ ꝛc. Dicit ergo. Vere iusticia ꝛ spūssanctus est ex fide sicut scꝑtum est Gen. 15. ꝛ introducitur Ro. 4. Q̄ credidit abraam deo ꝛc. Ubi notandum est q̄ iusticia consistit in redditione debiti: homo autem debet aliquid deo: aliquid sibi et aliq̄d ꝓximo.

Sed q aliquid debeat sibi ꝛ primo hoc est ꝓpter deum. Ergo summa iusticia est reddere deo qđ suum est. Nam si reddas tibi vel ꝓximo quod debes ꝛ hoc nō facis ꝓpter deum. magis es peruersus q̄ iustus cum ponas finem in homine. Dei autem est quicquid est in homine et intellectus ꝛ voluntas ꝛ ipsum corpus. sed tamen quodā ordine. qz inferioza ordinant ad superioza. ꝛ exterioza ad interioza scz ad bonū anime. supremū aūt in hoīe est mens. Et ideo ꝓmus in iusticia hominis est q̄ mens hois deo subdat. ꝛ hoc fit p fidez. 2. corin. 10. In captiuitatē redigētes omnē intellectum in obsequium xp̄i. Sic ergo dicendum est in omnibus q̄ deus est primū principiū in iusticia. ꝛ q̄ deo dat scz summū qđ in eo est subdendo: perfecte est iustus. Ro. 8. Qui spū dei agunt. hi filij sunt dei. Et ideo dicit. Credidit abraaz deo id est mentem suā deo p fidem subdidit. Ecc. 2. Crede deo ꝛ recuperabit te ꝛc. Et infra. Qui timetis dominū credite illi ꝛc. Et reputatū est ei ad iusticiam id est ipsum credere ꝛ ipsa fides fuit ei ꝛ est omnibus alijs sufficiēs causa iusticie. ꝛ q̄ ad iusticiam reputet ei exterius ab hominib⁹. sed interius a deo qui eos q̄ habent fidem p charitatem operantē iustificat: eis peccata remittendo. Ex hac aūt auctoritate concludit minorez ꝓpositionē dicens. Cognoscite ergo ꝛc. Quasi dicat. Ex hoc aliquis dicit filius alicuius q̄ imitat opera eius. si g̃ vos filij estis abrae: opera abrae facite. Jo. 8. Abraaz aūt non quesiuit iustificari p circumcisionē: sed p fidem. ergo ꝛ illi q̄ querunt iustificari p fidem sunt filij abrae. Et hoc est qđ dicit. Quia abraam iustus est ex fide: p hoc q̄ deo credidit. ꝛ reputatum est ei ad iusticiā. ergo cognoscite q̄ illi qui ex fide sunt id est qui ex fide credunt se iustificari ꝛ saluari: hij sunt filij abrae scz imitatione ꝛ instructione Ro. 9. Qui filij sunt ꝓmissionis estimant in semine ꝛc. Luc. 19. dicit Zacheo. Hodie huic domui salus a deo facta est. eo q̄ ꝛ ipse sit filiꝰ abrae ꝛc. Et Matth. 3. Potēs est deus de lapidib⁹ istis id ē de gentilibus suscitare filios abrae: in q̃tum scz facit eos credentes. ¶ Consequenter cū dicit. Prouidens aūt scꝑtura ꝛc. ponit maiorē que scz est q̄ abrae p̄nunciatū est q̄ in semine suo benedicerentur oēs gentes. Et hoc est qđ dicit. Prouidens scꝑtura. Inducens deum loquentē abrae dicit Gen. 12. Q deus pre nunciauit abrae q̄ in te id est in his q̄ ad similitudinē tuā filij tui eruut imitatione fidei benedicent omnes gentes. Matth. 8. Multi venūt ab oriente ꝛ occidēte ꝛc. ¶ Cōsequenter cum dicit. Ergo q̄ ex fide ꝛc. Infert conclusionem ex premissis. Ex quo sic potest formari argumentū. Deꝰ pater nunciauit abrae q̄ in semine suo benedicerent oēs gentes. Sed illi qui querunt iustificari p fidē sunt filij abrae. ergo q̄ ex fide sunt id est qui querūt iustificari p fidem benedicent cū fideli id ē credente abraam.

Lectio quarta.

Quicūq; em ex operibus legis sunt sub maledicto sunt: scriptum est em. Maledictus omnis qui non pmanserit in omnib⁹ que scripta sunt in libro legis: vt faciat ea. quoniā aūt i lege nemo iustificatur apud deum. Manifestū est quia iust⁹ ex fide viuit. Lex autē non est ex fide: sed q̄ fecerit ea viuet in illis.

Supra ostendit aplus virtutem fidei: hic cōsequentr ostēdit defectum legis. Et primo p auctoritatem legis. Scdo p humanā consuetudinē ibi. Fratres ſm hoīem dico ꝛc. Circa primū tria facit. Primo ostendit damnū occasionaliter ex lege consecutum. Secundo legis insufficientiam ad ipsum damnū remouendū ibi. Quicūq; aūt in lege ꝛc. Tertio xp̄i sufficientiā qua ipsum damnū est remotuz ibi. Christus aūt nos redemit ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit intentum. Secundo ꝓbat ꝓpositū ibi. Scriptum est em. Maledictus ꝛc. Dicit g̃. Quicūq; em ꝛc. Nā q̄ dixerat q̄ q̄ ex fide sunt benedicent cū sint filij abrae. Posset quis dicere q̄ ꝓpter opa legis ꝛ ꝓpter fidez benedicunt. ꝛ ideo hoc excludens dicit. Quicūq; ex operibus legis sunt: sub maledicto sunt. Sed contra. Antiq̄ patres fuerunt in operibus legis. ergo sunt maledicti: ꝛ p̄sequens damnati qđ est error manichei. Ideo hoc est sane intelligendū. Et attendendū est q̄ aplus nō dicit. quicūq; seruant opera legis sub maledicto sunt. qz hoc est falsuz ꝓ tpe legis. scz dicē. Quicūq; sunt ex opib⁹ legis ꝛc. i. q̃litercūq; in opib⁹ legis p̄fidūt ꝛ putant se iustificari p ea. sub maledictob sunt. Aliud em ē ee in opib⁹ legis: ꝛ aliud ē fuare legē. Nā hoc est legē implere. Et q̄ eam implere nō est sub maledicto. Esse vero in operib⁹ legis est in eis p̄fidere ꝛ spem ponere. Et q̄ in eis hoc modo sunt sub maledicto sunt scz transgressionis. Quod q̄dem nō facit lex. qz concupiscentia nō venit ex lege: sed agnitio peccati ad quod p̄ noi sumus: p concupiscentiā p legē p̄hibitā. Ingtum ergo lex cognitionē peccati facit ꝛ nō ꝑbet auxiliuz contra peccatum: dicunt esse sub maledicto. cum neq̄ant illud p ipsa opera euadere. Sunt autē quedā opera legis cerimonialia: que in obseruationibus fiebant. Alia sunt opera que ptinent ad mores. de quib⁹ sunt mandata moralia. Unde ſm glo. hoc qđ hic dicit. Quicūq; ex operibus legis sunt ꝛc. intelligendum est de operib⁹ cerimonialibus: ꝛ nō de moralibus. Vel dicendū q̄ loquit hic apostolus de omnibus operib⁹ tam cerimonialibus q̄ moralibus. Opera em non sunt causa q̄ aliquis sit iustus apud deum: sed potius executiones ꝛ manifestationes iusticie. Nam nullus p opera iustificat apud deum: sed p habituz fidei. non quidē acquisitū sed infusuz. Et ideo quicūq; ex operib⁹ iustificari querūt sub maledicto sunt. qz p ea peccata non remouent nec aliqs quo ad deum iustificat: scz p habitū fidei charitate informatū. Heb. 11. Hi oēs testimonio fidei ꝛc. ¶ Consequēter cum dicit. Scriptū est em ꝛc. Probat ꝓpositū. ꝛ hoc primo quidē ſm glosam ostēdit p hoc q̄ nullus potest legē seruare hoc modo quo lex precipit. Deut. 28. Q omnis q̄ non pmanserit in omnib⁹ q̄ scripta sunt in libro legis vt faciat ea id est qui non impleuerit totam legem sit maledictus. Sed implere totam legem est impossibile vt dicit act. 15. Ut quid temptatis imponere iugū qđ neq̄ nos neq̄ patres nostri portare potuimus. Ergo nullus est ex operib⁹ legis quin sit maledictus. Potest etiam accipi hoc quod dicit. Scriptū est em ꝛc. non vt ꝓbatio ꝓpositi: sed vt ostendat eius expositio. q̃si dicat. Dico q̄ sunt sub maledicto: sub illo scz de q̄ dicit lex. Scriptum est em. Maledictus est oīs ꝛc. Ut intelligat de peccato id est maledicto. Vel lex impat bona facienda seu mala vitanda. ꝛ imperando obligat: sed non dat virtutem obediendi. Et ideo dicit. Maledictus quasi malo adiectus omnis nullum excipiendo. qz vt dicit act. 10. Non est ꝑsonarum acceptio apud deum. Qui non pmanserit vsq̄ in finē. Matth. 24. Qui pseuerauerit vsq̄ in finem. In omnib⁹ non in q̃busdā tantū. qz vt dicit Jac. 2. Quicūq; totam legem seruauerit offendat autē in vno factus est oīm reus. Que scripta sunt in libro legis vt faciat ea. Non soluz vt credat seu velit tm̃: sed vt opere impleat ps̄. Intellectus bon⁹ omnib⁹ facientib⁹ eum. Sancti autē patres ꝛ si in operibus legis erāt: saluabant tm̃ in fide venturi. confidentes in eius gratia ꝛ saltem spūaliter legez implētes. Moyses em vt in glosa dicit multa quidē p̄cepit que nullus implere potuit ad domandā iudeorum

superbiã dicentiũ. Non deest qui impleat sed deest q̃ impleat. Sed hic est questio de hoc q̃ dicit Maledict⁹ omnis ꝛc. Dicitur enim Ro. 12. Benedicite ꝛ nolire maledicere. Respondeo dicendum est q̃ maledicere nihil aliõ est q̃ malum dicere. possum ergo dicere bonũ esse malũ ꝛ malum esse bonũ. ꝛ rursum bonũ esse bonũ ꝛ malũ esse malum. Et primũ quidẽ ꝓhibet apostolus dicens: Nolite maledicere id est nolite dicere bonũ eẽ malũ ꝛ ecõtra sed secundum licet. ꝛ ideo cũ vituperamus peccatũ maledicimus quidem sed non dicẽdo bonũ malum. sed dicimus malũ esse malũ. Et ideo licet peccatorẽ maledicere id est dicere eũ esse malo adiectũ vel esse malũ. ¶ Consequenter cũ dicit. Quoniã autẽ in lege ꝛc. Ostendit insufficientiam legis non valentis ab illo maledicto eripere ex hoc q̃ iustificare non poterat. Ad quod ostendẽdũ vtitur quodam silogismo in secunda figura ꝛ est talis. Iusticia est ex fide. sed lex ex fide non est. ergo lex iustificare non potest. Circa hoc ergo primo ponit conclusionẽ cuz dicit Quoniã autẽ in lege nemo iustificatur. Secundo autẽ maiorez cũ dicit Quia iustus ex fide viuit. Tertio minorẽ cum dicit Lex autẽ non est ex fide. Dicit ergo. Dico q̃ per legẽ maledictio inducta est. nec tamẽ ab illa maledictione lex eripit. quia manifestũ est q̃ nemo in lege iustificatur apud deũ id est per opera legis. Circa qõ intelligendũ est q̃ illi qui negauerunt vetus testamentũ ex hoc verbo occasionẽ sumpserunt. Et ideo dicendũ est q̃ nemo iustificatur in lege id est per legẽ. Nam per eaz cognitio quidẽ peccati habebatur. vt dicitur Ro. 5. sed non habebatur per eã iustificatio. Ro. 3. Ex operibus legis nullus iustificabitur. Sed contra Jac. 2. dicit. Nõne abraam ex operibus iustificatus est. Respondeo dicẽdum est q̃ iustificare potest accipi dupliciter. Vel q̃tum ad executionẽ iusticie ꝛ manifestationẽ. ꝛ hoc modo iustificatur homo id est iustus ostenditur ex operibus operatis. Vel quantũ ad habitũ iusticie infusum ꝛ hoc modo non iustificatur quis ex operibus: cum habitus iusticie qua homo iustificatur apud deũ non sit acquisitus: sz per gratiaz fidei infusus. Et ideo signanter aplus dicit. Apud deũ. quia iusticia que est apud deũ in interiori corde est. iusticia autẽ que est ex operibus id est que manifestat iustum est apud homines ꝛ hoc modo apostolus accipit apud deum. Ro. 2. Nõ enim auditores sed factores ꝛc. Ro. 4. Si ex operibus abraam iustificatus est habet gloriã sed non apud deum ꝛc. Sic ergo patet conclusio rationis scilicet q̃ lex iustificare non potest. ¶ Consequenter cum dicit Quia iustus ꝛc. Ponit maiorẽ que est ex auctoritate scripture. Habacuc. 2. ꝛ introducit etiaz Ro. 1. ꝛ ad hebre. 10. Circa qõ notandũ est. q̃ in homine ẽ duplex vita. scilicet vita nature: ꝛ vita iusticie. Vita quidẽ nature est per animã. Unde anima a corpore recedente: corpus remanet mortuũ. Vita vero iusticie est per deum ad hebre. 11. Accedentẽ ad deũ oportet credere. Eph̃. 3 Habitare christum per fidem ꝛc. Et sic dicimus q̃ in anima ꝑfia idicia vite apparẽt in operib⁹ aĩe vegetabil' quia aĩa vegitabil' ẽ q̃ ꝑio aduẽit animali generato vt ꝑbus fides ideo fides dicitur principiũ quo deus est in nobis est hic dicitur. Justus meus ex fide viuit. Et intelligenduz est de fide per dilectionẽ operante. Minor autẽ ponitur ibi. Lex autẽ non est ꝛc. Et primo ponit ipsa minor Secundo probatur ibi. Sed qui fecerit ꝛc. Dicit ergo Lex non est ex fide. Sed contra. lex mãdat credere. q̃ sit vn⁹ deus. ꝛ hoc pertinet ad fidem. Ergo lex habebat fidem. Q̃ autẽ sit vnus deus mandat Deut. 6. Audi israel: dominus deus tuus ꝛc. Respondeo dicendũ est q̃ hic loq̃tur de obseruationibus mandatoz legis ꝑm q̃ lex cõsistit in mandatis ꝛ preceptis cerimonialib⁹. ꝛ dicit q̃ nõ est ex fide Fides enim vt dicitur hebre. 11. est substãtia sperandarum rerum argumentum non apparentiũ. Et isto ꝓprie implet mandatũ de fide qui nõ sperat ex hoc aliqua presentia ꝛ visibilia consequi: sed bona inuisibilia ꝛ eterna. Lex ergo quia ꝓmittebat terrena ꝛ presentia vt dicitur Esa. 1. Si volueritis ꝛ audieritis me: bona terre comedetis: ideo non est ex fide sed ex cupiditate poti⁹ vl ex timore ꝑm illos precipue: qui carnaliter legem seruabant. Aliqui tamẽ spiritualiter viuebant in lege: sz hoc non est ex ea sed ex fide mediatoris. Et q̃ lex non sit ex fide ꝓbat cum dicit. Sed qui fecerit ea scilicet opera legis viuet in illis scilicet vita presenti id est imunis erit a morte tempozali ꝛ conseruabitur in vita presenti. Vl aliter dico q̃ lex non est ex fide ꝛ hoc patet quia qui fecerit ꝛc. Quasi dicat precepta legis non sunt de credendis: sed de faciendis: licet aliquid credendum annunciet. Et ideo virt⁹ eius nõ est ex fide: sed ex operibus ꝛ hoc ꝓbat quia dominus quando voluit eam confirmare non dixit qui crediderit: sed qui fecerit ea viuet in illis. Sed noua lex ex fide est. Matth̃. vltimo. Qui crediderit ꝛ baptizatus fuerit ꝛc. Lex tamen est quoddã effigiatũ ꝛ effectuz ex fide: ꝛ ideo comparatur lex vetus ad legem nouaz sicut opera nature ad opera intellectus. Nam in ipsis operibus nature apparent quedam opera intellectus: nõ q̃ res naturales intelligant: sed quia agũtur ꝛ ordinant⁹ ab intellectu vt finem consequãtur. Sic ꝛ in veteri lege aliqua continentur que fidei sunt nõ q̃ iudei ea ꝓout, erãt fidei haberent: sed habebant ea in figura tantũ fidei x̃pi ꝛ protestationẽ ex cuius fidei virtute saluabant⁹ iusti.

Lectio quinta.

Christus autem nos redemit de maledicto legis. factus pro nobis maledictũ. quia scriptum est maledictus omnis qui pendet in ligno. vt in gentib⁹ benedictio abrae fieret in christo iesu vt pollicitationem spiritus accipiamus per fidem.

Posito damno a lege illato ꝛ defectu legis ab illo eripere non valentis: hic consequenter ostendit virtutẽ christi ab ipso damno liberantis. Et primo ostendit quomodo per christum ab ipso damno liberamur. Secũdo quo modo etiaz super hoc auxilium a christo acquirimus ibi Vt in gentibus ꝛc. Circa primũ tria facit. Primo enim ponit liberationis auctoritatẽ. Secundo liberatiõis modum ibi. Factus pro nobis ꝛc. Tertio testimoniũ ꝓphetice ibi. Quia scriptũ est ꝛc. Dicit ergo primo. Quicunq̃ seruabant opera legis erãt sub maledicto sicut dictum est. Nec per legem liberari poterant. Ideo necesse fuit aliquem habere qui nos liberaret: ꝛ iste fuit christ⁹ Et ideo dicit Christus redemit nos de maledicto legis Ro. 8. Quod impossibile erat legi ꝛc. Deus mittens filium suũ scilicet christũ ꝛc. Redemit inq̃ nos scilicet in deos p̃cioso sanguine suo Apoc. 5. Redemisti nos in sanguine ꝛc. Esa. 43. Noli timere qz redemi te ꝛc. De maledicto legis id est de culpa ꝛ pena. infra. 4. Et eos qui sub lege erant redimeret. Osee. 13. De morte redimam eos. Modũ liberationis ponit cũ dicit Factus ꝓ nobis maledictũ. Ubi notandũ est q̃ maledictuz est qõ dicitur malũ. Et secundũ duplex malũ potest dici duplex maledictum scilicet maledictũ culpe ꝛ maledictum pene. Et vtroq̃ modo potest hoc legi dupliciter. Factũ pro nobis maledictum. Et primo quidem de malo culpe. Nã chris-

stus redemit nos de malo culpe. Ūnō sicut redemit nos de morte mortuus. ita redemit nos ō maledicto culpe factus maledictum scilicet culpe nō quidē q̄ in eo peccatum esset aliquod qui peccatū non fecit nec dolus ꝛc. vt dicitur. 1. Pe. 2. sed ſm opinionē hominū ꝛ precipue iudeorum qui reputabant eū peccatorē. Joh. 18. Si nō esset hic malefactor non tibi tradidissemus eū. Et ideo de hoc dicitur. 2. cor. 5. Eum qui non nouerat peccatuz fecit pro nobis peccatum. Dicit autē maledictum non maledictus. vt ostendat q̄ iudei eum sceleratissimū reputabant. Unde dicitur Joh. 9. Non est hic homo a deo ꝛc. Et Joh. 10. De bono opere non lapidam⁹ te sed de peccato ꝛ de blasphemia. Et ideo dicit. Factus est pro nob maledictum in abstracto Quasi dicat. Factū est ipsa maledictio. Secundo exponitur de malo pene. Nam christus liberauit nos a pena sustinendo penam ꝛ mortē nostram. que quidē in nos ꝓuenit ex ipsa maledictione peccati. Jn q̄tum ergo hanc maledictionez peccati suscepit pro nobis moriendo dicitur esse factus pro nobis maledictum. Et est simile ei quod dicitur Ro. 8. Misit deus filium suum in similitudinez carnis peccati id est mortalis. 2. cor. 5. Eum qui non nouerat peccatū scilicet christum qui peccatū non fecit deus scilicet pater pro nobis fecit peccatum id est fecit pati penam. quando scilicz oblatus est propter peccata nostra. ¶ Consequenter ponit scripture testimoniū cum dicit Quia scriptū est. Maledictus omnis ꝛc. Et hoc Deutro. 27. Ubi sciendū scōz glosam q̄ in deuē. vnde accipitur hoc verbuz tam in nostris q̄ in hebreis codicibus habetur. Maledict⁹ a deo omnis ꝛc. quod quidē scilicz a deo in antiquis hebreoꝝ voluminibus non habetur vnde creditē q̄ a iudeis post passionē domini appositū sit ad infamiā christi. Potest autē exponi auctoritas ꝛ de malo pene ꝛ de malo culpe. De malo quidem culpe sic. Maledictus omnis q̄ pendz in ligno non propter hoc q̄ pendet in ligno sed ꝓ culpa ꝓ qua pendet. Et hoc modo christus est estimatus maledictus in cruce pendens: propter hoc q̄ maxime tli pena punitus fuit. Et secundū hoc continuat ad p̄cedētia Dominus em̄ p̄cepit in deuē. vt qui suspensus fuerit in vespera deponat. Et rario huius est. quia hec pena erat ceteris abiectior ꝛ ignominiosior. Dicit ergo Vere factū est pro nobis maledictū. quia ipsa mors crucis quā sustinuit sufficit ad maledictionē. qz scriptū est Maledictus omnis ꝛc. De malo vero pene sic expōit. Ōmis qui ꝛc. Maledictus. quia ipsa pena est maledictio scilicet q̄ sic mortuus est. Et est maledictus a deo. quia deus ordinauit vt hanc penā sustineret vt nos liberaret. ¶ Consequēter cū dicit. Ut in gentibus benedictio ꝛc. Ponit spem quam per christū super hoc q̄ per eū liberamur de malediccto acquirimus vt dicitur Ro. 5. Non sicut delictum ita ꝛ donū immo multo maius scilicet quia liberat a peccato ꝛ confert gratiā. Primo ergo ponit fructū ꝛ quib⁹ datur dicens. Ut in gentib⁹ benedictio abrae ꝛc. Quasi dicat. Fructus est pro nobis maledictū nō solū vt maledictionē remoueret: sed vt in gentibus q̄ non sub maledictione legis erant: fieret benedictio abrae ꝓmissa Genesis. 22. Jn semine tuo benedicent⁹ omnes gentes ꝛc. Et hec quidē benedictio facta est nobis id est impleta ē per christum qui est de semine abrae. cui dicte sunt promissiones ꝛ semini tuo qui est christus. vt dicit infra eodem cap. Que quidem benedictio ꝛ fructus ē vt pollicitationem spiritus accipiamus id est ꝓmissiones quas spiritussanctus facit in nobis scilicet de beatitudine eterna qui quasi arra ꝛ pignus nobis traditus ipsam nobis ꝓmittit vt habetur Ephe. 1. ꝛ. 2. cor. 1. Et quidem in pignore datur ad certitudinē. Nam pignus est quedā certa ꝓmissio de re accipienda. Ro. 5. Non enim accepistis spiritū seruitutis ꝛc. ꝛ infra Si filij ꝛ heredes. Vel pollicitationē spiritus accipimus id est spiritūsanctū. Quasi dicat Accipiamus pollicitationē de spiritusancto factaz semini abrae Joheł. 2. Effundam de spiritu meo ꝛc. q̄a per spiritumsanctuz coniungimur christo ꝛ efficimur semen abrae ꝛ digni benedictione. Secundo ostendit per quid ꝓueniat nobis iste fructus dicens: Per fidem. ꝙ quam quidē ꝛ hereditatē eternā acquirim⁹. Ad hebre. 11. Accedentē ad deū oportet credere quia est. ꝛ inquirentibus se remuneratorz sit. Per fidem etiā acquirim⁹ spiritūsanctū. quia vt dicit Act. 5. Domin⁹ dat spiritūsanctū obedientibus sibi scilicet per fidem.

Lectio sexta.

Fratres ſm hominē dico tamen hominis confirmatum testamētuz nemo spnit aut superordinat. Abrae dicte sunt promissiones ꝛ semini eius. Non dicit ꝛ seminibus quasi in multis. sed quasi in vno. ꝛ semini tuo qui est christus. hoc autem dico testamentū confirmatuz a deo que post quadringentos ꝛ triginta annos facta est lex. non irritū facit ad euacuandā ꝓmissionem. Nam si ex lege hereditas iā non ex ꝓmissione. Abrae autē per repromissionem donauit deus.

Postq̄ apostolus probauit per auctoritates q̄ lex nō iustificat: nec ad iustificationē que est per fidē ē necessaria hic consequenter ostendit idem per rationes humanas. Et circa hoc quatuor facit. Primo humanā consuetudinem ponit. Secundo assumit promissionem diuinā ibi. Abrae dicte sunt promissiones ꝛc. Tertio infert conclusionem ibi. Hoc autē dico ꝛc. Quarto ostendit cōclusionem sequi ex premissis ibi. Naz si ex lege ꝛc. Dicit ergo Apte quidem prius locutus suz ſm auctoritatē scripture non allate voluntate humana sed spiritusancto vt dicitur. 2. Pe. 1. Sed nunc ſm hominē dico ꝛ ſm ea que humana ratio ꝛ consuetudo habet. Exquo quidē habemus argumentū q̄ ad conferendū de his que sunt fidei possum⁹ vti quacūq̄ veritate cuiuscūq̄ scientie. Deut. 21. Si videris in numero captiuoꝝ mulierē pulchram ꝛ adamaueris eā voluerisq̄ habere vxorē. introduces eaz in domū tuā id est si sapientia ꝛ sciētia secularis placuerit tibi introduces eā infra terminos tuos que radet celsariem ꝛc. id est resecabis omnes sensus erroneos. Et inō est q̄ apostolus in multis locis in epistolis suis vtit autoritatib⁹ gētiliū. sicut illō. 1. cor. 15. Corrūpūt bonos mores ꝛc. Et illud Tit. 1. Cretenses male bestie ꝛc. Ut q̄is huiusmodi ratiōes vane sint ꝛ infirme. quia vt dicitur in psalmo. Dominus scit cogitatiōes hominū quia vane sunt. tamē hominis confirmatū testameutuz nemo spernit aut superordinat. quia nihil humanū tanta firmitatem habet sicut vltima volūtas hominis: sperneret autem illud aliquis si diceret q̄ testamētū hominis confirmatū in morte testatoris ꝛ testib⁹ nō valeret Si ergo testamētū huiusmodi nemo spernit dicens non esse seruādum. aut spernit aliquid mutādo. multomagis testamentum dei nullus spernere debet aut superordinare infringendo illud vel addendo vel diminuendo Apocal. vltimo. Si quis apposuerit ad hec apponet deus super illum plagas scriptas in isto libro. ꝛ si quis diminuerit de verbis ꝓphetie huius auferet deus partez ei⁹ ꝛc. Deut.

4. Non addetis ad verbū qđ vobis loquor: neq; auferetis ex eo ꝛc. ¶ Consequenter cū dicit. Abrae dicte sunt p̄missiones ꝛc. Assumit p̄missionē diuinā abrae factam q̄ est quasi quoddā testamentū dei. Et p̄ro exponit hāc p̄missionē seu testamentū. Secundo vero aperit veritatez testamenti ibi. Non dicit in seminibus ꝛc. Dicit ergo primo abrae dicte sunt promissiones. Quasi dicat sicē testamentū hominis est firmū: ita p̄missiones diuine firmē sunt. Sed nunquid deus aliquas promissiones fecit ante legem? Utiq;. quia abrae qui fuit ante legē scilicet q̄ non falleret deus: dicte id est facte sunt promissiones ꝛ semini eius a deo. Sed abrae facte sunt vt cui erant ipleni: semini vero vt per quod impleretur. Dicit autē promissiones pluraliter: quia p̄missio de benedictōe seminē multa continebat. Vel qz frequent̄ idem id est eterna beatitudo sibi p̄missa est. sicut Heñ. 12. In te benedicētur vniuerse cognationes terre. Item. 15. Suspice celū ꝛ numera stellas ꝛc. Itē eodē. Semini tuo dabo terram hanc ꝛc. Itē. 22. Benedicā tibi ꝛ multiplicabo semē tuū sicut stellas celi ꝛc. Iste ergo p̄missiones sunt quasi testamentū dei. quia est quedaz ordinatio de hereditate danda abrae ꝛ semini suo. Veritatē autē testamenti aperit cū dicit. Non dicit in seminibus ꝛc. Quā quidē aperit eodē spiritu quo testamentū conditū est. Et hoc patet ex verbis testamenti. Non inquit dicit in seminibus q̄si in multis id est sicut faceret si de multis illud valeret. Sz in vno qđ est christus. quia ipse solꝰ est per quē ꝛ in quo omnes poterunt benedici. Nam ipse solus ꝛ singularis est qui non subiacet maledictiōi culpe: ꝛ si maledictio p nobis dignatus sit fieri. Unde dicitur in ps̄. Singulariter sum ego ꝛc. Item Nō est qui faciat bonū ꝛc. Ecc. 7. Virū de mille vnum repperi scilicet christū qui esset sine omni peccato: mulierē autē ex omnibus non inueni que a peccato omnino immunis esset admnus originali vel veniali. Conclusionē autē infert consequenter cū dicit. Hoc autē dico Testamentū ꝛc. Ubi videamus per ordinem quid sit quod dicit. Dicit ergo q̄ hoc p̄misit deus abrae sed hoc est testamentū scilicet ipsa promissio de hereditate adipiscenda. Jere. 31. Feriam domui israel: et domui iuda fedus nouū ꝛc. ¶ Confirmatū. Quod ideo ponit vt concordet cū premissis. Nā supra dixerat. Testamentū hominis confirmatū ꝛc. A deo scilicet qui promisit. Et confirmatū dico iureiurādo. Heñ. 21. Per memetipsum iurauī ꝛc. Hebre. 6. vt per duas res imobiles quibus impossibile est mentiri deū ꝛc. Hoc inq̄ testamētum lex non facit irritū. que quidem lex facta est ꝛ data a deo per moysen. Johan. 1. Lex per moysen data est ꝛc. Post quadringentos ꝛ triginta ꝛc. Et quasi exponens quod dixerat subiungit. Non irritū facit ad euacuandaz p̄missionē. Sic eñ irritū fieret predictuz testamentum si p̄missio facta abrae euacuaretur id est inuacuū facta essz quasi non sufficeret semen abrae repromissum ad gentiū benedictionē. Per christum autē non sunt euacuate p̄missiones patribus facte sed confirmate Ro. 15. Dico ie sum christum ministrū fuisse circūcisionis ad confirmandas p̄missiones patrum. Et. 2. cor. 1. Quotquot eñ p̄missiones dei sunt in illo est ꝛc. Hoc autē quod dicitur. Post quadringentos ꝛ triginta annos concordat ei qđ habetur Exō. 12. Habitatio filioꝝ qua mānserant in egypto fuit quadringentoꝝ triginta annoꝝ. Et act. 7. Locutus est dominus scilicet abrae. quia erit semen eiꝰ accola in terra aliena ꝛ seruituti eos subijcient annis quadringentis triginta. Sed contra est quod dicitur Heñ. 15. Scito prenoscens q̄ peregrinū futurū sit semen tuuz ꝛ seruitute eos subijcient ꝛ affligent eos ānis q̄dringēt. Respondeo dicēdū q̄ si fiat computatio annoruz a p̄ma promissione facta abrae qđ legitur Heñ. 12. vsq; ad exitum filiorū israel de egipto quando data ē lex. sic sūt anni quadringenti triginta sicut hic scribitur ꝛ Exō. 12. ꝛ Act. 7. vsq; ad exitum filioꝝ israel de egipto quādo data est lex. Si autez incipiat cōputatio a natiuitate ysaac de qua legitur Heñ. vicesimoprimo sic sunt tātū quadringenti ꝛ quinq; anni. Nam viginti quinq; anni fuerunt a p̄missione facta abrae vsq; ad natiuitatē ysaac. Abrāā eñ erat septuagintaquinq; annoꝝ quando exiuit de terra sua ꝛ facta est ei prima p̄missio vt habet Heñ. 12. Centenarius aūt fuit quando natus est ysaac vt habet ibidē 21. Q̄ autē a natiuitate ysaac vsq; ad exitū filioꝝ israel de egipto fuerint quadringenti quinq; anni probat per hoc q̄ ysaac fuit sexaginta annoꝝ quando genuit iacob. vt habetur Heñ. 25. Jacob aūt erat. 130. annoꝝ quādo intrauit egiptum vt habet Heñ. 47. Et sic a natiuitate ysaac vsq; ad introitū iacob in egiptū fuerunt. 190. anni Joseph autē fuit triginta annoꝝ quando stetit cozā pharaone vt habetur Heñ. 41. ꝛ postea trānsierunt septē anni fertilitatis ꝛ duo sterilitatis vsq; ad ingressum Jacob in egiptū vt habet 45. Uixit autē Joseph. 110. annis vt habetur Heñ. vltimo. A quibꝰ si subtrahant̄ triginta ꝛ nouē anni remanēt septuaginta ꝛ vnus annus. Fuerunt ergo a natiuitate ysaac vsq; ad mortē Joseph ducenti ꝛ sexaginta vnus annus. Fuerunt autē in egipto filij israel postm ortē Joseph. 144. annis. vt raban⁹ dicit in glosa Act. 7. Fuerunt ergo a natiuitate ysaac vsq; ad exitum filioꝝ israel ō egipto ꝛ legē datā. 405. anni Scriptura autē Heñ. 17. non curauit de minutis. Uel potest dici q̄ quito anno ysaac expulsus fuit ismael ꝛ remansit solus ysaac heres abrae. a quo tempore fuerunt quadringenti anni. ¶ Deinde cū dicit. Nam si ex lege ꝛc. Ostendit quomodo sequatur ex premissis q̄ lex euacuaret p̄missiones. si lex necessaria esset ad iustificationē siue benedictionē gentiū. Dicit ergo vere promissio euacuaret si lex necessaria esset. Nam si hereditas scilicz benedictionis abrae esset ex lege iam nō esset ex reprom̄ssione id ē ex semine repromisso abrae. Si eñ semen promissum esset sufficiens ad hereditatē benedictiōi, consequendam non fieret iustificatio per legē. Destruit autē consequēs cū dicit Abrae autē donauit deꝰ ꝛc. id est promisit se daturū qđ ita certū erat ac si statim daret per repromissionē id est per semen repromissum. Non ergo est ex lege hereditas id est benedictio de qua dicitur. 1. Pe. 3. In hoc vocati estis vt benedictionē hereditate possideatis.

Lectio septima.

Quid igitur lex propter trāsgressionem posita est donec veniret semen cui promiserat: ordinata per angelos in manu mediatoris. Mediator autem vnius non est. deus autē vnus est.

Postq̄ ostendit apostolus ꝛ auctoritate scripture ꝛ consuetudine humana q̄ lex iustificare non potuit: hic mouet duas dubitationes ꝛ soluit. Secunda dubitatio incipit ibi. Lex ergo aduersus p̄missa dei ꝛc. Circa primuz tria facit. Primo mouet dubitationē. Secūdo soluit ibi Propter transgressiones ꝛc. Tertio quoddā in solutione positum manifestat ibi. Mediator autē ꝛc. Potest autem esse dubiū ex premissis: si lex iustificare non poterat: an esset omnino inutilis. ꝛ hanc dubitationem mouet dicens: Quid igitur lex id est ad quid lex vtil fuit. Et hāc punctuationez magis approbat augustinus vt habet in glosa q̄ aliam que sibi primitus melior videbatur vt destinguatur sic. Quid igitur. Et postea dicatur lex propl

transgressiones ꝛc. Similis dubitatio proponit. Ro. 3. vbi sic dicitur: Quid igitur amplius iudeo ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Propter transgressiones. Soluit dubitationem motā. vbi quatuor facit. Primo propōit legis vtilitatē. Secūdo legis fructū ibi. Donec veniret semē ꝛc. Tertio legis ministros ibi. Ordinata per āgelos. Quarto legis dominiū ibi Jn manu mediatoris. Circa primū notādū est q̄ lex ver⁹ data est propt quattuor. Ex quattuor ex peccato consecuta que enumerat beda scilicet propter maliciā: infirmitatē: concupiscentiā: ⁊ ignorantiam Est ergo lex primo data ad reprimendā maliciā dū scilicet ꝓhibendo peccatū ⁊ puniendo retrahebantur homines a peccato. ⁊ hoc tangit dicens. Propter trasgressiones posita est lex. id est ad transgressiones cohibendas. ⁊ de hoc habetur. 1. thi. 1. Justo lex nō est posita sed iniustis. Cuius ratio potest sumi a philosopho in. 4. ethicorum. Homines em̄ bene dispositi ex seipsis mouētur ad bene agendū ⁊ sufficiunt eis paterna mōita. vnde nō indigent lege sed sicut Ro. 2. dicit. Ipsi sibi sunt lex habentes opus legis scriptū in cordibus suis. Sed homines male dispositi indigent retrahi a peccatis per penas Et ideo quantū ad istos fuit necessaria legis positio que habet coartatiuā virtutē. Secundo lex data est ad infirmitatem manifestandā. Homines em̄ de duobus p̄sumebant. Primo quidē de scientia. Secundo de potentia. Et ideo deus reliquit homines absq̄ doctrina legis: tē pore legis nature. Jn quo dū in errores inciderunt conuicta est eor superbia de defectu scientie. Sed adhuc restabat p̄sumptio de potentia. Dicebant em̄ nō deest q̄ impleat sed deest qui iubeat. vt dicitur in glosa super illud Exō. 24. Quicquid preceperit dñs faciem⁹ ⁊ erimus obedientes. Et ideo data est lex: que cognitionem peccati faceret. Per legem em̄ cognitio peccati. Ro. 3. Que tamē auxiliū gratie nō dabat ad vitandū peccata: vt sic homo sub lege constitutus ⁊ vires suas experiret ⁊ infirmitatē suā recognosceret inueniēs se sine gratia peccatum vitare non posse. ⁊ sic auidius quereret gratiā Et hec etiaz causa potest ex his verbis accipi vt dicat q̄ lex posita est propter transgressiones adimplendas: quasi illo modo loquendo quo apostolus dicit Ro. 5. Lex subintrauit vt abundaret delictū: quod non est intelligēduz sausaliter sed consecutiue. quia lege subintrante abūdauit delictū ⁊ transgressiones sunt multiplicate. dū cōcupiscentia nondū per gratiā sanata in id quod ꝓhibebat magis exarsit. ⁊ factū est peccatū grauius addita preuaricatione legis scripte. Et hoc deus permittebat vt homines imperfectionē suā cognoscentes quererent mediatoris gratiam. Unde signāter dicit. Posita est quasi debito ordine collocata inē legē nature ⁊ legē gratie. Tertio data est lex ad domandā concupiscentiā populi lasciuientis: vt diuersis cerimonijs fatigati neq̄ ad idolatriam neq̄ ad lasciuias declinarent. Unde dicit Petr⁹ Actuū. 15. Hoc est onus q̄ neq̄ nos ꝛc. Quarto ad instruendum ignorantiā data est lex in figurā future gratie Ex illud Hebre. 10. Umbrā habet lex ꝛc. ¶ Deinde cū dicē Donec veniret semē ꝛc. id est christus de quo ꝓmiserat deus per eū benedicendas omnes gentes. Matthei. 11. Lex ⁊ ꝓphete vsq̄ ad Johannē ꝛc. Hen. 12. Jn semine tuo ꝛc. Ministri autez legis ponunt cū dicit. Ordinata id est ordinanter data per angelos id est per nuncios dei scilicet moysen ⁊ aaron. Malach. 2. Legē requirent ex ore eius ꝛc. angelus em̄ domini ꝛc. Uel per angelos id est ministros angelorū. Actuū. 6. Accepistis legē in dispositionē angelorū ꝛc. Et est data per angelos. quia lex non debebat dari per filium qui maior est. Hebre. 2. Si em̄ qui per angelos factus est sermo ꝛc. Dicit autē. Ordinata. quia ordinabiliter data est scilicz inter ꝓs legis naturalis qua homines conuicti sunt q̄ se iuuare nō poterant: ⁊ tempus gratie. Nam anteq̄ gratiam acciperēt conuincendi erant de lege. Dominus autē legis dicitur christus. Et ideo dicit in manu mediatoris id est in potestate christi. Deut. 33. Jn dextera ei⁹ ignea lex. 1. thi. 2. Mediator dei ⁊ hominū ꝛc. Jste mediator significat⁹ est per moysen: in cuius manu est lex data Deutro. 5. Ego sequester ⁊ medius fui inter deū ⁊ vos ꝛc. ¶ Deinde cū dicit Mediator autē ꝛc. Exponit q̄ dixit Jn manu mediatoris quod potest triplicit exponi. Uno modo q̄ mediator non est vnius tm̄ sed duor. Unō cū iste sit mediator dei ⁊ hominis oportet q̄ sit deus ⁊ homo. Si em̄ esset purus homo vel deus tantū non essz verus mediator Si ergo est verus deus ⁊ nullus est mediator suiipsius. potest videri alicui q̄ preter ipsum sunt alij dij quorū est mediator. ⁊ hoc remouet dicens: q̄ mediator iste ⁊ si nō est vnius tantū nō propter hoc sunt alij dij sed de⁹ vnus est. quia licet ipse alius sit in p̄sona a deo patre: non ē tamen aliud in natura. Deut. 6. Audi israel dñs de⁹ ꝛc. Eph̄. 4. Unus dēus ꝛc. Secundo modo quia possz credi q̄ iste esset mediator iudeoꝝ tantū. Ideo dicit. Dico q̄ christus est mediator sed nō vnius scilicet iudeoꝝ sed vnus est omniū id est sufficiens ad oēs reconciliandos deo quia ipse deus est. Ro. 3. Unus de⁹ qui iustificauit ex fide circūcisionē ⁊ prepuciū per fidē ꝛc. 2. cor. 5. Deus erat in christo mundū reconciliās sibi ꝛc. Tertio modo quia non est mediator vnius populi tantū scilicet iudeorum sed etiam gentiliū. Ephe. 2. Ipse est pax nostra qui fecit vtraq̄ vnū. Et hoc ex parte gentiū auferendo idolatriam. ⁊ ex pte iudeoꝝ ꝙ obseruātia legis. Specialit aūt mediator est filius non pater non spiritussanctus: nihilominus tamen vnus est deus.

Lectio octaua.

Lex ergo aduersus promissa dei absit. Si em̄ data essz lex que possz hominem viuificare vere ex lege esset iusticia. Sed conclusit scriptura omnia sub peccato: vt promissio ex fide ieſu christi daretur credentibus. Prius autē q̄ veniret fides sub lege custodiebamur: conclusi in eaz fidem que reuelanda erat. Itaq̄ lex pedagogus noster fuit in christo vt ex fide iustificemur. At vbi venit fides iā non sum⁹ sub pedagogo.

Hic mouet apostolus aliā dubitationem. vtrū scilicz lex noceat gratie. Et primo mouet dubitationē dicēs: Lex ergo ꝛc. Quasi dicat Si lex posita est propter transgressiones: nunquid lex facit aduersus ꝓmissa dei scilicz vt id quod deus promisit se facturū per semen repromissuz per aliū faciat. Absit. Quasi dicat. Non. Nam. s. eodez Lex non irritū facit testamentū ad euacuandas ꝓmissiones ꝛc. Ro. 7. Lex sancta ⁊ mandatū sanctū. Secundo cū dicit. Si em̄ lex data esset ꝛc. Soluit dubitationē. Et primo ostendit q̄ lex non est contra promissa dei. Secūdo q̄ est in obsequiū promissoꝝ ibi. Sed conclusit ꝛc. Dicit ergo q̄ licet lex sit posita propter trāsgressores: nō tamen contrariatur promissioni dei. quia transgressiones ipsas remouere non pōt. Si em̄ eas remoueret tūc mā festē esset contra ꝓmissa dei. quia iusticia eēt q̄ aliuz modū q̄ deus ꝓmisit. q̄ esset q̄ legē ⁊ nō q̄ fidē cuz tū dicat Abacuc. 2. Justus me⁹ ex fide viuit. Ro. 3. Justicia dei

est per fidē iesu xpi. Et ideo dicit q si lex esset data talis q̄ posset viuificare: id est tante virtutis esset q posset vitā gratie ⁊ eternā beatitudinē p̄ferre: tunc vere ⁊ nō apparenter iusticia esset ex lege. si lex faceret qō fides facere dicitur. ⁊ sic frustra esset fides. Sed lex non iustificat. q̄a littera. s. legis occidit vt dicit. 2. cor. 3. Et Ro. 8. Lex eī spiritus vite in christo iesu ⁊c. ¶ Deinde cum dicit Sed scriptura conclusit ⁊c. Ostendit q lex nō solū non contrariatur gratie sed est ei etiā in obsequiuz. Et primo ostendit q lex obsequit p̄missis dei. Secundo quō hoc obsequium manifestatum est in iudeis ibi. Prius autez q̄ veniret fides ⁊c. Tertio quō gētiles etiā sine lege cō secuti sunt p̄missa dei ibi. Omnes eī filij dei estis ⁊c. Circa primū sciendū est q lex obsequitur p̄missis dei in generali q̄tū ad duo. Primo q manifestat peccata. Ro mano⁹. 3. Per legē cognitio peccati. Deinde quia manifestat infirmitatē humanā. In q̄tū homo nō potest vitare peccatū nisi per gratiā que per legez non dabat. Et sicut ista duo scilicet cognitio morbi ⁊ impotentia infirmi multū inducunt ad querēdū medicū: ita cognitio peccati ⁊ p̄prie impotentie inducunt ad querendū christū Sic ergo lex obsecuta est gratie. in q̄tū p̄buit cognitionē peccati ⁊ experientiā p̄prie impotentie. Et ideo dicit Scriptura id est lex scripta p̄clusit id est tenuit inclusos iudeos sub peccato id est ostendit eis peccata que faciebant Ro. 7. Concupiscentiā nesciebā ⁊c. Item conclusit. quia veniente lege sumpserūt occasionē peccati Ro. 11. Conclusit deus oīa in incredulitate ⁊c. Et hoc ideo vt homo quereret gratiā. Et ideo dicit Ut p̄missio id ē gratia repromissa daret non solū iudeis sed omnib⁹ credentibus. quia illa gratia poterat liberare a peccatis. et hec gratia est ex fide iesu christi. ¶ Deinde cū dicit. Prius autē q̄ veniret ⁊c. Ponit experimentū hui⁹ obsequij manifestatū in iudeis. Et primo ponit obsequiū iudeorū Secundo cōcludit quoddā corelariū ibi Itaq; lex pedagogus ⁊c. Dicit ergo si scriptura id est lex scripta detinuit omnia sub peccato. quas vtilitates habebant iudei ex lege ante q̄ veniret fides ex gratia: Rūdet ⁊ dicit. Nos iudei ante aduentū fidei custodiebamur sub lege: in q̄tū faciebat nos vitare idolatriā ⁊ multa alia mala. Custodiebamur in q̄ non sicut liberi: sed quasi serui sub timore. et hoc sub lege id ē sub onere legis ⁊ dominio. Ro. 7. Lex in homine dominat q̄to tēpore viuit ⁊c. Et custodiebamur cōclusi id est seruati ne defflueremus ad vitia: sed p̄pararemur in eā id est tā bonā fidē q̄ reuelāda erat Esa. 56. Juxta est salus mea et vēiat. vt iusticia mea et reuelet. Et dicit reuelanda. quia cū fides excedat oīe humanū ingeniū nō potest per p̄priū sensum haberi sed ex reuelatione ⁊ dono dei Esa. 40. Reuelabit gloria dñi ⁊c. Vel in eā fidē que reuelanda erat tēpore gratie in antiquis tēporibus multis signis latens. Unde ⁊ tempore christi velū templi scissum est Matth. 27. ¶ Consequēter cū dicit Lex pedagogus ⁊c. Concludit quoddā corelariū. Et primo ostendit legis officiū. Secundo officij testationē ibi. At vbi venit plenitudo temporis ⁊c. Officiū autē legis fuit officiū pedagogi Et ideo dic Lex pedagogus noster ⁊c. Quamdiu eī heres non potest consequi beneficiū hereditatis vel p̄prē defectū etatis seu alicuius debite perfectionis: conseruat ⁊ custoditur ab aliquo instructore. qui quidē instructor pedagogus dicit a pedos qō est puer ⁊ goge qō est ductio. Judeis autē p̄missa erat benedictio futuri seminis de hereditate obsequenda: sed nondū aduenerat tēp⁹ ipsius hereditatis cō sequende. Et ideo necessariū erat q cōseruarent vsq; ad tempus futuri seminis ⁊ cohiberent ab illicitis quod factū est p legē. Et ideo dicit Itaq; ⁊c. Quasi dicat. Exq̄ sub lege custodiebamur lex fuit noster pedagogus id est dirigens ⁊ conseruans in xpo id est in via christi. Et hoc ideo vt ex fide christi iustificaremur. O see. 11. Puer israel ⁊ dilexi eū. Jer. 31. Castigasti me domine ⁊ erudit⁹ sum ⁊c. Ro. 3. Arbitramur eī hominē iustificari per fidem. ⁊c. Et q̄uis lex pedagogus noster esset nō tamen ad perfectā hereditatē ducebat. quia vt dicit Hebre. 7. Neminē ad p̄fectū adduxit lex ⁊c. Sed hoc officiū cessauit post q̄ vēit fides. Et hoc ē quod dicit At vbi vēit fides scilicet christi iam non sum⁹ sub pedagogo id ē sub coactione que non ē necessaria liberis. 1. cor. 13. Cum essem p̄uulus ⁊c. cum autē factus sum vir ⁊c. 2. cor. 5. Si qua ergo in christo noua creatura vetera transierunt ⁊c.

Lectio nona

Omnes eī filij dei sunt per fidē que est in christo iesu. Quicunq; eī in christo baptizati estis: christū induistis. Non est iudeus: neq; grecus: nō est seruus neq; liber: non est masculus. neq; femina. Omnes eī vos vnū estis in christo iesu. Si autez vos christi ergo semē abrae estis f̄m p̄missionē heredes.

Hic ostendit apostolus q ad fructum gratie gentiles sine obsequio legis peruenerunt: ad quē tamē iudei perducti sunt per legis custodiā ⁊ obsequiū. Et circa hoc facit tria. Primo p̄ponit intentū. Secundo manifestat p̄positū ibi. Quicunq; eī in christo ⁊c. Tertio ex hoc argumentat ibi. Si autē vos xpi ⁊c. Dicit ergo vere nō sumus sub lege id est sub pedagogo ⁊ coactione: quia sum⁹ filij dei. Similit ⁊ vos sub lege neq; sub pedagogo estis quia scilicet ad gratiā peruenistis. Ideo omnes estis filij dei per fidem non per legē Ro. 8. Nō eī accepistis spiritū seruitutis scilicet timoris qui dabatur in lege veteri: sed accepistis spiritū filiorū scilicet charitatis ⁊ amoris qui datur in noua lege per fidē Joh. 1. Dedit eis potestatē filios dei fieri ⁊c. Si ergo filij dei estis per fidem quare vultis esse serui per legis obseruantias? Naz sola fides homines facit filios dei adoptiuos. Nullus siquidem est fili⁹ adoptiuus: nisi vniatur ⁊ adhereat filio naturali Romanorum octauo. Quos p̄sciuit conformes fieri ymaginis filij eius ⁊c. Fides eī facit nos in xpo iesu filios Ephe. 3. Habitare xp̄m per fidē in cordibus vestris. Et hoc in christo iesu id est filij dei estis per iesum christū. ¶ Consequenter cū dicit. Quicunq; eī in christo ⁊c. Manifestat p̄positū. Et circa hoc tria facit. Primo p̄ponit p̄positi manifestationē. Secundo manifestationis expositionē ibi. Non est iude⁹ ⁊c. Tertio assignat manifestationis rationē ibi. Omnes eī vnū sumus ⁊c. Manifestat aūt circa primum quō sum⁹ in xpo iesu filij dei Et hoc est q dicit. Quicunq; eī in christo iesu ⁊c. Qō potest quadruplicit exponi. Uno modo vt dicat. Quicunq; in christo iesu baptizati estis id est institutione xpi ad baptismū instructi estis. Marc vltimo Euntes in mundum vniuersum predicate euangeliū omni creature ⁊c. Qui crediderit ⁊ baptizat⁹ fuerit ⁊c. Alio modo Quicunq; in christo iesu baptizati estis scilicet per similitudinem ⁊ per configurationē mortis xpi. Ro. 6. Quicunq; baptizati sumus in christo iesu in morte ipsius baptizati sumus. Vel in christo iesu. id est in fide iesu christi. Naz baptismus nō fit nisi in fide sine qua effectū baptismi nullum conseq̄mur. Mar. vl. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit salu⁹ erit ⁊c. Vel in xpo iesu. i. in virtute ⁊ opatiōe eius. Joh. 1. Sup quē videris spm̄ descendentē hic ē q̄

baptizat Quicūq; ḡ istis quattuor modis baptizati est̄ christū induistis. Ubi sciendū est q; qui induit aliq̄ veste ptegitur ac cōtegitur ea. ꝛ apparet sub coloze vestis coloze proprio occultato. Eodē modo ꝛ qui induit xp̄m ptegitur ꝛ contegitur a christo iesu contra impugnatiōes ꝛ estus ꝛ in eo nihil aliud apparz nisi q̄ christi sunt. Ro. 13. Induite dominū iesum christū. Et sicut lignum accēsum induitur igne ꝛ pticipat eius virtutē: ita ꝛ qui christi virtutes accipit induit xp̄o. Luc̄ vl. Sedete in ciuitate donec induamini virtutē ꝛc. Quod in illis locū habz qui interius xp̄i virtute iformant Ephe. 4. Induite nouum hominē qui ſm ꝛc. Et nota q; christū aliqui induunt exterius per bonā conuersationē: ꝛ interius p̄ spiritus renouationē ꝛ ſm vtrunq; per sanctitatis configurationē vt tangit in glosa. ¶ Expositionē autē manifestationis ponit cū dicit. Non est iude⁹ ꝛc. Quasi dicat vere dixi q; quicūq; in xp̄o iesu ꝛc. quia nihil potest esse in hominibus q̄ faciat exceptionē a sacramento fidei xp̄i ꝛ baptismi. Et p̄ōit tres differētias hoīm: ostēdens q; per eas nullus excipitur a fide xp̄i. Prima differentia est q̄tum ad ritū cū dicit Nō est iudeus neq; grec⁹. Quasi dicat Exquo in xp̄o iesu baptizatus est. nō est differētia q; propter hoc sit indignior in fide ex quocunq; ritu ad eaz venerit siue ex ritu iudaico siue greco. Ro. 3. An iudeorum deus tm̄? Nonne ꝛ gentium? Immo ꝛ gentiū. quoniam quidem vnus deus qui iustificauit ex fide circumcisionem ꝛ preputium per fidem. Et Romanoz. 10. Nō est distinctio iudei ꝛ greci ꝛc. Sed contra quod dicitur Romanoz. 3. Quid ergo amplius est iudeo. Multum quidē per omnē modū. Respondeo dicendum est q; iudei ꝛ greci possunt considerari duplicit̄. Uno modo scz statum in quo erant ante fidem ꝛ sic amplius fuit iudeo propter beneficium legis. Alio modo q̄tuz ad statū gratie ꝛ sic non est amplius iudeo. ꝛ de hoc intelligitur hic. Secunda differentia est quantum ad statū ꝛ conditionē cum dicit Non est seruus neq; liber. id est neq; seruitus neq; libertas: neq; nobilitas: neq; ignobilitas differētiam facit ad recipiendū effectū baptismi. Job. 3. Paru⁹ ꝛ magnus ibi sunt ꝛ seruus liber a domino suo. Ro. 2. Non est personarū acceptio apud deum. Tertia differētia est q̄tum ad naturā cū dicit. Non est masculus neq; femina. quia sexus nullā differentiam facit quantum ad participandum baptismi effectū Gal. 3. Non est mascul⁹ aut femina ꝛc. ¶ Expositiōis vero rationē ponit cum dicit. Omnes enī vos vnū estis in christo iesu. Quasi dicat Vere nihil hoz est per quod differētia fiat in christo. quia vos omnes scilicet fideles vnū estis in christo iesu. qui in baptismo omnes estis effecti mēbra christi ꝛ vnuz corpus. ꝛ si inter vos sitis diuersi. Ro. xij. Omnes vnū corpus sumus in christo ꝛc. Ephe. 4. Unū corpus vn⁹ spiritus ꝛc. Ubi autem est vnitas: differentia non habz locum. Pro hac vnitate orat christus Johan. 17. Volo pater vt sint vnuz ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit Si ꝛ vos estis ꝛc. Arguit ad principale propositum hoc modo. Dixi q; abrae dicte sunt p̄missiones ꝛ semini ei⁹ sed vos estis abrae. ergo ad vos pertinz promissio abrae de hereditate consequenda. Minorem sic probat. Vos estis filij dei adoptiui. quia estis vniti per fidem christo qui est filius dei naturalis. Sed christus est filius abrae in vno semine tuo qui est christus. Ergo si vos estis christi id est in christo estis semen abrae. id est filij: cuz christus filius ei⁹ sit. Et si filij estis ꝛ heredes. id est ad vos pertinet hereditas ſm promissionem abrae factam. Romanorum nono. Non qui filij sunt carnis hij sunt filij sed qui sunt filij promissionis hij estimantur in semine dei.

Capitulū quartū

Dico aūt q̄tto tēpore heres puul⁹ est nihil differt a seruo: cū sit dom̄in⁹ omniū: sed sub tutoribus ꝛ actoribus est vsq; ad p̄finitum tēpus a patre. Itaq; ꝛ nos cū essemus paruuli sub elemētis mundi eram⁹ seruientes. Postq̄ ostendit apostolus legis defectū: hic consequēter ostendit gratie dignitatē. Et primo per exemplū humanū. Secundo per exemplū creature ibi. Dicite mihi qui sub lege vultis esse ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit dignitatē gratie p̄mitiue status veteris legis p̄ similitudinē a lege humana sumptā. Secundo ostēdit q; ipsi facti sunt pticipes huius dignitatis p̄ fidem ibi. Cū autē essetis filij dei ꝛc. Tertio arguit ipos eo q; hāc dignitatē cōtēnebant ibi. Sed tunc quidē ignorātes deum ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit similitudinē. Secundo adaptat eā ad ꝓpositū ibi. Ita ꝛ nos cum essemus ꝛc. ¶ Notandū est autē q; in ꝓpositā similitudine quatuor tangit apostolus. Primo quidē dignitatem qz nō est seruus sed heres. Unde dicit. Quanto tēpore heres ꝛc. Quod aptat ꝛ referē ad populū iudeoz q̄ fuit heres p̄missionis abrae. p̄s. Elegit nos in hereditatem sibi. Et ad christū qui est heres omniū Hebre. 1. Quem cōstituit heredē vniuersoz. Secundo eius parvitatem. Unde dicit Paruul⁹ est. quia ꝛ iudei paruuli erant ſm statū legis Amos. 7. Quis suscitabit Jacob: qz paruus lus est? Similit̄ ꝛ christus paruul⁹ factus est p̄ incarnationē. Esa. 9. Paruulus natus est nobis ꝛc. Sed nota q; apl̄us aliqñ assimulat puulo statū legis sicut h. Alias quando statū p̄sentis vite. 1. coz. 13. Quando erā parvuulus ꝛc. Cuius ratio est. quia status veteris legis est sicut paruulus propter imp̄fectionē cognitiōis in xp̄o ad statū gratie ꝛ veritatis que p̄ christū facta est. Sic ꝛ statu⁹ p̄sentis vite: in qua videmus per speculū in enigmate est sicut paruulus comparat⁹ statui future vite: in qua est p̄fecta dei cognitio. quia videtur sicuti est. ¶ Tertio ei⁹ subiectionē cū dicit. Nihil differt a seruo cū sit dōs omnium. sed sub tutoribus ꝛc. p̄priū em̄ serui est q; sit subiectus alicui dño. Puer autē q̄diu paruulus est: quia nō habet cognitionē perfectā ꝛ vsuz libere voluntatis propter defectū etatis cōmittitur custodie alioz qui ꝛ bona sua defendant. ꝛ hij dicunt tutores ꝛ negocia agāt: ꝛ hij actores nominant. Et ideo licet sit dominus omniū rerū suaz. tñ in q̄tū subijcit alijs nihil differt a suo Esa. 44. Et nunc seruus meus Jacob ꝛc. Sed notandū est q; in populo iudaico ali qui erant simplicit̄ serui. illi scilicet q̄ propt timorē pene ꝛ cupiditatē tēporaliuz q̄ lex p̄mittebat legē seruabant. Aliqui vero erant: qui non erāt serui simpliciter: sed quasi serui existētes: erant vere filij ꝛ heredes. qui licet attenderēt exterius ad tēporalia ꝛ vitarent penas: nihilominus tamen in eis finē nō ponebant sed accipiebant ea vt figurā spiritualiū bonoz. Unde licet viderent nihil exterius differre a seruis: in q̄tuz cerimonias ꝛ alia legis mādata seruabant. tñ erāt vñi: qz nō ea intentiōe eis vtebant: vt serui. qz illis vtebant amore spiritualiū bonoz que p̄figurabāt Serui vero timore pene ꝛ cupiditate terrene cōmoditatis. Xp̄s erat etiā quasi fu⁹ qz licz sit dōs oīm p̄z illō p̄s. Dixit dōs dño meo ꝛc. tñ nihil videbat differre a suo i exteriozib⁹ in q̄tū homo Phil. 2. Exinaniuit semetip̄z formā fui accipiēs ꝛ habitu iuuent⁹ vt hō. Sub tutorib⁹ aūt ꝛ actorib⁹ erat: quia suo lege factus erat vt dicit infra eodē. Fact⁹ sub lege. Et hominib⁹ subditus. vt dicit Luce. 2. Erat subdit⁹ illis

¶Quarto p onit tēpozis cōgruitatē cum dicit: Usq3 ad pfinitum tempus a patre: qz sicut heres fm determinationē patris pfinito tēpoze sub tutozibus ē: ita ꝛ lex determinatū tempus habuit a deo q̄diu deberet durare ꝛ q̄diu heres scz populus iudeozū esset sub ea. Similiter et pfinitum tempus fuit a pre quo xps non erat factur⁹ miracula ꝛ ostensurus dominū ptātis diuine Jo. 2. Nōdū venit hoza mea. Hanc similitudinem adaptat cum dicit cōsequēter. Ita ꝛ nos ꝛc. Et primo adaptat eā quantuz ad iudeos. Secundo quantū ad xp̄um ibi. At vbi venit plenitudo temporis. Dicit ergo. Dico q̄ quanto tēpore heres parvulus ē ꝛc. Et ita nos iudei cum essemus parvuli in statu legis veteris: sub elementis mundi eramus seruientes. i. sub lege que tēpozalia promittebat. Esa. 1. Si volueritis ꝛ audieritis me bona terre comedetis. Et cōminabatur penas tēpozales. Uel lex vetus dicitur elementū quia sicut pueris qui sunt instruendi ad sciam primo ꝓponunt elemēta illius scientie per que manuducūtur ad illam sciam. ita lex vetus proposita est iudeis per quā manuducerent ad fidem ꝛ iusticiā. supra. 3. Uel pedagogus noster fuit in xp̄o. Uel sub elementis. i. corporalibus rerum ritibus quos seruabant. sicut lunares dies neomenias ꝛ sabbatū. Nec tamē instandū ē q̄ ꝓpter hoc non differrent a paganis qui elemētis seruiebāt huius mundi cum eis nō seruirent iudei seu cultum impēderent: sed sub eis deo seruiebant ꝛ eum colebant. gentiles vero elementis seruientes eis diuinū cultum impēdebant. Ro. 2. Seruierunt creature potius q̄ creatori. ꝛc. Fuit autē necessarium q̄ iudei sub elementis huius mundi deseruirent deo qz iste ordo est congruus nature humane vt a sensibilib⁹ ad intellectualia perducātur.

Lectio secunda.

At vbi venit plenitudo temporis: misit deus filiū suū fcm̄ ex muliere factum sub lege: vt eos qui sub lege erāt redimeret: vt adoptionē filiorum reciperemus.

Hic adaptat apls similitudinē ꝓpositā ad xp̄m. Et ꝓmo ponit adaptatio. Secūdo finis rei in qua similitudo adaptatur. ibi. At eos qui sub lege erant ꝛc. Sciendū ē autē q̄ supra in similitudine proposita quatuor ostendit p ordinem sicut dictū est. Hic autem illa quattuor adaptans ad christum incipit ab vltimo. s. a determinatione temporis cuius ratio est quia idem tēpus fuit in quo christ⁹ fuit humiliatus ꝛ in quo fideles fuerunt exaltati. Et iō dicit. At vbi venit plenitudo temporis id est postq̄ tempus q̄ fuerat prefinitū a deo patre de mittendo filio suo erat completū. ꝛ hoc modo accipitur. Luc. 2. Impleti sunt dies ꝛc. Dicitur autem plenum tempus illud ꝓpter plenitudinem gratiarū que in eo dantur. fm illud. ps. Flumen dei repletum ē aquis. ꝛc. Item ꝓpter impletionē figurarū veteris legis. Mat. 5. Non veni solvere legē ꝛc. Item ꝓpter impletionē ꝓmissoꝝ. Dan. 9. Confirmabit autē pactū multis hebdomadis vna. Hoc autē q̄ dicit. At vbi venit plenitudo temporis. ꝛc. similiter ꝛ in alijs scripture locis vbi tempus circa christum impleri dicitur. non est referendum ad fatalem necessitatem sed ad diuinā ordinationē de qua dicitur in ps. Ordinatione tua perseuerant dies. ꝛc. Assignat autem duplex ratio quare illud tempus ꝓordinatum est ad aduentum christi. Una sumitur ex magnitudine. Quia enim magnus ē qui venturus erat: oportebat ꝛ multis indicijs ꝛ multis ꝓparationibus homines ad aduentū ei⁹ disponi. Heb. ꝓmo. Multifarie multisq3 modis ꝛc. Alia ex conditione venientis. Quia cum medic⁹ erat venturus oportebat q̄ ante aduentum suū conuincerent homines de morbo. ꝛ quantū ad defectū scie in lege nature: ꝛ quantū ad defectum virtutis in lege scripta. Et ideo oportuit vtrūq3 tempus. scz ꝛ legē nature ꝛ legem scripture aduentū xp̄i precedere. Secundo adaptat quantū ad hereditariā dignitatē cū dicit. Misit de⁹ filiū suum scz propriū ꝛ naturalē. Et si filius ergo ꝛ heres. Dicit autem filiū suum id ē proprium naturalem ꝛ vnigenitū non adoptiuum. Joh. 3. Sic deus dilexit mundū vt. ꝛc. Misit inq̄ eū nō a se separatū. qz missus ē per hoc q̄ assumpsit humanaz naturā. ꝛ tamē erat in sinu p̄ris. Jo. 1. Unigenit⁹ q̄ ē in sinu patris eternalit. Jo. 3. Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo filius hominis qui ē in celo. Qui licet descenderit per assumptionem carnis. tamē ē in celo. Item misit eum nō vt eēt vbi prius non erat. quia licet in propria venerit per presentiam carnis in mūdo tñ erat per p̄sentiā deitatis: vt dicitur Jo. 1. Similiter non misit eū quasi ministrū. quia sua missio fuit assumptio carnis nō depositio maiestatis. Misit ergo de⁹ filiū suū ad sanandū inq̄ deviationē cōcupiscibilis ꝛ ad illuminādū ignorantiā rōnalis. ps. Misit verbū suū ꝛc. Misit etiaz ad liberandā a ptāte demonis cōtra infirmitatē irascibilis. Esa. 19. Mittet eis saluatorē qui liberet eos. Item ad remediū ab obligattone eterne mortis. Osee. 13. De manu mortis liberabo eos: de morte redimā eos. Item ad saluandū ab eoꝝ peccatis. Jo. 3. Nō misit deus filiū suū in mundum vt iudicet mundū: sed vt saluet mundus ꝓ ipsum ꝛc. ¶Tertio adaptat similitudinem quantum ad paruitatem cum dicit. Factum ex muliere. Esa. 9. Parvulus natus est nobis ꝛc. Philip. 2. Exinaniuit semet ipsum ꝛc. Paruum se fecit non dimittendo magnitudinem: sed assumendo paruitatez. In hoc autē q̄ dicit. Factum ex muliere: cauendi sunt duo errores. s. forini q̄ dicit xp̄m purū hoīem esse ꝛ ex virgine ꝓncipiū essendi sū pfisse: ꝛ ideo ita dicit ipm factū ex muliere quasi totaliter initiū ex ea sūpserit. Sed hoc est falsum. qz ē ꝓtra illud qō dicitur Roma. ꝓmo. Qui factus est ei ex semine dauid fm carnē non dicit fm personam que ē ab eterno. s. ipsa ypostasis filij dei. Unde sicut cum scutum sit album de nouo non oportet dicere q̄ ipa substantia scuti de novo fiat: sed q̄ ei de nouo albedo accesserit: ita ex hoc q̄ filius dei de nouo carnem assumpsit non oportet dici q̄ persona christi de nouo sit facta: sed q̄ natura humana ei de nouo aduenit sicut corpori cum absq3 sui mutatione quedam accidunt. Aliqua enim aduenium alicui et immutant ipsuz sicut forme ꝛ qualitates absolute. Quedam vero absq3 mutatione aduenium ꝛ huiusmodi ē assumptio carnis fm q̄ dicit relationem. Unde per hoc persona verbi in nullo mutatur. Et inde est q̄ in diuinis vtimur his que relationem significant etiam ex tempore. Unde dicimus. Domine refugium factus es nobis: ꝛ q̄ deus factus est homo. Non autez vtimur formis absolutis. vt deus factus est bonus sapiens ꝛ huius[illegible]. Item vitandus est error Hebeonis qui dicit christuz ex ioseph semine esse natum motus ad hoc ponendum: per hoc quod dicitur ex muliere. Nam fm eum mulier corruptionem importat tantum. Sed hoc est falsum. quia hoc nomen mulier in sacra scriptura designat etiam sexum naturalem. fm illud Heñ. 3. Mulier quam dedisti mihi ꝛc. vocat enim eam mulierem que tamen adhuc e[illegible] virgo. Per hoc etiaz quod dicitur ex muliere fact⁹ d[illegible]untur duo errores scz valentini dicentis christuz noi[illegible]sumpsisse corpus de virgine sed attulisse illud de ce

lo ꝛ per beatam virginem sicut per fistulam seu cannale transiuisse. Sed hoc est falsum: quia si verum esset quod dicit non fuisset factꝰ ex muliere vt apostolus dicit. Hec enim prepositio ex cām materialem designat. Item error nestoris dicentis beatam virginem non esse matrem filij dei sed filij hominis: quod falsum esse ostendit: per hoc q dicit apostolus hic Q̄ misit deus filium suum factum ex muliere. Qui enim fit ex muliere est filius eius Si ergo filius dei est factus ex muliere sez ex beata virgine manifestum est q beata virgo est mater filij dei Licet autem posset dici natus ex muliere: signanter tamen dicit factum ꝛ non natum. Nasci enim aliquid est ipsum produci non solum ex principio coniuncto: sed fieri etiaz ex principio separato. Arcba enim fit ab artifice: sed fructus nascitur ex arbore. Principium autem humane generationis est duplex. scz materiale: ꝛ quantum ad hoc christus processit ex principio coniuncto: quia materiaz sui corporis sumpsit ex virgine. Unde fm hoc dicit nasci de ea. Mat. 1. De qua natus est ihesus ꝛc. Aliud est principium actiuū qō quidem in christo quantum ad id quod principium habuit. id est quantū ad formationem corporis non fuit coniunctum sed separatum: quia virtus spiritus sancti formauit illud. Et quātum ad hoc nō dicitur natus ex muliere sed factus quasi ex principio exteriori. Ex quo patet q hoc qō dicit ex muliere nō dicit corruptionem quia dixisset natum ꝛ nō factū. ¶ Quarto adaptat similitudinem quantum ad subiectionē cum dicit. Factum sub lege. Sed contra est qō dicitur infra 5. Si spiritu ducimini non estis sub lege. Si ergo christus nō solū est spūalis sed etiam dator spiritus: incōuenienter videtur dici q sit factus sub lege. Respōdeo dicendum est q esse sub lege dicitur dupliciter. Uno modo vt ly sub denotet solam obseruantiam legis: ꝛ sic xps fuit factus sub lege: quia circumcisus fuit ꝛ in tēplo presentatus Mat. 5. Non veni legē soluere ꝛc. Alio modo vt li sub denotet oppressionem. Et hoc modo ille dicit esse sub lege qui timore legis opprimit: ꝛ hoc modo nec christus nec viri spirituales dicunt esse sub lege. ¶ Cōsequenter cum dicit. Ut eos qui sub lege ꝛc. ponit fructum rei: in qua similitudo adaptatur sez q ideo volnit isto tempore fieri subiectus vt heredes fierent magni et liberi. Et hec duo ponit ꝛ primo fructū liberationis contra subiectionē. Et ideo dicit. Ut eos qui sub lege erant id ē sub maledicto ꝛ onere legis liberaret. supra. 3. Christus nos redemit de maledicto legis ꝛc. Secūdo fructū exaltationis: inquantum adoptamur in filios dei q hoc q accipimus spiritum christi ꝛ cōformamur ei. Roma. 8. Si quis spiritum christi non habet. ꝛc. Et hec adoptio specialiter competit xpō qz nō possumꝰ fieri filij adoptiui nisi conformemur filio naturali. Roma. 8. Quos prescisit cōformes fieri imaginis filij eius. ꝛc. Et quantum ad hoc dicit. Ut adoptionem filiorum reciperemus id est vt per filium dei naturalem efficeremur filij adoptiui.

Lectio tertia.

Quoniā autem estis filij dei misit deus spiritum filij sui in corda vestra: clamantis abba pater. Itaq; iaz nō ē seruus sed filius. Q̄ si filius ꝛ heres per deum.

Supra apostolus ostendit beneficium iudeis exhibitum hic ostendit hoc beneficium etiam ad gentiles pertinere Et primo proponit ipsum beneficium. Secūdo modum adipiscendi ibi. Misit deus spiritum ꝛc, Tertio manifestat eius fructum. ibi. Itaq; iam non est ꝛc. Dicit ergo: q beneficium adoptionis filiorum dei non solum pertinet ad eos qui sub lege erant sed etiā ad gentiles. Et iō dicit. Quoniam estis filij dei id est q sitis filij dei ista ō causa factum ē quia non solum iudei sed etiā omnes alij qui in filium dei credunt adoptantur in filios ꝛc. Joh. primo. Dedit eis potestatem filios dei fieri ꝛc. Modus autē adipiscendi illud donum est per missionē spiritus filij dei in corda vestra. Augustinus autē dicit q christꝰ in carne existens p̄dicauit iudeis p̄cipaliter: gentibus autē perfunctorie. Roma. 15. Dico christum iesum ministruz fuisse circūcisionis ꝛc. Et ideo quicquid pertinet ad st atū iudeorum conuenienter attribuit christo. Et qz possent dicere isti galathas non esse adoptatos in filios dei cum xps ex eis carnem non sumpserit nec eis predicauerit. vnde nō videbant in aliquo xpō coniungi. Ideo apostolus modū huius adoptionis demonstrans dicit. q ꝛ si nō fuerunt coniuncti xpō fm carnem sez quantum ad gentē neq; fm predicationē: tamē fuerunt coniuncti per spiritū ꝛ ex hoc adoptati sunt in filios dei. Unde cōuersio gentilium specialiter attribuit spūi sancto. Et iō petrus quādo fuit reprehensus q a iudeis iuisset predicare gentilibus excusauit se per spiritū sanctum dicens. Act. 11. Non posse resistere spiritui sancto cuius instinctu hoc fecerit. Et ideo quia misit deus pater spiritum filij sui in corda nostra iudeorum sez ꝛ gentilium coniungimur christo: ꝛ per hoc adoptamur in filios dei. Sz sciendū est q si alicubi in scriptura inuenitur spūs sanctus mitti a patre. Joh. 14. Paraclitus autem spiritus sanctus quem mittet pater. ꝛc. Aliquando vero a filio Jo. 15. Cum venerit paraclytus quē ego mittam vobis ꝛc. Nihilominus tamen spiritus sanctus cōmunis ē patri ꝛ filio ꝛ ab vtroq; procedit ꝛ ab vtroq; datur. Et ideo ē q vbicunq; inuenitur q pater mittat spiritum sanctum fit mentio de filio sicut in premissa auctoritate dicitur quez mittet pater in nomine meo. Et similiter vbi dicitur mitti a filio fit mentio de patre. Unde dicit: quem mittā vobis a patre. Et etiam hic cuz dicit. Misit deus pater spiritum sanctū statim fit mentio de filio cum dicit filij sui. Nec refert si alicubi dicatur spiritus sanctus soluz a patre procedere: quia exquo filius mittit eum manifestum est q ab ipō procedit. Unde spiritus sanctꝰ dicitur spiritus filij sicut mittentis ꝛ sicut a quo p̄cedit ꝛ sicut a quo habet spiritus sanctus quicquid habet sicut ꝛ a patre. Joh. 15. Ille me clarificabit quia de meo accipiet. ꝛc.

Dicit autē in corda: quia duplex est generatio. Una carnalis que fit per semē carnale missum in loco generationis: qō quidē semē licet sit quātitate paruū tñ virtute cō tinet totuz. Alia ē spūalis que fit p semē spūale trāsmissum in locū spūalis generatiōis qui quidē locus est mēs seu cor hois: qz in filios dei generamur p mentis renouationem. Semen autem spūale est gratia spūs sancti. p̄me Jo. vlt. Quia natus ē ex deo nō peccat: quoniā generatio dei cōseruet eum ꝛc. Et hoc semen est virtute cōtinēs totā pfectionē beatitudinis. Unde ō. Pignus ꝛ arra beatitudinis Ephe. 1. Ezech. 39. Dabo spūm nouū ꝛc. ¶ Clamantē. i. clamare facientē. Abba pater. Non magnitudine vocis sed magnitudine ꝛ feruore affectus. Tunc enim clamamus abba pater quando p affectum accendimur calore spiritus sancti ad desideriū dei. Ro. 8. Non accepistis spiritum seruitutis ꝛc. ¶ Abba pater ꝛc. Idem autem est in significatione abba quod est hebreum ꝛ pater quod est latinum ꝛ patir quod est grecum Et vtrūq; ponit vt ostendat q gratia spiritus sancti cōmuniter se hz quātū ad vtrūq; populū quātum est ex se. ¶ Consequēter cum dicit. Itaq; iam non est seruus ꝛc.

Ponit fructum huius beneficij. Et primo quantum ad remotionē omnis mali: a quo liberamur per adoptionē spiritus sancti ⁊ hec ē liberatio a seruitute. Et quantum ad hoc dicit. Itaq; scilicet quia spiritus clamat in nobis pater. iam a tempore gratie non est aliquis nostruz qui in christum credimus seruus in timore scilicet seruiens. Joh. 15. Jam nō dicam vos seruos sed amicos. ꝛc. Ro. 8. Non accepistis spiritum seruitutis ꝛc. Sed ē filius. Ro. 8. Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro q̄ sumus filij dei. Licet enim conditione serui simus q̄ dicitur Luc. 17. Cum feceritis omnia que precepta sūt vobis dicite serui inutiles sumus: tamen non sumus serui maliuoli: ex timore scilicet seruientes: quia tali seruo debetur tortura ⁊ compedes: sed sumus serui boni ⁊ fideles ⁊ amore seruientes: ⁊ ideo libertatem per filiuz cō sequimur. Joh. 8. Si filius vos liberauerit: vere liberi eritis. ¶ Secundo, ponit fructum quantum ad consecutionem omnis boni ⁊ quantum ad hoc dicit. Q̄ si filius ⁊ heres per deum. Ro. 8. Si filij ⁊ heredes: heredes q̄dem dei. ꝛc. Hec autem hereditas est plenitudo omnis boni: cum nihil aliud sit q̄ ipe deus ſm illud ps. Domi nus pars hereditatis mee. ꝛc. Heñ. 15. dixit ad abraam. Ego merces tua magna nimis. ꝛc. ¶ Dicit autem. Per deum: quia sicut iudei hereditate adepti sunt per dei re promissionem ⁊ iusticiam: ita ⁊ gentiles per deum. id est per dei misericordiam. Roma. 15. Gentes autem supra misericordia honorare deum. ꝛc. Vel per deum. id ē per dei operationem Esa. 26. Omnia opera nostra operat⁹ es in nobis domine.

Lectio quarta.

6 Sed tunc quidem ignorantes deum his qui natura nō sunt dij seruiebatis. Nunc autem cum cognoueritis deū: imo cogniti sitis a deo: quomō cōuertimini iterū ad infirma ⁊ egena elementa quibus denuo seruire vultis? Dies obseruatis ⁊ menses ⁊ tempora ⁊ annos. Timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. Estote sicut ego: q̄ ⁊ ego sicut vos.

Posita dignitate beneficij gratie ⁊ ostensa per exemplū humanum: hic apostolus arguit galathas qui hanc gratiam contenebant vtpote ingrati tanto beneficio. Et primo arguit eos de ingratitudine. Secundo excusat se q̄ hoc nō facit ex odio ⁊ liuore ibi. Fratres obsecro vos nō me lesistis ꝛc. Circa primū tria facit. Primo cōmemorat statum pristinum. Secundo extollit ⁊ cōmendat beneficium susceptum ibi. Nūc autē cognoueritis ꝛc. Tertio exaggerat peccatū cōmissum ibi. Quō conuertimini ꝛc. Dicit ergo. Sed tunc ꝛc. Quasi dicat. Nunc estis filij ⁊ heredes per deum: sed tunc quidem cuz gentes esse tis. Ephe. 5. Eratis aliquando tenebre. ꝛc. Ignorantes deum per infidelitatem seruiebatis cultu latrie his qui natura nō sunt dij sed opinione hominū. ꝑmo Cor. 12. Cum gentes essetis ad simulachra muta pro vt ducebamini euntes. ꝛc. Roma. ꝑmo. Seruierunt creature potius q̄ creatori. ꝛc. Hoc autem q̄ dicit. Qui natura non sunt dij ē ad cōfutationē arrianorum dicentium christū dei filiū non esse deū per naturaz. Q̄ si verum esset non esset ei exhibendus cultus latrie. ⁊ quicunq; exhiberet ei esset idolatra. Sed potest obijci quia nos adoramus carnem ⁊ humanitatē xpi. Ergo sumus idolatre. Sz dicendum ē q̄ licet adoremus carnē seu humanitatem xpi adoramus tamē eam vt vnitam persone diuini verbi q̄ quidem verbū est suppositū diuinū. Unde cum adoratis debeatur suppositō diuine nature: quicquid in xp̄o adoratur absq; errore fit. ¶ Consequenter cū dicit. Nūc autem cum cognoueritis ꝛc. Cōmemorat acceptū beneficium. Quasi dicat. Si ignorantes eratis ⁊ peccabatis tolerari poterat: nam ceteris paribus grauius ē peccatum in xp̄iano q̄ in gentili. Sed nunc cum cognoueritis deū id est sitis conducti ad dei cognitionē. ⁊ grauius peccatis q̄ olim seruiendo ⁊ ponendo spem in his in quibus non debetis. Jere. 31. Omnes cognoscent me. ꝛc. Sed hoc q̄ dicit: immo cogniti estis a deo: videtur cōtrarietatem habere cum deus ab eterno oīa cognouerit. Ecc. 23. Domino enim deo anteq̄ crearentur omnia sūt agnita ꝛc. Sed dicēdū hoc cāliter eē dictū vt sit sensus: imo cogniti estis a deo. id est deus fecit q̄ vos cognosceretis eū. Sic eñ deus dicitur cognoscere inquantum ē causa cognitionis nostre. Et ideo quia supra dixit. Cū cognoueritis deum que fuit vera locutio statim corrigit eā per figuratā: quia non possimus deū cognoscere ex nobis nisi per ipsum. Joh. ꝑmo: Deum nemo vidit vnq̄ sed vnigenitus qui est in sinu patris ꝛc. ¶ Consequēter exprobrat peccatum cōmissum dicens. Quomō conuertimini ꝛc. Et primo exaggerat eorum peccatum. Secundo ostendit iminens periculū. ibi. Timeo ne forte. ꝛc. Tertio reducit eos ad salutis statū ibi. Estote sicut ego. ꝛc. Circa primum duo facit. Primo proponit peccatum cōmissum. Secundo de peccato cōmisso eos cōuincit ibi. Dies obseruatis ꝛc. Sciendum ē autē q̄ hec littera dupliciter legitur. Uno modo quia isti galathe a fide conuertebantur ad idolatriam: ⁊ ideo dicit. Quomodo conuertimini a fide iterum. i. denuo. 2. Pet. 2. Meli⁹ erat eis vitam veritatis non cognoscere q̄ post ꝛc. ps. Conuersi sunt retrorsuz. ꝛc. Ad elementa scz mundi q̄ sunt ē firma per se subsistere nō valētia: q̄ in nihiluz deciderēt nisi ea manus cuncta regentis teneret: ſm illud Heb. 1. Portans omnia verbo virtutis sue ꝛc. Et egena qui egēt deo ⁊ seipsis ad inuicem ad complementum vniuersi. q̄bus scz elementis denuo. i. iterum seruire vultis seruitute scz latrie. Probatio huius manifeste apparet quia obseruatis dies scz fastos ⁊ infastos ⁊ menses ⁊ tempora ⁊ annos. i. constellatiōes ⁊ cursum corporū celestiuz: que omnia ortum habent ab idolatria. Contra q̄ dicit Jere. 10. A signis celi nolite metuere que gentes ꝛc. Et q̄ obseruationes hmōi male sint ⁊ contra cultū christiane religionis patet: quia distinctio dierum mensuū annorum ⁊ tēpoz attenditur ſm cursuz solis ⁊ lune. Et iō tales temporū distinctiones obseruantes venerant corpora celestia ⁊ disponūt actus suos ſm iudiciū astrorum. que nullam directam impressionem habent in voluntate hominis: ⁊ in his que dependēt a libero arbitrio. Et ex hoc iminet graue periculum. Unde dicit. Timeo ne forte sine causa id est inutiliter laborauerim in vobis. Et ideo cauendum est fidelibus talia obseruare: sed nulla debet esse eis suspitio harum rerum: quia prospere pōt cedere quicquid sub dei deuotione simpliciter agitur. Sz nunquid licet in aliquo cursum stellarū seruare? Dicendum est q̄ corpora celestia quorundam quidem effectuū causa sunt scilicet corporalium ⁊ in istis licet ipsoz cursum attendere: quorundam autem non sunt causa. scilicz eorum que dependent a libero arbitrio seu a fortuna vel infortunio: ⁊ in istis seruare cursum astrorum pertinet ad idolatriam. Sed licet hec lectura sustineri possit: non tamen est ſm intentionem apli. Cū eñ ipe in tota precedenti serie hui⁹ ep̄le ⁊ i sequēti arguat galathas de hoc q̄ a fide transtulerunt se ad obseruātiā legis iō magis ad p̄positū expōit de hoc q̄ ad legales obseruantias puertūt

Unde dicit. Cum cognoueritis deum per fidez. quomodo conuertimini a fide ad elementa: id est ad litteralem legis obseruantiam que dicitur elementa, quia fuit prima institutio diuini cultus. Elementa dico infirma: qz non perficit iustificando. Hebreo. 7. Reminem ad perfectum adduxit lex. Egena quia non confert virtutes z gratiam adiuuando per se. Sed quid est quod dicit cõuertimini. Et videtur hoc inconuenienter dictum. Similiter z hoc q dicit denuo. Nam isti nec iudei fuerant nec alis legalia seruauerant. Ad quod dicendum ẽ q cultus iudeorum medius est inter cultum christianoꝝ z gẽtilium. Nam gentiles colebant elementa ipa tanq̃ viua quedam. Judei vero elementis quidem non seruiebant sed deo sub ipis elementis inquantum obseruationibus corporalium elementorum deo cultum exhibebãt. supra eodem. Sub elementis huj⁹ mundi eramus seruientes Christiani vero seruiũt deo sub christo. id est in fide xpi. Quando autem aliquis peruenit ad terminum transacto medio si iterum redire velit ad mediũ: idem videt ac si velit redire ad principium. Et ideo apostolus quia isti iam peruenerant ad terminum scz ad fidez christi: z nũc redierunt ad mediũ scz ad cultum iudeorũ. inde est q ꝓpter quandam conformitatem medij ad principiũ dicit eos conuerti ad elementa z denuo eis seruire. Et q ita sit: probat cũ dicit. Dies obseruatis iudaico ritu scilicet sabbata: z decimũ primi mensis z huiusmodi que dicuntur in glo. Menses. id est neomenias vt primũ z septimum mensem. vt habet Leuit. 23. Tẽpora scz egressionis de egypto. z q hierosolymã trib⁹ vicibus veniebãt per singulos annos. Itẽ annos iubilei z septimũ annuz remissionis. Et ex hoc sequitur periculum. quia ex hoc nihil prodest fides xpi. Unde dicit. Timeo ne forte sine causa. i. inutiliter in vobis laborauerim. infra. 5. Si circuncidimini xps vobis nihil proderit. ¶ Consequenter cum dicit. Estote sicut ego. ꝛc. reducit eos ad statum salutis. Quasi dicat. Ita timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. sed ne ita sit estote sicut ego. Hoc ĩ glo. tripliciter legitur. Primo modo sic. Estote sicut ego. s. legẽ deserẽtes sicut ego dimisi. Secũdo modo sic. Estote sicut ego errorẽ. s. pristinũ corrigentes sicut ego errorem meũ correxi. Et hoc potestis quia ego supple suz sicut vos z tamẽ de errore meo correctus sum. Tertio modo sic. Estote sicut ego. scz sine lege viuentes: quia ego supple qui legem habui z in lege natus sum modo sum sicut vos supple fuistis scz sine lege.

Lectio quarta.

Fratres obsecrõ vos: nihil me lesistis. Scitis aũt qz per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iãpridez z tẽptationẽ vrã in carne mea non spreuistis neq̃ respuistis: sed sicut angelum dei excepistis me sicut xpm iesũ. Ubi ẽ ergo beatitudo vra: Testimonium em̃ perhibeo vobis quia si fieri posset oculos vestros eruissetis z dedissetis mihi. Ergo inimicus vobis factus sũ verũ dicens vobis? Emulant vos nõ bene: sed excludere vos volunt: vt illos emulemini. Bonũ autẽ emulamini in bono semp: z non tm̃ cũ pñs sum apud vos.

Postq̃ reprehendit apls galathas: hic ostendit se hoc nõ ex odio fecisse. Et primo ostendit se nõ habere verã causam odij ad eos vllã. Secũdo q nec habet cãm estimatam. ibi. Ergo inimicus factus sũ vobis. ꝛc. Tertio assignat causam p̃misse reprehensionis ibi. Filioli mei ꝛc. Circa primũ duo facit. Prio ostendit q non habet cãm odij ad eos. Secũdo q magis habet cãm amoris. ibi. Scitis autẽ q per infirmitatem ꝛc. Circa primũ notandum ẽ q cõsuetudo ẽ boni pastoris in correctione subditorum asperis dulcia miscere: ne scz ex nimia seueritate frangant. Luce. 10. legitur de samaritano q in curatione sauciati infudit vinũ z oleum. Ecõtra de malis pastoribus dr Ezech. 34. Cũ austeritate imperabatis eis. Et ideo apls sicut bonus platus ostẽdit q nõ ex odio increpat eos blande loquẽdo eis q̃tũ ad tria. Primo quãtuz ad charitatj nomẽ. Unde dicit Fratres. ps. Ecce q̃ bonum z q̃ iocundũ habitare fratres in vnũ. Secõ q̃tum ad modestie verbũ. Unde dicit. Obsecro vos Prouer. 18. Cũ obsecrationib⁹ loquit pauper. Tertio quantum ad excusationẽ. Unde dicit. Nihil me lesistis. Et ego nõ sum talis q habeã odio illos qui me nõ offendũt. ¶ Secundo ostẽdit se ad eos habere cãm amoris cũ dicit. Scitis autẽ q per infirmitatẽ ꝛc. Ubi tria ponit ex quibus homines se diligere cõsueuerunt. Primũ ẽ mutuũ societatis auxiliũ: z ex hoc etiã amor in hominibus cõfirmatur. fm illud Luc. 22. Vos estis qui ꝑmansistis mecuz ꝛc. Et quantũ ad hoc dicit. Scitis autẽ ꝛc. Ubi p̃mo cõmemorat tribulationẽ quã passus est apud eos. Secundo ostendit qũo ei astiterunt ibi. Et tẽptationẽ nostram. ꝛc. Dicit ergo quantũ ad primum. Dico q nihil me lesistis ãmo seruiuistis mihi. Scitis em̃. i. recordari poteris q euãgelizaui vobis iãpridie. i. transacto tẽpore ꝑ infirmitatẽ carnis. i. cũ infirmitate z afflictiõe carnis mee vel cũ multis tribulationib⁹ quas patiebar a iudeis qui sunt de carne mea me psequẽtibus. p̃mo Cor. 2. Cũ timore z tremore multo fui apud vos. 2. Cor. 12. Uirtus in infirmitate ꝓficit. Et hec licet infirmitas fuerit causa spernendi me z temptationis vestre. fm illud Zach. 13. Percute pastorem z dispergent oues. ꝛc. Uos tamẽ tẽptatiõem vestrã que erat in carne mea. i. tribulationem meam que erat vobis cã temptatiõis nõ spreuistis. Ecc. 11. Nõ spernas hominẽ in visu suo. Quia vt dicit dominus. Luc. 10. Qui vos spernit me spernit. ꝛc. Neq̃ respuistis doctrinã meã z me ꝗn velletis esse socij tribulationum. Esa. 33. Ue qui spernis: nõne z ipse sperneris. ꝛc. ¶ Secundũ autẽ q̃ cõfirmat inter homines dilectionẽ ẽ mutuus amor z mutua dilectio ad inuicẽ. fm illd Prouerb. 8. Ego diligentes me diligo. ꝛc. Et quantuz ad hoc dicit. Sed sicut angelum dei excepistis me. id est ita honorifice sicut nunciũ verba dei nũciantẽ. i. Thes. 2. Cum accepissetis a nobis verbum auditus dei. ꝛc. Et inde ẽ q predicatores dicũt angeli. Malach. 2. Legẽ requirent ex ore eius ꝛc. Et nõ solũ sicut angelum recepistis sz sicut iesum christum. i. ac si xps ipe venisset. Qui profecto in ipo ad eos venerat z in eo loquebatur. fm illud. 2. Cor. vlt. An experimentũ queritis ei⁹ qui in me loquitur xps Mat. 10. Qui vos recipit me recipit ꝛc. ¶ Deinde increpat eos q sic deteriorati erãt. Unde dicit. Ubi ẽ ergo beatitudo vestra? Quasi dicat. Nõne ex hoc homines beatificabant vos q̃ me honorastis z p̃dicationẽ meam recepistis. Job. 4. Ubi ẽ timor tuus z fortitudo tua patientia tua z perfectio viarum tuarum? ¶ Tertiũ q̃ amorem confirmat est mutua beneficentia. Et q̃tũ ad hoc dicit. Testimoniũ phibeo q si fieri posz id ẽ iuste fieri potuisset. Illud em̃ fieri põt q̃ iuste fit vt ad vtilitatẽ ecclie fuissz Oculos eruissetj z dedissetj mihi Quasi dicat. Ita me diligebatis q non solum mihi vestra exteriora sed etiam oculos vestros dedissetis mihi.

¶Consequenter cum dicit. ¶Ergo inimicus factus sum vobis. ꝛc. Ponit causam estimati odij. et primo vnam ex parte apostoli. Secundo aliam ex parte pseudo. ibi. Emulantur vos. ꝛc. Dicit ergo. Ex quo mihi tot bona fecistis: est ne credendum q̄ factus sim inimicus vobis iterum dicens vobis. Verbum autez hoc quod dicit dupliciter potest intelligi. Uno scz modo q̄ ipe habeat eos odio. Et isto modo legitur sic tunc. Factus sum inimic⁹ id est habeo vos odio. Et sic hoc quod sequitur Verū dicens vobis potest estimari vt signuz odij quod tamen ē signum dilectionis. scz dicere verum: suo tamen loco et tempore. Alio modo potest intelligi inimicus passiue. s. q̄ ipe habeaē odio ab eis. Et tunc sic legiē. Ego factus sum inimicus vobis. i. habetis me odio ꝛ hoc ideo quia dico vobis verum: vt sic dicens Verū vobis ꝓonaē vt sit causa odij. Nam homines veritatem dicentes a malis odio habentur. Veritas enī odiū parit. Amos. 5. Odio habuerunt in porta corripientē ꝛc. Sed contra est quod dr Prouer. 28. Qui corripit hominē gr̄am postea inueniet apud eum magis q̄ qui per lingue blandimenta decipit. Sed dicēdū est q̄ solutio hec potest haberi ex hoc q̄ dr Prouer. 9. Noli arguere derisorem ne oderit te: argue sapientem ꝛ diliget te. Bonitaz enim signū est si iste qui corripitur corripientē diligit: Et econuerso si eū oderit signū est malicie. Cum enim hō naturaliter odiat illud q̄ contrariaē ei q̄ diligit: si tu odis eū qui corrigit te de malo: manifestū ē q̄ malū diligis. Si vero diligis eum ostendis te odire peccata. Quia enī homines a principio cum corripiunē per amorē ad pctā afficiūtur inde ē q̄ in principio peccator corripientē odit: sed post q̄ iam correctus ē ꝛ affectū peccati deposuit corripientē diligit. Et ideo signanter in ꝓposita auctoritate dr q̄ postea inuenlet gr̄am apud eū. ¶Consequenter cum dicit Emulanē vos. ꝛc. Ponit aliā cām estimatā ex pte scilicet pseudo. Et primo ponit eā. Secūdo excludit eā. ibi. Bonū autem emulamini ꝛc. Quantū autem ad p̄mum sciendum est q̄ sicut dictum est supra quidam pseudo ex iudeis cōuersi circūeuntes ecclesias gentiū predicabant seruari legalia. Et q̄ paulus cōtrariuz dicebat. iō isti detrahebant ei. Et hoc magis faciebant vt excluderēt paulum q̄ pro salute eorū. Et iō dicit apls. Emulantur vos id est non patiunē in vobis quos diligunt potius amore cōcupiscentie q̄ amicitie consortium nostruz. Emulatio eñ est zelus ex amore quocunq̄ proueniens nō patiens consortium in amato. Sed quia amor eor ad istos non erat bonus. cum q̄ nō amabāt eos ꝓpter vtilitatē ipoz sed ꝓpter cōmodū ꝓpriū. ꝛ hoc patet q̄ volebāt excludere aplm ab eis: vtpote ꝓprie vtilitati cōtrariū: tuz q̄ hoc cedebat in damnū galatharū q̄ querebāt in eis lucrum per q̄ ipi damnificabāē. ideo dicit. Emulanē vos sed nō bene: q̄ nō amant bonū vestrum. Et hoc apparet q̄ volunt vos excludere vt emulemini illos. i. vt nulluz recipiatis nisi eos. Prouer. 3. Ne emuleris hominē iniustum ꝛc. Et Prouer. 23. Non emuletur cor tuū peccatores. Hoc autē excludit cōsequenter cum dicit. Bonuz autem emulamini ꝛc. quasi dicat. Non debetis eos emulari in doctrina eorū: sed emulamini bonū doctorē me. s. ꝛ hmōi. i. Pet. 3. Quis ē qui vobis noceat si boni emulatores fueritis. Sed q̄ aliquis pōt esse bon⁹ doctor in quo pōt esse aliquid mali: ideo addit. Emulamini dico bonū doctorem: sed tū in bono. i. in eo q̄ bonū ē. ꝓme Cor. 14. Sectamini charitatē emulamini spūalia: licet autem apls de se loquaē scōm glo. cū dicit. Emulamini bonū. addit tamē in bono q̄ sicut ipe dicit. p̄me Cor. 4 Nihil mihi cōscius sum. sed nō in hoc iustificatus sum. Sed q̄ aliqui emulanē doctorē bonū in sua p̄sentia solū ideo addit semp ꝛ nō tantū cū presens sum apud vos: q̄ emulatio in bonum ē signū q̄ ex amore ꝛ timore dei qui omnia videt procedat: si etiā in absentia pseuerat. Col. 3. Serui obedite p omnia dominis vestris. ꝛc.

Lectio quinta.

Filioli mei quos iterū parturio donec formeē xp̄s in vobis. Uelle aūt esse apud vos mō ꝛ mutare vocem meā qm̄ confundor in vobis.

Supra apls remouit falsazcām correctionis galathaz: hic consequenter apostolus dicte correctionis assignat causam verā q̄ ē dolor de eor impfectione. Et iō primo dolorem cordis ex quo loquebaē exp̄mit. Scōo ponit desiderū de manifestatiōe hui⁹ doloris. ibi. Uellem autez ꝛc. Tertio ponit causam doloris ibi. Qm̄ confundor ꝛc. Dolor autem iste ex charitate p̄cedebat. q̄ dolebat de peccatis eor. p̄s. Uidi p̄uaricātes ꝛ tabescebā ꝛc. Et iō verbum charitatis ꝓponit dicēs. Filioli mei. Signāter autē nō eos filios vocat sed filiolos vt designet eorū imperfectionē qua diminuti sunt. 1. Cor. 3. Tanq̄ paruulis in xp̄o. ꝛc. Sed notandū ē q̄ puer dū est in p̄turitione dicitur filiol⁹. Et isti tales erant q̄ indigebāt iterata parturitione cū tamē parentes carnales semel tātū parturiant filios. Et ideo dicit eis. Quos iterū parturio Nam semel eos parturierat in prima cōuersione: sed q̄ iam auersi erant ab eo qui eos vocauit in aliud euangelium: indigebant q̄ iterato parturiret eos. Iō dicit parturio. i. cū labore ꝛ dolore ad lucez fidei reduco. In quo apparet dolor apostoli. Unde cōuersio hominis partus dicitur. Job. 39. Incuruanē ad fetum ꝛ pariunt. Apoc. 12. Clamabat ꝓturiēs ꝛ cruciaē vt pareat. Et inde est q̄ apostol⁹ ex dolore dure eos corrigit sicut mulier ex dolore part⁹ dure clamat. Esa. 42. Quasi parturiēs loquar ꝛc. Et ratio iterate parturitionis est: quia nō estis perfecte formati. Unde dicit. Donec xp̄s formeē in vobis. i. recipiatis similitudinē eius quā vestro vitio perdidistis Et nō dicit formemini in xp̄o: sed formeē xp̄s in vobis. vt hoc terribili⁹ insonet auribus eorum. Nam christus per fidem formaturꝭin corde. Ephe. 3. Habitare christuz per fidem. ꝛc. Sed quando quis non habet fidez formatam: iam in eo moritur christ⁹. 2. Pet. p̄mo. Donec dies illucescat. ꝛc. Et sic ꝑm hominis ꝓfectum ī fide xp̄s in homine proficit: ꝛ econuerso ꝑm defectū deficit. Quādo ergo fides in homine efficitur informis per peccatuz christus non est in eo formatus. Et ideo q̄ in istis non erat fides formata: indigebāt iteruz parturiri donec christus in eis formaretur per fidem que per dilectionē operatur. Uel donec christus formetur in vobis. i. formosus alijs⁹ per vos appareat. Posset autē aliquis dicere. Absens tu dicis talia: sed si esses apud nos hec nō diceres. ꝑm illud. 2. Cor. 10. Presentia quidē corꝑis infirma ꝛ sermo contemptibilis. ꝛc. Et ideo ponit desiderium manifestandi dolorem suum asperius dicens: Uellem aūt esse apud vos modo ꝛ mutarem vocez meam. Quasi dicat. Modo blandis verbis vtor vocans vos fratres et filios in absentia. Sed si essem presens asperius corriperem. Nam si que per litteras scribo nunc presens: ꝛ ore proferrem durior esset correctio vtpote quia magis possem vocem obiurgantis exprimere et irascentis resonare clamorem et dolorem pectoris magis q̄ per litteras explicare. Et magis cor vestrum viua vox ad confusionem de erroze nostro ꝛ mea turbatione moueret. Et causa huius doloris est quia confundor in vobis. id ē erue

besco apud alios pro vobis. Nam sicut Eccl. 22. dicitur Confusio e patris de filio indisciplinato. Nā cū filius sit res patris t discipulus inquātū hmōi res: magister gaudet de bono qō videt in eo relucere quasi de bono ppio t gliaē t ecōuerso de malo dolet t confundit. Uñ qz isti mutati erāt de bono in malū. apls ꝓfundebaē inde.

Lectio sexta.

Dicite mihi qui sub lege vultis esse legem nō legistis. Scriptū est enim qm abraam duos filios habuit vnū de ancilla: t vnum de libera. Sed qui de ancilla scom carnem natus est: qui aūt de libera per repromissionem. Que sunt per allegoriam dicta.

Supra apls ꝓbauit dignitatē status p cōsuetudinē humanā: hic aūt ꝓbat eā auctoritate scripture. Et primo ponit factū. Secūdo exponit mysteriū ibi. Que sunt p allegoriā dicta tc. Tertio cōcludit ꝓpositum ibi. Itaqz fratres mei nō sum⁹ tc. Circa primū duo facit. Primo excitat ad attentionē. Secō ponit suā intentionem ibi. Scriptū e em tc. Dicit ergo. Dicite mihi tc. Quasi dicat. Si vos estis sapientes attendite ad ea q objicio: et si nō potestis cōtradicere cedatis. Job. 6. Respōdete obsecro absqz cōtentione tc. Facio vobis aūt hanc objectionē. Aut legistis legē aut nō legistis. Et si legistis scire debetis ea que in ea scripta sunt: sed ipsa ꝓbat se omittendā: si aūt nō legistis nō debetis recipere qō nescitis. Prouer. 4. Palpebre tue pcedant greſſus tuos. Dicit aūt sub lege. i. sub onere legis. Nā subire aliqō leue nō e vis: sed subire graue onus sicut e onus legis magne stulticie signū eē videt. Act. 15. Hoc e onus qō neqz patres nostri neqz nos portare potuim⁹ tc. Qō e intelligēdum de illis q voluut carnaliter eē sub lege. Cōsequēter cū dicit. Scriptū e em tc. Proponit suā intentionez dicēs. Ideo quero an legistis legē qz in ipa continent quādam q manifeste dicunt legē non eē tenendā: t spēaliter apls facit mentionē de duob⁹ filijs abrae. Et primo ponit vnū in quo cōueniūt. scōo duo in quib⁹ differūt. Cōueniūt quidē in vno pre. Uñ dicit. Scriptū e: qm abraā duos filios habuit. Habuit etiā alios q istos duos filios: qz post mortē sare alios genuit de cethura: vt dicitur Heñ. 25. de quibus mētionē nō fecit apls. qz nō ptinēt ad hanc significationē. Possunt tamen p istos duos scz filiū ancille t filiū libere duo populi. s. iudeoz t gentiuz designari: p alios vero filios cethure scismatici t hereti ci. Qui quidē duo populi cōueniūt in vno pre: qz iudei sunt filij abraam sm carnē: gentiles vero sm imitationē fidei. Uel sunt filij abraam. i. dei q e pater omniū: Malach. 2. Nōne de⁹ pater oim tc. Ro. 3. An iudeoz tm. Differūt aūt in duob⁹. s. in ꝓditione mrie: qz vn⁹ est de ancilla. vt dr Heñ. 21. nec tn peccauit abraam ad eā accedens: qz accessit ad eā cōiugis affectu t ordinatiōe dina Alius autem est de libera scz ysaac quem genuit ei sara vxor sua. Heñ. 18. Ueniam ad te tempore isto vita comite t sara vxor tua. tc. Itez differūt in modo generatiōis qz qui de ancilla. s. ysmael sm carnē natus e: qui autē de libera. s. ysaac p repromissionē. Sed vitandus e hic duplex falsus intellect⁹ Unus ne intelligatur p hoc q dicit sm carnem natus e vt accipiaē hic caro pro actu peccati. sm illud. Ro. 8. Si sm carnē vixeritis morieminī tc. 2. Cor. 10. In carne enī ambulantes nō sm carnem militamus. quasi abraam peccante natus sit ysmael Alius intellectus vt per hoc q dicitur. Per repromissionē credatur ysaac non sm carnem natus. i. sm carnalē cōmixtionem: sed per spiritū sanctū. Est ergo dicendum q sm carnem id est sm naturam carnis natus est ysmael. Nam naturale est in hominibus q ex muliere iuuene la fecunda sicut erat agar t sene nascatur filius. Et q repromissionem. i. supra naturā carnis nat⁹ e ysaac. Nō enī ad hoc se extendit natura carnis vt ex viro sene t vetula sterili sicut fuit sara filius nascatur. Per ismael significaē populus iudeozum: qui sm carnem nat⁹ e. Per ysaac vero intelligitur populus gentū qui natus e sm repromissionē qua ꝓmissum est abrae q esset futurus pater multarum gentium. Heñ. 22. In semine tuo benedicent tc. Mysterium autem exponit cū dicit. Que sūt per allegoriam dicta. Et primo ponit modum mysterij. Secūdo exemplificat. ibi. Hec enim duo sunt testamēta tc. Dicit ergo. Hec que sunt scripta de duobus filijs tc. sunt p allegoriam dicta. i. p alium intellectum. Allegoria enim est tropus seu modus loquendi quo aliqd dicit t aliud intelligitur. Un de allegoria dicit ab allos qō est alienum t goge ductio quasi in alienum intellectum ducens. Sed attendendū est q allegoria sumit aliquando pro quolibet mystico intellectu Aliquādo p vno tm ex quatuor qui sunt historicus allegoricus misticus t anagogicus: qui sūt quattuor sensus sacre scripture. t tamē differunt quantū ad significationē. Est em duplex significatio. Una e p voces. Alia e per res quas voces significant. Et hoc spēaliter e in sacra scriptura t nō in alijs. Cum enim eius actor sit deus in cui⁹ potestate e q non solum voces ad designandū accōmodet qō etiam homo facere potest. sed etiam res ipas Et ideo in alijs sciētijs ab hominib⁹ traditis qui nō possūt accōmodare ad significandum nisi tantū verba: voces solū significant. Sz hoc est ꝓprium in ista scientia vt voces t ipe res significate per eas aliquid significent: t ideo hec scientia potest habere plures sensus. Nam illa significatio qua voces significant aliquid ptinet ad sensum litteralem seu historicū. Illa vero significatio qua res significate p voces iterum res alias significant pertinent ad sensum mysticum Per litteralem autē sensū pōt aliquid significari dupliciter scz sm ꝓprietatē locutionis sicut cū dico hō ridet: vel sm silitudinē seu methaphorā: sicut cū dico ꝓatū ridet. Et vtroqz modo vtimur in sacra scriptura: sicut cuz dicim⁹ quantū ad pmum q ihesus ascendit: t eum dicimus q sedet a dextris dei quantum ad secūdū. Et iō sub sensu litterali includitur parabolic⁹ seu methaphoricus Mysticus autē sensus seu spiritualis diuidit in tres Primo nanqz sicut dicit apls lex vetus e figura noue legis. Et ideo sm q ea que sunt veteris legis significant ea q sunt noue e sensus allegoric⁹. Item sm dionysium in libro de celesti hierarchia. Noua lex e figura future glie. Et iō sm q ea que sunt in noua lege t in xpo significant ea que sunt in patria est sensus anagogic⁹. Itē in noua lege ea q in capite sūt gesta sūt exēpla eoz que nos facere debem⁹: qz quecunqz scripta sunt ad nostrā doctrinaz scripta sunt Et iō sm q ea que in noua lege facta sunt in xpo t in his que xpm significant sunt signa eoz que nos facere debem⁹ e sensus moralis. Et oim horz p3 exēplū Per hocenī q dico fiat lux ad sram de luce corpali ptinet ad sensū litteralē. Si intelligaē fiat lux. i. nascaē xps in ecclia ptinet ad sensū allegoricū. Si vero dicatur fiat lux. i. vt p xpm introducamur ad gliam ptinet ad sensuz anagogicū. Si autē dicaē fiat lux. i. per christum illuminemur in intellectu t inflammemur in affectu pertinet ad sensum moralem.

Lectio septima.

Hec enim sunt duo testamēta. Unū quidem in monte syna in seruitutez generans que est agar. Syna enim mons est in arabia: qui coniūctus est ei que nunc est hierusalem ⁊ seruit cum filijs suis. Illa autē que sursum est hierulez libera est que est mater nostra: scriptum est enim. Letare sterilis que non paris. erumpe ⁊ clama que nō parturis. quia multi filij deserte: magis q̄ eius que habet virum.

Superius posuit aplūs intellectum mysticū: hic aperit mysterium. Et p̄mo q̄tum ad matres. Secundo q̄tū ad filios ibi. Nos autem fratres ⁊c. Per duas autē matres intelligit duo testamēta. Et ideo p̄imo ponit significatū Secundo exponit ibi. Unum quidē in monte ⁊c. Dicit ergo. hec sc̄z due vxores: ancilla ⁊ libera sunt duo testamenta: vetus ⁊ nouū. Jere. 31. Feriā domui israel fedus nouum. Ecce nouū testamentū. Non ſm pactum ⁊c. Ecce testamentū vetus. Libera eñ significat testamentum nouū. ancilla vero vetus. Ad sciendū autē quid sit testamentum attendi debet q̄ testamentum idem ē qđ pactū seu fedus eorum que testibus confirmant. Unde in scriptura multotiens loco testamēti ponit fedus vel pactū. Ubicūq; autē interuenit fedus vel pactum adhibet aliq̄ p̄missio. Et ideo ſm diuersitatē p̄missionū est diuersitas testamētoꝝ. Duo autē sunt nobis p̄missa. sc̄z temporalia in veteri lege: ⁊ eterna in nouo Math. 5. Gaudete et exultate ⁊c. Hec ergo due p̄missiones sunt duo testamēta. Unde aplūs p̄sequēter cum dicit. Unum quidez ⁊c. exponit ipsa. Et p̄imo q̄tum ad vetus. Secundo quantum ad nouum ibi. Illa autē que sursum ⁊c. ¶ Ad euidentiam autē lr̄e sciendū est circa p̄mum q̄ quilibet ciuis alicuius ciuitatis dicit esse filius illius: ⁊ ipa ciuitas est sicut mater eius. Luc. 23. Filie hierusalem nolite flere ⁊c. et Treñ. vltio. Filij syon inclyti ⁊c. Per hoc igit̄ q̄ aliqui fiunt alicuius ciuitatis ciues efficiunt filij eius Duplex autē est ciuitas dei. Una terrena sc̄z hierusalem terrestris. Alia spiritualis sc̄z hierusalem celestis. p̄ vetus autē testamentū homines efficiebant ciues ciuitatis terrestris. p̄ nouum aūt celestis. Et ideo circa hoc duo facit. Primo p̄ponit mysteriū expositum. Secundo expositionis mystice rationē assignat ibi. Syna eñ ⁊c. Dicit ergo primo. Dico q̄ significat duo testamenta sc̄z vetus ⁊ nouū. Et quantū ad hoc dicit. Primū quidē in monte syna ⁊c. Ubi p̄imo ponit locus in quo datum fuit. q̄ ad Irām in mōte syna vt dicit Exo. 20. Cuius ſm glo. mystica ratio est. q̄ syna interpretat mandatū. Unde ⁊ ab apostolo vetus lex vocat lex mandatoꝝ Ephe. 2. Mons aūt significat superbiam. Jere. 13. Anteq̄ offendāt pedes vestri ad montes caliginosos ⁊c. Unde p̄ montem istum in quo data est lex significat superbia iudeoꝝ duplex. Una q̄ superbiebāt contra deum. Deut. 31. Ego scio contentionē tuā ⁊c. Alia qua supbiebāt cōtra alias natiōes abutentes illius qđ dicit in p̄s. Non fecit taliter omni nationi ⁊c. Secūdo vero p̄ponit ad quid sit datum: q̄ non ad faciendum liberos sed filios matris ancille in seruitutem que est id est signat p̄ agar: que quidem in seruitutē generat sc̄z vetus testamentū tripliciter sc̄z q̄tum ad affectum: q̄tum ad intellectum: ⁊ fructum. Quantū ad intellectum quidē ſm cognitionē. q̄ in homine est duplex cognitio. Una libera quādo sc̄z rerum veritatē ſm seipsam cognoscit. Alia vero ancilla id ē subiecta velaminibus figurarum. Et talis fuit cognitio veteris testamenti. Quantū ad affectum vero q̄ nouа lex generat affectum amoris q̄ p̄tinet ad libertatē. Nam qui amat ex se mouet Uetus aūt generat affectum timoris in quo est seruitus. Qui eñ timet non ex se sed ex alio mouet. Ro. 8. Non accepistis spūm seruitutis iterū in timore ⁊c. Sed q̄tum ad fructū q̄ lex noua generat filios quib⁹ debet hereditas. sed illis debent munuscula sicut seruis. Jo. 8. Seruus non manet in domo in eternum. filius manet in domo in eternum. Rationē mysterij assignat cum dicit. Syna eñ mōs ē i arabia ⁊c. Ubi p̄imo ostēdit dubitatio. q̄ cū syna distet a hierusalez p. xx. fere dietas. videt falsum q̄ syna iunctus sit hierusalez vt hic aplūs dicit. Sed ad hoc mystice respondet in glo. sic vt syna sit in arabia. Arabia eñ humilitas vel afflicti interpretat. in qua datū est vetus testamentū: q̄ homines quasi serui ⁊ alieni sub ea affligebant carnalibus obseruantijs. Act. 15. Hoc est onus qđ neq̄ patres nostri neq̄ nos ⁊c. Qui mons coniunctus ē non p̄ spacij continuitatē: sed p̄ similitudinē ei que nunc est hierusalē id est iudaico populo. q̄ sicut ipsi terrena diligunt ⁊ p̄o temporalib⁹ seruiunt sub peccatorib⁹ ⁊ mōs ille in seruitutem generabat. Sed hec nō videt intentio aplī. Nam ipse vult q̄ vetus testamentū qđ in monte syna datum est ex ipso loco seruitutis in seruitutē generet. q̄ illud dabat in syna non tamē ibi remanentib⁹ filijs israel. sed p̄ficiscentibus ad terram p̄missionis. Hierusalem etiam generat filios seruitutis. ⁊ ideo q̄tum ad hoc continuat mons syna cum illa. Et hoc est qđ dicit. Qui coniunctus est ei sc̄z p̄ continuationē itineris euntiuz in hierusalez que seruit cum filijs suis seruitute sc̄z legaliū obseruantiarū a qua redemit nos xp̄s: ⁊ seruitute diuersorum peccatoꝝ Jo. 8. Qui facit peccatū seruus est peccati. Et ad Irām seruitute romanoꝝ q̄ eis dñabant. ¶ Deinde cum dicit. Illa aūt que sursum est hierusalē ⁊c. Hic consequēter aperit mysteriū de libera. Et p̄imo exponit mysterium. Secundo inducit p̄phetiam ibi. Scriptū est enim ⁊c. Primū quidē potest dupliciter intelligi ſm q̄ hanc matrē possum⁹ intelligere. Uel illam p̄ quā generamur que est ecclesia militans. Uel illam matrē in cui⁹ filios generamur q̄ est ecclesia triumphās. I. Pe. 1. Rege nerauit nos in spem viuam ⁊c. Sic ergo generamur in p̄senti ecclesia militante vt queniam⁹ ad triūphantē. Hoc ergo modo illud exponentes a quattuor describit mater nostra sc̄z a sublimitate cum dicit. Sursum est. Secūdo a nomine cum dicit. Hierusalē. Tertio a libertate cuz dicit. Libera est. Quarto a fecūditate cū dicit. Mater nostra. Est ergo sublimis p̄ apertā dei visionē: ⁊ p̄ perfectā dei fruitionem. ⁊ hoc q̄tum ad ecclesiā triūphantē. Esa. 6. Uidebis ⁊ afflues ⁊c. Col. 3. Que sursum sunt sapite ⁊c. Item sublimis p̄ fidem ⁊ spem. q̄tum ad ecclesiā militantem. Phil. 3. Nostra conuersatio in celis est. Can. 3. et. 8. Que est ista que ascendit ⁊c. Sed est etiam pacifica: q̄ hierusalem id est visio pacis. Qđ quidē competit ecclesie triūphanti vt habenti pacem p̄fectam. p̄s. Qui posuit fines tuos pacem ⁊c. Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis. Item cōpetit ecclesie militanti que in xp̄o pacē habens quiescit. Jo. 16. In me pacem habebitis. Est etiā libera Ro. 8. Ipsa creatura liberabit. ⁊c. Quantū ad triūphantē ⁊ q̄tum ad militantem Apoc. 21. Uidi ciuitatē sanctā hierusalē ⁊c. Sed fecūda est: q̄ mater nr̄a. Militās quidē vt generās: triūphans vt in cuius filios generamur. p̄s. Unusq̄dq̄ syon dicet homo ⁊c. Esa. 60. Filij tui de longe venient. ⁊c. Scriptuz est eñ Esa. 54. Scōm eñ septuaginta hic ponit p̄phetia p̄ quā p̄mo p̄bat libertas matris predicte. Secundo

c

eius fecūditas ibi. Quia multi filij ꝛc. ¶ Sciendum est autē circa primū q in muliere fecunda ꝑmo quidem est tristicia in parriendo. Scōo subsequit gaudiū in susceptā prole ſm illud Jo. 16. Mulier cum parit ꝛc. Sed mulier sterilis nec patit in partu nec gaudet in prole. Differūt aūt parere ⁊ pturire. qz pturire dicit conatū ad ptuz: parere vero dicit eductionē fectus iam facti. In parturitione ergo dolorem experit fecunda: ⁊ in partu gaudium sterilis autē doloze parturitionis ⁊ gaudio partus priuatur. Sed hec duo ꝓpheta inducit sterili dicens. Letare sterilis ꝛc. Ubi loquit de hierusalem quā dicit liberā significataz ꝑ saram sterilem. Nam ecclesia sterilis erat scz ecclesia militans gentiū que non offerebat filium deo sz diabolo. Unde ad babilonem dicit Esa. 47. Sterilitas ⁊ viduitas venerunt tibi. ꝛc. Et ecclesia triūphans ante passionem xpi sterilis erat. qz non generabant aliqui in filios eius ꝑ introitum glozie nisi in spe. Nposita enim erat romphea ante ianuam paradisi vt nullus intrare posset. Huic ergo sterili dicit. Letare que non paris ꝛc. q̄si dicat. Steriles vt dictum est nō dolent de partu: sed de eo q non pariunt. 1. Reg. 1. Cum esset anna amaro aio ꝛc. Sed tu letaberis in multitudine filioz. Esa. 60. Tūc dilatabit ⁊ mirabit cor tuum id est leticiā mentis extra ostēdens. Duo eñ sunt in ptu: scz doloz ex eruptione reticulozum quib⁹ cōtinet fetus in matrice ⁊ clamoz ex ipso doloze. Et ideo dicit. Tu que non parturis scz ecclesia militans que non conaris ad partū per desideriū: ⁊ triūphās que non parturis dolendo. Uel qz nondū venit tempus recipiēdi filios erumpe id est leticiā quā interius habes manifesta exterius ⁊ clama voce laudis. Esa. 58. Clama ne cesses ꝛc. Et hec duo ad libertatem pertinent scz clamare ⁊ erūpere. sic ergo apparet libertas matris. ¶ Sequit fecūditas. Quia multi filij ꝛc. Sed cum supza dictum sit ecclesiam liberam significari ꝑ saram: videt esse dubium an sara fuerit deserta. Ad qō sciendū est q deserta fuit ab abzaam vt hic dicit non ꝑ diuortiū: sed ꝙtuz ad opus carnale. Nā abzaā vacabat quidē operi carnali non ꝓpter concupiscentiā: sed ꝓpter prolē suscipiendā. Cum ergo innotuit ei saram sterilez esse deseruit eam nō frangens coniugalem thozū. sed qz non vtebat ea ab illo precise tempoze quo sara introduxit ei ancillam. Per qō datur intelligi q ecclesia gentum deserta erat a xpo. qz nondum venerat xps. ⁊ q ecclesia triūphans deserta erat ab hominib⁹ quib⁹ ad eam nondū patebat accessus. Huius ergo deserte scz ecclesie gentiū sunt multi filij id est plures magis q̄ eius scz synagoge q̄ habet virū scz moysen. 1. Reg. 2. Sterilis peperit plurimos et q̄ multos filios habebat ꝛc.. Et bocveniente sponso. s. xpo a q̄ deserta erat non dilectione ſz partu postposito.

Lectio octaua.

Nos autē fratres ſm isaac promissionis filij sumus. Sed quomō tūc is q̄ ſm carnem natus fuerat ꝑsequebat eum qui ſm spiritum: ita ⁊ nunc. Sed quid dicit scriptura. Ejice ancillam ⁊ filium eius Non enim heres erit filius ancille cum filio libere. Itaq; fratres non sumus ancille filij: sed libere. qua libertate nos christus liberauit.

Exposito mysterio ad matres: hic exponit illud ꝙtuz ad filios. Et ꝑmo ponit filoz distinctionē. Secundo infert principalem cōclusionē ibi. Itaq; frates mei ꝛc. Distinctionem aūt filioz ponit ꝙtum ad tria. Primo ꝙtum ad modū originis. Scōo ꝙtuz ad affectū dilectionis ibi. Sz quomō tunc ꝛc. Tertio ꝙtū ad ius hereditatis ibi. Sed quid dicit scptura ꝛc. Modus autē originis q̄ aliqui nascunt filij abzae ē duplex. q̄dā origine carnali sicut ismael de ancilla. quidam aūt non carnali origine sicut isaac de libera. non q naturali opere natus non fuerit. sed qz sicut dictum est supza naturalem virtutē carnis fuit vt de vetula sterili fili⁹ nasceret Per hos autē filios intelligit duplex populus. Nam p ysmaelem intelligit popul⁹ iudeozū qui caranali ꝓpagatione est ab abzaam oriuat⁹. Per isaac autē populus gentiū qui p imitationē fidei ab abzaā descendit. Et tō dicit. Nos autē frēs scz fideles tā iudei q̄ gētiles ſm isaac. i. ī filiatudīe isaac ꝑmissionis filij sum⁹ facti abzae Heñ. 12. Ro. 9. Qui sunt filij ꝑmissiōis estimant in semine. Sz nota q filij carnis abzae ad lram sunt iudei. mystice autē qui ꝓpter carnalia ⁊ temporalia bona ad fidem veniunt. ſm affectum aūt distinguunt. qz qui natus erat ſm carnez ꝑsequebat illum qui nat⁹ erat ſm spūm. ¶ Sed hic est questio. Primo qz nō legit q ismael ꝑsecutionē aliquaz fecerit contra isaac. sz q tantum luserit cum eo. Heñ. 21. Cum vidisset sara filiū ancille agar ludentem ꝛc. Rūsio. dicendum est q aplus illum ludum dicit ꝑsecutionem. qz ludus magni ad parvum est quedā illusio. cū maioz cum paruo ludens intendit eum decipere. Uel etiam vt dicūt quidā ismael cogebat isaac adozare imagines luteas q̄s faciebat. Per hoc aūt docebat eum auerti a cultu vnius dei qō est magna ꝑsecutio. cum maius malum sit inferre mortē spūalez q̄ corpozalē. Qō tū ideo ī Heñ. appellat ludus. qz sub spē ludi hoc faciebat. ¶ Est etiam questio quō filij ſm carnē ꝑsecuti fuerint ⁊ ꝑsequant filios ſm spūm. Sed ad hoc est responsio: qz a principio ꝑmitiue ecclesie iudei persecuti sunt xp̄ianos. vt patet in actibus aplorū: ⁊ facerent etiam nunc si possent. Nunc etiā carnales ꝑsequūt in ecclesia spūales viros etiam corpozaliter: illi scz q̄ querunt gloziā ⁊ tempozalia lucra in ecclesia. Unde dicit in glo. Omnes qui in ecclesia terrenā facultatem querūt a dño ad hunc ysmaelez ptinent. Ipsi sunt qui contradicūt spiritualibus ꝓficientib⁹ ⁊ detrahunt illis ⁊ habent labia iniqua ⁊ linguas dolosas ⁊ subdolosas. Spūaliē aūt ꝑsequunt spūales filios superbi ⁊ ipocrite. Nam aliquando aliqui manifeste carnales ⁊ mali culpaz suā recognoscentes bonis se humiliant. fatui vero bonitatem quā ipsi nō habent ꝑsequūt in alijs. ¶ Est etiam questio. qz hereticī quos nos ꝑsequimur dicunt se natos ſm spūm: nos vero ſm carnez. Sed dicendū est q duplex est ꝑsecutio. Una bona qua aliq̄s ꝑsequit alium vt reducat eum ad bonum ⁊ hanc viri iusti faciunt malis ⁊ spūales carnalibus. Uel vt eos corrigant si conuerti volunt. Uel si obstinati sunt in malo destruāt ne gregem dñi inficiant. Alia ꝑsecutio est mala: qua quis ꝑsequit alium vt ꝓvertat ad malum. Et hanc qui ſm carnem nati sunt faciūt his qui nati sunt ſm spūm. Quātū vero ad ius hereditatis distinguunt ꝑ auctoritatem scpture Heñ. 21. Ejice ancillam ⁊ filiū eius In quo dat intelligi q iudei ⁊ ꝑsecutores fidei xp̄iane ⁊ etiā carnales ⁊ mali xp̄iani eijcet a regno celesti. Mat. 8. Multi venient ab oriente ꝛc. Apoc. 22. Foris canes ⁊ venefici ꝛc. Ancilla etiam id est malicia ⁊ ipsum peccatum eijciet. Ecc. 18. Ejne opus corruptibile in fine deficiet. Et ratio horum subdit: qz non erit heres filius ancille cum filio libere. In mundo eñ isto boni sunt malis ꝓmixti. ⁊ mali bonis. Can. 2. Sicut lilium inter spinas. ꝛc. Sed in eterna patria nō erunt nisi boni. Judic. 11. dicitur ad Jepte. Heres in domo patris nostri esse non poteris: qz de adultera natus es. Quam quidē libertate z habemus a christo. Unde dicit. Qua libertate ꝛc. Jo. 8.

Si filius vo liberauerit: vere liberi eritis.

Capitulū quintū.

State ergo t nolite iterum iugo seruitutis cōtineri. Ecce ego paulus dico vobis: quoniam si circūcidimini: christus vobis nihil pderit. Testificor autē rursus omni homini circumcidenti se: quoniā debitor est vniuersē legis faciende. Euacuati estis a xpo. q̄ in lege iustificamini a gra excidistis.

Supra ostendit aplus q̄ p legem non est iusticia: hic vero reducit eos ab errore ad statum rectitudinis. Et p̄mo q̄tum ad diuinā. Secundo q̄tum ad humanā. 6. ca. ibi. Et si preoccupatus fuerit homo ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit āmonitionē. Secundo eius rationez assignat ibi. Ecce ego paulus ꝛc. Et in āmonitione etiaz duo ponit. Quoz vnum est inductiuū ad bonū. Secundum est phibitiuū a malo. Inducit quidem ad bonū cuz dicit. State ergo. q̄si dicat. Exquo q xp̄m liberati estis a seruitute legis: state firma fide t fixo pede pmanentes in libertate. Sic ergo cum dicit state. inducit ad rectitudinem. Qui em̄ stat rectus est. 1. cozin. 10. Qui se existimat stare ꝛc. Inducit etiā ad firmitatē. 1. cozin. 15. Stabiles estote t immobiles ꝛc. Eph̄. vltimo. Sate succincti lumbos vestros ꝛc. Prohibet vero t retrahit a malo cum subdit: Nolite iterum iugo seruitutis contineri id est non subijciamini legi que in seruitutē generat. De q̄ iugo dicit act. 15. Hoc est onus quod neq̄ patres nostri neq̄ nos ꝛc. A quo tamē per xp̄m liberati estis. Esa. 9. Virgam humeri eius ꝛc. Ideo autē addit. Iteruz. nō qz prius sub lege fuerint. sed qz vt Hieronymus dicit. post euangelium seruare legalia adeo peccatum est sicut seruire idolatrie. Unde quia isti idolatre fuerant si subijciant se iugo circūcisionis t aliarum legaliū obseruationū q̄si ad eadem reuertunt quibus antea in idolatria seruierāt. Scōm augustinum vero vt supra dictum est circa legalium obseruantias triplex tempus distinguit. scz tempus ante passionem. ante gratiam diuulgatā. t post gratiam diuulgatam. Post ergo gratiam diuulgatā seruare legalia est peccatum mortale etiam ipsis iudeis. Sed in tempore medio scz ante gratiam diuulgatam poterant quidē absq̄ petō etiā illi q̄ ex iudeis cōuersi fuerant legalia seruare dum tamen in eis spem non ponerent: conuersis vero ex gentilibus non licebat ea seruare. Quia ergo galathe ex iudeis non erant. t tamē legalia seruare volebāt t ponebant in eis spem. ideo reuertebant in iugum seruitutis. Nam huiusmodi obseruatio erat eis sicut idolatria inquantū non recte sentiebant de xpo: credentes ab ipso sine legalibus salutem consequi non posse. Deinde cum dicit. Ecce ego ꝛc. exponit predicta duo. t p̄mo secundum. secundo primū ibi. Nos aūt spiritu ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit quid sit iugum seruitutis quod non debent subire. Secundo ꝓbat ibi. Euacuati estis ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit iugum illud esse valde nociuum. Secundo valde onerosum ibi. Testificor autem ꝛc. Nociuum quidez est iugum legis. qz aufert dominice passionis effectuz. Et ideo dicit. Nolite contineri iugo seruitutis. quia ecce ego paulus qui supple voce auctoritatis dico t bene. quoniā si circūcidimini christus vobis nihil pderit id est fides christi. Sed contra Actē. 16. dicit q̄ paulus circumcidit timotheum. ergo fecit q̄ christus ei nihil ꝓdesset. ergo decepit eum.

Respondeo dicendū est ſm Hieronymū q̄ paulus non circumcidit timotheum quasi legem seruare intenderit. sed simulauit se circumcidere faciendo opus circumcisionis. Nam ſm ipsum apli simulatorie seruabant legalia ad vitandum scandalum fidelium ex iudeis. Faciebant autem actus legalium non tamen cum intentione seruandi legalia. t sic non exibant a fide. Unde non decepit timotheum. Scōm vero augustinū dicendum est q̄ apostoli ſm veritatem seruabant legalia t cuz intentione ea seruandi. quia ſm apostolo^z sententiam licebat fidelib^9 ex iudeis illo tempore scz ante diuulgatam ipsa seruare. Et ideo quia timotheus fuit ex matre iudea circumcidit eum apostolus cum intentione seruandi legalia. Quia vero galathe ponebant spem in legalibus post gratiā diuulgatam. quasi sine eis gratia non sufficeret ad salutez: t ideo ea seruare volebāt. ideo dicit eis apostol^9. Si circumcidimini ꝛc. Sequebat em̄ ex hoc q̄ non reputarent christum in cuius signum data fuit circumcisio. Heñ. 17 Ut sit in signum federis inter me t vos ꝛc. Qui ergo circumcidebant credebant adhuc signum durare. t tunc signatum nondum venisse. t sic excidebant a christo. Sic ergo patet onus legis esse nociuū. Est etiā valde onerosum. quia obligat ad impossibile. t hoc est quod dicit. Testificor autē. ꝛc. Quasi dicat. Dico q̄ si circumcidimini christus vobis nihil proderit. Sed adhuc testificor omni homini scz iudeo t gentili ꝛc. Nam quicūq̄ profiterur in aliqua religione facit se debitorem omniū que ad obseruantiam illius religionis ptinent. Et sicut dicit augustinus. Nunq̄ fuit aliqua religio sine aliquo visibili signo. ad quod obligarent^9 qui in ipsa religione viuunt. sicut in religione christiana signum visibile est baptisma. ad quod omnes christiani tenent^9 quo ad cultum. Obligant^9 etiam ad omnia que ad cultum christiane religionis ptinent. Signum autē religionis mosayce fuit circūcisio. Quicūq̄ ergo circumcidebat se obligabat ad omnia legalia seruanda ac implenda. t hoc est quod dicit. Debitor est vniuerse legis faciende. Jac. 2. Qui offendit in vno factus est oīm reus. Quā tamē nullus seruare poterat ſm illud act. 15. Hoc ē onus qō neq̄ pres nr̄i neq̄ nos portare potuim^9 ꝛc. Sz dato q̄ aliq̄s circumcideret. ergo ſm p̄dicta obligat se ad seruandum legalia sed hoc est peccatum mortale: ergo tenet^9 peccare mortaliter. t sic videt^9 esse pplexus. Respondeo dicendū est q̄ eadem conscientia durante tenet^9 seruare legalia. puta si aliquis haberet cōscientiā q̄ nisi circumcideret^9 peccaret mortaliter. t circumcisus ipsa conscientia durante peccaret mortaliter si non obseruaret legalia. cuius ratio est qz habere ꝓscientiā de re aliq̄ faciēda nihil aliud est q̄ q̄ faciat contra deum nisi illud faciat. Facere autē contra deum est peccatum. Sic ergo dico q̄ nisi faceret hoc ad qō inducit ꝓscia peccaret. nō q̄dē ex genere opis. sed ex intentione operantis. Et similiter si facit peccat. qz huiusmodi ignorātia nō excusat cū sit ignorātia iuris: nec tñ ē pplexus simpliciter sed ſm quid. qz potest deponere erroneam conscientiā. Et hoc modo hic aplus testificat oīm circumcidenti se q̄ tenet^9 ad seruandum legem. Consequenter cuz dicit. Euacuati estis ꝛc. probat que dixit scz q̄ non debent accipere legis obseruantiam ratione damni iam presentis: quod est duplex. Unuz est amissio christi. Secundū est amissio gratie xp̄i. Primū est causa secūdi ibi. Qui in lege ꝛc. Dicit ergo euacuati ꝛc. Quasi dicat. Vere christus vobis nihil proderit. qz euacuati estis a christo. id est habitatione christi. Secundū damnū est amissio gratie. ideo dicit. A gratia excidistis. qui scz prius eratis pleni gratia christi. quia de plenitudie eius accepimus omnes. Jo. 1. De plenitudine eius nos omnes

accepimus ꝛc. Et Eccᷓ. 21. Cor fatui quasi vas confractū ꝛ oᷓm sapientiam non tenebit'. Vos dico qui in lege iustificamini id est creditis iustificari a gratia scz habenda future beatitudinis. Vel etiam a iam habita excidistis. Apoc. 2. Memor esto vnde exciderīs et age penitentiā.

Lectio secunda.

Nos autez spiritu ex fide spem iustitie expectamus. nam in christo iesu neqꝫ circumcisio aliquid valet neqꝫ prepucium: sed fides que per charitatē operatur. Currebatis bene. qs vos impediuit veritati non obedire? Memini consenseritis Persuasio hec non est ex eo qui vocat vos. Modicum fermentum totam massam corrūpit. Ego confido in vobis in domino ꝙ nihil aliud sapietis. Qui autē conturbat vos portabit iudicium quicūqꝫ est ille. Ego aūt fratres si circumcisionez adhuc predico: qd adhuc persecutionem patior. Ergo euacuatum est scandalum crucis. Vtinam abscindant qui vos conturbant.

Explicauit apostolus secundū documentū scz ꝙ nō esset subeundum iugum seruitutis legis: hic autem redit ad primum ostendens ꝙ stare debent. Et ꝑmo ꝓponit standi exemplum. Secundo remouet stationis impedimentū ibi. Currebatis ꝛc. Tertio assignat standi causam ibi. Vos enī in libertatez ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ꝓponit standi exemplum. Secūdo causam eius assignat ibi. Nam in xpō iesu ꝛc. Dicit ergo. Qui in lege volūt iustificari: christus eis nihil prodest. quia excidunt a gratia. Sed nos scz apostoli stamus ꝙ spem: quia scz expectamus spem iusticie, id est iusticiam ꝛ spem scz eternam beatitudinem. 1. Pe. 1. Regenerauit nos in spem viuaz ꝛc. Vel spem iusticie. id est christum per quem est nobis spes iusticie. quia ꝑ eum iustificamur. Phil. 3. Saluatorem expectamus ꝛc. 1. corin. 1. Qui factus est nobis sapientia ꝛ iusticia ꝛ sanctificatio et redemptio ꝛc. Vel spem iusticie id est spem que est de iusticia: vt iustificemur non ꝑ legem sed per fidem. Ro. 3. Arbitramur hominē iustificari ꝑ fidem sine operibus legis. Vel spem iusticie id ē rem sperataṁ in quam tendit iusticia scz vitam eternam 2. Ti. vltimo. In reliquo reposita est mihi corona iusticie. ꝛc. Et hoc ex fide. quia iusticia dei est ꝑ fidē iesu christi vt dicit Ro. 3. Que quidē fides non est ab homine: sz a spūsancto qui eā inspirat. Ro. 8. Accepistis spm filioꝝ in q̄ clamam⁹ abba pater ꝛc. Sicut ḡ fides est ex spū: ita ex fide est spes. ex spe iusticia ꝙ quam peruenimus ad vitaz eternam. Hec autem spes non venit ex circūcisione neqꝫ ex gentilitate. quia nihil faciunt ad hoc. Et ideo dicit: Nam in christo iesu id est in his qui sunt in fide christi. neqꝫ circumcisio neqꝫ prepucium. ꝛc. id est indifferentia sunt. sed fides non informis sed ea que per dilectionem operatur. Jac. 2. Fides sine operibus mortua est ꝛc. Nā fides est cognitio verbi dei Eph. 3. Habitare christum ꝑ fidem ꝛc. Et hoc verbuz nec perfecte habeā nec cognoscitur nisi etiam habeat amor quē spirat. Hic sunt duo dubia circa glosam. Primū est ꝙ dicit preputium ꝛ circūcisionē esse indifferētia cum supra dixerit. Si circumcidimini christus vobis nihil proderit. Sed dicendum est ꝙ ex genere operis sunt indifferentia sciliz illis qui non ponunt spem in eiz. sed ex intentione operantis nō sunt indifferentia. Nam ponētibus in eis spem mortifera sunt. Secundū dubium est de hoc qō dicit ꝙ illi qui non credunt peiozes sunt q̄ demones. cum demones credant et contremiscant. Respondeo. dicenduz est ꝙ peiozes quidem sunt ex specie operis sed non quantū ad affectū. Nā demonibus displicet hoc qō credunt: nec etiam est tanta nequitia voluntatis in homine qui non credit quanta in demone qui odit ꝙ credit. ¶ Consequenter cum dicit. Currebatis bene ꝛc. agitur de impedimēto stationis. Et primo ponit impedimentū. Secundo docet eius remotionem ibi. Memini consenseritis ꝛc. Impedimentum stationis eozum magnū erat ꝛ nociuum. nam tanto aliquid est magis nociuū quanto maius bonum priuat. Quādo ergo aliquis multis bonis spūalibus priuaē signū est habuisse magnum impedimentū. Et ideo vt ostendat eos apostolus magnum impedimentū habuisse cōmemorat eis bona spūalia que amiserunt cū dicit: Currebatis bene ꝛc. scz per opera fidei formate: ꝙ charitatem que instigat ad currendum. pō. Etiam mandatozū tuozum cucurri cum dilatasti coz meum. Et hoc quidē fuit olim in vobis: sed dum sic currebatis estis impediti. Et ideo subdit Quis vos fascinauit de quo dictum est supra tertio cap. ꝛ ideo supersedeo ad presens. Quis ergo vos fascinauit id est impediuit veritati scz euangelice non obedire. Et hoc congrue dicit. Nam obedire est voluntatis applicare ad consensum precipientis. ꝛ ideo fides est voluntatis ꝛ intellect⁹. oportet ergo voluntati fidei obedire. hoc autem est ꝙ gratia fidei christi sufficiat ad salutez sine legalibus obseruantijs. ¶ Excludit autē impedimentū cū dicit. Memini ꝛc. ꝛ hoc ex triplici parte. Primo ex parte eozum. Secundo ex parte dei ibi. Ego confido ꝛc. Tertio ex parte apostoli ibi. Ego autē fratres si ꝛc. Ex parte eozū cum dicit. Memini ꝛc. Ubi primo ostendit quid requiraē ex parte eoꝝ vt vitent hoc impedimentū scz ꝙ nemini pseudo deinceps consentiant. 1. thessal. 5. Non simus noctis neqꝫ tenebrarū ꝛc. Ephe. 5. Nolite cōmunicare operibus infructuosis tenebrarum ꝛc. Et. 2. Ti. 2. Et sermo eozuz vt cancer serpit ꝛc. Ex quo datē intelligi ꝙ nondum erant corrupti: sed sollicitabanē de hoc. Secundo assignat rationem huius cuz dicit. Persuasio enīm ꝛc. Et hec est duplex. Prima quia homo cum dat se alicui nihil debet facere nisi qō vtile dixerit sibi. Sed vos traditi estis christo. ergo nihil debetis audire vel consentire nisi his que sunt ab ipso. ergo hec psuasio q̄ vos volunt mittere sub iugo legis. quia non ex eo scz ex deo qui vos vocauit ad vitam: sed ex diabolo inquantū scz deficiens est. Et ideo non consenseritis eis. Vel non ex eo id ē contra ipsum. Secunda ratio est qz posset dici ꝙ non est magnum si paucis consentiaē cum ex hoc non sit periculum. ꝛ ideo dicit ꝙ non ē eis consentiendū: nec eozuz insidie sunt contemnende. sed debent principijs obstare. quia modicum fermentum ꝛc. id est illi pauci qui vobis persuadēt: Vel hec psuasio parua in principio totā massam corrumpit. id est congregationē fidelium. Leuit. 2. Nec quicqꝫ fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio domini. ¶ Consequenter cum dicit. Ego confido in vobis ꝛc. remouet impedimentū ex parte dei q̄ auxiliuz ad hoc prebet. ꝛ ponit duplex auxilium. Unum quantū ad seducentes. Aliud quantū ad conturbantes ibi. Qui autem cōturbant ꝛc. Dicit ergo ego cōfido ꝛc. Isi dicat. Dixi ꝙ non consentiretis pseudo. ꝛ confido in vobis. 2. cozi. 7. Gaudeo ꝙ in omnibus confido in vobis. Heb. 6. Confidimus autē de vobis dilectissimi ꝛ melioza vicinioza saluti. Confido inquā in hoc scz ꝙ nihil aliud sapietis q̄ quod vos docui supra. 1. Licet nos aut angelus de celo

euāgelizet vobis p̄ter q̄ qđ euāgelizauim⁹ vobis anathe
m asit ℣bil. 2. Implete gaudium meum vt idem sapia-
tis ꝛc. Et hoc ex auxilio diuino. ꝛ ideo dicit. In domino
deo scz operante. 2. cozin. 3. Fiduciam talem habem⁹ ꝙ
christum ad deum ꝛc. ꝛ dominus dabit vobis sapere ſm
sobrietatem catholice veritatis pſ̄. Bonum est confide-
re in dom̄o ꝛc. ¶ Quantum autem ad cōturbantes di
cit. Qui autem conturbat ꝛc. id est qui remouet vos a de
bito ordine vt scz a spūalib⁹ conuertamini ad corporalia:
cum debeat esse contrarium. 1. cozin. 15. Nō prius quod
spūale est: sed quod animale est deinde quod ꝛc. Et cum
talis ordo sit peruersus vt dicit supra. 3. Sic stulti facti
estis: vt cum spiritu ceperitis ꝛc. ideo portabit iudicium
id ē cōdemnationez sustinebit. Sicut em̄ qui inducit ali-
quem ad bonum remuneratur. Dañ. 12. Qui ad iusti-
am erudiunt plurimos quasi stelle in perpetuas eternita
tes ꝛc. ita qui inducit aliquem ad malum cōdemnrat Jo
sue. 7. Quia turbasti nos exturbet te dom̄in⁹ in hac die.
Deut. 27. Maledictus qui errare facit cecum in itinere
Et hoc quicūq; est ille id est quantecūq; sit auctoritatis:
non parcet ei. Sed ℣orphirius ꝛ Julianus in hoc rep-
hendunt paulum presumptione dicentes ꝙ hoc dixit la-
cerans petrum cum supra in faciem se restitisse scripserit
vt sit sensus. quicūq; sit ille id est etiam si petrus esset pu
nietur. Sed vt augustinus dicit nō est credendū ꝙ pau-
lus cum maledicto de ecclesie principe loqueret cū scri-
ptum sit Exo. 22. ℣rincipem populi tui nō maledices.
Nec etiam ꝙ petrus sic offenderit ꝙ esset dignus cond̄e
natione. Dicit ergo apostolus de quodam alio qui de iu
dea veniens dicebat se fuisse discipulu⁹ magnoꝝ aposto-
lozum. ꝛ sub ista auctoritate corrumpebat galathas ipse
cum alijs falsis predicatoribus supra. 2. ℣ropter subin-
troductos falsos frates ꝛc. ¶ Consequenter cum dicit.
Ego autē fratres ꝛc. remouet impedimentū ex parte sua
Et primo ponit sui excusationem. Secundo eozum qui
eum infamabant obiurgatiōem ibi. Utinam ꝛ abscindan
tur ꝛc. Excludit autem falsum quod ei imponebatur. ꝛ
℣mo aliquid pertinens adipsum tantum. Secundo ali-
quid pertinens ad omnes ibi. Ergo euacuatum est ꝛc.
Sciendum est circa primum ꝙ pseudo galathis excusan
tibus se de eo ꝙ non seruabant legalia. qz ita edocti erāt
ab apostolo ꝛ dicebāt ꝙ apostolus deceperat eos ꝛ con-
firmabant dicentes paulum predicasse in iudea ꝛ docuis
se legalia debere seruari. Et ideo excusat se de hoc apo-
stolus dicens. Ego autem fratres si circumcisionem ad-
huc predico sicut imponunt mihi pseudo: quid adhuc p-
secutionez patior scz a iudeis. 1. cozin. 4. ℣persecutionē
patimur ꝛc. Nam iudei specialiter ꝓpter hoc persequeba-
nē paulum ꝙ predicabat legalia non debere seruari.
Act. 21. dicit Jacob⁹ paulo. Audierunt de te quia disse
sionem doceas a moyse eozum qui per gentes sunt iude-
ozum dicens eos non debere circumcidere filios suos ꝛc
℣atet ergo ꝙ non est verum quod mihi imponunt: alio-
quin ꝓsecutiones adhuc non paterer. Falsum est etiam
id quod mihi imponūt ꝙ id quod communiter est apud
alios: quia si circumcisionem predico euacuatum est scā-
dalum crucis. Nam nō solū ego sed etiam oēs apostoli p̄
dicamus christum crucifixum. Judeis quidem scandalū
ꝛc. vt dicit. 1. coz. 1. Et de hoc marie scandalizant. qz p̄
dicamus ꝙ ꝙ crucem christi legalia euacuant. Si ergo
predico circumcisionem euacuatum est scandalum id est
non erit scandalum apud iudeos vltra de cruce. Maz pa-
tienter sustinerent immo libenter vellēt ꝙ predicarem⁹
crucem ꝛ legalia simul debere seruari. Vel ſm Augusti
num euacuatum est scandalum crucis id est euacuata est
crux que est scandalum. Quasi dicat. Crux perdidit effe
ctum suum et virtutem supra. 2. Si enim ex lege esset iu-
stitia: ergo christus gratis mortuus est. Dicit autez apo
stolus specialiter euacuatum est ꝛc. vt det intelligere ꝙ
ꝓpter hoc iudei occiderunt christum quia legalia nō ser
uabat: ꝛ ea nō esse seruanda docebat. Jo. 9. Non est hic
homo a deo qui sabbatum non custodit: ¶ Consequēter
obiurgat pseudo qui eum infamauerant dicens. Utinaz
ꝛ abscindantur ꝛc. Quasi dicat. Ipsi conturbant vos in
hoc ꝙ volunt vos circumcidi. sed vtinam non solum cir
cūcidanť. sed totaliter castrenť. Sed contra Ro. 12. Be
nedicite ꝛ nolite maledicere. ꝛc. Ad hoc ē duplex respō
sio. ℣rima est ꝙ non maledixit apostolus eis: sed pot⁹
benedixit. quia optauit eis vt spūaliter castrentur vt ser-
uarent spiritualem castitatem cassando cerimonilia ſm il
lud Matth. 19. Sūt quidam eunuchi qui se castrauerūt
ꝓpter regnum celorum. Secundo ꝙ optat eis sterilita-
tem prolis quam habēt eunuchi vt scz non genrent. Un
de ait vtinā ꝛ abscindanť ꝛc. id est vim gerandi perdant
in vobis vel alijs. Et hoc merito quia generant filios in
errorem ꝛ rediguntur eos in seruitutez legis. Osee. 9. Da
eis vuluam sine liberis ꝛ vbera arentia.

Lectio tertia.

Vos enim in libertatez vocati estis fratres: tantum ne libertatez in oc
casionem detis carnis: sed per cha
ritatem spiritus seruite inuicem. Omnis
enim lex in vno sermone impletur. diliges
proximum tuum sicut teipsum. Q̄ si inui-
cem mordetis ꝛ comeditis: videte ne ab in
uicem consumamini.

℣roposito exemplo standi ꝛ remoto eius impedimento:
hic innuit modum ipsius. Et primo ponit modum stan-
di. Secundo exponit ibi. Omnis enim lex ꝛc. Circa pri
mum tria facit. ℣rimo ponit conditionem status. Secū
do remouet abusum standi. Tertio innuit standi modū.
Conditio quidem standi est libertas. Omnis em̄ status
conditio pertinet ad seruitutem vel ad libertatez. sed sta
tus fidei christi ad quem inducit apostolus ad libertatez
pertinet: ꝛ est ipsa libertas. Et ideo dicit. Vos enim ꝛc.
quasi dicat. Recte conturbant vos: quia abducūt a me-
liore in pei⁹. qz vos vocati estis scz a deo i libertatē gra-
tie. Ro. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in
timore. sed accepistis spiritum adoptionis filiozum ꝛc.
supra. 4. Non sumus ancille filij: sed libere ꝛc. Vos in-
quā qui liberi estis per christum volunt ducere in serui-
tutē. Abusus aūt status est si in deterius prolabať et li-
bertas spiritus quertať in seruitutez carnis. Galathe au
tem tam liberi erant a lege. Sed ne credāt eis licere pec
cata cōmitttere que lex ꝓhibebat. ideo apostolus subdit
abusum libertatis dicens: Tantum ne ꝛc. Quasi dicat.
Liberi estis ita tamen ꝙ non abutamini libertate vestra
impune vobis peccandum esse arbitrātes. 1. cozin. 8. Vi
dete ne forte hec licentia vestra offendiculum fiat infir-
mis. Modus autem standi est per charitatem. Unde di-
cit. Sed ꝓ charitatem spiritus ꝛc. Status autem totus
est in charitate sine qua homo nihil est. 1. cozi. 13. Et ſm
diuersos gradus charitatis distinguunť diuersi status.
Sic ergo status gratie est non per affectum carnis: sed ꝓ
charitatem spiritus id est que procedit a spiritusancto ꝓ
quem debemus inuicem esse subiecti ꝛ seruire infra. 6.
Alter alterius onera portate ꝛc. Ro. 12. Honore inuicē
preuenientes ꝛc. Sed cum superius dicat ꝙ sint vocati

in libertatem. quid est q̄ modo dicit seruite inuicez. Ad quod dicendum est q̄ hoc exigit charitas vt inuicem seruiamus ꝛ tamē libera est. Sciendū est tamē q̄ sicut philosophus dicit: liber est qui est tausa sui. seruus autem est causa alterius vel vt mouentis vel vt finis. quia seruꝰ nec a se mouet ad opus. sed a domino ꝛ ꝓpter vtilitatez domini sui. Charitas ergo quantū ad causam mouentez libertatem habet. quia a se operat. 2. cozin. 5. Charitas christi vrget nos spontanee sez ad operandū. Seruus autem est cum postpositis ꝓprijs vtilitatibus acōmodat se vtilitatibus proximoꝝ. ¶ Consequenter cum dicit. Omnis lex ꝛc. exponit que dixit. ꝛ primo de dilectione. Secundo de libertate non danda in occasionem carnis ibi. Spiritu ambulate ꝛc. Circa primuz monet ad charitatē sectandam. Primo ꝓpter vtilitatez quā consequimur in impletione. Secundo ꝓpter damnū charitatis neglecte q̄ incurrimus ibi. Q̄ si inuicem ꝛc. Utilitas autē quaz cōsequimur in impletione charitatis maxima est. quia in ea implem⁹ totā legē. Et ī hoc dicit. Omis enī ꝛc. q̄si dicat. Ideo charitas est habenda. quia oīs lex in vno sermone implet sez in vno ꝓcepto charitatis Ro. 13. Qui diligit proximū legez impleuit. Et in eodem capitulo dicitur. Plenitudo legis est dilectio. Et ideo dicit. 1. Ti. 1. Finis precepti est charitas. Sed contra. qz dicit Mat. 22. In his duobus mādatis sez de dilectione dei ꝛ proximi tota lex pendet ꝛ ꝓphete. Non ergo in vno ꝓcepto tantum implet. Respondeo. dicendum est q̄ in dilectione dei includit dilectio proximi. 1. Jo. 4. Hoc mandatum habemus a deo vt qui diligit deum diligat ꝛ fratrem suum. Et econuerso proximū diligimus ꝓpter deum. impletur ergo tota lex in vno precepto charitatis. Precepta enim legis reducunt ad illud ꝓceptum. Nam oīa ꝓcepta vel sunt mozalia vel cerimonialia vel iudicialia. Mozalia quidem sunt precepta decalogi quorum tria pertinēt ad dilectionem dei. alia septem ad dilectionem proximi. Judicialia autem sunt vt quicūq; furat aliquid reddat quadruplum. ꝛ his similia que similiter ad dilectionem proximi pertinēt. Cerimonialia vero sunt sacrificia ꝛ huiusmodi que reducunt ad dilectionem dei. Et sic patet q̄ omnia in vno precepto charitatis implentur Diliges proximū tuū sicut teipsum. ꝛ est sc̄ptum Leuit. 19. Dicit autem sicut teipsum non quantū teipsum. quia homo ꝫm ordinem charitatis magis debet se diligere q̄ alium. Expontur autem tripliciter. Uno modo vt referatur ad veritatem dilectionis. Amare enim est velle bonum alicui. Et ideo dicimur amare aliquem cui volum⁹ bonuu. ꝛ etiam bonum illud quod ei volumus: sed diuersimode. quia cum volo bonum mihi me diligo simpliciter ꝓpter me. bonum autem illud quod mihi volo diligo non ꝓpter se sed ꝓpter me. Tunc ergo diligo proximū sicut meipsum id est eodē modo q̄ meipsum q̄n volo ei bonum ꝓpter se. non quia est mihi vtilis vel delectabilis. Secundo modo vt referak ad iusticiaz dilectionis. Unaquecq; enim res est illud quod potissimum est in ea. potissimū autē in in homine est intellectus et ratio. ille ergo diligit se qui vult sibi bonum intellectus ꝛ rationis. Tunc ergo diligis proximum sicut teipsum quādo vis ei bonum intellectus ꝛ rationis. Tertio modo vt referatur ad ordinem scilicet vt sicut te diligis ꝓpter deum: ita ꝛ proximum ꝓpter ipsum diligas scilicet vt ad deum perueniat. ¶ Consequenter cum dicit. Q̄ si inuicem ꝛc. inducit ad charitatem sectandam ex damno: q̄d incurrimus si eam negligamus. Ubi loquitur galathis adhuc quasi spiritualibus abstinens a commemoratione manifestorum inuidorum: ꝛ eorum que minora videntur mentionem facit sez de vitijs lingue. Et ideo dicit. Q̄ si inuicem ꝛc. Quasi dicat. In dilectione omnis lex impletur. q̄ si vos inuicem mordetis id est in parte famam proximo detrahendo aufertis. qui enim mordet non totum accipit: sz partē. Et comeditis id est totā famā aufertis et totaliter detrahendo confunditis. Nam qui comedit totum absorbet. Jac. 4 Nolite detrahere alterutrum frēs mei ꝛc. Si ita inquā charitatem negligitis videte damnum quod imminet vobis scilicet q̄ ad inuicem cōsumamini. Phil. 3. Videte canes videte malos operarios ꝛc. Esa. 49. Et vane fortitudinem meam consumpsi ꝛc. Nā sicut Augustinus dicit. Ultio contentionis ꝛ inuide per nicioſa iurgia inter homines nutriunt: quibus consumitur societas ꝛ vita.

Lectio quarta.

Dico aūt in christo. Spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem. Hec enī sibijnuicem aduersant: vt non quecūq; vultis illa faciatis.

Postq̄ apostolus manifestauit in quo consistit status spiritualis: qz scilicet in charitate: consequēter hic agit de causa status scilicet de spiritusancto. quē dicit esse sequēdum. Ubi ponit triplex beneficium spiritussancti. Quorum primum est liberatio a seruitute carnis. Secundum est liberatio a seruitute legis. Et tertium est collatio vite seu securitas a damnatione mortis. Secundum ibi. Q̄ si ducimini ꝛc. Tertium ibi. Si spiritu viuimus ꝛc. Circa primum duo facit. Primo ponit primum beneficium spiritus. Secundo beneficij necessitatem ostendit ibi. Caro enī ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ debetis per charitatem spiritus inuicem seruire. quia nihil prodest sine charitate. Sed hoc dico in christo id est per fidem christi. Spiritu ambulate id est mente et ratione. Quādoq; enim mens nostra spiritus dicitur scōm illud Ephe. 4. Renouamini spiritu mētis vestre. et. 1. Cozin. 4. Psallam spiritu psallaz et mente. Uel spiritu ambulate id est spiritusancto proficite bene operando. Nam spiritussanctus mouet ꝛ instigat cozda ad bene operandum. Ro. 8 Qui spiritu dei aguntur ꝛc. Ambulandum est ergo spiritu id est mente vt ipsa ratio siue mens legi dei concordet. vt dicitur Roma. 7. Sed spiritus humanus per se vanus est ꝛ nisi regatur aliunde fluctuat hac atq; illac vt dicitur Ecc̄. 34. Et sicut parturientis cor tuuz fantasias patitur: nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio ꝛc. Unde de quibusdam dicitur Ephe. 4. Ambulant in vanitate sensus sui. ꝛc. Non ergo perfecte stare potest ratio humana nisi scōm q̄ ē recta spū diuīo. Et ideo dicit apostolus. Spiritu ambulate id est per spiritumsanctum regentem ꝛ ducentem quem sequi debemus sicut demonstrantem viam. Nam cognitio supernaturalis finis nō est nobis nisi a spiritusancto. 1. cozin. 2. Oculus non vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit ꝛc. ¶ Et sequitur. Nobis autē reuelauit deus per spiritum suum. Itez sicut inclinantem. Nam spiritussanctus instigat ꝛ inclinat affectum ad bene volendum. Roma. 8. Qui spiritu dei aguntur ꝛc. ps̄. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Ideo autem spiritu ambulandū est. quia liberat a corruptione carnis. ¶ Uñ sequit. Et desideria carnis nō perficietis id ē delectatiōes carnis q̄s caro suggerit: hoc desiderabat apls dicēs. Ro. 7. Infelix ego hō quis me liberabit de corpore mortis hui⁹? gratia dei ꝛc.

Et postea concludit in octauo capitulo. Nihil ergo damnatiõis est his qui sunt in xpo iesu: qui non scõm carnem ambulãt. Huius rationẽ ibidem subiũgit dicens: Quia lex spiritus vite in xpo iesu liberauit me a lege ꝛc. Et hoc est speciale desideriũ sanctoꝝ vt non perficiant desideria ad que caro instigat. ita tamẽ ꝙ in hoc non includant desideria que sunt ad necessitatẽ carnis: sed que sunt ad superfluitatẽ. ¶ Consequẽter cum dicit. Caro enim cõcupiscit ꝛc. ponit necessitatẽ huius beneficij que est ex impugnatione carnis ꝛ spiritus. ꝛ primo ponit ipam impugnationẽ. Secũdo manifestat eam per euidẽs signũ. ibi. Hec enim inuicẽ aduersant ꝛc. Dicit ergo. Necessarium est ꝙ per spiritũ carnis desideria superetis. Nam caro cõcupiscit aduersus spiritũ. Sed hic videtur esse dubiũ quia cũ concupiscere sit actus anime tantũ: non videt ꝙ competat carni. Ad hoc dicendũ est scõm Augustin. ꝙ caro dicitur concupiscere inquantũ anima scõm ipam carnem concupiscit: sicut oculus dicit videre cum potius anima per oculum videat. Sic ergo anima per carnem concupiscit quãdo ea que delectabilia sunt scõm carnẽ appetit. Per se vero anima cõcupiscit quando delectat in his que sunt scõm spiritũ: sicut sunt opera virtutũ ꝛ contemplatio diuinoꝝ ꝛ meditatio saplẽtie. Sapiẽ. 6. Concupiscẽtia itaq; sapientie deducet ad regnum perpetuũ ꝛc. Sed si caro concupiscit per spiritũ quomodo cõcupiscit aduersus eũ? In hoc scilicz ꝙ cõcupiscentia carnis impedit cõcupiscentiam spiritus. Cum enim delectabilia carnis sint bona que sunt infra nos. delectabilia vero spiritꝰ bona que sunt supra nos. contingit ꝙ cum anima circa inferioza que sunt carnis occupat: retrahitur a superiozibus que sunt spiritꝰ Sed videt etiam dubiũ de hoc ꝙ dicit scilicz ꝙ spiritus cõcupiscit aduersus carnem. Si enim accipiamus hic spiritum pro spiritusancto cõcupiscentia autem spiritussancti sit cõtra mala. consequẽs videtur ꝙ caro aduersus quam cõcupiscit spiritus sit mala. ꝛ sic sequitur error manichei. Respondeo: dicendũ est ꝙ spiritus nõ concupiscit aduersus naturã carnis sed aduersus eius desideria que scilicz sunt ad superfluitatẽ. Unde ꝛ supra dictuz est. Desideria carnis scilicz superflua nõ perficietis. In necessarijs enim spiritus nõ contradicit carni. quia vt dicit Ephẽ. 5. Nemo carnem suam odio habuit. ¶ Consequẽter cum dicit. Hec enim ꝛc. ponit signũ compugnatiõis. Quasi dicat. Experimẽto patet ꝙ contra seinuicẽ pugnant ꝛ aduersantur in tantũ vt non quecũq; vultis bona scz vel mala illa faciatis. id est facere permittamini. Rom. 7. Non quod volo bonũ hoc ago sed quod ꝛc. Non tamẽ tollitur libertas arbitrij. Cum enim liberum arbitriũ sit ex hoc ꝙ habet electionẽ in illis: est libertas arbitrij que electiõi subsunt Non autẽ omnia que in nobis sunt simpliciter subsunt nostre electioni sed scõm quid. In speciali enim possum vitare hũc vel illum motũ concupiscẽtie seu ire. sed in generali omnes motus ire vel cõcupiscentie vitare nõ possumus et hoc propter corruptionẽ fomitis ex primo peccato introductã. ¶ Sed notandũ est ꝙ quattuoz sunt genera hominũ circa concupiscentias quozum nullus facit quecũq; vult. nam intemperati qui ex ꝓposito sequũtur carnales passiones scõm illud Prouerb. 2. Letant cum malefecerint. faciũt quidem quod volũt inquantũ ipsas passiones sequũtur. sed inquantũ ipa eoꝝ ratio remurmurat ꝛ ei displicet faciunt que nõ volunt. Incontinentes autẽ qui habent propositũ abstinendi ꝛ tamen a passionibus vincunt faciũt quidem quod nõ volunt inquantuz ipas passiones contra eoꝝ propositum sequũtur. ꝛ sic intemperati faciunt plus de eo quod volũt. Continẽtes autem qui vellẽt omnino non cõcupiscere faciũt quod volunt dũ non concupiscunt. sed quia omnino nõ concupiscere nõ possunt faciũt quod nolunt. Temperati vero quod volũt quidem faciũt inquantũ in carne domata non cõcupiscunt. sed quia non ex toto domari potest quin in aliquo repugnet spiritui sicut nec malitia in tantũ crescere potest quin ratio remurmuret. ideo cũ aliquando cõcupiscunt: faciũt quod nolũt plus tamen de eo quod volunt.

Lectio quinta.

Quod si spiritu ducimi non estis sub lege. Manifesta sunt autem opera carnis. que sunt fornicatio. immundicia. impudicitia. luxuria. ydolozum seruitus. veneficia. inimicitie. contentiões. emulationes. ire. rixe. dissensiones. secte. inuidie homicidia. ebrietates. cõmessationes. et his similia que predico vobis sicut predixi: quoniam qui talia agunt: regnum dei non consequentur.

Postq̃ ostendit apostolus ꝙ per spiritũ liberamur a desiderijs carnis: hic cõsequẽter ostendit ꝙ per ipm liberamur a seruitute legis. Et primo proponit beneficiũ spiritus. Secũdo manifestat per effectuz. ibi. Manifesta sunt opera carnis ꝛc. Dicit ergo. Dico ꝙ si spiritu ambuletis non solum desideria carnis nõ perficietis: sed quod plus est si spiritu ducimini quod fit quãdo facitis quod spiritꝰ suggerit vt directoz ꝛ gubernatoz: non autem id ad quod sensus ꝛ affectus propzius instigat nõ estis sub lege. ps. Spiritus tuus bonus deducet me in terrã rectam. Non quidẽ vt coactoz sed vt gubernatoz. Ex his autem verbis vult hieronymus ꝙ post aduentũ xpi nullus habens spiritum sanctum tenet seruare legem. ¶ Sed sciendũ est ꝙ hoc quod dicit: Si spiritu ducimini iam nõ estis sub lege potest referri ad precepta legis vel cerimonialia vel moralia. Si quidẽ referat ad cerimonialia sciendũ est ꝙ aliud est seruare legẽ. aliud est esse sub lege. Seruare legem est facere opera legis nõ habẽdo spem in eis. sed esse sub lege est ponere spem in operibus legis. In primitiua autem ecclesia erãt aliqui iusti seruantes legem: sed non sub lege inquantum seruabant opera legis sed non erant sub lege quasi in eis spem ponentes. Sic etiam xpus sub lege fuit. supra quarto. Factum sub lege ꝛc. Et sic excluditur opinio hieronymi. Si autem referatur ad mozalia sic esse sub lege potest intelligi dupliciter. vel quantũ ad obligationem. ꝛ sic omnes fideles sunt sub lege. quia omnibus data est. Unde dicitur. Math. 5°. Non veni soluere legem ꝛc. Vel quantũ ad coactionem. ꝛ sic iusti non sunt sub lege quia motus et instinctus spiritussancti qui est in eis est propzius eozum instinctus. Nam caritas inclinat ad illud idem quod lex precipit. Quia ergo iusti habent legem interiozem ꝓponte faciunt quod lex mandat ab ipa non coacti. Qui vero voluntatem male faciendi habent compzimuntur tamen pudoze vel timoze legis isti cogũntur. Et sic iusti sunt sub lege obligante tamẽ non cogente sub qua sũt solum iniusti. 2ª. cozinth. 3°. Ubi spiritus domini ibi libertas. 1ª. tymoth. 1°. Iusto non est lex posita. scilicet cogens. ¶ Consequenter cum dicit: Manifesta sunt autem opera ꝛc. Probat que dixit per effectum. Et primo ponit opera carnis que contrariantur spiritui sancto. Secũdo ostendit quomodo opera spiritus non ꝓhibent a lege ibi. Aduersus huiusmodi ꝛc. Circa primum

duo facit. Primo ponit opera carnis que prohibẽtur a lege. Secũdo ponit opera spiritus que ab ea non prohibentur. ibi. Fructus autẽ ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo proponit opera carnis. Secũdo subdit nocumentũ quod ex his sequit. ibi. Que predico ꝛc. Dubitaꝫ autem circa primũ. Primo quidem de hoc ꝙ apostolus hic quedam ponit que nõ pertinent ad carnem que tamẽ dicit esse opera carnis sicut ydolox seruitus secte emulatiões ꝛ huiusmodi. Respondeo: dicendũ est scõm augst. lib. 4. de ci. dei cap. 2. ℚ scõm carnẽ viuit quicũq; viuit scõm seipm Unde caro hic accipit pro toto homine. Quicquid ergo pronenit ex inordinato amore sui dicit opus carnis. Uel dicendũ est ꝙ aliquod peccatũ potest dici carnale dupliciter scz quantũ ad consumationẽ. ꝛ sic dicunt carnalia illa tantũ que consumant in delectatiõe carnis. scz luxuria et gula. Et quantũ ad radicem et sic omnia peccata dicũtur csrnalia inquantũ ex corruptiõe carnis anima aggrauatur. vt dicit Sapiẽ. 9. Ex quo intellectus debilitatus facilius decipi, potest ꝛ impedit a sua perfecta operatione. Unde ꝛ ex hoc sequũtur vitia scilicet hereses secte et alia huiusmõi. Et hoc modo dicit ꝙ fomes est principiũ omniũ peccatox. ¶ Secũdo dubitaꝫ. quia cum apostolus dicat qui talia agũt regnum dei nõ consequent. ꝛ nullus excludaꝫ a regno dei nisi ꝓ peccato mortali, sequit ergo ꝙ omnia que enumerat sint peccata mortalia. Cuiꝰ contrariũ videt. quia inter ista enumerat multa: que nõ sunt peccata mortalia. sicut est cõtentio emulatio ꝛ huiusmõi. Respondeo: dicendũ est ꝙ oñia hec enumerata sunt aliquo modo mortalia. sed quedã quidem scõm genus suũ sicut homicidiũ fornicatio ydolox seruitus ꝛ huiusmodi. quedam vero scõm suam consumationẽ sicut ira cuius consumatio est in nocumentũ proximi. Unde si accedit consensus de ipo nocumẽto est peccatũ mortale. Et similiter comestio ordinaꝫ ad delectationẽ cibi. sed si in huiusmõi delectationibus ponat quis finem suũ peccat mortaliter. et ideo nõ dicit comestiones sed comessatiões. ꝛ similiter intelligendũ est de alijs similibus. ¶ Tercio dubitaꝫ de ordine ꝛ numeratiõe eorum. circa quod dicendũ est ꝙ cum apostolus in diuersis locis diuersa vitia et diuersimode enumerat nõ intendit enumerare omnia vitia et scõm artem: sed illa tantũ in quibus habundant ꝛ in quibus excedunt illi ad quos scribit. Et ideo in eis nõ est querenda sufficientia sed causa diuersitatis. ¶ His ergo habitis sciendũ est ꝙ apostolus enumerat quedam vicia carnis que contingũt circa ea que non sunt necessaria vite. quedam vero circa ea que sunt necessaria vite. Circa primũ ponit quedã vicia que sunt hominis ad seipm. quedã quantum ad deum. quedã contra proximũ. Contra seipm sunt quatuor que ideo primo ponit quia manifeste ex carne procedunt. quox duo pertinent ad actũ carnalem luxurie. scilicet fornicatio que est quãdo scilicz accedit solutus ad solutam. vel quantũ ad naturalẽ vsum luxurie. Aliud est immũdicia quantũ ad vsum contra naturã. Ephes. 5. Omnis fornicotor aut immũdus ꝛc. 2ᵉ. cozinth. 13. Qui non exerũt penitentiam super immũdicia ꝛ fornicatione ꝛ impudicitia ꝛc. Alia duo ordinant ad ipos actus. Unũ scilicet exterius sicut tactus aspectus oscula ꝛ huiusmodi. Et quantũ ad hoc dicit. Impudicitia. Ephe. 4. Qui desperãtes semetipos tradiderũt impudicitie ꝛc. Aliud interius scilicz in cogitatiõibus immũdis Et quantũ ad hoc dicit. Luxuria. 1ᵉ. Tymoth. 5°. Cum enim luxuriate fuerint in xpo nubere volũt ꝛc. ¶ Contra deum ponit duo. quox vnũ est per quod impedit ab hostibus dei cultus diuinus. Et quantũ ad hoc dicit. Ydolozuꝫ seruitus. 1ᵉ. cozinth. 10. Neq; ydolatre efficiamini ꝛc. Sapiẽ. 14. Infandox enim ydolox cultura omnis mali causa est et initiũ ꝛ finis. Aliud est per quod initur pactũ cum demonibus. Et quantũ ad hoc dicit. Ueneficia que fiũt per magicas artes. ꝛ dicunt veneficia a veneno quia fiunt in nocumentũ hominũ. 1ᵉ. cozinth. 10°. Nolo vos fieri socios demonox Apoc. vlt. Foras canes ꝛ venefici ꝛc. ¶ Contra ꝓximũ autem ponit nouẽ. quorum primũ est inimicitia. vltimũ vero, homicidiũ: quia ab hoc deuenitur ad illud. Primũ ergo est inimicitia in corde: que est odiũ erga proximũ. Math. 10. Inimici hominis domestici eius. Et ideo dicit. Inimicitie. Ex hac autem oꝛit dissensio in verbis. Et ideo dicit. Contentiões que est impugnatio veritatis cum cõfidentia clamoris. Prouerb. 20. Honor est hominis qui se separat a contentiõibus. Secundũ est emulatio que cõsistit in hoc ꝙ ad idem obijciendũ contendit. Unde dicit. Emulatiões que ex contentiõe oriuntur. Tercium est ex hoc ꝙ vnus impedit per aliũ ad rem eandem tendentem ꝛ ex hoc irascit contra eum. ꝛ ideo dicit. Ire. Jaco. 1. Ira enim viri ꝛc. Ephes. 4. Sol non occidat super iracũdiam vestram. Quartũ cum ex ira animi peruenit ad percussiones. Et quantũ ad hoc dicit. Rixe. Prouerb. 4°. Odium suscitat rixas. Quintũ ex his scilicz dissensiones ꝛ si quidẽ in rebus humanis sint dicunt dissensiones quãdo scilicz partes fiunt in ecclesia. Rom. 16°. Obseruetis eos qui dissensiones ꝛ offendicula preter doctrinã ꝙ vos didicistis faciũt et declinate ab illis. Si in rebus diuinis sic dicunt secte. id est hereses. 2ᵉ. petri. 2°. Introducẽt sectas perditiõis ꝛc. ꝛ ibidem. Sectas non metuũt introducere blasphemãtes. Ex his autem sequit inuidia quando illi quos emulant prosperant. Job. 5. Parvulũ occidit inuidia ꝛc. Ex his autem sequũtur homicidia, cozdis ꝛ operis. 1ᵉ. Joh. 4°. Qui odit fratrem suũ homicida est Quantũ vero ad vicia que pertinẽt ad inordinationẽ circa vite necessaria ponit duo. Unũ quantũ ad potum. Un de dicit. Ebrietates scilicz assidue. Luce. 21. Attẽdite ne grauent corda vestra crapula ꝛ ebrietate ꝛc. Aliud vero quantũ ad cibum. ꝛ quantũ ad hoc dicit. Comessatiões. Rom. 13. Non in comessatiõibus ꝛ ebrietatibus.

Lectio sexta.

Fructus autem spiritus est charitas gaudium. pax. patiẽtia. benignitas bonitas. longanimitas. mãsuetudo. fides. modestia. continentia. castitas.

Positis operibus carnis: hic consequẽter apostolus manifestat opera spiritus. Et primo manifestat ea. Secũdo ostendit qũo lex se habet ad opera spiritus ꝛ ad opera carnis. ibi. Aduersus huiusmõi ꝛc. Circa primũ enumerat bona spiritualia que nomiãt fructus. Ex quo incidit questio. quia illud dicit fructus quo fruimur. Sed actibꝰ nostris nõ debemus frui sed deo solo. ergo huiusmodi actus quos enumerat hic apostolus nõ debẽt dici fructus. Itez glo. dicit ꝙ huiusmodi opera spiritus sunt ꝓpter se appetenda. quod autẽ ꝓpter se appetit non refert ad aliud. ergo virtutes ꝛ earũ opera nõ sunt referenda ad beatitudinẽ. Respondeo: dicendũ est ꝙ fructus dicit dupliciter. scilicet vt acquisitus. puta ex labore vel studio. Sapi. 3°. Bonorum labox gloriosus est fructus. Et vt ꝓductus sicut fructus producit ex arboze. Mathei. 7°. Non potest arbor bona fructus malos facere. opera autem spiritus dicuntur fructus non vt adepti sed vt producti. Fructus autem qui est adeptus habet rationem vltimi finis non autem fructus productus. Nihilominus tamen fructus sic acceptus duo importat. scilicet: ꝙ sit vltimum ꝓ-

ducētis sicut vltimū quod producit ab arboze est fructus eius. ⁊ q sit suaue siue delectabile. Cantico. 2°. Fructus eius dulcis gutturi meo. Sic ergo opera virtutū ⁊ spiritus sunt quid vltimū in nobis. Nam spiritussanct⁹ est in nobis per gratiā per quā acquirimus habitū virtutum et ex hoc potētes sumus operari scōm virtutē. Sunt etiam delectabilia. Roñ. 6. Habetis fructū vestrū in sanctificatione. id est in operibus sanctificatis. et ideo dicūtur fructus. Dicunt etiā flozes respectu future beatitudīs. quia sicut ex flozibus accipit spes fructus: ita ex operibus virtutū habet spes vite eterne ⁊ beatitudinis. Et sicut in flore est quedā inchoatio fructus: ita in operibus virtutum est quedā inchoatio beatitudinis. que tunc erit quādo cognitio ⁊ caritas perficient. Et per hoc paret respōsio ad illud quod secūdo obijcit. Nam aliquid potest dici ꝓpter se appetendū dupliciter quia ly ꝓpter potest designare causam formalē vel finalē. Opera virtutū propter se sunt appetēda formaliter sed nō finaliter. quia habēt in seipis delectationē. Nam medicina dulcis appetit ꝓpter se formaliter. quia habet in se vnde sit appetibilis scz dulcedinem que tamē appetit ꝓpter finem scz ꝓpter sanitatē Sed medicina amara nō est appetenda ꝓpter se formaliter quia nō delectat ratiōe sue forme. sed tamen ꝓpter aliud appetit finaliter scz ꝓpter sanitatez que est finis eius. ¶ Ex his apparet ratio quare apostolus effectus carnis vocat opera. fructus autē spiritus vocat fructus. Dictuz est enim q fructus dicit aliquod finale ⁊ suaue ex re ꝓ ductum. Quod autē producit ex aliquo ꝓter naturaz eius non habet rationē fructus sed quasi alterius germinis. Opera autē carnis ⁊ peccata sunt ꝓter naturā eoz̄ que de⁹ nature nostre inseruit. Deus em̄ humane nature quedam semina inseruit scz naturalē appetitū boni ⁊ cognitionem. ⁊ addidit etiā dona gratie. Et ideo quia opera virtutum ex his naturaliter ꝓducunt fructus dicunt non autē opera carnis. Et ꝓpter hoc apostolus dicit. Ro. 6. Quē ergo fructū habuistis tūc in illis in quibus nunc erubescitis. Paret ergo ex dictis q fructus spiritus dicūtur opera virtutū ⁊ quia habent in se suauitatē ⁊ dulcedinē ⁊ q sunt quoddā vltimū productū scōm conuenientiā donoz. beatitudinū. virtutū. ⁊ fructuū ad inuicē hoc modo. In virtute em̄ est considerare habitū ⁊ actum. Habitus autē virtutis perficit ad bene agendū. Et si quidē perficiat ad bene operandū humano modo dicit virtus. Si vero perficiat ad bene operandum supza modū humanū dicitur donū. Unde ꝓbus supza cōes virtutes ponit virtutes quasdā heroycas. puta ꝓgnoscere inuisibilia dei sub enigmate est ꝓ modū humanū. Et hec cognitio pertinet ad virtutē fidei. Sed cognoscere ea perspicue et supza humanū modū pertinet ad donū intellectus. Actus autē virtutis vel est perficiēs. ⁊ sic est beatitudo. vel est delectās ⁊ sic est fructus. Et de istis fructibus dicit Apoc. 22°. Ex vtraq parte lignū vite afferens fructus duodecī ꝛc. Dicit ergo fructus spiritus qui scz cōsurgit in anima ex seminatiōe spiritualis gratie: est caritas ꝛc. Qui quidē sic distinguūtur. quia fructus aut perficit interi⁹ aut exterius. ꝓmo ergo ponit illos qui perficiūt interius. Secūdo illos qui perficiūt exterius ibi Bonitas ꝛc. Interius autē homo perficit et dirigit ⁊ circa bona ⁊ circa mala. 2°. cozinth. 6°. Per arma iusticie a dextris ⁊ a sinistris. Circa bona autē perficiūt ꝓmo quidem in cozde per amoze. Nam inter motus naturales ꝓmus est inclinatio appetit⁹ nature ad finē suū. ita ꝓmus motuū interioz est inclinatio ad bonuz que dicit amoz. ⁊ ideo ꝓmus fructus est caritas. Roñ. 5. Caritas dei diffusa est in cozdib⁹ nostris ꝛc. ⁊ ex caritate perficiunt alie. ⁊ ideo dicit apostolus Coll. 3°. Super omnia caritatē habentes ꝛc. Ultimus aūt finis quo homo perficit interius est gaudiū quod procedit ex ꝓsentia rei amate. Qui autē habet caritatē iam habet quod amat. 1ᵉ. Joh. 4. Qui manet in caritate in deo manet ⁊ deus in eo. Et ex hoc cō surgit gaudiū. Phil. 4. Gaudete in domino semper ꝛc. Gaudiū autem debet esse perfectū. Et ad hoc duo requiruntur. ꝓmo vt res amata sufficiēs sit amanti ꝓpter suā perfectionē. Et quantū ad hoc dicit pax. Tūc enim amās pacem habet quādo rem amatā sufficienter possidet. Cantico. vlti. Exquo facta sum cozā eo quasi pacem reperiēs ꝛc. Secūdo vero vt assit perfecta fruitio rei amate quod simpliciter per pacē habet. quia quicquid superueniat si perfecte aliquis fruat̄ re amata puta deo: nō potest impediri ab eius fruitiōe. ꝑs. ꝓpax multa diligētibus legem tuā ⁊ nō est illis scandalū. Sic ergo gaudiū dicit caritatis fruitionē sed pax caritatis perfectionē: per que homo interi⁹ perficit quantū ad bona. Circa mala etiā perficit spiritus sanctus ⁊ ordinat. ⁊ ꝓmo cōtra malū quod perturbat pacem que perturbat̄ per aduersa. sed ad hoc perficit spirit⁹ sanctus per patientiā que facit aduersa patiēter tolerare: Et ideo dicit. ꝓpatientia. Luc. 21. In patiētia vestra possidebitis animas vestras. Jaco. 1°. ꝓpatiētia opus perfectum habet. Secūdo contra malū impediens gaudiū est dilatio rei amate ad quod spirit⁹ opponit longanimitatē que expectatiōe non frangit. Et quantū ad hoc dicit Longanimitas. Abac. 2°. Si mozā fecerit expecta eum. quia ꝛc. 2ᵉ. cozinth. 6. In longanimitate ꝛc. Et ideo dicit dominus Matth. 10. Qui perseuerauerit vsq; in finem ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit. Bonitas ꝛc. ꝓnit fructus spiritus qui perficiūt quantū ad exteriora. Hominis autē exteriora sunt vel id quod est iuxta ipm. vel id qō est supra ipm. vel id quod est infra ipm. Juxta ipm est proximus. supra ipm deus. infra ipm natura sensitiua ⁊ cozpus. Sic ergo quantū ad ꝓmū. perficit ꝓmo quidē in cozde per rectam ⁊ bonā voluntatē. Et quantū ad hoc dicit. Bonitas. id est rectitudo ⁊ dulcedo animi. Si em̄ homo oñes alias potētias bonas habeat nō potest dici bonus homo nisi habeat voluntatē bonam scōm quā omnib⁹ alijs bene vtit. Cuius ratio est. quia bonū dicit aliquod perfectū Est autē duplex perfectio. ꝓma scz que est ipm esse rei Secūda vero est eius operatio. et hec est maioz q̄ ꝓma. Illud ergo dicit simpliciter perfectum quod pertingit ad perfectā sui operationē que est secūda eius perfectio. Cū ergo homo per voluntatē exeat in actum cuiuslibet potētie: voluntas recta facit bonū vsum omniū potentiarū. et per cōsequens ipm hominē bonum. Et de hoc fructu dicit Ephes. 5. Fructus aūt lucri est in omni bonitate ꝛc. Secūdo vero in opere: vt scilicz sua cōmunicet ꝓmo. ⁊ quantū ad hoc dicit. Benignitas. id est largitas rerū. 2ᵉ cozinth. 9. Ministrāt enim datozē ꝛc. Benignitas enim dicit quasi bona igneitas que facit hoīem fluere ad subuenēndū necessitatibus alioz. Sapien. 1. Benignus est enim spiritus sapiētie ꝛc. Collo. 3°. Induite vos ergo sicut dei sancti ⁊ dilecti viscera misericordie benignitatem. Item vt patiēter sustineat ꝓximi molestias. ad hoc dicit. Mansuetudo. Matth. 11. Discite a me quia ꝛc. ꝓuerb. 3°. Mansuetis dabit gratiam. Ad id vero quod est supra nos scilicz deus ordinat spiritus per fidē. vnde dicit Fides: que est cognitio quedā inuisibiliū cum certitudine. Heb. 11°. Credidit abzaam deo ⁊ reputatuz est ei ad iusticiā. Heb. 11. Accedentē ad deum oportet credere ꝛc. Et ideo Eccle. 1. Beneplacitū est deo fides ⁊ mansuetudo ꝛc. Ad id quod est infra nos scz cozpa dirigit spiritus. ⁊ ꝓmo q̄tum ad actus exteriozes cozpis qō fit per modestiaz que ipis actibus seu dictis modū imponit. Et quantū ad hoc dicit. Modestia. Philippen. 4. Mode-

stia vestra ꝛc. Secūdo vero quantū ad appetitū sensitiuū interiozē. ꝛ quantū ad hoc dicit. Continētia que etiam a licitis abstinet et castitas que licitis recte vtit scōm glo. Vel aliter continētia dicit ex eo q̄ licet homo impugneť a prauis cōcupiscentijs: tamen per ratiōis vigozem se tenet ne abducať. ꝛ ideo continētie nomen sumptū est ab eo q̄ aliquis in impugnatiōe tenet se. Castitas vero dicit ex eo q̄ quis nec impugnať nec abducit. et dicit a castigando. Nam illū dicimus bene castigatū qui in omnibus ozdinate se habet. ¶ Circa hoc dubitanť duo. Primo quia cum fructus spiritus aduersenť operibus carnis. videť q̄ apls debuerit ponere tot fructus spirit⁹ quot posuit opera carnis quod nō fecit. Ad quod dicendū est q̄ ideo non fecit quia plura sunt vitia q̄ virtutes. ¶ Secūdo dubitať quia fructus spiritus hic positi non respondent operibus carnis. Ad hoc dicendū est q̄ apostolus non intendit hic tradere ar tē virtutū ꝛ vitiozum ꝛ ideo nō ponit vnum cōtra aliud sed aliqua enūerat de istis: ꝛ aliqua de illis fm q̄ expediens videť presenti intentiōi. nihilominus tamē si diligenter consideret aliqualiter sibi cōtra respondent. Nam foznicatiōi que est amoz illicitus cōtra respondet caritas. immūdicie vero impudicitie ꝛ luxurie que sunt carnales illecebze ꝛ ex foznicatiōe pzoueniūt contra ponitur gaudiū quod est spiritualis delectatio cōsequens ex caritate vt dictū est. Ei vero quod est ydoloꝝ seruitus contra ponit par. Ei vero qō dicit veneficia ꝛc. vsq̄ ad dissensiones patiētia longanimitas ꝛ bonitas. Ei vero quod dicit secte contra ponit fides. Ei vero quod dicit inuidie. benignitas. Ei autē quod dicit homicidia. māsuetudo. Ei qō dicit ebzietas. comessatiōes ꝛ bis similia: cōtra ponit modestia continētia et castitas.

Lectio septima.

Auersus huiusmodi non est lex. qui autem sunt xp̄i. carnem suam crucifixerunt cum vitijs ꝛ cōcupiscentijs. Si spiritu viuim⁹: spiritu ambulemus. Nō efficiamur inanis glozie cupidi: inuicez pzouocantes: inuicē inuidentes.

Enumeratis operibus carnis ꝛ spiritus: hic pzosequēter ex vtrisq̄ cōcludit q̄ qui spiritū sequūtur nō sunt sub lege: ꝛ vtit tali pbatiōe. Ille est sub lege qui est obnoxius legi. i q̄ facit pztraria legi. Sed illi qui agunť spū non faciūt opa pztraria legi. ergo nō sūt sub lege. Pzio ergo ostēdit pzpositū ex parte operū spiritus. Secūdo ex parte operum carnis. ibi. Qui autē sunt ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ qui aguntur spiritu nō faciunt opera cōtraria legi. quia faciūt opera spiritus et aduersus huiusmodi nō est lex. id est contra opera spiritus. sed spiritus docet ea. Nam sicut lex exterius docet opera virtutū: ita et spiritus interius mouet ad illa. Rom̄. 7. Condelector enī legi dei scōm interiozē homc. Aut faciūt opera carnis ꝛ hec in his qui spiritu ntur non sunt cōtraria legi. Unde dicit. Qui xp̄i st qui spiritū dei habēt. Nam Rom̄. 8. Qui spi itum dei nō habet hic non est eius. Illi ergo spiritu dei agunť qui sunt xp̄i. Isti inq̄ carnem suam crucifixerūt ꝛc. non autē dicit vitia ꝛ cōcupiscentias vitant: quia bonus medicus tūc bene curat quādo adhibet remedia pzia causam morbi. Caro autē est radix vitioꝝ. Si ergo volumus vitare vitia oportet domare carnē. 1ᶜ. cozinth. 9. Castigo cozpus meū ꝛc. Quia vero caro domať per vigilias ieunia ꝛ labozes. Eccl̄. 33°. Seruo maliuolo tortura ꝛ cōpedes ꝛc. Ad hec autē opera mouenť ex deuotione quā habent ad xp̄m crucifixū. ideo signanter dicit. Crucifixerūt. id est xp̄o crucifixo se pzomauerūt affligēdo carnē suā ꝛc. Romañ. 6°. Vetus homo noster simul crucifixus est ꝛc. supza secūdo. Ut deo viuam xp̄o confixus sum cruci ꝛc. Quia vero nō crucifigūt carnem destruendo naturā quia nemo carnem suā odio habuit. vt dicit Ephes. 5°. Sed quantū ad ea que contrariank legi. ideo dicit. Cuz vitijs id est cū peccatis ꝛ cōcupiscentijs. id est passionibus quibus anima inclinať ad peccandū. Non enī bene crucifigit carnē qui etiam passionibus locuz non aufert. Aliter cū ratio nō semp inuigilet ad peccata vitandū vt oportet posset quādoq̄ cadere. Eccl̄. 18. Post cōcupiscentias tuas non eas ꝛc. Rom̄. 13°. Carnis curam ne feceritis ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit. Si spiritu viuimus ꝛc. ponit ter ciū beneficiū spiritussancti quod cōfert vitaz. Et primo ponit beneficiū spiritus dei. Secūdo excludit vitia spiritus mūdi ibi. Non efficiamur ꝛc. Dicit ergo cōnumerans se eis quibus scribit. Dico q̄ debemus ambulare per spiritum quia ꝛ per ipm viuimus ꝛ nō per carnem. Rom̄. 8. Debitozes sumus nō carni ꝛc. Si ergo spiritu viuimus: debemus in omnib⁹ ab ipo agi. Sicut enī in vita cozpozis cozpus nō mouet nisi per animā per quā viuit. ita in vita spirituali omnis motus noster debet esse a spiritu sancto Joh. 6. Spiritus est qui viuificat. Actu. 17. In ipo viuimus mouemur ꝛ sumus. Et ne ea que dicta sunt de spiritu intelligank de spiritu mūdi de quo dicit. 1ᶜ. cozinth. 2. Nos autē non spiritū huius mūdi accepimus. Ideo hoc cōsequēter remouet apostolus dicēs. Non efficiamur ꝛc. Ubi tria excludit ppria spiritus mūdi. scz inanē gloziam iracundiā ꝛ inuidiā. quibus tribus puenienter aptari potest nomē spiritus. Significat enī spiritus quandā inflationē. Unde scōm hoc illi dicunť magni spiritus qui sunt inflati per inanē gloziā. Esa. 25. Spiritus robustoꝝ quasi turbo impellēs parietē ꝛc. Et quantū ad hoc dicit. Nō efficiamur inanis glozie cupidi. id est glozie secularis. Cū enim vanū sit quod nec solide firmať nec veritate fulciturnec vtilitate amať. ideo glozia huj⁹ mundi vana est: quia caduca ꝛ nō solida. Esa. 40. Omnis caro fenū ꝛc. ꝛ quia falsa est. 1. Macha. 2. Glozia hominis peccatozis stercus ꝛ vermis. Sed vera glozia est in pzopzijs bonis hominis que sunt bona spiritualia. ꝛ hāc habent sancti. 2ᶜ. cozinth. 1°. Glozia nostra hec est testimoniū conscientie nostre ꝛc. Et quia inutilis ꝛ infructuosa. Nam quātamcūq̄ gloziaz habeat quis ex testimonio seculariū non potest ppter hoc cōsequi finem suū quem consequit testimonio dei. 1ᶜ. cozp 1°. Qui gloziak in dño glozieť ꝛc. Non autē dicit. nō habeatis inanē gloziam. sed nō efficiamini cupidi. quia gloria sequit aliquādo fugientes eam. ꝛ si oportet recipi non tamen ameť. Item significat impetuositatē. Pzouer. 27 Impetū cōcitati spiritus ferre quis poterit? Et significat iracundiā. Et quantū ad hoc dicit. Inuicē pzouocantes scz ad contentionē vel litem vel alia illicita. Rom̄. 13°. Non in contentiōe ꝛ emulatōe ꝛc. Item est spiritus tristicie de quo dicit Pzouerb. 17. Spiritus tristis exsiccat ossa. Et quantū ad hoc dicit. Inuicē inuidentes. Pzouerb. 14. Putredo ossium inuidia ꝛc. Cuj⁹ ratio est. quia ipa sola cresci ex bono.

Capitulum sextum.

Fratres: ꝛ si pzeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: vos qui spiritales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis: considerās teipm ne ꝛ tu tempteris. Alter alterius onera portate ꝛ sic adimplebitis legem xp̄i. Nā si quis existimat se aliquid esse cum nihil sit

ipse se seducit. Opus autez suū probet vnus quisqz: t sic in semet ꝓ tantum gloriam habebit t non in altero. Unusquisqz enīz onus suum portabit.

Postꝙ apostolus reduxit galathas ad statū veritatis quātum ad res diuinas. hic consequēter reducit eos quantū ad res humanas: instruens eos qualiter se habeāt ad homines. Et primo qualiter se habeāt ad rectos. Secundo quomō ad peruersos ibi. Uidete qualibꝰ litteris ꝛc. Circa primū tria facit. Primo docet qualiter supiores se habeant ad inferiores. Secūdo qualiter equales ad coequales ibi. Alter alteriꝰ ꝛc. Tercio qualiter inferiores ad superiores ibi. Cōmunicet autē is ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ponit ammonitionē. Secūdo assignat ammonitionis rationē. ibi. Considerās teipm ꝛc. Quia ergo de peccatis multa dixerat ne aliqs a peccato īmunis in peccatores deseuiret. ideo āmonitionē de māsuetudine t misericordia eis proponit dicēs: Fratres t si preoccupatus fuerit homo ꝛc. Ubi tria ponit que faciūt ad ammonitionē. Primū est surreptio. naz quādo aliqui ex malitia peccāt minus digni sunt venia. Job. 34. Qui quasi de industria recesserūt ꝛc. Sed quādo aliquis ꝓoccupaē temptationibus t inducīē ad peccandū: facilius debet ei venia cōcedi. t ideo dicit. Et si preoccupatus fuerit ꝛc. id est imprudēter lapsus vt nequeat vitare. Secundū est peccatorū paucitas. Naz aliqui ex cōsuetudine peccāt. Osee. 4. Maledictū t mendaciū t homicidiū t furtū t adulteriuz inundauerūt et sanguis sanguinē tetigit ꝛc. Et contra tales seuerius est agendū. Et hoc excludīē cū dicit. In aliquo: quasi nō vsu quottidiano peccans. Tercū est peccatoꝝ qualitas. Nam quedā peccata cōsistunt in transgressione. quedā vero in omissione. Grauiora autē sunt prima secūdis. quia illa opponūtur preceptis negatiuis que obligāt semper t ad semper: hec vero opponūtur preceptis affirmatiuis que cū non obligēt ad semper nō potest sciri determinate quādo obligant. Unde dicīē in ꝑs. Delicta quis intelligit ꝛc. Et quantū ad hoc dicit. Delicto. Uel scōm glo. Delictū est peccatū ex ignorātia. Uis ergo preparatus ad misericordiā eos qui corrigunt monet t hi sunt spirituales ad quos pertinet correctio. Unde dicit. Uos qui spirituales estis huiusmōi instruite. 1ᵉ. corint. 2°. Spiritualis iudicat oīa t ipe a nemine iudicaē ꝛc. Et huiꝰ ratio est. quia rectum iudiciū habet de omnibus qui circa vnūquodqꝫ recte dispositus est. sicut qui sanū gustum habet recte iudicat de sapore. Solus aūt spiritualis bene dispositus est circa agenda. t ideo ipe solus de eis bene iudicat. Sed quia nomē spiritus rigorem quēdam t impulsum designat. scōm illud Esaie. 25°. Spiritus robustoꝝ quasi turbo impellēs parietē ꝛc. non est credendū q viri spirituales sint nimis rigidi in corrigēdo. Nam hoc spiritus huius mūdi facit. sed spiritussanctus suauitatē quandam t dulcorē efficit in homīe. Sapi. 12°. O qꝫ bonus t suauis est spiritꝰ tuus dñe ꝛc. Et ideo dicit. In spiritu lenitatis. ꝑs. Corripiet me iustus in misericordia ꝛc. Contra quod dicīē de quibusdā Ezech. 34. Cū austeritate imperabatis eis ꝛc. Dicit autē instruite t corrigite. quia loquīē de preoccupatis t delinquētibus qui indigēt instructione. Uel quia oīs peccans est ignorās. Prouer. 14. Errāt qui operanē malū. Rationē autē ammonitionis subdit dicēs: Considerās teipm ꝛc. Quasi dicat. Ita fiat vt dixi. quia t tu fragilis es. nam quādiu in hac vita morabimur: proni sumus ad peccandū. Nihil autē ita frangit homīs seueritatē in corrigendo qꝫ timor ꝓprij casus. Eccl. 31. Intellige que sunt ꝓximi tui ex teipso. ¶ Qualiter autē se habeāt ad equales ostendit dicēs: Alter alterius ꝛc. Et primo ꝓponit ammonitionē. Secūdo assignat eius rationē. ibi. Et sic adimplebitis ꝛc. Tercio excludit ammonitionis implende impedimentū. ibi. Naz siquis existimat ꝛc. Ammonet aūt ad mutuā supportationē dicens Alter alterius onera portate. Et hoc tripliciter. Uno modo defectū alterius corporalē seu spiritualē pacienter tolerando. Rom. 15. Debemus autē nos firmiores ꝛc. Alio modo necessitati mutue subueniēdo ꝛc. Rom. 12. Necessitatibus sanctoꝝ cōmunicantes ꝛc. Tercio modo ꝓ pena sibi debita satisfaciendo oratiōibus t bonis operibus. Prouer. 18. Frater qui iuuaē a fratre ꝛc. Ratio autē ammonitionis est adimpletio legis xpi que similiter est charitas. Rom. 13. Plenitudo legis est dilectio. Unde dicit. Et sic adimplebitis legē xpi. id est caritatē. Dicīē autē caritas specialiter lex xpi triplici ratiōe. Primo qꝫ per hoc distinguitur lex noua a lege veteri. Nam illa est timoris: hec vero amoris. Unde augusti. dicit. Parua differētia est veteris legis t noue: timor t amor. Secūdo quia per caritatē specialiter xpus legem suā ꝓmulgauit. Joh. 13. In hoc cognoscēt omnes quia mei estis discipuli si dilectionē ꝛc. Et iterū. Mandatū nouū do vobis vt diligatis inuicē ꝛc. Tercio quia ipam impleuit xps t exemplū eaz implendi nobis reliquit. Nam ipe ex caritate peccata nostra tulit. Esa. 53°. Uere languores nostros ipe tulit. 1ᵉ. petri. 2°. Qui peccata nostra pertulit in corpe suo super lignū ꝛc. Isa. 40. Fetas ipe portabit. Sic ergo debemꝰ alter alterius onera portare ex caritate vt sic impleamꝰ legem xpi. ¶ Impedimentū autē implende ammonitionis ꝑ dicte est superbia. Ideo hoc excludēs dicit. Nam siquis existimat ꝛc. Et primo vituperat ipam superbiā. Secūdo ostendit modū vitandi eam. ibi. Opus autē suū ꝛc. Tercio vitandi rationē assignat ibi. Unusquisqz enī ꝛc. Dicit ergo. facite vt dixi. Sed cōtingit aliquem onus alterius nō portare. quia prefert se alijs. Unde dicebat ille Luce 18. Non sum sicut ceteri hominū ꝛc. Et ideo dicit. Nam siquis existimat se aliquid esse. id est in mente sua superbe iudicat se magnū esse in comparatiōe peccātis cum nihil sit ex se quia quicquid sumus hoc est ex gratia dei scōm illud apostoli. 1ᵉ. corinth. 15. Gratia dei sum id quod sum. Qui inꝙ tale aliquid facit ipe se seducit. id est a veritate se diuidit. Esa. 40. Omnes gētes quasi nō sint ꝛc. Luc. 17. Cum oīa benefeceritis dicite: serui inutiles sumus ꝛc. Remediū autē vitandi est proprioꝝ defectuū cōsideratio. Nam ex hoc q aliquis alienos t nō suos defectus cōsiderat. videē sibi aliquid esse in comparatiōe ad alios in quibus defectus intueē t suos nō ꝑsiderans superbit. Et iō dicit. Opus aūt scz interius t exteriꝰ. suū. id est proprium. ꝓbet. id est diligenter examinet vnusquisqz. 1ᵉ. corint. 11. Probet seipm homo ꝛc. Et sic in seipo. id est in ꝓpria cōscientia gloriā habebit. id est gloriabiē t gaudebit. 2ᵉ. corinth. 1°. Gloria nostra hec est testimoniū conscientie nostre. Et nō in altero. id est nō in laude alterius. Uel sic. in semetipo. id est per ea que sui ipius sunt gloriā habebit. id est gloriabiē in considerātiōe sui et non in altero. id est non in cōsideratione alterius. 2ᵉ. corinth. 12. Libēter gloriabor in infirmitatibꝰ meis ꝛc. Uel in semetipo. id est in deo qui in eo habitat gloriabiē. id est eius erit gloria t nō in altero ꝙ in deo. 2ᵉ. corinth. 10. Qui gloriaē in domīo gloriet. Ratio vitandi superbiā est premiū vel pena vnicuiqz ꝓ merito vel demerito reddēda. Unde dicit. Unusquisqz enim onus suū portabit. Quod videē contrariū ei quod dixerat. Alter alterius onera portate. Sed sciendū est q ibi loquīē de onere sustinende infirmitatis qō debemus mutuo portare. hic loquīē de onere reddende rōnis quod quilibet ꝓ se portabit siue sit onus premij siue pene

Nam onus aliquãdo quidez pondus pene: aliquãdo premij significat. 2ª. cozinth. 4. Eternũ glozie pondus operat ꝛc. Esa. 3. Dicite iusto quoniã bene: quoniã fructũ adinuentionũ suaꝝ comedet ve impio in malũ ꝛc. Si aũt dicãt aliqui rationẽ reddere ꝑ alijs. puta prelati ꝑ subditis ſm illud Ezech. 3. Sanguinẽ eius de manu tua requiram ꝛc. Et heb. vlti. Obedite prepositis vestris. ipsi em̃ pervigilãt quasi rationẽ reddituri pro animabus vestris nõ est contrariũ dicto apostoli quia nõ puniũtur ꝑ peccatis subditoꝝ sed pro ꝓprijs que in custodia subditoꝝ cõmiserũt. Est ergo vitanda superbia ꝛ peccatũ. quia vnusquisq; onus suũ. i. mensurã gratie sue offeret deo in die tudicij tanq̃ manipulos bonoꝝ operũ. ꝑs. Uenientes autẽ venient cũ exultatiõe Et hoc quantũ ad bonos. vel onus suũ portabit. i. penam ꝑ ꝓprio peccato.

Lectio secunda.

Communicet autez is qui cathetizat verbo ei qui se cathetizat in omnib⁹ bonis. Nolite errare: deus non irridetur. Que em̃ seminauerit homo hec ꝛ metet: quoniã qui seminat in carne sua: de carne ꝛ metet cozruptionẽ. qui autẽ seminat in spiritu de spiritu metet vitam eternam. Bonũ autem facientes non deficiamus. tempore eniz suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus operemur bonuz ad omnes: maxime autẽ ad domesticos fidei.

Postq̃ apls ostendit qualiter superiozes se habeãt ad inferiozes ꝛ equales equalib⁹. hic ꝓsequenter ostendit qualiter inferiores se habeãt ad superiozes dicens: inferiozes debere superiozib⁹ ministrare ꝛ obsequi. Et circa hoc tria facit. Primo monet vt ministrẽt prompte. Scõ vt ministrent perseueranter ibi. Bonũ autẽ facientes nõ deficiam⁹ ꝛc. Tercio vt ministrent cõmuniter ibi. Ergo dũ tempus habemus ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ponit monitionẽ ministerij. Scõ excusationẽ excludit ibi Nolite errare ꝛc. Dicit ergo dictum est supza quomõ superiozes se debeãt hacere ad inferiozes sez leniter cozripiendo ꝛ instruendo. nũc autẽ restat videre qualiter inferioz superiori obsequat. ꝛ ideo dicit. Communicet aũt qui cathetizat id est docet verbo dei et qui se cathetizat. i. qui eũ docet. Cõmunicet inq̃ in oĩbus bonis. Sed notandũ est q̃ discipulus potest dupliciter cõmunicare se docẽti. Primo vt accipiat bona doctozis ꝛ sic dicit. Cõmunicet is qui cathetizat. i. cõmune sibi faciat quod est docẽtis eũ imitando. 1ª. cozinth. 11. Imitatozes mei estote ꝛc. Sed quia cõtingit doctozes aliqñ minus bona facere. ideo nõ sunt in hoc imitãdi. Et ideo subdit. In oĩbus bonis. Math. 23. Quecũq; dixerint vobis seruate ꝛ facite: ſm opera eoruz nolite facere. Scõ vt cõmunicet bona sua docenti. Hoc enim a dño precipit. 1ª. cozinth. 9º. vbi dicit. Qui euãgelio seruiũt de euangelio viuãt. Unde Mat. 10. Dignus est operarius cibo suo. Et luce. 10. Dignus est operarius mercede sua: ꝛ apostol⁹ dicit. 1ª. cozinth. 9. Si vobis spiritualia seminam⁹ ꝛc. Et ideo hic dicit Cõmunicet autem is ꝛc. id est doctoz doctozi in oĩbus bonis que habet. nam etiã tempalia bona quedã dicunt Esa. 1. Si volueritis ꝛ audieritis me bona terre comedetis. Math. 7º. Si vos cũ sitis mali nostis bona data ꝛc. Dicit aũt in oĩbus quia nõ solum cõmunicare debet indigẽti sed ꝛ scientiã ꝛ consiliũ potentiã ꝛ quicquid agat generaliter debet primo cõicare. 1ª. petri. 4º. Unusquisq; sicut accepit gratiã in alterutrũ illam administrantes ꝛc. De ista cõmunicatõle dicit Ro. 12. Necessitatibus sanctoꝝ cõicantes. Eccl. 14. In diuisione sortis da ꝛ accipe. Consequẽter cũ dicit. Nolite errare ꝛc. Excusationẽ excludit. ꝛ primo excludit eam. Scõo rationẽ exclusionis assignat. ibi. Que em̃ seminauerit ꝛc. Dicit ergo nolite errare deus nõ irridetur. Quod quidẽ dupliciter intelligi potest ſm duas ꝓmissas expositiões. Scõm primã quidem sic. Tu dicis q̃ debemus imitari doctozes etiã in bonis: sed nõ possum eos imitari nisi in his que faciũt. Nihil autẽ video in ipsis nisi malũ. ergo debeo eos imitari in malo. Sed hoc excludit dicens: Nolite errare deus nõ irridet. Quasi dicat error est hoc dicere. Nam mala prelatoꝝ non excusant nos Non em̃ sunt subditis in exemplũ nisi in his in quib⁹ imitant xp̃m qui est pastoz absq; peccato. vnde ꝛ signãter dicit. Joh. 10. Ego sum pastoz bonus ꝛc. ꝛ aplus. 1ª. cozinth. 4. ꝛ. 11. dicit Imitatozes mei estote sicut ꝛ ego xp̃i. Quasi dicat. In his me imitamini in quibus ego imitoz xp̃m. Et si per mala prelatoꝝ excusatis vos apud hoĩes: tamen deus nõ irridet. i. non potest falli. Job. 13º. Aut decipiet vt homo fraudulẽtijs vestris. Unde dicit Prouer. 3. De lusozes ipe deludet. Scõm aũt secundã expositionẽ sic introducit. Possent em̃ dicere pauperes sum⁹: nihil habemus quod cõmunicare possimus. Sed hoc excludit dicẽs Nolite errare. i. nemo excusatũ vane se existimet pauperatẽ pretendẽdo. deus non irridet. i. nõ potest falli. Scit enim cozda nostra nõ ignozat facultates. Excusatio verisimilis hominẽ potest latere vel placare: deũ non potest fallere. Rationẽ aũt huius assignat dicẽs: Que em̃ seminauerit homo ꝛc. Et primo in generali. Scõo in speciali ibi Quoniã qui seminat ꝛc. Dicit ergo ſm primã expositionẽ vere erratis hoc credentes: quia deus reddet singulis ꝑ meritis ꝓprijs. Nam que seminauerit homo: hec metet. i. ſm opa sua bona vel mala parua vl magna ꝓmiabit vel puniet. Scõm aũt scõaz expositionẽ que seminauerit hõ. i. ſm beneficia sua parua vel magna ꝛ q̃tũ ad q̃litatẽ opeꝝ ꝛ q̃tuz ad q̃titatẽ beneficioꝝ premiabit. 2ª. cor. 9. Qui parce seminat parce ꝛ metet ꝛc. Rationẽ aũt specialiter assignat dicẽs: Quoniã qui seminat in carne sua ꝛc. que quidẽ ratio habet duas partes ſm duas seminatiões carnis ꝛ spiritus. Primo ergo agit de seminatiõe carnis Ubi videndũ est quid sit semiae in carrne. Scõo quid est de carne metere cozruptionẽ. Seminare quidez in carne est operari ꝑ cozpoze vel ꝑ carne. sicut si dicã ego multũ expendi in isto hoĩe. i. multa feci ꝑ eo. Ille ergo in carne semiat qui ea que facit etiã si que bona videanẽ facit in fomentũ ꝛ vtilitatẽ carnis. De carne autẽ metere cozruptionẽ quia semen fructificat vt plurimũ ſm conditionẽ terre Unde videmus q̃ in aliquib⁹ terris semen fruméti degenerat in siliginẽ vel in aliquod aliud. Conditio autez carnis est vt sit cozruptibilis. ꝛ ideo qui in carne seminat. i. studiũ suũ ponit ꝛ opera oportet q̃ ipa cozrumpant ꝛ pereant. Eccl. 14. Omne opus cozruptibile in fine perdet. Ro. 8. Si ſm carnẽ vixeritis moriemi. Scõo agit de seminatiõe spiritus dicẽs: Qui autẽ seminauerit in spiritu id est ordinat studiũ suũ ad seruitutẽ spiritus ex fide ꝛ caritate seruiẽdo iusticie. metet quidẽ de spiritu ſm conditionẽ eius. Conditio autẽ spiritus est q̃ sit actoz vite. Joh. 6. Spiritus est qui viuificat. Non aũt cuiuscũq; vite sed vite eterne cũ spiritus sit imortalis. ꝛ ideo metet de spiritu vitã eternã. Prouer. 11. Seminanti iusticiã merces fidelis quia nunq̃ deficcat. Sed nota q̃ cũ agit de seminatione carnis dicit. In carne sua quia caro est nobis de natura nostra. sed cũ loquit de semine spiritus nõ dicit suo. quia spiritus nõ est nobis a nobis sed a deo. Deinde dicit. Bonũ autẽ facientes ꝛc. monet ad ministerij perfes

uerantiam. qz non ad horam tantū sed semp debem⁹ bene facere. qō quidem potest referri ad ea que dicta sunt scz ad superiores ꝛ ad equales ꝛ ad inferiores. quasi dicat. Quicūqz sum⁹ siue prelati erga subditos: siue equales erga eqles. siue subditi erga prelatos bonū facientes non deficiamus scz in bene operando: qz non deficiem⁹ in metendo. Eccē. 9. Quodcunqz potest manus tua facere instanter operare. 1. cozin. 15. Stabiles estote ꝛ immobiles. Et merito non est deficiendū: qz expectam⁹ remuneratioeem eternam ꝛ indeficientem. Unde subdit. Tempore enim suo metemus indeficiētes. Unde dicit Augustinus. Si homo non imposuerit finem operi nec deus imponet remunerationi. Matħ. 25. Ibunt hi ad vitam eternam. Sed nota q dicit. Tempore suo quia sicut agricola non statim de illo quod seminat fructum colligit: sed tēpore congruo. Jac. vltio. Agricola expectat gloriosuz fructū ꝛe patienter ferens donec accipiat temporaneū ꝛ serotinum. ꝛc. De ista messione dicit. 2. cozin. 9. Qui seminat in benedictionib⁹ de benedictionibus ꝛ metet vitā eternā. ¶ Deinde cū dicit. Ergo dū tempus habemus ꝛc. monet ad ministrandū cōmuniter dicens. Quia metemus non deficientes. Ergo dū tempus habemus id est in hac vita que est tempus seminandi Jo. 9. Me oportet operari opera eius q̄ misit me donec dies est venit nox. ꝛc. Eccē. 9. Quodcūqz potest manus tua facere instanter opare: qz nec opus nec ratio nec scientia nec sapientia erūt apud inferos quo tu pperas. Dum inquā illud habem⁹ operemur bonū ꝛ hoc ad oēs scz homines qui iuncti sunt nobis in diuina similitudine inquantum omnes ad imaginē dei facti sumus. Sed contra Eccē. 12. dicit. Da iusto ꝛ ne recipias peccatorē. Non ergo debemus operari bonum ad omnes. Respondeo. dicendum est q in peccatore duo sunt: natura scz ꝛ culpa. Natura quidē est in eo amāda et sustentāda etiā inimici. Mat. 5. Diligite inimicos vros ꝛc. Culpa vero in eo est expellenda. Sic ergo dictū est. Da iusto ꝛc. vt scz peccatori non ideo benefacias: qz peccator est: sed qz homo. Unde augustinus. Non sis ad iudicandū remissus nec ad subueniendū inhumanus. Persequamur ergo in malis pprias iniquitatē: misereamur in eisdē cōmunē conditionē. ¶ Sed qz non possumus omnibus benefacere ordinem benefaciendi subdit dicens: Maxime aūt ad domesticos fidei qui scz magis nobis iunguntur scz non solum natura: sed etiā fide ꝛ gratia. Eph. 2. Mō estis hospites ꝛ aduene: sed estis ciues ꝛc. ergo omnib⁹ impendenda est misericordia. sed preponendi sunt iusti q̄ sūt ex fide. qz. 1. Ti. 5. dicit. Qui suoz maxie domesticoz curam non habet: fidem negauit ꝛ est infideli deterioz. ¶ Sed dubitaē hic vtrum liceat plus vnum diligere ꝙ alium. Ad quod sciendū q amor potest dici maioz vel minoz dupliciter. Uno mō ex obiecto. Alio mō ex intensione actus. Amare em aliquē est velle ei bonū. Potest ergo aliquis aliū magis alio diligere. aut qz vult ei maius bonum qō est obiectum dilectionis. aut qz magis vult ei bonum id est ex intensioi dilectione. Quantū ḡ ad primū omnes equaliter debemus diligere. qz omnibus debem⁹ velle bonū vite eterne. Sed quantū ad secundum non oportet q omnes equaliter diligamus: qz cuz intensio actus sequaē principiū actionis: dilectionis autē ꝓncipium sit vnio ꝛ similitudo: illos intensius ꝛ magis debemus diligere qui sunt nobis magis similes et uniti.

V Lectio tertia.

Idete qualibus litteris scripsi vobis mea manu. Quicūqz enim volunt placere in carne: hi cogunt vos circumcidi: tantum vt crucis christi psecutionem non patiant. Neqz em qui circumcidunt legem custodiunt. ꝫ volunt vos circūcidi: vt in carne vestra glorient.

Postq apostolus monuit galathas qualiter se habeant ad homines rectos ꝛ iustos: hic docet quomodo se habeant ad hereticos ꝛ pversos. Et ꝓmo insinuat modū scribendi monitionē. Secūdo ipsam monitionē subiungit. ibi. Quicūqz em ꝛc. Circa primū sciendū est q cōsuetudo erat apud hereticos deprauādi ꝛ falsificandi scripturas canonicas necnon ꝛ pmiscendi aliqua eoruz que heresim sapiant. ppter hoc consuetudo fuit ab apło seruata q qn̄ aliq̄ ꝓtra eos scribebat in fine lre aliq̄ scriberet vt deprauari nō posset. ꝛ ita innotesceret eis de eius cōscientia pcessisse sicut. 1. cozin. vltimo dicit. Salutatio mea manu pauli. Totam em epistolā p alium eo dictante scribi faciebat et postea in fine aliq̄d ppria manu addebat. Et ꝝm hūc modū ea que sequunt ab isto loco scripsit paulus manu ppria. Unde dicit. Videte qualibus lris scripsi vobis manu ppria: vt scz predicta firmi⁹ teneatis: vt scientes a me banc epłam missam magis obediatis. Sic ergo prelati debent ppria manu scribere vt qō docent verbo ꝛ scripto ostendant exemplo. Ideo dicitur Esa. 49. In manib⁹ id est in operib⁹ meis descripsi te ꝛc. Exo. 32. dicit de moyse. q descendit portans duas tabulas lapideas scriptas digito dei. ¶ Monitionem aūt subiungit dicens: Quicūqz em placere volunt ꝛc. Et ꝓmo apponit seducentiū intentionē. Secūdo ostendit suam intentionē eis esse contrariā. ibi. Mihi aūt absit gloriari ꝛc. Tertio subdit suam āmonitionē ad subditos ibi. Quicūqz hanc regulā ꝛc. Circa pmū duo facit. Primo apponit seducentiū malaz intentionē. Secundo pbat qō dicit ibi. Neqz em circumcisionē ꝛc. Circa primū ponit vnum factum ꝛ duas intentiones adinuicē. ordinatas. Factū aūt erat istoz qui circūcisionē inducebāt ꝛ ex hoc duo intendebant. Unū ppter aliud scz vt placerent inde iudeis ex hoc q carnales obseruantias legis introducebant in ecclesia gentium: ꝛ hoc est quod dicit. Quicūqz volūt placere scz iudeis infidelib⁹: in carne id est in carnalibus obseruantijs: hi cogunt vos circumcidi. non coactione absoluta: sed quasi ex conditione dicētes. Quia nisi circūcidamini non poteritis salui fieri. vt habeē Actē. 15. Intendebant autē ex hoc vlterius quandam securitatez habere. Judei em psequebant discipulos xpi ppter pdicationē crucis. 1. cozin. 1. Nos autē pdicamus christū crucifixum. ꝛc. Et hoc qz p predicationem crucis euacuabant legalia. Nā si apli simul cū cruce xpi pdicassent debere seruari legalia: nullam psecutionem iudei aplis intulissent. Un̄ dicebat supra. 5. Ego autē fratres si adhuc circumcisionez pdico: quid adhuc psecutionem patioz. ꝛc. Ut ergo non haberent psecutionem a iudeis: inducebāt circūcisionē. Et ideo dicit. Et etiam hoc ppter hoc tantū faciunt: vt crucis xpi psecutionem non patiant que scz p cruce xpi infert. Uel hoc etiā faciebant ad vitandam psecutionē non solum iudeoruz: sed etiam gentiliū infidelium. Nam romani imperatores Gaius cesar ꝛ Octauianus augustus ꝓmulgauerunt leges vt iudei vbicūqz essent ꝓprio ritu ꝛ ꝓprijs cerimonijs deseruirent. Et ideo quicūqz in christum credebat ꝛ circumcisus non erat psecutionibus tam gentilium ꝙ iudeoruz fiebat obnoxius. Ut ergo non inquietarent de fide christi et in quiete viuerent: cogebāt eos circumcidi ꝝm q habeē in glosa. ¶ Sed qz possent dice

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA Poznań

re pseudo q non ꝓpter hoc circumcisionē inducunt. sz zelo legis solum. ideo hoc excludens probat quod dixit cum dicit sic. Neq; em̄ qui circumcidunt ꝛc. Cōstat em̄ q si ꝓpter legis zelum aliquos ad legis obseruātias inducerent mandarent etiam legem in alijs impleri. Sed neq; illi qui circūcidunt neq; pseudo in alijs sz in moralibus que potiora sunt in lege ꝛ in alijs obseruantijs legem custodiunt. Jo. 7. Nemo ex vobis facit legē. nō ergo ex zelo legis circumcisionē inducunt. Ro. 2. Circumcisio quidez pdest si legem obserues. Sed ideo volunt vos circūcidi vt in carne vestra id est in carnali vestra circūcisione glorientur apud indeos eo q tam multos ꝓselitos faciant. Matth. 23. Ve vobis scribe ꝛ pharisei qui circuitis mare ꝛ aridam vt faciatis vnū ꝓselitū ꝛc.

Lectio quarta.

Mihi autē absit gloriari nisi in cruce domini nostri ihesu christi. p quē mihi mūdus crucifixus est et ego mundo. In christo enim iesu neq; circumcisio, aliquid valet neq; prepucium: sed noua creatura.

Postq; apostol⁹ exposuit prauam seducentiū intentiōz: hic insinuat suam. Et ꝑmo ponit suā intentionē. Secundo ostendit intetionis huius signū ibi. Per quē mūdus ꝛc. Tertio rationem intentionis assignat ibi. In christo iesu. ꝛē. Dicit ergo intentio seducentiuz apparet. q illi gloriant in carne. sed ego aliam gloriam quero sz in cruce xp̄i. Et hoc ē qō dicit. Mihi absit gloriari ꝛē. Vide q vbi mūdi ꝓbus erubuit ibi aplus thesaurū reppert. Nō illi visum est stulticia: apostolo factum est sapiētia ꝛ gloria vt dicit augustinus. Unusquisq; em̄ in ea re gloriat ꝓ quam reputat magn⁹. Sic qui reputat se magnum in diuitijs gloriat in eis. et sic de alijs. Qui em̄ in nullo alio se magnū reputat nisi in christo gloriat i solo xp̄o. Talis autez erat aplus. Unde dicebat supra. 2. Uiuo ego iam non ego: viuit vero in in me christus. Et ideo non gloriat nisi in xp̄o: precipue autē in cruce christi. ꝛ hoc quia in ipsa inueniunt omnia de quib⁹ homines gloriari solent. Nam gloriant aliqui de magnorum puta regum aut principū amicitia. ꝛ hoc maxime aplus inuenit in cruce. qz ibi ostēdit euidens signū diuine amicitie. Ro. 5. Cōmendat autē suam charitatē deus in nobis. ꝛc. Nihil em̄ sic charitatez suā ad nos ostendit sicut mors xp̄i. Unde gregor⁹. O inestimabilis dilectio charitatis vt seruū redimeres filium tradidisti. Item gloriantur aliqui de scientia. Et hanc aplus excellentiorē inuenit in cruce. 1. cozin. 2. Non em̄ estimaui me aliquid scire inter vos nisi iesum christum ꝛē. Nam in cruce est ꝑfectio totius legis ꝛ tota ars bene viuendi. Item gloriant aliqui de potentia: ꝛ hanc aplus maximā habuit ꝑ crucem. 1. cozin. 1. Uerbū crucis pereuntib⁹ stulticia est. his aūt q̄ salui fiunt id est nobis virtus dei est. Item gloriant aliq̄ de libertate adepta. ꝛ hanc aplus cōsecutus ē ꝑ crucē. Ro. 6. Uetus noster homo crucifixus est vt vltra non seruiamus peccato. Item aliq̄ gloriant in assumptione ad aliqō magnū collegiū. Sed ꝑ crucē xp̄i assumimur ad collegiū celeste. Col'. 1. Pacificans ꝑ sanguinem crucis eius siue q̄ in celis siue q̄ in terris sunt. Item quidā gloriant in triūphali signo victorie. Sz crux triūphale signū est victorie xp̄i contra demones. Col'. 2. Expolians principatus ꝛ potestates traduxit ꝓfidenter: palam triūphans illos ꝛē. Sap'. 14. Benedictū lignū per qō fit iusticia. ¶ Signum aūt sue intentionis subdit dicens: Per quem mihi mundus ꝛē. qz autē hoc quod dicit. Mihi absit gloriari nisi in cruce ꝛē. est ꝓpositio exceptiua includens vnam affirmatiuā ꝛ aliā negatiuā. ideo duplex signū ponit ꝓbans vtrāq; ꝓpositionē. Et primo quidē ꝓbat negatiuā sz q nō gloriat nisi in cruce ꝛ hoc cum dicit. Per quē mihi mundus crucifixus est ꝛc. Illud em̄ in quo quis gloriat non est mortuū in corde ei⁹: sed magis illud qō cōtemnit. ps. Obliuioni datus sum tanq; mortuus a corde. Manifestū est autē q mund⁹ et oīa que in mūdo sunt mortua erāt in corde pauli. Phil'. 3. Oīa arbitratus sum vt stercora vt christū lucrifacerē. Ergo non gloriat in mundo neq; in his q̄ in mūdo sunt ꝛ hoc est qō dicit. Uere in nullo alio glorior nisi in cruce xp̄i ꝑ quē sz christū crucifixū mihi mundus crucifix⁹ ē id ē mortu⁹ ē in corde meo vt nihil in eo cupiā. ¶ Secundo probat affirmatiuā sz q in cruce xp̄i gloriatur discens se crucifixum mundo. Qui em̄ gloriat in aliquo: illud in se pretendit ꝛ manifestare desiderat. sed aplus nihil in se pretendit nec manifestare desiderat: nisi qō ꝓximet ad crucem xp̄i. ꝛ ideo tantum in ea gloriat. ꝛ hoc est qō dicit. Et ego mundo sz sum crucifixus. quasi dicat. Porro insignia crucis ꝛ sum reputatus vt mortuus. Et ideo sicut mundus horret crucem christi: ita horret me. Col'. 3. Mortui em̄ estis ꝛ vita vestra abscondita est cū xp̄o in deo ꝛē. ¶ Rationē aūt quare non in alio gloriat ostendit subdens: In xp̄o em̄ iesu ꝛc. In illo siquidē maxime gloriat qō valet ꝛ adiuuat ad coniungendu xp̄o. hoc em̄ aplus desiderat sz cum xp̄o esse. Et qz non valet ad hoc ritus iudaicus nec gentiliū obseruantia: sed crux xp̄i solum: ideo solum in ea gloriat. ꝛ hoc est quod dicit. In xp̄o neq; circumcisio aliq̄d valet id est ritus iudaicus: neq; ꝓpucium id est gentilitatis obseruantia sz ad iustificandū ꝛ adiuuandū xp̄o: sed ad hoc valet noua creatura. Nō q̄dē patet ex his q̄ dicta sunt supra. 5. quasi eisdem verbis. In xp̄o enim iesu neq; circumcisio aliquid valet neq; prepuciū: sed fides que ꝑ dilectionez operat. Fides ergo charitate formata est noua creatura. Creati nāq; ꝛ ꝓducti sumus in esse nature p̄adam. sed illa quidē creatura vetusta iam erat ꝛ inueterata. ꝛ ideo dñs ꝓducens nos ꝛ constituens in esse gratie fecit quādam nouam creaturā. Jac. 1. Ut simus initium aliquod creature eius. Et dicit̄ noua qz ꝑ eam renouamur in vetam nouam ꝛ ꝑ spūm sanctū. ps. Emitte spūm tuū ꝛ creabunt. ꝛ renouabis faciem terre. Et ꝑ crucē xp̄i. 2. cozin. 5. Si qua est in xp̄o noua creatura ꝛc. Sic ergo ꝑ nouā creaturam sz ꝑ fidem xp̄i ꝛ charitatē dei que diffusa est in cordibus nostris renouamur ꝛ xp̄o coniūgimur.

Lectio quinta.

Et quicūq; hanc regulaz secuti fuerint: pax super illos ꝛ misericordia ꝛ sup israel dei. Decetero nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata domini iesu in corpore meo porto. Gratia domini nostri iesu christi cuz spiritu vestro fratres. Amen.

Aperta intentione seducentiuz ꝛ insinuata sua: hic consequenter aplus monet eos. ꝛ ꝑmo ad sui imitationem. Secūdo vt desistant ab eius molestatione ibi. Decetero nemo ꝛc. Tertio implorat eis gratie auxiliū ad ꝑfectionē. Dicit ergo ꝑmo. Intentio mea est vt nō nisi in cruce xp̄i gloriet: qō ꝛ vos debetis facere. qz quicūq; hanc regulam quā ego sz teneo secuti fuerint sz hāc rectitudinem gloriandi. 2. cozin. 10. Nō in imensum gloriamur: sed ꝑm mensuram regule. ꝛc. Pax sup illos sz

Prologus in epistolam ad Ephesios

glozlantes: qz nō nisi in xp̄ō glozlanr̄. pax inquā qua q̄ tenr̄ z pficianr̄ in bono. Pax eñ est tranquillitas mentis. Cañ. 8. Exquo facta sum cozam illo quasi pacē reperiens. Col. 3. Pax xp̄i exultet in cozdibus vestris in q̄ ꝛc. Et misericozdia p quā liberenr̄ a peccatis. Treñ. 3. Misericozdie dñi q̄ non sumus consumpti. Sap̄. 4. Gratia dei z misericozdia in sanctos eius z respectus in electos illius. Qui sunt scz sunt israel. Ro. 2. Nō eñ q̄ in manifesto iudeus. Ille ergo est israel dei q̄ est spūalit̄ israel cozam deo. Jo. 1. Ecce vere israelita in quo dolus non est. Ro. 9. Non eñ oñes q̄ sunt ex israel hi sunt israelite ꝛc. sed q̄ filij sunt p̄missionis existimanr̄ in semine. Unde z ipsi gentiles facti sunt israel dei p mētis rectitudinez. Israel rectissimus interp̄tat Heñ. 32. Israel erit nomen tuum ꝛc. ¶ Consequēter cum dicit. Decetero nemo mihi ꝛc. monet vt desistant a sui molestatione. Et p̄mo ponit ām̄onitionē. Secūdo rationē ei⁹ assignat ibi Ego eñ stigmata. Dicit ḡ. Decetero nemo ꝛc. qō pōt dupl̄r exponi. Uno mō vt decetero accipiat̄ i vi vni⁹ dictionis vt sit sensus. Decetero id est ām̄odo. Alio mō vt accipiat̄ in vi duaꝝ dictionū vt sit sensus. de residuo nemo ꝛc. Quasi dicat. ego glozioz tñ in cruce: de omnib⁹ alijs nemo mihi molestus sit. qz ego de nullo curo. Sz p̄ma melioz est. Q. autē dicit. Nemo mihi molestus sit potest referri ad pseudo qui molesti erant ap̄lo mouendo questiones et murmurando de obseruantijs legalibus. Ps. Ego dum mihi molesti essent ꝛc. Uel potest referri ad auditozes non recte sentientes vt dicat̄. Nemo mihi molest⁹ sit. i. nullus auditoz exhibeat se mihi talē vt rursum in eo necessitatem habeā laborandi. scz aliter sentiendo q̄ doceam. ¶ Rationē aūt hozum assignat dicens: Ego eñ stigmata ꝛc. Stigmata eñ ꝓpr̄ie sunt quedam note impresse alicui cum ferro candenti. sicut cum seru⁹ ab aliquo dño signat̄ in facie vt nullus eum sibi vendicet: sed quiete dimittat dño suo. cuius stigmata portat. Hoc etiaz mō ap̄l's dicit se stigmata dñi portare q̄si insignitus sit vt seru⁹ xp̄i. Et hoc qz portabat insignia passionis xp̄i patiens p eo multas tribulationes in cozpore suo. ℈m illud. 1. Pe. 2. Christus passus est p nobis vobis relinquens exemplū ꝛc. 2. cozin. 4. Semp mortificationē dñi iesu in cozpore nostro circumferentes ꝛc. Et ℈m hoc dupliciter potest continuari ad p̄missa. Uno modo vt dictum est. Nemo mihi molestus sit: nam ego porto insignia dñi nostri iesu xp̄i in cozpe meo. z sic nullus sup me ius habet nisi xp̄s. Alio modo. Nemo mihi ꝛc. qz ego habeo multos alios conflictus z stigmata q̄ in p̄secutionib⁹ quas patioz me molestant. z graue est addere afflictionez afflicto. Unde conquerit̄ Job. 16. Conscidit me vulnere' sup vuln⁹. Sz p̄ma melioz est. ¶ Implozat autē auxiliuz gratie dei dicens. Gratia dñi nostri iesu ꝛc. p quam predicta implere possitis sit cum vestro id est cum ratione vestra: vt veritatem intelligatis. Uel cum spū vestro quo scz debetis legem obseruare. et non carnaliter. Ro. 8. Non eñ accepistis ꝛc.

¶ Explicit aurea expositio doctor⁹ angelici sancti Thome de aquino ordinis fratrū p̄dicatozū in epistolam sanctissimi Pauli ap̄li ad galathas.

Incipit solennis explanatio eiusdem sanctissimi doctor⁹ Thome de aquino ordinis fratruz predicatozū in epistolā eiusdē ap̄li sancti Pauli ad Ephesios.



Go confir maui columnas eius. ps. Sicut dicit sapiens: Non minor est virtus q̄ querere parta tueri. Ideo non imerito cōmendatur apostol⁹: qz z si ephesios in fide nō fundauit: tñ fundatos in fide confirmauit: vt ipse loquens de ecclesia ephesiozꝝ vere possit dicere: Ego cofirmaui columnas eius. Ego videlicet israelita natione: christian⁹ religiōe: apostol⁹ dignitate. Israelita dico natiōe. Nam ego israelita sum ex semine abrae de tribu benimin. 2. Cozin. 11. Item christianus religione Gal. 2. Ego eñ p legē mortuus sum legi vt deo viuā: xp̄o confixus sum cruci. viuo ego iam non ego: viuit vero in me xp̄us. Q. autē nunc viuo in carne in fide viuo filij dei. Item apostol⁹ dignitate. 1. cozin. 15. Ego sum minimus ap̄lozꝝ. De his trib⁹ 2. cozi. 11. Israelite sunt z ego. Semen abrae sunt z ego. ministri xp̄i sūt z ego. vt min⁹ sapiēs dico pl⁹ ego. Talis debz eē p̄dicatoz sapiē salutarz scz israelita q̄ ad ꝓmptationē dei. christianus q̄ ad religionē fidei. ap̄lus quo ad auctozitatem officij. Ego ḡ iudeus p scripturā querens deum p fidem: ap̄lus dei p imitationē ꝑfirmaui. ꝛc. Cōfirmaui ne a fide vacillarēt: sicut artifex ꝑfirmat edificiū ne cadat. Uñ dictū est petro Luc. 22. Et tu aliq̄n conuersus cōfirma fratres tuos. Qō fecit paulus. Unde ei cōpetit illō Job. 4. Uacillātes ꝑfirmauerūt ꝑmōes tuas: Ne pseudo timerent: sicut episcop⁹ cōfirmat puerū ad robur ꝓtra pusillaminitatē. Uñ dictū ē ō dauid i p̄s. Inueni dauid seruū meum: oleo sancto meo vnxi eum. man⁹ eñ mea auxiliabit̄ ei. z brachiū meū confortabit eum nihil ꝓficiet inimicus in eo. ꝛc. p̄s. Uerbo dñi q̄ paulus scripto: celi id est ephesij firmati sunt ꝛc. scz ne premium glozie amitterent sicut prelatus vel princeps confirmat donū ne postea auferat̄. p̄s. We autē ꝓpter innocentiā suscepisti z confirmasti me in conspectu tuo ineternum. Has confirmationes petebat psalmista dicens: Confirma hoc deus qō operatus es in nobis ꝛc. Has ꝓmittebat apostolus. 2. thessal̄. vltimo. Fidelis autē deus est qui cōfirmabit vos z custodiet a malo. Ego ergo confirmaui columnas eius id est fideles ecclesie ephesiozū. Fideles eñ ecclesie dicunt̄ columne: qz debēt esse recti ere cti z fortes. Recti p fidem. erecti p spem. fortes p charitatem. Recti p fidem: fides eñ ostendit rectam viam veniendi ad patriam. Unde significat̄ p columnā nubis de qua. Exo. 13. Dñs autē precedebat eos ad ostendendaz viā ꝓdiē in colūna nubis. Fides eñ ad modū nubis habet obscuritatem: qz cum enigmate dissolutionē: qz euacuat̄: humiditatē qz excitat ad deuotionē. Recti p spem. Spes enim dirigit ad superna. Unde significat̄ p columnam fumi de qua dicit Judic. 20. Uiderūt quasi columnam fumi de ciuitate ascendentez. Spes enim ad modū fumi exigne id est ex charitate ꝓuenit: in altum ascēdit in fine deficit id est in glozia. Fortes p charitatē. Fortis eñ est vt mors dilectio vt dicit Cañ. 8. Unde significat̄ per columnā ignis qui omnia consumit. de quo sap̄. 18. Ignis ardentem columnā ducem habuerūt ignote vie. Sicut eñ ignis illuminat diaphana, examinat metalla.

exterminat cremabilia. sic charitas illuminat opera. exa
minat intentionē. ⁊ omnia vitia exterminat. Jam appa
ret que sit causa huius epistole efficiens: qz paulus qđ
notaꝫ ibi. Ego. Finalis qz cōfirmatio qđ notaꝫ ibi. Cō
firmaui. Que materialis: qz ephesij. qđ notaꝫ ibi. Co
lumnas eius. Formalis patet in diuisione epl̄e ⁊ modo
agendi. Huic epistole premittit glosator prologum siue
argumentū. vbi principaliter duo facit. Primo descri
bit eos. Secundo rōnem ⁊ modum scribendi subdit ibi
Hos collaudat aplūs ⁊c. Ephesinos vero quib⁹ scribit
describit a tribus. Primo a regione: qz ephesij sunt asy
ani ab asya minore. Secundo a religione: qz hi accepe
runt verbuz veritatis christiane. Tertio a stabilitate: qz
perstiterunt in fide. Primū respicit patriā. Scōm gra
tiam. Tertium pseuerantiam. Hos collaudat apostol⁹
⁊c. Hic subdit etiam rationez ⁊ modū scribendi. vbi im
plicat quattuor. Primo scripture rōnem. Secūdo acto
rem qui est apostolus scribens. Tertio locum a quo scri
bit: qz a roma de carcere. Quarto nuncium p quem scri
bit qz p titicum diaconem. lr̄a satis patet.

Capitulum primū.

Paulus apostolus iesu christi
per voluntatem dei omnibus
sanctis qui sunt epheſi: ⁊ fide
libꝫ in christo iesu. Gratia vo
bis ⁊ pax a deo patre nostro dño iesu chri-
sto. Benedictꝰ deus ⁊ pater domini nostri
iesu christi qui benedixit nos in omni bene
dictione spirituali in celestibus in christo.
sicut elegit nos in ipso ante mundi constitu
tionem: vt essemus sancti ⁊ immaculati in
conspectu eius in charitate. Qui predesti-
nauit nos in adoptionē filiorū p iesum chri
stū in ipsum ſm ꝓpositū voluntatis sue in
laudē glorie gratie sue.

Hanc epistolam scribit apostolus ad ephesios. Ephesij
sunt asiani ab asia minore que est pars grecie. hi non fue
runt p apostolū Paulum in fide fundati: sed confirmati
Jam enim anteꝙ veniret ad eos erant conuersi vt habe
ri potest actꝝ. 19. Factum est cum apollo esset corinthi ⁊c
Post conuersionē vero suam ⁊ aplī confirmationē in fi
de pstiterunt nec pseudo receperunt. Non ergo reꝓben
sione: sed consolatione digni erant. Jdeo paulus eis nō
increpatoriam: sed cōsolatoriaz scribit epistolam. Scri
bit aūt ab vrbe roma p titicū. Intentio vero eius est eos
in bonis habitis confirmare ⁊ ad altiora ꝓuocare. Mo
dus autē agēdi patet in diuisione epl̄e. Primo ergo po
nit salutationē in qua suum affectum ad eos demōstrat.
Secundo narrationē in qua eos in bonis habitis cōfir
mat ibi. Benedictus deus ⁊c. vsqꝫ ad quartū capitulū.
Tertio exhortationē in qua eos ad vlteriora bona ꝓuo
cat a capitulo quarto vsqꝫ ad locū illum capitulo. 6. De
cetero fratres confortamini in dño. ⁊c. Quarto epl̄e cō
clusionem in qua eos ad certamen spūale confortat a lo
co illo. Decetero vsqꝫ in finem. In salutatione ꝑmo ꝓ
nit ꝓsona salutans. Secundo ꝓsone salutate ibi. Sanctꝭ
omnibus ⁊c. Tertio forma salutationis ibi. Gratia vo
bis ⁊c. In prima primo nominat ꝓsonam ibi. Paulus.
Secūdo ꝓsone auctoritatem ibi. Aplūs xpi. Tertio au
ctoritatis datorem ibi. Per voluntatē dei. Dicit ergo
Paulus aplūs. Paulus nomen est humilitatis: aplūs
vero nomē ē dignitatꝭ. qz q̄ se humiliat exaltabit Luc.
14. et. 18. Aplūs inꝙ xpi iesu nō sathane sicut pseudo. 2.
corin. 11. Non est ergo magnū si ministri eius sez satha
ne transfigurent velut ministri iusticie ⁊c. Apostol⁹ inꝙ
⁊ hoc non meis meritis: sed p voluntatem dei. Econtra
est in multis Osee. 8. Ipsi regnauerunt ⁊ non ex me ⁊c.
Sanctis oīnibus sez qui sunt epheſi ⁊ fidelibus. supple
scribit. Uel ego paulus scribo sanctis exercitio virtutuz
quoad mores. Fidelib⁹ rectitudine cognitionis quo ad
fidem. Uel sanctis id est maioꝛib⁹ ⁊ pfectis. fidelibus inꝙ in hoc sez in chri
sto non in sectis suis. ¶ Gratia vobis ⁊ pax ⁊c. Hic sub
ditur salutationis forma in qua implicant tria. sez donū
quodlibet gratificantia. doni sufficientia. ibi. Gratia vo
bis ⁊ pax. datoris potentia ibi. A deo patre. mediatoris
excellentia ibi. Et dño iesu xpo. Tunc enim gratum est
donum quādo sufficiens est qđ daꝫ qñ a potente datur.
vt quādo a rege vel principe daꝫ. quādo p solennē nun
cium datur vt p filiuz. Dicit ergo. Gratia sez iustificatio
nis a culpa. ⁊ pax id ē tranquillitas mentis ⁊ reconciliatio ad deum quo ad liberationē a debita pena. p offensa
vobis supple sit ex hoc sez a deo patre nostro a quo bona
cuncta ꝓcedunt Jac. 1. Omne datum optimū ⁊c. Et do
mino iesu xpo sine quo nulla bona daꝫ. Jdeo fere oīnes
orationes finiunt p dīm nostrū iesum xpm. Spūm san
ctum non nominat: qz cum sit nexus patris ⁊ filij intelli
gitur in extremis. vel intelligit in donis sibi appropria
tis q̄ sunt gratia ⁊ pax. ¶ Deinde cū dicit. Benedictus
deꝰ ⁊c. hic gratias agendo eos in bono confirmat. ⁊ hoc
tribus modis. Primo ratiōe sumpta ex parte xpi a quo
multa bona adepti sunt capitulo isto. Secundo ratione
sumpta ex parte ipsoz qui de preterito statu malo ad bo
num translati sunt capitulo secūdo ibi. Et vos cum esse
tis mortui ⁊c. Tertio ratione sumpta ex parte aplī cuius
ministerio ⁊ diligentia in bono statu positi ꝓfirmati sunt
capitulo tertio ibi. Huius rei gratia ⁊c. Iterum ꝑma in
tria diuidit. qz ꝑmo gratias agendo tangit beneficia ge
neraliter. Secundo beneficia exhibita ipsis aplīs speci
aliter ibi. Que supabundauit in vobis ⁊c. Tertio bene
ficia exhibita ipsis ephesijs specialiter ibi. In quo ⁊ vos
cum audissetis ⁊c. Beneficia vero exhibita generaliter
humano generi tangit sex. Primū benedictionis in cer
titudine future beatitudinis ibi. Benedictus ⁊c. Secūdum electionis in ꝓordinata separatione a massa ꝑditio
nis ibi. Sicut elegit vos in ipso ⁊c. Tertium ꝑdestina
tionis in preordinata associatione cum bonis sez cum fili
is adoptionis ibi. Qui predestinauit nos ⁊c. Quartuz
gratificationis in collatione gratie ibi. In quo gratifica
uit nos ⁊c. Quintum redemptionis in liberatione a pe
na id est a diaboli seruitute ibi. In quo habemus redē
ptionem ⁊c. Sextum remissionis in deletione culpe ibi.
Remissionē peccatoꝝ ⁊c. Circa beneficiū benedictionis
tangit duo. Primo preconiū qđ debet impendi ibi. Be
nedictus deus ⁊c. Secundo beneficiuz ꝓpter qđ debet
impendi ibi. Qui benedixit nos ⁊c. Dicit ergo benedi
ctus sez a me a vobis ⁊ ab alijs sez corde ⁊ ore ⁊ opere id
est laudatus deus ⁊ pater id ē ille qui est deus p essentiā
diuinitatis. ⁊ pater ꝓpter ꝓprietatem generationis. In
cidit autē copulatio non ratione suppositionis. qz idem
est supposituz: sed ratione significationis essentialiter ⁊
relatiue. Pater inꝙ dñi nostri iesu christi id est filij qui
est dñs noster ſm diuinitatem. iesus xpꝰ ſm humanita
tem. Qui sez deus benedixit nos in spe in presenti: sz in
futuro benedicet in re. Ponit autē preteritū p futuro ꝓ
pter certitudinē. Benedixit inꝙ nos licz nostris meritis
maledictos. In omni benedictione spūali sez quantuz ad

alaz ⁊ ꝑtū ad corp⁹. Tūc eñ erit corp⁹ spūale. i. cor. 15. Seminaꝫ corp⁹ aīale: resurget corp⁹ spūale. Benedicti one inq̄ habita in celestib⁹ id ē in celo. Et hoc in christo id est p̄ xp̄m vel in christo operante. Ipse eñ est qui con formabit corpus humilitatis nostre ⁊c. Phil'. 3. Valde appetenda est benedictio hec. Et ratione efficientis: qz est qui benedicit. Et ratione materie qua nos benedicit Et ratione forme: qz in oñi benedictione spūali benedicit. pñs. Ecce sic benedicetur homo qui timet dominuz. ¶ Deinde cum dicit. Sicut elegit nos ⁊c. tangit beneficium electionis: vbi cōmendaꝫ electio ista. qz libera ibi. Sicut elegit nos in ipso. qz eterna ibi. Ante mundi cōstitutionez. qz fructuosa ibi. Ut essemus ⁊c. qz gratuita ibi In charitate. Dicit ergo. ita benedicet nos non nostris meritis: sed ex gratia xp̄i. sicut elegit nos ⁊ gratis a massa perditionis separandos p̄ordinauit nos in ipso id est p̄ christum. Jo. 15. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos ⁊c. Et hoc ante mūdi constitutionē id est ab eterno anteq̄ fieremus. Ro. 9. Cum nondum nati fuissent ⁊c. Elegit inq̄ non qz sancti essemus: qz nec eramus. sed ad hoc elegit nos vt essem⁹ sancti virtutib⁹ ⁊ imaculati a vitijs. Utrūq; eñ facit electio ꝼm duas ptes iusticie pñs. Declina a malo ⁊ fac bonū. Sancti inq̄ in cōspectu ei⁹ id ē interius in corde vbi ipse solus cōspicit. 1. Reg. 16. Deus autem intuet cor. Vel in conspectu eius id est vt eum inspiciamus: qz visio est tota merces ꝼm augustinū Et hoc fecit non nostris meritis: sed in charitate sua vel nostra que nos formaliter sanctificat. ¶ Deinde cum dicit. Qui p̄destinauit ⁊c. subdit tertium beneficiū scz p̄destinationis in p̄ordinata associatione cōmunis. Ubi circa p̄destinationē implicat sex. Primo actum eternuz ibi Predestinauit. Scōo temporale obiectuz ibi. Nos. Tertio presens cōmodū ibi. In adoptionē ⁊c. Quarto fructum futurū ibi In idipsum. Quinto modū gratuitū ibi. Scōm ꝓpositū ⁊c. Sexto effectū debitū ibi. In laudem glozie ⁊c. Dicit ergo. Qui scz de⁹ p̄destinauit nos id est sola gratia preelegit in adoptionē filiozuz id est vt associaremur cuz alijs filijs adoptionis in bonis que habituri sunt. Ideo dicit in adoptionē filiozuz. Ro. 8. Nō eñ accepistis spūm seruitutis iterum in timoze: sed accepistis spūm adoptionis filiozum. Et infra. Adoptionez filiozum expectantes. Quia vero illud qō fit ignituz: p ignem hoc oportet fieri: qz nihil consequit̄ ptipationem alicuius nisi p id quod est p naturā suam tale. Ideo adoptionem filioz oportet fieri p filium naturalem. ⁊ ideo addit apostol⁹. Per iesum xp̄m. Et hoc est tertiū qō tangitur in isto beneficio scz mediator allicies. Gal. 4. Misit deus filium suū factum ex muliere factum sub lege vt eos qui sub lege erant redimeret: vt adoptionem filiozū reciperemus. Et hoc in idipsum id est inquantū ei cōformamur ⁊ in spū seruimus. 1. Jo. 3. Videte qualē charitatem dedit nobis deus vt filij dei nominemur ⁊ simus. Et sequit̄ ibidem. Et scimus quonīa cum apparuerit similes ei erim⁹. Ubi notandū est q̄ duplex ē similitudo predestinatoz ad filium dei. Quedā impfecta que est p gratiam. ⁊ dicit impfecta Primo quidē quia solum est ꝼm reformationē anie de qua Col. 3. Reformamini spiritu mentis vestre ⁊ induite nouum hominē ⁊c. Secundo qz etiaz ꝼm animā habet quandā imperfectionē. Ex parte eñ cognoscimus vt dicit. 1. cozin. 13. Alia vero similitudo erit perfecta que erit in gloria ⁊ quantū ad corpus. Phil'. 3. Reformabit corpus humilitatis nostre cō figuratum ⁊c. Et ꝼm animā. qz cum venerit quod pfectū est euacuabit quod ex parte est. 1. cozin. 13. Q̄ ergo dicit apostolus q̄ predestinauit nos in adoptionē filiozum potest referri ⁊ ad impfectam assimilationez filij dei que habetur in hac vita p gratiam: sed melius est q̄ referat ad pfectam filij dei assimilationem que erit in patria. de qua adoptione dicit Ro. 8. Ingemiscimus adoptionez filiozum dei expectantes. Causa predestinationis diuine nō est necessitas ex parte dei: nec debitum ex parte p̄destinatozum: sed magis est ꝼm ꝓpositum voluntatis sue. In quo quarto cōmendaꝫ illud beneficium: quia ex amore puro pueniens. qz predestinatio ꝼm rationem p̄supponit electionē ⁊ dilectio dilectionē. Duplex tamē hic causa huius beneficij immensi assignaꝫ. Una efficiens que est simplex dei voluntas ibi. Scōm ꝓpositū voluntatis sue Ro. 9. Cuius vult miserē ⁊ quez vult indurat Jac. 1. Voluntarie enim nos genuit verbo veritatis sue. Alia vero causa est finalis que est vt laudemus ⁊ cognoscam⁹ bonitatē dei que notaꝫ ibi. In laudē glorie gratie sue. Et hoc iterū est a quo cōmendaꝫ istud excellens beneficium scz seruitium sibi conueniēs. Causa enim diuine predestinationis est voluntas mera dei. Finis vero cognitio eius bonitatis. ¶ Unde notanduz est q̄ dei voluntas nullo modo habet causam: sed est p̄ma causa omniū. Nihilominus tamē potest ei aliqua ratio assignari dupliciter sz. Vel ex parte volentis. ⁊ sic quedam ratio diuine voluntatis est eius bonitas que est obiectum voluntatis diuine ⁊ mouet eam. Unde ratio, omnium eorum que deus vult est diuina bonitas. puer. 16 Uniuersa ꝓpter semetipsum operatus est deus. Ex parte autem voliti ratio diuine voluntatis potest esse aliqō esse creatū: sicut duz vult cozonare petrum: qz legittime certauit. sed hoc non causa volendi: sed est causa q̄ ita fiat. ¶ Sciendū tamē est q̄ effectus sunt ratio voluntatis diuine ex parte voliti: ita scz q̄ effectus prioz sit ratio vt terioris. sed tamē cum venitur ad primū effectum nō potest vltra assignari aliqua ratio illius effectus nisi voluntas diuina: puta deus vult hominē habere manū vt seruiat rationi. ⁊ hominē habere rationē. qz voluit eum eē hominē. ⁊ hominē esse voluit ꝓpter perfectionē vniuersi. Et quia hic est primus effectus in creatura non potest assignari aliqua ratio vniuersi ex parte creature: sz ex parte creatoris que est diuina voluntas. Ergo ꝼm hunc modum nec p̄destinatiōis potest ex parte creature ratio aliqua assignari. sed solum ex parte dei. Nam effectus predestinationis sunt duo: scz gratia ⁊ gloria. Effectuū aūt qui ad gloriam ordinanꝫ potest quidē ex parte voliti assignari ratio scz gratia. puta petrum cozonauit quia legittime certauit. ⁊ hoc qz fuit firmatus in gratia. sed gratie que est primus effectus non potest aliqua ratio assignari ex parte hom̄nis q̄ sit ratio p̄destinationis: quia hoc esset ponere q̄ principium boni operis sit in homine ex seipso ⁊ non p̄ gratiam quod est heresis pelagiana que dicit p̄ncipiuz boni operis esse ex parte nostra. Sic ergo patet q̄ ratio predestinationis est simplex dei volūtas. quod dicit apostolus ꝼm ꝓpositum volūtatis sue. ¶ Qualiter autem intelligaꝫ q̄ deus omnia facit ⁊ vult ꝓpter suam bonitatem. sciendū est q̄ aliqua operari ꝓpter finem potest intelligi dupliciter. Vel ꝓpter finem adipiscendum. sicut infirmus accipit medicinam ꝓpter sanitatem. Vel ꝓpter amoze finis diffundendi sicut medicus operatur ꝓpter sanitatem alteri cōmunicandam. Deus autē nullo exteriori a se bono indiget. scōm illud pñs. Bonorum meorum non indiges. Et ideo cum dicit q̄ deus vult ⁊ facit omnia ꝓpter bonitatem suam: non intelligit̄ q̄ faciat aliquid ꝓpter bonitatem sibi cōmunicandam. sed ꝓpter bonitatem in alios diffundendaz. Cōmunicaꝫ autem diuina bonitas creature rationali p̄prie. vt ipsa rationalis creatura eam cognoscat. Et sic oñia que deus in creaturis rationalibus facit creat ad

laudem ⁊ gloria suam. ſm illud Eſa. 43. Omnem qui inuocat nomen meum in gloriam meam creaui eum. vt ſcz cognoſcat bonitatem: ⁊ cognoſcendo laudet eam. Et ideo ſubdit apoſtolus: In laudem glorie gratie ſue. id eſt vt cognoſcat quantū deus ſit laudandus ⁊ glorificandus. Non dicit autem. in laudem iuſticie. Nam iuſticia ibi locum habet vbi inuenit debitū vel etiam redditur. qđ autem predeſtinat ad vitam eternam non eſt debitus vt dictum eſt. ſed gratia pure gratis data. Nec ſolum dicit glorie: ſed addit gratie q̄ſi glorioſe gratie que eſt gratia in qua oſtendit magnitudo gratie que conſiſtit etiam in magnitudine glorie ⁊ in modo dandi. quia nullis meritis precedentibus: ſed adhuc inmeritis exiſtentibus eam dat. Unde Ro. 5. Cōmendat autem deus ſuā charitatem in nobis. quoniam ſi cum adhuc peccatores eſſemus chriſtus pro nobis mortuus eſt ⁊c. Et parū poſt Cū inimici eſſem⁹ recōciliati ſum⁹ deo. Patet ḡ q̄ p̄deſtinationis diuine nulla alia cauſa eſt nec eſſe pōt q̄ ſimplex dei volūtas. Uñ patet etiā q̄ diuine volūtatis p̄deſtinanti nō ē alia rō q̄ diuina bonitas filijs cōmunicāda.

Lectio ſecunda.

In qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo in quo habem⁹ redemptionez per ſanguinem eius remiſſionē peccatoꝝ ſcōm diuitias gr̄e eius.

Hic ponit apoſtolus quartum beneficium preſentis ſcz gratie. Circa quod facit duo. Primo tangit hui⁹ beneficij collationem. Secundo oſtendit conferendi modum ⁊ conditionem ibi. In quo habemus redemptionez ⁊c. Dicit ergo primo. Ego dico q̄ predeſtinati ſum⁹ in adoptionem filiorū in laudem glorie gratie ſue. ⁊ dico gratiam in qua gratificauit nos ⁊c. Circa quod ſciendum ē q̄ idem eſt aliquid eſſe gratum alicui ⁊ eſſe dilectum ei. Ille enim eſt mihi gratus quez diligo. Cum ergo deus dilexerit nos ab eterno nam elegit nos ante mundi conſtitutionem in charitate ſicut dictum eſt. quomodo ergo in tempore gratificauit? Et dicendū eſt q̄ illos quos ab eterno in ſeipſo dilexit in tempore: put ſunt in naturis ppriis gratificat. ⁊ illud quidē quod ab eterno eſt factū non eſt. quod vero in tempore eſt fieri dicit. Unde dicit hic apoſtolus. Gratificauit id eſt gratos fecit q̄ ſimus digni dilectione ſua. 1. Jo. 3. Uidete qualem charitatē dederit nobis deus pater: vt filij dei nominemur ⁊ ſimus. Conſueuit autē diſtingui duplex gratia: ſcz gratis data que ſine meritis datur Ro. 11. Si autē gratia iam non ē ex operibus: alioquin gratia iam non eſt gratia. Et gratia gratum faciens que nos facit deo gratos ⁊ acceptos de qua dicit hic. Notandum eſt autem q̄ aliqui diligūtur ppter alium: ⁊ aliqui ppter ſeipſos. Cum enim aliquem multum diligo: diligo illum ⁊ quicquid ad illum ptinet. nos autem a deo diligimur ſed non ppter noſipſos. ſed in eo qui per ſeipſum dilectus eſt patri. Et ideo apoſtolus addit. In dilecto filio pro quo ſcz nos diligit inquantū ſumus ei ſimiles. Dilectio enim fundat ſuper ſimilitudine. Unde dicit Ecc̄. 13. Omne animal diligit ſibi ſimile. Filius autem eſt per naturā ſuam ſimilis patri. Et ideo principaliter ⁊ per ſe dilectus eſt. ⁊ ideo naturaliter ⁊ excellentiſſimo modo eſt patris dilect⁹. Nos autem ſumus filij p adoptionem inquantū ſcz ſumus cōformes filio eius. Et ideo quandā participationē diuini amoris habemus. Jo. 3. Pater diligit filiū ⁊ omnia dedit in manu eius. qui credit in filium habet vitam eternam. Col. 1. Tranſtulit nos in regnum filij dilectionis ſue. Deinde cum dicit. In quo habemus redemptionem ⁊c. Ponit modum ipſius. Circa hoc autem duo facit. Quia primo proponit modum ex parte chriſti. Secundo ex parte dei ibi. Scōm diuitias gratie eius ⁊c. Ex parte xp̄i ponit duplicem modū. nam xp̄s p duo nos gratificauit. Sunt em̄ duo in nobis que repugnant gratificationi diuine. ſcz peccati macula: ⁊ pene noxa. Et ſic mors repugnat vite. peccatum autez repugnat iuſticie: ita vt p hoc elongati a dei ſimilitudine deo grati non eſſemus. Sed p xp̄m nos gratificauit. Primo quidē ablata pena. ⁊ quantū ad hoc dicit q̄ in xp̄o habemus redēptionem ſcz a ſeruitute peccati. 1. Pe. 1. Non em̄ auro ⁊ argēto redempti eſtis: ſed precioſo ſanguine ⁊c. apoc. 5. Redemiſti nos deo in ſanguine tuo. Secundo dicimur redempti: qz a ſeruitute in qua ppter peccatū detinebamur: nec p nos plene ſatisfacere poteramus p xp̄m liberati ſumus: qz moriendo p nobis ſatiſſecit deo patri ⁊ ſic abolita eſt noxa culpe. Unde dicit. In remiſſionez peccatorum. Jo. 1. Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Luc̄. vltimo. Oportebat xp̄m pati ⁊ reſurgere a mortuis die tertia ⁊ predicari in nomine eius penitētiam ⁊ remiſſionem peccatorū. Modus autē ex parte dei ponit cum dicit. Scōm diuitias. ⁊c. Quaſi dicat q̄ deus gratificans nos non ſolum culpam remiſit nobis: ſed filium ſuum dedit qui p nobis ſatiſſecit. fuit ex ſuabūdanti gratia qua voluit p hoc honorem humane nature conſeruare: dum quaſi p iuſticiam homines a ſeruitute peccati ⁊ mortis voluit liberare p mortem filij ſui. Et ideo dicit. Scōm diuitias gr̄atie eius. Quaſi dicat. Hoc q̄ redempti ſumus ⁊ gratificati ſumus p ſatiſfactionem filij eius fuit ex abūdanti gratia ⁊ miſericordia p⁹ ut immeritis tribuit miſericordia ⁊ miſeratio. Hec autē que dicta ſunt proſecuti ſumus ſm expoſitionem gloſe. que quidem expoſitio videt extorta: quia idem continetur in vno quod in alio. Nam idem eſt dictū elegit nos: ⁊ predeſtinauit nos. Et idem dicit p hoc q̄ dicit. vt eſſemus ſancti ⁊ immaculati. Et p hoc q̄ dicit in adoptionem filiorum. Propter qđ ſciendum eſt q̄ eſt conſuetudo apoſtoli vt cum loquit in aliqua difficili materia que immediate ſequunt ſunt premiſſorum expoſitio. nec eſt ibi inconculcatio verborum: ſed expoſitio. ⁊ hunc modū ſeruat hic apoſtolus. Unde ſeruato eodem verborum ordine aliter a principio diuidamus ⁊ dicam⁹ q̄ pars iſta. Benedictus deus ⁊c. diuidit primo in tres partes. quia ap̄lus p̄mo reddit gratiarū actionē ibi. Benedictus deus ⁊c. Secundo recitat omniū beneficiorū ſimul largitionē ibi. Qui benedixit nos in oīni benedictione ſpirituali ⁊c. Tertio ponit diuinorū beneficiorum in ſpeciali aptam expreſſionem ibi. Sicut elegit ⁊c. Et hec diuidit in duas partes. qz primo beneficia diſtincte exprimit. Secundo ea exponit ibi. Qui predeſtinauit nos ⁊c. Explicat autē beneficia Primo quantū ad electionē. Secūdo quantū ad ea que ſequunt ibi. Ut eſſem⁹ ſancti ⁊c. Exponit autē p̄mo de electione. Eſt em̄ duplex electio. ſcz preſentis iuſticie Jo. 6. Nōne duodecim vos elegi? ⁊ vnus ex vobis diabolus eſt. Et de hac ap̄lus nō intendit hic. qz iſta non fuit ante mundi conſtitutionē. ⁊ ideo ſtatim manifeſtat de qua intelligit: qz ſcz de eterna predeſtinatione ppter qđ dicit. Predeſtinauit nos ⁊c. Et qz dixit in xp̄o ſcz vt xp̄o eſſemus ſimiles ⁊ conformes ſm q̄ adoptamur in filios, ideo ſubdit. In adoptionē filiorū p ieſum xp̄m. Hoc vero q̄ dixit. In charitate exponit cū dicit. In q̄ habemus redemptionem p ſanguinem eius. Quaſi dicat. Nos habemus ⁊c. Quod vero dicit Et immaculati exponit cū dicit. In remiſſionē peccatorum. Hoc vero q̄ dicit. In conſpectu eius. exponit p⁹ cens: In laudē glorie gratie ſue.

Lectio tercia.

Que superabūdauit in nobis in omni sapientia ⁊ prudentia: vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis sue scōm beneplacituꝫ eius quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in xp̄o que in celis ⁊ que in terra sunt in ip̄o.

Positis beneficijs cōmuniter omnib⁹ collatis: hic apostolus ponit beneficia specialiter apostolis collata. Diuidit autē hec pars in duas. quia primo ꝓponit beneficia singulariter apostolis collata. Secūdo ostendit causam eoꝝ. ibi. In quo ⁊ nos sorte vocati ⁊c. Circa primū tria facit. quia primo ꝓponit singularia apostoloꝝ beneficia quantū ad excellentiā sapientie. Secūdo quantuꝫ ad specialē reuelationē sacramenti abscōditi. ibi. Vt notum facerēt ⁊c. Tercio exponit quod sit illud sacramentū ibi. Scōm beneplacitū ⁊c. Dicit ergo primo. Dico q̄ scōm diuitias gratie eius omnes fideles cōmuniter tam vos q̄ nos habemus redemptionē ⁊ remissionē peccatorū per sanguinē xp̄i. que quidem gratia abūdauit in nobis. id est abundantius fuit q̄ in alijs. Ex quo apparet temeritas illoꝝ vt non dicam erroꝝ qui aliquos sanctos presumūt comparare apostolis in gratia ⁊ gloria. Manifeste enī patet ex verbis istis q̄ apli habent gratiā maiorem q̄ aliqui alij sancti post xp̄m ⁊ virginē matrem. Si vero dicāt alios sanctos tantū mereri posse q̄tuz ⁊ apostoli meruerūt ⁊ per consequens tantam gratiā habere. Dicendū est q̄ bene argueret si gratia ꝓ meritis daretur quia si ita esset iam nō esset gratia vt dicit. Rom̄. 11. Et ideo sicut deus ꝓordinauit aliquos sanctos ad maiorem dignitatē ita ⁊ abundantiorē gratiā eis infudit sicut xp̄o homini: quē ad vnitatē persone assumpsit contulit gratiā singularē. Et gloriosam virginē mariā quaz in matrē elegit: ⁊ quantū ad aiam ⁊ quantū ad corpus gratia impleuit. Et sic apostolos sicut ad singularē dignitatē vocauit: ita ⁊ singularis gratie priuilegio dotauit. propter quod dicit aplus Rom̄. 8. Nosipsi primitias spiritus habētes. Glo. Tempore prius ⁊ ceteris abundantius. Temerariū est ergo aliquē sanctū apostolis cōparare. Superabūdauit ergo gratia dei in apostolis in omni sapiētia. Nam apostoli prepositi sunt ecclesie sicut pastores. Jere. 3°. Dabo vobis pastores scōm coꝝ meū et pascent vos scientia ⁊ doctrina. Duo autē spectant ad pastores. scz vt sint sublimes in cognitiōe diuinoꝝ ⁊ industrij in actione religionis. Nam subditi instruendi sunt in fide ⁊ ad hoc necessaria est sapiētia que est cognitio diuinoꝝ. ⁊ quantū ad hoc dicit. In omni sapiētia. Luce. 21. Ego dabo vobis os ⁊ sapientiā cui non poterūt resistere nec cōtradicere omnes aduersarij vestri. Item gubernādi sunt subditi in exterioribus ⁊ ad hoc necessaria est prudētia. Math. 10. Estote ergo prudentes ⁊c. Sic ergo apparet beneficiū apostoloꝝ quantū ad excellentiā sapientie. ¶ Sequit eoꝝ beneficiū quantū ad excellentiam reuelationis. ibi. Vt notū faceret sacramentū ⁊c. Quasi dicat. Sapiētia nostra nō est vt sciamus naturas rerum ⁊ syderū cursus ⁊ huiusmodi: sed in solo xp̄o. 1ᵉ. cozinth. 2°. Non enī iudicaui me scire aliquid inter vos nisi xp̄m iesum ⁊c. Unde hic dicit. Vt notū faceret sacramentū. id est sacrū secretū. scz mysteriū incarnationis q̄ō fuit ab initio absconditū. Causam autē huius sacramenti abscōditi subdit dicēs: Uolūtatis. Nam effectus futuri nō cognoscunt nisi cognitis causis suis sicut eclipsiz futurā non cognoscimus nisi cognoscēdo causam eius. Cum ergo causa mysterij incarnatiōis sit voluntas dei: quia ꝓpter nimiā caritatē quā deus habuit ad homines voluit incarnari. Jo. 3. Sic enī deus dilexit mūduz vt filiū suū vnigenitū daret. Voluntas autē dei occultissima est. 1ᵉ. cozint. 2°. Que dei sunt nemo nouit nisi spiritus dei. Causa ergo incarnatiōis occulta fuit nisi quibus deus reuelauit per spiritū sanctū sicut apostolus dicit. 1ᵉ. cozinth. 2°. Dicit ergo vt notū faceret sacramentū. id est sacrū secretū quod ideo est secretū quia volūtatis sue. Mat. 11. Confiteoꝝ tibi dñe pater celi ⁊ terre q̄z abscondisti hec a sapiētibus ⁊ prudentibus: ⁊ reuelasti ea paruulis. Item col̄. 1. Mysteriū quod absconditū fuit a seculis ⁊ generatiōibus. nunc autem manifestatū est sanctis eius q̄bus voluit deus notas facere diuitias glorie sacramēti huius. Quid aūt sit hoc sacramentū exponit dicens: Scōm beneplacitū ⁊c. Que quidē sententia intricata est. ⁊ debet sic construi. Vt notū faceret ⁊c. Quod quidē sacramentū est instaurare omnia in xp̄o. i. per xp̄m. Omnia dico que in celis ⁊ que in terris sunt. Instaurare inq̄ in eo scz xp̄o cum dispensatōe plenitudinis temporuꝫ. ⁊ hoc scōm beneplacitū eius. Ubi tria tangit. scz sacramēti causam. temporis congruitatē. ⁊ sacramenti vtilitatē. Causam quoddāmodo tangit cū dicit. Scōm beneplacitū. Licet autē quicquid deo placet bonū sit: hoc tamen beneplacitū dei anthonomastice bonū dicit. quia per ipm ad perfectaz fruitionē bonitatis perducimur. p̄s. Beneplacitū est domīo super timentes eū Rom̄. 12. Et ꝓbetis que sit volūtas dei bona ⁊ beneplacens ⁊ perfecta. Congruitas temporis fuit in dispensatiōe plenitudinis de qua dicit Gal̄. 4. Ubi venit plenitudo temp̄is misit deus filiū suū factū ex muliere. Unde apostol⁹ hic excludit questionē friuolā quā gentiles querere consueuerūt. vt enim dicit Job. 24. Ab omnipotēte non sunt abscondita tempa. Unde sicut omnia ordinat ⁊ dispensat: ita ⁊ tempora dispensando ⁊ accomodando ea effectibus quos ꝓducit scōm congruentiā eorū sicut autē alijs effectibus ab eo ꝓductis tempora ordinata sunt: ita ⁊ certū tempus ꝓordinauit ab eterno mysterio incarnatiōis. quod quidē tempus scōm glo. existens fuit postq̄ homo cōiunctus fuit deo sua insipiētia ante legem scriptā. dum scz creaturas colebat vt creatorē. vt dicit. Ro. 1. Dicentes se esse sapiētes stulti facti sunt. Et de potētia per legē scriptā quam implere nō poterat vt sic homines aduentū xp̄i de sua sapiētia et virtute nō presumentes nō contemnerēt: sed quasi infirmi ⁊ quodāmodo ignari ip̄m anidius affectarēt. ¶ Et effectus huius sacramēti est instaurare omnia. Nam inquantū facta sunt ꝓpter hominē omnia restaurari dicunt. Amos. 9. Suscitabo tabernaculū dauid q̄ō cecidit et reedificabo aperturas muroꝝ eius. ⁊ ea que corruerant instaurabo. Omnia inq̄ que in celis. id est angelos. nō q̄ ꝓ angelis moꝛtuus sit xp̄us: sed quia redimēdo hominē reintegrat ruina angeloꝝ. p̄s. Implebit ruinas ⁊c. Ubi cauēdus est erroꝛ origenis ne per hoc credamus angelos dā natos redimendos esse per xp̄m vt ipse finxit. Et que in terris inquantū celestia terrenis pacificat. Col̄. 1. Pacificās per sanguinē crucis eius siue que in terris siue que in celis sunt. Quod est intelligendū quantū ad sufficientiā. ⁊ si oīa non restaurent quantū ad efficatiā.

Lectio quarta.

In quo etiam nos sorte vocati sumꝰ predestinati scōm ꝓpositum eius qui operatur omnia scōm consilium voluntatis sue: vt simus in laudem glorie eius nos qui ante speraꝛimus in xp̄o.

Supra posuit apostolus abundantiã gratie quã ipse et alij apostoli a xpo receperũt. ne aũt crederet aliquis eos ppꝛijs meritis eam recepisse: ideo cõsequenter ostendit q̃ gratis eam receperũt vocati a deo non ppꝛijs meritis. Dividit autem pars ista in tres. quia primo ꝓponit gratuitã vocationẽ. Secũdo voluntariã dei predestinationẽ. ibi. Predestinati scõm propositũ eius ꝛc. Tercio vtriusq̃ finem ibi. Ut simus in laudẽ glorie eius ꝛc. Dicit ergo. Dixi q̃ huiusmõi gratia superabũdauit in nobis ꝛ q̃ in xpo omnia restaurata sunt. In quo etiã. id est per quem xpm nos sorte sumus vocati. id est nõ nostris meritis sed diuina electiõe Col. 1. Gratias agentes deo ꝛ patri qui dignos nos fecit in partẽ sortis sanctoꝝ in lumine ꝛc. ps. In manibus tuis sortes mee. ¶ Ad huius autẽ intellectũ sciendũ est q̃ multa fiunt inter homines que fortuita videnẽ et contingentia que tamẽ sunt scõm diuinã prouidentiã ordinata. Sors nihil aliud est q̃ ex quisitio ꝓuidentie diuine de aliquo cõtingenti ꝛ humano. Unde augusti. super illud ps. In manibus tuis sortes mee dicit q̃ sors non est aliq̃ malũ sed in rebus dubijs diuinã exquirens voluntatẽ. Est autem in sortibus triplex peccatũ vitandũ. Primũ quidem superstitiõis. nam omnis vana ꝛ illicita religio superstitio est. Tunc ergo in sortibus incurrit peccatum illicite superstitiõis quãdo in eis init aliquod pactum cũ demonibus. Unde dicit. Ezech. 21. Stetit rex babilonis in biuio. in capite duarũ viarum diuinationẽ querens cõmiscens sagittas interrogauit ydola. exta cõsuluit. Commiscere eñ sagittas ad sortilegiũ pertinet ꝛ interrogare ydola ad superstitionẽ. Et ibi sortilegiũ damnat inter peccata ad superstitionẽ pertinentia. Secũdo vitandũ est peccatũ temptatiõis dei. nam quãdiu per se homo aliquid potest facere ꝛ scire quid debeat facere. si tũc a deo sorte vel aliquo alio tali exploꝛat quid facere debeat: deũ temptat. Quãdo autẽ necessitas imminet neq̃ ipe per seipm iuuari potest tũc licite a deo inquirit quid facere debeat. ꝛ Paral. 20. Cũ ignoremus quid agere debeamus: hoc solũ habemus residuũ vt oculos nostros dirigamus ad te. Tercio vitandũ est peccatũ vanitatis: quod fit si de inutilibus et impertinẽtibus ad nos inquiramus: puta de futuris cõtingentibus. Unde dicit Actu. 1. Non est vestrũ nosce tempa vel momenta que pater posuit in sua potestate. Potest ergo scõm hoc triplex sors accipi. scz quedã diuisoria. quedã cõsultoria. ꝛ quedã diuinatoria Diuisoria est cũ aliqui diuidentes hereditatẽ ꝛ concordare nõ valentes mittũt sortes. puta anulũ vel quartã: vel aliquod tale dicentes: ille cuicũq̃ euenerit habebit partẽ istam in hereditate. Et huiusmodi sortes possunt mitti licite. Prouerb. 18. Contradictões cõprimit sors ꝛ inter potẽtes quoq̃ dijudicat. id est inter volentes diuidere. Consultoria autẽ fit quãdo quis dubitans q̃d facere debeat cõsulit deũ mittens sortes. Jone. 1. dicit Q quãdo superuenit tempestas illa in mari cõsuluerũt deum sortẽ mittentes. vt scirẽt cuius peccato tempestas illa veniss̃et. Et hic modus licitus est maxime in necessitatibus ꝛ in electiõibus potestatũ seculariũ. Unde faciunt rotulos de cera in quoꝝ quibusdã ponũt aliquas cartas ꝛ in quibusdã non. quos bussulos vocant. vt illi quibus venirũt bussoli cũ cartis habeant voces in electiõe. Sed hoc ante aduentũ spiritussancti apostoli fecerũt etiam in electiõe spirituali. Actu. 1. quãdo sors cecidit super mathiam. sed hoc post aduentũ spiritussancti amplius non licet in predictis electiõibus. quia hoc faciendo iniuriarẽt spiritui sancto. Credendũ est enim q̃ spiritussanct9 ꝓuidet ecclesie sue de bonis pastoribus. Unde post aduentũ spiritussancti quãdo apostoli elegerũt septẽ dyaconos non miserũt sortes. Et ideo in nulla electione ecclesiastica hoc mõ licet. Diuinatoria autẽ sors est inquisitio de futuris soli diuine cognitioni reseruatis. Et hec semper habet vanitatẽ admixtã nec potest sine vicio curiositatis fieri. Quia ergo sors nihil aliud est q̃ inquisitio rerũ que ex diuina voluntate fiũt: gratia autẽ eius ex sola diuina volũtate dependet. Inde est q̃ gratia diuine electiõis dicitur sors: quia deus per modũ sortis sine occultã prouidentiã non ex alicuius meritis per gratiã interna vocat. ¶ Deinde cũ dicit. Predestinati ꝛc. ponit voluntariã dei predestinationẽ de qua dicit Ro. 8. Quos predestinauit hos ꝛ vocauit Cuius quidẽ predestinatiõis ratio nõ sunt merita nostra: sed mera dei voluntas. ꝓpter quod subdit. Scõm propositũ eius. Ro. 8°. Scimus quoniã diligentibus deuꝝ omnia cooperant in bonũ his qui scõm propositũ vocati sunt sancti. Q autẽ scõm propositũ predestinauerit ꝓbat. quia non solũ hoc sed etiã omnia alia que deus facit operat scõm consiliuꝝ volũtatis sue. ps. Omnia quecũq̃ voluit dom9 fecit. Esa. 46. Consiliũ meũ stabit ꝛ omnis volũtas mea fiet Non autẽ dicit scõm voluntatẽ. ne credas q̃ sit irrationabilis. sed scõm consiliũ id est scõm voluntatẽ suã que est ex ratione. non scõm q̃ ratio imꝑtat discursum sed scõm q̃ designat certam ꝛ deliberatã voluntatẽ. ¶ Ultimo autẽ tangit finem vtriusq̃. scz predestinatiõis ꝛ vocationis. scz laudẽ dei. Unde dicit. Ut simus in laudeꝝ glorie eius nos qui ante sperauimus in xpo ꝛ per nos q̃ credimus in xpo laudeꝝ gloria dei. Esa. 55. Montes et colles cantabunt coram vobis laudẽ. Laus autẽ glorie dei vt dicit Ambro. est cũ multi acquirunt ad fidẽ. sicut gloria medici est cum multos acquirit ꝛ curat. Eccl. 2°. Qui timetis dñm sperate in illũ ꝛ in oblectatiõe veniet vobis misericordia.

Lectio quinta.

In quo ꝛ vos cum audiuissetis verbũ veritatis euangeliuꝝ salutis vestre in quo ꝛ credentes signati estis spiritu promissionis sancto qui est pignus hereditatis nostre in redemptionẽ acquisitionis in laudem glorie ipsius.

Postq̃ enarrauit apostol9 beneficia collata cõmuniter omnibus fidelibus et exhibita specialiter apostolis: hic autẽ enumerat beneficia ipis ephesijs collata. Dividit autẽ pars ista in duas: quia primo ꝓponit beneficia eis exhibita. Secũdo insinuat affectum suũ ex ipis beneficiis excitatũ ibi. Propterea ꝛ ego audiens ꝛc. Prima iteruꝝ in tres dividit scõm tria beneficia eis exhibita. quia primo ꝓponit beneficiũ predicatiõis. Secũdo beneficiũ cõuersionis ad fidẽ ibi. In quo ꝛ credentes signati estis ꝛc. Tercio beneficiũ iustificatiõis. ibi. Signati estis ꝛc. Dicit ergo quantũ ad primũ. In quo scz xpo ꝛ vos cum audiuissetis. id est cuius beneficio et virtute audiuistis verbũ predicatiõis inquantũ ipse xpus ad vos predicatores misit Rom. 10. Quomodo audiẽt sine predicãte. quomodo vero predicabũt nisi mittanẽ. Item eodem in fra. Ergo fides ex auditu: auditus autẽ per verbuꝝ dei. Eius ergo beneficio audiũt qui predicatores eis mittit. Luce. 11°. Beati qui audiũt verbum dei ꝛ custodiũt illud. Hoc verbum predicationis tripliciter commendat apostolus. Primo a veritate cum dicit. Verbum veritatis. Quippe quia accipit originem a christo. de quo dicit Johannis. 17°. Sermo tuus veritas est. Jacobi. 1°. Voluntarie genuit nos verbo veritatis sue. Secũdo

quia est annūciatio bona. Unde dicit. Euangeliū quod quidem annūciat summū bonū ⁊ vitam eternā. ⁊ antho nomastice verbū fidei euangeliū dicit. quasi annunciatio summi boni. Esa. 52. Quā pulchri pedes annūciantis ⁊ predicātis pacem annūciantis bonū predicantis salutem. Eodē. 41. Super montē excelsum ascende tu qui euangelizas syon. Et hoc est q̄tuz ad futura bona. Tertio describit quantū ad bona presentia quia saluat. Unde dicit. Salutis nostre. id est quod creditū dat salutē. Rom. 1. Non em̄ erubesco euangeliū. virtus em̄ dei est in salutē omni credenti. 1ᵉ. cozinth. 15. Notū autem vobis facio fratres euangeliū quod predicaui vobis quod ⁊ accepistis in quo ⁊ statis per q̄ ⁊ saluamini. ¶ Quātum autē ad beneficiū conuersionis ad fidem dicit. In quo scz xp̄o. id est in cui⁹ operatiōe vos credentes signati estis. Quod quidē beneficiū ideo ponit fidei quia fides necessaria est audientibus. Frustra enim quis audiret verbū veritatis si nō crederet. Et ip̄m credere est per xp̄m. infra secūdo. Gratia em̄ saluati estis per fidem. Et hoc nō ex vobis donū enim dei est. ¶ Quantū vero ad beneficiū iustificatiōis dicit. Signati estis. Et hoc per spiritū sanctū qui datus est vobis de quo dicit tria scz q̄ est signū. ⁊ q̄ est spūs p̄missionis. ⁊ q̄ est pignus hereditatis. Signū quidē est inquantū per eum infundit caritas in cordibus nostris: qua distinguimur ab his qui nō sunt filij dei. ⁊ quantū ad hoc dicit. Signati estis. id est diuisi a grege dyaboli. infra. 4. Nolite cōtristare spiritū sanctū dei in quo signati estis ꝛc. Sicut em̄ homīes gregibus suis apponūt signa vt ab alijs distinguant ita dñs gregem suū. id est populū spirituali signo voluit signari. Dñs autem populū peculiarem habuit in veteri quidē testamento iudeos. Ezech. 34. Vos autē greges mei greges pascue mee homīes estis Unde p̄s. Nos autem popul⁹ eius ⁊ oues pascue eius. Sed q̄ hic grex in pascuis coporalibus pascebat. scz in doctria corporali ⁊ in bonis temporalib⁹ Esa. 1. Si volueritis ⁊ audieritis me bona terre comedetis. ideo eū dominus corporali signo scz circūcisionis ab alijs separauit ⁊ distinxit. Gen. 17. Eritq̄ pactum meū in carne vestra. P̄rius autē dicit. Circūcidetis carnē p̄pucij vestri vt sit signū federis inter me ⁊ vos. In nouo autē testamento gregez habuit populū christianū. 1ᵉ. petri. 2⁰. Conuersi estis nunc ad pastorē ⁊ episcopū animarū vestrarū. Joh. 10. Oues mee vocē meam audiēt ꝛc. Sed grex iste pascit in pascuis spiritualibus bonis. ideo eū signo spirituali ab alijs dñs distinxit: hoc autē est spiritus sanctus per quez illi qui x̄pi sunt distinguūtur ab alijs qui nō sunt eius. nūc autē spiritus sanctus amor est. ergo tūc spiritussanctus datur alicui quando efficit amator dei ⁊ p̄simi. Rom. 5. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritū sanctū ꝛc. Signū ergo distinctiōis est charitas que est a spiritusancto. Jo. 13. In hoc cognoscēt omnes quia mei discipuli estis si dilectionē habueritis ad inuicē. Spiritus ergo sanctus est quo signamur. ¶ Spiritus vero p̄missionis dicit duplici ratiōe. P̄rimo quia p̄missus est fidelibus. Ezech. 36. Spiritū nouū ponam in medio vestri. Et ezechiel. 37. Dabo vobis spiritū nouū. Secūdo quia dat cum quadā promissione. ex hoc enim ipo q̄ datur nobis efficimur filij dei. Nam per spiritūsanctū efficimur vnū cum x̄po. Rom. 8. Siquis autē spiritū. dei nō habet hic non est eius. ⁊ per ꝓsequens efficimur filij dei adoptiui ex quo habemus promissionē hereditatis eterne quia si filij ⁊ heredes. Rom. 8. ¶ Tercio dicitur pignus inquantū facit certitudinē de p̄missa hereditate. Nam spiritussanctus inquantū adoptat in filios dei est spiritus p̄missionis: et ipemet est signum promissionis adipiscende. Sed vt dicit in glo. Alia littera habet qui est arra hereditatis. et forte melius quia pign⁹ est aliud a re pro qua dat ⁊ redditur post q̄ ille qui pignus recepit rem sibi debitā habet. Arra autez non est aliud a re pro qua datur nec reddit quia datur de ipo precio quod nō est auferendū sed complendū. Deus autē dedit nobis caritatē tanq̄ pignus per spiritūsanctū qui est spiritus veritatis ⁊ dilectionis. Et ideo huiusmodi nō est aliud q̄ quedā particularis ⁊ imperfecta participatio diuine caritatis ⁊ dilectiōis. Que quidem non est auferenda sed perficiēda. ideo magis proprie dicit arra q̄ pignus. tamen potest nihilominus ⁊ pignus dici. Nam per spiritū sanctū deus nobis diuersa dona largit. quorum quedaz manent in patria vt caritas que nunq̄ excidit. 1ᵉ. cozin. 13. Quedā vero propter sui imperfectionē non manent sicut fides et spes que euacuabuntur vt ibidem dicitur. Sic ergo spiritussanctus dicitur arra per respectum ad ea que manent: pignus vero per respectum ad ea que euacuabuntur. Ad quid autem signati simus subdit dicens: In redemptionē. Nam si aliquis de nouo aliqua animalia acquireret et adderet gregi suo imponeret eis signa acquisitiōis illius. xp̄us autem acquisiuit populū ex gentibus. Joh. 10. Alias oues habeo que nō sunt ex hoc ouili ⁊ illas oportz me adducere ꝛc. Et ideo impressit eis signū acquisitiōis. 1ᵉ. petri. 2⁰. Sens sancta populus acquisitiōis. Act. 20. Quā acquisiuit sanguine suo Sed quia x̄pus acquisiuit populū istuz non sic q̄ nunq̄ fuerit suus: sed quia aliquādo fuerat suus ⁊ opprimebat a seruitute dyaboli in quā peccando se redegit. ideo non dicit simpliciter acquisiuit. sed addit in redemptionem. Quasi dicat. Non simpliciter de nouo acquisiti sed qua si a seruitute dyaboli per sanguinē eius redempti. 1ᵉ. petri. 1⁰. Non corruptibilibus auro et argento redempti estis ꝛc. Acquisiuit ergo x̄pus nos redimēdo non q̄ accrescat inde aliquid deo quia bonoꝝ nostrozuꝝ non indiget. Job. 35. Si iuste egeris quid donabis ei: aut quid de manu tua recipiet? Ad quid autem acquisiuerit nos x̄pus subdit. In laudem glozie ip̄ius. id est vt ip̄e deus laudet. Esaie. 43. Qui inuocat nomen meū in gloriam meam creaui eum.

Lectio sexta.

Propterea ⁊ ego audiens fidem vestram que est in x̄po iesu: ⁊ dilectionem in omnes sanctos: nō cesso gratias agens pro vobis memoriam vestri faciens in orationibus meis: vt deus domini nostri iesu x̄pi pater glorie det vobis spiritum sapientie ⁊ reuelatiōis in agnitionez eius. illuminatos oculos cordis vestri: vt sciatis que sit spes vocatiōis eius ⁊ que diuitie glorie hereditatis ei⁹ in sanctis ⁊ que sit superueniens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus.

Postq̄ enumerauit apostolus beneficia ephesijs collata per x̄pm: hic ostendit quomō affectus suus creuit ad eos. Diuidit autez hec pars in tres partes. quia primo premittit bonoꝝ que audiuit de eis comemoratio. Secūdo de perceptis beneficijs gratiarum debita actio. ibi. Non cesso gratias agens ꝛc. Tercio subditur pro futuris beneficijs eius oratio ibi. Memoriam vestri faciens ꝛc. Bona autem que de eis audiuit sunt duo. Unū quo ordinant ad deū: ⁊ hoc est fides. ⁊ quantū ad hoc dicit,

Et propterea: Et ego audiens fidem vestram que est in xpo iesu. que quidē facit habitare deum in homine infra tercio. Habitare xpm per fidē in cordibus vestris. Item corda purificat. Act. 15. Fide purificans corda eoꝝ Itē sine lege iustificat Rom. 3. Arbitramur iustificari hominē per fidem sine operibus legis. Secundū quo ordinātur ad proximū ꝛ hoc est dilectio. ꝛ quantū ad hoc dicit Et dilectionē. id est opera caritatis. que quidē dilectio est spirituale signū ꝙ homo sit discipulus xpi. Joh. 13°. In hoc cognoscēt omnes quia mei estis discipuli si dilectionē ꝛc. Et ibidē. Mandatū nouū do vobis vt diligatis inuicē ꝛc. Dilectionē dico in omnes sanctos. Mā omnes quos ex caritate diligimus debemus eos diligere: vel ideo quia sancti sunt. vel vt sancti sint. Gala. vltimo Dum tempus habemus operemur bonū ad omnes: maxime autē ad domesticos fidei ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Non cesso ꝛc. agit aplus gratias de bonis et beneficijs huiusmodi auditis dicēs: Non cesso gratias agens ꝛc. Contra quia nō semper poterat cōtinue pro eis gratias agere. Respondeo. apostolus dicit nō cesso. id est horis debitis. vel nō cesso quia affectus gratias agendi ꝑ vobis sine cessatiōe habitualiter est in me. Col. 1. Non cessamus ꝑ vobis orantes ꝛ postulātes ꝛc. Rom. 1°. Sine intermissione memoriā vestri facio semper in oratiōibus meis. ¶ Consequēter orat aplus pro beneficijs eis in futurū concedendis ꝛ quantū ad hoc dicit. Memoriā vestri ꝛc. Et hec diuidit in tres. quia primo ꝓponit quedā que eis petit. Secūdo exponit ea ibi. In agnitiōe eius ꝛc. Tercio ostendit exemplar ꝛ formaz illoꝝ. ibi. Scōm operationē potentie ꝛc. Dicit ergo quantum ad primū. Non solū gratias ago quantū ad beneficia preterita que recepistis. ꝛ quantū ad bona audita de vobis. sed etiam oro vt omnino in futurū accrescāt. memoriā vestri faciēs in oratiōibus meis ꝑ his. scilicz vt deus dñi nostri iesu xpi pater glorie ꝛc. ¶ Ubi sciendum ꝙ dñs noster iesus xps ꝛ deus ꝛ hō est. Et inquantū hō est deū habet cum sit cōpositus ex anima ꝛ corpore. quoꝝ vtriq cū sint creature competit deū habere. scōm autē ꝙ deus est patrē habet. Joh. 20. Ascendo ad patrē meū ꝛ patrē vestrū. deum meū ꝛ deū vestrū. Similiter etiā scōm ꝙ est deus est gloria patris. Heb. 1. Qui cū sit splendor glorie ꝛc. Est etiā gloria nostra quia ipe est vita eterna. 2. Jo. vltimo. Simus in vero filio eius: hic est verus deus ꝛ vita eterna. Sic ergo dicit vt deus dñi nostri ihesu xpi scōm ꝙ est homo ꝛ pater glorie. s. xpi qui est gloria eiꝰ. Prouer. 23. Gloria patris filius sapiens ꝛc. Et glorie nostre inquantū dat omnibus gloriā. ¶ Deinde cū dicit. Det vobis ꝛc. ponit ea que petit que sunt duo. Ubi sciendū est ꝙ quedā sunt dona cōmunia omnibus sanctis. scz illa que sunt necessaria ad salutē. vt fides spes caritas. et hec habebāt vt iam patet. Alia aūt sunt dona specialia ꝛ quantū ad hoc pro eis orat. primo quidē pro dono sapiētie. ꝛ quantū ad hoc dicit. Ut det vobis spiritū sapiētie quē nullus potest dare nisi deus. Sapi. 9. Sensum autē tuū quis sciet nisi tu dederis sapientiā ꝛ miseris spiritū sanctū tuū de altissimis. Secūdo orat ꝑ dono intellectus. ꝛ hoc consistit in reuelatiōe spiritualiū secretoꝝ ꝓpter quod dicit. Et reuelatiōis que etiā a solo deo est. Danieł. 2. Est deus in celis reuelās mysteria. ¶ Exponit aūt que sint ista que petit. ꝛ primo quod pertinet ad donū sapientie. Secūdo quod pertinet ad donū intellectus ibi. Ut sciatis que sit spes ꝛc. Ad donū autē sapiētie pertinet cognitio diuinoꝝ. Unde petere donū sapiētie est petere ꝙ habeāt cognitionē dei. Et hoc petit ibi. In agnitiōez dei ꝛc. Quasi dicat. Hoc peto vt per spiritū sapiētie habeatis illuminatos oculos cordis vestri in agnitiōez. scz clariorē eius. scz dei. ps. Illumīa oculos meos ꝛc. Hoc est cōtra eos qui habēt oculos illuminatos tantū ad temporalia cognoscēda cum magis tamen sit necessariū ꝛ etiā glorioſum cognoscere deū. Jere. 9°. Non glorieť sapiens in sapientia sua ꝛ nō glorieť diues in diuitijs suis: sed in hoc glorieť qui gloriať scire ꝛ nosce me. Ad donū autem intellectus tria pertinentia ponit. Unū quantū ad statū presentē. ꝛ duo quantū ad futurū. Ad statū vero presentē pertinet spes que est necessaria ad salutē. Rom. 8. Spe enim salui facti sumus ꝛc. ꝛ quantū ad hoc dicit. Ut sciatis que. i. quanta sit spes vocatiōis eius. id est virtus spei. ꝛ de quāta re sit. Que quidē ꝛ maxima est quia de maximis. 1ª. petri. 1. Regenerauit nos in spem viuā per resurrectionē ihesu xpi ex mortuis ꝛc. Et maxima virtutū. Heb. 6. Fortissimū solatiū habeamus qui cōfugimus ad tenendā ꝓpositam spem quā sicut anchoraz habemus anime ꝛc. Sed quia ea que speramus sunt de futura vita. ideo alia duo pertinent ad vitā futurā. vnū quidē pertinet ad omnes iustos cōmuniter quod est premiū essentiale Et quantū ad hoc dicit. Et que diuitie glorie ꝛc. Ubi ponit quattuor ad illa dona pertinentia. Primū est ꝙ sunt copiosissima. et quantū ad hoc dicit. Diuitie. Prouerb. 1. Abundantia perfruet terroze maloꝝ sublato. ps. Gloria ꝛ diuitie in domo eius ꝛc. Prouerb. 8. Mecū sunt diuitie ꝛ gloria ꝛc. Secūdo ꝙ sunt clarissima. Et quantū ad hoc dicit. Glorie. Rom. 2. Gloria autē ꝛ honor ꝛ pax omni operanti bonū ꝛc. Tercio ꝙ sunt stabilissima ꝛ q̄tuz ad hoc dicit: Hereditatis. Ea em̄ que hereditaria sunt stabiliter possidenť. Eccl. 31. Stabilita sunt bona illius in domino ps. Dñs pars hereditatis mee ꝛ calicis ꝛc. Quarto ꝙ erūt intima. Et quantū ad hoc dicit. In sanctis. Rom. 8. Non sunt cōdigne passiones hui⁹ temporis ꝛc. 2ª. corinth. 4. Supra modū in sublimitate glorie pondus operať in nobis. Aliud quod ponit pertinēs ad futurā gloriā est quod specialiter pertinet ad apostolos. Unde dicit. Et que sit supple. sciatis supereminens magnitudo virtutis eius scilicz in bonis. Quasi dicat. Licet omnibus sanctis abūdanter diuitias glorie tribuat: supereminentius tamen tribuet aplis. Magnitudo em̄ virtutis ostēdiť in effectu. Unde quāto magis effectus virtutis diuine in aliq̄ inueniť. tāto ibi virtus diuina maior ostēdiť: licet in seipa sit vna ꝛ indiuisa. Et ideo quia maior effectus virtutis diuine est in apostolis. ideo magnitudo virtutis erit in eis. Et ꝙ maior sit in eis effectus ostēdit subdens. Qui credidimus id est qui sumus primitie credentiū. 2ª. corinth. 4. Nos credidimus ꝓpter quod ꝛ loquimur sciētes ꝙ ille qui suscitauit iesum ꝛ nos cuz iesu suscitabit. ꝓpter quod dicebat. 2ª. thimo. 1°. Scio cui credidi ꝛ certus sum ꝛc. Ideo illi inter vos per quos alij instructi sunt ꝛ vocati ad fidem. sicut doctores praeeminentius premiabunť. quia vt dicit in glo. quodāmodo incrementū glorie habebunt sūmi doctores vltra illud qđ cōmuniter omnes habebūt. ꝓpter quod Danie. 12. Doctι assimulanť splendori firmamēti. sed doctores assimulanť stellis. Qui autē docti fuerint quasi splendor firmamēti. ꝛ qui ad iusticiā erudiūt multos quasi stelle in perpetuas eternitates.

¶ Lectio septima.

Secundū operationē potentie virtutis eius quaz operatus est in xpo suscitans illum a mortuis ꝛ constituens ad dexteram suaz in celestibus super omnem principatū ꝛ potestatem ꝛ virtutez

ꝛ dominationē ꝛ omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo: sed etiam in futuro.

Enumeratis beneficijs que apostolus cōferenda optat ephesijs in futuꝝ: hic consequēter ponit formā ꝛ exemplar. Sicut autem vita xpi est forma ꝛ exemplar iusticie nostre: ita ꝛ gloria ꝛ exaltatio xpi est forma et exemplar glorie ꝛ exaltatiōis nostre. Ideo hic apostolus duo facit quia primo ꝓponit formā exaltatiōis beneficij ꝛ donoꝝ in generali. Secūdo manifestat eam in speciali. ibi. Suscitans illū a mortuis ꝛc. Forma autē ꝛ exemplar operationis diuine in nos est operatio diuina in xpo. Et quantū ad hoc dicit. Scōm operationē. id est ad similitudinē operatiōis potentie virtutis eius. id est virtuose potentie dei quā operatus est in xpo exaltans caput illud. sup ple ita virtuose operabit in nobis. ℔hil. 3°. Saluatorē expectamus dōm nostrū iesum xpm qui reformabit corpus humilitatis nostre ꝛc. Mos autē exaltari ad similitudinē exaltationis xpi frequēter legimus in scriptura. Rom. 8. Si cōpatimur et glorificemur. Item Apoc. 3. Qui vicerit dabo ei sedere mecū in throno meo sicut et ego vici ꝛ sedi cū patre meo in throno eius ¶ Consequēter explicat formā ꝛ exemplar in speciali: manifestans ea que pertinent ad exaltationē xpi. loquēdo de xpo inquātum est homo dicēs: Suscitans illū ꝛc. Circa quod tria beneficia ponit exaltatiōis xpi. ℔primū est transitus de morte ad vitā. ꝛ quantū ad hoc dicit. Suscitans illuꝝ a mortuis. Secundū est exaltatio ad gloriam altissimā. et quantū ad hoc dicit. Constituens illū ad dexterā suam. Terciū est sublimatio ad potentiā maximā. ꝛ quantum ad hoc dicit. Et omnia subiecit sub pedibus eius. Dicit ergo quantū ad primū. dico ꝙ hoc erit ℔m operationē q̄ opatus est in xpo. s. deus pr̄ eadē virtute quā hz cū xpo Unde ꝛ ipse xps seip̄m resuscitauit ꝛ de⁹ pr̄ eū resuscitauit. Ro. 8. Si spūs eius qui suscitauit iesum a mortuis hītat in vobis: q̄ suscitauit iesuꝝ a mortuis viuificabit ꝛ mortalia cozpora vestra. Quantū vero ad secundū dicit Constituens illū ꝛc. Que quidē celsitudo glorie potest tripliciter considerari. scz per comparationē ad deū. per comparationē ad cozporales creaturas. ꝛ per comparationē ad creaturas spūales. Si ergo considerēt per comparationē ad deū. sic ꝓstitut⁹ est ad dexterā suā. que qui dem dextera nō est intelligēda pars cozporalis. quia vt dicit Job. 4. Spiritus est deus. sed metaphorice dicitur: vt sicut per dexteraꝝ intelligit nobiliozꝝ virtuosioꝝ pars homis: ita cū dicimus xpm iesum constitutū ad dexteram dei intelligat scōm humanitatē cōstitutus in potiozib⁹ bonis patris. et scōm diuinitatē intelligat equalis patri. Unde ps. Dixit dōs domino meo: sede a dextris meis ꝛc. Item marci vlti. Et dōs quidē iesus postq̄ locutus est eis assumptus est in celū ꝛ sedet ad dexteram dei. In comparatiōe vero ad cozporales creaturas dicit in celestibus. Nam cozpora celestia tenēt suprem locū in comparatiōe ad alia cozpora. infra quarto. Qui descendit ipe est ꝛ qui ascēdit super omnes celos. In cō paratiōe vero ad spirituales creaturas. ℔primo specialiter. Secūdo quantū ad omnia cōmuniter. ibi. Et super omne nomen ꝛc. ¶ Ad hoꝝ autem intelligentiā sciendū est q̄ nouē sunt ordines angeloꝝ: quoꝝ quatuor apostolus tangit hic. qui quidē sunt medij. Nā supra eos sunt tres superiores scz throni cherubin ꝛ seraphin Sub eis autē sunt duo inferiores scz archangeli ꝛ angeli. Qui q̄ dem nouē ordines diuiduntur in tres ierarchias. id est sacros principatus. In quaꝝ qualibet assignant tres ordines. sed in assignatiōe ordinū hierarchie prime cōueniūt omnes doctores in hoc scz q̄ suprem⁹ ordo ipius sit seraphin. secūdus cherubin. tertiꝰ throni. In assignatione vero ordinū aliarum duarū hierarchiarū scz mediē ꝛ infime discordāt dyonisius ꝛ gregorius. Nam dyonisius in suprem⁹ ordine medie hierarchie ponit dominationes. In secūdo virtutes. In tercio potestates descendēdo. In suprem⁹ vero ordine infime hierarchie posuit principatus. In secūdo archangelos. In tercio angelos Et hec assignatio ordinū concordat littere presenti. Nā apostolus ascendendo incipit a suprem⁹ infime hierarchie: qui est septimus. Hregorius autem aliter ordinat. quia ponit principatus in medio dominationū ꝛ potestatū quod pertinet ad secūdum ordinē medie hierarchie. virtutes vero ponit in medio potestatū et archangelorū quod pertinet ad suprem⁹ ordinē infime hierarchie. Et hec assignatio etiā fulcimentū habet ex verbis apostoli. Col. 3. vbi dicit. Siue throni siue dominatōes siue principatus siue potestates. vbi illos ordines enumerat descendēdo. Sed reseruata ordinatiōe gregorij vsquequo legamus epistolā ad col. ad presens viā dyonisij magis competentē presenti littere ꝓsequemur. ¶ Ad cuiꝰ intellectū sciendū est q̄ potest cōsiderari tripliciter ordo rerum. ℔primo quidē scōm q̄ sunt in prima omniū causa: scz in deo. Secūdo vero scōm q̄ sunt in causis vniuersalibus. Tercio scōm determinationē ad speciales effectꝰ ꝛ quia omnia que fiūt in creaturis ministrant̄ per angelos. ideo scōm triplicē acceptionē ordinis rerum distinguūtur tres angelice hierarchie: ad quarū vnā pertinet accipere ratiōes rerū in ipo rerum vertice scz deo. ad aliam vero pertinet accipere ratiōes rerū in causis vniuersalibus. ad aliā vero in ꝓpriis effectibus. Nam quanto mentes angelice sunt superiores: tanto diuinā illuminationē in maiori vniuersalitate recipiūt. Et ideo ad suprem⁹ hierarchiā pertinet administratio rerū in comparatione ad deū. ℔propter qō ordines hierarchie istius denominant̄ per comparationē ad deū. quia seraphin dicūtur ardentes ꝛ vniti deo per amorē. Cherubin vero quasi lucētes inquantū supereminēter diuina secreta cognoscunt. Throni vero inquantū in eis deus sua iudicia exercet. De istis tribus ordinibus nullā facit hic apostol⁹ mentionē. Ad mediā hierarchiā pertinet rerū administratio per cōparationē ad causas vniuersales. vnde denominant̄ ordines hierarchie illius nominibus ad potestatem pertinētibus cū cause vniuersales sint virtute ꝛ potestate in inferiozib⁹ ꝛ particularib⁹. Ad potestates autem que habēt vniuersale regimen tria pertinent. ℔primo q̄ sit aliquis per imperiū dirigens. Secundo q̄ sint aliqui qui impedimēta executiōis repellant. Tercio q̄ sint aliqui qui ordinent qualiter alij imperiū exequant̄. ℔rozū autem primū pertinet ad dominatiōes que vt dicit dyonisius sunt libere ab omni subiectiōe nec ad exteriora mittunt̄. sed eis qui mittunt̄ imperāt. Secūduꝝ vero pertinet ad virtutes que prebent facilitatē ad imperium implendū. Terciū vero pertinet ad potestates imperiū exequentes. Ad infimā autē hierarchiā pertinet administratio rerū in comparatōe ad speciales effectus. vnde nominib⁹ ad eos pertinētibus nuncupant̄. Unde angeli dicunt̄ illi qui exequūtur ea que pertinēt ad salutez singulorꝝ. Archangeli vero qui exequūtur ea que pertinent ad salutem ꝛ vtilitatem magnoꝝ. ℔rincipatus vero dicunt̄ illi qui ꝓsunt singulis prouincijs. ¶ His ergo expositis xp̄us super omnes est. De his vero quattuor apostolus specialē mentionē facit. Cuius ratio est: q̄ hoꝝ quattuoꝝ ordinū nomina a dignitate imponunt̄. et quia agit de dignitate xpi. ideo hic specialiter eos nomīnat vt ostendat xp̄m omnē dignitatē creatam excedere.

¶ Consequēter cum dicit. Et omne nomen qđ nominatur ꝛc. ostendit xp̃m exaltatū esse cōmuniter supra omnē creaturā spiritualē. dixerat enim supra xp̃m esse exaltatū super omnes creaturas spirituales que a potestate denominanť. Sed quia preter illos angelorū ordines in sacra scriptura quidā alij ordines celestiū spirituū inueniūtur. scz seraphin. Esaie. 6. ꝛ cherubin. Ezech. 10. ꝛ. 11. ꝛ 41. ꝛ thzoni. in p̃s. Et de istis nō fecerat mentionē. ideo ostendit xp̃m ꝼm qđ homo supra omnes huiusmōi ordines esse exaltatū. ꝓpter quod subiūgit dicens. Et super omne nomen ꝛc. id est nō solū super principatus sed sup omne nominabile. ¶ Sciendū est eñ qđ nomen imponitur ad cognoscendū rem. vnde ꝛ significat rei substantiā cū significatū nominis sit diffinitiua ratio rei. Cum ergo dicit. Et oē nomen qđ nōiať dat intelligere qđ exaltať est supra omnē substantiaz de qua potest haberi noticia ꝛ nomine cōprehendi. Qđ dico vt excludať substantia diuinitatis que incōprehensibilis est. Unde glo. dicit. Supra omne nomē. i. nomiabile. Et ne intelligať qđ sit supra nomen dei. ideo subdit. Quod nominať. Maz maiestas diuina nullo noīe cōcludi vel nomiari potest. Addit aūt non solū in hoc seculo sed etiā in futuro. qz multa fiūt in hoc seculo que noticia cōprehendimus ꝛ nominamus. quedā tamen sunt in futuro seculo que hic comprehendi nō possunt: nec etiā nominari: quia vt dicit. 1ª cozinth. 13°. Exparte cognoscim9 ꝛ exparte ꝓphetam9. Nominanť tamē hec a beatis que sunt in futuro seculo. Huiusmodi autē sunt de quibus dicit apls. 2ª. cozinth. 12. qđ audiuit audiuit archana verba que nō licet homini loqui. Et tamen super hec omnia exaltatus est xp̃us. Phil'. 2. Dedit illi nomen qđ est super omne nomen.

Lectio octaua.

Et omnia subiecit sub pedibus ei9: ꝛ ipm dedit caput supra omnez ecclesiam qui est corpus ipius ꝛ plenitudo eius qui oīa in omnibus adimpleť.

Supra egit aplus de exaltatione xp̃i et quantū ad eius transitū de morte ad vitā in illa particula. Suscitās illū ꝛc. ꝛ de eius exaltatiōe ad gloziā altissimā. in illa particula. Et cōstituens ad dexterā ꝛc. hic agit de eius exaltatiōe quantū ad potestatē maximā. Circa quod duo facit. qz primo agit de xp̃i potestate respectu totius creature. Scōo de eius potestate respectu ecclesie. ibi. Et ipm dedit ꝛc. Dicit ergo qđ respectu totius creature habet vniuersalē potestatē quia omnia subiecit. scz deus pater sub pedibus eius. ¶ Ubi sciendū est qđ hoc quod dicit. Sub pedibus. potest accipi dupliciter. Uno modo vt sit locutio figurativa et similitudinaria. vt scz per hoc deť intelligi qđ omnis creatura totaliter est subiecta potestati xp̃i. Illud eñ est a nobis omnino subiectū quod pedibus cōculcamus. Et de ista potestate dicit Math. vlti. Data est mihi oīs potestas in celo ꝛ in terra. Heb. 2. In eo eñ qđ ei omnia subiciunť nihil dimisit nō subiectū ei Alio modo vt sit locutio methaphozica. Maz per pedes intelligiť infima pars cozporis. per caput vero suprema Licet autē in xp̃o diuinitas ꝛ humanitas nō habeāt rationē partis. tamen diuinitas que est suprem̄ū in xp̃o intelligiť per caput. 1ª. cozinth. 11. Caput vero xp̃i deus. humanitas vero que infima est intelligiť per pedes p̃s. Adozabim9 in loco vbi steterūt pedes eius Est ergo sensus qđ oīa creata nō solū subiecit pater xp̃o inquantū est deus cui ab eterno oīa sunt subiecta sed etiā humanitati eius. Aduertendū est autē hic qđ xp̃o subiciunť aliqua dupliciter. quia quedā voluntarie ꝛ quedā inuolūtarie. Hoc autē origenes nō intelligens sumpsit ex hoc verbo apostoli occasionē erroris dicēs. qđ omnia que subiciūtur xp̃o participāt salutē quia ipe est vera salus. Et ideo dixit qđ oēs demones ꝛ dānati aliquādo saluabunť vt subiciank sub pedibus xp̃i. hoc autē est cōtra sententiā dñi. Math. 25°. Discedite a me maledicti in ignē eternū qui paratus est diabolo ꝛ angelis eius. ꝛ cōcludit in fine capituli. Ibūt hi in suppliciū eternū. Dicendū est ergo qđ omnia subiecit sub pedibus eius. sed quedā voluntarie tanq̄ saluatori: puta iustos qui in vita presenti implent voluntatē dei. ꝛ isti subiciunť ei vt impleat eoz desideriū ꝛ voluntatē expectantes illud qđ dicit de bonis ꝓuer. 10. Desideriū suū iustis dabit. Quedā vero subiciunť ei inuite tanq̄ iudici vt xp̃s de his suā voluntatē faciat. Et isti sunt mali de quibus potest intelligi illud Luce. 19. Uerūtamen inimicos meos illos qui noluerūt me regnare super se. adducite huc ꝛ interficite cozā me. ¶ Deinde cū dicit Et ipm dedit caput ꝛc. agit de potestate xp̃i respectu ecclesie. Circa qđ tria facit. qz primo ponit habitudinē xp̃i ad ecclesiā. Secūdo habitudinē ecclesie ad xp̃m. Tercio exponit illaz habitudinē. Quantū ad primū dicit. Et ipm dedit deus pater caput super omnē ecclesiā scz tam militantē que est hominū in presenti viuentiū qđ triumphantē que est ex hominibus ꝛ angelis in patria. xp̃us enim ꝼm quasdā cōmunes rationes caput est etiā angelorū. Col'. 2. Qui est caput omnis principatus ꝛ potestatis. sed ꝼm speciales rationes est xp̃us caput hominū spiritualiter. Nam caput triplicem habitudinē habet ad mēbra. Primo quidē quo ad preeminentiā in situ. Secūdo quo ad diffusionē virtutū quia ab eo omnes sensus deriuank in mēbra. Item quo ad ꝼormitatē in natura. Sic ergo quantū ad preeminentiā ꝛ quantū ad diffusionē xp̃us est caput angelorū. Nā xp̃us preest angelis etiā ꝼm humanitatē. Heb. 1. Tanto melioz angelis effectus quāto pre illis differētius nomen hereditauit. Item xp̃s etiā ꝼm qđ homo angelos illūinat ꝛ in eis influit vt dyonisius ꝓbat ex verbis Esaie 63. scz. Quis est iste qui venit de edō ꝛc. dicēs hec verba esse suprem̄orū angelorū. Quod autē sequiť. Ego qui loquor iusticiā. dicit esse verba xp̃i eis immediate respondentis. Ex quo dať intelligi qđ non soluz inferiozes sed etiā superiozes angelos xp̃us illuminat. Quantū autez ad nature conformitatē xp̃s non est caput angelorū quia nō angelos apprehendit sed semen abrae. vt dicit Heb. 1°. Sed est caput hominū tantū. Canti. 4°. Vulnerasti coz meū sozor mea. scz per naturā ꝛ sponsa per gratiam. Quantū ad habitudinē ecclesie ad xp̃um dicit. Que est cozpus eius. scz inquantū est ei subiecta et recipit ab eo influentiā ꝛ habet naturā conformē cū xp̃o. 1ª. cozint. 12 Sicut eñ cozpus vnuz est ꝛ habet multa mēbra: omnia autē membra cozporis cū sint multa vnuz cozpus sunt: ita ꝛ xp̃us. vt eñ in vno spiritu omnes nos vnū cozpus baptizati sumus. ¶ Exponit autē quod dixit que est cozpus ipius subdens. Et plenitudo eius ꝛc. Quereti eñ cur in cozpore naturali sint tot mēbra. scz manus pedes os ꝛ huiusmodi. respondeť hoc esse ideo vt deseruiāt diuersis operatiōibus anime. quarū ipa potest esse causa ꝛ principiū et que sunt virtute in ipa. Nam cozpus est factū ꝓpter animā ꝛ non ecōuerso. Unde ꝼm hoc cozpus naturale est quedā plenitudo anime. nisi eñ essent mēbra cū cozpore cōpleta nō posset anima suas operas plene exercere. Similiter itaq̄ est hoc de xp̃o ꝛ de ecclesia. Et quia ecclesia est instituta ꝓpter xp̃m dicit qđ ecclesia est plenitudo eius scilicz xp̃i. id est vt omnia que virtute sunt in xp̃o quasi quoddāmodo membris ipsius ecclesie impleank duz scz oēs sensus spirituales ꝛ dona ꝛ quicquid potest esse in ecclesia que oīa superabundāter sunt

in christo ab ipso deriuentur in membra ecclesie ⁊ perficiãtur in eis. Unde subdit. Qui ota in omnibus adimpleatur scilicet dum hunc quidē qui est membrū ecclesie facit sapientē ſm perfectã sapientiã que est in ipso. illū vero iustū ſm perfectã iusticiam ⁊ sic de alijs.

Capitulū secundū.

ET vos cū essetis mortui delictis et peccatis vestris in quibus aliquando ambulastis scōm seculū mundi huius: scōm principē potestatis aeris huius: spiritus qui nunc operatur in filios diffidentie: in quib⁹ ⁊ nos aliquando conuersati sumus in desideriis carnis nostre faciētes voluntatē carnis ⁊ cogitationū: ⁊ eram⁹ natura filij ire sicut ⁊ ceteri. Supra enumerauit apostolus beneficia humano generi per christū cōmuniter exhibita: hic apostolus cōmemorat eadē per comparationē ad eoꝝ statū preteritū. Status autē eoꝝ preteritus dupliciter ꝓsiderari potest. Primo quidē quantū ad statum culpe. Secundo quantū ad statū gentilitatis eoꝝ. Apostolus ergo duo facit. quia p̄mo cōmemorat beneficia quātū ad primū statū eis exhibita. Secundo cōmemorat ea per comparationē ad statum secūdū ibi. Propter quod memores estote ꝛc. Prima itez in duas. quia primo recitat apostolus statū culpe ipsoꝝ. Secundo beneficiuz gratie iustificationis ibi. Deus autē qui diues est ꝛc. Prima itez in duas. qz p̄mo cōmemorat statū culpe quantū ad gentiles. Secūdo quantū ad iudeos ibi. In quibus ⁊ nos omnes ꝛc. Prima itez in duas. quia primo premittit beneficij generalitatē. Secundo subdit huius necessitatē ibi. Cum essetis mortui ꝛc. Dicit ergo. Dico q deus magnifice operatur in fidelibus ſm operationē potentie virtutis eius quā operatus est in christo: ⁊ hoc q suscitauit illū a mortuis. scōm hanc ergo operationē ad huius operationis exemplū conuiuificauit nos vite scilicet gratie de morte peccati. Osee. 6. Uiuificauit nos post duos dies in die tertia suscitabit nos ꝛc. Col. 3. Si consurrexistis cū christo que sursum sunt ꝛc. Necessitatē vero huius beneficij ostendit cum dicit: Cum essetis mortui ꝛc. Ubi optime describit eoꝝ culpam. Primo quantū ad multitudinem quia cū essetis mortui scilicet morte spirituali que pessima est. pſ. Mors peccatoꝝ pessima. Peccatū em̄ mors dicitur. quia per ipsum homo a deo qui est vita separat. Johan. 14. Ego sum via veritas ⁊ vita. Mortui in q̄ in delictis ⁊ peccatis vestris. Ecce multitudo. In delictis quidem quantū ad obmissa. pſ. Delicta quis intelliget ꝛc. Et peccatis quantū ad cōmissa in quibus aliquando ambulastis. Quod ideo dicit vt multitudinē peccatoꝝ eraggeret. Nam aliqui si ad horā mortui sunt in peccatis ⁊ in delictis. cessant tamē aliquando ⁊ peccare desistunt. sed isti de malo in peius pcedentes ⁊ ambulantes proficiebant. Simile habet Phil. 3. Multi em̄ ambulāt quos sepe dicebā vobis: nunc autē ⁊ flens dico. Jer. 2. Ambulauerunt post vanitatē suā ⁊ vani facti sunt. Secundo quantū ad causam que ponit duplex. Una ex pte huius mundi qui alliciebant a rebus mundi. ⁊ quantuz ad hoc dicit. Scōm seculū mundi huius id est ſm seculare vitā rerū mundanaꝝ que vos alliciunt. 1. Johan. 2 Si q̄s diligit mundū non est charitas patris in eo. Propter quod premittit. Nolite diligere mundū. Alia causa est ex parte demonū quibus seruiebant: de quib⁹ dicitur Sap. 14. Inuandoꝝ idoloꝝ cultura omnis mali causa est ⁊ initiū. Et quantū ad hoc dicit. Et scōm principē potestatis. Quā quidē causam describit triplicit. Primo quidē quātum ad potestatē dicens: Scōm principē potestatis. id est potestatē exercentē. non q̄ habeat eaz naturaliter: cum nec domin⁹ nec creator sit ex natura sed inquantū dominat hominibus qui se ei peccādo subijciunt. Johan. 12. Nunc princeps huius mundi ejicietur foras. Et. 14. Uenit princeps huius mūdi ⁊ in me nō habet quicq̄. Secundo quātum ad habitationē. quia aerꝫ huius id est qui habet potestatē in hoc aere caliginoso. Ubi sciendum est q̄ de istis demonibus duplex ē opinio apud doctores. Quidā em̄ dixerunt demones q̄ ceciderunt non fuisse de supremis ordinibus. sed de inferioribus qui presunt corporibus inferioribus. Constat autem totā creaturā corporalē administrari a deo ministerio angelorū. Et hec est opinio Johannis damasceni scilicet q̄ primus eoꝝ qui ceciderunt preerat ordini terrestrium quod forte sumptū est ex dicto platonis qui ponebat quasdā substantias celestes seu mundanas. Et scōm hoc exponentur hec q̄ dicit aeris hui⁹. id ē ad hoc creati vt presiderent aeri huic. Alij vero volunt ⁊ melius q̄ fuerint de supremis ordinibus ita q̄ hoc quod dicē aeris hui⁹ sit ad ostendendū ipsum aerē esse habitationem ipsoꝝ in penā eoꝝ. Unde iudas in sua canōica dicit. angelos vero qui non seruauerunt suū principatū sed dereliquerunt suū domiciliū in iudiciū dei magni vinculis eternis sub caligine reseruauit. Ratio autē quare nō statim post eoꝝ casum retrusi sunt in infernuz sed dimittunt in aere. est quia deus noluit q̄ ipsis peccantibus eoꝝ creatio totaliter frustraretur. ⁊ ideo dedit eos hominib⁹ in exercitiū quo bonis preparent coronā: malis autē eternaz mortē. ⁊ quia vsq̄ ad diē iudicij est nobis tempus belli ⁊ merendi. ideo vsq̄ tunc in aere permanebunt. post diem vero iudicij retrudentur in infernū. Aduertendus etiā q̄ vna littera habet spiritus: ⁊ sic est gtī casus ⁊ ponitur singulare pro plurali. Quasi dicat spirituuz. Alia littera habet spiritū ⁊ tunc est accusatiui casus. vt dicat ſm principē spiritū id est qui princeps ē spirit⁹. Tertio q̄tum ad operationē ibi cum dicit. Qui nunc operat in filios diffidentie id est in illos qui a se repellūt fructuz passionis christi qui erant filij diffidentie Uel q̄ de eternis non habent fidem nec spem salutis per xp̄m. Et in talibus princeps potestatis aeris huius libere operat ⁊ dicens eos quo vult. de quibus infra. 4. dicitur. Qui desperantes semetipsos tradiderunt ipudicitie in operationem īmundicie. Uel diffidentie id est de quibus eis ē dicendū id est qui ex malicia peccant. in quib⁹ princeps huius mundi etiā operat ad nutū. De his em̄ q̄ ex ignorantia ⁊ infirmitate peccant nō est diffidenduz nec in eis princeps iste operat ad nutū. Sed contra. de nemine est desperandū q̄diu viuit. Respondeo dicēdū est q̄ de aliquo potest esse duplex spes. Una ex parte hominis. alia ex pte diuine gratie. Et sic de aliquo potest desperari ex pte sua: de quo tamē desperādū nō est ex pte dei. sic desperandū erat de lazaro iacente in sepulchro q̄ resurgeret ex pte sua: de quo tū desperandū nō erat ex pte dei a quo resuscitatus est. De illis g̃ q̄ ex malicia sunt multuz in peccatis dimersi si attendatur eoꝝ virt⁹ desperari pōt pſ. Infixus sum in limo pfundi ⁊ nō est substantia. Mō tamē si attendat virtus diuina. De istis autē filijs diffidentie dicit infra. 5. Nemo vos seducat inanibus verb. Propter hoc em̄ venit ira dei in filios diffidētie. Deinde cū dicit In q̄bus ⁊ nos omnes ꝛc. Cōmemorat apostolus statū culpe q̄tum ad iudeos: ostendens eos oēs in peccato fuisse ſm illud Ro. 3. Causati sumus iudeos ⁊ grecos omnes sub peccato esse. Attendenda est tamē

differentia circa hoc. quia apostolus agens de culpa gētilū assignauit duas causas culpe fuisse. Unaz scilicet ex parte mūdi. aliā ex parte demonuz quos colebāt. Quia ergo iudei erant similes gentilibus in statu culpe ꝙtum ad primā causam. nō autē ꝙtū ad scōam. ideo aplus non facit mentionez de culpa eoꝝ nisi ꝙtum ad causam que est ex parte mundi. Circa qō tria facit. Primo cōmemorat eoꝝ culpam ꝙtum ad peccatū cordis. Secūdo ꝙtuz ad peccatū operis. Tertio ꝙtum ad peccatum originis. Peccatum vero cordis insinuat per desideria carnis. et ꝙtum ad hoc dicit. In quibus scilicet peccatis ꝛ delictis nos omnes scilicet iudei aliquando conuersati sum⁹ agētes vitam nostrā in desiderijs carnis nostre id est carnalibus. Tit. 3. Eramus em̄ aliquando ꝛ nos insipientes ꝛ increduli: errantes ꝛ seruientes desiderijs ꝛ voluptatibus varijs ꝛc. Ro. 13. Carnis curā ne feceritis in desideriis. Peccatū vero operis insinuat cū dicit. Facientes voluntates ꝛc. Peccatū em̄ operis nihil aliud est ꝙ expressio interioris concupiscentie. Est autē quedam concupiscentia carnis: sicut sunt concupiscentie naturales. puta cibi per quā conseruat̄ individuū: ꝛ venereoꝝ ꝙ quā conseruatur species. ꝛ ꝙtum ad hoc dicit. Facientes voluntates carnis. id est ea in quibus caro delectat̄. Rom. 8. Qui autē in carne sunt deo placere non possunt. Quedam vero est concupiscentia cognitionis eoꝝ scilicz que non veniūt ex desideriis carnis sed ex ipso appetitu anime vt honoris ambitio ꝛ proprie excellentie ꝛ huiusmodi. Et quantū ad hoc dicit. Et cogitationū. id est exequētes illas concupiscentias que causantur ex instinctu cogitationū nostraꝝ. Peccatū vero originis insinuat dicēs: Et eramus natura filij ire. Quod quidē peccatū ex primo parente nō solum in gentiles: sed etiā in iudeos trāsfunditur. Ro. 5. Sicut per vnū hominē in hunc mundū peccatū intrauit ꝛ per peccatū mors. ita ꝛ in omnes homines mors pertransiuit in quo omnes peccauerunt Et sic homines per baptismū mundantur a peccato originali solum ꝙtuz ad personas ꝓprias vnde generant filios baptizandos ita circūcisio mundabat ab originali personas solū sed generabant adhuc circūcidendos. Et hoc ē quod dicit. Eram⁹ natura id est per originē nature. Nō quidē nature vt natura est. quia sic bona est ꝛ a deo: sed nature vt vitiata est filij ire id est vindicte pene ꝛ gehenne. ꝛ hoc sicut ceteri id est gentiles.

Lectio secunda.

Deus aūt qui dives est in misericordia ꝓpt̄ nimiā charitatez suā qua dilexit nos: ꝛ cum essemus mortui peccatis: conuiuificauit nos in christo cui⁹ gratia estis saluati ꝛ conresuscitauit ꝛ consedere fecit in celestib⁹ in christo iesu: vt ostēderet in seculis superuenientibus abundātes diuitias gratie sue in bōitate super nos in christo iesu.

Post ꝙ exaggerauit apostol⁹ statū culpe inficientis: hic comendat beneficiū gratie iustificantis. Circa quaz duo facit. Primo ipsum beneficiū pōit. Secundo seipsuz exponit ibi. Gratia em̄ estis ꝛc. Beneficiū autē illud describit quātum ad tres causas. Primo quantū ad causaz efficientē. Secundo quātum ad causam formalez. Tertio ꝙtum ad causam finalē. Efficiens autē causa beneficij diuini iustificantis est charitas dei. Et quātum ad hoc dicē Deus autē qui dives est in misericordia ꝓpter nimiam charitatē. Dicit autē ꝓpter nimiā charitatē. quia dilectionis diuine possumus considerare quadruplicē bonitatē ꝛ efficientiā. Primo quia nos in esse ꝓduxit. Sap. 11. Diligis em̄ omnia que sunt ꝛ nihil odisti eoꝝ que fecisti ꝛc. Secundo quia ad ymaginē suā nos fecit ꝛ capaces beatitudinis sue. Deut. 33. Cuz eo sanctoꝝ milia in dextera illius ignea lex dilexit populos omnes sancti in manu illius sunt. Tertio quia homines per peccatū corruptos reparauit. Jere. 31. In charitate perpetua dilexi te ideo ꝛc. Quarto quia ꝓ salute nostra filium ꝓprium dedit. Johan. 3. Sic deus dilexit mundū vt filium suuz vnigenitū daret. Unde gregorius. O inestimabilis dilectio charitatis vt seruū redimeres filiū tradidisti. Dicit autē qui dives ē in misericordia. quia cū amoz hominis causatur ex bonitate eius qui diligitur: tūc homo ille diligit ex iustitia in ꝙtum iustum est ꝙ talē amet. Quādo vero amoz causat bonitatē in dilecto. tunc est amoz ꝓcedens ex misericordia. Amoz autē quo de⁹ amat nos causat in nobis bonitatē. ꝛ ideo misericordia ponit hic quasi radix amoris diuini Esa. 63. Largitus est in eis ꝛm in multitudine misericordiaꝝ suarum Ibidem. Multitudo viscerꝝ tuoꝝ ꝛ miserationū tuarum super me. Dicit autē de⁹ dives in misericordia. qz habet eam infinitā ꝛ indeficientē: quod non habz homo In tribus em̄ homo miseretur cū termino ꝛ limitatione Primo quidem largiendo beneficia tēporalia. ꝛ hec misericordia est finita non excedens limites ꝓprie facultatis. Tob. 4. Quō potueris ita esto misericors. Sed deus dives est etiā in omnibus qui inuocant illū vt dicitur Ro. 10. Secundo est finita misericordia hominis. qz nō remittit nisi offensaz ꝓpriā: ꝛ in hoc etiā modus esse debet vt scilicet non sic passim remittat vt ille cui remittit efficiat ꝓcatioꝝ ꝓnioꝝ ꝛ facilioꝝ ad iterꝝ offendendum. Eccs. 8. Eteñ quia nō ꝓfertur cito contra malos sentētia absqꝝ timore vllo filij hominum ꝓpetrant mala. Deo aūt nihil nocere potest. ꝛ ideo potest omnē offensam remittere. Job. 35. Si peccaueris quid ei nocebis? Et parum post. Uerumtamen si iuste egeris quid donabis ei? Tertio homo miseretur penā remittendo ꝛ in hoc etiā ē modus seruandus scilicet vt non facias cōtra legis superioris iusticiā. Deus autē penā omniū remittere potest cuz non astringatur aliqua superiori lege. Job. 34. Quem constituit alium super terrā ꝛ quē posuit super orbē quē fabricatus est? Sic ergo misericordia dei est infinita. qa non coartatur angustijs diuitiaꝝ: neqꝝ timore mocumenti restringitur: ꝛ neqꝝ lege superioris. ¶ Causa vero exemplaris beneficij est. quia in christo collata est. Et ꝙtū ad hoc dicit. Cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos xp̄o ꝛc. Ubi tangit triplex beneficiū. scilicet iustificationis resurrectionis a mortuis: ꝛ ascensionis in celū per que tria christo assimilantur. Dicit ergo quātum ad primū vt legatur littera suspensiue. Deus autem qui dives est ꝛc. Cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos xp̄o. id est simul viuere facit cum xp̄o. Osee. 6. Uiuificabit nos post duos dies ꝛc. Conuiuificauit in ꝙ hic scilicet per vitā iusticie. p̄s. Qui posuit animā meaz ad vitā. ꝛ hoc in xp̄o id est per gratiaz xp̄i. cuius scilicet xp̄i gratia estis saluati. Ro. 8. Spe enim salui facti sumus. Quantū vero ad scōm dicit: Et conresuscitauit nos cuz xp̄o ꝙtum ad animā in re ꝛ spe ꝙtum ad corpus. Ro. 8. Qui suscitauit ipm̄ a mortuis viuificabit ꝛ mortalia corpora nostra ꝛc. ¶ Quantū vero ad tertiū dicit. Et consedere fecit in celestibus in christo iesu scilicet nunc ꝓ spez ꝛ tandez in futuro in re. quia vt dicitur Johan. 12. Ubi ego sum illic ꝛ minister meus erit ꝛc. Itē Apoc. 3. Qui vicerit dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut ꝛ ego

vici ⁊ sedi cū patre meo in throno eius. Utiq; autē in his apostolus p̄terito p futuro enuncians tanq̄ iam factum quod futurū est pro certitudine spei. Sic ergo conuiuificauit quantū ad animā tandē resuscitabit quātum ad corpus. consedere fecit quantū ad vtrūq;. ¶ Cōsequenter cuz dicit. Ut ostenderet ⁊c. Ostendit causam finalez collati beneficij. quod quidē potest duplicit legi. quia secula superuenientia vel possunt accipi in vita ista vel in vita futura. Si em̄ accipiant in vita ista tunc seculū est quedaz mensura temporis ⁊ periodus vnius generatiōis vt dicatur sic. Dico q̄ nos qui sumus primitie dormientium conuiuificauit in xp̄o ⁊ hoc vt ostenderet in seculis superuenientibus id est in his qui futuri sunt post nos abūdātes diuitias gratie sue. ⁊ hoc non meritis nostris: sed bonitate sua que est scilicet sup nos in christo iesu id est per xp̄m iesum. 1. Thi. 1. Jesus xp̄s venit in hunc mundum peccatores saluos facere: quoz primus ego sum: ⁊ ideo misericordiā consecutus sum: vt in me ostenderet xp̄s omnem patientiā ad informationē illoz qui crediturī sunt illi in vitam eternā. Sic ergo deus largitus est sanctis p̄mitiuis abundantia dona gratie vt posteri facilius conuertantur ad xp̄m. Uel potest aliter accipi seculū scilicet in alia vita de quibus dicitur Ecc̄. 24. Et vsq; ad futurum seculum non desinam. Sed licet ibi sit vnū seculuz quia ibi est eternitas. dicit tamē in seculis superuenientibus p̄pter multitudinē sanctoz participantiū eternitatem. vt dicantur ibi tot secula quot sunt eternitates participate. De his seculis dicitur in p̄s. Regnum tuum regnum omniū seculoz. Dicit ergo s̄m hunc sensum. dico q̄ viuificauit nos in spe scilicet per christum vel in gratia: vt ostenderet in seculis superueniētib9 id est in alia vita cōpleret abundantes diuitias gratie sue. id est abūdantē gratiā quā etiā in hoc mundo duz multa dimittit peccata ⁊ maxima dona concedit. dicit Que quidē superabundat in vita alia. quia ibi indeficienter habeb̄. Joh. 10. Ego veni vt vitā scilicet gratie habeant in hoc mundo ⁊ abundanti9 habeāt scilicet glorie in patria. Et hoc in bonitate sua. p̄s. Quam bonus israel deus. Treñ. 3. Bonus est dominus sperantibus in eū: anime querenti illum. Et hoc supra nos. id est supra nostrum desideriuz supra nostrū intellectū: ⁊ supra capacitatē nostram Esa. 64. Oculus non vidit deus absq; te que preparasti expectantib9 te. Et hoc in christo iesu id est per xp̄m iesum quia sicut gratia nobis confertur per christum: ita ⁊ gloria que est gratia consumata. p̄s. Gratiā ⁊ gloriaz dabit dominus. Per ip̄m em̄ beatificamur q̄ quē iustificamur Dicit autē. Ut ostenderet. quia thezaurus gratie in nobis est occultus: quia habemus ipsum in vasis fictilib9 vt dicit̄. 2. coz. 4. ⁊ 1. Johā. 3. Uidete qualē charitatē dedit nobis pater vt filij dei nominemur ⁊ sim9. Et parum post. Nunc filij dei sumus ⁊ nondum apparuit ⁊c. Sed ille thezaurus occult9 quia nondū apparuit: in seculis superuenientibus ostendet̄. quia in patria oīa erūt nobis aperta: que ad manifestam sanctoz gloriam pertinent. Ro. 8. Non sunt condigne passiones huius tēporis ad futuram gl̄iam que reuelabit̄ in nobis.

Lectio tertia.

GRatia em̄ estis saluati per fidem et hoc non ex vobis. Dei em̄ donū est non ex operibus: vt ne quis glorietur. Ipsius em̄ sumus factura creati in christo iesu in operibus bonis: que preparauit deus vt in illis ambulemus.

Supra cōmemorans apostolus beneficiū dei quo liberati sumus a peccato interposuerat q̄ gratia xp̄i eram9 saluati. nunc autē illud probare intendit. Circa quod duo facit. Primo em̄ ꝓponit intentionē suam. Secūdo manifestat ꝓpositum ibi. Et hoc non ex nobis ⁊c. Dicit ergo primo Bene dixi cuius gratia estis saluati. Et certe adhuc dico secure. Enim p̄ quia estis saluati gratia. 1. coz. 15. Gratia dei sum id quod sum. Ro. 3. Justificati per gratiā ipsius. Idem em̄ est saluari ⁊ iustificari. Sal9 enim importat liberationē a periculis. Unde perfecta salus hominis erit in vita eterna quando ab omnibus periculis imunis erit. sic nauis dicitur esse saluata quādo venit ad portū. Esa. 60. Occupabit sal9 muros tuos ⁊ portas tuas laudatio. Huius autē salutis spem suscipiūt homines dum in presenti iustificantur a peccato. ⁊ s̄m hoc dicuntur saluati esse s̄m illud Ro. 8. Spe em̄ saluati sumus. Hec autē saluatio gratie est per fidem xp̄i Concurrit em̄ ad iustificationē impij simul cū infusiōe gratie motus fidei in deuz in adultis. Luc̄. 8. Uade in pace fides tua te saluum fecit. Ro. 6. Justificati em̄ ex fide pacem habeamus. ¶ Deinde cū dicit. Et non ex nobis ⁊c. Manifestat quod dixerat. ⁊ primo p̄tū ad fidem que est fundamentū totius spiritualis edificij. Secundo quātuz ad gratiam ibi. Ipsius em̄ sumus factura ⁊c. Circa p̄mum excludit duos errores. quorum primus est quia dixerat q̄ per fidem sumus saluati. posset quis credere q̄ ipa fides esset a nobis. quia credere in nostro arbitrio constitutum est. Et ideo hoc excludens dicit. Et hoc non ex nobis. Non em̄ sufficit ad credendū libe arbitriū. eo q̄ ea que sunt fidei sunt supra rationē. Ecc̄. 3. Plurima supra sensum hominis ostēsa sunt tibi. 1. coz. 2. Que dei sunt nemo nouit nisi spirit9 dei ⁊c. Et ideo q̄ homo credit hoc non potest ex se habere nisi deus det. scōm illud Sap̄. 9 Sensum autē tuū quis sciet nisi tu dederis sapientiaz et miseris spiritū sanctū tuuz de altissimis. Propt̄ q̄ subdit. Dei em̄ donū est scilicet ipsa fides. Phil. 1. Uobis autē donatū est pro xp̄o nō solū vt in eū credatis: sed etiā pro eo patiamini. ⁊ 1. coz. 12. Alij em̄ datur fides in eodem spiritu. Secundo excludit aliū errorē. Posset em̄ aliquis credere q̄ fides daretur nobis a deo merito operum precedentiū. ⁊ ad hoc excludendum subdit. Nō ex operibus scilicet precedentibus hoc donū meruim9 aliquando q̄ saluati sumus: quoniā hoc est ex gratia vt supra dictū est s̄m illud Ro. 11. Si autē gratia iam non ex operibus. alioquin gratia iam nō est gratia. ¶ Subdit autē rationē quare deus saluat homines per fidez absq; meritis precedentibus. Ut ne quis glorietur in ipso: sed tota gloria in deum referatur. p̄s. Non nobis domine nō nobis ⁊c. 1. coz. 1. Ut non glorietur omnis caro in conspectu eius. ex ipso autē vos estis in xp̄o iesu. ¶ Deinde cū dicit Ipsius em̄ factura sumus ⁊c. Manifestat quod dixerat quantū ad gratiā. Circa quod duo facit. Primo manifestat gratie infusionē. Secundo declarat gratie p̄destinationē ibi. Que preparauit deus ⁊c. Duo autē ad rationē gratie pertinent que etiā ia dicta sunt. quoz p̄muz est. vt id quod est per gratiā non insit homini per seip̄m vel a seipso. sed ex dono dei. Et quātū ad hoc dicit. Ipsius em̄ factura sumus. quia scilicet quicquid boni nos habemus non est ex nobis ipsis sed ex deo faciente. p̄s. Ipe fecit nos ⁊ non ipi nos. Deut. 32. Nonne ipe est pat tuus qui possedit te fecit ⁊ creauit te. Et continuat̄ imediate cū precedenti vt dicat̄. Ne quis glorietur q̄ scilicet ipsius factura sumus. Uel potest continuari cuz eo quod supra dixerat. Gratia em̄ saluati sumus. ¶ Secundo pertinet ad rationē gratie vt non sit ex operibus precedentib9 et hoc exprimitur in hoc q̄ subdit. Creatura. Est em̄ creare aliquid ex nihilo facere. Unde quando aliquis iustifi-

catur sine meritis precedentibus dici potest creatus ḡsi ex nihilo factus. Hec aūt actio scilicet creatio iusticie fit virtute christi spiritūsanctū dantis. Propter quod subdit. In christo iesu id est per christum iesum. Gal. vltio. In xpo eñ iesu neq̄ circūcisio aliquid valet neq̄ prepucium: sed noua creatura. pō. Emitte spiritū tuū ⁊ creabūtur. ¶ Ulterius non solū datur nobis habitus virtutis ⁊ gratie: sed interius per spiritū renouamur ad bñ operandū. Unde subdit. In operib⁹ bonis. quia scilicz ipsa bona opera sunt nobis a deo Esa. 26. Omnia eñ opera nostra operatus es in nobis Et quia quos predestinauit hos ⁊ vocauit scilicet per gratiā vt dicit Ro. 8. ideo subdit de predestinatione dicens: Que scilicet bona opera preparauit deus. Nihil eñ aliud est predestinatio q̄ ꝑparatio beneficioꝝ dei inter que beneficia computant et ipsa bona opera nostra. Dicitur aūt deus nobis ꝑparare inq̄tum disposuit se nobis datuꝝ. pō. Parasti cibum illoꝝ ⁊c. ¶ Sed ne aliquis intelligeret bona opera sic esse nobis preparata a deo: vt nihil ad illa per libeꝝ arbitrium cooperaremur. ideo subdit. Et in illis ambulem⁹ Quasi dicat. Sic nobis ea preparauit vt ea nosipsi nob per liberum arbitrū impleremus. Dei enim adiutores sumus vt dicitur. 1. coꝝ. 3. Propter quod dicebat de seipso aplus. 1. coꝝ. 15. Gratia eius in me vacua non fuit: sed abundantius omnibus laborauī. non ego aūt ſ̄ gratia dei mecū. ¶ Signāter aūt dicit Ambulem⁹. vt designet boni operis profectum ſm illud. Joh. 12. Ambulate dum lucem habetis infra. 5. Et filij lucis ambulate

Lectio quarta.

Propter qō memores estote q̄ aliq̄n vos qui gentes eratis in carne q̄ dicebamini prepuciū ab eo que dicitur circūcisio in carne manifesta: qui eratis illo in tēpore sine xpo alienati a cōuersatione israel ⁊ hospites testamentoꝝ ꝓmissionis spem nō habentes ⁊ sine deo in hoc mūdo. Nunc autem in christo iesu vos qui aliquā eratſ lōge facti estſ ꝑ sāguīe xpi.

Prosecuto beneficio dei gentilibus exhibito q̄tum ad liberationē a peccato: hic recitat aplus beneficiū eis exhibitū in liberatione a statu gētilitatis. Circa quod duo facit. Primo cōmemorat conditionem status preteriti. Secundo recitat beneficia eis exhibita in statu presenti ibi. Nunc aūt in xpo iesu ⁊c. Circa primū duo facit. Primo cōmemorationis status preteriti ponit exhortationē Secundo ipsemet status ꝓteriti declarat conditionē ibi Quia aliquando ⁊c. Dicit ergo. Propter quod vt scilicet aduertere possitſ q̄ omnia sint nobis data ex dei gratia memores estote. Deut. 9. Memento ⁊ ne obliuiscaris quomodo ad iracundiā ꝓuocaueris dominū deū tuū ⁊c. Deut. 16. Memineris diei egressiōis tue de egypto omnibus diebus vite tue. Secundo cū dicit. Quia aliquando. Cōmemorat ꝓteriti status conditionē. ⁊ primo quantū ad mala que habebāt. Secūdo quantū ad bona quibus priuabantur ibi. Qui eratis illo tēpore ⁊c. Circa primū ponit tria mala. Primo gētilitatis crimē quo idolis seruiebant. cum dicit. Quia aliquando vos gentes eratis. 1. coꝝ. 12. Scitis quoniā cū gentes essetis ad simulachra muta ꝓut ducebamini euntes. Quidā vero libri habent. Vos qui gentes eratis. ⁊ tunc pendet constructio vsq̄ ibi. Nunc aūt in xpo iesu ⁊c. ¶ Secundo recitat coꝝ carnalem conuersationē cū dicit. In carne id ē carnaliter viuentes Ro. 8. Qui autē in carne sunt deo placere non possunt. ¶ Tertio recitat contemptus eoꝝ vilipensionē qua a iudeis vilipendebantur. Unde dicit. Qui dicebamini prepuciū id est incircūcisio ab ea scilicz circūcisione que dicitur circūcisio manifesta in carne id ē a iudeis tali circūcisione circumcisis. Et dicit manufacta. ad differentiā circūcisionis spiritualis: de qua dicit Col. 2. In quo circūcisi estis circumcisione non manufacta in expoliatione coꝝporis carnis: sed circūcisione xpi. Et sequitur parum post. Vos cū mortui essetis in delictis ⁊ prepucio carnis vestre conuiuificauit cū illo cōdonans vobis omnia ⁊c. ¶ Deinde cum dicit Qui eratis illo tēpore ⁊c. Cōmemorat bona quibus priuabantur. ⁊ primo participatione sacramentorum. Secundo dei cognitiōe ibi. Et sine deo in hoc mundo. Circa primum ponit tria sacramenta quorum ꝑticipatione priuabantur. Primo christi dignitate. Unde dicit. Qui eratis illo tēpore sine christo. id est sine promissione christi: que facta est iudeis. Jere. 23. Suscitabo dauid germē iustū ⁊c. Zach. 9. Exulta satis filia ſyon: iubila filia hierusalez. ecce rex tuus venit tibi iustus ⁊ saluator. ¶ Secundo tangit sanctitatē sanctoꝝ qua priuabantur quādiu in gētilitate ꝑmanebant cū dicit. Alienati a cōuersatione israel. quia scilicet iudeis cū gentilib⁹ nō erat licitū conuersari. Deut. 7. Non inibis cum eis fedus: non misereberis eoꝝ: neq̄ sociabis cū eis coniugia ⁊c. Job. 4. Non eñ contuntur iudei samaritanis. ¶ Et quantum ad illos qui in iudaismo recipiebantur contēptibiliter cum fiebant ꝓseliti Unde subditur. Et hospites testamentoꝝ. Quasi dicat huiusmodi proseliti quando conuertebātur ad iudeos ⁊ fiebant proseliti. non sicut ciues sed sicut hospites recipiebantur ad ꝓcipiendum testamenta dei. Dicit aūt testamentoꝝ. quia iudeis vetus testamentū erat exhibitū ⁊ nouum erat ꝓmissum. quia vt dicitur Ecc. 44. Testamētum suū confirmauit super caput iacob. Quod potest intelligi de veteri testamento. Promiserat eñ deus dare aliud testamentū Baruch. 2. Statuā illis testamētum altez sempiternū. Hoc autē reddidit illis quoꝝ adoptio est filioꝝ dei ⁊ gloria ⁊ testamentū. vt dicit Ro. 9. ¶ Ponit etiā aliud beneficiū quo priuabant. scilicz spez futuroꝝ bonoꝝ cū dicit. Promissionis spem non habentes. qz vt dz Gal. 3. Abrae dicte sunt ꝓmissiones ⁊ semini eius. ¶ Ulterius ponit summā dānificationē qua damnificabantur. scilicet dei cognitionem ibi. Et sine deo in hoc mundo id est sine cognitione dei. pō. Not⁹ in iudea deus. non autē notus gentibus vt dicit. 1. thes. 4. Nō in passione desiderij sicut ⁊ gentes que ignorant deū qō tamen intelligitur de cognitione que est per fidem. Nec de cognitione naturali dicitur. Ro. 1. Qui cum cognouissent deum: non sicut deum glorificauerunt ⁊c. ¶ Cōsequenter cū dicit: Nunc autē in xpo ⁊c. Cōmemorat beneficia eis exhibita in statu conuersionis per xpm. Circa quod duo facit. quia primo ostendit quomodo facti sunt participes bonoꝝ quibus ante priuabant. Secūdo ostēdit q̄ ad illa bona non sicut hospites: sed sicut ciues recipiuntur ibi. Ergo non estis hospites ⁊c. Prima iterum in duas. quia primo cōmemorat huiusmodi beneficia in generali Secundo in speciali ibi. Ipse eñ est pax nostra ⁊c. Dicit ergo primo. dixi q̄ in illo tēpore eratſ sine xpo alienati a conuersatione israel. Nūc autē id ē postq̄ conuersi estis ad xpm. vos qui estſ in christo. id est qui et adheretis per fidem ⁊ charitatē. 1. Joh. 4. Qui manet in charitate in deo manet: ⁊ deus in eo. Gal. vltio. In xpo enim iesu neq̄ circūcisio aliquid valet: neq̄ prepucium. sed noua creatura. Vos inq̄ qui aliquando eratis lōge. id est elongati a deo. non loco sed merito. pō. Longe a peccatoribus salus, ⁊ a conuersatione sanctoꝝ ⁊ partici

patione testamentoꝝ. vt dictū est. Statim facti estis ꝓpe deo scilicet ⁊ sanctis eius ⁊ testamentis Esa. 6. Filij tui de longe venient ⁊c. Mar. 8. Quidam eñ ex eis scilicet gentilibus de longe venerunt scilicet de regiõe dissimilitudinis ⁊ statu gentilitatis. vos autem modo facti estis ꝓpe. scilicet in sanguine christi id est per sanguinem eius: quo vos christus attraxit. Joh. 12. Ego si exaltatus fuero a terra omnia trahaꝫ ad meipsum Et hoc propter nimiam charitatē: que potissime in morte crucis mãifestatur. Jere. 31. In charitate ꝑpetua dilexi te. ideo attraxi te miserans.

Lectio quinta.

Ipse eñ est pax nostra q̃ fecit vtraq; vnum ⁊ mediū parietez macerie soluens inimicitias in carne sua: legem mandatoꝝ decretis euacuans vt duos condat in semetipso in vno nouo homĩe faciẽs pacẽ vt reconciliet ambos in vno corpore deo per crucẽ interficiens inimicitias in semetipso: ⁊ veniens euangelizauit pacẽ vobis qui longe fuistis ⁊ pacem his q̃ ꝓpe quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem.

Cõmemoratis beneficijs collatis ipsis ephesijs in generali per christum: hic ea cõmemorat in speciali. Circa qõ duo facit. Primo ostendit quomodo appropinquauerũt populo iudaico Secundo qualiẽ ꝓpinquiores facti sunt deo. Secunda ibi Ut reconciliet ambos ⁊c. Prima iterum in tres. quia primo ostẽdit causam approꝑinquationis. Secundo modũ. Tertio finem. Secũda ibi. Et medium parietẽ ⁊c. Tertia ibi. Ut duos ⁊c. Causa autem approꝑinquationis est christus. ꝓpẽ quod dicit: Ipse enim est pax nostra ⁊c. Et est emphatica locutio ad maiorem rei expressionẽ. Quasi dicat. Bene dico q̃ facti estis ꝓpe. sed hoc factum est per christum. quia ipse est pax nostra id est causa pacis nostre. Unde dicebat Joh. 14. Pacem meam do vobis. Hic aũt modus ioquendi fieri consueuit quando totum quod est in effectu dependet ex causa. sicut cum dicimus de deo: q̃ ipse est salus nostra. quia quicquid salutis est in nobis causatur a deo. Quia ergo quicquid pacis est in nobis causatur a christo: ⁊ per consequens quicquid approꝑinquationis. quia homo q̃ pacificatus est cũ alio secure potest ambulare seu approꝑinquare ad ipsum. Ideo dicit q̃ est pax nostra. Nam in eius natiuitate angeli annunciauerunt pacem. Luc. 2. Gloria in altissimis deo: ⁊ in terra pax ⁊c. Ipso etiã christo in corꝑore existente: mundus maximã pacem habuit qualem ante non habuerat. ps. Orietur in diebus eius iustitia ⁊c. Ipse etiam resurgens pacẽ annunciauit Luc. vltimo. dixit eis Pax vobis. Sequitẽ Qui fecit vtraq; vnum. quia scilicet christus vtrumq; populũ: videlicet iudeorum colentium deum vez ⁊ gentiliũ ab huius modi dei cultura alienatoꝝ coniunxit in vnum. Johan. 10. Alias oues habeo q̃ nõ sunt ex hoc ouili ⁊c. vsq; ibi. Et fiet vnũ ouile ⁊ vn⁹ pastor. Ezech. 37. Rex vnus erit omnibus imperans ⁊c. Modus aũt approꝑinquationis ostenditur cũ subdit: Mediũ parietẽ ⁊c. Hic autem modus est per remotionem eius quod diuidebat. Debem⁹ autem ad intellectũ littere ymaginari vnũ magnũ campum ⁊ multos homines ibi congregatos. in quo quidez per medium protendatur ⁊ eleuet vnus paries diuidẽs eos ita q̃ non videatur populus vnus sed duo. Quicũ q̃ ergo remoueret parietem coniungeret illoꝝ hominũ congregationem in turbam vnã ⁊ efficeretur popul⁹ vn⁹ Sic intelligendũ est. qõ hic dicitur. Mundus eñ iste ẽ sicut ager. Matth. 13. Ager est mundus. hic aũt ager. s. mundus plenus est hominibus. Heñ. 8. Crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terrã. In isto aũt agro est paries. quia quidam sunt ex vna parte: quidam ex alia. hic autem paries potest dici lex vetus ꝙm carnales obseruantias in qua iudei concluſi custodiebantur. vt dicit Gal. 3. Sub lege custodiebamur concluſi in eam fidẽ que reuelanda erat. Cañ. 2. Ipse stat post parietẽ nostrũ. quia videlicet christus per veterem legem figurabat. xps aũt hunc parietẽ remouit: ⁊ ita cum nullum remaneret inimicitium factus est populus vnus iudeoꝝ ⁊ gentium. Et hoc est quod dicit. Dico q̃ fecit vtraq; vnum. hoc modo scilicet soluens mediũ parietẽ. Parietem dico macerie non muri. Tunc eñ est paries macerie quando lapides in eo non conglutinantur cemento: nec ad hoc erigitur vt duret imperpetuũ sed vsq; ad tempus prefinitũ. Uel⁹ ergo lex est paries macerie ꝓpter duo. Primo q̃ non conglutinabatur charitate: que est quasi cementũ cõglutinans singulos sibi inuicẽ: ⁊ omnes simul xpo. infra. 4. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Uetus eñ lex: est lex timoris inducens homines per penas ⁊ cõminationes ad obseruantias mandatoꝝ. Et si qui illo tempore legis eam ex charitate obseruabant iam pertinebant ad nouum testamentũ. vt dicit Aug⁹. quod est lex amoris. Ro. 8. Non eñ accepistis spiritũ seruitutis iterum in timore ⁊c. Secundo vetus lex est paries macerie. quia non fuit data vt perpetuo duraret sed vsq; ad tempus prefinitũ Gal. 4. Quanto tempore heres parvulus est nihil differt a seruo cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus ⁊ actoribus est vsq; ad prefinitũ tempus a patre ita ⁊ nos cuꝝ essemus ⁊c. ¶ Sed hic incidit questio. quia dicit parietẽ macerie soluentes. contrarium dicitur. Matth. 5. Non veni soluere legem sed adimplere. Respondeo dicendum est q̃ in veteri lege erant precepta moralia ⁊ cerimonialia. Moralia quidez precepta christus non soluit sed adimpleuit: superaddendo consilia ⁊ exponendo ea que scribe ⁊ pharisei male intelligebant. Unde dicebat Matth. 5. Nisi abundauerit iustitia vestra plus q̃ scribaꝝ ⁊c. Et ꝛex dictuꝫ est ãtiquis Diliges proximum tuum ⁊ odio habebis inimicum tuum. Ego aũt dico vobis. Diligite inimicos vestros ⁊c. Cerimonialia vero precepta soluit quidem quantũ ad eoꝝ substantiam. sed adimpleuit quantũ ad illud quod figurabant adhibens figuratum figure. Est ergo intelligẽdũ quod hic dicit soluens. scilicet quantum ad obseruantiã legis carnalis. Et soluere hoc scilicet parietem macerie est soluere inimicitias que erant inter iudeos ⁊ gentiles quia isti volebant legẽ seruare: illi vero minime. ex quo oriebatur inter eos ira ⁊ inuidia. Sed certe has inimicitias christus soluit in carne sua assumpta. Nam in ei⁹ natiuitate statim pax hominibus annunciata est. Luc. 2. Uel in carne sua scilicet ĩmolata. quia vt dicitur infra. 5 Tradidit semetipsum pro nobis oblationez ⁊ hostiam. In quo quidem sacrificio impleta sunt omnia illa sacrificia ⁊ cessauerunt. Hebre. 10 Una eñ oblatione consummauit in sempiternũ sanctificatos. ¶ Quid aũt sit iste paries insinuat dicens: q̃ est lex mandatoꝝ. Quasi dicat. Soluens parietẽ ⁊ hoc legem mandatoꝝ ⁊c. Dicit aũt lex ver⁹ lex mandatoꝝ. nõ q̃ alie leges mãdaꝛ creãt. Noua eñ lex mãdata habꝫ Joh. 14. Mãdatũ nouum do vob. Sꝫ ꝓpt̃ duo. Prio q̃dẽ ꝓpt̃ magnũ numerũ mandatoꝝ legaliũ intãtũ q̃ ab oĩb⁹ fuari nõ possunt.

Im illud Act. 15. Hoc est onus quod neq nos neq patres nostri portare potuimus Joh. 11. q multiplex sit lex eius ꝛc. Vel dicitur Mandatorum. id est factor. Rom. 3. Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quã legẽ Factor? Non. sed per legem fidei. Unde sicut baptism? Johannis dicitur baptismus aque: quia tantum exteri? mundabat: interius autẽ non sanctificabat. ita ⁊ lex vet? dicitur lex factorum. quia precipiebat tantuꝫ quid facere deberent: sed non conferebat gratiã per quã ad legẽ implendam iuuarentur. Nex vero noua dirigit in agendis precipiendo: ⁊ iuuat adimplendo gratiam conferendo. Euacuans dico sicut imperfectũ euacuatur per perfectũ ⁊ vmbra per veritatem. 1. cor. 13. Cum autẽ venerit qđ perfectum est euacuabitur quod ex parte est. scilicet imperfectio ⁊ vmbra veteris legis. de qua Hebre. 10. Umbram enim habens lex futuror bonorum ꝛc. Et hoc decretis id est preceptis noui testamenti per que excludit lex. Leuit. 26. Comedetis vetustissima vetex. id est precepta legis nature simul cum noua lege preceptis ei? susceptis vetera proiscietis scilicet cerimonialia precepta veteris legis quantũ ad eor substantiã vt dictũ est. ¶ Finem vero appropinquationis ostendit dicens. Ut duos condat in se ꝛc. Qui quidem finis est: vt duo populi efficiãtur vnus populus. Que autẽ vniuntur oportet vniri in aliquo vno. ⁊ quia lex diuidebat nõ poterant in lege vniri. christus autez in lege succedens ⁊ fides eius sicut veritas figure eos in semetipso ꝓdidit. Joh. 17. Ut sint vnum sicut ⁊ nos vnum sum?. Matth. 18. Ubi em̃ sunt duo vel tres congregati in nomĩe meo: ibi ego suz in medio eorum. Et hoc in vno nouo homine faciens pacẽ. id est in semetipso christo qui dicitur nouus homo propter nouum modum sue conceptionis. Jere. 31. Creauit dñs nouum super terrã: femina circũdabit virum. Item propter nouitatem gratie quam cõtulit. Gal. vltio. In xp̃o enim iesu neq circumcisio aliquid valet: neq prepuciũ: sed noua creatura. infra. 4. Renouamini spiritu mẽtis vestre: ⁊ induite nouum hominẽ qui ꝛc. Item propr̃ia mandata que attulit. Joban. 13. Mandatum nouum do vobis: vt diligatis inuicem ꝛc. Et licet ista videat esse intentio apostoli. tamẽ in glosa paries duplicatur. qz ex parte iudeorum ponitur lex quasi obstaculum. ex parte vero gentium est idolatria. ¶ Consequenter cũ dicit: Ut reconciliet ambos ꝛc. Ostendit qualiter deo appropinquauerunt. Circa quod duo facit. Primo mãifestat eorum reconciliationẽ ad deũ. Secundo ponit mãifestationẽ reconciliationis ibi. Et veniens euangelizauit ꝛc. ¶ Sciendum est q dilectio proximi . via ad pacez dei quia vt dicitur. 1. Johan. 4. Qui enim nõ diligit fratrẽ suum quem videt: deum quem non videt quomodo potest diligere? Et Aug. dicit q nullus putet habere pacẽ cum christo si discors fuerit cum christiano. Primo ergo ponit pacem hominũ inuicem factã per christum. ⁊ exinde pacem hominum ad deum: propter quod dicit. Ut reconciliet ambos iam vnitos scilicet in vno corpore ecclesie scilicet in christo. Ro. 12 Mti vnũ corp? sum? in xp̃o. Reconciliet in ip̃o deo per fidem ⁊ charitatem. 2. cor. 5. Deus erat in christo mundum reconcilians sibi. Et hoc fecit per crucem: interficiẽs inimicitias in semetipso. qz iudeorum ⁊ gentilium que erant per legem inimicitias interfecit: implens figuras veteris testamenti. sed inimicitias que erant inter deum ⁊ homines per peccatũ intulit in semetipso. quando per mortẽ crucis deleuit peccatum. Gal. 1. Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris. Hebre. 10. Christus semel oblatus est ad multorũ exhaurienda peccata. Dicit ergo interficiens inimicitias id est peccata in semetipso in ũmolatione corporis sui, Col. 1. Pacificãs p sanguinẽ crucis ei? siue q̃ ter̃ra siue q̃ terris sunt. Ro. 5. Cum inimici essemus reconciliati sumus deo per mortem filij ei?. Item col. 1. In christo cõplacuit omnem plenitudinẽ habitare ⁊ per eum reconciliare omnia in ipso. Quia ergo christus satisfecit sufficienter pro peccatis nostris. consequẽs fuit vt soluto precio fieret reconciliatio. Manifestationẽ vero huius reconciliationis ponit dicens: Et veniens euangelizauit ꝛc. Ponit autẽ primo pacis seu reconciliationis annunciationem. Secundo pacis causam ⁊ rationem ibi. Quoniam per ipsum habemus accessum ꝛc. Est ergo manifesta dei reconciliatio ad hominem per christũ. quia ipse xp̃s non solum reconciliauit nos deo ⁊ interfecit inimicitias sed etiam veniens scilicet in carne euangelizauit id ẽ annunciauit pacem. Vel veniens post resurrectionẽ quando steti in medio discipulor ⁊ dixit eis Pax vobis. Luce vltio. ⁊ Joh. 20. Eia. 61. Ad ãnũciãdũ misit me ꝛc. Et. 52. Quã pulchri pedes supra mõtes annũciãt⁊ ꝓdicãt⁊ pacẽ ãnũciãt⁊ bonũ ꝓdicãtis salutẽ ꝛc. Euãgelizauit in ip̃m non vni populo tantũ sed vobis gentibus qui lõge fuistis. quibus ⁊ si non in persona propria tamẽ per apostolos suos annunciauit pacẽ. Matth. vltimo. Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes ꝛc. Eia. 33. Audite qui longe estis que fecerim ⁊ cognoscite ꝛc. Et pacem his qui prope supple annunciauit. xp̃s in ꝑsona propria. Ro. 15. Dico em̃ christum iesum ministrum fuisse circũcisionis propter veritatem dei ad confirmandas promissiones patrũ. Eia. 54. Ecce accola vẽiet qui nõ erat mecũ aduena quondam ciuis adiũgetur tibi. ¶ Causam autẽ pacis ⁊ formam ostendit dicens: Quoniã per ipsum habemus accessum ambo id est duo populi in vno spiritu. id est vniti vnione spiritussancti. infra. 4. Solliciti seruare vnitatẽ spũs ꝛc. 1. cor. 12. Hec aũt oĩa operat vn? atq idẽ spũs. Sic aũt habem? accessum ad patrẽ p xp̃m q̃niã xp̃s operat p spiritũsanctũ. Ro. 8. Si q̃s aũt spiritũ xp̃i nõ habet ꝫ nõ est eius. ⁊ ideo q̃cq̃d fit p xp̃m ſcz p hoc etiã qđ dicẽ ad patrẽ. intelligẽdũ ẽ q etiã ꝑtinet ad totam trinitatẽ. qz ꝓpr̃ essentie vnitatẽ in patre est filius? ⁊ spiritussanctus. ⁊ in spiritusancto pat ⁊ filius. Jdeo cũ dicit ad patrẽ. specialit ostẽdit q q̃cq̃d filius? hz a p̃re habet. et ab eo etiã se habere recognoscit.

Lectio sexta.

Ergo iam non estis hospites ⁊ aduene: sed estis ciues sanctorum ⁊ domestici dei: superedificati super fundamentum apostolorum ⁊ prophetarum ipso summo ãgulari lapide xp̃o iesu: in quo omnis edificatio constructa crescit in templum sanctum in domino. In quo ⁊ vos coedificamini in tabernaculũ dei in spiritusancto.

Ostenso supra q ad spiritualia bñficia simul admissi sunt gentiles cũ iudeis: hic ondit q in illis bñficijs gentiles nõ sunt minozis dignitat⁊ q̃ sint ipi iudei: ſz eque plenarie ad xp̃i bñficia sunt admissi. Circa qđ duo facẽ. qz ꝓmo ꝓpõit intẽtũ. Secũdo mãifestat ꝓpositũ p exẽplum ibi. Superedificati ꝛc. Circa ꝓmũ duo facit. Primo excludit id qđ erat ĩ statu ꝑterito a statu p̃nti Scõdo ꝓcludit id qđ petit p̃nti statui ibi. Sz estis ciues ꝛc. qz g apls ꝓcludendo inducit hoc qđ dicẽ Ergo iã ꝛc. Cõsiderãdũ ẽ q similitudo seq̃tur ex ꝓmissis. Primo q̃dẽ ex hoc q ambo ꝓiuncti sunt ꝺo reconciliati. Scõdo q ãbo hñt accessum in vno spũ ad p̃rem. Quia ergo simil sunt configurati toti trinitati. patri ad quem habent accessum. filio q quẽ. spiritui

sancto in quo vno accedunt. In nullo ergo deficiūt a spiritualium bonorum participatione. ¶ Ad intellectū autem littere sciendum est q collegium fidelium quādoq; in scripturis vocatur domus. Sm illud p̄me Thymo. 3. Ut scias quomodo in domo dei oporteat te cōuersari q̄ ē dei ecclesia. Quandoq; autem vocatur ciuitas: Sm illud p̄s. Hierusalem que edificatur vt ciuitas. Ciuitas enim habet collegium politicum: domus autem yconomicū: inter que quidem duplex differentia inuenitur: Nam qui sunt de collegio domus cōmunicant sibi in actibus priuatis: qui vero sunt de collegio ciuitatis cōmunicant sibi in actibus publicis. Item qui sunt in collegio domus reguntur ab vno qui vocatur paterfamilias: sed qui sunt in collegio ciuitatis reguntur a rege. Ita enim est paterfamilias in domo sicut rex in regno. Sic igitur collegium fidelium aliquid habet de ciuitate: et aliquid de domo. Sed si consideretur rector collegij pater est. Mat. 6. Pater noster qui es in celis ⁊c. Jere. 3. Patrē vocabis me et post me ingredi non cessabis: et sic collegium ē domus. Si vero ipsos subditos consideres sic ciuitas est quia cōmunicant sibi in actibus preciputis scilicz fidei spei et charitatis. Et hoc modo si fideles considerētur in se est collegium ciuitatis. Si vero rector collegij attendatur ē collegium domus. Et ideo apostolus duo verba ponit hic scilicet hospites et aduene. Hospes enī dicitur quasi extraneus a domo. Eccl. 29. Sita nec̄ hospitandi de domo in domum. Aduena vero est qui extraneus venit ad ciuitatez. Ac si dicat apostolus Olim eratis extranei a collegio fidelium sicut hospites ad domuz et aduene ad ciuitatem. quemadmodū et pseliti ad legez veterem sed nunc non est ita quia iaz non estis hospites ⁊c. Esa. 54. Ecce accola veniet qui non erat mecū aduena quondam ciuis adiungetur tibi. ¶ Consequenter cū dicit. Sed estis ciues sanctorum ⁊c. concludit q̄ō conuenit statui presenti dicens. Sed estis ciues sanctoruz ⁊c. Quasi dicat. Quia collegium fidelium dicitur ciuitas in comparatione ad subditos: et domus in comparatione ad rectorem: collegium ad quod vocati estis est ciuitas sanctorum et domus dei. p̄s. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Unde Augustinus. Duas ciuitates faciunt duo amores. Nam amor dei vsq; ad contemptū sui scilicet hominis amantis facit ciuitatem hierusalem celestem. amor vero sui vsq; ad contemptum dei facit ciuitatem babylonis. Quilibet ergo vel est ciuis sanctoruz si diligit deum vsq; ad contemptum sui. Prouerb. vlti mo. Omnes domestici eius vestiti sunt duplicibus. Si vero diligit se vsq; ad contemptum dei ē ciuis babylonis. ¶ Consequenter cum dicit. Superedificati. ⁊c. manifestat propositum. Consuetum est in scripturis q̄ in figura que methonomia dicitur continēs ponat p̄ ptēto: sicut quandoq; dom⁹ p̄ his q̄ sunt in domo. Secūdū hūc ergo modū loquit̄ ap̄ls de his qui sūt in domo dei. s. de fidelibus: sicut de vna domo et comparat eos edificio. Et circa hoc duo facit. quia primo proponit intentum Secundo ostendit q̄ huius edificij participes facti sunt ipsi ephesij ibi. In quo ⁊ vos coedificami ⁊c. Circa primum duo facit. Primo proponit huius edificij fundamentum. Secundo ipius constructionez seu complemētum ibi. In quo omnis edificatio constructa ⁊c. Fundamentum autem ponit duplex. Unum secundarium et aliud principale. Secundarium quidem fundamentū sunt apostoli et prophete. Et quantum ad hoc dicit eos non esse hospites sed ciues: quia iam pertinent ad edificium spirituale vtpote superedificati supra fundamentum apostolorū et prophetaz id est qui sūt apostoli et prophete. i. sup doctrinā eoz. Uel aliter supra fūdamētū ap̄loz et p̄phetarū. i. supra xp̄m qui ē fundamentū apostoloz et p̄phetarum. Quasi dicat. In eodem fundamento superedificati estis in quo ap̄li et prophete sunt edificati: qui ex iudeis fuerunt. Hee autē expositiones due tantū quo ad verba differunt sed prima conuenientior est: quia si alia conuenientior esset: tunc pro nihilo adiungeret: Ipso summo angulari lapide christo iesu: cum ipse iesus sit summum fundamentum. Secundū ergo primum modū magis consonat: ita tamen q̄ precipuus lapis et summum fundamentum sit christus. Quantum vero ad sententiam nihil differunt qz idem ē dicere christū eē fundamentum et doctrinam apostolorum et prophetaruz. cum christum tantuz non seipos predicauerint. vnde accipere eorum doctrinam est accipere christum crucifixum. p̄me Coz. p̄mo. Nos autem predicamus christum crucifixū. prime P̄et. p̄mo. Quibus reuelatum ē quia non sibi ipsis. ⁊c. Item prime Coz. 2. Nos autem sensum christi habemus. ¶ Notandum ē q̄ apostoli dicuntur fundamenta. p̄s. Fundamenta eius in montibus sanctis. Esa. 54. Fundabo te in saphiris. id est in celestibus viris. Expresse autem dicuntur fundamenta. Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim. et in ipsis nomina duodecim apostolorum. Qui intantum dicuntur fundamenta inquantum eorum doctrina christū annunciat. Mat. 16. Super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Dicit autem apostolorum et prophetarū vt designet q̄ vtraq; doctrina ē necessaria ad salutem. Mat. 13. Scriba doctus in regno celorum similis ē homini patrisfamilias qui profert de thesauro suo noua et vetera. Item vt ostendat concordiam inter vtranq; ad alterandum idem ē vtriusq; fundamentū. Nam q̄ō prophete predixerunt futurum apostoli predicauerūt factuz Roma. p̄mo. Paulus seruus iesu christi vocatus apostolus segregatus in euangelium dei: q̄ō ante promiserat per prophetas suos. ¶ Principale vero fundamētum tantum ē christus iesus: et quantum ad hoc dicit. Ipso summo. ⁊c. Ubi tria dicit de eo scilicet q̄ sit lapis. q̄ angularis. et q̄ summus. Lapis quidem ē propter fūdamenti firmitatem. Unde dicitur Mat. 7. Q̄ domus que fundata erat supra petram firmiter edificata erat in tantum q̄ nec pluuia nec flumina nec venti potuerunt eam destruere. Non sic autem de domo fundata super arenam. Daniel. 2. Lapis abscisus de monte sine manibus. Angularis autem dicitur propter vtriusq; coniunctionem. Nam in angulo duo parietes vniuntur. Sic in christo populus iudeorum et gentium vniti sunt. p̄s. Lapidem quem reprobauerunt edificantes hic factus ē in caput anguli. Act. 4. Hic est lapis qui reprobatus ē a vobis edificantibus qui factus est in caput anguli et non ē in aliquo alio salus. Et hoc idē de se introducit. Mat. 21. Nunq̄ legistis in scripturis. Lapidem quem reprobauerunt edificantes hic factus est in caput anguli. ⁊c. Summus autē dicit̄ ppter dignitatis celsitudinē Esa. 52. Ecce ego mittam in fundamentis sion lapidē angularem probatū preciosū in fundamento fundatum. Sed ē in fundamento spirituali et in edificio materiali. Materiale nāq; edificium fundamentū habet in terra. Et ideo oportet vt principali⁹ fundamētū sit magis infimū. Spūale vero edificiū fūdamētū hz in celo. et iō oz q̄ fundamētū ẏto ē p̄ncipali⁹ tāto sit sublimi⁹: vt sic imaginemur ciuitatē quādā descēdētē de celo cui⁹ fundamētū in celo existens edificiū dimissū ad nos videat inferi⁹: Sm illud Apoc. 21. Vidi ciuitatē hierlm descendentē de celo. ⁊c. ¶ Consequenter cum dicit. In quo omnis edificatio ⁊c. agit de constructione edificij In qualibet autem edificij

constructione quattuor requiruntur. Primo edificij fundatio. Secundo cōstructio. Tertio augmētatio. Quarto consumatio: Que quidem breuiter tangit cum dicit: In quo scz fundamēto qui christus ē principaliter ⁊ doctrina apostolorum ⁊ prophetarum secundario: quia vt dicit ꝑme Cor.3. Fundamentū aliud nemo potest ponere ꝑter id ⁊c. Secundo vero tangit secundum cum dicit Omnis edificatio constructa. Et quidem si intelligatur allegorice designat ipsam ecclesiā: que tunc construitur quādo homines ad fidem conuertunt. Si autē moraliter intelligatur significat animā sanctam ⁊ tunc eiusmodi edificatio construitur qū bona opera superedificātur super xp̄m. Prouerb.14. Sapiens mulier edificat domū suā. ꝑme Cor.3. Unusquisq; videat quomō superedificet. In hoc ergo fundamēto. scz christo omnis edificatio spiritualis construit̄ iudeorū vel gentilium a deo p auctoritatē. ꝑs. Nisi dominꝰ edificauerit domum .⁊c. Heb.3. Omnis nanq; domus fabricatur ab aliquo: qui autē omnia creauit deus ē. Sed instrumentaliter construit̄ edificium vel ab homine qui seip̄m edificat vel a p̄latis. Tertium tangit cum dicit. Crescit in templum ⁊c. qō ꝗdem fit quando multiplicant̄ qui salui fiunt. Act.6. Verbuz domini crescebat ⁊ multiplicabat̄ numerus discipulorū in hierusalem valde. Crescit etiam quādo homo crescit in bonis operib⁹. Et in gratia crescit quantuz ad hoc q̄ fit templū sanctū. Templū eſt a deo inhabitat̄ ⁊ iō oportet q̄ sit sanctū. ꝑs Sanctificauit tabernaculū suū altissimus. Et quia nos debemus inhabitari a deo vt deus in nobis habitet: ad hoc nos parare debemus vt sancti simus. ꝑme Cor.3. Nescitis quia templū dei estis ⁊ spūs dei habitat in vobis. Apoc.12. Ecce tabernaculum dei cum hominibus ⁊ habitabit cum eis. Sed nunq̄d statiz a principio cū charitatem habemus templū dei sumus. Respondeo dicendū ē q̄ sic. Et quātomagis proficim⁹: tanto magis deus habitat in nobis. Et ideo ad hoc edificiū Quarto requirit̄ p̄fectio ⁊ consūmatio qō ostēdit cū dicit. In domino. ¶ Cōsequēter cū dicit. In quo ⁊ vos ⁊c. ostendit quomō gentiles facti sunt participes huius edificij dicens. In quo scz edificio nō solum superedificātur iudei: sed etiam vos ephesij edificamini. i. ad similitudinē aliorum edificamini. ꝑme Pet.2. Ad quē accedentes lapidē viuū ab hoibus quidē reprobatum: a deo autē electum ⁊ honorificatū ⁊ ip̄i tanq̄ lapides viui superedificamini domos spūales. Et ideo subdit. In habitaculum dei. vt scz deus in vobis inhabitet per fidem. infra.3. Habitare xp̄m per fidem in cordibus vestris. Hoc autem nō potest fieri sine charitate: quia qui manet i charitate in deo manet ⁊c. ꝑme Jo.4. Charitas autē datur nobis per spūm sanctū. Ro.5. Charitas dei diffusa ē in cordibus nostris per spūm sanctū qui datus ē nobis. iō subdit. In spiritu sancto.

Capitulum tertiū.

Huius rei gratia ego paulus vinctus xp̄i iesu pro vobis gentibus si tamen audistis dispensationē gr̄e dei que data est mihi in vobis qm̄ scōm reuelationē notū mihi factū est sacramētum sicut supra scripsi in breui put potestis legentes intelligere prudentiam meā in ministerio xp̄i qō aliis generatiōibus nō ē agnitum filijs hominū: sicuti nunc reuelatū est sanctis apostolis eius ⁊ prophetis in spiritu esse gentes coheredes ⁊ concorporales ⁊ cōparticipes p̄missionis in christo iesu per euangelium.

Supra cōmemorauit apostolus multa dei beneficia humano generi ⁊ ip̄is apostolis collata: hic cōmemorat speialia beneficia sibi tradita. Primo ergo proponit intentionem suā in generali. Secundo exponit p̄ partes i speciali ibi. Quoniā p̄m reuelationē ⁊c. Circa p̄mum duo facit. Primo ponit suam conditionem q̄tū ad patientiā ⁊ tribulationes quas ptulit. Scōo quantū ad dona gratie que deus sibi contulit ibi. Si tamen audistis ⁊c. Dicit ergo. Dixi in quo ⁊ vos coedificamini ⁊c. Huius rei gratia. i. vt edificemini ⁊ cōuertamini ad xp̄m: ego paulus qui tantus sum: quia apls iesu xp̄i ⁊ magister gētiz in fide ⁊ veritate nunc vinctus sum rome. Nam hāc epistolam de vrbe scripsit vbi in vinculis tenebat. 2. Thy. 2. Laboro vsq; ad vincula quasi me operans. infra. 4. Obsecro vos itaq; ego paulus vinctus in dño. Ex quo apparet eius tribulatio ⁊ passio in squaloze carceris. Et quia pena nō facit martyrē sed causa. ideo addit suarum tribulationū cām. Duplex ē autē cā pro qua quis martyrij cām prosequit. Una si patiat̄ pro fide xp̄i vel pro qua cunq; alia virtute. 1. Pet.4. Nemo vestrum patiatur quasi homicida aut fur aut maledicus aut alienoꝝ appetitor: si autem vt xp̄ianus nō erubescat. Et q̄tuz ad hoc dicit. Vinctus christi iesu. Alia si patiat̄ p ecclie vtilitate. Et quantum ad hoc ait. Pro vobis gentib⁹. i. tantū intendo conuersionē vr̄am ⁊ verbum salutis vobis predico q̄ traditus suz carceri. 2. Cor. ꝑmo. Tribulamur pro vr̄a exhortatione ⁊ salute. Col. ꝑmo. Nunc gaudeo in passionibus pro vobis. ¶ Consequenter cū dicit. Si tamen audistis ⁊c. ponit donū gratie sibi cōmissū. Qua si dicat. Dico q̄ sum p̄ vobis gentibus vinctus. Si tamen audistis. i. intellexistis dispensationē gratie q̄ data ē mihi pro vobis. Qō pōt intelligi dupliciter. Uno modo vt dispensatio accipiat̄ passiue: ⁊ sit sensus: si tamē audistis dispensationem gratie ⁊c. i. si intellexistis q̄ mihi hoc donum scz aplatus in gentibus ē dispensatum. Nā vt dicitur infra. 4. Uniciq; data ē gratia ꝑm mensurā donationis xp̄i. Et infra. Ipse dedit quosdam quidem aplos: quosdam autem prophetas ⁊c. Unde mihi dispēsatū ē a domino xp̄o. i. venit in sortem gratia dei hec vt in vobis fructum faciam. Col. ꝑmo. Factus sum ego minister ⁊c. Dico dispensationem dei que data ē mihi i vobis. id est eorum dispensatio tradita ē mihi. Alio mō vt dispensatio accipiat̄ actiue vt sit sensus. Si tñ audistis dispensationē. ⁊c. i. si intellexistis q̄ mihi datū sit vt vobis gr̄a dispensem p cōionem sacramentoꝝ ⁊ hoc in vob ꝑme Cor.4 Sic nos existimet hō vt ministros xp̄i. ¶ Consequenter cū dicit. Quoniā p̄m reuelationez ⁊c. manifestat cōditionem suam per partes ⁊ in spāli. Circa qō duo facit. quia primo ponit qō pertinet ad dignitatē officij scz dispensationē gratie. Secundo illud qō pertinet ad experientiā patientie scz tribulationes ibi. Quapropter peto ne deficiatis ⁊c. Prima iterū in duas. Primo ostendit gratie dispensationem q̄tum ad diuersoz mysteriozū cognitionem. Secundo quantum ad ipsoz executionem ibi. Cuius factus sum minister ⁊c. Primo iterum in duas. Primo ponit mysteriozum xp̄i sibi data tam cognitionem. Secundo exponit qō sit istud mysterium ibi. Esse gentes coheredes ⁊c. Circa cognitionem suam tria ponit. Primo q̄ sit certa. Secūdo q̄ sit plena Tertio q̄ sit excellens. Certa quidem ē quia non ē per humanā industriā nec p humanā intentionē q̄ falli pōt. Sap.9. Cogitationes enim mortalium timide ⁊ incerte

prouidentie nostre. Sed per legem diuinā que certissima est. Et ideo dicit. ¶Quoniam ſm reuelationem .ꝛc. Hab. primo. Neq; enim ego ab homine accepi illud neq; didici. sz per reuelationē iesu christi. 2. Cor. 3. Nos vero reuelata facie gloriā domini speculantes. ꝛc. ¶Itē plena ē. quia perfecte reuelatum est mihi: ꝛ cōmitto vestro iudicio quia ego in verbis paucis hoc expressi: in q̄bus cognoscere potestis q̄ perfectam cognitionem habeam de mysterijs fidei. Et quantum ad hoc dicit. Sicut scripsi in breui id ē in paucis verbis ꝛ aperte eo modo vt potestis legentes intelligere. Cañ. 4. Fauus distillans labia tua. ꝛc. Labium quidem breue quid ē. Et sic labia doctoris sunt fauus distillans q[illegible] breuibus ꝛ paucis verbis multa ꝛ magna insin[illegible]d attende vt dicit Augustinus q̄ debet intende[illegible]octor q̄. s. intelligat. Et ꝯdiu ad hoc laborat verba sua non sūt superflua sed si post ꝯ intelligit eis īmoratur superflua sunt eius verba. Dicit autē prudentiā meam: ſm illud Prouerb. 9. Scientia sanctoꝝ prudentia. Que quidem non ē mundana sed diuina ꝛ celestis ꝓpter qō dicit. In mysterio xpi. Est etiam excellens quia solis apostolis ē reuelata. Unde subdit. Qō alijs generationibus nō ē agnitum. Licet enim misteria xpi prophetis ꝛ patriarchis fuerint reuelata: nō tamē ita clare sicut apostolis. Nam ꝓphetis ꝛ patriarchis fuerunt reuelata in quadaz generalitate sed aplis manifestata sunt ꝯtum ad singulares ꝛ determinatas circumstantias. Hoc autem qō dicit q̄ alijs generationibus ꝛc. potest dupliciter exponi. Uno modo vt per generationes tempora generationū accipiantur. iuxta illud ps. Dñatio tua in omni generatiōe ꝛ generationē. Et tunc ē sensus q̄ alijs generationibus id ē temporib⁹ nō ē agnitum filijs hominū. i. rationalibus creaturis sz nec hominibus nec angelis. Mat. 11. Abscondisti hec a sapientibus ꝛ prudentib⁹ ꝛ reuelasti ea paruulis. Sicuti reuelatum ē nunc sanctis apostolis eius ꝛ ꝓphetis noui testamenti interp:etantib⁹ scripturas ꝛ explanantibus legem. Luc. 8. Vobis datum ē nosce mysteriū regni dei. ceteris autem ꝛc. Luc. 10. Beati oculi qui vident que vos videtis. Et infra. Dico autez vobis q̄ multi reges ꝛ ꝓphete voluerunt videre q̄ vos videtis ꝛ nō viderunt ꝛc. Alio modo potest exponi vt p generationes accipiant hoīes generati. ſm illud. Mat. 23. Uenient hec omnia sup generationem istam. ꝛc. Et tunc ē sensus q̄ alijs generationibus id ē hominib⁹ i ꝑcedentibus generationibus generatis nō ē cognitū. ꝛc. sicut ꝓius. Unde Esa. 53. Quis credidit auditui nr̄o ꝛ brachium domini cui reuelatū ē? Sed hoc quidem sacramentum fidei reuelatum ē aliquibus patribus veteris tamēti. ſm illud Jo. 8. Abraam pater vester exultauit vt videret diē meum vidit ꝛ gauisus ē. Et etiam ꝓphetis ſm illud Joel. 2. Post hec effundaz de spiritu meo super omnē carnem ꝛ prophetabunt filij vr̄i ꝛ filie vr̄e. Sed eis quidem reuelatum ē in quadam generalitate. apostolis vero clare ꝛ perfecte. Et hoc propter tria. Primo quia ipsi aplī habuerunt reuelationem immediate a filio dei. ſm illud Joh. 1. Unigenitus filius qui ē in sinu patris ipse enarrauit. Prophete vero ꝛ patres veteris testamēti ipsi edocti sunt per angelos vel per aliquas similitudines. Unde dicitur Esa. 6. Volauit ad me vnus de seraphin ꝛ in manu eius calculus quem. ꝛc. Et ideo ipsi aplī clarius acceperunt. Secundo quia non in figuris ꝛ in enigmatibus: sicut ꝓphete viderunt. sed reuelata facie gloriā domini speculantes. Luce. 10. Beati oculi qui vident que vos videtis. Tertio quia apostoli constituti fuerunt executores ꝛ dispēsatores huius sacramē: ti: ꝛ ideo oportebat q̄ melius ipi essent instructi ꝯ alij. Joh. 4. Alij laborauerunt ꝛ vos in labores eoꝝ introistis. ¶Consequenter cum dicit. Esse gentes .ꝛc. manifestat quod sit illud sacramentū. Circa quod sciendum ē q̄ iudei triplicem prerogatiuam habebāt respectu gentilium sz promissionis hereditatis. Roma. 4. Nō enim per legem promissio abrae aut semini eius vt heres esset mundi: sed per iusticiam fidei. ps. Dominus pars hereditatis mee ꝛc. Item per specialem a gentibus alijs institutionem. Deutero. 7. Te elegit dominus de⁹ tuus vt sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram. Unde ps. Nos autē populus eius ꝛ oues pascue ei⁹. Cañ. 6. Una est colūba mea: perfecta mea. ꝛc. Item per xpi promissionē. Heñ. 12. In te benedicēt vniuerse cognatiōes terre. Hec autem tria gentes nō habebant: supra. 2. Qui eratis illo tempore sine xpo alienati a conuersatione isrl. Sed ad hec tria recepti sunt p fidez Primo quidē quantū ad partipationem hereditatis. ꝛ quantū ad hoc dicit. Coheredes sz ipsis iudeis in hereditate celesti. Mat. 8. Multi ab oriente ꝛ occidente venient ꝛ recumbent cuz abraam ysaac ꝛ iacob in regno celorum. ꝛc. Secundo ad speciale collegium fidelium. Et quantum ad hoc dicit. Concorporales. i. in vnum corp⁹ Joh. 10. Alias oues habeo que nō sunt ex hoc ouili. i. gentes: ꝛ illas oportet me adducere ꝛ vocem meam audient ꝛ fiet vnum ouile ꝛ vnus pastor. Tertio ad participationem gratie repromisse. Et quantū ad hoc dicit. Et comparticipes sz promissionuz q̄ facte sunt abrae. Ro. 15. Dico autem christum fuisse ministrum circūcisionis propter veritatem dei ad confirmādas promissiones patrum: gentes autem super misericordia honorare deum. Et hec omnia consecute sunt gentes, non per moysen sz in christo. Joh. ꝑmo. Lex per moysen data ē: gratia et veritas per iesum xpm facta est. 2. Pet. ꝑmo. Per quē maxima ꝛ ꝑciosa nobis promissa ꝛc. Item nec per impletionem legis: quia hoc ē iugum qō neq; patres nostri neq; nos portare potuim⁹. vt dicitur Act. 15. Sed p euangeliuz per quod omnes saluantur. Roma. ꝑmo. Nō em erubesco euangelium. Uirtus enim dei est in salutē omni credenti. ꝑme Cor. 15. Notum vobis facio euangelium quod predicaui vobis quod ꝛ accepistis in quo ꝛ statis p quod ꝛ saluamini.

Lectio secunda.

¶Huius factus sum ego minister scōm donū gratie dei q̄ data est mihi scōz operationem virtutis eius. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hec in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias xpi ꝛ illuminare omnes que sit dispensatio sacramenti abscondite a seculis in deo qui omnia creauit.

Postq̄ ostendit apostolus esse sibi gratiam dispensataz quantū ad misteriorum diuersorum cognitionē: hic ostēdit hoc idem quantum ad ipsorum misteriorum executionem. Et circa quod duo facit. Primo cōmemorat auxilium gratie prestitum sibi ad exequendum. Secūdo ostendit sibi cōmissum officium ministerij ibi. Mihi omnium sanctorum minimo ꝛc. Prima in duas. Primo tangit ministeriorum diuinoꝝ executionē. Secundo ostendit auxilium sibi datum ad exequendum. ibi. Secūdū donū gratie ꝛc. Executio autē diuinoꝝ sibi cōmissa ē p modū ministerij: ꝛ quantum ad hoc dic. Dico q̄ hoc misteriuz ē mihi cōmissū sz gentes esse coheredes p euangelium

per qꝫ gentes participes fiunt promissionis dei in christo iesu cuius ego paulus factꝰ sum minister ꝛc. Quasi dicat. Non ego impleo vel exequor vt a me vel vt meū: sed sicut ministerium quod dei est. Act. 9. Vas electionis ē mihi iste ꝛc. Unde apostolus. 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xpi ⁊ dispensatores misteriorum dei. ¶ Deinde cum dicit. Secundum donū gratie ꝛc. tangit auxiliū sibi prestitum ad ministeriorū executionem. Huiusmodi autē auxiliū duplex fuit. Unum quidem ipa facultas exequendi: aliud ipa operatio siue actualitas. Facultatem autem dat deus infundendo virtutem ⁊ gram per quas efficitur homo potens ⁊ aptus ad operandum: sed ipam operationem confert inquantū operatur in nobis interius mouendo ⁊ instigando ad bonum. Et ideo hoc accipiens apls a deo dicit quantuz ad pmū. Dico qꝫ factꝰ sū mīster ſz certe nō meis meritj nec virtute ppria: sed ām donū gratie dei que data ē mihi. quia. s. idoneus efficior ad executionem diuinoꝝ ministeriorꝝ qui fui prius persecutor. 1. Cor. 15. Plus omnibus laborauj nō ego sed gratia dei mecum. Quantū ad secundū dicit. Scōm opationē quā deus efficit inꝫtum virtus eius operat in nobis ⁊ velle ⁊ perficere p bona voluntate. Potest autez hoc aliter exponi ām glo. vt qō dictū est modo referat ad precedentia: vt. s. dicat qꝫ esse gentes coheredes ⁊ cōcorporales ⁊ cōparticipes pmissionis eiꝰ. s. dei patris. hoc quidem donū dedit deꝰ gentibus in xpo. id est per xpm ⁊ hoc ām operationem virtutis. ⁊ per hoc qꝫ potenter operatus est suscitando xpm a morte. ¶ Consequenter cū dicit. Mihi sanctorum minimo. ꝛc. ondit officiū cōmissū. cuius quidē cōmissionis gratia cōmendatur ex tribus. Primo quidem ex persone sue cōditione. Secūdo ex cōmissoꝝ magnitudine ibi. Euangelizare inuestigabiles ꝛc. Tertio ex fructus vtilitate ibi. Ut innotescat ꝛc. Cōmendat igitur officium sibi cōmissum: ex persone conditione. Si eñ rex aliquis aliquod quidem magnū officiū alicui magno principi et excellenti cōmitteret nō multū ei magnā gratiam faceret quantū ad hunc magnū in magno officio: sed si magnuz ⁊ arduissimū officium alicui paruo cōmittat. multū eum inganificat ⁊ magnaz gram facit ei: ⁊ tanto magis ꝫto officij excellentia excedit ipm. Secundū ergo hūc modū paulus gram sibi cōmissi officij cōmendat dicēs. Mihi omniū sanctoꝝ minimo data est gratia hec. Et vocat se minimū non ex potestate sibi cōmissa: sed ex cōsideratiōe status p̄ teriti. pme Cor. 15. Ego sum minimꝰ apostolorum qui nō sum dignus vocari apls: quoniā persecutus sum ecclīam dei. Isa. 60. Minimus erit in mille ⁊ parvulus in gentē fortissimam. Et hoc in gentibus. id est inter gentes. Hab. 2. Qui eñ operatus ē petro in apostolatum circūcisionis: operatus est ⁊ mihi inter gētes. Et cū cognouissent gram dei q̄ data est mihi inter gentes. ꝛc. Secundo cōmendat hmōi cōmissionis gra ex officij magnitudine qō ē reuelare ⁊ manifestare secreta dei que sunt magna ⁊ occulta: puta de magnitudine xpi ⁊ de salute fideliū facta p eum. De his autē duobꝰ ē totum euāgelium. Quantū ad primū dicit. Euāgelizare ꝛc. Quasi dicat. Hec gratia data ē mihi vt annūciem bonū. pme Cor. 1. Non misit me xpus baptizare sed euangelizare. Et ibidem. 9. Ue enim mihi si non euangelizauero. Et hoc inuestigabiles xpi diuitias que sunt vere diuitie. supra. 2. Deus autem qui diues ē in misericordia ꝛc. Ro. 2. An diuitias bonitatis eius ⁊ patientie ⁊ longanimitatis contemnis. ꝛc. Ro. 10. Diues in omnes q̄ inuocant illum. Quasi dicat. Diuitie iste vere inuestigabiles sūt quia tanta est misericordia eius qꝫ intelligi vel inuestigari nō posset. Isa. 33. Diuitie salutis sapiētia ⁊ sciētia timor domini ipe thesaurus eius scz xpi: qz in xpo abūdātissime fuit timor domini. Isa. 11. Replebit eum spiritꝰ timoris dñi. In xpo enim sunt omnes thesauri sapientie ⁊ scientie absconditi. Col. 2. Et hec sunt inuestigabiles quia perfecte sapientia ⁊ scientia xpi inuestigari nō possunt. Job. 11. Reperies forsan vestigia dei ⁊ vsqꝫ ad perfectum omnipotentem? Quasi dicat. Non. Nam p creaturas in quibus relucet vestigiū creatoris peruenirj nō potest ad perfectam eius cognitionē. Huiusmodi autem diuitias stupens admiratur apostolus, dicens. Roma. 11. O altitudo diuitiarum sapientie ⁊ scientie dei quam. ꝛc. Eccl. pmo. Sapientiā dei precedentem omnia quis inuestigabit? ¶ Quantum ad secundū. id est ad manifestandum salutem fidelibus ex xpo prouenientem dicit. Illuminare omnes non solum iudeos sed etiaz gentiles per predicationē ⁊ miracula. Eccl. 24. Illuminabo omnes sperantes in domino. Act. 9. Vas electiōis est. ꝛc. Mat. 5. Vos estis lux mundi. Illuminare inꝫ quantuz in me est omnes. s. credere volētes. 2. Thy. 2. Qui oēs homines vult saluos fieri ⁊ ad agnitionē veritatis venire. Ad hoc. s. vt intelligant que sit dispensatio sacramenti: quia nihil valent ista nisi dispensent. Quasi dicat. de hoc illuminabo. s. qꝫ mirabilis ⁊ ex quanta dilectione sit facta adimpletio archane redemptionis. Huiusmōi aūt diuitie inuestigabiles per xpm vobis dispensate sūt. Sz qz dici posset istud qō dicis ⁊ si sit magnū omnes tamen hoc sciunt. ideo ad hoc respondet apostolus dicēs qꝫ nō quia abscondita a seculis. Ubi sciendū ē qꝫ omnia q̄ sunt in effectu latent virtute in suis causis: sicut in virtute solis cōtinent oīa que sunt in generabilibꝰ ⁊ corruptibilibus. Sed tamē ibi quedā sunt absconditā quedā manifesta. Nam calor ē manifeste in igne. aliquoꝝ vero rō que occulto modo pducit latet in eo. Deus autē ē omnium rerū cā efficiens: sed producit quedā quozū ratio potest ē manifesta illa scz que mediantibꝰ causis secūdis producit. Aliqua vero sunt in eo absconditā illa scz que immediate per seipm producit. Et quia sacramentuz humane redemptionis per seipm operatus ē deus: ideo in eo solo hoc sacramentū ē absconditū. Et hoc ē qō dicit. Absconditā a seculis in deo. i. in sola notitia dei. Inuestigare autē secreta prime cause maximū ē. pme Cor. 2. Sapientiā loquimur inter pfectos. Sapiam vero nō huius seculi neqꝫ principū hui seculi qui destruunt sed loquimur dei sapientiā in mysterio que absconditā ē quā predestinauit deꝰ ante secula qui inꝫ oīa creauit.

Lectio tertia.

Ut innotescat principibus ⁊ potestatibus in celestibus per ecclesiā multiformis sapientia dei scōm pfinitionem seculorum quā fecit in xpo iesu domino nostro: in quo habemus fiduciā ⁊ accessum in cōfidentia per fidem eius.

Posita dignitate officij ex magnitudine cōmissoꝝ: hic commendat apostolus officij dignitatem ex vtilitate effectus: que quidem est reuelatio magnarum rerum magnis personis. Sunt autem circa hoc tria considerandā Primo quidem quibus sit reuelatum: ⁊ quantū ad hoc dicit. Ut innotescat principibus ꝛc. Secundo per quem reueletur qz per ecclesiam. Tertio quid reueletur: quia multiformis sapiētia dei. Ad cuius quidē sapientie descriptionē quattuor tāgit apls. Prio ei multiplicitatē ibi. Multiformis sapia dei. Scōo modū multiplicitatj ibi. Prefinitiōz seculoz. Tertio multiplicitatj auctoritatē.

Unde subdit. Quam fecit dominus in xpo iesu domino nostro Quarto auctoris effectum. ibi. In quo habemus fiduciam t accessum. Est ergo sapientia que reuelatur multiformis t hec quidē multiformitas tangit. Job. 11. Utinā deus loquerē tecū t apperiret labia sua tibi vt ostenderet tibi secreta sapientie: t q multiplex sit lex ei⁹ ꝛc. Sap. 7. Est enī in illa scz sapiētia diuina spūs intelligentie sanctus vnicus t multiplex ꝛc. Multiplex scz ī effectib⁹: vnicus scz in essentia. ¶ Modus aūt multiplicitatis reuelate scīe ē ꝑm pfinitionē seculoꝝ. i. distinctionem t determinationē diuersorum temporū. Deus enīz ordinat alia esse in vno tempore: alia ī alio: t ꝑm hoc hui⁹modi sapientia multiformis dicit ꝑm pfinitionē seculoꝝ quia diuersa tempora diuersis ornat effectib⁹. Auctor autē huius multiplicatis ē xps. Unde dicit. Quam fecit deus in xpo iesu dño nro. i. per xpm. Ipse enim mutat tempora t statuz eoꝝ. Heb. 1. Multipharie multisq; modis ꝛc. per quē fecit t secula. Pōt autē hoc qō dicit quem fecit deus. ꝛc. referri vel ad eternā pdestinationē Nam ipam fecit pater ī filio suo. supra ꝑmo. Elegit nos in ipo ante mūdi cōstitutionem vt essemus sancti. Ipse enī filius ē sapientia patris. Nihil autē diffinit vel preordinat aliquis nisi per sapientiā. Uel potest referri ad pdestinationis eterne cōpletionem quā deus pater p filiū cōsumauit. 1. Coꝝ. 10. In quos fines seculoꝝ deuenerūt Supple sumus. ¶ Effectus aūt auctoris ē magnitudo fructū⁹ qui nobis a xpo puenit. qō ponit cū dicit. In quo habemus fiduciā ꝛc. Circa qō duo facit. Primo ponit que recepimus. Secūdo appropriatū p qō recepim⁹ ibi Per fidē ei⁹. Bona autē que recepimus sunt duo. Unū qō pertinet ad spem obtinendi. t quantum ad hoc dicit In quo scz xpo habemus fiduciā scz veniendi ad celum t eternā hereditatē. Jo. 16. Confidite ego vici mundū. 2. Coꝝ. 3. Fiduciā talem habem⁹ p xpm ad deū. Aliud bonū ptinet ad obtinendi facultatē. t q̄tuz ad hoc dicit Et accessum scz habem⁹. Heb. 4. Adeam⁹ cū fiducia ad thronū glozie eius. Jere. 3. Patrē vocabis me t post me ingredi nō cessabis. Ro. 5. Per quē accessū habem⁹ p fidem in gratia ista in qua stamus t gloriamur ī spe glie filioꝝ dei. Per quid autē hec venī nobis subdit dicens Per fidē eius scz xpi. Ro. 5. Justificati ex fide pacē habeamus ad deū p dñm nostrū iesum xpm. Ut ergo breuiter cōprehendam⁹ dico q reuelata ē sapiētia dei multiformis varietatis ꝑm distinctionē t pfinitionē seculoꝝ que dedit nobis fiduciam t accessum ad prem p fidē ei⁹ Quibus autē reuelata sit ista multiformis sapientia dei ostendit t tunc sumit ista littera superius dimissa. Ut innotescat principibus t potestatibus ex qua apparet magnitudo. Et q etiā in terris sūt pncipes t potestates addit. In celestibus. i. in celo vbi nos erimus. ¶ Notāduz ē autē hic q principes t ptātes sunt duo ordines qui exponū nomine ēminentiam in operando designāt. Potestas ordinat ad reprimendū impedimenta salutis: sed ordo pncipatuū ēst t iniungit ad bene exequendū. Q aūt ad ordinē pncipatus ptineat regulare p3 p illud ps. Prouenerunt pncipes cōiuncti psallentib⁹ ꝛc. Jtez pn cipes iuda duces eoꝝ ꝛc. Q autē ad potestates ptineat reprimere p3 Ro. 13. Uis autē nō timere ptātez. bonū fac t habebis laudē ex illa: dei enī minister ē tibi in bonum tat ꝛc. Magni ergo sunt quib⁹ innotescit q sanctis angelis per quos dirigunt t defendunt sancti. Per quid aūt eis innotescat multiformis sapiētia dei subdit dicēs Per ecclīam q̄ quidē habet magnā difficultatē. Nam glo. habet. i. p apostolos in ecclīa pdicantes. Un⁹ quidem intellectus esse potest q scz angeli didicerūt ab apostolis: t hoc videt quandā rōnem habere. videm⁹ enim q in celo inter angelos supiores qui imediate a deo illuminant: illuminant t docēt inferiores angelos qui nō imediate illuminant a deo. Nō videt ergo irrationabile q apli qui imediate a deo sunt edocti. ꝑm illud Jo. ꝑmo Unigenitus fili⁹ qui ē in sinu patris ipe enarrauit vt doceant angelos. Sed hoc quidē satis sufficienter dici posset nisi aliud occurreret. Cū enī in xpo sint due nature. diuina scz t humana. Edocti quidē sunt apli a xpo immediate q̄tum ad humanam naturā. Angeli autem imediate naturam diuinā vident: etiā inferiores alīs nō eēnt beati cū in sola visione diuine essentie rōnalis creature beatitudo cōsistat. Nō est ergo cōueniens nec rō aliqua vt dicamus sanctos qui sunt in patria doceri a q̄tūcūq; perfectis viatoribus. Nam licet inter natos mulierū nō surrexit maior iohanne baptista: tamē qui ē in regno celoꝝ maior est illo: vt dicitur Mat. 11. Dicere autē q demones doceantur ab hominib⁹. hoc absq; ꝓiudicio credibile ē. Sed q beati q̄ immediate verbū conspiciūt qō est speculum sine macula in quo relucent oīa ꝛa viatoribus doceanī dici nō debet nec conueniens videt. Dicēdum ē ergo q innotuit angelis per ecclīam. i. per aplos pdicantes vt dicit glo. nō q angeli hoc didicerint ab eis sed in eis. Nam sicut dicit Aug⁹. sup Genē. ad litteram Deus anteq̄ creaturas crearet: ante dico ordine nature non ordine temporis cum ꝑm tempus simul omnia creata sint rōnes rerum naturaliū indidit mentibus angelorum: quo fit vt angeli dupliciter res naturales cognoscerent: qz cognouerūt eas in verbo: t hec cognitio dicitur matutina. Jtē cognouerūt eas in naturis xpriis: t hec dicit cognitio vespertina. ¶ Ulterius notandū ē q sunt quedam rationes mysteriorum gratie totam creaturam excedentes t huiusmodi rationes nō sunt indite mentibus angelorum: sed in solo deo sunt occulte. Et ideo angeli non cognoscunt eas in seipis: nec etiam in deo sz cognoscunt eas ꝑm q in effectibus explicantur. Cum igitur rationes pertinentes ad multiformem sapientiā dei sint huiusmodi scz in solo deo abscondite: t postmodum in istis forinsecis effectibus explicate: manifestum est q angeli eas nec in seipis nec in ipo verbo nec etiā ab apostolis nec a viatoribus alijs cognouerūt sed in ipis apostolis explicatas prius in mente diuina latentes cognouerunt: sicut domus que est in mente artificis vel conceptu de dono facienda: nullus scire potest q̄diu latet ī mente: nisi solum ille qui solus illabitur animabus scz deus sed postq̄ conceptus est iam in effectu extrinseco explicatus quia domus iam facta est: sic aliquis de domo iaz facta que prius latebat in mente artificis edocetur. non autem edocetur per domum sed in domo. Unde iam restat vt aliter exponatur hoc quod dicit. Ut innotescat pncipibus ꝛc. vt illa coniunctio vt accipiatur nō causaliter sed quodāmodo consecutiue t legatur sic Illuminare q̄ sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in deo qui omnia creauit ita tamē absconditi vt innotescat principib⁹: t id est istud sacramentum ita fuit absconditum in deo q inde innotuit principibus t potestatibus non ab eterno sed a seculo quia omnis creatura principium habet. Et hoc non per ecclesiam terrenam sed celestem: qz ibi est vera ecclesia que est mater nostra t ad quā tendimus t a qua nostra ecclesia militans est exemplata. Et sic li per designat ordinem nature tantum vt dicatur per ecclesiam celestem. id est de vno in aliud. sicut dicitur illud factum est notum per totum regnum vel ciuitatē: qz noua currunt ab vno in aliū ꝑm q verba currunt sic ōz Act. 9. de suscitatiōe thabite begbine sci petri. Notū aūt factum est p vniuersam yopen t crediderūt multi. ꝛc.

Explanatio sancti Thome

Magister tñ aliter recitat lecturã augustini hoc mõ. Illuminare q̃ sit dispensatio ꝛc. ꝛ hoc ꝑ ecclam .i. oẽs qui sunt in ecclia terrena: sed hoc nõ ẽ ſm intentionẽ augustini. ¶Hic posset queri vtrũ angeli a ꝓncipio mundi cognouerit mysteriũ incarnatiõis. Respõdet magister dicens q̃ angelis maiorib⁹ notũ fuit sed nõ minorib⁹. Añ ipi scz minores angeli interrogant. Esa. 63. Quis ẽ iste qui venit de edom tinctis vestibus de bosra? Sed opõ hec ẽ contra beatũ dionysiũ. Dionysius eñ duas interrogationes angelor̃ de xp̃o factas ex sacra scriptura accipit. Una ex p̃s. Quis est iste rex glorie. Itẽ accipit alia ex Esa. 63. Quis est iste qui venit de edom ꝛc. Prima autẽ interrogatio ſm eum ẽ inferiorũ angelorũ. Secunda suprem̃orum q̃ patet: quia prime non de⁹ respondet sed alius. Unde dicit. Domin⁹ virtutum ipe est rex glie secunde vero respondet ipe deus imediate. Unde dicit Ego qui loquor iustitiã ꝛ ꝓpugnator sum ad saluãdum Vult ergo dionysius q̃ vterq̃ aliquid ignorauerunt. ꝛ vterq̃ aliquid sciuernnt: q̃ a principio oẽs sciuerũt mysterium incarnationis in generali: sed rõnes in speciali didicerũt tempore ꝓcedente seu ꝓcessu tpis ſm q̃ i effectibus extrinsecis explicabanẽ.

Lectio quarta.

Propter q̃ peto ne deficiatis in tribulationib⁹ meis in vobis que est glia vestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrẽ domini nostri iesu christi ex quo omnis paternitas in celis ꝛ in terra nominat: vt det vobis scõm diuitias glorie sue virtutem corroborari per spiritum eius in interiore xp̃m habitare per fidem in cordib⁹ vestris: in charitate radicati ꝛ fundati

Post q̃ egit apls de dignitate officij q̃ ꝓtinet ad suam coditionem: hic consequẽter agit de his que ꝓtinent ad suã afflictionem scz de passionib⁹ suis. Circa q̃ duo facit. Primo exhortat eos ne ꝓ suis tribulationib⁹ conturbenẽ sed habeant patientiã. Secũdo q̃ ad hoc q̃ hõ nõ cõturbeẽ necessariũ ẽ diuinũ auxiliũ. ꝑmittit orationẽ vt impleant hoc ꝑ diuinã grãm ibi. Huius rei grã. ꝛc. Dicit ergo primo. ex magnitudine officij mei ꝛ firmitate eius quã habeo ꝑ fidẽ xp̃i accidit q̃ tribulationes patior nec me cõturbant nec a xp̃o auellere possunt. Ro. 8 Quis nos separabit a charitate xp̃i. tribulatio' ꝛc. Qua si dicat. Mihil. Propter q̃ induco vos ꝛ peto ne deficiatis in tribulatioib⁹ meis. ne. ſ. occasiõe tribulationum meaꝝ deficiatis oño a fide ꝛ ab opib⁹ bonis. Heb. 12. Mõ fatigemĩ animis vr̃is deficientes. Dico aũt q̃ vos nõ debetis deficere q̃ sunt ꝑ vobis. i. ꝑ vtilitate vr̃a. 2. Cor. 1. Sive tribulamur ꝓ vr̃a exhortatiõe ꝛ salute: sive cõsolamur ꝓ vr̃a cõsolatiõe ꝛ salute: que operat tolerantiã passionũ earũdẽ quas ꝛ nos patimur vt spes nr̃a firma sit ꝑ vobis sciẽtes quoniã sicut socij passionũ estis sic eritis ꝛ cõsolationũ. Vel dicit ꝑ vobis .i. ꝑ vr̃a ꝓbatione Sap̃. 3. Tanq̃ aur̃ i fornace ꝓbauit electos dñs. ꝛc. Que ẽ glia vr̃a. ſ. si nõ deficiatis sed stetis fortes in tribulationib⁹. Mã qui pseuerauerit vsq̃ i finẽ ꝛc. Alio mõ que ẽ glia vr̃a. i. tolerãtia passionũ nr̃aꝝ est ꝓ vobis ad gl'iam in hoc q̃ de⁹ exposuit apl̃os suos ꝛ ꝓphetas tribulationib⁹ ꝛ passiõib⁹ ꝓpter salutẽ vestrã. Osee 6. Propterea dolaui i ꝓphetis ꝛ occidi eos ꝛc. 2. Cor. ꝑmo. Hĩa vestra sum⁹ sicut vos nostra. ꝛc. ¶Cõsequẽter cũ dicit. Huius rei grã ꝛc. implorat eis auxiliũ ꝑ orationẽ vt ꝑ exhortationẽ suã ꝓficiãt. Et ꝑmo oñem ꝑmittit. Secũdo quasi securus de erauditione gratias agit. ibi. Et añ qui potens est ꝛc. Itez ꝓma in tres q̃ ꝑ. imo ꝓponit oñis obiectũ. Secũdo oñis intentũ ibi. Ut det vobis ſm diuitias ꝛc. Tertio oñis fructum. ibi. Ut possitis cõprehendere ꝛc. Oratio aũt reddit eraudibilis ꝑ humilitatẽ. ps. Respexit in oñem humiliũ ꝛc. Eccl. 35. Oratio humiliantis se nubes penetrabit. ꝛc. Et ideo statim oñem suã ab humilitate incipit dicens Huius rei grã. ſ. ne deficiat̃ a fide flecto genua mea ad patrẽ. ꝛc. Nõ ẽ signũ humilitatis ꝓpter duo. Prio q̃ qui genua flectit quodãmodo paruificat se ꝛ subijcit se ei cui genua flectit. Unde ꝑ huiusmõi ostenditẽ recognitio ꝓprie fragilitatis ꝛ paruitatis. Secũdo q̃ in genu ẽ fortitudo corpis. Añ ergo quis genua flectit ꝓtestat debilitatẽ sue virtutis. Et inde ẽ q̃ exteriora signa corporalia exhibenẽ deo ad cõuersionẽ ꝛ exercitiũ ipũs ꝛ anime interioris. 2. Paralip. vlt. in oñone manasses. Flecto genua cordis mei ꝛc. Esa. 45. Mihi curuabit̃ oẽ genu. ꝛc. ¶Deinde describit oñis obiectũ q̃ est de⁹. ꝛ describit eũ ex duob⁹. Prio ex affinitate. Secõ ex auctoritate. Ex affinitate eñ erigimur ad orandũ cũ fiducia. Et q̃tũ ad hoc dicit. Ad pr̃ez dñi nostri iesu xp̃i. ſ. cui⁹ nos filij sumus. Jac. 1. Omne datũ optimũ ꝛc. Esa. 63. Tu eñ domine pater noster. ꝛc. Ex auctoritate autẽ confirmatur obtinendi q̃ petimus fiducia q̃ ipe ẽ ex quo oĩs paternitas in celo ꝛ in terra noiatur. ¶Hic posset queri vtrũ in celo sit paternitas. Posset dici breuiter q̃ in celo. i. in deo hel in diuinis ẽ paternitas q̃ ẽ ꝓncipium oĩs paternitatis. Sed de hac nõ querit̃ ad ꝓsens: q̃ cuilibz fideli nota ẽ. Sz queritẽ vtrũ in celis. i. vtrum in angelis sit aliqua paternitas. Ad hoc dico q̃ paternitas ẽ tantũ in viuentibus ꝛ cognoscentib⁹. Est autem duplex vita. Una ſm actũ. alia ſm potentiã. Uita quidẽ ſm potentiã ẽ habere opera vite i potentia. Unde dormiens quãtũ ad actus exteriores dicit̃ viuere in potentia. Viuere autem ſm actũ ẽ qñ exercet quis opa vite in actu. Sic aũt nõ solũ qui dat potentiã vite pater ẽ eius cui dat: sed qui dat actũ vite ille etiã pater dici põt. Quicũq̃ ergo induxit aliquẽ ad aliquẽ actũ vite: puta ad bene operandum intelligendũ: volendũ: amãdũ pater eius dici põt. ꝓme Cor. 4. Nam si decez milia pedagogor̃ habeatis i xp̃o sed nõ multos patres ꝛc. Cũ ergo inter angelos vn⁹ alterũ illuminet ꝓficiat ꝛ purget ꝛ isti sint actus hierarchici: manifestũ ẽ q̃ vnus angelus ẽ pater alterius sicut magister ẽ pater discipuli. ¶Utrũ autẽ paternitas que ẽ in celis ꝛ in terra deriueẽ a paternitate que ẽ in diuinis dubitat̃ ꝛ videẽ q̃ non q̃ noĩa sic imponim⁹ ſm q̃ res nominatas cognoscim⁹. Quicq̃d aũt cognoscim⁹ ẽ ꝑ creaturas: ergo noĩa imposita a nobis rebus ipis plus ꝛ priꝰ cõueniũt creaturis q̃ ipi deo. Rũdeo ꝛ dico q̃ nomen alicuius rei noĩate a nobis dupliciter põt accipi: q̃ vel ẽ exp̃ssiuũ vel significatiuũ conceptus intellectus q̃ voces sunt note vel signa passionũ vel cõceptuũ qui sunt in aĩa: ꝛ sic nomẽ prius ẽ in creaturis q̃ in deo. Aut inquãtũ est manifestatiuũ quidditatis rei noĩate exteri⁹. ꝛ sic ẽ prius in deo. Unde hoc nomẽ paternitas ſm q̃ significat ꝓceptionẽ intellectus noĩantis rem: sic per prius inueniẽ in creaturis q̃ in deo. q̃ ꝑ prius creatura innotescit nobis q̃ deus: scõm autẽ q̃ significat ipsã rẽ noĩatã sic ꝑ prius est in deo q̃ in nobis: quia certe omnis virtus generatiua in nobis est a deo. Et ideo dicit. Ex quo omnis paternitas in celo ꝛ in terra nominatur. Quasi dicat. Paternitas que est in ipis creaturis est quasi nominalis seu vocalis: sed illa paternitas diuina qua p̃ dat totam naturam filio absq̃ omni imperfectiõe est vera paternitas. ¶Consequenter cum dicit. Ut det vobis .ꝛc.

ostendit orationis intentū. Et primo facit hoc Secundo ostendit per quid posset ipetrare suū propositū ibi. Per spiritum eius ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ peto ne deficiatis sed fletis viriliter. Scio tamē q̄ hoc ex vobis facere nō poteſtis sine dono dei. ideo peto vt det vobis. Jacob. 1. Omne datuꝫ optimū ꝛc. Et hoc quidem ſ̄m diuitias glorie sue. id est ſ̄m copiaꝫ maiestatis eius ꝛ magnificentie. ps. Gloria ꝛ diuitie in domo ei⁹. prouerb. 8. Mecū sunt diuitie ꝛ gloria. Diuitie in q̄ que faciunt virtutē corroborari. Esa. 40. Qui dat lasso virtutē. ꝛ his qui nō sunt: fortitudinem ꝛ robur multiplicat. Et hoc in interiori homine. quia nisi in interioribus fortificetur homo: facilē ab hoste superatur. Esa. 9. Confirmet illud ꝛ corroboꝫ in iudicio ꝛ iusticia amodo ꝛ vsq̄ in sēpiternū. ¶ Tūc resumatur illa particula interposita scilicꝫ per spiritū in qua ostendit per quid obtinere poteſt quod petit. Ipse enim spiritus qui roborat est spiritus fortitudinis: ꝛ est causa non deficiendi in tribulationibus. quē obtinemus per fidem que est fortissima. quia fides est substantia rerū sperandarū. id est facit in nob subsistere res sperandas. Unde. 1. Pe. 4. Cui resistite fortes in fide Et ideo subiūgit habitare xp̄m per fidem. Et hoc in cordibus vestris. 1. Pe. 3. Dominū autē xp̄m sanctificate in cordibus vestrꝭ Per quod? Dico q̄ non solū per fidem que vt donuꝫ est fortissima. sed etiā per charitatē que est in sanctis. Et ideo subdit In charitate radicati ꝛ fūdati. 1. cor. 13. Omnia suffert: omnia credit: omnia sperat: omnia sustinet: charitas nunq̄ excidit. Can. vltimo. Fortis est vt mors dilectio. Unde sicut arbor sine radice ꝛ domus sine fundamēto defacili ruit: ita spirituale edificiū nisi sit in charitate fundatū ꝛ radicatū durare non poteſt.

Lectio quinta.

VT possitis cōprehendere cuꝫ omnibus sanctis que sit latitudo ꝛ longitudo ꝛ sublimitas ꝛ profundū. Scire etiā supereminentez scientie charitatem xp̄i: vt impleamini in omnē plenitudinem dei. Ei autē qui potens est omnia facere superabundanter q̄ petimus aut intelligim⁹ ſ̄m virtutē que operatur in nobis. ipsi gloria in eccl̄ia et in christo iesu in omnes generationes seculi seculorum Amen.

Supra oñdit apostolus petitionis sue p ephesios ꝛ orationis intentū. scilicet corroborationez spiritus in fide ꝛ charitate: hic consequenter ostendit eoꝝ que petit fructuꝫ corroborationis que est per fidem ꝛ charitatē que est q̄dam cognitio. Ideo primo ꝓponit ipsam noticiā. Secūdo ipsius noticie seu cognitionis efficaciā ibi Vt impleamini in omni plenitudine dei. Dicit ergo. Ita sitis charissimi in charitate radicati ꝛ fundati vt possitis cōprehendere ꝛc. q̄d quidem dupliciter legi poteſt. primo modo vt magis sequatur intentionē apostoli. ¶ Sciendum est ergo q̄ tam in futuro q̄ in presenti cognitio dei ē nobis necessaria. nam in futuro gaudebimus ꝛ de cognitione dei: ꝛ de cognitione assumpte humanitatis. Joh̄. 17. Hec est vita eterna vt cognoscāt te. ꝛ ceꝛa. Johannis 10. Ingredietur scilicet in contēplationem diuinitatis: ꝛ egredietur scilicet in cōtemplationē humanitatis. ꝛ pascua inueniet. Et quia fides est inchoatio illi⁹ future cognitionis. quia est substantia rerum sperandarum ꝛc. vt dicitur Hebr. 11. Quasi iā in nobis res sperandas p modum cuiusdam inchoationis facit sustinere. Inde est q̄ fides nostra in his duobus consistit. scilicet in diuinitate ꝛ humanitate xp̄i. 1. coꝝ. 2. Non enim iudicaui me scire inter vos nisi iesum christum ꝛc. Secundū hoc ergo p̄mo premittit eis cognitionē diuinitatis. Secūdo cognitionem misteriozū humanitatis ibi. Scire etiā supemanentē scientie ꝛc. Cognitionē autem dei manifestat eis sub his verbis. Vt possitis ꝛc. Quasi dicat. Corroboramini per fidez ꝛ charitatē. quia si sic estis peruenietis ad vitā eternam: vbi habebitis deum presentē ꝛ perfecte eū cognoscetis. Q̄ autē deus manifesteꝫ amanti patz Joh̄. 14. Qui diligit me diligeꝫ a patre meo: ꝛ ego diligā eū ꝛ manifestabo ei meipsum. Q̄ vero manifestetur credenti patet ꝓut dicitur Esa. 7. ſ̄m aliā litteram. Nisi crediderit non intelligetis. Oportet em̄ ſ̄m fidem ꝛ charitatem vt corroboremini vt possitis comprehendere. Ubi sciendum est. q̄ comprehendere q̄nq̄ ponitur pro includere. ꝛ tunc oportet q̄ cōprehendens contineat in se totaliter cōprehēsum. Quandoq̄ autē ponitur p appre hendere. ꝛ tunc dicit remotionē distantie: ꝛ insinuat p pinquitatem. Primo autē modo a nullo intellectu creato deus cōprehendi poteſt. Job. 11. Forsitan vestigia dei cōprehendes ꝛ vsq̄ ad perfectū omnipotentē reperies? Quasi dicat. Non. quia sic posset eum perfecte cognoscere quantū cognoscibilis est Et de hac cognitione non intelligitur quod dicitur. Vt possitis cōprehendere. sed secundo modo ꝛ est vna de tribus dotibus. ꝛ de hac loq̄tur apostolus cum dicit. Vt possitis cōprehendere id est deum habere presentē ꝛ presentialiter cognoscere. Phil. 3. Sequoꝫ autē si quō cōprehendā in quo ꝛc. Et hec cōprehensio est cōmunis omnibus sanctis eius. Ideo subdit. Cum omnibus sanctis. ps̄. Gloria hec est omnibus sanctis eius. Talibus autez dicitur illud. 1. coꝝ. 9. Sic currite vt cōprehēdatꝭ ꝛc. ¶ Que sit latitudo ꝛc. Notādum q̄ verba ista videntur oriū habere ex verbis. Job. 11. Forsan inquit vestigia dei cōprehendes? Quasi dicat incōprehensibilis est. Huius autē incōprehensibilitatis causam assignat dicens: Excelsior celo est ꝛ quid facies. Profundior inferno est: ꝛ vnde cognosces. Longior terra mensura eius ꝛ latior mari. Ex quo videꝫ q̄ iob ostendat eū esse incōprehensibilem: attribuēs ei quadruplicē differentiā dimensionum. Hic em̄ verbis alludēs apostolus dicit: Vt possitis cōprehendere que sit latitudo ꝛc. Quasi dicat. Habeatis tantā fidem ꝛ charitatem vt possitis tandem cōprehendere quod cōprehensibile ē Et hoc modo exponit dyonisius. Non est tamen aliquo modo intelligendum has dimensiones corporaliter esse in deo. quia spiritus est deus vt dicitur Joh̄. 4. sunt tamē in deo metaphorice. Unde per latitudinē designaꝫ dimensio seu extensio virtutis ꝛ sapientie diuine super omnia. Eccl̄. 1. Effudit illā scilicet sapientiā super oñia opa sua Per longitudinē designaꝫ eterna eius duratio. ps̄. Tu autē dñe ineternū permanes. ꝛ ps̄. Domū tuam dñe decet sanctitudo in longitudine dier. Per sublimitatē vꝫ celsitudinē vero perfectio ꝛ nobilitas nature eius q̄ in infinitū excedit omnē creaturā. ps̄. Excelsus sup omnes gētes dñs Et ꝓfundū id ē incōprehēsibilitas sapiētie eius Eccl̄. 7. Alta ꝓfunditas scilicet sapientie diuine q̄s inueniet eaz? Sic ergo patet q̄ finis fidei ꝛ charitatis nostre est vt queniamus ad perfectā dei cognitionē qua cognoscamus infinitā sue virtutis extensionē: eternā ꝛ infinitā eius durationē: sue perfectissime nature celsitudinē: sue sapientie profunditatē ꝛ incōprehensibilitatē eo modo sicut est attingendū. ¶ Consequenter quia adhuc alia cognitio est necessaria scilicet cognitio misterioꝝ humanitatis ideo subdit. Scire etiā supemīnētē scientie ꝛc. Ubi sciendū est q̄ quicq̄d est in misterio redēptiōis humane

Explanatio sancti Thome

& incarnationis xpi totū est opus charitatis. Maz q̄ incarnatus est: ex charitate pcessit supra. 2. Propter nimiam charitatē suā qua dilexit nos &c. Qui vero mortuꝰ fuit ex charitate processit. Joh. 15. Maiorē hac dilectiōe nemo habet &c. infra. 5. Xps dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis oblationē & hostiā deo. propē hoc dicit gregorius. O inestimabilis dilectio charitatis vt ad redimeres filiū tradidisti. Et ideo scire charitatē xpi est scire omnia misteria incarnationis xpi & redemptiōis nostre que ex imensa charitate dei pcesserunt: que quidez charitas excedit omnē intellectū creatū & omniū scientiam: cum sit incōprehensibilis cogitatu. Et ideo dic. Supereminentē scientie scilicet nature & omnis intellectus creati. Phil. 4. Et pax dei que exuperat omnē sensum Charitatē xpi id est quā deus pater fecit p xpm. 2. cor. 5 Deus erat in xpo mundum reconcilias sibi. Alio modo potest legi vt referatur ad perfectionē charitatis nostre. Quasi dicat. Corroborami in charitate radicati & fundati: & hoc vt possitis cōprehendere nō solū cognoscendo cū omnibus sanctis. quia hoc donū scilicet charitatis cōmune est omnibus. cū nullus possit esse sanctꝰ sine charitate vt dicitur Ephe. 3. Possitis inq̄ cōprehendere que sit latitudo scilicet charitatis que se extēdit vsq̄ ad inimicos. ps. Latū mādatū tuū nimis. Lata ē em charitas ad suam diffusionē. ps. Eduxit me in latitudinem dns. Longitudo aūt eius attendit q̄tum ad sui p̄severantiā quia nunq̄ deficit sed hic incipit & perficitur in gloria. 1. cor. 13. Charitas nunq̄ excidit. Can. viii. Aque multe non potuerunt extinguere charitatē. Sublimitas autē eius attendit q̄tuz ad intentionē celestiū, vt scilicet deus nō diligat ꝓpter temporalia. quia huiꝰmodi charitas esset infirma: sed vt diligatur ꝓpter se tātū. Job. 40. In sublime erigere & esto gloriosus. Profundū vero attenditur q̄tum ad originē ipsius charitatis Nam hoc q̄ deum diligimus non est ex nobis sed a spiritu sancto. quia vt dicitur Ro. 5. Charitas dei diffusa, ē in cordibus nostris per spiritum sanctū &c. Hoc ergo q̄ vnus habet charitatē longā latam sublimē & profundaz & alius non: venit ex profundo diuine predestinationis. Eccl. 1. Profundum abyssi quis dimensus est? Ergo vt possitis cōprehendere id est perfecte consequi cū omnibꝰ sanctis que sit latitudo vt extendatur charitas vestra vsq̄ ad inimicos. que sit longitudo vt scilicet nunq̄ deficiat que sit sublimitas vt scilicet ꝓpter seipm deus diligatur & profundum scilicet predestinationis &c. Sciēdū est autē hic q̄ xps in cuius potestate fuit eligere genus mortis quod vellet: qz ex charitate mortem subijt. elegit mortē crucis in qua predicte quatuor dimensiones sunt Ibi est latitudo scilicet in ligno trāsuerso: cui affixe sunt manus. quia opera nostra debent per charitatem dilatari vsq̄ ad inimicos. ps. Eduxit me in latitudinē domin? Ibi est longitudo in ligno erecto cui innitit totum corp? quia charitas debet esse perseueratiua que sustinet & saluat hominē. Matth. 10. Qui autē pseuerauerit vsq̄ in finē hic saluus erit. Ibi est sublimitas in ligno superiori cui caput inheret. quia spes nostra debet eleuari ad eterna & diuina. 1. cor. 11. Caput viri xps est. Ibi etiā est profundū in ligno quod latet sub terra & sustinet crucē: & tamen non videtur. quia profunduz amoris diuini sustinet nos: nec tamē videtur. quia ratio predestinatiōis vt dictū est excedit intellectū nostrū. Sic ergo debemus comprehendere virtutē charitatis nostre & xpi & adhuc scire charitatē xpi supereminentē scientie scilicet humane. q̄a nullus potest scire q̄tum xps dilexit nos. vel scire etiam charitatē scientie xpi. id est que habet cum scientia xpi. Charitatem dico supereminentē alij charitati que est sine scientia. Sed nunquid est verū q̄ charitas que est cū scientia supereminet charitati que est sine scientia. & videtur q̄ non. quia sic malus theologus esset supeminētiozis charitatis q̄ sancta vetula. Respōdeo dico q̄ hoc intelligitur de scientia afficiente Nam ex vi cognitionis inducitur ad magis diligendū. quia q̄to deus magis cognoscitur: tanto & magis diligitur. Propter quod petebat Augustinus nouerim te nouerim me. Vel hoc dicit propter quosdam qui habent zelū dei: sed non ꝫm scientiam. Talium em charitati supeminet charitas cū habetur scientia christi. Consequenter cū dicit. Ut impleamini &c. Ponit cognitionis diuine efficaciā dicens: Ut impleamini in omnē plenitudinē dei id est vt habeatis p̄fectā participationē omniū donorum dei, vt scilicet ꝫ habeatis plenitudinē virtutū & postea beatitudinis q̄ q̄dez efficit charitas. Ecc. 24. Transite ad me omnes qui concupiscitis me &c. Cōsequenter sequitur illa pars. Et autem qui potens &c. In qua apostol? agit deo gratias de sue petitionis exauditione. Circa quod tria facit. qz ꝓmo ponit potestatē dei qua postulata concedit. Secūdo potestatis exemplū ibi. Scōm virtutē que operat in nobis &c. Tertio materiā gratiarūactionis ibi. Ipsi gloria &c. Potestatē aūt dei describit infinitā dicens Et aūt scilicet deo christo & deo patri qui potens est omnia facere &c. Exod. 15. Omnipotens nomē eius. Ro. vltimo. Et autem qui potens est vos confirmare iuxta euangelium &c. Et hoc superabundanter facere in nobis omnia q̄ sciam? petere per affectū aut intelligere per intellectū. & hoc est quod dicit q̄ petimus aut intelligimus. Exemplū autem huiusmodi abundantie in nobis exhibite ostēdit dicens: Scōm virtutē quā operat in nobis. Quasi dicat. Apparet si attendamus ea que operatus est in nobis scilicet hominibus. Nam nec affectus: nec intellectus humanus potuissent considerare vel intelligere vel petere a deo q̄ fieret homo: & q̄ homo efficeret deus & consors nature diuine. que tamen ꝫm virtutē operat in nobis. et hoc in incarnatiōe filij sui. 2. Pet. 1. Ut per hoc efficiamini diuine consortes nature. Unde de his dicit. Eccl. 18. Quis sufficiet enarrare opera illius? Quis em investigabit magnalia illius. virtutē autez magnitudinis q̄s annunciabit? Vel operatus est in nobis scilicet apostol? quibus dedit gratiā euangelizandi inuestigabiles diuitias xpi & illuminare omnes que sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in deo vt dictū est supra eodē cap. Materia autē gratiarūactionis dicit esse duplex beneficiū quod nobis contulit deus. Primū est ecclesie institutio. Secundū est filij incarnatio. Dicit ergo Ipsi sit gloria deo patri gloria sit supple in ecclesia id est ꝓ his que fecit in ecclia quā istituit quo ad primū in xpo id est per christū vel pro xpo quē nob dedit. Ipsi inq̄ sit gloria vt glorioſus appareat nō solū i presenti sed in omnes generationes seculi seculoruz. id est seculi omnia continentis 1. Thy. 1. Regi autem seculoruz imortali inuisibili soli deo honor & gloria in secula seculorum Amen.

Capitulū quartū.

Obsecro itaq̄ vos ego vinctus in domino: vt digne ambuletis vocatione qua vocati estis cū omni humilitate & mansuetudine: cuz patientia supportantes inuicē in charitate Solliciti seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis. Unum corpus & vnus spiritus sicut vocati estis in vna spe vocationis vre.

Supra cōmemorauit apostol⁹ diuina beneficia: per que vnitas ecclesie cōstituiē ⁊ conseruaē: hic monet eos apostolus ad permanendū in ecclesie vnitate. Circa qō duo facit. quia primo monet eos vt in ipsa vnitate pseuerent Secundo instruit eos quō in ea permaneāt: ibi. Hoc ergo dico ⁊ testificor in domino ⁊c. Itē prima in duas. q̄a primo monet eos ad seruandā ecclesiasticā vnitatē. Secundo proponit ipsius ecclesiastice vnitatis formam ibi. Unus dominus. vna fides ⁊c. Pria itez in tres. Prio premittit quedā inductiua ad seruandā ecclesiasticā veritatē. Secundo ponit monitionē ibi Cū omni humilitate ⁊c. Tertio ostendit monitionis finē ibi. Solliciti seruare ⁊c. Inducit aūt ex tribus ad seruandā ecclesiasticā vnitatē. Primo ex charitatis affectu. Secundo ex commemoratione suoz vinculoz. Tertio ex considerationē diuinoz. Charitatis autē affectū insinuat p obsecratiōez Unde dicit. Itaq̄ ex quo tot beneficia a dño recepistī obsecro vos cū tamē imperare possem: sed propter humilitatē magis obsecro. puerb. 18. dicitur Cū obsecrationibus loquit̄ paup. Itē propter charitatē que magis mouet ad opus q̄ timor. philemon. 1. Fiduciā habēs ihū ihesu imperandi tibi quod ad rē pertinet ppter charitatē magis obsecro ⁊c. Ex cōmemoratiōe vero suoz vinculoz inducit eos dicens: Ego vinctus in domino Ex quibus inducit eos propē tria. Primo quia amicus magis cōpatitur amico afflicto ⁊ nitit̄ in pluribus facere voluntatez suam: vt vel sic eum consoleē. Ecc̄. 12. Non agnoscet in bonis amicus ⁊ non abscondet a malis inimicus. In bonis viri inimici illius in tristicia: ⁊ in malicia illius amicus agnitus est. Secūdo quia apostolus ipse vincula patiebatur p ipsoz vtilitate. ⁊ ideo inducit eis ad memoriam quasi volens eos obligare. 2. coz. 1. Siue aūt tribulamur p vestra exhortatione ⁊ salute: siue consolamur p vestra consolatione: siue exhortamur p vestra exhortatione ⁊ salute: que operaē tolerantiā earundē passionuz q̄s nos patimur Tertio qz vt supra dictū est cap. 3. in illa p te Que est gloria vestra. huiusmodi erāt eis ad magnaz gloriā dū deus p eis amicos ⁊ electos suos exposuit tribulationibus p ipsoz salute. Et ideo addit. In dño id ē ppter dñm. Uel erant ad gliam apli q̄ nō vt fur aut homicida: sed vt christianus: ⁊ ppt̄ dñm nostz iesum xp̄m vinculatus erat. Ezech. 3. Ecce data sunt sup te vincula ⁊ ligabunt te in eis ⁊c. Ex consideratione vero diuinorum beneficioz inducit eos dicēs: Ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis. id est attendētes dignitatem ad quā vocati estis ambuletis ḋm qō ei cōuenit. Si enīz quis vocatus esset ad nobile regnū indignū esset q̄ faceret opera rusticana. Sic monet ephesios apls. Quasi dicat Uocati estī vt sitī ciues scōz ⁊ domestici dei vt dictū ē supra cap. 2. ñ ē g̃ dignū vt faciatī opa frena: nec vt de mundanis curetis. Ideo dicit: Digne ⁊c. Col. 1. Ambuletis digne deo per oīa placētes. Phil. 1. Digne euā gelio christi cōseruamini. ⁊ quare? quia vocauit vos de tenebris in admirabile lumē suū. 1. Pe. 2. Consequē ter cū dicit: Cū omni humilitate ⁊c. Ponit modum suę monitionis dicens: Quō digne poterūt ambulare. Ponit ergo quatuoz virtutes ⁊ excludit q̄tuoz vitia eis opposita. Primū aūt vitiū quod excludit est suphia. dum enim vnus suphiens vult alij preesse: ⁊ alius similiē superbus non vult subesse causatur dissensio in societate ⁊ tollitur pax. Unde puer. 13. Inter superbos semper iurgia sunt. Ad quod excludendū dicit: Cum omni humilitate scilicet interioi ⁊ exterioi. Ecc̄. 3. Quanto magn⁹ es humilia te in omnib⁹ ⁊c. Phil. 2. In humilitate superiores inuicē arbitrantes. Jac̄. 4. Deus superbis resistit: humilib⁹ aūt dat gratiā. Secundū est ira. Iracūdi eñ sunt ppinqui ad iniuriā inferendā verbis vel factis exquo turbationes oriunt̄. puerb. 15. Uir iracūd⁹ puocat rixas. qui patiens est mitigat suscitatas. Ad hoc excludendū dicit: Mansuetudine. que mitigat rixas ⁊ pacem conseruat. puerb. 3. Mansuetis dabit gratiaz. ps̄. Mansueti autē hereditabunt terrā. Ecc̄. 3. Fili in mansuetudine opera tua perfice ⁊ super gloria hominū diligeris. Tertiū est in patientia. Quādoq̄ eñ aliquis humilis est ⁊ mansuetus in se: abstinens a molestijs inferē dis. nō tamē patient̄ sustinet molestias sibi illatas vl̄ acceptat. Ideo subdit. Cū patiētia scilicz aduersoz Jac̄. 1. Patientia autē opus perfectū habet. Ecc̄. 2. In humilitate tua patiētiā habe. Hebr. 10. Patiētia vobis necessaria est vt voluntatem dei facientes ⁊c. Quartuz est inordinatus zelus. Cum eñ inordinate zelantes oīa que vident iudicāt: nec tempus nec locū seruantes. concitatur turbatio in societate. Hal̄. 5. Si mordetis inuicē ⁊ comeditis: videte ne inuicē cōsummamini. Et ideo dicit: Supportantes inuicē in charitate scilicet mutuo sustinentes defectus aliorū. ⁊ hoc ex charitate: quia quando deficit aliquis non debet statim corrigi: nisi assit loc⁹ ⁊ tempus: sed misericordit̄ expectari: quia charitas omnia sustinet. 1. coz. 13. Non aūt debent huiusmodi defectus supportari ex negligentia vl̄ ex consensu ⁊ familiaritate carnali vel amicitia sed ex charitate. Hal̄. 6. Alter alterius onera portate ⁊c. Ro. 15. Debemus nos firmiores imbecillitates infirmoz sustinere. Consequenē cū dicit. Solliciti seruare ⁊c. Ostendit monitionis finem. qui quidē est vt seruetur vnitas īter fideles. Circa quod tria facit. Primo ponit ipsam vnitatē que est finis. Secundo describit modum vnitatis ibi. In vinculo pacis. Tertio ponit rationem seruande vnitatis ibi. Sicut vocati estis ⁊c. Dicit ergo primo. Dico q̄ digne ambuletis ⁊c. Et hoc faciatis solliciti seruare vnitatē spiritus. Est autē duplex vnitas. Una ad malefaciendū que ē mala scilicet carnis. Ecc̄. 11. A scintilla vna augetur ignis ⁊ ab vno doloso augetur sanguis. Alia ē vnitas spirit⁹ que est bona ad faciendū bonū. ps̄. Ecce q̄ bonū ⁊ q̄ iocundū ⁊c. Joh. 17. Ut sint vnū sicut ⁊ nos vnum sum⁹. Modus autē seruande vnitatis est in vinclo pacis Charitas eñ est coniunctio animoz. Nulla autez coniūctio stare potest nisi ligetur aliquo vinculo. Eodē modo nec coniunctio animoz per charitatē stare potest: nisi ligeē. Huiusmodi autē vez ligamen est paz que est tranquillitas modi spei ⁊ ordinis. qñ scilicet vnusquisq̄ habet qō suum est. Propē quod dicit. In vinclo pacis. ps̄. Qui posuit fines tuos pacē ⁊c. Que quidem paz seruaē p iusticiā Esa. 32. Opus iustitie paz Ecc̄. 6. Ne accidieris in vinculis eius. Et quare? quia certe vt dicitur ibidem Uincula illius alligatura salutaris. Nunc autē qz in homine est duplex vnitas. Una scilicet mēbroz ad inuicem simul ordinatoz. Alia corporis ⁊ anime tertium cōstituentiū. Apostolus autē loquitur hic de vnitate ecclesie ad modū vnitatis que est in homine. ideo subiungit. Unum corpus. quasi dicat. Ligemini vinculo pacis vt sitis vnum corpus. q̄tum ad primam vnitatē. vt scilicz omnes fideles sint ordinati ad inuicē sicut membra vnū corpus constituentia. Ro. 12. Multi vnū corpus sum⁹ in christo ⁊c. Et vnus spiritus. quantū ad secundū scilicet spiritualem consensum per vnitatem fidei ⁊ charitatis. Uel vnum corpus quo ad proximū: ⁊ vnus spiritus quo ad deum. quia qui adheret deo vnus spiritus est. 1. coz. 6. Deinde cū dicit. Sicut vocati estis ⁊c. Subdit rationē huius vnitatis. quia sicut videmus q̄ quando aliqui sunt vocati simul ad aliquid pariter habendū ⁊ mutuo percipiendum solent simul etiam manere ⁊ si-

mul ire. ita spiritualiter dicit: Quia vos estis vocati ad vnum scilicet finale premium ideo debetis simul cū vnitate spiritus ambulare in vnā spem vocationis. Hebre. 3. Fratres facti vocationis celestis participes. 1. coz. 1. Videte vocationem vestram ꝛc. Sed posset aliquis dicere. Quis vocauit nos ꝛ ad quid? Respondeꝫ. 1. Pe. 5. Deus autē omnis gratie qui vocauit nos in eternam gloriam suam ꝛc. vbi est beatitudo vestra. Apocal. 19. Beati qui ad cenā nuptiaꝝ agni vocati sunt.

Lectio secunda.

VNus dominus: vna fides: vnuz baptisma. VNus deus et pater omnium qui super oñes et per omnia et in omnibus nobis.

Posita eoruz exhortatione pro seruāda ecclesiastica vnitate: in hac parte apostolus formam dicte vnitatis ipsis ephesijs insinuat. Vbi sciendum est ꝙ cuz ecclesia dei sit sicut ciuitas est aliquod vnū ꝛ distinctū cū non sit vnum sicut simplex. sed sicut compositum ex diuersis partibus Et ideo apostolus duo facit. Primo ostendit id quod ē commune ecclesie. Secundo ostendit id quod est distinctum in ipsa ibi. Unicuiqꝫ aūt nostruz data est gratia ꝛc. In qualibet autē ciuitate ad hoc vt sit vna: quatuor debent esse communia scilicet vn⁹ gubernator: vna lex: eadem insignia: ꝛ idem finis: hec autē quatuor dicit apostolus esse in ecclesia. Dicit ergo. Dico ꝙ debetis habere vnum corpus ꝛ vnum spiritum. quia estis in vnitate ecclesie que est vna. Primo quia habet ducem vnum scilicet christum. Et quantū ad hoc dicit. Unus domin⁹ non plures: pro quorum diuersis volūtatibus oporteat vos discordare. Dicitur enim Hebreoꝝ. 3. Christ⁹ est tanꝙ filiꝰ in domo sua Act. 2. Certissime ergo sciat omnis domus israel. quia dñm eum ꝛ xpm deus fecit iesum quē vos crucifixistis. 1. coz. 8. Unus dñs noster iesus xps. Zacha. 14. In illa die erit dominus vnus ꝛ nomen eius vnum. Secundo quia lex eius est vna. Lex enim ecclesie ē lex fidei. Ro. 3. Ubi est ergo nūc gloriatio tua? Exclusa ē. Per quam legē? Factorum? Non. sed per legē fidei. Sed fides quandoqꝫ sumitur pro ipsa re credita ꝛ illud Hec est fides catholica ꝛc. 1. ista debēt credi Quādoqꝫ vero sumitur pro habitu fidei quo creditur in corde Et de vtroqꝫ potest hoc dici. De primo vt sit sensus vna est fides id est idez iubemini credere ꝛ eodem modo operari. quia vnum ꝛ idem est quod creditur a cunctis fidelibus Unde vniuersalis seu catholica dicit. vnde. 1. coz. 1. Idipsum dicatis id est sentiatis omnes ꝛc. Alio modo vna est fides id est vnus habit⁹ fidei quo crediē. vna inꝙ non numero sed specie. quia idem debet esse in corde omnium. Et hoc modo idem volentiū dicitur vna voluntas. ¶ Tertio eadem sunt insignia ecclesie scilicet sacramenta christi inter que primuz est baptisma: quod est ianua omnium aliorū. Et ideo dicit. Unū baptisma. Dicitur autem vnuz triplici ratiōe. Primo quia baptisma ta non differunt ꝼm baptizantes. quia a quocunqꝫ conferatur vnifozmē virtutem habet. quia qui baptizat inter us vnus est scilicet christus. Joban. 1. Super quem videris spiritum descendentē ꝛ manentē super eo: hic est ꝙ baptizat in spiritusancto. Secundo dicitur vnum. qz data est in nomine vnius scilicet trinitatis. Matth. vl. Baptizātes eos in nomīe patris ꝛ filij ꝛ spirituſſancti. Tertio quia iterari non potest. Penitentia autē matrimonium eucharistia ꝛ extrema vnctio: iterari possunt. non autem baptismus. Hebreoꝝ. 6. Impossibile est eos qui semel sunt illuminati per baptismū ꝛ gustauerunt donum celeste ꝛ participes facti sunt spiritussancti. gustauerunt nihilominus bonū dei verbum virtutesqꝫ seculi venturi ꝛ prolapsi sunt per peccatum. renouari rursus ad penitentiam. Non iteratur autē vel propter caracterem: vel qā causa eius non iteratur. Romanoꝝ. 6. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortē ꝛc. Nunc autez christus semel pro peccatis mortu⁹ ē vt dicitur. 1. Pe. 3. ¶ Quarto in ecclesia est idem finis qui est deus. Filius eñ ducit nos ad patrem. 1. coz. 15. Cū tradiderit regnū deo ꝛ patri cū euacuauerit omnem principatum ꝛ virtutem ꝛ potestatem oportet autem illuz regnare ꝛc. Et ꝙ tum ad hoc subiungit dicens: Unus deus ꝛc. Ubi primo ponit apostolus eius vnitatem. Secundo eius dignitatem ibi. Qui est super omnes ꝛc. Circa primum duo dicit. Primuz pertinet ad naturam diuinam. Unde dicit. Unus deus. Deut. 6. Audi israel dominus deus tuus vnus est. Aliud pertinet ad eius beniuolentiā ad nos et ad pietatem. Unde dicit. Et pater omniuz Esa. 63. Tu domine pater noster ꝛ redēptor noster. Malach. 2. Nūquid non pater vnus omniū nostrū: nūquid non deꝰ creauit nos? Dignitatem autē eius commendat ex tribꝰ. Ex altitudine diuinitatis cum dicit. Qui est super omnes. ps. Super omnes gentes dominus ꝛc. Ex amplitudine eius potestatis cum dicit. Per omnia. Jere. 23. Celum ꝛ terram ego impleo ꝛc. ps. Omnia subiecisti sub pedibus eius ꝛc. Luc. 10. ꝛ Matth. 11. Omnia mihi quippe tradita sunt. quippe quia per ipsum facta sunt. Joha. 1. Sed modo quo dicitur Sap. 11. Omnia in numero ꝛ pondere ꝛ mensura disposuisti. Itē ex largitate gratie cū dicit. In omnibus vobis scilicet per gratiā. Jere. 14. Tu autem in nobis es domine ꝛc. Sed primum appropriat patri qui est fontale principiuz diuinitatis ꝛ omnes creaturas excellit. Secundū filio qui est sapientia attingens a fine vsqꝫ ad finem fortiē. Sap. 8. Tertiū vero spiritui sancto qui replet orbem terrarum. Sap. 1.

Lectio tertia.

VNicuiqꝫ autē nostrum data est gratia scōm mensuram donationis xpi Propter quod dicit: Ascendens in altum captiuā duxit captiuitatez: dedit dona hominibus. Q autē ascendit quid ē nisi quia ꝛ descendit primum in inferiores partes terre. Qui descēdit: ipse est ꝛ qui ascendit super omnes celos vt adimpleret oia.

Supra ostendit apostolus ecclesiasticam vnitatem quātum ad id quod in ecclesia est commune: hic idem ostendit quantum ad hoc ꝙ singulis fidelibus membris ecclesie est propriū et speciale. Circa quod tria facit. qz primo proponit distinctionem. Secundo inducit ad hoc auctozitatem ibi. Propter quod dicit ꝛc. Tertio ponit auctozitatis expositionem ibi. Q autē ascendit ꝛc. Dicēr go Habemus in ecclesia vnum deum: vnam fidem ꝛc. Iſ tamen diuersas gratias diuersis particulariter collatas habemus. quia vnicuiqꝫ nostrum data est gratia. Quasi dicat Nullus nostruz est qui nō sit particeps diuine gratie ꝛ communionis. Johannis. 1. De plenitudine eiꝰ omnes accepimus gratiaz pro gratia. Sed certe ista gratia non est data omnibus vnifozmiter seu equaliter: sed scōz mensuram donationis christi id est ꝼm ꝙ christus est datoz ꝛ eam singulis mensurauit. Romanoꝝ. 12. Habētes donationes ꝼm gratiam que data est nobis differentes. Hec differentia non est ex fato: nec a casu: nec ex meritoz: sed ex donatione christi. id est ꝼm ꝙ christus nobis con-

mensurauit. Ipse em̃ solus recepit spiritum non ad mensuram. Joh̃.1. ceteri autez sancti ad mensurã recipiunt. Ro.12. Unicuiq; sicut deus diuisit mensurã fidei. 1.cor. 3. Unusquisq; propriã mercedẽ accipiet ꝛc. Matth̃.25. Unicuiq; ꝯm propriã virtutẽ ꝛc. Quia sicut in potestate xp̃i est dare vel non dare: ita dare tantum vel minus. ¶ Sequitur Propter quod dicit ꝛc. hic ponit quandaz auctoritatẽ assumptã de ps̃.ꝛ refertur ad hoc quod dixit Scdz mensurã donationis xp̃i. vbi tria facit. Primo cõmemorat xp̃i ascensionẽ. Secundo humani generis liberationẽ. Tertio ponit donorum spiritualiũ collationem. Partes consequentur se. Ostendit ergo primum dicẽs hic. Propẽ quod scilicet significandũ dicit scilicet ꝓpheta dauid in ps̃. Ascendens xp̃s in altum ꝛc. Michee. 2. Ascendit ante eos pandẽs iter ꝛc. Job.39. In altũ alas erigit ꝛc. Ascendens int̃ sed non solus. quia captiuam duxit captiuitatez. eos scilicet quos dyabolus captiuauerat: humanũ em̃ genus captiuatũ erat ꝛ sancti in charitate decedentes qui meruerunt gloziam in captiuitate dyaboli detinebãtur quasi captiui in lymbo Esa.5. Ducetus est captiuus populus meus ꝛc. Hanc ergo captiuitatem xp̃s liberauit ꝛ secum duxit in celũ. Esa.49. Nũquid tolletur a forti preda aut quod captum fuerit a robusto saluabitur ac saluũ poterit esse. quia hec dicit dñs Equidẽ ꝛ captiuitas a forti tolletur ꝛ quod ablatũ fuerit a robusto saluabitur. Sed certe hoc non verificatur solũ ꝙtum ad iam mortuos sed etiã quantũ ad viuentes qui captiui tenebantur sub peccato quos a peccato liberans seruos fecit iusticie vt dicitur. Ro.6. Et sic quodammodo eos in captiuitatem duxit non ad pernicie sed ad salutem. Luce.5. Ex hoc iã homies eris capiẽs. Nõ solũ autem homines a captiuitate eripuit ꝛ sue seruituti subiecit sed etiã eos spiritualibus bonis dotauit. Unde subdit: Dedit dona hominibus scilicet gratie ꝛ glozie. ps̃. Gratiam ꝛ gloziam dabit dominus. 2. Pe. 1. Per quẽ ꝛ p̃ciosa nobis promissa donauit ꝛc. Nec est contrariũ quod in littera precedenti dicitur. Accepit dona in hominib9 quia certe ipse dedit vt deus ꝛ accepit vt homo in fidelibus sicut in membris suis. Dedit in celo sicut deus ꝛ accepit in terra ꝯm modum loquẽdi quo dicitur. Matth̃. 25. Qd̃ vni ex minimis meis fecist̃ mihi fecist̃. ¶ Deinde cum dicit. Qui autem ascendit ꝛc. Exponit propositam auctoritatẽ ꝛ primo quantũ ad ascensionẽ. Secundo quantũ ad materiam donatiõis ibi. Et ipse dedit ꝛc. Circa primũ duo facit. Primo ostendit quomodo descẽdit ibi. Qui descendit. Secundo quomodo ascendit ibi Qui ascendit ꝛc. ¶ Circa primũ considerandũ est ꝙ cũ christus vere sit deus inconueniens videbatur ꝙ sibi cõueniret descendere: quia nihil est deo sublimius. Et ideo ad hanc dubitationẽ excludendam subdit apostol9. Qui autez ascendit quid est: nisi quia ꝛ descendit primuz ꝛc. Ac si diceret. Ideo postea dixi ꝙ ascendit. quia ipse primo descenderat vt ascenderet: aliter enim ascendere non potuisset. Quo autẽ descendit subdit dicens: quia in inferiozes partes terre. Quod potest intelligi dupliciter. Uno modo vt per inferiozes partes terre intelligant̃ iste partes terre in quibus nos habitamus: que dicunt̃ inferiozes eo ꝙ sunt infra celũ ꝛ aerẽ. In has aũt partes terre dicitur descendisse filius dei nõ motu locali sed assumptione inferiozis ꝛ terrene nature ꝛ illud ꝓhet. 2. Exinauiuit semetipsuz ꝛc. Alio modo potest intelligi de inferno qui etiam infra nos est. Illuc em̃ descendit dominus ꝯm animaz vt inde sanctos liberaret. Et sic videtur hoc eis conuenire quod dixerat. Captiuam duxit captiuitatem Zach̃.9. Tu quoq; in sanguine testamenti tui eduxisti victos tuos de lacu in quo nõ erat aqua. Apoc. 10. Vidi alium angelum fortẽ descendentez de celo ꝛc. Exoð.3. Vidi afflictionẽ populi mei q̃ est in egypto ꝛc. Et sequitur. Et descendi liberare eum. ¶ Deinde cũ dicit. Qui descendit ꝛc. Manifestat eius ascensionem ꝙtum ad tria. Primo quantũ ad personã ascendentis cuz dicit. Qui descendit ipse est qui ascendit ꝛc. In quo designatur vnitas persone dei ꝛ hominis. Descendit enim sicut dictum est filius dei assumendo humanam naturaz ascendit autẽ filius hominis ꝯm humanam naturam ad vite imortalis sublimitatem. Et sic est idem filius dei q̃ descendit: ꝛ filius hominis qui ascendit. Johan.3. Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo filius hominis qui est in celo. vbi notatur ꝙ humiles qui volũtarie descendunt spiritualiter deo sublimante ascendunt. quia qui se humiliat exaltabitur. Luce.14.ꝛ.18. Secũdo ostendit terminum ascensionis cũ dicit: Super oñes celos. ps̃. Qui ascendit super omnes celos ad orientem Nec solum intelligendum est ꝙ ascẽderit sup̃ omnes celos cozpozales: sed etiam super omnẽ spiritualẽ creaturam. supra cap̃.1. Constituẽs illũ ad dexterã suã in celestibus super omnem principatum ꝛ potestatẽ ꝛ virtutez ꝛ dominationẽ ꝛ omne nomẽ quod nominat̃ ꝛc. ¶ Tertio ponit ascensionis fructum cum dicit: Ut adimpleret omnia. id est omne genus hominum spiritualib9 donis repleret. ps̃. Replebimur in bonis dom9 tue. Ecc̃. 24. A generationib9 meis adimplemini. Ut ꝛ adimpleret omnia. id est vt ad effectum perduceret oñia que de ipo erant scripta Luce vlti. Oportet impleri omnia que scripta sunt in lege ꝛ prophetis ꝛ psalmis de me.

Lectio quarta.

Et ipse dedit quosdam quidẽ apostolos. quosdam autẽ ꝓphetas, alios vero euangelistas, alios autẽ pastozes ꝛ doctozes ad consummationem sanctozum in opus ministerij in edificationem cozpozis christi: donec occurramus omnes in vnitatẽ fidei ꝛ agnitionis filij dei in virũ perfectuz, in mẽsurã etatis plenitudis xp̃i.

Hic exponit apostolus quod supra dixerat de donatione donozum. Circa quod duo facit. Primo ostendit ꝙ dominus singulis fidelibus dedit donoz diuersitatẽ. Secũdo ostendit illozum donozũ fructũ ꝛ vtilitatẽ ibi. Ad cõsummationem sanctozũ ꝛc. Et quia per dona christi diuersi status ꝛ manera in ecclesia designantur. considerãdum est ꝙ inter dona christi primo ponit apostolos. Unde dicit. Et ipse dedit quosdã quidez apostolos. Luc̃.6 Elegit ex ipsis quos ꝛ apostolos nominauit. 1.coz.12. Quosdam quidem posuit in ecclesia: primuz apostolos Secundo ꝓphetas. Tertio doctozes. Quarto virtutes Apostoli primo loco ponũtur. quia ipsi priuilegiati fuerunt in omnibus donis xp̃i. Habuerunt em̃ plenitudinẽ gratie ꝛ sapientie quidem ꝙtum ad reuelationẽ diuinozum misteriozum. Luce vlti. Aperuit eis sensum vt intelligerent ꝛc. Mar.4.ꝛ Luc̃.8. Vobis datũ est nosce misterium regni dei ꝛc. Johã.15. Omnia que audiui a patre meo nota feci vobis. Habuerunt etiam copiã eloq̃ntie ad annunciandum euangelium. Luce.21. Dabo vobis os ꝛ sapientiam cui non poterunt resistere ꝛ contradicere omnes aduersarij vestri. Matth̃. vltimo. Euntes in mundum vniuersum predicate ꝛc. Habuerunt etiam prerogatiuam auctoritatis et potentie quantum ad curã dominici gregis Johã. vltimo. Pasce oues meas. 2.corum̃.10. De potestate nostra quaz dedit nobis deus in

edificationem non in destructionē vestram ꝛc. Ideo apostolus subiungit hic tres gradus ecclesiasticos ꝟm participationē singulorum premissorum. Nam ꝙtuz ad reuelationem diuinorum misteriorum subdit Quosdam autem prophetas qui prenunciatores fuerunt incarnationis christi de quibus dicitur. i. ꝑe. i. Prophete qui de futura in vobis gloria prophetauerunt. Matth. ii. Omnes enim prophete ꝛ lex vsq; ad Johannem prophetauerunt. Sed apostoli prophetantes fuerunt post aduentum christi gaudia vite future. Apocalip. i. Beatus q̄ legit ꝛ audit verba prophecie huius ꝛc. Item exponentes antiquorum prophetarum prophecias. i. cozin. 14. Emulamini spiritualia magis autem vt ꝓphetetꝭ. Matthei. 23. Ecce ego mitto ad vos ꝓphetas ꝛ sapientes ꝛc. ¶ Quantum vero ad annunciandum euangelium subdit Alios vero euangelistas qui scilicet habent officium p̄dicandi euangelium. vel etiā conscribendi ꝙuis non essent de principalibus apostolis. Romanoꝝ. 10. Quam speciosi pedes euangelizantiū pacem ꝛc. Esa. 41. Dabo hierusalem euangelistam. ¶ Quantum vero ad curam ecclesie subdit. Alios autem pastores curā scilicet dominici gregis habentes. Et sub eodem addit. Et doctores ad ostendendum q̄ proprium officiū pastorum ecclesie ē docere ea que pertinent ad fidem ꝛ bonos mores. Dispēsare autem temporalia non pertinet ad episcopos q̄ sunt apostolorum successores sed magis ad diaconos. Actum. 6. Non est equum nos derelinquere verbū dei: ꝛ ministrare mensis. Tit. i. Amplectentē eum qui ꝟm doctrinam est. fidelem sermonez. Dicitur de episcopo. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor meū ꝛ pascent vos scientia ꝛ doctrina. ¶ Deinde cum dicit. Ad consummationem sanctorum ꝛc. Ostendit fructum predictorum donorum seu officiorum. Et circa hoc duo facit. quia primo assignat fructum. Secundo ostendit qualiter fideles ad hunc fructum possent aduenire ibi. Ut iam non simꝰ paruuli ꝛc. Prima iterum in duas. Primo proponit effectū proximū. Secundo ostendit fructū vltimum ibi. Donec occurramus omnes ꝛc. Effectus autem proximus predictorum donorum seu officiorum potest attendi quantuz ad tria. Uno modo quantuz ad ipsos qui sunt in officijs cōstituti quibus ad hoc sunt collata dona spiritualia: vt ministrent deo ꝛ proximis. Et quantū ad hoc dicit. In opus ministerij per quod scilicet procuratur honor dei: ꝛ salus proximorum. i. coꝝ. 4. Sic nos existimet homo vt ministros christi ꝛc. Esa. 61. Ministri dei dicetur vobis. Alio modo quantū ad perfectionem iam credentiū cum dicit: Ad consummationē. id est perfectionem sanctorum. id est eoꝝ qui iam sunt sanctificati per fidē christi. Etenim specialiter debent intendere prelati ad subditos suos vt eos ad statum perfectionis perducant vnde ꝛ ipsi perfectiores sunt: vt dicit Dionisius in ecclestica hierarchia. Hebre. 6. Ad perfectionē feramur ꝛc. Esa. 10. Consummatio abbreuiata inundabit iusticiam. Consummationē enī ꝛ abbreuiationē dns deus exercituum faciet ꝛc. ¶ Tertio quantū ad conuersionē infidelium ꝛ quantuz ad hoc dicit. In edificationem corporis xp̄i id est vt conuertant infideles ex q̄bus edificat ecclia christi. que est corpus eius. i. coꝝ. 14. Ad edificationez ꝛ exhortationem ꝛ consolationē. Et sequitur ibidē. Mā maior est qui prophetat ꝙ qui linguis loquitur: nisi forte interpretetur vt ecclesia edificationē accipiat. Et ibidem. Omnia ad edificationem fiant. ¶ Deinde cum dicit. Donec occurramus ꝛc. Assignat fructum vltimum. Et potest intelligi dupliciter. Uno modo de fructu simpliciter vltimo: qui erit in resurrectione sanctorū. Et ꝟm hoc duo tanguntur. Primo quidem congregatio resurgentium ꝛ corporalis ꝛ spiritualis. Corporalis quidem erit congregatio in hoc ꝙ omnes sancti resurgentes cōgregabunt ad christum. Matth. 24. Ubicūq; fuerit corpus illuc congregabunt ꝛ aquile. Et quantū ad hoc dicit. Donec occurramꝰ omnes ꝛc. Quasi dicat. vsq; ad hoc extenditur predictuz ministeriū ꝛ consummatio sanctorum: ꝛ edificatio ecclesie: donec in resurrectiōe occurramus christo. Matthei. 25. Ecce spōsus venit exite obuiā ei Amos. 4. Ꝑpara te in occursum dei tui israel. ꝛc. Et etiam occurramus nobis inuicem. i. thes. 4. Simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam christo in aera. Philipen. 3. Si quo modo occurram ad resurrectionem que est ex mortuis. Spiritualis autem congregatio attenditur quantū ad meritum quidem ꝟm fidem. ꝛ ꝙtū ad hoc dicit. In vnitatem fidei. supra eodem. Unus dominus vna fides ꝛc. Item supra in eodē. Solliciti seruare vnitatem spiritus ꝛc. Quantū vero ad primū ꝟm dei perfectam visionem ꝛ cognitionem de qua. i. cozinthiorum. 13. Tunc cognoscam sicut ꝛ cognitus sum. Et quātum ad hoc dicit. Et agnitionis filij dei. Jere. 31. Omnes enim cognoscent me. ¶ Secundo ponit predictum fructum quantum ad perfectionem resurgentiū. Et primo ponit ipsam perfectionem cum dicit. In virum perfectum. Ubi non est intelligendum sicut quidam intellexerunt. q̄ scilicet femine mutentur in sexum virilem in resurrectione. quia vterq; sexus permanebit non quidē ad cōmixtionem sexuum que tunc decetero non erit scōz illud Matthei. 23. In resurrectione enīz non nubent neq; nubentur: sed sunt sicut angeli. Sed ad perfectionem nature ꝛ glozie dei qui talem naturā condidit. Dicit ergo virum perfectum ad designandum ominimodam perfectionem illius status. i. cozinthioꝝ. 13. Cū venerit qō perfectum est euacuabitur quod ex parte est. Et propter hoc vir magis sumitur ꝟm q̄ diuiditur contra puerum. ꝙ scōm q̄ diuiditur contra feminam. Secundo ostendit exemplar huius perfectionis cum dicit. In mensurā etatis plenitudinis christi. Ubi considerandū est. q̄ corpus christi verum est exemplar corporis mistici. vtrūq; enim constat ex pluribus membris in vnū collectis. Corpus autem christi fuit perductum ad plenam etatem virilem. scilicet triginta trium fere annorum in qua mortuus fuit. Huiusmodi ergo etatis plenitudini conformabit̄ etas sanctorum resurgentium: in quibus nulla erit imperfectio nec defectus senectutis. Philipen. 3. Reformabit corpus humilitatis nostre configuratum corpori claritatis sue. ¶ Alio modo potest intelligi de fructu vltimo presentis vite: in qua quidem sibi occurrunt omnes fideles ad vnam fidem ꝛ agnitionem veritatis. Johan. 10. Alias oues habeo que non sunt de hoc ouili ꝛc. In qua perficitur etiam corpus christi misticum spirituali perfectione ad similitudinem corporis christi veri. Et scōm hoc totum corpus ecclesie dicitur corpus virile scōm illam similitudinem qua vtitur apostolus. Galathas. 4. Quāto tēpore heres paruul⁹ est nihil differt a seruo ꝛc.

Lectio quinta.

Ut iam non simus paruuli fluctuantes ꝛ circumferamur omni vēto doctrine in nequicia hominū: in astucia ad circūuentionem erroris Ueritatē autem facientes in charitate crescamus in illo per omnia qui est caput christus: ex quo totum corpus compactum ꝛ connexū per omnem iuncturam subministratiōis scōm ope

rationem in mensuram vniuscuiusq; membri augmentum corporis facit: in edificationem sui in charitate.

Posita donoꝝ spiritualiuꝫ diuersitate ꝛ fructu eoꝝ: hic ostendit apostolus quō ad fructū illum perueniam⁹ Circa quod duo facit. Prīo duo impedimēta remouet. Secūdo modū veniendi docet ibi. Veritatez facientes ꝛc. Dicit ergo: bene dictum ē q hic ē fructus vltimus istorum donorū q sez occurram⁹ domino in virū perfectum ꝛc. Ergo oportet nos videre vt iam nō simus paruuli sz certe viri perfecti quia q̄diu aliquis ē puer non ē perfectus vir. Oportet ergo q deseram⁹ puericiam qui domiō debz occurrere. Sic faciebat apls. p̄me Coꝝ. 13. Quando factus sum vir enacuaui ea q̄ erant paruuli. Conditio autē pueri ē q non ē fixus vel determinatus in aliquo sed credit omni verbo. Si ergo volum⁹ exhibere nos vt viros pfectos oportet q deseram⁹ cogitationē fluctuantem id ē instabilem. Et hoc ē qō dicit. Fluctuantes. p̄me Coꝝ. 14. Nolite paruuli effici sensibus sed malicia paruuli estote. Dicunt autē fluctuantes a fluctu quia tales ad modū fluctus nō sunt firmi i fide. Jac. p̄mo. Qui enī hesitat similis ē fluctui maris qui a vento moueꝫ et circumfertur. Hunc aūt necesse ē nos stabiles esse ꝛ non fluctuare. Et quia ventus ē praua doctrina: de qua merito dicitur Prouer. 25. Ventus aquilo dissipat pluuias Mat. 7. Descendit pluuia: venerūt flumina: flauerunt venti ꝛ irruerūt in domū illam ꝛ cecidit ꝛ fuit ruina eius magna. Ideo dicit. Et nō circumferamini omni vento doctrine ꝛc. Quasi dicat. Nulla doctrina puersa pflante ad cōmotionem cordis ꝛ ruinaz spiritualis edificij debemus moueri quia non est bona doctrina: qō patet ex tribus. Primo ex eius principio q est nequicia hominum: ideo non est bona doctrina sed falsa ꝛ neq̄ quā dogmatizat aliquis ad perditionem animaruꝫ: vt obtineat principatum: sicut doctrina arrij nequissimi qui crepuit medius vt de ipō possit exponi illud. Eccl. 31. Testimonium nequicie eius verum est. Item talis doctrina peruersa ē quod patet. Secundo ex eius processu qui ē astucia: quia cum dolo id ē vnum intendit ꝛ aliud simulat. p̄pter quod apostolus dicit. scōe Coꝝ. ii. Timeo ne sicut serpens euam seduxit astucia sua: ita corrumpantur sensus vestri ꝛ excidant a simplicitate que ē in christo iesu. Tertio patet hoc idem ex effectu: quia effectus talis doctrine ē ad circumuentionem erroris non ad denarios: vel alia temporalia acquirenda: sed ad seminandos errores seducunt ꝛ circumueniunt tales doctores: de quib⁹ dicitur. scōe Thy. 3. Mali homines ꝛ seductores proficient in peius errantes ꝛ in errorem mittentes. Dein de cum dicit. Veritatem autem facientes ꝛc. ostensis impedimentis per que a fructu donorum spiritualium impeditur quis hic oñdit qualiter ad fructum debitum peruenitur. Et arguit sic. Statim dictum ē q si volum⁹ ad spiritualium donorum fructum peruenire oportet vt iā non simus paruuli ꝛc. Sed tamdiu sum⁹ paruuli q̄diu virilem statū nō attingimus ac crescim⁹. ergo nobis necessarium ē vt crescamus. Et hoc ē quod dicit Veritatē autem facientes ꝛc. Duo ergo facit. Primo ostendit in quo debemus crescere. Secundo per quem ibi. In illo per omnia ꝛc. Dicit ergo quantum ad primum veritatē facientes crescamus: ꝛ hoc in duob⁹ scilicet in bono opere ꝛ forma boni operis que duo sunt: veritas ꝛ charitas Veritas autem quandoq; dicitur omne opus bonum. vt Thob. p̄mo. In captiuitate tamen positus viam veritatis non deseruit. Faciamus ergo veritatem sz omne opus bonum vel veritatem doctrine quia non sufficere nobis debet audire vel docere veritatē: sed oportet facere: ꝓpter hoc dicebat apostolus prime Thy. 4. Hoc eñ facies ꝛ teip̄m saluuz facies ꝛ eos q̄ te audiunt. Estote ergo factores verbi ꝛc. vt dicitur Jac. p̄mo. Quia factores iustificabunt: vt habetur Ro. 2. Et hoc si fiat in charitate que ē forma boni operis. p̄me Coꝝ. 16. Viriliter agite ꝛ confortetur cor vestrum ꝛ omnia opera vra ī charitate fiant. Quia certe aliter nihil valerent. prime Coꝝ. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam charitatem autem non habuero nihil mihi prodest. Sed qz in via dei non progredi ē regredi: ideo subdit apostolus Ut crescamus in illo. ꝛc. vbi tria facit. Primo ostendit auctorem nostri augmenti. Secundo eius veritatē Tertio modum augmenti. Secunda ibi. Exquo totum corpus. Tertia ibi. Scōm operationem in mensuram vniuscuiusq; membri. Dicit ergo. Crescamus in illo scilicz christo. de quo p̄me Pet. 2. In eo crescatis in salutem. In illo inq̄ qui ē caput nostrum christus: ꝛ in ecclesia q̄ ē corpus ipius: vt dicitur Col. p̄mo. Crescamus inq̄ nō in possessionibus: sicut dicitur Job. p̄mo. Possessio ei⁹ creuit in terra: sed in spiritualibus. Nec in vno tantum: sed per omnia: id ē in omni bono fructificantes ꝛ crescētes. p̄me Coꝝ. 10. Omnia in gloriam dei facite. ꝛc. Et ibi sequitur. Sicut ꝛ ego per omnia omnib⁹ placeo. De hoc commendat corinthios apostolus dicēs. p̄me Coꝝ. 11. Omnia precepta inquit mea tenetis. Consequēter cum dicit. Ex quo totū corpus ꝛc. ostendit veritatē xp̄i per quem crescere debeamus. Vbi sciendū ē q corp⁹ naturale tria habet. s. cōpactionē mēbroꝝ adinuicem: ligatiōez per neruos ꝛ mutuā subministratiōez. 1. Coꝝ. 12. Si dixerit pes quoniaz nō sū man⁹ nō sū de corpore: nō ideo nō ē de corpore. Et si dixerit auris quoniam nō sum oculus nō sum de corpore ꝛc. Si totum corpus est odoratus vbi auditus. Spiritualiter ergo sicut vnū corpus efficitur ex multis his trib⁹ modis sez per compactionē seu adunationem: p ligationem ꝛ per mutuā operationē ꝛ subuentionē: ita vt omnia que sunt a capite corporali. sez compactio: neruorum ligatio: ad opus motio fluunt a capite nostro xp̄o in corpore ecclesie Et primo cōpactō p fidem. Unde dicit. Ex quo sez xp̄o qui est caput nostrū vt modo dictum est: totum corp⁹ compactum ē id est coadunatum. ps. Dispersiones israel congregabit. Habac. 2. Congregabit ad se omnes gentes ꝛ coaceruabit ad se omnes populos. De hoc dicitur Col. 2. Caput ex quo totum corp⁹ per nexus ꝛ coniunctiones subministratum ꝛ constructum crescit in augmentū dei. Secundo fluit a christo capite in corp⁹ ecclesie sue mysticum connexio ꝛ colligatio quia oportet adunata aliquo nexu vel vinculo necti vel colligari. Et ꝓpter hoc dicit. Et connexuz per omnem iunctura subministrationis: id est per fidē ꝛ charitatē que connectunt ꝛ coniungunt mēbra corporis mystici ad mutuā subministrationē. Eccl. 39. Omnia opera domini bona ꝛ omne opus hora sua subministrabit. Unde ipe apostolus confidēs de ista mutua subministratione que ē inter membra ecclesie per diuinā cōiunctionē dicebat p̄hil. p̄mo. Scio enim q in hoc proueniet ī salutē per nostram oronem ꝛ subministrationem spir⁹ iesu christi. Tertio a capite xp̄o in membris vt augmententur influitur virtus actualiter operandi. Unde dicit Scōm mensurā vnius cuiusq; membri augmentum corporis faciens. Quasi dicat. Non solum a capite nostro christo ē membroꝝ ecclesie cōpactio per fidem nec sola cōnexio vel colligatio per mutuam subministrationez charitat⁹: sz certe ab ipo ē actual⁹ mēbroꝝ opatio siue ad op⁹ motio sz mēsurā ꝛ competentiā cuiuslibet membri.

Unde dicit q facit augmentum corporis ſm operatiõez ⁊ menſuram vniuſcuiuſq membri debite menſurati: qz non ſolum per fidem corpus myſticum cõpaginatur nec ſolum per charitatem ſubminiſtrationem connectentem augetur corpus: ſed per actualem motionem ad operationem quã deus facit in nobis. Unde Eſa. 26. Dia opera noſtra operatus eſt deus: qui in omnibus operatur vt dicitur ꝑme Coz. 12. Et hec expoſitio concordat gloſatori Sz ad quid augmentat deus vnumquodq mẽbrũ? vt corpus edificet. ſupra. 2. In quo omnis edificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in domino: in quo et vos coedificamini ⁊c. Unde ꝑme Coz. 3. Dei edificatõ eſtis. Et hec oĩa fiunt in charitate: quia vt dicitur ꝑme Coz. 8. Charitas edificat. Uel in charitate facit deus hec omnia id eſt ex mera dilectione. Jere. 31. In charitate perpetua dilexi te. ideo attraxi te miſerans. Rurſuſq Edificabo ⁊ edificaberis. Hoc eſt ergo qõ dicit. In edificationem ſui in charitate.

Lectio ſexta.

Hoc ergo dico ⁊ teſtificor ĩ dño vt iã nõ ambuletis ſicut ⁊ gentes ambulant in vanitate ſenſus ſui: tenebris obſcuratũ habẽtes intellectũ. alienati a vita dei ꝓ ignorantiã q ẽ in illis ꝓpter cecitatẽ cordis ipoz: qui deſperantes ſemetipos tradiderũt impudicicie in operationẽ ĩmũdicie omnis in auariciam.

Supra monuit apls epheſios vt manerent in eccleſiaſtica vnitate deſcribẽdo modum eius ⁊ formam: in hac parte docet eos viã per quã poſſint manere in eccleſiaſtica vnitate. Et primo facit hoc. Secundo oſtendit poteſtatem hanc adimplenda precepta in fine epiſtole ibi. Obſecto ro fratres confortami. ⁊c. Prima in duas. Primo proponit precepta ad omnes. Secundo pertinentia ad ſingulos gradus eccleſie ibi. Mulieres viris ſuis ſubdite ſint ⁊c. Prima in duas. Primo proponit quedã precepta generalia ad que reducuntur omnia alia. Secundo ponit ſpẽalia ibi. Propter qõ deponẽtes mendaciũ ⁊c. Prima iterũ in duas quia cum intentio apoſtoli ſit eos reuocare a veteri cõſuetudine ad nouã chriſti doctrinam Primo oſtendit doctrinã xpi eſſe cõtrariam antique perſuaſi gentilitatis. Scõo inducit eos vt eã deponant ⁊ eã que chriſti eſt aſſumant ibi. Deponite vos ſm ꝓpoſitum ⁊c. Prima in duas: quia primo deſcribit cõuerſationẽ gentilium. Secundo oſtendit q ei contrariaẽ doctrina chriſti ibi. Uos autẽ nõ ita ⁊c. Prima ĩ tres. Primo hortaẽ eos vt declinẽt cõuerſationẽ gentilium. Secundo deſcribit eam quantũ ad interiorẽ animũ ibi. Tenebris obſcuratũ ⁊c. Tertio quantũ ad exteriorẽ modũ ibi. Qui deſperãtes ⁊c. Dicit ergo ad hoc q poſſitis ĩplere ea que dicta ſunt: dico. i. nõ obſecro vt prius: ſz dico ⁊ teſtificor hoc qõ dixi Gal. 5. Teſtificor aũt oĩ homini rurſum circũcidenti ſe quoniam debitor ẽ vniuerſe legis faciende. 2. Thy. 4. Teſtificor corã deo ⁊ xpo ieſu ⁊c. Et quid? Ut iam ſcz tẽpore fidei ⁊ cõuerſiõis ad xpm quia iam vos mundi eſtis. Jo. 15. Non ambuletis. i. viuatis. Gal. 5. Si ſpiritu viuimus ſpũ ⁊ ambulemus ⁊c. Et hoc ſicut gentiles ambulant. prime Coz. 12. Scitis quoniam cum gẽtes eſſetis ad ſimulacra muta prout ducebamĩ euntes ⁊c. Non ſic igitur ambuletis Prouerb. ꝑmo. Fili mi ne ambules cum eis: prohibe pedẽ tuum a ſemitis eorum ⁊c. Conſequenter cum dicit. In vanitate ſenſus ſui. reddit cauſam huius ꝓhibitionis. Ubi notandum eſt q cum ambulare ſpũaliter ſit proficere ſz illud. Eſa. 26. Rectꝰ callis iuſti ad ambulãdũ ⁊c. Gen. 17. Ambula coram me ⁊ eſto pfectꝰ. dr abrae. Ad hoc ergo vt hõ iuſte ambulet. i. ſpũaliter ꝓficiat oportet tria q in ipo ſunt regulari ⁊ ordinari. In homĩe enim eſt rõ iudicans de particularibus agendis. Itẽ intellectus vniuerſalium ꝓncipiorum qui eſt ſinderiſis. tertio lex diuina ſeu deus. Quandocunq ergo aliquis ſm iſta tria ſibi inuicem ordinata dirigit: ita q actio ordinet ſm iudicium rõnis: ⁊ hec ſcz rõ iudicet ſm intellectum rectũ vel ſindereſim: ⁊ hec ſcz ſindereſis ordinetur ſm legẽ diuinam: tunc actio eſt bona ⁊ meritoria. Sed vita gentiliũ nõ eſt talis ĩmo deficit in predictis tribus. quia ꝓmo deficit a rõne iudicante quia ambulant in vanitate ſenſus ſui. Senſus aũt eſt vis apprehenſiua per quã iudicam? ſingularia. Unde aliquis homo rectus dicitur quando bene iudicat de agendis. Sed ſenſus iſte quandoq eſt rectus: quandoq ẽ vanus. Rectus dicitur quãdo debita regula regit qua venit ad debitũ finem. Uanus autez quando indebita regula ductus nõ venit ad debitũ finẽ Sap. 13. Uani ſunt oẽs homies in quibus nõ ſubeſt ſcientia dei ⁊c. Ro. 1. Euanuerunt in cogitatiõibus ſuis. ⁊c. Jere. 2. Ambulauerũt poſt vanitates ſuas ⁊ vani facti ſunt ⁊c. Quare? quia certe rõ iſtorũ in agendis nõ dirigebaẽ ab intellectu illuminato ſed erroneo. Et hoc eſt qõ ait. Tenebris obſcuratũ habentes intellectũ. Ro. 1. Obſcuratũ eſt inſipieus cor eorum. ꝑs. Neſcierunt neq intellexerunt: in tenebris ambulant. Et rõ ẽ q tales nõ ſunt ptices diuini luminis ſeu legis diuine illuminantis ⁊ regulãtis: ꝓpter qõ ſubdit. Alienati a vita dei id ẽ a deo qui eſt vita anime. Jo. 14. Ego ſum vis veritas ⁊ vita. Uel a vita dei. i. a charitate ⁊ grã ſpũali qua anima viuit formaliter Ro. 6. Gratia autẽ dei vita eterna. Iſti autem erant ſine ſpe vite eterne qz ponebãt mortalitatẽ anime contra fidẽ ⁊ ꝓphetiã. Sap. 2. Neſcierũt ſacramenta dei neq ſperauerũt mercedẽ iuſticie neq iudicauerũt honorẽ animaz ſanctarum ⁊c. Uel a vita dei id ẽ a vita ſancte viuendi que ẽ per fidem. Hab. 2. Iuſto ego iã nõ ego ⁊c. Juſtus aũt ex fide viuit: vt dicit Ro. ꝑmo. Uel que ẽ per charitatẽ. ꝑme. Jo. 3. Nos ſcimus quia tranſlati ſumus de morte ad vitam quoniam diligimus frẽs ⁊c. Nõ ſic autẽ iſti ſed magis alienati. Modum autẽ huius alienationis tangit ſcz ignorantiaz nõ ſtellaz vel curſus ſyderuz ſed nature diuine. ꝑme Coz. 15. Ignorantiam quidem dei quidam habent quia certe tunc ſolũ in iudea notus erat deꝰ: ſed modo vt dr. Act. 17. tẽpora huius ignorantie deſpiciens deus tunc annunciat hominibꝰ vt omnes vbiq penitentiã agant ⁊c. Huius aũt ignorantie deus nõ erat cã quantũ de ſe erat quia vt dr Roma. ꝑmo. Deus illis reuelauit: ſed certe cauſa erat illis ꝓpter cecitatẽ cordis ipſoz. Et vere dicit cecitatẽ q ex creaturis nõ poterãt venire in noticiam creatoris: qz vt dicit Sap. 2. Excecauit eos malicia eorũm ⁊ neſcierunt ſacramẽta dei neq mercedem ſperauerunt iuſticie. Et hoc ẽ qõ ſequitur. Qui deſperãtes. ⁊c. Ubi oſtendit apoſtolus quales erant in exteriori conuerſatione quoniã ſine ſpe ⁊ hoc quia alienati a vita. Job. 7 Deſperaui nequaq vltra iam viuaz ⁊c. Jere. 18. Deſperauimus poſt cogitatiões noſtras ibimus: ⁊ vnuſquiſq poſt prauitates cordis ſui malefaciem?. Et hoc ẽ quod ſequit. Tradiderũt ſemetipos impudicicie ⁊c. Et hoc legi poteſt dupliciter vl ſeparatim vt dicatur in auaricia: id eſt quia auari erant. Romañ. primo. Repletos omni iniquitate et malicia: fornicatione. auaricia. ⁊c. Hebreorum. 13. Sint mores ſine auaricia. ⁊c. Quia vt dicitur

Eccl.10. Auaro nihil ē sceleſti⁹ ꝓpter qō Abbac.2. Ve qui congregat auariciā malaꝫ domui ſue ꝛc. Poteſt etiam legi coniunctim cum precedentibus: vt dicatur in auaricia id eſt auare ita vt ſit modificās precedentia. Et ſm hoc aggrauat eoꝝ vitā triplr. qz ꝑmo peccauerūt nō ex paſſione ſed poti⁹ ex electōe. Añ dicit. Tradiderūt ſemetipſos ipudicicie. Quaſi dicat. Mō paſſionibus vel infirmitate peccauerūt ſed ſemetipſos tradiderūt ꝛc. Judith.7. Sponte tradam⁹ nos oēs pp̄lo holofernis. ꝛc.2.Coꝝ.12. Mō egerūt pnīam ſup īmundicia ⁊ fornicatione ⁊ ipudicicia quā geſſerūt. Scdo ex actuali effrenatiōe.1.Pet.2. Poſt carnē in cōcupiſcentiā īmunditie ambulāt ꝛc. Et iō dicit. In opatiōez oīs īmundicie. Ezech.14. Iſti poſuerūt īmūdicias ſuas in cordib⁹ ſuis ꝛc. Tertio aggrauāt eoꝝ pctm̄ ex cōtinuatiōe: qz inceſſanter peccabāt Oſee.4. Fornicati ſūt ⁊ nō ceſſauerunt qm̄ dñm reliquerūt. Añ dicit. In auaricia. i. ardenter ⁊ inſaciabiliter.2.Pet.2. Oculos habētes plenos adulterij ⁊ inceſſabilis delicti: pellicientes aīas inſtabiles cor exercitatū auaricie habētes maledictiōis filij ꝛc.

Lectio ſeptima.

V Os aūt non ita didiciſtis xp̄m ſi tamē illū audiſtis ⁊ ī ipſo edocti eſtis ſicut ē veritas ī ieſu Deponite vos ſcōm pristinā cōuerſationē veterē hominez qui corrūpitur ſcōm deſideria erroris. Renouamini aūt ſpū mentis vr̄e ⁊ induite nouum hominē qui ſcōm deuz creatus ē in iuſticia ⁊ ſanctitate.

Oſtenſa puersitate gentilis cōuerſatiōis: hic oñdit ap̄ls q doctrina xp̄i totaliter cōtraria ē iſti cōuerſationi ⁊ ſtatui Et qz puertētes q̄dā doctrinā xp̄i dixerūt nō ee aliā vitā poſt iſtā: ſz aīam mori cū corpe vt aīalia: iō ap̄ls oſtendit ꝓpio doctrinā xp̄i cōtrariā eſſe vite ⁊ ſtatui precedenti. Scdo oñdit cōditiōes debitas doctrine xp̄i ibi. Deponite vos ꝛc. Dicit ergo. Ita dictū ē q illi deſperantes ꝛc. vos aūt nō ita audiuiſtis xp̄m ſcz ee imitandū. Quo ergo. Jp̄i em̄ vos a deo didiciſt⁹ vt diligat⁹ inuicē Theſ. 4. Itaq; frēs ſtate ⁊ tenete traditiōes quas credidiſtis Et Theſ.2. Quo tenebim⁹. Et.1.Theſ.2. Añ cum accepiſſetis a nobis verbū audit⁹ dei accepiſtis illud nō vt verbū hoīm ſed ſicut ē vere verbū dei ꝛc. Col.2. Radicati ⁊ ſuperedificati in ipo ⁊ cōfirmati in fide ſicut didiciſtis abundātes in illo in grāratione. Et hoc certe ſi tñ illū audiſtis qz auditus deſeruit diſcipline. Si ꝑ quia. Quia hec ē ānūciatio quam audiſtis: vt ꝺr.1. Jo.1. Et hoc ꝙtū ad ꝑdicatōez fidei Eccl.24. Qui audit me nō cōfundet Prouer.15. Auris q̄ audit increpatiōes vite ī medio ſapiētū cōmorabit ꝛc. Et in illo edocti eſtis ſcz quo ptinētia ad fidē ſūt cuſtodiēda ⁊ adiplenda. Mar. vlt. Jecerunt ſicut erāt edocti ꝛc. Et hoc ſicut ē ☧itas. Quaſi dicat. Si audiuiſtis fidē xp̄i ꝑdicari ⁊ quo ꝑdicata debeant adimpleri eſtis edocti ſicut ieſus de quo ꝑdicat vobis q̄ ē veritas. Vos aūt nō ita. ſ. ꝺr ambulare ſicut aliqui deſperātes. Sed quō? Subdit. Deponite vos ꝛc. Que q̄dem lr̄a pōt legi duplr. Uno mō vt dicat deponere: ⁊ tunc cōſtruit cū p̄cedentib⁹ ſic. ita ē veritas in qua edocti eſtis in ieſu deponere vos ꝛc. Si aūt dicat deponite: q̄ lr̄a cōiuſ habet. dicem⁹ q qz cōtraria ē ⁊ vita ⁊ doctrina gentiliū vite ⁊ doctrine ieſu in qua edocti eſtis reſtat vt deponatis ꝛc. Duo ergo facit qz cū primo extirpanda ſint vitia ꝙ inſerant virtutes. Primo docet eos ſtatū priſtine ac veteris cōuerſatiōis deponere. Secundo nouū ſtatū ieſu aſſumere ibi. Renouamī aūt ſpū. ꝛc. Dicit ergo deponite ꝛc. vbi tria ſūt cōſiderāda. Primo q̄d intelligit̄ p veterē hoīem. Dicunt aliq̄ q hic hō vetus exterior: nou⁹ vero ꝺr interior. Sz dicendum ē q hō vetus ꝺr tam interior ꝙ exterior q̄ ſubijcit̄ vetuſtati ꝙtū ad aīam p pctm̄ ⁊ ꝙtū ad corp⁹. qz mēbra corporis ſunt arma peccati. Et ſic ſubiectus hō pctō ſm aīam et corpus ꝺr vetus hō ſm q illa vetuſta ſūt q̄ ſunt ī via corruptiōis vel in ipo corrūpi. qz qō antiquat̄ ⁊ ſeneſcit ꝓpe interitū ē. vt ꝺr Heb.8. Et ſic hō ſubiectus pctō ꝺr vetus. qz ē in via corruptiōis ꝓpter qō ſubdit. Qui corrūpit̄ ſm deſideria erroris. Mā vnūqōq; corrūpit̄ cū recedit ab origine nature ſue. Natura aūt hois ē vt deſideri um eius tendat ad id qō ē ſm rōnem. Perfectio autē et bonū rōnis ē veritas. Añ ergo rō tendit ad errorē ⁊ deſideriū ex hoc errore corrūpit̄. tūc vetus hō ꝺr. Dicit aut tē ſm deſideria ſcz mala. Ro.13. Carnis curā ne feceritis in deſideriis. ꝑme Thy.6. Deſideria multa ⁊ nociua et inutilia q̄ mergunt hoīem in interitū ⁊ pditionē ꝛc. Qz aūt hec deſideria in quibuſdā trahunt̄ ex infirmitate. in quibuſdā vero ex malicia ſicut in illis qui dicūt deuz ꝓuidentiā nō hr̄e. iō dicit. Erroris qz in talibus errātibus corrūpit̄ intellectus ⁊ affectus. Vel ſm deſideria erroris id ē q hoīes faciunt errare. ſm illud Sap.2. Hec cogitauerūt ⁊ errauerūt ꝛc. Prouer.14. Imprudentia ſtultoꝝ erratis. Sz quō deponendus ſit docet ap̄ls dicens. Col.3. Expoliantes vos veterē hoīez cū actibus ſuis. ꝛc. Mō ergo ſubſtātialit̄ ꝺr deponi vel expoliari ſz ſoluz q̄ ad opa mala vel cōuerſationē. i. Pe.2. Cōuerſatiōez vr̄am inter gētes habētes bonā. ꝑme Thy.4. Exēplū eſto fideliū in verbo ⁊ cōuerſatione. Deinde cuz dicit Renouamī ꝛc. oſtendit q debemus nouuz ſtatum idue re. circa qō tria facit. Prio oñdit p qō conſeq̄ poſſimus hāc nouitatē. Secundo in q̄ hec nouitas ꝓſiſtat. Tertio q̄ ſit. Quātuz ad ꝑmuz dic. Renouamī ſpiritu. ꝛc. vbi notādum ē q lz ſpūs multiplicit̄ dicat̄. in hoīe tamē triplex ſpūs inuenit̄. ſ. ſpūs ſanctus. ꝑme Coꝝ.3. Neſcitis q tēplum dei eſtis ⁊ ſpūs dei habitat in vobis. Itē ſpūs rōnalis. Hal.5. Caro cōcupiſcit aduerſus ſpm̄. Itē ſpiritus fantaſticus. Oſee.14. Scitote iſrael ſtultū ꝓphetam inſanū vir ſpiritalē. i. fantaſticū. Hoc ergo qō dicit Spū mentis ſumit̄ p ſpiritu ſcō. Dicit autē cām renouatiōis ee ſpm̄ ſcm̄ qui habitat ī mente nr̄a. Hal.4. Mittit deus ſpm̄ filij ſui in corda ꝛc. p̄s. Emitte ſpm̄ tuum ⁊ creabunt̄ ꝛc. Vel pōt accipi ſpūs p ſpiritu rōnali. ⁊ tunc ſpūs idem eſt q mens nr̄a ⁊ eſt ſimile huic qō ꝺr Col.2 In expoliatiōe corpis carnis. i. corpis q̄ eſt caro. ita hic ſpū mentis. i. ſpū q̄ eſt mens. hoc aūt dicit qz in nobis ē ali⁹ ſpūs q̄ nō ē mens: q̄ ſcz ē cōis nobis ⁊ brutis. Dicit aūt: renouamī ſpū mentis: qz illud qō non ē corruptū eſt nouū nec renouatiōe indiget. Mā ſi adā corrupt⁹ nō fuiſſet renouatiōe nō indiguiſſet nec nos etiā. Sed qz corruptus fuit renouatiōe indiguit ⁊ ci⁹ poſteriores. Et iō ꝺr renouari nos in pñti ſm aīam ⁊ in futuro ſm corpus qñ corruptibile hoc induit incorruptionē ⁊ mortale īmortalitatez: vt ꝺr.1.Coꝝ.15. Dicit ergo renouamī ſpū hic ſcz qz niſi in pñti ſpūs renouet nūꝙ corp⁹ ei⁹ inouabitur Vel pōt exponi ſpū mentis. i. mēte vr̄a ſpūali facta. ⁊ in idē redit. In quo aūt hec renouatio cōſiſtat quantū ad ſe cundū ſubdit cū dicit. Induite nouū hoīem ꝛc. Hic aduertēdū eſt q ſicut vniuſcuiuſq; rei primū vetuſtatis ꝑncipium fuit adam per quem peccatuz in omnes intrauit ita principiuz primū nouitatis ⁊ renouatiōis xp̄s ē qz ſic in adam oēs moriunt: ita ⁊ in xp̄o oīs viuificabuntur. Unde Hal.vl. In xp̄o ieſu neq; circūciſio neq; ꝑpucium aliq̄d valet ſz noua creatura. Induimī ergo dñm noſtrū

iesum xpm. Ro. 13. Que aũt sit renouatio oñdit cũ dicit: Qui fm deũ creat⁹ ẽ ꝛc. Hoc aũt põt intelligi triplicit. Uno mõ sic vt ly qui referat ad spm̃. i. spũs q̃ ẽ mẽs nr̃a ⁊ creat⁹ est a deo scz in originali iustitia scz ī sui nouitate. Uel recreatus noua creatiõe vt esset iustus. supra. 2. Creati in xpõ iesu in opibus bonis. Uel ly q̃ põt referri ad nouum hoiem scz xpm Et tunc cõstruet sic. Qui creatus ẽ. i. formatꝰ in vtero virginis fm deũ. i. nõ semie humano sz spũ scõ. Uel creat⁹ ẽ fm esse gr̃e ⁊ plenitudinis ⁊ hoc in iustitia quo ad hoies in scitate quo ad deum: et hoc veritatis nõ falsitatis. Luc. 2. In scitate ⁊ iusticia. Uel vt scitas sit ī corde. veritas ī ore: iusticia in ope.

Lectio octaua.

Propter qõ deponentes mendaciuꝫ loquimini veritatẽ vnusquisq; cum proximo suo: qm̃ sumus inuicẽ mẽbra. Irascimini ⁊ nolite peccare. Sol nõ occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo.

Supra posita generali monitiõe vt nouitatẽ induerent: hic apls ponit p̃cepta spãlia. Circa qõ duo facit. Prio ī hibet eis pctã interioza corrũpentia spm̃. Scõo pctã exterioza q̃ corrũpunt carnẽ ibi. Fornicatio aũt ꝛc. Pria ī duas. Prio phibet pctã q̃ ī deordinatiõe ppria cõsistũt Scõo pctã q̃ cõsistunt ī deordinatione alteri⁹ ibi. Oĩs sermo mal⁹ ꝛc. Pria itez in tres: qz pmo phibet pctm̃ corrũpens rõnalẽ. Scõo pctm̃ deordinãs irascibilẽ ibi. Irascimĩ ⁊ nolite peccare ꝛc. Tertio pctm̃ ptinẽs ad cõ cupiscibilẽ ibi. Qui furabat ꝛc. Circa pmum tria facit. Prio qz vnũ istoz phibet. Scõo inducit ad aliud. Tertio rõnem assignat. Prohibet ergo illud. pmo qõ ad verẽ hoiez ptinet ita vt ista lr̃a sit expositiua huiꝰ qõ p̃dixerat. Induite nouũ hoiez: ad quẽ induendũ pmo phibet mẽdaciũ qz p hoc pctm̃ oris: corrũpit veritas rõnis Uñ dicit. Propt̃ qõ scz nouũ hoiez induendũ deponentes mendaciũ: qz vt dz in ps. Perdes oñs qui loquunt̃ mendaciũ. s. pniciosũ. ¶ Et postea inducit ad nouitatez dicens Zach. 4. Loq̃mini veritatez vnusq̃sq; cũ primo suo. Et quare? Qñ sum⁹ inuicẽ mẽbra. Mẽbra eñ se inuicez diligũt ⁊ se iuuãt mutuo ī veritate. Ro. 12. Unũ corp⁹ sum⁹ in xpo: singuli aũt alter alterius membra.

¶ Sequit̃. Irascimĩ ꝛc. vbi phibet pctm̃: corrũpens irascibilez. Circa qõ tria facit. Prio ponit monitiõez. Secũdo eã exponit ibi. Sol nõ occidat ꝛc. Tertio rõnem reddit ibi. Nolite locũ ꝛc. Monitiõez aũt ponit cũ dicit. Irascimĩ ꝛc. Nõ põt exponi duplr. qz duplex ẽ spẽs ire quedã bona: q̃dã mala. Mala q̃dem qñ inordinate tendit in vindictã scz contra iusticiã: bona vero qñ in vindictã debitã qñ scz q̃s irascit̃ qñ oz cũ q̃bus ⁊ q̃tũ oportet. Et de vtraq; põt exponi. Si de mala: sic est sensus. Nõ p̃cipit sz pmittit. Quasi dicat. Si sic est q̃ motus ire insurgat qõ humanũ est nolite peccare. i. nolite perducere ad effectũ p̃ consensũ. pme Cor. 10. Temptatio vos nõ ap p̃hendat nisi hũana qz certe qui aliẽ irascit̃ fratri suo reꝰ erit iudicio: vt dz Mat. 5. De hac ira monebat Joseph fratres suos Gen. 45. Ne irascimĩ in via. Si aũt exponat̃ de bona sic tenet̃ nõ solum pmissiue vt pmo sed imperatiue: irascimĩ scz cõtra pctã vr̃a: qm̃ duplex est vindicta quam hõ appetit. Una de seipo peccãte: ⁊ sic pna est quedã vindicta quã hõ facit ⁊ capit de seipo. Et hec est bona ira: ⁊ de hac dicit̃ iperatiue. Irascimĩ scz cõtra pctã vr̃a: ⁊ nolite peccare scz decetero: nec talia pmittere ꝓtra q̃ itez oporteat irasci. Nõ credũt aliq̃ q hõ secure possit sibi ipsi irasci ppter pctã sua sed nõ ꝓximo suo pro pter sua sed nõ est ita sicut contra seipsum potest quis irasci propter peccata propria ita proximo suo ꝓter sua ergo irascimini cõtra vitia aliena: ⁊ hoc cum zelo. Numeri. 25. Phinees auertit iram meam a filijs isr̃l: quia zelo meo cõmot⁹ est cõtra eos. Sic helyas. 3. Reg. 19. Zelo zelat⁹ sũ p dño deo exercituũ quia dereliq̃rũt pactũ vñi filij isr̃l ꝛc. Et nolite peccare pueniendo rõnez sed potiꝰ sequndo. Jac. 1. Sit aũt oĩs hõ velox ad audiendu tardus aũt ad loq̃ndũ ⁊ tardus ad irã ꝛc. ¶ Sequitur: Sol nõ occidat ꝛc. vbi exponit qõ dixerat ⁊ fm tres p̃dictas expositiões põt triplicit exponi. quia si de mala ira tunc sic. Sol ꝛc. i. nõ pfistatis in ira ꝓcepta: sed ante solis occasum deponatis qz ly pmittat motus ꝓpter fragilitatẽ nõ pmittit̃ mora. Si de bona ⁊ hoc ꝓtra pctã ꝓ pria: tunc sic. Sol id ẽ xps. Mal. 4. Oriet̃ vobis timentib⁹ nomẽ meũ sol iusticie ꝛc. Nõ occidat sup iracũdiam vr̃am. i. sup pctã vr̃a: p quib⁹ itez oporteat vos irasci: ⁊ vosmet inter ipos punire. Si cõtra pctã aliena sic accipit sol. s. rõnis. Eccl. 12. Memẽto creatoris tui ī diebus iuuẽtutis tue antez̃ veniat tps afflictionis ⁊ appropin quẽt ãni de quibus dicas. Nõ mihi placẽt antez̃ tenebrescat sol ꝛc. Sol nõ occidat sup iracũdiã vr̃am. i. obtenebret dictamẽ rõnis. Job. 5. Uix stultũ interficit iracũdia. ¶ Sequit̃. Nolite locuꝫ dare dyabolo: vbi assignat rõnem monitiõis. Dyabolus eñ hz locũ in nobis p peccatũ vel p cõsensũ. Jo. 13. Cũ diabolus iã misisset in cor vt traderet eũ iudas ꝛc. Et sequit̃ ibidẽ q̃ post buccellã introiuit in eũ sathanas. Nũc aũt hmõi passiones multũ inclinãt ad cõsensũ ⁊ maxime qñ puertũt iudiciũ rõnis. ⁊ hoc spẽaliter facit ira q̃ cõsistit in accensione sanguinis q̃ quidẽ rõne velocitatis sui motus p̃cedit iudiciũ rõis. Et qz sic nobis pturbatis diabolus iciput locũ hr̃e ī nob iõ dicit. Nolite locũ dare diabolo. Quasi dicat. Nõ plus ueretis in ira qz p hoc datis locũ diabolo. qz totꝰ diabolus iracũdus ẽ. ps. Liberator meꝰ de inimicis meis iracundis. Intrat aũt hoiem cũ furore ⁊ ira. Apoc. 12. Descendit diabolus ad vos habẽs irã magnã. Hoc aũt non põt facere saltẽ in aĩa q̃diu hõ iustus ẽ. Hec aũt iusticia p iram amittit̃ qz ira viri iusticiã dei nõ opat̃: vt dz Jac. pmo. Si ergo nõ vultis locũ dare diabolo saltẽ in aĩa: sol non occidat sup iracundiam vestram. Eccle. 11. Aufer iram a corde tuo.

Lectio nona.

Qui furabat iã nõ furet̃: magis aũt laboret: operãdo manib⁹ suis quod bonũ ẽ: vt habeat vnde tribuat necessitatẽ patienti. Omnis sermo malus exoze vestro nõ procedat: sed si quis bonꝰ ad edificationẽ fidei: vt det gr̃am audientib⁹.

Exclusa supra vetustate hoĩs quãtũ ad vim rõnalẽ ⁊ ira scibilẽ: hic prohibet eã quãtũ ad cõcupiscibilẽ pueniẽtẽ ex eoz inordinata ꝓcupiscẽtia. Circa qõ duo facit. Prio phibet ꝓcupiscibilis vetustatẽ. Scõo hortat̃ ad eiꝰ nouitatẽ ibi. Magis aũt laboret ꝛc. Ad vetustatẽ autez ꝓcupiscibilis ptinet furtũ qõ puenit ex corrupto ⁊ inordinato appetitu rei tẽporalis. Jõ dicit. Qui furabatur: iã nõ furet̃ ꝛc. Quasi dicat. Qui habebat cõcupiscibilez corruptã ⁊ vetustã ex corrupto appetitu rerũ tẽporaliuꝫ iã nõ furet̃. s. si vult ꝓcupiscibilẽ renouare: qz vt dicitur Eccl. 7. Sup furem cõfusio. ppter hoc dz Exo. 20. Nõ furtũ facies. Et qz aliquis posset se excusare pre paupta te. ideo dicit. Magis laboret ꝛc. sicut ipe fecit aplus vt dz Act. 20. Argentũ ⁊ aurũ nullius cõcupiui aut vestez vosipi scitis quoniaz ad ea que mihi opus erant ⁊ bis q̃

mecum sunt ministrauerũt manꝰ iste. ꝛc. Itẽ. 2. Thes. 3. Ipi eñ scitis quẽadmodum oporteat vos imitari nos qm̃ nõ inquieti fuimus inter vos neq; gratis panẽ man ducauimus ab aliquo sed in labore ꝛ fatigatiõe nocte ac die laborantes ne quẽ vestrũ grauaremus ꝛc. Unde notandũ ẽ q; opus manuale ad tria inducit. Pmo ad necessitatẽ victus acquirendaz. Heñ. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et iõ qui nõ habet vnde licite viuat tenet manibꝰ laborare. 2. Thes. 3. Si qs nõ vult opari nõ manducet. Quasi dicat. Sicut qui nõ comedit i necessitate peccat: ita ꝛ si nõ laborat. Et sic ponit hic ad excludendũ furtũ. Quandoq; vero inducit contra ociũ q; multa mala docuit ociositas. Eccl. 33. Et iõ qui habent vitam ociosaz tenent manibꝰ laborare. 2. Thes. 3. Audiuimus quosdã inter vos ambulare inquiete nihil operantes sed curiose agentes. Hijs autẽ qui huiusmõi sunt denunciamus ꝛ obsecramꝰ in dño iesu xpo vt cũ silentio operantes suũ panẽ mãducent. qñq; enĩ inducit ad carnis macerationẽ ꝛ domationẽ. Unde ponit iter alia opa cõtinentie. 2. Cor. 11. In laboribus: in vigilijs: in ieunijs ꝛc. Triplex ergo ẽ rõ iniungendi laborẽ corporalez sed prima oĩbus necessaria est ꝛ hoc de necessitate precepti q; alijs modis potest excludi ociũ: similiter ꝛ lasciuia carnis põt alio mõ domari ꝛ refrenari ꝛ sufficit qũocũq; fiat. ¶ Sequit q; bonũ est. qõ dupliciter põt intelligi. Uel in. vi accusatiui ꝛ sic construet. Magis autẽ laboret operando manibꝰ ꝛ quidẽ non illicita: sed qõ bonum ẽ. Hal. vlt. Bonũ autẽ facientes nõ deficiamꝰ. Esa. primo Quiescite agere peruerse discite bene facere. Uel põt intelligi in vi notatiui laboret ꝛc. qõ bonũ est: quasi hec sit rõ quare laborandũ ẽ. Quasi dicat. Mõ solũ ẽ necessariũ laborare: imo etiã bonũ est laborare vt laborãs possit viuere ꝛ vt habeat vnde tribuat necessitatẽ patienti. Ecc. 29. Fenerare proximo tuo in tẽpore necessitatis illius ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit. Omnis sermo malus ꝛc. Ponit pertinentia ad veterẽ hominẽ in deordinatiõe ad aliuz: ꝛ facit duo: quia ꝑmo prohibet vetustatẽ ꝛ inducit nouitatem Secũdo inducit exemplũ in principio q̃nti capituli ibi. Estote ergo ꝛc. Ad primũ autẽ põt quis male se habere dupliciter. Uno modo ledendo eum verbis malis. Alio modo malis exẽplis quo prohibet primũ. Scõo secundũ ibi. Et nolite contristare ꝛc. Prima iterũ in duas. Primo prohibet vetustatẽ. Scõo inducit ad nouitatẽ ibi. Sz si quis ꝛc. Dicit ergo. Omis ꝑmo malus ꝛc. Sermo oris pretendit ꝛ annunciat que sunt in anima: qz voces sũt note passionũ anime. Ille ẽ bonꝰ sermo qui indicat bonam dispositionẽ interiorẽ. malus vero qui malã. Triplicit autẽ homo ordinat interius scz ad se: vt scz omnia sint rationi subiecta: ad deũ vt rõ sit ei subdita ad primũ quãdo diligit eum vt seipm. Est ergo q̃nq; sermo malus qñ indicat hominẽ inordinatũ in se: ꝛ hic ẽ sermo falsus eiꝰ qui aliud loquit aliud intẽdit. ꝛ similiter sermo inutilis ꝛ vanus. Itẽ est sermo malus qui indicat hoiem inordinatum contra deũ sicut piuria blasphemie ꝛ hmõi. Itez qñ ẽ cõtra primũ suuz sicut iniurie dolꝰ ꝛ fallacie. Et iõ dicit. Omis sermo malus ex ore vro nõ procedat. Omis vo equipollet huic signo nullꝰ. Sap. 1. Custodite ergo vos a murmuratiõe q̃ nihil prodest ꝛ a detractiõe parcite lingue qz sermo obscurus inuacuũ nõ ibit. qz certe deũ non pterit oĩs cogitatꝰ ꝛ nõ abscondit se ab eo vllus sermo: vt dr Eccl. 42. Nunc ergo vos deponite omnẽ iram indignatiõem maliciã: blasphemiã: turpẽ sermonẽ de ore vro. Col. 3. ¶ Sequit. Sed si quis bonꝰ est ꝛc. inducit ad nouitatẽ qz sermo bonꝰ bene dicendꝰ est ꝓ loco ꝛ tẽpore. Prouer. 15. Sermo oportunꝰ ẽ optimꝰ. Si quis ergo loquit quasi sermones dei. 1. Pet. 4. Et ad quid subdit. Ad edificationem fidei. i. vt corroboret fides in cordibus infirmoꝝ. 1. Cor. 14. Oia ad edificationẽ fiant. ꝛ hoc vt det grãm audientibꝰ scz si talis bonus sermo sit ꝓbatus vel talis sermo est conferens. qz frequenter homo ex bono sermone: ꝛ ꝑ virtutẽ boni sermonis auditi cõpunctus disponit ad grãm. Act. 10. Adhuc loquẽte petro verba hec cecidit spũs sanctꝰ sup oẽs qui audiebant verbũ. Sic loquebat dñs: de quo dr Luc. 4. Mirabant ex verbis grẽ q̃ procedebant de ore ipsi. Eccl. 10. Uerba oris sapientis gratia.

Lectio decima.

Et nolite contristare spm̃ sanctũ dei in quo signati estis in die redemptionis. Omis amaritudo ꝛ ira ꝛ indignatio ꝛ clamor ꝛ blasphemia tollat a vobis cũ omni malicia. Estote autem inuicẽ benigni: misericordes: donantes inuicẽ sicut et deus in xpo donauit vobis.

Supra monuit apls abstinere a vbis infectiuis: hic monet abstinere a verbis ꝛ factis turbatiuis seu contristatiuis primoꝝ. Circa qõ duo facit. Pmo prohibet qõ pertinet ad vetustatẽ. Scõo psuadet qõ ptinet ad nouitatez ibi. Estote aũt inuicẽ benigni ꝛc. Prima iterꝫ in duas. qz ꝑmo prohibet qõ ad vetustatẽ ptinet i generali. Scõo in spẽali. ibi. Omnis amaritudo ꝛc. Dicit ergo. Nolite contristare spiritum ꝛc. Contra spiritus sanctus est deus in quo nõ cadit passio aliqua nec tristicia. Rñdeo spũs sanctꝰ dr ptristari qñ ptristat ille in quo ẽ spũs sanctꝰ Luce. 10. Qui vos spernit me spernit. Esa. 63. Ipi autẽ ad iracũdiã puocauerũt eũ ꝛ afflixerũt spm̃ scm̃ ei ꝛ conuersus ẽ eis i inimicũ Uel dicendũ est q; ẽ methaphorica locutio. Sicut eñ de dr irasci ꝓpter similitudinẽ effectꝰ ita etiã dr cõtristari: qz sicut qñ aliquis cõtristat recedit a cõtristante: ita spũs scũs a peccante. Et sic ẽ sensus. Nolite cõtristare spm̃ scm̃ dei. i. nolite eũ fugare vl expellere ꝑ pctm̃. Sap. 1. Spũs sanctꝰ eñ discipline effugiet fictũ ꝛ aufert se a cogitationibꝰ q̃ sunt sine intellectu ꝛ corripietur a supueniente iniq̃tate. Igit nõ ẽ cõtristand spũs sanctus ꝛ hoc ꝓpt̃ bũficiũ Jõ subiũgit. In q̃ signati estis. i. reformati est ꝛ ab alijs distincti Qui aũt hẽbit hoc signũ secũ, hẽbit vitã eternã. Jõ ergo ẽ custodiẽd ꝛ nullo modo ptristãdus qz sine eo nõ ẽ vita eterna. 2. Cor. 1. Qui signauit nos deꝰ ꝛ dedit nobis pignus spũs. Et q̃: In die redẽptiõis. i. baptismi. Jo. 3. Nisi qs renatꝰ fuerit ex aq̃ ꝛ spũ scõ ꝛc. Act. 1. Uos baptizabimi spũ scõ nõ post multos hos dies. Dicit aũt redẽptiõis qz i baptismo fit hõ ꝑticeps redẽptiõis facte ꝑ xpm. ¶ Sequit. Omis amaritudo ꝛc. Ubi oñdit in spẽali q̃ ptinet ad vetustatẽ. Mñq; eñ homo contristat amicũ suum ex ira: aliq̃n ex industria. Sz in ira ẽ triplex gradus: qz in corde sicut q̃ tãtuz interiꝰ irascit. In platiõe: sicut q̃ dicit racha. In contumelie platione sicut q̃ dicit fatue. Pmo ergo ponit qõ ꝑtinet ad irã cordis. Scõo qõ ptinet ad inordinatã plationẽ. Tertio qõ ptinet ad ptumeliam. In ira aũt cordis ista se cõsequunt. Pmo qz ira ẽ effectꝰ tristicie ꝛ hec i sacra scẽptura dr amaritudo. 1. Re. 1. Cũ eẽt ãna amaro ãio ꝛ oraret deũ flẽs ꝛc Et iõ dicit oĩs amaritudo ꝛc. q̃ ẽ per memoriã iniurie ꝑterite Eccl. 21. Mõ ẽ sensus vbi abundat amaritudo. Scõo qz statim appetit vindictã. iõ dic. Et ira q̃ ẽ appetitꝰ vindicte. Jac. 1. Ira enĩ viri dei iustiã non operat. Et qz iratꝰ indignũ reputat qõ ei ꝓcat ꝛ indignũ esse q; sine punitione transeat. ideo sequitur. Et indignatio, Sed quantũ ad inordinatã prolationem

ſic ẽ clamor. Eſa. 5. Expectaui vt faceret iudiciũ: ⁊ ecce iniquitas ⁊ iuſticia ⁊ ecce clamor. Ideo dicit. Et clamor Similiter ⁊ blaſphemia vel cõtra deũ vel cõtra ſanctos Leuit. 24. Qui cunq; blaſphemauerit nomen domini morte moriat. Ideo dicit. Et blaſphemia Et addit. Tollatur a vobis cũ omni malicia ſcz operis. 1. Pet. 2. Deponentes omnẽ maliciã ⁊ omnẽ dolum ⁊ ſimulationem. ¶ Deinde cum dicit. Eſtote autẽ. ꝛc. ponit pertinentia ad nouitatẽ contrariam paſſionib⁹ p̃miſſis: contra amaritudinẽ benignitatẽ. Ũde dicit. Eſtote aũt inuicẽ benigni q; benignus ẽ ſpiritus ſapientie. ꝛc. Unde dicit. Miſericordes. Luc. 6. Eſtote ergo miſericordes ſicut ⁊ pater veſter miſericors ẽ. Contra indignationẽ cõdonationẽ. Unde dicit. Donantes inuicẽ. Col. 3. Donantes vobiſmetipſis ſi quis aduerſus aliquẽ habet querelam ſicut deus donauit vobis. Ro. 8. Qui etiam ꝓprio filio ſuo nõ pepercit. Et paulo poſt ſequit. Qũo non etiã cuz illo nobis omnia donauit.

¶ Capitulũ quintũ.

Eſtote ergo imitatores dei ſicut filij chariſſimi: ⁊ ambulate in dilectione ſicut ⁊ xp̃s dilexit nos: et tradidit ſemetipm̃ p nobis oblationẽ ⁊ hoſtiã de o in odorẽ ſuauitatis.

Poſita exhortatione ad benignitatẽ ⁊ miſericordiã que ſunt effectus charitatis: hic oſtendit eis exemplũ. Circa q̃ duo facit. Primo inducit eos ad imitationẽ exemplaris. ſ. dei. Secũdo oſtendit in quo debent ipm̃ imitari. ibi. Et ambulate ꝛc. Dicit ergo. Dixi q̃ debetis donare inuicẽ ſicut ⁊ deus in xp̃o donauit vobis ergo eſtote imitatores dei: q; hoc neceſſariũ eſt licet difficile ſit. Eccl. 2. Quid ẽ in q̃ homo vt poſſit ſequi regẽ factorez ſuũ? Nunq̃ tamẽ perficiet natura humana niſi in cõiunctione ad deũ. Unde Job. 23. Veſtigia eius ſecut⁹ ẽ pes meus: ergo imitandus ẽ q̃o habemus poſſibilitatẽ: q; ad filiũ ptinet patrem imitari. Et ideo ſubdit. Sicut filij patrẽ ſcz per creationẽ. Deutero. 32. Nonne ipe ẽ pater tuus qui poſſedit ⁊ fecit ⁊ creauit te. Et addit. Chariſſimi quos ſcz elegit ad pticipationem ſuiſp̃ius. ¶ Sequitur. Et ambulate. ꝛc. Ubi primo ponit imitandi moduz q; in charitate. Secõ oſtendit ĩmenſe charitatis signuz ibi. Et tradidit ꝛc. Q; ergo ſimus filij chariſſimi hoc facit charitas dei. Ro. 8. Nõ enĩ accepiſtis ſpũm ſeruitutis iterũ in timore ſed accepiſtis ſpũm adoptionis filiorũ in quo clamam⁹ abba pater. Ipe enĩ ſpũs teſtimoniũ reddit ſpiritui noſtro q; ſumus filij dei. Debem⁹ ergo ipm̃ in dilectione imitari. Et dicit ambulate. i. ſemp̃ pficite. Heñ. 15. Ambula cozã me ꝛeſto pfectus. Et hoc in dilectione q; dilectio ẽ tale bonũ in quo debet hõ proficere: ⁊ tale debitũ q̃ debet homo ſemp̃ ſoluere. Ro. 13. Nemini quicquã debeatis niſi inuicez diligatis. Uel in dilectione q; ẽ via ſequẽdi deũ magis de ꝓpinquo. primo Coz. 13. Adhuc excellentiozẽ viã vobis demonſtro. Si linguis hominũ loquar ⁊ angelorũ ꝛc. Col. 3. Supoĩa hec charitatẽ habẽtes ꝛc. Et hoc exemplo xp̃i. Uñ ſubdit. Sicut ⁊ xp̃s dilexit nos. Jo. 13. Cũ dileriſſet ſuos q; erant in mundo in finẽ dilexit eos. ¶ Et q; ſm gregoriũ ꝓbatio dilectionis exhibitio eſt operis. ideo ſubdit. Et tradidit ſemetipm̃ p nobis. Apo. 1. Dilexit nos ⁊ lauit nos a peccatis nr̃is. Hal. 2. In fide viuo filij dei qui dilexit me ⁊ tradidit in mortem ſemetipm̃ p me. Eſa. 53. Tradidit in mortẽ aiam̃ ſuam. ꝛc. ¶ Hec aũt mors fuit nobis vtilis ⁊ neceſſaria: ideo ſubdit. Oblationẽ ⁊ hoſtiam ꝛc. Loquit autẽ hic ap̃l⁹ more veteris legis ĩ qua vt dicit Leuit. 4. quãdo quis peccauerat offerri debebat p eo hoſtia ⁊ oblatio que dicit p peccato. Item q̃ quis agebat gratias deo vl aliq̃d cõſequi volebat oportebat offerri hoſtiã pacificam. vt dicit Leuit. 3. Que q̃dem erat in oblationẽ ſuauiſſimi odoris dño. vt dicitur ibidem. Hec autẽ facta ſunt per xp̃m: q; vt a pctis mundaremur ⁊ gloziã cõſequeremur tradidit ſemetipm̃ pro nobis in oblationẽ per ea que in vita geſſit. Eſa. 53. Oblatus ẽ q; ipe voluit ꝛc. Et hoſtiã pro peccato. ⁊ hoc in odorẽ ſuauitatis. Alludit autez huic q̃ dicit Leuit. 3. Sed certe ille odor nõ erat tunc deo acceptus ſm ſe ſed ſm ſuã ſignificationẽ inquantũ ſignificabat oblationem odoriferam corporis xp̃i filij dei. Heñ. 2. Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni. Cañ. 1. Trahe me poſt te curremus in odorẽ vnguentoz tuoz. Sic aũt debem⁹ nos ſacrificare deo ſpũaliter. p̃s. Sacrificiũ deo ſpũs. ꝛc.

Lectio ſecunda.

Fornicatio aũt ⁊ oĩs ĩmundicia aut auaricia nec nominet in vobis ſicut decet ſctõs: aut turpitudo: aut ſtultiloquiũ: aut ſcurrilitas que ad rẽ nõ ptinet ſed magis gratiarũactio.

Supra poſita monitiõe ap̃l⁹ vt deposita vetuſtate ephe ſij nouitatẽ aſſumerent ꝓhibendo vitia ſpũalia: hic prohibet eiſdem vitia etiã carnalia. Diuidit autẽ in duas. Primo eñ prohibet vetuſtatẽ vitiorũ carnaliũ. Secundo inducit ad nouitatẽ ibi. Uidete itaq; frẽs ꝛc. Prima iterũ diuidit in tres. Primo excludit vetuſtatẽ vitiorũ Secõ ꝓponit penã eoz. ibi. Hoc aũt ſcitote. ꝛc. Tertio excludit fallaciã ibi. Nemo vos ſeducat ꝛc. Prĩa iterũ in duas. Prĩo excludit quedã vitia ꝓncipalia. Secũdo excludit quedam adiuncta ibi. Aut turpitudo ꝛc. Excludit autẽ tria vitia. ſ. luxuriã naturalẽ que ẽ cum nõ ſua. Unde dicit. Fornicatio ꝛc. Oſee. 4. Spũs enĩ fornicationũ decepit eos. 1. Coz. 6. Fugite fornicationez. Sic faciebat iob. 31. Pepigi fedus cũ oculis meis vt nec cogitarẽ de virgine Dicit autẽ fornicatio a fornice. i. arcu triũphali iuxta quos erant lupanaria. Prouerb. 20. Et omnis ĩmundicia ꝛc. i. omnis pollutio contra naturã ſcz que nõ ordinat ad generationẽ. Gal. 5. Manifeſta ſunt opa carnis q̃ ſunt fornicatio ĩmũdicia luxuria ꝛc. Tertõ excludit auariciã. Sz quare hoc? Nunq̃d ẽ idẽ cũ pctis carnalib⁹. Rñdeo dicendũ ẽ q; nõ nec totaliter diuiſa ſz mediũ inter ſpũalia ⁊ carnalia pcta q̃ꝺ p̃z ſic. In pctõ ſũt duo. ſ. obiectũ pcti ⁊ delectatio in obiecto. Quedã ergo ſũt pcta quoz obiectũ ⁊ delectatio ẽ ſpũalis ſicẽ ira. Haz vindicta q̃ ẽ obiectũ ire ⁊ delectatio ei⁹ ẽ q̃d ſpũale: ⁊ ſilr inanis glia. Quedã vero ſũt oĩo carnalia ⁊ obiectũ ⁊ delectatio ſicut gula ⁊ luxuria: ſz auaricia tenet medium q; ei⁹ obiectũ ẽ carnale ſcz pecunia ſz delectatio ẽ ſpũalis: q; aĩo quieſcit q̃s in pecunia ⁊ iõ cõnumerat auaricia cũ pctis carnalib⁹ rõne obiecti: cũ ſpũalib⁹ vero rõne delectatiõis. Heb. vlt. Sint mores ſine auaricia. Uel dicendũ ẽ q; auaricia opponit iuſticie: vñ ponit ꝓ ſpẽ luxurie q̃ ẽ adulteriũ q̃ ẽ iniuſtus vſus mulieris alteri⁹: ſicẽ auaricia iniuſt⁹ vſus pecunie. Sz ſupra dixit Qui furabat ꝛc. hic aũt dicit q; nec noĩet ꝛc. q; in pugna ſpũali vitia carnalia prĩo occurrũt vicẽda q; fruſtra pugnat q̃s ꝓtra extrinſeca niſi ꝑmo vincat extrinſeca ſcz carnalia: ꝓtra q̃s ſp̃ remanet bellũ. Et iõ dic. Hec noĩte ĩ vobis ſicẽ decz ſctõs. ſ. abſtinere a factis a cogitationib⁹ ⁊ a dictis. Eſa. 41. Perdã babylonis nomẽ ⁊ reliq̃as ⁊ ꝓgeniẽ ⁊ germen.

Eccl.41. Curam habe de bono nomine: quia hoc decet sanctos. 2ª. cozinth. 6. In omnibus exhibeam⁹ nosmet ipsos sicut dei ministros ꝛc. ¶ Sequit. Aut turpitudo. ꝛc. Ubi ponit quedã vitia adiuncta. Circa quod duo facit. Primo adiũcta vitia excludit. Secũdo ad contraria eoꝝ inducit. ibi. Sed magis gratiarũactio ꝛc. Tria ergo vitia excludit scz turpitudinẽ que est in tactibus turpibus ꝛ amplexibus ꝛ osculis libidinosis. Prouerb. 6. Qui aũt adulter est ꝓpter cordis inopiã perdet animã suã ꝛ turpitudinẽ ꝛ ignominiã congregat sibi. Item stultiloquiũ. id est verba ꝓuocantia ad malũ. Eccl. 9. Colloquiũ illius quasi ignis exardescit. scz male mulieris. Et scurrilitatẽ. id est verbũ ioculatoriũ per quod aliqui volũt inde placere alijs. Mat. 12. De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines reddent rationẽ de eo in die iudicij. Et hec oĩa sunt mortalia inquantũ ad mortalia peccata ordinanꝫ. qz aliquid etiam si bonũ sit ex genere inquantũ ad mortale ordinaꝫ est mortale. ¶ Deinde inducit ad cõtraria scz gratiarũactiones. Unde dicit Sed magis gratiarũactio. Esa. 51. Gaudiũ ꝛ leticia inueniẽt in ea gratiarũactio ꝛ vox laudis.

Lectio tertia.

Hoc enim scitote intelligẽtes: ꝙ omnis fornicator. aut immundus. aut auarus quod est ydolorum seruit⁹ nõ habet hereditatẽ in regno xp̃i ꝛ dei. Nemo vos seducat inanibus verbis. ꝓpter hoc enim venit ira dei in filios diffidentie. Nolite ergo effici participes eorum.

Supra ꝓhibuit aplus peccata carnalia: hic cõminatur penam damnatiõis que peccatoribus infligit. Circa qđ duo facit. Primo eñ de hoc eos certificat. Secundo singillatim peccata recitat ibi. Q̃ omnis fornicator ꝛc. Dicit ergo hoc scitote intelligẽtes. id est actualiter nõ solũ habitualiter ꝑ certo habete. 1ª. Joh. 3°. Nec scripsi vobis vt sciatis ꝛc. Et quid: ꝙ omnis fornicator aut immũdus aut auarus: quod est ydoloꝝ seruitus nõ habet hereditatẽ in regno xp̃i ꝛ dei. Nota ꝙ vocat hic auaritiaꝫ ydolatriã quoniã ydolatria est quãdo honor soli deo debitus impenditꝫ creature. Nunc autẽ deo dupliciter honor debetꝫ. scz vt in eo finem nostrũ cõstituamus ꝛ vt in eo fiduciã nostrã finaliter ponam⁹. ergo qui hoc in creaturis ponit reus est ydolatrie. hoc autẽ facit auarus qui finem suũ in re creata ponit et etiã totam suam fiduciaꝫ. Osee. 8. Argentũ suũ ꝛ aurum suũ fecerũt sibi ydola vt interirent. Et hoc quia vt dicit Prouerb. 11. Qui confidit in diuitijs suis corruet. Sed cũ in alijs peccatis ponat homo finem suũ in creatura cui amore inheret quare etiã in illis non dicit peccator ydolatrare? Respõdeo ydolatrare est aliquid exterius indebite colere. Nũc autem in alijs peccatis ponit finis in interioribus quasi in ꝓpria exaltatione. Sed qui ponit finẽ in diuitijs ponit in eis finem vt in re exteriori sicut ydolatria. Sed nunquid auari honorẽ deo debitũ exhibentes creature: realiter sunt ydolatre ꝛ per se. Dico ꝙ nõ: quia in moralibus actus seu opera iudicanꝫ ex fine. Ille ergo per se est ydolatra qui intendit per se cultum exhibere creature. Hoc aũt non intendit auarus per se sed per accidẽs hoc facit inquantũ superflue ꝛ inordinate diligit. Et quid de tali. Non habebit hereditatẽ. quippe quia filij et heredes vt dicit Rom. 8. Nunc autẽ tales nõ sunt filij qui sic carnales sunt. ergo hereditatẽ non habẽt. quia vt dicit. 1ª. cozinth. 15. Caro ꝛ sanguis regnũ dei nõ possidebũt. id est deũ qui dicit Ezech. 44. Ego hereditas eoꝝ ¶ Sed posset queri si hereditas ista est ipe deus cuꝝ sit idiuisibilis ꝛ impartibilis. quare dicit in regno xp̃i ꝛ dei diuisiue ac si hereditas ista sit diuisibilis. Respondeo. Hereditas nostra cõsistit in fruitione dei. nũc autẽ deus aliter se fruit ꝛ nos eo. quia deus seipo perfecte fruit. qz seipm perfecte cognoscit. ꝛ totaliter diligit quantuꝝ cognoscibilis ꝛ diligibilis est. non autẽ sic nos. quia licet ipm perfecte cognoscamus in patria ꝛ per cõsequens diligamus quia qui aliquid simplex attingit ipm totuꝝ cognoscit: ꝛ si nõ totaliter. sicut lux solis si esset punctalis humanus oculus ipam totam apprehẽderet non totaliter. oculus vero aquile ipm totaliter cõprehẽderet. Sic ꝛ si deũ perfecte cognoscimus in patria ꝛ perfecte diligimus: sed ipm totaliter non cõprehendimus. ideo videt ibi esse quedã imperfectio ꝛ particularitas Et ideo dicit xp̃i ꝛ dei coniũctum. quasi partẽ cum parte ponendo. id est quia per xp̃m ꝛ non per aliũ habet hereditas. ¶ Deinde cum dicit. Nemo vos seducat. hic excludit fallacias seductoꝝ. Et circa hoc duo facit. Primo enim ponit ammonitionẽ. Secũdo subiũgit ipsius rationẽ ibi. Eratis eñ aliquãdo tenebre ꝛc. Prima iterũ in duas: quia primo monet eos vt non seducanꝫ verbis eis credendo. Secũdo vt non cõmunicent eis mala faciẽdo ibi. Et nolite cõmunicare ꝛc. Prima adhuc in duas. quia primo remouet seductiões. Secũdo ostendit seductionis signũ ibi. Propter hoc eñ venit ira dei ꝛc. Notandũ est ergo ꝙ in vitijs carnalibus solũ docuit cauere seductionẽ. qz a principio vt hoies possent libere frui ꝓcupiscentijs cogitauerũt inuenire rões ꝙ fornicatiões ꝛ hmõi venerea nõ essent peccata. Et ideo dicit inanibus verbis: qz sine ratiõe sunt talia verba que dicunt ꝙ huiusmõi non sint peccata nec excludãt a regno dei ꝛ xp̃i. Col. 2°. Videte ne quis vos seducat per ꝓphetiã ꝛ inanẽ fallaciaꝫ. Et ꝙ tales sint seductores ꝛ talia verba seducẽtia ostendit. quia nisi peccata carnalia essent peccata nõ punirent a deo. quia cũ deus sit iustus nõ infligit penam sine culpa Nunc talia autẽ puniũtur a deo. ergo peccata sunt. Minoꝝ ꝓbat cũ dicit. Propter hec enim venit ira dei scz ꝓpter peccata carnalia in filios diffidentie: vt patuit in diluuio. Gen. 6. Item in sodomitis. Gen. 19. Item tribus beniamin fere tota ꝓsumpta fuit ꝓpter hec. Judicũ 20. Dicit autẽ filios diffidentie. quia sicut peccãtes diffidunt de vita eterna. quia qui sic faciens speraret vitam eternã magis esset ꝓsumptio ꝙ spes que est certa expectatio future beatitudinis ex meritis ꝛc. Unde supra. 4. Qui desperantes semetipos tradiderũt impudicitie in operationẽ immũdicie omnis in auaritia. Sap. 7. Nullum ꝓfectũ sit quod nõ pertranseat luxuria nostra ꝛc. Et sequit in fine capituli. Quia tales nõ sperauerũt mercedem iustitie ꝛc. Dicit ergo ꝙ in filios diffidentie. id est qui nõ confidunt de gaudijs eternis venit ira dei. scilicz ꝓpter peccata vel diffidẽtie. id est de quibus nõ est cõfidendum quantũ est ex parte meritoꝝ. Et ideo cõcludit Nolite effici participes eoꝝ cõmunicando. scz eis in talibus operibus. 2ª. cozinth. 6°. Que enim participatio iusticie cũ iniquitate. aut que societas lucis ad tenebras aut que cõmunicatio xp̃i ad belial. aut que pars fidelis cum infideli ꝛc.

Lectio quarta.

Eratis enim aliquando tenebre: nũc autem lux in domino. Ut filij lucis ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate ꝛ iusticia ꝛ veritate. Probantes quid sit beneplacitũ deo. Et nolite

cõmunicare operibus infructuosis tenebrarum magis autem redarguite.

Supra phibuit apostolus peccata carnalia cõminando penam ꝛ remouẽdo fallaciam: hic assignat rationẽ sumptam ex eox conditione. ꝛ duo facit. Proponit eñ primo eox conditionẽ. Secũdo ex eis duas cõclusiones inducit. ibi. Ut filij lucis sitis ꝛc. Ponit autẽ duas conditiones. Primo preteritã. Secũdo conditionẽ presentẽ ibi. Nunc autẽ lux ꝛc. Dicit ergo eratis aliquãdo tenebre. id est excecati ignorãtia ꝛ erroꝛe. supra quarto. Tenebris obscuratũ habentes intellectũ. ps. Nescierũt neq intellexerũt in tenebris ambulãt. Item tenebrosi per peccatũ. Prouerb. 4°. Via impioꝝ tenebrosa nesciũt vbi corruant. Sed notandũ est ꝙ indeterminate non dicit tenebrosi: sed tenebre. quia sicut quilibet ... lek esse id quod principaliter est in eo sicut tota ciuitas videk est rex ꝛ quod rex facit ciuitas dicik facere. ita quãdo peccatũ regnat in homine. tũc totus homo dicik peccatuꝝ ꝛ tenebre. ¶ Sequik. Nunc autem lux ꝛc. Ubi ponit conditionẽ presentẽ. quasi dicat. Nunc autẽ habetis lucem fidei. Philip. 2°. Inter quos lucetis sicut luminaria in mũdo. Math. 5. Vos estis lux mũdi. Sed contra dicitur de iohãne baptista. Non erat ille lux. quomõ ergo fideles alij lux dicunk. Respondeo. Non dicunk lux per essentiã sed per participationẽ. ¶ Deinde cum dicit Ut filij lucis ambulate ꝛc. concludit duas cõclusiones. Dixerat enim ꝙ tenebre fuerũt. ꝛ ꝙ nunc sunt lux. Et ideo primo cõcludit vt se conformẽt ei quod nũc sunt. Secũdo vt vitent ea que prius fuerũt ibi. Et nolite cõmunicare. Prima in duas. Primo ponit ammonitionẽ. Secũdo eam exponit ibi. Fructus enim lucis ꝛc. Dicit ergo. quia nũc lux estis faciatis opera lucis. ergo vt filij lucis ambulate. Joh. 12. Ambulate dum lucem habetis ꝛc. ¶ Hoc autẽ exponit cũ dicit. Fructus enim ꝛc. Ambulat autẽ quis vt filius lucis dupliciter. Primo quantũ ad substantiã vel genus operis. Secũdo quantũ ad modum vel intentionẽ facientis. Primo ergo ponit opera que oportet facere. Secũdo qua debent fieri intentione ibi. Probãtes ꝛc. Dicit ergo. dixi vt ambuletis vt filij lucis. fructus autẽ lucis est. id est opera fructifera ꝛ clara. Eccl. 24°. Flores mei fructus honoris ꝛc. Et hoc in omni bonitate ꝛc. Ubi aduertenduꝝ est ꝙ omnis actus virtutis ad tria reducik. Nam oportet ꝙ agens ordinetur in se ꝛ ad proximũ ꝛ ad deũ. In se vt sit bonus in seipo. ꝛ ꝓpter hoc dicit. In omni bonitate. ps. Bonitatẽ ꝛ disciplinã ꝛ scientiã doce me ꝛc. Item ad proximũ per iusticiã. Ideo dicit. In iusticia. ps. Feci iudiciũ ꝛ iusticiam ꝛc. Ad deũ per cognitionẽ ꝛ confessionẽ veritatis Et ideo dicit. Et veritate. Zacha. 8°. Veritatẽ tantum ꝛ pacem diligite. Vel aliter vt bonitas referak ad coꝛ. iusticia ad opus. veritas ad os. Supra. 4°. ꝛ Zacha. 8°. Loquimini veritatẽ vnusquisq cũ proximo suo. ¶ Deinde cum dicit. Probantes ꝛc. ostendit qua intentione debeant operari. quia nõ ex abrupto. sed ꝓbantes id est ratiõe discernentes. Opus suũ probet vnusquisq vt dicitur Gal. 6. Et hoc quid sit beneplacitũ deo. id est vt intendatis facere quod placet deo. Rom. 12°. Probetis que sit volũtas dei bona ꝛ beneplacẽs ꝛ perfecta. ¶ Deinde cum dicit. Et nolite cõmunicare ꝛc. hortak eos ne redeant ad statũ quem reliquerũt. quia vt dicitur Gal. 2°. Si eñ que destruxi hec iterum reedifico. preuaricatorem me cõstituo. 2°. petri. 2°. Canis reuersus ad suuꝝ vomitũ ꝛ sus lota in volutabro luti. Diuidit autem ista pars in duas. Primo ponit monitionẽ. Secundo assignat rationẽ. ibi. Que autẽ in occulto ꝛc. Prima iterũ in duas. Primo monet eos ne malefaciant. Secũdo ne mala reprehendãt. ibi. Magis autẽ redarguite ꝛc. Dicit ergo. Probantes quid beneplacitũ est deo et nolite cõmunicare operibus infructuosis tenebrarũ. id est operib9 carnalibus ducẽtibus ad tenebras perpetuas. que quidẽ sunt infructuosa. quia nõ habent nisi momentaneã delectationẽ citissime transeuntẽ. Rom. 6°. Quem ergo fructũ habuistis tũc in quibus nũc erubescitis. Jude. 2°. Arbores autũnales infructuose bis mortue eradicate fluctus feri maris despumãtes suas confusiones ꝛc. Item tenebrosa ꝓpter turpitudinẽ quia cõmunicat in eis cũ brutis. Job. 24. Oculus adulteri obseruat caliginem dicens: nõ me videbit oculus ꝛ operiet vultum suũ. perfodit in tenebris domos ꝛc. Istis ergo nolite cõmunicare imitando coadiuuãdo consentiẽdo. Eccl. 13°. Que cõmunicatio homini sancto ad carnẽ? Sed certe hoc nõ sufficit nisi etiã eos reprehendatis. quia vt dicit Augustꝰ. Aliquãdo deus punit cõmunicantes insontes quia aliqui boni nõ reprehendũt malos. Eccl. 17. Mãdauit autẽ vnicuiq de ꝓximo suo. Et ideo dicit magis autẽ redarguite. 2ª. thymo. 4°. Argue. obsecra. increpa ꝛc. Sed nũquid semper peccamus si non reprehẽdimus? Augusti. Quod eñ non reprehẽdis ex timoꝛe caritatis: ne sez peioꝛ efficiak, et scandalizatus affligat bonos. nõ peccas. Si autẽ ex timoꝛe cupiditatis. ne sez indigneꝝ ꝛ perdas beneficia tua sic peccas.

Lectio quinta.

Que autem in occulto fiunt ab ipsis turpe est ꝛ dicere. Omnia autẽ que arguũtur a lumine manifestantur. Omne enim quod manifestatur lumen est. Propter quod dicit: Surge qui dormis et exurge a mortuis ꝛ illuminabit te xpus.

Supra posuit apostolus monitiões: hic assignat rationes earũ. Duas autẽ monitiões posuit. Prima vt non cõmunicarent operibus tenebraꝝ. Secũda vt redarguerent peccatores. Scõm hoc ergo duo facit. Primo ponit rationẽ prime monitiõis. Secũdo rationẽ secunde. ibi. Omnia enim que arguũtur ꝛc. Dicit ergo. Bene dixi: nolite cõmunicare. imo debetis ꝛ tales increpare et redarguere. Quare? Quia que in occulto fiunt ab ipis turpe est ꝛ dicere. hoc autẽ est de vitijs carnalib9 in quibus est turpitudo magna. quia minimũ est ibi de bonis ratiõis cum huiusmodi actus cõmunis sint nobis ꝛ brutis. ¶ Sequik. Omnia que arguũtur ꝛc. hic ponit apostolus rationẽ secũde monitiõis. ꝛ facit duo Primo eñ ponit rationẽ. Secũdo assignat confirmationẽ ibi. Propter quod dicit ꝛc. Quantũ ergo ad primũ vult ꝓbare ꝙ eos deceat delinquentes arguere. et hoc probat sic. Quicquid ostendik malũ esse redarguik. omnis enim redargutio manifestatio quedã est. Sed omnis manifestatio fit per lumen vos autẽ estis lux. ergo decet vos arguere ꝛ eos manifestare. Ponit autẽ huius ratiõis maiorem ibi. Omnia autẽ que arguũtur ꝛc. Minoꝛ autẽ ponit ibi. Omne quod ꝛc. Ideo decꝛ eos arguere. quia vt dicik. 1ª. cozinth. 2°. Spiritualis iudicat omnia et ipe a nemine iudicak. Unde glo. sic exponit. Omnia scz peccata que arguũtur a lumine. id est a bonis ꝛ sanctis hominibus qui sunt filij lucis manifestank scz per confessionem. Prouerb. 28. Qui autẽ cõfessus fuerit ꝛ reliquerit ea misericordiã consequeꝝ. Omne autẽ scz malus qõ manifestak per confessionẽ lumen est. id est in lumie vertik. Deinde cõfirmat hoc per auctoritatẽ dicens: Propter quod surge ꝛc. Glosa sic exponit. Propter hoc ꝙ

sit lumen. dicit scilicz spiritussanctus. O tu qui dormis surge ꝛc. Sed hec non est cōsuetudo pauli. Et ideo dicē dum est q̄ aplus introducit figurā positam. Esaie. 60°. Surge illuminare hierusalē ꝛc. dicens: Propter quod dicit scilicz scriptura. Surge a negligentia boni operis. tu scz qui dormis. Prouer. 6. Usquequo piger dormies. ps. Nunqd qui dormit nō adijciet vt resurgat. Item exurge a mortuis. id est ab operibus mortuis seu mortificantib⁹ Heb. 9. Emūdabit conscientiā nostrā ab operib⁹ mortuis ꝛc. Esa. 26. Viuēt mortui tui interfecti mei resurgēt. Exurge ergo ꝛ illuminabit te xp̄us. ps. Dominus illuminatio mea ꝛc. Idem. Illumina oculos meos ne vnq̄ obdormiā in morte. Sed nūquid possumus per nos resurgere a peccato. quia dicit: Surge ꝛ illumīabit te xp̄s. Respondeo. Dicendū est q̄ ad iustificationē impij duo requirūtur. scz liberū arbitriū cooperans ad surgendū ꝛ ipa gratia. Et certe hoc ipm habet liberū arbitriū a gratia preuenīte. q̄ postea meritorie operari a gratia subsequente. Unde dicit Treno. vlt. Conuerte nos deus ꝛ conuertemur.

Lectio sexta.

Videte itaq̄ fratres quomodo caute ambuletis: non quasi insipiētes: sed vt sapientes: redimentes tempus quoniā dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudētes sed intelligentes que sit voluntas dei.

Supra ꝓhibuit fallatiarū carnaliū vetustatē: hic hortatur ad contrariā nouitatē. Et primo hortat ad nouitatē contrariā fallacie. Secūdo ad nouitatez contrariā luxurie ibi. Et nolite inebriari ꝛc. Prima in tres. Primo inducit ad cautelā contrariā fallacie. Secūdo ostendit nouitatē cautele ibi. Redimentes tempus ꝛc. Tercio docet modū cautele ibi. Propterea nolite fieri ꝛc. Dicit ergo itaq̄ scz ex premissis videte quomō caute ambuletis Cautio est quedā conditio prudentie per quā aliquis vitat impedimēta agendoꝝ ꝛ hanc cautelā debent omnes habere. Prouerb. 4°. Oculi tui videāt recta ꝛ palpebre tue precedāt gressus tuos. Hoc autē pertinet ad sapientes. ꝛ ideo dicit. Non quasi insipiētes. qui scz nesciunt vitare impedimēta. ps. Turbati sunt omnes insipientes corde. sed vt sapiētes. Eccl'. 2. Sapientis oculi in capite eius stultus in tenebris ambulat. Quidā dicūt si non caste tamen caute. Sed sic nō accipit apostolus. sed dicit caute. ac si diceret. cauete ab omnibus cōtrarijs castitati. Necessitatē autē huius cautele ostendit cū dicit. Redimētes tempus ꝛc. quod potest exponi dupliciter. Redimit em̄ aliquis quādoq̄ rem suaz dando enxenia vel aliquid ꝓ ea. sicut dicit aliquis redimere vexationē suam dando enxenia vel pecuniā vel quādo dimittit in iure suo. Dicit ergo. Totū tempus hoc est tempus calūnie. et ideo redimentes tempus quoniā dies mali sunt. Exquo peccauit adam ex tūc semper parate sunt insidie impellētes ad peccatū. Non sic autē in statu innocentie in quo nō oportebat hominē ab aliquo licito abstinere. quia in eius volūtate non erat impellēs aliquid ad peccatū. Modo autē oportet nos tempus redimere quoniā dies mali sunt. id est debemus malicia dierū vitare. diē malū precauere vt dicit Eccl'. 7. Et etiā a quibusdā licitis abstinere. 1ª. cozinth. 10. Omnia mihi licent. sed nō omnia edificāt. In hūc autem modū dicit aliquis vexationē suaz redimere quia dimittit aliquid de iure suo petere. Uel aliter. Redimētes tempus ꝛc. Contingit quādoq̄ q̄ aliquis per magnū tempus vite viuit in peccato ꝛ hoc est tempus perditū. Sed quomō redimet cum homo nō sufficiat ad debita persoluenda. Respondeo. Dicendū est q̄ tanto magis debet vacare operibus bonis quāto prius instetit malis. 1ª. petri. 4. Sufficit em̄ preteritū tempus ad voluntatē gentiū consumandā his qui ambulauerūt in luxurijs vinolentijs desiderijs ꝛc. sed prima expositio est melior. Deinde cū dicit. Propterea nolite fieri ꝛc. docet modū cautele dicens. ꝓpterea scz vt possitis tempus redimere nolite fieri imprudētes. Nota q̄ differētia est iter sapientiā ꝛ prudentiā. Prudentia em̄ est quedā sapientia sed nō vniuersalis sapientia. Prouer. 10. Sapiētia est id est prudentia. Sapiēs em̄ simpliciter dicit qui habet de omnibus ordinare. sapiens autez ꝓm quid dicit qui habet ordinare de his de quibus est sapiēs. 1ª. cozinth. 3°. Et sapiens architect⁹ fundamentū posui. quia sapiētis est ordinare. vt dicit. 1. methaphisice. Omnis autē ordinator respicit finē. Ille ergo simpliciter est sapiens qui cognoscit finem vel qui agit ꝓpter finez vniuersalē scz deū. Deutro. 4. Hec est em̄ sapientia vestra ꝛc. Sapientia em̄ est diuinarū reruz cognitio. vt dicit Aug. 4. de trinita. Prudētia vero est particularis rei ꝓuidētia. quādo scz quis ordinat facta sua. Et ideo sapiētia est viro prudentia. ꝓpter hoc ergo dicit: Nolite fieri imprudētes sed intelligentes ꝛc. sicut ratio speculatiua ordinat de agendis ꝛ iudicat. oportet autē conclusiōes habere ꝛ iudicare per principia ꝛ similiter in operabilibus. Istud autē primū principiū per qō debemus iudicare omnia ꝛ regulare, est voluntas dei. Et ideo intellectus in moralibus ꝛ diuinis debet habere ꝓ principio voluntatē dei. quia si hāc habeat ꝓ principio fit prudēs intellectus. Deutro. 32. Utinā saperent ꝛ intelligerēt ꝛc. hoc autē docuit dominus. Math. 6°. Fiat voluntas tua.

Lectio septima.

Et nolite inebriari vino: in quo est luxuria. sed impleamini spiritusancto. loquētes vobismetipis in psalmis. hymnis. ꝛ canticis spiritalibus. cantantes ꝛ psallentes in cordibus vestris domino. gratias agentes semper pro omnib⁹ in nomine dñi nostri iesu xp̄i deo et patri. Subiecti inuicem in timore xp̄i.

Supra induxit ad nouitatē cōtra vetustatē fallacie: hic hoc idem facit contra vetustatē vitioꝝ carnaliū. Uel dicamus q̄ prius reprehendit peccata carnalia quantum ad luxuriā. hic quantū ad gulā. Duo autē facit. Primo em̄ prohibet vetustatē. Secūdo inducit statim ad nouitatē ibi Sed impleamī ꝛc. Dicit ergo: dixi q̄ fornicatio ꝛ omnis immūdicia nō nominet in vobis. sed ad hoc cauendū debetis a vino superfluo abstinere. quia cibus et potus superflu⁹ est causa luxurie et precipue vinū quod calefacit ꝛ mouet spūs. Prouerb. 20. Luxuriosa res vinū ꝛ tumultuosa ebrietas Hester. 1. Cū essz rex hylariorꝛ post nimiam potationē incaluisset mero ꝛc. Osee. 4. Fornicatio ꝛ vinū ꝛ ebrietas aufferūt cor. Unde hiero. Quē zodoma non vicit. vina vicerūt loth. Nolite ergo ꝛc. sed impleamini spiritusancto. Inter omnia que mulcent spiritus generāt est vinū. vnde generat animositatē ꝛ facit hoīes per talenta loqui. vt dicit. 2. Esdre. 3°. Et ideo cōuenienter docet eos cōtra hoc repleri spiritusancto qui generat feruorē deuotiōis. Ro. 12. Spiritu feruentes. Item gaudiū ꝛ leticiā spiritualē. Ro. 14. Justicia ꝛ pax ꝛ gaudiū in spiritusancto. Item facit audacter loqui. Actu. 2. Repleti sunt oēs spiritusancto ꝛ ceperūt

loqui ꝛc. Et ideo qui eos loquẽtes audiebãt credebant eos ebrios. Sed nunquid habemus spiritũsanctũ in nostra potestate? Respondeo ꝛ dico q̃ habere spiritũsanctũ est dupliciter vel receptiue ꝛ sic nõ est in nostra potestate eũ recipere sed ex dono dei eum recipimus. Ro. 5 Caritas dei diffusa est in cordibus nostris ꝛc. Vel etiaz dispositiue ꝛ sic nõ sumus sufficientes eũ recipere. id est nos disponere sine gratia dei. 2ª. cozinth. 3º. Non sum⁹ sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis sed sufficiẽtia nostra ex deo est Vel aliquis dicit recipere spiritũsanctũ nõ tamen plenus esse spiritusancto quãdo sez habet gra..ã spirituſſancti quantũ ad aliquã ꝛ nõ quantum ad omnẽ hominis operationẽ. Tunc autẽ dicit plenus spiritusancto quãdo eo vtitur generaliter. Modus autẽ repletiõis est in dilectione dei ꝛ ꝓximi. Et ideo cũ dicit loquentes ꝛc. ℙrimo tangit modum repletiõis ex parte dei. Secũdo ex parte ꝓximi ibi. Subiecti inuicem ꝛc. Circa primũ tria facit. ℙrimo ponit spiritualis meditatio. Secũdo spiritualis exultatio ibi. Cantantes ꝛc. Tercio gratiarũactio ibi Gratias agẽtes ꝛc. ℙrima in duas. quia primo ponit modũ meditatiõis. Secũdo materiã eius. ibi. In psalmis ꝛc. Dicit ergo loquentes vobis ꝛc. Est autẽ duplex locutio. Una exterior homis ad hominẽ. Alia interior hois ad seip̃m. Talis autẽ debet esse compũcti ua. Job. 10º. Loquar in amaritudine anime mee. Item debet fieri in secreto. Mat. 6. Tu autez cũ ozaueris intra cubiculũ tuũ ꝛ clauso hostio oza patrem tuũ. Et sap. 8. Intrans in domũ meã conquiescaz cũ illa. ¶ Materiã vero meditatiõis tangit cũ dicit. In psalmis ꝛc. ℙs allere est vti psalterio. Et sic in psalmis id est bonis opatiõibus. p̃s. Sumite psalmũ ꝛ date tympanũ psalteriũ iocundũ ꝛc. Et hymnis. id est laudibus diuinis p̃s. Hymnus oĩbus sanctis eius ꝛc. Et canticis spiritualibus. sez de spe eternoz. Ro. 12. Spe gaudentes. p̃s. In decacordo psalterio cum cantico in cythara. p̃s. Cantate dño canticũ nouũ ꝛc. Meditemur ergo de recta operatiõe quid faciendũ: de diuina laudatiõe quid imitandũ: de celesti iocundatiõe quid ꝛ quomõ seruiendum. Sic ergo effectus spirituſſancti primo est sacra meditatio. Secũdo spiritualis exultatio. quia ex frequenti meditatiõe ignis caritatis in corde accendit̃. p̃s. Concaluit coz meũ ĩtra me ꝛ ĩ meditatiõe mea exardescet ignis ꝛc. Et hinc generat̃ leticia spiritualis in corde. Et ideo dicit. Cantãtes ꝛ psallentes. id est vt affectus vestri afficiant̃ gaudio spirituali ad operãda bona. 1ª. cozinth. 14 ℙsallã spiritu: psallã ꝛ mente. Col. 3. In omni sapientia docentes ꝛ commonentes vosmetipos in psalmis et hymnis ꝛ canticis spiritalibus in gratia cãtantes ꝛ psallentes in cordibus vestris dño. Ex hoc erroz hereticoz confundit̃ dicentiũ q̃ vanũ est cantare dño cantica vocalia sed spiritualia tantũ. Vaz in laudibus ecclesie est aliquid per se cõsiderandũ. ꝛ hoc est quod aplus dicit. In cordibus. Aliquid vero ꝓpter aliud. ꝛ hoc ꝓpter duo. sez ꝓpter nos vt mens nostra incitet̃ ad deuotionẽ interiorẽ. sed si ex hoc aliquis cõmoueat̃ ad dissolutionẽ vel gloriã inanẽ hoc est cõtra intentionẽ ecclesie. Item ꝓpter alios quia per hoc rudes efficiũtur deuotiores. 4. Regũ. 3. Cũq̃ caneret psaltes facta est super eũ manus dñi. Tertius effectus est gratiarũactio. q̃ ex hoc q̃ aliquis sic affectus est ad deum recognoscit se oĩa habere a deo. Quanto em̃ aliquis magis afficit̃ ad deũ ꝛ ip̃m cognoscit tanto videt eũ maiorẽ. ꝛ se minorẽ. ymmo ꝓpe nihil in cõparatione ad deũ. Job. 42. Oculus meus videt te: iccirco me reprehendo ꝛc. Et ideo dicit. Gratias agentes ꝑ omnibus sez donis. vel prosperis vel aduersis. p̃s. Benedicã dominũ in oĩ tempore ꝛc. quia hec etiã sunt nobis in via. Jacobi. 1. Oñe gaudiũ existimate ꝛc. Actu. 5. Ibant apostoli gaudẽtes ꝛc. 1ª. thes. 5. In omnibus gratias agite. Sed hoc in noĩe domini nostri iesu xp̃i: quia oĩa bona prouenit̃ per eum. Rom. 5 ℙacẽ habemus ad deũ per dñm nostrũ iesum xp̃m per quẽ ꝛ accessũz ꝛc. Sed addit deo inquantũ actoz noster est per creationẽ. ꝛ patri quantũ misit nobis xp̃m ꝑ quẽ regenerauit nos. Et sic gratias deo quantũ ad bona natura patri quantũ ad bona gratie. Sed quantũ ad ꝓximũ ponit modũ repletionis dicens: Subiecti inuicez in timoze xp̃i. i. non ꝓpter timozẽ humanũ sed xp̃i.

Lectio octaua.

Mulieres viris suis subdite sint: sicut domino: quoniam vir caput est mulieris: sicut xp̃us caput est ecclesie: ipe saluatoz corporis eius. Sed sicut ecclesia subiecta est xp̃o: ita et mulieres viris suis in oĩbus. viri diligite vxores vestras sicut ꝛ xp̃us dilexit ecclesiam ꝛ seip̃m tradidit pro ea vt illam sanctificaret: mundans eã lauacro aque in verbo vite vt exhiberet ipe sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta ꝛ immaculata. ita ꝛ viri debent diligere vxores suas vt corpora sua

Supra apostolus posuit precepta generalia ad omnes: hic ponit ea que pertinẽt ad speciales quasdã personas ꝛ status. Et quia ſm philosophũ in politicis. Dom⁹ habet treo cõnexiones sine quibus nõ est perfecta. sez viri ꝛ mulieris. patris ꝛ filij. dñi ꝛ serui. ideo hec tria prosequẽs instruit. ℙrimo mulierẽ ꝛ virũ. Secũdo patrez et filium. cap. 6º. ibi. Filij obedite ꝛc. Tercio seruos ꝛ dominos ibi. Serui obedite ꝛc. ℙrima in duas. ℙrimo eñ monet mulieres de subiectiõe. Secũdo viros de dilectiõe ibi. Viri diligite ꝛc. ℙrima in duas. ℙrimo ponit ammonitionẽ. Secũdo eius rationẽ ibi. Quoniã vir caput est ꝛc. Dicit ergo mulieres viris suis subdite sint. quia certe mulier si primatũ habeat cõtraria est viro suo vt dicit Eccl. 25. Et ideo spẽaliter monet eas de subiectione. Et hoc sicut dño: quia proportio viri ad vxorem quoddãmodo est sicut serui ad dominũ inquantũ debet regi mãdato domini. sed differẽtia est in hoc q̃ dominus dicit seruis suis quo ad id quod est sibi vtile. sed vir vtitur vxore ꝛ liberis ad vtilitatẽ communẽ. Et ideo dicit. Sicut dño. Non q̃ vere sit dñs sed sicut dominus. 1ª. petri. 3. Mulieres subdite sint viris suis ꝛc. ¶ Deinde subdit rationẽ suam. Circa quod tria facit. ℙrimo eam ꝓponit. Secũdo exemplũ inducit. ibi. Sicut xp̃us ꝛc. Tercio ex exemplo intentũ concludit ibi. Sed sicut ꝛc. Ratio autẽ hec est: quoniã vir est caput mulieris: in capite autẽ viget sensus visus. Eccl. 2. Sapiẽtis oculi in capite eius. Et ideo vir debet gubernare mulierẽ vt caput eius. 1ª. cozinthio. 11º. Caput quidem mulieris vir. ¶ Deinde ponit exemplũ cũ dicit. Sicut xp̃us caput est ecclesie. supra p̃mo. Ip̃m dedit caput supra omnẽ ecclesiã que est corpus ip̃ius. Et hoc non ad vtilitatẽ suã sed ecclesie. quia ipe est saluatoz corporis eius. Act. 4. Nõ est eñ aliud nomen sub celo datũ hominib⁹ in quo oporteat nos saluos fieri. Esa. 12º. Ecce deus saluator meus ꝛc. ¶ Ex hoc autẽ cõcludit intentionẽ cũ dicit. Sed sicut ꝛc. Quasi dicat. Non est ꝓueniens q̃ membrũ repugnet ipi capiti in aliquo, nũc autem sicut xp̃us caput [illegible]

ecclesie: suo mō ita vir est caput mulieris. nō debet ergo mulier inobediens esse viro. sed vt ecclesia subiecta est xpō. ps. Nonne deo subiecta erit anīa mea ꝛc. Jta ꝛ mulieres viris suis. Genes. 3°. Sub viri potestate eris. Et hoc in oībus scz que non sunt cōtra deū. quia dicit Act. 5. Obedire oportet deo magis ꝙ hominibus. ¶ Deinde cū dicit. Viri diligite vxores vestras ꝛc. monet viros ad dilectionē vxoꝝ. Et primo facit hoc. Scōo assignat rationē huius ibi. Sicut xp̄us ꝛc. Dicit ergo. Viri diligite vxores vestras. quia certe ex amore quem habet vir ad vxorē magis caste viuit et pacifice vteꝝ se habet. si autē vir aliā diligit ꝙ suam: se ꝛ suā discrimini exponit. Col. 3°. Viri diligite vxores vestras ꝛ nolite amari esse ad illas. Tangit autē rationē huius triplicē. ꝓmā sumit ex exemplo xp̄i cum dicit. Sicut ꝛ xp̄us ꝛc. Secundam ex parte viri ibi. Qui suā vxorem diligit ꝛc. Tertiā ex pte mādati diuini ibi. ꝓpter hoc relinquēt ꝛc. Circa primū tria facit. ꝓmo ꝓponit exemplū dilectionis xp̄i. Secūdo signū ibi. Et tradidit ꝛc. Tercio cōcludit intentū ibi. Jta ꝛ viri ꝛc. Dicit ergo. Sicut et xp̄us dilexit ecclesiā. supra eodē. Estote imitatores dei sicut filij carissimi ꝛc. Signū autez dilectiōis xp̄i ad ecclesiam ostendit quia tradidit semetip̄m pro ea. Gal. 2. Dilexit me ꝛ tradidit semetip̄m pro me ꝛc. Esa. 53. Tradidit in mortē animā suam ꝛc. Sed ad quid vt sanctificaret eaz? Heb. vlti. Jesus vt sanctificaret per suū sanguinē populum ꝛc. Joh. 17. Sanctifica eos in veritate. Jste est effectus mortis. Effectus autē sanctificatiōis est mundatio eius a maculis peccatoꝝ. Jdeo subdit dicens: Mūdans eam lauacro aque. qō quidē lauacrū hz virtutē a passione xp̄i. Rom. 6. Quicūqz baptizati sum⁹ in xp̄o iesu. in morte ip̄ius baptizati sumus. cōsepulti em̄ sumus cum illo in mortē per baptismū. Ezechiel. 36. Effundā super vos aquā mundā ꝛc. Zach. 13. Erit fons patens domui dauid ꝛc. Et hoc in verbo vite. Qō adueniēs aq̄ dat ei virtutē absoluendi. Math. vlti. Euntes ergo docete omnes gētes baptizātes eos in noīe patris ꝛ filij ꝛ spiritus sancti. Finis autē sanctificatiōis est puritas ecclesie. Jō dicit. Ut exhiberet sibi gloriosam ecclesiā ꝛc. Quasi dicat apostolus indecēs est ꝙ imaculatus sponsus sponsā duceret maculatā. Et ideo sibi exhibet eam imaculataz: hic per gratiā sed in futuro per gloriā. Unde dicit. Gloriosam scz per claritatē anime ꝛ corporis. Phil. 3°. Reformabit corpus hūilitatis nostre ꝛc. Et ideo addit. Nō habentē maculam. ps. Ambulans in via imaculata ꝛc. ps. Beati imaculati in via ꝛc. Neqz rugā. id est sine defectu passibilitatis. quia vt dicit Apoc. 7. Non esurient neqz sitient amplius. Aut aliquid hmōi. Sed vt sit sancta per cōfirmationē gratie ꝛ imaculata ab omni immūditia. Et hec omnia intelligi possunt de exhibitiōe que erit in futuro per gloriā. Si autē de exhibitiōe per fidez tūc diceret vt exhiberet sibi scz per fidem ecclesiā gloriosam. quia gloria magna est sequi dominū vt dicit Eccl. 23. Non habentē maculā scz criminis mortalis. Maculata es in iniquitate tua. Jere. 2°. Neqz rugā. id est duplicitatē intentionis quam nō habent qui recte confūcti sunt xp̄o ꝛ ecclesie. Joh. 16. Ruge mee testimoniū dicūt contra me ꝛc. Sed magis sanctā per intentionē ꝛ immaculatā per omnimodā puritatē. Et hoc tercio concludit intentuz dicens: Jta ꝛ viri debent diligere vxores suas vt corpora sua.

Lectio nona.

Qui suam vxorem diligit seip̄m diligit. Nemo enim vnqz carnem suā odio habuit sed nutrit ꝛ fouet eam sicut ꝛ xp̄s ecclesiam. quia membra sumus corpis eius de carne eius ꝛ de ossibus eius

Supra induxit viros ad dilectionē vxorum ex parte xp̄i vel exemplo dilectiōis quam habet xp̄s ad ecclesiā: hic ostendit idem ex parte ip̄iusmet viri. Et facit duo. ꝓmo ponit rationē. Secūdo confirmat eam per exemplū. ibi. Sicut ꝛ xp̄us ꝛc. Ratio est talis. Vir ꝛ mulier sunt quoddāmodo vnū. vnde sicut caro subdit anime ita mulier viro. sed nullus vnqz habuit carnē suam odio. ergo nec vxorē. Dicit ergo. Qui suā vxorē diligit seip̄m diligit. Math. 19. Jtaqz nō sunt duo sed vna caro. Et ideo sicut peccaret contra naturā qui seip̄m odio haberet: ita qui vxorē. Eccl. 25°. In tribus beneplacitū est spiritui meo que sunt ꝓbata cozā deo ꝛ hominibus. cōcordia fratrum. amor proximoꝝ. ꝛ vir ꝛ mulier bene sibi ꝓsentientes. Q̄ autē sic debeant diligere probat dicens: Quia nemo carnē suam vnqz odio habuit. qō patet ꝙ per effectū quia ꝓbatio dilectiōis exhibitio est operis. Nam id qō pro viribus cōseruamus diligimus. sed quilibet nutrit ꝛ fouet carnē suam propter conseruationē. 1ᵉ. tymoth. vlti. Habentes autē alimēta ꝛ quibus tegamur ꝛc. Sed contra. Luce. 14. Qui nō odit vxorem ꝛc. nō potest meus esse discipulus. Respondeo. Dicendū est ꝙ vt apostolus dicit: sic homo vxorē debet diligere sicut se. se autem debet homo diligere infra deū. sic ergo vxorē debet diligere scz infra deuz. Dicit autē qui non odit vxorem nō quia precipiat eam odire quod esset peccatū mortale precipere: sed precipit eam ita vt se diligere. nūc aūt minor dilectio est quasi quoddā odiū respectu eius quod sū me ꝛ plus diligit. scz respectu dei. ita nemo carnem suā odit ꝛc. Sed cōtra. Qui diligit aliquē non vult nec appetit ab eo separari. sed sancti volunt a carne separari. Rom. 7. Jnfelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Phil. 1. Desiderū habēs dissolui ꝛc. ꝓterea nullus affligit quod diligit: sed sancti affligūt carnē suam in hoc mūdo. 1ᵉ. corinth. 9. Castigo corpus meū ꝛc. ꝓterea quidā occidunt se sicut auditū est frequēter. Item de iuda. Respondeo. Caro potest cōsiderari in se ꝛ sic nō habet odio: sed naturaliter quilibet appetit eam esse ꝛ fouet eam vt sit. Vel potest cōsiderari caro inquantū est aliqui⁹ impeditiua quod volumus. ꝛ sic odio quoddāmodo habet per accidens. Nam omne qō volumus aut est bonū aut malum. si bonū vel est vt finis vltimus scz vita eterna: a qua impedimur per carnē. 2ᵉ. corinth. 5. Quādiu sum⁹ in hoc corpore peregrinamur a domino. Et quia naturaliter appetimus finē nostrū et bene esse nec hoc possumus quādiu in hac carne sumus ideo vellemus eā abijcere. non sicut malū odio hītū: sed sicut bonū minus dilectū impediens maius bonū. Et sic exponende sunt auctoritates supra inducte. Infelix ꝛc. Item desiderū habens ꝛc. vel consimiles. Vel illud qō volumus est bonū non vt finis sed disponens ad finem sicut sunt habitus virtutū. hoc autem bonuz impedit per carnis lasciuiā. Et ideo sancti affligūt ꝛ macerant carnē suam vt subdat spiritui ad repressionē concupiscentiarū quia caro ꝓcupiscit impediens acquisitionē virtutū nos disponentiū ad bonū vltimū. Et ideo qui sic affligit carnem suam vt subdat spiritui non odit eam sed procurat bonū eius quia bonū eius est ꝙ subijciat spiritui. sicut bonū hominis est ꝙ subijciat deo. ps. Mihi autē adherere deo bonū est. Et sic intelligit. Castigo corpus meū ꝛc. ꝛ similes. vnde hoc nō oportebat fieri in statu innocētie quādiu homo subditus fuit deo ꝛ caro totaliter subdita fuit spiritui. in qua quidē mutua subiectōe consistebat bonū originalis iusticie. Sed aliquando illud quod volumus est maluz. ꝛ ideo sicut boni carnē affligunt vel

deponere volunt inquantū impeditiua est boni quod appetūt: ita mali inquantū caro est impeditiua mali quod appetunt eam occidūt ⁊ se suspendūt sicut iudas. ¶ Deinde ostēdit q̄ virū oportet vxorē diligere. ⁊ hoc per exēplū. Unde dicit. Sicut ⁊ xp̄s ecclesiā scz dilexit sicut aliq̄d sui quia mēbra sumus corpis. supra. 4. Sumus eniz inuicē membra. Dicit autē de carne eius propter eandē participationē nat ure. Luce. vlti. Spiritus autē carnē ⁊ ossa non habet ⁊c. Uel dicit de carne mystice quantuz ad debi les qui sunt carnei. ⁊ de ossibus eius quantū ad fortes qui sunt ossei.

Lectio decima.

PRopter hoc relinquet homo patrē et matrem suam ⁊ adherebit vxori sue: ⁊ erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnū est. Ego autē dico in xp̄o ⁊ in ecclesia: Uerūtamē ⁊ vos singuli vnusquisq̄ vxorem suam sicut seipsuz diligat: vxor autē timeat virū suum.

Supra exhortat⁹ est apostolus ephesios ad amorē vxorū dupliciter scz exemplo dilectiōis xp̄i ad ecclesiā. item ex amore hominis ad seipm: hic tercio hortat eos per auctoritatē scripture. Et circa hoc tria facit. Primo auctoritatē inducit. Secūdo eam mystice exponit ibi. Sacramentū hoc ⁊c. Tercio adaptat eam scōm litteralē sensū ad propositū suū. ibi. Uerūtamen ⁊ vos ⁊c. Auctoritas hec dicit. Gen. 2°. Dicta ab adam vidente vxorē scz de costa sua formatā. Sed ꝓtra dicit Mat. 19. q̄ deus hoc dixit. Respondeo. Adam vt a deo inspiratus hoc dixit: deus autē vt adam inspirans ⁊ docens. Nos autez hoc idem dicimus ⁊ multa alia que dicit domin⁹ spiritu dei docente. Unde dicit. Mathei. 10. Non enim vos estis qui loquimini ⁊c. ¶ Notandū hic est q̄ in predicta auctoritate triplex ꝺiunctio viri ad mulierē designat. Prima per affectū dilectionis q̄ est tantus affectus vtriusq̄ vt patres relinquāt. 2. Esdre. 9. Diligit homo vxorem suam magis q̄ patrem ⁊ multi dementes facti sunt propter vxores suas ⁊c. ibi multa. Hoc autem naturale est quia appetitus naturalis est cōcors debite actiōi. Constat autē q̄ omnibus agentibus superioribus ineſt appetitus vt propinēt ⁊ cōicent inferioribus. Et ideo amor naturalis ineſt eis versus inferiora. Et quia homo respectu patris ⁊ matris est inferior non superior. ideo ad vxorem cuius est superior ⁊ ad filios naturaliter plus afficitur q̄ ad parentes. ⁊ etiam quia vxor sibi coniūgitur ad actum generatiōis. ¶ Secunda coniūctio est per cōuersationē. Unde dicit. Et adherebit vxori sue ⁊c. Eccl. 25 In tribus beneplacitū est spiritui meo ⁊c. ¶ Tercia est per carnalē coniunctionē ibi. Et erunt duo in carne vna id est in carnali opere. In qualibet enim generatione est virtus actiua ⁊ passiua. sed in plantis vtraq̄ est in eodē. in perfectis autē distinguūtur. Et ideo in actu generationis ita se habēt masculus ⁊ femina in animalibus sicut in plantis toto corpore. ¶ Consequēter exponit eaz mystice ⁊ dicit sacramentū hoc magnū est. id est sacre rei signū scilicet coniūctionis xp̄i ⁊ ecclesie. Sapientie. 6°. Non absconda a vobis sacramentū dei. ¶ Notandū est hic q̄ quattuor sacramenta dicunt magna. scilicet baptismus ratiōe effectus quia delet culpam ⁊ aperit ianuam paradisi. Confirmatio ratiōe ministerij. quia solū a pontificibus ⁊ non ab alijs confert. Eucharistia ratiōe continentie quia totum xp̄m continet. Item matrimoniū ratione significatiōis quia significat coniūctionem xp̄i ⁊ ecclesie. Et ideo si mystice exponat debet sic exponi littera precedens. propter hoc relinquet homo patrez ⁊ matrem scilicet in sempiternuz. Reliquit inquā patrem inquantū est missus in mundū ⁊ incarnatus. Joh. 16. Exiui a patre ⁊ veni in mundū ⁊c. Et matrē scilicz synagogam. Jere. 12. Reliqui domū meam ⁊ dimisi hereditatem meā ⁊c. Et adherebit vxori sue ecclesie. Math. vltimo. Ecce vobiscū sum omnibus diebus ⁊c. ¶ Consequenter argumentat scōm sensum litteralez exponendo predictū exemplum. Quedam eniz sunt in sacra scriptura veteris testamenti: que tantum dicūtur de xp̄o sicut illud. p̄s. Foderunt manus meas ⁊c. et illud Esaie. 7°. Ecce virgo concipiet ⁊c. Quedam vero de xp̄o et alijs exponi possunt. sed de xp̄o principaliter. de alijs vero in figura xp̄i sicut predictū exemplum. Et ideo primo exponendum est de xp̄o ⁊ postea de alijs. Et ideo dicit. Uerumtamen ⁊ vos singuli vnusquisq̄ vxorē suam diligat Quasi dicat. De xp̄o dicitur principaliter tamē implendum est in alijs ⁊ si figuraliter in figura xp̄i. Dicit autez Sicut semetipm: quia sicut vnusquisq̄ se diligit in ordine ad deum: ita debet vxorē diligere non inquantū trahit ad peccatū. Luce. 14°. Si quis venit ad me ⁊ non odit patrem ⁊ matrē ⁊ vxorem suaz ⁊c. ¶ Sequit. Non potest meus esse discipulus. Sed quid de vxore? vxor autē virum timeat. scz timore ⁊ reuerentie ⁊ subiectiōis quia debet ei esse subiecta.

Capitulum sextum.

FIlij obedite parentibus vestris in domino. Hoc enim iustum est Honora patrem tuum ⁊ matrem tuam quod est mandatuz primū in promissione vt bene sit tibi ⁊ sis longeuꝰ super terram. Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina ⁊ correctione dñi.

Supra monuit virum ⁊ vxorem que est vna connexio familie: hic monet patrem ⁊ filios que est secūda connexio domus Et primo facit monitionē quomodo filij se debeant habere ad parentes. Secundo quomodo econuerso patres ad filios ibi. Nolite ⁊c. Prima in duas. Primo proponit monitionē. Secundo ostendit rationem. ibi. Hoc enim est iustū ⁊c. Dicit ergo. Filij obedite ⁊c. Notandum est hic q̄ patres debent naturaliter instruere filios moribus: filij autem instruentibus parentibus naturaliter debent eis obedire. Col. 3°. Filij obedite scilicet patribus per omnia. hoc est enim beneplacitū domino ⁊c. Dicit autem in domino: quia non est obediendus parentibus nec alicui in his que sunt contra deū. Actu. 5°. Obedire oportet deo magis q̄ hominibus. Et per hoc soluitur auctoritas modo allegata. Luce. 14°. Si quis venit ad me ⁊ non odit patrem ⁊c. quia hoc intelligitur inquantū sunt contra deum. Rationē autem assignat ex duobus scilicet ex iusticia ⁊ vtilitate. q̄ autez sit iustum patet ac probatur. quia lex diuina nihil mandat nisi iustum. p̄s. Justicie domini ⁊c. Sed hoc mādat lex diuina. Exodi. 20°. ⁊ Deutrono. 5°. Honora patrem tuum ⁊ matrem tuam ⁊c. Eccl. 3°. Qui timet deum honorat patrem ⁊c. Honor autem importat exhibitionem reuerentie his qui supra nos sunt. Sed quia parentes habemus supra nos vtitur nomine honoris. Dicit ergo. Hoc enim iustum est. Honora patrem tuum et ma-

trem ꝛc. Eccleſ. 3°. Qui honorat patrem ſuum vita viuet longioze Item qui obedit patri refrigerabit matrez. Et hoc intelligiť tripliciter q filij debēt parentes honorare. qz debent eis reuerentiam ſicut maioꝛibꝰ: obedientiam ſicut inſtructoꝛibꝰ: ſuſtentamenta ſicut nutrientibꝰ cum fortes erant. ¶ Deinde aſſignat dignitatē huius p̄cepti dicens. Quod eſt mandatū p̄mū. Contra. ímo mādatum primū eſt q eſt colendus vnus deus. Reſpōdeo Mandata continenť in duabus tabulis. Prima continet ea que ordinanť ad deum. Secunda ea que ad proximū. ⁊ in hac ſecunda p̄mum mandatū eſt de honoze parentum. Et hoc duplici de cauſa. Primo qz in illa ſecūda tabula nullum eſt p̄ceptū affirmatiuū niſi iſtud. qz naturale eſt nobis vt parentibus ſeruiamus. non aūt ſic aliis proximis. ideo nullum aliud affirmatiuū. Sed natura dictat vt nō inferat homo primis nocumentū. ⁊ ideo p̄hibeť. quia ergo primū plus et p̄us habet de debitoꝛ ideo primū. Secundo qz deus honorandus eſt ſicut p̄ncipium noſtri eſſe. ⁊ quia parentes ſunt etiam p̄ncipium noſtri eſſe. quia vt dicit ſexto ethicoꝛum. Tria habemuſ a parentibꝰ: ſcz eſſe: viuere: ⁊ diſciplinā. ideo cōuenieſ eſt vt poſt mandata ordinata ad deum p̄mum eſſet ordinatum ad parentes. Vel p̄mum quo ad p̄miſſionē: quia iſti ſoli addiť p̄miſſio. Et huius eſt duplex ratio. Una ē qz homines in alijs que agunt querunt vtilitatē p̄priā. ⁊ qz a parentibus iam ſenibus nullam expectant vtilitatem niſi a deo p̄uenientem. Secunda ratio eſt ne aliqs credat q honoratio parentū nō ſit meritoꝛia. qz naturalis eſt. ideo addit vt ſis longeuus ſuper terram. In vetꝛi autez teſtamento p̄mittebanť p̄miſſiones temporales: quia populus ille paruul⁹ erat, ideo gratioſe inſtruendus ſub pedagogo ſicut paruulus. Tamē in illis paruis munuſculis populum illum paruū docentibus figurabanť magna bona ſcz ſpiritualia. Et iō poteſt hoc referri ꝓm ſenſum litteralem ad bona temporalia. Et ſic dicit in p̄miſſione vt bene ſit tibi id eſt vt bonis p̄miſſis abundes. Nam qui gratus eſt in minoꝛibus beneficijs: mereť maioꝛa recipere: maxima autē beneficia habemuſ a parentibus ſcz eſſe nutrimentū ⁊ diſciplinaz. Quādo ergo quis gratus eſt his: fit dignus vt maioꝛa recipiat. Et ideo dicit. Vt bene ſit tibi. qz vt dicit. 1. Ti. 4. Pietas ad oīa vtilis eſt p̄miſſionē habens vite que nunc eſt ⁊ future. Et ideo addit: Vt ſis longeuus ſuper terrā: q̄ſi ſupza gradꝰ vite quā habes a parētibꝰ. puer. 3. Lōgitudo dierū in dextera eiꝰ ⁊ in ſiniſtra illiꝰ diuitie ⁊ glia. Sz contra. Multi deuoti parentibus cito moꝛiunť. Et ideo ſciendū q hec temporalia nō ſunt bona abſolute: niſi inquātū ordinata ad ſpūalia. ⁊ iō intantū hoī bona inq̄tuz q ea iuuať ad ſpūalia. Vñ fortuna non eſt dicenda bona ſi eſt impediens a virtute. Et ideo longitudo vite intantum eſt bona inq̄tum ad ſeruitia dei ē ordinata. Et ideo q̄nq̄ ſubtrahiť ne impediat Sap̄. 4. Raptus eſt ne malicia mutaret intellectum eius. Vel poteſt referri ad ſenſum ſpiritualē vt ſis logenus in terra viuentiū. pſ. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: ꝓpter nomem tuum domine viuificabis me. ¶ Conſequenter inſtructis filijs inſtruunť parentes. Circa quod duo facit. Primo ponit vnum p̄hibitiuū. Secundo aliud inductiuum ibi. Sed educate eos ꝛc. Dicit ergo. Et vos patres nolite p̄uocare filios veſtros ad iracundiam: nō q in omnibus aſſentiatis voluntati eoꝛum. Vbi notandum eſt q alius eſt p̄ncipatus patris ad filium ⁊ domini ad ſeruū. qz dñs vtiť ſeruo ſuo ad vtilitatē p̄priā. ſz pater vtitur filio ad vtilitatē filij. Et ideo eſt neceſſe q patres inſtruant filios ꝓpter vtilitatē ſuam non tamen nimis arcendo aut ſubijciendo. Et ideo dicit Col. 3. Patres nolite ad indignatiōz p̄uocare filios veſtros vt ſcz nō puſillo animo fiant. qz talis p̄uocatio nō animat ad bonum. Quomodo ergo ſubdit. Sed educate illos in diſciplina ſcz verboꝛuz et correctione ſcilicet verboꝛ id eſt corripite eos et educate vt ſeruiant domino. Vel in diſciplina eos ad bonuz inducendo. et correccione a malis retrabendo.

Lectio ſecunda.

Serui obedite dominis carnalibꝰ cū timoze ⁊ tremoze i ſimplicitate cordis vr̄i ſicut x̄po: nō ad oculuz ſeruientes: quaſi hominibus placentes: ſed vt ſerui chriſti facientes voluntatez dei ex animo cum bona voluntate ſeruiētes ſicut domino ⁊ non hominibus: ſcientes quoniā vnuſquiſq̄ quodcūq̄ fecerit bonuz: hoc recipiet a domino ſiue ſeruus ſiue liber. Et vos domini eadem facite illis remittentes minas: ſcientes quia ⁊ illoꝛum ⁊ veſter dominus eſt in celis. ⁊ perſonarū acceptio nō eſt apud deum.

Inſtructis duabus connexionibus ſcilicet viri ⁊ mulieris patris et filij: hic inſtruit connexionem ſerui ad dominum. Et circa hoc facit duo. Primo inſtruit ſeruum. Secundo dominum ibi. Et vos domini. ꝛc. Iterum prima in tres. Primo enim ponit monitionem. Secundo exponit eam ibi. Non ad oculum ſeruientes ꝛc. Tertio oſtendit retributionem ibi. Scientes quoniā vnuſquiſq̄ ꝛc. Iterum prima in tres. Quia primo monet ad obedientiam. Secundo ad reuerentiam. Tertio ad cordis ſimplicitatem. Secūda ibi. Cum omni timoze ꝛc. Tertia ibi. In ſimplicitate ꝛc. Monet eñ eos ad obediētiaz ex imperio domini. Unde dicit. Serui obedite dominis carnalibus. Monet eos ad reuerentiā dicens. Cum omni timoze. Malach. 1. Si ego dominus vbi eſt timoꝛ meus? Item cum tremoze exterius. pſ. Seruite domino in timoze. ꝛc. Item in ſimplicitate. Sap̄. 1. In ſimplicitate cordis veſtri ꝛc. Luc. 12. Fidelis ſeruus ꝛc. Job 1. Munquid conſideraſti ſeruum meum Job. ꝛc. Et paulo poſt. Vir ſimplex ꝛc. Sic enim ſeruiendum eſt chriſto Unde dicit. Sicut chriſto. Sap̄. 1. In ſimplicitate cordis querite illum. 1. paral. 29. Domine deus in ſimplicitate cordis mei letus obtuli vniuerſa. Dicit etiaz. Sicut chriſto. quia a domino chriſto eſt q domin⁹ aliquid poſſit. Ro. 13. Qui poteſtati reſiſtit: dei ordinationi reſiſtit. Et ideo ſeruiendum eſt eis ſicut chriſto. in his que non ſunt contra fidem nec contra ipſum. Exponit autez In ſimplicitate. ⁊ primo remouet quod ſimplicitati contrariatur. Secundo docet modum conuenientē ibi. Facientes voluntatem dei ꝛc. Contrarium autem ſimplicitatis eſt q ſeruus habeat oculum ad dominum ⁊ non ad complacentiam domini. Talis enim ſeruus non habet ſimplicitatem ⁊ rectam intentionem. Et ideo hoc prohibet dicens: Non ad oculum ſeruientes ſcilicet domino propter lucrum temporale tantum quaſi hominibus placentes id eſt complacere volētes. Gal. 1. Si adhuc hominibus placerē: chriſti ſeruus non eſſem. Sed vt ſerui chriſti. Coloſſen. 3. Domino chriſto ſeruite. Et quomodo? Facientes voluntatem dei. ſcilicet implendo mau-

vata eius opere. ps̄. Facientes verbum illius sicut xp̄us Jo. 6. Descendi de celo. non vt facerē volūtatē meā: sed voluntatem eius q̄ misit me. Hec est em̄ volūtas eius q̄ misit me scz vt obediam hominibus ꝓpter deuz Et ideo dicit. Sicut serui xp̄i. ꝛ sicut seruientes dño non hominibus scz nō ꝓpter se sed ꝓpter dominū. Quō? Exāo. Col. 3. Quodcūq; facitis ex animo operamini sicut dño ꝛ nō hominibus. Item cum bona voluntate ꝛ recta intētione Col. 4. Stetis pfecti ꝛ pleni in oīi volūtate dei. ¶ Deinde subiūgit remunerationē dicens. Scientes q̄ a domino ꝛc. 1. Jo. 5. Scripsi vobis vt sciatis ꝛc. Q̄m vnusquisq; siue seruus siue liber sine ꝓsonarum acceptione. Non em̄ est ꝓsonarum acceptio apud deum Hab. 3. Non est seruus neq; liber: non est masculus neq; femina oēs em̄ vos vnū estis i xp̄o iesu. Act. 10. In veritate cōperi quoniā non est personaꝝ acceptor deus. sed in oīi gente qui timent deum ꝛ operatur iusticiam ꝛc. Ecc̄. 9. Quodcūq; potest facere man⁹ tua instanter operare tē ¶ Percipiet a dño ꝓ remuneratiōe. Col. 3. Scientes q̄ a domino accipient retributionez hereditatis. ¶ Deinde cum dicit. Et vos dñi. ꝛc. instruit dominos ꝛ facit duo. Primo ponit monitionē. Secūdo subdit rōem ibi. Scientes q̄ et illorum ꝛc. Dicit ergo. Et vos domini eadez faciatis. eadem scz idemptitate ꝓportionis. vt sicut illi ex animo ꝛ bona volūtate: ita ꝛ vos faciatis Ecc̄. 33. Si est tibi aliquis seruus fidelis: sit tibi sicut anima tua. Remittentes minas non soluz verba vel flagella. Et quare Rationē subdit dicēs. Scientes q̄ ꝛ illorū ꝛ vester dominus est in celis. Nam idē dñs omniū. Ro. 10. Quasi dicat. conserui estis. ꝛ ideo debetis vos bene habere ad eos Matth. 18. Oportuit ꝛ te misereri ꝓserui tui. Non est personaꝝ acceptio apud deum. Ro. 2. Idem dicitur Luc. 20. Nō accipis ꝓsonā hoīm Act. 10. idem.

Lectio tertia.

De cetero fratres ꝓfortamini in domino ꝛ in potentia virtutis eius. Induite vos armaturā dei vt possitis stare aduersus insidias diaboli. q̄m nō est nobis colluctatio aduersus carnē ꝛ sanguinem: sed aduersus principes ꝛ potestates. aduersus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitie in celestibus.

Supra posuit aplus multa p̄cepta generalia ꝛ specialia ad destruendā vetustatem peccati ꝛ induendā nouitatē gratie: hic oñdit qua virtute debent vti ad precepta hec implenda: q̄ fiducia auxiliꝫ diuini. Circa q̄ duo facit. Primo ponit monitionē. Secundo in speciali explicat eam ibi. Quia non est nobis colluctatio ꝛc. Prima in duas. q̄ primo ostendit de quo debemus cōsidere sicut de interiori. Secundo ostendit de quo debemus considere sicut de exteriori ibi. Induite vos ꝛc. Illud autē interi⁹ de q̄ debemus cōsidere est auxiliū diuinū. Et ideo dicit. Decetero fratres confortamini Jere. 17. Benedict⁹ vir qui cōfidit in domino ꝛ erit dominꝰ fiducia eius ꝛc. Duplici autē ratione confidit quis de aliquo. Una est q̄ ad eū ꝓtinet sua defensio. Alia est q̄ potens est ꝛ parat⁹ est euz defendere. Et hec duo sunt in deo respectu creature sue. q̄ cura est deo de vobis vt dicit. 1. Pe. vltio. Oēm sollicitudinē vr̄am ꝓjcientes in eū. q̄m ipsi cura est. de vobis. Jtē ipse potēs ē ꝛ prompt⁹ auxiliari. Et iō dicit. Decetero fratres ꝛc. Quasi dicat. Postq̄ vos instruxi confortamini non in vobis sed in domino qui curam habet de vobis. ps̄. Mihi autē adherere deo bonū est ꝛc. Esa. 35. Dicite pusillanimes confortamini ꝛc. Jere. 20. Dominꝰ mecuz est tanq̄ bellator fortis. idcirco qui me persequuntur cadent ꝛc. Et in potentia ꝛc. Luc. 1. Quia potens est. Et licet in deo virtus ꝛ potētia sint idem. tñ q̄ virtus est vltimū de potentia ꝛ quasi perfectio potentie. ideo dicit. In potentia virtutis eius id est in potētia virtuosa Phil. 4. Omnia possum in eo qui me confortat Job. 17. Pone me iuxta te ꝛ cuiusuis man⁹ pugnet contra me. Sed posset dici. si deus potest ꝛ vult debem⁹ esse securi. Ideo respondens dicit q̄ nō: imo debet quilibet facere qō in se est. q̄ si inermis iret ad bellum quantūcūq; rex protegeret eum esset in periculo. Et ideo dicit Induite vos armaturā dei id ē dona ꝛ virtutes. Ro. 13. Abijciamus ergo opera tenebraꝝ ꝛ induamur arma lucis ꝛc. Col. 3. Induite vos ergo sicut electi dei sancti et dilecti viscera misericordie benignitatē: humilitatē: modestiam ꝛc. q̄ p virtutes homo ꝓtegit contra vitia. Sz contra: q̄ dominꝰ est rex ita potens q̄ nullus potest euz impugnare. Respondeo. verū est p violentiam: sed p insidias ꝛ fallaciam impugnat eum diabolus in membris suis non in se. q̄ vt dicit Ecc̄. 11. Multe sunt insidie dolosi ꝛc. Et ideo subdit. Ut possitis stare contra insidias diaboli. 1. Pe. 5. Sobrij estote ꝛ vigilate ꝛc. ps̄. Insidiatur in abscondito quasi leo ꝛc. ¶ Consequēter cum dicit. Quia nō est nobis colluctatio ꝛc. explicat in speciali monitionem. Et ꝓmo de insidijs inimicoꝝ. Secundo de armatura sumenda ibi. Preterea accipite ꝛc. Tertio de fiducia xp̄i habenda ibi. Per oīm oratione. ꝛc. Describit autē insidias: q̄ quando aliq̄s hostis imminet si sit debilis: stultus: ꝛ huiusmodi non est multum cauendus nec timendū de eo. Sed quādo est potens: nequā: ꝛ callidus tunc est timēdus. Hec tria sunt in diabolo. Primo q̄ nō est debilis. Et ꝓpter hoc dicit q̄ nō est nobis colluctatio aduersus carnē ꝛ sanguinē ꝛc. Per carnē ꝛ sanguinem intelligunt duo vitia carnis. 1. cozin. 15. Caro ꝛ sanguis regnum dei non possidebunt. Et homines carnales. Gal. 1. Continuo nō acquieui carni ꝛ sanguini id est hominibus carnalib⁹. Dicit ergo. Non est nobis colluctatio ꝛc. qō videt esse falsuz qualitercūq; accipiat: q̄ vt dicit Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spūm ꝛc. ps̄. Multi qui psequunt me. Respondeo dupliciter. Primo vt dicamus. Non est nobis colluctatio aduersus ꝛc. sup ple tm̄ q̄n etiā aduersus diabolū. Ul̄ q̄: actio q̄ instrumēto attribuit est ꝓncipalit agētis. Et sic accipit illo. Ro. 9. Non est volentis neq; currentis: sed miserentis dei. Quasi dicat. q̄ vultis aliq̄d vel facitis a vobis nō ē. sz aliunde scz a deo. sic hic. Non est nobis colluctatio. tē. id est q̄ nos impugnent scz caro et sanguis hoc non est eorum principaliter: sed a superiore mouente scz a diabolo. ¶ Consequēter describit a potentia: q̄ aduersus ꝓncipes et potestates tenebraꝝ hac Jo. 14. Venit em̄ ꝓnceps hui⁹ mūdi ꝛc. Dicit aūt ꝓnceps mūdi nō creatione: sed imitatione mūdanoꝝ. Jo. 1. Et mūdus eū nō cognouit id ē ꝓncipes mūdani. Ul̄ dicit ꝓnceps ꝑsi ꝓmatū capiens. Eū ꝓncipes ꝑsi ꝓmi duces ad aliq̄d. ps̄. Princi pes cōiuncti psallentib⁹ Heñ. 23. Princeps dei es apōs nos. Ad potestatem autē ꝓtinet iusticiam exercere. Intum ergo aliq̄ demones inducunt aliquos ad rebellandum deo dicunt ꝓncipes. inquantū vero habent potestatem puniendi illos qui eis subijciunt dicunt potestates Luc. 22. Hec est hora vestra ꝛ potestas tenebrarum ꝛc. Sz cū ex ordinib⁹ oīibus ceciderint aliq̄ quare mētionem facit aplus de illis duobus ordinib⁹ denominans demones. Respeondeo. In nomibus ordinuz sunt tria. In quibusdam em̄ importatur ordo ad deuz. in quibus

dam vero potestas. in quibusdã vero dei ministerinz. in nominib⁹ eñ cherubin ⁊ seraphin ⁊ thronoꝝ importaꝫ conuersio ad deum. Demones autẽ auersi sunt a deo. et ideo eis non competũt hec nomina. Item quedã nomia important ordinẽ ad ministeriũ dei sicut angeli ⁊ archãgeli. ⁊ ista etiã nõa non competunt demonibus nisi cuz adiuncto scz sathane. Tertio etiam qz virtutes et dñationes important ordinẽ ad seruitiũ dei. ideo eis non cõueniunt hec nomina. sed tm̃ ista duo q̃ cõmunia sunt bonis ⁊ malis scz ꝓncipatus ⁊ potestates. Sunt ergo ⁊ potentes ⁊ magni. ideo habent magnũ exercitũ contra quẽ habemus pugnare aduersus mundi rectores tenebrarũ harum scz peccatorũ. supra. 5. Eratis eñ aliquãdo tenebre ꝛc. qz quicq̃d est tenebrosum totuz est de ordine istorum ⁊ subiectũ eis. Hosa. Mali homies sunt equi: diaboli equites. ergo occidamus ⁊ equos possideam⁹ Jo. 1 Et tenebre eum non cõprehenderunt. ¶ Sunt etiã astuti: qz contra spũalia nequitie id est cõtra spũales neq̃tias emphatice loquendo ꝓ qõ intelligiꝫ plenitudo nequitie Dicit autẽ spũalia nequitie qz quanto est altior ſm naturam tanto quãdo conuertiꝫ ad malum est peior ⁊ nequior. Unde pbus dicit q̃ homo malus est pessim⁹ animalium. Et ideo dicit. spũalia nequitie. qz spũales ⁊ neq̃ssimi sunt. Et dicit in celestibus duplici de causa. Uel vt oñdat virtutẽ ⁊ auanthagiũ quã tangit supandi nos. qz nos in ẽra ipsi aũt ī alto scz ī aere isto caliginoso. ⁊ iõ habent partem meliorẽ Luc. 8. Uolucres celi comederunt illud. Uel dicit in celestibus. qz ꝓ celestibus est ista pugna ⁊ hoc debet animare nos ad pugnã.

Lectio quarta.

Propterea accipite armaturaz dei vt possitis resistere in die malo: ⁊ in omnibus perfecte stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate: ⁊ induti loricam iusticie ⁊ calciati pedes in ꝓparationem euangelij pacis. In omnib⁹ sumentes scutum fidei in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: ⁊ galeam salutis assumite: ⁊ gladium spũs quod est verbum dei.

Supza exposuit aplus qõ dictũ ẽ ꝺ insidijs diaboli: hic monet nos de armatura sumẽda. Et circa hoc facit duo Primo concludit ex premissis armature necessitatem. Secũdo armoꝝ diuersitatẽ describit ibi. State ergo ⁊c Dicit ergo. habetis hostes malos nequissimos ⁊ potentes ⁊ ꝓ re ardua pugnantes. qz ꝓ celestibus: propterea accipite armaturã dei id est armemini spũalibus armis. 2. cor. 10. Arma militie nr̃e nõ sunt carnalia: ſ potentia deo ad destructionẽ munitionũ ꝛc. Et hoc vt possitis resistere. 1. Pe. 5. Cui resistite fortes in fide. ⁊c. Jac. 4. Resistite diabolo ⁊ fugiet a vob. Quãtomagis eñ ei cedit tanto plus inseq̃t. ¶ In die malo. Et hoc ꝓpt̃ mala q̃ in die fiunt. supra. 5. Redimentes tẽpus qm̃ dies mali sunt. Ecc. 7. Diem malam precaue ꝛc. Item accipite non solum ad resistendũ: sed etiam ad ꝓficiendũ. Et in omnibus ꝓfecti state id est in aduersis ⁊ prosperis ĩmobiliter state. Jac. 1. Sitis ꝓfecti in nullo deficiẽces. De hoc. 1. Pe. 1. Perfecti sperate in eam que offert vobis gratiam ꝛc. Sed nunq̃d oñes debent perfecti esse. Respondeo. duplex est ꝓfectio. Una sufficientie quã habet hõ ſm q̃ est necessariũ ad salutẽ sicut illõ. Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo. quasi dicat. Ut nihil sit in corde tuo quod sit contra deum. Et hoc est de necessitate salutis. Jac. 1. Ut sitis ꝓfecti ⁊ integri in nullo deficientes ꝛc. Alia est perfectio totalis abundãtie q̃ est ꝓfectio patrie que est consumata gloria in hoc q̃ ꝓfectus totaliter inhereat deo. Matth. 22. In resurrectione neq̃ nubent neq̃ nubent: sed sunt sicut angeli dei in celo. Et de hac loq̃baꝫ aplus Phil. 3. Nõ q̃ iam acceperim aut q̃ iam ꝓfectus sim. Et paulo post. Fratres ego non arbitror me comprehendisse. Alia est media scz cõsilij qua homo nititur se abstrahere ab his ⁊ ire ad illas. ¶ Deinde cũ dicit. State ergo ꝛc. Describit diuersitatẽ armoꝝ. Est aũt triplex genus spũalium armoꝝ ad similitudinẽ corporaliũ. quorum quedam sunt similia indumento ad tegendum. quedã vero ad ꝓtegenduz: ⁊ quedã ad impugnãdum. Indumẽto autẽ tria sunt necessaria. Primo q̃ cingatur. Et quãtũ ad hoc dicit. State ergo succincti lumbos vestros ꝛc. Sed prius induit se homo q̃ se cingat. Apostolus autẽ accipit hec ſm ordinẽ armature spũalis In bello autẽ spũali prius est necesse cõcupiscentias carnis restringere sicut vicin⁹ hostis est ꝑus vincend⁹. hoc autẽ fit ꝓ restrictionem lumborũ in quib⁹ viget luxuria qõ fit ꝓ temperantiã que gule ⁊ luxurie contrariaꝫ Luc. 12. Sint lumbi vestri precincti ꝛc. Job. 38. Accinge sicut vir lumbos tuos. ⁊c. Sed in veritate id ẽ in rectitudine intentionis non simulate. Alia lra habet in charitate. 1. cor. vltimo. Oñia vestra in charitate fiant. Secundo monet vincere cupiditates rerum. Duplex autez inuenit armatura contra eas: scz iusticia ⁊ abrenũciatio rerum temporaliũ. Et ideo ꝓmo ꝓcepit vt eas non iniuste vsurpem⁹ qõ facit iusticia. Et ideo dicit. Induite loricam iusticie scz ꝓ quam homo abstinet a rebus alienis Dicit autẽ iusticia lorica: qz sicut lorica tegit mẽbra: ita iusticia virtutes oñes. Sap. 5. Induet ꝓ thorace iusticiam ⁊ accipiet ꝓ galea iudicium certũ. Item vt rerum temporalium curam superfluã deponam⁹. qz dum his nimis intendim⁹ nõ habem⁹ pedes paratos ad diuina negocia ⁊ mysteria annũcianda. Et ꝓpter hoc dicit. Calciati pedes id est affect⁹ dispositi in ꝓparatione euãgelij pacis. Jn signuz hui⁹ misit aplos oñs. Marci. 6. calciatos sandaliis q̃ habent subtus soleas ꝓ quod significaꝫ eleuatio mentis a terrenis ⁊ apperti sunt superius: ꝓ qõ significaꝫ promptitudo ad diuinã sapientiã. Dicit autez pacis. qz ꝓ euangeliuz pax nobis annũciaꝫ. Matth. 10. Jn quãcũq̃ domũ intraueritis dicite pax huic domui. Item secundo sunt arma ad ꝓtegendũ. Duo autẽ in nobis sunt ꝓtegenda que sunt principia vite. scz pectus in quo est cor. ⁊ caput in quo est cerebruz. Primo pectore aũt est scutum. Et ideo dicit. Jn omnib⁹ sumentes scutũ fidei. qz sicut scutũ supponiꝫ oñib⁹ armis: ita fides oñibus alijs virtutib⁹. Alia sunt eñ arma virtutũ moraliũ scz tempantie id est succinctio lumboꝝ ⁊ iusticie id ẽ induitio lozice. sed hoc genus armoꝝ scz scutum est virtutis theologice scz fidei. qz sicut ꝓ scutũ repellũt tela: ita ꝓ fidem oñia contraria ⁊ habeꝫ victoria. Hebr. 11. Sancti ꝓ fidem vicerũt regna. Sed ꝓ virtutes morales vincim⁹ potestates terrenas. Et ideo ait. Jn q̃ possitis oĩa tela ignea nequissimi extinguere. scz diaboli: cuius tela sunt quedã ĩmissiones ꝓ angelos malos. Ignea sunt qz aduręlia prauis ꝓcupiscẽtijs. pñs. Supcecidit ignis ⁊c. Hec aũt ꝓ fidem extinguunt q̃ tẽptationes pñtes ⁊ transitorias extinguit ꝓ bona spũalia eẽna que ꝓmittit sacra scriptura. Unde dominus Matth. 4. diabolo temptanti proijciebat ⁊ opponebat auctoritates sacre scripture. Et sic debem⁹ facere: si temptat de gula ſm illud Deut. 8. Non in solo pane viuit homo. Uel illud. Nõ est regnũ dei esca ⁊ potus. Ro. 14. Si de luxuria Nõ mechaberꝫ

Si de furto. Non furtum facies. & sic de alijs. Dicit aũt scutum fidei. qz sicut ptegit totum pectus: ita fides debet esse in pectore. Spes autẽ dicit galea. qz sicut galea est in capite: ita caput virtutũ moraliũ est finis. & de hoc est spes scz de fine. Et ideo dicit. Et galeaz salutis assumite. ¶Item tertio sunt arma ad pugnandũ. qz non solum sufficit se defendere: sed etiam aduersariũ impugnare. Hoc autẽ sicut fit p gladium corporaliter: ita p verbum dei qđ ẽ spũssancti spũaliter. Et ppt̃ hoc dicit. Et gladium spũs quod est verbuz dei scz assumite Heb. 4. Viuꝰ ẽ fmo dei & efficax & penetrabilioz oĩi gladio ancipiti ptingẽs vsq; ad diuisionẽ aĩe & spũs. Et predicatio dicitur gladius spũs: qz non penetrat vsq; ad spiritũ nisi ducat a spũsancto. Matth. 10. Non enim vos estis qui loquimini. sed spiritus patris vestri qui loquit in vobis. Sic ergo habemus arma quibꝰ defendamur a carnalibus hostibus scz a gula & luxuria qđ fit p temperantiam ibi. State ergo succincti lumbos vestros &c. Item quibus vincamꝰ cupiditates terrenas scz arma iusticie: que abstinere nos faciunt ab illicitis ibi. Induti loricaz iusticie. Et puritatem affectus seu pauperratẽ q̃ nos retrahit etiam a licitis ibi. Calciati pedes &c. Item habemus arma quibus ptegamur ab errozibꝰ scz arma fidei ibi. In omnibꝰ sumentes scutũ fidei. Et etiam ab hostibus generꝫ humani ibi. Quo scz scuto fidei possitis oĩa tela nequissimi ignea extinguere. Item habemus arma quibus in bonis spũalibus confirmamur scz arma spei. ibi. Et galeã salutis assumite. Galea ponit̃ ĩ capite sicut spes in fine. Nunc autẽ caput virtutũ moraliũ est ipse finis de quo est spes. Unde nihil est aliud galeaz salutis assumere q̃ spem de vltimo fine habere. Item habemꝰ arma ad impugnandũ ipsos demones scz gladium spũs qđ est verbum dei qđ fit frequenter in sermonibꝰ in quibus verbũ dei penetrans corda peccatoꝝ expellit cõgeriem peccatoꝝ & demonum.

Lectio quinta.

Per omnẽ orationẽ et obsecrationez pozantes omni tempore in spiritu & in ipso vigilantes in oĩi instantia & obsecratione p omnibus sanctis & p me: vt detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia notum facere mysteriũ euangelij p quo legatione fungoz in catena ista. ita vt in ipso audeam put oportet me loqui. Ut autẽ & vos sciatis que circa me sunt qđ agam: oĩa vobis nota faciet tychicus charissimꝰ frater & fidelis minister in dño: quẽ misi ad vos in hocipsuz vt cognoscatis que circa nos sunt & consolentur corda vestra. Pax fratribus & charitas cũ fide a deo pr̃e nostro & domino iesu christo. Gratia cũ omnibus qui diligunt dñm nr̃m iesum xp̃m in incorruptione Amen.

Supza posuit aplus que dixerat de insidijs & armaturis: hic exponit illud de cõfirmatione & confortatione in potentia dei & hoc fit p orationẽ dei sup auxilio diuino. Facit autẽ tria primo monet eos ad orandum p seipsis. Secundo p alijs. Tertio p ipsomet aplo. ¶Circa primum ponit septem cõditiones orationis. Primo q̃ debet esse perfecta. Unde dicit. Omnẽ orationẽ qđ fit cuz in omnibus recurrit quis ad orationẽ vel orat p oĩi bono. Secũdo q̃ sit humilis nõ presumptuosa. ps. Respexit in orationẽ humiliũ &c. Qđ fit qñ homo non putat se exaudiri ppter merita sua scz ppter misericordiã diuinã Et ideo dicit. Obsecrationẽ sed p sacre rei acceptionez. Phil. 4. In omni oratione & obsecratione cũ gratiarum actione petitiones vestre innotescant apud deũ. Tertio q̃ sit continua ibi. Oĩi tempore. 1. thessal. 5. Sine intermissione orate. in omnibꝰ gratias agite. ps. Benedicam dominũ in omni tempore scz statuto. Quarto q̃ sit deuota. qz in spiritu. 1. cozin. 14. Psallã spũ psallam et mente id est non vt vagus. Quinto q̃ sit vigilans ibi. Vigilantes. 1. Pe. 4. Estote prudẽtes & vigilate in orationibus. Sexto q̃ sit instans ibi. In oĩi instãtia Ro. 12. Orationi instantes. &c. Septimo caritatiua vt scz fiat p omnibus alijs sanctis. 1. Ti. 2. Obsecro eñ primũ omniũ fieri obsecrationes orationes postulationes gratiarumactiones p oĩibꝰ hominibꝰ &c. ¶Deinde vltimo p se. Et p me inquit. Ubi tria petit p se que cuilibet predicatoꝛi sunt necessaria scz q̃ os aperiat: & ad predicãdũ se preparet q̃tum in se est: vt detur sibi gratia. Et vt hec tria sibi denẽ petit vt ozeẽ p se dicẽs. Ut deẽ mihi sermo in aptione oris mei. Non eñ potero loq̃ nisi qđ dederit mihi dñs. dicebat ille balaã Numeri. 22. Uñ dominus Matth. 10. Non eñ vos estis q̃ loquimini: sed spũs &c. Unde dicit ibidẽ. Dabit eñ vobis in illa hora qđ loq̃mini. Hoc aũt dictũ p̃mo ponit hic aplus vt deẽ inãt mihi sermo in apertione oris mei. Col. vlti. Orãtes simul & p nobis vt deus aperiat nobis hostiũ sermonis. Et ad qđ paule: Rñdet. vt scz possim cum fiducia notũ facere euangelij mysteriũ p q̃ legatione fungoz in catena. Et hoc est secundũ qđ petit. qz nõ solũ est necessariũ p̃dicatoꝛi vt deẽ ei sermo in aptione oris seu scia. sz vt fmonem sibi datũ p̃dicet audacter & cum fiducia. Et hoc est qđ dicit. Cũ fiducia &c. Et sic p̃dicabãt ap̃li de qb̃ act. 4. Q. loq̃bant cum fiducia verbũ dei. Cõmendat autez aplus officiũ p̃dicationis ab excellẽtia & altitudine. Uñ dicit. Mysteriũ euangelij. Scdo ostendit q̃ p ipso libẽter sustinuit tribulatiõz & ignominiã. Unde dicit. Pro quo legatione fungoz in catena. De his duobus simul Col. vltimo. Ut deus aperiat nobis hostiũ sermonis ad loquendũ mysteriũ xp̃i. ppter quod & vinctus sum. Et quia vt dicit Ecc. 20. Ex ore fatui reprobat̃ parabola. nõ eñ dicit eam tempore suo. ideo aplus non solũ petit q̃ deẽ sibi sermo seu p̃dicandi scientia: sz et gratia loquẽdi cũ fiducia vt scz non desisteret ab incepto p catenis quibus catenatus erat ab incepto & cõmisso sibi officio fidualiter & fideliter psequendo. sed tertio petit vt deẽ sibi temporis seu modi congruentia. quia tempus loquendi & tempus tacẽdi vt dicit Ecc. 3. Et ideo dicit. Ut in ipo audeam put oportet me loqui & certe in omnibꝰ moduꝰ & qualitas facit gratum. Et hoc idem petebat apostolꝰ Col. vltimo. Ut manifestem illud ita vt oportet me loq̃. quia vt dicit prouer. 15. Sermo oportunus optimus. ¶In fine aũt huius epl̃e aplus statum suũ ephesijs manifestat cũ dicit. Ut aũt vos sciatis &c. Ubi prio facit qđ dictũ ẽ. Scdo eos more solito salutat ibi. Pax frib̃ & cẽ In pria pte tria fac̃. Prio ponit̃ status sui manifestatio ibi. Ut aũt vos sciatꝭ &c. Scdo discipli nũciantis multiplex cõmẽ datio ibi. Tichicus frater meꝰ charissimꝰ & fidelis &c. Tertio ostẽdit finẽ p quo eis manifestat statũ suuz: qz est ipsoꝝ consolatio ibi. Et consoleẽ corda vestra. Dicit ergo vt aũt vos sciatis q̃ circa me sunt. quid agã. oĩa nota vobis faciet &c. Quasi dicat aplus. Pro mysterio euangelij p quo catenatus sum volo q̃ sciatis q̃ catena & omnes tribulatiões et oĩa supplicia q̃ in cre-

dito officio inferunt non me angunt: nec cor mutant nec quertunt interius: nec attingūt. sed certe sic ago de istis q̄ oīa circa me sunt non intra. Et q̄ nō possum ire ad ānunciandū vobis vtpote catenatus. omnia nota faciet vobis Tichicus frater meus charissimus et fidelis minister in dño. Et ideo secure credatis ei de oīb⁹ Luc. 12. Quis putas est fidelis seru⁹ et prudēs ꝛc. Et iste certe est talis quez misi ad vos in hocipsum vt cognoscatis que circa nos sunt. Et hec est discipuli cōmendatio. Et ad quid? Vt consoleť corda vestra. ¶ Deinde cum dicit Pax fratribus ꝛc. ponit aplūs consuetā salutationē. Et aduertendū est q̄ licet gratia precedat pacem et charitatem mutuā hominū ad seinuicē et ad deum quo ad collationem. q̄ non est pax impijs dicit dñs. tū quo ad executionem et gratie et veritatis et charitatis cōseruationem pax precedit suo modo. Et ideo p̄mo optat eis pacem ad seinuicem et charitatē ad deum dicens. Pax fratribus et charitas cū fide. Et q̄ licz pax et charitas multum faciāt ad gratie conseruationē: tamē q̄ semp suppo nunt ipsaz gratiā sine qua haberi nō possunt. ideo optat eis grām. Unde dicit. Gratia vobis cuz oīb⁹ q̄ diligūt dñm nostrū iesum christum. Amen.

Explicit mirabilis lectura glorioſissimi doctoris sancti Thome de aquino ordinis predicatorum sup epl̄a sanctissimi apl̄i Pauli ad Ephesios.

Incipit deuotissima explanatio eiusdez angelici doctoris sancti Thome aquinatis ordinis fratrū predicatoꝝ super epl̄a eiusdē sanctissimi apl̄i Pauli ad Philippenses.

Prologus

Vstoꝝ semita quasi lux splendens ꝛc. Prouer. 4. In hac auctoritate describit vita sanctoꝝ ex tribus. Ex eoruz artitudine ibi. Semita. q̄ Matth. 7. Arta est via ꝛc. Job. 28. Semitam ignorauit auis ꝛc. Ex claritate ibi. Lux splendens. Eph. 5. Gratis aliquādo tenebre ꝛc. Justi em̄ sunt lucentes et ideo eorum via est lucida. Ex pfectu q̄ semp crescit. 1. Pe. 2. In eo crescatis ꝛc. Et hoc vsq̄ ad pfectuz diem clarē. 1. Corin. 13. Cum venerit qđ perfectum est euacuabitur ꝛc. Econuerso malorum via lata obscura tenebrosa et deficiens. Unde prouer. 4. subdit. Via impiorum tenebrosa ꝛc. Et Matth. 7. Lata porta et spaciosa via q̄ ducit ad perditionem ꝛc. Ex his verbis trahi pōt materia huj⁹ epl̄e. Erant em̄ in xpi recta semita' tribulationes multas p xpo sustinentes. Item illuminati p fidem. Infra. 2. Inter q̄s lucetis ꝛc. Item pficiebant vt patet p totā epl̄am. Item cōueniēter post epl̄az ad ephesios in q̄ fit instructio qualiť seruāda sit ecclesiastica vnitas. hi ꝓponunt in exemplū seruāde ecclesiastice vnitatis q̄ optime eam seruauerunt.

Capitulū primū.

Paulus et Timotheus serui iesu christi oīb⁹ sanctis in xpo iesu qui sunt philippis cum episcopis et diaconibus. Gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino iesu christo. Gratias ago deo meo in omni memoria vestri semp in cunctis orationibus meis p omnibus vobis in gaudio deprecationē faciens sup cōmunicatione vestra in euangelio christi a prima die vsq̄ nunc: confidens hocipsum qui cepit in vobis opus bonum: pficiet vsq̄ in diem christi iesu. Sicut est mihi iustum hoc sentire p omnibus vobis eo q̄ habeam vos in corde et in vinculis meis et in defensione et cōfirmatione euangelij socios gaudij mei oīes vos esse.

Diuidiť autē hec epl̄a in salutationē et epistolatē narrationē. Secunda ibi. Gratias ago ꝛc. Circa primū tria facit. Quia primo describunt pſone salutantes. Secūdo persone salutate ibi. Omnibus sanctis ꝛc. Tertio bona optata ibi. Gratia vobis ꝛc. Circa primuz p̄mo ponunť persone salutantes. Secundo eorū conditio ibi. Serui. ꝛc. Circa primū p̄mo ponit pſona p̄ncipalis cum dicit: Paulus. Et interpretať paulus quasi modic⁹. In quo notať eius humilitas Esa. 60. Minimus erit in mille et paruus in gentem fortissimā Secūdo ibi. Timotheus. ponit persona adiuncta: q̄ fuerat eorū predicator. infra. 2. Meminem enim habeo tam vnanimē qui sincera affectione p vobis sollicitus sit. ¶ Deinde cum dicit: Serui. ꝛc. ponit conditio eorū. 2. corin. 4. Non em̄ nosmetipos predicam⁹: sz iesum xp̄m dñm nr̄m. nos aūt seruos vestros p iesum ꝛc. Sed contra Jo. 15. Jam non dicam vos seruos ꝛc. Respondeo dupler est seruit⁹ s̄m duplicem timorē. Timor em̄ pene causat malam seruitutē. et de hac intelligiť dictū illud p̄missuz Jo. 15. Timor Xo cast⁹ causat seruitutē reuerētie. et de hac loquiť apl̄s hic Persone salutate sunt oēs de eccl̄ia philipensi id ē minores. Ad̄ dicit. Oīb⁹ scis q̄ sunt philippis. q̄ est ciuitas quā philipp⁹ condidit. Et dicit sanctis. et hoc ppť baptismū Ro. 6. Quicūq̄ baptizati sum⁹ in xpo in ipsi⁹ morte baptizati sumus ꝛc. Maiores aūt tangit dicens. Cū episcopis ꝛc. ¶ Questio est quare minores p̄ponit maioribus. q̄ prius est populus q̄ prelatus. Ezech. 34. Nonne greges pascunť a pastoribus? Greges em̄ pascēdi sunt a pastoribus non econuerso. Item cur intermittit presbyteros. Respondeo, dicendum est q̄ comprehendunť cum episcopis: q̄ in vna ciuitate non sunt plures episcopi. Unde dicēs in plurali dat intelligere etiā presbyteros. Et tamē est alius ordo: q̄ ex ipso euangelio hoc legiť q̄ post designationē duodecim apostolorum quoꝝ personas gerūt episcopi designauit septuaginta duos discipulos quorū locum sacerdotes tenent. Dionysius etiam distinguit 'episcopos et sacerdotes. sed in principio licet ordines fuerint distincti: nō tamē nomina ordinum. ¶ Deinde ponit bona optata ibi. Gratia ꝛc. Et sunt duo que includunt oīa. Primū est gratia dei remittens peccata. Ephe. 2. Gratia saluati estis ꝛc. Ultimū est pax hominis. pſ. Qui posuit fines tuos pacē ꝛc. Et p consequēs optat bona media. et hoc a deo p̄re Jac. 1. Omne datū optimū: et oīne donū perfectū desurſuz ē descendens a p̄re luminū ꝛc. Itē p meritū humilitatis xpi. Et iō addit. Et dño iesu xpo. Jo. 1. Gra et veritas p iesuz xp̄m facta ē. Eph. 2. Ipse ei ē pax nr̄a ꝛc. ¶ Cōsequenť ponit epl̄arez narrationē. Et circa hoc duo facit. Primo quia agit gratias de preteritis. Secūdo hortať ad profectum in futurum ibi. Scire autem vos volo ꝛc.

Explanatio sancti Thome

Circa ꝓmum ꝓmo premittit gratiaꝝ actionē ꝑ eis. Secundo materiā eius ibi. Super cōmunicatione ꝛc. Gratias aūt agit adiuncto gaudio ⁊ deprecatione. Et tō hec tria tangens dicit. Gratias deo nostro. Gratias agere ē recognoscere gratiam sibi factam. 1. thessal. vltimo. In omnib⁹ gratias agite. ꝛc. ¶ In omni memoria: qz in eis nihil occurrit apl̄o qō non esset dignum gratiarū actione. Et hoc est valde magnū. puer. 10. Memoria iusti cū laudibus ꝛc. ¶ Pro omnib⁹ Esa. 60. Populus aūt tuus omnes iusti in ꝑpetuū ꝛc. Agit ergo gratias ꝑ eorum bono. orationem ⁊ deprecationem ꝑ custodia. totū tñ ꝑ gaudio. 1. Reg. 12. Absit aūt a me hoc peccatu⁹ in dño vt cessem orare ꝓ vobis. ¶ Deinde cum dicit. Super cōmunicatiōe ꝛc. tangit de materia triū predictoꝝ. Et ꝓmo ponit materiā gratiarūactionis. Secundo gaudij de futuris ibi. Cōfidens ꝛc. Tertio deprecatiōis ibi. Testis ꝛc. Dicit ergo. Sup cōmunicatione scz qua cōmunicastis doctrine euangelij credendo ⁊ opere implēdo. Hec est em̄ vera cōmunicatio Heb. vltimo. Beneficentie aūtē ⁊ cōmunionis nolite obliuisci ꝛc. ¶ A ꝓma die. ꝛc. Ecc̄. 27. Homo sanctus in sapiētia manet sicut sol ꝛc. Et hocipsum confidens de vobis gaudeo: qz qui cepit ꝛc. Jere. 17. Maledictus homo qui confidit in homine. ⁊ ponit carnem brachium suū. Benedictus vir q̄ confidit in dño ⁊ erit dñs fiducia eius. ⁊ hoc in virtute dei. Et ideo dicit. Cepit ꝛc. Jo. 15. Sine me nihil potestis facere. Qō est contra pelagianos qui dicunt principium boni operis esse ex nobis: scz consumationē ex deo. Sed hoc non est verum. qz principiū boni operis in nobis est cogitare de bono. ⁊ hocipsuz est a deo. 2. cozin. 3. Non q̄ sufficientes simus cogitare aliq̄d a nobis quasi ex nobis ꝛc. ¶ In diem xp̄i iesu quo remunerabit singulos. 2. Ti. vltimo. In reliquo reposita est mihi cozona iusticie quā reddet mihi dñs ꝛc. 1. cozin. 1. Confirmabit vos vsq; in finem sine crimine ꝛc. ¶ Ratio gaudij ponit cum dicit. Sicut est mihi ꝛc. qz scz iustum est qz congaudetis mihi de bonis meis. Eo q̄ habeaz vos ꝛc. Quasi dicat. habeo de vobis hanc conscientiaz tales vos esse. ideo gaudeo vt scz gaudeatis de his de quib⁹ ⁊ ego. qō est in vinculis meis. qz tunc ꝓ xp̄o fuit ligatus de q̄ gaudebat Jac. 1. Omne gaudium existimate fratres mei cū in varias temptationes incideritis: scientes ꝛc. Act̄. 5. Ibant apl̄i gaudentes a cōspectu concilij. quoniā digni habiti sunt ꝓ nomine iesu contumeliā pati ꝛc. ¶ Et in defensione ⁊ confirmatione euangelij scz audacter predicando contra tirannos ⁊ hereticos. Et qz ꝓfirmabat euā gelium in cozdibus fideliuz Act̄. 18. Perambulans ex ordine galatiam regionem ⁊ frigiam: confirmans oēs discipulos. Vel aliter ꝺm glo. In cozde id est desiderio vt socij sitis sempiterni gaudij. Jo. 16. Gaudium vestrū nemo tollet a vobis. Et hoc non potest abstrahi a cozde meo. qz etiam in vinculis existens: ⁊ intentus confirmationi ⁊ defensioni euangelij sollicitudo de vobis non recedit de cozde meo.

Capitulum primū.

Testis enim mihi est deus quō cupiam omnes vos esse in viscerib⁹ iesu christi. Et hoc ozo vt charitas vestra magꝭ ac magis abundet in omni scientia ⁊ in omni sensu: vt ꝓbetis potioza: vt sitis sinceres ⁊ sine offensa. in diem christi: repleti fructu iusticie ꝑ iesum christum in gloriam ⁊ laudē dei

Scire autem vos volo fratres qz que circa me sunt: magis ad profectū venerunt euangelij: ita vt vincula mea manifesta fierēt in christo in omni pretorio ⁊ in ceteris omnibus: vt plures e fratribus in domino confidentes in vinculis meis abundantiꝰ auderent sine timore verbum dei loqui. Quidā quidem ⁊ ꝓpter inuidiam ⁊ contentionez. quidam aūtē ⁊ ꝓpter bonam voluntatem christum predicant. Quidam ex charitate scientes quoniā in defensione euangelij positus sum. Quidā aūtē ex contentione christum ānunciant nō sincere: existimātes ꝑsuram se suscitare vinculis meis.

¶ Posita materia gaudij de spe futura: hic ostendit sup q̄ deprecationez ꝑ eis facit. E primo premittit suū desiderium qō ostendit omino feruens. Secundo materiā deprecationis ibi. Et hoc ozo ꝛc. Et qz cordis desiderium soli deo est manifestum: ideo inuocat deum testem ꝑ ꝑ eis deprecet cum desiderio. Job. 16. Ecce in celo testis meus est scz deus ꝛc. Quomō cupiam vos scz ego existens in visceribus iesu xp̄i. Vel quō cupiam vos esse in eis. quasi dicat. Cupiam vestram salutē ⁊ participationem viscerose charitatis christi Luc. 1. Per viscera misericordie dei ꝛc. q̄si dicat. qz ad ꝑfūda ⁊ intima cordis virtꝰ amoris ptingit. Vel cupiam vt sitis in visceribus iesu christi vt ipsum intime diligatis vt ⁊ diligamini ab eo. in hoc em̄ vita hominis consistit. ¶ Deinde cum dicit. Et hoc ozo ꝛc. ponit deprecationē ⁊ tria bona optat Primo quantū ad interiozē charitatis augmentū. Affectus em̄ interioz pficit ꝑ charitatē. ⁊ ideo non habenti charitatē optandū est vt habeat. habēti vero vt pficiat. Vñ dicit vt charitas ꝛc. Pro augmento aūt charitatis ozandus est deus. qz solus deus hoc in nobis operat. 2. cozin. 9. Potens est autē deus omnē gratiam abundare facere in vobis vt in omnibus semꝑ omnē sufficientiam habentes abundetis in omne opus bonum ꝛc. Et hoc necessariū vt petamus ⁊ nos. qz Matth. 5. Nisi abū dauerit iusticia vestra plusq̄ scribaꝝ ⁊ phariseoꝝ nō intrabitis in regnum celorum ꝛc. ¶ Secundo quantū ad intellectum. Vnde dicit. In scientia. Sed nunquid ex charitate ꝓuenit scientia? Sic. qz dicit. 1. Jo. 2. Et vos vnctionem quā accepistis ab eo manet in vobis. et non necesse habetis vt aliquis doceat vos. sed sic vnctio docet vos de omnib⁹ ꝛc. Item charitas est spūs de quo dicitur Jo. 16. Cum venerit ille spūs veritatis docebit vos omnē ꝛc. Cuius ratio est qz qui habet habitū si rectus ē habitus: sequit̄ inde rectum iudiciū de his que ptinent ad illum habitum: si vero corruptus falsum. Sicut circa venerea tempatus habet bonū iudiciū. intempatus nō: sed falsum. Oīma autē que a nobis fiunt sunt inf̄ manda charitate. ⁊ ideo habens charitatē habet rectum iudicium: ⁊ quantū ad cognoscibilia. Et sic dicit: In scientia qua scz agnoscat veritatez ⁊ inherat circa ea que sunt fidei. Hec est scientia sanctoꝝ. de q̄ dicit sap̄. 10. Et quātum ad operabilia ⁊ sic dicit. In omni sensu. Qui ē vis cognoscitiua circa exteriora obiecta. Et ꝓpriū eius ē vt statim iudicet de ꝓpio sensibili recte. Et ideo hoc nomē translatum est ad interius iudiciū rationis. Unde sensati dicunt habere rectum iudiciū circa agibilia. Sap̄. 1. Sentite de dño in bonitate ꝛc. Sap̄. 6. Cogitare q̄ de illa sensus est cōsumatus ꝛc. Sed hic sensus debet esse

non tantū considerativus sed etiam discretivus inter bonum ⁊ malum ⁊ inter bonū ⁊ melius. Unde subdit. Ut ⁊c. ¶Nota q charitas ꝓficit sensum vt ꝓbet bona: sed ꝓfecta charitas vt ꝓbet meliora. 1. Cozin. 12. Emulamini meliora carismata. et infra ca. 14. Sectamini charitatem ⁊c. Et ideo dicit. potiora. ¶Tertio q̄tum ad effectum. Et p̄mo ponit īmunitatem a malo. Secundo perfectionez in bono. ℘rīmū in hoc qō dicit. Et sitis sinceres. Est eñ duplex peccatum vitandū. scz interiozis corruptionis qua homo cozrumpit in se. ⁊ hoc excludit per sinceritatē. 1. Cozin. 5. In azimis sinceritatis ⁊c. Aliud est in ꝓximo scz offensa. Et ideo dicit. Sine offensa. 1. Cozin. 4. Sine offensione estote iudeis ⁊ gentib⁹ et ecclesie dei sicut ⁊ ego ⁊c. Et. 2. Cozin. 6. Nemini dantes vllam offensionē ⁊c. In diem christi iesu id est semp xp̄o et Matth. 24. Qui pseverau erit vsq; in finem hic salvus erit. Quantū ad gratiam dicit. Repleti fructu iustitie vt opa iustitie quidā fructꝰ sint. Ro. 6. Habetis fructum vestrum in sanctificatione ⁊c. Vel fructu iustitie id est p̄mio iustitie scz cozona. 2. Ti. 4. In reliquo reposita est mihi cozona iustitie ⁊c. Sap. 4. Bonozū eñ laborum gloziosus ē fructus ⁊c. Et hoc habeē ꝓ xp̄m qz omnia que facimus sunt bona ꝓ ipsum. Jo. 15. Sine me nihil potestis facere ⁊c. Et hec faciēda sunt hoc fine scz in laudem dei. qz ex operibus sanctozū deus clarificat vñ alij ꝓrumpunt in laudem dei. ꝑs. Laudate dñm in sanctis eius ⁊c. Jere. 33. Erit mihi in nomen ⁊ in gaudiū et in laudem ⁊ in exultationē cunctis gentib⁹ terre que audierint omnia bona. ⁊c. ¶Deinde cum dicit. Scire aūt ⁊c. admonet ad futura. Et p̄mo ponit exempla exequenda ⁊ vitanda. Secundo concludit moralem monitionez in quarto capitulo ibi. Itaq; fratres mei charissimi ⁊c. Circa ꝓmū duo facit. qz primo ostendit que sunt imitāda. Secūdo que sunt vitanda tertio cap°. ibi. Decetero ⁊c. Item p̄ma diuidit in duas. qz p̄mo inducit se eis imitandū. Secundo alios: secūdo cap. ibi. Si qua ergo ⁊c. Item p̄ma in tres. qz p̄mo ponit in exemplū ꝓfectuz suum. Secundo gaudium qō habet ex ꝓfectu ibi. Quid eñ ⁊c. Tertio fructum ex ꝓfectu suo ibi. Scio enim ⁊c. Itē p̄ma in duas. ℘rīo p̄mittit ꝓfectū. Secūdo modū ibi. Ita vt vincula mea ⁊c. Dicit ergo. Monui vos ad ꝓfectum et vt formā habeatis ꝓfectum meū scire vos volo et que circa me sunt exterius. qz tribulationes et si exterius essent non īmutabant interius: sed magis ad ꝓfectum venerunt. qz ex eis fides predicata magis ꝓficit 2. Cozin. 1. Sive tribulamur ꝓ vestra exhortatione ⁊ salute. sive consolamur ꝓ vestra consolatione ⁊c. Et ostendit ꝓfectū ℘rīmo quantū ad se. Secundo q̄tum ad alios ibi. Ut plures ⁊c. Quantū ad se quidē manifestū fuerat q talia ꝓ xp̄o pateret constanter: ita vt vincula qō ē gloziosum ꝓ christo. 1. Pe. 4. Nemo vestrum patiatur quasi homicida aut fur aut alienoꝝ appetitor: si autez vt christianus non erubescat ⁊c. In omni pretozio sicut in curia cesaris ⁊c. Ex parte vero aliozuz fides crescebat in cōmuni. Vñ dicit. Ut plures ⁊c. 1. Machab. 6. Ne elephantibus. Ecc̄. 10. Scōm iudicez populi sic ⁊ ministri eius ⁊c. puer. 28. Justus quasi leo confidens absq; terroze erit ⁊c. Ex parte tñ aliozum est diuersitas: qz quidā bene loquebant: quidā male. ⁊ qui bene: quidā ex generali charitate: et quidā ex speciali amoze ad aplm. Et q̄ male quidā ex generali malicia: quidā ex speciali odio ad aplm. Sed vt mihi videt apostolus duplicem ostendit causam ꝓpter quā quidam p̄dicabant: ℘rīmo ꝓpt̄ inuidiam. Et ideo apostolꝰ eozum prauā intentionē ostendit dicens: Quidā quidez ⁊ ꝓpter inuidiam ⁊c. Jac. 3. Ubi zelus ⁊ contentio ibi inconstantia et oīne opus prauum. 1. Cozin. 3. Cum sit inter vos zelus ⁊ cōtentio nōne carnales estis ⁊c. Secundo ꝓpter amozem christi et euangelij. Unde dicit. Quidā ꝓpter bonā ⁊c. ꝑs. Benigne fac in bona voluntate ⁊c. Sed aplus addit dicēs Quidam vero ex charitate scz que facit bonaz voluntatem ⁊c. quia vt supplerent defectum mei docentis prædi cauerunt. ¶Deinde aplus exponit qō dixerat dicens q quidā non fm sanam intentionem: sed ex contentione. Cozrupta eozum contentio dupliciter patuit. Uno modo vt publice predicando turbationē facerent in populo gentili contra apostolum supza illam quaz habuit. Alio modo quia credebant q paulus audiens eos vsurpare officium sibi cōmissum turbaretur. ⁊ ex hoc adderet afflictio afflicto.

Lectio secunda.

Quid eñ: Dum omni modo siue ꝓ occasionē siue ꝓ veritatez christus annūcie. ⁊ in hoc gaudeo: sed et gaudebo. Scio eñ quia hoc mihi pueniet ad salutem. ꝓ vestram oratione ⁊ submi-
nistrationē spiritus iesu christi fm expectationem ⁊ spem meaz qz in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper ⁊ nunc magnificabit christus in cozpoze meo siue ꝓ vita siue per mortē. Mihi enim viuere christus est ⁊ mozi lucrum. Q; si viuere in carne: hic mihi fructus operis est ⁊ quid eligā ignozo. coartoz autē e duobus desiderium habens dissolui et esse cum christo, multo magis melius ꝓmanere autē in carne necessarium ꝓpter vos.

Supza apostolus descripsit profectū ex ipso subsecutum: hic agit de gaudio concepto ex hoc ꝓfectu. Et ponitur p̄mo materia gaudij. Secundo ipsum gaudiū ibi Et in hoc gaudeo ⁊c. Contingit autē quandoq; ꝙ aliq̄ gaudium ꝓuenit ex bona causa. et hoc directe et per se ⁊ q̄ñq; ex mala causa. ⁊ hoc indirecte et ꝓ accidēs. Qñ ei est ex bona causa gaudēdū est de effectu et de causa sicut de elemosyna facta ꝓpter deum. Sz qñ est ex causa mala tunc est gaudendū de effectu: sed de causa non. Et sic de redemptione ꝓ xp̄m que fuit ex scelere iude et iudeorum. Ita contingit in ecclesia vbi ꝓuenit vtilitas: q̄ñq; ꝓ bonos predicatozes q̄ ad bonam intentionē. q̄ñq; per malos quo ad malā. ⁊ de vtroq; gaudendū ē sicut dictū est. Et ideo dicit. Quid eñ ⁊c. ℘r occasionē annūciat xp̄m qui non intendit hoc principaliter. sed ꝓpter aliud puta lucrū vel gloziā ꝓuer. 18. Occasiones querit q̄ recedere vult ab amico. ℘r veritatē autē qñ ex recta intentione Esa. 36. Obsecro dñe memento queso quō ambulauerim coram te in veritate ⁊ corde perfecto ⁊c. Sed hoc fit vtroq; modo ad vtilitatem ecclesie. ideo dicit. Si xp̄s annūcie. ⁊c. qz si aliud annūciaret q̄ xp̄m tunc multum interesset qō fit qñ falsa doctrina docet. Augu. ℘pastoz q̄ ꝓpter veritatem ānuuciat est amādus. mercenarius q̄ ꝓpter lucrū est tolerandus. qui falsa expellendus. ¶Deinde ponit gaudiū consequens dicens. In hoc scz q vincula mea manifesta sunt ꝓpter xp̄m et q xp̄s annūciatur gaudeo in ꝓsenti. Jo. 14. Si diligeretis me gauderetis vtiq; ⁊c. Et gaudebo in futurū Esa. 51. Haudium et leticiam obtinebunt ⁊c. ¶Deinde cum dicit.

159

Explanatio sancti Thome

Scio eñ ꝛc. ponit fructum ex ꝓfectu suo ꝓuenientem Et ꝑmo ponit ipsum fructū. Secūdo mouet quandā dubitationem ibi. Q̃ si viuere ꝛc. Item ꝑmo ꝓponit fructum. Secundo auxiliū ipsum ꝓsequēdi ibi ꝙ Per vestrā ozationē ꝛc. Tertio assignat materiam fructus ibi. Sed non in oñi ꝛc. Dicit ergo. Gaudeo de his: ꝛ hoc ꝓpter fructum ꝓuenientē ex eis in salutē eternā Esa. 45. Saluatus est israel in dño salute eterna ꝛc. Et hoc ideo. q̃a q̃n nos aliq̃ bona' facim⁹ coopando saluti alioꝝ redundat in salutē nostrā. Si eñ vt dicit Matth. 18. Qui scādalizauerit vnum ex his pusillis ꝛc. quāta gloria dign⁹ est q̃ salutem multoꝝ ꝓcurat. Auxiliuz autē est triplex: scz ex ꝑte aliozū mutua ozatio. Unde dicit. ꝙ Per vestras ozationes scz ex quibus spero adiuuari a deo. Jac. vltio Ozate ꝓ inuicem vt saluemini ꝛc. Ex parte dei de q̃ habemus spem salutis. Esa. 26. A facie tua dñe cōcepim⁹ et q̃si ꝑturiuim⁹ et peperim⁹ spm̃. Et ideo dicit. Et subministrationē spūs ihesu xp̃i Ro. 8. Spūs adiuuat infirmitatē nostraz. Et loquit similitudinarie. q̃n eñ aliquis est debilis indiget releuāte vt sustentet ꝛ hoc est subministrare Et nos debiles sumus ideo indigem⁹ subministratione spūs Jo. 14. Et suggeret vobis oñia ꝛc. scz q̃si vobis subministrādo. Item ex parte nostra est spes in deo. q̃ puer. 11. Qui confidit in diuitijs corruet. Opoꝛtet ḡ q̃ spes nostra sit in deo ꝛc. ps̃. Qui confidūt in domino sicut mons syon ꝛc. Et ideo dicit. Scōm expectationem ꝛ spem meam. Sed nonne spes est expectatio future beatitudinis? Dicendū est q̃ spes est motus appetitus in bonum arduū. Et hoc q̃n quis sperat adipisci per se. sic spes est sine expectatione. quādo autē ꝑ alium tūc est spes cum expectatione. ꝛ sic nos expectam⁹ spem habentes aliquid consequi ꝑ alium. ps̃. Expectās expectaui dominū ꝛc. Ro. 8. Spe salui facti sumus. Sed dicit scio ꝛ postea spero ꝛ expecto. Munq̃d certa est hec spes? Respondet aplūs dicens. Jta. q̃ in nullo confundar. 1. Machab. 2. Oñes qui sperant in illo non infirmantur Ro. 5. Spes autē non confundit. Ecc̃. 2. Nullus sperauit in domino et confusus est ꝛc. Hui⁹ ꝑmo rationē assignat. Secundo exponit eam. Ratio hec sumit̃ ex hoc q̃ ipse totaliter ordinat̃ ad seruitiū xp̃i. Quasi dicat. Jdeo hec mihi ꝓuenient in salutem: q̃ totaliter sum ad seruitium xp̃i. Et ꝑmo ponit fiduciaz. Secundo pseuerantiā. Tertio certitudinē intentionis. Dicit ergo. Sed in oñi fiducia ꝛc. Quasi dicat. Multi ꝓsequūt me: sed ego cōfido in deum Esa. 12. Fiducialiter agam ꝛ nō timebo ꝛc. ps̃. Fiducialiter agam in eo. Sicut semp id̃ a ꝑncipio conuersionis. Act̃. 9. Quō in damasco fiducialiter egerit ꝛc. Jta ꝛ nunc Job. 27. Justificationē meā quā cepi tenere non deseram. ꝛc. Tertio ostendit q̃ sit eius recta intentio. q̃ magnificabit ꝛc. christus cum sit verus de⁹ non potest in seipso magnificari vel minozari: sed in nobis id est in cognitione aliozum. tunc ergo quis magnificat christū q̃n eius cognitionem dilatat Ecc̃. 43. Quis magnificabit eum sicuti est a ꝑncipio. Et hoc ꝛ verbo ꝛ facto quādo magnitudo diuini effectus ostendit magnitudinem eius. Et inter effectus mirabiles iustificatio ē. Hec ꝺ̄diu est in corde hominis latens non magnificat ꝑ eam xp̃s nisi quantū ad coz illius: non ꝙtum ad alios: sz q̃ñcūq; ꝓrumpit in exteriora ꝑ actus corporales apparentes: tunc magnificat. Et ideo ait. In corpore meo. In corpe nostro xp̃s dupliciter magnificat. Uno modo inquantū corpus nostruz deputam⁹ ad obsequiū eius. ministeria eius corporaliter exequendo. 1. Corin. 6. Glorificate ꝛ portate deum in corpore vestro ꝛc. Alio mō corpus nostrum exponendo ꝓ xp̃o. 1. Corin. 13. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam ꝛc. Sz ꝑmus modus fit ꝑ vitam. Secundus vero ꝑ mortem. Jdeo dicit. Sive ꝑ vitam q̃ viuendo operat̃. sive ꝑ mortem. Ro. 14. Sive viuimus sive morimur dñi sumus ꝛc. Mō etiam intelligi potest de morte spūali Col̃. 3. Mortificate mēbra vr̃a que sunt sup̃ terram ꝛc. ¶ Deinde exponit quō mortificabitur ꝑ vitam ꝛ ꝑ mortē dicens. Mihi viuere ꝛc. Vita eñ importat motionē quandā. Illa eñ viuere dicuntur que ex se mouent̃. Et inde est q̃ illud videt̃ esse radicaliter vita homis qō est ꝑncipiū motus in eo. Hoc autē est illud cui affectus vnitur sicut fini. q̃ ex hoc mouetur homo ad oñia. Unde aliqui dicunt illud ex quo mouet̃ ad operandū vitam suaz: vt venatores venationē. et amici amicū. Sic ergo xp̃us est vita nostra: quoniā totū ꝑncipiū vite nostre ꝛ operationis est xp̃s. Et ideo dicit apostolus. Mihi viuere ꝛc. q̃ solus xp̃s mouebat eum. Et mori lucrum: hic apostol⁹ ꝓprie loquitur. Quilibet eñ sibi ad lucrum reputat q̃n vitam quā habet imperfectam potest perficere. Sic infirmus ad lucrum reputat sanam vitam. Vita nostra christ⁹ est Col̃. 3. Vita vestra abscōdita est cum xp̃o in deo ꝛc. sed hic est imperfecta. 2. coꝛ. 5. Quādiu sumus in corpore peregrinamur a dño ꝛc. Et ideo q̃n morimur corpore pfic̃it nobis vita nostra scz xp̃s cui tunc presentes sum⁹. ps̃. Cum dederit dilectis suis somnū. ꝛc. 2. Ti. 4. Ego eñ iam delibor ꝛ temp⁹ mee resolutionis instat ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Q̃ si viuere ꝛc. ponit dubitationē quandā circa q̃ ea dicta sunt. Et circa hoc duo facit. ꝙ Primo ponit dubitationē. Secūdo soluit eam ibi. Et hoc confidens ꝛc. Jtē ꝑma in duas q̃ ꝑmo ꝓponit dubitationē. Secundo ꝓponit rationes ad vtrāq; partē ibi. Coartoz autē ꝛc. Dicit ergo. Si viuere in carne hic mihi est fructus ꝛc. verum est q̃ in corpoze meo dum viuo magnificat xp̃s. Ergo viuere meum in carne id est vita mea in carne est huiusmodi fructus. Unde predicat effectum de causa id est si vita affert mihi hunc fructum vt xp̃s magnificet̃ vita in carne est bona ꝛ fructuosa Ro. 6. Habetis fructū vestrū in sanctificatiōz ꝛc. Si ḡ ita est ignoro q̃d eligam vtrū mori vel viuere. Ro. 8. Nam q̃d oremus sicut oportet nescim⁹ ꝛc. Sap̃. 9. Cogitationes enim mortaliū timide ꝛ incerte ꝓuidētie nostre ꝛc. Sz quare dubitas? Quia coartoz ꝛc. ꝙ Primo ponit rationem ad partē vnam. Secundo ad aliam. Jn hoc eñ duplex est motus: nature scz et gratie. Nature ad non moriendū. 2. cozin. 5. Nolum⁹ expoliari sed supuestiri ꝛc. Jo. vltimo. Et alius ducet te q̃ tu non vis ꝛc. Et gr̃e quā suggerit charitas q̃ mouet ad dilectionē dei ꝛ ꝓximi. Hic affectus ad diletionez dei mouet vt simus cum xp̃o. Et ideo dicit. Desideriū habens dissolui non simpliciter: sed esse cum xp̃o. 2. cozin. 5. Audemus aūt ꝛ bonam voluntatē habem⁹ magis ꝑegrinari a corpoze et presentes esse ad dñm ꝛc. Jn quo notat falsitas opinionis grecozum q̃ anime sanctoꝝ post mortez non statim sunt cum xp̃o. Et hoc ideo oprō: q̃ est multo melius esse cum xp̃o. ps̃. Quid eñ mihi est in celo ꝛc. Defecit caro mea ꝛ coꝛ meum scz ad habendū bonum. ps̃. Melioꝛ est dies vna in atrijs tuis sup̃ milia ꝛc. Dilectio autē ꝓximi mouet ad ꝓfectū ꝓximi. ꝛ ideo dicit: ꝙ Permanere autē ꝛc. id est necessaria est vita mea ꝓpter vtilitatem vestram. 2. cozin. 5. Sive mente excedimus deo. sive sobrij sumus vobis ꝛc. Uel aliter. Coartoz ꝛc. id est ex duplici parte insurgit desiderium dissolui ꝛc. melius ꝛc. Sententia non mutat̃. Sed hoc non videt̃ dubitabile ꝛ in peiozem partez declinare. ꝙ Primū eñ desiderū excitat in nobis dilectio dei: Secundū dilectio ꝓximi. Malus est desiderium primū. Respondeo. dicendū duplex est dilectio dei: scz dilectio concupiscentie qua vult frui deo ꝛ delectari in ipso. ꝛ hoc est bonū bonis. Jtem

est dilectio amicitie: qz homo preponit honorem dei etiã huic delectationi qua fruit deo. Et hec est pfecta charitas. Unde Ro. 8. Neqz mors neqz vita neqz angeli. ꝛc. Et subdit nono capi°. Optabam ego anathema fieri p fratribus meis ꝛc. Et hoc vt ostendat se esse prefectioris charitatis quasi sit paratus ꝓpter amorẽ dei ꝛ gloriã carere delectatione visionis dei. ꝛ ideo hoc elegit tanꝝ magis perfectum.

Lectio tertia.

Et hoc confidens scio qz manebo ꝛ permanebo omnibus vobis ad profectum vestrum ꝛ gaudium fidei: vt gratulatio vestra abundet in christo iesu in me. p meum aduentum iteruz ad vos. Tantum digne euangelio christi conuersamini: vt siue cuz venero ꝛ videro vos siue absens audiaz de vobis. quia statis in vno spiritu vnanimes collaborantes fidei euangelij ꝛ in nullo terreamini ab aduersarijs que est illis causa perditionis. vobis aũt salutis. Et hoc a deo. Quia vobis donatuz est ꝓ christo non solum vt in eum credatis: sed vt etiam ꝓ illo patiamini: idem certamen habentes quale ꝛ vidistis in me ꝛ nũc audistis de me

Posita dubitatione et rõnibus bincinde: hic soluit dubitationẽ. Et ꝑmo quasi eligens vnam partez prenũciat post futurũ aduentum suũ ad eos quantũ ad se. Secũdo ostendit quid requiraꝫ ex parte eoruz ibi. Tantũ digne ꝛc. Item ꝑma in tres: qz ꝑmo ꝑmittit futurum aduentũ. Secundo ostendit fructũ. Tertio illum fructũ exponit. Dicit ergo. Uiuere in carne necessariũ est ꝓpter vos. et hoc qz mea vita est fructuosa vobis. ideo scio hoc scz qz ꝑmanebo: sed hoc quasi confidens de deo. puer. 18. Justus ꝗsi leo confidens absqz terroze erit ꝛc. ¶ Manebo ꝛ ꝑmanebo id est viuam et diu viuã. Sed contra statim ẽ occisus a nerone. Respondeo. dicendũ est ꝙ epla est facta vel scripta ꝑmo anno in carceratiõis qõ fuit ꝑmo anno neronis. Unde postea vixit septem annis. ¶ Omnib9 vobis id est ad vtilitatẽ omniũ vestrũ. 1. Cozin. 10. Non querens quid mihi vtile est. sed qõ multis vt salui fiant. Et hoc ad ꝓfectum vestrũ id est vt ꝑ meam exhortationem ꝓficiatis in fide ꝛ gaudeatis de mea vita quã auditis. sz magis gauderetis si essem presens Ro. 1. Desidero videre vos. ꝛc. ¶ Deinde exponit qõ dixerat dicens. Ut gratulatio vestra ꝛc. id est si detur vt iterum veniam ad vos: est vt gaudiũ abundãs sim vobis Eph. 3. Ei aũt qui potens est oĩa facere supabundanter ꝙ petim9 aut intelligimus ꝛc. Et hoc in xpo iesu: qz hoc ipsum ꝙ gaudebãt de eo erat ꝓpter xpm. Philesi. Fruar te in domino ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Tantum digne ꝛc. ostendit quid requiraꝫ ex parte eoꝝ. Et circa hoc tria facit. quia ꝑmo facit hoc. Secundo manifestat vtilitatem inde consequentẽ. Tertio explicat. Dicit ergo ꝙ tm̃ ex parte eorum requiriẽ ꝙ in euangelio christi digne conuersentur scz ꝑm ꝙ doctrine tali congruit. 1. thessal. 2. Testificati sumus vt ambuletis digne deo qui vocauit vos in suum regnũ ꝛ gloriã ꝛc. Col. 1. Ambuletis digne deo ꝛc. ¶ Ut cum venero ad vos et videro vos aut absens audiam de vobis bona. Et hoc gaudiũ est mihi. 3. Jo. 1. Maiozum bozum non habeo gratiam ꝙ vt audiaz filios meos in veritate ambulare ꝛc. Et nũc in speciali expetit ab eis: ꝑimo vnitatem. Secundo constantiam ibi. Et in nullo ꝛc. Est autẽ sanctis necessaria vnitas triplex. scilz amoris. Unde dicit: Audiã de vobis ꝙ scz statis in vno spiritu qõ est per amorez Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spũs in vinculo pacis Et. 1. Cozin. 6. Qui autez adheret domino vnus spũs est. Item concordie. Unde dicit. Unanimes id est vnam voluntatem et animũ habentes Act. 4. Multitudinis credentium erat coz vnũ ꝛ anima vna ꝛc. ps. Qui inhabitare facit vnius moris in domo ꝛc. Item cooperationis. Unde dicit: Collaborantes ꝛc. vt scz vnus adiuuet aliuz. Ad hoc facit quod dicit. 1. Reg. 25. Cõgregat9 est israel vniuersus et planxerunt eum scz samuelẽ puer. 18. Frater qui iuuaꝫ a fratre quasi ciuitas firma. ¶ Secundo expetit constantiam ibi. Et in nullo ꝛc. Et ꝑmo inducit ad fortitudinẽ. Secũdo ponit rationez. Dicit ergo. Et in nullo ꝛc. quia nihil possunt nisi quantũ deus ꝑmittit. Luc. 21. Capillus de capite vestro non peribit ps. Foliũ eius non defluet ꝛc. Esa. 51. Quis tu vt timeas ab hoĩe mortali ꝛ a filio hominis qui quasi fenum ita arescet. Ratio autẽ est triplex ꝓma sumit̃ a fructu tribulationis. Secunda ex dono duplici dei. Tertia ab actore. Dicit ergo. Mõ terreamini: quia est vobis fructus: q̃ scz persecutio in illis scz ꝑsequentibus est causa perditionis. sed vobis est causa salutis Ma. 16. Qui voluerit aiam suam saluaz facere ꝑdet eam ꝛc. Jo. 12. Qui amat animã suam perdet eaz Osee 12. Perditio tua ex te israel tantũmõ ex me auxiliũ tuuz ꝛc. Et hoc a deo a quo ꝓ munere donatum est vobis ꝙ sustineatis tribulatiões patiẽter. ¶ Ut in eũ credatis. Ephe. 2. Gratia eius estis saluati. Et hoc quantũ ad fidem quod est magnũ et ꝓmũ donum. ¶ Et etiã vt ꝑ illo patiamini qõ est magnũ donũ vt curam xpi agatis ꝗsi athlethe eius Act. 5. Ibant apli ꝛc. Sic ergo vtile est et honorificum: et ideo agatis fortiter. Tertio ex exemplo qz ita tractat eosdez sicut nos qui sumus ꝑmitie fidelitz: Et ideo dicit. Idem certamẽ habentes quale vidistis in me scz apud vos qñ nudus fui verberat9 philippis ꝓpt̃ phitonissam liberatuz. Act. 16. Et nunc audistis de me q̃ sum in vinculis.

Capitulũ secundũ.

Si qua ergo consolatio in christo: si quod solaciũ charitatis. si qua societas spirtus. si qua viscera miserationis: implete gaudiũ meum. vt idem sapiatis: eandẽ charitatem habẽtes. vnanimes idipsum sentientes. Nihil ꝑ contentionez neqz ꝑ inanem gloriam. sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes. non que sua sunt singuli considerantes: ꝫ ea que aliozũ.

Supra prebuit se in exemplũ patientie et sanctitatis: hic ad idem adducit exempla aliozum. Et ꝑmo ponit exemplum christi. Secundo exempla suoꝝ discipuloꝝ quos ad eoruz confirmationẽ mittere ꝓmittit ibi. Spero autẽ in dño ꝛc. Circa primũ tria facit. qz ꝑmo ꝑmittit exhortationem. Secundo inducit exemplũ ibi. Hoc eñ sentite ꝛc. Tertio concludit ꝓpositum ex exemplo christi ibi Itaqz charissimi mei ꝛc. Circa primũ ꝑmo ẽ cõsiderãdũ crimẽ q̃ eos inducit Scõo ad quid inducit ibi. Implete gaudiũ ꝛc. Utit̃ aũt circa ꝑmuz ꝗdruplici medio. ꝑmo ex deuotione ad ipsum xpm. Scõo ex charitate ꝓximi. Tertio ex spẽali societate. Quarto ex miseratiõe. Dicit

Explanatio sancti Thome

ergo. Si qua cōsolatio ꝛc. Hec quattuor media que hic consequenter ponunt oīa referunt ad hoc qō subdit. Implete ꝛc. Et est sensus. Quasi dicat. Consolari volo in vobis. Si qua ergo consolatio id est si quā consolationem mihi afferre vultis in xpō implete gaudiū meum. Esa. 61. Ut ponerē fortitudinē lugentibus syon ꝛc. 2. cozin. 1. Consolat nos in oīi tribulatione vt et ipsi possimus consolari ꝛc. ¶ Ex parte vero charitatis fraterne dicit. Si qō solacium charitatis scz est implete gaudiuz meū Gal. 5. Fructus autē spūs est charitas gaudiū pax ꝛc. pō. Ecce q̄ bonuz ꝛē. ¶ Item ex societate. et hec est inter homīes qui cōmunicant in rebus sicut socij in bellicis armis: ita boni spūales q̄ sibi cōmunicāt in spūalib⁹ bonis. Et ideo dicit. Si qua societas spūs scz ē mihi ad vos: implete gaudiū meū. quasi dicat. Exhibui ego vobis multā consolationē vestram. Si ergo socij mei estis exhibete idez ꝛ vos mihi. Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spūs in vinculo pacis ꝛc. puer. 18. Vir amicabilis ad societatem magis amicus erit q̄ frater. ¶ Item ex miseratione cū dicit. Si qua viscera miserationis. Col. 3. Induite vos sicut electi dei sancti ꝛ dilecti viscera miscricordie ꝛc. ¶ Deinde ponit ea ad que inducit. et p̄mo in generali dicens. Implete ꝛc. quasi dicat. Gaudeo in vobis ꝓpter bona que vidi et audiui de vobis. sz quādo hec pficienē tunc gaudium meū crescet et tandē pficiēt. Unde illō implete pficiēdo in bonū. Secūdo in speciali monet ad mutuā charitatē. cui⁹ vnitas in duob⁹ pstitit. scz interius in affectu et exterius in effectu. 1. Jo. 3. Non diligamus verbo neq̄ lingua: sed opere et veritate. ꝛc. Pria designat ī obiecto charitatis cū dicit. Idē sapite. Sapientia em̄ est cognitio altissimaꝝ causaꝝ. qz eius est iudicare qō nullus potest sine causa altissima. Et ideo sapientia est cognitio de diuinis. Idem ergo sapite ꝛc. q̄si dicat. Idem sapiatis circa ea que sunt fidei Ro. 15. Deus autē patientie et solacij det vobis idipsum sapere in alterutrū ſm iesum christū: vt vno oze honorificetis deū Sed hoc fit ꝙ charitatem eandē Col. 3. Sup oīa charitatem habentes qō est vinculū perfectionis. Itē q̄tuz ad effectum sunt duo necessaria. scz consensus duoruz in idem ex parte affectus et iudiciū rōnis concoꝛs in eodē. Quantū ad p̄mum dicit. Unanimes scz in agendis pō. Qui inhabitare facit vni⁹ moꝛis in domo. Ro. 15. Uno oze honorificetis deum. Quantū ad secundū dicit. Idipsum sentientes. Qō ita differt ab hoc qō dicit. Idem sapite. sicut hoc qō dicit. Unanimes in charitate. Secundo monet ad humilitatē circa quā p̄mo excludit ꝓtraria humilitati. Secundo monet ad eam. Contraria autē humilitati sunt que oziunt ex ſuphia. Hec autē sunt ꝓprie exterioꝛ cōtentio. qz humiles sibi cedunt. puer. 13. Inē superbos semp iurgia sunt ꝛc. Jac. 3. Ubi zelus ꝛ contētio ibi incōstantia et oīe opus ꝓuū. Aliud est inanis gloria. Superbus em̄ inoꝛdinate appetit suā excellentiaz etiam in opinione aliozum Gal. 6. Non efficiamur inanis glorie cupidi inuicē ꝓuocantes inuicem inuidentes ꝛē. Jo. 8. Ego aūt nō quero gloriā meā ꝛc. Sed in humilitate supioꝛes inuicem arbitrantes. Sicut em̄ ptinet ad ſuphiam q̄ homo se extollat supra se: ita ad humilitatem q̄ hō se subtisciat ſm suam mensurā. Sed quō superioꝛ poterit hoc implere? Aut em̄ nō cognoscit se esse superiorē et virtutē suam. et sic non est virtuosus: qz nō est prudens. Aut scit. et sic non pōt alium existimare superioꝛem se. Respondeo. dicendū est q̄ nullus est sic bon⁹ quin sit alicuius defectus. et nullus est sic mal⁹ quin habeat aliq̄d boni. Unde non oportet q̄ eum ꝓponat sibi simpliciter. sed q̄tum ad hoc q̄ dicat in mēte sua. Forte in me ē aliquis defectus, qui nō est in illo. Et hoc ostendit Augustinus in libro de virginitate quō virgo preferat sibi coniugatā: qz forte feruētioꝛ. Sed oritur q̄ q̄tuz ad oīa sit ille bonus ꝛ ille malus. nihilominus tu et ille geritis duplicē personam scz tui ꝛ xpi. Si ergo illum nō ꝓponas rōne sue persone. ꝓponas rōne imaginis diuine Ro. 12. Honoꝛe inuicem ꝓuenientes. ¶ Tertio monet ad mutuā sollicitudinē dicens. Non que sua ꝛē. 1. cozin. 12. Pro seinuicē sollicita sunt mēbra ꝛc. 1. coꝛ. 13. Charitas non querit q̄ sua sunt.

Lectio secunda

Hoc sentite in vobis qō et in christo iesu. Qui cū in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalem deo: sed semetipsuz exinaniuit formam serui accipiens in similitudinē hominum factus ꝛ habitu inuentus vt homo humiliauit semetipsuz factus obediēs vsq̄ ad mortē: mortē autē crucis.

Post q̄ aplus posuit exhortationē suam: hic hortat ad virtutem humilitatis exemplo christi. Et p̄mo inducit ad imitandū xpi exemplū. Scōo ponit eius exemplū ibi Qui cum in forma ꝛc. Dicit ergo. Sitis humiles vt dixi. ideo hoc sentite id est experimēto tenete quod fuit in xpō iesu. ¶ Notandum q̄ quinq̄ modis debemus hoc sentire scz quinq̄ sensibus. p̄mo videre eius claritatē vt ei cōformemur illuminati Esa. 33. Regem in decoꝛe suo videbūt ꝛc. 2. cozi. 3. Nos autē oīes renelata facie gloriam dei speculantes ꝛc. Secūdo audire eius sapientiaz vt beatificemur. 3. Reg. 10. Beati viri tui ꝛ beati serui tui hi qui stant coram te ꝛ audiūt sapientiam tuā ꝛc. pō. In auditu auris obediuit mihi ꝛc. Tertio odozare grās vt ad eā curram⁹. ꝛc. Cān. 1. Trahe me post te curremus in odorem vnguentoꝝ tuoruz ꝛc. Quarto gustare vulcedinem eius pietatis vt in deo semp sim⁹. pō. Gustate ꝛ videte quoniā suauis est dōs ꝛc. Quinto tangere ei⁹ virtutem vt saluemur Matth. 9. Si tetigero tm̄ fimbriam vestimenti eius salua ero ꝛc. Et sic sentire quasi tangendo ꝙ operis imitationē. ¶ Deinde cū dicit. Qui cuz in forma ꝛc. ꝓponit exemplū xpi. Et p̄mo ꝓmittit christi maiestatem. Secūdo ponit eius humilitatē ibi. Semetipsum ꝛc. Tertio exaltationē ibi. Propter quod ꝛc. Et p̄mo maiestatē xpi p̄mittit vt magis humilitas commendet. Et duo ꝓponit ptinentia ad xpi dignitatez scz diuine nature veritatē. Secundo equalitatē ibi. Non rapinam ꝛc. Dicit ergo q̄ scz xps cum in forma ꝛc. Unumquodq̄ em̄ dicit ī natura generis vel speciei ꝙ suā formā Unde forma dicit natura rei. Et sic esse in forma dei est esse in natura dei. ꝙ qō intelligit q̄ sit verus de⁹. 1. Jo. vltimo. Ut simus in vero filio eius iesu christo. Sed nō est intelligendū q̄ aliud sit forma dei: ꝛ aliud ipse deus qz in simplicibus ꝛ in materialibus idem est forma ꝛ id cuius est. ꝛ maxime in deo. Sz quare potius dicit in forma q̄ in natura. Quia hoc competit nominibus ꝓprijs filij tripliciter. Dicit em̄ et filius ꝛ verbū et imago. Filius em̄ est qui generat: ꝛ finis generatiōis est forma. Et ideo vt ostendat pfectus dei filius dicit ī forma. quasi habens perfecte formā patris. Similiter verbū non est pfectum nisi qū ducit in cognitionez nature rei. Et sic verbum dei in forma dei dicit. qz habet totam naturā prīs Similiter nec imago dicit pfecta nisi habeat formā cui⁹ est imago. Heb. 1. Cum sit splendoꝛ glorie ꝛ figura substantie. eius ꝛc. Sz nunq̄d habet eam pfecte? Sic. quia non rapinam ꝛc. Quod posset dupliciter intelligi. Uno

modo sic quia non rapinam ꝛc. quia hoc esset rapta si referatur ad hūanitatem. sz nō loquit̄ de hoc. sz si dicat̄ de hūanitate hoc ē hereticū. qz Jo. 5. Equalē deo se faciēs ergo arbitrabat̄ se equalem deo. Repugnat etiaz rationi: qz natura dei non est receptibilis in materiā. Q̄ autē aliq̄s existens in natura aliqua magis vel min⁹ ꝓcipet eam est ex materia. sed ibi non est. ergo dicendum est q̄ arbitratus est non esse rapinam scz se esse equalem deo. qz est in forma dei: ꝛ cognoscit bene naturā suaz: et quia cognoscit hoc Jo. 5. Equalem se deo facit: sed hoc non fuit rapina. sicut quādo diabolus ꝛ homo volebāt ei eq̄ri Esa. 14. Ero similis altissimo ꝛc. Et Gen. 3. Eritis sicut dij ꝛc. Et qz hec fuit rapina. ideo ꝓ hac xp̄s venit satisfacere. pñs. Que non rapui tunc exoluebā ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Sed semetipsum ꝛc. humilitatē xp̄i cōmēdat. Primo q̄tum ad mysteriū incarnationis. Secūdo q̄tuz ad mysteriū passionis ibi. Humiliauit se ꝛc. Circa primū ꝑmo ponit humilitatē. Secundo eius modū ꝛforma. Dicit ergo. Sed semetipsum ꝛc. Sed qz erat plenus diuinitate. nūq̄d ergo euacuauit se diuinitate? Nō. quia qđ erat ꝓmansit: ꝛ quod non erat assumpsit. Sed hoc est intelligendū fm assumptionē eius qđ nō habuit. sed non fm assumptionē eius qđ habuit. Sicut em̄ descendit de celo non q̄ desineret esse in celo. sed qz incepit esse nouo mō in terris: sic etiam se exinaniuit: nō deponendo naturam diuinā: sed assumendo naturā humanam. Pulchre autē dicit exinaniuit. Inane em̄ opponitur pleno. Natura autē diuina satis plena est. qz ibi est oñis bonitatis perfectio. Exo. 33. Ostendam tibi omne bonum. Natura autē humana et aīa non sunt plena: sed in potētia ad pleuitudinē: qz est facta quasi tabula rasa. Est ergo natura humana inanis. Dicit ergo. Exinaniuit. qz naturam humanā assumpsit. Tangit ergo ꝓmo nature humane assumptionē dicens: Formā serui accipiens. Homo em̄ ex sua creatione est seruus dei. et natura humana est forma serui. pñs. Scitote quoniā dñs ipse est deus ꝛc. Esa. 42. Ecce seruus meus ꝛc. pñs. Tu dñe susceptor meus es ꝛc. Cur dicit conuenienti⁹ formā serui q̄ seruum? Quia seruus est nomen ipostasis vel suppositi quod non est assumptū: sed natura. qđ enim suscipitur distinguit̄ a suscipiente. Nō ergo filius dei assumpsit hominē: qz dare⁹ intelligi q̄ homo esset aliud a filio dei: cum tñ filius dei factus sit homo. Accepit ergo naturam in persona sua vt esset idem in persona filius dei ꝛ filius hominis. Secundo tangit nature conformitatē dicens. In silitudinē hoim factus scz fm speciez. Heb. 2. Debuit q̄ oñia fratribus assimilari. ꝛc. Et si dicas q̄ in dño iesu xp̄o non conuenit speciem accipere. verum est q̄ resultet ex diuinitate ꝛ humanitate. q̄si diuinitas ꝛ humanitas conuenissent in vnam naturam cōmunē. Unde sequere⁹ q̄ diuina natura (vt ita loqur) mutare⁹. Tertio nature humane conditiones ponit dicens: Et habitu inuentus vt homo: qz defectus oñes ꝛ ꝓprietates cōtinentes speciem ꝓter peccatū suscepit. Et ideo habitu inuētus vt homo scz in exteriori cōuersatione. qz esurijt vt homo. fatigat⁹ fuit: ꝛ huismodi. Heb. 4. Temptat ū ꝑ oñia ꝓ similitudine absq̄ peccato. Baruch. 3. Post hec in terris visus est: ꝛ cum hominib⁹ conuersatus est. ꝛc. Et sic habitum possum⁹ referre ad exteriores habitudines. Vel habitu qz ipsam humanitatē accepit q̄si habitum. Est autē habitus quadruplex. Unus mutat habentē ꝛ ipse non mutat. vt stultus ꝑ sapientiā. Ali⁹ mutatur ꝛ mutat vt cibus. Alius qui nec mutat nec mutat: vt anulus aduenies digito. Alius q̄ mutat et nō mutat vt vestimentuz. Et ꝑ hanc silitudinē natura humana in christo dicit habitus. qz sic aduenit diuine ꝑsone q̄ non mutauit ipsam. sed mutata est in melius: qz impleta est gratia ꝛ veritate. Jo. 1. Vidimus gloriam eius: gloriaz quasi vnigeniti a patre plenum gratie ꝛ veritatis ꝛc. Dicit ergo. In similitudine hominū factus. ita tamen q̄ nō mutat̄: qz habitu inuent⁹ est vt homo. Sz aduertendū est q̄ ex hoc verbo habitu ꝛc. aliqui errauerunt. Unde tangitur triplex opinio. 6. distin. 3. sententiarū. Prima est q̄ humanitas xp̄i aduenit ei accidentaliter. quod est falsum: qz suppositum diuine nature factū est suppositu⁹ humane nature. ꝛ ideo accidentaliter non aduenit ei: sed substantialiter. non q̄ diuinitas naturaliter sed substantialiter predicet de ipso. Et ꝑ hoc etiam excluditur error fotini qui dixit q̄ xp̄s esset purus homo: nō de virgine. qz dicit̄ cum in forma dei esset. Ergo prius in forma dei erat q̄ acciperet formā serui ex qua est minor patre: qz nō rapinā ꝛc. Uincit ergo q̄ ꝑ formā serui meruit Jte excludit̄ error arrij q̄ dixit q̄ esset minor p̄re: qz non rapinā ꝛc. Jte Nestorii. qui dixit q̄ vnio esset intelligenda fm inhabitationē in q̄tū. s. de⁹ inhabitauit hoīez ꝛ ali⁹ ē fili⁹ hois. ꝛ alius filius dei. Sz rabanus dicit q̄ ap̄lus incarnationē nominat exinanitionē. Constat autē q̄ pater inhabitat ꝛ sp̄ussanctus. ergo ꝛ ipsi sunt exinaniti qđ est falsum. Item dicit semetipsum exinaniuit. ergo idez est qui exinanitus est ꝛ exinaniēs. Sed huiusmodi est filius dei. qz ipse semetipsum exinaniuit. ergo est vnio in persona. Item Eutichetis qui dixit q̄ ex duabus naturis resultat etiam vna natura. Ergo non accepit formaz serui: sed quandā aliam. quod est contra hoc. Jtez valētini qui dixit q̄ attulit corpus de celo. Jtē apollinaris q̄ dixit q̄ non habuit animā. Sic em̄ non esset in similitudinē hominū factus. ¶ Deinde cum dicit. Humiliauit semetipsum ꝛc. cōmendat humilitatem xp̄i quo ad mysterium passionis eius. Et ꝓmo ostendit humilitatē xp̄i. Secundo modū ibi. Factus obediēs ꝛc. Est ergo homo sed valde magnus qz idem est deus ꝛ homo. ꝛ tamē humiliauit se Ecc. 3. Quanto magn⁹ es humilia te in oñibus Matth. 11. Discite a me quia mitis sum ꝛ humilis corde ꝛc. ¶ Modus humiliationis est signum humilitatis et obedientie. qz ꝓpriū superbozuz ē sequi ꝓpriam voluntatem. qz superbus querit altitudinē. Ad rem autez altam pertinet q̄ non regulet alio. sed ipsa alia regulet. Et ideo obedientia contrariat̄ superbie. Unde volens ostendere pfectionem humilitatis et passionis xp̄i dicit: q̄ factus est obediens. qz si fuisset passus non ex oberdiētia: non fuisset ita cōmendabilis. qz obedientia dat meritum passionib⁹ nostris. Sed quomō factus est obediēs? Non voluntate diuina: quia ipse est regula. sed voluntate humana que regulata est in omnibus fm voluntatem paternam. Matth. 26. Verūtamen non sicut ego volo: sed sicut tu. Et conuenienter introducit in passione obedientiam. qz ꝓma preuaricatio est facta ꝑ inobedientiam. Ro. 5. Sicut em̄ ꝑ inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi: ita et per obedientiā vnius hominis iusti constituunt̄ multi ꝛc. puer. 21. Vir obediens loquet̄ victorias. Sed q̄ magna ꝛ cōmendabilis sit obedientia patet. qz tunc est obedientia magna quando sequit̄ imperium alterius contra motū ꝓprium. Motus autē volūtatis humane ad duo tendit. ad vitam et ad honorem. sed xp̄us non recusauit mortem. 1. Pe. 3. Christus semel ꝓ peccatis nostris mortuus est ꝛc. Item non fugit ignominiam. Unde dicit. Mortem autem crucis: q̄ ē ignominiosissima. Sap. 2. Morte turpissima cōdemnemus eum. ꝛc. Sic ergo nec refugit mortem nec genus mortis.

Lectio tertia.

Explanatio sancti Thome

Propter quod ⁊ deus exaltauit illum :⁊ donauit illi nomẽ quod est sup omne nomen: vt in nomine ieſu omne genu flectatur: celeſtium. terreſtrium: ⁊ infernorũ. ⁊ omnis lingua confiteat. quia dominus ieſus chriſtus in gloria eſt dei patris. Itaq; charissimi mei ſicut semp obediſtis non in preſentia mei tantum: ſed multomagis nunc in abſentia mea cũ metu ⁊ tremore veſtram ſalutem operamini. Deus ẽ eñ qui operat in vobis ⁊ velle ⁊ pficere p bona voluntate.

Supra cõmendauit xpi humilitatẽ: hic cõmendat eius premiũ qõ ẽ exaltatio ⁊ gloria. Luc. 14. et. 18. Vis q̃ se exaltat humiliabit ⁊ q̃ se humuliat exaltabit. Job. 22. Qui humiliat⁹ fuerit erit i gla. ⁊c. Nota triplicẽ exaltationẽ xpi q̃tũ ad gloriã reſurgẽtis ibi. Propt qõ ⁊c. q̃tũ ad notificationẽ ſue diuinitatis ibi. Et donauit ⁊c: et q̃tum ad reuerentiã totius creature ibi. Ut in nomĩe ⁊c. Dicit ergo. Propter quod ⁊ deus exaltauit illum ſcz vt de morte reſurgeret. Item de mortalitate ad ĩmortalitatem. Ro. 6. Chriſt⁹ reſurgens ex mortuis iam nõ moritur: mors illi vltra non dominabit ⁊c. pſ. Dextera dñi exaltauit me non moriar ſed viuam ⁊c. Item exaltauit eum in dextris ſuis conſtituendo. Eph. 1. Conſtituẽs illum ad dexterã ſuam in celeſtibus ſupra omnẽ p̃ncipatum ⁊ poteſtatem ⁊ virtutem ⁊ dñationem et oñe nomẽ ⁊c. Sz verũ eſt q̃ alij exaltant in gloria ⁊ in ĩmortalitate. ſed iſte plus quia dedit ei nomen ⁊c. Nomẽ autẽ imponit ad ſignificandũ rem aliquã. ⁊ tanto nomẽ eſt alti⁹ quanto res ſignificata per illud eſt altior. ⁊ ideo nomen diuinitatis ẽ alti⁹. pſ. Domine dñs noſter ⁊c. Ergo hoc nomẽ vt de⁹ diceret ⁊ eſſet dedit iſti ſcz xpo pater tanq̃ vero deo. Sed ſotinus dicit q̃ hoc ponit hic ſicut premiũ hmilitatis xpi. et dicit q̃ non eſt verus deus. ſz q̃ ſit ſibi data quedã eminentia creature ⁊ ſimilitudo diuinitatis qõ non eſt verũ. qz dictum eſt ſupra. Cum in forma dei eſſet ⁊c. Dicendũ ergo eſt q̃ in xpo eſt duplex natura et vnum ſuppoſitũ. Hec eñ perſona deus eſt ⁊ homo. et ideo poteſt hoc dupliciter exponi. Uno modo vt donauerit ei hoc nomen pater inquantũ eſt filius dei. et hoc ab eterno p generationẽ eternam que donatio nihil eſt aliud q̃ eterna eius generatio. Jo. 5. Sicut pater habet vitam in ſemetipſo: ſic dedit ⁊ filio vitam habere in ſemetipſo ⁊c. Alio modo de xpo homine. ⁊ ſic pater dedit illi homini nomen vt deus eſſet: nõ p naturã. qz alia eſt natura dei: et alia homis. ſed vt eſſet deus per grãz non adptionis ſed vnionis: vt ſimul eſſet deus ⁊ homo. Ro. 1. Predeſtinat⁹ eſt filius dei in virtute ⁊c. ille ſcz q̃ factus eſt ex ſemine dauid ſm carnem. Et hec eſt expoſitio auguſtini ſm intentionẽ apli. Simile habet Act. 2. Certiſſime ſciat omnis domus ⁊c. Prima aũt eſt ambroſij. Sed queris q̃tum ad vtrãq; expoſitionẽ humiliauit ⁊c Propter hoc ⁊c. premiũ non p̃cedit meritũ. Nõ ergo eterna generatio ⁊ incarnatio eſt premiũ paſſionis xpi. qz precedũt. Sed dicendũ eſt q̃ in ſacra ſcptura dicit aliq̃d fieri qñ ĩnoteſcit. Donauit ergo id ẽ fecit manifeſtum mundo q̃ hoc nomẽ haberet. Hoc eñ manifeſtatũ eſt in reſurrectione: qz añ nõ erat ſic nota diuitas xpi. Et huic cõcordat textus ſequens. quaſi nõ donauerit qõ nõ haberet. ſed vt hoc oẽs venerent. Et ponit duplex veneratio ſcz in ſubiectione operis ⁊ in confeſſione oris ibi. Et oñis lingua ⁊c. Dicit ergo. Et dedit illi nomẽ qõ ẽ ſup omne nomen. etiam ſm q̃ homo. Ideo ſubdit. Ut in nomine ieſu quod eſt nomen hoĩs oñe genu flectat Phil. 2. et Eſa. 45. Mihi curuabit oñe genu. ⁊c. Sed hic errauit origenes. qz cuz audiuit q̃ oñe genu flectat quod eſt reuerentiã exhibere credidit futurũ quandoq; q̃ omnis creatura rationalis ſiue angeli ſiue homĩes ſiue demones ſubiicerent xpo ſubiectione charitatis. Sed contra hoc ẽ illud Matth. 25. Ite maledicti in ignẽ eternũ ⁊c. Sed dicendum eſt q̃ eſt duplex ſubiectio. Una volũtaria ⁊ alia inuolũtaria. Et eſt futurũ q̃ oẽs angeli ſancti xpo ſubijciant volũtarie. ⁊ ideo dicit oñe genu flectatur. Et ponit ſignũ p ſignato. pſ. Adorate eum omnes angeli eius. Item q̃ homĩes. pſ. Oñes gentes q̃ſcũq; feciſti venient ⁊ adorabũt coram te domine: glorificabũt nomẽ tuũ ⁊c. Et q̃ demões licet inolũtarie. Jac. 2. Demones credunt ⁊ contremiſcunt ⁊c. Deinde cũ dicit. Et oñis lingua confiteat ⁊c. Ponit exhibitio reuerentie in confeſſione oris. Omnis lingua ſcz celeſtiuz terreſtrium ⁊ infernoz. Non de confeſſione laudis dicit hoc reſpectu infernozum: ſed de coacta que fit p recognitionem dei Eſa. 40. Uidebit omnis caro pariter q̃ os domini locutum eſt ⁊c. pſ. Confiteant nomini tuo quoniã terribile ⁊ ſanctuz eſt ⁊c. Et hoc qz dñs ieſus chriſt⁹ ⁊c. Iſte ſcz homo in gloria ⁊c. Nõ dicit in ſimili: qz in eadẽ Jo. 5. Omnes honorificent filium ſicut honorificant patrem. Et notandum eſt q̃ in p̃ncipio dicit. Qui cum in forma ⁊c. Hic dicit In gloria. qz futurum erat q̃ illud qõ ab eterno habuit omnib⁹ ĩnoteſceret. vt Jo. 17. Clarifica me tu pater apud temetipſum claritate quã habui p⁹ q̃ mũd⁹ fieret apũd te. Deinde cuz dicit. Itaq; fratres ⁊c. Concludit exhortatio. Et circa hoc tria facit. qz primo hortat ad bene agendum. Secundo oſtendit quo debent agere ibi. Omnia autẽ ⁊c. Tertio quo fructu ibi Ut ſitis ⁊c. Item p̃ma in tres. Quia p̃mo cõmemorat p̃teritam obedientiã. Secũdo oñdit q̃d agere debeant ibi Non in preſentia ⁊c. Tertio dat fiduciã adimplendi ibi Deus eñ ⁊c. Dicit ergo. Itaq; exquo xps ſic ſe humiliauit ⁊ ppter hoc eſt exaltatus. debetis ſcire q̃ ſi humiliamini exaltabimini. ⁊ hoc debetis facere qz ſemp obediſtis. Et facit mentionem de obedientia cõmendando bona eorum. ⁊ hoc ideo: qz p obedientiam intelligit oñis virtus: qz ex hoc eſt homo iuſtus q̃ mandata dei cuſtodit. Ro. 6. Serui eſtis eius cui obediſtis ſiue peccati ad mortem ſiue obeditionis ad iuſticiam ⁊c. Item oñe bonum quantumcũq; bonum eſt p ſe per obedientiam reddit melius. puer. 21. Uir obediens loquetur victorias. Item qz obedientia inter alias eſt maxima. Nam offerre de rebus exterioribus eſt magnũ: ſed maius ſi de corpore. ſed maximũ ſi de anima ⁊ volũtate tua quod fit p obedientiam. 1. Reg. 15. Melior eſt obedientia q̃ victime ⁊ auſcultare magis q̃ offerre adipem arietuz ⁊c. Sed ſi ſic feciſtis hortor vt ſic faciatis decetero. Deinde cum dicit. Non in preſentia ⁊c. oſtendit quid agere debeant. Et p̃mo monet vt agant fideliter. qz ſeruus infidelis nõ ſeruit niſi qñ dñs videt. qz ñ curat niſi placere: ſz fidelis semp bene operat. ⁊ ideo dicit. Nõ in preſentia mea tñ quia ſic videt q̃ non faciatis ex inſtinctu bone voluntatis. Ephe. 6. Nõ ad oculũ ſeruientes quaſi hominibus placentes. ſed vt ſerui chriſti facientes voluntatem dei. ⁊ animo cum bona voluntate ſeruientes domino ⁊ non hominibus ⁊c. Secundo vt humiliter ibi. Cum metu ⁊ tremore. Sup⁹ eñ non timet ſed humilis. 1. cozin. 10. Qui ſe exiſtimat ſtare videat ne cadat ⁊c. Prouer. 28. Beatus homo qui semp eſt pauidus. pſ. Seruite dño in timore: ⁊ exultate ei cum tremore. Tertio ſalubriter

ibi. Vestram salutē operamini. Math.10.ꝛ.24. Qui perseuerauerit vsq; in finem: hic saluus erit. ¶ Deinde cum dicit. Deus est enim ꝛc. Confirmat fiduciā ꝛ excludit quattuor falsas existimatiões. Vnam hominū credētiū q; homo per liberū arbitriū possit saluari absq; diuino auxilio. Contra hoc dicit. Deus ꝛc. Joh.14. Pater in me manens ipe facit opera ꝛc. ꝛ.15°. Sine me nihil potestis facere. Alij omnino negāt liberum arbitriū. dicentes q; homo necessitatur a fato vel a prouidentia diuina. Et hoc excludit cum dicit. In vobis. quia interius per instinctum mouet voluntatem ad bene operandum. Esaie.26. Omnia enim opera nostra operatus es in nobis. Tercia pelagianorū sicut ꝛ primi dicentiū electiones in nobis sed prosecutiones operum in deo: quia velle est a nobis sed perficere est a deo. Et hoc excludit dicens: Et velle ꝛ perficere, Romañ.9°. Non est volentis. scz velle sine auxilio dei. nec currentis scilicet currere. sed miserentis est dei. Quarta q; deus facit omne bonum in nobis et hoc per merita nostra. Hoc excludit cum dicit. Pro bona voluntate. scilicet sua non pro meritis nostris: quia ante gratiam dei nihil boni meriti est in nobis. ps. Benigne fac domine in bona voluntate tua ꝛc.

Lectio quarta.

Omnia autem facite sine murmurationibus et hesitationibus: vt sitis sine querela ꝛ simplices filij dei sine reprehensione in medio nationis prauе ꝛ peruerse: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo: verbum vite continētes ad gloriam meam in die xpi. qz nō in uacuū cucurri: neq; in uacuū laborauі Sed ꝛ si emulor supra sacrificiū ꝛ obsequiū fidei vre gaudeo ꝛ congratulor oībus vobis Idipm autē ꝛ vos gaudete ꝛ cōgratulamini mihi. Spero autē in dño iesu tymotheū me cito mittere ad vos: vt ego bono animo sim cognitis que circa vos sunt. Neminem eñ habeo tam vnanimē qui sincera affectione pro vobis sollicitus sit. Oēs eñ que sua sunt querūt: non que iesu xpi. Experimentū autē eius cognoscite: qñ sicut patri: filio mecū seruiuit in euangelio. Hūc igit spero me mittere ad vos. mox vt videro q̄ circa me sunt. Cōfido aūt in dño. qñ ꝛ ipse veniam ad vos cito. Necessariū autē existimaui epaphroditū fratrē ꝛ cooperatorē ꝛ cōmilitonē meū: vestrū autē apostolū: ꝛ ministrū necessitatis mee mittere ad vos. qñ quidez oēs vos desiderabat: ꝛ mestus erat propterea q; audieratis illū infirmatū. Naz ꝛ infirmatus est vsq; ad mortē sed deus misertus est eius. Non solū aūt eius verū etiā ꝛ mei. ne tristiciā super tristiciā haberē. Festinantius ergo misi illū: vt viso illo iterum gaudeatis. ꝛ ego sine tristicia sim. Excipite ita q; illuz cū omni gaudio in dño et eiusmodi cum honore habetote: quoniā ꝓpter opus xpi vsq; ad mortē accessit. tradens animaz suam: vt implerēt id quod ex vobis deerat erga meum obsequiū.

Supra aplus induxit ad faciendū opa salutis: hic docet eos modū faciendi. Et primo docet ipm modū. Secūdo assignat rationē eius ibi. Ut sitis ꝛc. Docet autē duplicem modum faciendi: vt scilicet sine murmure ꝛ sine dubitatione. Opera enim virtutum sunt difficilima. ꝛ nihis habet locū murmuratio. 1°. cozinth.10. Neq; murmuraueritis sicut quidā eoz murmuraverūt et perierūt ab exterminatore. Et ne dubitetis an fiant. Jaco.1. Qui enim hesitat similis est fluctui maris qui a vento mouet ꝛ circumfert ꝛc. Ponit autē huius rationē. ꝛ primo ex parte eoz. Secūdo ex parte apli ibi. Ad gloriā ꝛc. Circa primū ponit triplex ratio. Prima in cōparatiōe ad fideles cū dicit. Ut sitis sine querela. Luce.1. Incedētes in oībus mādatis ꝛ iustificatiōibus dñi sine querela ꝛc. Sine peccato aūt nullus esse potest sed bene sine querela. Unde ad hoc monet. Secūdo in cōparatiōe ad deuz ibi. Simplices ꝛc. Filius eñ est similis patri. Deus autē simplex est. vnde simplices simus sicut filij dei. qō est qñ intentio est ad vnū. Jaco.1. Vir duplex anīo inconstans est in oībus vijs suis ꝛc. Math.10. Estote prudētes sicut serpētes ꝛ simplices sicut colūbe. Tercio in cōparatiōe ad infideles ibi. Sine reprehēsione ꝛc. i. vt bñ se habeāt ad infideles: vt scz sint sine offensiōe in medio natiōis prauе quantū ad mala opera. ꝛ peruerse quantū ad infidelitatē. Et hoc est qñ nō potest infamari ab eis. 1°. tymoth.5. Nullā occasionē date aduersario maledicti gratia ꝛc. Et huius ratio ponit. ibi. Inter quos ꝛc. Quia qualitercūq; mundus variet luminaria celi clara manēt. Math.5°. Vos estis lux mūdi ꝛc. Lucens non quantū ad essentiā qz sic tantū deus lux est. Jo.1. Et vita erat lux hominū ꝛc. At vero sancti nō sic. Jo.1. Non erat ille lux ꝛc. Sed sunt lux inquantū habēt aliquid lucis illius qui erat lux hominū. scz verbi dei irradiantis nobis. Et ideo dicit verbū vite cōtinentes. scz verbū xpi Jo.6. Dñe ad quē ibimus? verba vite eterne habes ꝛc. ps. Lucerna pedibus meis verbū tuū ꝛc. ¶ Deinde ponit rationē ex parte apli ibi. Ad gloriā meā. Scōo manifestat rationē: qz subditi debēt bene agere etiam vt cedat in gloriā prelatoz. Eozuz enim est gloria qñ subditi sunt bñ instructi. Prouer.10. Filius sapiēs letificat patrē ꝛc. 1. thes. 2. Vos eñ estis gloria nostra ꝛc. Et hoc in die xpi. qñ scz adducet secū fideles Et hoc ꝓpter duo est ad gloriā. scz ꝓpter laborē in pdicatōe. ꝓpter passionē mortis quā sustinuit. Et iō dicit. Qz nō invacuū cucurri nec invacuū laborauі. Cursuz dicit pdicationē ꝓpter agilitatē. qz a ierlin vsq; ad hyspaniā Itez labores ꝓpter cōtradictiões ꝛ penas quas pertulit. ꝛ hoc nō in uanū. immo in multū fructū. 1°. coz. 15°. Gratia eius in me vacua nō fuit. Item ꝓpter passionē ibi. Sed ꝛ si immoloz. Conuertēs enim aliquos quasi de illis quos cōuertit offert sacrificiū deo. Sed quādoq; offerentes a tyrannis occisi sunt supra sacrificiū sicut habet Luce. 13. Et ideo dicit. Offero deo sacrificiū de vobis. sed si contingat q; ꝛ ego supra hoc īmoler. id est occasione sacrificij cōuersionis vestre occidar gaudeo ꝓpter me. Jac.1. Omne gaudiū existimate fratres mei cum in temptationes varias incideritis ꝛc. Et congratuloz vobis q; habetis fidem etiā cum periculo persone mee cui et in hoc congratulamini. Et ideo dicit. Idipm gaudete ꝛ congratulamini mihi. Roma.12°. Gaudere cum gaudētibus. ¶ Deinde cū dicit. Spero aūt ꝛc. ꝓponit in exemplū di

Explanatio sancti Thome

scipulos suos. ꝛ pro tymotheū. Scdo epaphroditū ibi. Necessariū autē ꝛc. Circa primū primo premittit missionē tymothei. Scdo cōmendat eū ibi. Meminē ꝛc. Tertio innuit tempus missionis ibi. Hunc igit̄ ꝛc. Dicit ergo. Spero ꝛc. Notandū est q̄ aplus sic habuit fiduciaz in deo q̄ etiā minima attribuebat deo. 2ᵉ. cor. 3. Nō q̄ sufficiētes sumus cogitare aliq̄d a nobis quasi ex nobis. sed sufficiētia nostra ex deo est. Littera est plana. ¶ Deinde cōmendat eū ꝛ primo ex charitate ad eos. Scdo ex deuotiōe ad aplm ibi. Experimentū ꝛc. Et sic facit bonꝰ mediator. q̄ illos diligit hūc venerat̄. Itez primo ponit cōmendationē. Scdo exponit. ibi. Omnes em̄ que ꝛc. Dicit ergo. Mitto ꝛc. Quia neminē ꝛc. scz in profectū vr̄m. ps. Qui habitare facit vnꝰ moris in domo Qui sollicitus sit. Ro. 12. Qui preest in sollicitudine. Sincera affectiōe. q̄ solū ꝓpter deū. 2ᵉ. cor. 1. Ex sinceritate sicut ex deo coꝝ deo in xpo loquimur. Ratio aūt quare. Meminē ꝛc. q̄ oēs que ꝛc. i. nō que ad salutē primorū ꝛ ad honorē dei querūt. sed que ad lucrū ꝛ gloriā que rūt ꝛ que sua sunt. Sed nūquid lucas ꝛ epaphroditꝰ et alij qui erāt cū aplo querebāt que sua sunt? Respōdeo. Dicendū est q̄ in societate aplī plures erāt qui hoc querebāt qui ꝛ deseruerūt eū. 2. tymoth. 4. Demas em̄ me dereliquit diligēs seculū ꝛ abijt thessalonicā. crescēs in galatiā. tytus in dalmaciā. lucas est mecuz solus. Sed cōsuetudo est q̄ aliq̄n scriptura loquit̄ de nōnullis sicut de oībus. Jere. 6. A minori quippe vsq̄ ad maiorē oēs auaricie student. ꝛa ꝓpheta vsq̄ ad sacerdotē cūcti faciūt dolū ꝛc. Et ideo est distributio accomoda ¶ Et qūo se habet ad me q̄ per experimentū ꝛc. Quasi esset spēcialis filius. 1ᵉ. cor. 4. Jdeo misi ad vos tymotheū qui est filius meus charissimus ꝛ fidelis in dño ꝛc. Hunc ergo sic sollicitū pro vobis sic mihi carū spero ꝛc. Sed quare nō statim? Est sciendū q̄ aliter est de xpo ꝛ de alijs sanctis. In xpo em̄ est plenitudo gratiar̄. vnde habuit semper noticiā oīm. nō sic alij sancti. Unde aplus preuidebat aliqua de futuris circa se: aliq̄ ignorabat. Et sic non reuelatū erat sibi an deberet liberari de vinculis. ꝛ ideo dicit. Mox ꝛc. q̄ si det facultas personaliter veniā. Et ideo cōfido ꝛc. Sed liberatꝰ a vinculis nō fuit ps. Mm̄tu illuminas lucernā meā dne: deus meus illumīa tenebras meas. Semp em̄ aliquid tenebrosuz est in sanctis. ¶ Deinde cū dicit. Necessariū ꝛc. ꝓponit in exemplum aliū suuz discipulū. scz epaphroditū. Et primo describit ipm. Scdo ostendit qūo suscipiat̄. ibi. Excipite ꝛc. Circa primū duo facit. q̄ primo cōmendat eū. Scdo ostendit causam missionis ibi. Quoniā quidē ꝛc. Tercio eaz exponit ibi. Maz ꝛ infirmatus est ꝛc. Dicit ergo. Necessariū ꝛc. Nominat aūt eum fratrē ꝓpter fidē. Mat. 23. Omnes vos fratres estis ꝛc. Cooperatorē scz in labore predicatiōis. Prouer. 18. Frater qui iuuat̄ a fratre quasi ciuitas fortis ꝛc. Et cōmilitonē ꝛc. q̄ simul passi tribulationē. 2. tymoth. 2. Labora sicut bonus miles xpi iesu ꝛc. Apostolū. i. doctorē. Hic fuit epūs philippensiū ꝛ missus ab eis vt seruiret aplo. ꝛ ideo dicit. Ministruz necessitatis mee. Infra. 4°. Repletus sum acceptis ab epaphrodito quē misistis in odorē suauitatis hostiā acceptā placentē deo ꝛc. Sed quare? ad satisfaciendū desiderio quo desiderio sperabat videre vos. Ro. 1. Desidero em̄ vos ꝛc. Item ad subueniendū sue tristicie: q̄ tristis erat de vestra tristicia qui audiuistis eū infirmari Et exponit cām que est infirmitas sua vsq̄ ad mortē ꝑm iudiciū medicoꝝ. nō aūt ꝑm ꝓuidentiā diuinā. sed ad honorē dei. Joh. 11. Infirmitas hec nō est ad mortē: sed ꝓ gloria dei ꝛc. sed deus misertus est eius. ps. Miserere mei deus qm̄ infirmus sum ꝛc. Et nō solū ꝛc. q̄ tristiciā temporalē ꝛ naturalē habui de afflictiōibus suis sicut ꝛ xps. ¶ Consequēter cōcludit missionē ꝛ pat et littera. et ostendit qūo recipiat̄. ꝛ scdo huius cāz. Recipiēdus est honorifice in dño cuius est minister. Hal. 4°. Sicut angelū dei excepistis me sicut xpm iesuz. 1. thymo. 5. Qui bene presunt pbri duplici honore digni habeant maxie qui laborāt in verbo ꝛ doctria ꝛc. Et hoc ꝓpter ꝛc. i. ꝓpter deū ꝛ salutē fideliū vsq̄ ad mortē Joh. 15. Maiorē charitatē nemo habet vt aīam suā ponat quis ꝓ amicis suis ꝛc. ¶ Tradēs. Jo. 10. Bonus pastor animā suā ponit ꝓ ouibus suis ꝛc. Et hoc vt impleret quod vos personaliter non potuistis circa meū obsequiū.

Capitulum tertium.

De cetero fratres mei gaudete in domino. eadē vobis scribere mihi quidez non pigrum vobis autem necessariū. Videte canes: videte malos operarios. videte concisionem Nos eniz sumus circumcisio qui spiritu seruimus deo ꝛ gloriamur in xpo iesu ꝛ non in carne fiduciam habentes: quanq̄z ꝛ ego habeo cōfidentiam in carne. Si quis alius videtur confidere in carne ego magis circūcisus octauo die ex genere israel: de tribu beniamin. hebreus ex hebreis. scdm legē phariseus. scdm emulationem persequēs ecclesiam dei scdm iusticiam que in lege est conuersatus sine querela. Sed que mihi fuerūt lucra: hec arbitratus sum ꝓpter xpm detrimenta Verumtamen existimo omnia detrimētum esse ꝓpter eminentem scientiam iesu xpi domini mei ꝓpter quez omnia detrimentum feci ꝛ arbitroꝝ vt stercora vt xpm lucrifaciā vt ꝛ inueniar in illo.

Proposuit exempla que sequi deberēt: hic ostendit quorū exempla debēt vitare. Et circa hoc tria facit. q̄ prio premittit quos vitare debēt. Scdo exemplū vitandi per quersationē sanctoꝝ ibi. Vos em̄ ꝛc. Tercio inducit ad vitandū eos quos illi reputabāt imitabiles ibi. Jmitatores mei ꝛc. Itez prima pars diuidit in tres particulas. q̄ primo premittit finez huius doctrine. Scdo scribendi necessitatē ibi. Eadem vobis ꝛc. Tercio necessitatis rationē ibi. Videte ꝛc. Intentio āmonitiōis est remouere fideles gētes a legalibꝰ ad que quidaz eos inducebāt Et ideo dicit. O fratres. scz per fidē. cecetero. i. posthꝫ vos monui vt. s. Gaudete in dño tm̄ non in legalibꝰ obseruātijs. Abac. 3. Ego aūt in dño gaudebo ꝛ exultabo in deo iesu meo ꝛc. Et hoc q̄ eadē que dixi in pñtia non est mihi pigrū vobis scribere in absentia. Verba em̄ de facili transeūt sed scripta manēt. Ecc. 38. Sapientiā scribe in tpe vacuitat̄ ꝛc. Jude. 1. Qm̄ sollicitudinē faciēs scribē di vobis de cōi vestra salute necesse habui scribere vobis ꝛc. Ro. 15. Audacius scripsi vobis frēs ex parte tanq̄ in memoriā vos reducēs ꝛc. Et cā hꝰ necessitatis est q̄ instāt seductores ꝛ ideo oportet instātius veritatē scribere. Vñ dicit. Videte. i. obſuate ꝛc. Et tria de his dicit. scz sencia cordis irrationabilē. Vñ dicit. Canes. Glo. Natura canis est vt statim ex ira latret: nō ex ratione sed ex cōsuetudine. Sic ꝛ illi. Esa. 56. Canes impudentissimi nescierūt saturitatē. ipsi pastores nesciuerunt intelligentiā ꝛc. Apoc. vlti. Foris canes ꝛc. Scdo per-

uerse doctrine seminationē ibi. Malos operarios. qz in fideliter in vinea dñi laborant: nec bonuz semen in agro mittūt. Mat. 13. Inimicus homo hoc fecit ꝛc. 2. thy. 2. Cura teipm ꝓbabilē exhibere deo ꝛc. Tercio dissensionis ibi. Concisionē. Et hoc verbo vtit in eoz sugillatione. Predicant eñ circumcisionē que nō potest stare cū gratia xpi. Hal. 5. Si circūcidimini xps nihil vobis ꝓderit. Unde alludens vocabulo dicit. Concisionē quasi nō circūcisionē sed concisionē habeant. ¶ Deinde cū dicit. Nos aūt ꝛc. ostendit quomō vitenē a sanctis. Et primo quomō ab oībus. Secūdo qūo ab ipso ibi. Qua ꝓpter ꝛc. Dicit ergo. Ego dico q illi sunt cōcisio sed nos vera circūcisio. Qui spiritu ꝛc. Est aūt duplex circūcisio scz corporalis ꝛ spūalis. Ro. 2. Non eñ qui in manifesto iudeus est: neq que in manifesto in carne est circūcisio. sed qui in abscondito iudeus est. et circūcisio cordis in spiritu non littera ꝛc. Circūcisio eñ carnis est que est de superfluo carnis. sed circūcisio spiritus per quā spiritus sanctus abscindit superfluas interiores cōcupiscētias. Et ideo dicit. Nos sumus ꝛc. i. qui interius circūcidit nos deo. Ro. 2°. Testis enim est mihi deus cui seruio in spū meo in euāgelio filij eius ꝛc. 1ᵉ. cor. 14. Psallā spiritu psallā ꝛ mente. orabo spiritu orabo ꝛ mēte ꝛc. Data est aūt circūcisio vt ostenderē Roñ. 4. Et signū fidei abrae ostenderet. vt scz eius fides ostenderet vera que fuit fides de futuro semine. Hal. 3. Abrae dicte sunt ꝓmissiones ꝛc. Est ergo circūcisio signū fidei abrae de xpo. Ille ergo circūcidit qui interius per spiritū sanctū renouat in xpo qui est veritas circūcisionis. Col. 2°. Circūcisi estis circūcisione nō manufacta in expoliatiōe corpis carnis. sed in circūcisione xpi ꝛc. Et non habētes fiduciā in carne. id est in carnali circūcisione qz dicit Jo. 6. Spiritus est qui viuificat caro aūt nō ꝓdest quicq. Sumit aūt caro aliqñ in nobis ꝓ carnali cōcupiscentia. qñq pro carnis cura. qñq pro carnis abstinētia. ꝛ vtrūq debemus circūcidere nec in eis gloriari. ¶ Deinde cū dicit. Quā q ego ꝛc. ponit exemplū ꝓpriū. ꝛ primo premittit eminentiā suaz quā habebat in statu legali. Secūdo ostēdit quomō eam cōtempsit ibi. Sed que ꝛc. Primū ꝓponit primo in generali. Scōo explicat per partes ibi. Circūcisus ꝛc. Circa primū duo facit. qz primo ostendit fiduciā quā habuit in legalibus dicēs: Non debemus habere fiduciā in legalibus quanq habeā. id est possez habere si vellē quia in quo quis audet insipiētia dico: audeo ꝛ ego ꝛc. vt dicit. 2ᵉ. cozinth. 11. Et hoc etiā excellētius quia ego magis. 2ᵉ. cor. 11. Et minus sapiēs dico plus ego ꝛc. Et hoc totū facit vt efficatius destruat observationes legales. Multi eñ contempnūt que nesciūt. ꝛ hoc nō valet. Sed tūc qñ aliqs habet. ꝛ cōtempnit ꝛ nō gloriat in eis. Sic si apls nō habuisset locū in statu legaliū poterat dici q ideo ad statū euāgelij venit. Et ideo ostēdit per hoc eminentiā suā in statu illo. Et primo quantū ad genus. Scōo quantū ad ꝙuersationē ibi. Scōm legē ꝛc. Quantū ad primū tripliciter. quantū ad generis sacramentū. quia circūcisus octaua die. Heñ. 17. Et sit signū federis inter me ꝛ vos ꝛc. Et dicit octaua die. quia hec erat differētia inter ꝓselitos ꝛ eos qui erāt de genere abrae qz illi nō octaua die sed iam adulti qñ ꝙuertebātur. sed isti ꝝm legem octauo die. Heñ. 17. Infans octo dieruz circūcidet ex vobis ꝛc. Sic ergo nō vt ꝓselitus sed vt vere israelita fuit. Scōo quantū ad ipm genus. ꝛ primo quantū ad gentē cum dicit. Ex genere israel. Ex abrā enim due gentes descenderūt. Una per ysaac. et alia per ysmael. De primo due. Una per esau. ꝛ alia per iacob. Sed alie due scz esau ꝛ ysmaelite nō sunt cōsecute hereditatē. sed solus iacob qui ꝛ israel. Ideo dicit Ex genere israel. 2ᵉ. cozinth. 11. Israelite sunt ꝛ ego. Item quantū ad tribū qz in tribu israel erant quidā de ancillis scz de bala ꝛ zelfa. quidā de liberis. scz lya ꝛ rachel. Et inter istos quidā semper erāt in cultu dei. scz leui. iuda. ꝛ beniamin. Alie tempe ieroboā conuerse sunt ad ydola. Et ideo tribus beniamin priuilegiata erat: qz in fide ꝛ dilectiōe vxoris ꝛ in ea templū. Deutro. 33. Beniamī amātissimus dñi habitabit cōfidenter in eo. quasi in thalamo tota die morabit ꝛ inter humeros illius requiescet ꝛc. Heñ. 49. Beniamī lupus rapax mane comedet ꝓdam ꝛ vespere diuidet spolia. Quo figurabat paulus q fuit qñq cōtra ecclesiā. Tercio quantū ad nomen ꝛ linguā cum dicit. Hebreus. Aliqui dicūt q hebreus dicit ab abrā. ꝛ hoc dicit Augs. sed postea retractat. Sed dicit ab heber. de quo Heñ. 11. Q aūt non ab abrā patet qz etiā abrā dicit hebreus Heñ. 14. Mūciault abrae hebreo. Dicit glo. super Heñ. 11. q tpe heber diuisum est labiū gentiū oim. ꝛ illa lingua remāsit in familia heber ꝛ in cultu vnius dei. et inter oēs hebreos. natus est etiā ex parētibus hebreis ꝛ ideo dicit. Ex hebreis. ¶ Deinde ostendit suā eminentiā quo ad cōuersationē. Et primo quantū ad sectā cum dicit. Scōm legem phariseus. Apud iudeos siquidē erant tres secte. scz phariseoz. saduceoz. ꝛ esseoz. Sed pharisei magis ad veritatē accedebāt. qz saducei negabāt resurrectionē neq angelos. neq spiritus. pharisei aūt vtrūq cōfitenē. vt dicit Act. 23°. Et ideo in hoc cōmendabilioz est secta phariseoz: Quomō autē phariseus fuerit dicit Act. 26. Quoniā ꝝm certissimā sectā nostre religionis vixi pharisеus ꝛc. Secūdo quantū ad emulationē quā habuerūt iudei: licet nō scōm scientiā in persequēdo xpianos. Ideo dicit ꝓsequēs ecclesiā dei. Hal. 1°. Qui persequebat nos aliqñ. nunc aūt euangelizat fidē quā aliqñ expugnabat Et act. 26. Et ego quidē existimauerā me aduersus nomen iesu nazareni debere multa cōtraria agere qō ꝛ feci hierosolymis. Et multos sanctoz ego in carceribus inclusi ꝛc. 1ᵉ. cozinth. 15. Non sum dignus vocari aplus quoniā persecutus sum ecclesiā dei. Tercio quantū ad innocentiā cōuersatiōis. Ideo dicit. Scōm iusticiā ꝛc. Hec iusticia ꝓsistit in exterioribus. sed iusticia fidei est cordis Act. 15. Fide purificās corda eoz. Nam quantū ad iusticiā exteriorē aplus innocenter vixit. Et ideo dicit. Sine querela. Non aūt ait sine peccato. qz querela est peccatū scandali ꝓximoz in his que sunt exteriora. Luce. 1°. Incedentes in oībus mandatis ꝛ iustificatiōibus domini sine querela ꝛc. Et ideo nō est contrariū qō dicitur Ephe. 2. In quibus ꝛ nos ambulauimus qz verā iusticiā fidei que facit hominē purū nō habuit sed solū legis ¶ Deinde cū dicit. Sed que mihi ꝛc. ostendit ꝓtemptū sue eminētie in legalibus. ꝛ primo ostendit ꝓpter quid legalia ꝓtempsit in generali Secūdo in spēali ibi. Verūtū ꝛc. Dicit ergo Hec que fuerūt ꝛc. i. reputabā magna scz q phariseus ꝛc. Hec sū arbitratus ꝓpter xpm mihi detrimēta. id est reputo q sunt mihi in detrimentū. Legales eñ observantie que tpe legis erant efficaces post xpm facte sunt noxie. Et ideo dicit detrimenta. Et finis huiꝰ est xpus. Et ideo dicit. Propter xpm. Et exponit quia primo ꝓpter christū cognoscendū. Secūdo ꝓpter xpm adipiscendū. Quantū ad primū dicit. Verūtamen existimo omnia detrimenta esse verū est si eis inniterer. Et hoc quod aliquādo feci reputo mihi detrimentuz. ex hoc ꝓpter desideriū recte scientie xpi dñi mei. 1ᵉ. cozin. 2. Nihil reputaui me scire nisi iesum xpm ꝛ hunc crucifixū ꝛc. Et hoc ꝓpter eminentē scientiā ꝛc. quia hec superat omnes alias scientias. Nihil eñ melius potest sciri q verbū dei in quo sunt oēs thezauri sapientie ꝛ scie-

tie absconditi. Col. 2. Quantū ad secundū dicit. Propter quē omnia ꝛc. Et primo ostendit q̄ ꝓpter xp̄m adipiscendū contempsit legalia. Secūdo ostendit q̄ possit xp̄m adipisci ibi. Non habes ꝛc. Dicit ergo. Omnia detrimēta facio habendo me ad ea sicut ad detrimentū ꝛ vilia. ꝛ hoc vt xp̄m lucrifacerē. id est adipiscar ip̄m ꝛ iūgar ei per charitatem.

Lectio secunda.

Non habens meam iusticiaz que ex lege est: sed illaz que ex fide est xp̄i iheſu: que ex deo est iusticia in fide ad cognoscendum illum: et virtutē resurrectiōis eius ꝛ societatem passionis illius: cōfiguratus morti eius. si quo modo occurrā ad resurrectionem que est ex mortuis: non q̄ iam acceperim: aut iaz perfectus sim. Sequor autem si quo modo comprehendaz in quo et comprehensus sum a xp̄o ieſu. Fratres ego me non arbitror comprehendisse. Unuz autem: que quidem retro sunt obliuiscens. ad ea vero que sunt priora extendens meip̄m ad destinatum. persequor ad brauiū superne vocationis dei in xp̄o ieſu.

Ostendit supra se preterita lucra cōtemnere ꝓpter xp̄m ꝛ ostendit q̄ intendebat xp̄m cognoscere ꝛ ip̄m lucrari: ꝛ hoc intendit hic specialiter exponere. Et primo quomodo desiderat xp̄m lucrari ꝛ inueniri in eo per iusticiā. Secūdo per passionis tolerantiā ibi. Configuratus ꝛc. Circa primū: primo ostendit que sit iusticia quā dereliquit. Secūdo que sit quā querit ibi. Sed illam ꝛc. Sciendū est autē q̄ iusticia quandoq̄ sumit vt est specialis virtus per quā homo ponit rectitudinē in his que sunt ad cōmunez conuictū ꝛ ꝑm q̄ est in his directiua. Nam temperātia est circa interiores passiones. Justicia autez est ad alterum. Alio modo iusticia dicit virtus generalis ꝑm q̄ homo seruat legē ꝓpter bonū cōmune. ꝛ hoc modo frequēter in scriptura sacra ponit pro obseruantia diuine legis. p̄s. Feci iudiciū ꝛ iusticiā ꝛc. id est legē quā seruabat ex amore quasi motus ex se. Et sic est virtus. Non autē si alio modo. id est ex aliqua exteriori causa scz vel ꝓpter lucra vel ꝓpter penas ꝛ si obseruatio ei displiceat. Et ꝑm hoc est duplex modus iusticie. Unus est iusticie mozalis. Alius est iusticie legalis per quā legē nō ex amore sed timore seruat. Et ideo dicit. Non habens meā iusticiā que ex lege est. quia vt dicit Augs. Breuis differētia legis ꝛ euangelij est amor ꝛ timor. Rom. 8°. Non accepistis spiritū seruitutis iterū in timore. sed accepistis spiritū adoptiōis ꝛc. Sed si tua est quo est ex lege? Respondet. imo est mea quia humana virtute absq̄ habitu gratie interiozis iustificātis facio talia opera. sed ex lege est sicut a docēte. Vel mea est q̄ presumo per me eam seruare. Ro. 10. Moyses em̄ scripsit q̄m iusticiam que ex lege est qui fecerit hō viuet in ea. De hac iusticia quā querit tria dicit. s. modū adipiscēdi. actoz ꝛ fructū. Modus est q̄ nō adipiscit nisi ex fide xp̄i. Ro. 5. Justificati igit ex fide pacē habeamus ad deū per dñm nostrū ieſuz xp̄m ꝛc. Ro. 3°. Justicia aūt dei per fidē ieſu xp̄i in oēs ꝛ super oēs qui credūt in eū. Actor aūt est deus ꝛ nō homo. Ro. 8. Deus q̄ iustificat. Ro. 4. Credēti aūt in eū qui iustificat impiū reputat fides eius ad iusticiā ꝑm ꝓpositū gratie dei. Et iō dicit. Que ex deo est ꝛc. Act. 15. Et spūs sanctus quē dedit deus oībus ꝛc. Fruct⁹ est cognitio eius ꝛ virtus resurrectiōis eius ꝛ societas sanctoꝝ eius. Et de hmōi duplici cognitiōe potest dupliciter agi. Uno mō ex cognitōe vie ꝛ sic oportet tria cognoscere de eo. Primo eius personā scz q̄ est verus deus ꝛ verus homo. Et ideo dicit: ad cognoscendū illū. Jo. 14 Tanto tpe vobiscuz sum ꝛ nō cognouistis me ꝛc. Scōo gloriā resurrectiōis eius. Unde dicit. Et virtutē resurrectiōis eius. i. resurrectionē virtuosaz factā ꝓpria virtute. Tercio qualr eū imitenr ibi. Et societatē. scz vt ei sociemur in passione. 1. petri. 2. Xp̄s passus est p nobis vobis relinquetis exemplū vt sequamī vestigia eius ꝛc. Scōo de cognitiōe experimentali: ꝛ incipit a posteriori q̄ō est vltimū in executiōe ꝛ primū in intentiōe. Primū est agnitio dei per essentiā ad quā ducit fides. Jere. 31°. Oēs cognoscēt me a minimo eoꝝ vsq̄ ad maximū dicit dñs ꝛc. Et ideo dicit. Ad cognoscendū illū Scōo q̄ nō solū aīa glorificaī sed ex hoc etiā corpus erit gliosuz. Jō dicit. Et virtutē resurrectiōis eius. s. ex qua resurgem⁹ 1. cor. 15. Si xp̄s nō resurrexit vana est fides nostra ꝛc. Tercio societatē q̄ per experientiā habebimus quātuz valeat societas passionis eius. 1ᶜ. cor. 1. Fidelis aūt deus per quē vocati estis in societatē filij eius ieſu xp̄i dñi nostri. ¶ Deinde cū dicit. Configurat⁹ ꝛc. ostendit quō velit lucrari ꝛ inueniri in eo per tolerantiā passionis. Et primo ponit tolerantiā. Scōo fructū ibi. Si quo ꝛc. Dicit ergo. Inueniar nō solū habens iusticiā sed cōfiguratus morti eius vt patiar ꝓpter iusticiā ꝛ veritatē sicut xp̄s. Gal. vlti. Ego em̄ stigmata dñi ieſu in corpe meo porto. Fructus vero est si quo ꝛc. Ex passionib⁹ em̄ hic toleratis hō peruenit ad gloriā. Ro. 6. Si em̄ cōplanta ti facti sumus similitudini mortis eius: simul ꝛ resurrectionis erimus ꝛc. 2. thy. 2°. Si cōmortui sumus ꝛ cōuiuemus. si sustinemus ꝛ conregnabim⁹. Ro. 8. Si tñ ꝑpatimur vt ꝛ glificemur ꝛc. ¶ Et dicit si quo ꝓpter difficultatē arduitatē ꝛ laborē. Mat. 7. Arta est via que ducit ad vitā. ꝛ pauci sunt qui inueniūt eam ꝛc. Amos. 4. Prepara te in occursū dei tui israel ꝛc. xp̄s em̄ surrexit per potentiā ꝓpriam homo aūt non ꝓpria potestate sed gratia dei. Ro. 8. Qui suscitauit ieſum xp̄m a mortuis viuificabit ꝛ mortalia corpa vestra ꝓpter ihabitantē spiritū eius in vobis. Vel pōt intelligi de occursu sanctoꝝ q̄ñ occurrent xp̄o descendenti de celo ad iudiciū. ¶ Deinde cū dicit. Non q̄ iā ꝛc. ostendit quō differt suū desiderium. Et primo ostēdit q̄d de se sentit. Scōo hortat alios vt idez de se sentiāt ibi. Quicūq̄ em̄ perfecti ꝛc. Itē rū prima in duas. q̄ primo ostendit quō deficit a perfectione intenta. Scōo hoc exponit ibi. Fratres ego me ꝛc. Circa primū duo facit. Primo ostendit se nō peruenisse ad pfectionē. Scōo q̄ ad eā tendit ibi. Sequor aūt ꝛc. Tendens in aliud duo intēdit scz adipisci quesitū ꝛ frui illo. Frustra em̄ quereret si non eo frueret ꝛ inhereret. Et ideo dicit. Non q̄ iā acceperim scz gloriā quā quero Sap. 5. Accipiēt regnū decoris ꝛ diadema spēi de manu dei sui. Aut iam pfectus sim. 1ᶜ. cor. 13. Cuz venerit q̄ō perfectū est euacuabit q̄ ex parte est ꝛc. Sed cōtra. Estote perfecti. Mat. 5. ꝛ Heñ. 17. Esto perfectus. Respondeo. Dicendū est q̄ duplex est perfectio. scz patrie ꝛ vie. Perfectio nanq̄ hominis cōsistit in hoc q̄ adhereat deo per charitatē. q̄ vnūquodq̄ est perfectū scōm modū quo adheret sue perfectioni. Anima autē potest adherere deo dupliciter perfecte. Uno modo: vt totam actionē referat in deū actualiter ꝛ cognoscat vt cognoscibilis est. Et hec est patrie. Sed inhesio vie est duplex. Una de necessitate salutis ad quā omnes tenenr. scz vt in nullo coz suū quis applicet ad id quod est cōtra deum: sed habitualiter referat totaz vitam in eū. Et isto modo dicit dñs. Math. 22. Diliges dominū deum tuū ꝛc. Et

deutro.6. Alia est supererogatiõis. quando quis vltra cõmunẽ statum inheret deo: qõ fit remouendo cor a temporalibus. & sic magis appropin quat ad patriã. qz quanto deficit cupiditas tãto plus crescit charitas. Quod ergo hic dicit intelligit de perfectione patrie. ¶ Deinde cũ dicit. Sequor autẽ &c. ostendit conatũ ad eam dicẽs: Sequor scz xp̃m. Joh.8. Qui sequit me nõ ambulat in tenebris &c. Joh.10. Oues mee vocẽ meam audiũt & sequũtur. Et hoc si quo modo cõprehendã. 1ᶜ. cozinth.9. Sic currite vt cõprehendatis. Sed cõtra quia deus est incõprehensibilis. quia Jere.31. dicit. Si mensurari potuerit celi desursum & inuestigari fundamẽta terre deorsum &c. Respondeo. Dicendũ est q cõprehendere est includere sicut domus cõprehendit nos. Item attingere & tenere. Primo ergo modo est incõprehensibilis qz non potest includi in intellectu creato cũ sit simplicissimus. quia nõ perfecte vides eum nec amas sicut est visibilis & amabilis. sicut qui nescit demonstrationẽ nescit demonstratiue sed operatiue. Deus autẽ perfecte seipm cognoscit vt cognoscibilis est. Cuius ratio est. quia res cognoscit scõm modũ sui esse & veritatis. deus aũt lux est & veritas infinita. sed nostrũ lumen est finitũ. Et ideo dicit. Sequor si quo modo cõprehendã scz attingendo Cant. vlti. Tenui eũ nec dimittã &c. ¶ In quo & cõprehensus sum &c. Quod tripliciter intelligit. Nam tota gloria est in dicta dei cõprehensione vt scz deus sit presens anime nostre. Sed nõ omnes habent equalẽ beatitudinẽ. quia quidã clarius vident sicut etiã quidã ardentius amabũt & plus gaudebũt. Unde quilibet habebit certã mensurã & hoc ex p̃destinatiõe diuina. Et ideo dicit. In quo & cõprehensus sum. Quasi dicat in tali mensura intendo cõprehendere scõm q mihi dispositũ est a xp̃o. Vel sequor vt comprehendã sicut cõprehensus sum. Quasi dicat. Et videã eum sicut ipe me videt. 1ᶜ. Joh.3°. Videbim⁹ eum sicuti est. id est nõ per similitudinẽ sed per essentiã. Vel cõprehendã videndo xp̃m glorioſum. In quo comprehensus sum. id est in illa gloria qua apparuit quãdo conuersus sum. ¶ Deinde cũ dicit. Fratres ego &c. exponit que dixerat & primo de defectu perfectiõis. Secũdo de sequela ibi. Unus autem &c. Dicit ergo. Ego &c. Quasi dicat nõ sum sic superbus q attribuã mihi quod nõ habeo sed sequor &c. Nõ tripliciter legit. Uno modo sic. vnũ arbitror scz q que retro sunt &c. Vel nõ arbitror me cõprehendisse. sed p̃sequor vnũ scz ad destinatũ &c. Vel non arbitror me cõprehendisse. illud supra. p̃s. Una petij &c. Et tũc ostendit quid deseruit. quia vel tẽporalia lucra. vel temporalia bona. vel merita preterita quia nõ debet homo cõputare deo merita preterita. Secũdo ostendit ad quid tendit. scz ad ea vero &c. id est vel que pertinent ad fidem xp̃i. vel maiora merita vel celestia. p̃s. Ascensiones in corde suo disposuit &c. Et dicit. Extendens. Qui enim aliquid vult capere extendit se quantũ potest. Sed debet cor extendere se per desideriũ Sap.6. Concupiscẽtia sapientie ducit ad regnũ perpetuũ &c. Sed ad quid tendit? Ad destinatũ brauiũ quod est premiũ solius currentis. 1ᶜ. cozinth.9. Omnes quidem currũt sed vnus accipit brauiũ. Dico autem ad hoc brauiũ destinatũ mihi a deo quod est superne vocatiõis dei. Roñ.8. Quos predestinauit hos & vocauit &c. Et hoc in xp̃o iesu. id est per fidem xp̃i.

Lectio tertia.

9 Quicunq; ergo perfecti sumus hoc sentiamus & si quid aliter sapitis & hoc vobis deus reuelabit. Verumtamen ad quod peruenimus vt idem sapiamus & in eadẽ permaneamus regula. Imitatores mei estote fratres: et obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram. Multi enim ambulant quos sepe dicebam vobis, nũc autem & flens dico inimicos crucis xp̃i: quorum finis interitus. quorum deus venter est et gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt. Nostra autem conuersatio in celis est. Unde etiam saluatorem expectamus dominũ nostrum iesum xp̃m qui reformabit corpus humilitatis nostre configuratũ corpori claritatis sue scõm operationez virtutis sue: qua etiam possit subjicere sibi omnia.

Supra p̃posuit quomodo ab vltima perfectiõe deficiebat: nũc hortat alios ad idem sentiendũ. Et primo ponitur exhortatio. Secũdo quid ab eis necessario exigatur. ibi. Uerũtamen ad qõ peruenimus &c. Dicit ergo quicũ q &c. scz quod ego sentio scz q nõ sum perfectus. Quo modo ergo: si perfecti sumus sentimus quasi non perfecti? Respondeo. Dicendũ q perfecti perfectiõe vie sed non perfecti perfectiõe comp̃hensionis. quãdo scz tota intentio fert actu in deũ. In via vero habitualiter q scz nihil contra deũ faciamus. Et dicit. Quicũq; qz quãto quis est perfectior tanto imperfectum magis cognoscit. Job. vlti. Auditu auris audiui te. nũc autez oculus meus videt te. Iccirco ipe me reprehẽdo & ago penitentiaz in fauilla & cinere &c. Heb.5. Perfectoꝝ est solidus cibus eoꝝ qui p cõsuetudine exercitatos habẽt sensus ad discretionẽ boni & mali. ¶ Et si quid aliter &c. In glo. quattuor modis dicit. & primo ponũt duo sensus magis litterales. Unus talis. dico q vos sentiatis qõ ego scz vos esse imperfectos. tamen si quid aliter. id est melius de vobis sapitis q̃ ego de me hoc ip̃m est vobis per reuelationẽ diuinã donatũ. Et quãdo altius est vobis reuelatũ aliquid qõ non mihi cõtradico sed cedo vestre reuelationi: verũtamen nolo q propter hanc reuelationẽ ab vnitate ecclesie discedatis. sed teneam⁹ ex vnitate illud ad quod peruenimus vt idẽ sapiamus &c. que vnitas ẽ ecclesie cõsistit in vnitate veritatis fidei & rectitudinis bone operatiõis. Et vtraq; seruanda est. 2ᶜ. cozinth. vlti. Perfecti estote exhortamini: idez sapite &c. ¶ Et in eadem regula bone vite & operatiõie. Gal. vlti. Quicũq; hanc regulã secuti fuerint pax super illos & misericordia &c. Uel aliter. dico etiã si vos ꝓpter ignorantiã vel infirmitatẽ aliter sapitis q̃ veritas habet si humiliter cõfitemini nec proterue defendatis. Math.11. Abscondisti hec a sapiẽtibus & prudentibus & reuelasti ea paruulis. &c. Uel aliter dico q idem sentiamus. scz nondũ cõprehendisse. sed si quid aliter nũc sapitis q̃ sapiendũ sit in futuro quia nũc videmus in speculo: tunc autẽ facie ad faciẽ deus reuelabit in futuro. p̃s. Reuelabit condensa &c. Uel aliter. Ut sapitis hic obscure & in futuro manifeste deus indicabit. quia fides ex deo est. verũtamen &c. nõ mutat. ¶ Deinde cũ dicit Imitatores &c. inducit ad sui & aliox imitationẽ vt caueant malos. Et primo ꝓponit intentionẽ. Secũdo rationẽ ibi. Multi enim &c. Dicit ergo quia hec reputo vt stercora &c. In hoc imitatores &c. Joban.10°. Uocem eius audient. Quasi dicat. Ego sum pastor vos oues mee per imitationẽ. 1ᶜ. cozinthio.4°. & .11. Imitatores mei estote sicut & ego xp̃i &c. Et obseruate. id est diligenter cõsiderate qui ita ambu-

lant sicut ego. Et vos scire potestis ex regula t doctrina mea. 1e. thymo. 4. Exemplū est o fideliū in verbo. in cōuersatiōe. in charitate. in fide. in castitate. 1e. petri. 5o. Forma facti gregis t exaīo. ¶ Deinde cū dicit. Multi ꝛc. Ponit ratio monitiōis. t primo ex parte vitandorum. Secūdo ex parte imitandoꝝ ibi. Nostra autē conuersatio ꝛc. Ne aūt hec videat ex odio dicere premittit suam affectionē. Secūdo ostendit quales sunt vitandi. ibi. Inimicos ꝛc. Dicit ergo. Dico q̄ imitandi indigēt obseruatiōe. quia quidam aliter incedūt. scz de malo in pelus. ps. In tenebris ambulant ꝛc. Quos ꝛc. vobiscū presens. nūc autē t flens pre cōpassione. Jere. 9. Quis dabit capiti meo aquā et oculis meis fontē lacrimarū t plorabo die ac nocte interfectos populi mei. Et huius rationē ostendit dicens: Inimicos ꝛc. Quos describit Primo ex opere. Secūdo ex intentiōe ibi. Quoꝝ deus ꝛc. Item circa primū. Primo proponit opus. Secūdo euentū operis ostendit ibi. Quoꝝ finis ꝛc. Opus eorū est exercitiū inimicitie contra crucem xpi. scz dicentiū q̄ nullus potest saluari sine legalibus in quo euacuāt virtutē crucis xpi. Gal. 2. Si enim ex lege iusticia, ergo xps gratis. id est sine vtilitate mortuus est. 1e. cozinthio. 1o. Verbū enim crucis pereūtibus quidem stultitia est: his autē qui salui fiunt: id est nobis virtus dei est. Et quid eueniet? Certe nobis vita per crucē xpi. illis autē contrariū quia incurrent mortē. Unde dicit. Quoꝝ finis interitus scz mortis eterne. Job. 28. Lapidē caliginis t vmbrā mortis diuidit ꝛc. ¶ Deinde describit eos quātum ad intentionē. Et primo manifestat eoꝝ intentionē Secūdo ostendit intentionis euentū. ibi. Et gloria ꝛc. Dicit ergo. Quoꝝ deus ꝛc. Quasi dicat. Jdeo hoc dissemināt scz legalia esse obseruanda ꝓpter lucrū t gloriā ꝓpriam vt satisfaciāt ventri. ꝛ. oñ. vlti. Domino nō seruiūt sed suo ventri. Et per dulces sermōes t benedictiones seducūt corda innocentiū. Eccl. 6. Oñis labor hominis in ore eius. sed anima illius nō implebit. Et dicit deus: quia ꝓpriū dei est vt sit principiū primū et finis vltimus. Unde qui ꝓ fine habet aliquid illud est deus suus. Item querūt gloriā suam. cōtra illud Joh. 8. Ego gloriā meam nō quero. est qui querat t iudicet ꝛc. Sed euentus eoꝝ erit in cōfusione. Osee. 4o. Gloriā eoꝝ in ignominiā cōmutabo. Et hoc eoꝝ qui terrena sapiūt. id est quibus terrena placent t ea querūt. ꝛt hij confundētur quia status eoꝝ transit. Roñ. 8. Si scōm carnē vixeritis moriemini ꝛc. Slo. Quoꝝ deus ꝛc. Dei ꝓpriū est iustificare. qui ergo in cibis iustificationē ponebāt: dicebant deū ventrem. Item est in cōfusione. quia in cōfusibilib⁹ scz in circūcisione pudendoꝝ occisione brutoꝝ. ¶ Consequēter ostendit quales sunt imitandi. ibi. Nostra autē conuersatio ꝛc. Et primo describit in eis celestem cōuersationē. Secūdo expectationē ibi. Unde saluatorē ꝛc. Tercio vtilitatē ibi. Qui reformabit corpus humil. ꝛc. Dicit ergo. Illi terrena sapiūt: sed non est sic de nobis quia nostra cōuersatio perficit per contemplationē. 2e. cozinth. 4o. Non cōtemplantibus nobis que vident: sed que non vident ꝛc. Item per affectionē: quia sola celestia diligimus. Item per operationē in qua est celestis repsentatio. 1e. cozinth. 15o. Sicut portauimus ymaginē terreni: portemus t ymaginem celestis. Sed quare est ibi cuersatio? qr inde expectamus optimū auxiliū. ps. Leuaui oculos meos in mōtes ꝛc. Math. 6. Ubi est thezaurus tuus ibi est t cor tuū ꝛc. Unde dicit. Unde expectamus saluatorē nostrū. Esa. 30. Beati omnes qui expectāt eum. Luce. 12. Similes hominib⁹ expectantibus dominū suū quando reuertat a nuptijs ꝛc. Tria autē facit iste aduentus. Primo cōmunē resurrectionē. Ideo dicit. Reformabit corpus humilitatis. id est abiectiōis quia est mortalitati subiectū. Job. 25. Homo putredo t filius hominis vermis. 1e. cozinth. 15. Seminat in cozruptiōe surget in incozruptiōe. seminat in ignobilitate surget in gloria. seīnat in infirmitate surget in virtute. Hoc corpus sic abiectuz reformabit. id est ad formā ꝓpriā reducet. Roñ. 8o. Qui suscitauit iesum xpm a mortuis viuificabit t mortalia corpora nostra ꝛc. Item sanctoꝝ imitationē. Jdeo dicit. Configuratū corpori claritatis sue Corpus siquidē xpi est glorificatū per gloriā diuinitatis sue. t hoc meruit per suam passionē. quicūq; ergo participat virtutē diuinitatis per gratiā et passionem xpi imitat: gloriabit. Apoc. 3o. Qui vicerit dabo ei sedere mecū in throno meo sicut et ego vici t sedi cū patre meo in throno eius ꝛc. 1e. Joh. 3o. Similes ei erimus. Mathei. 13o. Tunc iusti fulgebūt sicut sol in regno patris eoꝝ. Et hoc facit scōm operationē diuinitatis sue. id est per virtutē in ipo per quā possit sibi subijcere omnia. Omnes enim xpo subijcient. quidā quantū ad salutē. quidam quantū ad penā. In primis exercebit misericordiā. In secundis iusticiā. ps. Omnia subiecisti sub pedibus eius ꝛc. 1e. cozinth. 15o. Pater subiecit omnia filio. Joh. 5. Quecūq; pater facit t filius similiter facit.

Capitulum quartum.

Itaq; fratres mei charissimi t desiderantissimi: gaudium meum t corona mea. sic state in domino charissimi. Euchodiam rogo: et syntichen deprecor idipm sapere in domino. Etiam rogo t te germane compar. adiuua illas que mecum laborauerūt in euangelio cum clemente et ceteris adiutoribus meis: quoꝝ nomina sunt in libro vite. Gaudete in domino semper: iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit oibus hoibus. Dominus eñ prope est. Nihil solliciti sitis sed in omni oratione t obsecratione cuz gratiarūactione petitiones vestre innotescant apud deum. Et pax dei que exuperat omnem sensum custodiat corda vestra t intelligentias vestras in xpo iesu. Decetero fratres quecunq; sunt vera. quecunq; pudica. quecunq; iusta. quecunq; sancta. quecunq; amabilia. quecunq; bone fame. si qua virt⁹ si qua laus. discipline hec cogitate que t didicistis t accepistis t audistis t vidistis in me. Hec agite t deus pacis erit vobiscum.

Supra ꝓposuit eis exempla sequēda: hic per ammonitionē moralē ostendit qualiter se debeāt habere. Et primo ostendit qualiter se habeant in futurū. Secūdo commendat eos de preterito ibi. Gauisus sum autē ꝛc. Circa primū duo facit. Primo monet ad persistendū in iam habito Secūdo ad ꝓficiendū in melius ibi. Gaudete in dño semper ꝛc. Iterū prima diuidit in duas partes. Ar primo inducit ad perseuerandū in generali. Secūdo ponit speciales modos ad singulares personas ibi. Euchodiā rogo ꝛc. Circa primū. primo cōmemorat ad eos suū affectū Scō ponit monitionē ibi. Sic state ꝛc. Affectū

autem suū cōmendat quintupliciter. Primo scōm amorem ostendēs eos sibi dilectos. Unde dicit. Fratres. scz per fidem. Math. 23. Omnes vos fratres estis. Itē per charitatē. Unde dicit. Charissimi. 1ᵉ. coz. 10. Charissimi mihi ꝛc. Item scōm desideriū. Unde dicit. Desiderā tissimi. supra primo. Testis est mihi deus quomō cupiā ꝛc. Et dico desiderātissimi. qz desidero vos: vel quia me desideratis. Item per gaudiū. Unde dicit. Gaudiū meū Et hoc scz q̄ estis boni Prouer. 10. Filius sapiēs letificat patrē ꝛc. Item per rationē gaudij. Unde dicit. Corona mea. 1ᵉ. thes. 2. Que est eī spes nostra. aut gaudiū. aut cozona glozie? Nonne vos estis? ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Sic state ꝛc. ponit monitionē de perseuerantia dicēs: Sic state ꝛc. i. sicut ego pseuerate. vel sic sicut statis. Mat. 10. Qui perseuerauerit vsq̄ in finē hic salu⁹ erit. ¶ Deinde cū dicit. Euchodiā rogo ꝛc. singulares monitiōes ponit. Et primo de cōcordia. Scōo de sollicitudine adiutozij ibi Etiā rogo ꝛ te ꝛc. De due mulieres sancte ministrabāt sanctis in ciuitate philippensi. ꝛ forte erat aliqua discordia inter eas. ideo eas ad concordiā reuocat. 2ᵉ. coz. vlti. Idem sapite. ¶ Deinde cū dicit. Etiā rogo te ꝛc. quendā rogat vt adiuuaret quasdā personas. Et dicit cōpar. qz socius erat predicatiōis eius. Prouer. 18. Frater qui iuuat a fratre quasi ciuitas fortis. Adiuua illas ꝛc. Et ad hoc rogo oēs quoz noīa ꝛc. Quod ponit ne si alios nō noīaret turbarent. Quasi dicat. Non est magnū si nō scribo omniū noīa. qz sunt scripta in meliori loco. Mat. 5. Gaudete ꝛ exultate ꝛc. Liber vite ſm glo. est predestinatio sanctoz. ꝛ hoc est vez ſm rem. sed differt ratiōe. Sciendū est autē q̄ olim erat cōsuetudo q̄ qui ordinabant ad aliq̄ officiū vel dignitatē scribebant in matricula: sicut milites et senatores q̄ palatio cōscripti erāt. Omnes aūt sancti predestinati electi sunt a deo ad magnū. scz ad vitā eternā. Et hec ordinatio est predestinatio. Conscriptio hui⁹ ordinatiōis dicit liber vite. ꝛ hec cōscriptio est in memoria diuina quia in quantū ordinat predestinat. In quantū vero imobiliter scit. sicit esse prescriptio. Firma ergo noticia de predestinatis dicit liber vite Sed nūquid aliqui inde delent? Sciendū est q̄ aliqui sunt scripti simpliciter. aliqui ſm quid. Sunt eī aliqui predestinati a deo vt habituri simpliciter vitā eternā. ꝛ isti sunt scripti indelebiliter. Aliq̄ vt habeāt vitā eternā non in se sed in sua causa inquātuz ordinant ad iusticiā presentē. ꝛ tales dicunt deleri de libro vite q̄n excedunt a presenti iusticia. ¶ Deinde cū dicit. Gaudete in dño ꝛc. hortat eos ad proficiendū in melius. ꝛ primo ordinat eoz animū ad ꝓficiendū in melius. Secūdo actū eoz ibi. Decetero ꝛc. Animū autē ordinat tripliciter. ꝛ primo quantū ad spirituale gaudiū. Scōo quantū ad spiritualē quietē ibi. Nihil solliciti ꝛc. Tertio quantū ad pacē ibi. Et pax ꝛc. Circa primū primo describit quale debet esse nostrū gaudiū. Secūdo ostendit gaudij causaz ibi. Dñs ꝓpe est ꝛc. Necessariū est enim cuilibz volēti ꝓficere q̄ habeat spirituale gaudiū Prouerb. 17. Animo⁹ gaudens etatē florida facit ꝛc. Condiciones aūt quattuoz veri gaudij tangit apls. ꝛ primo q̄ debet esse rectū qđ est qđ est de ꝓpio bono hois. quod nō est quid creatū sed deus. ps. Mihi adherere deo bonū est ꝛc. Tunc aūt rectuz est qđ in dño. Ideo dicit. In dño. Neemie. 8. Gaudiū dñi est fortitudo vestra ꝛc. Itē ꝑtinuū. Unde dicit. Semper. 1ᵉ. thes. vlti. Semp gaudete. Qđ fit qđ non interrumpit peccato. Tunc eī est ꝑtinuū. Aliq̄n vero interrumpit per tristiciā temporalē qđ significat imperfectionē gaudij Cū eī quis perfecte gaudet nō interrumpit eius gaudiū. qz parū curat de re parū durante. Et ideo dicit. Semp. Item multiplicatū debet esse. Si eī gaudes de deo imminet tibi gaudere de eius incarnatiōe. Luce. 1. Euāgelizo vobis gaudiū magnū. qz natus est ꝛc. Item ꝛ gaudeas de actiōe ꝓuerb. 21. Gaudiū est iusto facere iudiciū ꝛc. Imminet etiam tibi gaudiū de contemplatiōe. Sap. 8⁰. Non habet amaritudinē cōuersatio illius. Item si gaudes de bono ꝓpio imminet tibi gaudere similiter de bono alioz. Item si de presenti imminet etiā de futuro. Et ideo dicit: Iterū ꝛc. Item debet esse moderatū. ne scz effluat per voluptates sicut facit gaudiū mūdi. Et ideo dicit. Modestia vestra ꝛc. Quasi dicat. Ita sit moderatū gaudiū vestruz q̄ nō vertat in dissolutionē. Judith vlti. Populus erat iocundus ſm faciē sanctoz ꝛc. Prouerb. 12. Qui suauis est viuit in moderatiōibus. ¶ Et dicit. Nota sit oībus hoībus. Quasi dicat. Sita vestra sic moderata sit in exteriozibus vt nulli⁹ offendat aspectū. Impediret eī cōuersationē vestrā. ¶ Deinde cū dicit. Dñs enim ꝓpe est tangit causa gaudij. Homo eī gauc et de ꝓpinquitate amici. Dñs quidē ꝓpe est presentia maiestatis. Act. 17 Non longe est ab vnoquoq̄. Itē est ꝓpe per inhabitātē gratiā. Jaco. 4. Appropinquate deo ꝛ ap ꝓpiquabit vobis. Item per exaudition̄is clementiā. ps. Prope est dñs inuocantibus eū. Item ad remunerandū. Esa. 14. Prope est vt veniat ten p⁹ eius. ꝛ dies eius nō elongabunt ꝛc. ¶ Deinde cuz dicit. Nihil solliciti ꝛc. ostendit q̄ mens nostra debet esse quieta. ꝛ primo ostendit superfluā sollicitudinē. Scōo ostendit quid loco eius in mente succedat ibi. Sed in omni oratiōe ꝛc. Et satis q̄nienter subdit. Nihil solliciti ꝛc. ad hoc q̄ dixerat. Dñs ꝓpe est. Quasi dicat. Ipse oīa tribuet. vnde non necesse est q̄ sitis solliciti. Mat. 6. Ne solliciti sitis anīe vestre quid māducetis. neq̄ corpori vestro quid induamini ꝛē Sed cōtra. qz dicit Ro. 12. Qui preest in sollicitudine Respondeo. Dicendū est: q̄ sollicitudo q̄nq̄ importat diligentiā querendi qđ deest. ꝛ hoc est cōmendabile. et opponit negligētie. q̄nq̄ anxietatē animi cum defectu spei ꝛ timore de obtinendo id circa qđ sollicitat. ꝛ hanc phibet dñs. Mat. 6. ꝛ hic aplus. qz non debet desperare qui⁹ dñs det necessaria. Sed loco sollicitudinis debemus habere recursuz ad deū. 1ᵉ. petri vlti. Omnē sollicitudinē ꝓijcientes in eū: q̄ ipsi est cura de vobis. Et hoc fit orando. Et ideo dicit. Sed in omni ꝛc. Et cōuenienter post q̄ dixit. Dñs prope est. subdit de petitiōe. Mouo eī dñ⁹ venienti porrigunt petitiones. Et ponit quattuoz que necessaria sunt in qualibet oratiōe. Oratio eī importat ascensuz intellectus in deū. Et ideo dicit. In omni oratiōe Eccl. 35. Oratio humiliantis se nubes penetrabit ꝛc. Item debet esse cū fiducia impetrādi ꝛ hoc ex dei misericordia. Dan. 9. Neq̄ eī in iustificatiōibus nostris ꝓsternimus preces ante faciē tuā. sed in miseratiōibus tuis multis ꝛc. Et ideo dicit. Obsecratione que est sacra cōtestatio per dei gratiā ꝛ eius sanctitatē. ꝛ ideo se humiliātis est. Prouerb. 18. Cū obsecratione loquit pauper. Et hoc fit cū dicimus. Per passionē ꝛ crucē tuā ꝛc. Quia vero ingratus de beneficijs acceptis indignus est vt alia accipiat. ideo subdit. Cū gratiarūactione. 1ᵉ. thes. vlti. In oībus gratias agite. Et tūc proponit petitionē. Et ideo dicit. Petitiōes vestre Mat. 7. Petite ꝛ accipietis. Et hec quattuoz si bene cōsideremus habent oēs orationes ecclesie. Primo eī inuocat deū. post cōmemorat diuinū beneficiū. Tertio petit beneficiū. Quarto ponit obsecratio. Per dñm nostrū ꝛc. Sed notandū q̄ dicit: petitiōes vestre innotescāt apud deū. Nunquid dñs nescit hoc? Ideo hoc tripliciter exponit in glo. Primo innotescant. id est approbent ante deū ꝛ appareāt quasi digne ꝛ sancte. ps. Dirigat domiē

161

Explanatio sancti Thome

oratio mea sicut incensum in ꝓspectu tuo ꝛc. Vel innotescant nobisꝑis q̄ semp̄ sint apud deū. Quasi dicat. Nō oretis ꝓpter fauorē apostoli. Math. 6. Tu autē cū ora ueris intra in cubiculū tuū ⁊ clauso hostio ora patrē tuū in abscondito ꝛc. Vel innotescāt his qui sunt apud deū id est angelis per quoꝝ ministeriū deferunt deo nō qua si ignorāti. sed qz intercedūt ꝓ nobis. Apoc. 8. Ascendit fumus incensoꝝ de oratiōibus sanctoꝝ de manu angeli coꝝ deo ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Et pax ꝛc. ordinat aīm quantū ad pacē per illam dico dispositū. Et hāc per modū orantis optat ꝑ Pax ꝑm aug⁹. est tranq̄llitas ordīs perturbatio eī ordis est destructio pacis. Hec ordis trā q̄llitas tripliciter ꝓsideraī. ꝓmo ꝑut est in principio ordinis. scz in deo. Ro. 13. Que a deo sunt ordinata sūt ꝛc. Ab isto ꝓfundo in quo est pax deriuaī primo ⁊ perfectius in beatos in quib⁹ nulla est perturbatio: nec culpe nec pene. ⁊ ꝓsequēter deriuaī ad sanctos viros. Et quāto est magis sanctus tanto minus patiī perturbationem mentis. ꝑs. Pax multa dilgentib⁹ legem tuā: ⁊ non est illis scandalū. sed perfecta est in beatis. Esa. vlti. Ecce ego declinabo super eam quasi fluuium pacis ꝛc. Quia vero coꝝ nostrū ab omni perturbatiōe nō potest esse alienū nisi per deū: oportet q̄ per ipm̄ fiat. Unde dicit ei Et hoc scōm q̄ considerāī in ipo principio exuperat omnez sensum creatū. quia vt dicīt. 1ᵉ. tymoth. vlti. Lucez habitat in accessibilē. Job. 36. Ecce deus magnus vincēs scientiā nostrā ꝛc. Et ꝑm q̄ est in patria superat oēz sensum angeloꝝ. sed ꝑm q̄ est in sanctis exupat oēm sensuz humanū non habentiū gratiā. Apoca. 2. Vicenti dabo māna absconditū ⁊ dabo illi calculū ꝛc. Hec ergo pax custodiat coꝛda vestra. id est affect⁹ vestros vt in nullo declinetis a bono ꝓuerb. 4. Omni custodia serua coꝛ tuū. quia ex ipo vita ꝓcedit. Item intelligētias vestras scz vt in nullo deuietis a vero. Et hoc in xp̄o iesu. ꝓper cuius scz charitatē conseruaī affectus a malo: ⁊ per cui⁹ fidem intellectus perseuerat in vero. ¶ Deinde cū dicit Decetero ꝛc. ordinat actū. ⁊ primo inducit eos ad bene agendū. vbi ponit actiōis obiectū scz bonū quod agitur Scōo motiuū actus. Tertio actū. Quarto fructū actus Hec quattuoꝝ sunt hic. Obiectū autē boni actus vel est obiectū cognitiōis vel affectiōis. Quantū ad intellectū est verū. quantū ad affectū est bonū. Et ideo dicit. Decetero. id est exquo sic estis firmati cogitate que sunt vera per fidē. Zach. 8. ꝓacē ⁊ veritatē diligite ꝛc. Quantū autē ad affectū sciendū est q̄ quedā sunt de necessitate virtutis. quedā superaddita. De necessitate sunt tria. ꝓmo vt integer sit in se. ⁊ quantū ad hoc dicit: Quecūq̄ pudica. id est casta. Jaco. 3°. Que de sursum est sapientia: primū quidē pudica est ꝛc. Item q̄ sit directus ad ꝓximū Unde dicit: Quecūq̄ iusta ꝛc. Mat. 5. Beati qui esuriūt ⁊ sitiūt iusticiā ꝛc. Item ordinatus ad deū Unde dicit. Sancta. Luce. 1. Seruiamus illi in sanctitate ⁊ iusticia coꝝ ipso oībus diebus nostris ꝛc. Obiecta autē necessitatis sunt duo. scz q̄ sit inductiuū ad amicitiā. Secūdo q̄ cōseruatiuū bone fame. Quantū ad primū dicit. Quecūq̄ amabilia. id est que inducūt ad mutuā amicitiā. Eccl. 7. Nō te pigeat visitare infirmū. Ex his eī in dilectiōe firmaberis ꝓuerb. 18. Vir amicabilis ad societatē magis amicus erit q̄ frater. Quantū ad secundū dicit. Quecūq̄ bone fame. Multa eī possent fieri cū bona cōscientia que tamen ꝓpter famā sunt dimittēda. Eccl. 41. Curā habe de bono noīe. Hoc eī magis permanebit q̄ mille thesauri magni et pꝛecioſi. Motiuū ad operandū est duplex. ꝓmo inclinatio interiozis habitus. Secūdo exterioꝛ disciplina seu instructio, Quantū ad primū dicit. Si qua virtus. id est habitus virtutis est in vobis. scz inducat vos ad hoc. Eccl. 44°. Diuites in virtute pulchritudinis studiū habentes pacificātes in domibus suis. Quantū ad secūduz dicit. Si qua laus. i. laudabilis disciplina. scz est in vobis facite bona. ꝑs. Bonitatē ⁊ disciplinam ⁊ scientiā doce me ꝛc. Et exponit qualis sit ista disciplina dicens: Hec cogitate scz que didicistis me docēte. Math. 11. Discite a me qz mitis suz ⁊ humilis coꝛde ꝛc. Et. 1ᵉ. thes. 2. Cū accepissetis a nobis verbū auditus dei: accepistis illud nō vt verbum hominū sed sicut est vere verbū dei ꝛc. Et vidistis per exēpla. Sic eī patet motiuū actus et obiectū. qz disciplina habeī per doctrinaz. Unde oportet q̄ primo capiaī. Unde dicit. Hec cogitate. Item q̄ ei assentiaī. Unde dicit. Et didicistis ⁊ accepistis. Item habeī per auditū ⁊ visuz. Unde dicit. Que audistis ⁊ vidistis Bonus actus est duplex. scz vnus interioꝛ qui ponīt ibi Hec cogitate. 1ᵉ. tymoth. 4. Hec meditare Exterioꝛ ibi Agite. Esa. 1. Quiescite agere peruerse: discite bene facere ꝛc. Fructus est deus ibi. Et deus pacis ꝛc. Quasi dicat. Si hoc feceritis erit ꝓvobiscū. 2ᵉ. coꝛ. vlti. ꝓacē habete, ⁊ deus pacis ⁊ dilectiōis erit vobiscū.

Lectio secunda.

GAuisus sum in domino vehemēter quoniā tandem aliquādo reflozuistis ꝓ me sentire sicut ⁊ sentiebatis. Occupati autem eratis. Non quasi propter penuriā dico. Ego enim didici in quibus sū sufficiens esse. Scio ⁊ humiliari scio ⁊ abundare. Ubiq̄ ⁊ in omnibus institut⁹ sum: ⁊ satiari. ⁊ esurire. ⁊ abundare. ⁊ penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat. Verumtamen bene feciſtis: cōmunicantes tribulationi mee. Scitis autē ⁊ vos philippenses q̄ in principio euangelij quā do ꝓfectus sum a macedonia nulla mihi ecclesia cōmunicauit in ratione dati ⁊ accepti: nisi vos soli. quia ⁊ thessalonicā semel ⁊ bis in vsum mihi misistis. non quia quero datum: sed requiro fructū abundantē in ratione vestra. Habeo autem omnia ⁊ abūdo Repletus suz ab epaphrodito que misistis in odorem suauitatis hostiā acceptam placentē deo. Deus aūt me⁹ impleat omne desideriū vestrum scōm diuitias suas in gloria in xp̄o iesu. Deo autē ⁊ patri nostro gloria in secula seculoꝝ amen. Salutate omnē sanctum in xp̄o iesu. Salutant vos omnes sancti: maxime autem qui de cesaris domo sunt. Gratia domini nostri iesu xp̄i cum spiritu vestro amen.

Superius ostendit aplus qualiter fideles se debeāt habere in futuꝝ: hic cōmendat eos de preterito sibi impenso beneficio. Et primo ponit cōmendationē. Scōo terminat epistolā in oratiōe ⁊ salutatiōe. ibi. Deus aūt ꝛc. Circa primū duo facit. ꝓmo cōmendat eos de beneficio impenso. Scōo beneficiū diffusius exponit ibi. Nō quasi ꝛc. Item prima pars diuidīt in tres particulas qz

primo ponit gaudiū conceptū ex eoꝝ beneficio. Secūdo cōmendat eoꝝ beneficiū ibi. Quoniā tandē ꝛc. Tertio excusat tarditatē ibi. Occupati ꝛc. Dicit ergo moneo vt gaudeatis, sed ego gaudeo in dño. Abac. 3. Ego aūt in dño gaudebo ꝛc. Hauisus sum inquā vehementer. qz ꝓpter filios meos. ¶ Deinde ponit materia gaudij ibi. Quoniā tandē ꝛc. Bona opera sunt opera misericordie ꝛ dicunt flores qz sicut ex flore fructꝰ ꝓuenit: ita ex eis fruitio vite beate percipit. Eccl. 24. Flores mei fructus honoris ꝛ honestatis. Cū ergo opus bonū intermittit ꝛ postea resumit dicit reflorere. Isti aūt aliqñ ꝓuiderūt apl̄o. ꝛ iterū nūc ꝓuiderūt: ideo dicit eos refloruisse. Et hoc exponit cū subdit. Pro me sentire. i. mihi cōpati. ℈. 1. Sicut est mihi iustū hoc sentire ꝓ oībus vobis ꝛc. 1. mach. 10. Que nostra sūt sentias nobiscū vt ꝑserues amicitias ad nos ꝛc. ¶ Sicut ꝛ olī scz qñ mihi ꝓuidistis. Et hoc tandem aliqñ qz licet tarde: tamen aliqñ fecistis Ro. 1. Si qūo tandem aliqñ ꝓsperū iter habeā ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Occupati ꝛc. excusat tarditatē. Quasi dicat. Nō imputo negligētie vel culpe. sed necessitati. qz eratis occupati ꝓpter tribulatiōes quas passi estis. Eccl. 40°. Occupatio magna creata est oībus hoībus ꝛc. ¶ Deinde cū dicit Non quasi ꝓpter ꝛc. beneficiū exponit. ꝛ primo causaz gaudij. Scōo beneficiū quo floruerūt ibi Scitis aūt ꝛ vos ꝛc. Tertio cōmemorat beneficiuz pñs ibi. Habeo aūt oīa ꝛc. Item pro excludit causaz gaudij existimatā. Scōo ꝓpriā mentis ꝓstantiā ibi. Ego enī didici Tercio approbat beneficientiā ibi. Verūtamen bene fecistis ꝛc. Dicit ergo. Non gaudeo ꝓpter penuriā a vobis ꝓpulsaz que grauis erat. Esa. 48. Elegi te in camino paupertatis. Sed tñ nō deprimit animū nisi eoꝝ qui in diuitijs delectanē: aut qui gloziantur in substātia. Et ideo aplus non tristat de paupertate. cuiꝰ ratio est constantia mentis eius quā primo ponit. Scōo causam eiꝰ ibi. Dia possuz ꝛc. Item primo ponit ꝓstantiā in speciali casu. Scōo generaliter in oībus. ibi. Ubiqꝫ ꝛc. Dicit ergo paupertatē nō timeo qz didici ꝛc. Nihil demōstrat ita mentē sapientis perfecti sicut qꝫ sciat vti quolibet statu. Sicut enī est bonus dux ꝓ̄in quolibet exercitu operat ꝑm exigentiā eius. ꝛ coziarius qui ex quolibet cozio facit optimos sotulares. sic ille perfectus est qui scit vti quolibet statu vt si sit in magno nō eleuet ꝛ si in minimo nō deijciat. Et ideo dicit. Didici ꝛc. Esa. 50. Dñs deꝰ aperuit mihi aurē ego aūt non ꝓtradico retrorsū nō abij ꝛc. Et hoc sufficit si parū habeo: si multū scio me cōtemperare. Et ideo se exponit dicēs: Scio humiliari. Humilitas aūt qñqꝫ dicit virtutē quandā. Luc. 14. ꝛ. 18. Qui se humiliat exaltabit ꝛc. Qñqꝫ delectionē. ps. Humilia uerunt in cōpedibus pedes eius ꝛc. Et sic loquit hic dicens: Scio humiliari. i. abiectionē sustinere moderate sicut oportet. Et qz hoīes exaltant per diuitias ꝛ deprimunt per paupertatē. ideo exaltationē vocat abūdantiā Et in vtroqꝫ est periculū. qz ex abūdantia erigit animus ꝓtra deū. ex paupertate deijcit. Et ideo dicit Prouerb. 30. Paupertatē ꝛ diuitias ne dederis mihi. Sed aplꝰ loqē melius qz virtute ī vtroqꝫ scit vti. ꝛ hoc vbiqꝫ. i. in omni loco. ꝛ negocijs. statibus. ꝛ ꝑditōibus institutus. sicut. 2. coꝝ. 6. In oībus exhibeamus nosmetipos sicut dei ministros ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Dia possuz ꝛc. ponit causam sue cōstantie dicēs: Dia possuz ꝛc. Quasi dicat. Non possē hos insultus sustinere nisi manu dei me ꝓfortante. Ezech. 3. Manus dñi erat mecū. Esaie. 40. Qui sperāt in dño mutabūt fortitudinē assument pēnas sicut aquile ꝛc. Sed nūqd supfluit qō misimus cū scias egere? Non. qz licet sciaz penuriā pati qō est virtus. tñ nō debet mihi subuentio subtrahi. Ro. 12. Necessitatibus sanctoꝝ cōicantes. Heb. 10. Nam ꝛ vinctis cōpassi estis. Et sic patet causa gaudij. ¶ Scōo cōmemorat ꝓteritū beneficiū ibi. Scitis aūt ꝛc. A quibusdā enī nihil accipiebat. scz corinthijs ꝛ thessalonicensibus. ꝛ hoc qz corinthij erāt auari ꝛ cū turbatiōe mīstrassent. ſz qz thessalonicenses erāt ocio dediti: laborabat dans eis exemplū laborādi. Isti vero erāt boni in absentia ꝛ pñtia. Unde dicit. 2. coꝝ. 11. Alias ecclesias expoliaui accipiēs stipendiū ad mīsteriū vr̄m. ¶ In rōe dati spūalis ꝛ accepti tpalis. 1ᵉ. coꝝ. 9. Si nos vobis spūalia seminauim⁹. nō magnū est si nos carnalia vestra metamus ¶ Quia ꝛ in thessalonica ꝛc. Et hoc est argumentū qꝫ papa potest ab vna ecclesia accipe in subsidiū alia qꝫ nō aūt sine oī causa ¶ Sciendū est aūt qꝫ cū quis dat aliquid alicui: duo sūt ꝓsiderāda. scz substātia muneris ꝛ meritū dantis. q̄ gaudet de tpalibus gaudet de substātia muneris nec querit nisi dantē: ꝛ hic est mercenarius. Qui aūt querit meritū querit fructū virtutis ꝛ iusticie. Et talis est pastor. Fructū inq̄ qui abūdat in ratiōe vestra. Rō dicit dupliciter vel ꝑm qꝫ est virtus aie. ꝛ sic oīs virtus est ratiōis. Ro. 12. Ratiōabile obsequiū vestrū Qñqꝫ est rōcinatio ꝛ cōputatio. Mat. 18. Qui voluit rationē ponere cū seruis suis ꝛc. Ideo dicit abundantē in ratiōe. qz plus debant qꝫ tenerent. qz quidā tantū in pñtia: sed isti etiam mittebant romā. ¶ Habeo aūt q̄ misistis ꝛc. Acceptis. i. bis que misistis. In odorē ꝛc. Leuit. 3. ꝛ. 4. Offerre holocaustū in odorē suauitatis dño. Est enī odor deo suauis deuotio offerentiū ꝛ inter oēs hostias multū valent elemosine. Heb. 13. Beneficiētie aūt ꝛ cōionis nolite obliuisci. talibus enī hostijs ꝓmerē deus. ¶ Deinde cū dicit Deus aūt ꝛc. finit eplaz in oratiōe. ꝛ primo ponit oratiōnē. Deus aūt meus ꝛc. Unus deus est oīm per creationē ꝛ potentiā. sed meus qz singulariter ei seruio. Ro. 1. Testis enī est mihi deus cui seruio ꝛc. Impleat ꝛc. qz implestis meū. Et hoc potest dñs qz abundat ꝑm diuitias. Ro. 10. Idem dñs oīm diues in oēs qui inuocāt illū ꝛc. Et hoc vex in gloria scz sua. qz ibi iplebit totū desiderū. ps. Satiabor cū apparuerit gloria tua. ps. Qui replet in bonis desideriū tuū. Et hoc in xp̄o. i. per xp̄m. 2. petri. 1. Per quē maxia nobis ꝛ preciosa donauit ꝛc. Et de oībus his ſt deo trinitati ꝛ patri nostro gloria ꝛē 1. tymoth. 1. Soli deo honoꝝ ꝛ gloria ꝛc. Seculū est spaciū seu duratio generatiōis aut memorie hoīm. Posita primo oratiōe. ꝛ scōo gratiarūactiōe. Tertio ponit salutationē. ¶ Oēm sanctū. i. fideles in xp̄o. qz per xp̄m sanctificati. Heb. 13. Ut sanctificaret per suū sanguinē populū extra portā passus est. Et patet per totū ¶ Maxei ꝛc. Et per hoc intelligit qꝫ multos de familia cesaris cōuertit. supra primo. Ut vincula mea manifesta in xp̄o fierēt in oī pretorio ꝛ ceteris hoībus ꝛc. Quāuis aūt. Math. 11. dicat. Qui mollibus vestiunt in domibus regū sunt ꝛc. tñ ad ꝓmouendū bonos ꝛ impediendū malos videt licitū sanctis in curijs regū cōmorari sed nō ꝓpter delitias ꝛ ꝓcupiscentiā voluptatū. Et dicit. Qui de cesaris domo sunt vt eos animet ad gaudiū ꝛ ad fidē ¶ Deinde ponit suā salutationē de manu sua diēs: Gratia dñi ꝛc.

¶ Explicit deuotissima expositio doctoris angelici sanctissimi Thome de aquino ordinis fratrū predicatoꝝ super epl̄a glorioſi apl̄i sancti Pauli ad philippenses.

Incipit subtilis explanatio eiusdē gloriosissimi doctoris sancti Thome de aquino ordinis fratrū predicatoꝝ super epistola sanctissimi Pauli apl̄i ad colossenses.

Explanatio sancti Thome

Prologus.

PRotegebat castra gladio suo ꝛc. 1. Macha. 3. Hec verba congruūt materie huius epistole ad colossenses: quia totus status huius vite est in pugnatiōe militantiū: quoꝝ habitacula castra dicunt Job. 7. Militia est vita hominis super terrā. ideo habitacula fideliū noīe castrorū figurant. Unde ecclesia similitudinē habet castroꝝ. Genes. 32. Castra dei sunt hec ꝛc. Hec castra tripliciter impugnant. A quibusdā quasi obsidentibus qui manifeste se erigūt contra ecclesiā. Apoc. 20. Ascenderūt super latitudinē terre ꝛ circuierūt castra sanctoꝝ ꝛ ciuitatē dilectā ꝛc. Ab alijs latenter decipit sicut ab hereticis Ro. vlti. Per dulces sermones ꝛ benedictiōes seducūt corda hominū ꝛc. 2ᵉ. tymoth. 3. Mali autē homines ꝛ seductores ꝓficient in peius errātes ꝛ in errorē mittētes ꝛc. A quibusdā scz domesticis per diuersas corruptelas peccatoꝝ que sunt ex corruptiōe carnis. Gal. 5. Caro cōcupiscit aduersus spiritū ꝛ spūs aduersus carnē ꝛc. Ephe. vlti. Non est nobis colluctatio aduersus carnē ꝛ sanguinē: sed aduersus principes ꝛc. Prelati ecclesie sunt duces. ps. Principes iuda duces eoꝝ ꝛc. Ad quoꝝ officiū pertinet cōtra oīa predicta castra ecclesie munire. Cōtra peccata quidē per exhortatiōes. Esa. 58. Annūcia populo meo scelera eoꝝ ꝛ domui iacob peccata eoꝝ. Contra hereticos per sanā doctrinā. Tyt. 1. Amplectentem eū qui ꝑm doctrinā est fidelē sermonē ꝛc. Cōtra persecutores exemplo. scz patienter tolerādo sicut paulus protexit gladio spirituali. qz in suis epistolis corripiebat peccata. cōfutabat hereses. animabat ad patientiā. De primo ephe. 5. Fornicatio autē ꝛ oīs immūdicia aut auaritia. nec nominet in vobis ꝛc. De secūdo tyth. 3. Hereticū hominē post primā ꝛ secundā correctionē deuita ꝛc. De tertio. 2ᵉ. cor. 11. Per totū patet qūo animabat ad patientiā. Et sic tangunt duo in verbis ꝓpositis scz ecclesie status cū dicit. Castra. ꝛ apostoli studiū ibi. Protexit. In castris autē debet esse sollicitudo ad mala vitanda. Deutro. 23. Ut sint castra tua sancta ꝛ nihil in eis appareat feditatis. Item ordo ad ducē ꝛ ad se. Canti. 7°. Quid videbis in sunamite nisi choros castroꝝ? Genes. 32. Castra dei sunt hec. Item terror ad hostes. Can. 6. Terribilis vt castroꝝ acies ordinata ꝛc. Sed apostol⁹ circa protectionē erat sollicitus tanq̄ pastor cuius est dirigere oues diligenter ne errent. Job. 10. Ante eas vadit ꝛc. Et sic apostolus faciebat. Phil. 3°. Imitatores mei estote sicut ꝛ ego xpi ꝛc. Item pascere abundāter ne deficiant. 1ᶜ. petri. 5°. Pascite qui in vobis est dñi gregem ꝛc. Et sic apostolus faciebat. 1ᶜ. corinth. 3°. Tanq̄ paruulis lac dedi vobis. Item defendere potēter ne pereant Eccl. 7. Noli velle fieri iudex nisi valeas virtute irrumpere iniquitates ꝛc. 1. Regū. 17. Pascebat seruus patris sui gregem: ꝛ veniebat leo vel vrsus ꝛc. Et ideo dicit q̄ apostolus ꝓtegebat castra. id est ecclesiam dei gladio quod est verbū dei vt dicit Ephes. 6°. Heb. 4°. Viuus est enim sermo dei et efficax ꝛ penetrabilior omni gladio ancipiti ꝛc. Sic ergo materia huius epistole est hec: quia in epistola ad ephesios ostendit modum ecclesiastice vnitatis. In epistola ad philippenses ostēdit eius ꝓfectum ꝛ confederationē. In hac autem agit de eius cōuersatione contra hereticos qui deprauauerūt eos seducendo ꝛc.

Capitulum primū.

PAulus apostolus iesu xpi per voluntatem dei et tymotheus frater his qui sunt colossis sanctis ꝛ fidelibus fratribus in xpo iesu.

Diuidit autē hec epistola in salutationē ꝛ tractatū. ibi. Gratias ꝛc. Item primo ponunt persone salutātes. Secūdo persone salutate ibi. His qui sunt ꝛc. Tertio bona optata ibi Gra vobis ꝛc. Circa primū p° ponit principalis persona. Scō adiūcta ibi. Et tymotheus ꝛc. Principalis primo tangit ex noie paulus. id est humilis Tales em̄ percipiūt sapientiā. Mat. 11°. Abscondisti hec a sapiētibus ꝛ prudentibus: ꝛ reuelasti ea paruulis. Et iō docet eam. Secūdo ab officio. scz apls. id est missus. scz ad ꝓcurandū salutē fideliū. Actuū. 13. Segregate mihi barnabā ꝛ saulū in opus quo assumpsi eos ꝛc. Joh. 20. Sicut misit me pater ꝛ ego mitto vos ꝛc. Et aplus non cuiuslibet sed iesu xpi cuius gloriā querit. nō suiipsius. 2ᵉ. cor. 4. Non enim nosmetipos predicamus sed iesum xp̄m dominū nostrū. nos autē seruos vestros per iesum ꝛc. Sed quidā peruenerunt ad officiū ex ira dei propter peccatū populi Job. 34. Qui regnare facit hoiem ypocritā ꝓpter peccata populi. Osee. 13. Dabo tibi regē in furore meo. Et ideo dicit. Per voluntatē dei. scz ei⁹ beneplacitū. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor meum ꝛ pascent vos sciētia ꝛ doctrina ꝛc. Persona adiūcta est tymotheus. vt scz in ore duoꝝ vel triū stet omne verbū. vt dicit Deutro. 17°. Prouerb. 18°. Frater qui iuuat a fratre quasi ciuitas firma ꝛc. Persone salutate ponunt ibi. His ꝛc. Sancti dicunt maiores Luce. 1. Seruiam⁹ illi in sanctitate ꝛ iusticia coram ipso ꝛc. Fideles dicuntur minores qui saltē veram fidem tenēt. qz sine fide impossibile est placere deo. vt dicit Heb. 11°. Vel sanctis. id est in baptismo sanctificatis. ꝛ fidelibus. id est permanētibus in fide accepta. Prouer. 28. Vir fidelis multū laudabit ꝛc. ¶ Deinde ponūtur bona optata scz gratia que est principiū omnis boni. Rom. 3. Justificati gratis per gratiā ipius ꝛc. Pax que est finale bonū oīm. ps. Qui posuit fines tuos pacē ꝛc. Et per cōsequens optat oīa bona media. Et hoc a deo. ps. Gratiā ꝛ gloriā dabit dominus ꝛc. Patri dñi nostri iesu xpi. scz per naturā. sed nostro per gratiā. Et dño iesu xpo. ꝛ sic patre nostro scz deo i trinitate. ꝛ dño iesu xpo ꝑtū ad naturā assumptā.

Lectio secunda.

GRatias agimus deo ꝛ patri domini nostri iesu xpi semper ꝓ vobis orātes. audiētes fidem vestram in xpo iesu ꝛ dilectionem quaz habetis in sanctos omnes propter quez que reposita est vobis in celis: quam audistis in verbo veritatis euangelij quod peruenit ad vos sicut et in vniuerso mundo est ꝛ fructificat ꝛ crescit sicut in vobis ex ea die qua audistis ꝛ cognouistis gratiā dei in veritate: sicut didicistis ab epaphra charissimo cōseruo nostro qui est fidelis ꝓ vobis minister xpi iesu. Qui etiam manifestauit nobis dilectionem vestram in spiritu.

Hic accedens ad propositū incipit epistolarē tractatū: ꝛ primo cōmendat euangelij veritatē. Scō ꝓtractatia ꝓtegit veritatē status huius in 2°. cap. ibi. Volo em̄ scire vos ꝛc. Circa primū duo facit. Primo cōmendat

euangelice fidei veritatē. Secūdo actorē huius status. ibi. Qui est ymago ꝛc. Item prima in duas. qz primo agit gratias ꝓ beneficijs sp ecialiter exhibitis colossensibus. Secūdo ꝓ exhibitis generaliter ecclesie ibi. Hz tias agentes ꝛc. Circa primū duo facit. qz primo cōmendat gratiarūactionē deo pro istis. Secūdo ostendit orationis materiā ibi. Audientes ꝛc. Iterū prima in duas. quia primo ꝑmittit gratiarūactionē. Secūdo orationē. ibi. Orantes. Dicit ergo. Hz tias agim⁹ deo actori gratiarū. 1. thes. vlti. In oībus gratias agite. Et hoc semp ꝓ preteritis ꝛ futuris. Licet eñ non cōtinue in actu possimus orare: tamē semper ex habitu charitatis debemus orare. 1ᵉ. thes. vlti. Sine intermissione orate ꝛc. Luce. 18. Oportet semper orare. ¶ Deinde ponit materia. et primo gratiarūactionis. Scōo oratiōis ibi. Jdeo ꝛ nos ꝛc. Circa primū primo cōmemorat bona eorū. Secūdo quomō fuerūt ea adepti ibi. Quā audistis ꝛc. Bonū nostrū principaliter est in fide spe ꝛ charitate. Per fidē eñ habem⁹ noticiā dei. per spem eleuamur in ipm. sed charitate vnimur ei. 1ᵉ. coz. 13. Nunc aūt manēt fides. spes charitas tria hec ꝛc. Et ideo de istis tribus grarias agit Primo q fidem habēt. Non eñ ipse predicauerat eis. sed quidā discipulus epaphras noīe. ꝛ postea archipp⁹ Et ideo dicit. Audientes fidē que est principiū spūalis vite. Abac. 2. Justus meus ex fide. Heb. 11. Accedentē ad deū oportet credere ꝛc. Sed hec fides sine dilectiōe operante est mortua. vt dicit Jaco. 2. Et ideo oportet q assit dilectio operās. Gal. vlti. In xpo iesu neq circūcisio aliq̄d valet neq; prepuciū sed noua creatura. Et iō dicit. Et dilectionē quā habetis ꝛc. Est aūt quedā dilectio charitatis ꝛ quedā mūdana: sed mūdana non se extendit ad oēs. qz dilectio ad illos est cū quibus est cōio: que est causa dilectiōis ꝛ hec cā in dilectiōe mundana nō se habet ad oēs: sed tantū est cū cōsanguineis ꝛ mūdanis. sed dilectio charitatis se extendit ad oēs. Et ideo dicit. In oēs. Nam ꝛ si peccatores diligant per charitatē hoc est vt sint sancti. 1ᵉ. Jo. 3. Nos scimus qm̄ translati sumus de morte ad vitā qm̄ diligimus fratres. Itē dilectio mūdi habet fructū in hoc mūdo: sed charitas in vitā eternā Et ideo tertio subdit de spe dicēs. Propter spez que reposita est. i. ꝓpter gloriā eternaz que ideo dicit spes. qz ꝓ certo custodit Job. 19°. Reposita est hec spes mea in sinu meo. ¶ Deinde cū dicit. Quā ante audistis ꝛc. ostēdit qūo adepti sunt ista. Et ꝓmo cōmendat doctrinā euāgelicā. Scōo ministeriū ibi. Sicut didicistis ꝛc. Itē primo cōmendat doctrinā a veritate Scōo ab ei⁹ dilatatione ibi. Qd̄ peruenit ꝛc. Tertio a ꝓfectu ibi. Et fructificat ꝛc. Dicit ergo. Quā audistis scz spem vel rē speratam. Et hoc in verbo veritatis euangelij. Hec eñ excedit oīa. 1ᵉ. coz. 2. Nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in coz hoīs ascendit ꝛc. Et ideo deus eaz reuelat. Mat. 3. Penitentiā agite appropinquabit eñ regnū celoz ꝛc. Hec aūt est spes vera nō vana. sicut qñ ꝑmittēs est mendax qz in verbo veritatis. Joh. 17. Sermo tuus veritas est. ¶ Deinde cū dicit. Qd̄ peruenit. cōmendatur doctrina xpi a dilatatiōe. qz nō solū puenit ad vos: sed in vniuerso mūdo. ps. In oēm terrā exiuit sonus eorū ꝛc. Mat. 24. Oportet hoc euangeliū regni predicari in vniuerso orbe. ꝛ tūc erit cōsumatio. Sed qūo? Non dum est ꝓsumatio cū predicatū sit in vniuerso mūdo Respondeo. Aliqui dicūt q euangeliū xpi non est euangeliū regni. Sed hoc est falsum. qz dns dicit hoc euangelium regni. Sed dicendū est: scōm crisostomū q adhuc viuentibus aplis euangeliū xpi est diuulgatū per totuz mundū saltē quantū ad famā qd̄ est valde miraculosum q in quadraginta annis sic creuerit doctrina xpi. Et sic dicit in vniuerso mūdo quantū ad famā ꝛ tunc erit cōsumatio. id est destructio hierusalē. Scōm augs. autē hoc non est verū qz adhuc tpe suo erant alique gentes in quibus nondū erat ecclesia. Et ideo ipe dicit hoc esse intelligenduz qñ predicabit. Ita q quādo in oībus gentibus ecclesia erit fundata licet aliqui sint credentes aliqui nō tūc erit finis. ꝛ hoc non tpe apli: sed circa finē mundi. et sic in vniuerso mūdo loquit aplus de futuro sicut de presenti ꝓpter certitudinē euentus. ps. In omnē terrā exiuit sonus eoz ꝛc. Potest tamē dici q scōm famā est diuulgatū per totū mundū sed nō scm fundationē. ¶ Deinde cōmendat doctrinam xpi quantū ad fructū per bona opera ibi. Et fructificat ꝛc. Eccl. 24. Flores mei fructus honoris ꝛ honestatis ꝛc. Mat. 13°. Attulit fructū aliud centesimū. aliud sexagesimū. aliud tricesimū ꝛc. Et crescit scz in multitudine credentiū Act. 2. Dns autē augebat qui salui fierent quottidie in idipm. Et hoc magne potestatis fuit. qz sicut in vobis: ita et in alijs. Audistis predicationē ꝛ cognouistis approbādo. ¶ Consequēter cōmendat ministeriū tripliciter. Primo per cōparationē ad se. Secūdo per cōparationē ad ipsos. Tercio quātū ad vtroscz. Dicit ergo. Edocti estis per euangeliū sicut ab epaphra didicistis cōseruo. Apoc. vltimo. Conseruus tuus sum ꝛ fratrū tuoz ꝛc. Qui est fidelis minister. scz nō querens quē suā sunt. 1ᵉ. coz. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xpi ꝛ dispēsatores mysteriorū dei ꝛc. Qui fuit mediator inter apostolū et istos. vnde significauit. id est manifestauit ꝛc.

Lectio tertia.

Ideo et nos ex qua die audiuimus: non cessamus pro vobis orantes ꝛ postulātes vt impleamini agnitione voluntatis eius in omni sapiētia ꝛ intellectu spiritali: vt ambuletis digne deo per omnia placentes in omni opere bono fructificantes ꝛ crescētes in scientia dei: in omni virtute confortati scōm potentiā claritatis eius in omni patientia ꝛ longanimitate cū gaudio gratias agentes deo ꝛ patri: qui dignos nos fecit in partez sortis sanctoz in lumine. Qui eripuit nos de potestate tenebraz ꝛ transtulit in regnū filij dilectionis sue: in quo habemus redemptionē ꝛ remissionem peccatorum.

Supra posuit materiā gratiarūactionis ostendēs ꝓ quibus bonis gratias egit: hic ostendit orationē ostendens quid ꝓ eis petit. Et primo premittit ꝓditiones oratiōis Secūdo subdit bona petita ibi. Ut impleamī ꝛc. Oratio tres habet cōditiōes. Primo q sit tempestiua. Unde subdit. Ex qua die ꝛc. supple cepimus orare. Jer. 31. Exquo locutus sum de eo. adhuc recordabor eius ꝛc. Secūdo q sit cōtinua. ibi. Non cessamus ꝛc. 1. Regū. 12°. Absit aūt a me hoc peccatū in dño vt cessem orare ꝓ vobis ꝛc. Ro. 1°. Sine intermissione memoriā vestri facio sp in oroibus meis ꝛc. Tertio multiplex ꝛ perfecta ibi Orates ꝛ postulātes. Oro est ascēsus mētis i deū. Postulatio est rex petitio. Oro dz pcedere vt deuote petēs exaudiat sicut petentes premittūt persuasionē vt inclinent: sed nos debemus ꝑmittere deuotionē ꝛ meditationē dei ꝛ diuinoz. non vt eū flectamus: sed vt nos erigamus in eū. Tria aūt petit. scz cognitionē veritatis. ibi.

Explanatio sancti Thome

Ut impleamini ꝛc. Operationē virtutis ibi. Ut ambuletis ꝛc. Tolerantiā maloꝝ ibi. In omni patiētia. Triplicem vero cognitionē optat scz agendoꝝ. Unde dicit. Ut impleamini in agnitiōe ꝛc. id est vt plene cognoscatis voluntatē dei. 1ᶜ. thes. 4. Hec est volūtas dei sanctificatio vestra vt abstineatis ꝛc. Ille ergo cognoscit voluntatē dei qui in sanctitate viuit. Qui ergo peccat non cognoscit voluntatē dei, quia oīs peccans est ignorans Rom. 12. Ut ꝓbetis que sit volūtas dei ꝛc. Item cognitionē diuinoꝝ ibi. In omni sapiētia que est cognitio diuinoꝝ ꝑm aug. Sap. 1. Sentite de dño in bonitate. Itez spiritualiū donoꝝ ibi. Et intellectu spirituali. id est non haꝝ corporaliū rerū. 1ᶜ. corinth. 2. Nos autē nō spiritū huius mūdi accepimus, sed spiritū qui ex deo est ꝛc. Et apte coniūg untur hec duo sapiētia ⁊ intellectus. qz minor est sapiētia si intellectu careat vt dicit Hegozi⁹. ⁊ inutilis est intellectus sine sapiētia, quia sapientia iudicat ⁊ intellectus capit ⁊ nō valet cape nisi iudicet. ⁊ ecō uerso. Glo. dicit q primū sumit generaliter. Secundū pertinet ad actiuā vitā. Tertiū ad contemplatiuā. Hec sufficit cognoscere: quia sciēti bonū ⁊ nō operanti peccatū est illi vt dicit Jaco. 4. Unde oportet q assit virtuosa operatio quā prio tangit ibi. Ut ambuletis digne deo Indigne eīm ambulat qui non viuit sicut decet filiū dei. 2ᶜ. corinth. 6⁰. In oībus exhibeamus nosmetipos sicut dei ministros in multa patiētia ꝛc. 1. thes. 4. Sicut prediximus ⁊ testificati sumus. Secūdo tangit rectā intentionē ibi. Per oīa placentes. Sap. 4. Placēs deo factus est dilectus ꝛc. Tertio studiū ꝓficiendi ibi. In omni opere bono ꝛc. Semper eīm homo debet niti ad vlterius bonū. Eccl. 24. Flores mei fructus honoris ⁊ honestatis ꝛc. Rom. 6. Habetis fructū vestrū in sanctificationē ꝛc. Ad fructificationē sequitur augmentū sciētie. ideo dicit. Et crescētes ꝛc. Ex hoc eīm q aliquis studet implere mandata disponit ad cognitionē. ps. Super senes intellexi: quia mādata tua quesiui. Sap. 1. Non habitabit in corpore subdito peccatis ꝛc. Et dicit dei: non mūdi. Sap. 10. Dedit illi scientiā sanctoꝝ ꝛc. ¶ Deinde tangit tolerantiā maloꝝ. quia ad virtutē non sufficit scire vel velle nisi īmobiliter operet quod nō potest esse sine patiētia ⁊ maloꝝ tolerantia. Et ideo dicit. In omni virtute cōfortati. Eccl. 44. Diuites in virtute pulchri tudīs studiū habentes Que virtus est a deo. Unde dicit. ꝑm potentiā claritatis eius. Ephes. 6. Confortamini in dño. Sed addit claritatis eius. id est xp̄i qui est claritas patris, quia pergere ad peccatū est pergere ad tenebras Sap. 7. Vapor est eīm virtutis dei ⁊ emanatio quedam est claritatis oīpotentis dei sincera. ¶ Deinde cū dicit. In oī patientia ꝛc. petit eis tolerātiaz in aduersis. Quidam enim deficiūt vel ꝓpter difficile aduersoꝝ. et ideo oportet habere patientiā Luce. 21⁰. In patiētia vestra possidebitis aīas vestras. Uel ꝓpter dilationē premij Et ideo dicit. Et longanimitate. Que facit sustinere rē ꝓmissam. Abac. 2. Si morā fecerit expecta eū ꝛc. Heb. 6. Longanimiter ferēs adeptus est repromissionē Sed aliqui hec duo vitāt: sed cū tristicia. Contra hoc dicit. Cum gaudio. Jaco. 1. Omne gaudiū existimate fratres cū in varias temptatiōes incideritis ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Gratias agentes ꝛc. agit gratias ꝓ beneficijs exhibitis oībus fidelibus. Et hoc ꝓ beneficio gratie qō primo ponit. Secūdo fructū gratie ibi. Qui eripuit ꝛc. Dicit ergo. Gramus ꝓ vobis agētes gratias deo scz creāti. ⁊ patri. scz adoptanti. qui dignos ꝛc. Dixerūt aliqui q dona gratiarū danē pro meritis. ⁊ q deus dat dignis gratiā non aūt indignis. ideo hoc excludit apls. qz quicquid habes dignitatis ⁊ gratie: hoc de⁹ fecit in te. ergo ⁊ effectus gratie. Et ideo dicit. Qui dignos nos fecit ꝛc. 2ᶜ. coz. 3. Non q sufficiētes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis ꝛc. In partem sortis sanctoꝝ ꝛc. Omnes homīes de mūdo ꝑm naturā sunt boni. Et ideo iustū est eos aliquā partē habere dei. Mali quidē partē habent voluptates ⁊ temporalia. Sap. 2. Hec est pars nostra ⁊ hec sors. Sancti vero habent ipm deū partem. Trenoꝝ. 3⁰. Pars mea dñs. ps. Dñs pars hereditatis mee. Et ideo dicit. Qui dignos ꝛc. Et addit. Sortis. quia dupliciter aliqui diuidūt. Quādoq per electionē quādo vnus hanc: alius illā partē eligit. Aliquādo sorte. Prouer. 18. Contradictiones cōpimit sors. Hec aūt pars cedit sanctis nō per electionē ꝓpriā. Joh. 15. Non vos me elegistis sed ego elegi vos ꝛc. Sed quia ipe deus elegit nos. Sors eīm nihil aliud ē q cōmittere aliq̄d diuino iudicio. Sors autē triplex est. scz cōsultoria. diuinatoria. ⁊ diuisoria. Prima in tempalibus nō est mala. Secūda vana est ⁊ mala. Tertia in necessitatib⁹ aliquādo permittēda. sed hec per se est possessio lumis. 1ᶜ. tymoth. vlti. Lucem habitat inaccessibilē. Joh. 36. In manibus abscōdit lucē ꝛc. Sed ex hac parte seq̄t effect⁹ gratie. scz translatio de tenebris ad lucē. Et ideo primo ponit translationē. Secō modoz in quo hoīes ante gratiā sunt serui peccati. Et peccatū est tenebra. ⁊ ideo sunt in potestate tenebraꝝ siue demonū siue peccatoꝝ Ephe. vlti. Aduersus rectores mūdi tenebrarū haꝝ ꝛc. Elsaie. 49. Captiuitas a forti tollet ꝛc. ¶ Trāstulit vt essem⁹ regū dei. Joh. 19. Regnū meū non est de hoc mūdo ꝛc. Et hoc fit qn liberamur a peccato Apoc. 5. Fecisti nos deo nr̄o regnū ꝛc. vel ad litterā vt vitam eternā. Mat. 3. ⁊. 4. ⁊. 10. Appropinquabit regnū celoꝝ. Et hoc est quod dicit. Regnū filij dilectiōis sue. Dilectio vt dicit August. in glo. quādoq dicit spūssanctus qui est amor patris ⁊ filij. Sed si dilectio sic semp teneret personaliter. tūc filius esset filius spūssancti. sed qn̄q dicit essentialiter. vt dicit in glo. Filij ergo dilectiōis sue dicit. i. filij sui dilecti. vel filij essentie sue. Sed nūquid hec est vera filius est filius essentie patris? Dicendū est q sig nitiu⁹ designat habitudinē cause efficiētis est falsum. qz essentia nō generat nec generat. Si aūt designat formaz id est habens essentiā suā quasi materialiter. sicut dicit. Egregie forme. i. habens egregiā formā. sic est vera Jo. 3. Pater diligit filiū ⁊ oīa dedit in manu eius ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. In quo habemus ꝛc. ostendit modū trāslationis. Homo eīm existens in peccato dupliciter tenebat subditus scz per seruitutē Jo. 8. Qui facit pctm̄ seruus est peccati. Itē erat reus pene ⁊ auersus a deo. Esa. 59. Iniq̄tates vestre diuiserūt inter vos ⁊ deū vestrū. ⁊ pcta nostra abscōderūt faciē eius a nobis ne exaudiret. Hec duo remouet xp̄s qz inquantū hō factus est ꝓ nobis sacrificiū. ⁊ redemit nos in sanguīe suo. Et ideo dicit. In quo habemus redemptionē. 1ᶜ. coz. 6. Empti estis ꝑcio magno ꝛc. Sed inquantū est deus habemus per cū peccatoꝝ remissionē: qz reatus peccati solutus est per eum.

Lectio quarta.

Qui est ymago dei inuisibilis p̄ri genitus omnis creature: quonis in ipso condita sunt vniuersa in celis: ⁊ in terra visibilia ⁊ inuisibilia. Siue throni: siue dominatiōes: siue p̄incipatus: siue ptātes. Oīa per ipm ⁊ in ipo creata sunt: et ipse est ante omnes: ⁊ omnia in ipso ꝓstant. Postq superi⁹ cōmemorauit gr̄e būficia spēalia ⁊ vlia

hic cōmendat actorē hui⁹ gratie scz xp̄m. Et primo per cōparatiōz ad deū. Secōo generalit̄ p cōparationē ad totā creaturā ibi. ¶Primogenit⁹ ꝛc. Tertio specialit̄ p cōparatiōzad eccl̄iā ibi. Et ipse ē caput ꝛc. Circa primū no duz est q deus dicit̄ inuisibilis. qz excedit capacitatē visionis cuiuscūqz intellectus creati, ita q nullus intellectus creatus naturali cognitione potest ptingere ad ei⁹ essentiam Job.36. Ecce deus magnus vincens scientiā nostram. 1. Ti. vltimo. Lucem habitat inaccessibilē ꝛc. Videt ergo a beatis ex gratia nō ex natura. Ratio hui⁹ assignat a dionysio: qz omnis cognitio terminat ad existens id ē ad aliquā naturā participantē eē. Deus aūt ē ipsum esse non participatū. ergo est incognitus. ¶Huius ergo dei inuisibilis filius est imago. Sz videndū est quō dicat imago dei ⁊ quare dicat inuisibilis. Et quidem de ratione imaginis sunt tria scz q sit ibi similitudo. q deducta sit vel expressa ex eo cuz quo ē similitudo. ⁊ q deducta sit in aliquo pertinente ad speciem vl signum speciei. Si em̄ sint duo similia quoꝝ vnum non deriuet ab alio neutrum dicimus alterius imaginē. sicut ouum nō dicit imago oui. Et ideo ab imitando dicit imago. Item si sit simile. sed non quantū ad speciem vel signū speciei tunc nec imago dicit. sicut in homine multa sunt accidētia vt color quantitas ⁊ huiusmodi. et p̄m nullum horuz dicit imago. Sed si figuram eius accipiat: sic potest esse imago: qz figura est signum speciei. filius aūt est similis patri. et pater similis filio. sed fili⁹ habet hoc a patre: pater autē non a filio. Et ideo ꝓprie loquendo dicim⁹ filiū imaginem patris. ⁊ non econuerso. qz deducit̄ et deriuatur hec similitudo a patre. Item hec similitudo ē p̄m speciem. quia filius in diuinis repꝛesentat̄ aliquo modo: sz deficienter p verbum mentis nostre. Verbū autem mentis nostre est qñ formam⁹ actu formā rei cuius notitiā habemus. et hoc significamus verbo exteriori. Et hoc verbum sic conceptū est quedam rei similitudo quā in mente tenemus. ⁊ simile p̄m speciem. Et ideo verbū dei imago dei dicit̄. ¶Quantū ad secundū sciendū est q arriani hoc verbum male intellexerunt iudicantes de dei imagine p̄m imagines q̄ fiebant ab antiq̄s vt viderēt in eis charos suos subtractos sibi. sicut ⁊ nos facimus imagines sanctorū: vt quos non videmus in substantia videamus in imagine. Et ideo dicunt q inuisibile est ꝓprium patri. fili⁹ autē est p̄mū visibile in q̄ manifestat̄ bonitas p̄ris: q̄si p̄ sit vere inuisibilis. fili⁹ vo visibil⁹ ⁊ sic alteri⁹ essent nature. Hoc autē excludit ap̄lus ad Heb.1. dicēs. Qui cum sit splendor glorie ⁊ figura substantie eius ꝛc. Et sic est imago non solum dei inuisibilis: sed etiam ipse inuisibilis est. sicut pater Col.1. Qui est imago inuisibilis dei. ¶Deinde cum dicit. ¶Primogenitus ꝛc. cōmendat xp̄um p comparationē ad creaturam. Et primo facit hoc. Secundo exponit ibi. Quia in ipso ꝛc. Circa primum sciendū est q arriani sic intelligunt quasi dicat primogenitus: qz sit p̄ma creatura. sed hic non est sensus vt patebit. Et ideo duo sunt videnda: scz quomō hec imago sit genita. ⁊ quomō primogenita creature. Quantuz ergo ad primum sciendū est q in vnaquaq; re generatio est p̄m moduz sui esse ⁊ sue nature. Alius em̄ modus generationis est in hominib⁹ ⁊ alius in plantis ⁊ sic de aliis. Natura autē dei est ipsum esse intelligere. ⁊ sic oportet q eius generatio vel conceptio intellectualis sit generatio vel conceptio nature eius. In nobis autē conceptio intelligibilis non est conceptio nature nostre. qz in nobis aliud est intelligere ⁊ natura nostra. Et ideo cum hec imago sit verbum ⁊ conceptio intellectus oportet dicere q sit germē nature ⁊ sic de necessitate genitus: quia accipit naturam ab alio. ¶Secūdo dicenduz est quomō dicat primogenit⁹. Deus em̄ non alio se cognoscit ⁊ creaturam. sed om̄ia in sua essentia sicut in p̄ma causa effectiua. Filius autē est conceptio intellectualis dei p̄m q cognoscit se. ⁊ p consequens omnē creaturā. Inquantū ergo gignit̄ videt quoddam verbū repꝛesentans totam creaturam ⁊ ipsum est p̄ncipiū om̄is creature. Si em̄ nō sic gigneret̄ solum verbum patris esset p̄mogenitus patris: sed nō creature. Ecc̄.24. Ego ex ore altissimi prodij p̄mogenita ante oēm creaturam ꝛc. ¶Deinde cum dicit: Quia in ipso ꝛc. exponit qō dixerat scz q sit p̄mogenitus. qz scz est genitus vt p̄ncipium creature. Et hoc quantū ad tria. ¶Primo quantū ad rerū creationē. Secōo quantū ad earum distinctionez ibi. In celis ꝛc. Tertio quantū ad conuersationē in esse ibi. Et omnia in ipso ꝛc. Dicit ergo est p̄mogenitus creature qz est genitus vt p̄ncipiū oīs creature. Et ideo dicit. Quia in ipso ꝛc. Circa quod sciendū est q platonici ponēbāt ydeas dicentes q quelibet res fiebat ex eo q participabat ydeā: puta hoīs vel alicuius alterius speciei. Loco oīm harū ydearū nos habemus vnum scz filiū verbuz dei. Artifex em̄ facit artificium ex hoc q facit illud participare formaz apud se conceptam quasi inuoluens eam exteriori materie. sicut si dicat̄ q artifex facit domū p formaz rei quā hz apud se conceptam. Et sic deus om̄ia in sua sapientia dicit̄ facere. qz sapientia dei se habet ad res creatas sicut ars edificatoris ad domū factam. Hec autē forma ⁊ sapientia est verbū. et ideo oīa in ipso condita sunt sicut in quodā exemplari. Heñ.1. Dixit et facta sunt: qz in verbo suo eterno creauit om̄ia vt fierent. ¶Quantum autē ad distinctionē sciendū est q aliqui sicut manichei errauerunt dicentes hec corpora terrena quia corruptibilia facta esse a malo deo. celestia vero quia incorruptibilia a bono deo scilicz patre christi. Sed mentiunt: quia in eodem sunt vtraq; creata. Ideo dicit. In celis ꝛc. Et est hec distinctio p̄m partes nature corporee. Heñ.1. In p̄ncipio id ē in filio creauit deus ꝛc. ¶Platonici etiam dicunt q deus per se creauit creaturas inuisibiles scilicet angelos. ⁊ p angl̄os creauit naturas corpeas. Sz hoc excludit qz dicit. Visibilia et inuisibilia. De p̄mo Heb.11. Fide intelligimus esse aptata secula vt ex inuisibilib⁹ visibilia fierent. De secundo autem Ecc̄.43. ¶Pauca vidimus operum eius. Omnia autem dominus fecit ꝛc. Hec autem distinctio est scōm creaturarū naturā. Tertia distinctio est ordinis et gradus in inuisibilibus cum dicit: Siue throni ꝛc. ¶Platonici etiam errant hic: dicebant enim in rebus diuersas esse perfectiones et quālibet attribuebāt vni primo principio. et scōm ordines earum perfectionum ponebant ordines principiorū sicut ponebant primum ens a quo participant omnia esse. et aliud principium ab isto scilicet primum intellectum a quo omnia participāt intelligere. ⁊ aliud ꝓncipiuz vitam a quo om̄ia participant viuere. Sed nos non sic ponim⁹: sed ab vno principio res habent quicquid in eis perfectiōis est. Et ideo dicit. Siue throni ꝛc. Quasi dicat. Nō dependēt ab alijs principijs ordinatis: sed ab ipso vno solo verbo dei. Sed quid est quod dicit. Ephe.1. Ipsum dedit caput ꝛc. Ubi quedam diuersitas videtur esse ab istis. Solutio. Hic enim enumerat descendēdo: quia ostendit p̄gressum creature a deo. ibi ascendendo: quia ostendit q filius dei scōm q hō super omnes creaturas est. Sed tñ ibi p̄ncipatus ponunt̄ sub potestatibus. ⁊ virtutes inter dominationes et potestates: hic principatus super potestates: et p̄ncipatus mediū inter dñationes ⁊ potestates. Et p̄m hoc diuerse sunt sentētie gregorij ⁊ dionysij. Dionysius em̄ ordinat eos p̄m q dicit ad ephesios. qz in secunda ierarchia ponit dominationes virtutes ⁊ po-

testates. Gregorius vero ordinat eos sicut hic habetur. qz in secūda ierarchia ponit dñationes ꝓncipatus ⁊ potestates. in tertia vero virtutes archangelos ⁊ angelos. ¶Sed sciendum est q sicut Gregorius ⁊ Dionysius dicunt hec dona spūalia ex quibus nominanꝫ hij ordines cōmunia sunt omnib⁹. tamē quidā nominanꝫ a q̄busdaz quidā ab alijs. cuius ratio accipiꝫ ex dictis platonicoꝝ. qz omne quod conuenit alicui conuenit tripliciter. quia aut essentialiter aut participatiue. aut causaliter. Essentialiꝫ quidē qō cōuenit rei ꝑm ꝓportionē sue nature. sicut homini rationale. ¶Participatiue autē quod excedit suam naturā. sed tamē aliquid de illo participat sed imperfecte sicut intellectuale homini qō est supra rationale ⁊ est essentiale angelorum. ⁊ idem aliquid participat homo. Causaliter vero quod conuenit rei supeminēter sicut homini artificialia. qz in eo nō sunt sicut ī materia sed ꝑ modum artis. Unūquodq; autē denominaꝫ solum ab eo quod conuenit ei essentialiter. Unde homo non dicitur intellectualis nec artificialis: sz rationalis. De dictis autē donis in angelis ea que conueniunt superioribus essentialiter: inferioꝛib⁹ conueniūt participatiue. q̄ vero inferioꝛib⁹ essentialiter cōueniūt: superioꝛibus causaliter cōueniunt. Et ideo supioꝛes denominanꝫ a superioꝛibus donis. Supremū autē in creatura spūali est q attingat deū ⁊ quodāmodo participet eum. Et ideo denominanꝫ superiores ex hoc q attingunt deum. Cherubin q̄si scientes deū. Seraphin q̄si ardentes vel accendentes. Throni quasi habentes in seipsis deuz. Tripliciter eñ aliquid potest alio participare. Uno modo accipiendo ꝑpietatē nature eius. Alio mō vt recipiat ipm ꝑ modū intentionis cognitiue. Alio modo vt deseruiat aliqualiter eius virtuti. sicut alijs medicinalem artem a medico. Uel qz accipit in se medicine artem. vel accipit cognitionē artis medicinalis. vel qz deseruit arti medicine. Primū est maius secundo. ⁊ secundū tertio. In sacra aūt scriptura significaꝫ aliq̄d diuinū ꝑ ignez. Deut. 4. Domin⁹ deus tu⁹ ignis consumēs est ꝛc. Et ideo supremus ordo dicit seraphin quasi ardentes deo et continentes aliquam diuinam ꝑpietatem. Secundus ordo est cherubin consequentes eum cognitiue. et throni ei⁹ virtuti deseruiētes. Alij aūt ordines nō nominanꝫ ex attingendo deū. sed per aliquaz eius operationē. Et aliq̄ vt dirigentes. ⁊ sic sunt dominationes. alij exequentes. Et horum quidā vt principaliores vt principatus. pō. ¶Preuenerūt ꝓncipes ꝛc. Alij ꝑm executionē. ⁊ sic sunt exequentes supra spūales creaturas. vt sunt potestates qui arcent demones. supra naturalia sunt virtutes que miracula faciūt. supra homines sunt archangeli ad magna: angeli ad minima. Et sic cōcludendo dicit. Omnia ꝑ ipsum sicut ꝑ causam effectiuam. ⁊ in ipso sicut causaz exemplarem. Jo. 1. Omnia ꝑ ipsum facta sunt ꝛc. Sed qz posset aliquis dicere. Unaq̄ oīa sunt eterna. ideo apostolus quasi respondens ad hoc dicit. q nō. sed ipse est ante omnia sc̄z tempoza et res alias. prouer. 8. Dominus possedit me in initio viarū suarum anteq̄ quicq̄ faceret a principio ꝛc. Uel ante dignitatem. pō. Quis similis deo ꝛc. ¶Quantū ad conseruationem dicit. Et omnia in illo constant id est conseruantur. Sic enim se habet deus ad res sicut sol ad lunam. quo recedente deficit lumen lune. Et sic si deus subtrahat suam virtutem a nobis: in momēto deficerent oīa Heb. 1. Portans omnia verbo virtutis sue.

Lectio quinta.

Ipse est caput corporis ecclesie qui est principium primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare ⁊ per eum reconciliari oīa in ipsum pacificans per sanguinem crucis eius siue que in terris siue que in celis sunt. Et vos cum essetis aliquando alienati ⁊ inimici sensu in operibus malis. nunc autē reconciliauit in corpore carnis eius per mortem exhibere vos sanctos ⁊ immaculatos ⁊ irreprehensibiles coram ipso: si tamen ꝑmanetis in fide fundati ⁊ stabiles ⁊ immobiles a spe euangelij qō audistis qō ꝓdicatū est in vniuersa creatura q̄ sub celo est.

¶Postq̄ apostolus cōmendauit christum ꝑ compationē ad deum ⁊ ad totam creaturā: hic cōmendat ipsum in cōparatione ad ecclesiaz. Et ꝑmo generaliter. Secūdo specialiter q̄tum ad colossenses ibi. Et vos cum essetis ꝛc. Tertio quantū ad suam ꝑsonam singulariter ibi. Cuius factus sum ꝛc. Circa primuz duo facit. quia ꝑmo ꝓponit habitudinem xpi ad totam ecclesiam. Secundo exponit ibi. Qui est ꝓncipium ꝛc. Dicit ergo. Iste in quo habemus redemptionē christus est ⁊ ꝑmogenit⁹ creature. Sz ꝑm q hmōi fact⁹ ē caput ecclesie. Duo occurūt hic exponenda. Et ꝑmo quō corpus sit ecclesia. ⁊ secundo quō xp̄us est caput. Ecclesia dicit corp⁹ ad similitudinē vni⁹ hoīs. ⁊ hoc duplicit. sc̄z et q̄tum ad distinctiōz mēbroꝝ Eph̄. 4. Dedit quosdā quidē ap̄los: quosdā aūt ꝓphas ꝛc. Et q̄tum ad seruitia q̄ licz sint distincta tñ vnuz seruit alteri. i. Corin. 12. ¶Pro inuicē sollicita sint membra Gal. 6. Alē alteri⁹ onera portate ꝛc. Itē sic ꝓstituiē vnū corp⁹ ex vnitate aīe: ita eccl̄ia ex vnitate spūs. Eph̄. 4. Unū corp⁹ ⁊ vn⁹ spūs. 1. corin. 10. Un⁹ panis ⁊ vnū corpus multi sum⁹ ꝛc. Itē est alia ꝓsideratio mēbroꝝ ad caput ⁊ ecclie ad xp̄m. Ipse eñ xp̄s ē caput ecclie. pō. Tu exaltas caput meū ꝛc. ¶Et exponit q̄d est eē caput dicēs Qui ē ꝓncipiū ꝛc. Caput ei respectu alioꝝ mēbroꝝ hēt tria ꝓuilegia. ¶Prīo qz distinguiē ab alijs ordiē dignitatis: qz est ꝓncipiū ⁊ ꝓsidens. Secūdo in plenitudine sensuū q̄ sunt oēs in capite. Tertio in q̄dā influxu sensus et mot⁹ ad mēbra. Et iō ꝑmo oñdit quō xp̄s est caput ratione dignitatis. Secdo rōne plenitudinis gr̄aꝝ ibi. Quia in ipso complacuit ꝛc. Itē tertio rōne influentie ibi. Et ꝑ eū ꝛc. Ecclesia quidē hz duplicē statū: sc̄z gr̄e in p̄senti ⁊ gl̄ie in futuro ⁊ est eadē eccl̄ia. ⁊ xp̄s est caput ꝑm vtrūq; statum. qz ꝑmus in gr̄a ⁊ ꝑm⁹ in gl̄ia. Quantū ad ꝑmū dicit. Qui est ꝓncipiū: qz nō solū est in gr̄a ꝑm q hō. sed etiā oēs sunt iustificati ꝑ fidē xp̄i Ro. 5. ¶Per obedientiaz vni⁹ hoīs iusti ꝓstituunē multi. Et iō dicit. Qui est ꝓncipiū sc̄z iustificationis ⁊ gr̄e in tota eccl̄ia. qz in veteri testamento sunt aliq̄ iustificati ꝑ fidem xp̄i Jo. 8. Ego ꝓncipiū q̄ ⁊ loquoz ꝛc. pō. Tecū ꝓncipiū ꝛc. Item est ꝓncipium q̄tum ad statū glorie. Ideo dicit. ¶Primogenitus ex mortuis. Quia eñ resurrectio mortuoꝝ ē quasi quedam secunda generatio: qz homo in ea ad vitam eternaz reparaē Matth̄. 19. In regeneratione cū sederit fili⁹ hominis ꝛc. et ꝑ oīb⁹ ꝑmus est christus. ideo est ꝑmogenit⁹ ex mortuis id ē coz q̄ sunt geniti ꝑ resurrectionē. Sz ꝓtra de lazaro Jo. 11. Rūdeo. dicit q isti ⁊ alij nō resurrexerūt ad illā vitā immortalē: sed ad mortalē. sz xp̄s resurgens ex mortuis iam non moriē ꝛc. vt dicit Ro. 6. Apoc. 1. ¶Primogenitus mortuoꝝ ꝛc. 1. corin. 15. Hūc

aũt christus resurrexit a mortuis ꝑmitte dormientiũ. Et hoc vt in omnib⁹ sit ipse ꝑncipatum tenens. quantũ ad dona gratie qz ipse est ꝑncipium quantum ad dona glorie. qz ipse est ꝑmogenitus. Ecc. 24. In omni gente et in omni populo ꝑmatum habui ꝛc. ¶ Deinde cum dicit Quia in ipso ꝛc. ostendit dignitatem capitis quantũ ad plenitudinem gratiarũ omniũ. Alij em̃ sancti habuerũt diuisiones gratiarum: sed xp̃s habuit oẽs. Jdeo dicit. Quia in ipso ꝛc. Singula verba pondus suũz habent. ¶ Cõplacuit designat qꝺ dona homĩs xp̃i nõ erant ex facto seu meritis vt dicit fotinus. sed ex diuine voluntatis complacentia assumentis hunc hominẽ in vnitatem p̃sone. Matth. 3. Hic est filius meus ꝛc. Item dicit omnẽ quia alij habent hoc donum: alij aliud. Jo. 13. Oẽa dedit in manus eius. Item dicit plenitudinẽ. quia aliquis aliquod habuit donuz: sed non plenitudinẽ eius seu virtutis. quia forte in illa in aliquo defecit. Sz Jo. 1. dicit de christo. Vidimus eum plenũ gratie et veritatis. Ecc. 24. In plenitudine sanctoꝝ detentio mea ꝛc. Item dicit habitare. Alij em̃ acceperunt vsum gratie ad tẽp⁹ quia spũs ꝓphetarum non semꝑ adest ꝓphetis. sed in christo est habitualiter quia semꝑ ad votum in christo ẽ dominiũ huius plenitudinis Jo. j. Super quez videris spũm descendentẽ ꝛ in eo manentẽ ꝛc. ¶ Deinde cuz dicit. Et per eum ꝛc. ostendit christuz esse caput ecclesie ratione influxus. Et hec est tertia ratio capitis. Et primo ostendit influxum gratie. Secũdo exponit qõ dilexerat ibi. ¶ Pacificans ꝛc. Dicit ergo ꝑmo. dico qꝺ complacuit non solũ ꝙtum ad hoc qꝺ haberet in se. sed etiam ꝑ vt eũ ad nos deriuaret. Unde dicit. Et per eum reconciliari oẽa in ipsuz. 2. corin. 5. Deus erat in xp̃o mũdũ reconcilians sibi. Exponit autẽ qualis sit ista reco̅ciliatio ꝛ quomodo omnia reconciliata. In reconciliatione autez sunt duo consideranda. ¶ Primo in quo conueniunt qui reconciliantur. discordes em̃ diuersas habent volũtates. Reconciliati autez consentiunt in aliquo vno Et sic voluntates ꝓius discordes concordant in xp̃o. Et huiusmodi voluntates sunt et hominũ et dei ꝛ angelorum. Hominũ qz christus hõ est. dei qz deus est. Itẽ discordia erat inꝛ iudeos qui volebant legez. ꝛ gentiles qꝺ nõ volebãt legẽ sz vtrosqꝫ xp̃s ꝓcordat: qz ex iudeis ẽ. ꝛ qz absoluit observatias legis. Et hec concordia ẽ facta ꝑ sanguinẽ ꝛc. Inꝛ deum em̃ ꝛ hominẽ causa discordie fuit peccatũ. Inter iudeos ꝛ gentes lex. Christus ꝑ crucem destruxit peccatum ꝛ impleuit legem. Et ita remouit causam discordie. Heb. 12. Accessistis ad syon montem ꝛ ciuitatez dei viuentis hierusalem ꝛc. Et sic reconciliati sumus: Et ista sunt siue que in celis vt angeli et deus: siue que in terris sez iudei et gẽtiles. Jdeo christo nato dicit Luc. 2. Gloria in altissimis deo et in terra pax hominibus ꝛc. Item in resurrectione dixit. ¶ Pax vobis ꝛc. vt habetur Jo. 20 Eph. 2. Ipse em̃ est pax nostra qui fecit vtraqꝫ vnum ꝛ̃ ¶ Deinde cum dicit. Et vos ꝛc. ponit cõmendatio christi per dona eis collata. Ubi ꝓmo cõmemorat statuz preteritum. Secundo xp̃i beneficium ibi. Nunc autem ꝛ̃. Tertio quid exigat ab eis ibi. Si tamen ꝛc. Status em̃ preteritus habuit tria mala. Quantũ em̃ ad intellectuz erant ignorantes. quantum ad affectum inimici iusticie. quantum ad actum in multis peccatis. Quantũ ad primum dicit. Alienati ꝛc. quantũ ad secundum. Et inimici sensus ꝛm vnam litteram: ꝛ ostendit defectum sapientie quam predicabant iudei de vno deo. Jo. 3. Dilexerunt magis tenebras ꝙꝫ lucem. Sed nunquid tenebant ad legem moysi?. Dicendum est qꝺ sic quantutũ ad cultum vnius dei. Uel alienati sensu id ẽ ex electione contradicentes ex malicia Job. 34. Qui quasi de industria recesserunt ab eo. Quantũ ad tertium dicit. In operib⁹ malis Jo. 3. Erant em̃ eoꝝ opera mala ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit. Nunc autẽ. ponit beneficia christi. Et primũ est reconciliatio in corpore eius. Et dicit corpus carnis nõ qꝺ aliud sit corpus ꝛ aliud caro. sed ad ostendendũ qꝺ accepit corpus in esse nature Jo. 1. Et verbum caro factũ est ꝛc. Item carnis id est mortale Ro. 8. Deus filium suum mittens in similitudinem peccati ꝛc. Secundum est sanctificatio. Unde dicit. Exhibere vos sanctos Heb. 13. Jesus vt sanctificaret populum suum ꝛc. Tertium est ablutio a peccatis ibi. Et imaculatos Heb. 9. Sanguis christi qui ꝑ spũm sanctũ semetipsum obtulit deo emundabit conscientiam nostram ꝛc. ¶ Item quantũ ad futura ibi. Irreprehensibilis. 2. Pe. 3. Satagite immaculati ꝛ inviolati ei inueniri in pace ꝛc. Et addit. Coram ipso. 1. Reg. 16. Homo videt que foris patent. dominus autem intuet cor. Exigit a nobis firmitatẽ fidei ꝛ spei. Jdeo subiungit dicens. Si tamẽ ꝑmanetis ꝛc. Fides est sicut fundamentum ex cuius firmitate tota firmat ecclesie structura. Item stabiles in spe quasi non moti a seipsis. ꝛ immobiles quasi non excidentes a spe per alios. A spe inquã euangelij id est quam dat euangelium de bonis regni celorum Matth. 4. Penitentiam agite appropinquabit em̃ regnum celorum ꝛc. Hec est excusatio qz est predicatum: videlicet ꝑ apostolos. Utitur preterito ꝓ futuro ꝓpter certitudinẽ ei⁹. Uel oẽi creature noue sez fidelibus quibus paratum erat.

Lectio sexta.

C Uius factus sum ego paulus minister: qui nunc gaudeo in passionibus ꝓ vobis: ꝛ adimpleo ea que desunt passionum christi in carne mea ꝓ corpore eius quidem ecclesia. Cuius factus sum ego minister scõm dispensationez dei que data est mihi in vobis: vt impleam verbis dei mysterium quod absconditũ fuit a seculis ꝛ generationibus: nunc autẽ manifestatum est sanctis eius quibus voluit deus notas facere diuitias glorie sacramenti huius in gentib⁹ quod est christus in vobis spes glorie quem nos annunciauimus. corripientes omnem hominem ꝛ docentes in omni sapientia: vt exhibeamus omnem hominem perfectum in christo iesu in quo ꝛ laboro certando scõm operationem eius quã operat in me in virtute.

Postꝙ cõmendauit christũ in comparatione ad deum ꝛ ad vniuersam creaturam: ad totam ecclesiam: ꝛ ad ipsos colossenses: hic cõmendat euz in comparatione ad seipsum. ostendẽs se ei⁹ ministrũ. Et ꝓmo ponit ministeriũ. Secundo ostendit fidelitatem in ministrando ibi. Qui nunc gaudeo ꝛc. Tertio ministerij magnitudinẽ ibi. Cuius factus sum ꝛc. Dicit ergo. Dico qꝺ predicatuz est in vniuersa creatura cuius euangelij factus sum minister ꝑdicandi. non mea auctoritate. sed predicationi ministerium exhibens. 1. Corin. 4. Sic nos existimet homo vt ministros christi ꝛ dispẽsatores ꝛc. Sz est minister fidelis. qõ patet qz non refugit pati pericula quin diligẽter exeq̃t. Ẽm ꝓmo oñdit q̃ affectu sustinet passiones. Secõdo q̃ fructu ibi. Adimpleo ꝛc. Affectu quidẽ leto: qz nun-

Explanatio sancti Thome

gaudeo ꝛc. ꝓ vobis id est ꝓpter vestram vtilitatem. 2. cozin. 1. Siue tribulamur ꝓ vestra exhortatione ⁊ salute ꝛc. Et ꝓpter gaudium vite eterne quod inde expecto qđ est fructꝰ ministerij ei⁹. Jac. j. Oñe gaudiũ existimate frēs mei cum in tẽptationes varias incideritis. scientes ꝛc. Phil. 2. Si emulor sup sacrificiũ fidei vr̃e. gaudeo ⁊ cõgratulor ꝛc. Et etiã hoc fructu vt adimpleã ꝛc. Hec verba ſm supficiẽ malũ possent habere intellectum scz q̃ xp̃i passio non esset sufficiens ad redemptionẽ. sed addite sunt ad complendũ passiones sanctorũ. Sed hoc est hereticũ: qz sanguis xp̃i est sufficiens ad redemptionem etiaz multoꝝ mundoꝝ. 1. Jo. 2. Ipse est ꝓpiciatio ꝓ peccatis nostris ꝛc. Sed intelligendũ est q̃ xp̃s et ecclesia est vna ꝑsona mystica cuius caput est xp̃s. corpus oñes iusti. quilibet aũt iustus est quasi membrũ hui⁹ capitis. 1. cozin. 12. Et membra de membro. Deus autem ordinauit in sua p̃destinatione q̃rum meritoz deberet esse ꝓ totã ecclesiam tam in capite q̃ in membris. sicut et predestinauit numerũ electoꝝ. Et inter hec merita precipue sunt passiones sanctoꝝ. sed xp̃i scz capitis merita sunt infinita. quilibet vero sanctus exhibet aliqua merita ſm mẽsurã suã. Et ideo dicit: Adimpleo ea q̃ desunt passionũ christi id est totius ecclesie cuius caput est xp̃s: adimpleo id est addo mensurã meam. Et hoc in carne id est egoipse patiens. Vel que sunt id est desunt in carne mea. Hoc eñ deerat q̃ sicut xp̃s passus erat ī cozpe suo. ita pateret ī paulo mẽbro suo ⁊ similr in alijs. Et hoc ꝓ cozpe qđ ẽ eccl̃ia q̃ erat redumẽda ꝓ xp̃m. Eph̃. 5. Vt exhiberet ipe sibi ecclesiã gloriosaz ñ hñtẽ maculã neq; rugam ꝛc. Sic etiam oñes sancti patiunt ꝓpter ecclesiam que ex eorũ exemplo roborat. Glosa. Passiones adhuc desunt eo q̃ paritoria meritoꝝ ecclesie non est plena: nec adimplebit nisi cum seculum fuerit finitũ. Paritoria aũt est vas vel dom⁹ vbi pariter multa inferunt. Deinde cum dicit. Cuius sum ꝛc. ostendit dignitatem ministerij tripliciter. Primo ex materia adoptionis. Secundo ex fine ad quem ducit ibi. Vt impleamini ꝛc. Tertio ex vsu ibi. Quoniã vos cum ꝛc. Sed diceret aliq̃s. Est ne magnũ hoc ministeriũ. Et respondet dicens. Ita est. qz traditum est mihi ſm dispensationẽ. Quod dupliciter potest exponi: scz actiue. ⁊ sic est sensus id est vt dispensem vobis diuina fideliter tradens ea. ⁊ hec potestas data est mihi. Vel passiue. ⁊ tunc est sensus id est ſm q̃ mihi est dispensatũ a deo Ephe. 4. Dedit quosdã quidez ap̃los quosdam ꝓphetas ꝛc. Act̃. 13. Segregate mihi barnabam et paulũ in opus quo assumpsi eos ꝛc. Ecce quis est finis certe non pecunia nec gloria ꝓpria: sed zali quod magnũ ad quod accepi. qz vt impleam ꝛc. Et ꝓmo ostendit dignitatẽ eius ad quod accepit. Secundo ostẽdit qđ est illud quod est xp̃s. Itẽ ꝓmo cõmendat magnitudinẽ eius ex diffusa predicatione ⁊ occultatiõe ⁊ ex manifestatiõe. Accipit aũt ad conuersionẽ gentiliũ. Vñ vt adimpleã verbum non predicationis: sed dispensationem eternam dei: id est vt mea predicatione impletum ostendã verbũ dei id ẽ dei dispensatoz ⁊ ꝓordinationẽ ⁊ ꝓmissionẽ de verbo dei incarnãdo vel dispensationẽ dei eternã q̃ disposuit vt gentes ꝓ xp̃m cõuerterent ad fidez veri dei. Et hoc oportebat impleri Numeri. 23. Dixit ḡ et non faciet. locutus est ⁊ non implebit Esa. 55. Verbũ quod egredietꝫ de ore meo nõ reuertet̃ ad me vacuũ: sed faciet quecũq; volui ⁊ ꝓsperabit̃ ꝛc. Sed hoc dispositum impleri ꝓ ministeriuz pauli. Unde dicit. Vt impleã hoc mysteriũ scz inquantũ est res abscondita. qz mysteriuz quod est absconditũ est hoc verbum Esa. 24. Secretuz meuz mihi ꝛc. Quod absconditũ fuit a seculis id ẽ a ꝑncipio seculoꝝ ⁊ oñibus generationib⁹ hominũ qui hoc scire non potuerũt Eph̃. 3. Que sit dispensatio sacram̃ti absconditi a seculis in deo. Nam ⁊ si ꝑti antiqui quedam de xp̃i deitate videant dixisse vel ꝓpria vel appropriata sicut augustin⁹ inuenit in libris platonis. In ꝑncipio erat verbũ ꝛc. tamẽ q̃ verbum caro factũ est nulli⁹ scire potuit. Sz dicis. Nõne fuit scitũ ꝓ ꝓphetas. Respondeo. dicendũ est q̃ sic tamen inquantũ ptinebat ad euangelium. Vel non ita apperte sicut apostoli sciuerũt Deinde cum dicit. Nunc aũt ꝛc. agit de manifestatione eius. ⁊ ꝓmo ostendit quibus manifestatũ est. Secundo ostendit quare manifestatũ est eis ibi. Quibus voluit ꝛc. Dicit ergo. manifestatũ est nunc scz tempore gratie. 2. cozin. 6. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nũc dies salutis ꝛc. Hec autẽ est scientia sanctoruz Sap̃. 10. Dedit illi scientiam sanctorũ ꝛc. Job. 36. Annũciat de ea amico suo ꝛc. Sed hoc non ꝓpter eorum merita. sed ꝓpter beneplacitũ suum. Unde dicit. Quib⁹ voluit deus ꝛc. Jo. 15. Que audiui a patre meo nota feci vobis. ꝛc. Et subdit. Non vos me elegistis: sed ego elegi vos. ꝛc. Matth̃. 11. Ita placitum fuit ante te ꝛc. Notas facere diuitias glorie. qz per ista occulta deus apparet abundanter gloriosus. Nam olim notus in iudea deus. Sz ꝓ hoc sacramentũ cõuersionis gent illũ gloria dei notificat̃ ꝓ totũ mundũ. Jo. 17. Ego te clarificaui ꝛc. Et hoc intelligentibus scz quod completur in eis Ro. 5. Gloriamur in spe glorie filiorum dei. Et Ro. 11. O altitudo diuitiarum sapientie ⁊ scientie dei ꝛc. Hoc verbum est qđ est christus id est quod ꝓ christum adipiscimur scz spem glorie que olim videbat̃ ꝓmissa solũ iudeis Act̃. 10. Mirabant̃ q̃ ⁊ in nationes diffusa est gratia ꝛc. Ro. 5. Justificati ex fide pacem habeam⁹ ꝛc. Et post. ⁊ gloriamur in spe glorie filiorum dei ꝛc. Esa. 11. Radix ieſſe qui stat in signum populoꝝ ꝛc. Sic ergo ostendit ordo ministerij ⁊ finis. Sz subdit vsuz eius cũ dicit. Quẽ nos ꝛc. Et circa hoc tria facit. qz ꝓmo ostẽdit vsum eius. Secũdo fructum ibi. Vt exhibeamus ꝛc. Tertio auxilium sibi impensum ad consequendũ vsum ibi. In quo ⁊ laboro ꝛc. Usus eius est nunciare christum. Et ponit vsum ⁊ modum vtendi. ꝑs. Annunciate inter gentes studia ei⁹ ꝛc. 1. Jo. 1. Quod vidimus ⁊ audinim⁹ annũciamus vobis ꝛc. Modus ponit ibi. Corripientes ꝛc. Quod est perfecta ãnunciatio: quia oñi homini non solum iudeis. Matth̃. vltimo. Docete omnes gentes ꝛc. Modus etiam eius est docere veritatem ⁊ refellere falsitatem. Et ideo dicit. Corripientes omnez errorem vel infideles in vita. 2. Cozin. 10. Arma militie nostre nõ sunt carnalia sed potentia dei ad destructionẽ munitionũ. consilia destruentes ꝛc. Et docentes oẽm hoiem in omni sapientia scz q̃ est cognitio dei Sap̃. 15. Hosce eñ te ꝓsumata iusticia est: ⁊ scire iusticiam ⁊ veritatez tuam radix est immortalitatis ꝛc. Et. 1. Cozin. 2. Sapientiã loquimur ẽ Fructus autẽ hic est q̃ homines ducunt̃ ad perfectũ. Unde dicit. Vt exhibeamus omnẽ hominem scz cuius cũq; conditionis perfectum non in lege: sed in christo. Matth̃. 5. Estote perfecti ꝛc. Sed nunquid quilibet tenetur ad perfectionem? Non. sed intentio predicatoris ad hoc debet esse. Est autẽ duplex perfectio charitatis. Una de necessitate precepti: scz vt in corde nihil admittat contrarium deo. Matth̃. 22. Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo ꝛc. Alia de vtilitate cõsilij vt abstineat etiam a licitis. ⁊ hec est perfectio superogationis Sed ad hoc habuit auxilium a deo. Unde dicit. In quo laboro scilicet certando cõtra infideles ⁊ peccatores. 2. Timo. 2°. Labora sicut bonus miles christi ꝛc. Item eiusdem. 4. Bonum certamen certaui ꝛc. Et hoc scõm operationez eius. j. Cozin. 15. Hñs dei mecũ. Et hoc facit

de⁹ in me ī virtute miraculoꝝ scz p̄bēdo virtutē. Luc. vlti. Sedete ī ciuitate donec induamini virtute ex alto.

Capitulum secundū.

VOlo enim vos scire qualē sollicitudinem habeā p̄ vobis ⁊ p̄ his qui sunt loadicie ⁊ quicūq; non viderunt faciez meā in carne vt consolent corda ipsorum instructi in charitate ⁊ in omnes diuitias plenitudinis intellectus in agnitione mysterij dei patris ⁊ iesu christi: in quo sunt omnes thesauri sapientie ⁊ scientie absconditi. Hoc aūt dico: vt nemo vos decipiat in sublimitate sermonū.

Supza cōmendauit statū fideliū: qui est gratie. ⁊ actorē scz xp̄m: hic p̄tegit eos contra ꝓtrarıantia huic statui: et p̄mo ꝓtra doctrinā corrumpentē. Secūdo ꝓtra puersos mores. 3°. cā. ibi. Igit̄ si consurrexistis ⁊c. Circa p̄mum duo facit. Quia p̄mo ostēdit sollicitudinē de eoꝝ statu. Scōo tuet eos contra malā doctrinā ibi. Hoc aūt dico. ⁊c. Iteꝝ p̄ma pars diuidit̄ in tres particulas. Quia primo ponit sollicitudinē. Scōo p̄sonas de quib⁹ sollicitat ibi. ℣ro vobis ⁊c. Tertio de q̄ sit sollicitus ibi. Vt consolent ⁊c. Dicit g̃. Volo em̄ vos scire qualē habeam sollicitudinē scz magnā. Et hoc ꝓtinet ad bonū p̄latū Ro. 12. Qui p̄est in sollicitudie Luc. 2. Pastores erāt in eadem regione vigilantes et custodientes vigilias noctis supza gregem suū ⁊c. Et non solum p̄ a se cōuersis ⁊ sibi p̄sentibus sed etiaz p̄ alijs. Unde dicit. ℣ro vobis quos non vidi corpore: sed ⁊ mente. et non solū p̄ istis: sed etiam p̄ illis q̄ nō viderūt ⁊c. Sollicitus q̄ppe erat p̄ toto mūdo. Sap̄. 18. In veste poderis aaron totus erat orbis terraꝝ ⁊c. Sic in mente ap̄li. 2. Cozin. 11. ℣reter ea q̄ extrinsec⁹ sunt instantia mea quotidiana sollicitudo oīm eccl̄iaꝝ ⁊c. Sed de quib⁹ magis sollicitat̄ Respondeo. de non visis q̄tum ad aliq̄d: qz nesciebat q̄d fieret circa eos: nō aūt simplicit̄. ¶ Deinde cū dicit. Vt cōsolent ⁊c. ostendit de q̄ sollicitus sit scz de eoꝝ consolatione. Et p̄mo hoc ponit. Secūdo quō possit hoc haberi ibi. Instructi ⁊c. Dicit g̃. Vt cōsolent id est p̄ me habeant consolationē spūalē cuius consolationis factiuū est bonum. Est em̄ factiuū gaudij vt q̄ tristat̄ de aliq̄: consolet̄ de alio eque bono. Duo aūt sunt que consolant nos: scz meditatio sapientie. Sap̄. 8. Erit allocutio cogitationis tedij mei. Aliud est oratio Jac. 5. Tristat̄ q̄s in vobis oret equo aīo ⁊ psallat. ¶ Cōsequenter cū dicit. Instructi ⁊c. ponit spēaliter sapientie instructionē. Duplex est hic lr̄a scz q̄ dicta est et que habet̄ in glo. sic. Vt consolētur corda ipsoꝝ instructoꝝ ⁊c. ad cognoscendū ⁊c. Et est idem sensus. Instructio g̃ sapie consolat̄ cōtra mala temporalia. Debet aūt hic esse instructus de via. et ideo dicit. In charitate q̄ scz est via ad deū. 1. cozin. 12. Adhuc excellentioꝛē viā vobis demonstro: si linguis ⁊c. Instructi ergo in charitate q̄ deus nos diligit: ⁊ qua nos euz diligim⁹. vtrūq; em̄ nos consolat scz ⁊ qz dñs diligit nos Hal. 2. Viuo ego ⁊c. Et post. Qui dilexit me et tradidit semetipsum p̄ me ⁊c. Ep̄h. 2. Dives in misericordia p̄pter nimiā charitatē suā qua dilexit nos ⁊c. Itē qua nos deū diligimus nos cōsolamur. qz consolatio ē amici si p̄ eo sustineat mala Ecc̄. 22. Et si euenerint mihi mala p̄pter illum sustinebo ⁊c. Et subdit. In oīes diuitias id est in oīm capacitate. Intellectus em̄ noster est in potentia ad aliq̄d cognoscendū. scz intellect⁹ angeli in sua creatione impletus est sciētia intelligibiliū. Et ideo oportet q̄ nostro intellectui humano supueniat sciētia'. Uel per disciplinā. scz hec ē insufficiens. qz nunq̄ aliq̄d tm̄ potest sciri sic q̄ capacitatē eius impleat. Uel p̄ reuelationē diuinam ⁊ donum dei. Et hec est sufficiens Ecc̄. 15. Impleuit euz dñs spū sapientie ⁊ intellectus ⁊c. Et ideo dicit. Plenitudinis intellectus id est in copiam. Sap̄. 8. Quid sapientia locupletius? Esa. 33. Diuitie salutis sapientia ⁊ scientia. Instructi ergo in copia diuine sapientie que copia implet intellectū. Et hoc habebim⁹ cognoscendo deuz. Et ideo dicit. In agnitionē mysterij ⁊c. id est ad cognoscendū veritatē sacramenti huius occulti scz q̄ deus sit pater iesu x̄pi. Uel mysterij dei patris q̄ est x̄ps iesus. Ideo dicit̄ Matth. 11. de aplis. Absconditi hec a sapientib⁹ ⁊ prudētib⁹ ⁊ reuelasti ea paruulis. Uel in agnitione eius generatiōis et incarnatiōis x̄pi Sap̄. 6. Cogitare ergo de illa sensus est cōsumatus. Augustin⁹ Beatus q̄ te nouit: infelix q̄ te non nouit. ℣er cognitōz dei habet homo omnē plenitudinem Jo. 17. Hec ē vita eterna vt cognoscant te solum verum deū ⁊c. Sed numq̄d p̄ cognitionē x̄pi impleꝛ intellectus? Respondeo sic. qz in eo sunt oēs thesauri ⁊c. Deus hz oīm rerū noticiā: et hec noticia compaꝛ thesauro. Sap̄. 7. Infinitus em̄ est thesaurus hominibus ⁊c. Thesaurus est diuitie congregate. sed effuse non dicunt̄ thesaurus: scz que in vno sunt Deus em̄ sapientiam suā sparsit sup oīa opa sua. Ecc̄. 1. Et sic non habet rationē thesauri: sed ꝛm q̄ huiusmodi rationes vniunt̄ in vno scz in sapientia diuina. ⁊ omnes hmōi thesauri sūt in x̄po. Sapia em̄ ē cognitio diuinorum. Scientia vero est creaturaꝝ cognitio. Quicq̄d aute]se deo potest sciri ꝓtinens ad sapientiā totum deus abundanter in se cognoscit. Iteꝝ quicq̄d potest cognosci de creaturis cognoscit in se supeminenter. Quicq̄d aūt in sapientia dei est: est in verbo suo vno. qz vno simplici actu intellectus cognoscit oīa. qz in eo non est scientia in potentia nec in habitu. Et ideo in isto verbo sunt oēs thesauri ⁊c. Sed addit. Absconditi. qz q̄ mihi aliquid absconditꝝ contingit dupliciter. scz vel p̄pter debilitatē intellectus mei: vel p̄pter velamen oppositū. sicut quis non videt candelam. vel quia cecus est vel velata est. Ita in verbo dei sunt oīes thesauri sapientie ⁊ scientie sed absconditi nobis qui nō habemus limpidos oculos sed lippos Jo. 12. Adhuc modicū lumē in vobis est. Et qz est velatū duplici velamine scz creature. qz intellect⁹ noster nunc ad illam cognitionē non potest nisi p̄ similitudinem creaturaꝝ Ro. 1. Inuisibilia dei p̄ ea que facta sunt intellecta conspiciunt̄ ⁊c. Iteꝝ velatū in carne. Jo. 1. Et verbū caro factū ē ⁊c. Et si aliq̄d videm⁹ de deo: nō tm̄ totum Esa. 45. Vere tu es deus absconditus ⁊c. Numeri. 20. Aperi eis thesaurū tuum. ℣onam⁹ q̄ aliquis habeat candelā velatā non q̄reret aliunde lumen nisi q̄ habitū ab eo reueletur. ⁊ ideo nō oportet sapientiā quere nisi in x̄po. 1. cozin. 1. Non existimaui me aliquid scire nisi x̄p̄m iesum ⁊c. Et. 1. Jo. 3. Cum reuelabit̄ tunc similes ei erimus scz oīa sciētes. sicut qui haberet librum vbi esset tota scientia non quereret nisi vt sciret illum librum. sic ⁊ nos non oportet amplius querere nisi x̄p̄m. ¶ Deinde cum dicit. Hoc aūt dico ⁊c. Instruit ⁊ monet eos ꝓtra doctrinā corrūpentē. Seducebāt aūt a q̄busdā p̄bis ꝓtra fidē ⁊ ab hereticis q̄ docebāt obseruātias legalium. Iō p̄mo instruit eos ꝓtra p̄bos. Scōo ꝓtra iudaizātes ibi. In q̄ et circūcisi ⁊c. In sciētia vero mūdana duo continent. qz est quedā scientia loquendi. et quedā scientia rerum. ⁊ ideo dupliciter possunt decipere. Ideo p̄mo munit eos contra p̄bos decipientes eos p̄ scientiam

loquendi. Secundo contra decipientes eos p scientiam rerū ibi. Videte ne quis ꝛc. Primo manifestat deceptionem. Secundo assignat rōem ibi. Nam si corpore ꝛc. Dicit ergo. dico q̄ in christo est oīs sciēcia. Et hoc dico vt nō querentes alibi scientiam decipiamini. Et dicit nemo id est nec demosthenes nec tullius in sublimitate sermonis Esa. 33. Populum ibi alti sermonis non videbis ꝛc. Sed nunquid est peccatū vti sermonib⁹ sublimibus? Respondeo. Non. q̄ etiam sancti viri elegantius loquunt̄ q̄ etiam rhetores mundi. sicut ambrosius. hieronymus. ꝛ leo papa. Nam si licet vti ad persuadendū in malo ornata locutione. multomagis in bono.

Lectio secunda.

Nam ꝛ si corpore absens sum: ꝫ spiritu vobiscū suz gaudens ꝛ videns ordinem vestrum et firmamentuz eius que in christo est fidei vestre. Sicut ergo accepistis iesum christum dominū nostrum: in ipso ambulate: radicati ꝛ supedificati in ipso ꝛ ꝓformati in fide sicut ꝛ didicistis: abundantes in illo in gratiarūactione. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam ꝛ inanem fallaciam ſm traditionē hominū scōm elementa mundi ꝛ non scōm christum. q̄ in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. ꝛ estis in illo repleti qui est caput omnis principatus et potestatis.

Supra monuit ne per aliquā fallaciā sermonis decidāt a fide: hic ponit rationem monitionis: que sumit̄ ex bonis que in istis erant que non debebant perdere sed ꝓficere in eis. ꝛ primo cōmemorat bona habita. Secundo ostēdit quō in eis ꝓficiant ibi. Sicut ergo ꝛc. Circa primum duo facit. quia ꝑmo ostendit qualiter sunt sibi nota bona eorum. Secundo que bona in eis sunt ibi. Gaudens ꝛc. Dicit ergo. Nam ꝛ si ꝛc. quasi dicat. Licet nō ꝑdicauerim vobis nec vīa facta oculi videā tū spū vobis interesum p affectionē gaudens de bonis vestris. 1. corī. 5. Absens quidē corpore: presens vero spū. puer. 10. Filius sapiens letificat patrez ꝛc. Et hoc q̄ reuelabat̄ sibi per spūmsanctū. Et ideo dicit. Sed spū vobiscū sum. 4. Reg. 5. Nonne cor meū in presenti erat qñ reuersus est homo de curru in occursuz tui ꝛc. Gaudens inq̄ sum q̄ videns sum ordinē id ē ordinatā vestrā cōuersationē. 1. cozin. 14. Omnia honeste ꝛ ſm ordinem fiant in vobis. Judic. 5. Stelle manentes in ordine ꝛ cursu suo ꝛc. Et firmamentū ꝛc. 2. Ti. 2. Firmū fundamentū dei stat ꝛc. Et hoc in xpo Eph. 3. Habitare christū p fidem in cordibus vestris ꝛc. Ecclesia eñ est spūale edificium Eph. 2. In quo oīs edificatio constructa crescit in templum sanctū in dño. Huius aūt bonitas ꝓsistit in debito fundamento q̄ est fides ꝛ in debita supedificatione. Et ideo hec duo posuit. Deinde cum dicit. Sicut ergo ꝛc. monet eos ad hec seruanda. Et ꝑmo ad ꝓficiendū. Secundo ad persistendū. Tertio ad gratias agendum. Dicit ꝫ Sicut accepistis xpm iesum dñm nostrum non puertendo in ipo ambulatē Ro. 12. Adherentes bono. Ecclesia qñq̄ compaī spūali edificio. 1. cozin. 3. Templū dei sanctum est quod estis vos. Quādoq̄ arbori q̄ fert fructū Et eadem est comparatio fundamēti ad domū. ꝛ radicis ad arborē. q̄ vtriusq̄ firmitas est radix ꝛ fundamentum xp̄s Esa. 11. Erit radix iesse qui stat in signū populoꝝ. 1. Cozin. 3. Fundamentū aliud nemo potest ponere preter id qđ positum est. qđ est xp̄s iesus ꝛc. Ideo dicit. Radicati scz sicut boni rami. ꝛ supedificati in ipso ꝛ confirmati scz sicē boni lapides. hoc ē si pstiteritis i fide ei⁹. 1. Pe. vltimo. Aduersarius vester ꝛc. Et post Cui resistite fortes in fide ꝛc. Et hoc sicut didicistis scz in vera fide Gal. 1. Si quis vobis euangelizauerit preter id qđ accepistis anathema sit ꝛc. Abundantes in eo in gratiarūactioe id est gratias agentes abūdanter. 1. thessal. vltimo. In omnibus gratias agite. 2. Machab. 1. De magnis periculis a deo liberati magnifice grās agimus ipsi ꝛc. Deinde cuz dicit. Videte ꝛc. monet ne decipiant̄ p vanā sapientiam. Et ꝑmo ponit monitionē. Secundo rationem ibi. In ipso ꝛc. Circa primū ꝑmo docet vitare qđ potest decipere. Secūdo ostendit quare illud decipiat ibi. Secundū traditiones ꝛc. Sed q̄ aliquis decipiat̄ p sapientiam secularē dupliciter contingit scz quandoq̄ p principia realia ꝓbie. qñq̄ p sophisticas rationes. Et vtraq̄ docet cauere. Unde dicit. Ne quis ꝛc. id est p philosphica documēta Esa. 47. Sapientia tua ꝛ sciētia hec decepit te. Multi eñ sunt ꝑpter pbiam decepti a fide deuiantes. Jere. 10. Stultus est factus oīs homo a scia sua ꝛc. Quantū ad secundū dicit. Et inanem fallaciaz q̄ non fundat̄ nisi sup apparēti inuolutione verboꝝ Eph. 5. Nemo vos seducat inanibus verbis. Sed quō seducens? Qui seducit oportet habere aliq̄d apparens ꝛ aliquid non existens. Ideo ꝑmo ponit principiū apparentie. Secundo defectum existentie. Principiū apparentie est duplex scz auctoritas phoꝝ. ꝛ ꝫtuz ad hoc dicit. Scōm traditionē hominū id est ſm ea q̄ aliqui tradiderunt ꝓpria ratione. ps. Domin⁹ scit cogitationes hominū qñ vane sunt. Aliud est adinuentio rationis qñ scz aliquis vult metiri ea que sunt fidei ſm principia rerum. ꝛ nō ſm sapientiam diuinam. Ex hoc eñ multi decipiunt̄. Et iō dicit. Scōm elementa mundi. ꝛc. Sap. 13. Neq̄ operibus attendentes agnouerunt q̄s effect artifex ꝛc. Quanto enim causa est altioꝛ: tanto habet superiorez effectuz. Unde qui voluerit considerare effectus superiores ſm causas inferiores decipitur. sicut si quis consideret motum aque ſm virtutem aque non potest scire causam refluxus maris. sed sic si considerat eū ſm virtutē lune. Uñ multomagis decipit̄ q̄ cōsiderat ꝓpios dei effectus ſm elementa mundi. Et hec est causa apparētie. Sz nunq̄d sunt semp respuēde traditiōes hoīm ꝛ rationes? Respondeo. Non. sed tunc qñ ꝓcedit phisica ratio ſm illa ꝛ nō ſm xp̄m. Infra eodez. Non tenentes caput ex quo totū corpus p nexus et cōiunctiones subministratū crescit in augmentum dei ꝛc. Vel potest exponi ſm elementa mūdi mensurando scz veritatē ſm veritatē creaturarū. Vel hoc dicit ꝑpter idolatras colentes idola ꝛ dicentes. Jouem celum. Vel ſm iudeos vt sit sensus. Per pbiam id est p rationē volentium trahere ad legalia ſm elementa mūdi id ē ſm obseruatiōes corporales Gal. 4. Sub elementis mundi eramus seruientes. Sed prima expositio est melioꝛ. Deinde cum dicit. Quia in ipso ꝛc. ponit rationē predictoꝝ dicens. Quicq̄d nō est ſm xp̄m respuendum est. Sed nunq̄d est xp̄s tantus vt p eo omnia respui debeant. Et respondet q̄ ita. qđ ostendit tripliciter ꝑmo p compationē ad diuinitatē. Secūdo p compationem ad fideles ibi. Et estis ꝛc. Tertio p compationē ad angelos ibi. Qui est capnt ꝛc. Dicit ꝫ. Ideo respuendum est qđ est contra eum quia ipse est deus. Unde plus est ei standum q̄ omnibus. quia in ipso habitat ꝛc. Deo eñ est in omnibus. sed in quibusdam per participationē similitudinis sue bonitatis vt lapis ꝛ alia huiusmodi

Et talia non sunt deus sed habent in se aliquid dei. non eius substantiã sed similitudinem eius bonitatis. Et ideo non habitat in eis plenitudo diuinitatis. quia non est ibi fm substantiã. Item est in mentibus sanctis que p amorem ꝛ cognitionem attigunt deũ. Et ideo deus est in eis fm gratiã: sed non corporaliter sed fm effectũ gratie: nec est plenitudo: sed fm aliquos effectus terminatos. Sed in christo est corporaliter. quod exponitur triplicit. Corpus eñ diuiditur contra umbrã. infra eodez. Que sunt umbra futurorꝝ ꝛc. Et sic deum contingit dupliciter inhabitare. vel fm umbrã. vel corporalit id ẽ realit. Primo modo inhabitabat in veteri lege sed in christo inhabitat corporaliter id est realiter. et fm veritatem. Alio modo quia alij sancti inhabitantur solũ fm animum non fm corpus. Ro. 7. Scio q non habitat in me id ẽ in carne mea bonum: sed in xpo diuinitas inhabitat corporaliter. quia inhabitatio dei qua sanctos inhabitat est p operationem. id est per amorem ꝛ cognitionẽ quod est opus solius mẽtis rationalis. sed in xpo inhabitat p assumptionem hominis in vnitatẽ persone. Unde quicquid pertinet ad hominẽ totũ inhabitatur a deo. ꝛ ideo caro ꝛ mẽs inhabitatur. quia ambo sunt vnita verbo. Joh. 1. Et verbum caro factũ est. Sed tertio modo est sensus. Tribus eñ modis est deus in rebꝰ. Unus est cõmunis per potentiam: presentiã ꝛ essentiã. Alius per gratiam in sanctis. Tertius modus est singularis in xpo per vnionem. Corpus autẽ tres dimensiones habet. Et plenitudo diuinitatis his modis in xpo superabundat. ideo corporaliter dicitur in eo esse. Et primus quidem modus est ãsi longitudo. quia se extendit ad omnia. Item latus est p charitatẽ. Item quantũ ad profundũ incõprehensibilis. Sz ex hoc Nestorius errat. dicens vnionem factã per inhabitationẽ tantũ dicens verbũ inhabitasse carnẽ. Sed cõtra hoc est qđ apostolꝰ dicit Phil. 2. Exinaniuit semetipsum ꝛc. Habitare aũt hominẽ non est exinanire: sed hominẽ fieri. Et ideo subdit. In similitudinẽ hominũ factꝰ est. Et ideo habitabilis dicit xps. non quasi alius sit qui habitat ꝛ qui inhabitatur. sed ipse est ꝛ homo ꝛ plenitudo diuinitatis. Deinde cum dicit: Et estis in illo ꝛc. Ostendit idem per comparationẽ ad alios. Quasi dicat. Omnia accepistis. Joh. 1. De plenitudine eius ꝛc. Sciendum est autẽ q platonici dicunt q diuina dona puenirunt ad homines mediãtibꝰ substãtijs separatis. Et hoc est verum etiã fm Dionisium. sed hoc est quoddã speciale. quia ab eo imediate qui replet angelos. Joh. 1. Unigenitus dei filius qui est in sinu patris ipse enarrauit ꝛc. Hebre. 2. Cũ initiũ accepisset enarrari per dominum ab his qui audierunt ꝛc. Et ideo dicit. Qui est caput omnis principatus ꝛ potestatis inquantũ est rex eoꝝ ꝛ dñs. nõ per conformitatẽ nature. quia sic caput est hominum. Et tangit istos ordies qui videnẽ habere quãdã preminẽtiã ꝛ potestates. traduxit confidenter palã triumphans illos in seipso.

Lectio tertia.

In quo ꝛ circũcisi estꝫ circũcisiõe nõ manufacta in expoliatiõe corporis carnis. sed in circũcisione christi cõsepulti ei in baptismo. in quo ꝛ resurrexistꝫ p fidẽ operationis dei: qui suscitauit illuz a mortuis. Et vos cũ mortui essetis in delictꝫ ꝛ prepucio carnis vestre cõuiuificauit cũ illo donans vobis omnia delicta. delẽs quod aduersus nos erat cyrographuz decreti qđ erat contrariũ nobis. Et ipz tulit de medio affigens illud cruci. ꝛ expolians principatꝰ

Supra muniuit fideles contra deceptiones secularis sapientie: hic instruit ꝛ munit eos contra hereticos volentes eos ad legalia trahere: quos primo docz vitare. Secundo excludit eorum falsam seductionẽ ibi. Nemo ꝛc. Iterum prima in duas. quia primo ostendit legalia esse impleta in christo. Secundo ea excludit: ostendẽs q nõ tenentur ad ipsa ibi. Nemo vos ꝛc. Inter legalia autem primũ est circũcisio. in qua iudei profitebant observantiam veteris legis. sicut nos in baptismo profitemur obꝰuantiam noue legis. Gal. 5. Testificoz omni circũcidenti se quoniã debitor est vniuerse legis faciende. Unde dicit q fideles sunt circũcisi quadam spirituali circũcisiõe. Ex quo sequitur q illa cessat. Unde primo ostendit quasi circũcisiõe sunt circumcisi. Secundo in quo accipitur hec circũcisio ibi. Consepulti ꝛc. Tertio assignat rationem huius circũcisionis ibi. Et vos cũ mortui ꝛc. Circa primũ sciendum est q duplex est circũcisio scilicet carnalis ꝛ spiritualis. Per christum vero sumus circũcisi non circũcisione carnali sed spirituali. Et ideo primo excludit carnalem. Secundo astruit spiritualem. Dicit ergo. In quo scilicet xpo circũcisi estis circumcisione non manufacta. Ro. 2. Non eñ qui in manifesto iudeus est: neq; q in manifesto in carne est circũcisio. sed qui in abscondito iudeus est ꝛ circumcisio cordis in spiritu non littera ꝛc. In expoliatiõe corporis carnis hoc duplicit potest legi. Uno modo sic. Dico circũcisi non manufacta circũcisione. vos dico manentes in expoliatiõe. id ẽ carnalis corruptionis. fm illud. 1. Cor. 15. Caro ꝛ sanguis regnũ dei non possidebũt ꝛc. Quasi dicat. Ideo circũcisi. quia non habetis iam vitia carnis. infra. 3. Expoliantes vos veterem hominẽ cũ suis actibus ꝛc. Uel dico circũcisione nõ mãufcã q̃ circũcisio mãufcã ꝓsistit ĩ expoliatiõe corpis carnis q̃ abscindit ab alia. Uñ alia littera habet. Cutis carnis scilicet corporis carnis. id est pticule corporis que ẽ caro. non q aliud sit corpus ꝛ aliud caro. Et dicit carnis alludens legi. vbi fit mentio de carne. Geñ. 17. Circumcidetis carnem prepucij vestri ꝛc. Et hoc vt ostẽderet q est quedam carnalis observantia. Sed nos nõ tali sumꝰ circumcisi: sed circumcisione xpi. Sicut eñ xps assumpsit similitudinem carnis peccati. id est carnem passibilẽ vt a peccato liberaret. ita ꝛ remedia legis vt a legis observantia liberaret. Uel quam xps facit in nobis que est spiritualis circũcisio. Ro. 2. Non littera sed spiritu. Secundo ostendit q adepti sumus eã in baptismo. ꝛ sic baptismus est spiritualis circumcisio. Et primo ostendit q in baptismo exhibetur figura mortis xpi. Secundo q in eo accipitur cõformitas ad resurrectionẽ xpi ibi. In quo ꝛ resurrexistis ꝛc. Dicit ergo. Consepulti ꝛc. quia in eo exprimitur similitudo mortis xpi. vt sicut xps ponit primo in cruce ꝛ postea in sepulchro ita qui baptizat ponit sub aqua ꝛ ter sicut stetit christus triduo in sepulchro. Consepulti etiam. id est baptizati ad similitudinẽ mortꝫ xpi. vt sicut in ea destruxit peccatũ: ita ꝛ in baptismo. Et sicut resurrexit de sepulchro ita ꝛ nos a peccatis in re: et a corruptione carnis in spe. Et hoc per fidem. quia virtute dei resuscitatꝰ ẽ. ps. Resuscita me ꝛc. Et credẽs hãc resurrectionẽ fit ꝓceps hui⁹ resurrectiõis. Roma. 8. Qui suscitauit ihm xpm a mortuis viuificabit ꝛ mortalia corpora vra ꝛc. Sed ꝛ xps resuscitauit se. Eadẽ ẽ eñ operatio patris ꝛ filij. ps. Exurgã diuclo ꝛc. Deinõ cũ dicit Et vos cũ ꝛc. Ostẽdit rõem similitudinis. ꝛ ꝑmo ostẽdit similitudinẽ. Secũdo modũ dictoꝝ ibi. Delẽs ꝛc. Littera nõ est difficil. Dixi vos circũcisos qz cõsepulti estis christo in baptismo ꝛ cõparauit baptismum sepulture et

morti. Sed potest dici q ad propositū magis esset si dicatur qō primo ostenditur q baptism⁹ sit circūcisio. Secundo ostendit rationē quare. quia scilicet peccatū est superfluitas t caro prepucij est superfluitas. Idem ergo ē deponi peccatū t prepuciū. Sed in baptismo deponitur peccatum. Ergo est idez qō circūcisio. ¶ Et iō dicit. Cū essetis mortui in delictis. id est propē delicta vestra. pō. Mors peccatorum pessima. ¶ Et ꝓpucio carnis vē. id est carnalis concupiscentie qō pertinet ad originale qua si astricti reatu maloꝝ actuū t peccati mortalis hoc faciens xps conuiuificauit ꝛc. Ephe. 2. Cum essetis mortui delictis t peccatis vestris ꝛc. Et hoc remouēs a vobis omne peccatum condonans t remittens vobis oīa delicta. Idem est igitur circūcidi t cōuiuificari. t hoc in baptismo per remediū mortis peccati. t cum circūcidimur per remotionē peccati originalis. Sed quomodo cōdonauit? Respōdeo dicēdum est q homo peccādo duo incurrit scilicet reatū culpe. t seruitutē dyaboli Et ideo dicit quō sunt peccata condonata. Primo quantum ad remotionē seruitutis dyabolice. Secundo ponit ablatiōez reatus culpe ibi Expolias ꝛc. ¶ Dicit q delens ꝛc. Qō decretum dupliciter potest itelligi. Uno modo lex vet⁹ Ephe. 2. Legē mandatorum decretis euacuans ꝛc. Et sic loquitur hic ad iudeos. Quasi dicat. Et vos cōiuuificauit. Cyrographuz est scriptura manualis t ꝓprie fit pro cautione contractuū. Quicunq frangit decretū dei efficitur reus culpe Et hic reatus consistit t in memoria hominis inde perturbata t maculata in memoriā dei iudicaturi t demonū qui cruciaturi sunt. Hoc ergo remanens memoria vocatur cyrographū. xps ergo qui cōdonauit omnia: t hoc delens cyrographuz id est memoriā transgressionis. quod cyrogrbphum vel decretū erat aduersus nos. quia vtrūq erat contra nos. Lex quidez. qa faciebat cognitionē peccati t non iuuabat. Cyrographū autē. quia memoria transgressionis ad puniendum erat. Et dicit decreti. quia non remittit vt facias q nō peccaueris. sed quia non est in memoria dei ad puniendū. nec in demonis memoria ad accusandum: nec in te ad contristandum. pō. Beati quorum tecta sunt peccata ꝛc. Uel cōmuniter loquitur non soluz ad iudeos sed ad omnes. Unum decretū factū est primo homini. Gen. 2. Ex omni ligno paradisi comede: de ligno autē scientie boni t mali ne comedas. In quacūq die comederis morte morieris ꝛc. Sed huiusmodi decretum est homo transgressus t hoc in memoria est cyrographum contrariuz nobis qō xps deleuit. Et quō? In cruce quando tulit tm de medio ꝛc. Consuetudo em erat q soluens omnia ad que q⁹ tenebaē scindebaē cyrographū. Homo autē erat in peccato. sed xps soluit pro nobis patiendo. pō. Que nō rapui tunc exoluebā. Et ideo simul cum morte xpi hoc cyrographū est destructuz. Et ideo dicit. Tulit de medio id est sustulit de rez natura. t hoc affigens cruci per quā satisfaciens deo: tulit peccatū nostrū. ¶ Deinde cū dicit Expolians ꝛc. Ostendit quō liberauit a seruitute peccati. Detur em q vsurarius ꝓpter cautionē teneat hominem captū. Non sufficeret destructio cautionis: nisi liberaret. Sic t xps. Et ideo dicit. Expolians ꝛc. Hec expoliatio refertur ad sanctos mortuos ante passionem xpi. t sic xps eos de inferno expoliādo liberauit. Zach. 9. Tu vero in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non erat aqua ꝛc. Esa. 49. Equidez t captiuitas a forti tolletur. t quod ablatū fuerit a robusto saluabitur. Uel de viuis. t sic expoliauit eos a demonibus Luce. 11. Si aūt fortior illo supueniens vicerit eum vniuersa arma eius aufert in quibus cōfidebat: t spolia eius distribuet. Joh. 12. Princeps huius mūdi eijcietē foras ꝛc. Dicit ergo expolians principatus t potestates. id est ipsos demones. Ephe. vlti. Aduersus principes t potestates: aduersus mundi rectores tenebrarum harum ꝛc. ¶ Traduxit ipsos sanctos ꝓfidenē tanq auctoritatē habens in in celū q̄tum ad mortuos t viuos in regnū glorie sue. Uel traduxit id est extra duxit. id est expulit principatus ex homine. Esa. 51. Induere fortitudinē brachium domini ꝛc. ¶ Palaz id est euidenti iudicio q̄ cognoscatur q traducti sunt. Olim enim totus mundus seruiuit idolis nunc non. Uel palā coram multitudine angelorum. tum quia descendit ad infernū sanctorū: tuz quia ascendit in celū. Et hoc in semetipso id est in sua virtute Phil. 3. Scōm operationem qua possit etiā subijcere sibi omnia. Alia littera sic habet. Et exuens se carne principatus t potestates exēplauit fiducialiter triūphans. Et exponitur sic. Exuens se carne. id est mortalitate. 1. cor. 15. Caro t sanguis regnū dei nō possidebunt. id est mortalitas carnalis corruptionis. Ro. 6. Xps resurgens ex mortuis iam nō moritur mors illi vltra nō dominabitur ꝛc. 2. cor. 5. Et si cognouimus sm carnē xpm: sed nunc iam nō nouimus. Expēlauit. i. in se exēplū prebuit quomodo sant vincendi. Reliqua non mutanē.

Lectio quarta.

Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu aut in parte diei festi aut neomenie aut sabbatoꝝ que sūt vmbra futuroꝝ. corpus autē xpi. Nemo vos seducat volens in humilitate t religiōe angeloꝝ que non vidit ambulās frustra in flat⁹ sensu carnis sue t non tenens caput ex quo totum corpus per nexus t coniūctiones siue ministratū t constructū crescit in augmētū dei Si ergo mortui estis cum christo ab elementis huius mundi quid adhuc tanq viuentes mūdo decernit⁹? Ne tetigeritis. neq gustaueritis. neq contrectaueritis q̄ sunt omnia in interitu ipso vsu scōm precepta t doctrinas hominū que sunt rationē quidez habentia sapientie in superstitione t humilitate t non ad pcēdū corpori nō in honore aliquo ad saturitatē carnis.

Supra ostendit legalia esse impleta in christo propē circūcisionē in eo impletā que est legaliū professio: hic concludit eos nō obligari ad legalia precepta cerimonialia. Cerimonialia vero erant quatuor scilicz sacrificia. sacra sacramenta t obseruantie. Sacrificia īmolabantur deo vt oues vituli t huiusmodi. Sacra erant sicut vasa t solennia tempora. Sacramenta erant tria. scilicet circūcisio. agnus paschalis. t consecratio sacerdotū. Obseruātie autē erant ea que pertinebant ad singularē conuersationē populi isrl. vt cibi. vestes t huiusmodi. Quedam vero predictoꝝ ptinebāt ad quosdaz. vt sacrificia vasa t alia huiusmodi. q̄dā ad oēs. De primis aūt nō facit mentionē. sed de tangētibus totū populū sicut nūc baptism⁹. Facit aūt mentionē de obseruantijs. qz abstinebāt a certis cibis. Leū. 11. vt de q̄drupedib⁹ ab his q vngulā nō diuidūt. In potu etiā vas qō nō haberet operculū īmūduz erat. t q̄q̄d in eo erat. Et ideo q tuz ad hoc dicit. Nemo

vos iudicet id ē cōdēnabiles putet in h oc qō vtimini cibis vl'potib⁹ phibitj in lege Ro.14. Qui nō māducat māducātē nō iudicet ꝛc. Itē facit mētiōez de sacris ad tē pozū solennitatē ptinentib⁹. In veteri aūt lege erat solēnitas iugis. vt sacrificiū vespertinū ꝛ matutinū. quedam autē q̄ certis tēpozib⁹ fiebāt. Et hozū quedā fiebant plu-ries in anno. quedā semel tm̄. sicut pascha. scenophegia ꝛ penthecosten. sed sabbatū ꝛ neomenia pluries. qz istō qualibz ebdomada. illud semel in mēse. Et hui⁹ rō erat quia oīa festa tendūt ad honorē dei. Impēdum⁹ autez deo honorē. vl' ppter aliq̄ō eternū: ꝛ sic est iuge sacrificium. vl' ppter aliq̄ō tēpozale. ꝛ hoc q̄tum ad totū homi-nū statū. ꝛ sic sunt duo scz creatiōis bñficiū ꝛ sic est sabbatum. Exō. 20. Memento vt diē sabbati sanctifices. Et ratio ponit ibi. qz septimo die requieuit. Et ratio allegorica ē. qz significat quietē xp̄i in sepulchro. Et anagogice quietē anime in deo. Itē bñficiū ppagatiōis ꝛ pseruatiōis q̄ō fit p tēpus. Et qz iudei obseruabāt tēpora a luna ideo dicit: Festū neomenie. id est noue lune. Sunt etiaz alie cause scilicet liberationis specialis. ꝛ sic superaddite sunt alie solennitates. ꝛ ideo dicit: In pte diei festi. aut neomenie q̄ fit quolibet mense. Leuit. 23. aut sabbatozuz p qualibet septimana. Et dicit sabbatoz. quia sabbatū est requies. ꝛ isti habebāt plura sabbata. qz septimū diez ꝛ septem septimanas scz pēthecosten. que in septima septimana est a pascha: que est pncipiū anni. ꝛ septimum mensem ꝛ septimū annum in quo fit remissio debitorum Itē septima septimana annoz scilicet in tubileo. Et iō dicit Sabbatoz. Quasi dicat. Nullus vos condemnet quia hec non obseruatis. Et hoc ideo. qz sunt vmbre futuroz scz xp̄i. Et ideo veniēte xp̄itate debet cessare vmbra. Corpus autē xp̄i. i. corp⁹ ptinēs ad xp̄m. q̄n q̄s videt vmbrā sperat q corp⁹ sequat. Legalia autē sunt vmbra p̄cedēs xp̄m ꝛ eū figurabāt vētuz. Et ideo dic. Corpus. i. veritas rei pertinet ad xp̄m: sed vmbra ad legez. ¶ Deinde cū dicit Nemo vos seducat ꝛc. Loquit̄ cōtra seductores ꝛ deceptores. Et pmo monet vt nō decipiantur. Secūdo arguit deceptos ibi. Signo mortui ꝛc. Itē pmo reddit cautos a seductiōe. Secūdo ostendit p q̄d seducant ibi. Volens in humilitate ꝛc. Tertio in q̄ deficiat ibi. Que nō vidit ꝛc. Dicit etgo. Nemo vos seducat scz a veritate quaz dixi. Ephe. 5. Nemo vos seducat inanibus verbis ꝛc. Seducūt em̄ in humilitate isti pseudo introducētes legalia. qz vtebant̄ simulata sanctitate. Sanctitas aūt in duobus cōsistit scz in humana cōuersatione ꝛ cultura dei. Isti autē ostendebāt humilē cōuersationē videtes nō curare de reb⁹ mūdi. Et ideo dicit: In humilitate Eccl'. 19. Est q̄ nequit̄ se humiliat ꝛ interiora eius plena sunt dolo. Itē dicebant se p̄dicare ad reuerentiā dei. Et dicit. Et religione angeloz. Religio enim est fm tullū q̄ cuidā nature quā diuinā vocāt cultū ꝛ cerimoniā affert. 2. thi. 3. Habētes quidē speciē pietatis: virtutē autē eius abnegātes. Et fm glo. legit̄ sic. In religione ꝛc. Quia p hoc intēdunt q videant̄ esse angeli id est nuncij dei. Mat. 7. Attendite a falsis pphet̄ ꝛc. Vl' in religiōe angeloz ad lr̄am. qz vet⁹ lex est tradita p āgelos in manu mediatoris. vt dicit Hal'. 3. Heb. 2. Si enim qui per angelos dictus est fmo factus est firm⁹ ꝛc. Et isti dicebant cultū legis obseruādum. qz tradita erat p angelos. Sed tamen triplex est eoz defectus scz scientie iusticie ꝛ fidei. Et q̄tum ad pmum dicit Volens que non vidit. id est intellexit psuadere. ꝛ semp repetas. Nemo vos seducat. Isti enim nesciebant quo fine data esset lex. 1. thi. 1. Volentes esse legis doctores non intelligentes neq̄ que loquunt̄ neq̄ de quib⁹ affirmāt. Quātum ad secundū dicit. Ambulans frustra iflat⁹. Licet sic humilitatē pretendāt. Et ponit duo. scz q̄ religio eoruz sit inutilis. qz ambulant frustra scz operātes opa que nō psunt ad vitā eternā. Sap̄. 3. Inutilia sunt opera eoruz Job. 39. Frustra laborauit nullo timore cogente. Itē p̄tendunt falsam humilitatē. Unde dicit. Inflat⁹ ꝛc. Hic feretia est int' inflatum ꝛ pinguē. quia pingues veritatis sunt pleni. inflati vero vacui sed vento extensi. Qui ergo vere sunt humiles. sunt pleni. sed qui apparēt tm̄ inflati. Sap̄. 4. Dirumpe illos iflatos sine voce. Hoc sensu intelligit̄ illud. Scientia inflat. 1. coz. 8. Hec sapientia est grauis. scz qz iflat nō que est ex deo. Mat. 16. Caro ꝛ sanguis nō reuelauit tibi ꝛc. ¶ Quātum ad tertium dic Non tenēs caput. scz xp̄m p fidē. Et talis decipit̄. qz sine xp̄o est in tenebris. 1. thi. 6. Si q̄s non acq̄escit sanis verbis ꝛc. Sed quare ē caput? Rñdet dicēs: Quia ab eo dependet totum bonum corpis scz ecclie. In corpore em̄ naturali sunt duo bona. scz cōpactio membroz ꝛ augmentum corpis. Et hoc habet ecclia a xp̄o. Ex eo enim dependet totum corpus. Ro. 12. Multi vnum corp⁹ sumus in xp̄o ꝛc. Et ideo dicit Cōnexum. In corpore enim est duple ꝛ cōiunctio mēbroz. scz scōm cōtactum. qz manus est coniuncta vlne. hec pectori ꝛ sic de alijs. Alia ē cōnexio seu cōiunctio neruoz. Et ideo dicit Coniunctū ꝛ cōnexum. Sic in ecclesia est cōiunctio per fidē ꝛ sciētiam. Ephe. 4. Unus dñs vna fides. vnuz baptisma. Sz hoc nō sufficit: nisi sit cōnexus charitatis ꝛ cōnexio sacramentoz. ꝛ ideo subdit. Subministratū p nex⁹. qz p charitatē vnus subministrat alteri. Auget etiā p xp̄m. quia crescit scz corp⁹ cōiunctum sic in augmentuz dei. i. quod deus facit in nobis. pñs. Beat⁹ vir cuius est auxiliuz abste ascensiones in corde suo disposuit ꝛc. Vel dei id ē xp̄i qui deus corpus auget dum auget ecclia. Ephe. 4. Ad cōsummationē sanctoz in opus ministerij in edificatiōz corpis xp̄i ꝛc. ¶ Deinde cuz dic. Si q̄ mortui ꝛc. Arguit iā deceptos. Et pmo ponit rōez redargutiōis ex cōditiōe deceptoz. Secundo ex ꝺditiōe eoz in q̄b⁹ decipiebant̄ ibi. Que omnia sunt ꝛc. Cōditio eoz erat libertas qz sicut erāt mortui peccatoribus et legi. Unde seruare eā nō debebāt. Dicit q̄. Si mortui estis cuz xp̄o mortuo legi ab elementis mundi id est a legalib⁹ obseruantijs. q̄a iudei seruiebāt deo vero: tamē sub elemētis. sed gētiles sub ipsis elementis. q̄d adhuc veritate cognita tanq̄ in hoc mundo vt iudei decernitis tāgēda et comedēda scilicet dicēs: Ne tetigeritis hoc qz peccatum est: neq̄ gustaueritis de porco et anguilla. Leuit. 11. ¶ Deinde cuz dicit. Que oīa ꝛc. Ostendit qualia sunt ex pte legalium dicēs q̄ sunt noxia et vana et grauia. Uñ dic. Que omnia sunt in interitum: qz mortifera post passionē christi ponētibus spem in eis. sed post tēpus gratie diuulgate simplicit̄ oīb⁹ sunt mortifera. Nō dico ppt̄ opinionē hieronimi ꝛ aug⁹. que supra ad Hal'. 2. cap̄. ponit̄. Ad interitū q̄ ꝛ in mortē pducētia sunt. Et si dicat̄ quare q̄ legimus vetus testamentū? dic q̄ legimus ad testimoniū non ad vsum. Et ideo dicit: Sunt in interitū ipso vsu. id est non ad testimoniū sz ad vsum Itē sunt vana q̄ nō innitunt̄ rōi nec auctoritati: sed hec nō innitunt̄ auctoritati diuine sz humane. Uñ dicit fm p̄cepta. Sz nūquid nō sunt p̄cepta a deo? Respōdeo sic quoulcz veniret veritas. Matth. 15. Irrituz fecistis mandatū dei propter traditiones vestras. Itez non innitūtur rationi: q̄a sunt habentia rationē sapientie in supstitiōe. Quasi dicat. Non habet rationē que inducat: nisi ad supstitiōz id est ad religionem supra modū ꝛ extra tempus ipsoruz obseruatum. Et in humilitate scilicet simulata tm̄ scōm deiectionez. quia q̄ liberatur per christum a seruitute legis non debet se supponere seruituti. Hal'. 5. Volite ite

rum sub iugo seruitutis contineri ꝛc. Seruanꝫ tñ al iq̃ q ꝛ si nõ auctoritate diuina tñ humana rõe sunt vtilia .sed hoc deficit hic. Sunt eñ grauia hec ꝑm se considerata. Tria aũt desideramus scz quietẽ honorẽ ꝛ sufficientiam que hec legalia non habẽt. Subtractio eñ ciboꝝ cõtraria est saturitati. Inducunt etiã laborẽ propꝫ obseruãtias multiplices. Hec sunt ad honorẽ sed ad confusionem mꝫtã. vt illa aspersio cineris ꝛ huiusmodi. Act. 15. Hoc est onꝰ quod neq; patres nostri neq; nos portare potuimus ꝛc. Ad non ꝓcendũ corpori id est ecclie nõ ad honorem dei: sed ad saturitatẽ carnis. id est ad implendũ carnalem affectum.

Capitulũ tertiũ.

Igitur si consurrexistis cũ xp̃o: q̃ sursum sunt querite vbi xp̃s ẽ in dextera dei sedẽs. que sursũ sunt sapite nõ que sunt super terram. Mortui eñ estis ꝛ vita vestra abscondita ẽ cũ xp̃o in deo. cũ aũt xp̃s apparuerit vita vestra. tunc ꝛ vos apparebitis cũ ipo i gloria Mortificate ergo mẽbra vr̃a q̃ sunt sup terram. fornicationẽ. imundiciã. libidinẽ. concupiscentiã malã. ꝛ auariciã que est simulacrorũ seruitus ꝓpter que venit ira dei in filios incredulitatis in quibus ambulastis aliquando cum viueretis in illis.

Supra apostolꝰ monuit fideles cõtra seducẽtes: hic instruit eos contra peruersitatẽ moꝝ. ꝛ ꝑmo ꝓponit generalẽ doctrinã. Secũdo specialẽ ibi. Mulieres subdite ꝛc. Circa primũ duo facit. qꝝ primo instruit eos de habẽda recta intẽtione finis. Secũdo de rectitudine hũane actionis ibi. Mortificate ꝛc. Itez prima diuidit in duas ꝑtes. qꝝ primo ponit modũ instructiõis. Secũdo assignat rationẽ ibi. Mortui eñ ꝛc. Circa primũ primo ponit susceptũ beneficiũ. Secũdo ex hoc ꝓcludit instructiõis documentũ ibi. Que sursum ꝛc. Beneficiũ est q̃ surrexim⁹ cũ xp̃o resurgente. sed hoc duplicit̃. Uno modo per spez corporalis resurrectiõis. 1. cor. 15. Si aũt xp̃s predicat̃ q̃ resurrexit a mortuis. quõ quidã dicunt in vobis quoniã resurrectio mortuoꝝ nõ est. Itẽ cũ eo resurgente reparamur ad vitã iusticie. Ro. 4. Traditꝰ est ꝓpt̃ delicta nostra. ꝛ resurrexit propt̃ iustificationẽ nostrã. Qua si dicat. Si xp̃o resurgente ꝛ vos resurrexistis. 2. cor. 4 Qui suscitauit dñm iesum ꝛ nos cum iesu suscitabit ꝛc. Deinde cũ dicit. Que sursum ꝛc. Concludit documẽtum debitũ fini. ꝛ primo ꝑ cõparationẽ ad finẽ ꝛ vt finez principaliter aliq̃s intẽdat. Secũdo vt ꝑm finẽ de aliis iudicet. Dicit ergo Si consurrexistis cũ xp̃o que sursum sunt querite. Mat. 6. Primũ querite regnũ dei ꝛ iusticiam eius ꝛc. Hic eñ est finis. ps. Una petij a domio ꝛc. Et ideo hoc q̃rite vbi xp̃s sedet in dextera. Mar. vl. Dominꝰ quidẽ ihs postq̃ locutus est eis assumptꝰ est in celũ ꝛ sedet a dextris dei ꝛc. ps. Sede a dextris meis ꝛc. Et intelligẽda est dextera nõ pars aliqua corpozalis sed similitudinaria. Dextera eñ est potior pars homis. xp̃s ergo sedet ad dexterã. qꝝ ꝑm q̃ homo in potioꝝ bonis patris est: sed ꝑm q̃ deus in equalitate eius est. Et sic sit ordo in vobis. vt quia xp̃s est mortuus ꝛ surrexit. ꝛ sic ẽ assumptus a dextris dei: ita ꝛ vos moriamini peccato. vt postea viuatis vita iusticie. ꝛ sic assumamini ad gliaz Uel nos resurrexim⁹ per xp̃m ipe aũt ibi sedet. ergo desiderium nr̃m debet esse ad ipm. Mat. 24. Ubi fuerit corpus ibi cõgregabunt̃ ꝛ aquile ꝛc. Mat. 6. Ubi ẽ thesaurus tuus ibi est ꝛ cor tuũ ꝛc. Itẽ debem⁹ iudicare de alijs ꝑm ipm. Et ideo dicit. Que sursum sunt sapite ꝛc. Astruit vnũ ꝛ aliud negat. Sapit autez que sursum sunt qui ꝑm supnas rationes ordinat vitã suã ꝛ de omnib⁹ iudicat ꝑz eã. Jac. 3. Hec est sapiẽtia desursum descẽdens Sapit aũt que sunt super terrã q̃ ꝑm terrena bona oñia ordinat ꝛ iudicat. iudicans ea summa bona Phil. 3. Et gloria in cõfusione eoꝝ qui terrena sapiunt ꝛc. Deinde cũ dicit. Mortui eñ ꝛc. Ponit̃ ratio monitionis. Et primo cõmemorat quandã mortẽ. Secũdo innuit occultationẽ cuiusdã vite ibi. Et vita ꝛc. Tertio docet huius vite manifestationẽ ibi. Cũ aũt xp̃s ꝛc. Primus eñ vnuz phibuit ꝛ aliud astruxit. ꝛ nunc ad hec duo redit. Primo sic. Non sapite que sunt terrena: quia mortui est⁹ terrene conuersationi. Mortuus eñ huic vite non sapit ea que sunt huius mundi. ita ꝛ vos si mortui estis elemẽtis huius mundi. Ro. 6. Existimate vos mortuos esse qui dem peccato: viuentes aũt deo ꝛc. Esa. 26. Mortuientes non viuant. gigantes non resurgãt ꝛc. Cũ aũt dixit. Existimate ꝛc. Subdit Uiuentes. Et ideo alia vita est occulta. vnde etiã hic dicit. Et vita vestra ꝛc. Et hanc vitã acquirimus nobis per xp̃m. 1. Pe. 3. Christus ꝓ pctis nostris mortuꝰ est. iustus ꝓ iniustis ꝛc. Quia vero hec vita est q̃ xp̃m. xp̃s aũt est occultus a nobis. qꝝ est in gloria dei patris. Et similit̃ vita que per eũ nobis datt̃ est in occulto vbi scilicet xp̃s est in gloria dei patris. prouerb. 3. Longitudo dierꝫ in dextera eius: ꝛ in sinistra ei⁹ diuitie ꝛ gloria. ps. Quã magna mꝫtitudo dulcedinis tue: quã abscondisti timẽtibus te ꝛc. Apoc. 2. Uincẽti dabo mãna absconditũ ꝛc. Jdeo cũ dicit. Cũ aũt xp̃s ꝛc. Ostẽdit quõ manifestat̃ scilicet sicut ꝛ xp̃s quia dicit̃ in ps. Deꝰ manifeste veniet. Et ideo dicit. Cũ autẽ apparuerit xp̃s vita vr̃a. quia ipse est actor vite vestre. et quia in amore eius et cognitione consistit vita vestra. Dan. 2. Uiuo ego iam nõ ego: viuit vero in me xp̃s ꝛc. Cunc vos apparebitis. 1. Joh. 3. Cum apparuerit similes ei erim⁹ scilicz in gloria Abac. 3. Ab austro veniet et sanct⁹ de mõte pharan ꝛc. Deinde cũ dicit Mortificate ꝯ ꝛc. Ordinat humanã actionẽ. Primo per cohibitionẽ peccatoꝝ. Secũdo per institutionẽ bonoꝝ moꝝ ibi Induite vos ꝛc. Circa primũ duo facit. quia primo ꝑmittit monitionẽ. Secundo eius rationẽ exponit ibi. Expoliantes vos ꝛc. Iterum prima in duas. quia primo prohibet vitia carnalia. Secundo rationẽ assignat ibi. Propter q̃ ꝛc. Circa primum duo facit. quia primo ponit generalẽ phibitionez. Secũdo explicat in speciali ibi Que sunt ꝛc. Dicit ꝯ nõ debet⁹ sapere que sunt sup terrã: sed mortificate quicq̃d terrenũ et specialiter mẽbra que sunt ꝛc. Quod põt exponi similitudinarie. quia conuersatio nostra est cõtinẽs multos actus: sicut corpus multa mẽbra. et in cõuersatione bona prudentia est sicut oculus dirigens. fortitudo aũt sicut pes portãs. In mala vero astutia sicut oculꝰ. pertinacia vero sic̃ pes. Hec ꝯ mẽbra sunt mortificãda. Uel aliter de mẽbris corporis carnalibus dixit. Mortui est⁹ ꝛc. scilicet terrene conuersationi. Quõ? Et respõdẽs dicit. Mortificate ꝛc. Intantũ ergo morimur culpe: inq̃ntum viuificamur per gratiã. Uita eñ gratie reparat nos ꝯtum ad mẽbra nõ totaliter ꝯtum ad corpus ꝓpter fomitẽ Ro. 7. Egoipse mente seruio legi dei. carne autem legi peccati Et paulo ante Uideo aliã legẽ in membris meis repugnantẽ legi mentis mee ꝛc. Qui ergo mortui estis ꝯtum ad mentẽ mortificate concupiscentiaz in mẽbris q̃ sũt sup t̃rã in ꝯtũ sũt sup t̃rã ꝛ t̃rena corpa. 1. cor. 6. Castigo corpꝰ meũ ꝛ in seruitutẽ redigo ꝛc. id ẽ nõ ꝑmittendo el se trahi ad carnalia. Et ideo ponit pecca

ta in speciali. Et primo pure carnalia. Secundo media ibi. Et auariciã ꝛc. Inter carnalia maxime concupiscentia inclinat ad luxuriã vbi est actꝰ turpis. Et hoc vl' ſm naturã animalis non ratiõis. quia oñe peccatũ est contrariũ rationi. Et ideo dicit Fornicationẽ. Tob. 4. Attende tibi ab omni fornicatione ꝛc. Vel contra naturam et sic dicit: Immundiciã. Itẽ delectatio est ĩmunda. Vnde dicit libidinẽ. Itẽ concupiscentia praua. Vnde dicit. Concupiscentiã malã. Item ponit peccata media. Et p̃mo auariciã cuius obiectũ est corporale scilicet peccunia ꝛ completur in delectatione spirituali scilicet dominio tali um. Et ideo cõmunicat cũ carnalibꝰ peccatis Et subdit. Que est idolorũ seruitus Ephe. 5. Aut auarus. quod ẽ idolorꝝ seruitus'. Sed nũquid auaricia ex suo genere est species idolatrie. ꝛ auarꝰ peccat tanq̃ idolatra? Respondeo dicendũ est. Non ſm speciẽ sed ſm similitudinẽ. qa auarus ponit vitaz suam in pecunia. Idolatra est qũ q̃s exhibet alicui ymagini honorẽ debitũ deo. Auarus aũt honorẽ debitũ deo exhibet pecunie. qz tota sua vita circa hoc est. Quia vero auarus nõ intẽdit circa pecuniam se habere vt ad deum sicut idolatra ideo est minꝰ peccatum. ¶ Deinde cum dicit Propter que venit ꝛc. Ostẽdit rationẽ quare vitãda sunt hec peccata. Et est duplex Una que mouet omnes. ꝛ alia que specialiter istos Prima est vindicta dei'. quia propter carnalia venit ira dei ẽ vindicta dei in filios diffidentie. id est peccatores q̃ diffidunt de deo. quia luxuria est filia desperationis. qz multi ex desperatione spiritualiũ dant se totaliter carnalibꝰ. Vel diffidentie. quia quantũ est de se non est confidendũ vt corrigantur. et ideo venit ira dei sicut in Heñ. 6. et. 7 de sodomitis et in diluuio. 18. et. 19. Alia ratio est. qz illi aliquando fuerunt tales Vnde dicit. In quibꝰ ꝛ vos ambulastis aliquando scilicet de malo in peius. Et ponit hanc rationẽ propter duo scilicet et propter quod petrus dicit. 1. Pet. 4. Sufficit preteritũ tempus ad voluntatẽ gentiũ consumandã qui ambulauerunt in luxurijs ꝛc. Vel qz experti estis q̃ in eis non est vtilitas sed confusio. Ro. 6. Quem ergo fructũ habuistis tunc in illꝭ in quibus nunc erubescitis?

Lectio secunda:

Nunc autẽ depõite ꝛ vos oñia. irã. indignationẽ. maliciã. blasphemiã turpẽ sermonẽ de ore vestro. Nolite mentiri inuicẽ: expoliãtes vos veterem hominẽ cũ actibus suis. ꝛ induẽtes nouum eũ qui renouaꝝ in agnitionẽ dei scõm imaginẽ eius qui creauit eũ: vbi nõ est gentilis ꝛ iudeus. circũcisio ꝛ prepuciũ. barbarus ꝛ scitha. seruus ꝛ liber. sed omnia ꝛ in omnibus christus.

Supra apostolus monuit fideles, contra vitia carnalia: hic monet eos contra vitia spiritualia. Et prio põit vniuersalem ammonitionẽ. Secundo per partes distinguit Dicit ergo aliquando ambulastis in illis: sed nũc deponite omnia non solũ carnalia sed omnia. 1. Pe. 2. Deponentes omnẽ maliciã ꝛ omnẽ doluz et simulationes: et inuidias: et detractiones ꝛc. Distinguit aũt vitia spiritualia in duo. Primo in peccatum cordis. Secũdo oris ibi. Blasphemie ꝛc. Et primo ponit iraꝫ. Ira eñ viri iusticiam dei non operatur. et hec est deponenda. Secũdo indignationẽ que oritur ex ira. que est quando quis reputat aliquem indignuz eoꝝ que habet vel vt cõparet alij. Esa. 27. Indignatio non est mihi. Maliciam que consequitur ad hec duo scilicet quando quis molitur maluz proximo inferre Jac. 1. Abijcientes omnem ĩmundiciaz ꝛ abundantiã malicie in mansuetudine ꝛc. ¶ Deinõ ponit peccata pertinẽtia ad peccatũ oris. Et sunt tria genera peccatoꝝ oris. Per hoc eñ peccatũ designaꝫ inordinatio mentis. Et primo in cõparatione ad deũ. ꝛ hec ẽ blasphemia. Leũ. 24. Educ blasphemuz extra castra. et ponant omnes qui audierunt manus suas super caput eius ꝛ lapidet eum popul⁹ vniuersus ꝛc. Et sic quecũq̃ blasphemia est peccatũ mortale. Sed quid si fit subito? Respõdeo dicẽdũ est q̃ si fit subito ita q̃ nõ percipit se blasphemare. non peccat mortaliter. Sed credo q̃ q̃tumcũq̃ subito. si tamẽ percipit q̃ dicit verba blasphemie peccat mortaliter. Secundo designat inordinationẽ circa cõcupiscentiã dicens: Turpẽ sermonẽ de ore vestro Eph. 4. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat ꝛc. Tertio inordinationem contra proximũ et hoc est mendacium. prouer. 19. Qui loquitur mendatiũ nõ effugiet ¶ Deinde cũ dicit Expoliantes ꝛc. Ostendit rationem quare sunt vitanda predicta vitia. quia scilicet deposita vetustate debet indui nouitas. Mat. 9. Nemo mittit cõ missurã panni rudis in vestimentũ vetus ꝛc. Et prio ponit depositionẽ vetustatis. Secundo assumptionẽ nouitatis ibi Et induentes ꝛc. Dicit ergo Deponite hoc expoliantes ꝛc. Maz hoc inueteraꝫ per peccatũ Hebre. 8. Mõ aũt antiquaꝫ et senescit prope interitũ est Et hec vetustas ꝓpinquat corruptioni. quia peccatũ est via ad corruptionẽ. Itẽ per peccatũ perditur virtus et decor spiritualis: que quidẽ vetustas est introducta per peccatum primi parentis Ro. 5. Sicut eñ per vnũ hominẽ peccatum in hũc mundũ intrauit ꝛ per peccatuz mors: ita ꝛ in omnes homines pertransijt in quo omnes peccauerunt. Hunc ergo veterez hominem id est vetustatem peccati. Ro. 6. Vetus homo noster simul crucifixus est vt destruatur corpus peccati. vt vltra non seruiamus peccato ꝛc. Exuite cũ actibus suis. Ephe. 4. Deponite vos ſm prius cõuersationẽ veterẽ hominẽ qui corrumpit ſm desideria erroris ꝛc. Nouus homo est animus interius renouatus. quia homo ante gratiã habet mentẽ interiorez peccato subiectã. Et quando reparaꝫ per gratiã habz nouitatẽ. ps. Renouabitur vt aquile iuuẽtus tua ꝛc. Gal. viti. In christo iesu neq̃ circũcisio neq̃ prepuciuz aliq̃d valet: sed noua creatura ꝛc. Noua creatura est gratia innouans: sed adhuc vetustas remanet in carne. Sed si sequaris iudiciũ noui hominis: tunc induis nouũ hominẽ si vero cõcupiscis ſm desideria carnis induis vetustatez Ephe. 4. Induite nouum hominẽ qui ſm deũ creatus ẽ in iustitia et sanctitate veritatis. ¶ Deinde dicit Et induentes ꝛc. Describit nouũ hominẽ Et primo ostẽdit renouationis modũ. Secundo vbi renouetur. Tertio ſm quid renouatur Ostendit ergo q̃ interior homo vetꝰ p ignorantiã dei renouaꝫ per fidem et agnitionẽ dei. 2. corinthioꝝ. 3. In eandẽ ymaginẽ transformamur a claritate in claritatẽ tanq̃ a dñi spiritu Sed vbi est hec renouatio? Vbi scilicet vbi est ymago dei que non est in potẽtiis sensitiue partis sed in mente Vnde dicit ſm imaginẽ id ẽ ipsa dei imago que est in nobis renouatur et hoc ſm ymaginẽ eius scilicet dei qui creauit eum Dicitur autez nouus creatus. quia anima rationalis non est ex traduce sed a deo creata. ¶ Deinde cũ dicit Vbi nõ est ꝛc. Ostẽdit hanc innouationẽ esse omnibus communẽ: alis nõ pertineret ad hominem inquantum homo. Et hoc qz facta est ſm aliquid quod conuenit omnibꝰ. Quintuplex autem hic cadit distinctio inter homines. Una ſm sexum corporeum: ꝛ hãc excludit dicens: Vbi nõ est masculus

et femina. quia non differunt mente sed ꝼm sexum corporeum. Secundo ꝙ nationes. ⁊ hanc excludit ibi Gentil' ⁊ iudeus. Isti eñ ex fidelibus. illi ex infidelibus. ⁊ tamē vterq; mente rationales. Ro. 3. An iudeorum deus tm̃? Nonne ⁊ gentiū? Immo ⁊ gentiū. Tertia ꝼm ritū certū ⁊ proprium. qz quidā legis pfessionē. ⁊ quidā ritū eundez non habebāt Ro. 10. Idē dñs omnium ⁊c. Alia ꝼm linguam ibi Barbarus ⁊ scitha. Scithia est versus septentrionē. barbarietas aūt extraneitatē dicit. Unde barbari quasi extranei. Et simplicit est barbar⁹ qui extraneus est ab homine in ꝺctum homo. ⁊ hoc est in ꝺctū rationalis ⁊ ideo illi barbari sunt qui nō regunt rōe ⁊ legib⁹. ⁊ iō barbari naturalit sunt serui ⁊ in xpo non differunt. qz ⁊ si ius ciuile non habēt. tamē legē habēt xpi. Alia ꝼm conditiones. quia quidā serui quidā liberi. in xpo autē sunt oēs similes Job. 3. Paruus ⁊ magnus ibi sunt ⁊c. Ergo nō sunt hee differētie in xpo. sed est omnia in omnib⁹ xps. Nō eñ est circūcisio nisi per xp̃m. ⁊ libertas ꝙ xp̃m si non es liber: libertas tua est xps. Si nō circūcisus circūcisio tua est xps et sic de alijs. Et in omnibus. qz oñibus beneficia sua dat.

Lectio tertia.

Induite vos ergo sicut electi dei sancti ⁊ dilecti viscera misericordie benignitatem. humilitatē. modestiā. patientia supportantes inuicē ⁊ donantes vobismetipsis si quis aduersus aliquē habet querelā sicut et dñs donauit vobis. ita ⁊ vos. Super omnia aūt hec charitatē habete quod est vinculū pfectiōis: ⁊ pax xpi exultet in cordib⁹ vr̃is in qua ⁊ vocati estis in vno corpore ⁊ grati estote. Verbū xpi habitet in vobis habūdanter in oñi sapiētia docētes ⁊ cōmonētes vosmetipos in psalmis ⁊ hymnis ⁊ canticis spiritualib⁹: in gr̃a cantātes in cordibus vr̃is deo. Omne qcūq; facitis in verbo aut in opere: omnia in nomine dñi nostri iesu christi gr̃as agētes deo et patri per ipsum.

Supra apostolus induxit fideles ad vitandū mala: ꝺ inducit eos ad operandū bona. et ꝑmo ad opa pticulariuz virtutū. Secūdo ad opera virtutū principaliū pficientiū aīas ibi. Sup omnia ⁊c. Et primo cōmemorat eoz cōditionē. Secundo subdit virtutū cōnumerationē ibi Viscera misericordie ⁊c. Dicit ergo Si induistis nouū hominē debetis induere noui hominis ptes scz virtutes Ro. 13. Abijciamus ergo opera tenebraz: et induamur armalucis ⁊c. Quibus induimur: quando quicqd exteri⁹ apparet est virtutibus ornatū. Sed quibus virtutib⁹? Alter induunt milites: aliter sacerdotes. Ergo induite vobis conueniētia vestimenta. Electis et sanctis. Et qꝺ dicit electis pertinet ad remotionē a malo. qꝺ dicit sanctis ad donū gratie. 1. cor. 6. Abluti estis: sed sanctificati estis. Leu. 11. ⁊ 19. Sancti estote: qz ego sanctus sum dñs deus vester ⁊c. Qꝺ dicit Dilecti ptinet ad ꝑparationē future glie. Job. 13. In finē dilexit eos. s. vite eterne Et describit hic vestimēta q̄ ptegunt nos in aduersis et psp̄is. 2. cor. 6. Per arma militie a dextris ⁊ a sinistris ⁊c. Et ꝑmo q̄ habēda in psperis. Secūdo q̄ in aduersis ibi. Patientiā ⁊c. In psp̄is aliqd debem⁹: ⁊ ꝑmo ꝓrio misericordiā. Et ideo dicit. Viscera misericordie. Luc. 1. Per viscera misericordie dei nr̃i ⁊c. Phil'. 2. Si qua viscera miserationis ⁊c. id ē misericordiā ex affectu procedētē. Ad omnes vero consequēter est habēda benignitas q̄ est quasi bona igneitas Ignis eñ liquefacit et effluere facit humida. Si in te est bonus ignis: liq̄facit quicquid humiditatis habes et dissoluet. Hanc facit spūssanctus. Sap̄. 1. Benignus est spiritus sapientie Ephe. 4. Estote aūt inuicez benigni: misericordes ⁊c. In corde debes humilitatē Eccl. 3. Quanto magn⁹ es humilia te in omnibus ⁊c. In exterioribus debes modestiā: q̄ ponit modū ne in psperis excedas Phil'. 3. Gaudete in dño semper: iterꝙ dico gaudete. modestia vestra nota sit oñibus hominibus. In aduersis tria sunt arma habēda. scz patientia que facit ꝙ animus ꝙpter aduersa nō amoueatur ab amore dei et rectitudine iusticie. Luc. 21. In patientia vestra possidebitis animas vr̃as ⁊c. Sed quia quandoq; contingit ꝙ aliqs a iusticia nō declinat ꝙtuz est de se. tñ aliozū mores sunt ei ip̄portabiles. ideo dicit. Supportātes inuicē. 2. Pe. 2. Habitās apud eos qui de die in diē iustā animā iniquis operib⁹ cruciabāt ⁊c. Ro. 15. Debemus nos firmiores ibecillitates infirmoz sustinere ⁊c. Tertio condonationē ibi. Et donātes id est parcētes. 2. cor. 2. Nā ⁊ ego qꝺ donaui. si quid donaui ꝙpter vos in psona xpi ⁊c. Condonat aūt quis iniuriā q̄n non habet rancorē ad eū: nec malū contra ip̄m ꝓcurat. Sed q̄n necessitas puniendi est: tunc puniēdus est. Et addit rationē sicut et dñs Eccl. 28. Homo homini seruat iraz ⁊ a deo querit medelā ⁊c. Mat. 18. Omne debitū dimisi tibi ⁊c. Et post. Nonne ergo oportuit et te misereri⁹ conserui tui sicut ⁊c. Deinde cū dicit Sup oñia ⁊c. Inducit ad principales virtutes pficientes alias. Et principalioz est charitas inter virtutes. sapiētia vero inter dona Charitas quidē informat omnes virtutes: sapientia vero dirigit. Primo igit inducit ad primū. Secūdo ad secundū ibi. Verbū xpi ⁊c. Primo inducit ad charitatem habendā. Secūdo ad charitatis effectus ibi. Et pax ⁊c. Dicit ergo. Sup omnia induatis charitatē q̄ omnib⁹ ꝑdictis maioz est. vt dicit. 1. cor. 13. Super oñia id ē magis ꝙ omnia. quia est finis omniū virtutū. 1. thi. 1. Finis aūt precepti est charitas ⁊c. Vel sup omnia debem⁹ habere charitatē. quia est super omnia alia. 1. cor. 12. Adhuc excellentioz viā vobis demonstro ⁊c. Et hoc qz sine ipsa nihil valent alia. Et hec charitas figurat ꝙ tunicam inconsutilē. Job. 19. Et ratio huius quare est habēda est. quia ē vinculū. ꝼm glo. per oñes virtutes homo perficitur. sed charitas cōnectit eas adinuicē ⁊ facit eas perseuerantes. et ideo dicitur vinculum. Vel ex natura sua est vinculum. quia est amor qui est vniens amatum amanti. Osee. 11. In funiculis adam traham eos in vinculis charitatis ⁊c. Sed addit Perfectiōis. quia ē vnū quodq; perfectū quando adheret fini vltimo scilicet deo quod facit charitas. Deinde cū dicit. Et pax ⁊c. Monet ad actus charitatis. Et ponit duos actus scilicet pacem ⁊ gratitudinem. et tertiū innuit scilicet gaudiū. Dicit ergo. Et pax xpi ⁊c. Ex charitate moꝛ oritur pax que est scōm Augustinuz tranquillitas ordinis sibi a deo instituti quod facit charitas. Qui eñ aliquē diligit concordat cum eo in voluntate. ps. Pax multa diligentib⁹ legez tuam ⁊c. Exultet quia charitaſ effectus est gaudium quod sequitur ex pace. Prouerbioꝛ. 12. Qui pacis ineunt consilia sequitur eos gaudium ⁊c. Sed nō dicit simpliciter pax. quia est pax mundi quam deus nō venit facere sz xpi quam fecit int̃ deū ⁊ homines. Mar. 9. Pacē habete int̃ vos: quā ānūciauit. Lu. vl. Stetit ih̃s i medio eoz ⁊ dixit eis. Pax vob ⁊c. Et debeꝛ hr̃e qz in ista vocati estis ⁊c. 1. cor. 7. In pace vocauit nos deus.

¶Et ꝺ subdit: in vno corpe. i. vt sit ī vno corpe. Effect⁹ ali⁹ ẽt vt sit grati. Sa ꝑ. 16. Ingrati spes tã hibernalis glacies tabescet: ⁊ disperiet tanꝯ aq supuacua ¶Deinde cum dicit. Verbū xpi ⁊c. monet ad sapientiaz: ⁊ prio docet sapientie originẽ. Scõo sapiẽtie vsum ibi: Docentes ⁊c. Ad hoc etiã q quis habeat sapiẽtiam verã opor tet cõsiderare vnde oriat. Eccl. 1. Fons sapie verbū dei in excelsis. ergo ex verbo xpi hauriatis eã. Deutero. 4. Hec ẽ sapia vra ⁊ intellect⁹ corã populis ⁊c. 1. Cor. 1. Qui fact⁹ ẽ nobis sapientia a deo ⁊c. Sed aliq non hñt verbū: iõ nec sapiam. Et iõ dicit habitet ꝓuer. 3. Circũda eas gutturi tuo ⁊ describe in tabulis cordis tui ⁊c. Aliquib⁹ sufficit modi cum quid de verbo xpi: sed apls vult q habeam⁹ multũ. Et iõ dicit Abundãter. 2. Cor. 9. Potens ẽ de⁹ oẽm gram abundare facere ī vobis vt in omnib⁹ semp oẽm sufficientiã habẽtes abũdetis ī oẽ opus bonũ ꝓuer. 2. Sicut thesauros effoderis eam ⁊c. ¶Et addit. Jn omni sapia id ẽ in oibus ptinẽtib⁹ ad sapiam xpi debetis studere scire. Act. 20. Nõ subterfugi quo min⁹ annũciarẽ vobis oẽ consiliũ dei ⁊c. Eccl. 21 Cor fatui quasi vas cõfractum ⁊ oẽm sapiam nõ tenebit ⁊c. Triplex aũt ẽ vsus hui⁹ sapientie scz instructiõis de uotiõis et directionis. Jnstructio duplex scz ad cognoscendũ vera. Unde dicit. Docentes Quasi dicat. Habiteret ita abundãter in vobis vt de oibus sitis instructi per ipm. 2. Thy. 3. Omnis scriptura diuinit⁹ inspirata vtilis ẽ ad docendũ ad arguendũ ⁊c. ¶Jtẽ ad cognoscẽdũ bona iõ addit. Et cõmonẽtes vosmetipos id ẽ exhortãtes vos ad bona opa. 2. Pe. 1. Suscitare vos in cõmonitionẽ ⁊c. ¶Scõo ponit vsũ deuotionis. Unde dicit. Jn psalmis ⁊ hymnis ⁊c. Jn psalmis qui designant iocũditatẽ bone opatiõis. ps. Laudate eũ in voce exultationis ⁊c. Hymn⁹ ẽ laus cũ cantico. ps. Hymn⁹ oibus sanctis ei⁹ ⁊c. ¶Canticis spũalibus q quicq̃d nos facim⁹ debem⁹ referre ad bona spũalia: ad ꝓmissa eterna: ⁊ ad reuerentiã dei. Et iõ dicit. In cordibus ⁊ nõ in labijs tm̃ ꝑme Cor. 14. Psallam spũ psallam et mente ⁊c. Esa. 29. Populus hic labijs me honorat: cor aũt eor longe est a me. Et addit. In gratia scz recognoscentes gratiaz xpi ⁊ beneficia dei. Sunt aũt cantica ecclie cordis ꝑnciꝑaliter: sed oris sunt vt excitet canticuz cordis ⁊ ꝓ simplicib⁹ ⁊ rudib⁹. ¶Tertio ponit vsũ directionis in opedicẽs. Omne qcunq; facitis ⁊c. q ⁊ etiã locutio op⁹ qõdã est. 1. Cor. 10. Siue manducatis siue bibitis vel aliud q̃d facitis oia ī gliaz dei facite ⁊c. Sed ꝓtra Aut hoc ẽ ꝑceptũ aut cõsiliũ: si ꝑceptũ peccat quicunq; hoc nõ facit: ⁊ q̃ peccat venialiter hoc nõ facit: ergo qñcũq; peccat venialiter peccat mortaliter. Rñdeo. Quidã dicunt q hoc ẽ consiliũ: sed hoc nõ est verũ. Sed dicendum ẽ q non ẽ necessariũ q oia in deũ referant actu sed habitu: q eñ facit contra gloriã dei ⁊ ꝑcepta ei⁹ facit ꝓtra hoc ꝑceptum. Venialiter autẽ peccans nõ facit contra hoc preceptum simpliciter quia non actualiter sed habitualiter refert omnia in deum.

Lectio quarta.

Mulieres subdite estote viris: sicut oportet in dño. Viri diligite vxores vras: ⁊ nolite amari eẽ ad illas. Filij obedite parentib⁹ p oia: hoc enī placituz ẽ in dño. Patres nolite ad indignationẽ p̃uocare filios vros vt nõ pusillo animo fiãt. Serui obedite p oia dñis carnalib⁹: nõ ad oculũ seruientes q̃si hoibus placẽtes sed in simplicitate cordis timentes dñm. Qcunq; facitis ex aĩo opamini sicut dño ⁊ nõ hominib⁹ scientes q a dño accipietis retributionẽ hereditatis: dño xpo seruite Qui eñ iniuriã facit: recipiet id qd̃ inique gessit. Et nõ ẽ personaꝝ acceptio apud deuz. Dñi qd̃ iustum ẽ ⁊ equũ seruis ꝓstate: sciẽtes q̃m ⁊ vos dominũ habetis in celo

Posita generali instructone ad oẽs: hic incipit ponere spãlẽ: prio dat q̃dã spãlia documẽta ptinẽtia ad singlos stat⁹ in eccla. Scõo q̃dã cõia oibus statib⁹ respectu certaꝝ ꝺitionũ in ꝗto ca. ibi. Oroni instate ⁊c. Prima in tres ſm tres cõiugatiões ex quibus dom⁹ constituit ſm pñm quaꝝ vna ẽ viri ⁊ vxoris. scõa pris ⁊ filij: alia dñi ⁊ serui. scõa ibi. Filij ⁊c. Tertia ibi. Serui ⁊c. Unaquaq; eaꝝ diuidit in duo ſm q monet subditos vt obediãt superiores vt moderate impent. Dicit ergo: mulieres ⁊c. et dicit. Ut oz quia hec subiectio ẽ lege diuina ordinata Gen. 3. Sub viri ptate eris ⁊ ipe dñabit tui ⁊c. 1. Cor. 14. Mulieres in ecclesijs taceant. Nõ eñ pmittit eis loqui sed subditas eẽ sicut ⁊ lex dicit ⁊c. Et rõ hui⁹ ẽ q regere ẽ rõnis: viri aũt magis vigent rõne. ⁊ iõ ꝑsidere debent. Jtẽ addit. Jn dño q oia ordiata ad aliquos fines sunt referenda finaliter in deũ. ¶Deinde monet viros vt diligant eas: hoc eñ ẽ naturale q vir ⁊ vxor quodãmõ sunt vnũ. Ephe. 5. Viri diligite vxores vras ⁊c. Et ꝓhibet ne eis sint amari. Mich. 1. Jnfirmata ẽ in bonũ q̃ habitat in amaritudinibus. Ephe. 4. Omnis amaritudo ⁊ ira ⁊ indignatio ⁊ clamor ⁊ blasphemia tollat a vobis cũ oi malicia. ¶Deinde cũ dicit. Filij ⁊c. agit de scõo ⁊ dicit. Obedite p oia scz q̃ nõ sũt ꝓtra deũ. Heb. 12. Patrẽtes quidẽ carnis nre habuim⁹ eruditores ⁊ reuerebamur eos ⁊c. Si vero ꝑcipiant in his q̃ sũt ꝓtra deũ: sic intelligit illud qd̃ dr Luc. 14. Si qs venit ad me ⁊ nõ odit prem suũ ⁊ mrem ⁊c. et hoc q hoc ẽ placitũ dño. i. ī lege dñi q lex charitat⁹ nõ remouet legẽ nature sz pficit. Est aũt lex naturalis q fili⁹ subdat cure pris. Exo. 20. Honora prem tuũ ⁊ mrem ⁊c. ¶Deinde cũ dicit. Pres nolite ⁊c. instruit parentes. Ephe. 6. Et vos pres nolite ad iracundiã prouocare filios vestros ⁊c. et hoc vt nõ pusillanimes fiãt: hui⁹ rõ ẽ q homines retinẽt impressionem quã a puericia habuerũt. Naturale aũt ẽ q qui in seruitute nutriunt semp sint pusillanimes. Uñ rõ ẽ cuiusdaz quare filij isrl nõ statim in terrã pmissionis sũt ꝺducti q fuerant nutriti in seruitute ⁊ nõ habuissent audaciam cõtra inimicos pugnandi. Esa. 35. Dicite pusillanimes cõfortamini ⁊ nolite timere ⁊c. ¶Deinde cum dicit. Serui obedite ⁊c. agit de tertio: ⁊ ꝓmo de seruis ponit monitionẽ. Scõo oñdit rõnẽ ibi. Scientes ⁊c. Tertio excludit dubitatiõz ibi. Qui eñ ⁊c. Circa ꝑmũ duo facit: q ꝑmo monet eos ad obedientiã. Scõo determinat obediẽdi modũ ibi. Nõ ad oculũ ⁊c. Dicit ergo. Serui ſm carnalem cõditiõz ⁊c. Per oia q̃ sz nõ ꝓtra deũ sũt. 1. Pe. 2. Nõ tm̃ bonis ⁊ modestis sz etiã discolis ⁊c. 1. Thy. vlti. Quicunq; sunt sub iugo serui dños suos omni honore dignos arbitrẽt ⁊c. ¶Deinde cũ dicit. Nõ ad oculum ⁊c. docet modũ obediendi. Et ostẽdit duos modos obediendi. Primo qd̃ simpliciter ⁊ sine dolo. Secundo ostendit q volũtarie. Dicit ergo nõ ad oculum sez ꝗtuz põt videri a domino. Ephe. 6. simile. Et dicit quasi hominib⁹ placentes q nõ seruiunt hoc modo nisi vt placeant hominib⁹. Gal. 1. Si adhuc hoibus placerẽ seruus xpi non essem. Jdeo addit. Sz in simplicitate cordis ⁊c.

id ē absq; dolo. Job.1. Erat ille vir simplex ⁊ rectus ⁊c. Prouerb.11. Simplicitas iustoꝝ diriget eos ⁊c. Itē voluntarie: vnde dicit. Quēcunq; facitis ex aīo id ē ꝑmpte operamini. Et hoc sicut domino quia qui seruit alicui ꝓpter ordinē iusticie facit hoc ꝓpter deū: a quo ē hic ordo Ro.13. Qui potestati resistit dei ordinationi resistit ⁊c. Ephe.6. Facientes volūtatē dei ex aīo cum bona volūtate seruientes sicut domino ⁊ non hominib⁹. ¶ Deinde cum dicit. Scientes ⁊c. ostendit dupliceꝫ rōnem huius: ⁊ vna ē ex parte remunerationis: alia ex ꝑte deuotionis, ad deū. Dicit ergo. Seruiatis ꝑmpte quia a domino accipietis retributionē hereditatis eterne ꝑs. Funes ceciderunt mihi ī ꝓclaris: etenim hereditas mea ꝓclara ē mihi Ephe.6. Scientes qm̄ vnusquisq; qcunq; fecerit bonum hoc recipiet a dño: siue seru⁹ siue liber. Quozundā enī fuit opinio q; actus iusticie nō est meritozi⁹ quia hoc videbat esse debitū: ⁊ hoc nō est meritozium alicui dare qđ suum ē. Sed sciendū ē q; ex hoc q; voluntarie facis ex hoc ponis aliquid de tuo: qz de potestate tua ē velle ⁊ nō velle: ⁊ sic ē meritozū. Serui aūt ex debito seruiūt dño: ⁊ ideo vt habeant mercedē hoc faciunt voluntarie Sed sic seruite eis q; a deo nō recedatis. Itē alia ē quia sic seruitis dño xꝓo. Ro.12. Spū feruentes dño seruientes. ¶ Deinde cū dicit. Qui enī ⁊c. remouet dubitationem. Posset enī dicere seru⁹ Quō seruiā ei qui facit mihi iniuriā. Et ideo dicit. Non est tuū vt vindices te subtrahendo ei qđ suum ē: sed expecta ab eo qui pōt: qz qui iniuriā facit ⁊c. 2. Coz.5. Omnes enī nos manifestari oportet ante tribunal xꝓi vt referat vnusquisq; ꝓpria corporis ꝓout gessit siue bonū si ue malū. Ephe.6. Et ꝓsonaꝝ acceptio nō ē apud deū. Act.10. Non ē personaꝝ acceptoz de⁹. ¶ Deinde cū dicit. Dñi ⁊c. ostēdit qualiter domini se habeant ad seruos. Et circa hoc duo facit: quia ꝑmo dat doctrinā. Scđo reddit rōnez eoꝝ ibi. Scientes ⁊c. Dupliciter aūt pōt dñs grauare seruos scz faciendo cōtra eos qđ iusticia legis ꝓhibet: qz ꝑm leges nō licet dño seruire in seruū. Et ideo dicit: qđ iustū est. Itez si exigeret totū debitū qđ māsuetudo xꝓiana mitigat Et ideo dicit. Et equū Job.31. Si contempsi subire iudiciū cū seruo meo ⁊ ancilla mea cū disceptarent ad versus me ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Scientes ⁊c. ponitur rō qz sicut tu te habes ad eos ita dñs ad te. Ephe.6. Scientes qz ⁊ illoꝝ ⁊ vester domin⁹ est in celis.

Capitulū quartum

Oratiōi instātes vigilātes in ea in gratiarū actione: orātes simul ⁊ ꝑ nobis vt de⁹ aperiat nobis ostiū sermonis ad loquendū mysteriū xꝓi ꝓpter qđ etiā vinctus sū vt manifestē illud: ita vt oporteat me loqui. In sapientia ambulate ad eos qui foris sūt. tēpꝰ redimentes. Sermo vester semp in gratia sale sit conditꝰ vt sciatis quō oporteat vos vnicuiq; respondere. Que circa me sūt oīa vobis nota faciet tichicꝰ charissimꝰ frater ⁊ fidelis minister et conseruꝰ in dño quē misi ad vos ad hoc ipm vt cognoscat q; circa vos sunt ⁊ consoleꝫ corda vestra cū onesimo charissimo ⁊ fideli fratre qui ex vobis ē qui oīa que hic agunt nota facient vobis. Salutat vos aristarchus cōcaptiuꝰ me⁹ ⁊ marcꝰ consobrinus barnabe de quo accepistis mandata. Si venerit ad vos suscipite illum. Et ihesus qui dicit iustus qui sūt ex circūcisione. hi soli sunt adiutozes mei in regno dei: qui mihi fuerūt solatio. Salutat vos epaphraſ qui ex vobis ē seruꝰ xꝓi iesu semp sollicitꝰ ꝑ vobis in oronibꝰ: vt stetis pfecti ⁊ pleni in omni volūtate dei. Testimoniū enī illi ꝓ hibeo q; habet multū laborē ꝑ vobis ⁊ pro his qui sunt laodicie ⁊ qui hierapoli Salutat vos lucas medicꝰ charissimus ⁊ demas Salutate fres qui sūt laodicie: ⁊ nymphaz ⁊ q̄ in domo eiꝰ ē eccl'iam. Et cū lecta fuerit apud vos ep'la hec facite vt ⁊ in laodicensiū eccl'ia legat: ⁊ ea q̄ laodicensiū ē vobis legatur. Et dicite archippo. Vide ministerium qđ accepisti in dño vt impleas illud. Salutatio mea manu pauli. Memores estote vīculoꝝ meoꝝ. Gratia domini nostri iesu xꝓi vobiscum Amē.

Supza posuit ſpecialia documēta ad ſingulos ſtatus hominū: hic ponit ꝓtinentia ad omnes: tamen reſpectu diuerſoꝝ. Et primo oſtendit qualiter ſe habeant ad alios. Secūdo qualiē ad ipſos alij ſe habeāt ibi. Que circa me ⁊c. Iterū prima in duas qz ꝑmo oſtendit quō ſe habeāt ad ipmmet aplm eoꝝ platū. Scđo quō ad alios maxime ꝓfideles ibi. In ſapia ⁊c. Circa primū duo facit: qz ꝑmo inſtruit eos vniuerſaliter ad ozandū. Scđo vt ozent pro eo ibi. Orantes ⁊c. Debet autē oro habere tria ſcz q; ſit aſſidua: grata: ⁊ vigilans. Aſſidua: vñ dicit oroni inſtātes id ē cū perſeuerātia ozate. ꝑme Theſ. 5. Sine intermiſſione ozate. Luc.18. Oportet ſemp ozare ⁊ nūq; deſicere. Item vigilans vt animus nō ſit preſſus. ꝑme Phe. 4. Vigilate in oronibus ⁊c. Luc. 6. Erat pnoctans in ozatione dei ⁊c. Itē grata id ē in gratiaꝝ actione alīs non mereꝫ beneficia noua ſi de acceptis eſſet ingratꝰ. Phil. 4. Cū gratiaꝝ actione. ꝑme Theſ. 5. In omnibus gratias agite ⁊c. ¶ Conſequēter rogat vt ozent ꝑ ipſo dicēs Orantes ſimul ⁊c. Quia hoc eſt debituz quia prelati cuſtodiunt eos ⁊ quoꝝ bonū ē cōe omnū. 2. Theſ. 3. Orate pro nobis vt ſermo dñi currat ⁊c. Et hoc vt deꝰ aperiat hoſtiū id ē os ꝑ qđ ſermo a corde exit ꝑ qđ deꝰ dat gratiā digne ꝓferendi verbū ſuū. In aptione etiā ſignificat aliqđ magnū Mat. 5. Aperiens os ſuū docebat eos ⁊c. Et tō ſubdit ad loquēdū. ꝑme Coz. 14. Spūs eſt qui loquit myſteria. Et his indigeo qz ꝓpter verbū xꝓi tribulationes patioz. Et ideo orandū eſt vt libere poſſim. 2. Thy. 2. Laboro vſq; ad vincula. Et hoc mō vt aperiat id ē vt manifeſtet ⁊c. Tria poſuit impedimēta ſcz timorem. ⁊ ideo dicit. Victus vel ꝓpter altitudinē ita q; ſubditi nequeant intelligere vel ꝓpter incōgruitatē temporis vel modi: ⁊ ideo dicit. Et oz. ꝑme Coz. 3. Nō potui vobis loqui quaſi ſpūalibꝰ ſcz quaſi carnalibꝰ. Luce. 12. Fidelis diſpenſator ⁊ prudens quē conſtituit dominus ſuper familiā ſuam vt det illis in tempore tritici meſurā ¶ Conſequenter cum dicit. In ſapientia ⁊c. oſtēdit quo modo ſe habeant ad extraneos: ⁊ primo in cōuerſatione Scđo quō in locutione ibi. Sermo veſter ⁊c. Dicit ergo

in epistolam I ad Thessalonicenses I

In sapientia ambulãtes ad eos qui foris sunt id ẽ infideles in sapientia id ẽ sapienter. Sap. 7. Neminẽ diligit deus nisi qui cũ sapiẽtia inhabitat. ꝛc. Et huius causa ẽ Redimentes tẽpus ꝛc. Redimit vexationẽ suã quando quis dimittit qõ ẽ de iure suo vt vitet eã. Isti vexabant ab eis ꝛ iõ vult q redimãt eam per sapientiam. I. Pet. 2. Cõuersationẽ vestram inter gentes habẽtes bonã ꝛc. Itẽ sapiẽter loqui. Unde dicit. Sermo vester ꝛc. Ut sit gratus qz in gratia. Eccl. 6. Lingua eucharis in bono homine abundabit ꝛc. Itẽ discretio. Unde dicit. Sale condit⁹: per salẽ intelligit discretio qz p ipm ois cib⁹ cõditus ẽ sapidus: ita omnis actio indiscreta ẽ insipida et inordinata Mat. 9. Habete in vobis sal ꝛ pacez habete inter vos. Et hoc vt sciatis ꝛc. Aliter eñ est respondẽdũ sapientibus: aliter insipientib⁹. Prouer. 26. Nõ respõdeas stulto iuxta stulticiã suã ne efficiaris e i similis ꝛc. I. Pet. 3. Parati semp ad satisfactionem omni poscenti vos rõnez ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit. Que circa me. ꝛc. ostẽdit quid alij agant ad ipos: ꝛ pmo ostendit quid ad eos agant illi quos ad eos mittit. Scõo quid cum apostolo remanẽtes ibi. Salutant ꝛc. Mittit aũt ad eos legatum quẽ primo describit tripliciter: ꝛ primo a dilectiõe dicẽs Charissimus frater scz per charitatẽ que facit hominem auro p̃cios̃iorẽ. Esa. 13. Preciosior erit vir auro ꝛ homo mundo obrizo ꝛc. Itẽ a fide. Unde dicit. Fidelis in ministerio. pme Cor. 4. Hic iam queritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniat. Itẽ ab humilitate. Unde dicit. Et conserv⁹ scz in executione ministerij sed in dño quia prelat⁹ querere debet vtilitatẽ eorum quib⁹ preferatur ꝛ dei honorẽ. Sed ad quid mittit? Ut cognoscat statum subditor. Heñ. 37. Uade ꝛ vide si cuncta prospera sunt erga fratres tuos ꝛ pecora et renũcia mihi qd agat ꝛc. p̃mi Reg. 17. Fratres tuos visitabis si recte agant: ꝛ cum quibus ordinati sunt disce. Itẽ vt consoleꝫ. Ro. pmo. Desidero eñ videre vos vt aliquid impartiar vobis gratie spũalis ad cõfirmãdos vos id ẽ simul consolari in vobis ꝛc. Et domin⁹ missus a patre ad hoc venit. Esa. 61. Ut consolarer omnes lugentes ꝛ ponerem consolationem lugentibus syon ꝛc. Itez describit eius societatez cum onesimo. Qui omnia que hic aguntur ꝛc. et vestra mihi vt corrigam et mea vobis vt exemplum habeatis. ¶ Deinde cum dicit. Salutat ꝛc. ostẽdit quo mõ salutanẽ a remanentib⁹ cum apostolo: ꝛ lra satis ptz De quo accepistis ꝛc. Act. 13. dicit q cũ paulus ꝛ barnabas simul irent: quidã iohãnes marcus sic se eis cõiũxit q postea recessit ꝛ iterũ redijt. Et paulus quidem noluit eum recipere sed barnabas: ꝛ ideo paulus recessit a barnaba. Et ppter hoc apostolus scripsit colossensibus de marco q nõ reciperent eum sed nunc qz puersus erat scribit vt eũ recipiant: ꝛ hoc ẽ. Accepistis ꝛc. Uel fratrẽ barnabe, de quo barnaba accepistis ꝛc. Et iesus ꝛc. qui quidẽ erat vir sancte conuersationis. Et ideo dicit iust⁹ Qui sunt ex circũcisione missi ad p̃dicandũ euangelium xp̃i Phil. p̃mo. Quid enī cuz oi mõ siue p occasionẽ siue per veritatẽ xp̃s annuncietur. Et sic p̃mo gentiles: secundo iudeos ponit. Epafras qui ex vobis ẽ quia asian⁹ erat. Et ad hoc salutant vt stetis perfecti. Jac. p̃mo. Sitis perfecti ꝛ integri in nullo deficientes ꝛc. Pleni. ꝛc. id ẽ in omnibus que pertinẽt ad voluntatẽ dei. Itẽ ponit lucam qui nõ fuit natus ex iudeis vt videt q fuit anthiocenus: medic⁹ arte quẽ spẽaliter noãt qz fuit homo bone auctoritatis ĩ eccl̃ia ppter euãgeliũ qõ scripsit ap̃lo. adhuc viuente. itẽ demas. ¶ Deinde cũ dicit. Salutate ꝛc. ostendit quos salutent: ꝛ p̃mo quõ alios aliene ecclesie. Scõo quõ eos qui sunt de sua ibi. Et eã que ẽ laodicensiũ. Ex quo habeꝫ q scripsit alias epl̃as: qz istã de q̃ fit mentio hic scz laodicensiũ ꝛ vnã aliã ad corinthios p̃ter primã ꝛ scõam: qz in p̃ma epl̃a cap̃. 5. dicit. Scripsi vobis in epl̃a ne cõmisceami fornicarijs ꝛc. Sz rõ ẽ duplex quare nõ sunt in canone, qz nõ constabat de eaꝝ auctoritate qz forte erant deprauate ꝛ perierant in ecclijs Uel qz nõ continebãt aliud q̃ ista. ¶ Et dicite ꝛc. Hic fuit p̃lat⁹ eoꝝ ꝛ mandat vt moneãt ipm dicentes. Uide. ꝛc. 2. Thimo. 4. Ministeriũ tuũ imple. Et quidẽ tunc ministeriũ implet qñ facit illud ad qõ accepit. Sz videt q nõ ptineat ad subditũ monere p̃latũ. Exo. 19. dicendũ q irreuerenter arguere ꝛ vituperare ẽ p̃hibitũ sed monere charitatiue põt: sicut paulus petrũ. Gal. 2. Sz quare nõ scripsit p̃lato? Quia p̃lat⁹ ẽ ppter eccl̃iam ꝛ nõ econuerso. Salutatio ꝛc. Cõsuetudo apli erat q totã epl̃am faciebat aliquẽ scribere: sz in fine ponebat aliqd de manu sua. 2. Thes. vlt. vbi dicit salutatio mea manu pauli idẽ vt hic ne fallerenꝫ. Et dicit memores ꝛc. qz rome vi ctus erat: qz Jac. 5. Exemplũ accipite frẽs exitus mali ꝛ longanimitatis ꝛ laboris ꝛ patiẽtie pphetas q̃ locuti sunt in noĩe dñi ꝛc. Heb. vlt. Mementote p̃positorũ vestroꝝ qui vobis locuti sunt verbũ dei: quoruz intuentes exitũ cõuersatiõis imitamĩ fidem. ¶ Tandẽ cõcludens optat eis bonũ dicens. Gr̃a ꝛc. Joh. 1. Gr̃a ꝛ veritas p iesum xp̃m facta ẽ. Cui sit laus ꝛ gl̃ia nũc ꝛ semp Amẽ.

¶ Explicit subtilissima expositio sanctissimi doctoris Thome de aquino ordinis fratrũ p̃dicatoꝝ sup epistola mirifici apostoli pauli ad Colossenses.

Incipit mirabilis declaratio eiusdem angelici doctoris sancti thome aquinatis ordinis fratrũ predicatoꝝ sup prima epl̃a doctoris gentium sancti apostoli pauli ad thessalonicenses.

Prologus

Multiplicate sũt aq̃ ꝛc. Heñ. 7. Hec verba cõpetũt materie hui⁹ epl̃e. Ecclia enī figurat p arcã sicut 02. I. Pet. 3. qz sicut ĩ arca ceteris peuntib⁹ pauce aĩe salutate sunt: ita in ecclia pauce ẽ soli electi saluabunt. Per aq̃s aũt significant tribulatiões. Prio qz aque impellũt irruendo sicut tribulatiões. Mat. 7. Uenerũt flumina ꝛ flauerũt venti ꝛ irruerũt ĩ domũ illã ꝛc. Sz impulsu fluminũ ecclia nõ mouet. Uñ subdit. Et nõ cecidit. Scõo aq̃ extinguit ignẽ Ecc. 30. Ignẽ ardentẽ extinguit aqua: sic ꝛ tribulatiões extinguũt impet⁹ concupiscentiaꝝ ne hoies ad libitũ eas sequant: sz nõ extinguũt verã charitatẽ ecclesie. Can̄. 8. Aque multe nõ poterũt extinguere charitatẽ nec flumina obruẽt illã Tertio aq̃ submergũt p inundationẽ. Treñ. 3. Inundauerũt aq̃ sup caput meũ ꝛc. sz ecclesia nõ p has submergit Joñ. 2. Circũdederunt me aq̃ vsq̃ ad aiam meã: abissus vallauit me. pellagus operuit caput meũ ꝛc. Et post. Rursũ videbo tẽplũ sanctum tuũ. ꝛc. Non ergo deficit sed subleuat Et p̃mo per eleuationem mentis ad deum. Gregꝫ. Mala ista in hoc mundo que nos premunt ad deum nos ire compellunt. Osee. 6. In tribulatione sua mane consurgẽt ad me. ꝛc. Secũdo p spũalem cõsolationẽ ps. Scõm multitudinez dolor in corde meo cõsolatiões tue letificauerũt aiaz meam ꝛc. 2. Cor. 1. Sicut abundãt passiões xp̃i in nobis: ita per xp̃m abundat consolatio nostra ꝛc. Tertio p multiplicationẽ fideliũ: qz tempore p̃secutionũ de⁹ multiplicauit eccl̃iã. Exo. 1. Quanto q magis oppmebant eos

tanto magis multiplicabant ꝛ crescebant ꝛc. Sic ergo conuenit huic epla quia isti multas tribulationes passi sterunt fortes. Videamus ergo textum.

Capitulū primū.

Paulus ꝛ Siluanus ꝛ Timothe us: ecclesie thessalonicensium in deo patre nro ꝛ dño iesu xpo gra vobis ꝛ pax. Gras agimus deo semp ꝓ vobis memoriā vri faciētes in oronib⁹ nostris sine intemissione: memores opis fidei vre ꝛ laboris ꝛ charitatis ꝛ sustinentie spei dñi nri iesu xpi ante deū ꝛ patrem nostrū. Scientes frēs dilecti a deo electionē vram: qz euangeliū nostrū nō fuit ad vos in sermone tm̄: sed ꝛ in virtute ꝛ in spū sancto ꝛ in plenitudine multa: sicut scitis q̄ les fuerimus in vobis ꝓpter vos. Et vos imitatores nostri facti estis ꝛ dñi excipientes verbū in tribulatione multa cū gaudio spūssancti: ita vt facti sitis forma omnib⁹ credentib⁹ in macedonia ꝛ in achaia. A vobis em̄ diffamat⁹ ē sermo dñi nō solū in macedonia ꝛ in achaia: sed ꝛ in omni loco fides vra q̄ ē ad deū pfecta est. ita vt non sit nobis necesse quicq̄ loqui. Ipi em̄ de nobis annunciant qualē introitum habuerim⁹ ad vos. ꝛ quō cōuersi estis ad deū a simulacris seruire deo viuo ꝛ vero ꝛ expectare filiū ei⁹ de celis quē suscitauit ex mortuis iesum qui eripuit nos ab ira ventura

Et ideo apls vult munire hic eccliam cōtra tribulatōes ꝛ ꝑmo contra tribulatiōes ꝑsentes. Et hoc in ꝑma epla Secūdo cōtra futuras tempore antixpi: ꝛ hoc in secunda ¶Prima diuidit in salutationē ꝛ epistolarem narrationē ibi. Gras agimus ꝛc. Itē primo tangit psonas salutantes. Scōo ecclesiā salutatā. Tertio bona optata. Notādum ē autē q̄ quia vbi nō delinquim⁹ oēs pares sum⁹. ideo qz istis bonis scribit nō facit mentionē ō officio suo: sed solū de nomine humilitatis. Sap̄. 7. Et innumerabilis honestas per manus illi⁹. Et adiungit duos qui eis ꝑdicauerunt cū eo scz Siluanū qui ē sylas ꝛ thymotheum quē circūcidit: vt dicit Act. 16. Salutat autē ecclesiam que ē congregatio fideliū. Et hoc in deo pre ꝛ domino nro iesu xpo id ē in fide trinitat⁹ ꝛ diuinitat⁹ ꝛ humanitat⁹ xpi: qz in hoc cognitiōe erit nostra beatitudo Tāgit aūt personā patris ꝛ filij incarnati in quib⁹ intelligitur spirit⁹ sanct⁹ qui ē nexus amboz. Bona optata sunt gratia que ē principiū omniū bonoz. 1. Coz. 15. Gratia dei sum id qō sum. Et pax q̄ ē finis qz tunc ē pax qñ apperit⁹ totaliter pacat. ¶Deinde cū dicit. Gras agimus ꝛc. Incipit epistolar⁹ narratio ꝛ ꝑmo cōmendat eos de ꝑterita pseuerantia. Scōo monet eos ad bene agendum in futurū. 4. cap̄. ibi. Decetero ꝛc. Itē ꝑmo agit gratias vniuersaliter de bonis eoz. Scōo ea cōmemorat in speciali ibi. Scientes frēs ꝛc. Circa primū duo facit: qz primo ponit gr̄arumactionē. Scōo ei⁹ materiā ibi. Memores ꝛc. Itē primo ꝓ eis gras agit. Scōo ꝓ eis orat ibi. Memoriā vestri ꝛc. Quantū ergo ad primū dicit tria q̄ debent esse in gratiarum actione: primo qz sit ordinata scz ad deū Ideo dicit. Gras agim⁹ deo. ps. Gratiā ꝛ gloriam dabit dom⁹. Jac. 1. Omne datū optimū ꝛ omne donū pfectum desursū ē descendēs a pre luminū ꝛc. Item assidua qz semp. Item vniuersalis ibi. Pro oīb⁹ vobis. infra. 5. In omnib⁹ gratias agite ꝛc. ¶Deinde orat ꝓ eis dicēs. Memoriā ꝛc. Quasi dicat. Quādocunq3 oro habeo vos in memoria. Ro. ꝑmo Sine intermissiōe memoriam vestri facio semp in oronib⁹ meis ꝛc. ¶Deinde cū dicit. Memores operis ꝛc. ponit bona de quib⁹ gratias agit scz fidem: spem: ꝛ charitatē: ꝑme Coz. 13. Nūc autē manent fides spes charitas tria hec ꝛc. Fidē premittit qz ē substātia sperandarū rerū ꝛc. Accedentē em̄ ad deum oportet credere ꝛc. Hebr. ii. Hec aūt nō est sufficiens nisi habeat operationem ꝛ laborē. Et ideo dicit. Operis vestri ꝛ laboris Jac. 2. Fides sine operib⁹ mortua ē. ¶Itē qz que in laborando ꝓpter xpm deficit nihil valz. Luc. 8. Ad tempus credunt ꝛ in tēpore tēptationis recedunt ideo dicit. Operis ꝛ laboris: Quasi dicat. Memores fidei vestre operantis ꝛ laborantis. Itē charitatis i cui⁹ operib⁹ abundabant. infra. 4. De charitate fraternitat⁹ ꝛc. Item spei que facit patienter sustinere aduersa. Ro. 12. Spe gaudentes tribulatione patientes. Et sustinentie quā spes facit. Jac. 5. Patientiam Iob audistis ꝛc. Spei in q̄ domini nostri id ē quā habem⁹ de xpo vt quā xp̄s dedit nobis. 1. Pet. 1. Regenerauit nos in spem viuam ꝛc. Hec spes ē ante deū nō ante oculos hominum. Mat. 6. Attendite ne iustitiā vestram faciat⁹ coram hominib⁹ ꝛc. Heb. 6. Quā sicut ancboz habemus anime tutā ꝛc. Spes em̄ in veteri testamēto nō induxit ad deū ¶Deinde cum dicit. Scientes fratres ꝛc. in speciali cōmemorat eoz bona quos primo cōmendat qz deuote et prompte susceperunt ꝑdicationē non obstante tribulatione. Secūdo qz propter tribulationē ab ea nō recesserūt in scōo cap̄. ibi. Nam ipsi scitis ꝛc. iterū prima ps diuidi tur in duas: qz primo ostendit qualis fuit ista predicatio Secundo qualiter ab eis recepta ibi. Et vos imitatores ꝛc. Circa primū tria facit: qz primo ostendit qd circa eos sciebat. Scōo modū ꝑdicatiōis sue ibi. Quia euāgeliū ꝛc. Tertio quid ipi sciebant de apl̄o ibi. Sicut scitis ꝛc. Dicit ergo. O fratres dilecti a deo: non solū cōmuniter in q̄tū dat eē nature: sed in q̄tum spēaliter ad bona eterna estis vocati. Malach. 1. Jacob dilexi ꝛc. Deutero. 33 Dilexit populos ꝛc. Electionē vestram. ¶Quasi dicat Certitudinaliter cognosco vos esse electos: qz hanc electionē nō meruistis sz a deo estis gratuite electi. Et hoc scio qz deus dedit mihi magnū argumentū in ꝑdicatiōe scz q̄ illi quib⁹ loquor sunt a deo electi scz qñ deus dat eis vel mihi gratiā copiose ꝑdicandi eis. ¶Consequenter qō dicit Ezech. 3. Et linguā tuā adherere faciam palato tuo ꝛc. Et ideo ꝑmo cōmemorat q̄ virtuose eis ꝑdicauit. Secundo inducit eoz testimoniū ibi. Sicut scitis ꝛc. Virtuose quidē qz nō fuit in sublimitate sermonis sz ī virtute. ꝑme Coz. 2. Sermo meus ꝛ ꝑdicatio mea nō ī psuasibilibus hūane sapie vbis: sz ostēsiōe spūs ꝛ virtutis ꝛc. ꝑme Coz. 4. Nō em̄ in sermōe ē regnū dei sed in virtute. Vel potest referri ad confirmationē predicationis vel ad modū predicandi. Si ad primū sic cōfirmata fuit ꝑdicatio mea vobis nō argumentis sed virtute mira culoz. Unde dicitur Marc. vltimo. Domino operante ꝛ sermonē confirmante sequentibus signis. Itez in datione spirit⁹ sancti. Act. 10. Adhuc loquente petro verba hec: cecidit spirit⁹ sanctus super omnes qui audiebant verbū ꝛc. Heb. 2. Contestante deo signis ꝛ portentis ꝛ varijs virtutibus ꝛ spirit⁹ sancti distributionibus ꝛc. Et in plenitudine ꝛc. Et hoc addit ne crederent

se minus recepisse ꝙ iudei. Quasi dicat. Spiritꝰ sanctꝰ nō est personaꝝ accepto:: sed in ea plenitudine fuit apō vos sicut apud iudeos. Act. 2. Repleti sunt omnes spiritu sancto ꝛc. Sed si ad secundū sic virtute id ē virtuosā vitā vobis ostendens. Act. ꝑmo. Cepit dominꝰ facere ꝛ docere ꝛc. Et in spiritu sancto scz suggerente. Mat. 10. Nō estis vos qui loquimī ꝛc. In plenitudine multa scz quia instruxi vos de omnib⁹ que pertinent ad fidem necessaria. ¶ Inducit autem eoꝝ testimoniū ad hoc cū dicit. Quia vos scitis ꝛc. id ē qualia dona ꝛ virtutes ostendimus in vobis. 2. Cor. 5. Spero autē ꝛ in conscientiis vestris manifestos nos esse. ¶ Deinde cum dicit. Et vos imitatores ꝛc. ostendit quomō predicationē suā virtuose receperunt nec propter tribulationes recesserunt. Et primo ostendit eorum virtutem in hoc ꝙ alios imitati sunt. Secundo ꝙ alijs se imitabiles ꝓstiterunt. ¶ Ita vt facti sitis ꝛc. Circa primum duo facit: quia primo ostēdit quos sunt imitati. Secundo in quibus sunt imitati: ibi. Excipientes ꝛc. Circa primū dicit ꝙ imitati sūt eos quos debuerunt scilicet prelatos. Et ideo dicit. Imitatores vos facti ꝛc. ¶ Philip. 3. Imitatores mei estote fratres ꝛc. Sed imitati sunt nō in eo in quo delinquim⁹ sicut homines: sed in quo imitamur christum. Unde ꝛ dicit ꝑme Cor. 4. Dixi imitatores mei estote sicut ꝛ ego christi. id ē in quo imitatus sum christum scz in patiētia tribulationis. Mat. 16. Si quis vult post me venire abneget semetipm ꝛ tollat crucem suaz ꝛ sequatur me ꝛc. ꝑme Pet. 2. Christus passus pro nobis vobis relinqns exemplū vt sequamini vestigia eius ꝛc. Et ideo dicit In multis tribulationibus: id ē ꝙuis multa tribulatio immineret propter verbum: tamē illud accepistis cuz gaudio Jac. ꝑmo. Omne gaudiū existimate fratres mei cum in temptationes varias incideritis ꝛc. Act. 5. Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilij: quoniā digni habiti sunt pro nomine iesu contumeliam pati ꝛc. ¶ Cū gaudio spiritus sancti. Non alio quocunqz qui est amor dei qui facit gaudiū patientibus propter xpm qz amāt eum. Can. 8. Si dederit homo omnē substantiam domꝰ sue pro dilectione quasi nihil despiciet eā. ¶ Et sic estis imitatores nostri ꝙ scz alijs estis imitabiles. Añ dicit. Ita vt ꝛ facti sitis ꝛc. Circa quod tria facit: quia primo ostēdit eos eē imitabiles. Secundo quomodo eoꝝ fama divulgata est ibi. A vobis enim diffamatꝰ est ꝛc. Tertio quomodo ab omnibus laudabantur populis ibi. Ipi eīn annunciant ꝛc. Dicit ergo. Ita perfecte nos imitati estis vt sitis facti forma id ē, exemplum vite non solum i terra vestra sed in alijs. Mat. 5. Sic luceat lux vestra coꝝ hominibus vt videant opera vestra ꝛc. Sed credentib⁹ forma facti estis: quib⁹ fides vestra innotuit. Ad qō bonitas vestra accessit. A vobis enim diffamatꝰ est sermo domini id ē predicādi dominū id ē vestra fama diffusa ē non solum in macedonia ꝛ achaia que sunt vobis vicine sed fides vestra ad deum perfecta id est quā deus accepta ꝛ coniungit vos deo. que etiam ē in omni loco divulgata. Roma. ꝑmo. Fides vestra annunciat in vniuerso mundo ꝛc. Et signum huius ē: quia nō ē necesse ꝛc. Boni enim predicatoris ē bona aliorū in exemplū adducere 2. Cor. 9. Vestra enim emulatio prouocauit plurimos. ¶ Deinde cum dicit. Ipi enim. ꝛc. ponit eoꝝ laudē qua ab alijs laudabant quia de vobis annunciant. ꝛc. ꝓuerb. vltimo. Laudent illam in portis opera eius. ꝛc. Laudant autem in vobis meā predicationē ꝛ vestrā cōuersionem. Annunciant ergo qualem introitū habuerimus ad vos: quia cum magna difficultate ꝛ in tribulationib⁹. Laudant etiam vestrā conuersionem. Et ostēdit quomodo a quo ꝛ ad quid cōuersi sunt. Quo ad primuz dicit. Et quomō conuersi estis ad deū id est ꝙ faciliter ꝛ perfecte. Johelis. 2. Conuertimī ad me in toto coꝛde vestro. ꝛc. Eccl. 5. Ne tardes cōuerti ad dominū ꝛ ne differas de die in diem ꝛc. Quo ad secundū dicit. A simulacris. ꝑme Coꝝ. 12. Scitis quoniam cum gentes essetis ad simulacra muta ꝓut ducebamini euntes ꝛc. Quo ad tertiū dicit. Seruire deo scz seruitute latrie nō creature sed deo. Contra quod dicit Ro. ꝑmo Seruierūt creature potius ꝙ creatori ꝛc. Et dicit. Uiuo vt excludat ydolatrie cultum quia ydolatre colebant quosdaz mortuos quorum animas dixerunt deificatas: sicut Romulum et Herculē. Et ideo dicit: viuo. Deutero. 32. Uiuo ego in eternum ꝛc. Itē quia platonici putabant quasdam substantias separatas deos esse partipatione. Dicitur vero nō partipatione diuine nature. sed quia seruientes sunt remunerandi: ideo quia sic estis restat vt remunerationem expectetis. Unde dicit. Et expectare filium eius scz dei de celis descendentē. Luc. 12. Et vos similes hominibus expectantib⁹ dominū suuz quando reuertatur a nuptijs. ꝛc. Esa. 30. Beati omnes qui expectant eum. ꝛc. Illi autē sunt qui sunt lumbis precincti. Duo aūt expectam⁹: scz resurrectionē: vt scz ei cōformemur. Unde dicit. Quem suscitauit ex mortuis iesum. Roma. 8. Qui suscitauit iesum christum a mortuis viuificabit ꝛ mortalia coꝛpora vestra. ꝛc. ¶ Philip. 3. Reformabit corpꝰ humilitatis nr̄e configuratuz corpoꝛi claritatis sue. ꝛc. Itē liberari a pena futura que imminet reis. A causa aūt pene scz peccato liberamur per christuz. Unde dicit. Qui eripuit vos. ꝛc. Apoc. 6. Abscondite vos a facie sedentis super thronum ꝛ ab ira agni ꝛc. Ab hac ira nullus pōt nos liberare nisi xps. Mat. 3. Quis demōstrauit vobis fugere a ventura ira?

Capitulū secundū.

Nam ipsi scitis fratres introitum nostrū ad vos: qz nō inanis fuit sz ante passi multa ꝛ cōtumelijs affecti sicut scitis in philippis fiduciā habuim⁹ ī deo nr̄o loqui ad vos euā geliū dei multa sollicitudine. Exhortatio enī nostra nō de erroꝛe neqz de imundicia: neqz in dolo: sed sicut ꝓbati sumus a deo vt crederet nobis euangeliū ita loquimur: nō quasi hoibus placentes sed deo qui probat coꝛda nostra. Neqz em̄ aliqñ fuimus in sermone adulatiōis sicut scitis neqz in occasione auaricie: deus testis ē: nec querentes ab hominib⁹ gloriā neqz a vobis: neqz ab alijs. cū possem⁹ vobis oneri eē vt xpi apli. Sz facti sumus puuli in medio vr̄m tanqz si nutrix foueat filios suos: ita desiderantes vos cupide. volebam⁹ tradere vobis nō solum euangeliū dei: sed etiā aīas nr̄as qñ carissimi nobis facti estis. Memores enim facti estis frēs laboris nr̄i ꝛ fatigatiōis nocte et die operātes: ne quē vr̄m grauarem⁹ ꝑdicauimus in vobis euangeliū dei. Vos testes estis ꝛ deus qz sancte ꝛ iuste ꝛ sine qrela vobis qui credidistis affuim⁹ sicut scitis qua-

Explanatio sancti Thome

liter vnūquēq; vr̄m sicut pater filios suos dep̄cantes vos ⁊ consolantes. testificati sumus vt ambularetis digni deo qui vocauit vos in suū regnū ⁊ gloriaz.

Supra cōmendauit eos q̄ in tribulatiōib⁹ verbū dei receperunt: hic cōmendat eos q̄ ab eo nō recesserūt ꝓpter tribulationes. Et circa hoc tria facit: qz primo cōmemorat eorū tribulatiōes. Secūdo ostendit quale eis remedium adhibuit in tertio cap̄. ibi. Propter qō ⁊c. Tertio ꝓpter quid ibi. Quia nūc viuim⁹ ⁊c. Quia vero supra dixit de eis nunciari ab oībus introitū ap̄li ad eoz cōuersionē: iō primo agit de introitu suo. Scōo de eoz conuersione. ibi. Jō ⁊ nos gratias. ⁊c. Circa primū tria facit qz primo cōmemorat suā cōstantiā quā habuit anteq̄ ad cos veniret. Secundo sinceritatē doctrine p quā eos cōuertit ibi. Exhortatio enim nostra ⁊c. Tertio sinceritatē sue cōuersationis cū ꝓuersis ibi. Eos eñ ⁊c. Iterū prima in duas: qz primo premittit tribulatiōes quas passus ē ante q̄ ad eos veniret. Scōo quō fiduciā ex hoc non amisit: ibi. Fiduciā habuim⁹ ⁊c. Dicit ergo. Dico q annūciāt introitū nostrū quē ⁊ vos scitis quoniā nō fuit inanis. i. leuis: sed difficilis qz p multas tribulationes. Vel non inanis. i. vacu⁹ sed plen⁹. Heñ. primo. Terra erat īanis ⁊ vacua ⁊c. Vel nō inanis. i. mobilis sed stabilis Phil. 2. Nō inuanū cucurri neq; inuacuū laborauī ⁊c. Sz ante sumus passi passiones corpales. Prouer. 19. Doctrina viri p patiētiā noscit. ps. Bene patientes erūt vt annuncient ⁊c. Itē spūales quia cōtumelijs ex hoc affecti ī philipis vbi ꝓpter curationē philonisse passus ē tribulationes. Et hec ciuitas ē macedonia. Nec tamē ꝓpter hec fiducia p̄dicandi ē extincta. Esa. 12. Ecce de⁹ saluator me⁹ fiducialiter agam ⁊ nō timebo ⁊c. Et hec fiducia fuit p̄dicandi ad vos euangeliū dei in multa sollicitudīe de vestra conuersione. Ro. 12. Qui p̄est in sollicitudine 2. Coz. 11. Ꝓeter ea q̄ extrinsec⁹ sūt instātia mea quotidiana sollicitudo oīz ecclīaz. ¶ Deinde cū dicit. Exhortatio: ostendit sinceritatem sue p̄dicatiōis. Et circa hoc duo facit: qz primo ꝓbat sinceritatē sue doctrine. Scōo quedam que dixerat exponit ibi. Non quasi hoībus ⁊c. Circa primū duo facit qz ꝓmo excludit corruptionē doctrine. Scōo ponit sinceritatē ibi. Sed sicut ꝓbati ⁊c. Doctrina autem corrumpit vel ꝓpter rem que docetur vel ꝓpter intentionē docentis. Ꝓpter p̄mū duplicit corrumpit doctrina scz vel per errorē sicut docens salutē esse p xp̄m cum legalib⁹. 2. Thy. 3. Mali hoīes ⁊ seductores ꝓficient in peius errantes ⁊ in errorē mittentes: ⁊c. Ideo dicit. Exhortatio eñ nostra non est sic aliquoz ex errore vel ꝓpter īmundiciā: sicut dicentiū vacandum eē voluptatib⁹ que doctrina est a quodā nicholao qui p̄misit ꝓmiscua matrimonia cōmunicās alijs suā vxorem Ideo dicit. Nec de īmundicia. Apoc. 2. Permittis mulierē iezabel que se dicit ꝓphetam docere ⁊ seducere seruos meos fornicari ⁊ māducare de idolotitis ⁊c. Job. 6. Non inuenietis in lingua mea iniquitatē ⁊c. ¶ Itē nec est exhortatio in dolo sicut quozūdā qui licet verū dicant habēt tamē intentionē corruptā: quia nō ꝓfectū auditorum neq; dei honorē sed suū querūt honorē. Contra qō dicit. Neq; in dolo. Jere. 9. Sagitta vulnerans lingua eorum dolū locuta est ⁊c. Sua ergo p̄dicatio nō est corrupta sed sincera. Sincerum autē aliquid ē qō seruat suam naturā. tunc ē p̄dicatio sincera quādo quis docet eo tenore ⁊ fine quo xp̄s docuit. Et ideo dicit. Sed sicut ꝓbati id ē eo modo ⁊ ea intentiōe qua de⁹ nos elegit ⁊ approbauit ad p̄dicandū euangeliū loquimur. Hal'. 2. Creditū ē mihi euangelium ꝓpucij sicut petro circūcisionis ⁊c. Act. 9. Vas electionis ē mihi iste: vt portet nomen meū corā gentibus ⁊ regibus ⁊ filijs isr̄l. ¶ Deinde cuz dicit. Non quasi hominib⁹ ⁊c. ostendit q̄ sua p̄dicatio nō ē in dolo. Primo excludens illud per qō videret esse dolosa. Secundo manifestat per signum. ibi. Neq; aliquando ⁊c. Tertio per causam ibi. Neq; in occasione. ⁊c. Propter primum dicit. Predicatio mea non est qua si hominib⁹ placens scz finaliter. ps. Dissipata sunt ossa eorum qui hominibus placent. Hal'. primo. Si hominib⁹ placerem christi seruus non essem ⁊c. Aliquando tamē debent velle placere hominibus propter gloriam dei vt predicatio magis fructificet: sicut dicitur p̄me Coz. 10. Ego per omnia omnib⁹ placeo ⁊c. Sz deo ⁊c. Prouer. 16. Omnes vie hominū patent oculis eius ⁊c. Hui⁹ autem signū ē quia nō adulationibus loquentes eis placētia. Esa. 30. Loquimini nobis placentia: videte nobis errores. ⁊c. Prouer. 24. Non lactes quemq̄ labijs tuis. ⁊c. Et idem ostēdit per causam. Propter duo enim aliquis querit hominibus placere scz vel propter beneficia: vel propter gloriam. Hoc autē hic excludit. ⁊ primo primum dicens. Neq; fuimus. ⁊c. quia nō solum adulationē deuitauim⁹ sed etiā omnē occasionē auaricie. p̄me Thy. 6. Existimantium questum esse pietatē ⁊c. Jere. 6. A minori quippe vsq; ad maiorē omnes auaricie studēt. ⁊c. Scōo secundū ibi. Neq; querētes a vobis neq; ab alijs gloriā de doctrina cuz haberem⁹ vnde possem⁹ gloriari ⁊ accipere: imo oneri esse qz debebant ei gl̄iam ⁊ sustentationē. Et vocat onus quia querse eis p̄dicantes vltra modum hec ab eis querebant. Esa. 3. Vos eñ depasti estis vineā meam: ⁊ rapina pauperis in domo vestra. ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Sed facti sum⁹ ⁊c. manifestat hec duo ⁊ primo q̄ nō querit humanā gloriā. Scōo q̄ nec occasionem auaricie ibi. Memores eñ estis. ⁊c. Circa ꝓmum duo facit: qz primo ostendit suā humilitatē Scōo sub similitudine ostēdit suā sollicitudinē ibi. Tanq̄ si nutrix ⁊c. Ponit ergo primū dicens q̄ facti sūt paruuli ⁊c. i. humiles. Eccl. 32. Rector̄ te posuerūt noli extolli. esto in illis quasi vnus ex ip̄is ⁊c. Nō ostēdit in similitudine dicens. Tanq̄ si nutrix que scz condescendit infanti balbutiendo ei loquēs vt puer loqui discat ⁊ ī gestibus ei etiā condescēdit. p̄me Coz. 9. Omnib⁹ omnia factus sum. p̄me Coz. 3. Tanq̄ paruulis in xp̄o lac vobis potum dedi nō escam ⁊c. Etiam aīas Jo. 10. Bonus pastor aīam suam dat pro ouibus suis ⁊c. Aīn charissimi. ⁊c. scōe Coz. 12. Ego autē libēntissime impendam ⁊ superimpēdar egoip̄e pro aīabus vestris: licz plus vos diligēs minus diligar. ¶ Deinde cum dicit. Memores enī estis ⁊c. ostendit secundū dicens. Itē neq; per occasionē auaricie quia nihil a vobis sumpsimus sed de labore quia laboris ⁊c. Et aliqui laborant quidē: sed ex solatio: sed nos nō sed cum labore. Ideo dicit laboris nostri Nec ꝓpter exercitationē corporis sed cum fatigatione: Unde dicit. Et fatigationis. Aliqui etiaz laborāt de die nos de nocte. Per hoc eniz voluit arcere pseudo qui nimis accipiebant: ⁊ propter otiosos inter eos. p̄me Coz. 4. Laboramus operātes manib⁹ nostris. ¶ Deinde cū dicit. Vos enim estis ⁊c. ponit puritatē sue conuersationis: ⁊ primo quomō sancta quo ad vitam. Scōo quomō sollicita quo ad doctrinā ibi. Qualiter vnumquēq; ⁊c. Dicit ergo. Scitis quoniā sancte id ē pure. Leui. 11. et 19. Sancti estote quia ego sanctus sum. Juste quo ad primū. Tyt. 2. Sobrie ⁊ iuste ⁊ pie viuam⁹ in hoc seculo ⁊c. ¶ Sine q̄rela nobis credidistis id ē exquo credidistis nihil agentes: vnde quis posset scandalizare vnū quēq̄ vestrum singulariter. Nota q̄ singularis p̄dicatō quandoq; multū valet. ¶ Tāq̄ pater. p̄me Coz. 4. In

christo iesu per euangelium ego vos genui. ¶ Deprecãtes. Philemon. Mltã fiduciã habẽs in christo iesu ipe-randi tibi. quod ad rem pertinet propter charitatem magis obsecro. Et consolationẽ per verba lenia. Cõtra qõ dicitur Ezech. 34. Cum austeritate imperabatis eis et cum potentia ꝛc. Esa. 61. Ut consolarer omnes lugẽtes et ponerẽ consolationẽ lugentibus syon ꝛc. Et quid prodicasti Ut digne. id est vt vra cõuersatio esset talis qualis decet ministros christi Col. 1. Ambuletis digne deo per omnia placentes. ꝛc. Deo qui vos ꝛc. Sap. 6. Concupiscentia itaq; sapiẽtie deducet ad regnũ perpetuum.

Lectio secunda.

Deo ꝛ nos gratias agim⁹ deo sine intermissione: qm cũ accepissetis a nobis verbũ auditus dei: accepistis illud non vt verbũ hominũ: sed sicut est vere verbũ dei qui operat in vobis qui credidistis. Vos eñ imitatores facti estis fratres ecclesiarũ dei que sunt in iudea in xpo iesu. quia eadẽ passi estis et vos a contribulibus vestris sicut et ipi a iudeis qui et dominum occiderunt iesum et pphetas. et nos persecuti sunt et deo non placent et omnibus hominibus aduersant: phibentes nos gentibus loqui vt salui fiant vt impleant peccata sua semp. Peruẽit eñ ira dei sup illos vsq; in finẽ. Nos aũt fratres desolati a vobis ad tempus horę: aspectu non corde abũdãtius festinauim⁹ faciẽ vestrã videre cũ multo desiderio quoniã voluim⁹ venire ad vos ego quidẽ paulus et semel et iterũ. sed impediuit nos sathanas. Que est eñ nra spes aut gaudiũ aut corona glie: Nonne vos ante dominũ nostrum iesuz christum in aduẽtu eius: Vos eñ estis glia nra et gaudium

Supra ostendit apostolus qualis fuit ad eos introit⁹ suus: hic ostendit glis fuit eoz cõuersio. Et circa hoc duo facit. quia primo ostendit q; pfecte conuersi sunt per fidẽ firmã. Secundo quo fortiter perstiterunt in tribulationibus ibi. Vos eñ ꝛc. Ponit ergo primo bona eoz p quibus gratias agit: et reddit rationez. Dicit ergo ideo. qr sollicite vobis predicaui sicut pater filijs. ideo de bonis vestris gratias ago sicut pater de filijs. 2. Joh. Maiorẽ horz non habeo gratiã q; vt audiã filios meos: in veritate ambulare. Phil. 4. Cũ gratiarũactiõe. Sed de quo:

Quoniã cũ accepissetis a nobis ꝛc. Gratias debet agere predicator quando verbũ eius in auditoribus pficit. Et dicit verba auditus dei per nos. ps. Audiã quid loquatur in me dns deus ꝛc. Ro. 10. Fides eñ ex auditu. audit⁹ aũt per xbũ xpi ꝛc. ¶ Accepistis illud id est firmiter in corde tenuistis. Nõ vt verbũ hominũ. quia vana verba hominis. 2. cor. 13. An experimentũ queritis eius q; in me loquitur xps. 2. Pe. 1. Non eñ in voluntate humana allata est aliquando pphecia: sed spiritusancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Et gre gratias agim⁹ quia hocipsum q; credidistis deus in vobis operat⁹ est. Phil. 2. Deus est qui operatur in vobis velle ꝛ pficere p bona voluntate. Esa. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis dne. ¶ Deinde cum dicit. Vos eñ ꝛc.

Ostendit quo fortiter perstiterũt in tribulationibus. Et circa hoc duo facit. quia primo ponit tribulatiões eorum in quibus steterunt. Secundo qõ remediũ pposuit adhibere ibi. Nos aũt ꝛc. Itẽ prima diuidit in duas. qr primo cõmendat eoz patiẽtiã in aduersis. Secundo reprehendit eos qui intulerunt aduersa ibi. Qui xpm ꝛc. Dicit ergo Accepistis verbũ non vt est hominũ sed dei. q; exposuistis vos p illo vsq; ad mortẽ. Per hoc eñ q; homo moritur propter xpm testificat q; verba fidei sunt vba dei. Et ideo martyres idẽ est q; testes. ¶ In iudea. Ibi eñ fides xpi pmo est annũciata Esa. 2. De syõ exibit lex ꝛ verbũ domini de hierlim. Ibi etiã primo persecutio fidei facta fuit. Act. 8. Facta ẽ aũt in illa die psecutio magna in ecclia que erat hierosolymis ꝛc. Heb. 10. Rememoramini aũt pristinos dies in quib⁹ illuminati magnũ certamẽ sustinuistis passionũ ꝛc. Et isti similes passiões passi sunt. Et ideo dicit. Eadẽ passi a contribulibus vestris. id est ab infidelibus thessalonicensibus. Mat. 10. Inimici hominis domestici eius. ¶ Deinde cum dicit. Qui ꝛ ipm dnm ꝛc. Vitupat iudeos a quib⁹ incepit psecutio. Et pmo cõmemorat eoz culpã. Secundo rationẽ culpe ibi. Et impleãt ꝛc. Circa primũ tria facit. qr primo eoz culpã põit in cõparatiõe ad dei ministros. Secundo ad ipm deũ. Tertio ad totũ genus humanũ. Ministri dei sunt predicatores. Predicatio autẽ principaliter est a xpo: figuralit a pphetis: executiue ab aplis. Cõtra hos tres insurrexerunt iudei. Et primo dicit de christo ibi. Qui ꝛ dominũ ꝛc. Mat. 21. Hic est heres venite occidamus eũ. Nec obstat si gentiles occiderunt euz. qr ipsi suis vocibus petierunt euz occidi a pilato. Jere. 12. Facta est hereditas mea mihi quasi leo in silua dedit cõtra me vocẽ ꝛc. Secundo dicit de pphetis ibi Et pphetas. Act. 7. Quẽ pphetaz non sunt psecuti patres vri ꝛ occiderunt eos qui prenunciabãt de aduẽtu iusti cui⁹ vos nunc proditores ꝛ homicide fuistis. Tertio dicit de apostolis. Et nos scilicet apostolos. Mat. 10. Tradent vos in concilijs ꝛc. Secundo ponit culpã in cõparatiõe ad deũ ibi. Deo non placẽt: licet crederẽt in hoc se obsequiũ prestare deo. Joh. 16. Sed qz zelũ dei habẽt nõ secũdum scientiã ideo deo nõ placẽt. qr nõ faciũt recta fide Et sine fide impossibile est placere deo. Hebre. 11. Esa. 5 Iratus est furor dni in populo suo ꝛc. Tertio ostẽdit eorũ culpã in cõparatiõe ad totũ genus humanũ cum dicit Omnibus hominibus aduersant. Gen. 16. Manus ei⁹ cõtra omnes ꝛc. Aduersant aũt in hoc. qr phibent ꝛ impediunt predicationẽ gentiliũ ꝛ cõuersionem. Act. 11. Reprehendit petrus q; iuit ad cornelũ. Itẽ Luc. 15. Fili⁹ maior scz pplis iudeoz turbat. quia filius minor. id ẽ populus gentiliũ recipit a patre Esa. 45. Ve qui dicit patri quid generas: Numeri. 11. Quis det vt omnis populus prophetet. Ratio aũt huius culpe est ex diuina permissione. quia vult q; impleant peccata sua. Omniũ eñ que fiunt siue bona siue mala est quedã certa mẽsura. qr nihil est infinitũ. Et omniũ istoz mensura est in prescitia. Bonoz quidẽ in eius preparatiõe. Ephe. 4. Quia vnicuiq; vrm dat gratia sm mẽsurã donatiõis xpi. Maloz vero in pmissione. qr si aliqui sunt mali nõ tamẽ q; tũ volunt: sed q; tũ deus pmittit. Et ideo tãdiu viuũt q; diu pueniant ad hoc qõ de⁹ permittit. Matth. 23. Implete mensurã patrũ vestroz ꝛc. Et ideo dicit. Et impleãt ꝛc. Deus eñ dedit iudeis post passionẽ xpi spaciũ penitencie per. 40. annos nec conuersi sunt: sed addebant peccata peccatis. Et ideo deus non plus pmisit. Unde diẽ hic Peruenit ira dei ꝛc. 4. reg. 22. Ira dei magna succensa est contra nos. quia nõ audierunt patres nostri verba libri huius ꝛc. Luc. 21. Erit eñ pressura magna sup

L

terrā ⁊ ira populo huic ꝛc. Et non credas q̄ hec ira sit p centū annos sed vsq̄ ad finez mundi quando plenitudo gentiū intrauerit ꝛc. Luc. 19. ⁊. 21. ⁊ Mat. 13. Non relinquetur lapis sup lapidē qui non destruat. ¶ Deinde cū dicit Nos aūt ꝛc. Ostendit remediū quod eis ꝓposuit adhibere scilicet q̄ personaliter iret ad eos Et circa hoc duo facit. qz primo ponit ꝓpositū sue visitationis. Secūdo impedimētum ibi Sed impediuit ꝛc. Tertio causaz quare volebat ire ibi. Que autē est ꝛc. Dicit ergo Nos fratres desolati a vobis a quibus ergamus separati vl̄ ꝓpter tribulationes vestras. ore id est carentes collocutione. Et aspectu id est carentes visione. ꝓpt̄ hec em̄ duo necessaria est amici presentia. qz est consolatiua. sed corō sumus presentes. 1. cor. 5. Ego absens quidē corpe presens aūt spiritu ꝛc. Abundantius festinauim⁹ faciez ꝛc. Et sicut corde sic ⁊ corpore presens esset. Ro. 15. Cupiditatem habēs veniendi ad vos ex multis iaz precedētibus annis ꝛc. Festinauimus. dicit pluraliter. quia scribit ex persona triū scz sui Siluani ⁊ Thimothei. Ideo etiā voluimus omnes forte semel. sed ego paul⁹ semel ⁊ iterum id est bis ꝓposui. sed ipediuit nos sathanas id est ꝓcurauit impedimēta forte per aeris tēpestates Apoc. 7. Isti sunt angeli qui tenent vētos. ¶ Deinde cū dicit Que est em̄. Ostendit causam ꝓpositi. primo q̄tum ad futurū. Secūdo q̄tum ad presens ibi Nos em̄ ꝛc. Dicit ergo. Desidero videre vos ⁊ gratias ago de bonis vr̄is q̄ venerit vnicuiq̄ ꝑm opa. Maxima em̄ est retributio predicatoz ex his quos conuertit ad gaudiū. quia gaudium illoz est gaudiū apli. quia bonuz eoz est bonū apli. bonus em̄ effectus reducitur in bonū cause. Aut corona glozie. quia pro certaminibus eoz et iste qui induxit ad certandū corōnabitur. dux em̄ qui induxit milites ad pugnā corōnabit. Eccl. 30. Qui docet filiū laudabit in illo ⁊ in medio domesticoz ī illo gloziabit ꝛc. Hec inq̄ spes que est? Nonne vos? Imo sic. In futuro ante dñm nostrū iesum xp̄m in aduētu eius. sed etiam in presenti vos estis apud omnes fideles gloria nr̄a. 1. cor. 9. Melius ē mihi mori q̄ vt gloriā meā quis euacuet ꝛc. Et gaudiuz quo letor de bonis vestris in presenti.

Capitulum tertium.

Propter quod non sustinētes ampli⁹. placuit nobis remānere athenis solis ⁊ misim⁹ timotheū fratrem nostrum ⁊ ministrum dei in euangelio christi. ad confirmādos vos ⁊ exhortandos p fide vestra. vt nemo moueat in tribulationibus istis. Ipsi em̄ scitis q̄ in hoc positi sumus. Nam ⁊ cū apud vos essemus. predicebam⁹ vobis passuros nos tribulatiōes: sicut ⁊ factū ē ⁊ scitis. Propterea ⁊ ego amplius nō sustinēs nisi ad cognoscē dū fidē vr̄am. ne forte tēptauerit vos is qui tēptat. ⁊ inanis fiat labor noster. Nūc autez veniente Thimotheo ad nos a vobis ⁊ annunciante nobis fidem ⁊ charitatē vestram ⁊ quia memoriā nostri habetis bonaz semp desiderātes nos videre sicut ⁊ nos q̄q̄ vos. ideo consolati sum⁹ fratres in vobis in omni necessitate ⁊ tribulatione nostra p fidem vestram. quoniā nunc viuimus. si vos stat̄ in domino. Quā em̄ gratiarūactionē possimus deo retribuere pro vobis in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante deuz nostrum nocte ac die abundantius orantes vt videamus faciē vestrā ⁊ cōpleamus ea q̄ desunt fidei vr̄e. Ipse aūt deus ⁊ pater noster ⁊ dñs iesus xp̄s dirigat viā nostram ad vos. Vos aūt dñs multiplicet ⁊ abundare faciat charitatē vr̄am in inuicē ⁊ in omnes quēadmodū et nos in vobis ad confirmanda corda vestra sine querela et sanctitate ante deū et patrē nostr̄ in aduentu dñi nr̄i iesu xp̄i cū oībus sanctis eius Amen.

Cōmemorauit tribulationes quas passi erant ⁊ remedium q̄ ꝓposuit eis ipē dere: hic ostendit quō eis subuēnit scz visitando per thimotheū. Et primo agit de missione nuncij. Secūdo de relatiōe facta per eū ibi. Nunc autez ꝛc. Tertio de effectu relationis in apl̄o ibi Ideo cōsolati ꝛc. Itē prima in tres. qz p̄mo premittit cām quare misit eū. Secundo qualē misit. Tertio cām propter quam misit. Dicit ergo propter q̄d. id est qz impediuit nos sathanas. tñ vos estis gl̄ia nr̄a ideo nō sustinentes pōdus amoris inclinantis ad vos Esa. 1. Facta sunt mihi molesta ꝛc. Genes. 45. Nō se poterat eis cohibere. ℣ lacuit nob scz paulo ⁊ siluano remānere athenis solis et misim⁹ thimotheū q̄ erat apl̄o ꝓueniētissimus. Phil. 2. Meminē habeo tā vnanimē q̄ sincera affectiōe ꝓ vobis sollicitus sit. 1. cor. 4. Misi ad vos thimotheū q̄ est fili⁹ meus charissim⁹ et fidel in dño ꝛc. Frez p charitatē adiuuans puer. 18. Frat̄ q̄ iuuat a fr̄e q̄si ciuitas firma ꝛc. ¶ Ministrū. Ecclie dignitas est. 2. cor. 11. Ministri xp̄i sunt et ego ꝛc. Mittit aūt ad ꝓfirmādum eos ⁊ referenduz sibi. ¶ Deinde cū dicit Ad ꝓfirmādū ꝛc. Ondit q̄ mittit ad ꝓfirmādū. Et p̄mo facit hoc. Secūdo ponit rō ꝓfirmationis ibi Ipe em̄ ꝛc. Dic̄ g̃ Dico ad ꝓfirmādos ⁊ exhortādos. qz p exhortatiōes anim⁹ homis ꝓfirmat. Job. 4. Vacillantes ꝓfirmauerūt ꝑmones tui ꝛc. Lu. 22. Et tu aliq̄n quersus ꝓfirma fres tuos ꝛc. Et indigetis exhortari in fide vr̄a vt nemo moueat in his tribulatiōib⁹ Ecc. 10. Si spūs ptātē habēt ascēdrit sup̄ te locū tuū ne dimiseris ꝛc. Est aūt rō duplex ꝓfirmās. Una ex ordiatiōe diuina. Ipi em̄ scitis ꝛc. Quasi dicat Ita voluit de⁹ vt̄ p tribulationes in celū ītrarez Act. 14. Per multas tribulatiōes oportz nos ītrare in regnū dei. Et. 2. thi. 3. Oēs q̄ pie volūt viuere in xp̄o ibu pſecutiōz patient ꝛc. Per hāc viā iuit xp̄s Luc. vl. Oportuit xp̄m pati et resurgere et sic ītrare ī gl̄iam suā ꝛc. Alia rō ē ex pte p̄nūciationis. qz p̄uisa min⁹ ferīūt Ān dicit Mā ⁊ cū apō ꝛc. id ē qz ego p̄dixi vob tribulatiōes q̄s est̄ passi in tit̄ annis. misi ꝛc. Qualit̄ scz esset̄ fortes in fide. puer. 27. Diligenter agnosce vultū pecoz tui et greges tuos ꝓsidera. ¶ Ps q̄ tēptat scz dyabol⁹ Mat. 4. Accedēs tēptator. Glo. Cuius officiū ē tēptare. Sz ptra Tēptat mūd⁹ et caro. Ja. 1. Unusq̄sq̄ tēptat a ꝓcupiscētia sua ꝛc. Item Gen. 22. Tēptauit de⁹ abraam ꝛc. Rūdeo Tēptare ē exp̄imētuz de aliq̄ sumere. In hoc ꝓsiderādū ē ad q̄d velit sumere ⁊ quō. Mā hoc ē triplr. Vl̄ vt ipe cognoscat. Vl̄ vt aliū cognoscere faciat. ℣ rio mō de⁹ nō tēptat. ipe em̄ scit quid est in hoīe. Jo. 2. Si scōo mō sic de⁹ tēptauit abraam. s. vt alij scirēt fidē ei⁹ Sz p̄mo mō tēptare ē duplr scz vt p

moueat ad bonū sīē eps ꝓmouēdos examīat .vl aliqs tē ptat vt decipiat et hoc ē dyaboli.qz scz inqrit ꝓditiōz hominis vt ꝯm diuersas ꝓditiões ad diuersa vitia ad q̄ ꝓni sunt īducat.i. Ꝑe. 5. Aduersari⁹ vr dyabol⁹ ꝛc. Officium ḡ ei⁹ ē tēptare ad decipiē dū Mūd⁹ aūt et caro dicūt tēptare materialit.qz p ea ad q̄ ipa inclinant sumit exprimētū de hoīe vtz firm⁹ sit ad mādata di et dilectiōz. Si eñ vicerit ꝓcupiscētia nō pfcē diligit deū Et sīr q̄n res mūdi vl terrēt vl afficiūt. ¶Et īanis .qz si tēptatiōi non resistit labor vr eēt inanis Hal. 4. Timeo vos ne forte sine cā laborauerim in vob Ezech. 18. Oēs iusticie eius q̄s opat ē nō recordabunt. Inanis aūt dr respcū mercedis ekne. tñ bōa añ pctm cōmissa ad aliqd valēt .qz post penitētiā reuiuiscūt et disponit qs facilit ad ꝙrtēdum ¶Deīde cū dicit Mūc aūt ꝛc. Oñdit quō retulit thimothe⁹ bona eoz ptinētia ad deū et aplm Ad deum fidē et charitatē Hal. 6. In xpo ihu neq circūcisio aliqd vz: neq ꝓpuciū sed noua creatura Sed fidē etiā ad aplm Eñ dicē Et qz memoriā Eccl. 49. Memoria yosie in cōpositiōe oris fcā op⁹ pigmētarij ꝛc. puer. 10. Memoria iusti cū laudib⁹ ꝛc. ¶Desiderantes videre nos sicut et nos vos. Aug. Dur⁹ ē anim⁹ q̄ dilectionē r si nō velit īpēdere nolit repēdere Esa. 51. Attēdite ad abraam patrē vr ꝛc. ¶Deinde cū dicit Ꝯo ꝓsolati ꝛc. Ponit effect⁹ relatiōis triplex. scz spūalis ꝓsolationis grārūactiōis ibi. Quā eñ ꝛc. Et ozōnis mltiplicate ibi. Nocte ꝛc. Dicit ergo Quia talia audiuim⁹ de vobis licet necessitates tē pozaliū īmineāt r tribulatiões corpales .tñ ꝓsolati sum⁹ ps. Scōm multitudinē doloz meoz in corde meo ꝛc. 2. coz. 1. Bñdict⁹ deus r pat dñi nr ihu xpi. pat misericoz diaz r de⁹ toti⁹ ꝓsolatiōis ꝛc. Et hoc p fidē vraz . id est audiēs firmitatē fidei vre Eñ viuim⁹ ꝛc. Quasi dicat. Tantū diligo statū vrz q reputo me p ipz viuere. Ben. 45. Sufficit mihi si adhuc fili⁹ meus viuit. ¶Deinde cū dicit Quā eñ ꝛc. Ponit secūd⁹ mod⁹ relatiōis facte. s. grārūactio. Quasi dicat. Nō sufficio q aliquā ꝓdignaz grārūactionē agā deo p vob Mich. 6. Quid dignū offerā dño: ꝛc. ps. Quid retribuā dño p oīb⁹ ꝛc. Referē de sūt tñ grārūactiões. ¶In oī gaudio.qō oīno nō ē exterius. scz in ꝓscīētia añ dñz q̄ videt eā. Vl añ dñm. qz de xpo placet deo. 1. coz. 13. Cōgaudet Vitati ꝛc. ¶Deinde cū dicit Nocte ꝛc. Ponit tertius effect⁹ relatiōis. r ꝑmo ꝓpōit mltiplicitatem ozōis. Secūdo oñdit q̄d ozādo optet ibi. Ipe aūt ꝛc. Dicit ergo Hras agim⁹ de pteritis. nec tñ deficim⁹ q̄n ozem⁹ p futuris. imo nocte ac die. id est aduersis r psperis. ps. Vespe r mane ac meridie narrabo ꝛc. Que desunt ꝛc. Nō q̄dez de necessitate fidei. scz aliq̄ secreta q̄ nec dū apls eis pdicauit in sua nouitate. 1. coz. 3. Nō potui loq vob q̄si spūalib⁹ scz quasi carnalibus ꝛc. Joh. 16. Multa habeo vobis loq q̄ nō potest portare mō. ¶Deinde cū dicit. Ipe aūt de⁹ ꝛc. Demōstrat quid optet eis Et circa hoc ꝑmo ostēdit q̄d petat ibi. Ad confirmāda ꝛc. Petit aūt duo. Unū ex pte sua vt posset ire ad eos. Eñ dicit Ipe de⁹ r pat nr ꝛc. Joh. 20. Ascendo ad patrē meū et prem vrm ꝛc. puer. 16. Nōis ē pparare animū. et dñi gubernare linguā ꝛc. Aliū ex pte eoz Eñ dicit Vos aūt multiplicet scz in fide. 2. reg. 24. Adaugeat dñs pplm suū cētupluz q̄ sunt ꝛc. Et vt augeant merita. Eñ dicit. Et abūdare faciat charitatē vram que semp ī via crescere pōt. Col. 3. Sup oīa charitatē habete qō ē vinculū pfectiōis ꝛc. Et ꝑmo inuicē. Secūdo ad oēs Hal. 6. Opemur bonū ad oēs. maxie aūt ad domesticos fidei ꝛc. Et pōit exēplū de seipo dicēs: Quemadmodū ꝛc. Quasi dicat. Sicut et ego diligo vos. 2. coz. 7. In cordibus nris estis ad cōmoriendū r ad cōuiuendū. ¶Sed ad q̄d petit: Ad ꝓfirmāda corda vra sine q̄rela. id est vt null⁹ possit cōqueri de vobis Lu. 1. Inceden tes in oīb⁹ mādatis et iustificatiōib⁹ sine q̄rela ꝛc. ¶In scitate añ deū scz q̄ coz videt. Lu. 1. In scitate r iusticia corā ipo ꝛc. Et hoc appareat in aduētu dñi nr ihu xpi vt vos inuēiat scos qui aduēt⁹ erit cuz oīb⁹ sctis id ē sit in cōspectu ei⁹ sicut sunt oēs sancti ante eū.

Capitulū quartū.

Ꝯcetero ergo ffres rogam⁹ vos r obsecram⁹ in dño ihu vt quēadmodū accepist a nobis quō oportet vos ambulare r placere deo sic r ambulet vt abūdet magis. Scit eniz q̄ ꝑcepta dederim vob p dñm ieſuz. Hec est eñ volūtas dei scificatio vra. vt abstineatis vos a fornicatiōe. vt sciat vnusq̄sq vrz vas suū possidere in scificatiōe r honore: non in passiōe desiderij sicut r gētes q̄ ignorāt deū Et ne qs supgrediat neq circūuēiat in negocio fratrē suuz: qm vindex est dns de his oībus sicut ꝑdixim⁹ vobis r testificati sum⁹ Nō eñ vocauit nos de⁹ in īmūdi cia sz ī sanctificationē. Itaq q̄ hec spernit: nō hominē spnit sed deū. q etiā ꝺdit spm suū sctm in nobis. De charitate aūt fraternitat nō necesse habuim⁹ scribere vob. Ipi eñ vos a deo didicistis vt diligat inuicē. Etem illd facitis in oēs ffres in vniuersa macedonia. Rogam⁹ aūt vos ffres vt abūdet magis r operā detis vt q̄eti sit: r vt vrm negociū agat r opemini mānib⁹ vris sicut ꝑcepim⁹ vob vt r hōeste ambulet ad eos q̄ foris sunt: r nullius aliquid desideretis.

Supra cōmēdauit apls fideles de ꝓstātia in tribulatiōibus r alijs bōis: h in futu monet ad bñ agendū. Et ꝑmo ꝓpōit generalē ām onitionē. Secūdo specificat ibi. Ut abstineatis ꝛc. Circa ꝑmū duo facit. qz ꝑmo ꝓponit intētū. Secūdo rōez monitiōis assignat ibi. Ut abūdet ꝛc. Dicit ḡ Audiui bōa vra ꝑterita. scz in futurū rogam⁹ ꝛc. Inducit āt eos ꝑmo ex pte sua. Et iō dicit Rogam⁹ ps. Rogate q̄ ad pacē sunt ꝛc. Itē ex pte xpi. et sic dicit Obsecramus ꝛc. Obsecrat aūt. qz erāt pfecti. 1. thy. 5. Seniorē ne increpaueris sed obsecra vt patrez. Sed q̄ rogat: Ut quēadmodū ꝛc. Docuerat eos apls quō oportet eos ambulare in via cōi insticie q̄ ē p mandata. Eñ dicit. Accepistis ꝛc. ps. Alia mādatoz tuoz ꝛc. Itē quō placerēt deo in via ꝓsilioz. Sap. 4. Placēs deo fact⁹ ē dilect⁹. Vel quō ābuletis scz p rectā opationez Joh. 12. Ambulate dū lucē habet. Quō placeat scz p rectā intētionē. Sic et ābulet id ē vt ꝑfect ꝑmā doctrinā nō recedēdo ab ea. Hal. 1. Sz licet nos aut angel⁹ de celo euāgelizet vob ꝑterq̄ qō euāgelizauim⁹ vob anathema sit. Nō monitiōis accipit. ꝑmo ex fructu ꝑfate monitiōis. Scdo ex ipa monitiōe ibi. Scit eñ q̄ ꝛc. Dicit ḡ. Licz sitis boni tñ p exercitiū mādatoz et cōsilioz abūdabitis et proficietis. 2. coz. 9. Potēs est de⁹ oēm gratiā abūdare facere ī vobis ꝛc. Est eñ charitas tā magna q̄ sem p restat q̄ pficiedū sit. Itē q̄ ex monitiōe accepist honesta sūt et vtilia. ps. Lex dñi imaculata ꝛc. puer. 6. Man

batū lucerna est et lex lux ⁊ via vite. Ideo dicit. Que p̄cepta id ē q̄lia. Et hoc p dñm ihm accepta ab eo. 1. cor. 11. Ego enī accepi a dño q̄ et tradidi vobis ⁊c. Heb. 2. Que cū initiū accepissēt enarrari p dñm ab hijs q̄ audierūt ⁊c. Et hec sunt ista. Hec est voluntas. Quasi dicat. Ista p̄cepta dei sunt ad hoc q̄ sitis scī. Sanctitas enī dicit mūdiciā et firmitatē Et oīa dei p̄cepta īducūt ad ista vt q̄s mūd⁹ sit a malo et firm⁹ in bono Ro. 12. Probetis q̄ sit volūtas dei scz explicata p p̄cepta. ¶ Deinde cū dicit Ut abstineatis ⁊c. Monet in speciali. et p̄mo corrigit eos de q̄busdā inordiatiōib⁹ int̄ eos. Secundo p̄mouet ad obseruātiā bonor. 5. cap̄. ibi De tēp⁹ ⁊c. Tres aut̄ inordiatiōes erāt int̄ eos scz carnaliū vitior q̄tum ad q̄sdā Itē curiositatis. Itē tristicie de mortuis. Et ideo ō istis agit. Secūda ibi De charitate aūt ⁊c. Tertia ibi. Nolumus vos ⁊c. Circa p̄mū duo facit q⁹ p̄mo monet abstinere ab īmoderato appetitu carnaliū. Secūdo p̄it rōez ibi Quī vindex ⁊c. Itez p̄ma in duas. q⁹ p̄mo p̄hibet luxuriā. Secūdo auariciā Et cōiūgit hec semp. q⁹ vtrūq⁹ est circa obiectū cozpale. licz hoc cōpleat̄ in delectatiōe spūali. Itē p̄mo vocz cauere luxuriā q̄tū ad non suā. Secūdo q̄tū ad vxorē p̄priā ibi Ut sciat ⁊c. Dic ġ. Volūtas dei est abstinere a fornicatione ġ est pctm̄ mortale. q⁹ est ꝺ̄ p̄ceptū ⁊ volūtatē dei Tob. 4. Attēde tibi ab oī fornicatione ⁊c. Sz et respectū vxoris abstineatis honeste. Ut sciat vnusq̄sq⁹ vas suū ⁊c. id ē vxorē in sanctificatiōe. cessando ad tp̄s et in honore nō in passiōe vt scz passio p̄cedat sicut gētes. q⁹ hoc est gētiliū q̄rere delectatiōes p̄ntes nō future vite. In sanctificatiōe et honore. q⁹ ꝺ̄ est debit⁹ vsus matrimonij. q⁹ est ad bonū plis ⁊ ad reddendū debitū. Et sic p̄t esse sine peccato. sz aliq̄n̄ est vēiale pctm̄ si nō efferat̄ ꝓcupiscētia vltra limites matrimonij scz q̄ licz ꝓcupiscētia habeat nō tm̄ vtere ea nisi esset vxor sua. Sz q̄n̄ est extra limites matrimonij sequitur mortale. et hoc q̄n̄ si non esset sua vxor adhuc vtere ea et libenti⁹ cū alia. Heb. vl. Sit honorabile ꝑnubium ⁊ thor⁹ īmaculat⁹. Fornicatores aūt et adulteros iudicabit de⁹. 1. Pe. 3. Viri similiter cohabitātes ſm scientiaz quasi infirmiori vasculo mliebri īptiētes honorē tanq̄ coheredib⁹ gr̄e et vite vt nō īpediant̄ orōes vr̄e. ¶ Deinde cū dicit Et ne q̄s ⁊c. p̄hibet auaritiā. Ūñ dicit. Et ne q̄s supgrediat̄ id est violentiā inferat auferēdo aliena p potētiā Ja. 2. Nōne diuites p potētiam vos opprimūt. ¶ Hecq̄ circūueniat p dolū. Jere. 5. Sicut decipula plena auibus. sic dom⁹ eor̄ plene dolo ⁊c. ¶ Deinde cū dicit Quī vindex ⁊c. Ponit̄ rō monitiōis quam p̄mo assignat ex diuīa vltiōe. Secūdo oñdit hāc vltionē esse iustā ibi. Nō enī vocauit ⁊c. Dicit ġ Abstineam⁹ ab hijs. q⁹ dñs est vindex. Hal. 5. Predico vob̄ sicut p̄dixi. q̄m q̄ talia agūt regnū dei nō consequent̄. Hā certe iuste vlcīscit. cuius vna est rō ex deo vocāte. Secūda ex ꝓximitate dom. Si dñs vocat te ad vnū ⁊ tu agis ꝓtrariū dign⁹ es pena. Et ideo dicit. Non enī vocauit ⁊c. Ephe. 1. Elegit nos in ipo ante mūdi constitutionē vt sim⁹ scī ⁊ īmaculati in ꝓspectu ei⁹ in charitate ⁊c. Ro. 8. Quos vocauit hos ⁊ iustificauit ⁊c. Et ideo ꝯcludit Itaq⁹ ⁊c. Quasi dicat hec est vna rō specialis quā dixi. Alia est rō q⁹ ꝓximantur hec vitia spūi q̄ dat⁹ est nobis. Ūñ q̄ hec agit iniuriam facit spūisancto. Et ideo dicit. Qui etiam dedit ⁊c. Hebr. 10. Irritā q̄s faciēs legē moysi sine vlla miseratione duob⁹ vl trib⁹ testib⁹ moriē. quantomagis putatis deteriora mereri supplicia q̄ filiū dei cōculcauerit ⁊ sanguinē testamēti pollutū duxerit in q̄ sanctificat⁹ ē. ⁊ spiritui gr̄e ꝓtumeliā fecerit ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. De charitate aūt ⁊c. Retrahit ab ociositate. Sciendū est aūt q⁹ sicut dic̄ Hieronym⁹ ī epl̄a ad Hal. thessalonicēses erāt liberales. et erat ꝓsuetudo apō eos diuites dare multū. et ideo paupes ociose inherebāt bīficio eor̄ nō curātes laborez sz discurrere p domos. Et ideo p̄mo cōmēdat liberalitatē dātiū. Secūdo ociū accipientiū dissuadet ibi. Et operā detis ⁊c. Dicit ġ p̄mo q⁹ nō indigēt moneri ad charitatē. Secūdo monet q⁹ in ea ꝓficiāt ibi. Rogam⁹ autē ⁊c. Dicit ġ. De charitate id ē q⁹ diligatis frēs non est necesse scribere vobis Ro. 12. Charitatē fraternitatis inuicē diligentes ⁊c. Hebr. vl. Charitas fraternitatis maneat in vobis ⁊c. Et huius rō est. q⁹ ipsi didicistis a deo scz p p̄ceptū ī lege. Leū. 19. Diliges amicū tuū sicut te ipsum. Itē in euangelio Joh. 13. Mādatū nouū do vob̄ vt diligatis inuicē ⁊c. Vel didicistis interiori disciplina. Joh. 6. Oīs q̄ audiuit a p̄re et didicit venit ad me ⁊c. Et hoc addiscit p spūmsctm̄. ¶ Deinde cū dicit. Rogamus aūt ⁊c. Hortat̄ eos ad ꝓficiendum in charitate diacēs: Et q⁹ habetis charitatē ad oēs ideo rogam⁹ vt ꝓficiatis. Et licet alij abutant̄ vos tū insistatis. Prouerb. 15. In abūdāti iusticia virt⁹ maxia ē. ¶ Deinde cum dicit. Et operā detis ⁊c. Arguit ociosos. et p̄mo eor̄ inq̄etudinē. Secundo oñdit quō eā rep̄māt. Tertio quare. Dic ġ Operā detis ⁊c. puer. 7. Garrula et vaga q̄tis ipatiēs nec valēs pedib⁹ suis in domo cōsistere ⁊c. 2. thes. 3. Nō inq̄eti fuim⁹ int̄ vos. neq⁹ gratis panē mādducauimus ab aliq̄. sed in labore et fatigatiōe nocte et die operātes ⁊c. scz ocium rep̄mētes exercēdo negocia. Ūñ dic̄ Et vt vīm negociū ⁊c. puer. 24. Diligent̄ exerce agr̄ vt postea edifices domum tuā. Dicit autē vīm. Sz num q̄d nō alienum negociū est agēduz? Et videt̄ q⁹ sic. Ro. vl. Assistatis ei in q̄cunq⁹ negocio. Rñdeo dicēdum est q⁹ oīa possunt inordiate fieri si fiāt p̄ter ordinē rōis tunc scz q̄n̄ aliq̄s se īprobe ingerit. et ordiate scz q̄n̄ fuat̄ ordo rōis et in necessitate et hoc est cōmēdabile. ¶ Itez dicit ogam ⁊c. id ē opando manib⁹ vr̄is. Eccl. 33. Multa mala docuit ociositas ⁊c. Ezech. 16. Hec fuit iniq̄tas sodome sororis tue superbia. saturitas panis et abundantia. et ocium ipsius et filiar̄ ei⁹ et manum egeno et pauperi non porrigebāt ⁊c. Et hoc est in p̄cepto oībus illis q̄ non habēt alia vnde licite viuere possunt. Et de p̄cepto nature est q⁹ hō corp⁹ sustētet. 2. thes. 3. Qui nō vult opari nec mādducet. Hui⁹ est duplex rō. Prima ppr̄ exēpluz aliorum. Ūñ dicit Ut honeste ⁊c. Infideles enī videtes cōuersationē vr̄am sic ociosam detestātur vos. 1. thym. 3. Oportet autē illum testimonium habere bonum ab hijs q̄ foris sunt ⁊c. Itē vt nō desideretis ea q̄ sunt aliorum. puer. 21. Desideria occidunt pigr̄. Eph. 4. Qui furabāt iā nō furet̄ ⁊c. Et ideo hec inq̄etudo si rep̄mat̄ est in bonum exemplum et in repulsionē desideriȝ.

Lectio secunda.

Nolum⁹ aūt vos ignorare fratres de dormientib⁹ vt nō ꝓtristemi sicut ⁊ ceteri q̄ spem nō habēt Si enī credimus q⁹ ihesus mortu⁹ ē ⁊ resurrexit: ita ⁊ deus eos q̄ dormierūt p ihm adducet cum eo. Hoc enī vobis dicimus in v̄bo dñi. q⁹ nos q̄ viuimus qui residui sumus in aduētu dñi nō p̄ueniemus eos q̄ dormierunt. Quī ipe dñs in iussu ⁊ in voce archāgeli ⁊ in tuba dei descēdet de celo. ⁊ mortui q̄ in xp̄o sunt resurgēt p̄mi. deinde nos q̄ viuimus q̄ relinquimur: sīl rapiemur cū illis in nubibus obuiam xp̄o in aera. ⁊ sic semp cū dño erimus. Itaq⁹

cõsolamini inuicẽ in verbis istis.
Supra induxit ad ꝓtinẽtiam a cupiditatib⁹ et cõpescuit ab ociositate: ꝟ cõpescit ab inordiata tristicia. ꝓmo ꝑmittẽs monitionẽ. Secũdo assignat rõem ibi. Sicut et ceteri ꝛc. ꝓhibent ꝯ ne scz inordiate tristent. Añ dicit Sicut et ceteri. Videt aũt apls hñ cõcedere tristari pro mortuis: aliq̃d tñ ꝓhibere ne scz inordiate tristent. Añ dic. Sicut et ceteri. q̃ eñ aliqs tristet scz de mortuis habet pietatẽ. ꝓrio ꝓpt defectũ corpis deficiẽtj. Debem⁹ eñ eos diligere ꝛ corp⁹ ꝓpt animaz. Ecc. 41. O mors q̃ amara est memoria tua homini pacẽ habẽti ꝛc. Secũdo ꝓpt discessum et separationẽ q̃ dolorosa est amicj. 1. reg. 15. Siccine separat amara mors. Tertio qz ꝑ mortez fit cõmemoratio peccati Ro. 6. Stipẽdia peccati mors Quarto qz fit cõmemoratio mortis nostre. Ecc. 7. In illa eñ finis cunctoꝝ ammonet hominũ ꝛ viuens cogitat quid futuꝝ sit ꝛc. Sic ergo tristandũ. sed moderate. Añ de Ecc. 22. Modicũ ploza supra mortuũ qñ reꝙescit ꝛc. Et ideo dicit. Sicut ceteri qui spem nõ habẽt. scz qz isti credunt huiusmodi defect⁹ ppetuos. sed nos nõ. Phil. 3. Saluatorẽ expectam⁹ dñm nr̃m iesum xp̃m q̃ reformabit corpus hũilitatis nostre cõfiguratũ corpori claritatis sue ꝛc. Unde signanter dicit. De dormiẽtib⁹. Joh. 11. Lazarus amic⁹ noster dormit. Dormiẽs eñ tria facit. Cubat in spe surgendi. pš. Munq̃d q̃ dormit non adjciet vt resurgat ꝛc. Sic et q̃ moritur in fide. Itẽ in dormiẽte alia vigilat. Can. 5. Ego dormio et coꝛ meũ vigilat ꝛc. Itẽ postea hõ resurgit magis refect⁹. Sic sancti resurgẽt incorruptibiles. 1. coꝛ. 15. ¶ Deinde cũ dicit. Si eñ credim⁹ ꝛc. ꝓbat rõ mõitiõis. Et prio astruit resurrectiõez. Secũdo excludit dilatiõis suspicionez ibi. Hoc eñ vob ꝛc. Tertio ponit resurrectiõis ordinẽ ibi. Añ ipe dñs ꝛc. Sciẽdum est aũt q̃ apls. 1. coꝛ. 15. ex resurrectione christi astruit nostrã. qz illa est causa nr̃e. vnde arguit ꝑ locũ a causa. Sed resurrectio xp̃i nõ est causa solũ exẽplaris: qz verbũ caro factũ suscitat corpa. verbũ vero animas. sz xp̃s accepit carnẽ et in ea resurrexit. in quo est exemplar nostre resurrectionis. Nec solũ hoc sed efficiẽs. qz q̃ humanitate xp̃i gesta sunt nõ solũ sunt gesta ꝟm virtutẽ humanitatis: sed virtute diuinitatis sibi vnite. Añ sicut tactus suus curabat leprosuz in q̃tũ instrumentũ diuinitatis. sic resurrectio xp̃i causa est nr̃e resurrectiõis nõ in q̃tũ corpis: sed inq̃tuz corpis vniti verbo vite. Et ideo apostolus hoc firmiꝝ supponens sic arguit. Si eñ credimus firmiꝝ q̃ xp̃s resurrexit. ita et eos q̃ dormierunt ꝛc. Illi dormierunt per ihm̃ q̃ facti sunt cõformes morti ei⁹ ꝑ baptismũ. vel ꝑ ihm̃ q̃ cũ eo ducet scz cũ ipso christo. Zach. 14. Et veniet dñs deus me⁹ omnesq̃ sancti eius cũ eo ꝛc. Isa. 3. Dñs ad iudiciũ veniet cũ senib⁹ populi sui et principibus eius. ¶ Deinde cuz dicit. Hoc eñ ꝛc. Excludit dilationẽ resurrectiõis. Quasi dicat. Scimus q̃ resurgent ꝛ venient cũ xp̃o. ideo nõ debem⁹ tantũ dolere. Nõ eñ illi q̃ inuenient viui prius ꝓsequẽt resurrectionis gloriã q̃ mortui. Et ideo hoc dicimus vobis nõ ex ꝓiectura hominis. sed in verbo dñi ea que nõ deficient. quia nos qui viuim⁹. id est illi qui sunt viui nõ prius sortientur consolationez ex aduentu xp̃i q̃ mortuis. Et ideo dicit. Nos qui viuimus. Ex quo videtur nõ intelligentibus qõ apls hic dicit. q̃ adhuc apostolo viuente hoc fieret. et hoc etiã thessalonicensibus videbatur. Et ideo scribit eis aliã epistolã in qua dicit. 2. thes. 2. Non moueamini a vestro sensu ꝛc. Sed nõ loquit ex persona sua et tunc existentiũ: sed eoꝝ qui tunc viui reperient. Qui residui sumus. id est erunt residui post persecutionẽ antichristi non preueniemus eos. id est non prius recipiẽt consolationẽ. 1. coꝛ. 15. In momento eñ in ictu oculi in nouissima tuba ꝛc. ¶ Deide cũ dicit. Añ ipse ꝛc. Ostẽdit ordinẽ resurrectionis et modũ. ꝓrio proponit resurrectiõis cãz. Scõo eiꝰ ordiez et modũ ibi. Et mortui ꝛc. Tertio concludit eoꝝ consolationẽ ibi. Itaq̃ consolamini inuicẽ ꝛc. ꝓmũ ostendit dicens: Ipse dñs ꝛc. Ubi notandum est q̃ sicut dictum est causa cõmunis resurrectionis est resurrectionis christi. Sed si dicas q̃ iã fuit. quare ergo non sequitur effectus eius? Respõdeo dicendum est q̃ est causa resurrectionis nostre ꝟm q̃ operatur in virtute diuina. Deus aũt operat per ordinẽ sue sapiẽtie. Tunc ergo erit nostra resurrectio quando hoc habet ordo diuine sapientie Ut autẽ ostendat q̃ xp̃s sit causa. ostendit q̃ ad ꝓsentiã xp̃i omnes mortui resurgẽt. Ad resurrectionẽ autẽ cõmunem faciendã triplex causa concurrit. Una principalis scilicet virtus diuinitatis. Secunda instrumentalis. scz virtus humanitatis xp̃i. Tertia quasi ministerialis. scz virtus angeloꝝ qui habebunt aliquẽ effectũ in resurrectione. Augus. enim ꝓbat q̃ ea que fiunt nunc ꝑ creaturas corporales fiũt a deo eis mediantibus. In resurrectiõe vero aliqua per eos fiunt agẽda. sicut collectio puluerꝭ. Sed reintegratio corpoꝝ et vnio anime ad corpus erit imediate per xp̃m. Has ergo tres causas ponit. ꝓmo humanitatẽ xp̃i gloriosam dicens. Ipse domin⁹ ꝛc. Act. 1. Quẽadmodũ vidistis euꝝ ascendentẽ in celũ ita veniet. In iussu ꝛc. In primo venit vt obediens ꝓhilipen. 2. Factus est obediens vsq̃ ad mortẽ ꝛc. Et hoc quia ille fuit aduentus humilitatis sed iste erit glorie. Luc. 21. Venit cuz potestate magna ꝛ maiestate. ¶ Secundo virtutẽ angeloꝝ cum dicit. In voce archangẽli ꝛc. Non q̃ operet in voce eius sed ministerio eius Et dicit archãgeli. qz oñes angeli sub vno archangelo ministrãt ecclesie Apocal. 12. Hic est micha el princeps ecclesie Uel in voce archangeli id est christi principis angeloꝝ Isa. 9. Magni cõsilij angelus. Et in voce eius corporali vel spirituali erit resurrectio. Johã. 5. Audient vocẽ filij dei scilicet surgite mortui et venite ad iudicium. ꝛ illi voci corporali obedient. Tertio virtutẽ diuinitatis cũ dicit In tuba dei ihec est virtus diuina. quia dicitur vox archangeli inquantũ fiet ministerio archangeloꝝ. et tuba dei inquãtum virtute diuina fiet. Et dicitur tuba ꝓpter eius sonoritatez que prouenit a deo suscitans mortuos. Itez tuba congruit ad officia cuius vsus fuit multiplex in veteri testamento vt ad belluz Et tunc pugnabit pro eo orbis terraꝝ. Sap. 5. Item fiebat vsus eius ad solennitates sic ista ad celestẽ hierusalem. Itẽ ad mouenduz castra. Et tunc sancti mouebunt castra. Unde si sit vox corporalis dicitur tuba propt̃ has rationes. Uel non erit vox corporalis sed virtus diuina xp̃i ꝓsens et manifesta toti mundo. ¶ Deinde cũ dicit. Et mortui ꝛc. ꝓponitur ordo resurrectionis. et circa hoc tria facit. quia primo ponit resurrectionẽ mortuoꝝ. Secundo occursum viuoꝝ ibi Deinde ꝛc. Tertio beatitudinẽ sanctoꝝ vtrorumq̃ ibi Et sic semꝑ ꝛc. Occasiõe horum verboruz crediderunt aliqui q̃ futuri in fine nunq̃ morerentur vt dicit ihieronymus in epistola propt̃ hoc q̃ dicit Deinde nos ꝛc. Alꝰ eñ frustra distingueret viuentes a morientibus. Sed cõtra. 1. coꝝ. 15. Omnes q̃dem resurgemus Item sicut in adam omnes moriuntur vt habetur Ro. 5. Ergo mors ad omnes pertransijt Dicenduz est ergo q̃ aliqui inuenient viui in tempore illo quo christus veniet ad iudiciũ sed in illo momento temporis morientur et statim resurgent. Et ideo propter modicam interpollationẽ reputantur viuẽtes Sed tunc est questio quia dicitur hic Et mortui qui in christo sunt resurgẽt primi: et deinde nos ꝛc. Ergo prij resurgent mortui q̃ viui occurrant xp̃o: ꝛ in hoc occursu morient. Er-

go prius aliqui resurgent et sic non erit omnium resurrectio simul quod est contra illud. 1. cor. 15. In momento in ictu oculi in nouissima tuba ꝛc. Respondeo dicendum est q̄ duplex est hic opinio. quidam enī dicunt q̄ resurrectio non erit simul. sed primo mortui venient cū christo Et tunc in aduentu christi viui rapientur in nubibus et in illo raptu morientur et resurgent. Et ideo quod dicit esse in momento. intelligitur quia in modico tempore fiet. Et si dicatur q̄ erit in instanti. tunc non est hoc referendum ad totam resurrectionē omniū. sed ad resurrectionem singulariū. q̄ singulus resurget in instanti. Alij vero dicunt q̄ omnes simul et in instanti resurgent. Q̄ ergo dicit resurgent primi. denotat odinē dignitatis nō temporis. Sed videtur hoc difficile. quia de viuis multi erunt probati in persecutione antixp̄i. qui dignitate p̄cellent multos prius defunctos. Et ideo videtur aliter esse dicendū q̄ omnes morientur et omnes resurgent. ꝛ q̄ simul. Hec apostolus dicit hic q̄ illi prius resurgent q̄ isti. sed q̄ illi prius resurgent q̄ isti occurrant Apostolus ergo non ponit ordinem resurrectiōis ad resurrectionem. sed ordinem ad raptū vel ad occurrentia. Mā primo veniente domino morientur qui inuenientur viui: et tunc statim cū illis qui prius mortui fuerāt resurgentes rapientur in nubibus ꝛc. vt apostolus hic dicit. Est aūt hec inter bonos ꝛ malos differentia. quia mali remanebunt in terra quaꝫ dilexerunt. boni rapientur ad christū quem quesierunt Matth. 24. Ubi fuerit corpus ibi congregabuntur et aquile. In resurrectione etiā sancti conformabuntur christo non solū q̄tum ad gloriā corporis. Philip̄. 3. sed etiā quantū ad situꝫ: quia christus erit in nube Actuū. 1. Et nubes suscepit eū. Et quēadmodum vidistis eum ꝛc. Sic et sancti a nubibus rapientur. Et quare hoc? Ad ostendendū eoꝝ deiformitatē. In veteri enī testamēto gloria apparuit per modū nubis. 3. reg. 8. Dominus venit in nebula. Hee nubes erunt preparate virtute diuina ad ostensionē glorie sanctoꝝ. Vel ipsa fulgentia corpora gloriosorum videbuntur malis quedam nubes qui erunt in terra. Matth. 25. Ecce sponsus venit exite obuiā ei. ¶ Deinde cū dic. Et sic semp ꝛc. Ostendit beatitudinē sanctoꝝ quia semp erunt cum domino eo fruentes. Joh. 14. Iterum veniam ꝛ accipiam vos ad meipsum vt vbi ego suꝫ ꝛ vos sitis. Hoc sancti desiderāt Philip̄. 1. Desiderium habens dissolui ꝛ esse cum christo. ¶ Deinde cū dicit Itaq̄ ꝛc. Concludit consolationē habendam esse de mortuis dicens: Exquo sancti resurgunt et nullum detrimentum p̄sequuntur: ergo de mortuis consolamini Esa. 40. Consolamini cōsolamini populo meus dicit dominus deus vester.

Capitulū quintū.

De tēporibus aūt ꝛ momētis fratres non indigetis vt scribamus vobis. Ipi enī diligēter scitis q̄ dies dñi sicut fur in nocte ita veniet. Cū enī dixerint pax ꝛ securitas: tūc repentinus eis supueniet interitus sicut dolor in vtero habētis ꝛ nō effugiēt. Vos aūt ffres nō estis in tenebris vt vos dies ille tāq̄ fur cōprehēdat. Oēs enīꝫ vos filij lucis estis ꝛ filij diei. Nō sumus noctis neq̄ tenebraꝝ. Igit nō dormiamus sicut et ceteri: sꝫ vigilemus ꝛ sobrij simus. Qui enim dormiunt: nocte dormiūt: et q̄ ebrij sūt. nocte ebrij sunt. Nos autē q̄ diei sumus. sobrij simus. induti loricā fidei ꝛ charitatis. et galeā spē salutis. quoniā nō posuit nos deus in iraꝫ. sed in acq̄sitionē salutis p dñm nr̄m ihesum christuꝫ qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilemus: siue dormiamus simul cum illo viuamus. Propter quod consolamini inuicem ꝛ edificate alterutꝝ sicut ꝛ facitis.

Supra correxit in eis corrigenda: hic monet eos in futurum. et primo ponit monitionem. Secundo orationē ibi Ipse autem deus ꝛc. Hec aūt duo sunt nobis necessaria quia bona que facim⁹ sunt ex libero arbitrio. et ideo indiget hō monitione ꝛ gratia. ꝛ ideo oratione. Circa primū duo facit. quia primo hortaī vt preparēt se ad futurū iudicū. Secundo ostendit preparandi modū ibi Propter quod consolamini ꝛc. Iterum prima in duas. quia p̄mo ostendit qualis sit conditio futuri iudicij. Secūdo qualiter p̄parent se ad illud ibi. Igitur non dormiamus ꝛc. Item prima in duas. q̄ primo premittit conditionē futuri iudicij. Secundo exponit ibi. Cū enī ꝛc. Iterē primo quietat eoꝝ sollicitudinē circa scientiā futuri aduentus Secūdo ostēdit quid circa illū sciāt ibi. Ipi enī ꝛc. Dicit ergo Necesse erat q̄ scriberē de premissis. q̄ indigui stis. Sed de tēporib⁹ scꝫ estate hyeme vel pot⁹ q̄ tēpa futura sint nō erat necesse. q̄ q̄dā de his sūt soli diuine sciētie reꝛuata. Mat. 24. ꝛ Mar. 13. De die illa vl̄ hora nemo scit. neq̄ angeli in celo neq̄ filius nisi pater ꝛc. Act. 1. Non est vr̄m nosce tpa vl̄ momenta ꝛc. Eccl. 7. Quid necesse est hōi maiora se q̄rere cū ignoret q̄d cōducat sibi in vita numero dierū vite sue ꝛc. Et ideo hoc non est necesse scribere. q̄ illō q̄ sciendū est vos scitis. quia scꝫ dies dñi in nocte. Sūt aūt oēs dies dñi. ps. Ordiatione tua p̄seuerāt dies. Sed iste specialit est dñi. q̄ facit in oib⁹ suā volūtatē q̄ iplet in bonis q̄ p̄ducunt ad finē p̄scitū a deo. s. salutē. 1. thi. 2. Vult oēs hōies saluos fieri ꝛc. In mal q̄ punient p̄. Cū accepo rēp⁹ ego iustitias iudicabo ꝛc. Iste vēiet sic fur. i. ex improuiso meditato. Lu. 12. Si sciret p̄familias qua hora fur vēiret ꝛc. 2. Pe. 3. Aduenient dies dñi sicut fur Apoc. 3. Veniā tibi tanq̄ fur. Quō aūt dies dicit venire in nocte? Sed sciē dū q̄ vtrūq̄ ē. q̄ in die vēit ppt mālfestatiōez cordiū. 1. cor. 4. Quoadusq̄ vēiat dñs q̄ ꝛ illūiabit abscōdita tenebraꝝ ꝛ mālfestabit p̄silia cordiū. sꝫ in nocte ppt icertitudinē. Mat. 25. Media nocte clamor factꝰ ē. Ecce sponsus venit ꝛc. Incertū enī ē qua hora erit. ¶ Deinde cuꝫ dicit. Cū enī dixerit ꝛc. Expōit q̄ dixerat. ꝛ p̄mo q̄tū ad malos. Secūdo q̄tū ad bonos ibi Vos aūt ꝛc. Circa p̄mū duo facit. Prio describit p̄sūptionē malorꝝ. Secūdo piculū more. Dic q̄ vēiet sic fur. q̄ ex improuiso. Cū enim dixerint Pax q̄tu ad p̄sentia. i. dū trāqlle viuūt sic decipiunt Sap. 14. In magno viuētes in sciētie bello tot et tā magna mala pacē appellāt ꝛc. Et securitas q̄tū ad futura. Lu. 12. Alia mea multa habes bona reposita īānos plimos. req̄esce: comede: bibe ꝛ epulare ꝛc. Sꝫ p̄tra Lu. 21. Arescentibus hominib⁹ p timore ꝛc. Ergo nulla securitas. Solutio ē duplex. Una que est Augustini quetalis est. In tempore illo aliqui erunt boni ꝛ hij affligentur: lugebunt et expectabunt. Et de hoc dicitur. Luce viceſimoprimo. Arescentibus ex carentia voluptatum: et abundantia malorum et cetera. Sed in malis erit pax et securitas. Alia datur solutio in glosa. ¶ Deinde cum

dicit. Tunc repentinus ⁊ cetera. describit periculum a quattuor. Primo quia subitum ibi. Repentinus. Esa. 30. Subito dum non speratur veniet contritio ei⁹. Secundo mortiferum ibi. Interitus. Job. 18. Calcet sup eum quasi rex interitus ꝛc. Tertio afflictiuum ibi. Dolor. ps. Ibi dolores vt parturientis ꝛc. Quarto inevitabile ibi. Non effugient Job. 11. Effugiū peribit ab eis Ab ira dei nunc est effugere ad eius misericordiam: ibi vero nō ē tēp⁹ misericordie sed iusticie. ¶ Deinde cū dicit Vos aūt ꝛc. expōit q̄ dixerat q̄ ad bonos ⁊ duo facit: qr p̄mo excipit bonos a psortio malor. Scōo rōnē assignat. ibi. Oēs enim vos ꝛc. Dicit ergo. Non estis in tenebris quia illuminati estis per xp̄um de illo die ideo vobis nō est impreuisus. Jo. 8. Qui sequit̄ me nō ambulat in tenebris: sed habebit lumen vite ꝛc. Et huius ratio ē ibi. Oēs enī vos ꝛc. Astruit enim q̄ sunt filij lucis ⁊ diei. Filij autem alicuius rei in scriptura dicuntur aliqui propter abundantiam in re illa. Esa. 5. In cornu filio olei id est colle habente multū oleum. Qui ergo participāt multū de die ⁊ luce dicuntur eorum filij. Hec lux est fides christi. Joh. 8. Ego sum lux mundi ꝛc. Jo. 12. Credite in lucem vt filij lucis sitis ꝛc. Item diei. Sicut enī ex luce fit dies: ita ex fide xp̄i fit dies scz honestas bonorū operū. Ro. 13. Nox precessit ꝛc. Et ideo non estis filij noctis id est infidelitatis: neq̄ tenebrarum id est peccatorum. Roma. 13. Abijciamus ergo a nobis opera tenebrarū ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Ergo non dormiam⁹ ꝛc. ostendit qualiter se preparent ad illū aduentum: ⁊ p̄mo qualiter per vitionem malorum. Secundo per obseruātiam bonorum ibi. Induti ꝛc. Circa primū duo facit: qr primo ponit monitionem. Secundo eius rationem ibi. Qui enim dormiunt ꝛc. Dicit igitur. Exquo dies domini ē sicut fur: Luc. 12. Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret vigilaret vtiq̄ tē. Ergo vos quia scitis vigiletis: Unde dicit. Ergo non dormiamus somno peccati. Ephe. 5. Surge qui dormis ⁊ exurge a mortuis. ꝛc. Item nec pigritie. Prouerb. 6. Usq̄quo piger dormis ꝛc. Sed vigilemus per sollicitudinem. Matt. 24. Vigilate itaq̄ ꝛc. Et ad hoc est necessariuz q̄ sobrij simus vt ⁊ corpus ⁊ mens sint sobria id est non occupata voluptatibus ⁊ curis mundi. Luce. 21. Attendite vobis ne forte grauentur corda vestra crapula ⁊ ebrietate ꝛc. p̄me Pet. 5. Sobrij estote ⁊ vigilate ꝛc. Ratio autez huius est ⁊ ex temporis cōgruitate quia qui dormiunt vl' ebrij sunt aliquid faciunt in nocte. Sed nos non sumus ī nocte. Ergo ꝛc. Dicit ergo. Qui enim dormiunt id ē tempus noctis deputant quieti diem vero operationi. ps. Ortus est sol ⁊ congregati sunt ⁊ in cubilibus suis collocabunt̄. Et rursum. Exibit homo ad opus suuz ⁊ ad operationem suam vsq̄z ad vesperam. Item abstinent a vino in die propter negocia exercenda sed de nocte tantuz non curant Job. 24. Oculus a dulteri obseruat caliginem. Somnus ergo ⁊ ebrietas est nocti conueniens: eo q̄ nocte infidelitatis ⁊ tenebris peccatoruz occupati sūt ebrij per amorem presentiuz nō habentes spem futuroꝝ Ephe. 4. Desperantes tradiderūt se impudicicie in operationē īmundicie omnis in auaricia ꝛc. Nos aūt pertinentes ad diem honestatis ⁊ fidei sumus sobrij. Ro. 13. Honeste ambulemus in die ꝛc. ¶ Deinde cuz dicit. Induti ꝛc. ostendit quomodo se preparent per bona. Et primo ponit monitionē generalē. Secundo specialem ibi. Propter quod ꝛc. Item prima in duas quia primo ponit ipsam monitionem. Secundo rationē eius ibi. Quoniam non posuit ꝛc. Sunt autem in homine duo principalia mēbra que consueuerunt in bellis protegi scilicet cor quod est principium vite ⁊ caput scilicet principium motus exterioris a quo sunt sensus ⁊ aliquo modo nerui Et protegitur cor lozica: caput galea. Spiritualis vita in nobis est christus per quem anima viuit: ⁊ dominus in nobis per fidem habitat Ephe. 3. Habitare christum per fidem ī cordibus vestris. p̄me Joh. 4. Qui manet ī charitate ī deo manet ⁊ de⁹ in eo ꝛc. Que informat fidē Et ideo debemus habere fidem ⁊ charitatem. Unde dicit. Loricam fidei ⁊ charitatis qr ptegit vitalia ⁊ galeā spez̄ē ē p̄ncipiū mor⁹ spūalis qō ē ex intentiōe finis quā speram⁹ assequi. ¶ Deinde cum dicit. Qm̄ non posuit nos ꝛc. ostendit rōnem quō in nobis operatur. Et primo ex preordinatione diuina. Secundo ex gratia xp̄i. Tertio ostendit modum consequende salutis. Dicit ergo. Quoniā non posuit id est nō ordinauit. Jo. 15. Posui vos scz sanctos vt eatis ꝛc. Deus in iram id ē ad hoc vt consequamur eius irā. Sap̄. p̄mo. Deus mortē nō fecit. Ezech. 18. Munquid voluntatis mee est mors impij dicit domin⁹ deus ꝛc. Sed in acquisitione id ē vt acquiramus salutem Mat. 11. Regnū celorum vim patitur et violenti rapiunt illud ꝛc. p̄me Pe. 2. Vos estis genus electum regale sacerdotium ꝛc. Et hoc per gratiam xp̄i. Ideo dicit. Per dominū nostrum ꝛc. Act. 4. Non ē aliud nomen sub celo datū hominibus ī quo oporteat nos saluos fieri ꝛc. Saluauit nos moriendo p nobis. 1. Pe. 3. Mortuus ē iustus p iniustis vt offerret nos deo mortificatos quidē carne: viuificatos autem spiritu. Et modus queniendi est quia xp̄s docuit nos operando salutē nostram ⁊ hoc moriendo ⁊ resurgendo Ro. 4. Traditꝰ est propter delicta nostra ⁊ resurrexit propter iustificationem nostram. Et ideo dicit. Sive vigilamus sive dormiamus simul cum illo viuem⁹. Ro. 14. Sive viuim⁹ sive morimur domini sum⁹. ¶ Deinde cū dicit. Propt̄ quod ꝛc. docet nos quō preparemus nos q̄tū ad speciales conditiones personaꝝ. Et circa hoc tria facit: qr primo ostendit quō se debeant habere ad equales. Secundo quomodo subditi se habeant ad prelatū ibi. Rogam⁹ autez ꝛc. Tertio quō prelati ad subditos ibi. Rogam⁹ autē ꝛc. Debemus aūt equalibus cōsolationē in aduersis. Unde dicit. Consolamini inuicē. Item edificationem in exemplis. Unde dicit. Et edificate ꝛc. Ro. 14. Que edificationis sunt inuicē custodiam⁹ ꝛc. ¶ Subditi aūt ad prelatos primo debent beneficiorū recognitionē. Secundo charitatem. Tertio pacē. vnde. Ut noueritis id est vt recognoscatis beneficia eorum. Heb. vlti. Memēstote p̄positoꝝ vestrorū ꝛc. Noueritis inq̄ primo ex pte eoꝝ: quia maximū laborem ferunt p vobis: vnde qui laborant inter vos p bono vestro. 2. Thy. 2. Labora sicē bonus miles xp̄i ꝛc. Secundo ex parte dei. Et ideo ē habenda reuerentia ad eos sicut ad deum. Unde dicit. Et presunt vobis in domino id est vice domini. 2. Coꝝ. 2. Ego si quid donaui vobis in persona xp̄i. Tertio ex pte vestra: qr sūt vobis vtiles. Unde dicit. Et cōmonēt vos ⁊ ideo scōo debetis eis charitatē abundantius. i. p̄ alijs Quarto pacem ppter opus. Sed cōtra hoc quidā agūt Amos. 5. Odio habuerunt in porta corripientem ꝛc. Eccl. 19. Qui odit correctionem minuetur vita ꝛc. Sed vos habete pacem propter opus correctionis qō ppriē spectat ad eorum officiū. ps. Dum loquebar illis: impugnabant me gratis.

Lectio secunda.

Rogamus aūt vos frēs vt noueritis eos qui laborant inter vos et p̄sunt vobis ī dño et monēt vos vt habeatis illos abundanti⁹ in charitate ppter op⁹

illorum ⁊ pacem habete cū eis. Rogam⁹ aut̄ vos frēs. corripite inquietos: cōsolamini pusillanimes: suscipite infirmos: patientes estote ad omnes. Videte ne quis malū pro malo alicui reddat. sed semp qđ bonū est sectamini ī inuicē ⁊ in omnes. Semp gaudete. sine intermissione orate. in omibus gr̄as agite. Hec ē em̄ volūtas dei in xpo ihesu ī omnibus vobis. Spm nolite extinguere. pphetias nolite spernere. Oia aūt pbate. qđ bonū ē tenete. ab omni specie mala abstinete vos. Ipse aūt de⁹ pacis sanctificet vos p oia vt integer spūs vester ⁊ aīa ⁊ corpus sine q̄rela in aduentu dn̄i n̄r̄i ihesu xp̄i seruet̄. Fidelis ē qui vocauit vos. qui etiā faciet. Fratres orate p nobis. Salutate frēs oēs ī osculo sancto. Adiuro vos per dominū vt legat̄ epistola hec omnibus sanctis fratrib⁹. Gr̄a dn̄i nostri ihesu christi vobiscū ℣ Amen

Supra ostendit quō subditi debent se habere ad p̄latos hic ostendit ecōuerso. Et circa hoc duo facit: qr̄ p̄mo docet quō prelati ad sacerdotes subditos se debeāt habere Secūdo generaliter quō se debeāt habere ad omnes ibi Videte ne q̄s ⁊c. Sciendū ē autē q cura prelatorum ad duo debet tendere. scz ad retrahendū alios a peccatis et ad custodiendū seipos. Quantū ad primū tria apl's dic. ¶ Tripliciter em̄ subditi possunt pati defectū. primo in actu. Scōo in voluntate. Tertio in virtute. In actu aūt quando p̄rumpunt in actū peccati. Et tunc sunt corrigēdi. Et q̄uis de omni peccato: spēaliter tamē corrigendi sunt de peccato inquietudinis. Et ideo dicit. Corripite inquietos ⁊c. 2. Thes. 3. Non inquieti fuim⁹ inter vos ⁊c. Eccl. 19. Corripe primū anteqū cōmineris ⁊ da locū timori ⁊c. In voluntate vero quādo nō aggredit magna quia deiect̄ p̄pter aduersa ⁊ peccata p̄cedentia. Ūn dicit. Consolamini pusillanimes. Pusillanimis est nō habens animū ad magna timens ne deficiat. Isa. 35. Dicite pusillanimes cōfortamini ⁊ nolite timere ⁊c. Job. 4. Vacillantes confirmauerūt manus tuę ⁊c. In virtute autem quando vel ex infirmitate peccant vel debilitantur in bono actu ⁊ isti sunt fouēdi. Unde dicit. Suscipite. i. in viscerib⁹ charitatis fouendo infirmos quox est virt⁹ debilis vel ad resistendū malis vel ad faciendum bona. Ro. 15. Debem⁹ nos firmiores imbecillitates infirmox sustinere ⁊c. Prelat⁹ autem debet se custodire a defectu cuiuscunq; modi ⁊ maxime ab impatientia qr̄ ipe portat totū pondus multitudinis Numeri. 11. Non possū solus sustinere oēm hanc multitudinē qr̄ grauis est mihi ⁊c. Et ideo dicit. Patientes estote ad omnes. Prouer. 19. Doctrina viri p patientiam noscit̄. ps. Bene patientes erunt vt annunciēt. ¶ Deinde cū dicit. Videte ne quis ⁊c. ostendit generaliter quō se habeant ad omnes. Et circa hoc duo facit: qr̄ primo ostendit qualiter omnes in q̄busdā debeāt se habere. Scōo quid in omnib⁹ ibi. Oia autē. Circa primū tria facit: qr̄ primo ostendit quō se debeant habere ad p̄rimū. Secundo quō se habeant ī his q̄ ad deū sūt ibi. Semp gaudete ⁊c. Tertio quō se habeāt ad eius dona ibi. Spiritū nolite ⁊c. Quantū ad proximum debent se habere vt nō inferant ei mala: ⁊ vt studeant ei benefacere. Unde dicit. Dixi supra in speciali: scz nunc in generali dico: ne quis malū ⁊c. ps. Si reddidi retribuentib⁹ mihi mala. Sed contra. Multotiēs vindicta petit coram iudice. Respondeo Sicut actus moralis sumit̄ fm intentionē finis: sic ad duo pōt esse intentio vt ad malū illius: ita q̄ quiescat ibi. Et hoc ē illicitū ⁊ ex liuore vindicte. Uel ad bonū correctionis seu iusticie ⁊ cōseruationis reipublice ⁊ sic nō reddit malū pro malo: sed bonū scz ei⁹ correctionē. Quantū ad secundū dicit. Sed semp qđ bonū ē, ⁊c. Et dicit. Sectamini ⁊ non faciatis. quia tu ex te debes sumere occasionē bene faciendi ad p̄ximum tuū ⁊ nō expectare q̄ ipe det tibi occasionē bene faciendi sibi. vnde ps. Inquire pacē ⁊ persequere eā ⁊c. Ro. 12. Noli vinci a malo vt scz sis tractus ab eo ad malefaciendū: sed vince in bono malū retrahēdo eum ad bonum. Sal. vlt. Dum tempus habem⁹ operemur bonū ad omnes ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Semp gaudete ⁊c. ostendit quō se debeant habere quo ad deū: ad que tria oportet habere. Primo gaudere de ipo. Unde dicit. Semp gaudete scz de deo: qr̄ quicqđ malū proueniat est incomparabile bono qđ ē de⁹. Et iō nullū malū illud interrumpat: vnde dicit. Semp gaudete. ¶ Scōo orare p beneficijs suscipiendis ibi. Sine intermissione orate. Lu. 18. Oportet semp orare ⁊ nūq̄ deficere. Sz quō potest hoc esse: Respondeo dicendū ē q̄ hoc pōt eē tripliciter Primo q̄ ille semp orat qui statutas horas nō intermittit. Simile habet. 2. Regū. 9. Tu comedes panē in mensa mea semp. Scōo sic. Semp id ē continue orate: sz tunc oratio sumit̄ p̄ effectu or̄onis. Est em̄ oratio interpretatio desiderij quia quando desidero aliquid tunc illud orando peto. Unde ⁊ oratio ē petitio decentiū a deo: et ideo desiderium habet vim or̄onis. ps. Desiderium pauperum exaudiuit dn̄s. Oia ergo que facimus ex desiderio proueniunt. Ergo oro in bonis que facim⁹ manet in virtute: quia bona que facimus ex desiderio bono p̄ueniunt. Alo. Non cessat orare qui non cessat bene facere. Tertio quo ad cām or̄onis sz faciendo elemosynam In vitis patrū. Ille sic orat qui elemosynas dat: qr̄ qui elemosynā accepit orat pro te etiam te dormiente. ¶ Item tertio orare pro beneficijs suscipiendis ⁊ gratias agere p̄ susceptis. Ideo dicit. In omnib⁹ sc̄z bonis ⁊ aduersis gratias agite. Ro. 8. Diligentib⁹ deū omnia cooperantur in bonū ⁊c. Col. 2. Abundantes in illo in gratiarum actione. Phil. 4. Cū gr̄arum actione. Hec est enī voluntas ⁊c. p̄me Thy. 2. Qui vult oēs hoīes saluos fieri et ad agnitionē veritatis venire. ¶ Deinde cum dicit. Spiritū nolite ⁊c. ostendit quō se habeant ad dona dei. Et p̄mo q̄ ea nō impediāt. Scōo q̄ ea nō cōtemnāt ibi Prophetias ⁊c. Spirit⁹ autē sanct⁹ ē p̄sona diuina incorruptibilis ⁊ eterna: vnde in sua substantia extingui nō pōt sed tū dr̄ quis extinguere spm̄: vno mō feruorē ei⁹ extinguendo vel in se vel in alio. Ro. 12. Spū feruentes. Cū em̄ aliqs aliq̄d boni ex feruore spirit⁹ sancti vult faceret vel etiā cum aliqs bon⁹ mot⁹ surgit ⁊ ipe impedit: extinguit spm̄ scm̄. Act. 7. Vos semp spiritui sctō resistitis. Alio mō mortaliter peccādo. Spūs em̄ sanctus in se sp̄ viuit sed in nobis viuit qñ facit nos in se viuere: sed qñ q̄s peccat mortaliter nō viuit in ipo spūs sanct⁹. Sap. i. Spirit⁹ em̄ sanct⁹ discipline effugiet fictuz ⁊c. Tertio mō occultando. Quasi dicat. Si donuz spūs sc̄i habetis vtimini eo ad vtilitatē p̄ximox. Eccl. 20. Sapīa abscōdita ⁊ thesaur⁹ inuisus que vtilitas in vtrisq̄. Mat. 5. Nemo accendit lucernā ⁊ pōit eā sub modio ⁊c. ¶ Prophetias nolite ⁊c. Aliqui enim apud istos spiritu p̄phetie erant pollentes qui ab istis reputabantur insani: p̄me Cor. 14. Emulami spiritualia magis āt vt ppheretis Uel prophetias. id est diuinā doctrinam. Exponentes

enim diuinā doctrinā dicunt pphete. Quasi dicat. Nō spernatis verba dei z pdicatiões. Jere. 20. Factus ē sermo domini mihi in obprobriū z in derisuz tota die. ¶ Deinde cū dicit. Omnia autē probate zc. ostendit qualiter se habeant ad oīa z vnū est q in oībus vtant discretione Ro. 12. Rōabile obsequiū vestrū zc. Jn hac materia oz esse diligēs examinatio: bōi electio: mali abiectio. Quātum ad primū dicit: pphetias nolite spernere. tm omnia probate scz que sunt dubia. Manifesta enim examinatione nō indigent. 1. Joh. 4. Omni spiritui credere nolite Job. 12. Nōne auris verba diiudicat. Quantū ad secūdū dicit. Qd bonū est tenete. Gal. 4. Bonū aūt emulami in bono semp zc. Quātū ad tertiū dicit. Ab oīi spē mala abstinete vos zc. Esa. 7. Ut sciat reprobare malū z eligere bonū. Et dicit specie: qz etiaz que habent similitudinē malicie vitare debem⁹ q̄ scz nō possem⁹ seruare coz̄ hominib⁹ absq; scandalo eoz. ¶ Deinde cū dicit. Ipse aūt zc. subdit oīem: et circa hoc tria facit: qz primo orat pro eis. Secō dat spem de exauditione. Tertio dat spāles monitiones. Dicit ergo. Jta moneo sz nihil valz nisi de⁹ gr̄am det. Unde ipe de⁹. Leui. 21. Ego dñs q̄ sanctifico vos zc. Per oīa id ē vt sitis totaliter sancti. Et hoc vt integer zc. Occasione eīm verboz istoz dixerunt quidā q in homine aliud ē spūs z aliud aīa: ponentes duas in homine animas Unā que aīat. aliā q̄ ratiocinatur. Et hec sunt reprobata in ecclīasticis dogmatib⁹. Unde sciendū ē q hec nō differunt m essentiā sed m potentiā. Jn anima eīm nostra sunt quedaz vires q̄ sunt actus corporaliū organoz sicut sūt potētie sensitiue partis. Alie sunt que nō sunt actus taliū organoz sed sūt abstracte ab eis sicut sunt potentie intellectiue partis. Et hee dicunt spiritus quasi imateriales z separate aliquo modo a corpore inquantū nō sunt actus corporis: z dicitur hec spūs z mens Ephe. 4. Renouamini spū mentis vre zc. Jnquātū aūt aīat dicit aīa quia hoc est ei pprium z loquit proprie. Nam ad peccata tria cōcurrunt electio affectio: sensualitas: z executio corporis. Sult ergo q̄ in nullo horum sit peccatum. Non dicit in rōne vnde. Ut spiritus id ē mens vestra seruet integer. Jn omni peccato rō corrumpit m q oīs malus ē ignorans. Jtē nec in sensu alitate. Unde dicit Anima. Jtem nec in corpore: z ideo dicit. Et corpus. Hoc aūt sic fit quando seruatur immune a peccato. Et dicit. Sine querela nō sine peccato qđ est solius xpi: sed esse sine querela est etiam aliorum: qui z si venialia nō tamē cōmittunt grauia de quib⁹ proximus scandalizatur. Luc. pmo. Jncedentes in oībus mandatis z iustificationib⁹ dñi sine querela. Et addit. Jn aduentu zc. scz perdurando vsq; in finē vite. Ut integer spiritus refert ad donum spiritus sancti. Quasi dicat. Donū spiritus sancti qđ habetis sit integrum. ¶ Deinde cum dicit. Fidelis zc. dat spem exauditiōis. Quasi dicat. Et ego spero z sic fiet: qz ipe qui nouit faciet. id est cōplebit. ps. Fidelis dñs in oībus verbis suis zc. Ro. 8. Quos vocauit hos et iustificauit zc. ¶ Ultimo iniungit familiares monitiones scz oronem ibi. Orate. Jtem mutuā pacē ibi. Salutate omnes fratres in osculo sancto nō proditorio sicut iudas. Mat. 26. Nec libinoso vt libinosa mulier Prouer. 7. ¶ Ut legat zc. Timebat eīm ne plati ppter aliqua q̄ erant hic eam occultarent. Prouer. 11. Qui abscondit frumenta maledicet i pplis zc. Ultimo concludit epam in salutatione.

¶ Explicit mirabil z deuota expositio doctoris āgelici sanctissimi Thome aquinatis ordinis fratrū pdicatorū super prima epistola incliti apostoli sancti Pauli ad Thessalonicenses prima.

Jncipit profunda z subtilis explanatio eiⁿdem sanctissimi doctoris thome de aquino ordinis fratrū pdicatoz sup scām epam eiusdez glorioſi apli pauli ad Thessalonicēses.

Congregamini

c vt annunciē que ventura sūt vobis dieb⁹ nouissimis zc. Heū. 49. Hec verba cōpetunt huic epe. Duo eīm tangunt q̄ ei conueniunt: scz fruct⁹ z eius materia. Uñ oz Ut annunciē zc. Agit eīm in ea de his que ventura sunt in diebus nouissimis: que sunt tria scz pericula ecclesie: tempore antixpi. 2. Thy. 3. Jn nouissimis dieb⁹ instabunt tēpora periculosa zc. Jtē malorum supplicia. ps. Donec intrē in sanctuariū dei zc. Uerūtamē ppter dolos posuisti eis: deiecisti eos dū alleuarent. Jtē premia bonoz. Prouer. vlti. Fortitudo z decor indumentū ei⁹ Et de his agit in hac epa. Utilitas ostendit: qz congregamini. Sic acquirit ex hac epa congregatio scz cōcordantium in veritate qz discordabāt de iudicio futuro ppter hoc qđ dicit in prima epa. Deinde nos qui viuim⁹ zc. ps. Dispersiones isrl congregabit. Jtē voluntatū: qz cū considerant q quecunq; tēporalia sunt: in nouissimo mundi peribunt: dat intelligi q eos congregant ad vnū querendū scz celeste premiū. Eccl. 30. Congrega coz tuū in sanctitate eius. Jtē cogitationū ad vnam stabilē veritatem. Esa. vl. Ego aūt opa eoz z cogitatiōes eoz venio vt congregem zc. Sic ergo patet fructus z materia: qz i prima muniuit eos contra persecutiones preteritas: hic munit eos contra futuras.

Capitulum primū.

Paulus z Siluan⁹ et Thimothe
p us eccle Thessalonicensiū i deo
pre nro et dño iesu xpo. Gra vobis et pax a deo patre nro et dño iesu xpo. Gras agere debem⁹ semp p vobis frēs: ita vt dignū ē: qm supcrescit fides vra et abundat charitas vniuscuiusq; vestrū in inuicez ita vt et nosipi in vobis gloziemur in ecclesijs dei pro patientia vra et fide et in omnibus persecutionib⁹ vris et tribulatiōibus quas sustinetis in exemplū iusti iudicij: vt digne habeamini i regno dei p q̄ et patimi.

Diuiditur hec epistola in salutationē z epare narrationem ibi. Gras agere debemus zc. Jtē primo ponuntur psone salutantes. Secūdo persone salutate. Tertio bona optata. Sūt autē eedē psone que z i prima. Tres aūt persone salutantes ponuntur vt auctoritas epe robustioz appareat. Eccl. 4. Funiculus triplex difficile rūpitur zc. ¶ Ecclesie thes. zc. Ecclesia congregationē dicit q̄ oz esse in deo als est mala. De bona dicitur. ps. Congregate illi sanctos eius zc. ¶ Jn xpo id ē in eius fide. Ro. 5. Per quem accessum habemus per fidez in gratiam istā zc. ¶ Deinde optat eis bona. Et primo pacem. Jpa est enim principium omnium spiritualium donorum. prime Corinthio. 15. Gratia dei sum id quod sum. zc. Jtē pacem que est finis omniuz. ps. Qui posuit fines tuos pacem zc. et hoc a deo zc. Jaco. primo. Omne datum optimū z omne donum perfectum de surſū est descēdēs

à patre luminũ ꝛc̃. Et dom̃o ꝛc̃. 2. Pe. ꝑmo. Per quẽ maxima nobis ꝛ pciosa promissa donauit ꝛc. ¶ Gratiàs agere debemus ꝛc. hec ẽ eplaris narratio. Et primo instruit eos de futuris in nouissimis dieb⁹. Secũdo admonet eos familiariter de quibusdam in tertio cap̃. ibi. Decetero fratres ꝛc. Item primo monet sicut dictum ẽ ꝙtũ ad pmia bonoꝝ ꝛ penas maloꝝ. Scõo quantũ ad pericula tempoze antixpi. scõo cap̃. ibi. Rogamus autez vos ꝛc. Item primo agit gratias de ꝓparatione ad futurũ iudiciũ. Secundo describit ipm iudiciũ ibi. Sz tamen iustum ꝛc. Jtẽ ꝑmo gratias agit de profectu. Secundo ostendit fructũ ꝓfect⁹. Tertio signũ. Dicit ergo. Gratias agere debem⁹ ꝛc̃. Mã qz in ꝑma epistola cõmẽdauit eos de fide charitate ꝛ alijs bonis in quib⁹ abundabant: ideo dicit: gratias agere debem⁹ deo qz bonum qõ habetis reputo meum. 2. Joh. Maiozẽ hoꝝ nõ habeo gr̃am ꝙm vt audiã filios meos in veritate ambulare: ꝛc. Et hoc deo sine q̃ nihil boni põt fieri. Et hoc dignũ ẽ qz de magnis bonis agum⁹ gratias. 2. Mach. ꝑmo. De magnis piculis a deo liberati magnifice gr̃as agimus. Quare? qz semp crescunt bona spũalia. Periculose tamen custodiunt nisi ꝓficiat in eis homo Jn donis autez dei ẽ fides per quã de⁹ habitat in nobis ꝛ in hac proficimus ꝑm intellectũ. Ephe. 4. Habitare xp̃m ꝑ fidem in cozdibus vestris. Et sic ꝓficit homo ꝑ cognitionẽ: deuotionẽ: ꝛ inhesionẽ. Jtẽ charitas per quã deus ẽ in nobis ꝑm affectũ. 1. Jo. 4. Deus charitas ẽ ꝛ qui manet ĩ charitate in deo manet ꝛ de⁹ in eo. Et ideo dicit. Et abundat. Prouer. 15. Jn abũdanti iustitia virtus ẽ maxima ꝛc. 1. Thes. 4. De charitate aũt fraternitatis nõ necesse habuim⁹ scribere vobis: ipi enĩ a deo didicistis vt diligatis inuicẽ ꝛc̃. Et tunc ponit ꝓfectus cuz dicit. Jta ꝙ ego glozior inde apud alios qz vestra reputo mea. Bonũ em̃ discipuloꝝ est glozia ꝓlatozum. Prouer. 10. Filius sapiens letificat patrẽ ꝛc. Prouer. 17. Corona senũ filij filioꝝ ꝛc. 2. Cor. 9. Pro quo de vobis glozioz. Et tunc ponit signũ ꝓfectus scz patientiã que ostendit maxie. in tribulationib⁹. Jac. 1. Beatus vir qui suffert tẽptatiõez ꝛc̃. Jn tribulationib⁹ sunt duo seruanda scz patiẽtia ne discedat à fide. Jac. ꝑmo. Patiẽtia opus ꝓfectũ habet Et fides in ꝓsecutionib⁹. ꝑme Cor. 4. Persecutionez patimur ꝛ sustinem⁹. Unde dicit. Jn fide in omnib⁹ ꝓsecutionib⁹ vestris ꝛ tribulationib⁹. Que quidẽ tribulatiões dicunt a tribulis quibus interius per afflictiões pungimur Heñ. 3. Spinas ꝛ tribulos. germinabit tibi. ꝑs. Tribulationes cozdis mei multiplicate sũt. Et hec sancti sustinent ꝓpter duo scz ꝓpter terrozem malozum Si enim deus nõ parcit bonis in hoc mundo: quõ parcet malis in futuro. ꝑme. Pe. 4. Si aũt primũ a nobis quis finis eoꝝ qui non credunt dei euangelio ꝛc. Jere. 49. Ecce quibus nõ erat iudiciũ vt biberent calicẽ. ꝛc̃. Scõo ad augendũ meritũ. Un̄ dicit. Et digni ꝛc. Nam vt dicit Mat. ii. Regnũ celozũ vim patit ꝛ violenti rapiunt illud. Et Luc. vltimo. Nõne hec oportuit xp̃m pati ꝛ ita intrare in gloziã suã. Ro. 8. Si tamẽ cõpatimur vt ꝛ cõglorificemur. Unde dicit. Pro quo patimini ꝛc. Tribulatio enĩ que fit pro deo facit dignum regno dei. Mat. 5. Beati qui ꝑsecutionẽ patiunt̃ ꝛc̃. ꝑme Pe. 4 Nemo vestrũ patiatur quasi homicida aut fur aut maledicus aut alienozum appetitoz.

Lectio secunda.

Sz tamẽ iustũ ẽ apud deũ retribuere retributionẽ his qui vos tribulant et vobis q̃tribulamĩ requiẽ nobiscũ in reuelatiõe dñi iesu de celo cũ angelis virtutis ei⁹ in flãma ignis dantis vindictã his q̃ nõ nouerũt deũ. ꝙ nõ obediũt euangelio dñi nr̃i iesu xp̃i. Qui penas dabũt interitu eternas a facie dñi ꝛ a gl̃ia virtutis ei⁹ cũ venerit gl̃ificarri in sanctis suis ꝛ admirabilis fieri in oĩbus qui crediderunt: qz creditũ ẽ testimoniũ nr̃m sup vos ĩ die illo: Jn quo etiã oram⁹ semp ꝑ vobis: vt digne tur vos vocatione sua de⁹. ꝛ impleat omnẽ volũtatẽ bonitatis sue ꝛ opus fidei in virtute. vt clarificet nomẽ dñi nr̃i iesu xp̃i in vobis ꝛ vos in illo. scõm gratiam dei nostri et domini iesu christi.

Supra egit de eoꝝ idoneitate ad futurũ iudiciũ: hic agit de forma iudicij. Et ꝑmo ponit iudicium quãtum ad punitionem maloꝝ ꝛ premia bonorum. Secundo de vtraq̃ parte sigillatim ibi. in Flamma ꝛc. Jtez primo ꝓponit iudicium quantum ad punitionẽ maloꝝ. Secũdo ꝙtum ad premia bonoꝝ ibi. Cũ venerit ꝛc. Quantũ ad ꝑmum dicit. Sustinetis in exemplũ ꝛc. si tamẽ ꝓ qz instũ est. Unde alia lr̃a habet. Si quidẽ vel si tamẽ referat in exẽplum iusti iudicij. Quasi dicat. Justũ ẽ ꝙ hec patiamĩ: vnde dicit. Si tamẽ ex hoc mereamini. sed ꝑma littera ꝛ expositio ẽ melior. Justũ est retribuere. ꝑs. Exaltare qui iudicas terram redde retributionez supbis. Esa. 33. Ue qui ꝑd aris: nõne ꝛ tu ꝑdaberis. ¶ Tribulationẽ scz eterne dãnationis. Ro. 8. Tribulatio an angustia ꝛc. ¶ Et vos quidẽ requiẽ. Luc̃. 16. Recepisti bona in vita tua ꝛ lazarus similiter mala. Nunc aũt hic consolatur tu vero cruciaris. Apoc̃. 14. Amodo em̃ iam dicit spũs vt requiescant a laboz⁹ suis. ¶ Nobiscũ: id ẽ equalem gloriã. Sed nunquid hoc est vez. Respondeo duplex ẽ equalitas scz absoluta ꝙtitatis ꝛ ꝓportionis. Et prima nõ ẽ equalis ꝙtũ ad pticipationẽ hoĩs sz equal̃ ꝙtũ ad beatitudinẽ ꝑticipatã q̃ ẽ de⁹: sz hõ ꝑticipat ꝑm magis ꝛ minus: scõm qz ardenti⁹ vel min⁹ ardenter amat deum Sz ꝑm scõam oĩmoda equalitas erit: qz ita est gl̃ia petri ad gr̃az sibi datã ꝛ meritũ suũ sicut gl̃ia lini ad suã. Hoc aũt erit in reuelatiõe ꝛc. Jo. 5. Pater oĩe iudiciũ dedit filio ꝛc. Et hoc inquantũ filio hoĩs ꝑtẽ dedit iudiciuz facere: quia ĩ forma hũana oĩbus apparebit. Sz mõ non apparet qz hũanitas ei⁹ latet ĩ gl̃ia dei: sz tũc apparebit Et ideo dicit. Jn reualatione Esa. 40. Et reuelabit gl̃a dñi ꝛc. Et hoc cũ mĩstris suis scz angelis ꝛc̃. Matt. 25. Cũ venerit fili⁹ hoĩs in maiestate sua ꝛ oẽs angeli cũ eo ꝛc. ¶ Deinde cũ dic̃ Jn flãma ꝛc. agit de vtraq̃ scz punitione maloꝝ ꝛ premiatione bonoꝝ: sed ĩ punitiõe malorum ostendit acerbã iustã ꝛ diuturnã. Dicit ergo. Dantis vindictam. i. iudicantis puniendo in flãma ignis faciem orbis cõburentis ꝛ inuoluentis reprobos ꝛ detrudentis impetuũ. ꝑs. Jgnis ante ipm̃ ꝓcedet ꝛc. Item erit iusta ꝓpter duplicẽ culpã scz infidelitatis ꝛ male vite. Quantũ ad primũ dicit. Qui nõ nouerũt. i. noluer̃t cognoscere deũ Job. 21. Sciam viaꝝ tuaꝝ nolumus. i. Cor. 14. Jgnozans ignozabit ꝛc̃. Quantũ ad secundũ dicit. Qui nõ obediunt euangelio iesu xp̃i. Roma. 10. Non omnes obediunt euangelio. Jnobedientia enim ẽ tantũ peccatũ ꝙ per eam mors venit in mũdum: vt dicit Roma. 5. Item est diuturna: quia penas dabunt ꝛc. et potest legi dupliciter ꝑm vnum sensum duplex est pena scz sensus ꝛ damni. De pena sensus potest intelligi sic: Dabunt id est sustinebunt penas eternas nõ finiendas:

ꝛ hoc in interitu quia semp morient. Aliter eñ ē de penis huius vite ꝛ illis. Nam hic quanto plus acerbiores tanto sunt breuiores qz extinguūt: sed ille sunt grauissime quia sunt pene mortis ꝛ sunt interminabiles. Añ dicitur qꝫ semp erunt quasi in morte. ꝑs. Mors depascet eos Esa. vl. Vermis eoꝝ nō morietᷣ. Pena aūt damni ē duplex: qz segabunt a visione dei. Unde dicit. A facie dñi scz remoti. Job. xj. Non veniet in conspectu eiꝰ ois ypocrita. Alia ē priuatio visionis glie sanctoꝝ. Esa. vl. Tollat impius ne videat gliam sanctoꝝ ꝛc. Vel aliter. A facie dñi ꝛc̄. In hoc ostendit cā acerbitatis pene sensus. Sensus enī alicuiꝰ euacuat vel ꝓpter supiozē iudicem vel ꝓpter supiozis potentiā: sed hoc non erit qz hoc iudiciū ꝓcedet a facie dñi. ꝑs. De vultu tuo iudiciū meum prodeat ꝛc. Et ideo dicit. Dabunt penas id est sustinebunt a facie domini. ¶ Deinde cū dicit. Cū venerit ꝛc̄. agit de premiatione sanctoꝝ: et primo ponit premiū Secundo meritū ibi. Qui crediderūt ꝛc. Gloziā sanctoꝝ cōmendat ꝛ quantū ad essentiā qꝫ participationē glozie dei cum dicit. Glozificati ꝛc. et qꝫtum ad eius excessum ibi. Et admirabilis. Dicit ergo Cū venerit ꝛc. xps certe gloriosus ē ꝓ Philip. ij. Dis lingua cōfiteaᷣ qz dñs iesus crist⁹ in gloria ē dei patris ꝛc. ¶ Glozificari in sanctis eiꝰ qz bonū sui ē cōmunicati eis: vel glozificari in sanctis eiꝰ qui sunt membra sua in quibꝰ habitat ꝛ in quibꝰ glozificatur quādo sua gloria scz capitis deriuat vsqꝫ ad sua mēbra. Esa. xlix. Seruꝰ meus es tu isrl: qz ī te glorificabor ꝛc. Et hoc excedet oēm admirationē. Unde dicit Admirabilis ꝛc. Siquidē admiratio ē stupoz procedēs ex magna fantasia. Tanta vero sanctoꝝ gloria non pōt cadere in opinionē hominū. Et iō dicit Admirabilis. Sap̄. v. Mirabunt in subitatiōe insperate salutis ꝛc. ¶ Deinde ponit meritū ibi. Qui crediderūt ꝛc. Et ponit ꝑmo meritum fidei. Scōo suffragiū oꝝonis ibi. In quos ꝛc. Dicit ergo hec erit gloria qz creditū est nostrū testimoniuꝫ sup vos qꝫ credidimꝰ de xpō vobis in illo die id est pro pter illum diem: quia bona que agimus sunt propter illum diem: sed dicit: super vos id ē hoc testimoniū ē super vos id ē sup sensum humanū. Eccle. ix. Plurima supra sensum hois ꝛc̄. Fides enī nō habet meritū vbi humana rō prebet experimentum. Misi eñ eēt supra vos: non esset magni meriti credere. Vel dicit super vos: id ē dñatur vobis subiicientibus intellectū vestrum humiliter ad credendū. ij. Coꝛ. x. In captiuitatē redigentes oēm intellectū in obsequiū xpi ꝛc. Sic exponit glo. Vel aliter ꝛ magis ꝛm litterā. Dico qꝫ glorificabit xps in vobis qui credidistis in die iudicij quādo apli iudicabunt et tunc erit testimoniū qō ē sup vos id ē de ꝓmptitudīe fidei vestre erit certū id est credibile. ¶ Deinde cum dicit. In quo ozamus ꝛc. subiūgit suffragiū oꝝonis. Et primo ꝓponit qō petit. Scōo quo fine ibi. Ut digneᷣ ꝛc. Tertio per qō posset assequi petitū ibi. Scōm gr̄am ꝛc. Petit autē vnū ex parte dei ꝛ duo ex pte nr̄a. Dicit ergo In quo id ē ꝓpter quē dīē nos ozamus semp. Ro. i. Sine intermissione memoriā vestri facio semp in oꝝonibus meis ꝛc. ꝑmi Re. xj. Absit autē hoc pcm̄ a me ī domino vt cessem ozare pro vobis ꝛc. Sz ad quid? Ut dignetur vos vocatione sua deus noster id est faciat vos in mundo digne cōuersari sue vocationi Ephe. iv. Digne ambuletis vocatione qua vocati estis ꝛc. ¶ Itē ex parte nostra petit ex pte voluntatis vt plene fruanᷣ omni boni tate Unde dicit. Ut impleat oēm volūtatē bonitatis id est impleat in vobis voluntatē oīs boni. ꝓ hil. ij. Qui operatur in nobis velle ꝛ pficere pro bona voluntate ¶ Item ex pte intellectus vt pfecte credant. ideo dicit. Et opus fidei ꝛc. Ro. x. Coꝛde eñ creditur ad iusticiā: oze autē cōfessio fit ad salutē ꝛc. Et hoc operemini in virente id ē in constantia ꝛ fortitudine vt nullo timoze cessetis a confessione eius. Vel sic. In quo id ē ꝓpter quez diē ozamus vt deꝰ dignetᷣ vobis dare illud ad qō vocauit vos. ꝑme ꝑᷣ. j. In hoc vocati estis vt benedictionem hereditate possideatis ꝛc. ¶ Impleat omne bonum qō desideratis qō ē in vita eterna: quādo habebumꝰ deū ꝑs. Aut replet in bonis desiderū tuum. ¶ Itē impleat opus fidei qō erit qñ id qō hic per speculū ꝛ in enigmate videmus: videbimꝰ tunc facie ad faciē Sed quo fine? Ut clarificetᷣ id est ad gliam xpi sit ꝛ ꝙ vos tam in ꝑsenti ꝙ in futuro nomē xpi glorificetᷣ in bonis vestris Mat. v. Videant opera vestra bona ꝛ glorificent ꝑem vestrum qui in celis ē. Econuerso de malis dicit Esa. lij. ꝛ Ro. ij. Nomē dei ꝙ vos blasphemaᷣ. Sed per quid poterimus illud consequi: scōm gr̄am dei nostri qꝫ est radix omnium bonoꝝ nostroꝝum. ꝑme Coꝛ. xv. Gratia dei sū id quod sum ꝛc.

Capitulū secundū.

Rogamus aūt vos ffres ꝓ aduētū dñi nr̄i iesu xpi ꝛ nr̄e cōgregationis in ipm: vt nō cito moueamini a vro sensu: neq; terreamini neq; ꝙ spūm neq; ꝙ sermonem neq; ꝙ epl̄am tanq; ꝙ nos missā quasi instet dies dñi. Ne quis vos seducat vllo modo. Qm̄ nisi venerit discessio primū ꝛ reuelat⁹ fuerit homo pcti filiꝰ perditionis qui aduersat ꝛ extollet sup omne qō dicit deꝰ aut qō colit: ita vt in tēplo dei sedeat: ostendēs se tanq; sit deꝰ. Mō retinetis qꝫ cū adhuc essem apud vos hec dicebaꝫ vobis.

Superi⁹ apl̄s ostendit futura ꝙtū ad penas malozum ꝛ ꝑmia bonoꝝ: hic annunciat futura ꝙtū ad pericula ecclesie que erūt tempore antixpi. Et ꝑmo nunciat veritatez de futuris piculis. Scōo monet vt in veritate ꝓmaneāt ibi. Itaq; fratres ꝛc. Circa primū duo facit: qz ꝑmo excludit falsitatē. Secundo instruit ꝙ de veritate ibi. Qm̄ nisi ꝛc. Iterum prima in tres: qz primo ꝓmemorat illud ex quo debent induci. Secundo ostendit ad quid debēt induci ibi. Ut non cito ꝛc. Tertio remouet illud qō eos mouere posset ibi. Neq; per spiritum ꝛc̄. Inducit autez eos ex trib⁹ scz ꝓprijs precibus ibi. Rogam⁹ nō ꝑcib⁹ Philem̄. i. Multā fiduciā habens in xpo iesu impandi tibi quod ad rem pertinet: propter charitatē magis obsecro. Secundo ex aduentu christi desiderabili bonis: licz terribili malis. Amos. v. Ue desiderantib⁹ diē dñi ꝛc. ij. Thymo. iv. Non solum autē mihi sed ꝛ bis qui diligunt aduentū eius ꝛc. Apocal. vltimo. Ueni domine ie su ꝛc. Tertio ex desiderio et amore totius cōgregatiōis sanctoꝝ. Ibi idipsum scz vbi christus est: quia Mat. xxiv. Ubi erit coꝛpus ibi congregabuntur ꝛ aquile ꝛc. Vel in idipsum: id est in idem quia omnes sancti loco ꝛ gloria erunt in eodem. ꝑs. Congregate illi sanctos eius Sed ad quid inducit? Ut non cito moueamini. Est autē aliud moueri aliud terreri. Mouet ante suo sensu q̄ pretermittit quod tenebat. Quasi dicat. Non cito dimittatis doctrinā meam Eccl̄. ix. Qui cito credit leuis ē coꝛde ꝛc. Terroꝝ autem est quedam trepidatio cum formidine contrarij. Et ideo dicit. Neq; terreamini. Job. xv. Sonitus terroꝝis semper in auribus eius: Et cum sit pax illi semper insidias suspicatur, xx. Sapientie, xvij.

Explanatio sancti Thome

Cum enī sit timida nequicia dat testimoniū cōdemnatio ni ꝛc. ¶Deinde cū dicit. Neqz per spīm ꝛc. remouet qō eos mouere posset: ꝑmo in speciali Secūdo in generali ibi. Ne quis ꝛc. Seducīt aūt quis per falsam reuelatio- nem. Unde dicit. Neqz per spīm id ē si quis dicat sibi re uelatū per spīm sanctū vel a spū sancto qō ē contra doctri nam meā non terreamini ꝑme Jo. 4. Nolite oī spiritui credere. Ezech. 13. Ue prophetis insipientib⁹ q̄ sequun tur spīm suum ꝛ nihil vident ꝛc. Aliquādo etiā sathanas transfigurat se in angelū lucis: vt dicīt. 2. Cor. 11. ꝛ ter- tij Regz vlt. Egrediar ꝛ ero spiritus mendax in ore oīm ꝓphetaꝝ eius. Secō ꝓ rōcinationē vel falsā expositōez scripture: ideo dicit. Neqz per sermonē. 2. Thy. 2. Ser mo eoꝝ vt cācer serpit. Ephe. 5. Nemo vos seducat in- anibus verbis. Tertio ꝑ auctoritatē inductā in malo in tellectu. 2. Pe. vlt. Sicut carissimus frater noster pau lus ſm datam sibi sapīam scripsit vobis sicut in omnib⁹ epīs loquens in eis de his in quibus sunt quedā difficī lia intellectu que indocti ꝛ instabiles deprauant sicut et ceteras scripturas ad suam ipoꝝ damnationem. Sed de quo seducebanē. Quasi instet dies dñi. Et dicit. Per epistolā tanq̄ per nos missaz: qz in prima epistola nisi be ne intelligāt videt dicere instare domini aduentū: vt il- lud. Deinde nos qui vivimus ꝛc. Deinde cuz dicit Ne quis ꝛc. facit idem in generali Luc. 21. Videte ne sedu camini ꝛc. ꝑme Coꝝ. 15. Nolite seduci. Rō autem qua re hec remouet apostolus scz de aduentu dñi est qz prela tus nullo modo debet velle q̄ per mendaciū aliqua bo- na procurēt. 1. Coꝝ. 15. Inuenimur aūt ꝛ falsi testes ꝛc. Itē qz res credita erat periculosa q̄ scz instaret dies dñi Primo qz daret occasio maioris seductionis: qz futuri erāt post tēpora apostoloꝝ aliqui qui dicerent se eē xp̄m Luce. 21. Multi dicent ego sum. et ideo apls noluit. itē demon frequenter ꝓtendit se eē xp̄m: sicut pz de btō mar tino. Et iō ne seducanē noluit. Augz. aūt ponit aliā rōnē qz imineret periculū fidei: vnde diceret aliquis tarde ve niet dñs ꝛ tūc ꝑparabo me ad eū. Alius diceret: venier cito: ꝛ ideo nūc me ꝑparabo. Alius diceret. Nescio. Et hic melī⁹ dicit qz cōcordat xp̄o. Sed ille plus errat qui dicit cito qz elapso termino hoīes desperarēt ꝛ crederēt falsa eē que scripta sunt. ¶Deinde cum dicit. Quoniā nisi ꝛc. Astruit veritatē ꝛ ꝑmo ostendit que vētura sunt ad antixp̄i aduentū. Et sunt duo quorum vnuz precedit aduentū antixp̄i. Aliud ē ipe aduentus eī⁹: ꝑmum ē di- scessio qō multipliciter exponīt in glo. Et ꝑmo a fide qz futurū erat vt fides a toto mūdo reciperet. Mat. 24. Et ꝑdicāt hoc euāgelīū regni in vniuerso orbe. Istud ergo precedit qō ſm augz. nodum est impletū ꝛ posī multi di- scedent a fide. 1. Thy. 4. In nouissimis temporibus di scedent quidā a fide ꝛc. Mat. 24. Refrigescet charitas multoꝝ. Uel discessio a romano imperio cui totus mun dus erat subditus. Dicit aūt augē. q̄ hoc figurāt danie- lis. 2. in statua vbi nominanē quattuoꝝ regna: ꝛ post illa aduentus xp̄i. Et q̄ hoc erat cōueniens signū quia roma num imperiū firmatū fuit ad hoc q̄ sub eius ptāte predi carēt fides q̄ totum mundū. Sed quō ē hoc qz iam diu gentes recesserunt a romano imperio nec dum venit an- tixp̄s. Dicendū ē q̄ nōdum cessauit sed ē cōmutatuz de tempozali in spūale: vt dicit leo papa in sermone de apo- stolis. Et ideo dicenduz ē q̄ discessio a romano imperio debet intelligi nō solū a tempozali sed a spūali scz a fide catholica romane ecclie. Est aūt hoc cōueniens signum q̄ sicut xp̄s venit quādo romanū imperium omnib⁹ dña batur: ita ecōuerso signū antixp̄i ē discessio ab eo. Secō predicit ſm futurum scz antixp̄m. Et primo quantuz ad eius culpā ꝛ penā. Secō q̄tū ad eī⁹ ptātem ibi. Eū cui⁹ aduentus ꝛc. Itē primo cōiter ꝛ implicite tangit culpaz eius ꝛ penā. Secō explicat vtrunq̄ ibi. Qui aduersāt. ꝛc. Dicit ergo. Discessio primo veniet ꝛ tunc reuelabīt ꝛc. Dicīt aūt esse hō peccati ꝛ filius pditiōis ſm glo. qz sicut in xp̄o abundauit plenitudo virtutis: ita in antixp̄o multitudo oīm peccatoꝝ. Et sicut xp̄s ē melioz omnibus sanctis: sic ille peioz omnib⁹ malis. Et ꝓpter hoc homo peccati dicīt q̄ totaliter erit peccatis dedit⁹. Sed nō di citur sic homo peccati quin posset esse peioz. quia nunq̄ malum corrūpit totū bonū: licet q̄tuz ad actū nō poterit esse peioz: xp̄o aūt nullus hō potuit eē magis bon⁹. Di citur aūt filius perditionis. i. deputatus extreme perdi- tioni. Job. 21. In die perditiōis seruabitur malus ꝛ ad diem furoris ducēt. Uel perditionis. i. diaboli nō q̄ na- turam sed per sue malicie cōplementū que in eo cōplebi tur. Et dicit reuelabitur: qz sicut oīa bona ꝛ virtutes san ctoꝝ qui ꝑcesserūt xp̄m fuerunt figura xp̄i: ita in oībus ꝑsecutionib⁹ ecclie tyranni fuerūt quasi figura antixp̄i. ꝛ latuit ibi antixp̄s: ꝛ ita tota illa malicia que latet in ꝑis reuelabīt in tempore illo. ¶Deinde cum dicit. Qui ad uersatur ꝛc. explicat que dixerat. Et primo ostendit quō sit homo peccati. Secundo quō filius pditionis ibi. Et tunc reuelabīt ꝛc. Itē primo ꝓnunciat eius futurā cul pam. Secundo assignat eius cām ibi. Et nunc ꝛc. Item ꝑmo describit culpā. Secundo dicit se non annunciare doctrinā nouā ibi. Nonne ꝛc. Itē primo ostendit culpaz Secundo eius signū ibi. Ita vt ꝛc. Duplex ē aūt ei⁹ cul pa: scz cōtrarietas ad deū. Unde dicit. Qui aduersatur omnibus spiritibus bonis. Job. 15. Cucurrit aduersus deū erecto collo ꝛ pingni ceruice armatus ē ꝛc. Sicut ꝛ membra eius Esa. 3. Lingua eoꝝ ꝛ adinuentiones eoꝝ contra dñm vt ꝓuocarēt oculos maiestatis eius ꝛc. Se cunda est quia ꝑfert se xp̄o. ideo dicit extollīt ꝛc. Dicitur autē deus tripliciter. Primo naturaliter. Deutero. 6. Audi isrl dñs de⁹ tu⁹ deus vnus ē. Secūdo opinatiue ps. Oēs dij gentiū demonia. Tertio participatiue. ps. Ego dixi dij estis ꝛc. Omnib⁹ aūt his se ꝑferet antixp̄s: Dañ. 11. Eleuabīt ꝛ magnificabīt aduersus oēm deuz et aduersus deū deoꝝ loquīt magnifica ꝛc. Signū aūt cul pe ē cum dicit. Ita vt in templo ꝛc. Superbia enī antixp̄i maioꝝ ē superbia oīm ꝑcedentiū. Unde sicut de Cayo cesa re legīt. Q̄ cū in vita ista adhuc esset coli voluit: statuaz suā ponens in quolibet templo. et Ezech. 28. de rege ty ri dicitur. Dixisti qz deus ego sū ꝛc. ita credibile ē q̄ sic eis faciet antixp̄s dicēs se deū esse ꝛ hominē. Et in hui⁹ signum sedebit in tēplo: sed in quo templo? Nonne ē de structum a romanis. Et iō dicunt quidā q̄ antixp̄s ē de tribu dan. cuius tribus inter alias duodecim nō notaī. Apoc. 7. Et iō iudei ꝑmo euz recipi ent ꝛ reedificabunt tēplum in hierlm. et sic implebīt illud Dañ. 9. Erit i tē- plo abhominatio ꝛ ydolum. Mat. 24. Cum vero vide ritis abhominationē desolatiōis que dicta ē a daniele, p pheta stantē in loco sancto: qui legit intelligat. Quidaz vero dicunt q̄ nunq̄ hierlm nec tēplum reedificabitur. sed vsqz ad cōsummationem ꝛ finem perseuerabit deso- latio. Et hoc etiā aliqui iudei credunt. ideo exponitur in tēplo dei. i. in ecclia qz multi de ecclia euz recipient. Ar ſm Augu. in templo dei sedeat. id ē principeē ꝛ dñetur tanq̄ ipe cum suis nunciis sit templum dei: sicut christ⁹ est cum suis. ¶Deinde cum dicit. Nō retinetis ꝛc. ostē dit q̄ nihil noui scribit. Quasi dicat. Olim cum essem apud vos dixi hoc. ꝑme Joh. 2. Non mandatuz nouuz scribo vobis sed mādatum vetus qō habuistis ab initio ꝛc. 2. Coꝝ. 10. Quales fuimus verbo q̄ epistolas absen tes: tales ꝛ presentes in facto ꝛc.

Lectio secunda

Et nunc quid detineat scitis vt reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis tantū: vt q̄ tenet nūc teneat donec de medio fiat. Et nunc reuelabit̄ ille iniquus quē dominus iesus interficiet spiritu oris sui. Et destruet illustratione aduentus sui. euz cuius est aduentus scōm operationē sathane in oñi virtute ⁊ signis ⁊ ꝓdigijs mendacibus ⁊ in omni seductione iniquitatis his q̄ pereunt.

Superius aplus prenuncians narrauit aduentū ⁊ culpam antichristi: hic ostendit causam dilationis. Et ꝑmo ostendit eos habere huius scientie causam. Secūdo causam illaz obscure ꝓponit ibi. Nam mysteriū ⁊c. Dicit ḡ dico q̄ oportet reuelari hoiem peccati. Et quid nunc i d est q̄ sit causa q̄ tardet. vos em̄ scitis quia ego dixi vobis ita q̄ sic ad presens detinet vt suo tempore id est cōgruo tempore reueleť Ecc̄. 8. Omni negocio tempus ⁊ oportunitas est. Et ibidem. 3. Oñia fecit deus bona in tempore ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Nam mysteriū ⁊c. causam eius ponit. Et hec littera multiplicit̄ exponit̄. q̄ hoc mysterium potest esse noīatiui casus vel accusatiui. Si primo modo est sensus. Dico vt suo tempore. q̄ etiam iam mysteriū id est figuraliter occultatū operat̄ in fictis. qui videnť boni: ⁊ tñ sunt mali. Et hi operanť officiuz antichristi. 2. Ti. 3. Habentes speciem pietatis virtutē autē eius abnegantes. Sed secūdo modo est sensus. Mā diabolus in cuius ptāte veniet antixps iam incipit operari occ̄te iniq̄tatē suā ⁊ p tyrānos ⁊ seductores: q̄ ꝓsecutiones ecclesie huius temporis sunt figure illius vltime ꝓsecutionis ꝓtra oñes bonos. ⁊ sunt sicut imperfecte cōparando ad illam. ¶ Tantū vt qui tenet ⁊c. Hoc exponitur multipliciter. Uno modo ꝺm glo. et augustinū. 2o de ciuitate dei qui dicunt q̄ quidā opinati sunt Neronem qui ꝑmo persecutus est christianos esse antichristū ⁊ q̄ non fuerat occisus. sed subtractus ⁊ q̄nḡ restituendus. Unde aplus hoc euacuans dicit. Tantū vt qui tenet nunc romanum imperiū. teneat donec moziať. Sed hoc non est conueniēs quia multi anni sunt q̄ nero mozt̄uus est illo sez anno quo aplus. sed melius est q̄ referatur ad neronem ꝓut est persona publica romani imperij donec de medio fiat id est tollať romanū imperiū de hoc mundo Esa. 23. Domin⁹ exercituū cogitauit hoc vt detraheret superbiam oñis glozie. ⁊ ad ignominiā ⁊c. Uel aliter. Tantū vt qui tenet id est detinet modo aduētum antixp̄i ne veniat q̄si sit necessariū q̄ aliqui veniāt ad fidē ⁊ aliqui recedant. quasi dicat. Ut discessus ⁊ accessus q̄ nunc tenet donec veniat: teneat donec tollať ille obscen⁹. Uel sic. Tm̄ q̄ nūc tenet fidē teneat id est firmus sit in ea Apoc. 2. Tene qđ habes vt nemo accipiat cozonam tuam ⁊c. Donec de medio fiat id est congregatio malorum ꝑmixta separeť ⁊ fiat seozsum qđ erit in ꝓsecutione antixp̄i. Uel Tm̄ ⁊c. id est vt mysteriū iniq̄tatis id ē iniquitas mystica que detinet. detineat donec fiat de medio id est donec iniq̄tas reducať in publicū ⁊ fiat quasi aliq̄d existens in publico de medio. Multi em̄ modo occulte peccant: sed tñ q̄nḡ fiet in aperto. q̄ deus sustinet peccatores q̄diu sunt occulti donec publice peccant. et tunc non sustinebit vt patet de sodomitis. Heñ. 19. Sed tñ augustinus confiteť se nescire quid apostol⁹ loquať. q̄ aplus illis loquiť q̄ iam sciebant. Unde dicit. Quid nunc detineat scitis. ⁊ preterea hoc non erat multum necessarium ad sciendū. ¶ Deinde cum dicit. Etiaz tunc ⁊c. ponit̄ aduentus iniq̄ ⁊ pena eius. Et ꝑmo eius manifestatio. Secūdo eius pena. Quantū ad ꝑmū dicit ille singulariter iniquus reuelabiť q̄ manifesta erit eius culpa: Que domin⁹ iesus Esa. 11. Zelus dñi exercituū faciet hoc id ē zelus iusticie qui est amoz. Spūs em̄ xp̄i est amoz xp̄i. ⁊ hic zelus est zelus spūssancti quem habet ad ecclesiam. Uel spū oris sui id ē mādato suo. q̄ michael interfecturus est eum in monte olineti vnde xps ascendit. sic ⁊ iulianus manu diuina extinct⁹ est. Et hec est pena presens licet futura etiam eternaliter punieť. q̄ illustratione ⁊c. id est in aduētu suo oñia illustrante. 1. coz̄. 4. Illuminabit abscondita tenebraz ⁊c. ⁊ destruet eterna scz damnatione. ps. Destrues illos ⁊c. Et dicit. illustratione. q̄ ipse visus est ecclesiam obtenebrare. et tenebre expelluntť illustratione. q̄ quicquid antixps ostendit ostendeť fuisse mendacium. ¶ Deinde cum dicit. Eum cuius est aduentus ⁊c. predicit potestatē antixp̄i. Et circa hoc duo facit. q̄ ꝑmo ponit potestatē eius ad seducēdum. Secundo huius causam ex dñi iusticia ibi. Eo q̄ charitatem ⁊c. Iterum ꝑma in tres. q̄ ꝑmo ponit actorem huius potestatis. Secūdo moduz seducendi. Tertio ostendit seducēndos. Actor huius potestatis est diabolus. ⁊ ideo destruet eum christus. 1. Jo. 3. In hoc apparuit fili⁹ dei vt dissoluat opera diaboli ⁊c. Et ideo dicit q̄ aduentus antixp̄i erit ꝺm operationē sathane id ē ex instinctu ei⁹. Apoc. 20. Soluet̄ sathanas de carcere suo. ⁊ exibit et seducet gentes ⁊c. Operať em̄ alios ꝺm operationē sathane sicut arrepticius in quo non solū instigat voluntatem: sed etiam impedit vsum rationis qō tamē non imputať ad culpam eius: q̄ non habet vsuz liberi acbitrij. Antichrist⁹ autē nō sic sed habebit vsuz liberi arbitrij in quo est diabolus suggerens sicut dicit̄ de iuda Jo. 13. Intrauit in eum sathanas scz instigando. Decipiet aūt hoc modo ꝑmo q̄ potentiaz secularē. Secundo q̄ virtutem miraculoz. Quantū ad primuz dicit. In oñi virtute scz seculari. Dañ. 11. Dominabiť thesaurozum auri ⁊ argenti ⁊ in omnibus preciosis egypti ⁊c. Uel virtute scz simulata. Quantū autē ad secundū dicit In signis ⁊c. Signa sunt quedā mira etiā parua. Ꝓdigia vero magna que aliquē ꝓdigiosum ostendunt q̄si pcul a digito. Apoc. 13. Fecit signa magna vt ⁊ ignē faceret descendere de celo ⁊c. Matth. 24. Dabunt signa magna ⁊ ꝓdigia ita vt in errozem inducanť si fieri potest etiam electi. ¶ Et dicit. Mendacibus. Miraculum mēdaz dicit̄ vel q̄ deficit a vera ratione facti: vel a vera ratione miraculi. vel a debito fine miraculi. Primū fit in prestigijs qñ ꝑ demones illudunť aspectus. vt aliud videatur q̄ est sicut symon magus fecit decollari arietem: ⁊ postea ostensus est viuus. ⁊ homo decollat⁹ est ⁊ postea homo qui credebať decollatus ostensus est viuus: et creditus est resuscitatus. Et hoc faciunt homines cōmutando fantasmata ⁊ decipiendo. Secundo modo illa dicunť miracula ꝓprie que plena sunt admiratione qō est quādo effectus videť ⁊ ignorať causa. Que ergo habēt causam occultam alicui ⁊ non simpliciter: dicunť quidē mira ⁊ nō miracula simpliciter. Sed que simpliciter causam occultam habent sunt miracula. quozū causa est ipe deus gloziosus: q̄ totum ozdinem nature create transcēdunt. Aliquando vero fiunt aliqua mira sed nō ꝓter ozdinem nature: sed occultas causas habent. ⁊ hec multo magis faciunt demones qui virtutes nature sciunt ⁊ qui habent determinatas efficatias ad speciales effectus: et hec facit antichristus. sed non que habent veram rōnem miraculi: q̄ non possunt in illas que sunt supra naturā.

167

Tertio modo dicunt miracula fm q sunt ordinata ad attestandum veritati fidei ad reducendum fideles in deum Marci. vltimo. Dño cooperante t sermonē cōfirmante sequentibus signis ꝛc. Sed si alicui adest gratia miraculorum t non vtāt eis ad hoc: miracula quidez sunt vera quo ad rationem rei facte t quo ad rationē miraculi. sed sunt falsa q̄tum ad intentionē dei. Sed tamē hoc nō erit i antichristo. qz nullus cōtra fidez facit vera miracula: qz deus non est testis falsitatis. Unde aliquis predicans falsam doctrinam non potest facere miracula. licet aliquis habens malam vitam posset. ¶ Deinde ostēdit seducendos cum dicit. Dis qui pereunt id est in prescitis ad perditionem. Jo. 17. Nemo ex eis perijt nisi filꝰ perditionis. Et hoc ideo: quia. Jo. 10. Oues mee vocez meam audiunt.

Lectio tertia.

Eo q̄ charitatem veritatis non receperūt vt salui fierent. Ideo mittet illis deus operationez erroris: vt credant mendacio. vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati: sed consenserunt iniquitati. Nos autem debemus gratias agere deo semper pro vobis fratres dilecti a deo: q̄ elegerit nos deꝰ p̄mitias in salutē in sanctificatione spiritus t in fide veritatis: in qua t vocauit vos per euangeliū nostrum in acquisitione glorie domini nostri iesu christi. Itaq̄ fratres state t tenete traditiones quas didicistis siue per sermonem siue per epistolam nostram. Ipse autē dominus noster iesus christus t deus t pater noster qui dilexit nos t dedit consolationem eternam t spem bonam in gratia exhortetur corda vestra et confirmet in omni opere t sermone bono.

Postq̄ ostendit in quibus habet locum deceptio antichristi scz in prescitis ad damnationē: hic assignat causam predictorum. Et p̄mo ostendit causam huius t quō decipient. Secō qnomodo fideles ab eo liberentur ibi. Nos aūt ꝛc. Item p̄mo ponit eoꝝ culpam tm̄. Secūdo penam cum culpa. Tertio penam tantū. Et est hic p̄cessus peccati. Primo em̄ q̄s ex demerito p̄mi peccati deseritur a gratia t cadit in aliud peccatuz t post ineternū punitur. Dicit ergo q̄ causa quare decipient est: qz noluerūt recipere veritatē euangelij Jo. 8. Si veritatē dico quare non creditis mihi? Job. 24. Ipsi fuerunt rebelles lumini. Et dicit charitatē veritatis: qz nisi sit formata fides p charitatem nihil est. 1. Corin. 13. Si habuero fidem ita vt montes transferam charitatē aūt non habuero nihil sum ꝛc. Gal. vltimo. In christo iesu neq̄ circumcisio neq̄ p̄putiuz aliq̄d valet: sed noua creatura. Et subdit vtilitatem veritatis dicens. Ut salui fierent. Ro. 5. Justificati ex fide pacez habeamus ad deum p dominum ꝛc. ¶ Sed culpa t pena est eoꝝ seductio. Ūñ dicit. Mittet id est p̄mittet illis venire operationē erroris Esa. 19. Miscuit dominꝰ in medio eius spūm vertiginis. 3. Reg. vltimo. Ero spūs mendax in ore omniuz pphetarum eius ꝛc. Et ideo dicit. Ut credant mendacio id est false doctrine antixp̄i Ro. 2. Propter q̄ tradidit illos deus in reprobum sensum vt faciant ea que non conueniūt ꝛc. Sed pena tantū est eterna damnatio. Ūñ subdit. vt iudicent scz iudicio damnationis Jo. 5. Et p̄cedent qui mala fecerunt in resurrectionem iudicij ꝛc. ¶ Omnes qui non crediderunt ꝛc. Jo. 6. Qui non credit iam iudicatus est. ¶ Deinde cum dicit. Nos aūt ꝛc. ostendit quare fideles xp̄i liberent. Et p̄mo agit gratias p eis. Secō cōmemorat diuina beneficia quibꝰ a talibꝰ liberant. Dicit ergo sic illi decipient. sed nos debemus gratias agere Ro. 1. Primū quidē gratias ago deo meo semp p vobis p dominū ꝛc. Duplex autē ponit dei beneficium scz electionē dei que est eterna. t vocationis q̄ est temporalis ibi. In qua t vocauit nos ꝛc. Dicit ergo q̄ p qz elegit nos scz apostolos t vos scz fideles. Eph. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionē vt essemꝰ sancti ꝛc. Jo. 15. Nō vos me elegistis sed ego elegi vos ꝛc. Circa electionem tria tangit: scz ordinem electorum. finem electionis t modum consequendi finē. Electi sunt omnes sancti a p̄ncipio mundi. Deut. 33. Dilexit populos omnes: sancti in manu illius sunt. Sed apostoli specialiter sūt p̄mitte. Ro. 8. Nosipsi p̄mitias spūs habētes. ꝛc. Et ideo dicit. primitias fidei finis est in salutem eternam. Et ideo dicit: In salutem. 1. Ti. 2. Omnes hoīes vult saluos fieri: ꝛc. Hoc autē fit p gratiam sanctificantem. Unde dicit. In sanctificatione spūs. Secūdo ex p̄te nostra est consensus liberi arbitrij per fidē. Ideo subdit. Et fide veritatis. ¶ Deinde cum dicit. In quā vos vocauit ꝛc. ponit secundū beneficium qō est vocatio tēporalis christi que sequit electionem Ro. 8. Quos vocauit hos t iustificauit. ꝛc. Et de hac vocatione nota parabolam. Luc. 14. de eo qui fecit cenam magnam ꝛc. ¶ Et addit. Per euangeliū nostrum id est a me predicatum. Sed ad quam cenam: In acquisitione glorie id est vt acquiramus xp̄i gloriam. ¶ Deinde cum dicit. Itaq̄ ꝛc. monet tenere veritatem. Et p̄mo ponit monitionem. Secō orationem ibi. Ipse autē dominꝰ ꝛc. Et facit primum quia opus nostrū dependet a libero arbitrio. Secūdū vero qz indiget auxilio gratie. Et p̄mo monet ad stādum cum dicit. State in veritate Gal. 5. State t nolite iterum iugo seruitutis contineri. Secundo docet standi modum ibi. Et tenete traditiones id est documēta que a maioribus tradunt. Nam documēta que tradunt a minoribus sunt qñq̄ non seruanda qñ scz contrariant documentis fidei. Matth. 15. Irritum fecistis mandatū dei. ꝓpter traditionē vestrā. Sed seruanda sunt que ordinātur ad mādata dei. Act. 16. Paulus docebat vt tenerēt traditiones t documenta que erant decreta ab aplis t senioribus qui erant hierosolymis ꝛc. Et has traditiones duplicit ediderūt. quasdā verbis vñ dicit. Per sermonem. Quasdā in scripturis. Ideo addit. Siue p epistolam. Unde patet q̄ multa in ecclesia non scripta sunt ab aplis docta. t ideo seruanda sunt. Nam multa fm iudicium aplōꝝ melius erat vt occultarent vt dicit dionysiꝰ Unde aplus. 1. Corin. 10. dicit. Cetera cum venero disponam. ¶ Deinde ponit orationē ibi. Ipse aūt dominꝰ noster iesus christus ꝛc. Quasi dicat. Sic moneo. sed nihil valet nisi assit diuinū auxilium. Et ideo ponit primo duplex dei beneficiuz. Primū est amor eius ad nos quo alia nobis impendit. Ideo dicit. Dilexit nos ꝛc. Secōm est spūalis consolatio ibi. Et dedit consolationē eternā 2. corin. 1. Qui consolat nos in omni tribulatione nr̄a. Esa. 40. Consolamini consolamini populeme? dicit dominus deus vester ꝛc. Et dicit consolationē eternam scz contra omnia mala iminentia t futura. Et iō expectam? spem bonā id est bonoꝝ eternoꝝ infallibilitatez. 1. Pe. j. Qui fm magnam misericordiā suam regenerauit nos in spem viuam. Et hoc in gratia scz p quaz speramus cō

sequi vitā eternā Ro.6. Hēra dei vita ēna. ¶Petit aūt p eis exhortationem que est monitio ducens animū ad volendum. Et hāc potest facere homo exterius sed non esset efficax nisi eēt interi⁹ spūs dei. Uñ dicit. Exhorteē corda vestra id est instiget Osee.2. Inducaz eam in solitudinem et loquar ad cor eius ꝛc. Item petit confirmationem. Unde dicit. Et confirmet: pū. Confirma hoc deus qō operatus es in nobis ꝛc. Quasi dicat. Exhortetur p gratiam vt velimus. ꝛ confirmet vt efficaciter velimus. Et hoc in omni opere bono et sermone. Precedit opus sermonē. quia cepit iesus facere ꝛ docere Act.1.

Capitulū tertiū.

De cetero fratres orate pro nobis vt sermo dei currat et clarificetur sicut ꝛ apud vos: ꝛ vt liberemur ab importunis et malis hominibus. Non enim omniū est fides. Fidelis autē deus est qui confirmabit vos: ꝛ custodiet a malo. Confidimus autez de vobis fratres in domīo: quoniā quecūqz precipimus ꝛ facitis ꝛ facietis. Domin⁹ aūt dirigat corda vestra in charitate dei ꝛ patientia christi. Denunciamus autē vobis fratres in nomine domini nostri iesu christi: vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate et non scōm traditionem quam acceperunt a nobis. Ipsi enim scitis quēad modum oporteat imitari nos: quoniam nō inquieti fuimus inter vos: neqz gratis panem manducauimus ab aliquo: sed in labore ꝛ fatigatione nocte ac die operantes: ne quem vestruz grauaremus. Non quasi non habuerim⁹ potestatē: ſ vt nosmetipsos formā darem⁹ vobis ad imitandū nos.

Supra instruxit eos de futuris in nouissimus: hic instruit eos de quibusdam que particulariter eis agenda erāt. Ubi p̄mo ponit instructio. Secundo epistole conclusio. ibi. Ipse autem deus pacis ꝛc. Item p̄mo monet qualiter se habeant ad ipsum. Secundo ostendit quid de eis confidat ipse ibi. Fidelis aūt deus ꝛc. Tertio quomō habeant ad alios qui inordinate ambulant. ibi. Denunciamus autē vobis ꝛc. Circa primū p̄mo ponit orationem. Scōo q̄d in oratione est petendū ibi. Ut sermo ꝛc. Dicit ꝯ. Decetero scz qz estis sufficienter instructi orate ꝛc. Ro.15. Obsecro igit vos fratres p dominum nostrū iesum christuz ꝛ per charitatē spūſancti vt adiuuetis me in orationibus vestris p me ad deum ꝛc. Et hoc est debitum qz curati habent curam vtilitatis gregis. Heb.13 Mementote prepositoruz vestroz qui vobis locuti sunt verbum dei ꝛc. Secundo ostendit quid petenduz est vt scz tollant impedimēta predicationis. Et ideo dicit. Ut sermo domini currat qz nō potest totaliter impediri. sed retardari. Ideo dicit currat. Col.4. Orantes simul etiā p nobis vt dominus aperiat nobis hostiū sermonis ad loquendum mysterium xpi ꝛc. Item vt clarificeē scz per claram ꝛ lucidam expositionem apud rudes ꝛ sapientes sicut et apud vos. Roma.i. Sapientibus et insipientibus debitor sum ꝛc. Prouer.j4. Doctrina prudentiuz facilis. Item per miracula que sunt demonstrationes fidei. Est em̄ omīs scientia clara p demōstrationes. ꝛ hoc est orandum Act.4. Da seruis tuis cum oñi fiducia loqui verbum tuū ꝛc. Item secundo orandum est p predicatoribus vt liberenē ab importunis ꝛ malis hominib⁹ scz pseudo aplis q̄ sunt importuni in disputando. mali in seducendo. Uel a psecutoribus q̄ cogitauerunt iniquitatem in corde. Et ratio patet. Ultimus petitionis est: quia omniuz non est fides. qz licet videanē habere eam: non tamē habent veram Esa.53. Domine quis credidit auditui nostro. Ro.10. Non oīes obediunt euangelio. ¶Deinde cum dicit. Fidelis ꝛc. ponit fiduciam quā habet de eis. Et p̄mo facit hoc. Secūdo orat p eis ibi. Dominus aūt ꝛc. Fiducia autē pendet ex deo qui gratiam dat ꝛ ex hominibus qui sunt liberi arbitrij. vt dirigant̄ in gratia. Dicit p̄mo ex parte dei. Confido qz orabitis ꝛ exaudiemini: qz fidelis est domin⁹. qui confirmabit in bonis que in vobis est operatus. i. Pe. vltimo. Perficiet: cōfirmabit consolidabitqz ꝛc. Et custodiet a malo culpe ꝛ pene. Si tñ in mala pene incidāt est eis in bonū: qz diligētib⁹ deū oīa cooperant̄ in bonuz ꝛc. vt dicit Ro.8. Secūdo ex parte eo zum dicit. Confidimus ꝛc. scz ex gratia quaz accepistis. sed in deo non in virtute vestra Heb.6. Confidimus aūt de vobis dilectissimi meliora ꝛ viciniora salutis, ꝛc. Quoniā quecūqz precipim⁹ ꝛc. id ē quoniā pse nerabitis Exo.24. Omnia verba que locutus est dominus faciemus. ¶Deinde cum dicit. Dominus ꝛc. p eis orat dicens. Domin⁹ autē dirigat scz vt queniatis: Est autē homīs animū preparare: ꝛ dñi linguam gubernare vt dicit puer.16. Et paulopost. Cor hominis disponit via suā. sed dñi est dirigere gressus eius scz ad destinatum brauium. Et ideo dicit. Dirigat corda non solū exteriora opera. ꝛ hoc in charitate. Duo aūt sunt p que in via salutis incedimus scz bona que facimus ꝛ mala que sustinemus. Sed opera non sunt bona nisi directa in finem charitatis. i. Ti.1. Finis precepti est charitas ꝛc. Item nec patientia nisi per xpm Luc.21. In patientia vestra possidebitis animas vestras ꝛc. Matth.5. Beati eritis cum maledixerint vobis homines ꝛc. Et ideo dicit. In patientia christi id est tolerantia malorum ꝓpter xpm vel ad exemplum eius. i. Pe.2. Christus passus ē p nobis vobis relinquens exemplum ꝛc. ¶Deinde cuz dicit. Denunciamus ꝛc. ostendit quō se habeant ad homines inordinatos. Et p̄mo ꝓponit edictum. Secundo exponit ibi. Ipsi em̄ ꝛc. Tertio ostendit necessitatē edicti ꝓponendi ibi. Audiuimus ꝛc. Dicit ergo. Sic vos viuitis ꝛ sic confido. Sed qz sunt quidam mali inter vos denunciam⁹ scz perfectis. In nomine ꝛc. Hoc em̄ ad p̄latum pertinet Esa.58. Annuncia populo meo scelera eorum. ꝛ domui Iuda peccata eoz ꝛc. Ezech.3. Sanguinez illius de manu tua requirā. ¶Et sequit̄ edictum dicens. Ut subtrahatis ꝛc. Et hoc introductū est in ecclesia qz mali vitenē ꝛ hoc ne infirmiores ex eorum consortio maculenē Ecc.13. Qui tetigerit picez inq̄nabit̄ ab ea i.cozin.5. Modicum fermentū totam massam corrūpit. Item ad sanationem peccantis vt confusio cedat ei in salutem Ecc.4. Est confusio adducens peccatū ꝛ est confusio adducens gloriam. Nec hoc debet fieri passim: sed cū deliberatiōe ꝛ maturitate. i. Cozin.5. Congregatis vobis ꝛ meo spiritu cum virtute dñi iesu tradere huiusmodi sathane in interitū carnis ꝛc. Et sic hic dicit. Ut subtrahatis ꝛc. Nec debet fieri excōmunicatio nisi p aliquo peccato. qz hic dicit inordinate ꝛc. Et hoc est qñ aliq̄d ē ẽm se malum et contra ordinem turis naturalis vt glosa exponit. i. Cozin.14. Ut omnia honeste et ẽm ordinem fiant in vobis Ro.13. Dia que sunt a deo ordinata sunt

Explanatio sancti Thome

Vel qz est ꝓhibitum ⁊ contra doctrinam ecclesie. Unde dicit. Et non ſm traditionē ꝛc. Supra scō huius. Tenete traditiones quas didicistis siue per sermonem siue p epl̄am nostram. ¶ Deinde cuz dicit. Ipse eīm ꝛc. exponit q̄tum ad vltimū qō dixerat scz ſm traditiones ostendens q̄ sit traditio hec ⁊ quō acceperunt ab ipso. Est aūt hec traditio vt non essent ociosi vel curiosi. Et ꝑmo ostēdit quomō acceperunt verbo. Secūdo quomō exemplo. Item ꝑmo ostendit q vitauit inquietudinez. Secundo quomō. Tertio assignat causam. Dicit ergo. Traditionem quā acceperunt scitis ꝛc. quia prelati sunt imitandi non in oībus: sed in his que sunt regula christi. 1. Cor. 4. et. 11. Imitatores mei estote sicut ⁊ ego xp̄i ꝛc. Et in quo? quoniā non inquieti fuimus inter vos. Erant enīz thessalonicenses valde liberales. 1. thessal. 4. De charitate fraternitatis non necesse habemus scribere vobis. ipsi enim didicistis ꝛc. Et hac ratiōe pauperes ociose viuebant ⁊ ex ocio dabant se operib⁹ indebitis nec ꝓtinentibus ad eos. Et hoc erat inq̄etudo. Et ideo dicit. Ām non inquieti ꝛc. 1. thessal. 4. Operam detis vt q̄eti sitis ꝛc. ¶ Itē nec gr̄as ꝛc. qz operib⁹ manuū operabat ack. 20. dicit. Ipsi scitis quoniā ad ea que mihi opus erant ⁊ his qui mecuz sunt ministrauerūt man⁹ iste. Et ꝑuer. vltimo. Panem ociosa non comedit. Numeri. 16. Tu scis qz nec asellum quidē vn̄ acceperim ab eis ꝛc. Sz in labore ⁊ fatigatione. Mō parum sed nocte ⁊ die id est continue. qz aliquādo oportebat eum p̄dicare ⁊ docere ⁊ residuum ponebat in labore. ¶ Me quem vestrū. 2. Cozin. 12. Quid est qō ꝓ ceteris minus habuistis nisi q nō grauaui vos. ¶ Deinde cum dicit. Non q̄si nō ꝛc. assignat causam sui operis manualis. Ubi excludit ꝑmo causam falsam. Secundo ponit veram. Falsa quidē causa esset si q̄s diceret q ei non liceret accipere ab eis sumptus. Et ideo dicit. Non quasi ꝛc. ūmo habuimus potestatem viuendi de sumptibus fidelium. j. Cozin. 9. Qui altario deseruiūt cum altari participant. Matth. 10. Dignus est operarius cibo suo. j. cozin. 9. Sic ⁊ dn̄s ordinauit his qui euangelium annūciant de euangelio viuere. Et sic ex euangelio sunt duo genera hominū potestatem habentiuz viuere de sumpticus qui scz altari deseruiunt vt predicatores. ¶ Deinde cum dicit. Sed vt nos ꝛc. ponit veram causam. Nam duplicē causaz inuenim⁹ quare aplus manibus laborauit. Una apud cozinthios Alia hic. Illi eīm erāt auari ⁊ grauati sicut ibi dicit. Causa autem quare laborauit hic fuit horum ocium. Et ideo dicit. Ut nos essemus in forma scz laborandi. 1. Ti. 4. Exemplum esto fidelium in verbo. in conuersatione. in charitate. in fide. in castitate. 1. Pe. 5. Forma facti gregis. Alia causa ponit in glosa. 1. cozin. 4. scz quādo nō inuenimus qui det nobis ⁊ tunc laborabat. Quarta causa erat vt sicut monachi egypti nō essent ocioſi. Ecc. 33. Multam maliciaz docuit ociositas ꝛc. Unde qui nō habent exercitium vel officij vel studij vel lectionis periculose viuūt ociosi.

Lectio secunda

In Am cum essem⁹ apud vos. hoc denunciabamus vobis: quoniam si quis non vult operari: nec manducet. Audiuimus enim inter vos quosdā ambulantes inquiete: nihil operantes: sed curiose agentes. His autez qui eiusmodi sunt denunciamus ⁊ obsecramus in domīo iesu christo vt cum silentio operantes suū panez manducent. Vos autez fratres nolite deficere benefacientes. Q si quis non obedierit verbo nostro: per epistolam hanc notate ⁊ non cōmisceamini cum illo vt confundat̄ Et nolite quasi inimicum existimare: sed corripite vt fratrem. Ipse autem deus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis. Salutatio mea manu pauli quod est signuz in oīi epl̄a Ita scribo. Gratia dn̄i nr̄i iesu xp̄i cum oīibus vobis Amen.

Supra ostendit aplus quid eis suo exemplo tradidit: vt scz non essent inquieti sed vt operarent̄: hic ostēdit quō hoc ꝓsens verbis ⁊ factis tradidit. Unde dicit. Cū essemus ꝛc. Quasi dicat. Ut formā daremus vobis: fecimus qō docuimus: qz hoc denunciabāmus. Quoniā si quis ꝛc. Hec verba sicut dicit glosa ⁊ augustinus in libro de operibus monachorum quidam peruertebant q non sit licitum seruis dei manibus operari. ꝓpter hoc dicit Matth. 6. Nolite solliciti esse ꝛc. Nam dicunt hāc operationem pertinere ad sollicitudinē victus. ⁊ ꝑpter hoc istud referebant ad spūalia opera. Quasi dicat. Si quis non vult facere opera meritoria ⁊ spūalia non est dignus manducare. Sed hoc est contra intentionē apostoli qui dicit. Denunciabamus nos sic fecisse scz in labore ⁊ fatigatione. Sed quid est quoniā si quis non vult ꝛc. Est ne hoc consilū vel ꝓceptū? Et videt esse ꝓceptū qz infra dicit. Si quis nō obedierit verbo nr̄o ꝛc. Ergo omnes obligat. Ergo omnes tenent manibus operari. Qui igit̄ non operat̄ manibus sed stat ociosus peccat mortaliter. Respondeo. dicendū est q est ꝓceptū. sed aliquid ꝓcipit̄ dupliciter. simpliciter vel sub conditione. Simpliciter ꝓcipit quod p se est necessarium ad salutem. ⁊ hec sunt opera virtutum. Sub conditione vero vt quando talis est casus sine quo ꝓceptum seruari nō potest. ꝓcipitur autē homini q corpus suū sustentet Alis enim est homicida suiipsius. Gen. 2. De oīi ligno paradisi comede ꝛc. Ex ꝓcepto ergo tenet homo corpus suum nutrire. Et similiter ad omnia sine quibus corpus non potest viuere tenemur. Unde quicūq nō habet alis vnde corpus sustentet licite: vel possessiōe vel licito negocio: tenet̄ laborare ne furet̄. Eph. 4. Qui furabat iaz non furet̄. magis autē laboret operando manib⁹ suis ꝛc Est ergo ꝓceptum quādo aliter non potest licite viuere. Unde dicit. Si quis non vult operari nec manducet Est ergo duobus modis necessarium vt homo possit mānducare scz vel q habeat possessionem: vel q licite ꝓcuret. ps. Labores manuum tuarum qz manducabis ꝛc. 1. thessal. 4. Operamini manibus vestris sicut ꝓcepim⁹ vobis ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Audiuim⁹ ꝛc. ponit necessitatem huius ꝓcepti. quia apostolus vixit hoc non tam ex officio docentis q̄ ꝓpter vitiuz gentis. Ideo ꝓmo ponit culpam que inducit uecessitatez ꝓcepti. Secō adhibet remedium ibi. His autē qui ꝛc. Dicit ergo. Audiuimus ꝛc. Quasi dicat. Ideo non occulto hoc ꝓceptum: qz audiuimus quosdam ꝛc. Anima eīm hominis semper oportet q circa aliquid occupetur. ⁊ ideo necesse est q ociosi inquietudinem patiant̄ circa illicita. 1. thes. 4. Operā detis vt quieti sitis ꝛc. Et addit. ¶ Sed curiose scz de negocijs aliorum. ꝑuer. 21. Desideria occidūt pigrum. ¶ Deinde adhibet remedium cum dicit. His q̄ autē ꝛc. Et ꝑmo ex parte peccantium. Secundo ex pte

alioꝝ ibi. Vos autē ꝛc. Dicit ergo. Vbis qui sunt huiusmodi denunciamus seuere vt prelatus. obsecramus aūt charitatiue vt pater eorum. panem suum non alienum: sed debitum sibi scz licite acquisitum cum silentio id est sine inq̃etudine non discurrendo Esa.30. Cult⁹ iusticie silētiū Eze.33. Multā malicīā docuit ociositas. ¶ Deiñ cū dicit. Vos aūt ꝛc. ex parte alioꝝ nō peccantiū duplex adhibz remediū. Primo scz q̄ non cessent benefaciēdo. Secdo q̄ illos corripiant ibi. Q̄ si quis ꝛc. Dicit ergo. Vos aūt ꝛc. Quasi dicat. Nolite deficere benefaciendo licet ociosi abutantur Bal. 5. Bonum facientes non deficiamus ꝛc. Et hoc necessarium est etiam si operenr̄ manibus ꝛ non deesset eis aliq̄d. qz necessaria est alijs subuentio. ¶ Deinde cū dicit. Q̄ si quis ꝛc. innuit q̄ corrigank. Et p̄mo ostendit quo ordine puniank. Secundo ostendit effectum pene ibi. Vt confundank. Tertio finez ibi. Et nolite ꝛc. In ordine vero p̄mo ponit culpā. Secundo eius manifestationem. Tertio eius punitionem. Culpa est inobedientia. ꝛ ideo dicit. Q̄ si quis non obedierit. 1. Reg. 15. Quasi peccatū ariolandi est repugnare ꝛ quasi zelus idolatrie nolle acquiescere. ¶ Manifestatio ꝛ conuictio ponit cum dicit Vnuc p epistolam notate id est manifestate p veritatis inquisitionē. Job. 29. Causā quā nescieb̄ diligentissime inuestigabā. ¶ Pena eoꝝ est sententia excōmunicationis. Vñ dicit. Et nō commisceamini cum illo. 1. Cozin. 5. Cum huiusmodi nec cibum sumere. 2. Jo. Nolite eū recipere in domū nec aue ei dixeritis. Vbi nota q̄ excōmunicatio infligit p̄ inobedientia. ꝛ debet tñ esse conuictus. Unde dicit. Si quis non obedierit. p epistolā vestrā hunc notate id est significate nobis vt puniak. ꝛ tamen vos interim ne cōmisceamini cum illo. Sed effectus pene est vt confundak ꝛ ex hoc resipiscat Ecc̄. 4. Est confusio adducens peccatum ꝛ est confusio adducens gloziam. ꝛc. Finis aūtē ꝛ intentio debet esse eius correctio quaz intendit charitas. Vñ dicit. Et nolite ꝛc. quia nō debet fieri ex liuore odij. sed ex studio charitatis. Quasi dicat. Q̄ ipsum vitatis non fiat ex odio inimicitie Matth. 5. Diligite inimicos vestros. benefacite bis qui oderunt vos. ꝛc. Et ideo dicit. Sed corripite vt fratrē. In quo ostendit charitas. p̄s. Ecce q̄ bonum ꝛq̄ iocundum habitare fratres in vnū. ¶ Deinde cuz dicit. Ipse autem ꝛc. concludit epistolā. Et p̄mo ponit cōclusio. Secundo salutatio que est quasi epistole sigillum ibi. Salutatio ꝛc. Iterū p̄ma in duas. qz eis p̄mo optat dona dei. Secundo ipsum deum ibi. Dominus sit ꝛc. Quantū ad p̄mum dicit. Ipse ꝛc. Deꝰ dicit esse pacis q̄ tū ad duo. Pax eī p̄sistit i duob⁹ vt scz homo concordet ad seipsum ꝛ ad alios. Et neutrum potest haberi sufficienter nisi in deo. qz sibi non concordat sufficienter nisi in deo et minus alijs. quia tunc affectus hominis concordat in seipso: qñ q̄ videt fm vnum sufficit q̄tum ad oñes q̄ nihil potest esse nisi p deum. p̄s. Qui replet in bonis desiderijū tuū. Quecūq; cñ alia p̄ter deum non sufficiunt ad oñes: iz deus sufficit Jo. 16 In me pacez habebitis ꝛc. ¶ Item hoies nō vniunt inē se nisi in eo q̄ ē cōmune inter eos. ꝛ hoc est maxie deꝰ. Et ideo dicit. Deus pacis det non pacem temporalem: sed sempiternā id est spiritualez que hic incipit ꝛ ibi perficitur. p̄s. Qui posuit fines tuos pacem Et hoc in omni loco. et in toto mundo apud fideles. ¶ Quantum ad secundum dicit. Dñs sit ꝛc. q̄ nihil aliud bene habeē nisi ipsū habeak p fidem ꝛ charitatē. ¶ Salutatio hoc dicit p̄pter infideles quertentes epl̄as eius. Bal. vltimo. Videte qualib⁹ lr̄is scripsi vobis manu mea ꝛc. Quod est signū ꝛc. Gratia gratuitum donū dei q̄ gratos vos reddit deo ꝛc. Jo. 1. Gratia ꝛ veritas p ihesum chr̄m facta ē.

Explicit deuota ꝛ subtilis explanatio angelici doctoris sancti Thome aquinatis ordinis fratr̄ predicatoruz sup epistola secunda ꝛ vltima glozioſi apti sancti Pauli ad Thessalonicenses.

Incipit deuotissima postilla eiusdem sancti doctoris Thome aquinensis ordinis fratrum p̄dicatorū super p̄ma epistola eiusdem sanctissimi Pauli ap̄li ad Timotheū

Prologus.

In manu dei potestas terre: et execrabilis oñis iniq̃tas gentium ꝛ vtilem rectorē suscitabit in tempore super illā Ecc̄. 10. Hec verba materie huius epistole cōueniunt. Primus eñ instruxit ecclesiam ī his que ad eius vnitatem pertinent: Hic instruit ipsos rectores ecclesie qui sunt quasi p̄ncipalia mēbra eius. Circa quod videnda est ista instructio ꝛ vtilitas. Instructio ē ī deo: qz In manu dei ꝛc. Et hoc tripliciter. qz ab ipso exozik. Ro. 13. Non est potestas nisi a deo. Item q̄ fm deuz debet regulari. puer. 8. Per me reges regnant ꝛ conditores legum iusta decernunt. ꝛc. Item qz fm dei dispositionē eoꝝ potestas fundatur. Dañ. 2. Et ipse mutat tempora ꝛ etates: transfert regna atq; cōstituit ꝛc. Item vtilitas eoꝝ oñdik: qz est ad cohibendā neq̃tiam hoīm. qz execrabilis oīs iniq̃tas gentiū. infra. 1. Justo non est lex posita. Rectores legis triplicit debent se habere ad mala. Primo vt ea corde odio hēant 2. Machab. 3. Mō odio habentes mala ꝛc. Secundo vt p̄hibeāt ea ne fiant. puer. 20. Rex q̄ sedet in solio iudicij dissipat oñe malū intuitu suo. Tertio vt facta puniant Ro. 13. Minister eñ dei ē vindex in iram ei q̄ male agit. Tertio videnda est vtilitas ibi. Utilez rectorē ꝛc. Et ad tria ē vtilis rector q̄ notank Ecc̄. 49. Joseph p̄nceps frūm firmamentū gent̄ rector frum. stabilimentū ppli. Primo p̄nceps frum vt gentē sustentet p potētiā Esa. 19. Et rex fortis dñabit eoꝝ ꝛc. Rector fm dirigēdo p sapiaz. Esa. 32. Princeps ea q̄ sunt digna p̄nc pe cogitabit ꝛc. Ecc̄. 10. In medio fratrū rector illoꝝ. Stabilimentū populi vt cohibeat ab iniustis p iusticiā. p̄s. Tu pp̄m humilē saluū facies ꝛ oculos superboꝝ humiliabis ꝛc. Et sic patet materia huꝝ epl̄aꝝ. qz est ad instructionē rectoꝝ populi fidelis in q̄ quidā p̄referunk in spūalib⁹ sicut p̄lati eccl̄iaꝝ q̄s p̄mo instruit. Quidā vero in tēporalib⁹ q̄s. 2° monet. Et hoc ī epl̄a ad philem. Circa p̄mū tres sunt epistole fm tria q̄ cōpetūt p̄lato: quoꝝ primū est vt gubernet populū. Scōm vt p populo subdito patiak. Tertiū vt malos coherceat. Primū in p̄ma ad Timotheū. Scōm in secūda vbi agit de martyrio. Tertiū in epl̄a ad thitū vbi agit ac docet quō vitet hereticos vt etiā patet in argumētis epl̄aꝝ.

Capitulū primū.

Paulus ap̄lus ihesu xp̄i fm impiuz dei saluatoris nr̄i ꝛ xp̄i ihesu spei nr̄e Timotheo dilecto filio in fide. Gr̄a ꝛ miscōia ꝛ pax a deo patre ꝛ xpo ihesu dño nr̄o.

Explanatio sancti Thome

Diuidit hec epla in salutationē ⁊ epl'arem narrationem ibi. Sicut rogaui ⁊c. Circa primū tria facit. qz ꝑmo ponitur ꝓsona salutās. Secūdo ꝓsona salutata. Tertio bona optata. Describit aūt ꝓsonā salutantē ꝑmo ex nomie Pauli qō conuenit auctozitati ꝑpē duo. In apl'atu eīn duo sunt scz altitudo ptātis ad quā exaltanē humiles. 1. Reg. 13. Cum esses puul⁹ in oculis tuis. caput in tribubus israel factus es. Et paulus dicitur modicus. Item claritas sapiētie. ⁊ hanc domin⁹ prebet paruulis Mat. 11. Reuelasti ea paruulis ⁊c. Secūndo ex auctozitate: qz apl'us id est missus Jo. 20. Sicut misit me pr̄. 1. coz. 9. Signaculū apl'atus mei vos estis in dño. Tertio ex origine hui⁹ auctozitatis. Eū dicit Jesu xp̄i ſm implū dei. ⁊c. Act. 13. Segregate mihi barnabā ⁊ saulū in op⁹ qō assumpsi eos ⁊c. 1. Reg. 13. Quesiuit sibi dñs virū iuxta coz suuz ⁊c. Ex quo patet qz prelati ex necessitate p̄cepti tenenē ad ea quę sunt ꝓpzij officij. 1. Cozin. 9. Ve mihi eīn est si non euangelizauero. Et iesu qui est spes nostra vt ad eū veniam⁹. Phil. j. Desideriū hns dissolui ⁊ esse cum xp̄o ⁊c. Vel spei nr̄e: qz p ipm speram⁹ adipisci bona eterna. 1. Pe. j. Regenerauit nos in spem viuaz ⁊c. Ro. 15. Per ꝓsolationē scr̄turaz spem hēam⁹. ¶ Personā salutatā describit tripl'r. Primo ex nole cū dicit Timotheo de q̄ Act. 16. Item ex affectione dicens dilecto. Phil. 2. Meminē habeo tam vnanimē ⁊c. Jtez ex filiatione dicens. Filio meo in fide scz a se conuerso. 1. Cozi. 4. Misi ad vos timotheū filū meū charissimū ⁊ fidelez in dño ⁊c. ¶ Tunc aūt ꝑmo ponit bona optata. Et scdo ostendit a quo sunt. Sciendū est aūt qz in alijs epistolis duo ponunt: hic tria: qz p̄lati plurib⁹ indigent. Et ideo dicit. Misericordia hic ⁊ gr̄a ꝑmo sibi: et inde alijs. Et sumit hic miscdia ꝓ remissione pctoz: qz hec est ex dei misericordia: gr̄a vero ꝓ munere gr̄az q̄ indigent prelati. Vel gr̄a sicut in alijs ꝓ gr̄a iustificante: sed misericordia ꝓ munere diuino in spūalib⁹ carismatibus exaltante Sap. 4. Hr̄a dei ⁊ misericordia in sanctos eius: ⁊ respectus in electos illius. Et pax scz tecum. ⁊ p te alijs. ps̄. Suscipiant montes pacem. Sed vnde? A deo: vt dent populo Jac. 1. Oīe datū optimū: ⁊ oīe donum pfectū desursum est descendēs a pr̄e luminū ⁊c. Et xp̄o iesu domino nostro scz p quē maxima nobis ⁊ p̄ciosa ꝓmissa donauit. 2. Pe. 1.

Lectio secunda.

Sicut rogaui te vt ramaneres ephesi cū irem in macedoniā vt denunciares q̄busdā ne aliter docerēt neq̄ intenderent fabulis ⁊ genealogijs interminatis: q̄ q̄stiones prestant magis q̄ edificationē. dei q̄ est in fide. Finis aūt p̄cepti est charitas de corde puro ⁊ conscientia bona: ⁊ fide non ficta.

Hic incipit epl'aris narratio. ⁊ est hec epla q̄si pastoralis regula quam apostol⁹ tradit timotheo instruens de omnibus que spectant ad regimē plator. et eo ordine quo debet esse intentio. Primo q̄ instruit eum de spūalibus ministrādis. Scdo d tpalib⁹ in. 4°. ca. ibi. Spūs aūt ⁊c Item ad prelatū ptinet ꝑmo qz doceat de forma fidei: ne fides subditoz corrumpat Luc. 22. Ego rogaui p te vt non deficiat fides tua. ⁊ tu aliqñ conuersus confirma fratres tuos. Secūdo vt instruat eos de ptinentib⁹ ad cultum dei: qō non potest esse nisi fides sit recta. Jdeo ꝑmo instruit de fide. Scdo de cultu dei. 2°. ca. ibi. Obsecro igit ⁊c. Tertio agit de instructione officioz ecclesiastis cozū in tertio capitulo ibi. Fidelis sermo. Sciendū ē aūt qz in ꝑmitiua eccl'ia erroz fuit piculosus quozundā dicētium legalia debere seruari simul cum euangelio. quod apl'us excludit ꝑmo ostēdens legis conditionē. Secundo ꝓbat p experimentū in seipso ibi. Hr̄as ago ⁊c. Circa primū tria facit. qz ꝑmo ostendit q̄d de lege sit repudiandum. Secūdo q̄d in ea acceptandū ibi. Finis aūt p̄cepti ⁊c. Tertio concludit legis conditionē ibi. Scim⁹ aūt qz ⁊c. Repudiandū est aūt in lege qō alij male addiderunt nō qō a deo est datum nisi iam ſm carnalē intellectum. Et ꝑmo docet falsas fabulas ⁊ traditiones esse repudiādas. Secundo rōem assignat ibi. Que questiones ⁊c. Dicit ergo. Dico q̄ debes facere sicut rogaui te cum tū possem imperare Ecc̄. 32. Rectozez te posuerūt: noli extolli. esto in illis quasi vnus ex illis ⁊c. ¶ Ut denunciares quibusdā. Vel aliter duo ptinent ad prelatuz vt cohibeat docentes falsa. Et ideo dicit. Ne aliter docerent. Gal. 1. Si q̄s vobis euangelizauerit ꝓter id qō accepistis anathema sit. Deut. 4. Non addetis ad verbū quod ego loquoz vobis neq̄ auferetis ex eo. Secūdo vt si contingat q̄ aliq̄ falsa docerent ꝓhibeat populū ne eis intendant. Unde dicit. Neq̄ intendant ⁊c. Fuerūt aūt quidā heretici q̄ detestantes vetus testamētū exponebāt q̄ apl's ip̄m repudiabat deridēdo hist̄oriaſ ei⁹ dicēs. Fabulis ⁊ genealogijs interminatis ⁊c. Cōtra qō dicit augustin⁹ q̄ apl'us vtit hist̄orijs ⁊ genealogijs veteris testamēti. Gal. 4. Abraā duos filios habuit ⁊c. Si g̃ respbaret non eis vteret. Dicit g̃ fabulas non datā legem in scr̄ptis: sed in ore scz thalmuth nō que moyses ore tradidit sed que alij addiderūt: vt sunt stulte fabule scz q̄ adam habuit aliam vxorem ex q̄ dicunt natos demones Matth. 15. Irritum fecistis mandatū dei ꝑpter traditionem vestrā. 2. Ti. 4. Ad fabulas aūt cōuertent. ¶ Ratio huius est qz prestant questiones id ē contentiones. 2 Ti. 2. Noli verbis contendere puer. 20. Honoz est homini q̄ se sepat a cōtentiōib⁹ ⁊c. ¶ Quā edificatioz dei q̄ est p fidē ⁊ in fide qñ scz aliq̄s est ꝑfirmatus in veritate fidei ad qō debet oīs doctrina tendere. ¶ Deinde cuz dicit. Finis aūt ⁊c. ostendit q̄d ō lege sit tenēdū. Et circa hoc duo facit. qz ꝑmo ostendit hoc. Scdo qō piculuz est his q̄ hoc nō tenent ibi. A q̄busdā ⁊c. Circa ꝑmum sciendū est q̄ lex vetus dicit ler mandato ꝝ. qz mandatis ⁊ p̄ceptis ptinet. Eph. 2. Legē mandatoꝝ decretis euacuās Illud g̃ ad qō ordinant oīa mādata legis est p̄cipue tenendū: hoc aūt ē charitas Mat. 22. Diliges deū tuum ex toto corde tuo ⁊c. Et paulo post. Jn his duob⁹ mādatiſ vniuersa lex pēdet ⁊ ꝓphe. Sz quō charitas ē finis p̄cepti? Ad hoc sciendū duo sūt cōsiderāda. Primo q̄ oīa p̄cepta legis sunt de actib⁹ virtutū. ⁊ q̄ p oēs actus virtutuz ordinat hō vn⁹ ad aliū. Secūdo q̄ obiectū vnius virtutis est finis alteri⁹. qz qñcūq̄ vna potentia est circa aliquē finē: ad illā ordinant oīa q̄ sunt eiusdē sicut ad finē. sicut frenefactiua ad equestrē. qz officiū eq̄stris ē ei⁹ finis. hec aūt ad ducē. Virtutes aūt theologice vltimū finē habēt ꝓ obiecto. Alie aūt sunt circa ea q̄ sunt ad finē. Virtutes g̃ oēs respicūt theologicas sicut finē. Jnt theologicas vero illa plus habet de ratiōe finis que ꝓpinquiꝰ se habet ad vltimū finem. Fides autē ostendit eum. Spes facit tendere in eum. charitas vnit. Ergo oēs ordinant ad charitatē. Et sic dicit charitas finis p̄ceptoz. Sz cuz ea q̄ sunt ad finem disponūt ad finē. precepta aūt sunt ad charitatem ideo disponunt ad eam. Jdeo dicit. De corde puro. Ad hoc eīn q̄ coz sit purum danē precepta virtutum quarum quedam ordinant ad modum rectificandi passiones. quarum sciliꝯ virtutum materie sunt passiones, sicut temperantia q̄ ordinat concupiscentiā. mā-

suetudo iras. fortitudo rixe ⁊ audacias. ℘ Per has em̃ passiones turbat puritas cordis. Et ideo iste virtutes faciũt cor purũ. Sed nũquid hoc requirit ad charitatem? Respondeo. Dicendũ est q̃ sic. qz impossibile est q̃ cor impurũ sit promptũ ad charitatẽ: quia vnicuiq; est diligibile qđ sibi est conforme. Cor impurũ diligit illud qđ competit ei ꝑm passionẽ. Ergo necesse est q̃ sit expeditũ a passionibus. Cant. 1°. Recti diligũt te. Alie virtutes sunt que rectificãt hominẽ ad ꝓximuz ⁊ ex hoc sequit̃ q̃ habeat conscientiã bonã: quia nõ facit alteri qđ sibi non vult fieri. Mat. 7. Oĩa ergo quecũq; vultis vt faciant vobis homines ⁊ vos facite illis ⁊c. Et ideo que cõtra proximũ sunt: sunt cõtra conscientiã. Qui ergo nõ habuerit conscientiã bonaz nõ potest deũ pure diligere. qz qui nõ habet conscientiã bonã timet penã. Timor autẽ non est in charitate sed fugit deũ ⁊ non vnit̃ ei. Et ideo precepta que ꝓscientiã rectificant bene disponunt ad charitatẽ. Alie sunt virtutes ad habendã veram fidem. scz virtutes quibus deũ colimus. scz latria ⁊ hmõi que sunt ordinata ad remouendũ errores ⁊ ad firmandũ in cordib⁹ fidei firmitatẽ de deo. Qui em̃ non habent veram fidem: nõ possunt deũ diligere. qz qui falso credit de deo iã nõ diligit deũ. Non em̃ diligit qui nõ credit. quia non figit̃ affectus nisi in illo qđ ostendit intellectus. Et ideo que faciũt fidem bonã ordinantur ad charitatẽ. Et ideo dicit De corde puro qz faciũt hoc. Math. 5. Beati mũdo cor de qm̃ ipsi deũ videbũt. ¶ De cõscientia bona. 2ª. cor. 1°. Gloria nostra hec est testimoniũ consciẽtie nostre ⁊c. Et fide nõ ficta. id est vera. Et ideo virtutes ⁊ precepta ordinant̃ ad finem qui est charitas. que ⁊ sumitur scõm ista tria ⁊c.

Lectio tertia.

Quibus quidã aberrantes cõuersi sunt in vaniloquiũ: volentes esse legis doctores. nõ intelligentes. neq; que loquũtur: neq; de quibus affirmant Scimus aũt qz bona est lex si quis ea legitime vtat̃. sciẽtes hoc qz lex iusto nõ est posita: sed iniustis ⁊ nõ subditis. impijs ⁊ peccatoribus. sceleratis ⁊ cõtaminatis. patricidis ⁊ matricidis. homicidis. fornicarijs. masculoz cõcubitoribus. plagiarijs. mendacibus ⁊ periuris. ⁊ si quid aliud sane doctrie aduersat̃ que est ꝑm euangeliũ glorie beati dei qđ creditũ est mihi. Gratias ago ei qui me ꝓfortauit in xp̃o iesu dño nostro: qz fidelez me existimauit ponẽs in misterio. Qui prius blasphemus fui ⁊ persecutor ⁊ cõtumeliosus: sed misericordiã dei ꝓsecutus suz qz ignorãs feci in incredulitate. Superabũdauit aũt gratia dñi nostri cũ fide ⁊ dilectione que est in xp̃o iesu.

Supra ostendit virtutũ dignitatẽ ⁊ vtilitatẽ: hic declarat harũ necessitatẽ quia quicũq; ab his descendit in periculũ false doctrine cadit. Et circa hoc duo facit. qz primo ponit falsitas doctrine in quã incidũt. Scđo cõditionẽ falso dicentiũ ibi. Volentes esse ⁊c. Dicit ergo. Finis precepti ⁊c. ⁊ hec sunt principalia legis a quibus quidã discedũt. ꝑs. Vana locuti sunt ⁊c. ¶ Et nota q̃ recessus a charitate causa est false doctrine. qz qui nõ amant charitatẽ cadunt in mendaciũ. 2ª. thes. 2°. Qui nõ crediderũt veritati sed consenserũt iniquitati. Similiter qui dimittũt cordis puritatẽ. Habentes em̃ cor infectũ passionibus iudicant scõm affectũ earum ⁊ non scõm deũ. 1ª. corinth. 2. Animalis homo nõ percipit que dei sunt ⁊c. Similiter habẽtes conscientiã malã: qz nõ possunt quiescere in veritate Et inde est q̃ querũt falsa vt in eis quiescant. Infra eodẽ. Habens fidez ⁊ conscientiã bonã. Similiter qui hz fidẽ fictã. Esa. 21. Qui incredulus est infideliter aget. ¶ Deinde cuz dicit. Volentes ⁊c. ponit cõditio falsa docentiũ. ⁊ primo inordinata ambitio. Secũdo defectus eoz. Quantũ ad primũ dicit Volentes esse ⁊c. Math. 23. Amãt primos recubitus in cenis ⁊ vocari ab hominibus rabbi ⁊c. Jaco. 3. Nolite plures magistri fieri ⁊c. Quantũ ad ꝑm dicit. Non intelligẽtes ⁊c. ꝑs. Nescierũt neq; intellexerũt: in tenebris ambulãt. Sap. 5. Sol intelligentie nõ est ortus nobis ⁊c. Neq; que dicunt̃ per auctoritates quas nõ intelligũt. neq; de quib⁹ affirmãt. scz cõcludendo. ¶ Deinde cum dicit. Scimus autẽ ⁊c. ponit legis conditionẽ quantũ ad duo. ℘ Primo quantũ ad bonitatẽ legis. Secũdo quantũ ad finẽ ⁊ intentionẽ legislatoris ibi. Scientes ⁊c. Dicit ergo. Scim⁹. scz per certitudinẽ. q̃ lex bona est nõ mala vt heretici dicũt. ꝑs. Lex dñi imaculata ⁊c. Ro. 7. Lex q̃dẽ sct̃a est ⁊ mandatũ sanctũ ⁊ iustũ ⁊ bonũ. Sed ꝓtingit q̃ aliquis bono vtat̃ male. Cuz ergo lex sit bona requirit̃ q̃ homo ea bene vtat̃. Et ideo dicit. Siquis ⁊c. Als fit ei mors vt dicit̃ Rom̃. 8. In lege em̃ sunt que dã moralia ⁊ que daz cerimonialia. Cerimonialia quidẽ in figura xp̃i ⁊ ecclesie sunt data: sed indigent vt intelliganẽ non solũ carnaliter sed etiã spiritualiter ⁊ in figura futuroz. ⁊ vt scias q̃ nõ sunt perpetuo seruãda. sed cessant veritate veniente. Jere. 31°. Et feriã domui israel ⁊ domui iuda fedus nouũ. non scõm pactũ quod pepigi cũ patribus vestris ⁊c. Et sic exponit glo. Sed apls videt̃ loqui de moralibus. quia subdit q̃ lex posita est ꝓpter peccata ⁊ hec sunt precepta moralia. Nor legitim⁹ vsus est vt homo nõ attribuat eis q̃ in eis cõtinet̃. Data est lex vt cognoscat̃ peccatũ. Ro. 7. Quia nisi lex diceret. Non cõcupisces ⁊c. qđ dicit̃ in decalogo. Nõ est ergo in eis spes iustificatiõis sed in sola fide. Ro. 3. Arbitramur iustificari hominẽ per fidẽ sine operibus legis. ¶ Deinde cũ dicit. Scientes ⁊c. ostendit conditionẽ legis quantũ ad legislatoris intentionẽ. ⁊ primo ponit existimatã. Scđo ponit veram intentionẽ ibi. Sed iniustis ⁊c. Existimata intẽtio excludit̃ cũ dicit. Justo ⁊c. Ubi posset esse duplex falsus intellectus. Unus q̃ iustus legẽ non seruat qđ falsum est: quia nisi seruaret eaz quantũ ad moralia iustus non esset. Unde ⁊ xp̃us factus est sub lege. Alius q̃ iustus non obligat̃ ad precepta legis ⁊ nõ peccaret si faceret contra ea. Sed verus est qz quod imponit̃ alicui imponit̃ sicut onus. sed lex iustis non imponit̃ sicut onus: quia habitus eoz interior inclinat eos ad hoc ad qđ lex ⁊ ideo nõ est onus eis. Rom̃. 2°. Ipsi sibi sunt lex. Vel aliter lex nõ est posita pro iustis sed pro iniustis. Quasi dicat. Si omnes essent iusti nulla necessitas esset dandi legem. quia omnes essent sibi lex. Intentio bonozuz debet esse vt alios inducant ad virtutes. Quidã autez per se sunt bene dispositi ad virtutes. alij habent mentẽ bene dispositã sed per aliũ. Et de istis sufficit paterna monitio non coactiua. Alij aũt nec per se: nec per aliũ bene disponunt̃. ideo eis oĩo est necessaria lex vt ꝓz in ethicis ¶ Deinde cum dicit. Sed iniustis ⁊c. ponit veram intentionẽ. ⁊ primo describit eos in generali quibus necessa

ria est lex. Scõo in speciali ibi. Paricidis ꝛc. Sciendũ est aũt ꝙ sicut. 1. Jo. 3. dicit. Oẽ peccatũ est iniquitas. ꝛ ideo repugnat alicui iuri. Cũ aũt sit duplex ius. scz naturale ꝛ positiuũ. naturali repugnat qõ ẽm se est malũ. positiuo aũt repugnat qõ est malũ quia prohibitũ. Quantũ ad primũ dicit. Sed iniustis qui scz agũt cõtra ius naturale. Esa. 24. Transgressi sunt leges. mutauerũt ius dissipauerũt fedus sempiternũ ꝛc. Quantũ ad secundũ dicit. Non subditis scz precepto humano. Ro. 1. Parẽtibus nõ obedientes. Et hec duo respiciũt rationẽ peccati. Ponit aũt alia que sumunt per cõparationẽ ad aliud. ꝛ hoc est vel cõtra deũ: vel cõtra proximũ: vel in seipsum. In deũ dicit impietas: quia pietas importat cultũ dei. In primũ sic dicit peccatoribus. ps. Non resurgẽt impij in iudicio ꝛc. Gal. 2. Nos eñ natura iudei ꝛ non ex gentibus peccatores. Sed ẽm august. de doctrina xp̃iana. peccata distinguũt in duo. scz in spũalia que dicunt facinora ꝛ in carnalia. ꝛ hec dicunt flagitia. ꝛ ideo dicit. Sceleratis. quantũ ad spũalia. Prouer. 17. Qui abscõdit scelera ꝛc. quantũ ad carnalia dicit. Contaminatis. Malach. 2. Contaminauit iudas sanctificationẽ deo ꝛc. ¶ Deinde cõnumerat peccata in spẽali. Et primo notat quedã in speciali. Secũdo colligit alia in generali. ibi. Et si quid aliud ꝛc. Primo ponit peccata operis. Scõo peccata oris ibi. Mẽdacibus ꝛc. Circa primũ primo ponit quantũ ad facinora. Scõo quantũ ad flagitia. Facinora dicunt que sunt in nocumentũ primi. Et quãto est primus coniũctius tanto est eor peccatũ grauius: quia plus eis tenemur. Et ideo primo dicit de patre. scõo de matre. Exo. 20. Honora patrẽ tuũ ꝛ matrẽ tuam ꝛc. Et postea. 21. Qui percusserit patrẽ suum aut matrẽ morte moriat ꝛc. ¶ Deinde prosequit de alijs primis homicidis dicẽs: Exo. 21. Si quis per industriã occiderit proximũ suũ ꝛc. ¶ Deinde ponit flagitia. ꝛ primo que ẽm naturã sunt cũ dicit. Fornicarijs. Heb. vlti. Fornicatores ꝛ adulteros iudicabit deus. Scõo cõtra naturã dicens: Masculor ꝛc. 1ᵉ. cor. 6. Neq masculor ꝛ cubitores regnũ dei possidebũt. ¶ Deinde ponit nocumenta oris. ꝛ primo quantũ ad simplex mendaciũ dicens: Mendacibus. Ephe. 4. Deponẽtes mendaciũ loquimĩ veritatez ꝛc. Scõo quantũ ad iuramentuz dicens: Periuris. Et tũc colligit alia in generali dicens: Et si quid aliud ꝛc. Job. 6. Non inuenietis in lingua mea iniquitatẽ: nec in faucibus meis stultitia pronabit ꝛc. Tyt. 2. Loq̃re que decet sanã doctrinã. ¶ Deide cũ dicit. Que est ẽm euãgeliũ ꝛc. ostendit ꝙ euangeliũ cõmunicat sanã doctrinã qõ tripliciter describit. Et primo a fine cũ dicit. Glorie. scz quã annũciat. ps. Annũciate inter gentes gloriã eiꝰ Scõo ab actore glorie cũ dicit. Beati dei. Infra vltimo Quẽ suis tribus ostendet beatus ꝛ solus potens rex regũ ꝛc. Tertio a mĩstro cũ dicit. Quod creditũ est mihi. Gal. 2. Cum vidissent ꝙ creditũ est mihi euangeliũ preputij ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit. Gratias ago ꝛc. probat per experimentũ in seipso quid fuerit ipse tempe legis. ꝛ qd cõsecutus sit tempe gratie. Et primo ostendit quid circa se vtroq tempore sit actũ. Secũdo inducit tymotheũ ad imitandũ se ibi. Hoc preceptũ ꝛc. Circa primũ duo facit qz primo ostẽdit quid datũ sibi fuit in lege: ꝛ quid sibi sit datũ in euangelio. Scõo rationẽ assignat. ibi. Fidelis sermo ꝛc. Item prima pars diuidit in tres particulas. qz primo ponit dignitatẽ quã cõsecutus est in euangelio Scõo peccata quibus subiacuit in statu legis ibi. Qui prius fui ꝛc. Tertio quomodo liberatus fuit. ibi. Sed misericordiã ꝛc. Sed ad hoc ꝙ aliquis sit minister euangelij tria requirunt. Primo ꝙ sibi cõmittat. Rom. 10. Quomõ predicabũt nisi mittant ꝛc. Secũdo ydoneitas id est vt sit fidelis. 1ᵉ. cor. 4. Hic iam querit inter dispẽsatores vt fidelis quis inueniat. Item vt sit fortis ad ꝓsequendũ. Et hec tria ponit ordine retrogrado. ꝛ primo tertiũ dicens: Qui me confirmauit ꝛc. scz ad ꝓsequendũ officiũ iniunctũ. Ezech. 3. Manus dñi erat mecũ confortans me. Secundũ ponit ibi. Quia fidelẽ me ꝛc. Mat. 24. Fidelis seruus ꝛ prudens quẽ constituit dñs super familiã suã ꝛc. Et hoc quia querebat solũ que dei erant. Primũ vero ostendit cũ dicit. In ministerio. id est committen emihi ministeriũ hoc. Act. 13. Segregate mihi barnabã ꝛ saulũ in opus ad qõ assumpsi eos. 2ᵉ. cor. 11. Ministri xp̃i sunt ꝛ ego. ¶ Sed qualis erat in statu legis: Peccator. Et primo in deũ cũ dicit. Qui prius ꝛc. scz non xp̃i. Luc. 24. Educ blasphemũ extra castra: ꝛ ponãt oẽs qui audierũt manus suas super caput eiꝰ ꝛ lapidet eũ populꝰ vniuersus. Unde sibi illud cõpetebat. Item in primũ cũ dicit. Persecutor. 1ᵉ. cor. 15ᵒ. Non sum dignus vocari apls: qm̃ persecutus suz ecclesiã dei Item cõtumeliose verbis ꝛ factis. Jer. 20. Audiui cõtumelias multoꝝ ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit. Sed misericordiã dei ꝛc. ostendit qõ fuit liberatus per xp̃m. Et circa hoc duo facit. quia primo ponit misericordiã liberantẽ. Secũdo ostendit ꝙ superabũdanter in bonis replet ibi. Superabũdauit aũt ꝛc. Quantũ ad primũ dicit. Sz misericordiã ꝛc. Treñ. 3ᵒ. Misericordie dñi ꝙ non sumus cõsumpti. Ro. 9. Cuiꝰ vult miserẽ ꝛ quẽ vult indurat Sed ex parte mea aliqua est excusatio peccati: qz ignorans feci. Minus dicit plus significat. qz aliud est ignoranter agere. aliud per ignorantiã: qz ignoranter facit aliquid qui nescit qõ facit. tamen si sciret etiã faceret illud sicut credẽs se interficere ferã occidit inimicũ suũ. quem tamen occidisset etiã libentius si nouisset eum. Sed per ignorantiã facit qui facit aliquid qõ nõ faceret si nosceret sicut occidens patrẽ quẽ si sciret nõ occideret eũ quẽ tamen occidit: quia eũ credit inimicũ. Sed paulus fecit ꝙ ignorantiã qz si sciuisset ꝙ xp̃s esset filius dei hoc nõ fecisset. Sed iudei per ignorantiã nõ occiderunt xp̃m: sed ignoranter qz si sciuissent tm̃ esse xp̃m libentius occidissent eũ. Luce. 12ᵒ. Seruus qui nouit voluntatẽ dñi: et nõ se parauit nec fecit voluntatẽ eius vapulabit multis ꝛc. Quantũ vero ad secundũ dicit. Superabũdauit ꝛc. Rom. 5. Ubi abũdauit delictũ superabũdauit ꝛ gratia ꝛc. Et fecit ibi effectũ fidei per dilectionẽ operantẽ Gal. 5ᵒ. In xp̃o iesu vt pollicitationẽ spũs accipiamus p fidẽ

Lectio quarta.

Fidelis sermo ꝛ omni acceptione dignus: qz xp̃us iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere: quorꝝ primus ego sum. Sed ideo misericordiam cõsecutus sum: vt in me primo ostenderet xp̃us iesus omnẽ patientiã: ad informationẽ eorꝝ qui crediturꝝ sunt illi in vitaz eternaz. Regi autẽ seculorꝝ immortali inuisibili soli deo honor ꝛ gloria in secula seculorꝝ amen. Hoc preceptuz cõmendo tibi fili tymothee scẽm precedentes in te prophetias vt milites in illis bonam militiã habẽs fidem et bonam conscientiã. Quã quidam repellentes circa fidem naufragauerunt ex quibus est hymeneus ꝛ alexãder quos tradidi sathane vt discant non blasphemare.

Supra ostēdit conditionē suā: ⁊ quantū ad peccata sub lege ⁊ quantū ad bona tempe gratie: hic ostendit rationem hoꝝ beneficioꝝ que sumit ex diuina miseratiōe. Et primo proponit diuinā miserationē in cōmuni. Secūdo aptat ad se ibi. Quoꝝ primus ⁊c. Tertio ponit gratiaꝝ actionē ibi. Regi autē seculoꝝ ⁊c. Circa primū duo facit. quia primo cōmendat veritatē proponendā. Secūdo ꝓponit diuinā miserationē ibi. Quia xp̄us iesus ⁊c. Quantū ad primū. dicit ergo. Fidelis ⁊c. Duo autē sūt in sermone cōmendanda. scz q̄ sit verus ⁊ q̄ sit acceptabilis. Aliqñ em̄ sermo verus est dur⁹ ⁊ odia ꝓcitās Gal. 4°. Inimicus factus sum vobis verū dicens vobis. Sz hic sermo primo quidē habet veritatē. Unde dicit. Fidelis sermo. Apoca. vlti°. Hec verba fidelissima ⁊ vera sunt. Item acceptabilis est. quia de salute nostra. Ideo dicit. Et oīni acceptione dignus. Zacha. 1. Et respōdit dn̄s angelo qui loquebat ⁊c. Alia littera habet human⁹ sermo q̄ de susceptiōe hoīm. Tyt. 3. Apparuit benignitas ⁊ hūanitas saluatoris nostri dei ⁊c. Et hic ꝟmo est talis. quia xp̄s venit ⁊c. Q̄ in mundū venit exprimit duplicē naturā. scz diuinitatis qua erat anteq̄ in mūdo appareret. Joh. 16. Exiui a patre ⁊ veni in mundū ⁊c. Et humanitatis qua deo qui celū ⁊ terrā implet. Jere. 23°. Et ideo non cōpetit in aliquo loco esse. sed cōpetit ei ꝟm humanā naturā. Joh. 1. In mūdo erat ⁊ mūdus ⁊c. In ꝓpria venit ⁊c. Sed ad quid venit? ꝓpeccatores saluos facere. id est ꝓpter salutē populoꝝ. Joh. 3. Non em̄ misit deus filiū in mundū vt iudicet mundū: sed vt mūdus saluet̄ per ipm̄ ⁊c. Joh. 12. Non em̄ veni vt iudicē mundum. Sed si nullus fuisset peccator nūquid incarnatus non fuisset? Videt̄ q̄ non. quia venit peccatores saluos facere. Non ergo fuisset necessaria incarnatio. Jtē glo. Tolle morbū ⁊ medicine opus nō erit. Respondeo. Dicendū est q̄ ex verbis sanctoꝝ satis hoc patet. Sed hec quēstio nō est magne auctoritatis. quia deus ordinauit fienda scōm q̄ res fiende erāt. Et nescimus quid ordinasset si nō prescisset peccatū: nihilomin⁹ tamē auctoritates videnť expresse sonare q̄ nō fuisset incarnatus si non peccasset homo. in quā partem ego magis declino. ¶ Deinde cū dicit. Quoꝝ primus ⁊c. adaptat hoc ad se ꝓpria. Primo ꝓfitens se peccatorē. Secūdo dicit se saluatū ibi Sed misericordiā ⁊c. Dicit ergo. Quorum primus ⁊c. Hic dicit hereticus q̄ aīa ade fuit in paulo: ⁊ trāsiuit de corpore in corpus. Quasi dicat. Ego primus peccatorum quia aīa ade est anima mea. sed hoc est cōtra apostolū. Rom. 9. Cum nōdum nati essent ⁊c. Ergo aīa non est ante corpus. primus ergo nō tempore sed peccatoꝝ magnitudine. Et hoc dicit ex humilitate. ꝓuerb. 18°. Justus prior est accusator sui. ꝓuer. 30. Stultissimi⁹ sum̄ viroꝝ ⁊c. Sed nūquid fuit apl̄s maximus peccatorum? Et videt̄ q̄ iudas fuit maior. Sed quidā dicūt q̄ peccatū pauli generalius fuit: quia cōtra totam ecclesiā. Sed hoc nihil est quia paulus in incredulitate. ⁊ multi iudei persequebant̄ ex malitia. Dicendū est ergo q̄ est primꝰ nō q̄ inter peccatores maximus qui tūc erant. sed maximus inter peccatores saluatos. Quasi dicat. Venit peccatores saluos facere quoꝝ scz peccatoꝝ saluatoꝝ ego sū primus. qō est de illis intelligendū qui precesserāt apostolū. quia ꝓius etiam multi alij sunt ecclesiā persecuti. Et hoc dicit vt ostenderet q̄ oīnia que deus facit: facit ad ostensionē bonitatis sue. ꝓuerb. 16. Uniuersa ꝓpter semetip̄m operatus est dn̄s ⁊c. Eccl. 42. Gloria domini plenū est opus eius. Jtez ꝓpter nostrā vtilitatē. ⁊ ideo dicit. Jdeo saluauit me primo ꝓpter gloriā suam. Unde primū. vel tempore. vel primū. id est potissime. ¶ Omnē patientiā. id est perfectā. quia ꝓuocatus non puniuit. sed potiꝰ aduersariū exaltauit. ⁊ ad vtilitatē nostrā. Unde dicit ad exemplū. i. ad informationē ⁊ eruditionē. Quasi dicat. Ut nō diffidant peccātes ad eū accedere. 1ª. petri. vlti. Forma facti gregis. ¶ Deinde cū dicit. Regi ⁊c. ponit gratiarūactiōes. Et circa hoc duo facit. quia primo cōmendat euz cui gratias agit. Secūdo gratias refert ibi. Honor ⁊c. Commēdat autē eū primo ex potestate. Secūdo ex nature ꝓprietate. Quantū ad primū dicit. Regi. Dominiū suū est maximū: quia solus dominat̄ ⁊ habet liberaz potestatē. non scōm statuta. vt politicus. deus autē vnus est dn̄s omniū. Et ideo dicit Deo. Apoc. 1. Rex regū ⁊ domin⁹ dominantiū ⁊c. ps. Quoniā rex oīnis terre deus. Item alicuius regis potestas vt plurumim quinquaginta annis durat. sed iste est omniū seculorum. ps. Regnū tuum regnum omniū seculorum ⁊c. Eccl. 10°. In manu dei potestas terre. Cui etiā conuenit ꝓprietas nature dei. Circa q̄ sciendū est q̄ in rebus prima differētia rerū naturaliū est corruptibile ⁊ incorruptibile. Et incorruptibiliū quedā visibilia ⁊ corporalia. vt corpora terrestria. quedā aūt inuisibilia ⁊ spūalia: vt angeli. Et hec diuidunť ꝟm platonicos in deos qui per naturā supremi sunt. ⁊ in intellect⁹ qui nō sūt diꝫ sed diuini ⁊ in aīas. sed apud nos est vn⁹ solus deus. Deutro. 6. Audi israel dn̄s deus tuus vn⁹ est ⁊c. Dicit ergo primo. Immortali. vt distinguat a corruptibilibus. Invisibili. vt ad inuisibilē ostendat pertinere ⁊ vt distinguat ab alijs visibilibus. Dicit soli deo. ⁊ nō soli immortali vel inuisibili. q̄ solus est deus per naturā. licet posset dici solus ĩmortalis ⁊ solus inuisibilis. id est specialis ꝓ alijs. Infra vlt. Qui solus habet immortalitatē. ¶ Deinde cū dicit. Honor ⁊c. agit gratias. Quasi dicat. Exhibendus est ei honor ex subiectiōe totius creature. ⁊ in manifestationē excellentissime ipsius bonitatis claritas ⁊ gloria. Apoc. 7. Benedictio ⁊ claritas ⁊ sapiētia ⁊ gratiarūactio honor virtus ⁊ fortitudo deo nostro ⁊c. In secula seculoꝝ. Quia seculū alioꝝ est modico tempe. Esa. 40. Omnis caro fenū ⁊ oīs gloria eius vt flos feni. ¶ Deinde cum dicit. Hoc preceptū ⁊c. Instruit tymotheū permanere in his que dicunť. Primo cōmemorās quid sit ei cōmissum. Secūdo monet ad debitū vsum. Et tertio docet vtendi modū. Dicit ergo. Hoc preceptū. vt scz tu custodias sine legis. id est charitatē conserues semp. non autē fabulas iudeoꝝ. cōmendo tibi sicut fidele depositū: quia tibi ideo est cōmissum. Et qūo? Scōm precedētes ⁊c. id est quia hoc euangelium nō discordat a ꝓphetijs quas ante dicicerat: quia fuit filius mulieris iudee. 2ª. petri. 1°. Habemus firmiorē ꝓphēticū sermonē cui bene facitis attendētes quasi lucerne ardenti in caliginoso loco ⁊c. 1ª. thes. vlti. Prophetias nolite spernere ⁊c. Uel scōm precedentes id est ꝟm q̄ ego ⁊ alij sancti de te per spiritū ꝓphetie cognouerūt tradendū esse tibi vt in illis milites. scz ꝓphetijs: bonā militiā Militia est duplex. quedā spiritualis. quedā carnalis. 2ª. cor. 10. Arma militie nostre nō sunt carnalia sed potētia deo ⁊c. In bona militia requirunť duo ex parte militis. scz vt nihil agat cōtrariū disciplīne militaris. ⁊ vt nō marcescat ocio. 1ª. cor. 9. Omnis qui in agone cōtendit ab oīnibus se abstinet ⁊c. Item ex parte militie duo requirunť. scz vt expugnet cōtrarios reipublice. et vt subijciat eos qui debent esse subiecti. Sic ⁊ in militia spirituali est. q̄ ordinat̄ ad destruendū omnes extollentes se ⁊ ad subijciendū omnē intellectū in obsequiū xp̄i. vt dicitur. 2ª. corinth. 10. Et hec est vera militia de qua dicit. Milites ⁊c. Ubi etiam primo modus vtendi ponit. ⁊ secūdo eius necessitas ibi. Quam quidem ⁊c. Dicit ergo. Milites ⁊c. Quasi dicat. Potes quidez face-

re bonā militiā. Primo per fidem bonā quā habes. 1ᵉ. Joh. vlt. Hec est victoria que vincit mundū fides ꝛc. Itē per conscientiā bonam quia defacili homo recedit ab eo quod mordet eū. vnde remorsus cōscientie est sicut quidam stimulus qui habentē malā conscientiā pungit. et ideo cito a peccatis per bonā conscientiā ꝛ rectā fidez recedit Act. 23. Ego omni cōscientia bona ꝓuersatus sum ante deū vsq; in hodiernā diez ꝛc. 2ᵉ. cor. 1°. Gloria nostra hec est testimoniū conscientie nostre ꝛc. ¶ Necessitas bone cōscientie cōsequenter ostendit cū dicit. Quā quidem ꝛc. vbi primo ponit culpā. Scōo penā. Tertio fructū pene. Culpā ibi. Quā sez conscientiā bonā repellentes circa fidez naufragauerūt. Qui em̄ contra fidē errat perdit oīa que habet. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo. Item morit: quia iustus meus ex fide viuit Abac. 2. ꝛ Ro. 1. Ex quibus est alexāder ꝛ hymeneus. 2. tymoth. 4. Alexander erarius multa mala mihi ostēdit ꝛc. ¶ Deinde ponit eor pena cū dicit. Quos tradidi ꝛc. q; excōmunicauit eos. vt fideles vitent eos ne coinquinēt ipsos. Fuit aūt excōicatio apostoli tante virtutis q; excōicati mox corripiebanť a dyabolo ꝛ corporaliter vexabanť. 1ᵉ. cor. 5°. Congregatis vobis ꝛ meo spiritu in virtute domini iesu tradere huiusmōi sathane in interitū carnis vt spiritus saluus sit ꝛc. Tamen etiaz modo tradunť ad vexandū spiritualiter. q; amittunt suffragia ecclesie que multū iuuant cōtra dyabolū. Et tradidi sicut deus tradidit in reprobū sensuz. Ro. 1. Quasi subtrahēdo suū auxiliū ꝛ cōmunionē ecclesie ꝛ suffragia. Et hoc nō ex odio sed ex charitate ad ꝓfectū eor. 1ᵉ. corinth. 5. Ut spiritus saluus fiat. Unde dicit. Ut discant saltē per penā non blasphemare. Discit autē quis recedere a peccato tripliciter. qñq; scz ex pena qñ corporaliter vexať. Itē ex cōfusione excōmunicatiōis. Itez ex hoc q; cū ecclesia tradit aliquē sathane ruit in peccata mānifesta. vnde cōfusus humiliať ꝛ abstinet etiam ab occultis que ꝓius nō cognoscebat se habere.

Capitulum secundū.

Obsecro igitur primū omniū fieri obsecrationes. oratiōes. postulatiōes. gratiarūactiones. pro omnibus hominibus. pro regibus. ꝛ pro omnibus qui in sublimitate constituti sunt vt quietā ꝛ tranquillā vitam agam⁹ in omni pietate ꝛ castitate. Hoc enim bonū est ꝛ acceptū coram saluatore nostro deo: qui omnes homines vult saluos fieri ꝛ ad agnitionē veritatis venire. Unus enim deus: vnus ꝛ mediator dei ꝛ hominū homo xp̄us iesus: qui dedit redemptionez semetipsum pro omnibus.

Supra docuit tymotheū qūo reducat populū ad formā vere fidei: hic agit de pertinētibus ad cultū fidei. scz orationibus ꝛ obsequijs. ꝛ primo ponit doctrinā orationis in cōmuni. Scōo descendit ad determinatas cōditiōes hominū ibi Volo ergo ꝛc. Item primo distinguit diuersos modos orationis. Secūdo ostendit ꝓ quibus sit orandū. ibi. Pro oīnibus ꝛc. Tertio assignat rationē ibi. Hoc em̄ bonū ꝛc. Dicit ergo. Quia ita est q; xp̄us venit peccatores saluos facere. igit primo omniū obsecro ꝛc. In quo aperte ostendit q; inter oīa necessaria ad vitā xp̄ianā precipua est oratio que valet cōtra pericula temptatiōis ꝛ ad ꝓficiendū in bono. Jacobi. vlti. Multū valet oratio iusti assidua. Distinguit ergo orationē in quattuor. scz obsecratiōes. oratiōes postulatiōes. ꝛ gratiarūactiōes. quoz tria pertinēt ad beneficia impetrāda. vltimū ad beneficia accepta. In impetrādis autē beneficijs tria requirunť. Primo vt scz impetrans assignet causaz quare debeat ei cōcedi. Scōo oportet q; ostendat causā esse rationabilē. Tercio cōcludit petitionē. Et sicut rhetores faciūt sic nos in orando debemus facere. Primo excogitare causam quare sit cōcedendū. ꝛ hoc nō merita nostra. sed miseratio diuina. Dañ. 9. Non in iustificationibus nostris ꝓsternimus preces ante faciē tuaz: sed in miserationibus tuis multis ꝛc. Et ad hoc est obsecratio q̄ est attestatio per sacra. sicut per passionē ꝛ crucē tuā libera nos dñe. Hac causa excogitata necesse est q; meditemur q; hoc sacrū est causa salutis. Et ideo requirit oratio que est ascēsus intellectus in deū. ps. Ego vero orationē meā ad te dñe ꝛc. Dicit autē oratio quasi oris ratio. Persuasiones em̄ rethor dicunt orationes quia persuadent. sed aliter ibi. aliter in nostra ad deū. quia nō intendimus q; animū dei flectamus: qui semp ad bonū est paratus. sed vt nostrū cor sit in oratione ad deū eleuatū. Tertio postulatio. Jacobi. 1. Postulet aūt in fide nihil hesitans. Item de acceptis donis gratiarūactiones. 1ᵉ. thes. vlti. In oībus gratias agite. Phil. 4°. In oī oratiōe ꝛ obsecratiōe cum gratiarūactione petitiōes vestre innotescāt ante deū ꝛc. Unde iste modus orandi est in ecclesia dei. Omnipotēs sempiterne deus. Ecce ascensus mētis qui est oratio. Qui dedisti ecclesie tale beneficiū. Ecce gratiarūactio. Presta quesum⁹. Ecce postulatio. Per dñm. Ecce obsecratio. Similiter in missa est obsecratio vsq; ad consecrationē corporis ꝛ sanguis: quia in eis est cōmemoratio sacrorū ex quibus est fiducia impetrandi. In mysterio cōsecratiōis est oratio quia meditatio eor que xp̄us egit. In alijs vero vsq; ad cōmunionē est postulatio ꝓ viuis ꝛ mortuis ꝛ ꝓ se. In fine autē est gratiarūactio. Vel hec quattuor referunť ad quattuor q̄ nos volumus in oratiōe obtinere. vt obsecratio referat ad difficilia impetrāda vt ad impioz conuersionē. Oratio qñ iam cōuersis imploramus gratiā vt ꝓficiāt. Postulatio vt premia ꝓ meritis retribuanť. Et pro beneficijs iam acceptis est gratiarūactio. ¶ Deinde cum dicit. Pro oñibus ꝛc. ostendit ꝓ quibus est orandū. Et circa hoc duo facit. q; primo ostendit orandū esse ꝓ omnibus Scōo assignat fructū oratiōis. ibi. Ut quietā ꝛc. Circa primū ergo dicit esse orandū pro oībus hoībus. Cuius ratio est. q; oratio est interpres desiderij nostri. Orādo em̄ petimus qđ desideram⁹. Charitas aūt requirit q; desideremus bonū oībus ad quos se extendit. Jaco. vlti°. Orate ꝓ inuicē vt saluemī ꝛc. Sz ꝓ q̄bus spēalr? Pro regibus. Baruch. 1. Orate ꝓ vita nabuchodonosor regis babylonie. ꝛ ꝓ vita balthazar filij eius ꝛc. Et apls dicit. Ro. 13°. Dis aīa ptātibus sublimiozib⁹ subdita sit. 1ᵉ. petri. 3°. Subiecti estote oñi humane creature ꝓpter deū siue regi quasi precellēti. siue ducibus tanq̄ ab eo missis ꝛc. Subiecti quippe oportet q; impendāt dominis suis de suis officijs. vtilitas aūt est q; per hoc etiam ꝓcuramus bonū nostrum. In pace enim eor est pax nostra. Unde dicit. Ut quietam et tranquillam ꝛc. In his duobus est pax mūdi. Ecclesia siquidem habet pacē ꝓpriā in qua non est mūdus. quia nō est pax impijs. Sz quedā est pax cōis vtriq;. ꝛ hac idiget ecclesia Jer. 29. Querite pacē ciuitatis ad quā trāsmigrare vos feci Pax terrena quādoq; perturbať ab interiori. quādo q; ab exteriori. 2ᵉ. corint. 7°. Foris pugne intus timores. Quantū ad primū dicit. Ut quietaz. Quantū ad scōm dicit. Et tranquillā vitaz. Et licet pax terrena cōmunis

bonis ⁊ malis. tñ diuersimode vtriq; illa vtunt. Mali enim tūc ad duo ea vtebant. scz ad cultū demonū quia illā prosperitatē falsis dijs attribuebāt. Item ad lasciuiam quia tempe pacis vitia carnalia abundabāt. Sapi. 14. Magno viuētes in scientie bello tot ⁊ tā magna mala pacem appellāt. Sed sancti ecōuerso qz in cultu veri dei ⁊ in castitate. Et ideo dicit. In oñi pietate ⁊ castitate. Tyt. 2. Sobrie ⁊ iuste ⁊ pie viuamus in hoc seculo. ¶ Deinde cū dicit. Hoc enim bonū ⁊c. ponit ratio oratiōis. Et circa hoc duo facit. qz primo ponit ratiōes. Secūdo ꝓbat quoddā ꝓpositū ibi. Unus eñ deus. Itē primo assignat rationē ex specie operis. Secōo ex parte dei ibi. Et acceptū ⁊c. ¶ Ponit ergo rationē ex opis specie. quia qñ aliquid est ꝑm se bonū illud debemus facere. sz ꝑ alijs orare est hmōi. qz est actus charitatis. Et ideo dicit. Hoc eñ bonū est. ꝑs. Quoniā bonū est in ꝓspectu sanctoꝝ tuoꝝ. Item ex parte dei qz est acceptū deo. ꝑs. Tūc acceptabis sacrificiū ⁊c. Et hoc nō nisi in charitate fuerit oblatū. Et dicit. Saluatore. qz solus deus saluat Esa. 43. Non est absq; me saluator. Et ꝓbat q̄ sit acceptū ibi. Qui vult ⁊c. 2ª. petri. 3. Nolēs aliquos perire: sed oēs ad penitentiā reuerti ⁊c. Sed cōtra. Oñia que cunq; voluit fecit. Ergo oēs saluat. Sed si dicis q̄ nō. qz homo nō vult. videt inconueniēs q̄ oīpotens impediat̄ per voluntatē non oīpotentis. Respondeo. Velle ponit quādoq; ꝑ volūtate beneplaciti: quādoq; ꝑ volūtate signi. ꝓ volūtate signi vult saluare oēs. qz oībus ꝓposuit salutis precepta: ꝓsilia: ⁊ remedia. Vel volūtate beneplaciti. ⁊ sic quattuor modis. Uno mō vt sit locutio causalis sicut deus dicit aliquid facere. qz facit alios illud facere. sicut Ro. 8. Spiritus postulat. id est postulare nos facit. Sic ergo deus vult. qz scz facit suos sanctos velle q̄ oñes salui fiant. Hoc eñ debet esse in sanctis quia nesciūt qui sint predestinati ⁊ qui nō. Alio modo vt sit distributio accomoda. id est oēs qui saluabunt. quia nullus saluat̄ nisi per voluntatez eius. sicut in vna schola magister docet oēs pueros huius ciuitatis. quia nullus docet̄ nisi ab eo. Alio modo vt sit distributio ꝓ generibus singuloꝝ: nō ꝓ singulis generꝝ. id est nullū genus hominū excipit a salute. quia olim tantū iudeis: sed modo oībus prebet̄. Et hoc magis facit ad intentionē apostoli. Alio vero modo scōm dam̄. vt intelligat̄ de volūtate antecedente nō consequēte. In volūtate enim dei licet nō sit ꝓius ⁊ posterius. dicit tamē volūtas antecedens ⁊ cōsequens. Item scōm ordinē volitoꝝ scōm q̄ volūtas potest dupliciter cōsiderari. scz in vniuersali vel absolute ⁊ scōm aliquas circūstantias ⁊ in particulari. Et ꝓius est absoluta cōsideratio ⁊ in vniuersali q̄ in particulari ⁊ cōparata. Et ideo volūtas absoluta est qua si antecedēs. ⁊ volūtas alicui⁹ rei in particulari est quasi consequēs. Exemplū de mercatore qui vult omēs merces suas saluare absolute. et hoc voluntate antecedēte. Sed si cōsideret salutē non vult oēs merces per cōparationē ad alia saluare. s. qñ cū salute sequit̄ submersio nauis. Et hec volūtas est consequēs. Sic in deo salus omniū hoīm ꝑm se cōsiderata habet rationē vt sit volibilis. Et apl̄us hic ita loquit̄. ⁊ sic eius volūtas est antecedēs Sed si consideret̄ bonū iusticie ⁊ q̄ peccata puniant̄: sic nō vult. Et hec est volūtas consequēs. ¶ Et subdit. Ad agnitionē ⁊c. quia salus nō est nisi per agnitionē veritatis. Jo. 8. Agnoscetis veritatē ⁊ veritas liberabit vos. ¶ Deinde cū dicit. Unus ⁊c. ꝓbat quod dixerat per rationē. ⁊ sunt tres probatiōes. Una ex parte dei. Alia ex parte hominis xp̄i. Tertia ex parte testiū xp̄i. Dicit ergo q̄ deus velit oēs ⁊c. patet qz vnus est deꝰ omniū qui saluat. Ro. 3. An iudeoꝝ deus tantū: an non ⁊ gentiū: immo ⁊ gentiū quoniā quidē vnus deus ⁊c. ¶ Tūc ponit̄ ratio ex parte xp̄i ibi. Unus ⁊ mediator ⁊c. Ubi ꝓio ꝓbat intentū. Secūdo inducit signū ibi. Qui dedit ⁊c. Dicit ergo homo xp̄us iesus est mediator dei ⁊ hominū non quorūdam sed inter deū ⁊ omnes homīes. ⁊ hoc nō fuisset nisi vellet oñes saluare. Et potest dici q̄ xp̄s mediator est similis vtriq; extremo. scz deo ⁊ homini inquā tū deus ⁊ inquantū homo. quia mediū debet habere aliq̄d de vtroq; extremoꝝ. Et hec sunt homo ⁊ deus. Sed quia mediū est distinctū ab vtroq; extremoꝝ. ⁊ filius nō est alius deus a patre. ideo melius est dicendū q̄ mediator est scōm q̄ homo. Sic eñ cōmunicat cū vtroq; extremoꝝ. Jn deo eñ sunt duo. scz iusticia ⁊ imortalitas. in homīibus vero est iniustitia ⁊ mortalitas. Media ergo sunt duo. Unū in quo est iusticia ⁊ mortalitas. Aliud in quo est immortalitas ⁊ iniusticia. ⁊ vtrūq; est mediū. sed primuꝝ mediū conuenit xp̄o. secundū vero diabolo. Et ideo diabolus est mediū disiungēs. quia per iniusticiaꝝ suā disiungit nos a diuina iusticia. sed xp̄us est medium coniūgens. quia est iustus ⁊ mortalis. ⁊ per suā mortem coniūgit nos dei iusticie. 1ª. Joh. 2°. Ipse est ꝓpitiatio ꝑ peccatis nostris ⁊c. ꝓ aliquibus efficaciter sed pro oībus sufficienter. quia preciū sanguinis eius est sufficiens ad salutē omniū. sed nō habet efficatiam nisi in electis ꝓpter impedimentū.

Lectio secunda.

C Uius testimoniū temporibus suis confirmatuꝝ est in quo positus sum ego predicator ⁊ apostolus. Veritatem dico non mentior: doctor gentiū in fide ⁊ veritate Volo ergo vos orare in omni loco: leuantes puras manus sine ira ⁊ disceptatiōe. Similiter ⁊ mulieres in habitu ornato cum verecundia et sobrietate ornātes se: non in tortis crinibus aut auro aut margaritis vel veste preciosa: sed qđ decet mulieres ꝓmittentes pietatē per opera bona.

Supra dixit q̄ deus vult omnes saluos fieri ⁊ probauit hoc ex parte dei qui est vnus omniuꝝ: ⁊ ex parte xp̄i qui est vnus mediator omniū: hic ꝓbat idem ex parte testimonij. ⁊ primo inducit alios testes. Secūdo suū testimoniū ibi. In quo positus sum ⁊c. Dicit ergo. Dedit se pro oībus. Sed nūquid subito deo in mentē venit vt qui elegerat saluare iudeos solum: vellet saluare totū mundū. hoc excludens dicit. Cuius testimoniū ⁊c. Quasi dicat Hec lex nō est subita sed antiquitus attestata per legē ⁊ per ꝓphetas. Esa. 44. Vos estis testes mei. Act. 10. Huic oñes ꝓphete testimoniū perhibēt. ⁊c. ¶ Confirmatū est scz impletiōe ⁊ ostensione signoꝝ ⁊ predicatione apostoloꝝ. Tempibus suis scz quibus predeterminatū erat fieri. Eccl. 3. Oñia tempus habēt. Vel testimoniū apostoloꝝ confirmatū est tpibus determinatis Act. 1°. Eritis mihi testes in hierusalē ⁊ in omni iudea ⁊ samaria ⁊ vsq; ad vltimū terre ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. In quo positus sum ⁊c. ponit testimoniū suū. Et primo ostēdit suū officium. Secundo officij sui vsum. ibi. Veritatem ⁊c. Dicit ergo. In quo scilicet officio testificandi positus sum. scilicet a deo. Johañ. 15. ꝓposui vos vt eatis et fructum afferatis et fructus vester maneat ⁊c. Et predicator. quia ad hoc me posuit vt predicē. Marci. vltimo. Euntes in mundū vniuersum predicate euangeliū omni creature ⁊c. Sed in quolibz artificio sunt duo q̄

dam ministerialiter operãtes. quidã qui disponũt de aliis scz architectores. sed in officio ecclesie disponẽtes sũt apostoli. ꝛ ideo dicit. Apostolus quasi cũ auctoritate. 1ª cozinth. 9. Signaculũ apl'atus mei vos estis in dño ꝛc. Usus autẽ officij est predicare veritatẽ. ꝛ hoc est officius predicatoꝝ vt veritatẽ dicant. Prouer. 8. Veritatẽ meditabit guttur meũ ꝛc. Ephes. 4. Loquimini veritatẽ Sed. nõ est aliqua doctrina que nõ habeat aliquã veritatẽ: sed in hoc damnat aliqua doctrina quia miscet veritati falsitatẽ. Et ideo dicit. Veritatẽ dico nõ mentior. Prouerb. 8. Recti sunt omnes sermones mei. Job. 6. Non inuenietis in lingua mea iniquitatẽ ꝛc. Et hic est vsus officij. scz veritatẽ sine mendacio predicare: qui cõpetit meo officio qui sum doctor gentiũ. Doctor autẽ generat scientiã in anima discipuli. Scientia autẽ non est de falso. vnde docens falsum nõ est doctor. Sed contra Math. 23. Nolite vocari rabbi. Respõdeo. Non prohibet ministeriũ doctrine. sed ambitionẽ officij. Actuũ. 9. Vas electiõis est mihi iste vt portet nomẽ meũ ꝛc. Esa. 49. Dedi te in lucem gentiũ ꝛc. Et debeo eas docere in fide ꝛ veritate. qz docere fidẽ ꝛ bonos mores. Et dicit in fide. id est de his que pertinent ad statum presentẽ in quo scõm fidem viuimus ꝛ in veritate quantũ ad statuꝝ glorie. ¶ Deinde cũ dicit. Volo aũt ꝛc. descendit ad spirituales gradꝰ hoĩm. Et circa hoc duo facit. quia primo monet viros de oratiõe. Scõo mulieres. ibi. Silr ꝛ mulieres ꝛc. Dicit g. Volo ꝛc. Tria exigit a viris in orando. Primo q oratio sit assidua. Secũdo pura. Tertio quieta. Assidua vt in omni tempe ꝛ in oĩi loco. ꝛ dicit. Volo: quia bonũ est q homo oret. ꝛ ego doctor volo viros orare in omni loco. non in hierusalẽ tantũ vt iudei. nec in monte garisim vt samaritani. Jo. 4. In omni loco potest homo spũaliter ꝛ mentaliter orare. Soph. 2º. Adorabũt eum viri de loco suo omnes insule gentiũ ꝛc. Sed quomodo dñs reprehendit phariseos stãtes in angulis. Math. 6. Respondeo. Oratio mẽtalis vbiq; potest fieri. sed signa oratiõis exterius nõ debẽt fieri in omni loco. quia homo nõ debet singularis apparere in exterioribus. ꝛ ꝓpter hoc potest haberi inanis gloria. Sed quare nũc sunt facte ecclesie? Respondeo. Non q locus sit de necessitate oratiõis. sed ad bene esse eius: qz oratio requirit solitudinẽ ꝛ quietẽ. ¶ Item pura. Jdeo dicit. Leuantes ꝛc. Aug. quod exterius orando agimus: faciamus vt affectus noster interius excitetur. Genuflexiões eĩm ꝛ huiusmõi non sunt per se accepte deo. sed quia per hec tanꝝ per humilitatis signa homo interius humiliatur. sicut eleuatio manus significat eleuationẽ cordis. Treñ. 3. Leuemus corda nostra cũ manibus ad dñm in celo. ¶ Leuantes ꝛc. id est orantes cũ deuotiõe cordis Job. 8. Si diluculo cõsurrexeris ad deũ ꝛ omnipotentẽ fueris deprecatus. si mũdus ꝛ rectus incesseris statĩ eui gilabit ad te ꝛ pacatũ reddet habitaculũ iusticie tue ꝛc. ¶ Item quieta. ꝛ ponit duo. Primo vt scz mens sit sine ira que animũ inquietat ad inferendũ nocumentũ proximo. a qua oportet liberũ esse animũ orantis. Eccl. 28º. Homo homini seruat irã ꝛ a deo querit medelã. Item liber debet esse bõ a disceptatiõe quod potest intelligi dupliciter. Uno modo scõm glo. vt nõ disceptemus cõtra deũ increduli verbis eius ꝛ murmurãdo cõtra eius ordinationẽ. Rom. 9. O homo tu qui es vt respondeas deo ꝛc. Item cõtra proximũ vt non rũpamus pacem cũ eo. quod fit per disceptationẽ. Pax eĩm est necessaria orãti Mat. 18. Si duo ex vobis ꝓsenserint super terrã de omni re quã petierint fiet illis a patre meo ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit. Similiter ꝛ mulieres ꝛc. ordinat mulieres. ꝛ primo quantũ ad oratiõnẽ. Scõo quantũ ad doctrinã. ibi. Mulieres in silentio ꝛc. Item primo ostẽdit quid requirat a muliere orante. Secundo exponit que dixerat ibi. Non in tortis ꝛc. Circa primũ sciendũ est q omnia que requirũtur ad virum orantem: requirunt ꝛ ad mulieres Et ideo dicit: Similiter et mulieres ꝛc. Quasi dicat. Omnia seruent que dicta sunt. Sed addit duo. scilicet ornamenta ꝛ verecundiam. cuius ratio est: quia naturale est q sicut mulieres sũt molliozis corpozis q̃ viri: ita ꝛ debiliozis ratiõis. Ratiõis autẽ est ordinare actus et effectus vniuscuiusq; rei. Ornatus vero cõsistit in debita ordinatiõe ꝛ dispositione. Sic in interiozi decoze nisi sint oĩa ordinata ex dispositiõe per rationẽ non habẽt pulchritudinẽ spiritualẽ. Et ideo qz mulieres deficiunt a ratõe requirit ab eis ornatũ. Itẽ verecũdia est de turpi actu. ꝛ ideo est laudabilis in illis qui facile solẽt declinare in actus turpes hmõi sunt iuuenes ꝛ mulieres. Et lõ hoc in eis laudat non autem senes ꝛ perfecti. Eccl. 26. Gratia super gratiã mulier sancta ꝛ pudorata ꝛc. Item sobrietatẽ requirit. Quia eĩm in mulieribus ratio est debilis. sobrietas autẽ conseruat virtutẽ ratiõis. ꝛ ideo in mulieribus maxime reprehendit ebrietas. Unde antiq̃tus apud romanos eis nõ dabat vinũ. ¶ Non in tortis ꝛc. exponit qõ dixerat. ꝛ primo de ornatu. Scõo de verecũdia ibi. Sed quod decet ꝛc. Circa primũ primo excludit corpozalẽ. Secũdo ponit spiritualẽ. ibi. Sed qõ decet ꝛc. Circa primũ dicit. Quod dixi de habitu ordinato nõ intelligo de exteriozi. qz nõ in tortis crinibꝰ. id est nõ ornato capite vel toto corpoze. Sed precipue mulieres ornãt caput quod est naturale mulieri: vt dicit. 1ª cozinth. 11. Et ideo ornamẽta in capite habẽt. In capite vero est duplex velamentũ. Unũ est naturale. scz capilli vt dicit. 1ª. coz. 11. Item artificiale. ꝛ in vtriq; se ornãt quia capillos torquẽt. Unde dicit. Non in tortis. id est in crispatis. Esaie. 3. Erit ꝓ crispanti crine calutiũ. Itẽ artificialia ꝓhibet cũ dicit. Aut auro ꝛ argento. 1ª. petri 3º. Non extrinsecus capillatura. aut circũdatio auri. aut indumenti. aut vestimentoꝝ cultus ꝛc. Vel nõ in tortis crinibus. ꝛ hoc auro. id est nõ habẽtes crines tortos auro: vel margaritis. Quantũ vero ad totũ corpus dicit. vel veste preciosa. hoc eĩm damnat aplus hic ꝛ Esaie. 3. Sed nũquid hoc est peccatũ? Respondeo. Dicendũ est q scõm augs. duo sunt cõsideranda in ornatu mulierũ. scz simplex ornatus ꝛ fucatus. Simplex ornatus. puta in veste ꝛ auro ꝛ huiusmõi. quod potest fieri cum peccato tribus modis. scz ex praua intentiõe vt si intẽdant cõmotionẽ concupiscẽtie ostentationẽ vel inanẽ gloriam. Prouerb. 7. Preparata ad capiendas aĩas Secũdo si fiat preter consuetudinẽ patrie qõ fit diuersimode. Aut eĩm excedit modũ cõsuetũ patrie quod ex leuitate animi est. aut si cõditionẽ sui status excedit. Sed seruata recta intentiõe. cõsuetudine patrie. ꝛ conditiõe status non est peccatũ. Fucato autẽ semper est peccatũ. Mulieribꝰ eĩm non permittit ornari nisi ꝓpter viros. ꝛ viri nolunt decipi vt fucate eis appareãt Sit ergo nõ talis ornatus sed qualis decet mulieres ꝓmittentes pietatẽ. Exteriora eĩm opera homĩs sunt quasi quedã ꝓfessio interiozis homĩs. sicut religiosi aliquãdo habent habitũ et clerici similiter Unde nisi cõcordet exterioz cum interiozi est fictio. Jta etiã de alijs operibus interiozibus. Interius eĩm debemus colere pietatẽ. id est cultũ dei exterius promittere per bona opera que ꝓcordent pietati. ꝛ similiter habere interius. sicut ostendimus exterius Vel dico q debent se ornare nõ exterius: sed scõm q decet eas. ꝓmittentes. id est que ꝓmittere debent pietatem per opera bona. Eccl. 19. Amictus corpozis ꝛ risus dentiũ ꝛ ingressus hoĩs annũciant de illo.

Lectio tertia.

Mulier in silentio discat cū omni subiectiōe. Docere autē mulieri nō p-mitto neq; dñari in virū: sed esse in silentio. Adā em̄ p̄mus format⁹ est. deinde eua ⁊ adaz nō ē seduct⁹: mulier aūt seducta in p̄uaricatiōe fuit. Saluabit aūt p filiozuz generaaionē si p̄manserit in fide ⁊ dilectiōe ⁊ sanctificatione ⁊ cū sobrietate.

Superius apostolus ordinauit mulieres quo ad oratiōnē: hic ordinat eas q̄tū ad doctrinā. ⁊ primo ponit suam ordinationē circa eaz doctrinam. Secundo rationē ordinationis assignat ibi. Adam em̄ p̄mus ⁊c. Tertio respondet tacite questioni ibi Saluabitur autem ⁊c. Item primo ostendit quid mulieribus conueniat. Secūdo q̄d eis non cōpetat ibi. Docere autē ⁊c. Circa primū tria ponit eis cōpetere scz taciturnitatē. disciplinā ⁊ subiectiōez que tria ex vna ratiōe ꝓcedunt. scz ex defectu rōis in eis quibus primo indicit silentiū Jaē. 3. Si quis in ✠bo nō offendit h̄ pfectus est vir. ⁊. 1. coz. 14. Mulieres in ecclesijs taceant. nō em̄ p̄mittit eis loq̄ ⁊c. Secūdo qz verba mulieris sunt inflammātia Eccl. 9. Colloquiū illius quasi ignis exardescit. Itē vt discant. quia eoz qui deficiunt ratione, ꝓpriū est addiscere. 1. coz. 14. Si quid volunt discere domi viros suos interrogent ⁊c. Viris autē datur q̄ doceant. Itē subiectio qz naturale est q̄ aīa dominet corpori. ⁊ ratio viribus inferioribus. Et ideo sicut p̄bus docet. Quādocunq; aliqua duo adinuicē sic se habent sicut anima ad corpus. ⁊ ratio ad sensualitatē. naturale dominiū est eius qui abundat rōe. ⁊ illud est principans. aliud aūt est subditū quod scz deficit ratiōe. Heñ. 2. Sub viri potestate eris. Itē excludit ea que eis nō cōpetunt ⁊ sunt duo scz vt non doceant. Sed cōtra. puer. vl. Erudiuit eū mater sua ⁊c. Respondeo dicendū est q̄ doctrina publica nō cōpetit mulieri. ⁊ ideo dicit. In ecclesia. Alia ē ꝓuata ⁊ hac mater erudiuit filiū. Sed cōtra Judic. 5. Delbora erudiuit populū isrl̄. Respondeo illa eruditio ē per spiritū ꝓphecie ⁊ gratia spūssancti nō discernit inter virū ⁊ mulierē. nec tñ publice predicabat sed instinctu spūssancti consilia dabat. Secundo interdicitur eis dominiū in virū Eccl. 25. Mulier si primatuz habeat contraria est viro suo. Et p̄bus dicit q̄ dominiuz mulierum est corruptio familie. sicut tyranni in regno. Et sic prohibet duo contra duo que competunt eis sed tertiū repetit scz in silentio. ¶ Deinde cum dicit Adam em̄ ⁊c. Assignat rationē eius q̄d dixerat. ⁊ p̄mo ex ordine creationis. Secundo ex ordine culpe ibi. Et adā non est ⁊c. Circa primū sciendū est q̄ in ordine rerū pfectuz ⁊ impfectū diuersimode ordinant. quia in vno ⁊ eodē im pfectuz p̄cedit tēpore. ⁊ pfectū p̄cedit natura. qz natura tēdit ad perfectū. sed in diuersis pfectum est prius tempore ⁊ natura. quia natura semper incipit a perfectis. Et hunc ordinē agit hic. qz vir perfect⁹ est natura humana mulier vir occasionatus. Unde p̄mo formatus est adam Heñ. 2. Formauit deus hominē de limo terre ⁊c. Secūdario mulier sicut q̄dam impfectū a perfecto originatū scz de costa. 1. coz. 11. Nō em̄ vir ex muliere: sed mulier ex viro est ⁊c. Et inde est q̄ homo non dicitur factus ꝓpter mulierē sed ad similitudinē dei. Heñ. 1. Faciamus hominē ad ymaginē ⁊ similitudinē nostrā. Mulier autē ꝓpter virū: ideo vir debet p̄esse. Itē ex parte culpe. Quod em̄ generationis ⁊ corruptionis est contrari⁹. qz q̄ō ē primū in generatione est vltimū in corruptione. Peccatum autē est corruptio nature. ⁊ ideo generatio ꝛcepit p̄mo ab adā: sed corruptio a muliere. Unde dicit Adā nō est seductus scilicet primo. quia fortior erat: sed incepit a debiliori vt facilius seduceretur fortior. Alludit autez hic verbis ade Gen. 3. Cū em̄ dñs reprehēdit adā dixit Mier quā dedisti mihi ōdit mihi ⁊c. Et ideo dic̄ Adaz non est seductus sed mulier Seductio aūt duplex est. scz in vniuersali ⁊ pticulari eligibili que est ignorantia electionis. Quicunq; ergo peccat seducitur ignorantia electionis in pticulari eligibili. Mulier autem fuit seducta ignorantia in vniuersali quando scilicet credidit q̄ō serpens dixit. sed vir non credidit hoc: sed deceptus fuit in particulari. scilicet q̄ gerendus esset mos vxori ⁊ cuz ea comedere deberet ⁊ inexpertus diuine seueritatis credidit q̄ facile ei remitteretur. Sed contra. Ignorantia est pena peccati. ergo pena p̄cessit culpam. Respondeo dicendum est, q̄ non p̄cessit. qz statim ad verba serpentis fuit elata q̄ alius esset de ea sollicitus ⁊ ex illa elatione seducta est. vnde elatio p̄cessit. ¶ Deinde cū dicit. Saluabitur autē ⁊c. Respondet cuidā tacite questioni. quia diceret quis q̄ si mulier non est ꝓpter virū ⁊ ex ea est initiū peccati. ergo viro est nociua. Sed si aliquid non est ꝓpter aliud sed est ei nociuum debet tolli. ergo mulier non debet saluari. Dicendū est ergo q̄ duplex est salus. scilicet tēporalis ⁊ hec est cōmunis etiam brutis. Alia est eterna ⁊ hec est ꝓpria hominū Esa. 51. Salus autē mea in sempiternū erit ⁊c. Utramq; aūt salutē mulier non amisit. Non temporalē. qz statim non priuat⁹ sexu muliebri ꝓpter generationem prolis. nec eternā qz fm animā capax est gratie ⁊ glorie. Et ideo q̄tū ad primum dicitur: Saluabit id est non extirpabitur. ⁊ hoc p generationē filioz ad quā est a deo ordinata. Quantuz ad secundū dic̄. Si p̄mānserit ⁊c Sed qz si ꝓpter causam nūquid que nō p̄mansit non saluabit cū ap̄ls dicat q̄ mulier melius facit si non nubat. Respondeo vno modo potest esse locutio figurativa ⁊ sic per virū rō superior intelligitur. ratio inferior est mulier. opera bona sunt filij inferioris rationis. ⁊ charitas quā per virū concipit ⁊ p hec saluabitur. Alia est expositio litteralis. vt ly per non dicat cām sed repugnantiā. Et est sensus. Mulier saluabitur etiā si incedat per generationem scz si nubat ⁊ non sit virgo. Et tunc ly per dicit augmentationē salutis quasi per generationē filioz ad cultū dei magis saluabit Ecc. 7. Filij tibi sunt eruditi illos: ⁊ incurua illos a pueritia illoz ⁊c. De salute vero eterna tria pōit. scz q̄ aliq̄d sit in intellectu. Secūdo q̄ in affectu. Tertio quo ad exteriorem actū. In intellectu est fides per quā intellectus christo subijcitur. Unde dicit In fide. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo Et quia fides nihil valet sine dilectione. Ideo statim subiunxit dicens: Et dilectione. 1. coz. 13. Si habuero omnē fidē ita vt montes transferam charitatem autē non habuero nihil sum ⁊c. In exteriori autē ponit duo contra lasciuiā que consistit in duob⁹ scilicet in luxuria. Et quantū ad hoc dicit. In sanctificatione. id est in castitate. 1. thes. 4. Hec est volūtas dei sanctificatio vestra ⁊c. Item in crapula. contra quod dicit. In sobrietate. Tit. 2. Sobre ⁊ pie ⁊ iuste viuam⁹ in hoc seculo et cetera.

Capitulum tertiū.

Fidelis sermo. Si quis episcopatum desiderat bonū opus desiderat. Oportz em̄ episcopū irreprehensibilē esse. vnius vxoris virū sobriū. ornatū. prudentē. pudicū. hospitalē

doctorē. nō vinolentū. nō pcussorē sed mo-
destum. nō litigiosum. non cupidū sed sue
domui bene prepositum. filios habentem
subditos cum omni castitate.

Supra instruxit timotheum de pertinentibus ad fidem rectā ꝛ cultū dei: hic agit de instructione officioꝝ ecclesiasticorum. Et primo ponitur institutio. Secundo sue institutionis occasio seu necessitas ibi. Hec tibi scribo ꝛc. Itē primo instruit de pertinentibus ad episcopū. Secūdo quo ad dyaconos ibi. Dyacones similiter ꝛc. Sz cū fm dyonisium tres sint ordines scilicet episcopoꝝ qui p̄ficiunt. presbyteroꝝ qui illuminat. dyaconoꝝ q̄ purgant quare non facit mentionē de presbyteris? Respōdeo dicendum est q̄ presbyteri intelligunt cuz episcopis nō q̄ sit indistinctio inter ordines ꝯtum ad rē sed quantuz ad nomina. qz presbyter idē est qđ senior ꝛ episcop⁹ superintendens. Et ideo presbyteri et episcopi ꝯtuz ad nomē vocabant ꝛ episcopi ꝛ presbyteri. Circa hoc ergo primo agit de desiderio perueniendi ad episcopatū. Secundo describit conditionē ep̄i ibi. Oportet aūt ꝛc. ¶Premittit ergo sue institutionis assertionē dicēs. Fidelis sermo scilicet quem dicā vel dixi. Apoc. vlti. Hec verba fidelissima ꝛ vera sunt. Si quis ꝛc. Ex hoc sumpserūt aliqui occasionē ambitionis episcopatus ꝛ prelationis. Sed non recte intelligunt quod hic dicitur. Apostolus em̄ nō voluit ostendere quid pertineat ad ep̄m. Episcopus est nomen grecū. scopos em̄ idē est qđ intendens. epi. id ē supra quasi superintendens. Duo ergo sunt consideranda in episcopo. scz gradus superior ꝛ actio plebi vtilis. Aliqui em̄ proiciunt forte oculū ad ea que circūstant eū scilicet q̄ qui preest honoratur ꝛ q̄ habet potestatez. Et q̄ propter ista ꝺsiderat episcopatū nescit quid sit episcop⁹. Et ideo dicit apostolus quid sit episcopus: ꝛ quid desiderat qui episcopatū desiderat. quia bonū opus. Non dicit bonū desideriū habet sed bonū opus scilicet vtilitatē plebis. Sed nunquid licet ipsum desiderare? Aug. dicit q̄ nō. Glo. Locus superior sine quo regi non potest populus. ꝛ si teneatur ꝛ administretur decenter: tamē indecēter appetitur. Et idē dicit. 19. de ciuitate dei. Cuius ratio est q̄ nullus debet appetere aliquid supra vires suas non sibi proportionatū alꝫ esset stultus. Gratius. Ludere qui nescit cāpestribus abstinet armis Ille ergo bñ episcopatū desiderare posset cuius opus episcopatui essz proportionatū. Ad hoc autē nullus est idoneus quia prelatus fm gradū ꝛ conuenientiā debet omnes alios excedere in conuersatione ꝛ contēplatione ita vt in respectu sui alij sint grex. Et hanc ydoneitatē de se p̄sumere est maxime superbie. aut ergo appetit circūstantias: ꝛ tunc nescit quid appetat. quia nō est ḃ episcopatus vl̄ ipsuz op⁹ et hoc est superbie. Et ideo non est accipiendū nisi impositum. Glo. Si dicis status episcopoꝝ ē pfectior statu religioꝝ. hunc autē licet appetere. Respondeo Perfectio aliter se habet in hoc ꝛ in illo. quia status episcoporum p̄supponit perfectionē: ꝛ ideo nullus appetere debet nisi habeat eam. sed status religioꝝ est via: ꝛ ideo non requiritur perfectio iam habita: sed q̄ acquirat eaz nisi habeat. ꝛ hoc patet Joh̄. vl. vbi dom⁹ symoni nō dicit: Si vis perfectus esse. pasce ꝛc. Et inueni dicit. Si vis perfectus esse ꝛc. Sic ergo intelligendū est in nomīe episcopatus bonū opus. 1. Pe. 5. Non vt dominātes in cleris sed forma facti gregis ꝛc. Quasi dicat. Si tu episcopatū desideras hoc est qđ desideras qz bonum opus. ¶Sed qualis debeat esse episcopus ostendit cū subdit Oportet episcopum ꝛc. Quez primo instruit in generali. Secundo in speciali ibi, Unius vxoris ꝛc. Dicit ergo Dico q̄ bonū opus desiderat: sed ad hoc non omnis est ydoneus: sed oportet q̄ sit talis. primo irreprehensibil⁹. Unde de Zacharia dicit Luc. 1. q̄ incedebat in omnib⁹ mandatis ꝛ iustificationibus dñi sine querela Leū. 21. Qui habuerit maculā nō offeret panes deo suo nec accedet ad ministerū eius. Hec intelligenduz est q̄ omnino sit sine peccato. quia dicitur. 1. Joh̄. 1. Si dixerim⁹ ꝛc. Hec est dicendū sicut aliqui dixerunt q̄ quicunq̄ peccauit mortaliter post baptismū non est ydone⁹: qz pauci essent tales. sed irreprehensibilis id est non subiectus alicui peccato: vnde ab alijs reprehendi posset: qz indecēs est si reprehensibilis sit reprehensor Mat. 7. Ejice p̄mū trabē ꝛc. ¶Deinde cū dicit. Unius vxoris ꝛc. Instruit eum in speciali ꝛ primo quantū ad se. Secundo quantū ad multitudinē ibi. Filios habentē ꝛc. Iteruz prima in duas. quia primo ostendit quibus virtutibus ornet. Secūdo a quo mens debet esse munis ibi. Non vinolentū ꝛc. Omnis autē moralis virtus est primo circa passiones sunt duo que faciunt sanctitatē: scilicet castitas et sobrietas. quia per delectationē vel delectabilia carnis: maxime inquietatur anima. Et ideo primo ponit quod ꝑtinet ad castitatē dicens: Unius vxoris virum. Similitē. primo. In hoc autē discordia videtur esse inter Augustinū ꝛ hieronymū. Hieronymus em̄ dicit q̄ hoc ītelligitur post baptismū. quia si ante baptismū duas habuit vxores vel vnā primo ꝛ aliā postea non ꝑditur ab ordinatione. quia per baptismū omnia delentur. Augusti. ꝛ Ambrosius contrariū dicunt. quia siue ante siue post si duas habuit non ordinat. Et nunq̄d baptismus non oīa delet? Rñdeo sic. pctā nō irregularitatē q̄ interdū etiaz sine peccato incurritur ex sola ecclesiastica institutiōe. Sz matrimoniū non est peccatum etiā in paganis. Sed que est causa huius institutionis? Nunquid non magis ꝑditur qui multas concubinas habet? Respondeo dicendum q̄ hoc fit non propter incontinentiā rm̄: sed propter representationē sacramenti. quia sponsus ecclesie ē christus ꝛ vna est eccl̄ia. Cañ. 5. Una est columba mea ꝛc. ¶Secūdo agit de sobrietate. Itē. 2. Sobrie ꝛ pie ꝛ iuste viuamus in hoc seculo ꝛc. Hic em̄ docet episcopuz q̄ dicitur superintendēs vt vigilet. Luce. 1. Pastores aūt erant ꝛc. Et ebrietas obstat vigilijs. 1. Pe. vlti. Sobrij estote ꝛc. Tertio ordinat rationē dicens. Prudentē. qz hec est regitiua omniū virtutū. ꝛ episcop⁹ eligitur vt alios regat. Mat. 10. Estote prudentes. Mat. 24. Quis putas est fidelis ſuus et prudens ꝛc. ¶Consequenter ponit virtutes que ordinant actiones exteriores. Primo ꝯtum ad se. Secundo ꝯtum ad alios. Quantū ad se dicit ornatū. pudicū. Ornatus est quādo bene cōponit in actibus ꝛ dictis. Ornatus em̄ ꝑtat pulchritudinē q̄ consistit in ꝓportione. Unde tunc est ornatus quando agit et loquitur vt decet. Eccl̄. 44. Homines diuites in virtute pulchritudinis studium habentes ꝛc. Hoc requirit in episcopo. qz p exteriora iudicamus de interioribꝰ. Eccl̄. 19. Amictus corporis ꝛ risus dentiū. ꝛ ingressus hominis enunciant de illo. qz prelatus ponit in aspectu hōm̄ oportet q̄ sit ornatus. Ēñ ōr de ambrosio q̄ quosdā ordinare nolebat. qz dissolute incedebant. Itē quandoq̄ cōtingit q̄ occurrunt alicui aliqua turpia in alijs vel agentibus vl̄ dicentibus. ꝛ ad hec debet habere pudicitiā vt verecundet̄ si videat vl̄ audiat. Aug. Impudicus oculꝰ impudici cordis est nūcius. Eccl̄. 7. Gratia em̄ verecundie illlus sup auz. ¶Deinde cuz dicit. Hospitalem ꝛc. agit de ep̄o ī cōparatiōe ad alios. Impōit aūt ep̄o vt pascat oues Jo. vl. ꝛ. 1. Pe. vl. Et duplex est elemosina. s. corporalis ꝛ spiritualis. Ergo debet in vtraq̄ pascere. Quātū ad primū dicit. Hospitalē scz peregrinoꝝ ꝛ ho-

spitum. Ro. 17. Hospitalitatē sectātes. Heb. vlti. Hospitalitatē nolite obliuisci ꝛc. Job. 31. Hostiū meuz viatori patuit ꝛc. Quantū ad secundū dicit. Doctorē Eph. 4. Alios pastores ꝛ doctores ꝛc. Et hoc est officiū ꝓpriuz prelati. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta coꝛ meū ꝛ pascent vos scientia ꝛ doctrina ꝛc. ¶ Consequenter cū dicit Non vinolentū ꝛc. remouet vitia opposita. Tria aūt remouet. Unū quod pertinet ad cōcupiscentiā carnis. Aliud ad iram. Aliud ad cupiditatē. Quantū ad primū dicit. Non vinolentū. Minus dicit ꝛ plus significat Eph. 5. Nolite inebriari vino in quo est luxuria ꝛc. Quasi dicat non gulosum non luxuriosum. Quantuz ad irā duo ponit primo quantū ad actū cū dicit. Non percussorem. Decenter prohibet hoc post vina. quia ebrij defacili patiuntur scz modestū id est patientē Phil. 4. Modestia vestra nota sit omnib⁹ homib⁹. ps. Bene patiētes erāt vt annuncient. Xps passus non ꝓcutiebat. Secūdo ꝙtum ad verba cū dicit. Non litigiosum. 2. tthy. 2. Seruum dei non oportet litigare ꝛc. 1. coꝛ. 11. Si quis videt contentiosus esse nos talē cōsuetudinē non habem⁹ ne q̄ ecclesia dei. Et hoc qꝛ episcopi sunt successores apl̄oꝛ quos xps instruxit vt pacē annunciarent. Itē in passiōe sua christus dixit. Pacē meā do vobis. pacē meā relinq̄ vobis. ¶ Quantū ad res tēporales dicit. Non cupiduz quia ponitur iudex ꝛ ordinatoꝛ ecclesie qui si sit cupidus ōfacile ōcliat a iusticia Exod. vicesimo trio Me accipias munera que excecant etiā prudentes ꝛ subuertunt ẏba iustoꝛ. sed heu. Jere. 6. A maioꝛe vsq̄ ad minoꝛē oēs auaritie studēt ꝛc.

Lectio secunda.

Si quis aūt domui sue preesse nescit quomodo ecclesie dei diligentiā habebit: Non neophitū: ne in supbiaz elatus in iudiciū incidat diaboli. Oportet autē ꝛ illū testimoniū habere bonuz ab his qui foris sunt vt non in oppꝛbriuz incidat ꝛ in laqueū diaboli. Diacones similiter pudicos. non bilingues. non multo vino dedi tos. non turpe lucrū sectantes. habētes mysterium fidei in conscietia pura. Et hi autē probent primū: ꝛ sic ministrēt nulluz crimē habentes. Mulieres similiter pudicas. nō detrahentes. sobrias. fideles in omnibus.

Supra ostēdit apl̄s qualis debet esse eps ꝼm se: hic ostēdit qualis debet esse in cōparatione ad multitudinē. Et primo ad multitudinē domestice familie. Secundo quo ad multitudinē eccl̄ie ibi Non neophitū ꝛc. Tertio quo ad multitudinē infidelū ibi. Oportet aūt ꝛc. Itē primo ostēdit qualis debet esse in comparatione ad familiā domesticā. Secundo rationē huius assignat ibi. Si q̄s autem ꝛc. Item primo ostendit q̄ ab episcopo requirit̄ gubernatio debita familie. Secundo bona instructio filiorum ibi. Filios habentē ꝛc. Dicit ergo. Oportet ēm̄ esse domui id ē familie sue ꝛc. Ut eā bñ gubernet. Bona aūt gubernatio nō solū est acquisitio diuinaꝝ. quia ea non sunt finis yconomice sed instrumēta. sed finis ei⁹ est recta vita. Eccl. 44. Pacificātes in domib⁹ suis. Specialiter autez in domestica familia precipui sunt filij. Et ideo dic̄ de eis specialit̄ Filios ꝛc. id est q̄ suis filijs dominetur nō emollitus ex teneritudine amoris quā quādoq̄ extendit ad filios. Inter alia autē que requirunt in filijs episcopoꝝ quos habuerunt ante q̄ essent epi re-

quiritur q̄ sint casti. quia mala coꝛ vita esset testimoniū contra parentē et prelatū. Eccl. 10. Scōm iudicē populi sic et ministri eius. ꝛ qualis rectoꝛ ciuitatis: tales et habitantes in ea Sap. 4. Ex iniquis ēm̄ omnes filij q̄ nascunt testes sunt nequitie aduersus parētes in interrogatione sua. Secunda ratio est. qꝛ ad domū episcopi cōcurrit populus ideo oportet eos esse castos. Contra illud. 1. reg. 2. vbi filij he[li] nō casti coꝛrūpebant mulieres venientes ad templū. vnde ꝛ hely a dño est punitus. ¶ Deinō cum dicit. Si quis autē ꝛc. Dicti sui rationem assignat. Posset ēm̄ dici. Quid ad epm̄ q̄ bene regat familiā cui iminet cura cōmunis? Et ideo dicit Si quis aūt ꝛc. id ē ꝓprie familie Luc. 16. Qui fidelis est in minimo et in maioꝛe fidelis ē. Cōtingit tñ frequenter q̄ aliqui nō sunt regitiui bene in paruis domesticis qui tamē bene regūt in maioꝛibus. Sed dic. nescit vt hec nescientia referatur ad negligentiā. et qui parua negligit defacili magna negligit. sed qui nō curat de paruis aliq̄n bene se habet in maioꝛibus. ¶ Consequenter ostēdit q̄liter se habeat ad multitudinē ecclesie in qua non debet esse nouicius in fide sed antiquus. Unde dicit Non neophitū id est nouā fidē habentē Act. 1. Oportet eligere vnū ex his qui nobiscū ꝛc. Idem numeri. 11. Cōgrega mihi. 70. viros de seniꝛibus quos tu nosti q̄ senes sint populi ac magistri et duces ꝛc. Sed sicut dicitur Sap. 4. Senectus venerabilis est non diuturna neq̄ numero annoꝝ computata ꝛc. Cōtingit ēm̄ quādoq̄ q̄ in aliquibus nouis supabū det gratia et habēt simul cū etate moꝝ senectutē q̄ dispē satiue promouentur sicut ambrosius diuina inspiratiōe. Unde hoc quod dicit hic ad eos pertinet qui non solum etate neophiti. sed et qui neophiti sunt pfectiōe. Et huius est ratio ne in superbiā ꝛc. Quando ēm̄ aliq̄s de nouo veniēs ad fidem et ad conditionē aliquā ꝓmouet reputat se alijs meliorē et valde necessariū quasi nisi ipse esset non haberent vnde ꝓficeretur ecclesie. Et dicit diaboli. quia ipse cōdemnatus fuit ꝓpt̄ peccatū superbie. ¶ Deinde cū dicit. Oportet aūt illū ꝛc. Ostendit qualiter se habeat ad multitudinē infideliū. ꝛ ponit documēta. Primo vt sit bone fame Col. 4. In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt. 1. Pe. 2. Conuersationē vrāz inter gentes habētes bonā ꝛc. Et hoc necessariū est prelato. quia conuersatio totius cōgregatiōis iudicat ex p̄lato. Sed cōtra. 2. coꝛ. 6. Per īfamiā ꝛ bonā famā ꝛc. Respondeo infamia insurgit quandoq̄ ex culpa ei⁹ qui infamatur. ꝛ hanc ꝓhibet hic. quādoq̄ ex malitia detrahentiū. et in hac oportet habere patientiā. ꝛ de hac loq̄tur apl̄s ibi. Sed hic loquit̄ de assumendo in epm̄ q̄ ꝛ si sit bonus ꝛ infamat̄ falso debet patienter ferre. Secūdo assignat rationē. Ut subdit. Ut non in obꝓbriū ꝛc. Ubi tangit duplex periculuz scilicet ne fiat obꝓbriosus ꝛ p hoc eius auctoritas minuat̄. ꝛ per cōsequēs auferat̄ auacia coꝛrigendi Mat. 7. Eijce primū trabē ꝛc. Secundo ne ꝛcidat ꝛc. quandoq̄ scilicet ꝓpatienter sustinendo q̄ infamis concitetur ad odia ꝛ desperet et huiusmodi. Et q̄ prelatus sit odiosus layc̄is: cōtingit si negligit cultum diuine laudis. Malac. 2. Irritū fecistis pactuz leui dicit dñs exercituū ꝓpt̄ qō dedi vos contēptibiles et humiles oīibus populis. ¶ Deinde cū dicit. Diacōes ꝛc. Ostendit pertinentia ad diacones qō in greco idē ē qō ministri. In ꝓmittua ēm̄ eccl̄ia solum erant tres ordines vt dicit dyonisius scz episcopoꝝ p̄sbyteroꝝ ꝛ ministroꝝ et nō diuidebant̄ q̄ diuersos gradus: sed oīa erant in vno ordīe ꝓpter paucitatē ministroꝝ ꝛ ꝓpt̄ nouitatē eccl̄ie. Prīo ḡ oīdit q̄les debēt esse ꝼm se. Secūdo q̄tū ad alios ibi. Mulieres ꝛc. Itē ꝑmo oīdit q̄les debēt esse. Secūdo quō examinādi sunt ibi. Et hij ꝛc. Itē ꝑmo

ostendit quales debēt esse quantū ad eoꝝ propriū corp⁹. Secūdo quantum ad res exteriores ibi. Non turpe ꝛc. Tertio ꝙtum ad alia ibi. Habentes ꝛc. Itē ꝙtū ad corpus. Primo ostēdit quo ad totius corporis qualitates. Secūdo quantū ad oris refrenationē. Dicit ergo. Dico q episcopi debēt esse pudici. similiter oportet diaconos esse. quia contrariū pudicicie facit ineptū ad spiritualia. quia denegat animū a spiritualib⁹ quē necesse est tales habere eleuatū Esa. 52. Mundamini qui fertis vasa domini ꝛc. Luc. 12. Sint lumbi vestri ꝑcincti ꝛc. ¶ Deinde ostendit quales debent esse in ore. Os deseruit locutioni ꝛ gustui. Quantū ad primū dicit. Non bilingues. Eccl. 28. Lingua tertia multos cōmouit ꝛ dispersit illos a gente in gentē ꝛc. Bilinguis est habēs duas linguas Non erūt tales diaconi ministri pacis. Quantuz ad secundū dicit. Nō multo ꝛc. puer. 23. Cui ve? Cuius patri ve? cui rixe? cui foueę: cui sñ cā vulnera: cui suffossio oculorū. Nōne his qui cōmorant in vino ꝛ studēt calicibus epotandis Esa. 5. Ve qui potentes estis ad bibendū vinū ꝛ viri fortes ad miscēdā ebrietatē. ¶ Deinde cū dicit Non turpem ꝛc. Ostendit quomodo se habeant ad res exteriores. Non solū eīm diuertitur a iustitia quādoq; ꝓpter cupiditatē lucri: sed etiā a veritate dicentes que nō oportet. Et ideo prohibet eis tēporale lucrū in quo ītelligitur omne lucrū inhonestū. ¶ Sed quantū ad affectionē dicit Habentes ꝛc. Et instruit eos. Primo ꝙtuz ad fidem. Secūdo ꝙtū ad cōsciētie puritatē. Unde dicē Misteriū fidei nō fidē. id est nō tantū fidē simplicē sed intelligentiā eius qō in fide occultū est. Misteriū eīm idez est qō occultū: quia ministri debent scire nō tantū ea de fide que ꝛ populus intelligit. sed et misteria. quia debēt alios instruere. 1. Pe. 3. Parati semp ad satisfactionē oīm poscenti vos rationē de ea que in vobis est fide ꝛ spe ꝛc. Itē cōscientiā purā. qz ꝑpura facit in fide errare. ꝯ. 1. Finis aūt ꝓcepti est charitas de corde puro et conscientia bona et fide nō ficta ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Et hij ꝓbentur ꝛc. Ostendit quō examinent. Posset eīm dicere aliquis. Puto oēs bonos. hoc eīm debet esse in tua reputatione. Sed ꝙtū ad eoꝝ ꝓmotionē omnes sunt examinā di Unde etiā ipsi examinant vnde dicē. Et hij ꝛc. ¶ Multum crimē. id est peccatū mortale. non aūt intēdit de peccato veniali. quia vt dicitur. 1. Joh. 1. Si dixerimus: qa peccatū nō habemus ipi nos seducim⁹ et veritas in nobis nō est Hec dicit qui habuerunt: sed qui habēt id est sunt notabiles et habēt infamie crimē. Alioqn hoc esset derogare claubus ecclie. ¶ Deinde cū dicit. Mulieres ꝛc. Ostendit qualiter se habeāt ad alios. Et ꝓmo ponit suam instructionē. Secūdo rationē ibi. Qui eīm habent ꝛc. Circa primū duo facit. qz primo ostēdit qualiť se habeant ad vxores quas habebant in primitiua ecclesia. et loquitur ꝓ statu illo. Secundo quō ad filios ibi. Qui filijs ꝛc. Itez prima in duas qz primo ostēdit quales debent esse eoꝝ vxores. Secundo qualiter ipsi habeant se ad illas ibi. Diacones ꝛc. In vxorib⁹ eoꝝ requirit quatuor. scz pudicitiā. modestiā. sobrietatē. et fidelitatē. Dicit ergo similiter sicut dixi: de diaconibus dico de mulieribus quia oportet eas esse pudicas Eccl. 26. Gratia super gratiā mulier sancta et pudorata. Item modestas in lingua non detrahētes. Eccls. 10. Nūo si serpēs mordeat in silentio: nihil eo min⁹ habet qui detrahit ꝛc. Itē sobrias que est maximū ornamentū mulierū. ꝯ. 2. Similiter et mulieres in habitu ornato cū verecūdia et sobrietate. Itē fideles vel deo ꝙtum ad verā fidē vel viris suis. Sed que culpa est diaconi si eius vxor est mala. Respondeo. Aliquis a ministerio repellit nō solū ꝓpt culpam sed etiam ꝓpter aliqō impedimētū ministerij. Et ideo si ꝓt culpā eoꝝ possent mulieres esse male tñ prestāt impedimentū duplicit. Primo qz cū male sunt indigent maiori cura. et per hoc minus vacarēt ecclesiasticis ministerijs. Secundo qz viri depranantur ex vxoribus. Itē esset in periculū. quia ministroꝝ ecclesie multi frequentant domos. Dixerunt autē cathaphrige q exp̄ inter diaconos agitur de mulieribus. mulieres possunt ordinari ad sacros ordines. Sed sciendū est q in ture alique mulieres aliqñ vocant diaconisse. non qz habeant huiusmodi ordinē: sed ꝓpter aliquod ministeriū ecclesie. sicut in greco dicitur diaconus quilibet minister.

Lectio tertia.

Diacones sint vnius vxoris viri: q̄ filijs suis bene presint: ꝛ suis domibus. Qui eīm bene ministrauerint: gradū bonū sibi acquirent ꝛ multā fiduciaz in fide que est in christo iesu. Hec tibi scribo fili Thimothee: sperās me venire ad te cito. Si autē tardauero: vt scias quomō oporteat te in domo dei ꝙuersari que est ecclesia dei viui. columna ꝛ firmamentū veritatis. Et manifeste magnū est pietatis sacramentū quod manifestatū est in carne: iustificatū est in spiritu. apparuit angelis: predicatuz est gentibus. creditum est in mundo. assumptum est in gloria.

Supra ostendit apostolus quales debent esse diacones ꝛ eorum vxores: hic ostendit quō diaconi se habeant ad vxores et ad filios et familiā. Et primo ponit documētū Secundo eius rationē ibi. Qui eīm bene ꝛc. Dicit ergo Dixi q mulieres diaconoꝝ sint pudice. Et si in vxorib⁹ est pudicicia habenda ꝓpter eos amplius in ipsis est necessaria vt sint omnino a contactu mulieꝝ īmunes. Sed ꝯm hoc pauci essēt ministri. accidit q saltē sint vni⁹ vxoris viri. quia habuisse plures est signū incōtinentie: ꝛ contra signif. rationē sacramenti. Et inde est q dns instituit m atrimoniū vnius ad vnū. Unde ꝛ ꝑma vxor benedicitur nō secūda. ¶ Deinde monet qualiť se habeant ad filios dicens. Qui filijs suis bene presint. scz bñ erudiendo in disciplina bona ꝛ bona vita. Eccl. 7. Filij tibi sunt eruditi illos ꝛc. ¶ Consequenť hortatur eos bene ꝑesse ꝛ toti domui id est familie scz cū mānsuetudine Ecē. 4. Moli esse sicut leo in domo tua ꝛc. Et huius ponit rationez dicēs: Qui eīm ꝛc. Quasi diceret. Nō reqrīs ab episcopis rationabile est. qz ipsi sunt prelati Sed quare a diacono qui est minister. Ridet dicens: Qui eīm ꝛc. Et ꝓmo oñdit q bonus vsus huius ministerij est via ad maiorē dignitatē. Secundo etiā q est via ad vitam eternā. Quantū ad primū dicit. Qui eīm bene ministrauerit exercendo officiū diaconi. Nō eīm est in greco diacon⁹ in latino dicitur minister. Graduz bonū sibi acquirēt. id est ꝓmoueri merentur ad gradū altiorē Mat. 25. Quia in pauca fuisti fidelis super multa te constituā ꝛc. Et dicē bonū. qz supra eodē. Qui eꝑatū desiderat bonū op⁹ desiderat. Hec tñ in hoc est eoꝝ finis. sed cū hoc remunerationē habent a deo. Joh. 12. Volo vt vbi ego suz illic sit ꝛ minister me⁹. Et ideo dicit. Multā fiduciā scz auxilij gratie in presenti ꝛ glorie in futuro. ꝛ hoc per fidē xp̄i. 2 coꝝ. 3. Fiduciā talez habemus ꝛc. Esa. 12. Fiducialiter agā ꝛ nō timebo. ¶ Deinde cuz dicit Hec tibi scribo ꝛc. Ponit rationē omniū predictarū monitionuz. Et primo

excludit causam opinatã. Secundo astruit verã ibi. Si aũt ꝛc. Tertio assignat rationẽ ibi. Que est ecclesia ꝛc. Circa primũ sciendũ est q̃ posset thimotheus credere q̃ exquo scripsit decetero eũ nõ visurus esset. alꝫ supfluum videretur eũ litteris monere. Et ideo dicit hoc scripsi tibi ꝛc. Et nominat eũ filiuꝫ. quia sibi charissimus erat. I. coꝛ. 4. Ideo misi ad vos thimotheũ qui est filius meus charissimus ꝛc. Et dicit speras. quasi non certus. 2. Johannis. Plura habens vobis scribere nolui per cartaꝫ ꝛ atramentũ. spero eñ me futurum apud vos ꝛ os ad os loqui ꝛc. Scribo igitur licet spem habeã. qz spes in longum ꝓtrahi potest. puer. 16. Hominis est ꝓparare animũ et domini linguã gubernare ꝛc. Et ideo dicit. Si aũt tardauero ꝛc. I. thes. 2. Sed sathanas impꝫdiuit nos Ego igit̃ scribo vt si tardauero sciaꝫ quõ oporteat te ĩ domo dei ꝙuersari. pſ. Habitare facit vnĩ moꝛis in domo. ꝛc. Deinde cũ dicit. Que est ecclia ꝛc. Assignat rationẽ quare sit sic cõuersandũ in ea. Et assignat rationẽ huius cause que est duplex. Primo cõmendãdo ipsam ecclesiã. Secũdo vitatẽ ecclie ibi. Et mãifeste ꝛc. Circa ꝑmum duo facit. qz primo cõmendat ecclìam ex ꝑte eiꝰ cuius est ecclia. Secũdo ex veritate ipsius ecclie ibi. Colũna ꝛc. Ex parte eius cuius est ecclia qz est dei viui. Ecclesia quasi adunatio. quia in ecclia est adunatio fideliuꝫ Ro. 8. Quos vocauit ꝛc. Et adunanꝫ in deũ. Joh. 17. Ut ꝛ ipi in nob sint vnũ ꝛc. Et ideo dicit q̃ ẽ dei. Et addit viui. ad distinctionẽ alioꝝ deoꝝ ad quos congregantur gentes. Nam hij sunt moꝛtui. sed deus ecclie est viuus. Joh. 5. Sicut pater habet vitã in semetipso ꝛc. Est ergo sic in ea cõuersandũ vt spiritualit̃ viuam. pſ. Domũ tuã dñe decet sanctitudo ꝛc. Secũda rõ est ex vitate ecclie. Naturale est eñ homini vt desideret cognitiõz veritatis cũ sit perfectio intellectus. Unde Aug. dicit q̃ beatitudo est finis hominis que nihil aliud est q̃ gaudiũ de veritate. Hoc innotuit pbis ꝙ creaturas Ro. I. Sed in hoc vacillabant. qz non habebãt certitudinẽ veritatis. tum qz erant coꝛrupti erroꝛibus. tum qz vix inueniꝫ apõ eos q̃ in veritate concoꝛdent. Sed in ecclia est firma cognitio ꝛ veritas. Unde dicit columna Ecc. 24. Thꝛonꝰ meus in colũna nubis ꝛc. Ecc. 26. Colũne auree ꝛc. Et dicitur aurea. qz in se sancta. Et firmamentũ scz q̃tuz ad alios. quia non possunt firmari in veritate nisi per ecclie sacramẽta. Luc. 22. Tu aliquãdo conuersus confirma ꝛc. pſ. Ego cõfirmaui colũnas eius. Si igitur ecclia cõgregat in deo ꝛ dat cognitionẽ veritatis debemꝰ esse in ea. Deinde cũ dicit. Et manifeste ꝛc. Cõmẽdat caput ecclie. Et primo xp̃m ad cuius manifestationẽ apparuit Secundo de eius exaltatione agit ibi Assumptꝰ ꝛc. Cõmendat autẽ xp̃m duplicit̃. Primo quãtũ ad naturã diuinã. Secũdo quãtũ ad humanã ibi. Quod manifestatũ est ꝛc. Dicit ergo Et manifeste ꝛc. Quia sacramentũ idẽ est qđ sacrũ secretũ. Nihil autẽ tã secretũ q̃ id quod in coꝛde gerimus. Multo ergo magis qđ in coꝛde dei et secretum est et sacrũ. I. coꝛ. 2. Que sunt dei nemo nouit nisi spiritꝰ dei ꝛc. Esa. 24. Secretũ meũ mihi. secretum meum mihi Esa. 45. Tu es deus absconditus. Et hoc est verbũ dei in coꝛde patris. pſ. Eructauit coꝛ meũ verbum bonũ ꝛc. Hoc siquidẽ sacramentũ est sacramentum pietatis. secretũ autẽ hominis aliq̃n est vanũ. pſ. Dñs scit cogitationes hominũ qm̃ vane sunt. In q̃tũ ergo est restauratiuũ mundi est pietatis Itẽ magnũ quia est verꝰ deus cuius magnitudinis nõ est finis. Hoc ergo secretũ quod latet in coꝛde patris factum est hõ. Et ideo declarabit ꝙm. Secundo q̃tum ad naturã humanã ꝛc. Et primo q̃tũ ad carnẽ. Secundo q̃tum ad animã. Unãtum ad primũ dicit. Quod manifestatum est in carne. Sicut verbũ quod latz in coꝛde mãifestat̃ ꝛbo sensibili. ita ꝛbũ dei in coꝛde dei latebat. sed in carne manifestatum Joh. I. Verbum caro factũ est ꝛc. Quantũ ad animã dicit. Justificatum est in spiritu. Hoc dupliciter exponit̃. Primo ne credaꝫ q̃ caro ꝓius sit concepta dicit q̃ non. qz in spiritu. id est per ſpmsanctum cõceptus est Mat. I. Quod eñ ex ea natũ est de spiritusancto est. Et Luc. I. Qđ eñ ex te nascetur vocabit̃ filius dei. Et hoc qz spiritꝰ sanctꝰ superueniet in te ꝛc. Vel in spiritusancto humano de q̃ Joh. 19. Emisit spiritum. Et sic est manifestatũ in carne quod tamẽ est cum spiritu. Et dico spiritu iustificato. scz quia iustus est absq̃ omni macula. Deinde cum dicit Apparuit ꝛc. Ostendit eius mãifestationẽ. et primo factã angelis. Secundo hominibus ibi Predicatũ ꝛc. Dicit ergo sacramentũ illud quod apparuit ꝛc. excludit etiam cognitionẽ angelorũ ꝛc. Illud autem dicit apparere quod in potestate sua habz videri ꝛ nõ videri: et nõ subest potestati videntis. Unde non dicit lapis apparet mihi. sed video lapidẽ. Si ergo angelus in sua natura haberet q̃ videret verbũ. nõ diceretur verbũ apparere sibi sed q̃ ipse videret cum vellet. Et ideo dicit apl̃s q̃ apparuit angelis. qz non in sua natura viderunt ip̃m. Et verum est q̃ a principio apparuit angelis qñ ex conuersione ad se deificauit ip̃os: sed qñ est incarnatũ multa misteria innotuerunt angelis que non cognouerant antea. Et ideo dicit Beda q̃ in natiuitate apparuit angel̃ claritas q̃ non antea in veritate visa est hominibus. Et hoc dupliciter. Primo q̃tum ad ministerium apostolorum. Secundo quantũ ad cognitionẽ populoꝝ quibꝰ manifestatur. Olim siquidẽ solis iudeis mãifestabat. sed nunc in gentibus. Et ideo dicit Predicatũ est gentibꝰ Mat. vl. Euntes ergo docete oms gẽtes ꝛc. pſ. Annunciate inter gentes gloriã eius ꝛc. Et hoc efficaciter. qz creditũ est mundo. Et hoc dñs ozabat Joh. 17. Et hoc maxime mirum est q̃ ꝑ simplices pauperes ꝛ impotentes totus mundus est conuersus. I. coꝛ. I. Nõ multi sapiẽtes ꝛc. Et hoc vt nõ glozietur omnis caro ꝛc. Secundo manifestat q̃ sola veritas dei hoc facit. qz assumptum est in gloria christus. scilicet quia manifestatus assumptus est in celis Mar. vltimo. Dominus quidẽ iesus postq̃ locutꝰ est eis assumptus est in celum ꝛc. Phil. 2. Et omnis lingua confiteatur quia domin⁹ noster iesus christꝰ in gloria est dei patris.

Capitulũ quartũ.

Spiritus autẽ manifeste dicit ꝙa in nouissimis temporibus discedent quidã a fide attendẽtes spiritibus erroꝝ ꝛ doctrinis demonioꝝ in ypocrisi: loquentiũ mendaciũ: ꝛ cauteriatã habentiũ suã cõscientiã: ꝓhibentiũ nubere: abstinere a cibis quos deus creauit ad percipiendũ cũ gratiarũactione fidelibꝰ ꝛ his qui cognouerũt veritatẽ. Quia oñis creatura dei bona est ꝛ nihil reꝛiciẽdũ qđ cũ gratiarũactione percipitur. Sanctificat̃ eñ per verbũ dei ꝛ oratiõnẽ.

Superius instruxit thimotheum de pertinentib⁹ ad oꝛdinationẽ ecclesie in spiritualibus. Secundo quantum ad documenta fidei: cultum dei ꝛ dispositionẽ ministeriozum: hic instruit eum de ordinatione ecclesie quantum ad exteꝛioꝛa. Et primo quantum ad cibos. Secundo q̃tum ad status hominum ꝛ diuitias ibi. Quicũq̃ sub iu-

Explanatio sancti Thome

go ꝛc. Item primo agit de vsu ciboꝝ. Secūdo de dispē
satione ciborū. 5. ca. ibi. Uiduas honora ꝛc. Itē prio ex-
cludit superstitiosam abstinentiā. Secundo prefert pieta-
tez abstinentie licite ibi. Exerce te ꝛc. Itē primo p̄nunci
at falsam doctrinā de illicita abstinētia. Secūdo instruit
eum hec preponere fratribus ibi. Hec proponēs ꝛc. Itē
primo errorē mānifestat. Secūdo exclūdit ip̄m ibi Quos
deus ꝛc. Itē primo p̄nunciat errorē futurꝝ ex parte dece
ptoꝝ. Secundo ex parte decipientiū ibi. In ypocrisi ꝛc.
Itē ponit actorē denunciationis. Secundo fidei defectū
ibi. Quia in nouissimis ꝛc. Tertio causam defectus ibi
Attendentes ꝛc. Dicit ergo Magnū est pietatis sacra-
mentū quod iustificatum est in spiritu. sed supra hoc sa-
cramentū spiritussanctus aliquid p̄nunciat futurꝝ. Ad eū
eñ ptinet reuelare misteria. 1. coꝝ. 15. ꝛ Joh. 16. Que
ventura sunt annunciabit vobis Spūs ergo prenunciat
in corde futura. Sed olim loquebatur in similitudinib⁹
Numeri. 12. Si quis fuerit inter vos propheta dñi in vi
sione apparebo ei vel per somnū loquar ad illum. Osee
12. Ego visionē multiplicaui ꝛ in manu prophetarū assi
milatus sum ꝛc. Sed in nouo testamento spiritussanct⁹
manifeste dicit Joh. 16. Et palā de patre meo ānūciabo
vobis. Et prenunciat defectū fidei futurū. Unde dic Jn
nouissimis tēporibus ꝛc. Nouissimum tēpus dicit vlti-
ma etas. quia nos sumus in quos fines seculorū deuene-
runt. Tamen in hoc tēpore tanto amplius nouissimum
est. quanto magis propinquū nouissime diei. Et sicut in
primitiua ecclesia propt̄ ꝓpinquitatē ad xp̄m ꝛ sacramē
ta instituta fuit feruentissima fides sic in nouissimis tem
poribus in comparatione ad tp̄s apostoloꝝ recedent a fi
de quia carnales erunt. sed magis in fine abundabūt er-
rores Heñ. 49. Congregamini vt annunciē que ventu-
ra sunt vobis nouissimis diebus ꝛc. Causa defect⁹ est du
plex. Una ex parte dyaboli seducētis. 2. coꝝ. 11. Timeo
ne sicut serpens euā seduxit astutia sua ꝛc. Et ideo dicit:
Attendentes spiritibus erroris scz demonib⁹ quoꝝ est
officiū in errorem mittere. Joh. 8. Mendax est ꝛ pat̄ ei⁹
ꝛc. 3. reg. vlti. Egrediar ꝛ ero spūs mendax ꝛc. Et dicit
spiritibus. quia demon maioꝝ multos habet ministros.
Sed quomodo attendent eis? Munquid eos videbunt?
Non. sed loquetur in eis. Et ideo addit secundā causaz
scilicet falsam doctrinā. Et ꝑm glosaz dicit hic falsos do-
ctores demones: nec imerito. Sicut eñ boni homines
interdum dicunt angeli sic isti propt̄ excellentē malitiaz
demones dicūt Jo. 6. Nōne eñ duodecim vos elegi ꝛ
ex vob⁹ vn⁹ est dyabolus. ¶ Ex parte decipientiū est du
plex causa. Una eoꝝ falsitas. Alia peruersitas conscien-
tie eoꝝ. Quantū ad primum dicit. Demoniorꝝ. id est ho
minum a demone possessoꝝ. ꝛ horꝝ dico loquentiū men-
dacium Jere. 23. Usq; quo istud est in corde ꝓphetaruꝫ
vaticinantium mendaciū ꝛ prophetantiū seductiones cor
dis sui. Et nota q; per mendaciū simplex absq; pallio ap
parentie non posset aliquis decipere quēpiaz. Et ita hij
neminē possent fallere nisi pretenderent aliquod palliuz
vel bone intentionis vel simulationis vel falsę auctoritā
tis. 1. coꝝ. 3. Nemo vos seducat ꝛc. 2. thimo. 3. Haben-
tes quidem speciem pietatis. id est fictā pietatem. Et de
moniozum dico habentium conscientiam cauterizatam.
Cauterium est corruptio in carne per ignē ex qua egre-
ditur continue putredo. Jta ex igne peruerse voluntatis
ire. odij. concupiscentie vlceratur cōscientia ꝛ demonio-
rum egreditur falsa doctrina. Tit. 1. Coinquinate sunt
eorum mentes. ¶ Deinde ostēdit que sit ista falsa doctri
na ꝛ tangit heresum manicheozum: qui damnant matri-
monium. contra illō Mat. 19. Quos deus coniunxit ho
mo nō separet. 1. coꝝ. 7. Mulier nō peccat si nu-
bat. Itē māichei ꝓhibēt vsū ciborū. id ē mādāt abstinere
a cibis. Abstinere aūt a cib. pōt q̄s licite intentiōe domā
di carnem. sicut thimotheus abstinebat a vino. vel pro-
pter scandaluz sicut dicit apostolus. 1. cozinthioꝝ. 8. Si
esca scandalizat fratrē meum non māducabo carnes in-
eternum. Item illicite. Uno modo propter legis precep-
tum: quasi legalia adhuc essent seruanda. contra qō lo-
quitur ad Galathas. 2. Alio modo ꝑm heresim māiche-
orum. non quia prohibitū lege quam damnāt. sed qr. i-
cunt q; in carnibus. ouis ꝛ vino. ꝛ huiusmodi. id est in
aliqua talium particula diuina natura est commixta. qō
non potest de deo putari. Non videtur autem hoc dice-
re de legalibus. quia dicit in nouissimis diebus. sed de
manicheis. Et istos demones vocat. q; inter omnes he-
reses plus dant dyabolo de honore. quia ponunt eū ꝓn-
cipium visibilium. Improbat aūt apostolus hanc erroneam do
ctrinam dupliciter. scilicet ex intentione dei creantis ci-
bos. Secundo ex conditione creature ibi. Omnis crea-
tura ꝛc. Dicit ergo q; prohibent abstinere. ꝛ hoc contra
intentionē dei qui creauit eos ad percipiendum. Genes
1. ꝛ. 9. Sicut olera virentia dedi vobis omnia ꝛc. Sed
dicis: Munquid plante propter animalia ꝛ herbe propt̄
homines? Respondeo dicendū est q; sic ꝑm etiā philoso
phum in primo pol. quia imperfectū ordinatur ad pfe-
ctius. Et ideo sicut in generatiōe est multiplex perfectio
primo scilicet plantaꝝ. deinde animalium. ꝛ vltimo hu-
mana. ita in vsu rerum. Et ideo ad percipiendum: sz cuz
gratiarūactione. 1. thes. vltimo. Jn omnib⁹ gratias agi
te. qz scz cōcessa sunt vobis a deo. ps. Edēt paupes ꝛc.
Sed illi qui percipiunt cū gratiarūactione sunt fideles.
Nullus eñ potest gratias agere deo in eo quod illicituz
est Stultus eñ est qui agit gratias de fornicatione deo.
quia deus non est actor maloꝝ. Ergo ille gratias agit q̄
habet hoc q; vsus ciborum sit licitus. Et hoc quidē ino-
tescit per fidem solam. Et ideo dicit fidelibus. ¶ Deinō
cum dicit Qui nouerunt. Quia oñis ꝛc. Improbat er-
rorem ex conditione creature. Et primo proponit creatu
ram esse bonā ꝑm se. Secundo quantū ad vsuz. Dicit er
go Omnis creatura est bona scilicz in sua natura. Heñ.
1. Uidit deus cuncta que fecerat ꝛ erant valde bōa ꝛc.
A bono etiam actore nihil est nisi bonū. Sed quia mul-
ta sunt in se bona quorum tamen vsus nō est bonus. idō
probat omnē creaturā esse bonam non solum in se: sed ꝛ
quantū ad vsum. Et primo ponit intentū. Secundo ꝓ-
bat ibi. Sanctificatur eñ ꝛc. Dicit ḡ nihil reiciendū est
scilicz ex debito diuine legis. q̄uis ex alia causa sit. sicut
venenum comedere. inq̄tū tale nō est peccatū: sed reiici
endum est inq̄tum est mortiferum. Similiter nec alij ci
bi inq̄tum res tales sunt: non sunt reiiciendi. sed inq̄tū
incitant ad lasciuiam. Ergo ꝑm discretionē ratiōis ꝛ ozi-
dinationem charitatis non sunt reiiciendi. Matthei. 15.
Omne quod intrat in os non coinquinat hominem ꝛc.
Quare ergo aliqui cibi in veteri lege sunt prohibiti Au
gustinus ponit rationem contra faustum. quia in illoruz
statu non solum per verba sed etiā per facta prefigurat⁹
est christus. Et ideo in cibis vestibus ꝛ sacrificijs fuerūt
figure futuri status. Non ergo prohibentur scōm se: sed
quia immundoꝝ figure sunt. sicut porcus est signum
īmunde vite. Et ideo prohibitio carnis eius est signum
q; in lege christi est prohibita omnis immunditia. Et ē
exemplum augustini Hoc nomen fatuus potest conside-
rari ꝑm q; est vox composita ex litteris. ꝛ sic est bona. vel
inquantum signum ꝛ significatiua talis rei. ꝛ sic mala est
ꝛ prohibita. Omnis ergo creature vsus ꝑm se ē bon⁹.
Cuius ratio est quia si eēt malus hoc non posset esse nisi

inquantum diabolus post peccatum hominis accepisset potestatem super eos quia exquo homo peccauit accepit in hominē potestatem ⁊ eorum que sunt eius. Sed per xp̄m est ablata hec potestas ⁊ hec vocatur sanctificatio. Unde omnia quecunq; benedicimus exorcizam̄ primo vbi ē oratio expellens diabolum. Et ideo dicit. Sanctificatur enim per verbum dei: id est per christum qui omnes sanctificat. Joh. 17. ⁊ per orationem fidelium. Jac. vlt. Multū valet deprecatio iusti assidua.

Lectio secunda.

Hec proponēs fratrib⁹ bon⁹ eris minister xp̄i iesu. enutrit⁹ verbis fidei ⁊ bone doctrine quā assecut⁹ es. Inceptas aūt ⁊ aniles fabulas deuita. Exerce aūt teip̄m ad pietatē. Nā corporalis exercitatio ad modicū vtilis ē. Pietas aūt ad oīa vtilis ē: p̄missionē habēs vite q̄ nunc ē ⁊ future. Fidelis sermo ⁊ oī acceptione dignus. In hoc enī laboram⁹ ⁊ maledicimur q⁹ speramus in deum viuum qui est saluator omnium hominū: maxime fideliū.

Supra reprobauit superstitiosam ciborū abstinentiam: hic mandat timotheo vt doctrinam p̄missam proponat fidelibus: ⁊ primo ostendit quid debet proponere. Scō quid debet vitare ibi. Inceptas autem ⁊c. Proponit ergo duas rōnes quare debet ꝓponere p̄missa. Unam ex cōmisso sibi officio. Secundā ex eius educatione. Dicit ergo. Hoc quod dixi supra scilicet q̄ omnis creatura est bona ⁊ q̄ nihil reiciendū est ⁊c. Proponēs ⁊c. Timotheus enim constitut⁹ erat in officio ministerij christi: q⁹ omnes habentes officium predicandi ⁊ regendi constituūtur ministri xp̄i. p̄me Cor. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xp̄i ⁊c. Ille autem ē bonus minister q̄ sequitur intentionem domini sui: xp̄s autē hoc docuit. Mat. 15. Nihil q̄ intrat in os coinquinat ⁊c. Et iō hoc officium requirit illud. Item ipa educatio hoc requirit: Prouer. 22. Adolescens iuxta viam suam etiā cum senuerit nō recedet ab ea ⁊c. Et ideo incōueniens ē q̄ aliqui nutriti veritate doctrine recedant ab eius veritate. Unde recedens a doctrina qua ecclesia suos puulos instruit non ē bonus minister xp̄i. Et ideo dicit. Enutrit⁹ verbis fidei ⁊c. Verbum enim dei ē spūale nutrimētum quo sustentat̄ anima sicut corpus per cibum. Deutero. 8. Non in solo pane viuit homo sed in omni verbo q̄ procedit de ore dei ⁊c. Hoc verbū fidei instruit primo circa credenda: ⁊ sic dicit. Enutritus verbis fidei. Secundo circa agenda: ⁊ sic dicit. Unde subiūgit. Et bone doctrine. Uel fidei verbum quā ⁊ simplices habent ⁊ bone doctrine quā spūales magistri. ¶ Deīde cū dicit. Inceptas ⁊c. ostendit quid vitandū sit quia fabule inepte ⁊ inanes. Fabula enim ꝑm p̄bm ē composita ex miris ⁊ fuerunt in principio inuente vt dicit p̄bs in poetria: quia intentio hominū erat vt inducerent ad acquirendum virtutes et vitandū vitia. Simplices autem melius inducunt̄ repsentationibus q̄ rōnibus. Unde ī miro bene repsentato videtur delectatio: quia ratio delectat̄ in collatiōe. Et sicut repsentatio in factis ē delectabilis: ita repsentatio in verbis: ⁊ hoc ē fabula scz dicere aliqua ⁊ repsentādo mouere volens ad aliquid. Sed antiqui habebant aliquas fabulas accōmodatas aliquibus veris qui veritatem occultabant in fabulis. Duo ergo sunt in fabula. q̄ scz contineat verum sensū ⁊ repsentet aliquid vtile. Itē q̄ conueniat illi veritati. Si ergo ꝓponat̄ fabula q̄ non pōt repsentare aliquā veritatē ē inanis: sed que nō proprie repsentat ē inepta sicut fabule de talmuth. ¶ Deinde cum dicit. Exerce te ⁊c. exclusa superstitiosa abstinētia: hic comparat abstinentiam virtuosam alijs virtutibus. Et sciendum ē q̄ iste timotheus erat homo valde abstinens. Unde dicit infra. 5. q̄ modico vino vtatur ⁊ forte vt sit sollicitus de his q̄ ad misericordiā pertinent. quia qui non parcunt sibi frequenter nec alijs parcunt. Et ideo inducit eum vt pietatem preferat abstinētie. Et primo inducit eum ad pietatem. Secundo prefert eā abstinentie ibi. Nam corporalis ⁊c. Tertio confirmat q̄dam dictum ibi. Promissionem ⁊c. Quarto dat formā docendi pietatem ibi. Precipe hec ⁊c. Dicit ergo. Exerce teipsum ad pietatem. Pietas ē per quam parētib⁹ patrieq; beniuole officium impendim⁹: sicut religio per quā cultū debitum deo exhibem⁹. Pietas enim importat quandam affectionem ad suum principiū. Principium autem generationis ē pater ⁊ patria. Et ideo oportet q̄ homo circa eos sit beniuolus. Pater autem omnium est deus. Malach. p̄mo. Si ego pater vbi ē honor meus. Et ideo nomen pietatis ē deriuatum ad cultum dei: vt dicit Augustin⁹ quarto de ciuitate dei. Unde eusebia est idem quod pietas. Job. 28. Ecce pietas ipsa est sapientia ꝑm aliam translationem vbi nostra sic habz Ecce timor domini ipa ē sapiētia ⁊c Tit. primo. In agnitione veritatis que ē ꝑm pietatem. Sed quantū ad terrenam pietatem, competit pietati vt homo sit beniuolus compatrioti: sed quantum ad christianam pietatem requiritur vt homo omnibus hominibus sit beniuolus: q⁹ omnes sumus eiusdem patrie. Et ideo pietas sumit̄ pro misericordia. Cum ergo dicit. Exerce teipsum ad pietatem: pōt accipi ꝑm q̄ pertinet ad cultum dei ⁊ ad opera misericordie exhibenda. Slo. ad pietatem id est ad cultum omnipotentis dei ⁊ opera misericordie. Et dicit exerce. non fac: quia exercitium dicit promptitudinem. et hoc ideo: quia exercitatus facit leuius: delectabili⁹ ⁊ stabilius. Prouerb. 24. Diligenter exerce agrum tuum. ¶ Deinde cum dicit. Nam corporalis ⁊c. prefert eam abstinentie. Et primo ostendit ad quid valet exercitatio corporalis. Secundo ad quid pietas ibi. Pietas autem ⁊c. Corporalis exercitatio ieiunij ⁊ huiusmodi in sua natura non sunt bona: sed penalia. ⁊ si homo non peccasset nihil horum fuisset. sed sunt bōa medicinalia. Sicut enī reubarbarum ē bonum inquantum releuat a colera. sic ⁊ ista inquantum comprimunt concupiscentias. ergo ad istud modicum sunt vtilia. p̄me Corinthioꝝ. 9. Castigo corpus meum ⁊ in seruitutem redigo. ⁊c. Col. 3. Mortificate membra vestra que sunt super terram. ⁊c. Et ideo si homo esset in statu in quo nō posset peccare nō indigeret ieiunio: ⁊ huiusmodi. Unde Chrisostomus super Mat. Uenit iesus ⁊c. dicit iohānes pur⁹ hō indigebat medicina ieiunij. xp̄s de⁹ erat ⁊ ñ pur⁹ hō. ⁊ iō hmōi nō indigebat. ergo ad modicū vtilis ē q⁹ tm̄ ad morbuz pcī carnal' nō spūal' q⁹ aliq̄n ꝓpt̄ abstinētiā hō iracūdiā inanē gloriā ⁊ hmōi incurrit. ¶ Deīde cū dic. Pietas aūt ⁊c. p̄fert abstinētie pietatē ⁊ accipit hic vtroq; mō. s. pro cultu dei ⁊ misc̄dia ⁊ ē ad oīa vtilis q⁹ ad oīa pcā delēda Ecc. 3. Ignē ardētē extinguit aqua: ⁊ el emosyna resistit pcīs. Itē ad bona ꝓmouēda. Eccl. 17. Elemosyna hoīs q̄si saccul⁹ ⁊c. Itē ꝓmerētur spālem dei misc̄iam. Mat. 5. Bti misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et ideo ad hoc designandum dominus Mat. 25. specialiter cōmemorat opera misericordie q̄

probat subdens. ¶Promissionem habens ꝛc. In preceptis enim decalogi vnum solum inuenitur quod pertinet ad pietatem scz honozare patrem ⁊ matrem: ⁊ sub illo continentur omnia precepta ad quodcunqz beneficiuz impendendū proximo: ⁊ hoc est solum preceptū inter ea que ad proximū ē habens promissionem scz vt sis longeuus ꝛc. Exo. 20. Et apostolus hic interpretat̄ lōgeu⁹ ꝺz vitam presentem ⁊ futuram. Unde dicit. Uite que nunc ē ⁊ future. ¶Prouer. 3. Longitudo dieruz in dextera ei⁹ Sed tunc est questio quia aliquando inuenitur aliquis pietatem sequens qui tamē non est longeu⁹. Respōdeo sicut dicit philosoph⁹ hec bona tempozalia in tantū sūt bona inq̄tum vtilia ad felicitatem. Unde si quis haberet satis de tempozalibus q̄ propter ipa impediret̄ a bono virtutis ⁊ felicitatis hoc nō esset sibi ad bonā fortunā sed ad malā: vt dicitur. 10. Ethicoz. Et longitudo vite est vnum de tempozalibus in tāntū bonū inquantū coadiuuat ad virtutem. Aliquando autē est occasio ad peccādum: ⁊ ideo deus aliquādo subtrahit eam homini: nō q̄ deficiat a promissiōe: sed quia dat quod melius ē. Sap. 4. Raptus ē ne malicia imutaret coz eius ꝛc. Alia est q̄stio quia apostolus prefert pietatem cozpozali exercitationi quia habet spem vite presentis ⁊ future. Sed nunquid cozpozalis exercitatio non habet spem alꝫ ieiunās nō mereretur vitam eternam. Respondeo quando due virtutes sunt ⁊ vna continet aliam. illud q̄ō est superioris virtutis per se competit ei: per accidens autē inferiori. virtus autem cui competit per se mereri vitā eternaz est charitas cuius ꝓprius ⁊ imediatus effectus est pietas. Et ideo ſm propriā rationem attingit ad merendaz vitam eternam. abstinentia autem non: nisi inq̄tū ordinatur ad charitatē ⁊ pietatē: quia si ieiunans non refert hoc ad dilectionem dei nō meretur vitam eternaz. Tertia q̄stio est. quia dicit hic Ambrosius in glo. Omnis summa discipline xp̄iane in misericordia ⁊ pietate ē quā aliquis sequēs si lubricum carnis patiatur sine dubio vapulabit nō tamē peribit. Ubi primo est dubiū de prima eius parte: quia misericordia ⁊ pietas imediate ordinantur ad charitatem in qua est sūma xp̄iane religionis. Respondeo quorundā fuit opinio sicut Aug⁹ dicit decimo de ciuitate dei. q̄ exercētes pietatis opera q̄tūcunqz faciant peccata carnalia finaliter non pereunt eternaliter. Et ad hoc est auctoritas ista. Item qō habet̄ Mat. 25. Ubi damnandis solum imꝓperat defectum misericordie. Ergo debet̄ pena eterna solum inmisericordibus. Augustinus autem dicit contrarium quia apostolus dicit qui talia agunt regnum dei ꝛc. Quantūcunqz enim exercitet̄ quis in misericordia si in morte est in peccato mortali nō intrabit in regnū. Ad oppositā dicendum est q̄ nō est misericoz qui sibi nō miseretur: ſm illud Ecc. 30. Miserere anime tue placens deo. Et hoc vt hō coniungatur deo per amorē alꝫ nō est misericoz. Ad illud euangelij respondet augustin⁹ q̄ nō quicunqz peccat detrudit̄ i infernū statī qz remanet ei locus penitētie. Sz ille detrudit̄ q̄ finaliter mort̄ i peccato ⁊ ptinet pnīa ad misericordiā. Sed quid dicit lubricū ꝛc. Respondeo dicendum ē q̄ loquit̄ de lubrico mortali. Et q̄ dicit nō plebit licet hoc nō sit ex condigno tamē est ex congruo inq̄tum disponit̄ animus ad bonū. Dominus etiam postluz hominē reparat. Et hoc precipue videtur esse i pietate: quia homo benefaciendo alijs inducit alios ad ozādum pro se ⁊ domin⁹ donat aliquando veniam peccatoribus precibus sanctorum inquantū impetratur eis venia peccatorum ⁊ donum gratie: quia homo potest mereri ex congruo alteri primam grattam alꝫ ꝓ nihilo oraret ecclesia pro peccatoribus. ¶Deinde cum dicit. Fidelis sermo ꝛc. ostendit q̄ promittitur nobis futura vita: ⁊ p̄mo ostendit hoc ex labore sanctorum. Secundo ex eorū spe ibi. Quia speram⁹ ꝛc. Tertio ex benignitate dei. ibi Qui est ꝛc. Dicit ergo. Sermo q̄ scz pietas habet promissionē ꝛc. est fidelis. Qō supza expositum est. Et quare? In hoc enī id est propter hoc vt consequamur vitam eternam laboramus. 2. Timo. 2. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere ꝛc. Item vt benefaciamus ⁊ vt mala sustineamus. Unde dicit. Benedicimus et maledicimur. Jac. ꝑmo. Patientia opus perfectum habet. Et Roma. 5. Et sustinemus propter spem vite: quia speramus in deum viuum qui est actor vite presentis ⁊ future. Item ex officio dei cuius est saluare. Esa. 43. Non est absq̄ me saluator. Et ideo incarnatus est deus ⁊ vocatus est iesus. Mat. ꝑmo. Ipe enīz saluum faciet populum suū a peccatis eorum. Et christ⁹ ē saluator quia saluat salute corporali quo ad oēs. Et iō dicit. Omniū hominū. Item spirituali: ⁊ ideo dicit. Et maxime fidelium.

Lectio tertia.

¶Recipe hec ⁊ doce. Nemo adolescēt̄iam tuā cōtemnat: sed exemplum esto fideliū. in verbo. in cōuersatiōe in charitate. in fide. in castitate. Duz venio attende lectioni. exhortationi et doctrine. Noli negligere gr̄az q̄ in te est. q̄ data est tibi ꝓ ꝓphetiā cū impositione manuū ꝓsbyterij. Hec meditare. in his esto. vt pfect⁹ tuus manifestus sit omnib⁹. Attende eīi tibi et doctrine: insta in illis. Hoc enī faciēs: ⁊ teipsum saluū facies ⁊ eos qui te audiunt. Seniozē ne increpaueris: sed obsecra vt ꝓfem Juuenes vt fratres. anus vt mr̄es iuuencullas vt sozores in omni castitate.

Superius apostolus hortatus ē timotheuz ad pietatē. hic dat ei formā docendi pietatem: cui ꝑmo iniungit vt pietatem doceat. Secō quomodo sit idoneus ad docendū ibi. Nemo ꝛc. Tertio quō diuersos diuersimode doceat ibi. Seniorē ꝛc. Doctrina vero pietatis in duobus cōsistit scz in agendis ⁊ credendis. Agenda autē nō solum debēt instruere si sunt auctoritatē habentes: ꝺz etiā ꝓcipere. ⁊ ideo dicit. Precipe hec ꝛc. Tit. 2. Argue cū omni imperio. Quantum ad credenda dicit. Et doce. Mat. vltimo. Docete omnes gentes ꝛc. Job. 4. Ecce docuisti plurimos ꝛc. ¶Deinde cum dicit. Nemo ꝛc. ostēdit quomodo possit esse ydone⁹ ad p̄dicta. ⁊ p̄mo ad ꝓcipiendum. Secundo quomodo ad docendū ibi. Duz venio ꝛc. Circa primum duo facit: quia ꝑmo docet quomodo debet excludere contēptum. Secundo manifestat per quid excludēdum sit ibi. Sed exemplum ꝛc. Preceptum efficaciam non habet nisi q̄ auctoritatē ꝓcipientis: ⁊ ideo quando auctoritas contēpnit̄ ꝓceptum frustratur qō maxime fit in adolescentia: quia tales non creduntur prudentes esse. Unde ſm philosophū nemo iuuenes eligit duces. Et ideo dicit. Nemo ꝛc. Quasi dicat. Licet sis iuuenis mores tamē repsentant senectutē. Tob. 1. Cum esset iunior. ꝛc. ¶Deinde ostēdit quomodo excluditur contēptus dicens. Sed esto. ꝛc. vt sz talē exhibeat se vt sit exemplum faciēdi qō verbo docet. Et notādū q̄ in his in quib⁹ ꝓlatus ē exemplum ē multiplex dr̄ia. Quedā eīi ordinant̄ ad ꝓximū: quedā ad deū: q̄dā ad se. Quantū ād primum dicit. Exemplum esto fidelibus.

vt scz qđ verbo precipis impleas opere. ꝑme ꝑđ. vlti. Forma facti gregis ꝛc. Et hoc in locutione. Unde dicit In verbo scz ponderato: ordinato ⁊ circumspecto. Col. 4. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus. ꝓme ꝑđ. 4. Si quis loquitur quasi sermones dei. Item in conuersatione exteriori vt sicut excellit loco ⁊ dignitate: ita ⁊ honesta conuersatione. ꝑme ꝑđ. 2. Conuersationē vestram inter gentes habentes bonam. ꝛc. Matt. 5. Uideant opera vestra bona ⁊ glorificent patrē vestrū qui in celis est ꝛc. ¶ Quantū ad deum ordinat charitate que perficit affectum. Unde dicit. In charitate. ꝑme Cor. 13. Si linguis hominū loquar ꝛc. Col. 3. Super omnia charitatem habentes ꝛc. Item per fidem que illuminat intellectum. Unde dicit. In fide. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo ꝛc. Qđ specialiter competit prelatis qui sunt custodes fidei. Unde Luc. 22ᵒ. specialiter domin⁹ orat pro fide petri dicens. Ego pro te rogaui petre vt non deficiat fides tua. Quantum ad se ordinat castitas quia indecens est nimis vt vita ministrorum discordet a vita domini. Eccl. 10. Secundū iudicē populi sic ⁊ ministri eius ꝛc. Christus autem sic castitatem dilexit vt de virgine vellet nasci ⁊ ipe eam seruauit. ¶ Deinde cum dicit. Dum venio ꝛc. ostendit quomō sit ydoneus ad docendū: ⁊ primo facit hoc. Secundo assignat rationem premisse monitionis ibi. Uoli negligere ꝛc. Per duo autem ē ydoneus ad docendum scz per lectionē in qua acquirit scientiā: ⁊ per exercitiū in quo efficitur promptus. Et ideo dicit. Dum venio attende lectioni scz librorum sanctorū. ꝑmi 2 Machab. 12. Habentes solatio libros sanctos. Joh. 5. Scrutamini scripturas. Et hoc significatur Exo. 25. vbi dicitur q̄ semper in archa domini debebāt esse vectes in circulis ⁊ circuli i angulis quasi semper parati ad portandū. Ad exercitiū autem necessaria est exhortatio nostra quantū ad agenda: doctrina quantū ad cognoscenda. Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta cor meū ⁊ pascent vos scientia ⁊ doctrina ¶ Deinde cum dicit. Uoli ꝛc. ponit rōnem monitionis premisse: ⁊ primo ponit causam ex dono suscepto. Secūdo causam ex premio expectato ibi. Attende tibi ꝛc. Itē primo ponit rōnem. Secundo ostendit quomodo qđ in rōne continet impleri potest ibi. Hec meditare ꝛc. Dicit ergo. Uoli ꝛc. Quasi dicat. Ita attende: quia qui recipit gratiam non debet in ea negligens ee: sed in ea fructificare debet. Mat. 25. Seruus abscondens in terra pecuniā punit ꝓpter negligentiā. Uoli ergo negligere gratiam ꝛc. Per hoc intellige vel dignitatē ēpalem vel donum scientie vel ꝓphetie vel miraculorū quoꝝ nihil debet negligi. 2. Cor. 6. Ne inuanū gratiā dei recipiatis ꝛc. Dico gratiā que data ē tibi per prophetiam id ē per diuinam inspirationem. Nam in primitiua eccl̄ia vbi pure ⁊ ꝓpter deum electiones fiebant nullus assumebatur ad ēpatum nisi p electionē diuinā: sicut electus est ambrosius ⁊ nicolaus. Et hanc inspirationē vocat hic prophetiam. Unde glo. dicit id est per sanctorum electiōez q̄ sancti nō eligebāt quē a deo non sciebant electū. Itez apostolus preuidebat hunc profuturum esse pplo. Prouer. 29. Cum prophetia defecerit id est talis modus electionis dissipabitur populus. Et quomodo. Cū impositione manus p̄sbyteri. Alia littera habet mannū presbyrij. Et sicut dictū ēnomina p̄sbyteri vel episcopi sunt p̄miscua quia sacerdotes ⁊ presbyteri id est episcopi erant qui recipiebantur cum manus impositione. Nume. 27. Uoca iosue ⁊ impone manū tuam super eum ꝛc. Dominus etiā imposuit manū pueris: vt dicitur 2 Mat. 19. Itē apostoli septem diaconibus. Act. 6. Et ideo ordinādis in ēpm imponunt manus. Sed questio est cum episcopus debeat ordinari a tribus. quare hic dicitur singulari numero presbyteri. Respondeo hoc ideo dicit: quia ⁊ si conueniant multi: tamen vnus ē principalis ⁊ alij coassistentes: tamen potest dici q̄ tunc hec constitutio nondum erat: ⁊ tunc pauci erant episcopi qui nō poterant cōgregari. Alia littera habet p̄sbyteri id est illorū qui sibi imposuerunt manus nō inquantū homines sed inquātū presbyteri. Et hec impositio significat collationem gratie: nō q̄ ministri dent gratiam: sed q̄ significat gratiam datam a christo. Unde illorum est solum qui sunt ministri xp̄i. Et ideo dicit presbyterij vel p̄sbyteri: quia manus impositio: alia ē que fit a diaconibus: ⁊ alia q̄ fit a p̄sbyteris. ¶ Deinde cum dicit. Hec meditare ꝛc. ostēdit quomodo impleat qđ dictum ē vt scz cōtinue meditetur ea que spectant ad officium suum. Heb. vlt. Ipi enī pernigilant quasi rōnem pro animabus vestris reddituri vt cuz gaudio ꝛc. Hec ergo meditare id est frequenter cogita que sunt ad curam gregis tui. In his esto: id est tota virtus tua sit ad hoc. Et quare? Ut profet⁹ tu⁹ ꝛc. Mat. 5. Nemo accendit lucernam ⁊ in abscondito ponit. ꝛc. Phil. 4. Modestia vestra nota sit omnibus hoībus ꝛc. Et hec debet seruare propter p̄mium expectatū. propter qđ subdit dicens. Attende tibi ⁊ doctrine. Aliqui sic attendunt doctrine q̄ sui curā negligūt: sed apostolus dicit q̄ ꝑmo attendat sibi ⁊ postea doctrine. Eccl. 30. Miserere aīe tue placens deo ꝛc. Unde iesus cepit facere ⁊ docere ¶ Insta in illis. i. instāter exerce. 2. Thy. 4. Insta oportune. Et fructus erit ex hoc copiosus: q̄ hoc faciens ⁊ teip̄m ꝛc. Et hoc ē magnū. Jac. 5. Qui cōuerti fecerit peccatorem ab errore vie sue saluabit aīam suaz a morte ꝛc. Dañ. 12. Qui ad iusticiā erudiūt multos quasi stelle. ꝛc. Unde doctoribus debet premium aureole. ¶ Deinde cum dicit. Seniorem ꝛc. ostendit quomodo diuersimode diuersis suā doctrinam debet tradere: ⁊ ponit duas diuersitates. Unā ꝑm etatem. Aliā ꝑm sexum. Scōm etatē ꝑmo quantū ad viros. Secūdo quantuz ad feminas ibi Anus ꝛc. Dicit ergo. Seniorē ꝛc. Leui. 19 Honora personā senis Et ideo nō sunt mordaciter increpandi sed obsequendi. 1. ꝑđ. 5. Seniores qui in vobis sunt obsecro consenioz. Et si petrus senioz hoc faciebat: q̄to magis iuuenis. Sz cōtra Esa. 65. Puer centū annorū morietⁱ: ⁊ peccator centū annoꝝ maledict⁹ erit. Respondeo dicendū ē q̄ senex propter excedētem maliciam pdit honorē senectutis: ⁊ tunc increpandus. Iuuenes. ꝛc. Mat. 23. Uōs vos frēs estis. Ezech. 34. Cum austeritate īperabatis eis. Ex parte feminaꝝ est differētia etatū quia anus vt matres: maxime que sunt iuuenes infra 5. Uiduas honora. Iuuēculas vt sorores ex amore charitatis. Et hoc in omni castitate. Quia amor spiritualis ad mulieres degenerat in carnalē: ideo in his que ad iuuenculas ptinēt adhibēda ē castitas ⁊ iō apls addit hoc Unde papa scribens eis dicit. Dilectis in xp̄o viris simpliciter dicit: dilectis filijs.

Capitulum quintum.

V Iduas honora: q̄ vere vidue sūt Si que aūt vidua filios aut nepotes habet discat primū domū suā regere: et mutuā vicē reddere parentibus hoc enī acceptū ē coram deo. Que autē vere vidua ē ⁊ desolata speret in deū. ⁊ instet obsecratiōibus ⁊ oꝛonibus nocte ⁊ die. Maz q̄

in delitijs ē viuēs mortua ē Et hoc p̄cipe vt irreprehensibiles sint. Si quis autē suorum ⁊ maxime domesticor̄ curā non habet fidem negauit. ⁊ est infideli deterior.

Supra instruxit timotheū de vsu ciborū ⁊ de abstinentia: hic instruit eū de dispensatiōe ciborū que fit spūalib⁹ personis scz que dispensabant viduis ⁊ doctoribus. Primo ergo instruit eum de viduis. Secundo de doctoribus ibi. Et qui bene p̄sunt ⁊c. Circa primū primo ostendit quomodo viduis ⁊ doctoribus sunt ministranda alimenta per eccl̄iam. Secundo qualis vidua sit eligenda ibi. Vidua eligat ⁊c. Item primo ostendit qualibus viduis sit subueniendum. Secuddo manifestat qō dixit ibi. Si qua autē ⁊c. Tertio ostendit rōnem dictor̄ ibi. Si quis ⁊c. Dicit ergo viduas honora nō solum reuerentiā exhibendo sed necessaria tribuendo. Nec eīm duo intelliguntur in verbo honoris. Unde in p̄cepto honorandi parentes intellig̃ etiam de subuentione: quasi dicat. In necessarijs p̄uide. Et hoc inchoatū ē a principio ecclesie. Act. 6. Factū ē murmur grecor̄ aduersus hebreos eo q̄ despicerent in ministerio quottidiano vidue eor̄. secūdi Mach. 3. In templo pecunia posita ad alimoniā viduarum ⁊ pupillor̄. Sed quas viduas? Illas que vere sunt vidue. Vidua dicitur quasi a viro idua. i. diuisa. Nam vidua vere ē illa que non habet alias personas a quib⁹ sustentet: ⁊ huic necessaria dabantur de elemosynis fidelium. ¶ Deinde cū dicit. Si qua autem ⁊c. exponit que sunt vere vidue. ⁊ primo ostendit que nō sunt vere. Secundo que sunt vere ibi. Que autem ⁊c. Circa primum primo agit de institutione eaꝝ que sunt vere vidue. Secundo rōnem assignat ibi. Hoc eīm ⁊c. Instruit ergo hiusmodi q̄ discant domū suā regere. Tob. 10. Docuerūt filiā suā regere familiā ⁊c. Et dicit primū: quia vidua q̄ assumit̄ ad prouisionē sibi ab eccl̄ia fiendam debet eē cuz honestate vigilans. Et hoc ē quod dicit. Si didicit ⁊c. Item debet suis parentib⁹ seruire: ⁊ ideo dicit. Mutuā ⁊c. Quasi dicat. Sicut parentes eam nutrierūt ita ⁊ ipa eos: si habet eos. Et hui⁹ ratio assignatur cum subiūgit dicens. Hoc enī ē acceptū ⁊c. quia hec non solū hominibus fiunt sed deo. Et hoc patet quia domin⁹ de hoc speciale mandatū dedit. Exo. 20. Nō etiā dñs iesus i euāgelio noluit p̄termitti. Item hoc natura docet vt homo recōpenset beneficia impendentibus: ⁊ nulli tñ impenderunt q̄tum parentes. ¶ Deinde cū dicit. Que autem vere ⁊c. tractat de veris viduis. Primo ostendens que vere sint vidue. Secundo quāliter instruende sunt ibi. Speret in deū ⁊c. Dicit ergo. Que aūt ⁊c. desolata id ē que non habeat consolationem humanā scz filios vl̄ parentes. Et talis que nō habet aliud confugiū nisi q̄ speret in deū etiā q̄tum ad temporalia subsidia q̄ ecclesiam sustentata. Et debēt instrui primo vt exerciteē in bonis. Secundo vt caueat a malis ibi. Et hoc p̄cipe ⁊c. Circa primū duo facit: qr primo ostendit quib⁹ debet occupari hec vidua. Secundo rōnem assignat ibi. Nam vidua ⁊c. Dicit ergo. Speret in deo ⁊ actū spei cōuenientem exerceat qō fit per oronem quia obtinet per hāc qō sperat̄. Oratio eīm eleuatio ē mentis in deum: obsecratio est postulatio q̄ aliqua sacra Et dicit. Die ⁊ nocte: qr impossibile ē q̄ animus hominis sit sine aliqua cura. Et ideo erquo vidua nihil habet in quo occupet debet vacare semp deo. Luc. 2. Anna nō discedebat de templo. ⁊c. Judith. 8. Fecit cubiculū in superiori ad orandum. ¶ Deinde cū dicit. Nam q̄ ⁊c. reddit rōnem quare debz semp vacare oroni scz quia impossibile ē q̄ anim⁹ nō oet cupet circa aliquā delectationē. Et cū anim⁹ ociosꝰ nō occupat vtilib⁹ oportet q̄ occupet carnalib⁹. Et iō dicit q̄ vidua sic desolata vacet oronibus. qr si nō habet hāc dat se delicijs: ⁊ sic mortua est morte peccati. Apoc. 3. Nomē habes q̄ viuas ⁊ mortuus es ⁊c. Esa. 38. Uiuēs scz interius: viuēs scz exterius cōfitebit tibi. Et licet delitie sint omnibus hoīb⁹ occasio mortis: specialiter tamē mulierib⁹ qr ex sui natura habēt animi molliciem. Cum ergo delicie emolliant animū necesse ē q̄ mulieres multoplus emolliant. Jere. 31. Usq̄quo delicijs dissoluer̄ filia vaga. Apoc. 18. Quantū glorificauit se ⁊ i delitijs fuit tantum date illi tormentū ⁊ luctū ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Et hoc p̄cipe ⁊c. ostēdit q̄ instrui debēt cauere sibi a malis. Et ideo dicit q̄ etiā prohibeat hoc p̄cipiens q̄ mulieres que ab ecclesia sustentant̄ sunt irrep̄hensibiles. ps. Domū tuam domine decet sanctitudo. ¶ Deinde cū dicit. Si quis autē ⁊c. assignat rōnem huius qō dixit. discat primū ⁊c. dicens q̄ oportet q̄ circa hoc instruat vidua: qr hoc ē de necessitate. Et iō dicit: suoꝝ q̄ꝝ scz cura ei incumbit ⁊ maxime domesticor̄. Can. 2. Ordinauit in me charitatē. Et sicut aug⁹ dicit: possum⁹ omnibus bene velle: sed illi qui sunt nobis cōiuncti estimātur quasi quedam sors ⁊ ideo magis diligendi. Ambrosius in libro de officijs dicit. q̄ rō huius ē qr forte his q̄ bus nō est verecundū suscipere a suis eēt verecundū suscipere ab alijs. ¶ Fidē negauit per opera: quia si nō seruat fidem his quos natura copulauit consequēs ē q̄ nec alijs. Tit. 1. Confitentur se nosce deum factis autē negant ⁊c. Sed nunquid ē hoc verum ⁊ est infideli deterior? Cuius contrarium videt per aug⁹. Jo. 15. Si nō venissē ⁊c. quia super hoc dicit q̄ ibi loquit̄ de pctō infidelitatis qō est grauius ceteris peccatis qr peccata in deū sunt grauiora q̄ que in p̄ximum. Respondeo q̄ status fidelis ab infideli potest dupliciter considerari. Primo quantū ad statū peccati: ⁊ sic infideles sunt in peiori statu quia nihil agunt deo acceptū: nō autem si considerentur quantū ad vnū peccatum. Fidelis enim ⁊ infidelis si mechenē plus peccat fidelis: quia facit iniuriā fidei. Et sic dicit q̄ si fidelis contemuit curā parentū grauius peccat q̄ si hoc faceret infidelis. 2. Pe. 2. Melius erat eis non cognoscere viam iusticie q̄ post agnitionem retrorsum conuerti ⁊c.

Lectio secunda.

Vidua eligat nō minꝰ sexaginta annorū que fuerit vnius viri vxor in opibus bonis testimoniū habens si filios educauit: si hospitio receperit: si sanctorū pedes lauit: si tribulationē patientib⁹ sū ministrauit. si omne opus bonū subsecuta ē: Adolescentiores aūt viduas deuita Cū enī luxuriate fuerint in x̄po nubere volunt habentes dānationē. qr primā fidē irritā fecerunt. Simul aūt ⁊ ociose discūt circūire domos: nō solū ociose sed ⁊ verbose ⁊ curiose loquentes que nō oportet. Uolo aūt iuniores nubere: filios p̄creare: matresfamilias esse: nullā occasionem dare aduersario maledicti gr̄a. Jam enī quedā cōuerse sunt retro post sathanā. Si quis fidelis habet viduas ministret illis: vt non grauetur ecclesia vt his que vere vidue sunt sufficiat.

Supra ostēdit viduas ab ecclia eē sustentādas: hic ostē dit quales sunt sustentande. Et primo ostendit qualis sit eligenda. Secūdo qualis vitanda ibi. Adolescentiores. ꝛc. Circa primū tria facit: quia primo oñdit esse eligēdā ex tempore. Secundo ex castitate. Tertio ex bonoꝝ ope rum exercitio. Ex tempore quia sexaginta annoꝝ. Sꝫ de qua electione agit? Ad hoc pōt responderi dupliciter. Uno modo q̄ loquit̄ de electione qua eligit̄ ad p̄sidendū gubernationi aliaꝝ viduaꝝ que ab eccl'ia nutriebantur que sic antiqua p̄feciaē vt de cōtinētia eius nullus suspicet. Numeri. 4. A triginta annis ꝛ supra vsq̄ ad an nos. 50. ꝛc. Sed contra videt q̄ ecclia facit cōtrariū q̄ abbatisse iuniores fiunt. Respondeo dicendū ē q̄ inor dinatū ē q̄ nimis iuuencule fiant: sed tamē nō ē tāta di ligentia eccl'ie in eis que sūt incluse vt in eis que sunt li bere. Alio modo q̄ loquaē de electione qua eligitur ad hoc q̄ sustenteē stipendijs ecclesie ꝛ talis eligaē non mi nus q̄ annorū sexaginta: q̄ iuuenes possūt laborare ma nibus sicut ꝛ apostolus: qui licet posset de euangelio vi uere tamē laborabat: sed vetule quiesc̄ūt. ¶ Ex castitate etiam eligenda est vidua: ideo dicit. Que fuerit vnius viri vxor. Sicut em̄ requiritur in episcopo q̄ sit vir vni? vxoris: ita in vetula q̄ sit viri vnius vxor. Hlo. hoc dicit propter p̄dictū sacramentū. Hec glo. ē magistralis ꝛ pa rum valet. Nō enim videt ratio sumi ex aliquo sacramē to: quia mulieres nō suscipiunt aliqua sacramenta mini stranda. Sed hoc dicit propter firmitatē vt sꝫ habeant continuū ꝓpositum seruāde viduitat̄. Sed hieronym? in epla ad aggerūtiā al's ad'esiciā aliā rationem assignat sꝫ q̄ apud gentiles mos erat q̄ in sacris deorum nulla p̄erat que haberet duos viros. Et ideo apostolus voluit vt que alimentis ecclesie nutriebaē non minus eēnt ca ste. Judith. 15. Eo q̄ castitatē amaueris ꝛ post virū tuū alterū nescieris ꝛc. Luc. 2. Uixit annis septē cum viro suo a virginitate sua ꝛc. Et ideo ē quasi laudabile signuz castitatis q̄ vnius viri fuit vxor. ¶ Deinde cuz dicit. In operibus bonis ꝛc. ostendit viduā eē eligendam ex exer citatione bonoꝝ operū. ꝛ primo in generali. Secūdo in speciali ibi. Si filios ꝛc. Tertio dat idem intelligere de omnibus bonis operib? ibi. Si omne opus ꝛc. Quātuz ad primū dicit. In operibus bonis ꝛc. Prouer. vltimo Laudent eam in portis opera eius. Et dicit. Testimo nium habens. Johā. 5. Opera que dedit mihi pater vt p̄ficiā ip̄a opera que ego facio testimoniū perhibēt de me ꝛc. Exteriora enī opera ostendunt interiorem fidē Ja. 2. Ostende mihi fidem tuā sine operibus: ꝛ ego ostendam tibi ex operibus fidem meam ꝛc. Sed que opera: primo ad suos: scōo ad alios. Ad suos dicit. Si filios educauit scz in timore dei ꝛ castitate Eccl'. 7. Filij tibi sūt erudi il los. Quantum ad alios tangit tria opera pietatis. Pri mo ad misericordiā: q̄ mulieres habentes cor molle sūt naturaliter misericordes. Primo ergo docet hospitalita tem ibi. Si hospitio recepit Ro. 12. Hospitalitatē sectā tes. Secundo cū hoc simul ponit humilitatē dicens. Si sanctoꝝ lauit pedes: sic enim sunt sancti recipiendi q̄ ꝛ honorifice tractandi Luc. 10. Martha autem satagebat circa frequēs ministeriū: sic xp̄s Joh. 13. Si ergo ego la ui pedes vestros domin? ꝛ magister ꝛ vos debetis alter alterius lauare pedes. ꝛc. Hlo. augustini sup Jo. Faci unt hoc sibi inuicē fratres etiā in ipso opere visibili ꝛ qō manu nō faciunt corde nō faciunt. Multo aūt melius est vt etiā manib? fiat. nec dedigneē qō fecit xp̄s facere xp̄ia nus. Qui em̄ ad pedes fratris inclinaē ei ī corde humi litas excitatur vel si iam inerat cōfirmaē humilitatis af fectus. Tertio fortitudinem ꝛ constantiā: vt sꝫ tribula tis assistat. Heb. 10. Uinctis cōpassi estis. ¶ Deinde cuz dicit. In omnibus ꝛc. Concludit in quibus debet eē bo na dicens. Si omne opus bonū subsecuta est id ē p̄secu ta est. Gal'. 6. Dum tempus habem? operemur bonū ad omnes ꝛc. ¶ Deinde cū dicit Adolescentiores ꝛc. osten dit que sint vitande. Et primo hoc ostendit. Secundo assignat rationem ibi. Cum enim luxuriate ꝛc. Dicit er go eligantur vidue talis etatis: sed deuita adolescentio res viduas id est passim non recipias ad sustentationem in ecclesia p̄cipue infames ꝛ dissolutas: vel deuita eas quantum ad consortium ꝛ familiaritatem Eccl'. 42. Me lior est iniquitas viri id est securior ad cōmorandū q̄ mu lier benefaciens. Unde subditur: ꝛ mulier confundens in obp̄robrium. Prima expositio est litteralis. ¶ Dein de cum dicit. Cum enim ꝛc. assignatur duplex ratio ex duplici periculo quod imminet. Circa primū duo facit: q̄ primo ꝓponit primum. Secundo respōdet questioni ibi Habentes damnationē ꝛc. Si enim adolescētes assum̄ tur ad sustentationem ecclie sunt duo cōsequentia: scz q̄ habeant sufficientiam ꝛ q̄ nō cogantur manibus opera re. Ex vtroq̄ aut̄ imminet periculum. Ex primo p̄iculū castitatis. Unde dicit. Cuz enī luxuriate fuerint ꝛc. Lu xuria quandoqz sumit̄ pro superfluitate actus venerei. ꝛ sic est vnū de septem vitijs capitalibus: quandoqz vero sumit̄ pro omni supfluitate rerū corporaliū. Et sic sumit̄ hic. Quasi dicat. Cum habuerint supabundantiā q̄ suf fragiū xp̄i: tunc nubere volunt. Exo. 32. Sedit populus manducare ꝛ bibere ꝛ surrexerunt ludere. Ualer? dicit q̄ a cerere id ē cibo. ꝛ libero patre p̄opinqu? est loc? ad venerē. Osee. 4. Comedent ꝛ nō saturabunt: fornicati sunt ꝛ nō cessauerunt ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Habētes ꝛc. Respondet tacite questioni. Posset enim aliq̄s dice re. Quid enim mali est si nubant. Tu em̄ dicis. 1. Cor. 7. Mulier nō peccat si nubat. Ideo dicit. In hoc habēt damnationē q̄ primā fidē scz castitatis quā vouerūt al's enim non fuissent assumpte ad alimoniā. Unde dicit au gusti. hic q̄ ex solo ꝓposito quis incurrit damnationem Uerum est si sit ad determinatum ꝛ cum consensu. Ecc. 5. Si quid vouisti deo ne moreris reddere ꝛc. Luce. 9. Nemo mittēs manū in aratrū ꝛ aspiciens retro aptus est regno dei ꝛc. Ex secundo scz q̄ nō laborant tria mala in currunt. Primū malum est ociositas Eccl'. 33. Multam malicia docuit ociositas. Ezech. 16. Hec fuit iniquitas sodome sororis tue: superbia. saturitas panis ꝛ abundātia ꝛ ociū ꝛc. Prouer. 12. Qui sectat̄ ociū stultissimus ē ꝛc. Ex ociositate sequūtur hec mala. Cor mulieris nō ē fir muz sicut viri: ꝛ propter hoc ad diuersa mouet̄. Si ergo nō astringatur ad operandum oportet ferri ad diuersa. Et ideo ē periculum q̄ mulieres sint ociose: vnde antiq̄ occupabant eas. Itē efficiunt̄ instabiles ꝫtum ad locuz quia discunt circuire domos. Prouer. 7. Nūc foris nūc in plateis nunc iuxta angulos insidians ꝛc. Jere. 14. Di lexit mouere pedes suos ꝛ nō quieuit ꝛ dño non placuit Quantū ad verba dicit. Uerbose: exquo enim nō occu pant̄ multum vacant nugis. Prouer. 7. Garrula vaga quietis impatiens ꝛc. Quantum ad cor curiose: quia ex quo nō occupantur in suis: intromittunt se de alienis ꝛ ideo loquūtur que non oportet quia omniū facta diiudi cant. Eccl'. 9. Colloquium ei? quasi ignis exardescit ꝛc. ¶ Deinde cuz dicit. Uolo ergo ꝛc. ostē dit cui operi sint applicande sꝫ vt nubant. Et ꝓponit primo documen tum. Secundo assignat rōnem ibi. Jam enim ꝛc. Dicit ergo. Uolo iuuenes sꝫ viduas nubere ꝛc. Contra p̄me Cor. 7. Bonum est eis si sic permaneant ꝛc. Ergo de bet melius dicere. Uolo continere. Rūdeo. Hieronymus dicit q̄ illud p̄me Cor. 7. volebat ex p̄cipali intē tione sꝫ vnusq̄sq̄z hz ꝓp̄riū donū a deo. Et ideo subdit.

Melius est nubere q̃ vri ꝛc. Et ideo in quo casu loquit videndū ē: qz in hoc ne primā fidem faciant irritā: ꝛ isto subdit melio⁹ ꝛ dic volo nō ex p̃ncipali intentōe filios p̃creare melius q̃ eos occulte occidere per abortsuz: supra 2. Saluabit autē p filios generatiōem si permanserit in fide ꝛc. ¶ Itē matressamilias ēe: vt scz sint occupate nec verbose discurrant per domos. Et etiā hoc volo vt nullam occasionē dent aduersario .i. vel diabolo vel gentili maledicti gratia id ē vt possit maledicere ecclesijs dei. In quo sic cōcludit vitā viduarū vt sic viuant vt in nullo alios ꝓuocent ad lasciuiā. p̃me Pe. 2. Sic ē voluntas dei vt benefacientes obmutescere faciatis imprudē tium hominū ignorantiā ꝛc. Et ē eius hec rō: qz quedaz vouentes castitatē cōuerse sunt retro votū irritantes Et tales vadunt post sathanā p imitationē qui apostatauit de societate angelox. ¶ Deinde cum dicit. Si quis ergo ꝛc. ostendit que vidue sunt nutriende a p̃uatis perso nis: ꝛ primo ponit documentū. Scdo rōnem ibi. Et nō graueť ꝛc. Dicit ergo q̃ que ē vidua vere speret in deo: sed si qua habet frēs vel parentes sustenteť ab illis. Et ideo dicit. Si quis fidelis ꝛc. quia hoc ē opus pietatis. Et hoc vt ecclesia nō graueť. Et hoc necessariū ē qz tunc ecclesia nō habuit possessiones: sed modo habet possessio nes deputatas ad hoc: prime Thes. p̃mo. Nocte ꝛ die orantes ne quem vestrū grauarem⁹ ꝛc.

Lectio tertia.

Qui bene presunt p̃sbyteri duplici honore digni habeanť: maxime qui laborant in verbo ꝛ doctrina. Dicit em̃ scriptura. Nō infrenabis os boui tri turanti. ꝛ dignus ē operari mercede sua. Ad uersus p̃sbyterx accusationē noli recipere ni si sub duobus aut trib⁹ testib⁹. Peccantes coꝛā omnib⁹ argue: vt ꝛ ceteri timorē habe ant. Testor coꝛā deo ꝛ xp̃o iesu ꝛ electis an gelis ei⁹: vt hec custodias sine preiudicio: nihil faciens in alterā partē declinādo Ma nus cito nemini imposueris neq; cōmunica ueris peccatis alienis. Teipm castuz custo di. Noli adhuc aquā bibere sed modico vi no vtere ꝓpter stomachū tuū ꝛ frequentes tuas infirmitates Quoꝛūdā hominū pecca ta manifesta sunt p̃cedentia ad iudiciū quo rundā autē sequūtur. Similiter ꝛ facta bo na manifesta sunt: ꝛ que aliter se habent ab scondi non possunt.

Superius egit de viduis honorandis que stipendijs ec clesie sustentabanť: hic agit de honoratione p̃sbyterozuz ꝛ primo instruit rhymotheū qualiter se habeat ad eos. Secundo ostendit quō quedā dicta sunt intelligēda ibi Quoꝛundā hominū ꝛc. Itē primo ostendit q̃ presbyteri sunt honorandi. Secundo confirmat p auctoritatem ibi Dicit em̃ scriptura ꝛc. Circa primū duo facit: quia p̃mo ostendit q̃ sunt honorandi. Scdo ostendit qua rōne de betur eis honor ibi. Maxime qui ꝛc. Dicit ergo. Qui bene ꝛc. Presbyter idem ē qđ senioꝛ. ꝛ sicut senes etate cōsueuerūt habere prudentiā. Job. 12. In multo tempo re prudentia: ita qui sumitur ad regimē ecclie debet pru dens esse. Luce. 12. Fidelis seru⁹ ꝛ prudens ꝛc. Et ī p̃lati ecclie scz epi ꝛ sacerdotes vocanť presbyteri. Et ī⁹ dicit. Qui p̃sunt. Nec hoc tm̃ sed oportet q̃ bñ presint: scz ad dei honorē ꝛ nō ad ꝓpriā cōmoditatē. Ezech. 34 Ve pastoribus isr̃l qui pascebant semetipos. Item pru dens vt vnicuiq; det tēpore suo. p̃me Coꝛ. 4. Hic iam queritur inter dispensatores vt fidelis quis inueniatur Isti duplici digni sunt honore quoꝛ vn⁹ ē ī ministratio ne necessarioꝛ. Thob. 1. Ex his quib⁹ honoratus fue rat a rege habuisset decē talenta argenti ꝛc. Prouer. 3. Honora dñm de tua substantia ꝛc. Item alius in exhibi tione reuerentie. Eccl. 4. Presbytero humilia animaz tuam. Heb. 12. Obedite ꝓpositis vestris. Prouer. vlt. Oēs domestici ei⁹ vestiti sunt duplicib⁹ ꝛc. Esa. 16. In terra sua duplicia possidebūt ꝛc. Sed p̃cipue hic honor ē illis exhibendus qui hoc merenť suo labore scz qui la borant in verbo p̃dicatiōis Phil. 2. Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo verbū vite ꝓtinentes ꝛc. Col. 3. Verbū xp̃i habitet in vobis abundanter in omni sapi entia docentes ꝛc. Item in doctrina id est in eruditione Jere. 3. Dabo vobis pastores iuxta coꝛ meum ꝛ pascent vos scientia ꝛ doctrina. Et Ephe. 4. Jungit pastores ꝛ doctores qz hoc est officiū epi. ¶ Deinde cū dicit. Dicit em̃ ꝛc. ꝓbat per dicte auctoritatē ꝛ vnam introducit ſm sensum mysticum: aliā ſm litteralem ibi. Dignus ē ꝛc. Dicit ergo. Dicit enim scriptura scz deutero. 25. Nō alligabis ꝛc. p̃me Coꝛ. 9. probat apls hoc eē intelligē dū de doctoribus qz deo nō est cura de bobus non quin subsint diuine ꝓuidentie sed quia nō ē deo cura qualiter homies tractent boues qui possunt eis vti vt volūt. Ām illa lex nō est de bobus: sed per similitudinē dicit. Qua si dicat. Homini laboranti in officio nō ꝓhibeas quin vt uat de illo officio. Per boues em̃ intelligunt docentes. Prouer. 14. Ubi plurime segetes ibi manifesta est fozti tudo bouis. Per messes fideles Mat. 9. Messis quidē multa ꝛc. Ergo nō sunt ꝓhibendi p̃dicatores ꝛ doctores quin sumptus habeant. Alia auctoritas ē. Dign⁹ ē ope rarius cibo suo. Mat. 10. Vel potius in veteri testamen to ē licet nō sic scripta sit. Nec cōsueuit apls de euāgelio adducere auctoritatē nisi cū expōsitione dicentis: sed sumi tur hec de Leui. 9. Non morabit apud te merces mercē narij tui vsq; mane ꝛc. 4. Sz nunqd isti sumpt⁹ sunt mer ces? Dicit Aug⁹ in glo. q̃ sic. Non tamē venale ē euan gelium vt pro istis p̃diceť. Merces em̃ q̃q; dicit quod hoī reddit ꝓ p̃mio finali: ꝛ sic absit q̃ p̃dicatoꝛ merces sint hmōi sumptus: q̃q; dicit merces solū quo quis sit dignus laborando. Ē hoc modo large hic dicit merces. Et ideo dicit Aug⁹. Accipiant ergo ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Aduersus p̃byteꝛ agit de correctione presbyteri dicens q̃ p̃sbyteri qui bene p̃sunt duplici honore sunt honorandi sed mali sunt corrigendi. Circa qō tria facit. Primo dicit q̃ faciliter coꝛ accusatio nō admittat. Se cundo q̃ culpabiles sunt publice corrigendi ibi. Peccā tem ꝛc. Tertio q̃ nō damnenť temere ibi. Sine iudi cio ꝛc. Dicit ergo. Tu maior p̃sbyter noli aduersus pre byteꝛ ꝛc. Duo sufficiūt si boni sunt: cui⁹ rō est in glo. quia nō est facile accusanda tam alti ordinis p̃sona q̃ sit vice xp̃i. Sed hoc nō videť sufficere quia alioꝛ accusatō nō nisi sub duob⁹ vel trib⁹ testibus admittit. Deutero. 17. In ore duoꝛ ac triū testiū ꝓbit qui occideť ꝛc. Unde notandū q̃ aliud ē accipe accusationē ꝛ aliud cōdemna re accusatum. secundū nō debet iudex nisi cum testib⁹ cō uictus fuerit dānādus: ꝛ hoc in hoibus sed in sacerdotē nec debet accusationem recipere nisi sit euidens. ¶ De inde cū dicit. Peccantē ꝛc. ostendit quō puniať si sibi p̃ betur ꝛ primo ostendit q̃ publice corrigat eū. Secundo adiurat eū q̃ obſuet ista ibi. Testor coꝛā ꝛc. Dicit ergo

Peccantes tam presbyteros q̄ quoscunq; coraz omnib⁹ argue. Et quare? Ut ceteri timorez habeant. Procedit tamen aliter in correctione fraterna. aliter in iudiciaria. quia iudex gerit personā publicā: t ideo debet intendere bonuz cōmune quod leditur per peccatum publicum q̄a multi scandalizantur. Et ideo iudex ecclesiasticus sic debz publice punire vt alij edificent Eccls. 8. Quia nō cito pfertur contra malos sententia absq; vllo timore filij hominū perpetrant mala. puerb. 19. Pestilēte flagellato stultus sapientior erit ꝛc. Nota q̄ dicit Coz̄ omnibus. Sed contra Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus corripe eū inter te t ipsum solum ꝛc. Respondet Augustinus in glosa. distingue tempora t peccatū. quia aliud est occultū aliud publicū Sed primū indiget occulto remedio. id est occulte arguendū. t de hoc loquit dominus. Unde dicit i te. scilicet solo. q̄si occulte. Sed apostolus loquit de peccato publico quod publica pena indiget. Et hoc significatur in mortuis quos dominꝰ suscitauit Mat. 9. Puellā intra domū per quod occultū peccatum intelligitur. Unde t tunc eiecit turbā. sed Lu. 7 Filiū vidue extra portā coram omnibus. per quod ostenditur publicū peccatū publice puniendū. ¶ Deinde cum dicit. Testor ꝛc. Quia iudex ecclesiasticus maxime gerit in iudicando personā dei. ideo per deum attestandus est q̄ iuste iudicet. Sic em̄ debet arguere coram omnibus q̄ non despiciat iudiciū dei. Ubi tria ostendit. Primum est auctoritas diuina. quia deus pater auctoritate iudicabit. ideo dicit coz̄ deo. Heñ. 18. Judicas omnem terrā. Itē christus homo sicut in iudicio cōparens Job. 5. Potestatē dedit ei iudiciū facere. quia filius hominis est ꝛc. Et ideo dicit. Et christo iesu Itē angeli sicut ministri. Mat. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua t omnes angeli cū eo. tunc sedebit super sedez maiestatis sue ꝛc. Ideo addit. Coz̄ angelis Job. 10. Instauras testes tuos contra me ꝛc. ¶ Deinde cum dicit Sine preiudicio ꝛc. Remouet temerariū iudiciū dicens: Sine preiudicio. vt scilicet non temere ꝓcedas: sed cū deliberatione nihil faciens. scz declinando in aliquā ptē. Uel sine preiudicio. id est sine precedenti discussione. Eccē. 33 Sine iudicio nihil facias graue Job. 29. Causam quaz nescieb̄ diligentissime inuestigabā. als non esses medius inē partes Exō. 23. Non declinabis in iudicio pauperis. ¶ Deinde cum dicit Manus cito ꝛc. Agit de ꝓmotione t hoc videtur esse ratio primi. Sicut em̄ nō debet cito punire: ita nec cito ꝓmouere. id est ordinare de facili ad sacros ordines. Supra. 2. Et hij ꝓbentur primū ꝛc. Numeri. 11. Cōgrega ad me septuaginta viros de seniorib⁹ israel quos tu nosti q̄ senes sint populi ac magistri. Quasi dicat. Illos quos tibi cōstat y doneos esse. Et quare? Neq; cōmunicaueris ꝛc. q̄ si inordinate promoueas t ex hoc contingat peccatū eis vel in plebe. hoc tibi imputabitur. Uel cōmunicat alienis quia non corrigit cum potest. Ro. 1. Digni sunt morte non solū qui faciunt ea sed etiam qui consentiunt facientibus Esa. 52. Pollutum noli tangere. ¶ Deinde cū dicit Teipsū ꝛc. Ostendit quō habeat se ad seipsum: t hoc satis rationabiliter. quia contingit q̄ aliquis ita ferē ad alios q̄ se negligit. Unde primo hortatur eū ad castitatez. Secundo ex hoc reprimit imoderatā ei⁹ abstinentiā ibi. Noli adhuc ꝛc. Dicit ergo Tu q̄ alios debes corrigere Teipm castum ꝛc. I. cor. 9. Castigo corpus meum t in seruitutem redigo ne cum alijs predicauero ipse reprobus efficiar. Iste siquidem thimotheus erat nimie abstinentie t ad vitandū carnis peccata corpus macerabat. Eccls. 2. Cogitans in corde meo abstrahere a vino carnē meā ꝛc. Et quia propter hoc fuit infirmus totaliter. ideo dicit ei Noli adhuc postq̄ es infirmus ꝛc. Et quare? Quia Leuit. 2. Quicquid obtuleris sacrificij sale scz discretionis condies. Ro. 12. Rationabile obsequiū vr̄m ꝛc. Et iō dicit. Utere vino sed modico: non ad ebrietatē. Ecc. 31. Exultatio aīe t cordis vinuz moderate potatū ꝛc. Propter stomachū tuū t frequentes infirmitates tuas. scilicz que tibi ex abstinentia ꝓuenerunt. Glosa Laborandum em̄ est vt si fieri potest ceptuz officiū gradatim ꝓmoueat potius q̄ per inconsiderationē diminuat. Sed notandū est q̄ sanabat paul⁹ infirmos t mortuos suscitabat. t tamen thimotheum curat cōsilio medicine. per quod dat intelligi q̄ non ad omnes vtebatur miraculis: sed quando expediebat propter fidē. ¶ Deinde cum dicit. Quorundam ꝛc. Ostēdit qualiter intelligenda sunt duo que dixit. scilicz sine preiudicio nihil in condēnationib⁹ fiendum. Item manus cito ꝛc. Et primo primum. Secundo secundum. Quantū ad primum dicit. Quorundam ꝛc. Quasi dicat. Superius diri sine preiudicio ꝛc. Tamen debes adhibere cōsiderationē. quia quedā peccata sunt notoria. t hec non indigent examinatione. quedā occulta t hec indigent. Unde in istis vere intelligit sine p̄iudicio non in primis. quia illa precedunt iudiciū. ista vero subsequunt scilicet mānifestatio per discussionē nō tūc publicandā prouer. 27. Quomodo in aquis resplēdent vultus ꝓspicientiū sic corda hominū manifesta sunt prudentibus. ¶ Secundo dicit Manus cito ꝛc. Quod dicit esse intelligendū in non manifeste bonis. quia similiter facta bona quorundā manifesta sunt Mat. 5. Uideant opera vestra bona t glorificent patrem vestrum ꝛc. Joh. 3. Qui autē facit veritatem venit ad lucem vt manifestentur eius opera ꝛc. ¶ Que aliter se habēt. id est q̄ non sunt manifesta abscondi non possunt. quia Mat. 10 Nihil opertum q̄ nō reueletur t occultum q̄ non sciatur ꝛc. quia vel in futuro vel etiā hic omnis iniq̄tas manifestatur. Et in his non est facilis impositio.

Capitulum sextum.

Quicunq; sunt sub iugo serui: dominos suos oñi honore dignos arbitrētur: ne nomē dñi t doctrina blasphemetur. Qui autem fideles habent dominos: nō contēnant. quia fratres sunt: sed magis seruiāt. quia fideles sunt t dilecti. quia beneficij participes sunt Hec doce t exhortare. Si quis aliter docet: t non acquiescit sanis sermonib⁹ dñi nostri iesu christi: t ei que sm pietatem est doctrine: superbus nihil sciens: sed languens circa questiones t pugnas verboz ex quibus oriuntur inuidie. contentiōes. blasphemie suspitiones male. conflictationes hominuz mente corruptoruz. t qui a veritate priuati sunt: existimantiū questū esse pietatez. Est aūt questus magnus pietas cū sufficientia nihil em̄ intulimus in hunc munduz. haud dubium. quia nec auferre quid possumus. Habentes aūt alimenta t quibus tegamur his contenti simus.

Supra aplus thimotheū instruxit de vsu ciboz t de psonis q̄bus eccl̄ia ministrabat alimēta: hic agit de alijs p⁹

Explanatio sancti Thome

sonis ad populū ecclesie ptinētib⁹. Et primo de psonis infimi status. Secundo de personis maioris status ibi. Diuitibus ꝛc. Circa primū tria facit. quia ꝑmo ponit instructionē de seruis. Secūdo arguit contrariā assertionē ibi. Si quis habet ꝛc. Tertio monet vt cōtraria vitet et seruet predicta ibi. Cū aūt ꝛc. Itē ꝑma in duas. qz ꝑmo ostendit quid sit tenendū. Secundo docet hoc esse docendum ibi. Hec doce ꝛc. Itē primo ostendit qualiť se habeant serui ad dños infideles. Secūdo qualiť se habeāt ad fideles ibi. Qui aūt ꝛc. Dicit ergo. Quicūqz serui sunt sub iugo scz ꝑpť seruilē cōditionē que dicitur iugū similitudinarie. quia sicut boues continenť sub iugo vt nō liceat eis ire quo velint: ita serui sub dño vt non liceat eis qō velint facere Hal. 5. Volite itez sub iugo seruitutis ptineri. ¶ Omni honore. id est debita reuerentia Epō. 6. Serui obedite dñis carnalibus cū oñi timore ⁊ tremore in simplicitate cordis vestri sicut xp̄o ꝛc. Cuius rō est ne nomen ꝛc. Si eñ dñi infideles seruos suos intuitu fidei rebelles sentirēt vānarēt nomē xp̄i ⁊ blasphemarēt doctrinā nr̄az Ro. 2. Nomē xp̄i p vos blasphematť. Qui ergo infideles habēt dños illi obediāt. ne nomē dei ꝛc. Sed quō fidelib⁹? Qui aūt ꝛc. Nō ꝓtēnant qō qñqz contingit qñ familiaritas infimis exhibeť. scz q erigant⁹ in superbiā. puer. 30 Per tria mouet terra ⁊ quartum nō potest sustinere. ꝑ seruū cū regnauerit ꝛc. Et hut⁹ ratio est ꝑm ꝑhm. quia homines in talibus paralogizāt q si in vno vident se equales credūt q sint in oībus equales ⁊ nolūt illis in aliquo subdi. sicut in ciuilib⁹. qz ppls nō est subiect⁹. credūt q sint totaliť eq̄les nobilib⁹. Et sic posset cōtingere q serui videtes se in aliq̄. scz fide equales dñis reputēt se eq̄les simpliciť. Et ideo dicit. Nō cōtemnāt ꝛc. Et ponit tria. Primū est fidei donū. Aū dicť Quia fideles sunt. ⁊ hoc valde magnū est. qz p fidem vicit iustus. Itē p eā vincit mund⁹. Secūdū est dignitas diuine dilectiōis. ideo dicit Dilecti scz excellētius aliis creaturis. qz adoptanť in filios dei. 1. Jo. 3. Videte q̄lez charitatē dedit nobis de⁹ pat̄: vt filij dei nominemur ⁊ simus ꝛc. Tertiū est beneficiū gratie. ideo dicit. Quia beneficij ptcipes sunt. scz q̄tū ad sacramētū dñi. 1. coz. 10 Panis quē frangim⁹ nōne cōmunicatio corpis dñi est. ps. Particeps ego sum oīm timentiū te ꝛc. Hec doce. s. nescientes ⁊ exhortare vt impleāt scientes. Tit. 2. Hec loquere ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Si quis ꝛc. Excludit cōtrariā assertionē. Et ꝑmo modū false doctrine. Secūdo ratione dicē ibi Superbus ꝛc. Tertio effectū ei⁹ ibi Ex quib⁹ ꝛc. Si vis scire que doctrina sit erronea. hoc oñdit ex trib⁹. Primo si sit ꝓtra doctrinā ecclīasticā. Et ideo dicit. Si qs aliť docet scz q̄ ego ⁊ alij apli. q̄tū ad primū Hal. 1. Si qs vobis euāgelizauerit ꝓtť id qō accepistis anathema sit. Doctrina eñ apl̄oꝝ ⁊ ppbaꝝ dicit canonica. qz ē quasi regla intellect⁹ nr̄i. Et ideo null⁹ aliť debet docere. Deut. 4. Nō addetis ad verbū qō loquor vob neqz auferetis ex eo. Apoc. vlti. Si quis apposuerit ad hec apponat deus sup illum plagas scriptas in libro isto ꝛc. Quantū ad secūdū dicit. Et nō acq̄euit ꝛc. Nā dñs ihs venit vt testimōiū ꝓhibeat veritati. Joh. 18. In hoc natus sum: ⁊ ad hoc veni in mundū: vt testimoniū ꝓhibeaz veritati ꝛc. Et ideo missus est a patre sicut doctor ⁊ magister. 1. Mach. 2. Jp̄m audite semp. ⁊ ipse erit vob pat̄ ꝛc. Et ideo errone⁹ est q̄cunqz non acq̄escit ꝑmōib⁹ ei⁹. 1. reg. 15. Quasi peccatū ariolādi est repugnare et q̄si scelꝰ ydolatrie nolle acq̄escere. Et dicit sanis. qz in xp̄i ꝑmonibus nihil est corruptionis. nihil falsitatis vl̄ puersitatis qz sunt sermones diuine sapiētie. puer. 8. Justi sunt sermones mei. nō est in eis prauū quid: neqz puersum. Recti sunt itelligētib⁹. et equi inueniētibus scientiā. Quātum ad tertiū puer. 6. Cōserua fili mi ꝓcepta pr̄is tui et ne dimittas legē matris tue ꝛc. Aū dicit. Et ei q̄ sz pietatē est doctrine scz ecclīastice. Hec pietas est p cultū dei Tit. 1. Scom agnitionē Vitatis q̄ est ꝑm pietatē. ¶ Radix autē errozis est duplex. scz superbia affectus: ⁊ defect⁹ intellectus. Quantū ad primū dicit Superbus ꝛc. Dicit autē superbia radix errozꝝ dupliciť. Primo qz superbi volūt se ītromittere de his ad q̄ nō attingūt. et ideo necesse est q errent et deficiant Esa. 16. Superbia eius et arrogātia eius et indignatio eius plus q̄ fortitudo ei⁹ ꝛc. Item qz nolūt ītellectū alteri subiicere: sed innituntť sue prudētie et ideo nolūt obedire scripture sacre. Cōtra hoc dicitur puer. 3. Ne initaris prudētie tue. puer. 11. Ubi humilitas ibi saplētia. Itē defect⁹ intellect⁹ Ubi sciendū est q sicut in corpore sanitas est q̄dā equalitas humoꝝ: ita veritas est q̄dā eq̄litas in intellectu. qz veritas est adeq̄tio rei et intellectus. Aū sicut infirm⁹ qñ nō habz equalitatē cōplexionis ad modica ꝛria accidētia ledit. sic in ītellectu qñ hō nō fundať in veritate: nec habet virtutē per quā possit iudicare veritatē a qualibet q̄stiōis difficultate incidit in errorē. Aū dicit. Languens circa q̄stiones ꝛc. Sap. 9. Homo infirmus ⁊ exigui tpis ⁊ minor ad intellectū iudicij ⁊ legū ꝛc. Sicut dicit boecius ita se habz intellectus ad rationē: sicut circul⁹ ad centrū. Ratio eñ discurrit cōsiderando actus ac defectus: ⁊ habitudinem vnius rei ad aliā. Et nisi resoluat vsqz ad intellectū veritatis: vana est ratio. Aū qñ accipit veritatē rei habz eā quasi centrū. Quidā aūt discurrūt ⁊ nō attingūt. 2. thi. 3. Semp discentes ⁊ nunq̄ ad scientiā veritatis pueniētes ꝛc. Et ideo dicit circa questiones. id est nō puenientes ad ip̄m centrū. Et dicit questiones. qz in aliquib⁹ dubitatiouē facť ex parte rei. in aliq̄bus ex ꝑte verboꝝ ⁊ nominū. Et ideo dicit questiones q̄tū ad primū scz de reb⁹ supra. 2. Que q̄stiones pstant magis q̄ edificationē ōi que est in fide ꝛc. Quantū ad secūdū dicit Pugnas verboꝝ. puer. 19. Qui tñ verba sectatur nihil habebit ꝛc. Et dicit Pugnas x̄boꝝ. quia de hac questiōe fit dissensio ex verbis tñ orta. qz dñs dicit Joh. 8. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis ꝛc. ⁊ Mat. 17. Ergo liberi sunt filij. Ex quo volebant q omnes catholici filij dei essent ⁊ filij liberi. Sed est pugna verboꝝ. qz dñs loquiť ibi de libertate spirituali nō de carnali. ¶ Deinde cū dicit Ex quibus ꝛc. Ponit effectū erroris. Et ꝑmo ponit ipsum effectū. Secundo manifestat quedam que dixerat ibi. Est autē questus ꝛc. Itē primo ostēdit que mala sequanť ex falsa doctrina. Secundo in quib⁹ ibi. Hominū mente ꝛc. Inter mala vero que ponit. quedā sunt int⁹ in corde quedā exterius. Interius sunt inordinati mot⁹ respectu boni vel respectu mali. Respectu boni est inuidia q̄ est tristitia de bono alieno. Aū dicit Inuidie ꝛc. Nō potest intelligi vl̄ in ppposito vl̄ vniuersaliť. qz cū aliq̄ laborant nō ad veritatē sed solūmodo ad x̄ba. nō videntur aliquis prevalet. Job. 5. Parvulū occidit inuidia. Itez in ppposito. qz si serui habenť vt liberi ⁊ nō subditi domini inuidebunt ⁊ dolebunt seruos sibi equari. Ex inuidia vero homo insurgit ōtra primū cui inuidet. Et hoc est contentio. puer. 20. Honor est homini qui se separat a contentionibus ꝛc. Item contra deū. ⁊ hoc est blasphemia. 2. Pe. 2. Que ignorāt blasphemātes ꝛc. Respectū vero mali est suspicio. Unde dicit. Suspitiones male sci licet dominox aduersus christianos quasi libertatem ad lucrum finxerimus. Vel q̄ solū tota doctrina x̄piana eēt inuenta vt serui fierent liberi Ecc. 3. Multos supplantauit suspicio illoꝝ ⁊ in vanitate detinuit sensus illorum ꝛc. Et ex istis sequunť cōflictationes aduersus fideles. Gen. 13. Facta est rixa inť pastores gregū abraaz ⁊ loth

Sed hoc nō est in cordibus omniū sed quorūdā. Et pōit tres eor conditiones. quarū prima pertinet ad defectuz luminis naturalis. Secūda ad defectū cognitiōis. Tertia ad vitiū inordinate affectionis. Quātū ad primū dicē Hominū mente corruptor. id est ratione etiā naturali q̄ habent quersum iudiciū. ps. Corrupti sunt ꝛ abhominabiles facti sunt ꝛc. Quantū ad secundū dicit. Veritate. scz cognitionis eius priuati sunt. Osee. 4. Nō est veritas ꝛ non est misericordia. et nō scientia dei in terra ꝛc. Quantū ad tertium dicit. Existimātiū ꝛc. Id est q̄ cultus dei ordinetur ad questum ꝛ acquisitionē diuitiarum Sap̄. 15. Existimauerunt lusum esse vitā nostrā et conuersationem vite compositā ad lucruz ꝛ oportere vndecunq̄ etiā ex malo acquirere. Homines ergo huiusmodi qui hoc credunt defacili contemnūt ꝛ incidunt in mala predicta. ¶ Deinde cum dicit. Est autez ꝛc. Probat vltimo dictum scz questum esse pietatē. Et primo ostēdit quomodo pietas habet se ad questuz. Secundo ostēdit q̄ non cōsistit in questu diuitiar exterior ibi. Hā qui volunt ꝛc. Ite primo ostendit primum. Secundo rationē assignat ibi. Nihil eī ꝛc. Dicit ergo Isti dicunt questuz esse pietatē. sed ego dico q̄ pietas est questus. sed illarum diuitiar que dant sufficientiā. Et hoc consistit in duob⁹ In vno principaliē scz pietate que ordinat alia in deum et primum. Et hec sunt virtutes et dona gratie. Sapi. 7. Infinitus est thesaurus hominibus: quo qui vsi sunt participes facti sunt amicitie dei ꝛc. Secundo in sustentatione vite. Unde dicit Cum sufficientia. id est in bis q̄ sunt necessaria ad vitā. Mat. 6. Querite primuz regnū dei ꝛ iusticiā eius ꝛc. Supra. 4. Pietas ad oīa vtilis est. ¶ Deinde cū dicit. Nihil eī ꝛc. Assignat rationem huius. Et primo ex humana cōditione. Secundo ex ei⁹ necessitate ibi Habentes ꝛc. Conditionē autē ponit q̄tū ad duo. scilicet q̄tum ad principiuz. q̄ nihil intulimus ꝛc. Quasi dicat. Sufficit necessitas nō superfluitas. q̄ nihil intulimus in hunc mundum. Job. 1. Nud⁹ egressus sum de vtero matris mee ꝛc. Ite q̄tum ad finē. q̄ nihil auferemus. ps. Dormierunt somnū suuz: ꝛ nihil inuenerunt omnes viri diuitiar in manibus suis Job. 27. Dines cum dormierit nihil secū auferz. aperiet oculos suos et nihil inueniet ꝛc. Eccls. 5. Quomodo venit sic reuertetur ꝛc. Quantū ad necessitatē. quia hec bona sunt ꝑpt necessitatē: et indiget homo cōtra interiora consumētia. et hec sunt alimenta. et cōtra exteriora corrūpētia: et sic indiget homo tegumentis vestiū et domor. Heb. vltio. Sint mores sine auaritia cōtenti presentib⁹ ꝛc. Ecc. 29. Initiū vite homīs aqua et panis et vestimētum et dom⁹ protegens turpitudinem.

Lectio secunda.

Am qui volūt diuites fieri: incidūt in temptationem ꝛ in laquem dyaboli: ꝛ desideria multa inutilia ꝛ nociua que mergunt homines in interitū ꝛ p̄ditionē. Radix eī omniū malorum est cupiditas: quā quidam appetētes errauerunt a fide ꝛ inseruerunt se doloribus multis. Tu autē o homo dei hec fuge. Sectare vero iusticiā. pietatē. fidē. charitatem. patientiam. mansuetudinē. Certa bonum certamē fidei apprehende vitā eternā: in qua vocatus es ꝛ confessus bonā confessionē cor̄ multis testibus. Precipio tibi cor̄ deo qui iustificat omnia ꝛ christo iesu qui testimoniuz reddidit sub pōtio pilato bonā confessionē: vt seruues mandatuz sine macula irreprehēsibile vsq̄ in aduentū dñi nr̄i iesu xp̄i.

Supra ostendit apostolus q̄d sit questus christianis expediens quia pietas cū sufficientia: hic ostendit q̄ querētes superfluum questū diuitiar incurrunt dāna multa. Et primo ostendit mala que sequunt ex inordinato appetitu diuitiarum. Secundo assignat rationē ibi. Radix eī ꝛc. Mala autē que sequunt sunt duplicia. Quedā enim orūtur ex hoste exteriori. quedā. vero a cōcupiscētia interiori ibi. Desideria ꝛc. Dicit ergo simus cōtēti alimētis ꝛc. quia qui volunt ꝛc. Et nō ad necessitatem: sed ad habundātiā diuitiar incidunt ꝛc. Ecc. 10. Nihil est iniquius q̄ amare pecuniā ꝛc. Eccls. 5. Qui amāt diuitias fructus non capient ex eis ꝛc. Et ponit duo. scz temptationes ꝛ laqueū. quia primo tēptant inq̄tum diuitie alliciunt et inducunt ad aliqua peccata. 1. thessal. 3. Ne forte tēptauerit vos qui tēptat ꝛc. 1. cor. 10. Temptatio vos non apprehēdat nisi humana ꝛc. Et laqueū. quia diuitie sunt non habentibus ad temptationē: habentibus in laqueū. quia non libenter reddunt eas quas auferūt. prouerb. 21. Qui congregat thesauros lingua mendacij vanus et exors est ꝛc. Ex parte interiori ponit tria mala. Primo q̄ incidit in desideria multa. Perfectio enim hominis est q̄ cor eius congregetur in vnum. quia q̄to aliquid est magis vnū: tanto est deo simili⁹ qui vere vn⁹ est. ps. Vnā petij a dño ꝛc. Sed cōtra hoc patiē querēs diuitias. quia cor eius trahit ad diuersa. Osee. 10. Diuisum est cor eor nunc interibunt ꝛc. Et hoc ideo q̄ ibi est thesaurus tuus ꝛc. Mat. 6. Ite sunt inutilia huiusmodi desideria multiplicia. Primo q̄ inutilia sunt spiritualiter. quia diuitie nō ducunt ad beatitudinē Sap̄. 5. Quid nobis profuit superbia: aut quid diuitiar iactantia contulit nobis ꝛc. Eccls. 5. Qui amat diuitias fructus non capiet ex eis ꝛc. Ite tēporaliē. quia nō dāt q̄ promittunt Eccl. 6. Est aliud malū quod vidi sub sole: et quidem frequens apud homines vir cui dedit de⁹ diuitias et substantiā et honorē: et nihil deest anime eius ex omnibus que desiderat: nec tribuit ei potestatem de⁹ vt comedat ex eo. sed extrane⁹ homo deuorabit illō ꝛc. Tertio sunt nociua Eccls. 5. Diuitie conseruate in malum dñi sui ꝛc. Et ostendit quō sunt nociue. q̄ mergunt in interitum. scilicet in presenti. Propter diuitias multi perierunt. Itez in futurō. Unde dicit. Et perditionez Ecc. 8. Pecunia tua tecū sit in p̄ditionē. Uel vtrūq̄ refertur ad spirituale damnū. ¶ Interitū. id est mortē eternam Ro. 9. Sustinuit in multa patiētia vasa ire apta in interitū ꝛc. Et p̄ditionē id est penā eternā que dicit mors ꝑpter penā damni. quia sunt quasi p̄diti damnati. dum non possunt redire in domū suā scz eternitatis Job. 21. In die perditionis seruabit[ur] mal⁹ et ad die furoris ducetur. ¶ Deinde cum dicit Radix ꝛc. Ostenditur ratio huius. et hoc ex duobus. scz ex natura cupiditatis et experientia ibi Quam quidā ꝛc. Dicit ergo incidunt in tēptationē. Quare? Quia radix omniū malor ꝛc. Ubi notandū est q̄ fm quosdā cupiditas sumit tripliciē. Uno modo pro auaricia fm q̄ est speciale peccatū. scz inordinatus amor habendi diuitias. Quandoq̄ ꝑt est gen⁹ peccatoz omniū fm q̄ importat inordinatū appetitū rei tēporalis. et hoc ineludiē in omni peccato. q̄ est conuersio ad bonū cōmutabile. Sed sic non est radix sed gen⁹ omnium. Tertio modo ꝑt est quedam inordinatio animi

ad cupiendū bona tēporalia ordinate et hec est habitua
le tm̄ peccatum et non in actu. sed est quedam radix oīm
peccatorum. Et dicitur cupiditas radix. et superbia initiū
Ecc̄. 10. Initiū omnis peccati est superbia ꝛc. qz superbia di
cit corruptionē animi ad recedendū a deo. Arbor autem
a radice habet alimentū ꝛ sic peccatū ex parte conuersio
nis ad bonū cōmutabile sumit nutrimentuz. Sed credo
q̄ loquitur de cupiditate ꝑm qō est speciale peccatū. Añ
dicit q̄ volūt diuites fieri ꝛc. Et hec est inordinat⁹ amor
pecuniarū. Et ideo dico q̄ auaricia est radix oīm. Oīnia
eñ peccata consistunt in appetitu. et ideo origo peccato
rū est ꝑm originē appetibiliū. Origo eñ appetibiliū p
cedit ex fine. Et isto q̄to aliqō peccatū hz finē magis de
siderabilē tāto est pei⁹. Finis autē alicui⁹ peccati est de
siderabilis ꝓpter duo. scz ꝓpter seipm̄. et hoc est excellē
tia. qz ad hoc homo bonum illō vult vt excellat. Et hoc
est superbia. et ideo superbia est initiū oīm peccatoꝝ. Itez
ꝓpter aliud et hoc est qō ad omnia valet. et huiusmodi
sunt diuitie. qz per hoc credūt se habere oīnia. Ex ista p
te auaritia est radix omniū malorū. ¶ Deinde cum dicit
Quam quidā ꝛc. Ostendit idē p experientiā ꝛ dicit. Ap
petētes. qz q̄tomagis habenē diuitie. tāto magis deside
rantē Eccl̄s. 5. Auarus nō implebit pecunia. Et incidūt
p̄mo in dānū spūale. Añ dicit Errauerūt a fide. Cui⁹ rō
est. qz p sanā doctrinā fidei prohibenē mlta illicita lucra
a q̄bus desistere nolūt ꝛ inueniūt sibi aliā doctrinā vbi eis
sit spes salutis. Et hoc specialit̄ faciūt vsurarij. Secūdo
qz inseruerunt se doloribus multis etiā in pñti. qz sollici
tudo in acquirēdo: timor in possidendo: dolor in amittē
do. Job. 20. Cū satiatus fuerit diuitijs artabit. estuabit
et omnis dolor irruet in eū ꝛc. Et multomagis in futuro
¶ Deinde cū dicit. Tu autē ꝛc. Monet ad sequendum
sanā doctrinā ꝛ vitandū malā. Et p̄mo exponit viā quaz
sequanē. Secūdo alligat eū inductione p̄cepti ibi. Pre
cipio ꝛc. Itē p̄mo hortat ad vitandū peccata p̄dicta. Se
cundo ostendit quid agat ibi Sectare vero ꝛc. Et qz ser
uus debet imitari oīm suū. qz vt dicit Ecc̄. 10. Scōz iu
dicē populi sic et ministri eius. ideo dicit O homo dei.
Quasi dicat Tu deditus seruituti dei. ps̄. Ego seruus
tuus. 1. Joh. 2. Qui dicit se in illo manere debet sic̄ ille
ambulauit ꝛ ipse ābulare. Si igit̄ tu es homo dei: debes
facere sicut xp̄s fecit. Qui vt habeē Joh. 6. Fugit cū euz
volebāt facere regē Heb. 12. Qui ꝓposito sibi gaudio su
stinuit crucē confusione contēpta ꝛc. Ergo ꝛ tu fuge. ps̄.
Elongaui fugiēs. Quid ergo faciet? Ad duo hortat̄ p
mo scz ad sectādū arma spiritualia. Secūdo ad certāduz
in eis ibi. Certa bonum ꝛc. Arma autem spiritualia aut
sunt ad faciendū bonū aut ad maluz tolerandum. Pri
mum autē est vel in cōparatione ad proximū cui per duo
ordinamur. scilicet per iusticiā ꝛ pietatē seu misericordiā
quia primum sine secundo est seueritas. secundū sine pri
mo est remissio. Quantū ad primū dicit. Sectare iustici
am que cōpetit prelatis Sap̄. 1. Diligite iusticiā qui iu
dicatis terrā ꝛc. Itē quantū ad secundū dicit. Pietatez
id est misericordiā. puer. 20. Misericordia ꝛ iustitia cu
stodiunt regē et roborat̄ clementia thronus eius. In cō
paratione autē ad deū primū est quod p̄ficit intellectū fi
des Heb. 11. Sine fide ipossibile ē placere deo ꝛc. Scōz
affectū est charitas. 1. Joh. 4. Qui mānet in charitate in
deo manet et de⁹ in eo. Ad sustinēda mala sunt due vir
tutes. scz patiētia et mānsuetudo. qz hō in malo duas pas
siones inordinatas incurrit scz tristiciā inordinatā. et irā
que est ex ea. Et ideo patientia est ctra īmoderatā tristi
ciā. Luc̄. 21. In patiētia vestra possidebitis animas ve
stras ꝛc. ¶ Deinde inducit eum ad debitum certamen.
Et primo qualiter certet. Secūdo inducit rationē in q̄
tum milites duplicit̄ pugnāt. scz qñq̄ ad defendendum
qō habēt. qñq̄ ad acquirēdum nō habita. et hoc īminet
sanctis. primū vt custodiāt habita scz fidem et virtutes.
Et ideo dicit Fidei id est p fide custodiēda Ecc̄. 4. Usq̄
ad mortē certa p iusticia ꝛc. Uel fidei. vt p fidē vites
peccata. 1. Joh. vl. Hec est victoria que vincit mundum
fides vestra ꝛc. Uel fidei. id ē vt alios ad eā ꝙuertas. Et
dicit bonum. id est legittimū certamē. 1. coz. 9. Oīnis q̄
in agone cōtendit ab oīnibus se abstinet. Tunc est bonū
qñ abstinet se ab omnibus impedimentis. 2. thi. 4. Bo
nū certamē certaui ꝛc. Secundo certāt ad acq̄rēdū q̄ nō
habēt. Et hec est vita eterna que acq̄rit p pugnā. Mat.
11. Regnum celoz vim patit̄ ꝛ violēti rapiunt illud Et
ideo dicit Apprehende scz quasi tenēs tuo certamīe vin
cas vel certes certamē fidei. Et quo premio? Ut apphē
das vitā eternā. 1. coz. 9. Nos autē incoz̄uptā. ¶ Deinde
de cū dicit. In quā vocatus es ꝛc. Rationē ponit huius
dicti scz Apphende et cetera. Et primo rñdet secūdo q̄
si dicat. Dicis q̄ debeo apprehendere sed non possum.
Immo potes quia debeē tibi de iure. qz vocat⁹ es in eo
a deo et a rege illius regni. Et isto debes cozonari potis
sime. 1. Pe. 2. De tenebr̄ vos vocauit in admirabile lu
mē suum. Secundo respōdet primo Quasi dicat Certa
bonū certamē. quia dedisti iuramentū intelligētie et isto
nō licet tibi repugnare. Tu autē confessus es ꝛc. Id est
in consecratione bonū certamē ꝓfessus es. Unde dicit.
Bonā ꝓfessionē ꝓfessus es. q̄ ordinat⁹ es in epm. 1. coz.
9. Uā si nō euāgelizauero ꝛc. vsq̄. Dispēsatio credita ē
mihi ꝛc. Uel ꝓfessionē bonā. scz p̄dicādo fidē vt eā fues
¶ Deinde cū dicē Precipio ꝛc. Obligat eū ad p̄ditca ex
p̄cepto qō primo ponit. Secūdo manifestat quedā dicta
ibi Quē suis ꝛc. In p̄cepto aūt p̄mo testes inducit. Se
cundo cōmendat preceptū. Tertio ostēdit q̄diu fuet p̄
ceptū. Testes inducit deū patrē ꝛ dñm nr̄m iesum xp̄m
Dicit ergo Te monui. sed ne credas q̄ liceat tibi aliter
facere precipio tibi. sicut tu debes precipe subditis tuis
cozā deo. Ad duo induxerat apprehēde in q̄ ꝛ confessus
es. Et ideo inducit actorē vite q̄ viuificat oīnia. Dicē aūt
deo qui est tota trinitas q̄ est actor vite. Itē hominē xp̄m
q̄ cōfessus est se esse filiū dei qō est bona ꝓfessio fidei no
stre. Itē cōmendat mādatum. qz in se iustum et rectū et
irreprehēsibile ab alijs Job. 6. Nō inuenietis in lingua
mea iniq̄tatē. Et q̄diu est seruandū? Usq̄ in aduētū oīn
ly vsq̄ dicit finem intentionis. id est vt p obseruantiam
huius mandati ordines te ad aduentū. Uel vsq̄ ad moz
tem tuaz. qz qualeris in illa: talis inuenieris tūc. Mat.
24. Qui pseuerauerit vsq̄ in finē ꝛc.

Lectio tertia.

Quem suis tēporibus ostēdet beat⁹
et solus potens. rex regum et domi
nus dominantium: qui solus habet
īmortalitatē. et lucē habitat inaccessibilē
quem nullus hominū vidit. sed nec videre
potest. cui honoz et iperiū sempiternū amē
Supra apostolus ꝓponēs preceptum thimotheo p̄cepit
vt seruet predicta vsq̄ ad aduentuz xp̄i. et ideo agit d̄ de
xp̄i aduentu de quo tria manifestat. Primo q̄ erit tēpo
re cōgruo. Secūdo q̄ mānifestus erit. Tertio ostēdit acto
rem aduentus. Quantū ad primū dicit. Quē suis tēpo
ribus ostendet. 1. Pe. vlti. Ueniēt in nouissimis dieb⁹
in deceptione illusoꝛes ꝛc. Et ideo vult ostendere q̄ si vi
deatur aduētus tardari: tñ suo tempoze ostēdet. Eccl̄s.
3. Oīnia tēpus habēt. Ecc̄. 8. Omni negocio tēpus est

et oportunitas ꝛc. Congruū tēpus est finis mundi. quia illud tempus est tēpus messis ꝛ collectiōis fructus. Et ideo oportet ꝙ veniat in fine. Quantū ad secundū dicit Ostendet id est manifestabit. Licet eī sit visibilis ꝑtū ad carnē: tñ virtus eius est abscondita. sed tunc etiā diuinitas eius erit manifesta sanctis. reprobi vero solū videbunt gloriā carnis. Sed ꝑtum ad tertiū dicit ꝙ ostēdet eum deꝰ trinitas. Et circa hoc duo facit. qꝛ primo describit aduētum xp̄i. Secundo in eius cōmendationē prumpens laudat eum ibi. Cui honor ꝛc. Itē circa primū tria facit. Primo actorē aduentus describit ex perfecta operatiōe. Secūdo ex singulari potestate. Tertio ex incōprehensibilitate nature. Primū cū dicit Beatꝰ Beatitudo eī est operatio pfecta que est supme virtutis opatiue optīe dispositē. Et hec est beatitudo nostra. Dei autē beatitudo est qua cognoscit se. Si eī se nō cognosceret deus nō esset beatus. Hregorius. Deus dū seipso pfruitur perfecte glorioſus est. Et conuenienꝫ actorē huius aduentus dicit ꝙ beatus est. quia ad hoc est aduenius xp̄i vt nos deducat ad beatitudinē Tob. 13. Beatꝰ tro si fuerint reliquie seminis mei ad videndū claritatez hierusalē ꝛc. Quantū ad secundū dicit Solus potens. pſ. Potēs es dñe ꝛc. Sed quare dicit solus? Munquid nō omnia habēt potentiā immo. ſz p ꝓticipationē. sed solus deus a se essentialiꝫ. Unde dicit. Rex regū ꝛc. Ambrosius. Dñs est nomē potestatis et rex similiꝫ. Qui ergo habet dīm et regez supra se est subiectus potestati et talis non est potens a se sed ab alio. Si ergo xp̄s est rex regum ꝛc. necesse est ꝙ solus habeat potentiā nō ab alio sed omnes ab eo. Et designaꝫ duplex potētia dei. scz gubernatiua mūdi cū dicit. Rex regū quasi a regimīe dicta puer. 20. Rex qui sedet in solio iudicij dissipat oīe malum intuitu suo. Itē potentia creandi cum dicit: Dominus dominantiū. pſ. Scitote qm̄ dñs ipse est deus ipse fecit nos ꝛc. Apoc. 19. Et habebat in vestimēto et in femore suo scriptū Rex regū et dñs dñantium ꝛc. Quantum ad tertiū dicit: Qui solus habet īmortalitatē et lucem habitat inaccessibilē. Incomprehensibilitas dei ex duobus patet. Primo quia transcēdit quicquid in creaturis est cōprehensibile. Secundo quia hoc ipm qō deꝰ est: omniū cōprehensionē excedit. Primū cum dicit. Solus. In qualibet eī mutatione est quedaz corruptio. qa omne quod mutatur in ꝑtum huiusmodi desinit esse tale. Illud ei ꝛo ꝓpie et vere est incorruptibile quod penitus est īmutabile. Quelibet autē creatura in se cōsiderata habet aliquā mutationē vl mutabilitatē. deus autē est omnino immutabilis. Sed si aliqua creatura est īmutabilis. hoc cōuenit ei ex dono gratie. Et ex hoc ostendi tur ꝙ natura dei trāscendit omne qō est in natura creata ꝫ. 1. Regi seculorū īmortali ꝛc. Quantū ad secundū dicit Lucē ꝛc. Lux in sensibilibus est principiū videndi. vñ illud quo aliquid cognoscit quocunqz modo dicitur lux. Unumquodqz autē cognoscit ꝑ suā formā ꝛ ſz ꝙ ē actu Unde ꝑtum habet de forma ꝛ actu: tantū habet de luce Res ergo que sunt actus quidam: sed nō purus lucētia sunt sed non lux. Sed diuina essentia que est actus purꝰ est ipsa lux Joh. 1. Non erat ille lux ꝛc. Deus autē habitat apud se. et hec lux est inaccessibilis. id est non visibil oculo carnis: sed intelligibilis. Et tñ nullus intellectus creatus potest ad eum accedere. Notandū est tamē ꝙ dupliciter potest intellectus accedere ad cognitionē nature alicuiꝰ. scz vt cognoscat ꝛ vt cōprehendat. Ad comprehendendū autē deū impossibile est intellectū guenire. quia sic cognosceret deū vt cognoscibilis est. Deꝰ autem perfecte cognoscibilis est quantuz habet de entitate et luce. hec autē sunt infinita: ergo est infinite cognoscibilis. Virtus autē intellectꝰ creati est finita. Et ideo etiam intellectus xp̄i nō cōprehēdit deū. Sed alius modꝰ est cognoscendi deū scz attingēdo deū. Et fm hoc nullꝰ intellectus creatus ꝑ ꝓpria naturalia attingit ad cognoscendum id quod est deus. Et rō huius est. qꝛ nulla potentia potest in aliquid altius suo obiecto. sicut visus ad altius coloze. Proprius autē obiectū intellectꝰ est ꝙ q̄d est. vnde qō superat qō quid est excedit ꝓportionē oīs intellectus. In deo autē nō est aliō esse et quidditas eiꝰ Quomodo ergo cognoscibilis est? ergo accedamꝰ ad eū cognoscendū: hic per gratiā et in futuro per gloriā. pſ. Accedite ad eū et illuminamini ꝛc. Sed qualiter ꝙ deꝰ habitat lucem inaccessibilē? ꝛ in. pſ. Nubes et caligo in circuitu eius Exod. 19. Moyses accessit ad caliginē in qua erat deus. Respondet Dyonisius Omnis caligo est inaccessibile lumē. Est ergo idē qō hic lumē ꝛ ibi caligo sed caligo est in ꝑtum nō videt: lumē vero in ꝑtū videt. Sed aliquid est inuisibile duplicit. Uno modo ꝓpter se sicut opaca. Alio modo propt excedentiā eius: sicut sol ab oculo noctue. Sic quedā sunt nobis nō conſp icua ꝓpter defectum sui esse: et quedā propter excedentiā eius et sic deus nobis quodamodo inaccessibilis est. Quē nemo ꝛc. Si intelligaꝫ de cōprehensione sic absolute verum est: etiā de angelis. quia solus deus cōprehendit se Si autē de visione qua attingitur: sic intelligitur tripliciter. Uno modo nemo vidit oculo corporali. Alio modo fm essentiā oculo mentis viuens in carne nisi xp̄s Exod. 33. Non videbit me homo ꝛ viuet. Tertio modo nemo vidit quid est deus ꝑ seipsum. Mat. 11. Nemo nouit pr̄ez ꝛc. Mat. 16. Caro et sāguis nō reuelauit tibi ꝛc. Deinō prorūpit in laudē dei dicēs: Cui eī honor ꝛc. Et ponit tria. Primū pertinet ad reuerētie exhibitionē dicēs Honor qui est exhibitio reuerentie Malach. 1. Si ego pater vbi est honor meus ꝛc. Secundū ad refulgentiam bonitatis eius cum dicit. Gloria que est clara cum laude noticia que refulget in noticijs hominū et angelox Esa. 42. Gloriā meā alteri nū dabo ꝛc. Tertio ad gubernationē cū dicit. Imperiū sempiternū.

Lectio quarta.

O Diuitibus huius seculi precipe non sublime sapere. neq; sperare in incerto diuitiax: sed in deo viuo qui prestat nobis omnia abunde ad fruendū. bene agere. diuites fieri in bonis operibus. facile tribuere. communicare. thasaurizare sibi fundamentū bonū in futurum vt apprehēdant bonam vitam. O thimothee depositū custodi deuitans prophanas vocuz nouitates: et oppositiones falsi omnis scientie: quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. Gratia tecum Amen.

Supra egit de instructione personarum infimi statꝰ: hic redit ad materiā suam et instruit eū ad instruenduz diuites. Et primo facit hoc. Secundo agit de instructiōe thimothei ibi O thimothee ꝛc. Et semp quādo instruit eū ad instructionē alioꝝ monet vt non negligat se. Et circa primū primo excludit vitia que solent in diuitibus abūdare. Secūdo inducit ad bona ibi Bene agere ꝛc. Item circa primū primo proponit vitia que solent esse in diuitibus. Secundo excludit hec: reddendo rationē huiꝰ ibi Jn incerto ꝛc. Dicit ergo Diuitibus ꝛc. Diuitie abundantiam importāt. Est autez abundantia spiritualium ꝛ

Explanatio sancti Thome

hec sunt vere diuitie Esa.33. Diuitie salutis sapientia ⁊ scientia timor domini ipse est thesaurus eius ⁊c. Quedam corporales ⁊ hec nō sunt vere diuitie quia nō sufficiunt. Et ideo dicit cum quadā diminutione huius seculi. Baruch.3. Qui argentū ⁊ aurū in quo confidūt homines thesaurizant ⁊c. Ihis ergo precipe. Quando de seruis egit non posuit ꝓceptuꝫ. qꝛ hoc est virtus qꝫ hō vtaꝫ auctoritate ad maiores nō ad minores. Et ideo dicit. Nō dimittas propter diuitias ⁊ propter statū eoꝝ qui precipias. Et quid debet precipere? Nō sublime sapere. id ē non sentire aliquid excelsum de se. Nunquid hoc est malum? Respondeo. potest reddi malū ex duobus. Primo si sublime sapit de se propter ea que non habēt excellētiā verā. Et hoc est si in rebus temporalibus. vnde qui propter exteriorē excellentiā sublime sapit de se inordīate sapit. et est superbia. Et tamē carnales non aliā sublimitatem curant nisi istam. et hec acquiri potest per diuitias. Eccls.10. Pecunie obediunt omnia. Unde quia diuites huiusmodi hec habent inaniter extolluntur Itē alio modo. quia sunt quedā que habent sublimitatē sicut dona spiritualia. Ecē.25. Quāmagnus est qui inuenit sapientiā ⁊ scientiā ⁊c. In hijs eīm aliquis potest inordinate sapere sublimitatē non ex natura donoꝝ: sed vel attribuendo sibi quod non habet. Vel non recognoscendo a deo ea que habet. Unde in primis est inordinatio propt defectū rerū. In secundis propter inordinationeꝫ affect⁹ Secundum vitium in diuitibus est spes mundanorum Unde dicit Neqꝫ sperare ⁊c. Job.31. Si putaui aurum robur meū et obrizo dixi fiducia mea ⁊c. puer.10. Substantia diuitis vrbs fortitudinis eius. ¶ Deinde cum dicit. In incerto ⁊c. Assignat rationem monitionis. In eo eīm sperat aliquis vnde credit auxiliū habere. Auxilium eīm habeꝫ a forti. sed diuitie sunt fragiles ⁊ estimabiles Mat.6. Nolite thesaurizare ⁊c. Sed in deo vbi est vera spes ponenda Jere.17. Beatus vir qui cōfidit in domino ⁊ erit dns fiducia eius. Jac.1. Dat omnibus affluēter. Sed hoc quod dicit Abunde ad fruendū dupliciter potest exponi. Uno modo vt fruitio sumaꝫ pro gaudio. ⁊ hoc modo est etiā in corporalibus. Uel vt per hec pueniamus ad fruitionem dei. ¶ Deinde cū dicit Bene agere ⁊c. Monet ad operandū bonū. Qui autē habent affectū ad diuitias. primo nituntur ad acquirendū non habitas Secundo vt vtantur habitis. Tertio vt ad finē diuitiarum perueniant. Ihec tria monet hic ap[illegible] primo vt acqꝛant spirituales diuitias quas non hab[illegible]. Et ideo dicit. Bene agere ⁊c. Esa.1. Discite bene facere ⁊c. Quantuꝫ ad secundū sciendum est qꝫ duplex est vsus diuitiarum. Unus est tenere et alius est dare. sed principalis est dare. Et ideo ista duo ponit. primo vt dent. Unde dicit Facile tribuere id est sine grauitate cordis interius. 2.coꝝ. 9. Non ex tristicia aut ex necessitate ⁊c. Et sine tarditate pucr.3. Ne dicas amico tuo. vade ⁊ reuertere ⁊ cras dabo tibi cū statiꝫ possis dare Job.31. Si oculos vidue expectare feci. Secundo vt custodiat nō quidem tantū ad suam vtilitatē sed ad quoddā cōmune. Unde dicit ad cōmunicandū. id ē habere eas sicut cōmunes. Ro.12. Necessitatibus sanctoꝝ cōmunicantes. Quantū ad tertiuꝫ vt ad finē thesaurizandi perueniant. ideo dicit Thesaurizare ⁊c. Thesaurus spiritualis est congregatio meritorum que sunt fundamentū futuri edificij quod nob ꝑparatur in celo. qꝛ tota preparatio future glorie est ꝑ merita que acquirimus per gratiā que est principium merēdi Mat.6. Thesaurizate vobis thesauros in celo: vbi neqꝫ tinea ⁊c. 1.coꝝ.9. Sic currite vt comprehendatis. ¶ Deinde cum dicit O thimothee ⁊c. Instruit ipm thimotheum. Et primo vt bona conseruet. Secūdo vt mala deuitet ibi. Deuitās ⁊c. Dicit ergo O thimothee depositum custodi Depositū hominis est omne bonū quod habet quilibet quod sibi cōmissum est a deo vt consuet ⁊ multiplicet. Ecē.17. Gratiā hominis quasi pupillam conseruabit. 1.coꝝ.15. Et gratia eius in me vacua nō fuit. Et sic dicit ei vt depositū custodiat. id est vt se in gratia dei conseruet et multiplicet. Qui eīm abscōdit talentum punit. Et specialit prelati habent depositū scilicet curā proximoꝝ et fideliū. Joh. vltimo. Pasce oues meas Heb. vltimo. Ipsi perulgilant quasi rationē reddituri pro animabus vestris ⁊c. 2. thi. 1. Bonū depositū custodi. Itē qꝫ mala vitet: precipue illa que sunt nata coinquinare fidem. cuiꝰ ratio est. qꝛ sic princeps secularis ponitur ad custodiendā vnitatē regni: ita spiritualis ad ꝰ vnandā vnitatē spiritualē. Pax autē regni consistit in iusticia. et ideo ille ordinat ad iusticiā. Sed vnitas ecclie est in fide. et ideo principalit monet ad custodiam fidei. Luc.22. Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua ⁊c. Similiter aūt posset corrūpi fides per fallaciā sicut etiaꝫ quelibet scientia. Sed sicut dicit. 1. elenē. Fallacia qñqꝫ fit ex voce quandoqꝫ ex re. Uñ est fallacia in dictione et extra dictionē. Et sic fides aliquando corrumpitur ꝑ aliquas voces inordīatas sicut dicit Hieronym⁹ qꝫ ex verbis inordinate prolati fit heresis Et ideo dicit Prophanas ⁊c. Quia non velle audire aliquid noui est oblatrare contra consuetudines. Sed noua prophana non sunt audienda Sed prophana nouitas est quando inducitur aliquid contra fidē. Et dicitur nouum ad id quod est antiquū. Hoc fecit nestorius quādo dixit de virgine maria christotochos. vt inferret qꝫ non esset mater dei. Et ideo sancti patres in ephesino concilio instituerunt qꝫ diceret theotochos. 2. thi. 1. Formam habens sanorū verborum que a me audisti in fide ⁊ dilectione in christo iesu. Et capitulo secūdo. Prophana et vaniloqa deuita ⁊c. Quādoqꝫ vero corrumpit per rationes reales et sophisticas. Et istud vitandū est. Et dicit Per oppositiones scientie falsi nominis. quia non est vera scientia: sed apparens. Scientia eīm scm propriam rationē non est nisi verorum Impossibile autē est qꝫ verū sit vero cōtrariū. licet quādoqꝫ duo falsa sint sibi contraria. et ideo impossibile ē qꝫ illud quod repugnat veritati diuine que est summa veritas sit verū. Col. 2. Videte ne quis vos decipiat ꝑ philosophiā ⁊ inanē fallatiā sm traditionē hominū: scōz elementa mundi ⁊ non sm xpm ⁊c. Promittētes. id est dicentes se habere? Jere.10. Stultus factus est oīs homo a scientia sua. Que non est dei. quia qui loquitur mēdacium ex propriis loquit. Job.8. Jere.2. Filij mēphe os ⁊ taphneos cōstuprauerūt te vsqꝫ ad verticē ⁊c. Esa. 47. Sapientia tua et scientia tua hec decepit te ⁊c. Gratia dei tecum Amen

¶ Explicit profunda et subtil explanatio mirifici doctoris sanctissimi thome aquinatis ordinis fratrum predicatorum sup prima epistola glorioſi gentium apostoli pauli ad timotheum.

in epistolam II ad Timotheum I

Incipit deuotissima expositio eiusdem angelici doctoris glorioſi thome aquinēsis ordinis fratrū predicatorū sup secūda epla eiusdem sanctissimi pauli gentium apostoli ad Timotheum.

Nocte et die

In estu vrebar t gelu tc. Gene. xxi. Vba sūt iacob ostēdētis t cōmēdā tis curam pastoralem ac pastorale officiū. Jn qb9 circa hoc officiū tria ponūt scz assiduitas: patiētia sollicitudo. Primū est qz sine ītermissiōe dz curā gregi gerere. Un dic. Nocte t die Nocte orādo: die erudiēdo Esa. 21. Sup speculā dñi ego sū stans iugit p die: et sup custodiam ego sum stans totis noctibus. Uel per diem id ē tempore prosperitatis: t per noctē id est tempore aduersitatis. Jn quibus prelatus debet respicere curā gregis. 2. Cor. 6. Per arma iusticie a dextris t a sinistris tc. Prouer. 17. Omni tēpore diligit qui amicus ē tc. Secundū ē quia maxime prelato patientia necessaria est Debet enim prelatus propter gregis salutē omnia sustinere. 1. Jo. 10. Bon9 pastor animā suam dat pro ouibus suis tc. Prouer. 19. Doctrina viri per patientiā noscit. Unde dicit. Estu id est feruore instantis persecutionis. Jac. pmo. Exortus ē sol cum ardore t arefecit fenu tc. Gelu id est timore futurorū. 2. Cor. 7. Foris pugne intus timores tc. Tertium est quia preest in sollicitudine vt dicitur Roma. 12. Et hoc expellit somnū negligentie Unde subdit Gen. 31. Fugiebatq somnus ab oculis meis. Prouer. 6. Discurre festina suscita amicū tuū ne des oculis tuis somnū tc. Recte ergo hec verba materie huius epistole conueniunt. Jn prima enim instruit eum de ordinatione ecclesiastica. Jn hac autem secunda agit de sollicitudine tanta pastorali vt etiam martyrium sustine at pro cura gregis vt patet in prologo.

Capitulū primum

Paulus apostolus iesu xpi p voluntatē dei fm promissionē vite que ē in xpo iesu: Timotheo carissimo filio: gra t misericordia t pax a deo pre nostro t xpo iesu domino nostro.

Diuiditur autem hec epistola in salutationem t narrationem: secunda ibi. Gratias ago tc. Item primo ponitur persona salutans. Secundo persona salutata. Tertio bona optata. Persona salutās describit ex noīe paulus qō sonat modicitatē qō ei cōpetit ppter humilitatē mentis t tribulationem que faciunt hominem paruum. Jn tantum q christus dr minoratus ppter passiones. Heb. 2. Eum qui in modico ab angelis minoratus ē tc. Ite ex dignitate quā primo ponit. Scdo dignitatis originem. Tertio fructū. Dignitas ē magna qz ē apls. i. missus a xpo. Luc. 6. Elegit duodecim ex ipis quos etiaz aplos noīauit tc. Hanc dignitatē adept9 ē qz plus oibus laborauit. 1. Cor. 15. t Gal. 2. Qui operatus ē petro in apostolatū circūcisionis operatus ē t mihi inter gētes tc. Ozigo aplatus ē volūtas dei. Un dicit. Per voluntatez dei quā quidā preuenīūt quia se ingerunt: contra quos dicit Heb. 5. Nemo assumit sibi honorez: sed q vocatur a deo tanq aaron tc. Ite quidā pmittunt propter peccata populi. Job. 34. Qui regnare facit hominē ypocritā propter peccata populi tc. sed hic p volūtatē dei. Qd dicit qz nō p volūtatem suā. Fruct9 aūt nō est aliqd terrenuz sed fm pmissiōem. i. ad cōsequēdā vitā eternā pmissā a xpo. Hic dz esse finis prelatoz. 1. Cor. 9. Illi quidem vt corruptibilē coronā accipiāt: nos aut incorruptā. Dañ. 12. Qui ad iusticiā erudiunt multos quasi stelle ī perpetuas eternitates tc. Persona salutata ē timotheus filius eius ab eo cōuersus. Act. 16. Charissim9 qz sibi vnanimis. Phil. 2. Meminē habeo tam vnanimē. tc. Bona optata sunt tria scz gra p quā ē remissio pctōz: misericordia p quā cōsequimur finale bonū Pax. Glo. i. tranquillitas mentis: hec competit plato qui ad hoc ponitur vt pacē procuret. Jo. 20. dixit dñs. Pax vobis. Et precepit intrantib9 domū pacē offerre ei vt habetur Mat. 10. Et hoc a deo pre qui ē datoz oīs boni. Jac. pmo. Ite a iesu xpo qui est mediator inquātū hō dei t homi 2. Pe. pmo. Per quē maxima nobis t pciosa pmissa donauit

Lectio secunda.

Gratias ago deo meo: cui seruio a pgenitorib9 meis in cōscientia pura q sine intermissione habeā tui memoriā in orationib9 meis nocte ac die desiderans te videre. Memor lachrymaz tuaz vt gaudio implear. Recordationē accipiēs eius fidei que ē in te nō ficta: que t habitauit primū in auia tua loide: t matre tua eunice: certus sum autem q z in te.

Hic incipit epla ris narratio in q̄ pmo munit eū ptra presentes psecutiones. Scdo cōtra futura pricula ecclie. 3. cap̄. ibi. Hoc aūt scito tc. Ite pmo inducit ad instantiaz pdicatiōis q̄ tunc erat cā t occasio psecutiōis. Secundo hortat ad sustinēdas tribulationes ppter xpm ibi. Tu ergo tc. 2. cap̄. Ite pmo pmemorat bōa ipi9 timotheī. Scdo hortat eū ad vsū hoz bonoz p instantiā pdicationis ibi. Per quā tc. Tertio ponit se in exēplū ibi. Jn q̄ posit9 sū tc. Ite prio ponit affectū quē habebat ad timotheū. Scdo ponit bōa hui9 q̄ puocabant eū ad hmōi affectū ibi. Memor tc. Affectus ostendit p duo scz p orationē t desideriū. Et iō gratias agit deo de affectu quem hz ad timotheū qz ē charitatis t charitas ē pncipale donum. Quasi dicat. Reputo me gr̄am psecutū q sic sincerū affectū habeo ad te. Et dicit. Deo meo cui spāliter seruio a pgenitorib9 meis: nō a parentib9 carnalib9: qz pme Thy. i. Xps venit pctores saluos facere quoz primus sum ego: scz seruitio deriuato a pgenitorib9 meis. s. pr̄iarchis t pphetis qui deo sincere seruierunt. Et dr a pgenitorib9: qz filij facili9 imitant psectionē paternā: tū qz instruūt ab eis vt thobias: tū qz etiā bō facili9 imitat amicos. Et quō seruio eis? Jn pscia pura: quia vt habet Abac. i. Mūdi sūt oculi tui dñe ne videāt malū t respicere ad iniqtatē nō poteris tc. 2. Cor. pmo. Hīa nr̄a hec hec ē testimoniū pscie nr̄e. De quo agit gr̄as: qz sine intermissione siue die prosperitatis siue nocte aduersitatis oro p te. Ite ex desiderio. iō dicit. Desiderās te videre. scz ppter cōsolatōez vtriusq. Ro. i. Desidero em videre vos tc. Deinde cū dicit. Memor tc. ondit bona q̄ erāt ī timotheo. Et pmo cōmēorat affectū ei9 ad se. Scdo fidē ad deū ibi. Recordatiōz tc. Dicit ergo. Memor lachrymaz q̄s effudit q̄ discessit ephesū ab eo parat9 ad martyriū. Uel lachrymaz q̄s fudit in oronib9 t hoc vt gaudio īplear. i. hec mēoria replet me gaudio Phil. 2. Implete gaudiū meū tc. Ite memor fidei ad deū. Fi

dem eius. primo cōmemorat. Scōo ostendit eam a parentib⁹ deriuatā ⁊ nō nouiciā. Dicit ergo. Recordationem ꝛc. Fides necessaria est prelato qui ē fidei custos. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo. Et dicit. Nō ficta. Vera enī ꝑ opera bona ē. Jac. 2. Ostende mihi sine operibus fidem tuam: ego ostendā tibi ex operib⁹ fidem meā. 1. Timo. 1. Finis ꝓcepti ē charitas ꝛc. Sap. ꝓmo. Effugiet fictū ꝛc. ¶Et hec non noua: sed habitauit primū in auia tua ꝛc. Act. 16. dicit ꝙ fuit filius mulieris vidue. Certus autem vel per reuelatienem vel per indicia ꝙ ⁊ in te.

Lectio tertia.

PRopter quā cām ammoneo te vt resuscites gr̄am dei que est in te ꝑ impositionē manuū mearū. Nō enim dedit nobis deus spiritū timoris: sed virtutis ⁊ dilectionis ⁊ sobrietat⁹. Noli itaq; erubescere testimoniū dn̄i nr̄i: neq; me vinctus eius: sed collabora euāgelio ꝟm virtutē dei qui nos liberauit ⁊ vocauit vocatiōe sua sancta: nō ꝟm opa nr̄a: sed ꝟm ꝓpositū suum et gr̄am q̄ data ē nobis in xp̄o ihesu ante tpa secularia. Manifestata ē aūt nūc ꝑ illuminationē saluatoris nr̄i ihesu xp̄i. qui destruxit q̄dem mortem: illuminauit autē vitam ⁊ incorruptionem per euangelium.

Supra ꝓmēdauit eū de bōis gratuit⁹: hic hortat ad vsū gratuitor⁹ sibi datoꝝ ꝓcipuei ꝑdicatōe euāgelij Et ꝓmo monet generalit ad vsū date sibi gr̄e. Scōo specificat q̄lis sit vsus gr̄e ibi. Noli itaq; erubescere ꝛc. Itē primo ponit monitionē. Scōo ei⁹ rōnē ibi. Nō enī dedit nobis ꝛc. Dicit ergo. Fides non ficta in mr̄e ⁊ auia ⁊ in te est. Propter quā cām ꝛc. Hr̄a dei ē sicut ignis qui q̄n obtegitur cinere nō lucet: sic gr̄a obtegit in hoīe ꝑ torporem vel humanū timorē. Vñ ⁊ timothe⁹ effect⁹ pusillanimis torpuerat circa ꝑdicationē. Et ī dicit. Resuscita gr̄am sopitā. 1. The. 5. Spūm nolite extinguere. Et addit. Que ē in te ꝑ impositionē manuū mearꝝ a q̄ scz ordinat⁹ erat epūs. In qua man⁹ impositione data ē ei gr̄a spirit⁹ sancti. ¶Deinde cū dicit. Nō enī ꝛc. ponit rō monitionis ⁊ sumit ex cōditione diuinoꝝ munerꝝ. Qui enī accipit munus operat̄ ꝟm cōgruentiā muneris: ergo ꝟm conditionē diuinoꝝ munerū debem⁹ deo seruire. Est autez duplex spūs hui⁹ mundi Et horum dist inctio ē: spiritus enī significat amorē q̄ nomē spūs impulsionē importat: ⁊ amor impellit. Duplex aūt ē amor: scz dei ⁊ hic ē ꝑ spiritū dei ⁊ amor mundi ⁊ hic est ꝑ spm̄ mundi. 1. Cor. 2. Nō enī accepim⁹ spm̄ hui⁹ mūdi ꝛc. Spūs aūt mūdi facit amare bona mundi ⁊ timere mala tēporalia: ⁊ ī dicē. Nō enī dedit nobis de⁹ spm̄ timoris scz mundani: quia hūc de⁹ aufert a nobis. Mat. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus ꝛc. Est ali⁹ spūs timoris dn̄i ⁊ sanctus et iste facit vt timeat de⁹: hic aūt ē sine pena ⁊ sine offensa ⁊ hic ē a deo. Mat. 10. Timete eū q̄ pōt ⁊ aīaz ⁊ corp⁹ ꝑdere in gehennā. Et addit: sed virtutis qr ꝑ spm̄ sāctū dirigimur in malis ⁊ hoc ꝑ virtutē scz fortitudinis ꝓtra aduersa mūdi. Luc. vlt. Sedete in ciuitate donec indu amini virtute ex alto. Itē dirigimur in bonis qr quātum ad affectionē ordinamur ꝑ dilectionē charitatis dnz q̄s oīa que diligit refert in deū. Vñ dicit sed dilectionis. 1. Jo. 3. Qui nō diligit manet in morte. Itē ꝗtū ad bona exteriora ⁊ ideo dicit. Et sobrietatis id ē oīs tēperantie seruando debitū modū ⁊ mensurā: vt scz tēperate vrātur bonis mundi. Tit. 2. Sobrie ⁊ iuste et pie viuamus in hoc seculo ꝛc. 1. Thi. 3. Oportet epm̄ e ē irreprehensibilē vnius vxoris virū sobriū ꝛc. ¶Deinde cū dicit. Noli ꝛc specificat vsū gr̄e: et ꝓmo excludit cōtraria huic vsui. Secundo hortat ad vsū gr̄e ibi. Sed collabora ꝛc. A solita autē ꝑdicatione poterat impediri ꝓpter duo. Primo per erubescentiā. Scōo ex pēa apli quā patiebat ꝓpt̄ euāgeliū: et ī ꝗtū ad primū dicit. Noli itaq; scz exquo habes spm̄ fortitudinis erubescere ꝛc. Predicatio em̄ xp̄i si referatur ad sapiam mundi videbat stulta vnde erubescentiā habere videbat. 1. Cor. 1. Nos aūt ꝑdicam⁹ xp̄m crucifixū iudeis quidē scandalū: gentib⁹ aūt stultitiā ꝛc. Ro. ꝓmo. Nō em̄ erubesco euāgeliuz Luc. 9. Qui me erubuerit et meos sermones hūc fili⁹ hois erubescet. ꝛc. ¶Quantū ad secūdū sciendū ē ꝙ si latro videt aliquem suspensū erubescit se confiteri socium ei⁹. Sic qr apl's erat vinctus poterat eū timothe⁹ erubescere: et ī dicit Neq; me vinctū ei⁹. Ephe. 6. Pro quo legatiōe fungor in cathena. Eccl. 4. Nō reuerearis ꝓmū tuū in casu suo ꝛc. ¶Deinde cū dicit. Sed collabora ꝛc. hortat ad vsū gr̄e et primo in generali. Scōo ostendit ex qua fiducia hunc vsum aggrediat̄ ibi. Scōm virtutem ꝛc. Hic manifestat qđ dixit ibi. Non scām ꝛc. sed collabora. Dicit ergo ne erubescas sed simul mecū labora. 1. Cor. 3. Unusq̄sq; ꝑ priā mercedē accipiet. Et dicit euangelio qđ pōt eē ablatiui casus et hic ī euāgelio ꝑdicādo datiui casus et sic ad laudē euāgelij et vt scz crescat. Sap. 3. Bonoꝝ laboruz gl'iosus ē fruct⁹ ꝛc. Et hoc cū fiducia nō ꝓpria qr nō sufficientes sum⁹ cogitare aliq̄d a nobis: q̄si ex nobis. ꝛc. Sz ꝟm dei virtutē id ē habēdo fiduciam de virtute dei. Esa. 40. Qui dat lasso virtutē et his qui non sunt fortitudinē et robur multiplicat. Hec virtus mānifestat̄ ꝑ duo scz ꝗtū ad effectū qr liberamur a malis. Et ī dicē. Qui nos liberauit. i. Esd. 8. Liberauit nos de manu inimici et insidiatoris in via. Jo. 8. Si filius vos liberauerit Et quantum ad hoc ꝙ vocat nos ad bōa. Et vocauit vocatione sua sancta: quia vocat ad sanctificanduz. Ro. 8. Quos ꝑdestinauit hos et vocauit. i. Pe. 2. Qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumē suum. Et manifestat quedā que dicit dicēs. Nō ꝟm opa ꝛc. vbi ostēdit ꝙ ꝑ virtutē dei liberati ⁊ vocati sum⁹ nō ꝑ humanā. Et ꝓmo ostendit cām vocationis nr̄e ⁊ liberatiōis eē a deo Scōo ꝓcessū cāe ibi Que data ē ēt ꝛc. Tertio ꝓmēdat datorē cause scz gr̄e ⁊ ei⁹ cōseruatorē ibi. Qui destruxit ꝛc. Dicit ergo vocauit nō ꝑ nr̄am virtutē qr scz non per opa nr̄a que sunt effect⁹ virtutis. Tit. 3. Nō ex operibus iusticie q̄ fecim⁹ nos sz ꝟm suā misericordiā saluos nos fecit ꝛc. sed virtutis ei⁹. Est aūt duplex cā hūane salutis q̄ ē a deo. Una ē eterna scz ei⁹ ꝑdestinatio. Alia ē tēporal' scz gr̄a iustificans. Quantū ad ꝓmū dicit. Scōm ꝓpositū id ē ꝑdestinationē q̄ ē ꝓpositū miserendi. Ephe. ꝓmo Opat̄ oīa ꝟm ꝓpositū voluntatis sue. Ro. 8. His q̄ ꝟm ꝓpositū vocati sūt sancti ꝛc. Quantū ad secūdū dicit. Et gr̄am. Ro. 3. Justificati gratis ꝑ gr̄am ipius ꝛc. ¶Circa ꝓcessum gr̄e primo ondit quo est ꝓparata gr̄a. Scōo quo collata. Tertio ꝑ quē. Primū ondit cū dicit. Que data est ꝛc. i. ꝓuisa ē nobis dari añ tpa secularia sicut dicit pbs. Seculum nihil aliud ē q̄ mensura durationis aliquarum rerum: vnde diuersa secula diuerse sunt etates hominū. Unde vnum seculū durat mille annis quia homo dicit viuere q̄diu est in memoria hominū que nō excedit mille annos. Tempora ergo secularia sunt q̄ mē surāt res mutabiles ⁊ hec inceperunt cum mundo ꝛ ꝓe destinatio ante mundū. Ephe. i. Elegit nos in ipso ante

constitutionem mundi ꝛc. Et dicit. In xpo iesu: quia nō sumus electi vt saluemur ppriis meritis: sed per gratiā xpi: quia sicut p̄destinauit salutem nostram ita modum salutis nostre. Joh. p̄mo. Gratia ꝛ veritas per iesum xp̄m facta ē: Sz hec p̄destinatio prius erat occulta sed nūc est manifesta: ꝛ quomodo? sicut ꝓceptus cordis per opa: vnde nunc in effectu operis suis electis manifestauit ꝙ illuminationē ꝓprie loquit. manifestare enī est in lucē ducere Job. 18. Abscondita ꝓduxit in lucem. Sic ergo manifestata ē per hoc ꝙ misit xp̄m nos illuminantē Esa. 60 Surge illuminare hierusalem quia venit lumen tuum. ꝛc. Luce p̄mo. Illuminare his qui in tenebris ꝛ in vmbra mortis sedent ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Qui destruxit ꝛc. cōmendat xp̄m illuminatorem ꝛ primo ei⁹ virtutem quantū ad mala que abstulit. Secūdo quantū ad bona que cōtulit. Dicit ergo xp̄s ꝓpter hoc ꝙ ꝓ nobis passus satisfecit deo pro peccatis nostris. p̄me Pet. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortu⁹ ē ꝛc. Et peccatū erat causa nostre mortis corporalis Roma. 6. Stipēdia enim peccati mors: ꝛ ideo destruendo peccatum destruxit mortem. Osee. 13. Ero mors tua o mors ꝛc. Cōtulit etiam perfecta bona. primo anime in presenti ꝙ gratiam fidei. Abac. 2. Justus meus ex fide viuit. Sed ē imperfecta hec vita sed perficietur in gloria. Jo. 17. Hec ē vita eterna vt cognoscant te ꝛc. Secūdo mortalitatez carnis resultantem ex gloria aīe. i. Cor. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem ꝛc. Job. 19. Ego veni vt vitam habeant sz iam per gr̄am et abundantius per gloriā in futuro. Itē ibidē Dis qui viuit ꝛ credit in me nō morietur in eternū.

Lectio quarta.

In quo positus sum ego p̄dicator et apostolus ꝛ magister gentium. Ob quā cām etiā hec patior sed nō confundor. Scio enī cui credidi ꝛ certus sum: qz potēs ē depositū meū seruare in illū diē. Formā habe sanoꝝ verboꝝ que a me audisti in fide ꝛ in dilectione in xp̄o iesu. Bonuz depositū custodi ꝓ spiritū sanctū qui habitat in nobis. Scis enī hoc ꝙ auersi sūt a me oēs qui in asia sunt: ex quibus ē philetus ꝛ hermogenes. Det misericordiā domin⁹one sifori domui: quia sepe me refrigerauit ꝛ catenā meā non erubuit: sed cū romam venisset sollicite me q̄siuit ꝛ inuenit. Det illi dn̄s inuenire misericordiam a deo in illa die. Et quanta epheſi ministrauit mihi: tu melius nosti.

Supra monuit ad solicitā xp̄i predicationem: hic inducit ad hoc per sui exemplum ꝛ primo ponit hoc. Secūdo inducit ad sui sequelam ibi. Formā habens ꝛc. Tertio ostendit sequendi necessitatem ibi. Scis hoc ꝛc. Itē primo ponit suū officiū. Secundo ostendit que patitur pro sui officij executione ibi. Ob quā causam ꝛc. Tertio spei certitudinem ibi. Scio enim ꝛc. Describit autem officiū suum tripliciter: quia dicit se predicatorem ad excitāduz ad bonos mores. infra. 4. Predica verbum. insta oportune importune ꝛc. Marc. vltimo. Predicate euāgeliū omni creature ꝛc. Apostolū ad regendū eccliam qz apostoli sunt prelati ecclesie. Hal. 2. Qui operatus ē petro i apostolatū circumcisionis operatus ē ꝛ mihi inter gētes ꝛc. Et magistrum instituti ad docendū fidei sanitatem ꝛ cognitionē dei. i. Timo. 2. Doctor gentium in fide et in veritate. Johel. 2. Filij syon exultate ꝛ letamini in dn̄o deo nostro qui dedit vobis doctorem iusticie ꝛc. Sz dicit in quo positus sū ego ꝛc. Ubi nota tria. Prio ꝙ ipe nō assumpsit sibi sed ab illo positus ē Heb. 5. Nemo assumit sibi honorē sed qui vocatur a deo tanq̄ aaron ꝛc. Secūdo in positione designat ordinem firmitas quia fm ordinem rōnis institutus firmiter mansit. Joh. 15. Posui vos vt eatis ꝛ fructum afferatis ꝛ fructus vester maneat ꝛc. Judic. 5. Stelle manentes i ordine ꝛ cursu suo ¶ Deinde cum dicit. Ob quā cām ꝛc. ostendit que patitur pro sui officij executione dicens hec aduersa patior: sz vincula ꝛ tedia: ꝛ hoc pro fide xp̄i: infra. 2. Laboro vsq̄ ad vincula ꝛc. Et dicit ob hanc cām qz pati simpliciter nō ē laudabile sed ꝓpter iustam cām. Mat. 5. Bti qui persecutionem patiuntur ꝓpter iusticiam ꝛc. Et iō non ē ei ad confusionē qui patit̄ ꝓpter iusticiā. i. Pe. 4. Nemo vestrū patiat̄ quasi homicida aut fur aut maledicus aut alienorum appetitor si autez vt christianus non erubescat ꝛc. Act. 5. Ibant apostoli gaudētes ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Scio ꝛc. Ponit̄ certitudo spei: que facit eum non cōfundi etiā hec ꝓuenit ex magnitudine dei ꝓmittentis. Et ideo dicit. Cui credidi ꝛc. Et nota ꝙ vno modo credere ē actus fidei ꝛ ē sensus. Scio ꝛc. id ē scio ꝙ ille qui promisit ē verax ꝛ potens ad reddendā vitam eternam quā repromisit homini fideli existenti. Sed cōtra ex hoc sequit̄ ꝙ eadē est scia ꝛ fides ꝛ idem ē scitus ꝛ creditū qō ē impossibile quia de rōe sciti ē ꝙ videat: de rōne crediti ꝙ nō. Respondeo in fide duo sunt sz id qō credit̄ ꝛ ille cui creditur. De eo qō creditur nō pōt eē scientia quia sic perderet crediti rōnem sed de eo cui credit̄ est scientia quia per euidentissimā rōnem ē scitum ꝙ deus ē verax. Et sic dicit Cui credidi. 1. Jo. 4. Molite omni spiritui credere: sed probate spūs si ex deo sunt. Prouerb. 14. Innocēs credit omni verbo ꝛc. Alio mō dicit̄ credere fidei eius cui cōmittit rem suā ꝛ hic sensus ē veri or quasi dicat. Meip̄m. labores ꝛ possessiones credidi. i. cōmisi deo: scio ꝙ potens est depositū meum seruare ꝛc. Et nota ꝙ depositū dicit̄ dupliciter. Uno mō qō ego deposui. Et sic hō deponit apud deū salutē suā qñ se deo totū cōmittit. 1. Pe. 5. Oēm sollicitudinē vr̄am in eū p̄icientes qñ ipi cura est de vobis ꝛc. p̄s. Jacta sup dn̄m curā tuā ꝛ ipe te enutriet ꝛc. Itē deponit opa sua qñ sz nō statim recipit remunerationē suā sed in posterz. Et sic qui bñ facit deponit illud apud deū: ꝛ hoc vsq̄ in illum diem quando iudicabit occulta hominū: quia tunc reddet deus mercedem laborum suoꝝ. 1. Sap. 10. et Esa. 3. Dicite iusto qñ bene. quoniā fructū adinuentionū suaꝝ comedet ꝛc. Uel depositū id ē qō penes me posituz ē sz officiū euangelij. Act. 9. Vas electōis ē mihi iste vt portet nomē meū ꝛc. Etiā de⁹ ē potens cōseruare suū aplm vsq̄ ad mortē suam. ¶ Deinde cū dicit. Formā hn̄s ꝛc. inducit ad seq̄lā sui ꝛ ē duplex littera Una dicē habe: altera hn̄s Si dicē hn̄s sic prio ponit idoneitatē qua ꝓponit timotheo ad imitandū exemplū apli. Secūdo hortatur ad imitandū ibi. Bonū depositū ꝛc. Apostolus autē bona idoneitatē habuit fm duo. s. fm eruditionem quantum ad cognitionē. Et iō dicit. Sanoꝝ verboꝝ ꝛc. Itez fm virtutem. Un dicit. In fide ꝛ dilectiōe. Dicit ergo. Nō potes te excusare si patienter te non habeas vsq̄ ad vincula sicut ego: qz tu es habens formam sanorum verborum scilicet que non continent falsitatis corruptionem. Titum. 2. Loquere que decent sanam doctrinam Et dicit̄ doctrina sana nō corrupta effectiue quia nos sa

nos facit. Et addit. Que a me audisti: quasi dicat nō es deceptus quia hoc tibi tradidi qō a xpō audiui. 1. Cor. 11. Ego enī accepi a domino qō ꝛ tradidi vobis. Luce 10. Qui vos audit me audit ꝛc. Et hoc in fide ꝛ dilectione quia si aliquis oīa verba sana sciret ꝛ nō crederet nō esset idoneus: nec etiam diligeret quia: de facili recederet a doctrina vel per aduersa vel per prospera. Heb. ii. Sine fide impossibile est placere deo ꝛc. 1. Joh. 3. Qui non dilgit manet in morte ꝛc. Et hoc in xpō iesu qz vera fides ē eorum que xps docuit ꝛ vera dilectio ē in xpō qui dedit spm̄ sanctum p quē deum diligimus. Hec igit habens custodi bonū depositum qō scz dedi tibi id ē officium p̄dicationis vt nunq̄ a veritate recedas nec propter timorem officiū predicationis vllo tēpore dimittas Prouer. 4. Omni custodia serua cor tuum ꝛc. p̄me Timo. 6. O timothee depositū custodi ꝛc. Et hoc custodi bono adiutorio scz per spiritū sanctū. p̄me Cor. 3. Nescitis quia templum dei estis ꝛ spiritus dei habitat ī vobis ꝛc. Secundū aliā litterā monet ad duo. Primo ad sanā doctrinaz. Secundo ad perseuerantiam in ea snīa quā: do ꝛ quando nō imitatur. ¶ Deinde cum dicit: scis hoc ꝛc. ostendit necessitatē monitionis ex defectu ꝛ profectu aliorum. Quādo enī aliquis videt aliquos socios suorum proficere ꝛ aliquos deficere nititur sequi bonos. Et ideo primo cōmemorat deficientes: scō p̄ficientes ibi. Det misericordiam ꝛc. ostendit ergo quid custodiat alis est periculum. p̄me Cor. 10. Qui se existimat stare vide at ne cadat ꝛc. Et ideo dicit. Auersi ꝛc. Glo. Isti fallacia erant pleni simulate eīn fuerāt aplōrum scz addiscerēt vnde facerent calūniam apostolo. Isti ergo qui sūt auersi a me sunt modo in asia inter quos p̄cipue sunt isti duo qui conuersi sunt per iacobum. ¶ Deinde cū dicit. Det misericordiam ꝛc. ostendit aliox profectū ꝛ precipue cuiusdam onesiphori cōmemorans. Primo bona que sibi contulit rome. Secundo que in asia. Item p̄mo optat ei dei misericordiam. Secundo ostendit meritū misericordie. Tertio tempus misericordie. Primū cū dicit. Det misericordiam ꝛc. Recte optat ei misericordiā quia presens vita miseria ē Job. 14. Homo natus de muliere breui viuens tempore: replet multis miseriis ꝛc. Dicit det non solum persone sed familie quia ꝓpter bonitatē vni⁹ deriuatur gratia ad totā familiam. Mat. 10. Si quidez fuerit domus illa digna veniet pax vestra super eam ꝛc. Meritū autē misericordie est misericordia quā habebāt in apostolum. Unde dicit: quia sepe me refrigerauit: scz quietem p̄stando. Mat. 5. Beati misericordes quoniaz ipi misericordiam cōsequent. Eccl. 18. Nonne ardorem refrigerabit ros ꝛc. Job. 16. Viscera sanctox requieuerunt p te frater ꝛc. ¶ Et cathena meā ꝛc. infra. 2. Labore vsq̄ ad vincula: quasi male operās ꝛc. nō erubuit sed cum romā venisset sollicite vt amicus quesiuit. Eccl. 6. Si possides amicū in tēptatione posside illuz ꝛc. Prouer. 17. Omni tēpore diligit qui amicus ē ꝛc. ¶ Optat autē misericordiam futuri seculi cum dicit. In illa die ī qua scz dominus iudicabit oēs qū misericordia ē necessaria: nō solum autem rome sed ꝛ epheſi. Et ideo dignus est diuina misericordia.

Capitulum secundū.

Tu ergo fili mi confortare in gratia q̄ ē in xpō iesu: ꝛ que audisti a me p multos testes: hec cōmēda fidelibus hominib⁹ qui idonei erūt ꝛ alios docere. Labora sicut bon⁹ miles christi iesu Nemo militans deo implicat se negocijs secularib⁹ vt ei placeat cui se probauit. Nam ꝛ qui certat in agone: nō cozonabit nisi legitime certauerit. Laborantē agricolā oportet primū de fructib⁹ accipe. Intellige que dico: dabit enim tibi dominus in omnibus intellectum.

Supra induxit timotheū ad diligentē euangelij p̄dicationem: inducit eū hic ad constantē tolerantiam martyrij Et primo inducit eum a sustinendā passionem p salute fidelium. Scō docet eum qualiter resistat infidelibus. ibi. Noli verbis ꝛc. Itē primo inducitur preparatio ad martyriū sustinendū. Scō exhortatio martyrij ibi. Memor esto ꝛc. Preparatio martyrij p̄mittit quantum ad tria. Primū ē animi fortitudo. Scōm ē bonox dispensatio ibi. Et que audisti ꝛc. Tertiū ē fructuosus militie labor ibi. Labora ꝛc. Reḡit aūt ad martyriū animi fortitudo que ē circa pericula mortis: ꝛ ideo dicit. Tu ergo fili mi scz quē per euangeliū genui confortare in gratia: ps. Uiriliter agite ꝛ confortetur cor vr̄m ꝛc. nō in te sz cuius fortitudo ē vana sed in deo. Ephe. 6. Confortamini in domino ꝛ in potentia virtutis eius ꝛc. ¶ In gr̄a. i. gratuito dei dono p xp̄m. Jo. i. Hr̄a ꝛ veritas per iesum xp̄m facta est ꝛc. Scōm est dispensatio bonorum. Circa qō notandum ē q̄ quando aliquis adducit ad mortem disponit de suis. Non ergo minus debēt esse solliciti sancti de bonis spūalibus sibi creditis q̄ nō dispereāt post eorū mortē sed alijs credant: ꝛ ideo monet eum vt si ad martyrium venerit q̄ dispenset doctrinā fidei. Et primo ponit quō accepit qz p auditū. Unde dicit. Que audisti a me ꝛ ego a xpō. Et dico a me nō singulariter sz cōfirmata p multos testes id ē p legem ꝛ pphetas Ro. 3. Testificata a lege ꝛ a pphetis ꝛc. Uel p aplos. i. Cor. 15. Sive eīn ego sive illi sic predicauimus ꝛ sic credidistis ꝛc. ¶ Hec cōmenda inquantū sunt accepta. Sap. 7. Quā sine fictione didici ꝛ sine inuidia cōico ꝛc. ¶ Fidelibus hominib⁹: vt scz nō querāt lucrū tpale sed gloriam dei. 1. Cor. 4. Hic iam queritur inter dispēsatores vt fidelis quis inueniat ꝛc. Mat. 24. Fidelis seruus ꝛ prudens quē constituit dūs sup familiā suā ꝛc. Itē qui sunt idonei ad dispensandū. Debēt aūt esse idonei tripliciter Primo intellectu vt sint sapientes ad intelligendū. Luce. 21. Ego dabo vobis os ꝛ sapientiā ꝛc. Itē linguaz vt facundi ad docendū. Esa. 50. Dūs dedit mihi linguam eruditam, vt sciā suscitare eū qui lassus est verbo ꝛc. Itē ope qz cepit iesus facere ꝛ docere. Act. 1. ¶ Deinde cuz dicit. Labora ꝛc. ponit tertiū scz legitim⁹ militie labor ad quē primo hortat. Secūdo ponit laboris p̄mium ibi. Nam ꝛ qui ꝛc. Tertio militie stipendia. Laborantem ꝛc. Itē primo hortat ad legitimū laborem. Scō exponit quis labor sit legitim⁹ ibi. Memo ꝛc. Dicit ergo Labora ꝛc. Est aūt tripliciter aliqs miles xp̄i. Prio in q̄tū pugnat ꝓtra pctā. Job. 7. Militia ē vita hois sup terrā ꝛ. 14. Cunctis diebꝫ quibus nūc milito expecto ꝛc. Et hec pugna ē ꝓtra carnē mundū ꝛ diabolū. Ephe. vi. Nō ē nobis colluctatio aduersus carnē ꝛ sanguinē ꝛc. Scō ē aliquis miles xp̄i pugnādo ꝓtra errores. 2. Corinthio. 10. Arma militie nostre non sunt carnalia: sed potentia deo ad destructionem munitionū consilia destruētes ꝛc. Tertia est militia martyrū contra tyrannos. Et hec est laboriosior. Jo. 25. Numquid ē numer⁹ militū eius. Et non debet quiescere miles quia dicitur a militia sustinēda. ¶ Deinde cum dicit. Memo ꝛc. exponit quid sit legitimus labor. Et primo inducit eum ad laborem. Secundo ostendit qualis debēt esse bonus miles ibi. Ut ei pla

ceat ꝛc. ¶Primo circa primū duo facit quia exemplū ponit. Secundo manifestat. Dicit ergo. Nemo ꝛc. Circa primū sciendum ē ꝙ alius ē finis militie spūalis ꝛ aliud est finis militie corporalis: quia finis militie corporalis est vt obtineat victoriam contra hostes patrie: ꝛ iō milites debent abstinere ab his que abstrahunt a pugna puta a negocijs ꝛ delicijs. ꝑme Cor. 9. Qui in agone cōtendit ab omnibus se abstinet ꝛc. Sed militie spūalis finis ē vt victoriam habeant ab hominibus qui sunt contra deum: ꝛ ideo oportet ꝙ abstineant ab omnibus que distrahunt a deo: hec autem sunt negocia secularia: quia solicitudo huius seculi suffocat verbum. Et ideo dicit implicat se. Sed contra. Negocia secularia sunt temporalia: hoc autem apostolus fecit quādo vixit de labore manuum suarum. Respondeo dicendū est ꝙ apostolus dicit implicat ꝛ non dicit exercet: ille autez eis implicatur cuius cura ꝛ sollicitudo iniungitur circa ipsa. Et tūc ꝓprie ipa hec interdicuntur militibus xpi in quibus ostenditur non esse necesse implicari animū. Itē non dicit simpliciter implicatur sed dicit implicat se: quia quandoq; implicatur ꝛ non se implicat. Implicat enim se quando sine pietate ꝛ necessitate assumit: sed quando necessitas officij pietatis ꝛ auctoritatis exercetur tunc non implicat se sed implicatur huiusmodi necessitate. Roma. 16. Assistatis ei in quocunq; negocio vestri indiguerit. Causa autez quare nō debet se implicare ē vt ei placeat. ꝑme Joh. 2. Si quis diligit mundum non est charitas ꝑris in eo. Qui enim est miles xpi deuouit se ad militandum deo: ꝛ ideo oz conari vt ei placeat cui se deuouit. ¶Deinde cum dicit. Nam ꝛ qui ꝛc. ponit laboris premium. Et quia diceret aliquis. O paule magna imponis: sed quis est eorum fructus? Respondet assumatis exemplum in pugnis secularibus vbi non omnes sed legitime pugnantes accipiunt coronam. Sic ergo erit ꝛ in spūalib⁹ ꝙ nullus coronabitur nisi seruet debitas leges pugne. ꝑme Cor. 9. Illi quidem vt corruptibilē coronam accipiant: nos autem incorruptam. ꝛc. Sap. 4. Imperpetuum coronata triumphat ꝛc. ¶Deinde cum dicit. Laborantem ꝛc. ostendit stipendia interdicitq; ei negocia secularia. Et primo proponit stipendia sub metaphora. Secundo exponit ibi. Intellige ꝛc. officium enim predicatorum ꝛ doctorum est officium militum: inquantū insurgunt contra hostes ꝛ vicia. Item agricole inquantū fructum faciunt promouendo ad bona huius. Ager est ecclesia ꝛ principalis agricola est deus interius ꝛ exter⁹ operans. Jo. 15. Ego sum vitis vera ꝛ pater me⁹ agricola est ꝛc. Homines autē exterius adhibēt ministeriuz .1. Cor. 3. Ego plantaui apollo rigauit: deus autē incrementum dedit ꝛc. Isti sunt exteriores agricole. Job. 31. Si animam agricolarum eius afflixi ꝛc. Istū ergo agricolam oportet fructum accipere: huius fructus sunt opera virtutum. Eccl. 24. Flores mei fruct⁹ honoris ꝛ honestatis ꝛc. Gal. 5. Fructus autem spiritus est charitas gaudium: pax patientia ꝛc. Inter hos fructus sūt ꝛ fructus elemosynarum. Act. 9. Hec erat plena fructib⁹ bonis ꝛ elemosynis quas faciebat. Isti ergo debēt principaliter fructum percipere vt ipi gaudeāt. ¶Prio de subditorum fructibus. ¶Phil. 4. Itaq; fratres mei charissimi ꝛ desiderantissimi gaudium meum ꝛ corona mea ꝛc. Secundo de subsidijs temporalibus nō pro ꝑmio principali sed stipendio. Gal. 6. Cōmunicet autem is qui catheizatur verbo: vel qui se catheizat in omnib⁹ bonis. Mat. 10. Dignus est operarius cibo suo. ¶Deinde cuz dicit. Intellige ꝛc. exponit que dixerat sequens moduz xpi post parabolas. Mat. 13. Qui habet aures audiēdi audiat. Quasi dicat. Reduc hec ad intelligentiā spūalē Dan. 16. Intelligentia enim opus est i visione: quasi diceret aliquis: tu dicis accipe stipendium o timothee: sed tu non facis quia de labore manuum vis viuere. Unde intellige quia est necessaria discretio: quia ibi non sūt accipienda vbi ē occasio auaritie contra euangeliū vel propter cupiditatem vel propter otium ꝛ hoc poteris intelligere: quia dabit ꝛc. ꝑme Job. 2. Unctio docebit vos de omnibus. ꝛc.

Lectio secunda.

Memor esto dominū ieſū xp̄m resurrexisse a mortuis ex semīe dauid ſm euāgeliū meū i quo laboro vsq; ad vincula quasi male operans. sed verbuz dei nō est alligatū. Ideo oīa sustineo propt̄ electos: vt ꝛ ipi salutē cōsequant ꝙ que est i xpo ieſu cū gloria celesti. Fidelis sermo Nam si cōmortui sum⁹: ꝛ cōuiuem⁹: si sustinebim⁹ ꝛ cōregnabim⁹. si negauerimus ꝛ ille negabit nos. si nō credimus. ille fidelis pmanet negare seipsū non potest. Hec cōmone testificans cozā deo. Noli cōtēdere verbis ad nihil enim vtile est nisi ad subuersionez audientium. Sollicite autem cura teipsū ꝓbabilem exhibere deo: operariū incōfusibilez recte tractantem verbum veritatis.

Supra ponit preparatio ad martyrium: hic ponitur exhortatio ad ip̄m: ꝛ primo p̄mittit exemplum premij. Secundo exemplū martyrij ibi. In quo laboro ꝛc. Tertio manifestat consequentiam premij ad martyriū ibi. Fidelis sermo ꝛc. Nam premiuz mortis preciose martyrij ē resurrectio gloriosa: cuius exemplum precessit in capite nostro xpo. Et iō dicit. Memor esto. Quasi dicat. Dñm nr̄m ieſum xp̄m supple habe in mēte contra tribulatōes ¶Prouer. 3. In oībus vijs tuis cogita illū: ꝛ ipe diriget gressus tuos. Multa enim sunt in eo cogitanda: sed speciāliter resurrectio. Ad hanc enim oīa ordinant̄ et precipue totus xp̄iane religionis status. Ro. 10. Si confiteris in ore tuo dominū ieſum ꝛ in corde tuo credideris ꝙ deus excitauit illuz a mortuis saluus eris. Et nota ꝙ nō dicit resuscitatū qz ꝛ si p̄r eū suscitauerit tñ ꝓpria etiam virtute resurrexit ꝛ ē prim⁹ resurgentiū. 1. Cor. 15. Sz qz ſm naturā hūanā surrexit ꝛ mortu⁹ ē ex semīe dauid. Ro. 1. ¶Qui fact⁹ ē ei ex seīe dauid ſm carnē ꝛc. ¶Scōm euangeliū meū. i. a me p̄dicatū. 1. Cor. 15. Notū aūt facio vobis euangeliuz qđ p̄dicaui vobis ꝛc. Qui p̄dicat euāgeliū ē minister euāgelij: sicut qui baptizat ē minister baptismi. Tamen non potest dici baptisma meū sz euangelium sic. Et hoc ideo quia multum facit exhortatio et sollicitudo. ¶Deinde cum dicit. In quo laboro ꝛc. ostēdit se in exemplum martyrij ꝛ primo eius penam. Secōo eius cām ibi. Ideo omnia ꝛc. Tria aūt ostendit eē in pena sc̄z acerbitatē obprobriū ꝛ cōstantiā. Acerbitatē post cū dicit. In quo sc̄z euāgelio p̄dicādo vel ꝓ quo laboro id ē affligor: ꝛ hoc vsq; ad vincula: qz qū̄ hanc epistolaz scripsit erat rome i vinculis. Ephe. vlt. Ministeriū euāgelij ꝓ quo legatiōe fungor in cathena. Obprobriū ꝙ tū ad infideles cū dicit. Quasi male operans: xp̄iani em̄ tūc reputabant̄ pessimi. Luc. 9. Bti eritis cū vos oderūt homines ꝛ separauerint ꝛ exprobrauerint ꝛc. Christus etiam fuit damnatus quasi male operans. Esa. 53. Et cum sceleratis reputatus est. Constantiam autem

Explanatio sancti Thome

ōndit cum dicit. Sz ꝟbum dei. ꝛc. licz enim corpus sit alligatū tamen verbum dei non ē alligatū: quia p̄dicatio fuit ex voluntate apostoli que libera ē ⁊ precipue ꝓpter efficaciam charitatis que nihil timet. Ro. 8. Certꝰ ſum enim quia neq; mors neq; vita ꝛc. Quia ſicut p̄me Jo. 3. dicitur: Maior est deus corde nostro ꝛc̄. Et dicitur q̄ in vinculis existens multos conuertit. ¶ Deinde cuz dicit. Ideo omnia ꝛc. Ostendit causam quia martyrē non pena facit sed causa. Duplex autem est causa martyrij. ſ. propter diuinū honorem ⁊ salutem proximi. Propt̄ deum quidē: quia Roma. 8. Propter te mortificamur tota die ꝛc. Propter salutē proximoꝝ quia dicit hic Propter electos. Joh. 15. Maiorem charitatem nemo habz vt animā ſuam ponat quis pro amicis ſuis ꝛc. p̄me Jo. 3. Quoniam ille pro nobis animā ſuā posuit ⁊ nos debemus pro fratribus animas ponere. Et dicit propter electos quia quecunq; bona fiunt ſpecialiter cedunt in bonum electorum nō reprobor̄. Et quomodo? vt ⁊ ipi ꝛc̄. Sed nunquid nō ſufficit passio xpi. Dicendum ē q̄ ſic effectiue: ſed passio apostoli dupliciter: quia dabat exemplum perſistendi in fide. Secundo quia confirmabat̄ fides: ⁊ ex hoc inducebant̄ ad ſalutem. Et hoc in xp̄o id ē quc venit nobis per eum. Mar. p̄mo. Ipe enim ſaluum faciet populū a peccatis eorum ꝛc̄. Et hoc nō ſolū ſalutē gratie p̄ſentē ſed etiam cū glozia celeſti. Mat. 5. Merces vestra copioſa eſt in celis. ¶ Deinde cuz dicit. Fidelis ſermo ꝛc. Ponit conſequentiā premiſj ad meritū martirij. Et primo ponit atteſtationē. Secundo cōſequentiam ibi. Nam ſi ꝛc. Tertio confirmat per teſtimoniū ibi. Hec cōmone ꝛc̄. Dicit ergo fidelis ꝛc. i. verbum q̄ dicam ē fidele. Apoc. vltimo. Hec verba fideliſſima ſunt. ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Nam ſi ꝛc̄. ponit conſequentiā ⁊ primo de remuneratione bonoz̄. Secundo de punitione malor̄ ibi. Si negauerimus ꝛc. In premio bonorum ſunt duo ſcz reparatio per reſurrectionem: ⁊ ſuperadditio glozie ad quam reſurgent. Et ideo primo oſtendit q̄ per chriſtum venit ad reparationez vite. Secdo q̄ p̄ ipſū venitur ad reſurrectionē ibi. Si ſuſtinemus ꝛc. Dic ergo. Si cōmoꝛtui ſumus ſcz cum chriſto ⁊ hoc per ſacramenti ſuſceptionē in baptiſmo. Roma. 6. Cōſepulti eſm ſumus cū illo per baptiſmū in mōrtem ꝛc. Item per penitentiā nos macerando. Gal. 6. Qui xp̄i ſunt carnem ſuā crucifixerunt cū vitijs ⁊ cōcupiſcentijs. Item pro cōfeſſione veritatis moziendo ſicut ⁊ chriſtus ps. Preciosa in conſpectu domini moꝛs ſanctoꝝ eius. Si ergo commoꝛtui ſumꝰ ⁊ conuiuemꝰ id eſt ſicut ipe reſurrexit ſic et nos. Ro. 6. Si conplantati facti ſumꝰ ſimilitudini moꝛtis eius ſimul ⁊ reſurrectionis erimus. ¶ Deinde agit d̄ glozia quā ſancti merenꝰ per moꝛtis ignominiā. Luc. vltimo. Nonne hec oportuit xp̄m pati. Et ideo dicit Si ſuſtinuerimꝰ ſcz patienter ⁊ obprobria conregnabimꝰ id ē ſimul cum ipo peruenemus ad regnū. Mat. 5. Beati q̄ perſecutionē ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Si negauerimus ꝛc. oſtendit conſequentiā quantum ad penas. Dupliciter autē poteſt aliquis peccare contra fidē. Primo exterius negando. Secundo interius eam deponendo. Mantuz ad primū dicit. Si negauerimus ſcz coram alijs ipe negabit nos in iudicio. Matth. 25. Amen dico vobis neſcio vos ꝛc. Negare eſt non cognoſcere eos eſſe de ouibus ſuis. Quantum ad ſecundū dicit. Si non credimꝰ id eſt ſi fidem a corde abiciamus ipe fidem ſuam tenet. Unde fidelis manet in ſua fide: quia fides nihil aliud eſt q̄ participatio veritatis. Ipe autem ē ipa veritas q̄ negare ſe non poteſt. Ergo non ē omnipotens. Reſpōdeo Ex hoc ē omnipotens q̄ ſeip̄m negare non poteſt. Poſſe enim deficere magis ē pertinens ad impotentiā quia q̄ aliquid deficiat a ſuo eſſe ē per debilitatē virtutis p̄prie. Chriſtum autē negare ſeip̄m ē deficere a ſeipo hoc ergo ip̄m q̄ non poteſt negare ſe ē ratio perfecte virtutis. Unde nec peccatum cadit in eum vt eſt dictum: nec p̄t negare ſuam virtutem ⁊ ſuā iuſticiā quin puniat. Mat. vltimo. Qui vero non crediderit condemnabit̄. Sz nūquid non poteſt deus alicui remittere penam. P̄t quidē ſecundum ordinem ſapientie ſue: ſed contra ordinem ſapientie ⁊ iuſticie nō. ¶ Deinde cū dicit. Hoc autez cōmone ꝛc. confirmat per teſtimonium. Quaſi dicat. Simul cum alijs admoneo vt ſemper habeas in corde teſtificans coram deo id eſt teſtem adducens coram quo loquoꝛ. ¶ Deinde cū dicit. Moli verbis ꝛc. oſtendit quomodo reſiſtat infidelib⁹: ⁊ primo p̄mittit modū reſiſtendi. Secundo oſtendit que ſunt quibus reſiſtat ibi. Prophana ꝛc. Item primo excludit indebitum modū reſiſtendi. Secundo ponit debitū ibi. Sollicite ꝛc. Circa primum primo excludit indebitū modū. Secundo rationem aſſignat ibi. Ad nihil ꝛc. Dicit ergo. Moli ꝛc. Cōtentio importat concertationē in verbis. Poteſt ergo ſecūdū duo intelligi: quia acrimoniā loquens deprauat̄ dupliciter. vel per hoc q̄ acceditur ad fauorē falſitatis quando q̄s cum confidentia clamoꝛis impugnat veritatē. Alio modo propter inordinationē quando vtitur acrimonia. vel vltra modum debitū vel contra qualitatē perſone. Sed ſi moderate ⁊ cum circūſtantijs debitis ⁊ p veritate nō ē peccatum. Et ſic in rethoꝛica eſt vnum inſtrumētuz exhortationis. Tamē in ſacra ſcriptura dicit p̄m q̄ importat inordinationē. p̄me Coꝛ. 11. Si q̄s videt inter vos contētioſus ee nos non habemꝰ talē conſuetudinē neq; eccleſia dei. Et dicit verbis quia aliqui diſceptant ſoluz verbis improperij. Et hoc ꝓprie ē contendere. Si hoc fit nō verbis tm̄ ſed veris rationibus: hoc eſt diſputare nō contendere. ¶ Deinde cum dicit. Ad nihil ꝛc. oſtendit rationē documēti. Nam moderata diſputatio quādo cum ratione fit ē vtilis ad inſtructionē: ſz quando cū verbis tunc ē litigioſa. Jō dicit. Ad ſubuerſionē: ⁊ hoc dupliciter. Uno modo oū q̄ ē certuz venit in dubiū. Alio modo quia audiētes ſcandalizanē Prouer. 14. Ubiverba ſunt plurima ibi frequenter egeſtas. Uñ Jac. 3. Ubi zelus ⁊ contētio ibi incōſtantia ⁊ oē opus prauum. Sed nunquid nō ſine cōtentione debet quis diſputare coram populo de fide. Reſpondeo diſtinguendū ē ex parte audientium: quia aut ſunt ſollicitati ab infidelib⁹ ⁊ tunc ē vtilis publica diſputatio q̄ ſimplices efficiunt magis inſtructi quādo videt errantes confutari. Si vero nō ſunt ſollicitati ab infidelibus: tunc nō ē vtilis diſputatio ſed periculoſa. Itē ē diſtinguēdum ex parte diſputantis: q̄ ſi diſputans ē prudens q̄ manifeſte confutet aduerſariū tunc debet publice diſputare. ſi vero nō nullo mō ¶ Deinde cum dicit. Sollicite ꝛc. ponit debitū modum reſiſtendi. Et primo quantum ad rectā intentionē. Secūdo quantum ad rectam opationem. Tertio quantum ad rectam doctrinā. Qui enī vult diſputare p̄mo dz ſcrutari ſuam intētionē vtruz moueatur bono zelo. Ideo dicit q̄ habilē deo exhibere qui ſcz probat coz. 2. Coꝛ. 10. Nō enim qui ſeipſum cōmendat ille probatus ē ſed quē deꝰ cōmēdat. ps. Probaſti coz meum ⁊ viſitaſti nocte. ꝛc. Itē q̄ doctrinam quā p̄dicat ore ſtabiliat per opa quod niſi faciat ē confuſione dignus. Uō dicit. Operariū inconfuſibilem. Quaſi dicat. Hec facito: ſi non confunderis. Item q̄ recte tractet verbum veritatis vera docēdo ⁊ vtilia audiētibus: non querens lucruz ⁊ gloriam. ſcōe Coꝛ. 2. Non ſumus ſicut plurimi adulterantes verbuz dei ſed ex ſinceritate ſicut ex deo coram deo in chriſto loquimur.

iude cū dicit. Sed māsuetū ꝛc. oñdit q̄d sit sectādū. Et p̄mo ponit documentū. Scōo rōe ibi. Me q̄ det ꝛc. Iterū p̄ma in duas. qz primo proponit quoddam generale ad omnes. Secūdo quedaz necessaria ad singulos ibi. Docilem ꝛc. Generale quod debet habere qui vult disputare est q̄ sit māsuetus. pſ. Docebit mites vias suas. Est eñ mansuetudo virtus cōpescens ab ira q̄ perturbat iudicū rationis que necessaria est in questione ꝛ iudicio veritatis Mat. 11. Discite a me qz mitis sum ꝛ humilis corde ꝛc. In speciali autem debet habere respectu superiorum docilitatem. respectu psecutorum patientiam. respectu falsorum doctorum correctionem. Quantum ad primū dicit docilē id est paratū corrigi a q̄cumq̄. Et hec est sapientia celestis Jac. 3. Que aūt desursum est sapiētia primum quidez pudica est. deinde autē pacifica. modesta suadibilis ꝛc. Quantuz ad secundum dcit. Patientem. pſ. Bene patientes erunt vt annuncient. puer. 19 Doctrina viri per patientiam noscitur ꝛc. Quantuz ad tertiū dicit. Cum modestia quia correctio debet esse modesta Gal. 6. Vos qui spūales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Me quādo. ꝛc. assignat rationem vitationis. ꝛ respondet cuidam tacite questioni. Posset eñ aliquis dicere. Isti resistūt veritati. ꝛ ideo imminet necessitas corrigendi. Respondeo q̄ deus pater eos potest reducere ad penitentiam et ad hoc debet iustus niti. Et primo p̄mittit penitentiā quaz debet intendere cōtra aduersarios. Secūdo penitentie fructus. Tertio penitentie necessitatez. Dicit ergo. Me quando id est vt deus aliquando det eis penitentiaz. qz ex superbia resistunt quibus difficile videt dari penitentia. Hic excludit error pelagij qui dicit dona gratie esse ex operibus nostris. quod per hoc patet esse falsum. quia etiam principium bonorum scz penitentia datur a deo. Treñ. 5. Cōuerte nos domine ad te et cōuertemur Esa. 26. A timore tuo cōcepimus. Fructus vero penitentie duplex est: scz cognitio veritatis et liberatio a potestate diaboli. Quantū ad primū dicit. Ad cognoscendam veritatem. quia quando ex malicia resistit veritati ipsa malicia sua excecat eos. quando ergo malicia aufert cognoscunt veritatem Jo. 8. Et cognoscetis veritatem. Quātum ad secundū dicit. Et resipiscant ꝛc. id est ab occasionib⁹ error ex parte intellect⁹: sicut falsa fantasie. ꝛ ex parte affectus sicut sunt inuidia superbia ꝛ huiusmodi. Necessitas autem penitentie est magna quā nisi habeant diabolus dominat eis. Unde dicit. A quo captiui ꝛc. q̄a qui facit peccatum seruus est peccati. Jo. 8. Et dicit ad ipsius voluntatez scz sectandā. Uel vt de homine faciat voluntatem suam. Sed contra. Non statim precipitat sicut vellet. Dicendum est q̄ adipiscitur q̄tum p̄mittit sibi: sed difficile est q̄ ei auferatur. Esa. 49. Nunquid tollet a forti preda aut quod captum fuerit a robusto salvum esse poterit.

Capitulum tertium

Hoc autez scito qz in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: ꝛ erunt homines seipos amantes: cupidi: elati: superbi: blasphemi: parentibus nō obedientes: ingrati: sceleſti: sine affectione: sine pace: criminatores: incontinentes: immites: sine benignitate: proditores: pterui: tumidi: ꝛ voluptatum amatores magis q̄ dei: habētes speciem quidem pietatis: virtutem autem eius abnegantes.

Supra instruxit eū quō resistat tribulationib⁹ ꝛ piculis p̄sentib⁹: hic ostendit quomō stet contra futura. Et p̄mo p̄nunciat futura picula. Scōo oñdit idoneitatem suā ad resistendum ibi. Tu autē assecutus ꝛc. Tertio ostendit qualiter resistat ibi. Testificor ꝛc. Circa primū duo facit qz p̄mo prenūciat pericula nouissimoz temporuz. Scōo ostendit quomodo eozuz vitia sunt etiam modo vitanda ibi. Et hos deuita ꝛc. Item p̄ma in duas. qz p̄mo prenūciat esse futura pericula in nouissimis temporib⁹. Secūdo causam periculoz ibi. Et erunt homnies ꝛc. Dicit ergo. Dixi deuita prophana ꝛc. Non solum autē sunt hec mō vitanda: sz in futuro restant etiā quedaz alia vitanda Et dicunt nouissimi dies qui sunt propinqui nouissime diei. Jo. 5. Ego resuscitabo eum in nouissimo die. Heñ. penultimo. Congregamini vt annūciem q̄ ventura sunt vobis diebus nouissimis. Et adde. Instabunt tempora periculosa ꝛc. Matth. 24. Eritis odio oībus gentibus ꝓpter nomen meum. Causa horum est iniquitatis abundantia. Matth. 24. Quoniaz abundabit iniquitas refrigescet charitas multorum. Quia fides ꝛ charitas vel anullabit vel totaliter peribit. quia quantomagis aliq̄d elōgat a suo p̄ncipio: tanto plus deficit. Et ideo in tempore illo magis deficient fides ꝛ charitas: quia plus elōgant a christo. Luc. 18. Filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra? Et circa hoc primo ponit iniquitatis radicem. Secundo diuersas eius species. Radix autē totius iniquitatis est amor suiipsius. Duplex autez amor duplicem ciuitatē facit. Sed contra. Quilibet naturaliter diligit se. Respondeo. dicendum est q̄ in homine duo sunt: sz natura rationalis ꝛ corporalis. Quātum ad intellectualem seu rationalē que interior homo appellat vt dicit. 2. Corin. 4. Homo debet plus se diligere q̄ oñes alios. qz stultus est qui vult peccare vt alios a peccatz retrahat. sed quantū ad exteriorem hominē laudabile est vt alios plus diligat q̄ se. Unde illi qui se sic tm̄ amant sunt vituperabiles. Phil. 2. Omnes que sua sunt querūt: non que iesu christi. ¶ Ex hac radice diuerse sunt species iniqtatis. Unde dicit. Cupidi elati. ꝛc. Et circa hoc tria facit. qz p̄mo ponit peccata que sunt in abusu rerum exteriorum. Secundo que pertinent ad inordinationem hominis ad alios ibi. Blasphemi ꝛc. Tertio que ad seipsum ibi. Incontinentes ꝛc. Duo aūt sunt i reb⁹ exterioz ib⁹ scz abūdantia diuitiaz ꝛ excellētia honorū. Quantū ad primū dicit. Cupidi. Et cupiditas p̄mo ponit qz est radix oīum malorum. Uel est ꝓpinqua amori suiipsius que ē ad bona exteriora. Quantū ad secunduz dicit. Elati. Elatio est species superbie que sunt quattuor. Una quando aliquis attribuit sibi quo caret. Secunda quando quod ab alio habet attribuit sibi ac si haberet a se. 1. Corin. 4. Quid habes quod non accepisti ꝛc. Tertia quādo attribuit sibi quod habet ab alio: sz meritis proprijs. Luc. 18. Jeiuno bis in sabbato ꝛc. Quarta quando singulariter vult videri supra omnes. et hec est elatio. pſ. Domine non est exaltatum cor meum ꝛc. Q̄ dicit superbi reducit ad alias species superbie. Jac. 4. Deus superbis resistit: humilibus autē dat gratiam. ¶ Consequenter ponit vitia quantū ad alios. Et p̄mo q̄tum ad superiores. Secundo quantū ad equales ibi. Sceleſti ꝛc. Superior est triplex scz deus. ꝛ contra hūc dicit. Blasphemi Esa. 1. Dereliquerūt dominū blasphemauerunt sanctum israel: abalienati sunt retrorsum. Item parentes. ꝛ q̄tum ad hoc dicit. Parentibus non obedientes. 1. Reg. 15. Quasi peccatum ariolandi est repugnare. ꝛ quasi scelus idolatrie nolle acquiescere.

puer.30. Oculū qui subsannat patrē. ꝛ qui despicit partū matris sue effodiāt eū corui de torrētibus ꝛ comedāt eum filij aquile. Item benefactor inquantū huiusmodi Et quantū ad hoc dicit. Ingrati. ps̄. Qui retribuūt mala p bonis ꝛc. Cor.3. Grati estote Sap̄.16. Ingrati em̄ spes tanq̄ hybernalis glacies tabescet ꝛ dispariet tāq̄ aqua supnacua ꝛc. ¶ Tunc ponit mala que sunt ad eq̄lem ꝛ proximum. ꝛ sunt tria. Primū pertinet ad opus. Un de dicit. Sceleſti id est qui scelera grauia perpetrāt in proxios Esa.1. Ue genti peccatrici pplo graui iniq̄tate seruis neq̄ filijs sceleratis ꝛc. Secūdū ad effectū. Un de dicit. Sine affectione id est sine affetu charitatis ꝛ sine pace. Tertio q̄tum ad verbum. Unde dicit. Criminatores. Leuit.19. Non eris criminator nec susurro in populis. Itē q̄tū ad seipsum oñdit quedā alia tripliciter Primo q̄tum ad corruptionem concupiscibilis. Secūdo irascibilis. Tertio rationalis. Quantū ad p̄mum dicit. Incontinentes. Un dicit incōtinens q̄ se nō tenet in bono pposito propter pauas concupiscentias Ecc̄.26. Omnis autem ponderatio nō est digna continentis anime. Quantum ad irascibilem dicit ppie immites id ē non mansueti. hec moderatur passiones ire. Matth.11. Discite a me quia mitis sum ꝛ humilis corde. ps̄. Docebit mites vias suas. Item ponit aliud quod pertinet ad affectum irascibilis scz benignitatis exclusio. Unde dicit. Sine bengnitate. hoc em̄ est naturale q̄ quando dominatur vnū contrariorū excludit aliud Ephe.4. Estote inuicem benigni ꝛc. ¶ Deinde ponit vitia que sunt ad corruptionem rationalis. Hec autē potentia perficit per prudentiam. prudentie autē opponit aliquod vitium p abusum prudētie ꝛ aliqō p ei⁹ priuatiōm: ꝛ vtrūq̄ ponit Quantū ad p̄mum dicit. Proditores. Ad prudentiam autē pertinet sagacitas: qua quidam abutunt in malum. ꝛ hi sunt proditores puer.11. Qui ambulat fraudulenter reuelat archana ꝛc. Item ꝓstantia qua quidam abutūtur dum in malo pteruūt. puer.3. Ne innitaris prudentie tue. ¶ Deinde ponit vitia que sunt ad p̄uationes prudentie. Et p̄mo ponit priuationis causam. Unde dicit. Tumidi. Superbi em̄ inflantur in agendis. quia nō metiunt vires suas. ꝛ iō deficiūt puer.11. Ubi superbia ibi erit et contumelia. vbi autez humilitas ibi ꝛ sapientia. Secundo ponitur priuatio scz ignorantia: quam addit superbie. Superbus enim est nihil sciens. Unde dicit. Ceci quasi non habentes vsum rectū rationis Mat:15. Ceci sunt ꝛ duces cecorum ꝛc. Tertio ponit priuationis effectum: qz tempoalia preponūt eternis. Unde dicit. Voluptatum ꝛc. Esa.13. Syrene in delubris voluptatis. Sed uunquid est idem esse incontinentem ꝛ voluptatum amatorē? Respondeo. dicendum est q̄ nō qz ppie incontinens dicit qui habet spem fugiendi. scz vincitur ab eis. sed ppie amator earum est intemperatus q̄ habet corruptam estimationē. ¶ Consequenter ponit simulationem dicens. Habentes ꝛc. 2. Cozin.11. Operarij subdoli: virtutem autē eius abnegantes: virtutem scz pietatis que dicit hic dupliciter. Uno modo ipsa vis pietatis id est eius virtus. Unde dicit. Abnegantes id est veritatem non habentes Thit.1. Confitent̄ se nosce deum factis autē negant. Alio modo quia virtus rei dicitur illud ex q̄ dependet tota virt⁹ eius. Tota autez virtus pietatis dependet ex charitate. ideo dicit virtutē ei⁹ scz charitatem abnegantes.

Lectio secunda

Thos deuita. Ex his em̄ sunt q̄ penetrant domos: ꝛ captiuas ducūt mulierculas oneratas peccatis que ducuntur varijs desideriis. semper discentes ꝛ nunq̄a d scientiam veritatis peruenientes. Quemadmodū autez iamnes ꝛ mambres restiterunt moysi. ita ꝛ hi resistūt veritati. homines corrupti mente. reprobi circa fidem. sed vltra non proficient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus: sicut et illorum fuit. Tu autez assecutus es meam doctrinam: institutionem: propositum: fidem: longanimitatem: dilectionem: patientiam: persecutiones: passiones: qualia mihi facta sunt. antiochie: iconio: listris quales persecutiones sustinui. ꝛ ex omnib⁹ eripuit me dominus.

Supra apostolus descripsit pericula nouissimorum temporum ꝛ causam assignauit: hic docet huiusmodi etiam in presenti esse vitanda. Et p̄mo premittit monitionem de horum vitatione. Secundo ostendit in quibus hominibus in presenti appareant predicta ibi. Ex his enim ꝛc. Dicit ergo. Dixi q̄ in nouissimis temporibus erunt homines pessimi. Sed non credas te in presenti esse tutum: sed etiam nunc hos ꝛ tales homines deuita scz ne in similem errorem labaris. Tit. vltimo. Hereticum hominem post vnam ꝛ secundam correctionem deuita ꝛc. Sz tū q̄tū ad aliqua vitandi sunt sed non q̄tum ad sermonē exhortationis. Et tunc ostendit q̄ etiam modo sunt aliqui tales. Et p̄mo ostendit nocumentum quod inferunt. Secundo defectum quem patiunt ibi. homines reprobi ꝛc. Tertio impedimentū quo artantur ibi. Sed vltra ꝛc. Circa primū duo facit. qz p̄mo ostendit impedimentum quod inferunt subditis. Secundo impedimentum quod inferunt prelatis ibi. Quemadmodū autē ꝛc. Item rum p̄ma in duas. qz p̄mo ostendit eorum imprudentiā Secundo eorum astutiam ibi. Et captiuas ꝛc. Quantum ad primū dicit. Deuita ergo: qz iam sunt aliqui tales. Nam ex his ꝛc. id est eorum numero sunt. 1. Jo. 2. Nūc antichristi multi sunt ꝛc. nec debetis intelligere q̄ ex his fuerunt: sed sunt scz sceleſti ꝛ ingrati ꝛc. quia peccatores iam conuersi nō debent dici peccatores. ps̄. Nec memor ero nominū eorum p labia mea. ¶ Deinde cū dicit. Qui penetrant ꝛc. ostendit eorum maliciam. Et ad lram potest exponi quasi inordinate ingerentes se ꝛ circumeuntes ppter lucrū. Contra quod Ecc̄.21. Pes fatui facilis in domū proximi ꝛc. Sed ppter hoc non prohibentur aliqui visitare afflictos in domibus Jac.1. Religio munda ꝛ immaculata apud deum ꝛ patrem: hec est visitare pupillos ꝛ viduas in tribulatione eorum ꝛc. Uel metaphorice potest exponi domus id ē cōscientia Sap̄. 8. Intrans in domū meam conquiescam ꝛc. Illi ergo penetrant domos qui cum astutia volunt scire secreta conscientie vt decipiant alios. Ecc̄.13. Ex multa loquela tē ptabit te. ꝛ subridens interrogabit te ꝛc. Nihilominus tamen illis qui curam habent licet inquirere statum conscientie. puer.27. Diligenter agnosce vultum pecoris tui tuosq̄ greges considera. ¶ Deinde cum dicit. Et captiuas ꝛc. ostendit eorum astutiam. Et p̄mo tangit eorum malicia. quia abducunt a libertate ꝛ statu gratie Jac.1. Qui autem pspexerit in lege perfecte libertatis ꝛc. Et ducunt in statum seruitutis qui est status peccati. ps̄. Inconuertendo dominus captiuitatem syon ꝛc. Hoc em̄ nomen captiuitatis importat Esa.5. Propterea captiuus ductus est populus meus: quia non habuit scientiam ꝛc

Secundo ostendit in quas personas exercent maliciam quas describit ꝑmo a fragilitate sexus. Secũdo ex malicia cõuersationis. Tertio ex vanitate affectionis. Quarto ex defectu discretionis. Quantum ad primum dicit. Mulierculas que sunt minoris discretionis ⁊ sexus fragilioris. Et dicit. Mulierculas: quia magne domine habent aliquos consiliarios. Unde nõ possunt seduci. sed hec sunt tali auxilio destitute. Mat. 23. Comeditis domos viduarũ. 1. Machab. 1. Captiuas duxerũt mulieres ⁊c. Quantũ ad secundũ dicit. Oneratas peccatis. Peccatum est onus qz nõ ꝑmittit libere incedere. nec erectũ esse ⁊ stare: sed incuruat. ps. Sicut onus graue grauate sunt super me ⁊c. Et ideo istas specialiter decipiunt: qz peccatum parat viam seductioni. Item qz male sunt timent resistere ne prodant. Quantum ad tertium dicit. Que ducunt varijs desideriis id ẽ apte sunt vt seducãtur ꝓpter varia desideria que habent Jac. 1. Vir duplex animo inconstas est in omnibus vijs suis ⁊c. Et ideo prima mulier fuit seducta: qz non stetit constanter in verbis domini: sed dixit ne forte moriamur. Ecc. 9. Ne respicias mulierem multiuolã ⁊c. Quantũ ad quartum dicit. Semper ⁊c. Curiositas semp noua nititur querere ⁊ nõ vult insistere. Unde dicit. Semp discẽtes ꝓuer. 9. Mulier clamosa ⁊c. Tamẽ hoc quod dicit. Semp discentes potest reduci ad penetrantes domos. ¶ Deinde cuz dicit. Quẽadmodũ ⁊c. ostendit nocumentuz quod afferũt prelatis ⁊ nocumentũ resistendi eorum doctrine: ⁊ induxit exemplum de exodo vbi magi, pharaonis restiterunt moysi. quia a ꝓncipio mundi semper fuit pugna inter veritatem ⁊ falsitatem. 2. ꝓe. 2. Fuerũt vero ⁊ pseudo ꝓphete in populo sicut ⁊ in vobis ⁊c. Sz in Exodo isti magi non nominant. sed hic sic qõ forte habuit ex aliquib⁹ verbis iudeorum. Ita isti veritati sz quam nos predicamus resistunt Job. 24. Ipsi fuerunt rebelles lumini ⁊c Act. 7. Semper spiritui sancto restitistis. ¶ Consequẽter cum dicit. Homines reꝓbi ⁊c. ostendit eorum defectum in fide ⁊ in opere. In opere homies reꝓbi. Hoc. In operibus id est qui per opera sua se reꝓbos ostendũt Jere. 6. Argentum reꝓbum vocate eos ⁊c. Item in fide corrupti mente id est in potentia rationali. Unumquodq3 eñ tunc dicit corruptum quando deficit a ꝓpria virtute ꝓpria autẽ mentis perfectio est cognitio veritatis. Unde dicit corruptus mente qui deficit a cognitione fidei. ¶ Consequenter cum dicit. Sz vltra ⁊c. ostẽdit quomõ artant. Et ꝑmo ostendit eos esse impediẽdos Secũdo docet modũ impediendi ibi. Insipiẽtia ⁊c. Sciendum est autẽ circa primuz q voluntas nocendi est homini a seipso. sed potestas nocẽdi est a deo ꝑmittẽte. Et deus nõ ꝑmittit vt noceat q̃tum vult malus sed imponit terminum. Job. 38. Hoc confringens tumentes fluctus tuos ⁊c. Sic ⁊ diabolus non lesit iob nisi fm q ꝑmissus fuit a deo. Sic arrius nocuit in ecclesia nisi q̃tuz dominus ꝑmisit Apoc. 7. dicit angelus. Nolite nocere terre ⁊ mari ⁊ arboribus quoadusq3 signem⁹ seruos dei ⁊c. Et dicit. Ultra sz q̃ deus ꝑmittit ⁊c. ¶ Modus impediendi est vt tollat eorum pallium ⁊ occultatio: quia nocent. Job. 41. Quis reuelabit faciem indumẽti eius ⁊c. Et ideo dicit. Insipientia eorũ manifesta erit deo detegente quando illuminabit abscondita tenebrarum ⁊c vt dicit. 1. Corin. 4. Sicut ⁊ illorum sz magorum pharaonis que fuit manifesta qz non potuerunt facere signa. ¶ Deinde cum dicit. Tu autẽ ⁊c. ostendit idoneitatem timothei ad resistendũ huiusmodi piculis. Et ꝑmo ostẽdit q erat idoneus ex institutione apostoli. Scõo ex experientia scꝑture ꝓx ibi. Ab infantia ⁊c. Item ꝑmo ostẽdit quomõ erat instructus sufficienter ab apostolo. Secũdo quõ vniuersaliter instrui ab alijs poterat ibi. Omnis qui preinstructus erat ⁊c. Circa primũ ꝑmo ostẽdit quomodo instructus erat verbo. Secũdo quomodo exemplo ibi. ꝓposituz ⁊c. Sed sciendũ est q verbo aliquis instruit dupliciter. Uno modo de veritate agnoscẽda. Alio modo de iustitia operanda. Quantum ad primum dicit. Tu autẽ assecutus es meam doctrinam id ẽ instructus es in fide catholica. ⁊ ideo bene potest vitare eos. Quantũ ad secundum dicit. Meam institutionẽ. Institutio est eruditio que est de aliquibus agendis que subdunt operationi humane. ꝓhil. 4. Ubiq3 ⁊ in omnibus institut⁹ sum ⁊c. Item quomõ instructus erat exemplo. Et ꝑmo q̃tum ad bona agenda. Secundo q̃tuz ad mala toleranda ibi. Patientiã ⁊c. In bonis faciẽdis ponit duo. ꝓmũ est intentio recti finis. Et quantũ ad hoc dicit. ꝓpositum quod est de fine. Sap. 8. ꝓposui ergo hanc adducere mihi ad cõuiuandũ ⁊c. Et ad hoc pueniũt ꝑ bona opera que deriuant a tribus virtutibus. scz fide: spe: ⁊ charitate. Et ꝑmo ponit fidem. Heb. 11. Sine fide impossibile est placere deo. Secundo spem cum dicit. Longanimitatẽ. que in longum expectat. 2. Corin. 6. In longanimitate. Tertio charitatem cum dicit. Dilectionem. 1. Jo. 3. Qui non diligit manet in morte. ¶ Deinde de malis tolerandis instruit eum q̃tuz ad tria reducendo ad memoriam. ꝓmo patientiam quaz habuit. Item mala que sustinuit. Item diuinum auxiliũ quod sibi affuit. ꝓmo ergo ponit patientiã que opus perfectum habet. Et ꝑmo ponit patientie materiam scz persecutiones in genarali Matth. 10. Si vos psequunt in vna ciuitate fugite in aliam. Item in speciali cum dicit. Passiones que passus est in ꝓprio corpore. 2. Corin. 11. Ter virgis cesus sum ⁊c. Tertio in particulari cuz dicit. Qualia facta sunt mihi antiochie ⁊c. Act. 16. et. 17 Judei persecuti sunt eum presente timotheo. Sed affuit diuinum auxilium. Et ideo dicit. Eripuit. ⁊c. 2. Cor. 1. Qui consolat nos in omni tribulatione nostra.

Lectio tertia

Et omnes qui pie volunt viuere in christo iesu persecutionem patientur. Mali autẽ homines ⁊ seductores proficient in peius: errantes ⁊ in errorem mittentes. Tu vero ꝑmane in his que didicisti ⁊ credita sunt tibi: sciẽs a quo didiceris. Et quia ab infantia sacras lras nosti que te possunt instruere ad salutem ꝑ fidem que est in christo iesu. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum: ad arguendum: ad corripiendũ ad erudiendum in iusticia: vt perfectus sit homo dei ad omne opus bonum instruct⁹.

Supra ꝓposuit timotheo in exemplũ persecutiones q̃s ipse passus fuit. Et ne videat ipse solus ꝑ hmõi passiões trãsisse. ostẽdit eas esse cõmunes sctis. Et ꝑmo docet quõ sancti patiunt hic defectus penales. Secundo quomodo mali ꝓficiunt ꝑ defectum culpe ibi. Mali autez homines ⁊c. Dicit ergo persecutiones sustinui. ⁊ non soluz ego: sed ⁊ omnes. Pie sumit dupliciter. quandoq3 pro virtute pietatis ad cultum diuinum. supra eodem. Habentes speciem pietatis. quãdoq3 ꝑ misericordia ad ꝓximum. 1. Ti. 4. Pietas ad omnia valet. Omnes ergo q̃ pie ⁊c. id est volũt obseruare cultũ religiõis christiane. Tit. 2. Sobrie ⁊ iuste ⁊ pie viuamus in hoc seculo ⁊c.

Explanatio sancti Thome

Et tales psecutiones patiunt & maxime in primitiua ecclesia quando fides xpi vndiq impugnabat a iudeis et gentib9. Et ideo Jo.16. Venit hora vt omnis qui interficit vos arbitret obsequium se prestare deo &c. Matth. 24. Eritis odio omnibus gentibus ppter nomen meū &c. ¶ Item omnes qui pie &c. id est volunt q fidem xpi seruare misericordiam ad primū necesse est eos persecutionem pati. & si non ab extra: tamē ab intus quando scz compatiunt defectib9 primorum. quoz culpas & penalitates vident. 2. Cozin. 11. Quis scandalizat & ego nō vror &c. 2. Pe. 2. Habitans apud eos qui de die in diē iustam animā iniquis operibus cruciabant &c. ps. Vidi preuaricantes &c. ¶ Item sunt alie psecutiones que sanctis omnib9 deesse nō possunt scz carnis mūdi & demōis qz vt habet Hal. 5. Caro concupiscit aduersus spūm &c. Ro. 7. Infelix ego hō qs me liberabit de corpore mortis huius &c. ps. Multe tribulationes iustoz &c. ¶ Deinde cum cum dicit. Mali autē homines &c. ostendit q mali incidūt in peioza mala scz culpe. Dicit mali i se. scz inquantū peccatis inherēt. Matth. 21. Malos male pdet &c. Et seductores scz in primoz nocumentū inquātum seorsum ducunt eos a via veritatis que cōmunis est Ro. vltimo. Per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentiuz &c. Sz illi non contenti malis que fecerunt pficūt in peius Apoc. vltimo. Qui in sordibus est sordescat adhuc &c. Sed contra supra eodem vltra non proficient. Dicendum est q qui proficiunt in peius permissi a deo. & ex intentione malicie eorum que semper est ad malum. sed fm prouidentiam diuinam pbibent ne possint implere quod ceperunt. Proficiūt aūt in peius mali in seipsis inquantū errant circa veritatem. Matth. 22. Erratis nescientes scripturas neq virtutem dei. Item opere errant & hoc modo omnes mali errant. puer. 14. Errant omnes qui operant malum. Item in primis quia seductores. Unde dicit. In errorem mittētes ne scz possint q prosperitates venire ad regnum celorum. Contra illud supra. Qui pie volunt &c. Esa. 3. Populus meus qui beatum te dicunt ipsi te decipiunt. ¶ Deinde cuz dicit. Tu vero &c. monet eum vt maneat in sua institutione. & hortat eū tripliciter. scz ex parte doctoris. ex parte ipsius timothei & ex parte eorum que accepit. Dicit ergo assecutus es misericordiam &c. ergo q mane in his que accepisti. Ecc. 10. Si spūs potestatem habentis ascenderit sup te locum tuū ne dimiseris &c. 1. Cozin. 15. Stabiles estote et immobiles &c. Dicit ergo. didicisti & credita sunt tibi. quia quilibet xpianus discit que fidei sunt: & hec est doctrina salutaris Jo. 6. Omnis qui audiuit a patre meo & didicit venit ad me &c. Sed specialiter documenta fidei sunt credita prelatis inquantum debent alijs ea dispensare Hal. 2. Cum vidissent q creditum est mihi euangeliū prepucij &c. Et quare oportet pmanere? Quia ego a magistro sciētie habui qui errare non potuit. 2. Cozin. 13. An me loquit christus. Et ideo in his firmiter pmane: Sciens a quo didiceris: qa a paulo qui non ab homine neq per hominem didicit. &c. Hal. 2. Ex propria cōditione. Turpe enim est homini nutrito in bono a pueritia in senectute deficere. Ecc. 26. Qui transgreditur a iusticia ad peccatum deus parauit eum ad rompheam. Timotheus autem sic fuit nutritus. prouer. 22. Adolescens iuxta viaz etiam cū senuerit nō recedet ab ea. Unde dicit ab infantia. Et dicit Sacras litteras que sunt littere veteris testamenti quas didicit ab infantia: quia filius mulieris iudee. Act. 16. Unde mater sua fecit eum erudiri in eis quod est contra manicheum: quia apostolus vetus testamentum hic nominat sacras scripturas litteras. quia ab infantia sua non nouit lras noui testamenti. ¶ Tertio ex parte eoz que accepit. et est tertia ratio. nam si aliqs habet aliqua scientiam in qua non est vtilitas deserit eam & transit ad aliam. Sed si scientia est valde vtilis stultum est eam dimittere. Et pmo facit rationē. Secundo manifestat eaz ibi. Omnis scptura. Dicit ergo. Dico q accepisti lras sacras que non sunt contemnende quia sunt vtiles Esa. 48. Ego dominus deus tuus docens te vtilia &c. Un subdit dicens. Que te possunt &c. Jo. 6. Dne ad quem ibim9. verba vite eterne habes. Jo. 5. Scrutamini scripturas in quibus putatis vitam eternaz habere ille sunt que testimoniuz perbibent de me. Et lre que te possunt instruere ad salutem. sed non nisi per fidem xpi. Ro. 10. Finis enim legis est christus ad iusticiam omni credenti. Heb. 11. Sine fide eim impossibile est placere deo. Rationem autē manifestat dicens: Omnis &c. Ubi ostendit q sacre litterre sunt vie ad salutem. Et tria ponit. Nam cōmendat scptūras ratione pncipij ratione effectus vtilis. & ratione vltimi fructus & pfectus. Si enim cōsideres eius pncipium habet pnilegium super omnes: quia alie sunt tradite p rationem humanam. sacra autē scptura ē diuina ac diuinitus inspirata. 2. Pe. 1. Non enim voluntate humana allata est aliquando pphetia. sed spūsancto inspirati locuti sunt sancti dei homines Job. 32. Inspiratio omnipotētis dat intelligentiā. Sed dices quō omnis scptura diuinitus inspirat cum fm ambrosiū omne verum a quocūq dicat a spūsancto est? Dicendū ē q deus dupliciter aliquid operat scz immediate vt ppriuz opus sicut miracula. Aliquid mediantibus causis inferioribus: vt opera naturalia Job. 10. Manus tue domine fecerunt me &c. Que tamen fiunt operatione nature. Et sic in homine instruit intellectum. & immediate per sacras litteras: & mediate per alias scripturas. Effectus huius scripture ē duplex. scilicet quia docet cognoscere veritatem & suadet operari iusticiaz. Jo. 14. Paraclit9 spiritussanctus docebit scilicet cognoscenda: suggeret operanda. Et ideo vtilis est ad cognoscendam veritatē: & vtilis est ad dirigendum in operatione. Est enim ratio speculatiua. & est etiam ratio practica. Et in vtroq sunt duo necessaria scz q veritatem cognoscat & errorez refellat. Hoc eniz op9 est op9 saplentis scz nō mētiri & mentiē refellere. Quantū ad primū dicit. Utilis est ad docendū. scz veritatem. ps. Bonitatē & disciplinam & scientiā doce me &c. ¶ Item ad arguendum quantū ad secundū Thit. 1. Ut sit potens exhortari in doctrina sana & eos qui contradicunt arguere. ¶ Item q tū ad practicā sunt duo necessaria scilicet vt reducat a malo & ad bonum inducat. ps. Declina a malo & fac bonum &c. Quantū ad primum dicit. Ad corripiendū quod est eripere a malo. Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus vade & corripe eum inter te et ipsum solum &c. Job. 5. Beatus homo qui corripitur a domino. Quantum ad secundum dicit. Ad eruiendum in iusticia. Et hec omnia sacra scriptura facit. Esa. 8. In manu forti eruiuit me &c. Sic ergo ādruplex est effectus sacre scripture scilicet docere veritatem: arguere falsitatem. Quantū ad speculatiua z eripere a malo & inducere ad bonum. Quantuz ad practicam. vltimus eius effectus est vt perducat homines ad perfectum. Non enim qualitercūq bonum facit. sed perficit. Heb. 6. Ad perfectionem feramur. Et dicit. & t perfectus sit homo dei. quia non potest homo esse perfectus nisi sit homo dei. Perfectum enim est cui nihil deest. Tunc ergo homo est perfectus: quando est paratus ad omne bonum. non scilicet que sunt de necessitate salutis. sed etiam ad ea que sunt superogationis. Bonū autem facientes non deficiamus Hal. vltimo.

in epistolam II ad Timotheum IIII

Capitulum quartū.

TEstificor coram deo ⁊ ihesu xpo qui iudicatur⁹ est viuos ⁊ mortuos: ⁊ per aduentū ipsius et regnū eius. predica verbum: insta oportune ipportune: argue: obsecra increpa in omni patientia ⁊ doctrina. Erit enī tempus cum sanam doctrinam non sustinebūt: sed ad sua desideria coaceruabūt sibi magistros prurientes auribus. ⁊ a veritate quidem auditum auertent. ad fabulas autem conuertentur. Tu vero vigila: in omnibus labora: opus fac euangeliste: ministeriū tuum imple: sobrius esto.

Premissis periculis tempox nouissimox et ydoneitate tymothei ad resistendū: hic ostēdit quomodo resistat. Et primo ponit monitio. Secūdo eius necessitas. ibi. Erit enim ⁊c. Item primo ponit eius cōtestatio. Secūdo admonitio ibi. Predica verbū ⁊c. In cōtestatiōe sunt duo consideranda. scz coram quibus contestet ⁊ per quē. Contestat autem coram duobus. scz coraz eo qui est nostra beatitudo. ⁊ coram eo qui nos in beatitudinē introducit. Beatitudo autē nostra deus est. ps. Beata gens cui⁹ est dominus deus eius ⁊c. Et ideo dicit. Coram deo. id est testē induco deū q hanc monitionē faciam. Hic enim testis non decipit. 2ᵉ. cozinth. 1°. Ego autē deū testem inuoco in animā meā ⁊c. Et xpo cuius est introducere in beatitudinē. Rom. 1. Per quē ⁊ accessum habemus per fidē in gratiā istam ⁊c. Uel corporaliter introducit quidem. quia ipe iudicatur⁹ est viuos. ⁊ tūc viuos dicit illos qui viuī reperient in aduentu eius qui morient quidem: sed quia in modico tempore resurgent dicunt viui. 1ᵉ. thes. 4. Nos qui viuim⁹ qui residui sumus in aduentu domini nō preueniemus eos qui dormierūt ⁊c. Uel viuos dicit bonos. scz qui viuūt vita gratie. 1ᵉ. Joh. 3. Qui non diligit manet in morte ⁊c. Et hos etiā iudicat. Act. 10. Ipse est qui cōstitutus est a deo iudex viuox ⁊ mortuox Sed cum xps sit deus quomō vtiq; hic hac copula coraz deo ⁊ xpo. Respondeo: potest dici q dicit coram deo scz patre ⁊ xpo. id est filio. Pater enī est fons diuinitatis. ⁊ contestat⁹ per duo desiderabilia sanctis. primū est aduentus xpi. Luce. 12. Similes hoibus expectātibus dominū suū quando reuertat⁹ a nuptijs ⁊c. Apoca. vlti. Ueni dñe iesu. Secundū est regnū eius. Math. 6. Adueniat regnū tuū. Regnat quidem scōm potestatē super omnē creaturā. Math. vlti. Data est mihi omnis potestas in celo ⁊ in terra. Sed spiritualiter in sanctis regnat in presenti per gratiā. ⁊ in futuro per gloriaz. Qui sancti non sunt de hoc mūdo. Joh. 18. Regnū meū non est de hoc mūdo ⁊c. Sed hoc regnū hic inchoat: sed in futuro cōsumabit quādo oīa regna ei subijcient ⁊ volentia ⁊ nolentia. ps. Donec ponā inimicos tuos ⁊c. ¶ Consequēter cū dicit. Predica verbū ⁊c. ponit monitio. ⁊ hoc vt inst et doctrine que est duplex. Una ad oīes quā ponit primo. Alia ad aliquos: ⁊ hāc ponit secūdo. ibi. Argue ⁊c. Item primo monet eū ad generalē doctrinā exequendam. Secūdo docet modū. Dicit ergo. Predica verbū ⁊c. scz euangelij. Marci vlti. Euntes in mundū predicate euangeliū omni creature ⁊c. In predicatiōe duo sunt scz denunciatio veritatis. ⁊ instructio ad mores. Et hec duo debet pdicator facere. Luce vlti. Incipiens a moyse ⁊ omnibus pphetis interpretabat illis in oibus scripturis ⁊c. Modus est cū instantia ⁊ continuatiōe. Unde dicit. Insta oportune. importune. 2ᵉ. cozinth. 11. Instantia mea quottidiana ⁊c. Sed dicit. Importune. Cōtra. Eccl. 20°. Ex ore fatui reprobabit parabola. non em̄ dicit illam in tempore suo. Item Prouerb. 15. Sermo oportunus optimus est. Dicendū est: q predicator scōm veritatē semper debet pdicare oportune. sed scōm existimationē falsam audientiū debet predicare importune: quia predicator veritatis semper est bonis oportunus. ⁊ malis semper importunus est. Jo. 8. Qui ex deo est verba dei audit. pptera vos nō auditis: quia ex deo non estis. Eccl. 6. Quā aspera est nimiū sapientia indoctis hominib⁹ ⁊c. Si homo em̄ vellet hāc seruare oportunitatē vt diceret his qui volūt audire prodesset tantū iustis: sed oportet q aliquādo etiā predicet malis vt cōuertant. Et ad hoc addit importune. Esaie. 58. Clama ne cesses ⁊c. ¶ Consequēter cum dicit. Argue ⁊c. ponit doctrina in speciali quā primo ponit. Secūdo modū ibi Jn omni patiētia ⁊c. Instituens autē aliquē specialiter potest eū instituere. Uel de pertinētibus ad fidem. puta vt doceat veritatē ⁊ remoueat errorē. Et quantū ad hoc primū dicit. Argue scz errores. Tyt. 2. Argue cū omni imperio. Uel de pertinētibus ad bonos mores ⁊ ad hoc debet inducere aliquādo bonū ⁊ superiorē. ⁊ tunc debet placide ⁊ benigne monere. Unde dicit. Obsecra. 2ᵉ. tymoth. 4. Seniorē ne increpaueris: sed obsecra vt patrē Hal. 6°. Vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Et specialiter si non peccat ex malitia. Si aūt instituat malū debet eum increpare. Tyt. 1. Ob quam causam increpa illos dure vt sani sint in fide ⁊c. Job. 5. Increpationē domini ne reprobes ⁊c. Sed quis modus? In omni patiētia ne iratus appareas ⁊ ex ira instruas. sed tranquille. Prouerb. 19°. Doctrina viri per patientiā noscit⁹ ⁊c. ps. Bene patientes erūt vt annūcient. Item doctrina. scz de his que ad fidez ⁊ in his que ad mores. Jere. 3°. Pascent vos in scientia ⁊ doctrina. ¶ Deinde cū dicit. Erit enim ⁊c. ostēdit necessitatē monitionis premisse. Est autē triplex necessitas predictorū Et prima ex parte audientiū. Secūda ex parte tymothei ibi. Tu vero ⁊c. Tertia ex parte apostoli ibi. Ego enim iam ⁊c. Circa primū duo facit. quia primo ꝓponit necessitatē. Secūdo exponit dictum suū ibi. Et a veritate ⁊c. Necessitas prima est auditox peruersitas in audiendo. vt vtilia nolit audire sed curiosa. Dicit ergo quantū ad primū. Insta dum nolūt audire sanā doctrinā. Nam erit tepus quādo erunt mali doctores. Actuū. 20. Ego scio quoniā lupi rapaces intrabūt in vos post discessionē meam ⁊c. Unde dicit. Non sustinebūt. id est erit eis odiosa vera doctrina. scz xpi. Prouerb. 8. Justi sunt oīes sermones mei. nō est in eis prauū quid neq; peruersuz ⁊c. ¶ Alia peruersitas quia volūt inordinate audire curiosa ⁊ noxia. Prouerb. 1. Usquequo paruuli diligitis infantiā. ⁊ stulti ea que sunt sibi noxia cupiēt ⁊ imprudentes odibūt scientiam. Ideo dicit. Sed ad sua desideria coaceruabunt. id est multiplicabūt ⁊c. Contra quos dicitur Jacobi. 3. Nolite plures magistri fieri fratres mei scientes quoniā maius iudiciū sumitis. Et est coaceruatio quādo indigni ⁊ insufficientes multiplicant. et magis coaceruatio est si fiant quattuor indigni q̄ si centum boni. quia vt habet Sapi. 6. Multitudo sapientū sanitas est orbis terraz ⁊c. Esaie. 30. Loquimini nobis placentia. Et hoc est scōm sua desideria. quia vnus vult audire vnū. alius aliuz. ⁊ sic querunt diuersos magistros. Et dicit. Prurientes auribus. scz auditores. Pruritus dicit habere in pedibus qui nō vult quiescere. Jn auribus vero qui semper audire vult noua inaudita ⁊ cu[illegible]

sa ⁊ quãdoq; noxia. Actu. 17. Athenienses ad nihil aliud vacabant nisi aut discere aut audire aliquid noui. Et ideo multiplicat doctrina heretica ℙrouerb. 19. Aque furtiue dulciores sunt ⁊ panis absconditus suauior ⁊c. ¶Consequẽter cũ dicit. Et a veritate ⁊c. exponit dictũ ⁊ primo exponit quod dixerat q; sanaz doctrinã non sustinent cũ dicit. A veritate ⁊c. Sana doctrina est quãdo non habet admixtã falsitatẽ. Ergo sanam doctrinã non sustinẽt dum veritatẽ nolunt audire. Osee. 4. Non est veritas ⁊ nõ est misericordia ⁊ nõ est scientia in terra ⁊c. Jo. 8. Si veritatẽ dico vobis: ãre nõ creditis mihi? ⁊c. Secũdo q; dixerat coaceruabũt ⁊c. exponit cũ dicit. Ad fabulas autẽ conuertent. Fabula est composita ex miris in quibus deficit veritas. Et talia homies habentes in auribus pruritũ volunt audire. 1ᵉ. tymoth. 4. Ineptas ⁊ inanes fabulas deuita ⁊c. ¶Deinde cũ dicit. Tu vo ⁊c. ponit necessitas ex parte tymothei cui erat officiũ cõmissum: ⁊ ideo necessariũ erat q; predicaret. Et prio monet eum ad sollicitudinẽ. Secũdo inducit eum ad laborem. Tertio moderat laborez. Dicit ergo. Tu vero ⁊c. Quasi dicat. Isti sic faciũt. Tu vero ⁊c. Math. 24. Vigilate quia nescitis qua hora dñs vester venturus sit ⁊c Luce. 2. Et pastores erãt in regione eadẽ vigilantes ⁊ custodientes vigilias noctis supra gregẽ suũ ⁊c. Ro. 12 Qui preest in sollicitudine. Sed quia sollicitudo sine labore inanis est. ideo primo inducit ad vniuersaliter laborandũ. Scõo determinat in quo est laborandũ. Tertio laborandi necessitatẽ. Dicit ergo. Vigila ⁊ sic q; aliquid facias. ⁊ ideo labora. Sap. 3º. Bonoz labor gloriosus est fructus ⁊c. Et hoc in oibus. id est in omni genere hominũ. Esa. 32. Beati qui seminatis super oẽs aquas ⁊c. Marci vlti. ℙredicate euangeliũ omni creaturẽ. Unde mox determinat in quo est laborandũ dicẽs: Opus fac euangeliste. id est euangeliza. Hoc em̃ est nobile opus: quia ad hoc xps est missus. Luce. 4. Alijs ciuitatibus oportet me euãgelizare quia ideo missus sum Esa. 41. ℙrimus ad syon dicet. Ecce adsum ⁊ hierusalem euangelistã dabo. Euangelista autẽ dicitur aliq; qui scripsit euangeliũ. ⁊ sic sunt quattuor. qñq; qui predicat ipm. ⁊ sic dicit hic. ⁊ Ephes. 4. Necessitas aut hui⁹ laboris q; est ministeriũ tuũ. ⁊ ideo tibi cõmissum impleꝛ scz predicãdo. Col. 4. Dicite archippo. vide ministeriũ quod accepisti in dño vt illud impleas. Ille autẽ implet officiuz euangeliste qui verbo predicat et opere implet. Actu. 1. Cepit iesus facere ⁊ docere. ¶Consequẽter inducit ad moderantiã dicens: Sobrius esto. vel sobrieta te corpali que decet pdicatorẽ. Ebrietas em̃ est inimica sapiẽtie. Eccl. 2. Cogitaui abstrahere a vino carnẽ meã Uel potius sobrietas ponit hic p discretiõe Actuũ. 26. Verba sobrietatis ⁊ veritatis eloquor. 1ᵉ. petri. 5º. Sobrij estote ⁊c.

Lectio secunda.

Ego enim iam delibor: ⁊ tempus resolutionis mee instat. Bonum certamen certaui: cursum consumaui: fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iusticie: quam reddet mihi dominꝰ in illa die iustus iudex Non solum autẽ mihi: sed ⁊ his qui diligunt aduentũ eius.

Supra monuit eũ vt instaret doctrine. ⁊ hoc propter audientes ⁊ propter ipm tymotheũ: hic inducit tertiã necessitatẽ ex parte apostoli. ⁊ est quia in breui erat subtrahendus de mũdo. Et primo prenũciat suaz mortẽ immi nere. Secũdo mandat q; visitet eũ ibi. Festina ⁊c. Circa primũ duo facit. ℙrimo designatur instantia mortis eius. Secũdo securitas moziẽtis ibi. Bonũ certamẽ ⁊c. Circa primũ duo facit. qz primo nũciat passiones ãs patiebat. Scõo pdicit mortẽ que expectabat ibi. Et tpus mee ⁊c. Quantũ ad primũ dicit Ego em̃ ⁊c. quasi dicat Stati ego deliboz. Sanctoꝛ autẽ passio dicit imolatio. ℙhil. 2 Sz ⁊ si imoloz sup̃ sacrificiũ ⁊ obsequiũ fidei vestre gaudeo ⁊c. ℙs. Tibi sacrificabo hostiã laudis. ſ. p te patiendo. Antiq;tus in sacrificijs que ex humidis offerebant quedã fiebant pregustatiões. ⁊ he vocabant deliba tiões. Rom. 11º. Q; si delibatio sancta est ⁊ massa ⁊c. Et ideo vocat passiones iminentes delibatiões. Et quã uis iam diu sim bas expertus tempus tamẽ resolutiõis mee instat Est aũt duplex resolutio. scz aĩe a corpe Eccl. vlt. Et reuertat puluis in terraz suam vnde erat. ⁊ spũs redeat ad deuz qui dedit illũ. Item est resolutio corporis in puluerẽ. Gen. 3. ℙuluis es ⁊ in puluerẽ reuerteris. ¶Deinde cum dicit. Bonũ ⁊c. ostendit securitatez sue mortis. Sed sciendũ est q; est differentia inter mortẽ iusti ⁊ peccatoris. quia vt dicit ℙrouerb. 11º. Mortuo homine impio nulla erit vltra spes. Quia em̃ spem habet in istis rebus trãsitorijs. ideo spem nõ habet in eternis. Sed iustus habet spem in eternis ⁊ nõ in terrenis. ℙrimo ergo ponit meritũ sue securitatis. Secũdo securitatẽ de premio. ibi. In reliquo ⁊c. Meritũ huius vite est in tribus. scz In resistẽdo malis. In pficiendo in bonis. In bene vtẽdo dei donis. ℙrimũ dicit quoddã certamen. Sed certamen dicit bonũ: primo si sit pro bonis puta si sit pro fide ⁊ iusticia sicut apostoli. Jude. 1. De cõmuni vestra salute necesse habui scribere vobis deprecãs supcertari semel tradite sanctis fidei. Eccl. 4. ℙro iusticia agonizare p anima tua ⁊ vsq; ad mortẽ certa p iusticia. Secũda ppter modũ certaminis: si scz sollicite ⁊ legittime certet supra. 2º. Nõ coronabit nisi qui legittime certauerit. 1ᵉ. cozinth. 9. Sic pugno nõ quasi aerez verberãs sed castigo corpus meũ ⁊c. Tertio ppter difficultatẽ certaminis Sap. 10. Et certamen forte dedit illi vt vinceret ⁊c. ⁊ profectũ in bonis quod est. ¶Sed nota tat cursum. 1ᵉ. cozinth. 9. Sic currite vt cõprehendatis ⁊c. Et dicit cursus pfectus sanctoꝛ: quia cũ festinatiõe currũt vt meliozantes cõsumãt agitati stimulis charitatis. Heb. 4. Festinemus ergo ingredi in illã requiẽ ⁊c. ℙs. Viam mandatoꝛ tuoꝛ cucurri. Sed adhuc certamẽ ⁊ cursus mortis restabat ergo nõ consumauerat cursum nec certauerat. Dicendũ est q; sicut homo qui bene incipit ⁊ intendit finire habet perfecte. sic ⁊ apostol⁹ iaz em̃ inceperat ⁊ finire intendebat. ¶Bonus vsus donorum dei est duplex. scz cõseruatio fidei. ⁊ ideo dicit. Fidẽ seruaui quod facit qui vtit donis dei ad gloriã dei ⁊ salutẽ proximoꝛ. Math. 24. Quis putas est fidelis seruus ⁊ prudens quẽ constituit dominꝰ super familiã suam? ⁊c. 1ᵉ. tymoth. 1º. Fidelẽ me existimauit ponens in ministerio ⁊c. Uel seruaui in me virtutẽ fidei. Rom. 14. Omne quod nõ est ex fide peccatũ est ⁊c. propter qõ. Mat. 10. Estote prudentes sicut serpẽtes. id est custodite fidẽ tanq; caput ⁊ fundamentũ virtutuz. ¶Deinde cũ dicit. In reliquo ⁊c. ponit spes de premio quod primo ponit. Secũdo ostendit datorem eius. ibi. Quam reddet ⁊c. Tertio ponit participes premij ibi. Qui diligũt ⁊c. Dicit ergo. Exquo pugnaui ⁊ cursum consumaui: nihil restat nisi q; coroner. Corona iusticie dicit quam deus ex sua iusticia reddet. Sed contra: quia vita eterna ex gratia dat. Romañ. 6. Gratia dei vita eterna. ⁊ cap. 8. Nõ sunt condigne passiones huius temporis ad futurã gloriam ⁊c. Non ergo ex iusticia. Respõdeo. Dicendũ est

q̄ est ibi gratia quantū ad radicem merendi. iusticia quā tum ad actū qui procedit ex voluntate. vel corona que datur ex iusticia: quia datur iustis scōm opera iusta. Esaie. 3. Dicite iusto quoniā bene quoniā fructum adu uentionū suarū comedet ⁊c. Hec corona duplex est. que dam principalis. quedā secundaria. Prima est premiū essentiale que nihil est aliud q̄ gaudiū de veritate. Esa. 28. In illo die erit domin⁹ exercituū corona glorie ⁊ ser tum exultatiōis residuo populi sui ⁊c. Deus est ergo co rona nostra. Secūda est corona que debetur specialibus operibus ⁊ hec est aureola. ⁊ vna debēt martyribus. supra. 2. Non coronabit nisi qui legittime certauerit ⁊c. ⁊ ad hoc est quod dicit. Bonū certamen certaui. Alia de betur virginib⁹. Sapiē. 4. In perpetuū coronata triū phat incoinquinatorū certaminū premiū vincens ⁊c. Et ad hoc est. Cursum cōsumaui. Apocal. 14°. Hi sequū tur agnū ⁊c. Tertia est doctorū. Prouerb. 4. Dabit ca piti tuo augmenta gratiarū ⁊ corona inclita proteget te Et ad hoc dicit. Fidez seruaui. Et dicit reposita. i. fm eternā predestinationē reseruata. supra. 1. Scio cui cre didi ⁊ certus sum: quia potens est depositū meū seruare in illū diem. ¶ Dator huius est deus. ideo dicit quā red det mihi dominus. scz per suā iusticiam in illa die. Haz hec est corona glorie. et hec est duplex. scz anime: ⁊ hec reddit sanctis in illa die. id est in morte. Unde hic dicit Tempus mee resolutiōis instat. 2ª. corinth. 5. Si ter restris domus nostra hui⁹ habitatiōis dissoluat̄ q̄ edifi cationē habemus ex deo ⁊c. Alia est corporis: ⁊ hec red detur in illa die scz iudicij. 1ª. corinth. 15°. Seminat in ignobilitate ⁊c. Participes hui⁹ sunt oīes sancti. Un de dicit. Non solū ⁊c. scz reponit Apocal. vlti. Veni do mine iesu. Canti. 4. Veniat dilectus meus in ortuz suū vt comedat fructū pomorum suorū ⁊c. Qui non diligūt deū nihil habent: vt diligant aduentū eius. Amos. 5°. Ue desiderātibus diem domini: quia corona solū chari tati debetur. Joh. 14°. Qui diligit me diliget a patre meo ⁊ ego diligam eū ⁊ manifestabo ei meip̄m.

Lectio tertia.

Festina ad me venire cito. Demas enim me dereliquit diligens hoc se culuz ⁊ abijt thessalonicam: crescēs in galatiam. tytus in dalmaciam. lucas est mecum solus. Marcum assume: ⁊ adduc te cum. est enim mihi vtilis in ministerio. Ty chicū autem misi ephesum. Penulā quaz reliqui troade apud carpū veniens affer te cum: ⁊ libros maxime autem membranas. Alexander erarius multa mala mihi osten dit: reddet illi dominus scōm opera eius: quem ⁊ tu deuita. Valde enim restitit ver bis nostris. In prima mea defensiōe nemo mihi affuit: sed omnes me dereliquerunt. non illis imputetur. Dominus autez mihi astitit ⁊ confortauit me. vt per me predica tio impleatur. ⁊ audiant omnes gentes. et liberatus sum de ore leonis. Liberauit me dominus ab omni opere malo. ⁊ saluum fa ciet in regnū suum celeste. cui gloria in secu la seculorum. amen. Saluta priscam ⁊ aqui lam ⁊ onesiphori domuz. Erastus remānsit corinthi. trophimū autem reliqui infirmū mylethi.

Rogat visitari. Et primo vocat eū ad se. Secūdo signi ficat suū statum ibi. Alexander ⁊c. Tertio cōcludit epi stolarē salutationē ibi. Salutant te ⁊c. Item primo mā dat vt veniat. Secūdo assignat ei sociū ibi. Marcū assu me ⁊c. Tertio ostendit quid deferat ibi. Penulaz ⁊c. Circa primū duo facit. quia primo vocat eum. Secūdo causam vocatiōis assignat ibi. Demas ⁊c. Dicit ergo. Quia in breui suz recessurus de mūdo: festina ⁊c. ⁊ hoc vt inuicē consolarenī et vt iuuarent eum in predicatiōe euangelij: pro quo erat sollicitus in vinculis existens. Prouerb. 18. Frater qui adiuuat̄ a fratre quasi ciuitas firma. Causa vocatiōis est. quia societate debita erat de stitutus. Et primo a quodā qui propter suam culpā re cesserat. Secūdo quia quosdā miserat ad predicandu. Dicit ergo. Demas enī ⁊c. i. proposuit amorē hui⁹ secu li amori meo. 1ª. Joh. 2°. Si quis diligit mūdum nō est charitas patris in eo ⁊c. ¶ Crescens quidā discipulus abijt in galatiā missus ab apostolo. Tytus etiaz missus ab eo abijt in dalmaciā. vbi finaliter dicit fuisse episco pus. Job. 38°. Munquid mittes fulgura ⁊ ibūt? ¶ Lu cas ⁊c. hunc retinuit in predicatiōe euangelij in qua fu it gratiosus. 2ª. corinth. 8. Cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. ¶ Deinde cū dicit. Marcū ⁊c. assi gnat ei sociū ⁊c. Et circa hoc duo facit. quia primo assi gnat ei socium. Secūdo huius rationē. hic marcus alio nomine dicit iohannes ⁊ cōsobrinus barnabe. Act. 15. dicit q̄ barnabas volebat assumere marcū: sed paulus nolebat. Et ppter hoc dissensio facta est inter eos ita vt discederet ab eis. Col. vlti. Marcus cōsobrinus barna be. Ratio est: quia est multipliciter vtilis ⁊c. Tyticum ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Penulaz ⁊c. Dicit quid portet Carpus est sanctus quidā. Penula scōm hieronymū erat volumen legis quod habebāt in carta per modū ro tuli. ⁊ hoc vocat penulā. vel penula dicitur vestis all qua. Sed scōm crisostomū erat vestis cōmunis. Et quia apostolus rome erat pauper nō accipiens ab alijs. ideo voluit vt vestis sibi portaretur. Haymo dicit q̄ erat spe cialis vestis in signū nobilitatis. vnde Actuū. 22. Pau lus dixit se ciuem romanū. Pater enī pauli seruierat ro manis in tharso cilicie: ⁊ ex hoc factus fuit ciuis roma nus. ⁊ pēnula erat vestis in signū consulis. Et forte pa ter suus erat ibi cōsul. vel pēnula dicit mantica vbi erāt libri quod videt quia sequit. Et libros. Sed quid apo stolo de libris pleno spiritusancto? Item instabat sua re solutio. Respondeo. Dicendū est q̄ propter duo. Pri mo vt in legēdo haberet solaciū. 1. Macha. 12. Habēn tes solatio sanctos libros qui sunt in manib⁹ nostris ⁊c. In libris enī est remediū contra tribulatiōes. Vel dicit hoc ne perderent: sed remanerent fidelibus. Item quā tomagis appropinquabat morti tātomagis instabat ser uitio scripturarū sicut de ambrosio dicit q̄ vsq̄ ad vlti mā egritudinē non cessauit scribere. Unde scribens illū psalmū. Magnus domin⁹ ⁊ laudabilis nimis ⁊c. mortuus est. Membrane sūt carte nō scripte vel cedule vbi scripserat epistolas vel predicatiōes suas. ¶ Deinde cū dicit. Alexander ⁊c. ostendit que apud ipm fuerunt ⁊ q̄ apud ip̄m sunt. Et primo ex parte hominū. Secundo ex parte dei ibi. Domin⁹ autem mihi astitit ⁊c. Iterū prima in duas. Quia primo significat ei de quodam qui ei aduersabat. Secūdo de negligētia eoz qui eum non iu uabant. ibi. In prima mea ⁊c. Item primo premittit cul pam inique impugnantis. Secūdo ostendit penā eius futurā ibi. Reddet ei ⁊c. Tertio ostendit quomō sit etiā scōm ecclesiā puniēdus ibi. Quē ⁊ tu ⁊c. Videt q̄ hic

Explanatio sancti Thome

Alexãder fuit artifex eris vel custos erarij. ꝛ erat de his qui dixerũt legalia esse de necessitate salutis seruanda. 1ª. tymoth. 1°. Circa fidem naufragauerũt ex quibus est hymeneus ꝛ alexander ꝛc. Et dicũt quidã ꝙ iste est de q̃ dicit. Actuũ. 19. ꝙ concitauit seditionẽ in apostolũ: sed nomẽ dissonat quia ille demetrius hic alexãder et loc⁹. quia illud ephesi istud rome fuit. Et subiũgit multa ꝛc. Et nota ꝙ nõ dicit fecit: sed ꝙ ostẽdit. quia impij aduersus iustos animũ ostendere possunt sed nõ semper explẽt Jereñ. 1°. ꝛ. 15. Bellabũt aduersus te ꝛ nõ prealebũt: quia ego tecũ sum ꝛc. Job. 5. Qui dissipat cogitatiões malignoꝝ ne possint adimplere manus eoꝝ quod ceperant. Qui apprehendit sapiẽtes in astutia eorũ et consilium prauorũ dissipat. ¶ Deinde cũ dicit. Reddet ei dominꝰ ꝛc. ponit penã eius futurã. Sed nota ꝙ non ponit verbuꝫ optatiuũ reddat: sed dicit reddet. quia significat penam esse paratã a deo. quod preuidebat apostolus ex eius pertinacia. ꝑs. Quia tu reddes vnicuiqꝫ iuxta opera eius. Tamen cũ hoc ꝙ reseruat ei pena in futuruꝫ ecclesia debet etiã eum punire excõmunicando. Unde subiungit. Quem ꝛ tu deuita. scꝫ tanq̃ hereticũ. Tyt. 3°. Hereticũ hominẽ post vnã ꝛ secundã correctionẽ deuita ꝛc. Cuiꝰ etiam dicti reddit rationẽ dicens: Valde enim ꝛc. Actuũ. 7°. Vos semper spiritui sancto resistitis ꝛc. ¶ In prima mea. ponit negligentiã non iuuantiũ eũ. et primo reprehendit eorũ culpam. Secũdo petit eis veniam ibi. Nõ illis imputet. Dicit ergo. In prima mea ꝛc. Glo. dicit ꝙ apostolus sepe contra alexandrũ praue docentẽ pugnauit ꝛ in persona nullus ei affuit. sed hic nõ videt esse sensus eius: quia iste alexander nõ erat tantus ꝙ apostolus indigeret alijs ad disputandũ cum eo: sed dicendũ est ꝙ sicut dicit Actuũ. 25°. Paulus appellãs missus est romã. ꝛ ideo oportuit ꝙ presentaret cesari vt discuteret missionis sue causa. ꝛ iudei venerũt contra eũ Et hoc apostolus appellat suã primam defensionẽ. In qua discipuli defuerũt ei: timentes ne a crudeli nerone punirent. Eccl. 51°. Respiciẽs eram ad adiutoriũ hominũ ꝛ non erat ꝛc. Esaie. 63. Torcular calcaui solus ꝛ de gentibus non est vir mecum ꝛc. Sed posset dici ꝙ hoc fuit: quia a principio nullus sciuit. Sed hoc est falsum. immo ex quadã pusillanimitate recesserũt. ꝑs. Elongasti a me amicũ ꝛ proximũ meum ꝛ notos meos a miseria ꝛc. Job. 6°. Fratres mei preterierũt me ꝛc. sed quia fecerũt ex infirmitate orat pro eis ꝛ nõ excõmunicat. Luce. 6. Orate pro calũniantibus vos. ¶ Deinde cum dicit. Dominus autẽ ꝛc. ostendit quid agit circa eum ex parte dei. cuius auxiliũ primo ponit. Secũdo huius effectum ibi. Et audiãt ꝛc. Dicit ergo. Omnes me dereliquerũt sed vbi deest homo offert se deus. ꝑs. Quoniã pater meus ꝛ mater mea dereliquerũt me. dominꝰ autẽ suscepit me ꝛc. Unde dicit. Dominꝰ mihi astitit. scꝫ ad adiuuãdum me. Jere. 20. Dominus mecũ est tanq̃ bellator fortis ꝛc. ꝑs. Prouidebã dominũ in cõspectu meo semper quoniã a dextris est mihi ne cõmouear. Et quomõ? fortitudinẽ animi dando: vt nõ stupescerem coram cesare. Ezech. 3°. Manus dñi erat mecũ me cõfortans. Et hoc vt per me ꝛc. quod impleꝫ quãdo ad plures diffundit ꝛ quãdo quod ore dicit: opere implet. Actuũ. 9. Vas electionis ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit. Et audiant ꝛc. ponit effectus auxilij diuini. Et primo quantũ ad preterita. Secũdo quantũ ad futura. Tertio agit gratias. Sed duplex est beneficiũ circa preterita. scꝫ liberatiõis a culpa ꝛ a pena. Dicit ergo. Dominꝰ mihi astitit ꝛ ideo in illa vocatione liberatus fui. quia non fui condemnatus a cesare: sed permissum est mihi ꝙ irem quo vellẽ. Et ideo dicit. Et audiant ꝛc. vt scꝫ alij secũ confortent ad veniendum. ꝑs. Annũciate inter gentes gloriã eius ꝛc. Et vt iudeorum insultatio deprimeret. Et subdit. Liberatus suꝫ de ore leonis. id est de crudelitate neronis. Prouerb. 19. Sicut fremitus leonũ ita ira regis. Prouerb. 28. Leo rugiens ꝛ vrsus esuriens princeps impius super populum pauperẽ. Secũdo liberatus fuit a culpa. Unde dicit. Liberauit me dominꝰ ab omni opere malo. Aliqui vero liberant a pena incidentes in culpã negatiõis a fide. ꝑs. Eripuit me de inimicis meis fortissimis ꝛc. Et hoc per deũ. Sapiẽ. 8. Non possum esse cõtinens nisi deus det ꝛc. ¶ In futuro saluum faciet ꝛc. Esaie. 45°. Jsrael saluatus est in domio salute eterna. Et dicit. In regnũ celeste. Luce. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnũ. Math. 5°. Merces vestra copiosa est in celis. Et ideo agit gratias dicens: Cui est gloria. 1ª. tymoth. 1°. Regi seculoꝝ. ¶ Deinde cum dicit. Salutate ꝛc. iniũgit ei aliorũ salutationẽ. Secũdo eum salutat ex parte aliorũ. Tertio ex parte sua. Item circa primũ primo iniũgit aliorum salutationẽ. Secũdo determinat tempus veniẽdi. Dicit ergo. Saluta priscã scꝫ que est mulier ꝛ aquilã virum prisce quos premittit quia forte deuotiores. Item onesiphori domũ. Sed quare nõ eum sed domũ? quia forte mortuus erat ꝛ ideo salutat familiã. Vel forte: quia erat cũ eo rome. Determinans tempus: primo ostendit necessitatẽ. Secũdo prosequit propositũ. Necessitas est ꝓpter alios remanẽtes in alijs ꝛ alijs locis. Item ꝓpter turbationẽ maris. ¶ Deinde ponit personas salutantes ꝛ patet. Et modo cõsueto ne corrumpat epistola scribit manu sua. Gratia autẽ vobiscum. Amen.

¶ Explicit deuotissima postilla sanctissimi doctoris thome de aquino ordinis fratrum predicatoꝝ super secũda epistola beatissimi apostoli Pauli ad tymotheũ.

Incipit pulcherrima expositio eiusdem angelici doctoris beati Thome de aquino: ordinis fratrum predicatoꝝ super epistola eiusdem glorioſi doctoris gentium apostoli Pauli ad Tytum.

Prologus.



Jsciret paterfamilias ꝛc. Luce 12. Per patrẽfamilias significat platus ecclesie ꝓpẽ tria que dꝫ exhibere. s. generationẽ ad fidẽ eruditionẽ ad salutẽ. custodiam ad securitatem. Primũ quidem quia sicut est vita corpalis per aiam: ita spiritualis per fidem. Abachuc. 2. Justus autẽ meus ex fide viuit. Et sicut ad vitã carnalẽ generat quis per emissionẽ seminis corporalis: ita ad vitã spiritualẽ per infusionẽ seminis spiritualis: quod est verbum dei. Math. 13. ꝛ. 1ª. corint. 4. Per euangeliũ ego vos genui. Item per eruditionẽ. Eccl. 7. Filij tibi sunt erudi illos. Esaie. 48°. Ego dominus deus tuus docens te vtilia. Item protectionem ad tutelam. Deutro. 32. Circumdurit eum ꝛ docuit ꝛc. ¶ Cuilibet enim prelato committit cura subditorum. 3. Regũ. 20. Custodi

virū hunc qui si lapsus fuerit: erit anima tua pro anima eius ꝛc. Et habreo. 13. Ipsi pernigilāt quasi rationē reddituri pro animabus vestris. Sed ad hanc generationē requirit scientia. Osee. 4. Quia tu scientiā repulisti ꝛ ego repellaz te ne sacerdotio fungaris mihi ꝛc. Et ideo dicit. Si sciret. Requirit enim q̄ sciat. Item ad eruditionē requirit q̄ sit sollicitus. Ro. 12. Qui preest in sollicitudine. Luce. 2. Pastores erāt in regione eadē vigilantes ꝛ custodientes vigilias noctis supra gregem suū. Ad custodiā vero fortitudo requirit ad protegendū. 1. Macha. 3. de iuda machabeo. Induit se loricā sicut gigas ꝛ succinxit se arma bellica sua in prelijs ꝛ protegebat castra gladio suo ꝛc. Et ideo dicit Et nō sineret ꝛc. id est ecclesiā. 1ᵉ. tymoth. 3. Ut scias quomō oporteat te conuersari in domo dei que est ecclesia dei ꝛc. Hec domus est dei sicut dñi. ꝛ prelati sicut famuli. Heb. 3. Moyses quidem erat fidelis in tota domo illius tanq̄ famulus ꝛc. xp̄us vero tanq̄ filius in domo sua. Hec perfodit a fure. id est hereticō. Abdie. ca. vnico. Si fures introissent ad te. si latrones per noctē quomō conticuisses? Qui dicit fur? qui occulte venit ꝛ gradit in tenebris. Unde fur a furuo dicit: quod est obscurus. Sic isti per obscura dogmata. Prouer. 9. Aque furtiue dulciores sūt ꝛ panis absconditus suauior ꝛc. Item ex peruersa intentiōe: qz intendūt occidere. Joh. 10. Fur non venit nisi vt furet ꝛ mactet ꝛ perdat. Item ex modo intrādi quia nō per hostiū. 1ᵉ. Joh. 4°. Et oīs spiritus qui soluit iesum ex deo nō est. ꝛ hic est antixp̄us ꝛc. Sic ergo ex premissis trahitur cōuenienter intētio huius epistole. in qua apl̄us instruit tytū quomō regat ecclesiā. vt patet in argumēto.

Capitulum primū.

Paulus seruus dei: apostolus autem iesu xp̄i scōm fidem electoꝝ dei: ꝛ agnitionem veritatis que scōm pietatem est in spem vite eterne: quam promisit qui non mentitur deus ante tempa secularia. Manifestauit autem temporibus suis verbum suū in predicatione. que credita est mihi scōm preceptū saluatoris nostri dei. Tyto dilecto filio scm communē fidem: gratia ꝛ pax a deo patre ꝛ xp̄o iesu saluatore nostro.

Hec epistola diuidit in salutationē ꝛ epistolarē narrationē ibi. Huius rei ꝛc. In prima primo ponit persona salutans que notificat tripliciter. scz ex noīe cū dicit. Paulus. qō significat humilitatē. 1ᵉ. coz. 15. Ego sum minimus apostoloꝝ ꝛc. Item ex cōditione cū dicit. Seruus ps. Dñe ego seruus tuus. Contra. Joh. 14. Jam nō dicam vos seruos ꝛc. Respondeo: sancti quādoq̄ dicūtur serui: quādoq̄ nō: sed filij. Duplex em̄ est seruit⁹. Una est ex timore que nō cōpetit filiatiōi dei. sed condiuidit cōtra eam. Ro. 8. Non accepistis spiritū seruitutis iterū in timore ꝛc. Alia ex amore que consequit filiationē dei Et ratio hᵘ distinctiōis est. qz liber est causa sui qui operatur quod vult. seruus vero est qui est causa alterius. Sed triplex est causa que est principiū operis. scz finalis formalis ꝛ efficiens. Si ergo ꝓpter causaz finalē sic omnes sancti sunt serui dei: quia oīa per deū faciūt. 1ᵉ. coz. 10. Siue manducatis siue bibitis vel aliud quid facitis oīa in gloriā dei facite. Et hoc est ex amore a q̄ procedit q̄ oīa opemur ꝓpter deū. Si vero ꝓpter cām mouentē q̄ est extrīseca ꝛ ꝓpellit sic est seruitus timoris. ꝛ est malorū. Si ꝓpter cām formalē sic est habitus inclinās. Et sic quidā sunt serui peccati. quidā serui iusticie: quia scōm habitū inclinant ad malū vel ad bonū. Item ex auctoritate cū dicit. Apostolus. Luce. 6. Elegit scz super omnes fideles duodecim ex ipīs quos etiā apostolos nominauit. Ephe. 4°. Primū quidē apostolos. Et describit primo ab actore cū dicit. Jesu xp̄i. quia ab ipō est electꝰ Hab. 1. Non ab hominibꝰ neq̄ per hominē: sed per iesū xp̄m ꝛc. Item quia solū xp̄m annūciabat. 2ᵉ. cozinth. 4. Non enim nosmetipos predicamus: sed iesum xp̄m dominū nostrū. nos autē seruos vestros per iesum ꝛc. Item legatus xp̄i cuius auctoritate vtebat. 2ᵉ. cozint. 5. Pro xp̄o ergo legatione fungimur. Ephes. 6. Legatiōe fungor in cathena. 2ᵉ. cozinth. 2°. Si quid donaui ꝓpter vos in persona xp̄i ꝛc. Item scūdo ex ydoneitate. Haz apostolus est annūciator. Math. vlti°. Docete omnes gentes ꝛc. Doctor aūt debet habere fundamentū doctrine ꝛ doctrine perfectionē. Primū pertinet ad quēlibet. Secūdum vero pertinet ad predicatores ꝛ ad doctores Et sicut in alijs sciētijs sunt principia sic in hac sunt articuli fidei qui innotescūt cuilibet fideli scōm lumen infusū. ꝛ articuli sunt fundamenta fidei que sunt subsiā tiarū sperandarū ꝛc. Hebreo. 11°. Et ideo dicit. Scōm fidem electoꝝ dei. Item requirit perfectio doctrine. Unde dicit. Et agnitionē veritatis. Duplex autē habet cognitio veritatis. scz perfecta in patria. scz quādo videbimus facie ad faciez. ꝛ imperfecta per fidem quā habent sancti. Johā. 8°. Cognoscetis veritatē ꝛ veritas liberabit vos. Sed cuius veritatis? Jn agnitiōe eius que est scōm pietatē. Religio em̄ ꝛ pietas scōm tullīū sunt partes iusticie ꝛ differunt. quia religio est cultus dei. Sed quia deus nō solum est creator: sed etiā ꝛ pater ideo non solū debemus ei cultū vt creatori sed amorē ꝛ cultum sicut patri. Et ideo pietas quandoq̄ pro cultu dei sumit. Job. 28. Ecce pietas ipa est sapientia scōm aliam translationē vbi nostra sic se habet. Ecce timor dñi ipsa est sapiētia ꝛc. ¶ Tertio describit ex fine. ꝛ primo ponit ipm finem. Secūdo eius dignitatē ibi. Quā promisit ꝛc. Finis autē est spes vite eterne. quia ꝛ si moyses posuit dici apostolus quia a dño missus. Exod. 4°. sed tamen non in spem vite eterne. sed terre euei ꝛ amoreī. sed paulus est apostolꝰ in spem vite eterne. Joh. 6. Hec est voluntas patris mei qui misit me. vt oīs qui videt filiū ꝛ credit in eum habeat vitā eternam. 1ᵉ. petri. 1°. Regenerauit nos in spem viuā ꝛc. Rom. 5. Gloriamur in spe glorie filiorū dei. Promissio autē hec est firma dupliciter. Primo ex parte promittētis. Unde dicit. Qui nō mentitur. Deus em̄ veritas est cuius contrariū est mendaciū Numeri. 23°. Non est deus quasi homo vt mentiat ꝛc. Secūdo ex diuino ꝓposito dandi. Unde dicit. Ante tēpora secularia Seculū scōm philosophū est mensura durationis vniuscuiusq̄ rei. Tempora ergo secularia sunt tempora distincta scōm diuersas successiones rex Quasi dicat. Ante q̄ tempus successiuū inciperet esse. Et qz incepit hoc tempus cum mūdo: ideo fuit ante principiū mūdi. Alia littera habet eterna. id est antiqua. Sic em̄ aliquādo accipit eternū. id est antiquū. Uel eterna non scōm veritatē sed scōm ymaginationē. Et ante ista promisit hoc: quia hec sunt successiua. Sed promittere est verbo nūciare suam voluntatem de dando. Et deus ab eterno protulit verbū suū in quo erat vt sancti haberent vitā eternā. Ephe. 1. Elegit nos ante mūdi ꝓstitutionē. ¶ Confirmat aūt hec spes ex manifestatiōe ꝓmissionis. Unde dicit. Manifestauit aūt suis tpibus ꝛc. Et describit hec manifestatio tripliciter. Prio ex tpe vnde manifestauit qū verbum suū incarnari constituit. Unde dicit

Tempoꝛibus suis. id est tempoze cõgruo quo homo esset cõuictus de superbia per quã peccauerat. Et sic pꝛio medicus cõuincit egrotũ vt eũ cõgruentius sanet. Homo eñ superbiebat de sciẽtia: sed cõuictus est de ignoꝛãtia ante tempus legis vbi peccauit in ydolatria ꝛ vitijs contra naturã. Item de virtutibus ꝛ de his cõuictus est tempoze legis. Hal'. 4. At vbi venit plenitudo tempis misit deus filiũ suũ ꝛc. Item secũdo ex modo: qꝛ per publicã pꝛedicationẽ. Marci vlti. Euntes in mundũ vniuersum pꝛedicate euangeliũ omni creature ꝛc. Unde dicit. In pꝛedicatiõe. 1ᶜ. cozint. 9. Dispensatio credita est mihi. Item tertio ex actoze. Unde dicit. Secundũ pꝛeceptũ ꝛc. Math. 1. Ipse eñ saluũ faciet populũ suũ a peccatis eoꝛ. Actu. 9°. Vas electiõis est mihi iste vt poꝛtet nomen meũ ꝛc. ¶ Persona salutata ponit cũ dicit. Tyto quẽ describit tripliciter. Pꝛimo ex noïe. Secũdo ex dilectiõe. Tertio ex filiatiõe. Filius ergo est per dilectionẽ ꝛ fidem que debet esse cõmunis vt idipm dicant omnes. Et ideo dicit. Cõmunẽ que etiã dicit catholica. id est vniuersalis. Unde dicit Ephes. 4. Una fides vnus dñs ꝛc. ¶ Bona vero optata sunt gratia ꝛ pax. hec sepe conũgit quia oĩm spiritualiũ donoꝛ pꝛincipiũ est gratia ꝛ pax finis. ps. Qui posuit fines tuos pacẽ ꝛc. a deo ꝛc.

Lectio secunda.

HTius rei gratia reliqui te crete vt ea que desunt cozrigas. ꝛ cõstituas per ciuitates pꝛsbyteros sicut ꝛ ego disposui ti qs sine crimine est vnius vxoris vir: filios habẽs fideles: non in accusatione luxurie: aut non subditos. Oꝛtet eñ episcopũ sine crimie esse sicut dei dispensatoꝛẽ non superbum. non iracundũ. non vinolentum. non percussoꝛem. non turpis lucri cupidum: sed hospitalẽ. benignũ. sobꝛium. iustum. sanctum. continentẽ.

Accedit ad narrationẽ. Et sicut dictũ est intendit munire eccleſiã contra hereticos. Et pꝛimo monet tytũ qꝛ alios instruat ad resistendũ hereticis. Secũdo docet quomodo ipe eis resistat ibi. Tu autẽ loquere ꝛc. capit. 2°. Item pꝛimo monet vt instituat episcopos qui hereticis resistãt. Secũdo ostendit necessitatẽ huius cõmissionis ibi. Sunt eñ multi ꝛc. Item pꝛimo ponit cõmissionẽ tyto factã de instituẽdo episcopo. Secũdo ostendit quales debẽt esse episcopi ibi. Si quis sine crimine ꝛc. Tertio manifestat que dixit ibi. Oꝛtet eñ ꝛc. quia ergo apostolus habuit vniuersalẽ commissionẽ eccleſie gentiũ ꝛ non poterat solus per se oĩa exequi Ideo dicit. Huius rei gratia reliqui te in creta scz insula vt loco apostoli eccleſie cretensi officiũ pastozale gerat. Pꝛouerb. 18. Frater qui iuuat a fratre quasi ciuitas firma ꝛc. Sed qꝛ dicit. Ut cozrigas ꝛc. videtur qꝛ deberet dicere suppleas. Respondeo. Dicendũ est qꝛ glo. sic supplet vt oĩa que sunt in malis cozrigas ꝛ que desunt in bonis addas. 1ᶜ. thes. 3°. Impleamus ea que desunt fidei vestre. Uel dicendũ est qꝛ est quoddã peccatũ omissionis: ꝛ quoddam transgressionis. ꝛ vtrũqꝫ indiget cozrectiõe. In sanctis autẽ ꝛ perfectis sicut tytus fuit: nõ abundauerũt transgressiones. Et ideo nõ dicit transgressiões cozrigas: sed que desunt. id est omissiones. Ut cõstituas pꝛesbyteros id est episcopos. Unde inferius dicit. Oꝛtet episcopũ ꝛc. Et vtiq; indifferenter nomĩe episcopoꝛ ꝛ pꝛesbyterorũ. Unde sumpsit occasionẽ hereticus qui ambiuit episcopatũ quẽ quia nõ poterat adipisci diuisit se ab alijs: ꝛ multa falsa docuit. Inter que dixit qꝛ episcopi in nullo differũt a sacerdotibus qꝛ est contra dyonisiũ in libꝛo de eccleſiastica hierarchia. Utiq; ergo apostolus eodẽ nomine in vtroqꝫ per idemptitatẽ rei: quia pꝛesbyter dicit senioꝛ. ¶ Item quia pertinet ad superioꝛes episcopũ cõstituere licet eũ canonici eligant. Et dicit cõstituas non in villis sed per ciuitates Sicut eñ in republica reges sunt tantũ in ciuitatibus: sic in spirituali regimĩe episcopi. 1ᶜ. petri. 2°. Regale sacerdotiũ. ¶ Item debẽt seniores esse. Eccl'. 10. Ue tibi terra cuiꝰ rex est puer ꝛc. Item senes nõ solũ etate sed ꝛ moꝛibus Rume. 11. Congrega mihi septuaginta viros de seniꝛibꝰ israel quos tu nosti qꝛ seneꝛs sint populi ac magistri ꝛc. ¶ Item scõm formã eccle..e. Unde dicit. Sicut ego disposui tibi. Pꝛouer. 3°. Fili mi ne effluãt hec ab oculis tuis ꝛc. ¶ Deinde cõ dicit. Si quis sine crimine ꝛc. describit eos tripliciter. scz quantũ ad seipos. quantũ ex parte vxoꝛis: ꝛ ex parte filioꝛ. De pꝛimo dicit. Sine crimine. Sed qꝛ talis erit 1ᶜ. Johã. 1°. Si dixerimus: quia peccatũ non habemus ipi nos seducimus. Dicendũ est qꝛ aliud est crimẽ aliud est peccatũ Peccatũ dicit quodcũqꝫ siue magnũ siue paruũ siue occultũ. Crimen autẽ magnũ ꝛ infame. ps. Dñe quis habitabit in tabernaculo tuo? ꝛc. Et post ea subdit Qui ingredit sine macula ꝛc. Non qꝛ q̃ moꝛtaliter peccat post baptismũ non possit eligi sed qꝛ nõ sit infamis. ¶ Quo ad secundũ dicit. Unius vxoꝛis virũ quod oriẽ tales sic exponũt. id est qꝛ nõ habeat simul duas vxoꝛes sicut quoꝛũdam est cõsuetudo. Sed scõm hoc non esset necessariũ qꝛ apostolus hoc diceret: quia scõm leges romanas quibus apli scribebat etiã ante fidem nõ licebat simul habere plures vxoꝛes. Item. 1ᶜ. tymoth. 5. Dicit de vidua que fuit vnius viri vxoꝛ: ꝛ tamen nunq̃ licuit qꝛ vna plures viros simul posset habere. Et hoc modo vult istud etiã de vidua. scilicet qꝛ nõ habuerit nisi vnũ virũ. Sed hieronymus dicit oꝛtere qꝛ vnã tantũ vxoꝛem post baptismũ habuerit ꝛ qꝛ nõ est vis si ante baptismũ alias habuisset. Sed augusti. ꝛ ambꝛo. dicũt qꝛ per baptismũ delent omnia crimina sed qꝛ per baptismũ matrimoniũ non delet. ergo scõm hos dicendũ est ꝛ rectius qꝛ vnã tantũ et non plures: licet habuisse ante vel post. Scõm quosdã autẽ ratio huius est: quia signũ esset incontinentie si plures habuisset. Sed hoc nõ est vex: quia nihil repugnaret si plures habuisset meretrices: que sunt magis incõtinentes. Sed est alia ratio altioꝛ significato scz quia ipe est dispensatoꝛ sacramentoꝛ. ꝛ ideo nullus defectus sacramentoꝛ debet esse in eo. sed sacramentuꝫ matrimonij est significatiuũ cõiunctiõis xpi ꝛ eccleſie. ergo vt signũ respondeat signato sicut xps est vnus ꝛ eccleſia vna sic ꝛ hic quidẽ deficeret si eꝑus plures vxoꝛes habuisset. In veteri autẽ lege patriarche significabãt coniunctionẽ banc nõ vt coniũctaꝫ xpo sed coniũgendã: sed eccleſia erat futura ex multis Et ideo tũc nõ vna sed plures habebanꝫ. Et ideo multitudo vxoꝛ ipoꝛ hoc significabat. ¶ Quantũ autẽ ad tertiũ scz ex parte filioꝛ subdit dicẽs: Filios habens fideles nõ in accusatione ꝛc. Eꝑus eñ oꝛdinatꝫ vt superintendat ꝛ qui oꝛdinatꝫ ad aliꝰ quid debet esse exercitatus in illo. aliꝰ nõ prudẽter instituereꝫ. Pꝛesumitꝫ aũt esse bene exercitatꝰ: si bene alios rexit. Episcopus autẽ constituitꝫ ad tria. Pꝛimo vt fidẽ doceat. Mat. vlti. Docete oĩes gentes ꝛc. Et ideo dicit. Fideles. Secũdo requiritꝫ qꝛ populũ instruat ad virtutes. Eccl'. 7. Filij tibi sunt eruditi illos. Peccata autẽ lasciuie magis abstrahũt a virtute. Eccl'. 20°. Lasciuus ꝛ imprudens nõ seruabũt tempus. Et ideo dicit. Nõ in accusatiõe luxurie. 1. Regũ. 3. Hely condemnaũ quia filios de hoc non cozrexit. Tertio oꝛtet qꝛ pertinaces

corrigat. Unde dicit. Aut non subditos. id est non obedientes. Eccl'.30. Equus indomitus euadit durus ꝛ filius remissus euadit preceps ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Oportet eñ ꝛc. exponit qđ dixit. ꝛ primo q̄ dixit. Sine crimine. Secūdo sine quibus debet esse. ibi. Non superbū ꝛc. Causa aūt primi est: quia debet dispensare diuina Eccl'.10°. Scōm iudicē populi sic ministri eius ꝛc. p̄s. Ambulās in via ūmaculata hic mihi ministrabit. ¶ Deinde cū dicit. Non superbū ꝛc. ostendit a quibus debet esse ūmunis. ꝛ primo ostendit a quibus criminib⁹. Secū do quibus virtutibus luceat ibi. Hospitalē. Peccator autē quedaz sunt carnalia quedā spiritualia. De primis nō facit mentionē: quia omnino debent mūdi esse ab eis Ephes'.5. Fornicatio autē ꝛ omnis ūmunditia aut auaricia: nec nominet in vobis sicut decet sanctos ꝛc. Sed tantū de spiritualib⁹ que sunt quinq̄ quor duo non habēt locū in prelatis. scz inuidia qđ est peccatū paruulor Job.5. Paruulū occidit inuidia ꝛc. Prelat⁹ aūt est in summo. Item nec accidit quia oīa ei ad votū succedūt sed superbia: quia est in summo. ꝛ ira ꝛ cupiditas occasione temporaliū quor est dispensator. Quantū ad primū dicit. Non superbū. p̄s. Superbo oculo ꝛ insattabili corde cū hoc non edebā ꝛc. Eccl'.32. Rectorē te posuerunt noli extolli ꝛc. Quantū ad secundū. Primo excludit iram cū dicit. Non iracundū. Secūdo incentiuū ire quod est vinū dicens: Non vinolentū. Prouer.23. Cui suffusio oculor: nōne his qui commorant in vino? ꝛc. Tertio sequelā ire quod est percussio. Ideo dicit. Non percussorē. id est nō crudelē. Esa.50. Corpus meū dedi percutientibus ꝛc. Uel nō percussorē. id est nō percutientem cōscientias aliorum prauis moribus. 1°. corinth.8°. Et percutientes conscientiam eorum infirmum. Quātum ad tertiū dicit. Non turpis lucri ꝛc. 1°. tymoth.3°. Non turpe lucrū sectantes. Sap.15°. Sed estimauerūt lusum esse vitā nostrā ꝛ cōuersationē vite compositā ad lucrū ꝛ oportere vndecūq̄ etiā ex malo acquirere. ¶ Deinde ponit bona que debet habere. Et primo que pertinent ad conuersationē vite. Secūdo que ad veritatē doctrine ibi. Amplectentē ꝛc. Et patent omnia.

Lectio tertia.

Amplectentē eum qui scōm doctrinam est fidelem sermonez: vt potēs sit exhortari in doctrina sana. ꝛ eos qui contradicūt arguere. Sunt enim multi etiam inobediētes. vaniloqui ꝛ seductores maxime qui de circūcisione sunt: quos oportet redargui: qui vniuersas domos subuertunt: docentes que non oportet turpis lucri gratia. Dixit quidam ex illis proprius ipsorum propheta. Cretenses semper mendaces. male bestie ventris pigri. Testimoniū hoc verum est.

Supra docuit qualem oportet esse episcopū in vita: hic ostendit qualē oportet esse in doctrina. Et primo ostendit q̄ ad ip̄m requirit diligentia studij. Scđo ponit materiā studij. Tertio eius vtilitatē. Quantū ad primū dicit. Amplectentē ꝛc. Aliquid eñ amplectens illud diligenter cōstringit. ꝛ amplexus ex dilectione fit. Oportet eñ eum scientie inherere cū amplexu ꝛ firma adhesione animi ꝛ cordis dilectiōe Sap.6. Preoccupat eos qui se cōcupiscūt ꝛc. Prouerb.4. Arripe illā ꝛ exaltabit te: gloriaberis ab ea cū eam fueris amplexatus ꝛc. ¶ Materia studij nō debent esse fabule nec tempalia sed sermo fidelis. id est verus. p̄s. Fidelis dñs ꝛc. Uel sermo fidelis. id est fidei in qua oportz episcopū instrui. Sed aliqui studēt in eis dupliciter vt scz addiscāt solū ꝛ operent. Sed hoc nō sufficit episcopo: sed oportet vt ꝛ alios instruat. Et ideo dicit. Que ꝑm doctrinā est. 1ᵉ. tymoth.4. dicitur. Nemo adolescentiā tuaz cōtemnat sed esto exemplū fidelibus in verbo in ꝙuersatiōe ꝛc. Utilitas est facultas exequēdi officiū suū. Officiū autē prelati est sicut pastoris. Joh. vltimo. Pasce oues meas. Pastor vero duo habet facere. scz pascere gregē. 1ᵉ. Petri. 5°. Pascite qui in vobis est gregem dei ꝛc. Item arcere lupuz. Sic ꝛ epūs pascere debet per doctrinā veram. Jere.3°. Dabo vobis pastores iuxta cor meū ꝛ pascent vos scientia ꝛ doctrina ꝛc. Et ideo dicit. Ut sit potēs ꝛc. Non dicit vt exhortet sed vt potens sit exhortari. Nō est quādo habet in promptu exhortatiōes quādo est necesse exequi. Nō figurat Exō. 25°. per vectes in circulis arche vt archa scz posset portari. Luce vlti. Potēs in opere ꝛ sermone. Et dicit. Sana. id est absq̄ corruptiōe falsitatis. Infra.2. Tu autē loquere que decēt sanā doctrinā ꝛc. 1ᵉ. thes'.2°. Exhortatio nostra nō fuit de errore neq̄ de immūditia ꝛc. ¶ Item vt custodiāt cōtra hereticos. Et ideo dicit. Et eos qui cōtradicūt arguere. id est cōuincere ꝛ hoc per studiū sacre scripture. 2ᵉ. tymoth.3. Oīs scriptura diuinit⁹ inspirata vtilis est ad docendū ad arguendū ꝛc. Job.6. Nec contradicā sermonibus sancti. Et hec duo ꝑm philosophū pertinēt ad opus sapientis. scz nō mentiri de quibus nouit quantū ad primū. ꝛ mentientē manifestare posse quantū ad secundum. ¶ Consequēter cū dicit. Sunt eñ multi ꝛc. ponit necessitatē doctor. Et primo ex parte falsor doctor. Secūdo ex parte malor auditor ibi. Dixit quidā ꝛc. Circa primū duo facit. quia primo describit conditionē falsor doctor. Secundo peruersitatē studij ipsor ibi. Qui vniuersas ꝛc. Item primo ostendit eor conditionē. Secūdo docet remediū ꝓtra eos ibi Quos oportet ꝛc. Conditionē ostendit quadrupliciter. Et primo ex numero cū dicit. Multi ꝛc. Eccl'.1°. Stultor infinitus est numerus. Secūdo ex vitio inobediētie quantū ad deū ꝛ suos superiores Ro.1°. Parentibus nō obedientes. 1. Regū.15. Peccatus inobediētie sicut ydolatria dicit esse. Tertio ex vanilo quio scz quo ad se. p̄s. Dñs scit cogitatōes hominū quoniā vane sunt. Sap.13. Uani sunt hoies in quibus non subest sciētia dei ꝛc. ꝛ precipue vani sunt heretici. ideo subiūgit dicens. Seductores. scz quo ad inferiores. 2ᵉ. tymoth.3. Mali homines ꝛ seductores ꝛc. Quarto ex loco cū dicit. Maxime qui de circūcisione qui cogebāt homines iudaizare. Phil'.3. Uidete canes: videte malos operarios: videte cōcisionē. ¶ Contra quos ponit remediū. Non eñ sunt tolerandi: quia corrūperet populus ꝛ imputaret pastori. Ezech.13. Non ascendistis ex aduerso neq̄ opposuistis murū ꝓ domo israel ꝛc. 2ᵉ. tymoth.4. Argue obsecra increpa in oīni patiētia ꝛ doctrina ꝛc Et ideo dicit. Oportet redarguere. ¶ Deinde cū dicit. Qui vniuersas ꝛc. describit hor studiū. ꝛ primo describit ex damno qđ inferūt. Secūdo ex falso quod docent. Tertio ex lucro qđ concupiscūt Damnū est quia subuertūt ꝛc. Doctrina eñ catholica publice ꝓponit in ecclesia sed heretici latēter. ꝛ iō querūt latibula. Prouer.9. Aq̄ furtiue dulciores sūt ꝛ panis absc̄ditⁿ suauior ꝛc. Et iō circūeunt per domos vt seducāt ꝑcipue mulieres. 2. tymoth.3°. Ex his sunt q̄ penetrāt domos ꝛ captiuas ducūt mulierculas oneratas peccatis ꝛc. ¶ Docentes q̄ nō oportet. id est vana ꝛ inutilia. nec querūt lucrū spirituale sed temporale. Et ideo addit. Turpis lucri gratia

170

scz tpalis vel ꝓprie glorie Sap.15. Sed estimauerunt lusuz esse vitā nostrā ⁊ conuersationē vite compositā ad lucrū ⁊ oportere vndecūqz etiā ex malo acquirere. ¶ Deinde cū dicit. Dixit quidaz ꝛc. describit auditores: quia isti erant cretenses et ad hos refert hoc opus. Et primo ostendit conditionē. Secūdo dat remediū. ibi. Quā ob causam ꝛc. Circa primū primo describit conditionē per testimoniū. Secūdo cōfirmat. Dicit ergo. Tales sūt doctores: sed ⁊ auditores sūt similiter seducibiles iuxta testimoncū cuiusdā poete eoꝝ. scz epimenidis. Ubi nota q ꝓpheta aliquis dicit qui a deo illuminat ꝟm intellectū ad cognoscendū aliqua supra cōmunem cognitionē Numeri.12. Si quis fuerit inter vos ꝓpheta dñi in visione apparebo ei vel per somniū loquar ad illū ꝛc. Itē qui exponit ꝓphetias eodem spiritu ⁊ eodē modo quo sunt tradite. Item qui profert aliquid ꝓpheticū. Unde potest ꝓferri aliqd ꝓpheticū ex quodaz interiori instinctu etiā preter suū intellectū. Joh.11. Cayphas cū esset pontifex ꝓphetauit ꝛc. Non eñ ꝓphetauit ꝟm suaz intentionē qui dicebat expedire eū mori ne seduceret populū. Nihilominus tamē fuit motus ad dicendū per spiritū. Et hic modus ꝓphetandi est apud illos qui accipiunt primū verbū aliquoꝝ pro omne qđ etiā a demonibus. Et dicit. Proprius. quia ꝓprie describit eoꝝ conditiones. ¶ Deinde cū dicit. Cretenses ꝛc. ꝓponit testimoniū ⁊ notat eos de tribus. scz de corruptionē rationalis cū dicit. Semper mēdaces. ps. Perdes oēs qui loquūtur mendaciū. Item de corruptiōe irascibilis cū dicit. Male bestie. id est crudeles. Bestie dicunt quasi vastie: quia crudeles sunt. Prouerb.28. Leo rugiēs ⁊ ursus esuriēs. princeps impius super populū pauperē ꝛc. Et dicit male quia ꝟm philosophū in politicis. hō qñ ꝟm rationē operat est optimū animaliū: sed quādo declinat ad malicia est pessimuz. qz si declinat ꝓpter crudelitatē nulla bestia ita ē crudelis. Unde dicit. q decies millies est peior malus homo q̄ mala bestia. Item de corruptione cōcupiscibilis cū dicit. Uentres pigri. id est pigritiā habētes ex ventre. Erant eñ gulosi ⁊ tales querūt quietem. Luce.12°. Anima habes multa bona reposita in annos plurimos. requiesce comede bibe epulare ¶ Confirmat aūt testimoniū cū dicit. Testimoniū ꝛc. Glo. per hec intelligim⁹ q doctor sacre scripture accipit testimoniū veritatis vbicūqz inuenerit. Unde aplus in plurib⁹ locis recitat dicta gentiliū sicut in.1.ad corinth.15. Corrumpūt bonos mores colloquia mala ꝛc. Item Act.17 In ipo viuimus mouemur ⁊ sumus. Nec ꝓpter hoc approbat tota eoꝝ doctrina sed eligit bonū: qz verū a quocūqz dicat est a spiritusancto. sed respuit malū. Unde dicit Deutro.21. in figura huius q si quis viderit puellā in numero captiuoꝝ debet precidere vngues ⁊ capillos id est superfluitates.

Lectio quarta.

Quam ob causam increpa illos dure vt sani sint in fide: non intendentes iudaicis fabulis: ⁊ mandatis hoim auersantiū se a veritate. Omnia mūda mūdis. coinquinatis autem ⁊ infidelibus nihil est mundū: sed inquinate sunt eoꝝ ⁊ mens ⁊ cōscientia. Confitent̄ se nosse deum. factis autez negant: cū sint abominati ⁊ incredibiles. ⁊ ad omne opus bonū reprobi.

Posita conditiōe cretensis populi: hic ponit remediū. Et primo ponit remediū reprehēsionis. Secūo assignat dictoꝝ rationē ibi. Omnia munda ꝛc. Circa primū tria facit. Quia primo hortat tytuz ad reprehendendū eos. Secūdo reprehensionis finem ostendit. ibi. Ut sani ꝛc. Tertio docet debitū modū perueniendi ad finē ibi. Nō intendentes ꝛc. Dicit ergo. Cretenses sunt male bestie quibus scz debet flagelluz ⁊ castigatio. Et ideo increpa eos dure. Prouer.6. Uia vite increpatio. ps. Increpa feras arūdinis. Sed cōtra. 2ª.tymoth.4. In omni patientia ꝛc. Respodeo duplex est ratio exhortatiōis huius. Una ex parte eoꝝ qui reprehenduntur. Cretēses enim duri ⁊ pertinaces erāt. ⁊ ideo dure eos reprehēdi iubet non aūt ephesij quoꝝ archiepūs erat tymotheus. Alia ex parte reprehendentiū: quia ⁊ tytus fuit lenis ⁊ mansuetus. ⁊ ideo inducit quasi ad contrariū: sed tymothe⁹ erat rigidus. ⁊ ideo inducit ad patientiā. ¶ Deinde cuz dicit. Ut sani ꝛc. tangit finem reprehensionis. Nam homo est sanus in quo nō est corruptio. Et sic sanus est in fide qui in nullo habet eam corruptā. Uoꝝ autem fides vitiabat per hereticos. 2ª.coꝝ.11°. Timeo ne sicut serpens euā seduxit astutia sua: ita corrumpant sensus vestri ⁊ excidāt a simplicitate que est in xpō iesu.1.tymoth 6°. Si quis aūt aliter docet ⁊ nō acquiescit sanis sermonibus dñi nostri iesu xpi ꝛc. ¶ Modus perueniēdi ad sanitatē est si vitent errores iudeoꝝ. Unde dicit. Non intendētes ꝛc. In lege eñ erant duplicia documēta fidei. scz quedā circa credenda. Item quedā mandata religionis que erāt seruanda circa cultū dei. Et prima vocat fabulas. Secūda mandata hominū ⁊ nō dei. Exquo videt q cōdemnet vetus testamentū vt dicūt manichei. Sed q dicit fabulis potest referri ad eoꝝ narrationes: preter doctrinā legis que sunt fabulosa vt thalmuth.1ª.tymothei.1. Ne intenderent fabulis ⁊ genealogijs interminatis ꝛc. Uel ipa doctrina que fuit olim veritas: nūc ꝟm q ipi intelligūt sunt fabule. sicut illud Esaie.7. Virgo concipiet ꝛc. fuit veritas: sed nūc quia ipi dicunt adhuc hoc esse implendū est fabulosum. Item mādata hominū possunt intelligi nō que sunt in lege moysi: sed traditiones seniorꝝ. Math.15. Sed nūquid mandatis hominū non est obediendū? Respondeo q sic quādiu nō auertūt a veritate dei. Et ideo subdit. Auersantiū se a veritate. 2ª.tymoth.4. A veritate quidē auditū auertēt ꝛc. Simile habet Math.15. Sine causa colūt me docētes doctrinas ⁊ mādata hominū. Simile dicit Marci.7. Uel dicendū est q mādata que sunt in lege dei sunt facta mādata hominū. Quādo eñ saluant in signū future veritatis sunt mādata dei: sed quia volūt ea saluare post q̄ corpus nostrū mortuū est legi sunt mandata hominū. ¶ Deinde cū dicit. Omnia mūda ꝛc. in speciali ostendit dictorū rationē. scz quomō auertūt se a veritate. ⁊ quomō dicunt fabulas ⁊ mādata hominū qđ est precipue de discretione cibox ꝟm legem quā pseudo quidā docebāt esse seruandā. Et ideo primo ostendit quomō hi cibi habent se ad bonos. Secūdo quomō ad malos ibi. Coinquinatis aūt ꝛc. Dicit ergo. Non intendētes fabulis de cibis qz oīa scz cibaria sunt mūda. Sed infert. Ergo adulterium est mundū mūdis. Respondeo. Dicendū est q nō. quia ex hocipo q adest immūdat. Sed illa sunt mūda mūdis que de se nō immūdant. Math.15. Ea que intrāt in os nō coinquināt hominē. ꝑ omne qđ intrat in os mūdum est. Sed duplex est obiectio. Una qđ Leuitici.11. dicit q quādo aliqđ animal nō ruminat vel nō scindit vngulam est immūdum. Respondeo ꝟm augusti. cōtra faustū aliquid est immūduz: vel ꝟm rei naturā: vel ꝟm significationē. puta: si hoc nomen stultus ꝟm se sumat inquantū est vox quedā sic nō est immūduz sed bonū. Si vero ꝟm significationē: quia significat defectū sapientie sic habet

immūditiaꝫ. Actus autē illius populi erant actus prophetici. Unde porcus scōm q̄ res quedā non est immūdus sed scōm q̄ significat hominē voluptatib⁹ se inuoluentē. Sed nūc veritate veniente cessant ꝛ vtunt̄ cibis homines scōm suaꝫ naturā. Alia questio est q̄ Act. 15. mandauerūt apostoli q̄ abstinerēt se a sanguine ꝛ suffocato. ergo videt q̄ non sit licitū hoc cōmedere. nō ergo omnia mūda mūdis. Respondeo: aliqui credūt q̄ illud mandatū intelligāt ad litterā ꝛ q̄ obligat vsq̄ modo vt apud grecos ꝛ etiā aliquādo apud latinos. Aliqui autē dicūt q̄ non intelligit scōm litterā sed scōm mysteriū vt per sanguinē intelligant homicidiū ꝛ a suffocato. id est oppressione pauperū. Et hoc bonū est: sed nō est tota ratio precepti. ꝛ ideo dico q̄ ad litterā est preceptū ꝛ tamē non obligamur. Quedā enim ꝓhibent̄ quia mala sunt ꝛ hec simpliciter sunt vitanda. Aliqua vero que nō sunt mala simpliciter: sed ꝓ tempore et hec sunt seruāda existente causa Et hec apostoli prohibuerūt non quia mala scōm se. quia Math. 15. dicit dñs contrariū. Sed ratio erat: quia cōuersi erant quidā ex iudeis ꝛ quidā ex gentibus. Et ideo oportebat ad hoc q̄ vnus populus ex eis fieret q̄ vni cōdescenderet alius vt iudeis quibus abhominabile erat comedere sanguinē ꝛ suffocatū condescendereꝫ. Et ideo ad seruandā pacem instituerunt apostoli hoc esse seruandū ꝓ tempore illo. ¶ Deinde cū dicit. Coinquinatis ꝛc. ostendit quomō se habent ad malos. Et circa hoc tria facit. quia primo ostendit hoc. Secūdo assignat cāꝫ ibi. Sed inq̄nate ꝛc. Tertio manifestat per signū ibi. Confitent̄ ꝛc. Dicit ergo. Libi isti mūdi sunt mūdis: sed immūdi coinq̄natis. id est his qui habēt cōscientiā coinquinatā. Eccl. 13. Qui tetigerit picē inquinabit ab ea ꝛc. ¶ Cum infidelibus. id est qui habēt malam fidē. Esaie. 21. Qui incredulus est infideliter agit. Sed nūquid facit peccator ꝛ infidelis immūdaꝫ elemosynā? Dicendū est q̄ aplūs non ponit affirmatiuā sed negatiuā. Unde nō dicit oīa: sed nihil mundū eis quod verum est: quia nihil eis perfecte mundū est: quia nihil est mundū in actibus nisi in finē debituꝫ ordinatū sit. isti aūt sunt extra finē. Sed nūquid aliquid est eis mundū? Sic. Sed cōtra: quia omne q̄d nō est ex fide peccatū est. Dicendū est q̄ malū nunq̄ corrūpit totū bonū. Impossibile eī est quin in peccatore quolibet sit aliq̄d bonū. scz nature etiā in demonibus. quādo ergo peccator facit aliquod scōm q̄ est peccator ꝛ infidelis: totū est peccatū ex hac radice. Sed si quid facit ex principio alicuius boni q̄d habet vt fidei informis vel nature: nō est immūdum. Et ideo signāter dicit. Coinquinatis ꝛ infidelib⁹. id est inquantū sunt huiusmō[illegible] medebāt enim cōtra conscientiā ꝛ errabant in fi[illegible]. Et ideo q̄d de natura sua est mūdum: fecerūt sibi immūdum. Cuius causa est: quia causa actuū eoꝝ est immūda. scz volūtas et intellectus que sūt in[illegible]is deprauati. Unde dicit. Sed inquinate sunt eorū mens. scz per infidelitatē. et cōscientia. scz per peccatū. Baruch. 3. Quid est israel q̄ in terra inimicoꝝ es: inueterasti in terra aliena: coinquinatus es cū mortuis? ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Confitent̄ ꝛc. ostendit fidē per signū Si eī aliquis dicat q̄ eoꝝ dicta sunt vera: immo q̄ habēt fidem vnius dei ꝛ cōfitent̄ eum: hoc excludit. Et prio ostendit bonū q̄d erat in eis. scz q̄ cōfitent̄ ꝛc. scz labijs exterioribus. Esa. 29. Populus hic labijs me honorat cor autē eoꝝ longe est a me. Jereū. 12. Prope es tu ori eoꝝ ꝛ longe a renibus eoꝝ. Secūdo ostendit defectū interiorē. ꝛ primo quantū ad ꝑsentia. Secūdo quantū ad futura. ibi. Incredibiles ꝛc. Quo ad presentia: quia negant eū factis. Qui eī peccat inquantū est de se negat eū factis quia qui confitet̄ deū. confitet̄ ꝛ eius potestatē scz q̄ est ei obediendū. Et ideo si nō obedit peccādo negat factis q̄d confitet̄ ore. Sed dicis q̄dq̄ negat deū est infidelis. Peccatores negant deū factis ergo ꝛc. Respondeo sicut habens scientiā in vniuersali potest errare in particulari. ita habēs fidem in vniuersali. In particulari tamē agibili corrumpit̄ ꝓpter corruptionē affectus 1ᵉ. Tymoth. 5°. Fidem negauit ꝛ est infideli deterior. Quomō autē ad futura deficiūt? Certe quia nō solū negant: sed sunt indispositi ad redeundū ad deū. Sunt eī tria ꝓpter que homo redit ad deū scz dei gratia. Ro. 5. Justificati gratia ipius ꝛc. Secundū est fides. Actu. 15. Purificās fide corda eoꝝ ꝛc. Tertiū exercitiū boni operis. Ro. 2. Factores legis iustificabunt̄. Hec tria excludit ab ipis primo gratiā ibi. Quia abhominabiles. id est nō accepti per gratiā. Secūdo fidem cū dicit. Incredibiles. id est non apti ad credendū. Ezech. 2°. Incredulī ꝛ subuersores sunt tecū. Tertio tertiū: quia ad oīne opus bonū reprobi. id est reprobādi. Jere. 6°. Argentū reprobum vocate eos.

Capitulum secundū.

Tu autem loquere que decent sanam doctrinam. Senes vt sobrij sint. pudici. prudentes. sani in fide. in dilectiōe. in patientia An⁹ similiter in habitu sancto: nō criminatrices non multo vino seruientes: bene docentes vt prudentiam doceant. Adolescētulas vt viros suos amēt. filios suos diligāt. prudētes. castas. sobrias. domus curam habētes benignas. subditas viris suis: vt non blasphemetur verbum dei. Juuenes similiter hortare vt sobrij sint.

Superius aplūs instruxit tytū quales ministros instituat ad arcendū hereticos: hic docet quid ipe circa eos faciat. Et primo ꝓponit hoc in generali. Secūdo distinguit per partes. ibi. Senes ꝛc. Dicit ergo. Jta dixi q̄ oportet episcopos cōstituere. sed ne credas q̄ tu sis propter hoc alienus a cura imo maior debet esse tibi sollicitudo ad instruendū. Ideo tu autē loquere que decent sanam doctrinā. scz per que fides incorrupta edificat. Supra. 1. Ut sit potēs exhortari in doctrina sana ꝛ eos qui contradicūt arguere ꝛc. ¶ Deinde ostendit idez per partes. Et primo ponit doctrina sana cōtra peruersitatē vite. Secūdo cōtra hereticos ꝛ errores ibi. Stultas autē questiōes ꝛc. Circa primū duo facit. Quia primo instruit singulas conditiōes hominū. Secūdo generaliter omnes. tertio capi°. ibi. Admone illos ꝛc. Jterū prima in duas. quia primo ostendit quomō instruat liberos. Secūdo quomō instruat seruos ibi. Seruos ꝛc. Item prio ostendit quomō instruat liberos verbo. Secūdo quomō exemplo ibi. In oībus teipm ꝛc. Circa primū duo facit. quia primo ostendit quomō instruat senes. Secūdo quomodo doceat iuuenes ibi. Adolescētulas ꝛc. Item prima in duas. quia primo ostendit quō instruat senes mares. Secūdo quō anus feminas ibi. Anus ꝛc. ¶ Sciendū est aūt q̄ quedā bona sunt ad que senectus disponit que primo ponit. Secūdo quedā bona quibus senectus cōtrariat. ꝛ hec secūdo ponit ibi. Sani in fide ꝛc. Inter bona vero ad que senectus disponit. Unū est ꝓtemptus delectationū. Aliud est perfectio sapientie ꝛ prudentie. Disponit quidē senectus ad cōtemptū delectationū. Juuenū enim corpora feruēt naturali caloꝛe ex quo cōcitāt̄

Explanatio sancti Thome

iuuentus ad delectatiões corporales que precipue cõsistũt in cibis ⁊ potibus ⁊ venereis. Sed ad vitandũ hec disponit senectus. Senes eñ sunt mortificati. 2. Regũ 19. Nũquid vigent sensus mei ad discernendũ suaue vel amarũ? ⁊c. Et ideo dicit. Ut sobrij sint quantũ ad cibos ⁊ potus ⁊ pudici quantũ ad venerea. Heñ. 18°. Postq̃ consenui ⁊ dñs meus vetulus est voluptati opera dabo Sed si senectus ad hoc disponit quare hoc monet? Respondeo aliquãdo contingit ex magna peruersitate q̃ senex reducit ad puerilia peccata. Esaie. 65. Puer centũ annoꝝ morietur ⁊ peccator centũ annoꝝ maledictus erit. Et duplex est ratio quare hoc ꝓtingit. Aliter eñ ad hoc mouet senex aliter iuuenis. Juuenis enim incitat ad hec ex instinctu passionis. sz senex ex electiõe ꝑpẽ duo. Mullus enim vult esse sine delectatiõibus. ⁊ tanto plus appetit eas quãto maiores molestias sentit. Senex autẽ patitur multa incõmoda ⁊ defectus nature. Et ideo quando nõ habet spirituales delectatiões querit corporales. Secunda ratio est: quia iuuenis quãdoq̃ refrenat̃ per pudorem. senes autẽ scõm philosophũ sunt inuerecũdi: quia sunt antiqui ⁊ multa experti. Juuenes autẽ vani ⁊ vere cũdabiles naturaliter. Et ideo refrenanť sed non senes. ¶ Item senectus disponit ad prudentiã propter experimentũ longi temporis. Job. 12. In antiquis est sapientia ⁊ in multo tempe prudentia. Eccl. 25. Quã speciosa veteranis sapientia ⁊ gloriosus intellectus ⁊ consiliũ. corona senũ multa peritia ⁊c. Contingit tamẽ aliquãdo senem esse fatuũ Eccl. 25. Senem fatuũ ⁊ insensatũ. Et hoc est ex duobus q̃ senex est fatuus. Prudentia eñ acquirit̃ per exercitiũ. quãdo ergo in iuuentute se in bonis nõ occupant sunt in senectute imprudentes. Eccle. 25. Que in iuuẽtute tua non congregasti quomõ inuenies ea in senectute tua. ¶ Item alia ratio est. quia in iuuẽtute quãdoq̃ affluũt voluptatibus ⁊ maxime superfluitate cibor. ⁊ ideo desiccat eor cerebrũ. Prouerb. 20. Luxuriosa res est vinũ ⁊ tumultuosa ebrietas. quicũq̃ his delectatur non erit sapiens ⁊c. ¶ Deinde ponit ea ad que contrariat̃ senectus. ⁊ primũ est fides. secundũ dilectio. tertiũ patiẽtia. Quantũ ad primũ dicit. Sani in fide. qz sine ea impossibile est placere deo. Heb. 11°. Sed q̃ aliqui non sunt sani in fide: maxime in aliquo nouo qõ ponit senibus credendũ contingit ex duobus. Primo qz senes non sunt firmi in aliquo nouo ꝑpter presumptionẽ sapientie. ⁊ ideo nõ credũt alijs. Job. 12°. Et senes sunt in nobis. Item quia naturale vitiũ senũ est q̃ sunt incredibiles: quia sunt experti se sepius esse deceptos. Et ideo loquũtur semper cũ forte vel fere aduerbijs temperatiui modi ⁊ dubitatiui modi. Incredulitas autẽ repugnat fidei. Esa. 21. Qui incredulus est infideliter agit. Quãtum ad secundũ dicit. In dilectiõe. ⁊ hoc ideo: quia plenitudo legis est dilectio. Et monet ad hoc propter duo. Primo quia in senibus parũ est amicitie: quia amor nutrit̃ per conuictũ. Nullus autẽ vult diu cõuiuere cũ tristibus. Senes autẽ sunt tristes. Et ideo nõ est diu cũ eis amicitia. Item quia senes diligũt propter vtilitatẽ tantũ sicut iuuenes propter delectabile. Senex eñ indiget sustentatione. ¶ Quantũ ad tertiũ dicit. In patientia. ⁊ monet ad hoc ꝑpter tria. Primo qz senes multa mala circũueniũt ⁊ ideo indigent patiẽtia contra turbatiões. Alia ratio est. Senes eñ viuũt in memoria multoꝝ vnde semper dicũt antiqua. Juuenes autẽ viuũt in spe magnoꝝ ⁊ ex hoc senes dupliciter ad patientiã mouenť propter bona. scz que habuerũt ⁊ carent eis. Unde boetius Sũma miseria est fuisse felicẽ. Treñ. 1°. Recordata est hierusalẽ dierũ afflictiõis sue prevaricatiõis omniũ desiderabiliũ suoꝝ que habuerat a diebus antiquis ⁊c. Itẽ quia viuũt in memoria cõtingit q̃ aliqui qui mõ eos despiciũt aliquãdo fuerũt peiores: ⁊ ideo turbanť Job. 30. Nunc autẽ derident me iuniores tempore quorũ patres nõ dignabar ponere cũ canibus meis. Tertia ratio est: quia quãto senex approprinquat ad finem vite. tanto magis desiderat viuere Unde videns se deficere magis tristatur. ¶ Deinde cum dicit. Unus ⁊c. docet qualiter vetule instruantur. Et primo docet qualiter instruantur in vita. Secũdo in doctrina. Item primo qualiter in habitu. Secũdo qualiter in victu. Tertio quõ in verbo Quantũ ad primũ dicit. In habitu sancto id est carente lasciuia ⁊ pompa. Et hoc cõuenit omni mulieri. 1ª. petri. 3. Quaꝝ sit nõ extrinsec⁹ capillatura aut circũdatio auri aut indumenti vestimentorũq̃ cultus ⁊c. 1ª. tymoth. 2. Similiter ⁊ mulieres in habitu ornato cũ verecũdia ⁊ sobrietate ornãtes se non in tortis crinibus. aut auro. aut margaritis. vel veste preciosa ⁊c. Sed specialiter anus hoc seruare debẽt: quia iuuencularũ est propter viros suos modeste se ornare quod itelligit̃ simpliciter de omni motu corporis. Eccl. 19. Amictus corporis ⁊ risus dentiũ ⁊ ingressus homis enũciant de illo. ¶ Quantũ ad secundũ dicit. Non criminatrices. Duo eñ sunt in sene. Unũ quod cõmune est oĩbus senibus. scz q̃ sunt suspiciosi: qz viderũt multa mala que fiũt presumũt de alijs Itẽ in mulieribus spẽaliter sunt zelotipe ⁊ vtrũq̃ ꝓtingit in vetula: qz rõe etatis est suspiciosa. rõe sexus est zelotipa. Eccl. 26. In muliere zelotipa. flagellũ lingue oĩbus cõicans Et ideo dicit. Non criminatrices. ¶ Quãtum ad conuictũ dicit. Non multo vino seruientes. ⁊ de viris dicit. Ut sobrie sint. Et dicit. Nõ multo. quia quãdoq̃ vtunť eo ꝑpter frigiditatẽ earũ. ¶ Quantũ ad doctrinã dicit. Bene docẽtes. Contra. 1ª. cor. 14. Mulieres in ecclesijs taceãt non eñ permittit̃ eis loqui sed subditas esse ⁊c. 1ª. tymoth. 2. Mulier in silentio discat cuz omni subiectiõe. Docere autẽ mulieri non permitto ⁊c. Respondeo. Dicendũ est q̃ doctrina publica que fit in populo interdicit̃ mulieri: sed priuata qua quis familiã docet ei cõcedit̃ Prouerb. 31. Ulisio qua erudiuit eũ mr̃ sua. ⁊ Prouer. 4. Fili ⁊ ego filius fui ꝓris mei tenell⁹ ⁊ vnigenit⁹ coram mr̃e mea ⁊ docebat me atq̃ dicebat ⁊ẽ Et bñ dicit. Ut prudentiã doceant magis ad anus q̃ ad viros quia quãdoq̃ docent fabulas aniles magis q̃ ꝓfi cua ⁊ etiã quia magis ipe conuersanť cum pueris ⁊ cuz familia q̃ viri. ¶ Deinde cũ dicit. Adolescentulas ⁊c. ostendit qualiter instituat iuuenes. Et primo ostendit q̃liter instruat iuuenes femias. Secũdo qualiter matres iuuenes ibi. Juuenes similiter ⁊c. Item prima in tres. quia primo ostendit qualiter se habeãt ad personas cõiũctas. Secũdo ad seipas. Tertio ad subiectos. Quantum ad primũ dicit. Ut viros ⁊c. Uiro eñ debeť amor. Prouerb. 12°. Mulier diligens corona est viro suo ⁊c. Eccl. 25°. In tribus beneplacitũ est spiritui meo ⁊c. Et infra. Uir ⁊ mulier bene sibi cõsentientes. Uel sic vt prudentiã doceant adolescẽtulas ⁊ viros ⁊c. Sed prima expositio est melior. Et filios diligãt hoc est naturale Esa. 49. Nunquid potest mulier obliuisci infantẽ suũ vt nõ misereať filio vteri sui ⁊c. Et nota q̃ dicit vt viros amẽt ⁊ filios diligãt vt sit amor ad viros ⁊ ad filios dilectio. quia ad viros est amor feruẽtior sed ad filios naturalior ¶ Sed quantũ ad seipas tria dicit. Unũ quo ad rationẽ scz prudẽtes. Prouer. 19. Domus ⁊ diuitie danť a parẽtibus a dño autẽ proprie vxor prudens. Et hoc necessariũ est quia iuuẽtus earuz ⁊ sexus contrariat̃ prudentie. Aliud est quantũ ad cõcupiscibilẽ. scz cũ dicit. Castas. Tertiũ vero quantũ ad irascibilem cum dicit. Sobrias. Eccl. 26. Gratia super gratiã mulier sancta ⁊ pudorata

¶Sed quantū ad subiectos. Primo ponit curam eox. Secūdo modū. Tertio rationē assignat. De primo dicit Domus ꝛc. Prouer. 14. Sapiēs mulier edificat domū suā: insipiens vero exstructā quoq; destruet manib⁹. In cura autē sunt duo obseruāda mulieri. sunt enī vt plurimū iracunde. Eccl. 25. Non est ira super irā mulier. Et ideo dicit. Benignas. Quasi dicat. Cum māsuetudine regāt. Aliud est qz qñ mulier potestatē habet nitiē in cōtrariū viro suo Ecc. 25. Mulier si primatū habeat cōtraria est viro suo. Unde dicit Genē. 3⁰. Sub viri potestate eris ꝛ ipse dñabit tui Et hoc ideo vt nō blasphemet verbū dei. i. non detis occasionē blasphemādi ꝛc. Et omnia hec notant Tobie. 10. vbi dicit q raguel ꝛ sara monuerūt filiam suā honorare soceros. diligere maritū. regere familiā. gubernare domū. ꝛ seipam irreprehensibilē exhibere. ¶Consequēter ostendit qualiter doceat mares iuuenes. scz vt sobrij sint qō repetit quia ebrietas est p̄n cipiū vitioz. 1ᵉ. petri. 5. Sobrij estote ꝛc.

Lectio secunda.

IN omnibus teipm prebe exemplū bonoz operum in doctrina. in integritate. in grauitate. Uerbū sanuz irreprehensibile: vt his qui ex aduerso est vereat nihil habens malū dicere de nobis. Seruos dñis suis subditos esse. in oīnibus placentes. nō contradicētes. nō fraudātes. sed in oībus fidem bonā ostendētes: vt doctrinā saluatoris nostri dei ornēt in oībus.

Supra apl's tytum docuit de quibus instruat subditos liberos. Et quia nō tantū verba p̄sunt sed etiā exempla ideo docet vt se exemplū prebeat. Primo generaliter. Secūdo specialiter. ibi. In doctrina ꝛc. Tertio rationē huius assignat. ibi. Ut is qui ex ꝛc. Dicit ergo. Quia etate iuuenis es prebe te in exemplū omnibus bonozum operū. Prelatus enī debet esse quasi forma existēs discipulis. 1ᵉ. coz. 11. Imitatores mei estote sicut ꝛ ego xp̄i. Joh. 13. Exemplū dedi vobis ꝛc. ¶Deinde cū dicit. In domo ꝛc. ponit specialia in quibus debet se prebere exēplū. ꝛ prio ostendit qs debeat esse eius act⁹ scz in doctrina. Unde dicit. In doctrina. Hoc enī est ꝓpriū prelati Jereī. 3. Dabo vobis pastores iuxta coz meū ꝛ pascent vos sciētia ꝛ doctrina. Et qz habet alios epos sub se. vt dicit supra. 1. Episcopos cōstituas ꝛc. Ideo debet alios docendo reis exemplū doctrine prebere. 1ᵉ. tymoth. 4⁰. Attende tibi ꝛ doctrine. Item monet seū quantū ad vitā ꝛ primo declinare a malo. Esaie. 1. Quiescite agere peruerse. Et ideo dicit. In integritate per incozruptionē sicut enī cozpus perdit integritatē per cozruptionē mēbrorū suoz: ita aīa per cozruptionē peccati. In prelato autē est integritas sensus. per prudentiā: affectus per charitatē: cozporis per castitatē. 1ᵉ. thes. vlti. Integer spiritus vester ꝛ anima ꝛ cozpus sine querela in aduentu domini nostri iesu xp̄i seruet. Secūdo q sit grauis quantū ad bona que cū charitate fiūt. Grauе aūt duo habet. vnū qz descendit ꝛ fm hoc vituperat. p̄s. Filij hominū vsq; quo graui corde ꝛc. Aliud est q est stabile ꝛ firmū. Et iō illi dicunt graues qui nō defacili mouent a bono ꝛ hoc cōmendat. p̄s. In populo graui laudabo te. Et ad hoc inducit eū. Prouer. 17. Non decet principē labiū mentiens. ¶Deinde ostendit qualis debet esse eius doctrina ꝛ verbū. Et dicit q debet esse sanū. i. non cozruptum falsitate. 2ᵉ. tymoth. 1. Formā habe sanoz verboz que a me audisti in fide ꝛc. ¶Item quantū ad modū cū dicit Irreprehensibile. i. vt p̄ferat tempore suo ꝛ cū omni deuentia ꝛ p̄uocatiōe ad cozreptionē. Eccl. 20. Ex ore fatui reprobat parabola. Non enī dicet illā in tpe suo. Finis autez doctrine est vt is qui ꝛc. Quasi dicat. Si oēs bene se habeāt. scz prelati ꝛ subditi: aduersarij nō possūt vobis nocere. 1ᵉ. petri. 2⁰. Sic est volūtas dei vt benefaciētes obmutescere faciatis imprudentiū hominū ignorantiā. 1ᵉ. tymoth. 5⁰. Nullā occasionē dare aduersario maledicti gratia. ¶Deinde cū dicit. Seruos ꝛc. docet qualiter instruat seruos. Et primo facit hoc Secūdo eiꝰ rationē assignat ibi. Apparuit ꝛc. Circa primū tria facit Quia primo inducit seruos ad subiectionē. Secūdo determinat modū eius. ibi. In oībus ꝛc. Tertio ostendit necessitatē doctrine huius ibi. Ut doctrinā ꝛc. Dicit ergo. Admone seruos ꝛc. 1ᵉ. petri. 2. Serui subditi estote in oīni timore dñis non tantū bonis ꝛ modestis sed ꝛ discolis ꝛc. Col. 3. Serui obedite per oīa dñis carnalibus nō ad oculū seruientes ꝛc. Idem dicit Ephe. 6. Et quare monet hoc tam frequēter apl's? Respondeo. Non sine causa. Heresis enī incepit apud iudeos q serui dei nō deberent seruire hoībus: ꝛ ex hoc etiā deriuatū est in populo xp̄iano q dixerūt q per xp̄m filij dei facti nō deberēt esse serui hominū. Sed xp̄s per fidem nō venit tollere ordinē iusticie: immo per fidem xp̄i iusticia seruat. Ro. 3. Justicia aūt facit alios alijs subdi. Sed seruitus hmōi est quantū ad corpus. Nā per xp̄m nūc liberamur a seruitute quantū ad animā: sed nō a cozruptiōe cozporis sed in futuro liberabimur etiā a cozruptiōe ꝛ seruitute cozporali. 1ᵉ. coz. 15. Cum tradiderit regnū deo ꝛ patri ꝛc. Sed q dicit in oībus potest referri primo ad hoc q dicit subditos. vt intelligat in oībus. scz ad'que se extendit ius dñatiue potestatis Uel ad hoc qō dicit. Placentes. Debet enī esse subiectio. Primo vt seruiāt sine offensione nō cū murmure ꝛ tarditate. Col. 1. Per oīnia placētes deo. 1ᵉ. coz. 10. Ego per oīa oībus placeo. Cōtra Gal. 1. Si hominibus placerē xp̄i seruus nō essem ꝛc. Respondeo. Placere homini ꝓpter ipm est vituperabile: sed ꝓpter deū est laudabile. Scdo vt sint sine repugnātia. ideo dicit. Non cōtradicentes. Eccl. 4. Non cōtradicas verbo veritatis ꝛc. Tertio sine fraude. Unde dicit. Non fraudātes. vbi vnū remouet ꝛ alterū astruit. Remouet fraudē. Seruis enī cōmittunt bona dominorū. Luce. 19. Tradidit eis bona sua. Astruit in oīnibus bonitatē. Et ideo dicit. Sed in oībus ꝛc. Sed quo fine sunt hec fienda? Non quidē ꝓpter terrenū fauorē sed ꝓpter gloriā dei. Unde dicit. Ut doctrinā ꝛc. Glo. Ornamentū doctoris est honesta vita discipuli sicut sanitas infirmi est laus medici. Doctor curator est animaꝝ. Si ergo nos ostendimus bona opera laudat doctrīa xp̄i Esa. 52. Jugiter tota die nomen meū blasphemat. Math. 5. Ut videant opera vestra bona ꝛc.

Lectio tertia.

APparuit enī gratia dei ꝛ saluatoris nostri oībus hoībus erudiens nos. vt abnegātes impietatē ꝛ secularia desideria. sobrie. ꝛ iuste. ꝛ pie viuamus in hoc seculo: expectātes beatā spem ꝛ aduentū glorie magni dei ꝛ saluatoris nostri iesu xp̄i: qui dedit semetipm pro nobis: vt nos redimeret ab oīni iniquitate: ꝛ mūdaret sibi populū acceptabilē sectatorē bonoz operum. Hec loquere ꝛ exhortare. ꝛ argue cum

Explanatio sancti Thome

omni imperio. Nemo te contemnat.
Supra aplus instruxit tytū qualiter doceret seruos t liberos t cōclusit quasi rationē vt scz doctrina xpi ornare tur: hic assignans plenā rationē dictoz exponit qō dixit per bonā conuersationē. Et primo premittit gratiā t doctrinā xpi. Scdo inducit eū ad gratie predicationē. ibi. Hec loquere ꝛc. Item primo ꝓponit gratie apparitionē Scdo eius institutionē ibi. Erudiēs nos ꝛc. Tertio eiꝰ operationē ibi. Qui dedit ꝛc. Sciendū est aūt q gratia importat misericordiā: qz gratia est de eo qō gratis dat. t qō gratis dat hoc misericorditer dat Misericordia autē semper in deo fuit: tamē olim circa hoīes latebat. ps. Dñe in celo misericordia tua ꝛc. Ante xpm em̄ oēs quā tūcunq; essent iusti erāt sub damnatiōe. sed xpo filio dei carnē assumēte apparuit gratia. 1. tymoth. 3. Et manifeste magnū est pietatis sacramentū qō manifestatū est in carne ꝛc. ps. Qui sedes super cherubin manifestare ꝛc. Sed quāto quis est potētioz tāto eius gratia magis desiderat. Unde gratia dei desiderāda est. Et hoc est q dicit. Gratia dei. Item est ad saluandū. Unde dicit. Et saluatoris nostri. Esaie. 51°. Salus aūt mea in sempiternū erit ꝛc. Nec aūt gratia nō ꝓponit vni solūmodo populo iudeoz sicut olim: sed oībus hoībus. Esa. 40. Videbit oīs caro pariter qō os dñi locutū est. Esa. 52. Et videbūt oēs fines terre salutare dei nostri. 1c. tymoth. 2°. Vult oēs hoīes saluos ficeri ꝛc. Et potest dici q in natiuitate xpi apparuit hec gratia dupliciter. Uno mō t primo. qz per maximā dei gratiā datus est nobis Unde eiꝰ cōceptio cū sit operatio totius trinitatis attribuit tamen spāliter spirituisancto qui est principiū gratiaz. Et hec gratia apparuit oībus hoībus t specialiter homini xpo Joh. 1°. Plenū gratie t veritatis. Ex hac gratia. secūdo est cōsecuta institutio humani generis. qz ante xpm fuit mūdus in ignorātia t heresi. Esa. 9°. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnā. Unde dicit. Erudiens nos. scz sicut homo erudit filiū. ¶ De duobus autē erudiuit nos. qz duo necessaria sunt homini. scz donū opus t recta intentio. Prio ostendit quō xps nos de prio erudiuit. Scdo de scdo ibi. Expectātes ꝛc. Dicit ergo. Ut abnegātes ꝛc. Notandū est ergo q dicit impietatē t secularia desideria. quia oīa peccata vel consistūt in his que sunt directe cōtra deū que dicunt peccata impietatis. Pietas em̄ ꝓprie est fm quā colimus parentes t patriā: sed qz deus est principalis pater noster. ideo pertinet ad cultū dei pietas. Job. 28°. scom aliā litterā vbi nos habemus sic. Ecce timor dñi ipsa est sapiētia. Ecce pietas ipa est sapientia ꝛc. Et ideo peccata cōtra deū dicunt esse impietates. Ro. 1. Reuelat em̄ ira dei de celo super oēm impietatē ꝛc. Et ibi loquit de ydolatria. Vel consistūt in abusu temporaliū t hec sunt secularia desideria. Est aūt seculū spaciū mensurans ꝓdū reruz. Unde per secularia intelligunt res seculares t oīa peccata que in ꝓximū committunt vel in se per eaz abusum. ¶ Deinde cū dicit. Sobrie ꝛc. ostendit quid boni faciam? Et dicit. Sobrie. quantū ad se. iuste ad ꝓximū. pie ad deū. Sobrie ad se quasi mensurate. Bria em̄ mensura est. et hoc est si homo cū mensura ratiōis vtat exterioribus rebus t ꝓprijs passionibus. Unde sobrietas accipit ꝓ q libet mensurato vsu rerū exterioz t extrinsecaz passionū Sap. 8. Sobrietatē em̄ t sapientiā docet t iusticiā t virtutē qbus nihil vtili? est in vita hoībus. Juste ad proximū. ps. Just? dñs t iusticiā dilexit ꝛc. Pie ad deū. 1c. tymoth. 4. Exerce te ad pietatē. ¶ Deinde cum dicit. Expectātes ꝛc. instruit eū de fine qui cōsistit in duobus. scz in gloria aīe in morte. Alius in gloria corporis in aduētu xpi. Joh. 5. Uenit hora in qua oēs qui in monumentia sunt audiēt vocem filij dei ꝛc. Quantū ad primū dicit. Expectantes ꝛc. Contra illos qui ponūt finem hominis in actu virtutū in hac vita. Sed hoc non est verū. qz t si sobrie t pie t iuste viuamus adhuc sumus expectantes Job. 7. t. 14. Sicut mercenarij dies eius. Esa. 30. Beati oēs qui expectāt eū. Et ideo dicit. Expectātes beatā spem quod potest intelligi dupliciter. Uel qz est spes de beatitudine. Uel quia expectatio facit ipos beatos. ¶ Quantū ad secundū dicit. Et aduentū ꝛc. scz per quem resurgēt corpora nostra. Qui em̄ diligit amicū cū desiderio expectat eū. 2c. thymoth. 4. Non solū autem mihi sed t his qui diligūt aduentū eius. Luce. 12. Vos similes hoīb⁹ expectantibus dōminū suum. Et dicit. Aduentū glorie quia primus fuit humilitatis. Phil. 2. Humiliauit semetipm ꝛc. Math. 11. Discite a me qz mitis sum t humilis corde. Et ille erit glorie quia sua diuinitas oībus innotescet. Luce. 21. Et tūc videbunt filiū hominis venientē in nubibus cū potestate magna et maiestate. Et dicit. Magni dei: contra arriū qui dixit filiū non equalē patri. Et bene magnus quia dicit Ro. 9 Qui est super oīa deus benedictus in secula. 1c. Joh. vlt. Ut simus in vero filio eius ꝛc. Item est saluator. 1c. tymoth. 2. Hoc em̄ bonū est t acceptū cora saluatore nostro deo: qui oēs hoīes vult saluos fieri ꝛc. Quia ad hoc venit t hoc importat nomē eius. Math. 1. Ipse em̄ saluū faciet populū suū a peccatis eoz. Et addit xpi. scz qui est vnctus in quo intelligit vnio diuinitatis ad humanitatē. Aliqui em̄ dicunt vniti sed nō ita q habeant essentiā diuinitatis eis vnitam: sed quia participāt eius aliquid. sed xpo est vnita diuinitas. ps. Unxit te deus deus tuus ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Qui dedit ꝛc. ostendit operatio gratie. Et primo ostendit beneficiū gratie passionis eius. Secūdo passionis fructū ibi. Ut nos redimeret ꝛc. Dicit ergo dico q est noster saluator. t quo modo? quia dedit se ꝛc. Ephe. 5. Ambulate in dilectione sicut t xps dilexit nos t tradidit semetipm ꝓ nobis oblationē t hostiaz deo ꝛc. Fructus eius dicit liberatio t sanctificatio. Liberatio cū dicit. Ut nos redimeret ab oīni iniquitate. Jo. 8. Qui facit peccatū seruus est peccati Primus em̄ hō ex peccato suo redactus est in seruitutez petī ex qua seruitute inclinabat ad aliud peccatū: sed xpus satisfecit per suā passionē. Et ideo sumus redēpti a seruitute. Esa. 43. Noli timere. quia redemi te ꝛc. Et non solū ab originali sed ab oīnibus que quis sua voluntate superaddidit. ¶ Sanctificatio in bono ponit cū dicit. Ut mūdaret ꝛc. id est vt sanctificaret populū sic. s. vt essemus populus eius. id est ei ꝓsecratus. Qui aliqn̄ non populus eius. nūc aūt populus eius ꝛc. Osee. 1. t Ro. 9°. Acceptabilē. scz deo per rectā fidem t intentionē. Prouerb. 14. Acceptus est regi minister intelligēs Uel acceptabilē. id est peculiarē. Deutro. 7. Te elegit dñs deus tuus vt sis ei popul? peculiaris ꝛc. Sed oportet etiā q extra sint opera bona. Unde dicit. Sectatorē bonoz operū. Rom. 13. Bonū fac t habebis laudez ex illa. Galath. 6°. Bonū autem faciētes non deficiamus. ¶ Deinde cum dicit. Hec loquere ꝛc. inducit eū ad predicationē gratie. Et circa hoc duo facit. Quia prio hortat eum ad predicandū. Secūdo instruit predicandi modum ibi. Cū omni ꝛc. Dicit ergo. Loquere spectātia ad credēda exhortare ad agēda. 1c. thes. 2°. Exhortatio nostra non de erroze: neq; de immūditia: neq; in dolo ꝛc. ¶ Argue male agentes. 1c. tymoth. 5°. Peccantes coram oīnibus argue ꝛc. Et hoc cum omni imperio. id est cuz auctozitate: quia loquit vt instrumentū vel minister dei. Et ideo cū fiducia diuine auctozitatis. Est tamen loquendū in exhortando quādoq; cuz prece considerando

Infirmitatē ꝓpriam. puer. 18. Cum obsecrationibus loquit̄ pauper. Quādoq; cum imperio considerādo auctoritatem cōmissam. 2. Corin. vltimo. An experimentum queritis eius qui in me loquit̄ christus. Vel cum mansuetudine ad bonos. cū austeritate ad obstinatos. habet autē moneri vt cum imperio arguat: quia naturaliter fuit mitis. 1. Ti. 4. Nemo adolescentiaz tuam contēnat.

Capitulum tertiū.

Admone illos principibus et potestatib⁹ subditos esse. dicto obedire. ad omne opus bonuz paratos esse: Neminez blasphemare: non litigiosos esse: sed modestos: omnē ostēdentes mansuetudinem ad oēs homines Eramus eī aliquando et nos insipientes et increduli: errantes: seruientes desiderijs et voluptatibus varijs: in malicia et inuidia agentes odibiles: odientes inuicem. Cum autem benignitas et humanitas apparuit saluatoris nostri dei: non ex operibus iusticie que fecimus nos: sed ſm̄ misericordiaz suā saluos nos fecit per lauacrum regenerationis et renouationis spūſſancti: quem effudit in nos abunde ꝑ iesum christum saluatorez nostrum. vt iustificati gratia ipſius heredes simus ſm̄ spem vite eterne. Fidelis sermo est. Et de his volo te cōfirmare vt curēt bonis operib⁹ preesse q̄ credunt deo. Hec sunt bona et vtilia hominibus.

Supra apostol⁹ posuit particulares admonitiones ꝑtinentes ad singulos status: hic ponit generales ad oēs Et ꝓmo ponit ipsas. Secundo rationem ipsaꝝ ibi. Eram⁹ ꝛc. Tertio inducit titū ad vtroz̄q; predicationē ibi. Et de his volo te. ꝛc. Circa primū duo facit. quia ꝓmo monet oēs qualiter se habeant ad superiores. Secundo quomō ad equales ibi. Neminem blasphemare. ꝛc. Item ꝓma in duas. qz ꝓmo ostēdit q; superiorib⁹ debēt subditi reuerentiā subiectionis. Secundo obedientiaz iussiōis ibi. Dico obedire ꝛc. Dicit ergo. dixi de quo moneas predictos: sed admone illos id est oēs. ꝓncipib⁹ id est maiorib⁹ scz regib⁹ et huiusmodi. et prātibus: idest alijs officialib⁹ ꝛc. 1. ꝑe. 2. Subiecti estote oī humane creature ppt̄ deū siue regi tanq̄ ꝓcellēti: siue ducib⁹ tāq̄ ab eo missis ꝛc. Ro. 13. Oīs aīa potestatib⁹ sublimioribus subdita sit. Et hec monitio necessaria est ꝓmo ad tollendū errorē circa iudeos q̄ dicūt non esse obediendū mandatis hoīm. Secūdo vt nullā inquietudinē faceret in eccl̄ia. Tertio tenent̄ ad obedientiā iussionis. Heb. vltimo. Obedite prepositis vestris et subiacete eis ꝛc. Et dicit. Dicto id est ad soluz verbum presidis. 1. Reg. 15. Melior est eī obedientia q̄ victime ꝛc. 2. thessal. 3. Si quis non obedierit verbo nr̄o ꝑ epl̄am hunc notate ꝛc. Non solū aūt est necessaria ꝑmptitudo: sz discretio. Añ dicit. ad oīe opus bonū: alioquin nō esset obediendum. Tūc eī magis deo obediendū est q̄ maior est. Act. 4. Si iustū est in conspectu dei vos potius audire q̄ deum iudicate. Unde milites nō tenent̄ obedire in bello iniusto. Deinde cū dicit. Neminē ꝛc. ostendit̄ qualiter se habeant equales. Et ꝓmo q̄ ad vitationē mali. Secūdo quo ad operationez boni ibi. Sed modestos ꝛc. Monet autē eos specialiter de verbis: quia in primitiua ecclesia pauci peccabant factis. Verbis autē aliquis peccat primo contra personam eius si ei improperia inferat. Unde dicit. Neminē blasphemare. Sed contra. quia blasphemia est relatio criminis in deum. Non ergo est blasphemia in primū. Respondeo in quantū dilectio primi refertur in dilectionem dei. et honor proximi in honorē dei sic et eius improperiū est in deum. Sumit̄ ergo hic blasphemare ꝑ qualibet maledictione occulta vel manifesta 2. ꝑe. 2. Sectas non metuūt introducere: blasphemātes. Secūdo quis peccat contra res exteriores. Et ideo dicit. Non litigiosos esse. Ubi est sciendum q; tria sunt genera hominum. Quidā eorum sunt virtuosi et duo vitiosi. Quidaz eī oīnibus verbis auditis in nullo cōtristantur. et hi sunt adulatores. Et quidam omni verbo resistūt. et hi litigiosi sunt. Contra hos loquit̄ hic. Ideo dicitur. 2. Ti. 2. Seruum autē dñi nō oportet litigare: sz mansuetum esse ad oēs ꝛc. Prouer. 20. Honor est homini qui se separat a contentionibus ꝛc. Sed mediū tenens vt quādoq; delectet̄ verbis: quādoq; contristetur ē virtuosus. 2. Corin. 2. Si contristaui vos in epistola non me penitet ꝛc. Deinde cum dicit. Sed modestos ꝛc. ostendit quomō se habeant in operatione boni et primo in exteriorib⁹ actibus dicēs. Sed modestos ꝛc. Est autez modestia virtus ꝑ quam aliquis in omnibus exterioribus modum tenet vt non offendat cuiusq; aspectuz. Phil. 4. Modestia vestra nota sit omnibus hominib⁹. ꝛc. puer. 22. Finis modestie timor domini diuitie gloria et vita ꝛc. Quanto autem quis est impetuosior in interioribus affectibus: tanto refrenatur difficilius etiam in exterioribus. Talis autē est inter omnes affectus ire. Et ideo contra hoc ponit mansuetudinē que moderatur passiones ire. Unde dicit. Omnem mansuetudinē ostēdentes ad oēs homines Matth. 11. Discite a me quia mitis sum et humilis corde ꝛc. Jac. 1. In mansuetudine suscipite insitum verbuz quod potest saluare animas vestras. Deinde cū dicit. Eramus eī et nos ꝛc. assignat rationem predictorum et maxime huius vltimi scz q; sint mansueti. Possent eī dicere. quomō erimus mansueti ad infideles? quomō ad malos? Non eī hoc possumus. Respondet. considera te qualis fueris. Et ideo contra iram optimū remedium est recogitatio fragilitatis ꝓprie Et ideo ꝓmo ponit statum eorum preteritum. Secundo ostendit vnde venerunt ad statum ꝓfectionis ibi. Cum autem benignitas ꝛc. Item primo ponit defectus pertinentes ad intellectum. Secundo ad affectum ibi. Seruientes ꝛc. Intellectus autē potest dupliciter deficere. Vel quia deficit a vera cognitione sicut per ignorantiā negationis. Vel quia incidit in opinionē falsi. Verū aūt in rebus diuinis dupliciter aliqui percipiunt. Quidaz eī solum per fidem. quidam preguſtando ꝑ lumen sapientie ꝑ apertam aliquam cognitionem. Unde q̄tum ad secundū dicit. Eramus insipientes id est ꝓuati ista sapientia Luc. 21. Dabo vobis os et sapientiam ꝛc. Quantum ad primum dicit. Increduli id est infideles Ezech. 2. Increduli et subuersores sunt tecū ꝛc. Sed et eramus incidentes in ꝓtrariā opinionē. Añ dicit. Errātes id est falsum ꝑ vero tenētes. Esa. 19. Errare fecerūt egyptū in oīni ope suo ꝛc. Deinde ponit ea q̄ ꝓtinēt ad corruptionē affect⁹. et ꝓmo q̄tū ad se. Scdo q̄tū ad alios ibi. In malicia ꝛc. Affect⁹ aūt hoīs tūc ē rect⁹ qñ fuit rōi et vtilicitis delectationib⁹ ſm̄ rationez. Quando q̄ nō sequit̄ rōez sz sua desideria tūc corrumpit̄. Unde dicit. Seruientes desiderijs et voluptatibus varijs. Voluptates respiciūt pctā delectationū carnaliū vt sunt luxuria et gula

Desideria vero quelibet alia vitia vt sunt ambitio ⁊ auaritia ⁊ huiusmodi. Ecc. 18. Post cōcupias tuas nō eas ⁊ a voluptate tua auertere ⁊c. Ro. 6. Non regnet pecca tū in vestro mortali corpore vt obediatis cōcupiscenijs eius. 2. Ti. 3. Voluptatum amatores magis q̄ dei ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. In malicia ⁊c. ponit peccata in ordine ad alios. Et p̄mo maliciā q̄ est volūtas nocēdi alteri. Effect⁹ em̄ denoīat a fine. Qui q̄, intendit inferre malū dicit malicios⁹ Jac. 1. Propt̄ qđ abijcientes oēm īmū diciā ⁊ abundantiā malicie ⁊c. Secūdo ponit inuidiā q̄ dolet de p̄rimi bono sicut malicia infert malū: puer. 14 Putredo ossiū inuidia. Tertio ponit odiū. Unde dicit. Odibiles scz vel deo p hoc q̄ faciūt pctm̄ Sap̄. 14. Similiter aūt sunt odio deo impius ⁊ impietas ei⁹. Ro. 1. Detractores deo odibiles ⁊c. Vel proximo qm̄ faciūt illud vnde p̄rim⁹ eos odio habere debeat. Et addit odientes inuicē. Quasi dicat. Et nos etiaz odiebam⁹ alios 1. Jo. 3. Qui odit fratrē suū homicida ē. ¶ Deinde cuz dicit. Cū aūt benignitas ⁊c. oñdit statū salutis nr̄e, cui⁹ ordinē ⁊ pcessum p̄mo describit. Secūdo p̄firmat dictū ibi. Fidelis sermo ⁊c. Circa p̄imū quattuor facit. qz primo oñdit causam salutis. Scōo rōem saluandi ibi. Non ex operib⁹ iusticie ⁊c. Tertio modū ei⁹ ibi. Per lauacrū ⁊c. Quarto finē ibi. Ut iustificati ⁊c. Causa aūt nr̄e salutis est charitas dei. Eph̄. 2. De⁹ aūt q̄ dives est in misericordia ppt̄ nimiā charitatē suā q̄ dilexit nos ⁊c. Hanc charitat⁹ē describit p̄mo q̄tū ad effectū. Scōo q̄tū ad effectū. Interior charitatis affect⁹ designat in benignitate q̄ dicit bona ignei tas. Ignis aūt significat amorem. Can̄. 8. Lampades ei⁹ lāpades ignis atq; flāmar̄. Benignitas q̄ est amor interior pfundens bona ad exteriora. Hec ab eterno fuit in deo: qz amor eius est causa oīm Joel. 2. Benign⁹ ⁊ misericors est ⁊c. Iz hoc qñq; nō appebat Esa. 63. Ubi nūc zel⁹ tu⁹ ⁊ fortitudo tua multitudo viscerū tuor̄ ⁊ miserationū tuar̄ sup̄ me p̄tinuerūt se. ¶ Sz p effectū appuit qđ designat cū dic. Humanitas. qđ duplicit pōt intelligi vel p̄m qđ significat hūanā naturā. q. dicat. Appuit benignitas ⁊ humanitas qñ de⁹ ex benignitate ē hō factus Phil. 2. Habitu inuent⁹ vt hō. ps. Benedices corone ānī benignitatis tue ⁊c. Vel p̄m qđ designat virtutē que consistit in exteriori subuentione in defectib⁹ alior̄. Uñ humanū esse ē cōdescendere Act̄. vlt. Barbari aūt p̄stabāt nō modicā humanitatē nobis. Sic deus condescendit nr̄is defectib⁹. ps. Ipse cognouit figmentū nr̄m. Et hoc saluatoris: qz vt dicit. ps. Sal⁹ aūt iustor̄ a dño ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Non ex operibus ⁊c. ponit rōem saluandi. Et p̄mo excludit ratio p̄sumpta. Secūdo ostendit ratio vera. Ratio p̄sumpta est q̄ ppt̄ merita nostra simus saluati qđ excludit cū dicit. Non ex operib⁹ ⁊c. Ro. 11. Reliquie p̄m electionē gratie vel salue facte sunt ⁊c. Deut. 9. Nō ppter iusticias tuas ⁊ eq̄tates cordis tui ingredieris vt possideas terrā eorum ⁊c. Sed vera ratio est sola miseratio dei. Unde dicit. Sed p̄m suā ⁊c. Treñ. 3. Misericordie dñi q̄ non sum⁹ consumpti Luc. 1. Et misericordia ei⁹a pgenie in pgenies ⁊c. ¶ Modus salutis adipiscende est p baptismū quem p̄mo pponit. Secūdo effectū eius. Tertio causam. Dicit ergo p lauacruz id ē saluati sum⁹ p ablutionē spūalez Eph̄. 5. Mundans eam lauacro aque in verbo vite ⁊c. Zach. 13. Erit fons patens domui dauid ⁊ habitantib⁹ hierusalē in ablutione pctoris ⁊ menstruate ⁊c. ¶ Quātum ad effect⁹ eius sciendū est q̄ hō indigebat duob⁹ in statu p̄ditionis q̄ consecutus est p xp̄m: scz participatione diuine nature: ⁊ depositione vetustatis. Erat em̄ separatus a deo Esa. 59. Iniq̄tates vr̄e diuiserūt inter vos et deū vr̄m ⁊ pctā vr̄a abscōderūt faciē eius a vobis ne exaudiret ⁊c. Et Baruch. 3. Inueterasti in ēra aliena. Sz p̄mū p̄seq̄mur p xp̄m scz p̄ticipationē nature diuine. 1. Pe. 1. Ut p hoc efficiamur consortes diuine nature ⁊c. Sz noua natura nō acq̄rit̄ nisi p generationē. Sz tamē hec natura ita datur q̄ etiam remanet nostra. ⁊ ita supp̄ additur. Sic em̄ generat̄ participatio in filiuz, dei q̄ nō destruit̄ homo Jo. 3. Oportet vos nasci denuo. Et ideo dicit̄ generatio Jac. 1. Voluntarie genuit nos verbo veritatis sue ⁊c. Homo etiam p christū deposuit vetustatē reparatus ad integritatem nature. ⁊ hoc vocat̄ renouatio. Eph̄. 4. Renouamini spū mentis vestre ⁊c. ¶ Sz que est causa huius effectus vt cor abluat. Hec virtus ē a sancta ⁊ indiuidua trinitate Matth̄. vltimo. In nomine patris ⁊ filii ⁊ spūssancti ⁊c. Unde ex christo baptizato pater in voce: filius in carne: spūssanctus in columbe specie apparuerunt. Et ideo dicit. Spūssancti id spūssanct⁹ facit ⁊c p̄s.. Emitte spūm tuū ⁊c. Item ex eo generatio p spūm Gal. 4. Misit deus spiritum filij sui in corda vestra clamantē abba pater ⁊c. Ro. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filior̄ in quo clamamus abba pater. Sed hunc spūm dat deus p̄ quem effudit abunde vt designet copiaz gratie in baptismo vnde fit plena peccatorum remissio. Joheł. 2. Effundā de spiritu meo sup̄ omnē carnem ⁊c. Esa. 44. Effundam spūm meū sup̄ semen tuum ⁊c. Et ppter diuersa dona gratiarum Jac. 1. Qui dat omnibus affluenter ⁊ non improperat ⁊ dabit̄ ei Hoc etiam datur p xp̄m iesum. Jo. 16. Paraclitus quē ego mittam vobis ⁊c. In xp̄o em̄ duas naturas inuenimus: ⁊ ad vtrāq; pertinet q̄ christus det spūmsanctum. Quantū quidem ad diuinā quia est verbū ex quo simul ⁊ a patre p̄cedit amor. Amor autē in nobis procedit ex conceptione cordis cuius conceptio est verbum. q̄tum vero ad humanā quia xp̄s accepit summā plenitudinez eius ita q̄ p eū ad oēs deriuat̄. Jo. 1. Plenū gr̄e ⁊ veritatis. Et paulopost. Et de plenitudine omnes nos accepimus gratiam p gratia. Et capitulo tertio. Non enim ad mensuram dat deus spiritum ⁊c. Et ideo baptismus ⁊ alia sacramenta non habent efficaciam nisi ex virtute humanitatis ⁊ passionis christi. ¶ Deinde cuz dicit. Ut iustificati ⁊c. ponitur finis salutis nostre que est participatio vite eterne. Unde dicit. heredes. Idem autē est iustificati vel quod p̄rius dixerat regenerati. In iustification impij sunt duo termini. scz a quo: q̄ est remissio culpe. ⁊ hec est renouatio. ⁊ ad quem: qui est infusio gratie. ⁊ hoc, ad regenerationinē pertinet. Dicit ergo. Ideo verbum caro factum est vt iustificati id est renouati per gratiam: quia iustificatio non fit sine gratia. Sed nunquid deus posset remittere culpam sine gratie infusione? Uidetur q̄ sic. quia a p̄ncipio poterat constituere hominez esse sine gratia ⁊ culpa. Respondeo dicendū est q̄ aliud est de homīe qui nunq̄ offendit. qz sic potest esse sine gratia ⁊ sine culpa. ⁊ aliud est de homine qui iam peccauit q̄ nō potest esse quin odiat̄ vel diligat̄. ⁊ si a deo diligit̄ oportet q̄ diligat. ⁊ si diligit oportet q̄ p̄tet̄ ei gr̄a. qz sine gratia non diligit. ⁊ q̄ etiam per hoc efficiant̄ heredes. 1. Pe. 1. Hereditatē incorruptibilem ⁊ incontaminatam ⁊ imarcessibilem conseruatā in celis in vobis ⁊c. Et hoc vite eterne. ps. Funes ceciderūt mihi in preclaris ⁊c. Sz quomō heredes p̄m spem: quia iam nobis inest spes huius vite. Ro. 5. Gloriamur in spe ⁊ glorie filiorum dei. ¶ Deinde cum dicit. Fidelis sermo ⁊c. probat dicta de salute nostra ⁊ spe. Quasi dicat. hoc dictuz est fidele Apoc. vltio. Hec verba fidelissima ⁊ vera sunt ¶ Deinde cum dicit. Et de his volo ⁊c. mandat hoc p̄dicari. Et p̄mo ponit p̄ceptū. Secūdo rōem assignat ibi.

hec sunt ꝛc. Dicit ergo. Et de his scz que ad dei beneficia reprehensionem peccatoꝝ. documenta fidei ꝛ monz volo te confirmare scz alios. Job. 4. Vacillantes cõfirmauerunt sermones tui. ꝛc. Act. 15. Et confirmauerunt eos. Et ratio huius est vt curent ꝛc. quod potest intelligi de prelatis. Quasi dicat. Volo q confirmes viatores scz fidelibus in bonis operibus. 1. Pe. 2. Ex bonis operibus vos considerantes glorificent deum ꝛc. Matth. 5. vt videant opera vestra bona ꝛ glorificent patrem vestrũ ꝛc. Hec verba sunt bona: qz de bonitate dei. Matth. 12. Bonꝰ homo de bono thesauro ꝓfert bona. Utilia Esa. 48. Ego dñs deus tuus docens te vtilia.

Lectio secunda.

Multas autez questiones ꝛ genealogias ꝛ contẽtiones ꝛ pugnas legis deuita. Sunt eñ inutiles ꝛ vane. Hereticũ hominẽ post vnam ꝛ secundaz correptionez deuita. sciens quia subuersus est qui eiusmodi est: ꝛ delinquit cum sit proprio iudicio condemnatus. Cum misero ad te arthemã aut tychicuz festina ad me venire nicopolim. Ibi enim statui hyemare. Zenam legisperitum ꝛ apollo sollicite ꝓmitte: vt nihil illis desit. Discant autẽ ꝛ vestri bonis operibus ꝓeesse ad vsus necessarios vt non sint infructuosi. Salutant te qui mecuz sunt omnes. Saluta eos qui nos amant in fide. Gra dei cum omnibus vobis Amen.

Supra aplus docuit Titum qualia ad instrustionez populi ꝓponat: nunc ostendit que vitet in doctrina. Et primo facit hoc. Secundo scribit quedaz familiaria ibi. Cũ misero ꝛc. Item ꝑma in duas. qz ꝑmo ostẽdit quomõ vitet inutila ꝛ aliena dogmata. Secũdo quomõ vitet hereticos ibi. Hereticum ꝛc. Circa ꝑmum duo facit. quia primo ostendit que sunt vitanda in sua doctrina. Secundo rationem assignat ibi. Sunt eñ ꝛc. ¶ Notandũ est autẽ circa primũ q ad eum q̃ ꝓfitẽ doctrinã alicuius scientie ꝑmo pertinet vt satisfaciat questionibus que mouent in illa. Secundo vt p se aliqua tracter. Tertio vt disputet cum resistentibus. Et quarto q doceat quid circa eaz sit vitandum. In alijs autẽ scientijs nullus sapiens cuilibet questioni respondet. sed tantũ ad eas que pertinent ad suam scientiam. Ita doctor veritatis non debet cuilibet questioni respondere. Stulticia eñ sapientie opponitur. Nec autẽ doctrina est sapientie. Deut. 4. Hec eñ sapientia vestra ꝛ intellectus coram populis ꝛc. Questiones ergo aduersantes intentionibus doctrine ĩstius stulte sunt. aduersanꝫ aũt ei illa que sunt indisciplinabilia. Job. 34. Job autẽ stulte locutus est: ꝛ verba illi⁹ nõ sonant disciplinam ꝛc. Itẽ quãdo manifestũ ꝓponit vt dubium scz quecũq debet aliquis p se tenere in scientia Et hec sunt que spectant ad instructionẽ fidei ꝛ eruditionem moꝝ. ꝛ quedã sunt que debet vitare. Unde dicit. Genealogias. Ponunꝫ eñ genealogie in scripturis ꝓpt mysteria ꝛ ꝓpter intellectũ historialẽ. In resistendo impugnantibus debet vitare contentiones ꝛ pugnas. Qñ eñ ẽ disputatio ad inquisitionẽ veritatis est laudabile: sed qñ est ad ostendendũ quid sit tenendũ ꝛ q̃d vitandũ: tales sunt vitande. puer. 20. Honor ẽ homini qui separat se a contentionib⁹ ꝛc. 2. Ti. 2. Noli verbis contendere. Pugne legis sunt que non ex vitio disputantiũ: sed que oriunt ex contrarietate in scriptura vel rationib⁹ contrarijs. Sed nunquid huiusmodi semp sunt vitande? Dicẽdum est in scripture sacra ſm veritatem nihil est contrariũ Sz si alibuid apparet contrarium. Vel est qz non intelligitur. Vl qz corrupta sunt vitio scriptoꝝ quod patet specialiter inumeris ꝛ genealogijs. Et hꝰ ideo qz determinari nõ possunt vult q vitenꝫ. Et hoc iõ qz inutiles sũt. Et doctor ad duo intendere debet. scz ad vtilitatẽ ꝛ ad veritatem. puer. 8. Veritatẽ meditabit̃ guttur meũ ꝛc. Esa. 48. Ego dñs deus tuus docens te vtilia. Non est ergo intromittendũ se de inutilibus et que nõ habent solidã veritatem. Scire eñ singularia vt sunt genealogie non est ad pfectionẽ intellectus nec ad instructionẽ moꝝ nec fidei. Et sunt vane: qz non habent solidã veritatẽ. ¶ Deinde cum dicit. Hereticum ꝛc. ostendit qui sunt vitandi inter hoĩes. et ꝑmo ostendit q heretici. Secũdo ostẽdit rationẽ huius ibi. Sciens qz ꝛc. Dicit ergo hereticum hominẽ ꝛc. Ubi notandũ est quid faciat esse hereticũ. ꝛ accipienda est ꝑma ratio huius noĩs hereticus. Nõ eñ dicit̃ a diuisiõe: sed ab electione vt dicit hieronymꝰ. In greco eñ heresis dicit̃ electio. Unde hereticus id ẽ electiuus quasi ptinaciter adherens secte alicuius quã eligit. Unde sciendũ est q oñis hereticus est errans. ꝛ nõ ecõuerso ꝓpter duo. Primo ex parte materie circa quã errat. puta si non est circa finez vite humane: vel circa id qõ ad fidem ptinet ꝛ bonos mores. Talis eñ sic errans nõ est hereticus. Si vero erraret circa ea que sunt ad finem vite humane semp est hereticus. Et dico finem vite humane: qz apud antiquos erant secte ponentes diuersum finem fidei. vt patet de stoycis ꝛ epicuris: Et sic si aliquis diceret deum non esse trinũ ꝛ vnum ꝛ fornicationem non esse peccatum est hereticus. ¶ Secũdo ex pte electionis: qz eligens si non est pertinax: sed est paratus corrigi ſm ecclesie determinationẽ. ꝛ sic non est ex malicia: sed ex ignorantia non est hereticus. Hunc g̃ deuita ꝓpter ꝑiculum. 2. Ti. 2. Sermo eorum vt cancer serpit Item nec aliquis cõmunicet peccatis eoꝝ ne videaꝫ eis consentire. 2. Jo. ca. vnico. Si q̃s venerit ad vos ꝛ hãc doctrinam non affert ꝛc. Item ꝓpter penã. Numeri. 16. Recedite a tabernaculis hominũ impioꝝ: ꝛ nolite tangere que ad eos pertinent ꝛc. Vult tñ q moneaꝫ. ꝛ si nõ dimittit tunc est hereticus ꝛ vitãdus. Et dicit post ꝑmã ꝛ secundam correptionẽ. Sic eñ fit in ecclia in excõmunicationib⁹. Et ratio est qz errantis numer⁹ omnis rei habet ꝓncipium mediũ ꝛ finez. Ideo accipit̃ vt sufficiẽs ad omnia. 2. Corin. vltio. Ecce iam tertio hoc venio ad vos ꝛc. Item ꝓpter ꝑfectionẽ numeri ternarij. Ratio autez deuitationis est qz cuz errante agendũ a ꝓncipio vt corrigaꝫ. Matth. 9. Nõ est opus valentib⁹ medicꝰ: sz male habentib⁹ ꝛc. Et iõ nõ est dimittendũ q̃usq videaꝫ si curari poterit. sz si nõ põt sanari tunc est dimittend⁹ Luc. 19. Ex ore tuo te iudico serue neq̃. ¶ Deinde cũ dicit. Cũ misero ꝛc. scribit quedã familiaria. Et ꝑmo quedã disponenda circa ipm. Secũdo epl̃am terminat in salute. Dicit g̃. Cũ mitto ꝛc. Hi duo discipli erãt apli. Alios misit qz volebat q titus iret ad eũ nec determinat ei temp⁹: sed locũ. eo eĩ idiguit ĩ adiutoriũ ꝑdicatiõis. voluit tñ ꝓmitti arthemã ꝛ oñdit q̃d de eis disponat. Scdo obiectiõi respõdet ibi. Discãt aũt ꝛ vri ꝛc. Apollo iste ó q̃ Act. 19. erat epus corinthioꝝ ꝓpter quoꝝ culpam dimisit eos ꝛ iuit cretam ad thitum. sed correctis corinthijs aplus reuocat eu. Uocat autẽ zenam legisperitum licet ꝛ apollo esset valde doctus: qz in iudaismo habuit hanc dignitatem. Ratio autẽ quare istos vult ꝓmitti ꝛ non thitum est qz thitus necessarius erat apud cretam ꝓpter episco-

patum. isti autē non habebant aliquam curam. Et dicit vt nihil illis desit. Quasi di. Si nō habes puideāt subditi tui. Et iō subiūgit. Sic discant vestri scz fideles puidere sicut faciūt iudei. Et dicit vestri scz subditi discāt excellere iudeos ꝛ alios de asia qui suis p̄dicatoribus ꝛ indigentibus puident. Et dicit ad vsus necessarios id ē in casibus necessitatis. 1. Ti. 6. Habētes alimēta ꝛ quibus tegamur his contenti simus. Ratio autez quare p̄sint: est vt nō sint infructuosi. 1. Corin. 9. Quis plantat vineam ꝛ de fructu eius non edit ꝛc. Popul⁹ ḡ si est vt vinea domini debet ferre fructū non solum spūalem: sed etiam temporalē vt exinde cultores sustēterē. alꝫ essent infructuosi. Matth. 7. Omnis arbor que non facit fructum bonum excidet. ꝛc. ¶ Deinde salutat eos p̄mo ex parte alioꝝ. Secūdo rogat q̄ salutent alios. Tertio ponit suam. Quantū ad primum dicit. Salutant id est salutem optant. Secundo cum dicit. Qui nos amant id ē in fide christi existentes: q̄a non est conuentio fidelis cuz infideli. 2. paral. 19. Impio prebes auxiliuz ꝛ his q̄ oderūt dñm amicitia iungeris. Vel qui nos amant in fide id est fideli affectu. Ecc. 6. Amico fideli nulla est comparatio. ꝛc. ¶ Gratia dei scz q̄ est p̄ncipiū omniū bonoꝝ Ro. 3. Justificati gratis per gratiā ipsius ꝛc. Et dicit vobis: qz non scribit vni ꝓpter vtilitatem ipsius tm̄. sed ꝓpter totam ecclesiaz. Deo gratias.

¶ Explicit explanatio deuotissima celici doctoꝛ sanctissimi Thome aquinatis ordinis fratrum predicatorū sup epl̄a beatissimi Pauli apl̄i ad Titum.

Incipit expositio eiusdem angelici doctoris sancti Thome aquinensis ordinis fratruz predicatorū super epl̄a apostoli Pauli ad Philemonē.

Prologus

Seruus si ē tibi fidelis sit tibi quasi anima tua: ꝛc. Ecc. 33. Ostendit sapiens tria circa dominum ꝛ seruum: scz quid requirat ex parte sui. Item qualis debet esse affectus domini ad seruū. Itē qualis vsus serui. Ex pte serui requirit fidelitas in qua est bonum serui. quia ꝛ qō est ꝛ omnia sua debet dare dño. Matth. 24. Fidelis seruus ꝛ prudens ꝛc. Et dicit si est fidelis: quia fidelitas apud paucos est. puer. 20. Virum fidelem quis inueniet? Talis ergo seruus debet haberi a domino sicut amicus in affectu. Unde dicit. Sit tibi sicut anima tua. Hoc em̄ est ꝓpriū amicoꝝ vt eorum aīa vna sit in nolendo ꝛ volendo Act. 4. Multitudinis credentium erat coꝛ vnū et anima vna ꝛc. In quo datur intelligi q̄ est quidā consensus inter dominū ꝛ seruū: quia seruus fidelis transit in amicum. Usus eius est vt tractetur vt frater. nam frater est ꝛ q̄tū ad generationē nature: qz eodem actore Job. 31. Si contempsi subire iudiciū cum seruo meo ꝛc. Malach. 2. Nunquid nō vnus pater omniū nostrū: nunquid non deus vnus? Et q̄tum ad generationem gratie que est eadem Gal. 3. Quicūq; em̄ in christo baptizati estis xp̄m induistis. nō est iudeus neq; grecus. non est seruus neq; liber. nō ē masculus neq; femina. omnes em̄ vos vnum estis in christo iesu. Matth. 23. Omnes vos fratres estis. Hec autē verba conueniūt materie huius epistole. Sicut em̄ supra ostendit qualiē spūales prelati habeāt se ad subditos: sic hic qualiter tēporales dñi ad tēporales seruos. ꝛ quomō seruꝰ fidelis quo ad dominū eius.

Capitulum primū.

Paulus vinctus christi iesu ꝛ timothe⁹ frat: philemoni dilecto adiutori nr̄o: ꝛ apie sororī carissime ꝛ archippo cōmilitōi nr̄o: ꝛ ecclesie que in domo tua est: gr̄a vobis ꝛ pax a deo patre nostro ꝛ domino iesu xp̄o. Gratias ago deo meo semper memoriam tui faciens in orationib⁹ meis audiens charitatē tuam ꝛ fidem quam habes in domino iesu ꝛ in oēs sanctos: vt cōmunicatio fidei tue euidens fiat in agnitione oīs operis boni in christo iesu. gaudium em̄ magnuz habui ꝛ consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieuerūt p te frater. Propter quod multam fiduciam habens in christo iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet: ꝓpter charitatem magis.

Epistole occasio ex hoc est. Apud em̄ colossenses quidā xp̄ianus magnus habuit quēdam seruū q̄ cū furto fugiens romā ab apl̄o est baptizatus. ꝓ quo ꝛ scribit. Et primo ponit salutatio. Secundo epl̄aris narratio. In salutatione p̄mo ponit p̄sonas salutantes. Secundo salutatas. Tertio bona optata. Dicit ḡ Paulus qō est nomē veneranduū oīm⁹ fidelib⁹ q̄ sunt docti ab eo. Vinctus. 2 Ti. 2. Laboro vsq; ad vincula. Nam tunc vinctus erat rome. Sed iesu xp̄i. vbi ostendit causa vinculoruz. Laudabile em̄ valde est vinctū esse ꝓpter xp̄m. in hoc em̄ est beatificādus. Matth. 5. Beati q̄ p̄secutionē patiunt ꝓpter iusticiā ꝛc. 1. Pe. 4. Nemo vestrū patiat quasi homicida aut fur: aut maledicus: aut alienoꝝ appetitor. si autē vt christian⁹ nō erubescat. glorificet a ūt deū in isto noīe Act. 5. Ibant apl̄i ꝛc. ¶ Et timothe⁹ frater. Frēs sunt q̄tum ad p̄fectam fidē Phil. 2. Neminē habeo tā vnanimē q̄ sincera affectione ꝓ vobis sollicitus sit. Ipm aūt timotheū adiungit vt facilius impetret: qz impossibile est preces multoꝝ non exaudiri. ¶ Deinde ponit p̄sonas salutatas. Et p̄mo ponit p̄sona p̄ncipalis salutata. Secundo adiuncta. Item p̄mo ponit maritum ꝛ vxorē qui dominiū domus habent quibus obligat seruus. Dilectum dicit ꝓpter bona opera Jo. 15. Hoc est preceptū meū vt diligatis inuicez ꝛc. Adiutori qz subministrabat sanctis. puer. 18. Frater qui iuuat a fratre quasi ciuitas firma. Secundo ponit persona adiūcta cū dicit. Archippo comilitoni nr̄o qui ita erat potēs colossis q̄ oēs christiani erant sub vmbra eius. Et ideo inducit totam ecclesiam ibi. cuius erat episcopus. sic scribens Col. vltimo. Dicite archippo. vide ministeriuz quod accepisti ꝛc. Et dicit. archippo commilitoni: quia omnes prelati sunt sicut spirituales milites ecclesie. 2°. Corinth. 10. Arma militie nostre non sunt carnalia ꝛc. Et addit. Et ecclesie ꝛc. Hos superinducit vt moneant eum ad exaudiendū. Bona optata exponunt vt consuetum est. ¶ Deinde cū dicit. Gratias ago ꝛc. ponit epl̄aris narratio. et p̄mo ponitur gratiarūactio. Secūdo petitio ibi. Propter qō ꝛc. Tertio conclusio ibi. Itaq; frater ego ꝛc. Item p̄mo gratiarūactio ponit. Secundo materia actionis gratiarum.

in epistolam ad Philemonem

ibi. Audiens ꝛc. Tertio causam ꝓpter quã deo gratias agit ibi, Gaudiũ em̃ magnũ ꝛc. Dicit ergo gratias ago ꝛc. Col. 3. Et grati estote Phil. 4. Cum gratiarũactione. Quasi dicat. Ita ago gratias de ꝓteritis: vt ozem tñ ꝓ futuris. Et ideo dicit. Semp memoriã tui faciens. ꝛc. Phil. 1. Eo q̃ habeã vos in coꝛde ꝛ in vinculis meis ꝛc. Esa. 49. Nunq̃d potest mulier obliuisci infantem suum ꝛc. ¶ Ponendo autẽ materiam gratiarũactionis ꝛ ozõnis ostendit q̃d ꝓ eo petẽdo ozat. Materia aũt hui⁹ erat necessaria ꝛ bona philemoni ꝛ charitas ꝛ fides. sine enim charitate nihil aliozum valet. ꝛ ꝓ eam omnia habentur. 1. Coꝛin. 13. Si linguis hominũ loquar ꝛc. Itẽ sine fide nullus deum amare potest: q̃ non cognoscit vere d ũ. De spe autẽ mentionẽ non facit: q̃ media est. ꝛ in his intelligit. Sed in quo habes fidem ꝛ charitatez? In dño iesu. 1. Coꝛin. vltimo. Si quis nõ amat dominũ nostrũ iesum christum anathema sit ꝛc. Et hoc est necessariũ: q̃ ex xp̃o dulcius dilecto deriuat dilectio ad mẽbra: q̃ non diligit caput qui non diligit membra. 1. Jo. 4. Qui non diligit fratrem suum quem videt: deum quẽ non videt quõ potest diligere ꝛc. Et in oñes sanctos fides innititur doctrine ꝓut est manifestata ꝓ xp̃m. q̃ deũ nemo vidit vnq̃. Jo. 1. et. 14. Creditis in deum ꝛ in me credite. Et ideo ꝓ fidem habemus christum. Sed q̃ ad sanctos ꝓtinet potest intelligi dupliciter. Uno modo q̃ ex fide quam habent ad xp̃m ꝓceduut obsequia impensa sanctis. Uel fides cõsistit in diuinitate ꝑncipaliter ꝓut est annũciata ꝓ xp̃m. sed non solum ꝓ christũ: sed etiam ꝓ sanctos. Matth. vltimo. Euntes ergo docete omnes gentes ꝛc. Debem⁹ ergo credere nõ solũ dicta ꝓ christũ sed etiam ꝓ sanctos ll̃z. 2. Que cuꝛ initium accepisset enarrari ꝓ dñm ab eis qui audierunt in nos cõfirmata ẽ. ¶ Ut cõmunicatio fidei ꝛc. hoc ꝓtinuat dupliciter. Uno enim modo vt sit signũ. Et est sensus vt cõmunicatio ꝛc. id est tanta est charitas tua. vt cõmunicatio fidei tue ꝛc. Uel aliter. Gratias ago ꝛ memoriaꝛ ꝛc. vt sꝛ ostendat quid ꝓ eo petat oꝛando. Et potest intelligi cõmunicatio fidei dupliciter. Uel q̃ in fide cõmunicabat cum omnibus sanctis non habens aliam fidem nouã vt heretici. 1 Coꝛin. 1. Idipsum dicatis omnes ꝛc. Uel cõmunicatio qua bona cõmunicas sanctis ꝓcedens ex fide. 1. Ti. vltimo. Diuitibus huius seculi ꝓcipe nõ alta sapere nec spare in incerto diuitiaꝛ. sed in deo viuo q̃ ꝑstat nobis. ꝛc. ¶ Euidens fiat id est vt bonũ latens in coꝛde euidẽs fiat ꝓ bona opera. ¶ In agnitione oñis boni sꝛ quod a te fit. Et hoc ī iesu xp̃o. i. ꝓ iesu xp̃o. Jac. 2. Ostende mihi fidẽ tuã sine operib⁹. ꝛ ego tibi ostendã ex operibus fidẽ meaꝛ ꝛc. Uel aliter. Multa sunt opera in mundo q̃ sunt bona hominibus. ꝛ tamẽ deo non sunt bona. q̃ non recte fiunt. puer. 14. Est via que videt homini recta. nouissima autẽ eius deducũt ad mortẽ ꝛc. Ecc. 8. Uidi impios sepultos q̃ etiã cũ adhuc viuerẽt in loco sancto erãt ꝛ laudabanꝁ in ciuitate quasi iustoꝛ operũ. Sed hoc manifestaꝁ ꝓ fidem rectam q̃m consequiꝁ ꝓmiũ a deo q̃ nõ remunerat nisi recta. Et ideo dicit. In agnitiõe id est vt hoc cuidens fiat q̃ cognoscas oñe bonũ. Uel q̃ cognoscatur in te oñe bonum q̃ est fruitio diuinitatis. Exo. 33. Ostendã tibi oñe bonum. Sap. 7. Uenerunt mihi omnia bona pariter cũ illa ꝛc. ¶ Causa autẽ ꝓpter quã gratias agit est gaudium. Et ideo dicit. Gaudiũ em̃ magnũ ꝛc. 3. Jo. ca. vnico. Maioꝛẽ hoꝛũ gratiã nõ habeoꝛ q̃ vt audiã filios meos ī veritate ambulare. Hoc ei gaudiũ alleuiabat p̃suras suas. Unde addit. Et ꝛ̃solatioꝛ ꝛc. ps̃. Secũm multitudinẽ dolozũ meoꝛn in coꝛde meo consolationes tue ꝛletificauerunt animã meã. Cuius rationeꝛ assignat dicens: Quia viscera ꝛc. Col. 3. Induite vos ergo sicut electi dei sancti ꝛ dilecti viscera miseriaꝛ coꝛdie benignitatẽ ꝛc. 3. Jo. c. vnico. Charissime fideliter agis quicq̃d operaris in fratres ꝛ hoc in peregrinos ꝛc. ¶ Deindè cum dicit. Propter quod ꝛc. ponit petitio. ꝛ ꝑmo fiducia petendi. Secũdo ipsa petitio ibi. Obsecro ꝛc. Tertio ei⁹ ratio ibi. Forsitan ꝛc. Dicit ḡ. Ꝓ ꝛo pter q̃ id est q̃ sic abundas charitate multã fiduciã ꝛẽ Non ex me sed ex auctoritate iesu christi in cuius fide te genui. Et ideo possuꝛ tibi imꝑare vt pater: sed q̃ ad reꝛ sꝛ tuam ꝓtinet vel cõmunẽ. als prelatus non habet potestatem imperandi sibi quicq̃ nisi q̃ vel est ad eius vtilitatem vel ecclesie vel bonoꝛum moꝛum xp̃iane religionis. Tamẽ magis obsecro puer. 18. Cum obsecrationibus loquiꝁ pauper ꝛc. Et quare? Certe cum sis talis ꝛc. sunt duo ꝓpter que q̃s debet obsecrari sꝛ etas senectutꝭ 1. Ti. 4. Seniozẽ ne increpaueris: sꝛ obsecra vt prẽz ꝛẽ Item honestas virtutis. vbi em̃ nõ delinq̃mus pares sumus. Ecc. 32. Rectoꝛẽ te posuerũt noli extolli. esto in illis q̃si vnus ex ipsis. Dicit ḡ. Cũ sis talis ꝛc. Quasi dicat. Si esses puer ꝑceperẽ tibi hoc: sed tu es senex. Item si leuis sed talis es vite q̃ es mihi similis. Non q̃ talis ꝛ tantus sit simpliciter: sed aliquo mõ similis. q̃ dicit ex sua humilitate Ro. 12. Monoꝛe inuicẽ p̃uenientes. Origenes. Paulus diu vixit in fide. Conuersus em̃ adolescens nũc dicit vt senex. Origenes. Raro vtilis doctoꝛ inueniꝁ in ecclesia quin sit longeuus. Exemplum de petro ꝛ Paulo.

Lectio secunda.

Obsecro cum sis talis vt Paulus senex: nunc autem ꝛ vinctus iesu christi. obsecro te ꝓ meo filio quez genui in vinculis onesimo qui tibi aliquãdo inutilis fuit: nunc autẽ ꝛ mihi ꝛ tibi vtilis quem remisi tibi. Tu autẽ illum vt mea viscera suscipe. Quem ego volueram mecũ detinere: vt ꝓ te mihi ministraret in vinculis euangelij. Sine consilio autem tuo nihil volui facere: vti ne velut ex necessitate bonum tuum esset: sed voluntarium. Forsitan enim ideo discessit ad hoꝛam ad te: vt ineternuz illum recipies: iam non vt seruũ sed ꝓ seruo charissimũ fratrem: maxime mihi. Quanto autẽ magis tibi: ꝛ in carne ꝛ in domino. Si ergo habes me sociũ: suscipe illum sicut me. Si autem aliquid nocuit tibi aut debet: hoc mihi imputa. Ego Paulus scripsi mea manu. ego reddam vt nõ dicam tibi q̃ ꝛ teipsum mihi debes. Ita frater ego te fruar in domiõ: refice viscera mea in christo. Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniã ꝛ sup illud q̃ dico facies. Simul ꝛ para mihi hospitiũ: nam spero per oꝛationes vestras donari me vobis. Salutat te epaphꝛas concaptiuus meus in christo iesu: marcus: aristarchus: demas: et lucas adiutoꝛes mei. Gratia dñi nostri iesu christi cum spiritu vestro Amen.

Posita fiducia apli de bonitate philemonis: ponit hic suã petitionẽ. Et ꝑmo ostẽdit ꝑsonã ꝑ qua petit. Secundo ex hoc petitionem concludit ibi. Tu autẽ illũ ꝛc. Circa ꝑmũ duo facit. qz ꝑmo describẽdo ꝑsonã oñdit eã sibi acceptam ex spũali generatione. Secundo ex morũ mutatione. Dicit ergo. Vere sum exaudiendus: qz petitio continet honestatẽ ꝛ pietatem ꝑ meo filio honestissimo de quo est presens mea sollicitudo. Et acquirens filium tempore defectus, magis eum diligit vt senes filios in senectute genitos. Heñ. 37. Israel autẽ diligebat ioseph super oñes filios suos eo ꝙ in senectute genuisset eum. Hunc autẽ genuit in vinculis. Secundo est mutatio in moribus. Si eñ in peccato perseuerasset nõ fuisset dignus venia. Et nota ꝙ minus dicit ꝛ plus significat. Docet eñ tullius ꝙ quis factum suũ debet attenuare quantũ potest. Sic apls leuiter de culpa huius loqꝛtur dicens: Inutilis id est nociuus in subtrahendo res tuas. nunc autẽ conuersus a malo ad statum virtutis vtilis est ad seruitũ dei ꝛ hominũ. 2. Ti. 2. Si quis ḡ emũdauerit se ab istis erit vas in honorem sanctificatum ꝛc. puer. 25. Aufer rubiginem de argento. ꝛ egredietꝛ vas purissimũ. ¶ Deinde cum dicit. Tu autẽ illũ ꝛc. ponit petitionẽ suam. Et ꝑmo ponit petitio. Secũdo respondet questioni ibi. Quem ego ꝛc. Dicit ergo. Tu ergo illum ꝛc. Et hoc ideo: qz vidi eum emendatũ cuius signũ est qz eum remisi tibi. Contra. deut. 23. Non trades seruum domino suo: qui ad te confugerit ꝛc. Respondeo verum est qñ dominꝰ querit eum ad mortem. ꝛ ideo dicit. Tu autẽ ꝛc. Phil. 1. Eo ꝙ habeam vos in corde et in vinculis meis ꝛ in defensione ꝛc. Et respondet questioni. qz posset dicere. Si ẽ vtilis tibi quare nõ retines eum ad mortem? Ideo dicit quia est causa mittendi eum. Primo autẽ ostendit ꝓpositũ retinendi eum. Secundo quare desistit a ꝓposito ibi. Sine consilio aũt tuo ꝛc. Dicit ḡ philemoni q̃ licet esset magnus: tñ apostolo solitus erat ministrare Matth. 20. Quicũq; voluerit inter vos maior fieri sit vester minister ꝛc. Unde ex hac fiducia ꝑposuit eum tenere vt loco eius sibi ministraret quod erat maxime necessariuz qñ erat in vinculis ꝓpter xꝑm. Est eñ ꝓuidendũ qñ quis patiꝰ ꝑ dño suo. Ratio aũt quare destitit est quia nolait vti re aliena ignorante domiõ. Unde dicit. Sine consilio ꝛc. Quasi dicat. Si retinuissem eum iam placeret tibi non valenti resistere ꝛ esset q̃dam coactio. Sed magis volui ꝙ volũtarie fieret. Exo. 25. Ab omni homine qui offert vltroneus accipietis eas scz ꝑmitias. 2. Cozin. 9. Non ex tristicia aut ex necessitate hylarem eñ datorem diligit deus. ¶ Deinde cum dicit. Forsitan eñ ꝛc. ponit rationem quare debet eum recipere benigne. Et ꝑmo ex parte dei. Secundo ex parte ipsius apostoli ibi. Si ergo habes ꝛc. Tertio ex parte ipsius philemonis ibi. Confidẽs ꝛc. Ex parte dei: qz sepe dei ꝓuidentia id qõ videt malus ꝑmittit fieri: vt exinde sequaꝫ bonum. vt patet de Joseph vendito vt liberaret egyptum ꝛ familiã patris. Heñ. 45. Pro salute eñ vestra misit me deus ante vos ꝛc. Et dicit forsitan: qz incõprehẽsibilia sunt dei iudicia Ro. 11. Et dicit ꝑ seruo id ẽ loco serui Matth. 23. Omnes autẽ vos fratres estis. Et non solum tibi sed mihi in compatione ad deum licet sit filiꝰ ministerio: q̃tomagꝫ tibi ꝛ ĩ carne ꝛ in dño. qõ dupliciter potest exponi. Uno modo ꝙ referat ad primã originem diuine creationis, ꝛ sic est frater. Deut. 32. Nonne ipse est pater tuus qui possedit ꝛ fecit ꝛ creauit te Mal. 2. Nunq̃d non pater vnus omniũ nostrũ: nunq̃d non deꝰ vnus creauit nos. Item in deo ꝑ fidem. Uel magis erat in bonum philemoni: qz affinis eius ſm carnem. qz ſm eam erat seruus eius. qz hoc totum qõ erat ei carnaliter: erat suum. Unde duplici ratione q̃s mouet ex charitate. scz ex amore ſm carnis originẽ ꝛ ex amore spũali. ¶ Ex parte autẽ apostoli primo allegat suam amicitiã sub cuius obtentu vult eum suscipi. Secundo fideiubet ꝑ eo de damno. Tertio ostendit receptionis officiũ. Secũdũ ibi. Si autẽ aliq̃d ꝛc. Tertiũ ibi. Itaq; frater ꝛc. Dicit ergo. Si ergo ꝛc. 1. Jo. 1. Si autẽ in luce ambulam⁹ sicut ꝛ ipse est in luce societatem habemus ad inuicem ꝛc. Et dicit. Sicut ꝛ me quia iunctus est mihi. Matth. 10. Qui vos recipit me recipit ꝛc. ¶ Scõo autẽ obligat se ꝑ eo satisfacturũ ꝑ damno. Dicit ergo si aliquid nocuit scz dimittens seruitiũ tuum hoc mihi imputa. Quasi dicat. Ego satisfaciam. Hal. vltimo. Alter alterius onera portate ꝛc. Et plus. qz ꝑmo ꝑmittit se soluturum. Secũdo ostendit euz esse debitorẽ ad hoc nõ necessitatis: ſz voluntatis. Dicit ergo. Ego paulus ꝛc. Quasi dicat vt vt certus sis de restitutione scribo manu mea. Et hoc nõ ẽ necessitatis: qz tu debes mihi teipsum quẽ erui a morte eẽna. Et talis debet se liberatori. Tob. 9. Si meipsuz tradam tibi seruum non ero condignus ꝓuidentie tue. Et subiũgit dicens. Itaq; frater ego te ꝛc. Quasi dicat. si vis me habere sociũ suscipe eum ꝛ ego ita fruar te frater id est si impleueris voluntatem meam gaudijs. Haz frui est vti fructu. ꝛ sicut ẽ vti ad vtile: sic frui ad fructũ Importat autẽ fructus dulcedinem. Cañ. 2. Et fructus eius dulcis gutturi meo. Item finem qz vltimũ de arbore est fructꝰ. Et ideo ꝓpꝛie est habere aliquid vt delectabile ꝛ finale. Et inde est ꝙ dicit augu. Fruimur cognitis in quibus voluntas delectaꝫ ꝓpter dulcedinem. Itẽ frui est alicui inherere ꝓpter se. Aliquando ergo accipiuntur frui ꝛ vti cõmuniter ꝓut important delectationẽ absq; contrario. Ecc. 8. Fruere magnatis sine q̃rela. Dicit ergo. Sic fruar qz in nullo mihi contrarius es. Et si in hoc mihi satisfacis nihil erit in corde meo de te quod contristet me. ꝛ sic delectabis me. Si aũt accipiꝫ frui ꝓut finale quid est: sic non est fruendũ hoie: sed solo deo. Contra qõ est illud saꝑ. 2. Fruamur bonis q̃ sunt. ꝛ vtamur creatura tanq̃ in iuuentute celeriter ꝛc. Unde iste addit in dño: id est fruar in te delectatione dei gaudens de bono diuino in te. quia eius actꝰ est dilectio ꝛ fruitio effectus scz charitatis. Ideo addit. In hoc refice viscera mea. Reficitur eñ homo spũaliter quãdo satisfit desiderijs anime sue. Ac si dicat. Imple desideria intima cordis mei. ꝛ non in malis: sed in christo. Et ideo bona est impletio desiderij. ¶ Deinde cum dicit. Confidens ꝛc. sumit ratio ex parte philemonis ꝛ est ex cõmendatione obedientie eius. Et ꝑmo ostendit quõ confidit de obedientia eius. Secũdo iuungit ei aliud simile. Dicit ergo. Confidens ꝛc. 2. Cozin. 7. Gaudeo ꝙ in omnib⁹ confido in vobis. 1. Reg. 15. Melior est obediẽtia q̃ victime ꝛc. Sed plus caute scribit. qz homo magis exaudit aliquem quãdo sperat iterum ipsum visurũ q̃ si desperat. Et ideo dicit. Simul ꝛc. Solit⁹ eñ erat cum esset colossis hospitari in domo sua. Chrysostomus. Jocundũ verbum vt homo pauper diuiti mandet vltra tot terrarum spacia per epistolam ꝓparationez hospicij. Quid eñ ꝑ eo parandum erat. qui pane et vili pulmento contentus erat? Dicendum ergo ꝙ non propter hospicii ꝓparationem. sed ad insinuandaz familiaritatem ꝛ dilectionem hoc dicit ꝛ magis ꝑ hoc ꝓuocat euz ad obediendũ. Hec ille. Non ergo hoc apls dixit ꝓpter apparatum exteriorem. sed ad deuotionẽ eius. ¶ Hã spero ꝛc. Contra. nũ q̃ fuit eis redditus. sed rome est mortuus. ergo spes eiꝰ defecit. Respondeo duplex est spes iusti: scz ꝓncipalis ad ꝓpꝛium bonum. Et in hoc nunq̃ deficit ꝑ se. Alia ẽ secundaria scz ꝓbatio aliorum. ꝛ in hoc qñq; deficit: qz

merita illoꝝ contrariantꝫ sicut iusti qñqꝫ nō exaudiuntur ꝓ alijs. Sed nunquid fuit deceptꝰ de sua fiducia? Dicendum est ꝙ futura scire est soli⁹ dei non autē in cognitione humana nisi prophetica. Et null⁹ ꝓphetaꝝ sciuit omnia futura de seipso nisi solus xp̄s qui nō habuit spiritū̄ sanctū ad mensurā. Sic ysaac magnus propheta fuit deceptus in Jacob. Unde nō est mirū de aplō si nesciret. ¶ Tunc terminat epistolā in salutationez. et p̄mo ex parte alioꝝ. Secūdo ex ꝑte sua. Dicit ergo Salutāt ꝛc. De his omnibus habeꝫ col. 4. Sed dubitaꝫ de hoc qō dicit Demas ꝛc. Quomodo potest hoc esse. qz dicit. 2. thy vlti. Demas dereliquit me: diligens hoc seculum. Quō g̃ vtiꝫ nomine eius. Dicendu⁊ est ꝙ iā redierat ad eum. Sed nec hoc videtur. qz hec epistola p̄cesserat secūdā ep̄lam ad thi. qz hic dicit Spero ꝛc. ibi p̄nunciat mortē suā dicēs: Et tēp⁹ mee resolutionis instat ꝛc. Et ideo dicendū est ꝙ paulus fuit rome fere nouē ānis et hec fuit facta in principio. Secūda vero ad thimo. in fine vite sue et tunc demas attediatus ex longis vinculis dimisit eū. Et epl̄e pauli nō ordinantꝫ ſm tēpus. qz epl̄e ad coꝝ. fuerunt ante ep̄lam ad romanos. et hec fuit ante vltimā ad thimo. Et p̄emittiꝫ illa ꝓpt̄ materiā qz de dignioꝝ. Salutatio sua eadē est cū secūda ad thi. Deo gr̄as Amē

Explicit deuotissima expositio sctissimi doctoris Thome de aquino ordinis fratrū predicatoꝝ sup ep̄la glorioſi gentiū apl̄i sancti Pauli ad Philemonē.

Incipit p̄fūdissima ac mirabilis expla natio eiusdem angelici doctoris sanctissimi Thome aquinatis ordinis fratrū predicatoꝝ sup ep̄la eiusdē beatissimi totiꝰ orb̄ apostoli pauli ad hebreos.

Prologus.

Dn est simílis tui in dijs dñe et nō ē ſm opera tua. ps̄. In vbis istis exp̄mitꝫ xp̄i excellētia q̄tū ad duo. Et p̄mo q̄tū ad cōparationē ad alios deos cū dicit. Non est similis tui in dijs domine. Secundo p̄ comparationē ad effectꝰ cū dicit: Et nō est ſm opera tua. Circa primū sciendum est ꝙ licet sit tm̄ vnus deꝰ naturaliter: tñ ꝑticipatiue et in celo ⁊ in terra sunt dij multi. 1. coꝝ. 8. Sunt quidē dij mlti et domini multi. Dicunt em̄ angeli dij. Nam Job. 1. ⁊. 2. dicuntur filij dei. Itē Exod. 7. Constitui te deus pharaonis: dicit ad moysen. Itē ad sacerdotes Exod. 22. Dijs non detrahes. Itē ibi Si lat et fur. domin⁹ dom⁹ applicabitꝫ ad deos. Angeli autē dicunt dij ꝓpē abundantissimaꝫ refulgentiā diuine claritatis Job. 25. Super quē nō fulget lumen illi⁹. Xp̄s ergo multomagis est deus qui est splendoꝝ glie vt dicit infra. 1. Ephe. 1. Constituēs eum ad dexterā suā in celestibus supra omnē principatū ꝛc. Prophete vero dicuntur dij. quia ad ipsos sermo dei factus est Joh. 10. Ergo multo excellētius est deus xp̄s q̄ est verbū dei. Joh. 1. Sacerdotes vero dicunt dij. qz dei mīstri Esa. 61. Vos sacerdotes dñi vocabimini. Sz xp̄s multo fortius qui nō est minister: sed dñs vniuersorum. Hester. 14. Itē apoc. 19. Dñs dominātiū. Et infra tertio Tanq̄ dñs in omni domo sua. Xp̄s ergo: deus magnus super omnes deos. qz splendoꝝ. qz verbū. qz dñs est. Secundo manifestatꝫ hec excellētia per effectus. Est autem triplex opꝰ excellēs xp̄i. Unū qō se extēdit ad totā creaturā Joh. 1. Omnia per ipsum facta sunt. Aliud quidez tantū ad creaturā rationalē que per xp̄m illuminatꝫ Jo. 1. Erat lux vera ꝛc. Tertiū qō tm̄ ad sanctos qui per ip̄z per gratiā viuificantē viuificantꝫ ⁊ iustificantꝫ. Hijs enim tribus modis non possunt operari dij predicti. Angeli em̄ non sunt creatores. ps̄. Qui facis angelos tuos spiritus ꝛc. Prophete etiā sunt illuminati nō illuminātes Joh. 1. Non erat ille lux ꝛc. Sacerdotes etiā nō iustificabant. infra. 10. Impossibile est em̄ sanguine hyrcoꝝ et thauroꝝ aufferri peccata. Sic g̃ manifeste in verbis istis demonstratur xp̄i excellentia. et hec est materia huiꝰ epistole ad hebreos que ab alijs distinguitꝫ. quia in quibusdam epistolis agitur de gratia noui testamēti quantū ad totū corpus misticū ecclie. et hoc in omnibꝰ ep̄lis q̄s mittit ecclesijs. In quibusdā vero quantū ad mēbra principalia sicut in his quas mittit singularibus personis. In ista vero cōmendat ip̄am gratiā q̄tuz ad caput scz xp̄m. In corpore em̄ ecclie ista tria reperiunt sicut et in corpore naturali. scz ip̄m corpus misticū mēbra principalia. s. prelati et maiores. et caput a quo vita fluit in toto corpore scz xp̄s. ¶ Sed sciendū est ꝙ ante synodū nicenā quidam dubitauerunt an ista ep̄la esset pauli. Et ꝙ non p̄bant duobus argumentis. Unū est. quia non tenet hūc modū quē in alijs ep̄lis. Non em̄ p̄emittit hic nec salutationē: nec nomē suū. Aliud est. qz nō sapit stilū aliarū immo habet elegantioꝛē: nec est aliqua scriptura que sic ordinate p̄cedat in ordine verboꝝ et in sententijs sicut ista Unde dicebant ip̄am esse vl̄ luce euangeliste. vl̄ barnabe. vel clementis pape [illegible]yris. Ip̄e enim scripsit athenienſibus quasi per omnia ſm stilū istum. Sed anti qui doctores p̄cipue dyonisius et aliqui alij acꝑiunt verba huius ep̄le ꝑ testimonijs pauli. Et Hieronymus illā inter ep̄las pauli recipit. ¶ Ad primū ergo dicendū est ꝙ triplex ratio fuit quare non posuit nomē suū. Una est quia non erat apl̄s iudeoꝝ sed gentium Gal. 2. Qui operatus est petro in apostolatū ꝛc. ⁊ ideo non fecit mentionē de apostolatu suo in in principio huius ep̄le. Secūda quia nomē suū iudeis erat odiosum. vt patet Act̄. 22. et ipsum tacuit ne saluberrima doctrina huius epistole abijceretur. Tertia quia iudeus erat. Hebrei sunt ⁊ ego 2. coꝝ. 11. Et domestici non bene sustinent excellentiā suoꝝ. Nō est ꝓphecia sine honoꝛe nisi in patria sua ⁊ in domo sua Mat. 13. ¶ Ad argumētū secūdū dicēdū ē ꝙ ideo est elegātioꝛ ī stilo. qz ⁊ si sciebat omnē linguā. 1. coꝛ. 14. Omniū vr̄m lingua loquoꝛ. tamē meli⁹ sciebat hebreaz tanq̄ sibi magis cōnaturalē in qua scripsit ep̄laz istā. Et ideo magis ornate potuit loq̄ in ydeomate suo q̄ in aliq̄ alio. Unde dicit. [illegible] si iperit⁹ ſmōē sz nō sciētia. 2. coꝛ. 11. Lucas aūt q̄ fuit optim⁹ plocutoꝛ istū ornatū trāstulit de hebreo in grecū.

Capitulū primū.

Multipharie mltisq̄ modis olim deus loquēs patrib⁹ in ꝓphetis nouissime diebus istis locut⁹ est nobis in filio quē cōstituit heredem vniuersoꝝ: per quē fecit ⁊ secula.

Scripsit aūt ep̄laz istā ꝓtra errores quoꝝdā q̄ ex iudaismo ad fidē xp̄i ꝓuersi volebāt ſuare legalia cū euāgelio quasi non sufficeret gr̄a xp̄i ad salutē. Unde ⁊ diuidit in duas ꝑtes. Ꝓmo em̄ mltiplicit cōmēdat excellētiā xp̄i vt per hoc ꝓferat nouū testamētū veteri. Secūdo agit de his per que mēbra iūgūt capiti. s. de fide. infra. 11. ca.

178

ibi Est autē fides ꝛc. Intendit aūt ostendere excellētiaz xpi ad vetus testamentū ꝯtum ad tres psonas solennes in ipo veteri testamento ꝓtentas scz angelos p quos lex tradita est Hal. 3. Ordinata per angelos ꝛc. Quantum ad moysen a quo vl per quē data est Joh. 1. Lex p moysen data est. Et deutro. vl. Nō surrexit vltra ppheta ꝛc. Quantuz ad sacerdotiū per quod ministrabāt. infra. 9. In priori tabernaculo semp introibāt sacerdotes sacrificiorū officia consumantes ꝛc. Unde prio prefert xpm angelis. secūdo moysi. tertio capᵒ. ibi. Unde fratres ꝛc. Sz tertio sacerdotiō veteris testamēti. 5. capᵒ. ibi. Omnis pōtifex ꝛc. Circa primū duo facit. qz primo prefert xpm angelis in isto capᵒ. Secundo concludit qualis reuerentia exhibenda sit noue legi. 2. capᵒ. ibi Propter hoc abūdātius ꝛc. Adhuc circa primū duo facit. qz primo excellentiam xpi ondit. Secūdo probat q hoc vez sit de xpo. et sic angelos deficere ab illa excellētia ibi. Tanto melior ꝛc. Hoc aūt est in hac epla singulare q singula verba habent ordinē sū. Excellentiā vero xpi denotat ꝯtū ad ꝯtuor. Primo ꝯtuz ad proprietatē originis. Secūdo ꝯtum ad magnitudinē dominationis ibi. Quē constituit ꝛc. Tertio ꝯtum ad virtutē operatiōis ibi. Per quē fecit ꝛc. Quarto ꝯtū ad sublimitatē dignitatis ibi. Qui cū sit splendor glorie ꝛc. Quia vero intēdit cōmendare xpm vt hoc redundet in nouo testamētū ideo prefert nouum testamentū veteri. Circa aūt vetus testamētū ꝙnqz ponit. Primo modū tradendi. qz multipharie multisqz modis ꝛc. Secūdo tps cū dicit Olim. Tertio actorē siue datorē. quia deus. Quarto quibus sit traditū. qz patribus nostris. Quinto quibus ministris. qz in pphetis Dicit ergo Multipharie. et hoc ꝯtum ad diuisionē q̄ attēdit ꝯtū ad tria. Primo ꝯtū ad diuersas psonas. quia nō vni pson sed pluribus. scz abrae. noe. et sic de aliis. Secundo ꝯtū ad diuersa tpa. et hoc totū ad eius certitudinē Uñ Mat. 20. Exijt primo mane et circa horā tertiam ꝛc. Itē ꝯtum ad ea q̄ ibi ostēsa sunt. qz diuina Exo. 3. Ego sum qui sum ꝛc. Itē euētus futuri Sap. 8. Signa et mōstra scit anteq̄ fiant ꝛc. Itē pmissiones futuroꝝ bonoꝝ saltē in figura Ecc. 3. Plurima sup sensuz hominum monstrata sunt tibi ꝛc. Itē multipharie ꝯtū ad diuersas figuras. qz modo in figura leonis. modo in figura lapidis. sicut danielis secundo Abscisus est lapis de monte sine manibus. Job. 11. Et q multiplex sit lex ozis eius. Sequitur Multisqz modis. qō refertur ad tria, scz ad diuersa genera visionū. scz ad visionē corporalem sicut danielis. 5. Apparuerunt digiti quasi manꝰ scribētis in pariete ꝛc. Aliquando aliquiꝫ per visionē ymaginariam Esa. 6. Uidi dñm sedentē ꝛc. Aliquiꝫ vero apparebat per visionē intellectualē sicut dauid. Unde de istis dicit Osee. 12. Ego visiones multiplicaui eis. Refertur etiā ad diuersos modos loquēdi. qz aliqñ plane loquebat. aliqñ vero obscure. nec est aliꝰ modus loquendi quo scriptura veteris testamenti nō loquat. puer. 22. Ecce descripsi eā tibi tripliciter in cogitationibus ꝛ scientia ꝛc. Tertio quia arguendo malos. alliciendo iustos. instruendo ignorantes. 2. thim. tertio Omnis scriptura diuinitꝰ inspirata vtilis est ad docēdū. ad arguendū ꝛc. Secundo tāgit tēpus. qz olim. id est nō subito qz tam magna erant que de xpo dicebanᵗ q nō poterāt credi nisi cū incremento temporꝫ priꝰ didicissent Esa. 48. Priora ex tunc annūciaui et ex ore meo exierunt: et audita feci ea ꝛc. Tertio tangit auctorē. quia deꝰ qui loquit. ps. Audiā quid loquat in me dñs ꝛc. Hic aūt est qui nō mētitur. Numeri. 23. Non est deus quasi homo vt mentiat. Ex his aūt tribus cōmendat vetus testamentū scz ab auctoritate. quia est a deo. A subtilitate et a sublimitate. qz multipharie multisqz modis. A firmitate. qz oli. Quarto ostendit quibus traditū sit. qz patribus. Et ideo ē nobis familiare et acceptū. Act. 13. Annūciamus vobis eā que ad patres nostros facta est repromissio. Luc. 1. Sicē locutus est ad patres nostros ꝛc. Sed. 5°. ostendit q̄ bus ministris. qz nō ioculatoribus: sed in pphetis. id ē per pphetas. Ro. 1. Quod ante promiserat per pphetas ꝛc. Act. 10. Huic omnes pphete testimoniū perhibent ꝛc. Consequenter cū dicit Nouissime ꝛc. Describit doctrinā noui testamenti et ponit quinqz. quoruz quatuor sunt diuersa a quatuor premissis vnum autem est idem vtrobiqz. Quod em dixerat Multipharie multisqz modis ꝛc. ostēdit qz ois multitudo ordinata ad vnū debet referri. Ideo dicit q licet sit modus multiplex tamē totū ordinatuz est ad istud nouissimū. puer. 23. In timore dñi esto tota die ꝛ habebis spem in nouissimo ꝛc. Esa. 10 Consummatio abbreuiata inundabit iusticiā. Consummationē em ꝛ abbreuiationē dñs deus exercituz faciet in medio omnis terre Item illud olim in tēpore expectationis et tenebraꝝ: sed istud in diebus istis. id est in tempore gratie Ro. 13. Nox precessit dies autē appropinq̄uit ꝛc. Sed tamē vtrobiqz dicit Locutus est vel loquēs ꝛ denotat eundē esse actorē veteris ꝛ noui testamenti cōtra manicheū Ephe. 2. Per ipm habemus accessum ambo in vno spiritu ꝛc. et Ro. 3. An iudeoꝝ deus tm. Nōne et gentiū ꝛc. Itē illud fuit traditū patribus nostris. sed istud nobis. id est apostolis qui xpm in ppria persona vidimus Deutro. 5. Non cum patribꝰ nostris iniuit pactū sed nobiscum: qui in presentiaꝝ sumus ꝛ viuimus ꝛc. Itē illud per prophetas: sed istud in filio. id est per filium: qui est dñs pphetarū Joh. 1. Unigenitꝰ q̄ est in sinu patris ipe enarrauit ꝛc. Et ista occasione apls intro ducit eū esse filiū. Cōsequēter ostendit magnitudinez donationis xpi cum dicit Quem constituit heredez ꝛc. quia vt dicitur Hal. 4. Si filius et heres p deū. In xpo aūt sunt due nature. scz diuina et humana Scōz ergo q est filius naturalis non est constitutus heres. sz est naturalis: sed in ꝯtū homo factus est filius dei Ro. 1. Qui factus est ei ex semīe dauid fm carnē ꝛc. Et fm hoc est cōstitutus heres vniuersoꝝ sicut verꝰ filius patris Mat. vl. Data est mihi omnis potestas ꝛc. Et hoc ꝯtū ad totam creaturā in qua accepit dominationē. Itē nō tantū quo ad vnū genus hominū sed vniuersoꝝ. sz tā iudeoꝝ q̄ gentiū. ps. Postula a me et dabo tibi ꝛc. Conseqnter cū dicit Per quē fecit et secla. Ostendit virtutē operationis xpi: quare sit constitutus heres vniuersoꝝ non q ipse sit factus in tēpore ꝛ hoc meruerit merito bone vite sicut dicit Fotinus. sed q eque oia facta sunt p ipz ꝛ p pez Per ipz em fecit pr secla. Sz sciēdū q̄ ista prepositio p. denotat cām actus. Sed hoc est dupliciter Uno modo quia est causa factionis ex parte faciētis. vt cū scz casuale cui adiungit̄ est causa actionis fm q exit ab agente. Semp em factio est mediū inter faciens ꝛ factum. Potest ergo denotare circa agens causam finalez vt artifex operat per lucrū. Aliquando causam formalē. vt ignis calefacit per calorē. Aliqñ vero causam efficientem. vt baliuus operatur per regē. Nullo istoꝝ modoꝝ est filius causa patris. q per illū operetur: sicut nec q ab ipso sit. Aliquando vero causale est causa actiōis fm q terminatur ad factū. vt artifex operat p martellū. Martellus em nō est causa artificis q agat: sed est causa artificiato qō ab artifice procedat. vt ferro qō recipiat operationē ab artifice. et sic filius est causa facti: et pater operatur per filium. Sed nunquid filius est minor patre? Nō quia eadem virtus numero et eodem modo est in patre et in filio. Unde dicit Per quē fecit et secula. id ē ope-

rantē genuit et secula. Seculū dicitur spaciū rei tēporalis. Secula ergo sunt successiones temporū. Nō ergo fecit tm̄ tēpora sempiterna: ꝺm q philosophi aliq̄ dixerūt deū tm̄ fecisse sempiterna: sed angelos creasse tēporalia sed etiā fecit tēporalia que vocat hic secula. infra. 11. Fide intelligimus aptata esse secula Jo. 1. Oīa per ipm facta sunt. In hoc ergo remouet errorē manichei dupliciter. Primo in hoc q dicit eū actorē veteris testamēti. Secūdo q dicit ipm fecisse tempoalia.

Lectio secunda.

Qui cum sit splendor glorie et figura substantie eius: portāsq̄ omnia verbo virtutis sue: purgationē peccatorum faciens: sedet ad dexteram maiestatis eius in excelsis.

Superius ostendit apls xpi excellentiā ꝙtum ad origis ꝓprietatē: ꝙtuz ad dominij maiestatē: et ꝙtū ad operationis virtutē: hic aūt ostēdit eius excellentiā ꝙtum ad gloriē ⁊ dignitatis sublimitatē. Et pars ista diuiditur in duo. Primo eīm ostendit xpm esse idoneū ad dignitatez istā. Secundo ponit ipsam dignitatē ibi. Sedet ad dexterā ⁊c. Idoneitatē vero ostendit ex duobus q̄ reddunt aliquē ydoneū ad aliquid magnū. vnū est facultas administrandi. aliud est industria et strennuitas exequendi. Primo ergo ostendit eius facilitatē. Secūdo eius strenuitatē ibi. Purgationē peccatorū faciens ⁊c. ¶ Circa primū sciendū est q tria requirunt̄ que faciunt facilitatē ad dignitatē aliquā ministrandā. Primū quidē sapiētia ne erret gubernādo Ecc. 10. Estz alio malū qō vidi sub sole ⁊ est stultū in dignitate sublimi. puer. 8. Per me reges regnant. Scōm est generis ꝓsapia ne cōtēnat̄ ꝑcipiēdo. puer. vlti. Nobilis in portis vir ei⁹ cū sederit cū senatoribus terre. Tertiū virtutis potētia in exequendo Ecc. 7. Noli querere fieri iudex nisi valeas virtute irrūpere iniquitates. Et quantū ad ista tria apls ostendit in xpo facilitatē ad dignitatē predictā. Primo. q nō soluz est sapiēs: sed etiā ipa sapiētia. Unde dicit Cū sit splendor glie. Secundo quia non solū est nobilis: sed est ipsa nobilitas. q est figura substantie eius. Tertio. q nō solum est potens: sed et ipsa potētia portās oīa verbo. Tria aūt sunt vt supra dictuz est que faciunt hominem ydoneum vt magnā dignitatē assequatur. Primū est sapientie claritas. puer. 3. Gloriā sapientes possidebunt. Et ideo ostendit xpi sapientiā dicens: Qui cum sit splendor glorie. Ubi est considerādum q ꝺm Ambrosiuz gloria est clara cū laude notitia: quasi quedā manifesta notitia: que de bonitate alicuius habet Sed sic dicit Mat. 10. Nemo bonus nisi solus deus. Et etiā Lu. 18. Unde ipse est bonitas antonomastice ⁊ per essentiaz. Alia vero per participationē. ita soli deo conuenit glia antonomastice Esa. 42. Gloriā meaz alteri nō dabo. 1. thi. 1. Regi aūt seculorū immortali inuisibili soli deo honor et gloria. Cognitio ergo diuine bonitatis excellent̄ et antonomastice dicitur gloria. id est clara cū laude notitia bonitatis diuine. Ista aliqualit̄ habet̄ ab homīe. q nūc cognosco ex parte. 1. cor. 13. sed habet̄ excellentius ab angelis: sed a solo deo ꝓfecte. Deū eīm nemo vidit vnq̄ Joh̄. 1. Uerū est nec angeli cōprehensiue: sed ipe solus seipsum cōprehēdit. Ergo sola cognitio dei de seipso perfecte dicitur gloria. q perfectā noticiā habet ⁊ clarissimaz de seipso. Quoniā aūt splendor est illud quod a fulgente ꝑmo emittitur. Sapientia vero est quiddā fulgēs. Eccls 8. Sapientia hominis lucet in vultu eius. Inde est q prima conceptio sapientie est quasi quidā splendor. Uerbū ergo patris qō est quidā conceptus: intellectus eius est splendor sapientie qua se cognoscit. Et ideo apostolus filium vocat splendorē glorie. id est diuine clare noticie in q̄ ostēdit ipm nō solū sapientē sed sapientiā genitā Esa. 62. Donec egrediat̄ vt splendor iustus eius ⁊c. ¶ Secūdum qō facit hominē ydoneū ad magnā dignitatē est generis nobilitas. Et hoc ostendit esse in xpo. quia dicit q est figura substātie eius. Decet eīm cum sapientia esse nobilitatē in principe Deut. 1. Tuliq̄ de tribubus vīs sapientes et nobiles ⁊ constitui eos principes ⁊c. Figura hic pōitur pro caractere vel ymagie. Quasi dicat. Ymago substantie. Sciendū tamē q licet ymago dicat similitudinē: nō tamē quelibet similitudo est ymago. Albedo eīm in pariete nō est ymago albedinis mee. sed ymago ē similitudo in specie. Inter accidentia vero nihil ita ē expressum signū speciei sicut figura. Unde qui describit figurā animalis describit ymaginē eius. Filius ergo q̄ est ymago inuisibilis dei. Col. 1. proprie dicitur figura. Sz cuius? Substantie eius. Ymago eīm alicuius est multiplex. Aliquando enīz est signuz representans speciem in nullo cū ipso conueniēs. sicut ymago hominis in pariete que in nullo habet verā spēm hominis. Aliqñ vero assimilatur ei in specie non tantū in representando. sed etiaz in essendo sicut filius est ymago vera patris. Gen. 5. Adā genuit filiū ad ymaginē suā. Unde dicit augustin⁹ q filius est ymago patris. quia assimilatur patri in natura speciei sicut filius est ymago regis Dicit ergo q est figura substantie. Sed quare non dicit q est figura nature? Quia possibile est q natura speciei mltiplicetur ad multitudinē indiuiduoꝝ in compositis ex materia et forma. Unde filius sortis nō habet eandē naturā numero cū patre suo. Substantia vero nunq̄ multiplicat̄. Non enim alia est substantia patris alia filij. Nec eīm diuiditur ꝺm diuersa indiuidua. Quia ergo vna ⁊ eadem est numero natura in patre et filio deizideo nō dicit nature que diuiditur. sed substantie indiuisibilis Joh. 10. Ego ⁊ pater vnū sum⁹. et. 14. Ego in patre ⁊ pater in me est. ¶ Tertiū quod facit hominez ydoneum est virtus et potestas. Unde eccle. 7. Noli querere esse iudex nisi valeas virtute irrumpere iniquitates ⁊c. Et ideo ostendit virtutez cum dicit Portansq̄ omnia verbo virtutis sue. Proprium aūt principū et potentuz est portare Job. 9. Sub q̄ curuant̄ qui portāt orbē. Ipse ergo portat. Sed videndum est quid portat et quo vel per quid. ¶ Quantū ad primū sciendū est q id quod de re nec stare nec ambulare potest indiget portari. Omnis aūt creatura de se nec subsistere nec operari potest. primum patet. quia remota causa remouetur effect⁹. Deus aūt est causa oīs subsistentie. nec tm̄ est causa subsistentie rei ꝙtum ad fieri. Sicut domificator est causa fieri domus. Et sicut ad absentiam domificatoris cessat fieri domus. ⁊ absentiā sol' cessat et fieri et esse luminis in aere. ita ad subtractionē virtutis diuine cessat et esse et fieri ⁊ subsistere omnis creatura. Portat ergo omnia ꝙtum ad suū esse. Portat etiam omnia ꝙtum ad operari. quia subtracta influētia ei⁹ cessat omnis motio causarum secundaꝝ cum ipse sit causa prīa. et causa prīa plus influit q̄ secūda. Job. 38. Sup quo bases illius solidate sunt. Sic ergo patet q omnia portat. Sed per quid portat? Uerbo virtutis sue. Quia eīm apostolus loquens de creatione rerum dixit q deus omnia fecit per filium. quia scilicet dixerat per quem fecit et secula. Ille aūt per quem aliquis operatur non videtur virtute sua operari. sed virtute eius qui per eū operatur sicut baliuus per quem rex operatur. non operatur virtute ꝓpria. Ergo per hoc videtur q filius non operetur virtute ꝓpria. Ideo dicit apostolus q portat ver

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA Poznań

bo virtutis sue. qz cū idē sit causa essendi et conseruandi cum dicit q filius virtute sua est causa cōseruatiōis ostēdit q etiam est causa essendi. Sed nunquid non virtute patris? Utiqz et eius virtute. quia eadem est virtus vtriusqz. Operatur ergo et virtute propria et virtute patris quia virtutem suam habet a patre. Nec tū dicit apostolus virtute sua: sed verbo virtutis sue ad ostendendum q sicut pater omnia per verbū produxit. pš. Ipse dixit et facta sunt ꝛc. In quo ostenditur maxima virt9 patris. ita filius eodē verbo quod est ipse omnia fecit. Et in hoc ostēdit apostolus potentiā virtutis sue. quia eandē habz cū patre. quia eadem operatur et per idem quo ille. ¶Sed tunc est dubium. quia pater cū dicit producit verbū. Ergo filius cum dicit produceret verbū. et sic verbum esset verbum. Et ad hoc dicunt greci. q sicut filius est ymago patris: ita spiritussanctus est ymago filij Et sic exponit Basilius Portans verbo virtutis sue id est spiritu sancto. Nam sicut filius est verbū patrie. ita vt dicūt spiritussanctus est verbum filij. Et ideo per ipsum facit filius sicut per filiuz pater. Verumtamen proprie loquēdo verbum non dicitur nisi quod procedit vt conceptus ab intellectu ad quod sequitur procedere in similitudinem speciei. Spiritus aūt sanctus et si sit similis non tamē habet hoc ex modo sue processionis. qz non procedit vt cōceptus ab intellectu: sed vt amor a voluntate. Aliter autem exponit glosa Verbo virtutis sue. id est imperio suo ¶Sed hic adhuc est dubium. quia īperiū vel est exteri9 per vocem prolatum. et hoc nō potest dici. quia nihil est extrinsecum a natura diuina procedens a filio: per quod omnia portentur. Vel illud imperiū est interius in corō conceptum. sed nec etiam hoc potest stare. quia nihil in mente dei concipitur nisi verbum eternum. Ergo istō imperium sic conceptum in mente filij essz verbum eternuz et sic essent duo verba eterna. qō nephas est dicere. Ꝺō ad argumentū est dicendum sicut exponit Augustin9 illud Johannis. 12. Sermo quem locutus sum: ille iudicabit eum. id est ipse ego qui sum verbum patris iudicabo eum. Et similiter in proposito verbum virtutis. id est in seipso qui est verbum virtuosum. Per ista ergo tria ostēdit tria de xpo. Per hoc enim q est splendor: ostēdit eius coeternitatem cū patre. In creaturis eñ splendor est coeuus. sed ille est coeternus. et hoc est contra arrium. Sed cum dicit ymago substantie. Ostendit eius cōsubstantialitatē. Quia eñ splendor non est eiusdem nature cum resplendente: ne forte aliquis credat q non sit similis in natura. dicit q est ymago vel figura substātie. Sz quia filius et si sit eiusdem nature cum patre. si tamen sit infirmus deficit a virtute patris Et ideo subdit Portās omnia verbo virtutis sue. Apostolus ergo in hijs trib9 cōmendat christum a tribus. scilicet a coeternitate. a cōsubstātialitate. et ab equalitate potestatis. ¶Deinde cū dicit Purgationē peccatoꝝ faciens ꝛc. Ostendit secundum quod facit ad ydoneitatē dignitatis eius. scz strenuitas z industria quā habuit in operando Fuit eñ hoc magne īdustrie: vt quod ei cōpetebat ex natura qua deus est: ipse meruerit per passionē ī natura assumpta. Unde Phil. 2. Factus est obediēs vsqz ad mortē. propter quod et deus exaltauit illum ꝛc. Purgare ergo peccata z si conueniat ei ex natura diuina: tamen conuenit ei etiam ex merito passionis. Unde Ecc. 47. Xps purgauit peccata eius ꝛc. Mat. 1. Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. ¶Consequenter cum dicit Sedet ad dexteram ꝛc. Subiūgit ipsā dignitatē. Quasi dicat. Non videtur indecens si sedet ꝛc. quia est splendor z figura z portat omnia ꝛc. In verbo autem sessiōis tria solent importari. Unum est sedētis auctoritas Job. 29. Cuncz sederem quasi rex circūstante exercitu ꝛc. In diuina autem curia multi assistunt. quia Danie'. 7. Milia millium ministrabant ei. et decies centena milia assistedant ei. Sed nullus legitur ibi sedere. Quia omnes sunt ibi serui et ministri. infra eodem. Oēs sunt administratorij spiritus in ministeriū missi ꝛc. Sed solus iste habet regiam dignitatem Dañ. 7. Et vsqz ad antiquuz dierum venit ꝛc. Et postea sequitur Et dedit ei potestatem et honorem et regnum ꝛc. Mat. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua z omnes angeli eius cum eo: tunc sedebit super sedem maiestatis sue. Et post seqtur. Tunc dicet rex his ꝛc. Secundum est sedentis stabilitas Luce vltō. Sedete in ciuitate ꝛc. Dañ. 7. Potestas ei9 potestas eterna ꝛc. infra. 13. Xps iesus heri z hodie ipse et in secula. ¶Item aliquando sedere importāt humilitatem: quia sedens inferior est stantibus. pš. Tu cognouisti sessionem meam ꝛc. Et sic non accipitur hic sed primis duobus modis. Sed contra Actuum. 7. Ecce video celos apertos z iesum stantē ꝛc. Et dicēdum est q sedere z stare z huiusmodi dispositiones de deo dicuntur fm similitudinem. Et ideo fm diuersa dicitur et sedens z stans. Sedens quidem propter immobilitatez sed stans propter vtilitatem ad fortiter resistendum. Unde stabat quasi paratus iuuare stephanū in agone constitutum Sed addit apostolus q sedet ad dexteram. quod si referatur ad diuinam naturam est sensus. ad dexteram id est ad equalitatem patris. Si vero ad humanā est sēsus ad dexteram. id est in potioribus bonis patris Marci vlti. Sedet a dextris dei. pš. z Mat. vicesimosecūdo Dixit domin9 domīo meo sede a dextris meis. Sed inter eos qui habent assessores. quidam sunt simpliciē maiores. vt rex vel imperator. quidam vero nō simpliciter maiores: sed fm quid vt prepositi vel baliui. Sed christus non sedet ad dexteram alicuius inferiorū iudicū sicut alicuius prepositi vel baliui. sed simpliciter maioris quia ad dexteram maiestatis. Maiestas propie est summa potestas Esa. 6. Plēa erat omis terra maiestate ei9 ꝛc. puerbiorꝝ. 25. Qui scrutator est maiestatis opprimetur a gloria. Christus autem z si sic sedeat ad dexteram maiestatis: habet tamen z ipse maiestatem. quia habet eandem cum patre. Mat. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua ꝛc. Luc. 9. Hūc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua z patris. Dicit etiaz non solum maiestatis sed etiam in excelsis. id est sup omnem creaturā. Ecc. 24. Ego in altissimis habito ꝛc. Sic ergo sedet in excelsis. quia eleuatus est super omnē creaturam. pš. Quoniam eleuata est magnificētia tua super celos. Et fm q dicit Chrysostom9 apostol9 in loco isto tenet modum volentis instruere paruulum qui non statim proponit ei summa. sed paulatim perducit eum modo loquendo ardua. modo proponendo infima. ita etiam modo proponit diuina cum dicit. In filio. modo humana cum dicit. Quem constituit heredē ꝛc. z sic de alijs vt patet in glosa.

Lectio tertia.

Tanto melior angelis effectus: ꝛ̄to differentius pre illis nomē hereditauit. Cui eñ dixit aliquando angeloꝝ. filius me9 es tu: ego hodie genui te? Et rursum Ego ero illi in patrē. et ipse erit mihi in filium. Et cū itez introducit primogenitū in orbem terre: dicit. Et adorent eū omnes angeli dei. Et ad angelos quidē di-

cit: Qui facit angelos suos spiritus: et ministros suos flammā ignis.

Sicut supra dictū est apostol⁹ in toto cap⁹. intendit preferre xp̄m angelis ꝯtum ad excellentiā. vnde posuit quatuor pertinentia ad excellentiā xp̄i. scz ꝯtum ad originē quia filius. ꝯtum ad dominationē quia heres. ꝯtum ad operationē quia ipse fecit secula. Quantū ad honorē qz sedet ad dexterā maiestatis. Modo apostolus in pte ista ostendit q̄ xp̄s ꝯtū ad ista quatuor excedit angelos. z p̄mo ꝯtum ad filiationē. Secūdo ꝯtum ad dominationē ibi. Et cū iterꝫ introducit ꝛc. Tertio ꝯtum ad operationem creationis ibi. Et tu in principio dñe terrā fundasti ꝛc. Quarto ꝯtum ad patris confessionē ibi. Ad quē autem angelorꝫ ꝛc. Circa primū duo facit. quia Primo p̄mittit intentū. Secundo ꝓpositū ꝓbat ibi. Cui eñ dixit ꝛc. Dicit ergo Tanto melior. id est sanctior z deo ꝓpinquior. in quo ꝓponit excellentiā xp̄i ad angelos. Ephe. 1. Constituens eū ad dexterā suā in celestibus sup omnē principatū z potestatez ꝛc. Sed tunc oritur questio quō apostolus hoc intelligit vtrū ſm diuinā naturā vel hūanam. quia ſm diuinā non videtur verum. qz ſm illā gētus est: non factus. ſm vero humanā non est melior angelis. vt infra. 2. cap. Eum aūt qui modico q̄ angeli ꝛc. Et dicendū est q̄ xp̄s ſm humanā naturā duo habuit in vita ista. scz infirmitatē carnis. et sic fuit minor. infra. 2. cap. Eū qui modico ꝛc. Itē habuit gratie plenitudinem z sic etiā in humanitate maior fuit ā gelis in gratia z gloria Joh. 1. Vidimus eū quasi vnigenitū a patre: plenum gratie et veritatis. Sed hic non est intellectus. Aplūs eñ non intelligit q̄ melior fuerit ꝯtū ad gratiaz. ſz ꝓpr̄ vnionē humane nature ad diuinā. et sic dicitur fact⁹ in ꝯtum per illius vnionis factionē quenit ad hoc. Et iō subdit Quanto differentius pre illis nomē hereditauit. Et quantū ad hoc nomē ostendit differentiā ꝯtū ad tria. scz ꝯtum ad nominis significationē. quia ꝓpriuz nomē angelorum est. q̄ dicuntur angeli qō est nomē ministri. Angelus eñ idē est qō nūci⁹ Nomē aūt xp̄i est. q̄ dicitur filius dei. et hoc nomē est valde differentius ab illo. qz ꝯtācunq̄ differentiā ponis adhuc est maiorē dare cū distent in infinitū. puer. 30. Qō nomē ei⁹ z et qō nomē filij eius si nosti? Est eñ nomen filij eius sicut et patrꝭ incōprehensibile. Phil. 2. Et dedit illi nomen qō est sup omne nomē ꝛc. Sed forte dices q̄ etiā angeli dicuntur filij dei Job. 1. z 2. Et dicendum est q̄ si dicunt filij dei hoc non est essentialiter et p naturā. ſz p quandā ꝑticipationē. Ipse aūt est essentialiter filius dei. et ideo habet nomen differentius pre illis. et hoc est secundū. quia differunt ꝯtū ad modū. ps. Quis est similis deo in filijs dei Quasi dicat. Nullus per naturā. Quantū ad tertiū dicit q̄ illud nomē hereditauit. Hereditas eñ cōsequitur originem. Unde xp̄s q̄ filius sit habet ex origine z p naturā: angeli aūt ex dono gratie. Mat. 21. Hic est heres Unde ipse nomen hereditauit nō aūt angeli. et hec est tertia differētia. Deinde cū dicit. Cui eñ āgelorꝫ ꝛc. probat qō dixit. et primo agit de nomine ſm q̄ cōuenit xp̄o ſm diuinitatē. Secūdo ſm humanitatē ibi. Et rursum. Ego ero ꝛc. Quantū ad primū inducit auctoritatē ps. Dñs dixit ad me ꝛc. Et hoc est. Cui eñ angelorꝫ ꝛc. Quasi dicat. Nulli angelorꝫ dicta sunt hec verba ſz tm̄ xp̄o. vbi tria possunt notari. Primo modus originis in verbo dixit. Secundo singularitas filiationis ibi Filius meus es tu. Tertio eius auctoritas ibi Ego hodie. Modus iste nō est carnalis sed spiritualis et intellectualis. Deus eñ spiritus est Joh. 4. Et ideo nō generat carnaliter sed spiritualiter et intellectualiter. Intellectus autem dicendo generat verbū qō est conceptus eius. z iō signanter dixit q̄ dñs dixit ad me. id est pater dixit filio Dicere ergo intellectus patris nihil aliud est q̄ i corde verbū cōcipe. ps. Eructauit cor meū verbū bonū Job. 33 Semel loqtur et secundo idip̄m nō repetit ꝛc. Ecc. 24. Ego ex ore altissimi ꝓdij. Sed ꝯtū ad secundū generatio ista est singularis. qz dicit Filius meus es tu. Quasi dicat. Et si multi alij filij dicunt: tū esse filiū naturalē est sibi ꝓpriū. alij aūt dicunt filij dei: qz sunt ꝑticipes verbi dei. Joh. 10. Illos dixit deos ad quos ſmo dei fact⁹ est. sed xp̄s est ip̄m verbū Mat. 17. Hic est filius me⁹ dilectus. Sed ꝯtum ad tertiū ista generatio nō est tēporalis sed eterna. qz hodie genui te. Differt autem tēpus ab eternitate. qz tempus variat sicut motus cuius mensura est in variatione et successione. Et ideo nominat p successionē ꝓteriti et futuri. Eternitas aūt est mēsura rei immobilis. et ideo nō est ibi variatio p successionē: sed semper est ꝓsens. et ideo denotat p aduerbiū ꝓsentis tēporis scz hodie. Verū quia illō qō fit. qz nōduz est incōpleto per consequēs est: quod autē factū est cōpletū est z ita perfectū. Et ideo nō dicit genero te sed genui. qz perfectus est. Sed tamē ne puteꝭ esse generatio eius tota in ꝓteritione: et p consequēs in desitione addit hodie. vt sit sensus. perfectus es filius z tū generatio tua eterna ē et semp a me generaris. sicut lumen in aere perfectū est z tamē semp ꝓcedit a sole. Mich. 5. Egressus es a principio a diebꝰ eternitatis. ps. Ex vtero ante luciferꝫ genui te. Consequenter cū dicit. Et rursuz ꝛc. ꝓpositū ostēdit ſm q̄ conuenit xp̄o ſm humanitatē. et hoc per aliā auctoritatē. et ſm glo. istud dicit in Esa. Ego ero illi in patrē. Sed tū nō inuenit aliquid huic silē in Esaia nisi illud Et filius datus est nobis. Sed. 2. reg. 7. et. 1. ꝑa ralipo. 28. habent ista eadē verba dñi dicētis ad dauid de salomone per quē figurabat xp̄s. Sciendū est autē q̄ in veteri testamento quedā dicunt de eo qō est figura non in ꝯtū quedā res: sed in ꝯtū est figura: z tunc nō exponitur de illo nisi in ꝯtū refert ad figuratū. Verbi gratia in ps. quedā dicunt de dauid vel de salomone in ꝯtū figurabāt xp̄m tm̄. quedā vero etiā ſm q̄ sunt homines quidā. z istoꝝ dicta de ipsis possunt expōi z de xp̄o sicut illud. Deus iudiciū tuū regi da. qz illud potest cōuenire salomoni. Illa vero que dicunt de ipsis in ꝯtū sunt figura nunq̄ de ipsis possunt exponi. sicut illud. Et dñabit a mari vsq̄ ad mare ꝛc. qz nllo modo verificari potest de salomone. Sic z in ꝓposito licz ista dicta sint de salomone: tū possunt exponi de xp̄o qui ꝓfigurabat per illum Dicit ergo Ero qō est futuri tpis. ad denotādū q̄ incarnatio filij futura erat in tpe. Hal. 4. At vbi venit plenitudo tpis ꝛc. Supra vero cū loquebat de eterna generatione dixit. es tu. quasi sine motu. hic autez cū loquit de tēporali dicit Jn filiū quod denotat terminuz alicuius motionis. Assumptio eñ ꝓportat motū in filiationē. Et qz oīs motio fit p operationē alicuius terminatā ad aliquē effectū. ideo primo ponit operationē facientis. qz nō virtute humanitatis facta est assumptio: sed diuinitatis cū dic: Ego ero illi in patrē. id est assumā eū ad vnionem psone filij. Et subiūgit effectū ꝓsecutū. qz scz est exceptꝰ in vnitatē psonalē filij. Erit mihi in filiū. De p̄mo dicit Lu. 1. Virtus altissimi. s. faciētis assūptionē obūbrabit tibi. de. 2°. Ro. 1. Qui factꝰ est ei ex semīe dauid ſm carnē. Deinde cū dic: Et cū iterꝫ ꝛc. Agit de dñatiōe xp̄i q̄ est heres vniuersoꝝ. Ubi tria facit. qz p̄mo oñdit dominiū ei⁹ z ꝑcipue sup āgelos. Secō pōit rōez dominij illi⁹ ex pte āgeloꝝ ibi Et ad āgelos qdē ꝛc. Tertio ex pte xp̄i ibi. Ad filiū aūt thron⁹ tu⁹ ꝛc. Quātū ad p̄mū inducit auctoritatē. ps. Cū dicit Adorate eū oēs āgeli ei⁹

Explanatio sancti Thome

hoc habēt in .ps. Dñs regnauit exul. ꝛc. Adoratio eñ nō fit nisi dño. ḡ si angeli eū adorāt dñs illoꝝ est. volens aplōs īducere hāc auctoritatē. ꝓpio tāgit intētionē psalmiste cū dicit. Et cū itez introducit ꝛc. vt psalmista loq̄tur de aduētu xp̄i in mūdū. Et ideo dicit. Et cū scriptura introducit. id ē introducendū dicit p̄mogenitum ꝛc. Quasi dicat. Jā dictū est q̄ xp̄s est filius p̄ angel. ḡ est principalit̄ a p̄re gēit⁹. Est ḡ dicēdus p̄mogenit⁹ Ro. 8. Ut sit ipe p̄mogēitus in mltis frib⁹ ꝛc. Hic aūt p̄mogēitus debebat introduci in orbē ꝛc. Et vide q̄ ordiate loquatur aplōs. ꝓimo eñ dicit ipm a p̄re ibi. Ego ero ꝛc. Secūdo assūptū in vnitate psone ibi Et ipe erit mihi in filiū Sed mō ꝓpōit eū in noticiā hoīm. Vocat aūt incarnationē introductionē in mūdū. Sz ꝑtra Ipe xp̄s vocat eaz exitū Jo. 16. Exiui a patre ꝛ veni in mūdū ꝛc. Et dicēdū est q̄ exit⁹ est etiā introductio. sicut si aliq̄s recōciliādus sit p̄ncipi ꝓmo exit ad eū mediator. et post introducit eū Sic̄ habēt. 1. reg. 20. ō dauid ad Jonatan. Sic xp̄s mediator dei ꝛ hominū ꝓmo exijt ad homīes ꝛ postea introduxit eos recōciliatos. infra. 2. Qui multos filios addu xerat in gl̄am ꝛc. Vel ītroducit. id est inducit eū vsq̄ in corda hominū. q̄ scriptura loquēs de aduētu xp̄i dicē eū suscipiēdū intra corda hoīm. Ista aūt receptio fit p fidem Eph. 3. Habitare xp̄m p fidē in cordib⁹ vr̄is. ps. Annūciate inē gētes gl̄iam ei⁹ ꝛc. Quādo eñ scriptura dicē q̄ gētes debēt credere. dicit q̄ xp̄s intraturus est in corda ipsoꝝ. Hoc aūt qō dicē. Itez mltiplicit expōit. Dicit eñ Chrysostom⁹ q̄ de incarnatiōe ẋbi q̄ dicit ītroductio nō loq̄tur scriptura semel. sz itez atq̄ itez. Vel alit̄. q̄ ipse ꝓmo erat in mundo per potētiā diuinitat⁹ inuisibilit̄. sz itez introducit eū in mūdū ꝟm psentiā hūanitat⁹ visibilit̄ Vl alit̄ q̄ supra dixerat. ero illi in patrē. id est assumā in vnitatē psonalē mei. Et cū itez introducit eū. s. istū ꝓmogenitū et assumptū ad vnitatē psone. q̄ nō sufficeret dicere q̄ introducit nisi dicat qualit̄ introducat. q̄ non ḡsi vnus de mūdo nec sic̄ ḡeli sz sup oēs Ideo dic̄ Adorēt eū oēs ḡeli Hee. 9. Exercit⁹ celi te adorat Apo. 7 Oēs angli stabāt ī circuitu throni ꝛ cecidēr̄t ꝛ adorauerūt ꝛc. ¶ Deide cū dic̄ Et ad ḡelos ꝛc. ꝓpōit rō ex pte angeloꝝ ḡre eū adorāt. Quasi dicat. Justū est q̄ adorēt q̄ sunt ministri. Añ dicit. Qui facit angelos suos spūs et ministros suos flāmā ignis. Deus eñ aliq̄n opat illuminādo intellectū Jo. 1. Illūiat oēz hōiez ꝛc. Aliq̄n vero mouet ad op⁹. Esa. 26. Omia opa nr̄a opat⁹ es in nob Et ꝓmū facit de⁹ in nob mediātib⁹ angel. ps. IllumināS tu mirabilit̄ a mōtib⁹ eternis. Secūdū etiā faē in nobis ipis mediātib⁹. sicut dic̄ dyonisius. 4. ca. celest⁹ hierarchie. Inq̄tū ḡ illūiat p ipos dicunt nūcij. Nuncij eñ est nūciare ea q̄ sunt in corde dñi sui. Inq̄tum vero sunt mediatores opeꝝ diuinoꝝ dicunt ministri. ps. Ministri ei⁹ q̄ faciūt volūtatē ei⁹ Sūt ḡ ꝛ nūcij ꝛ ministri. sed ḡles sunt dscribit eos p duas res corpales maxīe ad hoc ydoneas. Una est aer cui⁹ ꝓprietas mltū cōuenit nūcio. ministro autē ꝓprietas ignis. Aer eñ est receptibilis luminis et ipressiōis. Itē optie reddit recepta. Itē habz velocē motū. Hec autē debet habere bonus nunci⁹. vt sz bñ recipiat dicta. bene referat recepta: et vtrūq̄ velocit̄ faciat. Ista bñ cōueniūt angelis. Optie eñ recipiūt diuīas illūiatiōes. Sūt eñ angeli specīa mūda ꝟm dyo. Mat. 18. Angeli eoꝝ in cel⁹ ꝛc. Itē optie reddūt qō significatū est Apo. 1. Significauit de⁹ q̄ oportet fieri cito loquens per angelū suū suo suo tohāni ꝛc. Itē sunt veloces Esa. 18. Itē angeli veloces ꝛc. Isti aūt dicunt spūs. q̄ omnis substātia inuisibilis dicit spūs. Añ et aer dicit spūs. Itez sunt ignis inq̄tū ministri. Ignis autē int̄ omnia elemēta est maxime actiuus et efficax ad agēdū. Añ in ps. de angelis vbi dicunt ministri eius ibi addit. Et ministros tuos ignē vrentē. Itē ignis calorē causat p qō designat charitas. Can. 8. Lāpades ignis atq̄ flāmaꝝ. Añ describunt in igne ꝛ dicunt seraphin Esa. 6. Itē ignis semp mouet sursuz. ita āgeli et boni ministri oīa q̄ agūt semp referūt in gl̄iam dei. sic̄ patz de angelo thobie. 12. Benedicite deū celi ꝛc. Mō dicit bñdicite me sed deuz celi. Non sic de malo āgelo q̄ dicit Mat. 4. Si cadēs adoraueris me. Sz āgel⁹ bon⁹ tanq̄ bon⁹ minister dic̄ Apoc. vl. Vide ne feceris. deū adora.

Lectio quarta.

Ad filiū aūt. Thronus tuus deus in seculū seculi: virga eq̄tatis virga regni tui. Dilexisti iusticiaz et odisti iniquitatē: ꝓpterea vnxit te deus: deus tuus oleo exultationis ꝑ participib⁹ tuis.

Supra ꝓbauit aplōs p auctoritatē angelos eē ministros: hic ꝓbat hoc p rōez sumptā ex pte ipi⁹ xp̄i. Añ intendit ꝺ ꝓbare regiā dignitatē xp̄i. vbi duo facit. ꝓpio eñ cōmēdat regiā dignitatē ipius xp̄i. Secūdo ei⁹ ad illā dignitatē oñdit ydoneitatez ibi. ꝓpterea vnxit te de⁹ ꝛc. Circa ꝓmū tria facit. ꝓpio cōmēdat xp̄i regiā auctoritatē. Secūdo eius regimīs eq̄tatē ibi. Virga directiōis ꝛc. Tertio regimīs bonitatē ibi Dilexisti iusticiā ꝛc. Dicit ergo Ad filiū aūt dicit Thron⁹ tu⁹ ꝛc. Et sūt ẋba dei p̄dis loq̄ntis p linguā ꝓphē. sicut p calamū scribe. Dicit ergo O de⁹ fili thron⁹ tu⁹ ꝛc. In quo denotat regia maiestas Est eñ thron⁹ regis sedes. sz cathedra magistrat: tribunal autē sedes iudicis. Cōperit aūt thron⁹ xp̄o ꝟm naturā diuinā inq̄tuz est de⁹. sz ꝟm q̄ ps. Rex oīs terre de⁹. hō cōuenit sibi ex merito passiōis victorie ꝛ resurrectiōis. Apoc. 3. Qui vicerit dabo ei sedere mecū in throno meo. sicut ego vici ꝛ sedi in throno patris mei cū eo. Hic thron⁹ est ꝓpetu⁹. Lu. 1. Et regni ei⁹ nō erit finis. Dañ. 7. Potestas ei⁹ ptās eña q̄ nō aufferet ꝛc. Patz aūt q̄ regnū illū est eñū ꝛ inq̄tū sibi ꝺuēit ex natura. q̄ est de⁹. ps. Regnū tuū regnū oīm scl̄oꝝ ꝛc. Itē inq̄tū sibi cōuenit vt hō ꝛ hoc duplici rōe. Una q̄ regnū illū nō ordiat ad tpalia: sz ad eña. Jo. 18. Regnū meū nō est de hoc mūdo. Ad hoc eñ regnat vt hōies dirigat ad vitaz eternā. Mō aūt sic est de regno hōim. vñ regnū illoꝝ finitur cū vita pūti. Alia rō est. q̄ ecclia q̄ ē regnū ei⁹ durat vsq̄ ad finē mūdi. et tūc tradet xp̄s regnū deo ꝛ p̄ri ꝓ mādū ꝛ pficiēdū. ¶ Cōsequēt cōmēdat regnū ei⁹ ab eq̄tate cū dic̄: Virga directiōis ꝛc. Cōuenient aūt describit regnū p virgā Differt eñ regimē tyrānicū a regīe regis q̄ regimē tyrānicū est ad vtilitatē suā cū grauamīe subditoꝝ. regimē aūt regis p̄ncipalit̄ ordinat ad vtilitatem subditoꝝ. et ideo rex est pat⁹ ꝛ pastor. Pastor eñ nō corrigit cū gladio sz cū virga. ps. Visitabo in virga iniq̄tates eoꝝ. Itē pastor vtit virga ī directiōe gregis. Mich. 7. Pasce pplm tuū in virga tua. Virga etiā sustētat ifirmos. ps. Virga tua ꝛ bacul⁹ tu⁹ ipa me ꝓsolata sūt. Itē virga ꝓturbat hostes. Numeri. 24. Cōsurget virga de isrl: et p cutiet duces moab. Sed ē virga eq̄tat⁹ Esa. 11. Arguet in eq̄tate p māsuetis ẽre. ¶ Sz sciēdū est q̄ aliq̄ quādo aliq̄s regit in rigore iur⁹ sic̄ qñ ꝺuat ea q̄ iusta sūt ꝟm se. Cōtingit autē q̄ aliq̄d de se iustū est qō tū cōpatū ad aliq̄d inducit detrimētū si ꝺuēt. ꝛ ideo oportz q̄ ius cōmune ad hoc applicēt. ꝛ si hoc fiat tūc ē regim̄ eq̄tat⁹ Regnū veter⁹ testamēti erat ꝟm rigorez iusticie. act. 15. Qn⁹ qō nec nos nec pr̄es nr̄i portare potuim⁹ Sz regnū xp̄i ē regnū eq̄tat⁹ ꝛ iusticie. q̄ in ipo nō ipōit nisi suauis obꝺuātia Mat. 11. Jugū eñ meū suaue est ꝛ on⁹ meū leue.

¶Consequenter cū dicit. Dilexisti. ꝛc. bonitatē regētis cōmendat. Quidā eīn seruant equitatē nō tamē ꝓpter amorē iusticie sed magis ꝓpter timorē vel gloriā vel metum: ꝛ tale regimen nō durat. Sed iste seruat eqtatē ꝓpter amorē iusticie. Dicit ergo. Dilexisti iusticiam. ꝛc. Quasi dicat. Hoc q̄ virga est equa ꝛ directa: hoc est q̄ dilexisti iusticiā. Sap̄. ꝑmo. Diligite iusticiā qui iudicatis terrā. Nō aūt ē iustus qui nō amat iusticiam. Mat. 5 Beati qui esuriunt ꝛ sitiunt iusticiam ꝛc. Sed aliqui q̄dem diligunt iusticiā sed sunt remissi in cōrectiōe iniq̄tatis. sed xp̄us odit. i. reprobat iniq̄tatem. p̄s. Iniquos odio habui. Sap̄. 14. Similiter odio sunt deo impius ꝛ impietas ei⁹. Eccl̄. 12. Altissimus odio habet peccatores ꝛ misertus ē penitentib⁹. ¶Deinde cum dicit. Propterea unxit te de⁹ ꝛc. oñdit xp̄i idoneitatē ad exequendum ꝛ gubernandū vbi dubitatiō ē de hoc q̄ dicit ꝓpterea. ꝛc. In verbis istis agit de spūali unctōe q̄ xp̄s replet⁹ ē spū scō. Hunq̄d eīn iō replet⁹ ē q̄ dilexit iusticiā. Ergo meruit gr̄am q̄ ē ꝓtra illud Ro. 11. Si ex opib⁹ iā non ex gr̄a: ꝛ hec ē rō cōis. Sz spāliter ad ꝓpositū q̄ xp̄s in ipa ꝓceptōe fuit plen⁹ spū scō. Jo. 1. Plenū gr̄a ꝛ veritate. Nō ergo meruit. Rndeo. hic ē cauēdus error origenis. Voluit eīn q̄ oēs spūales creature etiā aīa xp̄i a pncipio create fuerūt ꝛ p̄m q̄ plus vel min⁹ adheserūt deo vel diuerterūt ab ipo p libertatē arbitrij sui facta ē distinctio inter angelos ꝛ etiaz aīas. Añ dicit in pyarchon q̄ aīa xp̄i q̄ vehementi⁹ adhesit deo diligēdo iusticiā propterea meruit hoc. Sz hoc ē hereticū dicere q̄ sz q̄cūq̄z aīa vel etiā aīa xp̄i creata fuerit añ corpus. q̄d etiā spāliz rōnem in xp̄o hz q̄ in ꝑmo instanti simul creata fuit aīa ꝛ formatū corp⁹ ꝛ totū ē assūptuz a filio dei. Quid ergo dicit ꝓpterea. Ana glo. videt sentire cū ozigene. Sed si volum⁹ eā saluare dicem⁹ q̄ in scriptura ōr aliquid fieri q̄n innotescit sicut cū ōr Phil̄. 2. Fact⁹ ē obediens. ꝛc. Propter q̄d ꝛ de⁹ exaltauit illū ꝛ dedit illi nomen ꝛc. Hunq̄d xp̄s merito passionis meruit eē de⁹. Absit. Hic eīn ē error fotini. Dicēdū ē ergo q̄ xp̄m eē deuz excedit oīe meritū sed p passionē meruit q̄ manifestet vbiq̄z eē deū: ꝛ q̄d de⁹ dederat illi tale nomē ꝛc. Ita hoc q̄d dicit hic. Propterea unxit te deus ꝛc. vt sit sensus. Et hoc q̄ tu dilexisti iusticiā: meruisti q̄ hoc innotescat. Vel aliter ꝛ melius ita q̄ ly ꝓpterea nō dicat cām meritoriā sz finalem. Quasi dicat. Ad hoc q̄ illa haberes scz thronū perpetuū virgā directiōis ꝛc. q̄ dicta sunt: ꝓpterea unxit te deus oleo scz scificatiōis q̄d dñs mādauit fieri. Exo. 30. quo ungebātur vasa ꝛ sacerdotes. Leuit̄. 8. et. 9. Et reges vt p̄z de dauid. 1. Reg̃. 16. et salomone. tertij Re. 1. Itē ꝓphe: vt p̄z de heliseo. tertij Re. 19. Sz quare fiebat ista scificatio per unctionē. Rō ē l̄ralis. Moīes enim orientales p celebritate ungebant ne cōsūmerent: eo q̄ sunt in regione multū calida. Pauper etiā ungebātur ad festiuitatē. 4. Reg. 4. Nō habeo ancilla tua nisi parum olei qua ungar. In scriptura aūt diuina tradunt nobis p modū quo moīes solent uti. Quia ergo tunc ungebant moīes vel ꝓpter celebritatē festi vel celebritatē pso ne. iō ad ostēdēduz excellentiā xp̄i dicit eū unctū oleo exultatiōis. Ipe eīn ē rex. Esa. 32. Ecce i iusticia regnabit rex Et. 33. Dñs eīn iudex noster. dñs legifer nr̄. dominus rex nr̄ ipe veniet ꝛ saluabit nos. Est etiaz sacerdos. p̄s. Tu es sacerdos i ēternū p̄m ordinē melchisedech. Fuit etiā ꝓpha. Deutero. 18. Prophetā de gēte tua ꝛ de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dñs. Et conuenit sibi ungi oleo sanctificatiōis ꝛ exultatiōis. Ab ipo aūt sunt sacra que sunt vasa gr̄e. Esa. 22. Suspendā sup eū oēm gloriā domus p̄ris ei⁹ vasoz diuersa genera ꝛc. Conuenit etiā ista unctio xp̄ianis. Sūt eīn reges ꝛ sacerdotes 1. Pet̄. 2. Vos estis genus electū regale sacerdotium. Apoc̄. 5. Fecisti nos deo nr̄o regnū ꝛ sacerdotes. Item habēt spūm sanctū qui ē ꝓphetie spūs. Joelis. 2. Effundam de spū meo sup omnē carnē ꝛc. ꝛ iō omnes uncti sūt inuisibili unctiōe. 2. Cor. 1. Qui aūt cōfirmat nos vobiscum in xp̄o ꝛ qui unxit nos ꝛ q̄ signauit nos. 1. Jo. 2. Vos unctionē habetis a scō ꝛ nostis oīa. Sz q̄ cōparatio ē inter xp̄m unctū ꝛ xp̄ianos unctos? Ista scz q̄ ipse habet eā pncipaliter ꝛ ꝑmo: nos aūt ꝛ alij ab ipo effusā p̄s. Sicut unguētum in capite ꝛc. Et iō dicit. Pre ptic̄ipibus tuis. Jo. ꝑmo. De plenitudine eius oēs accepimus. Añ alij dicunt sancti. ipe vero sanctus sanctorum. Ipe eīn ē radix oīs scitatis. Dicit aūt oleo leticie vl exultationis: q̄ ex ista unctione ꝓcedit spūalis leticia. Ro. 14. Nō ē regnū dei esca ꝛ potus sed iusticia ꝛ pax ꝛ gaudium in spiritu sancto. Hal̄. 5. Fructus autē spūs ē charitas pax ꝛ gaudiuz. p̄ [illegible]t exhilaret faciē in oleo. Esa. 61. Oleum gaudij p luctu ꝛc. Illud autez q̄d bis dicit. deus deus. dupliciter exponit. Uno mō q̄ repetat noīatiuus casus: vt sit sensus. Unxit te de⁹ p seipm deū: nos aūt per te mediatorē dei ꝛ hoīm hoīem xp̄m. 2. Pet̄. 1. Per quē magna et p̄ciosa nobis ꝓmissa donauit. Alio modo quia ꝑm Augu. in glo. alterū ē noīatiui casus alterū vocatiui vt sit sensus. O xp̄e qui es de⁹ filius: deus pater unxit te ꝛc. ꝛ q̄ dz sic exponi magis patet in greco Sed cū xp̄s nō sit unct⁹ ꝑm q̄ de⁹ q̄ sic nō cōuenit sibi recipere spm̄ scm̄ sed magis alijs dare. Scōa expositio nō videtur esse vera. Respondeo dicendū ē q̄ idē ī persona ꝛ de⁹ ꝛ hō tm̄ unctus ē inquantū hō. Et cū ōr o de⁹ ꝛc. ꝛ ungens ē deus ꝛ hō ꝛ unctus silr̄ ē deus ꝛ homo. ꝛ unum cum ipo in persona.

Lectio quinta.

Et tu in principio domine terrā fundasti: ꝛ opera manuū tuaꝝ sūt celi. Ipi peribunt: tu autem ꝑmanebis ꝛ omnes vt vestimentū veterascent. Et velut amictū mutabis eos ꝛ mutabunt̄: tu autem idē ipe es ꝛ anni tui nō deficient.

Supra premiserat apls quatuor in quib⁹ xp̄s excellit angelos ꝛ ꝓbauit duo illoꝝ scz ꝛ q̄ excedit eos q̄ ē filius ꝛ q̄ ē heres: nunc ꝓbat tertiū scz q̄ excedit eos in virtute opationis q̄ p eū pater fecit ꝛ secula. Hoc aūt probat apls ex auctozitate eiusdem prophete: ꝛ circa hoc duo facit. Primo ostendit virtutē opationis inquātū ē creator Secūdo quantū ad differentiam creatoris ad creaturam ibi. Ipsi peribunt ꝛc. Circa primū duo facit: q̄ ꝑmo ponit creationē terre. Scōo celoꝝ ibi. Et opa manuuz ꝛc. ¶Sciendū ē autē circa primū q̄ hoc pōt dupliciter legi Uno mō vt sit sermo directus ad patrē vt sit sensus. Tu dñe scz deus pater fundasti terram in pncipio. i. in filio qui ē principiū. Jo. 8. Ego principiū qui ꝛ loquor vobis Et hoc tm̄ valet ac si dixisset. Tu fundasti terrā p filium p̄s. Omnia in sapia fecisti. Filius aūt ē sapia genita: vt supra dixit eū splendorem glorie. Et hoc q̄d dicit hic respondet huic q̄d supra dixit: per quē fecit ꝛ secula. Alio modo q̄ sit sermo directus ad filiū sic. Et tu dñe scz fili fundasti terram in principio scilicet temporis vel in pncipio scz productionis rerum vt excludat opinionē dicentium corpozalia nō fuisse creata cum spūalibus sed post. Genes̄ ꝑmo. In principio creauit deus celum ꝛ terram. ¶Sciendū est autē q̄ tripliciter potest distingui terra a

celo. Uno modo ꝛ ad lr̃am ꝙ per terraꝫ intelligatur elementũ terre. ℙer celum autem superiora corpora: vt sicut moyses non facit mentionem de aere qz est cũ aqua: ita hic intelligit per celum ip̃m celum ꝛ alia duo elementa scz aerem ꝛ ignem que magis accedunt ad naturam celi qõ patet ex loco ipsoꝝ. Sic etiã accipit moyses Beñ. p̃mo. Et dicit fundasti: quia sicut fundamentũ quod est p̃ma pars edificij ẽ in ymoꝛita terra inter oĩa elementa tenet locũ ymũ. Esa. 48. Manus mea fundauit terram. ps. Aridam fundauerunt manus eius. ¶Non autem dicit feciſti celos sed opera manuũ tuarum sunt celi: quia illud quod aliquis facit manib⁹ magis diligenter videt facere. Et ideo sic loquit̃ ad designanduꝫ nobilitatem et pulchꝛitudinem ipsoꝝ. Esa. 48. Dextera mea mensa est celos. ¶Aliter vero ꝙ per terram intelligat tota naturam coꝛporalem. Et sic terram fundasti. quia materia ẽ locus ꝛ fundamentũ fabꝛicatũ: per celos autem spũales substantias. ps. Laudate eum celi celoꝝ. Et hi sunt opa manuũ eius quia fecit eos ad imaginẽ ꝛ similitudinem suã. Uel per terram imperfecti in ecclesia qui sunt fundamentũ alioꝝ quia nisi esset activa in ecclesia cõtemplativa nõ subsisteret. ℙer celos cõtẽplativi. Et hec facta in ecclesia in pꝛincipio. i. p filiũ Esa. 51. ℙosui verba mea in oꝛe tuo vt fundes terrã. i. ꝛperfectos ꝛ plantes celos. i. perfectos. ¶Cõsequẽter cũ dicit. Ipsi peribũt ꝛc. ostẽdit dr̃iaꝫ inter creatoꝛẽ ꝛ creaturã: ꝛhoc quãtũ ad duo que sunt ꝓpria creatoꝛi: pꝛimũ est eternitas: secũdũ ẽ imutabilitas: de qua ibi. Et omnes vt vestimentũ veterascent ꝛc. Circa pꝛimũ duo facit: qz primo ponit terminationem creature. Scõo interminationem dei ibi. Tu autẽ ꝑmanebis. Dicit ergo pꝛimo. Ipsi scz celi ꝑibunt. Sed contra Eccl̃. ꝑmo. Terra in eternũ stat: ergo videt ꝙ multoplus celi. Respondeo dicendũ ẽ ꝙ ſm Augu. ꝛ philosophũ in qualibet mutatione ẽ generatio ꝛ coꝛruptio. Unde quicquid mutat̃ perit in statu in quo erat. Ergo qõ dicit ꝙ celi peribunt nõ intelligit̃ quantum ad substãtiam: de qua Job. 37. Qui solidissimi quasi ere fusi sunt sed quantũ ad statum quẽ nunc habent. Apoc. 21 Uidi celum nouũ ꝛ terram nouam. 1. Coꝛ. 7. ℙreterit figura mundi huius. Sed quomodo mutabunt statum. Diuersimode qz celi superiores mouent̃ sed nõ alterantur Inferiores vero scz ignis ꝛ aer ꝛ mouent̃ ꝛ alterantur et coꝛruptioni sunt subiecti. Sic ergo status omniũ celoꝝ ẽ mutabilis sed tunc motus cessabit in superioꝛib⁹: ꝛ coꝛruptio in inferioꝛibus qz aer igne cõflagrãtiõis purgabitur. 2. ℙe. 3. Celi qui nũc sunt ꝛ terra eodem verbo repositi igne reseruati in die iudicij ꝛc. Omnes ergo peribunt a statu in quo nunc sunt: ꝛ sic quodãmodo peribũt: sed tu domine permanebis. ps. Tu autẽ domine ī eternum permanebis. ¶Deinde cum dicit. Et oẽs ꝛc. ostẽdit differentiam dei ad creaturam quantũ ad imutabilitatem. ꝛ circa hoc duo facit. ℙrimo enim ponit mutabilitatem creature. Secundo immutabilitatez dei ibi. Tu autem idem ꝛc. Et adhuc circa pꝛimum duo facit: qz primo describit rõnez mutabilitatis creature. Scõo subdit illam mutabilitatem ibi. Et velut amictum ꝛc. ¶Circa pꝛimum autem sciendũ est ꝙ vetus ꝛ nouum cõsequunt̃ tempus. Unde veterascere nõ potest nisi qõ aliqualiter mensuratur tempore. Motus autẽ celoꝝ mensuratur tempoze sed ip̃m mobile mensuratur ipso nunc temporis ergo in celo possunt inueniri nouitas ꝛ vetustas. Unde non veterascent celi quasi substantia eoꝝ minuat̃ vel coꝛrumpatur in aliquo sed tm̃ quantum ad diuturnitatẽ temporis quo amplius nõ mensurabunt̃. Et ideo dicit. Sicut vestimentum ꝛc. quia causa mutationis celoꝝ nõ erit pꝛopter defectum virtutis ipsoꝝ que in aliquo minuatur quia si motus ipsoꝝ cessaret ꝓpter defectuꝫ virtutis iam cessatio haberet causam naturalem ꝛ posset deprehendi rõne naturali cuius contrariũ dicitur Mat. 24. De die autem ꝛ hoꝛa illa nemo scit ꝛc. ergo erit pꝛopter necessitatem finis quia omnes creature coꝛporales ordinantur ad spũales ꝛ totus motus deseruiens generationi ꝛ coꝛruptioni oꝛdinat̃ ad generationẽ hominis. Cessante ergo generatione hominis qõ est quando completus erit numerus electoꝝ ꝛ ꝑdestinatoꝝ cessabit motus ille. Et ideo dicitur vestimentũ qõ sumit̃ ad vsuꝫ ꝛ cessante vsu deponit̃ sicut homo calidum vestimentuꝫ deponit veniente estate. Sic ergo status mundi q̃ nunc est cõmendat⁹ isti fini cũ cõpletus fuerit numer⁹ ille electoꝝ iam amplius nõ erit accõmodat⁹ nec necessari⁹ ꝛ ideo sicut vestimentũ deponet̃. Luc. 21. Celum ꝛ terra transibunt ꝛc. ¶Cõsequenter ponit ipam mutabilitatem cũ dicit. Et velut amictum mutabis eos scz celos. Et bene dicit. Mutabis tu deus qz nõ ꝓpria virtute nec p se sed virtute dei mutabunt̃ a motu sicut amictũ qõ ad vsum sumit̃ ꝛ post vsum deponit̃ ſm cõgruentiã tẽporis ꝛ finis. Et dicit amictum qz per amictum glia hoĩs ꝛ manifestat̃ ꝛ tegit̃. Ita etiã deus p creaturas ꝛ occultat̃ nobis ꝛ manifestat̃. Ro. 1. Inuisibilia dei ꝙ ea que fcã sũt intellecta conspiciunt̃. Sap. 13. A magnitudine enĩ speciei ꝛ creature cognoscibiliter poterit hoꝝ creatoꝛ videri ꝛc. Et dicit mutabunt̃ qz ī perpetuũ mutati ꝑmanebunt Itẽ quantũ ad celos spũales qui pereunt a vita ꝑsenti ꝙ moꝛtem coꝛporis. 2. Reg. 14. Omnes moꝛimur ꝛ quasi aque dilabimur in terrã que nõ reuertent̃ ꝛc. Esa. 57. Justus perijt ꝛ nemo ẽ cõ. Itẽ veterascẽt: quia vt dicit infra. 8. qõ antiquat̃ ꝛ senescit ꝓpe interitum ẽ. Et mutabis eos scz ſm corpa quando corporale hoc induet incorruptionẽ. ꝑme Coꝛ. 15. Et mutabunt̃ ſm mẽtem qñ a visione enigmatica assument̃ ad speciei visionez. Job. 14. Cunctis diebꝰ quibꝰ nunc milito expecto donec veniat imutatio mea ꝛc. ¶Deinde subiũgit imutabilitatẽ dei cũ dicit. Tu aũt idẽ ipse es ꝛc. Ubi duo facit. ℙrio eñ ponit hoc Scõo oñdit hoc p signũ ibi. Et ãni tui ꝛc. Dicit ergo. Isti ꝑibunt tu autẽ. s. dei filꝰ ꝛ hoc cõtra arrianos. ¶Idẽ ipse es. i. idez pseueras ꝛ nunq̃ mutaris. Malac. 3. Ego deꝰ ꝛ nõ mutor. Jac. 1. Apud quẽ nõ est transmutatio ꝛc. Et signũ huius ẽ anni nõ deficiẽt. Anni eñ dei dicunt̃ duratio eius sicut anni hoĩs duratio hominis q̃ deficit ꝛ ſm ptes qz cũ sit tpalis vna ps succedit alteri: ꝛ vna aduenĩẽte deficit altera. Deficit etiã ſm totũ. qz ex toto desinit esse. In duratõe vero dei neutrũ horum ẽ qz nõ deficit ſm totũ qz ẽ semp. ps. Tu aũt altissimus ī eternũ dñe. Itẽ nec ſm ptes. qz eternitas ẽ tota simul ꝛ q̃d stãs. Job. 36. Numerꝰ annoꝝ eiꝰ inestimabil. ꝛc. Sz cũ sit vna ꝛ imutabiliꝫ quare anni vocant̃. Rõ huius ẽ. qz ītellectꝰ noster accipit cognitõez intelligibilẽ p sensibilia qz oĩs nostra cognitio ĩcipit a sensu. Unde et deus q̃ ẽ oĩno simplex: describit̃ sub similitudine corpaliuꝫ Esa. 6. Uidi dñm sedentẽ ꝛc. Ita etiam duratio eiꝰ a nobis describit̃ per aliqua nobis nota cũ tamen sit vniformis ꝛ simplex. Uñ aliqñ ꝺr annus aliquãdo dies ꝛ mensis. qz omnes differentias tpis includit

Lectio sexta.

AD quẽ aũt angelorũ dixit aliquando: sede a dextris meis: quoulq̃ ponam inimicos tuos scabellũ pedum tuoꝝ? Nõne omnes sũt administratorij spiritus in ministerium missi ꝓpter eos qui hereditatem capiunt salutis.

Supra probauit aplʒ tria de xpo in quib⁹ excedit angelos: hic ꝓbat quartuz qō ꝓmiserat de ipo scz q sedet ad dexterā maiestatis qō ptinet ad dignitatem ei⁹. Et circa hoc facit duo. Primo enī inducit auctoritatē dauid. Secundo ostendit angelos ab hac dignitate deficere. ibi. Nonne oēs sunt ꝛc. Circa primū duo facit. qz primo describit dignitatem xpi. Scō ostendit per signū ibi Quo aduscz ponā ꝛc. Dicit ergo. Ad quē autē angelorum dixit aliqñ deus. Quasi dicat. Non inuenit q hoc de⁹ dixerit angelo sed dixit christo. Et ipse ē xps. Mat. 22. inducit hoc de se dictū. Hoc autē qō dicit. Sede a dextris meis. pōt referri ad diuinā naturā in qua xps equalis ē pri qz habet ꝛ iudiciariā ꝛ regiā ptātem equalē pri Jo. 16. Oīa que habet pater mea sunt. Ipe vero pat̄ ab eterno dixit: qz dicendo filiū genauit ꝛ genādo dedit ei equalitatem patris. Pōt etiam referri quantū ad humanam naturam ꝑm quā sedet in bonis potiozib⁹ pris. Tunc aūt pater dixit qñ hūane nature verbū suū vniuit Hoc aūt magis supra expositū est vbi dixerat. Sedet ad dexterā. ¶ Cōsequenter cum dicit. Quoaduscz ꝛc. ostēdit p signū dignitatē xpi vbi occurrit duplex dubitatio. Una quia ab eterno omnia sunt subiecta filio. Itē qz in resurrectione xps dicit. Data ē mihi oīs ptās. Quid ergo expectat subijciendum scabello suo? ¶ Et sciendū est q aliquid pōt eē in potestate alicuius dupliciter. Uno mō quantū ad auctoritatem: ꝛ sic omnia ab eterno quātum ad ordinationē fiendoz ꝛ in tpe quo fuerunt: subiecta sunt filio dei inquantum deus: sed a principio conceptionis inquantū homo. Alio modo quantū ad exercitium potestatis: ꝛ sic nō sunt ei oīa subiecta sed tm̄ in fine mundi quia nondū exercet ptātez in omnia: subijciendo sibi oīa. Phil. 3. Secundū opationē qua possit etiaz subijcere sibi oīa. Sed quid est q dicit scabellum? Pōt dici q per hoc nihil aliud intelligit q plena ꝛ perfecta subiectio. Illud enī dicit perfecte subiectū alicui qō ipe pōt cōculcare pedib⁹. Aliter etiā ꝛ faciendo vim in verbo: qz sicut de⁹ est caput xpi: vt ps ꝑme Cor. 11. Caput xpi deus. Ita pedes xpi humanitas eius. ps. Adorabimus in loco vbi steterūt pedes ei⁹. Ponā ergo scabellū id ē non solum subijciā inimicos tuos tue diuinitati sed etiam humanitati tue. In hoc aūt errauit origenes. Ipe enī voluit ꝛ intellexit vnū modū tm̄ subiectionis. Sicut enī nihil aliud est subijci luci q illuminari: ita cū xps sit veritas iusticia ꝛ bonitas ꝛ quicquid tale pōt dici nihil ē aliud subijci saluatori q saluari. Et ideo voluit q ī fine omnia etiā demones saluarent̄ quia aliter nō subijcerentur oīa xpo. Sed hoc ē contra illud qō dicit Mat. 25. Ite maledicti in ignē eternū. Unde sciendū est q duplex est modus subiectionis. Unus p voluntatē subditoz sicut boni ministri subijciunt̄ domio suo: puta regi ꝛ sic oēs boni subijciunt̄ xpo. Alius per voluntatem dñi: ꝛ sic ē quedam violentia ex parte subditorum. Et sic mali subijcientur xpo: nō q velint dominiū eius: sed quia xps faciet de ipsis voluntatem suam puniendo eos qui noluerūt hic facere voluntatem suā. Et hoc ꝓprie designat̄ p scabellū: quia qō calcat̄ cōprimit̄. Esa. 66. Celum mihi sedes ē id est celestes ꝛ boni: sed terra id est terreni ꝛ mali scabellū pedū tuoz. ¶ Alia dubitatio est de hoc q dicit: q̄aduscz ꝛc. quia si sedebit quoaduscz ponat: ergo cū posuerit nō sedebit. Respōdeo q donec ꝛ quoaduscz q̄ncz ponunt̄ finite. quādo scz designant terminū eius cui coniungitur: sicut cum dico: Sede hic donec veniam. Aliquando autem tenentur infinite quando scz non ponitur terminus: vt cum dicitur. Iste non penituit donec vixit: quia nec post mortem penituit. Sicut enim dicit Hieronymus illud oportet designari de quo potest esse dubiū. Illud autem quod nō est dubium relinquit intelligent. Dubium autem est vtrum in vita sua penituerit: sed q nō post mortem suam nulli est dubium. Sic ꝛ in proposito cum enim non multi impugnent ꝛ blasphement christuz videtur dubium vtrum modo sedeat: sed non est dubium vtrum sedeat quando omnia subiecta erunt ei: ꝛ ideo nō exprimitur illud. ¶ Consequenter ostendit q dignitas hec angelis non conuenit cum dicit. Nonne omnes ꝛc. Ubi tria facit: quia primo ostendit ipsorum officiū. Secundo executionem officij ibi. In ministeriū ꝛc. Tertio fructū executionis ibi. Ut hereditatē ꝛc. Dicit ergo. Nōne omnes ꝛc. ps. Ministri eius qui facitis voluntatem eius. Sed contra Dañ. 7. Milia miliū ministrabant ei ꝛc. Ubi dicit Grego. Aliqui ministrant alij sunt qui assistunt. Non ergo omnes ministrant Respondeo dicēduz est q sicut videmus in artificibus q duplex est gen⁹ artificum. Quidam enim sunt quasi manu exequentes vt manu artifices. Alij autem non exequūtur nec operātur manu sed sunt artifices disponentes ꝛ quasi precipiētes quid agendum sit: ita ꝛ in angelis est: quia quidam sunt quasi exequentes. quidam vero quasi preceptores precipientes ea que agenda sunt. Accipiendo ergo largo modo administrationes tam p exequentibus q̄ etiam p imperantib⁹: sic oēs sunt administratores vl administratorij. Sed si dicantur administratorij qui exequunt̄. alii autē qui immediate accipiunt a deo assistentes. sic quidaz ministrant: quidā assistunt ꝛ tradunt aliis. Sed contra hoc est quia hic tangit̄ executio officii cum dicit. In ministerium missi ꝛc. ergo videt̄ per hoc q omnes exequātur. ps. Immittit angelus domini in circuitu ꝛc. et Esa. 6. Volauit ad me vnus de seraphin qui erāt de supremo ordine. Ergo si illi mittunt̄: multo fortius alii. Sed contra hoc est dionysius qui dicit q accepit ab apostolo q soli inferiores mittunt̄ ꝛ nō superiores. Respondeo quidam dicunt q superiores mittunt̄ ꝛ exeunt aliquādo ad quibus causis suboꝛtis ad exteriora: sed videt̄ mihi q superiores quattuoꝛ scz seraphin. cherubin. throni ꝛ dominationes nunq̄ mittunt̄ sed inferiores mittunt̄ qō pater ex eoꝛ nominibus Uirtutes enim mittunt̄ ad mirabilia facienda. Potestates ad arcendum potestates aereas. Principatus ad gubernandū cōmunitatē vel regnum: ꝛ sic de aliis. Dominationes autez dicunt̄ quia ordināt omnia hec inferioꝛa. Alii autem tres ordines accipiunt nomina ex opatione quam immediate exercent circa deum: ꝛ illa dispensant in alios. Quergo dicit missi. Dicendum est duplex est missio. Una que motum localem ipoꝛtat. ꝛ sic mittunt̄ solum inferiores. Alia est missio que fit per applicationem ꝛ directionez noui effectus in creatura. ꝛ sic mittunt̄ filius ꝛ spiritus sanct⁹. ꝛ hoc modo mittunt̄ superiores quia virtus eoꝛ immittit̄ in inferiores immittenda alijs. Et qō dicit volauit ꝛc. Dicendum q inferiores vtuntur nominibus illoꝛum quoꝛ virtute et auctoritate agunt ꝛ eis attribuunt operationes suas. Et quia ille officium suum exequebat̄ in virtute seraphin: ideo vocatus est nomie seraphin nō q esset natura seraphin. ¶ Deinde subiungit fructum officij cum dicit. Ut hereditatem ꝛc. Et licet omnes sint vocati nō tamē oēs capiunt hereditatē. Qui ergo capiunt illi ꝓcipiūt fructū missiōis. Jere. 51. Curauim⁹ babylonē ꝛ nō ē sanata.

Capitulum secundum.

Propterea abundantius oportet obseruare nos ea que audiuim⁹

ne forte pereffluamus. Si enim qui per angelos dictus est sermo: factus ē firm⁹ ⁊ omnis preuaricatio ⁊ inobediētia accepit iustā mercedis retributionē quomodo nos effugiemus si tantam neglexerim⁹ salutē Que cum initiū accepisset enarrādi per dominū ab eis qui audierunt in nos confirmata ē cō testante deo signis ⁊ portentis ⁊ varijs virtutibus ⁊ spiritussancti distributionib⁹ ꝑm suam voluntatem.

Supza ostendit apl's multipliciter eminētiam xp̄i ad angelos: hic ex hoc cōcludit q̄ magis obediendū est doctrine xp̄i scz nouo testamento q̄ veteri testamēto. Et circa hoc tria facit. Primo enim ponit conclusionem intentā Scōo inducit rōnem ad cōclusionē intentā. Tertio confirmat ꝓñam rōnis. Primū in principio. secūdū ibi. Si enim qui per angelos ⁊c. Tertiuz ibi. Non em̄ angelis ⁊c. Circa primū sciendū est q̄ Exo. 23. Datis preceptis legis ⁊ iudicibus subiungit. Ecce ego mitto angelū meum ⁊c. Et sequit. Obserua igit ⁊ audi ⁊c. Si igit māda tuz angeli per quē lex data ē seruaretur: introitus disponeret ad patriaz. Unde ⁊Mat. 19. dictū ē. Si vis ad vitā ingredi serua mandata. Oportet ergo seuare mandata illa legis: ergo oportet magis obedire mādatis eius qui maioz est angelis per quos lex data ē Et hoc ē q̄ dic Propterea obseruare oportet ea que audiuim⁹. Abdie primo Auditū audiuim⁹ a domīo. Abac. 3. Domine audiui auditū tuum ⁊ timui. Oportet ergō obseruare abundantius q̄z scz a maioze dicta sunt. ps. Jdeo dilexi testimonia tua ⁊c. Et hoc ꝓpterea id ē ꝓpter imminens periculum. ne scz supereffluam⁹. Aliquis enim fluit per penas cozporales. scōi Regū. 14. Quasi aque dilabimur super terram. sed effluit per culpam sed supefluit cozporaliter per damnationē eternam. ¶ Consequenter induc it rōnem ad hoc que continet vnaz cōditionalem continentē comparationem nouī ⁊ veteris testamēti Jn antecedenti ponit conditio veteris testamenti. Jn ꝓñti conditio nouī testamenti. Circa vetus autē tria ponit scz legis auctozitatē. Scōo firmitatē veritatis ibi. Qui fact⁹ ē firmus. Tertio necessitatē obseruandi ibi. Et oīs preuaricatio ⁊c. Primo ponit auctozitatē: quia nō humana rōne data est lex sed per angelos. Hal. 3. Ordinata per angelos ⁊c. Act. 7. Hic moyses qui fuit in ecclia ī solitudine cū angelo qui loquebat ei in monte syna ⁊c. Hec hoc ē mirū quia vt probat dionysius reuelationes diuinarū illuminationū ad nos pueniunt mediantibus angelis. ¶ Firmitatē veritatis ostendit cum dicit. Qui fact⁹ ē ⁊c. quia totū impletur q̄ ibi mandatū ē. Mat. 5. Jota vnum aut vnus apex nō ꝓteribit a lege donec oīa fiant. ⁊c. ¶ Necessitatē ostendit qua puniunt preuaricantes. Unde dicit. Et omnis preuaricatio ⁊c. Ubi ponit vnuz q̄ respondet duplici culpe scz peccato omissionis ⁊ trāsgressionis. Primū respondet p̄ceptis affirmatiuis: aliū negatiuis. Primū notatur noīe inobedientie. Sz nunquid inobedientia ē peccatū generale? Et videt q̄ sic. p hoc q̄ dicitur hic. Ad q̄ dicendum ē q̄ peccatuz dicit esse speciale ex intentione spēalis finis. Unde q̄ū aliq̄s non seruat preceptum hac intentione vt contemnat preceptum: sic ē speciale peccatū: sed quādo ex aliqua causa puta quādo ex concupiscētia tunc est conditio cōsequēs peccatū non tamē speciale peccatū. Aliud autem vocat ꝓuaricatio. ps. Preuaricantes reputaui ⁊c. Jtem aliud ponit ex parte pene cum dicit. Quia accepit iustā mercedis retributionem. Retributio em̄ respicit quantitatē culpe: vt qui magis peccauit magis puniat. Merces vero respicit qualitatem vt qui igne libidinis peccauerit igne cruciet. Accipiet ergo mercedē bonā ꝓ bonis ⁊ malam ꝓ malis. Et sic merces accipit in bonū ⁊ in maluz inquantū importat iusticiā distribuendi. Justum dicit ꝓpter equalitatez pene vt scz ꝑm mensurā peccati sit plagarū modus. De penis autē habet Leuit. 26. ⁊ Deutero rono. 28. Glo. dicit Justam. ne putetur perire iusticia ꝓpter misericordiā. ¶ Consequenter cum dicit. Quomodo nos effugiem⁹ ⁊c. ponit cōsequēs sue cōditionalis in quo describit cōditionem nouī testamenti vbi tria facit. Primo em̄ ostendit necessitatem obseruandi. Secundo originē nouī testamenti. Tertio firmitatē veritatis ip̄i⁹ Secūdū ibi. Que cū initiū accepisset ⁊c. Tertium ibi. Cōtestante deo ⁊c. Dicit ergo. Si sermo factus per angelos putat ꝓuaricatores ⁊ inobedientes quō nos effugiem⁹ ⁊c. Jn quo denotat periculū q̄ imminet nōn obseruantibus. Supza autē verus testamentū vocauit salutē Cui⁹ rō ē: quia sermo ordinat ad cognitionē tm̄: hoc em̄ facit vetus testamentū q⁹ ꝓ ipsū ē cognitio peccati. Ro. 3. Per legē cognitio pcti. ps. Nō fecit taliter oīi nationi Et alibi. Not⁹ in iudea de⁹ ⁊c. Nō tm̄ conferebat gram sed in nouo testamento confert gratia. Jo. 1. Gra ⁊ veritas ꝓ iesum xp̄m facta ē. Et. 6. Dñe ad quē ibim⁹ verba vite eterne habes. ps. Jgnitū eloquiū tuū vehementer. Et dicit tātā. id ē valde magnā. Et certe valde magna ē si consideres a quibus piculis liberat quia nō solum liberat a periculis mortis cozpozalis sed etiā spūalis. Mat. ꝓmo. Ipe enim saluum faciet populū suū a peccatis eoz. Jtem magna ē: quia est vniuersalis: id ē nō vnius populi tm̄ nec ab vno piculo sed ē omniū hominū ⁊ ab hostibus omnib⁹. 1. Thi. 4. Qui ē saluator omniū maxime aūt fideliū. Luc. ꝓmo. Sine timore de manu inimicoz nostrorū liberati ⁊c. Jtez magna est q̄ eterna. Esa. 45. Saluat⁹ ē israel in domīo salute sempiterna. Et ī nō non ē negligenda sed debem⁹ eē solliciti ad obtinendā eam. Judic. 18. Vidimus terrā valde opulentaz ⁊ vber ē. Et sequit. Nolite negligere nolite cessare ⁊c. Et vere nō debemus negligere q⁹ si negligētes fuerim⁹ puniemur nō tm̄ perdendo bonū: sed etiam incurremus malū scz eterne dānationis q̄ effugere nō poterim⁹. Mat. 3. Quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira. Job. 11. Effugiū peribit ab eis ⁊c. ps. Quo ibo a spū tuo ⁊ quo a facie tua fugiā. ¶ Originē doctrine nouī testamēti ostēdit cū dicit. Que cum initium accepisset ⁊c. Ubi ponit duplicem eius originē. Prima fuit nō ꝑ angelos sed ꝑ ipsum xp̄m: supra ꝓmo. Locutus ē nobis in filio. Jo. 1. Unigenitus qui ē in sinu patris ip̄e enarrauit. Et ī dicit Que cum accepisset initium enarrandi per dñm ⁊c. q⁹ hz duplex initiū. Unū simpliciter ⁊ illud ē ab eterno: ⁊ hoc est per ip̄m verbum Ephe. 1. Elegit nos in ipso añ mūdi cōstitutionē. Aliud ē initiū enarratiōis: ⁊ istud fuit in tp̄e ꝑ verbū incarnatū. Scōa origo fuit ꝑ apl'os q̄ audierūt a xp̄o. Un̄ dicit. Ab eis q̄ audierūt. i. ꝑ ipos ꝓdicatiōem p̄me Jo. 1. Nō fuit ab initio q̄ vidim⁹ ⁊ audiuim⁹ ⁊c. Luc. 1. Sicut narrauerūt nobis q̄ ab initio ip̄i viderunt ¶ Firmitatē ei⁹ ponit q̄ maioz ē q̄ firmitas veteris testamenti: q̄ oñdit ex testimonio dei q̄ mentiri nō p̄t. Un̄ dicit Deo ꝓtestante ⁊c. ¶ Sciendū ē aūt q⁹ testimoniū ē ꝑ loquelā: loquela ē signū sensibile. Deus aūt duplici signo sensibili contestatus est. s. miraculis ⁊ donis spūssancti. Quantū ad ꝓmū dicit q⁹ ꝓfirmata ē contestante deo signis q̄ ad minora miracula vt sanatio claudi vl' febris De primo Actū. 3. ⁊. 14. De secundo autem Act. vlti

mo. Portentis quātū ad maiora sicut suscitatio mortui Actuū. 9. Habita surge ⁊c. Dicitur autez portentum quasi porro vel procul tensum qō scz aliquid in longinquū demonstrat. ⁊. Paralip. 32. In legatione principū babylonis qui missi fuerant ad eum vt interrogarent de portento q scz fuerat sol retrogressus ⁊c. Precipuuz vero portentum est q deus factus est homo. Esa. 8. Ego ⁊ pueri mei quos mihi dedit deus in portentuz q scz ego sum homo ⁊ q pueri mei hoc crederent. Mirum enī fuit q coz humanū hoc potuit credere. Dicit vero. Variis virtutibus vt signa ⁊ portenta referantur ad ea que excedunt virtutem nature vt signum dicatur qō est p̄ter ⁊ supra naturam: non tamē contra. Sed portentum est qō ē contra naturaz vt partus virginis: suscitatio mortui. Sz virtus referat ad ea que sunt ſm naturam licet non eodem modo sicut sanatio febris qō vtiq; possunt medici licet non statim. Vel virtutes referantur ad virtutes mētis quas dominus suis p̄dicatoribꝰ dedit scz fides: spes: ⁊ charitas. Sed quantū ad secundū scz quantū ad dona dicit. Et spiritussancti distributionibꝰ. Sed cōtra vt dicitur Sap. 7. Spiritussanctus vnus ē. Quomodo ergo distribuitur? Dicendū ē q nō distribuitur ſm essentiam sed inquantū dona eius distribuūt. p̄me Coz. 12. Divisiones grārum sunt idē autē spiritus. Oīs autē gratie attribuunt spiritui sancto: quia datur ex amore. Amor vero appropriatur spiritui sancto. Grego. Certe spiritꝰ sanctus amor est. Vel distributionibus. i. p distributiones que fiunt a spiritu sancto: qz alij datur sermo sapie. alij sermo scientie: alij opatio miraculoꝝ alij prophetia: ⁊ sic de alijs. Et hoc totū non p meritis nec ex necessitate nature sed per ipius voluntatē. Joh. 3. Spiritus vbi vult spirat ⁊c. Mat. vltimo. Dño cooperante ⁊ sermonem confirmante sequentibus signis.

Lectio secunda.

Non enī angelis subiecit deꝰ orbē terre futurū: de quo loquimur. Testatus est autem in quodam loco quis dicens. Quid est homo q memor es eius: aut filius hominis: quoniam visitas eum. Adminuisti eum paulominus ab angelis gloria ⁊ honore coronasti eum: ⁊ cōstituisti eū sup opa manuū tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius. In eo enim q oia ei subiecit nihil dimisit nō subiectū ei. Nūc autez nec dū videmꝰ omnia subiecta ei.

Supra fecit apostolus quandā comparationem ostēdēs esse maiorem necessitatem observandi precepta xp̄i q̄ legis date per angelos: hic confirmat p̄nam. vbi duo facit. Primo enim confirmat dictam p̄sequentiā ostēdēs maiorem esse potestatem xp̄i q̄ angelorum. Secundo probat idem per auctoritatem ibi. Testatus est autē quidā. ⁊c. Dicit ergo. Ita dixi q maiora supplicia sustinebunt q̄ qui faciunt contra mandata angelorum: quia ipe christus dominus est ⁊ magis punitur qui peccat cōtra dominū q̄ qui peccat cōtra seruos. Et q christus sit dominus ostendit quia nō subiecit deus orbem terre futurum subiectum xp̄o angelis. Et duo dicit. Primo quia orbis non est subiectus angelis. Secundo ostendit de quo orbe intendit ibi. De quo loquimur. Orbis enī nō ē subiectus angelis. Job. 34. Quem constituit alium sup terram aut quē posuit sup orbē quem fabricatus ē. Sed cōtra Dañ. 10. dicitur. Angelus princeps regni grecoꝝz ⁊ persarū. Et deutero. 32. Constituit fines populoꝝ iuxta numerū filioꝝ dei ſm aliam litteram. Et dicendum est q non est eis subiectus vice dominij sed vice cuiusdā ministerij. Tota enim creatura corporalis ministratur per angelos. p̄s. Ministri eius qui facitis ⁊c. supra. 1. Omnes administratorij dicuntur. Vel non enī subiecit orbem terre angelis: orbē dico futurum scz mundū istuz qui dicit futurus qz in scriptura qñq; dicitur futurū non respectu nostri sed respectu eius cui cōparatur: sicut idē apostolus dicit Ro. 5. de adā respectu xp̄i qui ē forma futuri: xp̄s enī nō ē futurus respectu sui sed respectu ade. Sic hic orbis futurus dicit nō respectu nostri sed respectu xp̄i qui ē ab eterno sed orbis in tempore. Et qz manichei dicunt orbem subiectū malo deo nō aūt bono. ideo subdit. De quo loquimur quia scz nō de alio sed de isto. Vel quia supra primo dixerat. Ipsi peribūt scz celi ⁊ mutabunt: qō sicut ibi dictum fuit intelligit quo ad statum non quo ad substantiā: ita q duplex ē statꝰ mundi. Anꝰ qui nunc ē p̄sens. ⁊. Pet. 3. Celi qui nunc sunt ⁊ terra eodē verbo repositi sunt reseruati igni ⁊c. Et alius ē futurus. In orbe autem ſm ista qui nunc ē nō omnia sunt ei subiecta vt supra dictū ē: ⁊ hoc per executionem potentie licet subiecta sint per auctoritatē sed nūc in illo statu futuro erit ei orbis subiectus. Et ideo subdit. De quo loquimur. ¶ Consequenter probat p auctoritatē eū dicit. Testatus ē autē quidā ⁊c. Ubi tria facit. Primo enī cōmendat auctoritatē testimonij inducendi. Secūdo inducit testimoniū ibi. Quid ē hō q memor es eius ⁊c. Tertio explicat sensum testimonij. In eo enī q ei omnia ⁊c. Circa testimoniū vero ponit prīo q verba veteris testamenti sunt quedā testimonia xp̄i. Jo. 5. Scrutamī scripturas ⁊c. Et paulopost. Et ille sunt q̄ testimoniū perhibent de me. Et ideo dicit. Testatus ē autem. Secūdo qz apud iudeos erant quedā scripture minus note ⁊ q̄dam magis note: ⁊ iō maioris dignitatis sunt scripture psalmoꝝ quibꝰ ipi vtebant in oibus sacrificijs suis. Et ideo dicit. In quodā loco noto. scz ⁊ manifesto. Tertio ponit auctoritatē dicentis scz dauid qui scz fuit maxime auctoritatis. 2. Regꝫ. 23. Dixit vir cui constitutū ē de xp̄o dei iacob egregius psaltes isrl̄. ¶ Deinde inducit testimoniū cū dicit. Quid ē homo ⁊c. vbi tria facit. Primo enī ponit mysteriū incarnationis. Scōo passionis ibi. Minuisti eū paulominꝰ ab angelis ⁊c. Tertio mysteriū exaltatiōis ibi. Gl̄ia ⁊ honore ⁊c. Dicit ergo. Quid ē hō. ⁊c. Et debet legi despective. Quasi dicat. hō valde modicū quid ē respectu dei. Esa. 40. Oēs gentes quasi nō sint sic sunt corā eo: ⁊ quasi nihilū ⁊ inane reputate sunt ei. Si enī aliquis diligit aliquē ⁊ dimittit eū diu in miserijs nec subuenit videt eius obliuisci. Deus aūt humanū genꝰ dilexit ⁊ qz ip̄m fecit ad imaginē suam ⁊ qz i medio paradisi ip̄m posuit. Sz pꝰ peccatū qz nō statī ei subuenit videt eiꝰ fuisse oblitꝰ. p̄s. Memto enī dñe in bñ placito tuo ⁊c. Et iō dicit. Quid ē hō ⁊c. Quasi dicat. Si cōsiderem? vilitatē hominis miꝝ ē q memor es eiꝰ. Sic ergo prīo ponit cām incarnatiōis. Scōo ponit ipsā incarnationē cū dicit. Filius hom̄is. In scriptura enī sacra xp̄s vocat filiꝰ hoīs sicut pz Dañ. 7. Et in euāgelio in multis locis ⁊ huiꝰ rō ē: qz alij sunt filij hoīm. p̄s. Filij hoīm vsq; quo graui corde ⁊c. Sz xp̄s tm̄ filius ē hominis scz virginis beate. Et ip̄e a deo visitat. Aliquādo visitatio in scriptura refertur ad gratiam: sicut dicitur: Genes. 21. Visitauit dominus saram ⁊c. Quandoq; autem ad penam. p̄s. Visitabo in virga iniquitates eorum. Hic autem refertur ad beneficium. Visitas. id est excellentissimum beneficium ei confers: quia facis eum filium dei ex hoc scilicz q hūanitas assumpta ē a verbo

in vnitatē suppositi. Vel hoc dicit ꝓpter plenitudinem xpi Joh. ꝑmo. Plenū gratia ⁊ veritate ⁊c. Vel referēdū est vtrūq; ad xpm vt sit sensus. Memor es eius in incarnatione in qua humanitas assūpta est a xpo sed visitas i resurrectiōe. Vel referendū ē vtrunq; ad hūanuz genus Quilibet autē filius hoīs est hō: nō autez quilibet hō ē filius hominis. Adam eñ nō fuit filius hoīs. Dicit ergo homo qui gerit imaginem hominis terreni ade scz. Et iste hō dicit peccator sed filius hoīs dicit q̄ gerit imaginē hoīs celestis scz xpi qui dr filius hominis. 1. Cor. 15. Sicut portauim⁹ ymaginē terreni portem⁹ ⁊ imaginē celestis. Homo ergo simpliciter dicit peccator. Et qz iste longe est a deo quia longe a peccatoribus salus: dicitur deus eius eē memor sicut homo memoratur ei⁹ qō longe est ab ipo. Sed filius hominis visitat per gratiam Job. 10. Visitatio tua custodiuit spm meum. ¶ Cōsequēter ponit mysterium passionis cū dicit. Minuisti eū paulominus ⁊c. Vbi sciendū est q̄ ordine nature corruptibilia ⁊ passibilia minora sunt incorruptibilib⁹ ⁊ impassibilibus. Angeli aūt ꝼm naturā sunt impassibiles ⁊ imortales. Unde quādo xps dignat⁹ est passionē ⁊ mortē sustinere minoratus ē ab ipis nō q̄ plenitudinē suā amiserit vel in aliquo diminutus fuerit: sed paruitatē nostraz sibi assumpsit. Et hoc significatum fuit Luc. 22. vbi dicit q̄ apparuit illi angelus dñi confortans eū non q̄ indigeret ipo sed vt ostenderet se minoratū ab ipis ꝓ passionē. Dicit autē paulominus ꝓpter duo. Primo qz oīs creatura corporea est modicū quid per comparationē ad rōnalem quia corporea comp̄henditur certis limitibus quātitatis nō autem rōnalis: sed semꝑ plus pōt in magis intelligibile. xps autem est minoratus ab angelis nō quātum ad diuinitatē nec quantū ad animam sed solo corpore. Et dixit paulominus ꝓpter quātitatē. Secundo dicitur paulomin⁹ quantū ad durationē quia modicuz durauit. Esa. 54. In modico dereliqui te ⁊c. ¶ Deinde cū dicit. Gloria ⁊ honore ⁊c. ostendit mysteriū exaltationis Ubi tria facit. Primo ostendit eius gliam. Scōo honorem ibi. Et honore ⁊c. Tertio potestatē ibi. Constituisti eum ⁊c. Apo. 5. Dignus ē agnus qui occisus ē accipere virtutē: diuinitatē ⁊ sapiam ⁊ fortitudinē ⁊ gloriaz ⁊ benedictionem in oēm creaturam ⁊c. Dicit ergo primo: Coronasti eū gloria id est claritate. Glia eñ claritatē importat: xps autē duplici gloria coronatus est scz claritate corporis. Phil. 3. Qui reformabit corpus humilitatis nostre cōfiguratū corpori claritatis sue. Ita claritas sibi ꝓmittit. Jo. 12. Et clarificaui eam scz implēdo spiē dozibus gr̄e: ⁊ iterū clarificabo scz corpus imortalitatis gloria. Alia claritas ē in confessione omnium populoꝝ. Phil. 2. Et oīs lingua cōfiteatur. ps. Gloriā ⁊ magnū decorē impones sup eum. ¶ Cōsequenter ostendit eius honorem cū dicit. Et honore ⁊c. Differt autem honor a gloria sicut effectus a cā. Est enim honor reuerentia exhibita in testimoniū excellentie eius vnde est testificatio bonitatis eius. Honor ille ē vt omnis creatura reuereat ipm sicut ⁊ ꝑem. Jo. 5. Ut omnes honorificent filiū sicē ⁊ patrem. Et dicit coronasti scz in signū victorie quia corona dat vincenti. 1. Cor. 9. Illi quidem vt corruptibilem coronā accipiant ⁊c. 2. Thy. 2. Nō coronabit nisi qui legittime certauerit. Xps aūt per certamē passionis meruit hanc gliam. Phil. 2. Factus est obediens vsq; ad mortem. Et sequit. Propter qō ⁊ deus exaltauit illum ⁊c. Ista autem prout conueniunt christo inquantuz deus est non sunt premiū sed magis illi naturalia: sed in quantum hoc est sunt premium victorie passionis eius. ¶ Sed potestatem eius ostendit primo quantum ad auctoritatem eius. Secundo quantum ad effectū ibi. Omia subiecisti ⁊c. Qu aūt ad ꝑmū dicit: pstituisti qs pōt tripliciter intelligi. Uno mō q̄ constitutus est sup omnia loca ⁊ hoc in ascensione. Ephe. 4. Ascendit sup omnes celos. Secundo dignitate. Ephe. 1. Constituens eū ad dexteram suā super oēm principatum ⁊ potestatem ⁊c. Tertio potestate qz super oēm creaturā. Mat. vl. Data est mihi oīs ptās in celo ⁊c. Sed xps inquantum deus non est constitutus sed natus: sed cōstitutus ē inquantū homo: supra primo. Quē constituit heredē vniuersoruz ⁊c. Effectus potestatis ē quia omnia subiecisti sub pedibus eius. Utitur autē ꝓphetia preterito pro futuro propter maiorē certitudinem. Jam eñ factum est in eterna dei p̄destinatione. Et dicit sub pedibus eius id ē sub humanitate vel cum oīmoda subiectione. ps. Donec ponā inimicos tuos ⁊c. Esa. 45. Hec dicit dominus xpo meo ciro cuius ap̄hendi dexteram vt subijciam ante faciem eius gentes ⁊c. ¶ Cōsequenter cum dicit. In eo eñ ⁊c. exponit sensum testimonij. Ubi apls duo facit. Primo enim exponit quantum ad eius sublimitatem. Secūdo quantum ad minorationem ibi. Euz aūt qui modico ⁊c. Circa primum duo facit: qz primo ostendit qualiter oēm ꝓphete sit intelligendū. Secundo ostendit illud nōduz esse impletum ibi. Nunc autem nō videmus ⁊c. Cum ergo dicit. In eo eñ ⁊c. ostendit qualiter sit intelligenduz qz eñ scriptura dicit omnia subiecta esse xpo nihil dimittit nō subiectū ei. Unde ly omnia nō est distributio accomoda ad aliqua genera sed absolute ad oīa: qz oīa generaliter ei ⁊ vniuersaliter subiecta sunt. Uerum est preter eum qui subiecit sibi omnia: vt dicit. 1. Cor. 15. sicut dicitur. Celum tegit omnia. Uerum alia a se. Sed tunc arguit sic arrius. Pater oīa subiecit filio ergo filius minor ē ipo patre. Respondeo dicendum ē q̄ verꝫ est q̄ pater omnia subiecit filio ꝼm naturam humanā in qua minor est patre. Jo. 14. Pater maior me est sed ꝼm naturā diuinam ipe xps subiecit sibi omnia. ¶ Consequenter cuz dicit. Nunc autem ⁊c. ostendit hoc nondum esse impletum: quia infideles nondum sunt ei subiecti. Ro. 10. Sz nō omnes obediunt euangelio Exo. 10. Usqquo nō vis mihi subijci ⁊c. Et sic peccatores non sunt subiecti christo per rebellionem voluntatis: sed per potentiam oēs subijciuntur ei modo: quantum ad auctoritatem: sed in futuro omnes quantum ad executionem. Unde hec est expositio eius quod supra dixit orbem terre futurum.

Lectio tertia.

Eum aūt qui modico q̄ angeli minoratus ē: videmus ieſuz ꝓpter passionē mortꝭ gloria ⁊ honore coronatum vt gratia dei ꝑ omnib⁹ gustaret mortē Decebat eñ eū ꝓpter quē oīa: ⁊ per quez omnia: qui multos filios in gloriā adduxerat autorē salutis eoꝝ ꝑ passionē consūmari Qui eniz sanctificat ⁊ qui sanctificantur ex vno oēs. Propter quā cām nō cōfundit fratres eos vocare: dicens. Nunciabo nomē tuum fratrib⁹ meis: i medio ecclie laudabo te Et iterum. Ego ero fidens in eum. Et iterum. Ecce ego ⁊ pueri mei quos dedit mihi deus.

Supra apostolus volens probare excellentiam xpi sup angelos: induxit auctoritatem prophete in qua aliquid erat quod pertinet ad christi dignitatez sicut illud. Omia subiecisti ⁊c. Et ipse illud expoluit. Aliquid autem qō

pertinet ad eius passionē scz minuisti eū ꝛc. Istud autez videtur repugnare suo principali intento quo scz intendit xp̄m perferre angelis. Et ideo hoc in parte ista diffuse exponit. Ubi duo facit. quia p̄mo ostendit fm quid sit ista minoratio intelligenda. quia scz scōm passionē. Secundo agit de cōuenientia passionis ibi Decebat em̄ ꝛc. Circa p̄mū duo facit. qz p̄mo ostendit illō quod est dictum. Secūdo describit ipsam passionem ibi. Ut gratia dei ꝛc. Dicit ergo Eū autem ꝛc. Continuetur sic. Ista dictū est. q̄d est homo ꝛc. Gloria ⁊ honore ꝛc. Omnia subiecisti ꝛc. Minuisti eum ꝛc. Et totum hoc prophetа de christo predixit. sed iam multa de istis videmus impleta. Pro certo ergo tenemus q̄ que restant sint implēda. scz q̄ omnia subijcientur ei ꝛc. Grego. Preteritoꝝ exhibitio: futurorum est certitudo. Et potest sic construi. Nos eū qui modico q̄ angeli minoratus est. videmus esse iesum nec solum hoc: sed gloria et honore coronatum: propter passionē mortis: que fuit causa illius coronationis. Philip. 2. Propter quod et deus exaltauit illū ꝛc. Et dicit mortis. quia non qualēcunq; passionē sustinuit sed acerrimā et turpissimā Sap̄. 2. Morte turpissima condemnemus eum. Uel aliter Nos videmus iesum. Et q̄si quereretur ab ipso quem diceret. ideo respondens dicit. scilicet eū qui per passionē mortis modico minorat⁹ est q̄ angeli cum gloria et honore coronatum. Quasi dicat Hec minoratio non est intelligenda nisi propter passionem mortis. Nec est mirum. quia q̄tum ad hoc nō solum angelis sed etiā hominibus est minor Esa. 53. Desideravimus eum nouissimū virorū ꝛc. Dicit autez glosa et est augustini contra maximū q̄ christus non est minoratus ab angelis propter conditionē nature humane: nisi propter passionē. Natura em̄ mentis humane quā xp̄s sine peccato assumpsit nihil est mai⁹ q̄ sola trinitas. qz ergo passio scōm corpus fuit: xp̄s nō fuit minor angelis nisi scōm corpus. quod videtur esse contra Dyonisium q̄ dicit. 4. capitulo angelice hierarchie. q̄ angeli naturali participatione luminis maiores sunt q̄ homines. Et dicendum est q̄ de natura mentis humane duplicit possumus loqui. Uel scōm naturalia sola: et sic natura angelorum excellentior est q̄ natura mentis humane. qz angelus accipit cognitionē diuine veritatis in quadaz excellentia et plenitudine intellectualis luminis: scz homo ex creaturis. Alio modo possumus accipere naturā vtriusq; sine peccato in ordine ad beatitudinē obtinendaz et sic sunt eq̄les Luce. 20. Erunt sicut angeli in celo. xp̄s tamen quantū ad excellentiam gratie scōm mentē humanam maior est angelis. Ista autē minoratio non est scōz naturā diuinitatis: nec absolute scōm naturā humanam nisi inquātum passus est scōm illā. Deinde cum dicit Ut gratia dei ꝛc. Describit ipsam passionē et describit eam tripliciter. Primo ex causa cuz dicit: Ut gratia dei Secundo ex vtilitate cum dicit: Pro omnibus. Tertio ex modo cum dicit: Gustaret. Causa em̄ fuit sola gratia dei. Unde continuatur sic: Uidimus iesum qui minoratus est ex hoc vt gratia dei ꝛc. Ex ipsa em̄ factū est q̄ filium suum vnigenitum dedit. Joh. 3. Sic em̄ dilexit deus mundum: vt filium suū vnigenitū daret ꝛc. Ro. 5. Cōmendat deus charitatē suā in nobis. quia cū adhuc peccatores ꝛc. Uel scōm q̄ dicit glosa Augustini. vt gratia id est ipse christus qui est gratia dei. Et sic gratia est nominatiui casus. Dicitur aūt christus gratia. quia auctor est gratie. Joh. 1. Gratia et veritas per iesum xp̄m facta est. Uel quia est gratis datus Esa. 9. Filius dat⁹ est nobis: vt sit sensus. q̄ ipse minoratus est. vt ipse qui est gratia dei ꝛc. Utraq; expositio est fm glosam. Pro omnibus ecce vtilitas. Pro omnibus autē duplicit potest intelligi. Uel vt sit distributio accomoda. scz pro omnibus predestinatis. pro istis em̄ tantū habet efficaciaz Ul'absolute pro omnibus quantum ad sufficientiā Sufficiens em̄ quantū ad se omnibus est. 1. thimo. 4. Qui est saluator omnium maxime autē fideliū. Chrysostomus. Pro omnibus hominibus generaliter mortuus est. quia omnibus precium sufficit. Et si omnes non credunt ipse tamen quod suum est impleuit. Gustaret ecce mod⁹ Gustat em̄ qui nō multū comedit nec bibit. Quia ergo christus non perseuerauit in morte: sed statim surrexit: ideo gustauit. ps. De torrente in via bibit ꝛc. Uiator festinat Item gustus est discretiu⁹ saporis Unde qui gustat magis discernit q̄ qui bibit. Ut ergo designet q̄ mortem et dolorem sensit. ⁊ sic mors non fuit fantastica vt dicit manich⁹ et appollinaris. iō dic̄ gustauit. Treñ. 1. O vos omnes qui transitis per viā ꝛc. Deinde cuz dicit. Decebat em̄ eū ꝛc. Ostendit conuenientiā ex vtilitate. Deus em̄ pater est qui fuit causa mortis. Ipse enim est per quem omnia: sicut per causam efficientē. et propter quez omnia sicut per causam finalē. Propter enim ipsum sunt omnia. quia propter bonitatem suā cōmunicandam. Et hec fuit causa mouens ad producendū res. ⁊ ita finaliter sunt omnia propter deum. puerb. 16. Uniuersa propter semetipsum operatus est dominus. Sunt etiā effectiue per ipsum. ps. Qui fecit celū ⁊ terrā mare et omnia que in eis sunt. Est ergo omnium principiū ⁊ finis Apoc. 1. Ego sum alpha et o. principiū et finis Ro. 11. Ex ipso ⁊ per ipsum et in ipso sunt oīa. Decet ergo ipsū qui actor est omnium omnibus prouidere. Sap̄. 6. Equaliter illi cura est de omnibus. Secundo conueniens fuit ex parte cause: que vt dictum est fuit gratia dei. gratia vero ordinatur ad gloriā Ro. 6. Gratia dei vita eterna. Deus autem ab eterno predestinauit quos debet adducere in gloriam. Et isti sunt omnes illi qui sunt participes filiationis eius. qz si filij et heredes Ro. 8. Et ideo dicit: Qui multos ꝛc. Quasi dicat Ipse habet vnū filium perfectū naturaliter Mar. 12. Adhuc ergo habēs filium vnū charissimū ꝛc. Qui est naturaliter splendor glorie. supra. 1. Alij autē sunt adoptiui. et ideo adducendi sunt in gloriam. Unde dicit: Qui adduxerat. id est adducēdos p̄ordinauerat. Et quid decebat eum? Hoc scz q̄ ipse eum qui est actor salutis eorum ꝛc. Salus ista in duobus consistit. scilicet q̄ fiant filij et q̄ inducant in hereditatem. Qui autem sint filij habent per filium naturalē. Quos p̄sciuit et predestinauit conformes fieri ymaginis filij sui. Ro. 8. Gloriā aūt ⁊ hereditatē non cōsequunt nisi p eum cuius naturaliter est hereditas qui est splendor glorie. quia ergo per filium consequimur ista duo. ideo ipse conuenienter dicitur auctor salutis Mat. 1. Ipse saluum faciet populū suum a peccatis eorū. infra. 12. Aspicientes in actorē fidei et cōsumatorē iesum. Decebat ergo q̄ pater actorē salutis mitteret. scilicet filiū vt expositum est. Qui multos filios adduxerat per ipsum in gloriam. Et sic patet cōuenientia ex parte cause. Per passionē consumaret. id est per fidem. Ipse em̄ inquantū est filius naturalis est totaliter perfectus. sed quia in passione minoratus fuit. debuit per meritū passionis perfici. Ex ista ergo consummatione patet conuenientia modi de quo dixerat q̄ gustauit. Tantū em̄ gustauit mortē. qz nō accepit eā: nisi vt per meritū passionis consummaretur. Ipsa em̄ eius consummatio est eius glorificatio Luce vltimo Oportuit christum pati et ita intrare in gloriam suam. Gustauit etiā. quia cum ipse adduxerit filios in gloriam sicut medicus gustat medicinā ne infirmus abhorreat: sz vt securius bibat. ita ipse gustauit mortem: vt quia sine morte ingrediente necessitate non est salus: nullus mor-

tem refugiat. ¶Consequenter cum dicit. Qui eñ sanctificat ꝛc. Probat quod dixerat. vbi duo facit. qz prio probat propositũ suũ ex parte patris cõsummantis. Secundo ex parte christi consummati ibi. Qui autez pueri ꝛc. Adhuc circa primũ duo facit. quia primo propoit intentũ. Secundo probat per auctoritatem ibi. Propter quaz causam nec confunditur ꝛc. Dicit ergo. Qui enim ꝛc. Sciendum est autez q supra apostolus tria dixerat. Primo q christus est causa salutis. in quo ostendit nos dependere ab ipso. Secundo ostendit q pater est consummator ipsius christi per meritũ passionis. Et in hoc christus dependet ā patre. Tertio q pater nos adducit in gloriam. in quo etiã nos dependere a deo ostendit. et ẽm hec apostolus hic tria facit. Primo enim ostendit q dependemus a xpo. Sanctificatus eñ dependet a sanctificato. christus autez est sanctificans. infra. 13. Jesus vt sanctificaret per suum sanguinẽ ꝛc. Bene ergo dictum est q quia est actor et sanctificator dependemus ab ipso: ipse vero a patre a quo habet q sanctificet quod erit secundum. Sed omnes ipse scilicet qui sanctificat et nos q̃ sanctificamur ex vno scilicet ex patre quod est tertiũ Ro. 8. Heredes quidẽ dei: coheredes autẽ xpi. ¶Consequenter ista tria probat per tres auctoritates. Et primo q christꝰ tanq̃ mediator et actor salutis ea que dei sunt in nos refert. Unde dicit Propter quã causam. quia scilicet nos et ipse ex patre dependemus et sumus ex vno deo patre non confunditꝫ eos vocare fratres. quia scilicet ex eodem patre. Mat. 2. Nunquid non pater vnus omniũ nostrũ. ideo dicitur. ps. Nunciabo nomen tuũ fratribꝰ meis ꝛc. Et Johannis. 2. Vade autem ad fratres meos ꝛ cetera. ¶Sed nota q dicit. Non confunditur ꝛc. quia aliq̃ de vili plebe nati si promouentur confunduntur cognoscere consanguineos suos. puer. 19. Fratres hominis pauperis oderunt eũ ꝛc. Non sic autẽ xps. sed dicit: Nunciabo nomen tuũ fratribus meis. Joh. 17. Pater manifestaui nomen tuũ hominibus quos dedisti mihi Johã. 1. Unigenitus qui est in sinu patris ꝛc. ¶Istius annunciationis ostendit fructum cum dicit: In medio ecclesie ꝛc. Quasi dicat Per hoc congregatur tibi magna ecclesia in cuius medio laudabo te. Et dicit in medio: quia sicut colũna ī medio domꝰ ipaz sustẽtat lucerna ī medio domꝰ illumĩat coz in medio corpus viuificat. ita christus in medio ecclesie. Et ideo de ipso frequenter dicitur q stetit Iesus in medio ꝛc. ¶Deinde cũ dicit. Et iterũ ꝛc. Ostendit q ipse christus dependet ex patre per hoc quod dicit Ero fidẽs in eũ. Hoc ẽm Hieronymũ habeẽ Esa. 8. Ubi nos habemus. Expectabo dominũ qui abscondit faciem suam a domo iacob ꝛc. Sed Esa. 12. expresse habeẽ. Fiducialiter agam et non timebo. Ergo ero fidens in ipso pro gloria corporis et mẽbrorũ quod supra dixit consummationẽ. ps. In te domine speraui. Ostendit autẽ quaz spem habet. quia non q̃cunq̃ sed firmã que dicitur fiducia. Spes eñ et si nõ sit de impossibili: tamẽ habet timorem coniunctuz quandoq̃: et tunc proprie dicitur spes. Sed quãdoq̃ est firma et sine timore et tũc proprie dicitur fiducia. Et istam habuit christus. ¶Deinde cũ dicit Et iterũ ꝛc. Ostendit tertium. scz q refert nos in deũ dicens Ecce ego ꝛc. Et habetur Esa. 8. Quasi dicat Relatus sum in deũ: ego inq̃ qui sum fidens. et similiꝫ pueri mei quos in deum reduco. scilicet discipuli mei. Joh. vltimo. Pueri nunquid pulmentariuz habetis? Quos dedit mihi deus Joh. 17. Tui erant et mihi eos dedisti Isti dicuntur pueri propter puritatem. 1. reg. 21. Si mũdi sunt pueri et maxime a mulieribus. Et paulo post ibidem sequitur. Fuerunt vasa puerorꝫ sancta. Item propt simplicitatem. 1. coz. 14. Nolite pueri effici sensibus sz malicia paruuli estote. Item propter humilitatẽ. Mat. 18. Nisi conuersi fueritis et efficiamini sicut paruuli ꝛc. Istos autẽ pueros dedit mihi dñs. quia Joh. 6. Nemo potest venire ad me: nisi pater qui misit me traxerit eum

Lectio quarta.

Quia ergo pueri communicauerunt carni et sanguini: et ipe similiter p̃ticipauit eisdẽ: vt p̃ mortẽ destrueret eum qui habebat mortis imperiũ. id est dyaboluz. Et liberaret eos qui timore mortis per totam vitã obnoxij erant seruituti. Nusq̃ eñ angelos apprehendit: sed semen abrae apprehẽdit. Unde debuit per oñia fratribus similari: vt misericors fieret et fidelis pontifex ad deũ: vt repropiciaret delicta populi. In eo eñ in quo passus est ipe et temptatus potens est: ꝛ eis qui temptãtur auxiliari.

Supra ostendit apostolus conuenientiam mortis christi ex parte patris mortẽ deponentis: hic ostendit idem ex parte ipsius christi mortẽ patientis. De xpo vero dixit q erat actor salutis fidelium. ideo hic intendit ostẽdere quomodo per passionẽ effectus est actor salutis eorum. Et circa hoc tria facit. Primo eñ ostendit conditiones nature: per quã mori potuit. Secundo ostendit vtilitatem quã per mortẽ attulit ibi. Ut per mortez ꝛc. Tertio probat quod proposuerat ibi. Nusq̃ enim angelos ꝛc. Dicit ergo Ita dixi q ipse et pueri sunt ex vno omnes ꝛ q vocauit eos fratres. ergo cõueniens fuit q esset eis similis: non tñ quia impartitur eis participationem nature diuine quod est ex dono gratie: sed etiã quia ipse naturam eoz assumpsit Unde dicit. Quia ergo pueri communicauerunt carni et sanguini et ipse similiter participauit eisdem. Nomine carnis et sanguinis aliquãdo ipa natura carnis et sanguinis intelligit. Gen. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis: et caro de carne mea. Aliquando vero vitia carnis et sanguinis Mat. 16. Caro et sãguis nõ reuelauit tibi. Aliquando vero ipsa corruptibilitas carnis et sanguinis. 1. coz. 15. Caro et sanguis regnum dei non possidebunt neq̃ corruptio incorruptionẽ. Sed hic non intelligit de vitijs. xps enim assumpsit naturaz sine peccato. sed cũ passibilitate: quia assumpsit carnẽ similẽ peccatrici Ro. 8. In similitudinez carnis peccati. Ipse ergo cõmunicauit vel pueris: vel etiam carni et sanguini. Et totũ similiter. quia scilicet non carni fantastice vt dixit manicheus: nec accidentaliter vt dixit Nestorius: sed vere carni et sanguini: sicut et pueri: et in vnitate p̃sone. ¶Consequenter ostendit vtilitatẽ quã per mortez attulit cuz dicit: Ut destrueret ꝛc. Et circa hoc facit duo Primo eñ ostendit vtilitatẽ istam ex pte dyaboli q̃ tenebat. Secundo ex parte nostra qui tenebamur ibi. Et liberaret eos ꝛc. Dicit ergo Ideo participauit. id est assũpsit naturaz in qua posset pati et mori quod non poterat in diuina: vt per mortem destrueret eũ qui habebat mortis imperiũ id est dominiũ. Sed quomodo habet dyabolus mortis dominiũ? Hoc eñ est solius dei. 1. reg. 2. Dominus viuificat et mortificat. ꝛ Deut. 32. Ego occidam ꝛ viuere faciam ꝛc. Respondeo dicendũ est q aliter habet dominiuz mortis index. quia scilicet quasi mortẽ infligens. cum per mortem punit. aliter latro quasi scilicet mortem sibi ex demerito acquirens. Primo modo deus habet mortis imperiũ. Gen. 2. Quacunq̃ die comede-

ris ex eo morte morieris. Secundo modo diabolus qui suadendo homini peccatū mortis ipsum adduxit Sap. 2. Invidia diaboli mors intrauit in orbē terrarū. ¶ Dicit autē destrueret. non ꝙtum ad substantiaz quā habet incorruptibilē. non quātū ad malicīā vt aliquando diabolus bonus fiat: vt dicit Origenes. sed quantū ād protestatis dominiū Jo. 12. Nūc iudicium est mundi: nunc princeps mūdi huius ejicietur foras. Col. 2. Expoliās potestates ⁊ principatus traduxit confidenter palā triūphans illos in semetipso. Et hoc factū est per mortē xpi triplici ratione. Una est ex parte xpi. Justicie eī est vera ratio vt victor victum sibi subijciat. 2. Pe. 2. A quo eī quis superatus est huius ⁊ seruus est. xps enīz vicit diaboluz Apocalip. 5. Vicit leo de tribu iuda. Et ideo iustū est diabolū sibi esse subiectū. Luce. 11. Cum fortis armat⁹ custodit atriū suū ⁊c. Alia ratio est ex parte diaboli. Justicia eī exigit: ꝙ qui male vtitur potestate sibi conceſſa amittat eā. Diabolo autē data est permissiua in peccatores quos seduxit: sed non in bonos. Quia ergo hanc extendere presumpsit etiam in ipso christo qui peccatum non fecit Joh. 14. Venit princeps mundi huius et in me non habet quicq̄. Et ideo meruit illaz perdere. Tertia ratio est ex parte nostri. quia iustum est ꝙ victus sit seruus victoris vt dictū est. Homo autē per peccatuz seruus erat diaboli Joh. 8. Qui facit peccatū seru⁹ est peccati: et ita subiectus diabolo: et obnoxius peccato. Christus autē soluit preciū pro peccato nostro. pō. Que non rapui tunc exoluebā. Sublata ergo causa seruitutis: scilicet peccato: per xpm est homo liberatus. ¶ Sciēdū est autez ꝙ nulla alia satisfactio fuit conueniens. Homo eī erat debitor. vnus autē bene potest satisfacere ꝓ alio ex charitate. Nullus autē pro tota humana natura. quia non habet potestatē super illā. Nec etiā ipm humanum genus sufficienter poterat satisfacere. quia totū erat peccato obnoxium. Nec etiā angelus. quia ista satisfactio est ad gloriā que excedit facultātē nature angeli. Oportuit ergo esse hominē qui deberet satisfacere ⁊ deū qui solus habet potestatē super totū humanū genus qui posset pro toto humano genere satisfacere. Per mortez ergo dei et hominis destruxit eum qui habet mortis imperiū. ¶ Cō sequenter cū dicit. Ut liberaret eos ⁊c. Ponit alia vtilitas ex parte nostra. Homo eī intantū est seruus peccati inquantū inducit ad peccandū. Inter oīa vero duo sunt que inducunt ad peccandū efficacissime. scz presentium bonoz amor male inflāmans. presentiū etiā penarum timor male humilians. De his. pō. Incēsa igni ꝙtū ad ꝓmum: et suffossa quantū ad secundū. Hec autē duo in idē reducunt. quia ꝙto quis amat bonum aliquod: tanto timet malū sibi contrarium. Ista sunt quibus homo ligat ⁊ detinetur in peccato: magis tamē per timorē mouet ꝙ ꝓ amorē Unde videmus ꝙ seue bestie penarum timore retrahunt a maximis voluptatibus. Et sic timor maxime ligat homines. Inter omnes autē timor mortis est maximus. Est eī finis terribiliū. Unde si homo timorē istū superat. superat omnes. et hoc superato superatur omnis amor mundi inordinatus. Et ideo christus per mortem suā fregit hoc ligamē. quia abstulit timorē mortis. ⁊ ꝓ cōsequēs amorē vite presentis. Quando eī considerat homo ꝙ filius dei dominus mortis mori voluit nō timet mori. Unde prius dicebat ille. Ecc. 41. O mors ꝙ amara est memoria tua. Sz post clamat apostol⁹ Cupidipeñ. 1. Desiderīū habens dissolui ⁊ esse cū christo. Unde Mat. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus ⁊c. Dicit ergo. Ut liberaret eos qui timore mortis obnoxij erant seruituti. scilicet peccati per totā vitā quam nimis appetebāt. Al' aliter. homo eī duplici seruituti erat obnoxius scilicet legis. Unde act. 15. Lex dicit iugū quod nec nos nec patres nostri portare potuimus. Man⁹ eī moysi erant graues. Exod. 17. Hab. 4. Ut eos qui sub lege erant redimeret. Erat etiā obnoxius seruituti peccati. Ab ista duplici seruitute xps nos liberauit. Differentia autē inter nouū et vetus testamentū est timor et amor In nouo est amor Joh. 14. Si diligitis me mādata mea seruate. Uetus autē fuit lex timoris Ro. 8. Non eī accepistis spiritū seruitutis iteruz in timore. Et ideo dicit. Ut liberaret eos qui timore mortis corporalis quā infligebat lex ꝙ totā vitā obnoxij erāt seruituti legis. ¶ Consequenter cū dicit Nusq̄ eī āgelos ⁊c. Probat apostolus vtilitatē quā mors xpi attulit. Et circa hoc tria facit Primo eī ostēdit ꝙ xps per mortē nos liberauit quod probat ex conditiōe nature passibilis quā assumpsit. Secundo concludit similitudinē ibi. Unde debuit ⁊c. Tertio ostendit similitudinis vtilitatē ibi. Et misericors fieret ⁊c. Dicit ergo Ita dixi ꝙ xps per mortē suā liberauit nos a peccato et morte. Nec est dubiū ꝙ ꝙtū ad conditionē nature angelus maior est homine. sed quia angel⁹ non fuit obnoxius seruituti nec dignus morte. ideo non assumpsit angelū Qui assumpsisset angelū hoc vtiq̄ fuisset propter dignitatē nature. sed nusq̄ legitur ꝙ assumsit eum: sed tm̄ humanā naturā non tamē ydealē. sed in individuo ⁊ athamo. ⁊ hoc ex semine abrae. Mat. 1. Filij abraam ⁊c. Et hoc addit vt iudei magis venerentur xpm. Signanter vero dicit Apprehendit. quia illud ꝓprie dicitur apprehendi quod fugit. Non solū autē ipsa natura humana fugiebat a deo: sed etiam ipsi filij abrae. Zacha. 7. Auerterunt scapulā ⁊c. Slo. Chrysost. Magnū ⁊ mirabile et stupore plenū est carnē nostrā sursū sedere ⁊ adorari ab angelis ⁊ archangelis. Hoc ergo sepius in mente versans excessum patior: magna de genere humano ymaginans. ¶ Deinde cū dicit. Un debuit ⁊c. Ex predictis concludit similitudinē Quasi dicat. Quia ergo non apprehendit angelos sed semen abrae. ideo debuit per omnia assimilari fratribus. Per omnia inq̄ in q̄bus sunt fratres non in culpa sed in pena. ⁊ ideo debet habere passibilē naturā. Unde infra. 4. Temptatū autē per omnia pro similitudine absq̄ peccato ⁊c. ꝙtum scilicet ad penā non tēptatione culpe. Item sunt fratres ꝙtum ad gratiā. 1. Joh. 3. Videte qualē charitatē dedit nobis deus pater vt filij dei nominemur ⁊ simus Ro. 8 Quos prescivit ⁊ pdestinauit conformes fieri ⁊c. ¶ Cō sequenter ponit vtilitatē istius similitudinis dū dicit Et misericors fieret ⁊c. Ubi duo facit. quia primo ponit eā. Secundo exponit ipsam ibi Jn eo eī ⁊c. Nam xps fm ꝙ mediator est duplex habet officium. Unū ꝙ preponit toti humano generi sicut iudex Johannis. 5. Potestatē dedit ei iudiciū facere ⁊c. Aliud per comparationem ad deum. apud quem pro nobis quasi aduocatus interpellat. quia assistit vultui eius pro nobis. infra. 9. 7. 1. Jo. 2. Aduocatum habemus apud patrem iesum christum ⁊c. In iudice autē maxime desiderat misericordia ⁊ precipue a reis. In aduocato desideratur fidelitas. In christo autem insinuat apostolus illa duo esse per passionem eius. Humanum eī genus in christo inquantum est iudex desiderabat misericordiam. Inquantum aduocatus fidelitatem. Et ista duo exhibuit christus per passionem. Unde quantum ad primum dicit ꝙ per passionē assimilatus est fratribus vt misericors fieret. Sed nūquid nō fuit misericors ab eterno? quia miserationes eius super omnia opera eius. pō. Item ab initio habuit misericor.

clam Job. 31. Ab infantia creuit mecū miſatio. Reſpō deo dicendum eſt q̄ miſeratio dicitur quaſi miſerum cor ſuper aliena miſeria. ⁊ hoc eſt dupliciter. Uno modo per ſolam apprehenſionem: et ſic deus ſine paſſione noſtraz miſeriam apprehendit. Ipſe enim cognouit figmentum noſtrum vt dicitur in pſ. Alio modo per experientiam ⁊ ſic chriſtus potiſſime in paſſione expertus eſt miſeriaz no ſtram. Item ipſe eſt fidelis aduocatus. Et ideo dicit pō tifex. infra. 9. Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bo norum. Et ad illam requiritur q̄ ſit fidelis. 1. corinth. 4 Hic iam quaritur inter diſpenſatores vt fidelis quis in ueniatur. et hoc totū vt repropiciaret delicta populi. ſci licet pro quo mortem ſuſtinere voluit. Ipſa enim paſſio allegatio eſt et fidelium interpellatio. ¶ Deinde cum di cit: In eo enim ꝛc. Exponit iſtam vtilitatē et continuat ſic. Quaſi dicat. Non loquor de xpō inquantum deus: ſed inquātū eſt homo. Et ideo in eo. id eſt in illa natura quam aſſumpſit vt experiretur in ſe noſtram cauſam eſſe ſuaz. Unde dicit Et temptatus et paſſus eſt. ideo potēs eſt ꝛc. Uel aliter. Ideo factus eſt miſericors et fidelis. q̄ in eo q̄ paſſus et temptatus eſt: habet quandā conueni entiaz ad hoc q̄ miſereatur. Et dicit temptat⁹ non a car ne ſed ab hoſte. Matth. 4. Ductus eſt ieſus in deſertuz a ſpiritu vt temptaretur a dyabolo. In ipſo enim non fu it aliqua rebellio partis inferioris ad ſuperiorē: ſed paſ ſus eſt in carne pro nobis. 1. pe. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis ꝛc. Et. 4. Chriſto ergo in carne paſſo et vos eadem cogitatione armamini.

Capitulum tertium:

Unde fratres ſancti: vocatio nis celeſtis participes: cōſide rate apoſtolū et pontificē con feſſionis noſtre. Jeſum: qui fi delis eſt ei qui fecit illum ſicut ⁊ Moyſes in omni domo ei⁹. Amplioris eñ gloze iſte pre Moyſe dignus habit⁹ eſt q̄n to ampliozem honozem habet domus: qui fabzicauit illam. Omnis nāq̄ domus fabri cātur ab aliquo. Qui autem omnia creauit deus eſt. Et moyſes quidem fidelis erat in tota domo eius tanq̄ famulus in teſtimoni um eozum que dicenda erant. Chriſtus ve ro tanq̄ filius in domo ſua. Que domus ſu mus nos ſi fiduciam et gloziam ſpei vſq̄ ad finem firmam retineamus.

Sicut ſupra dictū fuit lex vetus ex tribus habuit auctoritatē. ſcilicet ex angelo. ex moyſe. et ex aaron pontifice. Apoſtolus autē ſupra pretulit chriſtū actoreꝫ noui teſta menti angelis per quos lex data fuit: hic intendit ipſum preferre moyſi qui fuit promlgator et quaſi legiſlator ve teris teſtamenti. Et circa hoc facit duo. Primo eñ pre fert chriſtum moyſi. Secundo concludit ex hoc q̄ ſit ef ficaciſſime obediendum chriſto ibi. Qua propter ſicut di cit ſpiritusſanctus ꝛc. Circa primū tria facit. primo pre mittit dignitatē xpi. Secundo oſtendit quid ſit commu ne chriſto ⁊ moyſi ibi. Qui fidelis eſt ei ꝛc. Tertio pre fert chriſtum moyſi ibi. Amplioris autē glorie ꝛc. Circa primū duo facit. quia primo ponit conditionem eoz ad quos loquitur. Secundo conditionē eius de quo loqui tur ibi. Conſiderate apoſtolū ꝛc. Illos autē ad quos lo quit deſcribit tripliciter. Primo ex charitate. Unde di cit Fratres. quaſi diceret. q̄ ex ſemine abrae fratres eſt ⁊ chriſti inter vos adinuicē Matth. 23. Omnes vos fra tres eſtis ꝛc. Item fratres xpi. ſupra. 2. Non confundit eos vocare fratres. Hanc autē fraternitatem facit chari tas. pſ. Ecce q̄ bonū ⁊ q̄ iocundū ꝛc. Secundo etiā de ſcribit eos ex ſanctitate cū dicit Sancti. Et hoc propter ſacramentoꝫ perceptionē. 1. corinth. 6. ſed abluti eſtis: ſed ſanctificati eſtis ꝛc. Tertio deſcribit eos ex vocatio ne cum dicit Uocationis celeſtis participes. Iſta autem vocatio dupliciter poteſt intelligi celeſtis eſſe. Uel quia vocati ſunt ad celeſtia regna. 1. theſ. 2. Uocauit nos ad ſuū regnū ⁊ gloriā. Uel vocauit nos vocatione celeſti. q̄ non humana adinuentione ſed celeſti gratia. Galath. 1. Uocauit per gratiā ſuā Ro. 8. Quos autē predeſtina uit hos ⁊ vocauit ꝛc. Eſa. 41. Quis ſuſcitauit ab orien te iuſtum vocauit eum vt ſequeretur ſe? ¶ Conſequent deſcribit illū de quo loquitur cum dicit. Cōſiderate ꝛc. infra. 12. Aſpicientes in actorē fidei ⁊ conſummatorē ie ſum ꝛc. Sed quem? Apoſtolum inquit et pontificē con feſſionis ꝛc. Apoſtolus eñ in ſequentibus preſert chri ſtum moyſi ⁊ aaron. ⁊ ideo aſcribit ei vtriuſq̄ dignitatē moyſi. ſcilicet q̄ miſſus fuit a deo pſ. Miſit moyſes ſer uum ſuum. Aaron vero qui pontifex fuit. Exō. 28. Ap plica quoq̄ ad te aaron ꝛc. Chriſtus autē excellenti⁹ miſ ſus fuit apoſtolus q̄ moyſes Exō. 4. Obſecro domīe mitte quem miſſurus es. Quaſi dicat Alium vigniozez miſſurus es. Item ipſe eſt pontifex ⁊ ſacerdos. pſ. Tu es ſacerdos in eternū ſm ordinē melchiſedech. Quaſi er go premittit hic conditionē ſuam principalē dicens: Un de id eſt ergo fratres cōſiderate apoſtolū. Quaſi dicat. Pretermittatis conſiderare illū apoſtolum id eſt miſſuz moyſen et pontificem aaron et conſiderate apoſtolum et pontificem confeſſionis noſtre. id eſt illum quem nos cō fitemur. Hoc eñ eſt neceſſariū ad ſalutē vt confiteamur eum. Ro. 10. Corde creditur ad iuſticiā: ore autē confeſ ſio fit ad ſalutem. Uel confeſſionis. id eſt ſacrificij ſpiri tualis. Omnis eñ ſacerdos ordinatur ad ſacrificia offe renda. Duplex autē eſt ſacrificium. ſcilicet corporale vel tempozale. Et ad hoc inſtitutus fuit aaron. Aliud autez eſt ſacrificiū ſpirituale: quod eſt in fidei confeſſione. pſ. Sacrificiū laudis honorificabit me. Et ad iſtud ſacrifici um inſtitutus eſt chriſtus: non ad thauros Eſa. 1. Holo cauſta arietū et adipē pinguiū ⁊ ſāguinē vitulorꝫ ⁊ agno rum et hyrcorꝫ nolui. Et paulo poſt ibidē ſequit. Ne of feratis vltra ſacrificiū fruſtra. ¶ Deinde cū dicit. Qui fi delis ꝛc. Cōparat xpm moyſi. De aaron infra facit men tionē ſpecialē. ⁊ ponit primo hic vt dictū eſt illō in quo conueniunt. ¶ Sciendū eſt autē q̄ totū hoc qō hic dici tur de moyſe fundatur ſuper illud qō habetur Numeri 12. vbi dominus oſtendit excellentiā moyſi poſtq̄ iur gati ſunt contra ipſum aaron ⁊ maria. vbi ponuntur hec verba que apoſtolus hic allegat. Ibi eniz dicitur ſic. At non talis ſeruus meus moyſes qui in omni domo mea fi deliſſimus eſt. Hoc autem poteſt conuenire et chriſto et moyſi. De moyſe eñ patet ex ipſa hiſtoria allegata. De chriſto etiā intelligitur. quia ipſe ſcōm q̄ homo fidelis ē ei qui fecit eum. ſcilicet deo patri quem ſcōm humanita tem fecit Romanoꝫ. 1. Qui factus eſt ei ex ſemine da uid ſcōm carnem. ſcōm eñ q̄ deus non eſt fact⁹ nec crea tus ſed genitus. Fidelis autem fuit deo patri. quia glo riam eius querebat non ſuam Johannis. 8. Ego gloriaz

meam non quero. Et.7.dicitur. Qui querit gloriam eius qui eum misit hic verax est et iniusticia in illo nō est Fidelis ergo est christus ei qui fecit eū sicut moyses. et hoc in omni domo eius: que domus est vniuersitas fidelium de qua.pſ. Domum tuam decet sanctitudo domine ꝛc. ¶ Deinde cum dicit: Ampliozis enim glorie ꝛc. Prefert christum moysi ꝛ hoc quantuz ad duo. Primo quantū ad potestatē. Secundo quantū ad conditionem. ibi Et moyses quidem ꝛc. Cōmendando autē christum cōmendat ipsum habuisse honorez in omni domo. sed q̄ christus ipsum excellat ostendit. Ubi primo ponit rationem. Secundo manifestat ibi Omnis nāq̄ domus ꝛc. Ratio autē apostoli est q̄ maioz gloria debetur illi q̄ fecit domū q̄ illi qui eam inhabitat. christus autē fabricauit domū. pſ. Tu fabricatus es aurorā ꝛ solē. puer. 9. Sapientia edificauit sibi domum. id est ecclesiaz. Ipe enim xp̄s per quē gratia et veritas facta est tanq̄ legislatoz edificauit ecclesiam. Moyses autē tanq̄ legis pnunciatoz. ꝛ ideo solum vt pronunciatoz debeꝫ gloria moysi. Unde et resplenduit facies eiꝰ de qua Exod.34.et.2. corinthioꝝ.3. Ita vt non possent filij israel intendere in faciem moysi propter gloriam vultus eius. Continuaꝫ ergo sic littera. Tu dicis q̄ christus est fidelis sicut moyses. quare ergo dimittemus ne consideremus? Certe q̄ ampliozis glorie dignus est habitus pre moyse. quanto ampliozem gloriā habet dominus domus qui fecit illam Quasi dicat. ꝛ si moyses multuz sit honorabilis: tamen christus honorabilioz est. sicut fabricatoz domus. ꝛ sicut legislatoz principalis Job.36. Ecce deus excelsus in fortitudine sua: et nullus ei similis in legislatoribus. Si ergo debetur gloria moysi: ampliozi dignus est christus. 2. corinthioꝝ.3. Si ministratio damnationis in gloza est: multomagis ministerū iusticie erit in gloria. ¶ Consequenter probat minozem sue rationis cuz dicit. Omnis nanq̄ domus ꝛc. Minoz autez est q̄ christus fabricauit domū istā. et hoc probat primo. quia omnis domus indiget fabricatoze. Secundo quia ista domus de qua loquitur a christo fabricata est ibi. Qui aūt oīa ꝛc. Primo ergo probat q̄ ista domus sicut et quelibet alia indiget fabricatoze. quia diuersa non coniunguntur nisi ab aliquo vno. sicut patet de domo artificiali in qua ligna ꝛ lapides ex quibus composita est vniuntur ab aliquo. Aggregatio autē fidelū que est in ecclesia: et domus dei ex diuersis collecta est. scilicet iudeis ꝛ gentibꝰ: seruis ꝛ liberis. Et ideo ecclesia sicut et omnis domus ab aliquo vniente fabricatur. Huius rationis ponit tm̄ conclusioz supponens veritatē premissarū ex facti euidentia. 1. Petri. 2. Ipsi tanq̄ lapides viui superedificamini domos spirituales ꝛc. Epheſ. 2. Superedificati super fundamentum apostolorum et prophetaꝝ ꝛc. ¶ Deinde cum dicit Qui autē creauit ꝛc. Probat q̄ christus sit istius domꝰ edificatoz. Deus enim qui fecit omnia ꝛc. Et si hoc intelligitur de toto mundo planū est. pſ. Ipse dixit et facta sūt ꝛc. Est autē creatio spiritualis que fit per spirituz. psal. Emitte spiritū tuū et creabuntur. ꝛ renouabis faciē ꝛc. Et hoc fit a deo per christum Jaco. 1. Voluntarie genuit nos verbo veritatis: vt simus initiuz aliquod creature eius Epheſ. 2. Ipsius factura sumus creati in christo ieſu in operibus bonis ꝛc. Deus ergo istam domū scilicet ecclesiā ex nihilo. scilicet de statu peccati in statuz gratie creauit. ergo christus per quē fecit omnia. supra. 1. Per quem fecit et secula Johannis. 1. Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso ꝛc. Est excellentioz vtpote. quia habet potestatē factoris q̄ moyses qui solum fuit pronunciatoz. ¶ Deinde cū dicit Et moyses quidē ꝛc. Prefert christū moysi quantū ad conditionē. ꝛ circa hoc duo facit. Primo eā ponit rationem suam. Secundo manifestat eā ibi. Que domus ꝛc. Apostolus valde diligenter notat verba illa scripta de moyse. in quibus duo dicuntur de ipso. Uocatur enī seruus. vocatur etiā fidelis nō in domo propria: sed in domo dei nostri. Et quantuz ad ista duo prefert christum moysi. Primo enim ostēdit q̄d conueniat moysi. Secundo quid conueniat christo ibi. Christus vero tanq̄ filius ꝛc. Dicit ergo q̄ moyses fidelis erat tanquā seruus. id est sicut fidelis dispensatoz. Matthei. 25. Euge serue bone et fidelis. quia in pauca fuisti fidelis: supra multa te constituam ꝛc. Christus autem quodammodo seruus est. scilicz scōm carnē. Philꝫ. 2. Formā serui accipiens. sed moyses fuit famulꝰ in verbis dei proponendis filijs israel Ex quo pater. q̄ q̄ erat fidelis famulꝰ. illa que dicebat ordinabant ad aliud. scilicet ad christum. Et hoc erat testimonium eoꝝ que dicenda erant. Johannis. 5. Si crederetis moysi crederetis forsitan et mihi. de me enim ille scripsit Actuū 10. Huic omnes prophete testimoniū perhibent. Quia ergo erat famulꝰ ideo erat nō in domo propria sed in aliena. Et quia ea que dicebat erant in testimoniū eoꝝ q̄ dicenda erant de christo. ideo moyses omniquaq̄ minoz est christo. ¶ Deinde cum dicit. Christus vero ꝛc. ostendit quid conueniat christo. quia scilicet christus non est sicut seruus: sed sicut filius in domo patris et per consequens sua. quia heres naturalis. supra. 1. Quem constituit heredem vniuersorum ꝛc. Ecclesia enim est domꝰ christi. prouerbi. 14. Sapiens mulier edificat domum. pſ. Dominus dixit ad me filius meus es tu ꝛc. Matthꝫ. 3. Filius meus dilectus ꝛc. Est ergo non seruus sed filius et in domo sua. sed moyses est seruus in domo aliena Johannis. 8. Filius manet in eternum. ¶ Deinde cū dicit: Que domus ꝛc. Ostendit q̄ ista domus sit sua et q̄ sit. Ista enī domus sunt fideles et sunt domus christi. q̄ credunt in christū. 1. thimothꝫ. 3. In domo dei que est ecclesia. Et etiam quia christus habitat in ipsis Philip̄. 3 Habitare xp̄m per fidem in cordibus vestris. Hec ergo domus. scilicet nos fideles sumus. Ad hoc autem q̄ simus domus dei quattuor requiruntur circa domuz que non sunt in tabernaculo. Et ista tangit apostolus. Primo q̄ spes nostra ꝛ fides sit certa ꝛ permanens. taberna culum autē et si sit firmū tamē cito moueri potest. Et significat illos qui ad tempus credunt: et in tempore temptationis recedunt. Et ideo dicit: Si retineamus fiduciam. dictum est supra q̄ fiducia est spes cum expectatiōe firma opinione. 2. corinthioꝝ. 3. Fiduciam talem habemus per christum ad deum. Secundo q̄ sit ordinate disposita. Et ideo dicit. Spei gloriā. id est ad gloziam dei ordinate. ita q̄ contēptis alijs gloziemur in spe glorie. Jeremi. 9. In hoc glorietꝫ qui gloziatur scire et nosce me Tertio q̄ sit pseuerās. Unde dicit Usq̄ in finē Mat. 10 Qui perseuerauerit usq̄ in finem hic saluus erit. Quarto q̄ sit firma. vt scilicet nulla aduersitate moueatur. Unde dicit Firmā. infra. 6. Confugimus ad tenendā propositam spem quā sicē anchorā habem⁹ anime tutā ꝛ firmā.

Lectio secunda.

Q Ua propter sicut dicit spiritussanctus. Hodie si vocez eius audieritis nolite obdurare corda vestra: sicut in exacerbatione scōm diem temptatiōis in deserto. Ubi temptauerunt me patres vri

Explanatio ſancti Thome

pbauerunt et viderunt opera mea quadraginta annis. Propter quod offensus fui generationi huic: et dixi semper hi errant corde. Ipsi autē non cognouerunt vias meas: quibus iurauī in ira mea: si introibunt in requiem meam.

Supra probauit apostolus q̄ xp̄s est maioris excellētie q̄ moyses: hic concludit q̄ magis est obediendū christo Et hoc facit propter auctoritatē prophete dauid in .ps. Vbi tria facit. qr prio ꝓponit auctoritatē q̄ cōtinet quādam exhortationē. Secūdo exponit eam ibi Videte fratres ꝛc. Tertio ex auctoritate et expositiōe arguit. 4. ca. ibi Timeamus ergo fratres ꝛc. Circa primuz tria facit. Primo em̄ insinuat auctoritatē verboꝝ sequentiū. Secundo ponit exhortationē que est in auctoritate ibi. Hodie si vocē eius ꝛc. Tertio ponit quandā similitudinem ibi. Sicut in exacerbatiōe ꝛc. Auctoritas verboꝝ est ex hoc q̄ non sunt prolata humana adinuentione: sed a spiritusancto. Unde dicit. Qua propter sicut dicit spiritus sanctus. Ipse autē verba veteris testamenti allegat pro nouo ne credatur q̄ tm̄ sint referenda ad vetus testamentum. immo etiā ad nouū et ad aliud temp⁹ referri debēt. Et sunt verba spiritussancti. qr vt dicitur. 2. Pe. 1. Nō humana voluntate allata est aliquando prophetia sed spiritusancto inspirati locuti sunt sancti dei homīes Ipe em̄ dauid dicit. 2. reg. 23. de seipso. Spiritus domini locutus est per me. In hoc ergo ostendit auctoritatē eē veram. quia scilicet est a spiritusancto contra manicheum. ¶ Deinde cū dicit. Hodie si vocē ꝛc. Pōit monitionez vbi facit tria. Primo em̄ describit tempus cū dicit: Hodie. Secundo subdit beneficium ibi Si vocem eius ꝛc. Tertio subiungit monstionē suam ibi Nolite obdurare ꝛc. Tempus est hodie scilicet tempus dei. Tempus em̄ legis veteris dicebatur nox. quia erat temp⁹ vmbre. infra. 10. Umbram em̄ habens lex futuroꝝ bonoꝝ Sed tēpus noui testamenti. quia repellit vmbram noctis legis dicitur dies Ro. 13. Abijciamus opera tenebrarū et induamur arma lucis ꝛc. Et in hac die exhibetur nobis beneficium. quia audimus vocē eius quod non erat in veteri testamento in quo audiebantur tm̄ verba prophetarum. supra. 1. Olim deus loquens patribus in prophetis. nouissime vero diebus istis locutus est nobis in filio ꝛc. Esa. 52. Propter hoc sciet populus meus nomē meum in die illa. qz egoipse qui loquebar ecce adsum. Canticoꝝ. 2. Sonet vox tua in auribꝰ meis ꝛc. In hoc enim exhibetur nobis beneficiū tantū desideratum Luce. 19. In hac die tua que ad pacē tibi ꝛc. ¶ Si ergo tm̄ beneficiū ecce monitio. Nolite obdurare corda vestrā. Corum sonat in malum. Durum est qō non cedit sed resistit impellenti. Et sic dicitur cor hominis durū quando non cedit diuine iussioni. Eccl. 3. Cor durū male habebit in nouissimo. Ro. 2. Secōm duritiā tuā ꝛ cor tuū ipenitens thesaurizas tibi irā in die ire. Hec autē induratio ex duobus causatur. Ex vno quasi negatiue. scilicet ex deo non apponente gratiā Ro. 9. Cuius vult deus miseretur et quē vult indurat. Ex alio vero positiue. et hoc modo indurat seipsum non obediendo deo et non aperiendo cor suum gratie Zacha. 7. Cor suum posuerunt vt adamantem ne audirent legem et verba que misit dōs exercituū spiritu suo per manū prophetaꝝ prioꝝ. Nolite ergo obdurare corda vr̄a. 1. nolite corda claudere spūiscō. act. 7 Vos semp spūiscō r̄stitistis. ¶ Cōsequnt pōit similitudiez cum dicit Sicut in exacerbatione ꝛc. Intentio autē apostoli est ex factis prioꝝ concludere per similitudinē suum ꝓpositū. quia vt dicitur Ro. 15. Quecunq; scripta sūe ad nostram doctrinā scripta sunt. Facit autem duo circa hoc. quia primo proponit exemplū in generali ponendo culpam. Secundo in speciali ibi. Ubi temptauerunt me patres vestri ꝛc. Ut autē sequamur expositionē apostoli oportet ponere in ista lr̄a sensum qui conueniat expositiōi Legim⁹ autē inter alia duas culpas filioꝝ israel grauissime punitas. Una fuit inobedientia quā habuerūt in facto explozatozum de quo Numeri. 13. ꝛ. 14. Pro quo facto indignatus dōs voluit totū populū delere. Unde iurauit q̄ nullus intraret terrā promissionis exceptis duobus scilicet Caleph. et Josue. Istud autē vocat specialiter exacerbationē. quia licet per alia peccata offendissent deum tamen per illud exacerbauerunt ipsum. quia sicut fructus acerbus qui opponitur maturo non est aptus ad cibum sic tunc ira dei fuit inflexibil. Baruch. 4. Exacerbastis eū qui fecit vos. Aliud peccatū fuit peccatū tēptationis. Frequentē em̄ temptauerunt deū. quia quandoq; pro aqua. quandoq; pro carnibus. quandoq; vero ꝓ pane ita q̄ decies temptauerunt ipsum. Posset autē aliqs putare q̄ idem esset peccatū. exacerbatio et tēptatio. ita q̄ vellet apostolus dicere. Nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatione que fuit in die temptationis. Sed hoc est contra expositionē apostoli. Sed dicendū est sic Nolite obdurare corda vestra sicut in exacerbatiōe. ꝛ iterum sicut in die tēptationis. ita q̄ sint duo peccata. Unde ps̄. Conuersi sunt et temptauerūt deū et sanctū israel exacerbauerunt. ¶ Consequenter prosequitur culpas in speciali cum dicit. Ubi tēptauerunt me patres vestri ꝛc. Et circa hoc duo facit. quia primo ponit peccatū temptationis. Secundo peccatū exacerbationis ibi Et dixi semper hij ꝛc. Circa primū tria facit. Primo em̄ ponit peccatū tēptationis. Secundo ostendit eius grauitatem ibi Probauerunt ꝛc. Tertio ponit penā ibi Propter qō offensus fui. Dicit ergo Peccatū temptationis. quia scōm diem temptationis inquit in deserto. Temptare autē est experimentū sumere de re quam quis ignorat. Unde q̄ quis temptat deum procedit ex infidelitate. Sed sciēdū est q̄ aliquando aliquis tēptat deum non cum intentione temptandi et experiendi. verūtamen se habet ad modum temptātis. Qui enim vtitur re sua propter vtilitatē non temptat proprie. puta si aliquis fugiēs currat super equum suum et si temptat: non tamē cum intentione tēptandi. Sed quando ad nihil vtile est quod facit. tūc tēptat. Item si aliquis exponat se alicui periculo compulsus necessitate sub spe diuini auxilij non temptat deum Si autem sine aliqua necessitate tūc temptat deū. Et sic dicit ipse Mat. 4. Nō temptabis dominū deū tuū. quia necessitas nulla erat q̄ mitteret se deorsum. Sic isti temptauerunt dominum. quia dubitauerūt de potestate dei clamantes contra moysen: ac si deus non posset eis dare cibum. ¶ Deinde ponitur grauitas culpe cū dicit: Probauerunt me ꝛc. Quanto enim aliquis maiora beneficia dei recipit et maiorē certitudinē diuine potestatis tanto grauius postmodum peccat. Isti vero viderunt signa et prodigia in terra egypti. apertionē maris et alia miracula et tamen non cessauerunt Unde numeri. 14. Homīes q̄ viderūt maiestatē meā et signa q̄ feci in egypto ꝛ in solitudie ꝛ tēptauerūt me iam ꝓ decē vices ꝛc. Et ideo dicit probauerūt. id ē expiri voluerūt. et viderūt. id est experti sūt opa mea. id ē effectꝰ q̄ nō poterāt esse nisi virtutis infinite eēt ille q̄ opa faciebat. Et hoc totū nō vno die: sed 40. ānis q̄bꝰ. s. māserūt i deserto. qz semp habuerūt mānā ꝛ colūnā ignis ꝛ nub. vl pbauerūt ꝛ viderūt me qz. s. i nullo

defeci eis. Illō tñ qō dicit q̄draginta annis ſm intentionem apostoli refertur ad priora: ſed ſm intentionē pſalmiſte refertur ad ſequentia: vt dicatur q̄ offensus vel infensus eis fuit quadraginta annis. Et ſic habet lr̄a Hieronymi. ¶ Deinde cum dicit. Propter quod offensus fui ꝛc. ponit pena peccati ꝛ est duplex lr̄a ſcz offensus vl proximus: ꝛ idem est propter quod id ē propter peccatū fui offensus id ē indignatus non q̄ ira sit in deo niſi ſimilitudinarie quia punit sicut iratus. de qua pena frequenter habetur ꝛ in Exodo ꝛ in libro numerorꝫ. Sepe enim prostrati sunt. Unde p̄me Cor. 10. agit de pena iſti⁹ peccati. Vel proximus fui ſcz puniendo ipos. Quādo enim dominus subuenit bonis ꝛ punit malos. tunc ē ꝓpe ipsos: ſed quando diſſimulat peccata hominū propter penitentiam ꝛ diſſimulat afflictionem iuſtorum vt creſcat ipōrum meritum: tunc videtur esse longe. Job. 22. Nubes latibulum eius nec nostra considerat ꝛ circa cardines celi perambulat. Vel proximus quantum ad diuinā miſericordiam quia hocipſum q̄ punit eos tēporaliter magnum miſericordie signum est. ¶ Deinde cum dicit. Et dixi ꝛc. ponit peccatum exacerbationis. Et hoc patet p hoc quod infra dicitur Quibus autem iurauit nō introire ꝛc. Et circa hoc facit duo. Primo enim ponit culpam Secundo ſubdit penam ibi. Quibus iurauī in ira mea ꝛc. Culpam autem duplicem ponit. Una ē in obſtinatione in malo. Alia est in receſſu a bono. Et iſtaꝫ ponit ibi Ipſi vero non cognouerunt vias meas. Dicit ergo Ego ſic fui eis primus ſcz puniendo eos: ꝛ dixi ſcz puniſione eterna: hi errant corde semper. Deutero. 31. Semper cōtentioſe egiſtis contra dominū. Jere. 13. Si poteſt ethiops mutare pellem ſuam ꝛc. Sic ergo vno mō aliq̄s exacerbat deum quando obſtinate adheret malo. Alio modo quando contemnit bonum. Unde dicit. Ipſi vero nō cognouerunt vias meas: hoc ē non quantum ad ſimplicem ignorantiam ſed ad affectatam. Job. 21. Scientiam viarum tuarum nolumus. ps. Noluit intelligere vt bene ageret. Vel non cognouerunt id ē non approbauerunt ſicut dicit apoſtolus. 2. Thy. 2. Cognouit dominꝰ qui sunt eiꝰ. ¶ Conſequenter oſtendit penam cum dicit Quibus iurauī ꝛc. In qua vero ponit immobilitatez in hoc q̄ vult iuramenta firma. quando enim deus vel angelus inueniuntur iurare signum ē immobilitatis eius: de quo iuratur. ps. Jurauit dominus ꝛ nō penitebit eū ꝛc. Aliquantā aliquando non iurat niſi ſub conditiōe quia ſcz non peniteant hec mala eueniēt eis. Ponit etiā q̄ pena iſta non est ad cōminationē ſed magis ad exterminationem quia dicit in ira. ps. Domine neq̄ in ira tua corripias me. Jurauit ergo in ira ſi introibunt ꝛc. Conſtructio est defectiua ad modum irati qui truncat verba ſua. Et accipitur ly ſi pro non id est non introibunt in requiem meam. Est autem triplex requies. Una est temporalis. de qua Luc. 12. Habes multa bona repoſita i annos plurimos requieſce ꝛc. Secunda ē requies cōſcientie. Eccl. 51. Modicum laboraui ꝛ inueni requiē multam. Tertia est requies glorie eterne. ps. In pace in idipſum dormiam ꝛ requieſcam. Ipſi vero nec in terrā promiſſionis nec in requiē fruitionis eterne introierunt.

Lectio tertia.

VIdete fratres ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatꝫ diſcedendi a deo viuo. Sed adhortamini vosmetipſos per ſingulos dies donec hodie cognominatur: vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Participes enim christi effecti ſumus: ſi tamē initium ſubstantie eius vſq̄ ad finem firmuꝫ retineamus: dum dicitur. Hodie ſi vocē eiꝰ audieritis nolite obdurare corda vr̄a: quēadmodū in illa exacerbatione. Quidā enim audientes exacerbauerunt: ſed nō vniuerſi qui profecti sunt ab egypto per moyſen. Quibus autem infensus est quadraginta annis? Nonne illis qui peccauerunt quorū cadauera proſtrata sunt in deſerto. Quibꝰ autem iurauit non introire in requiem ipſiꝰ niſi illis qui increduli fuerunt? Et videmꝰ quia non potuerunt introire in requiē ipſiꝰ propter incredulitatem.

Supra apoſtolus per auctoritatem pſalmiſte oſtēdit q̄ firmiter obediendum ē christo. In auctoritate vero poſuit ſcz monitionē culpam ꝛ penam: hic exponit iſta tria p ordinem. Primo facit hic. ſecundū ibi. Quidam enim. ꝛc. Tertium ibi. Quibus autem iurauit ꝛc. In admonitione vero sunt duo ſcz ipa monitio. ꝛ ipius monitionis conditio. Unde iſta duo exponit. Primo primum hic. Secundo ſecundum ibi. Participes enim xpi ꝛc. In prima vero admonitione ad duo hortatur ſcz ad ſollicitam cōſiderationē. Secūdo ad mutuā admonitionē ibi. Sed adhortamur ꝛc. Dicit ergo. Videte ꝛc. Unuſquiſq̄ eſt in ſe oz cōſiderare in quo ſtatu ſit. Gal. 6. Opus ſuū probet vnuſquiſq̄. Jere. 2. Vide vias tuas in cōualle. Videte ergo frēs quātū ad quē libet in ſe q̄ quilibet ē pars ſocietatis ꝛ vnicuiq̄ mādauit deꝰ de proximo ſuo. Eccl. 17. Videte. i. pbate vnus alium ne forte ſit in aliquo veſtrū ꝛc. Quaſi dicat. Multi inter vos sunt in ſtatu perfecto tamē ppter fragilitatem ꝛ arbitrij libertatē poſſet eē malū in aliquo vr̄m. Job. 4. Ecce qui ſeruiunt ei nō sūt ſtabiles ꝛ in angelis ſuis reperit prauitatē: quanto magis hi qui habitant domos luteas ꝛ terrenū habent fundamentū. Joh. 6. Nōne ego duodecim vos elegi ꝛ vnꝰ ex vobis diabolus ē. Non ergo aliquis ſit tñ ſollicitus de ſe ſed etiā de quolibet ſue ſocietatꝫ. Sed quid? Ne ſit in aliquo veſtrum cor malū incredulitatis. Ecce malum de quo loquit̄ apoſtolus ſcz cor incredulum. i. nō firmū in fide in quo conſiſtit malitia anime: q̄ ſicut bonū anime in adherēdo deo ē ps. Mihi āt adherere deo bonū ē Mō ſcz ē p fidē: ita recedere a deo p incredulitatē ē malū hoīs. Jere. 2. Scito ꝛ vide iſrl̄ q̄ malū ꝛ amaꝫ ē reliquiſſe te dñm ꝛc. Et iō dicit diſcedēdi q̄ p incredulitatē recedit a deo. Jere. 2. Me dereliq̄runt fontē aque viue. ꝛc. Sz ſi inueniaꝫ iſtud malū in aliquo nunq̄d deſperandū ē? Nō. ſed magis oz adhortari. i. admoneri. Iō dicit Sed adhortamini vosmetipos p ſingulos dies. i. continue. ſ. diſcutiendo pſciam ſuā ꝛ inducēdo ad bonum: donec hodie cognoīatur. i. donec durat pñs tps gr̄e qō est totū ſicut vnus dies. Jo. 9. Me oz opari opa eius q̄ miſit me donec dies ē ꝛc. Et hoc iō vt nō obdurēt q̄s ex vobis fallacia peccati. Sicut eñ supra dictū ē. Cor obduratur p obſtinatiōez in malū. Sz p hoc aliq̄s firmiter inheret peccato quia fallit̄. Naturale enī ē appetitui adherere bono: ſed recedit a bono quia decipit̄. Prouer. 14. Errāt q̄ operant malū. ꝛ Prouer. 13. ſm aliā lr̄aꝫ. Alie do

ioſe errāt ī petīs. Sap̄. 5. Ergo errauim⁹ via veritatis. ¶ Conſequenter cum dicit. Participes ꝛc. Exponit cō ditionem monitionis. Quaſi dicat. Iſta conditio magiſ eſt efficax q̄ illa quia illic tantum audierunt: nos autem participes facti ſumus chriſti ꝛc. Et loquitur propꝛie qꝛ in veteri teſtamento erat tantum auditus nec confereba tur gratia ex opere operato: ſed in nouo teſtamento ꝛ eſt auditus fidei ꝛ datur gratia ipſi operanti. Unde ſumus facti participes chriſti. Joh. p̄mo. De plenitudine eius accepimus omnes ꝛc. Sumus autem participes gratie ꝑmo per ſuſceptionem fidei. Ephe. 3. Habitare chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Secundo per ſacramenta fidei. Gal. 3. Quicūq; in chriſto baptizati eſtis xp̄m induiſtis. Tertio per participationem corpor⁹ xp̄i. p̄me Cor. 10. Panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini eſt. ¶ Sciendum autē q̄ duplex ē participatio chriſti. Una imperfecta que ē per fidem ꝛ ſacramenta. Alia vero perfecta que ē per preſentiā ꝛ viſionem rei: primam iam habemus in re: ſed ſecūdam in ſpe. Tamen cū hoc ſpes habet hanc conditionem ſcz ſi perſeueram⁹. Unde dicit. Si tamen initium ſubſtantie eius ꝛc. Quicunq; enim in xp̄o baptizatur ſuſcipit quādam nouam naturam ꝛ formatur quodāmodo chriſtus in ipo. Gal. 4. Filioli mei quos iterum parutio donec formetur in vobis xp̄s. Hoc quidem nobis vere perficietur in patria: ſed hic tantum initium: ꝛ hoc per fidem formatam quia informis mozuta ē. Jac. 2. Fides ſine operibus mozua ē. Unde iſta non ē nobis initium participationis xp̄i ſed fides formata: infra. 10. Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum id eſt fundamentū ꝛ quaſi initium. Dicit ergo. Sumus participes xp̄i: ſi tamen tenemus vſq; in finem firmū initium ſubſtantie eius ſcz fidem formatam. Sed contra videtur q̄ timor magis ſit initium: quia. dicit p̄s. Initiū ſapiētie timor dn̄i. Reſpō deo dicendū ē q̄ fides formatur per charitatem. Charitas autem non eſt ſine timore caſto. Et ideo fides formata ſemper habet timorem iſtum ſecum annexum. Unde ꝛ fides ꝛ timor ſunt initium. Illud autem qō addit dum dicitur hodie ꝛc. totum expoſitū ē. ¶ Deinde cum dicit. Quidam enim audientes ꝛc. exponit qō dixerat de culpa illoꝝ. Quaſi dicat. Vos eſtis effecti participes xp̄i: ſi non obdurueritis corda veſtra: ſicut iſti qui audierūt ſed exacerbauerūt non tamen omnes. Duo enim ſcz caleph ꝛ ioſue permanſerūt vt habet Numeri. 14. Et alios etiam confortabant. Et per hoc datur intelligi q̄ q̄uis nō tota eccleſia cadat: ſed tantū aliqui q̄ nihilominus mali punientur ſicut in iſtis duob⁹. tertij Regū. 19. Reliq̄ mihi ſeptē milia viroꝝ q̄ nō curuauerūt genua ſua baal. Ro. 11. Reliq̄e ſm electionē dei ſalui fierēt. ¶ Deinde cū dicit Quib⁹ aūt ꝛc. exponit illō qō dixerat de pena. Et primo illud qō dixerat offenſus fui. Secūdo illō qō dixerat. Jurauit in ira. ꝛc. Quib⁹ autem iurauit ꝛc. Dicit ergo. quibus autem ꝛc. Ex quo patet q̄ iſtud qō ſupra dixit quadraginta annis referē ad illō offenſus fui Unde dicit q̄ fuit eis offenſus per illos quadraginta annos. Unde ſciendum eſt q̄ omnes qui egreſſi ſūt de egypto mortui ſunt in deſerto ſicut dicitur Joſue. 5. Nō tamen omnes proſtrati ſunt ſed aliq̄ vel a deo ſicut q̄ aperta ē terra ꝛ deglutiuit datan et abiron: ſicut dicit in p̄s. Et de hoc habetur Numeri. 16. Aliqui vero proſtrati ſūt a moyſe ſicut patet in conflatiōe vituli: ſicut patet Exo. 22. Aliqui vero ab hoſtibus: ſicut patet in pluribus locis. Et iſta ſatis habentur. p̄me Cor. 10. Aliqui vero morte propria mortui ſunt. Nō ergo omnes proſtrati ſūt Unde nō fuit pena generalis: ſed pena generalis fuit q⁹ nullus p̄ter illos duos qui dicti ſunt introierunt terram promiſſionis. Et de iſta dicit. Quibus autem iurauit id eſt firmiter ſtatuit non introire in requiem niſi illis ſcz q̄ fuerunt increduli verbis explozatozum. Unde patet q⁹ propter incredulitatē non potuerunt intrare. ꝛ propter hoc dicit q⁹ experti ſunt q⁹ ꝑpter incredulitatem ſuam non potuerunt intrare. Uel videmus nos ſcz penam illā generalem que dicta ē.

Capitulū quartum.

Timeamus ergo: ne forte relicta pollicitatiōe introeūdi in requiē eius exiſtimet aliquis ex nobis deeſſe. Etenī ꝛ nobis nūciatū eſt quemadmodum ꝛ illis: ſed nō profuit illis ſermo auditus non admixtus fidei ex his que audierunt. Ingrediemur enim ī requiem qui credidimus quemadmodum dixit. Sicut iraui in ira mea. ſi introibunt in requiem meam. Et quidem operibus ab inſtitutione mūdi perfectis: dixit enī in quodaz loco de die ſeptima ſic. Et requieuit deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis. Et in iſto rurſum. Si introibunt in requiem meam. Quoniam ergo ſupereſt introire quoſdam in illam: ꝛ hi quibus prioribus annunciatum eſt: non introierunt propter incredulitatem: iterum terminat diē quendam hodie in dauid dicendo poſt tantū tēpozis ſicut ſupza dictum eſt. Hodie ſi vocez eius audieritis nolite obdurare corda vſa: Nam ſi eis ieſus requiem preſtitiſſet: nūq⁹ de alia loqueretur poſt hac die.

Premiſit ſupza apoſtolus auctoritatem, dauid ꝛ exposuit: nūc aut̄ arguit ex ipſa. Et circa hoc facit duo. Primo enim inducit ſollicitudinem introeundi. Secūdo monet q⁹ ꝑperemus ingredi ibi. Feſtinemus ergo ingredi. ꝛc. Circa primum duo facit. Primo enim incutit ſollicitudinem timoris. Secundo oſtendit q⁹ de hoc debet ſollicitudo imminere ibi. Etenim nobis ꝛc. Dicit ergo: dictum ē q⁹ infenſus eſt illis qui non crediderunt q⁹ iurauit q⁹ nō introibūt in requiem eius ergo ꝛ nos timeam⁹ ſcz timore caſto ꝛ ſollicitudinis. Prouer. 28. Beat⁹ homo qui ſemper ē pauidus. Sed quid timere debemus? Ne forte ꝛc. Beatitudo enim ſiue felicitas in hoc conſiſtit vt homo ingrediatur illa. Tob. 13. Beatus ero ſi fuerint reliquie ſeminis mei ad videndum claritatem hieruſalem. Infra. 12. Contemplantes ne forte quis deſit gratie dei. Quia vt dicit Chryſoſtomus. Maioz eſt pena damnatis de hoc q⁹ ſunt excluſi a viſione dei q̄ alie pene: quas habent. Et dicit. Exiſtimetur ſcilicet diuino iudicio. Matth. 25. Ite maledicti in ignē eternum ꝛc. Uel exiſtimetur ſm humanam opinionē Ephe. 5. Hoc ſcitote intelligentes q⁹ omnis fornicator aut immundus aut auarus quod ē ydolorum ſeruitus non habet hereditatem in regno chriſti ꝛ dei. Timendum eſt

ergo ne aliquis ex vobis existimetur deesse: quia vobis facta est promissio intrandi. Isa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis in tabernaculis fiducie in requie opulenta. Apocalip. 14. Amodo iam dicit spiritus vt requiescant a laboribus suis. Timendum est ergo ne propter culpam nostram non ingrediamur relicta pollicitatione id est promissione quā relinquimus deserendo spem fidem ⁊ charitatem per quam possumus introire. Et hoc fit per peccatum mortale. ¶ Consequenter cum dicit. Etenim nobis hoc nunciatum est ⁊c. ostēdit q nobis imminet ista sollicitudo. Et circa hoc facit duo. Primo enim proponit intentionem suam. Secundo probat eam ibi. Ingrediemur enim ⁊c. Circa primū duo facit: quia primo ostendit q nobis facta est ista promissio. Secundo q ista promissio non sufficit ibi. Sz nō profuit ⁊c. Dicit ergo. Etenim ⁊c. id est nobis promissū est. Unde sciendum est q illa que in veteri testamento promissa sūt temporaliter: intelligēda sunt spiritualiter. Omnia enim in figura contingebant illis. ꝑme Corin. 10. ⁊ Roma. 15. Quecunq; scripta sunt ad nostram doctrinaz scripta sunt. ¶ Deinde cum dicit. Sed non profuit ⁊c. ostendit q non sufficit promissio quin nihilominus debeam⁹ esse solliciti. Unde dicit q sermo audit⁹ ⁊ non creditus in nullo eis profuit. Nō enim auditores legis iustificabuntur sed factores. Roma. 2. Et dic. Nō admixtus fidei quia sicut ex intellectu ⁊ intellecto fit vnā ita ex corde credentis ⁊ ipa fide formata fit vnum. ꝑme Cor. 6. Qui adheret deo vnus spiritus est. Illud autē q dicit ex his que audierunt potest esse ratio quare sermo non est admixtus fidei. Hoc enim fuit ex his que audierunt ab exploratoribus quibus fuerūt increduli Vel potest esse determinatio fidei. que debet esse ex his que audierunt. Fides enim ex auditu. Romañ. 10. Verba enim dei sic sunt efficacia q statim audita debent eē credita. ꝑs. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. ¶ Deinde cum dicit. Ingrediemur enim ⁊c. probat propositum. ⁊ circa hoc facit tria. Primo enim ostendit q nobis est necessarium credere sicut ⁊ illis. Secundo adducit duas auctoritates ad probandum intentum suum ibi. Et quidem operibus ⁊c. Tertio ex illis arguit ibi. Quoniam ergo superest ⁊c. Dicit ergo. Nobis factus est sermo sicut ⁊ illis quia ingrediemur in illam requiem. ꝑs. In pace in idipsum dormiam ⁊ requiescaz Job. 11. Requiesces ⁊ nō erit qui te exterreat. ⁊c. Est autem duplex requies. Una in bonis exterioribus ⁊ ad istā egreditur homo a requie mentis. Alia est in bonis spiritualibus que est intima: ⁊ ad istam ingreditur. Matth. 25. Intra in gaudium domini tui Canti. ꝑmo. Introduxit me rex ī cellaria sua. ¶ Deinde ponit auctoritatē Sicut iurauī ⁊c. ⁊ hoc expositum est. ¶ Deinde cum dicit. Et quidem operibus ⁊c. ponit duas auctoritates. Unaz legis que habetur Genes. 2. Aliam que frequenter posita est que habetur in ps. Dicit ergo quantum ad primū: et quidem operibus ab institutione huius mundi perfectis dixit ⁊c. Hoc potest legi dupliciter. Uno modo q non sit ibi enim: sed dixit in quodam loco ⁊c. Et est planior littera vt sit sensus. Dico q ingrediemur in requiem que prefigurata est ab institutione mundi de qua requie prefigurata per diem septimam dixit scilicet spirit⁹ sanctus qui loquitur in scriptura quia spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. scde ꝑet. ꝑmo. In quodam loco famoso scilicet Genes. 2. de die septia. Et sic requieuit deus ab operibus suis. Operibus inq; ab institutione mundi perfectis. Vel dixit spiritus sanctus in quodam loco de die septima: ⁊ hoc dixit postq narrauerat opera sex dierum perfectis ab institutōe mūdi. Si vero sit ibi. Dixit enim sic est defectiua cōstructio ⁊ est sensus. Nunciatum est nobis q ingrediemur ⁊ hoc operibus ab institutione mundi perfectis: sed quando ⁊ quomodo nunciatum est quia dixit in quodam loco ⁊c. Dicit autem operibus perfectis ad denotandum opera sex dierum que fuerunt perfecta. Dicit vero ab institutione mundi: quia primo constitutus est mundus: et post sex dies distincte perfectus ē in singulis partibus suis. De distinctione autem istorum dierū diuersimode loquūtur sancti. Aliter enim accipit eos Augustinus ab alijs sanctis: sicut patet prima parte summe qōne. 74. articulo secūdo ⁊ tertio. Tamen quōcunq; dicatur manifestum est q opera illa perfecta fuerunt. Est enim in ipsis duplex perfectio. Una ſm partes mundi que sunt celuz ⁊ quatuor elementa. Et hec attenditur penes eaz essentias sicut habet in ꝑma parte sūme. q. vbi supra. Et hoc fuit per opus creationis qō fuit prima die. Et per opus distinctionis qō fuit secunda ⁊ tertia die. Et in hoc concordat Augu. cum alijs. Alia perfectio ē ſm singulas partes. Et hec perfectio pertinet ad opus ornatus. Et iste ornatus quantum ad superiora fuit quarta die. quantum ad mediam scilicet aerem ⁊ aquam quinta die quātum vero ad terram que ē infimum elementuz fuit sexta die. Ista perfectio conuenit numero senario qui consurgit ex suis partibus aliquottis simul sumptis que sunt vnum duo ⁊ tria. quia sexies vnum sunt sex. similiter ter bis. ⁊ bis ter. ⁊ vnum duo tria sunt sex. quia ergo senarius ē primus numerus perfectus. quia licet ternarius cōueniat aliqualiter his que dicta sunt quia ter vnum tria sunt. ⁊ vnū ⁊ duo tria sūt. tñ bis vnū nō faciūt tria: silr sex mel duo nō faciūt tria sed tñ duo. Jō p ipsū senariū designatur perfectio rerum. Post perfectionem vero ꝑmittitur quies que nulli datur nisi operanti. Et sic in septima die qua mutatus ē stat⁹ mundi sicut in qualibet alia erat quedam variatio. Unde in ipa incepit status propagatiōis propter quod ⁊ cōnumeratur alijs. Ideo in septima mundi est status quiescentium. Scōm augſ. tamen ista septia dies nihil aliud est q cognitio angelica relata ad quietem dei ab operibus. Sed contra si quieuit die septima quis ergo fecit eam si non est opus dei. Preterea Joh. 5. Pater meus vsq; modo operatur ⁊ ego operor. Respondeo est dicendum q accipitur ibi quies non ſm q opponitur labori: sed ſm q opponitur motui. Deus enim ⁊ si producendo non moueatur: tamen quia de ipo non loquimur nisi per sensibilia in quibus non ē operatio sine motu: ideo omnis operatio large loquendo dicitur motus: ⁊ sic dicit quieuisse quia cessauit nouas species producere: quia illa que postea facta sunt fuerunt in illis rebus tunc productis. Vel ſm virtutem actiuam sicut in animalib⁹ perfectis vel ſm rōnes seminales. Vel ſm materiam sicut mineralia. Ideo tunc non fuit mortuus suscitatus. Sed fuit factum corpus quod posset suscitari. Quidam autem fuerunt tunc ſm similitudinem vt anime rationales que tātuz fiunt a deo. Sic ergo rēquieuit deus ab operibus producendis quia omnia aliquo modo processerunt vt dictum est: tamen vsq; modo operatur conseruando ⁊ gubernando que condidit. Et sic septimā diem deus fecit sicut quamlibet aliam: quia tūc fuit aliquid additum: quia tunc incepit stat⁹ ꝓpagationis. Quelibet autē additio variabit statū mundi vt dictum ē ⁊ faciebat vnum diem. Vel ſm augſ. nō dicit simpliciter requieuit sz requieuit ab operib⁹ suis. Ab eterno enim requieuit in seip⁹: sed tunc etiam requieuit non in operibus sed ab operibus. Aliter enim operatur deus

t quilibet alius artifex. Artifex enim agit propter indigentiam suam sicut domificator facit domum vt in ipsa quiescat. Similiter faber facit cultellum propter lucrum Unde desiderium cuiuslibet artificis quietatur in opere suo. Sed non sic est de deo quia non agit propter indigentiam suam sed propter bonitatem communicandā Unde non quiescit in opere sed ab opere producendo et quiescit tantum in sua bonitate. ¶ Consequenter autem ponit auctoritatem dauid que iam exposita ē. ¶ Cō sequēter cū dicit. Quō ergo supererit ꝛc. arguit ex premissis. Et circa hoc facit duo. Primo enim accipit sensum secunde auctoritatis illius. Si vocez eius audieritis ꝛc. Secundo arguit ex primo ibi. Itaq; relinquitur ꝛc. Circa primum duo facit: quia primo trahit duo a secunda auctoritate. Secundo ostendit q̄ hec duo intelligūtur in ipa ibi. Naz si eis iesus ꝛc. Accipit ergo duo quorum vnum per se manifestum ē scilicet q̄ antiqui patres non introierunt. Aliud ē q̄ tempore dauid adhuc restabat alia quies prestanda. Licet enim ipis fuisset pmissa requies prestanda in terra promissionis: tamen per hoc q̄ post longum tempus dicit. Hodie si vocem ꝛc. ostendit q̄ alia requies restat. Aliter em̄ nō faceret mentionē de requie dicens. hodie ꝛc. Est ergo quedaz requies ī q̄ nobis intrandū est in quam illi nō intrauerunt propt incredulitatem. Et ideo quoniā illi nō intrauerunt: restat ergo quosdam intrare quibus promissio facta ē: quia his quibus prius nunciatum ē nō introierunt scz iudei quibus pmissio facta ē: ꝛ ideo termīat. i. determinat nobis diem septimā id est diem gratie dicendo in dauid. Hodie si vocem ꝛc. Et repetit auctoritatē que reposita est. ¶ Sciendū est autem q̄ deus homini preparauit beatitudinem pro requie nec vult istam preparationē eē frustra: sed si vnus nō intrabit: alius intrabit sicut ostendit in illa parabola de nuptijs. Mat. 22. Unde Apo. 3. Tene qō habes vt nemo accipiat coronā tuā. Quasi dicat. Si tu nō accipias alius habebit. Job. 34. Cōteret multos ꝛ innumerabiles ꝛ stare faciet alios pro eis. ¶ Deinde cum dicit. Nam si eis iesus ꝛc. pbat q̄ supsit alios intrare: qz si iesus naue iosue filijs israel finalem requiem pstitisset non imineret nobis alia requies: nec de aliquo propheta dauid loqueretur post illam diem. Uñ manifestum ē q̄ illa requies fuit signum requiei spiritualis.

Lectio secunda.

Itaq; relinquit sabbatismꝰ populo dei. Qui em̄ ingressus ē requiē eiꝰ etiā ipe requieuit ab operibus suis sicut ꝛ a suis deꝰ. Festinemꝰ ergo ingredi ī illā requiem vt ne in idipsum quis incidat: incredulitatis exemplū Uiuus ē em̄ sermo dei ꝛ efficax ꝛ penetrabilior oñi gladio ancipiti: ꝛ pertingens vsq; ad diuisionē aīme ac spūs: compagū quoq; ac medullaz ꝛ discretor cogitationū ꝛ intentionū cordis. Et nō est vlla creatura inuisibilis in cōspectu eius: oia autē nuda ꝛ aperta sunt oculis eiꝰ ad quem nobis sermo.

Supra aplꝰ duas auctoritates assumpsit. vnam de scōo Heñ. Aliaz vero de ps. ꝛ conclusit intentionē suā ex secunda auctoritate scz. ps. hic concludit idē ex prima. Et circa hoc facit duo. Primo em̄ ponit cōclusionē. Secundo ponit rōnem p̄ñe ibi. Qui enim ingressus ē ꝛc. Circa primū sciendū ē q̄ apostolus in se omnium istoz verboz facit mentionē de triplici requie. Prima ē requies dei ab operibus suis. Secūda ē requies temporalis quā habuerunt filij israel in terra promissionis. Tertia ē requies eterna que per istas duas designat. Sed apostolus hic anteq̄ faciat mentionem de requie eterna dicē q̄ post terrenam adhuc remanet sabbatismus qui in veteri lege sabbatū rep̄sentabat scz post requiem terrenaz. Esa. 58. Uocaberis sabbatū delicatum ꝛ sanctū domini Esa. 66. Erit mensis ex mense ꝛ sabbatū ex sabbato id ē requies ppetua. Et dicit sabbatismus quia sicut in veteri lege sabbatū rep̄sentabat requiem dei ab operibus suis: de qua dicit Heñ. 2. ita illa requies erit sanctoruz ab operibus suis. Apocal. 14. Amodo iam dicit spūs vt requiescant a laboribus suis. Unde subdit. Qui enim ingressus ē ꝛc. quia sicut deus sex dieb⁹ operatus est ꝛ septima requieuit: ita per sex dies presens tempus ꝓpter perfectum numerū significatur. Qui ergo perfecte operatur in septima requiescit ab operibus suis sicut ꝛ a suis xps: nō aūt a quibuscunq; operibus: quia sunt ibi quedam opera perpetua: videre scz amare ꝛ laudare. Apo. 4. Non habebant requiez nocte ac die dicentia sanctus sanctus: sanctus ꝛc. Sed ab operibus laboriosis. Esa. 40. Qui sperant in domino mutabūt fortitudinē: assument pēnas vt aquile current ꝛ nō laborabunt: ambulabunt ꝛ nō deficient. ¶ Deinde cū dicit. Festinemꝰ ergo ingredi ꝛc. inducit ad festinatiōz. Et circa hoc facit duo Primo em̄ ponit monitionē. Scōo subdit rōnem de introitu illius requiei ibi. Uiuus enim ē sermo dei ꝛc. Itē circa primū duo facit. Primo em̄ monet ad festinandū Secundo ostendit tardantis periculum ibi. Ut ne in idipm ꝛc. Dicit ergo. Quia igitur relinquit sabbatismus ꝛc. Festinemꝰ ergo ingredi in illam requiem. Et signanter dicit ingredi: quia nō ē in bonis exterioribus ad que ē egressus: sed ē in bonis interioribus Exo. 15. Introduces eos ꝛ plantabis ꝛc. Mat. 25 Intra in gaudiū domini tui. Est ergo multiplex ratio quare festinandum ē intrare. Una ē quia lōginqua ē via Prouer. 7. Abijt via longissima. Luc. 19. Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquā. Dicitur autem longinquus ꝓpter distantiam status: quia ibidem plenitudo omnis boni ꝛ immunitas ab omni malo. Est etiam desideranti perfecta visio ꝛ tentio: hic autem sunt omnia contraria istis. Item festinandum ē quia tempus ē valde breue. Job. 14. Breues dies hominis sunt. Item quia istud tempꝰ cum hoc q̄ ē breue ꝛ modicum: ē etiam incertum. Eccl. 9. Nescit homo finem suum. Item propter vrgentē vocationem. Interior enim vocatio vrget nos per stimulū charitatis. Esa. 59. Cum venerit quasi fluuius violentus quem spiritus domini cogit ꝛc. scōi Cor. 5. Charitas christi vrget nos. ps. Uiam mandatorum tuorum cucurri. Item propter periculum tardantis: sicut patet de fatuis virginibus. Matth. 25. Que tarde venētes intrare nō potuerunt. Et ideo dicit. Ut ne in idipsum. ꝛc. Quasi dicat. Antiqui non potuerunt ingredi propter incredulitatem. Unde caueamus aliene culpe exemplo: ne simus increduli: ꝛ exemplo pēne: vt scz nō excludamur sicut ipi. Luce pmo. Abijt in montana cum festinatione. Ad hoc enim ostenduntur nobis preterite pene aloiz vt caueamꝰ. Prouerb. 19. Pestilente flagellato stultus sapientior erit. Ilo. Peius est nisi caueatis. Ex

hoc videtur q̄ ille qui nō corrigit punitione alteri⁹: grauius punietur. Sed contra quia iam peccatum ade qui non peccauit exemplo alterius esset minus graue. Respondeo dicendū est q̄ semper iste locutiones intelligende sunt ceteris paribus. Contingit enim duo peccata in se considerata nō esse vnum genus altero: tamē ꝓpter aliquam circumstantiā aduenientē aggrauatur vnū ⁊ nō aliud. sicut duo adulteria de se equalia sunt: tamē illud qō est ex certa malicia grauius ē q̄ illud qō ē ex passiōe vel infirmitate. Et similiter verbum ociosum grauius ē quando fit ex certa malicia. ¶ Deinde cum dicit. Viuus est enim sermo dei ⁊c. ponit rōnem predicte monitiōis ⁊ p̄cipue quantū ad periculum. Hec autem ratio sumit̄ ex parte christi. In ipo autem ē duplex natura. Una scz diuina ſm quam ē verbum patris. Alia est humana ſm quā est pontifex offerens se in cruce. Primo ergo ponit rōnem sumptam ex parte diuinitatis. Secundo rōnem sumptam ex parte humanitatis ibi. Habentes igit̄ pontificem ⁊c. De filio autem dei dicit tria. Primo enim assignat eius virtutem. Secundo eius cognitionem ibi. Et discretor cogitationū. Tertio eius auctoritatem ibi. Ad quem nobis sermo ⁊c. Virtus eius ostendit triplicit̄: Primo quantū ad naturam. Secundo quantū ad potestatem ibi. Et efficax. Tertio quantū ad operationē ibi Et penetrabilior ⁊c. Dicit ergo Viuus est sermo dei ⁊c. Ista littera de se videtur habere difficultatē tamen considerando aliam translationem planior est. Ubi em̄ nos habem⁹ sermo: in greco habetur logos qō est idem quod verbum. Unde sermo id ē verbum. Et sic etiam exponit Aug⁹ illud. Joh. 12. Sermo quē locutus sum id est ego ipe qui sum verbum. Sap. 18. Omnipotens sermo tuus domine exiliens de celo a regalibus sedibus venit ⁊c. Et similiter hic sermo dei ē viuus id est verbū dei viuū. Verbum enim dei ab eterno conceptus: in paterno intellectu ē verbū primordiale. de quo Eccl. primo dicit. Fons sapientie verbum dei in excelsis. Et quia est primordiale ideo ab ipo deriuantur omnia alia verba que nihil aliud sunt q̄ quedam conceptiones expresse in mente angeli vt nostra. Unde illud verbum ē expressio omniū verborū quasi fons quidam. Et illa que dicuntur de illo verbo quodāmodo aptantur ad alia verba ſm suū modum. De illo autē dicit q̄ est viuus. Dicitur autem res viua q̄diu habet motū ⁊ operationem suam. Sicut enim fons scaturiens dicitur viuus: sic ⁊ verbum illud qō habet ꝓpetuus vigorem. ps. In eternum domine verbum tuū pmanet ī celo. Joh. 5. Sicut enim pater habet vitā in semetipo sic debit ⁊ filio vitam habere in semetipo. Vel pōt referri ad humanā naturam. Est enim viuus licet ab alijs reputetur mortuus. Apoc. primo. Fui mortu⁹ ⁊ ecce suz viuens in secula seculorum. Similiter etiam sermo scripture est viuus ⁊ indeficiens. Roma. 9. Non autē q̄ excidit verbū dei. ¶ Consequenter cum dicit. Et efficax. ostēdit eius potestatē. Dicitur autem verbum efficax ꝓpter maximā virtutem ⁊ infinitam vim effectiuam quā habet. Per ipm enim facta sunt omnia. Joh. primo. ⁊ ps. Verbo domini celi firmati sunt. Item ē efficax quia ex ipso omnia verba prolata a deo mediante angelo vel homine efficaciam habent. Ecc. 8. Sermo illius ptāte plenus ē Esa. 55. Verbum qō egredietur de ore meo nō reuertetur ad me vacuū sed faciet quodcunq̄ volui ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Et penetrabilior ⁊c. ostendit eius operationem Et circa hoc facit duo. Primo ponit eius operationem. Secundo exponit ibi. Et pertingens ⁊c. Dicit ergo. Et penetrabilior. Illud proprie dicit penetrare qō ingredit̄ pfunda rei. Hoc autem pōt esse dupliciter. Uno mō qz operatur in intimis rei. Esa. 26. Omnia enim opera nostra operat⁹ es in nobis. Alio mō quia cognoscit intima rei. Joh. 2. Opus ei non erat vt quis testimoniū perhiberet de homine: ipe enim sciebat quid esset in homine: Eccl. 24. Penetrabo inferiores partes terre. Operatō enim dei ⁊ cognitio pertingit ⁊ penetrat intima rei. Ad̄ dicit. Omni gladio ancipiti. Inter omnia enim gladius est penetrabilior propter acumen ⁊ maxime gladius anceps: qui scz est acutus ex duab⁹ eius partibus. Et ideo quia verbū dei acutum ē ⁊ ad operandū ⁊ ad cognoscendum ideo cōparat̄ gladio ancipiti. Ephe. 6. Et gladium spūs quod ē verbū dei. Esa. 27. In illa die visitabit dominus in gladio suo duro ⁊ grandi ⁊ forti ⁊c. ¶ Vel dicitur anceps qz habet aciem ad bona ꝓmouenda ⁊ mala destruenda. Apoc. p̄mo. Ex ore ipius ꝓcedebat gladius ex vtraq̄ parte acutus. In ordine enī causarum videmus q̄ semp causa prior intimius operat̄ q̄ causa posterior. Unde illud qō natura producit ē intimius q̄ illō qō producitur per artē. Quia ergo deus ē prima causa simpliciter: ideo eius operatione ꝓducitur illud qō ē intimissimū ipi rei scz eē eius. ¶ Consequenter cum dicit. Et pertingens ⁊c. manifestat qō dixerat de operatione. Et circa hoc facit duo: quia primo ostendit hoc quantū ad spūalia. Secundo quantū ad corporalia ibi. Compagum quoq̄ ⁊ medullarum: ſm enim aplm tria sunt ī homine scz corp⁹: aīa ⁊ spūs. 1. Thes. 5. Integer spūs vester aīa ⁊ corpus ⁊c. Quid enim sit corpus notuz ē. Alia aūt ē que dat corpori vitam. Spūs vero in rebus corporalib⁹ dicit quid subtile: ⁊ ideo significat substantias immateriales. Esa. 31. Egyptus homo ⁊ non deus ⁊ equi eorum caro ⁊ nō spūs. Spiritus ergo in nobis dicit illō per qō cōicamus cum substantijs spūalibus. Anima vero illud per qō cōicamus cum brutis. Et sic spūs ē mens humana scz intellect⁹ ⁊ volūtas. De hoc aūt dicunt aliq̄ q̄ in nobis sunt diuerse aīe. Una scz q̄ ꝓficit ⁊ viuificat corp⁹: ⁊ ista dicit aīa ꝓpie. Alia vero ē spūs quo intelligim⁹. Et iō ista duo magis dicunt substantie q̄ anime Hoc aūt dānatū ē in libro de ecclīasticis dogmatib⁹. Et ideo dicendū ē q̄ vna ⁊ eadem ē essentia aīe q̄ essentiam suā ⁊ viuificat corpus: ⁊ per potentiā suam que dicit intellectus ē p̄ncipiū intelligendi. Et per istam intelligit eterna: qō quō sit sic patet. Uidem⁹ em̄ q̄ quāto forma ē pfectior tanto opatio eius min⁹ subdit̄ materie sicut ptz q̄ forme elementor qz sūt impfectissime nō extenduntur vltra materiā. Cuz ergo anima inter oīs formas sit nobilissima oportet q̄ habeat aliquā opationem ⁊ p̄cipue aīa rōnalis que oīno excedit potentiā materie. Et istam opatiōz vocam⁹ intelligere ad quā sequit̄ sua inclinatio scz velle. ¶ Est aūt triplex dr̄ia inter opatōes aīe: ita q̄ aīa dicat̄ ad quā ptinēt potentie quib⁹ aīa opat̄ cum corpore. Ad spm vero ille qui opat̄ sine corpore. Tria aūt dr̄ia inter istas potentias ⁊ opatiōes ab ipis procedentes ē ipius rōnis ad sensualitatem q̄ est potentia p quaz aīa opatur cum corpe: qz rō apphendit imaterialia: sensualitas vero materialia ⁊ sensibilia. Scōa differentia est partiū sensualitatis: qz aliū statum ⁊ ordinem habet sensualitas ſm q̄ tendit in proprium obiectum suum ex natura sua: ⁊ alium ſm q̄ regulatur a ratione. Ipa enim concupiscibilis aliter consideratur vt est vis quedam in ordine ad obiectum suum: et aliter vt pticipat rationem. Tertia differentia ē partium ipius rōnis ſm diuersa obiecta ipsius quia vel tendit in deum: ⁊ hoc ē supremum in ipsa: vel in effectus spirituales vel in effectus temporales. Oīs autem istas diuisiones ⁊ differentias operatur et discernit verbum dei scz quomodo sensualitas distinguat̄ a rōne. Differentiaz etiā ipius sensualitatis in se: dr̄iam etiam partium rationis et quid prouenias

in anima ex consideratione spiritualium et terrenorum. ¶Consequenter cum dicit. Compagum quoq; t medullarum ꝛc. declarat illud quod dixerat de operatione dei t quantum ad temporalia. ¶Sciendū est autē q aliqd non potest penetrando pertingere ad aliquid ꝓpter duo Unum est ꝓpter colligationē. Aliud autem est ꝓpter inclusionem. Neutrū istorum potest impedire verbū dei In nobis quidem sunt quedam colligationes scz neruorum t arteriarum. Quedam etiam sunt valde inclusa t occulta sicut medulle que in ossibus includuntur. Omnia autem ista diuino prospectui manifesta sunt et subdita. Et ideo nihil est ei difficile ad penetrandum. Vel per compages potest intelligi coniunctio que ē inter partes anime ad inuicem vt inter animam t spiritus. Quasi dicat. Non solum pertingit ad cognoscendū differentiam t diuisionē anime t spiritus: sed etiam ad cognoscendum quomodo cōiunguntur. Cognōscit enī quomodo sensualitas regit rationē. Medulla autē potest intelligi illud quod latet in rōne t sensualitate. Mat. 10. Timete eum qui potest t animam et corpus mittere in gehēnam ¶Deinde cum dicit. Et discretor cogitationum ꝛc. agit de cognitiōe verbi. Et circa hoc facit duo. Primo enim ostendit q oīa subdunt cognitioni eius. Secundo ostēdit quomodo cognoscit ibi. Omnia autez nuda ꝛc. Ex duobus autem contingit q aliquid nō cognoscatur. scz aut quia est intra aliquid occultatum. Et sic maxime sūt occulta que latent in corde quia ipm ē valde ꝓfundum t inscrutabile. Jere. 17. Prauū ē cor hominis t inscrutabile. Secūdum Xo septuaginta interpretes habet sic. Profundū est cor hominis ꝛc. In corde vero latent cogitationes. Istas aūt cognoscit verbum dei. Esa. ꝑmo. Auferte malū cogitationū vestrarum ab oculis meis. Et ideo quantum ad hoc dicit discretor cogitationuz. Aliō modo nō cognoscitur aliquid qz ē oīno ignotum t inuisibile: t sic ea que sunt in voluntate sunt ignota. In voluntate autē ē ipa intentio finis que de natura sua ē inuisibilis. Quid enī homo facit vel cogitat manifestatur per opus. Sed qua intentione hoc faciat penitus ē incertuz Ista autē nō sunt occulta deo. ps. Scrutans corda t renes id ē cogitationes t intentiones. ¶Sciendū est autē q illud qō dicit penetrans referri potest ad operationez vt dictū est. Et sic differūt penetrans t discretor. Si autem referatur ad cogitationem tunc qō hic dicit. Et discretor: ē expositio illius. Quasi dicat. Tu dicis q ē penetrabilior ꝛc. E. erū est quia est etiā discretor cōpagum t medullarum id ē cogitationum t intentionū. Compages enim dicunt quedam colligationes: t sic cogitatio in qua ē quasi quedam colligatio terminorum pōt dici cōpago vum de vno tendit in aliud. Esa. 58. Dissolue colligationes impietatis. Itē Esa. 5. Ue qui trahitis iniquitates in funiculis vanitatis. Item medulla ē intima latens i ossibus. Job. 21. 2. Medullis ossa illius irrigantur. ¶Deinde cum dicit. Et nō ē vlla creatura ꝛc. ostendit q illud qō ꝑm naturā ē inuisibile nō ē occultum deo Q enī aliquid nō videatur a nobis hoc est qz simplici? t subtilius est oculo nostro siue corporali siue intellectuali: sicut sunt substantie separate quas in vita ista videre nō possum?. Diuino autē intellectu nihil ē simplici? vel subtilius: ergo nulla creatura est inuisibilis in cōspectu eius. Sed nunquid cognoscit in vniuersali tm̄ sicut qdā voluerunt? Nō: sed omnia nuda t aperta sunt oculis ei? Per oculū autē intelligit vis cognitiua. Intelliguntur enī spūalia per sensibilia. Signanter aūt dicit in plurali oculos ꝓpter diuersitatē intellectorum quia nō cognoscit vnum tm̄ sed etiam multitudinem rerū. Dicit etiam nuda t aperta. Dupliciter enī cognoscitur aliqd. Uno modo in superficie. Alio modo ī ꝓfundo sicut homo nudus videt in superficie: nō autem vestitus sed oīa deo manifesta sunt que videntur in superficie. Nihil enī est extra qō impediat cognitionem dei: sicut vestis impedit ne videatur homo. Et iō dicit nuda. Job. 26. Nudus ē infernus coram illo. Dicit etiā aperta quia nihil ē ita occultum in re q dei cognitionē effugiat. ¶Consequenter ostendit perfectionem auctoritatis ipius cum dicit. Ad quem nobis sermo ꝛc. Ista vero auctoritas ē auctoritas iudicandi. Act. 10. Ipe est qui cōstitut? est a deo iudex viuorum ac mortuorum. Ad istū ergo nobis sermo vt scz reddamus rōnem de opibus nostris. 2. Cor. 5. Oēs nos manifestari oportet ante tribunal xpi vt referat vnusq; ꝓpria corpis ꝓut gessit siue bonū siue malū sit. Et iō qz sic ē potēs sic sciēs t sic magn?: festinem? ergo ingredi ꝛc.

Lectio tertia.

Habentes ergo pontificem magnuz qui penetrauit celos iesum filiū dei teneamus spei nostre cōfessionem. Nō enim habemus pontificem qui nō possit cōpati infirmitatib? nostris: tēptatū aūt per omnia ꝓ similitudine absq; peccato: Adeam? ergo cum fiducia ad thronum gre eius: vt misericordiā cōsequamur: et grām inueniam? in auxilio oportuno.

Supra apostolus monuit ad festinandū ingredi in requiem dei: t ad hoc inducendum posuit magnitudinem xpi quantū ad diuinam naturam: hic ostendit idē quantū ad humanā naturam. et circa hoc facit tria. Primo enī ponit eius dignitatem. Scōo oīdit ei? pietatē ibi. Nō enī non habemus pontificem ꝛc. Tertio inducit ad habendam de eo fiduciam ibi. Adeamus ergo ꝛc. Dicit ergo. Ita dictū ē q nobis est sermo ad eum q̄ est vtū? sermo: verus iudex t pontifex. Ergo habentes pontificem ꝛc. ps. Tu es sacerdos in eternum. ꝛc. Nec et tantum pontifex sed etiam magnus Zacharie. 3. Et ostendit mihi dominus iesum sacerdotem magnū stantem coram angelo ꝛc. Hic autē dicitur magnus qz nō est pontifex tm̄ bonorum tpalium sed t futurorum. Infra. 9. Xps assistens pontifex futuroz bonozum ꝛc. Duo autem pertinebant ad magnum pontificem. Unum quo ad offic.ū scz semel in anno cum sanguine intrare in sancta sanctoz: sic habetur infra. 9. t Leuit. 16. Hoc aūt precipue conuenit xpo. Ille enī intrat cum sanguine in sancta figuralia: sz xps per ꝓprium sanguinē intrauit in sancta id ē sacra celestia. et ideo dicit. Qui penetrauit celos. Scōm est q debebat esse ex certa tribu scz de stirpe aaron: sicut dicit Exo. 29. t numeri. 16. t. 17. Hoc autem cōpetit xpo qui est nobilioris originis. Unde dicitur filius dei. Mat. 3. Hic est fili? meus dilect?. ps. Fili? meus es tu ꝛc. Quia ergo habemus hunc pontificem teneamus confessionem id est inhereamus corde: quia vt dicitur Ro. 10. Corde creditur ad iusticiam: ore autem confessio fit ad salutem Hanc autē cōfessionem requirit a nobis xps pontifex maximus. Mat. 8. Qui me confessus fuerit coram hominibus ꝛc. Sed dicit spei nostre: qō dupliciter pōt intelligi Uno modo q confessio ꝓut hic sumitur sit confessio fidei. Fides autem ē principium spei: sicut habet ex glo. Mat. ꝑmo. Abraam autē genuit ysaac id ē fides genuit spem nō quidez ꝗtū ad habitū sz ꝗtū ad ordinez actus. Nullus enī pōt sperare nec oz nisi qō pōt ꝓsequi. Q āt possumus consequi eterna habem? p fidez. Alr ꝓfessioez spei. i. ei? de quo speramus scz videre ꝑmam veritatem.

¶Deinde cum dicit. Non enī habemus ꝛc. ne forte credatur q̄ non possit aliquid agere preter id qđ exigit ei⁹ iusticia. ostendit in ipso etiam esse misericordiam et pietatem. Et ista respiciunt miseriā. ꝛ hoc precipue conuenit christo. Añ dicit. Qui nō possit compati ꝛc. ¶Sciendum est autē q̄ ly posse aliquādo importat non nudā potentiā: sed ꝓmptitudinē ꝛ aptitudinē christi ad iuuandū. ꝛ hoc quia scit p̄ experientiā miseriā nostrā: qui vt deus ab eterno sciuit p̄ simplicem noticiaz. pſ. Misericors est deus timentib⁹ se: quoniā ipse cognouit figmentum nostrum. Unde subdit. Ꝑro similitudine scz nostri temptatum. Est autē triplex temptatio. Una q̄ est a carne quando scz caro concupiscit aduersus spūm vt dicitur Gal. 5. Et ista non est sine peccato. q̄ vt dicit augustin⁹ Non nullum peccacum est cum caro concupiscit aduersus spūm. q̄ hoc est carnem concupiscere. Sed hoc non fuit in christo. ꝛ ideo dicit. Absq̄ peccato id est absq̄ mi nimo motu peccati. 1. Pe. 2. Qui peccatū non fecit nec inuentus est dolus in ore eius. Et ideo dicit agnus dei. Jo. 1. Alia est temptatio ab hoste ꝛ a mundo. ꝛ hoc dupliciter. Vel alliciendo p̄ ꝓspera. vel terrendo p̄ aduersa Et his duob⁹ modis fuit temptatus xp̄s. Fuit enī allectus prosperis. Quicqnid enī ptinet ad prosperitatem huius vite vel pertinet ad concupiscentiam carnis. vel ad concupiscentiā oculoꝝ. vel ad superbiā vite. De primo enī temptauit eum diabolus quando temptauit eum de gula que est mater luxurie. Matth. 4. Si filius dei es dic vt lapides isti panes fiāt. Item de inani gloria cū dixit. Mitte te deorsum. Item de cōcupiscentia oculoꝝ dicens. Hec oīa tibi dabo ꝛc. Luc. 4. Cōsumata oī temptatione diabolus recessit ab illo vsq̄ ad temp⁹. Itē fuit temptatus p̄ aduersa ꝛ insidias a phariseis: quia volebant eum capere in sermone. Matth. 22. Item p̄ contumelias. Matth. 27. Vah qui destruis templū dei ꝛc. Item p̄ flagella ꝛ tormenta. Excepta ergo temptatione que est cum peccato p̄ oīa similis nobis temptatus est. Dicit autē ꝑm similitudinē quod potest dupliciter exponi. Uno modo q̄ ly ꝑm denotet causam finalem. Quasi dicat. Ideo temptatus est vt daret nobis exemplū vt ꝑm similitudinem eius temptationē sustineremus ꝛ oīa conaremur vincere. 1. Pe. 2. Christus passus est p̄ nobis vobis relinquens exemplū ꝛc. Vel potest denotare ꝓsequentiā. Quasi dicat. Ideo temptatus est vt p̄ oīa tā in temporalibus q̄ in omnib⁹ aliis nisi in solo peccato similis esset nobis. Si enī fuisset sine temptationib⁹ nō fuisset eas expertus: ꝛ sic non compateret. Si vero habuisset peccatuz non potuisset nos iuuare: sed magis indigeret adiutorio. ¶Deinde cum dicit. Adeamus cū fiducia ꝛc. inducit ad habendā fiduciam de ipso. q̄st dicat Exquo sic potest cōpati adeamus cū fiducia. Esa. 12. Ecce deus saluator meus fiducialiter agam ꝛc. Adeamus dico ad thronum. Thronus dicit sedes regis. xp̄s autē rex ē Jere. 23. Regnabit rex ꝛ sapiens erit ꝛc. Dic autez thronus duplicem habet statum. Unū iusticie in futuro p̄s. Sedisti sup thronū qui iudicas iusticiaz. Hoc erit in futuro. pſ. Cum accepero tempus ego iusticias iudicabo. Est alius thronus gratie scz in presenti quādo est tēpus miserendi. Zach. 4. Exequabit gratiā gratie. Per gratiam aūt christi liberamur ab omni miseria: quia liberamur a peccato quod facit miseros populos. puer. 14. Et ideo dicit. Ut miseri cordiaz consequamur. Item per gratiam christi iuuamur ad bona operanda. Et ideo dicit. Et gratiam inueniamus. Luc. 1. Inueniſti gratiam apud dominū. Et hoc in auxilio oportuno quo adiuuemur ad bene operandū. pſ. Auxilium meum a dño ꝛc. Istud aūt auxiliū ē p̄ graz. 1. Corin. 15. Abūdanti⁹ illis laborauī. non autē ego: sed gratia dei mecum. Hoc autē oportet esse cōgruo tēpore. Ideo dicit. Auxilio oportuno. Omni enī negocio tempus ꝛ oportunitas. Ecc. 8. Hoc est tempus presens qđ est tempus miserēdi.

Capitulum quintū

Omnis nāq̄ pontifex ex hominibus assumptus p̄ hominibus cōstituit in his que sunt ad deum: vt offerat dona ꝛ sacrificia p̄ peccatis. Qui cōdolere possit his qui ignorāt ꝛ errant: quoniaz ꝛ ipse circumdatus est infirmitate: ꝛ ꝓpterea debet quemadmoduz ꝓ populo: ita etiam ꝓ semetipso offerre ꝓ peccatis. Nec quisq̄ sumit sibi honorem: sed qui vocatur a deo tanq̄ aaron. Sic ꝛ christ⁹ nō semetipsum clarificauit vt pontifex fieret. sed qui locut⁹ est ad eū. Filius me⁹ es tu: ego hodie genui te. Quēadmodum ꝛ in alio loco dicit. Tu es sacerdos in eternū scōm ordinem Melchisedech. Qui in diebus carnis sue preces supplicationesq̄ ad eum qui possit illum saluū facere a morte: cum clamore valido ꝛ lachrymis offerēs exauditus est p̄ sua reuerentia.

Sicut a principio huius ep̄le dictum fuit intentio ap̄li ē ostendere xp̄m excellentiorem esse omnibus his ex quibus lex habet auctoritatē scz angelis quoruz ministerio data fuit. Gal. 3. Ordinata p̄ angelos ꝛc. Ex moyse qui fuit legislator. Jo. 1. Lex p̄ moysen data est. Et sacerdotio ꝛ pontificatu aaron p̄ quē lex administrat. Expedit⁹ ergo de duob⁹ ꝑmis: hic ꝓsequit de tertio scz de eminētia sacerdotij xp̄i ad sacerdotiu ꝛ aaron. Et circa hoc duo facit. Ꝑrimo enī ostendit christū esse pontificē. Secundo ostendit ipsum esse excellentiorē pontifice veteris legis ī septimo capitulo ibi. Hic enī melchisedech ꝛc. Itē in ꝑma ꝑte duo facit. Ꝑrimo ostendit christum esse pontificem. Scō̄ ꝓparat aures auditoꝝ ad ꝓseq̄ntia. ibi. De quo nobis grandis est sermo ꝛc. Adhuc circa ꝑmuz duo facit. Ꝑrimo ostendit que requirant⁹ ad pontificem. Secūdo ostendit illa conuenire xp̄o. ꝛ sic concludit ip̄m ibi esse pontificē. Sic et xp̄s nō semetipsuz ꝛc. Itē in prima ꝑte tria facit. Ꝑrimo describit pontificale officium. Secūdo ostendit pietatē que pontifici necessaria est ibi. Qui condolere possit ꝛc. Tertio ostendit modum pueniendi ad pontificatū ibi. Nec quisq̄ sumit ꝛc. ¶Circa officium quattuor ponit. Ꝑrimo cui conuenit. Secūdo vtilitatē ibi. Ꝓ hominib⁹ ꝛc. Tertio materiā ibi. In his que ad deum ꝛc. Quarto actum ibi. Ut offerat dona ꝛc. Istud autē officium conuenit homini non angelo Et ideo dicit q̄ ita dictuz ē q̄ habem⁹ pontificē magnū ꝛ talis est christus. Nāq̄ ꝓ quia omnis pontifex ex hoīb⁹ assumptus debet etiaz esse de numero hominū. Voluit aūt deus vt homo habeat similē sui ad quez currat. Unde ꝛ ecclesia ordinauit q̄ quando vtilis inuenit aliquis de collegio non eligatur extraneus. Hose. 2. Dabo eis vinitores ex eodem loco. Deut. 17. Eum cōstitues quem dñs deus tuus elegerit de numero fratrū tuoꝝ. Non poteris alterius gentis hoīem regem facere qui nō sit frater tuus. Dicit aūt assumptus. quia debet alios excellere sicut patet de saule. 1. Reg. 10. Et ideo xp̄s. Jo.

T

vltimo. interrogat petrum quem volebat preficere si diligeret ipsum plus alijs. ¶Finis ⁊ vtilitas est: qz p hominibus constituit id est p ipsoz vtilitate. Non em̃ cõstituit ꝓpter gloriaz. non ꝓpter cumulandas diuitias. nec ꝓpter consanguineos ditandos. 2. Corin. 4. Nos autẽ seruos vestros p iesum. et vltimo. Scõm potestatẽ quam deus dedit mihi in edificationẽ et non in destructionem. Si vero aliquis querit quod suuz est nõ est pastor sed mercenarius. ¶Materia dignitatis est quia pontifex ꝓncipat. ⁊ sic dux vel rector in ciuitate: ita iste in his que ad deum supple ordinãt. Exo. 4. Tu eris ei in his que ad deum pertinent ⁊c. 2. Corin. 10. Arma militie nostre non sunt carnalia ⁊c. Sicut ergo illa que pertinent ad dei cultum excedunt temporalia: ita dignitas pontificalis excedit omnes alias dignitates. Non ergo pontifices debent se implicare negocijs secularibus pretermissis his que sunt ad deum. 2. Ti. 2. Nemo militãs deo ⁊c. ¶Actus pontificis est offerre dona id est volũtarie oblata non extorta. Exo. 25. Ab oñi homine qui offert vltroneus accipietis ⁊ sacrificia que sibi offerunt pro satisfactiõe peccatoꝝ ⁊c. Leuit. 4. Pro eis rogabat sacerdos ⁊ p peccatis eiꝰ ⁊ dimittent ei. In quo designat q omne quod offert siue voluntarium ⁊ votiuũ siue pro satisfactione debet offerre ꝛm dispositionẽ prelati. ¶Cõsequenter cum dicit. Qui condolere possit ⁊c. ostendit quid requirat ad vsum: scz pietas. Et circa hoc tria facit. Primo em̃ ostendit q ad vsum pontificis requirit misericordia ⁊ pietas. Scõo oñdit q requirit misericordie motiuũ ibi. Quoniã ⁊ ipse ⁊c. Tertio oñdit misericordie signum ibi. Et ꝓpterea debet ⁊c. Dicit ergo dico q debet esse in his q̃ ad deum. tamẽ debet esse medius inter hominem ⁊ deum Deut. 5. Ego medius ⁊ sequester fui inter dñm ⁊ vos. Sicut ergo p deuotionem orationis debet tangere deum tanq̃ vnum extremũ. sic p misericordiam ⁊ compassionẽ debet tangere alterum extremum scz hominẽ. Et ideo dicit. Qui condolere possit. 2 Corin. 11. Quis infirmat ⁊ ego non infirmor. Econtrario Amos. 6. Nihil patiebant super contritione ioseph: Duplex est autẽ defectus. Quidam em̃ deficit ex ignorantia. Et ideo dicit. Eorũ qui ignorant. Est autẽ ꝓprie ignorare carere scia eoꝝ que q̃s debet scire. Quidã vo ex certa scia. Et q̃tum ad hoc dicit. Et errãt. ¶Motiuũ pietatis ponit cum dicit. Quoniã ⁊ ipse ⁊c. Istud motiuum est infirmitas. Et illi qui presunt aliquãdo infirmãt 2. Corin. 4. Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus ⁊c. Et ratio huius est vt ex se aliorum infirmitatiꝰ cõpatiant. ⁊ ideo dominus pmisit cadere Petrũ. Ecc. 31. Intelligue que sunt proximi tui ex teipso. Et ideo dicit. Quoniã ⁊ ipse circumdat ꝰ ẽ infirmitate scz q̃tũ ad peralitates ⁊ culpam. ps. Miserere mei deus quoniam infirmus sum. Sap. 9. Homo infirmus ⁊ exigui temporis ⁊c. Et nota q dicit. Circumdatus. Carnales em̃ habent infirmitatẽ peccati in interioribus. Pinguedo em̃ ⁊ volũtas in ipsis subdite sunt peccato. Sancti vero habẽt in exterioribus. quia nõ sunt subiecti peccato. tamẽ sunt circumdati fragilitate carnis Ro. 7. Video seruio legi dei. carne aũt legi peccati. Signũ autẽ huiꝰ ẽ qz ⁊ in veteri lege sicut patet Leuit. 9. et. 16. et etiam modo sicut patet in canone misse cum dicit. Nobis quoq; peccatoribus famulis tuis sperantibus. Statutum est q sacerdos offerat etiam p se: quod nõ fieret nisi esset infirmitas peccatorum quibus est circũdatus nõ oppressus. Si em̃ sit in mortali peccato non debet celebrare. Et ideo dicit q ꝓpterea debet quẽadmodum p populo etiam p se offerre p peccatis. ¶Consequenter ponit modum ꝓueniendi ad pontificatũ cum dicit. Nec quisq̃ ⁊c. Hoc est em̃ contra naturam q aliquid pducat se ad statum altioꝛẽ sua natura sicut aer nõ facit seipsum ignem: sed fit a superioꝛe. Unde disciplina dei non habet q quisq̃ sibi sumat honoꝛẽ fauoꝛe: pecunia: potentia: Amos. 6. In fortitudine em̃ nostra assumpsimus nobis cornua. Ose. 8. Ipsi regnauerunt ⁊ non ex me. Sed debet vocari a deo sicut aaron. Exo. 28. Applica ad te aaron. Et ideo dominus confirmauit sacerdotium eius. sicut patet Numeri. 17. per virgam que floruit. Tales ergo debent assumi q̃ non se ingerunt. Unde antiquitus signo visibili ostẽ debant sicut patet de beato nicolao ⁊ multis alijs. ¶Deinde cũ dicit. Sic ⁊ xps ⁊c. ostendit quomodo christus sit pontifex. Et circa hoc duo facit. Primo em̃ ostendit quo dicta conueniũt xpo. Secundo ex hoc concludit intentum ibi. Appellatus ẽ a deo. ⁊c. Circa pmuz tria facit. Primo em̃ ostendit q xps factus est pontifex non a se sed a deo. Secũdo agit de ipsiꝰ officio ibi. Qui in diebꝰ carnis sue ⁊c. Tertio de ipsius misericordia ibi. Et quidẽ cum esset ⁊c. Circa pmum duo facit. qz pmo ostendit q xps non pmouit se ipsum. Secundo ostendit a quo sit pmotus. ibi. Sed qui locutus est ⁊c. Dicit ergo. xps non semetipsum clarificauit. ⁊c. Circa quod sciendũ est q non dicit non fecit seipsum pontificem: sed dicit non clarificauit ⁊c. Sunt em̃ quidã q̃ se clarificãt vt fiant sicut ypocrite: qui demõstrant in se aliqua vt eligant̃ vel prebendas consequant̃ nullus tamen facit se pontificem. christus vero non solũ non fecit se pontificez: sed nec se clarificauit vt fieret Jo. 8. Ego gloriam meã nõ quero. Et paulo post sequit. Est pater meus qui glorificat me. Et hoc est verum inquantum homo. quia inq̃tum deus habet eandem gloriã cũ patre. ¶Deinde cum dicit. Sed qui locutus est ⁊c. ostẽdit a quo est ꝓmotus. Et pmo ostendit a quo est clarificatus. Secũdo quomõ est pontifex designatus ibi. Et in alio loco ⁊c. Clarificatus autẽ est diuino iudicio. qz scz dominus locutus est ad ipsum in ps. Filius meus es tu ⁊c. Et hoc est expositum supra. Item Matth. 3. Hic est filius meus dilectus ⁊c. Cum ergo ostẽdit eũ ab eterno genitum ostendit gloriam eius. supra. 1. Qui cum sit splendoꝛ glorie ⁊c. Pontificatus etiam accipit a deo ina q̃tuz homo quẽadmodũ in alio loco dicit. scz in ps. Tu es sacerdos in eternũ ⁊c. Unde aũt aplus auctoritate ps. tanq̃ magis famosa ⁊ maioris auctoritatis vtpote magis frequentata. Dicit autẽ sacerdos quia se obtulit deo patri. Eph. 5 Dilexit nos ⁊ tradidit semetipsum p nobis oblationem ⁊ hostiaz deo ⁊c. Et ne credat tale esse sacerdotiũ xpi sicut fuit in veteri lege. distinguit ipsum q̃tuz ad duo. Primo quantũ ad dignitatẽ: qz ineternum. Illud enim fuit temporale. erat em̃ figurale: ⁊ ideo non est perpetuũ: sed transit veniente figurato. Sed sacerdotium xpi est eternum. qz est de veritate que est eterna. Item hostia eius habet virtutem introducendi in vitam eternã. Item durat ineternum. Secundo q̃tum ad [illegible] offerebant animalia. hic aũt panis ⁊ vinũ. Et ideo dicit. Scõm ordinem melchisedech. Illud autẽ infra exponetur. ¶Deinde cum dicit. Qui in diebus ⁊c. ostendit q illud quod ptinet ad officium pontificale conuenit xpo. Et pmo ostendit eius conditionem. Secundo actũ eius ibi. Preces supplicationesq; ⁊c. Tertio efficatiem ibi. Cum clamore valido ⁊c. Conditio eius est q fuit vnꝰ ex hominibus. quia vt dictum est pontifex ex hominibꝰ assumit: Et ideo dicit. Qui in diebus carnis sue ⁊c. Ponitur autem hic caro p tota natura humana. sicut illud Jo. 1. Verbum caro factum est. Sed nunquid modo nõ sunt dies carnis eiꝰ? Et videt q sic p illõ Luc. vl. Spiritus carnem ⁊ ossa non habet sicut me videtis habere. Quare ergo magis dicit tempus ante passionẽ ⁊ resur-

rectionem suam tempus vel dies carnis q̄ nunc. Dicendum est q̄ caro q̄cq̄ sumit̄ p fragilitate carnis. sicut .1. Corin.15. Caro t sanguis regnum dei possidere nō possunt. Christus autē tunc habuit carnem fragilem t corruptibilem. Et ideo dicit. In diebus carnis scz in quib⁹ gerebat carnem similē peccatrici nō peccatricē. ¶ Act⁹ autem eius fuit. qz obtulit preces t supplicationes. hoc est spirituale sacrificium qō xp̄s obtulit. Dicunt̄ aūt preces id est petitiones Jac. vltimo. Multū eñ valet deprecatio iusti assidua. Supplicationes vero dicunt̄ quantū ad humilitatē orantis sicut genuflexiones. Matth. 26. Procidit in faciem suam orans. Ad quē Ad deum patrem qui saluū illum facere posset a morte. Hoc autē poterat facere dupliciter. Uno modo ne moreret. Unde dicitur Matth. 26. Pater si fieri potest tc. Item vt mortuum resuscitaret. ps. Non derelinques in inferno aīam meā. Itē Tu autē domine miserere mei t resuscita me. Ad istud sacrificium spūale ordinat̄ sacerdotiū xp̄i. Uñ respondet ei quod dictum est supra. Ut offerat dona tc. ps. Sacrificiū laudis honorificabit me. Osee. 14. Reddemus vitulos labiorum nostrorum. ¶ Efficatia ostendit̄ ex mō orandi. Duo aūt sunt necessaria oranti. scz feruēs affectio. Item dolor t gemit⁹. De his duobus. ps. Domine ante te omne desiderium meū. q̄tum ad primū. Et gemitus meus a te non est absconditus. q̄tum ad secundum. Christus aūt ista duo habuit. ideo ꝓpter primū dicit. Cum clamore valido id est cum intentione efficacissima Luc. 22. Factus in agonia tc. Et .23. clamans ait Pater tc. Secundū cum dicit. Et lachrymis. Hoc autē nō legit̄ de euangelio: sed ꝓbabile est q̄ sicut ipse lachrymatus est in resuscitatione lazari: ita t in passione sua. Nam ipse multa fecit q̄ non sunt scripta. Non tamen fecit p se: sed p nobis quibus passio sua profuit. Sibi autē profuit in q̄tum p ipsam meruit exaltari. Phil. 2. Propter quod t deus exaltauit illum tc. Et ideo exauditus est p sua reuerentia quam scz sup̄ omnes habebat ad deum. Esa. 11. Et replebit eum spūs timoris domini. Sed contra videt̄ q̄ non fuit exauditus: quia non p se quia non transiuit calix ab ipso qō tñ petebat. Item nec p alijs: quia non fuit indultum iudeis quibus petebat indulgeri. Luc. 23. Pater dimitte illis tc. Dicendum est q̄ xp̄s in omnibus q̄ voluit fieri fuit exauditus. Ipse autē fm appetitum sensualitatis t fm voluntatē in q̄tū est quidam appetitus naturalis refugiebat mortem. Et q̄tum ad hoc orabat vt ostenderet se verū hominē. Sz voluntate consequente rationē deliberatam volebat mori. Unde dicit. Verumtamē non sicut ego volo: sed sicut tu. Itē nolebat q̄ ignosceret omnib⁹: sz illis tm̄ q̄ crediderunt. Et multi postea conuersi sunt.

Lectio secunda

Et quidem cum esset filius dei. didicit ex his que passus est obedientiā t consumatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis eterne: appellatus a deo pontifex: iuxta ordinem Melchisedech. De quo nobis grandis sermo t interpretabilis ad dicēdū quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis: vt vos doceamini que sint elementa exordij sermonū dei: t facti estis quibus lacte opus sit: non solido cibo. Omnis eñ qui lactis est particeps expers est sermonis iusticie. Paruulus eñ est. Perfectorum autem est solidus cibus: eorum qui p ipsa consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionē boni ac mali.

Supra posuit tria que ptinent ad pontificem. t ostendit duo illorum conuenire christo. scz officium et modū pueniendi ad ipsum: hic ꝓsequit̄ tertium scz pietatem t misericordiaz quā pontifex debet habere. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit illud qō passus est. Secūdo quas utilitas consecuta est etiam alijs ibi. Et consumatus factus est tc. Dicit ergo. Ita dixi q̄ pontifex debet esse talis q̄ possit compati. Talis autē est xp̄s. Cū eñ sit filius dei ab eterno t scōm hoc nec pati posset nec ōpati: assumpsit naturā in qua posset pati. t sic etiā posset compati. Et hoc est quod dicit. Quia cū esset filius dei scz ab eterno didicit obediētiā ex tēpore. Cōtra addiscere est ignorantis. xp̄s autē ab eterno vt deus: t ab instanti cōceptionis sue habuit plenitudinem scientie inquantū homo. ergo nihil ignorauit nec ꝓ cōsequens didicit. Respondeo dicendū est q̄ duplex est scientia. s. simplicis noticie Et q̄tum ad istam ꝓcedit argumentū: qz scz nihil ignorauit. Est etiam scientia experientie. t fm istam didicit obedientiam. Unde dicit didicit. id est expertus est. Et loquit̄ aplūs sic. quia qui didicit aliquid voluntarie accedit ad istud sciendum. christus autē voluntarie accepit infirmitatem nostram. Et ideo dicit q̄ didicit obedientiam id est q̄ graue sit obedire. quia ipse obediuit in q̄ssimis t difficilimis. qz vsq̄ ad mortē crucis. Phil. 2 et Ro. 5. Per obedientiam vnius iusti constituti sunt multi. ¶ Deinde cum dicit. Et consumatus tc. ostendit fructum passionis qui fuit duplex. Unus in christo. alius in membris eius. In christo fructus fuit glorificatio. Et ideo dicit. Et consumatus tc. Nam ab instanti conceptionis sue fuit consumatus perfectus quantum ad beatitudinem aīe inquantū ferebat in deū. sed tamē habuit passibilitatem nature. Sed post passionem habuit impassibilitatem. Et ideo quia fm hoc ex toto perfectus ē conuenit sibi alios perficere. Hoc est eñ natura ꝓfecti q̄ possit sibi simile generare. t ideo dicit q̄ perfectus est. Quia eñ ꝓ meritū obedientie quenit ad istam consumationē. puer. 21. Vir obediens loquet victorias. Factus est causa salutis nō tēporalis sz eterne Esa. 45. Saluatus est isrl in dño salute eterna. Et iō dicit q̄ appellat⁹ est tc. t hoc est supra expositū. ¶ Deinde cum dicit. De quo nobis grandis est sermo tc. preparat animos auditorum ad sequentia que dicenda sunt de pontificatu xp̄i Et circa hoc duo facit. Primo eñ ostendit eorū tarditatem. Secūdo suam intentionem cum dicit. 6. ca. Quapter intermittentes tc. Iterum p̄ma in duas. qz p̄mo ostendit tarditatem. Secūdo ostendit ipsam esse culpabilem ibi. Etenim cum deberetis tc. Item circa primaz partem duo facit. Primo ostendit dicendoz magnitudinem. Secundo ipsorum tarditatem ad ea capienda ibi. Quoniam imbecilles tc. Dicit ergo. Ita dixi q̄ appellatus est pontifex de quo .z pontificatu grandis nobis fmo ē qz de magnis. puer. 8. De reb⁹ magnis locutura sum. Item grandis q̄ de vtili. scz de salute animaz .1. Ti. 1. Fidelis sermo t omni acceptione dignus. qz xp̄s iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. tc. Iste sermo est interpretabilis. quod potest dupliciter exponi. Uel q̄ fiat ibi vis negationis interpretabilis id est non exponibilis. qz non potest ad perfectum exprimi

Explanatio sancti Thome

Que eñ ad xp̃m pertinent nullus sermo exprimere põt Ecc̃. 43. Glorificãtes dñm q̃tumcũq; potueritis superalebit adhuc ꝛ admirabilis magnificentia eius benedicentes dominũ. exaltate illum q̃tum potestis maior est omni laude. Alio modo affirmatiue interpretabilis id ẽ indigens interpretatione ꝓpter altitudinẽ ꝛ magnitudinem ꝛ ꝓfunditatẽ eius. puer. 1. Animaduertet parabolam ꝛ interp̃tationẽ ꝛc. Interpretatio eñ scripture numeratur inter dona spũssancti. 1. Cozin. 12. Indiget etiã vt dicat interpretatio eius ꝓpter tarditatem nostram. Et ideo subdit ipsoꝝ tarditatem cum dicit. Quoniam imbecilles ꝛc. Illi qui sunt debilis intellectus non possunt alta intelligere nisi eis exponant p̃ singula. Jo. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo. 1. Cozin. 3. Non potui vobis loqui quasi spũalibus ꝛc. ¶ Deinde cum dicit. Eteñ cum deberetis ꝛc. ostendit istam tarditatem esse culpabilem. Et circa hoc tria facit. ℙrimo eñ ostendit culpam tarditatis. Secũdo adhibet similitudinẽ ibi. Et facti estis ꝛc. Tertio exponit ibi. Omnis eñ qui lactis est particeps ꝛc. culpa enim alicuius est qñ diu audiuit si adhuc sit tardus. secꝰ autẽ est si sit nouꝰ. Negligentia eñ non ẽ sine culpa. Jõ dicit. Cum deberetis esse magistri scz alioꝝ ꝓpter tempus quo scz audierant legem ꝛ ꝓphetas Jo. 5. Scrutamini scripturas ꝛc. Item ipsum christum. Itẽ apl̃os et multos ab ipsis conuersos. Jo. 14. Tanto tempore vobiscum sum ꝛ non cognouistis me. ¶ Rursum indigetis Quasi dicat. Magis deberetis docere q̃ doceri tamen indigetis doceri que sunt elementa. Elementa eñ dicũtur illa que p̃mo traduñ in grãmatica qñ ponuñ ad literas. Ista vero sunt ipse lr̃e. Exordia ergo sermonũ dei et p̃ma p̃ncipia ꝛ elementa sunt articuli fidei ꝛ precepta decalogi. Qui ergo diu studuisset ī theologia ꝛ illa nesciret: tempus curreret contra ipsum. Jdeo dicit. Indigetis vt doceamini que sunt elementa exordii sermonuꝫ dei id est p̃ma p̃ncipia. 2. Ti. 3. Semp discentes ꝛ nũq; ad scientiam veritatis puenientes. Esa. 65. ℙuer centum annoꝝ morietꝝ. peccatoꝛ centum annoꝝ maledictus erit. ¶ Deinde cuꝫ dicit. Et facti estis ꝛc. ponit ad hoc similitudinẽ. Sciendum est ergo q̃ doctrina sacra est sicut cibus anime Ecc̃. 15. Cibauit illũ pane vite ꝛ intellectus. Et. 24. Qui edunt me adhuc esurient. et qui bibunt me adhuc sitient. Sacra ergo doctrina est cibus ꝛ potus quia animã potat ꝛ satiat. Alie eñ scientie tantũ illuminãt intellectuꝫ: hec autẽ illuminat. ps̃. ℙreceptũ domini lucidum illuminãs oculos Et etiaꝫ nutrit et roborat animã. In cibo autẽ corꝑali est differentia. Alio eñ cibo vtunt̃ pueri. ꝛ alio perfecti. ℙueri eñ vtunt̃ lacte quasi magis tenui ꝛ cõnaturali ꝛ defacili conuertibili. sed adulti vtunt̃ cibo solidiori. Sic in sacra scriptura illi qui de nouo incipiũt debẽt audire leuia que sunt q̃si lac: sed eruditi debent audire fortiora. Et ideo dicit. Facti estis quibus lacte ꝛc. scz sicut pueris. 1. ℙe. 2. Sicut modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite ꝛc. 1. Cozin. 3. Tanq̃ parualis in xp̃o lac vobis potum dedi non escaꝫ. ¶ Deinde cum dicit: Omnis eñ qui lactis ꝛc. exponit similitudinẽ. Et p̃mo exponit illũ quod dixit de lacte. Secundo illud quod dixit de solido cibo. ibi. ℙerfectorum autẽ ꝛc. Circa primũ duo facit. ℙrimo enim ponit expositionem. Secunddo expositionis rationem ibi. ℙaruulus eñ est ꝛc. Dicit ergo. Jta dico q̃ indigetis lacte sicut pueri. Omnis eñ qui lactis est particeps expers est sermonis iusticie: id est omnis q̃ indiget nutriri lacte expers est id ẽ nõ potest habere partem in sermonibꝰ iusticie pfecte intelligendis. Matth̃. 5. Nisi abũdauerit iusticia vestra plusq̃ scribaꝝ. puer. 15. In abundanti iusticia virtus maxima est. Huiusmodi autẽ non sunt ptices pueri. Esa. 28. Quez docebit scientiam: aut quẽ intelligere faciet audituꝫ? ablactatos a lacte auulsos ab vberibus. Sed contra qz apl̃us superius multa valde difficilia tradidit eis scz de mysterio trinitatis ꝛ de sacramento incarnationis ꝛ multa alia ardua. Ergo vel nõ erãt puuli: vel talia tradẽda sunt puulis. Rñdeo dicendũ est ꝑm aug. q̃ nõ ẽ itelligẽdũ q̃ in doctrina fidei alia sũt tradẽda maioꝛibꝰ ꝛ pfectis. ꝛ alia imperfectis. Non eñ est inter eos ista differentia. Eadẽ eñ vtrisq; sunt tradenda. sed paruulis ꝓponenda sunt sed non exponenda nec ptractanda. qz intellectus eoruꝫ magis deficeret q̃ eleuaret. Lac ꝑm glo. est sicut verbũ caro factum est. Contra nõ minoꝛis difficultatis est hoc intelligere q̃ quõ verbũ erat apũ deũ. Unde augustinꝰ dicit q̃ istud inuenit in libꝛis platonis. non tamen illud. Ipse aũt augustinus non poterat suspicari quid sacramẽti haberet verbum caro factum est. Respondeo dicendũ est q̃ cognoscere verbum caro factum est: p̃ simplicẽ fidẽ est satis facile. qz potest cadere in imaginatione ꝛ aliq̃liter in sensu. sed verbum apud deum oĩno excedit omnez sensum. ꝛ non nisi p̃ rationẽ potest ꝛ cum multa ꝛ maxima difficultate comprehendi. ¶ Consequenter assignat rationem cum dicit ℙaruulus eñ est: non quidez etate sed sensu. Tripliciter autẽ aliq̃s dicit parualus. Est eñ aliquis paruulus p̃ humilitatem. Matth̃. 11. Reuelasti ea paruulis. Etate. Hal̃. 4. Quãto tempore heres paruulus est ꝛc. Sẽsu. 1. Cozin. 14. Nolite pueri effici sensibus. sed malicia paruuli estote: sensibus autẽ pfecti sitis. Et isto modo accipit hic paruulus. ¶ Deinde cum dicit. ℙerfectoꝝ autẽ ꝛc. exponit illud qõ dixerat de cibo solido. Hoc eñ patet in corꝑalibꝰ q̃ qñ hõ puenit ad etatem pfectam: vtitur fortiori ꝛ nobiliori ꝛ solidiori cibo. Sic spũalis qñ puenit ad pfectionem spũalem debet ei proponi doctrina solidioꝛ. Jsta autẽ perfectio duplex est. Una est perfectio ꝑm intellectum qñ aliq̃s habꝫ iudicium intellectus ad recte discernendum et iudicandum de his que sibi ꝓponuñ. Alia est perfectio ꝑm affectuꝫ quã facit charitas que est cum aliquis totaliter deo inheret. Unde Matth̃. 5. post precepta charitatis dicitur Estote ergo perfecti ꝛc. Est autẽ perfectio charitatis vt dicit augustinus vbi nulla est cupiditas. Quanto eñ quis magis ascendit in deũ: tãto plus contemnit tẽporalia. ps̃. Quid eñ mihi est in celo ꝛc. Hoc eñ habꝫ sacre scripture doctrina q̃ in ipsa non tñ traduñ speculanda sicut in geometria: sed etiaꝫ approbãda p̃ affectũ. Unde Matth̃. 5. Qui autẽ fecerit et docuerit ꝛc. In aliis ergo scientijs sufficit q̃ homo sit pfectus ꝑm intellectuꝫ. In istis vero requirit q̃ sit pfectus ꝑm intellectũ ꝛ affectum. Loquendũ est igit alta mysteria pfectis. 1. Cozin. 2. Sapientiã loq̃mur inter pfectos. Unusquisq; eñ ꝑm q̃ est dispositus sic iudicat: sicut iratus aliter iudicat durante passione. ꝛ aliter ipsa cessante. Et similit incontinens aliter iudicat aliquid esse bonum tempore passionis. aliter post. Et iõ dicit p̃bus q̃ vnusquisq; talis est talis sibi finis videt. ꝛ qz ea q̃ī sacra scriptura traduñ ptinent ad affectũ non tñ ad intellectũ. ideo oportet esse perfectũ in vtroq;. Et ideo apl̃us volẽs ostendere q̃ sint pfecti quib⁹ sit tradẽdus iste solidus cibus. dicit q̃ sunt isti q̃ ꝓ sua cõsuetudine hñt sensus exercitatos. Eñ in ista pfectione quattuoꝛ sunt attendenda: scz ipsa pfectio in se in quo consistat. ꝛ q̃tum ad hoc dicit. Qui habent sensus exercitatos. Et cõuenienter loquit̃. Jn hoc eñ exprimit vtrãq; perfectionẽ. qz vt dicit p̃bus intellectus ꝓut iudicat de appetendis ꝛ agendis dicit sensus: qz est relatus ad aliquid ꝑticulare. Uñ non accipit hic

sensus p sensu exteriori. Qui ergo sentit que dei sunt p fectus est. Phil'. 3. Quicūq perfecti sumus hoc sentiamus. 1. Corin. 2. Nos autē sensum xpi habemus. Qui vero non sentiunt nisi carnalia deo placere non possunt vt patet Ro. 8. ¶ Secūdo attendēda est dispositio eius in quo est quia debet esse exercitat⁹. 1. Ti. 4. Exerce teipsum ad pietatem. Qui eñ nō est exercitatus non pōt bñ re rectū iudiciū qō ad hoc requirit. Ecc. 34. Vir ī multis expertus cogitabit multa. Irē q̄ non est expertus pauca recognoscit. ¶ Tertio causa huius exercitationis: et hec est consuetudo nō scz ocium sed frequētia actus. Et ideo dicit. Pro consuetudine scz recte agendi. puer. 22 Adolescens iuxta viam suam etiaz cum senuerit non recedet ab ea. Si ergo vis esse perfectus non des te ocio: sed assuesce te bonis a iuuentute. ¶ Quarto finis huius exercitij: quia scz ad discretionē boni t mali. Tunc eñ perfectus est quando discernit inter bonum t malū Esa. 7. Sciat eligere bonū t reprobare malū. Hec autē sunt tria scz discretio inter bonum t maluz. inter bonū t melius. inter malum et peius. In his eñ requiritur rectitudo iudicij.

Capitulum sextum.

Quapropter intermittētes inchoationis christi sermonem ad perfectionem feramur: non rursum iacientes fundamentum penitētie ab operibus mortuis t fidei ad deū. baptismatū doctrine: impositionis quoq manuum: ac resurrectionis mortuorū t iudicij eterni. Et hoc faciemus: siquidem pmiserit deus. Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati: gustauerunt etiam donum celeste. t participes facti sunt spiritussancti Gustauerunt nihilominus bonum dei verbum virtutesq seculi venturi t plapsi sunt rursus renouari ad penitentiā: rursum crucifigentes sibimetipsis filium dei: t ostentui habentes

Supra aplus fecit mentionem de pontificatu xpi fm ordinem melchisedech: t ostendit tarditatē eorum quib⁹ scribebat: hic redit ad suum ppositum. Et circa hoc tria facit. q̄ pmo apperit intentionē suam. Secūdo ostendit eius difficultatem ibi. Et hoc quidem faciemus ꝛc. Tertio declarat suam intentionē ibi. Confidimus autez ꝛc. Circa primū duo facit. q̄ pmo manifestat suum ppositū Secūdo exponit quod dicit ibi. Nō rursus iacientes ꝛc Propositum suū est q̄ pretermissis his que pertinēt ad inchoatiōz doctrine christiane vult psequi alia altiora. Unde dicit. Jam dictuz est q̄ pfectis opus est solido cibo. qua ppter intermittentes inchoationē doctrine xpi p quā xps inchoat esse in nobis quod est p doctrinam fidei Eph. 3. Habitare xpm p fidem in cordibus nostris. Feramur ad perfectionē id est ad ea que spectant ad perfectionez doctrine xpi. 1. Corin. 13. Quando factus sum vir euacuaui que erant puuli. Hoc autē fm glo. ad duo referri potest scz vel ad ītellectū vt scz exquo hō puect⁹ est debet intermittere puerilia t vacare perfectis. 1. cor. 2. Sapientiā loq̄mur inter perfectos. Vel ad affectum Et est sensus q̄ nō semp est standū in sensu inciptentiū. sed oportet tendere ad statum perfectorū Heñ. 17. Ambula coram me t esto perfectus. Hic est duplex obiectio. t pmo de hoc q̄ dicit intermittentes inchoationē. quia nunq̄ debet intermitti inchoatio. pñs. Et dixi: nunc cepi Job. 27. Justificationem quā cepi tenere non deseram. Respondeo dicendū est q̄ cōtingit dupliciter intermittere inchoationē. Vel ꝗtum ad estimationē t sic semper debet hō esse sicut incipiēs t tendens ad maiora Phil'. 3. Non q̄ iam ceperim aut q̄ iam perfect⁹ sim. Vel ꝗtū ap perfectionem. t sic semp debet niti homo transire ad statum perfectum Phil'. 3. Que retro sunt obliuiscens ad ea que priora sunt me extendens. In via eñ dei non progredi est regredi. ¶ Alia obiectio ē de hoc q̄ dicit. Feramur ad perfectionē. Perfectio eñ consistit in cōsilijs. Matth. 19. Si vis perfectus esse vade t vende oīa ꝛc. Non oēs aūt tenenť ad consilia. Respōdeo dicendū est q̄ duplex est perfectio. Una scz exterior que consistit in actibus exterioribus qui sunt signa interioz: sicut virginitas. voluntaria paupertas. Et ad hanc non omnes tenenť. Alia est interior que consistit in dilectione dei et proximi. Col'. 3. Charitatem habentes qō est vinculū pfectionis. Et ad pfectioz huiusmōi nō oēs tenēť. scz oēs tenenť ad eam tendere. q̄ si q̄s nollet plus diligere deuz non faceret qō exigit charitas. Dicit aūt feramur. t hoc fm impulsionē a spūancto. Ro. 8. Qui spū dei agūtur hi filij dei sunt. Vel sicut qui portati a deo q̄ portat insr mitatem nr̄am Esa. 46. Audite me domus iacob t omne residuū domus israel q̄ portamini a meo vtero. Vel sicut portati ad inuicem. Gal'. 6. Alter alterius onera portate. ¶ Deinde cum dicit. Non rursus iacientes ꝛc. exponit quod dixit t intendit ostendere que sunt illa que faciūt ad inchoationē doctrine xpi. Et vtitur similitudine. Per fidez eñ aīa edificať in spūali edificio. Sicut ḡ in corporali edificio pmo ponit fundamentū: ita hic prima rudimenta doctrine christi sunt quasi fundamentuz. Sed contra q̄ infra. 11. ponit fides esse fundamentuz. fides autē vna est. Eph'. 4. Unus dñs: vna fides: vnum baptisma. hic aūt ponit sex fundamēta. ḡ videť q̄ male. Respōdeo dicendū est q̄ fides fundamentū est virtutū. Jta aūt que ponit hic sunt fundamentum doctrine christi. Dicit non rursus quasi ita firmiter ponamus q̄ non oporteat iterato ponere. Vel q̄ iam dudū posuistis t nō oportet iterare. Multū autē signanter ordinat ista aplus. Sicut eñ in via generationis t cuiuscūq mot⁹ pus est recessus a termino a quo. t post accessus ad terminū ad quem. ita dicit hic q̄ penitentia est recessus a peccatō. t sic est quasi quoddā fundamētū in ista vita. Nemo eñ fm aug. sue voluntatis arbiter pōt nouā vitā inchoare: nisi peniteat eum preterite. Un dñs in pncipio pdicationis dicit. Penitentiam agite. Matth. 4. Et ideo dicit. Penitentie ab operibus mortuis. Opera eñ mortua dicunť vel q̄ fm se sunt mortua vel sunt mortificata. Res dicit vtua qñ habet officiū ppie virtutis a quo cū deficit dicit mortua. Opera nr̄a sunt ordinata ad beatitudinem q̄ est finis hoīs. Et ī qñ nō ducunt ad beatitudinē nec ordinari possunt dicunť mortua. t hec sunt opera facta in peccato mortali. infra. 11. Sanguis xpi q̄ p spūm sanctū obtulit seipsuz imaculatū deo emundabit cōscias nr̄as ab opibus mortuis. Opera vero facta in charitate p petrū mortificať. q̄ nō hñt virtutē vt mereāť vitā eternam. Ezech. 18. Oēs iusticie eius q̄s fecerat non recordabunť. Penitētia vero facit q̄ ista reuiuiscunt. q̄ reputanť ei ad vitā eternā. In accessu vero ad terminū primo est fides. Et ī dicit. Fundamentū fidei ad deū. Prio prium aūt fidei est q̄ credat hō t assentiat nō visis a se scz testimonio alteri⁹. Hoc autē testimoniū vel est hoīs tm t istud nō facit virtutē fidei. q̄ homo t fallere t falli po

Explanatio sancti Thome

test. Vel istud testimoniū est ex iudicio diuino. & istud verissimū & firmissimū est: qz est ab ipsa veritate que nec fallere nec falli potest. Et ideo dicit. Ad deum vt scz assentiat his que deus dicit. Jo. 14. Creditis in deū & in me credite. Secundo in isto processu sunt sacramenta fidei. Hec autē sunt duo sacramenta intrantium. de his enim tantum agit hic aplus. Et ista sunt baptismus p̄muz. & secundū est cōfirmatio. Quantū ad primū dicit. Baptismatum. Sed contra Eph. 4. Una fides: vnū baptisma Non ergo plura sunt baptismata. Respondeo dicendum est triplex est baptismus: scz fluminis: flaminis: & sanguinis. sed duo vltima. qz non habent vim nisi referant ad primum. qz illud oportet habere in ꝓposito si nō assit facultas in habentib⁹ vsum liberi arbitrij. Et ideo nō sunt tria sacramenta: sed vnum sacramentū p quod regeneramur ad salutez Jo. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spūsancto &c. Inter ista vero baptismus sanguinis plus habet de effectu baptismi si tamē primū fuerit in ꝓposito vel contrarium non teneat in mente sicut patet de innocentibus qui non erant in opposita dispositione. Baptismus em̄ virtutē habet ex merito passionis xp̄i. Ro. 6. Quicūq baptizati sumus in xp̄o iesu in morte ipsius baptizati sumus &c. Sicut ergo qui baptizat conformat morti xp̄i sacramētaliter: ita martyr realiter. Et tō istud baptismā habet totum effectum baptismi q̄tum ad hoc q̄ purgat omnē culpam & penam peccati non tamē impōmit caracterem aliquē. Et ideo si recipiens martyriū sine baptismo aque resurgeret esset baptizandus. Penitētia vero nō tm̄ habet de effectu baptismi: qz nō tollit oēz penā licet tollat culpā. Sicut tm̄ martyr ꝓformat se morti christi p exteriorem passionē. ita penitens p interiorez Gal. 5. Qui xp̄i sunt carnē suam crucifixerūt cum vitijs & concupiscentijs. Ideo potest esse tanta q̄ tolleret oēz culpam & penā. sicut patet in latrone & magdalena. Unde penitentia dicit baptismus inquantū supplet baptismi vicem. Et quia non licet illud iterari. ideo instituta est penitentia. Ista ergo dicuntur baptismata. quia habent effectum baptismi. Sed tamen sunt vnū baptisma: quia non agunt nisi illud habeat in ꝓposito. ¶ Secundum sacramentum intrantium est in ipsa mannum impositione. Hec autē est duplex. Una est miracla faciens sicut quādo christus p manus impositionē curabat infirmos. Luc. 4. Singulis man⁹ imponens curabat eos. Alia est sacramentalis. et hec est duplex. Una in sacramento ordinis. 1. Ti. 5. Man⁹ nemini cito imposueris. Alia est in sacramento confirmationis ad renouationem Tit. 3. Per lauacrum regenerationis & renouationis spiritussancti &c. In confirmatione enim datur spiritussanctus ad robur. Sicut enim in esse nature prius generatur homo & postea augetur & robozatur: ita in esse gratie. Tertio sequit̄ terminus motus: ad quem motus terminatur. & ille est duplex. Duo enim expectamus. Primum est resurrectio corpoz: & ista est fidei fundamentum: qz sine hac inanis est fides nostra. 1. Cozin. 15. Jtez expectamus remunerationez que fiet per iudicem. Ecc. 12. Cuncta que fiunt adducet deus in iudicium. Et ideo dicit. Judicij eterni. non q̄ illud iudiciū duret per mille ānos sicut voluit lactantius: sed tantū erit in momēto sed dicitur eternū quia sentētia que ibi dabitur in eternū durabit. Matth. 25. Jbunt hi in supplicium eternum: iusti autē in vitam eternam. ¶ Et sciendum est q̄ omnia ista que dicit se velle hic tractare sunt quasi quedam rudimenta fidei. Unde predicat ea nouitijs Act. 17. et in multis alijs locis. ¶ Deinde cum dicit. Et hoc quidem faciemus &c. ostendit difficultatem propositi sui exequēdi. Difficile enim est & in se & respectu auditorum. Unde tria facit. Primo innuit q̄ in hoc potissime indigeat diuino auxilio. Secundo subdit quozundam imbecillitatem ibi. Jmpossibile est enim &c. Tertio adducit quandam similitudinē ibi. Terram enim̄ que sepe &c. Dicit ꝯ Feramur ad perfectum: & hoc faciemus si permiserit deus Minus autem dicit & plus significat. non est tantum necessarium q̄ dominus permittat: sed oportet q̄ ipsa faciat. Sap. 7. In manu dei nos & sermones nostri. Et iō debet omnia ponere sub cōfidentia diuini auxilij. ¶ Deinde cuz dicit. Jmpossibile est em̄ &c. ostendit imbecillitatem eozum. Erant em̄ imbecilles ad audiendum. Sicut enim in corpozalibus nullus status est ita periculosus sicut recidiuantiū. ita in spūalibus qui post gratiam cadit in peccatum difficilius surgit ad bonum. Et circa hoc facit tria. Primo proponit bona que perceperant. Secundo difficultatem causatam in eis ex recidiuo ibi. Et prolapsi sunt &c. Tertio assignat rationem ibi. Rursus crucifigentes &c. Bona autem quedam sunt presentia: quedam vero futura. Ipsi vero in presenti habuerūt spiritualem regenerationem & quantū ad hoc dicit. Illuminati. Eph. 5. Eratis aliquando tenebre nunc autez lux in domino. Ista autē illuminatio fit per fidem. Act. 15. Fide purificans corda eorum. Habent etiam bonoꝝ dei participationez. & ꝯtum ad hoc dicit. Et gustauerūt donum celeste. Donum istud est gratia & dicitur celestis quia a celis deus eam dat. ps̄. Dedit dona hominibus Et Jac. 1. Omne datum optimum: & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminū &c. Est etiam in eis participatio diuine bonitatis. 2. Pe. 1. Per quem scilicet christum maxima nobis et preciosa promissa donauit. Ideo dicit. Participes facti spiritussancti: Omnia enim dona dantur ex amoze. & ideo istam participationem attribuit spiritui sancto. Est autem participare partem capere. Solus autem christus spiritum sanctum habuit ad plenitudinem. Jo. 3. Non enim ad mēsuram dat deus spiritum. Alii enim sancti de eius plenitudine receperunt & participes facti sunt: nō quidem substantie: sed distributionū eius. Supra. 2. Et varijs spiritussancti distributionib⁹. 1. Cozinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt idem aūt spiritus &c. Item in presenti habuerūt doctrine eruditionē. Et quantū ad hoc dicit. Gustauerunt nihilominus bonuz dei verbum. Verbū istud dicitur bonum quia est verbum vite eterne Jo. 6. Domine ad quem ibimus. verba vite eterne habes. ps̄. Quaz dulcia faucibus meis eloquia tua. Dicit autem gustauerunt: quia non solum intellectuz sed etiam reficit affectū in quo est quedam sapozatio. ps̄. Gustate & videte quoniā suauis est dominus. ¶ Bona aūt futura habuerūt in spe. Ro. 8. Spe salui facti sumus. Et ideo dicit. Virtutes seculi venturi. Bonum aūt quedā habent non solū in spe: sed etiam in quadaz inchoatione & illa sunt dotes anime scilicet visio: tentio: & fruitio. & illa habentur in quadam inchoatione inquantum fides spes et charitas que istis respondent habentur in presenti. Alia autem sunt bona scilicet dotes corpozis: scilicet subtilitas: agilitas: impassibilitas: claritas: que solum habentur in spe ¶ Consequenter cum dicit. Et prolapsi sunt &c. ostendit difficultatem ad resurgendum causatā ex casu. Ubi notandum est q̄ non dicit lapsi simpliciter. sed prolapsi id est totaliter lapsi. quia si lapsi tantum essent non ita difficile foret resurgere. Prouer. 24. Septies in die cadit iustus & resurgit. Q̄ si diceret apostolus illos qui prola

psi sunt impossibile esse resurgere. tunc posset dici q̄ in hoc notat maximam difficultatem resurgendi: scilicet ꝛ propter peccatum. et propter superbiam sicut patet in demonib⁹. Sed quia dicit illos qui semel prolapsi sunt nō posse renouari ꝛc. nec est aliquod peccatū in hoc mūdo a quo posset homo penitere. ideo alr est intelligendū ¶ Unde sciendū est q̄ ex hoc loco sumpsit nouatus quidam qui fuit presbyter ecclesie romane occasionē errandi. Uoluit em̄ q̄ nullus post baptismū poterit ad penitentiā resurgere Sed ista positio falsa est sicut dicit athanasius in epistola ad serapionē quia ipe paulus recepit incestuosum corinthū. Sicut patet. 2ᵉ. corinth. 2°. ꝛ similiter Hal. 4. quia dicit. Filioli mei quos iterū partu rio ꝛc. Est ergo intelligendū sicut dicit aug⁹. q̄ nō dicit q̄ impossibile est penitere: sed q̄ impossibile est rursus renouari. id est baptizari. Tyt. 3°. Per lauacrū regenerationis ꝛ renouatōis ꝛc. Nunq̄ enim posset homo sic penitere q̄ posset iterū baptizari. Et hoc dicit apostolus: q̄ scōm legem iudei multotiēs baptizabant. sicut patet. Marci. 7°. Et ideo ad istū errorē remouendū dicit hoc apostolus. ¶ Deinde cū dicit. Rursus crucifigētes ꝛc. assignat rationē quare baptismus non iterat. quia baptismus est quedā cōfiguratio mortis xpi sicut patet Ro. 6 Quicūq̄ in xpo baptizati sumus in morte ipius baptizati sumus ꝛc. Hec autē non iterat: quia xps resurgens ex mortuis iam nō moritr Rom̄. 6. Qui ergo iterato baptizant rursum xpm crucifigūt. Uel aliter: q̄ denotet repugnantia gratie xpi. vt scz velint frequēter peccare ꝛ post iterū baptizari. vt scz non referat ad iterationē baptismi sed ad lapsum eor qui peccant. Qui scz quantū in ipsis est rursus crucifigūt xpm. quia xps pro peccatis nostris mortuus est semel. 1ᵉ. petri. 3°. Cum ergo peccas baptizatus quantū in te est das occasionē vt iterū xpus crucifigat ꝛ fit cōtumelia xpo. in cuius sanguine te lotū maculas. Apoc. 1. Dilexit nos ꝛ lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo.

Lectio secunda.

Terra enim sepe venientem super se bibens imbrem et germinans herbam oportunam illis a quibus colitur accipit benedictionem a deo. proferens autem spinas ac tribulos reproba est ꝛ maledicto proxima. cuius consumatio in combustionem.

Supra ostendit apostolus difficultatē ad suū propositū exequendū puenientē ex eor culpa: hic adducit ad hoc quandā similitudinē. Et primo quantū ad bonā terram Secūdo quantū ad malā ibi. Proferens autē ꝛc. Sciēdum est autē q̄ scōm vnā expositionē supra voluit apostolus illos qui semel baptizati sunt nō posse iterū baptizari vel renouari ad penitentiā. Alia autē est expositio que ibi dimissa fuit q̄ impossibile est eos qui in hac vita semel illuminati sunt rursum in alia vita renouari ad penitentiam. Eccles. 9°. Quicquid potest manus tua facere instanter operare: quia nec opus: ne cratio: nec sapientia: nec scientia est apud inferos ꝛc. Johā. 9°. Uenit nox quando nemo potest operari. Rursus ergo exponatur. id est post hanc vitam. Et huius ratio est. Duo enim causant penitentiam. Unum est quod dat efficaciam. scilicet meritum passionis christi. 1ᵉ. Johañ. 2°. Ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Aliud autem est exemplum penitendi quod habemus in xpo per consideratione. scilicet cōsiderando austeritatem. paupertatem ꝛ tandem passionem. 1ᵉ. Petri. 2°. Xpus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum ꝛc. Sic ergo intelligitur q̄ dicit. Rursus crucifigentes. id est crucis christi fructum percipientes. ꝛ hoc quātum ad id quod dat efficaciam penitentie. Et ostentui habentes quantum ad exemplum penitendi. Et sic accipitur ostentum in bonū. Ista vero similitudo que ponitur hic de terra. potest referri vel ad id quod supra dictum est. Feramur ad perfectionem. ꝛ tunc erit sensus q̄ si feramur habebimus benedictionem sicut terra bona. Uel potest continuari ad dictum immediate scōm expositionem vtranq̄ siue de baptismo siue de alia vita. Illa tamen de baptismo magis est litteralis. Et sic est sensus. Sicut terra culta si iterato profert spinas non colitur: sed comburitur: sic homo peccans post baptismum vlterius non abluitur. Et tangitur circa bonam terram primo beneficium impensum. Secundo fructum quem profert. ibi. Et generans herbam ꝛc. Tertio premium. ibi. Accipit benedictionem ꝛc. Terra ista est cor humanum Luce. 8°. Quod autem ceciderit in terram bonam hi sunt qui in corde bono ꝛ optimo ꝛc. Q̄ dicitur terra quia sicut terra indiget pluuia: ita homo indiget gratia dei. ps. Uisitasti terram ꝛ inebriasti eam. Esaie. 55°. Quomodo descendit ymber ꝛ nix de celo ꝛ illuc vltra non reuertitur: sed inebriat terram ꝛ infundit eam ꝛ germinare eam facit ꝛc. Sed beneficium quod percipit est doctrina fidei quasi ymber superueniēs quam dominus pluit in cordibus auditorum mediantibus predicatoribus et doctoribus. Esaie. 5°. Mandabo nubibus ne pluant super eam ymbrem. Job. 36°. Effundit ymbres ad instar gurgitum qui de nubibus fluunt ꝛc. Hunc ymbrem bibit quando quod audit intelligit: et ad illud afficitur. Esaie. 55°. Omnes sitientes venite ad aquas ꝛc. Ista doctrina est desuper veniens: quia est super se ꝛ quantum ad principium huiꝰ doctrine. Quedam em̄ doctrina est de terra qua scilicet homo inberet terrenis. Alia est de celis que scilicet docet celestia. Jaco. 3°. Non est ista sapientia de sursum descendens: sed terrena animalis ꝛ diabolica. Et post sequitur ibidem. Que autem de sursum est sapientia: primū quidem pudica est ꝛc. Uel super se. id est super facultatem humane rationis. Eccl. 3°. Plurima super sensum hominū monstrata tibi sunt. Dicit autem non semper nec raro sed sepe: quia vt dicit Augustin⁹. ꝛ habetur hic in glosa. Si semper vilescit. si raro nō sufficit ꝛ negligitur. Job. 16. Audiui frequenter talia. ¶ Fructus est. quia generat herbam optimam cultoribus. Ista sunt bona opera que facit homo per doctrinam susceptam. Genes. 1°. Germinet terra herbam virentem ꝛc. Ista terra colitur primo a deo. Johañ. 15. Pater meus agricola est ꝛc. Colitur etiam a plato. 1ᵉ. corinthior. 3°. Ego plantaui apollo rigauit ꝛc. Colitur etiam ab homine ipo. Prouerb. 24. Diligenter exerce agrum tuum. Est ergo oportuna deo ad gloriam. 1ᵉ. corinth. 10. Omnia in gloriā dei facite. Alijs ad meritum ꝛ ad gloriam. 1ᵉ. Thessal. 2°. Uos estis gloria nostra et gaudium. Ipsi vero operanti ad vitam eternam. Rom̄. 6. Habetis fructum vestrum in sanctificationem: finem vero vitam eternam. ¶ Deinde cum dicit. Accipit benedictionem a deo. ostendit premium. scilicet benedictionem diuinam. Ista autem benedictio nihil aliud est q̄ factio bonitatis in nobis. Que quidē in presenti vita fit imperfecta: sed in futuro erit perfecta. 1ᵉ. petri. 3. In

hoc vocati estis vt benedictionē hereditate possideatis. ¶Deinde cū dicit. Proferens autē ꝛc. agit de mala terra de qua primo supponit beneficiū quod dictū est. Secundo ponit malū fructum dicens: Proferens autē ꝛc: Tertio ostendit penā. ibi. Reproba est ꝛc. Fructus ergo sunt spine. id est minora peccata. ꝛ tribuli. id est maiora que pungūt conscientiā propriā. ꝛ quandoq; etiam alienā: illa scz que sunt cōtra proximos Heñ. 3. Spinas ꝛ tribulos germinabit tibi. In pena vero ponit tria. scz diuinā reprobationē. iudiciariā cōdemnationē ibi. Maledicto proxima. Et finalē punitionē ibi. Cuius cōsumatio ꝛc. Quantū ad primū dicit. Reproba est. Sicut eñ predestinatio est principiū remuneratōis: ita reprobatio signū est condemnatiōis. ℣ ergo aliquis frequēter rigetur preceptis salutaribus signū est reprobatiōis si persistat in peccatis. Jere. 6°. Argentū reprobū vocate eos: quia dominꝰ proiecit eos ꝛc. Condemnatio est quia proxima maledicto. Math. 25°. Ite maledicti in ignē eternum ꝛc. Punitio est cuius cōsumatio in combustione. Esaie. 9°. Vestimentū mixtū sanguine erit in combustionem ꝛ cibus ignis.

Lectio tertia.

Confidimus autez de vobis dilectissimi meliora ꝛ vicinioza saluti: tamꝛ si ita loquimur. Non eñ iniustus est deus vt obliuiscatur operis vestri ꝛ dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius: qui ministrastis sanctis et ministratis. Cupimus autem vnūquenq; vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei vsq; in finem vt non segnes efficiamini. verum imitatores eorū qui fide ꝛ patientia hereditabūt promissiones.

Quia apostolus multa que dura videbanē de statu istorū dixerat: modo ne ex illis desperarēt ostendit qua intētione hoc dixerit. scz vt ipos a periculis retraheret. Unde circa hoc duo facit. Primo eñ ostendit fiduciā quaz de ipis habebat. Secūdo subdit rationē confidentie ibi Non eñ iniustus deus ꝛc. Dicit ergo. Ita dixi q; terra que ꝓfert spinas ꝛ tribulos ꝛc. Et ne credatis q; ego tales vos reputem cōfidimus de vobis dilectissimi et hoc ꝓpter fidem ꝛ charitatē meliora ꝛ vicinioza saluti. Ubi cōmendat statum ipsorū ex duobus. scz ex eo quod iam erant: quia exquo dicit melioza supponit q; erant in bono statu. ꝛ ex eo qō expectabant in futurū. Unde dicit. Vicinioza saluti. Ro. 13. Nunc autē propior est nostra salus q̄ cum credidimus. Quāto enīz quis ꝓficit in bonis tanto magis appropinquat saluti. ¶Sequit. Tamꝛ si ita loq̄mur. id est quia ꝛ si sic loq̄mur. hoc est vt reddamꝰ vos cautos ꝛ hoc procedit ex charitate. ps. Corripiet me iustus in misericordia ꝛ increpabit me. ¶Deinde cū dicit. Non est eñ iniustus deus ꝛc. ostendit rationem cōfidentie que duplex est. Una ex bonis ipoz preteritis. Alia ex ꝓmissiōe dei ibi. Abrae nāq; ꝛc. Quia vero apostolꝰ duo dixerat. Unū scz q; de ipis cōfidebat. Aliud q; aspere ipsis loquebat. ideo duo facit. Primo eñ assignat rationē primi. Secūdo rationē secūdi. ibi. Cupimus autē ꝛc. Ratio autē quare ipse de his cōfidat hec est. q; recordat multoz bonoz que ipsi fecerūt. Unde dicit. Confidimus autē ꝛc. Et quare? quia nō est iniustus deus vt obliuiscat ꝛc. Cōtra Ezech. 18. Si auerterit se iustus a iusticia sua ꝛc. Et paulo post ibidē sequitur. Omnes iusticie eius nō recordabunt. Et ibi subdit. Quia via dñi equa est. Respondeo. Dicendū est q; homo q̄ cadit post gratiā dupliciter potest se habere. Uno modo q; in malo perseueret et tūc deus oēs iusticias eiꝰ obliuiscit. Alio modo q; peniteat ꝛ tūc bonoz precedentiū recordat q; reputant sibi ad meritū. Unde dicit glo. q; mortificata reuiuiscūt. Sed tūc videt dubiū quia constat q; iusticia respicit meritū si ergo iusticia dñi exigit q; deus nō obliuiscat si peniteat sicut dicit glo. Ergo cadit sub merito q; resurgat a peccato. ꝛ sic meret primā gr̄az quod est impossibile. Respōdeo. Dicendū est q; duplex est meritū. Unū qō innitit iusticie ꝛ istud est meritū condigni. Aliud quod soli misericordie innitit quod dicit meritū congrui. Et de isto dicit q; iustū est. id est cōgruū q; homo qui multa bona fecit mereat. Ista eñ misericordia est adiuncta quod dāmodo iusticie plus q̄ in illo qui nunq̄ aliquid fecit. Et isto modo nō obliuiscit deus operis nostri ꝛ dilectiōis. Soli eñ charitati debet vita eterna. Joh. 14. Si quis diligit me sermonē meū seruabit. Quicquid eñ non est ex charitate nō est meritoriū. 1ª. cozinth. 13. Charitatē non habeā nihil mihi prodest. Et ideo hic nō dicit tantū operis vestri sed addit dilectiōis. quia etiā sicut dicit gregozius non est amoz dei ociosus. Operat eñ magna si est: si operari rēnuit amoz nō est. 1ª Joh. 3°. Non diligamus verbo neq; lingua sed opere ꝛ veritate. Ideo subdit. Quā ostendistis in nomīe ipius. Col. 3°. Omne quodcūq; facitis in verbo aut in opere: oia in nomine dñi nostri iesu xp̄i ꝛc. ¶Quid autē ostenderint ꝛ in quo ostēdit quia ministrastis sanctis. scz subueniendo necessitatibus sanctoꝝ. Math. 20. Quicūq; voluerit inter vos fieri maioꝛ sit vester minister. Ro. 12. Necessitatibus sanctoꝝ cōmunicantes. Et quia in oñibus est necessaria ꝓtinuatio. ideo subdit. Et ministratis ꝛ ideo si peccastis ex diuina misericordia adiūcta iustitie dabit veniā. ¶Consequēter cū dicit. Cupimus aūt ꝛc. assignat rationē quare ita dure locutus fuerat. scz ex desiderio salutis ipozum. Unde circa hoc tria facit. Quia primo ostendit suū desideriū. Secūdo subdit imminens periculū ibi. Ut nō segnes efficiamini ꝛc. Tertio declarat per exemplū ibi. Uerū imitatores ꝛc. Dicit ergo nō diximus ista quasi desperātes de vobis: sed magis quia cupimus vnūquenq;. id est de vnoquoq; vestrū. Phil. 1°. Testis est mihi deus quomō cupiā vos omnes in visceribus iesu xp̄i. Sed quid cupimus? Ostendere eandē sollicitudinē. id est vt sitis solliciti oñdere per exhibitionē operis hanc sollicitudinē ad bona quā semper habuistis. Unde patet q; ad opera pietatis requirit sollicitudo. Luce. 10. Martha martha sollicita es ꝛc. Item ad propriā salutē. 2ª. tymoth. 2. Sollicite cura teipm probabilē exhibere deo. Et quare? Ad expletionē spei. scz vt implendo quod cepistis cōsequamini quod speratis. Rom. 5. Spes nō confundit. Et hoc totū vsq; in finem Qui enim perseuerauerit vsq; in finem hic saluus erit. ¶Deinde cū dicit. Ut non segnes efficiamini ꝛc. ostendit periculū quod est pigricia. ꝛ est segnities timoꝛ future bone operatōis propter timoꝛē. scz vel ne deficiat vel ne peniteat. Prouer. 22. Piger dicit leo est in via. Un de pigri semper allegāt impedimēta. ¶Deinde cū dicit Uerū imitatores ꝛc. ponit exemplū. Quasi dicat. Non sitis pigri sed magis imitamini accipiēdo exemplū in pphetis. Jac. 5. Accipite exemplū patiētie ꝛc. Et sequit Prophetas. Et in alijs sanctis. scz apīis. 1ª. cozint. 11. Imitatores mei estote sic ꝛ ego xp̄i. Sitis ergo imitatores eoꝝ q̄ fide sine q̄ ipossibile est placere deo. Infra. 11. Et patiētia ꝓtra aduersa: hereditabūt ꝓmissiōes. Per fidē eñ formatā ꝛ patientiā acquirit hereditas ꝓmissa.

Infra. 11°. Sancti per fidem vicerũt regna ꝛc.

Lectio quarta.

Abrae nanq; promittens deus: quoniam neminẽ habuit per quem iuraret maiorem: iurauit per semetipsum dicens: nisi benedicẽs benedicam te multiplicans multiplicabo te. ⁊ sic longanimiter ferens adeptus est repromissionem. Homines enim per maiorẽ sui iurant: ⁊ omnis cõtroversie eorum finis ad confirmationem est iuramentum. In quo abundantius volens deus ostendere pollicitationes heredibus immobilitatẽ consilij sui interposuit iusiurandũ vt per duas res immobiles quibus impossibile est mentiri deum fortissimũ solatium habeamus qui confugimus ad tenendam propositã spem: quam sicut anchorã habemus anime tutam ac firmam ⁊ incedentem vsq; ad interiora velaminis: vbi precursor pro nobis introiuit iesus fm ordinem melchisedech: pontifex factus in eternum.

Supra apostolus ostendit causas quare de istis cõfidebat: ⁊ hoc ꝓpter bona que fecerũt: hic ostendit idem ex ꝓmissiõe facta patrib⁹. Unde circa hoc facit duo. Primo eñ premittit promissionẽ. Secũdo assignat rationẽ dictor ibi. Homies eñ per maiores sui ꝛc. Circa primũ tria facit. Primo eñ ostendit cui facta sit ꝓmissio. Secũdo ostendit promissionis modũ esse conuenientẽ. ibi. Quonĩã neminẽ habuit ꝛc. Tertio promissiõis effectũ ibi. Et sic longanimiter ꝛc. Promissio facta est abrae. Gal. 3. Abrae dicte sunt ꝓmissiones ꝛc. Et huius est ratio. quia per fidẽ inheremus deo. ⁊ ideo per fidem cõsequimur ꝓmissiones. Primũ enim exemplũ fidei fuit in abraam. ⁊ hoc quia primus recessit a cõsortio infideliũ. Heñ. 12°. Egredere de terra tua ꝛc. Secũdo quia prim⁹ aliquid credidit qđ erat supra naturã. Ro. 4. Qui cõtra spez in spe credidit ꝛc. Unde Heñ. 15. Credidit abraam deo ⁊ reputatũ est ei ad iusticiã. Primus enim accepit signaculũ fidei. scz circũcisionẽ. Ro. 4°. ¶ Modus ꝓmissionis est quantũ ad duo. Primo quantũ ad iuramentũ interpositũ. Secũdo quantũ ad verba ꝓmissiõis ibi. Nisi benedicens benedicã tibi. Dicit ergo deus volens ostendere ꝓmissionẽ suam firmã ⁊ stabilẽ. quia nõ habuit maiorẽ se per quẽ iuraret. ps. Excelsus super omnes gentes dñs ꝛc. Jurauit per semetipm. Heneh. 22°. Per memetipm iurau dicit dñs ꝛc. In quo habes exẽplum qđ iuramentũ de se non est illicitũ. quia scriptura nihil deo attribuit quod de se sit peccatũ. Intendit enim scriptura nos ad deum ordinare ⁊ ducere. Ephes. 5°. Estote imitatores dei sicut filij charissimi ꝛc. Vanẽ interdicit frequẽtia iuramenti. Eccl. 23°. Juratiõi non assuescat os tuũ ꝛc. Item iuramentũ inuanũ. Exod. 20. Non assumes nomen dei tui inuanũ ꝛc. ¶ Consequẽter cũ dicit. Nisi benedicẽs ꝛc. ostendit modũ promissiõis. Quasi dicat. Non credaĩ mihi nisi benedicã tibi: vt sit modus iurãdi quasi per execrationẽ. Dicit autẽ benedicens quod pertinet ad bonor collationez. Benedictio enim dñi diuites facit. sicut dicit Prouer. 10. Et multiplicabo te. qđ etiam pertinet ad plis numerositatẽ. Et vtrũq; fuit abrae ꝓmissũ sicut patet Heñ. 14. ⁊ 25. Ingeminat autẽ benedicẽs vt designet bona tpalia ⁊ spualia ⁊ continuitatẽ benedictiõis. Vel benedicens benedicã in multitudine plis sancte que Heñ. 22°. designaĩ per stellas celi. vbi dicit. Suspice celum ⁊ numera stellas si potes ꝛc. Et multiplicãs multiplicabo in numerositate plis male ⁊ peruerse que ibidẽ. scz. 22°. capi. designaĩ per arenã maris. Ingeminaĩ etiaz multitudo qđ est vel propter numerositatem prolis bone vel male. Vel propter cõtinuitatem multitudinis. Vel benedicã in bonis gratie ⁊ multiplicabo in bonis glorie. ps. Quã magna multitudo dulcedinis tue dñe ꝛc. ¶ Effectus ꝓmissiõis fuit quia longanimiter ferens ꝛc. Longanimitas est nõ solũ in faciendo magnuz aliqđ: sed etiã in expectando in longũ. Abraã autẽ promissionẽ habuit nec vnq; passus pedis terre possedit. vt dicit Act. 7. Et vsq; in senectutem prolẽ non suscepit ⁊ tamen a spe nõ decidit. Jaco. 5. Accipite exemplũ fratres mei mali exitus ⁊ longanimitatis ⁊ laboris ⁊ patientie ꝓphetas ꝛc. Esa. 51°. Attendite ad abraã patrem vestrũ ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit. Homines eñ per maiores ꝛc. ponit rationẽ predictor ⁊ circa hoc facit tria. Primo eñ ponit humanã consuetudinẽ. Secũdo assignat rationẽ consuetudinis ibi. In quo abaundãtius ꝛc. Tertio subdit fructũ rõnis ibi. Ut per duas res ĩmobiles ꝛc. Consuetudo eñ humana duplex ponit. Una quantũ ad id per quod iuraĩ. Alia quantuz ad effectũ iuramenti ibi. Et omnis cõtroversie ꝛc. Illud autẽ per quod iuraĩ est maius. ⁊ hoc rationabiliter. Nihil eñ aliud est iurare nisi dubiũ cõfirmare. Sicut ergo in scientijs nihil ꝓfirmaĩ nisi per id qđ est magis notuz. Ita quia nihil certius est apud homies q; deus ideo per ipm tanq; per maius ⁊ certius iuraĩ. Sed contra. Quã voq; eñ iuraĩ per filiũ qui minor est vt cũ dicit per xpm. Aliquãdo vero per creaturã sicut ioseph iurauit per salutẽ pharaonis. Heñ. 42°. Respondeo. Dicendũ est q; duplex est modus iurãdi per deũ. Uno modo per simplicem attestationẽ. vt cum absolute dicit per deuz ita est. Quasi dicat. Testis est mihi deus q; ita est sicut dico. Rom. 1°. Testis est mihi deus cui seruio in spiritu meo ꝛc. Aliquãdo vero per execrationẽ quod fit quando aliquid obligaĩ ad vindictã dei si nõ sit ita. puta caput vel anima vel aliquid huiusmõi sicut iurauit apostolus. 2°. cozinth. 1°. Testem deũ inuoco in animã meã Quasi dicat. Obligo animã meaz pro testimonio q; quo ipm nomen dei assumo. Et istud est grauissimũ. Per creaturaz aũt iuraĩ non inquantũ est talis: sed inquantũ in ipa relucet aliqđ indicium diuine potestatis. Quia eñ oĩs potestas a deo est Ro. 13. inquantũ aliqs exercet potestatẽ super aliquã multitudinẽ si iuraĩ per ipm iuraĩ per deuz cuius potestas in ipo relucet. Et sic iurauit ioseph per salutẽ pharaonis. Hoc est ergo q; dicit q; homies per maiores sui iurãt. ¶ Deinde cũ dicit. Et omnis cõtroversie ꝛc. ponit effectũ iuramenti qui in hoc cõsistit q; per iuramentũ finiĩ omnis ꝓtroversia. Sicut eñ in scientijs quã do resoluiĩ vsq; ad prima principia indemõstrabilia quie scik: ita diuina lege introductũ est q; cuz peruenik ad primã veritatẽ est status. quod fit quãdo ipa in testimoniũ inuocaĩ. Exod. 22°. Applicabik ad deos ⁊ iurabit ⁊ sic sopik oĩs questio ⁊ ꝓtroversia. ¶ Deinde cuz dicit. In q; abundantius ꝛc. ponit rationẽ quare deus voluit iurare. scz ad ostendendã firmitatẽ ꝓmissionis sue. Unde dicit. In quo. i. eoipo deus interposuit iuramentũ volens abundanti⁹ ꝛc. Abundans eñ fuit qđ ꝓmisit: sed abundanti⁹ fuit qđ iurauit. Volens inq; oñdere heredib⁹ pollicitationẽ. i. rei pollicite. Ro. 9. Qui filij sũt ꝓmissiõs

nis estimant in semine. Ostendere inq̃ immobilitatẽ. ¶Sciendũ est q̃ in his que a deo procedũt duo sunt cõsideranda. scz ipse processus rerũ ⁊ consiliũ dei a quo talis processus causat. Consiliũ dei est omnino immobile. Ysaie. 46. Consiliũ meũ stabit ⁊ oẽs volũtas mea fiet Sed dispositio est bene mutabilis. Nam dñs aliquãdo pronũciat aliquid scõm q̃ exigit ordo ⁊ pcessus rerũ sicut patet Esa. 38. Dispone domui tue: quia morieris tu ⁊ nõ viues. Habebat enim cursus infirmitatis q̃ ex illa morerẽ. Et similiter Jone. 3. Adhuc quadraginta dies ⁊ ninive subuertẽ. quia ipa meruerat submersionẽ sui ipius. Jere. 18°. Repente loquar aduersus gentẽ ⁊ aduersus regnũ. vt eradicẽ. ⁊ destruã. ⁊ disperdã illud. Si penitentiã egerit gens illa a malo suo quod locutus sum aduersus eã agam ⁊ ego penitentiã super malo qõ cogitaui vt facerẽ ei ⁊c. Et tũc prophetia est comminatiõis. Quãdoq̃ vero pnunciat aliquid scõm q̃ respicit consiliũ dei eternũ. ⁊ super hoc deus nunq̃ penitet nec illud retrahit. 1. Regũ. 15. Triũphator israel nõ parcet et penitudine nõ flectẽ. Tamen sciendũ est q̃ quãdocũq̃ dñs pmittit aliquid sub iuramẽto est pphetia predestinatiõis que est ostensiua diuini cõsilij. Et ista promissio penitus immutabilis est. ¶Deinde cũ dicit. Ut per duas res ⁊c. ostẽdit fructũ pmissionis. ⁊ primo ostendit quis sit ille fructus. Secũdo quis cõsequat hunc fructũ ibi. Quã sicut anchorã ⁊c. Fructus autẽ est vt spes nostra sit certa. Unde dicit. Ut habeamus fortissimũ. id est firmissimũ solatiũ spei per duas res immobiles quibus impossibile est deũ mentiri. scz per deũ qui pmittit qui nõ mentiẽ. Numeri. 23. Non est deus vt filius hominis vt mentiat ⁊c. Et per iuramentũ in quo est maior cõfirmatio veritatis. Sciendũ est autẽ q̃ sicut delectatio sensibilis est experientia sensibilis ⁊ memoria de preterito. ita spes de futuro. 1. mach. 2. Oẽs qui sperant in ipo nõ infirmant Esa. 40. Qui sperant in domiõ mutabũt fortitudinẽ: assument pennas vt aquile currẽt ⁊ non laborabũt ⁊c. Habeamus inq̃ nos qui pfugimus a malis scz mũdi ab impugnatiõe hostis ad tenendã propositaz nobis spem. ps. Dñe refugiũ factus es nobis. Prouer. 18 Turris fortissima nomen dñi. Ad ipam currit iustus et exaltabit. ¶Deinde cũ dicit. Quã sicẽ anchorã ⁊c. ostẽdit q̃ fideles promissionẽ istam consequant. ⁊ vtit quadam similitudie. Comparat eñ spem ipi anchore que sicut in mari nauẽ immobilitat. ita spes animã firmat in deo in hoc mũdo qui est quasi quoddam mare. ps. Hoc mare magnũ ⁊ spaciosuz manibus. Ista tamẽ anchora debet esse secura vt scz nõ deficiat. Unde fit de ferro. 2ª. tymoth. 1. Scio cui credidi ⁊ certus sum ⁊c. Item debet esse firma vt scz nõ cito a naui remoueat. ita homo debet alligari isti spei sicut anchora naui alligat. Est autẽ differentia inter anchorã ⁊ spem quia anchora in ymo figit sed spes in sũmo. scz in deo. Nihil enim in presenti vita est firmũ vbi aia posset firmari ⁊ quiescere. Unde Heñ 8. dicit q̃ columba nõ inuenit vbi requiesceret pes eius Et ideo dicit q̃ debet incedere vsq̃ ad interioza velaminis. Apostol° eñ per sancta que erãt in tabernaculo intelligit statũ presentẽ ecclesie: sed per sancta sanctoz que per velũ distinguebant a sanctis intelligit statuz future glorie. In illo ergo vult q̃ figat anchoza spei nostre qui est modo velatus ab oculis nostris. Esaie. 64. Oculus non vidit deus absq̃ te que preparasti expectãtibus te. ps. Quã magna multitudo dulcedinis tue dñe quã abscondisti timẽtibus te. Hãc ibi fixit precursor noster qui ibi ingressus est. Unde Joh. 14. Vado parare vobis locum. Mich. 2. Ascendit pandẽs iter ante eos. Et ideo dicit q̃ ipe tanq̃ precursor p nobis ingressus est in interioza velaminis: ⁊ ibi fixit spem nostrã sicut dicit in collecta in vigilia ⁊ in die ascensiõis. Tamen quia intra velum nõ licebat intrare nisi summo sacerdoti. Leuit. 16. ideo dicit q̃ iesus qui pro nobis ingressus est: factus est pontifex in eternũ fm ordinẽ melchisedech. Ecce q̃ eleganter redit apostolus ad propositũ suũ. Ipse eñ cepe rat loqui de sacerdotio: ⁊ tamen fuerat multũ digressus sed nũc ad istud redit sicut patet.

Capitulum septimũ.

Hic enim melchisedech rex salem sacerdos dei summi qui obuiauit abrae regresso a cede regũ: ⁊ benedixit ei: cui ⁊ decimas omniuz diuisit abraaz: primũ quidem qui interpretatur rex iusticie. deinde autem ⁊ rex salem quod est rex pacis sine patre. sine matre. sine genealogia. neq̃ initium dierum. neq̃ finem vite habens. assimilatus autẽ filio dei manet sacerdos imperpetuũ.

Supza aplus. 5. cap°. probauit xp̃m esse sacerdotẽ. In 6. autẽ capi. interposuit quedã ad preparandos animos auditoz: hic redit ad suũ propositũ. Intendit eñ probare excellentiã sacerdotij xp̃i ad sacerdotiũ leuiticũ Et circa hoc facit duo. Prio. n. ostendit excellentiã sacerdotij xp̃i ad sacerdotiũ veteris testamẽti. Secũdo ostendit q̃ fideles debent sacerdoti xp̃o reuerẽter subdi. Et hoc in medio decimi capituli ibi. Habẽtes itaq̃ fratres fiduciã ⁊c. Circa primũ duo facit. Primo eñ ostendit prerogatiuã sacerdotij xp̃i super leuiticos ex parte persone ipsi° sacerdotis. Secũdo ex parte ministerij. 8. cap. ibi. Capitulũ autẽ super ea ⁊c. Circa primũ duo facit. Quia prio ostendit existentiã sacerdotij xp̃i ex promissione diuina. Secũdo ostendit necessitatẽ sacerdotij eius ibi. Talis eñ decebat ⁊c. Promissionẽ vero ostendit per illud. ps Jurauit dñs ⁊ non penitebit eũ ⁊c. Unde tria ostendit ad propositũ suũ probandũ. Primo illud quod dicit fm ordinẽ melchisedech. Secũdo illud quod dicit iurauit. ibi. Et quantũ ẽ nõ sine iureiurãdo ⁊c. Tertio illud qõ dicit. Tu es sacerdos ibi. Et alij quidẽ plures ⁊c. Circa primũ duo facit. Quia primo ostendit similitudinez ad melchisedech. Secũdo ex hac similitudie pfert sacerdotiũ xp̃i leuitico ibi. Intuemĩ autẽ ⁊c. Circa primũ duo facit. quia primo describit conditiões melchisedech. Secundo ostẽdit quomõ conueniũt xp̃o ibi. Primũ quidẽ ⁊c. Describit autẽ melchisedech. primo ex noie cũ dicit Hic autẽ melchisedech. Sic eñ nominat eũ scriptura. Heñ. 14. Ubi habẽ historia quã apostolus hic supponit. Et scõm glo. hebrei dicũt ipm fuisse Sem primogenitũ noe. ⁊ tũc quãdo abrãã habuit victoriã erat annoz ccclxxx. als. cccix. ⁊ occurrit abrae nepoti suo. Secũdo describit eũ a dignitate. Erat eñ rex ⁊ sacerdos. Quantũ ad primũ dicit. Rex salẽ ⁊c. Et scõm aliquos salem dicit hierusalẽ. Sed cõtra est hieronymus in quadã epistola q̃ vt ipe dicit nõ poterat esse q̃ et occurreret a hierusalẽ quod probat ex situ. Alij autem dicũt q̃ salem dicit ille locus de quo dicit Joh. 3°. q̃ iuxta illũ iohãnes baptizabat ⁊ menia illius loci erant adhuc tempore hieronymi. Quantũ ad secundũ dicit. Sacerdos dei summi. Antiquitus enim ille qui inter filios erat antiquioz erat sacerdos. Sed verũ est q̃ tempore abrae multuz inualuerat cultus ydolozũ. Et ideo ne credat q̃ esset sacerdos ydoloz addit dei summi scz per essentiã nõ per participationẽ vel nuncupationẽ. Deus eñ est creator oma-

niũ eoꝝ qui dicunt diȝ: siue per participationẽ: siue per errorẽ. ps. Rex magnus super oẽs deos. Esaie. 61°. Vos sacerdotes dñi vocabimini ⁊c. Tertio describit eũ ab officio. Sacerdos eñ medius est inter deũ ⁊ populũ. Debet ergo aliquid populo cõferre. scȝ spiritualia ⁊ aliquid ab ipo accipere scȝ temporalia. 1ª. coꝝ. 9°. Si nos vobis spiritualia seminauim⁹ non magnũ est si carnalia vestra metamus. Primo ergo debet exhibere ꝓhortationẽ per bona monita. Unde dicit Heñ. 14°. ꝙ quattuor reges vicerũt quinqꝫ reges ⁊ captiuũ duxerunt loth ne potẽ abrae. Isti quattuor reges sunt quattuor vitia principalia opposita quattuor cardinalib⁹ virtutibus que captiuũ detinent affectũ nepotẽ ratiõis victis quinqꝫ sensibus corꝑis Qui eñ superat ⁊ liberat affectũ debet ꝓhortari a sacerdote. Esa. 21°. Occurrẽtes sitiẽti ferte aquã. Et Esa. 35. Confortate manus dissolutas ⁊c. Scõ per sacramentoꝝ administrationẽ benedicẽdo. Unde benedixit ei. ps. Benediximus vobis in nomĩe dñi. Hoc autem fit impendẽdo sacramenta per que confortat homo in gratia. Numeri. 6. Inuocabũt nomen meũ super filios israel ⁊ ego benedicã eis. Nam deus benedicit auctoritate sed sacerdos ministerio. Et decimas scȝ ad sustentationẽ diuisit. scȝ abrãã. id est recte distribuit. Sed contra. quia vt patet Numeri. 18. Ex lege est datio decimarũ. Non ergo sunt ante legẽ. Respõdeo. Dicendũ est ꝙ cerimonialia veteris testamẽti sunt quedã determinationes preceptoꝝ iuris naturalis ⁊ preceptoꝝ moraliũ. Et ideo quantũ ad hoc ꝙ habebant de iure naturali seruabant ante legẽ tantũ ꝓ voto obseruantiũ ⁊ sine aliquo ꝑcepto. Qꝫ eñ aliquid offerat deo in recognitionẽ creationis ⁊ dominij hoc est naturale: sed ꝙ offerat vitulos vel edos hoc est cerimoniale. Similiter de iure naturali est ꝙ ministri seruiẽtes deo sustentent a populo. sicut patet Heñ. 47. ꝙ hoc seruabat etiã apud gentiles. Unde sacerdotes: quia pascebant de hozreis publicis non sunt cõpulsi vendere possessiones suas. ⁊ ideo fuerũt ante legem. Sed determinatio hui⁹ partis est per legem. Leuitī. 27. Omnes decime dñi sunt. ⁊ in huius signũ iacob ante legẽ in loco in quo postea fuit edificatũ templum vouit se daturũ decimas. ⁊ hoc specialiter. quia ad hoc dei cultus ꝓprie exhibeẽ vt significet ꝙ homo ꝙ quid habet a deo accepit ⁊ totã perfectionẽ suam ab ipo expectat. Numerus eñ denarius est perfectus: quia cõsurgit ex partib⁹ suis aliquotis: quia vnũ duo tria quattuor faciũt decem. Usqꝫ etiaȝ ad ipm ascendit numerus ⁊ oẽs alij nõ sunt nisi quedã repetitio ⁊ additio super denariũ. Omnes ergo sunt imperfecti vsqꝫ dum peruenit ad ipm. Et similiter a deo est oĩs perfectio. Ut ergo significaret ꝙ a deo est complementũ oĩs perfectionis. ideo dedit decimas. ¶ Deinde cũ dicit. Primũ qui dem ⁊c. ostẽdit similitudinẽ xpi ⁊ melchisedech. ⁊ circa hoc facit duo. Primo eñ inducit similitudinẽ quantuȝ ad conditionẽ persone. Secũdo quantũ ad sacerdotiũ. ibi. Assimilatus autẽ filio dei ⁊c. Prima in duas. quia primo ponit similitudinẽ quantũ ad ea que in scriptura cõmemorant. Secũdo quantũ ad ea que in ipa tacentur ibi. Sine patre ⁊c. In scriptura autẽ duo dicunt de ipso Primũ quidẽ nomen. scȝ melchisedech qõ interpretat rex iustĩcie ⁊ significat xpm qui fuit rex. Jere. 23. Et regnabit rex ⁊ sapiẽs erit ⁊ faciet iudiciũ ⁊ iusticiã in terra Nec solũ dicit iustus sed etiã rex iustĩcie: quia factus est nobis sapiẽtia ⁊ iusticia. 1ª. coꝝ. 1°. Aliud quod dicit de ipso est ꝓditio. Unde dicit rex salem. id est pacis hoc autem cõuenit xpo. Ipse eñ est pax nostra. Ephe. 2. Et in hoc docet apls vti interpretatiõe nominũ in predicationibus. ps. Oriet in diebus eius iusticia ⁊ abũdantia pacis. Et bene cõiungit iusticiam ⁊ pacem: quia nullus facit pacem qui non seruat iusticiam. Esaie. 32. Erit opus iusticie pax. In mundo isto gubernamur in iustĩcia: sed in futuro in pace. Esaie. 32°. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis. ¶ Deinde cuȝ dicit. Sine patre ⁊c. ponit similitudinẽ quantũ ad ea que tacent de ipsoꝝ in scriptura nõ fit mentio de patre vel matre eius nec de genealogia ipius. Unde ex hoc aliqui antiqui assumpserũt materiã erroris vt quia solus deus est sine principio et sine fine dicerẽt istũ melchisedech fuisse filiũ dei. Istud autẽ damnatũ est sicut hereticũ. ¶ Unde sciendũ est ꝙ in veteri testamẽto quãdocũqꝫ fit mentio de aliqua solenni persona narrant pater ⁊ mater ⁊ temp⁹ natiuitatis ⁊ mortis. sicut de ysaac ⁊ multis alijs: hic autẽ subito introducit melchisedech. nulla penitus facta mentione de generatiõe sua ⁊ pertinẽtibus ad ipaȝ. Et hoc vtiqꝫ ratiõabiliter. Inquantũ enim dicit sine patre significat natiuitas xpi de virgine que fuit sine patre. Mat. 1. Quod eñ in ea natũ est de spiritu sancto est. Illud aũt quod est ꝓpriũ dei nõ debet attribui creature. Solius vero dei patris est esse patrẽ xpi. Ergo in natiuitate illi⁹ qui ipm prefigurabat nõ debuit fieri mẽtio de patre carnali. Item quantũ ad naturã eternã dicit. Sine matre. ⁊ hoc ne intelligas istã generationẽ esse materialẽ sicut mater dat materiã genitoꝝ sed est spiritualis sicut splendoꝝ a sole. Supra. 1. Qui cũ sit splendoꝝ glorie ⁊c. Item quãdo fit generatio a patre ⁊ matre non totũ est a patre: sed materia administrat a matre. Ad excludendũ ergo imperfectionẽ a xpo ⁊ ad designandũ ꝙ totuȝ quod habet est a patre nõ fit aliqua mentio de matre. Unde versus, Est sine matre deus. est sine patre caro. ps. Ex vtero ante luciferũ genui te. scȝ ego solus. ¶ Sine genealogia. Ex duplici rõe non ponit genealogia eius in scriptura. Una ad designandũ ꝙ generatio xpi est ineffabilis Esa. 53. Generationẽ eius quis enarrabit: Alia ad designandũ ꝙ xpus qui introducit vt sacerdos nõ pertinet ad genus leviticũ nec ad genealogiã veteris legis. Et hec est intentio apostoli. Unde subdit. Neqꝫ initiũ diei habẽs neqꝫ finem vite. Hoc autẽ dicit nõ quia xpus non sit natus in tempe neqꝫ mortuus sed ꝓpter eternã eius generationẽ in qua natus est sine initio cuiuscũqꝫ temporis. Unde. Jo. 1. In principio erat verbũ. id est tempe quocũqꝫ dato ante erat verbũ vt exponit basilius. Est eñ ante oẽs dies quia per ipm factus est mũdus cum quo inceperũt dies. Item nec finẽ vite: verũ est quantũ ad eternitatẽ. Quantũ etiã ad humanitatẽ non habet finẽ vite quia xpus resurgens ex mortuis iam nõ moritur. Rom. 6. ⁊ infra. 13. Xps ihesus heri ⁊ hodie ipe ⁊ in secula. ¶ Deinde cum dicit. Assimilatus autẽ filio dei ⁊c. ostendit similitudinẽ quantũ ad sacerdotiũ. ¶ Sciendũ est tamen ꝙ solet dici ꝙ posteriores similant priozibus ⁊ nõ econuerso. Et ideo ne credat ꝙ sacerdotiũ xpi sit posterius sacerdotio melchisedech. hoc remouet apostolus: qꝫ ⁊ si xps inquantũ homo natus sit post eũ ⁊ ex tempoze. tamen inquantũ deus ⁊ filius dei: est ab eterno. Et ideo melchisedech scõm oĩa ista assimilatus est illi qui est filius dei ⁊ hoc inquantũ manet sacerdos imperpetuũ. quod potest dupliciter exponi. Uno modo. quia nõ fit mentio de fine sacerdotij eius: nec successore ipius. Osee. 32°. In manibus prophetarũ assimilatus sum. Item est sacerdos imperpetuũ: quia figuratũ eius scȝ sacerdotiũ xpi imperpetuũ est. Unde ⁊ in scriptura pluries repetit ritu perpetuo. Exod. 27. Cultus perpetuus erit. Leuitici. 24°. Cultu rituqꝫ perpetuo quia illud qõ figurabat per istud perpetuũ erat. Per hoc eñ apostolus cõtinuat sequentia ad precedentia.

Explanatio sancti Thome

Lectio secunda.

Intuemini autem quantus ... hic: cui & decimas dedit de precipuis abraam patriarche. Et quidem de filijs leui sacerdotiũ accipientes mandatum habent decimas sumere a populo scõm legem. id est a fratribus suis quanꝯ & ipsi exierint de lumbis abrae. Cuius autem generatio nõ annumeratur in eis: decimas sumpsit ab abraã: & hunc qui habebat repromissiones benedixit. Sine vlla autem contradictione quod minus est a meliore benedicitur. Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt. ibi autem cõtestatur quia viuit. Et vt ita dictum sit: per abraam & leui qui decimas accepit: decimatus est. Adhuc enim in lumbis patris erat: quando obuiauit ei melchisedech.

Supra ostendit apostolus quomodo melchisedech assimilatus est filio dei: hic ostendit preeminentiã sacerdotij melchisedech ad sacerdotiũ leviticũ. Et circa hoc facit duo. Primo enim excitat attentionẽ. Secũdo ostendit propositũ. ibi. Et quidẽ de filijs leui &c. Excitat autem ipos quia grandia & maxima dicturus erat. Prouer. 8. Audite me: quia de rebꝰ magnis locutura sum. Et ideo dicit. Intuemini. id est diligenter cõsiderate quãtus. id est ꝙ magne dignitatis sit ille cui abraã patriarcha decimas soluit. & hoc de precipuis. Malach. 1°. Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculũ et votũ faciens immolat dño debile. Dicit autẽ abraam patriarcha. id est princeps patrũ: nõ quia non habuerit patrem sed qz sibi facta est ꝓmissio de paternitate gentiũ. Heñ. 17. Eris pater multarũ gentiũ &c. Eccl. 44°. Abraam magnꝰ pater multitudinis gentiũ &c. Roñ. 4°. Patrẽ multarũ gentiũ posui te ante deũ cui credidisti &c. ¶ Deinde cũ dicit. Et quidem de filijs &c. ostendit preeminẽtiã sacerdotij melchisedech ad leviticũ. Et circa hoc facit duo. Primo ostendit propositũ. Secũdo ex hoc cõcludit intentũ. scz ꝙ sacerdotiũ xpi prefert sacerdotio leuitico ibi. Si ergo cõsumatio &c. Iterũ prima in duas quia primo ostendit ꝓpositũ. Secũdo remouet quandã responsionẽ ibi. Et vt ita dictũ sit &c. Prima iterũ in duas. Primo ostendit preeminentiã quantũ ad id in quo ipe visus est sacerdotio suo. Secũdo quantũ ad conditionẽ sacerdotij ibi. Et hi quidẽ decimas &c. Ad sacerdotẽ vero duo pertinẽt vt dictũ est supra. scz accipe & benedicere. Duo ergo facit. Quia primo ostendit excellentiam quantũ ad acceptionẽ decimarũ. Secũdo quantũ ad benedictionẽ ibi. Et hũc qui habebat &c. Circa primuz adhuc duo facit. quia primo ostendit quibus cõpetit accipere decimas. Secũdo quomõ hoc excellentius faciebat melchisedech ibi. Cuius autẽ generatio &c. Dicit ergo. Et quidẽ accipientes sacerdotiũ de filijs leui &c. In hoc ostẽdit quibus cõpetit accipere decimas quia sacerdotibꝰ. Sciendũ est autẽ ꝙ illi de tribu leui erãt deputati diuino cultui. Inter ipos autẽ soli illi de stirpe aaron erant sacerdotes. Exo8. 28°. Applica aaron &c. Et isti quia per aaron erãt de tribu leui sumebãt decimas. Sz contra. Ergo scõm hoc soli sacerdotes accipiebant decimas. qõ est contra illud Numeri. 18°. Filijs leui dedi omnes decimas israelis. Respondeo. Dicendũ est ꝙ leuite nõ accipiebãt eas nisi quia ministrabãt sacerdotibꝰ Et ita nõ ꝓpter se sed ꝓpter sacerdotes dabanꝫ eis. Itẽ leuite accipiebãt decimas decimatas. sicut Nume. 18. & ita soli sacerdotes accipiebãt & non soluebãt. Secũdo ostendit quo iure accipiebãt quia ex mandato legis. Vn de dicit. Mandatũ habent decimas sumere. ¶ Contra. Si hoc est mandatũ legis cũ seruare mandata legis modo sit peccatũ. videꝫ illicitũ modo dare vel accipere decimas. Respondeo. Dicendũ est ꝙ in lege fuerunt quedã pure cerimonialia sicut circũcisio imolare agnũ & hmõi. Et ista quia erãt figuratiua tantũ: non licet modo seruare. Erant enim figura futuri. Unde qui modo seruaret significaret xpm adhuc futurũ. Quedam vero erãt pure moralia & ista modo seruãda sunt. Et de talibus fuit datio decimarũ sicut supra dictũ est. Tamen decimatio et in lege data est & in nouo testamento Math. 10. Dignꝰ est operarius cibo suo. Luce. 10. Dignus est operarius mercede sua. Sed determinatio talis portiõis est ab ecclesia sicut & in veteri testamento fuit ex lege. Alia vero fuerũt partim cerimonialia & partim moralia sicut iudicialia. & ista quantũ ad id ꝙ cerimonialia sunt non licet ea seruare: sed quantũ ad morale debẽt. tamẽ non est necesse in ꝓpria forma seruari. ¶ Alia obiectio: quia si esset mandatũ & adhuc est. Ergo peccat qui nõ accipit. et peccãt vbi nõ accipiunt. Respondeo. Dicendũ est ꝙ ali qui dicũt ꝙ nulli licet abrenũciare iuri accipiendarũ decimarũ: sed bene licet dimittere vsum accipiẽdi ꝓpter scandalũ. & hoc exemplo apostoli qui sumptus nõ accipiebat ab aliquibus. Et sic dicũt mandatũ esse ꝙ iuri non renũcient. Melius tamẽ dici potest ꝙ nõ est intelligendũ ꝙ eis ꝓceptũ sit sumere sed ꝓ se habẽt introductũ hoc mandatũ ꝙ accipere possint & alij teneanꝫ reddere. ¶ Tertio ostendit a quibus accipiebant: quia a populo scz a fratribus suis scõm legez. quanꝯ ipi leuite exierint de lumbis abrae. Quia enim aliquis possz dicere ꝙ sicut melchisedech accepit decimas ab abraã: ita leuite a filiis eius. Ergo non preferꝫ illud sacerdotiũ isti. ideo hoc excludit & dicit ꝙ ipimet leuite erant de semine abrae & sic erãt inferiores eo cui decias soluerũt scz abraã. ¶ Deinde cũ dicit. Cuius autẽ generatio &c. ostendit quomõ excellentius ꝙueniebat melchisedech accipere decimas quia nec ipe erat de genere abraã. vnde generatio eius nõ annumeraꝫ cum eis scz leuitis. Item ex mãdato legis licebat eis sumere decimas. & sic eoz sacerdotiũ erat subiectũ obseruãtijs legis: sed ille nõ ex mandato cuiuscũq; legis: sed per se sumpsit decimas. Ideo sacerdotiũ eius erat figura sacerdotij xpi. qõ non est subditũ legi. Item ipi accipiebãt a populo infimo. scz a fratribus. ille aũt a sũmo. scz ab abraã. ¶ Deinde cũ dicit. Et hũc qui habebat &c. ostẽdit excellentiã eiꝰ ex parte benedictõis. & est sua ratio talis Heñ. 14. dicit ꝙ melchisedech benedixit abrae Et maior est qui benedicit illo cui benedicit. ergo &c. Et ideo dicit ꝙ melchisedech ipe benedixit abraam qui habebat repromissionẽ. Contra. infra. 11. Non acceperũt repromissionẽ &c. Respondeo. Dicendũ est ꝙ nõ accepit abraã repromissionẽ. id est rem ꝓmissam qz non fuit eam cõsecutus. habuit tamen ipaz in fide & spe & ad ipm specialiter facta est repromissio. ¶ Deinde cũ dicit. Sine vlla autẽ contradictiõe &c. ponit minorẽ sue rationis. Sed hic sunt tres obiectiões. Prima est de hoc ꝙ dicit ꝙ minor a maiore benedicit. Et ex isto loco paupes lugudunẽses dicũt ꝙ quicũq; iustus maior est peccatore. & sic iustus laycus nõ benedicit a malo sacerdote: sed ecõuerso. Unde volũt ꝙ omnis iustus est sacerdos. & nullus peccator est sacerdos. Respõdeo. Dicendũ est ꝙ iste error nimis perniciosus est: qz si bonitas ministri

requirat ad collationē sacramēti in quo est ipa salus. seq̄ quit q̄ nullus sit certus sue salutis: nec sciret se recte baptizatū: quia non potest scire si sacerdos sit iustus. Nullus etiā poterit esse minister: quia nemo scit vtrū odio vl amore dignus sit Eccl. 9. Et ideo dicendū est q̄ aliquis potest aliquid facere dupliciter. Aut auctoritate ꝓpria. aut auctoritate alterius. Quādo aūt auctoritate ꝓpria tunc requirit q̄ sit iustus. Sacerdos autē tantū est minister. Unde nō agit nisi in virtute xp̄i. 1. cor. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xp̄i ⁊ dispēsatores mysteriorū dei. Et ideo nō nocet siue bonus siue malus fuerit. quia xp̄us est qui in ipo benedicit. ⁊ sine vlla contradictiōe qui benedicit maior est. Secūda obiectio est. quia cum xp̄s sit maior omni sacerdote quomō potest corpus xp̄i a sacerdote cōsecrari? Respondeo. Dicendū est q̄ sacerdos benedicit materiā non autē corpus xp̄i. Item nō agit auctoritate ꝓpria: sed auctoritate xp̄i qui inquantū deus maior est corpore suo. Item tertia obiectio est quia non videt verū q̄ maior benedicat semper minorē: quia papa consecrat ab episcopo. ⁊ archiepūs a suffraganeo qui tamē sunt minores. Respondeo. Dicendū est q̄ nec episcopus cōsecrat papā, nec suffraganei archiepiscopū sed hūc hominem vt sit papa vel archiepūs. Item facit hoc vt minister dei qui maior est q̄ papa. ¶ Deinde cuz dicit. Et hoc quidē ꝛc. ostendit preeminentiā sacerdotij ex parte sacerdotis ex cōditione ipius: ⁊ facit talē rationē. Illud est excellentius qō nō corrumpit: sed in sacramento leuitico homines morientes. id est per mortē succedentes accipiunt decimas. sed ibi. id est in sacerdotio melchisedech ꝓtestat scriptura quia viuit. id est nō facit mentionē de morte eius. nō quia nō mortuus sit: sed q̄ significat sacerdotiū quod manet in eternū. xp̄us em̄ resurgens ex mortuis iam nō moritur. Rom. 6. ⁊ Apoc. 1°. Fui mortuus ⁊ ecce sum viuus ꝛc. ¶ Consequēter cū dicit. Et vt ita dictum sit ꝛc. respondet cuidam obiectiōi. Posset enim dici verū est q̄ melchisedech maior est q̄ abraā qui ei dedit decimas: sed leui est maior q̄ melchisedech. Et ideo dicit apostol⁹ q̄ hoc non valet. quia vt ita dictū sit per abraā. id est mediante abraā ⁊ leui decimatus est ab eo supple qui decimas accepit. id est a melchisedech. Et sic adhuc est ipe maior q̄ leui. ¶ Sed cōtra si alicui⁹ episcopi pater dat decimas non tamen propter hoc oportet q̄ episcop⁹ sit minor illo qui decimas recipit. Ergo nec similiter in ꝓposito. Respondeo. Dicendū est q̄ nō est simile: quia tota dignitas illius generis etiam sacerdotū erat ex abraā. non autē sic est de ipso q̄ tota dignitas eius ex xp̄o est non ex patre suo. ¶ Deinde cū dicit. Adhuc em̄ in lumbis ꝛc. manifestat quod dixerat ⁊ dicit q̄ leui adhuc erat in lumbis abraā quando dedit decimas melchisedech q̄ occurrit sibi. ⁊ sic abraam decimato: decimatus est etiā leui. ¶ Sed contra. q̄ sic etiā erat xp̄us in lumbis eius sicut ⁊ leui. Matth. 1°. Filij dauid: filij abraam. Et ideo si ꝓpter hoc maior est melchisedech q̄ leui: quia leui fuit decimatus non videtur ratio quare xp̄us non fuerit decimatus. et sic adhuc melchisedech maior xp̄o erit. Et eadē difficultas est de peccato originali: quia vt dicit Rom. 5°. In quo oēs peccauerūt. id est in adam. Et ideo videt q̄ xp̄us qui eodem modo fuit in ipo sicut nos ipm peccatū originale cō traxerit. Respondeo dicendū est q̄ totū hoc intelligitur in his qui in abraā siue in adam fuerunt sēm rationē seminalē ⁊ corpulentā substantiā quomodo xp̄us non fuit ibi: sed tantū sēm corpulentā substantiā: xp̄us enim fuit cōceptus quo ad corpus de materia purissima ⁊ sanctissima beate virginis. vt habet declarari. tertio sententiarum. tertia distinctiōe.

Lectio tertia.

Si ergo consumatio per sacerdotiū leuiticum erat. populus enim sub ipso legem accepit: quid adhuc necessarium fuit scōm ordinem melchisedech alium surgere sacerdotem ⁊ non scōm ordinem aaron dici? Translato enim sacerdotio necesse est ⁊ vt legis translatio fiat. In quo enim hec dicuntur de alia tribu est: de qua nullus altario presto fuit. Manifestum est enim q̄ ex iuda ortus sit dōs noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus moyses locut⁹ est. Et amplius adhuc manifestum est si scōm similitudinem melchisedech exurgat alius sacerdos qui non scōm legem mādati carnalis fact⁹ est: sed scōm virtutē vite insolubilis. Contestatur enim: quoniaz tu es sacerdos in eternū scōm ordinem melchisedech. Reprobatio quidem fit precedentis mandati: propter infirmitatē eius ⁊ inutilitatem. Nihil enim ad perfectū adduxit lex Introductio vero melioris spei per quam proximamus ad deum.

Supra probauit ap̄lus preeminentiā sacerdotij melchisedech ad leuiticū: hic ex eodem cōcludit excellentiā sacerdotij xp̄i respectu sacerdotij leuitici. Sicut etiā supra dictū est a principio huius septimi capituli apostol⁹ per tria in auctoritate psalmiste ꝓbat propositū suū. Et primo per illud scōm ordinē melchisedech. Probauit ergo preeminentiā melchisedech ad leui. Et ideo scōm ordinez sacerdotij melchisedech probat preeminentiā xp̄i ad sacerdotiū leuiticū Unde facit hic magnā vim de isto verbo scōm ordinē. Et facit duas rationes quarū vna cōcludit q̄ sacerdotiū xp̄i preferēt sacerdotio leuitico. Secūda q̄ etiā euacuat illud ⁊ illam ponit ibi. Et amplius adhuc manifestū est ꝛc. In prima ratiōe que est cōditionalis ponit duo antecedētia ⁊ per ꝓsequens duo ꝓsequētia ibi. Quid adhuc ꝛc. ⁊ ratio sua talis est. Si sacerdotiū leuiticū fuisset perfectū per cuius ministeriū erat administratio legis nō fuit necessariū q̄ surgeret alius sacerdos scōm aliū ordinē per quē etiam alia lex ministraretur sicut per leuiticū lex vetus. Sed surgit alius sacerdos scōm aliū ordinē. scz scōm ordinē melchisedech. Ergo illud imperfectū erat. Sicut ergo surgit sacerdotium ita necesse est surgere aliā legem. ¶ In ista ratiōe manifestū est q̄ sunt duo antecedētia. Unū pertinet ad sacerdotiū. aliud ad legem. Dicit ergo quantū ad primū antecedēs q̄ si esset cōsumatio per sacerdotiū leuiticū. Quātum vero ad secundū dicit: q̄ si per sacerdotiū lex administrarēt. quod ꝓbat quia sub ipo. id est per eius administrationē populus legē accepit nō q̄ sacerdotiū precederet legē: sed magis econuerso. Unde istud secundū antecedēs ponit ibi cū dicit. Sub ipso em̄ ꝛc. Malachie. 2. Labia sacerdotis custodiūt scientiā ⁊ legem de ore eius requirēt. Facit autē mentionē specialiter de sacerdotio: vt trāsferat se ad legē que per officiū sacerdotale administrabat. Non em̄ vt dicit glo. potest esse sacerdos sine testamēto ⁊ lege ⁊ preceptis. Sacerdotiū vero nō cōsumabat. i. perficiebat. Tota em̄ perfectio sua erat per legem quā administrabat. Sed vt iam dicēt nullū ad perfectū

adduxit lex. quia nec ad perfectionē iusticie. Matth. 5°. Nisi abūdauerit iusticia vestra plus q̄ scribarū ꝛc. Item non dabat cōsumationē patrie: quia nō introducebat in vitā. Et in huius signū ipse legislator nō potuit intrare terrā promissiōis. Deutro. vlti. Has aūt duas perfectiones habem⁹ per xp̄m. Esa. 10. Consumatio abbreuiata inundabit iusticiā. Rom̄. 6. Verbū consumās ꝛ abbreuians in equitate. Hec sūt ergo antecedētia. ¶ Consequētia vero ponit cū dicit. Quid adhuc ꝛc. Et hoc quantū ad primū. Quasi dicat. Si illud fuisset consumatū ꝛ perfectū quid adhuc fuit necessariū surgere aliū ꝛc. id est nō dixisset scōm ordinē melchisedech: sed ſm ordinē aaron q̄ quia non fecit ergo erat imperfectū. Hec est tota prima ratio. per quā patet q̄ sacerdotiū xp̄i preferē leuitico Secūda ratio probat q̄ etiā ip̄m euacuat: quia perfectū euacuat imperfectū. 1ᶜ. cor. 13. Cum venerit quod perfectū est euacuabit̄ quod ex parte est. Ergo sacerdotiū xp̄i euacuat sacerdotiū leuiticū. Est ergo primū consequēs q̄ sacerdotiū xp̄i euacuat sacerdotiū leuiticū. Secundū cōsequens est q̄ etiā euacuab̄ lex que per illud admīistrabat̄. ꝛ istud ponit cū dicit q̄ translato sacerdotio necesse est vt legis trāslatio fiat. Erat em̄ lex sub administratione sacerdotij. g̃ mutato sacerdotio necesse est q̄ lex mutetur. Et hui⁹ ratio est: quia mutato fine necesse q̄ mutentur ea que sunt ad finem. sicut qui mutat propositum eundi per aquam mutat propositum querendi nauem. Omnis autem lex ordinatur ad conuersationez humanam scōm aliquod regimen. Unde scōm philosophū in politicis. mutata cōuersatiōe necesse est mutari legē. Sicut autē lex humana ordinab̄ ad regimē humanū: ita spiritualis ꝛ diuina ad regimen diuinū. Hoc autē regimen designab̄ p̄ sacerdotiū. Trāslato g̃ sacerdotio necesse est transferri legē. Signanter autē loquit̄ quia nō dicit sacerdote translato. Lex enim non respicit personā sacerdotis. Unde mortuo sacerdote nō mutatur lex nisi forte sit illa introducta per personam eius: sed mutato sacerdotio mutatur totus mod⁹ ꝛ ordo regiminis. Et de ista mutatiōe habetur Jereñ. 3°. Feriam domui israel ꝛ domui iuda fedus nouū non scōm pactū quod pepigi cū patribus vestris ꝛc. Rom̄. 8. Lex spiritus vite in xp̄o iesu liberauit me a lege peccati ꝛ mortis. Lex em̄ vetus dicitur lex peccati ꝛ mortis per occasionē acceptā: quia sez gratiam non cōferebat ex opere operato sicut sacramēta noue legis. Sed obijcit h̄ maniche⁹. si lex vetus fuit data per diuinā prouidentiā cū illa sit immutabilis: etiam ipa lex esset immutabilis ꝛ per cōsequens nō debuit mutari. Cū ergo mutata sit nō est data per diuinā prouidentiā. Respondeo. Dicendū est scōm q̄ dicit augustj. contra faustū. Sicut sapiēs dispensator vna ꝛ eadē dispositiōe ꝛ prouidentia scōm diuersitatē tempor⁹ ꝛ personarū dat alia ꝛ alia precepta. sicut alia hyeme. alia estate. alia pueris. alia senibus. alia perfectis. alia imperfectis ꝛ tamē est eadem ꝓuidentia: ita diuina ꝓuidentia īmobili permanēte mutata est lex ꝓpter mutationē temporū: quia ante aduentū debuerūt dari precepta que figurarent venturū: sed post aduentum que significēt venisse. Item data sunt illis precepta sicut pueris. in nouo vero sicut perfectis. Unde lex dicit̄ pedagogus quod est ꝓprie puer⁹. Unde si in lege dicit̄ aliquid quod sonet in perpetuitatē: hoc est ratiōe figurati. Item glo. dicit hic q̄ ista translatio sacerdotij fuit figurata. 1. Regū. 2. quādo sacerdotiū fuit translatū ad samuelē qui nō fuit de tribu leui. ℔ contra: quia samuel nō fuit sacerdos. īmo magis hoc fuit figuratū in translatione sacerdotij ab abyathar ad sadoch qui etiā erat leuita. ℔ dicendū est q̄ licet samuel nō esset sacerdos: tamen aliquid sacerdotale egit: quia ꝛ sacrificiū obtulit ꝛ reges vnxit. scz saul ꝛ dauid. Et quantū ad hoc translatus est ad ip̄m sacerdotiū. Et sic dicit̄ in p̄s. Moyses ꝛ aaron in sacerdotibus eius ꝛ samuel inter eos qui inuocāt nomen eius. Item cōtra illud q̄ dicit glo. q̄ non erat de tribu leuitico. quia. 1. Paral. 6. Helcana qui fuit pater eius ꝛ ip̄e numerat̄ inter filios leui. Respondeo. Dicendū est q̄ samuel quantū ad aliquid fuit de tribu iuda ꝛ hoc quantū ad matrē. sed quantū ad patrem de tribu leui. nō tamen de aaron sed quantū ad locū fuit de monte effraim. Licet em̄ vndecim tribus habuerint certas ꝓuincias. non tamē tribus leui: sed inter ip̄as accepit possessionē et sic habitabat in monte efraim. ¶ Deinde cū dicit. Jn quo em̄ ꝛc. manifestat q̄ dixit. Et primo q̄ sacerdotiū sit translatū Secūdo hoc exponit ibi. Manifestū est em̄ ꝛc. Dicit ergo dictū est q̄ translatū est sacerdotiū: quia ille cui dixit ꝓpheta. Tu es sacerdos: est de alia tribu. scz iuda non de leui. sicut patet Matth. 1°. De qua tribu nullus prefuit altario. id est altaris ministerio. scz de iuda. Sz contra. Rex ozias ingressus est templū vt poneret incēsum. 2°. Paral. 26°. Respondeo. Dicendū est q̄ licite nullus presto fuit altari. vel etiam nullus impune. Ipse em̄ ozias grauiter fuit punitus: quia vsq̄ ad mortē fuit leprosus. Et si dicas ꝓra illud quod dicit̄ nullus q̄ beata virgo fuit de tribu ꝛ stirpe aaron: quia erat cognata elizabeth que fuit de filiabus aaron. Luce. 1°. Respondeo. Dicendum est q̄ inter stirpes sacerdotalis ꝛ regias erāt preclariores. vnde ꝛ frequēter coniūcte fuerunt per matrimoniū sicut patet de primo sūmo sacerdote qui accepit vxorē filiā aminadab sororē naason qui fuit dux in tribu iuda. Exo. 6. ꝛ etiā. 4. Regū. 11. ꝛ. 2. Paral. 22. Joiada sacerdos duxit in vxorē iosabeth filiā regis ioram vnde potuit esse q̄ aliqua parte elizabeth esset de tribu iuda. ¶ Deinde cum dicit. Manifestū est em̄ ꝛc. exponit quod dixit dicēs: q̄ manifestū est q̄ dn̄s ortus est de tribu iuda. Matth. 1. Apoc. 5°. Vicit leo de tribu iuda ꝛc. De qua nihil ꝛc. Lex em̄ mandauit nullū assumi ad ministerū tabernaculi nisi tantū de tribu leui. vnde de tribu iuda nihil de sacerdotib⁹ locutus est moyses. ¶ Deinde cū dicit. Et amplius adhuc ꝛc. quia superi⁹ posuit vnā rationē ad probandū q̄ sacerdotiū xp̄i preferē leuitico ꝛ ip̄m euacuat ideo hic ponit aliā in qua ostendit rationē euacuatiōis ꝛ transmutatiōis illius. ꝛ vtit quadā conditiōali. In qua primo ponit duo antecedētia. Secūdo duo cōsequentia ibi. Reprobatio quidē ꝛc. Circa primū duo facit. Quia primo ponit illa antecedētia. Secūdo manifestat quod dixit ibi. Contestat̄ enim ꝛc. Ratio sua talis. Si nouus sacerdos surgit hoc nō erit scōm legē carnalis mādati sed scōm legē vite eterne ꝛ insolubilis. Et hui⁹ ratio est: quia primus fuit scōm legem illaz oportet ergo q̄ nouus sit scōm aliam legē. si tamen surgit aliquis nouus. Sed dicendū est q̄ surgit alius nouus. In maiori ergo sunt duo quoꝝ vnū pertinet ad vetus testamentū. scz q̄ est mandatū carnale. ꝛ hoc q̄ habebat quasdā obseruātias carnales. sicut circumcisionē ꝛ purificatiōes carnales. Item quia ꝓmittebat penas ꝛ premia carnalia. Esaie. 1. Si volueritis ꝛ audieritis me bona terre comedetis. Infra. 9. Justitijs carnis vsq̄ ad tempus correctiōis impositis. Et istud antecedēs ponit cū dicit. Amplius manifestū est ꝛc. Et patet q̄ pertinet ad nouū testamentū quod nō dispensab̄ per carnalia sed cōsistit in spiritualibus. Est em̄ scōm spirituale virtutez per quā generab̄ in nobis vita perpetua. Et hoc quia ꝓmittunt̄ in ipo bona ꝛ pene perpetue. Infra. 9. Xp̄us assistens pōtifex ꝛc. Matth. 25. Tunc ibūt hi in supplicium eternū. iusti vero in vitā eternā. Item nō conſistit in car

nalibus obseruātijs: sed in spiritualib⁹. Joh. 6. Verba que ego locutus sum vobis spiritus ⁊ vita sunt. Et dicit q̄ est sc̄m virtutē vite insolubilis. ¶ Consequēter cum dicit. Contestat enī ꝛc. manifestat quod dixerat. ⁊ facit vim in hoc q̄ dicit. In eternū. quia si sacerdotiū est eternū manifestū est q̄ dicit perpetuitatē. ¶ Deinde cum dicit. Reprobatio quidē sit ꝛc. ponit duo cōsequentia. Et primo de euacuatiōe veteris testamēti. Secūdo de institutiōe noui ibi. Introductio vero melioris ꝛc. Primus est q̄ vetus testamentū fuit sc̄m legem carnalis mādati. ⁊ introducit aliud ergo primū mutat. Et hoc est q̄ dicit q̄ fit prioris mādati reprobatio. Sed cōtra. Non reprobat nisi malū. Esa. 11. Et sciat reprobare malū. Illud autē mandatū non est malū. Rom. 7. Lex quidē sancta ⁊ mandatū sanctū ⁊ iustū ⁊ bonū. Respondeo. Dicendū est q̄ non erat malū sc̄m se: sed vt incōueniens tempi. Non enī seruanda sunt in nouo sacerdotio que fuerūt in antiquo. ps. Holocaustū ⁊ pro peccato nō postulasti. tūc dixi: ecce venio. Et ideo dicit q̄ illud reprobat ⁊ hoc p̄pter infirmitatē ⁊ inutilitatē. Illud autē dicitur infirmū quod non potest exequi effectū suū. proprius autez effectus legis ⁊ sacerdotij est iustificare. Hoc autem lex non potuit facere. Roman. 8°. Nam quod erat impossibile legi in quo infirmabatur sc̄m carnem. Gal. 4°. Quomodo conuertimini iterū ad infirma ⁊ egena elementa: quibus denuo vultis seruire. Item inutile dicit q̄ non valet ad finem cōsequendū. Hoc autē non potest lex. q̄ nō adducebat ad beatitudinē que finis est hominis. Sed tamen suo tempore fuit vtilis inquantū disponebat ad fidem. Infra. 11. Juxta fidē omnes defuncti sunt nō acceptis repromissionibus. Quare autē sit infirmū ⁊ inutile: ostendit cū dicit. Nil enī ad perfectionē nec sc̄z iusticie: nec patrie adduxit. Unde erat imperfecta: sed perfecta fuit per xp̄m. ¶ Consequēter cū dicit. Introductio vero ꝛc. ponit secundū consequēs ex secūdo antecedēte dicēs Introductio vero melioris spei supple fit per nouū sacerdotē per quā proximam⁹ ad deū. Si enī nou⁹ surgit est sc̄m virtutē vite indissolubilis: hoc est antecedēs ⁊ introductio melioris ꝛc. ⁊ hoc est cōsequens. 1°. petri. 1°. Regenerauit nos in spem viuā per resurrectionē Iesu. Item per ipm proximamus deo. Per peccatū enī diuidimur ab ipo. Esaie. 59. Iniquitates vestre diuiserūt inter vos ⁊ deū vestrū ⁊ peccata vestra abscōderūt faciem eius a vobis. Hic est ergo ille qui hoc remouet q̄ facit nos approximare deo. hic aūt est ille nouus sacerdos. sc̄z xp̄s qui tollit peccata mūdi. Joh. 1. Rom. 5. Justificati ergo ex fide pacē habeamus ad deū per dn̄m nostrū Iesū xp̄m per quē accessum habemus in gratiā istam.

Lectio quarta.

Et quantū est non sine iureiurando Alij quidem sine iureiurando sacerdotes facti sunt. Hic autem cum iureiurando per eum qui dixit ad illum. Juravit dominus ⁊ nō penitebit eum tu es sacerdos in eternū. Intantum melioris testamenti sponsor factus est Iesus. Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes: iccirco q̄ morte prohiberentur permanere: hic autez eo q̄ maneat in eternum sempiternū habet sacerdotium. Unde ⁊ saluare imperpetuū potest accedens per semetipsum ad deum semper viuens ad interpellandum pro nobis. Talis enim decebat vt nobis esset pontifex. sanctus. innocens. impollutus. segregatus a peccatoribus ⁊ excellentior celis factus. Qui non habet necessitatē quottidie quemadmodum sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre: deinde p populi. Hoc enim fecit semel se offerendo. Lex enim constituit homines sacerdotes infirmitatē habentes. sermo aūt iurisiurandi: qui post legem est filium in eternū perfectum.

Supra aplus ex vna parte auctoritatis psalmiste probauit q̄ sacerdotiū xp̄i preferēt leuitico ⁊ ipm euacuat: hic idem pbat ex alijs duabus partib⁹. Et primo ex hoc q̄ dicit. Jurauit dn̄s. Secūdo ex hoc q̄ dicit. Tu es sacerdos ibi. Et alij quidē plures ꝛc. Facit autē primo talez rationē. Illud quod instituit sine iuramento minus validū est q̄ quod instituit cum iuramēto: sacerdotiū autem xp̄i institutū est cum iuramēto sicut patet quia dicit. Juravit dn̄s. Sacerdotiū vero aaron nō. sicut patet Exō. 28. Applica ad te aaron ꝛc. ergo ꝛc. Quantū ad maiorez dicit. Et quantū est supple q̄ nō sine iureiurādo alij aūt ꝛc. vsq̄ Facti sunt. hic autē ꝛc. Omnia ista ponunt ad pbandū q̄ sacerdotiū xp̄i sit firmius. quia sicut supra dictū est ois promissio facta in veteri testamēto p. iuramentū: signū est cōsilij diuini īmobilis. Et ideo q̄ ad dauid ⁊ ad abraā fcā fuit ista pmissio de xp̄o cū iuramēto. specialiter dicit xp̄us filius ip̄oꝝ. Math. 1°. Istud autē iuramentū designat eternitatē potestatis xp̄i. Dan. 7°. Potestas eius potestas eterna. Luce. 1°. Et regni eius nō erit finis. ¶ In tantū melioris ꝛc. q̄ sacerdotiū est firmius. quod patet quia per iuramentū ordinatū est. ideo oportet aliquid melius ⁊ firmius per ipm haberi. Unde potest legi precedēs littera suspensiue vsq̄ huc q̄ inquātum est nō sine iuramento in tantū melioris ꝛc. ¶ Sciendum est autē q̄ sacerdos est medius inter deū ⁊ populū Deutro. 5. Ego medius ⁊ sequester fui. Et ideo quia sequester est mediator: sacerdos debet deū ⁊ populū ad cōcordiā reducere. Et hoc fit quasi per pactū de bonis tpalibus in q̄bus nō q̄escebat affect⁹ nisi carnaliū fm illud ps. Quid enī mihi est in celo ꝛc. Et ideo oportuit vt superueniret alius sacerdos qui esset sponsor. id est pmissor melioris testamēti ⁊ melioris pacti quia de bonis spiritualibus ⁊ stabilibus. Et hic est Iesus. Jere. 31. Feriā domui israel ⁊ domui iuda fedus nouū non sc̄m pactū quod pepigi ꝛc. Math. 4. Penitentiā agite approp̄inquabit enī regnū celoꝝ ꝛc. ¶ Deinde cū dicit. Et alij q̄ plures ꝛc. vtit alia clausula posita in auctoritate. Tu es sacerdos in eternū. Et circa hoc facit duo. Primo enim ostendit quare hec clausula in eternū apponit. Secūdo ex hoc ostendit sacerdotiū xp̄i esse maioris efficacie q̄ sacerdotiū veteris testamēti ibi. Unde ⁊ saluare ꝛc. Ostēdit aūt q̄ iste sit verus sacerdos: q̄ alij pbibebant morte permanere quia oēs necessitatē habebāt moriendi. Unde aaron mortuo successit eleazar sicut patet Num. 20. Et sic deinceps. Sicut autē videmus in naturalib⁹ que sunt signa spiritualiū q̄ incorruptibilia nō multiplicant sub eadē specie. Unde nō est nisi vnus sol ita in spiritualibus in veteri testamēto quod fuit imperfectū multiplicati fuerūt sacerdotes. Et hoc fuit signū q̄ illud sacerdotiū erat corruptibile: quia incorruptibilia nō multiplicant in eadem specie vt dictū est: sed iste sacerdos sc̄z xp̄us est īmortalis. Manet enī in eternū sicut verbū patris eternū ex cuius eternitate redūdat etiā eternitas in

corpus eius: quia xp̃us resurgens ex mortuis iam non moriẽ. Ro. 6°. Et iccirco ex eo q̃ manet in eternũ habet sacerdotiũ sempiternũ. Et ideo solus xp̃us est verus sacerdos. alij aũt ministri eius. 1°. corinth. 4. Sic nos existimet homo vt ministros xp̃i. ¶ Deinde cũ dicit. Unde ⁊ saluare ⁊c. ostendit efficaciã eius. Et circa hoc duo facit. q̃ primo ostendit efficaciã eius Secũdo modũ istius efficacie. ibi. Accedens ⁊c. Efficacia eius est quia causa est semper potẽtior suo effectu. ⁊ ideo causa temporalis non potest ꝓducere effectũ eternũ. Sacerdotiũ vero xp̃i est eternũ non autẽ leviticũ vt est probatũ. Ergo xp̃s potest saluare imperpetuũ. Hoc aũt non posset fieri nisi haberet virtutẽ diuinã. Esaie. 45°. Saluatus est israel in domĩo salute eterna. Modus autẽ est quia accedẽs ⁊c. Et describit istũ modũ a tribus. scz ab excellentia virtutis. nature ⁊ pietatis. Virtutis quidẽ quia accedit per semetipm. Sed cõtra. Accedens ad aliquẽ distat ab ipso: xp̃us autẽ non distat a deo. Respondeo. Dicendũ est q̃ apostolus in verbis istis ostendit duplicẽ naturã. scz humanã scõm quã conuenit ei accedere quia in ipa distat a deo. nõ autẽ accedit a statu culpe ad statũ gratie: sed per ꝓtemplationẽ intellectus ⁊ affectus ⁊ adeptionẽ glorie Et naturã diuinã per hoc q̃ dicit eũ per semetipm accedere ad deũ. Si vero esset purus homo nõ posset per se accedere. Job. 6°. Nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me traxerit eũ. Et ideo cũ apostol⁹ dicit q̃ per semetipm accedit. ostendit virtutẽ eius. Esaie. 63. Gradiens in multitudine fortitudinis sue. Ergo accedit inquantũ homo: sed per semetipm inquantũ deus. ¶ Excellentiã vero nature ostendit inquantũ dicit. Semper viuens. Aliter eñ sacerdotiũ eius finiret. Apoc. 1. Fui mortuus ⁊ ecce sum viuẽs in secula seculoꝝ. Excellentiam pietatis ostendit: quia dicit. Ad interpellandũ ꝓ nobis quia licet sit ita potẽs ita altus: tamen cũ hoc est pius quia interpellat ꝓ nobis. 1°. corinth. 2°. Aduocatũ habemus apud patrẽ iesum xp̃m ⁊c. Interpellat autẽ ꝓ nobis primo humanitatẽ suam quã pro nobis assumpsit repzesentãdo. Item sanctissime anĩe sue desiderĩũ quod xp̃us de salute nostra habuit exprimẽdo cũ quo interpellat pro nobis. Alia littera habet accedentes per ipm. ⁊ tunc designant illi quos saluat quia accedẽtes per fidez eius ad deũ. Roñ. 5. Justificati igit ex fide pacẽ habeamus ad deũ per dñm iesuz xp̃m per quẽ accessuz hẽmus ¶ Deinde cũ dicit. Talis eñ decebat ⁊c. oñdit excellentiã xp̃i ⁊ excellentiã ei⁹ sacerdotij. Et circa hoc facit duo Primo enim ostendit q̃ ei conueniũt perfectiões cõditionũ que requirebant ad sacerdotiũ veteris legis. Secũdo ostendit q̃ sibi desunt imperfectiões eius ibi. Qui non habet necessitatẽ ⁊c. Ponit autẽ quattuor cõditiones de ipo que debent esse in sacerdote legali. Primo sanctitas. Leuit. 21. Incensum ⁊ panes dei sui offerũt ⁊ ideo sancti erũt. Hanc autẽ perfecte habuit xp̃us. Sanctitas eñ importat puritatẽ consecratã deo. Xp̃us autẽ a principio cõceptiõis sue deo cõsecratus fuit. Luce. 1. Quod eñ ex te nascet sanctũ vocabit. Math. 1. Quod eñ in ea natũ est de spiritu sancto est. Et dañ. 9. Ungat sanctus sanctoꝝ. Secũdo innocentia. Leuit. 22. Custodiãt precepta mea vt nõ subiaceãt peccato. Proprie autem dicit innocentia puritas ad proximũ. ps. Innocens manibus ⁊c. Xp̃us autẽ summe innocẽs fuit vtpote qui peccatũ non fecit. ps. Ego in innocentia mea ingressus sum. Tertio q̃ esset impollutus ⁊ hoc quo ad se. Leui. 21. Homo de semine tuo qui habuerit maculã non offerat panes dei sui. De xp̃o autẽ dicit in figura. Exo. 12. Erit autẽ agnus sine macula ⁊c. Quarto q̃ non cõmisceret cũ coinquinatis. Leui. 21. Non cõmiscet stirpem generis sui vulgo gentis sue. Xp̃us autẽ fuit perfectissime a peccatoribus segregatus. ps. Beatus vir qui non abijt in cõsilio impioꝝ ⁊c. Quod quidẽ verũ est quantũ ad similitudinẽ vite. Sapi. 2. Dissimilis est alijs vita illius. Non tamen quantũ ad conuersationẽ: quia cũ hominibus cõuersatus est. Baruch. 3. Et hoc ꝓpter illoꝝ conuersionẽ. Math. 9. Quare cũ peccatoribus manducat magister vester? Et intantũ segregatus est q̃ etiã factus est excellẽtior celis. id est super oñi celesti creatura sublimata est humana natura in ipo. Supra. 3°. Sedet ad dexterã maiestatis in excelsis ⁊c. Ergo iste est sacerdos valde sufficiẽs. ¶ Consequẽter cum dicit. Qui nõ habet ⁊c. remouet ab eo illud qõ erat imperfectõis in sacerdote legali. Hoc autẽ erat quia ille indigebat sacrificio expiatiõis. vt patet Leuit. 16. Immolabit vitulũ ꝓ se ⁊ hyrcũ pro populo. Ergo ozabat pro se. Item nõ tantũ semel ozabat pro se sed frequẽter. Et huius ratio est. quia lex instituit sacerdotes habẽtes infirmitatẽ. Sap. 9. Homo infirmus ⁊ exigui temꝑis ⁊c. Sed sermo diuinus qui post legẽ interposito iureiurãdo constituit filiũ qui nullã de istis imperfectiõibus habet: sed oñino perfectũ in eternũ. scz sacerdotẽ duraturũ. Non eñ obtulit pro peccatis suis: sed tantũ pro nostris. Esaie. 53. Vulneratus est ꝓpter iniquitates nostras. Item nec frequẽter pro nobis: sed tantũ semel. 1°. petri. 3. Xp̃us semel ꝓ peccatis nostris mortu⁹ est. vnica eñ eius oblatio sufficit ad exhaurienda peccata totius generis humani.

Capitulum octauum.

Capitulũ autem super ea que dicuntur. Talem habemus pontificem: qui consedit in dextra sedis magnitudis in celis sanctorum minister ⁊ tabernaculi veri quod fixit deus ⁊ non homo. Oñis enim pontifex ad offerendum munera ⁊ hostias constituitur Unde necesse est ⁊ hunc habere aliquid qõ offerat. Si ergo esset super terram nec esset sacerdos cum essent qui offerrẽt scõm legẽ munera qui exemplari et vmbre deseruiũt celestium: sicut responsum est moysi cũ consummaret tabernaculuz. Vide inquit omnia facito scõm exemplar: quod tibi ostensum est in monte.

Supra ꝓbauit aplus excellentiã sacerdotij xp̃i ad sacerdotiũ leviticũ ex parte persone: hic ꝓbat idem ex parte ipius sacerdotij. Et circa hoc facit duo. Primo eñ ostẽdit sacerdotiũ xp̃i esse excellentius sacerdotio veteris legis. Et prio hoc in generali. Secũdo in speciali ibi. Habuit quidẽ ⁊ prius ⁊c. scz. 9. cap. Prima in duas. Primo eñ ponit intentũ. Secũdo manifestat ꝓpositum suũ ibi. Omnis eñ pontifex ⁊c. Circa primũ duo facit. quia primo ponit modũ tradendi. Scõo premittit que debet dicere ibi. Talẽ habemus pontificẽ ⁊c. Dicit ergo. Capitulũ ⁊c. Capitulũ est breuis cõplexio continẽs multa. Et dicit a capite: quia sicut in capite virtute ⁊ quasi summarie cõtinent omnia que sunt in corpore sic in capitulo illa que dicẽda sunt. Ergo dicemus in quodã capitulo. ⁊ quasi in quadã sũma. Super ea ⁊c. ly super. potest dicere appositũ. ⁊ tũc erit sensus. Que summarie dicenda sunt superapponent premissis. Vel potest designare excessum. ⁊ tunc est sensus. Ea que dicẽda sunt in sũma ⁊

caplo sunt maiora. ¶Deinde cum dicit Talē habemus pontificē ꝛc. premittit que debet dicere Et primo dignitatē huius sacerdotij. Secūdo officiū eius ibi. Sanctorū minister. Dignitas eius est quia talē habemus pontificē qui consedet ad dexterā magnitudis in excelsis. Sedes est iudiciaria potestas que aliquibus cōuenit tanq̄ ministris dei sicut oībus regibus: quia adorabunt eū oēs reges terre. vt dicit̄ in ps. ꝛ oībus prelatis. 1ᵉ. corinth. 4. Sic nos existimet homo vt ministros dei. Sedes ergo magnitudis est excellentissima potestas iudicādi. Item pars dextera est potior in aniali ꝛ significat bona spiritualia. Quia ergo xp̄s habet iudiciariā potestatē dicit̄ sedere. Pater em̄ omne iudiciū dedit filio Jo. 5 Quia vero post deū habet hoc excellētissime sedet in dextera magnitudis in excelsis. id est in potioribꝰ bonis. Supra. 1. Sedet ad dexterā maiestatis in excelsis. Hoc aūt q̄ dicit̄ consedere vel cōsedet potest referri ad xp̄m scōm q̄ est deus ꝛ sic cōsedet quia habet eandē auctoritatē iudicandi quā habet pater: sed distinctus est in persona. Et sic ly magnitudinis accipit̄ p̄ persona patris. Vel ſm q̄ homo ꝛ hoc magis ꝓprie ad intentionē apli quia loquit̄ de pontificatu xp̄i qui est pontifex inquantū homo. Et sic cōsedet q̄ humanitas assumpta habet quā dā associationē ad deitatē ꝛ consedet ad iudicandū. ps. Eleuata est magnificētia tua super celos. Joh. 5. Potestatē dedit ei iudiciū facere q̄ filius hois est. Et sic appa ret dignitas sacerdotis. ¶Consequēter cū dicit. Sanctoꝝ minister ꝛc. ostēdit dignitatē officij eius. Dicit aūt mīster sanctoꝝ. i. scāꝝ ediū. s. sanctuarioꝝ Mīstri em̄ antiqui accipiebāt ministeriū vt custodirēt sacra ꝛ seruirēt tabernaculo. Hoc aūt excellētius habet xp̄s quia est minister. nō quidem inquantū deus: quia sic e uctor: sed inquantū homo. Luce. 12ᵒ. Transiēs ministrabit illis. Humanitas enim xp̄i est sicut organū diuinitatis. Est ergo minister sanctorum: quia ministrat sacramenta gratie in p̄senti ꝛ glorie in futuro. Item est minister tabernaculi veri q̄ est vel eius ecclesia militās. ps. Quā dilecta tabernacula tua dñe virtutū ꝛc. Vel triumphans. Esa. 33. Tabernaculū quod nequaq̄ transferri poterit. ps. Dñe quis hītabit in tabernaculo? ꝛc. Homo aūt xp̄s mīster est: quia oīa bona glorie per ip̄m dispensant̄. Dicit aūt veri ꝓpter duo. Primo ꝓpter differentiā ad vetus. ꝛ primo q̄ erat figurale istius. 1ᵉ. coꝝ. 10. Oīa in figura illis cōtingebant. Istud autē est veritas illius. Est ergo verū. id est veritatē continēs respectu figure. Secūdo quia illud factū est per hominē. istud autē scz vel gratie vel glorie est a solo deo. ps. Gratiā ꝛ gloriā dabit dominus Ro. 6. Gratia dei vita eterna. Et ideo dicit. Q̄ fixit deus. 2ᵉ. coꝝ. 5. Scimus quoniā si terrestris domꝰ nostra huius habitatiōis dissoluat: quia ex deo habemꝰ domū non manufactā eternā in celis. ¶Deinde cū dicit Omnis em̄ pontifex ꝛc. explicat in speciali. ꝛ circa hoc facit tria. Primo em̄ ostendit xp̄m esse ministrū aliquorū sanctoꝝ. Secūdo q̄ nō veteris legis ibi. Si ergo essz ꝛc. Tertio q̄ aliquoꝝ maioꝝ ibi. Nunc aūt melius ꝛc. Facit aūt primo talē rationē. Omnis pontifex ad hoc cōstituit̄ vt offerat munera ꝛ hostias. ꝛ ſm hoc dicit̄ Minister sanctoꝝ. xp̄us autē est pontifex vt supra probatū est. Ergo necesse est ip̄m habere aliqua que offerat. Supra 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus ꝛc. Hostia est de animalibus. munera de quocūq̄ alio. Leuit. 21. Incensum ꝛ panes dei sui offerunt. Quia vero necesse fuit xp̄m habere q̄ offerret ipe seip̄m obtulit. Fuit aūt talis oblatio mūda quia caro eius nullā maculā peccati habuit. Exoð. 12. Erit agnus absq̄ macula masculus anniculus. Item fuit ꝑgrua quia congruū est q̄ homo p̄ homine satisfaciat. Infra. 9ᵒ. Obtulit semetip̄m immaculatū deo. Item apta ad immolandū. quia caro eius mortalis erat. Ro. 8ᵒ. Mittens deus filiū suū in similitudinē carnis peccati. Item idez ei cui offert. Jo. 10. Ego ꝛ pater vnū sumus. Item vnit deo illos p̄ quibus offert. Joh. 17. Vt oēs vnū sint sicut tu pater in me ꝛ ego in te vt ipsi nobiscū vnū sint. ¶Deinde cum dicit. Si ergo esset super terrā ꝛc. ostendit q̄ xp̄us nō est minister legalīū. Et circa hoc facit tria. quia p̄mo inducit quandā consequentiā. Secūdo ostendit ip̄am rationabilē ibi. Cū essent ꝛc. Tertio ꝓbat eam per auctoritatē ibi. Sicut responsum est moysi ꝛc. Consequētia vero talis est. Ergo si esset suꝑ terrā hoc est antecedēs. Nec esset sacerdos ꝛ est cōsequens. Unde cōsequentia est vna cōditionalis ꝛ legit̄ multis modis. Primo sic. et est ſm glo. nec ponit̄ hic notatiuus. ꝛ ideo sic intelligit̄. Si illud q̄ offert̄ esset suꝑ terrā ꝛc. quod dupliciter intelligit̄ Uno modo vt sit sensus Si illud q̄ offert̄ esset aliquod terrenū xp̄s non esset sacerdos. Quasi dicat. Nulla necessitas esset sacerdotij eius: quia multi essent qui talia offerrēt Sed nūquid caro xp̄i terrena nō erat? Respondeo. Dicendū est q̄ materialiter est terrena. Job. 9ᵒ. Terra data est in manus impij ꝛc. Sed dicit̄ non esse terrena primo ratione vnionis. Joh. 3ᵒ. Qui de celo venit suꝑ oēs est. id est filius dei qui illā sibi vnuit. Item ratiōe virtutis actiue. scz spiritussancti qui eā formauit Item ratiōe fructus: quia oblatio eius nō ordinat̄ ad consequendū aliquid terrenū: sed celeste. Jo. 8. Vos de mūdo hoc estis ego nō sum de hoc mūdo. Hec est prima expositio ꝛ melior. Secūda talis est. Et si. id est quāuis illud q̄ offert̄ esset suꝑ terrā: q̄ necessariū est aliq̄d offerri nō esset sacerdos. sed alius ydoneus: quia nullus posset ydoneus inueniri ad offerendū istud. Tres sūt alie lecture in quibus subintelligit̄ offerēs. ꝛ primo in generali vt sensus sit. Si esset aliquis sacerdos terrenus qui posset offerre p̄ celestibus xp̄s non esset sacerdos. Alia est de xp̄o specialiter sic. Si xp̄us esset sacerdos terrenꝰ non cōpeteret ei ius sacerdotij cū essent qui scōm legem offerrēt munera. Aliter sic. Si xp̄us adhuc esset suꝑ terrā: ita scz q̄ nondū ascendisset nō esset sacerdos: quia nō compleuisset sacerdotiū suū. Sed scōm primā expositionē cōtinuatur littera sic. Et ꝓbat quia multi essent qui scōm legē offerrent talia munera. scz illi qui deseruiūt exemplari ꝛ vmbre celestiū. Sacramēta legalia fuerūt figura aliorū quantū ad duo. scz quantū ad cognitionē ꝛ quantū ad rerum expletionē. Quantū ad cognitionē cū dicit. Exemplari: quia in veteri lege quasi in quodā exemplari potebat legi id ad q̄ nostra cognitio debet ferri. Sed videt̄ q̄ loquat̄ improprie. Exemplar em̄ prius est exemplato quod ꝓprie dicit̄ exemplū. Sed celestia sunt priora nec facta sunt ad similitudinē veteris legis: sed magis econuerso. Respōdeo. Dicendū est q̄ prius dicit̄ dupliciter. Uno modo simpliciter: ꝛ sic procedit obiectio. Vel quo ad nos ꝛ sic vex est q̄ illa nō sunt priora. Quantū ad secundū dicit. Umbre: quia sicut vmbra representat corpus nec tamen illud attingit ita ꝛ illa representabāt nouū testamentū. Infra. 10. Umbram habens lex futurorū ꝛc. ¶Consequēter ꝓbat per auctoritatē rationabilitatē consequētie cū dicit. Sicut respōsum est moysi. scz a domino. Exoð. 25. Uide scz diligenter cōsiderando ꝛ facito oīa scōm exemplar ꝛc. Quia naturaliter inferiora tendūt in similitudinē superioꝝ. Dominus em̄ per sensibilia voluit nos ad intelligibilia ꝛ spiritualia manuduci. Job. 38ᵒ. Nunquid nosti ordinem celi: ꝛ pones rationem eius in terra? ꝛc.

Lectio secunda.

Explanatio sancti Thome

In Hunc autē melius sortitus est mini
sterīū quanto ⁊ meliozis testamēti
mediator est: qđ in meliozibus re-
pmissiōibus sancitū est Nā si illud pri⁹ cul
pa vacasset: non vtiq; scđi locus inquireret
Vltimo rās eīm eos dicit. Ecce dies veniēt
dicit dñs: ⁊ sūmabo super domū israel: ⁊ su-
per domū iuda testamentū nouū: nō sm te-
stamentū qđ feci patrib⁹ eoz i⁹ die qua ap-
prehendi manū eoz vt educerē illos de ter
ra egypti: qm ipsi nō permanserūt in testa-
mento meo. ⁊ ego neglexi eos dicit dñs: qz
hoc est testamentū qđ disponā domui israel
post dies illos dicit dominus: dando leges
meas in mentē eorum ⁊ in corda eoz super-
scribam eas.

Supra apl'us probauit xp̄m esse pontificē ⁊ per ꝓsequēs
ministrū sacramentoz non tamen scōm veterē legē: hic
ostendit ip̄m esse ministrū maioz ⁊ melioz si illa fuerit.
Et circa hoc facit tria. Primo eīm premittit intentū. Se
cūdo assignat causam eius. Tertio ꝓbat scōm ibi. Quā
to meliozis ⁊c. tertiū ibi. Nam si illud ⁊c. Dicit ergo di
co qđ nō habet aliquid terrenū offerre: sed nūc. id est tem
pore gratie sortitus est. id est sorte accepit melius mīste-
riū. id est dignius sacerdotiū. Dicit sacerdotiū xp̄i mini-
sterīū: quia nō cōpetit nisi inquantū homo fuit minister
Rom̄. 15. Dico enim xp̄m iesum ministrū fuisse ⁊c. Di-
cit autē sortitus est. id est sorte accepit: quia illud quod
habeť per sortem expectaťa dño. ps. In manibus tuis
sortes mee. Et ideo oīa que fiūt sm distributionē diuini
arbitrij dicunť sorte dari ⁊ talia sūt effectus gr̄e. Ephe.
1°. Sorte vocati sumus. id est diuina electiōe qz quādo
cōtingit deficere iudiciū humanū solent se hoīes conferre
ad electionē ⁊ dispositionē diuinā mittentes sortē. sic
patet Act. 1°. de electiōe mathie. vnde Prouer. 16.
Sortes mittunť in sinū ⁊ a dño temperanť. Xp̄us quidē
istud ministerīū sorte. id est dispositiōe diuina cōsecutus
est. Deinde cū dicit. Quāto meliozis ⁊c. assignat cau
sam quare ministerīū hoc maius est. Dis eīm sacerdos
mediator est. Iste autē mediator est meliozis federis. scz
hoīs ad deū. Mediatoris eīm est extrema cōciliare. Iste
vero ad nos diuina attulit: qz per ip̄m facti sumus diui-
ne cōsortes nature. vt dicit. 2°. petri. 1°. Ip̄e etiā nostra
offert deo. Et ideo dicit apl'us. 1°. tymoth. 2. Mediator
dei ⁊ hoīm homo xp̄s iesus. Ibi ꝑmittebanť tempalia.
Esa. 1. Si volueritis ⁊ audieritis me bona terre comede
tis. Dic aūt celestia. sicut supra dictū est. Sic ergo istud
melius est quantū ad id qđ dūs hoībus ꝑmittit. Item
in illo dicunť quedā que pertinēt ad cultū dei. et ista sūt
cerimonialia. quedā vero que ad rectitudinē vite. ⁊ ista
sūt precepta moralia que manēt: alia vero nō. In nouo
aūt addunť ꝓfilia istis preceptis que danť perfectis qui
sunt capaces spiritualiū. Et sic manēt precepta eadē: sed
ꝑmissa diuersa. Item sacramēta sunt diuersa: qz ibi erat
figura tantū: hic aūt figure veritas expressa. Per oīa er
go testamentū istud est melius. Deinde cū dicit. Naz
si illud ⁊c. ꝓbat qđ illud testamentū cuius xp̄s mediator
est melius est. ⁊ facit talē rationē. Si ꝑmū testamentū
nō habuisset culpā nō quereretur aliud ad corrigendū de-
fectū ipius. Sed queriť. ergo ⁊c. Antecedēs poniť ⁊ pa
tet in lra. Sed cōtra. Ro. 7. Lex ergo peccatū est. Ab-
sit. Ergo male dicit qđ nō vacabat a culpa. Respondeo.
Dicendū est qđ aliquid pōt ꝓuenire legi dupliť. Vel sm
se ⁊ sic erat bona. vel ratione illoz quibus data est. ⁊ sic
dicit habere culpā ꝓpter duo. Primo qz nō dabat vir-
tutē ad purgandū comissa. Infra. 10. Impossibile est sā
guine thaurōz aut hyrcōz auferri peccata. Secūdo qz
non dabat gratiā ad interesse ad vitandū peccata: sed ad
cognoscendū tantū. ⁊ sic erat occasio peccati. Ro. 7. Cō
cupiscentiā nesciebā nisi lex diceret: Non ꝓcupisces. Et
sic dicit non vacasse a culpa: qz hoīes in ipsa relinquebā
tur in culpa. Sed dicit nō inquiret locus. Sicut eīm cor
pus nūq̄ perfecte quiescit sed semꝑ mouet quousq; per-
tingat ad locū suū: sic quādiu habeť aliquid imperfecte
nō quiescit desiderīū sed semꝑ tendit vltra vsq; dū venia
at ad perfectū Inquirebat ergo locus illius ab hoīe qui
desiderabat: sed magis a deo qui ꝓpter nostre salutis de-
sideriū dicit inquirere. Deinde cū dicit. Vltimo eīm
⁊c. ꝓbat veritatē ꝓsequētis. scz qđ inquirit locus te-
stamēti ⁊ hoc per auctoritatē. Jere. 31. Ecce veniēt dies
⁊c. Et circa hoc facit duo. Primo eīm premittit auctori-
tatē. Secūdo arguit ex ipa ibi. Dicendo aūt nouū. Pri
ma in duas Primo eīm premittit ꝓphetiā noui testamē
ti dationē. Secūdo describit ip̄m ibi. Nō sm testimoniū
⁊c. Itez prima in tres. Primo eīm ostendit tpis dationis
oportunitatē. Scōo noui testamēti perfectionē ibi. Con
sūmabo testamentū nouū ⁊c. Tertio quib⁹ datū fuit ibi.
Super domū iuda ⁊c. Dicit ergo. Vltimo eīm dūs
nō quidem legē sed eos qui scz erāt sub lege. dicit. Ecce
dies veniūt ⁊c. Hec est auctoritas que nō habeť omnino
sub istis verbis: sed mutanť pauca. Ibi eīm dicit sic. Ec-
ce dies veniūt dicit dūs ⁊ feriā domui israel ⁊ domui iu
da fedus nouū. non scōm pactū quod pepigi cū patribus
vestris in die qua extendi manū meā vt educerē eos de
terra egypti pactū quod irritum fecerūt ⁊ ego dūs fum.
Sic ergo patet qđ pauca mutanť. Dicit ergo quantū ad
temporis oportunitatē. Ecce dies veniūt. id est tempus
gratie quod comparāť diei: quod illuminatū est a sole iu
sticie. Rom̄. 13°. Nox precessit dies aūt appropinqua-
uit. Quantū ad perfectionē noui testamenti dicit. Con-
sūmabo nouū testamentū. Et dicit consūmabo quod so-
nat ad perfectionē. Apocal'. 21. Ecce noua facio omnia.
Istud autē verbū consūmabo non habeť ibi. sed vtiť eo
apostolus ad designandū perfectionē noui testamenti.
Esaie. 10. Consūmationē ⁊ abbreuiationē faciet dūs su
per terrā. Fuit enim nouū testamentū perfectū quantuz
ad eruditionē vite: que non extendiť tantū ad generalē
iusticie eruditionē sed ad perfectā. Math. 5. Nisi abun
dauerit iusticia vestra ⁊c. Itez in veteri testamento erāt
tantū figuralia. in nouo vero veritas figurarū. ⁊ ita no-
uū consumat et perficit vetus. Quantū ad tertiū dicit.
Super domū israel ⁊ iuda. Sed nūquid dat tantū iude
is? Non. Rom̄. 9°. Non omnes qui sunt ex israel hi sūt
israelite. Et sequit qđ non qui filij carnis hi sunt filij dei
sed qui filij sunt promissiōis estimanť in semine. Illi er-
go qui sortiti sunt gratiā dei sunt israel per fidem ⁊ iuda
per confessionē. Rom̄. 10. Corde crediť ad iusticiaz ⁊c.
Dicit autem super domū ⁊c. triplici ratione. Una quia
xp̄us in propria persona predicauit iudeis nō gentibus.
Math. 15°. Non sum missus nisi ad oues que perierūt
domus israel. Secūda quia gentiles facti sūt participes
noui testamēti sicut oleaster insertus in bonā oliuā parti
cipat pinguedinē eius. Ro. 11. Alia qz ꝑte roboam ⁊ ie
roboam diuisum fuit regnū iuda a regno decem tribuū.
que quidē remanserūt in ydolatria: sed regnū iuda ma-
gis adhesit deo. licet nō ex toto. Et ideo vtroq; tetigit.
Deinde cum dicit. Nō sm testamentū ⁊c. describit no

unum testamētū. Et ꝓmo ꝙ differentiā ad vetus. Secūdo ꝙ ꝓpias conditiones ibi. Quia hoc est testamentū ꝛc. Iterum ꝓma in duas. Prima ostendit distinctionē noui ⁊ veteris testamenti. Secundo infirmitatē veteris ibi In die in qua ꝛc. Posset eñ aliq̄s dicere. Nunq̄d istud nouum est illi simile? Ideo quasi respondens dicit. Non quia nō ꝑm id qđ feci cum patrib⁹ eoꝝ. in quo ostendit ꝙ non est seruandū vetus cū nouo. Hal. 5. State ⁊ nolite iterū iugo seruitutis ꝓtineri. Matth. 9. Nec mittūt vinū nouū in vtres veteres ꝛc. Et Ro. 7. Seruiamus in nouitate spūs ⁊ nō in vetustate lr̄e. Q̄ si aliq̄d inueniatur in veteri qđ gentibus indicat̄ ad seruandū: referendum est ad intellectum spūalem sicut dicit Esa. 19. Colent eū in hostijs ⁊ muneribus. qđ totū est spūaliter intelligendū. ¶ Deinde cū dicit. In die q̄ apphēdi ꝛc. ostēdit defectum veteris testamenti. Et ꝓmo ex eius traditione Secundo ex euētu ibi. Quoniā ipsi ꝛc. Vetus eñ testamentū traditū est seruis ⁊ infirmis. Seruis quidē quia q̄nq̄ exierunt de seruitut̄ egypti. Et q̄tum ad hoc dicit. Cum educerē eos ꝛc. H.ī. 4. Unū quidē in seruitutē generans ꝛc. Item q̄ erat lex timoris seruilis. Ro. 8. Non accepistis spūm seruitut̄ iterū in timore ꝛc. Aug. Breuis differētia veteris ⁊ noui testamēti timor ⁊ amor Item infirmis q̄ ꝑ se non poterant se iuuare. Et q̄tū ad hoc dicit. Apphendi manū eoꝝ qđ est infirmoꝝ. ps. Tenuisti manū dexterā meā Ro. 8. Qđ impossibile erat legi in quo infirmabat̄. Dicit autē patrib⁹ eorum: scz abraam: isaac et iacob. cū quibus iniit fedus speciale. ps. Memor fuit in seculū testamenti sui verbi qđ mandauit in mille generationes qđ disposuit ad abrahā ꝛc. Sz istis in exitu ō egypto ꝓmisit carnalia. ¶ Deiñ cū dicit. Qm̄ ipsi nō ꝛc. ostendit defectū veteris testamēti ex euentu. ⁊ ꝓmo q̄tum ad culpā. ⁊ iō dicit. Qm̄ ipsi nō ꝑmanserūt in testamento meo: qz scz non erat scḗptuz in cordibus ipsorum. Uñ statim post legē datā fecerūt vitulū conflatilē Exo. 32. et. ps. Fecerūt vitulū in oreb ⁊ adorauerūt sculptile. Et q̄tum ad penā. Ideo dicit. Et ego neglexi eos Illō ei aliq̄s ōr negligere qđ ꝓmittit ꝑire. Et sic neglexit eos. qz ꝓmisit eos perire ab exterminatore vt dicit. 1. Cozin. 10. et. ps. Spreuisti oēs discedentes a iustic̄is tuis. Alia lr̄a. Et ego dñatus sum eorū id est puniendo ostendi me esse dñm ipsoꝝ. ¶ Deinde cum dicit. Quia hoc est testamentū ꝛc. describit conditiones noui testamenti. Et circa hoc facit duo. Primo ponit modū editionis eius. Secūdo effectū ipsius ibi. Et ero eis in deum ꝛc. Dicit ergo. Quia hoc est id est tale ẽ testamentū qđ disponā domui israel ꝛc. dispositio importat congruitatem ordinis. Et ideo dicit. Post dies illos id ẽ post legē datā. Debuit eñ post legē veterē dari noua lex. sicut ꝓmo dat̄ pedagogus postea magister vt prius hō recognoscat infirmitatē suam. In hoc q̄ patet congruitas temporis dandi nouū testamentū. Modus aūt tradēdi duplex est. Unus ꝙ exteriora. sicut ꝓponēdo verba ad cognitionem alicuius. Et hoc potest homo facere. ⁊ sic traditum fuit vetus testamentum. Alio modo interius operando. ⁊ hoc ꝓpriuz est dei. Job. 32. Inspiratio oīpotentis dat intelligentiā Et hoc modo datū est nouū testamentū. q̄a consistit in infusione spūssancti q̄ interius instruit. Non autē sufficit tm̄ cognoscere: sed requirit̄ operari. Et ideo ꝓmo illuminat intellectū ad cognoscendū. Et ideo dicit Dabo leges meas ꝛc. Et dicit in plurali ꝓpter diuersa p̄cepta ⁊ consilia. Et hoc facit spūssanct⁹. 1. Jo. 2. Unctio eius docet vos Jo. 14. Ille vos docebit oīa ꝛc. Item ad bene operādū inclinat affectū. vnde imprimit cordi. Et q̄tum ad hoc dicit. In corde eoꝝ supscribā eas id ẽ supcognitionem scribam charitatē. Super oīa aūt charitatē habētes ꝛc. Col. 3. et Ro. 5. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris ꝛc. Et hec est epistola de qua subdit. 2. Cozin. 3. Non attramento sed spiritu dei viui nō in tabulis lapideis sed in tabulis cordis carnalibus.

Lectio tertia.

Et ero illis in deum: ⁊ ipsi erūt mihi in populū. Et non docebit vnusquisq̄ ꝓximū suū: ⁊ vnusquisq̄ fratrem suū dicens: cognosce dñm: quoniā oēs scient me a minore vsq̄ ad maiorē: qz ꝓpicius ero iniquitatib⁹ eorum: ⁊ peccatoꝝ eoꝝ iā nō memorabor. Dicēdo aūt nouū veterauit ꝓtius. Qđ aūt antiquat̄ ⁊ senescit ꝑpe interitum est.

Supra posuit apostolus conditiones noui testamenti ex editione ipsius: nunc ponit tres effectus ipsius. Primus est hominis ad deum perfecta coniūctio. Secundus est dei perfecta cognitio ibi. Et nō docebit ꝛc. Tertius est peccatorum remissio. ibi. Quia propicius ero ꝛc. Circa primum sciendum est ꝙ ad hoc ꝙ homo iungat̄ deo requiritur auxilium diuine gratie. quia ad hoc non potest proprias virtute Jere. 31. In charitate perpetua dilexi te ideo attraxi te miserans. Primo ergo tangit illa coniunctio ex parte dei. Secundo ex parte hominis ibi. Et ipsi erunt ꝛc. Dicit ergo. Ero illis in deum. Nomen dei significat vniuersalem ꝓuidentiam. Tunc ergo est nobis deus quando habet curam de nobis et corda nostra ad se trahit ⁊ hoc est respectu iustoꝝ specialiter Ex hoc ergo ꝙ ero eis in deum. sequit̄ secundū scz ꝙ ipsi erunt mihi in ꝑpm. i. exhibebūt se mihi in populū. Sicut eñ dicit aug. 2°. ō ciuitate dei. ca. 21. Popul⁹ ẽ cet⁹ multitudinis iuris cōsensu cōmunione utilitatis sociat⁹. Qm̄ ergo consentiunt in ius diuine legis vt sint ad inuicē vtiles vt tendant in deum tunc est populus dei. Apoc. 21. Ipsi populus eius erunt ⁊ ipse deus cum eis erit eorum deus. ¶ Deinde cum dicit. Et non docebit ꝛc. ponit secundum effectum noui testamēti. Et circa hoc facit duo Primo enim ponit signum effectus illius. Secūdo effectum ipsum ibi. Quia omnes ꝛc. Signum perfecte cognitionis est quando quis non indiget doceri. quia doctrina est via ad acquisitionem scientie. ⁊ ideo cessat doctrina: acquisita perfecte scientia. Sed nunquid in nouo testamento vnus non docet alium? Et videtur ꝙ non ꝑ litteram istam. Sed contra. quia apostolus vocat se doctorez gentiū. 1. Timo. 2. ⁊ Ephe. 4. Alios pastores ⁊ doctores. Ro. 12. Siue qui docet in doctrina. Respondeo. dicendum est ꝙ hoc quod dicitur hic potest dupliciter intelligi. Uno modo de presenti statu: ⁊ sic nō verificatur vniuersaliter de omnibus: sed tantum de primis fundatoribus noui testamenti scilicet apostolis qui immediate fuerunt instructi a deo quando aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas Luc. vltimo. Apostoli ergo facti sunt perfecte cognoscentes nō ab alijs instructi sed simul a christo acceperunt sapientiam infusam. Alio modo ꝙ referat̄ ad statum patrie futurum ad quaz ꝑ nouum testamentū introducimur non ꝑ vetus. Et sic vr verū est qđ dicit hic. Sz ꝓtra. Omnes beati sunt eq̄les angelis nō maiores. sz ꝑm dionysiū vn⁹ angel⁹ docet aliū illuminādo ipm. Ergo ⁊ homo beat⁹ alium docebit Respondeo. dicendū est ꝙ duplex est cognitio in beatis angelis. Una que beatos facit. scz cognitio diuinitatis que sola beatos facit. sicut dicit augustinus in libro confessionū. Beatus qui te nouit ꝛc. Alia est q̄ est omniū q̄

sunt aliud a deo cuiusmodi sunt effect⁹ dei. ⁊ ista nō beatificant. Quantum ergo ad primā vnus nō docet alium qz vnus non betificaꝫ mediante alio. sed a deo ĩmediate. ps. In lumine tuo videbimus lumen. Sed quantum ad aliam que ast aliquoꝫ misterioꝫ vn⁹ docet alium. Et hoc fortz vsqꝫ ad finem mundi q̃diu durat executio effectuum dei. ⁊ ideo addit dicens. Cognosce dñm. Quasi dicat. Non accipit dei cognitionē. Et dicit proximum ⁊ frartem suū qz ⁊ si ſm augustinū oēs homes sint ex charitate diligendi. si tamē non possis omnibus prodesse: tñ illis specialiter debes prodesse qui tibi coniũgunt. Vel naturaliter sicut sunt consanguinei quos hic vocat frēs. Vel alia coniunctione ⁊ sic proximus est. ¶ Omnes eñ scient me a minimo vsqꝫ ad maiorē eorum. Hec est causa quare vnus non docebit alium. qz oñes noscent dñm 1. Jo. 3. Videbim⁹ eum sicuti est. In hac vero visione cōsistit beatitudo Jo. 17. Hec est vita eterna vt cognoscāt te solum verū deū ⁊c. Jere. 9. In hoc gloriet qui gloriatur scire et nosce me ⁊c. Et hanc doctrinam habent beati non ab aliquo alio: sed a solo deo tantum. Esa. 54. Ponam vniuersos filios tuos doctos a dño. Illud autē q dicit. a minimo. potest dupliciter intelligi. Uno modo q dicant maiores sancti antiquiores. Et sic maior ⁊ minor dicūt ſm ordinē temporis. Oēs ergo cognoscent qa singuli accipiēt singulos denarios Matth. 20. Vel hoc dicit ad ostendendū differentiam premioꝫ: qz licet oēs cognoscant. tamē vnus magis alio cognoscet Matth. 5 Qui fecerit ⁊ docuerit hic magn⁹ vocabit in regno celorum. Premiū eñ correspōdet merito. ⁊ hoc contra illos qui dicunt penas ⁊ omnia merita esse equalia et p consequens premia equalia. Cōtra quos dicit. 1. Corin. 15. Stella differt a stella in claritate. ¶ Deinde cum dicit. Quia ppicius ⁊c. ponit tertium effectum qui est culpe remissio qō non poterat vetus testamentū. infra. 10. Jm possibile est sanguine thauroꝫ ⁊ hircoꝫ auferri peccata Dicit ergo. Propicius ero ⁊c. Differunt aūt iniquitas ⁊ peccatum. qz iniquitas opponit iusticie que quidez p prie semp est ad alium. Jdeo iniquitas dicit qua q̃s nocet alteri Job. 35. Homini qui similis tui est nocebit iniquitas tua ⁊c. Peccatum autē dicit oīs defectus actionis. qz importat deordinationez. ⁊ sic iniq̃tas ppie ē in primū. sed peccatū est in seipsum ⁊ hoc ppie loquēdo: large tamē idem est iniquitas ⁊ peccatuz. Et q̃tum ad hoc dicit. Quia ppicius ero iniquitati eorum scz in presenti penam relaxando nec memorabor scz in futuro peccata puniendo. Ezeh. 18. Omniū iniquitatū eius quas operatus est non recordabor. ps. Propicius esto peccatis nostris ⁊c. Jrem ne memineris iniquitatū nostraꝫ ⁊c Ro. 11. Sine penitentia eñ sunt dona ⁊ vocatio dei ⁊c. id est deus non penitet q hic peccata remiserit quasi iterum puniendo. ¶ Deinde cum dicit. Dicendo autē nouum ⁊c. quasi posita auctoritate arguit ex ipsa ⁊ facit talem rationē. Nouum non dicit nisi in comparatione ad vetus. sed oñe qō dicit vetus significat quasi sit ppe cessationē. Ergo dicēdo nouū veterauit id ē dedit intellige re q priusit vet⁹. Nō aūt antiquat et senescit ppe interitū est. Si ergo illud est vetus abiciendū est Leuit. 26. Nouis superuenientib⁹ vetera pijcietis. Dicendo ergo nouum designat cessationē veteris. Propie autez nihil antiquat nisi qō subiacet tempori. que aūt subiacēt tempori cessant in tempore. Oportet ergo illud vet⁹ cessare. Dicit aūt antiquat ppter res inanitas. sed si nescit ppter animatas. Sciendum tñ est q vbi habemus peccatorum alia lra habet peccati. ⁊ tūc refert ad peccatum originale qō omnib⁹ est cōmune.

Capitulū nonū.

Habuit quidem ⁊ prius iustificationes culture ⁊ sanctum seculare. Tabernaculum enim factum est primum: in quo erant candelabra ⁊ mensa ⁊ propositio panum que dicitur sancta. post velamentū autē secundū tabernaculum quod dicitur sancta sanctorum: aureum habens thuribulū ⁊ archam testamenti circūtectam ex omni parte auro: in q̃ vrna aurea habens manna ⁊ virga aaron q̃ fronduerat: ⁊ tabule testamenti super que erant cherubin glorie obumbrantia propiciatoriū: de q̃b⁹ nō ē mō dicendū p singula.

Supra ostendit ap̄lus dignitatē noui testamenti respectu veteris in generali: hic ostendit idem in speciali descendendo ad singula que erant in vtroq̃ testamēto. Et circa hoc facit duo. Primo eñ compat ea que sunt veteris testamēti ad ea que sunt noui vt sup hoc ostendat dignitatē noui. Secūdo manifestat quedam que suppo fuerat decimo ca. ibi Umbram eñ habens lex ⁊c. Circa primū tria facit. qz primo exponit illud quod fuit in veteri testamēto. Scōo ondit significatū suū ibi. Hoc significāte spūsancto ⁊c. Tertio ex his arguit ad ppositū ibi. Et ideo noui testamenti ⁊c. Jterū pma in duas. Primo eñ describit conditionem veteris testamēti. Scōo psequit ibi. Tabernaculū eñ factū est primū ⁊c. Circa primū sciendū est q tam vetus q̃ nouū testamentū ad hoc instituta sunt vt aīa accedat ad deum. Ad hoc aūt duo sunt necessaria. scz recessus a peccato: ⁊ vnio ad deum. Primuz fit p iustificationē. Scōm p sanctificationē. ⁊ in vtroq̃ testamento fit iustificatio ⁊ sanctificatio. Unde dicit sic. Dictū est q pus veterauit. Sed quale fuit illud vetus? Tale q habuit iustificationes culture scz latrie ſm grecū. In veteri eñ fuerūt quedā ablutiones p quas mūdabant: non quidē a macula peccati: sed a quibusdā irregularitatibus quib⁹ impediebant a cultu dei sicut ex tactu mortui vel alicuius ĩmundi non poterant intrare tabernaculū nisi expiati p alias ablutiones. Et ideo dicebant iustificationes culture: qz scz p ea fiebat idoneus ad cultum diuinum. Et de hoc habetur Leuit. 22. Hieron. Justificationes id est ablutiones quib⁹ purificatis licebat accedere. Sed sanctificatio eoꝫ erat sanctū seculare Seculū q̃nq̃ sumit p q̃cūq̃ duratione. ps. In seculuz seculi. Q̃nq̃ significat mūdū istū. 1. Ti. 4. Demas me dereliq̃t diligens hoc seculū. Illa q̃ sanctificatio potest dici secularis qz temporalis erat ⁊ non ppetua. Scz littera greca non sic accipit: qz dicit sanctū mundari. Unde ē differētia inter nouū testamentū ⁊ vetus. qz licet vtroq̃ sit corporale tamē nouū continet gratiam. ⁊ sacruz est in quo sub tegumento rerum visibilium diuina virtus salutem securius operat q̃ nō erat in veteri testamento q̃n in se nullā continebat gratiā Gal. 3. Quō iterū cōuertimini ad infirma et egena elementa. ¶ Deinde cum dicit Tabernaculū eñ ⁊c. exponit illud quod dixit. Et primo q̃tum ad dispositionē tabernaculi. Secundo quantū ad mysteriū sacerdotum ibi. His itaq̃ dispositis ⁊c. Circa primum propter intellectū lr̄e sciendum est q dominus in deserto precepit fieri tabernaculuz quod haberet. 30. cubitos vel passus in longitudine. et decē in latitudine: ita q hostium erat ad orientem ante quod dependebat velum super quattuor columnas ⁊ quoddam tentorium in quo erat altare holocaustorum. sed de hoc nihil ad ppositum. quia apostolus de hoc non facit aliquam men-

tionem. Sed in tabernaculo versus occidentē spacio decem cubitoꝝ longitudinis. ⁊ decem latitudinis appēdebaꝫ ꝙ velū sup q̄ttuor columnas ⁊ istud diuidebat partem vnam decem cubitorum ab alia. xx. cubitorū. Pars autē. xx. cubitorum dicitur sancta. ⁊ tabernaculum p̄mū sed illa decem dicunt̄ sanctasanctorum. ⁊ tabernaculum secundum. Ista distinctio dupliciter potest exponi. Uno modo quia ea que fuerunt in veteri testamento fuerunt figura noui testamenti. Nouū etiaz est figura celestis patrie. Sic ergo ꝙ primum tabernaculū vetus testamentū ⁊ per secundum nouū. Alio modo ꝙ p̄mum tabernaculum p̄sens ecclesia. ꝙ secundū celestis gloria. Inquantum ergo significat vetus testamentuz est figura figure. sed inquantū significat p̄sentē ecclesiam que adhuc significat futurā gloriā est figura veritatis q̄tuz ad vtrūq; Circa hoc ergo duo facit. qz p̄mo describit illud qō erat in p̄mo. Secundo illud quod erat in secundo. ibi. Post velamentum autē ⁊c. In p̄mo autē tria erant scz candelabrum aureum ad meridiem quod ita erat factum. Ex vno em̄ longo hastili procedebant sex calami q̄si sex brachia scz tres a dextris ⁊ tres a sinistris. Et sic in s̄ūmitate erant septem rami ⁊ in quolibet erat vna lucerna que ardebat. Item in quolibet calamo erant quattuor scz calamus qui erat ex tribus partibus quasi tribus petijs scz cyphi: sperule: ⁊ lilia: quia ibi due partes iungebantur In fine cuiuslibet partis erat quasi quidā cyphus in quo duo cyphi iungunt̄ in nucis modu ⁊ due sperule volubiles ⁊ duo quasi folia lilij hinc ⁊ inde. Itē in parte aquilonari erat mensa aurea in modū altaris sup quam ponebant̄ in sabbato. xij. panes calidi ⁊ sup quemlibet thus lucidum in patena aurea. Et stabant illi panes qui dicebant̄ ꝓpositionis vsq; ad diē sabbati vbi oportebat illos amoueri ⁊ reponebant̄ alij loco illorum. Item in medio erat altare aureum ad adolendum thymiama boni odoris ⁊ hoc ad ir̄am ne domus feteret ꝓpter multitudinez immolaticij sanguinis. Per candelabrū autē qō illumiat ⁊ per mensam designaꝫ ad ir̄am ꝙ qui altari seruit de altari viuat. Dicit ergo tabernaculuz prius id est anterior pars tabernaculi facta est in quo erat candelabruz quod vnum erat quātum ad substantiam sed plura quantū ad ramos ⁊ hoc ad meridiem. ⁊ mensa ad aquilonem. ⁊ ꝓpositio panum id est panes propositionis per ypallagen sicut pflauit fistula buccas. ⁊ illa ps dicit̄ sancta. De hoc habeꝫ diffuse Exo. 25. 26. et. 27. ¶ Deinde cum dicit. Post velamentum ⁊c. Describit ea que erant in secūdo tabernaculo scz archa testamenti de lignis setbin imputribilibus circumtecta ex omni parte id est tam intus q̄ extra auro In archa aūt erāt tria: scz vna aurea hns mā na. ⁊ hoc in memoriā iliius beneficij eis prestiti. Exo. 16 Et virga aaron que florzuit Numeri. 17. In memoriam sacerdotij aaron ne alius extraneus p̄sumeret accedere Et tabule testamēti. Exo. 25. In memoriā legis. Itē super archā erant duo cherubin qui tangebant se duab⁹ alis. et tangebant alijs duabus latera tabernaculi. Inter duas aūt alas quibus tangebant se erat tabula aurea eius longitudinis ⁊ latitudinis cuius et archa scz duoz cubitorum in longitudine cubiti. ⁊ semis in latitudine. ⁊ erat supereminens que dicebaꝫ ꝓpiciatorium. Unde erat quasi sedes dequa deus exaudiret ad repropiciandum populo. ps̄. Qui sedes super cherubin ⁊c. Archa vero erat quasi scabelluz pedum. Illi duo cherubin versis vultibus ad seipsos respiciebant. Hic autē addit apostolus quartum scz thuribulū aureū de quo dicunt aliq; ꝙ erat altare inter sancta vt dictuz est. In sancta qō erat exterius introibant sacerdotes omni die ad expletionez mysteriorum. sed in sanctasanctoꝝ sacerdos s̄ūm⁹ semel in anno cum sanguine. et tunc implebat thuribulū illud thymiamate ita ꝙ ex fumo ascenderet nebula que operiret sanctasanctoꝝ ne possent videri ab his qui extra erāt Ista q̄ sunt illa que erant post velamentū qō erat p̄m qō dicit̄ sanctasctoꝝ ꝓ dignitate. sicut dicit virgo virginuz anthonomasice. aureuz hns thuribulū et archa in q̄ erat vna ⁊c. sup quam scz archā non ꝙ haberet sup eam pedes scz alas tm̄. cherubin glorie id est gloriose facta obūbrantia scz ꝓpiciatoriū alis suis. de quibus omnib⁹ nō est modo dicendū id est prosequendū ꝓ singula. Sed cōtra q. 3. Reg. 8. dicit̄ ꝙ in archa nē est aliud nisi due tabule. Respondeo. dicendū est ꝙ verū est ex p̄ncipali intentione. qz ad hoc fuit archa p̄ncipaliter facta sicut patet Exo. 25. ¶ Quid autē ista significent Sciendum est ꝙ omnes cerimonie legis ordinabant̄ ad vnum s̄m statuz illum. ad aliud vero fuit ꝙ erant figuratiua aut scz representabant christum. Quo ad primū oia instituta fuerūt ad representandū magnificentiā dei. Illa autē non representabant̄ nisi in effectibus. Isti autē effectus habent q̄si duplex seculum. Unum supius scz substantiaꝝ incorporearum. ⁊ istud representat̄ per sanctasanctoꝝ. Aliud est istius mundi inferioris sensibilis. ⁊ istud representat̄ ꝙ sancta. In mundo autē superiori sunt tria. scz deus: rationes rerum: ⁊ angeli. Deus autē oīno est incomp̄hensibilis. et ideo erat sedes sine sedente. quia non potest cōprehendi a creatura nisi ex effectibus. Illa autem sedes erat ꝓpiciatorij vt dictum est. ¶ Angeli autē significātur ꝙ cherubin ꝓpter sapientiā. Unde ⁊ p̄hi angelos dicunt substantias intellectuales. Erant autē duo ad designandū ꝙ non erant ibi positi ad colendum. qz dictum erat eis. Deut. 4. Audi israel dns deus tuus vnus est. ¶ Q̄ respiciūt iis ꝓpiciatorij. designat ꝙ nunq̄ recedūt a contemplatione dei Matth. 18. Angeli eorum in celis semp vident faciem patris ⁊c. ¶ Rationes rerum signātur ꝙ archā. Illa vero q̄ sunt in hoc mundo vel ptinent ad sapientiā que ꝙ tabulas significaꝫ. Uel ad potentiaz q̄ ꝙ virgam. Uel ad bonitatē q̄ ꝙ mānа qō erat dulce. qz quicq̄d est dulcedinis in creatura totū est ex bonitate dei Quia vero rationes rerū q̄ sunt intelligibiliē in deo sunt sensibiliter in creaturis corporalib⁹. Ideo sicut in tabulis erat lumen intellectuale. ita in sanctis erat lumē corporale. Ibi manna: hic panes. Ibi virgā hic altare qō ꝙ tinet ad officiū sacerdotis. ¶ Sed in q̄tum ꝙ ista figura baꝫ christus oīa ista inuenit̄ in ipso. Et p̄mo q̄tū ad sancta. Ipse em̄ est candelabrū luminis Jo. 8. Ego sum lux mundi. In isto sunt sex ordines. tres a sinistris scz ꝙfecti veteris testamēti. et tres a dextris scz noui testamēti. Isti designant̄ Ezech. 14. per noe ꝓbati. per daniel cōtēplatiui. ꝙ iob actiui. Isti calami lumē accipiūt ⁊ infundunt quia sicut dicit̄ 1. Pe. 4. Unusquisq; sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrātes. Cyphi sunt ꝓpinantes potum sapientie. Sperule ꝓpter promptitudinez obedientie. Lilia ꝓpter finem vite eterne. Septē lucerne sunt septem dona spūssancti. ¶ Item christus ē mēsa refectionis. Duodecim panes sunt doctrina duodecim apostolorū ⁊ successorum suorum. Qui ponuntur in sabbato spei vsq; ad sabbatum spei. et si interim vnus remouetur per mortem: alter substituitur. Sed in magno sabbato remouebunt̄ omnes. ¶ In interiori erat ꝓpiciatorium ⁊ christus est ꝓpiciatio ꝓ peccatis nostris. 1. Jo. 2. Duo angeli sunt duo testamenta concorditer xp̄m respicientia. Dei oīes angeli christo seruientes concorditer ⁊ vnanimiter Matth. 4. Accesserunt angeli ⁊ ministrabant ei. Dan̄. 7. Milia miliū ministrabant ei. 8. 1. Oēs sunt admīstratorij spūs. Ipsi desiderant in xp̄m

pspicere. i. ꝓpe. i. Item obumbrant ꝓpiciatoꝛium id ē xp̄i ecclesiam custodiunt. Vel qz ipsoꝝ ministerio fiebant visiones ⁊ apparitiones in quibus obumbratorie figurabat̄ christus Archa aurata de lignis sethin est caro christi pura ⁊ pretiosissima. que et dicit̄ vna aurea ꝓpt̄ sapientiā plena dulcedine diuinitatis. Tabule sunt ei⁹ sapientia. Virga est sacerdotium eius eternum. Vel virga est potestas christi. Mana dulcedo gratie que datur p sacerdotium xp̄i. vel per obedientiam mandatoꝝ sicut homo obedit potestati. Sed quia nullus habet sic gratiam quin peccet excepto christo ⁊ matre eius. Ideo necesse est habere ꝓpiciatoꝛiū. Sciendū est aūt q glo. sup̄ lo cum istū multū diffuse ista exponit.

Lectio secunda.

His vero ita compositis in priori quidez tabernaculo semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes. in secundo autez semel in anno sol⁹ pontifex non sine sanguine quē offerret pro sua et populi ignorātia: hoc significante spiritusancto: nondum propalatam esse sanctorum viam adhuc priore tabernaculo habente statum. Que parabola est temporis instantis iuxta quam munera ⁊ hostie offeruntur: que non possunt iuxta conscientiam perfectum facere seruientem: solūmodo in cibis ⁊ potibus ⁊ in variis baptismatib⁹ ⁊ iusticijs carnis vsq; ad temp⁹ correctionis impositis.

Supra descripsit apostolus ea que pertinent ad vet⁹ testamentum q̄tum ad dispositionē tabernaculi: hic p̄sequit̄ de officio ministrorum. Et p̄mo de his que spectāt ad sancta. Secō aūt de his que spectāt ad sanctasanctoꝝ ⁊c ibi. In secūdo autē ⁊c. Ad intellectū autē ist̄e huius sciendum est q sicut supra dictum est in parte anteriori ipsius tabernaculi circa medium erat altare thymiamatis vl̄ incēsi qō idē est ⁊ cādelabꝝ. Ex parte v̄o meridionali ⁊ ex opposito mensa ꝓpositiōis. Sacerdos ergo quolibet die mane ⁊ vespere intrabat sancta ꝓpter duo. scz ad parandū lucernas ⁊ ad adolendū thymiama vt lumen ⁊ bon⁹ odor iugiter esset in sanctis. Dicit ergo. His scz que pertinent ad speciez tabernaculi ita dispositis id est ordinatis quottidie mane scz ⁊ sero intrabant sacerdotes consūmantes officia sacrificiorum. non tamē q in sancta sacrificarent. qz sacrificabāt sup̄ altare holocaustoꝝ qō erat ante fores tabernaculi sub diuo. sed adolet̄one thymiamat̄ ⁊ deuotionē offerētiū vocat sacrificiū ¶ Deinde cum dicit. In secundo autē ⁊c. ponit officiū ministrorum q̄tum ad sanctasanctoꝝ. Circa quod sciendum est q sicut dicit̄ Leuit. 16. Sūmus sacerdos in die expiationis q̄ fiebat decima die septimi mēsis scz septēbris qui septimus est a marcio nostro qui apud hebreos concurrit p parte cum aprili in quo inciplūt anni. Exo. 12. Mensis iste p̄ncipium vobis mensiū p̄mus erit in mēsibus anni. ipsi em̄ incipiūt mensem in lunatione q̄ semp incipit in martio nisi impediat emboliſmus. offerebat p se ⁊ tota domo sua vitulum ⁊ hircū p peccato populi. ⁊ istis immolatis accipiebat de sanguīe ipsoꝝ ⁊ implebat thuribulum prunis altaris holocaustoꝝ qō erat in atrio ante fores tabernaculi ⁊ cum oīb⁹ his intrabat in sanctasanctoꝝ ⁊ cum sanguine expiabat tabernaculū aspergendo sanguinē contra velum ⁊ post egrediebat̄. Et cuz eodez sanguīe liniebat coznua altaris thymiamat̄. Hoc autē semel in anno faciebat. Unde dicit. In secundo aūt scz tabernaculo qō dicit̄ sanctasanctoꝝ semel in anno intrabat solus pontifex. Glosa dicit q pluries poterat sine sanguine ſz non cum sanguine nisi semel. De hoc tamē non habeb̄ nisi tantū quādo mouenda sunt castra. qz tūc intrabant aaron ⁊ filij eius ⁊ inuoluebant ⁊ dispensabāt onera leuitatum sicut patet Numeri. 4. Semel tñ in anno intrabat sūmus sacerdos solus cū sanguine qñ offerebat p sua et populi ignorantia id est p peccatis nostris puer. 14. Errant qui operantur malum. Oīs em̄ malus ignorat vt habeb̄. 3. ethicoꝝ. De hoc habeb̄ Leuit. 16. vbi traditꝝ ritus iste. ¶ Mystice vero q primū tabernaculum designat̄ p̄sens ecclesia in qua fideles debent seipsos sacrificare. Ro. 12. Exhibeatis corpora vr̄a hostiam viuentē sanctaz deo placentem. ps. Sacrificiū deo spiritus cōtribulatus. Item debent sacrificare sua in elemosynis. infra. 13. Talibus em̄ hostijs ꝓmeret deus. Sed in sanctasanctoꝝz id est in patriam celestem intrat solus pontifex scz xp̄s in anima ⁊ corpore. ¶ Tamē ꝓm l̄ram intētio apostoli est q p sancta intelligāt vetus lex. per sanctasanctoꝝ status noui testamenti ⁊ celuz. qz per nouam legez intrat in celum. Et ideo subdit. Hoc significante spū ⁊c. Ubi exponit quid significat q hoc. Et primo q̄tum ad vetus testamentū. Secundo q̄tum ad nouum ibi. Christus autē assistens ⁊c. Item in p̄ma parte p̄mo ponit officiū ministroꝝ q̄tū ad p̄mū. Secūdo subdit positionis rationem ibi. Juxta quam munera ⁊c. ¶ Sciendum aūt q in p̄mo intrabant sacerdotes quottidie: ſz in secuudo quod erat vltra velum non nisi pontifex sol⁹ semel in anno. Unde q̄tum ad ministros illos erant ibi duo. Unū q in p̄mo quottidie intrabāt. Aliud q scōm erat eis velatum. Unde interpositio veli significat q celestia erant eis velata. Item q non intrabant significat q vetus testamentum nō est via intrādi celum ante aduentum xp̄i. Dicit ergo. dico q hoc sic perfectū est hoc significante spūsancto. 2. ꝓpe. 1. Non humana voluntate allata est aliquando ꝓphetia: sed spūsancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Et hoc est cōtra hereticos qui dicunt vetus testamentum non esse a spūsancto: sed a deo malo. ¶ Quid significante? Nondū ꝓpalatā esse sanctorum viam adhuc p̄riore tabernaculo id est veteri testamēto significato per primū tabernaculū habente statum. Durante em̄ veteri testamento via sanctoꝝ scz xp̄s qui dicit. Jo. 14. Ego sum via. Nondum venerat. ipse em̄ est hostium p qō patet introit⁹ in sanctasanctoꝝ. Jo. 10. Ego sum hostium. Sed non erat ꝓpalatus quia adhuc latebat sub figuris l̄re obumbrat⁹ Infra. 10. Umbrā habens lex futuroꝝ. ⁊c. ¶ Que pabola est instantis id ē p̄sentis temporis. Vel instantis id est ducēs nos ad ea que contingunt in p̄senti tempore. ¶ Deinde cū dicit Juxta quam ⁊c. ponit rationem quare durante statu veteris legis non patebat introitus in sanctasanctoꝝ. In illa em̄ sancta nullus intrat nisi perfectus. Esa. 35. Via sancta vocabit̄ non transibit per eam pollutus. Et ideo vbi non erat mūdatio ⁊ perfectio nec erat introitus in illa. Sed vetus testamentū nō poterat perfectū facere seruientem: quia nondum erat oblatū sacrificium satisfaciens p peccato totius humani generis. Et ideo dicit. Juxta quam scz vel parabolam vel figuram offerūtur munera ⁊ hostie. Quod refertur ad illud quod dicit sanctificiorum officia consūmantes: quia oblationes ⁊ munera que sunt de hoīb⁹. hostie aūt que tñ sūt de aīalib⁹ non offerebant in sanctasanctoꝝ. sed in sanctis vel ad

fores tabernaculi. Ista autē non poterant mundare. qz non possunt facere perfectum seruientem seruituti latrie que pertinet ad cultum diuinum. Perfectuz dico iuxta conscientiā. Est enim dupler mundatio. Una a macula: z reatu peccati. Et hec est quantū ad conscientiam. Hoc non potest lex. infra. 10. Impossibile ē sanguine thaurorum z hircorum auferri peccata Esa. 1. Ne offeratis vltra sacrificium frustra. Mich. 6. Nūquid placari potest deus in milibus arietum aut in milibus hircorum pinguium. Alia mundatio erat ꝑtum ad culturam vt scz liceret eis ministrare in illis sacrificiis. Et sic mundabat. Sed nunquid in veteri lege nō fuerunt multi perfecti? Et videt ꝙ sic. Dictum est ēm abrae Gen. 17. Ambula coram me z esto perfectus. Moyses etiā z multi alij valde sancti z perfecti fuerunt. Respondeo. dicendū est ꝙ licet tūc multi perfecti z sancti fuerint: hoc tamē fuit ex operibus legis. supra. 7. Nihil ad perfectū adduxit lex. Sed hoc fuit per fidem christi Gen. 15. Credidit abraaz deo et reputatum est illi ad iusticiam. Hoc ergo non erat virtute cerimoniaꝝ legalium. Unde frequenter ibi dicit Orabit ꝓ eo sacerdos z dimittet illi Leuit. 5. et in multis alijs locis. Q̄ ergo mandaret hoc erat ex fide. Sed in nouo testamento dicit. Matth. vltimo. Qui crediderit z baptizatus fuerit saluus erit. Sine sacramentis ēm noue legis non est salus. Jo. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua z spūsancto ꝛc. Sz q̄re nō mūdabāt ꝓscias qz cōsistebant in cibis z potib⁹. pctīm vero ē in conscia. Illud aūt qō est pure corporale nō mundat animā: qz non agit in animā. In sacrificijs aūt illis erant cibi et potus z cetera que pertinent ad corpus. z ideo non poterant mundare conscientiā. Dicit ergo in cibis z potibus id est in discretione ciborum z potuū interdictoruz in veteri lege qz abstinere ab his non mundat conscientiam vel vt hoc referatur ad vsuz sacrificioꝝ. quia comedebant a sacerdotibus illa que offerebant ꝓ peccatis et ab alijs q̄ ꝓ alijs Ista ēm non mundabant conscientiā Jere. 11. Nunquid carnes sancte auferēt a te malicias tuas. ¶ Et varijs baptismatibus id est lotionibus. quia sicut dicit Matth. 7. Judei seruabat baptismata calicū z vrceorum z a foro redeuntes non comedūt nisi baptizent. Contra quos dicit dñs Mat. 23. Ue vobis scribe z pharisei ypocrite qui mundatis qō deforis est calicis z parapsidis. intus autē estis pleni rapina z immundicia. Verūtamen aplus non loquit hic de superstitionib⁹ phariseoruū. z ideo oportet currere ad alias lectiones preceptas in lege sicut est de aqua in qua lauabant sacerdotes z de aqua purificationis in mundatione leprosi vel polluti. Unde frequenter dicit. Lauabant vestimenta sua ꝛc. Et hec dicuntur hic baptismata. ¶ Et iusticijs carnis. hoc addit vniuersaliter de oībus. Uocat ista cerimonialia iusticias carnis id est carnales: qz pertinebāt tm ad corporalem mūdiciam. nec erat in eis aliqua virtus spiritualis. Et ne aliqs dicat quare ergo instituta sunt si non poterant ꝓficere. qz iam videret ꝙ deus ea inutiliter instituerit. Hoc remouet cum dicit. Usq; ad tempus correctionis impositis. Quasi dicat. Hoc verum est ꝙ fuissent inutiliter institute si semper deberent durare. Sed sicut puero ꝑmo oportet dare pedagogum. quando autē iam peruenit ad etatem ꝓfectam tunc dat ei modus se habendi ꝑm iudicū rectoꝝ reipublice. Ita ī veteri lege ea q̄ spectabāt ad imꝑfectionem instituta fuerunt. sed quando venit tempus perfectum tunc debuerūt institui illa que ducunt ad perfectionem. Et ideo dicit. Usq; ad tempus correctionis id est in quo corrigerent: non quidē sicut mala, sed sicut imperfecta. Lex ēm bona est Ro. 7. ps. Suppenit mansuetudo z corripiemur.

Lectio tertia

Christ⁹ aūt assistēs pontifex futuroꝝ bonorū pamplius z ꝓfectius tabernaculū nōmanufactū id est nō huiꝰ creationis: neq; ꝑ sanguinē hircoꝝ aut vitulorꝝ sed ꝑ ꝓpriū sanguinē introiuit semel in sancta: eterna redemptione inuenta. Si enim sanguis hircorum aut thaurorum et cinis vitule aspersus: inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quantomagꝭ sanguis christi qui per spiritum sanctuz semetipsum obtulit immaculatum deo: emūdabit conscientiam nostram ab operib⁹ mortuis ad seruiendū deo viuenti.

Supra posuit apostolus significationem eoruz que pertinent ad vetus testamentū z primū tabernaculum: hic ponit conditiones eorum que ꝓtinent ad secundū tabernaculū qō repzesentabat nouū testamentū. Et circa hoc fagit duo. Primo ēm ponit illam significationē. Secūdo ꝓbat quoddā quod supposuerat ibi. Si ēm sanguis hircorum ꝛc. Sciendum est aūt ꝙ si cōsiderenē supradicta quinq; dicta sunt de secundo tabernaculo: scz qs intrabat quia solus pontifex. Secūdo dignitas z conditio loci quo intrabat: quia dicebat sancta sanctoruz. Tertio quomō intrabat quia cum sanguine. Quarto quādo intrabat: quia semel in anno. Quinto quare intrabat. q̄a ꝓ expiatione peccatorū. Hic autē aplus illa quinq; explicat. Et primo quis sit ille qui intrat quia xps. Pontifex ēm est ꝓnceps sacerdotū. Talis aūt est xps. 1. Pe. 5. Cum apparuerit ꝓnceps pastorum ꝛc. supra. 4. Habentes ergo pontificem magnū qui penetrauit celos iesum ꝛc. Sed quilibet pontifex dispensator est alicuiꝰ testamenti. In quolibet autē testamento duo consideranda sunt scz finis repromissus in illo testamēto. Bona aūt repromissa in veteri testamento erant bona temporalia. Esa. 1. Si volueritis z audieritis me bona terre comedetis. Ille ꝙ pontifex erat bonoꝝ temporaliū. Sz xps ē pontifex bonoꝝ celestiuz Matth. 5. Gaudete z exultate qm̄ merces vr̄a copiosa est in celis. Est ꝙ pōtifex sūmorū bonoꝝ. qz ꝑ pōtificatū eiꝰ introducimur in bona futura. ps. Replebimur in bonis domꝰ tue. Itē in veteri dispēsabant figuralia sed christus dispensat spūalia q̄ ꝑ illa figurabantur Luc. 11. Pater vester de celis dabit spiritū bonum petentibus se. Sic ergo per bona futura possunt intelligi vel bona celestia z hoc respectu noui testamenti. Uel bona spūalia respectu veteris. respectu cuiꝰ figura erant. Iste pontifex non est negligens: sed assistens. Pontifex ēm mediator est inter deuz z populum. Christus vero mediator est. 1. Ti. 2. Mediator dei z hominū hō xps iesus. Deut. 5. Ego medius z sequester fui inter dom̄ z vos. Et iō ipse assistit pri ad interpellandū ꝓ nobis. Supra. 7. Ro. 8. Christ⁹ iesus qui est ad dexteraz pris q̄ etiā interpellat ꝓ nobis. Item assistens nobis ad auxiliandū. ps. A dextris est mihi ne cōmouear. Act. 7. Ecce video celos apertos z iesum stantez a dextris dei. Sic ergo patet q̄s intrabat. ¶ Secūdo ostendit dignitatem interioris tabernaculi qz dicit. Perampli⁹ ꝛc. quia istud est perfectius vtpote qz est īmobile Esa. 33. Oculi tui videbūt hierusalē ciuitatē opulentā tabernaculū qō nequaq; vltra trāsferri poterit. Hoc aūt est tabernaculū celestis glie. ps. Dñe q̄s habitabit in tabernaculo tuo. Dicit autē tabernaculum: quia est locus peregrinoruz.

Non enim debetur nobis ex conditione nature. sed tm̃ per gratiam Esa.32. Sedebit populus me⁹ in pulchritudine pacis in tabernaculis fiducie in requie opulenta Est ergo amplius ꝓpter multitudinem bonoꝝ immẽsam quod designat in auctoritate predicta. Sedebit ꝛc. Baruch.3. O israel q̃ magna est domus dei. Illud aũt qõ dicit peramplius dupliciter legit, Uno modo q̃ sit vna dictio quasi valde amplius, ꝛ sic construit lr̃a. xp̃us assistens pontifex futuroꝝ bonoꝝ introiuit in sanctasanctorum dico que sunt tabernaculum peramplius. Alio modo q̃ ly per sit prepositio qõ magis exprimit in greco ꝛ tunc construit sic. Christus introiuit in sancta ꝑ tabernaculum amplius id est magis amplum ꝛ perfectũ. Itẽ perfectius quia ibi cessabit oñis imperfectio. 1. Cozin. 13. Cum venerit qõ perfectum est euacuabit qõ ex parte ẽ. Item est alterius conditionis: q̃ vetus factum fuit manu hominis. hoc aũt non: sed manu dei. Exo. 15. Sanctuarium tuum dñe qõ fundauerũt manus tue. domin⁹, ꝛc. 2. Cozin. 5. Scimus em̃ q̃a si terrena domus nostra huius habitationis dissoluatur q̃ edificationem habemus ex deo domũ non manufactam sed eternaz in celis. infra. 11. Expectabat em̃ fundamenta habentẽ ciuitatez: cuius artifex est ꝛ conditor deus. Et ideo dicit. Non manufactum id est non huius creationis: quia non est manufactũ sicut vetus. nec est huius creationis id est in bonis sensibilibus creatis. sed est in bonis spũalib⁹. Uel ꝑ tabernaculum potest xp̃i corpus intelligi. in quo contra diabolum pugnauit. ps̃. Jn sole posuit tabernaculũ suũ. Qõ est ampli⁹: q̃ in ipso habitat oĩs plenitudo diuinitatis corporaliter. Col. 1. Item perfectius est: quia vidimus gloziam eius gloziam quasi vnigeniti a patre plenũ gratie ꝛ veritatis. Jo. 1. Item non manufactum quia nõ ex virili semine. Dañ. 2. Abscisus est lapis de monte sine manibus. ¶ Tertio ostẽdit quomõ intrabat. quia nõ sine sanguine. sed ille cum sanguine vitulozum ꝛ bircorum. sicut dicit Leuit. 16. sed xp̃us non sic scz sanguine alieno: sed ꝑ ꝓpzium sanguinem quẽ ꝑ salute nostra immolauit in cruce. Matth. 26. Hic est sanguis meus noui testamenti qui ꝑ vobis ꝛ ꝑ multis effundet in remissionem peccatoꝝ. Dicit aũt pluraliter vitulozũ ꝛ bircorum. non q̃ simul essent plures. sed quia ꝑ diuersos annos pluries intrabat. Christus aũt hoc significat ꝑ bircum ꝓpter similitudinez carnis peccati. Ro. 8. Item ꝑ vitulũ ꝓpt fortitudinẽ: Et q̃ vtitur duob⁹ testamentis tã q̃ duobus cornibus Abacbuc. 3. Cornua in manibus eius ¶ Quarto quando intrabat: q̃ semel in anno. xp̃s aũt ꝑ totum tempus qõ est quasi vnus annus intrauit semel in sancta ꝛ semel effudit sanguinem suũ. 1. Pe. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Ro. 6. Q̃ em̃ mortuus est peccato mortuus est semel. Item semel intrauit exquo intrauit celestia semp est ibi. Et ideo dicit q̃ intrauit semel in sancta. ¶ Quinto ostẽdit quare intrauit: quia ad offerendum ꝑ populi ignozantia non pro sua. q̃ non habebat. Sanguis em̃ christi magis q̃ ille valet ad hoc. quia ꝑ ipsum inuenta est eterna redemptio Quasi dicat. Per istum sanguinem redempti sumus ꝛ hoc imppetuum. quia virtus eius est infinita. infra. 10. Una oblatiõe cõsumauit ĩ sempiternũ sanctificatos. ps̃. Redemptionem misit dñs populo suo. Hoc aũt quod dicit inuenta ad duo potest referri. scz ꝛ ad desiderũ dei quod habebat de salute nostra Job. 33. Inueni in quo ei ꝓpicier. Ezech. 18. Nolo mortem peccatoris. Item ad desiderium patrum quo desiderabant redimi. Null⁹ aũt inuenit modũ ita congruũ sicut xp̃s. Et ideo signanter dicit inuenta. ¶ Deinde cum dicit. Si em̃ sanguis ꝛc. ꝓbat vnum quod supposuit scz istud vltimũ. Eterna redẽptione inuenta. Quasi dicat. Ita dixi q̃ ꝑ ꝓpzium sanguinem fecit eternam redemptionẽ in quo apparet eius maxima efficatia. Q̃ aũt ita sit ꝓbo per locum a minori: quia si sanguis bzutozum animaliũ faciebat quod minus est. sanguis xp̃i poterit facere qõ maius est. Unde circa hoc facit duo. Primo enim ponit antecedẽs. Secundo consequens ibi. Quantomagis sanguis xp̃i ꝛc. Circa primũ sciendũ est q̃ in veteri lege erat duplex mũdatio. Una que fiebat in die expiationis de qua habetur Leuit. 16. Et de ista iam dictum est. Et ista vi[illegible] recte ordinari ad emundationẽ a peccato. Alia erat contra irregularitatem legis de qua dicit Numeri. 19. q̃ ꝓcepit dñs q̃ Eleazar acciperet vaccã rufam a moyse sine macula etatis integre que non traxisset iugum: ꝛ eductã extra castra immolaret in cõspectu populi. ꝛ tingeret digitum in sanguine eius ꝛ aspergeret septies cõtra tabernaculũ. ꝛ q̃ combureret totaz scz carnem pellem ꝛ etiam fimuz eius cum ysopo ligno cedrino ꝛ cocco bis tincto. quo facto vir mundus colligebat cineres ꝛ in loco mũdo effundebat extra castra. Et de ipsis ponebant in aqua q̃ immũdus qui scz tetigisset cadauer mortui aspergebat die tertio ꝛ septimo cum ysopo ꝛ ꝛ ita mũdabat. nec aliter poterat mundari. Ista est sententia apli. Itaq̃ ꝑtuz ad primum dicit. Q̃ si sanguis bircorum ꝛ thaurozum. Quantũ vero ad secundum dicit. Et cinis vitule aspersus sanctificat inquinatos. non gratiam conferendo ĩz ad emũdationem carnis id est ab irregularitate qua carnaliter impediebant q̃si mundi a cultu diuinoz: nõ tm̃ auferebant peccata. Sed tm̃ vt dicit augustinus aliquando virtute illius aspersionis mundabant a lepza corporali. Et ideo dicit. Ad emundationẽ carnis. ¶ Deinde cum dicit. Quãtomagis ꝛc. ponit consequens. Quasi dicat. Si sanguis ꝛ cinis hoc possunt: quid poterit sanguis christi Certe multoplus. Et ponit apostol⁹ tria que ostendunt efficaciam sanguinis christi. Primo quis est ille cuius est sanguis iste: quia scz est christus. Ex quo patet q̃ ei⁹ sanguis mundat. Matth. 1. Ipse em̃ saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Secũdo causam quare xp̃s sanguinem suũ fudit quia hoc fuit spũssanctus cuius motu ꝛ instinctu scz charitate dei ꝛ proximi hoc fecit. Esa. 59. Cum venerit quasi fluuius violentus quem spũs domini cogit. Spũs aũt mundat Esa. 4. Si abluerit dñs sordes filiaruz syon ꝛ sanguinẽ hieru[illegible]lẽ lauerit de medio eius in spiritu iudicij ꝛ spũ ardoris. Et iõ dicit. Per spũmsanctum obtulit semetipsum. Eph. 5. Christus dilexit nos et tradidit semetipsum ꝓ nobis oblationem et hostiam deo in odozem suauitatis. Tertio conditionem eius q̃ est immaculatus Exo. 12. Erit agnus absq̃ macula masculus anniculus. Ecc. 34. Ab ĩmundo q̃s mũdabit: Sed nunquid sacerdos ĩmundus potest mundare: Respondeo dicendũ est q̃ non si ageret in ꝓpzia virtute. sed agit virtute sanguinis xp̃i. qui est sicut causa ꝓxima. Et ideo non egisset nisi fuisset ĩmaculatus. ¶ Sciendum tamẽ q̃ sanguis illoꝝ animaliũ mũdabat tantũ ab exteriori macula scz a contactu mortui. sed sanguis christi mũdat interius conscientiã qõ fit ꝑ fidem Act. 15. Fide purificans corda eorum. Jnquantũ scz facit credere q̃ omnes q̃ christo adherent ꝑ sanguinẽ eius mundant. Ergo iste emundat conscientiam. Item ille mundabat a tactu mortui: sed iste ab operibus mortuis scz peccatis q̃ tollunt deum ab anima cuius vita est per vnionẽ charitatis. Item ille mundabat vt possent accedere ad figurale ministerũ. sed sanguis xp̃i ad spũale obsequiũ dei. ps̃. Ambulãs in via ĩmaculata hic mihi ministrabat. Et ideo dicit. Ad seruiendum deo. Item deus est vita Jo. 14. Ego sum vita. Et deut. 32. Viuo ego ĩeternum,

Conueniens ergo est vt seruiens ei sit viuens. Ideo dicit viuenti. Et scōm rectorē vel iudicem populi sic et ministri eius vt dicitur Eccl̄iast.10. Qui ergo vult deo digne seruire debet esse viuens sicut t ipse. Totam istā figuram diligenter exponit glosa et est augustini de questionibus numeri.

Lectio quarta.

Ideo noui testamenti mediator ē vt morte intercedente in redemptionē earū preuaricationū que erant sub priori testamento repromissionē accipiant qui vocati sūt eterne hereditatis. Ubi enim testamentu est: mors necesse est intercedat testatoris. Testamentū em̄ in mortuis confirmatū est. alioquin nondū valet: dū viuit qui testat⁹ est. Unde nec primū quidem sine sanguine dedicatū est. Lecto enim omni mandato legis a moyse vniuerso populo: accipiens sanguinē vitulor̄ t hyrcorum cū aqua et lana coccinea t hysopo: ipm quoq; librū et omnē populū aspersit dicēs Hic sanguis testamenti quod mandauit ad vos deus. Etiā tabernaculū et omnia vasa ministerij sanguie similiter aspersit. Et omnia pene in sanguine scōm legem mundantur. et sine sanguis effusione nō fit remissio

Supra exposuit apostolus illa que agebātur in veteri testamento t aperuit illoz̄ misticā expositionē: hic ex hijs arguit ad propositum. scilicet q̄ nouū testamentū prefertur veteri. quia potest quod non poterat vetus. Et circa hoc facit duo ꝓ. Ꝛio em̄ proposit conclusionē intentā. Secundo probat quoddā qđ supposuerat ibi. Ubi em̄ testamentum est ꝛc. Iterum prima in duas. ꝓmo em̄ concludit ex dictis q̄ christus est mediator. Secundo hoc ostendit non potuisse vetus testamentuz ibi. Que erant sub priori ꝛc. Dicit ergo Et ideo quia scz xp̄s intrault in sancta eterna redemptione inuenta. id est perducēs ad eterna. quod vetus non poterat facere. Unde oportet q̄ istud testamentū sit aliud ab illo sicut nouū a veteri. Jeremie.31. Feriaz domui israel et domui iuda ꝛc. ꝓpoc. 21. Ecce noua facio omnia. Ideo huius noui testamenti mediator est christus inter deū et hominē. 1.thi.2. Mediator dei et hominū homo christus iesus. In omni autem testamento est aliquid quod promittitur. et aliq̄d p quod testamentū confirmatur. In nouo autē testamento promittuntur celestia et spiritualia. Itē ista promissio p morte xp̄i confirmata est. Et ideo xp̄s mediator est noui testamenti vt repromissionē eterne beatitudinis ac hereditatis eterne accipiant qui vocati sunt. Et dicit vocati quia hoc munus nō est ex operibus sed ex vocatione dei Ro. 8. Quos autē predestinauit hos t vocauit. 1. thes. 2. Contestati sumus vt ambularetis digne deo qui vocauit vos in suum regnū et gloziā. Unde dicit Eterne hereditatis. id est eterne glozie que est hereditas nostra. 1. ꝓe. 1. Regenerauit nos in spē viuā per resurrectionem iesu xp̄i ex mortuis in hereditatē incorruptibilē t incōtaminatā t imarcessibilē cōseruatā in celis. ps. Ecce hereditas dñi. Itē Domin⁹ pars hereditatis mee. Istā autem hereditatē habemus per morte xp̄i. Unde dicit: Ut morte intercedēte. 1. ꝓe. 3. In hoc vocati estis vt benedictionē hereditate possideatis. Huius autē mortis effectus est redemptio a preuaricatiōe peccati. 1. ꝓe. 1. Nō corruptibilibus auro et argento redempti estis de vestra vana conuersatione: sed precioso sanguine agni īmaculati. Sed nunquid in veteri testamēto poterat fieri ista redemptio a peccatis? Et respondet q̄ non. quia ille ꝓuaricationes erant sub priori testamēto. Quasi dicat. quia virtute sacramentoz̄ prioris testamenti remoueri nō poterant Ro. 3. Causati sumus iudeos t grecos oēs sub peccato esse. Sed contra. quia dauid et multi alij sancti habuerunt remissionē peccatoz̄. Respondeo dicendum est q̄ quantū ad istuz effectū qui est introitus celi. nō. qz per morte xp̄i aperta est ianua vite. Nullus em̄ ante morte xp̄i intrault. Zach. 9. Tu vero in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos tuos de lacu in quo nō est aqua. Et quantū ad maculā sic ipsi consecuti sunt. sed non virtute sacramentoz̄ veteris legis: sed in fide xp̄i. Sic ergo nouum testamentū est excellentius q̄ vetus. quia confirmatum est morte xp̄i: per quā remittunt̄ peccata: et qz exhibet promissionē. Deinde cū dicit. Ubi em̄ testamentū ꝛc. Probat illud quod supposuit. scz q̄ nouum testamētum sit confirmatū per morte xp̄i. Et primo probat hoc p auctoritatē legis humane. Secundo per auctoritatē legis diuine ibi Unde nunc primū ꝛc. Dicit ergo Dictum est q̄ nouū testamentū confirmatur per morte xp̄i interce dentem. quia ad hoc q̄ testamentum valeat oportet q̄ mors testatoris interueniat. Et ideo nouū testamentum non haberet robur: nisi interuenisset mors xp̄i Unde ille dixit Job. 11. Expedit vobis vt vnus moziatur homo ꝓ populo. Mors autē propter duo necessaria est. ꝓmo vt testamentū habeat firmitatē. quia cū sit expressiuū vltime voluntatis potest semp mutari ante morte. Unde dicit q̄ testamentū confirmatū est cū mortuis. id ē per mortem. Et isto modo confirmatū est nouū testamentū ꝓ morte xp̄i Mat. 26. Hic est sanguis meus noui testamēti. scilicet confirmatoz̄ et dedicator. Secundo necessaria est mors testatoris ad hoc vt testamentum valeat t habeat efficatiam. Unde dicit. Alioquin nondū valz. qz nullus potest perere aliquid nec etiā heres hereditatē ex vi testamenti nisi post morte testatoris. Ideo xp̄s voluit morte suā pro nobis interponere. Deinde cū dicit. Unde nec primū ꝛc. Hoc idē probat per auctoritatē legis diuine. scilicet per illud quod habet in veteri testamēto. Et circa hoc duo facit. ꝓmo em̄ ostendit conuenientiam inter vtrūq; testamēntū. Secundo ostendit differentiam ibi Necesse est ergo ꝛc. Circa primū duo facit. qz primo ꝓponit. Secundo manifestat ibi. Lecto em̄ ꝛc. Dicit ergo Ita dictū est q̄ ad hoc q̄ testamentū valeat necesse ē q̄ mors testatoris interueniat. Nec hoc debet videri mirum. qz nec primū testamentū confirmatū est sine sanguine. Ille autē sanguis figurabat sanguinē xp̄i. Omnia em̄ in figura eontingebāt illis. 1. coz. 10. Deinde cū dicit Lecto em̄ ec. Probat propositū. scilicet q̄ illud testamētū nō est confirmatū sine sanguine. Et ꝓbat hoc ꝑtū ad tria in quibus fuit vsus sanguinis. ꝓmo ꝑtū ad legis editionē. Secundo ꝑtum ad tabernaculi consecrationē ibi Etiā tabernaculū ꝛc. Tertio ꝑtū ad vasoz̄ expiationem ibi Et omnia pene in sanguine ꝛc. Circa ꝓmū sciēdū est q̄ apls tāgit h hystoziā ū habet Exod. 24. Ubi dicit q̄ postq̄ moyses legerat coz̄ ppło mādata dñi ipſiq; respodētib⁹ omnia q̄ locut⁹ est dñs faciem⁹ t erim⁹ obedientes. Accepit moyses sanguinē quē ꝓceperat fuare d duodecim vitulis t aspersit librū legis t pplm q̄si in cōfirmatione testamenti. Et ideo dicit Lecto em̄ ꝛc. qz necessariū fuit vt legeretur. Illa em̄ fuit legis promulgatio. Oportebat em̄ legē promulgari. Accipiēs ꝛc.

Hic est duplex obiectio litteralis. Una qz Exo. 24. nulla fit mentio de hyrco: sed de duodecim vitulis. Secundo quia ibi etiã non fit mentio de aqua & cocco & ysopo. Responsio ad ista duo est duplex. Una scilicet qz aplus nutrit9 erat in lege. Unõ sciebat qz ille vsus erat in emũdationibus fm legẽ qz aspersio fiebat de sanguine hyrcorum & vitulorꝫ et aqua admixta cũ ysopo & lana coccinea tanꝫ aspersorio. & ideo licet nõ agat de hijs i exoꝺ. tamẽ aplus hoc accepit ex consuetudine ritus legalis Ut potest dici qz ista fuit prima cõsecratio. Et ideo quasi virtute continebanꝫ in ipsa alie sanctificatiões future: inter quas potissime fuit illa que fiebat in die expiatiõis de qꝫ Leuit. 16. et alia de vitula rufa Numeri. 19. In prima autẽ erat sanguis vituli et hyrci. In secunda vero aqua & lana coccinea & ysopus. Quia ergo illa prima continebat istas duas ideo apostolus totũ retulit ad istam. Dicit ergo Accipiens sanguinẽ &c. Asperſit dicẽs. Hic est sanguis testamenti qꝫ mandauit ad nos deus. scz confirmatoꝛ testamenti Eccl. 24. Legẽ mandauit nobis moyses in preceptis iustificaruꝫ. Iste eñ sanguis fuit figura sanguinis xpi per quẽ nouũ testamentũ confirmatuꝫ est. Et ideo christus verbis istis vsus est Mat. 26. Hic est sanguis noui testamẽti confirmatiuus scz. Figurabatur autẽ per sanguinẽ hyrci propter similitudinẽ carnis peccati. et vituli propter fortitudinẽ. Miscetur aũt cũ aqua quia baptismus a sanguine xpi efficaciã habet. Aspergitur autẽ cũ ysopo qui mundat pectus: per quod significatur fides Act. 15. Fide purificans corda eoꝛ. Et lana coccinea que est rubei coloris per quã significatur charitas Can. 5. Dilectus meus candidus & rubicundus. qz per fidem & dilectionẽ passionis xpi mundatur populus Aspergitur et liber legis. quia passio xpi adimpleuit legem Joh. 19. Consummatũ est Mat. 5. Non veni soluere legem sed adimplere. ¶ Deinde cũ dicit. Etiã tabernaculũ &c. Ponit consecrationẽ tabernaculi. quia tabernaculũ & omnia vasa ministerioꝛ similiꝫ aspersit sanguine. Sed contra quia nondũ factũ erat tabernaculum. sed 25. cap. mandatur de consecratione tabernaculi. Respõ deo dicendũ est qz licet non sit idẽ sanguis quo aspersus est populus & tabernaculum: tamẽ etiã tabernaculũ mũdatũ est sanguine. Unde potest sic construi vsus est sanguine etiã quando sanctificauit tabernaculũ. Sed cõtra quia numeri et leuitici. 8. dicitur qz vnxit tabernaculum oleo. Respondeo dicendũ est qz non loquitur de illa sanctificatione qua primo consecratũ est tabernaculũ & vasa eius. sed de illa que fiebat in die expiationis. Uel melꝰ dicendũ est qz etiã in prima vsus est sanguine. qz ibi dicit qz vnxit illud oleo et postea qz aspersit. Oleũ autẽ nõ est aspersiuũ. vnde intelligitur qz primo vnxit illõ et postea aspersit sanguine. Et ista duo sunt necessaria ad sanctificationẽ. scilicet virtus sanguinis xpi & oleũ misericordie quibus sanctificatur tabernaculũ. id est ecclia. & vasa id est ministri. ¶ Deinde cũ dicit. Et omnia pene &c. Exeq̃tur de ceteris mundationibus legalibus. Erat autẽ duplex mundatio. Una a corporali macula siẽ leprosi. Alia a spirituali scz peccato. prima poterat ptinere ad res manifestas sicut patet de lepra domoꝛ. Et mũdatio ab ista immundicia fiebat cum sanguine animalis immolati vt aqua expiationis que erat confecta cũ sanguĩe vitule rufe. Et ideo dicit Pene omnia. & nõ omnia simpliciter. vel penẽ omnia. ita qz ly pene sit determinatiũ de ly mundantur. id est pene mundantur. quia non perfecte mundabantur sanguine. quia vt dicitur numeri. 31. Quicqd potest ignẽ sustinere purgatur per ignẽ. que vero nõ poterant purgantur aqua expiationis. Sed ad mundationem a macula peccati necessaria est sanguinis effusio. qz requirebatur ad sacrificiũ. Et ideo dicit qz sine sanguinis effusione non fit peccatoꝛũ remissio. Per quod figurabatur qz remissio peccati erat fienda per sanguinẽ xpi. Unde in veteri lege non virtute sacramenti sed virtute fidei xpi fiebat remissio peccatoꝛ. Unde frequenter ibi dicitur. Rogabit pro eo sacerdos & remittetur.

Lectio quinta.

Necesse est ergo exemplaria quidem celestium hijs mundari: ipsa autem celestia melioribus hostijs qꝫ istis. Nõ eñ in mãufacta sancta iesus introijt exemplaria veroꝛ: sed in ipsum celum. vt appareat nunc vultui dei pro nobis. Neqꝫ vt sepe offerat semetipsum: quemadmodũ põtifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno. Alioquin oportebat eũ frequenter pati ab origine mundi. Nunc autẽ semel in consummatione seculoꝛ ad destitutionẽ peccati per hostiam suã apparuit. Et quemadmodũ statutũ est hominibus semel mori. post hoc autẽ iudiciũ. sic & christus semel oblatus est ad multoꝛum exhaurienda peccata. secũdo sine peccato apparebit omnibus expectantibus se in salutẽ.

Supra ostendit apostolus quid sit cõmune nouo & veteri testamento inqꝫtuꝫ vetus & nouũ conueniunt: hic ostẽdit differẽtiã vtriusqꝫ. et circa hoc duo facit. Primo eñ ostendit qz in nouo est melioꝛ mundatio. Secundo qz perfectioꝛ ibi Neqꝫ vt sepe &c. Iterũ prima i duas. Primo eñ ostendit qz quantũ ad illud qõ mundak. & quantũ ad id quo mundatio efficitur sit melioꝛ mundatio in nouo. Secundo manifestat quod dixit ibi. Non eñ in manufactis &c. Dicit ergo Necesse est ergo exemplaria celestiuꝫ scilicet ipsum tabernaculũ quod quo ad nos est exẽplar: licet simpliciter sit exemplatũ et figura illius. et ideo minoris dignitatis: quia figuratũ nobilius est qz figura sicẽ corpus qz vmbra hijs scz sacrificijs mundari. Ipsa autez celestia. scilicet nouũ testamentuꝫ melioribus hostijs qz istis. melioribus quidez quia illa mundabanꝫ sanguine animalium. sed in nouo testamento fit mundatio sanguine christi. Semp autẽ melioꝛa melioribus mundanꝫ. Illa autẽ erant figura celestiũ. Si ergo illa mundabantur sanguine oportet illa celestia mundari meliori sanguine Sed contra in celo nulla est mundicia. Respondeo dicẽdum est qz celestia intelliguntur fm glo. ea que pertinẽt ad statum presentis ecclesie que dicuntur celestia. Item homines fideles gerunt ymaginẽ celestiũ inquantũ mẽte conuersantur in celis. Uel aliter & melius qz per celestia intelligatur celestis patria. Et loquitur hic apostol9 eo modo quo in veteri testamento dicebatur emundari tabernaculum: non qz haberet in se aliquã ĩmunditiã: scz quia mundabantur quedã varietates quibus impediebantur accedere ad sanctuariũ. Et dicuntur mundari celestia inquantũ per sacramentũ noue legis purganꝫ peccata: que impediunt ab ingressu celestiũ. Item dicit Hostijs in plurali. Contra. quia tantũ est vna hostia xpi. infra. 10. Una eñ oblatione consummauit ineternũ sanctificatos. Respondeo licet sit vna in se tamẽ pluribꝰ hostijs veteris legis figurabatur. Ex hoc loco habẽt qz hostie veteris legis erant bone. Melius eñ non dicitur nisi re

spectu boni. ¶ Deinde cū dicit Nō eīm in manufactis ꝛc. Ostendit q celestia mundantur meliorib⁹ hostijs. Pōtifex eīm expiabat sanctuariū qō erat manufactū. sed xp̄s intrauit nō in mānufacta sctā q̄ erāt q̄ ad nos exēplaria verox sed ī ipsū celū qō nō ī se sz q̄ ad nos expiauit vt ocūm ē sed nō expiauit carnalib⁹ hostijs. quia christus nō venit ad offerendū talia. p̄s. Holocaustuz ꝛ pro peccato nō postulasti. Itē holocaustis nō delectaberis. Itē supra. 7. Manifestū q de tribu iuda ortus est dn̄s: de qua nullus presto fuit altario: sed introiuit in ipm celū. Mat. vltimo Dn̄s quidē iesus assumptus est in celū Act. 1. Hic iesus qui assumptus est a vobis in celū. Sed quare? Vt appareat pro nobis vultui dei. Et loquit aplꝰ alludēdo ritui veteris legis fm quā pontifex qui intrabat sc̄a sanctorum: stabat cotidiane propiciatorio vt ozaret pro populo: ita ꝛ xp̄s intrauit celū fm q homo: vt astaret deo p salute nostra. sed differenter: quia sacerdos impediente fumo qui ascendebat de thuribulo nō videbat sanctasanctox: nec videbat aliquē vultum. sed xp̄s apparet vultui dei nō q sit ibi facies corporalis: nec aliq̄ nebula sed cognitio manifesta. Sed nūquid xp̄s existens in terra nō poterat apparere vultui dei cū deus omnia videat. Respondeo dicendū est q sicut Augustinus loquens deo dicit: mecuz eras ꝛ tecū non erā. quia scilicet deus est in omnib⁹ p essentiā presentiā ꝛ potētiā. mali aūt nō sunt cū deo p gratiam. ita dicitur xp̄s introisse vt appareat vultui dei: q̄ licet semp videret euz clara visione: vt perfecte beat⁹ tm̄ status viatoris in q̄tū huiusmodi non habet hoc: sed tātum status celestis. Et ideo qn̄ ascendit perfecte beat⁹ in corpore ꝛ anima intrauit vt appareat vultui dei. id est intrauit locū vbi deus manifeste videtur et hoc pro nobis. Ad hoc eīm ascendit vt pararet nobis viā Joh. 14. Vado parare vobis locū. Itē iterū veniā ꝛ assumam vos ad meipsum Mich. 2. Ascendit pādens iter ante eos. Corpus eīm debet sequi caput suū. Mat. 24. Vbicunq fuerit corpus ibi congregabunt̄ ꝛ aquile. ¶ Deinde cū dicit. Neq vt sepe offerat ꝛc. Ostendit q mundatio noui testamenti est perfectior q̄ veteris. Hoc autem ostendit per duo. Primo per hoc q illa reiterabat quolibet anno hec aūt tm̄ semel. Itē q̄tum ad effectū. qz illa nō poterat aufferre peccata qō ista potest. Circa hoc ergo duo facit. Primo eīm ostendit primū. Secūdo secūdū ibi. Umbram habēs lex ꝛc. Sciendū est aūt q apostolus supra dixerat tria de christo. Primo scilicet q est pōtifex. Secundo que sit dignitas loci quē intrauit. Tertio quomodo intrauit. hic declarat quō intrauit: quia sicut pontifex legalis semel in anno: ita christus semel tantū ꝛ hoc erat quartum. Unde circa hoc tria facit. Primo eīm ostendit quid fiebat in veteri testamento. Secundo q esset incōueniens istud fieri in nouo testamento ibi. Alioquin ꝛc. Tertio oñdit q̄d fiat in nouo testamēto ibi. Nunc autem semel. In veteri enim testamento pontifex licet nō intraret nisi tm̄ semel in anno. tamē quolibet anno ex p̄cepto legis oportebat ipm̄ intrare cū sanguine alieno sicut dicitur Leui. 16. Xp̄s aūt intrauit non in manufacta ꝛc. nec vt sepe offerat seipm̄ quēadmodū pōtifex intrabat in sancta per singulos annos cū sanguine alieno. ¶ Deinde cum dicit. Alioquin oportebat ꝛc. Probat q esset incōueniens istud fieri in nouo testamēto. qz sequeret maximum incōueniens. quia cū xp̄s intraret per propriū sanguinem: sequeretur q oportuisset eum frequenter pati ab origine mundi. Non sic aūt est de veteri hostia. quia illa offerabatur pro peccatis filiorū isr̄. Ille aūt popul⁹ incepit spiritualiter quando data fuit lex. ꝛ ideo nō oportet eam offerri ab origine mundi. Christus aūt seipsum obtulit pro peccatis totius mundi. quia ipse propiciatio nostra factus est pro peccatis nostris et totius mundi. 1. Joh. 2. ꝛ sic si sepe offerret oportuisset ipsum nasci ꝛ pati ab origine mundi. quod fuisset maximū incōueniēs. Sz contra Apo. 13. Agnus qui occisus est ab origine mundi. Respondeo verū est. occisus. id est prefigurat⁹ ab origine mundi occidi sicut in occisione abel. ¶ Deinde cuz dicit. Nunc autē ꝛ c. Ostendit quid fiat in nouo. ꝛ circa hoc facit duo. Primo quare non iteratur hostia in nouo testamento dat duas causas. Secundo explicat eas ibi. Et quemadmodū ꝛc. Dicit ergo Nunc ergo christus semel apparuit in consummatiōe seculox. 1. cox. 10. Nos sumus in quos fines seculox deuenerūt. Et hoc dicit propter numerū annox. quia iam sunt plus q̄ mille anni ex quo hoc dixit. Etates enīz mundi accipiunt scōm etates hominis que principaliter distinguunt scōm statū p̄ficiendi non fm numerū annox. Ita prima etas fuit ante diluuium in qua nec lex scripta: nec punitio sicut i infantia Alia a noe vsq ad abrā. et sic de alijs. ita q vltia etas est status presens post quē non est alius status: sicut nec post senium. Sicut aūt in alijs etatibus est numer⁹ annozū determinatus: non aūt in senio: quia senīū incipit a 60. anno et aliqui viuunt per cētū et. 20. annos. ita nō est determinatū quantū iste status mundi debeat durare tamen est consummatio seculozū. quia non restat ali⁹ ad salutē. In isto aūt xp̄s semel apparuit cuius pōit duas rationes quare scz semel tm̄ offerebatur. Prima est. qz in veteri testamento non aufferebantur peccata quod fit p hostiam xp̄i. Alia est. quia sacerdos legalis non offerebat propriū sanguinē sicut xp̄s. Unde dicit q apparuit ad destitutionē peccati per hostiā suam. scz suipsius ꝛ ideo illa reiteratur non aūt ista. 1. Pe. 3. Xp̄s semel p peccatis nostris mortuus est. ¶ Deinde cū dicit Et quēadmodum ꝛc. Explicat istas rationes. ꝛ primo secūdam. Secundo primā ibi Umbrā habens lex ꝛc. Secundam explicat per similitudinem aliox hominum. Unde circa hoc facit duo. Primo eīm ostendit quid accidit alijs hominibus. Secundo ostēdit q̄d accidit xp̄o ibi. Sic ꝛ xp̄s semel ꝛc. In quolibet eīm homine duo inuenimus. scilicet necessitatē moriendi. Itē q resurgat non vt emundetur: sed vt iudicetur de factis eius. Primū tangit cū dicit: Et quemadmodū statutū est ꝛc. Sed contra videtur q hoc non sit statutū: sed magis homo peccando hoc fecerit. quia Sap̄. 1. dicitur q deus mortē non fecit: nec letatur in perditione viuox. Et paulo post. Impij autem manibus et verbis accersierunt sibi illā. Respondeo dicendum est q in morte tria sunt considerāda. scilicz causa naturalis. et quantū ad hoc ex conditione nature statutum est hominē semel mori in q̄tum componitur ex contrarijs. Secundo donum inditū et quantū ad hoc in cōditionez datū est homini beneficium originalis iustitie p quā anima continebat corpus vt posset nō mori. Tertio meritū mortis. et sic homo peccando meruit illud beneficiū amittere ꝛ sic mortem incurrit. Unde dicit q impij manibus scz pomū vetitū cōtrectādo accersierūt mortem Homo g demerēdo causa est mortis: sz de⁹ vt iudex. Stipēdia eīm peccati mors Ro. 6. Semel'. Nō q̄dē verū ē de cōi consuetudīe: licet aliqui fuerint resuscitati sicut lazarus et filius vidue q̄ postea mortui sunt. Quantū aūt ad secundū dicit Post hoc aūt iudiciū. qz post q̄ resurget nō iterū morietur sz statim iudiciū sequet. Omnes enim manifestari oportet añ tribunal xp̄i vt referat vnusq̄sq; p pria corporis ꝓut gessit. vt dicit. 2. cox. 5. ¶ Deinde cū dicit. Sic ꝛ xp̄s ꝛc. Ostendit quō hec ꝓueniūt xp̄o. Et q̄tū ad p̄mū dicit. q xp̄s semel oblat⁹ est. Et in hoc ꝓuenit cū alijs. Sz differt in duob⁹. p̄mo qz cuz xp̄s non descenderit ab adā p rationē seminalē: sz q̄tū ad corpulentā

substãtiã non contraxit peccatũ originale. et ideo nõ fuit debitor illius statuti Gen. 2. In quacunq; die comederis ex eo morte morieris. Sed ꝓpria volũtate mortẽ assumpsit. Joh. 10. Nemo tollit a me animã meã ꝛc. Ideo dicit q; oblatus est Esa. 53. Oblatus est quia ipse voluit Et. 1. Pe. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Secundo differt quia mors nr̃a est effectus peccati Ro. 6. Stipendia peccati mors est. Sed mors xpi est destructiua peccati. Ideo dicit Ad multoꝝ exhauriẽda peccata. id est remouẽda. Nec dicit omniuꝫ. qz mors xpi ꝛ si sit sufficiẽs ꝓ omniꝫ non tñ habet efficaciã nisi q̃tũ ad saluandos. Nõ enim oẽs subijciũtur ei per fidẽ et bona opera. ¶ Quantũ ad secundũ dicit. Secũdo autẽ sine peccato ꝛc. De secundo aduentu dicit duo. Primo ponit differentiã eius ad primũ. qz secũdus erit sine peccato. in primo enim ꝛ si peccatũ nõ habuerit tamẽ venit in similitudinem carnis peccati Ro. 8. Item in primo sactus est hostia pro peccato. 2. coꝝ. 5. Eum qui peccatuꝫ non nouerat pro nobis peccatum fecit. In secundo vero ista non erunt. ideo dicit q; apparebit sine peccato. Secundo ponit illud quod est proprium secundo aduẽtui. qz non apparebit vt iudicetur sed vt iudicet remunerãs ꝓ meritis. Unde dicit q; apparebit Et quidẽ licet omniꝫ etiã his qui eũ pupugerunt scõm carnẽ. tñ ꝓm diuinitatem solũ electis expectantibus eũ ꝓ fidẽ in saluteꝫ eorum Esa. 30. Beati omnes qui expectant eum. Phil. 3. Saluatorẽ expectamus dominũ iesum xpm̃ q̃ reformabit coꝝpus humilitatis nostre: cõfiguratũ coꝝpori claritatis sue

Capitulũ decimũ.

Umbrã enim habens lex futuroꝝ bonoꝝ non ipam ymaginẽ rerũ per singlos annos eisdẽ ipsis hostijs quas offerũt indesinẽter nũq; potest accedentes perfectos facere. Alioquin cessassent offerri: ideo q; nullã haberẽt vltra conscientiã peccati cultores semel mũdati: sed in ipsis cõmemoratio peccatorum per singulos annos fit. Impossibile enim est sanguinẽ thauroꝝ ꝛ hyrcoꝝ auferre peccata Ideo ingrediens mundũ dicit. Hostiã ꝛ oblationẽ noluisti: coꝝpus autẽ aptasti mihi. Holocaustomata ꝛ pro peccato nõ tibi placuerunt. Tunc dixi. Ecce venio. In capite libri scriptũ est de me: vt faciã deus volũtatem tuã. Superius dicens: quia hostias et oblationes ꝛ holocaustomata ꝛ pro peccato noluisti. nec placita sunt tibi q̃ scõm legẽ offeruntur tunc dixi. ecce venio: vt faciã deus voluntatẽ tuã. aufert primũ vt sequens statuat. In qua voluntate sanctificati sum⁹ p oblationẽ coꝝporis xpi iesu semel. Et oĩs quidem sacerdos presto est quottidie ministrans et easdem sepe offerens hostias que non possunt auferre peccata. Hic autez ꝯ vnã pro peccatis offerens hostiã in sempiternũ sedet in dextera dei: decetero expectans donec ponant inimici eius scabellũ peduꝫ eiꝰ. Una enim oblatiõe cõsummauit in sempiternum sanctificatos. Contestatur autẽ nos et spiritussanctus. Postq; enim dixit. Hoc autez testamentũ quod testaboꝝ ad illos post dies illos dicit dñs. dabo leges meas in cordibus eoꝝ: et in mentibus eoꝝ superscribam eas. et peccatoꝝ ꝛ iniquitatũ eoꝝ iam nõ recordaboꝝ amplius. Ubi autẽ hoꝝ remissio: iam non est oblatio pro peccato.

Supra apostolus consideratis hijs que agunt in vtroq; testamento ondit preeminentiã noui testamenti ad vet⁹: hic ꝓbat vnũ quod supposuit. scz q; vet⁹ nõ poterat mũdare peccata. ꝛ hoc est vltimũ illoꝝ quinq; que premiserat de xpo. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostẽdit defectum veteris testamenti circa abolitionẽ culpe. Secũdo ex hoc comparat sacerdotẽ noui testamẽti ad sacerdotem veteris testamẽti ibi Omis quidẽ sacerdos ꝛc. Iterum prima in duas. Primo enim ꝓponit quod intendit. Secũdo ꝓbat p auctoritatẽ scripture ibi. Ideo ingrediens mundũ ꝛc. Itẽ prima in duas. Primo enim ꝓponit intentũ suũ. Secũdo ꝓbat ibi. Alioquin cessassent ꝛc. Circa primũ sciendũ est q; apostolus ex conditiõe ꝛ ritu veteris legis cõcludit ipm̃ defectũ. Per peccatũ aũt fit priuatio futuroꝝ bonoꝝ. ꝛ ideo quasi illud peccatũ pertineat ad bona futura. scz celestia. ad illa bõa se habet lex vetus sicut vmbra ad coꝝpus. sz noua lex sicut ymago Umbra aũt ꝛ ymago q̃tũ ad hoc cõueniũt qz vtrũq; repsentat. Sed vmbra in cõmuni. ymago vero in ꝑticulari ꝛ q̃tum ad naturã indiuidui ꝛ in speciali. Sic etiã noua lex quantũ ad bona futura repsentat. Primo qz in verbis noui testamẽti fit expressa mẽtio de bonis futuris ꝛ pmissio non aũt in veteri: sed tm̃ de carnalibus. Secundo qz virtus noui testamenti consistit in charitate que est plenitudo legis. Et ista charitas licet sit impfecta rõe fidei cui inheret: tñ est similis charitati patrie. Unde noua lex dicitur lex amoris. Et ideo dicitur ymago. quia habz similitudinẽ expssam bonoꝝ futuroꝝ: sed lex vetus illã repsentat per quedã carnalia ꝛ valde a remotis. Et ideo dicitur vmbra Col. 2. Que sunt vmbra futuroꝝ Hec: est ergo conditio veteris testamenti: q; habet vmbram futuroꝝ nõ rez ymaginẽ. Ritus autẽ erat q; per singulos annos offerebant in festo expiationis easdẽ hostias. scilicet sanguinẽ hyrcoꝝ ꝛ thauroꝝ ꝓ eodẽ. scz ꝓ peccato sicut patet Leui. 23. Ex his duobus concludit intentum scz q; lex habens vmbrã futuroꝝ bonoꝝ nõ rerũ ymaginẽ non potest facere perfectos accedentes. scz pontifices eisdem hostijs quas offerunt per singulos annos. supra 7. Neminẽ ad perfectũ adduxit lex. Sed ista perfectio reseruatur none legi que cõsistit in charitate que est vinculum perfectionis. Col. 2. Ideo dicit Mat. 5. Estote ergo pfecti. ¶ Deinde cũ dicit. Alioquin cessassent ꝛc. Probat ex duobus intentũ. ꝛ primo ex ritu. Secũdo ex conditione oblatoꝝ ibi. Impossibile enim ꝛc. Ad ꝓbandũ autẽ q; lex non mundabat perfecte assumit duo. Primũ est q; in ipsa fiebat frequẽs reiteratio earundẽ hostiarum ꝛ est ratio talis. Cultores si fuissent per easdẽ hostias semel mundati. quia non haberent vltra conscientiã peccati: cessassent offerre. Et si nõ cessassent: offerre indigerẽt Nunc aũt nõ cessabãt. qz vt dictũ est per singlos annos easdẽ hostias offerebant. Quia ergo non cessabãt idem semp offerre signũ est q; nõ mũdabãt Mat. 9. Nõ ẽ opus valẽtib⁹ medicus sz male habẽtib⁹. Sz otra qz possz dici q; rõ nõ ẽ efficax. Possz enim dici q; mũdabat illa oblatio

a preteritis nō a futuris. ⁊ ideo qz frequenter peccabant oportebat frequenter iterari oblationē. Rñdeo dicē duz est q modus loquēdi apli hoc excludit. qz cū peccatū sit quoddā spirituale qđ oppōit celesti oportet illđ p quod mundat peccatū eē spūale ⁊ celeste. ⁊ p psequēs habere virtutē ppetuā. Vñ supra loquēs đ virtute sacrificij xpi attribuit ei virtutē ppetuā dicēs: Eterna redēptiōe inuēta. Qđ aūt habet virtutē, ppetuā sufficit ad cōmittēda et cōmissa. ⁊ ideo non oportet ipm amplius iterari. Vñ xps vna oblatiōe mūdauit in eternū scificatos sicut dicit infra Itē ptra hoc qđ đ dicit q nō iterat qz nos quottidie offerimus. Rñdeo dicēdū est q nō offerim⁹ aliā q illā quaz xps obtulit p nobis. scz sanguinē suū. Vñ nō est alia oblatio sed est commemoratio illi⁹ hostie quā xps obtulit. Mat. 26. Hoc facite in meā cōmemorationē. Secundū qđ pmittit est. qz in veteri testamēto fiebat cōmemoratio p singulos annos de peccatis suis ⁊ ppli. Ergo nō erat abolita. Vñ dicit q in ipsis fit cōmemoratio ꝛc. qđ verū est. In generali em̄ fiebat mētio de peccatis. scz q erat cōscius peccati. sed in speciali fit mētio in nouo Jac. 5. Cōfitemī alterutz peccata vra. ¶ Deinde cū dicit. Impossibile est em̄ ꝛc. Probat idē ex cōditione oblatoz. Solennius em̄ qđ erat inē ipa: erat oblatio hyrcoz ⁊ vitulorū q̄ fiebat in die expiatiōis. Et cū ista esset q̄dā repsentatio obscura et ipfecta celestiū sicut vmbra impossibile est sanguine istoz auferri peccata. Qđ vez est, ppria virtute Sz si alicui dimittebāt. hoc erat virtute sanguis xpi q̄ illo pfigurabaī Jere. 11. Numq̄d carnes sancte auferent a te malicias tuas in quibus gliata es? Quasi dicat. Non ¶ Deide cū dic: Jđo ingrediēs mūdū ꝛc. Inducit auctoritatē scripture. ⁊ circa hoc fac̄ duo. Primo em̄ pōit eam. Secūdo expōit eā ibi Superi⁹ dicēs ꝛc. Ista auctoritas pōt diuidi in duas ſm glo. qz pmo agit de incarnatione xpi pfigurata i legalib⁹. Secūdo de passiōe xpi ibi Tūc dixi ꝛc. Tamen ſm intētionē apli pōt alit dici q primo tāgit illđ qđ ptinet ad reprobationē veteris testamenti. Secūdo illđ qđ ptinet ad acceptionē noui testamēti ibi. Tunc dixi ꝛc. Ista aūt auctoritas ꝓuenit xpo ſm q ingredit in mūdū. Dic̄ g qz illa nō poterāt auferre peccata. iō filius dei ingrediēs in mundū ꝛc. Cōtra. qz dicit Johā. 1. In mūdo erat. Rñdeo dicendū est q vez est q erat in mundo quasi regēs totū in⁹tū dicit eē in oīb⁹ p essentiā pſentiā ⁊ potētiā. sed est extra mundū. qz a mūdo nō cōphendit: sed habet bonitatē separatā a toto mūdo a quo causat bonitas vniuersi. Sz ppt nos fact⁹ ē humāe nature suppositū dicit ingredi in mundū ppt ei⁹ assūptiōz sicut supra. 1. Cū itez introducit pmogēitū in orbē terre ꝛc. ¶ Ingrediēs g in mūdū dicit: Sz qđ dicit? Hostiā ⁊ oblationē noluisti. Ponit aūt quatuor q̄ erāt in veteri testamento. qz sacrificiū aut erat de inaīatis. puta pane vel thure ⁊ tūc dicebat oblatio. Vl de aīatis ⁊ tūc vl ad placandū deum et dicit holocaustum qđ erat dignissimum qz totū cōburebatur et cedebat in honorē dei Aut erat p emunda⁹ōe peccati. et dicit sacrificiū p peccato. Et iterđ habebat duplicē ptē. qz vna ps cōburebat in altari. altera cedebat in vsū ministroz. Aut erat p beneficijs dei et istud mun⁹ dignū. qz tm̄ tertia ps cōburebat ⁊ dabat ministris vna talia offerēt⁹. Et istud dicit sacrificiū pacifi coz. Istis oībus in nouo testamēto rñdet oblatio corpis xpi qz p corp⁹ xpi placat⁹ ē de⁹. s. i oblatiōe ipi⁹ in cruce Ro. 5. Cū inimici essemus reconciliati sumus deo p mortē filij eius. Itē p ipm ablatū est peccatū. 1. Pe. 3. Christus semel p peccatis nostris mortu⁹ est. Itē p ipz introducimur in bona eterna ⁊ pmeremur beneficia dei. Dicit ergo Hostiā. scz sacrificiū ⁊ oblationē noluisti. Et inponit post. Corpus aūt aptasti mihi. i. aptū fecisti īmolationi. Et hoc ꝗtū ad duo. Primo qz fuit purissimū vt deleret omne peccatū Exo. 12. Erit agnus absq macula. Itē qz fuit passibile vt posset īmolari Ro. 8. Misit deus filiū suū in similitudinē carnis peccati. Istud aūt corpus est vera hostia ⁊ vera oblatio Ephe. 5. Tradidit semetipm p nob oblationē ⁊ hostiā deo in odorez suauitatis. ¶ Holocausta ⁊ p peccato nō tibi placuerūt. Mal⁹ē placere ꝙ velle. qz illa placēt q̄ in se habēt aliq̄d vt ea velimus. Volum⁹ aūt aliq̄n aliq̄ nō ppt se: sed ppt aliud. Quia g holocausta dignioza erant de quibus tū dicit q nō placuerūt: g multominus alia. Sed contra. qz Leui. 1. dicit q adolebit ea sacerdos sup altare in holocaustuz ⁊ suauē odorē dño. Preterea si noluit ea: quare pcepit hec sibi offerri? Rñdeo dicēdū est q hoc qđ de⁹ dicit illa nolle potest duplit intelligi. Uno modo q non vult ea p tpe isto in quo aduenīēte veritate cessat vmbra. vnde modo peccaret q̄ ea offerret. Alto mō q nō vult ea pter pcta offerētiū Esa. 1. Manus em̄ vre sanguīe plene sunt. ¶ Tertia respōsio ⁊ quā apls intēdit est. qz ista nū ꝙ ſm se placuerūt deo nec accepta fuerunt. sed ppt duo dicuntur accepta. Primo qz erāt figura xpi cuius passio deo accepta fuit. Nō em̄ delectabāt in occisione animalium sed in fide passionis eius. Omnia em̄ in figura cōtingebāt illis. 1. coz. 10. Secundo vt nos ab ydolatria reuocaret p ista sacrificia. vñ in ꝓma legis datiōe nulla fit mentio de sacrificijs: sed tm̄ post ꝙ fecerūt vitulū. Unde Jere. 7. Nō sum locut⁹ cū patrib⁹ vris ⁊ nō pcepi eis in die qua eduxi eos de terra egypti de verbo holocaustorū ⁊ victimnarū. ¶ Deinde cū dicit: Tunc dixi ꝛc. Pro sequit de approbatiōe noui testamēti. ⁊ ſm glo. sic legit Tūc. scz quādo aptasti corp⁹ mihi. scz in conceptiōe dixi id ē venire, pposui. scz ad passionē. 1. Jo. 5. Hic est q̄ vēit p aquā ⁊ sanguinē Iesus xps. Uel melius est q referat ad aduentū in mūdū sic. Tūc. scz qñ holocausta nō placuerunt tibi dixi venio p incarnationē Job. 16. Exiui a pre ⁊ veni in mundum. Et hoc vt offerā me ad passionē. Et ideo dicit Ecce. Sed nunq̄d istud sacrificiū erit acceptū Certe sic quia in capite libri scriptū est de me. Iste liber est xps ſm humana naturā in quo scripta sunt oīa necessaria homini ad salutez Esa. 8. Sume tibi librū grandē Caput aūt xpi est de⁹. 1. coz. 11. In capite g libri. id ē in ordinatione dei q̄ est caput xpi q̄ est liber: scriptū est q filius dei incarnari deberet ⁊ mori. Uel liber id est psalteriū cuius ꝓmus psalm⁹ est de xpo. Vl melius liber vite q̄ nihil aliud est ꝙ noticia quā de⁹ habet de p̄destiatione sanctoz q̄ saluant⁹ p xpm. Ergo in isto libro scriptuz ē de me. qz sci⁹ p me p̄destinati sunt Eph. 1. Elegit nos in ipo ante mūdi pstitutionē Ro. 8. Quos pscivit ⁊ p̄destinauit pformes fieri ymaginis filij sui. Si g p̄destinatio dicitur liber: manifestū est q xps caput est libri Apoc. 21. Qui nō sūt scripti in libro vite agni. Qui simplicit est p̄destinat⁹ Ro. 1. Qui p̄destinat⁹ est filij⁹ dei in virtute. Ergo in capite libri. i. in me ſm diuinā naturā scriptū ē de me ſm naturā humanā: vt faciā volūtatē scz tuā. i. hoc porro dinatū ē vt p grāz tuā faciā volūtatē tuā offerēdo meipz ad redēptōz hūani gener⁹. ¶ Deinde cum dic. Supi⁹ dicēs ꝛc. expōit auctoritatē pmissam ⁊ circa hoc facit duo. Primo em̄ assignādo ordinez dicēdoz pōit dras inē nouuz ⁊ vet⁹ testamētū. Secōo expōit spāliter qđā supposituz in auctoritate ibi In qua volūtate ꝛc. Dictū ē aūt q duo tā gebanī in auctoritate allegata. Unū qđ ptinet ad reprobationē veter⁹ testamēti Aliđ āt ad approbatiōz noui testamēti Reprobat āt vet⁹ testamētū dupliciter. qz de⁹ sacrificia ei⁹ nō vult. tū qz sibi nō placēt. ⁊ sic dauid ppha dicēs supi⁹. i. in pncipio. qđ dic? Quia hostias ⁊ olatiōes ⁊ holocaustomata ⁊ p pcto noluisti ꝛc. Esa. 1. Holocaus-

Explanatio sancti Thome

stũ arietũ ⁊ adipẽ pinguiũ ⁊ sanguinem vitulo⁹ ⁊ agno
rum ⁊ hirco⁹ nolui ꝛc. Voluisti. vez est ſm se nec placi
ta sunt tibi q̃ ſm legẽ offerunt. id est in his non delecta
ris. ps. Holocaustis nõ delectaberis: nisi q⁹ sunt figura
vl' in⁹ tũ p ipa retrahebant ab ydolatria. Hoc g̃ ꝓmo di
cens subiũgit. Tũc dixi. scz qñ carnẽ aptasti mihi ad pas
sionẽ: vel qñ ista nõ placuerũt. ecce venio. vl' ad incarna
tionẽ vl' ad passionẽ. sed ad quid? Ut faciã volũtatẽ tuaz
Jo. 6. Descẽdi de celo vt faciã volũtatez ei⁹ q̃ misit me.
Jo. 4. Meus cib⁹ ẽ vt faciã volũtatẽ ei⁹ q̃ misit me ꝛc.
Propheta g̃ hoc dicens aufert primũ vt sequẽs statuat
in q̃ondit dn̄az veteris ⁊ noui testamẽti. q⁹ loquẽs de ve
teri dicit q⁹ nõ vult nec placẽt deo scz ſm se. Ergo auffe
runt. scz qñ de nouo loquit dicit q⁹ vult. q⁹ ad hoc venio
vt faciã volũtatẽ tuã Ergo nouũ statuit. i. firmat esse ſm
volũtatẽ dei Leui. 26. Vetera nouis supueniẽtib⁹ pjici
etis. ¶ Deinde cũ dic. In qua volũtate ꝛc. Expõit illud
qõ dixerat de volũtate dei ad quã implẽdã vẽit xp̃s. scz
q̃ sit illa voluntas. Hec aũt est siẽ dicit. 1. thes. 4. Hec ẽ
volũtas dei scificatio vr̃a. ideo dic: In qua volũtate san
ctificati sum⁹ ⁊ hoc p oblationẽ corp̃is xp̃i ibu semel scz
factã Eph̃. 5. Obtulit semetip̃m oblationẽ ⁊ hostiã deo
ꝛc. Et hoc semel. 1. Pe. 3. X̃ps semel p pctis nr̃is moz
tuus ẽ. ¶ Deinde cũ dicit: Et oĩs q̃dẽ sacerdos ꝛc. Ostẽ
dit cõparationẽ sacerdotis noui ⁊ veteris testamẽti. Sci
endũ aũt q⁹ in lege erant duo solẽnia sacrificia. Unum in
die expiatiõis qõ fiebat p solũ summũ põtificẽ de q̃ mul
ta iã dicta sunt. Aliud erat iuge sacrificiũ in q̃ vn⁹ agn⁹
offerebaẽ in mane: ⁊ alius in vespere. de quo numeri. 28
De isto etiã intẽdit h apl's. ⁊ circa hoc tria facit. Primo
em̃ põit illõ qõ ptinet ad sacerdotẽ veter testamẽti. Se
cũdo ponit illõ qõ ptinet ad sacerdotẽ noui. Secũdo cõ
firmat p auctoritatẽ Scõm ibi. Hic aũt vnã ꝛc. Tertiuz
ibi Cõtestaẽ aũt ꝛc. Dicit g̃ Omis sacerdos ꝛc. Dic om
nis ad dn̄az sacrificij expiatiõis qõ tm̃ p summũ sacerdo
tẽ fiebat: sed in isto omis sacerdos ꝑsto est tota die minis
trãs ⁊ sepe offerẽs easdẽ hostias. q⁹ sẽp offerebat agnũ
q̃ scz hostie feriales nõ poterãt aufferre peccata. q⁹ nõ itẽ
rabant Jere. 11. Munq̃d carnes sctẽ auferẽt a te malitias
tuas in q̃bus gliata es. Per istud iuge sacrificiũ figurat
xp̃s. et eternitas ei⁹ q̃ est agn⁹ imaculat⁹. ¶ Deinde cuz
dicit. Hic aũt vnã p peccatis ꝛc. Oñdit illud qõ ptinet
ad sacerdotiũ xp̃i. Et circa hoc facit duo. Primo em̃ po
nit itẽtũ. Secũdo assignat rõem ibi. Una em̃ ꝛc. Dicit g̃
Hic aũt scz xp̃s offerẽs vnã hostiã p peccatis auferentez
scz peccata. Illa vero vetus lex mltas offerebat hostias
nõ expiãtes peccata. hec ergo scz p̃sens offerẽs vnã hosti
am. q⁹ semel p peccatis nr̃is seip̃m obtulit. sedet nõ tan
q̃ minister sicut sacerdos legal' q̃ semp̃ p̃sto est: scz tã q̃
min⁹. ps. Dixit dn̄s dn̄o meo sede a dextr̃ meis. Mat.
vltimo Sedet a dextris dei. Ad dexterã dei patris: q̃tũ
ad equalitatẽ potestat̃ ſm diuinitatẽ. sed in potiozibus
bonis scõm humanitatẽ. supra. 1. Sedet ad dexterã ma
iestatis ꝛc. Et hoc in sempiternũ. Nõ em̃ itẽrũ moziet̃
quia christus resurgens ex mortuis iã non mozitur. Ro
manoz. 6. ⁊ Dañ. 7. Potestas eius potestas eterna ꝛc.
Decetero expectãs donec ponantur inimici eius scabel
lum pedum eius. Ista expectatio non innuit aliquã an
pietatem in christo sicut in hominibus spes que differtur
affligit animam. vt dicitur prouerbiorũ. 13. sed designat
voluntatẽ miserendi quam deus habet erga nos Esa. 30
Expectat dominus vt misereatur nostri. Subijciuntur
ergo pedibus eius. id est humanitati christi aliqui volẽ
tes et in hoc salus ipsorum consistit in faciendo voluntaten eius Exõ. 10. Usq̃quo nõ vis mihi subijci. Si ma
li nolentes ipsi subditi sunt, quia et si voluntatẽ eius per
se non implent. tamen de ipsis impletur quantũ ad opus
iusticie. Et sic omnia sunt ei subiecta aliquo istorum mo
dorum. ps. Omnia subiecisti sub pedibus eius. ¶ Dein
de cum dicit. Una em̃ oblatione ꝛc. Assignat rationem
scilicet quare sedet tanquã dominus et non tanquã mi
nister sicut sacerdos legalis. q⁹ ille per hostiam vnã non
auferebat peccata. ⁊ ideo oportebat plures alias offerre
et frequenter supra. 8. Omnis enim pontifex ad offeren
da munera ⁊ hostias constituitur. sed hostia quaz christ⁹
obtulit aufert omnia peccata. supra. 9. Christus semel
oblatus est ad multo⁹ exhauriẽda peccata. Et ideo di
cit q⁹ vna oblatione consummauit id est perfecit. quod fe
cit reconciliando ⁊ coniungendo nos deo tanquã princi
pio: sanctificatos in sempiternũ. quia hostia christi q̃ de
us est et homo habet virtutem eternam sanctificandi. in
fra. 13. Jesus vt sanctificaret per suũ sanguinẽ populum
ꝛc. Per christum enim perficimur et coniungimur deo.
Romanozum. 5. Per quem accessum habemus ad deũ
¶ Deinde cum dicit. Contestatur autẽ nos ꝛc. Confir
mat quod dixerat per auctoritatẽ que sumpta est ex Je
remia. 31. que quia supra. 8. exposita est ad presens intẽ
mittatur. Et tamen potest diuidi in duas partes. Pri
mo põit auctoritatem. Secundo ex ea arguit ibi. Ubi au
tem horum remissio ꝛc Et facit talem rationẽ. quia in no
uo testamento remittuntur peccata per oblationẽ christi
quia in remissionẽ peccatorum effusus est sanguis chri
sti. ergo in nouo testamento in quo peccata et iniquita
tes remittuntur. vt dictũ est in auctoritate non est obla
tio pro peccato supple ãplius iteranda. Matthei. 9. Nõ
est opus valentibus medicus: sed male habentibus ꝛc.
Ubi ergo est horum remissio ⁊ cetera. Fieret enim iniu
ria hostie christi.

Lectio secunda.

Habentes itaq̃ fratres fiduciã: in in
troitu sanctoz in sanguine xp̃i: quã
initiauit nobis viã nouã ⁊ viuẽtem
per velamẽ id est carnẽ suã: ⁊ sacerdotẽ ma
gnũ sup domũ dei accedam⁹ cuz vero corde
in plenitudine fidei aspersi corda a cõscien
tia mala et abluti corp⁹ aq̃ mũda: teneam⁹
spei nostre confessionẽ indeclinabilẽ. Fide
lis em̃ est qui repromisit. Et cõsideremus
inuicẽ in puocationẽ charitatis ⁊ bonorum
operũ: nõ deserẽtes collectionez nr̃am sicut
cõsuetudinis est quibusdã: sed cõsolãtes. ⁊
tanto magis quanto videritis appropin
quantem diem.

Postquaz ostendit apostolus multiplicem eminentiam
sacerdotij christi respectu sacerdotij legalis: hic consue
tudinem suam concludit monendo q⁹ isti sacerdotio fide
liter inherendum est. Hoc em̃ semper supra fecit q⁹ post
commendationem ponit admonitionem. quia ad hoc su
sceperat commẽdare gratiã christi vt alliciat eos ad obe
diendum christo et recedendum a cerimonialibus legis
Circa hoc ergo duo facit. Quia primo ponit monitionẽ
Secundo assignat rationem ibi. Voluntarie enim et ce
tera. Sciendum est autem circa primum q⁹ duo dixerat
de sacerdotio christi. scilicet virtutem ritus eius. quia
per propriũ sanguinem. Item dignitatem ipsius. quia

pontifex in eternum. Et ī monitione sua resumit ista duo. Unde monendo q fideliter obediendū ē deo xpo: Primo ponit illa duo. Scdo ponit suā monitiōem ibi. Accedamus cū bono corde ꝛc. Itē pma ī duas quia primo resumit ritū sacerdotij eius. Scecūdo dignitatē ibi. Et sacerdotē magnū ꝛc. Dicit ergo. Itaq frēs scz p mutuā charitatē habentes fiduciā in introitu ꝛc. Ephe. 3. In quo habem⁹ fiduciā ꝛ accessū in cōfidentia ꝛc. Exo. 15. Introduces eos ꝛ plantabis in monte hereditatis tue firmissimo habitaculo ꝛc. ps. Letatus sū in his q dicta sunt mihi in domū dñi ibim⁹. Et hoc p sanguinē xpi: qz hic ē sanguis noui testamenti id ē noue promissionis scz celestiū. Sed quō habeam⁹ fiduciā introducendi ostendit: qz xps p suum sanguinē initiauit id ē inchoauit nouam viam. Mich. 2. Ascendit pandens iter ante eos. Jo. 14. Si abiero ꝛ pparauero vobis locuz ꝛc. Esa. 35. Sancta via vocabit ꝛ pollutus nō transibit per illā. Hec ē ergo via eundi in celū ꝛ est noua qz ante xpm nullus inuenit eam quia nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo. Jo. 3. Et ideo qui vult ascendere debet ipsi tanq membrū capiti suo adherere. Apoc. 2. Vincēti dabo edere de ligno vite qui ē in paradiso dei mei. Et ca. 3. Et scribā sup eū nomē nouū ꝛ nomē ciuitatis noue hierusalem qz scz de nouo introducūt. ¶ Semper viuentez id ē semp pseuerantē in quo apparuit virtus deitatis qz semp viuit. Sed que sit ista via ostendit subdens. Per velamen id ē carnē suā. Sicut em̄ sacerdos p velum intrabat in sancta sanctorum: ita si volumus intrare sancta glorie oportet intrare p carnem christi que fuit velamē deitatis. Esa. 45. Vere tu es de⁹ absconditus. Nō enim sufficit fides de deitate si non assit fides de incarnatione Joh. 14. Creditis in deum ꝛ in me credite. Uel p velamen id ē per carnem suam datā nobis sub velamēto speciei panis in sacramento. Nō enim pponitur nobis sub specie propria propter horrorem ꝛ ppter meritum fidei ¶ Consequenter cōmendat dignitatem sacerdotis cum dicit. Et sacerdotem magnum: qui scilicet nobis initiauit viam. Quasi dicat. Habentes fiduciam intrandi per sacerdotem scilicz iesum. ps. Tu es sacerdos in eternuz Qui dicitur magnus: quia sacerdotium eius nō est tantum sup vnum populum sicut aaron: sed sup domū dei: totam scz ecclesiaz militantē ꝛ triumphantē. pme Thy. 3. Ut scias quomō oporteat te conuersari in domo dei q̄ est ecclesia. Et dicit super. quia moyses fuit fidelis ī oīi domo tanq famulus. Numeri. 12. sed christus super totam domum sicut filius qui est dominus omniuz. Mat. vltimo. Data est mihi omnis potestas in celo ꝛ in terra. De hoc etiam supra. 3. ¶ Deinde cum dicit. Accedam⁹ ꝛc. ponit monitionem suam vt scz exquo talis ꝛ tantus ē fideliter est ei adherēdū q̄ fit tribus modis scz p fidem: spem: ꝛ charitatē. pme Cor. 13. Nunc autē manēt fides spes charitas. Primo ergo monet ad ea que sunt fidei. Secundo ad ea que sunt spei ibi. Teneam⁹ spem. Tertio ad ea que sunt charitatis ibi. Et considerem⁹ ꝛc. Sz quantū ad primū duo sunt necessaria scz ipa fides quia sine fide impossibile ē placere deo. Et fidei sacramentum. Quantū ad primū dicit. Accedamus ad ipm cum vero non ficto corde. quarti Regz. 20. et Esa. 38. Memento quomō ambulauerim coram te in veritate ꝛ in corde perfecto. Hoc aūt fit q̄n opus cō cordat cordi. Accedam⁹ etiā in plenitudine fidei. infra. 11. Accedentē ad deū oportet credere ꝛc. Nec sufficit qualiscunq fides sed requirit fides plena: q̄ fit duob⁹ modis scz ꝛ quantū ad materiaz fidei vt credant omnia que pponunt ad credendum ꝛ q̄ sit fides formata: q̄ ē p charitatem. Ro. 13. Plenitudo ēm legis est dilectio. Quantū ad sacramentū fidei dicit Aspersi corda vestra q̄ alludit ei q̄ dicit Numeri. 19. Ubi ponit ritus vitule rufe de cuius aqua aspergebatur mundandus die tertio: sed die septimo alia aqua lauabatur corpus eius ꝛ vestimenta. Per aspersionē aque vitule rufe figurabat passio xpi quia die tertia scz in fide trinitatis in baptismo mundamur a peccatis. Et quantuz ad hoc dicit. Aspersi corda nō corpora. infra. 12. Accessistis ad sanguinis aspersionē. Aspersi ergo corda non a tactu mortui sicut p aquam vitule rufe: sed a conscientia mala ¶ De ablutiōe que fiebat septima die dicit. Et abluti corpus aqua munda. Non enim in baptismo operat tantuz virtus passionis sed etiam infunduntur in ipo dona spūs sancti. Unde in septima die id ē in plenitudine donoruz spūs sancti totus homo abluit intus ꝛ extra ab oīi peccato tam actuali q̄ originali q̄ ē quasi corporale qz anima ipm contrahit pernionem ad carnē fedam. Dicitur autē spiritus sanctus aqua qz mundat. Act. 15. Fide purificans corda ipsorum. Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam ꝛ mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris ꝛ ab vniuersis ydolis vestris mundabo vos. Zach. 13. Erit fons patens domui dauid ꝛ habitantibus hierusalē ī ablutionē peccatoꝝ ꝛ mēstruate. Tyt. 3. Per lauacrum regenerationis ꝛ renouatiōis spiritus sancti. Et in huius signum sup xpm baptizatū descendit spūs sanct⁹ in corporali specie. ¶ Deinde cum dicit. Teneamus spei nostre ꝛc. ponit illud quod ptinet ad spem Et circa hoc facit duo. Primo enim hortat ad spei certitudinē. Secūdo subdit rōnem ibi. Fides enim est q̄ ꝛc. Sciendū ē aūt q p fidem xpi datur nobis spes salutis eterne ꝛ introitus in celum. pme Pe. pmo. Regenerationis in spem viuā. Unde dicit Teneamus: ꝛ nō dicit spem sed spei nostre confessionē quia nō sufficit hre spez in corde sed etiā oportet cōfiteri ore. Ro. 10. Corde creditur ad iusticiā ore aūt confessio fit ad salutē. Itē oportet confiteri eā nō solū verbo sed etiā factis. Cōtra quosdaz de quib⁹ Titū pmo. Cōfitent se nosce deū: factis autem negant. Fit aūt ista confessio p opa p que tenditur ad res speratas. Apoc. 3. Tene q̄ habes ne alius accipiat coronā tuam. ¶ Indeclinabile. i. vt ab ista cōfessiōe nō declinemus neq p pspera neq aduersa. ps. Declinantes aūt in obligatōes adducet dñs cuz opantib⁹ iniqtatem. Esa. 30. Hec ē via ambulate in ea ꝛ non declinetis neq ad dexterā neq ad sinistraz. Et rō huius ē: qz ille qui p misit ē fidelis ꝛ iō mentiri nō pōt. ps. Fidelis dñs ī omnibus verbis suis. Deutero. 32. Deus fidelis ꝛ absq vlla iniquitate. ¶ Consequenter cū dicit. Et considerem⁹ ꝛc. ponit illud q̄ ptinet ad charitatem: ꝛ circa hoc facit tria. Prio em̄ facit q̄ dcm̄ ē. Scdo remouet ptrarium charitati ibi. Nō deserentes ꝛc. Tertio assignat rōnē ex pgruitate tpis ibi. Et tanto magis ꝛc. Circa primū sciendum ē q licet charitas pncipaliter inhereat deo: tñ manifestat p charitatē primi. pme Jo. 4. Qui em̄ nō diligit frēm suū quē videt: deū quē non videt quō pōt diligere? Ergo ad charitatē ptinet q̄ diligat proximus. Jō dicit. Cōsiderem⁹ inuicē vt scz ea que sunt primi sollicite faciamus. Eccl. 17. Et vnicuiq mādauit deus de primo suo: sed quia aliqui ea que sunt primi considerant zelo inuidie: aliqui vero zelo odij. Contra quos dicitur Pro uerbioꝝ. 24. Ne queras impietatem in domo iusti: ideo dicit. In prouocatione charitatis id est vt prouocemus eos ad charitatem. Roma. ii. Quādiu apls gētiū sū ministerium meum honorificabo si quo modo ad emulandum prouocem carnem meā ꝛ saluos faciā aliquos ex illis. Ista aūt prouocatio pcedit ex dilectiōe q̄ requiritur ad opus exterius. pme Jo. 3. Nō diligam⁹ verbo neq lingua sed opere ꝛ veritate. Sicut enim dicit Gregorius:

Non est amor dei ociosus. Operatur enim magna si est. Si autē operari renuit amor non est. Probatio ergo dilectionis exhibitio est operis. Ideo subdit. Et bonorum operum. Col. primo. In omni opere bono fructificantes. ¶ Deinde remouet contrarium charitatj cum dicit. Nō deserentes ꝛc. Quia enī charitas ē amor: pprium autē amoris ē vnire: quia vt dicit Dionysius. Amor est vis vnitiua. Joh. 17. Ut sint vnū sicut ⁊ nos vnum sumus ⁊ cognoscat mundus qz dilexi eos sicut ⁊ me dilexisti. Jō recedere ab inuicem ē directe oppositum charitati. Et iō dicit. Non deserentes collectionē nostrā scz ecclesie quā aliqui deserunt tripliciter scz propter persecutiōes apostatantes a fide. Et isti significant per illos de quib⁹ dicitur Joh. 6. q abierunt retro ⁊ iam cū illo nō ambulabāt Mat. 13. Facta tribulatione ⁊ persecutiōibus ppter verbum continue scandalizant. Luc. 8. Ad tempus credūt ⁊ in tēpore temptationis recedunt. Secundo mali prelati qui dimittunt oues in periculo. Joh. 10. Mercēnarj⁹ fugit qz mercēnarius ē. Aliqui vero ex superbia qz cum possent esse vtiles ad regendum cū nota superbie ab alijs se separant. Jude. 1. Hi sunt qui segregāt se ab alijs animales spūm nō habētes. Quasi sub specie maioris pfectionis. Et forte tales erant in tempore illo: cōtra quos dr pme Cor. 11. Si quis videtur contentiosus esse nos talem cōsuetudinē nō habem⁹ in eccla dei. Sed q̄d debent facere. Subdit. Sed consolantes. Quasi dicat Si videas q socius tuus male se habet nō deseras eum sed consolare: non sicut illi qui deserunt collectionē de q̄bus dicit. Sicut est consuetudinis quibusdam qui vt dictum est forte erant in illis diebus. ¶ Consequenter cum dicit. Et tanto magis ꝛc. assignat cām huius. Posset em̄ aliquis dicere quare debemus nos in fide pficere: quia motus naturalis q̄to plus accedit ad terminū magis intendit. Ergo ē de violento. Gratia autē inclinat in modum nature. Ergo qui sunt in gratia q̄to plus accedunt ad finem plus debent crescere. Et ideo ita dixit. Non deserentes sicut quidam sed consolantes. Et hoc tāto magis q̄to videritis appropinquantem diem id est terminum. Ro. 13. Nox precessit dies autem appropinquauit. Pro uerb. 4. Justorum semita quasi lux fulget ⁊ proficit ⁊ crescit vsq ad perfectum diem.

Lectio tertia.

Voluntarie em̄ peccantib⁹ nobis p⁹ acceptā notitiā veritatis: iā non relinquit̄ p pctis hostia. terribilis autem quedā expectatio iudicij ⁊ ignis emulatio. q̄ consumptura est aduersarios. Irritā quis faciēs legē moysi sine vlla miseratiōe duob⁹ vel trib⁹ testib⁹ morit̄. quātomagis putatis deteriora mereri supplicia q̄ filium dei cōculcauerit. ⁊ sanguinē testamēti pollutū duxerit in quo sanctificat⁹ ē. ⁊ spūi gr̄e cōtumeliā fecerit. Scim⁹ em̄ qui dixit. mihi vindictā. ⁊ ego retribuā. Et iterꝝ qz iudicabit dominus populū suum. Horrendū ē incidere in manus dei viuentis.

Supra apostolus posita cōmendatione excellentie sacerdotij xp̄i ⁊ subiuncta admonitiōe vt illius sacerdotio adhereant per fidem ⁊ charitatem: hic probat monitionem suā p rōnem. Et hoc facit dupliciter. Primo terrendo. Scō demulcēdo ibi. Rememoramini aūt pristinos dies ꝛc. Circa primū duo facit: qz primo terret eos ad obseruandū monitionē suam ppter subtractionem remedij. Scō ppter expectationē iudicij ibi. Terribilis autem ꝛc. Dicit ergo. Voluntarie ꝛc. Nō dupliciter exponit. Uno modo ꝑm glo. que videtur facere dr̄iam inter peccare volentes ⁊ voluntarie: ita q̄ volens peccat q̄ quasi passione ductus consentit in peccatū de quo ante nō cogitauit: voluntarie autē qui ex certa malicia cuius volūtas prona est ad peccādū: vt statim cedat. Jere. 8. Omnes cōuersi sunt ad cursum suū quasi equus vadens impetu ad prelium. nec postea penitet. Prouerb. 2. Letant̄ cū malefecerint ⁊ exultant in rebus pessimis. Ergo voluntarie peccantib⁹ id est in voluntate peccandi permanentibus. Et exaggerando subdit. Post acceptā noticiam veritatis. 2. Pet. 2. Melius erat illis viā iustitie non agnoscere q̄ post agnitionē retrorsum conuerti. ¶ Jam nō relinquit̄ hostia pro peccatis id est hostia quā xp̄s obtulit pro remissione peccatorū non ē nobis vtilis quia illis dimittunt̄ peccata qui de ipis penitent. Mat. 26. Hic est sanguis noui testamenti qui pro multis effūdetur. s. efficaciter: sed de malis dicit Esa. 49. In vacuum laborauī sine causa ⁊ vane fortitudinē meam cōsumpsi. Jere. 6. Frustra conflauit conflator: malicie eius nō sunt cōsumpte. Sed melius potest dici ⁊ ꝑm intentionē apostoli: quia ꝑm Augustinū liberū arbitriū habet multiplicem statum: quia in statu nature lapse ante q̄ repararetur per gr̄am est in potestate nostra peccare mortaliter vel nō peccare: ⁊ hoc ppter p̄conceptionē finis ⁊ habitum inclinantem. Nō quidē verum est ꝑm magnū tempus sed per aliquā morā si operet̄ ex ꝑmeditatione pōt vitare hoc peccatū vel illud. Sed post q̄ per gr̄am reparatus oīno in ptāte eius est vitare peccatum mortale: et etiam veniale in particulari: nō aūt oīno in vniuersali: et hoc ē propter auxilium gr̄e saluantis. Et ideo dicit. Nobis peccantib⁹ voluntarie p⁹ acceptā notitiā veritatis. i. p⁹ acceptā gr̄az p quā habet̄ noticia pctī: qz aī notitiā pctī pctm̄ nr̄m a deo nob⁹ nō ꝑputat̄: vn̄ q̄si dr ipsū ignorare quia nō imputat nobis. Sed post iam nō ē p pctis hostia: ante em̄ reparationē que facta ē per xp̄m relinq̄batur hostia ista que expectabat̄: sed nunc iam non expectat̄ alia mors eius: ita nec post baptismum semel acceptū expectat̄ alius baptismus. ¶ Deinde cuz dicit. Terribilis autē ꝛc. deterret expectationē diuini iudicij. Et circa hoc facit duo. Primo enim terret. Scō subdit rationē ibi. Irritam quis faciens ꝛc. Sic ergo dictum ē q̄ non relinquit̄ vltra hostia. Quid ergo? Illud q̄ supra dictū ē. 9. cap̄. q̄ post mortem ē iudicium. Joh. 19. Scitote esse iudicium. Istius iudicij expectatio ē valde terribilis: tum propter conscientiam peccatorum. Jac. 3. In multis offendimus omnes: tum etiam propter imperfectionem iustitiarum nostrarum. Esa. 64. Justitie nostre quasi pannus mēstruate. ps. A iudicijs tuis timui. Ibacuc. 3. Audiui ⁊ conturbatus est venter meus. Est etiaz afflictiua. Unde dicit. Et ignis emulatio id est pena ignis que infligitur ex zelo ⁊ emulatione diuine iustitie. Exo. 20. Ego sum deus deus tu⁹ fortis zelotes ꝛc. Zelus autem est amor sponsi. Sicut ergo sponsus non parcit sponse male: sic nec deus anime peccatrici. Prouer. 6. Zelus ⁊ furor viri non parcet i die vindicte ꝛc. ¶ Sequitur. Que consūptura est aduersarios. ps. Ignis ante ipsum preceder ⁊ inflammabit in circuitu inimicos eius qz ignis q̄ p̄cedet faciē iudicij corpa viuētiū incinerabit ⁊ reprobos detrudet i infernū ⁊ corpa eorum cons-

sumet non totaliter cōsumēdo sed imperpetuū, cruciādo ¶Cōsequēter cū dicit. Irritam quis faciens ꝛc. probat qđ dixerat de terrore iudicij: et primo per locū a minori. Secundo per auctoritatem ibi. Scimus autem illū ꝛc. Primū accipit ex lege. Tanto enim aliqs est reus maioris pene quanto rem magis sacram cōtemnit. Cum ergo vetus testamentū nō sit ita sanctum sicut nouum ꝛ transgressor illi⁹ grauissime puniebat. Ergo trangressor noui longe grauius debz puniri. Circa istud argumentū duo facit. Primo eñ ponit istud qđ fiebat in veteri. Secundo illud qđ fiendū ē in nouo ibi. Quāto magis ꝛc. Quātum ad vetus ponit culpā ꝛ penam. Culpam cum dicit. Irritam quis faciens legē moysi. Irritū dr qđ non soluitur debitū finem. Lex aūt nō solū vetus sed etiā quelibz datur vt inducat hoies ad virtutem ꝛ faciat abstinentes a vitijs. Et iō qui transgreditur legez ꝛ vacat vitijs ꝯtū est in se legem irritā facit. Mat. 15. Irritum fecistis mandatum dei ꝓpter traditōes vras. Heñ. 17. Masculꝰ cuius ꝓpucij caro circūcisa nō fuerit peribit de populo suo qz pactum meū irritū fecit. Et penam oñdit cū dicit. Sine vlla miseratōe ꝛc. Et ista pena ē valde grauis qz infligit mortē. Unde dicit. Morit. Exod. 22. Maleficos nō patieris viuere. Itē qz irremissibilis. Unde dicit. Sine vlla miseratiōe. Deutero. 19. Nonet nec misereberꝭ ei⁹? Sed nunqđ lex dei excludit misericordiā. Constat q nō Osee. 6. Misericordiā volui ꝛ nō sacrificium. Respondeo dicendū ē q differt misericordia clementia ꝛ venia. quia misericordia ē quādo homo ex quadaz passione, cordis ꝛ animi mouet ad remittendū penam: ꝛ hoc aliquando est contra iusticiā ꝛ istam prohibet. Uenia autem est quādo propter aliquā vtilitatē publicā remittit aliquid de pena debita. Clementia ē quando nō solū de pena aliqđ remittit sed etiā de culpa remissius iudicat. Ista duo nō prohibent sed misericordia ꝑmo modo dcā qr ē cōtra iusticiam ꝛ inducit dissolutōez. Morit ergo ꝛ hoc duob⁹ vel tribus testib⁹ supple conuict⁹. Deutero. 17. In ore duoꝝ vel triū testiū stat omne verbum. Cā aūt quare lex numeꝝ testiū determīat sm Augu. ē vt per hoc designet ꝛ imobilitas veritatꝭ q ē ī sancta trinitate. Nec refert si no minent due persone vel tres: qr semp ī duab⁹ intelligit tertia scz spūs sanct⁹ q est nexus amboꝝ. Ista rō mystica ē sed lr̄alis est vt quia ī iudicio vnus affirmat alter negat nō plus credendū ē vni ꝙ alteri. Multitudini aūt ē credendū. Dis aūt multitudo cōplet numero ternario. Et ideo sufficit q sint duo cum accusante sed tertiꝰ supaddit ur ex abundanti. ¶Deinde cum dr. Quāto magis ꝛc. ponit id qđ spectat ad nouum testamentū. Et ꝑmo ponit penam. Scōo culpam ibi. Qui filiū dei ꝛc. Quantū ad penā dicit. Quāto magis putatꝭ deteriora mereri supplicia. Qr eñ ī nouo testamento per xp̄m p̄dicatū ē. Jō peccās in ipo grauius punit. Mat. 11. Uerūtamen dico vobis q tyro ꝛ sydoni remissius erit ꝙ vobis ī die iudicij. Sed nunqđ plus punit peccator xp̄ianus ꝙ infidel. Quia si sic melius eēt q omnes eēnt infideles. Rñdeo dicendū est q aliud ē de illis q fidem cōtemnunt: qr isti ꝓpie sunt cōtemptores. Aliud de illis qui ex ignorantia fidem nō annunciatā nō tenent: ꝛ talibus peccatū infidelitatis nō imputat. Sed qui fidem annūciatā contēnit grauius punit: qr peccatū infidelitatis maximum est Si ergo cōparamus iudeū ꝛ xp̄ianum qui non contēnit ꝛ vterq sit adulter tunc grauiꝰ punit xp̄ianus ꝙ iudeꝰ qr nō solum pro adulterio sed etiā qr magis ingratus est Sed nunquid vniuersaliter verum ē q semp idem peccatum in specie grauius punit in maiori. Respondeo dicendum est q dupliciter peccatur. Uno modo ex surreptione. Et sic quanto aliquis dat se operibus diuinis: si ex surreptione peccat minus punitur. secundi Paralip. 30. Dominus bonus propitiabitur conuictis qui in toto corde requirunt deum patrum suorum. ps. Cum cecide derit non collidetur. Sed si ex contemptu magis peccat qr cum sit in statu altiori magis contemnit. Et de talibus loquitur hic q̄ sunt magis ingrati. ¶Quātū vero ad culpam dicit. Qui filium dei ꝛc. Sciendum vero ē q apostolus grauitatē culpe eorum qui peccant in nouo testamento oñdit ex beneficijs nobis a deo ī illo collatis. Deus autē nobis dedit quicquid maximū ꝛ preciosum habebat scz filium suum vnigenitum. 2. Pet. ꝑmo. Per quez maxima nobis ꝛ preciosa promissa donauit ꝛc. Dedit etiam de spiritu sancto. Joelis. 2. Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Ro. 5. Charitas dei diffusa ē in cordibus nr̄is per spūm sanctum qui datꝰ ē nobis. Ingratitudo autem super tantis beneficijs aggrauat peccatum. Circa ingratitudinem vero super dationē filij duo considerāda sunt ac ponderanda scz mysteriuz incarnationis in qua datus ē nobis. Esa. 9. Et sacramētum passionis in qua ꝙ nobis se obtulit. supra. 6. Sanguis xp̄i qui per spūm sanctum semetipsum obtulit īmaculatum deo ꝛc. Et ideo quantū ad primum dicit. Qui filium dei scz pro nobis incarnatum conculcauerit. i. vili pēderit scz nō credēdo q fides filij dei sit sufficiēs ad salutem sicut illi q̄ legalia seruabant. Sal. 3. Ante quoruz oculos xp̄s ꝓscriptꝰ ē. Itē non obendiendo eius mādatis nec viuendo sm doctrinam eiꝰ. ꝑmi Regꝫ. 2. Qui autem contemnūt me erunt ignobiles. ¶Quantū ad secundū dicit: Et sanguinē testamenti id ē xp̄i sanguinem confirmatiuum noui testamēti. Mat. 26. Hic ē sanguis meus noui testamenti ꝛc. Pollutum dixerit id ē reputuerit pollutum: vt scz nō possit mūdare sicut pollutus in se nō mundat. Eccl. 34. Ab īmundo qđ mūdabit? Quasi dicat. Nihil scz sm q mūdatio tantū fiebat per sanguinem animalium. Item pollutum cum dicit. Qui in virtute eius in baptismo ablutus peccat redeundo ad vomitum. Apocal. ꝑmo. Dilexit nos ꝛ lauit nos a peccatꝭ nr̄is in sanguine suo. Et ideo dicit. In quo sanctificatus ē id ē per quem sanctificatus ē. ꝑme Cor. 6. Abluti estꝭ sanctificati estis ī nomine dñi nr̄i iesu xp̄i. Item q peccat post alia sacramenta. Malach. primo. In omni loco offertur oblatio munda nomini meo quia magnū ē nomē meum in gentibus. Item aggrauat peccatū ex contemptu spūs sancti. Et ideo dicit. Et spūi gratie iniuriam fecerit id ē contumeliam. Quam facit qui nō credit q̄ gratia spūs sancti data per xp̄m. Jo. 14. Rogabo patrem et alium paraclytum dabit vobis sufficiat ad salutē sine legalib⁹ vt scz remissionē peccatorum alcribat obseruātijs legis. Uel cōculcat xp̄m qui libere absq timore peccat: sanguinē xp̄i polluit qui eo indigne cōmunicat spūi. gratis dato. Ephe. 2. Donū eñ dei ē ꝛ non ex operibus: iniuriam facit: qui xp̄m p peccatum a se abijcit. Sap. ꝑmo Corripiet id ē expelletur a superuenientē iniqtate. Eph. 4. Nolite contristare spiritum sanctuz dei. ꝑme Thes. 5. Spiritum nolite extinguere. ¶Deinde cū dicit. Scimus enim qui dixit ꝛc. probat quod dixit per auctoritates. Et circa hoc facit duo. Primo enim probat ponendo auctoritates. Secundo concludit ex eis ibi. Horrendum ē ꝛc. Dicit ergo. Scimus illum qui dixit. Deutero nono. 32. sm aliam litteram. Mihi vindictam supple seruate. Littera nostra habet. Mea ē vltio. Et nunqđ reddes: immo ꝛ ego retribuam. Sed contra: Si soli deo seruatur vindicta quare iudices vindicant. Respondeo ad hoc respondet apostolus. Roma. 13. q iudex est minister dei. Unde non iudicat propria auctoritate sed dei. ¶Secunda auctoritas ē ibidem. Judicabit dñs popu-

lum suū. Si suū ergo multomagis inimicos. ꝑme Pet. 4. Si iustus vix saluabitur impius ⁊ peccator vbi parebit? Uel populum suū id est qui fidem suam nō contemnunt: quia infideles damnabunt ⁊ non iudicabunt iudicio discussionis. In iudicio enim vt dicit Grego. quartu or erunt ordines. Quidam qui nō iudicabunt sed saluabuntur scz apostoli ⁊ apostolici viri. Quidam qui iudicabunt ⁊ saluabunt vt mediocriter boni. Quidaz qui iudicabunt ⁊ damnabunt vt mali fideles. Quidam q̄ non iudicabuntur ⁊ damnabunt vt omnes infideles. ¶ Deinde cum dicit. Horrendum ē ꝛc. ponit conclusionem ex quo ēm vindicta reseruanda ē deo qui iudicabit populū suum: horrendū est incidere in manus dei viuentꝭ. Quāto ēm iudex iustior ⁊ fortior ē tantomagis timendum est ꝑs. Deus iudex iustus ⁊ fortis. Ergo horrendum est incidere in manus eius. Dañ. 13. Uelꝰ est mihi absq̄ opē incidere in manus vestras. Eccl. 2. Si penitentiam non egerimus incidemus in manus domini ⁊ non in manus hominū. Sed cōtra scōi Regꝭ. vltimo. Dauid tanq̄ melius ꝓelegit incidere in manus dei. Respondeo dicendum ē q̄ homo peccat offendēdo hominē ⁊ offendendo deum. Melius autē ē incidere in manus hominis offendendo ipm q̄ in manus dei ipm offendendo. Uel dicendum ē q̄ melius ē peccantē ⁊ contemnentem incidere ī manus hoīs: peccantem vero sed penitentē in manꝰ dei Et sic elegit dauid. Uel dicendum ē q̄ vsq̄ ad iudiciuz non est horrendum in manꝰ dei incidere qui iudicat misericorditer q̄ diu est pater misericordiarum: sed post iudicium horrendum ē incidere in manus dei quādo sicut deus vltionum iusticias iudicabit. Modo ēm sicut circū datus infirmitate quam aliquando expertus est ex compassione misericorditer iudicat.

Lectio quarta.

Rememoramini aūt pristinos dies ī quibus illuminati magnū certamē sustinuistis passionū: ⁊ ī altero quidem obprobrijs ⁊ tribulatiōibꝰ spectaculū facti: in altero aūt socij taliter conuersantiū effecti. Nā ⁊ vinctis cōpassi estis: ⁊ rapinaz bonoꝝ vroꝝ cū gaudio suscepistis cognoscētes vos hre meliorē ⁊ manentē substantiaz Nolite itaq̄ amittere cōfidentiā vram: que magnā habet remunerationē. Patiētia ēm vobis necessaria ē: vt voluntatē dei facientes reportetis ꝓmissionē. Adhuc ēm modicum aliquantulū q̄ qui venturꝰ ē veniet et nō tardabit: iustꝰ aūt meꝰ ex fide viuit: q̄ si subtraxerit se. nō placebit aie mee. Nos autē nō sumus subtractiōis filij in ꝑditionem sed fidei in acquisitionē anime.

Supra apostolus monuit ad inherendū christo q̄ fidem spem ⁊ charitatem q̄ō induxit per rōnes terrētes: hic ponit rationes demulcentes sicut bonus medicus postq̄ secuit ponit vnctiones lenientes. Inter omnia enim commendatio de bene gestis ē vnum q̄ō maxime ꝓuocat ad bonum inceptum cōtinuandum Uirtus ēm laudata crescit in ꝫmensum: ⁊ ꝫmensum glorie calcar habet. Et circa hoc facit duo. Primo ēm cōmemorat eis bona que fecerant. Secūdo hortat ad implendū q̄ō restat ibi. Nolite itaq̄ omittere ꝛc. Circa primū tria facit. Primo ēm in generali cōmemorat tribulatiōes quas ꝓ fide passi sūt Secundo describit tribulationū modos ibi. Et in altero ꝛc. Tertio exponit eas ī spāli ibi. Nam ⁊ vinctis ꝛc. Quia ergo ex bene gestis hō exercitat ad meliꝰ aliquando sicut ex malis econtrario desperat de seipsō recitat bona eoꝝ dicēs: Rememorami. Jere. 2. Recordarꝰ sum tui. i. bonoꝝ que egisti ¶ Dies pristinos. i. primordia cōuersionis vre: in quibꝰ illuminati per fidē que illuminat aīam. Act. 15. Fide purificans corda eoꝝ. Esa. 60. Surge illumiare hierlm. Hoc aūt ē ꝓ fidē xpi. Ephe. 3. Habitare xpm ꝓ fidē ī cordibꝰ vris. Luc. 1. Illumiare his qui in tenebris ⁊ in vmbra mortis sedent. Primum ēm lumē aīe ē fides. ¶ Sustinuistis magnū certamē passionis. i. magnas passiones contra vos certantes vobis illatas ab his q̄ xpm ꝓsequebant in vobis. Act. 9. Saule saule quid me persequeris. i. me in mēbris meis: quia vt dicit Augꝰ in sermone sup verbo isto. Membris ī terra positis caput de celo clamat. Sap. 10. Certamē forte dedit illi vt vinceret. 2. Thy. 4. Certaui bonū certamen fidei. Sicut ēm ꝛ Act. 8. Facta ē persecutio magna in ecclesia post mortē stephani ꝑme Thes. 2. Uos ēm imitatores facti estis ecclie dei que sunt ī iudea qui eadez passi estis ⁊ vos a contribulibꝰ vris sicut ⁊ ipsi a iudeis. ꝛc. Si ergo a ꝑncipio incepistis sustinere vitupabile eēt modo deficere. ¶ Consequēter cū dicit. Et ī altero q̄dez ꝛc. oñdit que fuerit ille tribulatōes. Dupliciter enī patitur aliquis scz ⁊ in se tribulatōem sustinendo ⁊ ī alio aliene tribulationi compatiēdo. Utroq̄z aūt modo illi passi sunt. Quantū ad ꝑmū dicit. Jn altero scz quātū ad vos facti estis spectaculū q̄ō grauissimuz ē sapienti. Q ēm vnus fatuꝰ irridet non ē graue: etiā si multa tribulatio ī ferat: sapienti vero graue ē: sed si tribulet ⁊ irrideatur a tribulante: hoc grauissimū ē. Jn hoc ergo oñdit magnitudinē afflictiōis ipsoꝝ qz facti erant spectaculum. i. qz nullus eis compatiebat imo magꝭ congaudebant ī afflictōibus iporum scz ī obprobrijs. ꝑs. Obprobria exprobrantiū tibi ceciderunt sup me. ¶ Et tribulatōibus. ꝑs. Multe tribulatōes iustoꝝ. 1. Coꝝ. 4. Spectaculū factī sumꝰ mundo. s. ad irrisionē: ⁊ angelis ad cōgratulatōez ⁊ hoībus scz rōne vtentibꝰ ad imitationē. ¶ Quantū ad secūdū dicit q̄ ī altero effecti sūt socij taliter ꝑuersantiū id ē eoꝝ q̄ talia patiebant: ⁊ hoc ꝓ cōpassionē ⁊ ꝓ submistratōez. Ro. 12. Necessitatibꝰ sctoꝝ cōmunicantes. ¶ Deinde cū dicit. Nā ⁊ vinctis ꝛc. exponit q̄ō dixerat ⁊ ꝓmo quantū ad secūdū scz quō sunt cōpassi. Inter iudeos ēm multi erāt vincti sicut de paulo ꝛ Act. 8. q̄ devastabat ecclam tradens ī custodiaz viros ⁊ mulieres. Jstis cōpassi sūt mistrādo necessaria. Mat. 25. Jn carcere eram ⁊ venistis ad me. Quātū ad ꝑmū dicit. Et rapinam bonoꝝ vroꝝ scz ꝓ hac causa facta qz scz vinctis mistrabant. Cū gaudio suscepistis. Jac. 1. Oēm gaudium existimate frēs ꝛc. Act. 5. Jbāt apli gaudentes ꝛc. Sz quare cuz gaudio. Hunq̄d amande sūt tribulatōes? Certe nō: qz dicit Augꝰ. Tolerari iubes eas nō amari. Rñdeo dicēdū ē q̄ nō amant ꝓpter se sz ꝓpter aliud. et sic isti amabant eas. Un subdit. Cognoscentes vos hre meliorē ⁊ manentē subaz scz alias diuitias ꝑncipaliores q̄ augent ex subtractiōe istaꝝ q̄bus dicunt meliores. Tēporales ēm vane sūt qz sunt in his q̄ sūt infra hoīem. Spiritualiores aūt ī ipō deo scz in fruitione dei. Esa. 33. Diuitie salutis sapientia ⁊ scientia timor domini ipse thesaurus eius. Item sunt manentes quia iste deficiunt in se: et auferri possunt: ille vero non. Matth. 6. Nolite thesaurizare vobis thesauros ī terra vbi erugo et tinea

demolitur: ⁊ vbi fures effodiunt et furantur. ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Nolite itaq; ⁊c. ostendit quid eis restat faciendum scz confidentiam acceptam ex bonis operibus conseruare. Et circa hoc facit tria. Primo em̃ ponit monitionem. Secundo docet modū monitionē seruādi ibi. Patientia enim vobis ⁊c. Tertio probat per auctoritatem ibi. Adhuc em̃ modicum ⁊c. Dicit ergo. Exquo tot bona in p̃mordijs conuersationis vestre operati estis ex quibus multam confidentiā debetis habere apud deuz nolite itaq; amittere confidentiā vestram qō p̃fecto seqretur si a bonis desisteretis que magnā habēt remunerationē. Mat. 5. Gaudete in illa die ⁊ exultate qm̃ merces vestra copiosa ē in celis. Heñ. 15. Ego protector tu⁹ sum ⁊ merces tua magna nimis. ¶ Modus seruandi ē patiētia. Unde dicit. Patientia em̃ vobis necessaria est. Sicut autē mansuetudo ē moderatiua ire ita patientia ponit modū in tristicijs vt scz nō excedant modū rōnis. Cōtingit autem aliq̃n tristitia ex malis illatis: aliquando vero ex bonis dilatis. Prouerb. 13. Spes que differt affligit animā. Quantū aūt ad primū p̃prie dicitur patientia: sz quantū ad secundum dicit longanimitas. sed hic accipitur patientia pro vtroq; ⁊ quantū ad sufferentiam malorum: ⁊ quantum ad longanimitatem bonoz dilatozum. Dicit ergo q̃ quantum ad vtrunq; patiētia nobis necessaria ē Prouer. 16. Melioz est patiens forti viro. Luc. 21. In patiētia vestra possidebitis animas vestras. Ja. p̃mo. Patientia opus p̃fectum habet. Et ad quid ē necessaria? Ut voluntatē dei facientes repoztetis repromissionē id ē implentes voluntatem dei scz voluntatē signi. Sic enim aliquādo accipitur voluntas dei in scriptura p̃s. Ministri ei⁹ qui facitis voluntatem ei⁹. Et sic repoztabitis p̃missionem id ē rem promissam que operantib⁹ datur. Mat. 20. Voca operarios ⁊ redde illis mercedē suam. Luc. 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Mat. 24. Qui perseuerauerit vsq; in finez hic saluus erit. Jere. 18. Repente loquar aduersus gentem ⁊ aduersus regnū vt eradicē ⁊ dissperdā illud ⁊c. ¶ Deinde cum dicit. Adhuc autē modicū ⁊c. probat qō dixit per auctoritatem. Et circa hoc facit duo. Primo em̃ ponit eam. Secundo applicat ad ppositum ibi. Nos autē nō sumus ⁊c. Prima in tres. Primo em̃ p̃ponit proximū aduentum remunerationis. Secundo ostendit conditionē remunerationis ibi. Justus autē meus ⁊c. Tertio declarat periculum ne perdatur remuneratio ibi. Q̃ si subtraxerit se ⁊c. Circa primum sciendum ē q̃ auctoritas ista sumpta videtur de abacuc. 2. tamen principium sumptum est de aggeo. 2. ca. Quod ideo forte fecit quia vtrunq; intellexit de eodem aduentu. Abacuc em̃ sic dixit. Adhuc visus procul. Aggeus aūt. Adhuc modicuz Et ideo vtitur verbis vnius quasi verbis alterius. Vel melius q̃ apl's loquit̃ pro tēpore suo scz post incarnationem ⁊ resurrectionē a qua minus restat vsq; ad iudiciuz q̃ a tempore pphete. Et ideo magis vtitur verbo aggei quantū ad principium: tamē in fine auctoritatis p̃cordāt Vel etiam q̃ loquitur quasi ex seipo cui nō min⁹ credendum ē q̃ prophete. Est autē duplex aduentus domini fm duplex iudiciū. Unus generalis scilicet in fine ī vniuersali iudicio. Alⁱ sp̃alis in morte vniuscuiusq;. Quātum ergo ad vtrunq; dicit. Adhuc modicū: quantuz ad breuitatem temporis. Et quidem quantum ad primum: ⁊ si multum sit quantū ad tractū temporis ⁊ quo ad nos breue tamē est quantum ad eternitatem p̃s. Mille anni ante oculos tuos tanq̃ dies hesterna q̃ preteriit. Apoc. vltimo. Ecce venio cito. Sed quantū ad sp̃ealem qui est in morte. de quo Joh. 14. Iterum veniam ⁊ accipiā vos ad meip̃m nō multū refert vtrum sit parum vel multū qr talis erit vnusquisq; in iudicio qualis exibit. Et ideo studendum est vt in morte appareamus boni: quia vbi te inuenero ibi tē iudicabo. Et ideo dicit modicum ⁊ aliquātulum qr tribulationes nō sunt multū magne duratione qr si multū premunt interimunt: si vero parum premunt non cito finiuntur. 2. Cor. 4. Id enim qō in presenti est tribulationis momentaneū ⁊ leue supra modū operatur in nobis eternum glorie pondus. Veniet ergo cito siue in morte siue in iudicio. Jac. 5. Ecce iudex ante ianuam assistit. ¶ Qui sint autem remunerandi ostendit cū subdit. Justus autem meus ex fide viuit. Hec eadē auctoritas habetur Ro. p̃mo. ⁊ Hab. 3. solis autez iustis debet remuneratio. p̃s. Salus autē iustoruz a domino. Est autem duplex iusticia. Una quo ad humanū iudiciū. Ro. 10. Ignorantes dei iusticiam ⁊ suam querentes statuere Alia quo ad diuinū. Luc. p̃mo. Erant autem iusti ante deum. Istam autē iusticiam requirit deus. Et ideo dicit Justus meus id ē iusticia que ad me ordinatur id est qui est mihi iustus ⁊ propter me. Illud autem per quod homo iustificatur ē fides. Roma. 3. Justicia dei est p̃ fidem iesu christi. Cuius ratio est: quia per hoc ē homo iustus q̃ ordinatur ad deum: illud autem per qō primo ordinatur in deum est fides. Et ideo dicit. Justus meus ex fide infra. 11. Accedentē ad deum oportet credere. Hec soluz per fidem iusticia sed etiam per fidem iustificatus viuit. Sicut em̃ per animam viuit corpus: ita anima per deū. Unde sicut per illud per qō primo vnitur anima corpori viuit corpus: ita per id per qō primo vnitur deus anime viuit anima: hoc autem est finis qr fides ē primuz in vita sp̃uali. Esa. 7. Si nō crediderit nō permanebitis sicut domus nō permanet destructo fundamēto. Hab. 2. Q̃ aūt nunc viuo in carne ī fide viuo filij dei. Fides autem si non est formata charitate mortua est. Et ideo non viuificat animaz sine charitate. Hab. 5. Fides que p̃ charitatem operatur. p̃me Joh. 3. Nos scimus quia translati sumus de morte ad vitam: quoniam diligimus. Vel iustus meus ex fide viuit id est apud me reputatur ⁊ habet vitam glorie sine actuali passione si non datur oportunitas patiendi. ¶ Deinde cum dicit. Q̃ si subtraxerit se ⁊c. ostendit periculum imminens nō permanenti in iustia fidei. Quia enim in potestate habentis fidem, ē ip̃az perdere vel seruare. Ideo dicit. Si subtraxerit se scz a fide ⁊ a iusticia nō placebit anime mee. Littera nostra habet. Non erit recta anima eius. Et est idem sensus. Dicit Hieronymus q̃ vbicunq; aliter scriptū est in hebreo q̃ in septuaginta apostolus vtitur sicut didicit a gamaliele ad cuius pedes didicit legem. Non placebit ergo anime mee id est voluntati mee. Voluntas enim dei debet esse regula actionum nostrarum. Qui ergo nō concordat voluntati dei non est recta anima eius. ¶ Deinō cum dicit. Nos autem non sumus ⁊c. adaptat ad propositum. Quasi dicat. Sic erit his qui se fidei subtrahunt Sz nos non sumus filij subtractionis in perditionem. Ille dicitur filius alicuius qō in ipso dominatur. Et sic dicitur aliquis filius mortis scilicet in quo dominatur illud per quod a deo reprobatur. Canonica iude. Hi sunt qui segregant semetipsos animales sp̃iritum non habentes. In perditione scilicet anime. p̃s. Perdidisti omnes qui fornicantur abs te. p̃s. Et iter impioruz peribit. Sz filij dei. i. renati in christo per fidem in acquisitionem. i. in salutem anime. Qui enim mandata dei custodit: saluat animam suam. Mat. 19. Si vis ad vitaz ingredi serua mandata. p̃me Thes. 5. Nō sumus filij noctis neq; tenebrarū. Ergo non deficiamus a fide.

Explanatio sancti Thome

Capitulum vndecimum.

Est autem fides sperandarū substantia rerum argumentum non apparentium.

Supra apostolus multipliciter oñdit excellentiā christi preferens ipm angelis moysi ⁊ aaron ⁊ monuit cōiungi ipi xpo que cōiunctio qz pcipue ⁊ inchoatiue fit p fidez. Ephe.3. Habitare xpm per fidem in cordibus vris. Jō apls pcedit ad cōmendationem fidei. Et circa hoc facit tria. Primo enim describit fidem. Secundo ponit exēpla diuersa de ipa ibi. In hoc enim. Tertio hortatur ad ea que sunt fidei. 12. ca. ibi. Jdeoq; vos tantā ⁊c. Diffinitionē fidei ponit cōplete quidem sed obscure. Añ sciēdū ē q volens perfecte diffinire virtutē aliquam oportet q tangat materiam ei⁹ ppriā circa quam ē ⁊ finem eius qz habitus cognoscitur p actū ⁊ actus per obiectum. Et iō oportet tangere actū ⁊ ordinem ad obiectū ⁊ finē. Sicut volens diffinire fortitudinem oportet tangere ppriā ei⁹ materiā circa quā ē scz timores ⁊ audacias ⁊ finez scz bonum reipublice vt dicatur q fortitudo est virtus moderatiua illoz propter bonū reipublice. Cum autem fides virtus theologica habeat idez pro obiecto ⁊ fine scz deū. Primo ergo ponit ordinē ⁊ finem. Secundo materiam ppriam ibi. Argumentū nō apparentiū. ¶ Sciendū vero ē q actus fidei ē credere qui ē actus intellectus determinati ad vnum ex imperio voluntatis. Unde credere ē cum assensu aliquid cogitare: vt dicit Aug⁹. in libro de p̄destinatione sanctorum. Et ideo obiectum fidei ⁊ finis voluntatis oportet sibi correspondere. Veritas aūt pria ē obiectum fidei: in qua quidem consistit finis volūtatis: scz beatitudo que differenter ē in via ⁊ in patria: quia in via veritas prima nō est habita: ⁊ per cōsequēs nec visa quia in his q̄ sunt supra aīam: idez ē videre ⁊ habere: vt dicit Aug⁹. 83. q. sed tm̄ est sperata. Ro. 8. Nō eī non videmus speram⁹. Nō eī videt quis quid sperat. Ergo veritas prima nō visa sed sperata ē finis voluntatis ī via: ⁊ per consequēs obiectū fidei quia idem ē sibi pro fine ⁊ obiecto. Finis aūt vltimus simpliciter ipius fidei ē patria quem intendim⁹ ex fide ē beatitudo que in aperta visione dei consistit. Jo. 17. Hec ē vita eterna vt cognoscant te solum verū deum ⁊c. Et. 20. Beati qui nō viderunt ⁊ crediderunt. Huius aūt ē spes fideliū. p̄me Pet. 1. Regenerauit nos in spem viuam. Finis ergo fidei ī via ē assecutio rei sperate scz beatitudinis eterne. Et iō dicit Speranda⁹ rerum. ¶ Sed queritur hic quare cū fides sit prior q̄ spes diffinit̄ per ipam: qz posterius oz diffiniri per prius ⁊ nō econuerso. Respondeo dicendū ē q̄ ex iam dictis patet solutio: quia dictū ē q̄ idem ē obiectuz ⁊ finis fidei. Cum ergo assecutio rei sperate sit finis eius oportet q̄ etiam sit obiectum ipius. Dicebatur autē supra q̄ omnis habitus debet diffiniri per ordinem actus ad obiectum. Uex aūt ⁊ bonū ⁊ st in se cōsiderata cōuertant̄ quantum ad suppositā: tamē in q̄tū differunt rōne diuerso ordine se habent ad inuicem qz ⁊ verū ē q̄dam bonum: ⁊ bonū ē quoddā verū. Et similiter intellectus ⁊ voluntas que distiguūturpenes distinctionē veri ⁊ boni habent inter se diuersum ordinē. In quantū eī intellectus apprehendit veritatem ⁊ quicquid in ipa continet sic verū est quoddā bonū: ⁊ sic est bonum sub vero. Sed inquantū voluntas mouet sic verum ē sub bono. In ordine ergo cognoscendi intellectus ē prior: sed in ordine mouendi voluntas ē prior. Quia ergo intellectus mouetur ad actū fidei ex imperio voluntatis vt dictum ē in ordine mouendi voluntas ē prior. Jdeo nō diffinit̄ pri⁹ per posterius. qz vt dictū ē in diffinitiōe fidei oportet pōnere ordinē actus ad obiectum qō idez ē qō finis. Finis autem ⁊ bonum idem sunt: vt habetur. 2. Physicorum In ordine autem ad bonum voluntas cuius ē ipes sicut subiecti ē prior. ¶ Quare autem nō dicit: diligendarū. Rō ē qz charitas ē p̄sentiū ⁊ absentiū. Quia ergo finis nō habitus ē obiectum fidei: ideo dicit Sperandaꝝ rex Nec obstat q̄ res sperand ē obiectum spei. Quia oportet q̄ fides sicut ad finem ordinetur ad obiectū illarū virtutum quib⁹ pficit̄ voluntas cum fides ptineat ad intellectum p̄m q̄ imperatur a voluntate. ¶ Sed cum fides sit vna quia ab vnitate obiecti dicitur habit⁹ vnus quare non dicitur rei sperande sed rerum sperandarum. Respondeo dicendum est q̄ beatitudo que in se essentialit̄ ē vna quia consistit in dei visione que in se est vna ē principium ⁊ radix ex qua multa bona deriuantur q̄lib ipa continentur sicut dotes corporis: societas sanctorum: et multa alia. Ut ergo ostendat oīa ista pertinere ad fidem loquit in plurali. ¶ Illud aūt quod dicitur substātia potest multipliciter exponi. Uno mō causaliter. ⁊ tunc habet duplicē sensum. Unū qō ē substantia. id est faciens in nobis subsstare res sperandas: qō facit duobus modis Uno modo quasi merendo. Ex hoc eī q̄ captiuat ⁊ submittit intellectū suum his que sunt fidei meret q̄ aliquā do p̄ueniat ad videndum hoc qō sperat. Visio enim est merces fidei. Alio modo quasi p suam ppriet̄atem presentialiter facit q̄ id qō creditur futuruz in re aliquo modo iam habeatur dūmodo credit in deum. Alio mō exponi potest substantia essentialiter quasi fides sit substātia id est essentia rerum sperandarum. Unde in greco habetur ypostasis rerum sperandarū. Essentia eī beatitudinis nihil aliud ē q̄ visio dei. Joh. 17. Hec ē vita eterna vt cognoscant te solum verum deū ⁊c. Unde primo de trinita. cap. 10. dicit Augustin⁹. Hec contemplatio promittitur nobis actionuz omniū finis ⁊c. Ipa ergo plena visio dei est essentia beatitudinis. Hoc autem videmus in scientijs liberalibus q̄ si quis aliquā velit addiscere oportet eum primo accipere principia ipius que oportet credere cum sibi traduntur a magistro. Oportet eī credere eū qui discit: vt habetur p̄mo priorum. Et in illis p̄n cipijs quodamodo cōtinet tota scia sicut cōclusiones in p̄ncipijs ⁊ effect⁹ in cā. Qui ergo habet p̄ncipia illius scie habet substantiā eius puta geometrie. Et si geometria esset essentia beatitudinis qui haberet principia geometrie haberet quōdām odo substantiam beatitudinis. Fides aūt nostra est vt credam⁹ q̄ beati videbunt ⁊ fruentur deo. Et ideo si volumus ad hoc peruenire oportet vt credamus p̄ncipia istius cognitiōis. Et hec sunt articuli fidei qui continent totam summam huius scientie: quia beatos nos faciet visio dei trini ⁊ vnius. Et hic est vnus articulus. Unde hoc credimus ⁊ ideo dicit. Substantia rerum sperandarum. p̄me Coz. 13. Videm⁹ nūc per speculum ⁊ in enigmate: tunc autem facie ad faciem Quasi dicat. Tunc erimus beati quando videbim⁹ facie ad faciem illud qō nunc videmus in speculo ⁊ in enigmate. In his ergo verbis ostēdit ordo actus fidei ad finem. quia fides ordinatur ad res sperādas quasi quoddam inchoatiuum in quo totum quasi essentialiter cōtinetur sicut conclusiones in principijs. ¶ Consequenter cum dicit. Argumentum non apparentium. tangit actū fidei circa propriam eius materiam. Actus autem proprius fidei ⁊ si sit in ordine ad voluntatem vt dictum est tamen est in intellectu sicut in subiecto quia obiectū eius est verum quod proprie pertinet ad intellectum. In actibus autem intellectus differentia est. Quidam enī sunt habitus intellectus qui important oīmodaz certitudinē

ad cōpletaz visionē ei⁹ qō intelligiť sicut patet de intellectu q̄ est habitus p̄mox p̄ncipiox: qz q̄ intelligit q̄ oīe totum est maius sua parte: videt hoc ꝛ est certus. Hoc etiam facit habitus scientie ꝛ sic intellectus ꝛ scientia faciunt certitudinē ꝛ visionē. Quedā vero alia sunt q̄ neutrum faciūt sez dubitatio ꝛ opinio. Fides vero tenet medium inter ista quia dictuz est q̄ fides facit assensum intellect quod potest esse dupliciter. Uno modo qz intellectus mouet ad assentiendū ex euidentia obiecti qō est p̄ se cognoscibile. sicut in habitu p̄ncipiorum vel cognitū p̄ aliud quod est p̄ se cognoscibile. sicut patet in scientia astronomie. Alio modo assentit alicui non ꝓpter euidētiam obiecti a quo non mouet sufficienter. Unde non est certus. sed vel dubitat qñ nō plus habet racionē ad vnā partem q̄ ad aliam. Uel opinat si habet quidē rationez ad vnam partem non oīno quietantē ipsum: sed cum formidine ad oppositum. Fides autē neutrū horum dicit simpliciter: qz nec cum p̄mis est sibi euidens nec cum duob⁹ vltimis dubitat. sed determinat ad alterā ptem cū quadam certitudine ꝛ firma adhesione p̄ quandā electionez voluntariam. Hanc autē electionē facit diuina auctoritas p̄ quā electionē determinat intellect⁹ vt firmiter inhereat his que sunt fidei ꝛ eis certissime assentiat. Et ī credere est cum assensu cognoscere. Propria ergo materia habitus fidei sunt non apparentia. Apparentia eñ agnitionem habent. non autē fidem vt dicit gregor⁹. Actus autē fidei est certa adhesio quā vocat aplus argumētuz accipiens causam p̄ effectu: qz argumentū facit fidem de re dubia. Est eñ argumentū ratio rei dubie faciens fidem. vt dicit boetius. Uel si sequamur ,expositionē nominis qua dicit argumentū quasi arguens mentē: et tunc accipit effectum p̄ causa: qz ex certitudine rei p̄uenit q̄ mens cogat ad assentiendū. Unde argumentū dicit non apparentiū id est certa apprehensio eoz̄ que non videt. Q̄ si quis velit verba ista ad debitam formā reducere posset dicere q̄ fides est habitus mētis qua inchoatur vita eterna in nobis faciēs intellectū assentire nō apparentib⁹. Ubi eñ nos argumentū habem⁹ habet alia ſra conuictio: qz p̄ auctoritatē diuinam conuincit intellectus ad assentiendū his q̄ non videt. Patet ergo q̄ apostolus complete diffinit fidem licet obscure. Per istam eñ diffinitionem distinguit fides ab opinione: dubitatione: ꝛ suspitione. qz p̄ ista non habet firma adhesio intellectus ad aliquid. Per hoc autē qō dicit nō apparentiū distinguit ab habitu p̄ncipior̄ ꝛ scientia. Et per hoc qō dicit rerum sperandar̄ distinguit a fide cōmuniter sumpta que non ordinat ad beatitudinē. Nam p̄ ꝓpriā diffinitionez vndecūq; innotescit ꝛ distinguit a quolibz alio sicut est hic. Unde ꝛ ad istam oīes alie reducunt. Sz videt q̄ male dicat non apparentiū. qz vt habet Jo. 20. Thomas vidit ꝛ credidit. Item credimus esse deū vnū quod tamē demōstrat⁹ a ꝓphetis. Respondeo. dicendū est q̄ fides dupliciter accipit. Uno modo ꝓprie. ꝛ sic est non visoz̄ ꝛ non scitor̄ vt patet ex predictis. Et propterea non potest maior certitudo haberi de conclusione q̄ de p̄ncipio a quo elicit. quia semp̄ p̄ncipia sunt notiora conclusionibus. Et ideo cum p̄ncipia fidei non habeāt euidentiam: nec p̄ consequēs conclusiones. Et ideo intellectus non assentit conclusionibus tanq̄ scitis nec visis. Alio modo cōmuniter: ꝛ sic excludit oēm certam cōclusionem. Et sic loquit augustinus in questionib⁹ euangelij q̄ fides est de quibusdā que videnť. Apostol⁹ autē loquit de p̄ma. Et qō dicit de Thoma dicendū est q̄ sicut dicit gregorius. Aliud vidit aliud credidit: qz vidit humanitatē ꝛ credidit diuinitatē. Ad istud de demōstratione dicendū est q̄ nihil ꝓhibet aliquid esse visum vni qō est creditum alteri sicut patet in diuersis statib⁹. Quod eñ non est visuz in via videť in patria. Unde qō ego credo angelus videt. Similiter qō est visuz a ꝓphetis vt q̄ deus est vnus incorporeus hoc est creditum a ydeotis sicut ydeota credit eclypsim quā astrologus det. Et de talibus est fides ſm quid tantū. Quedā autē sunt que simpliciter excedunt statum presentis vie. de talibus est fides simpliciter.

Lectio secunda

In hac enim testimoniū consecuti sunt senes, Fide intelligim⁹ aptata esse secula verbo dei vt ex inuisibilibus visibilia fierent. Fide plurimā hostiam abel q̄ cayn obtulit deo: per quaz testimonium consecutus est esse iustus: testimonium perhibente muneribus eius deo. et per illam defunctus adhuc loquit. Fide enoch translatus est ne videret mortem: et non inueniebať: quia transtulit illum dominus: Ante translationem eñ testimoniū habuit placuisse deo. Sine fide autē impossibile est placere deo. Credere enim oportet accedentem ad deum quia est: ꝛ inquirentibus se remunerator sit. Fide: noe respōso accepto de his que adhuc nō videbanť metuens aptauit archam in salutē domus sue p̄ quā damnauit mundum: ꝛ iustitie que p̄ fidem est heres est institutus.

Supra posuit descriptionē fidei: hic ostendit eam p̄ exempluz. Et circa hoc facit duo. Primo eñ in generali manifestat ꝓpositum suū. Secundo in speciali ibi. Fide intelligimus ꝛc. Quantū ad primuz sic continuat. Sic ergo describo ꝛ cōmendo fidem. nec hoc est de nouo. in hac eñ sez fide senes id est sancti patres crediderunt: et p̄ fidem instituti sunt Heñ. 15. Credidit abraam deo ꝛ reputatum est illi ad iusticiam. pō. Credidi ꝓpter quod locutus sum. Inter omnes autē patres veteris testamenti illi duo specialiter sez dauid et abraam habent testimoniū fidei. Fide intelligim⁹ ꝛc. in speciali declarat ꝓpositum per exempla antiquorum. Et p̄mo q̄tum ad id qō crediderunt et docuerunt. Secundo quantū ad id quod fecerunt ibi. Fide abel ꝛc. Tertio quantū ad id qō passi sunt ibi. Alii autē distenti sunt ꝛc. Doctrina autē in veteri testamento duplex fuit. Una aperte posita. Alia vero sub velamine figurarum et mysteriozum velata fuit. Prima de vnitate dei ꝛ creatione mundi. Secunda de mysterio incarnationis et reparationis. Unde sicut ipsi in memoriam creationis colebant sabbata: ita nos in memoriam resurrectionis seruamus dominicam. Quantum ergo ad doctrinam de mundi creatione dicit. Fide intelligimus ꝛc. Quod potest dupliciter legi. Uno mō q̄ verbo dei sit ablatiui casus. Et est sensus. Nos sicut antiqui fide id est per doctrinaz fidei sez veteris testamēti Heñ. 1. Dixit deus fiat ꝛc. pō. Ipse dixit ꝛ facta sunt. Secula esse aptata id est dispositā verbo dei id est p̄ imperium dei. Hoc autē pertinet ad fidem q̄ sez hoc intelligamus. quia cum fides sit de inuisibilibus secula facta sunt de inuisibilibus scilez de materia ꝓma que in nuda ꝛ priuata omni forma inuisibilis est ꝛ oīni specie ꝛ dispositione carens. Ideo dicit. Ut ex inuisibilibus visibilia

Poznań

fierent. Sed hoc est satis ruditer dictum licet sit verum ¶Secundo modo q verbo sit datiui casus. Et tunc est sensus. Intelligimus p fidez vt prius secula essent aptata id est conuenientia t correspondentia verbo vt ex inuisibilibus ꝛc. Propter quod sciendum est q verbū dei est ipse conceptus dei quo seipsum t alia intelligit. Deꝰ autē comparat ad creaturam sicut opifex ad opus suuz. Hoc autē videmus q artifex illud quod producit extra producit in similitudinem conceptus sui. Unde facit domum in materia ad similitudinem domus quam in mēte sua formauit. q si domus extra conueniat domui preconcepte est opus debito modo ordinatum. si non: non. Quia vero tota creatura optime dispositа est vtpote producta ab artifice in quo non potest cadere error vel aliqs defectus. ideo plenissime ſm modum suum conuenit diuino conceptui. Unde boetius de cōsolatione. Pulcruz pulcerrimus ipse mundum mente gerens similiq imagine formans. Ideo dicit. Intelligimus fide secula id ē totam vniuersitatem creature aptata id est cōuenienter respondentia verbo id ē conceptui dei sicut artificiatū artifice. Eccē.1. Effudit illam scz sapientiam suam super omnia opera sua. ¶Sequit. Ut ex inuisibilibus ꝛc. Sed qz apud antiquos cōmunis animi conceptus erat q ex nilo nihil fit. ii. phisicoz. ideo quando videbant aliquod nouum opus dicebāt q esset factum ex aliquibus inuisibilib⁹. Unde vel ponebāt quodlibet esse in quolibet. sicut empedocles t anaxagoras de quo nihil ad presens. Alij vero latitatioz formarū sicut ipse anaxagoras. Alii ab ydeis sicut plato. Alij ab intelligentia sicut auicēna. Unde ſm omnes istos visibilia facta sunt ex inuisibilib⁹ rationibus ydealibus. Nos autē dicimus ſm modum predictū q ex inuisibilibus rationibus ydealibus in verbo dei per quod oīa facta sunt res visibiles sunt pducte. Que rationes t si idem sint tamē per diuersos respectus cōnotatos respectu creature differunt ſm rationez Unde alia ratione conditus est homo. t alia equus vt dicit augustiⁿ⁹ in libro. 83. q. Sic ergo secula aptata sunt verbo dei. vt ex inuisibilib⁹ rationibus ydealibus in verbo dei visibilia id est omnis cratura fieret. Omnia autē ista verba expresse sunt ꝓtra manicheos. Ipsi eī dicūt q non est curandum quid homo credat. sed tantum quid faciat. Sed apostolus. p̄ncipium omnis operis ponit fidem, Unde dicit q est substantia id est fundamentū. Sine fide ergo frustra sunt opera. Item dicūt q non est credendum nisi vnde habet ratio. Contra quod dicit nō apparentium. ¶Item damnāt vetus testamentum dicentes q a malo principio scilicet a diabolo conditū sit Contra quod dicit q in hac fide testimonium consecuti sunt senes. ¶Deinde cum dicit. Fide abel ꝛc. ostendit quid patres antiqui fecerunt. Et p̄mo hoc ostendit de patrib⁹ ante diluuium. Secūdo de patribus qui fuerūt ante legem ibi. Fide qui vocat abraam ꝛc. Tertio de hijs qui fuerunt sub lege ibi. Fide moyses ꝛc. Ante diluiū fuerunt tres specialiter deo accepti scz abel. Heñ. 4. enoch Heñ. 5. noe Heñ. 6. Primo ergo ponit fidē abel. Secō fidem enoch. ibi. Fide enoch ꝛc. Tertio fidem noe ibi. Fide noe ꝛc. De abel autē ostendit quid per fidem fecerit t quid inde cōsecutus sit. Per fidē abel obtulit sacrificium. Unde sicut confessio est testimoniū fidei interioris: ita ex cultu exteriori in sacrificio cōmendat fides eiꝰ. Et ex eo q obtulit sacrificium electum: quia de primogenitis gregis t de adipibus eoruz ostenditur electa fides eius. Optimum eñ sacrificium signum fuit electe fidei t pbate Mal'. 1. Maledictꝰ fraudulētus q̄ habet in grege suo masculum t votum faciens imolat debile domino. ¶De sacrificio autē cayn nulla fit mentio q̄tum ad excellentiam sed solum q obtulit de fructibus terre. Dicit ergo q abel fide obtulit plurimā hostiam. non quantitate sed preciositate q̄ cayn id est meliorem hostiam obtulit q̄ cayn. s. deo. qz ad honorem dei. Aliter eñ nō placuisset deo. Glosa dicit. Fide plurima ſz hoc non habet in greco. qz pluruma est ibi accusatiui casus quod patet ex modo loquendi qui est comparatiuus nisi dicat fide plurima id est meliore t prestātiore q̄ cayn obtulisse. qz vt dictum est sacrificium exterius signū fuit fidei interioris. Ex fide aūt duo consequunt. Unū in vita scz testimonium iusticie. Unde dicit. Consecutus est testimonium esse iustus scz p fidem. Matth. 23. A sanguine abel iusti ꝛc. tamē non ꝓpter hoc testimoniū xp̄i dicit ipsum cōsecutū fuisse testimoniū iusticie. qz nō intēdit hic introducere nisi auctoritates veteris testamēti. sed ꝓpter id qꝰ dicit Heñ. 4. Respexit dñs ad abel t ad munera eius. qz respectus domini est specialiter sup iustos. p̄s. Oculi domini sup iustos. Et hoc testimoniū perhibente deo muneribꝰ eius. Quod forte fuit quia igne celesti incendebantur munera. Et hoc fuit respectus dei. Prius tñ respexit ipsum offerentem q̄ oblationē eius: quia ex bonitate offerentis acceptat oblatio que non est sacramentalis. quia sacramentalem bonitatem non ītutat malicia ministri. q̄tum autē ad offerentem vt sibi prosit oblatio requirit bonitas in ipso. ¶Aliud consecutus est post mortem. Unde dicit. Et per illam defunctus adhuc loquit. quia vt dicit glosa postꝫ mortem adhuc cōmendat fides eius. quia datur nobis materia loquendi de ipo vt de fide eius t patientia demus exempla ad exhortandum alios ad patientiam. Sed hec non est intentio apl̄i quia oīa que accipit hic sumit ex scripturis. Unde intelligit de eo quod dicit Heñ. 4. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. infra. 12. Meliꝰ loq̄tē q̄ abel. Hoc enim accepit per illam id est per merituz fidei q defunctus id sanguis defuncti clamet ad deum t loquat deo. ¶Deinde cum dicit. Fide enoch ꝛc. cōmendat enoch. Et p̄mo ponit intentū suum. Secundo ꝓbat ibi. Et nō inueniebat ꝛc. Nō facit autē apostolꝰ mentionē de operibus eius quia scriptura modicum loquit de hoc: ſz tñ ostendit quid, ei fecerit deus. quia fide id est p meritum fidei translatus a conuersatione huius vite in alia cōseruatur a morte. Unde dicit. Ne videret mortem. Heñ. 5. Non apparuit qz tulit eum deus. Et verum est q nondū est mortuꝰ ſz tñ q̄nq̄ morietur: qz sententia quā dñs p̄mis parentibꝰ peccantibꝰ inflixit quocūq̄ die comederis ꝛc. in oīes quocūq̄ modo nascunt ex adam pmanebit etiā in xp̄o. p̄s. Quis est homo qui viuet t non videbit mortem. Mors autez duorum dilata est scz enoch et helye. Et ratio est quia doctrina veteris testamenti ordinat ad p̄missa nouī testamenti in quo nobis spes vite eterne promittit Matth. 4. Penitentiam agite: appropinquabit eñ regnum celoz. Et ideo data sententia mortis voluit dñs ducere hoīes in spem vite qō fecit in patribus vtriusq̄ status scz nature legis t gratie. Unde in p̄mo statu dedit spem euadēdi necessitatē mortis t hoc est in enoch in lege in helya. In tempore gratie in christo p quē dat nobis effectus huius p̄missionis. Et ideo alij morient: sed christus resurgens ex mortuis iam non morit. Sed duo p̄mi morient p antixp̄m. Sic ergo translatus est ne videret mortem nō vt solū non sentiret mortem. t hoc in illa generatione. ¶Deinde cum dicit. Et non inueniebatur ꝛc. ꝓbat q hoc habuit p meritum fidei. t p̄mo p̄bat q translatus est. Secūdo q hoc ꝓpter fidez habuit ibi Ante translationē eñ ꝛc. Et primū ꝓbat per auctoritatem Heñ. 5. quā sub alijs verbis ponit. qz ibi dicitur non apparuit. quia tulit eum deus. Hic autē dicit. Et

non inueniebaꝫ qꝛ translulit eum deus. Et tdem est sensus. Sap̃. 4. Placens deo factus est dilectus ⁊ viuens inter peccatores translat⁹ est. Sicut eñ cõueniẽs fuit q̃ homo ꝓpter peccatũ expelleret de paradiso: ita q̃ iust⁹ introduceret. Iste eñ p̃ seth septimus ab adam optim⁹ fuit. sic lamech p̃ cayn septimus ab adam pessimus fuit vtpote q̃ ꝓtra naturã p̃m⁹ introduxit bigamiã. ¶ Deinde cum dicit. Ante translationem ⁊c. ꝓbat q̃ ꝑ meritum fidei fuerat translatus: qꝛ anteq̃ transferret dicit de ipso scꝑtura q̃ ambulauit cum deo qꝺ est cõsentire ⁊ placere deo. Propter hoc autẽ tulit eum deus: sed sine fide impossibile est ambulare cuꝫ deo ⁊ deo placere. ergo ⁊c. Totam istam rõem q̃tuꝫ ad p̃missas ponit. Et p̃mo maiorem: qꝛ habuit testimoniũ ante translationeꝫ placuisse deo. Et ideo transtulit eum deus. Ecc̃. 44. Enoch eñ placuit deo ⁊ translat⁹ ẽ in paradisum vt det gentib⁹ sapientiam. Q autẽ placuerit ostendit scꝑtura que dicit q̃ ambulauit cum deo. Mal. 2. In pace et in eq̃tate ambulauit mecũ. pſ. Ambulans in via imaculata hic mihi miſtrabat. Minorẽ subdit dicẽs. Sine fide aũt impossibile est placere deo. Ecc̃. 1. Beneplacitũ ẽ illi fides Ro. 3. Arbitramur iustificari hominẽ per fideꝫ. Probat aũt minorem cum dicit. Accedentẽ ad deũ oportet credere. Null⁹ eñ potest deo placere nisi accedat ad ipsuꝫ. Jac. 4. Appropinquate deo ⁊ appropinq̃bit vobis. pſ. Accedite ad eum ⁊ illuminamini. Sed nullus accedit ad deum nisi p̃ fidem. qꝛ fides est lumen intellectus. Ergo nullus potest deo placere nisi p̃ fidem. Accedentẽ autem p̃ fidem oportet credere dño. Sicut eñ videm⁹ in quolibet motu naturali q̃ oportet q̃ mobile ex motu duo intẽdat ne mot⁹ sit frustra. scz aliquẽ certũ terminũ ⁊ certã causam quare moueaꝫ. prius autẽ est terminus q̃ effect⁹ motus cõsequaꝫ. sic etiã in motu quo aliquis accedit ad deum terminus motus est ipse deus. Unde dicit oportet credere accedentẽ quia est. Qꝺ dicit ꝓpter eius eternitatem Exo. 3. Qui est misit me. ¶ Secundo q̃ sciat q̃ deus habeat prudentiam de rebus. Aliter eñ null⁹ iret ad ipsum si non speraret aliquã remunerationẽ ab ipso. Unde dicit Et inquirentib⁹ ⁊c. Esa. 40. Ecce dominus veniet. ecce merces eius cum eo. Merces autem est illud quod homo querit ex labore. Matth. 20. Voca operarios et redde illis mercedẽ suã. Que merces nihil ẽ aliꝺ q̃ deus: qꝛ nihil extra ipsum debet homo querere. Gen. 15. Ego protector tuus sum ⁊ merces tua magna nimis: Deus eñ nihil aliud dat nisi seipsum. pſ. Domin⁹ pars hereditatis mee ⁊ calicis mei. Treñ. 3. Pars mea dñs dixit anima mea ⁊c. Et ideo dicit. Remunerator est inquirentibus eum. Non aliud. pſ. Querite dñm ⁊ cõfirmamini: querite faciem eius semp. Sed nunq̃d duo hec sufficiunt ad salutẽ: Respondeo. dicendũ est q̃ post peccatũ p̃mi parentis nemo potuit saluari a reatu culpe originalis nisi p̃ fidem mediatoris: sed ista fides diuersificata est q̃tum ad modum credendi ꝑm diuersitatẽ temporum ⁊ statuũ. Nos aũt quib⁹ est tantum beneficiũ exhibitum magis tenemur credere q̃ illi qui fuerũt ante aduentum xp̃i. Tunc etiam aliqui magis explicite sicut maiores ⁊ illi quib⁹ facta fuit aliqua reuelatio specialis. Illi etiam q̃ sub lege magis explicite q̃ ante legem. qꝛ data fuerunt eis aliqua sacramenta quibus q̃si p̃ figurã presentabaꝫ xp̃s. sed gentiles qui fuerunt saluati sufficiebat eis q̃ crederent deum esse remuneratiorẽ. q̃ remuneratio nõ fit nisi p̃ xp̃m. Unde implicite credebant in mediatorem. ¶ Contra autẽ illud qꝺ dicit q̃ oportet credere q̃ deus est. qꝛ dictuꝫ est supra q̃ creditum non potest esse scitum nec visum. deum autẽ esse est demonstratũ. Respondeo. dicendũ est q̃ de deo potest multipliciter haberi noticia. Uno modo per christũ inq̃tum scz est pater vnigeniti ⁊ consubstantialis ⁊ alia que specialiter xp̃us de deo patre ⁊ filio ⁊ spũsancto docuit q̃tum ad vnitatẽ essentie ⁊ eternitatem p̃sonaꝝ. Et hoc tm̃ est creditũ nec in veteri tastamento fuit explicite creditum nisi a maioribus tm̃. Secundo modo q̃ solus deus colendus est et sic est tm̃ creditũ etiam a iudeis. Tertio modo q̃ est vn⁹ deus ⁊ hoc notum est etiam ipsis philosophis ⁊ nõ cadit sub fide. ¶ Deinde cum dicit. Fide noe ⁊c. ostendit quid noe fecit p̃ fidem ⁊ quid inde consecutus est ibi. Et iustitie ⁊c. De ipso autez narrat quinq̃ que fecit. Primo q̃ dictis dei credidit de futuro iudicio quod tm̃ nondum videbaꝫ. Unde dicit. Fide noe respõso accepto de his que adhuc non videbant supple crediderat. Secundo ex fide timuit. Fides eñ est p̃ncipium timoris. Ecc̃. 25. Timor dñi initium dilectionis eius. Fidei autẽ initium aggłutinandũ est illi scz timori. Et ideo dicit. Metuens scz diluuiũ p̃missum qꝺ tm̃ non videbaꝫ. Ergo fides est de inuisibilibus. Tertio mandatuꝫ dei impleuit faciendo archam. Unde dicit aptauit archaꝫ id est scõm dispositionem dei conuenientẽ fecit. Quarto a deo salutem sperauit. Unde dicit. In salutem domus sue id est familie sue. qꝛ illi soli salui facti sunt. 1. Pe. 3. Pauci id est octo anime salue facte sunt q̃ aquam. Quinto ex hoc q̃ ꝓpter fidem predictam fecit damnauit mundũ id est mundanos damnabiles ostendit. Reuelato autez sibi de fabricanda archa: rũsuꝫ fuit desiderio eius ⁊ iustcie q̃ ẽ p̃ fidẽ. ¶ Deiñ cũ dicit. Et iusticie q̃ ⁊c. ostendit qꝺ p̃ fidẽ consecutus est. Sicut eñ post mortem alicuius aliquis succedit in hereditatẽ eius sic etiã qꝛ a p̃ncipio mũdi nõ totaliꝫ defecerat iustitia in mũdo: qꝛ adhuc durabat mũdus. sed in diluuio quasi totus periit mundus. ideo ipse noe quasi heres factus est ꝓpter fidem suam. Uel iustitie que habeꝫ p̃ fidem. vel sicut patres sui iustificati fuerunt p̃ fideꝫ: ita ipse factus heres ẽ iusticie p̃ fidẽ scz imitatoꝛ p̃ fidem paterne iusticie.

Lectio tertia.

Fide qui vocatur abraaꝫ obediuit in locum exire quem accepturus erat in hereditatem ⁊ exijt nesciẽs quo iret. Fide demoratus est in terra repmissionis tanq̃ i aliena: in casulis habitãdo cum ysaac ⁊ iacob coheredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatẽ cuius artifex ⁊ conditor deus. Fide: ⁊ ipsa sara sterilis virtutez in conceptione seminis accepit etiaꝫ preter tempus etatis: quoniam fidelem credidit esse eum qui repromiserat. Propter quod ⁊ ab vno orti sunt: ⁊ hoc emortuo tanq̃ sidera celi in multitudinẽ: ⁊ sicut arena que est ad oram maris innumerabilis.

Supra posuit aplus exemplũ fidei in patrib⁹ q̃ fuerunt ante diluuiũ q̃ fuerunt cõmuniter patres tam gentiliuz q̃ iudeoꝝ: hic specialiter descendit ad patres qui fuerũt post diluuiũ q̃ specialiter fuerũt patres iudeoꝝ. Et p̃mo ponit exemplũ fidei abraeq̃ fuit pater credentiuz. Unde ⁊ p̃mus accepit signaculũ fidei ante legez. Et p̃mo ostendit qꝺ fecerit abraam. Secundo qꝺ fecerit ysaac. Tertio qꝺ fecerit iacob. Quarto quid fecerit ioseph. Secunduz ibi. Fide ⁊ de futuris. Tertiũ ibi. Fide iacob ⁊c. Quar

tum ibi Fide ioseph ⁊c. Iterum ꝑma in duas. Prio enī ponit qd fecerit ꝯtum ad exteriorē ⁊ humanā cognitionem. Secūdo qd fecerit ꝯtum ad deū ibi. Fide obtulit ⁊c. Circa ꝑmum tria facit. Primo enī ostendit quid fecerit ꝯtum ad habitationē. Secundo quid fecerit ꝯtū ad generationem ibi. Fide ⁊ ipsa sara ⁊c. Tertio quid fecerit ꝯtū ad suā conuersationē ibi. Juxta fidē ⁊c. Iterū ꝯtū ad habitationem duo ostendit. Primo quid fecerit ꝯtū ad primā loci mutationē. Secundo ꝯtum ad alteri⁹ inhabitationē ibi. Fide morat⁹ ⁊c. Ut autē ostendat exemplum suuz de abrahā magne auctoritatis esse: Primo ponit celebritatem noīs eius dicens: Ille qui vocat scz a deo. Heñ. 17. Uocaberis abraam. Item vocat ab hominibus Ecc. 44. Abraam magnus pater multitudinis gentium. Talis ergo a deo vocatus ⁊ ab homib⁹ ꝑdicatus dignus est exemplo. Secūdo ponit exemplū ei⁹ dicēs: Quia fide obediuit ⁊c. Per fidē enī informamur ad obediendū deo de inuisibilib⁹ Ro. 1. Ad obediendū fidei ⁊c. Exire in locum quem accepturus erat in hereditatem. de quo Heñ. 12. Egredere de terra tua ⁊ de cognatione tua ⁊ de domo patris tui ⁊ veni in terrā quam monstrauero tibi. Dñs autē terraz illam debebat sibi dare in hereditatem Heñ. 13. Omnē terrram quā conspicis tibi dabo. Sed nunqd non ipse cū pre suo thare exierat de terra sua. Ergo non exiuit ex precepto dñi. sed ꝑ patrem. Respōdeo. dicendū est ꝙ cum patre exiuerat reuersurus iterum. sed ex precepto dñi exiuerat in mesopotamiā syrie vbi mortuo patre intendebat remanere. sz ex mandato dñi venit in terram chanaan. Et nunqd erat hoc mirabile vt sic de hoc oporteret habere fidem ⁊ credere deo? Sic qz nescies quo iret id est vt iret ad rem ignotam. Dō aūt est ignotū est inuisibile. Per illā obedientiam abrae nobis designat ꝙ debemus ab oīi affectione carnali exire si volumus hereditatē nr̄am habere ps̄. Obliuiscere populum tuum ⁊ domū patris tui. Esa. 64. Oculus non vidit deus absq; te que preparasti expectantibus te. Unde hereditas ista est nobis ignota.

Deinde cum dicit. Fide morat⁹ est ⁊c. ostendit quid ꝑ fidem fecerit ꝯtum ad inhabitationē. Et ꝑmo qd fecerit ostendit. Secundo subdit causam quare. ibi. Expectabat enī ⁊c. Eidem⁹ enī ꝙ aliqñ aliqs exit de terra natiui tatis sue ⁊ vadit alibi vbi facit mansionē suam ꝓpetuā. Sic non fecit abraam: sed sicut aduena fuit in terra chanaan. ⁊ sicut aduena mortu⁹ est in ipsa. quod patet quia non fecit ibi domū nec firmā mansionē: sed habitauit in casulis ⁊ tabernaculis q̄ sunt habitacula mobilia. Unde semper fit mentio de tabernaculis qñ loquit̄ de abraam Unde ex precepto dñi habitauit ibi vt aduena. Act. 7. Non dedit illi in ea hereditatē nec passum pedis. Heñ. 21. Fuit colonus terre philistinoz diebus multis. Dō quidem verum est ꝯtum ad id qō dñs ei gratis donaturus esset non ꝯtum ad id qō emit. Unde dicit ꝙ fide demoratus est in terra repromissionis: qz fuit ei frequenter promissa sicut patet Heñ. 12. vsq; ad. 21. capitulū sicut in aliena. qō patet qz habitando in casulis que dicunt a cadendo ⁊ in tentoriis mobilib⁹: ⁊ ꝙ animo nō redeundi in patriam suam etiam si plus vixisset. patet qz cū ysaac ⁊ iacob habitauit non quidē simul sed successiue q̄ erant filij promissionis. qz ipsis facta est promissio. Heñ. 17. et 28. Et dicit coheredibus repromissionis in quo dat nobis intelligi ꝙ in mundo isto debemus conuersari sicut alieni ⁊ aduene. 1. Corin. 7. Qui vtunt hoc mūdo tāq; non vtant. infra vltimo. Non enī habemus hic manentem ciuitatē sed futuraz inq̄rimus. Deinde cum dicit Expectabat enī ⁊c. ostendit quare morabant sicut aduene. qz scz non reputabant se aliquid habere suꝙ terram, sed querebant hereditatem celestē ciuitatē. ps̄. Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis hierusalē. hierusalem q̄ edificat vt ciuitas Esa. 33. Oculi tui videbunt hierusalē habitationē opulentā tabernaculū quod nequaq; vltra transferri poterit. ⁊c. Non tabernaculū mobile. Et dicit ciuitas ꝑmo ꝓpter ciuium vnitatem que vnitas est ꝑ pacem. ps̄. Lauda hierusalem dñm: lauda deum tuū syon Et sequit. Qui posnit fines tuos pacem. Esa. 32. Sedebit populus me⁹ in pulchritudine pacis in tabernaculis fiducie in requie opulenta. Jo. 17. Ut sint vnum sicut et nos vnum sumus. Secundo est ordinata qō fit maxime ꝓpter iusticiā ⁊ nō ad malū faciendū. Ibi aūt est ꝓpetua iusticia Ezech. 48. Nomē ciuitat̄ ex illa die dñs ibidē. Tertio ꝑ se sufficiens ad oīa que sunt necessaria. Qō pfectissime ibi erit: qz ibi est status bonoz omniū aggregatione pfectus ps̄. Hierusalem que edificat vt ciuitas: cui⁹ participatio eius in idipsum. Jsta ciuitas hz fundamenta in quo significat eius stabilitatē. Esa. 33. Tabernaculum qō nequaq; vltra trāsferri poterit. Sunt autez fundamenta ꝑma pars edificij. Unde angeli sunt huius ciuitatis fundamenta. ps̄. Fundamenta eius in montibus sanctis. Homines enī assumēt̄ ad ordines angelo⁹ Eccle vero fundamēta sūt apli Apoc. 21. Actor aūt hui⁹ ciuitatis est ipse deus nō humane artis sapiētia. 2. corī. 5. Scimus qñ si terrestris dom⁹ nostra hui⁹ habitationis dissoluat̄ ꝙ edificationez a deo habemus domū non manufactā sed eternā in celis. Ad cuiuslibet autē ciuitatis edificationem duo requirunt̄. Primū est auctoritas ꝑncipis qua mediante firmet̄ q̄ dicit̄ conditor eius a quo ⁊ ipsa nomē accipit. sicut a romulo roma. Et sic illius ciuitatis dicit̄ deus conditor eius. ps̄. In ciuitate dei nostri deus fundauit eam in eternum. Secundū est modus disponendi ipsam qui cōmendat sapientiā artificis. Et sic deus dicit̄ artifex eius. qz ordinata est ꝑm dispositōz ⁊ sapiam dei. ps̄. Magn⁹ dñs ⁊ laudabilis nimis in ciuitate dei nr̄i. ⁊c. Debita ei dispositio opis cōmendat opificem. Rusq; aūt ita relucet diuina sapia sicut ibi. Et iō ibi nimis laudabilis dicit̄. Deinde cū dicit. Sara fide et ipsa ⁊c. ostendit qd ibi ꝑ fidem vxor eius cōsecuta est. Et circa hoc duo facit. qz ꝑmo ostendit qd consecuta est ipa Secūdo qd cōsecutū est in filijs ibi. Propt̄ qō ⁊ ab vno ⁊c. In vxore autē eius sara duo defectus erant ꝓpter qs oīno videbat̄ q̄ impossibile ipsaz posse cōcipere. Unde credere illa fuit magne fidei. Unū erat qz sterilis. Heñ. 11. Erat autē sara sterilis. Aliud qz iam ꝓpter defectum etatis non erat naturaliter apta ad generationē Heñ. 18 Desierant sare fieri muliebria. Jtē ipsa dicit ibidē. Ego iam senui ⁊ dñs me⁹ vetulus est. Istos duos defect⁹ tāgit aplus. Primū cū dicit. Sara sterilis. Secōm cū dicit Et ꝑter tēpus etatis ⁊c. Tamē his non obstantib⁹ ipsa accepit virtutē in conceptione seminis fide scz vel sua vl abrae. qz ⁊ si erat ipossibile sm naturā ꝙ nonagenaria ō centenario conciperet: tñ vteq; credidit deo c[illegible] difficile. Unde dicit ꝙ fidelē credidit esse euz q̄ rep[illegible] serat. Sed cōtra ꝯtum ad abraam ⁊ videt̄ ꝙ no[illegible] didit. qz Heñ. 17. dicit ꝙ risit dicens in corde su[illegible] tas ne centenario nascet̄ filiꝰ ⁊ sara nonagenaria [illegible] Jteruz ꝯtum ad sarā Heñ. 18. dicit̄ ꝙ risit occulte dicēs Postq; ego cōsenui ⁊ dñs me⁹ vetul⁹ est voluptati operam dabo. Rndeo. dicendū est ꝙ ꝯtum ad abraā risus eius nō fuit dubitationis sed admirationis. Ñ Ro. 4. Nō hesitauit diffidentia. sz cōfortat⁹ est fide dans gliam deo plenissime sciens ꝙ q̄cqd ꝓmisit de⁹ potēs est ⁊ facere. Ñ nec reprehendit risus eius a deo q̄ corda oīm nouit. Sara autē ꝑmo dubitauit in ꝑma ꝓmissione. sz qñ angelus recurrit ad potentiā dei cū dixit: Nunquid deo

q̃cq̃ est difficile tunc credidit. ⁊ hec fuit quasi scōa ꝓmissio. Et ideo dicit q̃ reꝓmisit: qz in ꝓmittendo p̄mo non credidit. sed in reꝓmittendo. Sz sciendū est q̄ oēs cōceptus miraculosi q̃ fuerūt in veteri testamēto fuerūt q̃si figura illius maximi miraculi qō fuit in xp̄i incarnatiōe. Ꝓoꝛtuit em̄ natiuitatē eius ex virgine ꝓ alīq̃ ꝓfigurari ad p̄parandos aīos ad credēdū. Nō tn̄ potuit ꝓfigurari ex equo. qz necessario figura deficit a figurato. Et ideo scꝑtura partū virginis oñdit ꝓ partū steriliū. scz sare anne ⁊ elizabeth. Sz differētia ē qz sara a deo miraculōse accepit virtutē ꝓsipiendi: sz tn̄ ex hūano semīe. Et iō dicit hic in conceptōz seminis, Beata vero virgo sine semīe. Vñ in sara virtus diuina p̄parauit materiā ad cōcipiendū tn̄ ex sanguine. sz in beata virgine etiā p̄parauit illā purissimā materiā: ⁊ cū hoc fuit ibi virtus spūssancti loco seminis. Nō em̄ ex virili semīe sz mystico spiramīe factū ē ✠bū dei caro. ¶ Deiñ cū dicit. Ꝓꝛopt̄ qō ⁊ ab vno ⁊c. oñdit q̃d cōsecutū ē in filijs ex virtute dei scz multiplicatio semīs. Vbi p̄mo ꝓsideranda est radix huiꝰ multitudinis q̃ fuit vna scz abraā. vbi dicit. Ꝓꝛopter qō scz meritū fidei ab vno scz abraā Esa. 51. Vnū vocaui eum ⁊ bñdixi ei ⁊ multiplicaui eū. Secō ꝓsiderāda ē ꝓditio eiꝰ qz iā emoꝛtuꝰ. Vñ dicit. Et hoc emoꝛtuo: qz iam vetulꝰ erat vt supra dictū est. Sz ꝓtra qz moꝛtua sara multos filios genuit ex alia vxoꝛe sicut patet geñ. 15. ergo male dicit emoꝛtuo. Rñdeo. dicēdū ē q̄ vetulus bñ generat ex iuuēcula: nō aūt ex vetula. Et sic erat in ipso moꝛtua vīrtus generandi q̃tū ad sarā: nō tn̄ ad alias. Vel dicendū est q̄ intelligit ab vno scz vtero sare laz emoꝛtuo Ro. 4. Et emoꝛtuā vuluā sare Esa. 51. Attēdite ad abraā p̄rem vr̄m ⁊ ad sarā q̃ peperit vos. Tertio ꝓsiderāda ē differētia inꝛ illos q̃ ex abraā ꝓcesserūt. Sicut em̄ nō oēs vt ōr Ro. 9. q̃ sunt ex israel hij sunt israelite: sic nec hi q̃ sunt ex semīe abraē oēs sunt filij. sz q̃ filij sunt ꝓmissiōis estimāt in semīe. Jō eius ꝓgenies diuidit in duos: scz in bonos et malos. Boni significāt ꝑ stellas de qb⁹ dicit q̄ ozti sunt tanq̄ sidera celi in multitudine. Bar. 3. Stelle dederūt lumē in custodijs suis ⁊ letate sunt. Mali vero significāt ꝑ arenā mar̄ cōtiguā: qz mali iudei de semīe abraē ꝓfozmanꝰ gentilitati. Arena aūt fluctibꝰ maris vndiq̄ cōcutit ⁊ mali turbinibꝰ mūdi. Esa. 57. Cor impij q̃si mare feruens. Judei aūt nō oīno fuerūt arena sz q̃si arena: qa cōmunicabāt cū gentibꝰ in malis. Vñ p̄t dici terminus maris Jere. 5. Posui arenā terminū mari. Itē arena sterilis est ⁊ īfructuosa. Jta etiā pctōꝛes sūt steriles ab oīi opere boni fructus. Vñ dicit q̄ etiā ozti sunt sicut arena q̃ est ad oꝛam maris inumerabilis. Et ē p̄mo yperbolice. Vel dicit innumeralibis nō qz nō possit numerari: sz qz nō defacili pōt numerari. Heñ. 22. Multiplicabo semen tnū sicut stellas celi ⁊ velut arenā q̃ est in littoꝛe maris.

Lectio quarta.

Juxta fidē defuncti sunt oēs isti: nō acceptꝫ reꝓmissionibꝰ: ꝫ a longe eas aspiciētes ⁊ salutantes ⁊ ꝓfitentes: qz pegrini ⁊ hospites sunt sup terram. Qui em̄ hoc dicūt significāt se p̄riam inquirere. Et siq̃dez ipsius memīssent de q̃ exierūt: hēbant vtiq̄ tēpꝰ reuertēdi. Nūc autez meliozez apetūt id ē celestē. Jdeo nō ꝓfundit deꝰ vocari deꝰ eoꝝ. Parauit em̄ illis ciuitatē. Fide: obtulit abraā ysaac cū temptaret: ⁊ vnigenitū offerebat in q̃ susceperat reꝓmissiones ad quē dictū ē: qz in ysaac vocabit tibi semen: arbitrās qz a moꝛtuis suscitare potēs ē deꝰ. Vñ eū ⁊ ī pabolā accepit. Supra cōmendauit aplus fidē abraā q̃tū ad habitatiōz ⁊ generationē: hic cōmendat ipsum q̃tū ad suā cōuersationē vsq̄ ad moꝛtē. Et circa hoc facit tria. ¶ Ꝓmo em̄ ostēdit q̃d ꝑ fidē fecit. Secō ponit vnū qō ꝓtinet ad fidē ibi. Qui em̄ hoc dicūt ⁊c. Tertio oñdit q̃d ꝑ fidē recepit ibi Jdeo nō cōfundit deꝰ ⁊c. ¶ Fidē abraā ⁊ filioꝝ eius cōmendat ex ꝓseuerātia: qz vsq̄ ad moꝛtē ꝓseuerauerūt in fide. Mat. 10. et. 24. Qui aūt ꝓseuerauerit vsq̄ in finē hic salꝰ erit. Ideo dicit Juxta fidē oēs isti defuncti sunt ꝓter enoch. Vel oēs isti scz abraā ysaac ⁊ iacob. Et hoc ē meliꝰ dictū. qz istis solū facta ē ꝓmissio. Jtem cōmēdat eos a lōga ꝓmissoꝝ dilatiōe. Vñ dicit. Nō acceptꝫ ꝓmissionibꝰ. ¶ Sz ꝓtra videt q̄ receperint ꝓmissionē. Eze. 33. Unus erat abraā ⁊ hereditate terrā. Rñdeo dicendū est q̄ possedit id ē possidēdi ꝓmus ꝓmissionē accepit nō tn̄ actu possedit vt patet a cꝛ. 7. ¶ Sequit. Sz a longe eas aspicientes qō erat ꝓ fidē. q̃si di. Jntuētes visu fidei Et fozte ō loco isto sūptū ē illud rñsoꝛiū in p̄ma oñica aduentus. Aspiciēs a lōge ⁊c. Esa. 30. Ecce nomē oñi venit ō longinq̄. Et salutātes. i. venerantes. Et loquit ꝑm chrysostomū ad similitudinē nautaꝝ q̃ qñ p̄mo videt portū ꝓrumpūt in laudē ⁊ salutāt ciuitatē ad quā vadunt. Jta ſcti p̄res videtes ꝓ fidē xp̄m ventuꝝ ⁊ gl̄iam quā ꝓ ipm ꝓsecuturi erant salutabāt. i. venerabant ipm. ps. Bñdictus q̃ venit in noīe dñi deꝰ dñs. Jo. 8. Abraā p̄r vr̄ exultauit vt videret diē meū: vidit ⁊ gauisus est. ¶ Jtē cōmēdat fidē ipsoꝝ ex sincera cōfessione: qz vt dicit Ro. 10 Coꝛde creditꝫ ad iusticiā: oꝛe aūt cōfessio fit ad salutē. Et iō dicē. Et ꝓfitētes: qz pegrini ⁊ hospites sunt sup terraz isti em̄ tres vocauerūt se aduenas ⁊ pegrinos. Hā gen. 23. dicit abraā. Aduena sum ⁊ pegrinus apud vos. Dicit etiā a dño ad ysaac Heñ. 26. Quiesce in terra quā dixero tibi ⁊ pegrinare in ea. Jacob etiaz. 47. dicit. Dies pegrinationis vite mee. Dicit aūt pegrinꝰ q̃ est in via tendendi ad aliū locū. Esa. 23. Ducēt eā longe pedes sui ad pegrinandū. Sz aduena est ille q̃ habitat in terra aliena licet nō intendat vlterius ire. Isti aūt nō solū ꝓfitebant se esse aduenas sed etiā pegrinos. Sic etiā sanctus vir nō facit mansionē suā in mundo: sed semꝑ satagit tendere ad celū. ps. Aduena ego sū apud te ⁊ pegrinꝰ sicut oēs p̄res mei. ¶ Deinde cū dicit. Qui em̄ hoc dicūt ⁊c. ostēdit q̄ ista cōfessio ꝓtineat ad fidē. Nullus em̄ est hospes ⁊ pegrinus nisi q̃ est extra p̄riam ⁊ tēdit in illā. Cū g̃ isti ꝓfitent se esse hospites ⁊ pegrinos sup terrā significāt se tendere ad p̄riaz suā scz celestē hierl̄m. Hab. 4. Illa q̃ sursuz ē hierl̄m libera ē. Et hoc ē qō dicit. Qui em̄ hoc dicūt significāt se p̄riam inq̄rere. ¶ Sz qz fozte posset ali q̃s dicere, q̄ vez ē q̄ ipsi erāt pegrini in ꝛra philistinoꝝ ⁊ chananeoꝝ inꝛ q̃s habitabāt. tn̄ intendebant redire in terraz vñ exierāt. hoc remouet dicēs. Et si q̃dē illiꝰ p̄rie sue scz meminissent de q̃ exierāt hēbant vtiq̄ tēpus reuertēdi: qz ꝑpe erāt. Nūc aūt meliozē appetūt: qz celestē Vñ Heñ. 24. dixit abraā suo suo. Caue ne q̃n filiū meū reducas illuc. ps. Elegi abiect⁹ esse in domo dei mei magis q̃ habitare in tabernaculis pctoꝝ. Itē Unā petij a dño hāc req̄raz vt ihabitē in domo dñi oībus diebꝰ vite mee. Ipsi g̃ p̄riaz istā inq̄rebāt nō domū p̄rnā vñ exierūt Jn q̃ significāt q̄ illi q̃ exeūt de vanitate secli nō debent illuc redire mēte. ps. Obliuiscere ꝑplm tuū ⁊ domū p̄ris tui. Luc. 9. Nemo mittēs manū suā ad aratrū ⁊ respiciens retro aptꝰ ē regno dei. Phil. 3. Que retro sunt obliuiscens in anteriozā me extēdēs. Patet aūt q̄ ista eoꝝ

Explanatio sancti Thome

Verbo ⁊ facto pfessio ptinet ad fidē. qz ipi illō qō solū eis pmissum fuerat nec exhibitū firmissime crediderūt etiā vsqz ad mortē. Unde iuxta fidē .i. iuxta se hītes fidē suā q̄si socia ⁊ inseparabilē defucti sunt. Apoc. 2. Esto fidelis vsqz ad mortē. ¶ Deiñ cū dic. Jō nō pfūdit ⁊c. oñdit q̄d ex fide sua meruer̄t accipere. hoc aūt fuit honor maxim⁹ Reputaī aūt maximus honor q̄n denoiaī aliquis ab alio solēni officio vel seruitio magni et excellētis dñi vel pncipis sicut notarius pape vel cancellari⁹ regis Maior autē honor est quādo ille magn⁹ domin⁹ vult nominari ab his qui seruiūt ei. Sic aūt est de istis tribus abraam: ysaac: ⁊ iacob. quoz dñs rex magn⁹ sup oēs deos specialiter vocat se eorum deū. Unde Exo. 3. Ego sum de⁹ abraam: deus ysaac: ⁊ deus iacob. Unde dicit. Jdeo nō confundit deus vocari deus eoz. Et hui⁹ potest triplex ratio assignari. Prima qz deus p fidem cognoscit. Isti autē legunt pmo separasse se p cultū specialem ab infidelibus. Unde ⁊ abraā pmus accepit signaculū fidei Ro. 4. Ut fieret pater multitudinis gentiū. Et ideo pponūtur nobis in exemplū sicut illi p quos deus pmo cognit⁹ est ⁊ p eos deus nominatus est vt obiectū fidei. Et idcirco ab eis voluit nominari. ¶ Secunda fm aug. in glosa qz ī istis latet aliqō mysteriū. Jn istis eī inuenim⁹ simi litudinē generatiōis q̄ deus regenerauit filios spūales. Uidem⁹ aūt in ipsis quadruplicē modū generādi. Primus modus est liberoz̄ p liberos sicut abraam p saram genuit ysaac q̄ genuit p rebeccam iacob. Jacob aūt octo patriarchas p lyam ⁊ rachelē. Secundus modus fuit liberoz̄ p ancillas sicut iacob p balam ⁊ zelpham genuit dan ⁊ neptalim gath ⁊ azer. Tertius mod⁹ fuit seruoz̄ p liberas. sicut ysaac genuit p rebeccā esau de q̄ dictū est Maior seruiet minori. Quartus mod⁹ fuit seruoz̄ p ancillas. sicut p agar genuit abraam ysmael. Jn hoc ḡ designaī diuersus modus: qz dñs spūales filios generat. qz aliqñ bonos p bonos. sicut timotheū p paulū. Aliqñ bonos p malos ⁊ ista est generatio liberoz̄ per ancillas. Aliqñ malos p bonos sicut simonē magū p philippū Et ista est generatio seruoz̄ p liberos. Malor autē generatio p malos reputaī in semine. Unde Gal. 4. Eijce ancillam ⁊ filium eius. ¶ Tertia ratio ⁊ videī magis fm intentionē apli: qz consuetū est q̄ rex vocaī a pncipali ciuitate vl̄a pria tota sicut rex hierusalē. rex romanoz̄. rex francie. Et ideo deus ppzie vocaī rex ⁊ deus illoz̄ qui specialiter spectat ad ciuitatē illam hierusalē celestē cuius artifex ⁊ ꝺditor est deus. Et qz isti verbo ⁊ facto ostēdebant se ad illā ciuitatē ptinere. ideo dicit deus illoz̄ Uñ dicit. Parauit eī illis ciuitatē id ē est, cōditor ciuitatis illius quā ipse habebat ppziā. ¶ Deinde cum dicit. Fide obtulit ⁊c. ponit vnū aliud exemplū insigne circa fidem abrae in q̄tum respicit deum scz illud maximus sacrificiū eius qñ ad mandatū dñi voluit vnigenitū suū imolare filiū Heñ. 22. Et de hoc ostēdit tria. Primo q̄d fecerit. Secundo q hoc ad fidē ptinet ibi. Et vnigenitū ⁊c. Tertio quid ex hoc recepit ibi. Unde eum ⁊ in parabola ⁊c. Dicit ergo. Abraam cum temptaret obtulit id est offerre voluit fide ysaac sicut patet p totum duodecimū capitulū Heñ. ¶ Dic est duplex questio. Una qz innocentem occidere est cōtra legem nature ⁊ ita peccatū Ergo volēdo offerre peccauit. Respondeo dicendū est q̄ ille qui ex mandato superioris interficit si ille licite pcipit talius licite obedit ⁊ potest licite exequi ministeriū suū. Deus aūt habet mortis ⁊ vite auctoritatē. 1. Reg. 2. Dominus mortificat ⁊ viuificat. Deus autē subtrahēdo vitam alicui etiam innocenti nulli facit iniuriaz. Unde ⁊ quottidie dispositione diuina multi nocentes ⁊ innocētes moriunt. Et ideo dei mādatū licite poterat exequi. ¶ Item querit de hoc qō dicit. Cū temptaret. Deus eū nullū tēptat: qz temptare est ignorantis. Respōdeo dicē dū est q̄ diabol⁹ tēptat vt decipiat. 1. thessal. 3. Ne forte temptauerit vos q̄ temptat. Hoc patet in temptatiōe q̄ tēptauit xp̄m Mat. 4. Hō xo tēptat vt cognoscat. 3. Reg. 10. dicit de regina saba q̄ venit ad salomonē vt tēptaret eū in enigmatib⁹. Sic nō tēptat de⁹ q̄ oīa nouit. scz tēptat vt hō sibipsi inotescat q̄te fortitudinis ⁊ fragilitatis sit in se. Deut. 8. Ut tēptaret te ⁊ nota fieret q̄ in tuo ano versabant. Itē vt alij tēptatū cognoscant q̄ ex hoc eis pponit in exemplū sicut abraā ⁊ iob. Ecc. 44. et. 1. Mach. 2. Abraā in tēptatiōe inuent⁹ ē fidelis. ¶ Deinde cum dicit. Et vnigenitū ⁊c. multū subtiliter ostendit q̄ illa obedientia ptinebat ad fidē. Sicut eī supradictū est Abraam licet multū senex credidit deo pmittenti q̄ in ysaac benedicturus esset ei in semine. credebat etiam deum posse mortuos suscitare. Cum ergo pcipiebat ei q̄ occideret non erat spes vltra iam de sara iam valde antiqua. qz ysaac erat iam adolescens posse habere filiuz. Et ideo cū crederet obediendū mandato dei nō restabat nisi q̄ crederet resuscitari ysaac p quez debebat ei vocari semē. Uñ dicit. Et vnigenitū scz sara de q̄ scz filio nato debebat deus pactū pmissuz cōplere. sicut patet Heñ. 17. Uel vnigenitū scz inq̄ liberos. Heñ. 22. Tolle filiū tuuz vnigenitū ysaac q̄ susceperat repmissiōes. Ad quē etiaz dictū est id ē rōne cui⁹ ⁊c. ¶ Arbitrans id ē firmiter credens qz ⁊ a mortuis potēs est de⁹ eū suscitare. Hoc ḡ fuit argumentū fidei maximū. qz articulus resurrectionis est vnus de maiorib⁹. ¶ Deinde cū dicit. Uñ eū ⁊ in paboīa accepit ⁊c. oñdit q̄d p fidē meruit. qz cū iā nō restaret aliud nisi imolari ipsum vocauit eum angel⁹ ⁊ arietē berentē cornib⁹ loco filij imolauit. Hoc aūt fuit pabola id ē figura xp̄i futuri Aries ei herēs cornib⁹ inq̄ vepres ē humanitas pfixa cruci q̄ passa ē. ysaac. i. diuitas euasit cum de⁹ vere mortu⁹ ē ⁊ sepult⁹. Et sic patet q̄ ista figura valde incomplete adequat figuratū. Accepit ḡ eū. s. isaac in parabolā. i. in figurā xp̄i crucifigendi ⁊ imolandi.

Lectio quinta.

Fide: ⁊ de futur⁊ bñdixit isaac iacob ⁊ esau. Fide: iacob moriēs singlos filioz̄ ioseph bñdixit: ⁊ adorauit fastigium virge ei⁹. Fide ioseph moriēs ō pfectiōe filioz̄ isrl̄ mēorat⁹ ē ⁊ ō ossib⁹ suis mādauit. Fide moyses nat⁹ occltat⁹ ē mēsib⁹ trib⁹ a pentib⁹ eo q̄ vidissent elegātē infantē: ⁊ nō timuerūt reg⁊ edictū. Fide moyses grādis fact⁹ negauit se eē filiū filie pharaōis: magꝭ eligens affligi cum p̄lo dei temporalis peccati hr̄e iocunditatē: maiores diuitias estimans thesauro egyptioz̄ improperiū xp̄i. Aspiciebat enim remunerationē.

Supra posuit aplūs exēplū ō fide abrae: hic ponit exēplū de fide isaac iacob ⁊ ioseph. Et p⁹ de fide isaac. Dic ḡ q̄ isaac fide de futur⁊. i. q̄ se extēdebāt ad futura bñdixit iacob ⁊ esau. Al̄ bñdixit ō futur⁊. i. p futur⁊. Al̄ bñdictiōe q̄ se extēdebat ad futura. Uerba eī sua ñ hēbāt efficaciā nisi ex virtute dei p quā q̄dē bñdictiōz minor platus fuit maiori. Bñ nō fuit q̄tū ad psonas eoz. sz q̄tū ad duos pplos q̄ ex ipīs exierūt. pñs. Jn ydumeā extēdā calciamētū meū. Fuerūt eī ydumei q̄ egressi sunt de esau subiecti filijs isrl̄. Jn q̄ significabaī q̄ minor pplus scz gentiū p fidē debebat puenire pplīn maiorē scz iudeoz̄ Mat. 8. Multi ab oriēte ⁊ occidēte veniēt ⁊ recūbēt cū abraā isaac ⁊ iacob in regno celoz̄. filij autē regni eijcient in te-

nebras exteriores. Ista vero benedictio que erat de fide gentiū futura p fidē facta fuit. qz respicit aliqd futurū ¶Deinde cū dicit. Fide Jacob moriēs ꝛc. ꝓsequit de fide iacob. ꝛ ponit illud qđ ipse fecit in benedicēdo duobus filijs ioseph. sicut habet Gen. 48. vbi dicit q̄ cum nūciatū fuisz ioseph q̄ pater eius egrotaret adduxit duos filios suos quib⁹ iacob benedixit cācellatis manibus in hoc ꝓferēs effraim manasse quantū ad dignitatē qz de effraim fuit dignitas regalis scz ieroboā. Hec aūt benedictio fuit per fidē: qz reuelatū ei fuit q̄ ita futuꝝ erat Que quidē benedictio referebat ad populū qui egress⁹ est ab ipis nō ad personas ipoꝝ. Item per fidē adorauit fastigiū virge ei⁹. hoc habet Gen. 50. vbi dicit q̄ fecit ioseph iurare q̄ sepeliret eū in sepulchro patrū suoꝝ. et post iuramentū tanq̄ securus de ꝓmisso adorauit ad caput lecti vt dicit lra nostra. Vel fastigiū virge eius vt dicūt lxx. Vel sup fastigiū vt habet in greco Et totū hoc potest stare qz ipe erat senex ꝛ ideo portabat virgā vel recepit sceptrū ioseph donec iurasset et anteq̄ redderet ei adorauit nō ipam virgā nec ioseph vt quidā male putauerūt sed ipm deū inixus ad cacumē vel sup fastigiū virge eius. Ad qđ motus fuit ex ꝓsideratiōe ptātis xp̄i quā ptās ioseph p̄figurabat. Jpe em̄ tanq̄ ꝓfectus egypto portabat sceptrū in signū ptātis xp̄i. ps. Reges eos in virga ferrea. Vel si adorauit fastigiū idē est sensus. qz adorauit xp̄m significatū per virgā illā sicut ꝛ nos adoram⁹ crucifixū ꝛ crucē ratiōe xp̄i passi in ipa. Unde ꝓprie non adoramus crucē: sed xp̄m crucifixū in ipa. ¶Deinde cū dicit. Fide ioseph moriens ꝛc. ꝓsequit exemplū de fide ioseph vbi ponit duoꝝque hñt Gen. vlti. vbi dixit fratrib⁹ suis Visitabit vos dñs. ꝛ mādauit ossa sua inde portari. Unde fides ei⁹ fuit quantū ad duo. Primo qz credidit ꝓmissionē factā debere ipleri per reditū filioꝝ isr̄l in terrā ꝓmissiōis. Scōo qz in ipa credebat xp̄m esse nascitурū ꝛ resurrecturū ꝛ multos cū ipo vide desiderabat hre partem in illa resurrectiōe. Et hoc est qđ dicit q̄ ioseph moriēs fide. i. per fidē memoratus est de ꝓfectiōe filioꝝ isr̄ael. ꝛ hoc quantū ad primū. ꝛ de ossibus suis mādauit quātū ad scōm. ¶Sed quare nō fecit se statim portari sicut pater suus. Rñdeo. Dicendū q̄ hoc nō potuit qz nō habebat tūc tantā ptātem sicut hēbat in morte p̄is. Et ideo tūc poterat qđ tñ circa mortē suā non potuit. Scōo qz sciebat q̄ multas afflictiōes debebāt sustinere filij isr̄l post mortē eius. Ut g̃ haberēt certā spem de liberatiōe sua ꝛ reditu ad terrā ꝓmissiōis voluit ad solatiū corpus suū remanere cū ipis. Ita ꝛ moyses tulit illud secū sicut ꝛ quelibet tribus corpus p̄is sui. vt dicit hieroñ. ¶Deinde cū dicit. Fide moyses ꝛc. ꝓsequit de p̄ib⁹ qui fuerūt sub lege. Hoc em̄ tps incepit a moyse. Eccl. 24. Legē mādauit moyses in ꝑceptis iusticiarū. Jo. 1. Lex per moysen data est. Istud aūt tps distinguit in tria. scz ante exitū de egypto. in exitu ꝛ post exitū. Unde tria facit. Primo em̄ ostendit qđ factū sit ante exitū. Scōo qđ in exitu ibi. Fide reliquit egyptū ꝛc. Tertio qđ in terra p missiōis ibi. Quid adhuc dicā ꝛc. Circa primū duo facit. Primo em̄ ostendit quid factū sit in natiuitate moysi. Scōo qđ ipe fecit ibi. Fide moyses ꝛc. Ubi tangit historia que ponit Exod. 1. q̄ pharao mādauit occidi masculos ne multiplicarent. Scōo habet q̄ parētes moysi videntes ipm elegantē absconderūt eū mēsibus tribus qđ attribuit apl's fidei ipoꝝ. Credebāt em̄ aliquē nascitурū qui liberaret eos ab illa seruitute. Ita ex elegātia pueri estimabāt aliquā virtutē dei esse in illo. Ipsi em̄ erant rudes ꝛ rustici sudātes in opibus luti ꝛ lateris. Ecc. 19. Ex visu cognoscit vir. Ex quo habet q̄ licet fides sit de inuisibilibus rē per aliqua signa visibilia possumus niti ad ipam. Marci vlti. Sermonē ꝓfirmāte sequētibus signis. Q̄ aūt ipsi hoc fecerūt: ex fide nō ex affectu carnali patz qz nō timuerūt regis edictū. Unde exponebāt se periculo personarū qđ nō fecissent nisi credidissent aliquid magnū futurū de puero. Matth. 10. Nolite timere eos q̄ occidūt corpus ꝛc. ¶Sed ꝓtra qz ipi postea exposuerūt ipm. g̃ nō ꝓpter fidem seruabāt ipm. Rñdeo. Dicendū est q̄ exposuerūt ipm nō ad necandū sed ne subripet eis. vnde posuerūt eū in fiscella cōmittētes eū diuine ꝓuidētie. Credebāt em̄ ꝓbabiliter q̄ fuisset interfectus si fuisset apud eos inuētus. ¶Deinde cū dicit. Fide grandis effectus ꝛc. ostendit qđ ipse moyses per fidē fecerit. Et ꝓmo qđ fecit. Scōo ondit q̄ illud factū pertinebat ad fidē ibi. Aspiciebat em̄ ꝛc. Tāgit em̄ hystoriā que habet Exo. 2. vbi dicit q̄ filia pharaonis fecit ipm a mre pueri nutriri ꝛ q̄ adoptauit eū in filiū. Jpe aūt negauit se esse filiū eius nō quidē verbo sed facto: qz ꝓtra voluntatē pharaonis interfecit egiptiū qui ledebat hebreū Et hoc est qđ dicit grādis effect⁹ p fidē negauit se esse filiū filie pharaonis. Quo aūt effectu hoc fecerit ondit cū subdit Magis eligēs ꝛc. In quo ondit mirabilis virtus eius. ¶Duo em̄ sunt que maxīe hoies appetūt. s. iocūditatē ꝛ delectationē circa bona exteriora ꝛ his cōtraria maxīe fugiūt. s. dolorē ꝛ afflictionē que opponit primo. paupertatē ꝛ abiectionē que opponit scōo. Ista aūt duo elegit moyses. s. qz ꝓposuit dolorē ꝛ afflictionē iocūditati peccati tpalis que. s. semp est cū peccato. Itē paupertatē ꝓposuit diuitijs ꝓpter xp̄m Prouer. 16. Melius est hūiliari cū mitibus q̄ diuidere spolia cuz superbis. ps. Elegi abiectus esse in domo dei mei magis q̄ habitare in tabernaculis pctoꝝ. ¶Quantū g̃ ad primū dicit. Magis eligēs affligi cū populo dei. s. quē pharao affligebat q̄ habere iocūditatē peccati tpalis. i. trāsitorij. Qđ fuisset si cū egyptijs afflixisset filios isr̄l. ¶Quantū aūt ad scōm scz q̄ elegit paupertatē dicit. Maiores diuitias estimās ꝓperiū xp̄i. i. p fide xp̄i. Eas em̄ est fides antiquoꝝ ꝛ nra. Vel ꝓperiū xp̄i. qđ scz sustinuit a fratribus suis cui dictū est. Nūquid interficere tu me vis sicut occidisti heri egyptiū? Qđ ꝓperiū fuit figura q̄ xps susciꝑere deberet imꝓperiū a iudeis. ps. Imꝓperiuz expectauit coꝛ meū ꝛ miseriā. Maiores aūt diuitias credidit esse duo p̄dicta thesauris egyptioꝝ. Esaie. 33°. Diuitie salutis sapia ꝛ scia. ¶Deinde cū dicit. Aspiciebat em̄ ꝛc. ondit q̄ p̄dicta fetā moysi pertinebāt ad fidē xp̄i. Sciendū est aūt q̄ quedā sūt ꝼm se bona ꝛ delectabilia. qdā aūt ꝼm se tristia ꝛ mala. Mala aūt null⁹ ꝓpt̄ se ꝑeligit: sed ꝓpter finē sicut infirm⁹ ꝑeligit potionē amarā ꝛ tristia delectabilibus ratiōe alicui⁹ maioris boni qđ per hoc pōt ꝓsequi. Et sic sancti ꝓpter spē finis vltimi etne felicitatis ꝑeligūt afflictiōes ꝛ paupertatē diuitijs ꝛ voluptatibus: qz per ista impediunt a ꝓsecutiōe finis ꝑperati Mat. 5. Bti critis cū maledixerit vobis hoies ꝛ ꝓsecuti vos fuerit ꝛc. Et sequit. Gaudete ꝛ exultate qm̄ merces vra copiosa est in celis. Eccl. 15. Ego ꝓtector tuus fui ꝛ merces tua magna nimis. Et iō dicit q̄ hoc faciebat: qz aspiciebat oculo. s. fidei in remunerationē quā. s. ex hoc sperabat. Unde fides est substātia sperandaꝝ rez ꝛc.

Lectio sexta.

Fide: reliqt egyptū. nō verit⁹ aiosl tatē regis. Jnuisibilē ei tāq̄ vidēs sustinuit Fide: celebrauit pascha ꝛ sanguis effusionē ne q̄ vastabat ꝓmitiua tā geret eos. Fide: trāsierūt mare rubrū tanq̄ per aridā terrā. qđ experti egyptij deuorati sunt. Fide: muri hierico corruerūt circuitu diez septē Fide: raab meretrix nō perijt cū

incredulis excipiēs exploratores cū pace.
Supra posuit apls fidem moysi quantū ad id qō fecit in egypto: hic quantū ad id qō fecit in exitu de egypto. Et circa hoc facit tria. Primo eī ostendit qd fecerit in exitu de egypto. Scōo ostendit modū exēūdi ibi. Fide cele brauit ꝛc. Tertio qd per fidē factū est cū populo infideli ibi. Fide raab ꝛc. Dicit ergo q moyses fide. i. per fidez reliquit egyptū. Sicut aūt habet Exō. 2. Primo fugit de egypto interfecto egyptio. Scōo aūt exiuit qñ sil' oēs filios isrl' eduxit. Glo. aūt exponit de scōo exitu: qz sequi tur. Nō veritus aīositatē. i. indignationē regis. In prio eī exitu legit exō. 2. eū timuisse. Prouerb. 14. Iracū dia regis inutilis sustinebit. In scōo vo nō timuit Pro uer. 28. Justus q̄si leo pfidēs absq; terroze erit. Pōt tñ referri ad primū. ¶ Sed nunqd tūc nō timuit? Rñdeo. Dicendū est q in timoze duo psiderāda sūt. Unū qō ali qñ pōt esse vituperabile. s. qñ ppter timoze facit aliqd nō faciendū. vel dimittit faciendū. Et sic nō timuit moyses qz ppter timoze nō dimisit iuuare frēs suos. Aliꝰ est qō pōt esse laudabile qñ. s. salua fide refugit periculū ppter timoze instantē Mat. 10. Cū persequent vos in ciuitate ista fugite in allā. Si eī aliqs salua honestate sua possz vitare periculū ꝛ nō vitaret stultus esset. ꝛ tēptaret deū qō est dyabolicū. Et sic iesus cessit volētibus ipm lapi dare nec ad suggestionē dyaboli voluit se pcipitare Ita et moyses pfidens de diuino auxilio fugit ppter timoze regis ad tpus. Et pbat q hoc fecit ex fide qz fides est de inuisibilib⁹. ꝛ iste sustinuit. i. expectauit deū inuisibilē ꝛ ei⁹ adiutoziū tanq̄ vidēs. ps. Confortet coz tuū ꝛ sustie dñm. i. thymi. 1. Regi aūt seculoꝝ imortali inuisibili ꝛē Moyses eī in vtroq; exitu expectabat dei adiutozium. Uñ in primo dicit exō. 2. Deus pris mei adiutoz me⁹. In scōo vero Exō. 14. Vos tacebitis ꝛ dñs pugnabit p vobis. ¶ Deinde cū dicit. Fide celebrauit pascha, ꝛc. oñdit qd fecerit quantū ad modū transeūdi. Et p⁹ ponit illud qō fuit factū ad pparationē trāsitus. Scōo quantū ad ipm transitū ibi. Fide trāsierūt. Tertio quantū ad id qō per fidē factū fuit. quantū ad introitū terre pmissiōis ibi. Fide muri ꝛc. Quantū ad primū ponit historiā q̄ ha bet exō. 12. Ubi dñs mādauit illis añ exitū filioꝝ isrl'. s. eadē nocte imolari agnū ꝛ de sanguie ei⁹ vtrūq; postē ꝛ supliminate liniri. Carnes ei⁹ assas cū azimis ꝛ lactu cis agrestib⁹ comedi cū multis alijs que obseruāda erāt vt ibi hz videri. Et hoc vocabat pascha. s. esus agni ꝛ ef fusio sanguis que duo cōcurrebāt ad transitū illū quē fa cturi erāt in prio. Dicit aūt pascha a paschin grece qō grece est passio. vel a phase qō hebraice idē est qō transi tus. In hoc aūt figurabat q xps per passionē trāsiuit ex hoc mūdo. Jo. 13. Ut trāseat ex hoc mūdo. Itē q nos p meritū mortis ei⁹ a terrenis ad celestia ab inferno transi mus ad celū. Eccl'. 24. Trāsite ad me oēs q̄ pcupiscitis me. Qō quidē fuit p virtutē sanguis xpi. ī. 10. Hñtes itaq; fiduciā frēs in itroitu scōꝝ in sanguie xpi. Fuit aūt in illa pascha duplex trāsitus. Unus q trāsibat dñs pcu tiēs egyptios. ali⁹ q ppls trāsibat. Sic etiā sanguie xpi q est agnus imaculat⁹ dñi liniri postes fideliū. itellect⁹ s. ꝛ affect⁹. Dicit g Fide. i. per fidē celebrauit pascha. i. esū agni ꝛ sanguis effusionē ad liniendū postes domoꝝ. Et gre hoc faciebat? Re s. q vastabat pmogenita egyptio rū tangeret [illegible]. ps. Percussit oē pmogenitū in tra egy pti. ¶ Sed q. erit q̄z ministerio hoc factū sit. virtū. s. bono rū vel maloꝝ angeloꝝ qz videt q per malos. ps. Immis sionē per angelos malos. Rñdeo. Dicendū est q nō est icōueniēs de qbuscūq; intelligat ¶ Uñ sciendū est q pe naz inflictio fit interdū p bonos angelos. Sic eī dicit dyonis. 4. ca. de di. no. punire malū nō est malū. sz ma lū facere est malū. Punitio eī est opus iusticie sicut pz de angelo q̄ ptriuit castra assyrioꝝ. Esa. 37. q cr[illegible]t fuis se bon⁹ angel⁹. Uñ talis punitio indifferēter fit bonos ꝛ malos. sz differēter a bono ꝛ a malo: qz bon⁹ nō punit nisi exercēdo iusticiā diuinam in malos. Et in scriptura opatio dyaboli attribuit deo cuiusmōi est hec. Mal⁹ au tē ꝛ si obsequat diuine iusticie. tñ nō est ex intentiōe hoc agit sz ex quersitate volūtatis sue affligit bonos ꝛ malos ꝛ libētius bonos si pmittat. sicut pz de iob. Iste g ange lus q̄ dixit moysi trāsibit dñs pcutiēs egyptū bonus an gelus fuit cū ipe aliqū loquat in psona sua Bono aūt an gelo aliqñ subministrat spūs nec⁹. vñ adhibitū fuit ibi mi nisteriū eius male ꝛ querse volūtatis volūtarie opantis ad cedē. Et iō dicit imissionē per angelos malos. Nō g tāgebat eos q̄ erāt sanguie signati malus angel⁹. Eroze ꝛ timoze dei. vtpote nō pmissus. Bonus aūt terrebat ad mirādo virtutē dei. ¶ Deinde cū dicit. Fide trāsierūt rē oñdit qd egit in ipo trāsitu. Et p⁹ oñdit hoc. Scōo ostē dit q ptinebat ad fidē ibi. Qō expti ꝛc. Dicit g q fide. i. per fidē trāsierūt mare rubrū tanq̄ per aridā terrā Duo eī ibi per fidē facta sūt Unū qō hō fecit. s. q cōmi serūt se ad trāseundū qō nō fuit nisi per fidē. Aliud fuit ex pte dei. s. q aque fuerūt eis p muro. Hoc aūt fuit per fidē. Opatio eī miraculoꝝ attribuit fidei. Math. 17. Si hūeritis fidē sicut granū synapis ꝛ dicet⁹ mōti huic trāsi hīe ꝛ trāsibit. Ergo hoc fide fcm̄ est. i. hoc meruit fi des. Et hoc habet exo. 14. ꝛ. 15. ¶ Deīde oñdit q hoc ptinet ad fidē qz egyptij hoc expti. i. volētes experiri de uozati sūt qz. s. nō habuerūt fidē exo. 15. ¶ Deinde cū di cit. Fide muri hierico ꝛc. agit de eo qō per fidē factū est in introitu terre pmissiōis. De hoc habet ioh. 6. vbi dr q ad mandatū dñi sacerdotes septē diebꝰ cū archa testa mēti circuierūt primā ciuitatē vltra iordanē. s. hierico ꝛ septīa die septio circuitu muri ei⁹ corruerūt hoc fuit ali qd ex pte hoīs. scz q ex mādato dñi circuierūt credētes mandatū dñi debere ipleri. Aliqd aūt ex pte dei. s. q sic ad circuitū eoꝝ muri corruerūt. ¶ Mozalit hierico inter pretat luna siue defect⁹ ꝛ significat mūdū istū. Muri ei⁹ sunt ipedimēta qbus aliqs detinet in mūdo. Per buccinas qbus leuite ꝛ sacerdotes intonabāt: vox pdicatoꝝ si gnificat. Per circuitū septē dieꝝ totus designat decur sus pntis tpis q̄ per septē dies cōplet. Per que dat in telligi q oīa ipedimēta mūdi cadūt ad ptinuā vocē pdi catiōis. 2ᶜ. coꝝ. 10. Arma militie nre nō sūt carnalia: sz potētia deo ad destructionē munitionū pfilia destruētes ꝛ oēm altitudinē extollentē se aduersus sciaz dei. ¶ De inde cū dicit. Fide raab meretrix ꝛc. oñdit qd factū sit p fidē ab aliq de populo infideli. s. a raab de qua ioh. 5. et 6. Luz eī iosue misisset exploratores ad explorandū hie rico ipi euaserūt auxilio istius mulieris q̄ dr meretrix. i. ydolatra. Uel ad lram meretrix erat ad quā ingressi sūt nō ad peccādū sz ad latendū. Domus eī taliū patet ma xime de nocte. Isti etiā venerāt de nocte. Dom⁹ etiā ei⁹ pūcta erat muro. Meretrices aūt absq; exceptiōe accipi unt indifferēter. ꝛ iō melius poterāt apud eā occultari. Ista g per fidē liberata fuit. Uñ dicit. Raab meretrix fi de. i. p fidē recipiēs exploratores cū pace nō perijt cū in credulis q̄ corpaliter perierūt qz explorates iurauerāt ei ipam liberare ꝛ omnē domū patris sui. qō ꝛ fecerunt. ¶ Quare aūt magis declinauerit ad ipaz pōt dici vt ipa min⁹ posset inculpari indifferēter omnes recipiēs. Nec erat pueniēs vt salus ipōz fieret alicui saluāti ipos occa sio mortis. in hoc aūt q ipa ex receptiōe ipoꝝ liberata est designat q recipiētes predicatores euangelij liberant a morte eterna. Math. 10. Qui recipit pphetā in nomi ne pphete mercedē pphete accipiet.

Lectio septima.

ET quid adhuc dicam. Deficiet enī me tempus enarrantē: de gedeon. barach. samson. iepte. dauid. samuel. ⁊ pphetis qui per fidem vicerunt regna operati sunt iusticiā. adepti sunt reprōmissiones. Obturauerunt ora leonum. extinxerunt impetū ignis. Effugauerūt aciem gladij. conualuerūt de infirmitate: fortes facti sunt in bello. Castra verterunt exterorum. acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos.

Supra posuit apostol⁹ ea que facta sunt a patribus per fidem ante introitū ⁊ in ipo introitu terre ꝓmissiōis: hic accedit ad narrandū exempla illoꝝ qui fuerūt in ipa terra ꝓmissiōis. que quia multa sunt ideo breuiter premissis noibus patrū ponit in generali precipua facta ipoꝝ: ponens causam illius breuitatis. Et circa hoc facit tria. Primo ponit noia patrū: ⁊ causam quare breuiter vult eoꝝ facta pertransire. Secūdo ostendit quid fecerūt per fidem ibi. Qui per fidē vicerūt ⁊c. Tertio quid per fidē receperūt ibi. Adepti sunt ⁊c. Dicit ergo. Quid adhuc dicā? Quasi dicat. Peruenī vsq; ad tempus introitus terre ꝓmissionis: in quo pauca respectu dicendoꝝ dicta erant. Remanēt enī tot dicenda ⁊ nō possent explicari Deficiet enī tempus me enarrantē. id est si velim enarrare non sufficiet mihi tempus eplaris enarratiōis: que debet esse succincta. Unde hieronym⁹ ad paulinū. 6°. cap. Neq; enī epistolaris angustia longius euagari patiebat. Vel tpūs vite capit hic. Isto modo loquit̄ Joh. vlti. Sunt quidē alia multa que fecit iesus ⁊c. vbi dicit glo. ⁊ loquit̄ yperbolice. Nec tamen est falsum: sed est figuratiua locutio. ps. Ubi nos habem⁹ annūciaui ⁊ locutus sum multiplicati sunt super numerū. Dicit littera hieronymi. Si annūciare voluero plura sunt q̄ narrari queāt. ¶ Sciendū tamen ⁊ aliqui istoꝝ aliqua mala fecerūt. ⁊ aliqua bona. vnde nō numerant̄ hic nisi quantū ad bona que fecerūt vel receperūt. Tamen ꝓbabile est ⁊ oēs fuerint finaliter sancti exquo aplus nomīat eos in catbalogo sanctoꝝ. Primo ergo ponit gedeonem de quo Judic. 6°. quē premittit ⁊ quia nihil mali fecit. ⁊ qz fecit factū multū insigne. ⁊ forte etiā quia accepit maximū signū incarnatiōis xpi in vellere ⁊ rore. De quo dicitur in ps. Descendit sicut pluuia in vellus. Secūdo ponit barach. de q̄ Judic. 4. Qui nō fuit ita insignis sicut gedeon. cui etiā illa victoria nō fuit reputata sed magis mulieri. ⁊ iō forte postponit ipm. Tertio ponit samson. de quo Judic. 13. De quo specialiter videt ⁊ non deberet hic numerari: quia in morte peccauit interficiēdo se. Augusti. autē. 1. de ciui. dei dicit ⁊ excusat̄ quia credit̄ hoc fecisse mandato dei. cuius signū est: quia nō potuisset domū tantā ꝓpria virtute subuertere: sed virtute dei que nō adiuuat ad malum. Quarto ponit iepte: de quo Judic. 11°. Istū postponit samson quia nō fecit tot facta insignia sicut ille. ¶ Dubitat̄ autē de iepte si immolādo filiā suam ex voto peccauerit. videt ⁊ nō: quia dicit̄ ibi. Irruit spiritus dñi in iepte. Et post hoc sequit̄ votū suum ⁊ victoria. Contra. Dicit hieronymus ⁊ fuit in vouendo indiscretus ⁊ in reddēdo impius. Respondeo. Dicē dū est ⁊ fuit ibi aliquid a spiritu sancto. scz motus ad vouendū in generali ⁊ scz immolaret quicquid occurreret sibi immolabile. aliquid autē ex ꝓpio suo spiritu. scz ⁊ immolauit qđ non debuit ⁊ in hoc peccauit: sed post penituit. Similiter gedeon peccauit faciēdo ephot ⁊ in temptando deū in petitiōe signi in vellere ⁊ postea penituit sicut ⁊ dauid de quo subdit dicēs: Et dauid ⁊ samuel de quibus scz in libris regū agit̄. Et alijs ꝓphetis de quibus si vellē dicere tempus deficiet. ¶ Sed tunc questio est vtrū omnes isti qui dicti sunt fuerūt ꝓphete. Respōdeo. Dicendū est ⁊ spūssanctus mouet mentē ꝓphete sicut agens principale mouet instrumentū suū. Potest autem spūssanctus mouere ad tria. scz ad cognoscendū. ad loquēdū. ⁊ ad faciendū. Et quodlibet istoꝝ dupliciter. Ad cognoscendū. scz quādoq; cū intellectu eius qđ videt sicut fuit ysaac ⁊ alij ꝓphete. vnde dicti sunt videntes. 1. Regū. 9. Qui hodie dicit̄ prophera olim dicebat̄ videns. Aliquādo autē sine cognitiōe eius qđ videt sicut patet in somnio pharaonis ⁊ in visiōe balthasar. Ad loquendū etiā mouet dupliciter. quādoq; ad sciendū id de quo loquit̄ sicut patet de dauid. qñq; autē nescit sicut cayphas ⁊ forte etiā balaam. Similiter etiā quādo mouet ad faciendū ⁊ scit quid facit. sicut hieremias qui abscōdit lumbare suū super eufraten. Quādoq; aūt nescit sicut dicit augs. super Joh. de militibus qui diuiserūt sibi vestimenta xpi. non tamē cognoscebant mysteriū ad qđ illa diuisio ordinabat. Hoc est ergo de ratiōe ꝓphete ⁊ cognoscat illud qđ videt. vel dicit. vel facit. Quādo autē non cognoscit nō est vere ꝓpheta sed participatiue tantū. Et sic dicit iohānes caypha ꝓphetasse: quia habuit aliquid ꝓphetie. Iste aūt motus spūssancti dicit̄ instinctus scōm augustinū. ¶ Deinde cū dicit. Qui per fidem vicerūt regna ⁊c. ostendit quid sancti de quibus locutus est fecerūt. ⁊ primo ostendit hoc in generali. Secūdo descendit ad quedā specialia ibi. Obturauerūt ora leonū ⁊c. Primo autē ponit facti ipoꝝ meritū. Secūdo premiū. ibi. Adepti sunt ⁊c. Circa primū sciendū est ⁊ inter oēs actus exteriores virtutū moraliū actus fortitudinis ⁊ iusticie vident̄ esse precipui: quia maxime pertinēt ad bonū cōmune. Per fortitudinē enī respublica defendit̄ ab hoste. per iusticiā vero cōseruat̄. Unde apostolus ex vtroq; actu cōmendat sanctos patres Ab actu quidē fortitudinis cū dicit ⁊ isti per fidez vicerūt regna id est reges vel etiā regna ipoꝝ. sicut dauid ⁊ iosue. Nihilominus tamē sancti spūaliter per fidez vicerūt regna scz regnū dyaboli de quo Job 41. Ipe est rex super vniuersos filios superbie. Item carnis. Rom. 6. Non ergo regnet peccatū in vestro mortali corpore. Item regnū mūdi Joh. 18. Regnū meū non est de hoc mūdo. Isti autē vincūt per fidē. 1ª. Jo. 5. Hec est victoria que vincit mūdum fides nostra. Nullus enī potest presentia cōtemnere nisi ꝓpter spem futuroꝝ bonoꝝ. Per cōtemptū enim principaliter vincit mundus. Et ideo quia fides ostēdit nobis inuisibilia ꝓpter que cōtemnit̄ mūdus. ideo vincit mundū fides nostra. Ab actu autē iusticie cōmendat eos cū dicit. Operati sunt iusticiā. Aliquādo autē iusticia est virtus generalis quādo scz obedit legi diuine. ps Justus dñs ⁊ iusticias dilexit. Et. 2. macha. 9. Justū est subditū esse deo. 1ª. Joh. 3. Qui iusticiā facit iustus est. Aliquādo autē est virtus specialis ⁊ ista cōsistit in actibus ⁊ cōicationibus humanis. quādo scz reddit quis vnicuiq; qđ suū est. Utrāq; autē iusticiā habuerūt sancti Esaie. 54. Hec est hereditas seruoꝝ dei ⁊ iusticia apud me dicit dñs Eccl. 1. Concupiscēs sapientiā serua iusticiā. scz obediendo mādatis. Item ipam exercendo in populo. ps. Feci iudiciū ⁊ iusticiā in oī tpe. ¶ Deinde cū dicit Adepti sunt ⁊c. ostendit qđ receperūt qz adepti sūt repmissiones. Promissio enī dei efficax est qz nūq; deficit deus in ꝓmissis. Ro. 4. Quecūq; ꝓmisit deus potens

est ⁊ facere. ꝑs. Fidelis deus in omnibus verbis suis. ¶Sed contra. Supra eod̄. Juxta fidē defuncti sunt nō acceptis repromissionibus. Respondeo. Dicendū est q̄ illud quod hic dicit tripliciter potest intelligi. Uno modo q̄ promissio dei sit illa specialis qua ꝓmittit sanctis vitaz eternā. Et istam nullus accepit ante aduentū xp̄i. Rom̄:15. Ad cōfirmandas ꝓmissiones patrū. Secūdo pro ꝓmissione de terra promissiōis habenda. Et istā nō acceperūt priores patres. scz abrāā ysaac ⁊ iacob. sed tā tū patres posteriores sicut iosue ⁊ alij sancti. Tertio pro promissiōe particulari q̄ scz vnicuiq; ꝓmissū fuit sicut dauid regnū ⁊ ezechie sanitas. Et istas ꝓmissiones cō secuti sunt. ¶Deinde cū dicit. Obturauerūt ora leonū ⁊c. ponit quedā particularia beneficia aliquibus collata Et primo que pertinēt ad remotionē mali. Secūdo illa que perrinēt ad executionē boni ibi. Fortes facti sunt in bello ⁊c. Malū autē nociuū bonis est duplex. Unū exterius ⁊ aliud interius. Secundū ponit ibi. Conualuerūt ⁊c. Exterius autē malū est duplex. quia aut illatū est a creatura irratiōali aut ratiōali. Secundū ponit ibi. Et fugauerūt ⁊c. Ab irratiōali duplex. scz vel ab inanimata vel ab animata. Mocumentū illatū ab inanimata tangit ibi. Extinxerūt impetū ⁊c. ¶Quantū ꝯ ad animata dicit. Obturauerūt ora leonū. Loquit autē in plurali licet nō fuerit nisi vnus scz daniel. sicut etiā dicit Math. 2. Defuncti sunt enī qui querebāt animā pueri. Nullus autez tūc querebat xp̄m occidere nisi solus herodes. Cuius ratio est. q̄ loquit de oībus sanctis cōmuniter quasi de vno collegio sanctoꝝ. Et qō vnus facit imputat alijs et etiā omnibus qō fit per virtutē spiritussancti que est cōmunis oībus. Unde etiā in isto contextu loquit tanq̄ de pluribus. Potest etiā dici q̄ hoc completū est in dauid qui sicut ipe dicit. 1. Regū. 17. Leonē ⁊ vrsuz interfeci. Et etiā samson Judic. 14. Per leonē autem spiritualiter intelligitur dyabolus. 1ᵉ. Petri. 5°. Aduersarius vester dyabolus ⁊c. Qui ergo insultus eius reprimit os leonū obturat. Job. 29°. Conterebā molas iniqui ⁊ de dentibus eius auferebā predā. ¶Mocumentū a re inanīata remouet cū dicit. Extinxerūt impetū ignis sicut habet de tribus pueris in Dañ. 3. Item ad preces moysi ⁊ aaron extinctus est ignis qui missus a dño deuorabat populū murmurantē. sicut patet Nume. 11. ⁊. 16. Ignis iste est interior motus cōcupiscentie vel ire. Qui ergo refrenat illū motū extinguit impetū ignis. ꝑs. Supercecidit ignis ⁊ nō viderūt solem. ¶Remotionē nocumēti per rationalē creaturā illatā tangit cū dicit. Effugarūt aciem gladij. id est aciē hostis cū gladijs acutis. Hoc autē frequētissime factū fuit per ipos. sicut patet de iosue gedeon ⁊ dauid. Per gladiū autē mala suasio intelligit. ꝑs. Lingue eoꝝ gladius acutus. Istos gladios fugat qui malā linguā tacere facit. Ecc. 28. Sepi aures tuas spinis ⁊ noli audire linguā nequā. Prouerb. 25. Uentus aquilo dissipat pluuias: ⁊ facies tristis linguaz detrahentē. ¶Mocumentū interius est infirmitas de cuius remotiōe dicit. Conualuerūt de infirmitate sicut specialiter apparet de ezechia. 4. Regū. 20. ⁊ Esaie. 38°. Ista autē infirmitas est peccatū. ꝑs. Miserere mei domine quoniā infirmus sum. Conualescit ergo qui resurgit. ¶Deinde cū dicit. Et fortes facti sunt ⁊c. ponit beneficia quantū ad assecutionē boni. ⁊ ponit tria. Primū pertinet ad hoc q̄ fortiter egerūt. Unde dicit. Fortes facti sunt in bello sicut patet de iosue Eccl'. 46. Fortis in bello iesus naue successor moysi in ꝓphetis ⁊c. Sic patet etiā de multis alijs. Secūdum pertinet ad effectū illius fortitudis. Unde dicit. Castra verterūt exteroꝝ. Sicut patet de machabeis ⁊ de dauid. ꝑs. Si ꝓsistant aduersū me castra nō timebit coꝛ meū. Sed tertiū pertinet ad effectū fortitudinis diuine. Unde dicit. Acceperūt mulieres de resurrectiōe mortuos suos. id est per resurrectionē. Quod aliqui male intelligētes expofuerūt mortuos suos. id est viros suos resuscitatos per hoc asserentes q̄ per mortē non soluit matrimoniū veruz etiā si resurgat. Quod est cōtra apostolū. Ro. 7. Si dormierit vir eius liberata est a lege viri. ¶Unde sciendū est q̄ etiā in effectibus sacramentoꝝ est quedā differentia. Quedā enīz sacramēta imprimūt caracterē sicut baptismus. cōfirmatio. ⁊ ordo. Et quia caracter in anīa est perpetuo manet Et ideo baptizatus vel cōfirmatus vel ordinatus si resuscitaret non debet iterari aliquod illoꝝ sacramentoꝝ. Alia vero sacramēta non imprimūt caracterē sicut penitentia. extrema vnctio. ⁊ sic de alijs: quia sunt cōtra aliquid iterabile ⁊ ideo iterari possunt. Inter alia autē est matrimoniū ⁊ ideo nō dicit viros sed mortuos: quia matres filios suos mortuos receperūt per resurrectionē quorū resurrectio fuit quoddā prefagiū future resurrectiōis inchoate per xp̄m. De istoꝝ resurrectiōe vel magis resuscitatiōe habet. 3. Regū. 17. ⁊. 4. Regū. 4. Tamē isti sic resuscitati sunt iterū mortui. xp̄us autē resurgens ex mortuis iam nō moritur. Rom̄. 6. Unde resurrectio eius fuit initiū future resurrectiōis. 1ᵉ. coꝛ. 15. Xp̄us resurrexit a mortuis primitie dormientiū. Sicut aūt ista temporalia beneficia illis data sunt tanq̄ infirmius ad sustentationē p meritū fidei ipoꝝ: ita fuerūt figura futuroꝝ bonoꝝ q̄ nobis ex merito fidei dabunt. Math. vlt. Signa autē eos qui crediderint hec sequent ⁊c. Que gregori? exponit de bonis spiritualibus.

Lectio octaua.

Alij autem distenti sunt non suscipientes redemptionez vt inuenirent meliorem resurrectionē. Alij vero ludibria ⁊ verbera experti insuper ⁊ vincula ⁊ carceres. lapidati sunt. secti sunt. temptati sunt. in occisione gladij mortui sunt. Circumierunt in melotis in pellibus caprinis: egentes. angustiati. afflicti. quibus dignus non erat mūdus. in solitudini[bus] errantes. in montibus ⁊ speluncis: ⁊ in cauernis terre. Et hi omnes testimonio fidei ꝓbati: nō acceperunt repromissionē. deo pro nobis melius aliquid prouidente: vt non sine nobis consumarent.

Supra posuit apostol⁹ exempla sanctoꝝ patrū antiquorum qui multa ⁊ magna fecerūt propter fidem: hic ponit exempla illoꝝ qui multa ꝓpter fidem passi sunt. Et circa hoc facit duo. Primo eīm ostendit quomō passi sunt ꝓpter fidem. Secūdo ostendit quomō promissiones eis facte dilate sunt ⁊ quare ibi. Et hi omnes testimonio ⁊c. Circa primū duo facit. quia primo ponit mala ab alijs eis illata. Secūdo mala propria volūtate assumpta ibi. Circuierūt in melotis ⁊c. Ab alijs aūt illata sunt eis mala dupliciter. qz quedā in vita: quedā vero in morte. Et ista duo ponit ibi. Lapidati sūt ⁊c. In vita vero mala triplicit illata sūt eis. qz quedā quantū ad corpalē afflictionē. quedā quantū ad irrisionē. quedā ꝯtū ad iclusionē. Quantū ad primū dicit. Alij autē ⁊c. Quasi dicat. Ita dictū est q̄ quidā multa bona receperūt propter fidē vel in amotiōe mali vel in executiōe boni temporalis. In quibus figurabāt vetus testamentū quod conferebat bona

temporalia. Sed alij multa ꝓpter fidem passi sunt quorum quidã distenti sunt in eculeis sicut dicit̃. 1. Mach. 2. ⁊ 2. Mach. 6. de pueris suspensis ad ceruices matrũ Et. 7. de septẽ fratribus. In istis sanctis primo figurabat̃ nouũ testamentũ. Unde dicit. Non suscipiẽtes redemptionẽ. id est liberationẽ. Qui enim subijcit̃ pene est quodãmodo seruus pene. Et ideo liberari a pena dicitur redemptio. ꝑs. Die qua redemit eos de manu tribulantis. Sed quare nõ fuerunt liberati ostendit. quia hoc nõ fuit ꝓpter hoc quin deus haberet prouidentiã de ipis sed vt inuenirẽt vitam eternã que melior est ꝙ liberatio in quacũq; pena presenti vel quecũq; resurrectio vite presentis. ⁊ ideo dicit. Ut meliorẽ inuenirent resurrectionẽ. Job. 19. In nouissimo die de terra surrecturus sum. Esaie. 26. Viuẽt mortui tui interfecti mei resurgẽt Vel dicit meliorẽ. quia ex hocipo ꝙ maiora pro xpo passi sunt maius premiũ recipient. Sicut eñ dicitur. 1ᵉ. corinth. 15. Stella differt a stella in claritate sic erit resurrectio mortuoꝝ. Qui eñ fuerũt maiores in merito: maiores erũt in premio. Et ideo apostoli preferunt̃ martyribus: martyres vero oñibus alijs. Maiores eñ merito maiores sunt premio. Precipua vero sũt merita martyrũ. Job. 15. Maiorẽ hac dilectionẽ nemo habet ⁊c. Nec tamen quilibet martyr maior est quolibet confessore: sed aliquis martyr potest esse maior aliquo cõfessore ⁊ ecõuerso. aliquis cõfessor aliquo martyre: licet nõ vniuersaliter. Potest enim comparari vnus alteri: vel quantũ ad genus operis: vel quantum ad gradus charitatis. Nullus autẽ actus quantũ est de se: est ita meritorius sicut quo quis moritur propter xpm: quia dat illud quod habet carius. scilicet vitam propriã. Math. 5°. Beati qui persecutionẽ patiunt̃ propter iusticiã. Si vero consideret radix oñis meriti que est charitas. 1ᵉ. corinth. 13 sic opus procedens ex maiori charitate est magis meritorium. Et sic potest vnus simplex cõfessor esse maioris meriti apud deũ. Apostolus autẽ loquit̃ in genere operis dicens. Ut scz meliorẽ. id est maiorez ⁊ clariorẽ inuenirent resurrectionẽ. Unde ly meliorẽ importat comparationẽ status presentis vite ad futurã resurrectionẽ. Vel comparationẽ claritatis resurrectiõis vnius resurgẽtis ad claritatẽ alterius. ¶ Deinde cum dicit. Alij vero ludibria ⁊c. ponit mala illis illata in vita quantũ ad irrisionem factã verbis dicens ꝙ alij experti sunt ludibria: sicut patet de samson. Judic. 16°. de thobia ⁊ iob ⁊ esaia. Esaie. 50. Faciem meã nõ auerti ab increpãtibus ⁊ conspuentib⁹ in me. Jeremias etiã dicit. Jere. 20. Factus est mihi sermo dñi in obprobriũ ⁊ derisum. ¶ Quantũ vero ad facta dicit. ꝙ experti sunt verbera. sicut patet de michea de quo. 3. Regũ. vlti°. ⁊. 2. Paral. 18. dicit̃ ꝙ percussit eum sedechias in maxillã. In quibus oñibus presignabant̃ passiones noui testamenti. 1ᵉ. corinth. 4. Spectaculũ facti sumus mũdo ⁊ angelis ⁊ hominibus. ¶ Deinde cum dicit. Insuper ⁊ vincula ⁊c. ponit mala sanctis illata quantũ ad inclusionẽ. Unde dicit Insuper ⁊ vincula sicut ieremias de quo Jere. 20. dicit ꝙ posit⁹ in neruo. Nec solũ vincula sed etiã carceres sicut ieremias. Jere. 37. ⁊. 38. Et micheas. 3. Regũ. vlti. ¶ Consequẽter ostendit mala illata quantũ ad mortẽ cum dicit. Lapidati sunt ⁊c. Quod quidẽ genus mortis tunc erat cõmune apud oñes iudeos. Math. 23. Hierusalẽ hierusalẽ que occidis ꝓphetas et lapidas eos qui ad te missi sunt. Sic lapidatus est naboth. 3. Regũ. 21. Et ieremias. scz de quo legit̃ ꝙ iudei lapidauerũt eum in egypto lapidib⁹ quos abscõderat sub muro, latericio domus ipius pharaonis. Et licet epyphanius dicat ꝙ fuit tractus tamen cõmuniter ponit̃ ꝙ fuit lapidat⁹. Zacharias etiã filius ioiade fuit lapidatus. vt legitur. 2. Paral. 24°. ¶ Secundũ genus mortis inconsuetũ ⁊ crudele ponit cũ dicit. Secti sunt. Hoc dicit ꝓpter esaiã quem manasses fecit secari serra lignea. Et loquit̃ pluraliter: licet nõ fuerit nisi vnus scõm cõsuetudinẽ scripture ꝓpter causam supradictã. ¶ Tertiũ genus cũ dicit. Temptati sunt vt scz consentirẽt. Quod dicit ꝓpter mathathiam ⁊ filios eius. 1. Macha. 2. Et propter eleazarũ. 2. Mach. 6. Et ꝓpter histoziã de septem fratribus. 7. cap. Et tandẽ occiderunt eos. Treñ. 4. Melius fuit occisis gladio ꝙ interfectis fame. Specialiter tamẽ vtias fuit occisus a dauid. 2. Regũ. 11. Et iosias. 4. Regũ. 23. ¶ Deinde cũ dicit. Circuierũt in melotis ⁊c. ponit mala volũtarie assumpta. Et ad ista tria reducunt̃. scz ad exteriorẽ cultum ad persone statũ ibi. Egentes ⁊c. ⁊ ad habitatiõis locũ. ibi. In solitudinibus ⁊c. Quantũ ergo ad cultũ dicit. Circuierũt in melotis ⁊ in pellib⁹ caprinis. Melota est vestis facta de pilis camelorũ: vt quidã dicũt. Vel melius ꝙ taxus habet pellẽ hirsutã de qua fit vestis que dicit̃ melota. Pellis caprina cũ hoc ꝙ est hirsuta est etiã vilis. Et hec dicunt̃ de helya. 4. Regũ. 1. ꝙ erat vir pilosus ⁊ zona pellicea accinctus renibus. Et de talib⁹ vestibus dicit augus. in libro de sermone dñi ꝙ potest esse in tali veste intẽtio mala si quis vtat̃ ad vanã gloriã. bona autẽ si ad ꝓmptũ mũdi ⁊ macerationẽ carnis. Precipue autẽ qui profitent̃ statũ penitentie debent ostendere signa ꝓfessionis. Et ideo licet eis vti talibus vestib⁹ non tamẽ ad ostentationẽ ⁊ sic vtebant̃ ꝓphete ¶ Quãtum autẽ ad statũ persone dicit. Egentes ꝙ carebãt diuitijs. in quo prefigurabãt statum perfectiõis noui testamenti. de quo dicit̃ Math. 19. Si vis perfectus esse vade ⁊ vende oñia que possides. Et hoc fuit specialiter de helya qui pastus fuit a coruis ⁊ a muliere vidua. 3. regũ 17. ꝑs. Pauper ego sum in laboribus. Idem. Egenus ⁊ pauper ego sum. ¶ Itẽ angustiati sũt sicut patet de helya qui fugit a facie iezabel. 3. Regũ. 19°. Et de dauid qui fugit a facie absalon. 2. Regum. 15. ¶ Item afflicti labore corpali sicut de helya qui dormiuit lassus subter vnã iunipez. ¶ Et subdit. Quibus dignus nõ erat mũdus. Sicut dicit dyonisius in epistola ad iohannẽ euangelistã. Mali aliquãdo per ea que faciũt ostendũt indignitia sue damnatiõis. Unde dicit ꝙ per hoc ꝙ mali separauerũt a se beatũ iohannẽ ostendebat deus ꝙ erãt indigni societate eius. Et ideo dicit aplus ꝙ mũdus nõ erat dignus eis. Quasi dicat. Ex mũdani non erãt digni societate istoꝝ. Joh. 15. Ego elegi vos de mũdo ꝓpterea odit vos mũdus. ¶ Deinde cuz dicit. In solitudinibus ⁊c. ostendit hoc quantũ ad locũ: quia propriã mansionẽ non habebãt: sed errabãt in solitudinib⁹ ⁊ in montibus ⁊ in spelũcis ⁊ in cauernis terre. que sũt loca apta ad cõtemplationẽ ⁊ penitentiã. Dicitur autẽ spelunca que fit arte: sed cauerna que est a natura vel ab aliquo accidẽte sicut ex corrosione aquarũ. Ista patent de dauid. 1. regũ 22. ⁊. 23. Et de helya. 3. regũ. 19. ¶ Deinde cũ dicit. Et hi omnes ⁊c. ostendit ꝙ eis dilate sunt ꝓmissiones. Et ne putẽt ꝙ hoc fuerit ꝓpter defectũ meriti. ideo secũdo designat rationẽ illius dilatiõis ibi. Deo pro nobis ⁊c. Dicit ergo ꝙ hi oñes testimonio fidei inuenti sunt probati. id est per fidẽ habent testimoniũ ꝙ sunt probati. id est approbati a deo. 2ᵉ. cor. 10°. Non eñ qui seipm cõmendat ille ꝓbatus est: sed quẽ deus cõmendat Sap. 3. Tanq; aur in fornace ꝓbauit eos. Et tamen nõ acceperũt ꝓmissiones. scz glorie vel ꝓmissaz vitã vsq; ad xpm. ꝑs. Distuliſti xpm. Tales eñ acceperũt non autẽ spũales. Supra eos. Defuncti sunt nõ acceptis ꝓmissionib⁹ ¶ Deinde cũ dicit. Deo pro nobis ⁊c. ostendit rationẽ

dilatiõis ex quo aliqui sumpserũt causam vel occasionẽ errozis qui dicũt q nullus in paradisuz intrabit vsq ad vltimã consumationẽ que erit per finalẽ resurrectionẽ. Sed hoc est cõtra apostolũ. 2ᵉ. cozinth. 5. Scimus q si terrestris domus nostra huius habitatiõis dissoluaᷓ q edificationẽ habemus ex deo domũ non manufactã: sed eternã in celis ꝛc. Ista ergo cõsumatio de qua loquitur apostolus potest referri ad premiũ essentiale. scz beatitudinez que habetur per xpm. Michee. 2°. Ascendit pandẽs iter ante eos. Quam nõ habuerũt sancti veteris testamẽti. Vel potest referri ad stolã cozporis que nõ dabitur vniuersaliter vsq post resurrectionẽ vniuersalẽ: licet forte aliqui iam habeant ipam ex speciali priuilegio. Non ergo sine nobis consumanᷓ: sed perficiunᷓ duplici stola vt sicut dicit glo. in cõmuni gaudio omniũ maius fiat gaudiũ singulozᷣ. Unde in hoc nobis deus puidit. Et ideo dicit. Deo pro vobis aliquid melius puidente ps. Ecce q̃ bonum ꝛ q̃ iocundũ habitare fratres in vnũ Magis eñ gaudet homo cũ pluribus gaudentibꝰ. Glosa. Si isti tenuerũt fidem qui tamdiu expectauerũt regẽ multomagis teneamꝰ nos qui statim recipimus. Luce. 23. Hodie eris mecũ in paradiso.

Capitulũ duodecimũ.

Deoq ꝛ nos tantã habentes impositã nubem testiũ: deponẽtes omne pondus ꝛ circumstãs nos peccatũ per patientiã curramus ad propositũ nobis certamen: aspiciẽtes in auctozẽ fidei ꝛ cõsummatozẽ iesum qui pro posito sibi gaudio sustinuit crucẽ confusione cõtempta atq in dextera sedis dei sedet Recogitate eñ eum qui talẽ sustinuit a peccatoribus aduersus semetipm contradictionẽ vt ne fatigemini animis vestris deficientes. Nondũ eñ vsq ad sanguinẽ restitistis aduersus peccatũ repugnantes.

Supza aplus multipliciter cõmendauit fidẽ per quã mẽbza xpo capiti ꝓiunguntᷓ: hic ponit mozalẽ monitionẽ exhortans vt fidẽ quã tenent cozde: operibus demõstrent sicut etiã monet Jaco. ca. 2°. canonice sue. Et primo docet qõ se debeant habere circa mala. Secũdo qõ debeant se habere circa bona. ca. 13. ibi. Charitas fraternitatis ꝛc. Est aũt duplex malũ. scz pene ꝛ culpe. Primo ergo docet qõ se debent habere circa mala penalia tolerãda. Secũdo circa mala culpe vitanda. ibi. Propter qõ remissas ꝛc. Ad tolerandũ autẽ malũ pene. Primo inducit exemplo antiquoꝝ Secũdo exemplo xpi ibi. Aspicientes in actozẽ ꝛc. Tertio auctozitate scripture ibi. Et obliti estis ꝛc. Quantũ ergo ad primũ dicit Ideoq nos habentes tantã nubem testium interpositaᷣ ꝛc. Quasi dicat. Ita dictũ est q sancti testimonio fidei phati: nec tamen habuerũt promissiones. ꝛ tamen cũ hoc nõ defecerũt in expectando. Ergo nos qui habemus tantã nubẽ testiũ interpositã ꝛc. Sancti dicunᷓ testes dei: qz verbo ꝛ facto glozificabaᷓ deus per eos. Math. 5. Sic luceat lux vestra cozã homibus vt videant opera vestra bona ꝛ glozificẽt patrẽ vestrũ qui in celis est. Esaie. 44°. Vos testes mei dicit dñs. Dicunᷓ autẽ sancti nubes. Primo propter cõuersatiõis sublimitatẽ. Esa. 60°. Qui sunt isti qui vt nubes volãt ꝛc. Secũdo propter doctrine fecunditatẽ. Job. 26. Qui ligat aquas in nubibus suis vt non erũpant pariter deozsum. Et. 36. Effundit ymbres ad instar gurgitũ qui de nubibꝰ fluũt. Tertio propter spiritualis ꝓsolatiõis vtilitatẽ. Sicut eñ nubes prestãt refrigeriũ sic exempla scõꝝ. Esa. 18. Et sicut nubes rozis in die messis. Hanc ergo nubẽ testiũ habemus interpositã: qz ex vita sanctoꝝ quodãmodo inducitur nobis necessitas ad imitandũ. Jaco. 5°. Exemplũ accipite fratres exitus mali ꝛ longanimitatis laboris ꝛ patiẽtie pphetas. Augusti. Sicut spũssanctus loquiᷓ in scriptura: ita in gestis sanctoꝝ que nobis sunt forma ꝛ preceptũ vite Hoc est ergo exemplũ sanctoꝝ quod inducit. Sed qz ad cõfirmandũ se ad aliqõ exemplar interdũ ex impedimẽto superueniente impediᷓ homo. ideo remouet illud qõ potissime potest impedire. Illud autẽ est pondus peccati. Tribulatio autẽ est quasi quidã agon. 1ᵉ. cozᷣ. 9. Omis qui in agone cõtendit ab oĩbus se abstinet. ¶ Sicut aũt in cursu ꝛ certamine oportet omnia aggrauãtia deponere: ita ꝛ in agone tribulatiõis. 2ᵉ. tymoth. 4. Bonũ certamen certaui cursum cõsumaui. Qui ergo in tribulatiõe vult bene ad deũ currere oportz impedimẽta deponere. Ista ipe impedimẽta vocauit aplus pondus ꝛ circũstans peccatũ. Per pondus aũt potest intelligi peccatũ perpetratũ quod dicit pondus qz animã deprimit ad infima ꝛ inclinat ad aliud. ps. Sicut onus graue grauate sunt sup me. Hzego. Peccatũ qõ per penitentiã non diluit mozᷣ suo pondere ad aliud trahit. Per circũstans peccatũ potest intelligi occasio peccãdi que quidẽ est in omni eo qõ circũstat. scz in mũdo carne. primo. demone. Deponentes ergo oñe peccatũ perpetratũ quod dicit põdus ꝛ circũstans nos peccatũ. scz occasionẽ peccãdi. 1ᵉ. petri. 2°. Deponẽtes omnẽ malitiã ꝛ omnẽ dolũ. Vel pondus potest intelligi tediũ tribulatiõis. Sic eñ frequenter tribulatio dicit onus per pphetas sicut onus damasci. id est tribulatio. Quasi dicat. Nõ sit vobis graue pati p xpo Circũstans peccatuz dicit temptatio nobis ĩmissa ex circuitu hostis. 1ᵉ. petri. 5°. Aduersarius vester dyabolus ꝛc. Vel per pondus affectio terrena. per circũstans peccatũ affectio carnalis que scz causaᷓ in nobis a carne circũstante. Quasi dicat. Deponatis affectionẽ tam tpaliũ q̃ carnaliũ si vultis libere currere Unde subdit monitionẽ dicens: Curramus per patientiã ad certamen nobis ppositũ non solũ illatũ qõ tamen sustineamus patiẽter. Sed nos ipi volũtarie curramus. ps. Etiam mandatoꝝ tuoꝝ cucurri. Hoc autẽ certamen nobis ppositũ est cum iusticia. Eccl. 4. Usq ad mortẽ certa p iusticia. ¶ Deinde cũ dicit. Aspicientes ꝛc. ponit exemplũ xpi. Et circa hoc duo facit. Primo eñ ostẽdit quare passio xpi habenda est in exemplũ ꝛ quid in ipa considerandũ est. Secũdo ostendit fructũ istius cõsideratiõis ibi. Recogitate eũ ꝛc. Sicut eñ dicit Ephe. 2°. Gratia saluati estis p fidẽ. Xpus autẽ est auctoz fidei. Si ergo vis saluari debes intueri exemplar illud. Unde dicit. Aspiciẽtes in iesum passum. Hoc significatũ fuit per serpentẽ eneũ eleuatũ p signo in quẽ aspiciẽtes curabanᷓ. Nũm. 21. ꝛ Jo. 3 Sicut moyses exaltauit serpentẽ in deserto ita exaltari oportet filiũ hois vt oĩs qui credit in ipm non pereat sed habeat vitã eternã. ¶ Si ergo vis saluari respice in faciem xpi tui. Ipse eñ est auctoz fidei dupliciter. Primo eã docendo verbo. Supra. 1. Locutus est nobis in filio. Johañ. 1. Unigenitus qui est in sinu patris ipse enarrauit. Secũdo eam in cozde imprimẽdo. Phil. 1°. Vobis donatũ est pro xpo non solũ vt in ipm credatis ꝛc. Item ipe est consummatio fidei dupliciter. Uno modo ipam miraculis cõfirmando. Jo. 10. Si mihi nõ vultis credere operibus credite. Item fidẽ premiãdo. Cuz eñ fides sit imperfecta cognitio eius premiũ ꝓsistit in ipius cognitiõis perfectiõe. Joh. 14. Ego diligã eũ ꝛ manifestabo

ei meipm. Hoc aũt significatũ fuit Zach. 4. vbi dicitur. Manus zorobabel fundauerunt domum istam scz eccle siam cuius fundamentũ est fides: ⁊ manus eius pficient eam scz manus christi: qui de genere zorobabel descẽdit fundat ecclesiã in fide ⁊ fidem gloria consumat. Eidem⁹ enim nunc in speculo ⁊ in enigmate: tunc autem facie ad faciem. pme Cor. 13. Aug⁹ pmo de trinitate ca. 10. Cõ templatio est merces fidei cui mercedi per fidem corda mundantur: sicut scriptũ est. Fide mundans corda eorũ ¶ In passione eñ christi tria consideranda sunt. Primo quid contempsit. Secundo quid sustinuit. Tertio quid promeruit. Quantum ad primum dicit. Qui proposito sibi gaudio ⁊c. Istud autem gaudium fuit illud gaudi um terrenum quo a turba quam pauerat querebat, vt fa cerent eum regem: qõ ipe contempsit fugiendo in mõtẽ Jo. 6. Unde Eccl. 2. Risum reputaui errorez ⁊ dixi qd frustra deciperis. Vel ꝓposito sibi gaudio eterne vite ꝓ premio: sustinuit crucez. Hoc ẽ secundum scz quid sustinuit quia crucẽ. Phy. 2. Humiliauit semetipm factus obediens vsqz ad mortem: mortẽ autem crucis. In quo ostenditur: ⁊ cruciatus acerbitas qz ibi affixus fuit manibus ⁊ pedibus. ⁊ mortꝭ vilitas ⁊ ignominia: qz hoc erat ignominiosum genus mortis. Sap. 2. Morte turpissima condemnemus eum. Quantu mautem ad tertiũ scz quid promeruerit quia sessionez ad dexteram patris. Unde dicit. Atqz ad dexteraz sedis dei sedet. Exaltatio eñ humanitatis christi fuit premiuz passionis eius. Sedet autem ad dexteram maiestatis in excelsis. ¶ Deinde cũ dicit. Recogitate eum ⁊c. ostendit quis sit fructus huiꝰ consideratiõis. Et primo monet ad diligentem exem pli consideratiõem. Secundo ostendit vtilitatem ibi. Et non fatigemini ⁊c. Tertio subdit rationem ibi. Nõ enim vsqz ⁊c. Dicit ergo. Ita dictũ est. Aspicientes. ⁊c. Nec hoc solum: sed etiam recogitate: id est iterum cogitate. Prouerb. 3. In omnibus vijs tuis cogita illuz. Et huius ratio est quia in quacunqz tribulatione inuenitur remedium in cruce. Ibi enim est obedientia ad deum. Phil. 2. Humiliauit semetipm factus obediens ⁊c. Itẽ pietatis affectus ad parentes. Unde ibi gessit curam de matre sua. Item charitas ad proximũ: vnde ibi pro trãsgressoribus orauit. Luc. 23. Pater dimitte illis nõ eñ sciunt quid faciunt. Ephe. 5. Ambulate in dilectione sicut christus dilexit ⁊ tradidit semetipsuz pro vobis. Itẽ fuit ibi patientia in aduersis. ps. Obmutui ⁊ humiliatꝰ sum ⁊ silui a bonis ⁊ dolor meus renouatus est. Esa. 53. Sicut ouis ad occisionẽ ducetur ⁊ quasi agnus coram tondente se obmutescet ⁊ non aperuit os suum. Item in omnib⁹ finalis perseuerantia. Unde vsqz ad mortem perseuerauit. Luc. 23. Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Unde in cruce inuenitur exemplum omis virtutis. Augustin⁹. Crux nõ solum fuit patibulum patientis sed etiam cathedra docentꝭ. Recogitate ergo eũ qui sustinuit. ¶ Sed quid cogitandũ: Tria scz gen⁹ passionis: vnde sustinuit contradictionem id est afflictionẽ in verbis. Unde dicebant. Vah qui destruis templũ dei ps. Eripies me de cõtradictionibus populi. Roma. 10. Expandi manus meas ad populum non credentem sed contradicentem mihi. Luce. 2. Et in signum cui cõtradicetur. Et cõtradictionẽ talẽ id est tam grauem ⁊ ignominiosam. Treñ. pmo. O vos omnes qui transitis per viam attendite ⁊ videte si est dolor sicut dolor meꝰ. Secundo a quibus passus est quia a peccatoribus pro quibus patiebatur. pme Pet. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis. Tertio persona patientis. Ante passionem enim ab origine mundi passus est in membris suis: sed tunc in propria persona. Unde dicit. Aduersus semetipm. Esa. 46. Ego feci et ego feram. ps. Que non rapui tunc exsoluebam. prime Pet. 2. Peccata nostra ipe pertulit in corpore suo sup lignum. ¶ Utilitatem ostendit cum dicit. Et non fatigemini. Consideratio enim passionis christi facit nos non deficere. Gregorius. Si passio christi ad me moriam reuocetur nihil adeo durum est qõ nõ equanimiter toleret Unde nõ deficiatis tanꝯ fatigati animo a veritate fidei Esa. 40. Current ⁊ non laborabunt ambulabunt ⁊ non deficient. 2. Thes. 3. Nolite deficere benefacientes. ¶ Rationẽ autem huius ponit dicens. Nondum enim vsqz ad sanguinem. Quasi dicat. Non debetis deficere in tribulationibus vestris pro vobis quia nondum tãtũ sustinuistis sicut christus. Ipe enim sanguinem suum fudit pro nobis. Mat. 26. Hic est sanguis noui testamenti qui pro multis effundetur. ¶ Vos aũt rapinam bonorum vestrorum sustinuistis. Maius autem ẽ de genere operis vitam dare ꝯ substantiã corporalẽ: licet aliquando ex radice operis scilicet ex charitate possit eẽ minus licut supra dictum ẽ. Unde dicit. Nõdũ enim restitistis repugnantes aduersus peccatũ vsqz ad sanguinẽ. s. fundendum pro xpo.

Lectio secunda.

Et obliti estis consolationis que vobis tanꝯ filijs loquit dicẽs: Fili mi noli negligere disciplinam domini: neqꝫ fatigeris dũ ab eo argueris. Quẽ enim diligit dns castigat: flagellat aũt oẽm filiuz quẽ recipit. In disciplina pseuerante. Tanꝯ filijs vobis offert se deꝰ. Quis eñ filius quẽ nõ corripit pater: Qõ si extra disciplinam estis: cuiꝰ pticipes facti sũt oñs. ergo adulteri ⁊ nõ filij estis. Deinde pfes ꝯdem carnis nre eruditores habuimꝰ ⁊ reuerebamur eos. Nõ multo magis obtẽperabimus pri spirituũ ⁊ viuemus: Et illi quidẽ in tẽpore paucoꝝ dierũ fm voluntatẽ suam erudiebant nos hic aũt ad id qõ vtile ẽ in recipiendo sanctificationẽ eius. Omis aũt disciplina in pnti quidẽ videtur non esse gaudij sed merozis: postea autem fructum pacatissimũ exercitatis per eã reddet iusticie.

Supra induxit apostolus ad mala patienter sustinenda exemplo antiquorũ patrum ⁊ xpi: hic monet ad idem ex auctoritate scripture. Unde circa hoc tria facit. Primo enĩ ponit auctoritatem. Scõo oñdit sensum eius ibi. In disciplina perseuerate ⁊c. Tertio arguit ad ꝓpositum ex premissis ibi. Q si extra disciplinam ⁊c. Ponit autem auctoritatẽ que habet. Prouerb. 3. sed sub alijs verbis ꝯ littera nostra habeat. Ibi enim habemus sic. Disciplinam domini fili mi ne abijcias: nec deficias cum ab eo corripieris. Quẽ eñ diligit domin⁹ corripit ⁊ quasi pater in filio cõplacet sibi. Quia vero apostol⁹ inducit auctoritatẽ istã causa cõsolationis: ideo vtitur alijs verbis Unde dicit. Et obliti estis consolationis ⁊c. Quasi dicat. Mirum est si obliti estis. ps. Secundũ multitudinẽ dolorum meorum in corde meo consolationes tue letificauerunt animam meam. Idem. In eternum nõ obliuiscar iustificationes tuas. Dicit aũt ꝓsolatiõis. i. dei cons-

190

Explanatio sancti Thome

solantis. & est emphatica locutio. 2. cor. 1. Benedict⁹ deus et pater dñi nri ihesu xpi. pater misericordiaꝝ & deus totius cōsolatiōis qui consolat nos in omni tribulatiōe nostra. ¶ Sequit̄ Que vobis. id est qui deus cōsolationis loquitur vobis tanq̄ filijs. Ergo si punit nō odit. sed ei⁹ punitio ordinatur ad bonū. quia loquit̄ vobis tanq̄ filijs. ¶ Verba autem auctoris ponit dicēs: Fili mi &c. Et subdit rationē ibi Que em̄ diligit dñs &c. In auctoritate vero ꝓhibet duo. quia prohibet odiū disciplineꝫ impatientiā ad ipsam. Propter primum dicit. Fili mi noli negligere sicut quidā qui odiūt disciplinā de quib⁹ dicitur puer. 9. Noli arguere derisorem ne oderit te Amos 5. Odio habuerunt loquentē in porta & corripientē pfecte abhominati sunt. Dicit ergo apls. Noli negligere disciplinā dñi. Quasi dicat. Cū deus te flagellat causa discipline: noli negligere. id est negligenter habere fastidiendo. Sap. 3. Sapientiā et disciplinā qui abiecit infelix est. ¶ Propter scōm dicit. Et ne fatigeris dum ab eo argueris. Quidā em̄ & si correctionē durā nō odiāt tñ impatienter portant. Et ideo dicit. Ne fatigeris &c. Tunc em̄ homo spiritualiter fatigat̄ qñ ꝓtristat̄ intantū ꝙ deficit. supra eodē. Ut non fatigemini animis vrīs deficientes Eccl. 6. Ne accidiers in vinculis illi⁹. ¶ Deinde cū dicit Que em̄ diligit dñs &c. assignat causam. Sicut aut dicit pbus verbū castigatiōis cōmunit̄ accipit̄ in pueris & in cōcupiscentia. dicimus em̄ castū: cuius concupiscentia castigata est Similiter puer dicit̄ castigatus qui est bene disciplinatus. qō em̄ de se habet ꝓnitatē ad malū indiget refrenante. Talis autē est concupiscētia & puer que de se sequunt̄ impetus suos. Ideo indiget castigāte. Ille g̃ qui castigat ideo hoc facit ne tēdat in malū. Et quia sensus nri & cogitatio nostra prona sunt ad malū vt dicitur Heñ. 8. Ideo dñs castigat nos vt retrahat nos a malo. ps. Castigās castigauit me dñs & morti nō tradidit me Jere. 31. Castigasti me & eruditus sum quasi iuuē culus indomitus. In hoc autē castigat. qz flagellat non quidem ad cōdemnntionē sed ad salutē. Unde dicit ꝙ flagellat omnē filiū quē recipit. Et ideo qui nō flagellantur nō sunt de numero filioꝝ. ps. In laboze hominū nō sunt & cū hominibus nō flagellabunt̄. Unde est signum quasi eterne reꝓbati ois Ezc. 16. Auferet zelus meus a te. Nec mirū si flagellat omnē filiū quem recipit ꝙ adoptionē. quia ꝓprio filio suo nō pepcit Luc. vl. Oportuit xp̃m pati. ¶ Cōsequēter cū dicit. In disciplia pseverate. Ostendit sensuz auctoritatis ꝓallegate. & p̃mo ostendit sensum monitiōis. Secūdo sensū ratiōis assignat ibi Tanq̄ filijs &c. Tertio ostendit rationē istā esse cōuenientē ibi Quis em̄ filius &c. Monitio aūt apostoli fuerat ꝙ nō debebant negligere disciplinā dñi: nec etiā fatigari. Utrunq̄ aūt cōprehendit in bijs verbis. Nō negligere em̄ nec etiā fatigari sub disciplia. nō est aliud q̄ in disciplina pseverare Unde Job. 6. Hec mihi sit consolatio vt affligens me doloze nō parcat. ps. Apprehendite disciplinā &c. Quare autē nō debeamus negligere dixerat quia quē diligit dñs &c. Unde hic dicit Tanq̄ filijs vobis se offert deus. Quasi dicat. Ideo pseverate. qz offert se tanq̄ filijs Jere. 3. Patrē vocabis me: et post me ingredi nō cessabis. ¶ Consequēter ostendit istā rationem esse cōuenientē dicens Quis em̄ filius quē non corripit pater. Ad patrē em̄ pertinet corrigere filiū suū. puer. 13 Qui pcit virge odit filiū suū: qui aūt diligit illū instāter erudit Eccl. 30. Equus indomitus euadet durus: et filius remissus euadet preceps. Et ideo necessaria est correctio. sicut paulo dat⁹ stimulus carnis ne per superbiā corrueret. 2. cor. 12. ¶ Deinde cū dicit. Q si extra disciplinā &c. Arguit ex pmissis. & primo deducendo ad inconueniens. Secundo ex quodā exēplo ibi Deinde patres &c. Tertio ex vtilitate consequēte ibi. Omnis autē disciplina &c. Circa primū facit talē rationē. Omnis autē disciplina &c. Circa primū facit talē rationē. Omnes sancti qui deo placuerunt per multas tribulationes transierūt: per quas filij dei facti sunt. Ergo qui in disciplina nō pseverat nō est filius sed magis adulter. id est de adulterio natus. Istius rationis ponit tñ conclusionē dicēs Si estis extra disciplinā nō estis filij sed adulteri. quia disciplinefacti sunt participes omnes scz sancti. 2. thy. 3. Omnes qui pie viuere volunt in christo psecutionē patient̄. Judith. 8. Omnes qui deo placuerunt per multas tribulationes transierunt fideles. Hec oportet ꝙ semp sancti habeant exteriozes tribulatiōes cū interius affligunt̄ ex mala conuersatione quorūdā. 2. Pe. 2. Habitās Loth apud eos qui de die in diē animā iustā iniquis operibus cruciabant. Filius autē ꝓprie dicit qui est ex legittimo patre. Mater nra est ecclia: cuius sponsa est ipse deus. Osee. 2. Sponsabo te mihi in fide. Adulter autē est dyabolus et mundus. Qui ergo nati sunt ex spiritu dyaboli vel mundi sunt filij adulterini Esa. 57. Accedite huc filij auguratricis & adulteri et foznicarie. Patet ergo ꝙ ꝓprie non sunt filij nisi de legittimo patre nati. ¶ Consequenter cum dicit. Deinde patres &c. Ponit secundam rationē sumptā ex Exoō. quod experti sum⁹. scz ex correctione paterna. Que quidē ratio procedit ex duplici differentia que est inter deū patrē & patrē carnalē. Est autē hec prima differentia dei patris ad patrē carnalē Homo em̄ generat hominē q̄tū ad corpus: nō q̄tū ad animam que est per creationem & nō traducit̄. 2. Macb. 7. Nec em̄ ego spiritū & animā dedi vobis. Unde dicit ꝙ nos habuimus patres carnis nre eruditores Eccl. 7. Filij tibi sunt erudi illos. Et reuerebamur eos Exo. 20. Honora patrē tuū &c. Deus aūt excellenti⁹ est pater noster scz q̄tū ad animā quā imediate creat Eccl. vl. Spūs redeat ad deū qui dedit illū. Item iustificat animā doptādo in filios Ro. 8. Spūs testimoniū reddidit spūi nro ꝙ sumus filij dei Ideo dicit. Non multomagis obtēperabimus patri spirituū. id est animaꝝ nraꝝ que dicunt̄ spūs qz nō sunt ex materia Et viuemus Finis em̄ obedientie ē vita eterna. Job. 8. Si quis sermonē meū fuauerit mortē nō gustabit in eternū. supra. 5. Factus est omnib⁹ obtēperātibus ei causa salutis eterne. ¶ Secūda vero differentia est correctiōis humane ad diuinā que in duobus differunt. & primo q̄tū ad finē: quia finis humane correctionis est aliquid transitoriū. Est em̄ ad bene conuersandū in hac vita que est paucoꝝ dieꝝ Secūdo q̄tū ad rōez qz homo corrigit fm volūtatē que falli & errare pot. & tñ obedimus ei. In correctione aūt diuina nō est sic: qz erudit nos ad aliquid vtile in sempiternū. scz ad recipiendā sanctificationē: que scz ē ipsemet deus Esa. 8. Dominuz exercituū ipz sanctificate Ipse pauor vester & ipse terror vester & erit vobis in sanctificationē. Et ideo dicit. Et illi quidē erudiebant nos in tēpoze paucoꝝ dieꝝ. Et hoc q̄tū ad primū. Et fm voluntatē suā. & hoc q̄tuz ad scōm hic autē ad id quod vtile est Esa. 48. Ego dñs docēs te vtilia. Et hoc in sanctificationē ab ipso recipiēdā. & ideo debemus magis recipere disciplinā eius. ¶ Sequit̄ omnis autē disciplina &c. Hec est tertia ratio q̄ sumit̄ ex vtilitate correctionis. Cuz autē pene sint quedā mediane. idē iudicium videtur esse de correctione & de medicina. Sicut autē medicina in sumptiōe quidē amara est & abhominabilis. tamen eius finis est valde dulcis & desiderabilis. ita de disciplina ꝙ grauis est ad sustinendū: sed adducit fructū optimū. Sciendū est aūt ꝙ disciplina dicit a discendo. Pueri autē qui addiscunt flagellis erudituntur. Et ideo disciplina aliquando sumit̄ pro scientia.

vt in principio primi posteriox. Omnis doctrina ⁊ omnis disciplina ⁊c. que grece dicitur episteme. Aliquādo autē sumitur pro correctione ⁊ grece dicitē pedia: sed in latino non habet nomina ita distincta. Dicit ergo q̄ omnis disciplina que scilicet est eruditio p flagella ⁊ molestias in presenti videtur esse non gaudij sed merorix. qz exterius habet tristiciam in sustinendo: sed interius habet dulcedinē ex intentione finis. Et ideo dicit videt et non dicit est. 2. cor. 6. Quasi tristes semper aūt gaudētes. Job. 16. Mulier cū parit tristiciaz habet ⁊c. 2. cor. 4. Id em̄ quod in presenti est momentaneū ⁊ leue tribulationis nostre. supra modū in sublimitate eternū glorie pondus operatur in nobis. Et ideo dicit. Postea reddit fructū. Fructus em̄ importat dulcedinē Unde frui ē delectari in fine adepto. Iste em̄ fructus habet hic cū ptur batione exteriox incōmodorum ⁊ temptationū interiox ⁊ ideo non est pacatissimus sicut ibi. In gloria siquidem nihil erit interius remordens conscientiā nec impellens ad culpā: nec exterius contristans. Ibi em̄ vt dicit Augustinus. Erit quicqd voles. ergo ille fructus est pacatissimus. Pacatus quidē in trāquillitate conscientie. Iz peccatiox in susceptiōe pri me stole sed pacatissimus in susceptione secunde Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis in tabernaculis fiducie in requie opulēta. puer. 3. Primi et purissimi fructus eius. Reddet ergo fructū iusticie. id est quē meretur iusticia. Seminanti em̄ iusticiā merces fidelis. puerb. 11. Item ibi Fructꝰ iusti lignū vite. Uel iusticie. id est ad iusticiā apprehēdendam Osee. 10. Seminate vobis in veritate iusticiā ⁊ metite in ore misericordie. pſ. Euntes ibāt ⁊ flebant ⁊c. Si non redditur fructus nisi exercitatis per eam. id est p disciplinam. supra. 5. Perfectox ēst cibus solidus eox q̄ p consuetudine exercitatos habent sensus.

Lectio tertia.

Propter quod remissas manus ⁊ soluta genua erigite: ⁊ gressus rectos facite pedibus vestris: vt nō claudicans quis erret: magis autē sanetur. Pacez sequimini cū omnibus ⁊ sanctimoniaz: sine qua nemo videbit deum. Contēplantes ne quis desit gratie dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat. ⁊ per illam inquinentur multi. Ne quis fornicator aut p̄ophanꝰ vt esau: qui propter vnā escā vendidit primitiua sua. Scitote em̄ quoniam et postea cupiens hereditare benedictionem reprobatus est. Non em̄ inuenit penitentie locum. q̄q̄ cū lachrymis inq̄sisset eā.

Supra monuit apostolus qualiter nos debemus habere ad mala penalia sustinenda: hic monet qualiē nos debemus habere ad mala culpe vitanda. Et circa hoc duo facit. Primo enim ponit monitiones suas. Secundo assignat rationes ipsorum ibi Non em̄ accessistis ⁊c. Circa primū duo facit. Primo em̄ monet hominē peccantē Secundo nōdū peccantē ibi. Pacē sequimini ⁊c. Est autē duplex peccatū. scz omissionis ⁊ transgressionis. Primo ergo monet ad dimittendū peccatū omissionis. Secūdo ad dimittendū peccatū transgressionis ibi Et gressus rectos ⁊c. Peccatū autē omissionis duplex est. Unum quando quis omittit bonū facere. Aliud omittendo mala ⁊ aduersa tolerare. Quantū ad primū dicit. Propter quod scz quia disciplina affert fructū pacatissimum. ideo vt vos hunc fructū percipere possitis erigite manus remissas. Manus em̄ cū sit organū organorum remissa dicitur quando vacat ab eius operibus. ⁊ ideo erigēda est per rectam intentionem ad operandum que deo placēt. Treñ. 3. Leuemus corda nostra cū manibus ad deum. pſ. Eleuatio manuū mearx ⁊c. Manus em̄ remissa inducit egestatē et seruitutē. puerb. 10. Egestatē operata est manus remissa: manus autē fortiū diuitias parat. Item eiusdem cap̄. 12. Manus fortiū dominabitur: que autez remissa est tributis seruiet. In huius signū quando moyses eleuabat manus vincebat israel quando vero remittebat superabat amalech Exō. 17. Quantū ad aliud peccatū omissionis dicitur: Erigite genua dissoluta. Jnnenibus totū pondus corporis sustentatur. Habent ergo genua dissoluta qui non habent fortitudinē fortiter tolerandi aduersa. hec ergo remissio abijcienda est Job. 4. Manus lassas roborasti: ⁊ genua trementia confortasti. vacillantes confirmauerunt sermones tui Esa. 35. Confortate manus dissolutas: ⁊ genua debilia roborate. Manus ergo ⁊ genua erigite: vt nec ocio torpeatis: nec debilitate besitetis. Deinde cū dicit. Et gressus rectos ⁊c. Jmprobat peccatū transgressionis. Istud autē peccatum est obliquitas quedam ⁊ curuitas. Rectū em̄ dicitur cuius medū non exit ab extremis. id est cuius operatio nō recedit ab intentione ⁊ fine debito. Triplex autem ē obliquitas. scilicet in affectu. in operatione ⁊ in intellectu. Istas tres monet declinare. Ex affectione autē iniqua sequitur obliquitas in intellectu. ⁊ deprauatio in affectu. Et ideo quantū ad primū q̄ est aliorum radix dicit: Facite gressus rectos pedibus vestris. id est rectas affectiones. Sicut em̄ pedes portant corpus: ita mentē portant affectiones. Recti ergo pedes sunt affectiōes recte Eze. 1. Pedes eox pedes recti. Rectificate ergo affectiones quibus totū corpꝰ portat spiritualiter Esa. 40. Rectas facite in solitudine semitas dei vestri. Hoc est q̄tū in vobis est date operā ad hoc. Sed rectificare est solius dei. pſ. Dirige gressus meos in semitis tuis. Quantū ad secundū dicit. Ut non claudicans quis. scz quātū ad actionem exteriorē. Sicut em̄ tibia dicitur clauda quādo nō sequitur regulā potentie gressiue: ita operatio claudicat quando siue ad dexteram. id est in prosperis. siue ad sinistrā. id est in aduersis non sequitur regulā legis diuine. Esa. 30. Hec est via ambulate in ea ⁊ nō declinetis: neq̄ ad dexterā: neq̄ ad sinistrā. Uel claudicat qui cerimonialia obseruat cum euangelio. Quantū ad obliquitatem intellectus dicit Erret. Malaz em̄ operationez sequitur error intellectus. puer. 14. Errant omnes q̄ operantur malū Sap̄. 2. Hoc cogitauerunt et errauerūt excecauit em̄ eos malicia eorum. Qui ergo vult illas duas curuitates cauere habeat pedes ⁊ affectiones rectas. Et ideo dicit: Magis autē sanet. Sicut em̄ sanitas corporis consistit in contēperatione humorū: ita sanitas spiritualis in ordinatione affectuum Jere. 17. Sana me domine ⁊ sanabor. Deinde cū dicit: Pacē sequimini ⁊c. Monet non peccantē ad vitandū peccatum. ⁊ circa hoc duo facit. Primo em̄ premittit quedā remedia q̄ valent ad omnia peccata vitanda. Secundo specialiter monet ad vitationē eorū ibi Ne qua radix ⁊c. Circa primū sciēdum est q̄ actionū humanarū sunt diuersi fines. Quedā em̄ ordinantur ad alium: sicut iusticia que ordinat hominem ad proximum. Et istarum finis est pax. Unde Esa. 32. Erit opus iusticie pax. Quedam ad ipsum operantem sicut ieiunare: et istorum finis est puritas. Nō enim ieiunamus nisi propter mundiciam ⁊ puritatem. Quantum ergo ad primum dicit. Pacem sequimini. id est

non solum habete: sed queratis quomodo cum alijs habeatis. Ro. 12. Si fieri potest quod in vobis est cū omnibus hominibus pacem habentes. pō. Inquire pacē ⁊ p̄sequere eam. ¶ Quantū ad secundū dicit: Et sanctimoniā. 2. coz. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus. Q̄ autem ista remedia sint necessaria ostendit per duo damna que incurrimus sine ipsis. scilicet damnū glorie in futuro. ⁊ gratie in presenti. Quātuz ad primū dicit: q̄ sine pace ⁊ sanctimonia nemo videbit deū in quo cōsistit beatitudo Johannis. 17. Hec est vita eterna ꝛc. Quasi dicat Sine pace ad proximū ⁊ mundicia ⁊ puritate quo ad seipsum nemo potest esse beatus. Mat. 5. Beati pacifici quoniā filij dei vocabuntur. Solum autē filijs debetur hereditas diuine visionis. Item Apoc. 21. Non intrabit in ea aliquid coinquinatuz. pō. Domie quis habitabit ī tabernaculo tuo ꝛc. Itē Quis ascendet in montē domini ꝛc. ¶ Quantū ad secūdū dānum scz grātie in presenti dicit. Contemplantes ne quis desit gratie dei. Gratia em̄ per discordiā ⁊ immundiciaz amittitur. 1. coz. 14. Non est deus dissensionis sed pacz pō. In pace factus est locus eius. Abacuc. 1. Mundi sūt oculi tui domine ne videāt malū ⁊ respicere ad iniquitatē non poteris. Sap̄. 1. Spiritussanctus discipline effugiet fictuz et corripietur a superueniente iniquitate. Figuratiue aūt loquitur apostolus. Gratia em̄ et si nō habeat ex meritis alioquin iam gratia non esset gratia: tamen opoz tet q̄ homo faciat quod in se est. Deus autez voluntate sua liberalissima dat eā omni p̄paranti se. Apocal. 3. Ecce sto ad hostiuz ⁊ pulso si quis apperuerit mihi intrabo ad eum. 1. thy. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri Et ideo gratia dei nulli deest sed omnibus q̄tum in se est cōmunicat. Sicut nec sol deest oculis cecis. Dicit ergo Contemplātes ne quis desit gratie dei. ¶ Sed cōtra quia si gratia non datur ex operibus: sed tm̄ ex hoc q̄ aliquis non ponit obstaculū. ergo habere gratiā dependet ex solo libero arbitrio et non ex electione dei: quod ē erroz pelagij. Respondeo dicendum est q̄ hocipsum q̄ aliquis non ponit obstaculū ex gratia procedit. Unde si aliquis ponat ⁊ tamen moueatur coz eius ad remouēdū illud hoc est ex dono gratie dei vocantis per misericordiam suam Hal. 1. Cuz aūt placuit ei qui me segregauit ex vtero matris mee et vocauit per gratiā suā ꝛc. Hoc autē donū gratie nō est gratū faciens. Q̄ ergo a quibusdā remouetur istud obstaculum hoc est ex misericordia dei. q̄ autē non remouetur hoc est ex iusticia eius. Non autē dicit ne tu desis: sed ne quis. id est quicunq̄. quia quilibet debet esse sollicitus de proximo Ecclesias. decimoseptio Unicuiq̄ mandauit de proximo suo. ¶ Deinde cum dicit Ne qua radix ꝛc. Specialiter descēdit ad monitionē vitationis peccatoz cōtrariorz vniuq̄ predictoz remediozuz. Et primo monet vitari peccata cōtraria paci. Secundo contraria sanctimonie ibi. Ne quis fornicator ꝛc. Dicit ergo: Ne qua radix amaritudinis ꝛc. Illud dicit amarū quod non potest gustari nisi cum offensa. Conuersatio ergo alicuius dicitur amara quando non potest esse sine offensa eoz cum quibus cōuersatur. Quo contra dicitur de sapientia. Sap̄. 8. Non habet amaritudinē conuersatio illius nec tediū conuictus eius sed leticiā ⁊ gaudium. Qui ergo in sapientia scit conuersari non est amare conuersationis. qō fit quando nō habet dura verba vl̄ facta. Et ideo dicit Contēplantes ne qua radix amaritudinis. id est amaritudo paulatim inchoata ⁊ in cordera dicata sursum germinans impediat pacem. ⁊ per consequēs gratiā et visionē dei. Deutro. 29. Ne sit inter vos radix germinans fel ⁊ amaritudinē. Osee. 12. Ad iracūdiaz prouocauit me effraym in amaritudinibus suis. Ut radix amaritudinis ē mala cogitatio noxie delectatiōis. que sursum germinat quando per consensum ad opꝰ venit. Et per illam inquinantur multi: quia non solum illi in quo est. sed et alij malo eius exemplo. 1. corinthioz. quinto. Modicum fermentum totam massam corrumpit. ¶ Deinde cum dicit. Ne quis fornicator ꝛc. Monet vitare peccata contraria sanctimonie cui specialiter oppōnuntur pctā carnalia. scz luxuria ⁊ gula: que perficiūtur in delectatione carnali: per quam mens inquinatur. Unde ista mentem ⁊ carnem inquinant. Et ideo specialiter monet ista vitari. Et primo luxuriam dicens: Contēplātes. Et non solum quilibet in seipso sed ne quis fornicator. ita q̄ quilibet in proximo suo hoc contempletur Augustinus. Inuicez vestram pudicicia custodite. ⁊ Ephesiozum. 5. Fornicatio autē ⁊ omnis immūdicia ⁊ auaritia nec nominetur in vobis sicut decet sanctos Thobie. 4. Attende tibi ab omni fornicatione. ¶ Secundo prohibet gulam dicens: Aut prophanus. ⁊ dicitur quasi procul a phano. ⁊ tales sunt gulosi qui de ventre suo deum faciunt sicut Esau Quod dixerat ostendit in exēplo esau qui propter gulam vendidit primogenita Sic etiam gulosus pro mimma esca vendit hereditatē eternā. Prouer. 6. Pr̄eciū scorti vix est vnius panis Esau autē non solū fuit gulosus: sed etiā luxuriosus. quia contra voluntatez parentum duxit vxores alienigenas. Jus autem primogeniti erat q̄ habebat duplicē portionem. et ante sacerdotium aaron habebat honorem sacerdotalem. Unde in hoc cōmisit ipse symoniā. ℊ videt q̄ etiam Jacob q̄ illō emit similiter cōmisit symoniā qō falsuz est. Jacob em̄ per spiritumsanctum intellexit illud sibi deberi. iuxta illud Malachie. 1. Jacob dilexi Esau aūt odio habui. Et ideo non emit sed quod sibi debebat ab iniusto possessore redemit Et hoc est q̄ dicit q̄ Esau propter vnam escā vendidit primitiua sua: vl̄ p̄rogēita vt dicit. Hen̄. 25. ⁊. 27 ¶ Et penam consecutam ostendit subdens: Scitote em̄ quoniam et postea cupiens hereditare benedictionē reprobatus est. Sicut enim dicit Hen̄. 27. Postq̄ ysaac benedixerat iacob: venit Esau ⁊ petijt benedictionē: qō tamen non obtinuit. licet pater fecisset ignorans. quia in illo stupore quem habuit: factus in extasi edoctus? est a spiritusancto q̄ non retractaret quod fecerat. Unde dicit: Benedixi ei ⁊ erit benedict?. Et sic Esau consilio spiritussancti reprobatus fuit. In quo datur intelligi q̄ nullus debet negligere dum adhuc viuit benefacere quantumcūq̄ sit reprobatus in p̄scientia diuina. qz post vitam ad hereditatē dei: etiam si desideretur naturaliter nō peruenitur. ¶ Sequitur. Non enim inuenit penitentie locum q̄q̄ cum lachrymis inquisisset eam. Sicut enim dicitur Hen̄. 27. Irrugit clamore magno ꝛc. Sed contra quia dicitur Ezechiel. 18. Quacunq̄ hora ingemuerit peccator ꝛc. Respondeo dicendū est q̄ q̄diu p̄sens vita agit̄ pōt agi vera penitentia. Interdum tū aliqs penitet non propter amorem iusticie: sed propter timorem pene vel damni temporalis. Et sic penituit Esau. non qz vendiderat primogenita: sed quia perdiderat. Unde nō dolebat de peccato venditionis: sed de damno perditionis. Et ideo penitentia eius non fuit accepta. qz nō erat vera. Sic etiam penitent damnati in inferno. vt dicitur Sapientie. 5. Penitentiam agentes. non quia peccauerunt: sed quia exclusi sunt. Tamen scōm glosam hoc qō dicit: Hic fornicator ⁊ prophanus aliter intelligi potest vt fornicator dicatur qui cū fide carnales cerimonias obseruat. sicut habens concubinam cū vxore propria. Sed prophanus. id est procul a phano. sicut penitus infidelis.

Lectio quarta.

Non enim accessistis ad tractabilem
et accessibilem ignē et turbinē et cali-
ginem et procellā et tube sonū et vo-
cem verborum. quā qui audierunt excusa-
uerunt se ne eis fieret verbum. Nō eīm por-
tabant quod dicebatur. et si bestia tetigerit
montē: lapidabitur Et ita terribile erat qō
videbatur. Moyses dixit. Exterritus sum
et tremebundus. Sed accessistis ad syon mō
tem et ciuitatē dei viuentis hierusalem cele-
stem: et multorum milium angelorū freq̄n-
tiā: et ecclesiam primitiuor̄ q̄ conscripti sūt
in celis. et iudicem omnium deū et spiritum
iustor̄ perfectorum. et testamenti noui me-
diatorem iesum. et sanguinis aspersionē. me
lius loquentem q̄s abel.

Supra posuit apostolus monitionem ad vitandū mala culpe: hic assignat istius monitionis rationem quam sumit ex comparatione noui et veteris testamenti. Et circa hoc duo facit. Primo eīm ponit comparationē illā. Secūdo ex ipsa arguit ibi. Videte ne recusetis ꝛc. Circa primum duo facit. quia primo proponit ea que pertinēt ad vetus testamentū. Secundo ea que ad nouū testamētum ibi. Sed accessistis. Circa primū sciendum est. q̄ vt dicit Augustin⁹ Breuis differentia legis et euangelij est timor et amor. Lex enim tang pedagogus noster fuit in christo. paruuli autē terroribus ducendi sunt. puer. 19. Pestilente flagellato sapientior erit paruulus. Et ideo hic dicit apostolus: q̄ in datione legis facta sunt quedā terribilia. Unde primo ponit illa quibus territi sunt hij quibus lex dabat. Secundo agit de terrore legislatoris ibi. Moyses dixit ꝛc. Quantū ad primū tria ponit. scilicet terrorē quantū ad visa. Secundo quantum ad audita ibi Et procellā ꝛc. Tertio quantū ad cōminationes ibi. Et si bestia tetigerit ꝛc. et ista tria referuntur ad tria q̄ ibi erant terribilia. scilicet ex parte dei. ex parte legis date. et ex parte ministrorū legis Quantū ad primū. scz ex pte dei ponit tria terribilia. scz zelum ad puniendum. seueritatem pene et occultationē dantis legem. Zelus designatur Deutro. 4. Dñs deus tuus ignis consumens est deus emulator. Malach. 3. Ipse eīm quasi ignis conflans. Unde ipse deus frequenter vocat se zelotē. quia crimen sponse non dimittit inultū. Exod. 20. Ego eīm sum dñs deꝰ tuus fortis zelotes. et. 34. Dñs zelotes nomē eiꝰ. et puer. 6. Zelꝰ et furor viri nō parcet in die vindicte. Añ dicitur hic. Non eīm accessistis sicut illi ad tractabilē et accessibilem ignē. Ille eīm ignis vt dicitur Exod. 19. erat cor poēalis et ideo palpabilis et sensibilis. et etiā in certo loco vt ad ipsum posset accedi. In noua autem lege datꝰ fuit ignis spiritussancti. Actuū. 2. Sicut eīm iudeis. l. die ab egressu de egypto apparuit ignis emulationis. ita discipulis. l. die a die resurrectionis ignis spiritussancti nō palpabilis sed mente perceptibilis Treñ. 1. De excelso misit in ossibus meis ignē et erudiuit me. Iste ignis infinitus est natura et loco Lucē eīm habitat inaccessibilem 1. thi. 6. Et ideo non est accessibilis. ¶ Seueritas pene significatur per turbinē que est ventus cū aqua Job. 9. In turbine conteret me. Uel potest referri ad temptationes. Nec eīm non refrenabat concupiscentiā. q̄ non dabat gratiam adiutricez ex opere operato. sed tm̄ cohibebat actū. et ideo generabat turbinē tēptationū. ¶ Occultatio autē dantis legem significatur per caliginē in qua figurabatur q̄ status legis occultus erat. id est velatus. 2. cor. 3. Usq̄ in hodiernuz diē cuz legitur moyses velamē positum est super cor eorum Sed in noua lege istō velamen ablatū est: in cuius signū in passione christi velum templi scissum est. quia nos reuelata facie gloriā domini speculamur. vbi supra. Itē caligo illa significabat diuinā excellentiā. Sicut eīm illō quod in caligine ē: clare videri non potest: ita lux excellens hebetat oculū et facit ipsum caligare qui lucē habitat inaccessibilē. ¶ Deinde cū dicit: Et procellā ꝛc. Ponit terribilia quantum ad auditū que sumuntur ex parte legis. In lege aūt tria erant valde terribilia. scz magnitudo cōminationū. grauitas preceptorū: et multiplicatio ipsorum. Quantū ad primū dicit. Et procellā. que proprie est conturbatio maris. Large autē dicitur turbatio aeris cuz turbine et pluuia. Unde significat austeritatē cōminationū que erāt in veteri lege Deutro. 29. ¶ Sonitus tube significat grauitatē preceptor̄ ad quorum adimpletionē indicebatur homini quasi bellū contra seipsum. ¶ Vox verborum significat multitudinē preceptor̄. Verborū inq̄ dei p̄ subtectam creaturā. scilicet per angelū Gal. 3. Ordinata per angelos ꝛc. Deus eīm per angelos ibi loquebatur. q̄ omnia adeo terribilia fuerunt q̄ illi qui vocē illā audierunt excusauerunt se ne eis fieret verbū. Unō dicit Exod. 20 Perterriti atq̄ timore percussi fuerunt et steterunt procul dicentes moysi: Loquere tu nobis et audiemus. nō loquat nobis dominus ne moriamur. Cūm autē huiꝰ excusatiōis subdit dicens: Quia non poterant verba dei portare. Unde non portabant. id est non sustinebant qō dicebatur Deutro. 5. Quid est omnis caro vt audiat vocem dei viuētis qui de medio ignis loquit: sicut nos audiuimus et possit viuere. Tūc autez dicunē non portari verba dei: quando vel intellectu non capiunē vel excedunt affectum. ¶ Consequenter ponit pene cōminationem dicens: Et si bestia tetigerit montē lapidabit. Exo. 19. vbi dicitur: Omnis qui tetigerit montē morte morietur. Manus non tangēt euz: sed lapidibus opprimetur aut confodietur iaculis. siue iumentum fuerit siue homo non viuet Apostolus autē ad maiorē terrorē nō facit mētionē hic nisi de iumentis que iubentur in lege occidi: ad ostendendū grauitatē peccati. Tamen mistice mons est altitudo misteriorum diuinorum. Bestia vero est homo bestialiter viuēs. pñs. Homo cū in honore esset nō intellexit cōparatꝰ est iumētis insipiētibꝰ ꝛc. Hec bestia duobꝰ modis tangit montē. Uno modo blasphemādo. pñs. Posuerunc in celū os suū Leui. 24. Educ blasphemū extra castra et lapidet eū vniuersus populus. Alio modo ingerēdo se indigne diuinis. puer. 25. Qui pscrutator ē maiestatis opprimet a glia. ¶ Ex his cōcludit qō intēdit. s. q̄ ista valde terribilia erāt: q̄ etiā nec iumentis pcebat. Añ dicit q̄ ita terribile est qō dicebat. in q̄ designat dña noui et veteris testamēti: q̄ vet⁹ testamētū datum fuit in terrore: vt corda iudeor̄ q̄pna erāt ad ydolatriā terrerētur. Nouū aūt datū est in amore Ro. 8. Nō eīm accepistis spiritū seruitutis itez in timore. sz accepistis spūm adoptionis filior̄ in quo clamamus abba pater. Unde et xps nō terrores in principio predicationis sue premisit: sed regnū celorū pmisit Mat. 4. Penitētiā agite appropinq̄bit eīm regnū celor̄. puer. vl. Lex clementie in lingua eius. ¶ Deinde cū dicit. Moyses dixit ꝛc. agit de timore legislatoris. scz moysi. Lex enim per moysen data est. Joh. 1. Si q̄ ipe moyses in legis datiōe territus fuit ita vt diceret vt dicit aplꝰ hic. exterritus sum. scz interiꝰ et tremebundus exteriꝰ: qui fuit perfectissimus inter omnes

signū erat q̄ ipsa lex terribilis erat etiā ispis pfectis: qz nō dabat gratiā vt dictū est: sed tantū ostēdebat culpā. Unde ipsa fuit graue iugum. de quo dicit Petrus Actuum 15. q̄ hoc est iugū quod nec nos nec patres nostri portare potuim⁹. Sed lex christi iugū suaue est: qua charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritūsanctū: q̄ datus est nobis Ro. 5. ¶ Unō sciēdū est q̄ ista littera quā ponit hic apostolus non est exō. 20. sed forte accepit eā apostolus Exō. 3. vbi in visione rubi territus fuit t dixit: Non sum eloquens ab heri et nudiustertiꝰ: Ex quo dixit. vel facto saltem t si non verbo. Exterritꝰ sum t tremebundus. Uel forte apostolus vtitur alia lra quaz nos non habemus. Ex quo apparet q̄ lex vetus fuit lex timoris. ¶ Deinde ponit conditiones noui testamenti dicēs Sed accessistis ꝛc. Ubi ostendit que nobis in ipso ꝓponuntur. Et sunt tria nobis promissa. scz spes future glorie. participatio ecclesie t familiaritas dei. ¶ Secūdum ostendit cuz dicit. Et ecclesiam primitiuoꝝ ꝛc. Tertiuz ibi. Et iudicem omniū deū ꝛc. In celesti autē gloria duo sunt que potissime bonos letificabunt. scz fruitio deitatiz t cōmunis sanctoꝝ societas. Nullius eñ boni possessio iocunda est sine socio. vt dicit Boecius t. ps. Ecce q̄ bonū t q̄ iocundū habitare fratres in vnū. Fruitio autē in duobus consistit. scz in visione intellectꝰ: t in delectatione affectus. Ut eñ dicit Augustinꝰ. Fruimur cognitis in quibus voluntas delectata conquiescit. ꝓpter visionem eñ dicit Accessistis ad montē syon. Syon enim significat altitudinē diuine contemplatiōis Esa. 33. Respice syon ciuitatē solennitatis nostre. Jocunditas t delectatio affectus significatur per hierusalem ciuitatē celestem dei viuentis. Ibi eñ erit visio experimentalis pacis: quia nihil erit perturbās: siue interius siue exterius Unde dicitur ciuitas. id est ciuium vnitas. ps. Hierusalem que edificatur vt ciuitas. Itē Lauda hierusalē dñm lauda deū tuū syō. Sequitur Qui posuit fines tuos pacem t adipe frumenti saciat te. Haꝰ. 4. Illa que sursum est hierusalē libera est. Unde nihil vltra erit desiderandum. Cañ. 8. Exquo facta sum corā eo quasi pacē reperiens. ¶ Cōplemētū aūt sanctoꝝ est cōmunis societas: de qua dicit. Multorum miliū angeloꝝ frequentiam. id est assiduitatem. quia semper ibi sunt. Mat. 18. Angeli eorum in celis semp vident faciē patris mei qui in celis est Q̄ autē sint multa milia patet Dañ. 7. Milia miliū ministrabant ei. t decies centena milia assistebant ei. Job 25. Numquid est numerus militū ei? Apocalipꝭ. 5. Et erat numerus eoꝝ milia miliū Esa. 22. Urbs frequēs ciuitas exultans. Et ecclesiā primitiuoꝝ qui cōscripti sunt in celis. Hec de participatione ecclie. Dicitur autē ecclesia domus dei. 1. thi. 3. Primitiui sancti sunt apostoli q̄ primitus t abundantius dona gratie ꝓceperūt. p q̄s derivata sunt in posteros Ro. 8. Non solū autez illa: sed et nosipsi primitias spiritus habentes Ephe. 2. Superedificati super fundamentū apostoloꝝ et prophetaꝝ ꝛc. Sicut autē antiquitus apud romāos senatores qui assumebātur ad magnas dignitates' describebantꝰ: quos primꝰ pompilius in tabulis aureis scripsit: t dicebātur patres conscripti. ita apostolus hic ad ostendendum dignitatez apostolorum dicit q̄ conscripti sunt in celis cuiꝰ scripture liber est noticia quā deus apud se habet de saluandis Unde sicut ibi illud quod scribit non defacili a memoria labitur: ita illi qui ibi per finalē iusticiā scripti sunt infallibiliter saluabunt. Et dicitur liber ille liber vite Lu. 10 Gaudete et exultate. quia nomia vestra scripta sunt in celis. ¶ Decinde cū dicit. Et iudicē omnium ꝛc. Ostendit quomodo consecuti sumus dei familiaritatem. Et primo familiaritatē patris q̄a dicit. Accessistis ad iudicē omnium deum patrē. scz a quo est omnis auctoritas iudiciaria in viuinis. Q̄ eñ filius iudicet habet a patre. Hen. 18. Non est iudex tuū qui iudicas omnē terrā. Illud autē q̄ dicit Job. 5. q̄ pater oñe iudiciū dedit filio. intelligitur ꝯtū ad corporalē ꝓsentiam. qz scla ꝓsona filij apparebit in iudicio. Iste autē accessus est p̄ fidē t charitatem. Ro. 5. Justificati igit̄ per fidē pacē habeam⁹ ad deū per dñm nr̄m iesum xp̄m per quē accessum habem⁹ p̄ fidem in gratiā istā ꝛc. ¶ Secūdo familiaritatem spūsancti cū dicit. Et spiritūsanctū iustoꝝ. Scōm glo. h̄ est triplex lra. Una est melioz q̄ habet in greco. t spūm iustoꝝ pfectoꝝ id ē accessistis ad spūmsanctū q̄ facit pfectos in iusticia Job 31. Ut video spūs est in homib⁹. 1. coꝝ. 3. Nescitis q̄ templū dei estis vos: t spūs dei habitat in vobis. Dis enim iusticia et pfectio est a spūsancto. ¶ Alia lra. Et spūum iustoꝝ pfectoꝝ Et est sensus. Accessistis ad deū qui qui dē est iudex omniū: sed est quasi hereditas spirituū iustorū perfectoꝝ. Treñ. 3. Pars mea dñs dicit anima mea. ¶ Tertia littera est. Et spūs iustorū pfectoꝝ. id ē vt habeam⁹ societatē cū spiritib⁹ sctoꝝ q̄ sunt iusti t pfecti. Sz prima melioz est t planioz. ¶ Tertio ꝯtū ad familiaritatē filij dicit: Et testamenti noui mediatoz est. Quasi dicat Accessistis ad christū qui est mediatoz illius noui pacti in quo nobis promittuntur spiritualia. Non sic autē moyses. Unō supra. 9. Ideo noui testamēti est mediatoz 1. thi. 2. Mediatoz dei t hominū homo xp̄s iesus. Nodus aūt isti⁹ mediatiōis fuit effusio sanguis xp̄i. qz vt dictū est. 9. Sine sanguis effusiōe nō fit pctoꝝ remissio. Et iō dic. Accceessistis ad aspsionē sanguis. 10. Aspsi corda a pscia mala. 9. Si eñ sanguis hyrcoꝝ t vituloꝝ t cinis vitule aspsus inquinatos sanctificat ꝛc. Et loq̄t apls sm ritū veteris legis. vbi post datiōz veteris legis pplus aspsus ē sanguie q̄ erat figura sāguis xp̄i q̄ fideles mūdādi erāt. ¶ Seq̄t Melius loq̄ntis ꝯ abel. Effusio ei sāguinis xp̄i figurata fuit in effusiōe sanguinis omnium iustoꝝ qui fuerūt ab origine mundi Apoc. 13. Agni q̄ occisus est ab origine mundi. id est occidi pmeruit⁹. Et iō effusio sanguinis Abel signuz fuit istius effusionis. Sed xp̄i sanguis melius loquitur ꝯ sanguis abel. quia iste clamat vindictā. sed sanguis xp̄i ibi clamat veniā Luc. 23. Pater ignosce eis. Esa. 53. Pro transgressoribus oravit Matth. 26. Hic est sanguis noui testamenti: qui pro multis effundet in remissionē peccatoꝝ. Uel melius loq̄n tē. id est melius loqui facientē. qz sanguis iste facit nos loqui xp̄m vez deū iustificantē.

Lectio quinta.

Videte ne recusetis loquētē. Si eñ illi nō effugerūt recusantes eū q̄ super terrā loquebatur: multomagis nos qui de celis loquentē nobis auertimus cuius vox mouit terrā tunc: nunc autem repromittit dicens: Adhuc semel t ego mouebo non solū terrā sed et celuz. Q̄ autez adhuc semel dicit: declarat mobilium translationem tanq̄z factorum. vt maneant ea q̄ sunt imobilia. Itaq̄z regnū imobile suscipientes habemus gratiā per quā seruiamus placētes deo cū metu t reuerentia. etenī deus noster ignis consumens est.

Supra posuit aplūs conditionē vtriusq; testamēti: hic ex hoc arguit. & circa hoc facit duo. Primo enī arguit. Secūdo inducit cōclusionē principaliter intentā. ibi. Itaq; regnū īmobile &c. Circa primū duo facit Primo enī prē mittit intentionē suā. Secūdo arguit ad ppositū ibi. Si enī illi &c. Dicit ergo. Ita dictū est q; sanguis xpi melio loquit q; sanguis abel. Videte ergo ne recusetis vel cō dēneris loquentē. i. qō loquit implete. Duo aūt nobis loquit sanguis xpi. Primo enī loquit nobis cōmemorā do suū beneficiū quo dat nobis remissio peccatoz. Qui ergo ite; peccat loquentē ptemnit. Item loquit exhorta tās ad imitandū. 1c. petri. 2. Xps passus est p nobis: vo bis relinquēs exemplū vt sequami vestigia eius. Qui ḡ nō tollit crucē suā ad ipm sequendū recusat loquētē. ps. Hodie si vocē eius audieritis nolite obdurare corda vra Mat. 17. Hic est filius meus dilectus in q̄ mihi bene cō pla cui ipm audite. Deinde cū dicit. Si enī illi &c. arguit cōparādo locutionē veteris testamēti ad locutionē noui testi Et hoc ꝑtū ad duo. s. ꝑtū ad monitionē loquē di & quantū ad efficaciā locutiōis Mod⁹ loquēdi q; ille loquebat super terrā: hic aūt est de celo. Unde dicit. Si illi. s. antiqui patres recusantes eū qui loquebat sup ter rā. s. xpm. Esa. 52. Ego ipe qui loquebar ecce assum. s. per angelos vel pphetas. Supra. 1. Multipharie mul tisq; modis olim deus loquēs patrib⁹ in pphetis. Vel eū. 1. angelū per quē lex data est moysi. Gal. 3. Ordina ta per angelos. s. 2°. Si enī qui per angelos dictus est sermo factus est firmus &c. Act. 7. Hic est moyses q̄ fuit in ecclesia in solitudine cū angelo qui loquebat ei in mō te synai &c. Non effugerunt scz vltionē diuine legis. Job. 11. Effugiū peribit ab eis. Supra. 2. Dis preuari catio & inobediētia accepit iustā mercedis retributionē. Sequit cōclusio per locū a minori. Si illi qui recusa uerūt loquentē de terra non effugerūt: multomagis nos qui aduertimus loquentē de celo nō debemus recusare quia scz min⁹ possemus effugere. Me enī qui nobis lo quit in nouo testamēto xp̄us scz iam est in celis. Math. vlti°. Dns quidē iesus postq̄ locutus est eis assumptus est in celū. Deutro. 4. De celo audire te fecit vocē suaz vt doceret te. Doctrina ergo veteris testamēti est doctri na xpi loquētis de terra ꝓpter duo. Primo quia ibi sub figura terreno; tradunt celestia. Item ibi ꝑmittebant terrena: sed doctrina noui testamēti est xpi loquentis de celo: quia terrena cōuertim⁹ in significationē celestiuz p intellectū misticū. Item in ipo ꝑmittunt celestia. Mat. 10. Ecce enī merces vestra copiosa est in celis. Job. 3°. Si terrena dixi vobis & nō creditis quomō si dixero vo bis celestia credetis. Consequēter cōparat ad inuicez vtrūq; testamentū quantū ad efficaciā locutōis. Et de ef ficacia quidē locutiōis veteris testimēti dicit. Cui⁹ vox mouet terrā tūc id est fecit cōmotionē in terra multiplici ter quia per signa in egypto per diuisionē maris. per mo tū terre in deserto. ps. Terra mota est & enī celi distilla uerūt &c. In quo significat q; tota illa locutio cōmouebat corda p terrena ꝑmissa. Deinde cū dicit. Nūc autē repromittit &c. subligit quantū ad efficaciā noui testa stamēti. Et ꝓbat eam per auctoritatē pphete. & post ex ponit eā ibi. Quod autē dixit &c. Auctoritas illa ponit aggei. 2. Non tamē scōm litterā nostrā. Nos enī sic ha benius. Adhuc vnū modicū est & ego mouebo &c. Apo stolus autē accipit sic. Adhuc semel & ego mouebo nō so lum terrā sed etiā celum. Et est sensus idē. Et manifestū est q; ista prolata fuerūt tempore veteris testamēti circa finem eius. scz post reditū transmigratiōis eius quo tem pore nihil restabat de veteri testamēto. Ergo manifestū est q; illud qō promittebat erat in ꝑplendū in nouo testa mēto scz nouū celū & noua terra. Esa. 65. Ecce ego creo nouos celos & terram nouā. Que quidē creatio ostensa est in spiritu iohānī. Apoc. 21. Et vidi celū nouū & terrā nouā. In illa enī innouatiōe mouebunt celi. Potest aūt celū dupliciter accipi. Uno modo celū aereū & istud igne vltime flagratiōis purgabit vt supra dictū est. 10. capi. Alio modo celū sidereū. Et istud nō purgabit sed muta bit quantū ad nouū statū quia cessabit a motu & augebit claritas partiū eius. quia lux lune erit vt lux solis. & lux solis septēpliciter. vt dicit Esaie. 30. Dicit ergo. Nunc autē id est per nouū testamentū repromittit dicens: Ad huc semel & ego nō solū mouebo terrā: sed etiam celum. Consequēter cū dicit. Q; autē dixit &c. exponit verba prophetie & facit magnā vim in hoc q; dicit. Adhuc se mel. Q; enī dicit adhuc. oēdit q; mobilia sūt. Sed q; di cit semel. ostendit q; a statu mobilitatis & corruptibilita tis mutāda sē ad statū incorruptiōis & īmutabilitat⁹. Si enī post motionē illam remanerēt in statu mutatiōis nō diceret semel sed iterū & iterū. qō est contra ordinē qui voluit q; mundus in infinitū renouabit ac recuperabit. Dicit ergo. Q; autē dixit. Adhuc semel declarat trāsla tionē mobiliū ad statū. scz īmobilitatis. Et quasi aliquis quereret vtrū deus hoc possit faceret subdit. Tanq; fac tor. Omnia enī facta diuine potestati subijciunt. Unde sicut ex nihilo fecit ea deus: ita potest ea p sue volūtatis arbitrio īmutare. Et hoc vt maneāt ea que sunt immobi lia. id est quantū ad essentias suas principales remanē ant īmobilia: sed quantū ad aliquas accidētales dispo sitiōes mutabunt. ps. Et sicut opertoziū mutabis eos et mutabunt &c. Que supra. 1°. sūt exposita. Ex his patet q; ista in veteri testamēto & si mouebant non tamē ad sta tū incorruptiōis & īmutabilitatis: sed hoc fit tantū in no uo in signū q; promissa veteris testamēti erāt mutabilia non autē noui. Deinde cū dicit. Itaq; regnū īmobile &c. ponit cōclusionē principaliter intentā. postq; enī mul tipliciter cōmendauit gratiā & beneficia per xpm nobis collata & cōferenda principaliter intendit nos inducere ad seruiendū ei. Et hoc cōcludit q; exquo nobis in nouo testamēto promittunt bona īmobilia. debemus xpo qui repromittit seruire in timore & reuerētia. Et hec est con clusio principalis vnde primo resumit beneficiū exhibi tum dicens: Itaq; exquo. scilicz deus nobis repromit tit celū et terrā immobilia per que designantur bona fu tura immobilia & sempiterna habemus. id est reddim⁹ gratiā. id est gratiarūactionē. 2c. corint. 9. Gratias ago deo super inenarrabili dono eius. Et hoc cōcipiētes. id est quia suscipimus & si nō in re tamē in spe ꝑmissionis regnū immobile. ps. Regnū tuū regnū omniū seculoz. Luce. 1. Regni eius nō erit finis. Vel per gratiā intelli git donū gratie qō in presenti recipimus tanq; pignus eterne glozie. Et ideo dicit. Itaq; suscipiētes regnū im mobile. id est future glozie qō nobis promittit. Luc. 12 Nolite timere pusillus grex: quia cōplacuit patri vestro dare vobis regnuz. Quod enī speramus habemus. scz gratiā quā tanq; quoddā glozie inchoatiū accipimus. Sicut enī natura nō deficit in necessarijs: multo minus deus. Et ideo dat nobis spez illius regni. & per ꝓsequēs gratiā per quā pueniam⁹. Rom. 5°. Accessum habem⁹ per fidem in gratiā. ps. Gratiā & glorią dabit dominus Sequit. Per quā seruiamus placētes deo cū metu & reuerētia. vbi inducit ad obsequiū vt a nobis requisitū. Dictat enī ratio naturalis q; ei a quo multa beneficia re cipimus obligamur ad reuerentiā & ad honorē exhiben dum. Ergo multo fortius deo qui nobis maxima dona uit & infinita repromisit. Et ideo dicit q; per istā gratiaz scz nobis datā & dandā seruiamus deo placētes cum me

tu ⁊ reuerētia. Non em̄ sufficit tantū seruire deo quod potest fieri per actionē exteriorem nisi etiā placeamus ei per intentionē rectā ⁊ per amorē. Sapiēn.4°. Placēs deo factus est dilectus. p̄s. Placebo dom̄o in regione viuor̄. Maxime autē seruit̄ deo per obsequiū interius. p̄s.⁊ Luc.1. Seruiamus illi in sanctitate ⁊ iustitia. Deus autē propter creationē dicit̄ dominus. ꝓpter regenerationē vero pater. Dom̄o autez debeť timor: sed patri amor ⁊ reuerētia. Malach.1. Filius honorat patrē ⁊ seruus dominū suū timebit. Si ergo pater ego sum vbi est honor meus. Et si domin⁹ ego sum. vbi timor meus. Ergo deo seruiendū est cum metu ⁊ reuerētia. p̄s. Seruite dom̄o in timore ⁊ exultate ei cū tremore. ¶ Qꝫ autē ita debeamus seruire deo. ꝓbat per auctoritatē sumptam: Deutro.4. Etem̄ deus noster ignis ꝯsumens est. Hoc autē q̄ deus dicit̄ ignis non dicit̄ hoc scōm dyonisiū q̄ sit aliq̄d corporeū: sed quia intelligibilia designant̄ per sensibilia inter que ignē reperimus habere maiorē nobilitatē ⁊ maiorē claritatē. Item maiorē actiuitatē. Item maiorē altitudinē in situ. Item est magis purgatiuus ⁊ cōsumptiuus. ideo deus precipue nominat̄ ignis ꝓpter eius claritatē quia lucē habitat inaccessibilē. 1ᵉ. thymo. 6. Item quia maxie actiuus Esaie. 26. Om̄ia opera nostra operatus es in nobis. Item altior est in situ. p̄s. Excelsus super om̄es gentes dn̄s ꝛc. Item purgat peccata ⁊ quasi cōsumit. Unde dicit hic q̄ est ignis cōsumens scz peccata. Malach.3°. Ipse em̄ quasi ignis cōflans. Et sequit̄. Et purgabit filios leui. Supra.1. Purgatio nē peccator̄ faciens. Item cōsumit peccatores puniēdo Supra.10. Terribilis aūt quedam expectatio ⁊ ignis emulatio que cōsumptura est aduersarios. Et ideo quia ista nobis ꝓmissa sunt. Esa.10. Erit lumē israel in igne ⁊ sanct⁹ eius in flāma. p̄s. Ignis ante ipm̄ precedet ⁊ inflāmabit in circuitu inimicos eius. Et ideo debem⁹ studere ad seruiendū ⁊ placendū deo.

Capitulū tredecimū.

Caritas fraternitatis maneat in vobis: et hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis. Memētote vinctorum tanq̄ simul vincti: ⁊ laborantium tanq̄ ⁊ ipsi in corpore morantes. Honorabile connubium in omnibus: ⁊ thorus immaculatus. Fornicatores enim ⁊ adulteros iudicabit deus. Sint mores sine auaritia: contenti presentibus. Ipse enim dixit. Non te deseram neq̄ derelinquam ita vt confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor est: non timebo quid faciet mihi homo. Mementote prepositorum vestrorum qui vobis locuti sunt verbū dei quor̄ intuētes exitū cōuersatiōis imitamini fidē. Jesus xp̄s heri ⁊ hodie ipe ⁊ in secla.

Postq̄ supra monuit eos apostolus qualiter se debent habere ad perferēda mala: hic monet quomō se debeant habere ad operandū bona. Unde scōm glo. ab isto loco incipit mozalis instructio post cōmendationē ⁊ exhortationē ad imitandū ipm. Et circa hoc duo facit. Primo enim hortat̄ ipos ad bonū. Secūdo orat pro eis ibi. Deus autem pacis ꝛc. Circa primū tria facit. Primo enim ostendit quomō debent bonū operari quantū ad proximos. Secūdo quantū ad seipos. ibi. Honorabile cōnubiū ꝛc. Tertio quantū ad prelatos ibi. Memētote prepositor̄ vestror̄ ꝛc. Dicit ergo quantū ad primū sic. Dictum est q̄ pmissus est nobis regnū immobile. ad quod si volumus peruenire necesse est nos charitatē habere. Ergo charitas fraternitatis maneat in vobis. 1ᵉ. Johā. 4°. Qui non diligit fratrē suū quem videt: deū quem nō videt quomō potest diligere? Item. 1ᵉ. petri. 2. Omnes inuicem honorate: fraternitatē diligite. Quia vero charitas nō est ociosa vt dicit Gregor⁹. ideo hortat̄ ad opera charitatis. 1ᵉ. Joh. 3°. Non diligam⁹ verbo neq̄ lingua sed opere ⁊ veritate. Ideo dicit q̄ debem⁹ ostendere charitatē peregrinis per hospitalitatē. vinctis per compassionē. pauperibus per subuentionē Et primū ponit ibi. Et hospitalitatē nolite obliuisci ꝛc. Secundū ibi Mementote vinctor̄ ꝛc. Tertiū ibi. Et laborantiū ꝛc. Dicit ergo quantū ad primū. Nolite obliuisci hospitalitatis. Et dicit obliuisci: quia isti aliquādo in ꝓsperitate sua multū fuerāt hospitales. Sed modo depauperati erāt ⁊ ideo nō ita bene poterant. Tamē animat eos ad cōtinuandū scōm possibilitatē suam. Rom̄. 12. Hospitalitatem sectātes. Et specialiter facit mentionē de hospitalitate quia qui peregrinos recipit tria opera misericordie simul implet. quia ⁊ recipit ⁊ cibat ⁊ potat. 1ᵉ. Joh. 4°. Hospitales inuicē sine murmuratiōe. Et subdit rationē quia per hāc multi placuerūt angelis hospitio receptis sicut patet de abrāā ⁊ loth. Gen̄. 19°. Alia littera habet Per hāc quasi nescientes receperūt angelos. quia non credebāt eos esse angelos. quod verū est in principio vnde q̄ abraam adorauit eos putauit q̄ essent viri sancti a deo missi ⁊ adorauit eos adoratiōe dulie que exhibeť sanctis. ⁊ quasi hominib⁹ cibos obtulit. Sed postmodū intellexit eos angelos in quibus deus loquebať. Et locutus est eis sicut deo dicens. Non est hoc tuū qui iudicas oēm terrā. ⁊ similiter loth. ¶ Quantū ad secundū dicit. Memētote vinctor̄ illor̄. scz qui propter deū missi sunt in carcerē. mementote visitādo redimendo tanq̄ essetis simul corporaliter cū eis vincti. Hoc em̄ est aliud opus misericordie. Math. 25°. In carcere eram ⁊ venistis ad me. Contra qō Esa. 14. dicit̄ Uinctis eius nō apperuit carcerē. Hoc ipi aliquando fecerūt sicut patet supra. 10. Specialiter aūt hoc pertinet ad opus misericordie: aliena miseriā suam reputare. ¶ Quantū ad tertiū dicit. Et laborantiū siue laboze corporali. p̄s. Labores manuum tuarū quia manducabis sine sollicitudine spirituali. 2ᵉ. tymothei. 2°. Laborantē agricolā oportet primū de fructibus percipere. Siue in malis sustinēdis. Eccl'. 1°. Et cognoui q̄ in his quoq̄ esset labor ⁊ afflictio spirit⁹. Breuiter tota presens vita labor quidā est. Job. 5. Homo ad laborē nascit̄ ⁊ auis ad volatū. Supple memētote tanquā ⁊ ipi in corpore morātes. Per quod experti estis q̄d necesse sit laborātibus. Eccl'. 31°. Intellige que sunt ꝓximi tui ex teipo. Math. 7. Om̄ia quecūq̄ vultis vt faciāt vobis homines eadē ⁊ vos facite illis. ¶ Deinde cū dicit. Honorabile connubiū ꝛc. monet bona facere quantū ad seipm. Et circa hoc duo facit. Primo em̄ ponit monitionē contra cōcupiscentias carnalium delectationū. Secūdo contra cupiditatē rerū exteriorum. ibi. Sint mores sine auaritia ꝛc. Primo ergo pōit monitionē dicens: Honorabile ꝛc. Circa qō sciendū est q̄ circa venerea dupliciter cōtingit peccatū. Uno mō per illicitam coniunctionē soluti cum soluta. ⁊ q̄tum ad hoc dicit: Honorabile cē nubium supple sit in omnib⁹ q̄ contingere nolūt nō ꝓiunctio fornicatioria. Et dicit̄ honorabile quādo sit ꝑm debitas circumstantias matrimonij. Ex

quo patet q̄ actus matrimonialis potest esse sine peccato. quod est cōtra hereticos. 1. Corin. 7. Si nupserit virgo non peccauit. Unde dominus ad ostendendum bonū esse actum matrimonij: primum signum fecit in nuptiis t matramonium nobilitauit presentia sua corporali et nasci voluit de coniugata. Alio modo per violentiā thori maritalis quando scz vir accedit ad alterius vxorem: vel mulier ad alterius virū. Et quantū ad hoc dicit. Et thorus immaculat⁹. Et Sap. 14. Necz vitam neczz nuptias mundas iam custodiunt. sed alius alium p̄ inuidiam occidit aut adulterans contristat. Item capitulo tertio. Felix sterilis t incoinquinata. t que nescuit thorum in delicto. habebit fructum in respectione animarū sanctar. ¶ Subdit autē apostolus rationē t icens: Fornicatores enim t adulteros iudicabit deus. In quo elidit errorem aliquorum dicentium q̄ deus peccata carnalia non punit nec curat. Ephe. 5. Nemo vos seducat inanib⁹ verbis. ꝓpter hec enim scz propter peccata carnalia que premiserat venit ira dei in filios diffidentie. Ideo dicit hic q̄ fornicatores propter hoc q̄ dixit thorus immaculatus deus iudicabit id est cōdemnabit. Ephe. 5. Omnis fornicator aut immundus aut auarus quod est idolorum seruitus nō habet partem in regno dei t xp̄i. ¶ Deinde cū dicit. Sint mores &c. p̄hibet cupiditatē bonorum exteriorum: circa que contingit peccare duobus modis. Uno em̄ modo per tenacitatem. Alio modo p̄ cupiditatem. Liberalitas em̄ est virtus que ponit medium circa pecunias q̄tū ad dationē t q̄ntum ad acceptionē. Quātum ad primum scz contra tenacitatez dicit. Sint mores sine auaritia. Auarus em̄ dicit nimis tenax quasi aurid⁹ eris. Unde Ecc. 10. Auaro nihil est sceleſtius. Quantū ad secundum dicit. Contenti presentibus. Illi qui semp̄ his que habent volunt alia cumulare non sunt contenti presentib⁹. 1. Timo. 6. Habentes alimēta t quib⁹ tegamur: his contenti simus. Uel qō dicitur. Sint mores sine auaritia. p̄hibet auaritiam q̄tum ad cupiditatē t tenacitatem. Cum vero dicit. contenti presentibus. excludit causam auaritie scz sollicitudinē. Matth. 6. Nolite solliciti esse &c. Non enim p̄hibet q̄ homo non sollicitetur de rebus in posterum necessarijs. sed q̄ cura t sollicitudo non preoccupet mentem. Sic em̄ qui preoccupat futurā sollicitudinē sollicitus est in crastinū. ¶ Deinde cum dicit. Ipse enim dixit &c. ponit monitionis rationē. Et est ratio quare nō debemus superflue esse solliciti. sed tamen facere qō in nobis est scz cū fiducia diuini auxilij. Ipse enim dixit Josue. 1. Non te deseram id est q̄n ministrē tibi necessaria. neczz derelinquā scz fame pire p̄s. Non vidi iustum derelictum nec semen eius querēs panem. Uel nō derelinquā quin liberem te a malis. Et ex hoc causat fiducia in corde. ita vt confidenter dicam⁹ Esa. 12. Fiducialiter agā t nō timebo. t q̄ dicam⁹ illud p̄s. Dns mihi adiutor est nō timebo quid faciat mihi homo. Adiutor inq̄tum a malis liberat. p̄s. Adiutor in tribulationibus que inuenerunt nos nimis. Et ideo non timebo quid faciat mihi homo id est aduersarius quicūcz carnalis Esa. 51. Quis tu vt timeas ab homīe mortali. Uel diabolus qui dicit homo ab homine victus sicut scipio affricanus. Matth. 13. Inimicus hō hoc fecit. ¶ Deinde cū dicit. Mementote prepositor⁹ &c. ostendit quomodo debent bonū operari q̄tum ad prelatos. Et circa hoc facit duo. Primo em̄ ostendit quō se debēt habere ad mortuos. scz vt eorū sequant exempla. Secūdo quomō ad vinentes vt eis obediant ibi. Obedite prepositis vestris &c. Quantū ad primū duo facit. Prio em̄ oñdit quomō bonorum doctrinā imitent. Secundo quō malorum doctrinam deuitent ibi. Doctrinis varijs &c. Dicit ergo. Mementote prepositor⁹ vestrorū qui vobis locuti sunt verbum dei id est apostolor⁹ qui vobis predicauerūt Esa. 51. Attendite ad abraā p̄rem vr̄m &c. Non solū aūt p̄dicauerūt verbo: sed etiā facto ostenderūt. Matth. vlt. Sermonē confirmante seq̄ntib⁹ signis. Nō solū memētote verbor⁹: sed etiā intuemini exitum. 1. Mach. 2. Memētote operū patrū q̄ fecerūt i generationib⁹ suis t accipietis gloriā magnā &c Jac. 5. Exemplū accipite fratres mei mali exitus t longanimitatis t laboris et patientie ꝓphetas q̄ locuti sunt in nōe dñi &c. Sed non solū hoc imitemini scz exitum vt scz p̄ xp̄o sapiēter sustineatis: sz etiam conuersationē. ad bonā em̄ mortem' venitur p̄ bonam conuersationē. Imitamini etiā fidē illor⁹: vt ab illa non declinetis. ¶ Sequit. Jesus christus heri t hodie ipse t in secula. scōm glosam sic introducitur littera ista. Ipse enim supra dixerat quod scilicet dictum est Josue. Non te deserā neczz derelinquā. poterant isti dicere. Ille cui hoc dictū est bene debebat confidere de dei adiutorio. Nos autem non sic quibus non est dictum. Hoc removet apostolus dicens q̄ christus q̄ hoc tunc dixit Josue manet in eternum. Et ideo sicut tūc potuit ipsum iuuare. ita potest modo auxiliari nobis. Ideo dicit. Jesus christus heri t hodie &c. Uel potest referri ad immediate dictum. Jam enim dixerat q̄ deberent imitari apostolos. Poterant dicere q̄ non est simile q̄ illi immediate instructi fuerunt a christo t seruierūt sibi. nos autē nō sic Et iō dicit ap̄s q̄ christus manet. t ideo instruit nos ad seruiendum sibi. Unde dicit. Ipse christus heri scilicet in tempore primitiuorum apostolorum. et hodie scilicet in tempore isto ipse t in secula Matth. vltimo. Ecce ego vobiscum sum vsq̄z ad consumationem seculi. Apoc. 1. Dicit dominus deus qui erat t qui est t qui venturus ē omnipotens. p̄s. Tu autē idem ipse es t anni tui non deficient. In hoc ergo ostendit apostolus eternitatē xp̄i

Lectio secunda

Doctrinis varijs t peregrinis nolite abduci. Optimū est em̄ gr̄a stabilire cor: non escis que nō profuerunt ambulantibus in eis: Habemus altare: de quo edere non habent potestatē qui tabernaculo deseruiunt. Quorum enim animaliū infertur sanguis p̄ peccato in sancta p̄ pontificē: horū corpa cremant extra castra. Propter qō t iesus vt sctificaret p̄ suū sanguinē p̄plm ex̄ portā passus est. Exeam⁹ igit ad eū extra castra: impropriū ei⁹ portātes. Nō em̄ habem⁹ hic manentē ciuitatē ſ futurā inq̄rim⁹. Per ipm ḡ offeram⁹ hostiā laudis sp deo id ē fructū labior⁹ confitentiū noī ei⁹. Beneficentie aūt t communionis nolite obliuisci. Talib⁹ em̄ hostijs p̄meret deus.

Supra monuit ap̄s ad imitandū exempla t conuersationem eorum qui decesserunt: hic monet ad insistendum doctrine eorum. Et circa hoc duo facit. Primo em̄ ponit monitionē suam. Secūdo assignat rationē ibi. Habem⁹ altare &c. Circa primum p̄ma in duas. Primo enim ponit monitionem suam in generali. Secundo exemplificat ipsam ibi. Optimū est em̄ gratia &c. Dicit ergo. Nolite abduci varijs t peregrinis doctrinis. quasi dicat. Ita dixi q̄ debetis imitari fidē ap̄lorū. Ergo a doctrina ipsor⁹ p̄ quācūcz aliam doctrinaz nolite abduci id est remoueri. Ubi

Explanatio sancti Thome

sciendum est q cum veritas consistat in medio cuius est vnitas. t ideo vni vero multa falsa opponi possunt sicut vni medio multa extrema. Doctrina ergo fidei vna est qz a puncto in punctū non conuenit ducere nisi vnam rectā lineam. Omnes alie doctrine multe sunt: qz a recto multis modis cōtingit deuiare. Et ideo dicit. Doctrinis variis id est diuisis Osee. 10. Diuisum est cor eorum nunc interibunt. Hee sunt ille doctrine de quibus .1. Ti. 4. Doctrinis demoniox in ypocrisi loquentiū mendatiuz. Item sunt peregrine scz a fide catholica. a nobis aūt tales doctrine nō sunt sustinende. qz non sumus hospites t aduene: sz sum9 ciues sanctorū t domestici dei Eph. 2 ¶ Deinde cum dicit. Optimum est em̄ gratia tc. exemplificat in speciali que sunt varie et peregrine doctrine. Unde sciendum est q in p̄mitiua ecclesia fuit vnus error q ad salutē necessaria erat obseruantia legaliū que precipue consistebat in quibusdā cibis sumendis: puta agni paschalis. Exo. 12. Et in abstinendo a quibusdaz cibis. sicut patet Leuit. 11. et in alijs multis locis. Alius error fuit q passim licebat uti delectationib9 corporalib9. Et iste fuit error nicolaitarum. Et de vtroq possunt hec verba exponi. sed magis ppie de p̄mo. Dicit ergo. Nolite abduci a veritate fidei p varias t peregrinas doctrinas. 2. Thessal. 2. Non cito moueamini a sensu vestro. Gal. 1. Miror q sic tam cito trāsferimini ab eo q̄ vos vocauit in gratiā xp̄i in aliud euangeliū. Deus em̄ a nobis requirit cor. puer. 23. Prebe fili mi cor tuū mihi. Et iō debet esse firmū t stabile. Contra quod dicit in ps̄. Cor meum dereliquit me. Hoc autē non stabilit escis corporalibus: sed p gr̄am iustificantē Ro. 3. Justificati gratis p gratiam ipsius t p redemptionē que est in christo iesu Et ideo dicit. Non escis que non profuerunt. Ro. 14. Non est regnū dei esca t potus. sed iusticia t pax t gaudium in sp̄usancto. Non est ergo stabilimentū cordis in imoderata vel superflua sumptione cibi: sz magis in gratia dei. ps̄. Paratum cor eius sperare in domino confirmatū est cor eius non cōmouebit donec tc. Spes aūt est quasi anchora stabiliens corda. supra. 6. Confugim9 ad tenendam ppositam nobis spem quam sicut anchorā habemus aīe tutaz t firmā. Et dicit q non p̄fuerunt ambulantibus in eis id ē sperantibus in eis. quia illis qui eis vtunt ad necessitatē p̄sunt ad salutē corporis. sed qui totum studium ponunt in eis ambulant in ipsis. t talibus nec p̄sciunt ad salutē aīe nec corporis. Jere. 11. Numq̄d carnes sancte auferent a te malicias tuas in quibus gloriata es. ¶ Deinde cum dicit. Habemus altare tc. assignat rationē et est valde subtilis. Sicut em̄ legit Leui. 16. Decima die septimi mensis sūmus sacerdos sanguinem vituli t hirci inferebat intra sancta p sua ignorantia t illorum corpora cremabant extra castra. Et qz erat oblatio sacerdotum nō cōmedebant carnes eorū. Quod em̄ offerebant pro peccato sacerdotum non comedebant sed extra castra comburebant. Ex ista ergo figura trahit aplus mysteriū. Per sanguinē em̄ illum figurabat sanguis xp̄i vt supra dictum est. 9. ca°. Vitul9 em̄ t hircus xp̄m figurabāt. qz vitulus erat hostia sacerdotalis: t hircus imolabat p peccato. In quo figurabat q christ9 debebat imolari p peccato non sui sed populi. Vitulus ḡ t hircus imolatus. est christus sacerdos seipsum offerēs p peccatis nostris. Sanguis ḡ xp̄i illatus est intra sancta t caro cremata ē extra castra. Ubi duplex est significatum. Unuz q xp̄s in ciuitate imolatus est linguis iudeorum. Unde t marcus dicit ipsum hora tertia crucifixū: licet hora sexta fuerit in cruce leuatus. Aliud q p virtutem passionis sue xp̄s intra celestia sancta nos introducit ad patrem. Qa autē corpora illox cremabant extra castra ꝑtum ad caput nostrū significat q xp̄s passur9 erat extra portam. Quantū vero ad nos qui sumus membra significat q p illis q̄ sunt extra castra legaliū vel exteriorum sensuū imolat xp̄s. Qui em̄ erant in castris de carnibus illis non comedebant. Hec est ergo figura quā ponit aplus. cuius p̄mo ponit significatū. Secundo ponit figuram ibi: Quorum em̄ animaliū tc. Tertio inducit conclusionē ibi. Exeamus igit ad ipsum tc. Dicit ergo. Stabiliamus corda nostra non escis sed gratia. Aliter em̄ non possumus: qz habemus altare tc. Istud altare vel est crux xp̄i in qua xp̄s p nobis imolatus est. Vel ipse xp̄s in quo t p quē preces nostras offerim9. Et hoc est altare aureum de quo dicit Apoc. 8. De isto ergo altari non habēt potestatē edere id est fructū passionis xp̄i percipere t ipsi tanq̄ capiti incorporari qui tabernaculo legalium deseruiunt Gal. 5. Si circumcidimini xp̄s vobis nihil proderit. Vel tabernaculo corporis deseruiunt q̄ carnales delectationes sequunt Ro. 13. Carnis curam ne feceritis in desiderijs. Talibus em̄ nihil prodest .1. Corin. 11. Qui em̄ manducat t bibit indigne: iudicium sibi manducat t bibit. Dicit autē corpus tabernaculum qz in ipso tanq̄ in bello habitam9 contra hostes t modicū manet. 2. Pe. 1. Velox est depositio tabernaculi mei t ideo nō est ei deseruiendū. ¶ Deinde cū dicit. Quox em̄ animaliū tc. p̄sequit figuram ipsam. Et p̄mo figurā veteris legis. Secūdo figuram noui testamēti ibi. Propter qō t iesus tc. Quantū ad p̄imū dicit. Quorū em̄ animalium tc. Et potest legi littera ista duobus modis. Uno modo sic. horum animaliū corpora cremant extra castra scz vituli t hirci quorum sanguis infertur in sancta p pontifices p peccato sacerdotū t multitudinis. Aliter sic vt p illa animalia intelligat xp̄s vel sancti eius. Per oēs em̄ hostias veteris legis figurabat xp̄s t p cōseqns mēbra eius. Christi ergo cuius sanguis illatus est in sancta celestia p peccato totius mundi corpus igne passum in ara crucis extra portas hierusalē quasi extra castra crematū est. Vel etiam sancti extra castra id ē extra cōmunē societatē hominū igne charitatis ieiunijs: orationibus: t alijs operibus misericordie se cremant. Quorum id ē p quib9 efficaciter sanguis xp̄i in sancta illatus est. Primus sensus l̄alis est ꝓpter qō adaptat figuratū qō fuit in nouo testamento figure veteris testamenti vt sit consonantia inter ipsa. Unde dicit. Propter qō et iesus tc. Et patet totum. ¶ Deinde cum dicit. Exeamus igit ad eum tc. inducit duas conclusiones. Secūdā ibi. Per ipsum ergo tc. Quantū ad p̄imuz dicit. Ita dictum est q nos habem9 altare quod est extra castra. Duo ergo debemus facere scz ad ipsum accedere t super illud sacrificare. Modum accedendi ponit p̄mo dicens q sicut xp̄s passus est t improperium passionis extra portā sustinuit sic t nos exeamus ad eū extra castra id est extra cōmunē societatē carnalium vel extra obseruantiam legaliū. Vel extra sensus corporis portantes improperiū eius scz xp̄i: id est signa passionis xp̄i p quam christ9 factus est opprobrium hominū t abiectio plebis. ps̄. Improperiū expectauit cor meū t miseriam. Vel improperiū id ē renunciemus legalibus aduenientes veritate ꝓpter quod sumus iudeis improperiū id est signa penitētie que a carnalib9 improperant. supra. 11. Maiores diuitias estimans thesauris egyptiorum improperium christi. Sic enim accusatus est christus q subuerteret legē. ita apostolo improperabatur q predicaret nō deberi seruare legalia. Gal. 5. Ego autē fratres si circumcisionem adhuc predico q̄d adhuc persecutionem patior. Subdit aūt rationem hui9 dicens. Nō em̄ habem9 hic manentē ciuitatē sed futurā inquirim9. Homo enim libēter manet in loco suo ꝓprio

Finis enī noster non sunt legalia nec temporalia: sed finis noster xps ē. Ro. 10. Finis noster xp̄s ē ad salutē oī credenti. Mō ergo habem⁹ hic manentē ciuitatē sed vbi ē xp̄s: ergo exeam⁹ ad ip̄m. Col. 3. Si cōsurrexistis cum xp̄o que sursum sunt querite vbi xp̄s ē in dextera dei sedens ꝛc. Esa. 33. Respice syon ciuitatē solēnitatis nr̄e. supra. ii. Expectabat fundamēta habentē ciuitatē cuius artifex ⁊ conditor dom̄in⁹. Item meliorem ciuitatē appetunt id ē celestem. Ad ip̄m enim intendimus transferri sicut ad locū ⁊ altare nostrum. Ergo exeundū ē ad illud. ¶ Deinde cum dicit. Per ip̄m ergo offeram⁹ ꝛc. ponit secundam conclusionē q̄ sc̄z sup istud altare sacrificare debemus ⁊ qualia sacrificia. Duplex ē autē sacrificiū qō sup altare xp̄i offerre debemus. s. deuotionez ad deum ⁊ miserationē ad p̄imū. Quantuz ad p̄imū dicit q̄ postq̄ nō sunt offerenda sacrificia legalia. p̄s. Sacrificium ⁊ oblationē noluisti. ergo per ip̄m id ē per xp̄m offeram⁹ semper deo hostiā laudis. p̄s. Sacrificiū laudis honorificabit me. Istud autē sacrificium laudis vocat fructum labiorum. i. cōfessionē vocis. Melius enim laudat deus ore q̄ occisione animaliū. Unde dicit. Fructū labiorum confitentiū nomini eius. Hoc est enim necessarium. Ro. 10. Corde creditur ad iusticiam ore autez confessio fit ad salutem. Osee. 14. Reddem⁹ vitulos labioz nostrorum Esa. 57. Creaui fructum labiorū pacem. Hoc autē sacrificium debet esse semp. i. cōtinue: sicut in lege erat iuge sacrificium: sicut patet numeri. 28. p̄s. Benedicam dn̄m in omni tempore: semper laus eius in ore meo. Aliud sacrificiū ponit cum dicit. Beneficentie aūt ⁊ cōmunionis nolite obliuisci. Quasi dicat. Olim ope exhibebat⁹ opa misericordie: modo aūt saltē corde ⁊ si non potestis ope. Et ideo dicit. Nolite obliuisci beneficentie. i. liberalitatis quantū ad ea que datis. Largus enī⁹ beneficus dicit Sal. 6. Bonū autem facientes nō deficiamus. Eccl. 12. Benefac humili ⁊ nō dederis ip̄io. ¶ Et nolite obliuisci cōionis q̄tum ad ea q̄ p̄batis vt tpe suo cōicetis. Act. 2. Erāt q̄ credebāt erāt pariter ⁊ habebāt oīa cōia. Ro. 12. Necessitatibus sanctorū cōmunicantes. Vel cōionis id est charitatis p quā sunt omnia cōia. ¶ Quare autez istud duplex beneficiū offerre debeam⁹ ostendit dicens: quia talibus hostijs promereā passiue deus. i. possumus deum mereri talibus sacrificijs. Ip̄e enim ē merces nr̄a quam istis operibus possumus acquirere Gen. 17. Ego protector tuus sum ⁊ merces tua magna nimis. p̄s. Tūc acceptabis sacrificiū iusticie ꝛc. Esa. 19. Colent eum in hostijs ⁊ munerib⁹ ⁊ vota vouebūt domino ⁊ soluent.

Lectio tertia.

Obedite p̄positis vestris: ⁊ subiacete eis. Ipsi enim peruigilāt quasi rationem p̄o animabus vr̄is reddituri: vt cum gaudio hoc faciant ⁊ non gementes. Hoc enim non expedit vobis. Ora te p̄o nobis. Confidimus enim: quia bonā cōscientiam habemus in omnib⁹ bene volentes conuersari. Amplius autez deprecor vos hoc facere quo celeri⁹ restituar vobis. Deus autem pacis qui eduxit de mortuis pastorem magnū ouium in sanguine testamenti eterni dominū nostruz iesum christū aptet vos in omni bono vt faciatis eius voluntatem: faciens in vobis qō placeat coraz se per iesum christum cui est gloria in secula seculorum Amen. Rogo aūt vos fratres vt sufferatis verbum solacij. Etenī perpaucis scripsi vobis. cognoscite fratrē vestrum Timotheum dimissum cum quo si celerius venerit videbo vos. Salutate omnes p̄epositos vr̄os ⁊ oēs scōs. Salutāt vos de italia fratres: gratia cū omnib⁹ vobis Amen.

Supra monuit ap̄ls quō se debent habere ad p̄latos mortuos vt sc̄z in fide ip̄orū permaneant: hic monet eos qualiter se debeāt hr̄e ad viuētes: ⁊ p̄mo quō ad alios. Scō quō ad seip̄m paulū ibi. Orate p nobis ꝛc. Dicit ergo. Obedite p̄positis vr̄is. Ubi cōsiderandū ē q̄ duo debem⁹ p̄latis. s. obedientiā vt ip̄orū mādata impleam⁹ Unde dicit. Obedite ꝛc. p̄m Re. 15. Melior est obedientia q̄ victime. Itē reuerentia vt eos honorem⁹ tanq̄ patrē ⁊ ip̄orū disciplinā toleremus. Et iō dicit. Subiacete eis. p̄me p̄e. 2. Subiecti estote oīi humane creature. Ro. 13. Qui potestati resistit dei ordinationi resistit. ¶ Rōnem subiectiōis subdit dicēs: Ip̄i em̄ peruigilāt ꝛc. Quare enim debeam⁹ obedire ⁊ subijci p̄latis. Hoc est iō q̄ incumbit eis labor ⁊ periculū imminet. Ad q̄tum ad laborē sollicitudinis qui eis incūbit de regimīe subditorum dicit q̄ ip̄i peruigilant. i. perfecte vigilant. Ro. 12. Qui p̄est in sollicitudine. Vigilare em̄ sup gregē commissū incūbit p̄latis. Unde Luc. 2. dicit p̄astores per quos designanē p̄lati erant vigilātes ⁊ custodiētes vigilias noctis sup gregē suū q̄ dū dormiūt hoīes inimicus hō supseminat zizania in medio tritici. vt dicit Mat. 13. ¶ Quantū aūt ad periculū qō imminet dicit. Quasi p aīabus vr̄is reddituri rōnem. Hoc ē enī maximū periculū hominē de factis alteri⁹ rōnez reddere q̄ p suis nō sufficit. 3. Re. 20. Custodi virū istū qui si lapsus fuerit erit aīma tua p aīa illi⁹. Reddēt em̄ p̄lati in die iudicij rōnē de sibi cōmissis qū fiet eis illa qō. Jere. 13. Ubi ē grex qui datus ē tibi pecus inclitū tuū. Quid dices cū visitauerit te Tu em̄ docuisti eos aduersū te. s. loquēdo bona ⁊ faciendo mala ⁊ erudisti i caput tuū p malat ua exēpla. Greg⁹. Scire debēt p̄lati q̄ tot mortib⁹ digni sūt quot exēpla p ditōis ad subditos trāsmittūt. Prouer. 6. Fili si spoponderis p amico tuo defixisti apud extraneū manū tuā illaqueat⁹ es verbis oris tui ⁊ capt⁹ pprijs sermonib⁹ Fac ergo qō dico fili mi ⁊ temetip̄m libera q̄ incidisti in manū p̄imi tui. Discurre festina suscita amicū tuū ꝛc. Prelatus em̄ manu. i. exēplo boni opis ⁊ ore. i. p̄dicatōe obligat se xp̄o p subditis. Dicit aūt xp̄s extrane⁹: qz vt dic̄ Bernard⁹ Amic⁹ ē in spōsione sc̄z extraneus i exigenda rōne. Sz nō videt q̄ aliqs teneat reddere rōnē nisi pro se tm̄. 2. Cor. 5. Oēs nos mānifestari oportet aū tribunal xp̄i vt recipiat vnusq̄sq; p̄pria corpis p̄ut gessit Rūdeo dicēdū ē q̄ q̄libet p̄ncipalr̄ reddet rōnē de factis suis. Sz in q̄tū actus sui q̄dāmō p̄tinēt ad aliū in tm̄ reddet rōnez de illo. Facta aūt p̄lati p̄tinēt ad subditos p̄m illō Ezech. 3. Fili hoīs speculatorē dedi te domui isr̄l et audies de ore meo v̄bū ⁊ annūciabis eis ex me. Ubi sequit̄ q̄ si p̄lat⁹ q̄ noīe speculatorꝭ intelligit̄ nō ānunciauerit impio: ipe q̄dem impi⁹ i iniq̄tate sua morie. Sz sanguis de mānu speculatorꝭ inq̄reā. Si igit̄ peruigilant q̄si reddituri rōnez p nobis ⁊ nos debem⁹ qō i nobis est facere. s. obedire ⁊ nō rebellare vt ip̄i cū gaudio hoc faciāt nō gemētes. i. sustineāt p̄iculū ⁊ laborē p nobis cuz gaudio ⁊ nō cuz gemitu: qz bon⁹ p̄lat⁹ multuz gaudet q̄n videt subditos bñ opantes: qz tūc labor su⁹ nō ē inanis. 3. Jo. Maiorē hoy

graz nō habeo q̄ vt audiā filios meos i ṽitate ambulare. Philip. 4. Itaq; frēs mei charissimi ⁊ desiderantissimi gaudium meum ⁊ corona mea sic state in dño charissimi. ¶ Ipsi aūt gemunt in rebellione vestra. Gal. 4 Filioli mei quos iterum parturio donec formetur christus in vobis. Jere. 9. Quis dabit capiti meo aquam ⁊ oculis meis fontem lachrymarū ⁊ plorabo die ac nocte interfectos filie populi mei. Gemunt etiam compatiendo quando propter rebellionem nostram nō consequmur fructum laborū ipsorum qui est fructus eterne hereditatis. Esa. 33. Ecce videntes clamabūt foris: angeli pacis amare flebunt. ¶ Subdit autē rōnem quare debem⁹ obedire eis quia non expedit nobis q̄ scilicet ipsi gemant p nobis ex rebellione nostra. Deus enim vindicabit pro ipis. ps. Irritauerunt moysen in castris aaron sanctum domini. Aperta est terra ⁊ deglutiuit dathan ⁊ operuit super congregationē abiron. Esa. 63. Ipsi autē ad iracundiam prouocauerunt eum ⁊ afflixerunt spiritum sanctuz eius. ¶ Sequitur. Et cōuersus est eis in inimicuz ⁊ ipse debellauit eos. Nota autem q̄ dicit. Non expedit vob. non enim dicit. Non expedit illis. Hemere eīm pro cōmissis subditorum bene expedit prelatis. Sic gemebat Samuel super reprobationē saulis. p̄mi Reg. 15. et. 16. ¶ Deinde cum dicit. Orate pro nobis ⁊c. monet apostolus qualiter se debeant habere ad ipsum. Petit enim q̄ ipi orent pro eo. Simile habeē Roma. 15. Obtecro vos fratres per dominū nostrum iesum xp̄m ⁊ per charitatez spiritussancti vt adiuuetis me in orationibus vestris: qz sicut dicit ibi glo. Impossibile est id est valde difficile p̄ces multorū nō exaudiri. Mat. 18. Si duo ex vobis consenserint sup terram de omni re q̄cunq; petierint fiet eis a patre meo. In hoc ergo q̄ apostolus qui certus erat q̄ deo erat acceptus petit orari pro se: ꝓcutit superbiam ali quorum qui dedignantur ab aliis preces petere: vt dicit glo. ¶ Rationem sue petitionis assignat dicens. Confidimus enim ⁊c. quod potest duobus modis intelligi. Uno modo respectu ipsorū quoruz petit orationes: quia cum apostolus iudeis nō predicaret: sed tantum gentib⁹ non videbatur eis acceptus. Et ideo poterant se excusare ne exaudirent petitionem eius: ⁊ ideo dicit quasi se excusando q̄ ipe non habet conscientiā quin bonū ipsorum velit. Unde dicit. Confidimus eīm q̄ nos habemus bonam conscientiam q̄ volumus vos bene cōuersari i omnibus. Per qō dat intelligere q̄ etiā intendit eis ꝓdesse cum poterit. Quia vero bonum conscientie est a solo deo: ideo illud attribuit fiducie quam gerit de ipso. Vel potest referri ad ipm apostolum: quia cum non p̄dicaret iudeis non videbatur dignus q̄ orōnes pro ipo fierent: qz dom⁹ nō exaudiret eas: quia hostis fidei ipsorum videbatur: sicut dicitur Jere. 7. Tu ergo noli orare p populo hoc neq; assumas pro eis laudem ⁊ orōnem ⁊ non obsistas mihi quia non exaudiam te. Hoc ergo remouet apostolus dicens. Orate pro nobis quia nō habem⁹ conscientiam alicuius peccati nec alicui⁹ malefacti sed confidimus. Nec ait. certi sumus quia delicta quis intelligit. Eccl. 9. Nescit homo vtrū amore aut odio dign⁹ sit p̄me Coz. 4. Mihil mihi conscius sum sed in hoc nō iustificatus sum. Quia ergo bonā conscientiam habemus bene volentes cōuersari in omnibus: ideo nō repugnat mihi quin orōnes vestre sint vtiles. ¶ Deinde cuz dicit. Amplius aūt deprecor ⁊c. assignat aliā rōnem quare debēt orare pro ipo: qz sez hoc erit eis vtile. Unde dicit. Amplius id est propter aliud deprecor hoc vos facere. sez orare quo restituar vobis celerius qō erit ad vtilitatem vestram. Ro. p̄mo. Desidero videre vos vt aliquid impartiar vobis gratie spiritualis. Apls aūt qui sic pro omnibus factis suis recurrit ad oronez insinuat nobis q̄ oēs vie eius ⁊ facta ordinabantur ab ipo fm dei dispositiōez Job. 37. Nubes spargunt lumen suum que lustrant cuncta per circuitum: quocunq; eas voluntas gubernantis duxerit. Per nubes eni predicatores ⁊ apostoli intelliguntur. Esa. 60. Qui sūt isti qui vt nubes volant. ¶ Deinde cum dicit. Deus autē pacis. ⁊c. orat apls pro ipis. ⁊ primo orat. Secundo aliquid ab ipis petendo se excusat ibi. Rogo autē vos fratres ⁊c. Circa primū primo describit eum quem orat dicens. Deus aūt pacis ⁊c. Pro primo enim effectus dei est facere pacem. Non enī ē de⁹ dissensionis sed pacis. p̄me Coz. 14. Item. 2. Coz. 13. Pacem habete ⁊ deus pacis ⁊ dilectionis erit vobiscuz Pax eīm nihil aliud ē nisi vnitas affectuū quos vnire est proprium solius dei: qz per charitatem que a solo deo est vniuntur corda. Deus etiam nouit colligere ⁊ vnire: qz deus est charitas que est vinculum perfectōis. Unde ipe habitare facit vnanimes in domo. ps. Homo inter se et deum pacem fecit per mysterium xp̄i. Et ideo dicit Qui eduxit de mortuis pastorem magnum ouium. Quādoq; autē dicitur xp̄s suscitatus per virtutem patris. Roma. 8. Si spiritus ei⁹ qui suscitauit iesum christum a mortuis ⁊c. Quandoq; vero dicitur seipsū suscitasse. ps. Ego dormiui ⁊ soporatus sum. Que tamē non contraria quia surrexit virtute dei que est vna patris ⁊ filij ⁊ spūs sancti. Eduxit ergo de mortuis id est de sepulchro qō est locus mortuorū. Roma. 8. Quō surrexit xp̄s a mortuis per gloriā patris: ita vt nos in nouitate vite ambulem⁹. Dicitur autē xp̄s magnus pastor ouium. i. fideliuz ⁊ humilium. Joh. 10. Ego sum pastor bonus. ⁊c. Oues enix sunt qui deo obediunt. Ibidem. Et oues mee vocē meā audiunt. Dicit autem ipm pastorē magnū: quia omnes alij sunt vicarij eius qz ipe pascit oues proprias: alij vero oues christi. Joh. vltimo. Pasce oues meas. 1. Pet. 5. Cum apparuerit princeps pastorū percipietis imarcessibilem glozie coronā. Eduxit autē ipm in sanguine testamenti eterni id est in virtute sanguinis christi per quem confirmat testamentū nouū in quo eterna promittuntur ad differentiam veteris. xp̄s enim sanguinem suum dicit sanguinem noui testamenti. apostolus autē dicit eterni. Et ideo in cōsecratiōe sanguinis in forma ponit vtrūq;. Ipse vero xp̄s per passionē suam meruit sibi ⁊ nobis gloriā resurrectionis. Jō dicit q̄ eduxit dñm nostrū iesū xp̄m de mortuis in sanguine testamenti eterni. Phil. 2 Humiliauit semetipm ⁊c. Zach. 9. Tu vero in sanguine testamēti tui eduxisti vinctos de lacu i quo nō erat aqua ¶ Consequenter subiungit petitionē suam cū dicit. Aptet vos in omni bono. Uolūtas enim humana cū sit quedam inclinatio rōnis: est principium actuū humanorum sicut gravitas ē principium motus graviū deorsuz vnde se habet ad actus rōnis sicut inclinatio naturalis ad actus naturales. Res autem naturalis dicit apta ad illud ad qō habet inclinationē. Sic etiam homo quando habet voluntatem bene faciendi dicitur aptus esse ad illud De⁹ etiā quādo īmittit homini bonā voluntatem aptat eū. i. facit ipsū aptū. Et ideo dicit. Aptet vos in oīi bono vt faciatis eius volūtatē. i. faciat vos velle omne bonum. Prouerb. 11. Desiderium iustorū omne bonū. Hec est enim voluntas dei scz velle qō deus vult nos velle. Aliter enim non est bona voluntas nostra. Volūtas autem dei est bonum nostrū. p̄me Thes. 4. Hec voluntas dei sanctificatio vestra. Ro. 12. Ut probetis q̄ sit voluntas dei bona ⁊ beneplacēs ⁊ pfecta. Dupliciē aūt aptat hō ad benefaciēdū. Uno mō exteri⁹ opando. Et sic vn⁹ hō aptat aliū psuadēdo vel cōminādo Alio mō aliq̄d interi⁹ exhibēdo ⁊ sic sol⁹ de⁹ aptat volūtatē q̄ sol⁹ ipā pōt